ROČNÍK XIX.

ŘÍJEN. ČÍSLO 1.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

Str.

UČENÍ MISTRA JANA HUSI O CÍRKVI A O JEJÍ ČLENECH NENÍ TOTOŽNÉ S UČENÍM SV. AUGUSTINA. Od Dra. *Ant. Lenze* 1
LEGENDA Z PŘÁSTKY. Báseň od *V. Korandy* 8
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* 13
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Pícha.* (Pokračování.) 24
PROTIKLERIKÁLOVÉ, aneb: ZALOŽENÍ KATOLICKÉ BESEDY V HUSOVĚ. Obrázek ze života v 1 jednání. Napsal *Jan Hejný* 30
Z NOVÝCH BÁSNÍ RUDOLFA STUPAVSKÉHO 37
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.) 38
PODZIMNÍM POLEM. Napsal *Adam Chlumecký* 45
DĚJINY SOCIALNÍHO HNUTÍ V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ. Píše *Tomáš Jos. Jiroušek.* Díl II. 61
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zítek* 56
XIII. MEZINÁRODNÍ SJEZD ORIENTALISTŮ V HAMBURKU OD 4.—10. DNE MĚSÍCE ZÁŘÍ 1902 63
O NĚKTERÝCH ZÁKLADECH KŘESŤANSKÉHO SOCIALISMU. Píše *Rud. Vrba* 66
REALISTICKÁ NOBLESSA, SPRAVEDLNOST A PRAVDYMILOVNOST PROTI ODPŮRCŮM! 74
VZNIK SPOLKU SV. VINCENCE V MEXIKU A JEHO ROZVOJ ZA PRVNÍCH PADESÁT LET. Píše *F. T.* 76
Literatura 80
Drobné literarní a jiné důležité zprávy a úvahy 87
Paběrky z novin a z veřejného života 91
Spolkové zprávy 95

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: *a)* údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; *b)* členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; *c)* členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlasť« ročně za 6 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska je »Vlasť« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25 % a bude se jim »Vlasť« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 korun. Ročníky XIII.—XVIII. po 10 korunách. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumny a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. — Družstvo Vlasť prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XII. prodávají se po 80 h, roč. XIII.—XVIII. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Listárna administrace. — Do Severní Ameriky: *Rev. Fr. Přídal:* za 5 dolarů obdrželi jsme 24·30 K. Z toho jsme dali 24 K na XVI. a XVII. roč. »Vlasti« a 30 h na dům. — *Rev. J. Skoček:* za 10 dolarů obdrželi jsme 48 K 70 h. Z toho jsme zapravili XVI.—XIX. roč. »Vlasti« a zbyteček 70 h dali jsme na dům. Píšete: »žádám uctivě o další zasílání, neboť se mi »Vlasť« velmi zamlouvá a líbí«. Děkujeme za uznání. — *Rev. Chas Beneš:* Zbylo Vám (viz 6. číslo »Vlasti«) napřed 24 K 52 h. Z toho jsme dali: 10 K na XIX. ročník »Vlasti«, 8 K na XVIII. roč. »Vychovatele«, 1 K 20 h na III. ročník »Hlasů Svatováclavských« a II. ročník »Vzdělávací četby katolické mládeže«. Zbytek dáme na dům. — Z Ameriky obdrželi jsme ještě tyto obnosy a nevíme, kdo je zaslal: 50 korun chekem od firmy F. Brodský z New Yorku (13. května 1901); 49 K 75 h (21. září 1902) přímo poštou z Waco; 30 K z české banky Union (13. září 1902) na účet pp. Č. B. Richard et Comp. New York; 24 K (17. září 1901) z Anglo-rakouské banky ve Vídni, které jí zaslala Forst National Bank Chicago; 4 K 95 h z Chicaga přímo poštou (24. dubna 1900) od Rev. F. X. Schidana či Schidara (písmo je nečitelné), ale podobné jméno není mezi našimi abonenty. Kdo tyto peníze zaslali, račtež nám to laskavě oznámiti, abychom jim je k dobru zapsali, anebo je odevzdali, kam patří.

ROČNÍK XIX. ŘÍJEN 1902—03. ČÍSLO 1.

VLASŤ.

Učení M. Jana Husi o Církvi a o její členech není totožné s učením sv. Augustina.

Od Dra. ANT. LENZE.

V dopisu ze dne 5. června 1415 ke svým přátelům v Kostnici trvajícím[1]) blahopřeje sobě M. Jan Hus, že se podařilo jemu, aby dva články obžalobné proti němu jsoucí byly smazány, a vyslovuje naději, že i jiné články smazány budou. Křičali prý na něho odpůrci jeho, jako Židé naproti Pánu Ježíši.[2]) Ještě prý ani nezjistili, zdali jsou všecky kusy obžalobné jemu přičítané skutečně v traktátech jeho. Na to se horší na své přátele v Kostnici, že odevzdali sněmu jeho traktát »De Ecclesia« a »Adversus occultum Adversarium«, a žádá, aby nadále ničehož sněmu nevydávali, leč jen traktát »Adversus Stanislaum« a »Adversus Stephanum Palecz.« Rád prý je, že knížata žádali, aby byl jim spis jeho vrácen, neboť prý volali někteří, aby byl spálen. Dále stěžuje sobě M. Jan Hus, že prý nemá ve sněmě přítele, leč jen Otce[3]) a jednoho doktora Poláka. Biskupa však Litomyšlského nehaní, alebrž spíše chválí, jenž pry ve sněmě naproti němu se nevyslovil, leč jen že řekl, co jsem já tobě učinil.[4]) Nechtěli prý sněmovníci slyšeti, jak rozlišoval Církev, a na konec vyslovuje M. Jan Hus, že nebude sněm za blud míti učení sv. Augustina o Církvi a o údech její. Patrně se domníval Hus Viklifem ošálený, že učení světce tohoto a nauka jeho o Církvi jest totožné s učením jeho, čili vlastně s učením Jana Viklifa.

Až do této doby jsou mnozí mezi intelligencí českou, kteří by beze všeho na to přisáhali, že mezi učením M. Jana Viklifa

[1]) Amicis suis Constantiae commorantibus. Palacký Doc. n. 63. str. 104—105.

[2]) Hus se často srovnává ve svých sporech, které svojí vlastní vinou vyvolal, s Kristem Pánem.

[3]) Snad jednoho z kardinálů.

[4]) Avšak M. Jan Hus Jana Železného neušetřil, a to brzy potom v jednom dopisu svém ze dne 24. června 1415 věrným Čechům věnovaném, v němž se zle horší, že »sú jeho knihy ku spálení odsúdili,« a o sněmu potupně se vyjadřuje a i Jana Železného tupí slovy: »Tu jest byl Jan Litomyšlský, jenž jest dvakrát o Pražské arcibiskupství tržil, ale jiní sú ho předkupili.« Docum. Str. 131—134 n. 83.

a sv. Augustina není vlastně rozdílu, z čehož by na jevo šlo, že *zatratil sněm Kostnický, odsoudiv učení Jana Husi o Církvi, také učení sv. Augustina.*

Za tou příčinou dovoluji sobě ukázati, že učení Jana Husi, recte »Učení Jana Viklifa« se podstatně liší od učení sv. Augustina o Církvi.

1. Jest ovšem pravda, že sv. Augustin nejednou mluví o Církvi, jejížto členové jsou sami vyvolení, ale takto vykládaje má zřetel k Církvi, kteráž není ještě plna, ale bude po soudném dnu, a kteráž počala od Abela spravedlivého a končí smrtí posledního zbožně na onen svět odcházejícího vyvoleného. Tato plná a dokončená Církev bude arci sbor všech předzřízených výhradně, a bude od věků až na věky mystickým tělem Páně, a Kristus Pán její hlavou, a jsouc sborem předzřízených a svatých bude na věky odloučena od předzvěděných, kteříž v nekajícnosti odcházejíce Bohem jsou odsouzeni k věčné zátratě a okoušejí trest ze ztráty, ať jsou na věky od tváře Boží odloučeni, a trestům v pekle kladným podřízeni. O této vítězné Církvi vykládá také světec slova sv. Pavla k Efezským. 5, 25. seq. »Kristus miloval Církev svou a vydal sebe samého za ni, aby ji posvětil, očistiv ji obmytím vody skrze slovo života, aby sobě učinil Církev slavnou, nemající poskvrny ani vrásky, neb cokoli takového, ale aby byla svatá a neposkvrněná.« Na základě tohoto textu a jeho výkladu píše světec o této Církvi vítězné, kteráž bude plna za dnů věčnosti. »Tělo této hlavy (Krista Pána) jest Církev, ne ta, kteráž v tomto místě, ale i ta, kteráž jest na jiném místě a po všem světě rozšířena: aniž ta, kteráž v tomto věku (bojuje), ale kteráž byla (počala) od Abela až k těm, kteříž se narodí až do skonání (světa), a věřiti budou v Krista Pána, všechen ten lid svatý bude náležeti k městu, kteréž jest tělo Kristovo, a jehož hlava jest Kristus.« »Corpus hujus capitis (Christi) Ecclesia est, non quae hoc loco; sed et quae hoc loco, et per totum orbem terrarum: nec illa, quae hoc tempore, sed ab ipso Abel usque ad eos, qui nascituri sunt usque ad finem et credituri in Christum, totus populus sanctorum ad unam civitatem pertinentium, quae civitas corpus est Christi, cui caput est Christus.« Serm. II. in ps. 90. V tom rozumu mluví světec i jinde. Tak dí, přihlížeje k té Církvi, kteráž není plná, ale bude plna ve svému traktátu 45tém in Joannem: »Podle předzvědění Božího a podle předzřízení Jeho jak mnohé ovce jsou venku (kromě Církve), a jak mnozí vlci vnitř.« »Secundum praescientiam Dei et praedestinationem, quam multae oves foris, quam multi lupi intus.«

Není věru zapotřebí zde dotknouti, že učení sv. Augustina, že na konci dnů bude Církev Páně pozůstávati ze samých vyvolených, jest zúplna a přesně katolické, ano že nelze beze bludu ano bez kacířství jinak souditi, leč že na věčnosti bude Církev Boží sbor vyvolených pouze a svatých, neboť nic nečistého nevejde do království nebeského. O té náuce katolické se sv. Augustinem naprosto souhlasné věděl také předobře M. Jan Hus, a kdyby se byl v této stránce nevychýlil a sv. Augustina neopustil, jeho učení by bylo přijato na sněmě Kostnickém jako náuka doprosta katolická, kteráž by byla nedoznala nižádné cen-

sury. Hus o tom byl až příliš dobře zpraven, proto také v okamžení, v němž ho Bůh naposledy volal, aby jednoty sv. Církve netrhal, ale do lůna jejího se vrátil, přičiňoval k větám sobě předloženým takové přídavky, s nimiž se bludné jeho věty staly katolické. Tak na příklad k větě první: »Unica est sancta universalis Ecclesia, quae est praedestinatorum universitas«, přidal Hus: »*propriissime dicta secundum Augustinum*«, čímž se stala věta jeho plně katolická.

Avšak Hus nešel podle šlepějí sv. Augustina v dalším výkladu o Církvi, ale podle M. Jana Viklifa. Ne sv. Augustin, ale M. Jan Viklif byl v náuce o Církvi vzor jeho.[5])

2. *Mistr Jan Hus tvrdil podle Viklifa, že Církev římsko-katolická od Krista Pána odpadla, duchovenstvo její od papeže až dolů až na skrovné výjimky že jest zcela od Boha odvráceno*, a tvrdí takto netoliko ve svých spisech latinských, ale také ve spisech českých. Na tomto základě píše, že jest papež Antikristem, že se nad Krista vynáší, a nade všecko což slove Bůh, že jest ve všem protivný Kristovi a proto že prý sluje Antikristem[6]) a slibuje, že o tom Antikristovi, dá-li pán Bóh, něco napíše. A také napsal zvláštní traktát v jazyku latinském s titulem: »De Antichristo et ejus membrorum anatomia.« Hus také zřejmě vyznává, že jest Církev Římská hrádkem zlosynů a synagogou satanášovou. Vzala tedy podle M. Jana Husi Církev katolická za své. *Proto si Hus také pospíšil a upravil sobě zvláštní sbor, o němž tvrdil, že jest to sbor vyvolených, zvláštní Ekklesiotu*, kteráž v dopisu jeho na Richarda anglického pozdravuje církev Viklifickou v Anglii. Proto shromáždil kolem sebe *zvláštní duchovenstvo*, chudé prý a pokorné, kterážto pokora i jim chyběla i jejich Mistrovi Janu Husovi, a nazval je oproti katolickému duchovenstvu *duchovenstvem evangelickým, a tím se na dobro od Římské Církve odloučil*, a to mnohém dříve, nežli se od něho Církev katolická na sněmě Kostnickém odloučila.

Husovi sloužila za zástěru odpadlictví domnělá všeobecná porušenost katolické Církve, kteráž prý byla za jeho dnů. A věru že žádný soudný katolík nebude upírati, že doba rozkolu byla u příčině, že kázeň v duchovenstvu klesala při vší obrovské snaze arcibiskupů, aby se udržela, ale že by byla zkaženost v Církvi a odpadlictví od Krista všeobecné až na malé výjimky, jest *historická lež*, a proto jest nepravda, že Církev od Krista Pána odpadla.

Za dob sv. Augustina nebyl stav katolické Církve utěšený. Lodička její byla sem tam zmítána. Brojiliť proti ní Ariani, Semiariani, Manicheovci, Donatisté, Pelagiani a jiní a jiní odpůrcové, a ti všichni vyšli, jak světec zřejmě dí, z katolické Církve, a mezi nimi byli netoliko kněží, ale což více váží, i četní biskupové, i zdálo se, jakoby měla Církev, obklopena byvši tolikerými, tak četnými, tak vášnivými nepřátely, zahynouti. Sv. Jeroným vida na své oči hrozné množství Arianů, kteří svými zbloudilými biskupy hrozili zadáviti víru katolickou, zvolal teskně: »že okršlek zemský se stal arianský.« Nad to i za dob sv. Augustina nebyli

[5]) Viz: Monografii mou: »Jest pravdou nepochybnou, že umřel M. Jan Hus za své přesvědčení, a že jest mučeníkem za pravdu?«

[6]) O svatokupectví kap. 2. Erben. I. 392.

údové Církve katolické veskrze členové svatí, ba ani kněží nebyli ani biskupové povšechně se všech stran bezúhonní, jinak by ani možná nebylo, že tolik děsných sekt povstávalo, které všechny kdykoliv šlo o katolickou Církev se spojovaly, ač u víře nebyly sjednoceny, aby kdyžby možná bylo, nenáviděnou Církev ze světa vyhostily, ano které by se byly i s obcemi ďábelskými spojily, kdyžby jich bylo na zemi, jen aby dílo Kristovo zahubily. Byloť to právě tak, jako za dnů našich, když jde o Církev katolickou, spojíť se v jedno Luteráni a Helveti, Jrvingiani, Baptisté a Anabaptisté, a jak se tyto odpadlé sekty jmenují, a za nimi zednáři a liberalističtí mužové a atheisté, aby Církev na dobro zničili. Avšak sv. Augustin vida toto veliké zlo, jímžto zmítána byla Církev katolická, nebyl na straně ani Viklifově, ani Husově, že ta jedna svatá a katolická Církev od Krista Pána odpadla a přestala býti jeho Církví. »Domnívají se, praví, že náboženství jména křesťanského potrvá jenom na jistou dobu na světě, a pak že jí nebude, kdežto ona bude žíti, dokavad bude slunce vycházeti a zapadati, t. j. dokavad budou trvati tito věkové »bude také Církev, tělo Kristovo, na zemi žíti.« Putant, religionem nominis christiani usque ad certum tempus in hoc saeculo victuram, et postea non Futuram. Permanebit ergo cum sole, quam diu sol oritur et occidit; i. e. quam diu ista tempora volvuntur, non deerit Ecclesia dei, i. e. Christi corpus in terris.« In psalmum 71. A opět přihlížeje k těm, kteří tvrdili, že Církev, kteráž má v lůně svém národy, zahyne, volá světec: »Té církve, která jest Církev národů, že již není, a že již zahynula? O hlase nestoudný! Jí není, poněvadž ty k ní nenáležíš? Dej pozor, aby tebe nebylo, neboť ona trvati bude, byť i nebylo tebe. Tento hlas opovržení hodný a prokletý a falše plný, nižádnou pravdou nepodstatněný, neosvícený moudrostí žádnou, nesolený .... předzvěděl již Duch Boží: »Illa Ecclesia, quae fuit omnium gentium, jam non est, periit! O impudentem vocem! Illa non est, quia tu in illa non es? Vide, ne tu ideo non sis: nam illa erit, etsi tu non sis. Hanc vocem abominabilem et detestabilem, præsumtionis et Falsitatis plenam, nulla veritate suffultam, nulla sapientia illuminatam, nullo sale conditam, vanam, temerariam, præcipitem, perniciosam prævidit Spiritus Dei.« Enarr. II. in ps. 101. A opět dí světec »Církev se pohne, jestliže se pohne její základ; ale jakžby bylo možná, aby hnul se Kristus, kterýž prve než přišel k nám a tělo na se vzal, všecko učinil, a bez něhož nic nebylo učiněno, což učiněno jest, kterýž drží všecko v sobě majestátem svým, a nás dobrotivostí svou? Když se Kristus nepotácí, nepohne se Církev na věky věkův. Kdež jsou ti, kdož pravili, že Církev již zahynula, když není ani možná, aby se pohnula?« »Nutabit Ecclesia, si nutaverit Fundamentum; sed unde nutabit Christus, qui antequam veniret ad nos et carnem susciperet, omnia per ipsum Facta sunt et sine ipso factum est nihil, qui omnia continet majestate et nos bonitate? Non nutante Christo non inclinabitur in saeculum saeculi. Ubi sunt, qui dicunt, periisse de mundo Ecclesiam, quando nec inclinari potest?« Serm. II. in ps. 103.

Z toho, což bylo předesláno, jest patrno, že sv. Augustin nesouhlasil s Husem ani s Viklifem, že byl již ve čtvrtém věku

jed vlit do Církve Boží, že tou dobou zjedovatěla a po tisíciletém trvání, když byl vypuštěn satanáš z pekla, a byly ustaveny řehole žebravé, že na dobro zanikla. Sv. Augustin dává oběma těmto mužům naučení, že se Církev dobou jeho neviklala, poněvadž základ její Kristus Pán se neviklal, že tedy nezhynula, ano že zhynouti nemůže, ať ji drží svou velebou a mocí ten, skrze něhož všecky věci učiněny jsou, a bez něhož nic není učiněno, což učiněno jest. Jaká to tedy protiva mezi velikým učencem a světcem sv. Augustinem se strany jedné, a mezi Viklifem a Janem Husem se strany druhé! Sv. Augustin dí: že brány pekelné nepřemohly Církve, aniž kdy přemohou, dokavad bude slunce vycházeti a zapadati, a M. Jan Hus a jeho fanatický vzor M. Jan Viklif tvrdí, že katolická Církev od Krista již odpadla, že je od Něho opuštěna, že tedy satan přemohl Krista a brány pekelné Církve jeho. Oba i Viklif i Jan Hus snad ani netušili Církev katolickou ubíjejíce, jakého rouhání naproti zakladateli Církve Boží se dopouštějí. Kristus Pán dí: »A já prositi budu Otce a jiného Utěšitele dá Vám, aby s vámi zůstával na věky, Ducha pravdy, jehož svět nemůže přijíti, neboť uvidí ho aniž ho zná: ale vy jej poznáte; neboť u vás zůstane a ve vás bude.« Jan, 14, 16. seq., Kristus Pán tedy slibuje, že zůstane při Církvi své a že s ní zůstane Duch pravdy na věky; ale Viklif a Hus ujišťují své věrné, že Církev od pravdy odpadla, což znamená tolik, že Kristus Pán nestál ve slovu svém, že Ducha pravdy buď neposlal, anebo poslav zase jej Církvi odjal, aby nezůstal s ní na věky. Jaká to blasfemie! Kristus Pán posílaje apoštolů svých do světa celého, uložil jim po lidsku věc přetěžkou, ano nemožnou, proto je těší: »Aj já s vámi jsem po všecky dny, až do skonání světa.« Mat. 28, 20. Slova tato směřují patrně nejenom k osobám apoštolův, alebrž k Církvi po všechny časy, neboť Kristus Pán praví, že zůstane s nimi po všecky dny až do skonání světa. Naproti tomu tvrdí Viklif a Jan Hus, že Kristus Pán proti své přípovědi od Církve své odstoupil. Jaká to blasfemie! Kristus Pán dí ke sv. Petrovi: »Já pravím tobě, že ty jsi Petr, a na té skále vzdělám Církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou.« Mat. 16, 18. Pán Ježíš těší zde apoštoly a zejména sv. Petra, aby se nebáli těch všech protivenství, jež budou okoušeti pro sv. víru, neboť brány pekelné, t. j. všecky mocnosti tohoto světa Církvi nepřátelské že jí nepřemohou. Naproti tomu tvrdí Viklif a Hus, že Církev zůstala neporušena jen 300 let, za dob Konstantinových že zjedovatěla, přijavši návodem ďáblovým donaci Konstantinovu, a tak od Krista Pána odpadala, až na dobro odpadla za dnů mnichů žebravých, tak že byla Církev branami pekelnými přemožena naproti přípovědi Páně, že se tak nikdy nestane, ale že odnese Církev nad branami těmito vítězství. Hle, jaká to blasfemie!

Sv. Augustin stoje tedy k Písmu Božímu, potíral všech těch, kdož tvrdili, že Církev Boží zanikla, a že ji více není, a tím sám dává o sobě svědectví, že učení Viklifovo a Husovo o Církvi odporuje náuce jeho v této stránce naprosto.

3. *Viklif a podle něho M. Jan Hus tvrdí, že jest Církev sbor předzřízených pouze, a to netoliko ta Církev, kteráž začala*

Abelem spravedlivým a bude plna teprv odchodem těch posledních vyvolených na onen svět, alebrž i ta, kteráž putuje na světě k branám věčným. Avšak oba tvrdí, že nižádný neví o sobě jistotou víry, leč by bylo zjeveno jemu, že by byl z počtu vyvolených, a tím méně o jiném, odtud prý věříme v Církev, ale smyslem tělesným jí nepostřehujeme.[7])

Jinak učí sv. Augustin, neboť mluvě o Církvi bojující, praví: »V slunci ustavil stánek svůj, aby učinil svoji Církev zjevnou, neustanovil jí v úkrytu, aniž v tajnosti. »In sole posuit tabernaculum suum, in manifestatione Ecclesiam suam, non in occulto, neque quae lateat, non velut opertam.« Enarrat. II. in ps. 18. A opět praví, že bojující Církev má stánek svůj v slunci, aby byla všemu lidu známa, až na konec světa. »Ipsa est Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione omnibus nota usque ad extremum terrae.« Epist. 105 jinak 166. ad Donatistas Cap. 4. A opět dí světec, že položil Bůh stánku svého v slunci, t. j. u viditelnosti a zjevnosti. Stánek jeho že jest tělo jeho, stánek jeho jest církev jeho. Jest položena v slunci, nikoliv v noci ale ve dni: »In sole posuit (Christus) tabernaculum suum, i. e. in manifesto. Tabernaculum ejus caro ejus, tabernaculum ejus Ecclesia ejus; in sole posita est, non in nocte, sed in die.« Tract. II. in I. ep. s. Joannis.

Svatý Augustin definuje církev bojující podle toho, že jest viditelna a že není sbor vyvolených pouze a že zahrnuje v sobě i ty, kdož jsou předzvěděni. Světec praví: »Věříme ve svatou Církev, ovšem že katolickou. Kacíři a rozkolníci jmenuji arci sbory své Církvi. Avšak kacíři smýšlejíce o Bohu křivé věci, zrazují víru, rozkolníci však odchylují se svým odštěpenstvím od lásky bratrské, ač věří, čemuž i my věříme. Tou příčinou nenáležejí k Církvi, kteráž miluje Boha, kacíři, aniž rozkolníci, proto že miluje ona bližní. »Credimus et sanctam Ecclesiam utique catholicam. Nam et haeretici et schismatici congregationes suas ecclesias vocant. Sed haeretici de Deo Falsa sentientes, ipsam fidem violant; schismatici autem discesionibus iniquis a fraterna caritate dissiliunt, quamvis ea credant, quae credimus. Quapropter nec haeratici pertinent ad Ecclesiam catholicam, quae diligit Deum nec schismatici, quoniam diligit proximum.« De fide et symbolo. Cap. 10. Ve svém spisu de Catechizandis Rudibus n. 55. praví sv. Augustin, když byl vyložil úhlavní články sv. víry, takto: »Ty však, kterýž toto všecko věříš, střež se pokušení (neboť ďábel hledá těch, kteří by s ním zahynuli), a hleď, abys nebyl sveden ani těmi, kdož jsou kromě Církve, jako pohané, židé nebo kacíři, ani těmi, kdož jsou v Církvi katolické, ale vedou život nešlechetný. »Tu itaque credens ista, cave tentationes (quia diabolus quaerit, qui secum pereant), ut non solum per eos, qui extra Ecclesiam sunt, sive pagani sive judaei, sive haeretici, non te hostis ille seducat; sed etiam, quos in ipsa Ecclesia catholica videris male viventes . . . .« *Sv. Augustin vylučuje z viditelné, bojující Církve židy, kacíře a rozkolníky, byť i byli z počtu vyvo-*

[7]) O této věci viz monografie mé: »Učení Jana Husi« a »Soustava učení Jana Viklifa.

lených. Podle něho nevchází se do téže Církve vyvolením, alebrž křtem vodným.

Jinak však učí M. Jan Hus, jda za Viklifem, neboť on tvrdí, že někteří jsou v Církvi, i v té, kteráž putuje na světě k branám věčným, pouze podle víry mrtvé, a ti prý jsou předzvědění křesťané zločinní; jiní pouze podle předzřízení, jako nekřtěná nemluvňata rodičů křesťanských, pohané a židé předzřízení; jiní podle víry a spravedlnosti, ale nikoliv podle předzřízení k životu; jiní podle víry mrtvé a podle předzřízení, jako křesťané jsoucí v přítomné době v nepravostech, kteří ale dojista v stav milosti navráceni budou; jiní podle předzřízení i podle přítomné milosti, jako všickni křesťané vyvolení, kteří následují šlépěje Páně, že mohou přítomné milosti hříchem smrtelným zase pozbýti; konečně jiní se nalézají v Církvi zvítězilé, jsouce v milosti Boží utvrzeni. »Varie dicuntur esse in Ecclesia homines. Nam aliqui dicuntur esse secundum fidem informem, ut Christiani praesciti criminibus involuti . . . Aliqui vero sunt in Ecclesia solum secundum fidem et gratiam praesentem, ut justi praesciti, qui non sunt in Ecclesia secundum praedestinationem in vitam aeternam. Aliqui sunt in Ecclesia secundum praedestinationem tantum, ut parvuli christianorum non Baptizati et pagani vel Judaei futuri christiani. Aliqui secundum fidem informem et secundum praedestinationem, ut christiani praedestinati in criminibus, sed ad gratiam reversuri. Aliqui secundum praedestinationem et praesentem gratiam, ut omnes christiani electi, Christum in moribus imitantes, qui adhuc possunt in hac vita gratia excidere. Aliqui vero sunt in Ecclesia jam triumphante in gratia confirmati. Omnes autem in praescitos et praedestinatos sunt divisi, quorum primi sunt membra finaliter diaboli et reliqui sunt membra corporis mystici, quod est s. Ecclesia, sponsa Domini nostri Jesu Christi.« De Ecclesia cap. 5.

Celá tato argumentace jest z Viklifa vzata, ale podle této přijaté nauky jsou jenom předzřízení skutečně a v pravdě údy Církve Boží, i té, která k vlasti nebeské na zemi putuje. Údové tedy opravdové Církve Boží podle nauky Husovy jsou:

a) Vyvolení, kteříž jsou ve stavu milosti v době přítomné.

b) Vyvolení, kteří nejsou ve stavu milosti, alebrž tonou v hříších, které jméno křesťanské na výsost hanobí.

c) Dítky nekřtěné rodičů buď pokřtěných anebo nepokřtěných, pokud jsou předzřízeny.

d) Dospělí židé, mohamedáni a pohané, a rozkolníci a kacíři, jsou-li předzřízeni, byť se byli dopouštěli zločinů i těch nejhorších, anebo ještě se dopouštějí.

Naopak nejsou opravdoví údové Církve, ač jsou v lůně jejím:

α) Dospělí spravedliví křesťané, byť sebe horlivěji pro Boha žili, jsou-li předzvěděni.

β) Dospělí křesťané hříšní, pokud jsou předzvěděni.

γ) Pokřtěné dítky, pokud jsou z počtu předzvěděných, jelikož ani křest ani nevinnost nečiní údem Církve, leč jedině předzřízení.

Z toho však ze všeho je patrno, že učení sv. Augustina o údech Církve bojující, nebo-li té Církve, kteráž na tomto světě

k branám věčným putuje, jest podstatně jiné, než kterémuž se nekritický M. Jan Hus z cizáka Anglosasíka Jana Viklifa naučil. Nekritický a slepý následník Viklifův M. Jan Hus také nepozoroval, že jda za Viklifem, opouští Písmo sv., kteréž nás zcela jinak o Církvi poučuje, nežli M. Jan Viklif. Sv. Pavel na př. nikde nedí, že by činilo vyvolení údem viditelné Církve, ale křtem že se vchází do Církve. »Jako tělo jedno jest a mnoho údů má, všichni pak oudové těla, ačkoli jich mnoho jest, přece jen jedno tělo jsou, tak i Kristus; nebo zajisté skrze jednoho Ducha my všichni v jedno tělo pokřtěni jsme, buďto židé, buďto pohané, buďto služebníci anebo svobodní, všichni jsme jedním Duchem napojeni.« I. Cor. 12, 12. 13. Všichni tedy bez rozdílu stávají se křtem údové mystického těla Páně, ač ne všickni, kdož byli pokřtěni, jsou z počtu vyvolených. (Dokončení.)

Legenda z přástky.

VÁCLAV KORANDA.

Noc mrazivá dnes venku hořce kvílí,
sníh tluče v okna, v kotouče se spíná
a komínem a kamny každou chvíli
se s pláčem protahuje Meluzina.

A oheň praská, jak by plakal pro ni,
roj jisker vyšlehnul — a venku hrá si.
V té hudbě tajemné, — jež v sluch mi zvoní
si vzpomínám na dávno zašlé časy.

Když zima zalehla v ty naše chaty
a v zimní noc se utajil kraj celý,
tu v teplé jizbě zněly kolovraty
a sladké pohádky se vyprávěly.

Nechť v bouři sněhové a v metelici,
Třas za humny vyl v usedavém nářku,
my s dechem stajeným a blaho v líci
jsme poslouchali starou výměnkářku.

A v každé zvěsti, jaká byla něha,
a každý děj jak nábožně byl provát!
O jednom z nich, když v okna sníh mi šlehá,
chci čistým srdcím věrně vypravovat.

I.

Kde od nás k Lužnici se cesta tratí
šel kdysi Kristus se svou Božskou Mátí.

Den podzimní tak průzračný a tichý
zřel ve smutku na černající líchy,
na žluté listí, které v smrti bolu
se spouštělo po černých větvích dolů,
na ptáků tah, jenž v zadumčivém sboru
se zvolna tratil v dálkách na obzoru.
A Kristus s Matkou k vesnici se blíží.
Hle, nízká zeď a za ní hroby s kříži.
Jdou kolem hřbitova. Tu matka Páně
ke Kristu pozvedla své svaté dlaně.
Zač prosí Ho? Co ve svém zraku tají?
Ach, duše v očistci si naříkají,
jichž těla v černé zemi práchniví tu.
Teď slyší je. Má kol jít bez soucitu?
Vždyť matkou jejich je! A proto za ně
u Krista oroduje Matka Páně.
A Kristus řekl, k Matce své se kloně:
»Nuž, Matko má, měj odpuštění pro ně!«
Kdo jásal to v tom svatém okamžiku?
Ó, ze všech hrobů moře znělo díků,
již Pannu chválili a nebes Krále.
A Kristus s Matkou svou jen kráčel dále!
Na kraji vsi, hle, stará pastušina . . .
Mech zelený ji celou obepíná.
Na střechu netřesk sed' a pod ním v taji
dvě hnízda čermáků se ukrývají.
Už slunce zachází a chýšku zlatí,
a ke Kristu zas uklání se Máti:
»V té bídné chýši bydlí chudá vdova.
Má choré dítě. Snad ho nedochová.
Už nemá chléb a nemá ani mléka.
Dnes darmo pláče, darmo pomoc čeká.
Je blízka šílenství a soused její
snad zítra z pastušky už vyžene ji . . .
a Matka Boží spjala ruce bílé.«
Tu Kristus děl, k Ní laskavě se chýle:
»Já pomohu až moje přijde doba!«
a u pastušky stanuli už oba,
jak hvězdy dvě, jež září v zem se tmící.
Na dvorku žena sedá ku přeslici,
u nohou kolébku, v ní dítě bledé.
Zní kolovrat a žena přede — přede — —
Hle slza za slzou jí z očí splývá,
však přece jenom píseň dítku zpívá:

II.

»Sluníčko jde spáti
za modravé hory.
Ulož se už k spánku
synáčku můj chorý.

Hladím tvoje líčka
hladím vlas tvůj hebký —
matička tvá bude
stále u kolébky.

V světnici je dusno
zde se lépe dýše.
Zavři jenom očka
a hned usneš tiše.

Koho zrakem hledáš
moje zlaté robě?
Ach, tvůj tatíček už
práchniví ti v hrobě.

Sirotek jsi chorý,
já jsem chudá vdova,
a náš soused ještě
ke mně zášti chová.

Prodává nám chatku,
čekat nechce chvíli.
Kéž mu odpustí to
v nebesích Bůh milý.

Neplakej můj synku,
moje dítě chudé,
strážný andělíček
za nás prosit bude.

Ježíšek sem přijde
se svou dobrou Mátí.
Sladce, milý synku,
bude se ti spáti.

Zrůžoví ti zase
bledá Tvoje líčka,
až tě ráno vzbudí
peruť andělíčka.

III.

Přišla spánku luzná víla,
uspala to dítě bledé,
matka píseň ukončila
a zas tiše dále přede.

Povoz skřípl kolem chaty,
soused na něm seděl v senu,
pohled záštím jedovatý
upřel na předoucí ženu:

»Nebudete na úsvitě
více této chatky hosté.
Žebrem půjdeš, a tvé dítě
také pro mošnu jen roste.«

Povoz mijí chatu vdovy,
mizí v zamlženém kraji,
a i kletby sousedovy
tichnou, slábnou, umlkají.

Náhle výkřik létl plání —
hrůza křičela v tom hlase;
máť ze svého zadumání
od přeslice vzchopila se.

Všechna krev jí prchá z lící,
na nohou jen stojí stěží —
— Bože! — Bože! — po silnici
kůň se řítí bez otěží.

Na zemi zlý soused sténá,
krev se z rány valí mocí.
»Co mám počít — chudá žena?
Rychle, rychle ku pomoci!«

Čerpá vodu. V kraj už stmělý
silnicí se béře hbitě.
Pro svou lásku k nepříteli
zapomíná na své dítě.

Přišla k cíli unavena,
v krvi ztrhané zří rysy;
čerstvou vodou chudá žena,
svého nepřítele křísí.

IV.

Vzhléd' Kristus tiše na svou božskou Máti:
»Teď nám jest, Matko, k pomoci se bráti.

Tys' prosila o zdar té chudé matky.
Než od souseda navrátí se zpátky,
nechť doma nalezne ve vděku krásy,
co v hlubinách své duše přávala si.«
A sladký Ježíš s jasnou Mátí svojí
už u dítěte na dvorečku stojí.
Tam zjasnilo se. Hlava děcka bledá
se v udivení k Matce Boží zvedá,
dvé ruček malých vztahuje se po ní.
A Matka Boží k dítěti se kloní,
ven z kolébky je bere, hladí líčka,
a s vroucí láskou na klínu je hýčká,
jde k okovu, jenž čerstvou vodou dýše
a v zářící svou dlaň ji čerpá tiše.
Pán Kristus vodě té ve svaté dlani
dal velkým křížem svoje požehnání —
a ta — ó dive — v mléko změňuje se.
Máť Boží k ústům dítěte je nese
a to hned pije z ruky Matky Páně.
Zda nebes záře padá nyní na ně?
Hle, nemoc mizí mu už v oku plachém
a choré tvářinky se chvějí nachem
jak růže majestátní v letní době.
A dítě chudičké své ručky obě
už obvijí kol šije Boží Matce,
a v jejich loktech usíná hned sladce.
Do kolébky ho dala s jasnou lící
a sama usedá už ku přeslici.
Zní kolovrat tak vesele a hbitě,
a na vřeteno samé zlaté nítě
z pod bílých prstů Marie se vinou.
A zatím Ježíš s lesklou širočinou,
vše spravuje, že stářím zašlá chata
se leskne zase jako klícka zlatá.
Zní kolovrat a tiše už se stmívá,
a Matka Boží píseň dítku zpívá.

V.

Sluníčko jde spáti;
den se kloní k noci;
sladce, milé dítě,
dřímej po nemoci.

Kolébu tě tiše,
moje duše malá,
jak jsem Jezulátko
kdysi kolíbala.

Co ti přál zlý soused,
je ti usouzeno.
Neboj se mé dítě —
je to krásné věno.

Budeš chudým sice,
ale duše čistá,
chudým knězem budeš
mého Jesu Krista.

Nejraděj' ty chudé
za kněze Pán volí.
Proto z rybářů vzal
svoje apoštoly.

Půjdeš zlobou lidskou
přes trny a hloží.
Neboj se, mé dítě,
je to úděl Boží.

Usmíváš se v spánku?
Nuže, směj se v plese.
Jednou na věčnosti
spolu sejdeme se.

Mysli na má slova
v každé svojí práci —
odcházím už tiše,
matička se vrací.

VI.

U dvorečka, slyš, vrzla tmavá vrátka.
Kdo vchází to? To vchází chudá matka.
Svit radostný jí naplnil zrak celý,
že splatila zlé dobrým nepříteli.
Kam pohlédneš as nejdřív, dobrá mátí?
Tvůj první pohled tvému synku platí.
Ten zdravím kypě, ve svém lůžku dřímá
se dvěma tvářinkama buclatýma.
Ó matko radostná, to dítko tvoje,
zda andílkům či chorým podobno je?
Tu jiný obraz v oku se jí zamih',
že sochou stanula u dvířek samých.
Zří na svou chatku čarovnou a krásnou.
zda klame se? Či oči její hasnou?
Tu chudá matka pojednou se chvěje.
Je zde jak v zakletí! Ó kde je? Kde je?
Ó prchne hned — však jenom s dítkem pouze:
Je skokem u něho a v rychlé touze
chce odstrčiti kůžel s kolovratem.
Leč nemůže — je příliš těžký zlatem —
I vzkřikla zmatena a hrůzy plna.
Čí ruka předla tady tajuplná?
Tu dítko procitlo: »O mami, mami!«
Jak potěšil ji ten hlas děcka známý!
V svou náruč béře ho a hledí na ně,
když s věže zavznělo tu: »Anděl Páně«.
Strach z duše mizí, pozvolna se ztrácí
a sladký mír zas do srdce se vrací.
Cit jásavý jí srdcem schne a hoří,
že neví proč a klesá na nádvoří:
»Ó Bože velký, Bože všemohoucí,
slyš díky mé, ze hloubí srdce jdoucí.
Teď vím, že Boží máť sem Krista vedla,
by zléčil mého děcka lička zbledlá;
teď vím, proč zlato v kůželi se třpytí,
že rukou svou se dotkla každé níti.
Jak odměním se Ti, já sirá žena?
Hle! před Tebou zde padám na kolena —

vím, nejdražší, že dát je zapotřebí.
Nuž, synka svého k Tobě zvedám k nebi:
Dej milost mu, ať knězem Tvým se stane;
ó přijmi vroucí dík, o Pane — Pane!

VII.

Ty stará výměnkářko, duše vřelá,
já věrně psal jsem vše, jak možno jen,
tak jak jsi nám to dětem vyprávěla
na přástce kdysi v zimě u kamen.

Tvá ústa zmlkla už a na hřbitově
dnes ležíš mlčky v bílém rubáši,
noc mrazivá se honí po tvém rově
a sněhem malý křížek zanáší.

O sladce spi. Až kolem Kristus milý
zas od Lužnice přijde s Matkou svou,
ó popros je, by opět navštívili
kde kterou jenom matku ubohou.

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

I.

Kolkolem štíhlé věže chrámové kupí se řady střech starších, posud šedým mechem pokrytých i novějších, které ještě rázu novoty nepozbyly, doškových, šindelových i z červených tašek, nízkých, pokrývajících domky a baráčky, i vysokých na statcích se sýpkami a podkrovními komorami. Všechny jsou jako propleteny zelení zahrad a zarámovány košatými stromy, které v sadech hluboko do orných polí zabíhají. Nad rozmanitou směsicí tou zvedá se kostelní věž s osmi hranami, krytá břidlicí, končící objemnou bání a lesklým křížem. Před několika roky byla zasažena bleskem a od těch časů změnila svůj tvar z úspor příslušných úřadů. Dříve hned ode zdiva vlnila se ve větší a menší báně, pobité plechem, s přiléhajícími věžičkami na rozích a dovedně vyřezávaným sloupovým u vrcholu.

Chusnice je jedna z větších dědin v dosti úrodné krajině, svlažované bystrým potokem, s lemem rozsáhlých lesin na mírné vysočině.

Vedle věže vyniká nad ostatní stavení též nová škola, jednopatrová budova, v níž jsou umístěny tři třídy a byty pro učitele. Podál také přibylo cvičiště pro hasiče a několik nových domků na obecní půdě, kdysi neužitečné »obcizně«, nyní rozprodané a rozparcelované, kde se mohla vesnice volně rozvíjeti podél okresní silnice na místě výslunném a příležitém. Zde také vzniká nová čtvrt, která podržela starý název, pokud tady bujely kopřivy a trnkové keře kolem rozhozených balvanů.

Na samotě byla jenom panská myslivna, již v letě stromoví zcela zastiňovalo a mlýn v dolině, kde byl větší spád vody.

Chusnice má rozsáhlou náves, posázenou lipami, zde sázenými za rozličných slavností a jubileí. Uprostřed je rybník, nesoucí jméno odtud, že v něm nikdy ryb nebylo, jehož kalná, mnohdy páchnoucí voda jest oživována kachnami a běloučkými husami, časem až po hlavu v hustém kalu brodícím se dobytkem.

Hřbitov je posud kolem kostela přes lékařské výstrahy a příkazy, také zde přibývá málo čerstvých rovů, neboť osada je malá a krajina zdravá. Jenom jednou byl rozšířen poněkud dále do farské zahrady, aby vyhověno bylo přísnému nařízení, jež bralo zdraví osadníků v ochranu před nákazou.

Celý kostel byl před posledním biřmováním obnoven a vypadá jako stařec, který dostal nový šat a neumí v něm nějak choditi. Je slohu rozmanitého, jak byl kdy rozšiřován a opravován. Stojí na něm mnoho pomníků, nejvíce železných křížů v kamenných podstavcích. Vede přes něj nejkratší cesta na druhou stranu a proto má dvoje dvéře, samočinně se zavírající.

Velmi starou budovou v Chusnici byla fara, stojící proti pěkné škole. Měla jedno patro, vysokou střechu uprostřed prolomenou, ve štítu dvě okna a sluneční hodiny, byla žlutě natřena a ze starého zdiva tu a tam pronikala plíseň. Oken bylo málo, což značilo, že ani uvnitř není mnoho pokojů. Průjezdem se mohlo projížděti a před okny v přízemí, hustě zamřížovanými, byly dvě zahrádky na květiny. Stodola, chlévy a kolny měly zánovní ráz. Velikou zahradu obháněla zeď, místy až prolomená, ale hustě ořeším zastíněná. Fara měla mnoho pozemků, proto hospodářská stavení byla rozsáhlá a všudy bylo znáti, že se zde polaří. Ač jindy byl na faře ruch jako ve dvorci a čeleď se všudy ozývala, v neděli byl zde klid a také drůbež odešla ode dveří pod bezy u chlévu, kde čekala, až bude zavolána. V konírně zacvakal občas řetěz a několik holubů až líně se protahovalo na střeše. Dobytek se nehlásil k pouštění, neboť na faře se pásło až na podzim. Čerstvě nasekaná jetelina byla připravena ve velikých chuchlancích u dveří. Teď v ní ležel pes, neboť jej příjemně prohřívala.

Farář Vízek v neděli odpoledne obyčejně býval doma samojediný a hlídal celou faru. Bydlel v prvém poschodí v nárožním pokoji, odkud viděl jedním oknem na ves a druhým do polí. Bylo mu raděno, aby si vybral pokoj, odkud by dobře viděl na dvůr a po celém hospodářství, ale Vízek zůstal tam, kde si oblíbil, když se do Chusnice přistěhoval. Zde měl také ložnici, přijímací pokoj, ano i kancelář, všechno pohromadě, a pří-

zemí ponechával svému služebnictvu, které však obsluhovalo ne faráře, ale hospodářství jeho.

Vízek se klonil k šedesátce, byl však posud při síle a hlas měl jako zvon. Barva jeho obličeje nasvědčovala o pevném zdraví. Postavu měl přiměřeně vysokou, nebyl valně otylý, ale statný, vlas mu na spáncích prokvetával a také nebylo mu třeba dávat si vystřihovat tonsuru. Čelo měl vysoké, vrásky sotva viditelné, tvář plnou, pečlivě oholenou. Ještě nesundal kleriku, ale chodil po pokoji tak, jak přišel z kostela z požehnání. Otevřel si okno, vyhlédl ven a zkoumal aneroid, který pečlivě řídil, aby aspoň oznámil domácím, jaké bude počasí, když jinak v hospodářství valně nebyl platen. Jemu byl nade všechno úřad farní a povinnosti duchovní. Kolovala o něm jedna řeč, že z něho bude vzorný vikář, až se podobné místo na vikariátě uprázdní. Hned všechno zapisoval, zaznamenával a v pořádek uváděl, že mohl směle každého dne čekati visitaci. Do rozpaků přiveden by nebyl.

Také teď zapsal do knihy látku ranní řeči své a do matrik nejmladšího osadníka, kterého před požehnáním uvedl do církve. Péro skřípalo na tvrdém papíře a farář doprovázel akt polohlasitými poznámkami.

»Tedy už páté! A já rodiče jeho oddával. Hleďme, jak ta léta utíkají. Jako ta voda, jako obláčky na obloze. Ba, ba, stárneme. Tedy Karel Auták, syn Josefa, pololáníka . . .«

Farář psal dále, co nutno při každém zápise zaznamenati. Na stole ležel před ním peníz, který si vlastně teprve vydělával a zasluhoval. Jednotvárné záznamy v matrikách zpříjemňoval si úvahami o rodinách, jichž se zápisy týkaly. Znal celou osadu důkladně, vždyť působil v Chusnici přes třicet roků od svého vysvěcení na kněze. Zde bylo první jeho místo, sem dostal se ke stařičkému faráři, který s láskou přijal mladého spolubratra, vykázav mu nárožní pokoj s dvěma okny, opatřený nábytkem a připravený jako pro hosta. Ale Vízek zůstal trvale, spravoval celou osadu, a jenom k faráři přicházel na radu, dosloužil mu po dvanácti letech k smrti a nyní čekal, co se s ním stane.

Osadníci oceňovali práci kaplanovu, ze školy vyšel popud, a pak všichni zadali žádost jak k biskupovi, tak na patronátní úřad, aby Vízek dostal faru v Chusnici. Na patronátě byl ustálený postup, měl sem přijíti jiný kněz a Vízek, než zažádal, k němu dojel, aby se ho otázal. Fara v Chusnici byla rurární, držitel její musel si všechno zasloužiti polařením, proto starší kandidát ustoupil a Vízek v Chusnici zůstal jako administrátor a posléze i jako farář. Musel se usmáti a osadníci se podivovali, když jim byl nyní teprve jako kněz při instalaci představován, a tomuto byly na srdce kladeny povinnosti, které dvanáct roků nejsvědomitěji byl plnil.

Znal tedy Vízek osadníky a několik generací ve škole vyučil, nynější hospodáře už křtil a oddával. Zajímal se o ně nejen ze všetečnosti, ale že s nimi cítil, blaho jejich na mysli měl a od maličkosti je viděl.

Tak vyplňoval v duchu mezery v matrikách a jako živým masem opatřoval kostry suchopárných dat, jmén křestních a pří-

jmení. Hned si vzpomněl, jak se ten nebo onen ve škole učil, co se mu zvláštního přihodilo, kdy měl veselku, jíž se musil ovšem také farář súčastniti, jak se dítky jeho liší od rodičů nebo se jim zcela podobají.

A Vízek se časem i zamyslil a pak oschlo mu péro, oči byly upřeny k oknu a matrika ležela na stolku s neúplným záznamem.

Podobně se mu stalo dnes v letní nedělní odpoledne, když byl ve faře sám a sám a skláněl se nad režným papírem, kde několik pokolení bylo zapsáno. Už dávno mohl skončiti a všechny knihy uložiti do skříně, ale posud v ruce držel péro a očima bloudil zcela jinde než v rubrice, připravené pro Karla Autáka, s nímž kmotři odešli do hostince, aby se posilnili na další cestu do sousední dědiny.

Farář si vzpomněl, že matka právě pokřtěného dítěte dlouhou dobu sloužila na faře, pak si ji třeba chudou zamiloval syn pololáníka z Doubravy a neupustil od ní, až ji pojal za manželku. A lidé ti prý jsou šťastní, nejstarší dcera jejich nastoupila už do školy, žijí svorně a příbuzenstvo dávno zapomnělo, že Růžena donesla jenom to, co si vysloužila.

Kdo jednou na faře sloužil, o toho se Vízek zajímal, nezapomínaje na něho, ani když službu opustil, což se obyčejně stalo, když se služka provdala, nebo se čeledín oženil. Také o Růženě by dlouho rozjímal, jak se dovedla i při nenávisti mužova příbuzenstva do všeho vpraviti, kdyby se tiše dvéře neotevřely a do pokoje se nevtáhl štíhlý, dlouhý mužík s ježatou hlavou, těkavýma očima, namaštěnými vlasy, hubenou tváří a úlisnými ústy. Na sobě měl šosatý kabát, dlouhou vestu, až od krku zapjatou a kalhoty, které se plantaly na slabých nohách. Byl to kostelník Řešetka, vyučený krejčí, který šil jenom výminečně, a to bez karty.

Farář dobře věděl, kdo vešel, ale nevšímal si příchozího. Namočiv péro, připisoval stav a obydlí kmotrů při Autákově křtu.

Řešetka přinášel kalich v černém pouzdru, který se pro bezpečnost uschovával ve veliké dubové skříni na faře, pak měl přes levou ruku přehožené sváteční velum, dar to místních školaček, a v pravici držel svazek těžkých klíčů od kostela, věže, márnice a sákristie. Teď všechno ukládal na svoje místo, a jak bylo jeho obyčejem, sám k sobě promlouval. Tak činil kdekoliv a dle toho byl znám. Tajemství nesmlčel.

»Hm, hm, nemodlí se tam a přece okounějí. Aby na ně člověk kdo ví, jak dlouho čekal. Když je amen, proč nejdou po svém?«

Vízek slyšel každé slovo, ale nevmísil se do samomluvy kostelníkovy, ač se nesla za určitým cílem, aby se totiž pořádek v kostele přiostřil, a to neb ono se nepovolovalo, jak si Řešetka přál a nejednou nepřímo navrhoval.

Už pověsil klíče, uložil velum do jemného papíru, zavřel skříň a chtěl odejíti.

»Tak poníženě ruku líbám jednostpane.«

»Řešetko,« ozval se farář, »už několikráte jsem vám zakazoval říkati mně jemnostpane; kdy přece uposlechnete?«

Kostelník postaviv se před Vízka do vojenské posice, vyrazil ze sebe se smíchem: »To se nestane, jednostpane, nikdy. Raději bych kostelnictví i zvonictví složil, než abych nedal náležitou čest, komu patří.«

»Ale vždyť jste mně dříve tak neříkal?« domloval laskavě Vízek.

»Inu když byli tenkráte velebným panáčkem, potom panem farářem a nyninčko jsou jednostpánem. Víme, tehdy neměli tohle.«

Kostelník udělal polokruh od ramene k rameni. Nemohl si zapamatovati expositorium a vůbec byl v latině slabochem a mnohá slova překrucoval.

»To je tak, kdo má ten límec na kredice, ten je jednostpánem. Jejich předchůdce také jím byl, ale nehněval se, když jsme mu patřičnou čest dávali.«

»Jste nepolepšitelný,« děl farář s důrazem.

Řešetka se jenom smál v oholené tváři a byl rád, že farář nadzvedl hlavu od matriky a vyslechne, co starostlivý ten muž na srdci měl.

»Jednostpane, tohle by se nemělo trpěti těm babám, aby po službách Božích ještě kolem kostela a v něm okouněly a kde koho semlely. Když je amen, af jdou domů a já zamknu kostelní dvéře i svaté pole. Vždyť tam ani těch nebožtíků neušetří a kdyby chudáci ještě měli sluch, to by vyslechli o sobě pěkné věci. Rozestaví se po hrobech, někdy si na ně i sednou a živým mrtvým nedají pokoje.«

Vízek trpělivě poslouchal a kolem úst mu to šibalsky pohrávalo. Znal velmi dobře svého služebníka i jeho horlivost a hněv proti klevetivým ženám, které i jeho kostelní činnost pod robovaly kritice.

»Když dnes byl ten křest Růženy, které se jednostpán před lety milosrdně ujal,« pokračoval ještě rozhořčeně kostelník, »zůstalo několik povedených v lavici, ale ne aby se ještě pomodlily za šťastnou hodinku smrti, kterou mohou každého dne čekati, kdepak — ale chtěly znáti kmotry, toužily viděti, jak si Růžena to páté klouče vyparádí, bude-li jasně hořeti svíce a jaké dostane ten pohan křestní jméno. Dobře jsem pozoroval, jak hlavy k sobě klonily, jimi přikyvovaly a mezi sebou šuškaly. To je zrovna proti Pánu Bohu.«

»Snad to není přece tak zlé,« usmál se farář, »a v našem chrámě takové zpustošení nepanuje —«

»Co se týče jednostpána, všechna čest; služby Boží nejsou ani příliš krátké, ani moc dlouhé, všechno tak právě; i čistotu milostpán vikarius chválil, ani nad zpěv u nás není, ale ty baby nejsou spokojeny. Rozsvítím-li šest svíček, hned hučí, že je velký svátek a patřilo by rozžíti dvanáct; dám-li staré velum, broukají, že se to nové od těch andílků přeleží, a tak to jde stále. Člověk se jim nezachová. Pro pohoršení tam jsou a hned po mši mají sesi, už ve dveřích rokují a na hřbitově mezi těmi nebožtíky to dodělají. Ještě nyniňčko tam jsou.«

Kostelník ukázal oknem na svaté pole. »Ta Brdáčová je nejhorší, ta má jedovatý jazyk.«

Farář až posud naslouchal trpělivě, nyní však rázem přetrhl proud řečí, když Řešetka chtěl udati jména osob, o nichž se domníval, že se neřídí obvyklým pořádkem v chrámě. Proto rychle mávnul rukou odmítavě a řekl: »Pro dnešek už toho nechme! Sám se přesvědčím a všechno zařídím.«

Kostelník vida, že byl učiněn náběh marně, jenom pokrčil ramenem a smutně zkřivil ústa. Nepodařilo se mu to. Ale nezoufal. Takových pokusů učinil už mnoho, ani nyní nechtěl odhoditi zbraň. Snad podruhé bude farář v lepší náladě. Už se ani nezdržoval, ale rychle se poroučel, políbiv Vízkovi rukáv nové kleriky, již si pořídil pro udělené expositorium.

Po odchodu Řešetkově záhy zapomněl farář na přednesené stížnosti, které do jisté míry byly oprávněny, ale nedaly se na ráz odstraniti. Nyní Vízek pohlížel už na hodiny i slunce, klonící se za kostelní věž. Už by se mohl někdo z domácích vrátiti, nastávala doba, kdy farář odcházel pravidelně na procházku. Proto byl netrpělivější, uzavřel matriky ve skříni a přecházel dlouhými kroky po pokoji, kde bylo nahromaděno mnoho nábytku, obrazů, knih a rozmanitých věcí. Vízek rád to a ono pěstoval, proto měl v oknech vzácné druhy květin, ve dvou klecích kanáry, v akvariu zlaté rybičky, v koutě knihařský lis a na stolku hedvábné závitky bourců. Na pohovce ležely noviny a nerozřezané sešity.

Než teď si z toho ničeho nevšímal, jeho mysl byla obrácena k letní přírodě, po níž toužebně bážil. Od rána byl zaměstnán modlitbami, kázaním, službami v kostele i kancelářským jednáním; vždycky rád vyhověl lidem, nemaje žádných určitých úředních hodin, i v noci ochotně vstal, aby vyplnil přání; ale nyní se chtěl svěžiti na prsou probouzené přírody a pokochati se krásami, které vábily oko na pestrých luzích, bujném osení a zelení krytých stromech.

Také se již strojil na cestu, svlékl kleriku a oblékal tenký kabát, bral hůl a sháněl se po svém průvodci, klerý posud ležel pod stolem na staré dece. Byl to chundelatý pes Oříšek, už hodně starý, který jenom spal a hlásil se k životu, když farář bral hůl nebo deštník. Ani pokrm jím tak nehnul, jako odchod pánův. Vyskočiv, napřímil se a pak se podíval na Vízka, jakoby se tázal: »Smím také?«

»Půjdeme, půjdeme,« řekl farář a psík vesele poskakoval, kňuče a prackama o dveře se opíraje. Farář už si oprašoval klobouk a zavíral okno. Nebyl-li nikdo v pokoji, přilétali sem holubi, aby sbírali a také kradli kanárům semenec. Ti pak nepřestávali na procházce u klecí, ale prometli celý pokoj a zanechali tu a tam nepříjemné stopy své visitace.

V tom zazněl na chodbě zvonek na znamení, že se někdo vrací a stráž bezpečnosti v domě převezme. Farář spěchal otevřít, ale také chtěl jedním vrzem opustiti budovu. Oříšek už štěkal na chodbě.

»Hned, hned,« volal Vízek a ještě na schodech poopravil odhrnutý koberec. Vrzly dveře a vešla asi padesátiletá žena, hospodyně Vízková, slečna Justina.

»Však jsem si myslila, že jdu právě v čas,« usmála se, viduc faráře, připraveného k odchodu.

»Pan řídící čeká?« ptal se farář, rozhlížeje se po silnici, zastíněné mladými lipami.

»Je ve včelíně, a právě tak přichystán jako velebný pán.«

»Tak dejte pozor a podívejte se po hospodářství. V neděli čeleď nedbá. Po sedmé ať je večeře.«

Dvéře u fary se zavřely a stará, pochmurná budova opět stála jaksi smutně, jsouc právě oblévána plným proudem slunečních paprskův.

II.

Byla doba, kdy u kostela před farou stála podlouhlá, přízemní škola s řadou oken a šindelovou střechou. V zadu byl chlév, stodůlka a pěkná zahrada. V této budově byly umístěny dvě třídy, pro třetí se najímala největší jizba v dědině.

Řídící Halus několik roků strávil ve staré škole a zažil tam nejlepší svůj věk. Musil zápasiti s mnohými obtížemi při nedostatku místa pro žáky, ve špatném bytě a přebíháním od třídy ke třídě, nyní však bylo jinak. Obec s nemalým nákladem a s mnohými hmotnými obětmi postavila pěknou budovu se vzdušnými, velikými světnicemi, slušnými byty, kabinetem, tělocvičnou, ale na hospodářské stavení zapomněla. Řídící se hlásil, ale občané krčili rameny, řkouce, že udělali co mohli a museli. Dále pokračovati ve stavbě nemínili.

U školy nebylo polí, ale učitel spolu jako varhaník dostával od kostela vedle skrovné služby také asi dvacet měr polí bez dražby za nepatrné nájemné. Pozemek ten býval učitelům velice výhodným, a když platy jejich bývaly velmi malé, polaření a hospodářství je vytrhlo. Halus dříve ještě si najímal kus od obce a vyrovnal se větším chalupníkům. Podnes vyznává, že by nemohl na starší děti tolik věnovati, že by byli synové nestudovali, kdyby nebylo hospodaření na zádušních polích. Po letech přidržoval se jenom toho, co měl za hraní varhan a zpěv v kostele, obecní pozemek přenechal chudým lidem.

Řídícímu, chtěl-li nadále i při nové škole hospodářiti, nezbývalo nic jiného, než zakoupiti si na obcizně kus pastviny a postaviti zde stodolu. Chlév ještě sehnal a z kolny na dříví na svůj náklad seřídil, ale stodolu měl svou na místě, kde si mínil vystavěti domek, až půjde do pense. Bylo toto hospodaření spojeno s obtížemi, ale paní řídící se ho nechtěla vzdáti, neboť mu přivykla, a četná rodina vyžadovala také mimořádného příjmu.

Halus měl svůj včelín, kde strávil všechen volný čas. Řada úlů stála v zahradě pod štěpnými stromy, každý domeček byl omalován, měl pěknou stříšku a byl chráněn před větry. V zadu byla lavička, kde pan učitel sedal, pozoruje zamilované včely, jak vylétaly česlem, pouštěly se v dáli za pastvou a potom obtíženy medným pelem, ztěžka se vracely ke své královně. Nemohla-li některá doletěti, padla-li snad chladem neb únavou, Halus opatrně ji zvedl a donesl na česlo. A měl zde příležitost i čas

k úvahám o pracovitosti, poslušnosti, ústupnosti a jiných vlastnostech rodin tak četných a přece tolik spořádaných a vzorných.

Že řídící Halus ve škole podával dětem časté příklady ze života včel, nelze se diviti, ale také jim několikráte osladil černý chléb, který si nosily do školy, když z jara vymetal úly nebo v prostřed léta odebíral med, aby včely při plnosti pláství nelenivěly. A děti se učily lásce ke včelstvu, šetřily pilných pracovnic a hubily jejich škůdce. Vlastnosti ony odnášely si potom do života a Chusnice vynikala včelařením v dalekém okolí.

Halus zde také na lavici čítal, ale ne toliko knihy a listy včelařské, nýbrž všechno, čeho škola a postavení jeho vyžadovalo. Musil se vpraviti do nových zákonů a poměrů, dalo mu to práce, avšak obstál ve všem. Byl výborným učitelem a pěstitelem mládeže, třeba vybočil časem z osnovy, která byla zdělána pro města i venkov. Halus znal potřeby lidu a dětem venkovským snažil se podati nejpotřebnější pro život praktický. Proto míval nejvyšší třídu, odkud už vycházeli žáci, a kde bylo třeba nejenom vědomostí, ale i vodítka pro další živobytí.

Co se řídící napřemýšlel u svého včelína o svých svěřencích vůbec i jednotlivých žácích? Co se nauvažoval a nazkoumal, k čemu by se ten aneb onen hodil, co by mu prospělo, v čem by dělal pokroky a zaručil si blahobyt!

V Chusnici byli někteří rolníci, kteří chtěli a také mohli poslati děti své do vyšších škol; i přicházeli k Halusovi, aby jim poradil, syny jejich připravoval a zvláště cvičil. Řídící dal si práci, zkoumal žáka a potom řekl nepokrytě, co o něm soudí, jaké má vlohy a zdaž by dělal pokroky.

Jenom při jedné věci nečekal, až bude od rodičů požádán, a to v hudbě a zpěvu. Halus byl znamenitý varhaník, ředitel, choru a posud dobrý zpěvák, který o každé figurální mši uměl nějaké solo, uměl téměř na všechny hudební nástroje a mnohý nápěv sám složil, čímž se však nechlubil a nikdy slovem nezmiňoval. Před dávnými lety sám řídil kapelu, která se těšila vážnosti a hrála v okolí na zámcích při slavnostech. Ovšem musila také sestoupiti do hospod a vyhrávati chase, také Halus v mladších letech se súčastňoval muzik, ale dělal to nerad. Nikdy si však nezadal, a také zde vlivem působil na zmírnění bujného veselí a zamezil mnohou nechvalnou věc. Později upustil od kapelnictví vůbec a jenom v kostele a při pohřbech účinkoval. Však i nyní byl vůdcem hudebníků, jim kusy dodával, pokyny poskytoval a řady jejich ze školy rozmnožoval. Z vděčnosti všichni do jednoho účinkovali na kruhtě zcela bezplatně a poslouchali na slovo.

Halus zpěvu učil všechny děti a nejlepší zpěváky si bral do kostela, k hudbě nabádal, kde koho, a měl už ve škole malou kapelu, která při dětském divadelním představení znamenitě účinkovala. K jakému kdo nástroji měl chuť, takový mu hleděl opatřiti, a pak všechny cvičil po školním vyučování.

Václav Halus několikráte povstal a podíval se k faře, jakoby někoho čekal. Byl vysoký, suchý, pěkně rostlý, tvář měl oduševnělou, oko výrazné, nosil plnovous, vlas měl kaštanový, už prořídlý, nos souměrný a nebylo znáti, že si občas vzal šňupeček. Šaty měl bělavé, sako, u hodinek jednoduchový niklový řetízek,

na tkanici skřipec, jehož však užíval velmi zřídka. V kapsách míval stále stočené noviny, zahradnické lýko, motouz, jímž uvazoval bujné výhonky, a mosazné »áčko« k dávání tonu. Vypadal posud dobře a nikdo by mu nehádal pět a padesátku let zažilých ne vždycky v nadbytku a rozkoši. Obličej jeho nasvědčoval, že mu bylo mnoho zakusiti, že míval starosti, které mu ukracovaly noční spánek a vyháněly ho buď do přírody nebo k věrnému příteli.

Teď opět povstal a zastrčiv šátek do kapsy, šel přes dvorek k postrannímu východu. Na faře právě zněl zvonek, a Oříšek už probíhal pod lipami. Farář sestupoval po kamenných schodech k silnici.

Oba muži se setkali, nadzdvihli klobouky a radost projela jejich tvářemi, jakoby se dávno neviděli, a přece ještě o požehnání jeden intonoval a druhý odpovídal. Halus ještě zaklepal na okno, aby mu podali hůl s koštěným knoflíkem.

»Tak, kam dnes?« obrátil se k faráři.

»Kam je libo, ale jenom hodně do přírody,« odpovídal Vízek, pozdravuje paní učitelovou, která zavírala vyhlídku.

»Tedy k Doubravě; bude tam naše mládež!«

Farář souhlasil, a oba nakročili. Ale Oříšek se už pustil na náves, kde se mínil shledati s kamarády, vida však, že je bez pána, dal se zpáteční cestou a hodně se prohnal.

Kde kdo věděl, že Vízek s Halusem co den za každého téměř počasí konají hodinové a ještě delší vycházky a to tak, aby se před večerem vrátili domů. Volili si několik směrů, v zimě po silnicích, v letě i po stezkách polních. Buď šli vedle sebe nebo, kde úzká cesta nepřipouštěla, za sebou. Dělali stejné souměrné kroky, tu a tam se zastavili, podpírali se o hole, poukazovali na rozličné zjevy, vypravovali si o všedních příhodách, o politice, škole, kostele, mládeži, domácnostech a jiných věcech. A tak chodili už kolik let, jenom že stále pomaleji, a víc a více odpočívali cestou do strání.

Sousedé s potěchou patřili na přítulné to přátelství a říkali: »Naši pantátové jdou.« Pasáci se dle nich řídili, kdy mají hnáti domů, neboť při objevení se jejich statných postav najisto bude hodina do západu slunce. Tak chodili pravidelně. Jenom na chvílku se zastavovali, když potkali někoho známého, a tím byl téměř každý chodec. Na návrši postáli, aby se rozhlédli dále do kraje, s jehož obcemi se málo stýkali. Do Chusnice nevedla dráha, a jenom pošta dvakráte denně se zastavila u kupce, který obstarával místní poštovnu.

»Však jsem už dychtil po procházce jako žíznivý jelen po vodě«, řekl farář, když se ocitli za posledním domkem a zahnuli alejí košatých jabloní k Doubravě, kde byl panský dvůr, jehož lány daleko k sousedním dědinám sahaly. Jenom Chusnice byla vyňata, a zde i rolníci měli pěkné pozemky na rovině. »Člověk žije na venkově, zelené ratolesti div mu nebijí do oken, a vítr růžový květ jabloní hází do pokoje, ale přece toužím z pod střechy do volné přírody, kde všechno jásá a se směje, kde každá travička voní a každý květ vydychuje příjemnou vůni.

Vízek z hluboka oddychnul, aby vykoupal plíce v čistém, vonném vzduchu.

»Pravda, pravda,« přisvědčoval Halus, »také rád spěchám ven, a to zvláště po denní trampotě ve škole. Lituji kolegů, kteří se nemohou po vyučování takhle osvěžiti, a jsou nuceni nadále dýchati těžký vzduch velkoměstský. V tom jsme na tom my na venkově přece lépe.«

»Ano, ano, máme zde čistý vzduch,« opakoval Vízek nějak významně, pokyvuje hlavou. »A co více?«

»Lásku lidu, klidnou domácnost, radost z práce, spokojený život.«

»Také jsme kdysi toužili po velkých městech a jejich radostech, po divadlech a společnostech, také nás před lety tento venkov neuspokojoval, že jsme závistivě hleděli do dáli, však se pamatujete na doby ty; ale teď jsme uvykli, žár vyhasnul, tužby utuchly, a nyní stojíme zde jako ty stromy, jimž by se snad ani v jiné půdě nedařilo, které by silnějších otřesů nesnesly. Tak, tak,« dokládal farář, dosvědčuje svoje slova.

»Věru stýskati si nebudeme,« ujal se slova učitel, »třeba jsme před časy toužili po jiných požitcích společenského života, třeba jsme si na těchto cestách druh druhu požalovali. Zvyk je druhou přirozeností, a věru nerad bych opouštěl tento kraj a tuto dědinu.«

Oba se zastavili a patřili na Chusnici, kde znali každou střechu, každý strom, kde mohli bez rozmýšlení udati, v které kdo světnici obývá, jaká společnost na zápraží sedí, kdo to na sadě od stromu ke stromu chodí a ovoce oceňuje.

»Nezrodili jsme se zde, a přece lneme k dědině jako svému rodišti. Co sdružilo nás s lidem krajiny té? A nebylo vždycky ani jednomu ani druhému slastně a rozkošně v působení úřadu a povinnosti,« — mínil Halus, svěsiv poněkud hlavu.

Také farář přisvědčoval. Přítel mluvil mu ze srdce. Oba tušili, co je víže k Chusnici a její obyvatelům, oba byli přesvědčeni, že zde zanechávají svoji sílu, pot práce, svoje ideály, všechno, co v nich kdy háralo, co přinesli do života praktického. Než druh před druhem se nechtěl vysloviti, oba odmítali od sebe jakoukoliv chválu a uznání zásluh.

Jenom se podívali ještě jednou na skupinu domů, na jejich obyvatele, které vychovali v mladších pokoleních, a potom popatřivše si do očí, zakývali hlavami a šli dále mlčky, pozorujíce bujné osení, včely, obletující stromy, i skromná kvítka, tající se v příkopě. Cesta vedla do svahu, štěpy byly zde vystřídány mohutnými kmeny třešňovými, z jichž popraskané kůry stékala vonná smůla, již obletovalo několik motýlů a lesklých mušek.

Halus se zmínil o politice. V tom oboru se časem oba muži rozcházeli, neboť každý četl jiné noviny, jejichž směru i svoje smýšlení přizpůsobil. Ale přátelé se nehádali a nepřeli, každý přednesl co četl, potom o té věci uvažovali, názory svoje třídili, a každý podržel si to nejhlavnější a dle mínění obou nejlepší. Vízek byl konservativní, Halus přál proudům ostřejším, ale neschvaloval protizákonných a míru slušnosti přesahujících výstřelků a výstupů.

Oba horovali ve prospěch svého národa, oba nenáviděli nepřátel vlasti své a tíhli za dobrem v jakémkoliv směru. Tu i farář ustupoval od stabilnosti svých zásad, a vším prospěšným by nejraději zahrnoval rodnou zemi.

Od politiky přecházeli k denním potřebám a zápasům osadníků s životními potřebami, hrudou zemskou, z níž čerpali chléb a nepřízni času i povětrnosti. Posléze zašli na školu, a sdělovali si svoje zkušenosti. Někdy se zasmáli, jindy si postěžovali, mnohdy se radili, jak činiti s tím oním žákem, který právě vystupoval a do vhodného stavu dostati se nemohl.

Nejdéle se zdrželi u domácích lidí. Učitel měl četnou rodinu, teprve z polovice zaopatřenou a faráři také příbuzní často dali příležitost, aby vychovával děti nejenom ve škole theoreticky, ale i doma prakticky. Sdělovali si stesky, přednášeli navzájem starosti, a jak mohli, také si pomohli i hmotně.

»Kam se obrátila omladina?« zeptal se Vízek.

»Však ji potkáme. Šli do lesa na jahody a uklidili se hned po obědě. Jistě už jsou na zpáteční cestě, ale pro veselost a skotačení nemohou mnoho uraziti.«

»Mají prázdniny, ať užívají! Kdo ví, kdy se opět tak sejdou a vzájemně se poškádlí! Mladost, radost.«

Halus přisvědčoval, ale doma přece dítky i o prázdninách k činnosti nabádal, lituje každé promeškané chvíle ve věku, kdy je duch nejčilejší a mysl nejchápavější.

O hlavních svátcích a velkých prázdninách bývalo v Chusnici jak na faře, tak ve škole o mnoho veseleji. Vízek měl vždycky některého bratrovce nebo sestřence na studiích a Halus obyčejně hned dva syny čekal z Prahy a časem i dceru z některého pensionátu. Ti všichni se vespolek bavili, výlety podnikali, a také dnes odešli do lesa.

Vízek snad ani tak netoužil po přírodě, jako po těch mladých lidech, jejichž smích slyšel raději než přednášku Justininu o hospodářství, s nimiž se potěšil a oživnul, že potom klidně snášel několik měsíců samotu v Chusnici.

Nejinak bylo s učitelem, který rovněž miloval svoje dítky, na ně hrdým byl a je rád vítal ve škole.

Oba muži, majíce vědomí, že potkají, jak farář říkal, omladinu, rychleji nakročili a hned necítili tolik únavy jako dříve. Nechali politiky, školy, nevšímali si tak přírody, kolkolem bující, ale hleděli upřeně ku předu. Také zašli za mezník, který jindy ukončoval procházku jejich. Byl poznamenán křížem, aby se každý bál pohnouti jím a posunouti hranice svého vlastnictví.

V dáli šuměl panský les, kde se ozývala kukačka, a vrány mocnými rozmachy křídel vznášely se nad vrcholky stoletých stromů. Odtud bylo viděti útulnou dědinku Doubravu a rozsáhlý dvůr. Sem také docházeli mnozí z Chusnice na práci za nízkou mzdu a kus trávy pro dobytek. Steska po lukách, obě vesnice spojující, byla utlapána. Kdo pospíchal, nedal se okresní cestou, která se zatáčela kolem rybníka a vyhýbala se vršku, na němž stálo několik bříz s bělavou kůrou a svislými haluzemi. Zde před časem postaven kamenný kříž a místo se vyjímalo útulně. Hosté z fary a ze školy rádi sem chodili, kříž čerstvými květinami

zdobili, kolkolem keře vysazovali, písek uhrabávali a stupně umetali. Časem rozžali i světlo v barevné lucerně.

Kdo se bral kolem, s potěchou zadíval se na pěkný útulek, mnohý odpočinul ve stínu zelených stromů, poklekl na kamenných stupních. Farář s učitelem konávali sem procházky nejdelší za zvláštních okolností. I dnes kráčeli ke kříži, doufajíce, že se zde shledají s omladinou. Nedbali, že se slunce hodně kloní k západu, a že oba předrží. Justina si v kuchyni pohubuje, a pak si ještě dnes s paní řídící postesknou, že se jim to a ono na večerních pokrmech pokazilo, na čem však ani ta ani ona nenese viny. Ale obě pravidelně nedocházely slechu a večeře byla snědena oproti chybám s největší chutí se smíchem a pochvalami. Ani farář nic neříkal, třeba jediný znamenal nedostatek a věděl, kde chyba vězí. Cítě se vinným, opatrně a moudře mlčel.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

c) Svědčí-li morfologicko-systematické vztahy organismů ve prospěch descendence organismů.

Známo, že organičtí tvorové souvisí vespolek většími neb menšími stupni podobnosti, založené na morfologických znacích. Na základě těchto stupňů podobnosti sestrojeny jednotlivé, soustavné kategorie, z nichž v řadě vzestupné nejvyšší, co do obsahu pojmového však nejjednodušší jsou kmeny, a jim podřízeny jsou (v řadě sestupné) nižší, co do obsahu pojmového však postupně složitější soustavné oddíly: třídy, řády (podřády), čeledě (podčeledě), rody (podrody), dle toho, jestliže buď v nejobecnějších (ve všeobecném plánu organisace), či ve velmi obecných aneb ve zvláštních znacích morfologických organismy se snášejí. Tak na př. ryby, obojživelníci, plazi, ptáci a ssavci jsou si v nejobecnějších znacích podobni, snášejíce se vespolek v páteři, v umístění centrální soustavy nervové na straně hřbetní a ústrojů vyživovacích a rozplemeňovacích na straně břišní.

Avšak tyto soustavné kategorie nejsou přesně ohraničeny, nýbrž v nenáhlém po sobě sledu souvisí vespolek prostředečními (přechodními) útvary zjevů morfologických, byť mnohdy povahou na zdání různých, vskutku však homologických a toliko formálně přeměněných: dle darwinistů buď metamorfosovaných neb vývojopisně pokročilejších. Takovýmito útvary jsou na př. křídlo ptáka, přední noha čtvernohých živočichů a rámě člověka. »Pozorujeme-li příkladně — píše prof. dr. C. Claus — útvar končetin neb stavbu mozku u obratlovců, tedy objeví se i přes velké, někdy napořád

stupňovitě se odchylující různosti společný základní tvar (Grundform), jenž však ve zvláštnostech svých částí, přiměřeně všem úkonům a požadavkům způsobu života, v jednotlivých oddílech nejrozmanitěji modifikován a v menší či větší míře differencován se jeví.«*) Z té příčiny jest přesná rozčleněná klassifikace organického tvorstva nemožna.

Ale ani kmeny živočišné a rostlinné, jakožto nejvyšší oddíly soustavné nenacházejí se vespolek úplně v poměru souřadnosti, nýbrž jsou si navzájem v bližších či vzdálenějších morfologických vztazích podřaděny, takže jednota, jeden základní plán v rozmanitosti z organického tvorstva vyzírá.

Z těchto morfologicko-soustavných vztahů a z podobnosti mezi druhy jednomu rodu náležejícími a z podobnosti ostatních skupin, společné vyšší skupině podřízených, soudí darwinisté na genetickou souvislost organických tvorů vespolek a dle toho snaží se dopátrati se původu organismů a sestrojiti jakýsi rodokmen, na němž by znázorněn byl postup vývoje.

»Darwinismus« — píše Dr. V. Kurz — »béře všechny tvory za členy téže rodiny, ovšem nekonečně četné a rozvětvené. Soustava stává se rodokmenem tvorstva, žijící tvorové jsou posledními zelenými ratolestmi dvojitého stromu, obou to říší ústrojných; uschlými větvemi jsou tvorové vyhynulí — a v tom smyslu má ústrojná říše již velmi četné uschlé kmeny. Vzory a třídy tvorstva lze přirovnati ke kmenům, řády a čeledi k větvím obou stromů. Takovýmto názorem soustava nabývá teprve vědeckého podkladu a logického zdůvodnění. Pokrevenské příbuzenstvo jeví se homologiemi anatomickými a embryologickými, zevnější přizpůsobeniny pak analogiemi biologickými.**)

V tomto smyslu skutečně sestrojil Haeckel již před 25 roky ve své »Schöpfungsgeschichte« rodokmen tvorstva, ačkoli ostatní darwinisté se toho až do dnes neodvážili, rodokmen takový sestrojiti. »Rodokmen tvorstva« — píše Dr V. Kurz — »té doby ovšem nelze ještě bezpečně sestrojiti, poněvadž se nám nedostává známostí o přechodních tvarech vymřelých. Dosud jest mezer příliš mnoho; ale co den jich ubývá a každý nový nález doplňuje obraz tvorstva.***)

Dle darwinistů jsou tedy morfologicky příbuzná zvířata spolu též geneticky čili pokrevně vespolek příbuzna, tak že z větší či menší morfologické příbuznosti jich můžeme též na větší či menší pokrevní příbuznost a tudíž i na jejich rodokmen souditi.

Avšak jak se to má s pokrevní příbuzností zvířat, kteráž k více rozličným zvířatům morfologické vztahy jeví? Tak na př. o damanech (tlustoši) čteme v Ott. Sl. N. pod příslušným heslem: »Tělem i životem upomínají na různé ssavce, nejvíce na kopytnace a hlodavce; odtud jejich dosud nejisté postavení v soustavě. Řaděni byli dříve mezi hlodavce, nyní považováni jsou buď za samostatný řád (Lamnunguia), buď za čeleď (Hyracina) řádu lichokopytnaců (Perissodactilia).«

*) Lehrbuch der Zoologie, 4. Aufl., p. 137.
**) Ott. Sl. N. VII., p. 63.
***) L. c. p. 64.

A jak se to má s pokrevní příbuzností zvířat, která nejeví žádných morfologických příbuzenských vztahů s jinými zvířaty? Jak se to má na př. s pokrevní příbuzností papoušků? Kteří mezi žijícími ptáky jsou jejich nejbližší příbuzní? Odpověděti je nesnadno. Papoušci jsou mezi ptáky příliš isolováni, než aby možno bylo k této otázce dáti uspokojivou odpověď. V soustavě zařaďují se obyčejně mezi šplhavce (Scansores), avšak Dr. C. Claus o řádu šplhavců vyjadřuje se: »Man vereint in dieser künstlich begrenzten Ordnung eine Anzahl verschiedenartiger Vogelgruppen, welche wesentlich nur im Bau der Füsse übereinstimmen und dementsprechend vornehmlich nur zum Klettern befähigt werden, indess auch in der Art dieser Bewegung mehrfach auseinander weichen und in mehreren Familien der Gangvögel ihre nächsten Verwandten haben.†) »Z té příčiny vyňaty byly nyní z řádu šplhavců čeledě: tukanů, vousáčů (Bucconidae), leskovců (Galbulidae), trogonid, musophagid, kukaček, myšáků (Coliidae) a kladou se do řádu kukačkovitých (Coccygomorphae = Levirostres); ale i tento řád jest velmi různotvárný.

S kterou skupinou ptáků mají tedy papouškové společný původ, jelikož se žádnou skupinou nejbližší morfologické příbuznosti nejeví? Jak patrno, počátek rodokmenu jejich schází. Jak velice isolované postavení v třídě ptáků mají, viděti z toho, že W. Marschall (prof. na universitě Lipské) o nich dí, že nejvíce zdají se mu na holuby upomínati. »Am stärksten scheinen sie mir auf die Tauben zu deuten.«††)

Podobně jako s papoušky má se to i s myšáky (Coliidae — čeleď ptáků afrických), kteří z té příčiny nemají až posud ještě ustáleného postavení v soustavě.

Velkou potíž v systematice působí též ryby ganoidní (skelnošupinaté), tak že novější systematikové jich ani za samostatnou skupinu neuznávají. Dr. C. Claus ve své zoologii píše: »Die Grenze nach den Teleostiern (ryby kostnaté) hin ist kaum festzustellen, da wir keinen einzigen absoluten Differencialcharakter allen Ganoiden gemeinsam finden (selbst die Spiralklappe des Darmes ist bei Amia und Lepidosteus rudimentär)«†††) a v Ott. Sl. N. (IX., p. 903.) čteme, že »v nejnovější době . . . počíná skupina *g—ch* ryb pozbývati pevných základů a přesných hranic« a že »v nejnovějších pracech ichthyologických (Woodward) zavržen pojem a název ganoidů na dobro. Plyne — prý — to i ze stručného přehledu podstatných znaků *g—ch* ryb, jež nemají — prý — ni jednoho znaku, jenž by buď jen u nich byl pozorován neb všem příslušníkům této podtřídy byl společným.«

Mezi bezobratlovci jest množství živočišstva nejistého systematického postavení. Tak na př. o mechovkách čteme v Ott. Sl. N. pod příslušným heslem: »Mechovky (Bryozoa též Polyzoa), živočichové posud neustáleného postavení v soustavě. Dle některých tvoří samostatný kmen, dle jiných s ramenonožci kmen Moluscoidea, opět dle jiných toliko třídu mezi červy.« — Rovněž

†) Lehrb. d. Zoologie, 4. Aufl., p. 781.

††) Zoologische Vorträge von William Marschall, p. 52 ff. (Nat. u. Offb., 1893, p. 568.)

†††) Lehrb. d. Zoologie, 4. Aufl., p. 691.

systematické postavení vířníků (Rotatoria) jest neustáleno. Zařaďují se obyčejně mezi červy (k nimž obyčejně řadí se všechny pochybné tvary živočišné, s nimiž si systematikové nevědí co počíti), avšak jejich tvar jest tak zvláštní a jejich organisace od ostatních živočichů tak odlišná, že v příčině systematických vztahů jejich k ostatním skupinám živočišným panuje posud nejistota. — Dále neustálené postavení v soustavě mají: Dicyemidae, jež někteří (Van Beneden) k prvokům (Protozoa), jiní k hlístům oblým, jiní opět k láčkovcům (Coelenterata) řadí; hvězdovci (Gephyrea) skupina to mořských červů; Echinoderidae (Nematorhyncha), rovněž skupina mořských červů; Gastrotricha, skupina to drobnohledných sladkovodních červů; Pantopoda (nohatky), jež v novější době někteří za zvláštní třídu mezi korýši a pavouky pokládají; Myzostomida, skupina to mořských živočichů, jež někteří kladou k červům kroužkovitým (Annulata) jakožto 3. řád, jiní přímo k Polychaetům, jiní k Arachnoideím atd. — S kterými skupinami živočišnými mají tyto isolované skupiny společný původ?

Avšak jiná jest otázka: Smíme z podobnosti určitých morfologických znaků na genetickou příbuznost systematických druhů a systematických řad souditi? Možno z podobnosti této všeobecné zákony vývoje odvoditi a rodokmen tvorstva sestrojiti? Odpovídám: Nikoli! Neboť kdybychom na př. z podobnosti a počtu prstů chtěli na genetickou příbuznost souditi, dospěli bychom k tomu závěru, že člověk příbuzen jest geneticky se ssavci vačnatými. Fossilní ssavci vačnatí totiž přibližují se útvarem prstů ruce lidské, kdežto později se objevující ssavci od tohoto útvaru se opět vzdalují. Nejstarší obratlovci pozemští netoliko počtem prstů, nýbrž i útvarem prstů a zubů nápadně člověku se podobají. Známo, že Scheuchzer kosti předvěkého mloka za kosti lidské, z potopy pocházející považoval. Otisky nohou předvěkého Chirotheria jsou ruce tak podobny, že zvíře dle toho Chirotherium pojmenováno bylo.

V. Haacke obral si za úkol vyšetřiti pomocí srovnávací anatomie, zdali lze z anatomického srovnávání zvířecích tvarů stanoviti zákony vývoje, a pokud nám tyto zákony při sestrojování rodokmenů prospěšnými býti mohou. A jaký byl výsledek jeho vyšetřování? Dospěl k staré sice již, avšak darwinisty neuznávané pravdě, že z podobnosti určitých organů nelze ještě na skutečnou kmenovou či pokrevní příbuznost jich vlastníků souditi. Nemáme prý naprosto žádné určité opory pro to, že druhy živočišné i rostlinné, jež dnes v řád neb čeleď slučujeme, jsou též skutečně společného původu. K jedné čeledi náležející zvířata neb rostliny jsou prý vespolek tvarem příbuzny (formverwandt); z toho však prý ani dost málo nenásleduje, že by byly pokrevně příbuzny, že by měly společný původ. Neboť pro všecky organismy společné zákony vývoje mohly prý podobné tvary vyvoditi, aniž bylo třeba, aby tvary tyto svazkem společného původu spojeny byly. Jako prý příkladně všecky krystally uhličitanu vápenatého, jež na zemi jsou, navzájem od sebe nepocházejí, rovněž tak prý netřeba, aby blízce příbuzná zvířata a rostliny společné předky měly.*)

*) E. Wasmann, S. J., Zur neueren Geschichte der Entwicklungslehre in Deutschland. (Nat. u. Offb. 1896, p. 368.)

Haacke odůvodňuje svůj názor tím, že kvalitativně stejné ústroje a soustavy ústrojů u rozličných zvířat rozdílnými cestami tvořiti se mohou, a dokazuje to pro soustavu vlasovou ssavců, pro plíce obratlovců a centralní soustavu nervovou.

On pozoroval pokožkové útvary, pokrývající povrch těla a shledal, že na př. vývoj srsti u ssavců řízen jest zákonitým způsobem, poněvadž tečky, srst nesoucí, s jistou pravidelností dle určitého pořádku seřaděny jsou, a dále při tom shledal, že rozličná zvířata rozličnými cestami k stejné soustavě teček chlupy nesoucích dospěla.*)

Podobně dokazuje v příčině plic obratlovců a v příčině ústřední soustavy nervové v říši živočišné, že podobné útvary těchto ústrojů na společný původ uváděti nesmíme. Z té příčiny klade důraz na to, že vývojezpytné důkazy a rodokmeny na podobnosti tvarové (Formähnlichkeit) se zakládající platnosti postrádají, poněvadž tvarová příbuznost není žádným důkazem pokrevní příbuznosti, jelikož ji též v říši nerostní nacházíme, kdež přec pokrevní příbuznost vyloučena jest. V příčině pak darwinismu vyjadřuje se: »Jsme-li jiného mínění než darwinisté, tedy jest tím vinno střízlivé a důsledné myšlení, především však úcta před skutečnými zjevy.**)

Haacke jest sice descendenční theoretik, ale uznává vnitřní zákony vývoje. Dle náhledu jeho můžeme souditi z podobnosti tvarů pouze na podobnost vnitřních zákonů vývojových obou tvarů. Stejné neb podobné znaky mohly prý se nezávisle na sobě vyvinouti. »Jestli však« — dí — »vývoj organismů zákony ovládán jest, tedy nejsme k tomu nuceni, tvarem příbuzná (formverwandt) zvířata od společných předků odvozovati. Ovšemť byli asi předkové tvarem příbuzných zvířat též se své strany vespolek tvarem příbuzni. Proto však nebylo třeba, aby svazkem pokrevní příbuznosti byli bývali spojeni, právě tak, jako krystally od jiných krystallů nepocházejí. Můžeme sice krystally rozpustiti a z roztoku nové krystally vykrystallovati nechati a mohli bychom, když se to stalo, s jistou oprávněností tvrditi, že nově vytvořené krystally pocházejí od rozpuštěných. My můžeme však též krystallující substance z krystallů jiné chemické sloučeniny a jiné způsoby upraviti a v tomto případě nemohli bychom zajisté mluviti o původu nově vytvořených krystallů z rozpuštěných. Co tvoření krystallů ovládá, jsou právě přírodní zákony a přírodní zákony to též jsou, na nichž fylogenetické přetvořování se zakládá. Není tedy v celku vzato žádné nutnosti tvarem příbuzná zvířata a rostliny od předků odvozovati, kteří vespolek pokrevně spřízněni byli. Tvarová příbuznost a pokrevní příbuznost nesmí se spolu zaměniti.***)«

Jako Haacke dospěl k poznání, že nelze pomocí srovnávaci anatomie vyšetřiti pokrevní příbuznost organických tvorů a stanoviti zákony vývoje, tak také v novější době Driesch v »Biolog.

*) L. c. K témuž resultátu dospěl již dříve v oboru tom specialista Dr. Theod. Eimer svými studiemi o variabilitě kresby a zbarvení zvířat. Jmenovitě konal studia na ještěrce pestré (Lacerta muralis) a na rozličných čeleděch dravců.

**) L. c., p. 276.

***) L. c., 364.

Centralblatt« co nejrozhodněji odmítá jisté praetense srovnávací anatomie. Jest prý to logickou chybou a tudíž úplně nesprávno, methody srovnávací anatomie užívati k řešení problemu o původu.*)

V příčině domnělé příbuznosti člověka s anthropoidními opicemi dí Haacke, že člověk podobně, jako tyto opice, nemá ocasu, má, jako ony, týž počet zubů (32), a také velikosti těla a vývojem mozku jsou prý anthropoidní opice člověku bližší než všechny ostatní opice, ale v příčině extremit jsou prý pokročilejší než člověk.« Fylogenetické prodloužení paží a zkrácení nohou — dí — u anthropoidních opic pokročilo mnohem dále než u člověka.« »Také uzpůsobení lidského palce u porovnání s palcem anthropoidních opic nedovoluje nám odvozovati člověka od opic anthropoidních . . .« Poněvadž pak »palec v celé řadě ssavců jeví snahu zakrsávati« a poněvadž anthropoidní opice mnohem menší palec mají než lidé,**)« proto nemohli nejbližší předkové člověka žádnými zvířaty býti, jichžto ruce jako dnešních anthropoidních opic uzpůsobeny byly.«

»Rovněž tak málo můžeme připustiti, že člověk pochází od zvířete, jež podstatné známky dnešních opic Cynopithecini (čeleď opic úzkonosých) zvaných na sobě mělo. U těchto opic blíží se sice paže a nohy co do poměru délky pažím a nohám člověka; avšak zvířat s proporcemi lidskými neshledáváme také mezi Cynopithecini a u všech Cynopithecinů palec silně zakrsává. Teprve u jihoamerických ploskonosých opic jsou zvířata, jichžto relativní délka paží a nohou lidským končetinám se blíží a jsou také mezi opicemi americkými tvary, u nichž ruce poměry lidské vykazují . . . Přes to však nemáme naprosto žádné opory pro tvrzení, že člověk snad, dejme tomu, z druhu zvířat malpě pižmové podobných aneb z nějakýchlh jiných opic, jež bychom, kdybychom je dnes před sebou měli, k ploskonosým kladli, pochází.«***)

Tak soudí Haacke. K podobným resultátům, jako V. Haacke, dospěl též Dr. Otto Hamann, bývalý žák Haecklův. Na základě srovnávací morfologie dospěl k tomu závěru, že hlavní typy říše živočišné nezávisle na sobě povstaly. Jen prý tím, že se analogie stavby určitých orgánů s homologiemi zaměňovaly, bylo možno příkladně obratlovce z pláštěnců (Tunicata) neb červů kroužkovitých odvozovati.†) V příčině pak descendence člověka dí: »Nauka vývojová, která ještě dnes toho se podejímá, člověka z opic odvozovati, nezasluhuje vážného odmítnutí.«††)

Jinak ovšem soudí Haeckel o původu člověka. »Věta« — dí — že člověk se z nižších obratlovců, a to především z pravých opic vyvinul, jest specialní závěr dedukce, jenž z obecného zákona indukce descendenční theorie s absolutní nutností vyplývá.«†††)

K podobnému názoru, jaký projevuje Dr. Hamann ve příčině povstání typů živočišných, dospívají také botanikové v pří-

*) 19. Bd. 1899, pag. 33 ff.

**) Chápani (Ateles) na př. mají palec buď jen jako malý pahýlek vyvinutý aneb docela zakrnělý (Ateles Beelzebuth [marimonda] nemá ani rudimentu).

***) E. Wasmann, S. J., Zur neueren Geschichte der Entwicklungslehre in Deutschland (Nat. u. Offb. 1896, p. 366 násl.).

†) Nat. u. Offb. 1893, p. 683.

††) L. c.

†††) H. W., Der Mensch (Nat. u. Offb. 1899, p. 351).

čině povstání typů rostlinných. U nás jest to Dr. J. Velenovský, jenž pronáší mínění, že typy rostlin tajnosnubných, nahosemenných a květnatých krytosemenných vyvinuly se samostatně, nezávisle na sobě, a praví v příčině nynějších květnatých rostlin: »Že rozvoj a jisté genealogické vztahy nynějších květnatých rostlin poukazují na nahosemenné, nemusíme přičítati jich vzniku z nahosemenných, ale tomu, že tytéž praformy hmoty rostlinné mají schopnost za daných okolností životních vytvořiti obdobné ústroje čili analogické tvary a celé postupy vývoje. Vždyť přec stejná prahmota organická musí míti schopnost tvořit podobné zplodiny. Tedy vznikání analogických útvarů jest to, a nikoli dědění jednoho typu od druhého.)†) (Pokračování.)

Protiklerikálové, aneb: Založení katolické besedy v Husově.

Obrázek ze života v jednom jednání. Napsal JAN HEJNÝ.

OSOBY:

Matěj Michálek, hostinský »u Jana Husa« v Husově.
Dr. Huba, dle svého tvrzení kandidát advokacie.
Sedmihlásek, majetník domu.
Kopřiva, student.
Občan *Praštěný*, předseda spolku »Soudruzi«.
Vřes, starosta Husova.
Kubát, obuvník a měšťan.
Zajíček, kupec a měšťan.
Červánek, *Žumbera*, } členové spolku »Soudruzi«.
Paní *Sedmihlásková*.
Baruška, služka u Sedmihlásků.

Jediné jednání.

(Jeviště představuje obyčejnou venkovskou šenkovnu. Několik stolů, kredenc, za níž stojí hostinský; rovná sklenice.)

Výstup prvý.

(*Matěj Michálek*, hostinský. Velmi tlustý, flegmatický, v pohybech, slovech, atd. líný muž.)

Michálek (rovná sklenice, po chvíli utře si pot). To jsou obchody. Hanba! (Vezme sklenici a pije.) Ještě že já mám pořád žízeň, tak přece něco vyčepuji. Ale než korunu vydělám, dvě sám propiji. (Sedne si.) Jo, jo! Je to život! Když se tady říkalo »u zeleného stromu«, to bylo řečí! »To nic není, (pije) to musíte svůj hostinec pojmenovat přece nějak moderně« — čerta moderně! Tenkrát sem chodili řezníci a ze dvorů správcové, bývalo zde plno, ujednávaly se tady u mne handle s dobytkem; co jsem mohl lepšího dělat, než že jsem sundal »zelený strom« a pověsil

†) »O květu« (»Živa« 1896, p. 131.)

tam štít »u zlatého vola«. A věru, (ukazuje na sebe) vůl se měl dobře. Nebylo nade mne, nad zlatého vola. Ale jednou to prasklo. Řezníci a páni ze dvora hrávali silně ferbla; nepohodli se, pohádali, soudili, a bylo zle. (Utírá si pot a pije.) Přestali sem chodit, a vola si nikdo nevšiml. To jsou obchody! Najednou sem začal chodit pan doktor Huba a několik jeho kamarádů. Těm se zas nelíbil vůl, tak jsem vola sundal a dal jsem tam »hostinec u Jana Husa.« To prý je moderní. Mně se všecko zdá, že Hus šenkýřem nebyl, ale je mi to jedno. Jen když přitahuje lidi (bere křídu). Abych nezapomněl: ten čaj a dvě viržinka jsem včera panu doktorovi nenapsal, (píše nad kredenc). Už je toho tady dost. Jaká pomoc; dnes jiné kšefty nejsou. Jak on zaplatí. (Utírá pot.) A je to přece jen čest pro mě, když ke mně chodí doktor a ti nejnoblejší páni s ním (pije).

Výstup druhý.

(Předešlý: *Dr. Huba, Sedmihlásek, Kopřiva.)*

Dr. *Huba* (křiklavě ustrojený jako gigrle, se skřipcem na nose, atd. Přijde k Michálkovi a udeří mu rukou na rameno). Tři piva, hospodo, máš-li co, jestli jsi to sám všecko do sebe nenalil, a nekřtěné. Ale honem, a něco na zub, ať už je to tu, jestli jsi sám všecko nesnědl. Nebo (klepá mu na břicho) ty s sebou nosíš skladiště potravin a nápoje, a platíš sám za deset hostů. Hýbej se, hromado tuku a špeku! Sedněte, pánové (obrací se k Sedmihláskovi a Kopřivovi), já vám zatím tohle stvoření tady vycvičím. Dělej, zelený strome, zlatý vole, nebo jak ti teď říkají! (Michálek odchází pro pivo).

Dr. *Huba* (k Sedmihláskovi). Nevěste tak málomocně hlavu, pane domácí; uvidíte, že je pravdivé: »co nebylo, může být.« Přejte Vřesovi tu krátkou slávu. Já vám za to ručím, že při nejbližších volbách budete starostou vy a nikdo jiný. Jen mi důvěřujte — ruka ruku myje. Vy starostou — a dopomůžete mi k zařízení kanceláře, (skloní se k němu a šeptá) už jsem na nejlepší cestě, podrazit Vřesovi nohu. Vaše strana je mocná. A abychom přišli k cíli hodně brzy — nu, o tom se právě teď poradíme. A vy, pane Kopřivo — nedělejte si z toho nic, že jste při zkouškách propadl. Dnes jen hlupáci posuzují člověka podle toho, jak dělá zkoušky. Budete pánem i beze zkoušek. Tadyhle pan starosta Sedmihlásek — —

Sedmihlásek (mluví tenkým hlasem, mrzutě mavne rukou). Dejte pokoj, a neříkejte »pan starosta« dřív, než to je.

Dr. *Huba*. Ano, pan starosta, a tisíckrát po sobě to řeknu! (s důrazem) pan starosta Sedmihlásek už se postará o vás, a nebude vás to stát nic, pranic. A budete se mít dobře.

(Michálek přinese pivo; Huba vyprázdní na dvakrát, utře si ústa a zahřmí): Pivo, hospodo! A zrovna dvě! Já tě trochu potejrám, abys zhubnul, bryndale!

Michálek (odejde). *Sedmihlásek* (odstrčí sklenici a smutně mluví): Ten Vřes, ten Vřes! Ten mi dodal! A já se mám na to dívat — »pane starosto sem, pane starosto tam« — a já nic! Já nic! A což

ta Vřesová, ta dělá dámu! Jestli pak víte, že má paní se spadla o 20 kilo, co je ta Vřeska starostovou! Jak ji potká na náměstí a přijde domů, půl kila je z ní pryč. Jestli ji často bude potkávat, seschne se mi jako stín, a co já ubohý si počnu. Já zkusím doma! (Huba pije zatím jeho pivo). To jsou dni! To jsou noci! Škoda mluvit. Já být starostou — o jé! Já být starostou!

Michálek (zatím přinese pivo a plný talíř salámu, který postaví před Hubu). Já říkám, celý ten náš Husov je velikánský ústav pro slepce. Co to ti lidé jen dělali, že volili toho Vřesa. Vřesa! (směje se) Vřesa! a takového pána jako můj vzácný pan host . . .

Sedmihlásek (podává mu ruku, bolestně). Děkuji, dobrá duše. Jsem přesvědčen . . . Ale kde mám pivo? Což jste mi nepřinesl sklenici? (Dívá se na sklenici, kterou mu zatím Huba vypil.)

Dr. *Huba*. Slovutný pan starosta pivo vypil, a v té bolesti — bohužel, hluboce oprávněné! ani toho neví. Nekoukej dlouho a přines honem! Až bude pan Sedmihlásek starostou, budeme — pardon, bude! celý slavný výbor s městskou radou k tobě chodit, tak okaž už teď, že si toho dovedeš vážit!

Michálek (ochotně). A pak dám štít »Hostinec u města Husova«. To bude něco. (Jde pro pivo.)

Sedmihlásek. Já nejím, nespím, nepiji, nemluvím, pořád myslím na toho Vřesa. A kdybyste slyšeli mou paní — můj Bože! Já zkusím! To jsou dni! To jsou noci!

Kopřiva. Nejste sám, vzácný pane starosto. Žádný na světě neví a nedovede tak posoudit, co je nespravedlnost, jako já. Kdo chce vědět, co je nespravedlnost, ať dělá zkoušky jáko já. Můj svět byl učit se, studovat, já neznal jiné radosti, já ležel v knihách ve dne, v noci — a profesoři mě nemohli vystát, mstili se mně, já propadal pořád a pořád!

Huba (zatím jí, při posledních slovech zdvihne hlavu a počne mluviti). Bez urážky, vám, Kopřivo, se nedivím, ale velectěný pan *Sedmihlásek* je zkušený, velezkušený muž, ale přece neví, odkud se to všecko společenské zlo pramení. (Bere si a jí plnou hubou.) Odkud ta nespravedlnost, že vzácný pan domácí není starostou Husova? Odkud ta nespravedlnost, že náš Kopřiva propadá při zkouškách? (Michálek přinese pivo a postaví se, naslouchaje.)

Odkud ta nespravedlnost, že já nemám dosud vlastní kanceláře, ač dávno mí kollegové, vyložení hlupáci, co pravím; to je málo »hlupáci!« Učinění *trotlové* dávno mě předstihli a mají kancelář s pěti, šesti písaři a byt jako Hradčany, residenci o desíti pokojích? O, málo komu z vás, dobří přátelé, málo komu z vás jsou známy prohlubiny a propasti společenské (dopije a odevzdává sklenici Michálkovi) — hospodo jdi, a pospěš si! — *já* však to vím, (Michálek odchází) já to vím — (tajemně) a chcete-li, zasvětím vás do toho rád, jako bratry, abyste poznali a věděli — (vstane jako když je mu do pláče).

Sedmihlásek.
Kopřiva. } Co je vám? Jen upřímně!

Sedmihlásek. Co máte na srdci? Příteli — (srdečně, vstane a podává mu ruku). Jen upřímně a krátce. —

Dr. *Huba*. Ó, to tak nejde! Trhá mi to srdce, ale nejde to tak snadně, já, takový nadaný muž — dle jednorovného úsudku

jiných — a plahočím se světem, ó jak já vím tu příčinu — a nemám kancelář, kdežto jiní .... (přetvařuje se, jako když pláče).

Sedmihlásek. No tak mějte přece rozum! Co je vám tak najednou? Svěřte se mi! Co mohu pro vás udělat?

Dr. *Huba* (nakloní se k němu). Půjčte mi alespoň desítku, nebo — ó hanbo dvacátého století! — nemám ani groše. Hanbou hořím, srdce mě bolí, já — já.

Michálek (přijde s pivem; *Huba*, jako by vypadl z role, uchopí se sklenice a pije) potom rychle: Nějaká cigara, hospodo! Pořad jen zevluješ a posloucháš, do čeho ti nic není! (Michálek odejde.)

Sedmihlásek. Doktore! Měl jste to říci hned. (Vyňal z tobolky peníze a dává mu je.) Žádné okolky. Ruka ruku myje. Až budu starostou — —

Huba. O ne, ne, ne, ne! Už vím, co chcete říci, vzácný pane starosto! Ne tak! Jakmile budu mít kancelář, tisíckráte oplatím, co mi, štědrý a vznešený Mecenáši ...

Sedmihlásek (zakrývá mu ústa rukou a podává pod stolem peníze také Kopřivovi). Ne, co činí pravice, o tom nemá levice nic vědět. Až budu starostou — —

Dr. *Huba.* A to budete, Slovutnosti. — Za to vám ručím. — (Michálek přijde s doutníky.)

Dr. *Huba* (ke Kopřivovi, zticha). Kolik vám to dal? Pijte a mluvte také něco, vy zmrzlá košile! (k Michálkovi) Sem s tím, ospalá čepice! (vybírá doutníky a kavalírsky nabízí Sedmihláskovi i Kopřivovi).

Dr. *Huba.* Dnes se zde míníme uraditi o důležitých věcech; pozval jsem také předsedu spolku »Soudruzi«, občana *Praštěného;* divím se, že tu ještě není.

Michálek. Ten sotva přijde, soudruzi sem nechodí. My totiž těm pánům ze spolku »Soudruzi« tak říkáme.

Dr. *Huba.* Zas víš víc než já! Přijde! A pamatuj si, ty skladiště sádla a tuku, soudruzi sem ode dneška budou chodit.

Michálek (radostně, mne si ruce). Opravdu, pane doktore? Jestli je to pravda, tak — jestli se o to přičiníte — Bože, ti umějí pít! A jsou samá schůze! (Raduje se.) Já bych vytočil o pár hektolitrů víc za týden! Jestliže to pravda, tak —

Dr. *Huba.* No tak, co uděláš, třeštile?

Michálek. Tak sundám štít a dám jej přemalovat: »Hostinec u soudruha.« A potom (ukazuje na kredenc), tamhle to všecko smažu.

Dr. *Huba* (tvaří se, jako kdyby neslyšel). Pozval jsem předsedu spolku »Soudruzi«, občana *Praštěného,* přijde co nevidět.

Kopřiva. Nezapomeňte svou řeč, pane doktore! Povídal jste před tím, že nám vysvětlíte, kde hledati příčinu té nespravedlnosti.

Dr. *Huba.* Počkejte, až přijde občan Praštěný. (Obrátí se k Sedmihláskovi.) Víte, jsem takový člověk — na světě se mi protiví hostinský, když neobsluhuje a nenosí.

Michálek. Bože můj, to jsou řeči! Račte odpustit, pane doktore! Pivo máte, doutníky máte — tak čeho si přejete? Budu nosit pořád!

Dr. *Huba.* To věřím, ty šelmo; běháním Marianské lázně ušetříš, a nás při tom odřeš. Tak mi přines ještě šunku, a poděkuj se, že jsem ti dal práci, ty »nezaměstnaný.« (Michálek odejde.)

Výstup třetí.

(Předešlí, *Praštěný.*)

Praštěný (se širákem a rudou mašlí, přijde ze široka, velkopansky, přeměří si společnost, usedne s kloboukem na hlavě).

Je to sice zcela proti našim zásadám, že jdu mezi měšťáky, ale pan doktor *Huba* píše občas do našich listů, také nám dělá dopisy pro redakce o farářích a děkanech, tak jsem jednou udělal výminku, ač —

Dr. *Huba.* No, no! Jaké ač?

Praštěný. Ač ten poslední dopis, soudru — nebo občane! nám dělá zlou mutaci. Ten děkan psal do Prahy na Tiskovou ligu, ta se o věc vzala a musili jsme mu dáti opravu, a je z toho zle mezi soudruhy.

Dr. *Huba.* To je rámusu! Právě proto jsem vás sem dnes pozval, a také tu prožluklou Tiskovou ligu vezmeme do prádla. Jen to nechte.

Praštěný (hrdě). Také jsme už o tom měli poradu, jak na ni. Jak povídám, je to proti našim zásadám, puntovat se s měšťáky. Ale —

Dr. *Huba* (podává mu doutník). Prosím, zakuřte si.

Praštěný. Je to proti našim zásadám, přijímat od měšťáků takovéhle zdvořilosti, ale — (zapaluje si a kouří).

Michálek (právě přináší šunku).

Dr. *Huba.* A prosím, libo-li, jezte. Je to šunka jako květ — já vás viděl jít a hned jsem ji objednal. Lépe se to pije!

Praštěný. Ne, tohle už je docela proti našim zásadám! (odstrkuje talíř). Ne, nesrovnává se to.

Dr. *Huba* (přistrčí talíř před něho). Občane, podívejte se jen, jaká je! (mlaskne).

Praštěný. Ono se to sice s našimi zásadami — ale — (hltavě jí).

Dr. *Huba* (na Michálka). Ocet! pepř! Bože, ty jsi nekňuba! Michálek odchází.)

Sedmihlásek. Už touženě čekám, až nám pan doktor řekne, co je příčinou dnešní úrady.

Kopřiva. Mohu říci, že zrovna hořím po jeho slovech, neb poznal-li kdo nespravedlnost, jsem to já.

Sedmihlásek. A já!

Praštěný (plnou hubou). A já! Já na svoje, řeknu ženiální nadání mohl dnes být ne továrníkem, ale ministrem, poslancem, presidentem republiky. (Pije.)

Dr. *Huba* (pije). A já. Ale víte, co je příčinou té nespravedlnosti, jsou vám známy ty prohlubiny a propasti společenské?

Všichni mlčí a *Praštěný* plnou hubou jí.

Dr. *Huba* Nevíte; to jsem si myslil! Ty společenské prohlubiny a propasti, to je — klerikalismus!

Praštěný. Ano! Klerikalismus — toť nepřítel, drak, hydra, hyena se zobákem, žralok s drápy, tmoucí tma, ano, jedním slovem — klerikalismus!

Kopřiva. Souhlasím. Všech špatností pramen a původ. Že jsem propadl, v tom vězí klerikalismus.

Praštěný. Že nejsem továrník, ani president republiky, tím je vinen krelikarismus.

Dr. *Huba.* Že slovutný pan Sedmihlásek není starostou, udělal klerikalismus.

Sedmihlásek (uhodí sklenicí). Ďábel vezmi ten klerikalismus! Do pekla s tím! Já tomu sice dobře nerozumím — ovšem, sem tam jsem něco slyšel a četl (vyskočí a přechází se zaťatými pěstmi.) (Zatím co láteří a zlobí se, *Praštěný* obrátí se klidně k dru. *Hubovi* a praví:) To byla šunka! Něco takového jsem hned tak nejedl! *Huba*: Michálku, honem, ještě jednu porci! Ale větší, já se přiživím. Nebo, víte co: přineste tři. *Praštěný.* Co si o mně myslíte? Je to proti našim zásadám! Ale — (za odcházejícím Michálkem) přineste čtyři!

Sedmihlásek (běhá po šenkovně). Tak vida, klerikalismus! A co jsem mu udělal? Kde je? Rozbiju to na padrť! A má ubohá paní se spadla o dvacet kilo — no ovšem, když na ní sedí ten klerikalismus a ssaje ji jako — jako . . .

Dr. *Huba.* Uklidněte se, pane starosto; pojďte mezi nás. Proto jsme se sešli, abychom tomu společnému nepříteli nás všech dali co proto. Hned to začne, jen hezky klidně. (Michálek nese šunku.)

Dr. *Huba.* Ale nejdříve se posilníme — s prázdným žaludkem těžká porada.

Praštěný (jí plnou hubou). To je pravda, a šunka je výborná.

Kopřiva. Měl byste, pane starosto, vzít milostpaní domů také kus.

Dr. *Huba.* Ovšem! Michálku, líný člověče! Ty nejkrásnější řizky pro milostivou paní starostovou. (Michálek odejde.)

Sedmihlásek. To je dobrý nápad, moje paní je teď chudák tak nervosní, co ta Vřesová — ta se roztahuje! (Posměsně): Paní starostová! To je výborný nápad! (k dru. Hubovi). Jestli potřebujete ještě pětku, jen si řekněte, a tohle — (ukazuje na stolek) také zatáhnu! Už jsem vám snad říkal, moje paní, chudák, se spadla o dvacet kilo, co ta Vřesová — —

Dr. *Huba* (rychle). Račte mi tu pětku půjčit (nahlas): Chudák milostpaní! Právě proto jí račte tu šunku přinésti, tou se posilní. (Michálek přinese šunku, *Sedmihlásek* ji strčí do kapsy a strčí *Hubovi* peníze.)

Dr. *Huba.* A teď k poradě. Pánové, slavné shromáždění! Občané a přátelé, soudruzi stížení nespravedlností a mstivým klerikalismem! Dnes je povinností každého člověka, neřku-li Čecha, býti na stráži proti této armádě, výborně sorganisované, ničící každé svobodomyslné hnutí a každého člověka moderního, kdo není ve vleku Říma. A jak můžeme, ptám se, jak medle můžeme čeliti proti této ohromné hydře, na celý svět drápy vztahující? Jen zimniční horečnou činností, agitací, jen zase organisací a organisací! Ale tady v Husově, který připomíná jméno našeho slavného reka, hrdiny a mučeníka, zde neděje se nic, aby byla poražena (učiní rukou prudký posunek a shodí ze stolu sklenici) tohle — —

Praštěný. Dejte pozor, občane! Škoda piva!

Michálek. O prosím! Přinesu jinou! (Odejde.)

Dr. *Huba* — »aby byla poražena ta hydra klerikalismu. A proto i my zde nesmíme býti pozadu, při památce toho, jehož jméno tento hostinec nese — (při posledních slovech vejde Michálek).

Michálek. Ano, už to nesu a za chvíli načnu! To bude jako křen!

Dr. *Huba.* A založíme zde svobodomyslnou, protiklerikální jednotu »Jan Hus« nebo nějak jinak — ale takové jméno dáme, aby už jen to klerikály pozlobilo.

Michálek. Kdyby snad — s dovolením! ráčili jste dát jiné jméno, a místnosti slavné besedy byly u mne, tak sundám štít z hostince a dám tam nápis podle besedy. Tak příkladně třeba kdyby se slavné beseda jmenovala — (přemýšlí) no, jmenovala — no, řekněme, já jen tak jak jsem na půl ucha zaslechl, na jedno oko viděl — jmenovala, no — »Slavata«, řeknu, tak dám přemalovat hned: »Hostinec u hraběte Slavaty«, nebo vévody, nebo čím byl.

Dr. *Huba.* To bys to spravil, ty rozume. Slavata sám byl největší klerikál; ty tomu rozumíš!

Sedmihlásek. To by bylo, jak myslím, dobré; račte se vysloviti blíže.

Praštěný (velkopansky a chladně). Já prosím za úplné objasnění stanoviska nové besedy oproti soudruhům vůbec a spolku »Soudruzi« zvláště.

Dr. *Huba.* Hned posloužím. Nová beseda bude sdružovati v sobě všecky svobodomyslné živly a bude podporovati účinně, jak samo sebou se rozumí, spolek »Soudruzi«. Každý bojovník proti klerikalismu je vítán. Předsedou bude pan starosta Sedmihlásek, místopředsedou občan Praštěný, jednatelem já, pokladníkem tadyhle pan Kopřiva. A výbor složíme ze všech liberálních živlů.

Praštěný. Je proti našim zásadám, přijímati hodnosti v měšťáckých spolcích; vyžádám si dovolení od výboru našeho spolku. Ale dále; žádám za vysvětlení, proč jmenujete tady pana Sedmihláska starostou. V Husově je jím arcišosák Vřes. —

Sedmihlásek. To jste řekl dobře. Ó ten Vřes! A což ona, (posměšně) »paní starostová!« Ta se roztahuje! Má paní, chudák, snad jsem vám to ještě neřekl — spadla se o dvacet kilo, co dělá ta Vřeska před ní takovou velikou.

Dr. *Huba.* Všeho do času. To vám vysvětlím. Naší snahou bude Vřesa shoditi a zvoliti tady slovutného pána za starostu. Začneme s předsednictvím nové besedy.

Praštěný. To bych prosil za sdělení, jaké stanovisko by zaujímal nový starosta, byl-li by zvolen, k soudruhům vůbec a spolku »Soudruzi« zvláště.

Dr. *Huba* (šeptá honem něco Sedmihláskovi).

Sedmihlásek. Jaké stanovisko? Hm! Tohle; (vyjme z tobolky papírové peníze a dá je Praštěnému).

Praštěný (rychle schová peníze). Je to sice proti našim zásadám, ale — (podává Sedmihláskovi ruku) přičiním se u soudruhů.

Kopřiva. Abych dal také na jevo svou dobrou vůli, budu zimničně agitovat, aby ustavující schůze byla četně navštívena.

Dr. *Huba*. Zahajovací řeč budu míti já, potom pronese pár slov pan starosta Sedmihlásek, pak občan Praštěný — a vykonáme volby. A teď — ať žije agitace! Půjdu do hostince »u Podkovy«, a tam to šmahem všecko získám. A vy, pane Kopřivo, jděte k »modré růži«. Občan Praštěný ať agituje ve spolku »Soudruzi«, a pan starosta Sedmihlásek u oposice. A tak to půjde.

Sedmihlásek. Michálku, zaplatím! Jen když toho Vřesa shoupneme, na ničem mi nebude záležeti, ať jeden barák praskne!

Michálek. To máme 25 sklenic, to je jako podle nového 3 koruny padesát haléřů, čtyřikrát — pětkrát — šestkrát šunku po 30 kr., podle nového 3 koruny šedesát a dvacet kuba, to máme jako dvě koruny čtyřicet dohromady 9 korun 60 hal.

Sedmihlásek. Dvacet kuba? Jak to?

Michálek. Prosím, všecky kuba si vzal tuhle pan dr. Huba.

Sedmihlásek (platí). A pojďme. (Odcházejí.)

Dr. *Huba* (po cestě). A zapomněl jsem říci, že proti klerikálům budeme vydávati časopis. Redaktorem budu já a pan Kopřiva.

Praštěný (už ve dveřích, zacházeje). A tu si dovolím žádati za objasnění, jaké stanovisko zaujme časopis ten proti soudruhům vůbec a spolku »Soudruzi« zvláště. (Odejdou.) (Dokončení.)

Z nových básní Rudolfa Stupavského.

Hrob.

(Dle cizího motivu.)

Je tichý, černý hrob a němý,
ač děsem mluví jeho lem
a koutek jeho zhrdán všemi
neznámou v sobě tají zem'.

Sem píseň ptáka nezapadá,
by zčeřila to mlčení,
zde marně vzdychá růže mladá,
až zvadne její lupení.

V to mrtvé moře nezaléhá
všech opuštěných bolný sten
a lásky vrelé tichá něha
těch mrtvých neporuší sen.

A věčný mír ten přec je drahý,
vždyť životem byl zaplacen,
jen přes ty tiché hrobů prahy
jde duše ze tmy v zářný den.

A srdce v žití bídné — chudé,
jen tehdy štěstí bude pít,
až hruď tvá ztichne, mrtva bude
a srdce přestane v ní bít!

Astry.

Ze záhonů už dávno odkvetlých,
kde zbytky tlejí žhavých růží,
hle, prosté květy aster bezduchých,
se k suché trávě smutné druží.

Jsou bez vůně a mrtvě hledí tak
jak rakev zdobily by černou
a podzimku, jenž smrti nese znak
chtí v posled stafáží být věrnou.

Je nocí rosa vlažná nekojí
a nelíbají růžná jitra,
v mlh chladných dřímou šerem závoji
a smutek čiší z jejich nitra.

Je živá píseň ptáků nevzruší,
ni jarních bájí šepotání,
svůj brzký skon jen teskně vytuší,
když list se za listem k nim sklání.

A přece štěstí dech z nich zavane
v hruď člověku v té teskné chvíli,
jak v srdce žitím dávno zklamané
by dávní snové zabloudili.

Píseň.

Po tom plesu jara, léta,
suché listí jenom zbylo,
v soustrasti jež klidné nebe
chladnou slzou porosilo.

A ten vítr k tomu hučí:
jenom se vším rychle dolů,
z kalichu kdo pil jen štěstí
ať zví co je trýzeň bolu.

Všude jenom stíny dlouhé
chladné svoje dlaně kladou,
slunci zář a jeho teplo
zloději jak v noci kradou.

Člověk náhle zastaví se,
píseň ta mu srdce leká,
zvlhlé oči protírá si —
hledí kamsi do daleka.

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

VI. Slezská kuchyně.

Ve slezském statku z »*placu*« (dvůr) vstupuje se na *pohradku* (náspí), po níž se kráčí na *podšínku*, *poćiní*, *čekanku*, podobnou hanáckému žudru. Z podšínky vejde se do síně, která ve starých chalupách bývá zároveň kuchyní; v zánovních statcích za síní jest kuchyně.

Ve žně jídá se na podšínce, za chladnějšího počasí v síni, v zimě v kuchyni nebo *jizbečce*, za *blotem* položené u kuchyně. V jizbečce nebo jizbě stával *pekařský pec* na pečení chleba a koláčů, mající *čupek*, v němž rádi se ohřívaly kočky. Na peci se schovávala *krasna* od smrtné neděle dochovaná, křesadlo, atd.

V místnosti, ve které se jídá, tam stojí *tafla* (stůl) *s trnožem* či *podstolinami* (T.),*) obstavený *lavami*, *lavkami*, *stolicemi*, *židlemi*. *Stolků* (židlí) bývá málo; zavírané *štachetovými dverky* — pod komínem *nezamurovaným* (nezazděným) vystavěno *ohnisko*, *ohniště*, *blota*, *frajblota*, na němž stává drajfus, mohoucí pojati nejméně tři hrnce. Na ohnisku se vaří na rychlo; jindy *v pecu*.

*) T. znamená Těšínsko, názvy bez T. jsou z Opavska.

Nad pecem jsou dva nebo jeden *pecak* (kotlík) na ohřívání vody; blízko v koutě kotel na *smažení sliv, žber* na vodu a kobzole, *lošof* na mytí nádobí, *putenky, puteňky* a *nošky* s *cubernikem* na nošení vody. Cuberník jest oblá tyč, jež se prostrkuje uchy žberu; *nošky* jsou hole, železnými kroužky uprostřed opatřené, jimiž se zachycují o konce cuberníku. V postranější kuchyni jest ještě *almárka* na kuchyňské nářadí.

U chudobných almárku nahrazuje *pecová lavka,* na jejíchž přehrádkách rozloženo náčiní, na zemi pod ní stojí svinské hrnce *s korytkem* pro psy a kočky, *žberek* pro nápoj kravský, a *hrotek grotička* pro bravky. Na Těšínsku této prostory upotřebili za chlívek na krmení hus, líhnutí housat, kuřátek a kachen.

Hlavní částky pecu slezského slují: *sklípek* (stoupák), *podpecek* (schrána pro žber), *volné čelusti, komínek, pec.* (T.) Za pecem na dvou klínkách »*hočkách*« bylo náčiní pecové: videlky, hřeblo a lopata. (T.) U dveří zedníci nechali ve zdi výklenek *blinfel, blindfel, bindfel* zvaný, obyčejně pro *latarňu.* Na Palhanci u Opavy mi hospodář vypravoval, že v blinfelích sídlily sošky domácích bůžků. *Dlažka* v kuchyni jest cihlová, nebo toliko země udupaná, stěny a *poval* (strop) nebývají malovány.

Toť popis starší kuchyně, již ještě zhusta u horského lidu viděti; nyní přikročím k moderní selské, málo rozdílné od kuchyní obyčejných, činím tak hlavně pro zajímavost názvů.

Střediskem novější kuchyně jest *šporhet, šporheta, blach,* opatřený blotou, na niž staví hospodyně hrnce *glejtované, hliňané, hliňoky* (T.), *kamenné, obleté* či *punclové, plecháče, plechoče* (T.). Jak byly hrnce veliké, to se na třínohém *vůzku* do pece *videlkami* dopravovaly a vytahovaly. *Latky* (na mléko) totiž *smetaníky* podlouhlé s dvěma uchama, pak nižší, ale za to nahoře širší a dolů užší s otvorem, ucpaným korkem, a pak ještě jiné bez dirky na kapalku a srvatku sušívají se u podsínky. Staré rozbité hrnce si gazda drátoval doma sám, drataři ze Slovácka chodili drátovat na Prusko, tam měli svůj výdělek.

Šporhert obklopen jest *krancem, ramem;* palivo nakládá se *dverečky,* pod nimiž jsou ještě druhé ukrývající *popelník.* Na zemi stojí *kastlík* na uhlí s lopatkou, *had, hok* na vytahováni rozpálených *cihliček, želízek* (T.), upotřebovaných na *biglování.* Místo pecáku jest u šporhertu *panve* zakrytá *deklem* a opatřená *pípou.*

Kromě žberu, lošofu, hrotu, tafle neschází v kuchyni *díža,* v níž jest kvas, aby mouka nejprve *kysala,* pak *rušala.* Mouka se přesívá *moučným sítkem.* Kvas se mísí kopistí; *slamňané deklo* jej ukrývá. Těsto hospodyně vybírá dřevěným *talířem* a vyvaluje na pecenky na *bajtě* nebo *něckách,* a pak ukládá do *slaminek, slamionek.* (T.)

Pec vypalují *šajtovým dřevem,* jež *videlkami* se nakládá. Dřevo se nechá *přehorat,* pak se *rozchrání,* by se pec *vyležela.* Když jest vyleželá, *hřeblem* se *vychrání, pometlem* vymete. Dřevu potřebnému k vytopení pece praví se *podpala; připala* přikládá se o pece, když jest chléb již vsazený.

V *almárce, polici stravní* (T.) zříti náčiní jako *kastrol, kastrolek, brutfany* na pečinky, bruttaňoky (T.), *brutfaňky, brutfaně* železné i kamenné na rozličné vařivo; též *baby, babofky* na

buchty, *ryndlíky, přikřívky, dýnka* (puklice), *solnici* se *solovou ležkou, klupačku* či *paličku, kyjanku* (T.) na tlučení masa. *ceďák na škrubek, dršláky, duršlogy* (T.) (cedítka) plechové a dřevěné, *války, nože, nožičky* na strouhání okurkův a zelí; *cezák, cezok* (T.), *škrobák* na kobzole, *plechoč* na dojení, *stružok na třití* (struhálko), *moždíř s tlučkem, kafejový mlýnek, čtvrtky* na mouku, *cukrbikslu, něcky na halečky, maslané talíře* rozmanitě vyřezávané, *truhelku* na koření a kvaretku na měření másla.

Kvaretky robí se z lipového dřeva a na dně se ozdobně vyřezávají; uprostřed obyčejně viděti kříž, velebnou Svátosť, písmena I. H. S., srdce, kytici květinovou. Kolem prostředku zříti hvězdy, listy, osamělé květy. Jsou též holé, hluboké i plytké. Kupují se v městě. Bez *vážky* se hospodyně neobejde, ani bez *masnice.*

Vařešník, lyžešník, ležník, lyžník, koš na lešky vysývá na stěně a v útrobách chová kromě *vidliček zubatých a malých* též nože *dlouhé, krátké, čemple, žabířské* (kudly valašské), *křivoky* (T.); dále *šlamovou lejku* děrkovanou, *šmetánkovou šepleflu* k nabírání polévky, *ležky na jídlo, kafejové, šprudlák, švrdlačky, vařechy, vařešky* plaskaté, malé i veliké, též *forleflu* na učerpání smetany.

Ohlédneme-li se ještě pozorněji po kuchyni, najdeme tam *sekáč* na sekání kobzolí, vyřezávanou *stupku* se železným *tlukem* na tlučení máku, *šklénku* či *chytače* na mouchy, *pší* hrnek, *plechy* na koláče, *konevky* na mléko, *kropáč, kropiok* (T.) na kropení prádla, *židlík, žerdku* na sušení prádla a *žerna* na mletí.

Obeznámiv čtenáře se zařízením kuchyně slezské, přikročuji vylíčiti kuchyni slezskou v jiném smyslu, totiž co kuchyně poskytuje obyvatelům domácím:

nápoje a jídla.*)

Nápoje přirozené. Kromě nejdravějšího a nejpřirozenějšího nápoje vody, popřávají si Slezáci *mléka*, a to rozličného: *a) teplého, b) zimného, c) sladkého, d) kyselého, e) šmetanky* či *vršku, f) sbíraného, g) spuščaného.* (Spustí-li se otvorem, jenž v latce blíže dna jest.) Mimo to rádi pijí *syrovatku, srvatku* (T.) (podmáslí), *kyšku* a *kapalku* či *syviočku* (voda, jež odkapuje při tužení tvarohu).

Nápoje připravované. K těmto přidám pivo a kořalku, jež se v kuchyni slezské nevaří. Mezi nápoji umělými přední místo zaujímají *pivo* a *gořalka.* Vína málo se vypije, jen o slavnostech. Na Opavsku a Těšínsku jest pivo drahé, obyčejně litr za 16 kr., ale není prý takové, jaké bývalo dříve. Tak stěžoval si mi stařeček od Frýdku: »Za stara byla bečulka piva užitečnější než včile plná fůra.«

Na Opavsku se pije pivo ze Stěborského, Opavského, Ostravského, Polomského pivovaru; na Těšínsku Karvínské, Těšínské, Ostravské. Horalé praví dobrému pivu »kajserok« (císařské), »cisarok«. Na horách Frýdeckých druhdy málo piva vypili. Pivo se má píti od čepu, ale je-li paseka od hospody vzdálena hodinu,

*) Viz můj článek v »Č. L.« IV., str. 445, 497.

dvě, tři . . ., kterak to možno? Kdo si tam pošle nebo zajde? Též nyní málo má v horách odbytu; obyčejně ve všední dny pije se gořalka, a v neděle a svátky pivo.

Kořalka má ve Slezsku mnoho ctitelů. Na Opavsku více se pije v kraji chudobnějším, na Těšínsku v horách; zvláště Staré Hamry v té příčině vynikají, tam i ženy rády si pochutnají na gořalence. Že i jinde některé nezahodí, netřeba připomínati. Z kořalek známa jest *sprostá, režná* též *kornuvka* zvaná, *fefrmyncová*. Na Frýdecku velmi chválí *bulovskou*.

Káva ve Slezsku byla vzácná, nyní *kafej* u bohatších snídají každodenně, u chudších jen v neděle a svátky; jako příkusek k ní berou obyčejně chléb, svátečně *bělky*, chudobní i kobzole. Káva vaří se buď z kupované pravé, nebo z domácí pálené z ječmene, žita, žaludů. *Tej* pije se při zvláštních příležitostech, jako na veselích, křtinách, ve veliké svátky na večer, a jest buď *sladký* nebo *hořký*. První se vaří z lipového květu, jahodin, chebzového listí, širotků; *hořký* z kamilek a hlístníku. Na Frýdecku vaří *varuňku* tím, že nalijí do vřelé vody rumu nebo kvitu a osladí.

Punč jest také ve Slezsku znám a chystá se buď z koupené punčoviny nebo z listí ostružinového. Odvar se osladí a orumuje. V Životicích jest oblíbena *rampampula*, uchystaná z líhu, v němž se vařil cukr a skořice.

Polévky. Nejobyčejnější polévka po celém Slezsku jest *vodinka, vodanka, voduvka*. Jest to spařený chléb vřelou vodou a máslem nebo sádlem omaštěný; vařívá se k snídaní. K ní druží se *varmuška*, lišící se tím, že chléb ve vodě se vaří a pak omastí. *Kobzolanka* jest též oblíbena, chystá se z kobzolí. Při »zabitce« jídá se polévka *prdelanka, prdelůvka, kotlůvka, jelitnice;* jest to polévka, v níž se vařily jaternice a jelita. *Lámanková* připravuje se z malých ječných krupek, *pohanská* — z pohanské kaše, *pečkova* — z peček,*) (t. j. ze sušených jablek anebo hrušek). Chutná jest rovněž polévka *syrovotková, šmetanková, nudlová, zelnačka, zelnicivá, hudzena* jinak pod jménem *bravská* známá, z uzeného masa, *česněková, česněkůvka, kášová, krupicová* jinak *gryzová, kminová, kurová, hovjazí, huší, třička* (T.) z odrobinek. Nakrájenému zelí hlavkovému v hrnci zapařenému dí *sladké zele*. Polévka *šipková* vaří se ze šípků, jež se zapaří.

Masité pokrmy. Kolem Opavy i lid chudobný každodenním pokrmem má maso *hovjazí;* v neděli a svátky i *pečinku tělací* nebo *bravovou* s halečkami a zelím. Čím dále do hor, tím méně masa se pojí. V horách Bezkydských mnohá rodina vidí maso jen tehdy, když si bravka zabije. Dříve hospodáři chovali *capy*, nejvíce na Těšínsku, z nichž hospodyně strojily *škopové*, nyní málo.

U bohatších zabíjejí *bydlo* jako kačice, kuřitka, kuřintka, kury, kokoty, husy, pekou a vaří. U Opavy také *komornice* (podruhyně) jednu nebo dvě husy si upekou, protože husí sádlo jim přijde laciněji než bravové. Podobně se to má se *zabitkou*, skoro v každém domě *zažgnou bravka;* na Těšínsku zpívají jinou: dříve každý měl doma *svinské maso*, zabil si to prasacko

*) Jemnější pečky suší se na slunci, a to tak, že napřed hrušky neb jablka se oškrábou.

lebo tu sviňu, ale včil už málo. Při zabitce pamatují hospodyně na známé a příbuzné, posílajíce jim *jelita*. Slovem tím myslí se všecko, co při zabíjačce přichází, jako maso, jaternice, jelita. Jelita znamenají ve Slezsku tolik co hanácké »šperky«. Velikým jelitům říká se *barbora* a *martin*. Pod jménem »jitrnice« vyrozumívají v Prusku *vuřty*. *Klobásky* jsou též ve Slezsku obvyklé.

Moravský *ovar* nazývá se lašský *podhrdlí*, slaninám dávají jméno *špek*, špirka, *šperka*. (T.) Šperka jest také všechna mastnota. Sádlo jest známo pod jménem *masny; máslo* podrželo svůj výraz, sluje též *putr* (T). Máslo vyvařené nazývá se *topené*. (T).

Z bravového masa může se uchystati *polské maso*, a to tím, že bravové maso rozkrájené vaří se v zelí; pak se do toho vhodí halečky.

Plecovník (t. j. kus telecího masa zapečeného ve chlebě) jídá se na velkonoce. Někde zapíkají uzené maso a klobásy. V Pr. Suché praví bravskému masu uzenému se špirkou zapečenému »*šołdry*.« Z končetin bravských chystá se *třasavisko*, jinde *šedlina* (rosol).

Na *zajíce*, *zajouce*, *srny* u sedláka málo kdy dojde.

Omáčky. K masu bývá *mačka*, *močka*, (T.) není-li zelí nebo salát. Z omáček jest nejoblíbenější *černá s klobásami*, jež jídá se ve svátky a na veselí. Připravuje se ze smažených sliv (povidel), do nichž pak klobása na větší kusy rozkrájená se vloží. V černé máčce bývají někdy plíčka. *Držková či flačková* (T.) se vaří z okruží, *šimlena* ze sliv, mléka a mastnoty, *chebzinková* z chebzinek, jež smetankou zalijí. Hospodyně slezské jsou tak dovedné, že na štědrý večer dovedou uvařiti *rybovou* máčku bez ryb, totiž připravují ji z petrušky.

Dále známy jsou ještě tyto druhy omáček: *zapražková*, *cibulová*, *cebulová*, *šnytlochová*, *koprová*, *kyselá* (zápařka a ocet); *maková*, (z mléka, do něhož se vsype potlučený mák a cukr) *bílá* s křenem nebo bez něho, též *křnová* zvaná (T.), *polská* (T.) Do polské omáčky dají se všechny zeleniny. *Paradejská* chystá se z rajských jablíček a *bryja* ze sušeného ovoce.

Zeleniny. Ze zelenin nejznámější a nejmilejší jest *zele*: nedaří se sice ve Slezsku krásné druhy zelí, zvláště v Bezkydách jsou to pouhé chrástky, ale to nic nedělá. Slezáku zelí a ječné halečky nade všecko, zvláště když k nim přidruží se kus masa.

Šalatem též nepohrdají, a to ať si je *ogurkový* či *zelový*, *fazolový*, *majíčkový* (z pampelišek). Na zelený čtvrtek jedí se *pokřivy* (kopřivy), a na jaře *kunrábek* do vodinky.

Kobzole (zemáky) Slezáci jedí skoro ke všem jídlům, i někteří ke kávě. Vaří buď *nedřené* či jak žertovně se praví s *mundurem*, nebo *škrobané;* uvařené pak se jedí buď *celé* nebo *potlučené* či *pomíšané*. Jak bez ryb uvaří Slezanka omáčku rybovou, tak též podařilo se jim bez zajíce skutečného upéci *zajíce*. Pekou totiž uvařené zemáky, do nichž přímísí oškvarkův, a zajíc jest uchystán! *Cukryny* či *kvaků* (na Hané rábka) užívá se jako příkrmu k masům. Chudobní lidé míchají kvaky se zelím, a až oboje ukvasí, berou je k večeři.

V Kateřinkách jídlo ze zelí, hráchu, mrkve a jiných zelin uvařené zovou *chlimpus-chrampusem*. *Kelrub* a *kel* také znají; *pospůlka* či *manželstvo* jsou kroupy a hrách spolu uvařené.

Moučná jídla. V horách *chléb* jest vzácný; peče se z režné mouky, do níž chudobní mouku z jiných druhův obilí přidávají. Na Frýdecku ve žně jedí kupovaný chléb jako něco vzácnějšího.

Koláče pekou se ve Slezsku zřídka do roka, totiž o výročních svátcích (vánočních, velikonočních a svatodušních), pak v odpust a krmaš, křtiny, úvodiny, veselí a ve žniva při dožínce. Koláče podle podoby a obsahu rozlišují se od sebe a slovou *okrouhlé*, *čtyrhrané*, *zavinuté*, *tvarohové*, *zelové*, *slivové*, *posypkové* (posýpané), *makové*, *hruškové*, *jabkové*. Pekou se též *buchty* a *babice* (T). Na konec masopustu smaží se *kreple*, *kreplíky;* připadne-li svátek na pátek, peče se *štrudla*.

Halečky z ječné mouky jsou nad míru oblíbeny a přikusují se k většině jídel; chystají se též ze pšeničné mouky. Halečky mohou se naditi slivami, třešněmi, jablky, hruškami, podle čehož dostávají jména.

Na Morávce pekou z lepší mouky *osuchy*, kdo nemá vzácnější mouky — vezme ovesnou. Obilí melou si lidé pod Lysou z větší části sami na žernách. Na Morávce, aby krávy hodně dojily a byly zdrávy, pekou jim na štědrý den jídlo zvané *pohłutka*. Z celého *krumu* (krámu) nakoupí se všeho jako mouky, koření, a z toho uhněte se pohłutka.

Předplamek, *poškrobek* peče se z těsta zbylého při pečení chleba.

Kaše a *krupice* či *gryska* nescházela před nějakým časem v žádném domě a při svatební tabuli. Krupicí vždy končívala svatební *jídla*. Na Morávce a okolí místo krupice vařené v mléce nebo vodě šíří se nyní *kukuřica*. Mimo *kašivo*, *krupicovku* či *grys*, grysku pojídá se *krupoví*, buď pomaštěné nebo s mlékem. S mizením kašových pokrmů vytratilo se moučné jídlo *netyja*. Byla to kaše uvařená v mléce, do níž pak se nadělaly díry, jež se zasypaly žitnou moukou. Vše se zamíchalo, a z této směsi dávaly se kusy na brutvan, kdež na oleji a másle (dalo se každého polovici) se pekly. Netyja jídávala se v postě se zelím. *Štirka* bývá na stole často, nedá mnoho vaření: vejce se vbije do mouky, rozetře, husté těsto vlije se do vřelé vody a máslem vše omastí.

Ve štědrý den těší se dítky na *papučky*, někde *bobaky* zvané. Matky udělají ze žitného těsta malé koláčky, uvnitř je vyplní mákem, upekou a pomažou medem. Bobáky slezské podobají se *pupákům* kopaničářským ve Velké a okolí na Mor. Slovácku. Ke svátečním jídlům patří také *svěcenik* ze žitné mouky upečený a o svátcích velikonočních v kostele posvěcený.

Pro děti kromě krupicovky vaří se ještě *papka*, *žur* či *žurek*, a *obloty* se paří. Když se rozvařené máslo zasype moukou a ochladí troškou vody a osladí cukrem — papka jest hotova.

Na žur sebere se nátěstku, jenž vhodí se do studené vody, rozvrlá se, přecedí, konečně slije do vřelé vody, omastí, někdy se přidá i vajec. Žur jest pokrm pro dospělejší dítky. Oplatky

(obloty) rozdrobené polévají se odvarem fenyklu; děti pak rády takové obloty jedí.

Rozličné. Máslo, sýr, homulky, tvaroh, bryja tvarohová (v Čechách toleranc) přibírají se ke chlebu na *druhé snídání*, či jak na Těšínsku říkají *předobědek* a ku svačině. Blízko Opavy ke druhému snídání a svačině musí býti *kula* či porcija másla a homulka.

Viděl jsem kdysi jísti *vařený sýr*. Tvaroh se nechal zaležeti, osolil, okmínoval, uvařil a vlitý na mísu nechal usednouti.

Vaječina nazývá se ve Slezsku — *smaženka, smažinka.*

Školáci nebo fabrické děvuchy, nejsou-li doma na obědě, sypou sobě na chléb potlučený *cukr.*

Čím vzdálenější jsou dědiny od měst, tím prostší strava; u Opavy chudobný lid, má-li jen v domácnosti dva pracovníky, lépe stravuje než mnohý gazda v Bezkydských horách.

Strava řídí se dle doby a kraje. O žních a jiných těžších pracích jí se vydatněji než v zimě.

Zňový jídelní lístek. První snídání: káva s chlebem nebo u chudších nějaká polévka; v Pr. Suché chléb s máslem. Druhé snídaní po 8 hodině: chléb a kula másla, homulky nebo tvaroh. Na Těšínsku kafa s chlebem. Ku druhému snídaní a svačině dává se třem chlapům $^3/_4$ litru kořalky, šesti robám také tolik. Oběd: Polévka, salát a halečky, krupice, šimle. U bohatších masová polévka, maso se zelím a halečky. Svačina: Kyška s chlebem více pro ženské, pro muže se bere chléb, máslo, homulky nebo tvarohová bryja, kořalka. Večeře: Nějaký druh mléka a kobzole. *Ve Skalici.* 1. První snídaní. Chléb a půlka kořalky. 2. Druhé snídaní. Kafa s chlebem nebo močka s chlebem. 3. Oběd. Zelí a kobzole, neb kyška a kobzole, též polévka a kobzole, pak třetočka, kaša neb krupička. Kde jest maso, není třetočky. 4. Svačina. Sýr a kousek másla. Půlka kořalky. 5. Večer. Zelí a míšané kobzole slaninou pomaštěné. Kyška neb srvotka (podmáslí.) U bohatších u Opavy aspoň třikrát do týdne maso.

Pracovný lid na *všední* den, když sám si vaří, mívá obyčejně tuto stravu: Ráno vodinku nebo varmušku, též mléko, před polednem pojí kousek chleba, v poledne v horách polévku zelí a halečky nebo něco moučného. U města Opavy bývá každý den maso s omáčkou nebo zelím a halečkami, k svačině chléb a něco k němu třeba homulky, sýr, smažené slívy, k večeři promíchané kobzole s kyškou, nebo nějaká polévka a kobzole.

Nedělní lístek bývá bohatší. Snídaní: káva s bělkami. Na předobědek, protože jsou služby Boží, se nic nejí. Oběd: Polévka hovězí, maso s omáčkou nebo zelím a halečkami; zámožnější mají ještě pečinku se salátem nebo něčím podobným. Svačina: Totéž co na snídaní. Večeře: Co zůstane od oběda.

Svátkový. Snídání: Káva s koláči neb buchtami (o výročních svátcích). Na předobědek nic. Oběd: Polévka hovězí, maso s omáčkou, bravova pečinka, o vánocích štrudl, o velikonocích svěceníky. Svačina: Káva. Večeře: Zbytky od oběda. (POKRAČOVÁNÍ.)

Podzimním polem.

Napsal ADAM CHLUMECKÝ.

Vyšel jsem si s dlomilovským kostelníkem na procházku. Táhlo na devátou dopoledne. Vítr se utišil a bílé páry klesaly. Šedivými oblaky dralo se slunce a mělo se k životu. Oblaky měly na spěch, letíce na západ a měly veselou barvu. Slunce opanovalo oblohu téměř úplně, jen tu a tam plaval ještě od východu zkadeřený mrak a zastřev náhle slunce, vrhl na pole dlouhý stín, jenž pádil po ozimi a mizel v dáli.

Šli jsme polní cestou do lesa. V kolejích ujetých prach, na trávě rosa, každá krůpěj jako hrách! Jitrocel se jí šeděl a ohýbal se pod ní až k zemi. Místy se žlutala mochna husí a vrbice s rudými skvrnami a mezi ní nám skákala stáda koníků přes cestu. Dále z jetele vyletěly s ostrým křikem koroptve a prchajíce, zapadly v úvozích, zarostlých lískovím. A hned za nimi jeden, dva zajíci! Vyskočili a upalovali, každý jinam. Za chvíli sedli na bobek a stavějíce uši, pozorovali nás a opět se dali do běhu.

Pěkná krajina v tom podzimním osvětlení! Kolem vesnice rovina jak dlaň, sady ovocné a dále polem řady košatých jabloní po brázdách. Mezi nimi vidíme hloučky pracujících lidí v zemčatech, aneb v cukrovce. Jedni vyorávají, druzí vybírají, jedni ryjí, druzí okrajují vnaf. Není jim smutno! Zpívají a smějí se, až se to v lesích rozléhá. Slyším zde zajímavou ozvěnu. Tamhle, pod tím lesem bukovým se krajina vlnitě zdviha. Na nejvyšší vlně pase hoch čtyři strakaté krávy a skládá si v břehu oheň. Jiný, někde v lese, sbírá roští na přípal a volá: »Józefé!«

Ozvěna se tří stran za ním opakuje: »Józefé! A zase: »Józefé, hoří?« a Josef odpovídá z dlouha: »Dones roští, sháší mně oheň!«

Slyšíme každé slovo zřetelně. Josef fouká do ohně. Vidíme jiskry a oheň šlehá vysoko a opět jakoby hasl a nad ním hustý dým krouží do povětří. Vine se jak sloup, bude pěkný den! A zase volání: »Jařku, honem, sháší, a vydrab tam zemáků! Jařku, půjdeš už?«

»Už!«

Třikráte zvučné — už! Jako když lokomotiva hvízdne. Josef se žene z bramboříště a vyskoče s nůší, zavýskne: »Juchuchú!« A všecky lesy za ním jásaly: Juchuchú! Juchuchú! Juchuchú!

Jak to půvabné lesy! Doleji bukové a březové. Výše nad nimi se tmí smrkové háje po zubatých pahrbcích a ještě dále za nimi ježí se vršky vyšší s narudlými skalami, jež jsou leckde kolmy, jakby je uťal!

To je proti jihu, k Trlině. Proti západu se údolí šíří a bokem, při lesnaté, nevysoké stráni, leskne se řeka. Neširoká, nehlučná, téměř bez šumu. Tam se krajina kloní. Na levo, na druhé straně, hrčí po balvanech potok a slyšíme ho z daleka. Třpytí se na slunci jako rtuť. Pod ním, za sebou dva nepatrné

rybníky, odděleny hrází. Menší na vrchu patřil kdysi farskému obročí, větší dole náleží rychtě.

Z jara se oba zruší a osejí. Za dávných časů patřil větší ke dvoru pana Peška na Skalce u Dlomilova. Po dvoře není památky. Tamhle tomu vršku s kaplí se říká Skalka a pod ní k Medelsku mělo farské obročí proužek lesa. Výše v levo trčí starý les knížecí. Tam se jdeme podivat na škodu po včerejší bouři, která povyvracela mnoho stromů v osadách a po lesích. Kostelník tam má stát několik hranic dřeva.

Ale přímo se tam nedostaneme. Máme v cestě vodu a bahnisko. Obejdeme rybníky a půjdeme kus cesty panským lesem do lučiny Peškovy a za chvíli budeme u cíle. Tak mně to vysvětluje kostelník.

Ohlédneme se po Dlomilovu. Jsme poněkud unaveni a stojíme, hledíce. S této strany se nese osada velmi malebně. Vidět jen její půvaby, její nevýhody se krčí za žloutnoucími sady a řadou štíhlých topolů. Mezi topoly se bělá rychta, jak zámeček, bez ozdob, je však obnovena a dojímá příznivě. V pravo ostrá Skalka s mladým hájem, z něhož se vypíná rozkošná vížka na kapli. Je natřena červeně a viděti je daleko. Na druhé straně jsou bujné sady a několik bílých štítů, ozářených sluncem do žluta a v každém se černají dvě okna s okrouhlou děrou na vrchu. Za štíty selskými řada bílých domků o malých oknech a nad nimi o samotě fara s vážným průčelím. Přes ni vystupuje kostel s pěknou věží, ozdobenou kamennou bání. Vše jak nové, a ve svitu slunečním samá lahoda!

Na kostele bila desátá. Ozvěna překonala sebe samu! Opakovala pětkrát, po čtvrté a po páté slaběji a zrovna v lesu před námi! Zvon měl hlas velebný a ozvěna hlaholila jako slavné vyzvánění na hrubou. A než hodiny dobily v Dlomilově, ozvaly se postřelmovské — — —

Za námi zavřískl břitký hlas: »Józefé!« A před námi krákalo hejno vran, letících k obědu. Šli jsme travnatou, mokrou cestou do lesa. Cítil jsem v obuvi vazko. Nad cestou mladá, hustá seč a přítmí. Ale to jen na krátko.

Za sečí vysoký les borový. Kmeny trčí po řídku, půda sám kyprý mech a svěží brčál, dále se plazí dlouhé prameny břečťanu a v nádherných skupinách kapradí. A zase mech a ostružiny a výše rozdrobené skály.

Vrány sedly a utichly. Vítr se zdvihal znenáhla a zase usedal, a les jakoby oddychoval. Tajemný přísvit se střídal se šerem a hukot hned vznikal, hned zaléhal a opět přišerné ticho, jak ve sklepě! Mluvili jsme šeptem. Les náhle prořídl. Před námi se ukázal letohrádek. Osm třímetrových sloupů v zemi, na nich korová střecha. Kolem do kola mezi sloupy rovné pařezy. Na nich se sedí. Prostřed šedý, rozpukaný stůl. Tam se svačilo o honbě. Prošli jsme hranici Peškovu a octli se v bukové houšti. Dvacet kroků od stezky na přiboudlém místě nízká, korová bouda. Stoupli jsme si u ní. Byla hodně nahnuta a práchnivá. Nevysoká; tak, co by se v ní mohl veliký člověk přímo postavit. Na levé straně z latí lůžko s mechem, jak hnízdo dravcovo. Na pravo, ze dvou prken stůl a okénce beze skla. Za stolem v koutě

rozbité kachle a nahoře díra do spadlého komínku. Stropu je jen polovice. Nad ložem zeje několik povážlivých skulin, pod nimi bláto, které asi zřídka vysýchá. Dvéře drží sice pohromadě, ale visí jen na jednom háku a jsou zapadlé do měkké země. Dlouho tam někdo nebyl! Hajný má novou boudu na druhém konci, odkud je lepší přístup do lesa.

Šli jsme dále do knížecího. Průsečí jsme viděli na stráni k Brníčku vysoký les panský. Polovice ho byla vyvrácena a smetena přes skály. Šli jsme dále dvě stě kroků a pozorovali již dosti škody. Sem a tam skácen kmen a polámány menší pod ním. A čím dále, tím hůře! Dole nad rybníkem celá porážka a stromy ležely hromadou přes sebe. Obcházeli jsme je. Na dlouhé přelomené jedli byla hnízda vranní a mezi nimi rejdila veverka. Trmáceli jsme se přelámanou chvojí a klestím dále. Aha, zvolal kostelník, tady je mé dřevo! Deset hranic — a pouze dvě krajní rozvaleny. Plivl si do dlaní a skládal je, aby mu je lidé nerozn esli. Na celou hranici tak hned někdo nesáhne! Zatím bila jedenáctá. Kostelník byl hotov a sedli jsme si na zlomeném doubku.

Ale v tom se pozatmělo a dělal se vítr. Pohlédneme na nebe — šedé, vodnaté mraky letí od západu. Vítr již se obrátil! Rychle se ochlazovalo. Vidíme průsekem proti západním vrchům — tam už prší! Kostelník vyskočí a ukazuje prstem na ně:

»Vidíte to? Kdo by to byl řekl, že dnes bude déšť? A tam se sype jak z kůže! Pojďme, ať nás to nezastihne! Podzimní déšť je poloviční zimnice. Držte se za mnou, nadejdeme si!«

Ale jedva že vykročil na stezku kolem bahen, rozpršelo se a jen lilo! Skokem ku staré boudě! Běželi jsme pod hustou směsí z bučí a lísek a přece jsme dorazili dosti promoklí. V boudě kapalo střechou. Vysadili jsme dvéře a položili je na ni. Zapálil jsem si doutník a kostelník si cpal prostředním prstem do dýmky. Rozhlížel jsem se po červivých stěnách z dubových kmenů, polepených kdysi obrázky. Leckde ještě z nich visí útržek, vyrudlé kresby a prastaré malby. Nad ložem Kristus Pán, Panna Maria Bolestná a svatý Václav. Pevně přilepeny a jako s dřevem srostly. Svatý Václav má kolem široký okraj a na něm mezi červotočí vyrudlá slova: »Chval každý duch Hospodina i Ježíše, jeho Syna!« A dole: »V této boudě se oběsil dne 7. září 1509 dlomilovský kantor Lazebník Zachariáš. Hledá pokoje a nenajde ho. Vyhni, kdo můžeš!«

Ukazuji nápis kostelníkovi. Právě si zapaluje tabák a fukaje zhusta, mžourá na písmo. Odkašle si několikráte a škrabe se za levým uchem:

»Že to nevybledlo! Když jsem byl malý chlapec, viděl jsem to ponejprv a od té doby ale dvakrát a je to ustavičně stejné! Hm!«

»A co vlastně znamená ten nápis? Vypráví se něco o tom kantoru? Usmíváte se! Víte něco?«

»Což bych nevěděl! Naši dědeček nám toho napovídali hromadu — a každý to vypráví jinak, kdož si to pamatuje!«

»Jen povídejte! Zatím ustane pršet.«

»To je starodávné povídání, ale je prý to pravda. Ale nemyslete, že ta bouda zde je tak stará! Ta je na tom místě prý

již třetí nebo čtvrtá a nápis asi obnovil poslední hajný, který ve francouzských válkách ji opustil. Neměl prý zde pokoje. Tamhle na Skalce, kde vidíte prořídlý lesík, zrovna nad kaplí, býval prý Peškův dvůr, všecek ze dřeva, teď po něm není památky. Shořel ve válkách mezi Jiřím Poděbradským a Matyášem uherským — anebo brzy po nich. Tenkráte rozbořilo vojsko Jiříkovo hrad a dole pod ním Brníčko a vypálilo vesnice. Byly jiné časy a přihodilo se všelicos. Pan Pešek měl sestru a jediného syna. Sestra se jmenovala Jitka a statek jí náležel z polovice. Ale pán by ji byl rád dostal do kláštera do Šumperka, ji se však nechtělo. Měla kolem dvacíti let, ale na vdavky nemyslila. To bratra těšilo. Slyšel to od ní co chvíle, že se vdávat nebude a zůstane svobodnou. Dělal si naděje, že bude po ní dědit. A bylo to pěkné zboží! Měla již osm a dvacet let a přece žádného ženicha! Nikam nechodila, leč do kostela do Dlomilova, a to bylo v pořádku! Bylo málokdy, aby se nebyla zastavila na faře u staré Kačenky, sestry lékařovy. Víte, kde tenkrát byla fara?«

»Bývala jinde?«

»To nevíte? Tak vidíte, ještě vám to neřekli. Tehdy byla fara dřevěná a stála tam, kde Jílkovi mají zahradu. Kostel byl ve válkách husitských sbořen a pod hřbitovem, na nynějším farském sadě, někdy prý byla dřevěná kaple. Na druhé straně, za potokem bydlel Kouřil, tuším Jakub, člověk velice šlechetný, znamenitý lékař. Znal kdejakou bylinu, kdejaký kámen v okolí a téměř celou Moravu. Byl zámožný a přál velice chudým, konaje mnoho milosrdenství. Z úcty k víře také kostelničil a sezváněl. Ale, jak dobrý, tak nešťasten! Jedenkrát o dušičkách zvonily prý u nás zvony samy od sebe. Byla tesklivá noc. Neslyšel jich nikdo, než lékař. Vstal všecek ulekán a tázal se dětí, hoří-li, že zvony plaší? Ale nikdo nezaslechl ničeho. A za týden pochoval bratra. Měl čtyři a do adventu všech pozbyl. A v nejlepších letech! Zbyla mu pouze ta sestra Kačenka, která hospodynila na faře. Tichá duše, a Jitka Pešková ji ctila jako matku.

Ale to se Peškovi nelíbilo.

U Kouřilů měli hotový špitál pro chudé. Tam pospíchala denně Kačenka a brala Jitku s sebou. Řádila jakási nakažlivina a chudý člověk ležel leckde jak Lazar, dokud ho milosrdní Samaritáni nezanesli ke Kouřilům. To činil obyčejně kantor Lazebník, mladý silák a pravá ruka lékařova i farářova. Byl svoboden a staral se o chudé jak bratr o bratry.

S ním se tedy Jitka seznámila u Kouřilů a tam si také umínila, že všechno jmění své poručí chudým, aby se v Dlomilově postavila útulna pro nemocné a mrzáky. Chodila pak často s Kačenkou a kantorem navštěvovat trpících a nosila jim almužnu.

Ale ve dvoře u Pešků se dověděli, co zamýšlí, a činili jí tuhé protivenství. Nemohla vydržet a odstěhovala se za svými mrzáky ke Kouřilům, že je bude z lásky k bližnímu obsluhovati. Ale u Kouřilů bylo již málo místa a chtěli stavět. Od nepaměti měli kus lesa a skálu pod Peškovým dvorem, někde za Medelskem. Kouřil si dal už v březnu lámat kamení — — a tu, kde se vezme tu se vezme u něho pan Pešek, věda, že kromě Jitky není žáden doma. Viděl zajisté s okna, že pracují daleko na poli. Ptá se

pan Pešek: »Kde pak má Kouřil almárku s papíry? Vím, že ji má, mluvil o tom. A ty prý dobře o ní víš a přeležélé papíry oprašuješ a čteš. A což, nevidělas tam náš zápis? Náš děd byl slabého ducha a zapsal rodině Kouřilově les a skálu pode dvorem. Naše lesy spálili husité, skály jsou zasypány a Kouřil nám kácí pod hubou. Postavili jsme ti panskou komnatu, abys se vrátila a měla se lépe a nebude ji na zimu čím otopit. Měli jsme letos dosti zimy. A Kouřil má hromadu lesa na Horkách, ať si tam kácí, beztoho ho ani nepřežije! Víš-li co, sestro, vyšťourejme zápis — — a Kouřil bude po právu! Ať se pak opováží zatít sekeru pod Skalkou, všecko bylo a bude naše!«

A Jitka se všecka třásla a nepřekážela. Porazil ji strachem neb nicotou, a zápis ukraden! A Pešek mluvil do sestry a přísahal, až svolila a stěhovala se na Skalku zpět. Celá dědina se tomu divila a nehádala nic dobrého. A věru, zítra již dojde Kouřilovi dopis ze dvora, a pan Pešek přísně zakazuje kácet v lesu a lámat kamení. Co nakáceno a nalámáno, zachyceno do dvorského majetku.

Kouřil hledá listinu — byla pryč. Nemocní však něco pozorovali a prozradili, a bylo veliké nepřátelství.

Zatím se hýbala zase osada klevetami, že prý kantor Lazebník chodil za Jitkou a — vezme si ji! Ve dvoře se strhla hrozná bouře. Posmívali se jí, že šlechtična bude kantorkou, a lidé si o ně brousili vtip.«

»A bylo to pravda?«

»A ovšem že bylo! Scházeli se tady v boudě celé léto. Ona prý sem chodila se starou šafářkou a on přijížděl na Kouřilově hřebci.«

»A věděl o tom Kouřil?«

»Nevěděl a klepům nevěřil. Kantor však dohlížel časem na obecní pastviny a lesy, a protože některý kousek byl vzdálen, nechal ho sednout na koně. A právě tehdy měli ve stáji černého hřebce — říkali mu Šatan. Lidé vyprávějí, že to byl vtělený vodník — ale což, lidé jsou pověrčiví. Však pan Pešek si uměl pomoci. Vypravil Jitku do kláštera — Bůh ví, kterak ji tam přiměl — aby dědictví bylo jejich. — Hm!«

Prchla jim z něho a usídlila se u kolšovského šafáře, na panství pana Čeňka Tunkle z Brníčka, aby byla kantorovi na blízku. Lidé povídali, že po Všech Svatých bude svatba.

Ve dvoře bylo Boží dopuštění. Taková hanba! To se v Dlomilově nestalo, není pamětníka! Lidé chodili do dvora a donášeli, co věděli i nevěděli. V boudě prý se scházejí v sobotu večer a zastihnou je jistě!

»Hm, však jim zatopíme,« praví Pešek, »budeme číhat.« A rozkázal pacholkům, aby se dobře přichystali.

Bylo právě před narozením Panny Marie — a sobota. Jitka se šafářkou skutečně lezla do vršku k boudě. Bylo večer kolem osmé hodiny, a jasno jak v rybím oku. Šafářka upadla v houšti o kořen a naříkala: »To je zlé znamení! Píchla jsem se do levé ruky. To neukazuje na nic dobrého. Vraťme se!«

V tom však zařehtal na vrchu Šatan, a Jitka nechtěla již nazpět; i nechala šafářku samu státi v křoví. Sotva že však vy-

stoupila tamhle na Skalku, vyskočili na ni tři chlapi. Zabědovala na svatá jména a křičela. Povalili ji a vázali do provazů. Na vršku se ozval hromovým křikem kantor: »Prach do vás, lotříci! Jitko, neboj se! Rozbiji to na pazdeří!

A milý kantor se žene na hřebci s ohromným kyjem a volá: »Knotáci, zbojníci, nasekám z vás řezanky! Jitko, kde jsi? Ozvi se! Knotáci!«

Zablesklo se, houkla rána a hřebec se svalil do křoví. Kantor seskočil a spěchal k Jitce. Tuhá rvačka! Jeden proti třem. Sundali s hřebce uzdu, svázali kantora do kozla a zavřeli do boudy. Chtěli mu učiniti před celou osadou ostudu. Zítra svátek — — kdo bude knězi při zpívané mši odpovídat? Kdo bude s lidem zpívat? To bude řečí a hanby! Bude v Dlomilově nemožným. Děkan ho přeloží na jinou faru — a Jitka zapomene. Sejde s očí, sejde s mysli.

Tak si to představovali a vrátili se s Jitkou do dvora.

Leč kantor se vyprostil z vazby — z boudy však nemohl! Rozlámal všecko kolem sebe, stěny nepovolily. Zapjal za krovec uzdu a oběsil se na ní! Našel prý ho hajný, jda pro něco do boudy.«

»A brzy?«

»A ještě v neděli. Před večerem ho nesli rychtářovi pacholci na žebři na hřbitov — ale museli s ním na Šibenou. Tamhle je Šibená, vidíte, ten ostrý pahrbek. Na temeni je malá rovina a tam měli páni z hradu šibenici a věšeli nepokojné sedláky. Tam je kantor pohřben. Byla prý to mela! Nebylo u nás slýcháno, aby si byl kdo sáhl na život. A tu neděli byl prý divoký vítr a vyvrátil před školou staletou lípu, největší v celé dědině. A Peškům zpřerážel půl lesa a sházel všecky komíny. Tenkrát byla Skalka až k potoku zarostlá lesem. Ale vítr ho smetl, a od té doby na ní nerostlo keře. A v celé osadě nebylo zdravé střechy!«

»A co se stalo s Jitkou?«

A zhynula, zhynula. Sešílela a běhala po Šibené až ji tam našli zmrzlou. Ale, proč to udělala! Zaslíbila se, že zůstane svobodnou, a rázem se chtěla vdávat! No, Bůh jí tam už dávno odpustil.«

»A co říkal Kouřil, že mu hřebce zabili?«

»I toto, panečku, toto! Utekl mrcha, ale Kouřil ho již neviděl.«

»Že utekl? A kam?«

»Inu, dědeček povídal, že to byl vodník a ta ohlávka byla z vazového lýka a byla svěcená. Dokud ji měl na sobě, byl koněm. Zbavil se jí — byl vodníkem.«

»I jděte, kdo by světil uzdy?«

»Baf, baf, kněz jí nesvětil. To dělal hotař, co pásl lidem koně. Tak to bývalo za starých časů, kdy bylo málo lidí a hromadu luk a lesů a mnoho se páslo. A hotař uměl více než druzí a rozeznal, čemu jiný neuhodl. To se posud povídá. Toho hřebce měl už Kouřilův praděd, a ten ho získal nějak divně, jak se to povídá. Tamhle v dolině měl pan Čeněk Tunkl veliký rybník při potoku, dosud se tam říká lukám rybníky — a chtěl ho vysušit. Kouřilův praděd si najal práci a spouštěl vodu. Tři dni se valil

rybník z hráze — ale, byly veliké tůně a jeden člověk se při tom utopil a vody nemohli srazit. A třetího dne se utopil u samé hráze Kouřilovi pacholík, a když ho křísili, vyplách' z rákosí černý hřebec a rozehnal je. A hotař z Brného to slyší a prohodí: To je zlý duch! Třicet let pásal tam a až pod Trlinou koně a napájel je v rybníku, a tohle se mu nestalo, aby koně lezli do rákosí na vodu, kde zapáchala puškvorcem a leklými rybami! Zlý duch, vodník, směje se hotař a chytil ho na svěcenou ohlávku a hajdy s ním na hrad, na Brníčko a praví hradnímu: »To je něco pro rytíře! Unese pět centů železa a vítr ho nechytí! Dejte ho rytíři!« — A hradní se naň kasá: »A kde jsi ho vzal tak lacino, že ho darmo dáváš?« — »Já? E, musím-li se přiznati, je to hovádko z pekla. Vodník z panského rybníka. Ale což, kůň nekůň, má v nosu. Hleďte se ho! Čert nespí!«

Hradní prohlédne koně a rozřehtá se: »I nebuďte bláhový, to je vojenský kůň. Na Hochštýně byla vojna, koňák spadl a hřebec prchl.« — A hotař se opře: »Pomalu, pomalu, jen se podivejte, má vzadu na kýtě vypálené znamení jak od čertí tlapy! No! — To není nic?« — A hradní se popadá za boky: To je královský lev, ne čertí tlapa, combíku hloupý! Tak se znamenají královské koně. Hřebec se zatoulal k vodě a šel se napít.« — Hotař nepopustil — zač by také stál? Každý prý rozumí své! »A tak ho nepřijmete?« ptá se. »A dejte pokoj, člověče. Náš pán má beztoho stále královské na krku — němčata se trousí a ňourají, ještě by z toho bylo pohoršení. Běžte s pánembohem!«

Hotař tedy zavedl hřebce ke Kouřilům a chodil často za ním a pacholci ho nejednou slyšeli, že s ním mluvil jak s člověkem. A dědek si musel k němu koupit právě takového hřebce druhého, aby mu ho ďábel neusatanil, že slouží sedlákovi. A tak ho dědil jeden po druhém. A neškodila mu ražená ani střelená. Střelil do něho — a uskočil do rybníka. A od té doby se tam utopilo mnoho lidí i dobytka.« (Dokončení.)

—o□o—

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

Díl II.

I.

Hnutí uhlířů kutnohorských. — Socialní ruch pozdější. — První křesťanský sociolog P. Krištof Fischer. — První úvaha o dělnické otázce. — První přednášky o dělnické otázce.

Každá myšlénka, byť i stará, když objeví se jako méně známá, vzácná hvězda na obzoru — zajímá. A také i každé hnutí, byť i v minulých dobách se několikráte opakovalo, jakmile vznikne poněkud v jiném útvaru, byť i v podstatě bylo totéž, je novinkou a má pozorovatele.

Podobně je tomu i s hnutím socialním a s hnutím dělnickým. Hnutí socialní i hnutí dělnické měli jsme již i v našich vlastech ve mnohých a mnohých formách a vždycky nás zajímalo.

U nás v Čechách měli jsme na př. hnutí uhlířů již ve XIV. století. Jak historie nám vypravuje, ve XIV. století za krále Jana Lucemburského, roku 1327, byla první stávka uhlířů. Tehdáž pálilo se v okolí Kutné Hory v lesích velké množství uhlí k tavení stříbra kutnohorských těžíren. A tu jednoho dne při pálení uhlí zaměstnaní dělníci od prvního do posledního zastavili práci, aby vlastníky těžíren kutnohorských donutili ku zvýšení mzdy za dodávané uhlí, čehož také dosáhli. Mzda byla jim zvýšena a zároveň povoleno stávkařům zříditi zvláštní spolek k ochraně zájmů uhlířů.

Roku 1396 se stávka kutnohorských uhlířů opakovala a skončila udělením nových privilegií (výsad).

Měli jsme na příklad také několikráte v 18. století socialní, avšak nešťastné hnutí selské; měli jsme hnutí tiskařů na barvené kartouny r. 1844, 1845 a r. 1848. Měli jsme v letech 1865—1866 veliké hnutí hladovících cvočkářů na Hořovicku a Zbirovsku a j. a j., a když příčiny takového hnutí se napravily, překonaly nebo samy sebou za své vzaly, zašel pak i přirozeně ruch příčinami a poměry těmi vyvolaný.

Ale, dokud tato hnutí trvala, byla vždy něčím novým, měla hojnost pozorovatelů a kde koho zajímala. A tak je to i s dělnickým a socialním hnutím naší doby. Zajímá, ale až napraví se příčiny a poměry tohoto hnutí, pak vezme za své i socialní ruch dnešní a nikdo zase na dlouhý čas socialismu si ani nevzpomene. Zbude nám tu po něm jen literatura, uchovaná v museích a zemských sbírkách. A taková literatura je vzácná. Bohužel však, u nás jsme takovou literaturou z dob minulých velice chudí. Teprve literatury socialního hnutí minulého a tohoto století podle všeho něco se zachová.

Nejstarší knihu rázu a směru socialního, pokud vím, napsal P. Krištof Fischer, kněz řádu Tovaryšstva Ježíšova, který žil v Praze před 260 lety. Tohoto muže pokládám také za nejpřednějšího českého křesťanského sociologa. Kniha P. Krištofem Fischerem sepsaná a tiskem vydaná jest dosti objemná a obsahem znamenitá. Podává důkladné pojednání a poučení o všech pracích námezdných, o polním a domácím hospodářství, o prácech živnostenských a řemeslnických i o společenském postavení lidu dělnického a zvláště o pekařství. Veškeré kapitoly, na tehdejší dobu nejlepšího to díla sociologického, v jazyk český přeloženého, jsou důkladně a zajímavě zpracovány.[1]) Odborný list pražský »Pekařské Listy«, v čísle 13., roč. II., ze dne 7. května r. 1888 za jedinkou kapitolu o pekařství a o řemeslnících pekařských v díle obsaženou nazývají P. Krištofa Fischera »dobromyslným mužem, ctihodným jesuitou«, dále též »vzorným knězem a veleučeným členem Tovaryšstva Ježíšova« a podobně.[2])

Ukončuje I. kapitolu II. dílu svých dějin, podotýkám:

[1]) Kniha tato vyšla tiskem v Praze okolo roku 1640.

[2]) P. Krištof Fischer narodil se dne 25. července r. 1611 v Lípě a zemřel dne 9. září r. 1680 v Průhonicích u Prahy. Do řádu Tovaryšstva Ježíšova vstoupil r. 1628. V Praze byl na universitě Karlo-Ferdinandské profesorem a učil poesii, psal veselohry a truchlohry, jež byly dávány na jesuitském divadle i u přítomnosti císaře Ferdinanda III. Studuje theologii, trápen byl po dvě léta bolením hlavy tak, že studia opustiti musil. Proto mu svěřena byla správa nad statky kle-

První pojednání »*O dělnické otázce*« napsal u nás v Šimáčkově »*Poslu z Prahy*« roku 1854 jakýsi Václav Kliment.

První přednášky »O dělnické otázce« konaly se dle svědectví kněze K. Šmídka v brněnském semináři r. 1843.

II.

Mühlwasser. — Socialistické spolky na Moravě. — První národně socialní spolek v Brně. — Radikálové a spolky. — Spolky katolické. — Rozvoj socialistického hnutí na Moravě. — Radikálové a mírní.

Časté stávkové hnutí, zvláště mezi brněnskými a venkovskými tkalci na Moravě, bylo ku konci let šedesátých a na počátku let sedmdesátých jaksi průpravou k organisaci pracujícího lidu českého i německého na Moravě.

Když minul stávkový ruch tkalců a přadláků v Brně z jara roku 1869, objevil se pojednou mezi dělníky jakýsi *Edmund Mühlwasser*, který usadiv se v Brně, jal se tam vydávati dva dělnické časopisy, nejprve »*Arbeiter-Zeitung*« a pak, když tento list zašel, opět jiný list pod názvem »*Volkswille.*«

»Arbeiter-Zeitung« založil Mühlwasser na akciích, které rozebrali dělníci nejen německé ale i české národnosti, pokud byly jazyka německého znalí. Jakkoliv podpora listu od českého a německého dělnictva byla všeobecnou, přece se »Arbeiter-Zeitung« finančně neudržel a zašel.[3])

Mühlwassrovým ideálem bylo, založiti pro dělníky velký invalidní fond, ale veškeré jeho snahy v tomto směru byly marné. Dělnictvo, zvláště české, nemělo k Mühlwassrovi důvěru, a hlouček, který se kolem Mühlwassra seskupil, nemohl přikročiti k založení tak velkého podniku.

Mühlwassrovi nedůvěřovalo dělnictvo pro jeho socialistické smýšlení, které dával zřejmě na jevo.

A jest také jisto, že Mühlwasser byl prvním socialně demokratickým agitátorem na Moravě, že snahy jeho byly totožné se snahami vídeňských socialistů Scheüe a Oberwindra.

Úmyslem, založiti velký invalidní dělnický fond, mínil asi Mühlwasser strhnouti na svou stranu veškerý pracující lid obojí národnosti a uvésti jej tak do svého tábora pod prapor německého socialního demokratismu.

Avšak chytře vypočítaný plán se Mühlwassrovi nezdařil, a k založení invalidního dělnického fondu nedošlo. Dělnictvo, zvláště české, Mühlwassra záhy prohlédlo i s jeho účelem a snahou.

---

mentinské koleje, kterýžto úřad zastával 33 let až do své smrti. Sepsal dílo »De oeconomia suburbana« (»Knihy hospodářské«), jehožto první díl vyšel tiskem v Praze r. 1640, druhý díl r. 1683. Dílo to bylo r. 1731 a 1732 podruhé vydáno a od P. Jana Barnera, kněze Tovaryšstva Ježíšova, do jazyka českého přeloženo. Oba díly obsahovaly 446 stránek. Dílo do češtiny přeloženo a vydáno bylo se zvláštním obdarováním Jeho císařské a královské Milosti Ferdinanda III. Německý překlad pořízen od jesuity P. Agath. Carona a tištěn r. 1790 ve Frankfurtě. Český i latinský exemplář »Knihy hospodářské« od P. Krištofa Fischera jest v knihovně Tovaryšstva Ježíšova u sv. Ignáce v Praze pod značkou: Miscel. B. III. 161.

[3]) »Dělník«, r. II. č. 6. 1869. Praha. Viz o tom dopis z Brna.

Mühlwasser a jeho přívrženci byli u veliké většině dělnictva také v podezření z choutek osobních. Mühlwassrovi vyčítali, že by byl rád poslancem na »reichsrathu« a dokonce i rakouským ministrem. U většiny českého dělnictva byli v nenávisti i ti, kteří s Mühlwassrem byli za jedno.

»Pan Mühlwasser má přece stranu, která ho podporuje,« psal dopisovatel do pražského »Dělníka« z Brna, »jsou to většího dílu slovanští dělníci, nevědomí to pitomci, kteří se ho vřele ujímají. Své plakáty (na schůze) dává pan Mühlwasser pouze v jazyku německém tisknouti a až prý bude větší kapitál, tak prý to bude také v jazyku českém.«[4])

Mühlwasser založil v Brně také vzdělávací dělnický spolek (»Arbeiter Bildungs-Verein«), který měl místnosti v městském pivovaře na Starém Brně, kde i místnosti časopisu »Arbeiter-Zeitung« a »Volkswille« se nacházely.[5])

Konečně došlo to v jedné veřejné dělnické schůzi k tomu, že proti Mühlwassrovi propuklo pravé vzbouření a on musil ze shromáždění utéci, aby mu dělníci nenatloukli.

Konec Mühlwassrovy působnosti mezi dělníky v Brně udělali zeměpanské úřady na podzim roku 1869. »Mühlwasser byl se svými soudruhy v podezření z tajného spolčování a dne 18. října 1869 vykonána v jeho dělnickém vzdělávacím spolku a v redakčních místnostech policejní prohlídka, po níž byl zatčen a v měsíci únoru r. 1870 odsouzen k čtyřměsíčnímu žaláři.«[6])

Plány Mühlwassrovy, založiti na Moravě socialně-demokraticky dělnickou stranu, jeho odsouzením rozplynuly se v nivec a Mühlwasser sám v dělnickém hnutí se již nikdy neobjevil.

Když zmizel Mühlwasser z obzoru dělnického hnutí nadobro, nikdo po něm po dva roky neučinil pokus organisovati dělnictvo na základech socialně demokratických, až roku 1871 počal Josef Klärr, typografický dělník, vydávati a redigovati v Brně v české a německé řeči socialně-demokratický list »*Noppeisen*«. Avšak i tento list za rok zanikl.

Ruch socialně demokratický zapustil kořeny své na Moravě teprve rokem 1881, kdy v Brně vyšly dva nové socialně demokratické časopisy: »Volksfreund« a »Spravedlnost«.

Německý časopis »*Volksfreund*« redakcí Karla Dundely, dělníka tkalcovského, vyšel dne 3. června r. 1881 a prvé číslo »*Spravedlnosti*« redakcí Jakuba Spurného, žurnalisty, vyšlo dne 9. června 1881. Založením uvedených listů počíná na Moravě a ve Slezsku také spolčovací socialně demokratický ruch.

Vzdělávací spolky socialních demokratů rostly pomalu, avšak stále a tak, že v polovici roku 1885, kdy došlo k spojení mírných a radikálních socialistů na Moravě, shledal jsem dle časopisů »Spravedlnosti« a »Bojovníka«, že na Moravě a ve Slezsku bylo těchto spolků již 22, a to: v Brně: Algemeiner Bildungs Verein, Politický spolek »Svornost«, Spolek rukodělných tkalců, Odborný spolek krejčů, Odborný spolek kovodělníků. Na venkově: Svornost v Jedovnicích, Bratrství v Blansku, Svornost v Přerově, Politický

[4]) »Dělník«, r. II. č. 6. Praha. 1869.
[5]) »Dělník«, r. II. č. 6.
[6]) »Dělník«, r. III. č. 12. ze dne 11. března r. 1870 v Praze.

dělnický spolek v Prostějově, Pokrok v Obřanech, Řemeslnická Jednota v Prostějově, Vzděl. děl. spolek v Lišni u Brna, Svatoboj v Husovicích, Jaroslav ve Vyškově, Svornost v Babicích u Adamova, Jaroslav v Židenicích u Brna, Děl. beseda ve Velké Bystřici a Jaroslav v Drnovicích u Vyškova. Ve Slezsku: Svornost v Opavě a Vzděl. děl. spolek ve Fulneku a ve Vídni Politický děl. spolek »Volnost« a několik spolků odborných.

Němečtí socialisté měli své vzděl. spolky v Novém Jičíně, v Šumberku, ve Šternberku, Rymařově, Krnově, Opavě, Těšíně a j.

Vedle uvedených vzdělávacích a politických spolků dělnictva národnosti české byly na Moravě r. 1885 také tyto spolky: »Svornost«, spolek pro podporu v nemoci a stáří ve Vyškově, Nemocenská děl. pokladna dřevodělníků v Brně, Všeobecná děl. nemocenská a invalidní pokladna v Brně, v Prostějově, v Bučovicích, ve Velkém Meziříčí, v Rosicích, v Husovicích a nemocenská a invalidní pokladna kovodělníků v Brně a Blansku.

Veškeré tyto spolky uveřejňovaly své zprávy v časopise »Spravedlnost« (v letech 1883—1885) a v »Bojovníku« (v letech 1883—1885) a členové jejich a zvláště členové výborů platily ve veřejném životě za stoupence mírné socialní demokratické strany české.

Popud k vyvolání socialně-demokratického spolkového ruchu mezi dělnictvem českým na Moravě i ve Slezsku dali němečtí členové socialně-demokratického »Allgemeiner Arbeiter-Bildungs-Vereinu« v Brně a hlavně jejich předáci: Eduard Zachariáš, tkadlec, později obchodník v uhlí, Theodor Indra, malíř pokojů, Karel Dundela, Vojtěch Sedláček a Frant. Baier, vesměs tkalci, a ještě někteří jiní.

Vedle socialně-demokratických vzdělávacích spolků založen byl i za mého přispění v Brně toho času jediný ryze národně-dělnický vzdělávací spolek »Beseda dělnictva československého« (v měsíci lednu r. 1884), v níž jsem také často přednášel a nějaký čas i ve výboru zasedal.

Než po mém odchodu z Brna r. 1888 dostali se i do tohoto spolku živlové socialních demokratů tak, že dnes i tento spolek sestává nejen z národních, ale i internacionálních dělníků.

Radikální socialisté neměli na Moravě a ve Slezsku za sebou tehdáž žádných spolků, jen tu a tam v německých krajinách se k nim hlásil některý ze spolků dělníků německých, ale mezi dělnictvem českým nedocházeli valné obliby. Jinak tomu bylo však v továrnách mezi lidem neorganisovaným. Tam nabývali socialní radikálové stále většího a většího vlivu, tak že v r. 1885 opanovali z velké části průmyslové dělnictvo.

Vůbec, socialní radikálové na Moravě a ve Slezsku nedbali ani spolkového vzdělávacího života, jejich činnost zasahovala hlavně v rozšíření jejich tisku (»Duch Času« a »Matice dělnická« v Prostějově, »Dělnické Listy« a »Proletář« ve Vídni, »Radikale« v Liberci, »Die Zukunft« ve Vídni a j.) a ve styku osobním s dělnictvem, při práci i v obecném životě. Na tomto poli působnosti proti spolkovému vzdělávání a politickému »capartičkářství« social. demokratů, jak sami říkali, měli socialní radikálové zvláštní štěstí.

Nuže, a jak si stáli tehdáž ve spolčovacím ruchu v polovici roku 1885 na Moravě a ve Slezsku katolíci? Smutno je toho vzpomínati! Katolický ráz udržovala v Brně uvnitř i na venek jediná »*Výpomocná pokladnice*«, spolek svépomocný a vedle ní Katol. polit. jednota. Na venkově Moravy a ve Slezsku pak 6 českých, 7 německých a 2 utrakvistické (smíšené) jednota a spolky katol. tovaryšů, a to (české): v Brně, Valašském Meziříčí, Třebíči, Kroměříži, Brušperku a v Klimkovicích. Německé spolky katol. tovaryšů byly: v Jihlavě, Opavě, Mor. Šumberku, Mor. Štemberku, v Novém Jičíně, ve Znojmě a v Krňově. Utrakvistické: v Olomouci a Bílsku. Tedy úhrnem 17 spolků ze řad dělníků a řemeslníků rázu socialně-křesťanského na Moravě a ve Slezsku representovalo tehdáž katolicko-dělnický spolkový ruch. Zajisté malá to armáda proti veliké přesile nepřátel, a armáda ta si ještě tak skrovně na veřejnosti v ohledu socialním vedla, že její ruch nebylo takořka ani pozorovati. A jediným orgánem této organisace byl dvakráte v týdnu vycházející katolický »Hlas« a a pro členy německé národnosti v Olomouci vycházející týdenník »Olmützer Zeitung«. Tak si r. 1885 stáli na Moravě katolíci.

(Pokračování.)

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

Mládí Josefa Vlastimila.

Dnem i noci
Se vší mocí,
Tobě, vlasti, pracuji;
Život tobě
V každé době
Vši svou sílu věnuji.

Kamarýt: Píseň Čecha.

Praví se o olivě, že když koruna její byla zničena, strom nezajde, nýbrž znenáhla nový vrchol sobě utvoří. Toť obraz českého národa.

Zlomyslní lidé spálili korunu tohoto kmene slovanského. Ale zmrzačený kmen nezašel. Z hlubokých kořenů zvolna se zvedal nový jarý peň, ze pně vyrazily silné větve a sklenuly novou mohutnou korunu. Svěží míza probíhá cévami stromu; s vrcholu hlaholí radostný zpěv, květy pučí, zraje ušlechtilé ovoce. A duje-li vichr, burácí-li bouř, mocný strom jim odolá. [1])

[1]) Slavnostní řeč Dra. Augustina Zátky při odhalení pamětní desky Josefa Vlastimila Kamarýta na jeho rodném domě ve Velešíně dne 20. srpna 1882; »Budivoj« ročník XVIII. č. 68, dne 24. srpna 1882.

Mezi křísiteli českého národa byl též *Jos. Vlastimil Kamarýt*,[2]) potomní básník a kněz. Narodil se v posledním větším místě českého jihu, ve starodávném městysi Velešíně, dne 21. ledna[3]) r. 1797 v domě čísle 8, »na Kváčově«[4]) řečeném, který až dosud příbuzným Kamarýtovým náleží.

Rodiče jeho, Jan a Alžběta, rozená Nehybova, jsouce katolíci, v témž duchu vychovávali své dítky, jichž bylo třináct a z nich nejstarším Josef. O svém nejútlejším dětství a nábožných rodičích srdečným způsobem zmiňuje se Kamarýt v předmluvě k prvnímu dílu svých »Českých národních duchovních« písní na

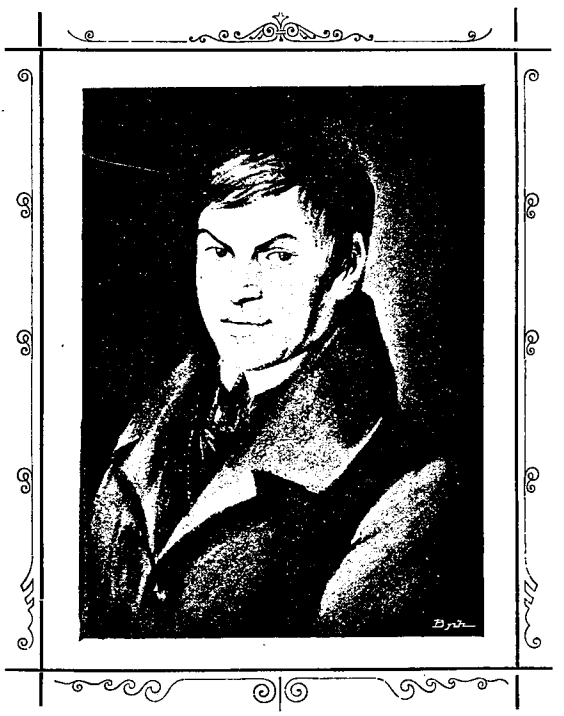

Josef Vlastimil Kamarýt.

str. 10. a násl., odkud dovídáme se, kdo vštípil mu zálibu k české písni vůbec a svaté zvláště, zálibu, již si Kamarýt až do své smrti uchoval. Praviť: »Ještě nás maminka na rukou svých hejčkala nebo na kolíbce uspávala, a již její sladké: »Pán Bůh ti písničku napíše« za poslušnost písničku božskou slibovalo; a mne nejednou ta dětinská myšlénka již u věku dospělém namanula,

[2]) Ve »Knize pokřtěných městyse Velešína z r. 1784« na str. 14. jest psáno: Kamareit; na vysvědčeních: Kamareith. Ve Fr. L. Čelakovského »Sebraných listech« píše Čelakovský Kamareyt str. 3., 7. a j., Kamarejt str. 28., Kamareith str. 185. a později skoro stále Kamarýt str. 44. atd. Vlastimil však sám podepisoval se v prvních »Sebraných listech Frant. L. Čelakovského« a v jednom později tuto uveřejněném Ka mareyt; v pracích v Linci psaných někdy Kamarayt. V pozdějších listech, a to v prvním ze dne 4. srpna 1821 a odtud dále Kamarýt, což téměř ve všech časo-

že se to proroctví matčino vyplnilo, an tak mnohou pěknou píseň věru sám Bůh do duše české napsal. — »Nu mlč a sedkej pěkně,« říkávala mi matička, »já budu zpívat,« a nejklidněji jsem u ní dosti dlouho poseděl, když v dlouhé zimní večery u přeslice nebo při jehle sedávala a »Vímť já jeden stromeček« nebo o překrásném beránkovi zanotovala, kteréžto dvě písničky zvláště se mi líbiti musely, že si je ze všech ostatních nejlépe pamatuji. A když se přibližovaly veselé vánoční hody, které jakoby volaly: »Zpívejte, dítky, koledy!« Naše nejprvnější zpěvy, jak dobře na jedné staré prostonárodní bylo napsáno: »Vánoční Těšinky«, pravé těšinky! Kdož může vysloviti to dítěcí plesání! to vynasnažení pěkným koledničkám se naučiti, ježto jsme ještě ani čísti (a A) ani A jmenovati neuměli: Když jsme byli dospělejší — pokračuje Kamarýt — a otevřelo se jaro, tu jsme za svatou korouhví putovali, zde již učíce se od starších ve sboru zpívati (hlasem) hlučnějším, písně již vážnější a vznešenější.«

Josef Kamarýt chodil nejprve do školy velešínské. Ještě r. 1806 zapsán byl do téže školy,[5]) ale později tak okolo vánoc dán byl po obyčeji krajin na rozhraní národnostním »do Němec« do Horního Dvořiště (Oberhaid) u Kaplice, aby se naučil němčině, zpěvu a hudbě. R. 1808 vrátil se z Němec a chodil opět do velešínské školy, jakož i následujícího r. 1809, jsa při tom ministrantem;[6]) v následujících seznamech však již zapsán není.[7])

V měsíci lednu r. 1811 přišel do Velešína[8]) za kaplana šlechetný kněz, horlivý vlastenec a veliký přítel mládeže, Václav Blažek z Jemnice,[9]) k němuž chodil na hodiny Josef Kamarýt učit se němčině a předmětům škol normálních. Když v Č. Budějovicích

---

pisech se děje, kam Vlastimil přispíval. S Kamarít není sám Josef spokojen; viz »Sebrané listy« str. 215., 219. Jungmann ve své »Historii literatury české« 2. vydání r. 1849 na str. 577. a j. většinou Kamaryt, ale též Kamarýt jako na str. 382. ibid. a ve »Slovesnosti« od téhož 2. vyd. r. 1845 str. 412. a 416. Nejlépe tudíž psáti jest *Kamarýt;* sám se tak později výhradně podepisoval, byl podepisován a jeho příbuzní až dosud Kamarýtové se píší. (Viz »Vlasť« roč. II., 1885—86 str. 641.)

[3]) Různě bývá udáván den Kamarýtova narození; brzy je to 20., brzy 21. leden, jak ukázal Fr. Bačkovský v »Urbánkově Věstníku bibl.« roku 1882 na str. 130. a v »Zevrubných dějinách českého písemnictví doby nové« roku 1887 na str. 780., kde týž praví, že dle matriky, jak mu to oznámil velešínský kaplan Bar. Vavreyn, narodil se Josef 21. ledna. Než ani toto není přesným; řečená matrika jmenuje se: »*Kniha pokřtěných městyse Velešína*« a nikoli *narozených* a tu jest pouze o *křtu* poznamenáno, že stal se »*21. Januarii 1797*«. Přece však kloniti se můžeme ke dni 21. ledna, jak má i Jungmann v »Historii Liter. České« II. vydání na str. 577., kam zajisté to zaslal Kamarýt sám na vyzvanou Čelakovského; viz »Sebrané Listy« str. 168.; »P. prof. Jungmann tě žádá o rok a den tvého narození (do literatury).«

[4]) Nyní č. 65. říká se tam »Na Kváčově«; Čelakovský proto Kamarýta též Kváčovským nazývá. »Fr. Čelakovského Sebrané Listy« str. 177., 178.; Kváčov nebo »hrad Kváčov« častěji se tam též připomíná, na př. na str. 5., (2.) 124., 134., 261., 269. a j.

[5]) Nejstarší seznam školních dítek ve Velešíně.

[6]) Ve »Fr. L. Čelakovského Sebraných listech« na str. 113.

[7]) Laskavě nám oznámil J. K. Mykyška, řídící učitel ve Velešíně.

[8]) Ve »Fr. L. Čelakovského Sebraných listech« jmenován jest často Velešín Kochanovem nebo Tivoli, ač toto též na stráně pod Velešínem se vztahuje, kde Kamarýt s Čelakovským častěji se procházíval; viz »Sebrané listy« str. 9., 16., 17., 65. a j. a j.

[9]) Antonín Rybička udává v »Předních křísitelích« na str. 251., že Václav Blažek stal se kaplanem ve Velešíně r. 1809; ale stalo se tak teprve r. 1811, jak

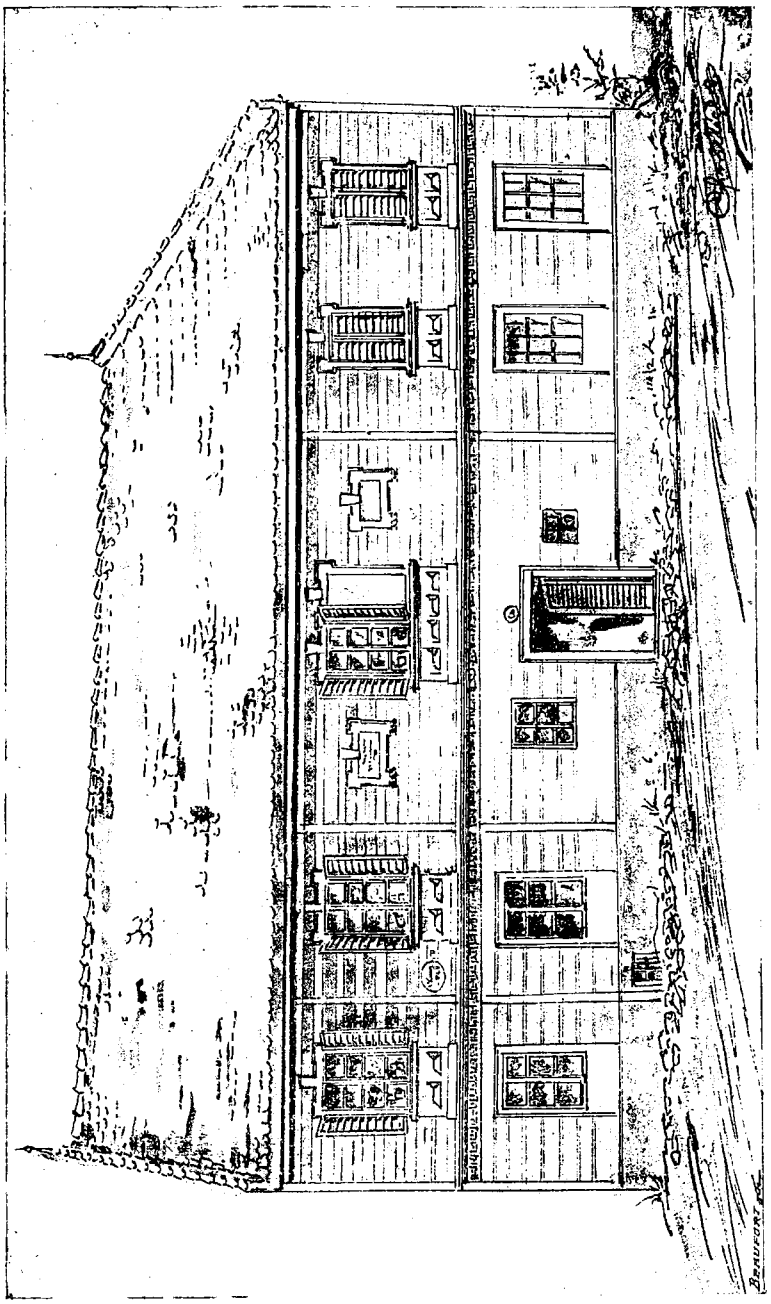

Rodný dům Josefa Vlastimila Kamarýta ve Veleš̆íně.

udělal zkoušku na gymnasium, učil ho též předmětům třídy prvé a druhé, r. 1813 byl privatistou třídy třetí a teprve r. 1814 veřejným žákem téže třídy piaristského gymnasia v Čes. Budějovicích, kde zvláště seznámil se a upřímnou láskou bratrskou, až do smrti nezměněnou, zahořel k Fr. Lad. Čelakovskému, jehož spolužákem byl teprve tohoto roku.[10])

Vlastimil jevil velice záhy lásku k básnictví; rád čítával Hagedorna, Gessnera, Uze, Bürgera, Lessinga, Schillera a zvláště Götheho. — A jak to tehdejší germanisační doba s sebou nesla, že bylo zakázáno studujícím i česky mluviti, a všude jen láska k němčině se pěstovala, zalíbil si i Josef Vlastimil Kamarýt němčinu a básnil — německy. Sám to vylíčil v básni: *List příteli*,[11]) v níž vykládá, proč nebásní více německy, ale hraje si s »*českou Uměnou*.« Dí o tom:

— — »S bledou
U Parnassu německém jsem bloudíval
Tváří; vždy mé oko slzívalo.
Choulostivě stranou vždy jsem chodíval,
By mne hejno cizí nevyhnalo,
Jež honosí se na sta písněmi.

Já jen pod horou jsem sobě zazpíval,
Tys jen tamto slyšel zpěv můj němý.
Vždy mé oko slzívalo; vidíval
Jsem ze všeho, má že vlasť to není.

---

vidno jest z »Pamětní knihy« (Liber memorabilium) fary velešínské a z »Kurz gefasste Geschichte des Bisthums und der Diöcese Budweis«, od Fr. Mardetschläger-a r. 1885 v Budějovicích na str. 100. a násl. Blažek byl horlivým vlastencem; odbíral též »Hromádkovy Prvotiny«, do nichž i psal. Že učil Kamarýta i předmětům dvou prvních tříd gymnasijních, patrno jesti též z toho, že jej Vlastimil často uctivě v dopisech svých pozdravuje a svým »profesorem« nazývá; viz i tuto pozdější rukopis Kamarýtův.

[10]) Z »Liber calculorum« velice ochotně vypsal a zaslal pisateli těchto řádků Dr. J. Kubišta, profesor při německém gymnasiu v Českých Budějovicích, kde Kamarýt studoval. Roku 1814, 1815 a v prvém běhu r. 1816 bydlel Kamarýt stále na Dobytčím trhu v jednom bytě č. 211. Čelakovský pak, dle zprávy téhož profesora, jak jest v »Zevrubných dějinách českého písemnictví doby nové« na str. 572., bydlel: r. 1813 v ulici Primatorské č. 382, r. 1814 v ulici Primatorské č. 363 a potom v ulici Vídeňské č. 338, r. 1815 v ulici Vídeňské č. 338, r. 1816 v ulici Vídeňské č. 333. Z toho jest patrno, že *nebydleli spolu*. Opak toho udáván jest ve »Slawische Blätter« r. 1866 od Alfreda Waldau-a, na str. 258. a v jiných pramenech, jako v životopisném obraze Josefa Vlast. Kamarýta od Ant. Rybičky Skutečského, připojeném k »Sebraným světským a duchovním básním Josefa Vl. Kamarýta« r. 1867, který byl téhož roku o sobě vydán nákladem studujících táborských na vysokých školách pražských: »Památce na den 1. září 1867« str. 4; odtud skoro beze změny v téhož v »Předních křisitelích« r. 1884 na str. 252.; dále v »Zevrubných dějinách českého písemnictví doby nové« dr. Fr. Bačkovského r. 1885 na str. 571. a v téhož »Několika rozpravách o Frant. Lad. Čelakovském« r. 1887 na str. 12., 33., 43., 49. Teprve tohoto r. 1814 byl Čelakovský spolužákem Kamarýtovým. Opak viz ve »Slavische Blätter« r. 1866. »Josef Vlastimil Kamaryt« od Alfreda Waldaua str. 258.; v »Sebraných básních Jos. Vl. Kamarýta« v životopise od Antonína Rybičky r. 1867 str. 4.; v »Památce na den 1. září 1867« od téhož v Táboře roku 1867 str. 4.; v »Předních Křisitelích« od téhož str. 251; v »Zevrubných dějinách českého písemnictví doby nové« Dra. Fr. Bačkovského str. 571, v téhož »Několika rozpravách o Fr. L. Čelakovském« str. 12., 28., 30., 33.

[11]) V »Josef Vlastimil Kamaryt« od Alfreda Waldaua, ve »Slavische Blätter« r. 1866 str. 258. a v Rybičkových »Předních křisitelích« str. 252.

Pěním jiným kojila mne máti
Na kolíbce; kdysi po úpění[12])
Pod strmícím klenem zdřímnu.« —

Ve snu zjeví se mu Klio a vede jej krajem, kde vše jen písní německou se ozývá; nelíbí se mu tam. Po té zavádí jej Klio do krajiny, kde vše jen hudbou a zpěvem slovanským se ozývá a hlaholí, zpěvem, jakým ho kojila máti. Klio klade na srdce básníkovi lásku k mateřskému jazyku:

— — — — — »Protoť zrodila
Milá máteř tě, bys drahé břímě
Nést jí pomáhal, jí život oblažil,
Slavozpěvy děkoval, a tady
Jenom směle abys v rozkoši té žil;
Tuto směle vzdělával své sady.« -
Takto řkouc mne vnadná Klio políbí,
Já ji obejmouti chci — v tom hrála
Z husta[13]) svatá harfa na nebi
Polákova[14]) a mně sen ten vzala. — —
— — — — — — — — — — — — —
— — — — — Barvilo
Již se nebe, měsíček již vyšel,
— — když s Čechy jsem se sbratřil,
Hvězdičky se v modru jasném třpytily
Nebe se jen na mne usmívalo,
Zpěvcové se v hájích temných ztišili;
Láskou k vlasti srdce plápolalo.«

Tak láska k otčině a mateřské řeči záhy v něm zvítězila. Dokladem toho jest i překlad Kamarýtův z Bürgera »*Divoký lovec*« z r. 1813, kteryžto překlad jest dle »Sebraných básní« r. 1867 na str. 193 a dle Ferdinanda Schulze v »Osvětě« r. 1877 ve stati: »Česká balada a romance« na str. 471. *nejstarší známou literární prací Kamarýtovou.*

Kdo by byl způsobil v něm tento obrat, toho lze se snadno domysliti; byl to zajisté jeho »profesor«, P. Václav Blažek, u něhož čítával české knihy, a ryze český domov! Nemohlať okamžitá láska jeho k němčině zapustiti hlubších kořenů; jádro jeho bylo docela jiné; bylo české.

Kamarýt veršoval v Divokém lovci a jiných pozdějších pracech na tehdejší dobu dosti obratně, ale do veřejnosti dosud neproniklo ničeho; dálo se to jen pro drahého Čelakovského, s nímž uzavřel skutečně vzácné přátelství. Dle Sebraných básní Jos. Vl.

[12]) Ve »Smíšených básních Jos. Vl. Kamarýta« r. 1822 str. 70. a d.; odtud s nepatrnými změnami otištěna jest v »Sebraných světských a duchovních básních Jos. Vl. Kamarýta« 1867 str. 149. a d. *List příteli* jest psán *Veselému*; viz Fr. L. Čelakovského Sebrané listy« str. 79.

[13]) Příjemně, krásně.

[14]) Narážka na Polákovu »Vznešenost přírody«, jež vycházela v Hromádkových »Prvotinách pěkných umění« atd. r. 1813 s názvem: »Vznešenost přirozenosti v slavozpěvích na tvorce«. Jako samostatný otisk prodával ji Jan Nep. Norbert Hromádko. — O »Vznešenosti přírody« viz »Zevrubné dějiny českého písemnictví« Dra. Fr. Bačkovského pag. 133 a d.

Kamarýta jsou z r. 1815 tyto básně: K jmeninám Marince St., Na mou Umku; r. 1816. Při potůčku. Píseň Čecha. List K. List příteli[15]) a j.

Správným-li jest dle uvedených pramenů rok 1813 překladu Kamarýtova z Bürgera: »*Divokého lovce*«, kdy již Kamarýt z němčiny překládá a zajisté i dále spisovatelsky se tuží, dává se nám též pravdě podobná odpověď na doklady, kdo působil na Čelakovského.[16]) *Může se téměř s jistotou říci, že to byl Josef Vlastimil Kamarýt*, jemuž bylo r. 1813 šestnáct a r. 1814 sedmnáct let. Uvážíme-li, jak mladší studentíci na starší i v téže třídě s úctou a obdivem pohlížejí, dále že Kamarýt již česky básnil, nemůžeme nevyjádřiti, že to mocně působilo na Čelakovského, který se k témuž nesl, který rád práce a konání svá Vlastimilovi předkládal, aby je doplnil, opravil, aby svůj úsudek nad nimi pronesl. Odtud vysvětlujeme si, že Fr. L. Čelakovský i v pozdějších letech dával Kamarýtovi přednost a jako ke zkušenějšímu v básnictví se odvolával, ačkoliv tento ani co do látky ani obrazotvornosti, ani poetického zpracování a formy se mu nikdy ani z daleka nevyrovnal. Tak ku př. psal Čelakovský Kamarýtovi z Lince r. 1819 dne 23. prosince: »Ty, milý příteli, kde co chybno, zprav, kde co roztrhnuto, zaší, kde co na bludné cestě, uveď na pravou, zkrátka: budem měřit jedno loktem dvojím. Ať je to potom sukno, nebo dykyta, nebo šerka, nebo — cokoli. R. 1820 11. července opět takto: »Pověz můj Vlastimile, jak já pozadu za tebou poklusávám«.[17]) Podobných míst je v »Sebraných listech Fr. L. Čelakovského« mnoho; vrátíme se k nim při charakteristice. — Cit vlastenecký u Kamarýta a Čelakovského probuzený byl potom hojně živen českými knihami, jež Plánek Čelakovskému a tento opět Kamarýtovi půjčoval.[18])

V Českých Budějovicích šťastně plynuli dnové přátel, Kamarýta a Čelakovského ve šlechetném snažení. Byli jako jedna duše. Vznešené přátelství zakotvilo se v srdci obou. Ale časem dostali se také do sebe, jsouce různých názorů stran mnohých básní, jak píše Ant. Rybička v »Předních křísitelích« na str. 252.: — Nebudeme se tomu diviti, přivedeme-li sobě k mysli, že oba přátelé a básníci naši byli horké krve a lehce překypující mysli, a že Čelakovský již tenkráte býval neustupný, ano svéhlavý. Kamarýt pak zase více měkký, avšak velmi citlivý. Že však oba na sebe byli tak přivyklí a jako v jedno srdce a jednu duši sloučeni, tak že jeden bez druhého býti, aniž kam z domu vycházeti nemohl, netrvával hněv takový dlouho, a udobření přátelé lnuli pak k sobě napotom s tím větší upřímností a s vřelejší srdečností.«

---

[15]) Veselému, viz »Sebrané listy Fr. L. Čelakovského« str. 79.

[16]) Dr. Fr. Bačkovský praví v dodatku »Několik rozprav o Fr. Lad. Čelakovském« na str. 135.: Že Čelakovský již i v Budějovicích r. 1815 všímal si češtiny, patrno také z toho, že tak i Kamarýt činil, počav ihned r. 1815 překládati některé drobné básně německé na jazyk český a jav se potom i skládati i české verše původní, z čehož otiskl něco v Hýblových »Rozmanitostech«. (Viz o tom též v Rybičkových »Předních křísitelích« na str. 258. a 274.)

[17]) »Sebrané Listy Fr. L. Čelakovského,« str. 12.

[18]) »Přední křísitelé« Ant. Rybičky na str. 252.

Ničeho se na tom nezměnilo ani tehdá, když oba přátelé se loučili, odcházejíce v druhém běhu r. 1816[19]) ze čtvrté třídy, čili první třídy humanitní z Českých Budějovic studovat jinde; Čelakovský v Písku. Kamarýt v Linci.[20]) (Pokračování.)

XIII. mezinárodní sjezd orientalistů v Hamburku od 4.—10. září 1902.

Léto a prázdniny jsou dobou různých sjezdů. Orientalisté mívají své mezinárodní sjezdy obyčejně ve velkých městech, kde jest vysoké učení, i v místech, která jsou s Východem v nějakém spojení. Ku sjezdu letošního roku ustanoveno bylo město *Hamburk,* ač nemá university; hlavně proto, že správa hamburské vlády Orientalisty sem pozvala, a že jest Hamburk ve velmi čilém a stálém obchodním spojení s východními zeměmi. Francouzové ustanovili si zvláštní sjezd orientalistský v Hanoi (v Indo-Číně) v prosinci tohoto roku. Budoucí XIV. mezinárodní sjezd bude v Alžíru.

Kdysi bylo jednáno, aby byla v Hamburku zřízena kosmopolitická universita, kterou by navštěvovali Evropané i Američané spolu s posluchači z Východní Asie. Uznávali, že by to mohl býti ústav světový a vzácný, poznali však záhy, že by bylo nutno, zavésti potom nějaký společný nebo převládající jazyk a tím by ústav nebyl již mezinárodním. Podobně zamýšlelo před nedávnem sdružení kněží zříditi gymnasijní ústav pro mladíky z různých národů v Kolíně nad Rýnem; i tato myšlénka pro onu překážku společného jazyka zatím zanikla.

Město Praha by bylo snad ku zřízení mezinárodní university velmi způsobilým, neboť má nyní dvě university, z nichž by jedna mohla sloužiti domácím a zemským účelům, druhá by se přeměnila v učeliště kosmopolitické.

Na cestě k hamburskému sjezdu zastavil jsem se v *Berlíně,* abych si prohlédl, oč byly sbírky berlínské východními starožitnostmi v posledních letech obohaceny. Nejvíce zajímají egyptské starožitnosti, jež jsou zde u velikém počtu soustavně seřaděny. Jako v jiných museích, tak jest i zde na hořejších stěnách znázorněn novými obrazy starý život Egypťanů. V sloupovém nádvoří jest v hieroglyfech poznamenáno, že byl tento chrám zřízen za krále Bedřicha Viléma IV. I ústav pro církevní umění, a zvláště

[19]) Viz dopis Dr. J. Kubišty, professora při německém gymnasiu v Českých Budějovicích zde na str. 60 svrchu otištěný, dále v »Zevrubných dějinách českého písemnictví doby nové« od Dra. Fr. Bačkovského na str. 571.—573. a od téhož v »Několika rozpravách o Fr. L. Čelakovském« na str. 12. a d., zvláště však na str. 28.—32., kde jest řádně vysvětleno zařízení studií gymnasijních před a po r. 1776, r. 1808, r. 1819; filosofických pak od r. 1784.

[20]) Z dopisu Ant. Würfla, ředitele c. k. gymnasia v Linci; viz i později uveřejněný a dosud neznámý list Jos. Vl. Kamarýta z Lince. Mnohé prameny se o tom vůbec nezmiňují, jiné chybně.

učeliště východních jazyků, zvyšují v nynější době důležitost německé metropole; za účelem hlubšího studia putují sem i mnozí z katolických studentů a badatelů.

Z Berlína jel jsem do Hamburku vlakem *D* zvaným (průchodní vlak), jenž prý koná v Evropě nejrychlejší jízdu (asi 90 kilometrů v hodině). V Hamburku počal sjezd orientalistů uvítacím večerem dne 4. září v sále městského koncertního domu Hamburku uspořádaným. Četná společnost scházela se za zvuků hudby námořnického pluku německého. Mezi účastníky bylo zvláště znamenati Japonce, kteří se četně dostavili. Japonci pěstují v Berlíně zvláště horlivě styky německo-japonské, vydali i spis, v němž se tomu těší, že byl letošní sjezd po delší době do *německého* města svolán. Vedle nich byli tu i zástupci Indie, Egypta a Ameriky.

Přípravné práce sjezdu byly svěřeny správě německé východní společnosti. Ta odevzdávala ústy prof. Windische vedení sjezdu do rukou zvláštního hamburského výboru, který se o zdar sjezdu velmi svědomitě a horlivě staral. Senior Behrmann, jenž byl předsedou tohoto výboru, vítal členy sjezdu vřelou delší řečí. Vzpomenul toho, že právě před 100 lety Grotefend v latinském pojednání: »De cuneatis quas vocant inscriptionibus Persepolitanis legendis et explicandis praevia relatio« aspoň osmero písmen klínového písma (prvého druhu) rozluštil. Dal otázku, zda přinese toto dvacáté století také podobný pokrok, jako století minulé? V tom směru nelze ničeho říci, avšak praví dle arabského přísloví: »Tomu, kdo učinil počátek, náleží čest, i když to pozdější lépe provede.« Připomenul dějin města Hamburku, uvedl, že jest to město práce, město dobře německé, zvláštního charakteru, které si váží svobody dle slov: »Libertatem, quam peperere majores, *digne* studeat servare posteritas.«

Druhého dne sešli jsme se ve velké síni koncertního domu a touto schůzí počala činnost sjezdu. Senior *Behrmann* byl zvolen předsedou, čestným předsedou byl purkmistr města, Jeho magnificence *Dr. Mönckeberg*. Týž ukazuje, jak sleduje město s velikým zájmem činnost orientalistů, která se zabývá různými obory věd, jazykozpytem, zkoumáním starožitností, bádáním v dějinách náboženství a vzdělanosti, zeměpisu a národopisu atd. Hamburk není sice universitním městem, avšak stará se velmi čile, aby tu byly každoročně pořádány v dostatečném počtu populární přednášky. Přeje pracím sjezdu mnoho zdaru.

Potom byly zaslány pozdravné telegrammy J. V. německému císaři (odpověď přišla podepsána: v. Lucanus), švédskému králi a jeho c. a k. Výsosti arcivévodovi Rainerovi. Předseda ukázal v delší řeči, jak se vyvíjelo pěstování orientalních věd. Počalo misijní prací, pak bylo podporováno obchodními i politickými zájmy, péčí o zámořské osady na Východě; biblické studium přispělo k vědeckému bádání a pěstování některých východních jazyků měrou velikou. Že naše církev vědecké studium orientálních jazyků žádala, je známo.

Ti, kteří byli vysláni ku sjezdu vládami, vyjadřovali nyní svá přání k tomuto sjezdu. Pozoruhodným jest, že byli v prvních zprávách jmenováni delegáti Rakousko-Uherska (Dr. Reinisch, Dr. Karabaček a j. z Vídně), při uvítání mluvil však jménem krá-

lovské uherské vlády zvlášť Dr. J. Krcsmarik z Budapešti a prvně jmenovaní delegáti zastupovali pak pouze Rakousko. Tak byl tu též zvláštní zástupce Švédska a jiný z Norvéžska.

Ku konci podávána některá díla věnovaná tomuto sjezdu. Návrh, aby byly přednášky na sjezdě konané tištěny pouze ve výtahu, nebyl hned projednán a odkázán výboru. I katolický vědecký sjezd vydává nyní přednášky sjezdu pouze ve výtahu, a jeví se to býti praktickým.

Ku sjezdu přihlásilo se sice asi 900 účastníků; přišlo jich však pouze asi 400. Při jednotlivých schůzích a při slavnostech zvýšen byl tento počet Hamburčany. Francouzů bylo velmi málo; též katolických kněží; za to tím více pastorů a rabbínů. Ti konali též přednášky o místních věcech, o stáří židovské osady v Hamburku a p. Při tom bylo znáti mezi všemi členy velikou srdečnost, laskavou přívětivost a přátelskou sdílnost. Z Prahy přítomen byl Dr. Schneedorfer a Dr. Grünert; (Dr. Dvořák nemohl přijíti pro nahodilou chorobu); z kněží jmenuji Dr. Schlögla, Dr. Šandu a Hehna, Dr. Lindla, P. Raffla, Netelera, Dr. Hackspilla z Toulouse, Zennera S. J. a Hardyho.

Odpoledne konány přednášky v jednotlivých odděleních. Program nebyl ustanoven žádný, čímž se stalo, že nebylo nahodilým přednáškám věnováno náležité pozornosti. Navštěvoval jsem z pravidla oddělení semitských jazyků a nemohl jsem proto dobře sledovati současné práce oddělení islamského, jež by mne byly neméně zajímaly.

Mezi jiným ukázal Dr. Merx, kterak vedl Starý Zákon k tomu, aby byl psán »všeobecný« dějepis lidstva a světa. Guttheil a Jastrow oznamují, že budou vydávati lacino semitské texty, aby jich mohlo býti užito při cvičeních. Připovědděná encyklopedie islamu v přípravných pracech dosud tuze nepokročila. Assyriologové budou vydávati synchronistické texty a dějiny jednotlivých králů a dob.

Dr. Sellin z Vídně (evangelická fakulta) ukazoval na zdárné výsledky výkopů v místě Ta'annek (při rovině Esdrelon) v Palestině. Nalezeny tu staré zdi, hroby, zbytky z dob kanaanejských i israelských. Z předložených skarabeů dovozováno svědectví o době předisraelské. Někdy není dosti dobře rozváženo, že mohly býti leckteré starožitnosti do prohledávaných míst chytrými Araby vloženy a že pak jest to svědectví klamné. Arabové dostávají za nález starožitností buď odměnu nebo pochvalu; jak snadno dovedou tu klamati a nemohou býti nikdy dostatečně střeženi! Německý spolek pro Palestinu hodlá kopati v sousedství místa Ta'anneku (snad v Meggido) a hledá bohatých příznivců.

Prof. Hess zajímal posluchače předváděním beduinských písní fonografickým přístrojem. Zpěvy a řeč beduinů byly podávány čistě.

Dr. v. Schroeder dal podnět, aby bylo počato s kritickým vydáním Mahâbhâraty. Dr. Lüders bude sbírati v Indii rukopisy; výlohy uvedeny okolo 500 liber. Kněz katolický, Dr. Miedia ze Skadru, přednášel o výslovnosti albanských hlásek; po jeho přání schválil odbor sjezdu snahy biskupů albanských k zavedení jednotného písma a stejného pravopisu albanského a podporuje je. I o metrum Šalamounovy písně bylo mluveno. Sjezd vyslovil po-

těšení, že bude znění Septuaginty vydáno v Cambridge s pečlivou kritikou, schvaluje, že základním zněním určen k tomu Codex Vaticanus a přidává některé návrhy a přání.

Assyriologové vyslovili přání, aby byli při hledání starožitností na Východě ustanovováni znalci, Orientalisté, zvláště aby byli při stavbě bagdadské dráhy přibráni assyriologové.

Dr. Haupt vykládal etymologicky, že *Taršíš,* jež jest v St. Zákoně několikrát jmenováno, značí místo, kde se tloukly a zpracovávaly kovy; stotožňuje je s místem fenického původu Tartessus ve Španělsku.

Rabbi Dr. Klein vykládal, že byl Antioch Epif. židům antikristem, že číslo 666 ve Zjevení sv. Jana značí Caligulu (Gajus šiqquz = předmět ošklivosti).

Sjezd Orientalistů působil i na bohoslužbu v hamburské synagoze. Neboť tam kázal Dr. Leimdörfer v sobotu: *Který jest největší dar východu udělený západu?* a vykládal, že jest tím darem *bible* monotheismu a messianská idea o světovém míru. Z vědy východu vidí vystupovati »lucem mundi«.

O slavnosti a o zábavu postarali se Orientalistům Hamburčané výborně. Večerní přijetí v nádherné radnici, slavnostní představení »Die Walküre« v městském divadle, překrásná jízda do Kuxhavenu a k ostrovu Neuwerk, bohaté osvětlení břehů polabských překvapily všechny členy. V posledních dnech konána ještě slavnost večerní na Alsteře a pak společný oběd v zoologické zahradě; při těchto slavnostech jsem však již nebyl, neboť jsem odjel do Hollandska. Tam navštívil jsem musejní sbírky Amsterodamu, které chovají mnoho křesťanských uměleckých pokladů. Potom prohlížel jsem památky Kolína nad Rýnem a výstavu v Düsseldorfu.

V uměleckém paláci výstavy, v němž jsou složeny nejvzácnější památky starého křesťanského umění, byl jsem velice potěšen tím, že jsem zde nalezl nejdůstojnějšího pana světícího biskupa Frinda a kanovníka, pana Bindra. *Dr. J. Sedláček.*

O některých základech křesťanského socialismu.

Napsal RUDOLF VRBA.

(pokračování.)

XI. O svobodě lidské.

Jest člověku vše dovoleno podnikati ku prospěchu vlastní osoby, jak tvrdí liberálové? Uvedeme zde jeden případ. Ve Vídni zmizel 28. června r. 1901 obchodník Bedřich Grab, žid. Měl obchod papírem v 7mém okresu v Kirchengasse č. 6. Když odjel, pravil, že jde s rodinou na letní byt. Grab však dlouho se nevracel a zatím se sešlo směnek za 200 tisíc korun, které měl zaplatit. Po Grabovi byla značná sháňka, konecně oznámil Dr. Morgensteinovi, že je se svou 10tičlennou rodinou v Americe

vesel a zdráv. Jistou paní připravil žid Grab o 52 tisíc korun, které mu svěřila do obchodu jako tichá společnice. Takových hanebných podvodů provádějí židé na sta a tisíce, tomu se říká dnes — chytrost. Tak je dnes celý výrobní život v základech svých podkopán, nikde není důvěry, poněvadž ze všech stran hlásá se naprostá svoboda jednání a úplná neodvislost od mravních zákonů, kterým se prohnaní podvodníci jenom vysmívají. Proti tomu všemu jsou soudní síně, žaláře a trestní paragrafy malomocny. Zde jest zkáza v lidu, která se ze všech stran šíří a takto ohrožuje lidskou společnost. Dravec jest omezen ve svém honu jiným dravcem, který je silnější a který ho přemůže, nebo silnějším člověkem. A tak by bylo i v lidské společnosti, kdyby zásada naprosté svobody a neodvislosti jednoho každého člověka oproti všem ostatním měla býti platnou. Za takových poměrů by lidská společnost stala se vůbec nemožnou.

O pojmu pravé lidské svobody jakožto základu křesťanské vzdělanosti a společnosti vůbec kázal biskup Ketteler dne 17. prosince 1848 v mohučském dómu velmi trefně a lidově. Sledujme jeho myšlénky, jichž platnost zůstane na vždy nedotknutelna.

Socialní záhada dnešní doby spočívá v tom, že lidé nemají k sobě lásku, že jest jeden druhému odcizen, smýšlením nepřátelským proniknut, že jest propast mezi chuďasem a boháčem. Sociální bídu nehledejme v tom, že jsou jedni chudí a druzí bohatí, nýbrž v tom, že jeden nepřeje nic druhému, že jest jeho smýšlení zkaženo. Bohatství či chudoba lidí nerozdvojuje; naopak, kdyby lidé měli křesťanského ducha a podle něho jednali, skytalo by bohatství jeho majitelům prostředky, aby ukázali chudým, že se opravdu láskou bratrskou milují. Socialní bída jest tedy společenskou vnitřní nemocí, a že především lakota a požívavost spojeny jsouce s neomezeným sobectvím, jsou pravými zdroji jak u bohatých tak u chudých nynějších socialních nesrovnalostí.

Pak-li že mluvíme ku třídám dělnickým, že všichni lidé jsou si rovni, nic tím nepomůžeme, my potřebujeme sílu, kterou bychom všecky protivy odstranili a kterou bychom všecka sobectví zničili; mluvíme-li k chudině, že jsme všickni bratří, jest to prázdné slovo, potřebujeme opravdového bratrského smýšlení. Jak lacino si získají socialní demokraté souhlasu u posluchačů, když hřímají proti kapitalistům; ale aby některý socialista sám bližnímu svému něco dobrého prokázal, to neslyšíme nikdy.

Koncem července přineslo »Právo Lidu« zprávu, že jistý socialista přivedl stařenu k osmé hodině večerní do kláštera řeholních sester ve Slupi v Praze, ale nebyla zde přijata. A nyní vytýká tento socialista nelidskost a brutálnost kláštera. Účel této zprávy byl — potupit katolický klášter. Aby tak byl socialista vzal stařenu k sobě nebo by ji byl přivedl ke vchodu paláce na příklad smíchovského milionáře žida Forchheimera, to mu ani nenapadlo. U vrat nějakého milionáře by naň pustili nanejvýše nějakého psa.

Hřímat proti kapitalistům, nadávat kněžím, to naši socialisté a radikálové dovedou, ale sami dobré skutky činit, to jim ani ve snách nenapadne. Svět je vůbec naplněn jen lesklými slovy, ale skutků jest pomálu. Vždyť napsal svatý evangelista památná

slova o Kristu: přišel mezi své a nepřijali ho. A to dnes činí celý svět. Z odpadlictví od Krista z jeho učení vysýchala znenáhla v lidu opravdová živá víra v Boha. Z toho opět povstaly strašlivé bludy a znetvařování pravého učení o Bohu. Viděli jsme již, jak hroznych následků má poblouznění v pravé víře v pojímání práv a povinností majetku; buď se hlásá, že majetek jest krádeží, nebo se hlásá naprosté svrchované panství člověka nad ním, oba pak protivné směry jsou lidské společnosti záhubou. Jako každá budova spočívá na jistých základech, tak i společnost lidská nemůže existovati bez jistých základních pravd, zvláště pokud se týkají svobody člověka, jeho úkolu a poslání zde na zemi, v rodině a manželství a jiné. Jestliže tyto základy na pravdě spočívají, jsou-li dosti silny a zdrávy, pak i společnost lidská dle nich se spravující jest silná a zdravá, pak-li jsou ale základy ty otřeseny, tu i společnost lidská jest ohrožena. Nauka o svobodě člověka úzce souvisí s naukou o Bohu. Víra a nevěra hlásají zde v této svobodě zcela protivné názory. Jakože člověk nemůže zapírati jsoucnost slunce a jiných těles nebeských, jako by lidé na zemi nemohli žíti bez slunečního tepla, tak nemůže lidstvo zapírati jsoucnost Boží. Lidé jsou všeobecně náchylni k bludu, takže v dějinách lidského pokolení vidíme, že ani jednoduché pravdy nezachovaly se v čistotě. Konečně poznáváme, že hlavně nízké náruživosti člověka a jeho odpor proti zákonu Božímu jsou hlavními prameny, kterými vytéká kalná voda zkaleného pojmu o Bohu a víře.

Kdyby nebylo skutečně osobního nadsvětského Boha, nejvyššího Pána, tu by přece nebylo možno, aby u všech národů, všech časů víra ta žila. Jakože lidé nemohou sami sebe ze světa zprovoditi a spáchati takto hromadnou samovraždu, tak nemohou ze světa odstraniti víru v Boha.

Poznání Boha a jeho poměru nás k Němu bylo následkem dědičného hříchu v člověku zatemněno a proto pochopujeme, proč v lidském pokolení jest tolik bludů, protiv a nesvornosti v učení o Bohu a víře. Národové pohanští mají jen jakési trosky, zbytky pravého poznání Boha a přece vidíme je klaněti se modlám, než aby byli nevěřili v nic. Jestliže jest modlářství bláznovstvím, jest čirá nevěra bláznovstvím stupňovanějším. Poněvadž pohanští národové utvořili si bůžky dle náruživostí, jakým byli oddáni a jsou, proto poznáme, že příčinou zatemnění jejich rozumu pro pravé poznání Boha hledati dlužno v tomto směru, ve zkaženosti vůle a při slepé oddanosti nízkým chtíčům. Veškeré bludy o Bohu nepovstaly tedy z rozumu a přemílání ducha, nýbrž ze zkažené vůle a zkaženého srdce.

To jasně dokazují dějiny židů. Židé měli Mojžíše a proroky a přece bylo nutno, že Bůh na židy posílal Moabity, Adomity, a jiné nepřátele, aby je ztrestal a opět k sobě přivedl, právě tak, jako nás Bůh tresce za naši vlažnost, za naše odpadlictví od víry Kristovy skrze židy. Až když Kristus přišel a lidstvu pravou cestu k Bohu Otci ukázal, ustávala mezi lidmi snaha zapírati Boha a Jeho díla. Člověk, který dle zákona Božího jedná a žije, nikdy k zapírání Boha neklesne, a jestliže jej pronásleduje krutě neštěstí, nevzdává se naděje, že opět bude jednou lépe. Kdykoliv proto

lidé se Boha spouštějí a náruživostem svým v náruč hromadně padají, tu také drzeji se objevují pokusy zapírati Boha a jeho jsoucnost. Dnes máme mezi lidmi celou řadu těch, kteří drzým čelem popírají víru v jsoucnost Boží. Jakým cynismem si dnes vedou v oboru tom nejen někteří profesoři na universitách, nýbrž i prostí dělníci z řad socialní demokracie a jiných radikálních nevěreckých stran, o tom by se musely psáti celé svazky. Jestliže nevěrec popírá, že nad námi jest Bůh a spravedlnost Jeho, pak ovšem nezbude zde nikdo, než člověk sám, a poněvadž takový člověk neuznává žádných od Boha ustanovených společenských řadů a strážců společenského řádu, musí nutně hlásati, že každý člověk jest neomezeným a naprostým pánem nad sebou. Z toho následuje, že každý zákon daný od Boha neb jiných k tomu ustanovených lidí pro takového člověka není zákonem, nýbrž neoprávněným omezováním a poutem. Zákonem jest jen to, co si sám takový člověk uloží a proto rozumí nevěrec pod slovem svoboda onu naprostou neodvislost od vůle Boha nebo jiného člověka a uznává pouze vůli vlastní, dle níž jednati, jak se mu zlíbí, má právo. A z toho následuje dále, že musí všecko popírati, co jiní lidé mají za pravdu a svaté právo, jak se mu zlíbí.

Také učení Kristovo praví, že je člověk svoboden a že zod povídá pouze za ony činy, které vykonal ze své vlastní vůle. Co jest vykonáno pod vlivem nuceným, co není ze svobody, to není mravným. Učení Kristovo hlásá, že jest mimo člověka a nad ním pravda, právo a dobro, které tu jest bez vůle i proti vůli člověka, a právě po této pravdě, právu a dobru musí se člověk snažiti, chce-li úkolu životního dosáhnouti. Nevěra však hlásá, že žádného práva, pravdy a dobra není, a proto nevěrec může odporovati tomu, co druzí za dobré uznávají, dokud se mu zachce. Z názorů těch vysvítá, že kdyby se měly všeobecně uplatniti, kdyby každý byl neobmezeným a naprostým pánem sama sebe a nikomu zodpovědným, že by život na zemi byl naprosto nemožný. Z toho by i následovalo, že choří na mysli a zuřivci museli by požívati všech společenských práv. Každý člověk by mohl celý společenský řád převrátiti, poněvadž řád ten by směl trvati, pokud by se jednomu každému zlíbilo a na jak dlouho. Smlouvy by mezi lidmi byly nemožny, nebo smlouva by přestala ihned, jakmile by se někomu zachtělo ji zrušiti.

Naproti této šílené nauce o naprosté svobodě člověka hlásané od anarchistů, socialistů a všech nevěrců, jest učení církve katolické o svobodě člověka učení pravé, které zaručuje lidské společnosti mír, klid, blahodárný rozvoj, vzdělanost a všecken blahobyt. Nad námi jest jeden svrchovaný Bůh, Pán všeho a pravá svoboda člověka může býti jen v tom, když se každý člověk podrobí vládě Boha, nad námi nejvyššího Pána, v němž jest všecka pravda a dobro, který všechen svět stvořil a proto jen On má v sobě nejvyšší právo seberurčování a nejvyšší vlády nade vším. Člověk podle obrazu Božího stvořen jest, a proto jest také jen obrazem oné svobody, které v nejvyšší míře požívá jediný Bůh. Pravá svoboda člověka může tedy spočívati jen v tom, že Bůh člověku dal schopnost, pravdu a dobro poznávati a svobodně jí sloužiti. Hříchem našich prvých rodičů v ráji byla schopnost člověka pravdu

a dobro poznávati a ji plniti, tedy rozum i vůle byly ke zlému nakloněny, ale přece Bůh postaral se opět a to, aby poklesly člověk mohl cíle svého dosíci. Ježíš Kristus ukazuje nám opět cestu, kterou se máme bráti, abychom zkáze nepropadli.

Tvrzení anarchistů a socialistů ať ve fraku nebo dělnické haleně, že člověk naprosto jest svoboden a nad ním že není pána, jest smyšlénkou prostě šílenou, kterou sama skutečnost dokazuje za lživou. Předně jest lží, že by člověk byl naprostým a neodvislým pánem, když musí se podrobiti zákonům přírody, kterou přece stvořil Bůh, ba člověk jest v tomto směru úplně na roveň postaven nejbídnějšímu plazícímu červíku. Ať na příklad poručí si anarchista nebo socialista, aby neměl hlad, anebo aby nepodlehl nemocím, ať zkusí nezřízeně sloužit náruživostem, za krátký čas člověk ten zhyne. Tak tresce Bůh hříšníky, kteří jeho zákony mravními opovrhují.

Za druhé zařídil Bůh vše tak, že kdokoliv a cokoliv se Jeho zákonům a vůli protiví, nutně propadá zkaze a smrti. Důkazem toho jest život každého zpustlíka a neznaboha. Náruživosti jako pijanství a smilstvo zkosí do roka na tisíce lidí předčasně v hrob. Jaká jest ohromná úmrtnost mladých lidí u nás, poznáme ze statistiky úmrtí. R. 1897 zemřelo v Rakousku mladých lidí ve stáří od 10 do 20 let 19979 mužského a 13197 ženského pohlaví, ve stáří od 20 do 30 let 15200 mužského a 15895 osob ženského pohlaví. Na souchotiny zemřelo téhož roku v Čechách 10806 osob mužského a 10914 osob ženského pohlaví, v celém pak Rakousku zemřelo souchotinami 86278 osob! A jak příšerně roste počet samovražd, jichž většina má původ v nemravném životu, jehož následky jsou nezhojitelné nemoci a konec pak obyčejně samovražda! R. 1897 skončilo samovraždou v Čechách 1140 mužů a 346 žen, v celém pak Rakousku 3081 mužů a 801 žen. Jaké to hrozné číslo! Jestliže některý anarchista nebo socialista nebo kterýkoliv nevěrec ať ve fraku nebo v dělnické haleně praví, že nikoho a ničeho nepotřebuje poslouchati jen sebe, tak počíná vlastně život, který není ničím jiným než ničením sama sebe. Železné mravní zákony Boží, kterým on se posmívá, doléhají naň takovou tíhou, že pod nimi klesne jako bídný červ. Kdo se staví na odpor zákonům přírody, zhyne brzy na těle, kdo popírá zákony ducha, skončí šílenstvím a blouzněním (příklad Nietsheho). Kdo popírá mravní zákony a socialní řády, přivádí nutně socialní rozvrat a revoluci, ve které zhynou všichni.

Za třetí, kdo popírá, že není potřebí poslušnosti k Bohu a jeho zákonům, stává se tím na druhé straně opravdovým otrokem vlastních svých chtíčů. Sv. Apoštol praví: mám radost v plnění zákona Božího, ale zároveň cítím ve svých údech jiný zákon, který duchu mému odporuje. Z toho následuje, že v každém člověku odehrává se neustálý boj duše proti tělu a jeho náruživostem. Jestliže v boji tom vítězí duše, jest člověk ten spasen, vítězí-li smyslnost, jest ztracen. Kdo tedy nepracuje k tomu, aby dle zákonů Božích žil a tak pravé svobody užíval, ten se stane obětí železných zákonů smyslnosti a nevolným otrokem vlastních svých nekalých chtíčů. Co již Daniel před 4000 lety předpověděl zpustlíku na trůně, králi Nabuchodonosoru, že ruka Boží ho stihne

uprostřed jeho nejdivočejších radovánek, to platí do dnes o každém člověku, který chce ve všem a všudy sloužiti jen své smyslnosti.

V tom spočívá obrovská socialní úloha katolického kněze, aby poučováním a hlásáním víry Kristovy ve škole, v kostele, na schůzích veřejných lidu neustále vštěpoval mravní zákony Boží, bez jichž následování nutně by národ zahynul. Jediný katolický kněz má v sobě odvahu, povolání a povinnost všude potírati smyslnost a sobectví, ačkoliv mu za to hrozí nepřátelství těch, proti nimž káže. Ale přijdou okamžiky, že každý poctivý muž musí se přiznati, že co káže katolický kněz, jest odvěká, Boží pravda, k jejímuž poznání dospějí v časech nebezpečí i ti, kteří neustále kněze potírají.

Na důkaz toho přinášíme úvodní článek »Národní Politiky« ze dne 11. srpna 1901 nadepsaný »Choroba naší doby«. »Národní Politika« jest jak známo listem, který veden jest jen samými žurnalisty z povolání, tedy žádným knězem. Nuže tento list byl donucen jednou pronésti slovo ve zmíněném článku, z kterého vyjímáme následující:

»Strašný osud rodiny brněnského notářského úředníka Tomáše Tauše, který následkem lovecké náruživosti své zadlužil se, pozbyl místa svého, upadl do bídy a pak zbaběle dopustil, či snad sám způsobil, že žena a děti jeho skončily ve vlnách Dunaje, jest opět jedním z těch děsných obrazů, jež svědčí o chorobě, kterou zachváceny jsou kořeny dnešní společnosti naší. Jest to nedostatek mravní síly, nedostatek svědomí a pocitu zodpovědnosti, který tak často za našich dnů lidi, kteří sebe a rodiny své lehkomyslně připravili na mizinu, svádí k tomu, aby sebevraždou se vyhnuli dalšímu obtížnému zápasu o denní chléb, aneb aby smrtí rodiny své zbavili se břemene, které jich bedra rozmařilým životem oslabená nechtějí či nemohou již unésti. Tajemství zločinu, kterého se brněnský notářský solicitator dopustil na rodině své, ač sám byl příliš mravně schátralý, aby osud ubohé ženy a dítek svých sdílel, bude zajisté příslušným soudem náležitě vyšetřeno a lidské spravedlnosti bude zadostučiněno, ale zločin ten zároveň odhalil cíp ze záclony, která zahaluje mnohé stinné stránky našeho společenského života a výstražně upozorňuje na horečný chvat, s jakým se naše společnost současná oddává životu rozmařilému, s jakým honí se za požitky a užívá radovánek, byť i to bylo na záhubu její hmotných i duševních sil. Takových Taušů, kteří povinnosti své k sobě samým a k rodině své berou na lehkou váhu, kteří žijí nad svoje poměry, hoví jen svým choutkám, zničují se duševně i tělesně, máme více mezi sebou, než se nám zdá, byť i jich rodinné tragedie neobjevovaly se v tak hrozné podobě, nýbrž kdesi v koutečku končily znenáhlým zmíráním a útrapami stokráte bolestnějšími pro ně a členy jich rodin.

Jest sice pravda, že žijeme v dobách těžké socialní bídy a že bez pronikavých socialních oprav bude pořád hůře; ale společnost naše nesmí vše skládati na tyto kýžené opravy a nesmí čekati, až jich provedení zabezpečí všem vrstvám pracujícího lidu, nechť to jest dělnictvo, živnostnictvo, rolnictvo neb drobné úřednictvo, blahobyt. Kdyby vrstvy ty pořád jen čekaly a při

tom samy oprav na sobě samých nedbaly, sotva by se kdy dožily zlepšení stavu svého. Po mnohé věky ještě zůstanou pravdou slova velikého muže práce, Franklina, jenž pravil: »Ten jest lhář a travič, kdo říká, že jiným způsobem můžete dojíti štěstí než pílí, spořádaným životem a spořivostí.« Ale pohříchu, jak velice často se u nás hřeší proti těmto základním pravidlům blahobytu národa! Co rodin žije bezstarostným životem, nedbajíc v dobách příznivějších toho, co může přinésti budoucí den. Co dětí zmírá u nás do roka vinou rodičů, že nepamatovali ve dnech šťastných na dny strádání!

Slýcháme, že v našich dolech zaměstnaný lid hornický většinou, sotva že obdržel skrovnou mzdu za svou vysilující nebezpečnou práci, již se dává do hýření, a to tak dlouho, až poslední groš je utracen. Nedávno vylíčeny strašlivé následky tohoto pustého života, kterým celá pokolení se vysilují a hynou. Ale jest snad lépe v našich městech? Co tisíců jest těch, kteří nepřemýšlejí po celý týden o ničem jiném, leč o tom, jak by v neděli probili, co mezi týdnem často úmornou prací vydobyli. Dělníky naše nezotročuje tak žádný zaměstnavatel jako hospoda. Živnostníkům nepodrývá existenci žádný dlužník tou měrou jako jich vlastní choutky a rozmary. Mnohý obchodník s největší zálibou vykonává daleké a nákladné výlety, ale má-li podniknouti důležitou obchodní cestu, nemá k ní nejmenší chuti Bohužel i mezi ženami mizí bývalá vzorná snaha, aby spořivostí a spořádaností chování jich krb zkvétal. Slovem za našich dob ve velké části výrobních tříd našich vzmohlo se takové požitkářství a taková rozmařilost, že stačí nejmenší náraz nepříznivého osudu, aby upadly v bídu.

Kdyby každý jednotlivec dbal toho, aby svůj hmotný stav podrobně znal, snad by se zalekl i zastyděl nad svým jednáním. Kdyby si každý dovedl určitě představiti, jaké jsou jeho příjmy, kolik má dluhů, co vydává na byt, na stravu, na vychování rodiny, a kdyby vůči tomu pozoroval, co vyhází do roka na to, aby si život učinil příjemným, zhrozil by se zločinné lehkovážnosti své. Číslice ty by mu znechutily každou bezúčelnou zábavu, vyhnaly by jej z hospody k rodinnému krbu, do úřadu nebo do dílny, a nutily by jej, aby si všímal dětí a ženy, aby zůstal střízliv a zdráv, a aby rozpočet svůj tak upravil, že by jej zlá náhoda nemohla zvrhnouti a utěšený život jeho změniti obratem ruky v tragedii.

Brněnský solicitátor Tauš měl by vzburcovati veřejné svědomí a ukázati mnohým našim lidem, na jakém scestí se nalézají a jak se prohřešují svým rozmařilým životem na svých povinnostech rodinných, společenských i národních. Jakmile se život rozmařilý zahnízdil v celých vrstvách národa, pak jest to zlá choroba, kterou musí trpěti celý vývoj jeho. Proto nemělo by se zapomínati, že svědomitá příprava mládeže k životu a svědomité šetření sil dospělých jest nejlepší zárukou síly a blahobytu každého národa. A trvalé štěstí národa nelze si mysleti bez povznesení mravnosti všech vrstev jeho.«

Tolik napsala »Národní Politika«. Nuže ptáme se, co jiného káže kněz v kostele? A kdo se mu za to posmívá? Kdo slovem

kněze opovrhuje? Nejsou to všickni naši liberálové, nevěrci, socialisté a otroci a náhončí židů, kteří neustále na kněze štvou, aby lid jeho slov nic nedbal? A jaké jsou toho konce? Proč pak »Národní Politika« neměla v článku svém tolik zmužilosti pro pravdu, aby se k tomu přiznala, že opovrhování s náboženstvím, mravními zákony, knězem, církví nutně lid sesuroví, znemravní, zdivočí a bídně zhyne? Zde máme tedy to ovoce naprosté svobody, či anarchismu individua, která vede nutně ku zkáze jedince a všech. Dejte každému naprostou svobodu a člověk-bestie jest zde, jeho vašně jsou rozpoutané a nic na světě nedovede pak tyto vášně zkrotiti. Neuznávání mravních předpisů a zákonů Božích přivádí sebou nutně ohromný, ničím omezený příval požívavostí, který ničí všecken blahobyt, majetek, úspory, všecko ovoce práce a přivádí v zápětí socialní revoluci.

Uvedeme jen několik dokladů.

R. 1880 bylo v Rakousku navařeno a spotřebováno 11,655.480 hektolitrů piva, r. 1900 pak 20,077.554 hektolitrů. Před 20tilety vydal lid za pivo okrouhle 280 milionů korun, dnes již nestačí 480 milionů korun. Dnes se vydá na celém světě ročně za pivo 6300 milionů korun, za víno alespoň 5500 milionů korun, za kořalku vydali kořalové v Rakousku r. 1880 okrouhle 200, dnes již nestačí 400 milionů korun. V Německu se vypije kořalky za 800, v Rusku za 1700 milionů korun našich peněz. Za r. 1900 bylo v Severní Americe vydáno za líhové nápoje 6150 milionů korun. Jelikož ze 76 milionů obyvatelstva Sev. Ameriky jen asi čtvrtina pije lihoviny, připadá tu na každého pijana denní výdaj asi 90 halířů! To vše ještě před 50tilety nebylo, naši předkové pili vodu a jen o posvíceních a rodinných slavnostech, jako o svatbách a velikých svátcích bylo na stole pivo nebo v bohatých rodinách víno. Dnes nejsou národové ohroženi válkou a nepřítelem, nýbrž největší nepřátelé každého národa i každého jedince jsou jeho vlastní náruživosti, nedovede-li se jim v čas opříti a proti nim bojovati.

Realistická noblessa, spravedlnost a pravdymilovnost proti odpůrcům!

V minulém ročníku »Vlasti« podali jsme na str. 679. a následujících *ukázky* realistické noblessy a spravedlnosti proti klerikálům dle prvých sešitů letošního (IX.) ročníku »Naší Doby«, a vyzvali jsme několikráte pisatele závadných článků, aby pro svá tvrzení podali důkaz pravdy. Zároveň projevili jsme ochotu, zaslati slavné redakci »N. D.« k nahlednutí spisek, z něhož »uváděl« referent »Školských Rozhledů«; chtěli jsme spisek jmenovaný zaslati ad vidi panu chefredaktoru, aby se osobně přesvědčil, jak podvodnicky vedl si jeho antiklerikální spolupracovník. Naše výzva i nabídka zůstala však bez povšimnutí podnes, kdy měsíce uplynuly. Kdyby podobná věc přihodila se jinému časopisu,

ku příkladu »Vlasti«, a kdyby časopis ten chybý neopravil, neodvolal, a při tom stále celý svět opravoval, maje pořád v ústech vědu, pravdu, umravnělost, humanitu, co by se mu stalo v »Naší Době« nebo v »Case«? A hle! Realistická »N. D.«, jež po klerikálech tak velice pase, že si nejmenší příležitosti ujíti nedá, aby si na nich nesmlsala, hle, zde »Naše Doba« mlčí jako pěna, ač se jedná o *její literární čest!* Jak to vysvětliti? Že Vám nestojíme za to? Ale, běží o nás či o *vás*, a nemáte *vy* v programu *konstatovati fakta?* Proč jich tedy »nekonstatujete«, proč *své* cti nehájíte a proč dokázané pravdě svědectví nedáváte? Jak je tomu dávno, co jste psali, že »slušný list, pochybil-li, rád se k tomu přizná a při nejbližší příležitosti čestně chybu napraví?«

A vidíte! My jsme Vám chyby vytkli, *brzo* po té vytkli, a Vy po dnes jste se »nepřiznali«. Suďte, zač tedy »N. D.« třeba považovati! »*Slušný* list . . . čestně chybu napraví.« »N. D.« IX. 305.

Pan dr. Masaryk jest ovšem na cestách, ale čest a svědomí pracovníků »N. D.« není snad na cestách, a »bezhlavou« »N. D.« za nepřítomnosti páně professorovy také není, vždyť pan chéf jmenoval si od dubna zástupce, napsav: »Budoucím číslem počínaje, budu nějaký čas mimo Prahu; prosím tudíž pány dopisovatele, spolupracovníky a přispivatele, aby mně svá přání a příspěvky sdělovali a posílali p. *vydavatelem.*«

Musíme se tedy domnívati, že »N. D.« *zúmyslně* chybu napraviti nechce, a tu opakujeme jí slova: »*slušný* list . . . chybu napraví.«

Nové *dodatky* k dřívější realistické noblesse a pravdymilovnosti proti odpůrcům jsou následující:

V sešitě třetím píše se o *prof. Hattalovi* k osmdesátiletým jeho jmeninám tímto způsobem: »Ale vzpomínám scény, když jsem byl asi před 10, 12 lety u něho v bytě — více z povinnosti úřední — místo o mé záležitosti — přišel jsem, aby mně aspoň po měsíci po zkouškách napsal konečně vysvědčení, jež jsem měl předložiti, spustil řeč o svých odpůrcích, o lidech, kteří tolik znamenají pro náš národ a kterých si tolik vážím. Mé pokusy obrany lily jen olej do ohně. Jeho tvář zrudla, oči se zalily slzami hněvu . . . Hattala zná na celém světě jen sebe . . . Šel jednou s filosofem (žákem). Za řeči se ho tázal, co tak mívá k obědu. »Jak kdy,« student na to, »často jsem rád, když si mohu koupiti k obědu dvě, tři krejcarové slané housky.« — »O, to já zas ne. Jak přijdou do Prahy první koroptvičky, první kuřátka, musím je míti. Já jsem v Praze znám jako veliký gourmand.« Pak se rozešli a student druhý den louskal zase své slané housky. To jsou rysy Hattaly jako *člověka*: byl tedy sobeckým, necitelným, hněvivým, nepořádným, mlsným, nemilosrdným. Chcete zvěděti, jakým byl Hattala *učitelem?* Referent tvrdí, že »nejméně přiměřeným tomuto úřadu«; byl pln »samolibosti a prázdnosti ducha«. Pro kandidáty slabého ducha býval Hattala »pravým dobrodincem,« rozumější posluchači nabažili se ho za 14 dní, ale při zkouškách dařilo se jim zle — jich polemika se zkoušejícím komissařem bývala zvěčněna na vysvědčení, čehož doklad podává referent na sobě, načež podivuje se »*dekadenci* slovutného učence.« Hattala byl také *spisovatelem*, ale ještě horším než člověkem a professorem. Na slávě jeho spisovatelské má velikou vinu *Šafařík*, protože ho jako rodáka přijal »s netajenou chválou«, ač Hattala vlastně jen původní práci všelijak kombinoval, zkracoval, rozšiřoval atd. V roce 1877 vydal »Brus jazyka českého«, *nejpodivnější* to knihu pod sluncem (str. 234). Pozdějšími publikacemi

(1881) hned prvním slovem prozradil, že *neumí ani čísti staročeského rukopisu.* Sloh Hattalův také za nic nestál: byl to »jistý petrefakt z dávnominulých století scholastiky a humanistické rozvláčnosti. V polemikách byl »nevybíravým«, pochleboval rád sám sobě a *strhal* každého jinak smýšlejícího. V poesii dával »vzácné nepochopení na jevo a ořřival staré báchorky a všude, »kde se utkal s kterým protivníkem, ukazoval se slabším« atd. Jako znal jen sebe v životě, tak znal jen sebe v literatuře, a proto vědecky již dávno nežije,« připraviv půdu, ve které bují pak Flajšhansové.«

Nemáme příčin zastávati se prof. Hattaly, ale tážeme se: Bylo třeba takto zachovati se k osmdesátiletému starci, jenž dle referenta v literatuře již nežije? Bylo třeba, vynášeti na jevo i Hattalovo »gourmandství« a privátní záležitosti? Noblessním takové počínání není, zvláště ne od žáků.

Jako Hattalovi daří se v »N. D.« Svetozáru Hurbanu Vajanskému, dru. Flajšhansovi, Dostálu-Lutinovu, prof. Voborníkovi, a také redaktoru »Živy« prof. dr. Raýmanovi, ač pan dr. Masaryk slušně proti němu píše a hrubé formy svých referentů nenásleduje. Prof. Voborník odsuzuje se takto (str. 475.): »Knihu páně Voborníkovu o Aloisu Jiráskovi tak jako *všecky* jeho práce kritické charakterisuje jedna věc: dobrá vůle. On se horlivě snaží básnickým dílem Jiráskovým proniknouti . . . ale při té dobré vůli také zůstává. Ta jeho horlivost je pracná . . . ale nedostává se jí síly; všecko je u něho neztrávené a . . . činí dojem školských poznámek in margine, tak že to »žádná studie literární není.« Dr. Flajšhans, na něhož z posledních bojů rukopisných realisté nemohou zapomenouti, dostává za knihu »České písemnictví slovem a obrazem od nejdávnějších dob až po naše časy,« takto: »Těžko nalézti v celé české literatuře spis druhý, psaný s takovou neznalostí předmětu, s takovým nedostatkem snahy po pravdě, s takovou neúctou k české práci literární, k českým básníkům a spisovatelům, jako je Nová doba Flajšhansova písemnictví Českého. Fr. Bačkovského »Dějiny českého písemnictví nové doby« jeví se proti p. Flajšhansovi »Písemnictví« ještě dílem vzácně vědeckým. Pan dr. Raýman popravuje se otázkou závěreční: »Smí se ve *vědě* methodou páně Raýmanovou mezi lidmi *seriosními* kritisovati?« atd. Nejhůře však daří se Hurbanu-Vajanskému a Dostálu-Lutinovu. O Hurbanu-Vajanském čteme tyto projevy: »Kdybych o tendenčním romaně — Kotlině — p. Hurbana chtěl referovati jeho tonem, napsal bych: guláš z zastaralé německé romantiky . . . a jako guláš obyčejně bývá vlastně falšováním potravy, tak je také guláš p. Hurbanův falšováním potravy duchovní. Jak guláš slouží hospodským k tomu, aby« atd. Pověděv referent, že p. Hurban vydal proti *realistům* svůj literární guláš, povzdychuje si: »Smutná kniha pro Slovensko, smutná pro pana Hurbana, jenž *zapomněl,* co v mládí tam (do Kotlína) přinesl lepšího a *ničemu se nenaučil.*« . . . Román psán jest »docela podle vzoru: To je svíčka, to je mýdlo« atd. Pan Hurban žije na Slovensku, ale Slovenska *nezná, nestuduje, »zfantaziroval* si Slovensko docela imaginární« a jeho romány jsou více německými než slovenskými. Pan Hurban podléhá vlivům německým, maďaronským, ruským, a *„vůbec žádné otázky opravdově neřeší.* Pan Hurban je povrchním, *podává náboženství nepravdy a lži:* v polemice nedovede býti věcným a není také čestným; k filosofování vybral si p. H. Dostojevského hlavně a *zhyzdil* i zjinačil myšlénky jeho. Pan Hurban nenapraví se i nejpěknější a nejpoctivější kritikou: Nemá též umělecké vytrvalosti a pracovi-

tosti; neštítí se jargonu hospodského a je člověk úplně nelidový. (Strana 66—69.)

Prosíme čtenáře, aby si všecky tyto nepěkné negativy a positivy antihurbanovské připočetl k dřívějším výrazům proti professoru Hattalovi, Flajšhansovi, Voborníkovi, Raýmanovi, a chce-li, aby k nim ještě přidal nepočetné trachtace Macharovy proti Dostálu-Lutinovu, v nichž vedle »obyčejných« slov figurují významy: humpoláctví, smrad, literární hnida, římské vráně, černá nicka, lump, scíplé oči, pařeniště popské duše atd. Na stránce 791 je v *desetiřádkovém* básnickém úvodě podobných slovíček neméně než *deset*, z čehož si čtenář představí, jaká suma nadávek uložena jest na stranách všech, jichž počítám asi pětatřicet! A pan Machar nepíše tak jen o Dostálu Lutinovu, nýbrž o katolickém kněžstvu vůbec, volaje často, že D.-L. jest *typem* katolického kněze atd. Při tom též docela vážně pan Machar dokazuje, že nikterak nepochybil, když Královéhradeckého pana biskupa »páterem Brynychem« nazval, protože prý i Pánbůh v řeči latinské »pater noster« se nazývá atd.

My ke všemu tomu neodpovídáme a jen se tážeme: Je taková literární polemika *noblessní?*

Nechejme jí tedy a pojďme k realistické *pravdymilovnosti a spravedlnosti!* Pan referent »Školských Rozhledů« má zase slovo, a to v 11. sešitě IX. ročníku, na stránce 866, kdež píše: »Klerikální snahy biskupa dr. Brynycha vždy ochotně podporující Chrudimi zle se odměnily *jeptišky*, řídící dívčí paedagogium a obchodní školu dívčí. Jak známo, odhlasovalo zastupitelstvo obce 300.000 korun na nádhernou budovu klášterní a vymínilo si, aby ústavy klášterní byly povinny, přijímati pětinu všech žaček z Chrudimi, které by mohly bydlet a stravovat se mimo ústav. Letos, kdy se má smlouva obnovovat, prohlásily jeptišky, kterým z externistek ústavu nekynul žádný prospěch, že žádnou chrudimskou dívku za dosavádních podmínek nepřijmou. Která bude chtíti do ústavu neb do obchodní školy klášterní chodit, bude muset bydlet v internátu a stravovat se v něm za roční obnos 1000 K. Dnes chápou snad již otcové města, že měli sice paedagogium i obchodní ženskou školu zřídit, ale svěřit ji náležitým a vzdělaným silám učitelů a učitelek světských.«

Poněvadž pana referenta jakožto lhavého ptáčka známe, informovali jsme se na patřičném místě o věci a zde čtenáři podstatnou část informace sdělíme, aby věděl, jak realisté pravdy a spravedlnosti vůči nám šetří.

(Dokončení.)

Vznik spolku sv. Vincence v Mexiku a jeho rozvoj za prvních padesát let.

Obraz ze života spolku sv. Vincence a příspěvek k jeho dějinám od F. T.

Spolek sv. Vincence a republika Mexiko slavily 15. září 1895 zlatou svatbu. O sedmé hodině ráno měli členové a chuďasové v kostele sv. Dominika v Mexiku velkou mši svatou, přijali sv. svátosti a na konec zazpíván velkolepý hymnus »Te Deum.« Konference podělily pak svoje chudé zvláštními dárky a oslavily památný ten den ještě ji-

nými činy lásky. Odpoledne o čtvrté hodině konána mimořádná valná schůze, a za účasti vzácných osob přečetl jeden člen zprávu, kterou k té slavnosti sestavili první místopředseda Luis G. Arnaldo a nynější sekretář José Sánchez del Castillo. S malými odchylkami vyprávím níže tak, jak oni. Vlastní zprávu vhodně předchází hrubými trhy kreslený obraz založení spolku v Paříži, a vypisuje se jeho působnost vůbec. Především malý úryvek z delšího úvodu:

Spolek sv. Vincence z Paula v republice mexické oslavuje dnes s nevýslovným plesem padesáté výročí svého založení v tomto městě (v Mexiku). Činíme tedy svatou povinnost, vzdávajíce nejvyššímu Dárci všeho dobra svoje pokorné díky za událost tak šťastnou.

První část.

Spolek sv. Vincence z Paula. — Jeho zřízení v Mexiku.

V květnu 1833 rozhodlo se několik studentů v Paříži věnovati se službě chudých, aby svoji náboženskou horlivost, roznícenou v řečnických zápasech, jež někteří vítězně mívali s nepřáteli katolíků, obrátili ke skutkům jiným, Bohu příjemnějším. Scházívali se a předsedou byl jistý vážený katolík. Malá ta společnost slula »konference lásky.« Za patrona zvolen sv. Vincenc.

Jejich práce byla »donášeti kousek chleba a trochu útěchy chudým do jejich podkrovních světniček,« jak pravil jeden z prvních zakladatelů. Ale zrno hořčičné počalo brzy klíčiti, a na sklonku r. 1835 bylo 250 činných členův. Toho roku 8. prosince byl zřízen spolek sv. Vincence, složený z rady správní a ze 4 konferencí s těmi pravidly, jimiž se řídí dnes. První valná schůze byla 1836 v první neděli postní.

V ten čas, když se založila první konference 1833, přišel do Paříže jistý mexický jinoch, jenž chtěl dosíci hodnosti profesora na naší (v Mexiku) lékařské škole, aby poznal nejnovější pokroky vědy. Dosáhnuv cíle, vrátil se v červnu 1836 do své vlasti. Jako by ho Prozřetelnost byla přivedla do onoho města jen proto, aby zřel počátky našeho spolku.

Vrátiv se do Mexika, užíval ku prospěchu své země bohatých vědomostí z velikého města; tu prováděje značné nápravy ve škole lékařské, kde přednášel anatomii a chirurgii, tu v nemocnici, jejíž správa byla mu svěřena, tu tiskem ve knihách a časopisech. Nás však více baví, že dal počátek podivné instituci »sester lásky« v Mexiku, jež byl poznal v pařížských nemocniních. —

Oddav se pařížský spolek cele na ulévu lidské bídy, nepokládal žádnou za cizí. Jeho četní členové, v nichž byly zastoupeny všecky vrstvy společnosti od úředníka do řemeslníka, rozdělili se na skupiny po městě, navštěvovali chudinu v bytech, starali se o ni otcovsky a scházeli se týdně k poradám. Znajíce nedostatky chudých a chtějíce jim pomoci, vytvořili činy, o nichž pouhá zpráva stačila by na celou knihu. Stačiž, že nižádná z těch přečetných běd, jež provázejí člověka od kolébky až ke hrobu, nezůstala nepovšimnuta.

Děti se těšily nejněžnější péči spolku. Již před narozením počalo dítě požívati jeho dobrodiní, an poskytoval matce zvláštní pomoci když nadcházel čas porodu. — Když rodiče, nezasluhující toho jména, opouštěli svá nemluvňata, ujímal se jich spolek a ochraňoval jich ve zvláštních domech. — *Sirotci* byli opatřeni v útulnách, jež zřídil,

a tam nejen živeni a odíváni, ale dostalo se jim i výchovy a výtečného vyučování náboženského. — Děti, které byly odloučeny od rodičů po čas práce, docházely přístřeší v útulcích. — Nad *žáky* bděl ve svých školách, a v neděli je shromažďoval ve vhodných místnostech, kde konali náboženské cvičby, veselili se a učili se hudbě, kreslení a j.

Mládež byla předmětem jeho stálých starostí. V domech bděl nad její výchovou a náboženským učením; v dílnách jí věnoval péči oteckou; a neděli jim učinil dnem odpočinku a občerstvení. — Ve zvláštních školách učil dospělejší a připravoval je na jejich povolání. —

I *věk dospělý i starý* bral od spolku znamenitá dobrodiní. *Dělníkům* bez zaměstnání nabízel práci a pomáhal těm, kteří jí nenašli. Předvídaje takové případy, utvořil jim společný fond, jenž jim byl spořitelnou ku vzájemné pomoci. Pro ně také, jako pro žactvo a učně, zřídil domy, kde jim nabízel odpočinek a vyražení v čítárnách, hovornách, zahradách, kde prováděli zdravé, sílivé cviky a přijímali také poučování v náboženství, dějepise, mravech, poesii nebo vědách, aniž se zapomínalo hudby, jež zpříjemňovala takové lidové slavnosti za spolupůsobení dělníků, kteří měli v umění jakousi znalost.

Pro *vojáky* otevřel třídy, kde pěstovány: základní výchova, počty, dějepis, kreslení atd., nauky náboženské a mravní. — *Vězně* a *nemocné* navštěvoval v žalářích a nemocnicích, pomáhal jim odbyti zhotovené předměty, dával jim poučení náboženské a jiné vzdělávací a skýtal jim náboženstvím největší útěchy v jejich souženích. — Konečně *odsouzenci na smrt* poznávali ve členech spolku soucitné bratry, kteří je provázeli na popraviště, aby přijali poslední jejich pohled . . . Nemajetní *pocestní* brali na své cestě pomoc vhodnou a nenadálou od různých odborů spolku, kteréž je sobě doporučovaly navzájem — *Žebráci*, ač obyčejně vyloučení z pomoci spolku, dostávali z ní přece také díl, když byla naděje, že se z nich stanou užiteční údové společnosti. — *Starci a neduživci* nacházeli za zimní nepohody vždy otevřené ohřívárny, jako druhdy v klášteřích.

Rodina byla — tak říkajíc — středem a výhradním jevištěm jeho prací. Především pečoval, aby otec a matka rozuměla svým křesťanským, manželským a rodičovským povinnostem i aby je konali. — Byl-li konkubinát jediným svazkem, kterýž je pojil, usiloval spolek, aby je vymanil z toho hanebného stavu, a neustal ve svém snažení, až jim vymohl právoplatnost sňatku i dětí. K této práci měl zvláštní výbory a komise. — *Manželům* vštěpoval vzájemnou náklonnost a úctu a zároveň lásku k dětem, těmto pak zase dětinnou lásku a poslušnost. A tak moudrým napomínáním a dobrou četbou zjednával rodinám pokoj. Pozoruje však, že příbytek chuďasa je nevhodný pro takovou něžnou práci, přenesl ji do chrámu, kde chudáci i dobrodincové účastnili se bratrsky svaté hostiny, naslouchali Božímu slovu, zbožné četbě a vysílali k Otci hold své lásky a vděčnosti. A tak se přiučovaly rodiny náboženství a mravouce prakticky, a aby se odpíralo zlému vlivu časopisův a knih, dodával jim pořádnou četbu zábavnou i poučnou a zřizoval zvláštní knihovny. — Posléze nespokojiv se ochranou jenom těch rodin, které se ucházely o jeho pomoc, často vyhledával oněch, jež svou bídu skrývaly. K tomu měl odbory, a ty se výhradně věnovaly chvalitebné této práci.

Ač měl spolek pozor hlavně na *nedostatky mravní*, byl velmi vynalézavým v prostředcích, aby vypozoroval *bídy hmotné*. Především

chtěje živiti rodiny zřídil kuchyně, aby co nejvíce osobám poskytl úpravných pokrmů. — Pak je chtěl také obléci. I zařídil z obnošeného obleku svých členův malé šatny, tu a tam měl dílny, kde nemocné ženy nebo stařeny spravovaly a pořizovaly šatstvo, jsouce odměňovány výdělkem své práce. — Zvláště dbáno bylo bytu, jenž jest jedna z nejnutnějších potřeb chudiny. Jistou sumu věnoval spolek na činži a zřídil spořitelny, kde chudý ukládal, co mohl, a ta mu dávala až 50 ze sta, pobádajíc ho spořiti a pomáhajíc mu zaplatiti vydání tak nutné a nevyhnutelné. — Usmyslil zříditi byty pro ošetřované rodiny. Nežli to bylo hotovo, pořizoval jim postele a snažil se zlepšiti zdravotní stav obydlí. — Zřídil malé spořitelny pro úspory rodin a spořitelny na vzájemnou pomoc. — Ti členové spolku, kteří byli advokáty, hájili darmo malé záležitosti chudých. — Nemocným opatřoval lékaře a léky, navštěvoval je, pečoval, aby přijímali sv. svátostí, a když už ani láska ani věda nepomáhaly ku zdraví, byl jim v poslední hodince druhem, provázel je ke hrobu. A když pro tělo už nic prospěšného nemohl učiniti, věnoval za jejich duše oběť nejvzácnější . . .

Tak bylo roku 1844, kdy spolek sv. Vincence plnil svými činy Francii a počal vnikati do jiných zemí evropských. Ale kde se zrodil? Kterak slul? Kdo jej založil? — Jako pravidla odpovídají: »Někteří z nás, hájivše pravd našeho náboženství za bouřlivých půtek ve společnostech učených, mínili, že nestačí jen mluviti, ale že jest potřebí činův. A počali konati skutky milosrdenství, z nichž povstala konference lásky.« Hle, jeho původ! — »Členův přibývalo, a tudíž ukázala se potřeba rozdružiti je v menší oddíly. Mnozí také z našincův jdouce za svým povoláním do jiných měst, podobně i tam sdružiti se chtěli. Tak povstaly nové družiny či konference. Všecky pak konference nazvány společným jménem »Spolek sv. Vincence z Paula«. Hle, jeho jméno! A těm sedmi osvícencům, kteří zřídili první konferenci v Paříži, osvědčujme úctu, synovskou lásku a vděk; jsou to: Manuel Jos. Bailly, Pavel Lamache, Felix Clavé, August Taillandier, Julius Devaux, Bedřich Ozanam a František Lallier.

Krásné je to divadlo, jež nám představuje rozvoj tohoto podivuhodného díla. Malé símě r. 1833, útlý výhonek 1835, strom silný a mohutný 1844. Na počátku jedna konference v Paříži rozděluje sedmi rodinám úspory několika studentův také chudých. Na sklonku zmíněné doby 154 konference ve Francii, 6 v Anglii, 3 v Italii konají činy, o nichž právě bylo mluveno, v takové hojnosti, že nebylo možno zaznamenati ani všech ošetřovaných rodin, ani školákův, ani učňův a dělníků chráněných, ani škol obecných a pro dospělé, ani útulen, sirotčincův a knihoven, na kterážto díla vynaloženo v tom jediném roce 447.000 franků.

Právem tedy náš mladý krajan, jenž byl při jeho narození a sledoval z povzdálí jeho podivné pokroky, neměl větší touhy — když byl již zasadil v republice řád »sester lásky« — leč založiti v ní spolek sv. Vincence.

A skutečně zaklepal u některých osob. Později konali několik schůzí, kde jednalo se o založení spolku a *15. prosince 1844 bylo zřízeno první sdružení*, kterému dáno jméno »Spolek sv. Vincence z Paula« a navržena pravidla. 28. února 1845 oznámil jenerální radě v Paříži, že se zřídil a kterak se liší jeho pravidla od pařížských. I nastalo mezi jenerální radou a zdejším sdružením srdečné dopisování,

které se skončilo přijetím pravidel pařížských. A 15. září toho roku přivtěleno sdružení mexické ku spolku sv. Vincence s titulem »konference.«

Agregace první konference naší udála se tedy *15. září 1845*, a to je ta šťastná událost, kterou dnes oslavujeme. List však, jenž to oznamoval, přišel až 11. ledna 1846, a teprve 18. téhož měsíce počalo pracovati s tím jménem naše prvotní sdružení.

Už je čas, abychom vyjevili jméno osvíceného Mexikána, kterému republika děkuje za instituci tak dobročinnou. Aby pak se nikdo nebál, že chybíme proti zvykům skromnosti našeho spolku, uvedeme dříve řádky, kterými počíná zpráva o Ozanamovi a Cornudetovi, stylisovaná z rozkazu jenerální rady a čtená ve shromáždění pařížských konferencí 8. dubna 1894: »Rodiny, které se honosí minulostí, chovají ve zbožné památce své předky a pečují, aby ji uchovaly mladším pokolením. Nemůže býti jinak ani v naší veliké rodině sv. Vincence z Paula. Naše skromná a pokorná pravidla nezbraňují, abychom vzpomínali svých zakladatelův a předchůdcův.«

Vzdejme tedy spravedlivý hold lásky a vděčnosti zakladateli spolku sv. Vincence v republice mexické. Je to dr. *Manuel Andrade*, šiřitel a příznivec vznešených děl, která spolek provedl v prvních třech letech svého života; místopředseda první správní rady tohoto města; předseda konference Neposkvrněného Početí a druh příkladný a přehorlivý, jenž umřel 8. června 1848 od nákazy, kterou si byl ulovil ošetřováním podporované rodiny, jež byla nakažena tyfem.

Přistupme již k vyprávění skutků nejvýznačnějších, které se udály v našem spolku za období, jež líčí tato zpráva. [Pokračování.]

LITERATURA.

NĚMECKÁ.

Correspondenz der »Associatio Perseverantiae Sacerdotalis.« XXII. Jahrgang. Wien, 1901. Str. 184. Roční příspěvek 1 K. — Účelem jmenovaného spolku je snaha členů sebe posvěcovati, v dobrém setrvávati a horlivě úctu k božskému Srdci Páně a k svatým ochráncům spolku šířiti. Členové požívají četných duchovních výsad a odpustků. Spolek vznikl r. 1868, má ústřední správu ve Vídni a čítal koncem r. 1901 ve 155 diecésích všech dílů světa 14.315 členů (od svého založení měl 16.616 členů.) Protektorem je arcibiskup vídeňský kardinál Gruscha, ředitelem rektor semináře Dr. Gustav Müller, v arcidiec. pražské kanovník Florian Scharworth. Spolkový časopis »Correspondenz« je velmi zajímavý, bohatého a krásného obsahu a snad ze všech časopisů nejlacinější. Obsahuje vždy delší asketickou úvahu, četné zprávy z pastorace, povzbuzující životopisy, články apologetické, úvahy socialní, poznámky liturgické a právnické, směs, zprávy spolkové a nekrology. Spolek (i časopis) je v pražské arcidiec. méně znám, ač by větší účast z českých diecesí byla žádoucí. *L. † ds.*

Der Gottesbau der kath. Kirche mit Rücksicht auf Luthers Leben und die Folgen seiner Lehren und Thaten. Von P. *Andreas Hammerle* C. Ss. R. Klagenfurt, 1901. Verlag der St. Josef-Bücherbruderschaft. S. 255. Srozumitelně i zajímavě snaží se známý spisovatel poučovati německý lid o katol. církvi a reformaci Lutherově, aby se lid heslem »pryč od Říma« klamati a sváděti nedal. Po ovoci jejich poznáte je! — volá stále a živě staví proti sobě obrazy, jež představují ovoce požehnaného působení církve a ovoce vzpoury proti církvi. »Reformace« — a zatím jaká zkáza mravů! Myslící čtenář — kniha věnována lidu — pozná, kde vládne duch Boží a kde je blud. Mravní život Lutherův jest odstrašující. Velmi četné a na mnoze velmi pěkné obrázky k četbě tím spíše povzbuzují. — Svato-

Josefský knihový spolek vydává ročně pět knih za příspěvek 2 korun. Na knihu i na spolek své čtenáře, kteří v končinách německých působí, upřímně upozorňujeme. *L. † l.*

»St. Josef Bücherbruderschaf in Klagenfurt« právě rozesílá podíly členské za rok 1902. Spolek podává knih pět. 1. *Der hl. Geist in seinen Gnaden und Gaben.* Ein Belehrungs- und Betrachtungsbüchlein für das christliche Volk von Dr. Josef Walter, Stiftspropst in Innichen. Jak pan spisovatel v předmluvě dí, má spisek účelem, uctění Ducha sv. u věřících šířiti po vyzvání samého sv. Otce, Lva XIII., kterýž v okružním listě ze dne 9. května 1897 biskupům celého okrsku zemského nařídil o to míti péči, aby věřící lid Ducha sv. lépe poznával a vroucněji uctíval. Účelu tomu knížečka vyhovuje, obsahujíc v prvém dílu učení církve sv. o sv. Duchu, jeho milostech a darech a o svátosti sv. biřmování, a pojednávajíc v druhé části o úctě Ducha sv. a pobožnostech. Knížečce přidány jsou některé modlitby, takže se zároveň hodí za modlitební knížku. — 2. *Das Leben der ersten Christen in den ersten drei Jahrhunderten,* 32 Katakombenbilder dem kathol. Volke vorgeführt von Franz Proschwitzer, bischöfl. Vikariatssekretär und Pfarrer in Niederhof, mit über 150 Abbildungen. Název spisu udává nám obsah. Slušno jen připomenouti, že pan spisovatel předmět uvedený pojednává po způsobu vypravování a činí tak celé dílko velmi poutavým, poučuje nás jednak o životě, mravech a obyčejích, o utrpení a bojích prvých křesťanů a jednak s druhé strany jako protivu uvádí způsob života pohanských Římanů. Vypravování doloženo jest mnohými obrazy. Hlavní účel spisu jest patrný: dokázati, že katolická naše víra jest věrou prvních křesťanů, tedy pravou apoštolskou. Spis končí vítězstvím kříže. Použito nejnovějších výzkumů, tak že má i cenu vědeckou. — 3. *Waffen gegen die Feinde der Wahrheit.* Gesammelt von Dr. Robert Klimsch. Tento spis obsahuje na 319 stranách 45 odpovědí na výtky činěné proti náboženství a církvi sv. od nevěrců a nepřátel církve. Námitky a jich vyvrácení týkají se náboženství vůbec, jsoucnosti a vlastností Božích, zjevení, božství Ježíše Krista, písma sv., pravé církve, papežství, neomylnosti a jiných pravd katolického náboženství, kněží, zázraků, vlivu církve na vzdělanost a m. j. Pokud možno stručně, ale vždy přesvědčivě pojednány jsou jednotlivé pravdy, takže každý čtenář skutečně mnoho vydatných zbraní sobě osvojí, aby mohl nevěrcům jich námitky s dobrým výsledkem vyvraceti. Nescházejí také vhodné příklady, které četbu činí zajímavou. Kniha jest rovněž mnohými obrazy vyzdobena. — 4. *Bunte Geschichten VIII. Folge.* Obsahem toho podílu jest čtení poučné a zábavné, po většině vážné i žertovné drobotiny, vhodné básničky, nemálo vhodných obrázků a na konce 36 vybraných písní s nápěvy. — 5. *St. Maria- und St. Josef-Kalender zur Förderung des christlichen Lebens für das Jahr 1903.* Kalendář obsahuje mimo obyčejnou část kalendární hojnost zábavného i poučného čtení, zdařilých vyobrazení, podobizny některých spolupracovníků a j. — Všechny podíly čítají dohromady 1462 stran a třeba dodati, že spolek svým členům opravdu jen dobrou a vhodnou poskytuje četbu a to za nepatrný příspěvek dvou korun ročně. Členů získal spolek, tuším, již přes 70 tisíc, v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 7480. Nebylo by možno i u nás zříditi podobný spolek? *Josef Herzig.*

ČESKÁ.

Štít, kalendář politického družstva v Hradci Králové, ročník III. Stojí 1 K a objednávky vyřizuje administrace »Obnovy« v Hradci Králové. — O kalendáři jest těžko psáti posudek; kalendář má četný a různý obsah, rozmanité drobnosti, básně, obrázky — a to všecko rozebírati, k tomu nestačí místo v časopise, jenž toliko jednou měsíčně vychází. I činívám to tak, že podám o kalendáři povšechný úsudek a pozastavím se pouze u některé z nejlepších jeho prací.

»Štít« má obsah poučný, vážný, zábavně-poučný a zábavný. Všecky práce »Štítu« mne uspokojily a dobře účelu svému vyhovují. Z poučných článků přináší »Štít«: Besídku hospodářskou (J. Dumek), Jerusalem a jeho obyvatelé (Jos. Kousal), Ejhle apoštol (Boh. Balbin T. J. od Fr. Jiřího Koštála), Milostí Boží jsem, co jsem (z alb Kr.), Pardubice (dle Fr. Potěšila), Poklad nalezený v jezuitském kostele Panny Marie v Hradci Králové (míní se tím obraz Panny Marie; článek je od P. Ant. Rejzka Tov. Ježíšova), Slovo k rodičům (od Jana z Hory.) Všichni spisovatelé těchto článků jsou z diecése Hradecké a většina článků jejich vzata jest rovněž z diecése Hradecké, čímž se »Štít« dobře presentuje jako kalendář diecése, z níž vyšel.

Povídky ve »Štítu« uveřejněné mají většinou žertovný ráz, což se právě lidu zamlouvá. Napsali je zase sami diecesáni: Fr. Jiří Košťál, Filip Jan Konečný,

P. M. Z., Vl. Hornov a Jos. Váňa. Nováčkem mezi nimi, nemýlím-li se, jest Vl. Hornov, známý básník, jenž i v povídce ukazuje mnohoslibný talent do budoucnosti. Na každé roli katolické vyrůstají nám spisovatelé, jenom v povídce a románu nemáme dorostu. V jisté době objevili se nám nejednou tři belletristé: Al. Dostál, B. Brodský a Fr. Jiří Košťál a pak jakoby uťál — pole to zůstalo prázdné, i vítáme každou novou sílu, která v belletristice pracuje.

Největší ozdobou »Štítu« jest povídka: *Vzkříšení svobody v Bláhovicích.* Povídka jest bez podpisu, ale autor se při čtení brzy pozná — je to ten, který rád a krásně píše o smíšených osadách a vybírá ve svých povídkách prosté muže — zde starého Jakuba — k hájení víry katolické. Vzkříšení svobody v Bláhovicích jest plné sarkasmu na nynější poměry ve smíšených osadách, plné vznešených pravd katolických a krásným vodítkem, kterak si mají kněží a katolíci vůbec ve smíšených osadách počínati a postupovati.

V Bláhovicích vzkřísují svobodu — mladý doktor, několik katolíků dle jména, a helveta Macháček. Katolíky z helvetské poroby vymaňují prof. Kovářík, starý Jakubec a nový farář. Zápas obou stran jest líčen zajímavě. Vůdcové katolíků zakládají v obci Katol. besedu, záložnu, koupí panský dvůr a tím katolíky kmotně i duševně probouzejí k novému životu, k té pravé křesť. svobodě. Zemřelý bývalý farář, jehož svobodomyslníci v Bláhovicích k smrti utrápili, odkázal své jmění k založení útulku pro děti dělníků a pro nemocné, věkem sešlé farníky. Ústav jest pod dozorem řeholnic. A zde v tomto domě odehrávají se krásné sceny: obrácení socialisty Jehličky, souseda Beneše a helvetky Bohuslávky. Autor posílá do tohoto domu ne kněze, ale laika, prof. Kováříka, jenž zde obrácení a smíření s Bohem důmyslným způsobem provádí.

Všecky osoby v povídce té jsou krásně nakresleny, zvláště však čtenáře zajímá starý Jakubec, socialista Jehlička, helveta Macháček a prof. Kovářík. Pravdy a zásady katolické jsou zde mistrně a jasně obhájeny; zvláště vykládá prof. Kovářík socialistovi Jehličkovi, že zákon spravedlnosti nemáme od přírody, ale od Boha. V podobných výkladech jest pravým mistrem právě — ten, který tu povídku psal.

»Štít«, jejž jsem důkladně pročetl, čtenářstvu »Vlasti« z plna srdce doporučuji. *Tomáš Škrdle.*

Macecha a jiné črty. Od B. Vikové-Kunětické. »Libuše« č. 4. V Praze 1902. Nákladem Fr. Šimáčka. — Autorka nakreslila tu studii »macechy« opáčného směru, než jak obyčejně jsme zvyklí u spisovatelů čísti. Proto jest čtenář dojat příjemným teplem lásky »vzorné macechy«, která vstupujíc po sňatku do domu svého manžela, ihned hledá jeho osiřelé dítky, jichž po smrti matky »nikdo nepolíbil, s nimiž se nikdo nemodlil, jichž nikdo neuspával« (str. 10.) Vešla pak do nové domácnosti své opakujíc si slova modlitby: »O Bože, stůj při mně, Bože dej mně sil« — pro těžké povinnosti nevlastní matky (str. 11.) Ke svému manželu praví v příčině sirotků: »Já jim nikdy neublížím« (str. 13.) Jak vidno z těchto úryvků, jest tenor kresby ušlechtilý a poučný. — Črta »o babce« jest vedle humoristického a rozmarného obsahu též podařená. — »V boji se smrtí« líčeno zoufalství matky, která vidí umírati své dítko a ztrácí při tom důvěru v Boha. Zapomíná modlic se za jeho uzdravení na pokrm modlitby křesťanské »ne má, ale Tvá vůle se staň, o Bože!« V »Paní Zuzejkové« podána poctivá česká matrona starých dob, které si bez nábožnosti, byť nynější blaseovanou dobou vysmívané, ani mysliti nedovedeme. »Návštěva v jiné vsi« jest líčení života na prostém venkově v přírodě, jejíž velebnost a krása vlévá v srdce pozorovatele i víru v Boha, jakož illustrují místa: »Božské večery s nebeskou klenbou . . .« Byla to nejvznešenější poesie, kterou lze si mysliti, a v nich to bylo, kdy hledávala jsem neurčitou bázní, smutkem i štěstím jata Boha, který tenkráte se před mojí blaseovanou duší zvolna ztrácel, a kdy znova viděla jsem jej jasného, velikého, dobrotivého i všemohoucího« (str. 119.) Při pohledu na jezero, o němž jsme nevěděli, kde končí, »zmocnil se nás všech pocit nevysvětlitelné úzkosti a zvláštního stesku, jaký nás jímá při pohledu na hvězdnatou oblohu za tichých nocí, kdy se nám zdá, že jest Bůh blízko nás« (str. 136.) — V celku možno tento soubor črt B. Vikové-Kunětické, jež mají motto: »Ještě trochu retrospektivy pro ty, kdo jsou shovívaví a dovedou vše vysvětliti přirozeným způsobem«, čtenářstvu doporučiti a autorce projeviti uznání, že neumlčuje v ději i v povahopisech náboženských citů.

Vlastimil Hálek.

Svatá rodina. Katolický kalendář na r. 1903. Nákladem »Katol. Novin« v Hulčíně v Pruském Slezsku. — Již jako studující pohlížel jsem tesknýma okem na stav malých kmenů slovanských, hlavně Slováků, Lužických Srbů a Čechů v Rakouském a »Moravců« Pruském Slezsku. Odebíral jsem slovenského »Orla«,

předplatil jsem si »Op. týdenník« — odebírám jej již na 30. rok — a jako bohoslovec byl jsem v písemném spojení s předním Moravcem v Pruském Slezsku, lokalistou ve Vodce, s Cyprianem Lelkem, jenž zemřel r. 1883.*) Z těchto důvodů přijal jsem s radostí do »Vlasti« znamenitý článek Jana Vyhlídala o Pruských Češích a s redaktorem »Katol. Novin«, s koop. Jos. Hlubkem z Hulčína, žijeme již mnoho let v důvěrném přátelství, své časopisy sobě výměnou zasílajíce. — »Katol. Noviny« tyto, švabachem tištěné, počínají si velice taktně, pracujíce o hmotném i mravním povznesení svého lidu, hájíce mateřskou řeč i oteckou víru katolickou.

Letos vydaly »Katol. Noviny« kalendář »Svatá rodina«, švabachem tištěný; obsah jeho jest zajímavý vůbec a zvláště pro Moravce v Pruském Slezsku, pro něž jest hlavně vydán. Články všeobecné zajímavosti jsou: »O lihovinách«, »Panna Maria Lurdská«, »Papež Lev XIII.«, »O pojištění pro nemoc, invalidy a stáří«, »Poutní místo Hroby«, »Rady pro hospodářství a domácnost«. Specielně o Moravcích nebo jejich kraji jednají: »Církevní rok — obyčeje a pověry«, »Náš kraj a lid«, »Bajky, písně, taneční popěvky našeho lidu«, »Naši rodáci«, »Hrad Landek u Petřkovic«, »Co jsem užil v německo-francouzské vojně« a »Několik známých písní našeho lidu«.

Na zábavnou četbu v kalendářích nesmí se — se stránky umělecké — klásti takové měřítko jako v časopisech. S tohoto stanoviska vycházeje, vyznávám, že jsou všecky povídky v kalendáři dobré. Zvláště mne zajímala »Legenda o pěti růžích«, jednající o královně Kandakes, kterak poznala Kristovu víru. Její setkání se s matkou Boží, s Monikou, ženou Pilata, se sv. apoštoly zahřívá srdce. — Povídku napsal bohoslovec Fr. Odvadil, což nás zvláště těší.

Celkový úsudek zní: Jest to kalendář dobrý, jenž rozmanitým obsahem, láskou k církvi, k náboženství a domovině dobře poslouží svému účelu. — Cena kalendáře je v Pruském Slezsku 60 fen., do Rakouska za 72 haléřů. — Adresa: Hulčín, Preusisch Schlesien. Doporučujeme a pořadatelům »Svaté rodiny« k tomuto prvnímu vystoupení blahopřejeme. *Tom. Škrdle.*

Pokrok v době Karla IV. a v době husitské. Píše Fr. Sahula. »Hlasů katolického spolku tiskového« roč. 33, č. 3. — Úmrtím probošta dra. Ant. Lenze ztratili jsme muže, jenž ze všech učenců českých nejhlouběji vnikl v učení mistra Jana Husi. Ale s radostí můžeme vyznati, že nám vzrůstá ve Fr. Sahulovi šťastný a nadějný jeho nástupce. Mladý tento učenec obral si za úkol svého života jako zvěčnělý dr. Ant. Lenz otázku husitskou a činí v tom oboru rok co rok značné pokroky, o čemž svědčí zvláště tato knížka, plna bohatého a poučného materialu.

Pan spisovatel mluví v předmluvě o pokroku vůbec a o našich pokrokářích v poměru k husitství. Tento úvod zdá se nám býti trochu dlouhý, ale co následuje, všecko nás naplňuje radostí.

Fr. Sahula líčí nejprve pokrok Čechů ve vědách za Karla IV. Byly to doby pro vědu, pro povznesení Čech a hlavně Prahy nejvýš utěšené. Karel IV. a arcibiskup Arnošt z Pardubic líčí se tu ve svých idealných snahách a popisuje se vývoj a vzrůst jejich kulturní práce. Spisovatel jmenuje Čechy, kteří za těchto okolností na výši vědy se vyšinuli, a nejen doma, hlavně v Praze, ale i v cizině důležitá místa ve vědě i v církevních hodnostech dosáhli. Čechové za Karla IV. a po něm až po doby husitské těšili se pro svou intelligenci a bystrozrak veliké úctě daleko široko za hranicemi.

Následuje druhá stať: Pokrok za Karla IV. v umění. Stejně s vědami pěstoval Karel IV. i umění. Vystavěl mnoho chrámů a klášterů, zbudoval hrad Karlštejn, v Praze královský palác, Karlův most, a jelikož měl Karel IV. i jako císař německý sídlo své v Praze, stavěli si cizí velmoži v našem hlavním městě nádherné domy. Netřeba připomínati, že dle příkladu Karlova i Arnošt z Pardubic a nástupce jeho Jan Očko z Vlašimi prováděli jak v Praze tak na venkově některé krásné stavby. Čechy za doby Karlovy a Václavovy pyšnily se tolika uměleckými památkami, že se žádná sousední země podobnými vykázati nemohla. Kdyby byl husitismus toto umění nezničil, putovali by dnes cizinci do Čech a do Prahy jako putují do Italie a do Říma.

Ve druhé části svého spisu líčí spisovatel, jak husité vědu a umění v Čechách ničili. Po krásném obraze z doby Karlovy nabývá řádění husitů tím děsnějšího vzezření. Pro tyto dva kontrastní obrazy zasluhuje kniha Sahulova největšího rozšíření, a to proto, aby katolíci ve své víře byli upevněni a liberálové — aspoň ti, kteří jsou dobré vůle — aby na oslavy Husovy střízlivě pohlíželi. Husité považovali nádherné památky církevního umění za prostředky k modlářství a proto

*) Pozn. Vydal: »Opis Slezska«, »Slabikář«, časopis »Holubici« a j. mnohé.

je ničili, a vysokou učenost měli za zpohanštělost — není prý potřebí jiných vzdělávacích knih než Písmo sv. — a hleděli je vyhladiti. Tím podtínali kořeny české vzdělanosti, zemi českou i hmotně zpustošili a v 6 letech tolik krve prolili, kolik asi vydají dešťové přívaly.

V dalším popisuje autor českou vzdělanost po válce a národnostní pokrok za Karla IV. a v době husitské. To již rozebírati nebudeme, odkazujíce čtenáře ke knížce samé, jež jest krásnou apologií katol. církve a útěchou nás katolíkův.

Každá doba má svůj zvláštní znak, svůj zvláštní bod, okolo něhož se otáčejí běžné události. Znakem nynější doby jest husitismus. Nepřátelé naši jdou plánem dobře promyšleným proti církvi a nám katolíkům. A my jděme zase svorně a jedním taktem proti nim. Naši spisovatelé ať vydávají brožuru za brožurou, knihu za knihou o době husitské a naši čtenáři ať tyto publikace horlivě čtou a rozšiřují. I řečníci naši ať věnují tomuto předmětu svoji pozornost. Za tou příčinou studují tři mužové z našich řad husitskou otázku a Tisková liga bude vydávati zvláštní, k tomu čelící časopis: »Husitství ve světle pravdy«.

Tomáš Škrdle.

Svobodomyslný Hus. »Slova pravdy«. Roč. XII., č. 12. a 13. Red. Msgr. Dr. Josef Burian. Uvažuje Jiří Sahula. Také tato práce jest velice zajímavá. Autor dokazuje oslavovatelům Husovým, že liberálové mají málo práva Husa pro jeho svobomyslnost velebiti. Praví z učení Husova, že Hus měl náboženství za klenot nejvzácnější, milovati Boha nade všecko byl mu zákon nejprvnější. Nevěrci jsou mu lidmi nejzvrhlejšími. Vrchnost ať nutí lid mocí k ostříhání příkazů náboženských a ať mrská provinilce proti VI. přikázání Božímu; zmatené lidi má vrchnost nutit k večeři Páně. Kněžstvo ať jest svěřeno pouty laického poručenství a církvi ať se spoutají ruce poručnictvím státu. Jaké toto učení mělo děsné následky, ukazuje Sahula na kališnických kněžích, kteří byli otroky šlechty. Hus je proti heslu: »víra jako víra« a dovoluje víru hájiti mečem. Přecházeje k přemrštěnému a bludnému učení Husovu o těžkém, smrtelném hříchu, ukazuje Jiří Sahula, jak tvrdé je toto učení Husovo a jaký zmatek by mělo v životě občanském, kdyby se ujalo.

Všecko toto učení čelí proti modernímu liberalismu. Jediné v tom se Hus s nynějšími liberály shoduje, že bouřil proti papeži a hierarchii vůbec. Ale i tato revoluce, dokládá autor, měla jiný účel, než útoky moderního liberalismu. Hus zajisté nechtěl tím způsobem zavésti nějakou úplnou náboženskou zvůli. Vždyť vlastně nechtěl státi mimo církev, ač o to stál, aby se církev jeho nerozmyslným výstřednostem poddala. Pěknou tuto brožuru z plna srdce doporučujeme. — »Slova pravdy« jsou za 72 h ročně, jednotlivý sešit 4 h. Redakce a administrace jest: Praha VI.-90.

Tomáš Škrdle.

»Zlaté lístky« a »Zlaté klasy«. Správa »Zlaté Knihy« čili »Dědictví sv. Ludmily« v Písku rozesílá údům spolkovým letošní podílné knihy: »Zlaté lístky« (pro dítky do 12. roku) a »Zlaté klasy« (pro mládež dospělejší). Obojí knihy jsou obrázkové. — Každé dítko obdrží hned při zápisu vkusný diplom. — Za vklad 2 K dostávati bude úd po 1 knize po 4 léta (mimo to jako premii 1 knihu při zápisu); za vklad 4 K dostávati bude knihy po 12 let; za vklad 6 K od doby zápisu až do 20. svého roku. Kdo zaplatí 2 K, obdrží franko 6 objemných knih »Zl. klasů«. Starší »Zlaté lístky« prodávají se jen dle ceníku. Zakládající člen splácí jednou pro vždy 40 K. — Přihlášky vyřídí a dotazy v nejkratší době zodpoví Správa »Zlaté knihy« v Písku.

»Zlaté lístky« uspořádali: Msgr. Fr. Pech, č. kanovník a děkan, a Josef Šimek v Písku; »Zlaté klasy«: nyní již v Pánu zesnulý profes. Josef Nedvídek.

Do »Zlatých lístků« přispěli literárními příspěvky: K. J. Zákoucký, L. Grossmannová-Brodská, A. B. Šťastný, Frant. Hurt, některé práce jsou nepodepsané. Literárních příspěvků je celkem 9. Příběhy mají účelem vésti malé čtenáře k dobru a ctnosti a jsou vzaty většinou z přírody; některé jsou vážné, jiné žertovné; článek L. Grossmannové-Brodské poučuje malé dívky o černém bezu a bezinkách, k čemu jsou a jak se připravují. V povídkách a vypravováních tepe se vypínavost bohatých oproti chudým, kárá se vrtkavost a nestálost a velebí se láska k rodičům, k spolužákům, útrpnost k sirotkům, skromnost, poctivost, přičinlivost a jiné ctnosti. Povídky a vypravování jsou krátká, sloh dětskému věku přiměřený, tendence všude ušlechtilá, i jsme toho názoru, že »Zlaté lístky« svému účelu dobře poslouží.

»*Zlaté klasy*« mají letos pouze dvě práce. První jest: »Blahoslav. Anežka Přemyslovna, vzor dívek českých«, od Dra. V. Pavlíka. »Život a působení blah. Anežky vypsán jest nadšeně, vzletně, zbožně a vroucně. Druhá: »Zvoníčkova schovanka«, povídka od učitelky Sab. Heybergerové. Nemýlíme-li se, měli jsme již příležitost, probírajíce se ve dřívějších »Zlatých klasech«, vychovatelský talent

slečny učitelky pochváliti; nyní to činíme opět, neboť snesla v povídce pro dospělejší dívky tolik mravných poučení a náboženských povzbuzení a vůbec vypravila práci svoji tak krásně, že jí musíme vzdáti všechnu chválu. — Vizme kratický obsah:

Kostelník Zvoníček, když ráno odzvonil klekání, nalezl u oltáře pohozené děvčátko s ceduličkou, že se jmenuje Verunka. Manželé kostelníkovi vzali dítko za své a něžně je vychovali. Krásný, spokojený život této rodiny vylíčila spisovatelka mistrným pérem. Ale umřela kostelnice, umřel i kostelník a přihlásivší se matka Verunčina musila zpět do polepšovny. Verunky se nechtěl v obci nikdo ujati, i vzal ji k sobě starosta obce Jančík a Verunka stala se pravou rukou jeho ženy. Byla svědomitá, pracovitá, ale právě proto od chasy nenáviděna. Pro svoji matku byla i v obci v opovržení a nejvíce ji pronásledovala selka Kačírková a její rozmazlená dcera Bětka. Ba, konečně byla obviněna i z krádeže, nebo starostovi ztratil se zlatý řetízek od hodinek a starostové zlaté náušnice. Zde dostupuje děj povídky svého vrchole — Verunka je na pokraji zoufalství — utíká k soše sv. Jana Nep., ochrance cti a dobrého jména. Zde ji nalezne sedlák Vácha, mladý vdovec, a když se vysvětlí, že starostovy skvosty ukradly straky, a skvosty ty že jsou v jejich hnízdě nalezeny, vrací se Verunce ohrozená čest a Vácha ji pojme za manželku.

V povídce vítězí zbožnost, ctnost, přičinlivost a pokořena jest pýcha dcery Kačírkovy, Běty, která očekávala, že sama na Váchův statek zasedne. Povídka ta má vůbec veliký mravní význam, pěkně se čte a na srdce dospělých dívek bude zdárně působiti.

»Zlaté lístky« a »Zlaté klasy« vůbec všeobecně doporučujeme přízni všech katolíků. Je to krásný a užitečný podnik! V čele stojí Msgr. Fr. Pech, biskupský vikář v Písku, náš otcovský příznivec, ochrance a povzbuzovatel v dobrých i zlých dobách našeho družstva. Doporučujíce z přesvědčení dílo, jemuž on v čele stojí, jsme šťastni, že mu tímto aspoň způsobem můžeme prokázati svoji vděčnost.

Tomáš Škrdle.

Jak náboženské vyznání působí na mravnost. Dle údajů statistických. Napsal *P. J. A. Krose T. J.* České autorisované vydání. (Vzděl. knihovna katol. sv. XXV. Praha, 1902. Nákl. Cyrillometh. knihtiskárny. Stran 92. Cena 1 K.) — Spisek nad míru zajímavý a důležitý. Splnila se na protestantech slova Páně: kdo se povyšuje, bude ponížen. Neustálé pohany, jimiž zasypávají nás katolíky protestanté, vyčítajíce nám »mravní inferioritu«, vyvolaly konečně obranu, která ovšem protestantům velice bude nemila. P. Krose dokázal čísly, že právě u protestantů patrna je mravní inferiorita. Kdo ostatně mohl z blízka pozorovati život protestantů, zvláště tvoří-li většinu obyvatelstva, nebude touto statistikou překvapen. Dobře však praví spisovatel: nechceme proto pohrdati jinověrci, pouze se bráníme proti nespravedlivým útokům. Spisovatel pojal v úvahu: nemanž. porody, zločinnost, sebevraždy a rozvody. Obšírněji obsah uváděti nebudeme, jsouce přesvědčeni, že každý vzdělanec, ať přítel náš nebo protivník knihu samu čísti by měl. Pro redakce protestantských, socialistických a liberálních časopisů měl by ji některý katolický mecenáš zakoupiti a jim darovati. *L. † il.*

Český kníže Břetislav I. Napsal prof. *Franť. Klíma.* (Otisk z výroční zprávy c. k. real. a vyš. gymn. v Příbrami za rok 1901 a 1902.) V Příbrami, 1902. Stran 30. — Cílem Břetislavovým bylo zříditi »samostatný, na říši německé ani politicky ani církevně nezávislý stát slovanský.« Na to měl Břetislav plán dobře promyšlený. První krok se zdařil; výprava do Polska skončila vítězstvím. Než přece nebylo dopřáno českému knížeti snahu odvážnou uskutečniti; po památném vítězství nad vojskem německým (u Brodku 1040) nemohl se Břetislav německé přesile ubrániti a přijal od krále Jindřicha III. zemi českou v léno a zavázal se k rozmanitým povinnostem vasalským. To p. spisovatel vytýká důrazněji, než se dosud dělo (po příkladě Palackého a Tomka). S tou pravdou třeba se smířiti. Ovšem byl ten poměr volnější než u přímých vasalů německých. Pan spisovatel užil k své práci hojných pramenů a rozdílná mínění historiků opatrně oceňuje. Zmiňujeme se o této monografii, aby nezůstala utajena těm, kdo staršími dějinami českými se obírají. *L. † h.*

Kázaní na všecky neděle a zasvěcené svátky církevního roku, jakož i na veliký pátek a na den dušiček. Sepsal *Klement Markrab.* S povolením představených. V Brně. 1902. Nákladem Benedikt. knihtiskárny. Stran 558. Cena 4 K. — Pilný a chvalně známý homiletický spisovatel odevzdává českému kněžstvu novou sbírku duchovních řečí jako pomůcku pro úřad kazatelský. O nové sbírce připomíná p. spisovatel výslovně: »Kázaní obsažená v této (6.) sbírce mých prací homiletických jsou veskrz nová a původní. Nebylať uveřejněna posud v žádné z mých

sbírek předešlých ani v žádném časopise.« Ve sbírce probrán celý život křesťanský s jeho povinnostmi náboženskými i mravními. Themata známá podávají se většinou v novém rouše a s jiného stanoviska (na př. kázaní »o víře«). Často setkáváme se s látkou novou a časovou (na př. o příčinách podvodu, odpadlictví, o četbě, o pokroku, o svobodě svědomí atd.) Rozdělení bývá zpravidla přesné, přehledné a látku vyčerpává. Pan spisovatel dbá toho, aby jeho výklady se srovnávaly a potvrzovaly slovy Písma. Řeč je správná a výběr látky bohatý. Přibyla homiletické literatuře sbírka dobrá a doufáme, že nikoho nezklameme, sbírku tuto kazatelům upřímně doporučujíce. Pan spisovatel mohl letos při svých šedesátých narozeninách zajisté s uspokojením popatřiti na činnost svého života. U Boha ovšem odměna zasloužená je schována. *L. † st.*

Pravost, neporušenost, věrohodnost a příslušná vážnost knih novozákonních vůbec, evangelií pak zvlášť. Šest řečí, které v universitní extensi r. 1901 měl *Dr. Jan Lad. Sýkora.* (Vzdělávací knihovna katolická. Svazek XXIV. Praha, 1902. Nákl. V. Kotrby. Stran 156. Cena 1 K 60 h.) — Odpůrci zjeveného náboženství neustávají útočiti na posvátné knihy křesťanské, domnívajíce se, že tím Kristovo učení podvráceno a zničeno bude, dokáže-li se, že knihy novozákonné povstaly mnohem později, než se udává, že obsahují smyšlenky, že jsou porušeny a pod. Je to hlavně zásluha racionalistické theologie protestantské (nejnověji Harnack), že takové bezpraví Písmu se děje. Do širších vrstev vniká tento blud poslední dobou spisy Haecklovými, z nichž i české listy socialistické čerpají. Bylo tedy třeba, aby povolaný učenec i u nás promluvil a vzdělanější čtenáře o celé otázce poučil. Nebude výmluvy a spis jistě k utvrzení víry přispěje. Obsah spisu naznačen již obšírným názvem. Důkazy jsou nezvratné, vesměs fakty a logickými, rozumovými důvody podepřené. Řeč jasná i správná. Na knihu sečtělejších čtenářů upozorňujeme. *L. † a.*

Básnické jaro 1902 s příšpěvky Karla Babánka, V. C. Banjoma, Otakara Březiny, Elišky Bulířové, Emila J. Čeňka, Viktora Dyka, Leona Freymutha, Františka Gelnera, Romana Haška, Josefa Holého, Zdeňka Levína, Maxe Lederera, Jiřího Karáska ze Lvovic, Václava Máchy, M. B. Maříka, Josefa Müldnera, Jana Opolského, Josefa Pavlíčka, Zdeňka M. Radimovického, Pavla Skřivana, Františka Soldana, Jakuba Steina, Zdeňka Tlamicha, Adolfa Velhartického, Q. M. Vyskočila, Heřmana Zeise, Svata Zelenky a (překladem) Camilla Hoffmanna. (Sešit 8. Moderní Revue, květen 1902, nebo svazek XIII. č. 92.) — Tedy básnického »potěru« dost a dost, jen že: multiplicasti gentem, sed non laetitiam. A jako by se byli (až na veleskrovné výjimky) u jednoho mistra vyučili . . . Tak chudý dosud myšlenkový obsah! V »Čase« mluvili onehdy (č. 168) o sbírce »Z nejmladších.« (Básnický almanach. Příspěvky, dotazy přijímá Josef Haser-Písecký, učitel v Bavorově 60 h.) A co kritik o této sbírce (»Z nejmladších«) pověděl, dalo by se bez mála říci také o »Básnickém jaře« Moderní Revue. »Jedni« (praví kritik v Čase) mluví o chabosti, mrtvé mdlobě a stagnaci, z níž volají po revoltách a vášních nebo z níž se utěšují jedovatým prý vztekem. (Lze říci o básních: Tak bylo včera, Dát nový život, Z chvil intimních bolestí, V soumraku, V těch verších parfum, Vzrušení, Nokturno, Píseň, Gladiator, Tři večery, Naposled, Evangelium stesku, Kadence . . .) Druzí hrají si na nemravné, koketují pohlavními zkušenostmi a vyzývají s okázalou smělostí k rouhavému hřešení. (Z básnického Jara čísla: Puberta, Já miluji ženy, In vino veritas, Nač mluvit ještě, Ty bílé dlaně, Nové cesty, Město . . .) Třetí píší písničky prostonárodního tonu o hospodářích prohánějících kravičky, o Andulkách mlynářovic, o vranách nosících děti. (Takových v naší sbírce není.) Čtvrtí rozjímají frasovitě nad klopotnou prací havířů nebo nad kyklopím ruchem dílen. (Tak trochu: Tragedie, Selská Píseň.) Pátí buď ironicky buď unyle buď zbožně opěvají své efemerní lásky z parků, tanečních hodin a ochotnických divadel. (Úpadek, Resultát, Dostaveníčko, Motiv cynický, Z výletu, Na staré thema, Finale . .) Šestí reklamují člověcká práva pro ženu nebo vrní nad lenivým, zhnilým životem, k němuž jest odsouzena. (Tak nějak: Háj Mylittin, Zpověď, Z dona Juana . .) Ovšem ale třeba říci, že jsou v Moderní Revui básníci sečtělí a že jsou jejich verše z pravidla obratné a plynné. Redakce »Básnického Jara« měla jistě dobrou vůli, ale zklamala se velice. *L. † k.*

Dobrá kniha pro vychovatele a rodiče. 1902. V Místku. Tiskem knihtiskárny J. Orel. Cena 2 K. — Pilný pracovník v asketické literatuře, P. Angelus Lubojacký, jehož spisů velká řada zdobí tak mnohou knihovnu, ač nepodepsán na této nové knize, přece se jen prozrazuje jako autor její. Na 336 tiskových stránkách v 41 kapitolách podává jako »náboženský, po výtce katolický Knigge« lidem dobré vůle návod k vypěstění pravého života křesťanského v rodinách a vůbec v celé lidské společnosti. Uvádíme jen názvy některých stati, jež psány populárně

a zajímavě opírají se o katolickou morálku, na ukázku: »O vychování. Povaha lidská. O četbě. Skrytý jed. O zaměstnání lidském. O letorách. O sebevládě. O zásadách. Pravidla k vychování mládeže. O dozoru. O základech života. Rodiče a škola. Zasvěcení se sv. Josefu. O záhubnosti špatného tisku. Řád domácí na ústavu« atd. Za motto má Smilesova slova: »Život, věnovaný prospěchu jiných, je radostný, plný naděje a požehnání: život sobecký, lačnící stále po věcech světa je plný úzkosti a sklamání.« Tímto druhým způsobem nyní vychovává svět, a proto jest všeobecný nářek, že nemáme ušlechtilých, obětavých povah, že je všecko sobecké a svůj zisk hledající, a co zisku mu nenese, to pro něho neexistuje, povahy to zaprodajné, nízké. Za základ dobrého vychování pokládá právem autor — náboženství, což rozebírá s praktickým návodem v celém svém spisu. Neméně nadšeně promlouvá o pravé lásce k vlasti a mateřské řeči: »První slovo mateřské tobě jest největší památka na rodiče tvé; trvá po celý život co svatá vzpomínka na roditele tvé. Zákon Boží, zákon přírody a vděčnost přirozená velí nám milovati a cíti mluvu mateřskou. Každá řeč, tedy i náš národ ať chválí Hospodina.« Spis P. Angela Lubojackého jest vskutku »dobrou knihou«, v níž by měl náš český lid hojně čísti. Velice dobře se hodí za dárek mládeži i dospělým. Kéž všude rozšířena přinese zdárné ovoce! Autor vydal ji svým nákladem, a proto nutno objednati ji adresou: P. Angelus Lubojacký ve Frýdku, Slezsko.

Vlastimil Hálek.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Po celé léto proudily nesčetné davy poutníků z nejvzdálenějších končin světa ke skále Petrově. Bylo by příliš dlouhé, vypočítávati každou jednotlivou výpravu věrných katolíků; zmíníme se jen o některých. Svatý Otec přijal mezi jinými i deputaci Maronitů, národa asi půl milionu duší čítajícího, a slyšel s radostí, že slavili jeho jubileum. Zvláště živý zájem bylo znáti na sv. Otci, když mu Monsig. Dels, arcibiskup z Beyronthu, líčil, jak úchvatný byl pohled na radostné ohně, plápolající na vysočinách libanonských; vypravoval sv. Otci o misiích otců Lazaristů, Jesuitů, Františkánů a Kapucínů mezi Maronity a o svém slyšení u sultána v Cařihradě, který se na sv. Otce vyptával do podrobna a uložil mu, aby jeho blahopřání v Římě vyřídil. Římský spolek pro zájmy katolické vyčastoval na počest jubilea papežova 1500 chudých v Belvedérském paláci: U 35 stolů sedělo po 40 i více osobách; římské dámy obsluhovaly. Potom otevřely se brány ostatnímu lidu, jenž přišel, počtem přes čtyřicet tisíc — pozdravit a poctít vznešeného kmeta Vatikánského. Sv. Otec objevil se přesně v 5 hod. 35 m. odpoledne, nesen v lenošce. Přivítal jej nekonečný jásot shromážděného lidu. Papež vystoupil na trůn, a sbor pěti set pěvců zpíval zvláště ke slavnosti složenou kantátu; potom udělil všemu lidu apoštolské požehnání. — V Klementinském sále přijal Lev XIII. poutníky ze Severní Ameriky, počtem přes 200. Promluvil ke shromáždění a udělil všem požehnání. Hned po nich přijal Jeho Svatost knížete Indů a jeho družinu, v níž byli: Ray Bahadur Gagan Chandra Ray, Pundary Kakslya Mukeyi, Nolni Praksk Gangoli, Talahdi Chunder Mukey. (Za úplnou správnost jmen nemůžeme ručiti, poněvadž Vlaši jmena často komolí.) Kníže, Maharadže Kumar, oděn byl v malebný národní kroj; družina v černém saloním úboru s bílým turbanem na hlavě. Kníže přijat byl první a odevzdal darem ryzí zlato a některá vzácná koření; potom představil sv. Otci svou družinu. Po skončeném slyšení odebrali se Indové k Jeho Em. státnímu sekretáři kardinálu Rampollovi. — Také letos v den sv. apoštolů Petra a Pavla ražena byla obvyklá medaille ve zlatě, stříbře a bronzu. Nese obraz Jeho Svatosti, oděného v pluviál a v tiáře, kolem čte se: Leo XIII. Pont. Max. An. XXV. Na druhé straně je kníže sv. apoštolů na katedře sedící, v pravici má klíče, v levici knihu s nápisem: Et. Super. Hanc. Petram Aedificabo. Ecelesiam. Meam. — Španělská vévodkyně de Villa Hermosa poslala sv. Otci zvláštní dar. Patří ji totiž historicky památný zámek Xavier, kde se narodil slavný apoštol Indie sv. František Xaverský. Již od nějaké doby zanášela se zbožná dáma myšlénkou, věnovati Bohu historický zámek a dostala od papeže dovolení, že zřízena tam basilika. Vévodkyně dala provésti v masivním stříbře model zámku, věrný do nejmenších podrobností, pravý to stkvost umělecké práce, jemuž se sv. Otec obdivoval. — Zlatotepci Augustu Milanimu v Bologne bylo svěřeno provésti tiaru, jež má býti dána sv. Otci. Koruny budou z nejčist-

šího zlata a váha celé tiary nebude převyšovati jeden kilogram. Ponese poprsí sv. Petra, Pia IX. a Lva XIII. jediných to papežů, kteří dovršili dvacet pět let pontifikátu, a obraz Spasitele jako dobrého pastýře. — Bůh sv. Otce dlouho zachovej! —

Ze Slovenska. Několik jen slov. Nejdříve o tom, kterak uherští hierarchové zapomínají, že mají býti ve službě církve za prvé a ve službě státu teprve, až vykonali službu církevní. Slovenským martyrem je obstarší již kaplan Medvecký. Za to, že loni (1901) o martinských slavnostech přednášel ve valné hromadě »Museálnej slovenskej spoločnosti« o národní písni lidu dětvanského, byl z Krupiny přesazen do hornatého Jestřabí. Letos měli proň vyhlídnutu již nejbídnější slovenskou stanici, ale v poslední chvíli vzpomněli si, že německou farou bude horlivý Slovák více potrestán — a milého Medveckého poslali za kaplana do Velkého Pole mezi Němce. Psal mi z nové své stanice celou jeremiadu — pan biskupský adjutor Havrán (maďarské jméno! ale nomen et omen!) dosáhl svého cíle. Loni naříkli dva nejhorlivější slovenské faráře, Kmeť a Osvalda, že za ruské ruble zakoupili fonograf, kterým Medvecký ve své přednášce reprodukoval některé písně. Oba nařčení hájili se, že za vlastní groše koupili fonograf. Oba jsou příslušníky ostřehomské arcidiecése a J. M. báňskobystřický biskup na ně nemůže, proto veškero jeho odium odnáší Medvecký. Ale došlo také na Osvalda, který byl čestným údem svato-křížského kněžského distrikta: panu adjutorovi Havránovi nemilé membrum honorabile bylo zbaveno svého čestného členství. Pánům distriktuálům napsal odvetou farář Osvald »Priatel'ské slovo«, kterého si věru ani oni ani Havrán za rámeček nedají. Maďarský vysoký klerus je tak rozhořčen na Slováky, že Spiragův výklad katechismu prohlásil panslávským, ačkoliv jej trutnovský katecheta sepsal německy! Co nevidět nebude dovoleno ani maďarských ani německých spisů náboženských překládati do slovenčiny. Překlad Spiragova katechismu vydal »Spolok sv. Vojtěcha v Trnavě. Košický biskup Bubies (Bubič, maďarské jméno!) zakázal klerikům svého semináře učiti se v prázdných chvílích slovensky a přistupovati za členy ke spolku sv. Vojtěcha v Trnavě, ač spolek ten má účelem jedině podporu katolické literatury slovenské. Rožnavský biskup Ivánkovics je na vlas podoben Bubičovi. Oba pastýřskými listy zakazují podpory »Katolických Novin« Kollárových, oba horlí pro maďarisaci slovenských kostelův a škol konfesionelních. Katolická věc slovenská má mnoho nepřátel, mnoho odpůrcův, ale málo podpůrcův; hlavně mecaenů není. Dovídáme se z úst věrohodných, že Kollárovy »Katolicke Noviny« od nového roku zaniknou — protože není hmotné podpory. Zájmy katolické církve budou v Uhrách nemálo poškozeny soustavnou maďarisací, neboť protestanti jsou volnější katolíkův a jejich pastoři s velikým zájmem i netajenou radostí sledují v Cislajtanii šířené heslo »Los von Rom.« — Věřte mi, velebný pane redaktore i laskavé čtenářstvo, že s bolestí píši o těchto věcech. Ale nemohu jich zamlčeti, když všecky katolicismu nepřátelské listy je již přemlely. A vše to je svatá pravda, ani slova není vylháno lidmi nepřátelskými! Maďaronské choutky kleru uherského staví maďarisační zájmy vysoko nad interesy církevní! Horlivý katolický kněz moravský, s poměry uherskými dobře obeznámený, řekl mi v soukromé rozmluvě, že na smích je v Uhrách veškero zřízení církevní — a nepřeháněl. — S nemalým hlukem oslavili Maďaři paměť stých narozenin Ludvíka Košuta. Slováci se oslavných slavností nesúčastnili. Řečníci slavnostní volali slávu Košutovi a hned vedle uherskému králi! Jak se to rýmuje? Vždyť Kossuth Lájos r. 1848 prohlásil rod habsbursko-lothrinský zbavena uherského trůnu? Všecka maďarská a zmaďarisovaná města byla illuminována. Dru. Hálkovi, lékaři v Čači, synu českého básníka Vítězslava Hálka, vytloukla luza okna, neosvětlena. Maďarská národní liga poslala po zvláštním poslu prapor příslušníkům mongolského plemene vystěhovalým do Ameriky. Američtí maďaři natropili hluku, vyzvali rakousko-uherského konsula v New-Yorku, aby generála s praporem uvítali, uchystali vítací slavnosti. Ale Slováci američtí zkazili jim radost. Na základě pověstí, které maďarští emigranti roztrousili, podali k vládě spojených států memorial, v němž vylíčena byla věc jako politická provokace. Vláda zakázala uvítání, prapor vycelila (verzollen!) 240 dollary, vycelila 16 dollary (1 doll. = 4 K 99 h) magnátskou uniformu praporečníkovu. Ukázalo se, že doručitel praporu není generálem, ale tanečním mistrem! Jmenuje se Zseni, původně slul Grünwald a je žid. Tím byli ovšem Maďaři američtí kompromitováni. — V poutnickém místě Šaštíně prodává potravní spolek kolínskou cikorii. Toho všiml si maďarský tisk a prokázal českému výrobku dobrý skutek reklamou: vyhlásil šaštínský konsumný spolek za vlasti zrádný, který se musí zničit. — V Holiči byl v lékárně český magistr Tichý. Maďarské úřady vyšetřovaly jej pro panslavismus, ale nic se mu nedokázalo. Aby však nekazil maďarisační práce, nařídil slúžný (asi náš okresní hejtman) lékárníkovi, aby si opatřil provisora znajícího maďarsky — a Tichý opustil Holič, čímž stát uherský

je spasen. — Na Maděrově obchodní škole v Novém Městě Pražském počalo se letos vyučovati také maďarčině. By! k tomu nejvyšší čas. Slovensko můžeme spasiti jenom obchodně — a k tomu se bez maďarčiny neobejdeme. Vivat sequens. — Ministr osvěty Vlassics vydal nařízení, že každá obecná (elementární) škola musí míti maďarskou žákovskou knižnici, do níž spisy schválí ministerstvo! Má to býti nový krok maďarisační. — Spolek sv. Vojtěcha, podobný našim dědictvím, měl valnou hromadu. Líbí se nám z výroční zprávy, že prodalo se za poslední spolkový správní rok za 41.347 K slovenských nákladem spolku vydaných knih. Slovenské knihy jsou proti našim velmi laciné, číslo toto tedy jest potěšitelné. — V nitránské stolici ustavila se komise ke studiu národnostní otázky. Jo to eufemistické jméno pro spolek, který má míti zřetel k maďarisaci krajiny. — Příště více. Ve Val. Klobúcích na den sv. Václava l. P. 1902. *Frant. Václ. Peřinka.*

Pryč s coelibátem! Napsal kněz JUDr. Frant. *Iška.* Praha, 1902. Stran 32. Cena 50 h. — Že pan Iška je nejméně povolán psáti o celibátu, přisvědčí každý, kdo zná tohoto nešťastného kněze minulost i přítomnost. Když už svým příkladem stal se mnohým kamenem úrazu, neměl by aspoň tiskem dávat pohoršení. Vždyť přece ví, že bude mu za všecko jednou odpovídati. Psáti proti celibátu je velmi těžko tomu, kdo smýšlí vážně a upřímně, naproti tomu jest velice lehko psáti způsobem frivolním. Dostačí chytit kněze, jenž celibát porušil a jeho hříchy nejčernějšími nebo nejkřiklavějšími barvami vylíčit a celibát jest — odsouzen. Ne tak, drazí páni, — vezměte kněze službě Boží cele odevzdaného, pozorujte jeho působení, jeho lásku k Bohu a k bližnímu, — a řeknete: tak jedině jest důstojno a slušno, aby se Bohu sloužilo. — Pan Iška slova, pro celibát svědčící, velmi opatrně obešel, a mluví — o stavu manželském, — jako by někdo proti řádnému manželství něco namítal. Pokud se věci týče, nemůžeme znova opakovat, co už mnohokrát na obranu celibátu napsáno. (Viz také letošní »Hlídku.«) Spisovateli přejeme, aby se již poznal a ze svého poblouzení probudil. *L. † n.*

Žapanský tisk, hlavně novinářství. Pokrok, jejž Žapansko v nejnovější době bylo učinilo, takže směle ruku podává světovým velmocím, vyhrožujíc tytýž i Rusku, přičítají znalci mimo jiné zvláště *tisku*, jenž se od let šedesátých podivuhodně rozmohl v žaponské říši. Zajímavé detaily dává k tomu *Maurice Courant* v časopise »Journal Asiatique«, La Presse Periodique Japonaise, z něhož toto sdělujeme: Před válkami občanskými, jež konečně Žaponsku k rozkvětu pomohly, nebylo v celé námořsko-ostrovní říši do roku 1860 ani jediných novin. Teprve roku 1862 vyšly první žaponské noviny pod názvem »Zprávy z Batavie«, prozrazujíce vliv holandský. Dle dávných smluv těšilo se totiž Holandsko z té zvláštní v Žaponsku výsady, že každý kapitán holandský, jenž přistál ve přístavu Nangasaki, podával tamnímu žaponskému guvernéru »officielní« správu o Evropě . . . . Po »Zprávách z Betavie« začal vycházeti »Žaponský Moniteur« a brzo za ním objevily se »Novosti z celého světa.« Roku 1867 přibyly »Lidové Noviny«, »Mezinárodní Noviny« a »Různé zprávy«. Nepokoje, v nichž tehdy Žaponsko trávilo, nedovolovaly správcům veřejné moci, aby novinářství věnovali potřebnou péči. Jakmile však zjednán byl v říši pořádek, chopily se vládní ruce rázně tisku a zatáčely zle s novinami sobě nepřátelskými. »Uvažujíce o tom«, tak zněl císařský výnos z roku, »že veřejné listy, jež od několika let u nás vycházejí, mezi lid lživé zprávy dávají a nevědomé masy proti nám štvou«, poroučíme, aby každý list zjednal si úřední dovolení, chce-li v zemi naší vycházeti. V letech následujících vydán tiskový zákon, jímž novinářství a censura jeho pevně stanovena. Zákon z roku 1887 má 37 vážných ustanovení, jichž šetřiti třeba redaktorům. Nejdůležitějším ustanovením jeho jest, že čtrnáct dní před vyjitím musí vládním orgánům oznámiti redaktor a vydavatel listu své právé jméno; vedle toho musí složiti kauci od 800—2500 franků v a každé číslo musí býti v čas vládní censuře předloženo k prohlédnutí. Ministerstvo vnitra a soudní úřady mají veliká práva, jedná-li se o potlačení nebo zastavení některého listu. Rázná opatření ze strany vlády nikterak nezbrzdila vývoje tiskového a novinářského, poněvadž odpovědní redaktoři, vědouce, že s vládou není žertu, zařídili se dle toho a propluli šťastně úskalím Scylly a Charibdy vládní, nabývajíce právě proto každodenně víc a více půdy v národě. Na světové výstavě Pařížské v roce 1878 bylo již *63* žaponských v Tokin vycházejících novin veřejně vyloženo, z nichž k nejhlavnějším sluší čítati »Denní Noviny«, »Poštovské Noviny«, »Novíny z provincií«. V letech osmdesátých snažily se Žaponci napodobiti novinářství Evropské vnitřní i zevnitřní úpravou, a dnes třeba vyznati, že veliké denníky žaponské úplně dle evropských vzorů jsou vedeny a zařízeny, majíce vedle poučných úvodních a domácích vnitrozemských zpráv všecky zprávy světové, tedy: politiku, umění, vědu, bursu, literaturu atd. v každém čísle čestně zastoupeny, takže skutečně vše potřebné a nové žaponskému

člověku podávají. V některých věcech novinářství žaponské i předstihuje novinářství Evropské; jsoutě v Žaponsku listy, jež denně dvakrát, třikrát ba i čtyřikráte zvláštní dodatky k ranním zprávám vydávají, aby »nejnovější« zprávy čtenářstvo v čas zvědělo. Za války čínsko-žaponské vycházely hlavní listy denně i pětkrát s takovými »dodatky«. Odběratelé »vládního oznamovatele« dostávají vedle novin i stenografické zprávy obou komor a správy policejního úřadu Tokijského! Cena jednotlivých listů — i největších — jest velmi mírná, čtvrtročně předplácívá se asi 2 franky. Láci takovou umožňuje vydavatelům přečetné platící odběratelstvo. I v tom jsou tedy Žaponci dále před námi Evropany, kdež ceny novin poměrně jsou velice značné, a kdež předplatitelův a řádných doplatitelů není nazbyt, ač nedoplatitelů všude každé noviny a časopisy mají dost, jak viděti z upomínání, upozorňování a vyhrožování, jichž listy naše (zvláště *české*) nebývají prosty.

Žaponské noviny vyznamenávají se před mnohými »moderními« evropskými *obecným a všestrannym obsahem*, nespokojujíce se jen sensačními zprávami a politickými úvahami, ale pěstujíce vědu a vzdělání lidové v nejširším slov těch smyslu, takže lid skutečně vyučují, vzdělávají. V hlavních žaponských novinách najde čtenář systematická pojednání dějepisná, filosofická, náboženská atd.

S novinářstvím stejnou měrou přibývá Žaponcům i *časopisectva*, a to ze všech oborů lidského vědění a umění. Náš auktor vypočítává přes 180 různých žaponských časopisů. Šest časopisů věnováno jest výhradně *ženské otázce*. Části literární a umělecké všude dává se náležitá péče. Jak rapidně přibývalo novin a časopisů žaponských, možno poznati z následující přehledné tabulky (úředni):

V roce 1889 bylo 467 novin a časopisů, 1890 716 novin a časop., 1891 766 novin a časop., 1892 792 novin a časopisů. Z listů zde jmenovaných připadá na Tokijskou provincii nejméně než 647. Jak úžasná to práce asi ve 30 letech! Žaponci jsou dnes také dobře, ba snad lépe (o mnohých věcech) spravováni jako domýšliví Evropané, a půjdou-li vývojové záležitosti v nejmladší světové veleříši příštích 30 let tak rychle v před, jako šly v uplynulých 30 letech, předstihne Žaponsko své evropské učitele! Jaké to vše vezme konce, nelze dnes předvídati, — ale nepřátelství čínsko-žaponské nebude věčně trvati, a obrátí-li se lístek, může pokroková Evropa jednoho dne uslyšeti divné řeči z dálné Asie, jíž Žaponsko postaví se včelo! Politicky i národohospodářsky přibývá Žaponcům neustále moci i chuti, aby převzali vedení Asie!

Takořka mimoděk vtírá se otázka: Proč podobného rozkvětu nedosahuje novinářstvo a časopisectvo v jiných zemích? Proč tisk *otravuje* v kulturní staré Evropě celé třídy obyvatelstva a proč zdržuje »vládní stroj?« Patrně proto, že si nepočínají vedoucí tamní kruhy v tiskových záležitostech po žaponsku!

Jak katolický Němec — kněz — píše o Češích? — Nedávno vyšla kniha pod názvem »Letzte Fahrten«, Errinerrungen von Heinrich Hausjakob, Verlag von Ad. Bonz & Comp. Stuttgart. Jindř. Hausjakob, farář v Badensku, jest proslavený katolický spisovatel. Ježto nejsme zvyklí slýchať od Němců příznivý o nás úsudek, proto milým nám jest, když přece někdo přátelská slova o nás pronese. Hausjakob v knize uvedené líčí poměry rakouské a podotýkaje, že Čechové se svými požadavky jsou v právu, dodává, že jest přítelem Čechů zvláště od té doby, kdy přečetl Palackého dějiny české a se přesvědčil, kterak Čechové jsou národem, jehož dějiny měřiti se mohou s dějinami každého znamenitého národa. Potom píše doslovně: »Zkrátka, Čechové mají, jakožto národ, tak slavné a čestné dějiny za sebou, jako jejich sousedé a smějí se tudíž stejným právem, jako tito cítit národem. A v době, jakou naše jest, kdy všude se klade důraz na národnost, smějí Čechové rovněž vystoupiti a říci: »I my zrozeni jsme v Arkadii a tak dobře národem jako Uhři a Němci. Proto si nedáme spílati, nedáme se odstrkovati tam, kde třeba se odvolávati na národnost. Dále uznává rovnoprávnost Slovanů v Rakousku vůbec a jazykovou rovnoprávnost českého jazyka zvlášť, a diví se vzteku Všeněmců proti Badeniovým jazykovým nařízením. *Jos. Herzig.*

»Příhody studentovy na cestách« »č. 89. Pokladnice mládeže«. V knížečce této sestavil p. učitel J. Basl příhody, kterých zažil na cestě, kterou jako mladý student pěšky konal z Prahy na Rujanu. Pan spisovatel poutavě líčí cestu svou, popisuje krajiny jimiž kráčel, líčení protkáno je i daty dějepisnými. Knížečkou touto dobře je posloužiti mládeži; knížečka ta poskytne mládeži i zábavu i poučení a protož ji doporoučíme. *B. Jiráček.*

Z polských niv. V knihovně »Arcydziel polskich i obcych (cizích) pisarzy«, kterou pro školu pořádají přední badatelé a kritikové polští, a vydává knihkupec Feliks West v Brodech, vyšly dosud tyto spisy: »Mazepa« od Julia Slowackého a »Odprawa postów greckich« od Jana Kochanowského. Obě díla opatřil úvodem a vysvětlivkami prof. Kazimierz Zimmermann. Tuto práci možno nazvati vzorem

popularisování arciděl. V úvodu mluví o původu těchto děl, o půdě, kde se odehrával děj, jakož i o dějinách dob a o formě veršův. — Knihkupec Jan Fiszer ve Varšavě vydal poslední povídku nezapomenutelného předního polského povídkáře Adolfa Dygasinského »Gody życia«, kde nadšeně líčí rodinný život. Toto dílo náleží k nejdokonalejším veškeré činnosti zesnulého. — Kazimierz Laskowski vydal sbírku svých básní uveřejňovaných denně v Kuryeru Warszawském s názvem »Baňki mydlane«. Jsou to prosté básničky beze vší trvalé ceny. — Známý Władysław Bělza vydal antologii polské poesie s názvem »Ojczyzna (vlast) w piésniach poetów polskich« s tímto rozdělením: 1. Polska v úpadku, legie, doba Napoleonova; 2. Doba velkokníže Konstantina a království kongressní; 3. rok 1831; 4. rok 1846—8; 5. rok 1861—3; 6. pro Deo et patria. Vyšla nákladem H. Altenberga. — Ve Varšavě založeny dva nové časopisy pro děti, totiž »Moje pisemko« redakcí Aniely Szycówny a »Biblioteka dla młodzieży«, již vydává advokát dr. Pavel Trzciński. — Adam Krechowiecki dokončil drama »Nowy dzień«, Adolf Walewski napsal novou fantastickou báseň »Kochajmy se« (milujme se). Obě práce byly zadány krakovskému divadlu ku provedení. Tamtéž určeno bylo též tříaktové drama Dagny Przybyszewské »Krucze gniazdo«. — Hrabě Maurycy Zamoyski získal valčík Chopinův dosud nevydaný, napsaný vlastní rukou skladatelovou do alba paní Le-Brunové. Tato skladba bude vydána tiskem a autograf věnován sekci Chopinovově při Towar. muzyczném do její sbírek. — Malíř Czeslaw Jankowski dostal na mezinárodní výstavě v Marseillu velkou cenu (»Grand prix«) za olejový obraz »Dělníka při práce« a za tři menší obrazy. Tento umělec zvítězil nad 700 vystavujícími malíři, většinou Francouzi. — Umělec Stanislaw Wyspiański bude jmenován profesorem pěkných umění a zaujme v ní novou stolici, zřízenou pro dekorační umění. *Fr. Žundálek.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Prodej kalendářů. — V téže ceně jako své kalendáře — tucet za 8 K — budeme prodávati také p. Kotrbovy a Vimperské kalendáře. Dle přání můžeme z těchto trojích kalendářů sestaviti tucty, aby měli čtenáři v obci nebo ve městě různé kalendáře a budeme tyto tucty prodávati rovněž po 8 K. Snížená cena pro členy družstva Vlasť týká se ovšem jenom našeho kalendáře Sv. Vojtěcha, a to jen tehdy, je-li zvlášť objednán, bez spojení s jinými kalendáři. Mimo neděle a svátky, kdy nepracujeme, vyřizujeme všecky objednávky v týž den, kdy nás došly. — Adresa: Administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Sv. Otec Lev XIII. věnoval 100.000 lir k zařízení nové čítárny ve vatikánské bibliothece. — Dne 3. září dosáhl Lev XIII. 24 roků, 6 měsíců a 14 dní svého papežství a tak dospěl k papežování Pia VI., které přežil jen Pius IX., i jest po sv. Petru a Piu IX. třetím nejstarším papežem vůbec. — Papežská slavnost v Pešti, připravovaná ku dni 16. října na oslavu 25letého panování Lva XIII., nabude velikého lesku tím, že slavnostní řeč promluví kardinál kníže primas dr. Klaudius Vaszary, kterýž jest, jak známo, přímo klasickým uherským řečníkem.

Dr. Theodor Kohn, kníže arcibiskup Olomucký slaviti bude dne 8. listopadu t. r. 10letou památku svého zvolení za arcibiskupa. Kněžstvo arcidiecése hodlá svému arcipastýři v ten den podati blahopřejnou adresu.

Abrahamoviny. Dne 23. září t. r. bylo tomu 50 let, kdy narodil se v Kejích u Prahy dp. Dr. Rud. Horský, farář na Šárce u sv. Matěje a náš předseda. Redakce »Vlasti«, »Našich Listů« a personál administrační zaslali jubilantu písemné a srdečné blahopřání.

Slovenský spisovatel, Fr. Sasínek, dovršil 9. října t. r. 50 rok svého kněžství. Těší nás, že je zdráv a spokojen a neustále činný pro Boha a národ.

Dar sv. Otci. Msgr. Adami daroval sv. Otci svůj statek v Chieti v Abruzzích, jehož cena obnáší 800.000 lir. Sv. Otec hodlá z tohoto statku zříditi ústav pro vychovávání kazatelů misionářských.

Úsudek o dru. Musilovi. Vídeňský literární časopis Lvovy společnosti přináší článek od odborníka a univ. profesora dra Schäfera o našem badateli dru Musilovi a praví o něm: Musil přináleží k nejznamenitějším badatelům východu naší doby a je za něho uznáván i od protestantských odborníků. Jak známo, je nyní Musil na čtvrté výzkumné cestě v Arabii.

80leté narozeniny slavil 9. října dějepisec Onno Klop; bydlí nyní v Penzingu u Vídně. Narodil se 9. října 1822 v Leera ve Východním Frieslandu, otec

jeho byl kupcem: vybyv gymnasium studoval protestantskou theologii, pak filosofii a stal se, složiv zkoušky, kollaboratorem na gymnasiu v Osnabrücku, kde zůstal až do r. 1859. Napsal tam mnoho dějepisných prací, roku 1866 táhl s králem Jiřím V. do války, pak usadil se ve Vídni. Tam vyučoval arciknížete Františka Ferdinanda, Ottu, vévodu Albrechta Würtemberského dějepisu. Onno Klop je konvertitou; r. 1873 složil vyznání katolické víry a je horlivým spolupracovníkem historicko-politických listů.

Don Davide Albertario. Známý chefredaktor »Osservatore Cattolico« Don Don Davide Albertario zemřel blíže Lecca žaludeční chorobou ve věku 56 let. Albertario odsouzen byl r. 1898 při povstání v Milaně vojenským soudem, ale záhy obdržel milost.

Hrabě Pergen † V Aspangu u Vídně zemřel 63letý hr. Pergen. Náležel ku předákům katolické strany rakouské a byl po nějakou dobu také předsedou bratrstva sv. Michala a jednou také předsedou katolického sjezdu ve Vídni. R. 1888 předvedl rak. katolíky sv. Otci Lvu XIII. a měl k němu jejich jménem skvělou řeč.

Pomník kardinálu Ledóchowskimu. Arcibiskup Stablewski vydal společně s kapitolami v Hnězdně a Poznani provolání ku sbírkám, za něž chce postaviti zvěčnělému kardinálovi Ledóchowskimu důstojný pomník v kathedrále poznaňské.

Benedektini ve Svaté zemi. Doposud mají benediktini tři kláštery ve Svaté zemi. V letech sedmdesátých zakoupili francouzští benediktini zříceniny bývalého třílodního gotického kostela u Latrunu, která je asi 4 hodiny jihovýchodně od Jaffy. Druhý klášter založen emauskými benediktiny, kterým daroval pozemek císař německý Vilém při své návštěvě v Jerusalemě; kostel a klášter se teprve staví na Sionu v samém městě Jerusalemě. Nedávno podařilo se zakoupiti větší pozemek opatu z Monte Cassina v Italii na Olivetské hoře. Vystaví tam klášter, s nímž spojen bude ústav pro mladíky, kteří vychováni budou na katolické kněze syrského obřadu.

Katolički list, chorvátský časopis v Zahřebě, přinesl 4. října t. r. obšírnou zprávu o našem družstvu Vlasť pod názvem: Češko društvo Vlast z péra katechety M. Ettingera. Zpráva vyplňuje 5 sloupců listu. Dp. M. Ettingerovi za tuto lásku srdečně děkujeme.

Vzorná řeholnice-kněžna. Dne 9. června tohoto roku zemřela v dominkánském klášteře ve Vídni-Hackingu stařičká tamější převorka, Mater Raymunda, rozená princezna *Auersperková*. Zesnulá narodila se *v Praze* dne 19. prosince 1820 a žila až do 26 let věku svého v rodném domě, odkudž byla povolána za dvorní dámu Její c. k. Výsosti, arcivévodkyně Žofie, matky nynějšího císaře Františka Josefa I. V domě císařském prožila zesnulá všecky strasti i radosti tehdejších bouřlivých let, jsouc všemi milována a často i různě vyznamenávána. Otřesené zdraví donutilo však oblíbenou kněžnu z domu císařského odebrati se na jih, odkudž, zotavivši se, vrátila se k matce na rodný zámek. Vykonavši cestu do Říma, a prodlevši nějaký čas v Rakousku (ve Vídni), předstoupila kněžna Fríderika — tak se jmenovala zesnulá *křestním* jménem, — jednoho dne před rodinu knížecí, a prohlásila, že se rozhodla opustiti svět a sloužiti Pánu v zátiší klášterním. Všecky domluvy byly marny. Nedlouho potom přijala řeholní roucho sv. Dominika v klášteře dominikánek Augšpurských. Válka prusko-rakouská vypudila však M. Raymundu, — toť její klášterní jméno, — znova do Rakous, kdež na zámku Bürgelsteině dostalo se jí přístřeší. Od té chvíle snila po klášteře dominikánek v Dolních Rakousích a když se jí konečně podařilo ze věna zakoupiti příhodné místo v Hackingu u Vídně, jala se energicky prováděti myšlénku svoji, nedbajíc útrap a obtíží, s nimiž jí činiti bylo, zvláště když zhoubný požár zničil téměř již hotové dílo. Mater Raymunda uměla psáti, prositi a modliti se a důvěřovati v pomoc Boží i lidskou a naděje ji nesklamala. Milodary i z nejvyšších míst — zvláště arcivévodkyně Marie Valerie, — a stále větší počet klášternic umožnily zesnulé, že zřídila při klášteře obecné a měšťanské školy s různými kursy, jakož i pensionát pro výchovu dívek z lepších rodin. Všecko to prospívá utěšeně, a klášter dominikánek Hackinských těší se všestranné oblibě a dobré budoucnosti. Hlavní zásluha o všecko to náleží zesnulé M. Raymundě, jež ve všem dobrým byla příkladem klášternicím i chovankám, vyznamenávajíc se zvláštní prostotou, ponížeností, pracovitostí a obětavostí, kterežto poslední vlastnost přivodila knížecí stařeně nakažlivou nemoc u lože dítěcího; nemoc, jež ušetřila ošetřovaného, však ne ošetřující M. Raymundy. Nová obět charitativního povolání! Oplakávána ode všech, byla pohřbena jako světice! R. I. P.!

Spolky katolických tovaryšů. Generální shromáždění předsedů katolických tovaryšských jednot, které se každých pět let koná, zasedalo v Mohuči. Čestným

předsedou zvolen byl msgr. Schiffer, ústřední předseda spolků katol. tovaryšů v Uhrách. Přítomni byli četní předsedové z Německa, Rakouska, Švýcarska a j. Předmětem porad byla hlavně organisace spolková a vnitřní spolkový život. Jak z referátů vysvítá, založen byl teprve nedávno zvláštní list »Kolpingsblatt«, který v krátké době dosáhl 30.000 odběratelů.

Zpět k Římu. Londýnský arcibiskup kardinál Vaughan dal sestaviti seznam všech konvertitů z církve anglikánské ku katolické za loňský rok 1901. V jediné londýnské arcidiecési napočítáno 1500 konversí, většinou osob z intelligence a vyšších tříd, o 300 více než roku 1900. V diecési sanlfordské, nejmenší v celé Anglii, přestoupilo loňského roku 1300 anglikánů ku katolické církvi. Ve všech katolických diecésích v Anglií a Skotsku bylo 20.000 konversí; značné pak procento všech konvertitů byli anglikanští kněží, kteří přestoupivše, postavení a příjmy své obětovali.

Prvý eucharistický sjezd chorvatsko-slovinský na Trsatě zdařil se skvěle, súčastniloť se ho na 200 kněží. Započal 2. září odpoledne kázaním, zpívanými litaniemi Loretanskými, požehnáním. Po požehnání shromáždil se přítomný klerus do refektáře františkánského kláštera Trsatského, kde jej pozdravil nejprve biskup Seňský A. Maurovič, jakožto Ordinarius Trsatský, a po něm biskup Lublaňský Jeglič. Akklamací zvolen za předsedu Lublaňský gen. vikář prelát Flis. Sv. Otci zaslán od přítomných blahopřejný telegram. Biskupský tajemník Krčský Kliment Bonefačič předčítá zprávu o »Eucharistiji«, t. j. chrvatsko-slovinském orgánu kněží-adoratorů, jenž počal s nemalými obtížemi vycházeti letos na Krku. Farář Rjecký čte rozjímání Kristus v Eucharistiji, Panna Maria a kněz. Po debatě, týkající se výše uvedeného listu, četly se zaslané telegramy, mezi nimiž sluší zejména uvésti pozdrav biskupa Splětského F. Nakiče. Tím pro pokročilou hodinu skončeno. Ve středu, dne 9. t. m. o osmé hodině sloužil pontifikální mši svatou v jazyce staroslovanském biskup Maurovič; po Evangeliu měl srdečnou řeč biskup Lublaňský celou hodinu. Po mši sv. vystavena Nejsv. Svátost k veřejnému uctění. Shromáždění kněží bylo opět v klášteře Františkánském. Tohoto súčastnil se mimo uvedené preláty i arménský arcibiskup Lvovský Theodorovicz. Čtena odpověď sv. Otce na zaslaný telegram. Řečnili dr. Flis o tom, jak prakticky naváděti k uctívání Nejsv. Svátosti (slovinsky) a dr. Pazman o předpodstatnění (hrvatsky). Mezi telegramy došel pozdrav, jímž omlouvá svoji nepřítomnost msgr. Mahnič, biskup Krčský. Následovala debata o tom, aby se žádalo, by kněží mohli (zejména v adventě a postě) adorační hodinu vykonati ve dvou půlhodinách; zároveň ustanoveno, že příští eucharistický sjezd má býti v Lublani. Při společném banketu pronesl přípitek prelát J. Flis, gen. vikář Lublaňský, Jeho Svatosti papeži Lvu XIII. a Jeho Veličenstvu. R. Vučič. kanovník Seňský, nejd. biskupům, jichž slova zejména nejd. hosta arcib. Lvovského mile naladila všecky přítomné. Slavnost skončila velkolepým průvodem s nejsv. Svátostí po belvederu Trsatském a požehnáním.

Uherští katolíci konají od 14. do 17. října v Pešti svůj třetí sjezd. Nejskvělejší jeho událostí bude asi slavnostní řeč kardinála knížete primasa uherského a arcibiskupa ostřihomského Klaudia Vaszaryho, kterouž promluví na oslavu 25letého papežského jubilea Lva XIII. Sjezd konán bude, jako obyčejně, pod protektorátem katolického episkopátu uherského, jehož mnozí členové se již přihlásili, že se ho súčastní. Svolavatelem sjezdu jest hrabě Jan Zíchy ml. Hlavním předmětem jednání bude založiti krejcarový denník katolický. Kdy u nás dočkáme se tak potřebného listu pro náš lid?

Vzdělávací četba katolické mládeže. Vydává Jednota katol. učitelstva v král. Českém. Redaktor Fr. Jelínek, učitel v Maloticích u Kouřimi. Učitelstvu a mládeži doporučení hodné této sbírky vyšlo právě roč. I. číslo 6., v němž redaktor p. Frant. Jelínek vyličuje život patrona země české sv. Václava. Líčení je pěkné. Vzdělavací četba katol. mládeže ukončila tímto číslem I. ročník. Podnik tento těšil se veliké oblibě a jednotlivá čísla bývala mimořádně po 50 a 100 ex. objednávána. Doporučujeme téže přízni i roč. II. — Na »Vzdělávací četbu katol. mládeže« předplácí se ročně 40 h v Administraci družstva Vlasť v Praze-II., čp. 570. (v Žitné ulici).

»Křesťanského Dělníka« vyšlo číslo 3. ročníku I. s tímto obsahem: K řemeslům! Píše T. J. Jiroušek. »Johaneum«, ústav pro vychování, vzdělání a zaopatřování učeníků v Praze. (Pokračování.) Část zábavná: »Jabkářka« z »Polských obrázků« K. Malýho. (Dokončení.) Bludiště v lese. Obrázek ze života; sděluje Fr. Waldmann. (Pokrač.) Žid Mauthner, Z cyklu 10 roků mezi židy. Od Frant. Studyanského. Různé zprávy. — Na »Křesťanského Dělníka« předplácí se ročně 1 K 70 h na adresu p. Frant. Waldmanna, redaktora »Křesť. Dělníka« v Praze-II., čp. 1538

(v »Johanneum«). Doporučujeme vřele tohoto nového zápasníka dobré věci. Zvláště mladý dorost řemeslnický a členové jednot katolických jinochů naleznou v uvedeném listu dobrého přítele i rádce.

Zemský sbor křesťansko-socialní strany českého lidu konal dne 8. října svoji 17. schůzi řízením předsedy dp. dra. Rud. Horského. — Zapisovatel společné rady katolíků českých, pan Jan Kř. Maštalíř, přečetl již sestylisovaný řád společné rady, který sborem vzat byl na vědomí. Řád zaslán bude do Hradce Králové k rukám předsedy smiřovací konference králové-hradecké, načež předseda této konference po dohodnutí se se stranami svolá plenum »Společné rady katolíků českých« a rada tímto aktem vstoupí v život. Širší debatu zabralo navrhování 15 členů a 5 náhradníků do plena společné rady, jakož i 3 členů a 2 náhradníků výboru (užšího sboru) společné rady. Dále vybídl zemský sbor dp. Tom. Škrdle, p. Jana Kř. Maštalíře a red. p. T. J. Jirouška, aby s navrženými členy rady naší strany vstoupili ve vyjednávání, zdaž by navrhované jim mandáty přijali, a jakmile se to uskuteční, aby zemský sbor strany o tom hned uvědomili, by mohl provésti jejich definitivní volbu. Mandát potrvá po tři léta. — Zemskému sboru předložena byla též nejnovější čísla časopisu »Mane« a »Bílého praporu«, kde se dějí stálé útoky a urážky jednotlivých členů sboru i strany. — Zemskému sboru strany předložen sekretářem a přijat tento projev: »Zemský sbor křesťansko-socialní strany českého lidu vzal s uspokojením na vědomí všecky četné projevy souhlasu s jeho jednáním, které ho v poslední době od stoupenců strany došly. Tyto projevy jsou sboru zároveň pobídkou, aby v programovém svém jednání i na dále vytrval a důsledně postupoval.« — Dále sdělil sekretář, že předsedovi družstva sv. Vojtěcha, Jeho Osv. panu Vojt. hr. Schoenbornovi, volbu člena redakční komise »Katol. Listů« redaktora T. J. Jirouška za zemský sbor strany písemně oznámil. — Na konec přihlásili se ku »Křesť. dělníku« mnozí z členů sboru za spolupracovníky literární jeho části. — Tím schůze skončena.

Spolek na zakládání knihoven ve Slezsku konal ve středu 24. září 1902 v místnostech spolkového domu katolických tovaryšů v Opavě valnou hromadu. Zahájil a řídil ji předseda spolku dp. Ant. Suchánek, kaplan z Komárova u Opavy. Přivítal hosty, jichž se letos sešlo 18, a oznámil jim srdečný pozdrav od zakladatele spolku, dp. Jana Vyhlídala, kaplana z Hulína, kterému povolání zabránilo účastniti se této valné hromady. V delší řeči doporučel předseda shromážděným, jakož i správcům knihoven od spolku založených, naváděti své čtenáře k tomu, aby za dlouhých večerů podzimních předčítány byly v rodinách knihy na hlas. Jest to zajisté občerstvení, jehož rodinám našich čtenářů se může dostati, nejšlechetnější. — Dle zprávy jednatelovy rozšířil spolek v posledním roce správním 1185 knih, mimo to rozdal 65 kalendářů a zaplatil rozličným spolkům 20 časopisů za 194 K. — Zvěčnělý vydavatel »Opavského Týdenníku« pan Rudolf Hill odkázal Spolku 4000 K. Dle zprávy pokladniční obnášely příjmy spolku v posledním roce správním 1041 K 13 h a výdaje 939 K 55 h. Je tedy dne 24. září 1902 hotovost 101 K 57 h. — Do výboru byli zvoleni: Josef Fürst, ředitel c. k. českého gymnasia v Opavě; dr. Ant. Kubíček, katecheta při c. k. ústavu učitelek v Opavě; Antonín Suchánek, kaplan v Komárově; Frant. Überhuber, profesor c. k. gymnasia v Opavě a Rog. Zatloukal, kněz řádu minor. v Opavě. Za revisory ponechání opět Antonín Pospíšil, kaplan v Jaktaři a Václav Frydrych, kaplan ze Stěbořic. Nově zvolený výbor hned potom rozdělil si úřady takto: za předsedu zvolen opět Antonín Suchánek z Komárova; náměstkem předsedovým c. k. gymn. ředitel Josef Fürst, pokladníkem a jednatelem dr. Antonín Kubíček a za členy výboru Frant. Überhuber a Rog. Zatloukal.

Výbor Tiskové ligy konal dne 24. září t. r. pátou schůzi za předsednictví dp. Tomáše Škrdle. — Jednatel četl protokol, jenž byl probrán a schválen. — Čten byl přípis Jeho Osvícenosti pana hraběte Vojtěcha Schoenborna, v němž vyzývá ligu, aby zvolila svého zástupce do redakční komise »Katolických Listů«. Za delegáta byl zvolen dp. Tomáš Škrdle. — C. k. policejní ředitelství sděluje přípisem ze dne 21. srpna, že není závady, aby Tisková liga vydávala brožury: »Obrana víry« a »Husitství ve světle pravdy«. Výbor se usnesl, aby jako číslo první vydána byla tato poslední brožura, což jednatel panu pořadateli sdělí. — Klubu velkostatkářskému na sněmu Českém byly zaslány tiskopisy, v nichž jsou hrubé a drzé urážky naší sv. víry. — Předsedovi ligy, dp. Dru. Rud. Horskému, zašle výbor k jeho Abrahamovinám písemné blahopřání. — »Učitelské Listy« a časopisy socialních demokratů zavedly si proti nám katolíkům ligu, ale obě ligy v činnosti značně ochabují. — Jelikož v poslední době nastal socialistickému tisku nedostatek lží o různých osobách stavu kněžského, pokud se týče denních zpráv, vrhl se na vydávání povídek a románů, kdež vylhaným způsobem se osoba kněze

karrikuje a s největšími nepravostmi ve styk uvádí. Po posledním podobném feuilletonu v brněnské »Rovnosti« bude vycházeti nový pamflet »Jezuité bez škrabošky« vedle »Tajemství americké jeptišky« v »Červánkách«. — Liga pracovala neúnavně během léta v úpravě nesčetných oprav jednotlivcům, z nichž velkou část byly příslušné redakce donuceny přinésti. Zjištěno ve více případech, že se ani zdaleka žádné podobné věci v osadách neudály, jak byly červeným tiskem přineseny, nebo že se vůbec neudály.

Z Tiskové ligy. V minulém měsíci uveřejnily »Červánky« opravu pp. farářům z Pusté Kamenice a ze sv. Máří. — V pastorální konferenci vikariátu Slánského zvolen byl za důvěrníka ligy dp. Ant. Frecr, kaplan ve Slaném. Za září vypraveno 27 dopisů napadeným kněžím a několika vypracována oprava. — Po brožurkách »Husitství ve světle pravdy« činí se u nás veliká poptávka, z čehož liga s potěšením seznává, že podnik tento bude od katolické veřejnosti vřele přivítán a oceněn. — Na Tiskovou ligu přispěli: farní úřady ve Zlíně a ve Vysoké; Jan Špaček, farář ve Sv. Máří; Fr. Holba, farář v Rudolfově; Jan Žilík, arcikněz v Merklíně; nejmenovaný farář z okolí Prahy; M. Procházka, em. gymn. katecheta v Českých Budějovicích, a duchovenstvo vikariátu slánského 10 (20). — Dopisy a peníze přijímá Tomáš Škrdle, místopředseda a pokladník Tiskové ligy v Praze, čp. 570-II.

Různé. *Kongres katolických Němců* v Mannheimě byl velkolepý. Na slavnostním průvodu mělo účastenství 170 spolků s 20.000 osobami. Kongresu súčastnili se také katolíci z Rakouska. — *Brasilský sněm* zavrhl 50 hlasy proti 48 návrh zákona o rozvodu manželském. — *Roloff, někdejší protestantský kazatel v Braunschweigu,* vstoupil do kláštera Benediktinů na Monte Cassino. — *Konec zrádce*: plukovníka Lopeza, který v mexickém povstání zradil za 50.000 dolarů císaře Maxmiliana, pokousal pominutý pes; Lopez zemřel za hroznych bolestí vzteklinou. — Za náčelnictví akademika Coppého má se založiti ve Francii *vzájemný spolek kněží,* jenž by podporoval ty duchovní, kterým by vláda zastavila plat.

Spolkové zprávy.

Ze Socialního odboru družstva Vlast. Po delší prázdninové přestávce v XVIII. správním roce sešel se opět a již po páté ve středu, dne 24. září Socialní odbor družstva Vlast, aby porokoval o záležitostech socialních a odboru úzce se dotýkajících. Po zahájení schůze čten, schválen a probrán byl protokol. Ze zpráv funkcionářů uvádíme, že na schůzích katolických spolků přednášeli členové a řečníci odboru: pan Josef Brož, horník z Kladna, a pan Jan Křtitel Maštalíř, ve schůzi spolku únhoštského v Červ. Újezdě. Dále dp. předseda dr. Rud. Horský v Hradci Králové, pan Jan Kř. Maštalíř ve schůzi spolku novostrašeckého v Rynholci a v Kostelci n. Orl. Nejnověji přednášeti bude pan Jan Kř. Maštalíř v odboru Severočeské národní jednoty v Malé Skále a v katol. spolku Brandýse nad Labem. Mimo činnost v uvedených spolkových schůzích hodlají řečníci socialního odboru, jak se již o to jedná, uspořádati v době podzimní jeden cyklus přednášek na českém západu a druhý cyklus přednášek na Kladně. Po těchto sděleních přikročeno bylo pak k jednotlivým referátům. — Farář dp. Vlastimil Hálek podal zprávu o volbách delegátů do zemědělské rady král. Českého, jichž se nyní mohou účastniti i ty křesťansko-socialní a katolické spolky, které mají ve svých stanovách vytknutou péči o zemědělství. V případu tomto nutno se spolku přihlásiti u příslušného c. k. okres. hejtmanství předložením stanov a plného počtu svého členstva k uvedenému účelu. Bližší návod podá přihlásivším se spolkům socialní odbor družstva Vlast (Praha II., Žitná ulice, čp. 570). Dále podal řečník posudky o spisku »Útok na poslední haléř dělného lidu« a o některých článcích různých časopisů socialních. — Pan Jan Křtitel Maštalíř podával zprávu o IV. kongresu německých dělnických odborových organisací ve Stutgartě, dále o VI. mezinárodním sjezdu bytovém, konaném v Düsseldorfu, VI. mezinárodním kongresu pro dělnické pojišťování v Düsseldorfu a konečně o zprávě, vydané statistickým úřadem pracovním ve Spojených státech severoamerických, zvláště pokud se zpráva tato týče stávek v posledních dvaceti letech v uvedených státech sběhlých. — Redaktor p. Tom. Jiroušek předložil časopis »Štítný«, orgán národ. socialistů (číslo 37.) a odmítl tam útok na křesťansko-socialní předáky podniknutý, jakoby smíru mezi katolíky nepřáli. Naopak; z naší strany roztržka nevyšla, neboť my neměli se od koho odtrhnouti,

když až do roku 1898 tvořili jsme s veškerým katolickým lidem jednotu. Dále s humorem poukazoval na feuilleton »Národ. Listů«, (ze dne 21. září) jak pochvalují si tam dělnickou výstavu socialní internacionály, že v nacionální shodě vlál tam rudý prapor mezi praporečky českých barev a že »buršoustové« s »proletariátem« pěkně se tam snášeli. »Dnes,« pravil řečník, »mohli by se všichni redaktoři »Národ. Listů« podivati do »Práva Lidu« a poznali by nejlépe, jak ta shoda »proletářů« s těmi »buržousty« vypadá. Nevím, jak by byli spokojeni.« O dělnickém kalendáři socialních demokratů podal referent zevrubný posudek a uvedl, že tento kalendář nestará se ani tak o poučení lidu, jako o posměch »klerikalismu« či katolicismu a katolíků. — Po sdělení různých pokynů pro nastávající činnost v odboru schůze skončena.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 8. října t. r. první schůzi v XIX. správním roce za předsednictví dp. far. Dr. Rud. Horského. — Předseda vítal nového člena sekce, dp. katechetu B. Jiráčka z Král. Vinohrad a žádal jej, aby s námi v lit. sekci spolupůsobil. — Jednatel dp. Fr. Žundálek čte protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Liter. sekce uspořádá v budoucím zimním období dva slavnostní večery k poctě vdp. čest. kanovníka a bisk. vikáře Jos. Němečka z Loukova (slav. řeč přednese školní rada p. prof. Dr. M. Kovář) a vldp. Jana Nep. Černohouze, děkana z Hostivař (slav. řeč přednese dp. far. Vl. Hálek). — Následovaly obvyklé lit. referáty: důst. p. předseda přednášel o Zolovi a sdělil ze života jeho některé nové věci, které nikde uveřejněny nebyly. — Dp. Tom. Škrdle předložil sekci nový, moravský, švabachem tištěný kalendář »Svatá rodina«, vydaný a tištěný v Pr. Slezsku, o němž napsal do »Vlasti« příznivý posudek; uvedl hlasy, které se o kalendáři našem, roč. II., pochvalně vyslovují a předložil dopisy dpp.: Fr. Štingla z Korutan a Jos. Vondráka z Bavor, kteří slibují, že budou zase horlivě psáti do »Vlasti« i do »Našich Listů«. — Red. »Č. Učitele« žádá »Vlasť« výměnou — žádosti se vyhoví. V jisté slovanské zemi, jejíž jméno se zatím na veřejnost uváděti nebude (ale sekci bylo sděleno), otevřen byl knihkupecký prodej našich a jiných katol. knih a časopisů a kalendářů, a právě tyto dny se tam veliké zásilky odesílají. Zpráva ta byla vzata s potěšením na vědomí. — Dp. B. Jiráček referoval o výboru básní Nerudových, uveřejněných ve »Světové knihovně«; uvedl pěkné básně, uvedl básně, urážející cit náboženský a v celku knihu odsoudil jako nevhodnou četbu pro knihovny. Mimo to posuzoval a doporučoval »Příhody studentovy na cestách« (č. 89. »Pokladnice mládeže«). — Dp. Vl. Hálek vítal myšlénku studií starých farních knihoven a podrobného jich popisu, pokud se týče ceny spisů v nich, které se podjal prof. dr. Jar. Šťastný ze Žižkova. Nalézají se na různých místech cenné spisy z jara literatury české, které dříve půjčované lidem, dlužno nyní již jen jako archivalie opatrovati. Staré farní knihovny a mnohé jiné po obcích zásluhou kněží zřízené dosvědčují českému duchovenstvu kulturní zásluhy vůbec, zvlášté pak o české písemnictví. Dále podal posudky o posledních číslech »Libuše« »Dvojí život« od dra. Jos. Císlera a »Macecha« od Vikové-Kunětické, jež možno s uspokojením přijati. — Red. p. Tom. J. Jiroušek probíral kalendář »České Demokracie« (Klofáčových národních socialistů) a uvedl, že Klofáč i Choc dělají v něm rozdíl mezi klerikalismem a katolictvím, toto hájíce, onen zavrhujíce, ač jest obé v podstatě totéž; uvedl, že jsou oproti tomu socialní demokraté upřímnější, kteří otevřeně proti obému vystupují. — Jednatel dp. Fr. Žundálek mluvil o významu polského malíře Henryka Siemiradzkiho a zpravil sekci o různých liter. novinkách z polské literatury. — Konečně pan Jan Kř. Maštalíř referoval o »Vzdělavací knihovně katol.«, a to o posledních dvou svazcích: Krose S. J. »Jak působí nábož. vyznání na mravnost«. Spis tento je důležitý apologetický příspěvek do literatury české, bohatý to material statistický proti heslu »Los von Rom«. Druhý svazek jest Camara »Náboženství a věda«. Spis tento je rovněž velmi důležitý, neboť je to odpověď na Draperovy »Dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou«. — Dále referoval o »Zápiskách praktického lékaře« od dra. Veresajeva, jež pro výminečný směr studie budí všude obdiv. Nakl. družstvo »Máj« vydalo Kronbauera »Do pražských katakomb«, kterážto práce je velmi pěkná. Dále rozebíral spis Mojmíra Lepaře »O urážkách na cti«. Ku konci zmínil se o »Besedách Času« a »Novém Kultu«. — Jak viděti, probrala liter. sekce ve své první schůzi hojně materialu k poučení svých členů. Srdečný dopis bývalého jednatele, dp. Jos. Buriana, sekci zaslaný byl přečten a mile přijat. Lit. sekce děkuje panu pisateli za všecku výpomoc a přeje mu ve všem štěstí a Boží požehnání.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu přistoupili za členy zakládající: Josef Hák, advokátní úředník v Brandýse nad Labem; Jar. Píč, katecheta v Plzni; Rud. Sommer, sklenář v Klatovech, a JUC. Fr. Cyrill Vlk, mag. úředník v Praze. Zakládající člen družstva splácí 100 K, a to bohatší v 5 neb 10 letech, chudší ve 25 letech; jakmile složí první vklad, obdrží ihned zdarma našich časopisů a knih v ceně 200 K. — Fondy družstva obdaroval: M. Procházka, em. gymn. katecheta v Českých Budějovicích. — Mimo to složili na fondy: *a)* katolických spisovatelů: Jos. Prok. Fabian 5 (74), Filip Jan Konečný 20 (100) a K. Štella 20 (70); *b)* na socialní: Ant. Kaška (20 K), Václav Stejskal a Josef Häusler; *c)* na dům družstva: B. Pachta, J. N. Černohouz, Ant. Helebrant, B. Jiříček, K. Jindřich, Jos. Šeřík Vitínský, Ign. Zháněl, Fr. Košák, Fr. Peřinka, Fr. Štingl, Fr. Smola, J. Mokráček, Jan Thír, Václ. Müller, Dr. Jan Nep. Jindra, Jan Ptáček, Jan Křtitel Roškot, Jos. Vávra, Th. Káčer, K. Štella, Zd. Souhrada, Fr. Kužela, Jos. Vejchar, Fr. Žundálek, JUC. Fr. C. Vlk, Fil. Jan Nep. Konečný, Rev. Fr. Přídal, Rev. J. Skoček a Rev. Chas Beneš. — Farní tiskopisy do 1 kg., zasíláme franco. Vydali jsme dva nové farní tiskopisy: delegace k oddavkám (1 ex. = 2 h) a vysvědčení o bydlišti v příčině oddavek pro Prahu a předměstí (1 ex. = 1 h); dále: modlitbu zbožného ministranta, hodící se k vyvěšení do sakristie. Prodává se: na obyčejném papíře za 2 h, na tuhé lepence za 6 h — Dpp. katechety upozorňujeme, že máme na skladě korespondenční lístky s pozváním confessariů k sv. zpovědi. — Prosíme své přátele, aby upozornili správy škol a místní školní rady na naše školní tiskopisy, jež na obálce zvlášť oznamujeme a obce na naše obecní tiskopisy, jež v brzku blíže oznámíme. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v září složili: Ústřední jednota sv. Methoděje ve Vídni 40 (100); Josef Hovorka 22·20 (42·20); MUDr. Jar. Lenz 20 (40); po 12: Ant. Helebrant (30) a Ign. Zháněl (100); po 10: Ant. Tůma (70), Dr. Karel Truxa (80), Fr. Cepník (60), Dr. Josef Pošmurný (100), Josef Dubec (100), JUC. Fr. Cyrill Vlk, Jar. Píč, Fr. Ohera (70), Boh. Šubrt (30); Bedřich Jiříček 6 (84); Frà Vil. Šimák 5 (95); po 4: L. Grossmannová-Brodská (8), Josef Hák, Josef Dušek (44), Václ. Průša (40), Rud. Sommer, Frant. Malát (44), Jan Koffer (34), Josef Ticháček (24), a Jednoty: v Kostelci nad Orlicí (31) a v Jaroměřicích (20); L. Z. 217—2 (12).

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»VYCHOVATELE« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVII. číslo 18. a 19. s tímto obsahem: Vychování a vyučování. (Fr. Neliba). — O reformě středních škol. (Fr. Horáček.) — Učitelstvo král. hlav. města Prahy. (G. M. Achian). — Z víru života. (L. Grossmannová-Brodská.) — Obsah Učitelské přílohy: Klerikalismus opět straší v »Č. Učiteli«. — O školní spořitelně. — O vzájemném slučování jednotlivých předmětů učebných. (K. Skultéty.) — V Katechetské příloze exhorty podali: Em. Žák, Václ. Müller, Fr. Hanuš a jiní nejmenovaní. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K.

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí Tom. J. Jirouška roč. XII. č. 2.—6. s tímto obsahem: Ze socialních mlh podzimu. (T. J. J.) — Velehrad a jeho odpůrci. (Dr. Rud. Horský.) — Společnost, rodina a jejich práva. — Národní socialisté v rozporu o vlastnictví. (T. J. J.) — Ošklivý obchod. († bapt.) — Křesťanská spořivost. — Máme prý promluvit. (T. J. J.) — K smíru mezi Čechy a Němci (V. Ž.) — Kněží prý vynalezli sv. zpověď. — Z »Hlasů ze Siona«. — Ruský tisk o pronásledování katolických řádů ve Francii. (L. † 25.) — Listy z Černé Hory. — Feuilleton: V době hub. (T. J. Jiroušek.) — Společná rada katolíků českých skutkem. — Socialní kapitoly ze života služek. (L. † 73.) — O alkoholismu. (L. † bapt.) — Srážka protestantského tisku s tiskem realistů. — »Naše Listy« stojí ročně 4 K, pololetně 2 K. Předplatné na oba časopisy přijímá: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLASŤ.

Náboženské a mravní vychování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství konaný v Praze dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řeči.) Kriticky probírá *Fr. Pohunek*, bývalý redaktor „Vychovatele“. (Otisk z „Vychovatele“.) Cena 60 h, hotově v administraci „Vlasti“ objednaná pouze 20 h.

Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tom. V. Bílka. Rozebírá P. *J. Svoboda.* Nákladem historického kroužku. Cena 20 h.

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal *Václav Žižka.* (Otisk z „Vlasti".) Cena 60 h, pro členy družstva 40 h. —

Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklifa. Napsal Dr. *Ant. Lenz.* Cena 3 K 20 h, pro členy družstva 2 K.

Vstupenky do schůzí pro spolky křesťansko-socialní. 100 za 1 K, poštou za 1 K 6 h.

Nový pláč koruny České, aneb zráda socialních demokratů na státním právu národa Českého. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Sabinismus, barákovství, pokrokářství a „národní" dělnictvo. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

„Návod ku vzdělání člověka" a „Práce je zákon života a vychování". Napsal *Václav Žižka.* Cena 12 h. poštou 16 h.

Z dějin nepatrné české vesnice. Podává *Václav Honejsek.* Díl I. Cena 1 K 20 h. Díl II. Cena 80 h.

(Dokončení.)

Objednávky na veškeré tyto brožury přijímá

administrace družstva Vlasť v Praze, Žitná ulice č. 570-II.

Knihy na venek zasílají se jen za hotové.

Slavným místním školním radám a správám škol!

Podepsané družstvo vydalo úhledné a praktické tiskopisy, jejichž užívání velmi zjednoduší a urychlí četné administrativní práce místních školních rad a správců škol. Tak zejména doporučuje:

a) *pro slavné místní školní rady:*

BLANKETY, jimiž se žádá od důst. farních úřadů udání dne a roku narození žáků, 100 kusů 1 K 40 h.
TISKOPISY, oznamující přesídlení školních dítek, 100 kusů 1 K 40 h.
PŘEDVOLÁNÍ k výslechu pro neposílání dítěte do školy, 100 kusů 80 h.
NAPOMENUTÍ rodičům, nedbale dítky do školy posílajícím, 100 kusů 80 h.
POZVÁNÍ do schůze místní školní rady (po případě zastupitelstva, komise, atd.) 100 kusů 80 h.

b) *pro pp. správce škol:*

BLANKETY na přípravy k vyučování pro třídní učitele, arch 6 haléřů; vložky k nim po 6 h;
POZVÁNÍ rodičům, aby se dostavili ke správci školy nebo tříd. učiteli za příčinou jednání o jich dítěti, 100 kusů 80 h;
DOPIS rodičům, jimž se oznamuje nějaký poklesek, nedobré chování atd. jejich dítek, 100 kusů 1 K 40 h;
VÝKAZY příspěvků a darů školám a mládeži školní, jak ohlašují se c. k. okr. školní radě. Výtisk 6 h.

Následovati budou ještě jiné praktické a potřebné tiskopisy. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze, čp. 570-II.

»Sv. Vojtěch«, kalendář »Družstva Vlasť« na r. 1903. *Prosíme uctivě členy a příznivce družstva, aby pro náš kalendář rozvinuli potřebnou agitaci, čteným spolkům a pp. knihařům a knihkupcům k odbírání jej doporučujíce.* — Odběrní podmínky: Tucet kalendářů většího objemu stojí 8 K, menšího 4 K 80 h. Při hotovém zaplacení dáváme na každý tucet jeden kalendář nádavkem. Kdo objedná a zaplatí 10 tuctů většího nebo menšího kalendáře, nebo 10 tuctů obou dohromady, může si zdarma vybrati z našeho skladu kteroukoliv družstvem vydanou knihu nebo kterýkoliv starší ročník našich časopisů: »Vlasti«, »Vychovatele«, »Děl. Novin«, »Našich Listů«, »Sborníku histor. kroužku« a »Hlasů Svatováclavských«. — Členové družstva Vlasť, kteří si kalendář přímo u nás objednají, mají velký i malý za polovici, to jest velký za 50 hal. místo za 1 K a malý za 30 hal. místo za 60 h a každý člen může objednati jakýkoliv počet kalendářů. — Kdo si objedná jednotlivý kalendář ve snížené ceně, platí 20 h poštovného, však tomu, kdo si jej koupí v plné ceně, platíme poštovné my. Poštovné při větších objednávkách vůbec platí objednavatel. — Objednávky přijímá a vyřizuje administrace družstva Vlasť, Praha č. 570-II. — Druhý ročník kalendáře »Sv. Vojtěch« vyniká krásným a bohatým obsahem a jest mnohem cennější než r. I. Zábavné práce v něm podali p. t.: Al. Dostál, K. J. Zákoucký, Jos. Brožek, L. Grossmannová-Brodská, Frant. Jiří Košťál, B. Moravec, Vlasta Pittnerová, Boh. Bouška, Ad. Chlumecký; poučnými pracemi a básněmi přispěli: Tomáš Škrdle, Karel Skultéty, Dr. H., Dr. M. Kovář, B. Novák, Tom. Jos. Jiroušek a redakce. Vyobrazení: Jos. Ehrenberger, Fr. Pravda, Boh. Balbín, Františkán P. Hartmann; dále: Světlá nad Sázavou, Kamenný Přívoz nad Sázavou, Zvíkov, Ararat, Františkánský klášter v Dačicích, hrad Vorlík, Velehrad a dvoje kroje Slezanů. — Očekáváme, že bude tento kalendář hojně kupován a čten.

ROČNÍK XIX.

LISTOPAD. ČÍSLO 2.

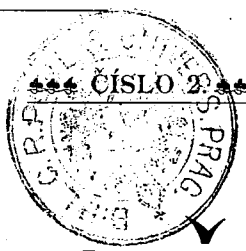

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

Str.

PROTIKLERIKÁLOVÉ, aneb: ZALOŽENÍ KATOLICKÉ BESEDY V HUSOVĚ. Obrázek ze života v 1 jednání. Napsal *Jan Hejný* (Dokončení.) 97
NOC U CAESARA. Báseň od *M. J. Jera* 103
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* (Pokračování.) 107
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Pícha.* (Pokračování.) 119
UČENÍ MISTRA JANA HUSI O CÍRKVI A O JEJÍ ČLENECH NENÍ TOTOŽNÉ S UČENÍM SV. AUGUSTINA. Od Dra. *Ant. Lenze* (Dokončení.) 129
PODZIMNÍM POLEM. Napsal *Adam Chlumecký* (Dokončení.) 137
PODZIM. Báseň od *L. Sabi* 143
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.) 143
DĚJINY SOCIALNÍHO HNUTÍ V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ. Píše *Tomáš Jos. Jiroušek.* Díl II. (Pokračování.) 156
CESTA NA SIBIŘ A SIBIŘÍ. Napsal Dr. *Jarosl. Sedláček* 162
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zítek* (Pokračování.) 167
REALISTICKÁ NOBLESSA, SPRAVEDLNOST A PRAVDYMILOVNOST PROTI ODPŮRCŮM! (Dokončení.) 173
VZNIK SPOLKU SV. VINCENCE V MEXIKU A JEHO ROZVOJ ZA PRVNÍCH PADESÁT LET. Píše *F. T.* (Pokračování.) 177
Literatura 181
Drobné literarní a jiné důležité zprávy a úvahy 187
Paběrky z novin a z veřejného života 189

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu přistoupili za členy zakládající: Dr. Jakub Hodr, sídelní kanovník v Brně; sl. Zděnka Gubova, účetní firmy B. Fr. Zrnky v Praze; Karel Kostka, kooperátor v Luchačovicích; Václav Lang, knihař v Klatovech; Václav Fr. Valenta, obuvník v Bavorovicích; Josef Dvořák, katecheta v Bučovicích, a Ant. Koula, alumnus kníž. arcib. semináře v Praze. — Všecky fondy družstva obdarovali: Fr. Bárta, kníž. arcib. vikář v Potvorově, Klement Kuffner, farář u sv. Víta v Praze, a Ign. Švancara, farář v Mutějovicích. Mimo to přispěli na fondy: *a)* katolických spisovatelů: Jos. Flekáček 3 (48), Jos. Himmer 10 (116·74) a Em. Žák 10 (60): *b)* na dům družstva: Fr. Tondl, Ad. Honig, Dr. Ant. Kubíček, Dr. Jos. Rydvan, Nejmenovaný (10 K), Fr. Hrubeš (6), K. Skultéty, Jos. Vavrů, Fr. Motys, Fr. Pech, Al. Dostál, Št. Dvořák, Jan Řihánek, P. Jan Christ, Jos. Zbejval, Dr. Václav Hlavatý, Ludvík Fiala, Jar. Bušek, Jos. Svoboda (4) a Václ. Macek; *c)* na socialní: Josef Bedrna a Antonín Klenka (7), Václav Kohout a Fr. Pech. — Spolku na zakládání knihoven v Opavě zaslalo družstvo obvyklé dary: 20 K a vlastní knihy a časopisy. — Dvě vynikající spisovatelky vyslovily se co nejchvalněji o našem kalendáři: »Sv. Vojtěch« ročník II. Zvláštními díky zavázáni jsme p. školnímu radovi Dr. M. Kovářovi, jenž zakoupil pro svoji rodnou obec již na 180 kalendářů, a jednomu učiteli v diecési Litoměřické, který jich rovněž ve svém působišti hojně rozšířil. — Jaké oblibě se těší: Prostomilá knížka, kterou u nás vydal farář Dr. Karel Lev Řehák, svědčí dopis, který byl vldp. faráři tomuto od jistého stařečka z Moravy zaslán: »Můj veledůstojný pane! Dej Vám Pán Bůh dlouhého věku za Vaši práci. Ta knížečka tak mne těší, že bych ještě rád dlouho živ byl na světě. Prosím lidi, aby si ji koupili, a rozdávám ji bez peněz, aby se rozdávám ji bez peněz, aby se rozšířila.« — K dotazům z venkova sdělujeme, že družstvo Vlasť nemá nijakého spojení se záložnou Sv.-Václavskou: není jejím členem, nic tam nedluhuje, a peníze, jež tam byly uloženy, vybralo si již před lety na koupi svého domu a na zařízení knihtiskárny. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v říjnu složili: Dr. Jakub Hodr 100; Fr. Vocílka 50 (100); Richard Černý 45·80 (100); Jos. Sobotka 30 (60); po 20: Fr. Sobotka (60); K. Kostka a Ant. Trávníček (100); Frant. Martin Oliva 17·60 (85·60); R. Vaněk 12·70 (37·70); Václav Zeman 10·80 (18·40); Frant. Kohout 11 (100); po 10: Václav Lang, Josef Vávrů (20), Tom. Vondrášek (80), Fr. Štefan (60), Jos. Brož (90), Frant. Bárta (50), Jos. Dvořák a Jos. Kallista (72); Fr. Jiří Košťál 9·60 (100); po 8: Petr Tesař (100), Jan Havelka (24) a Vinc. Muttl (74); po 4: Zd. Gubova, Ant. Prokeš (16), Jachym Kouřil (8), Anna Žďárská (24) a Ros. Lacinova (24); Emil Balcar 3·80 (100) a Jan Král 2·18 (72·24).

ROČNÍK XIX. LISTOPAD 1902—03. ČÍSLO 2.

VLASŤ.

Protiklerikálové, aneb: Založení katolické besedy v Husově.

Obrázek ze života v jednom jednání. Napsal JAN HEJNÝ.

(Dokončení.)

Výstup čtvrtý.

(Michálek sám.)

Michálek (hledí za nimi, utírá si pot, sedne a oddychuje). Ti mě prohnali. Ale alespoň jsem něco škubnul. Potřeboval bych tady nějaký spolek. Jak je spolek, tak se pije a utrácí. (Jde si pro pivo, pije.) Dnes se mohu napít, zasloužím si toho. Jen kdyby se to podařilo, a ten spolek založili. (Pije, pak složí ruce v klín a klímá.)

Výstup pátý.

(Předešlý. *Starosta Vřes, Kubát, Zajíček.)*

Kubát. Michálek má dobré svědomí; spí.

Vřes. A jak sladce!

Zajíček. (Zaklepe jím.)

Michálek (probudí se, uleknutě). Má úcta, pěkně vítám! Jaká to čest a překvapení! To bych nebyl čekal ani jak živ řekl, že náš mnohovážený pan starosta — mě poctí —

Vřes. Nechte na hlavě. Zatím přineste nějaké občerstvení. (Michálek odejde.)

Kubát. Pane starosto, přenechte mně laskavě všechnu starost. Že se něco kutí, dávno jsem věděl, Michálek nám to poví hned. Nesmíme založit ruce v klín, to bychom katolické věci nesmírně uškodili. Ubezpečuji vás, že jsem už jednal a mám připravené nabité baterie, až bude potřeba, začnu pálit. (Michálek přinese pivo a postaví je; ostane stát za hosty.)

Zajíček. To se divíte, že jsme přišli, takoví vzácní hosti, viďte? (Vstane.) Upřímně vám gratuluji, pane Michálku.

Michálek (diví se). Mně? A prosím vás, proč?

Zajíček. Budete tady míti spolek, to vaši živnost povznese, to přece zaslouží gratulaci.

Michálek (hrdě). Ano, budu tady míti spolek. Už to víte?

Vřes. Ovšem; je toho plné město.

Michálek. Já nevím ještě, jak to ti páni udělají, ale hromadu už budou mít brzy a tady u mne. Nějaké protiklerikální to má být; pánové, věřte mi, já tomu ani dobře nerozumím, ale musí to být něco ošklivého, když každý na ty krelikály tolik hubuje. Předsedou bude pan Sedmihlásek, místopředsedou pan doktor Huba — nebo ne! ten bude jednatelem a místopředsedou pan Praštěný od Soudruhů; pan Kopřiva pokladníkem; a pak jsem také zaslechl, že chtějí vydávat nějaký časopis a pan Sedmihlásek aby byl jako pulmistrem. No, když to ti páni chtějí, mně je to jedno, já třeba sundám štít a dám tam napsat hostinec *»u krelikála«*; jak povídám, mně je to jedno.

Vřes,
Kubát, } smějí se a *Zajíček* praví: To byste to vyvedl!
Zajíček,

(Za scenou je slyšeli volati »tatínku! tatínku!«)

Michálek. Jak to bude potřeba, tak udělám. Pánové odpusťte, volají mě. Já přijdu hned. (Odejde.)

Vřes. Tak nám to vyložil, že nám to ani lépe vyložiti nemohl. Víme, na čem jsme.

Kubát. Jsme dobří katolíci a nebude hřích, budeme-li *chytří.* Michálka zavolali v pravou chvíli, můžeme si o tom pohovořiti — ovšem důvěrně. Já už jak jsem řekl, mám baterie připraveny. Nesmíme a nebudeme trpěti, aby zlé símě v našem městě bylo rozséváno. Tak poslyšte! ten pan doktor Huba je sice huba, a hodná, ale žádný doktor.

Vřes. Když jsem si tohle nemyslil —

Kubát. Počkejte. On jakživ žádných zkoušek nedělal a hraje tady na to, aby se stal redaktorem listu. Bydlel zdarma u jistého pana Zvonka, poctivého Staročecha, a sliboval, že si vezme jeho dceru. Živili a šatili ho kolik let, až když se dověděli, že vlastně nestuduje a nic z něho nebude, bylo zle. Milý Huba utekl, ale vzal si všelicos na památku s sebou, narazil na paragrafy a octl se za mřížemi.

Zajíček. Dejte pokoj! A víte to jistě?

Kubát. Kdybych nevěděl, nemluvil bych. Potom se všelijak živil; jak, o tom podali důkazy páni Spravil a Novák z Prahy. To je jen tak zhruba. Také žil jeden čas s jakousi slečnou Olgou Berounskou; co a jak, na to jsou paragrafy. Však on to ví.

Vřes. Člověče, odkud to víte?

Kubát (pokojně). Z dobrých pramenů. Jednal jsem jen dle zásady; stopujte soukromý život největších protiklerikálů, a užasnete. O Praštěném nepotřebuji mluvit. Toho mají ve spolku »Soudruzi« až po krk; jen čekají na příležitost, a vylítne. A pan student Kopřiva, který naříká na nespravedlnost, že u zkoušek propadl? Ten žádných zkoušek dělati ani nemohl, protože ho z university vyloučili. Ubohý otec jeho nemá o tom ani zdání. Já mu nebudu dělat ostudu! Teď dělá *protiklerikála* a chce být redaktorem protiklerikálního listu.

Zajíček. A co Sedmihlásek?

Kubát. Kdo pak by toho bral vážně! Ten stůně na purkmistrovství, a ti chytráci ho vyssávají jak mohou; za slib, že mu k tomu dopomohou, půjde s každým. Třeba s čertem.

Vřes. A co míníte dělati?

Kubát. To je má tajnost. Především přijdeme všichni se svými přívrženci a katolíky do té ustavující schůze, a nechte mě tam jednat. Půjde to, jak myslím, z naší strany alespoň hladce; budou-li oni chtít křičet, ať si křičí.

Michálek (vejde). Odpusťte, pánové, že jsem se zdržel.

Kubát. No tak každému ještě skleničku. Máte dobré. (Michálek odejde.)

Vřes (povážlivě). Nerad bych, aby bylo nějaké pohoršení.

Kubát. Založí-li spolek protikatolický, bude pohoršení pořád, a toho nesmíme dopustit, je to v naší moci.

Michálek (přinese pivo).

Kubát (významně a dvojsmyslně). Tak, pane Michálku — ať žije ten *nový spolek*, který tady v městě vznikne! (Připíjejí).

Opona padá.

Proměna.

Táž místnost. Na povýšeném stupni upraven stůl předsednický, odkudž by se mohlo ke shromáždění mluviti.

Výstup prvý.

(Všecky osoby mužské jsou na jevišti; mimo to i jiné mezi osobami hry jménem neuvedené jako statisté. Sedí kolem stolů. V okamžiku, kdy opona se zdvihne, je slyšeti pronikavý křik. S jedné strany křičí se »*Praštěný*«, ze druhé »*Sedmihlásek*«. U stolu, kde se řeční, stojí dr. *Huba*.

Dr. *Huba* (zvoní). (Ve shromáždění je rozčilení, jen někteří klidně sedí, jiní vstávají, křičí, zdvihají ruce a hrozí.)

Dr. *Huba* (opět zvoní). Ale, prosím, ticho, slavné shromáždění! Vždyť už jsem řekl, že se jedná nyní pouze o předsedu dnešní schůze, ne snad o předsedu nové jednoty vůbec! To je, pánové, věc celkem nepatrná (hluk a odpor), kdo dnes, teď bude předsedati! A proto návrhuji velect. shromáždění za předsedu vysoce váženého pana Sedmihláska.

Hlasy. Sláva! Ať žije Sedmihlásek!

Jiné hlasy (současně). Pryč s měšťákem! Praštěný!

Dr. *Huba.* Jen parlamentárně, pánové! Dovolím si dát hlasovati. Kdo je pro pana Sedmihláska?

(Většina rukou se zdvihá.)

Dr. *Huba.* Konstatuji, že je to většina.

Hlasy. Není pravda! To nebyla většina!

Dr. *Huba.* Tak prosím opáčnou zkoušku: Kdo je *proti* panu Sedmihláskovi?

(Červánek, Žumbera a ještě asi 2—3.)

Dr. *Huba* (vítězně). Konstatuji, že je zvolen předsedou vysoce vážený pan Sedmihlásek a prosím, aby zaujal křeslo presidenta.

Sedmihlásek kráčí ke stolu, zatím co se *Červánek* a *Žumbera* zuřivě hlásí, že chtějí mluvit.

Dr. *Huba* (k nim). Račte jen poshovět, pánové; jak pan předseda zasedne, hned vám udělí slovo.

Sedmihlásek (usedá; úzkostlivě obrací se k dru. Hubovi), prosím vás, co mám dělat?

Dr. *Huba* (šeptá). Nebojte se, budu vám napovídat! Především se poděkujte za důvěru, že vás poctili, (musíte říci »*poctili*« volbou) potom udělte slovo Červánkovi.

Sedmihlásek (povstane). Děkuji uctivě, že jste mě poctili volbou. A teď má slovo pan Červánek (utírá si pot a obrací se s úsměvem k dru. Hubovi; ten mu šeptá: dobře to šlo, vidíte!).

Červánek (křičí pronikavě). Jménem svým a svých soudruhů protestuji proti této volbě! Protestuji proti násilí, které tím bylo spácháno na svobodě a volnosti, protestuji proti věčnému utiskování se strany měšťáctva, protestuji proti všemu (několik hlasů: hanba! hanba!) a ohlašuji jménem svým a soudruhů, že se nesúčastním této schůze. (Narazí na hlavu širák, *Žumbera* učiní totéž, a asi dva nebo tři ze shromáždění odcházejí).

Žumbera (volá na Praštěného). A co ty, ty zde ostaneš sedět? Ty s námi nepůjdeš?

Červánek. Bídný zrádče! Mizero! Dávno víme, že jsi zaprodán měšťákům! Počkej, jak my tě vyndáme z předsednictví!

Praštěný (vyskočí po těchto slovech). Přidávám se k protestu soudruha Červánka! Hanba! (Utíká ze schůze.)

(Ve shromáždění je pohnutí, smích a tleskání. *Sedmihlásek* s sebou vrtí a pohlíží na Hubu, jako by se byla stala katastrofa. Dr. *Huba* mu šeptá: Buďte rád, že ti chlapi odtáhli. Teď to půjde, jak by namydlil. Uvítejte ještě jednou shromáždění a řekněte, proč jsme se sešli, a že o spolku a jeho účelech promluví pan Dr. Huba. Zazvoňte a pak mluvte.)

Sedmihlásek (zvoní.) Pánové, ono je dobře, že jsou ti chlapi pryč (smích), teď to půjde, jak by namydlil. (dr. *Huba* ho tahá ze zadu za kabát; smích, a hlasy »ten to vypral.«) O účelu našeho nového spolku promluví v našem městě všeobecně oblíbený pan doktor Huba.

Dr. *Huba* (v tom okamžiku se staví do škrobené pósy; natahuje manžety, rovná skřipec atd.)

Kubát (hlásí se ke slovu. Dr. *Huba* to pozoruje a mrzutě upozorňuje předsedu). Zas si někdo nedá pokoj. Udělte mu slovo. *Sedmihlásek.* To je Kubát, lokaj pana Vřesa.

Sedmihlásek. Pan Kubát si přeje něco; prosím.

Kubát (jde od stolu a postaví se k předsednickému místu). Velectění přátelé a spoluobčané! Dobrý spolek v obci má zajisté v dnešních dnech svůj neobyčejný význam, v době, kdy se všecko organisuje. Založení *dobré* jednoty s účely *blahočinnými* musíme uvítati jen s potěšením. Však on nám p. Dr. Huba vysvětlí, jak blahodárně bude působiti nový spolek, který zde založen býti má. Ani byste neřekli, pánové, že založení spolku toho vyvolalo čilý ohlas až v samotné Praze, a že nám gratulovali, že jsme získali tak znamenitého organisátora v osobě pana doktora Huby (slabý potlesk a volání: »výborně«). Nevím, jak se stalo, že jsem

jaksi pokládán za sloup oněch pánů, kteří zakládají spolek (sahá do náprsní kapsy a vytahuje dopisy a listiny) a tak jako za průběhu schůzí docházívají telegramy a souhlasné přípisy, tak budu míti čest už teď sděliti něco důležitého — důkaz, pánové, že náš Husov není posledním v kalendáři, a že se i mnoho mil za humny těší velikým sympatiím. K naší schůzi se dostaví i hosti z Prahy; (potlesk) myslím, že za řeči pana doktora Huby tady už budou; (dívá se na hodinky) vlak přijede za dvacetpět minut. A kdyby některý nepřijel — mimo očekávání — mám tu od něho obšírný písemný pozdrav a program (potlesk). (Za řeči jeho jeví Dr. Huba nápadný nepokoj).

Kubát. Tak zejména navštíví nás pražský veleváženy měšťan pan *Zvonek* (Huba s sebou trhá), potom zasloužilí pánové *Novák* a *Spravil*, vesměs mužové, kteří vám vysvětlí, že v osobě pana doktora Huby získalo město znamenitého, věhlasného muže, ku kterému lze jen co nejvroucněji gratulovati. Jak pravím, za řeči pana doktora se dostaví a jestli některý nepřijde (ukazuje na listiny) jsem zplnomocněn, čísti pozdravy, které posílají (potlesk). (*Huba* se nepozorovaně točí kolem stolu ke dveřím.) Co se pak dotýká organisace další, na př. zařízení dámského odboru, dá nám vzácné pokyny slečna *Olga Berounská*, která s těmi pány přijde (potlesk). (Dr. *Huba*, jak uslyší to jméno, rychle vyletí ze dveří). Domluvil jsem (potlesk).

Sedmihlásek (otáčí se na Hubu, nevěda, že tam není). Co teď? (Nevida jej, vstane a rozhlíží se.) To je pěkné, on tady není.

Hlasy. Ať pan doktor mluví!

Sedmihlásek. Prosím pana doktora Hubu, aby se ujal slova! (Otáčí se po něm.) *Hlasy:* Není zde!

Kubát. Nejspíš šel naproti na dráhu; to nám mohl ovšem říci. Počkejme tedy.

Zajíček. Vlak už je tady. Je to nešetrné.

Kubát. Ať tedy mluví pan předseda sám.

Sedmihlásek. E tento! počkejme chvíli, já nevím, co bych mluvil; to je věc pana doktora Huby. (Smích; hlasy: Pokračovat!)

(Chvíli trapné ticho.) *Michálek* vejde do dveří.

Michálek. Pánové, jestli snad čekáte na ty pány z Prahy, tak nepřijel nikdo. A jestli čekáte na pana doktora Hubu, čekáte marně; nevím, co se stalo, ale nejspíš musil na kvap pryč. Koupval si u kasy lístek a sedal do vlaku; kočí omnibusu »od podkovy« ho viděl.

Hlasy: To bychom se načekali! Co to má být? Proč to? To je pěkné! Škandál! No, tohle je něco — atd.

Sedmihlásek (úzkostlivě). Co teď budu dělat? *Kopřiva* k němu jde a šeptá: Odročte schůzi na podruhé, a řekněte, že se zajisté stalo dru. Hubovi něco velmi důležitého.

Sedmihlásek (zvoní). Panové! Panu dru. Hubovi se stalo zajisté něco velmi důležitého; proto odročuji schůzi na jiný den.

Hlasy. Pokračovat! Dále!

Sedmihlásek (vstává). To nemohu připustit, já si jdu sednout. (hluk, odchází do zadu).

Kubát. Pánové, navrhuji, abychom jednali dále, a vzdal-li se pan Sedmihlásek předsednictví, prosím, aby zvolen byl jiný, a to pan starosta *Vřes.* (Výborně, několik hlasů: ne! Protestujeme.)

Kubát. Kdo je pro to? Všecky ruce až na několik se zdvihají).

Kubát. Račte zasednouti, pane starosto. (*Vřes* tak učiní.)

Vřes. Panové, bylo by škoda nechati jednání, když už — abych tak řekl — jsme v tom: Prosím pana Kubáta, aby promluvil.

Sedmihlásek (ke svému sousedu). A zrovna se nehnu a budu sedět; oni by rádi, abych odešel. Ale zrovna ne!

Kubát. Řekl jsem už, přátelé, že *dobrý* spolek v obci má neobyčejný význam. *Dobrá* věc každá, ať se jmenuje jak chce, má mnoho nepřátel. (Hlasy: To je pravda!) A dnes mají nejvíce nepřátel katolíci, poněvadž chtějí pravdu, ve všem poctivost, veřejné hlášení se nejen ku své národnosti, ale i ke své víře. (Hlasy: tak jest.) A katolického spolku tu není. Založíme tedy »katolickou jednotu vzdělávací a vzájemně se podporující«. Ujišťuji vás, že přinese obci blaho a mír; jednoty katolické nerozsévají spory a sváry. (Hlasy: výborně!) Nebo ruku na srdce: Co je pro obec blahodárnější, štvanice nebo plodná práce? (Hlasy: mír a práce!)

Vřes. Pan Zajíček si přeje mluviti.

Zajíček. Pánové, upřímně souhlasím se založením nového spolku. (Hlasy: My klerikály nebudeme! a *dva* mužové odcházejí.)

Odejde-li někdo, dobrá; alespoň dá své přesvědčení zřejmě na jevo! Přihlasme se ku své víře a nedejme tupit naše katolické náboženství.

Vřes. Táži se, kdo přistoupí za člena nového spolku?

(Všichni vstávají, jen *Sedmihlásek* s sebou vrtí a neví, co má dělat.)

Kubát. Bývá zvykem, voliti za předsedu obyčejně duchovního správce (výborně!), požádáme našeho pana faráře, aby předsednictví přijal. Za místopředsedu pak navrhuji pana starostu *Vřesa*; je to výborná věc, když starosta města vystupuje jako rozhodný katolík. (Výborně! Sláva Vřesovi!)

Sedmihlásek (vstává, jako by chtěl jíti pryč, pak zlostně). A zrovna nepůjdu, ať si dělají co chtějí!

(Za tohoto výjevu odešel *Michálek* ven.)

Kubát. Členů získáme mnoho, jen když učiněn začátek; pak už se ustavíme a začneme svou činnost. (Výborně! Sláva!)

Výstup druhý.

(Paní *Sedmihlásková*, velmi tělnatá dáma, vyšňořená, vystrojená, a služka její *Baruška.*)

Baruška (nese velikou kytici).

Sedmihlásková. Kde je muž? Kde je?

Kubát. Sedí tamhle vzadu.

Sedmihlásková. Co to? starosta — pan starosta a vzadu? Jak to? Co to? Jaký to pořádek? (Uvidí muže a pracně ubírá se k němu; bere od Barušky kytici.) Gratuluji ti, můj drahý muži, k dnešnímu vítězství. Konečně spravedlnost zvítězila. (Podává mu kytici a objímá ho.)

Hlasy. Co to? zbláznila se?

Baruška (líbá Sedmihláskovi ruku). Milostpane, přeji jim štěstí, zdraví a dlouhé panování. (Smích.)

Sedmihlásek (koktá překvapen). Prosím tě — milá ženo — jak to je — co to je — nerozumím jedno slovo.

Sedmihlásková (prudce). Nerozumím! No, byl u mne pan doktor Huba a všecko mi řekl! To bylo překvapení pro mě! To si můžeš myslit! Hned jsem mu dala ta dvě stě, jak jen řekl, že pro ně posíláš, na takovou věc třeba ještě víc! Jen když jsi starostou!

Sedmihlásek (koktá). Tys mu dala dvé stě? A já že pro ně poslal? Já pro nic neposlal! A Huba ujel! A starostou nejsem, to tě ošidil! (Hluk a vzrušení.)

Sedmihlásková (vykřikne a tvaří se, jako by padala do mdlob. Baruška a Sedmihlásek ji táhnou ven).

Kubát. Vidíte, jaký podvodník je — protiklerikál, tak zvaný »pan doktor« Huba! Všecko vám vysvětlím při schůzi.

Výstup třetí.

(Michálek s podomkem táhnou návěštní tabuli.)

Michálek. Pánové, já jsem sundal štít, a podivejte se: (vítězně ukazuje na štít, který obrátí k obecenstvu):

HOSTINEC »U KATOLÍKA«.

To se bude dělat, co?

(Smích. Volání: »Ať žije nová naše katolická jednota.«)

Opona padá.

Noc u caesara.

Je půlnoc. V rhytmu, jak když srdce bije,
se lesklá noční lampa houpá s výše
a bílé světlo v stkvostnou kobu sije,
kde vládce dlí kdys Augustovy říše.
Již spánek zamknul v Římě každé oči,
jen Nero dosud bloudí komnatou,
hned stane váhavě — hned prudce kročí —
či jakby blesku prorvou klikatou
vstříc vzduch mu vzhořel — couvne úzkostlivý
a plaše patří v zášer lampy snivý.

Tak z cirku dnes se vrátil rozčilený
a bledší nežli po divokém kvase,
však chmurně odmít' starostlivé ženy
i dvořany, již v teskném nočním čase

až do svítání chtěli při něm bdíti.
Ač v prázdnu kobky, v kterou lampa svítí,
vždy samoten se zmítá v nepokoji,
přec očí sluhův svých pán víc se bojí.

Je tedy caesar sám a v polozáři
spíš potácí se jako suchý list,
když bařinou ho žene větru svist,
a v jeho kroku, gestech, bledé tváři,
kde ve hře svalův šílené se sváří
tu vášní žár, tu strach i strnulost
je celý boj, jenž v prsou jemu vzrost.
Ba trpí Nero, — ale netkví v těle,
leč v duši neduh jeho neznámý.
Vždy vzplane občas — třeba v síni stkvělé,
kde hudba sladkými vlá dumami,
kde vínem cyperským se pění číše,
kde z bílých ramen oheň vášní dýše,
kde karmín retův plá a oči nyní
v ráz caesarovi schýlí pyšnou šiji
a schmuří čelo divý neduh ten,
až podráždí ho oči na něm tkvící,
že vstane se s různěnou, tmavou kšticí,
by vše to opustiv, byl samoten.
Nechť žasnou všichni, — jen když svědkův není,
jak trpí, zavřen svojich do komnat,
vždyť kdyby hledali pak vysvětlení,
cos o svědomí mohlo by se zdát
ba dvůr ten ctnostný hned by uvěřil,
že vskutku v pyšnou despotovu duši
též výčitky jak pěsti z kovu buší,
když přízrak skutkův zlých se rozčeřil,
že před žebrákem caesar nemá ceny,
když mluví soudce v nitru uzavřený! . . .

Dál plynou chvíle. Nero síní těká
jak bílý racek, bouří hnaný v před,
a pocuchaná bledá toga měkká
div prsa bouřná stačí zadržet.
Jen caesar ví, co v prsou těch se děje,
že každá žilka tam se bázní chvěje,
že sténá to tam, vyje, hýká, křičí
a nad vlnami citů zvířených
že postať obrovitá tam se tyčí
a ohněm srší z dlaní, z očích svých,
že kdos tam mluví jako lidstvo starý
a bdící nad otroky, nad caesary,
kdos jediný, jejž nezadrží v síni
ni kopí na žerdích ni lokty žen,
by s pravdou na rtech, před níž chví se jiní,
i k vládci Říma vešel nestřežen,

a v mukách duši napjal mu i svaly
a supy zavolal, by hruď mu rvaly —
oh, svědomí má vstup i pod korunu,
ač nechápou to otroci kol trůnu! —

Tak vesel caesar v cirkus dnes se bral!
Ni tuchy neměl, v jeho pyšné skráni,
že tam by z jiskry hrozný požár vzplál:
teď těžkým vzpomínkám se marně brání.
Zas na tribuně dlí, zkad šelmu jatou
tak často sklály zrádné jeho střely.
Kol kývá rudý dekor třásní zlatou,
jak v červáncích by svět se stopil celý,
a mrakům písku, samum kdy ho zvlní,
je národ podoben, jenž cirkus plní . . .
Tak sešel se a hlučí se všech stran
že zmlk' by před ním burný oceán.

Oh, stkvostné divadlo dnes Římu kyne!
Dnes v spárech šelem zástup lidí zhyne,
jen proto, že chce caesar starostlivý,
by viděl, lid jak veselí se chtivý.
Již sevšedněli Římu zápasníci.
Dnes muži přijdou beze vzdoru v líci,
ne k boji určení, leč za oběti,
i ženy v mystické své krásy květu
a mladé matky, zlatovlasé děti
a starci chabí, odumřelí světu.
Je caesar odsoudil. Jsou z oněch bludných,
již nectí Joviše ni bohyň svůdných,
však nešťastníka, který zemřel tichý
kdys pod Pilátem bez vzdoru a pýchy.

Již vešli v arenu. Vše mlkne rázem
a všechny oči obráceny na ně.
Zda nejsou jako bozi přišlí na zem?
Hle triumfálně vznesli klidné skráně —
až na zem plynou řízy jejich bílé
a v proudech vlasův, nad čelem i v týle
se kolébají hrotě sněžných květů —
tak ozdobeni dají »s Bohem« světu! . . .
I caesar vidí záhon tento živý,
kde lilje pro rajský se kosí sad,
však mizí před ním dívek půvab snivý
i pleti jas a vlasů zlatý spád,
dnes poprvé snad pohled jeho letí
i přes violy očí mystických,
až na dvou z davu rázem zůstal tkvěti,
by poután již se neodtrhl s nich.
To žena byla, vážná luna snící;
zde stála májestátně s bledou lící

a vedle jinoch krásy vznešené,
že zastínil by Phoba Apollona.
K ní zvedal oko láskou vznícené
a velký byl i bledý jako ona.
Tak jenom Cornelía kdysi stála,
kdy v svatý zápas syna posílala
a syn i poklad velké této matky
snad sám byl jako tento — hrd i sladký!
Jak kouzlem poután caesar na ně zřel,
když salva jásavá se náhle zdvihla
a lepých šelem dvojice se mihla
jak samet žíhaných a lesklých těl —
však Nero nezří lidu, nezří šelem,
jen na těch dvou tam oči jeho visí:
teď kolem hrdla paže vložili si
by navzájem se vlastním kryli tělem
a oči jejich vzkřikly: »Matko! — Synu! —«
A caesar připomněl si Agripinu . . .

Tak bylo mu, jak viděl by ji zas
a v divukrásnou její tvář se díval,
kde každý bledý tah i očí jas
ach, tolik, tolik lásky k němu skrýval,
že ruka její spanilá a bílá
ni zločinu se pro něj neštítila —
a on — oh! — — Krátké, temné zasténání
a caesar tvář si zastřel chvějnou dlaní . . .

A chvíle plynou — Nero síní těká —
tu větru van — tu lampy svit ho leká —
vždyť bledé, mlžné vidmo Agripiny
vstříc svědomí mu staví v každý kout,
a za ní mořem zvedají se stíny,
že konce ani nelze dohlédnout . . .
To ze záhrobí chor je zkrvácený
a všecky, starce, děti, muže, ženy,
ať šťastni stáli lásky na výsluní,
ať pracovali k říše cti a štěstí
on neupronně v temnou věčna tůni
kdys srazil hříšnou, brutální svou pěstí!
Oh, jeho hříchy! Kdo je spočíst může!
On deptal patou vavříny i růže,
ba, jakby řadou nových, horších hříchů
snad zakrýti chtěl staré zločiny,
tak, svévoli svou maje v tom a pýchu,
kol sebe kosil život nevinný
a jásal hrd, kdy ocel v rukou katů
i oheň sloužily mu den co den,
kdy řadu živých pochodní zřel vzňatu
a v sykot ohně slyšel splývat sten! — —

Teď trpí sám — a jistě stokrát více
než ti, kdo k plesu jeho zmírajíce
výš zvedli skráň i duše svojí hled,
než plamen šlehnout můž' a tušit svět! —

Už zmíral s jitrem pablesk lampy bledý
a caesar dosud bloudil zděšeně:
i vlastní stín, tak veliký a šedý,
ho polekal, kdy letěl po stěně.
Vždyť žije kdosi jako lidstvo starý
a bdící nad otroky, nad caesary,
a bez bázně on tředa vládcům říše
vždy stejné »Mene thekel« v stěnu píše!

J. M. Jer.

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

(Pokračování.)

III.

S nemalým hlukem vycházela společnost mladých lidí z lesa, který se ozýval jejich smíchem, zpěvem a výkřiky radosti a podivu. Dlouhé větve prostranných jedlí jakoby vděčně kývaly, že svěžejší a hlučnější život aspoň na nějakou dobu byl v lese, ale sosny divně potřásaly chvějícími se kšticemi, nemohouce si srovnati ten rej s tichem v jiné době, kdy klidně se pasou srnky na pasece, drozdi pějí u studánek a veverky se spouštějí s vysokých kmenů.

Ani hajnému se toto vyrušování nelíbilo, a bručel, že bažanti se poplaší, ale mlčel, vida, kdo je ve společnosti. Nad veselostí její by i lesní zavřel oči a uhnul v jinou stranu.

Omladina dlouho sbírala jahody, poletujíc jako lesklé mušky z místa na místo; košíčky se plnily, rozmlouvalo se, zazněla píseň, proletovaly žerty a vůbec bylo tu veselo. Sbírání se súčastnilo jenom ženské oddělení společnosti, a jinoši jednak se povalovali na kyprém mechu, jednak obcházeli kolem ve vysokém lese, kde slunce tolik nepálilo, a volali prosebně, aby i na ně bylo pamatováno hrstí červených sladkých jahod.

Nejúčinlivějším byl mladší učitel Pelhřím, který posud neodešel na prázdniny, ale zdržel se schválně k vůli studentům, s nimiž se dobře znal a mnohou příjemnou chvíli zažil. Pelhřím byl v pětadvaceti letech, svižné, pěkné postavy, s plavým vlasem, sporým knírem, vážné tváře, modrých očí a uhlazeného zevnějšku. Mladší učitel dal na sobě velice záležeti, nosil se pěkně, věnoval

hodně z malého svého platu na šat, který byl vždycky čistý, beze všech poskvrn a prádlo, jež často měnil, na boty dle nejnovější mody, ano i na rukavičky, jež si natahoval na dlouhé prsty. V tom lišil se od svého šefa, ale jak Halus, tak okresní inspektor chválili jeho zevnějšek, jímž nezadává nikdy cti svého stavu.

Pelhřím prokazoval rád dámám rytířské služby, a tak i na pasece rákosovou holí s lesklou rukovětí bušil do keřů a trávy, aby zaplašil snad tam ukrytou zmiji, již viděl v každé hustší porostlině. Také poučoval slečny o blínu, který nedaleko kvetl, jakož i jiných bylin účinky záhubné nebo užitečné vykládal.

Za to se mu dostalo pochval, a byl nejednou ostatním pánům dáván za vzor, na čem si mnoho zakládal. Pocházel z menšího městečka, kde měl příležitost přiučiti se těmto službám a zdvořilostem, jež si osvojil a pilně pěstoval. Někdy však nedocházel u studentů pravého uznání a porozumění; smáli se mu, škádlili ho, až se ho některá slečna zastala.

I nyní v lese mnohou prokázal pozornost, ale stalo se mu veliké neštěstí, nad nímž přímo zkoprněl. Příliš rychle pospíchal po kořenech, které se přes stezky jako hadi plazily, a zakopnul tak, že si odrazil podrážku u pérka. Pelhřím nad tím ustrnul, a hned se nemohl ani vzpamatovati. Nejraději by uprchnul do hloubi lesů a skryl se, ale nebylo možno.

Nehodu nejdříve zpozorovala Halusova Julie, která byla veselým smíškem a pravým opakem své sestry, vážné Bohuslavy. Řídící měl dosud dvě svobodné dcery a nejmladšího syna Havla, který právě skončil sedmou gymnasijní s vyznamenáním. Julie a Bohuslava se sobě podobaly, ale povah byly rozdílných; mladší sestra ráda se smála, zpívala, laškovala, Bohuslava při dvaadvaceti letech dělala vážnou a o všechno starostlivou. Nejednou sestru napomenula, pokárala, však nepotkaly se vždycky pokyny ony s dobrým výsledkem.

Černooká, stepilá, ladná Julie smíchem doprovázela neštěstí učitelovo. Až se ohýbala a malé ručky k pasu si kladla, jak se smála. Souměrná líc její pokryla se červení, vlas se rozvlnil, pěkné oči zaslzely a ústa se poněkud nad míru otevírala, že bylo viděti bílé zuby. Klobouček se pošinul do zadu, košík spadl do mechu a celé tělo, přilehavou letní látkou vkusně pokryté, se třáslo.

»Co to zase má naše Julča,« řekla Bohuslava a oddělivši se od ostatních, spěchala do zadu po lesní stezce, kde posud stál Pelhřím ohromený nad nehodou, a kolem poskakovala mladá dívčina, tleskajíc rukama a hlučně se smějíc.

Bohuslava byla o dva roky starší, rovněž ztepilého vzrůstu, očí černých, bujného vlasu, stejně měla souměrné rysy v tváři, malý nosík, husté obočí, právě takový květovaný batist obejímal plné tvary svižného těla, jenom že v postavě té bylo více vážnosti, tělo méně prudce se pohybovalo, ruce opisovaly větší kruhy, chůze byla pomalejší, a především tvář jevila rozvahu, důmysl a vnitřní klid.

Ale ani Bohuslava se neubránila úsměvu, vidouc pana učitele nad troskami své botky, ale hned se vzpamatovala.

»Jaké neštěstí vás potkalo! No, nebude tak zle, to se snadno spraví. Vlastně ani se nestala veliká škoda.«

Pelhřím se mrzel a slova dívčina kapala jako balsám na bol jeho.

»Ale jak se dostanu domů?« obával se.

Tu ani Bohuslava nevěděla si rady a chvíli přemýšlela.

»Půjdete bos; však nás nikdo nepotká v podvečer. Kdyby přece někdo ještě tudy šel, vezmeme vás do svého středu, aby neviděl, jak jdete.«

I tato rada se učiteli líbila a zamlouvala.

»Inu ne, to bude rozkošné,« narážela Julie.

»Ty mlč a dej pokoj!« rázně pronesla sestra. »Tohle se může každému přihoditi, i tobě.«

»A nesmáli byste se mně? Snad byste nade mnou ronili hořké slzy soucitu a bolesti?«

Zatím co Pelhřím s Bohuslavou uvažovali, co počíti v tak nemilé okolnosti, Julie spěchala ku předu, aby za tepla oznámila ostatním nehodu učitelovu. Zde kráčeli Čeněk a Helena z fary a syn řídícího Havel. Příbuzní farářovi sluli Ždanovi, byli bratr a sestra a pocházeli z rodiště Vízkova. Zde měl farář nešťastně provdanou mladší sestru Johannu za soukromého úředníka, který tonul v dluzích, poněvadž více potřeboval než přijal. Ždan posléze se i dopouštěl zpronevěření v panské pokladně, až všechno přišlo na jevo a byl okamžitě propuštěn.

Choť sdílela s mužem i hanbu a nouzi, ač ničím nebyla vinna, až předčasně byla sklácena do hrobu. Ani podpory bratrovy jí nepomohly z nesnází. Ždan se pravidelně všeho zmocnil a utratil.

Při pohřbu nešťastné Johanny farář vzal do kočáru sirotky a odejel rychle, aniž by se se švakrem rozloučil. Nechtěl s ním mluviti, aby mu nemusil činiti výčitek.

Od té doby byli oba na faře, zde rostli, prospívali, školu navštěvovali, odtud byli posláni za vyšším vzděláním do Prahy a pan strýček se o ně staral jako o své. Helena se navrátila z kláštera, aby byla Justině k ruce a od ní se doučila. Čeněk studoval s učitelovým Havlem gymnasium.

Na prázdniny jezdil do Chusnice jako do svého rodiště. Teď šli tři napřed, Helena uprostřed a oba studenti po stranách.

Farářova neteř byla velmi subtilního těla, slabá, přímo chorobná. V půli by ji přepídil, ruce měla hubené, prsty tenké, pleť přímo průsvitnou. V ramenou byla štíhlá, tvář suchou, přibledlou. Nesla snad na sobě stopy choroby matčiny, zrodila se, když už tato stonala, vlekouc se bídným životem. Šat na ní jenom visel, botka byla malounká, tvary sotva čtrnáctiletého dítěte. A Heleně šlo na osmnáctý rok. Ale tělo její mělo život, údy horečně sebou cukaly, oči se jenom kmitaly, ruce byly nepokojné, hlava se neustále otáčela a také ústa neustávala něco mluviti. Helena byla čilá, po faře jenom proletovala, všudy jí bylo plno, a Justina ji někdy ve hněvu nazývala žíhadlem, což i Vízek mnohdy opakoval. Hodila se k učitelovic Julii a také se k ní nejraději družila. Doma se všeho chápala, Justině byla pravou rukou a za den několikráte přeběhla do školy.

Bratr její Čeněk byl starší, vážnější, ale také se rád veselil. Nad sestrou neosvojoval si káracího práva jako Bohuslava nad svými sourozenci, ochotně jí byl po vůli, když chtěla něco provésti, a mlčel, stalo-li se něco, co neměl věděti Vízek ani jeho spořádaná hospodyně. Byl silnější než sestra, kostnatější, složitější, blondýn, uhlazený v chování jako Pelhřím, stále usměvavý, ochotný, sdílný a studoval celkem dobře. K marnotratnictví svého otce se nikdy neklonil a vůbec jeho nedostatků a špatností nezdědil, což nejvíce naplňovalo obavou faráře. Lekal se totiž Vízek, že vlastnosti Ždánovy přejdou na děti, ale ty byly záhy vytrženy ze zkaženého ovzduší, a potom se jim dostalo pečlivého vychování.

Čeňkův soudruh, Havel řídících, byl výborný student, znamenitý hudebník a velmi hodný jinoch. Halusovi říkali, že se v něm všechny dobré vlastnosti a vlohy dítek starších soustředily. Na pohled byl nepodobný, poněkud zasmušený, ale velice vlídný a citlivý. Zvláště k matce lnul, s ní všechno sdílel a litoval, že rodiče tolik jsou nuceni na něj vynakládati. Zbytečně krejcaru neutratil, šat si šetřil, školní potřeby v největší měl čistotě a pořádku. Byl vysoký a podobal se otci celým chováním, barvou vlasů, bystrostí očí a mírným jednáním. Kdyby byl dívkou, jistě by jej nazvali ostatní v rodině popelkou, takto však si ho vážili jako nejmladšího a nejnadanějšího. Ač dávno přerostl Julii, tatomu stále říkala: »Náš nejmenší Havel«.

Teď všichni tři rozmlouvali o hudbě, jíž také rozuměli. Havel byl pianistou a hrál též na flétnu, Čeněk obstojně dovedl hráti housle, Helena pak byla zpěvačkou a s Julií zpívala na kruchtě při hrubých mších, na pohřbech a průvodech. Zpívati uměla celá rodina Halusova, a všichni prodělali školu také v kostele na povýšené kruchtě hned před varhanami, u nichž otec seděl a bez ohledu pokáral každý špatný ton.

Studenti vypravovali, že i v Praze zpívají ve sboru, který řídí jeden z profesorů, že účinkují při mši i studenských slavnostech, že dovezli také písně a mohli by si o prázdninách čtverhlasně zazpívati. Helena byla hned při tom a navrhovala, kdy a za jakých příležitostí potom vystoupí veřejně, učiní překvapení na faře i ve škole a se pobaví.

»Počkejte přece, ať nemusím za vámi tolik utíkati,« volala Julie. »Sotva dechu popadám.«

»A kde je pan učitel s Bohuslavou?« tázali se všichni udiveně.

Julie jenom mávla rukou. »Neštěstí, veliké neštěstí! Pelhřím má hroznou ránu. Nejspíše jej musíme dáti na nosítka. Nechce se hnouti.«

Junáci s Helenou se nejdříve zarazili, ale vidouce úsměv na tváři dívčině, upokojili se.

»Co se stalo?« zeptal se Havel přece starostlivě.

»Jděte a podivejte se,« vyzývala Julie.

Pustili se tedy zpět a za chvíli se všichni smáli jako Julie. Už i Pelhřim spřátelil se se svým osudem a smál se také. Ještě zvedl nohu, aby se rána jeho botky objevila v celém obsahu.

»Dám ti radu, Karle,« ozval se Čeněk, »ale hned předem pravím, že to není náhled můj. Četl jsem totiž nedávno takový feuilleton v denních listech, že muž tvého postavení, nemoha dále jíti se společností v těsných pérkách, pojednou se prohlásil za vyznavače Kneippovy bosoléčby, zul obuv a šel domů, jako horlivý Kneippian. Ani tobě to neuškodí, ale vytrhne tě moderní nauka z roztržené botky.«

Návrh ten potkal se se souhlasem všeobecným.

»Ano, pane učiteli, buďte Kneippianem!« volala Julie, tleskajíc rukama. »Půjdete-li v příkopech porosenou travou, sejde vám krev s hlavy do nohou, a těmi do zemi, zbavíte se škodlivých látek, předejdete mnohým nemocem, osvěžíte tělo i ducha a umyjete si dobře nohy —.«

»V neštěstí o posměch se nestarej,« poznamenal Pelhřím smutným hlasem, následuje udělenou radu. Zul si obě boty i ponožky, a stal se — Kneippianem. Ale nevyhledával pažit v příkopech, šel se společností, podpíraje se o hůl, již mu Čeněk zapůjčil. A bral se pozorně, uhýbaje se kamenům a ostrým místům. Dívky šly napřed, páni vzali učitele ve svůj střed, a Julie časem obrátivši se, volala: »Pozor, tady je bodlák, zde je potlučené sklo, trní!«

»Abys neškádlila!« upomínala Bohuslava.

Ale nyní se ani Pelhřím nehněval, opanovala jej veselost a žertoval s ostatními. Slunce se chýlilo k západu, po silnici nikdo nešel a celá společnost byla připravena, zakrýti jeho bosé, nyní už poprášené nohy.

»Nemohli bychom si zazpívati?« řekl Čeněk, který rád a ochotně dělal kapelníka.

»Proč ne? Jenom zanotuj, a jistě že tě nenecháme samotného,« odpovídal Havel.

»Tedy pozor! Jeden — dva — tři —.«

Student se obrátil k dívkám, nazvedl obě ruce a spustil:

»Slunéčko se za bory chýlí,
den se k hrobu ubírá;
nad údolím soumrak pílí,
z vísky hlásek zvonku kvílí,
krásný den již umírá.
Chvíle svatá, mlknou pláně,
rolník končí práci svou,
klinkot opětují stráně,
lid se modlí Anděl Páně
utišenou krajinou.
Pastýř sehnav různá stáda,
volně k vísce putuje,
pustě černají se lada,
na lučinách temná řada
světýlek si hopkuje . . .«

Havel dobře předvídal, že zpěvák nezůstane osamocen. Hned se k němu všichni přítomní přidávali a velebný zpěv se vlnil v podvečer tichou krajinou.

»Výborně!« zvolal kdosi u kříže, a dvou rukou se ozýval aplaus.

Společnost rychle ukryla bosonohého, a vysměvačná Julie skočila do zadu, aby i tuto ukryla Pelhříma, který se takto ztrácel uprostřed věrných pomocníků.

»Nějak se vám v tom lese líbilo, že se tak dlouho nevracíte,« řekl řídící Halus.

»To jsou naši páni!« zvolala Julie a hned opustila ochrannou posici. Před těmi nebylo třeba nic skrývati a zatajovati.

Od kříže vystoupil farář s Halusem, kde trpělivě čekali, patříce k lesu, až se dočkali.

»Co vás tam až do soumraku zdrželo?« tázal se Vízek.

»Pohleďte, strýčku, jak plný mám košík krásných jahod,« ukazovala Helena, »zítra je budeme míti k svačině se sladkou smetanou.«

»Já nejsem tak šťastna, mně se jahod dobrá třetina vysypala v lese do mechu, a pan Pelhřím je nechtěl sbírati,« žalovala Julie.

»Proč jsi takovým smíškem?« káravě pronesla Bohuslava. »Ještě něco horšího se ti mohlo státi —«

»Ale kdo by se nesmál?« odvětila Julie a spouštěla na novo. »Vždyť máme mezi sebou raněného člověka.« Už nemohla vydržeti, aby neprozradila, co se přihodilo. Ukázala na Pelhříma, který teď směle vystoupil, aby bosé nohy ukázal.

»Jak vidíte, páni, stal jsem se nuceným Kneippianem, a pozoruji, že mně to jde dobře k duhu.«

Bohuslava vysvětlila, co se stalo, farář s učitelem se usmáli, ale přece jim příhoda ta nezpůsobila takovou radost, jak se Julie nadála. Pan řídící prohlédl ránu a usoudil, že ji švec snadno spraví a botu do pořádku uvede.

»Bylo to mrzuté, ale ne mnoho bolestné,« dokládal, »a v létě to také neuškodilo. Jenom dejte pozor na cestu.«

»Tak, a nyní musíme si popíliti,« řekl Vízek, »podivejte se na západ.«

Slunce se právě ukrylo za lem lesů, jež ozlatilo do nachova. Celá obloha se rděla, a jenom několik bělavých obláčků plulo na východě, jakoby spěly vstříc měsíci, aby opanoval na nebes báni. Všichni zakročili zostra. Oříšek daleko předbíhal a opět se vracel. Helena se chytila pana strýčka, aby se mohl o ni podpírati. Havel ujal za ruku otce. Už nezpívali, nežertovali, ale mluvili vážněji. Pelhřím šel uprostřed Čeňka a Julie, v zadu kráčela Bohuslava, o níž se vyslovila sestra, že asi dává starostlivě pozor, aby nikdo nic neztratil. Tak postupovali společně jako jedna rodina, již slučuje láska, v níž panuje jeden duch a která za tímže se béře cílem. Druh druhu hleděl vyhověti, navzájem si ustupovali, jeden druhého doplňoval, a odpor byl pouze zdánlivý, pro žert, pro vzpružení celé společnosti. A staří omládli v této rodině, která mnoho let, od mladosti k sobě lnula a se tulila, společně cítila i myslila jako děti týchže rodičův.

* * *

IV.

Když se stal Josef Vízek v Chusnici farářem, a veškerá tíha starostí na něj připadla, nevěděl si rady. V duchovní správě věděl, že stejně pokračovati bude jako dříve, ale nyní musí také pečovati o hmotné zaopatření svoje i těch, kteří jemu budou sloužiti.

V těch nesnázích utekl se na radu k sousednímu faráři, jenž slul obecně praktikus, poněvadž měl zkušenosti, rozhled do života a rád poradil. Ten znal celé okolí, všechny farnosti prohlédl a na Vízka přímo čekal.

»Víš co, spolubratře,« řekl, »všechno zachovej tak, jak to nyní stojí. Máš starou matku, tu si vezmi k sobě, ale ponechej hospodářství v rukou slečny Justiny. Ta v tom umí choditi a ví, co a jak. Ráda zůstane. Odhadneme fundus, ty jej časem splatíš, převezmeš nábytek, a ujednáme s ní roční službu. Justina ti povede hospodářství dobře, ty z toho nejsi.«

Tak se stalo. Úmrtím faráře nestala se jiná změna. Vízek zůstal ve svém pokoji, dolejšek měla Justina s čeledí. A pochodil farář dobře. Justina skutečně uměla v hospodářství a vedení domácnosti choditi. Byla na faře vychována u strýce, dlouhou dobu všechno vedla s matkou, až i tuto doprovodila do hrobu. Potom byla samostatnou, dosti mladou, ale vyznala se v tom, co dříve od matky odkoukala.

Byla slušné tváře i postavy, mohla se provdati za strážmistra, který nad potřebu obcházel zamřižovaná okna kuchyně, protější Halus, tehdy ještě jako mladší učitel, ji proto škádlil; ale Justina nechtěla opustiti strýce. Netoužila po změně svého stavu a zůstala svobodnou. Zcela věnovala se domácnosti, již vedla vzorně a hospodářství, kterému velmi dobře rozuměla.

Vízek byl úplně spokojen. Fara mu vynesla tolik, že mohl býti obstojně živ, že splatil dluhy a náležitě co rok odváděl všem službu. Mohl i podporovati příbuzné, ovšem do jisté míry.

Justina dobře se snášela s matkou farářovou, ctila ji, nadlehčovala jí a snášela i její rozmary, jež přinášelo stáří. Toho se nejvíce Vízek bál, neboť sváry domácí mu byly nejprotivnější. Matku u sebe míti chtěl, aby jí poslední léta života osladil, ta však nebyla schopna vésti rozsáhlé hospodářství, jiných svobodných sester neměl. Justina se mu zdála nejvhodnější. Zůstala ochotně, neboť si nenashromáždila tolik, aby mohla žíti bezstarostně. Také ji práce těšila, ráda strojila, měla hojnost drůbeže a předčila i mnohou selku, jak mnoho navrtěla másla, co nadojila mléka a jak vykrmila vepře.

Matka farářova ji z počátku podezřívala, na prsty jí hleděla, ale brzy se přesvědčila, že Justina nezná falše a podvodu. Spravedlivě všechno konala a odváděla, Vízek jí úplně a to vším právem důvěřoval. Pokladnu spravoval sám, přijímaje, co se strážilo, a vydávaje na denní potřeby.

Justina i v tom ohledu zasluhovala chvály, že se velmi vlídně chovala k přátelům Vízkovým. Tito se dostavovali velmi často, domnívajíce se, že je fara jeho nepřeberným pramenem, z něhož lze stále brátí a rozdávati plnýma rukama. Hned ten

hned onen se dostavil a přihlašovali se i ti, kteří ze vzdálenější přízně byli a k Vízkovi jako nemajetnému studentu se méně hlásili. Také požadavky jejich byly veliké a mnohdy i na přátelství farářovo hřešeno.

Vízek dával, co mohl, ale posléze se jeho dobročinnost unavila, a musil odmítati žádosti jako nesplnitelné. Tu Justina sama se přimlouvala a dle možnosti dala, aniž by o tom farář věděl.

Když pak se Vízek ujal dětí po sestře a měl u sebe matku, prohlásil, že dosti činí pro přízeň a odmítal bratrance a sestřenice, jejich dítky a vzdálenější přátelstvo. Viděl, že by se hmotně zakrvácel, a předvídal, že by mu potom příbuzní nepomohli. Obrátil na sebe hněv, i na hospodyni žehráno, ale farář se ohradil rozumnými důvody. Měl svoje starosti, a vydání na sestřence pohltilo všechno, co se mohlo dáti stranou.

Justina přijala Čeňka s Helenou jako dobrá matka, a také v tom ohledu se přání Vízkovo splnilo. Sama nabádala faráře, by děti k sobě přijal a na faře je vychoval, že mu bude v tom nápomocna a sirotkům matku nahradí.

Tenkráte Vízek Justině vděčně poděkoval, a potom den co den se přesvědčoval, že hospodyně i ten úkol dobrovolně a s láskou plní. Ošetřovala starou a teď mnohdy podivinskou matku, vychovávala sirotky a při tom vedla hospodářství s děvečkami a čeledínem.

Dítky záhy v Chusnici zdomácněly, faru oživily a mnohou věc na ruby převrátily. Navštěvovaly školy, spřátelily se s rodinou Halusovou a doma se jenom najedly. Více šetrnosti a péče vyžadovala stará matka, již smysly opouštěly, stala se nevrlou a potřebovala mnoho péče. Dříve bydlela v prvém poschodí hned vedle syna v malém pokojíčku, ale nyní si ji vzala Justina k sobě ke kuchyni, by se jí mohla více věnovati.

Vízek uznával toho potřebu, přemluvil matku, aby změnila byt, u ní obědval a večeřel, s ní trávil večery a každou volnou chvíli, jinak byla odkázána na Justinu, která ihned odskočila z kuchyně, kdykoliv stará paní zavolala, co se dělo mnohokráte za den.

Konečně musila i matka farářova oceňovati činnost Justininu, když všechno viděla na vlastní oči, a najednou pronesla se k synovi, že dobře volil a za šťastného se může považovati, že takovou hospodyni dostal.

»A nemusil jsem ji ani hledati,« smál se Vízek.

Stará matka si postonala, už ani pokoj nemohla opustiti. Justina jí byla společnicí věrnou i v té době, kdy by si mohla odskočiti do školy na návštěvu. Čeněk a Helena málo se u babičky zdrželi. Stále je kárala, napomínala, a to se jim nelíbilo. Jenom u večer se k ní přitulili, když přišel i strýček, a všichni se pobavili.

Farář nikdy nemohl Justině zapomenouti, co pro jeho matku učinila,

Podvečerní chvíle v pokoji u babičky byly nejmilejší a nejpřítulnější. Stará paní vypravovala z bohatých zkušeností, vzpomínajíc též, jak težce Josef vystudoval, když mu nemohli rodiče

všechno poskytnouti k uhájení mladého života. Otec jeho byl řemeslníkem v menším městě, kde řemesla vázla, syn chodil denně do gymnasia, vzdáleného půl druhé hodiny cesty, doma ještě vyučoval děti zámeckého kastelána, jenom v zimě nějaký měsíc bydlil v městě, a sestra Johanna mu donášela zásoby potravin. Byl to krutý zápas o existenci a student div v boji tom nepodlehl. Než přece všechno překonal a do semináře se dostal. Byl v strádání vycvičený, uměl se hájiti a brániti před nedostatkem, dovedl by i na vysokých školách při svém nadání vlastní silou dobyti si chleba, ale Josef chtěl býti knězem.

Stará paní líčila Justině — ovšem v nepřítomnosti farářově — jak se na syna těšila, kdykoliv zavítal domů na svátky, jak slzela radostí, když jej poprve slyšela kázati, jak byla hluboce pohnuta, když jeho měkké ruce spočinuly na hlavě její, aby přijala od novosvěcence první požehnání.

Matka se chlubila svým synem a posud s potěchou vzpomínala na doby ty.

Nerada se s ním loučila, s těžkým srdcem jej propouštěla na faru, aby náležel jiným. Jí zůstala vzpomínka, tu a tam list, nebo za čas návštěva.

»Ale s dcerou nebyla jsem tak šťastna. Také jsme ji dali pocvičiti, pokud jsme mohli, dělala nám radost, a doufali jsme, že jí dobře bude, když se Ždan o její ruku ucházel. Vyžadoval věno, prodali jsme domek, Josef přidal, co si jako kaplan ušetřil, ale všechno bylo marné. Otec se dlouho nedíval na trýzeň dceřinu, já zakusila všechno, já viděla její zkázu, její smrt, dosloužila jsem jí.«

Stará paní na chvíli se zamlčela, sklonivši hlavu.

»Nebohá!« poznamenala Justina. »Některé manželství je nešťastné. Toho jsem se též velice bála.«

»Josef učinil rázem všemu konec, když si vzal děti k sobě. Já jich následovala. Dlouho jsem nemohla odviknouti městečku, teď jsem spokojena a ráda. Kdo by mně tak posloužil jako vy?« Justina ihned odmítala od sebe všechny chvály a díky. »Vždyť jsem tomu obsluhování tak uvykla,« řekla skromně. »Matce jsem sloužila v tomto pokoji více než rok, a pak pana strýčka nahoře jsem k smrti dochovala. To mně dělá potěšení, mohu-li prospěti bližním, a to především těm, které miluji jako vás. Ráda vám každé přání vyplním, jenom když vás Bůh hodně dlouho zachová k naší vespolné radosti.«

Stará paní byla dojata tou oddaností.

Jindy vzpomněly obě na Ždana, kde asi je, co dělá, a lekaly se, kdyby tak otec dětem nadále ostudou byl, k nim se přihlašoval a na dráze, kterou nastoupily — ovšem bez jeho přičinění — překážel.

Dlouho se neukazoval a o sobě věděti nedával. Justina znala jeho viny, a tak jí byl vylíčen, že by jej, jak se jí zdálo, hned poznala. Úzkostlivě před dětmi vyhýbala se jakékoliv vzpomínce na muže toho. Až dorostou, až se rozum jejich rozvine, potom jim bude sdělena pravda. Nyní byl pro ně otec stále na cestách, a snad tomu bylo i tak.

Stará paní netajila se před Justinou s ničím, vědouc, že je sirotkům velice nakloněna, že jim bude matkou a všechno ochotně vyslýchá i sdílně přijímá. Sama neměla bouřné minulosti a nevěděla čím by důvěrnost splácela. Její život plynul tiše na faře pod ochranou strýcovou, a z dřívějších dob mnoho se nepamatovala. Pocházela z rodiny rolnické, od.ud její znalost hospodářství, též záhy ztratila otce, potom prodali menší selskou usedlost a odstěhovali se na faru. Strýc byl velmi dobrý, poněkud neduživý a poslední léta musil si přibrati na pomoc kaplana. Tím byl Vízek.

A tak oběma ženám ucházel mile čas při práci a starostech, rozmluvách a podvečerních zábavách. Ale klidný ten život měl přeletěti také mráček.

Bylo to počátkem jara, když zazvonil u farních dveří cizinec v ošumělém šatě, s vyžilou tváří, strhaným okem a cynickým úsměvem kolem úst. Obuv i šat měl potrhaný, prádlo ušpiněné, klobouk promačkaný a deštník valně sešlý.

Justina otevřevši dveře a považujíc muže vším právem za žebráka, prosícího za almužnu, vsunula ruku do kapsáře a podávala cizinci obvyklý peníz.

»Chci mluviti s panem farářem,« řekl muž, odmítaje almužnu.

»Není doma, musíte přijíti v poledne, až se vrátí ze školy,« odpovídala Justina a chystala se zavříti, aby se vrátila do kuchyně.

»Je posud živa farářova matka?« tázal se dále cizinec.

»Bohu díky je, ale na druhý rok již stůně.«

»Zaveďte mne k ní.

»Nevím, čeho si od ní přejete a proč by měla v nemoci přijímati vaši návštěvu,« ohražovalá se Justina.

»Navštívenky nemám při sobě,« pohrdně se zasmál cizinec, »ale řekněte Vízkové, že si přeje s ní mluviti Ludvík Žďan z Dvoran.«

»Vy že jste švakr našeho pana faráře? Už vás pustili ze žaláře, a přišel jste sem pro ostudu svým dětem?«

Žďan na krátko se zarazil. »Seznávám, že jste s mými poměry dobře obeznámena a že se nemusím před vámi s ničím tajiti. Jdu za svými a nemáte právo přede mnou tyto dvéře zavírati.«

»A přece se vám postavím v cestu,« stála na svém Justina a přivírala těžké, dubové dvéře.

»Služebná osobo!« hněval se Žďan. »Tak se chováte před blízkým příbuzným svého pána?«

»Pokrevnými svazky jste pravda blízký, ale životem a chováním velice daleký. To jsem panu faráři bližší já — služebná osoba,« opáčila Justina.

»Nechme dlouhého vyjednávání,« rázně pronášel Žďan, »já chci viděti svoje děti, a dost.«

»V tomto stavu?« spráskla ruce Justina. »A nestyděl byste se takto před ně předstoupiti? Takovou hanbu byste i jim udělal? Jděte, napravte se, uchyťte se, a až budete jiný, potom přijďte, a rádi vás všichni uvítáme.

Zdan se opět příšerně usmál.

»Milá osobo, takových rad jsem už uslyšel mnoho. Však nebudu přece jenom státi před prahem,« pojednou si vzpomněl a mocnou paží dvéře otevřel.

Justina mu už nebranila. Vešli oba do síně a do kuchyně. Hospodyně vběhla do vedlejšího pokoje, aby starou paní připravila na neobyčejnou návštěvou. Zdržela se tam hodnou chvíli a pak vrátivši se kynula Zdanovi. Ne tak směle a prudce vstoupil a zrak jeho utkvěl nejdříve na stařeně, polo sedící a polo ležící pod tenkou přikrývkou na loži. Hned poznal tchýni, třeba se změnila a do hrobu se už připravovala. Valně sešla, zhubeněla, svráskovatěla a pohasla. »Takto se vracíš,« řekla mdle a smutně.

»Co mám dělati? Nikde nemohu dostati zaměstnání. Už zevnějšek mne valně neodporučuje. Jenom několik měsíců jsem poseděl v žaláři, a už jsem ztracen. Těkám světem a vyprošuji si podpory jako propuštěný soukromý uřadník. Z části mluvím pravdu, dílem i lhu. Nemohu si pomoci. Zadal jsem na několik stran, ale jak se mám představiti?«

»Jsi tím vinen,« řekla Vízková, »než nemluvme o tom. Stalo se. Patřme do budoucnosti. Jdeš prý za švakrem a svými dětmi. Vede tě sem opravdu láska k přátelům nebo tě zahnala na faru nouze?«

Zdan nemohl snésti oči umírající bytosti, rozhlížel se po stěnách, a také zrak jeho zavadil o Justinu stojící ve dveřích jako na stráži.

»Šel jsem touto krajinou, neodolal jsem, abych se nezastavil. Nemohu přece vymazati zcela památku na děti z duše své.«

Mohl bys je viděti, jsou ve škole, ale uvaž, jak by se poděsily, až by seznaly otce v tomto postavení. Kde kdo by jim potom otce vyčítal, a padla by na ně pohana. Miluješ-li děti své, veřejně se k nim nehlas, abys jim neuškodil. Jdeš si vlastně pro podporu, dostane se ti jí, aniž bys vyčkal, až se syn vrátí ze školy s dětmi. Potřebuješ šatu, dáme ti jej; jsi hladov, nasytíme tě.« Stará paní kynula Justině, a ta věděla hned, co a jak. Odskočila do kuchyně a do šatny farářovy.

Zdan se posadil a zraky upjal k podlaze. Byl nějak pohnut a překonán. I úsměv zmizel z tváře jeho. Chtěl líčiti svoje nesnáze, napověděl tu a tam něco, ale tchýně nemínila jej vyslechnouti.

»Známe to,« řekla, »tvého druhu mnozí stanou u farských dveří, a mluví totéž. Dříve jsem měla úkol rozdávati almužny i bylo mně mnoho vyslechnouti. Zavinělé nebo nezavinělé to neštěstí. Ale tobě je pomoc, jsi posud při síle, teď budeš slušně vypraven a můžeš se uchytiti. Potom tě všichni přijmou mimo mne, poněvadž já už budu odpočívati pod zeleným drnem.«

Zdan podíval se na chorobnou ženu, jakoby zkoumal, zdaž brzo zakončí dráhu života.

Vízková zatím mluvila dále zeti do srdce. Ani snad dříve tak nedorážela na něho, když dceru její týral, jako teď, když by přihlášení se jeho způsobilo dětem takovou nesnáz. Hlas její se chvěl, hlava dopadala na vyschlá prsa a občas zvedla se kostnatá, žilovatá ruka.

Ždan neodpovídal, neodporoval, v hlavě mu to hučelo, v srdci bouřilo.

Posléze došla Justina, nesouc náruč šatstva, prádla a v pravici zánovní boty.

»Převlékni se,« řekla Vízková, ukázavši na dvéře, vedoucí do čeledníku. Justina donesla za ním šaty.

Zatím co se Ždan proměňoval v lepšího člověka teprve dle zevnějšku, ženy se radily, a bylo slyšeti cinkání peněz. Justina odskočila do kuchyně a donesla na stůl polovici připraveného oběda.

Po chvíli vešel Ždan a byl velice změněn. Šat a čisté prádlo udělalo z něho jiného člověka. Jeho postava se napřímila, rysy tváře vynikly, a nikdo by v něm nehledal ošumnělého muže, který před nedávnem sem vstoupil.

Obě ženy pozorovaly změnu tu a Justina pozvala švakra farářova, aby přisedl ke stolu a posilnil se. Učinil tak bez váhání, a bylo znáti, že delší dobu takových pokrmů neokusil. Dal si chutnati, hltaje dobrá sousta a zapíjeje bílým vínem.

Justina zůstala v kuchyni, a Vízková také po tu dobu mlčela.

Když se Ždan najedl, vstal a ohlížel se po deštníku, jejž nechal u dveří. I ten byl proměněn za novější a lepší.

»Tak zase půjdu,« řekl, rozhodnuv se, že nezůstane a dítek zde nedočká.

»Přistup sem,« zavolala stará paní, »tady jsme se ti s Justinou složily na cestu. Mnoho toho není, ale vystačí ti na nějaký čas. Zatím si hledej službu.«

»Poohlédnu se a opět zkusím štěstí, řekl Ždan vzrušeně a s vnitřním bolem. »Jsem rád, jenom když děti žijí v pokoji.«

»A vzdělávají se,« doložila babička. Vízková podala Ždanovi zabalené peníze a pohlédla starostlivě na hodiny. Bude asi už po školním vyučování.

Ždan porozuměl, rozloučil se a pospíchal kuchyní na chodbu. Zde podal Justině ruku. »Odpuste, že jsme na počátku své známosti poněkud ostře na sebe narazili.«

Hospodyně mávla rukou. »Tady vám dávám podobiznu vašich dětí, abyste měl upomínku. Časem se podívejte do těch nevinných tváří, ostatní vám řekne nitro vaše samo.«

Ždan chvatně přijal podobenku, pohlédl na ni a uschoval. »Díky, dobrá osobo«, řekl a rychle opouštěl faru. Zapadly za ním dvéře hostinného domu a ocitnul se opět ve světě bez domova a postavení. Nyní však měl větší důvěru v sebe i jiné lidi.

Justina se hodnou chvíli radila se starou paní, mají-li oznámiti faráři, jaká zde byla návštěva, posléze uznaly za dobré, s ničím se netajiti. Před dětmi se ani slovem nezmínily, ale když tyto nebyly v pokoji, vyjevily všechno.

Farář byl rozrušen a dojat. Viděl, jak ho matka s hospodyní šetřily, neboť by se neubránil, aby se nerozčílil a švakrovi ostře nedomluvil. Snad by to i hůře dopadlo. Ale musil schváliti jednání obou žen. Děti zůstaly bez pohany, a nikdo ani o návštěvě nezvěděl.

Stará paní nadále churavěla, a Justina ji pilně obsluhovala. I noci strávila u ní. Dalo se čekati, že každou chvíli shasne

a dráhu životní ukončí. Stalo se tak na jaře a farář byl velice vzrušen, ač mohl katastrofu každý den čekati. První jej těšila Justina, která byla v těch věcech obeznalá a dovedla dojemně promluviti. Hned potom přišel věrný přítel Halus ze školy a faráři srdečně stiskl ruku. Muži ti si porozuměli nejlépe.

Justina připravila starou paní do rakve a doprovodila ke hrobu. Potom spěchala za svou povinností, aby poněkud aspoň pohostila ty, kteří se súčastnili pohřbu a místo syna vykonali v kostele i na svatém poli smuteční obřady.

Po smrti matky farářovy se mnoho nezměnilo. Justina byla už dříve samostatnou, stejnou péči věnovala dětem i Vízkovi, který byl nyní zasmušilejší a zamlklejší. Jenom poněkud jí ubylo práce a starosti, že nemusila opatrovati nemocnou, tím více se však věnovala sirotkům, kteří rostli a tak větší péče potřebovali.

Na starou paní nemohla zapomenouti a mnohdy s farářem se o ní rozpovídali. Vízek uznával zásluhu své hospodyně o matku a tím více si Justiny vážil. Babička jim scházela, zvláště v podvečer na ni pamatovali. Ozdobovali její hrob a Justina stejně jej navštěvovala jako matčin a zvěčnělého strýce, který ji vychoval. I když děti zapomínaly na babičku, Justina s Vízkem aspoň vzpomínkami se těšili. Hospodyně často z kuchyně odskočila do sousedního pokoje, neboť se jí zdálo, že ji volá známý hlas. Přesvědčila se, že je lože prázdné, sklonila hlavu a zaslzela.

»Snad jsem jí dosti posloužila,« utěšovala sama sebe, neboť by si pokládala za vinu, kdyby se v tom ohledu dopustila nějakého přehmatu.

I farář musil ji mnohdy ujistiti, že dělala co mohla, ano i nad síly své že se vynasnažovala a zasluhuje veškerého vděku i uznání. Potom byla upokojena a konala dále povinnosti svoje.

(Pokračování.)

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců zanynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování).

d) Svědčí-li embryologie ve prospěch descendence organismů?

Darwinisty na výsost velebeny a od nich pro descendenční princip za zvlášť důležité vyhlašovány jsou t. zv. embryologické důkazy. Důkazy ty zakládají se jednak na tom, že zárodky příbuzných organických tvorů prý nápadně vespolek se shodují,*)

*) Shoda jejich prý tím nápadněji se jeví, čím systematická příbuznost dospělých forem bližší jest.

jednak na tom, že mezi jednotlivými stadii ontogenetického vývoje a mezi stupni systematických řad velice nápadné analogie se jeví. Analogie ty záležejí v tom, že embriony vyšších organismů ve svých stadiích vývoje velmi často úplně podobny jsou nižším tvarům nějaké systematické skupiny (řady), a stadia ta objevují se v téže posloupnosti, v jaké systematické řady dle stupně po sobě následují. »Stopujeme-li jednotlivé stupně — píše Dr. V. Kurz — jimiž se ve svém vývoji probírá každý tvor, snadno poznáme, že následují za sebou v určitém pořádku, že mají nejprve shodu se tvory nižšími, čím dále pak se blíží vývoj svému konci, že nám připomínají tvary vždy vyšší a dokonalejší. Na př. ssavci na nižším stupni vývoje podobají se rybám, poněvadž mají žaberní otvory.«*)

Mladá stadia ssavců vůbec jeví útvary, jež u ryb jsou trvalými; pozdější stadia pak jeví rysy, jež se s trvalými charaktery obojživelníků srovnávají. Také u člověka ku konci prvního měsíce nalézáme žaberní štěrbiny. Mimo žaberní štěrbiny jest u ssavců v mladých stadiích vývoje (rovněž u ptáků v embryonálním stavu) též srdce o jedné komoře, jaké mají dospělé ryby. — Výše organisované ryby v embryonálním stavu nemají páteře. Amphioxus (kopinatec), nejnižší druh ryb a spolu nejnižší zástupce obratlovců, nemá po celý svůj život páteře. Ve svém pak embryonálním vývoji srovnává se Amphioxus s Ascidiemi, neboť dle bádání Alexandra Kovalevského prodělává prý týž vývoj jako Ascidie. V příčině člověka dle mínění darwinistů nelze prý přehlédnouti, že dolní část mladého embryona lidského vybíhá v malý ohonek (dle Folla má takové embryo 38 obratlů) a že embryo lidské v pozdější době pokryto jest chmýřím (lanugo).

Tyto embryologické zjevy podávají prý důkaz, že tvorové, kteří v embryonálním vývoji jeví vzájemnou shodu, a jichž zárodky s nižšími tvary systematickými se srovnávají, jsou v rozličném stupni pokrevně příbuzni, zjevy ty prý svědčí, že organismy složitější vyvinuly se z jednodušších a že ve vývoji individuálním opětují se tvary předků, neboť děj individuálního vývoje tím více prý společné rysy obsahuje, čím bližší jsou si tvary co do původu.

K tomu ukazuje prý i vývoj larvální. Při vývoji larválním prostřednictvím metamorfosy, kterou shledáváme u obojživelníků a hmyzu, a která v tom záleží, že vývoj jen částečně ve vajíčku se děje, jeví se analogie mezi larvovými po sobě posloupně následujícími stadii a mezi dospělými nižšími a postupně vyššími systematickými tvary živočišnými často ještě nápadněji. Tak (dle Clause) »metamorfosa žáby počíná stadiem, jež se tvarem, organisací a způsobem pohybu přimyká k typu rybímu a vede četnými larvovými fasemi, v nichž se charaktery jiných řádů obojživelníků (Perennibranchiata, Salamandrina) a jednotlivých čeledí a rodů jejich opětují.«**) Toť prý důkaz, že také při vývoji larválním sluší tvar a stavbu larvy odvoditi z fylogenie. Jeť prý metamorfosa zjev s kmenovým vývojem úzce sdružený a to jest prý ta prvotní forma vývoje, neboť u živočichů s direktním vývojem (foetálním) jest prý vývoj uvnitř vaječné blány stěsnán a zjednodušen, i jest prý tudíž oproti metamorfose druhotní formou vývoje.

*) Ott. Sl. N. VII., p. 64.
**) Lehrb. d. Zool., 4. Aufl., p. 143.

Ovšemť jsou při metamorfose též odchylky, tak že děj individuálního vývoje nejeví ani povšechné ani zvláštní rysy nižších systematických řad, aniž se embryony systematicky příbuzných tvarů ve znacích svých srovnávají; naopak, mnohdy embryony rozličným řádům náležející jsou si mnohem podobnější než embryony témuž řádu náležející (viz na př. larvy hmyzu). Takový stav není prý však stavem původním, zděděným, nýbrž druhotným a vznikl prý tím, že živočichové tito ve svém individuálním vývoji rozličným podmínkám existenčním se přizpůsobiti museli, a tím prý znaky prvotních předků zanikly, viz na př. larvy hlístů oblých (Nemathelminthes) a plochých (Plathelminthes). Ano přizpůsobení se podmínkám existenčním může prý ve zvláštních případech vésti i k tak zvané zpětné (regressivní) proměně, tak že dospělý tvor níže stojí a nižší organisací se vyznačuje než v individuálním vývoji svém, jak to na př. vidíme u svijonožců (Cirripedia) a cizopasných čeledí klanonožců (Copepoda).

Na základě těchto embryologických úkazů, na něž již dříve Meckel a Oken upozornili, zformuloval Haeckel obecný zákon vývojezpytný, tak zvaný biogenetický základní zákon, jenž zní: Ontogenie jest zkrácené opětování fylogenie, ve vývoji jedince jeví se zkráceně vývoj druhu;*) v postupu vývoje ontogenetického zrcadlí se společná kmenová forma veškerého rodu. »Postup embryologický« — píše Dr. V. Kurz — »vykládá se za stručné opakování celého vývoje rodového, jež se dědičností zachovalo, ale přizpůsobením tak značně zkrátilo. Ontogenie vyvinula se z fylogenie hlavně zkráceným děděním: ze životního průběhu předků opakují se při každém tvoru nejvěrněji a nejobšírněji děje nejnovější, kdežto staré děje embryologické se vybavují tím neúplněji a zkráceněji, čím delší doba uplynula od oné doby, kdy předkové doživotně stanuli na tom či onom stupni vývoje.†) — Dle Haeckla vrhá biogenetický základní zákon »každému věci znalému a úsudku schopnému zoologovi nejjasnější světlo na mnohé veliké rysy starší fylogenie.«††)

Leč všecky tyto zjevy embryologické, na nichž založen »všeobecně platný« a k fundamentálním pravdám descendenční theorie počítaný Haecklův biogenetický základní zákon organického vývoje, postrádají veškeré důkaznosti.

Larvy kobylek (Locustoidea), které se jinak tvarem těla dospělým jednotníkům velice podobají (prodělávajíť kobylky metamorfosu nedokonalou) mají zárodky křídel převráceny, tak že křídla přední přikryta jsou zadními. — Je-li ontogenie zkráceným opakováním fylogenie, ukazuje tedy snad tento zjev k tomu, že se kobylky vyvinuly z předků, kteří takto křídla převrácena měli?

Ovšemť darwinisté, kde to nejde, kde onotogenie s fylogenií snášeti se nechce, pomáhají si Haecklovou frasí: »Palingenetický†††)

*) Čili jinými slovy: řada tvarů, kterou individuální organismus za svého vývoje od buňky vaječné až ku svému dospělému stavu probíhá, jest zkráceným opakováním dlouhé řady tvarů, kterou předkové téhož organismu (nebo rodné tvary jeho druhu) od nejstarších dob organického stvoření až na nynější dobu proběhli.

†) Ott. Sl. N. VII, p. 64.

††) H. W., Der Mensch (Nat. u. Offb. 1899, p. 356).

†††) Palingenie = vývoj zachovaný dědičností.

obraz ontogenie jest tedy cenogeneticky*) změněn, ať nedím znetvořen,« a v takovém případě, kde ontogenie nám podává jen »porušený obraz« pravé skutečnosti, dlužno prý obraz takový dle požadavků fylogenie korrigovati. — Nedá se upříti, že jest to náramně pohodlné, všecky skutečné zjevy, jež se »do krámu« nehodí, v oblasť cenogenetických zjevů strkati, aby neškodnými učiněny byly. Avšak oproti tomu dí Emery: »Ve vývoji zárodečném (ontogenese) není ani skutečné rekapitulace fylogenese ani palingenetických a cenogenetických pochodů v reálním smyslu. Takových výrazů smí se vlastně jen v obrazném smyslu správně užívati«.**)

Avšak dejme tomu, že převrácení křídel u larev kobylek jest zjev cenogenetický, zjev druhotný, povstalý tím, že se larvy ty zvláštním podmínkám životním přizpůsobiti musely, pak ale se musíme s podivením tázati: Jaké podmínky životní vyžadovaly takovéhoto přemístění křídel? Vždyť larvy kobylek ve způsobu života shodují se s dospělými jednotníky?!

Je-li ontogenie zkrácenou fylogenií, proč v ontogenetickém vývoji vyskytují se zjevy, jichž ve vývoji fylogenetickém není?

Tak na př. u vyšších obratlovců (plazi, ptáci, ssavci) vyskytují se v embryonálním vývoji tak zv. amnion (mázdra ovčí) a allantois (mázdra močová), avšak u nižších obratlovců (obojživelníci, ryby) a bezobratlých ani v dospělém stavu ani v embryonálním vývoji žádného amnia ani allantoidu nenacházíme. Z toho následuje, že předkové nižších obratlovců těchto útvarů neměli. Dle belgického palaeontologa L. Dollo-a vyvinuli prý se ptáci a ssavci z plazů, plazi pak z obojživelníků bezocasých (Batrachia), — ale obojživelníci bezocasí ani v dospělém ani v embronálním stavu žádného amnia ani allantoidu nemají. Proč tedy amnion a allantois vyskytují se v embryonálním vývoji vyšších obratlovců?

Ovšem darwinisté také v této příčině umějí si ihned pomoci. Amnion a allantois jsou prý zjevy cenogenetické, — za takové vyhlásil je Haeckel. Ony prý povstaly přizpůsobením vajec a embryonů. Avšak vzhledem k tomu podotýká Kölliker: »Předně nikdo neví o takovýchto přizpůsobeninách vajec a embryonů (nikoli larev), dále pak jeví se takováto přizpůsobení v darwinském smyslu pojímána, zcela nesmyslnými. Jak může dle darwinských principů embryo obojživelníka bezocasého ve vejci k amniu a allantoidu přijíti, aby se z něho plaz vytvořil?«***)

Dále, co se týče shody zárodků příbuzných organických forem, pravíme: Zárodky příbuzných organických forem nejsou naprosto shodny, nýbrž pouze podobny. Shoda jejich jest jen zdánlivá, zevnější. Haeckel nám sice podal vyobrazení zárodků psa, kuřete a želvy, jež skutečně naprostou shodu jevily, ale dokázalo se mu, že dovolil sobě spáchati podvod. On totiž jedno a totéž vyobrazení třikráte po sobě položil a ke každému připojil jiný nápis. Naproti tomu embryolog prof. His, jeden z těch, kteří

*) Cenogenie = vývoj pozměněný přizpůsobením.

**) E. Wasmann, S. J., Der Atavismus einst und jetzt. (Nat. und Offb. 1899, pag. 6.)

***) Prof. Dr. Stölzle, A. v. Köllikers Stellung zur Descendenzlehre (N. u. Offb. 1901, p. 162).

na tento podvod upozornili, a jenž tvrdí, že také v Haecklově »Anthropogenii« mnohá vyobrazení jsou nevěrná, ano docela i vymyšlená, podává vyobrazení, jež ovšem značnější divergenci embryonů jeví než Haecklova vyobrazení. Také klassifikace embryonů dle Hise nesrovnává se s klassifikací dospělých organismů. Haeckel podal též vyobrazení embryonů člověka, opice a psa, aby ukázal stejnost embryonů, ale ani tato vyobrazení nejsou věrna, nýbrž ve prospěch nauky descendenční porušena.

Jestliže se druhy živočišné v mladých stadiích vývoje svého sobě podobají aneb více méně rovnají, tedy to neznačí nic jiného, než že dle téhož stavebního plánu zařízeny jsou. Spatřujemeť v přírodě jednotu v rozmanitosti organických tvorů, a jako v organickém tvorstvu vůbec, tak v ontogenetickém vývoji zvlášť jeví se jednotný a zákonitý plán. I jest podobnost embryonálních tvarů jen nutný následek vnitřní, ideální jednoty.

Ale kdyby se i zárodky příbuzných organismů zevnějškem svým na vlas sobě podobaly, tak že by oko naše naprostou shodu spatřovalo, tedy nepodobají se sobě vnitřně, molekulární strukturou. Kdyby nám po ruce stály prostředky, pomocí jichž by oko naše zárodek specificky vnitřně postřehnouti mohlo, shledali bychom, že embryony i na zdání naprosto shodné liší se od sebe právě tak, jako se dospělé tvary organické od sebe liší a to proto, že právě v stavu embryonálním resp. již ve vajíčku musí býti celý vývoj již napřed založen a naznačen a směr, jakým se brátí má, vytčen a hranice, kam až dospěti má, vymezeny. Plasma zárodeční, byť i zárodky zevně úplně stejné byly, jest pro budoucí organický druh specialisováno, ve vajíčku pak, byť i plasma jeho, nejsouc ještě differencováno, látkou svou s plasmatem jiného vajíčka shodno bylo, jest vnitřní uzpůsobení látky plasmatické dle určité typické formy, tak že vajíčko má schopnost, hystologické útvary pozdějšího dospělého individua vyvinouti, poněvadž charakteristická rozlišovací známka každého organického druhu nezáleží v látce jakožto látce, nýbrž především ve zvláštním systematickém uspořádání a seskupení a v zákonitém vzájemném působení molekul. Budoucí organismus jest tedy virtuálně již napřed molekulární strukturou zárodečního plasmatu dán. Zárodeční plasma jest netoliko soujmem chemických látek a nositelem fysikálních sil, nýbrž má vedle toho i zvláštní vnitřní strukturu, a ta jest důvodem, proč se vyvíjí zárodek tak a nejinak. Molekulární struktura podmiňuje v poslední příčině vzrůst a podobu organismu. Toho důkazem jest, že vývoj nikdy hranice druhu nepřekročí. Jinak, při naprosté i vnitřní shodě zárodků mohlo by se státi, že by na př. z vejce slepičího vyvinouti mohla se perlička a z vejce perličího kuře, aneb z vejce holubího hrdlička a z vejce hrdličího holub; aneb mohlo by se státi, že by vývoj dále nad hranice rodu pokračoval. Ale právě, jako oko naše i za pomoci všech umělých prostředků není s to, aby nesmírné dálky intrastellární postřehlo, takž také nedostatečno jest za pomoci všech umělých prostředků rozdíly pro vnímání nesmírně malé v prvopočátečném vývoji na zdání naprosto shodných embryonů znamenati. »Hinter der Welt des Kleinen, — dí prof. O. Hertwig — in welche die Erfindung des Mikroskops uns einzu-

dringen ermöglicht hat, sehen wir ahnend eine Welt von ultramikroskopischer Organisation, eine Welt, welche unserer Erkenntniss zur Zeit ebenso, ja vielleicht noch mehr verschlossen liegt, wie die Welt der Zellen dem Biologen vor 500 Jahren, vor der Entdeckung der Vergrösserungsgläser.«†)

Avšak ne vždy jeví se v ontogenetickém vývoji příbuzných zvířat podobnost. Tak na př. králík a morče (Cavia) jsou zajisté velmi blízce příbuznými zvířaty, avšak v příčině ontogenetického vývoje, jak Kölliker na to upozorňuje, v mnohých důležitých bodech velice se od sebe liší. A takových příkladů — dle Köllikra — jest více.††)

Také metamorfosa (larvalní vývoj) nedokazuje ničeho pro descendenci. Neboť již v larvě anatomicky založen jest hotový organický druh. Třeba sebe rozmanitějšími způsobami individuální vývoj na zevnějšek se projevoval, probíhá vnitřní vývoj individua zákonitě až k hotové formě a jest foetálnímu vývoji zcela podoben. Z té příčiny také zde nepřekročí vývoj hranice druhu. Zajisté sluší to přičísti jen disposici ve vajíčku založené, že zárodek zcela určitý, zákonitý vývoj u každého druhu prodělává.

Dr. Huppert, professor na německé universitě v Praze, v přednášce své »Über die Erhaltung der Arteigenschaften« za příležitosti své installace rektorské dne 16. listopadu 1895 v Praze konané, dokazuje, že chemická různost zárodečních plasmat hlavní příčinou specifické různosti jejich jest. Dle něho dospělá individua rozličných druhů živočišných skládají se z chemických látek vlastního druhu, a chemický život vlastního druhu vedou.†††) Ze základních látek, jež tělo zvířecí skládají, jsou proteinové (bílkovinné) látky nejdůležitějšími nositeli jevů životních. K látkám proteinovým náleží též hæmaglobin červených tělísek krevních, avšak ten jeví u rozličných druhů zvířat rozličnou chemickou jakost a stává se pro určité zvíře typickým. Vzhledem k tomu, že rozličné druhy zvířat život chemický vlastního druhu vedou, dovozuje Huppert z této různosti, že chemická skladba rozličných buněk vaječných vlastního druhu jest.*)

Jak veliké opatrnosti třeba, abychom shodu, která se nám v příčině vývoje skutečnou býti zdá, ukvapeně za skutečnou nepokládali a tím do hrubých přehmatů předčasné dedukce neupadli, toho výstražným dokladem jest nám vývoj pláštěnců (Tunicata), zvláště Ascidií (sumky)**) a vývoj nejnižšího obratlovce Amphioxa (kopinatec). Pláštěnci a mezi nimi především Ascidie jeví totiž tu zvláštnost, že ve volně žijícím larvovém stadiu prodělávají zdánlivě úplně takový vývoj, jako nejnižší obratlovci, zejména Amphioxus. Larvy jejich, opustivše vaječnou schránku, mají tělo

†) Vide Nat. u. Offb. 1900, p. 468.

††) Prof. Dr. Stölzle, A. v. Köllikers Stellung zur Descendenzlehre (Nat. u. Offb. 1901., p. 159.).

†††) Na př. kyselina žlučová jiná jest ve žluči hovězího dobytka než ve žluči prasat, a kyselina ve žluči husí jest opět od obou rozdílná. Také tuky rozdílných druhů zvířat rozdílnost chemickou jeví, atd. Rovněž reakce vzhledem k rozličným jedům u rozličných zvířat rozdílna jest. Taktéž pathogenní mikroorganismy různě u rozličných druhů zvířat působí, protože mikroby tyto v rozličných organismech rozličnou chemickou půdu živnou nacházejí.

*) Nat. u. Offb. 1897, p. 495.

**) Třída pláštěnců.

napředu naduřelé, oční skvrnou a ocasovitým přívěskem, jímž veslují, opatřené. Co však u nich nejzvláštnějšího, jest to, že se u nich tvoří t. zv. hřbetní struna (chorda dorsalis), která pod míchou na hřbetní straně umístěnou celým ocasovitým přívěskem probíhá a která u obratlovců jest substratem tvoření páteře, osy to vnitřní kostry. Ku tvoření páteře a kostry to u nich nedojde, neboť průběhem další metamorfosy v dospělé zvíře degeneruje se ocasovitý přívěsek, a s ním i roura míchová i struna hřbetní zmizí, jen u volně žijících Copelat (sumky ocasaté) setrvá larvový ploutvový ocas s chordou jakož i celý larvový habitus po celý život.

Není třeba ani podotýkati, že tato zevnější shoda ve vývoji pláštěnců, zejména sumek a nejnižších obratlovců, zvláště Amphioxa, byla ihned od descendenčních theoretiků s nadšením jako skutečná shoda uvítána a ve prospěch nauky descendenční vykořisťována; pláštěnci — řeklo se — jeví ve vývoji svém genetickou i morfologickou příbuznost s nejnižšími obratlovci, zejména Ascidie co nejvíce přibližují se vývojezpytně typu obratlovců, proto sluší obratlovce fylogeneticky z Ascidií odvozovati.

»Důležitost *a—ii* — čteme v Ott. Sl. N. pod heslem »Ascidie« — poznána teprve v nedávné době, když Kovalevskij a jiní po něm vyšetřili, že vývoj těchto, dříve k měkkýšům řaděných zvířat souhlasí úplně s vývojem obratlovců, hlavně amphioxa (v. t.). Následkem toho četní zoologové vykládají původ obratlovců z *a-ii*...« A ve článku »Amphioxus« čteme: »Amphioxus, kopinatec, nejnižší, také nejzajímavější a jediný zástupce obratlovců bezlebečných (Acrania). Pallasem považován za slimáka (Limax lanceolatus); v moderní embryologii nabyl *a.* velikého významu, an dle bádání A. Kovalevského a jiných prodělává týž vývoj jako ascidie. Tudíž theoretikové novější odvozují původ obratlovců z těchto posledních« (p. 197.) ... »Vývoj *a-xa* nejprve Kovalevským sledovaný a celou řadou pozdějších badatelů potvrzený, ukazuje velmi primitivné poměry, od jiných obratlovců se uchylující a upomíná na vývoj bezobratlých, zvláště tím, že rybička tato prodělává stadium volně pohyblivé obrvené larvy, jež setrvává ve stadiu gastruly« (pg. 198.).

Než přes všechnu možnou snahu descendenčních theoretiků, dokázati, že shoda ve vývoji Ascidií a Amphioxa jest úplná a skutečná, ukázalo se, že shoda ta jest přec jen zdánlivá, zevnější, napohledná.

V čem descendenční theoretikové hlavní oporu a důvod spatřují, proč původ obratlovců z Ascidií odvozovati sluší, jest chorda dorsalis u Ascidií v larvovém stadiu. Chorda ta zdála se býti shodnou s chordou Amphioxa, avšak ukázalo se, že původ jest jiný. U Ascidií povstává chorda dorsalis entodermálně,*) kdežto z ektodermatu**) gastruly***)se založí soustava nervová jako roura.†)

*) Entoderm (hypoblast) = spodní neboli vnitřní blána (lupen) zárodeční, sloužící hlavně účelům zažívání. Z ní béře též původ vystlání dutin tělních (coelom).

**) Ektoderm (ektoblast, epiblast) = zevní blána zárodeční, jíž připadá krytí těla a percepce dojmů z okolí.

***) Po rýhování vajíčka seřadí se embryonální buňky často v podobě jednovrstevné duté koule, již dáno jméno blastula (zárodeční měchýřek). Vchlípením jedné polovice buněk blastuly proti druhé povstává gastrula.

Avšak u Amphioxa dle bádání B. Lwoffa nepovstává chorda dorsalis, jak se za to mělo, entodermálně zaškrcením dorsální střední části prvostřeva, nýbrž ektodermálně.††)

U Amphioxa ve stadiu gastruly rozčlení se mesoderm†††) v prvoobratle a dává podnět k segmentaci tělní. Lagerhans pak objevil segmentaci ploutvovitého dlouhého ocasu u Appendicularií*). To byla opět jedna hlavní známka, jež zdála se ukazovati k blízké příbuznosti Ascidií s obratlovci. Dle Lagerhansa dá se muskulatura ocasu Appendicularií na 10 segmentových oddílů rozčleniti. V segmentech těch spatřoval pravé svalové metamery**) a srovnával je s myokommaty (stažitelná vlákna) Amphioxa. Avšak O. Seeliger zvrátil tento názor. Dle bádání jeho nejsou myomery nic jiného, leč zcela jednoduché buňky svalové, z nichž v každé jádro se nachází a jejichž kontraktilní části na straně k hřbetní straně obrácené, tedy dovnitř, leží. Tyto kontraktilní části jsou až ku špičce ocasu dobře znatelny, jeví se jako příčně rýhovaná vlákénka beze vší stopy segmentace. Segmentace právě jen leptavými prostředky se uměle vyvodí. — Proti pravé segmentaci mluví nad to ještě innervace svalů. Počet ganglií nesrovnává se totiž, jak Seeliger dokazuje, s počtem myomerů, naopak všecky ve svaly vstupující nervy vycházejí z ganglií, jež počtem a uspořádáním svalovým buňkám nijak neodpovídají.***) Takž tedy i tento Lagerhansem objevený a ve prospěch odvozování obratlovců z Ascidií uváděný důkaz rozpodá se v niveč. »Od let — píše W. Haacke — vede se spor o to, zdali obratlovci a tudíž i lidé od pláštěnců či od červů kroužkovitých pocházejí. Ba jsou zoologové, kteří je i od korýšovitých a takoví, kteří je od pavoukovitých zvířat odvoditi chtějí. Vzhledem k této různosti mínění jest zajisté nejlépe, prohlásíme-li, že nám původ obratlovců neznám jest.«†)

V příčině shody embryonů již K. Vogt praví: »Žádné embryo určité třídy obratlovců není úplně rovno embryonu třídy jiné v kterékoli době existence, embryo ptáka neb plazu není nikdy embryonu ryby úplně rovno; ono jest mu pouze podobno. Můžeme ve vývoji každého embryona dvě vlohy či směry objeviti; — jedním čili všeobecným směrem dokumentuje se na př. jako obratlovec a béře se útvary, které útvarům v dospělém živočišstvu analogické jsou; druhým, specifickým směrem ukazuje spolu svou zvláštní přirozenost jako ryba neb pták.«††)

†) Také se všeobecně myslilo, že též t. zv. plášť u Ascidií, jenž postupem vývoje po zmizení chordy se vytvořuje a celé tělo úplně objímá, má původ svůj v ektodermatu, avšak A. Kowalevskij dokázal, že buňky celulosovitého vaziva tohoto pláště u Ascidií (a Tunikatů vůbec) nepocházejí z ektodermatu, nýbrž z mesodermatu. Není to tedy pouhý útvar povrchní kůže jako ochranný integument, nýbrž slouží též jiným účelům fysiologickým.

††) Biolog. Centralblatt 1892 B. XII. Nat. u. Offb. 1893 p. 627.

†††) Mesoderm či mesoblast = střední blána zárodeční, z níž vyvinují se napotom kosti, svaly, cevy (částečně též ústroje pohlavní.)

*) Rod Ascidií.

**) Stejnoměrné oddíly, jež odpovídají jednotlivým obratlům.

***) Zool. Anzeiger Nr. 446., 1894. (Nat. u. Offb. 1895, p. 313.)

†) Die Schöpfung des Menschen u. seiner Ideale p. 301. [Nat. u. Offb. 1896, p. 417.]

††) Prof. Dr. C. Gutberlet, Ist die Entwickelungslehre von den Thatsachen gefordert? [Nat. u. Offb. 1887, p. 583.

»Proč prodělává — taže se Driesch — zárodek ssavce stadium ryby? Odpověď: On toho nijak nečiní, nýbrž on a zárodky rybí prodělávají stadium, v němž jsou si hodně podobny, ačkoli vždy ještě rozeznati se dají.«*) Driesch ukazuje k tomu, že základy podobných věcí jsou vždy stejné a že právě tak jako nemůžeme rozeznati základy kasáren a základy radnice, nemůžeme též rozeznati počátky embryonálního vývoje ssavců od počátků embryonálního vývoje ryb a obojživelníků, »... auch ein Rathaus und eine Kaserne sind sich in den früheren Stadien ihres Erbautwerdens viel ähnlicher als später, und ein grosser Seedampfer ist einem fertigen Ruderboot am ähnlichsten, wenn er erst eben vom Stapel gelassen ist.«**)

Nejsou-li však embryony shodny, nýbrž pouze podobny a nesmíme-li dle Haacke-a z podobnosti tvarů na společný původ jejich souditi, nýbrž toliko na podobnost vnitřních vývojových zákonů jejich, smíme pak z podobnosti embryonálních tvarů na společný původ dospělých tvarů souditi? A což když se někdy organičtí tvorové v embryonálním stavu více od sebe liší než ve stavu dospělém? Odpoví se nám snad: Ten případ shledáváme za časté při metamorfose, ale to se vysvětlí tím, že organismy v embrynálním vývoji svém, vedouce boj o život, rozličným podmínkám existenčním přizpůsobiti se musely; odchylky takové jsou druhotné a ničeho nedokazují proti platnosti biogenetického základního zákona. — Jak se však tyto odchylky vysvětlí, když organismus podmínek životních nemění a není tudíž nucen se přizpůsobovati? — Tak u mnohých korýšů pňookých (Thoracostraca, Podopthalmata) a mezi korýši nižšími na př. u lasturnatek (Cypridæ) jest metamorfosa velice komplikovaná, ačkoli embryony žijí v stejném prostředí jako dospělé formy. Na př. u rodu Penæus (z čeledí garnátů) počíná vývoj naupliovou formou, na to následuje forma metanaupliová, pak forma zvaná protozoëa a konečně zoëa. U rodu Euphausia (z řádu vidlonohých [Schizopoda]) postupuje metamorfosa, jež počíná larvou naupliovou, stadiem protozoëe a zoëe a po těchto stadiích následuje celá řáda larvových stadií (jedno stadium popsáno dříve jako zvláštní rod Furcilia, jiné jako Cyrtopia) až k dospělé formě. Velice komplikovaná jest též metamorfosa u řádu ústonožců (Stomatopoda), kdež všecka stadia nejsou ani dokonale známa. Pozdější stadia larvová popsána pod jménem Alima a Erichthus.

U lasturnatek, jež mají 7 párů okončin, líhne se z vajíčka naupliová larva se 2 páry tykadel a nožkou, sloužící k podávání potravy do otvoru ústního a prodělává pak 9 stadií až k dokonalé formě. — Také u lupenonožců (Phyllopoda), kteří se dle tvaru a vývozpytných znaků považují za nejprimitivnější korýše, děje se vývoj většinou složitě.

Jak možno tak složitou metamorfosu vysvětliti přizpůsobováním se podmínkám existenčním, když larvové tvary nebyly nuceny se přizpůsobovati, žijíce v stejném prostředí za stejných okolností jako formy dospělé?

*) H. W. Der Mensch. (Nat. u. Offb. 1899, p. 356.)
**) L. c. p. 357.

Nesmíme-li však z podobnosti embryonálních stadií na společný původ dospělých organismů souditi, pak v niveč se rozpadá biogenetický základní zákon, zakládající se na podobnosti mezi mnohými stadií embryonálního vývoje vyšších organismů a mezi dospělými formami nižších organických tvorů.

Haacke také skutečně vyhlašuje biogenetický základní zákon za klam, zakládající prý se na klamném závěru, poněvadž prý zákon ten vyhlašuje tvary, jež zevně podobny jsou, za podstatně stejnorodé. Kdyby prý děj zárodeční byl zkráceným opakováním děje kmenového, pak prý by bylo třeba jen zárodeční děj člověka vypátrati, abychom o jeho ději kmenovém známosti nabyli. Zárodeční buňky rozličných organismů jsou prý vnitřně specificky vespolně různé. »Nesmíme zapomenouti, — dí — že lidské vajíčko, jež sice pouze tvarovou hodnotu (Formenwerth) jedné jediné buňky má, žádnou Amoebou není. Útvarná látka (Bildungsstoff) tohoto vajíčka jest lidské plasma, žádné amoebové plasma, a kuře není sice ve vejci předobrazeno, přece však v právě tak specifickém způsobu založeno, jako třešně v jádru třešňovém. Vejce a semenné buňky organismu liší se již co do způsobu právě v tak vysokém stupni, jako dospělá zvířata a rostliny i když se rozdíly též jemnosti stavby týkají.«*)

S Haackem v příčině neplatnosti embryologických důkazů snaší se Dr. O. Hamann. »Totožnost v zevnější formě embryonů, — praví — jakož tak mnohonásobně za jistou pokládána byla, neexistuje. Již na mladých stupních vývoje mají embryony své třídní a řádové charaktery, ano, jak sotva pochybovati smíme, i své druhové a rodové, ano i své individuální charaktery. Jedná se právě jen o to, abychom tyto charaktery sledovali a je svému oku neb vůbec svému poznání lépe uvědomili.« . . . »Změny, jež vejce až k vyvinuté formě proběhne, nepřipouštějí závěru na jeho předky. Jest nemožno, s jakoukoli jistotou ze stadií, jež embryo probíhá, na jeho předky závěr činiti. Embryonální vývoj však ukazuje, že žádný typus opakován nebývá, nýbrž že vývoj, příkladně obratlovce, od počátku jiný jest než vývoj nějakého členovce, ostnokožce neb měkkýše.«**)

Také K. E. z Baerů, proslulý embryolog, jest odpůrcem biogenetického základního zákona. Dle něho není zárodek obratlovce nikdy shodný s bezobratlovcem a má také vždy ihned, jakmile vůbec differencování poznati lze, znaky své třídy, neprobíhá tudíž typů nižších tříd obratlovců; embryo ssavce na př. není prý snad povlovně nejprve rybou, pak plazem, pak ptákem, nýbrž již předem právě embryonem ssavce s jeho typickými vlastnostmi. Zaměňuje prý se zde podobnost se shodností . . . .***)

Ohledně pokládání larev Ascidií za předchůdce obratlovců dí: »Die Hypothese ist doch biegsam! Nach dem gewöhnlichen Raisonnement ist das, was sich sehr früh in der Entwicklung zeigt, das Erbteil von den frühesten Ahnen. Danach müssten

*) Wasmann, Zur neueren Geschichte der Entwickelungslehre in Deutschland (Nat. u. Offb. 1896, p. 59.)

**) Nat. u. Offb. 1893, p. 682. a násl.

***) Dr. R. Stölzle, Karl E. von Baer und seine Weltanschauung (Nat. u. Off. 1898, p. 315.)

die Ascidien von den Wirbeltieren abstammen und nicht umgekehrt. Aber es war nötig, die Abstammung der Wirbeltiere aus den niederen Formen zu zeigen. Einem solchen Bedürfnis zu gefallen, urteilt man auch wohl einmal ungekehrt.«†)

Také pokus, chtíti obratlovce od Annulat (červi kroužkovití) na základě segmentálních organů, jež Semper u embryonů žraloků nalezl, odvozovati, jest prý pochybný. Nemůžemeť prý, abychom převrácenou polohu centrální nervové soustavy, střeva a soustavy krevní vysvětlili, pojímati obratlovce jako po hřbetě chodící Annulaty,††) neboť břišní a hřbetní strana jsou prý velmi určité topografické pojmy, které se nedají libovolně vespolek zaměniti.†††)

Podle prof. A. Goette-ho není v embryonálním vývoji naprosto žádné shody v příčině polohy soustavy nervové s mozkem, zažívací roury atd., mezi červy kroužkovitými a obratlovci resp. chordaty, neboť prý, když gastrula ve formu bilaterální měniti se počíná, shody takové naprosto není. Rovněž tak podstatně liší prý se od chordat i Arthropoda (členovci) a Mollusca (měkkýši). »Proto — prý — nelze hledati předků Vertebrat (obratlovci) ani mezi červy kroužkovitými (Semper), ani mezi členovci a měkkýši.«*)

(pokračování.)

Učení M. Jana Husi o Církvi a její členech není totožné s učením sv. Augustina.

Od Dra. ANT. LENZE.

(Dokončení.)

4. *Sněm Kostnický zavrhl, jakož jest známo, třicet bludných vět Husových, avšak v těch větách není ani zmínky o věčné úradě Páně stran předzřízení k životu věčnému, nebo zavržení k věčné zátratě.* Že jest úrada taková od věčnosti v Bohu, jest katolický článek víry. Sněm Valentinský III. z r. 855 dí can. 3. »Fidenter fatemur praedestinationem electorum ad vitam et praedestinationem impiorum ad mortem.« Že jest v Bohu věčná úrada stran vyvolení k životu, praví Písmo zřejmě, neboť Kristus Pán řekne k těm, kteří budou při posledním soudu na pravici: »Pojďte požehnaní Otce mého, vládněte královstvím, kteréž jest vám připraveno od ustanovení světa.« Mat. 25, 34. A sv. Pavel dí: »Vyvolil nás v něm (v Pánu Ježíši) před ustanovením světa, abychom byli svatí a neposkvrněni před obličejem jeho v lásce.« Efez. 1, 4.

†) L. c.

††) U červů, členovců a měkkýšů nachází se nervová soustava na břišní straně, soustava cevní na hřbetní straně, mezi oběma leží útroby. Protiva u obratlovců záleží v tom, že u nich nachází se nervová soustava nahoře, pod ní cevstvo a pod tímto útroby. Ve vejci obratlovců tvoří se zárodek ze hřbetní partie [pásky] a ne z břišní. Ta páska-zárodková nachází se vždy na svrchní straně, ať otočíme vejce jakkoli.

†††) L. c.

*) »Živa« 1896, p. 116.

Sv. Augustin dí také (lib. de dono perseverantiae cap. 21.) zřejmě: »Nimiae contentionis est praedestinationi contradicere, vel de praedestinatione dubitare.« Jest to znamení převeliké svárlivosti odporovati předzřízení, anebo je v pochybu bráti.« A opět dí týž světec: »Praedestinationis hujus fidem, quae contra novos haereticos nova sollicitudine nunc defenditur, numquam Ecclesia Christi non habuit (Tamtéž, Cap. 23.) Víra o předzřízení, kterouž naproti novým kacířům novou snahou bráníme, držela vezdy Církev Kristova.«

V katolické Církvi nebylo také nikdy pochybováno, že ti, kdož jsou od věčnosti předzřízeni, budou také na jisto v čase spaseni. Kristus Pán sám praví: »Ovce mé slyší hlas můj, a já znám je, a následují mne; a já život věčný dávám jim, a nezhynou na věky, aniž je kdo vytrhne z ruky mé.« Jan 10, 27. 28. K tomu má zřetel sv. Augustin, když dává o praedestinaci tento výměr: »Haec est praedestinatio sanctorum nihil aliud, praescientia scilicet et praeparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicunque liberantur.« (De dono perseverantiae. Cap. 14. »Praedestinace Svatých jest předzvědění a připravení dober Božích, jimiž nade všecku pochybnost ti budou osvobozeni, kdož budou osvobozeni.)

Avšak ač věří katolická Církev, že jest v Bohu věčná úrada o předzřízení, a že ti, kdož jsou vyvoleni, na jisto budou spaseni. přece není až po tento den vysloveno, zdali je více pravdivé učení, že jest předzřízení nepodmíněné, t. j. zdali Bůh vyvolil některé ku spáse věčné než byl předzvěděl zásluhy jejich, anebo podmíněné, t. j. že Bůh předzvěděv zásluhy předzřízených, vyvolil je k životu věčnému. Někteří vykladači sv. Augustina tvrdí, že se veliký světec tento přiznával k náuce o nepodmíněném předzřízení, jiní však praví, že se hlásil k učení o podmíněném předzřízení.

Podobně věřila katolická Církev a věří, že jest v Bohu věčná úrada zátraty věčné těch, kdož v nekajicnosti umírají. Kristus Pán praví, že řekne k těm, kteří budou při posledním soudu na levici: »Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného, kterýž jest připraven ďáblu a andělům jeho.« Mat. 25, 41. Avšak věčná úrada v Bohu stran zavržení jest podmíněna, neboť Bůh nezavrhuje nikoho podle svévole a pouze proto, že se tak zalíbilo jemu, ale pro nepravosti, kteréž předzvěděl; Bůh sám praví: »Zdali vůle má jest smrt bezbožného, praví Pán Bůh, a ne, aby se obrátil od cest svých a živ byl?« Ezech. 18, 23. Proto praví Pán Ježíš, že řekne k těm, kteříž budou při posledním soudu na levici: »Odejděte ode mne zatracenci do ohně věčného, kterýž jest připraven ďáblu a andělům jeho, nebo lačněl jsem, a nedali jste mi jísti,« atd. Sv. Augustin vyznává svoji víru o tomto předmětě takto: »Bonus est Deus, justus est Deus: potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest aliquem sine malis meritis damnare, quia justus est.« Lib. III. contra Julianum. Cap. 18. »Bůh je dobrý, Bůh je spravedlivý, může některé bez zásluh zachrániti, poněvadž dobrý jest, nemůže však nikoho bez viny odsouditi, protože spravedlivý jest.« Tou příčinou dí sněm Valenský III. »Vyznáváme praedestinaci vyvolených k životu

a praedestinaci zlých ke smrti; avšak že u volbě těch, kteří budou spaseni, předchází milosrdenství zásluhu, při zátratě však nešlechetných že předchází vina spravedlivý soud Boží.« Fatemur praedestinationem electorum ad vitam et praedestinationem impiorum ad mortem: in electione tamen salvandorum misericordiam praecedere meritum bonum; in damnatione tamen periturorum meritum malum praecedere justum Dei judicium.«

Všecky tyto články víry jsou jasně obsaženy v Písmě sv. a v božské tradici, a mohou také velmi snadně býti rozuměny, ale obsah jejich jest tajemství nevyzpytatelné, jehož vyzkoumati nebylo dáno ani andělům svatým.

K těmto článkům víry se řadí jiný, podle kterého neví nikdo o sobě, ani o jiném, leč by mu bylo zjeveno, že by byl z počtu vyvolených. »Neví člověk, zdali lásky čili nenávisti hoden jest.« Eccl. Kap. 9, 1. Sv. Augustin dí (De corrept. et gratia cap. 13): »Quis enim ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero praedestinatorum se esse praesumat?« Kdožby z množství věřících, dokavade jsme v smrtelnosti této, se odvážil, tvrditi o sobě, ze jest z počtu předzřízených?«

V těchto všech věcech není Hus na sporu s katolickou věrou, neboť on přijímá: a) že jsou někteří od věčnosti předzřízeni k životu, b) že ten, kdo jest předzřízen, dojista bude spasen, c) že nikdo neví o sobě neomylně, že jest z počtu vyvolených, leč by Bůh zjevil jemu. Stran předzvědění souhlasí Hus s katolickou věrou v tom, že i a) tato úrada je od věčnosti v Bohu b) že nebude nikdo zatracen, leč pro hřích.

V těchto článcích byl tedy M. Jan Hus pravověren, a to zcela důsledně, neboť on s katolickou Církví vyznával, že měl Adam v ráji vůli svobodnou a že ji neztratil aniž potomstvo jeho v něm, tak že člověk má sebe v moci, aby se rozhodl buď pro zákon Boží, nebo naproti němu.

Jest tedy patrno, že nemohlo býti učení Husovo o předzřízení nebo o předzvědění o sobě předmětem vyšetřování nebo dokonce jeho odsouzení.

Avšak důsledky, kteréž odvozuje Hus z předzřízení a předzvědění, jsou bludné a kacířské: Hus totiž tvrdí, jsa ve vleku M. Jana Viklifa, že praedestinace jest u příčině, že předzřízený zůstává stále ve spojbě s mystickým tělem Páně, že nejsou jemu i ty nejhorší nepravosti k věčné zátratě, byť i Krista Pána zapřel, jako sv. Petr, anebo Církev Boží pronásledoval, jako sv. Pavel. Naopak zase předzvědění k věčné zátratě jest u příčině, že předzvěděný, ač by se namáhal jakkoliv a žil svatě a podle vůle Boží, nevyvětí se nikdy z obětí satanské říše a jest stále členem temného těla ďáblova, jeho dobré skutky nejsou ani tehdáž k životu věčnému záslužny, když jest v stavu milosti podle přítomné spravedlnosti, neboť on se nestává ani ospravedlněním synem Božím podle přijetí, aniž obdržuje nárok na království nebeské,[1]) aniž může se státi členem Církve Boží.

Ze jest tato náuka naproti dobrotivému Bohu rouhavá a v ohledu mravním destruktivní, pozná každý soudný katolík, já nedím: kalolický theolog.

[1]) Hus: De Ecclesia, cap. 5. Viz můj spis: Učení Jana Husi. Str. 95. seq.

Kdežto jest však učení Jana Husi aspoň z části souhlasno s učením katolickým, není toho nijakž při Janu Viklifovi, neboť Viklif učí netoliko, že předzřízenému nejsou i ty nejhorší nepravosti k věčné zátratě, ale on tvrdí také, že všecko, což se děje, nezbytně se děje, a že není svobodné vůle lidské. Adam prý zhřešil ne proto, že bylo na vůli jeho, rozhodnouti se k poslušnosti zákonu Božímu povinné, nebo ji odříci, ale proto, že ho Bůh sám k hříchu připudil, a tak prý pudí i jiné hříšníky k hříchu, aby pak na nich trestal, ač jsou-li předzvěděni, což byl sám spáchal, kdežto naopak pudí předzřízené, aby na konec plnili zákon Boží a kajicně živi byli, ne proto, že tak bylo do vůle jejich dáno, aby se svobodně pro Boha rozhodli, ale proto, že je Bůh připudil ku konání těch dobrých skutků, které je uvedly do nebeského ráje.[2]) K této blasfemii přidává Viklif druhou, že ani ty nejhorší nepravosti se nepřičítají předzřízenému k věčné zátratě, a že se jemu odpuštěné již hříchy nevracejí k vině, ale předzvěděnému že je každý smrtelný hřích k zatracení, a odpuštěné již viny že se stávají na novo břemenem jeho, tak že ubohý jde na onen svět do pekla s celou tíží hříchů, kteréž byl za svého života povšechného spáchal.

5. M. Jan Hus učil za příkladem Viklifovým, že jest Církev Kristova sbor vyvolených pouze, i ta Církev, kteráž putuje na světě k branám věčným. Oba tedy hlásali, že Církev Kristova není ta viditelná Římsko-katolická Církev, alebrž že jest ona neviditelna, že jí smysly svými nepostřehujeme, nýbrž že v ni pouze věříme. Proto prý říkáme: »Credo Ecclesiam catholicam.«

Podle této nauky o viditelné Církvi, kteráž jest sbor vyvolených, měl Hus a spolu s ním Viklif hlásati, že Kristus Pán neustavil v Církvi své nižádné svatovlády, ani svatovlády z posvěcení, ani svatovlády z pravomoci.

Svatovláda z posvěcení však pozůstává podle katolického článku víry z biskupů, kněží a jahnů. Avšak Viklif jinak míní. Až do Konstantina a papeže Silvestra nebylo prý rozdílu mezi biskupem a knězem. Ano, ještě prý za dob sv. Jeronýma byl biskup totéž jako kněz, aniž by byl dotekl, že sv. Jeroným chce ve svém traktatu in epistolam ad Titum odmítnouti pýchu diakonů, kteříž chtěli býti na rovni s kněžími, pro kterouž je také v epištole k Evagriovi 85té dosti příkře kárá. A při této příležitosti praví, že se stali biskupové spíše zvykem nežli ustavením Kristovým nad kněze vyššími. Avšak Viklif zapomenul dotknouti, že týž veliký theolog, sv. Jeroným, na jiném místě určitě vyznává, že jest biskup z ustavení Kristova hodnosti vyšší nežli prostý kněz. V témže dopise k Evagriovi píše, že jest biskupova moc kněžská vyšší než kněžská, a to jak říkáme právem božským: »Quid enim facit, excepta ordinatione, episcopus, quod presbyter non faciat?« »Co medle koná biskup, vyjmeme-li svěcení na kněze, čehož nekonal také kněz?« A v dialogu svém naproti Luciferianům tvrdí světec beze všeho, že právo dávati Ducha Božího prostředkem svátosti biřmování přísluší toliko biskupům, a to z vůle Páně. Tou

[2]) O tom viz širší výklad v mé knize: »Soustava učení Jana Viklifa,« a v monografii mé: »Za jakými příčinami jmenuje Chelčický Viklifa »Protivou«. U Viklifa: De Ecclesia. Cap. 4.

příčinou dí: »Disce hanc observationem ex ea auctoritate descendere, quod Spiritus sanctus ad apostolos descendit.« V témž dialogu učí sv. Jeroným, že jsou biskupové nad kněze vyšší pravomocí svou, a jistí, že by bylo jinak v Církvi tolik rozkolů, kolik je kněží. »Ecclesiae salus in summi sacerdotis dignitate pendet, cui ei non exors quaedam, et ab hominibus eminens detur potestas, tot erunt in Eccelesia schismata quot sacerdotes.« Sv. Jeroným není tedy s Viklifem, že by mezi biskupem a knězem nebylo rozdílu, aniž s Husem, pokud Viklifa v této náuce následoval. Aniž schvaluje sv. Augustin tento blud Viklifův a Husův, neboť on píše v dopise sv. Jeronýmovi (Epišt. 82. alias 19) »Quamvis enim secundum bonorum vocabula, quae jam Eccelesiae usus obtinuit, episcopus presbitero major sit; in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est.« Ovšem že chtějí odpůrci důstojnosti biskupské z textu tohoto vyvoditi, že se stal biskup pouze obyčejem vyšší nežli kněz, avšak sv. Augustin nedí, že povstal charakter biskupský obyčejem neboli zvykem, ale pouze že zvykem se ustálilo jméno jeho »biskup«.

Kdežto přijímají i Viklif i Hus svatovládu z posvěcení, zamítají se vší možnou vášnivostí pravomoc čili svatovládu z pravomoci. Viklif zamítá všechen rozdíl mezi mocí kněžskou a pravomocí, tvrdě, že obdržuje každý kněz již při svém posvěcení pravomoc bezprostředně od Boha a že mu není potřebí, aby se jí doprošoval od papeže nebo od biskupa. A to prý vysvítá z rozkazu Páně: »Jdouce, učte všecky národy, křtíce je ve jmenu Otce, Syna i Ducha svatého.« Mat. 28, 19. A opět podle slov sv. Marka: »Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření.« (Marek 16, 15.) A tyto všecky výklady přijal Jan Hus jako čisté slovo Boží a následoval v tom Viklifa i v životě. Odtud si nedal žádnou měrou brániti, aby nekázal a služeb náboženských nekonal, dovolávaje se naproti arcibiskupovi i naproti papeži rozkazu Božího. »Kažte evangelium všemu stvoření,« aniž by byl považil, že sv. Pavel ustanovil sv. Tita za biskupa v Kretě, aniž by byl velel jemu, aby stanovené sobě sídlo opouštěl, a kázal všude, po polích, za ploty a v lesích; a aniž by byl se rozpomenul, že za dob apoštolských měl sobě vykázané místo Euvodius a sv. mučeník Ignatius; a aniž by byl shledal, že tento jeho výklad znamená povalení pradávných řádů křesťanských, zkrátka plnou anarchii po všem světě křesťanském. Než M. Jan Hus nedal zde nic na dobu apoštolskou, nic na Písmo, Viklif měl u něho více autority nežli sv. Pavel, on shledal, že revoluční učení Viklifovo, podle něhož prý obdržuje každý kněz pravomoc s nebe, jest k tomu zvláštně příhodné, aby podle zdání oprávněně duchovní vrchnosti odpíral a k neposlušnosti lid i velmože vybízel. Ale, ač neposlušnost jeho a vzdor jeho naproti arcibiskupovi a naproti papeži byla lidu českému, ano celému světu známa, Hus se k ní nechtěl znáti, a to bylo zajisté muže v Čechách proslulého, a kazatele, kterýž štval lid k neposlušnosti a autoritu nejenom církevní ale také občanskou podrýval, to, řku, bylo počínání nehodné a bezcharakterní.

V této své vzpouře neměl M. Jan Hus se sv. Augustinem nic společného. Světec tento uznával autoritu Církve Boží a zvláště

autoritu papeže Římského, jakožto nástupce sv. Petra v primatu. Vyznávalť zřejmě, že v Římské Církvi vezdy byl primat Stolice apoštolské. »In Romana Ecclesia semper Apostolicae Sedis viguit principatus.« (Epist. 43 alias 162.) Ano sv. Augustin uznával autoritu papežovu netoliko ve věcech vlády církevní, ale také v učení o víře a o mravech. Píšeť zajisté (Serm. 141. alia 2. de verbis apostoli: »De hac causa (scilicet Pelagianorum) duo concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam, inde etiam rescripta venerunt: Causa finita est; utinam finiatur et error.« »V této věci byla již usnesení dvou sněmů do Říma poslána, a přišla také odpověď. Věc jest zakončena; kýžby vzal také blud za své.« A opět dí týž světec. In ps. contra pastem Donati; mluvě o Stolici Petrově: »Ipsa est petra, quam non vincunt superbae interorum portae.« »To jest skála, nad níž neodnesou vítězství pyšné brány pekelné.«

Učení tedy sv. Augustina nemá nic společného s náukou Husovou a Viklifovou o pravomoci Církve kalolické a zejména o autoritě papeže Římského. On nikde neučil, že autority papežské nebylo před Konstantinem a Sylvestrem, nikde netvrdil, že papežská moc a důstojnost vzala počátek z císaře Konstantina, on nikde neučil, že pravomoc papežovova je z ďábla, a nikoliv z Boha, papež že je náměstek satanášův a největší protivník Kristův, ba že jest úhlavní Antikrist, a že nevede lidu ku Kristu Pánu, ale že jej od Krista svádí. Sv. Augustin byl jinak naučen od sv. Ambrože, jakož od starobylých otcův svatých, od sv. Ignata mučeníka počínaje až ku velikému učenci, sv. Jeronýmovi.

6. Že sv. Augustin se nesnáší ani s Viklifem ani s Husem stran jejich učení o vlivu předzřízení a předzvědění, jakož i hříchu smrtelného na důstojnosti církevní jim svěřené, leží věru na bíledni. Sv. Augustin vyučoval, že jest Církev bojující viditelna, jakžby byl mohl tvrditi, že ten, kdož není předzřízen, nemůže býti platně na diakona a na kněze a na biskupa posvěcen? »Církev jest, praví světec, všemu světu viditelna (Ecclesia toto orbi est visibilis), jest město na vysoké hoře založené, kteréž žádnou měrou nemůže býti ukryto. Ona jest Církev svatá, Církev jedna, Církev pravá, Církev katolická, kteráž bojuje naproti všem kacířstvím a může bojovati, ale vybojována nemůže nikdy býti. Z ní vyšla všecka kacířstva, jako stelivo nepotřebné od keře odtržené, ona však zůstává v kořenu svém, ve vinném kři svém, v lásce své. Brány pekelné nepřemohou jí. Církev nebude přemožena, ani vykořeněna, aniž ustoupí pokušením, dokudž nebude konec světa. A tato Církev jest, jak sv. Augustin dí, právě ta bojující Církev. »Ipsa est Ecclesia sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia catholica, contra omnes haereses pugnans; pugnare potest, expugnari tamen non potest. Haereses omnes de illa exierunt, tamquam sarmenta inutilia de vite praecisa: »ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in charitate sua. Portae inferi non praevalebunt adversus eam.« (In ps. 61. n. 6.) »Non vincetur Ecclesia et non eradicabitur, nec cedet quibuslibet tentationibus, donec veniat hujus saeculi finis. Quis vere fidelium dubitet, Ecclesiam, etiamsi aliis abeuntibus, aliis venientibus ex hac vita mortaliter transit, tamen in aeternum esse fundatam?«

In ps. 77. n. 42. Tak píše sv. Augustin o viditelné Církvi Páně. Šel tedy Hus a Viklif za ním, když první v Čechách a druhý v Anglii lidu katolickému lhal, že učení jejich je učení Augustinovo, a když oba lidu namlouvali, že katolická Církev jest ohavností zpuštění, a že od Boha odpadla buď již za dnů Silvestrových anebo tou dobou, když byli ustaveni mnichové žebraví?

Sv. Augustin nesouhlasil také s Viklifem a s Husem, že by pohlavárové církevní ztráceli pro hřích smrtelný nebo pro nevěru a kacířství moc platně svátosti udělovati, nebo aspoň právo udělovati svátosti, neboť toť bylo právě předmětem jeho dlouhých sporů naproti násilným a fanatickým Donatistům. Ti tvrdili právě tak o přisluhovatelích svátostí, jako Viklif, hlásajíce, že jest křest daný od kacíře, nebo od přisluhovatele hříšníka neplatný, anebo že odebírá kacíři nebo hříšníkovi právo svátostmi přisluhovati. Jinak ovšem soudí sv. Augustin (Lib. I. de baptismo contra Donat. cap. 4.) neboť on učí tamtéž: »Non baptismum vestrum acceptamus (Donatistae), quia non est baptismus ille schismaticorum vel haereticorum, sed Dei et Ecclesiae, ubicunque fuerit inventus et aquocunque translatus.« Vašeho křtu (Donatisté) nepřijímáme tou příčinou, že jest to křest kacířův a rozkolníkův, ale že jest to křest Boží a Církve.« A opět píše sv. Augustin (Lib. II. contra Ep. Parmeniani cap. 13.) »Nam illud, quod quidam eorum (Donatistarum) dicere coepperunt, baptismus quidem non amittit, qui recedit ab Ecclesia, sed jus tamen dandi amittit; multis modis apparet frustra et innaniter dici. Utrumque enim sacramentum est, et quadam consecratione utrumque homini datur, illud cum baptisatur, istud cum ordinatur. Nam siquando ex ipsa parte venientes pro bono pacis, correcto schismatis errore, suscepti sunt, et si visum est opus esse, ut eadem officia gererent, quae gerebant, non sunt rursum ordinati, sed sicut baptismus in eis, ita ordinatio mansit integra quia in praecisione fuerat vitium, quod unitatis pace correctum est; non in sacramentis, quae ubicunque sunt, ipsa sunt. Et cum expedire hoc judicatur Ecclesiae, ut praepositi eorum venientes ad catholicam societatem honores suos ibi non administrent; non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed manent super eos. Ideoque non eis in populo manus imponitur, ne non homini, sed ipsi sacramento fiat injuria.« *Sv. Augustin nebyl tedy za jedno s Viklifem a s Janem Husem, kteří lidu namlouvali, že biskup anebo kněz kacíř anebo nevěrec buď že na dobro ztrácí moc, svátostmi přisluhovati, nebo aspoň právo k přisluhování, neboť podle sv. Augustina zůstává v knězi a v biskupovi, byť se i dopustil kacířství nebo se stal rozkolníkem, celotný a neporušený křest a neporušená ordinace. On tedy křtí platně, a jeli biskup, ordinuje platně, a navrátil-li se do lůna Církve kněz rozkolník anebo biskup rozkolník anebo kacíř, a Církev jim dovoluje svátostmi přisluhovati, udělují svátosti netoliko platně, ale také legitimně. Nesouhlasili tedy reformátoři v učení o kněži a biskupovi kacíři.*

Sv. Augustin by byl také nikdy nepodepsal věty: »Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali: »Není pánem občanským, ani praelatem, ani biskupem, kdož je ve hříchu smrtelném.« (Věta Hu-

sova 30tá); aniž by byl podepsal věty Viklifovy: »Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non conficit, non baptizat.« Je-li biskup nebo kněz ve stavu hříchu smrtelného, nesvětí na kněze, neposvěcuje, nepůsobí a nekřtí. (Věta Viklifova 4tá.) Slyšme jenom, co dí světec: (Tract. V. in Joannem): »Non exhorreat columba ministerium malorum, respiciat Dominí potestatem. Quid tibi facit malus minister, ubi bonus est Dominus? Quid te impediat malitiosus praeco, si est benevolus judex? A na konci přidává: »Non timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam: quia columbam attendo, per quam mihi dicitur. Hic est qui baptizat.« Sv. Augustin svědčí tedy zřejmě naproti Viklifovi a Husovi, že není v moci přisluhovatele, byť byl i zlostník, opilec a ožralec, anebo dokonce vražedník, jestliže šetřil jinak všeho, což k platnosti svátostí jest nevyhnutetně potřebno, aby porušil svoji moc kněžskou, platně přisluhovati svátostmi. Zkrátka: *Sv. Augustin neučil, že by byla platnost svátosti závisla na víře a svátosti rozdavatelově, jako neučil, že přijímatel svátosti musí býti pravověrný a svatý ano i z počtu vyvolených má-li býti platna svátost jemu udělená.*

Sv. Augustin také nikde neučil, že by byla bojující Církev sbor předzřízených pouze, a že nemůže býti nikdo z předzvěděných pohlavárem v Církvi, dobře však tak učil Augustin Viklifův a Husův.

Není tedy učení Viklifovo a Husovo o Církvi a o její členech žádnou měrou totožné s učením sv. Augustina. Sv. Augustin nehlásal, že jest bojující Církev sbor předzřízených pouze, neučil nikde, že Církev Římsko-katolická přestala býti pro domnělou donací Konstantinovou Církví Kristovou. Sv. Augustin není s Husem ani s Viklifem za jedno stran učení o členech Církve. Sv. Augustin zavrhuje bludy Viklifovy i Husovy o předzřízení a o předzvědění. Sv. Augustin nejde s Viklifem ani s Husem, že Kristus neustanovil v Církvi své svatovlády z posvěcení, která sestává kromě jahnů a kněží také z biskupů, a odsoudil by právě démonické učení obou těchto vášnivců, že pravomoc papežova ze šeredného ďábla pochází.

Sv. Augustin vykládá také, že haeretické denominace, kteréž se od staré církve odtrhly, a sebe také církvemi nazvaly, běžely, jak dlouho mohly. Také Viklif si uzdil církvičku v Anglii a podle vzoru toho ustavil sobě Ecclesiolu i M. Jan Hus, a oba shromáždili kolem sebe také evangelické duchovenstvo. Avšak obě církvičky běžely, jak dlouho mohly, dnes není po nich ani stopy více. Naši husité jsou pseudohusity i podle víry, mají-li jakou, i podle mravů svých. Hus by je odkopl a za kacíře vyhlásil, jakož o sobě upřímně vyznal pseudohusita Edvard Grégr a v tom svatou pravdu pověděl.

Ekklesioly haeretické smetl Bůh; není jich více, a zapudí také pseudohusitské rejdy, které náš slabý národ rozeštvaly, a jeho jednotu zničily, právě tak, jak to učinil M. Jan Hus, jejich modla.

Na konec však dovoluji si přičiniti slova prvního theologa našeho, velikého svatého Augustina, jenž napomíná nás, abychom pevně drželi náboženství křesťanské, a se hlásili k Církvi kato-

lické. a s ní také stálé obcování měli, a on sám udává příčiny, proč trvá ve spojbě s ní: »Tenet consensio populorum atque gentium; tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata; tenet ab ipsa sede Petri Apostoli . . . usque ad praesentem Episcopatum successio sacerdotum: tenet postremo ipsum catholicum nomen quod non sine causa inter tam multas haereses sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut quum omnes haeretici se Catholicos dici velent, quaerenti tamen peregrino alicui, ubi ad catholicam conveniatur, nullus haereticorum vel basilicam suam domum audeat ostendere.« Sib. contra Epist. Fundam c. 4. n. 5.

Sv. Augustin tvrdě, že ho v Církvi katolické drží starobylost, její jednota a posloupnost biskupů od apoštolů, ukazuje zvlášté k stolici Římské, od jejího prvního biskupa sv. Petra počínaje až ku papeži Anastasiovi: »Petro successit Linus, Lino Clemens, hunc excepit Anacletus; Anacletum Evaristus, Evaristum Alexander, Alexandrum Sixtus; Sixtum Telesphorus, Telesphorum Hyginus, Hyginum Anicetus, Anicetum Pius, Pium Soterus, Soterum Eleutherius, Eleutherium Victor, Victorem Zephyrinus, Zephyrinum Calixtus; Calixtum Urbanus, Urbanum Pontianus; Pontianum Antherus, Antherum Fabianus, Fabianum Cornelius, Cornelium Lucius, Lucium Stephanus, Stephanum Sixtus, Sixtum Dionysius, Dionysium Felix, Felicem Eutychianus, Eutychianum Cajus, Cajum Marcellinus, Marcellinum Marcellus, Marcellum Eusebius, Eusebium Melchiades, Melchiadem Silvester, Silvestrum, Marcus, Marcum Julius, Julium Liberius, Liberium Damasus, Damasum Siricius, Siricium Anastasius (Ep. 53, c. 1.) Světec dokládá: A z těch náměstků Petrových nebyl nižádný na straně Donatově.

A tak shledáváme, že byl sv. Augustin věrný člen katolické Církve a že jmenoval vezdy s úctou nástupce sv. Petra. On tedy nejde s Viklifem, ani s Husem, kteří odpadli jako stelivo od Církve katolické, a papeže za Antikrista vyhlásili a katolickou Církev ohavou a synagogu satanášovou nazývali. Augustin Husův tedy není Augustin biskup Hyponský, ale vybásněný Viklifem, a Husem a za přesného Augustina přijatý a světu ohlašovaný.

Podzimním polem.

Napsal ADAM CHLUMECKÝ.

(Dokončení.)

To bylo smutné. Ve farské kronice je prý o tom všelico! Kouřil si mohl nasekat dřeva jinde, měl les na stráních od Suchkova, ale, běželo o právo, které ve dvoře popírali. A skály vlastní u Kouřilů nebylo. Stavět se mělo, kamení se nalámalo a dvorští je sebrali. Zedníci kopali základy a půl dědiny stálo kolem do kola. Co prý z toho bude, kňoural garbíř a usmíval se přisládle. A nakrčí se ke Kouřilové

a huhní jí do ucha: Madleno, hádej, co mě napadlo! Kdyby ne Kačenky z fary, nebylo by tolik špitalníků. Kdekoho vám přitáhne na obsluhu a pak člověče živ a stav a povaleči se trousí jeden za druhým. Ovšem, Kačenka táhne za tlustý konec a dává nejvíc na ně — ale, chce-li to zde míti větší, ať vezme vozy a jede pro dřevo a do skály sama, a ať si pohoršení s Peškem vymyje. A jí Pešek spíše uhne, než vám, aby si neudělal špatného oka u faráře. Bude si myslit — nepovolím-li, popudí na mne a rozjitří se mrzutosti a právo se vynutí. Kouřilka přemluvila Kačenku, sousedé dali vozy a koně, poslali chasu a jelo se do skály a do uzmutého lesa. Bylo veliké vedro a chasa se zastavila na rychtě a podjařila se medovinou. Byli tam také cikáni a hráli vesele na cimbal, tropili všeliké hry a komedie — a venku na úzké cestě byly koně již nepokojni a trhali vozy. Pohůnci při nich již připlakávali a dobíhali na pacholky, že koně nechtějí stát. A když se konečně vykáceli pacholci i s prostředníky z jízby, blábolili a nadávali a sotva se rozjeli, stala se nehoda. V úvozu za Medelskem rozsypalo se prvnímu kolo a druzí, nemohouce ani zpět ani dál, museli zahálet. Zatím se od Trliny zakabonilo nebe a černalo k Markovici a až k Sudkovu. Kačenka seděla, čekajíc netrpělivě pod velikým dubem ve stínu. Hleďte, tamhle stál. Vidíte to holisko?

»Pod těmi břízami?«

»To je ono! Kačenka se ohlíží po nebi, zdálo se jí, že za Lesnocí pozahřmělo. Vstala a vylezla výše, dívajíc se po vozích. Slyšela z dáli křik a myslila si, že se něco přihodilo. Ale v tom přikvapí Pešek, veda zástup dřevařů z Beňkova — samé Němce. Tenkráte byl Beňkov ještě český a Němci tam chodili do práce a podružili u lidí. — Pešek se třásl hněvem a kasá se na Kačenku: A což, je to pravda, že jdeš na pych? Nebo jdeš sbírat duběnky na inkoust? No, sedm vozů jich zde nebude. Či co zde děláš? Ha? — Les je náš, ne tvůj, odsekne Kačenka. Je Kouřilův! A tak-li ctíš právo památné? Krást zápisy a pak popírat právo! Který Pešek by to byl učinil? Ha? — A třeba tenhle Pešek, stará čarodějko! Každý hrabe uhlí ke svým jabkům. Však ti přejedu hubu! — A kázal dřevařům, aby ji uvázali u stromu. Volala o pomoc. Z dáli se ozývali zpití pacholci a několik jich spěchalo do vrchu. Ale dřevaři spustili s kopce kamení a házeli po nich. Jeden se převalil až při úvozu a druzí — když se rozehřmělo a spustil se lijavec, utíkali do dědiny. A Kačenka úpěla pod dubem. Ale náhle se zablesklo, uhodilo a strom se roztrhl. Hořel jak svíce. Kačenka zabita! Syn Peškův spadl při tom s břehu do úvozu a polámal se. Dub při tom ohořel a ještě do nedávna býval na něm obraz, sv, Kateřina.

»A jak skončil Pešek?«

»A zle, zle! Lidé přibili na dub onen obrázek a Pešek ho tam nechtěl mít. Šel ho v noci strhnout a potkal se s pytlákem a ve rvačce zhynul. A od té doby se povídá, že při divokých bouřkách jezdí kantor na černém hřebci a honí pana Peška Šibenou do vrchu, kde je pochován a Kačenka s Jitkou se hledají a nemohou se nalézt a bědují.«

»Tamhle stál Peškův dvůr?«

»Ano, tam a není po něm památky. A Peškové vymřeli, jako když na svíci foukne a plamen zhasne. Byli sám dluh a lidé za nimi pozbyli peníze. A Kouřilova rodina je posud.«

»Naproti kostelu?«

»No, tak! Ale, pojďme raději, déšť řídne a bude poledne!«

Šli jsme. Ohlédl jsem se po divné boudě ještě jednou a po holisku u zabité Kačenky. Z lesů se kouřilo teplými párami a z údolí se ozýval hrkotem potok. Déšť řidnul, leč za chvíli se spustil jak ze syta! Chvátali jsme po skropené trávě dolů, klouzajíce po svazích. Ochladilo se. Od severozápadu se hnul studený vítr a tužil se. Šlehal deštěm jak metlou. Spousty vody dopadaly do širokých buků rachotem a stromy se rozpotácely, třískajíce do sebe a střásajíce nám sprchu ledovou za krk. A déšť houstl a stmívalo se.

Jak nevlídný je les v plískanici podzimní a jak neutěšena cesta mezi žloutnoucími keři a opršelými stromy, blátem a závějemi z listů a jehličí, jež se lepí na obuv i oděv! Podzimní šero barví vodu do běla a modrava a zdá se nám, že celý les páchne shnilinou.

Pospícháme. Z pod lískoveho keře vyskočí zajíc a upaluje před námi, dále v březině se nám nad hlavou mihne pták, jak netopýr a zmizí v přítmí. Ale kdož se po něm ohlíží?! Příval praskotá do korun, voda pleská o zemi a crčí se stromů i se stráni a vítr hučí. Člověk je rád, že ještě lze vyhnouti se strouhám a loužím, kterých je více na cestě, než vedle ni. Vyhýbáme na měkké jehličí, jež se nám boří a spěcháme dále. Nadejdeme si k brněnskému mlýnu. Domů v té nepohodě ani pomýšlení! Stromy prořídly a v dáli se leskne mlýnský rybnik. U cesty ohromný kmen dutý pod planou hruší. Zkusili jsme se schovat v dutině. Ale tam bylo nevolno, nepříjemno. Prudký vichr bil po nás deštěm, spadajícím s haluzí a zdvihal prach z červotočiny do očí. A také nám zatékalo vrchem a zakrápělo na hlavy. Kostelník se dívá vzhůru a praví? »Kdo ví, nepamatuje-li ta plánka samých Husitů, když dobývali hradů? To prý je stálo práce, ale vše darmo. Tamhle na vršku měli praky a házeli do hradu kamení a hořící pletence, napouštěné smolou. A tuhle ve smrčině svazovali stromy vrchem k sobě a domovali pod nimi. Měli tam také svůj kostel pod stanem a honili lid, aby se šel z jejich kalicha napít. Ale, kdo se neutekl na Brníčko, prchl do hor za Veleboř a dědiny pak tuze zpustly. Ale, od té doby se z jejich náboženství ledacos udrželo a přes dvě stě let po nich všecko čpělo kacířstvím. Zlý duch pak natrousil čarodějů a čarodějek a na losínském zámku a v Šumperku jich mnoho spálili na hranici.

Vítr se opřel proti nám a vehnal vodní tříšť do dutiny, jak z kartáče. Vrchem zacrčela voda. Sujavice pronikla děrou a dotírala na nás ohromným průvanem. Vyrazili jsme jak postřeleni a skákali po mezích dolů. Za pět minut jsme uzřeli mlýn. Staré stavení s kamennou střechou, nad níž čouhají dva šedivé komíny, s hromotřeskem na vrchu. Z jednoho se kouřilo. Dým sebou bil po lesnaté stráni a po vodě. Pod dřevěným žudrem se ukázal dlouhý, hubený chlapík, jenž věšel mokré šaty na hůl.

Patrně, že také zmokl. Nás nepozoroval, až teprve, když pes v budce zaštěkal, a zachrastiv řetězem, vyběhl. Zaštěkl ještě dvakrát a schoval se rychle, aby nemokl. Chlapík se obrátil a drže ruku nad očima, hleděl na nás. To je mlynářův syn, pravil kostelník. Ten mlýn patří do kostela v Lesnici.

Slézali jsme po strém svahu, porostlém dlouhou travou, jež byla deštěm uhlazena jako vlasy. Zablácení a promoklí octli jsme se u rybníka. Déšť na něm rejdil a šplichotal a hladina se ježila, jakoby na ní vyskakovalo tisíce přesliček. Pozdravili jsme a vběhli pod žudr. Chasník se na nás usmál kysele a máchnuv rukou, bručel: »Kdo by to byl dnes řekl? Taková nesnáz! Vítám vás oba! A což vy, kostelníku, nebyl jste se dívat na své dřevo? Máte ho trochu rozváleno!« — »A byli jsme tam a zle nás to uctilo. No, kůže nepustí vody za ňadra. Ten pán má příbuzné v Dlomilově a bude ještě větším pánem.« — »A čím vás teď uctím? Naši jsou všeci skoro v městě — he, Ando, otevř tam,« křičel mladík do mlýnice a usmíval se na nás, volaje nás do šalandy. »Tak jen pojďte ke kamnům a usušte se, než ustane pršet.«

Právě vyhlídla ze dveří plavovlasá dívčina a honem se schovala. Vešli jsme do rozsáhlé, starosvětské síně. V pravo pod námi i nad námi hučela kola a hřměly kameny. Mladík otevřel dvéře u šalandy. Ovanula nás pára a vůně z mrkve a vařených zemčat. Zdi bílé, strop trámový, kropený hnědou barvou. Plno páry kolem sporáku s hnědými kamny. Na lavici seděly dvě dívčiny v domácím oděvu, asi šestnáctileté a ostýchajíce se mne, vítaly nás se zástěrou na ústech. Mladík je šetrně odstrčil a vedl nás do světnice, kdež bylo sváteční ovzduší. Kamna, zahřívající i jizbu i šalandu byla horká. Všudy čisto, podlaha i židle jako křída. Lekl jsem se, že nanesu bláta, a coufal jsem zpět. Kostelník se rychle vrátil do šalandy, hřmotě, že všecko umaže. Ale se mnou mladík svedl potyčku a posadil mne pod kamna. Vyzul mně obuv a pomohl mně z mokrého oděvu vrchního a rozvěšel jej kolem kamen po žerdích v šalandě. A hned jsem zaslechl, že se zabývá u pece mou obuví. Příjemný člověk! Představte si chlapíka kolem dvaceti pěti, suchého, vysokého, s podlouhlou tváří a plavým chmýřím pod nosem, zdravou barvou. Z velikých, modrých očí mu plane dobrota a ústa s ustavičným úsměvem mu sluší s tou vysedlou, ráznou bradou výborně. Mluví basem, jenž se poslouchá lahodně.

Rozhlédl jsem se po jizbě. Čisté, obílené stěny se čtyřmi okny, za nimi kvetoucí čapínosky a rozmarýna. Strop bílý, vysoký, kolem stěn hlazené židle a lávky o vyřezávaných lenoších lakovány červeně. Stůl jeden v prostřed, druhý v rohu a v koutě za ním stará soška, sv. Jan Nepomucký. Nad ním dva obrazy v černých rámcích a jinde po stěnách jiné, ve zlatých. V pravo pod oknem starodávná postel s tulipány a ptáky a peřin na ní do stropu. Za ní v koutě pěkná truhla s prastarým vykládáním, naproti ještě šatník a zase postel. Nad ní visí tři zarámené podobenky, mezi nimiž voják na koni s tasenou šavlí. Vojákem jest zajisté mladík. Vrátil se právě ze šalandy, nesa můj obeschlý a — vyžehlený oblek! Za okamžik jsem seděl jak nový a mladý prostíral na stůl v šalandě, honě děvčata, aby se pospíchaly

s obědem. Jistě se bál, že mu utečeme! A již mne strkal do šalandy ke stolu, vedle kostelníka, řehtaje se. Když hosté jsou, musí se pohostit čím tím! Co by naši řekli, kdychom vás nechali jít bez oběda? Pomodleme se a poobědvejte s námi, ať si člověk v té psotě zahřeje žaludek! Co je, to je!«

A nezbylo než se poddat! Děvčata nosila na stůl. Na veliké míse hlíněné se kouřila ovocná polévka — ctihodná »harapula« a za ní mísa babic, t. j. koláčů, nadívaných karlátkami a zasýpaných perníkem. Děvčata se mnoho ostýchala než mezi námi zasedla. Při jídle slavnostní ticho. Ale, jedva že jsme byli v koláčích, rozvázal kostelník, drže statnou babici v levé hrsti:

»A jak máte mnoho meliva?«

»Dost, vody však není nadbytek.«

»Dnes vám jí naběhne do rybníka do Boha.«

»Naběhne. Je ho již jedenkrát tolik, sítí je všudy pod vodou a louky se topí. Tak jezte, jezte! Dnes děláme jen kaši a na noc zasypeme na dva chody.«

»Máte všecko obnoveno. Jak nové v celém mlýně. Kdyby nebožtík vstal, nepoznal by ho! Byla to drabárna. Perníková chaloupka, div, že ji ta mlýnská voda nesebrala! Zde bývala podlaha dupaná a zamřížené okno jak ve vězení a temno, temno. Nad samým dvorem na stráni se ježil starý les. Ohromné sosny trčely nad kolnou a se dvou stran věkovité lípy a olše. Jakby nebylo mezi nimi šero? Slunce se téměř na dvůr ani nedostalo a drůbež se rozbíhala vyhřívat za mlýn. Byl jsem chlapec a chodil jsem sem s tátou na noční zásyp. Napil jsem se na louce u studánky vody a začala mnou třepat zima. Slunce nebylo daleko od západu, ale hřálo. V chládku mně však nebylo dobře. »Jdi za mlýn a sedni si na sluníčko,« povídá mně táta, »a až ti bude líp, vrať se za mnou ke koši.«

Sedl jsem si pod šípkem na stráni a zahleděl jsem se do olší u strouhy. Zdálo se mně, že se někdo pod břehem škrabe. Drůbež přebíhala a honila všeliký hmyz, slepice, krocani, něco se popelilo v prsti na slunci. A tu se zamodrá za vysokým olším říďounký kouř a zajiskřil se na druhé straně ohníček. Vousatý chlap vystrčil z příkopy hlavu a chytil po krocanu, jenž kloval nad ním hmyz. Krocan nezahlesl a zmizel. Běžel jsem všecek udýchán na dvůr, že zavolám mlynářku. Ale psi se mne lekli a utrhli se z řetězů a měl jsem co utíkat, aby mne neroztrhali. Běžel jsem až k Brunnému a notně se uhřál. Tam jsem se teprve zastavil a ohlédl se. Z příkopy kouřil veselý dým a psi seděli vedle sebe na stráni u kolny a vyli. A kolem dokola ani živé duše! Slunce již zapadalo za Markovicí a stromy měly dlouhé stíny. Někde, na německé straně, zvonili již klekání a já stále stál, nevěda, co začít. Psům nebylo co věřit. Ale tu se ukázal za kolnou můj otec a nevida mne, volal. Ozval jsem se, běže k němu a vyprávěje, co se stalo. Stárek s mlynářem vyskočili a pádili do příkopy. Našli ještě horký popel, peří z krocana — ale hodovníci byli již patrně dávno hotovi a šli pečeni kamsi zapít. Ve mlýně byl veliký křik z toho, psi byli biti, že mne zahnali, a já dostal od otce za vlasy, že jsem se bál a utekl. A málem by mne byli všeci zde tloukli. Ale mlynářce mně bylo líto a ustlala

mně na lávce v šalandě a dala mi mléka. Táta si mlel. Večer přišli na nocleh dva rozdovádění krajánci. Přijali je a sedli si v šalandě za stůl. Ale jedva že starší sundal čepici, bylo mně divně u srdce. Zdálo se mně, že vidím chlapíka z příkopy, jenž chytil krocana. Ale zas mne odrážela nedůvěra, že by se do mlýna neodvážil. Dali jim na stůl chleba s mlékem. Kočka vyskočila na lávku a s ní na stůl. Starší krajánek po ní chytil a sebral ji. A to mně dodalo! Právě tak chňapl po krocanovi a právě tak ho k sobě přitiskl! Na čele mně vyrazil pot. To budou zbojníci, myslil jsem si, a budu zde s nimi spát! Dvéře jeden podrží — okno zamříženo, kudy pak uskočím?

Skočil jsem rovnýma nohama s lávky a umětal z jizby, jakoby mně hlava hořela, a přímo za tátou. »Slyšíte,« povídám, »to je ten člověk, co ukradl krocana!« — Táta se usmál, ale stárek hledí na mlynáře a prohodí: »Hm, taková čeládka je toho schopna a ještě je tak drzá a přijde se vyspat.« »No, buďsi,« praví mlynář, »však je chytneme. A ty si běž lehnout a neboj se.« A sotva jsem dolehl, přijde mlynář s lidmi k večeři a hovoří vlídně s krajánky. A co prý je ve světě nového? — »A,« žvachle starší, »ledacos, jak se stěhuje ptactvo, je na události kdy. V Zábřehu se stala mlynáři pěkná věc. Na panském rybníku bývaly již kolik let divoké husy. Mlýnářův houser se s nimi seznámil a uletěl s nimi. Myslilo se, že je ukraden, a tu máš, na jaře se milý houser vrátí do mlýna a vede za sebou dvě neb tři divoké husy. A zavedl je až do chléva. Tam je chytili a byla pečeně. Ale teď, na podzim, houser uletěl zase s divokými husami a již se nevrátil. Právě jsme tam byli onehdy, když se to stalo. Po městě to dělá mnoho řeči!« — »Hm, ve mlýnech je už taková záletná drůbež,« odfoukne si mlynář. »Nám se tak dnes poděl krocan. Přiletěli na příkopu za mlýnem divocí krocani, náš se s nimi seznámil — buď po dobrém nebo po zlém a ten tam s nimi do světa! Ale doufám, že se s nimi vrátí — až do mlýna!«

Krajánci zůstali jako opaření. Chasa přiskočila a rozvázala jim tlumoky. A hle, našlo se více než půl krocana! Ale přišel jim draho! Měli dohromady nějaké peníze a, ač zapírali, platili dobrovolně, a co dostali od chasy přídavkem, na to tak brzy nezapomněli! A vyhnali je ven a hnali je daleko za mlýn. A což jsem té noci v té ponuré jizbě strachu vystál, že se krajánci vrátí a zapálí, anebo mne cestou zabijí — — Všecko zde bylo tak strašidelné — —

Ohlédli jsme se všichni do okna. Světlo se rozlilo proudem po jizbě a rázem zaplály stěny zlatým přísvitem. Slunce z protržených mraků vyšlehlo. Na révě kolem žudru houpalo se na sta hořících krůpějí a v ozářeném rybníku shlížely se olše s vysokou jedlí. Na dvoře se vyrojila všeliká drůbež, běžíc dychtivě děvčatům v patách. Holubi vrkali na žlábku a přeháněli se po střeše. Pes zachrastil řetězem a zívaje hlasitě, vyběhl z boudy. Rozloučili jsme se.

Slézali jsme blátivou cestou kolem strouhy a hleděli opatrně pod nohy. Mazlavá žlutice nám ujížděla při každém kroku, ale nedbali jsme. Psota minula! Nebe se probíralo z mlžin a oblaků a povětřím trýskla veselá nálada. Na topoli u cesty se rozdováděli

vrabci a ve vsi se ozývali kohouti. Nádherná duha se rozepjala mezi dvěma horami, nad osvětleným údolím, v němž vesele klepotal mlýn. V dáli, mezi řadami topolů, v rozkošném svitu zjevil se nám Dlomilov.

Zastavili jsme se, hledíce na přelahodné skupiny. Dole Medelsko s divokou Skalkou, na níž jako krásné zjevení slonila se v mladém lese kaple s vysokou červenou věží. V levo půvabný kostelík s farou a veselými domky kolem, dále vzadu rozsáhlá rychta. Všecko mezi žloutnoucími sady, hořícím sluncem podzimním.

A když jsme se hnuli, ohlíželi jsme se po tichém, idyllickém mlýně. Na hráze stál ještě mladík s dívkami. Odráželi se od stříbrné hladiny jak světci na zrcadlových obrazích. Hleděli za námi!

Podzim.

Plod dal již strom a lány plný klas,
v úponkách révy zlaté hrozny visí,
a v šelest žlutých listů hvizd se mísí
v dál slunnou letícího ptactva zas.

Už pavučiny pestré lesklý vlas
křů, hrud a mezí prázdných zdobí rysy,
a střelec v brázdě hlučně vystřelí si,
kde Boha chválil skřivánků dřív hlas.

Kdes pasáci se při ohníčku hřejí
a dýmu závoj splývá v mlhy pás,
jenž vyrost v tichých lesích nad peřeji.

Ach, podzim! Pryč je léto, ptactva plesy —
jak mládí den nám po dni prchá zas
a zrak náš smutně bloudí v barev směsi.

L. Sabi.

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

•(pokračování.)

VII. Slezská hapateka (aptyka).

Pod Lysou ptal jsem se horala, který v lékařství byl »hrubě mudrý«, kde se naučil tak »dochtořit«?

»Kaj jsem se naučil? No, doma máme knížečku hrubě vzácnou, ve které jsou vypísané nejznamenitější horské, lesní, luční

a zahradní zeliny, které se ve všelijakých nemocech člověka na nejvýš potřebují. Tyto zeliny jsou mezi námi Slovany již od roku 1771 v úplné známosti až do nynějšího času zachované — —«

Dle toho vyznání slezský lid z knížek rozmnožoval své lékařské vědomosti: znám však »dochtorky«, které všechnu moudrosť nabraly ze své hlavy, tak se mi kterási chlubila. Co zaslechl jsem z lékařské prakse lidu slezského, vypisuji.*)

Léčení dětí.

Počnu *dětskými nemocemi.*

Matičky slezské naříkají si, že děti jejich nejsou tak zdrávy jako jindy bývalo. Dříve nebylo děcku ani rok, a již deptalo, a včil někdy až v druhém, třetím roce, a to pro ty roztodivné nemoce.

Po narození první týden usazuje se dítěti na jazyku »*mlečnice*«, kterou třeba haderkou namočenou do roztoku cukrového stírati.

Dítě zle pěstované je »*uražené*«, proto mladším bratříčkům aneb sestřičkám nedává se pěstovati. Stalo-li by se přece, že by je někdo urazil, tu nutno je pomazati mastným, anebo zvolna přitáhnouti pravý loket dětský k levému kolínku, a levý k pravému, pak jistě úraz se ztratí.

Na Klimkovsku o takém dítku praví, že jest »*ublíženo*«. Ublížení se pozná, když nelze dítěti pod žebra prst strčiti, a dítě při tom pláče; ublížení se odežene, maželi se bolavé místo máslem a pak se dobře »*sfačuje*«. Často také »*obraza děťo vřid*«, t. j. zůstane na chvíli »tvrdo«, a sesiná po celém těle. Na Klimkovsku proti vředu neznají léku, ale na Těšínsku v Šebišovicích ano. Jak děcko prvší ráz stihne vřed, vezmi je za nožky a pizni ním pomalutku třikrát do trámu ve stropě a při tom povídej: »ať tě více nepopadne, až to dřevo poroste.«

Když dítě »vřid láme«, přikryj je nebo utři něčím, co měla matka jeho »při slubu«, ať jest to šatka, nebo ledaco, — a vřid pomine. Kdyby neustal, dej mu vypíti ze lžice tři krapky jeleního olejku, a bude zdrávo! Jak z kostela vředovitého vynesou, tu jej odstrojí, dají mu kapku kostelního vína a čerstvé vody. Od vředu jest vředová zelina, bílá cibule v másle smažená s vředovou zelinou, mušec polní, máslem natříti celé tělo, zvláště bříško.

Takový, co ještě vředovitého člověka neviděl a po prvši ráz na něj trefí, má ho honem hryznout do palce u pravé nohy. To na jisto pomůže. Též jak děcko je ve vředě, položí se na lávku a přibijí se mu šatečky nebo košulka hřebíkem, tím prý se vřed zabije.

Aby dítě z vylekání nedostalo vředu, matka na Frýdecku ví si poraditi. Honem svaří vodu a jdouc po zpátku kolem kolébky, lije vodu na mísku. Mísku pak postaví pod kolébku a

*) Své zkušenosti doplňuji zprávami: Bl. Čížkové v »Č. L.« r. VII. a VIII., str. 126. a 367.; V. Praska ve »Vl. Sl.« r. I., str. 206. a B. Chadrabové ve »Sl. Kalendáři« r. III., str. 125; Viktorina Dluhoše z rukopisné knížky z musea M. O. Též přispěl mi Fr. Glabazňa, nadučitel v M. Lazcích.

přiklopí hrnkem. Vtáhne-li se voda do hrnku, jest všechno nebezpečí zažehnáno. Proti zleknutí dítě se kadí tchořím masem a třískami z devíti prahů. Zlekne-li se člověka, tu dlužno přidati vlasy třikrát ustříhnuté; jestliže se vylekalo krávy, psa, vezmou se ku kadění chlupy.

V Malenovicích pod Lysou vylekané dítě okuřují kouřem z peří černé kury, a »baj z kterého jiného hovada«.

»*Ohniparu, opar*« v uších, na tváři a hlavě hojí matky dýmem aneb popelem tabákovým; též ji potírají pěnou, která se nasbírá z hrnce, v němž se vaří kobzole, neb pěnou z kravského mléka. Proti osipanině na hlavě nejlépe sluší z vlašských ořechů olej. Ohnipaře podobní jsou »*skřitci*«, objevující se na hlavě dětské, u starších »*koltuni*« zvaní. O těchto později jednáno bude.

»*Odpařeninu*« posypávají prachem ze starého, spráchnivělého dřeva, nebo přikládá se na nemocná místa »šarpiga« (střásna ze lněného plátna).

Dětská nemoc »*hluza*« jest průjem s vrhnutím spojený. Léčí se odvarem »trutovatníku«, též řasou vodní a marjankou, smaženými v másle. Naloupej korun (kůry) ze stromu lípového, dej na kastrol mladé smetanky a usmaž to spolu, pak přilož teplé co může dítě vydržeti na život. Též krupice v mléku uvařená nebo semenec usmažený blahodárně působí.

Hluza jest vnitřní nemoc dětská, po smrti dítě zesíná; není proti ní věla pomoci. (Poruba.)

Jiná nemoc jsou »*mozgry*«, jinde »*osypy*« zvané; horší jsou »*aušpice*« (neštovice). Hlavní při aušpicích jest, aby se vyrazily, proto hledí domácí přivésti nemocného do potu. I kořalky se dává nemocným dětem. Do kořalky přidává se i sanytru, po případě do vody. Též se vaří zelné semeno a odvar se procedí skrze tenké plátenko, a pak užívá. Aby dítko nezůstalo »podrápáno«, koupe se v teplé lázni, do níž se přidává octu.

»*Hubka*« v krku děti udušuje. Lék proti ní jest odvar z ovesné slámy, pýře, ibišových kořínků. Hubce a podobné nemoci dí také »*bul v krku*« též »*dichteritis*«, »*brajny*«, jako dobrý prostředek proti nim doporučuje se namazati »poděšvy« (chodidla) křenem, olivu (olej) a sádlo píti a obkladky studené dávati na krk. Je-li bul v krku slabší, pomáhá obkladek slaninový.

Stává se, že dítěti *tloustne krk*. Tlustnutí odežene se takto: Požehnej krk tři rázy palcem, potom uvaž na hrdlo provázek z metly, a to když měsíček »jde na důl« a nechej 14 dní. Nejplatnější prý jest takové žehnání, když je vykoná roba, která byla sedmým děvčetem v rodině, a nemá žádného bratra. Kdyby dítě neb člověk dospělý *vole* dostával, jest prospěšno užívati: 1. Velrybí kost. 2. Dlouhý pepř. 3. Mořskou hubku. To všechno musí se dát na ryndlík a zacpati dobře, — přikryvku těstem oblepiti a upáliti to. Pak se to na prášek potluče a potom na jeden ráz jednu kávovou lžíci s octem na hladný žaludek při ubývání měsíce užívati. Z každého kup za 2 kr. cm. Bolesti krční léčí se také mořskou cibulí. Je-li veliká, rozřeže se na tři částky, a utluče. Kaše se dá potom s trochou vody uvařiti; do této vsype se za 3—4 krejcary žlutého cukru a užívá se po lžičkách. Proti záškrtu jest prý užitečný roztlučený kandisový cukr smí-

chavý v brabancovém oleji; též citronová šťáva s cukrem. Kterási dochtorka radí rozmazati pavouka-křížáka po krku a teple obvázati. Dospělejší kouří doutník zhotovený ze stonku »lubštuku«, a kouř polykati.

»*Kucá-li*« dítě, jest ještě pomoc, jen nesmí býti kašel hrubě silný, by vnitřností neporouchal.

Při nastuzeninách a »*remě*« koupou se nohy před spaním v teplé vodě, v níž dřevěný popel a hrst kuchyňské soli.

Zle jest, jak ty malutké dostanou »*ostudy*« (svrab). Ostudy může poslati jeden na druhého. Kdo čáry přejde, dostane ostudy, a to okamžitě. Jak je člověk ucítí, jest nejlépe běžeti na potok, svléknouti košili přes hlavu a mýti se od hlavy dolů, při tom musí vodu zprudka proti proudu dlaní nabírati. Též »něnucované« mýdlo jest dobré proti svrabu.

Má-li dítě »*špatný dvůr, laksyrku*«, je-li »*chrobačité, chrobáčivé, hlízovaté*«, vaří se kamelky.

Někdy trpí dítě »*pazděrnicemi*« (roupami). Od těchto pomáhá vařená zelnice a širotky (macešky polní) a uvařené rozmanité zeliny v oktáv Božího Těla o monstranci dotýkané, v nichž dítě dlužno jednou nebo dvakrát vykoupati.

Proti *hlístám* »*větším*« (škrkavkám) užívá se týchž léků, ale nemoc tak brzo neodchází.

Dítky prý mají hlísty pod koží. Tak nemocné dítě posadí se do vany naplněné teplou vodou, a potírá se zelnou vodou mezi lopatkami, až ostré černé hlavičky hlíst z pod kůže vyniknou. Hlízovaté dítky koupou se též v koupeli, uchystané z mladých vršků jedlí a borovic s přidáním mravenčích vajíček. Nezemře-li dítko po koupeli, do 24 hodin, uzdraví se. Od hlíst pomáhá »citvorové« semenko na hladno ráno užité, nebo hlistník s polýnkem uvařený. Když se sladká jablka na noc jedí, vyhánějí se hlísty z člověka.

O bolestech žaludečních praví se, že bolí »*dolínek*«.

»*Tuplované glidy*« (anglická nemoc), to jest dochtorská nemoc.

Nejlepší prostředek proti »*lyšaji*« jest, strčiti do nemocného dítěte až se zlekne, pomazati mastí nemocné místo a poplíti.

»*Uřečení*« znamená tolik co uhranutí, uřknutí. Uhrane ten, koho matka odstavila, a z lítosti znova kojila. »Úrok« se působí upřeným pohledem, proto jest dobře pronášeti slova bez úroku!« Černé oči jsou zvláště uhrančivé. Kdo ráno vstane, se neumyje, uřekne se snadno, jenom že takový má tu výhodu, že ďábel maje jej za svini, — jeho nepokouší. Mamulky napomínají děti: »umyjte se, aby vás někdo v kostele neuřekl.« Uřeknutý naříká si do bolestí hlavy a žaludku. Plivne-li se osobě uřeknuté do tváře, přestane bolest. Na Frýdecku třikrát uřeknutý »se podhlédá«, až uvidí nebe a otírá se rubem podolku košile. Červená stužka chrání rovněž od úroku. V okolí Těšína vhodí uhranutý do nádoby vody devět řeřavých dřevěných uhlíků, načež se napije; zbytek vylije přes hlavu za sebe.

V Sedlištích berou vodu z proudu, do ní vhodí tři ohnivé uhlíčky, pak se voda přelije přes »hašpu«.*) Této vody dá se něco nemocnému a něco se rozlije po něm; též dobytek tak hojí.

*) Hašpa = jest kroužek vbitý do podvojí dvéřových, aby se zamklo.

Jak v kostele seberou »drkotky«, má se utříti kapesníkem a obejíti třikrát kostel, požehnat se a napít čerstvé vody svěcené a modliť se Otčenáš a na konec říci: »Uzdrav mě vodičko čistá, která si od Pána Krista!«

Proti úrokům jest též »vajco zasmrazené« se sádlem starým, a k tomu lněný olej. Těchto lékův užívají i staří.

Proti »*suchotám*, *lunzochu*« pijí se rozličné čaje, ale větším dílem marně. Za stara upotřebovala se na koupel pro děti od souchotin tráva před třemi Božími *mukami* (kříži) trhaná, a voda ze tří studní vážená. Nyní se zahánějí jistými zelinami, trhanými, když měsícek jde na důl. Kdo je trhá, nesmí se ohlídati, ani s nikým mluviti. Ty zeliny se uvaří ve »zpátkové«*) vodě a dítě se v tom odvaru vykoupá. Potom se ta voda vylije tam, kam nikdo nechodí, aby suchot nedostal. Obyčejně mezi ploty, při čemž se mluví: »Haj suchoty mezi ploty, abyste nikomu neškodily.«

V Sedlištích u Frýdku »baba« suchoty *zažehnávala*. Napřed dítko vykoupala, a pak souchotiny před obrazem zažehnávala. Na Opavsku souchotiny dětské »*střinají*« na nose, za ušima a konečníku. Na Frýdecku v Šebišovicích prazvláště zažehnávají souchotiny. Někdo vystoupí s nemocným dítětem na kopec, s něhož viděti tři věže. Na kopci obrátí se k jednomu kostelu a praví: »Tři božské ctnosti, popřej mi masa od kosti, a jak mi nechceš popřát, to si ho vez do věčné radosti«, pak se pomodlí 3. Otčenáše a Zdrávasy s Věřím. Totéž říká při pohledu na druhý a třetí kopec. Na ten kopec chodí se s hochy jedenkrát ve čtvrtek, a dvakrát v sobotu, s děvuchami naopak.

Jiný způsob léčení: Na hřbitově urvi tři rázy trávu, dej do vody a v té dítě koupej, potom vyhledej tři prahy do prosta proti sobě, z těch uštípni po třech třískách a vlož na dřevěné uhlí, a dítě okuř. Jestliže to nic nepomůže, umyj na stěně figuru Ukřižovaného, a v té děcko vykoupej. Dítě sbírá se, a nemá-li se lépe, nemá suchot *člověčích*, nýbrž *psích*, proto ať jí »psínu«.

Aby dítě nedostalo suchot, neutírej jeho hadrou z kuchyně.

Někdy dítě onemocní tak, že když vydechne, dělají se mu na bocích a na dolinku (žaludku) tři jamky, a této nemoci se říká »*tři dechy*«. Které dítě má tři dechy, jest velice chudé. Aby se mu pomohlo, uřežou se všechny »pazury« (nehty) u rukou a nohou a položí se jeden za druhým na tři kupky. Děje se to vše opatrně, aby nenastal omyl! Ty hromádečky z pazurů jest třeba tak sebrati, jak byly na stůl kladeny, a každá o své dáti do papírku. Pak vyvrtej do vrby tři dírky a do nich vlož opatrně ty papírky, a to první kupku do první dírky, druhou do druhé a třetí do třetí a zabij klínkem. Potom vartko (rychle) jdi do domu a neohlížej se!

Když děcko nespí a pláče, »*sbírej mu spaní*«! Dej pozor, až zdřímne, pak obejdi s uvařenou vodou třikrát kolem kolébky a říkej 3 Otčenáše a Zdrávasy. Potom vylij vodu na mísku, hrnek na ni převrať a postav pod kolébku. Ta voda za chvíli vtáhne se pod hrnek. V té vezmi rychle hrnek s miskou a vodu vylij za hranici.

*) Zpátková voda jest s kola mlýnského.

»*Pší natahy*«, to jest jak dítě se natahuje a přetahuje, až mu kostky pukají, možno také vyléčiti: Dítě polož do koupele, a přikryj vaninku plachetkou. Vezmi kousek vyptaného neb ukradeného chleba a drob jej na plachetku, počna od nohou k hlavě, a modli se Otčenáš a Zdrávas; pak setřes odrobinky a smáčkni je do kule. Je-li chléb chlupatý, má děcko nátahy; je-li snažný (čistý), jest zdrávo. Ale spal chléb tak i tak, aby nebylo zle!

Pší nátahy možno i jinak odehnati. Vezme se potočná voda, a natrousí se do ní chleba, a dítě se v ní koupe. Po koupeli se polije vodou pes, anebo se vlije voda nazpět do potoka, však s tou podmínkou, že se při tom nesmí mluviti. Jinde vhodí do koupele jen tři kousky chleba, okoupou synečka nebo děvušku, a vodu vylijí pod okap. Též prý pomáhá voda, do níž se nadrobilo několikráte chleba, ve třech pecích pečeného, a to směrem od nohou ku hlavě, jak dítě v koupeli leží.

»*Žabu, žabku*« neopomeň »sřínati«. Žabku poznáš u dítěte, když dostane do ústeček dvě nebo tři ospice až ve chřtánu; nebo má na jazyku bílý flíček a slince. Chceš-li dítě uzdraviti, vyjdi na hnůj a vezmi z něho koleček, ale dej pozor, abys jej později položil, jak ležel. Tím kolečkem zrob nemocnému na jazyku tři křížky. Při prvním mluv: »Ty, žabo prokletá, jsi z hnoja, jdi do hnoja!« Při druhém: »Jsi z hlíny, jdi do hlíny!« Při třetím: »Jsi z vody, jdi do vody!« Modli se též tři Otčenáše a Zdrávasy.

Jistý člověk z Hradce žabku zrzavým nožem sřínal.

»*Pšinka*« i »*suchoty*« z nemocných dětí vyhání se tímto způsobem: Sbere někdo z chalupy servetek, a jde sbírat májovou rosu před slunce východem Až je servetek mokrý, vyždímá se do žbánu a znovu se začne, až jest nádoba plná. Doma rosu zhřejí, dítě jí umyjí, zavinou do peřinky, až se zapotí.

Uměl-li postižený pšinkou pérem vládnouti, tomu bylo na trámy, dvéře, okna, lavky, stoly psáti: »Pšino, něchuť, nějsem doma.« Nepomohlo-li psaní, užíval odvaru z pěti lotů nepálené kávy. Užitečným též byl vařený chmel ve vodě; jindy svařili kvaretku kořalky se žejdlíkem piva, nebo pili černou kávu s rumem, vařené víno, odvar ze stopek třešňových. Jiní zase močili hlísty v kořalce, nebo tabák a odvar pili. Když všechno to ještě nic nepomáhalo, tož bylo se nemocnému postiti tři pátky za sebou a každý pátek se pomodliti pět Otčenášův a Zdrávasů; v poledne, když mdloby zachvacují, nechť si lehne a spí až do rána. Abys nedostal pšinky, jak uvidíš první obilí kvésti, setřes na ruku se tří klasů květ, budeš ochráněn. (Domaslovice.) Pšinu vyhání mléko s rumem kobylince vytisknuté, bílý pepř s kořalkou, paprika, hořec, moč s mlékem atd. Navrtej do dubu díru, chuchni do ní, pak ji zatluc; pšinka tam zůstane.

Malinový ocet s vodou smíchaný jest vydatným prostředkem od pšínky. Uvař šest másů čerstvě trhaných malin v kameném hrnku, potluc je a rozmačkej, a dvěma másy vinného octu polij a dobře uzavři; pak nechej státi osm dní na chladném místě, a denně to zamíchej. Za osm dní vše vylisuj a do šťávy přidej $1^1/_2$ l. na drobno potlučeného cukru a v kameném hrnku pod dohlídkou zavař. Potom se to po vychladnutí do sklenek medi-

cinových vlije, ty se zapečetí a ve sklepě stojmem postaví. Je-li třeba, medicina se v malých dávkách pije.

Jak se děvuška narodí se *dvěma,* někdy *čtyřmi zuby,* a ty se jí nevytrhnou, praví o ní, že je »*mora*«, která chodí »hnést«. Prsa pak u morou navštívených dětí bývají jako bolavá. By ulevily matky dětem, sbírají se zvonů prach a přikládají na prsa nemocných; jiné zase haderku namočenou v »moku« tabákovém. Pak namalují na dvéře »robu hlavum na dul«, a postaví k nim obrácené koště, a k loži boty podešvami vzhůru.

Padoucnici dostávají děti z leku. Ulekne-li se dítě psa, vystřihnou se mu chlupy mezi očima, hodí se na řeřavé uhlí a dítko se okadí. Když vylekání není veliké, pošlou rodiče dítě na malou stranu.

Má-li dítě *vši,* vezmi lupen z vinného kmene a česněk, stluc to v hromadu, namaž anebo natři tím hlavu, tak zdechnou. Neb vezmi ze zelí vodu a lněný olej, a namaž tím hlavu.

Léčení dospělých.

Stryk Kozel z Malenovic pravili: »Pán Bůh nás nemocí zkouší a trestá, abychom se napravili, ale při tom vidět jeho dobrotu, že nám ustanovil zeliny k našemu užívání, škoda jenom, že člověk slabým rozumem docela pochopit nemůže, jak by jich užíval!«

Nejprve uvedu nemoci, jakými Slezáci jsou navštěvováni, a léky proti nim, a pak podám seznam léčivých zelin.

Nemilý host — nemoc — někdy učiní malou návštěvu v některém domku, jindy zas delší, když někdo těžce onemocní; tu prý těžce roznemohlý dostává v noci znamení ku své nemoci, buď slyší klepání na strop anebo na okno.

Když nemocnému prodá se medu nebo sní ze 3 nožů seškrabaný chléb, jistě umře.

Staří lidé dostávají tři dni před smrtí znamení, že jim bude se rozloučiti se světem. Jak to znamení uvidí nebo uslyší, to praví sobě: »Už musím umříť.« Na ráz je hlava rozbolí a není a není pomoci! Chuť na jídlo odešla, a on se jenom stará, aby toho Pambučka mohl přijat — — —

Hlava. Jestliže tě hlava bolí, přikládej si studené obkladky nebo pij kávu s rumem, arakem, pař si hlavu; též jest užitečný »flajstr« z křenu nebo hořčice, také se radí přikládati tvarohový koláč. Bruškvorec jest hrubě užitečný při horyčce a bolení hlavy. Když »zahoříme«, klaďme na hlavu zelí studené; kdo má závrať aneb dokonce »*fantasiu*«, tomu pomůže hlavu máčeti odvarem z dubového listí. K tomu účelu musí se voda z devíti zřídel nabrati, pak naliti na dubové listí a 24 hodin vařiti.

Oči. Aby tě oči nerozbolely, jak uvidíš první charpu rozkvetlou, protři si jí oči. Máš-li oči již nemocné, uvař si chebzu, a vymáčej je, nebo medem maž. »Nicák« a »růžová mast« od dochtura nikdy neškodí. Naši matička přikládaly nám na obočí zelenou petružku nebo tvaroh. Když v očích trhá, jsou v nich živé vlasy; ty jsou malutké aji za kožní takové černé palky. Tu ať vezme někdo malý nůž a vytrhne je. Jak jsou venku, čistou

plátenou haderku přiložiti třeba, a modliti se k Pánu Ježíši, by ho uzdravil, jako slepého u Jericha. Od opuchliny očí přikládá se podbilové listí, nebo se maže neslaným máslem, též »mladou« smetankou, a přiloží se suchý obkladek.

Jačmeň v oku se ztratí, když jej požgáš pravým jačmeněm, a díváš se dírou vypadnuté krkošky (suk), anebo mu do oka z nenadání plivneš. Od bolení očí a ztrácení zraku pomahá spadlá rosa za noci filipo-jakubské (1. května). Rosa se zachytí do čisté bílé šatky, a očí se jí vytírají; též vyplachování očí vodou nasbíranou plochou rukou z potoka před slunce východem hojivě působí. Proti očním nemocím doporučuje se silné kouření z dýmky.

Uši. Jak bolí v uších, uvař chebzového květu, a páru pouštěj trychtýřem z papíru zrobeným do uší a hned zavaž. Když v uších bolí, to odbírá se v hlavě, proto obluž hlavu hromotřeskem a kafrem. Neopomeň rovněž do nemocného ucha nakapati olivy a zacpati bavlnou. Jak ti hučí v uších, užívej kmín a hromotřesk. Švábí fazole jsou proti zalehnutí v uších. Pára z nich pouští se do ucha. I česnék užívá se proti bolestem ušním.

»*Zlé kutky*« léčí kuřák »sokem z tresky«. Abys bolavých kutků nedostal, utři lžíci před jídlem pod paží a utři hrnek, z něho někdo pil; máš-li je, vytírej je obrubem šatky jakékoli nebo zápasnice modré, až jich ztratíš.

Bolení zubů. Kdo z domácích nejdříve uzří nový měsíc, a při tom se pokřižuje, nebudou jej boleti zuby. Užitečno jest, kouřiti, nebo moč z fajfky kapati a upotřebovati soli, cukru, kafru nebo zázvoru, hřebíčků, kamínářského olejku, česneku, křenu. Od vytrhnutí zubu platí se 5 kr.

Krk. Šalvija jest dobrá na vyplachování krku; též zázvor. Není špatným lékem přikládati vařené houby, nebo naškrabané slaniny. K ovčířovi Holasovskému přišel kdosi, který měl krk na křivo »vyskočený«. Ovčíř poručil mu sednout do bečky, a vzal sekyru a třesknul na ni. Chlap se zlek', a krk skočil do svého místa.

Srdce. Proti srdečním křečům užívají se plody podražce nasbírané před sv. Janem Kř. a namočené ve víně.

Plíce. Proti zapálenině plic dej teplý kravinec do modré zápasnice a přilož na prsa. Od kašlu pomáhá odvar z jahodníku před sv. Janem Kř. i s kořínky nasbíraného a usušeného. Abychom se zapotili a přestali kašlat, pijme chebzový květ, koupejme se v mateřince. Hrubě se radí kocouří sádlo s pivem. Když člověk pchaní dostává, nejlépe jest žílu otevříti, pak mandlový olej užívati.

Šťáva z jazýčků (jitrocele), podbilu, halbišů (ibiše), polních širotků, jahodového listí, krveníku, bederníku jest dobrá na hojení prsou. Doporoučí se cibule na másle smažená, vápený zaležený syrup, surový cukr, med s máslem aneb s křenem a j.

»Lunzoch« jest zlá nemoc, trvá dlouho a málokdy se dá vyléčiti.

Žaludek. »Jak člověk nedá pozor a něco vypije neb sní, za ráz mu sežere v břichu ba přitiskne, až by to pásek chtělo urvat,« naříkal si horal pod Bezkydem. Dobrá pomoc jest žádoucí. Na *vysnažení* (vyčistění) žaludku radí se vařiti trnkový květ. Proti

ujímání užívá se rozetřený česnek ve vodě zelné, pak kaštanový květ, rozškrabaný v kořalce močený galgan, vodní ščudlek polynek; proti *křečům* — jalovec, šlaková zelina, větrová zelinka, balšínek, Boží dřívka, matková zelina, mandlové krapky, olejek z jeleního rohu, bardianské krapky, černá káva s rumem, sůl rozpařená ve vodě, jahody ve kvitě, teplý obklad, marunka, turanek (od žírky a bulu suchého), čantoryja (zeměžluč). Někomu prospívá »denco« dřevěné dobře ohřaté a přiložené na život.

Dostaneš-li do sebe *krča*, užívej: terpentýnový olejek. Začni ráno jednou krapkou do lžice vody, večer dvě, a vždycky víc a víc až do 10 krapek. Od 10 krapek jdi nazpátek až na jednu, a zas do vrchu až do 10 krapek. Není-li dobře, začni znova. Toto užívej, jak v tomto recepise stojí, pak bude všecko dobře. Též kmín a horčičné seménko jest od žaludečního krče.

Proti *rakovině* žaludeční pij vřelé mléko, co vydržíš a užívej tak dlouho až budeš zdráv. Rak žere a díru sobě robí! Polož na ránu hovězí maso, nechá tvého a bude žráti čerstvé. (Stěbořice.)

Od *průjmu* jsou pečky, bob, svatojanský chléb, borůvky, stříbrnice (zelina), černé paličky z luk, perník s mlékem, zimná voda do syta pitá, flajstr z piva a chleba a balšínka pepřem posypaný a máslo, čerstvá smetanka, cikorka.

Proti *zácpě* se užívá kmínu, který semele se a do jakéhokoli nápoje přimíchá. Také čimerka nebo »barborové« koření účinkuje znamenitě. Pro čimerku chodívali dříve lidé k bačům, kteří přidávali čimerky do žinčice, což prý i té nejtvrdší »notuře žaludek provrtalo«.

Nechuť k jídlu zahání se čajem z »vodní končiny« (hořkého jetele) a »encie« (hořce), *žáha* naškrabanou křídou do mléka.

Pro »*svrhání* či *zvracení*« pije se rozchodník v pivě vařený, bederník, schořice, tabák pařený.

Dobré krapky proti žaludečním chorobám připravují se takto: Litr kvitu, šest gramů puškvorce, půl gramu vodního ščudleku a zázvoru, gram citronového semínka a 2 kr. aloë. To krom kvitu uvařiti, a potom s kvitem smíchati, a na hladno $^1/_{16}$ litru užívati.

Všecky krystýry proti zatvrzení žaludku ať se z jedné špryce dávají. Vezme se dva loty tabáku, uvaří se ve vodě, pak se to přecedí a dají se do toho dvě lžiče soli a dva loty mýdla. Čím se více mýdla do krystýra dá, tím lépe je.

Růže. Růže odejde, když ji podkouříš z fajfky suchými růžičkami bledočervenými; po bílých prý trhá. Též stuchlé hadry se přikládají, ale musejí se růžičkami dříve nakouřiti, (Slavkov.) Rovněž se radí přikládati míšky naplněné upraženou moukou, a kamfrem; nebo jiná rada předepisuje naškrabati z chebzu kůry, dáti ji do upražené mouky režné, obložiti tím hlavu, a nakouřiti čertincem.

Notka (nádcha) dostavuje se obyčejně po špatném vyspání. Zbavíš se jí, když do režného plátna zavineš si hlavu, a dáš si ji okouřiti »notkovou zelinou«, která roste v žitě. Čertinec také se odporučuje. Notka prý devateru nemoc odhání.

Podstřel bývá v rukou i nohou. Jest to podivná nemoc: vylézají rozmanité kostky, šnurky i klubko, hnůj atd. z masa, až hrůza na to hledět. Po této nemoci »nevyprostí« (nezpřímí se) prst nikdy. Ve Stěbořicích podstřel léčí takto: Nemocný dobelhá se pod komín do kuchyně, nemocnou nohu položí na stolek nebo něco jiného, a druhý podstřelí ze spodu. Ve Slavkově střílí na prázdno kole té boličky, pak za šest neděl se uzdravuje. Ve Zlatnikách posud je podstřelují. V Mokrých Lazcích modrou nití podstřel přetahují. Na podstřel klade se hovězí maso syrové, slívy suché, žitné těsto, tvaroh, — a nejlepší lék jest — svatá trpělivost. (Podvihov.)

Modrá bolička, aspica. »Náš Františ měl modrou boličku na noze. Tuž jsem natrhala vršků olšových, uvařila až byly měkké, pak přilila studené vody a nohu vykoupala baj dva rázy za den.« (Slavkov.) Na modrou boličku přikládá se i syrové maso hovězí, uvařené suché slívy, lípová kůra v mléku, smetance močená neb vařená. Když by se při boličce zdálo, že by se brand přidával, nejlépe jest shnilá jablka na ránu přiložiti.

Mrtvá kostka. Má sestra měla ji na čele. Tatíček močili starý peníz v octě, a pak položili na čelo, a ona se stratila.« (Poruba.)

Krč v noze. Kolikráte krč zahryze se do masa, tu rychle naber hrotek čerstvé vody, a umyj to místo, a on pomine.

Zlaćenka dlouho trvá a lidi usmrcuje. Povídají, že nemocný má se pařiti parou povstalou z kůry, ze žluté vrby a drobného sena. (M. Lazce.) Někde zavěsují do komína mrkev a do smoly hledí; jiní radí nositi z česneku udělaný růženec na krku. Ve Slavkově zlaćenka se »sříná« nožem na nose u samých očí až krev běží. Jak zřeže kůži a krev neběží, tu není pomoci. Když se zlaćenka sříná, osoba v tom umění sběhlá odříkává po tichu jisté modlitby.

Průtrž. Od »namoženiny« se dává teplý kravinec, nebo seménko lněné v pecáku hřaté. (Vávrovice.)

»*Usady, funsok, fusak*« působí veliké bolesti v zádech, tak že se nemocný nemůže ani schýliti ani vyprostiti, kdyby tak šel skrčený. Aby jsi se fusaku uchránil, jak uzříš první oves vysypaný, urvi jej a strč za pas, pak budeš silný, a v křížích nebude bolu. (Domaslovice.)

Holasovský ovčíř Karnovský léčil fusaky. Kdysi k němu přišel chlap s fusakem. Ovčíř mu za ráz poručil lézti pod postel. Sám popadl sekyru a u postele křičel zhurta: »jak nepolezeš, zrubnu ti hlavu.« Chlop se zlekl, když ho rukou šastnul a hned byl pod postelí. Za chvíli mohl vylézti a hřbet již byl narovnaný, bo byl dříve »zaskočený«. Ve Slavkově musil nemocný pod postel, a tam rozpáleným železem na něj napřahali. Fusak se lekl a utekl. Ve Skalici vaří kmínovou nať v hrnci a vlijí ji do putny, Na putnu položí se šindel a nemocný sedne na něj a vypařuje se. Vykoupati se ve kmínové vodě jest prý lépe. V M. Lazcích přikládají na fusaka terpentinový nebo mýdlový flajstr.

»Kdyby ženě *prs odbíral* nebo zapuchl a tvrdý zůstal, tedy jest dobré užívati: ležku oleje, medu, kvaretku kvitu a ležku

pivných kvasnic. To se vše smíchá dohromady, a mouky žitné se tolik přidá, až to je jako leštěné koláče, pak se to namaže na haderku a na prs přiloží. Tento recept je již vyzkoumán a v pravdě se může říci, že za dvě hodiny prs spadne a lepší jest.«

Jiná rada: »Když by ženě prs odbíral, užívej toto: Vezmi svininec, vinný ocet a pálenou nepotřebovanou cihlu a potluč ju na prach, a udělej z toho masť a maž se tím.« »Kdyby někdo *prsy osypané měl vředy*, aneb mu *odbíraly*, radno užívati za 5 kr. e: w: homě opatycké čokolády, a dáti ji do mléka a nechati to dobře sevříti, a pak to ráno a večer vypíti.

Kdyby někdo v nemoci *příliš kýchal*, nechť takovému se uvaří holoubě a k jedění se mu předloží, tak za jeden den tato kýchavosť přestane.

Koltun, mamuník patří k nejhorším nemocím. Koltun povstává ze tří příčin 1. z leku, 2. z markotnosti (lítosti) a 3. ze zlosti. Koltunů jest čtvero: *kudlatý, suchý, mokrý, paskudný*.

1. *Kudlatý* koltun vyvinuje se z vnitřku do vlasů.*) Někdy třeba koltuna zavolat, a to tehdy, když loupe v křížích, ščípe ve hlavě; tehdy nutno objednati si okapky ze svíčky, kterou bere žena na úvod, a dáti na krk pod vlasy, a udržovati hlavu a tělo v teplo, Koltun začne vlasy plésti, a dá ostatnímu tělu pokoj; konečně sám se upracuje, a člověk jest zdráv. Spletené vlasy časem svým se odstřihnou.

»Jak ustřihnul někdo koltuna na zlém čase (nepohoda, nebyl úplněk), tož jím piznul a byl maroda; jak byl dobrý čas, (úplněk), to má se stříhat, a on odejde.«

»Staří chlapy u nás nosili vlasy, co jich nestříhali. Ty vlasy často svil koltun. Jak ho odevzdali ku vojsku, tak o ty vlasy bečel, že mu bude koltun škodit.« (Malenovice.)

2. *Suchého* koltuna dostane zdravý člověk, co nemá příčiny na těle; obyčejně se vlomí do břicha, nebo do kostí, které pokřiví.

3. »*Mokrý* koltun se usazuje u člověka krevnitého,« když má nějakou příčinu na těle, tož se do toho místa vsadlí a tam účinkuje svoji nemoc. Mokrého neulíčí žádný doktor. »Moja roba,« vykládal horal, »měla nejprv koltuna na ukazovači a líčila ho a tu ho ulíčila a dostala ho do palce u nohy. A zas ho vyháněla a vehnala ho do boku mezi žebra. A včile se urobila krča, bolí a běží zní a tak dlouho bude, až si urobí luft do ní, tož baba odepnuta. (Umře) »Moja mamulka též měly koltuna mokrého v loktu. Taková hrča byla na loktu a v ní malá ďurka, ze které běželo hnojisko. Časem se hrča zahojila; ale jak se zahojila, tak větši bolest měly, než když tekla. To trvalo měsíc a zas rána se otevřela a běžela. A potom se zahojila ruka a zase se dal koltun do kostky u nohy a teklo to a to bylo horší

*) Koltun jest chorobné splichtění a splstění vlasů. Profesor Dr. Janovský (u Zibrta ve spise »Skřítek v lidovém podání staročeském«) udává, že toto spletení vlasů vzniká nedostatečným česáním a nedostatečnou čistotou, takže v koltunu i množství cizopasníků bylo nalezeno. Onemocnění nazvané koltun není tedy nic jiného, než spletení vlasů, jež vzniká z nejrůznějších příčin, hlavně mokvavých lišejů, chrástů, onemocnění pltě, nebo někdy následkem usídlení se cizopasníků, především t. zv. molu.

než na ruce. Potom obě nohy až po kolena ostrupatěly a hnily, a s tím zemřela.

4. *Paskudný.* »Koltun jest hrubě paskudný« (mlsný), líčila mi vypravovatelka z farnosti pusto-polemské, »on neví, co by rád. Moje sestra ho též měla dva rázy takým způsobem: Jak měla dvanáct let, měli jsme doma černého bravka. Tatíček ho pustili do síně; sestra byla v jizbě, nevěděla co je v síni. Bylo už večer. Letěly jsme na čundruvku, ona se zlekla a z toho dostala toho koltuna; do rána byla plná hlava svalkův. Co chvilka měla jinou chuť, tu na koláče, tu na maso, tu na bryju a rozmanité jiné paskudy. Matička nevěděly si rady! jak jí nepovolily, bylo hůř. A nejhorší bylo, že ho nesměly ustříhnout, musili čekat osm neděl. Jak byl měsíček plný, a to jí koltuna ustřihli, potom byla zas zdravá. Ale netrvalo to dlouho, co ho dostala druhý ráz. Poslali ji tatíček na petrolej večer. Jak šla do dom nazpátek, vyletěl na ni pes a uhryz' ji. Přišla do dom s pláčem, že ji pes uhryz'; lehla na lůžko a všecko jídlo ze sebe shodila a ještě k tomu oči začly jí boleť. To byl jakýsi jiný koltun, nebyl paskudný, bo sestra nemohla ani vidět bělku, mléko, kroupy; co by byla ráda jedla, zas to všecko shodila, nic jí to neužitkovalo. Byla hrubě slabá, ani robit nemohla. Zdálo se, že už není pomoci; rozmanité léky jí vařily, sbíraly a nic nepomohlo. Až matičce jedna baba radila, by koupily červeného vína za čtyrycet krejcarů, potom kořenky »sasa-frasa-safaryja« za 20 krejcarů, potom »klapetky.« Klapetky se jmenuje taká zelina, žluté kvítečko to má, malinké lístečky drobné a kořínky hodné jak malé kobzole tři neb čtyry. Ty kořenky do toho vína daly a všecko dohromady 48 hodin stát nechaly, potom se to užívá. Cukrovat se to nemá, to by to málo pomáhalo. Na oči jí dávaly platenou haderku namočenou v čisté vodě, nebo se kamilky uvaří a haderka platená v nich namáčí a dává se na oči co chvíle, anebo tři až čtyry rázy za den. Z té mediciny sestře bylo lepší. Koltuna dostanou bojaví ludé, proto nás matička napomínaly: Nech jdeš, kaj jdeš, spomínej se na Pána Boha, že je všude s tebou, potom se tak nevystrašíš a nedostaneš koltuna. Protože koltun jest mlsný, ustříhnuté vlasy zabalují do koudele a posýpají cukrem.«

1. Kromě nahoře uvedeného léku užívá se proti této nemocí *koltunových zelin.* Na Opavsku koltunovou zelinou jest plavuň. V ústech lidu plavuň zove se jelení skok, mech sv. Jana, vlčí ocasy. Na Těšínsku od koltuna pomáhá na prvém místě »*skřotková zelina*«, též *přistup, kravská zelina*« zvaná. O přistupu dlužno pamatovati dle rady stryka z Dobré, že roste jako »*mužská, žinská a hovadská*« bylina. Dle tohoto rozdělení se také užívá. Nic by nepomáhalo, kdyby na př. mužský přistup užívala vdaná a naopak. Lék přistupný vaří se z kořene a bobul.

Koltuna zapuzují dále tyto zeliny: turánek, balzamové kořínky, krušpanek či bušpan (Buxus sempervivens), klapetky, širotky, pětbolesti, padražec, žluté mečíky, Panny Marie vršky, hadí kořeň, kardybenedik (cardus s. Benedicti), ořech vlašský, šin. Kardybenedik naloží se do líhu a pak se užívá proti »skřotku« či hojí »goštča« (hostec).

V Malenovicích do syrové kořalky se vhodí koření: podražec, křen, zázvor, galgon, bluškvorec, pepř, pelyněk a jiné, a ráno na hladno půl kelíška nebo kelíšek se vypije.

Vinc. Prasek uvádí jiné mediciny: jalovcový olejek nebo med. Jinak: na ryndlíku se masné a vejce smaží a tím se koltun maže. Též: fíky, sladké dřevo, hrozenky, svatojanský chléb se dohromady vaří a pije se.

2. Koltun se léčí nejen medicinami, nýbrž i *přenesením*. Jsou ve Slezsku hlavně dvě místa, kam zanášejí koltuny, totiž *Hájek* u Frýdku a lesík u kaple *Lipiny* u Bruzovic. V »Hojku« u »zdravé vody« na stromích visívá dosti koltunů; do koltuna zastrkují peníz, co by byl spokojen a se nevrátil. (Domaslovice.) Kdo se zhlídne penízi a koltuna sdělá, dostane jej a na původního majetníka už nepřijde. Říci někomu »koltune z Hojku« platí za značnou urážku. Jako v Hojku jest zdravá voda, též v Lipině jest léčivá, zvláště nemocným očím zjednává úlevu a uzdravení. K vůli nemocem očním, které při koltumu též povstávají, chodily dříve veliké průvody do Lipiny, hlavně Slováci uherští, pak ze Skalice a Frýdku a odjinud. Nyní toliko procesí z Trlíčka jdoucí do Frýdku v Lipině se zastavuje, a dvakrát do roka vycházívá z farního chrámu Páně bruzovského jednou v křížových dnech a pak po žních na poděkování za sklizeň.

Na stromích v Lipině visívalo dříve hojně koltunů, v nichž zabaleny peníze. Chlapci-pasáci vybírali z koltunů krejcary a nic se jim nestalo. Jen jedenkrát pasák Vejzmanů (Tesařík) krejcary z koltunů vytahoval a za to prý se mu koltun pomstil. Zatím co hoch lezl po stromích, bravek se mu utopil. Koltun prý ho zmámil a vehnal do vody. Chudák naplakal se pak a doma neštěstí na koltuna sváděl.

V Hlučíně v Pruském Slezsku na bílou sobotu, jak zavzní v kostele »Gloria« a zvony na věži se rozezvučí, stříhají koltuny. Ustřihnuté svalky zavážou se do šatky, přidají k nim rohlík a peníze a položí někde uzelek. Kdo uzelek zvedne, rozváže, dostane koltunu, a nemocný jest vyhojen. V. Prasek poznamenává o koltunu,*) že ustřihnutý kropí se svěcenou vodou, dá se do bílé šatky a zastrčí pod krov nebo pod došek do střechy; též se nasazuje do střevíce. Že se užívá těchto prostředků a snad za starých dob užívalo více než nyní, potvrzuje zajímavý nález, jak v letech padesátých strhovali v osadě Kateřinkách chalupu Filípkovu a našli v ní v doškách mnoho koltunů, zastrčených tam.

Poutnice ve Frýdku mi tvrdila, že včil těch koltunů nebývá jak za stara, ona že sama jej tři rázy měla; a jak prý se který včil ukáže, tu doktoři ho odstraní. A starý Šigut pravil: »včil koltun toli neškodí, zas slyšet o gichtě, a jiných nemocech. Včil jsou ty nemoce jinší, než kejsi bývaly.«**) (Pokračování.)

*) »Vl. Sl.,« I. str. 209—210.

**) Jmeno »*skřítek*« běžno jest na Opavsku; na Těšínsku praví se »*skřotek*«. Název koltun znám jest jak ve vévodství, tak ve knížectví. Na Opavsku děti sobě nadávají »ty skřitku«. V celém Slezsku koltun jest nadávkou; jest tedy skřítek, skřotek, koltun bytost nedobrá. Fr. Bartoš dí, že koltunu dí ve Slezsku též »vylkodlak«. Proto že koltun jest mlsný, znamena »mám koltuna« na pivo, tolik jako chuť, laskominy.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

Rozvoj socialně-demokratického hnutí, zvláště na Moravě, zdržoval se ještě bojem radikálů s mírnými socialisty až do roku 1885. Nebýti těchto rozbrojů mezi socialisty, bylo by hnutí socialistické na Moravě dosáhlo ještě větších rozměrů, než jakých tam dobylo až dosud. Tímto bojem ztratili socialisté dobrých pět let.

Když radikální socialisté za »Dělnickými Listy« ve Vídni stojící nechtěli se podrobiti usnesením brněnského socialně-demokratického sjezdu ze dne 15. a 16. října r. 1882, založen mírnou socialistickou stranou v Brně vedle »Volksfreundu« a »Spravedlnosti« nový ústřední orgán socialně-demokratické strany česko-slovanské v Rakousku pod názvem »*Bojovník*«, jehož 1. číslo vyšlo dne 18. dubna r. 1883 redakcí Josefa Liebla, dělníka odboru bandagistického.

Nyní, založením »Bojovníka« proti »Dělnickým Listům«, starému to ústřednímu orgánu socialně-demokratické československé strany v Rakousku, boj mezi mírnými a radikálními socialisty byl zostřen. A kdož ví, jak celá věc byla by skončila pro radikály, kdyby mírní socialisté nebyli se dali ve své neobezřetnosti podskočiti radikály. Brněnští mírní socialisté udělali velikou osudnou chybu. Mírní socialisté v měsíci červenci r. 1883 povolali k vedení redakce časopisu »Spravedlnost« Františka Chouru, horníka z Duchcova, a k vedení redakce »Bojovníka« Františka Hlaváčka, horníka z Řenčova, oba zakuklené radikály.

Tito noví redaktoři vedli listy tak, že by je byli málem udělali radikálními, a proto vidouce odpor vydavatelstva, vedení obou listů na podzim r. 1883 se vzdali a založili v Brně list nový, tendence socialně-radikální pod názvem »*Práce*«, jehož 1. číslo vyšlo dne 12. prosince r. 1883. Frant. Hlaváček byl u listu redaktorem a Frant. Choura administrátorem. Avšak »Práce« neměla dlouhého trvání. Choura před vánočními svátky zatknut a odveden do Prahy k soudu, jsa v podezření z tajného spolčování a zde uvězněn. »Práce« vyšla jen čtyři čísla. Žádný knihtiskař v Brně nechtěl tento list tisknouti. Byl-li tím vinen boykot protiradikálních stran nebo nějaký jiný nátlak nebo strach knihtiskařů z chystaného tehdáž zákona proti státu nebezpečným snahám socialistickým v Rakousku, nebylo mně možno zjistiti.

K zavedení zákona proti socialistům však ani r. 1884 ani r. 1885 na říšské radě nedošlo. Protisocialistický ruch omezil se pouze na vypovídání socialních radikálů a na výminečný stav ve Vídni.

Jos. Bol. Pecka, který byl koncem měsíce ledna 1884 ve Vídni zatknut a vypovězen, usadil se v Brně, potom odebral se v březnu 1884 společně s Hlaváčkem do Prostějova, kde vydávali, ovšem že opět ve směru socialně-radikálním, čtrnáctidenník »*Duch Času*« a brožurovou bibliotheku »*Matice dělnická*«.

Než štěstí jim ani zde nepřálo. Pecka a po něm Hlaváček v polovici r. 1885 zastavili oba uvedené listy a odjeli z vlasti do Ameriky, kde mezi českými socialisty ve Spojených Státech rozvinuli další činnost. Choura, když si odseděl několikaměsíční vězení, zavítal na krátko do Prostějova, ale potom odebral se také do Čech; po nějakém čase odebral se však též do Ameriky. Socialní demokraté obviňují nyní Chouru, jindy svého hlavního propagatora, ze zrady na Jos. Pačesovi, Krištofu Černém a Rampasovi, kteří, zřídivše si r. 1885 tajnou tiskárnu kdesi u Liberce, byli v ní náhle přepadeni a četníky zatčeni. Pačes byl před porotou v Praze odsouzen na 16, Černý na 14 a Rampas na 10 let do žaláře. Obhajcem byl dr. Adolf Stránský, advokát z Brna. Frant. Choura žije nyní v Clevellandu a odmítá od sebe podezření social. demokratů, že by byl Pačesovu tiskárnu vyzradil. Než »Právo Lidu« v Praze (v číslech 239, 240 a 253 r. 1902) snaží se toho dokázati. Avšak dále, to je věc social. demokratů, nechť si ji tedy spraví mezi sebou.

III.

Barákův a Vondráčkův pokus založiti národní dělnickou stranu v Čechách. — Pokus Valečkův o vzkřísení dělnické národní strany.

Mladočeši, ačkoliv se jim nepodařilo přes všecky Barákovy snahy roku 1872 získati dělnictvo pro národně-liberální směr, nespouštěli stále se zřetele své tužby a svá přání. Časté roztržky a spory českých dělníků se socialními demokraty dávaly mladočechům, zvláště JUDru. Juliu Grégrovi, vydavateli »Národních Listů,« zákmit naděje, že přece jednou utvoří se v království Českém velká národně-liberální dělnická strana, o niž by se mladočeši mohli opříti.

Proto, když na jaře roku 1880 jistý délník Vondráček a známý Vilém Körber ještě asi s patnácti soudruhy a členy Dělnické Jednoty pražské se nepohodli se socialními demokraty v uvedeném spolku a z něho vystoupili, nalezli ihned příznivého přijetí se strany mladočeské, aby mohli zahájiti samostatnou akci v dělnickém hnutí.

Vondráček, stýkající se často s Barákem, nemeškal a hned založil v Praze vedle Dělnické jednoty Dělnický Klub, Vilém Körber Dělnickou Besedu, Svépomocné sdružení dělníků českých, Dělnickou záložnu, časopis »Soudruh« a Politický dělnický spolek.

O Politický dělnický spolek musel však Körber roku 1880 se socialními demokraty v hostinských místnostech »u Hubálků« na Karlově náměstí (dům »u Slivenských«) podstoupiti veliký boj. Socialní demokraté dostavili se u velikém počtu do ustavující schůze a snažili se dostati spolek do své správy a také se jim to podařilo: Politicko-dělnický spolek socialními demokraty Körbrovi z rukou vyrván. Socialní demokraté dali se zapisovati

za členy, okupovali valnou hromadu a dostali spolek do svých rukou.[7])

Tedy s politickým spolkem svépomocně národní dělníci pohořeli, ale se vzdělávacími a podporujícími spolky se jim akce zdařila.

Jakmile byl Vondráčkem založen vzdělávací Dělnický klub, první byl k přednáškám povolán Josef Barák, tehdáž odpovědný redaktor »Národních Listů«. V činnosti svépomocné i národně-liberální pokračovalo se po celý rok.

Avšak ani tato druhá a poslední snaha, založiti a zachovati národně-liberální dělnickou stranu, Barákovi i za přátelství Vondráčkova a Körbrova se nezdařila. Během druhého roku vzalo za své i toto národně-liberální dělnické hnutí; osoby zde byly, ale organisace se nedařila; roku 1881 zašel Körbrův časopis »*Soudruh*« a uvedené spolky počaly živořiti, až ponenáhla jeden za druhým zašly. Jediný podnes se z nich udržel Vondráčkem založený »Dělnický Klub,« ale pěstuje více divadelní večírky a zábavu než vzdělání. V dělnickém hnutí nemá jiného významu.

Třetí pokus, založiti národní dělnickou stranu, vyšel roku 1885 od dělníků samotných. Pro tuto myšlénku získán také Václav Valečka.

Valečkou a jinými založen v Praze Politický dělnický klub a nový časopis národně-socialní »*Naše Listy*«. První číslo »Našich Listů« vyšlo dne 5. srpna r. 1885 za redakce Bohumila Bachmanna, mechanika a hlavního spolupracovníka Joseta Floriana, nynějšího vydavatele a redaktora nymburských »Občanských Listů«.

»Naše Listy«, na něž i starý Václav Valečka jako dobrý rádce dělnictva měl velký vliv, psaly dosti slušně i samostatně tak, že se opravdu zdálo, že pomocí těchto listů a za pomoci Valečkovy z této mladé společnosti skutečně jednou povstane velká národní dělnická strana česká, prostá liberalismu i internacionalismu; než, nedošlo k tomu, naděje Valečkovy se nesplnily.

V měsíci prosinci r. 1885 provedena náhle a neočekávaně v redakci »Našich Listů« úřední prohlídka z rozhodnutí soudu, a po prohlídce té jsou redaktoři Bachmann a Florian zatčeni.

Redakci »Našich Listů« převzal ihned Jan Vurstial, dělník knihařský a vydavatelem (jménem vydavatelů) jmenován na listu Vavřinec Průša, dělník truhlářský. Netěšili se však dlouho svým funkcím: Průša i Vurstial zapleteni ještě s pěti jinými stoupenci do vyšetřování s Bachmannem a Florianem, z nichž mnozí pak v procesu tom jsou pro tajné spolčování r. 1886 odsouzeni k několikanedělnímu vězení.

Tím hnutí národních dělníků znovu kleslo, a »Naše Listy« v měsíci lednu r. 1886 zašly.

* * *

[7]) O tomto zápasu mezi svépomocnými dělníky a socialními demokraty bylo šířeji psáno ode mne ve článcích »Svépomocníci a socialní demokraté« v »Dělnických Novinách« r. 1898 roč. VII. v číslech 1, 2, 3 a 4.

IV.

První demonstrace socialistů proti katolíkům.

První demonstrace socialních demokratů směru radikálního proti katolíkům udála se v Brně dne 1. listopadu r. 1883. Tehdáž postavila brněnská obec za městem nový hřbitov a její liberální německé představenstvo s purkmistrem Winterhollerem v čele rozhodlo, že na tomto hřbitově mají se pohřbívati katolíci, židé i nevěrci. A toto ustanovení městského zastupitelstva vedlo k tomu, že se strany církve katolické odepřeno bylo tomuto hřbitovu vysvěcení a katolíci v předem uvedený den svolali velice navštívenou veřejnou schůzi lidu do zahrady Besedního domu, kde řečníci: redaktor »Živnostníka« Tomáš Rebec, Špaček a Kleimt proti usnesení městské rady veřejně protestovali a žádali, aby si městská rada zvolila pro jinověrce a nevěrce jiný, a ne katolický hřbitov.

Radikální socialisté, vždy pomahači liberálů, židů a nevěrců, přitáhli také na tuto schůzi a snažili se ji rozbíti. Avšak plán se jim nezdařil; byli ve veliké menšině. Proto na schůzi jen demonstrovali jednotlivými výkřiky, že se mluví o mrtvých a o živých ne, mrtví že nic nepotřebují, o těch že se mluvit nemusí, ale ti živí že potřebují chleba, atd.

Výkřiky jejich však od shromážděných katolíků byly brzy přehlušeny a mnozí z radikálů ze schůze vyvedeni. Schůze pak v úplném pořádku, když byli řečníci domluvili a resoluce odhlasována, předsedou skončena.[8])

Protesty katolíků však nepomohly, městská rada hlasu katolického lidu českého nedbala a provedla své usnesení. Následkem toho k vysvěcení hřbitova se strany katolické církve nedošlo.

Socialisté za svoji demonstraci proti klerikálům udělali si u německého zastupitelstva města Brna dobré oko. A oni tím také získali, neboť často potřebovali městský pivovar na Starém Brně ke svým zábavám, jakož i sál v městské budově Lužánek ke svým sjezdům a schůzím; a proto, měli-li míti k svým žádostem nějaké naděje, museli se přece liberální městské správě něčím zavděčiti. A demonstrací proti katolíkům zavděčili se socialisté městské radě a Winterhollerovi nejlépe. Proto demonstrovali.

V.

Dr. Chleborád opět mezi dělníky.

Roku 1884 objevil se Dr. Frant. Lad. Chleborád po patnácti letech opět mezi dělníky — ale jen na chvíli.

Dr. Chleborád, usadiv se v Brně, věnoval se jako právník obhajování a súčastnil se poněkud ruchu řemeslnicko-živnostenského a stal se starostou brněnského »Sokola«. Mezi dělnictvo nešel. V čase tom pořádal v Brně existující starý Spolek tkalcovských tovaryšů časté přednášky a mezi jinými řečníky vzpomněl si i na dra. Chleboráda a požádal ho za přednášku.

[8]) »Bojovník« r. I. č. 14. ze dne 8. listopadu r. 1883 v Brně.

Dr. Chleborád slíbil přednášeti dne 23. března 1884. Schůze byla četně navštívena. Také socialní demokraté se dostavili. Dr. Chleborád líčil řemeslnické stanovisko a nabádal lid k vzájemné pomoci a ku křesťanskému životu, a to se nechtělo líbiti socialním demokratům, kteří spustili křik a rámus proti dru. Chleborádovi a schůze se musela rozpustiti.[9])

Když jsem po ukončené schůzi s drm. Chleborádem o celé věci mluvil, pravil: »Chtěl jsem vyplniti přání Spolku tkalcovských tovaryšů a něco poučného jim občas pověděti, ale pozoruji, že socialní demokraté ze závisti jsou proti právům malořemesel a hodlají i řemeslnému dělnictvu se svými snahami státi v cestě. Hodlají zároveň škoditi Spolku tkalcovských tovaryšů, a proto zanechám i dalších úmyslů přednášky v tomto spolku konati. Alespoň se tak tkalcovští tovaryši vyvarují ve svém spolku všech styků a srážek s výstředními živly.«

A dr. Chleborád dostál také slovu. Více ve Spolku tkalcovských tovaryšů nepřednášel, aniž do jiného dělnického spolku zavítal.

Koncem let osmdesátých minulého století přestěhoval se dr. Chleborád, tehdáž již majetný, do Ruska na Krim, kde mizí po něm další stopa. Roku 1886 jal jsem se psáti životopis dra. Chleboráda a když jsem měl již značnou část napsanou, došel jsem si k němu o některé vysvětlivky. Dr. Chleborád velice vlídně mne přijal, avšak jakoukoliv výpověď ohledně své osoby mně odepřel. »Nechte toho,« pravil, »udělal-li jsem kdy co dobrého v dělnictvu českém a v milém národě, je dobře, ale zvlášť o tom psáti, nebylo by snad ani vhodným. Až budete psáti jednou dějiny dělnického hnutí, uveďte tam o mně, co za spravedlivé uznáte, a to bude lépe se vyjímati, nežli abyste psal o mně samém.« — Zachoval jsem se také dle jeho slov.

VI.

Osnova zákona proti socialistům r. 1885. — Zastavení spolkové činnosti a časopisů socialistických socialisty. — Můj boj se socialisty směru radikálního.

Nastal rok 1885. Na říšské radě ve Vídni následkem stálých atentátů a objevených tajných tiskáren socialních radikálů počalo se opravdově jednati o zavedení zákona »proti socialistickým snahám.« Než, úmysly vlády a říšské rady rozčeřily vlny socialistického hnutí na Moravě do nejvyššího stupně.

Mírní socialisté viděli v předložené osnově zákona veliké nebezpečí proti své straně a svolali jménem politického spolku »Svornost« v Brně na den 2. února r. 1885 veřejné manifestační shromáždění lidu na ostrov Zabrdovický u Brna a tam proti uvedené předloze protestovali. Tento veliký tábor nazván »snad« poslední schůzí dělnickou.«[10])

Všimněme si osnovy zákona, některých článků, z nichž socialisté měli největší respekt.

[9]) »Bojovník«, r. II. č. 7. ze dne 3. dubna r. 1884 v Brně.
[10]) »Spravedlnost« r. V. č. 2. ze dne 29. ledna r. 1885 v Brně.

V článku 1. čteme: Utvoření spolkův, o kterých by možno bylo domnívati se, že budou podporovati snahy socialistické, budiž zapovězeno. Čl. 2.: Spolky již stávající, podporují-li snahy podvratné, buďtež rozpuštěny. — Čl. 3.: Spolky, které mimo podporu svých členů také socialistickým snahám slouží, nemají býti hned rozpuštěny, nýbrž dány pod státní dozor. — Čl. 4. určoval úplný státní dozor na všecky schůze a správu spolků s úplnou mocí sesazovati výbor spolku a jiným osobám dáti právomoc výboru. — Č. 5. zněl: Nevyhoví-li spolek pod dozor daný nařízením úřadů, neb objeví-li se v něm socialistické snahy také po zavedení kontroly, může býti spolek rozpuštěn. Čl. 6.: Také stávající spolky mohou býti dány pod státní dozor, objeví-li se v nich snahy socialistické« a konečně čl. 10. zněl: »Stížnosti proti rozhodnutím úřadů nemají účinek odročovací.«

Trest pro překročení těchto ustanovení dle článku 11. mohl býti žalář od 3 měsíců do 2 let, s čímž mohla býti také spojena pokuta peněžitá od 100 až do 500 zl.[11])

Dříve ještě než počalo ku konci měsíce února jednání o uvedené osnově zákona v sněmovním výboru, jali se socialisté mírné strany v první polovici února rozpouštěti dobrovolně své spolky ve Vídni a dne 20. února zastavili i svůj ústřední orgán, časopis »*Wahrheit*«.

Také v Brně zastaven ústřední orgán mírných socialistů »Bojovník« a to číslem 5., r. III. dne 5. března a »Spravedlnost« číslem 5. roč. V. dne 12. března. Všecka tato čísla uvedených tří listů vyšla v černé obrubě.

Lid dělnický rázem byl bez časopisů. Vůdcové mírné socialní demokracie rozhodli se, než prý nastanou příhodnější časy, pracovati raději bez listů i bez spolků.

Uprostřed těchto zmatků rozhodl jsem se s mnohými stoupenci z mírné socialní strany, že vydáme list nový, který by nebyl orgánem žádné socialně demokratické strany, nýbrž který by byl listem samostatným bez socialistického programu, s nímž se »Bojovník« i »Spravedlnost« se svými čtenáři naposledy loučily. Návrh můj byl přijat a já povolán zároveň za redaktora listu, který číslem 1. vyšel v Brně dne 19. března 1885 pod názvem »*Křik Lidu*,« časopis hájící zájmy pracující třídy. Tím jsme doufali, když i osnova proti socialistickým snahám stane se zákonem, že list obstojí, poněvadž tendence socialistické nebude sledovati ani nebude orgánem žádné ze socialistických stran.

Než ve Vídni stal se náhle obrat; osnova zákona proti socialistickým snahám ze sněmovního výboru do plena říšské rady ani se nedostala, ano, ani v sněmovním výboru říšské rady celkem nebyla propracována a odložena ad acta. Socialisté všech stran si oddechli.

Té doby »Křik Lidu« v Brně a »Duch Času« v Prostějově, založený v měsíci březnu r. 1884, byly jedinými listy dělnictva, které zde zbylo ze socialistických stran. Rozdíl mezi těmito listy byl jen ten, že »Křik Lidu« bral se zákonitými cestami a směrem

[11]) »Spravedlnost« v Brně, r. V. č. 2. 1885. Článek: Zákon proti socialistům.«

mírným, kdežto »Duch Času« trval stále ještě na půdě jakéhosi radikalismu. Proto také »Křik Lidu« byl v stálém boji s radikálním »Duchem Času«. Boj s mé strany proti »Duchu Času« byl tak ostrý, že v měsíci květnu r. 1885 byly na mne, jako odpovědného redaktora »Křiku Lidu«, od redaktorů »Ducha Času« Jos. Bol. Pecky a Frant. Hlaváčka podány k c. k. okres. soudu do Brna dvě obžaloby pro překročení článků 19. a 21. tiskového zákona a v příčině bezpečnosti cti.

Dne 30. května 1885 byl jsem postaven před soud. Redaktor Hlaváček dostavil se jako žalobce osobně. Přelíčení trvalo asi dvě hodiny. Výsledek byl pro žalující velice a nemile překvapující. Dokázal jsem soudu, že Hlaváček i Pecka neoprávněně pro článek 19. a 21. tiskového zákona v příčině bezpečnosti cti mne žalují. Dokázal jsem, že nejsem vinen tím, co se mně podkládá. A konečně, když vyvrátil jsem celý základ obžaloby jako nesprávný, byl jsem po krátké poradě soudu z obžaloby propuštěn a prohlášen za nevinna. Redaktor Hlaváček byl pak upozorněn soudem, že jest mně povinen nahraditi promeškaný čas.

Při přelíčení tom vyšlo na jevo, že již dříve podány na mne dvě žaloby od redaktorů Hlaváčka a Pecky, ale že k projednávání soudnímu pro nedostatečnost důvodů v obžalobách k soudnímu líčení nedošlo.[12])

Po této nezdařené výpravě socialních radikálů měl jsem se žalobami s jejich strany pokoj. (Pokračování.)

Cesta na Sibiř a v Sibiři.

Píše Dr. J. V. SEDLÁČEK.

I. Všeobecné poznámky o Sibiři.

Jméno »Sibiř« značívalo kraj nejvýš nevlídný, věčného mrazu, určený pouze trestancům. Turisti, kteří kraje Sibiře navštěvovali, zůstávali obyčejně při veliké silnici a nehledali vnitřních míst. Cestu bylo konati jednoduchým vozem, o lepší pohodlí nemohlo býti postaráno; málo kdo mohl se odhodlati k této obtížné a nebezpečné jízdě. Nyní stala se Sibiř přístupnější. Železná dráha probíhá Sibiří od Uršumky až do Vladivostoku a přivádí sem denně turisty, osadníky, vojíny, úředníky a j. Cizinec může v její hlavních tratích cestovati tak bezpečně jako v Rusku. Zájem o Sibiř roste neobyčejně a tato širá, ohromná země ho plnou měrou zaslouží.

Sibiř jest $1^1/_2$krát větší než Evropa a čítá nyní více než sedm milionů obyvatel. *Dějiny* její jsou málo známy, původ jména »*Sibiř*« není jasný. Jméno to vyskytuje se jako název krajiny ve spisech po 14. století, celá severní Asie byla tak pojmenována teprve v 17. století. Snad se tak nazýval nějaký turkmenský

[12]) »Křik Lidu« č. 6. r. I. dne 10. června r. 1885 v Brně.

kmen, snad dáno krajině to jméno po jménech nějakého slavného muže, krále. Mythický král Assyrů, Safar, Sparthaios, dle Arabů prý dal původ tomu názvu Šabirchan. Sabir prý byl kmen Hunnův. V 6. století jmenoval se turecký chan v oněch místech Sibir, ono místo v okolí Tobolska (Isker) jest jmenováno v jedné písemné památce v 15. století »Sibir«. Kozáci se zmocnili tohoto kraje a rozšířili asi název ten na celou asijskou zemi Rusům podmaněnou.

Sibiř byla obydlena již v době kamenné. Při mamutových kostech nalezeny u Tomska též lidské památky. Ve stepích zjištěny zbytky palem, což nasvědčuje, že zde bylo kdys teplejší podnebí. Kdy se proměna stala, není jisto. Nedávno oznamován nález těla mamuta v ledě zmrzlého, při němž prý ještě i maso a chlupy na kůži se zachovaly! Bylo tedy v ledě od doby, kdy ještě mamuti na světě žili.

Původní obyvatelstvo se snad zachovalo ve zbytcích nynějších severních obyvatel Sibiře. Tito, Ostjakové, Wogulové náleží finskému kmeni, Burjaté, Samojedi, Tungusové a j. náleží ku kmeni mongolskému. Mongolští a turečtí kmenové (Kirgisové, Tataři a Jakutci) vládli dlouhý čas nad velikými částmi Sibiřské země, kmenové tito bydleli v jižních částech a tlačili se na sever a na západ. Typy Kirgisů a Burjatů spatří turista dosti často. Za starých dob někteří Turkmeni zabíjeli své staré rodiče, někde prý i masa jejich požívali. Stažená kůže ze zabitého bývala válečnou trofejí. Známo, že si král Sapor z rodu Sassanidů vycpal kůži císaře Valentiniana. Staří spisovatelé jmenují severní národy, k nimž bychom i lid sibiřský čítati mohli, někdy Skythy, jindy Hyperboreji, Massageté by byli předky Turkmenců. Po legendě pocházejí Turci od vlčice. Králi Massagetů vlil prý Kyros rozžhavené zlato do úst.

Jedni byli zváni »obyvatelé vozů« (hamaxobiri), jezdili na kibitkách, jež jim byly i příbytkem. Většině jich byl (v jižních částech) kůň domácím zvířetem a kumys, připravovaný z mléka klisen, milým nápojem. Při všech spatřujeme v šatu i na těle velikou nedbalost a nečistotu. Jako bylo o Hunnech řečeno, tak lze i o nich tvrditi, že mívají pouze jediný oděv (sestává arciť z více kusů), který nosívají, až s těla padá. Jest to podivná pověra oněch lidí, která učí, že jest bohům nepříjemno práti a sušiti špinavé věci a látky. Pere-li někdo špinavý šat, pošlou za to bohové na lidstvo hřmění a blesky. Proto nebývalo u některých kmenů zvykem práti špinavé šaty. Snad nechtěli tím znečišťovati vodu, která jim byla někdy též posvátnou.

K nemnohým domorodcům přišli svobodní osadníci a kozáci; v patnácti letech přistěhovalo se do Sibiře asi milion osob ze Západu. Na Sibiř bylo dopraveno mezi lety 1820—90 asi 85.000 lidí, *vypovězenců* (trestanců a administrativně vyhnaných). Úkazem carským ze dne 12. června 1900 bylo vypovídání na Sibiř omezeno, nikoli však úplně zastaveno; vždyť jsme na cestě do Irkutska několikráte spatřili vagony »dla arestantov« se zamřížovanými okénky, naplněné ubohými trestanci a vojensky střežené. Část těchto lidí jest poslána do trestnic, část usazována v ustanovených místech. *Židů* čítají v Sibiři 80.000; někteří jsou snad potomky

oněch Hebreův, kteří byli r. 1352 v době černého moru z Německa vyhnáni. V městech daleké, východní Sibiře jest obchod velkou částí v jejich rukou, němčina jejich spojovacím jazykem. Všichni, s nimiž jsem se sešel, ať byli z Irkutska, ze Strjetenska, z Vladivostoku neb z Port Arturu, mluvili poněkud německy. Jeden tvrdil: »Jest to náš jazyk« — druhý pravil mi, že jest němčina hebrejštině tak tuze podobna; mínil nejspíše onu hebrejštinu, kterou užívají polští židé.

Jak dostala se ohromná země severní Asie v moc Rusův?

V 11. a 12. století rozšiřovali kupci slavného tehdy Novgorodu*) svůj obchod i do Sibiře. V 16. století vzal kupecký dům Stroganov v Permu dobrodruha *Jermaka Timofejeva* s kozáky do svých služeb proti tatarskému Mochmet-Kulovi. Roku 1581 dobyl tento vůdce hlavního místa tatarského chanátu v Isker neb Sibir, roku 1584 zahynul v řece Irtýši. Nyní mu postavili v Tobolsku pomník. Hetman kozáků Chabarov dobyl r. 1649 Amurska, r. 1689 bylo však přiděleno Číně. Roku 1857 dostali Rusové za Muravěva (amurského) levý břeh Amuru, r. 1860 i kraje při řece Ussuri. Již od 17. století zakládali města (Tomsk, Jakutsk, Irkutsk), dávali díly země kozákům a vysloužilcům a tak si klidně a bezpečně zajistili vládu oněch širých krajin. Nyní to upevněno stavbou sibiřské dráhy ještě silněji. Roku 1897 otevřeli dráhu Ussurskou (z Vladivostoku do Chabarovska), r. 1899 počala pravidelná jízda mezi Moskvou a mezi Irkutskem; nyní jest dokončeno spojení Zabajkalské stanice Mysovaja s Vladivostokem, přes Čitu s Port Arturem, ač tam pravidelná jízda teprve asi červnem loňského roku nastala.**)

II. Do Kyjeva.

V létě r. 1901 chtěl jsem zajeti do asijského Ruska. I tam jest každému cizinci třeba průvodního listu. Máme-li průvodní list pověřený ruským konsulem, a jestli jsme si opatřili na ruském místě, kde jsme učinili prvou zastávku, policejní dovolení k půlletnímu pobytu v Rosiji, pak můžeme jeti do všech míst Ruska, kamkoliv nám libo.

K sibiřské cestě vyjel jsem z Prahy v červenci. Do Lvova jsme přijeli po půlnoci. Chtěl jsem vyčkati příhodnějšího spojení s ruskými vlaky, a proto jsem se tu zdržel půl dne. Hebrejský kočí zavezl mne k jakémusi hostinci, kdež jsem prodlel několik hodin u velikém nepokoji. Hostinec byl též židovský, pokoj velmi nečistý a příliš drahý. Není to vždy výhodou, jsme-li pouze blízko nádraží! Druhého dne vykládal mi spolucestující, jenž přibyl do Lvova též po půlnoci a čekal jako já na polední vlak, že si vybral lepší pobyt než já. Zůstal totiž v nádražní restauraci a popíjel tam různé lihoviny, až byl rozjařen! Pobyt ten byl ovšem ještě horší a dražší!

V rakouské pohraniční hranici Podvoločiskje bylo nám odevzdati průvodní listy ruským zřízencům; v ruském pohraničním

*) Známa jest průpověď: »Kdo může co proti Bohu a proti Vel. Novgorodu?«

**) Obšírnějších zpráv lze se dočísti v knize: Wirth, Geschichte Sibiriens und der Mandschurei. Bonn. 1899 a v různých průvodních knihách ruských.

nádraží, Voločisk zvaném, byla prohlídka zavazadel a věcí a vydávání průvodních listů.

Obě nádraží jsou opatřena obojími kolejnicemi; koleje obyčejné (naší) šířky jsou na jedné straně, koleje širší (ruské) jsou na straně druhé. Mohou tedy rakouské vlaky jeti do Voločisk a ruské do Podvoločisky. Při prohlídce věcí pátráno nejvíce po knihách a časopisech; časopisy bývají prostě zabaveny, knihy někdy dosti důkladně prohlíženy. Cestovní knihy, knihy modlitební, bible bývají hned vráceny; u jiných knih prohlíží jeden úředník zběžně obsah; kdyby jich bylo více, zadrží je a pošle k censornímu úřadu do Moskvy nebo jinam, kde pak jich dlužno hledati.

Kdo věděl, že má průvodní list v pořádku, mohl si nyní koupiti železniční lístek. V ruském večerním vlaku jsou přímé vozy I. a II. třídy z Voločisk do Kijeva a až do Baku. Tyto mají spací divany; kdo chce pohodlně jeti, koupi si s obyčejným lístkem i lístek na místo (plackartu) a může na témže místě zůstati po čtyři dny a noci (jede-li až do Baku). Výhodnější jest spodní místo (nižnóje). O ty, jichž průvodní list by nebyl v pořádku, jest postaráno, aby se mohli rakouským vlakem vrátiti do Podvoločisky.

Průvodní listy vraceli nám, vyvolávajíce jednotlivě jména. Šlechticům a přítomnému generálovi bylo posloužení ve všem o sobě zvláštním, úslužným způsobem. Při tom byla některá překvapení. Tak žádal náčelník na hebrejské ženě, která dobu povolení průvodního listu překročila, třicet rublů. Když odvětila, že pak nemá peněz na cestu, snížil svůj rozkaz na patnáct rublů, jež jí zaplatiti bylo. Po všem jednání byli jsme vpuštěni do restaurace a pak jsme po delší zastávce vstupovali do ruského vlaku. Petrsburský čas, dle něhož jest na všech ruských drahách čítati, jest odchýlen od středoevropského času o 1 hodinu a 11 minut.

Ulehli jsme si dva v jednom oddělení kievského vozu a průvodčí nás ujistil, že nebudeme znepokojováni až do Kijeva; spolu nám naznačil, komu jest dáti zpropitné. Jeli jsme však sotva hodinu a tu bylo na chodbě slyšeti živou a hlasitou rozpravu a hádku, která trvala též asi hodinu. Po té otevřel průvodčí naše oddělení, a omlouvaje se, tvrdil, že ta nepokojná passažérka s děckem má lístek na hořejší místo a že ji nutno do našeho oddělení přijati. Tím byl arciť náš klid zmařen, neboť matka se ustavičně po děcku ohlížela a nepřestávala mluviti proti průvodčím, proti dráze a proti všemu.

III. Kijevská laura.

V Kijevě zajímaly mne ovšem především chrámy a kláštery. Chrámů bývalo v tomto »Jerusalémě Ruska« kdysi 400; i nyní jest jich velký počet. Katolíci mají v ulici »kostelnaja« pěknou svatyni; ostatní chrámy jsou ovšem ruské. (Baedeker vyhýbá se ve svých údajích právem pojmenování »orthodoxní«, užívá však pro ruskou církev nejasného názvu »řecko-katolická«.)

Z Kreščatiku (ulice křížová) jel jsem nejprve do *laury*. Laura značí v Rusku veliký a vznešený klášter; při lauře jest

metropolita a duchovní akademie. Peščerský (jeskynní) klášter kijevský zaujímá mezi laurami prvé místo, metropolita kijevský jest spolu archimandritou (igumenem) laury. Po této následují laury: Trojcská (serdievská) u Moskvy, Počajevská laura před Radzivillovom a klášter Alexandro-Něvskij v Petrohradě. Z řeckých klášterů čítají mezi laurami též klášter sv. Saby u Jerusaléma, kláštery na hoře Athos a pod Sinajem.

Chrámy, příbytky mnichů, hostinné domy poutníků tvoří v kijevské lauře samostatné město, peščerskij gorod, velmi rozsáhlé. Sem přicházívá ročně i 150.000 poutníků (bogomilcov), kteří nalézají při lauře hostince první i nižší třídy. Zde má klášter svou tiskárnu, voskárnu a jiné závody.

Již před vchodem jsou krámy s obrázky, s památkami na Kijev. V každé bráně, v každém chrámu jest též prodej posvátných památek, svící a p. Vešel jsem svatou branou (sv. vrata) a pozoroval jsem chvíli živý obchod, jenž zde celý den trvá. Na věži zprvu počali tlouci na kolokol, pak spustil mnich celou řadu malých zvonků, jichž zvuk působil ohlušující hřmot. Ohlašovali bohoslužbu. První chrám Nanebevzetí Panny Marie (kathedrála) jest velmi nádherně opravován. Sedmero pozlacených kopulí činí, že tato svatyně již z daleka nad ostatní vyniká; uvnitř užito většinou vzácného mramoru a mnoho zlata. Ikonostas s obrazem Rodičky Boží (přinesen prý r. 1073 z Byzance) jest nádherný; nové obrazy malovány více v západním způsobu. V pokladnici tohoto chrámu ukazují různé věci; mezi jiným ikonu, kterouž žehnala Kateřina druhá Potemkina, když šel dobýti Krimu, hůl maršála Rumjancova a j. Hrob tohoto jest v kryptě poznamenán slovy: »Věz, Ruse, že jest před tebou hrob Rumjancova zadunajského.« Šestero invalidů putuje k tomuto hrobu v den narození, jmenin a úmrtí Rumjancova a dostávají za to výslužbu. V chrámě jest náhrobek s ostatky mnicha Theodosia, který se přidal s dějepiscem Nestorem († 1115) k mnichu Antoniovi, jenž přišel roku 1051 s hory Athos do kijevské laury a stal se nástupcem jejího zakladatele, poustevníka Hilariona. V dolejší části laury jsou jeskyně (peščéry) mnicha Antonia. V chrámu povýšení sv. kříže koupil jsem svíce; mnich se dotazoval, odkud jsem, a jakmile slyšel, že jsem z Čech, počal hovořiti o sokolské slavnosti v Praze, chválil Sokoly, Husa a vše, co snad jeho noviny vychvalují. Věří heslu: »Co Čech to Sokol!« O přijetí Jeho Veličenstva v Praze měl zprávy úplně klamné a nepravdivé!

Když se nás sešlo více, vedl nás mnich do spodních jeskyň. Jest jich zde mnoho. V hlinité zemi bylo snadno vykopati příhodné jeskyně, kraj nad Dněprem byl velice vábný, proto se zde poustevníci velmi rádi usazovali. Někteří nevycházeli ze svých jeskyň a lid jim podával potravu malým otvorem. Jan mnohostradalný (trpitel) prý se zahrabal až po hlavu do země a žil tak 30 let v zemi; na jednom místě ukazoval nám mnich hlavu ozdobenou mitrou. Toť dosud hlava onoho Jana z 12. století. Jinde jsou ve výklencích hroby různých mnichů (81), jako Antonia, Varlaama, Nestora a j. Všichni Rusové líbali pokrývku oněch těl a dělali četné kříže. Mnich vypravoval o strádání poustevníků, o zázracích, jež se zde dály; na některých místech rozstřikovali

voňavou vodu, jinde bylo lze z pramene píti atd. Menší jsou peščery sv. Theodosia.

Každý ruský poutník může zůstati v hostinném dvoře kláštera tři dny zdarma; za plat může tu prodlíti čtrnáct dní. Žebráků jest na všech stranách úžasný počet.

Nejvíce mne zajímal chrám *Sofijský* (Sofijskij sobór), založený knížetem Jaroslavem již roku 1020. V něm nalézáme fresky a mosaiky řeckého způsobu z 11. století: Večeře Páně a obraz Matky Boží (nerušímaja stjená). Popisovati těch památek nehodlám.

Kijev jest půvabný romantickou polohou. Z obecné zahrady nad Dněprem jest zvláště večerní dobou, když jsou městská část *Podol* a ostrov Truchanov osvětleny, velmi malebný a krásný pohled. Jako v jiných ruských městech, tak i zde slyšíme večer mnoho hudby: v zahradě kupeckého klubu, v ermitáži, v židovském květinovém zámku a j. (Pokračování.)

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

(Pokračování.)

O době, již prožil Kamarýt v Linci, dovídáme se několika zpráv z jiných pramenů. Roku 1818 přinesly Hýblovy »Rozmanitosti«*) dvě básně Kamarýtovy: »*Satyra*« a »*Píseň Čecha*«, jež napsal v Linci. Podepsán jest: »Jozef Kamareith.« Vlastimil připojuje k nim místo, kde povstaly. Starší jest »*Píseň Čecha*«, z r. 1816. Báseň ta jest výrazem jeho lásky k vlasti; pěje takto:

Dnem i nocí
Se vší mocí
Tobě vlasti pracuji;
Život tobě
V každé době
Vši svou sílu daruji!

Boj když bouří
Děla kouří,
Hrůza vstává se všech stran:
Meč popadnu
V bitvu padnu
Žádných nebojím se ran!

Nechť se lije
Krev, nechť bije
Nepřítel mne zuřivý
Za mým mečem
Krev se ječem
Valit musí! Strašlivý

Čech je v boji
Když však kojí
Pokoj utěšený jej:
Za tichého,
Za pilného
Nade všecky ho vždy měj.

*) *Rozmanitosti.* Sbírka všeho užitečného a obveselujícího k šlechtění srdce, vybroušení rozumu a obveselení mysli. Vydávaná od Jana Hýbla; díl III. N. *Satyra* str. 79. a d., v »Sebraných básních« str. 241; *Píseň Čecha* str. 89. a d.; v »Sebraných básních« str. 91.

Mne i pění
Hudby znění,
City sladké milosti
Oblažejí,
V srdce lejí
Trud hojící radosti.

Protoť dáti
České máti
Zvýšenec mne mocný chtěl:
Aby zpěvy
Černé hněvy
Kojil, abych radost pěl;

Čechy milé
Hrozné chvíle
Mečem hrozným bráníval;
Škůdce naše
Rozeplaše
Odporníky raníval.

Dnem i nocí
Se vší mocí
Tobě vlasti pracuji,
Život tobě
V každé době
Vši svou sílu daruji.*)

Z ciziny tedy pěl Vlastimil takto lásku svou. R. 1817 napsal Vlastimil řečenou »Satyru,« jež otištěna jest r. 1818 v »*Rozmanitostech*«, kde jest též udána pohnutka, která ho přiměla, aby ji napsal. Neznámí nám nyní vlastenci »K. a St.«, snad Klicpera a Štěpánek, těžce nesli, že Vlastimil studuje v Němcích, blízké mu Linci, a ne v Čechách. I poslali mu ódu, volajíce jej zpět. Kamarýt odpovídá satyrou, jež jest »psána za ódu, níž se nevěrní Češi nazpět volají, mně zaslanou od K. a St.«

Vlastimil volil k ní motto:

Contentus nostris si fuisses sedibus,
Et quod natura dederat, voluisses pati,
Nec illam expertus esses contumeliam,
Nec hanc repulsam — tua sentiret calamitas.

Phaedr. I. 3.

Hned obrací se k zasílatelům ódy a sobě. Ony upokojuje, aby se oň nebáli, poukazuje k tomu, že by se sám »povyhnal« a vzchopil, kdyby se styděl býti Čechem.

»Což mám, vlastenci! vám dáti
Za váš utěšený lísteček?
Harfu budu libozvukou hráti
K průvodu těch milých písniček,
Nimiž ošklivého nezdařence
Vlasti jenžto své ni nepoznal,
Z bludu vyvést chcete —
Pomatence!
Nechte jen ho, jáť bych povyhnal
Sám jej, an se Čechem býti stydí,
Zaj'čím k Němcům krokem pospíchá.
Jde ať! po světýlkách, které vidí:
Žbluňkne v jezero, v němž uvzdychá.
Nesnažte se ven jej vytáhnouti,
Neboť není Čech ni vlastenec:

*) »Sebrané básně« Jos. Vl. Kamarýta na str. 91.—93.

Z české nemůž máti vyváznouti*)
Taký nevěrník a zmámenec.
Pak-li vytáhnem jej z bařeniny,
Hodných nakazí víc Čechů nám« —**)

Ostře kárá a tepe nešťastného odrodilce, jenž tolik se zapomíná, že zapírá i svou národnost, že chce býti Němcem, ale

»Což jest to: ni kůň, ni osel? — mezek
Jináč jak pak bych ho přirovnal?
Slovan není, tím on nechce býti;
Němec? tímť by arci býti chtěl,
Nechtí však jej Němci k sobě vzíti,
Tedy což jest, než-li povrhel?***)

Podav smutný a ohyzdný obraz odrodilcův, jenž později přec ku svým rád se vrací, pokračuje:

»Mezi ty†) chce se on přimíchat?
Hrozným zkusiv pak to někdy steskem
Soužen k nám zas bude pospíchat.«††)

Co se však Vlastimila týká, mohutně končí o své lásce k vlasti. Neuškodí i za dnešní doby, připomeneme-li jeho slova:

— »Ať všecka její krása hyne:
Ctít co máti svou ji budu; v ní
Jenom žiju blaze, v ní jen radost
Rajská mé vždy srdce pojímá,
Onatě mi květnou dala mladost;
I mé šediny ať objímá!«

Z uvedeného zřejmě vysvítá, jak Josef pochopil své povinnosti k vlasti, jak mohutně ozýval se v něm cit vlastenecký, jejž tlumočil a šířil, jak pýchou dmula se mu prsa vědomím, že jest Čechem. Jest to hluboké přesvědčení a vědomí o hrdosti k vlastnímu národu, která se nedá utlačiti ani pochybováním o jeho existenci, ani cizinou, v níž se zdržuje.

O pobytě Kamarýtově »*mezi Němci*« (v Linci), kde byl ještě v šesté třídě, a kde ho nic kromě *touhy po vlasti* netrudilo, svědčí také dopis Kamarýtův ku svému krajanu Fr. Kleinovi†††) bez data

*) = Z české matky nemůž býti atd.
**) »Sebrané básně« Jos. Vl. Kamarýta str. 241.—242.
***) »Sebrané básně« Jos. Vl. Kamarýta str. 243.
†) = Mezi Němce.
††) Ibid. str. 242.
†††) Fr. Klein, narodil se ve Velešíně dne 4. října 1791; zemřel ve Švihově 10. září 1878 jako jubilovaný kněz, emer. biskupský vikář, okresní školdozorce, konsistorní rada, čestný děkan a bisk. notář, majitel zlatého záslužného kříže s korunou a čestný měšťan Švihova. Na gymnasiu jakož i v bohosloví byl výtečným studujícím. Majíce v rukou: »*Nomina juvenum in regio scholarum Piarum urbis Budvicensis gymnasio humanioribus litteris studentium ex ordine classium, in quas post alterum examen publicum referri meruerunt*« r. 1807, 1808, 1809, 1810, 1811, jest vždy buď sám, nebo ještě s jedním »praemio donatus« kromě r. 1807, kdy »praemio donatis proxime accessit«. Dále z »Positiones ex universo systemate theologico, quas praeside reverrendissimo atque amplissimo

a určení místa, v němž vyjadřuje svou lásku k básnictví — »Umce« — a zároveň žádá tohoto o pomoc ve svých záležitostech a snahách. Že tento dopis jest aspoň z r. 1817, tomu nasvědčuje ku konci tohoto dopisu připojená báseň »*Toužení*«, jež jest psána ve Velešíně 15. října 1817 a s některými změnami, jak ukážeme, otištěna ve »Smíšených básních« Jos. Vlast. Kamarýta r. 1822 na str. 24 a 25 a po té v »Sebraných básních« r. 1867. V básni té něžně vyjádřena jest láska milence-básníka — k dívce. Milenec oslovuje větřík, aby na chvíli přestal váti a vyslechl jeho lásku, kterou by pak jako Amorek rychle milence donesl. Dopis tento zní:

Ode všech ctěný Pane P. *Klein!*
Zasloužilý a horlivý Pane vlastenče!

Velmi toho si vážím, an směle, mé důležitosti listem přednésti, od Nich posouzení a ponaučení vroucně žádati mohu. Nebo co bych Jim na světě jiného psal? Že jsem mezi Němci,*) kde mne však nic, vyjmu-li touhu po vlasti, netrudí; že z rozmanité planiny *šesti* škol, do širého ráje moudrostí stupuji, to pravím, vše Jim známo bude. Co tedy jiného! Snad také tintěrky a dárečkování, jaké mezi mnou a mně rovnými srdcemi panují, kde jeden druhého láká — jímá — dráždí — vzbuzuje — přebýhá, kde jeden druhému co ohlas přes Dunaj a Moldavu zpěvy blažené mladosti opětuje, kde ni lístek jeden rýmu prázdný není —; směl snad také bych psát Jim tintěrky? Toť by Jim věru tak směšné bylo, jako že tu zmínky o tom činím.

Tedy jiné jsem pro mne důležitosti vyvolil. U vzdálí, v dalekém vzdálí na modré hoře můj cíl bledě viděti mínim, mžitkami věncovaný. Nicméně smělosti oheň v srdci mém pálá, jakási nezočitedlná moc mi potvorných připíná křídel, nemohu bouři veleti — již již zhůru vznésti se snažím — než slaboučkým se cítím, nemoha těma ještě vládnouti křídlama. Však tím jen více smělostí moje tvář se rdí, tím jen růsti zdá se srdce mé, aniž co mi křídel plnomocích ujímá.

Nejsa, ač k zemi, na jedinké místo ukován, dále jíti jsem se jal, i jdu. Ale jaké nepřestupné skaliny v cestu se mi staví! Jaké hrozné lesy, v kterých jenom mámící mne temnost přebývá. Tu však se mi brzy svítá, mraky ubíhají — nuže! jižť jsem vítězem. Než z nenadání strouhu — propasť vidím přede mnou! Ach, mám-li jíti v pravo? mám-li jíti v levo? pověz, prokaz (prokaž mi) mi, poveď mne, kdos tou cestou putoval!

Domino Ernesto Ruziczka, canonico et generali vicario capitulari (v letech následujících však již biskup českobudějovický) auditorium S. S. theologiae selectiores in caes reg. Bohemi-Budvicensi Lycaeo emenso secundi semestris curriculo publice propugnabunt«, r. 1814, 1815, 1816 vždy jest defensorem Fr. Klein s Vojt. Lidmanským, pozdějším knížetem biskupem celoveckým. Fr. Klein zanechal po sobě velmi cennou knihovnu z doby vzkříšení národa českého, jež celkem přešla na Jana Kleina, bývalého faráře a os. děkana ve Velešíně, (zemřel r. 1901) jenž laskavě pisateli těchto řádků mnohou zprávu sdělil, v matriky nahlédnouti dovolil, citované roční zprávy gymnasijní a bohoslovecké zapůjčil zároveň s třemi dopisy Kamarýtovými ke Frant. Kleinovi v rukopisu, aby potom náležely Museu krá. českého v Praze i s oněmi zprávami. Budiž mu za to vděčná památka!

*) V Linci.

Pryč teď rozhorlení divé! a ty nemámící, mírná upřímnosti s vroucí, čackou žádostí před krajana Pomolšanů *) ctěného poníženě stupte.

Oni již mně mnohokráte z bludů vyvedli, i co poklad Jejich slova v srdci chovám, kde možno podle nich se řídím. Znaje tím cenu Jejich ponaučení více od nich slyšeti žádám, co by k prospěchu mému bylo, mne blíže k cíli — přivedlo. Mé vlastnosti, mé okolnosti, mé snažení, mne celého dostatečně tuším znají; následovně vědí, dobré čili naopak mé jednání, a jak bych podmaniti měl aspoň dílem odpory a překazy mého vynasnažení, a čeho nejvíce se držeti, abych nechybil proti *medium tenuere beati.* Teď jsem jako statečný Herkules na rozcestí. Ovšem, že mi moudrost vznešená, v jejímž nyní stanu posvátném, o né, na kteréžto chrámu povětrného, prvním obětuji stupni, hoden-li se jí učiním, taky mnoho rozsoudí; však nikoli Umku mou ode mne neodloučí, vzlášť když usiluji, obou dvou sester mi získati přízeň. K čemuž aby Oni mne (mně) navržení dali, ano k jeho vyvedení pomocí přispěli uctivě žádám. Může-li Jim něco pohádkou býti, vytržené těmi nejřetedlnějšími slovy chci vysvětliti »jestliže mi dále dovolení blíže k jejich přízni se vinouti, a bez okolků v jejich pomoc v mém se snažení žádati.

Zatím zůstávám jejich upřímný a horlivý krajan

Kamareyt.

N. B. Poníženě prosím *díku* a pozdravení by ode mne vysoce váženému mému bývalému profesorovi Panu, panu *Blažkovi* vyříditi ráčili.

K tomuto listu jest na čtvrté straně připsána tato báseň a hádanka:

Toužení.

(Ve Velešíně 15. října 1817.)

Přestaň váti,**)
Větříčku!
Usaď jen se chvilinku
Na listnatou růžinku,
Truchlivou slyš
Písničku. —

Ach má Lenko***)
Rozmilá,
Co se Věslav nasouží
Po tobě co natouží
Cos od něj se
Vzdálila.

Tebe hledá
Po poli
Slunéčko kde vychází,
Tam kde zase zachází
V žádném nejsi
Oudolí.

Jak se mile
Rozední,
Lkání slyší lesíček
A když vyjde měsíček
Kytara má
Smutně zní.

*) Obyvatelé kolem řeky Malše, tedy i z Velešína, odkud byl Fr. Klein.

**) Tato sloha není ani ve »Smíšených« ani v »Sebraných básních« J. Vl. Kamarýta.

***) Ve »Smíšených« a »Sebraných básních«: Ach, Lenýnko.

Kde pak bloudíš
Milenko?
V kterém háji přebýváš?
Na které se usmíváš;
Kvítko, zlatá
Dívenko!

Ožanku ach*)
Utrhni
Rovnou tvému očičku
U čistého potůčku,**)
Lenko mou čti
touhu v ní:
»Pomni na mne!«***)
Dívenko
Na Věclava věrného,
Políbení sladkého,
Brzy přines
Milenko! —

Bystrokřídlý †)
Větříčku!
Napni tvá teď křídelka
Bystřejší jsa nad Milka
Mou nes Lence
Písničku.

Nikdo.

Každého zhubičkuje pan Nikdo —, a nikdo mu nechce hubičky vraceti zas. Já jen jednu mu za tisíc vracím.

O básnické činnosti Vlastimilově v Linci zmiňuje se však i Čelakovský v listě ze dne 8. prosince 1819 v Linci psaném, když dí: »Ono spanilé děvče, jenž mne v otčině mnohou blahou dobou blažilo, jenž mne z dýmu městského často vyšedši, se mnou se v nevinné přírodě kochávalo, — má Básněnka mne až na pomezí vlastenské doprovodivši, zmizela — Vlastimil jen umí doma i v cizině Muzy za sebou louditi — mně ubožáku to nedáno.††)

Dne 9. ledna 1820 píše Kamarýt Ladislavovi z Českých Budějovic: Byl jsem párkrát v novém divadle. Na mou věru jest velmi hezounké (niedlich), nevím, zdaž *Linecké* v hezkosti nepředčí.«†††) A posledního dubna 1820 zcela zřejmě píše Kamarýt o svém pobytě v Linci: »Kolikráte již vzpomínal jsem, jak se tobě asi všecko daří v Linci, jak se ti tam líbí, zdalis spokojen tam či ne: a k mému potěšení seznávám z listu tvého, jak vesele tam žiješ, jak dobře. *Ne tak bylo mně tam žíti*, aniž jest mi nyní v Budějovicích. Bývaloť mé vyražení bez druha projíti se okolo svatého pole do hájku, čítaje listy tvé, a *smejšleje básničku do listu pro tebe.* Řídčeji pozabloudil jsem tudy u boku šlechetné černooké Marie; trhávala lístky z kakušky s usmíváním libým hádajíc, ji-li miluje Josef? Řídčeji, pravím, a tak stoudně chovala se milost§) naše, že ani nepolíbil jsem vroucně milované dívky. Bývalo vyražení v knihovně hledati společnost, nebo u Fany poučiti se kytaře a zpěvu, kdež samou pozorností jsem ztratil často pozornost.

Nejvíce však veselila mne nade vše dívčiny Slověnka milostná, již právě tenkráte (což ku podivení), v cizině jsem seznával.

*) Ve »Smíšených« a »Sebraných básních«: »Nezabudku«; pomněnku.
**) Ve »Smíšených« a »Sebraných básních« verš třetí a čtvrtý: »U čistého potůčku, Rovnou tvému očičku«.
***) Ve »Smíšených« a »Sebraných básních« není této slohy.
†) Tamtéž chybí.
††) »Sebrané listy« Fr. Lad. Čelakovského str. 7.
†††) Ibid. str. 15.
§) == láska.

Ostatně žádné neznal jsem kvasy, žádné společnosti hlučné, žádný neviděl jsem Veselov.«*)

Téhož pak r. 1820**) 21. července dí Čelakovský, když Kamarýtovi přikládal své básně do psaní řka: »Považ, můj Vlastimile, jak já pozadu za tebou poklusávám. Takovéto písničky tys již před třemi léty dělával, na př. »zbouření«***) a *právě také v Linci*, buď to snad proto, že Linec v lepším prouhu leží — anebo tu píšícímu *u téhož stolku mi nějaký pozůstatek po tobě zůstal.* To nejspíš bude.« Bydlel tudíž Čelakovský tamže, kde Kamarýt.†)

To byly by všechny známé zprávy o pobytu Kamarýtově v Linci, kam přišel ve druhém běhu první třídy humanitní r. 1816 a setrval ještě ve druhé třídě humanitní čili páté r. 1816—1817, čímž ukončil studia gymnasijní.††) *Do této doby r. 1817 spadají první tištěné práce Kamarýtovy v »Rozmanitostech.« Jsou to: »Na mou Umku«, a »Má milenka«* (1815), *»Důvtipní nápadové:* Na špatné psaní. Na nezdvořilého. Na mravopisce. Na Voršilu. Taz a Smil,†††) a hádanka: *»Každý člověk mít mne musí.«*

(Pokračování.)

Realistická noblessa, spravedlnost a pravdymilovnost proti odpůrcům!

(Dokončení.)

»Co se týče těch novinářských klepů — tak moje zpráva vykládá — jest dle pravdy věděti, že dne 28. února 1895 vešly jeptišky dle *usnesení* obecního výboru s Chrudimským městem ve smlouvu, v níž se Chrudim zavázala, že bude poskytovati ročně subvenci 3000 zl. na *paedagogium;* tuto částku obec chrudimská sama jeptiškám nabídla za to, že jeptišky uvolily se vzíti jednu pětinu dívek chrudimských ročně do paedagogia za externistky. Nabídku města učinila tehdejší strana staročeská. Podmínku městem položenou jeptišky nejen plnily, ale z počátku i více, přijímajíce jednu čtvrtinu, ba i jednu třetinu dívek chrudimských mimo klášter bydlících (externistek). Z dívek chrudimských takto do ústavu klášterního přijatých a náležitě vzdělaných působí již teď přes *40* na svých místech. — Sotva však smlouvou obce chrudimské s klášterem jeptišek v platnost vešla, naskytla se v městě volba purkmistra, a tu nebyl zvolen starostou pohlavár mladočeský, jenž si naději na křeslo starostenské dělal. Začaly tedy proti jmenované smlouvě námitky, štvanice, a poplatníkům voláno vstříc, že musí hradit 3000 zl. jeptiškám darovaných přirážkami se svých kapes, jako by poplatníci za to od jeptišek nijakého odškodnění neměli, a jakoby chrudimské externistky

*) »Sebrané listy« Fr. L. Čelakovského str. 32.

**) V »Sebraných básních« Jos. Vl. Kamarýta udán jest rok 1821 str. 105.

***) V »Sebraných básních« udán jest rok této básně 1821.

†) Fr. L. Čelakovského »Sebrané listy« str. 41.

††) Z dopisu Ant. Würfla, ředitele c. k. gymnasia v Linci.

†††) První tři epigramy nejsou otištěny ani ve »Smíšených básních« r. 1822 ani v »Sebraných básních r. 1867.

nebyly dcerami poplatníkův a celého města, jehož každé rodině může se časem přihoditi, že bude ráda, když své dítko v klášteře následkem obecní smlouvy takto jistě umístní a v budoucnosti zaopatří. Nabídka staročeské strany chrudimské kláštera učiněná byla tedy docela rozumná, lidumilná a zvláště nemajetným poplatníkům příznivá. Ale našel se pán, povoláním advokát a smýšlením prononcovaný liberál, který každoročně až k zemskému výboru proti této položce městské protestoval, uváděje mimo jiné i tu námitku, že smlouva nebyla od okresního zastupitelství uznána a potvrzena. Obec chrudimská přes to přese všechno vyplácela jeptiškám každoročně smluvenou sumu 3000 zl., ale s klausulou, že »kdyby dotyčná položka cestou rekursu každoročně podávaným z rozpočtu byla vyloučena, že kongregace bude povinna příspěvek ten vrátiti.« To ovšem nemohlo jeptiškám býti lhostejno: koho by také taková nejistota těšila a nerozčilovala, zvláště když se protestujícím podařilo letos nalézti jakousi formální chybu v kterémsi odstavci smlouvy, následkem čehož druhý odstavec smlouvy — jednající o počtu let smlouvy — *zrušen byl*, z čehož v kruzích liberálních veliká byla radost. A tu rozhodla se kongregace, nechtějíc déle vláčena býti štvanicemi, rekursy a nejistotou smluvní, že se úplně podrobuje vítězství liberálů, a aby docíleno bylo skutečného konce všelikých rekursů, že úplně ustupuje od městské subvence, ale že také nebude nadále chrudimské dívky brát do externátu. Co v tom nespravedlivého, výdělkářského a zle odměnivého? Kdo vše zavinil a na čí straně jest právo i čest? To také postřehly četné rodiny chrudimské a ihned žádaly (do kláštera přikvapivše), aby usnesení kongregace bylo pozměněno, a chrudimským dcerám aby opětně za *starých* podmínek bylo dovoleno navštěvovati klášterní ústav. A když jeptišky projevily dobrou vůli a ochotu vyplniti přání obyvatel chrudimských, žádajíce, aby se přestalo neustále proti ústavu štvát a hrozit, tu sháněny podpisy *pro* paedagogium a *lid prohlédl*, kdo s ním dobře smýšlí, tak že jeptišky nejsou dnes již samy v ohni, nýbrž i súčastněné obecenstvo, jehož zájmy liberální kříklouni tím způsobem hmotně poškozují.

To je *celá* kronika vydřidušství a věrolomnosti jeptišek chrudimských, které po tolikerých ústrcích (působených liberalními odpůrci) prohlásily ještě i nyní, (staročeskému zastupitelstvu městskému, jež se k nim loyalně chová) že jsou ochotny chrudimské dívky za těchže podmínek do externátu přijímati jako dříve, *bude-li nová řádná a právoplatná smlouva s klášterem obnovena*. Tedy žádných 300.000 K na budovu klášterní, nýbrž 6000 K na 50 let pro externistky (vlastně) což obé daleko není totéž, jako referent »N. D.« píše, zvláště když se uváží, že, 1. město dává 6000 K jeptiškám ne pro jeptišky, nýbrž pro chrudimské městské dcerky externistky; 2. že je dává z *čistého výtěžku spořitelního*, tedy vlastně ne z přirážek obecních a z kapes poplatníků; 3. že na »nádhernou« budovu klášterní nepřispělo jeptiškám *zdarma* ničím, poněvadž kongregace platí řádně spořitelně úroky na půjčku, kterou si v ní pro své budovy učinila, a 4. poněvadž z ústavu jeptišek mají mnozí chrudimští obchodníci, řemeslníci, nemajetní rodiče externistek faktický prospěch. 5. konečně není pravda, že stravování stojí v internátě *tisíc* korun ročně. Která chovanka nic mimořádného nežádá, vystačí ročně s pěti sty korunami, tedy právě s *polovicí* toho, co referent píše. Chovanky, které mimo celé zaopatření a předepsané učení, všecky možné *mimořádné* hodiny míti chtějí, potřebují *nejvýše* 700 K ročně. Tak je to všude ve světských i nesvětských školách.

Nač tedy jizlivá slova, že se *jeptišky* Chrudimi *zle odměnily*, když vlastně *liberálové* chrudimští vše zavinili, a když jeptišky s uznání hodnou ochotou obecenstvu a straně konservativní vstříc vycházejí?

Suď tedy, laskavý čtenáři, o věrohodnosti referenta »N. D.« velice shovívavě, ale nevěř mu a otaž se ho, proč ani slovem nezmínil se o *dobrodiní*, jehož mnohé chudé chovanky od jeptišek duševně i hmotně dostávají, začež jeptiškám i s rodiči jsou vděčny?

V dalším tvrdí reterent (867.), že »Řeholní školy francouzské přivedly kdysi mocnou Francii ku pokraji záhuby.« Dodáváme: Ano, a vychovaly Dreyfusse, Ravacholla, Hilsnera; způsobily Panamu, podporovaly Rotschilda, zbuntovaly anarchisty a komunisty, rozšiřovaly nevěru, trýznily v nemocnicích umírající a braly socialistům majetek, víru, vlast, svobodu, a ubíjely v lidu kde kterou auktoritu!

Všecko to je tak pravdivo, jako když referent »N. D.« několik řádků před tím na potupu olomuckého arcibiskupa dr. Kohna napsal: »Vzmáhající se vzpomínky na M. J. Husa obracejí k sobě pozornost kruhů klerikálních (teprve *teď*, pane referente?) Klerikalism má přirozené (ale ne *nepravdivé*, jako p. referent) obavy, aby širší vrstvy lidové vhodnými přednáškami (o *vhodné* přednášky, pravdivý životopis Husův, stále odborníky žádáme) nebyly přiváděny ku smyslu českých dějin, ku vědomí české reformace — (*to* že je smysl českých dějin?) od níž naši předkové byli nuceni odvrátit se násilím protireformačním. Zvláště na Moravě, kdež se oslavy proti loňsku silně rozšířily, zahájily klerikálové pravý boj. *Arcibiskup dr. Kohn* vydal zvlaštní oběžník »O kultu kacíře Husa.« Vyzývá v něm kněžstvo a zvláště katechety na středních školách, aby potírali otravné učení o Husovi a aby přátelskými rozhovory se studentstvem a hmotnou i duševní podporou na studenty působili. Ordinariatním komisařům pak nařizuje se v oběžníku, aby kontrolovali učitele, zdali tito mezi žactvo otravné učení neroznášejí.«

Prosíme, aby pan dr. Masaryk spočetl si na základě následujícího *pravdivého* údaje, kolik nepravd vysypal zde nešťastný referent »Naší Doby«. Především po realisticku »konstatujeme fakt«, že pt. Olomucký arcibiskup *ne*vydal »zvláštní oběžník o kultu kacíře Husa,« nýbrž že pt. generalní vikář s celou konsistoří učinili v *kurrendě* VI. (r. 1902) pod číslem 21.227. na *základě konferencí duchovenských* z roku 1900 sumární 24řádkový výtah z resolucí, jímž se kněžstvu *doporučuje* (tedy ne *nařizuje*), aby na stráži bylo proti moderním odpůrcům katolické církve, *zneužívajícím* Husa — a nechtějícím následovati ani jeho učení, ani jeho života — k povalení auktority, zvláště církevní. Proto ať 1) klerus *řádně studuje* dějepis církevní a všeobecný, aby se dovedl *pravdivě* bránit. 2. Ať si hledí opatřiti důkladnou znalost dějepisu, zvláště katecheti na středních školách, aby *možnému* rozšiřování jedovatých bludů dovedli *zdravé* učení na odpor postavíti. 3. Komisaři ať jsou ostražitými dozorci, aby na školách obecných i středních nepodávali učitelé *nechvalné* pověsti (o seriosních učitelích není tedy ani slůvka) nesoudným žákům otravného doktrinářského jedu. 4. Farní duchovenstvo ať studující mládež duchovně i hmotně podporuje a přátelsky se k němu chová a 4. ať čelí se proti kultu kacířskému kultem pravých světců Cyrilla a Methoděje. To je vše, a pan dr. Masaryk může od nás i tuto kurrendu dostati *ad vidi*, aby se *opětně* přesvědčil, jakým chlapíkem pravdomluvným jest jeho školský referent.

Připouštíme, že o všech těchto nepravdách v 11. sešitě »N. D.« roztroušených, pan chefredaktor (meškající v Americe) nyní neví; ale nepochopujeme, kterak v *druhém* sešitě (prof. M. byl tehdy v Praze) mohlo Politickými rozhledy prolítnouti na str. 119: »Ovšem klerikalism dovede také obratně všeho využít a své vlastní hříchy vynést za zásluhy. Podobným způsobem snaží se biskup Brynych, který již po zrušení jazykových nařízení dobyl si ostruh »nejčeštějšího biskupa«, využít nyní otázky církevního rozdělení Čech. O národnostním rozdělení diecésí se v zákulisí vládním i církevním jednalo. Když však o tom pronikaly zprávy na veřejnost, »Katol. Listy« jako přistižený sprosťáček zapíraly. Jinak pan Brynych ve své »Obnově«. Potvrdil — měl to tedy *zapřít* anebo *čekat*, jako jistý veleučený realista, jenž, když ve sporu o *rukopisy* voláno bylo, že to a ono ve staročeštině se *našlo*, co jím bylo popíráno, hájil se před veřejností, že o tom již také *věděl*, atd. — že se dějí pokusy o církevní rozdělení dle národností a ozval se proti němu (měl tedy zase mlčet?) ač současně se vyslovoval pro zřízení nových diecésí ovšem »smíšených« — jako by v Čechách vůbec bylo možno kraj tak rozsáhlý, jakým musí být diecése, najít kompaktně jednojazyčný. Za Brynychem činí nyní osvědčení v jeho diecési vikariát po vikariátu. A dobří Češi mohou míti radost, že zas již máme své »vlastenecké, národní duchovenstvo.« Připomínáme k tomu jen tolik: když před časy pro jistá slova a rady (o přimykání se k Němcům) páně Masarykovy a pro jeho vědecké i politické působení ozývali se hlasové podezírající jeho *vlastenectví, bylo zle!* Tuším, že tehdy pan professor napsal, že »kdyby to nebylo tak *hloupé*« atd. My jsme tiši, když naše vlastenectví dávají v »N. D.« k lepšímu a uzavírají je v husí nožky, a opakujeme si po realisticku: »kdyby to nebylo tak hloupé« atd.

Na straně 223. polekala se »Naše Doba« obmyšlené katolické university v Solnohradě; proto napsala o ní láskyplný odstaveček, v němž na konci vzdychá: »Jak by svobodná věda na takové klerikální universitě za patronátu církevního pokračovala, tuto otázku nerozvádějí.« Nechtějíce po třetí opakovati realistického hesla o hlouposti, opisujeme projev téže »N. D.« pro *židovskou* universitu, a přenecháváme obé posouditi čtenářům. »Dr. Singer v Novém Yorku — tak »N. D.« na str. 479. — jehož přičiněním založena obsáhlá encyklopedie »Jewish Encyklopedia« a který si dobyl již *znamenitých zásluh o vědu židovstva*, oznámil nedávno při hostině na jeho poctu konané, že hodlá provésti *veliký* záměr: zříditi totiž v New-Yorku dle vzoru evropských universit universitu pro vědu židovstva. Na ní má býti pěstována toliko věda řečená (židovská); nemají se na ní vzdělávati židovští theologové. Universita bude mít tré fakult: pro židovské bohosloví (proto se na ní nebudou *vzdělávati* židovští *theologové?),* pro židovský dějepis a pro židovskou literaturu. Vzhledem k tomu, že posluchači budou rozličných národností (?), mají docenti přednášeti anglicky, německy, rusky a hebrejsky. Universita má býti jak vzhledem (samý »vzhled«) místností tak i ve vědeckých příčinách vypravena velikolepě. Prostředky k tomu poskytlo několik židovských boháčů v Americe (zbohatli ze *Židů a poctivě?)* v Americe. Universita má býti opatřena již koncem r. 1902, budou-li moci býti do té doby opatřeni vhodní učitelé.«

Jak? Zde, se *židovskou* universitou, postavenou výhradně pro *židovskou* vědu, nemá slavně spravedlivá »Naše Doba« pražádné obavy?

Filip Jan Konečný.

Vznik spolku sv. Vincence v Mexiku a jeho rozvoj za prvních padesát let.

Obraz ze života spolku sv. Vincence a příspěvek k jeho dějinám od F. T.

(pokračování.)

Druhá část.

Rozvoj téhož spolku.

Tento oddíl je rozvržen ve dví; především vypisuje rady a konference, potom jejich skutky.

I. Zřízení rad a konferencí.

Když sdružení zřízené 1844 stalo se konferencí, usilovalo u vlády o schválení pravidel pařížských a o zakládání nových konferencí. Dříve již bylo došlo schválení od pana arcibiskupa a od papeže Řehoře XVI., jenž této výtečné instituci udělil veliké odpustky.

Ve schůzi 25. dubna bylo oznámeno, že vláda schválila pravidla, a po dvou dnech byli jmenováni vyvolení funkcionáři: biskup de Tenagra, Joaquín Fernández Madrid, předseda; dr. Manuel Andrade, místopředseda; dr. Pedro Rojas, tajemník.

V téže schůzi bylo schváleno zřízení konference Bolestné Panny Marie a ve schůzi 1. května konference Neposkvrněného Početí. Od té chvíle *stalo se původní sdružení správní radou.*

Tak se počal šířiti náš spolek za posledních výbuchů revoluce, která v osmnácti měsících svého života svrhla ve hlavním městě trojí vládu, za prvních výstřelův, jimiž vojsko severoamerické počalo vojnu nespravedlivou a nešťastnou, která skončila až po dvou letech, a která nám vzala polovici našeho území.

Nemohlo se očekávati, že spolek bude míti v Mexiku rozvoj tak velikolepý jako ve Francii, již proto, že domorodci tvoří dvě třetiny našeho obyvatelstva, a ti jsou neschopni míti účast v tomto díle i také pro nepokoj, jež skoro ustavičně válka zemi připravovala. Nehledíce k těmto překážkám, srovnáme-li dobu jedenácti let, kterou zavírá zpráva jenerální rady, (1843—1844) vidíme, že roku 1844 byly ve Francii 154 konference, zde na konci roku 1856, tedy také za jedenácte let, byly 33 konference, ač v letech 1855 a 56 nepřibylo ani jediné, any vadily jednak politické události v tomto městě, jednak pronásledování katolických ústavů. I lze z toho souditi, že půda naší vlasti byla pro spolek úrodna.

Hle, patero desítiletí spolku v Mexiku:

Od r. 1846 do 1855 zřízena 1 správní rada vyšší čili provinciální, 2 rady správní, 33 konference. Od roku 1855 do 1865 zřízeno 5 rad správních, 41 konference. Od r. 1865 do 1875 zřízeny 2 rady správní, 59 konferencí. Od r. 1875 do 1885 zřízena 1 rada správní, 33 konference. Od r. 1885 do 1895 zřízeny 2 rady ústřední, 2 rady správní, 55 konferencí. Za 50 let celkem 1 vyšší rada, 2 rady ústř., 12 rad správních, 221 konference.

Předsedy řídící rady, která prvotně slula provinciální, později vyšší, byli: Luis Gonzaga Cuevas od 22. ledna 1849 do 5. listopadu toho roku; poděkoval se. Teófilo Marín od 27. května 1850 do 10. list. 1867; umřel. Antonio de Vértiz od 23. ledna 1868 do 27. července

toho roku; poděkoval se. José María Rodríguez Villanueva od 26. srpna 1868 do 7. září 1886; umřel. Joaquín Gacía Icazbalceta od 25. října 1886 do 26. listop. 1894; umřel. Nyní je předsedou Agustín Rodríguez od 21. ledna 1895.

V jubilejním roce mělo Mexiko 1 radu vyšší, 2 ústřední rady, 11 správních a 121 konferencí. Zaniklo tedy 79 konferencí a 21 nepodalo zpráv. Hlavní město Mexiko jest sídlem vyšší rady, Quadalajara a Mérida mají ústřední rady. Následující místa mají konference: Aguascalientes 4 konf., Almoloyan, Atemajac, Atotonilco, Atoyac, Atzcapotzalco, Autlán, Coatepec, Cocutla, Colima 2, Chalchicomula, Estipac, Guadalajara 19, Guadalupe Hidalgo, Huatusco, Ixcuintla, Ixtlán, Jalapa, León 9, Mérida 6, México 16, Oaxaca, Orizaba 6, Puebla 7, Pinos, Querétaro 3, Sahuayo, San Juan de los Lagos, San Juan del Río, San Martín, San Miguel de Allende, San Luis Potosí 2, Santa Ana Chiautempan, Silao, Tecatitlán, Tehuacán, Temascalcingo, Teocuitatlán, Tepatitlán, Texcoco, Tlaxcala, Toluca 2, Veracruz 2, Villa de la Encarnación, Zacatecas 2, Zamora 7, Zapotlán, Zapotlán el Grande.

Bylo by nespravedlivo nepromluviti několik blahopřejných slov ku členům vytrvalým. Není v našich zvycích pobádati se vzájemnými chvalořečmi. Ale dle pravdy můžeme říci, že trvá-li nyní spolek sv. Vincence v Mexiku, trvá právě skrze tyto věrné členy.

II. Práce spolku.

Na počátku tohoto oddílu jest nám pravou rozkoší poslechnouti několik slov našeho slavného zakladatele, ve kterých se zří víra, láska a pokora jeho veliké duše. Postarav se v Mexiku o řád sester lásky v listopadě 1844, oznamoval po třech měsících, 25. února 1845, jenerální radě v Paříži ustavení prvotního sdružení lásky (milosrdenství) těmito slovy: »*Když Boží prozřetelnost přivedla do této země sestry lásky, věříme, že pohleděvši na nás dobrotivě, dala nám odvahu prováděti nové plány neméně užitečné ke slávě Boží a k opravdovému blahu bližního. Protož chceme — mimo jiné — napodobiti spolek sv. Vincence z Paula v Paříži.*

Jak vidno, buď ze skromnosti, buď že nepokládal pravidla spolku pro naši zemi za vhodná, navrhl jenom *napodobiti* je. A tak se rozumí, že jeho práce lišily se na počátku od oněch, více však formou nežli podstatou. I budeme tedy referovati o pracích zmíněného sdružení před jeho připojením ke spolku.

Slyšme znova, co dí Señor Andrade: »Zdá se, že Hospodin chtěl ukázati svou přízeň této malé práci, an pohnul srdcem našeho výtečného presidenta a ministrův, kteří nejen schválili základy organisace spolku sv. Vincence, nýbrž učinili více, odevzdavše nám špitál pro pomatené ženy se všemi jeho rentami, abychom o ně pečovali a zlepšili — pokud možno — osud těch nešťastnic . . .« »Též pan arcibiskup mexický schválil naši pokornou společnost, a aby ji povzbudil, svěřil nám stráž kostela sv. Ducha s místností pro naše schůze a pro kanceláře spolku.«

Prvním dílem sdružení byla tedy správa zmíněného špitálu, a jemu se věnoval velmi účinně, stanoviv komisi, která se oň starala. Sestry lásky měly na starosti nemocné, a spolek zreorganisoval špitál ve všem.

Ode druhé schůze staral se neunavný Andrade o to, aby přišla do Mexika kongregace misionářů sv. Vincence. A skutečně r. 1845 vydal

jenerální kongres dekret, kterýmž dovoleno kongregaci usazovati se kdekoli v republice, když byla vláda schvalila její stanovy.

Mimo to postaralo se sdružení sbírkami, aby znova postavena byla kaple, kterou bylo zbořilo zemětřesení r. 1845.

To jsou práce prvotního sdružení od 15. prosince 1844 do 15. září 1845, kdy bylo přivtěleno ke spolku sv. Vincence, tedy za 9 měsíců. Je zajisté podivuhodna horlivost a činnost jeho zakladatelův.

Přistupme již k výpisu činův od agregace do dneška. (1895.)

Bylo by spravedlivo a také zajímavo oznámiti aspoň u výtahu dějiny každé rady a konference se všemi jejich proměnami; vylíčiti doby pokroku i úpadku; usilování jejich členův o zřizování, udržování a šíření různých děl atd. Ale nemohouce toho dokázati, omezíme se jenom na zprávy o pracích vůbec.

Aby spolek byl trvalý, aby se rozvíjel a plnil svoji úlohu, dali mu jeho zakladatelé moudrá pravidla, kteráž jej do dneška řídí a stanoví pro každé město *radu správní*, pro každé biskupství *radu ústřední*, pro každý národ *radu vyšší* a *radu jenerální* pro všecky země, kdekoli spolek žije, t. j. pro všechen svět. Ony spolek řídí a šíří a zaměstnávají se skutky všemu spolku společnými.

Správa je tedy první naší prací, nebo, lépe řečeno, je práce všech prací, anať dává všem ostatním činům život, vzrůst a dokonalost. A proto zmíníme se nejprve o ní a potom o jiných dílech radami konaných.

Správa.

Když se ustavily v Mexiku první dvě konference, stalo se prvotní sdružení správní radou, a ta je řídila. Později počali se zřizovati konference i mimo hlavní město, a správní rada povýšena jest na radu provinciální, přijavši později jméno rada vyšší, dle usnesení jenerální rady ze dne 1. dubna 1850, a s tou dvojí vlastností řídila zároveň konference v Mexiku i na venkově až do r. 1858, kdy se zřídila správní rada v Mexiku znova pro konference ve hlavním městě. Ostatní konference v republice spravovala rada vyšší.

Od r. 1847 do dneška vydala tato řídící rada četné okružníky a vhodná povzbuzení radám a konferencím o všech věcech pro spolek zajímavých buď v »Boletínu« (Věstníku), nebo v každé valné schůzi, kteréž bývají čtyřikráte do roka.

Život a rozkvět spolku byl, jak ani jinak býti nemůže, hlavní jejich péčí. Ustavičná bdělost o zachovávání pravidel; přesnost v konání schůzí, náboženských slavností a shromáždění; pobudky radám a konferencím, aby konaly své povinnosti a množily činy; návštěvy rad a konferencí skrze předsedu neb jiného člena rady; oznamování děl a překlady oběžníkův jenerální rady s tím účelem, aby spolek byl poznán a milován; snahy u církevní vrchnosti a vynikajících osob duchovních i světských o zřizování nebo znovuzřizování konferencí; — to jsou prostředky, jimiž snažila se stále po těch důležitých cílích, ceníc nade všecky onen veliký prostředek, jenž sám o sobě může nahraditi všecky ostatní, ale bez něhož by nižádný jiný neměl účinku: *modlitbu*.

Její přítulnost k církvi a poddanost byly od prvopočátku neobmezeny a nezměnitelny. Jako nebyl spolek zřízen bez jejího svolení, rovněž nepřijal později žádného ustanovení stran mravouky, aniž se nebyl dříve dožadoval jejího nejvyššího rozhodnutí. Vyšší rada poctila se sama,

nabídnuvši nejprve předsednictví nejdůstojnějšímu panu biskupu de Tenagra (Don Joaquín Fernández Madrid), a úřady čestných předsedů rovněž duchovním, jimiž byli povlovně děkan dr. D. Manuel Moreno y Jove, a arcibiskupové D. Pelagio Antonio de Labastida y Dávalos a D. Próspero María Alarcon y Sanchéz Barquera, kteří ten úřad dobrotivě přijali. V dobách nepříznivých podporovali spolek morálně zejména arcibiskupové z Mexika, Michoacanu a Guadalajary, kteří společně vydali list datovaný 19. března 1875, doporučující důrazně zakládání konferencí a propůjčující odpustky 80 dnů za vstup do nich a za každý čin, který členové konají. plníce svoje povinnosti, za každou podanou almužnu a za každou jejich přítomnost v konferencích. Konečně vyšší rada byla vždy synovsky oddána kongregaci misionářův, která nejednou se jim propůjčila vydatnou pomocí v jejich pracích o rozšiřování spolku, a učinila členům konferencí 11. února 1860 slavné právo, kterým jim poskytla účastenství na všech obětech, modlitbách a jiných dobrých skutcích a cvičbách duchovních i tělesných, jež kongregace koná; a v to právo jsou pojaty i dobré skutky sester lásky.

Úcta k autoritě civilní a naprostá zdrželivost od politiky, jakož i opatrnost v těžkých okolnosteeh zjednaly našemu spolku pochvalné sdělení ze dne 5. května 1861, jež zaslal ministr vnitra Don Francisco Zarco, a které možno zváti nadšenou chválou spolku. Tím pochvalným listem nabízí president republiky spolku ochranu a podporu a vyzývá vyšší radu, aby setrvala v tom dobrém díle.

Náklonnost a poslušnost k jenerální radě v Paříži dopomohla jí několikrát ke blahosklonnému uznání od té ctihodné korporace. Stůjtež zde jen některé odstavce, z nichž svítá svědomitost, s kterou se naše rada vždy podrobovala pravidlům, tradicím a rozhodnutím spolku: »Rád bych vám ukázal listy, které se vystřídaly mezi Paříží a Mexikem během asi čtyřiceti let« - - pravil autor jednoho článku v »Boletinu« (věstníku) jenerální rady, mluvě o konferencích mexických. »Je nemožno představiti si více obapolné důvěrnosti, více prostoty v prvních bratřích, než jak vykládají pravidla časem schválená, ani více uctivosti se strany bratří, kteří přistoupili později. — Ať tu šlo o návštěvu domácností, ať o patronát dívek, ať o různé otázky o odpustcích, ať o agregaci konferencí neb o zřízení rad, ať o haléř sv. Petra — naši bratří vyšší rady v Mexiku vyslovivše své mínění, vždy se podrobili rozhodnutím jenerální rady, a ukazovali ve všech příležitostech netoliko největší uctivost, nýbrž i synovskou něžnost ke hlavě spolku.«

Tím se vysvětluje, že náš spolek s pomocí Boží mohl nejen žíti, nýbrž i dojíti toho stupně zdaru, na kterém jest, potvrdiv zásadu stanovenou naší vlastní jenerální radou: »Zachovávejte svá pravidla a ona zachovají vás!« —

Na ukončenou této kapitoly a řízení, zachovávání a šíření spolku skrze vyšší radu, uvádíme, že také usilovala, aby zřízen byl spolek ve Guatemale r. 1885 a že udržovala srdečné přátelství s radami v Londýně, Dublíně, Španělsku, Nizze, Novém Yorku, Novém Orleansu, Guatemale, San Salvadoru a jinde. —

O *správní radě* tohoto města, která začala pracovati 1858, můžeme také zaznamenati, že konala uspokojivě své povinnosti, spravujíc konference svého obvodu, a vyznamenávala se pečlivým plněním pravidel, přesným konáním schůzí, ustanovováním konferenčních předsedův a místopředsedův a šířením různých děl.

Rovněž bylo pečováno o rozvoj spolku, a tato města obdržela radu správní neb ústřední: Foluca, León, Zamora, Morelia, Guadalajara, Puebla, Mérida, Orizaba, San Luís Potosí a Querétaro. Z nich některé vynikly vytrvalostí v povinnostech, jiné však měly své doby malomyslnosti a — správněji řečeno — také úplné opuštěnosti.

Uspokojivý stav nynějších děl spolkových v arcidiecesi Gudalajara a v diecesích Yucatán, León, Orizaba ukazuje na působnost a moudré řízení oněch rad. Co se týče jiných, odvoláváme se na výsledky, jež oznamuje statistika. Zdržujeme se všeho oceňování, neboť chvála, kterou bychom vzdali jedněm, označila by jiné jako váhavé v povinnostech. A ačkoli některé opravdu pochybily, doufáme ještě stále, že jejich bývalá náchylnost ke spolku a k chudým učiní je tím, čím bývaly druhdy, a ony pozvednou své konference ze snížení, do kterého je byl přivedl nedostatek přímého řízení. (POKRAČOVÁNÍ.)

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

Comte Charles de Germiny. **La politique de Léon XIII.** Préface de François Coppée. Paris. Perin 1902 in 12. Cena 3 fr. 50. — Autor jest obdivovatelem Lva XIII. a jeho politiky. Aby politiku papežskou lépe objasnil, pojednává o panslavismu, pangermanismu a panlatinismu. Lev XIII. vidí latinské národy seskupené kol stolce Petrova. Forma republikánská zdá se mu, že musí budoucí toto seskupení podporovati. A Latinové podají ruku Slovanům. Co se týká Germánů, ti jsou nepřátely, chtějí nastoupiti na Východě místo Francie; Lev XIII. staví se tomu na odpor. Monarchie piemontská má oporu v trojspolku a Německo překáží obnovení světské moci papežovy. Ta politika jest velikého ducha a velmi komplikovaná. Lev XIII. jest papežem diplomatem, snaží se od prvních dnů svého pontifikátu jednati s mocnostmi vždy přímo. Tak možno i chápati jeho blahovůli, kterou projevuje i vládě republikánské. De Germiny toto jednání schvaluje, ale o výsledcích neosměluje se pronésti svůj úsudek.

Henri Ardel. **Seule.** Paris. Plon. in 12. Cena 3 fr. 50. — Chislaine de Vorges po smrti svého marnotratného otce, jenerála, jest sirotkem bez jmění. Aby se uživila, přijme místo učitelky u hraběte de Moraines, vdovce trochu světáckého, který dcerušku svou Josette nechal růsti jako divoké pláně. Svou mírností získá si slečna de Vorges malou divošku a svou krásou i půvabem zanítí i v srdci samého hraběte lásku, spojenou s úctou. Hrabě byv na honbě raněn, vyzná jí svou lásku a zapřisáhá ji, aby s ním vešla ve sňatek, a stala se tak Josettě opravdovou matinkou. Ghislaine z lásky k Josettě a z útrpnosti k hraběti svolí k tomuto sňatku . . . k tomuto vdovství . . ., ač srdce její vlastně náleží Marku de Bresles, příteli, který jí do domu hraběcího pomohl. Tento, těžce dotknut ranou touto, opouští Paříž a odchází do Afriky, aby zde našel zapomnění své vroucí lásky. Po pěti letech vrací se do Paříže, kdež mocně působí naň dívka svou hrdostí a přímostí, a dívkou touto jest Josetta de Moraines. Stane se jeho choti díky dobrotě Ghislainině, vždy obětivé, vždy hrdinné v odříkání, neboť ona nechce udusiti lásku, kterou viděla vzrůstati v srdci nevlastní dcery. A tak jest Ghislaine opět sama, její mládí prchlo, jest bez budoucnosti ženy, musí opět začíti život v děsné osamělosti těch, které nemají ani choti, ani dítěte, ani rodiny . . . — Toť dosti pathetické thema k tomu románu. A řekněme hned: románu, který zdravě jest promyšlen a napsán; nejen že jest bezvadným, ale také mravně povznášejícím. Sloh jest prostý a milý. Dílo toto náleží mezi nejlepší Ardelovy práce.

André Theuriet. **Le bouquet de chévrefeuilles.** Paris. Per Lamm. — Pěkná idyllka, jak je dovede psáti Theuriet se svou melancholií a něhou. Historie mladého muže, který se zamiluje do choti svého předchůdce v úřadě. Stálá písnička francouzských románů, předmět dosti choulostivý . . . ale tato povídka končí počestně, návratem k choti, mladému muži zůstává vzpomínka bez výčitek.

Vojtěch Kameš.

SLOVENSKÁ.

»Letopis Živeny«. Sborník zábavno-poučných prací. Svazek II. Rediguje *Svetozár Hurban Vajanský.* — U nás již almanachy nejsou v modě, a objeví-li se kdy který, je to vždy bílá vrána. Ale na Slovensku forma almanachu dosud nezastarala, jak dokazují Osvaldova »Tovaryšstva« a »Letopisy Živeniny«. — Právě v den letošních výročních slavností Martinských byl dán na knihkupecký trh třetí »Letopis Živeny«, vzdělávacího spolku slovenských žen. Ale ze slovenských žen spisovatelek zastoupeny jsou v něm svými pracemi novellistickými jen Teresie Vansová, choť pastora z Tišovce ve stolici Gemerské, a Elena Nárothy-Soltészová. Básnířka Podjavorinská, dcera bibliografa slovenského Riznera, nepodala příspěvku. Největší slovenský básník Hviezdoslav uveřejňuje v Letopisích nepatrné ukázky překladu drobných básní Puškinových. Básník kyčerský podává až do omrzelosti rozplizlou báseň »Z ciest«. U básníka pozorujeme při nepopíratelném poetickém nadání nedostatek autokritiky. Stařičký pastor J. L. Holuby z Bošáce, známý obecenstvu svými národopisnými studiemi »Českého Lidu«, podává příspěvek »O ženských krstných jmenách«. Holuby podává vysvětlení významu jmen v abecedním pořádku způsobem populárně vědeckým. Pěkně vysvětluje. Přední slovenský romancier Svetozár Hurban Vajanský otiskuje své dojmy z třetího kongresu slovanských novinářů, konaného v Dubrovníku, podané již dříve v »Národ. Novinách«. Článek vyznačuje se všemi přednostmi stilu Hurbanova. Nejzajímavější pro kritika jsou ovšem tři práce novellistické, protože ty lid čte a bude čísti nejvíce. »Vlčia tma«, novella od Vansové, »Za letného večera«, novella od Soltézsové, a nepodepsaná novella »Konec lásky«. Motivy nejsou věru nové. Láska pohlavní a zase láska. Thema staré, ale věčně vábné. Vansová i Soltézsová mají bez odporu šťastné péro, dosti zdravého citu, mnoho idealního názoru na život. Nepodepsaný »Konec lásky« se mi nelíbil. Je tam líčeno cosi, co není v povaze slovenského lidu, aspoň pokud já jsem ji poznal. Zajisté, že ani lidu líbiti se nemůže práce ta. Valašský sedlák, prostinký Moravan, kterému jsem ji předčítal, mi řekl: »To není hezké.« A v našich moravských Valaších je kus povahy průměrného Slováka. A na Slovensku se musí psát knihy pro lid.

»Letopis Živeny« (za 1 K) doporučuji. Zvláště kladu důraz na to, jak nepatrný počet knih slovenských se prodá do zemí českých. Nechápeme dobře československé vzájemnosti, nepodporujeme-li slovenské knihy. Pro informaci dodávám, že všecky slovenské knihy obstarají a zasílají knihkupci Josef Gašparík v Turč. Sv. Martině a Karel Salva v Lipt. Ružomberku. Ta adresa dostačí úplně.

Frt. Vácsl. Peřinka.

NĚMECKÁ.

Die Pfarrkirche St. Jacob in Brünn. Von Dr. *B. Bretholz.* Brünn 1901 Druck und Verlag von Rud. M. Rohrer Cena 8 K. Str. IX. a 206. — Roku 1900 opravovala se věž svatojakubského kostela v Brně; všechno obyvatelstvo bralo v pracích těchto takové účastenství, že požádal městský výbor zemského archiváře dra. B. Bretholza, aby napsal dějiny tohoto chrámu. Když pak dne 16. října 1900 sňat byl s věže kříž, nalezeny v kouli, do níž byl zasazen, spisy z oněch dob, kdy věž též spravována byla, a to z r. 1592, 1610, 1729 a 1841; tu projeveno všeobecně přání, aby vešly ve známost širšímu obecenstvu. Tak vznikl spis »farní kostel svatojakubský v Brně«. Protože archiv tohoto kostela počíná teprve stoletím sedmnáctým, čerpal dr. Bretholz, který jest též ředitelem městského brněnského archivu, hlavně z tohoto spolehlivého pramene. Dosud nikdo nevydal tiskem dějiny svato-Jakubského kostela; několik dřívějších pokusů zůstalo jen v rukopisu, teprve proslulý historiograf P. Volný O. S. B. byl první, který do své »církevní topografie« napsal delší stať; Bretholz je první, který vydal samostatný spis a podjal se této vděčné práce, ač přiznává v předmluvě, že nevyčerpal předmětu. Látku rozdělil pan spisovatel na devět kapitol. — Kde nyní jest svatojakubský kostel, bývala dříve kaple neznámého původu. Kostel vystavěn byl za markraběte Jindřicha Vladislava a za olomouckého biskupa Roberta, ne před rokem 1201 a ne po roku 1221; může se tedy říci, že byla stavba asi 1220 dokončena. Patronem kostela byl sám markrabě Jindřich Vladislav; když roku 1222 zemřel, převzal patronát jeho bratr, český král Přemysl Otakar I., který ho však odevzdal panenskému klášteru v Oslavanech; r. 1523 pak přešel na císaře Ferdinanda, který ho zase odevzdal 11. února 1532 městské radě brněnské. Protože časem kostel dary a nadacemi uvnitř nádherně byl vyzdoben a zevnějšek této vnitřní kráse nikterak neodpovídal, usneseno kostel znovu postaviti. Dle zpráv, které se zachovaly v po-

sledních vůlích brněnských občanů, lze se domnívati, že byl presbytář nynější budovy chrámové hotov r. 1373, a zdá se, že teprve r. 1502 byl všechen kostel dohotoven; bohužel utrpěl brzy potom mnoho požárem dne 27. dubna r. 1515, neboť prohořela úplně střecha, klenutí a několik sloupů spadlo, všechny oltáře zničeny a na věži se roztavilo osm zvonů; zdivo zůstalo. Po požáru bylo sice mnoho přestavěno, dr. Bretholz soudí však správně, že zevnější úprava nynějšího kostela svatojakubského je s počátku šestnáctého století. Jak vypadal vnitřek kostela, jeho úprava vnitřní, strop, úplně neznámo. Uvnitř doposud zachována kazatelna z r. 1526. Ku správě střechy po požáru vypůjčilo si město peníze u Fuggera z Augsburgu; dlužní úpis datovaný 3. ledna 1530 je dosud zachován, již tehdy byla pokryta měděnými plotnami. Nynější špičatá věž — prazvláštní, nikde jinde neobvyklý tvar, byla postavena roku 1592, listina o tom nalezena r. 1900, když sdělán kříž a koule, do níž byl zasazen. Věž později ještě vícekráte důkladně opravována, a to roku 1610, 1660, 1683. Též střecha během času mnoho trpěla a proto byla roku 1724 znovu zbudována a opět mědí kryta; roku 1729 byla znovu postavena špice věže; obě tyto práce, totiž nová střecha a špice věžní stály 15.467 rýnských zlatých 30 krejcarů a 1 denár. Roku 1831 opět dokončena víceletá oprava střechy, 1842—1844 zase opravována věž. Roku 1870 založen byl »kostelní spolek sv. Jakuba«, který přičiněním zemřelého faráře a čestného kanovníka Ferdinanda Kmenta důkladně opravil vnitřek i zevnějšek kostela; největší ozdoby však podal kostelu nový, skvostný, z mnoha druhů vzácných kamenů a mramoru vypracovaný gotický oltář, jejž postavil brněnský umělec Jan Evang. Tomola, vše vyžadovalo nákladu okrouhle čtvrt milionu zlatých. Pan spisovatel ovšem všímá si též osudů fary; tak byl kostel proměněn v protestantskou modlitebnu od 8. května 1619 do 8. února 1621. Zajímavý je inventář kostela z roku 1487, kdy byly 2 stříbrné pozlacené kalichy, 26 pozlacených, 6 stříbrných, 5 křížů z pozlaceného stříbra a mědě, dva mimo toho byly ozdobeny drahokami, 12 monstrancí atd., ze všeho zachoval se jen jeden překrásný gotický kalich. Lepšího osudu dočkala se kostelní knihovna, bohatá vzácnými spisy, hlavně obřadnými knihami ze 14. a 15. století; první zmínka o ní je z r. 1431.

Kdo překrásný gotický svatojakubský kostel zná, podiví se, že čekal skoro sedm set let na kroniku; ale dočkal se práce záslužné, svědomité, která ctí obec i spisovatele. Spis ozdoben 26 celostrannými, překrásně světlotiskem provedenými pohledy na vnitřek i zevnějšek kostela a miniatury z kostelní knihovny. Iniciálky vzaty jsou ze spisu »Katholikon«, který kostelní knihovně daroval největší její dobrodinec, kněz Jan ze Svitav v 15. století; spis je nyní v zemském archivu. Začátek jednotlivých kapitol zdobí pečetě farářů u fary, znaky a votivní obrazy hlavně ze 14. a 15. století, konec pak náhrobky kostelní. Titulnímu listu je přidán překrásný barvotisk: sv. Jakub roku 1784, dle obrazu Františka Richtera. Úprava knihy jest nádherná: tisk, papír je skvostný, škoda, že chybí podrobný index osob i věcí. Na spisu pokochá se nejen dějepisec, ale i bibliofil. *Ignát Zháněl.*

Letzte Fahrten. Erinnerungen von *Heinrich Hansjakob.* Illustriert von C. Liebich. Verlag von Adolf Bonz & Comp. in Stuttgart. — Známý spisovatel farář Hansjakob z Badenska, který r. 1868 a 1886 cestoval po Rakousko-Uhersku, konal roku 1900 opět cestu do naší říše, již líčí v tomto spise velice zajímavým způsobem. Směr cesty jeho vedl přes Augsburg, Mnichov, Solnohrad, Wels, Kremsmünster, kdež se setkává s P. Lukasem, slovutným a též u nás známým exercitatorem z řádu Karmelitánského. Dále přes Hall, nádherný klášter St. Florian, Linec a též Vyšší Brod v Čechách. Bodrým, poučným i zábavným slohem podává Hansjakob dojmy ze své cesty, kterou pokládá ve svém připozdívajícím se věku za poslední, nazvav ji proto »Letzte Fahrten«. Zmíniv se o prohlídce celní na hranicích, dodává rozmarně (str. 87.): »Kdyby lidé tak ochotně ke zpovědnicím přicházeli, aby odkryli své svědomí a své viny doznávali, tak jako se zde k celnímu zábradlí tlačili, byli by jen sami svatí na zemi.« Ve Welsu se tomu podivil, že viděl málo rakouských praporů, za to ale velké množství velkoněmeckých, jako by ani nebyl v Rakousku« (str. 93.). Čtenáře velmi potěší, kterak Hansjakob jako nestranný Němec velice příznivě o Češích soudí a svůj úsudek následovně pronáší. »Stal jsem se,« píše (str. 274.), »přítelem českého národa od té doby, co jsem četl Palackého »Dějiny národa českého«, z nichž jsem poznal, že dějiny jeho se mohou měřiti s dějinami každého znamenitého národa. V naší pak době (str. 276.), kdy všude se důraz klade na individualitu a národnost, smějí též Čechové vystoupiti a říci: »I my jsme v Arkadii zrození a platíme tolik jako Uhři a Němci. Dnes stojí (str. 277.) v Rakousku 15 milionů Slovanů proti 9 milionům Němců; a když chtějí Slovani též svoji platnost míti, tážu se, kdož jim to z poctivého

stanoviska může zazlívati?« Zmiňuje se pak o »jazykové otázce« v Čechách, praví Hansjakob: »Čechové se domnívají, že v jich zemi má česká řeč tolik práva a ceny, jako německá a žádají rovnoprávnost. A i v tom ohledu jim dávám za pravdu. Každý občan kterékoli národnosti má právo, aby své řeči jednal se státními úřady, od nich ve své řeči byl slyšen a vyrozuměn. Diví pak se, že Badeniova jazyková nařízení tak strašně Němce rozlítila a způsobila v říšské radě »škandály«, které neudělaly čest ani německé věci ani německé kultuře« (str. 280.). Promlouvaje o hesle »Los von Rom«, podotýká, že Všeněmci »bez Říma« jsou ovšem pruským bratřím milejší a vítanější než »se Římem«. Při tom neopomíjí učiniti malou výtku rakouskému kleru, že má též jaksi malou vinu na hesle »Los von Rom«, an jest trochu povolným a méně církevního smýšlení než v Německu. Poslední příčinu však hned omlouvá tím, že v Německu musí katolické kněžstvo čeliti mocnému protestantismu. Klade pak důraz na časovou nynější otázku: »Co musíme činiti, abychom lidstvo 20. století zachovali naší církvi?« Obraceje se Hansjakob k Rakousku, dí: »Přeju ze srdce, aby Habsburská monarchie zůstala Evropě zachována. Ona má též veliké zásluhy o nás říšské Němce. Vždyť se všemi svými národy a kmeny prolila mnoho, ba přemnoho krve za starou, německou říši, aby ji chránila proti Francouzům a Turkům.« Zajisté to slova nepředpojatého a nestranného charakteru. Celý cestopis Hansjakobův pro zajímavé a věcné líčení se příjemně čte a baví i toho, kdo tuto cestu z autopsie již zná. Stařičký spisovatel jej končí srdečnými slovy: »Všudy dobře, doma nejlépe. Proto to byla na zemi tvá poslední cesta po železnici; nejbližší tvá veliká cesta bude na věčnost.« *Vlastimil Hálek.*

Der deutsche Katholikentag in Olmütz am 7. a 8. September 1901. Generalbericht. Olmütz 1902. J. E. Buch- und Steindruckerei. Verlag der Katholikentags. Presscommission. Stran 200. — Jak povědomo, konány v srpnu a v září minulého roku v arcidiecesi Olomucké dva katolické sjezdy, český v Kroměříži v srpnu a německý v Olomouci v měsíci září. Nelze upříti, že oba sjezdy se nejen skvěle vydařily, nýbrž že také oběma připsati jest nemalou důležitost vůči dalšímu šíření a upevnění zásad katolických. Ačkoli v denních zprávách novin bylo dosti psáno o zdařeném průběhu obou sjezdů, o řečích pronesených a o přijatých resolucích, tak přece novinám, byť denníkům, nebylo lze podati obsáhlou zprávu. Aby však i veřejnost i účastníci sjezdů důkladně o všem zpraveni byli, co a jak na sjezdech ujednáno, vydány nyní o obou zevrubné zprávy. Máme v rukou zprávu, jejíž titul nahoře udán, o sjezdu německém, a neváháme přiznati, že též i každého účastníka zajímati bude. Vždyť i samým účastníkům nebylo možno poslechnouti zprávy všech jednotlivých sekcí sjezdu, aniž bylo popřáno slyšeti pronesené řeči ve slavnostních schůzích. Ve zprávě však uvedeny jsou nejen debaty jednotlivých odborů, nýbrž i celé řeči slavnostních řečníků. Zpráva rozdělena jest ve dvé hlavních částí; první pojednává o přípravách ku sjezdu a druhá o průběhu téhož od zahájení až do ukončení poutí na sv. Kopeček u Olomouce. Na konci uveden počet účastníků dle jednotlivých děkanství a farností. Zpráva jest obšírná a právě tou vlastností velmi zajímavá, pro budoucí časy poučná, jíž lze při odbývání příštích sjezdů s prospěchem použiti. Konečně dlužno upozorniti, že řeči jednotlivých referentů a řečníků mají cenu nemalou a trvalou. *Josef Herzig.*

ČESKÁ.

Jos. Klika: **Husova čítanka.** Nákladem Jos. Rich. Vilímka v Praze. Cena K 1.20. Ve sbírce »Věděním a životem« vydal nakladatel různých spisovatelů francouzských (Zoly, Maupassanta, Prevosta) patnáct čtení ze spisů Mistra Jana Husa a o Husovi. Uznávají dnes jak ctitelé tak odpůrci Husovi, že nešťastný mistr byl muž vzácné přísnosti mravů. Kdyby dnes vstal, kdyby mohl zase kázat v betlemské kapli, nejprve by pozvedl hlasu svého ne proti kněžím, nikoli proti řeholím — ale proti svým »oslavovatelům« a »ctitelům.« Ale k věci. Do sbírky, v níž profesor Váňa vydává překlady různých anglických myslitelů, se »Husova čítanka« rozhodně nehodí. Je to dosti špatná kompilace (prameny jsou však udány, ač ne dosti přesně). Ale přece z celé letošní (1902) kampaně Husovské knižní, brožurkové a letákové literatury jest asi nejvážnější. Historické lži našel jsem v ní jen dvě. Hus přišel prý do Kostnice opatřen glejtem krále Zikmunda (str. 24.), ale historie ví, že glejt byl Husovi dodán teprve v Kostnici asi čtyři dni po příchodu k sněmu. Hus byl prý ještě 6. července 1415 v domě kostnickém veřejně vyslýchán, ale historie mluví již jen o rozsudku a upálení mistrově toho dne, jakož i o tom, že Hus mluvil ke sněmu, ale o výslechu nic (str. 25.). Na str. 79. opakuje se po Flajšhansovi, že

články víry, ve kterých se Hus s církví nesrovnával, byly stanoveny teprve koncilem Tridentským. Jak mohl sněm kostnický odsouditi Husa pro něco, v čem sám nebyl si ještě jist? Či učila církev v století XV. něčemu jinému, než ve století XVI.? Tvrzení takové bylo by nonsens.

Povaha Husova jest vylíčena tak, že směle mohlo by se před jméno mistra Jana Husi napsati »*sv.*«, o stinných stránkách jeho povahy ovšem se mezi ctiteli jeho dnes nic neví a věděti nesmí. Byl by zrádcem národa, kdo by něco takového tvrdil! Vždyť poslanec Adámek napsal před lety, že na věky nezbaví se »Matice česká« skvrny, kterou si utržila roku 1857 vydáním Husova životopisu od barona Helferta.

Čím je Hus panu Klikovi, dosvědčuje věta na str. 87., že prý zvláště kardinálové a biskupové se Husovi *rouhali*.

Co by říkal Hus, který tolik horlil pro správnost spisovné mluvy české, čta (str. 84.), že arcibiskup Hnězdenský *četl* slavnou mši? Čeští kněží již za Husovy doby mše sv. *sloužili*. A Hus věřil, že v pekle budou hořeti »němečtí šprechéři«. Co je *teplá plastika jazyka* (str. 33.), snad nevysvětlí ani původce tohoto stylistického květu, dr. Jaroslav Vlček. Či je rčení to váženo z dekadentské poesie české?

Na konci knížky jsou vysvětlivky cizích slov, ale mnohé z nich jsou nad míru nejapné.

Jen namátkou vybral jsem některé věci. Knížka jasně dokazuje, že nynější ctitelé Husovi příkladem svého »zářného vzoru« říditi se nechtějí. Ale knížka dokazuje také, jak málo dbají ctitelé Husovi prohloubení svých historických vědomostí o betlemském mistru, poněvadž snůška vyčtených, nesprávných a neoprávněných frází úplně postačí. A to svědčí také o niveau čtenářů. *F. V. Peřinka.*

Vimperské kalendáře: Marianský kalendář, Kalendář k uctění Nejsvětějších srdcí Pána Ježíše a Panny Marie, Svatá rodina. Vydavatel a redaktor Msgr. *Adolf Rodler*, sídelní kanovník custos, papežský prelát atd. v Čes. Budějovicích. — Kdyby se někdo tázal, jak psáti, aby se to líbilo lidu, jaké vydávati knihy, aby se lid po nich ptal a hojně je kupoval: bez dlouhého vykládání dali bychom mu Rodlerovy kalendáře. Zde viz a studuj, tady máš vzor, že na ten čas o lepším nevíme. Docela upřímně řečeno. Čtyřicet šest let vycházejí dohromady již tyto knihy a čtenář ani netuší, jak velice jsou rozšířeny a oblíbeny i v kruzích, kde by o tom člověk pochyboval. I v rodinách, kde je katolictví zjevováno jen tehdy, jsou-li křtiny, svatba nebo pohřeb, najdeš »Marianský kalendář«; ptá se po něm muž, který je ze dvou třetin »protiklerikál«: o tom sám pisatel tohoto se přesvědčil.

Také letos seskupil ve svých kalendářích vdp. redaktor skoro všechny katolické spisovatele. Čteš tu jména jejich: Andrlík, Antl, Bouška, prof. Braniš, Dostál, Dr. Dvořák, Dumek, Flekáček, Grossmannová-Brodská, Hakl, Houska, Hůlka, Jelen, Ježek, Kryštůfek, Krojher, Křemen, Macek, Mareš, Pokoj, Polabská, Pittnerová, Skočdopole, Špaček, Zákoucký, Zeithammer a jiné a jiné. Obsah slovesný jest nejrozmanitější, dle zásady: aby každý, kdo vezme kalendář do ruky, nalezl zde něco pro sebe. Belletristická část jest velmi bohatá. Jeden a třicet povídek ve třech kalendářích je zajisté dost, zvláště považíme-li, že některá je dosti dlouhá. Historické články jsou vešměs výborné a velmi zdařilé; životopisy, žerty, hospodářské a přírodopisné články vynikají zajímavostí a srozumitelností. Stati náboženské nebo apologetické, jichž v kalendářích několik, psány jsou s odbornou znalostí a mistrným slohem populárním, takže, kdo je čte, mnoho si z nich pamatuje, a to snadně, bez napínání paměti.

Co do illustrací marně hledali bychom kalendáře, které by se těmto vyrovnaly: jak počtem tak sličností, tak účelností a shodou s programem a duchem, jakýmž jsou kalendáře vedeny: vnějšek odpovídá vnitřku, vnitřek vnějšku. Nedoplňuje se tak pěkně každá literární publikace; mohli bychom v té věci na mnohé ukázati. Cenný obsah a sličná úprava jsou příčinou velikého rozšíření těchto kalendářů, a odtud takový korybantský pokřik proti »vimperským kalendářům«. Dělá se jim tím reklama. Jsou z Vimperka, ale jsou dokonalé, pěkné, obsahem výborné, výborně redigované mužem českého ducha a srdce, jsou levné — to vše zárukou zdaru a prospěchu i pro budoucnost.

Již po několik let ukazuje se k tomu, že i sebe výtečnější kalendář je kniha, která brzy propadá zničení! Dobře naznačil tu pomíjejícnost, tuším loni, Dr. Zítek, když napsal, že marně se shánel po jednom Rodlerově kalendáři, vydaném před málo lety, hledaje v něm práci zesnulého faráře Vildmanna. Dobře tedy to mínil spisovatel, který žádal, aby se souborně vydaly nejlepší povídky z kalendářů vimperských ve zvláštní knize. Snad by vdp. redaktor Msgr. Adolf Rodler ve srozumění s p. na-

kladatelem mohli se věci ujati. Taková kniha byla by písemnictví katolickému ke cti — bylo by z ní viděti patrně a jasně, jak obrovský kus zasloužilé práce vykonal redaktor kalendářů, Msgr. Adolf Rodler. *Pavel Skřivan.*

Klaus Alois: **Heřmanův Městec a okolí.** Průvodce místopisný i historický. Nákladem vlastním. — Kniha tato s velikou pílí panem autorem sepsaná, sloužiti má k orientaci po městě i okolí. Spisovatel seznamuje nás důkladným popisem města i kraje blízkého s jedním z nejmalebnějších krajů i vzhledem k historickým památkám veledůležitým koutkem milé vlasti naší. Ve spisku jest obsaženo množství historického materiálu. Dočítáme se o dějinách zde vládnoucích rodů panských, jakož i o starých zvycích a zřízeních, o nichž snad mnohý i vzdělaný vlastenec neměl dosud potuchy. Naše milé Evičky na př. dosud nevědí, že prababičky jejich na panství Heřmanova Městce měly málo »svobody« slova; neboť negalantní pán Jan Jetřich Berka z Dubé přísně (v 17. věku) nařídil, aby »ženy, které se rády vadí, jiné plundrují a hanějí, vězením ať trestány jsou; pakliby toho přestati nechtělo, v koši řezati se musí.«(!) Vůbec lze knihu, jež psána stručným sice, ale poutavým slohem, doporučiti širší české veřejnosti. K textu připojena jest hojnost ilustrací. *Jan Michal-Dvorecký.*

V pomezních lesích. Příhody dvou hochů na hranicích česko-saských. Napsal *Karel Černý*, řídící učitel. (Besedy Mládeže. Svazek 355. Pořádá Jos. Flekáček. Praha. Nákladem M. Knappa. Stran 112. Cena 90 h.) — Do krásného a zajímavého Rudohoří naši spisovatelé dost zřídka zajdou si pro látku k literárním pracím. A přece i do těch končin přichází dost Čechů, úředníků hlavně a dělníků, a proto neměl by se tento kout české vlasti tolik zanedbávat, jako kdyby nám už ani nenáležel. Proto chválíme p. spisovatele, že dějiště svého vypravování položil na pomezí česko-saské. Jiné poměry, v středu země méně známé, činí jeho vypravování velmi zajímavým. Zvláště třeba upozorniti na pěkná líčení přírody, myslivecké domácnosti a života pohraničního (podloudnictví), což jistě mladé čtenáře bude zajímati. Vypravování je živé a plynné, na příhodných místech mravním a náboženským poučováním zacelené a dotvrzené. Četbu spisku lze dobře doporučiti.
L. † r.

Z ovzduší našeho Radhoště. Sepsal *Jan Ev. Nečas.* Nákladem pohorské Jednoty Radhošť ve Frenštátě p. R. 1901. Cena 1 K. Stran 64. (Výtěžek věnován stavebnímu fondu studentské útulny na Pustevních.) — V tak chvatné, ryčné době, v době zoufalství a odboje, v naší době, vydávati verše, jež mluví a zpívají o krásе a radosti a míru v přírodě, je skoro — odvážné. Než, dobře učinil básník, že vydal své skromné, prosté verše. Jest v nich jistě více poesie než v křečovitých, theatrálních, vylhaných i nabubřelých výlevech »nejmodernějších« básníků. S porozuměním a s útěchou přečte sbírku zvláště ten, komu opravdu dopřáno pookřáti »v ovzduší našeho Radhoště.« Mile působí, že básník nebojí se vyslovit slovo »Bůh« a volá je vroucně, z vděčnosti za krásy přírodní. A tato láska k přírodě dodává sbírce básnické ceny. Mluva je většinou lahodná a zvučná. Některé básně hodí se na vlastenecké a domácí zábavy jako proslovy, jiné opět mají cenu paedagogickou. Doporučujeme. *L. † sl.*

Kvítka sv. Františka. (Fioretti di San Francesco.) Z italštiny přeložili *K. Dostál Lutinov a Alma Gelata.* (Vydal »Nový Život.« 1902. Stran 146. Cena váz. K 2.40.) — Kvítka sv. Františka — řada legend (53 kapitol) o sv. Františku a jeho soudruzích z prvních dob sv. Řádu. Kdo přečte tato utěšená kvítka čisté poesie, jistě rád uzná záslužnost českého překladu. Lze pak o překladě říci, že je lahodný, poetický, obsahu dokonale přiměřený. Avšak nejen cenu literární, nýbrž i mravní třeba tu vytknouti. Základní rys života Františkova a zároveň tajemství jeho úspěchů je pokora; a věru, že čtenář vsaje četbou cosi z milé a pokorné bytosti »chudáčka Františka.« Ovšem tu nelze vždy říci: »jdi a učiň též,« neboť každý jednati může jen podle míry a způsobu milosti, kterou Bůh dává. To vědouce, nepohrdneme jistě jeho způsoby a názory, ani nenazveme jeho jednání výstředním a směšným. Základ ovšem trvá: chceli kdo reformovat svět, třeba mu lásky k pravdě Kristově, lásky k lidským duším, lásky k prostotě a chudobě. *L. † lg.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Česká Revue. Roč. V. Ročníkem tímto přešla »Č. R.« v redakci Jar. Vrchlického a dra. B. Raýmana, což jest jenom na prospěch listu. Významným jest, že prvním článkem 1. čísla a první prací Vrchlického jest tu stať: Básník Jargonu, kterým jest žid Morris Rosenfeld. Není však poeta tento básníkem Rothschildů a Bleichrödrů, ale poetou židovského proletariátu (zjev u nás téměř neznámý.) Z ukázek shledáváme, že se tu jedná o skutečnou a původní poesii, pro kterou máme také smysl. V rozhledech vědeckých vedou si referenti celkem objektivně. S literaturami slovanskými pilně seznamují čtenáře Dr. J. Karásek a Dr. B. Prusík. O českých zjevech literárních nejčastěji jedná profesor Fr. Sekanina. Kritikám jeho možno vytýkati nyní tak oblíbenou frasovitost, která nic nepraví anebo upřílišuje. Viktor Hugo jest mu ovšem »zázračný duch« a d'Annunzio »zázračný autor«. (561.) Dr. Jiří Guth ve svých cestopisech rád si švihne bičem satiry; tak i v cestopise: »Upsala« (str. 591.) Prohlížeje klenotnici chrámovou, vzdychá, jako ten, o němž vypravuje Evangelium, že řekl: »Zdaliž nemohla mast tato býti prodána a dáno chudým« — tak i náš cestovatel: »Co bídy bylo by lze odstraniti za to . . . a jizlivě dokládá: mám za to, že Bůh opravdu nalézá potěšení a zálibu v těch hromadách bohatstva.« — Těch korun, žezel a říšských jablk zdá se, že již mu není tak líto, jako těch diamanty vykládaných kalichů. Domníváme se, za ty statisícové, ano milionové šperky, které zdobí šíje a hlavy evropských i amerických millionářek, že by více bídy dalo se odstraniti, než za ty tak často již zloupené poklady kostelní. — O Kristině, dceři Gustava Adolfa, se praví, (588.) že složila těžkou korunu švédskou, aby volněji mohla se zabývati vědami a uměním. Že však v církvi katolické hledala a nalezla pokoj duše, to ovšem již není »zajímavým« a dobře jest zamlčeti. — Pisatel přehledu politického —*y*— myslí, že nutno nad tím se zamysliti, když konservativní velkostatek přibral za poslance patero zástupců »mrtvé ruky«. Neví, že právě tito representují v kurii velkostatkářské rozhodně český živel? Či snad jsou mu milejší zástupci té »příliš živé ruky«, která vztahuje se již i po českých velkostatcích? Kdyby byl pisatelem pol. přehledu ještě p. Peníżek, tu bychom se nedivili. Českému duchovenstvu neprávem vytýká, (477.) že proti rozdělení diecesí nic neučinilo. Vždyť rázný protest, který české duchovenstvo v podobě petice do Říma podalo, byl i v denních listech uveřejněn. Rovněž není pravdou, že tato snaha Němců byla hierarchií zřejmě podporována. Vždyť dle určitého a jasného prohlášení ndp. biskupa Brynycha v »Obnově« uveřejněného tato snaha Němců jen vládou byla podporována a za zády episkopátu měla věc býti provedena. — Přáli bychom si více objektivnosti, jakou vyznačují se články a rozhledy vědecké a byli bychom s »Č. R.« spokojeni. *L. † 3.*

Ze Slovenska. Smutno na Slovensku, hlucho, ale není ještě tak zle, aby nemohlo býti hůře. A bude ještě hůře — ab omni malo libera nos, domine. »Zdá mi se, že my staří budeme s neklidem umírať«, psal mi velmi zasloužilý slovenský farář. K pronásledovatelům slovenské národnosti připojil se již i ostřehomský arcibiskup, primas království uherského Vaszáry. Že prý se již co nevidět postará o maďarská kázaní ve slovenských kostelích. Ipsissima verba. Přišel nájemník, jehož nejsou ovce vlastní. Pro Maďary prý je zvláštní bible, ve které není slov: »Učte všecky národy!« Tak ironisoval kdosi. Ba, jsou slova ta i v maďarském evangelii, ale není pastýřů, kteří by dbali příkazu Páně. Jakoby nebylo v Uhrách církevního hodnostáře se svědomím. — Smutné zprávy jdou ze Slovenska. Vycházely 53 let, ale od nového roku zaniknou »Katolické Noviny«, vydávané obětivým poslancem, farářem Kollárem v Nádaši v Prešpurské. Byly pro lid psány místem trochu vysokým slohem, ale poslední ročníky, kdyby byly náležitě rozšířeny, přinesly by stonásobný užitek populárními protialkoholickými statěmi. »Katolické Noviny« prý ubila i zničila persekuce slovenského kněžstva se strany biskupů. A pro Slovensko ztráta čtrnáctidenníku znamená velmi mnoho. — Podobný osud očekává prý Bielkovy pro katolický lid psané »L'udové Noviny«. Nedostatek platících abonnentů, příliš veliké »conto dubioso« prý zabije i tento týdenník. Bude ho věčná, nenahraditelná škoda. Týdenník ten je dobrý, pro lid jako stvořený. Redaktor Antonín Bielek má výborné pero, jako málokterý slovenský novinář; umí mluviti k srdci pospolitého lidu — Bielek a Ssándorfy jsou dnes dva nejpopulárnější slovenští novináři. Oba velmi dobře znají, co jest ukryto na dně slovenských duší a slovenských srdcí a jak se k nim mluviti má a musí. Redaktor Ssándorffy má dnes svázané ruce, protože politická maďarská l'udová strana, která vydává »Kresťana«, zvrhla se na antislovanskou. Kdyby tento muž postavil se v čelo samostatného slovenského listu, co by mohl vykonat pro slovenský zubožený národ!

Kdežto farář Kollár prohlašuje, že předplatků na »Katolické Noviny« nepřijímá, že osud jejich jest již zpečetěn, chce Anton Bielek, pronásledovaný a nevalně placený úředník banky »Tatry«, ještě další oběti přinášeti svému drahému lidu, budou-li oběti ty aspoň poněkud zmenšeny, sníženy. A k tomu je potřebí, aby vzrostl počet platících čtenářů »L'udových Novin.« Bielek nežádá pro sebe obětí — jen mravní podpory. Jeho novin bylo by v pravdě škoda: appelluji proto na tomto místě na všecky laskavé čtenáře svých statí ve »Vlasti«, aby bez odkladu poslali 4 K pod adresou »Anton Bielek v Turč. Sv. Martině (v Uhrách)«. Časopis sám stojí za ty 4 K ročně, a kromě toho bude tím přinesena podpora slovenskému katolickému lidu, jemuž jest velmi potřebí takového čtení, jaké mu podávají »L'udové Noviny«. Jsou u nás týdenníky, jejichž zánik by dobré věci jen prospěl, ale nad úroveň takových vysoko povznesen je týdenník páně Bielkův. — Dva nové listy vznikly. »Liptovsko-Oravské Noviny«, pro obě stolice udané názvem listu a »Dolnozemský Slovák« vydávaný v Novém Sadě pro Slováky v »dolní zemi« (Báčce). Jsou to dva dobré listy. — »Slovenské národní listy,« redigované kaplanem Antonínem Přecechtělem a vydávané v Olomúci, promění se od nového roku v »Československou revui.« List pracuje proti národním vůdcům Martinským a proti samostatnosti slovenského jazyka a písemnictví. Ozval se již i »Bílý prapor« sympatickým článečkem proti spojeneckým snahám »Slovenských národních listů«, i Kálal i Šrobár psali proti nim, ale nic nepomáhá. Redaktor sleduje dále svoje záludné plány. Jinak jeví se P. Přecechtěl jako muž činu, jenž by všemožně rád národu pod Tatrami prospěl. — »Československá Jednota« pražská již udělila několik nadací a stipendií pro slovenské na moravských středních školách studující mladíky. Škoda jen, že stipendia jsou tak malá a žadatelů mnoho. Ale Jednota také je dosud špatně podporována. Také farář Kmeť, ucházevší se o podporu pro velmi nadaného hocha z Těkovské stolice byl odmítnut. Slovensku se nedostává intelligentního dorostu, jemuž náleží budoucnost. Hlavní naše vzájemnostní snahy musí směřovati hlavně k tomu, aby ten dorost se třeba ze země vydupal, ale také, aby na moravských středních učilištích slovenská mládež se nebohemisovala. Hic Rhodus, hic salta! — Kálal uveřejňuje ve »Slovanském Přehledě« článek, skoro bych řekl provolání, abychom založili pro Slováky obrázkový lidový týdenník, laciné lidové čtení. Je to bez odporu krásná myšlénka, jenom aby ze zamýšleného časopisu nestaly se Olomúcké »Slovenské národní listy«. Nemyslím na akci protimartinskou, nemůžeme přece nikomu předpisovat, jak má smýšlet o slovenském národním vedení; ale nesmíme žádati, aby Slováci vzdali se své již v praxi dostatečně osvědčené literární samostatnosti. Kálal proponuje »týdenník obrázkový, poučný i zábavný, časopis výborný, a, byť lidový, přece vyhovující také intelligentní vrstvě národa.« — Uherská vláda zakázala poštovní debit pro kalendář »Jednotu« vydávaný v Americe farářem Štěpánem Furdekem. Dnes smí z Ameriky do Uher jediný slovenský list, je to Furdekův čistě náboženský měsíčník »Viera.« — Dne 19. října zemřel kanovník ostřehomský Dr. Jan Mallý, upřímný Slovák, za mladších let horlivý slovenský pracovník. Jako novinář byl znám slovenskému obecenstvu pod pseudonymem Dusarov. Byl to jeden z těch četných, které maďarisační vládní systém hrubě a bolestně zklamal. Vajanský praví o něm, že »psal, pracoval, doufal, lopotil se, plány kul, spojenců hledal, nové dráhy razil. Byl duch kritický, sebezapírající, pln blahorodého ohně po statečném úspěchu, pln tužeb, aby pokolení slovenské vidělo a užilo aspoň část národních svobod, potěšilo se aspoň náběhem národního prospívání.« Byl to národní buditel. Býval spolupracovníkem Štúrových »Národních slovenských novin« a »Pešť-budínských vědomostí,« r. 1868 sám založil v Pešti »Slovenské Noviny«, ale pokus se mu nezdařil. Na stará kolena dlouho churavěl nevyléčitelnou nemocí. Který z mladé kněžské generace slovenské se mu vyrovná? — Národnostní zákon, zaručující Slovákům rovná práva s Maďary, bude asi zrušen. Zákon ten, nesčetnými doplňky od r. 1868 až po dnešní den přistřihovaný, je vlastně politická nulla, protože nikdo v celých Uhrách ho nedbá. Dobře praví redaktor Bielek, že zákon ten je dobrý, jen aby Slováci mohli vytýkati vládě přestupování zákona. Bude-li zrušen, nemůže beztak již zlá situace Slováků býti o nic zhoršena. Stoliční výbor prešpurský zaslal ostatním stolicím uherským návrh na předložení vládě návrhu na zrušení zákona toho. Návrh prešpurský měl různé osudy. Municipální rada královského svobodného města Prešpurka jej a priori zamítla, stolice temešvárská podá prý návrh dle vlastní osnovy a stylisace, liptovská přičiněním uvědomělých slovenských výborníků jej při hlasování zamítla, turčanská a oravská odhlasovaly přijetí návrhu. Do zasedání výborového v Turci nedostavilo se několik slovenských výborníků (trestuhodná nedbalost), ale Pavel Mudroň proslovil pěknou řeč pro naprosté dodržování zákona.

Ve Val. Klobúcích 26. října 1902. *Fraut. V. Peřinka.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Prodej kalendářů. — V téže ceně jako své kalendáře — tucet za 8 K — budeme prodávati také p. Kotrbovy a Vimperské kalendáře. Dle přání můžeme z těchto trojích kalendářů sestaviti tucty, aby měli čtenáři v obci nebo ve městě různé kalendáře, a budeme tyto tucty prodávati rovněž po 8 K. Snížená cena pro členy družstva Vlasť týká se ovšem jenom našeho kalendáře sv. Vojtěcha, a to jen tehdy, je-li zvlášť objednán, bez spojení s jinými kalendáři. Přeje-li si kdo do tuctu i jiné kalendáře mimo pp. Kotrbovy a Vimperské, na př. »Štít«, Pečírkův kalendář, nebo Prombergrovy kalendáře atd., žádosti jeho vyhovíme, ale cena bude o něco vyšší než 8 K, poněvadž při jiných kalendářích máme menší slevu. Kterýkoliv nečlen kupuje si našich a cizích kalendářů méně než tucet, musí je platit v plné ceně. Mimo neděle a svátky, kdy nepracujeme, vyřizujeme všecky objednávky v týž den, kdy nás došly. Adresa: Administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Hlasy o našem kalendáři. Dvě vynikající spisovatelky vyslovily se co nejpochvalněji o našem kalendáři sv. Vojtěch. Z časopisů jej doporučily »Mír« a »Serafinské Květy«. Tyto píší: »Druhý ročník kalendáře Sv. Vojtěch vyniká krásným a bohatým obsahem a jest mnohem cennější než ročník I. — — —« Doporučujeme tento kalendář všem terciářům jako lacinou a výbornou četbu pro rok 1903.

Svatováclavská záložna a obrana katolíků proti socialním demokratům. Pod tímto nadpisem vyšla nákladem družstva Vlasť časová brožura o 32 str., již napsali každému našinci známí kritikové L. † 5. a L. † 7. Brožurkou touto podává se našemu lidu do rukou ostrá zbraň na odraz socialně-demokratického »Práva Lidu« a všech jeho nohsledů. Cena brožurky je nízká, 8 haléřů a na venek poštou 10 haléřů. Na 10 exempl. jeden zdarma. Prodává se jen za hotové. —

Odpověď soc. demokratům ve věcech záložny svatováclavské Napsal Dr. *Václav Kyjovský*. **»V těžkých chvílích.«** Napsal *L. † 91.* — Tak jmenuje se druhá brožura, kterou opět vydalo svým nákladem družstvo Vlasť v Praze II. Brožura tato prodává se za 8 hal. a poštou za 10 hal. Prodává se jen za hotové. Na 10 exempl. dává se jeden zdarma. Obsahem je brožura tato zdrcující kritikou socialně-demokratického humbuku, jímž socialní demokraté snaží se otřásti veškerým postavením katolíků ve společnosti lidské. Doporučujeme k hojnému rozšíření — v zájmu věci katolické. — Objednávky přijímá a vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. (v Žitné ulici).

Vyznamenání. Králové-hradecká »Obnova« přinesla zprávu, že dr. Rudolf Horský, farář v Šárce u Prahy a náš předseda, byl jmenován čestným konsistorním radou královéhradeckým. — Gratulujeme tím srdečněji, čím více v tomto vyznamenání spatřujeme blahovůli ndp. biskupa, kterou dal nejlepší odpověď všem hanobením v »Mane«, »Bílém praporu« a j. na Dra. Horského metaným.

Šedesátileté narozeniny Jeho Magn. Dra. Františka X. Kryštůfka, profesora české theologické fakulty a kanovníka u Všech Svatých, oslaveny byly v úterý dne 28. m. m. tichou, ale významnou slavností jeho posluchači. Jeho Magn. vkročil ku přednášce do vyzdobené posluchárny III., kde už celá fakulta byla shromážděna oslaviti svého milovaného profesora. Seminářské kvartetto zapělo Bendlův »Slavnostní sbor«. Potom tlumočil jeden z posluchačův J. M. přání všech slovy upřímnými a srdečnými. Pak mu gratuloval ještě jménem všech ku vyznamenání, jehož se p. profesorovi od J. Em. ndp. kardinála knížete-arcibiskupa pražského dostalo. Byl J. M. jmenován čestným konsistorialním radou. Dlouhotrvající potlesk a hlučné »vivat« bylo svědectvím p. profesorovi, že slova jednoho jsou ohlasem myslí všech. J. M. velice pohnut vybízel prostými, ale nadšenými slovy své posluchače, aby lnuli láskou k Bohu, věrně aby stáli při Jeho Svatosti a při svém arcipastýři, jemuž zároveň veřejně děkoval za udělené vyznamenání. Sborem Beethowenovým skončena tato slavnost, jíž přítomen byl i děkan theolog. fakulty dr. Ant. Vřešťál, a bratr oslavencův, dr. Jan Kryštůfek. — Dr. František Xaver Kryštůfek narodil se 28. října 1842 v Humpolci, roku 1869 byl jmenován profesorem církevní historie v Hradci Králové, působí tedy 33 let v úřadě učitelském.

Roku 1891 stal se profesorem české university, jejímž byl rektorem. Jest členem Akademie císaře Františka Josefa a Král. české společnosti nauk. Svými pilnými studiemi vrhl mnoho světla v různé sporné otázky českých dějin. Studia svá vydává v různých vědeckých časopisech. Jeho »Dějiny církevní« i ostatní spisy jsou díla velikého významu. — Přejeme panu profesorovi dlouhý věk, zdraví a síly, aby mnoho ještě prací ve prospěch církve svaté i národa napsal a aby ze svých posluchačů vychoval ještě mnoho zdárných synů církvi sv. i milé naší české vlasti. Ad multos annos! — Jeho Magnificence jest místopředsedou našeho Historického kroužku, jest členem družstva i fondu pro katolické spisovatele a prokazuje nám každého roku mnoho dobrodiní tím, že příbuzným různé naše časopisy předplácí, a proto i my v pocitu vděčnosti připojujeme se k tomuto srdečnému blahopřání.

Msgre. Ignát Swieży † 22. října 1902. Šlechetný muž dokonal. Slezan, jakých za našich dnů málo. Polák, který stejnou láskou jako svůj národ vinul k srdci slezského Čecha. Čechové slezští s tělesnou schránkou Msgra. Swieżyho pohřbívají kus bytosti své, část duše české. Jeho rov pokryjí idee, které slovanský lid slezský vedly k vítězství. Sychravost halí kraj a sychravost vtírá se do myslí a hlav, které nastupují dědictví Msgra. Swieżyho. S Msgrem. Swieżym vadne a chladne silný kořen lásky a shody slovanské ve Slezsku . . . Ignát Swieży narodil se 12. října 1839 ve Velkých Kunčicích u Fryštátu. Na kněze vysvěcen byl 11. června 1865. Prvým místem P. Swieżyho byl Ratimov, potom byl kaplanem v Bílsku, odkud ustanoven profesorem náboženství na gymnasiu v Těšíně, které zastával 13 let, dalších 15 let (než odešel na odpočinek) měl jako poslanec dovolenou. Na zemský sněm slezský byl zvolen poprvé roku 1878. Poslancem na říšské radě byl v letech 1885 až 1900. Pro polský lid založil r. 1873 »Dědictví blahoslav. Jana Sarkandra«, v němž vydal několik spisů a kalendářů. Roku 1883 založil »Związek ślązkich katolików«, v němž pořádal přes 100 schůzí po celém Slezsku Těšínském, na nichž budil a uvědomoval národně lid polský. O gymnasium polské v Těšíně jsou jeho zásluhy neocenitelné. Vážnost a lásku osvědčoval Msgr. Swieżymu lid bez rozdílu. V posledních teprve letech nešetrně dotkli se ho ti, kteří osení jeho setby klidí. Zvěčnělý byl několik let odběratelem naší »Vlasti«. Msgru. Ignátu Swieżymu buď v lidu českém nehynoucí paměť.

Úmrtí. Senior kapitoly ~~olomoucké~~ Kroměřížské msgr. Frant. Hanák zemřel v 76. roce svého věku. Nebožtík byl kněz vzorný a vlastenec veliký, jehož snahou bylo vždy přispěti, seč byl, k povznesení církve a k rozkvětu vlasti a národa.

Slovenský denník v Pittsburgu v Sev. Americe vycházející přinesl rázný veřejný list maďarský a slovenský proti kořickému biskupu Ž. Bubicsovi pro jeho pastýřský list proti »Katol. Novinám« a spolku sv. Vojtěcha namířený. 300.000 Slováků z Ameriky obrátí se na sv. Otce v Římě s prosbou, aby se zastal slovenského národa v Uhersku. Akci tu z plna srdce schvalujeme, nebo, co páší někteří biskupové uherští na Slovácích, jest zcela necírkevní a nespravedlivé.

Činnost charitativní ve farnosti sv. Štěpána v Praze. Konference u sv. Štěpána pro dobrovolné ošetřování chudých vydala u družstva Vlasť tištěnou výroční zprávu za rok 1901, o kteréž s radostí referujeme. Konference má 15 činných členů a schází se k poradám každý týden, rokujíc o potřebách chudých. O Vánocích podělila konference 135 rodin šatstvem, kávou, cukrem, cichorií, moukou a vánočkami. K tomu účelu obdržela mnoho darů a sama vydala 220 K 90 hal. Konference koná každého roku pro své chudé po domech sbírku; sbírka ta vynesla r. 1901 307 K 20 h: ve chrámu sv. Ignáce bylo vybráno 407 K 27 h a do pokladny sv. Antonína Paduanského, která jest umístěna ve chrámu Páně u sv. Štěpána, vloženo bylo 725 K 48 h. A tuto tichou, ale záslužnou práci vykonávají Vincenciani zde, v naší farní osadě již mnoho let, i přejeme jim mnoho zdaru. — Právě v této době po zavření Drozdově hučí to světem o zhoubném působení klerikalismu — zde máte taky kus klerikalismu: Vincenciani sytí a odívají chudý lid, těší a povzbuzují jej v jeho zápasu duševním, a klesne-li chuďas na lůžko, oni přicházejí stírat pot s tváře jeho. Vy, stoupenci »Práva Lidu«, děláte vy něco podobného? Vy umíte štvát, ale tišit slzy chudiny, to ponecháváte — klerikálům.

Nevěrce nám na Slovensko neposílejte! V neděli 26. října přednášel ve vyšší obchodní škole v Brně dr. Blaho. Položiv důraz na národohospodářskou vzájemnost československou, podotknul, že především třeba na Slovensku budovati základy, a těmi jsou Raiffeisenky, jež se již také namnoze osvědčily. Potravní spolky prospívají od té doby, co přijímají z Moravy a Čech odborníky. Dr. Blaho však prosí, aby každého obchodního příručího jim neposílali. Lid slovenský jest zbožný a takový obchodní příručí, který nejsvětější cit lidu uráží, pokazí více,

než sta může napraviti, a uvádí příklady, kde český obchodní příručí vysmíval se lidu, když se klekání modlil, ba nábožnému lidu i nadával oslů, soumarů, že koná své povinnosti náboženské. Jiný opět dělal si smíchy z kázaní ve spolkovém obchodě, kdež se lid rád schází, poněvadž nemá jiných spolků. Stalo se, že takového posměváčka i lid chtěl sám potrestati, a před zbitím zachránil ho jen — farář. Takové netaktní a nevzdělané lidi nemůžeme na Slovensku potřebovati — pravil dr. Blaho — a každý rozumný člověk musí s ním jen souhlasiti. Kdo připravnje lid o náboženství, ten mu nepomůže. Jest to opravdu smutné vysvědčení pro nás Čechy, že budeme již pomalu od ostatních slovanských národů považováni za pionéry atheismu. Také priorita, ale smutná.

Němci mohou se chlubiti, že mezi generaly církevních řádu mají 4 krajany. Tyrolák P. Frühwirth je generalem dominikánů, Švýcar P. Bernard von Andermatt generalem kapucínů, P. Jordan z Porýnska generalem salvatoriánů a nyní zvolen byl P. Pius Mayer z Würtemberku generalem karmelitů.

Princ Mikoláš Handjery, bývalý vládní president Lehnický, zanechal klášteru milosrdných sester (Alžbětinek) ve Vratislavi 485.000 mk. Císař dal k tomu povolení.

Spis Pogiův o Husovi podvržen. V pražské »Osvětě« čís. 11., roč. 32. v rubrice »Nové písemnictví« uvádí redakce spisek »O potřebě prohloubiti vědomosti o Husovi a jeho době« od dra. Jos. Kalouska a píše o něm a o celém podvrženém spisu Pogiovu takto: »Nové vydávání »Pogiových« listů o Husovi. V krátké době vychází podruhé v českém překladě německý literární plod, jenž není tím, čím se býti praví a zač jest i při tomto uveřejňování vydáván. Jedná o mistru Janu Husovi na sklonku života jeho a jest s nevšedním úsilím rozšiřován v českém obecenstvu, které s největšího dílu, kromě historických znalců *vesměs* uváděno jest v domnění, že se tu o Husovi dočítá jisté pravdy, napsané od jeho vrstevníka a očitého svědka vypravovaných událostí. Toto domnění jest blud a klam, jejž ve dnech právě minulých v příležitostné přednášce důkladně osvětlil jeden z čelných dějepisců našich, prof. dr. Josef Kalousek (ve Vamberku dne 7. září 1902). Z širšího obsahu přednášky jeho klademe tento výklad o řečeném spise. »Tento spis« — praví Kalousek — »má formu« atd. Po celém výňatku z přednášky o podvrženém spisu Pogiově zakončuje se v »Osvětě« článek těmito řádky: »Potuď pan prof. dr. Kalousek. Slova jeho posléze citovaná týkají se publikace »Mistr Jan Hus na koncilu kostnickém. Jeho výslech, odsouzení a upálení dne 6. července 1415.« Illustrují a vlastním nákladem vydávají Alfons Mucha a V. Dědina (v Praze 1902). Slovesný obsah této publikace tvoří také Pogiovy dopisy, podané beze všeho úvodu, tak že po titulním listě hned počíná jich text: Já, Pogius, převor od sv. Mikuláše v Badenu, atd. Malíři mají ovšem plné právo illustrovati svými obrazy třeba román nebo drama nebo jinou báseň o Husovi; ale pp. Mucha a Dědina, jak vysvítá z titulu publikace jejich a z jiných okolností, nepokládali »Pogiovy dopisy« za nějakou báseň, nýbrž za čistý, historický pramen, za pravdivé zprávy očitého svědka. Kdyby illustrovali díla buď básnická neb historická o Husovi, nebylo by proti tomu lze ničeho namítati; zde chyba vězí v tom, že — patrně v bludném domnění — svým uměním ozdobují a v obecenstvo jako historický spis rozšiřují hrubou literární mystifikaci. Před lety bývaly hojně tištěny tendenční fabrikáty »Zpověď papeže Alexandra VI.« a »Zpověď (má státi správně »Řeč«) generála jezovitů« a tu i čtenáři-laikové rozuměli, že jsou to věci smyšlené, a k jakým účelům. Jinak jest to v případě Pogiově; tu snad tisícové čtenářů nepoznávají, že se jim za historickou pravdu o Husovi podává výrobek falsátora, který se vydává za vrstevníka Husova a očitého svědka tragických událostí kostnických. Nelze k tomu mlčeti, aby český lid byl uváděn v takový blud; také vydavatelé jsou teď povinni v publikaci samé čtenářstvu pověděti, že text její nepochází od žádného Pogia, od žádného vrstevníka Husova a očitého svědka, nýbrž od nepovědomého německého autora doby o sta let pozdější, který pod nepravou maskou o Husovi místo skutečných příběhů napsal libovolné výmysly a báchorky.« Omezujeme se o přednášce p. prof. dra. J. Kalouska pouze na tato »Osvětou« podaná slova. V některém z příštích čísel »Vlasti« o celé věci šíře se rozepíšeme.

Výbor Tiskové ligy konal dne 28. října 1902 šestou schůzi za předsednictví dp. faráře Dra. Rud. Horského. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Vydávání brožur: »Obrana víry« a »Husitství ve světle pravdy« se odkládá, neboť nyní, kdy se sanuje Svatováclavská záložna, nemohou se na bedra katolická nová břemena ukládati. Ale pořadatel jejich má se starati

pro ně o hojný material, protože v příhodné době najisto budou vydány. — Usneseno bylo, aby v projev Tiskové ligy pojata byla část, vyslovující se pro sanaci záložny. — Předsedovi vyslovuje výbor blahopřání k jeho hradeckému vyznamenání; bylť od nejdůst. pana biskupa Eduarda Jana Brynycha jmenován konsistorním radou diecése hradecké. — Když byly vyřízeny různé vniterní zájmy Tiskové ligy, ujal se slova její tajemník, redaktor p. Tom. J. Jiroušek, pojednal o situaci a navrhl resoluci, jež byla s nepatrnými změnami přijata a schválena. Redaktor p. Jiroušek promluvil takto:

»Co sta jiných liberálů provedlo, nevrhalo se všem liberálům na krk, ale co vyvedl jediný kněz, který šel z prvu dobrou cestou, až se zapomněl, to vše přičítá se na zodpovídání celého stavu kněžského. Je to nespravedlnost nejvyššího druhu. A nedosti na neštěstí tom, věci uchopili se socialní demokraté takovým způsobem, aby z defraudace vyvinula se zhouba záložny: konkurs, a nepodaří-li se vyvolati konkurs, vyvolati tedy likvidaci. Následky prvého plánu socialních demokratů a jejich »Práva Lidu«, kdyby se jim ten plán podařil, byly by zvláště pro chudé členy a dlužníky záložny Svatováclavské nedozírné a katolickému životu a ruchu občanskému osudné. Tak nejlépe bylo by možno socialním demokratům přiložiti katolickým politikům a socialům nůž na krk a přivoditi jim ranění, z něhož musela by bezprostředně následovati politická smrt a nemožnost předáků katolických v lidovém hnutí. A plánem druhým, socialními demokraty vyhlídnutým, přivodili huronským štvaním lidu proti zachování záložny tak zvanou likvidaci, není i zde vyloučena možnost, že poškozeni by byli více vkladatelé než členové-dlužníci, zvláště kdyby do likvidace přidružil se chabrusácký, socialním demokratům příznivý živel se svými kartelářskými »knify«. Není zaručena možnost, že by se likvidace musela provést i pod cenou celého jmění, a pak, kdo by doplatil nedostatky členstvu i vkladatelům, o to se socialní demokraté nestarají. Jak konkurs, tak likvidace jsou na povážení; nejlepší však záruku poskytuje členstvu, dlužníkům i vkladatelům *akce katolíků k zachování záložny jejím sanováním.* — Socialistický tisk má velmi chytře v napadání katolíků role rozděleny. »Právo Lidu« divoce útočí na katolíky a snaží se vytloukat ze sensace, již krkolomně provádí, také vlastní abonentní a prodejní kšeft. Dnes ani »Kurýr«, ani »Extrablatt«, ani »Interessante Blätter« nemohou »Právo Lidu« dohonit v jeho divoce napjatých dostihách po sensacích ze Svatováclavské záložny. Jiné socialistické časopisy, jimž stojí v popředí opět »Červánky« a »Zář«, pojednávají o celé věci se zuřivými pošklebky katolíkům. A »Česká Demokracie« je opět vyčítavou i pošklebačnou a činí právě jako »Právo Lidu« za celou affairu všecken klerikalismus a klerikály zodpovědnými. — V celém tom útočení zapomíná se, že zodpovědnost padá jen na toho, kdo něco spáchá, a nikoliv na toho, kdo nic nespáchá, ale spáchaným činem, jako tenkráte, citelně i bolestně trpí. — Ohražujeme se tedy proti veškerému ku katolíkům nespravedlivému tisku a vyzýváme katolíky, a vůbec katolické korporace, aby veřejně a tiskem proti tomuto řádění internacionalních i národních socialistů se opřeli a jednání jejich odsoudili. Tím, jedině tím budeme s úspěchem čeliti našim odpůrcům, když sami se nedáme. I navrhuji následující resoluci. *Resoluce:* 1. Odmítáme rozhodně útoky soc. demokratů, národních socialistů, realistů a pokrokářů na katolíky pro zpronevěru v záložně Svatováclavské spáchanou, za kterýž zločin jedině zodpovědnými jsou defraudanti sami. 2. Ohražujeme se proti tomu zvláště, aby pro jediného kněze-vinníka metány byly hany a potupy na katolický klerus český a víru svatováclavskou. 2. Nechať veškeren katolický tisk a naše korporace a spolky se vší energií všude, kde toho třeba, hájí katolicismus proti všem nespravedlivým útokům. 4. Doporučujeme co nejvřeleji právě vydanou brožuru »Svatováclavská záložna a obrana katolíků proti socialním demokratům«, již napsali naši ligisté, a brožuru »Odpověď socialním demokratům ve věcech záložny Svatováclavské« od dra. Václava Kyjovského. Obě brožurky jsou vydatnou zbraní proti útočícím odpůrcům a nepřátelům. 5. Kdokoli z našinců byl by bezprávně ať tiskem aneb slovem či skutkem pro affairu Svatováclavské záložny potupen, nechať ihned obrátí se na kancelář naší Tiskové ligy (Praha čís. 570-II., Žitná ulice), která dle svých sil mu poradí a pomůže. 6. Veškeré našince snažně žádáme, aby, seč jen jim možno, jednání na záchranu záložny sami podporovali a v témž směru v okolí a v postavení svém všemožně pracovali.« — Po přečtení a doplnění v uvedeném znění resoluce schválena a schůze předsedou prohlášena za skončenou.

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVII. číslo 20. a 21. s tímto obsahem: Z víru života. (L. Grossmannová-Brodská.) — O reformě středních škol. (Fr. Horáček.) — Ještě slovo o zpytování svědomí. (Jan Oliva.) — Učitelstvo král. hlav. města Prahy. (G. M. Achian). — Svěcení budovy c. k. akademického gymnasia v Praze. — Obsah Učitelské přílohy: O vzájemném slučování jednotlivých předmětů učebných. (K. Skultéty.) — Obsah Katechetské přílohy: Památce zesnulého kollegy J. Šmejkala. — Exhorty podali: J. Oliva, C. Stojan, Václav Müller a Em. Žák. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K.

»**NAŠICH LISTŮ**« vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XII. č. 7.—10. s tímto obsahem: Před volební bitvou na Moravě. (Dr. Rudolf Horský.) — Emil Zola. (Dr. Raelph Barture.) — Socialní a komunistické utopie o výrobě (T. N.) — Detraudace ve Svatováclavské záložně (Dr. Václav Kyjovský.) — Provolání Zemské jednoty českého katol. duchovenstva v král. Českém k veškerému kurátnímu kleru. — Zachování záložny Svatováclavské. — Socialní kapitoly ze života služek. (L. † 73.) — Historia cotra ecclesiam (Fr. Václav Peřinka.) — Po první bouři. (Dr. Václav Kyjovský.) — Kongres na ochranu mládeže. (L. † bapt.) — Listy z Bavor a z Krajiny. — Feuilleton: Na besedě. (L. Grossmannová-Brodská.) — »Naše Listy« stojí ročně 4 K, pololetně 2 K. Předplatné na oba časopisy přijímá: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLASŤ.

(Pokračování.)

Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře. Podává *Filip Jan Konečný*. Cena 3 K, pro členy družstva 2 K.

Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal *Fr. Vaněček*. — Cena 1 K 20 h.

Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Almanah jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 3 K, pro členy družstva 2 K.

Ctihodného kněze Martina z Kochemu **Prostomilá knížka** čili k modlitbě, rozjímání i životu dokonalému prostinký návod pro každého. Na milý jazyk český volně přeložil Dr. *Karel Lev Řehák*, rytíř Božího hrobu v Jerusalemě a farář u sv. Ducha v Praze. Cena 70 h, vázaná v plátno 80 h.

Tři idylly a několik ód v rouše antickém. Napsal Dr. *M. Kovář*. — Čistý výtěžek věnuje spisovatel na stavbu kaple ve Žďáře, svém rodišti. Cena 1·20 K.

Socialní otázka a církev katolická. Příspěvek k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od *Fr. Vaněčka*. Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. a prodává se po 10 h.

Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal *T. J. Jiroušek*. Cena 10 h. (Dokončení.)

Novinka! Právě vyšla! Novinka!

Vánoční zpěvohra o 4 obrazích.

„Vonný dech vánoc".

Verše napsal **Dr. M. Kovář,** jež v hudbu uvedl **Jan Ev. Zelinka** (Op. 26.) Nákladem družstva Vlasť. Kde se na jevištích v rozkošné době vánoční představuje narození Páně, tam neopominou objednati si tuto velezdařilou operu k provozování. Zvučné, plynné verše, hudba překrásná a snadná. Cena partitury o 64 stranách 7 K, pro členy družstva Vlasť 6 K, cena textu s notami pro účinkující 60 h, cena textu bez not pro obecenstvo 30 hal.

Objednávky na veškeré tyto brožury přijímá

administrace družstva Vlasť v Praze, Žitná ulice č. 570-II.

Knihy na venek zasílají se jen za hotové.

»**Sv. Vojtěch**«, kalendář »Družstva Vlasť« na r. 1903. *Prosíme uctivě členy a příznivce družstva, aby pro náš kalendář rozvinuli potřebnou agitaci, ctěným spolkům a pp. knihařům a knihkupcům k odbírání jej doporučujíce.* — Odběrní podmínky: Tucet kalendářů většího objemu stojí 8 K, menšího 4 K 80 h. Při hotovém zaplacení dáváme na každý tucet jeden kalendář nádavkem. Kdo objedná a zaplatí 10 tuctů většího nebo menšího kalendáře, nebo 10 tuctů obou dohromady, může si zdarma vybrati z našeho skladu kteroukoliv družstvem vydanou knihu nebo kterýkoliv starší ročník našich časopisů: »Vlasti«, »Vychovatele«, »Děl. Novin«, »Našich Listů«, »Sborníku histor. kroužku« a »Hlasů Svatováclavských«. — Členové družstva Vlasť, kteří si kalendář přímo u nás objednají, mají velký i malý za polovici, to jest velký za 50 hal. místo za 1 K a malý za 30 hal. místo za 60 h a každý člen může objednati jakýkoliv počet kalendářů. — Kdo si objedná jednotlivý kalendář ve snížené ceně, platí 20 h poštovného, však tomu, kdo si jej koupí v plné ceně, platíme poštovné my. Poštovné při větších objednávkách vůbec platí objednavatel. — Objednávky přijímá a vyřizuje administrace družstva Vlasť, Praha č. 570-II. — Druhý ročník kalendáře »Sv. Vojtěch« vyniká krásným a bohatým obsahem a jest mnohem cennější než r. I. Zábavné práce v něm podali p. t.: Al. Dostál, K. J. Zákoucký, Jos. Brožek, L. Grossmannová-Brodská, Frant. Jiří Košťál, B. Moravec, Vlasta Pittnerová, Boh. Bouška, Ad. Chlumecký; poučnými pracemi a básněmi přispěli: Tomáš Škrdle, Karel Skultéty, Dr. H., Dr. M. Kovář, B. Novák, Tom. Jos. Jiroušek a redakce. Vyobrazení: Jos. Ehrenberger, Fr. Pravda, Boh. Balbín, Františkán P. Hartmann; dále: Světlá nad Sázavou, Kamenný Přívoz nad Sázavou, Zvíkov, Ararat, Františkánský klášter v Dačicích, hrad Vorlík, Velehrad a dvoje kroje Slezanů. — Očekáváme, že bude tento kalendář hojně kupován a čten:

Slavným místním školním radám a správám škol!

Podepsané družstvo vydalo úhledné a praktické tiskopisy, jejichž užívání velmi zjednoduší a urychlí četné administrativní práce místních školních rad a správců škol. Tak zejména doporučuje:

a) *pro slavné místní školní rady:*

1. BLANKETY, jimiž se žádá od důst. farních úřadů udání dne a roku narození žáků, 100 kusů 1 K 40 h.
2. TISKOPISY, oznamující přesídlení školních dítek, 100 kusů 1 K 40 h.
3. PŘEDVOLÁNÍ k výslechu pro neposílání dítěte do školy, 100 kusů 80 h.
4. NAPOMENUTÍ rodičům, nedbale dítky do školy posílajícím, 100 kusů 80 h.
5. POZVÁNÍ do schůze místní školní rady (po případě zastupitelstva, komise, atd.) 100 kusů 80 h.

b) *pro pp. správce škol:*

6. BLANKETY na přípravy k vyučování pro třídní učitele, arch 6 haléřů; vložky k nim po 6 h;
7. POZVÁNÍ rodičům, aby se dostavili ke správci školy nebo tříd. učiteli za příč. jednání o jich dítěti, 100 kusů 80 h;
8. DOPIS rodičům, jímž se oznamuje nějaký poklesek, nedobré chování atd. jejich dítek, 100 kusů 1 K 40 h;
9. VÝKAZY příspěvků a darů školám a mládeži školní, jak ohlašují se c. k. okr. školní radě. Výtisk 6 h.

Dále vydalo:

Tiskopisy pro obecní úřady

jež tištěny jsou na pevném bílém papíře zřetelným a jasným tiskem. Prodávají se:

1. LIST DOMOVSKÝ = 3 h.
2. ZAPSÁNÍ ÚMRTNÍ pro c. k. okresní soud = 3 h;
3. KVITANCE na úroky z obligací = 2 h;
4. OBSÍLKY pro strany = 1 h;
5. OZNÁMENÍ onemocnění chudého příslušníka = 2 h; 100 za K 1·80;
6. PŘIHLÁŠKA k pokladně pro léčení nemocné čeledi = 2 h, 100 kusů K 1·80.
7. SEZNAMY VOLIČŮ = 2 h, 100 kusů K 1·80;

K vazbě do knihy (též jednotlivě):

8. ZÁPIS přijatých a navrácených knížek čeledínských = 2 h, 100 kusů K 1·80;
9. VÝKAZ vydaných „ „ = 2 h, 100 kusů K 1·80;
10. „ domovských listů = 2 h, 100 kusů K 1·80.
11. INVENTÁŘ obecního jmění = 4 h.
12. KNIHA CIZINCŮ = 4 h.
13. JEDNACÍ PROTOKOL OBECNÍ = 4 h.

Následovati budou ještě jiné praktické a potřebné tiskopisy. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze, čp. 570-II.

ROČNÍK XIX.

PROSINEC. ČÍSLO 3.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

	Str.
ZA † EDUARDEM JANEM NEP. BRYNYCHEM. Báseň od *R. Stupavského*	193
ZA † BISKUPEM EDUARDEM JANEM. Báseň od *Vladimíra Hornova*	195
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Picha.* (Pokračování.)	196
LIDUŠKA SNILA PŘEKRÁSNÝ SEN. Deklamace vánoční od *Dr. M. Kováře*	206
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* (Pokračování.)	208
DĚJINY SOCIALNÍHO HNUTÍ V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ. Píše *Tomáš Jos. Jiroušek.* Díl II. (Pokračování.)	220
CESTA NA SIBIŘ A SIBIŘÍ. Napsal Dr. *Jarosl. Sedláček*	230
VÁNOČNÍ. Báseň od *R. Stupavského*	236
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zítek* (Pokračování.)	238
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.)	245
OSLAVA JEHO MAGNIFICENCE KANOVNÍKA A PROFESORA DR. FR. KRYŠTŮFKA	253
VELIKÝ BISKUP. Píše *Tomáš Skrdle*	256
VÁNOCE. Báseň. Napsal *L. Sabi*	262
VÝLETY NA PLANETY. Píše *B. Jiříček*	262
Z DOMÁCÍHO SVĚTA HUDEBNÍHO. Píše *Em. Žák*	266
Literatura	270
Paběrky z novin a veřejného života	278
Spolkové zprávy	283
Našim abonnentům	286
Veledůstojnému p. t. duchovenstvu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku	287

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupili za členy zakládající: Jindřich Turek, kaplan v Roudnici n. L.; Ant. Matějka, dělník v Klatovech; Jan Habiger, syn rolníka v Parníku, a Jos. Hermann, kostelník v Klatovech. — Přispívajícími členy fondu pro katolické spisovatele se stali: M. Procházka, Jos. Slavík, Jos. Kebrle, Bedřich Kamarýt a Marie Eberlová. K témuž účelu splatil 4 K: K. Ulrich (23·60) — Všecky fondy družstva obdarovali: Jos. V. Prskavec, Václ. Kotrba, Jan Košnar, Jos. Kousal, Jan Hejtmánek a Em. Žák. — Mimo to složili: *a)* na dům družstva: Josef Kříž, P. Fr. Hoppe, L. Ludvík, Jos. Beran, Fr. Vojáček, Jos. V. Tangl, Fr. Mikšánek, Dr. Jos. Burian a Tom. Houška; *b)* na fond socialní: Václ. Oplt a Jos. Bernát (6). — Chekové zařízení, jehož užíváme v obchodě družstva — ne však při abonentech našich časopisů — působí nám mnoho obtíží. Mnohý objedná najednou různé zboží, knihy, brožury, papír, farní a školní tiskopisy a platí třeba až za rok, za dvě leta a připojí k tomu předplatné; on odebírá 3—6 našich časopisů a připojí jen část předplatného, na ně spadající — a my máme tuto němou mluvu luštiti? I prosíme, aby pp. objednatelé při podobných složitých položkách ráčili dáti na opáčnou stranu cheku pětihaléřovou známku a tam nám podrobně vypsali, zač peníze zasílají. Prosíme za to uctivě. Kdo platí zboží hned, nebo v měsíci a nepřipojuje k tomu předplatné, ten to činiti nemusí. — Právě vyšla divadelní hra (otisk z Vlasti): Protiklerikálové nebo Založení katolické besedy v Husově, cena 40 h a před tím: Pro blaho lidu, cena 50 h; obě tyto divadelní hry co nejvřeleji doporučujeme. — Prosíme své přátele, aby doporučili obecním pp. starostům naše tiskopisy pro obecní úřady a místním školním radám a správcům škol naše školní tiskopisy a prosíme dpp. faráře, aby od nás hojně kupovali farní tiskopisy; prosíme, aby byl náš papírnický závod a brožurkový a knižní obchod hojně podporován. Pádem záložny Svatováclavské nastávají katolickému tisku smutné doby, i hledíž nás každý přítel náš zase jinak podporovati a tím nám ujmu na periodickém tisku nahraditi. Konečně prosíme své příznivce, aby v krajinách, které nejsou touto katastrofou postiženy, hleděli nám získati nové členy; chudší člen splácí ročně 4 K, bohatší ročně 10 nebo 20 K a dostane ihned zdarma našich knih a časopisů za 200 K. Ujišťujeme, že i my v těchto trudných dobách rozvineme čilou agitaci, aby družstvo v síle a ve vývoji bylo udrženo. Stárneme, ale agitovati ještě dovedeme. — Dle hesla »Svůj k svému« budiž pamatováno v nynější době vánoční na náš papírnický závod (viz dotyčný inserát v tomto čísle). — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

ROČNÍK XIX. PROSINEC 1902—03. ČÍSLO 3.

VLASŤ.

Za † Eduardem Janem Nep. Brynychem.

(† 20. listopadu r. 1902.)

Zas oběť velkou vyžádal jsi, Pane,
od dítek svých, jimž srdce krvácí;
jim slzí proud, hle, z tesknych očí kane,
jež k rovu čerstvému se obrací,
kde po bolestech našel tichý stan
náš miláček a biskup duší — Jan!

Již dotlouklo to srdce velké, zlaté,
kde ctnosti Kristovy svůj měly trůn,
to srdce láskou k Bohu, vlasti vzňaté,
v němž ozýval se souzvuk těchto strun:
Jsem synem církve, jí můj patří dech,
jsem českým synem, chci být povždy Čech! — —

Dvě tyto matky znal jsi v celém žití
a byl jsi duší, tělem jejich syn,
by štěstím mohly povždy jen se stkvíti
a nezkalil je nikdy zhouby stín —
to přání měl jsi v srdce hlubině,
a toť Tvou metou bylo jedině.

Jim dal jsi ducha svého celé jmění,
ať výmluvný už rozdával je ret,
když s bludů stínem chvěl se v zápasení,
ať ve knihách je nechal péra sled,
v těch knihách drahých, jež jsi nechal nám,
když více nedlíš mezi námi sám.

Byl's otcem dítek laskavým a pravým,
to kněži poznali a dobrý lid,
je chránil jsi před nepřítelem dravým,
jenž skvost jim nejdražší chtěl uloupit,
stál's na stráži vždy bdělý, třeba sám
a pravdou čelil's proti temnotám.

A žes byl Krista pravým apoštolem
svůj vlastní osud Kristus Tobě dal:
jak Božský Rozsévač jsi šel svým polem
a vlastní lid Tě zapřel, nepoznal,
za lásku velkou dal Ti tvrdý kříž
již věda napřed, že mu odpustíš.

Však srdce věrná bolesť žhavá svírá,
že tak jsi záhy od nás odešel
a oko tesknĕ k nebesům tam zírá,
kde Bůh už sluhu svého míti chtěl,
by odměnu mu velkou za to dal,
že pro Něj zmíral a Jej miloval!

R. Stupavský.

Za † biskupem Eduardem Janem.

Vladimír Hornov.

Sta srdcí plakalo — a hrany zněly,
hruď rozrývaly zvonů temné rány:
Vám otec zemřel — otec milovaný!

»Ve výspu naši orkán bije smělý!
Vstaň otče drahý — zdvihni schladlé skráně,
štít vezmi v ruku, *meč* pozdvihni v dlaně!

Ty's v předu šel, kdo vstoupí v Tvoje stopy?
Vstaň!« — — Ticho v rakvi, zmlkla ústa zlatá
a ruka nezdvihá se smrtí spjata. —

Z ní padlo pero! — Zrak se v slzách topí:
Tvé pero zlaté, plné ohně, síly,
z nějž surmy pravdy v srdce hlaholily.

Vlast, církev nad rovem Tvým v pláči stojí:
»Až práva naše cizí zdeptá zloba,
zda v pravdy boj Tě vydá temná koba?«

»Za víru, vlast!« — Tvé heslo bylo v boji,
v němž's titánem byl, trpě steré rány,
bys víru zachoval a rodné lány.

Nad rovem Tvým lká lidu srdce prosté:
Ty's slávy nehledal — byl's víry štítem,
kříž těžký nesa v pravdy boji litém.

Tvůj hrob však slavný jest — Tvé símě roste!
Rty umlkly — Tvůj hlas dál v srdce zvučí
a Pravdě žít a umírat nás učí!

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování).

Také H. Spitzer připouští, že jednotnost embryonů v prvých stadiích jen zdánlivá a vnější jest, a že pozdější rozrůznění jest pouze jakési rozvinutí toho, co ve vloze dáno jest.*)

Zkrátka, mezi individuálním a fylogenetickým vývojem není žádné souvislosti. Kdyby individuální (ontogenetický) vývoj představoval zkrácený postup fylogenetického vývoje, pak bychom museli na př. souditi, že u rostlin jevnosnubných tyčinky a plodolisty jakož i okvětí vyvinuly se z listů vegetativních, protože v individuálním vývoji nejprve vegetativní listy, později teprve květy se objevují. To však příčí se učení rostlinných morfologů, kteří, jak jsme již dříve uvedli, tvrdí, že fylogenetická proměna byla právě opáčná.

I kdybychom připustili úplnou shodu individuálního vývoje se systematickou posloupností, tak že by individuální vývoj všechny stupně soustavy probíhal, tedy z toho zcela nic nenásleduje pro genealogický vývoj, jelikož z posloupnosti těchto fasí nemůžeme dovozovati, že v takové posloupnosti jeden předek z druhého se vyvíjel „Můžeme snad z okolnosti, — praví prof. Dr. C. Gutberlet — že voják, aby se stal majorem, všechny stupně od poddůstojníka, šikovatele počínaje, projíti musí, vyvozovati, že jeho nejstarší předkové to jednou nejprve na poddůstojníka, pozdější na šikovatele, ještě pozdější na poručíka neb setníka přivedli? Aneb jestliže skutečně předkové jeho takové nenáhlé avancement prodělali, vyplývá pak z toho, že jejich syn to též rekapitulovati musí? On to musí ovšem většinou prodělati, ale nikoli proto, že se rodiče jeho tak ponenáhlu vyšinuli, nýbrž poněvadž, má-li se vůbec vyvíjeti (entwickeln) t. j. od prostého (von der Pike auf) počínaje sloužiti, musí stávající charge projíti. Applikace toho na organismy jest na snadě; nenamítej nikdo, že avencement jest zcela něco jiného než organický vývoj: to zajisté dobře víme, ale logika neb nelogika v obou případech jest stejná.«**)

Ale vývoj embryonální neprodělává všecky stupně systematické posloupnosti, nýbrž přeskakuje, a tu jest otázka, proč přeskakuje? Proč na př. člověk ve svém vývoji probíhá jen jistá stadia svého domnělého fylogenetického vývoje, jiná nikoli? Nemůžeme vysvětliti, dí Kölliker, proč člověk ze všech nižších stupňů probíhá jako vaječná buňka (Monerula a Cytula Hæckel) pouze stupeň jednobuněčných bytostí (Monery, Amœby), ve stadiu rýhování jako »Morula« (Hæckel) stupeň jednoduchých kolonií buněk (Synamœbium Hæckel) a jako zárodeční měchýřek (Blastala Hæckel) stadium Planäi (H.) a pak, jakmile se objeví primitivní

*) Nat. u. Offb. 1887, p. 585.

**) Ist die Entwickelungslehre von den Thatsachen gefordert? [Nat. u. Offb. 1887, p. 582.]

z ektodermatu pocházející proužek, jenž snad u žádného bezobratlovce v tomto tvaru nalezen nebyl, ihned v obratlovce se utváří!

Nemůžeme vysvětliti, proč člověk nemá úplné chrupavčité lebky (Cranium) jako ryby, proč nemá žádných vnějších a vnitřních žaber jako ryby a obojživelníci, proč se ještě mnohé jiné věci, jež jeho předchozí stupně mají, nevyvinou.

Vytáčku darwinistů, že »vývoj během dob bývá zkrácen«, tak že dokonalejší tvorové všech dřívějších stupňů již neopakují, nýbrž jen některé stupně, odbývá Kölliker dle zásady: »Quod gratis affirmatur, gratis negatur.«*)

Vývoj zárodku neprobíhá řady rozličných živočichů, nýbrž pouze řadu neurčitých forem až k hotové formě téhož živočicha. »Individuální vývoj — praví prof. Dr. C. Gutberlet — a jeho povšechná analogie se systematickým uspořádáním organismů nalézá též bez vývoje fylogenetického vysvětlení své jednoduše v tom, že systematika organismů povšechně postupuje od nejnižšího k vyššímu. Jestliže tedy individuum od nižších stadií k vyšším se vyvinuje, pak musí se samo sebou, zvláště děje-li se vývoj jeho mimo lůno mateřské, rozličným nižším samostatným druhům, které za stejných podmínek v témže prostředí žijí, podobati. Více než podobati se, více než povšechné shody však v skutečnosti nemáme. Tak se vysvětlí také bez descendence, proč žába ve svých prvějších stadiích dýchá žabrami a jako ryba veslovitý ocas má.«**) Embryonální vývoj jeví povšechně tím větší komplikace a tím delší doby vyžaduje, čím rozmanitější a vyšší jest organisace, k níž dospěti má.

Ale snad někdo namítne: Vždyť vyskytují se pravidelně na embryonech též takové zjevy, jež pouze transitorické a embryonu neužitečny jsou, jako na př. zuby u zárodků velryb a přežvýkavců, štěrbiny žaberní oddělené od sebe oblouky žaberními u ssavců (u člověka ku konci prvního měsíce nalézáme 3 oblouky žaberní se 4 štěrbinami žaberními, umístěné na dolní části hlavy a příštího krku), pokrytí chmýřím a ocasovitý přívěsek u embryona lidského. Postrádají-li ostatní zjevy embryologické důkaznosti, tedy aspoň tyto mají fylogenetický význam, svědčíce pro descendenci tvorů organických. Neboť jaký by pak byl jejich význam, jestliže se u embryona sice pravidelně objeví, jemu však neužitečny jsou, a u dospělého tvora k platnosti nepřicházejí, nýbrž zmizí? Zjevy tyto přece potvrzují domněnku descendenčních theoretiků!

Ale ani tyto námitky nám neimponují. Uvedené zjevy nedokazují ničeho pro genealogický vývoj systematické posloupnosti, neboť zde mezi ontogenií a fylogenií není ani logické ani příčinné souvislosti. Že na př. přežvýkavci v embryonálním stavu mají mezičelistní zuby, jež však v postfoetálním stavu se nikdy neprořezají, to nijak nedokazuje, že pocházejí z předků, kteří v postfoetálním vývoji zuby měli, jež však neužíváním u potomků zakrněly a vymizely, poněvadž bychom takovéto embryonální

*) Prof. Dr. Stölzle, A. v. Köllikers Stellung zur Descendenzlehre. (Nat. u. Offb. 1901, p. 160 a 161.)

**) Ist die Entwickelungslehre von den Thatsachen gefordert? (Nat. u. Offb. 1887, p. 582.)

zuby na př. mnohem spíše u embryonů koňů (a také u mnohých jiných rodů a čeledí) než u skotu nacházeti museli. Takovéto embryonální útvary museli bychom zvláště též u embryonů ptačích nacházeti, poněvadž, jak známo, fossilní ptáci: Archæopteryx (Jura), Hesperornis (křid. útvar) a Ichthyornis podobně jako plazi zuby měli. K. Röse podjal se toho, vyšetřiti, zdali u ptáků alespoň za embryonálního života zárodky zubů se neobjevují, ale nenalezl ani stop nějakých zárodků zubů, ani nijakých útvarů na př. papil, jež by s vývojem zubů v úzkém vztahu byly.*)

Že by dotčené a jiné transitorické ústroje neužitečny byly, nelze tvrditi, neboť toho posud nikdo nedokázal. Třeba že bychom neznali významu jejich, můžeme přec nějaký účel jich předpokládati. Vždyť i jinde v přírodě mnohé odchylky za bezvýznamné pokládány byly a přec později účelnými se býti ukázaly.

Ostatně nelze tvrditi o všech, že význam jejich pro vývoj embryona jest nám neznám. V příčině žaberních oblouků na př. u embryona lidského víme, že z prvního oblouku povstane horní a dolní čelist, pak sluchové kůstky (kovadlinka [incus] a kladívko [malleus]), z druhého vyvine se výčnělek zvaný processus styloides a menší roh (cornu minus) v kloubený v jazylku, z třetího pak jazylka sama. Ze štěrbin žaberních jen první zůstává a utvoří se z ní sluchovod, ostatní zarostou.

Co pak se týče hořejších předních zubů (řezáků) u embryonů přežvýkavců a rudimentů zubů u embryonů velrybích, zajisté i ty nejsou bez významu. Dr. C. Claus připisuje jim význam pro vzrůst čelistí. »Vidíme-li, — píše — že se v zárodku (Fötus) mnohých přežvýkavců vyvíjejí hořejší řezáky, které však nikdy k prořezání (Durchbruch) nedospějí, že embryony velryb ve své čelisti zárodky zubů mají, jež brzy ztratí a jichž nikdy k rozkousávání potravy neužívají, tedy jest mnohem příležitější (so liegt es weit näher), přičítati těmto útvarům důležitost pro vzrůst čelistí než je za veskrz neužitečné pokládati.«**)

Ale i ten pověstný ocasovitý přívěsek u embryona lidského, o němž darwinisté (opírajíce se o H. Folla, jenž prý nade vší pochybnost obratle v něm objevil), tvrdí, že jest to prodloužení páteře a tudíž rudiment ocasu, ačkoli His a Ecker nemohli obratlů v něm konstatovati, není úplně bezúčelným, neboť ocasovitý přívěšek ten splyne později v beztvárnou kost, kostrč, jejíž pouze nejvyšší část jakýsi ráz obratle jeví, a jejíž hrot se do předu do východu malé pánve zakřiví, a ona se tak stává účastnou ve tvoření malé pánve. Na ní se upevňují vazy a svaly pánevního východu, a vedle toho ona též svým zakřivením zabraňuje u ženy, aby plod vlastní tíhou dolů nepropadl. Míť člověk ve stadiu foetálního vývoje velký mozek, a hlava dítěte by se tudíž následkem tíže snadno dolů propracovala.

Co pak se konečně týče toho chmýří, jímž plod lidský ve svém nitroděložním vývoji pokryt jest, tu nutno především k tomu zření míti, že chmýří to najednou na celém povrchu plodu se neobjevuje, nýbrž posloupně na různých částech těla, až konečně

*) Nat. u. Offb. 1893, p. 626.
**) Lehrbuch d. Zool., 4. Aufl. p. 142.

celý povrch chmýřím jest pokryt. Tak v 6. měsíci počíná chmýří na lopatkách a ramenou růsti (hlava jest jemnými vlásky pokryta), v 7 měsíci objevuje se chmýří též na končetinách, v 8. měsíci jest konečně celé tělo plodu pokryto chmýřím.

Srovnává-li se s pravdou, že ontogenie jest zkrácené opakování fylogenie, a že chmýří na embryonu lidském na nižší původ člověka ukazuje (Viz na př. Ott. Sl. N. VI. p. 791. v článku »Člověk«), pak důsledek toho jest, že člověk pochází nejprve od předků, kteří měli pouze lopatky a ramena srstí pokryty, pak od předků, kteří měli srst na lopatkách, ramenou a končetinách a konečně od předků, kteří byli na celém těle pokryti srstí. Nezdá se to býti trochu absurdním?

J. Ranke vysvětluje povstání chmýří, jehož se týče, pravidelně zvýšenou energií vzrůstu embryonálního. Dle toho, jak tato zvýšená energie na embryonu se objevuje, tím sledem také chmýří povstává.

Ostatně, kdyby skutečně některý embryonální útvar na podobný útvar nižších tvorů upomínající nedal se dostatečně jako účelný vysvětliti, tím pro descendenci organismů ničeho nezískáno. Jeť tělo člověka a vyšších zvířat dle téhož základního plánu utvořeno. »Táž základní forma — praví Dr. C. Gutberlet — differencuje se, aby se ideální jednota organických bytostí zjevila v nejrozmanitější zvláštnosti. Co u jedné bytosti vyvinuto jest, zůstává u jiné rudimentem, co u jedné v ploutev se utváří, stává se u jiné křídlem nebo rukou.«

Takž tedy ze všeho, co jsme uvedli, patrno, že tak zvané embryologické důkazy, pro descendenci organismů uváděné, vší důkaznosti veskrze postrádají.

d) Svědčí-li palæontologie ve prospěch descendence organismů?

Je-li descendenční hypothesa správná, pak žádná jiná věda mimo biologii není tak povolána, jako palaæontologie, doklady pro správnost její podávati, a to tím spíše, poněvadž dle Spitzra palæontologie jest základem a korunou descendenční nauky.*) Na ní tedy jest, aby podávala historické dokumenty organického vývoje a ukázala, že to vše souhlasí s požadavky descendenční hypothesy. Ona má fossilní material sestaviti v řady dle původové posloupnosti a podati tak věrný obraz postupu rozvoje organického světa.

Než ku zármutku descendenčních theoretiků palæontologické nálezy z pradob geologických místo aby správnost descendenční nauky potvrzovaly, zřejmě proti ní svědčí. »Očekávati se mohlo — pravil prof. Dr. H. Steinmann v rektorské přednášce své na universitě freiburské v Badensku r. 1899. — že . . . pokroky na oblasti biologické nemálo fedrováno bude i zkoumání palæontologické, zvláště že bude vhodně usnadněna interpretace fossilních meziforem, čímž ovšem i naopak byla by získala na váze cena samé methody. Bohužel, však sběhla se právě protiva toho, co příjemně bylo předpokládáno. V novém tomto osvětlení vyjímaly

*) H. W., Der Mensch (Nat. u. Offb. 1899, p. 358.).

se nálezy fossilní namnoze nejasněji a dvojsmyslněji než prve, ba ve mnohých případech, kdy předmět reálný se systémem odvozovacím byl ku krytí se nucen, propukla zcela zjevně nesrovnalost — inkongruence.«*)

Palæontologie sice povšechně ukazuje, kterak organičtí tvorové za dob geologických posloupným pořadem od nedokonalejších k dokonalejším se objevovali, ale postup ten jest jen povšechný, jinak ovšem přirozený, neboť každý organismus musí býti přizpůsoben podmínkám existenčním. Že na př. nemohli živočichové plicnatí dříve existovati, dokud povrch zemský pokryt byl vodou a vzduch náležitě nebyl vyčistěn, jest samozřejmo. Nejstarší a tudíž nejspodněji se nalézající třídy živočišné náleží vesměs mořským živočichům. Teprv nenáhlým objevováním se souší objevovali se též nenáhle pozemští tvorové. Ovšem, majíce zření pouze k povšechnému tomuto postupu, neznamenáme rozporu s naukou descendenční. Jinak jest, prohlédáme-li k jednotlivostem. Tu objeví se nám spor v míře povážlivé. Spatřímeť postupný pořad, v jakém organičtí tvorové po sobě se objevovali, velice mezerovitý. Jednotlivé skupiny objevují se najednou beze všech předchozích, jim podobných tvorů. Tak vystupují na př. najednou mušle čili lasturovci v nesmírném množství, kdežto bezprostřední vrstva pod nimi žádných stop jich neobsahuje. Aneb objeví se najednou v některé vrstvě zbytky ryb, kdežto předcházející vrstva jest buď prázdna neb obsahuje otisky pozemských rostlin a nejblíže vyšší vrstva nad vrstvou se zbytky rybími obsahuje třeba kosti pozemských zvířat. — Obyčejně objevuje se rod již s velikým množstvím druhů. Tak na příklad kapradiny, jež v kamennouhelném útvaru počínají a v něm co nejhojněji rozšířeny jsou, zastoupeny jsou v tomto útvaru 300 druhy.

Také se stává, že některá skupina najednou vymizí, několik period přeskočí a v některé pozdější periodě opět se objeví, a my nenalézáme mezi vymizením a opětným objevením se žádných zprostředkujících mezičlenů. Tak na př. v Triasu objevují se první stopy vačnatých ssavců, v době jurské jeví se již značnější počet jich (asi 4 rody ve 14 druzích), potom následuje ohromná mezera, neboť křídový útvar, poslední to oddíl z formací mesozoických, nechová žádných zkamenělin ssavců, ačkoli jinak jest tvory živočišnými velice bohat,**) až pak v Eocenu náhle objevují se přerozmanití a vysoce organisovaní ssavci, z počátku ovšem ssavci vačnatí.

Jindy následují po sobě mnohdy souvrství se zkamenělinami zcela odchylných tvorů, kteří najednou na zemi se objevili, delší čas existovali a pak navždy zmizeli.

Kdyby descendenční nauka zakládala se na pravdě, musela by ve vrstvách zemských vedle ostře ohraničených druhů býti nesčetná množství tvarů přechodních (meziforem). Ale palæontologie nám toho nepotvrzuje, nýbrž ukazuje pravý opak. Namítá se sice začasté, že naše známosti palæontologické jsou ještě velice kusé, poněvadž palæontologické nálezy jsou ještě nedostatečné

*) »Živa« 1899, p. 275.

**) Na př. Dinosauria, řád plazů obrovských rozměrů, kteří v Triasu počínají, dosahují v křídovém útvaru největšího rozšíření a počátkem třetihor vymizí.

a mezerovité. Avšak to na věci ničeho nemění. I my připouštíme, že palæontologické nálezy jsou ještě neúplné, poněvadž ale přechod jednoho druhu do jiného děje se dle Darwina jen velice pomalu, po stupních malých nenáhlými variacemi, musí povstání nového druhu projíti velikým množstvím přechodních forem. Těchto přechodních forem mezi starým a novým druhem muselo by existovati do několika set i více. Co z toho následuje? Nic jiného, leč že by palæontologie musela míti nesčetně větší množství přechodních forem než hotových druhů, tak že by se nám musely poměrně sto — i vícekrát objevovati přechodní tvary než ohraničené druhy. A k provedení důkazu toho musely by nám dosavadní naše vědomosti palæontologické o vrstvách zemských dostačiti. Ale posavadní palæontologické nálezy podávají opačný důkaz.

Tak na př. silurské vrstvy jsou poměrně nejstarší, v nichž zbytky organické se uchovaly. Ale my nenalézáme zde žádných přechodních forem, aniž nějaké nenáhlé přeměny z jednoho typu do druhého.

Charakteristickou známkou silurského útvaru jsou Trilobiti (raci trojlaloční). Oni jsou jednou z nejobyčejnějších živočišných forem tohoto útvaru a již ve spodním oddělení jeho počínají. J. Barrande († 1883), jenž 44 let práce výzkumu českého silurského útvaru věnoval, rozeznává ve spodním oddělení již 27 druhů, ale žádných přechodních forem nenalezl. Ve středním oddělení udává počet trilobitů již na 127 druhů. Kdyby toto rozmnožení ze 27 na 127 druhů bylo se dálo nenáhlou transformací, museli bychom nacházeti nesmírné množství přechodních tvarů, — ale přechodní tvary scházejí.

Naopak, nejenom že není přechodů, nýbrž my vedle 127 druhů Trilobitů nacházíme v oddělení tom zároveň 75 druhů hlavonožců (Cephalopoda), nejvýš vyvinuté to třídy měkkýšů (Molusca), kteří co do stavby těla od Trilobitů zcela odlišni jsou. Z jakých předchůdců se vyvinuli? Že by se byli vyvinuli z Trilobitů spodního oddělení, zajisté nikomu, ani samým darwinistům nenapadne tvrditi. Ale dejme tomu, že by se tak bylo stalo, — pak bychom museli mezi nimi a Trilobity nacházeti nesmírně mnoho přechodů, poněvadž veliká odchylnost co do stavby těla vyžaduje nutně nesčetně mnoho přechodů. Ale po takových přechodech není ani stopy. — Ve svrchním oddělení silurského útvaru nacházíme již 196 druhů Trilobitů a hlavonožci zastoupeni jsou 904 druhy. Ale meziformy opět chybí. Co však nás nejvíce překvapiti musí, jest ta okolnost, že jsou zde již také ryby. Tak v českém siluru v pásmě f_2 (Koněpruském) étage geol. stupeň F, kdež nacházíme 84 druhy Trilobitů a 64 druhy hlavonožců, setkáváme se se 2 rody ryb: Coccosteus a Machæracanthus. Odkud se najednou ryby vzaly? Z jakého typu se vyvinuly, čili, kdo jsou jejich předchůdci? Předchozích tvarů, jež by na ryby upomínaly, není. V pásmě f_1 (Lochovském) jsou poslední stopy Graptolitů†) a v pásmě f_2 pak najednou ryby. Či chtěl by přec někdo tvrditi,

†) Vymřelá skupina slimýšů polypovitých (Hidroidea), kteří v českém siluru ve vrstvách Komárovských ($d_1\beta$) počínají — jinak již v Kambrickém útvaru.

že se vyvinuly ryby tyto z Graptolitů? Ale tato transformace předpokládala by přechodních forem do mnoha tisíc jdoucích, jelikož mezi Graptolity a rybami zeje propast nesmírná. Ale kde jsou ty meziformy?

Nejinak jest tomu, máme-li zření k fossilnímu rostlinstvu. V příčině té zní resumé R. Zeillera, profesora na báňské akademii v Paříži, podle referenta »Živy« 1901 p. 16.: »Všude lze pozorovati v postupu objevování se rostlin v dobách geologických vyměňování se typů, nikoli však přeměňování se jich postupné. Vše, co dnes s námi roste na povrchu zemském, rostlo v podstatě již za starých dob, jen že rozvoj typů byl jinaký. Typ, jenž za křídy neb karbonu dominoval, jest dnes na ústupu a naopak. Zvláštním jest, že i dnešní neměnící se a v systemu osamocené typy také v předešlých geologických dobách se neměnily a nerozvinovaly (Platanus, Liriodendron, Taxodium) . . . Rozhlížíme-li se po faktech palæontologických, musíme doznati, že ani pro jeden arcityp rostlinný nemůžeme nikde nalézti předchůdce, z nichž by se vyvinul (na př. původ dvouděložných, jednoděložných konifer a p.). My vidíme typy ty na zemi se objevovati, mizeti, ale nikdy nevidíme, že následující jich nástupci z předešlých vznikli.« — K tomu připojuje referent »Živy« zakončení: »Názory tyto jsou skutečně pozoruhodné a pádně zapadají do líce těch, kteří nerespektujíce fakta vědecká, u zeleného stolu vymýšlí fantastické fylogenese a rodokmeny.«

Někdo snad mohl by namítnouti, že přechodní formy se nám nezachovaly, poněvadž krátkou dobu žily, byvše ostře ohraničenými druhy vytisknuty, kdežto dokonalé druhy delší dobu existovaly a proto se nám zachovaly. — Avšak předně není příčiny, proč by byly dokonalé druhy déle existovaly, než formy přechodní, spíše možno opak toho tvrditi. Vždyť formy přechodní existenčním podmínkám právě lépe vyhovovaly než druhy dokonalé, jinak by nebyly bývaly přírodním výběrem vypěstovány, když by odchylky jejich od ostře ohraničených druhů nebyly jim v boji o život přednosti poskytovaly. Po druhé, dle Darwina, není druh nic jiného, než přechodní forma ku tvaru rodovému. Neliší se tedy trvání jeho od trvání variety. Nezachovaly-li se tedy formy přechodní, neměly se též zachovati druhy.

Než tu nám darwinisté při tom našem poukazování na nedostatek přechodních tvarů namítnou: Jest sice pravda, že palæontologie neposkytuje žádoucího množství předpokládaných tvarů přechodních, ale o naprostém nedostatku jich nemůže býti řeči. Vždyť některé přec objeveny byly. Což pak jsou fossilní předkové našeho koně: Eohippus, Orohippus, Mesohippus, Miohippus, Pliohippus, Protohippus a Hipparion, jak je na př. Dr. V. Kurz v Ott. Sl. N. (Darwinova nauka« p. 65.) uvádí a o nichž dí (str. 64.), že spojují Palæotherium s koněm?

Odpovídáme: Tito zde uvedení předkové koně jsou tak dobře samostatnými tvary jako na př. mezi nyní žijícími antilopami pakůň čili gnu (Catoblepas gnu), jenž tělem podobá se koni (na šíji a na prsou má delší hřívu, ocas pak má jako kůň), hlavou pak turům; aneb jako jalobýk (Portax picta), jenž tělo má od-

pola jelení, odpola tuří; aneb jako leskovec (Galbula — z řádu kukačkovitých), jenž spojuje znaky vlh, lednáčků a bacconid.

Ostatně, že tyto za předky koně uváděné rody neposkytují spolehlivé sousledné řady mezičlenů, jež by jasně znázorňovala postup nenáhlé přeměny z typu prvního člena tohoto kmene v typ koně, toho jest důkazem, že není posud úplné shody v příčině posloupnosti, jak se k sobě tyto rody řaditi mají, aby posloupnost jich nám tuto řadu přeměn znázornila.

Tak oproti Dr. Kurzovi uvádí Dr. Bayer v Ott. Sl. N. ve článku »Kůň« (p. 357) následující postup (dle Marsha): Eohippus, Epihippus, Helohippus, Mesohippus, Miohippus, Protohippus, Pliohippus, Equus. Jak patrno, uvádí Dr. Bayer částečně jiná jména a částečně i jiný postup. Po Miohippus a Protohippus klade Pliohippus, kdežto dr. Kurz hned po Miohippus klade Pliohippus a pak teprve Protohippus. Před rodem Equus uvádí dr. Kurz rod Hipparion, jehož dr. Bayer neuvádí. Vedle toho při článku »Kůň« (str. 357.) jest vyobrazení (»Kostra končetin předních a zadních koně a předků jeho«) a tu shledáváme následující postup vyobrazení jednotlivých končetin s příslušným označením: 1. rodu Orohippus, 2. r. Mesohippus, 3. r. Miohippus (Anchitherium), 4. r. Protohippus (Hipparion), 5. r. Pliohippus, 6. r. Equus Dle toho Protohippus = Hipparion a Miohippus = Anchitherium, kdežto dr. Kurz různí rod Protohippus od rodu Hipparion.

Dle dr. Bayera sluší klásti rod Hipparion před rod Pliohippus, dle dr. Kurze bezprostředně před r. Equus. — Poněvadž pak Miohippus = Anchitherium, připadá dle dra. Bayera Anchitherium před Protohippus (Hipparion), kdežto dle dr. Kurze před Pliohippus. V článku »Hippotherium čili Hipparion« v Ott. Sl. N. (XI. p. 30.) od dr. Počty pak čteme: »H. považován byl za předchůdce koně povstavšího z rodu Anchitherium, který emigrací z Ameriky přibyl. Jiní mají však za to, že nelze H. do řady předků koně našeho čítati, a to hlavně z toho důvodu, že stoličky jeho mají záhyby složitější než kůň sám. Protož považován jest za postranní větev vymřelou.«

Pozoruhodna jest též neshoda v tom, který člen z řady vymřelých předků koně měl by se za počáteční člen rodokmenu pokládati. Dr. Bayer (podle Marsha) uvádí v řadě (rodokmenu) na prvém místě rod Eohippus a podotýká: »Cope zase klade v počátek tohoto kmenu r. Hyracotherium.« — Sluší tedy Eohippus od rodu Hyracotherium lišiti. Vyhledáme-li si však v Ott. Sl. N. heslo Eohippus«, shledáme ku svému překvapení, že Eohippus a Hyracotherium jest vlastně jeden a týž rod. Čteme: »Eohippus, vymřelý rod jednokopytníků z třetihorního útvaru amerického. Viz Hyracotherium.« A v článku »Hyracotherium« dovídáme se, že Hyracotherium jest »vymřelý rod ssavců jednokopytných, jejž sluší řaditi mezi předky našeho koně.« Že by rod ten byl počátečným členem rodokmenu koně, ničeho zde nepodotknuto. Také dr. C. Clausovi jest Eohippus identickým s Hyracotherium.*) Píše: » . . . Hyracotherium, mit welchem wohl Eo-

*) Dle Clausa jest Hyracotherium velikosti kočky.

hippus Marsh identisch ist . . .«*) — Kdežto, jak jsme uvedli, Miohippus = Anchitherium, rozlišují se v článku »Miocen« (v Ott Sl. N.) od sebe tyto dva rody.

Co si má teď čtenář z tohoto konfusionismu v příčině domnělých předků nynějšího koně vybrati? — A teď ještě otázka: Je-li Eohippus identickým s Hyracotherium, jak mohl se Eohippus vyvinouti z Palæotheria, když Hyracotherium se již ve spodním Eocenu evropském (Anglie) a americkém vyskytuje, Palæotherium však teprve ve svrchním Eocenu anglickém a francouzském? Aneb jak se mohl Mesohippus prostřednictvým mezičlenů Epihippus a Helohippus vyvinouti z Eohippus = Hyracotherium, když Mesohippus vyskytuje se ve spodním Miocenu (v Dakotě), Hyracotherium pak, jak podotknuto, již ve spodním Eocenu evropském a americkém? Aneb jak se mohl vyvinouti rod Equus z rodu Hipparion a z rodu Pliohippus, když druhy rodu Equus vyskytují se ve svrchním Miocenu (Vých. Indie) a ve svrchním Pliocenu, rod Hipparion však rovněž ve svrchním Miocenu a Pliocenu, Pliohippus pak ve svrchním Pliocenu?

Ale což Archæopteryx — namítne však mnohý přívrženec nauky Darwinovy — o tom přec nemůže býti pochybnosti, že by nebyl přechodním tvarem?! — Jest pravda, tento zkamenělý tvor, jemuž dáno jméno Archæopteryx lithographicus, způsobil svého času veliký rozruch. Pokládají jej darwinisté za přechodní formu mezi ptáky a ještěry. Jím má býti podán důkaz, že se ptáci vyvinuli z ještěrů. Dr. V. Kurz dotýká se ho v Ott. Sl. N. (Darw. nauka« p. 64.) slovy, řka, že »Archæopteryx jest pojidlem mezi ptáky a ještěry.«

Na tvoru tom spatřujeme skutečně znaky jednak ptáků, jednak i ještěrů. Čelisti mají zuby vklíněné,**) obratle jsou platycœlní, kdežto u ptáků recentních jsou procœlní. Přední končetiny mají 3 volné prsty, opatřené drápy a zároveň velká, dokonale vytvořená péra, zadní končetiny mají po 4 prstech, z nichž 3 do předu a jeden na zad obrácen jest, a jsou pouze po holeně peřím porostlé. Místo krátkého ptačího ocasu vidíme u Archæopteryxa dlouhý ještěří ocas (asi o 20 obratlých), jenž opatřen jest dvouřadě sestavenými rýdovacími péry. Ostatní tělo bylo holé. Měl malou prsní kost a slabé prsní svaly a byl tudíž prostředním letounem.

Značí-li Archæopteryx skutečně přechodní tvar mezi ještěry a ptáky, musí se, jak patrno, vyskytovati dříve než ptáci. Ale palæontologie ukazuje nám pravý opak. První stopy ptáků objevují se již v Triasu (v Triasu v Sev. Americe žilo asi 31 druhů), Archæopteryx však vyskytuje se teprve až v Juře a tu nalezen byl v nejsvrchnějším pásmu tohoto útvaru ve středním Malmu (pásmo bílé Jury), v deskovitých vápencích Solenhofenských v Bavořích.

V příčině významu Archæopteryxa pro nauku descendenční dí prof. dr. G. Steinmann ve zmíněné své přednášce rektorské: »Kdežto na příklad dříve mnoho jest nadějí kladeno do známého

*) Lehrb. d. Zool., 4 Aufl., p. 834.

**) Zubů jest 12 asi 1 mm. dlouhých, náhle zašpičatělých, jež jsou v samostatných alveolách.

archæopteryxa, důležité to formy ptačí, která vynikajíc hojnými znaky reptiloriídový přechod ku kmenové skupině nejpříjemněji vyznačovala, tu náhle význam drahocenného nálezu silně jest stlačen. Nebyloť totiž pro tuto formu právě v mezích určité, theorií vyžadované řady přechodné mezi reptiliemi a ptáky místa vhodného, a ona musela býti umístěna ve vedlejší haluzi, která sama na slepo vybíhala.«*) A prof. dr. J. Janošík píše: »Zdálo se při některých objevech, jako na př. když objeven byl svého času archæopteryx, že nalezen přechodní typ mezi plazy a ptáky, leč radost z toho netrvala dlouho, neboť tvor ten, čím dále postupovalo zkoumání, tím více blížil se k ptákům, nemaje s reptiliemi nic společného než prodlouženou ocasní část páteře; on netvoří celkovým tvarem kostry naprosto žádný přechodný typ mezi reptiliemi a ptáky, nýbrž samostatně stojící nevysvětlitelný typ. (Srovnej: »Živa« 1899 č. 9. a 10.) Tedy to, co považováno za klíč ku vysvětlení, stalo se samo otázkou. Jednotná kost nártní, pokrytí peřím a j. staví tvora toho daleko od reptilií, jiné znaky opět posunují ho daleko od ptáků (ocasní páteř, sternum, zuby a jiné**)

Z vymřelých plazů pokládají darwinisté ještěry Dinosauria zvané za předchůdce ptáků, poněvadž mnozí z ještěrů těch v příčině útvaru pánve a nohou jeví mnohé vztahy k ptákům, jako na př. rody Compsognathus a Iguanodon, jichžto pánev podobá prý se pánvi ptačí, a zadní nohy, jež jsou mnohem delší předních, mají po 3 prstech. V Ott. Sl. N. v článku »Dinosauria« (VII. p. 558.) čteme: »Z triasu známe tvary této čeledi***) nejjednodušší, značně příbuzné krokodilům, pozdější vykazují zase značné vztahy ku ptákům, tak že vším právem za předchůdce ptáků se považují.

Dinosauria nacházíme sice již v Triasu zastoupeny, ale tvary ty jeví vztahy ke krokodilům. Tvary, které jeví znaky ptačí, počínají teprve ve svrchním útvaru jurském. Compsognathus nalezen byl v lithografickém vápenci bílé Jury (tedy v témže pásmu jako Arohacopteryx) a nejspodnějším útvaru křídovém t. j. ve svrchním Wealdu†), Iguanodon pak objevuje se v nejsvrchnějším oddělení bílé Jury čili ve spodním Wealdu a v nejspodnějším útvaru křídovém (svrchním Wealdu).

Jak mohou býti Dinosauria předchůdci ptáků, když tvary, jevící jakési vztahy ku ptákům, teprve ve svrchním útvaru jurském se vyskytují, kdežto první stopy ptáků již se objevují v Triasu? Jak mohl by býti Compsognathus předchůdcem ptáků, když s Archæepteryxem v témž pásmu se objevuje?

Ale i kdyby palæontologie zdála se nasvědčovati tomu, že plazové jsou předchůdci ptáků, výsledky nejnovějšího bádání tomu odporují. »Fürbringer, který se nejnověji zabýval genealogií plazů — píše prof. dr. J. Janošík ve článku »Krátký přehled vývoje

*) »Živa« 1899 p. 275. (»Palæontologie a učení o descendenci na konci našeho století«).

**) »Živa« 1901, p. 258.—259.

***) V článku »Dinosauria« nazývají se Dinosauria čeledí, v článku »Iguanodon« řádem.

†) Spodní útvar Wealdový počítá se nyní k Juře, svrchní k útvaru křídovému.

nauky descendenční« — přichází k tomu závěru, že nelze udati o žádné skupině reptilií, že má nějaké bližší vztahy k ptákům a rovněž nelze udati, která z nich by se přichylovala k ssavcům.«*)

A z čeho se vyvinuli ssavci? V té příčině praví Haacke: »Kdo chce býti poctivým, musí vyznati, že o původu ssavců ničeho nevíme a zvláště nemůžeme říci, zdali nejstarší ssavci reptiliím či amphibiím (obojživelníkům) více se blížili.«**)

Očekávali bychom, že ssavci, poněvadž v soustavě tvoří mezi obratlovci nejvyšší třídu, počnou se objevovati až po ptácích, avšak my nacházíme první stopy ssavců již v Triasu a to ve svrchním pásmu Keupru (pásmu rhætickém), kdež objeveny byly stopy ssavce vačnatého, Microlestes antiquus (v Německu poblíž Stuttgartu a v Anglii) a Microlestes rhæticus (v Anglii) zvaného. Kde jsou předchozí články řady tvořící nenáhlý přechod k ssavcům? (Pokračování.)

Liduška snila překrásný sen.

Deklamace vánoční.

Chudobná dívka, sirotek nuzný,
děvčátko zbožné, mělo sen luzný,
právě kdy štědrý slaví se den.

Liduška snila překrásný sen.

Trnitou cestou kráčejíc vzhůru,
slyšela zpěvy andělských kůrů,
viděla, ráj že pootevřen.

Bála se vzhlédnout do nebes jasu,
zříti že přáno nebeskou krásu
dětičkám pilným, poslušným jen.

V radosti stálé stoupala dále
k rajské té bráně v cherubů chvále.
Ztemnělá noc se změnila v den.

V lesku zří nebe, v jase a třpytu,
v úchvatné kráse, záři a svitu,
zdivena hledí v nebeský luh.

Uprostřed slávy, světla a vůně
spatřila Boha na jasném trůně,
na pravo Syn a nad nimi Duch.

*) »Živa« 1901. p. 259.
**) Die Schöpfung d. Menschen u. seiner Ideale p. 296.

Vznešená svatost, velebnost stkvěiá
z Boží se zračí tváře i čela,
Syn jeho stejným jasem tu plál.

Rodička Boží, Panna ta svatá,
k Lidušce láskou, soustrastí jata,
hladí jí líčko, vede ji dál.

Zří tu svou matku, spatří tu otce
(právě to dnes je po dlouhém roce),
klesne jim v náruč. — Blažený sne!

Rodiče s láskou objali dítko,
ubohé poupě, milé své kvítko,
samotné, siré, opuštěné:

»Buď jen vždy hodna, milená dcero!
V světlo se změní života šero,
konáš-li dobro všude a vždy.

Pán Bůh tě v boji života sílí,
nahraď si blaho ctností a pílí!
Stěšena odtud k zemi zas jdi!« —

Andělé stkvoucí okolo trůnu
v náladě tklivé sáhnouce v strunu,
zapějí Tvůrci lahodný zpěv:

»Chvála a čest Ti, vznešený králi,
veleben budiž písněmi chvály,
lásku svou, Otče, dětem svým zjev!

Člověk že hříšný neposlech Tebe,
zavřen mu ráj i zamčeno nebe;
smiluj se Bože, odlož svůj hněv!

Sláva zni stejná Božskému Synu,
který se béře, aby sňal vinu
s hříšného lidu, v slzavý dol,

aby tu trpěl svízele, strázně,
trampoty, muka, úzkosti, bázně,
zármutek, žaly, stesky a bol.« —

Odstoupil Ježíš, zmizel jí s očí,
shlédne jej níž, an na zemi vkročí
obdařit dítky v hojnosti dnes.

Nekráčí, nejde, za ním se bere,
neví, kam spěje v rozkoši steré,
vyslaný Bohem seraf ji snes.

Najednou ve snu vidí se nyní
v zářící jizbě, ve světlé síni;
darů tu plno kolkolem, kol.

Rozžena světla, všecko tu září,
stkví se a leskne; s veselou tváří
Liduška zírá vzhůru i v dol.

Vánoční stromek prostřed se třpytí,
na němž je hojně dárečků zříti,
potěcha dětem, blaženost všem.

V odplatu lásky, milosti Boží
milodar chudým příznivci složí
k úlevě nuzným, k radosti sem.

Na stálou pamět zrození Páně
vystrojí jesle. — Pozři jen na ně! —
Ježíšek malý na slámě sní.

Maria Panna, andělé svatí,
úctou a láskou k Ježíšku jati,
zapějí. Slyš, jak mile to zní!

Zdali pak ještě Liduška sní?

(Živý obraz. Sbor pěje: »Narodil se Kristus Pán.«)

Dr. M. Kovář.

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

(Pokračování.)

V.

Přátelství mezi farou a školou v Chusnici neomezovalo se toliko na Vízka a pana řídícího, omladinu z obou protějších domů; také Justina byla za dobře s Halusovou, a obě ženy se často navštěvovaly. Byly si opravdově nakloněny, vyhověly si, jedna druhé vypomohla, posteskly si, nebylo mezi nimi žádných tajností, a nejlépe si dovedly povídati o hospodářství, jemuž i paní řídící výborně rozuměla. Byla mlynářova dcera, už doma vedle matky každé práce se chápala, a stavši se učitelovou, ihned přejala starost o hospodářství ještě ve staré škole, kde měla všechno pohromadě a jí záleželo na tom, aby z polí hodně vyzískala.

Halusovi měli četnou rodinu, šest dítek, a všechny dali pocvičiti, jak se u nich jevily vlohy. Nejstarší Vincenc byl dávno lékařem v okresním městě, už ženat a obdařen rodinou. Matka časem vyjížděla k němu, jak říkala, na lékařskou poradu, jíž však nepotřebovala. Chtěla se potěšiti synem, k němuž jako k ostatním lnula. Ani nedbala, že snacha nechová se k ní s tou upřímností a srdečností, jak si přála a na venkově byla uvykla. Omlouvala ji, že vyrostla v jiných poměrech, byla dcerou po řediteli panství, a s matkou z pense žila, když ji Vincenc poznal a si oblíbil. Věnem mnoho nedonesla, ale měla velkopanské choutky, které však manžel dovedl mírniti a na příslušnou míru stlačiti.

Druhorozená dcera Žofie byla učitelovou v nedaleké vesnici a vdala se před dvěma roky. Při řídícím Halusovi působil asi pět roků mladší učitel Karásek, hodný, tichý člověk. Náležel jako do rodiny, u řídícího se stravoval, mnohé dobré vlastnosti jeho si osvojil a také včelařství se přiučil. Během času navrátila se z pensionátu domů Žofie, která zároveň odbyla kurs industriální učitelky. Karásek se do sličné dívky zamiloval a když udělal zkoušky dospělosti a obdržel místo učitelské ve Chvalinách, požádal za ruku Žofiinu.

Řídící byl ochoten řádnému muži dceru svoji dáti, ale neměl pro ni věna. Už studoval Viktor a všechen přebytek padl na děti. Ani paní řídící ze mlýna mnoho nedonesla, a těch několik set padlo na Vincence.

Karásek opravdově miloval Žofii, byl ochoten si ji vzíti bez veškerého věna, ale rodiče nepřipustili. Stala se úmluva, že synové, na jejichž studie se mnoho vynakládalo, splatí určité částky sestrám, až se domohou lepšího postavení. Také Halus mínil ještě na dcery pamatovati, až se zbaví starostí a jeho služné se zvýší.

Vízek požehnal sňatku manželskému dvou milujících se lidí a Žofii daroval pro učitele zánovní harmonium, po němž tento toužil, aby se v hudbě zdokonalil a jednou ve Chvalinách nebo jinde mohl vésti chór jako tchán jeho.

Žofie byla šťastna, zastávala ve škole i místo industrialní učitelky, a často přišla s manželem do Chusnice, kdy neopomenula také navštíviti Justinu na faře. Nestěžovala si, byla spokojena, ale přece ráda vzpomínala na doby, kdy trávila dni mladosti ve škole otcově.

Viktor následoval otce v povolání učitelském ovšem při změněných valně poměrech. Když se dostavil s dekretem. Halus propověděl s úsměvem: »Ty's proti mým počátkům přímo boháčem.« Řídící o těch dobách nerad mluvil a jenom jednou se o svém »mládenectví« při starém učiteli rozhovořil, když byl Viktor poněkud nespokojeným. Tu vyličoval svůj stav a plat, svoje práce, kdy celá škola na jeho bedrách spočívala, v zimě docházel do vzdálené dědiny, kde vyučoval, mnohdy se po statcích stravoval a celý týden se nedostal do svého pokojíku.

Viktor vyslechl otce, a byl spokojenější. Působil v městě Ondřově a připravoval se na měšťanské školy. K rodičům přijížděl na svátky a pletl mnohým dívkám hlavu. Nechtěl se totiž

ženiti, ani o žádnou známost nestál, dokud nebude míti slušné postavení, aby nemusil počítati na nevěstino věno. Byl statný a slušný jinoch, který by dělal ozdobu každému korsu velkoměstskému; měl zdraví pevné, enerzie mu sálala z oka, ničeho se nezalekl, ale všudy jevil rozhled a touhu po vědách i zdokonalení se. Domácnost Halusovu oživoval, všudy projevoval zdravé názory a chtěl uplatniti svoji vůli.

Matce dělal starosti, vybrala mu tu a onu slečnu, zmiňovala se o ženění, ale Viktor se jenom usmíval. Stav mládenecký se mu líbil, a všechnu čest mu dělal.

Tyto děti měl Halus z domu a zaopatřené, tři mu zbývaly doma. Odlehčilo se mu, když i Havel byl v sedmé, Julie se pocvičila v městě a Bohuslava učinila zkoušky jako industrialní učitelka. Ale zůstávala doma a vědomosti svoje si ponechávala pro případ nutné potřeby. Také ji matka velice potřebovala, když Julie mimo domov prodlévala, v hospodářství i domácnosti bylo plno práce a pan Pelhřím se u řídícího stravoval, jak bylo v Chusnici obyčejem a Halus velmi rád viděl.

Paní řídící ráda si o dětech pohovořila; ne že by je chválila, přednosti jejich vynášela, ale byla o ně příliš starostlivá a neustále na ně myslila. A často si pohovořila o nich s farskou slečnou, která co neděli a mnohdy i odpoledne všedního dne na delší dobu nebo jenom na skok byla návštěvou ve škole. Zatím co omladina se toulala někde v přírodě, řídící byl u včel nebo ve třídě, obě ženy se sesedly a pohovořily.

Halusová byla menší postavy, obtloustlá panička hluboká padesátnice, milé tváře, jasných laskavých očí, s rysy, jevícími ustaralost, s vlasy už prokvetajícími, boky povysedlými, krkem silným, na němž se třpytil zlatý křížek. Dostala jej darem od Vízka, když byl podnikl pouť do Říma a od té doby jej stále nosila. Dle mody se nešatila, starých krojů neměnila, a usmála se jenom poznámkám Julčiným, že by se matinka duchu času přizpůsobiti měla.

»My se slečnou farskou zůstaneme už při tom, co máme, a moda nás už nepředělá.«

Halusová dcerám kupovala a přála, pokud stačily prostředky, všechno nejnovější; sama však se nosila sice slušně, ale jednoduše a po staru.

Někdy Halusová Justinu netrpělivě čekala, k ní sama zaskočila nebo si pro ni poslala. Chtěla jí něco důležitého sděliti, s ní se poraditi nebo jinou věc měla na mysli. Očekávaná záhy se dostavila. Jenom přehodila přes hlavu šátek, v zimě takový, by se do něho z polovice zahalila, a už přeběhla silnici, ve škole se ztrativši.

»Věru se mně to u vás v tom starém bytě více líbilo,« řekla, rozhlížejíc se po prostranné kuchyni s vysokými okny, pěkně natřenými dveřmi, jež vedly do dvou pokojů a sborovny, kde se však učitelský sbor nescházel, ale byl řídícího pokoj třetí pro hosty a také někdy pro c. k. okres. inspektora, který ve své úzkostlivé snaze po nestrannosti dovozoval, že neužívá pohostinství řídícího, ale spí ve sborovně, která všem silám účinkujícím ve škole náleží.

»Také jsem byla uvyklá staré škole, sama bych raději v ní zemřela, ale teď máme větší pohodlí, když přijedou děti,« odpovídala Halusová.

»To je pravda,« přisvědčovala Justina, »dříve páni synové o prázdninách spávali v některé třídě, kde si školní lavice srazili k sobě a tak tvrdé lože improvisovali.«

Justina se usmála, co tenhle výmysl Viktorův způsobil veselí před lety, když se osvědčil při četné rodině učitelově praktickým! Bylo to o Žofiině svatbě, všichni se sešli, v třídě prvé byla hostina na tabulích školních, pokrytých jemnými ubrusy, ve druhé třídě nacházela se mužská a ve třetí ženská ložnice s improvisovanými lůžky. Viktor si je pochvaloval, že jsou hodně dlouhé, a může se v nich náležitě protáhnouti. Také si tady zakouřil z dýmky, což mu v pokojích nebylotrpěno.

»Kdy přijede pan učitel z Ondřova?« tázala se Justina, která měla tohoto syna Halusova ráda, třebas jí mnoho dobrého neprovedl.

»Viktor se pustil na cesty. Psal nám, že je na Moravě a snad se podívá i na Slovensko s dvěma kolegy. Divili jsme se, že se tam pustil hned po vyučování a nepřišel si dříve odpočinout. Ale ví předem, že by se pak odtud nedostal, ani by jej ostatní zdrželi.«

Justina se ptala ještě na Vincence a Žofii. Sotva se sem podívají, mají rodinu a jsou vázáni.

»Leda by dcera s tím maličkým odskočila,« řekla Halusová s hrdostí dvojnásobné babičky.

»Jenom ať vzkáže; náš Ondřej pro ni dojede i ji odveze,« nabízela Justina. »Do žní není práce, a koně se proběhnou.«

»Beztoho příliš často vašeho kočáru potřebujeme,« omlouvala se učitelová; »hned jdeme k vám a vy hledíte vyhověti, kdyby měl pan farář zapřáhati.«

Justina nepokojně ssebou vrtěla.

»Prosím vás, vždyť víte, že nerada slyším takových řečí. K čemu to? Co se stane a učiní, pochází ze srdce a není pro díky. A o žních vám Ondřej také všechno sveze do stodoly jako jiná léta. Jenom nám jej tak nenamlsejte jako jindy. Potom dělá doma drahotu a nejraději by nabíral střenkem. Však už brzo žně nastanou. Těším se na ně Jenom aby Bůh ještě úrodu chránil. Letos si pohovím, Helena mně pomůže a zastane buď v kuchyni nebo na poli. Jindy toho bylo na mne moc, a člověk nemohl všudy býti.«

Učitelová přisvědčovala. Měla to o žních nejinak v mladších letech; teď vařila Bohuslava.

»Pan farář k takovým věcem není,« pokračovala Justina, aniž by chtěla pomlouvati, »dohlíží-li na poli, vezme si knihu, zajde do lesa a čte, aniž by se staral o dělníky. Také nemůže nikomu nic říci, i kdyby se děla sebe větší škoda. Raději odejde, než by svoje hájil a škůdce kárał.«

»Má příliš dobré srdce,« přisvědčovala Halusová, »ale v hospodářství to nejde, člověk by takovou dobrotou přišel o všechno.

Je nutno, také se oháněti a brániti. Podobně i Havel nemohl by někomu zabraňovati poškozovati jeho majetek.«

»Což ten dobráček!« s láskou pronesla Justina při vzpomínce na Havla, jakoby to byl její vlastní syn. »Posud se ještě nerozhodl, čím bude?«

»Má ještě rok času, a my ho nebudeme nutiti. Tak se nám přilepšilo, že bychom jej i na universitu poslali, kdyby chtěl. Však by to zase děvčatům splatil jako Vincenc Žofii. O to nemáme starostí, že by se děti sobě nějak odcizily. Jak lnou jeden k druhému nyní, tak mezi nimi zůstane do smrti. Tedy Havla nenutíme. Posud se o ničem nezmiňoval. A jak Čeněk, sestřenec páně farářův?«

»Ten horuje pro práva, a také snad dosáhne svého cíle, popřeje-li Bůh našemu pánu zdraví, aby jej mohl náležitě podporovati. Stojí peníze, ale jenom když to je k dobrému.«

»Tak, tak, v těch dětech se ukládá kapitál na nejlepší úroky,« přikyvovala učitelová. »Máme z nich radost, a pan farář může také býti spokojen. Čeňkovi to z počátku nešlo valně, ale vlohy se v něm rozvíjejí později. Co rok nosí lepší vysvědčení, a až přijde do svého oboru, teprve vynikne.«

»Však ho strýček k učení přidržuje a sám je mu nápomocen. O prázdninách denně dvě hodiny jsou pospolu a vedou vážné rozhovory. Ne aby snad pan farář ukládal odtud až potud, tak Čeňka o prázdninách nesouží, ale začnou řeč o tom a onom, otevrou některou knihu, podivají se na mapu, překládají, a tak se baví. Čeňka to neunaví, a obor vědomostí jeho se přece rozšiřuje.«

»Havel teď pomahá otci kreslit a píše mu, aby měl pro příští školní běh něco předem. Tak se zaměstnává dopoledne, však po obědě by ho doma nikdo neudržel. Ani také nedbáme, aby doma civěl. Víme dobře, s kým chodí a co dělá.«

»S panem učitelem Pelhřímem a naším Čeňkem jdou na ryby,« usmála se Justina. »To je jejich náruživostí a zdědili to po Karáskovi, který byl rozený rybář. Ten zásoboval naši i vaši kuchyni čerstvými rybami a raky, kde koho přiučoval a tak v těch chlapcích chuť probudil. Není to nic zlého, jsou v přírodě, vykoupají se, vyhladoví a také prý to dobře působí na duševní stav u lidí, kteří pracují hlavou. Nás ovšem těmi rybičkami potýrají; přinesou je na večer a člověk aby se jimi piplal. Pan farář je rád jídá a pochvaluje, že se dobře na ně pije.«

»U nás je připravuje Bohuslava a někdy jich polovici vyhází. Teď však má nad sebou kontrolu. Havel odpočítá mřenky a stejný počet opět vyžaduje.«

Tak se obě ženy bavily domácími záležitostmi. Politika jich nezajímala a také se jí nezabývaly. Mnohdy o těch nedělních besedách sestrojily též jídelní listek na celý týden, často se stejně vařilo na obou místech, a když byla vyjímka, neopomenula jedna kuchařka druhou počastovati kouskem na ochutnání.

Ale od kuchyně opět a opět vracely se k omladině, která jim dělala přece hojnost starostí. Hned bylo nutno něco posílati studentům do města, jindy psali o prádlo nebo šaty, zvali domácí na Svatojanskou pouť, přáli k svátkům a jinak udržovali styky

s farou a školou. Tu a tam bylo třeba šetřiti, aby se nutným jejich požadavkům učinilo zadost, a jak Justina tak i paní řídící hleděla ze svých příjmů na kuchyni něco dáti stranou, aby mohla studentům přilepšovati.

Když dívky opustily pensionáty, řekla Halusová: »Teď musíme ty žáby přidržeti k domácnosti a přiučiti je všem praktickým věcem. Snadno by odvykly a po procházkách běhaly, piano hrály a se strojily, ale naše děvčata budou vychována jinak. Nejsem proti tomu, aby si vyšly v neděli někam, slušně se odívaly, nebráním jejich zábavám, ale všechno jenom včas, větší část života se musí věnovati práci. Chceme přece, aby se provdaly, proto ať jsou pro rodinný život vycvičeny a navedeny.«

Justina souhlasila jenom s tou výminkou, že každá z dívek provdati se nemusí a poukazovala hned na Helenu. Té by to neprospělo. Je tak slabá a útlá jako květina ze sklenníku.«

»Může sesíliti,« odpovídala učitelová, »a jak se mně zdá, slečna Helena do kláštera nepůjde.«

»Nemusí, ale zůstane při mně. Pan farář říká, že má v sobě matčinu chorobu, a ta by propukla, kdyby se provdala.«

»Ani náš Havel není silákem,« vzpomněla Halusová. Proti Viktorovi je jako moucha. A přece mu učení nedělá nejmenších obtíží, neboť má výbornou hlavu. Nedávno Bohuslava mne upozornila na Havla, že v noci těžce oddychuje, jakoby mu něco v plících vadilo. Hledím mu přilepšiti nyní o prázdninách, ale nechce ani slyšeti. Myslí, že ho považuji posud za nejmladšího mazlíčka a proto tak činí. Ovšem pravdu říci mu nelze, aby se v něm neprobudila těžkomyslnost.«

Teď se i Justině zdálo, že Havel je ze všech Halusových dítek nejslabší a nejbledší. Dříve si toho nevšímali, ale starostlivá Bohuslava to nejdříve spatřila.

»Pravá moje ruka,« dokládala řídící. »Té pranic neujde; na všechno dává patřičný dozor. I děti ve škole pozoruje a pak líčí, jak to neb ono je vypraveno, učesáno a jinak obstaráno. A Bohuslava si vzala teď Havla na starost, aby se neuhnal, ale aby se šetřil, aby pil denně ráno čerstvě nadojené mléko. Ji neošidí a holka nepopustí, až je všechno vypito. To je naše starosta.«

Justina přisvědčovala. Nejednou si přála míti takovou společnici.

»Jestli Bohuslava bude nad Havlem bdíti, jistě pod nejlepším je dozorem. Jsem jí posud velice povděčna, že mne zastupuje, když se nějaká choroba o mne pokouší. Taková je starostlivá a přičinlivá.«

»Mileráda vyhoví a teď tím spíše se dostaví, když mám doma Julču. Je to sice divoch,« usmála se řídící, »ale myslím, že z ní také jednou něco udělám.«

»Děkuji za každé posloužení. Kdybych nebyla přesvědčena, že vám záhy někdo jiný dcery odvede, sama bych se o Slávičku hlásila. Jsem přesvědčena, že takové dívky na ocet nezůstanou.«

Halusová pokrčila ramenem. »Nevím, půjde-li mně to jako s Žofií. Ledakomu dcery nevydám, a valného věna pro ně není. Mohou počkati, a kdyby se ta neb ona neprovdala, však se uživí.«

»Ba právě. Také to říkám Heleně, ale ta se mně jenom usmívá. To je šídlo děvče. Já říkám, čeho se jí nedostává na těle, to má přebytečně na duchu a na šelmovství. Ta by snad i Viktora roztočila.«

Obě ženy se usmály, vzpomenuvše na učitele, který se už k starému mládenectví odsuzoval.

»Na toho by nějaká taková patřila, ale, myslím, že ani Helena by ho nepřekonala. Žertuje s ním dost a o prázdninách, až se Viktor vrátí z cest, opět to nastane, ale nadarmo.«

»Už se mnoho na nebohého pana učitele chystá, ale ten všem nástrahám odolá. Co se sem nachodila ta mlynářova, co se navzkazovaly starostovy dcery, co jiné napletly léček než Viktor se jenom tomu usmíval, a dobře nacpaná dýmka mu byla nejmilejší.«

Halusová jenom vrtěla hlavou. Jí dělal Viktor starosti tou umíněnosti. Ráda by ho viděla v klidné domácnosti, kde by se mu dostalo lepší stravy i ošetření, než v hostinci. Paní řídící se život hospodský nelíbil, její manžel v hostincích nevysedal, děti také tíhly k domovu až na Viktora, který v Ondřově byl nucen a v Chusnici rád v hospodě vysedával, pokuřoval, pil a se bavil. Nemohli proti němu slova špatného říci, ale matky to přece netěšilo a takový život se rodičům nelíbil. Tušili mnoho příležitosti a nepřáli si, aby Viktor takto utonul ve společenském životě malého města, kde spolkářství příliš vyvinuto, návštěva hostinců manií a mnohdy karban jedinou zábavou.

Justina se vždycky Viktora ujímala, a také nyní jeho dobré vlastnosti na jevo vynášela. Však matka se tolik nerozehřála a obavy ji neopustily.

Tak často obě spřátelené ženy uvažovaly o omladině, která neměla tušení, jak starostlivé oči ji doprovázejí krok za krokem, jak jsou předmětem úvah, při nichž láska hraje hlavní úkol, a jak vřelá přání doprovázejí všechny skutky jejich. Ženy sdílely si svoje stesky a starosti, a když se rozcházely, seznaly pravdu pořekadla: »Sdělená žalost — poloviční žalostí, a sdělená radost radostí dvojnásobnou.«

VI.

Poslední červencovou neděli ještě před ranní mší sv. hleděla se Helena dostati k panu strýčkovi do pokoje. Vízek se chystal do Strmic a také omladina chtěla sem podniknouti vycházku. S večerem bylo tak umluveno ve škole, kde se všichni sešli na uvítání učitele Viktora, který se posléze vrátil ve spoceném prádle, ušpiněném šatě, ale s většími vědomostmi.

K takové mimořádné vycházce bylo ve škole i na faře třeba náležitého povolení. Halus pojede s farářem a k rodině promluvil hned u večer.

»Můžete si jíti, ale dlouho se nezdržujte a pak ať nechodíte za mnou do školy! Bude vás řada, a co by si tam pomysliti, až byste vpadli jako velká voda. Loni jsem se za vás musil styděti.«

Helena si ráno přispíšila. Jindy strýčkovi poklízela v pokoji, když odešel do kostela. Měla jej na starosti a snažila se, aby bylo všechno v pořádku. Sama zalévala květiny, čistila klec, uklá-

dala knihy, rozřezávala noviny a jevila takovou pozornost, že se až Vízek obdivoval. Nikdy nemohl si stěžovati, že mu bylo něco založeno, jak se obyčejně děje při větším poklízení.

Teď měla na sobě lehké šaty, střevíce na holé noze, volný živůtek a byla bez šátku. Hned ráno se zapletla. Slyšíc, že už farář vstal, že chodí obutý po pokoji, zaťukala a vešla.

»Já myslil, že to jde kostelník pro kalich,« řekl Vízek, děkuje za pozdravení. »Od které doby jsi, Heleno, tak ranním ptáčetem?«

»Ale vždyť, pane strýčku, nikdy nezaspím, a kdyby, panna Justina by mne jistě vzbudila,« omlouvala se Helena.

»Čeněk už je vzhůru?«

»Zalévá v zahradě, aby nesvadla zelenina.«

»Ale Bože, vy jste, lidé, pilní a přičinliví,« se smíchem zvolal farář. »Tohle něco znamená!«

»Prosili bychom o dovolení, abychom mohli s učitelovými dnes na pouť do Strmic. Každý rok tam chodíme, a je to první pouť v okolí.«

»Vždyť jsem to věděl? To není samo sebou, tak časně vstávati, tak záhy se česati a bez pobízení zalévati zeleninu. Tedy chcete na pouť? A pamatuješ se, jak jste loňského roku přišli za mnou? Půl fary byste vyjedli. Mrzelo mne to.«

»Letos se nedáme přemluviti a vyhneme se faře i škole. Tedy se smíme účastniti? Půjdeme na kázaní« — vykládala Helena.

»Jenom abyste za to kázaní také nestrkali něco jiného,« řekl farář. »Jděte si, ale do večera budete doma a ve Strmicích se na faře ani neukážete.«

Helena políbila strýčkovi ruku a hned se vytratila z pokoje. Z chodby oknem volala na Čeňka: »Popil si, půjdeme.«

Student by byl nejraději hned postavil kropící konev, ale přece nabíral z bazenu vyhřátou vodu a roznášel po záhonech. Při tom kneippoval, chodě bos a maje kalhoty vysoko vyhrnuté. Byl bez kabátu a na hlavě měl široký slaměný klobouk. Ruče probíhal mezi širokolistou kapustou, opatrně tlapal mezi úponkovitými okurkami a překračoval mohutné karfioly. Zalévati zahradu bylo jeho úkolem, Helena plela a farář uvazoval stonky, nose stále při sobě běloučké lýko.

Za farní budovou byl rozsáhlý sad, jehož přední část byla upravena pro zeleninu, jíž se zde mnoho pěstovalo, téměř pro celou dědinu. Farář z přebytku rozdával všem, kteří se přihlašovali. Koncem léta odnášeny ze zahrady koše pěkných okurek.

Květiny a růže měli na faře ve dvou menších zahrádkách před okny a také odtud odnášeny kytice především do kostela, na průvody, ke školní zkoušce, ano i na voničky vesnických šohajů. S těmi učinil Vízek úmluvu, že jim dá květiny, když mu noční dobou nechají zahrady na pokoji. I dětem rozdával ovoce, a každý chlapec ve vsi věděl, že bude podělen, nepoleze-li do farské zahrady na nezralé hrušky a jablka.

Čeněk zalil poslední záhony mladého špenátu a hned spěhal do fary, aby se ustrojil. V kostele už hrály varhany, mše sv., že byla pouť, sloužila se o půl hodiny dříve.

Na dvůr vytáhl Ondřej starý, těžký kočár s velikou, režnou boudou a mazal kola. Farský čeledín nebyl junákem, ale měl svoji čtyřicítku. Zde sloužil přes dvacet roků k úplné spokojenosti. Jenom si ob čas zabručel, čeho si však už nikdo nevšímal. Byl posud svoboden. Napadal trochu na levou nohu a bál se, že by mu to jednou žena vyčítala. Nebyl také vábného zevnějšku, měl tvář příliš do červena, ač nepil, a posud mu nevyrostl ani jediný vous, což zavdávalo příčinu k posměchu. Ale Ondřej vynikal poctivostí, věrností, byl pracovitý, spořádaný, a proto se na faře tak dlouho držel. Střádal si peníze a měl už několik stovek. Velice rád jezdil s kočárem a bedlivě jej opatroval při jeho starobě. Také rozuměl dobře koním, miloval je, mluvil na ně, u nich na šalandě spal. Na pouť je vykartáčoval, že se jim srst leskla jako aksamit.

Helena vařila snídaní, Justina s oběma služkami byla v kostele. Ondřej se šel nasnídat, aby potom hned zapřahal a se nezdržoval.

»Slečinka tedy také půjde na pouť,« navazoval řeč Ondřej, otáčeje v ruce velikým pécnem, »ale vždyť by mohla jeti v kočáře. Má pan farář sebrati cestou nějakou babku, ať toho užijí domácí.«

»To nejde, Ondřeji,« odvětila Helena. »Všechny nás vzíti nemůžete, a my společnost nebudeme trhati. Hodinu cesty také dojdeme.«

»Pravda, pravda; zvláště když člověk spěchá rád a na něco se těší,« nadhodil čeledín.

»A co by mne do Strmic lákalo?« řekla dívka, od plotny se obrátivši ke stolu.

»O první pouti dostávají dívky dárky od svých junáků za pomlázku,« smál se Ondřej. »Ale já vím, že slečinka takovým našim obyčejům nerozumí. Ale přece si snad zatančí o pouti?«

»Nevím, nevím,« potřásala hlavou Helena; »snad nedostanu ani pouti, ani nebudu tančiti. To jenom na mně nezáleží.«

Ondřej ještě dojídal, když se vrátila z kostela Justina. Jenom odhodila velký šátek a přiskočila k plotně, aby rychle připravila snídani. Ale nebylo toho spěchu třeba. Po síni přecházelo asi pět lidí, kteří slyšíce, že farář odjede, právě v poslední chvíli se dostavili se svými žádostmi, dávajíce si psáti křestní listy, podepisovati kvitance, rozličné tabulky, a každý ještě chvíli rozmlouval.

Ondřej už zapřáhnul hnědky, poplacoval je a rozmlouval s nimi: »Tak ať dnes přece jedete klusem, jak se sluší na kočárové koně! Nic se neohlížejte po radle a branách pod kolnou, teď máte jinou službu. Ať mne nezahodíte!«

Už se dostavil i pan řídící s balíčkem not, jimiž chtěl kolegovi vypomoci. Halus vida, že se farář nemůže dostati z pokoje, sám zakročil a poslední babičku přímo vystrčil.

»Už je svrchovaný čas, my chceme ještě ve škole udělati malou zkoušku.«

Vízek se nasnídal a vzav, co mu ženské do ruky podaly jako šátek, deštník, klobouk, pospíchal ke kočáru. Vždycky v tomto okamžiku si vzpomněl, že by měl tuto rachotinu dáti na odpočinek, zmínil se o tom, ale nedostávalo se na kočáry.

»Až jako vikář,« mínil řídící, »potom se něco koupí asi za tisícku.«

»Milý příteli, já nesázím, a jinak než výhrou k tisícce bych se nedostal. Mně jenom kape, kdežto jiným prší.«

Usedli a vyjeli. Justina dala napomenutí Ondřejovi, a Čeněk zavřel vrata. Zaprášilo se a kočár ujížděl po silnici. Pan farář ponechal boudu, jakoby pršelo, však ob chvíli se vychyloval, aby děkoval na pozdravy četných poutníků, kteří se za týmže cílem brali. Nejinak pan řídící.

Justina zatím už vypravovala na pouť Čeňka a Helenu. Museli se nasnídati, jak obyčejně, ale když se ustrojili a nakročiti chtěli, ještě zde čekalo něco na vidličku.

»Jenom se najezte, abyste neměli hladu!« připomínala starostlivě. »Tam nedostanete v hostinci nic kloudného a perníkem se nenasytíte. Panu faráři je hej, bude jísti dnes velkou lžící,« dodávala s úsměvem.

Tu se ukázal na prahu školy statný mladý muž, na němž nebylo znáti nouzi. Měl na sobě lehký havelok, myslivecký klobouk a otáčel stočeným deštníkem. Zraky obracel na žlutě natřené farní průčelí.

»Viktor už čeká,« řekl Čeněk a hned odkládal vidličku.

»Však nezmešká, bude-li se nějakou chvíli ještě před školou točiti,« mínila Justina, »nebo jej také zavoláme sem.«

Hospodyně hned otevřevši okno, zavolala: »Pane Viktore, pojďte na slovíčko!«

»V kolika bude slabikách?« odpověděl učitel, smekaje na pozdrav. »Máme na spěch.«

»Slečny nejsou beztoho ještě připraveny,« řekla Justina, ukázavši na okna, jimiž bylo viděti, že si učitelovy dcery ještě upravují účes.

»To je pravda,« přisvědčil Viktor a rovnou šel do fary, kde už Čeněk otevíral dvéře.

»Nebylo by libo malou posnídaničku? Připravila jsem těm dětem ledvinku, ale sotva se toho dotkly.« Justina už přinášela čistý příbor a talíř s ubrouskem.

»Co se toho týče, nikdy nepohrdnu. Od toho jsme přece živi,« rozmarně odpovídal Viktor, usedaje ke stolu.

»Vy jste přece rozumný muž, a znamenitě vám svědčí.«

»Čeho se mně nedostává na duchu, to mně přibývá na těle,« laškoval učitel, pojídaje ledvinku. »A vy, slečno, právě naopak, jak hubnete, tak máte větší rozum.«

»Ještě jste nezapomněl škádliti a dobírati si mne? Já už od vás něco zkusila!« zasteskla žertem Justina.

»A já od vás užil!« stejným hlasem zpíval Viktor. »Kdo škádlí, rád má.«

»Že prý se už o těchto prázdninách oženíte?«

»Jsou na to malé příjmy,« vrtěl hlavou Viktor. »Kdyby moje žena, choť, manželka, paní, nebo jak bych ji nazval, tolik spotřebovala jako já, kam bychom se děli? Ještě toho necháme, slečno Justino.«

»Dříve jste říkal, že se oženíte, až budete učitelem, když jím jste, odkazujete sňatek, až se stanete řídícím, a posléze snad se budete odvolávati na inspektora.«

»Ale vás bych si vzal třeba jako podučitel.«

»Pěkně děkuji; to bych vám špatně mohla strojiti,« uklonila se Justina.

»Tak jsem to vlastně nemyslil,« chtěl se omlouvati Viktor.

»Už jdou, už čekají!« volala Helena, která už také měla na hlavě malý, pěkný klobouček a natahovala si rukavičky.

Viktor odskočiv od stolu, s ubrouskem kolem krku, s vidličkou a nožem v rukou, postavil se schvalně do okna, aby ho domácí viděli.

»Hleďme na Viktora,« zvolala Julie, »jak se přizivuje už první den!«

»Tady je to na faře mnohem lepší než ve škole,« chlubil se Viktor. »To bylo sousto!«

»Tedy rychle pojďte! Ať nezmeškáme! Pan farář bude nás hledati s kazatelny.«

Vypravili se, Viktor poděkoval a při tom chtěl žertem políbiti Justině ruku.

»Nechte té laciné dvornosti,' a raději mně kupte něco pouti,« napomínala Justina Viktora, domácím podstrčivši nějaké peníze na útratu.

Před školou stály dvě slečny a Havel student. Julie a Bohuslava měly stejné šaty, klobouky i slunečníky. Ač v domácím úboru už vypadaly velmi slušně, teď krása jejich ještě více vynikala. Julie podobala se polorozvitému poupěti, Bohuslava už byla rozkošnou růží, která šíří kolem sebe vůni i krásu.

»Kde máme pana učitele Pelhříma?« vzpomněl nejdříve Viktor, který celou společnost přehlédl.

»Nejspíše se ještě kartáčuje nebo si pálí kučery,« usmál se Havel.

Viktor vzav do ruky písku, hodil do okna v prvém poschodí, kde nejvíce bylo květin. Vybídnutí ono účinkovalo, hned se objevila načechraná hlava a dolů znělo: »V okamžiku se dostavím. Já myslil, že pan Viktor na faře obírá telecí hlavu, a že mám dosti času.«

Všichni se dali do smíchu, a nová hrst písku letěla k oknu, kde se rychle zavřela vyhlídka a šklebila se tvář Pelhřímova. Už dlouho nečekali; paní řídící donesla ještě Havlovi šátek, Bohuslavě něco pověděla stranou, co mělo platiti všem, došel pan učitel, vystrojený a vyfintěný jako ze škatulky, a už kráčeli pod lipami silnicí za ves. Slečny si rozevřely slunečníky, Viktor za posledním stavením sundal kabát a roztáhl nad sebou veliký deštník. Chtěl býti vůdcem, šel napřed, ale že si zapálil viržinku, musil do zadu.

»Budeš nám kaziti vzduch,« hubovala Bohuslava. »Snad nechceš, abychom čichali a polykali tvůj kouř?«

»Tak, prosím, ku předu, já se spokojím s místem posledním, neboť vím, že ti poslední budou jednou prvními.«

Viktor ustoupil ostatním. Nejdříve jej přešli Čeněk s Julií, pak Havel s Helenou a posléze Pelhřím s Bohuslavou. Viktor zůstal sám, proto se mu dostávalo posměchu, aby se vedl se

slečnou osamocenou, aby si vzal kopřivu za průvodkyni a podobně.

»Já sám sobě dostačím,« odpovídal Viktor, »a nezasteskne se mně. Jenom jděte, bavte, se, pomlouvejte, však mne rádi zavoláte.«

A vykuřuje, pomalu se bral za celou společností, věda, že se zabéřou tak do hovoru, až v lese zabloudí. Viktor pozoroval kolem sebe přírodu, prohlížel osení, hádal, kdy budou žně, jak mnoho to neb ono pole dá užitku. Vždycky se bral směrem praktickým, třeba se mu ani idealu nenedostávalo. Spíše se tak dělal pohodlným, nevšímavým a usedlým. Ovšem o společnost dámskou nestál, a bodrý venkovan byl mu milejší. S ním si pohovořil, zakouřili si, chvíli se mlčky dívali na sebe a pak opět na něco kloudného vzpomněli. Slečinku aby stále bavil, všechny nesmysly aby svolával, jenom aby nestála řeč a neřeklo se o něm, že je nudný. V duchu přehlížel všechny hovory těch tří párů před sebou. Také mu přišlo na mysl, co ze známosti té pojíti může. Za nejjistější se mu zdál poměr Čeňkův s Julií. Ti mladí lidé by se mohli milovati a láska jejich skončila by sňatkem.

O Pelhřímovi se praví, že má známost ve svém rodišti, ač právě valně k němu nelne a raději v Chusnici než v Ouborech prodlévá. Také Bohuslava nemá na pospěch a nějak se vyhýbá jak Pelhřímovi, tak i jiným partiím. Příliš jest oddána rodičům a jistě jim chce dosloužiti.

Tu pokročil Viktor k třetímu páru, k bratru Havlovi, který doprovázel farskou Helenu. Ti lidé byli mu záhadou. Vyhledávali se, ale jenom spolu laškovali. Helena byla i při jinochu žihadlem, které pronásledovalo Havla při jeho skromnosti a těžkopádnosti. Co z té známosti se vyklube? Snad to je pouze přátelství a nic více. —

Tak uvažoval potící se Viktor pod šedým deštníkem s viržinkou v ústech. Ob chvíli se podival na první pár, a vida, že zahýbá dobře pod staré sosny, zase oddal se svým myšlénkám. Jenom o sobě co nejméně uvažoval. Sám sebou byl spokojen. Ve škole pracoval dle rozvrhu hodin a daného učiva, dluhů neměl, chutnalo mu jísti i píti, zbylo každý měsíc na viržinka, něco si přečetl a byl jinak bez starostí. Jenom kdyby měl více peněz.

»Zastavit, stát!« Komandoval pojednou mohutným hlasem, vida, že Čeněk s Julií se dávají na nepravou stezku. »V pravo toč!«

Všichni se zastavili, čekajíce, až přijde Viktor. Ten důkladně znal cesty polem i lesem v celém okolí. Silnicí by každý trefil do Strmic, ale společnost chtěla jíti kratší a stinnější cestou lesem, kde však vedlo mnoho stezek a nesnadno se bylo vyznati.

»Neřekl jsem, že poslední budou prvními?« smál se Viktor. »Kam byste jenom tudy přišli! V pravo a potom kolem dubiny přes paseku.«

»Viktore, veď nás,« řekla Bohuslava.

»Ale já kouřím, musili byste odechovati zkažený vzduch a polykati tabákový kouř,« narážel učitel.

»Dáme-li ti přednost z ohledu na dámy, máš zahoditi doutník,« připomínala Julie.

Viktor viržinku nezahodil, ale také nekouřil. Jda napřed, pohvizdoval si a deštníkem sekal do travin. Šel přímo, nejbližším směrem a všichni ho následovali v tom pořádku jako dříve. Byli bez starostí, majíce dobrého vůdce, jemuž zcela důvěřovali, bavili se, rozmlouvali, notovali písně a hlučně se smáli.

Nejveselejší byla Julie, nejklidněji se brala v zadu Bohuslava. Neměla ani příčiny smáti se, neboť jí Pelhřím něco vážného vykládal, co nemohl udati před dětmi a k čemu též nenalezl posluchačů při studentech. Bohuslava pilně naslouchala, myslíc si, kde jsou zde v lese brusinky, a pátrajíc v mechu, nerostou-li už kuřátka.

Pelhřím vykládal dále o pravidle tíže, obdivuje se, že mu slečna tak porozuměla a má pochopení pro vážnou vědu.

(Pokračování.)

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

VII.

Moje první setkání se s P. Pl. J. Mathonem. — První porada o založení katol. dělnického časopisu českého. — Obecné noviny. Social-Brünner Rundschau. Dělník. Arbeiter.

(Pokračování.)

V měsíci listopadu r. 1884 seděl jsem na lávce v sadech lužánských v Brně a pročítal jsem denník »Moravskou Orlici« a dvakráte týdně vycházející katolický časopis »Hlas«, když pojednou vedle mne někdo usedl. Ohlédnu se a vidím, že na lávku blíže mne zasedl kněz. Pozdravil jsem a četl dále.

Za chvilku příchozí se mne tázal:

»Máte to odpolední »Hlas«?

Odvětil jsem, že ano.

»Půjčte mi jej na chvilku,« řekl kněz a již sáhl po listu. Četli jsme oba.

Po několika minutovém přehledu obrátil se ke mně kněz s otázkou: »Který z těchto dvou listů nejraději čtete?«

»Já čtu každý časopis rád,« odvětil jsem.

»Ale přece,« naléhal na mne duchovní.

»Abych upřímně řekl,« odpověděl jsem, »čtu rád všecky české listy a jsem rád, přiučím-li se v některém něčemu novému.«

»Máte ku čtení čas?«

»Mám.«

»Jakého jste zaměstnání?«

»Redaktor.«

»Kterého listu?«

»Spravedlnosti.«

»Jste tedy socialní demokrat?«

»Ano.«

Kněz se poněkud zamyslil a pak se mne tázal: »Co byste o tom soudil, kdyby dnes kněží súčastnili se socialního hnutí?«

»Toho kněží neučiní,« odvětil jsem po delším přemýšlení, neboť tato otázka mne velice překvapila a vedla k úvaze.

»Neučiní? Možná že toho kněží učiní. Řekněte mně upřímně, co byste o takovém kroku soudil?«

»Velebný pane, toho se oba nedočkáme.« —

»Vy jste nepřítelem kněží a církve, proto tak mluvíte.«

»Nejsem. Naopak, uznávám, že by bylo velice záhodno, aby i kněžstvo podniklo něco pro lid, ale pochybuji, že někdo z kněží mohl by hlásati socialismus.«

»Nemyslete, že bude kněz takovým socialistou, jako na př. jste sám, nikoliv. Četl jste již knihu »Duchovenstvo a socialní otázka,« kterou jsem právě vydal?«

»Nečetl,« odvětil jsem a udivení mé rostlo, kdo asi tento mně neznámý kněz jest.

»Na jakou adresu vám tuto knížku mám poslat?«

»Račte jí poslati přímo mně; jsem Tomáš Jiroušek.«

»Zde?«

»Ano.«

»Stačí tato adresa?«

»Stačí.«

»Dobře. Za několik dní vám knihu pošlu, ale vyžaduji si pak váš úsudek. S Pánem Bohem!«

To řka, duchovní vstal a odcházel, zanechav mne udiveného seděti. Čtvrtý den jsem dostal poštou knihu »Duchovenstvo a socialní otázka« podle německého spisu dra. Jos. Scheichera vydanou P. Placidem Janem Mathonem v Brně. Byla to první křesťansko-socialní kniha, již jsem dostal do rukou a rozhodla u mne v náhledech o socialismu pro všecky časy. —

* * *

Za tři neděle přišel jsem knihu odevzdati do knihtiskárny Benediktinů Rajhradských v Brně. Byl jsem odkázán na dp. řiditele. Zastal jsem jej v prvním poschodí v jeho pracovně. Něco psal. Když jsem stanul na prahu, zanechal psaní a vyšel mi vstříc se slovy: »A, to jste vy? Vítám vás. No tak, co říkáte, šlo by to dle programu této knihy, abychom my kněží vešli vedle vás, socialních demokratů, do socialního hnutí?«

»Šlo by to,« odpověděl jsem pevně, »ale pochybuji, že se k tomu některý z kněží odhodlá.«

»Nic nepochybujte, já jsem první, který to zkusí.«

»Přeji mnoho zdaru.«

»To mne těší. Prvním mým podnikem bude katolický dělnický list, ale potřebuji k němu redaktora a vyhlédl jsem si k tomu úkolu p. B., znáte jej?«

»Znám.«

»A proč jste se tak náhle zarazil?«

»Poněvadž p. B. je jinak ovšem hodný člověk, ale — socialní demokrat.«

»Pan František B. že je socialní demokrat, pravíte?« tázal se udiven P. Placid Mathon.

»Ano.«

»Děkuji vám. Pak se ovšem musím poohlednouti po někom jiném. A což vy? Nevzal vy byste zodpovědnost za tento list?«

»Ne; jsem redaktorem, ale jedná-li se pouze o zodpovědnost za list, pak není o redaktora zle; snad by se k tomu úkolu někdo z personálu Vaší tiskárny vynašel, kdo by neměl takových potíží jako já, a list takového protivenství, kdybych já se za list veřejně postavil.«

»Máte pravdu, na to jsem ani nevzpomněl. A budete do listu psát!«

»Budu, ale později, až seznám směr a vůbec zásady, jimiž list Vámi bude veden.«

»Jsem vám povděčen, že jste ke mně upřímným.«

»Ale, velebný pane, připravte se na veiké protivenství se strany socialních demokratů, kterému v jejich listu nebudu moci zabrániti.«

»Vzdejte se svého místa.«

»Vzdám při nejbližší příležitosti. A pak se vzdám všech funkcí v socialně demokratických spolcích i členství ve straně.«

»Dobře. Ale dokud mezi socialními demokraty budete moci vydržeti a dokud sám za dobré neuznáte, neodcházejte od nich, jste člověk rozvážný a mnohému zlu v zájmu dělnictva mezi nimi můžete předejíti, dokud to vůbec půjde.«

»Ano, tak soudím sám; ale, že bych dnes mezi socialními demokraty — mírné ovšem strany — dlouho vydržel, pochybuji. Pozoruji, že se počínají kloniti k radikálům, to jest k druhé socialistické straně, velice náchylné k anarchismu, a tu bych pak, kdyby k spojení těchto stran mělo dojíti, jako předák mírné socialně-demokratické strany proti tomu vystoupil, a když by se na má slova nic nedalo, a k spojení došlo, pak bych se veřejně prohlásil za křesťanského sociala a nepřítele spojených socialistických stran na vždy.«

»Vaše rozhodnutí je moudré; zachovejte se dle něho a nebudete toho nikdy litovati. Nyní však chci se s vámi poraditi ještě o listu, který chci vydávati. Tedy poslyšte.«

Nyní rozvinul P. Mathon přede mnou celý plán, co a jak míní u listu zavésti a sdělil mně zároveň, že tento dělnický list vycházeti bude v české a v německé řeči, ovšem v každé samostatně s vlastním obsahem, ale s jedním společným programem. »Pro obecný lid,« pravil P. Mathon, »vydám také dva listy: český a německý, aby nejen dělnictvo, ale i nedělnické kruhy měly své křesťansko-socialní orgány.«

Obdivoval jsem se v duchu odvaze tohoto kněze, ktery svými smělými plány a nadšeností pro své podniky byl tak zaujat. Když jsem odcházel z této první porady, kterou jsem měl poprve ve svém životě o socialním hnutí a socialní literatuře v katolickém domě a s katolickým knězem, *vznikla mně v hlavě myšlénka o vytvoření křesťansko-socialní strany.* Než za několik dní jsem zase na vše zapomněl a hleděl si svých povinností.[13])

[13]) Proto, u příležitosti 10letého jubilea trvání časopisu »Dělník« v Brně, plným právem mohla redakce tohoto listu ve slavnostním čisle a v úvodním článku dne 6. ledna r. 1894, z toho co jsem pro založení »Dělníka« již roku 1884 učinil, napsati:

Na Nový rok 1885 vyšly v Brně první křesťansko-socialní listy P. Plac. J. Mathona pro obecný lid, a to v řeči české »*Obecné Noviny*« a v řeči německé »*Social. Brünner Rundschau*«. U »Obecných Novin« jmenován odpovědným redaktorem Jiří Pustovka, účetní a u »Social. Brünner Rundschau« Otto Tiller, faktor knihtiskárny.

Dne 10. ledna 1885 vyšly pak první čísla »*Dělníka*« za zodpovědné redakce Jiřího Pustovky a »*Arbeitru*« za zodpovědné redakce Otto Tillera.

Tak zahájena první křesťansko-socialní činnost na Moravě *tiskem*. Na činnost ve spolcích došlo později, až stal jsem se členem redakce »Dělníka«.

VIII.

Pankrác Krkoška. — Smír radikálů českých s mírnými. — Moje vystoupení proti spojeným socialistům. — Útok. — Krkoškův krok do soukromí.

Blížil se čas shody mezi mírnými a radikálními socialisty. Když minula velká červnová stávka tkalců a přádláků r. 1885 v Brně, již vedly většinou živly radikálně-socialní, počalo se tajně mezi jednotlivci mírných a radikálních socialistů jednati o společnou schůzi, na níž by se tyto živly sjednotily. V čele živlů po sloučení toužících bez ohledu na odpor zásad mírných i radikálních postavil se mladý podučitel Pankrác Krkoška, který také vzal na se úkol svolati konferenci českých i německých socialistů bez rozdílu stran. Krkoška vzdal se učitelství a vstoupil do hnutí dělnického s nadějí, býti redaktorem a za tím účelem podvolil se svolati uvedenou schůzi, na níž mělo se jednati o sloučení socialistických stran a o založení nového listu, který by Krkoška řídil.

Já viděl v celé akci úskok radikálů, jímž měl býti potlačen mnou redigovaný »Křik lidu«, orgán pracujícího lidu československého, a proto jsem ještě před schůzí, k níž mne pozvánka došla, nikterak se tím netajil, že socialistům strany radikální nejedná se tak o sloučení, jako o zaopatření Krkošky a o potlačení orgánu mírné strany socialně-demokratické »Křiku Lidu«, který radikálům jest nepohodlný.

Mnozí mně přisvědčili, ale namítali, že dnové mírné socialní demokracie jsou sečteni a proti proudu že se nedá plovati. Po těchto rozumech jindy oddaných našinců naléhal jsem na druhého předáka naší strany, tkalce Adolfa Buriana, aby se mnou do kon-

»Nestojí za námi a nestáli nikdy velcí páni, ani hrabata, ani doktoři, ani profesoři a pod., kteří vlivem svým nebo svou duševní prací by nás byli kdy podporovali, jako se dostává takové podpory křesťansko-socialní straně v Dol. Rakousích, Německu, Francii, Anglii i Italii a jinde. Z lidu jsme vyšli. Prostý dělník, nynější známý redaktor »Dělnických Novin« v Praze, Tomáš Jos. Jiroušek, list založil a z počátku řídil, a tak z lidu vyšlí, pro lid jsme zůstali.« — Slova tato opravuji pouze v tom znění, že nikoliv já sám, ale dp. Pl. J. Mathon měl myšlénku: založiti »Dělníka«, mně se s ním náhodou svěřil a já v mnohém dílo ke skutku přivésti, P. Pl. J. Mathonovi radou pomohl. Že jsem pak do »Dělníka« psal a od 1. srpna 1885 s P. Mathonem a později s P. Karlem Aloisem Šťastným až do 15. dubna r. 1888 »Dělníka« řídil, vědělo se všeobecně.

ference šel a zásady i stranu, k níž sám základ r. 1882 položil, spoluobhájil. Burian nabídku odmítl, řka, že s tím, co se dnes děje, nechce nic míti a že do schůze nepůjde. V odporu sloučení živlů mírných s radikálními jsem tedy osamotněl a den před schůzí *viděl jsem již v duchu pád mírné socialní demokracie, dosud neodvislé, vlivem židovským netknuté a vlivu toho prosté, čistě dělnické strany, na vždy zpečetěný.*

Sta myšlenek za den šlo mou hlavou: co počíti, jak se zachovati, aby politicko-socialní přesvědčení mé, na stanovisku zákonitém a mravním založené, neutrpělo. I rozhodl jsem se, postaviti se proti proudu socialistických stran. A k tomu také došlo.

V neděli, dne 26. července 1885 v zahradním sále hostince Mořice Prušy na Josefově v Brně zahájil svolavatel Pankrác Krkoška o 10. hod. dop. četně navštívenou konferenci českých i německých socialistických stran. Za předsedy schůze zvoleni tkadlci: Adolf Klofáč z Brna a Fr. Doležal z Julianova. Klofáč řídil schůzi.

Referát podával Krkoška. Nalehal na sloučení mírné a radikální strany, poukazoval, že taktika socialních demokratů mírné strany musí býti ostřejší a socialních radikálů trochu mírnější, aby utvořiti se mohla velká socialistická strana Čechů i Němců pod jedním praporem. Mluvil skoro hodinu a strhl všecky zástupce socialistických stran za sebou.

Po Krkoškovi mluvili z mírné strany Čechové: Šeha z Prostějova, Doležal, Klofáč, Buček a z Němců: Zachariaš, Dundela a Theodor Jindra.

Konečně přednesen návrh na sloučení stran. Dříve nežli došlo k hlasování o návrhu, přihlásil jsem se k slovu a varoval jsem stoupence mírné socialní strany, aby s radikály se neslučovali, že je to úskok, v němž mírná strana socialní vezme za své a ve všem živlům radikálním podlehne. A na konec své řeči jsem prohlásil, že já, bych byť byl i jediným z mírné socialní strany, hlasovati budu proti návrhu, poněvadž mně nebude možno jiti společně se stranou socialně radikální, která nás pro naše dělnické přesvědčení mnohokráte pošpinila i o čest naši usilovala a pak proto, že se tím zavrhuje náš program z r. 1882. Než, marné bylo každé mé slovo. Došlo k hlasování. Proti sloučení socialních stran hlasoval jsem sám, jediný . . .

Když předseda Klofáč konstatoval výsledek hlasování, jímž sloučena mírná strana s radikály, ujal jsem se slova k protestu.

»Mezi vámi a mezi mnou,« pravil jsem, »strhány jsou všecky svazky. Neuznávám nově utvořenou vaší stranu za schopnou, pracovati v otázkách socialních, cestami rozumu a možná i zákona. Vystupuji z vašeho tábora, v němž vzala za své strana, pro níž jsem trpěl a pracoval. A co více, nejen že opouštím tábor váš, ale slibuji vám, že zahájím proti vám boj. Nesmíte mně to míti za zlé. Vy všickni změnili jste zde své přesvědčení a i já je v tomto okamžiku změnil. Nejen vy, ale i já užil jsem svého občanského práva k změně názorů socialních a doufám, že mně to nebude z vás nikým vytýkáno, když vám oznámím, že budu pracovati *vedle vás* k povznesení lidu pracujícího *ve směru socialismu křesťanského.*«

Sotva však tato moje poslední slova do shromáždění padla, rozpoutal se hluk a křik a kde kdo se ke mně blížil. — — — »Zrádce!« znělo to celým sálem. Byl jsem z místnosti takořka vyhozen. Jednotlivci i peníze za mnou házeli s pokřikem: »Jdi a kup si provaz!« »Nechte ho,« volali jiní, »vždyť za ním nikdo nepůjde, leda několik svíčkových bab a kostelníků!«

I přes tuto rozčilující scenu vyšel jsem klidně na ulici a ubíral jsem se k domovu nerozrušen jako kdy jindy. Bylo mně tak, jako by se byl mým vystoupením těžký kámen se mě svalil. Mé svědomí bylo čisté, já nikomu nikdy neublížil, já nikdy nikoho v ničem nezradil a že jsem vystoupil po pětileté své činnosti z mírné strany socialně-demokratické, nepokládal jsem za zrádu. Býti a nebýti ve straně socialně-demokratické bylo mým osobním právem a když strana tato sloučením se s radikály vzala za své, nebyl jsem jí ničím povinen.

A kdybych já měl býti zrádcem mírné socialně demokratické strany, pak by jimi byli všickni, kdož stranu tuto uvedli v nivec a v kompromis s radikály, neboť žádná porada nedala nikomu z přívrženců mírné strany k tomu právo, pohřbíti tuto stranu spojením se s radikály ve stranu jednu.

Po mém odchodu ze schůze usneseno pak socialisty vydávati nový orgán spojených stran socialistických, který k návrhu Frant. Doležala dostal jméno »Rovnost«. Redaktorem tohoto listu jmenován Pankrác Krkoška a vydavatelem jménem vydavatelů tkadlec Alois Sobotka.

Třetí den po této památné konferenci šel jsem úředně zastavit mnou řízený list »Křik Lidu« a dnem 1. srpna 1885 byl jsem již členem redakce křesťansko-socialního listu »Dělník«. Boj, jaký mně nyní se spojenými socialisty v »Dělníku« proti »Rovnosti« i ve schůzích a ve spolcích bylo podnikati, nelze mně zde líčiti; byl to boj hrozný. Užíváno proti mně pomluv, podezřívání a nadávek jako proti nikomu z dělnického hnutí. Konány na mne ve prospěch listu »Rovnost« i sbírky s heslem: »Jiroušovi na provaz«, bez mála celých deset let.

Lid dělnický jitřen proti mně tak, že dne 11. února 1886 došlo na mne i k útoku v zahradách mezi Brnem a Julianovem, když jsem se tamtudy po poledni k přednášce v »Dělnické Besedě« v Lišni u Brna ubíral. Útoku tomu přítomen byl i socialní radikál Josef Nastoupil, zedník z Křelova u Olomouce, který mně jako jediný *osobní* přítel z dělnictva zůstal věren a cestou touto mne provázel. Než přece po několika ranách do obličeje vytrhl jsem se z rukou útočníka (dle oděvu nejspíše zedníka) a spasil jsem se útěkem.[14])

[14]) Bohužel, ještě dnes po 17 letech, vyslovuji bolestnou domněnku, že snad i zedník Jos. Nastoupil mne doprovazející věděl o tom, co se díti bude, neboť nikdo vyjma jeho, o mé cestě nevěděl. Po obědě zastavil se pro mne v bytě a pak jsme spolu šli. V zahradách přidal se k nám člověk zcela neznámý, který vyšel z jisté kořalny na Křenové v Brně. Dnes je mně nápadno to, že Nastoupil v zahradách zůstal značně pozadu, jakoby si nemohl doutník zápaliti a v tom okamžiku neznámý podnikl na mně útok. Proč zůstal Nastoupil tak dlouho pozadu? A proč právě to byl zedník nebo stavební dělník, který měl na mne ruku vložiti? Tyto dvě okolnosti vzbuzují ve mne domněnku Nastoupila kompromitující. Tím dnem jsem však s i Nastoupilem přetrhl veškeré přátelství.

Od té doby se všemi svými cestami jsem se tajil. Neměl jsem již k nikomu důvěru. Zprávu o mém přepadení přinesla »Moravská Orlice«.

Neminul ani rok od společné konference socialistů a Pankrác Krkoška viděl na vlastní oči, jaké dílo vykonal, jaké živly dal dohromady. Poznal svou velikou chybu, ale bylo již pozdě. Došlo často mezi ním a mezi socialisty k sporům, a poněvadž Krkoška byl také často svéhlavý a neústupný, došlo mezi ním a vydavateli »Rovnosti« nejednou ke konfliktu a následkem těchto sporů, Krkoška sklamán ve svých ideálech, rozrušen duševně a trpěl i plicní chorobou, dne 18. srpna 1886 redaktorství »Rovnosti« se vzdal. Vzdáním se redakce přestala i další činnost Krkoškova mezi socialními demokraty.[15])

IX.

V redakci »Dělníka«. — Mé první křest.-socialní agitace. — Pokus se založením katol. politického spolku pro dělnictvo na Moravě. — P. Karel Šťastný. — Mé rozloučení se s P. Mathonem. — Úmrtí P. Mathona. — Úmrtí P. K. Šťastného. — Konec P. Mathonem založených křesť.-socialních časopisů.

Pracoval jsem s P. Mathonem při redakci »Dělníka« a »Obecních Novin« v klidu. Směrodatných článků podal jsem tehdáž v »Dělníku« mnoho a většinou jsem všecky svým jménem podepisoval.

Docházel jsem také do »Besedy dělnictva československého« a Spolku katolických tovaryšů v Brně a dojížděl na venek, jako: do Kroměříže, Prostějova, Vyškova, Přerova, Líšně u Brna, Blanska, Bilovic u Brna, Babic u Adamova a j., kde jsem přednášel a připravoval půdu k probuzení křesťansko-socialního ruchu a spolkového života.

Dařilo se to velmi těžce a většinou musel jsem jeti na venek na zapřenou, po tichu, neboť spojenci socialistických stran, kde jen mohli mé snahy ničili, na cestách na mne číhali, proti mně prudce útočili a schůze mně rozbíjeli.

Viděl a seznal jsem, že křesťanskému lidu a zvláště lidu pracujícímu v boji proti zavládlým živlům socialistickým schází politická výchova a uvědomělost i smělost pustiti se v zápas s protivníky. I rozhodl jsem se, ačkoliv P. Mathon mně to vymlouval, založiti pro katolický dělnický lid politický spolek pro celou Moravu.

Za tím účelem vydal jsem v »Dělníku« (č. 16. r. II. ze dne 7. srpna 1886) provolání k dělnictvu, že hodlám založiti »První politický klub katolického dělnictva pro Moravu se sídlem v Brně.«

---

[15]) Pankrac Krkoška, syn tkalce, narodil se dne 22. ledna 1861 v Brně a po potřebných k tomu studiích stal se r. 1880 učitelem, kterýžto obor působnosti opustil, aby mohl se státi redaktorem. To byl jediný Krkoškův ideal, v němž se všemi svými nadějemi se sklamal. Rozrušen zemřel po dvouleté těžké a trapné chorobě plicní dne 16. února 1888 ve všeobecné nemocnici na Pekařské ulici v Brně. Pohřbu súčastnili se socialní demokraté v hojném počtu. Podobiznu a životopis Krkoškův přinesl »Kalendář dělnictva československého v Rakousku« r. 1891 v Brně.

aby se ke mně hlásil, kdo je státní občan, 24 roků stár a politické výchově ve směru křesťansko-socialním přeje.

Když provolání v listu vyšlo, spatřil jsem na něm poznámku, kterou P. Mathon připsal, že redakce za tuto rubriku (Zasláno) nebéře žádnou zodpovědnost. Zarazilo mne to poněkud, ale během měsíce jsem poznal, že obava P. Mathona stran uskutečnění se spolku v plné míře vyplnila. Ke spolku tomuto přihlásilo se mně úhrnem devět osob, a to ještě nedosti spolehlivých, že by vytrvaly. K založení politického spolku r. 1886 tedy nedošlo.

P. Mathon, když jsme spolu mluvili, mně pravil: »Předvídal jsem to, ale nechtěl jsem vaše nadšení schlazovati. Na politické spolčování není u nás katolíků ještě čas. Napřed musíme lid připraviti cestou vzdělání a náboženského a politického vychování; spolčování dostaví se pak později samo. Udělal jste předčasný krok, ale nemusíte toho litovati, alespoň jste se přesvědčil, když jsem vás od povolání zrazoval, kdo z nás měl pravdu.«

Uznal jsem slova svého obezřetného rádce a plných sedm let v křesťansko-socialním hnutí o politickém spolčování jsem se nikde ani nezmínil. A jednal jsem dobře.

* * *

Na podzim v prvních dnech měsíce října r. 1886 stihla křesť.-socialní ruch citelná rána. Pater Mathon ochuravěl a odebral se do Italie. Psal jsem do »Dělníka« i »Obecních Novin« dva měsíce sám. Teprve začátkem prosince, když jsem přišel s rukopisy do tiskárny, bylo mně oznámeno odpovědným redaktorem »Dělníka«, p. Jiřím Pustovkou, že máme nového chefredaktora, který by mne rád poznal. I šel jsem do redakčních místností v prvém poschodí, kde s P. Mathonem tak mnohých dnů jsme v rozprávkách o dělnických a socialních záležitostech prožili.

Když jsem otevřel dveře, zarazil jsem se překvapením. Představoval jsem si spatřiti staršího muže, ale byl jsem zklamán. Sotva že jsem na práhu stanul, přicházel mně vstříc s milým úsměvem v sličné tváři mladý muž, prostřední postavy, elegantního zevnějšku a svižného pohybu. Byl oděn v černý občanský kroj a jen kolár prozrazoval kněze.

»Vítám vás, nelekněte se mne, měl jsem nějaké řízení v městě a právě jsem přijel; proto nemám kleriku. Jste tuším Jiroušek?«

Přisvědčil jsem.

»O mně snad vám již řekli, kdo jsem? Pater Karel Šťastný Mám s vám říditi »Dělníka« a »Obecné Noviny«, myslím, že se spolu dobře shodneme.«

»Doufám také, velebný pane,« odpověděl jsem již bez ostychu, a jako dávní staří známí zapředli jsme spolu hovor.

Pracovali jsme spolu svorně a přátelsky až do mého odjezdu r. 1888 do Prahy.

Usadiv se v Praze, ani zde jsem s články a zprávami na »Dělníka« a Obecné Noviny« nezapomínal.

Před svým odchodem do Čech navštívil jsem v Rajhradě z Italie vrátivšího se, avšak stále churavého P. Mathona. Přivítal mne vřele; ač nemocen, přece byl v dobré náladě. Rozhlížel se stále po hodinách, jichž měl na stěně ve své jizbě několik. Měli

jsme si mnoho povídati. Když pak přišel k nám P. Karel Šťastný, rozpředl se hovor o dělnickém hnutí.

P. Mathon pozorně poslouchal a pak se jal hovořiti nejvíce z nás a na konec si pozasteskl: »Já vám již ve vašem díle pomáhati nemohu, ale vytrvejte oba.« Ke mně pak pravil: »Tady máte pátera Karla, toho se držte. On je mladý, ten vám pomůže radou i čím bude moci. *Jen nezapomínejte, že na výsledek svých prací budete dlouho čekati a možná, že jakkoliv jste oba mladí, ani se výsledků nedočkáte.* Křesťansko-socialně probuditi, vzdělati a sorganisovati náš lid je úloha velice těžká. Ale vytrvejte.«

P. Placid Jan Mathon.

Rozloučili jsme se. Bylo to naposledy. Za půl roku nebylo P. Placida Mathona více. Zemřel v Rajhradě dne 28. července r. 1888 a za tři roky následoval jej i P. Karel Šťastný.

* * *

P. Placid Jan Mathon, syn venkovského kováře, narodil se dne 24. února r. 1841 ve Slavětíně na Litovelsku. Dne 17. srpna r. 1859 vstoupil do řádu benediktinského v Rajhradě. Celý svůj kněžský život věnoval zvelebení katolické literatury lidové na

Moravě. Založil mnoho časopisů (celkem 3), několik sbírek brožurkových (3), zábavných a poučných. Práce jeho braly se dvojím směrem: za povznešením náboženssko-mravním našeho lidu a jeho povznesením hospodářským a osvětovým.

Onomu měly sloužiti »Škola Božského Srdce Páně« (měsíčník založený r. 1869), »Ročenky sv. Dětství« (čtvrtletník zal. 1871), »Anděl Stražný« (měsíčník zal. r. 1882), »Květy Marianské« (měsíčník zal. r. 1884) a »Asketická Bibliotheka« (zal. r. 1879). Za osvětovým a hospodářským povznesením lidu měly se snažiti: »Časové Listy« (zal. r. 1876),[16]) »Obecné Noviny« a »Dělník«, »Social. Brünner Rundschau« a »Arbeiter« (založené r. 1885), které se na vzájem doplňovaly. Založil »Apoštolát tisku«, z něhož vyšla r. 1885 »Hlídka literární.« »Zábavě lidu měly sloužiti kalendář »Moravan« a »Zábavní Bibliotheka« (zal. r. 1870).

P. Mathon nejen spisy zakládal, ale při všem sám nejprve pracoval, i když už to, co založil bylo v život uvedeno. Zkrátka, P. Mathon může se nazvati jedním z hlavních buditelů katolicko-lidového hnutí na Moravě. Vykonal, co vykonati mohl a pracoval, až mu péro z ruky vypadlo. Budiž mu za to vděčná pamět všech českých katolíků! Zemřel vodnatelností dne 28. července r. 1888 v klášteře rajhradském. Tělesné pozůstatky jeho složeny jsou k jeho přání na hřbitově Slavěčinském.

* * *

Za tři leta po něm zemřel v klášteře rajhradském dne 20. června r. 1891 třetí redaktor »Dělníka«, P. Karel Šťastný.

Alois Šťastný, syn obchodníka v tkaninářském zboží, narodil se dne 13. května r. 1858 v Brně. Po odbytých filosofických studiích vstoupil dne 15. srpna r. 1878 do řádu sv. Benedikta v Rajhradě a dostal klášterní jméno Karel. Dne 16. července r. 1883 po vykonaných bohosloveckých studiích v Brně a v Solnohradě vysvěcen byl na kněze. Roku 1884 z rozkazu sv. Otce Lva XIII. povolán byl P. Karel Šťastný do Říma, aby tam ve Vatikánském archivu s P. Sark. Navrátilem pracoval na uspořádání a vydání regest papeže Klimenta V. Za výborné práce v papežském archivu vykonané byl P. Karel Šťastný od sv. Otce Lva XIII. vyznamenán velkou stříbrnou medalií, o kterémžto vyznamenání ve své skromnosti ani nikomu se nezmínil. Našla se teprvé po jeho smrti.

Než pod nebem italským P. Karlovi zdraví nehrubě sloužilo. Když r. 1886 z Říma se vrátil, tu zárodek plícní choroby, který v něm již po několik let klíčil, tak dalece se probudil, že se nedal již potlačiti. Hned po svém příchodu do vlasti ujal se pak chefredaktorství »Dělníka«, »Obecních Novin«, »Zábavné Bibliotheky«, »Asketické Bibliotheky« a kalendáře »Moravana«. Ve všech směrech svého povolání byl P. Karel Šťastný neunavně činný a tím se i stav jeho zhoršil a následovala smrt. Na poslední cestě k hrobu v Rajhradě doprovodil ho mezi jinými též

[16]) »Časové Listy« byly brožurky ve způsobě letáků pro lid, z nichž vyšla pouze prvá brožurka »Liker de bluj« od Václava Kosmáka. Ostatní brožurky šmahem podlehly konfiskaci, tak že »Časové Listy« přestaly pak vycházeti.

»Ústřední spolek tkalcovsko-soukennického bratrstva« z Brna (zal. r. 1890) v zastoupení tříčlennou deputací výboru.

Řízení redakce »Dělníka« převzal P. Prokop Bart. Šup, taktéž benediktín a vytrval ve svém úkolu při »Dělníku» až do jeho přeměnění se v »Obrana práce a dělnictva« roku 1900.[17])

* * *

Za P. Pl. J. Mathonem a P. Šťastným, když uloženi byli k poslednímu odpočinku, došlo po letech i na jejich křesťansko-sociální listy; vzaly také za své.

Časopis »Social.-Brünner Rundschau« vycházel jen do konce r. 1885, »Arbeiter« zastaven koncem roku 1886. Dalšího vydávání časopisu »Arbeiter« ujal se rokem 1887 P. Eichhorn, kaplan ve Floridsdorfu u Vídně.

Uvedené listy na Moravě zašly pro nedostatek německých odběratelů. Týž osud stihl i »Obecné Noviny«, které v měsíci lednu r. 1897 spojeny jsou s brněnským »Týdenníkem Hlasu.«[18])

Také »Dělník«, tento první křesť.-sociální list český na Moravě, po patnáctiletém vycházení počátkem r. 1900 splynul s brněnskou »Obranou Práce« (zal. r. 1893) v jeden list, který místo za čtrnácte dní vydáván pak týdně pod názvem »Obrana práce a dělnictva«. »Dělník« vykonal za dobu 15 let velké buditelské dílo křesťanského socialismu na Moravě. (Pokračování.)

Cesta na Sibiř a v Sibiři.

Píše Dr. J. V. SEDLÁČEK.

(Pokračování).

IV. Sergijevská lavra a Moskva.

Z Moskvy navštívil jsem *Sergijevskou* nebo trojckou *lavru*, která jest v mnohém ohledu zajímavější lavry kijevské. Vyjel jsem drahou, která jede do Jaroslavla a do Kostromy a ve dvou hodinách byli jsme v nádraží Sergijeva. Tam najal jsem izvoščíka, jenž mne dovezl do lavry, skitu a monastýru. Přejeli jsme hlubokou dolinu, nad kterou vypíná se silná pevnostní ohradní zeď lavry. Zeď jest opatřena cimbuřím, má devět věží, jest asi verstu z dělí a půl druha metru ztloušťí. Ona chránila klášter velmi zdatně proti polskému vojsku. Napoleon sem ani nepřišel, což přičítáno ikoně sv. Sergia. Zeď obkličuje 13 chrámů a různá stavení a zahrady. Kopule chrámů září zlatem, aneb vynikají světlou modří, kterouž jsou zbarveny.

Opat *Sergius*, syn rostovského bojara (při městu Jaroslavu) založil r. 1340 se 12 soudruhy tento klášter. Roku 1388 byl

[17]) P. Prokop Bartoloměj Šup, syn dělníka zemědělského, narodil se dne 24. srpna r. 1866 v Senici na Litovelsku. Do řádu sv. Benedikta v Rajhradě vstoupil dne 8. září r. 1878.

[18]) »Obecné Noviny« r. XI., č. 22. dne 28. listopadu r. 1897 v Brně. Článek »Našemu čtenářstvu.«

dle podání ve své klášterní komnatě navštíven Bohorodičkou, s níž byli i apoštolové Petr a Jan. Když bylo později v zříceninách kláštera nalezeno tělo Sergiovo úplně neporušené, rozšířila se úcta k němu a lid putoval z daleka k hrobu jeho do nové lavry. Klášter velice bohatl a míval i 120.000 mužských nevolníkův. Dosud vládne mnohými pozemky, jeho pokladnice má prý ceny 670 milionů rublů; klášter však vydržuje mnohé dobročinné ústavy, má tiskárnu, církevní akademii, hostí ochotně a též bezplatně chudé poutníky a p.

Přišel jsem v obyčejný den, avšak nalezl jsem hlavní chrám Nanebevzetí Panny Marie naplněný bogomilci. Chrám není nejstarší — pochází z let 1585 — chová vzácné fresky z r. 1681. Tyto malby, veliký ikonostas, krásné hlasy bohoslužebných pěvců učiní na každého mocný dojem. Zpěváci byli zde — jako to i jinde ve větších chrámech bývá — postaveni ve dvou sborech. Jak obvyklá responsoria: *Amin!* a *Gospodi pomiluj!* tak i ostatní zpěvy podávali dojemně a velmi přesně. Poutníci sledovali velmi bedlivě všechny úkony kněze a jáhna, znamenali se velmi často křížem, klonili se, někteří líbali stěny chrámu, jiní prohlíželi náhrobek cara Borise Godunova a jeho rodiny, někteří ze zadních poutníků vrhli se na zemi a zůstávali tak rozloženi v modlitbě. Půda jest tu, tuším, kryta železnými deskami.

Ve vysoké zvonici při chrámu visí 40 zvonů. Rusové tlukou, jak známo, srdcem na zvon, nejprve slyšíme několik úderů na veliký zvon, po chvíli přidávají se k němu v jakémsi taktu a pořádku zvuky přemnohých ostatních zvonků.

V chrámu nejsv. *Trojice,* který jest nejstarší ze všech trojckých svatyň, jest stříbrná schránka těla sv. Sergia. Na arcibiskupově sedadle jest obraz Večeře Páně; podoby sv. apoštolů jsou na něm z ryzího zlata, obraz Jidášův z kovu. Tamtéž jest obraz Sergia, který brávali ssebou do válek.

Jako na jiných poutních místech, tak i zde prodávají vedle obrázků a památek ještě zvláštní olej, balsám; jest tu studně sv. Sergia, místo, kde se Panna Maria Sergiovi zjevila a p. Velmi zajímavou jest pokladnice. Starší mnich nás prováděl a ukazoval v ní zlaté ikony, roucha a nádobí pro službu Boží, darovaná různými císaři, ozdobená perlami a drahokamy. Zvláště nás upozorňoval na achát, jenž jest mezi ozdobami a jeví uvnitř obraz mnicha, klanícího se kříži. Míní, že tam ten obraz Boží mocí byl představen; snad se hnědá barva v žilkách kamene tak usadila, že podávala přibližně onen obraz. Jiní míní, že by mohl býti složen ze dvou slepených částí. Starší jednoduchá bohosl. roucha se mně skorem více líbila než mnohá nádherná novější.

V knihovně církevní *akademie* zdejší byl jsem mile přijat a prováděn. Knihovna jest velmi bohatá, vykazuje přečetná bohosl. díla, spisy sv. Otců, starší theologii katolickou; mezi novějšími děly jest bohužel většina protestantských knih. Ukázány mi byly především staré rukopisy a tisky, sbírka časopisů (českého tu nebylo), můj »Výklad žalmů« a j. Česká literatura bohoslovná nemůže býti v cizině známa, když naše české věstníky bibliografické v rubrice českých knih bohoslovných uvádějí pouze

knihy na př. Hume David, Přirozené dějiny náboženské. Mill John Stuart, Tři essaye o náboženství, Seelej, Ejhle člověk! a spis Vaňkův! (V. Řivnáčův věstník, březen 1901.)

Hustými kotouči prachu jel jsem po té do poustevny *(skitu) Gethsemáni*, $2^1/_2$ versty od lavry vzdálená. V prvém jejím chrámu, jenž jest v trapeze (při jídelně) vypravoval nám mnich, že se zde modlí ustavičně žaltář, dnem i nocí; v téže chvíli tam však nikoho nebylo. Mnich, jemuž bylo se žaltář modliti, byl v trapeze a modlil se tam asi po paměti. V jiném dřevěném chrámu jest vše, i nádoby pro službu Boží i ikonostas, ze dřeva. Kolkolem jest krásný sad, za ním velmi pěkné, rozsáhlé lesy; tak nelze si pro samotu krásnějšího místa ani přáti. Když jsme prošli sadem, byli jsme u *peščer* (jeskyň poustevnických). S mnohými poutníky sešli jsme do podzemních jeskyň, kde ještě do nedávna prodlévali jednotliví mniši. Průvodčí vykládal životy některých poustevníků; dělali zázraky, postili se, byli oblažováni zjevením Černigovské máteře Boží. Na některých místech poutníci při výkladu divů vesměs plakali; mnich mluvil velmi dojemně.

Odtud jsem jel krásným lesem do *Spaso-Bithanskiho monastýru* (Bethanie). Platon, moskevský metropolita, založil tento dům r. 1783. Chrám jest zasvěcen proměnění Páně, na místě, kde bývá ikonostas, jest urobena napodobenina hory Táboru, nahoře jsou pak sochy. Vedle chrámu vedli nás do domu, v němž přebýval Platon. Byl, jak o něm praví životopisec, *v učiliščach — otec, v besědě — ljuboslav, v obitelj — monach a v keli (ve své komůrce) — filosof.* Dům jeho nese prazvláštní nápis: »*Nevynášej smetí ven!*« Starý mnich nám vykládal, kterak sem různé předměty, dary carů a jiných vznešených osob, obrazy (i obraz Pia VI.) a jiné památnosti přišly, jak byl Platon od všech souvěkovců ctěn a vážen. V zdejší duchovní akademii mívají asi 300 žáků. V jmenovaných třech klášterních sídlech jest k 800 mnichů.

Poseděl jsem maličko s mladším mnichem a podivil jsem se, že ani on nevěděl, že česká řeč jest též slovanskou! Totéž se mi nahodilo i u několika jiných Rusů, kteří též o Češích ničeho nevěděli.

Vrátil jsem se pozdě po polednách k Sergijovskému nádraží, kde právě zasvěcovali základní kámen nové železniční nemocnice. Po velmi dobrém obědě v nádražním buffetu odjel jsem do Moskvy.

V Moskvě jsem byl jednoho dne přítomen při chejrothisii (vzkládání rukou) v katedrálním chrámě (Unspenskij sobor, chrám Nanebevzetí Panny Marie; uspjenije = usnutí, smrt). Svěcení biskupů, kněží a jáhnů (svátost) jest chejrotonia, při svěcení neb uvádění lektorů, žalmistů a pod. jáhnů jest chejrothesia, neboť to nejsou svátosti. Obřadu bylo přítomno vznešené obecenstvo moskevské, ježto byl toho dne sváteční den. Svěcení dálo se v lodi chrámové, svěcení kněžstva jest u oltáře, tedy za ikonostasem. Biskup dělal nad svěcencem kříže, položil ruku na jeho hlavu a modlil se: »ukrasi raba Tvojego, neskvernymi tvojmi i neporočnymi odeždami, da prosvěščen .... veseljasja vo pris-

nocuščnom blaženstvě«. Sbory zpívali a odpovídali velmi krásně. Biskup vzýval sv. apoštoly, sv. Jana Zlatoústa, za přímluvu ku spáse duší. Prosbu obrací pak k Spasiteli, k otci Grigoriu a končí slovy: »Molitvami, Gospodi, vsěch Svjatych, i Bogorodicy, Tvoj mir dažď nam, i pomiluj nas, jako Jedin sčedr!« Po té vystřihl svěcenci vlasy (Ve jménu Otce atd.), vložil naň krátký šat felonion (z řeck. failon), a zase se modlil, by dal Bůh svěcenci moudrost. Tento četl z dějin sv. apoštolů (6 1—7) a byl oblečen v sticharion (alba), čímž se stal lektorem a žalmistou (pěvcem), neboť tak ohlašoval biskup: »Blagosloven Gospoď, se bysť rab Božij pěvac Svjatějšija cerkve, vo imja Otca, i Syna i Svjatago Ducha!« Liturgie mešní, v které pak pokračovali, trvala velmi dlouho.

Ve zvláštní, čtverhranné, pozlacené schránce uchovávají v tomto chrámě rubáš a roucho Panny Marie, jež dostal car Michael r. 1626 od perského šacha a jeden hřeb z kříže Spasitelova, darovaný z Gruzie r. 1686.

Odtud vynášeli třetího dne po zmíněné slavnosti posvátný obraz Panny Marie se všemi vzácnými obrazy chrámu Kremlu ve slavném průvodě na červené náměstí. Obrazů zlatých a pozlacených bylo na sta; některé byly velmi těžké, nosiči se střídali, každý byl rád, když mohl nésti aspoň chvíli nějakou posvátnou ikonu. Cena zlata těchto obrazů bude asi velmi veliká, vždyť mají pouze v Uspenskim soboru zlata na 5.400 kg. Na *místě lebky* (labnoje mjesto) se zastavili; jest to vyvýšené, historicky památné místo. Sem přicházívaly slavné průvody, při nichž vedl car osla, na kterém seděl patriarcha, odtud se braly k Uspenskimu soboru. Náš průvod šel odtud za stálého zpěvu a za hlaholu zvonů do Kazanského sobora. Veškeren lid, městský i venkovský, choval se při průvodě uctivě a jevil velikou, vroucí zbožnost, že tím může býti každý potěšen.

V. Sibiřskou drahou.

Před lety viděl jsem v Nižním Novgorodě Angličana, který se chystal jeti Sibiří do Pekinku. Divil jsem se jeho odvaze, neboť tenkráte trvala cesta po sibiřském velikém traktu (tak zvali poštovní silnici) více týdnů. Onen Angličan neznal ani ruské řeči; dostatek peněz a vhodná doporučení zbavovala ho starostí a strachu. S největším klidem popřával si v bursovním hostinci výborného oběda a vzácných vín a mluvil o té cestě jako o nějakém větším výletě; jiní starali se, aby byl vším dobře na cestu zaopatřen. Tenkrát mne cesta na Sibiř nikterak nevábila; nyní se zřízením sibiřské železné dráhy poměry úplně změnily. Cesta učiněna snadnou a pohodlnou. Velikých příprav k tomu ani potřebí není.

Z nádraží dráhy Moskva-Kursk-Nižegorodské vyjíždějí sibiřské vlaky. Denně vypravují z Moskvy jeden poštovní a jeden smíšený vlak, při nichž jsou přímé vozy III. tř. jedoucí do Čeljabinska; odtud se připojuje jiný vlak, jenž doveze cestující až do Irkutska. Poštovní vlak potřebuje k cestě z Moskvy do Irkutska (5106 verst; 7 verst asi jedna zeměpisná mile) skorem 11 dní. Pro první a pro druhou třídu jsou tyto vlaky nepohodlny, poně-

vadž jest velmi často střídati vůz. Dvakrát v týdnu vyjíždí z Moskvy přímé vlaky prvé a druhé třídy, jichž vozy jedou až do Irkutska. V sobotu vypravuje tento přepychový vlak belgická společnost spacích vagonů; vlak dojede na poslední svou stanici za osm dní t. j. v neděli večer. Vagony jsou velmi čisté, pohodlné, mají vedle ruských a francouzských nápisů i patero čínských označení, neboť budou jezditi za čas až do Pekinku. Ve středu večer vypravuje přepychový vlak společnost Moskva-Kursk-Nižeg. dráhy; vlak ten přijíždí do Irkutska ve čtvrtek večer, tedy taktéž za osm dní. I vagony tohoto pojezda jsou dosti pohodlné, hostinská místnost jest však tuze malá; zaujímá tu pouze polovinu vagonu, u belgické společnosti jest jeden veliký wagon-restaurant. V obou vlacích jest elektrické světlo, kuchyně, knihovna, lékárnička, pianino, ano i koupací vana.

Bylo mi jeti ruským pojezdem. Ač jsem objednával lístek tři dni před odjezdem vlaku, nezbývala než dvě místa. Ve vozech jsou oddělení pro čtyři osoby; několik oddělení jest i pro dvě osoby. Večer připravuje sluha vozu spací místa; jsou vždy dvě nad sebou. Pokrývá je prostěradlem, dává podušky i přikrývky. Za lístek I. třídy jest platiti 75·60 rublů (rubl = 2·47 Kor.), 7·50 za číslované místo, 3 rubl za prádlo; v druhé třídě asi 56 rublů. U belgické společnosti jest připlácetí k I. třídě ještě 12 r., k druhé třídě asi 5 r. Jest tedy jízda poměrně velmi laciná.

Nehodlám podávati popis celé jízdy; koho to zajímá, ten nalezne krásné vypsání s četnými obrazy v ruském díle, jež vyšlo redakcí Dimitrijeva-Mamonova pod názvem: Putevoditel po velikoj sibirskoj željeznoj dorogje. Izdanije ministerstva putěj. Cena 5 rublů (1900). Album této cesty vyšlo ve třech dílech za 24 rubl.

Dostavil jsem se na nádraží dosti časně. Vlak vyjíždí z Moskvy v 9 h. 5 m. po Petersburském čase; tento liší se od moskevského o půl hodiny — po moskevském jest tedy 8 hod. 35 m. Čekárna byla naplněna cestujícími a jejich četnými přáteli, kteří je vyprovázejí. Každý z cestujících má patrně velmi mnoho zavazadel, nebo jsou jich tu celé hory. Když byl vlak připraven, nebylo tlačenice ani nedorozumění, neboť každý měl zakoupeno číslované místo; jiného dostati nemohl. Každému vozu jest přidělen sluha, který jede až do Irkutska; dva průvodčí vlaku se střídají, náčelník vlaku prohlíží lístky, bdí nad pořádkem ve vozech i v kuchyni, potvrzuje jídelní lístek, ceny jídel, seznamuje cestující navzájem, pečuje i o jejich zábavu a p. Na každé zastávce střeží vlak ještě dva četníci — a tak se zdá, že jsou cestující v úplném bezpečí.

Před odjezdem prohlíželi jsme zařízení celého vlaku a seznamovali jsme se se spolucestujícími. Za lokomotivou jest vůz, v němž jest stroj na vyrábění elektřiny; jiné oddělení jest na zavazadla, pak jest vůz určený kuchyni a jídelně. Dva vozy prvé a dva vozy druhé třídy tvoří celý vlak. Vozy jsou arciť větší a širší než bývají u nás, poněvadž jsou koleje ruských drah o něco širší než na našich obyčejných drahách. Až po Zlatoúst vytápí se lokomotiva našeho vlaku něftou, pak topili březovým dřívím, po té kamenným uhlím.

Mezi cestujícími tvořili uniformovaní značnou část. Byliť tu vyšší vojenští důstojníci, ustanovení službou na daleký Východ, i do Mandžurska, do Vladivostoku nebo do Port Arturu; inženýři, Poláci i Rusové, kteří jeli buď k stavbě sibiřské nebo čínské železné dráhy, nebo jedou do sibiřských míst zařizovati stroje, továrny a p. Byliť tu i úředníci soudní, určeni službou na Sibiř, obchodníci, Židé, Řeci a Rusové, kteří hledají tam štěstí a bohatství. Těm, kteří se tam odebírali na delší dobu, bylo loučení s rodiči nebo s přáteli tklivým; kdo tam již jeli častěji, neb ti, kteří se tam jeli pouze podivat, bylo loučení snadným.

Přesně v určenou dobu vlak po třetím zvonku vyjel. Až do Čeljabinska jeli jsme se značnou rychlostí. Za Čeljabinskem jel vlak zcela volně, zastávky na jednotlivých stanicích byly dlouhé (10—15 minut), neboť bylo vždy bráti dříví a vodu, což vyžadovalo delší doby. »Davajte vody«, volal tam kuchař a sluhové — pro kuchyň a k umývání. Na větších stanicích brán i led, potraviny, umývána podlaha vagonu.

V našem oddělení nalezl jsem milé společníky. Veselý, mladý, vojenský úředník, jenž jel na své místo v Irkutsku; inženýr, Polák z Varšavy, který jel do Miass postaviti nějaký stroj; mladík z Bessarabie, který jel se svou sestrou a s matkou do Port Arturu. Druhého dne seznámili jsme se skorem se všemi, kterým bylo s námi několik dní jeti. Scházeli jsme se v chodbičkách vozů, v buffetu, na zastávkách. V krátce znali jsme své zájmy, přání jednotlivých cestujících, upozorňovali jsme jeden druhého na zajímavé věci; fotografům, jichž bylo ve vlaku jakýs počet, tvořili jsme skupiny, ukazovali pěkné pohledy. Náčelník bděl, aby každý byl spokojen, aby nikdo na zastávkách vlaku nezmeškal, vybízel dámy, by hrály na pianino, jež stálo v buffetu, arranžoval večerem i zpěvy; v jednotlivých odděleních pořádali si čajové večírky. Za těch poměrů ubíhala jízda arciť velmi rychle. Každý měl již značnou zkušenost ve světě a těšilo jej, když ji mohl sdělovati s jinými.

V knihovně pojezda jsou spisy, které jednají o Sibiři, pak i zábavná díla ruská. Četl jsem z nich Dostojevského (Z mrtvého domu — o Omsku) a Čechova povídky. Divil jsem se, že uvádí seznam i některé knihy, o nichž se domníváme, že jich censura nepropustila. Snad jsou v knihovně, snad nejsou; neboť, když jsem se po jednom díle tázal, odpověděl sluha: Zaňato! Na nádražích prodávají podomní obchodníci (židé) malé knížky pro lid. Též tu bývá prodej knih a novin. Cizojazyčné knihy byly obyčejně nepěkné a lascivní; z novin cizích lze dostati pouze žertovné listy, jako »Fliegende Blätter«. Na velikých nádražích má i duchovní správa sklad knih.

Za stanicí Uršumkou jsme na hranicích Evropy a Asie. Kamenná pyramida je naznačuje. Když náleží vše Rusku, není třeba zvláštního ohraničení, ani stráží. S výše 564 metrů sjíždíme do sibiřských krajů. Krajina Uralu jest lepá a zajímavá, avšak i na rovné plání Sibiře spočívá oko naše se zalíbením, neboť jest všude hojnost travin a květů. Zejména jest to květ rostliny, (bogarski?) »čagirský čaj« zvané, jenž provází svou červení železnou dráhu skorem až k Irkutsku. Někde tvoří pestré květy

jediný, krásný koberec. Jinde vidíme šíré plochy zabrané obilím, na jiném místě pasou se volně stáda dobytka a koní. U stanice Kurganu stál na kolejích vlak sestávající z bíle natřených vagonů a určený pro dopravu sibiřského másla do Revalu a do Rigy (odtud pak do Anglie). Týdně vypravují z jediného Kurganu dva vlaky po 11 vozech naplněných bečkami nasoleného másla. Na každé zastávce přinášeli potraviny ku vlaku; tu mléko, sýr, chléb, někdy i maliny, jahody, ostružiny, kedry, asi dvakráte též jablka, a nabízeli je lacino ku koupi. Když přijede osobní vlak, v němž není buffetu, odkoupí jim cestující třeba všechny zásoby. My jsme měli dobrou kuchyni ve vlaku, někdy jsme mohli jísti i v nádražních hostincích, proto jsme zásob nepotřebovali.

(Pokračování.)

Vánoční.

(Dle Lenaua.)

O, vánoční ty velká chvíle,
kdo taje tvoje pochopil,
kdo odolal té lásky síle,
v niž Bůh ten věčný zázrak skryl?

O, noci, plná slitování,
jež Judeu jsi zakryla,
bys choré květy její plání
svou živnou rosou vzkřísila!

Tu žízeň věků nezkojenou,
jíž teskně zmíral celý svět,
jež modliteb a slzí cenou
ten toužný chtěla skropit květ;

tu touhu, jež až k nebi spěla,
kde ztajen váhal Spasitel,
jež na rtech proroků se chvěla
jak ve kalíšku květný pel;

tu touhu, jíž už dlouhá léta
se země vlnil smutný lán,
jíž dusila ta věšťba kletá —
tu v Marii, hle, splnil Pán . . .

Byl utracen ráj kdysi smavý
a za něj zbyl nám hřích a hrob:
tu Panny Syn a Věčné Slávy
nám štěstí vrátil zašlých dob.

Jenž hříchu neznal ani stínu,
svou láskou splatil hříchu tíž,
když za všech lidí velkou vinu
svou krví skropil svatý kříž.

Jak velekněz on přišel svatý
a v oběť podal sebe sám,
jak prorok věčnou láskou jatý —
král trním zdoben přišel k nám.

A odtud září naše štěstí,
že znova zkvetl starý ráj,
že hvězda svitla na rozcestí,
svou září zhřála mrtvý kraj.

Již splněny jsou všecky touhy,
když Kristus přišel mezi nás,
to není klamu sen už pouhý,
však věčné pravdy velký jas . . .

Ten tichý souzvuk věčné lásky
všech srdcí nitro napojí,
všech bolů zhasnou temné vrásky,
vše láska spojí — ukojí.

Jak srdce zvonu bíti bude
hruď lidstva v nebes pozdravu
a velké lásky květy rudé
své vůně trysknou záplavu.

A svitne lidstvu cesta spasná
a všichni poznají svůj cíl,
zář Slunce zahoří zas jasná
již v stínech hřích tak dlouho skryl.

Jak ptáci do houfů se řadí,
když nové jaro zrodí jih,
se rychle šinou nebes hladí
když u nás jarní ples už ztich',

tak věčné jaro v duši hodí
všech lidí láska odvěká,
až v srdci všech se jednou zrodí:
Bůh věčný a Syn člověka!

R. Stupavský.

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

(Pokračování.)

Kamaryt v Praze a Čes. Budějovicích ve filosofii.

Téhož roku ještě odhodlal se Jos. Vlastimil Kamarýt se svým přítelem Čelakovským na další studia filosofická *do Prahy*, kam ho především vábila touha po vzdělání a — vlastencích. Nechybíme asi, řekneme-li, že pohnutkou byla mu též »óda, níž se nevěrní Češi nazpět volají« a jež mu do Lince byla zaslána, aby ukázal vlastenecké své smýšlení. Lze si vysvětliti, že jej rodiče asi snadno do Prahy nepustili, když měl studia filosofická téměř doma v Čes. Budějovicích nebo v Linci. A. Rybička praví omylem při této příležitosti ve svých »Předních Křisitelích« na str. 253, což i jiní šmahem po něm opakují: »Skončiv roku 1817 studie gymnasijní *v Č. Budějovicích*, Kamarýt odebral se do Prahy.« — Studie gymnasijní ukončil Kamarýt v Linci, jak zřejmo z dopisu Ant. Würfla, ředitele c. k. gymnasia v Linci, a dříve již uveřejněného dopisu Kamarýtova Fr. Kleinovi r. 1817. Kamarýt přišel poprvé do Prahy teprve r. 1818, a to dne 13. ledna, jak píše Čelakovský téhož dne, ale roku 1821.: »..... pamatuješ-li můj zlatoušku, *dnes tři léta? Dnes tři léta! o sladké vzpomenutí — ponejprv tě Praha do svého lůna, já tebe a ty mne v přátelském jsi přijal v objetí!*«

V Praze seznámil se Vlastimil s tehdejšími vlastenci a spisovateli, na něž později často v dopisech si vzpomínal a některé z nich pozdravoval. Vedle přítele Chmelenského jsou to hlavně: Jungman ml., Macháček, Chmela, Štěpánek, dále vřele milovaný miláček, batuška*) Josef Jungmann, tatíček**)Dobrovský, Nejedlý, Hanka, Hýbl a j.

Praha zanechala v duši jeho mnohé známky; velice často si na ni, na vlastence a své učitele vzpomíná, z nichž hluboký dojem učinil naň především Bolzano, o němž vyjádřil se Čelakovskému, podávaje mu smutnou zprávu z Čes. Budějovic do Lince, že jejich miláček zbaven býti má úřadu učitelského: ». . . : musím ti tedy napovědít, ještě-li neslyšels, že má být Bolzano — Bolzano že má být se svého ouřadu shozen, a tak sice, že ani loučiti se se svými k němu planoucími posluchači nesměl! — Slzíš příteli, já vidím, a vře zjitřené srdce tvé zlostí, — usedá pak outrpností, outrpností ne ale nad osudem božského muže tohoto, než nad osudem university naší! Neboť kdož může skaliti, kdo schladiti slunce? I kdybych plakati viděl muže toho, nemyslel bych, že snad pláče nad sebou, ale nad lidmi pravdu kamenujícími . . .«***)

Krásný to kvítek vzpomínky, vděčnosti a lásky žáka ke svému učiteli!

*) »Seb. listy« str. 124.
**) Tamže 233.
***) Fr. L. Čelakovského »Sebrané listy« str. 22.

V Praze bydleli Kamarýt s Čelakovským na Kozím plácku u jakési Kocianky.*) Ač bohatstvím tu neoplývali, ba často s nouzí a nedostatkem se potkali, že i knihy jim bylo zastaviti, byly to pro ně doby přece jen nejšťastnější, na něž oba, Čelakovský i Kamarýt, si později často vzpomínají, líčíce tak svůj stav tehdejší; nebude nezajímavým k nim poukázati: Píšeť Vlastimil z Čes. Budějovic dne posledního dubna r. 1820.: »O Ladislave, vše pusto a trudno jest mi bez tebe, se žádným nedá mi to důvěrně promluviti nebo kdož mi rozumí? Kvasy veselé to byly, příteli, kvasy to bývaly v Praze u tebe, když Kociánka přinesla džbánek piva a za groš chleba; bohat jsem byl u tebe, když *zastaviv Klopstoka* dostal jsem dva zlaté! O kde jsou ty časy!«**)

O těchto Lukulových kvasech našich přátel, kdy u studny z kornoutku pívali, máme ještě zevrubnější zprávy. Čelakovský píše Kamarýtovi z Lince, dne 24. června 1820: »O celá Linec mi rokem nedá, co mi Praha dnem poskytne. Příteli, kéž o kéž nás opět oba v sebe pojme — hleď ať se tak stane, — třebas *i nouze tu ať na nás časem dolehne* — třebať — chudí — *co Diogenové u studny do kornoutu čerpali vody* — — my budem v Praze! A ta změna mezi bídou *a poněkud opět dobrými dny* ještě nyní pomyšlením mi lahodí . .«***) a týž táže se dne 6. května r. 1824 Kamarýta: »Nepíváš více z kornoutku?†)

Velice charakteristickým pro Kamarýta jest dopis jeho k Ladislavovi dne 28. března r. 1829 v Klokotech psaný, jenž ještě více doplňuje zprávy o této době: » . . . je tam (v Praze) kozí plácek, je tam Evička s dvoukrejcarovou polívkou a když bude kasa nadutější — jsou tam telecí nožičky a je v koleji snad ještě naše stará pumpa! Za zlé bych ti to pokládal, kdybys nyní styděl nebo ostýchal se z tě studně se napíti. To bylo zlaté živobytí, věru bych si nyní lepšího nepřál, jen kdybych s tebou v Praze žíti mohl.«††) O Evičce zmiňuje se Kamarýt ještě jednou, když píše: »Přikládám za »Beleuchtung«†††) Veterlové 3 zl. 20 kr. za 10 výtisků, *co vybývá, propi u Evičky na mé zdraví.*«§) Časem podivali se i do hostince, kde hrával jakýsi harfeník,§§) aby jim osladil to, co jim scházelo. Kamarýt vzpomíná si na Prahu a praví: »Jednou, mohu říci, jednou za tolik let užil jsem jara překrásného, aniž kdy máj ten ze srdce mého vyjde! Blaženosti plní dnové žití našeho v Praze nejdražšími budou mně na pouti vezdejší. Může-li mne co větší rozkoší překvapiti, jako nás překvapilo první zočení Bubenče, první stěhotaní slavíka, první octnutí se ve Volšanech, v hradě věčného Karla? Tehdejší jaro jen slaviti mohl jsem s Klopštokem zbožným u boku tvého . . . i slyšeti Bolzána blahomluvného.«§§§)

*) Tamže str. 32.
**) Fr. L. Čelakovského »Sebrané listy« str. 32.
***) Tamže str. 35.
†) Tamže str. 155.
††) Tamže str. 236.
†††) J. Jungmanna »Beleuchtung der Streitfrage über die böhm. Orthografie 1829.«
§) Fr. L. Čelakovského »Sebrané listy« str. 240.
§§) Tamže str. 265.
§§§) Tamže str. 31.

S Čelakovským navštěvoval Kamarýt památná místa historická; mimo jmenované byla to též Bílá Hora a j.; rád též navštěvovali rovy českých vlastenců. »Víš, jak jsme — píše Vlastimil Čelakovskému dne 22. února r. 1829 — chodívajíce na Svato-Volšanské pole, nízký nepatrný hrob zasloužilého Procházky hledali? jakým citem jsme u něho proseděli a z mechu zde rostoucího jako z ostatků památky sobě brali?*)

Kamarýtovi nebylo více v Praze studovati. Přátelská láska Ladislavova toho těžce želela: »škoda, přeškoda, že nám nemožno zase zároveň zde obývati. Mezi nehodami, bojujíce s nedostatkem, majíce ještě bouřlivé mysle, jsme předc tak blaze — tak blaze žili; o jakž by to muselo býti po odstranění toho všeho.«**)

Kamarýtův pobyt v Praze byl velice blahodárným i v příčině idee vlastenecké, jež tu byla upevněna a v příčině českého písemnictví, o něž pilně se zajímá, tak že již dopisem »Na den Václava krále a *vlastence* 28. září 1818 ve Velešíně« raduje se z Plánka, jenž větší částku své nemohovitosti klade »na oběť Umělám,« žádá si zprávy z tehdejšího literárního světa jako o Markově logice, chrestomatii »svého« Jungmanna, básních z Prešpurka, Tristramu, Hájkovi a j. v., ukládaje na srdce Ladislavovi, který chtěl Prahu nadobro opustiti, aby před odchodem svým postaral se o někoho, »kdo by pilným našich důležitostí byl pozorovatelem.« K tomu dodává: »*Já zatím ačkoli ne velmi ploden jsa*, v radosti a v milosti hodných lidí žiji, *hledaje uměn a milostek* s mil — (enkou či? kami).«

Jak dlouho studoval Kamarýt v Praze? Rybička praví v předních křísitelích« na str. 254.: »*Po skončeném I. běhu filosofickém na začátku měsíce září r. 1818 opustil Kamarýt město Pražské*, maje pokračovati ve studiích v bližších mu Budějovicích« a Dr. Fr. Bačkovský v »Několika rozpravách o Frant. Lad. Čelakovském« na str. 30. dí: »Na další studie filosofické (t. j. po gymnasiu) Čelakovský po prázdninách na podzim r. 1817 odebral se do Prahy, kamž přibyl s ním i Kamarýt. *Po skončeném prvém roce studií filosofických Kamarýt uminil si studovati druhý rok studií těch zase v Budějovicích*, a Čelakovský, který ne jako Kamarýt doma, nýbrž v Praze byl strávil prázdniny, odešel za Kamarýtem, a to v listopadu 1818.«

Pisatel těchto řádků dopsal Th. Dru. Al. Jirákovi, řediteli bisk. semináře kněžského a kanovníku v Čes. Budějovicích, nyní již proboštu v Jindřichově Hradci, jenž laskavě oznámil toto: »Josef Vlastimil Kamarýt jest ve zdejší na konsistoři uložené matrice zapsán mezi *bohoslovci*, kteří tu byli od r. 1820-21 — 1823-24. Jest taky v katalogu tehdejších studujících »filosofů« na konsistoři rovněž uloženém; rok není zřejmě udán, ale dle posloupnosti a dle začátku jeho svrchu vyznačených studií theologických dá se s určitostí souditi, že zde filosofii studoval v létech 1818—1819 a 1819—1820.«

Dle téhož katalogu byl by studoval v Českých Budějovicích

*) Tamže str. 233.

**) Tamže str. 46.; dne 22. listopadu 1820.

čtyři běhy čili dva ročníky, což spadá do roku 1818—1820 a bydlel na Pražském předměstí v číslech 65 a 128.*)

Ale podle Ant. Rybičky, jak jsme uvedli, studoval Kamarýt jeden běh filosofie v Praze, *čemuž i listy obou přátel zřejmě* odpovídají. Studoval tedy Vlastimil v Českých Budějovicích pouze tři běhy, a to druhý běh prvního ročníku filosofie a celý druhý ročník filosofie čili fysiku.

Odchod Kamarýtův z Prahy do Českých Budějovic byl tím bolestnější, že se s Čelakovským neshodli. První a druhý dopis ze Fr. L. Čelakovského »Sebraných listů« jasně líčí nám roztržku dvou bratří. Čelakovský prosí za odpuštěnou svého trpkého přenáhlení, jímž těžce urazil Kamarýta; píše dne 6. září 1818: »Příteli, drahý příteli! Povol mi opět toho sladkého jména užívati po dnech smutných. — po dnech minulých! Ústa má při našem loučení nejsou v stavu býti hlasatelem srdce. Pláči, pláči, sám nad sebou, že jsem příhodných příležitostí tak zle užíval, a neosvobozuji se v ničem. Těžce, co kámen mi na srdci leží ona okamžení — však co připomínati strastných chvílí, kde jsem — kde mne pekelná náruživost v uzdu pojala. Snad znáš předc mé srdce, aspoň některou stranu jeho, a více dle něho než dle prvnější souditi budeš! O smutné dočekání! Truchlivé oné hodiny mysl má sice vypustila, a nepřipomíná nežli oných prvnějších, nejprvnějších! Ale tím traplivěji pro mě, že všecky takové nebyly. — Zaražen sám nad sebou stojím a nepochopuji, jak se z oných sladkostí ten nejtrpší jed státi mohl? Odpusť, odpusť! volá duch můj za tebou neustále! — Teď jsem sám, s kým mé srdce budu moci sděliti, s kým? Rovný k rovnému! — a těch je zřídka. Ty najdeš, máš přátel více! a budeš v požívání jich šťastnější, než jsi byl se mnou! — Však již dosti toho! Já sice jsem ten z ohledu tebe, který jsem byl dnes rok! — Jsem tvůj přítel, jsi-li ty! ach! — a chceš-li ním být! Důvěřuji i nedůvěřuji se, neboť přátelství velmi uraženo bylo! Buď jak buď, já budu truchliti sám, a nevím, kdo zahojí ránu tebe vždy milujícího Čelakovského.«**)

Častěji měli spolu hádky; jest zvláštním zjevem těchto dvou přátel, že tak vroucně se milovali, tak po sobě toužili, že jeden nemohl býti bez druhého a přece *skoro vždy kdykoli se i později setkali* — rozešli se pohněváni. Pravidelně to zavinil Čelakovský svým živým temperamentem; byltě jako štika mezi rybami. Tu to, tu zas ono zastával, jen aby se vyměnily a vytříbily názory, aby se vyjádřil soud o té či oné věci. Sám se vyjadřil, že kdyby byl se Kamarýt postavil proti věci, byl by ji hájil; že však se jí Vlastimil zastával, byl Ladislav proti ní. Z takovýchto hovorů však povstaly mnohdy pravé hádky tu vinou toho, tu zas onoho, ale vinník vyznal chybu svou a pravý upřímný přítel, byť i někdy se rozpakoval, odpouštěl a běžel příteli opět ve starou přátelskou náruč, kde bilo srdce, o němž oba mohli směle říci: »Těžce co kámen mi na srdci leží taková okam-

*) S tím skoduje se, co píše Kamarýt r. 1819 v »Seb. listech« na str. 10: »Můj stateček, na němž se zdržuji, jest: *Za Pražskou branou v Grylovském domě* (se říká u mne) *pod číslem 128. na hoře* (zůstávám«).

**) Sebrané listy« str. 1.

žení . . . . Snad znáš přec mé srdce, aspoň některou stranu jeho.« Štěstím zajisté pro Čelakovského a velice důležitým činitelem na tvorbu jeho bylo i přátelství něžného a mírného Kamarýta, jenž čilého a někdy bujného Čelakovského mírnil, napomínal, těšil a povzbuzoval. Mile zní odpověď Kamarýtova na dopis Čelakovského, kdy »přátelství velmi uraženo bylo«: »*Rozmilý příteli.* Jakkoliv mne tvůj na rozchodu mně daný list tak pohnul, že *nemálo slzi cestou jsem vyplakal,* předce jsem se ještě dosti nerozmyslel, *jestlis se opět nezmýlil*; a tudy jsem dílem proto, dílem zas skrze jistá zaneprázdnění s psaním dlel. Že jsi však *opět* žádal, nemohl jsem zdržeti se. Ovšem, že bych více věrných přítelíčků měl, však jen *jedinkému* svěřiti se dobře jest, a *s jedinkým celé sdíleti srdce.* Zkoumej, ptej se všech, a poznáš, komu více jsem věřil, komu více přál — dříve než mne *cizí klam* lidi znáti učil. Ale k čemu toho připomínati! Buďme raději tím opatrnější, pokojnější, věrnější, mějme se rádi jako jindy a zapomeneme na každou nepříjemnost.«*)

Takový byl rozchod a smíření obou přátel, z nichž Kamarýt opět začal studovati v Čes. Budějovicích r. 1818—1819 a r. 1819—1820., kam přišel za ním později Čelakovský, jak píše Vlastimilovi z Prahy dne 9. října 1818.: »věda, že mi s Prahou již co nejdříve se rozžehnati, a k vyšším Vltavy břehům, kde Ty jsa z náručí mého uchvácen, snad nyní bloudíš, že i mně tam povolno zase bude, přicházejícímu s Tebou se těšiti, *přetrhnutou přátelství našeho nit zapřísti, a šťastnějších požívati dnů.*«**)

Než na krátko jen bylo jim těšiti se spolu v Čes. Budějovicích; vzdělávajíce se mimo školu v oborech jim zvláště milých — co zatím školu dosti zanedbávali — čítali různé německé spisy filosofické, esthetické a historické; české pak »Rukopis Královédvorský«, »Starobylá skládání,« »Počátkové českého básnictví« a i rozličné zapovězené náboženské knihy, při nichž byl Čelakovský postižen a vyloučen, tak že nevykonal ani zkoušek ani nedostal vysvědčení.***)

Neštěstí Čelakovského bylo štěstím literatury české.

Přátelům našim bylo se rozloučiti na vždy, tak že již spolu nestudovali, byť to bylo jich vroucí touhou.†) Čelakovskému bylo opustiti České Budějovice a svého Vlastimila, aby po prázdninách r. 1819 vzdálen jsa od něho, opakoval v Linci druhý ročník filosofie, totiž fysiku a po roce studoval třetí ročník metafysiku v Praze. A do těchto dob hlavně spadají začátky zachovaných listů dvou nerozdílných přátel Kamarýta a Čelakovského, listy psané pouze pro ně a ne pro veřejnost; v nich vidíme je se všemi přednostmi a vadami tak jak byli. Kdyby se byli nadáli,

*) »Sebrané listy« str. 1 a d.

**) Tamže str. 2. a d. jakož i str. 22., 31.

***) Více o tom v Rybičkových »Předních křisitelích« na str. 254., v Hanušově »Životě a působení Fr. L. Čelakovského« na str. 9., v Bačkovského »Zevrubných dějinách čes. pís. doby nové« na str. 577. a v téhož »Několika rozpravách o Fr. L. Čelakovském« na str. 31.

†) Šeb. listy na st. 36.

že kdy budou uveřejněny, byly by měly docela jinou tvářnost; byli by tu mnohé opravili, vyškrtali, změnili, vynechali a my — byli bychom chudí o tento velice důležitý a bohatý pramen literární, bez něhož bychom nikterak nepoznali dob těch v té míře jako se stává »Sebranými listy«. Trefně praví se ve »Květech« z r. 1867 na st. 78. »Listy ty nám odhalily jedním rázem cítění, myšlení, snažení té doby, odhalily nám, směle to tvrdím, novější naší historii vůbec. V listech těch cítíme mladistvou tepnu nového života, tu to vře kvasí se a tříbí a nám jest, jakobychom byli uvedeni do dílny samé a u pramene viděli povstávat vše to, co nás později zajímalo. V listech Čelakovského a Kamarýta, kypí a šumí všecka ta mladistvá neposednost poetických talentů, vycházejících s sebevědomím na výboj do světa; slyšíme je zbrojit, vydíme je vycházet na cestu, sedáme a zapějeme s nimi při odpočinku, sledujeme je v zápasu, jejž podnikají statečně a vítězně, vítáme je, tiskneme je k srdci a radujeme se s nimi. Bez Čelakovského listů celá ta perioda mladistvého znovuzrození byla by nám již nesrozumitelnou.*)« Kdyby byli Kamarýt a Čelakovský zůstali v Čes. Budějovicích pospolu, nebo kdyby se byli později dostali k sobě, nebylo by oněch pro literaturu tak důležitých listů Jos. Vl. Kamarýta a Čelakovského, jichž valná část se zachovala. Za druhého pobytu svého v Čes. Budějovicích ve studiích filosofických od r. 1818—1820 vzdělával se Kamarýt všemožně dále studiem a četbou různých klasických latinských i českých spisovatelů a moderních jako Platnera,**) Lesinga,***) Klopstoka a Shakespeara†) a zvláště Šillera a Gœtheho. Ku většímu prohloubení studií svých zavedli si písemně mezi sebou hovory o literárních zjevech. Píšeť Čelakovský Vlastimilovi z Lince dne 23. prosince r. 1819: »Majíť to jen býti zkoušky; ale nedělá nic, třebas místy i šilhavým okem na něco hleděno, až nabudem zraku ostřejšího, vysmějem se našemu šilhání. Ty, milý příteli, kde co chybno, zprav, kde co roztrhnuto, zaší, kde co na bludné cestě, uveď na pravou, zkrátka: budem měřit jedno loktem dvojím Ať je to potom sukno, nebo dykyta, nebo šerka, nebo cokoli. . Nespi tak mnoho v noci a přemýšlej (jaké tvé k tomu obydlí?) patře na krásnou lunu o kráse, hlídaje do měnivosti nočních šerotin o tvoření pěkných forem z jednotlivé hmotnosti. — Než k čemu přilévám do jezera vody?«††)

Čelakovský začal rozborem: „*Göthovi-li, nebo Šillerovi krásnější věnec náleží?*“†††) »Pamatuješ ještě Vlastimile — pokračuje Čelakovský tamže — jak jsme někdy v slavném Městě žijíce, časem směšnou, časem i opravdovou půtku s V—nem vedli, Göthovi-li, nebo Šillerovi krásnější věnec náleží? Myslel jsem sice častěji na to, ale jen povrchně. Teprv nedávno jakýsi K dosi se mnou se dal v rozprávku, vydávaje se za znatele pěkné literatury; líbilo se mi sice jeho Šillera do nebes vychvalování, ale nelíbilo se mi jeho hanění Götha. Odkud tato nesvornost? myslím:

*) »Květy« r. 1867, II. půlletí, č. 9. st. 78.
**) »Fr. L. Čelakovského Sebrané listy« na st. 9.
***) Tamže na st. 17.
†) Tamže na st. 22. a 28.
††) Tamže na st. 12.
†††) »Fr. Čelakovského Sebrané listy« st. 12. a d.

Je pravda, čtu-li Šillera, tuť můj duch se jen kolébá v nebeských harmoniích, v pravé říši ideálů se kochá, vyveden živným jeho slovem z nízké pozemskosti, ale slyším-li Götha zpívati, tuť nejináč, než jakoby příroda prsem svým zdravotou napájela všecko, jakoby potůčkové medoviny se linuli, jakoby — ó co mám říci? — Šiller uvádí člověka mezi bohy, Göthe bohy v společnost lidskou. — Kdo větší má zásluhu? — V zjevný rozsudek o přednosti jednoho před druhým až posud se vydati nechci, ale odkud zalíbení to jednoho před druhým pochází, takto jsem si vysvětlit i snažil.

Báseň každá, vůbec tím slovem vzata, dle materie a formy své se považovati může. Materii vyrozumívám v světlo výstavný (exponendus) námět sám pro sebe, nebo-li výtku jakousi v svém čistém vyložení a rozložení. — Formou kunštovný potah námětu na jiné zevnitř jeho ležící předměty a soustavení obou v šťastném závěru. Že každá báseň materii i formu do sebe míti musí, samo se rozumí. Ale nyní kráčím v úsudku svém dále. Čím více báseň na formě zišti, tím ji více v materii ubývá, a naopak. Nicméně, ale tento můj výřek výminec je podroben tak dalece, jelikož nalézáme básně i formou i materií výtečné a zase v obojím malicherné. — Sáhnu nyní k Šillerovu rozdělení básní v naivní a sentimentální a pravím: Básník sentimentální kráčeje v říši citů zveličených a v říši ideálů, s obtížnostmi zápasiti musí, chtěje námět svůj na zevnitř ležící předměty potahovati, a tím mu přibývá v materii; naivní toliko v světu smyslnosti*) esthetické se kochá a práce jeho toliko rozmanité a chaotické předměty v způsobnou stvůru přivádí, by takměř tito dílní a rozdílní předmětové vedle sebe v jednotu krásnou slynuli, z čehož jich pochází forma. Na př. Polákova »Nevinnost« je báseň více materianí; formální básní by se týž námět stal, dívku nevinnou nebo dítěl v jednání uvozující. Nesčíslný počet je materií básnických, ale mnohem nesčíslnější počet forem, kdežto materie jedna v steré, ba tisíceré formy obléci se může. Materie každému zdravému rozumu je vrozena, a my obdivujem tak dalece básníka materiálního, jak dalece nás k poznání jejímu přivedl, neb čím čistější a subtilnější ji vyložil. Forma toliko z fantasie básníkovy pochází, je dítě, ať tak dím, šťastné doby, a tím více nám podivení vynutí, čím nestatečnější smysl náš esthetický cítíme, takové vyvoditi formy. Příkladu zde užiji: Koberce jak ho dle látky si vážíme, tím více čím tenčí, čím hustější jeho nitě jsou, formu mu dává jeho tkanina, obraz nějaký vystavující. A tak, jestli to, co jsem propověděl, pravé, nazývám Šillera více materiálního a Götha více formálního básníka a tudy komu Šiller více se líbí, ten v materii cenu klade, komu Göthe, ten ve formě. První více k filosofickému druhu, kde se o materii jedná; druhý ale více k čistému básnictví náklonnost jeví. Já subjektivně chopuji se formy a Götha, jakož básníka více si vážím.

Že pěkná forma od čisté materie nerozdílná není, dokazuje umění sochařské. Kameník schopný z prostého kamene sochu pěknější vytesati může nad neumělého, byť i do Parského mra-

*) krásy. Pozn. pis.

moru tesal. Totéž básník. Toho důkazem i Göthův Faust; kolik nenalezneš výjevů, jejichž materie af dím plzká ano i mrzká by nebyla, a přec nám lahodí. Proč? Jejich forma hlaďoučká smyslu esthetickému. Zatím dost Ohe! — To jsem se naplácal, není-li pravda? Však ty mne, příteli, zpravíš. Arci by se nechalo o tom ještě více mluvit.« (Pokračování.)

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Dření. (Hostec.) Dření zapuzují konopě, kafr, mrkev, lípový a chebzový květ; topolové pupenky a jalovec odvařiti a nohy třiti. Dobré jest vnitřek punčochy vyšíti vlasy s hlavy lidské ustřiženými a obléci na nohy. (Komárov.) Drž nohy v teple, svaž je koudelí! Na Těšínsku léčí dření mastí z »blamorek«. Jsou to kořínky hrbolaté, líbezně vonící. Usušené blamorky se roztlukou a usmaží na čerstvém másle, a natřou se nohy nebo ruce po žilách dolů.

»Když by člověk dření dostal, jest dobré k užívání: Trocho vína, hrsť ječmene a hrsť jalovce. To dáti do hrnka a dobře tu zalepit a vařit to spolem, až to dobře zevře. Potom to nechat vychládnout zalepené a potom to ocedit a vzit $^1/_2$ kvaretky másla a 1 kvaretku mechu a dát to do hromady a na teplé místo, až se to rozpustí spolem, a potom to pomíchat a potom se tím mazat.«

»Černé svatojanské jahůdky pomáhají též od *gichtu* a *revmatismu*. Pupy a listy, které se při vypučení ukážou, ty se otrhají na archu papíru se usuší a pak se uschovají. Toto sušení musí se státi ve stínu, ne na slunci. Pak se vezme, co do třech prstů může nabrát, a dá se do jednoho hrnce, a na to se naleje 2 neb 3 šálky vřelé vody, pak se to dobře uzavře a nechá se chvíli stát, a vždy na večer před spaním a ráno se to užívá. Poněvadž ale tato nemoc jen pomalu se tratí, tedy je zapotřebí pár měsíců se léčit, až ta nemoc sama pomálu vyjde. V jídle není žádná ujma, jen od ostrých nápojů se zdržeti.«

Od chromoty. Vezme se kůra olšová aneb kůra dubová, pak se to uvaří a tou vodou se nohy umývají.

Bradavky. Vezmi z hrobu tři »mrtvé kostky« a dotkni se jimi bradavek, a pak je do hrobu vrať, tyto najisto zmizí. (Poruba). Nebo je pomaž kuřinci a kopřivami. (Poruba.)

Rány, otlačení, vrací oka, uštknutí. Na rány se dává hubáň, pavučiny, arnyka, petrolej. Rány se vyplachují louhem z popela jasanového. Na *popáleniny* lijeme lněný olej a frnajs. Na zlámaniny a potřískání přikládá se kostival. Čerstvý se vykope v zahradě, umyje, poškrabe, pak se dá do něho kousek másla a smíchá dohromady a rozdělá na plátenou haderku a přiloží. Též Boží

dřívko na másle smažené jest užitečné. *Uškne-li* zmije, rána se vyssaje a pije se tolik kořalky, kolik kdo snese.

Dobrá mysl v husím sádle usmažená působí, že *modřiny* sbělají. Na *otlačisko* smaží se semenec: *vraní oka* pozbudeš, jak na ně přiložíš darovanou suchou slivu, nebo je potřeš kaním mlékem (mleč) a cindelijí (pryskýřník). Též se vypalují »kolénky« ze slámy. *Razí-li ti z úst*, usuš dobrou mysl, potluc a šnupej. (Skalice.)

Kret. (Krtice) žere do vrchu, ale bol jest uvnitř; do vrchu jdou puchýře a smrdí to. Přikládej slaniny nebo kuří ádlo. Když se kret nebo vřed »odebere«, přikládá se živica (pryskyřice), která boláky hojí a čistí. Na odbíračky, podebraniny přikládá se slez, krupice, tvaroh, jačmené těsto; jak pukne — trudovatník, celidana, smola ševcovská.

Vodnatelnosť nebo spuchlinu léčiti dlužno kořením z ostružin, jalovcovým kořenem, odvarem z jeřabin a ječmene, nebo obkládej podbilovým, březovým, lupoňovým listím. Také je dobré za „*jásle vložit či špaka užívat.*« (Bago.)

Omrzlina, opařenina, otrava. Na omrzlé údy přikládej kyselé zelí hodně studené, na opařeninu a spáleninu dej strouhané kobzole nebo přilož plátenou haderku, na níž jsi nakapal jeleního loje. Při otravě nutno věděti, co otrávený požil. Táž krmě na oškvarek spálená a s vodou vypitá pomůže chorému ku zdraví.

Mdloba. Když někdo omdlí, rychle se nemocnému nalije vody do úst, třou jej na »políčkách«, na hlavě, a modlí se ku Pánu Ježíši ukřižovanému nějakou modlitbičku.

Horko. Od horka jest střelný prach.

Pijavky mladému může »přistavit«, ale starému ne, to by mu vypily krev, a jí víc nenabyl.

Proti obtížnému hmyzu. Blechy se odeženou ořechovým istím a vrbicovým. Vši se vyhubí »rajtarovou« mastí, která se kupuje. Též se smaží »mutka« (paterkovy čepičky) v másle a rozmaže se na hlavě, která se dobře zaváže, by se ty malutké nerozlézaly.

Od padání vlasů pomáhá kukuk.

Lidé povídají, kdo má *černou krev*, že není dlouho na světě. (Podvihov.)

»*Zla nemoc*«, »*horyčka*«, (tyf) »*kolera*«. Vykuřuj jizbu jalovcem, a štávu z jahůdek jalovcových v kořalce naložených pij. Také se česnék jí a vodou zapijí na lačný žaludek. Před česnékem prý kolera utíká. Doporučují se též proti koleře krapky z jarní rži a kvitu, a kafrem sebe natírati.

Jak čkáš nebo máš ošpici na jazyku, tu třeba uzel naopak udělati.

Léčivé zeliny.*)

Abych slezskou lékárnu doplnil a seznámil čtenáře s názvoslovím rostlin, podávám dle systematického postupu seznam léčivých zelin.

*) Sestaveno dle článků T. Svěráka v »V. M. O.«, roč. 9. str. 14—24. a J. Vluky v Č. L.« VIII. a IX., str. 52 a 338. P. Vluka sestavil své pojednání dle »Sana consilia medica« od Jana Tonsorise, vyd. r. 1820 v Uh. Skalici.

Přaska (Equisetum arvense) pomáhá od chrlení krve.

Paproď, papruška, papradi (Aspidium filix mas). Oddenkem roztlučeným posypávají se spáleniny a opařeniny. V létě dává se listí i koření do postelí, aby blechy neštípaly.

Osladič, sladké kořenky, sladička, sladišť (Pteris aquilina). Kořene užívá se proti kašli.

Jelení skok, mech sv. Jana, vlčí ocasy (Lycopodium clavatum). Suchý tluče se a zasypávají se jím odpařeniny. Na Opavsku užívá se ho proti koltunu.

Fajná jedle (Taxus baccata). Holouzky se uvaří s jalovcem a *fajnou sosnou* (vejmutovkou) a dávají se koňovi píti, jak je zacpán.

Borovice, obecně *sosna* (Pinus silvestris). Halouzky sosnové, švrkové (smrkové), jedlové a břemové (modřínové) vaří se proti trhání v nohou, a na borovinkové koupele.

Jalovec (Juniperus communis). Bobule se močí v kořalce nebo kvitu, a užívá se šťávy proti nákaze cholerou neb tyfem; účinkují blahodárně na stolici a větry. Halouzky vaří se dobytku při zácpách; kořeň proti bolení žaludku a při ženských nemocích.

Djablův kořen (Calla palustris). Oddenku v kořalce vařeného bere se proti bolení zubův a proti uštípnutí hadímu.

Česněk (Allium sativum) pomáhá od hlíst, bolení zubů, v uších, proti koleře; vaří se v mléku.

Bruškovec, piskačky (Acorus calamus). Kořene užívá se proti moření, bolení žaludku a střev. Krč žaludkový léčí poškubaný s cukrem.

Leleja, leluja bílá (Lilium candidum) dává olejek proti strupům na hlavě.

Žlutá leluja, lelujka (Narcissus pseudonarcissus). Kvítko se vaří ve vodě, jíž se pak potírají bolavé oči.

Mořská cebula (Scilla maritima). Cibule užívá se na rozmanité léky. Vaří se proti kašli, záduchu, dělá se z ní mast na botičky. Smíchaná s octem zastavuje krev.

Vraní oka (Paris quadrifolia). Bobule klade se na vraní oka a bradavice.

Naháč (Colchicum autumnale). Semena se vaří a tím se potírá zavšivená hlava.

Pryšč, kaní mleko, zajíčí mléko (Euphorbia cyparissias). Mlékem potírají se bradavice.

Olša. (Alnus glutinosa). Halouzky se vaří s čerstvým púpim a tím odvarem se omývají otekliny a boličky.

Bříza (Betula alba). Březové listí dává se do bot, aby se nohy nepotily; též na opuchliny.

Dub (Quercus pedunculata). Dubová koruna (kůra) poškrabaná jest proti běhavce a plivání krve.

Ořech vlašský, valašský (Juglaus regia). Nezralé ořechy se pokrájí do kvitu a užívá se jich od koltunu a křečů. Při prašivkách koupe se nemocný v jeho odvaru. Ze zelených oříšků připravují se cholerové krapky. Močí se několik neděl v líhu a pak se přidá šťávy citronové a cukru.

Kopytník (Asarum europaeum). Vaří se a pije k čistění krve, též na boličky je dobrý.

Konopě. (Cannabis sativa). Semencová kaše přikládá se na bolíčky, by se dříve sebraly. Konopnou koudelí, nakouřenou kafrem, se obalují spuchlé nohy.

Rebarbor (Rheum Emodi). Kořen poskytuje dokrý lék proti zatvrzení stolice.

Krušpánek, bukšpán (Buxus semperviveus). Namočený v kořalce jest prospěšný od krče a koltuna.

Štibr (Rheum acetosa). Jest lékem proti vodnatelnosti. Nemocný jej pije a koupe se v něm; na popraskané nohy se přiloží se smetankou.

Huší kvítko, jiskerka, širotka, chudobka (Bellis perennis) jest dobrá proti kašli.

Kravská zelina, přístup (Bryonia alba) Odvar této zeliny jest proti zácpě a nadmutí hovězího dobytka.

Jistá pomoc při vyhánění »skřotka« z lidí. Na Těšínsku zove »*skřotková čili koltunová zelina*«.

Majíček (Taraxacum officinale). Z majíčku chystají se koupele pro opuchlé nohy.

Rumenek, romenek, hořké kvítí (Anthemis arvensis). Jak nechutná, má se vařiti a píti.

Kamilky (Matricaria chamomilla) užívají se od moření.

Kamilky, šalvěj, chebs jsou od bolení zubů a obličeje. Vezme se z každého, co se do tří prstů zachytí, to se dá do teplého hrnce a na blotu se to postaví, ale uvařit se to nesmí, a to se pije vždy teplé.

Maří list, mariovo listí, vratyč (Chrysanthemum balsamita). Od hlíst a bolení břicha.

Krvavník (Achillea millefolium) usušený s kopřivou a kunrabkem (popencem) na stvrdlou vantrobu (játra). Když se prst sbije, se smetankou rozmíchej kunrábek a přilož na něj. Šťáva z listí krvavníkového jest dobrá na bolíčku, jak se kdo uřeže nožem.

Menurka (Chrysaethemum auream) smaží se proti žraní.

Pelyněk, peluněk (Artemissa absinthium) jest od moření Jak jest kuře nemocno, cpe se mu do vole.

Boží dřevko, brotan (Artemisia abrotanum) zavrtává se dobytka, jak má červotok do kůže, co má pod krkem. Dává se kravám, aby se nevracely.

Podbil, podbiol, podhráz (Tussilago farfara). Prospěšný od kašle. Vyvaří se v mléku a pije se za tepla. Dobrý na spuchliny a rány.

Měsíček (Calendula officinalis). Květy se smaží na másle na masť.

Lopuň, lopucha, lopuní (Lappa tomentosa). Přikládá se na hlavu, jak bolí; užívá se od moření a žraní v břichu.

Charba, charpa, modráček (Centaurea cyanus) pomáhá od růže. Vezme se suchá charba, šafrán, suché trnové růže, kousek cukru, dá se to na uhlí řeřavé a pokuřuje se tím růže. Také jest ve vodě močená nebo vařená dobrá pro slzící oči. Krev čistí.

Mařinka mařenka (Asperula odorata). Připravuje se z ní mařinkové víno: dává se též do kořalky. Sušená přidává se do tabáku.

Chebz, chebst, chebźi (Sambucus nigra). Jede-li pacholek kolem chebzu, má před ním smeknouti; ulehčí prý jemu v 99 nemocích. Vařený květ v mléku léčí chrapotu a kašel; smažený — boličky. Kůra chebzová vytahuje horyčku, zelená působí zvracání. Aby rány rychle odebraly, přikládá se na ně vařený květ chebzový v mléku.

Chebdí (Sambucus ebulus) proti července bravků.

Vodný ščudlek, hořký ščudlek, vodňo končina (Menyanthes trifoliata). Odvar se pije od bolení žaludku a psiny.

Hlistník, santaryjka, čantoryjka (Erythraea centaurium) jest dobrý od nemocí žaludečních.

Červené kluče, modrý kluč, urbánek, plucník (Pulmonaria officinalis). Léčí plíce.

Kosčival, koštyvol, koščeval, trudovatník (Symphytum officinale). Rozdrcený kořen se sádlem aneb máslem klade se na polamaniny a boličky.

Kruželica (Verbascum phlomoides). Z květů vaří se čaj proti nemocím plicním; též se dává do koupelí. Listy na másle smažené dávají se na boličky, by se otevřely. Hojí zlatou žílu, živé maso.

Bobolusek, bobolusk, makabonka (Veronica beccabunga). Obkladky hojí píchání v bocích; zabraňuje hnilobu plic. Přikládá se na rány a opuchliny, by odebíral horyčku.

Bradavník, Ambrožka (Euphrasia officinalis). Zhání bradavky a sílí zrak.

Balšinek (Mentha crispa). Léčí žaludek a prsa. Smaží se na másle nebo vaří od moření.

Šalvija, šalvijan (Salvia pratensis). Odvarem se vyplachují bolavá ústa a krk.

Konrábek, kunrátek, kunrabek, kundrotek (Glechoma hederaceum). Užívá se od bolení žaludku, čistí krev. V polévce požitý rozhání nadýmání.

Hluchá pokřiva (Lamium album). Vaří se ve vodě, pak se dá voda krávě, by se vysnažila.

Jazýčky, babí listí, pší uši (Plantago). Prsní lék. Vyhojí 99 nemocí.

Klučiček, kluč, kozí brada (Primula veris). Ve kvitu namočený slouží proti kolice a záchvatům křečovým. Má se trhati před sv. Jiřím.

Borůvky, hafery (Vaccinium myrtillus). Léčí běhavku. Při choleře dobře pomáhá.

Podleska, kuřiřit (Anemone hepatika). Užívá se jí proti neduhům prsním a žaludečním.

Blatuch, žluták, masloch, volské oko (Caltha palustris). Léčí prýskýře.

Stračka polní (Delphinum consolida). Jest užitečná proti vodnatelnosti.

Polní máček (Papaver rhoeas). Se žloutkem nebo medem proti dusivému kašli. Plody vařenými uspávají se děti. Od dýchavice, oteklin. Natrhaný po sv. Janě Křtiteli nemá více léčivé moci.

Celidana, cendalie, celigánga (Chelidonium majus). Slouží při zácpě hovězího dobytka. Šťávou potírají se bradavky a střeš-

těniny. Přikládá se, by se zastavila krev. S kopřivou přikládá se na spuchliny. Semenný odvar přimíchává se drůbeži do žrádla.

Řežucha, košička, škrup (Cardamine pratensis). Lék žaludeční.

Řežucha potoční (Nasturium officinale). Připravuje se z ní salát; prospívá prsům. Dělá se z ní řežuchový prášek.

Křen, křin (Armoracia rusticana). Kořenův a listův užívá se od bolení hlavy a mdlob. Dává se na boličky; kořen se škrabe a dá na plátno; haderka se přiloží na boličku. Křen s medem jí se při kašli. Jak bolí zuby, přikládá se poškrabaný. Poškrabaný dává se koním do ovsa, by pozbyly žlazů. Též od zimnice, šarlachu a omrznutí.

Hořčice (Sinapii alba). Užívá se, když jest potřebno vrhnouti. Horčičné semínko od žaludečního křeče, bolení hlavy, zubů, zapálení očí.

Fialka (Viola canina) zahání žraní.

Širotky, pětbolesti, fialičky, macoška, vaří se a pije, jak koho břicho bolí. Koupele se z ní připravují proti osypaninám. Odvar s mlékem ulehčuje dýchání. S medem prospívají při nemoci koltunové.

Slzičky Panny Marie (Dianthus deltoides). Potírají se ní oči, jak z nich běží.

Sleží, sléz, homůlky (Malva silvestris). přikládá se tomu na prsa, kdo těžce dýchá.

Ajbiš, halbiš (Althaea officinalis). Odvar pije se při prsních nemocích. Umývá se odvarem zastrupatělý nos. Smažený s lučným semenem dává se na obklady a spuchliny.

Lípa (Tilia). Prsní medicina. Ze škořupy (lýka) mažou se flajstry, které se přikládají na vředy.

Len (Linum usitassimum). Semenec vaří se na spuchliny a hluzy.

Rutva, rutev (Ruta graveoleus). Též sluje *vředová zelina*. Léčí psotník dětský.

Kaštan (Aesculus hippocastanum). Květ namočený ve kvitu zahání koliku; též plody poškrabané, máčené ve kvitu užívají se proti křečům žaludečním.

Vlčí střešna (Rhamnus cathartica). Odvarem z kůry léčí se prašivina.

Kmín (Carum carvi). Vaří se ve vodě a děti nemocné na psotník se v odvaru koupají. Dává se též dětem do jídla proti větrům.

Bedernik, bedernica, bědřinec (Pimpinella saxifraga). Pomáhá od nakažlivých nemocí. Kořenný odvar léčí žaludek.

Petruška, celer (Apium graveoleus) užívá se při močových nemocích. Petruška dává se robě, chlapovi celer.

Andělica, andělika, šmrťolno zelina (Angelica officinalis). Kořen léčí žaludek. »Jak tato roślina nězpomože za kerejkolvěk nimoci, tuž už žodna.“ (Orlová.)

Mrkva (Dancus carota). Poškrabaná dává se na spáleniny a opařeniny; též od žlázů konských. Na strušku postrouhaná a na nohy přiložená — od zapálení krku a hlíst.

Rozchodník (Sedum album). Dělá se z něho mast boličková.

Hromotřesk (Sempervivum tectorum). Šťáva dává dobrý lék na spáleniny; odebírá horyčku, kape se do uší, flajstry dávají se na uši, jak z nich běží.

Hloch (Mespilus oxyacantha). Červenobílé květy léčí nemoc močovou.

Jehřab, jařab, jahřab (Sorbus aucuparia). Červených plodů se užívá, by chuť se zdvihla na jídlo.

Jeřabiny jsou dobrý prostředek od bolení na plícech. Tyto jeřabiny se vaří ve vodě a to vše stuhne, a tato bryje se potom vytlačí a na 1 l softu toho se přidá 1 l cukru, a zas se to vaří jak maliník.

Polní růžičky (Rosa canina). Sušené přikládají se na líce, kde jest bolavý zub. Užívá se sušených od nátchy a růže. Nádory růžovými okuřuje se uřeknutý člověk nebo dobytče.

Toten (Sanguisorba officinalis) od moření.

Jahoda, podzemská jahoda, podzemek. Suché listí a květ vaří se proti kašli. Plody namočené ve kvitu jsou dobré při bolení břicha.

Pětiprstek (Potentilla tormentilla). Kořen zvaný *galgan, galgánek*, jest výborným lékem při krčích žaludečních. Močí se buď v octě nebo víně.

Ostružinník (Rubus plicatus). Plody se vaří s »kandlcukrem« proti kašli.

Střešňové stopky (Prunus avium). Slouží proti plivání krve a krvotoku.

Hrachor (Lathyrus pratensis). Dává se teleti, jak má průjem.

Dlužno jestě tuto řadu léčivých rostlin rozmnožiti některými, zvláště z Těšínska.

Aljozufek, Juzofek. Vodička aljozufková požívá se od břišních nemocí.

»*Pompava, sedmizámková zelina*« (Potentilla recta). »Kdo pompavy uživo a bědřinec, tymu je pšiněc,« takovou důvěru mají Slezáci v pompavu. Léčí žaludek. V lidu žije pověra, že druhdy se této byliny užívalo při otvírání začarovaných zámků železných. Jak se zelina přiložila, hned zámek se otevřel. Kdo bylinu při sobě nosíval, nebyl nikdy ošizen. V pohorské vesnici ukazovali za starých dob komedianti kohouta na provaze, jak nosil v zobáku žerďku. Nikdo neviděl, že žerď není žerdí, nýbrž stéblem, jenom děvucha, která šla kolem s břemenkem trávy. V trávě byla také sedmizámková zelina, která jí otevřela zrak. Po komedii vysvětlila děvucha, že byli všichni oklamáni. (Z Orlové.)

Efaj (Hedera helix). Prášek proti kašli.

Čemeřica, černý kořen (Helleborus niger). Kořen zavstává se vepřům do uší, jestliže ustali žráti.

Dobro mysl, dobrotnica (Origanum majorana). Od rakoviny pomáhá.

Fefrmyncka (Mentha piperita). Vytlačená do kvitu hojí krč, »lamočku«, bolení břicha a větry.

Hanička. (Cichorium intybus). O Božím Těle bývá hojně vpletána do věnců, jichž se užívá po dotýkání monstrance jako léku. Bere se při zácpě dobytka a zachlazení koní.

Hořč (Lythrum salicaria). Zahání blechy.

Huší stopky (Alchemilla vulgaris). Lék při nemocích »bydla« (drůbeže).

Jablečník, Panny Marije varkočky (vrkoče) (Agrimonia eupatoria). Močí-li se žluté květy v lípové míze, hojí vředy.

Kardibenedik (Cardus sti. Benedicti). Výmok líhový hojí »skřotka«, »góstca« (hostec), raka a boláky.

Klokoč (Staphyllea pinnata). Zavrtává se u vod do dřeva a břehu na místech, kde jsou zlí duchové nebo »utopci«.*)

Kočovka, koča želina (Mentha crispa). Rozestřena a vložena do uší hojí hluchotu. Drůbež po ní lépe zažívá.

Lubšček (Liebstöckel). Lodyha se kouří. Odvarem se vyplachuje krk při zánětu.

Matěřinka, matěřouka (Thymus serpyllum). Vodičkou mateřinkovou namáčí se hlava, aby vlasy rychle rostly. Koupele odstraňují u dětí úraz.

Matično želina olivova (Mentha incana). Hojí nemoci mateční.

Natka, notka (Mentha arvensis). »Natka jest všech zelin matka«; má v sobě léčivou moc všech »ostatních rostlin«. Při zateklinách skýtá nejvydatnější pomoc.

Arcisle, narcisky, leluja sv. Jozefa. (Narcissus poëticus). Vařené cibulky dopomáhají k vrhnutí.

Něštuvka, něštovči (Paris quadri folia). Proti neštovicím se užívá.

Ostropěc (Onopordon acanthium). Odvaru užívá se při píchání v bocích.

Pulej, pulij (Polegium). Vodička hojí krvotok ženský.

Rojovník (Melissa officinalis.) Při rojení včel dává se do úlu, by včely zůstaly, odtud i název. Hojí běhavku.

Rozmaryan. (Rosmarinus officinalis). Vodičkou vymývají se oči, by sesílily.

Sanykl (Sanicula europaea). Odvaru užívá se při bolestech prsních, a hučení v hlavě. Celá zelinka jest léčivá.

Saděc (Eupatorium). Jest král kravských zelin. Účinkuje hlavně při zácpě.

Tatarčok (Acorus calamus). Má se vytrhovati z boka, nezrovna, a to proto, by po užívání nemoc odcházela bokem, nehorem.

Tragant (Anthriscus). Vaří se ve mléku nebo se smaží na másle a dává se dětem proti padoucnici.

Verunka, mušec. Šťáva hojí plicní nemoci.

Huší víno (Convalaria majalis). Kořínky se vaří pro vyčistění žaludku.

Fěrtušky, ostudovo želina vaří se a pije od bolení břicha.

Babí uši od suchého kašlu.

Bezvus od žírky.

Střebulka léčí děti.

Ščabina dobrá bravkům.

Hadrych (ohnice) jest leda na zlost.

*) Utopci jsou malí chlapci v červeném kabátku a kloboučku, jímž ustavičně »hurkem« teče s pravého boku voda.

Hub se zřídka užívá v lidovém lékařství snad jen při bolení krku; dělí se na pravé a zlé. Nejhlavnější pojmenování hub slezských jsou tato: 1. hřiby, šinole, počečky, zajičky, zajičnoky, maslošky, hřibové matičky, červeniky, kozaky, kozoky, kurčata, kurky, kuřatka, střichy (střapaté), kvovky, sosnuvky, saduvky (na zahradách), horyle, mličorky. 2. Mezi zlé se čítají: zlohuba či mušorka, mohomurka, kravírky, kravarky, holuběnky, holubinky, holubjanky sivé a červené

Oslava Jeho Magnificence kanovníka a profesora Dr. Fr. Kryštůfka.

Historický kroužek sešel se k poradě, jak by měl oslaviti 60leté narozeniny svého místopředsedy J. M. kanovníka a profesora Dr. Fr. Kryštůfka. Za jiných poměrů byla by se konala veřejná schůze v sále Svatováclavské záložny, ale nyní to možno nebylo, i usnesl se výbor Historického kroužku, aby se oslava konala v redakci Vlasti a aby k ní pozváni byli pouze: Česká theologická fakulta, výbor družstva Vlasť a výbor Historického kroužku.

Oslava konána byla v předvečer jmenin jubilárových, dne 2. prosince t. r. a súčastnili se jí:

a) z theologické fakulty pp. J. M. prorektor university kanovník Dr. Jan Sýkora, Dr. Al Soldát, Dr. Jan Zítek, Fr. Stejskal, Rud. Schneider; b) z výboru družstva: I. místopředseda K. Ulrich, jednatel Tom. Jiroušek a Tomáš Škrdle; c) z výboru Historického kroužku: školní rada Dr. M. Kovář, farář Dr. K. Lev Řehák a administrator fary Václ. Roudnický; d) za literární sekci družstva: Jan Křt. Maštalíř; e) jako host přítomen byl bisk. notář Jos. Nápravník. — Nepřítomnost svoji omluvil frà Josef Hamršmíd, podpřevor řádu Maltánského, a pozdravný telegram k slavnosti zaslal P. Václ. Váchal ze Strahova.

U čestného stolu zasedli: oslavenec a jeho bratr Jan Kryštůfek s paní, se slečnou dcerou a synem a J. M. Dr. Jan Sýkora.

V 5 hodin večer ujal se slova školní rada prof. Dr. Matěj Kovář a promluvil v tato slova:

Slavné shromáždění! Vysoce důstojní a velectění pánové a milé dámy!

Výbor Historického kroužku ve schůzi dne 13. listopadu t. r. usnesl se oslaviti 60. výročí narozenin svého milovaného místopředsedy Jeho Magn. Dra Františka X. Kryštůfka, kanovníka kolegiátní kapitoly u Všech Svatých, řádného profesora církevnich dějin při staroslavném českém vysokém učení Karlo-Ferdinandově. V nynější těžké době nebylo lze oslavu tuto pořádati v prostorných, útulných místnostech Katolické besedy, aby se tam sejíti a vejíti mohli *všichni* jeho přátelé a ctitelé, jichž je na sta. I byli jsme nuceni obmeziti se na hlouček nejbližších přátel, důvěrně pozvaných do prostých síní družstva Vlasť k tiché slavnosti v kruhu takřka rodinném. To nechť laskavě vysoce ctěný jubilár

a vzácní hosté přijmou na omluvu, že oslava není veřejná a okázalejší, jak by toho Jeho Magn. zasluhoval, hledě k jeho pracím a zásluhám vůbec, jak na vinici Páně, tak na poli literárním a charitativním, jakož i zvlášť přihlížeje k zásluhám jeho jako místopředsedy Historického kroužku našeho; ale za to je oslava dnešní tím srdečnější a upřímnější.

O jeho působení církevním i charitativním šířiti se tu nehodlám. Podotýkám jen, že hojně podporuje všecky dobré věci katolické.

Nemohu zde dnes též ani do podrobna vylíčiti všecky jeho práce vědecké než jen úryvkem. Jednotlivých článků a studií z oboru církevních a kulturních dějin je slušná řada v různých časopisech uveřejněná. Hlavní, souborná a řeknu monumentální jeho díla jsou: »Všeobecný církevní dějepis« o 3 silných svazcích, vydaný dědictvím sv. Prokopa (od r. 1883—1892) a dva svazky »Dějin církve katolické ve státech rakousko-uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny České 1740—1898«, kterémužto objemnému spisu za podklad sloužily již dříve uveřejněné stati v »Časopise katolického duchovenstva«, jehož jest spoluredaktorem, a to: »Císař Josef II.«, »Leopold II.«, »František I.«, »Ferdinand I.«, »František Josef I.« a »Dějiny katolické církve v XIX. stol. v Uhrách.« Mimo to vyšly v témž časopise ještě tyto studie: »Sv. Irenaeus«, »Církev katolická v Německu«, »Stručné dějiny katolické církve v Rusku«, »Sv. Athanáš o vycházení Ducha sv. též od Syna«, životopisy: »Jan Nep. Stárek«, »Jan Nep. Rais«, »Platnost smlouvy o vychování dítek ze smíšeného manželství«, »Smrt Lutherova«, »Kulturní boj v Prusku«; »Čechy nenáležely nikdy diecési k Řeznu« a »Zřízení pražského arcibiskupství«, kteréžto obě studie vydány též jako zvláštní otisky.

Ve měsíčníku »Vlasť« vyšly od něho tyto stati: »Husův ochranný list, rozebrán a posouzen« a »Mistr Jan Hus«. Ve »Sborníku Historického kroužku« uložena jeho práce: »Sesazení Václava IV. s království římského a papež Bonifacius IX«. I do kalendářův ukládal své populárně vědecké články, a to o sv. Ivanu, o sv. Václavu a jiných světcích, by obhájil naše sv. patrony proti odpůrcům a by se rozšířily mezi lidem obecným.

»Blahověst« přinesl od něho mnoho pěkných kázaní a Ottův »Slovník naučný« celou řadu kratších delších článků historických.

Již tento neúplný výčet spisův a statí vědeckých ukazuje, jak plodna je literární činnost našeho oslavence, začež patří mu plné díky a zasluhuje všeho uznání, čehož se mu také, ač dosud nikoli měrou žádoucí, dostalo.

Na své vědecké cestě a pouti do Egypta a do Palestiny r. 1885 vyznamenán byl od patriarchy jerusalemského papežským řádem Božího hrobu; Král. česká společnost nauk zvolila jej roku 1893, kdy byl rektorem university české, svým mimořádným členem, a letos jmenován byl od jeho Eminence nejdůstojnějšího pana kardinála kníž. arcibiskupským konsistorním radou.

Náš oslavenec platně působí i v různých spolcích katolických. Činnost spolkům věnovaná obyčejně se nepokládá za nic. A přec, jak je důležita! A co je tu práce a námahy, již nikdo nevidí a neocení. Co tu schůzí a úrad, jimž se obětuje draho-

cenný čas, s nímž by se mohlo naložiti jinak, buď ke studiím, buď k zábavě nebo zotavení. Znám to až příliš dobře ze zkušenosti, co tu dopisů, zpráv, pochůzek, žádostí, zvaní a jiných věcí jest vyříditi. A co za to za všecko venkoncem? Pytel nevděku a žok mrzutostí!

R. 1896 po smrti nezapomenutelného zakladatele a prvního místopředsedy Historického kroužku P. Josefa Svobody T. J. jednomyslně byl zvolen místopředsedou a funkci s úřadem tím spojenou zastává co nejsvědomitěji, s úspěchem nevšedním, nevynechal ani jediné schůze, ani jediné přednášky, vždy a všude zastává se zájmů kroužku, začež jsou mu všichni členové vděčni, ctí a váží si ho a milují jej láskou synovskou jako otce, rádce a přítele. I přejeme mu všichni z hloubi srdce k 60. výročí jeho narozenin a zároveň k zítřejším jeho jmeninám, aby jej dobrotivý Bůh i na dále po mnohá a mnohá ještě léta zachoval ve svěží síle ducha i těla, aby úspěšně a se zdarem mohl ještě dlouho sloužiti církvi, vlasti, národu a králi. Sláva mu, sláva!

Zakladatel družstva, Tomáš Škrdle, vítal shromáždění jako správce domu a oslovil jubilára takto:

Vaše Magnificence, veledůstojný pane! Zažil jsem ve družstvu Vlasť mnoho radostí, ale jednou z největších radostí mých jest, když mohu poděkovati těm, kdož mi při stavbě družstva Vlasť vydatně pomáhali. A mezi těmito dobrodinci vzácné místo zaujímá Vaše Magnificence. Vy patříte, veledůstojný pane, mezi první členy našeho družstva; brzy na to přinesl jste mi 100 zl. na fond katolických spisovatelův; sám od počátku odebíráte »Vlasť« a »Sborník historického kroužku« a mimo to platíte »Vlasť« svému panu bratru na venkově, »Vychovatele« jedné učitelce, a »Naše Listy« svému synovci. Synovec Váš jest členem našeho družstva a členské vklady platí mu Vaše Magnificence. I děkuji Vám uctivě a srdečně za všecka tato dobrodiní a vyslovuji přání, aby Bůh všemohoucí popřál Vám klidného a šťastného stáří.

Magnificencí; jsem z Hradce Král. Vaším žákem, i přijměte při tom také, drahý bývalý můj učiteli, blahopřání od svého vděčného žáka.

Jednatel socialního odboru, red. T. J. Jiroušek vyslovil za socialní odbor družstva Vlasť nejvřelejší účast k jubileu oslavence a přál Jeho Magnificenci dlouhého života a stálého zdraví k radosti všech upřímných katolíků v socialním odboru seskupených.

Za Literární sekci družstva blahopřál Jan Křt. Maštalíř, velebě hlavně vědecké působení a literární zdatnost oslavencovu.

Hluboce pohnut poděkoval J. M. dr. Fr. Kryštůfek za uchystanou oslavu a poukázal, že činnost Historického kroužku jest v Čechách uznána i oceněna i v kruzích interesovaných. Pan jubilant vzpomenul i zásluh zakladatele »Vlasti«, jíž své přátelství slíbil i pro budoucnost. Pravil k redaktoru »Vlasti«, aby si z nepřátel nic nedělal, bourat že je lehko, ale stavět těžko. — Po dojemné slavnosti za vedení ředitele knihtiskárny, dp. Tom. Škrdle, prohlédli si vzácní hosté sazárnu, expedici, strojovnu a papírnický závod družstva Vlasť a viděli celý závod v plné práci, i opouštěli potěšeni dům družstva Vlasť.

———o□o———

Veliký biskup.

Píše

TOMÁŠ ŠKRDLE.

»Obnova« ze dne 21. listopadu r. 1902 píše:

»Dojemně zahlaholil kovový hlas hradeckého zvonu Augustina ve čtvrtek v neobvyklou hodinu ranní a od úst k ústům šla překvapující zvěst: Pan biskup jest mrtev! Zpráva tato zněla téměř neuvěřitelně a ohromila i nejdůvěrnější přátele Jeho Milosti, vždyť nikdo ani netušil, že zákeřná choroba útrob může v tak krátké době podtíti život nám všem drahý, a proto mnozí nechtěli ani této Jobově zvěsti věřiti.«

Po Praze rozšířily tuto Jobovu zvěst odpoledníky. My jsme ji četli v »Národní Politice«, která se o zesnulém rozepsala velice krásně. Byla to tedy trpká pravda: biskup Ed. Jan Nep. Brynych 20. listopadu 1902 zemřel.

Eduard Jan Nep. Brynych narodil se dne 4. května 1846 ve Vlásenicích u Pelhřimova, kdež otec jeho byl hospodářským správcem. Když jsem před lety dlel návštěvou u † faráře Vlasáka v Božejově, prohlédl jsem si tam Brynychův křestní zápis; patří Vlásenice farou k Božejovu. V Božejově zrodil se také známý, nyní již zvěčnělý farář Jan Havlů, horlivý podporovatel všeho katolického; pocházel z chudičké chaloupky, chudičce studoval a proto jako kněz zvláště chudiny byl pamětliv. Brynych a Havlů upřímně se milovali, a Havlů dlíval častěji se svou sestrou u p. biskupa v Chrasti.

Eduard navštěvoval obecnou školu v Jindřichově Hradci a v Sobotce, kdež se stal otec jeho městským úředníkem. Gymnasium studoval od r. 1856 do r. 1864 v Jičíně, načež nastoupil theologická studia v semináři královéhradeckém. Ordinován byl dne 4. listopadu 1868 biskupem K. Hahnlem v Chrasti. Po vysvěcení byl ustanoven za kaplana ve Žlunicích u Nov. Bydžova, kde blahodárně působil téměř 8 let, načež r. 1876 ustanoven za kaplana v Hradci Králové. Po roce, podrobiv se příslušným zkouškám, byl jmenován profesorem bohosloví pastýřského na theologickém ústavě v Hradci Králové. Ve volných chvílích, zvláště o svátcích a o prázdninách navštěvoval své přátele, jako faráře V. Uhlíře ve Velké Jesenici, a důvěrného přítele svého Al. Kopeckého, faráře v Proseči, nyní bisk. vikáře v Nových Hradech, kdež horlivě kázával, jakož v Pouchově, kdež jest hřbitov pro celý Hradec Králové.

Jako profesor zapsal se zlatým písmem v srdce svých posluchačů a jako kazatel patřil k věhlasným, proslulým mužům tohoto oboru. Kázaní svá vydal tiskem a my jsme jich hojně rozprodali; i za oceanem jsou hledány. Když nynější kardinál Leo

Skrbenský navštívil zvěčnělého v Hradci Králové, pravil mu: »já jsem taky jako farář Vašich kázaní užíval a dle nich kázával«.

Přišlo-li v brevíři officium bohemicum, jež jsem s sebou nemíval, tu jsem, prodlévaje návštěvou u p. biskupa v Hradci nebo v Chrasti, ho vždy prosíval, aby mi je půjčil; nejednou jsem našel v brevíři proužky papíru s nápisy: »Kázaní v X. O.« — a byly toho celé dva řádky. I německy výtečně kázal. »Bál jsem se toho«, pravil mi, »když jsem ponejprv jako biskup mezi Němce zavítal, ale po jednom, dvou kázaních již to šlo tak dobře jako česky.«

R. 1888 byl zvolen za člena kollegiatní kapitoly na Vyšehradě, kdež byl ještě horlivěji a blahodárněji činným. R. 1891 byl jmenován generálním předsedou tovaryšských spolků v arcidiecesi pražské, pro něž působil co nejúsilovněji a při tom byl zároveň duchovním rádcem v družině bl. Marie Anežky pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém

Zvěčnělý stal se již v Hradci Králové členem našeho družstva a zůstal nám nakloněn až do smrti; vyznamenal ještě letos našeho předsedu titulem konsistorního rady. R. 1888 byli jsme oba na pouti v Římě a tu, daleko od vlasti, srdečně jsme si pohovořili; když dlel v Praze, setkávali jsme se často k večeru v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně. Obyčejně rozmlouvali jsme o různých našich katolických potřebách. Názory naše se téměř kryly a tím nás čím dále tím úžeji pojily. Ale do našich schůzí kanovník Brynych nechodil; byl u nás jen jednou a už dostal za to od jednoho kanovníka důtku, že chodí mezi »takové .....« a proto se již mezi námi neukázal.

Z Prahy mám milou vzpomínku na jeho řeči ke katol. tovaryšům. Chodívali jsme ho poslouchat s P. Fr. Žákem, nyní Jesuitou. Z krásných promluv jeho zvláště mne dojímala postní řeč, jež byla přípravou na svátost pokání. Trvala celý půst a rozehřívala srdce. Tovaryši na svém předsedovi opravdu lpěli a za jeho vlády ve spolku katol. tovaryšů dostoupi a jednota netušené výše.

Všecko, co v Praze literárně vydělal — hlavně ve »Slovech pravdy«, jež založil a řídil — věnoval Jednotě katolických tovaryšů, pro něž i dům zakoupil. Pro své milé tovaryše chodil kanovník Brynych také žebrat ku šlechtě a nebyl mnohdy u šlechty ani předpuštěn; nejednou si trpce na to stěžoval.

Již před tím jako kaplan začal psáti povídky, a předmět jeho látky býval zajímavý: v rouše povídkovém obhajoval zásady katolické víry a katolického života; za obhájce víry vybíral si v obcích obyčejně člověka na pohled sprostáčka, jenž pánům trpké pravdy do tváře metal. Živý sarkasmus zvláště charakterisoval jeho péro. Mimo to vydal různé apologetické spisy a ještě jako biskup psával úvodníky a polemiky do »Obnovy« a uveřejňoval v kalendáři »Štítu« každý rok krásnou povídku. K jeho radě založen totiž v Hradci Králové kalendář »Štít«, sám pak před tím vydával v Praze kalendář »Meč«, jenž trvá dosud. Kdyby byl biskup Brynych zůstal kanovníkem, byl by při svém vysokém vzdělání a nadání obohatil katolické písemnictví četnými spisy.

Jako biskup pro četné práce svého úřadu se spisovatelství oddati nemohl, jak by si byl přál, a jak bylo žádoucno při jeho talentu.

Ve svých spisech byl proti liberálům, husitům a evangelíkům ostrý, pojmenoval věc vždy pravým jménem, vystupoval vždy v čas a tím vzbudil proti sobě takovou zášť, že jisté doby jméno Brynych platilo v liberálním tisku za nejhorší; k němu přidávalo se ještě (na př. v »Šípech«) — jméno »Škrdle a někdy Lenz, to byli ti »nejklerikálnější« klerikálové«.

Jako kanovník patřil Brynych k těm řídkým hodnostářům, kteří ve vyšším svém postavení zachovávají k nižším prostou mysl; s kaplany, faráři a katechety rád si pohovořil, a to o literárním hnutí; byl mezi námi nižšími oblíben, ba lze přímo říci, že velmi oblíben; byl z vyšší hierarchie v Praze nejpopulárnější osobou: kněží i laici ho měli upřímně rádi.

Když přišel do Prahy a představil se kardinálovi Fr. de Paula Schoenbornovi, tázal se ho p. kardinál: »Kdo konal v Hradci Králové exercicie?« Oslovený odpověděl: »Já sám.« »Vy« . . pravil p. kardinál udiven a od té doby datovala se, myslím, záliba jeho pro Brynycha.

Když se uprázdnilo biskupství v Hradci Králové, zasadil se kardinál Schoenborn vší silou — a místodržitel Fr. hrabě Thun ho v tom podporoval — aby tam dostal Brynycha. Nám v katolických časopisech byl dán pokyn, abychom mezi kandidáty jeho jména neuváděli, a pan kardinál, aby nebyl výběr v terně, navrhl jeho samého a byl zvolen. Kardinál Schwarzenberg dal Slovincům Slomšeka a Čechům Jirsíka, kardinál Schoenborn dal nám katolíkům Brynycha. To jsou tři skvosty v životě těchto dvou vynikajících knížat církevních.

Smutně se loučil s Prahou a smutně byl přijat v Hradci Králové. V Praze mu hrozil Topič soudem, a pokroková omladina chtěla mu vytlouci okna, ba rozbíti celou residenci, a to právě v den, když ho naše družstvo oslavovalo. Biskup Brynych, aby nebyl jako biskup potupen a nejel v té potupě do Hradce Králové, chtěl se toho dne z Prahy vzdáliti, ale místodržitel Fr. hrabě Thun mu pravil, jen aby zůstal, pro několik rozbitých oken že svět nezahyne. Policie obsadila tehdy Vyšehrad a ukryla do domu † kanovníka Micky část mužstva, a Brynych jel v zavřeném kočáře na naši slavnost, kdež ho několik farářů z jeho nové diecese osobně a srdečně uvítalo. Slavnost se skvěle zdařila.

V Hradci Králové čekalo ho uvítání docela nevlídné. Pokrokáři chystali se pokaziti slavnost jeho posvěcení na biskupa, v residenčním městě vanul proti němu studený chlad, který ho v jisté míře provázel až do smrti. Ač se již všeobecně znalo jeho rázné vystoupení ve prospěch českého národa až u samého trůnu, městská rada ho ignorovala, když letos světil opravené věže chrámové, a když letos pořádal druhý katolický sjezd ve svém residenčním městě. Byly doby takové nenávisti k němu, že se biskup Brynych ani neodvážil v Hradci Králové jíti pěšky na procházku, a když si na procházku vyjel, skoro nikdo ho nepozdravil, ba mnohý hrozivě k jeho povozu se díval a jemu spílal. Takových projížděk jsem sám s ním několik zažil. A proto biskup

Brynych se Hradci Králové jak jen mohl vyhýbal, svoji zahradu za residencí odevzdal konsistorním úředníkům a za to své srdce věnoval Chrudimi a hlavně Chrasti, kdež trávil celé léto. Zde se každý na něho usmál, uctivě ho pozdravil a děti, jakmile biskupský kočár spatřily, řadily se ve špalír a uctivě se mu ukláněly.

Bolelo ho, že jistý církevní hodnostář se o něm vyslovil, že důstojnost biskupskou poškozuje. Já mu odvětil: Bisk. Milosti, kdo sedí za pecí, má pokoj a onen pán má pokoj, protože za pecí sedí a ovce dává na pospas vlkům. Velmi, ba nejvíce ho bolelo, že mu byl upírán cit vlastenecký, nejednou si mi trpce stěžoval.

V nejtrudnějších dobách jeho života stálo družstvo Vlast kolem něho jako silná tělesná stráž. My se ho ve společnostech všude zastávali — já na cestách, až na Slovensku, pro něho všude bojoval — v tisku jsme ho hájili, adresy důvěry a blahopřání mu zasílali a já jsem před ním i nebožkou sestrou jeho říkával: aby byl statečný, aby neklesal, že stojíme při něm jako skála a útoky proti němu, kde můžeme, odrážíme.

Ale při všech útrapách, které mu připravoval český tisk a na visitacích česká města, kráčel biskup Brynych pevným krokem ku předu. Hned v prvém roce založil Politické družstvo tiskové, za rok potom povstala v Hradci Králové nová katolická knihtiskárna, založena »Obnova«, »Časové úvahy«, zbudován spolkový diecesní dům Adalbertinum, založen učitelský konvikt, ozdoben vnitřek kathedraly, zbudovány: měšťanská škola v Chrasti, nové Borromeum (pro studující), nové Rudolfinum (pro dítky hluchoněmé), zrestaurovány dvě gotické věže v Hradci Králové a slaveny dva skvělé katolické sjezdy.

K posílení ducha katolického uvedl do Hradce Králové Jesuity a přál si míti superiorem P. Cibulku, aby v něm měl zkušeného zpovědníka a moudrého rádce. Ale nedosáhl toho, protože jest P. Cibulka s Moravou jako srostlý. K posílení ducha katolického konal v Hradci Králové a v Chrudimi misie pro intelligenci, instaloval mnohé faráře a při tom kázal; jednou již jako biskup kázal i neomystovi při jeho primici. Do »Obnovy« psával ohnivé články, spolkům řečnil při svěcení praporu, vybízel duchovní, aby podporovali katol. tisk a zakládali katol. spolky, i byl tu vzbuzen najednou čilý a nevídaný ruch, jejž jsme z družstva v prvním jeho vývoji nejvíce podporovali a naši řečníci Tomáš Jiroušek a Dr. Rud. Horský sešli se tudíž často pohromadě při slavnostech jednot katolických s biskupem Brynychem. V čele celého hnutí byl biskup a kde mohl, pomáhal hmotně.

Dověděl-li se, že se na šlechtických statcích v neděli a ve svátek pracuje, ihned šlechticům dopsal; to činil i jinde a u jiných, nic nehledě, zdaž se to komu líbí nebo ne.

Za to doma žil biskup docela prostě a po občansku. Ráno v 7 hodin sloužil mši sv. O zvláštních dnech přečetl po mši sv. evangelium a vyložil několika slovy význam dne, na př. popeleční středy; v neděli a ve svátek pak ke svým domácím lidem konával řeč, trvající $^3/_4$ hodiny.

Po mši sv. okolo 8. hodině bylo snídání: hrníček kávy a rohlík nebo kousek buchty, v postě pouze čistá káva. Mezi řečí

přišla pošta a noviny. Já sáhl po novinách a biskup se sekretářem otevírali dopisy, sdělovali si obsah jejich a někdy biskup hned rozhodl, co se má státi, a týkalo se to nejvíce almužen. Almužny dostávali vedle katolíků i evangelíci a židé.

U biskupa Brynycha nebylo žádné posnídávky a odpolední svačiny: jedlo se ráno, v poledne a večer.

Nebožka sestra p. biskupa sedávala s námi u stolu, ale přišel-li cizí host, jedla ve svém pokojíčku a my zasedli k jídlu do velkého sálu, kdežto jinak jídali jsme v obyčejném malém příbytku. Při obědě byl živý hovor a hostitel jej kořenil bystrým vtipem; vzácnější hosty dal vždy dovažeti na nádraží.

Ve čtyři neb okolo páté jelo se na procházku. Říkal jsem p. biskupovi: to není žádná procházka; sedíme v kočáře, prach dýcháme, na jaře, na podzim a v zimě zase je zima, i radil jsem mu, aby raději chodil pěšky, ale on od zvyku svého neupustil. Jezdili jsme v Chrasti na různé strany, často až 2—3 hodiny daleko. Když jsme přijeli v letě do jeho lesa, vystoupili jsme z kočáru, sekretář šel hledat houby, my jsme asi $^1/_4$ hodiny chodili lesem. V těchto chvílích byl p. biskup nejsdílnější a sděloval mi různé důležité věci z oboru církevního a státního.

Jednou jsme vyjeli z lesa směrem k Chrasti; bylo viděti značnou část jeho pozemků, i ukázal na své pozemky, máchnul rukou a pravil: tyto pozemky, to nemá pro mne ceny. A vskutku, peníz mu sloužil jen ku konání dobra, pro bližní, pro církev a vlasť, ne pro jeho osobu.

Byl jsem u něho často návštěvou, v létě v Chrasti, v zimě v Hradci Králové. Jednou přišel ke mně v Chrasti dopoledne civilně oblečený, bez taláru, a vyzval mne, abychom šli na procházku. »Jsem celý nezdravý,« pravil na cestě, »pořád mi něco schází, špatně trávím, v noci mnoho se potím.« Zavedl mne na hřbitov, ukázal mi hrob † biskupa Haise a Haye, o němž pravil, že ho sváděl k proticírkevním činům hlavně jeden italský kanovník, jenž taky v Chrasti odpočívá. Na konec mi ukázal místo, kde on sám bude odpočívati. Odtud šli jsme do Podlažic, do jeho dvora, a tam jsme si vše prohlédli; to se však stalo jen jednou — jindy jsme vždy na procházku pouze vyjížděli v kočáře.

Právě letos, praví »Obnova« v č. 47. t. r. dne 21. listopadu — dokončil generální visitací prohlídku diecése. Při této poslední své cestě mohl vykonati svou pastýřskou povinnost bez překážek předpojatých lidí, kteří mu po celých 9 let ztrpčovali bez příčiny beztoho již těžký úřad. Za to však ukázaly se při této cestě příznaky povážlivé choroby, která vybízela k největšímu klidu. Přátelé radili Jeho Milosti ku klidu, ale horlivý pastýř říkával: »Bude-li biskup se šetřiti, najde se v diecési též několik, kteří se budou šetřiti.« Věren svému programu setrval až do posledních okamžiků v činné službě, až neúprosná smrt ukončila jeho požehnaný život.

Biskup Ed. Jan Nep. Brynych zemřel jako nejlepší hodnostář a nejpilnější pracovník, jako zdatný zastance naší národní věci. Své ryzí vlastenectví osvědčil mimo jiné zejména ochranou, kterou poskytoval českým menšinám na českém severu, jimž byl vždy mocnou záštitou. Tak na př. Čechům v Trutnově vystavěl svým

nákladem kapli pro české bohoslužby. Po zrušení jazykových nařízení koncem r. 1899 vydal pastýřský list, ve kterém hájil nadšeným způsobem práva koruny české, a když se vláda chystala zříditi biskupství v Kutné Hoře a v Chebu, v Římě to zmařil, i stal se ve smýšlení lidu veliký obrat, a Kutná Hora na př., město liberální, ho při poslední gen. visitaci skvěle uvítala.

Při poslední mé návštěvě v Chrasti přijela tam deputace z Nového Bydžova: p. děkan a dva měšťané. Jeden z nich při obědě zvláště uctivě p. biskupa pozoroval. Na procházce řekl mi o něm pan biskup: »Když jsem byl posledně v Novém Bydžově, nechtěl mne onen pán jako purkmistr vítati, ač se na tom tamní městská rada usnesla, a dnes seděl při mém stolu — když jsem ho přijal, chtěl mi dokonce i líbati ruku.«

Biskup Brynych byl neobyčejně nadaný a na všecky strany rázný, i což divu, že se srazil s mocnými tohoto světa. S ministrem Hartlem měl prudký osobní výstup a s místodržitelem král. Českého, hr. Coudenhovem, vyměnil si několik ostrých dopisů. Za to laskavé přijetí sv. Otcem, u něhož byl obžalován, a úplná rehabilitace v Římě blaživě působily na jeho srdce.

Když mu zemská školní rada a ministerstvo vyučování dali do jeho diecése několik cizích katechetů na střední školy a jeho kandidáty ignorovali, udělal tomu konec tím, že jednomu katechetovi z diecése Budějovické odepřel misi. A když při misiích v Hradci Králové zakázala okresní školní rada Jesuitům vstup do škol, aby tam připravili děti na svátost pokání, chodil biskup do školy sám a sám děti k sv. pokání připravil.

Z krátka a dobře: biskup Ed. Jan Nep. Brynych byl biskup dle našeho srdce. Býti takových biskupů více, jinak by to v Čechách, ba v celém Rakousku vypadalo.

Po smrti biskupově byl zde jeden bisk. vikář z diecése Hradecké a ten pravil: »biskup Brynych měl žíti ještě 10 let, aby se záměry a podniky jeho vžily a zakotvily, a aby kněžstvo i lid zvyklo si kráčeti v jeho šlepějích. Kéž bude jmenován nástupce, podobný jemu, aby dokonal, co biskup Brynych začal.«

Biskup Eduard Jan Nep. Brynych zesnul ve čtvrtek dne 20. listopadu 1902 a pochován byl v Chrasti od 4 biskupů, 440 kněží, hojného lidu a za přítomnosti státních a samosprávných úřadů, zástupců škol atd. Tělo jeho uložili v hrob kněží, bývalí jeho spolužáci. Poslední vůle biskupa Brynycha odpovídá jeho celému životu. Poděliv nejbližší příbuzenstvo a vzpomenuv na osobní služebnictvo, poručil Brynych veškerý fundus instruktus dvora žilovického na zřízení fondu pro vydržování sestaralých čeledínů a dělníků biskupského panství. V tom má české dělnictvo projev lásky biskupa Brynycha k pracující třídě lidu. Dále generálním dědicem svým ustanovil diecési královéhradeckou, aby postaráno bylo z jeho pozůstalosti o chrasteckou dívčí měšťanskou školu, dále o Adalbertinum v Hradci Králové a dále aby bylo dle možnosti postaráno o útulek pro deficienty kněze diecése královéhradecké. Potom aby zřízen byl fond na měnění filiálních kostelů ve farní, v něž nejdříve mají býti přeměněny filiálky v Chroustově u Žlunic a v Rosicích u Chrasti. Své domy v Chrasti a v Proseči vyhradil

katolickým spolkům. Potom založil fundační mše za sebe ve Žlunicích, v kathedrálním chrámu v Hradci Králové, na Vyšehradě, na Pouchově u Hradce Králové a v Chrasti. Vedle toho pamatoval na chudé v Chrasti a v Hradci Králové. Pohřeb nařídil si prostý, bez hudby, bez věnců a žádal, aby do hrobu nebyl vežen koňmi, ale aby tam byl donesen z křesťanské lásky.

Requiescat in pace!

Vánoce.

Vánoce, vánoce, krajem to táhne
od dědin k dědině, přes lesy, luka,
jako když do srdce přírody sáhne
neznámá, tajemná ruka.

Vánoce, vánoce, ústy to letí
od domu k domu a samotou, chrámy,
těší se staří a plesají děti —
celý svět vesel je s námi.

Sněhové záclony obzor kol halí,
zvonečky po cestách veselé chřestí,
písničky vánoční z blízka i z dáli
zvěstují blaho a štěstí.

Náměstím šíří se aroma chvoje,
hlavou pak vzpomínky zlatého mládí,
každý zří zmizelé to jaro svoje
a jím si zas život svůj sladí.

Od chaty k chatě, přes hory a kraje,
dechem to vánku čarovně chvátá,
vánoce, vánoce, jásá a hraje,
vánoce, noc již tu svatá!

L. Sabi.

Výlety na planety.

Píše B. JIŘÍČEK.

Člověk je bídný tvor. Je otrocky upoután jen na tu zemskou hrudu. Výše jako mravenec se nedostane pomocí svých nohou. Sestrojí si sice balon, pluje jistým prostorem ve vzduchu, ale dlouho to netrvá. Spadne zase dolů. Tak je ve skutečnosti. Ale jak je tomu na papíře?

Na papíře se již vykonaly ve světě výlety na rozličné hvězdy. Julius Verne měl již před sebou mnohé výletníky, než sepsal svou »cestu do měsíce«, která mnohým mladým studentům nadělala v mozku všelijakých zmotaných představ.

Již starý Řek Lucian, zakladatel astronomických románů, dal se pomocí vichru a báječného koně hyppodroma vynésti na měsíc.

V sedmnáctém století zase Cyrano Bergerac se umělým strojem dostal také do měsíce. Tam ho dali obrovští obyvatelé měsíční jako pitvorné zvířátko do klece, kde svými posuňky a lidskymi zvuky obveseloval zvědavé náměsíční obyvatelstvo.

Což to je nic! Ale obrazotvornost Francouzů v tom oboru činí pravé divy. Co to již vyšlo astronomických, nadzemských románů! Balony, rakety, plynové motory a elektřina, to vše a Bůh ví co ještě jiného zde již vykonalo více služeb než u Edisona.

Bez velké starosti se vyšvihl pozemšťan nad zemi až do nedozírna daleko do vesmíru. Víme, že naši zemi obestírá obal vzduchu na deset kilometrů tlustý a že jenom vzduchem možno se někam za živa dostati. Ale to nic nevadilo a astronomickým výletníkům nenadělalo žádných starostí. Přizpůsobili svůj stroj jemnému, ale jinak neznámému étheru, jenž vyplňuje prostor mezi světovými tělesy a ten stroj jde, jede, letí tímto étherem přímo k cíli. Ještě snáze je zříditi spojení tam mezi ostatními planetami. A pak, když se líčí a popisuje příroda a krásy ostatních planet, vyhlíží naše sprostá země jako popeluše vůči velkoleposti oněch.

Naslouchejme, co ve spiritistických kruzích povídají astronomická media. Před několika lety byla v Paříži madame Roze znamenitým mediem. Sprostředkovala zpravodajství jistého astronomického ducha, který sděluje, že byl na Saturnu ve velikolepém parku; bublaví potůčkové se vinuli okolo křovisk, jejichž listy hrály všemi barvami; ohromné zvonkovité květiny divně modravých barev mu kynuly a z lesklé hladiny vodní se náhle před ním objevila ohromná fantastická rostinná postava, mající podobu jetele. Viděl tam vodotrysky, stříkající tekuté zlato, viděl tam koupající se Saturnovy obyvatele, jejichž vlasy splývaly s lebu, sáhaly až po zem a byly tak husté, že blažený Saturňan místo šatu ovinul jimi celé své tělo jako pláštěm. Voda měla různou hutnosť, takže každý si mohl voliti koupel podle chuti.

I obyvatelé měsíce byli tak blahosklonni a ráčili se dáti do korespondence s bídnými tvory zemskými.

Nešťastný spisovatel americký Poe vypravuje, že v Rotterdamě jistého roku před budovou bursovní se shromáždilo množství lidu. Všichni jevili velké rozčílení. Kteří měli dýmky v ústech, úžasem otevřeli ústa tak velice, že najednou spadlo na dláždění deset tisíc kouřících dýmek a oči všech byly obráceny k nebi. Z úst diváků dral se úžasný křik, podobající se hukotu Niagarského vodopádu. Viděli totiž s nebe cosi padati. Buď to byl dům, anebo balon, aneb velký koš ve formě posud nevídané. Když ještě byl vzdálen na sto kroků od země, bylo možno v něm viděti půl metru vysokého a tolikéž tlustého živého tvora

bez uší, ale s rukama. To byl obyvatel měsíce. Přinesl jedné vdově poselství, že její manžel již pět let žije blaženě na měsíci.

Ve Francii podobně jako Jul. Verne dávají astranomičtí romanopisci svým kommunikačním strojům vědecký nátěr. Mnozí vidí v meteorech prostředky, jimiž by intelligentní tvorové planet si mohli utvořiti vzájemnou korespondenci. Nalezli na zemi věci, které se dostaly k nám buď z měsíce nebo z Marsu.

Parville nalezl zkamenělé zbytky Marsova obyvatele; ba na jednom takovém odpadku Marsovu bylo viděti nákres naší sluneční soustavy, která byla sestavena ovšem se stanoviska Marsova.

Nedávno nalezl vynalézavý Pařížan kovovou desku, na níž byla vyryta slova: »De la lune« (o měsíci). Tato deska spadla za děsného sykotu do departementu Doubs — tedy u Dubu — a zaryla se se svým obalem, kovovou dutou koulí, hluboko do země. Deska byla uvázána na řetězi, jenž se v zemi ztratil. Kopali a v hloubí tří metrů nalezli kovovou kouli a v ní desku s rukopisem, sepsaným v nejryzejší francštině.

To sepsali dva Francouzové, kteří se dostali na měsíc. Na tom rukopise napsali, že kouli i s celým obsahem vhodili do měsíční sopky, která ji při nejbližším výbuchu vyhodila na zem.

Tato věc není bez vědeckého chloupku. Vždyť učenci — není to dlouho — vážně učili, že meteory jsou sopečné trusky a ztuhlá láva, které měsíční vulkány na zem vymetávají.

K. Titus před pěti lety v Berlíně napsal (Das Sternenzelt), že při té okolnosti, když na měsíci je malá přítažlivost a když na zemi je zase velká přítažlivost a když je měsíc od země jen 50.000 mil vzdálen, že při té okolnosti tělesa z měsíce vržená směrem k zemi přijdou brzy do oboru přítažlivosti zemské. A urazil takový odtržek za sekundu 2500 metrů, při svém vyhazovu z měsíce nemá ani k tomu potřebí takové mrštivé síly, jakou vyvíjí síla sopky dosti nepatrné na zemi. Ba ani nepotřebuje mrštivé síly, jakou nyní dovedou vylouditi z kanonu naši kanonýři. Lidé čili náměsíčníci mohli by velmi snadno na měsíci pomocí děl učiniti vzdušné a étherové spojení s námi.

Jak se však dostali oni dva Francouzové na měsíc? Spisovatel se nedá splésti, že by se dostal do sporu s nějakým neúprosným přírodním zákonem. Podařilo se jim objeviti látku, která nepodléhá zákonu tíže. Z této zázračné látky vysoustruhovali aneb ulepili dutou kouli, která mechanickým přístrojem bez velkého nákladu síly směrem k měsíci byla mrštěna. Musela jistě doraziti na měsíc. Ve svém spisu na zem zaslaném zapomněli však udati, jaká to byla látka, z níž kouli urobili.

Pařížští spisovatelé Le Faure a de Graffigny dovolili zase, ovšem jen na papíře, jednomu Rusovi tento výlet. Ossipoffovi v Petrohradě se podařilo sestrojiti velkou, dutou kovovou kouli. Tuto kouli dal dopraviti na jícen sopky Cotopaxi na Kordillerech. Zacpal ji největší sopečný otvor. Ostatní menší otvory vedlejší ucpal tak, aby při výbuchu se všechna síla soustředila na jediný onen otvor, na němž seděla koule. Do koule se uvelebil Ossipoff se svou roztomilou dceruškou a s jejím ženichem. Všichni pak

nedočkavě čekali na kýžený vyhazov. Po výbuchu dostala se lehkomyslná tato společnost snadně na měsíc, na Venuši, z této konečně na Merkur. Ossipoffovi se jednalo o to, aby pronásledoval a chytil jistého šibalského Angličana, jenž mu ukradl explosivní látku, vhodnou ke spojení světovému čili planetovému. Uletěl tedy za ním, by ho na některé planetě chytl. Na měsíci na štěstí našli stroj, přichystaný pro cestu na Venuši. Měsíční technikové totiž již dávno jej sestrojili, ale svět, vlastně jen měsíc se jim špatně odměnil. Proto jej rozebrali a uložili v částkách do kabinetu observatoře v hlavním městě na měsíci. Moudrá měsíční vláda totiž prohlásila neodvolatelným výnosem, že je blbstvím, by se zašantročilo štěstí, jakého požívá měsíční obyvatelstvo a se ledabylo popřálo světu jinému. Kdo ví, jací surovci by nezaslouženě nabyli takové vymoženosti. Podstatná část tohoto stroje sestávala ze vzácného prvku selenu čili luníku, jenž se na zemi vždy jen jako průvodce síry nalézá, maje tu zvláštní vlastnost, že vede elektřinu jsa ve světle dále než ve tmě; a elektrická vodivost ta roste stejným poměrem se světlem. Ze pěti set selenových destiček sestrojen byl reflektor, v jehož ohnisko soustřeďovala ohromná zrcadla sluneční světlo. Tím se světlo velmi zvýšilo, zároveň do nekonečna vyvodíc elektřinu, která hnala stroj, v němž byli zmínění světoběžci, se šílenou prudkostí na třpytnou jitřenku.

Jiný fantasta, jménem Laurie, myslil jak Mahomed totiž: Nemůžeme-li my na měsíc, nechť měsíc přijde k nám, když sepisoval svůj astronomický román »Selen-Compagnie-limited.« Taktéž se nazývá akciová společnost, která se obírala úkolem, kovové poklady měsíce dopravovati na zem. Obrovské spousty železa v nitru měsíce usnadnily Lauriovi jeho plán. V měsíci podle něho je mnoho železa. Třeba jen zvýšiti povšechnou magnetickou sílu na zemi a měsíc přitáhne se rovněž tak, jako přitahuje dítě z kratochvíle magnetovou podkůvkou drobet železa neb ocele. V Berberii, jižně od Egypta, tak vypravuje tento romanopisec, ční hora, sestávající z jadrného železa. Povrch její je sice obložen hlínou, ale nitro je samo železo. Obrovským elektrickým strojem se celá hora roku 1884 proměnila v magnet. Celé stádo učenců bylo na této hoře, ale fanatické hordy Mahdistů obléhaly a dobývaly tuto učenou horu a celému sboru učenců hrozila neodvratná porážka. Ale z nenadání přišla věda zázrakem napomoc, aniž který z učenců by byl na to vzpomněl. Magnetická síla hory působila tak mocně, že přitahovala měsíc k zemi. Měsíc přicházel blíž a blíže, jeho průměr se většil, což zprvu ukazovala jen zvětšovací skla, později však to znamenalo pouhé oko. Úžas a strach se zmocnil Mahdistů, kteří v prachu se kořili Allahovi. Než učení inženýři měli na starosti důležitější věci. Museli měsíc zadržovati, aby nespadl na zem, řídíce a regulujíce elektrickým obrovským strojem magnetičnost hory. Celá příroda se uvedla ve zmatek. Den neměl pravidelného světla, noc neměla pravidelné tmy; měsíc zaměstnávaje celý obzor, vydával buď bledé, oslňující světlo, neb nejsa obrácen osvětlenou stranou k zemi, zacláněl tak, že byla tam egyptská tma. Než však, jak bylo řečeno, se ti učení páni velice přepočetli. Spousty magnetického železa měsícového byly

nepoměrně větší, než celá magnetická hora. Dostala kolem do kola na úpatí trhliny, konečně se od země urvala a s celým svým živým i neživým inventářem letěla za hrozného hukotu na měsíc. Na štěstí však těžiště té hory bylo v takových koncích, že hora usedla tak na měsíc, jako seděla na zemi; spadla, jako vždy spadne kočka, když letí s vysoka, totiž vždy na roztažené nohy s roztaženými elastickými drápy a tak si nic neudělá. Učencům se zase na štěstí až na nepatrný otřes mozku nic nestalo. Měsíc si rozmnožil počet svých hor o jednu zvláštní a bohatou, na níž bylo i observatorium. Několik kostkových kilometrů vzduchu se doneslo s horou na měsíc, takže nynější učení obyvatelé měsíce, zaopatřeni jsouce různými chemickými látkami a astronomickými stroji, cítili se ve svém živlu a velmi šťastnými. Měsíc, zbaven magnetické přitažlivosti, jakou učenci dříve na zemi úkladně oproti měsíci vyvíjeli a vyluzovali, vrátil se zase na své místo. Na hoře, zemským vzduchem obklopené, činí učenci vycházky, nejprve jen krátké, pokud stačil vzduch, aby pozorovali nebe a zemi. Nebe bylo černé jako smůla, na němž lesklo se slunce. Země se měnila, brzy byla jako srp, brzy jako půlkruh, kruh, brzy jako tmavá koule. Leč s tímto postřehem se nespokojovali. Zaopatřivše si nepronikavé měchy, naplněné vzduchem a respitatory čili vydychovací stroje, činili daleké výlety po vzduchoprázdném měsíci a zkoumali jeho pustiny a kraje. Jen že největší zřetel museli míti k tomu, aby plíce nepřetrhly s měchem své spojení, sic by bylo po dýchání. Objevili obrovské stavby, které svědčily o vysoké kultuře někdějších měsíčních obyvatelů, kteří však před tisíci lety již vyhynuli. Po živém tvoru nebylo nikde ani stopy. Že tito učení dobrodruhové ostatně se dostali zpět na zem, o tom svědčí tyto řádky. Sic jinak by se to nemohlo napsati a tisknouti. Chtěli sebou vzíti ohromná skladiska kovů na zem, na neštěstí však neměli sebou nádenníky, potřebné k nakládání. A oni, učení, by se byli velmi snížili, kdyby se byli dali do kopání. Nechali si to na podruhé. Tak zní toto dobrodružství.

Proč to blouznění? Tím se nikdo nedostane ani k měsíci, ani k jiné hvězdě, ani o vlas dále než jsme. (Dokončení.)

Z domácího světa hudebního.

(Jubileum Českého kvartetta. — Jubileum Kytary. — České pěvecké kvartetto. — Massenetovo posvátné drama: »Maria Magdalena«.)

Počátek zimní saisony hudební zahájen byl — *jubiley*. Dvě, na počet členů sice nejmenší, ale uměním svým neobyčejně vysoko vynikající umělecká tělesa oslavila paměť svého zrození. Bylo to naše proslulé »*České kvartetto*« a výborný kroužek pěvců »*Kytara*«.

V našem uměleckém životě dobyla si obě tato sdružení těch význačných posic, že jich nelze minouti mlčením. Proto i do »Vlasti« přicházíme s referátem o jich významu, aby tak i zde jich zásluhy o domácí umění hudební bylo oceněno.

Bylo to právě před 10 lety, kdy v koncertě Měšťanské Besedy pražské strhli na se čtyři mladí umělci, konservatoristi, pozornost všeho posluchačstva. Byl to

J. Hoffmann (I. housle), J. Suk (II. housle), Oskar Nedbal (viola) a A. Berger (violoncello). Hráli domácí, rázovité kvartetto Smetanovo: »*Z mého života*«. Nejkrásnější hudební autobiografii, jakou si vůbec kdy umělec-hudebník mohl napsati. A souhra mladých těchto umělců byla tak idealně dokonalá, produševnělá, Smetanu v jeho hudebních myšlenkách vystihující, že podobné dávno již nebylo slyšeti. Jednomyslným obdivem splatila všechna veřejnost novému kvartettu výkon, který položil základ k budoucí slávě tohoto intimního hudebního tělesa. Neboť ti, kteří snad ani na trvalé své spojení v jediný umělecký celek nepomýšleli, posilněni a utvrzeni, chápali se myšlenky postaviti do světa prvé české umělecké kvartetto po způsobě dávného Florentského kvartetta neb kvartetta Helmesbergrova. Z Prahy rozjeli se se svým menším programem po městech českých. Všude přijati s nadšením. A když síla orlí v nich rostla, vstoupili i na těžko dobytelnou půdu Vídeňskou. A po ohromných úspěších zde šla již vítězná jich cesta po Německu, Anglii, Rusku, Italii, Bulharsku, Francii a Americe. A nevím, zda existuje mimo naše České kvartetto nějaké druhé umělecké sdružení vůbec, které by se dnes těšilo téže světové popularitě, jako tito naši umělci. Svoji hlubokou vnitřní hudební erudici spojujíce tu se zevnějším uměním a přednostmi mladého, v plnou sílu rozvitého ducha, splynuli v takový ideálně jednotný celek, že jsou v celém hudebním světě »hors concours«.

A jsou-li jako umělecký celek tak vysoko stojící, jsou všicci partnéři Českého kvartetta i *jako jednotlivci* nejvýš intelligentní a zajímavé hudební individiality. J. Hoffmann je znám i jako umělec-solista, virtuos na housle v předních městech hudebních, kde pořádal mnohé koncerty. J. Suk jest jeden z předních skladatelů mladšího cechu hudebního. Jeho klassicky čisté a vypracované skladby orchestrové a pianové mají nejlepší zvuk i sílu attrakční. Oskar Nedbal slyne neméně svým talentem dirigentským než uměním skladatelským. (Jeho skladby houslové, pianové, orchestrální. Pantomima: »Pohádka o Honzovi«.) A H. Vihan, který po záhy zesnulém A. Bergrovi jako violoncellista mezi umělce vstoupil, i svým hlubokým hudebním vzděláním i svojí hrou zvláštní čistoty a lahody na tolik vyniká, že se počítá mezi nejpřednější světové cellisty vůbec.

A tito umělci stejně dokonale ovládají klassický program dob minulých jako kvartettní literaturu novověkou. Haydn, Mozart, Beethowen ve svém vlastním stylu zní pod jejich šmyčci tak původně, slohově, jako moderní skladatelé: Čajkovský, Grieg, Dvořák atd. Zejména klassické skladby Dvořákovy to jsou, jež v jich programu prorazily si cestu světem a získaly půdy všude tam, kde jedině staří klassikové měli své domovské právo. —

Proslulí umělci oslavivše paměť svého prvého desetiletí v Rudolfinu koncertem, jenž nesl ráz domácí intimity a srdečnosti, vydali se na nové, jubilejní tournee po Německu. A jak listy zahraniční svědčí, i tam všude sklízejí své jubilejní vavříny. Kéž nejsou to vavříny jubilára, jenž od své práce se uchyluje v zátiší výslužby, ale jen prvou periodou, prvým milníkem umělecké dráhy, kterou s tak netušenými úspěchy nastoupili!

Druhými jubiláry bylo naše pěvecké kvartetto »*Kytara*«. Dnes, po pětadvacetileté činnosti své ovšem již starší páni. Čtyři pěvci, nadšení členové pražského »Hlaholu«: pp. bratří Krtičkové (tenor I. a bas I.), pan Masopust (tenor II.) a pan Ryba (bas II.), utvořivše kroužek soukromý, dospěli pilným cvičením tak daleko, že vypěstili pěvecký kvartett par excellenc. Zejména pan Krtička svým vzácným tenorem neobyčejné lahody a měkosti to byl, který tu »tvrdil« vždy vedle jadrného bassu p. Rybova všechnu muziku. Hlasů tak vzácných vlastností, jakým vládne p. Krtička, se mnoho nerodí. Toť tenorista, který má v hrdle dukáty. Ovšem musí padnouti do rukou důkladného impressaria, pořídíti si hojnost reklamy a pak již vše jde jako na drátkách. Ale tomu pan Krtička nechtěl rozuměti. Zůstal se svými kumpány doma. Praha, její kroužky a spolky, a města česká to byla, kterým tito výborní pěvci zasvětili své vzácné umění. Nikdy se nevtírali, ba ani nenabízeli. Jen když byli pozváni, neodepřeli svoji součinnost. Skromni ve svých požadavcích a při tom společensky neobyčejně sympatičtí. Proto též zcela beze hluku oslavili své jubileum v kruhu svých věrných ctitelů ve dvoraně žofínské. O umění pěvecké, jeho vzácný soulad, dynamické vypracování získali si zásluh velikých. Kéž i nyní, kdy ze všech stran mladší, čilé síly hlásí se k životu, neopouštějí svých posic! Vezpívali se do srdcí svých posluchačů. Doufejme, že neumlknou, ale budou zpívati dále s touže vzácnou vytrvalostí jako dříve. »Pěvce dobra milují bozi«, učívali jsme se kdys. *Nuž naši zasloužilou »Kytaru« kéž pomiluje sam Bůh!*

Však naše Kytara působila též silou nápodoby na generaci mladší. Po její vzoru utvořilo se *České pěvecké kvartetto*, které má již za sebou též mnoho pěk-

ných úspěchů a zkušeností. Mladá jich podnikavost pudila je až za sám oceán atlantický, aby tam hledali uznání a slávy. Jsou to pp.: Ant. Mikoláš, učitel hudby na ústavu pro vzdělání učitelů v Praze (I. tenor), Rudolf Černý, učitel na Smíchově (II. tenor), Jan Novák, učitel v Praze (I. bass), a Ant. Svoják, učitel tělocviku na c. k. realce v Žižkově (II. bass). Jak patrno, jest to vlastně kvartetto učitelů. Škoda, že mladí, snaživí pěvci nemohou se cele svému zamilovanému umění oddati. Povolání učitelské, jak známo, hlasu krásy nepřidá. Však znáte ty vymluvené — neřku-li vykřičené — hlasy učitelů z povolání! Tvrdá však pravda: »Primum vivere, dein philosophari« platí i pro ně. Nejprv povolání, existence a teprve pak umění.

Nadšení pěvci nejsou však hudebním tělesem od nedávna. Zpívají pospolu již na 10 let. A nehledí si jen zvýšeným diletantismem svého umění. Pilně se cvičili v renomované pražské škole Wallersteinově, aby tak na solidním fundamentu založili svoji dovednost. Z toho patrno, že všichni čtyři jsou intelligentními hudebníky.

A když své síly v kruzích pražských, v Umělecké i Měšťanské besedě a po českých městech byli s úspěchem změřili, nuž hajdy hned do země měnivého štěstí, kde rychle lze vyniknouti, ale rychleji propadnouti — do Ameriky. O letošních prázdninách uspořádali ve vlasti milliardářů 25 velkých koncertů. A před jakou divnou směsí posluchačstva! Američtí Češi, Chorvati, Slováci, Poláci, Angličané, Irové, Dánové, Němci tvořili jich publikum.

A jich koncerty neměly jen finanční účel; měly též vyšší cíle před sebou. *Seznamovali* cizinu *se slovanskou národní písní.* Dostalo se mi do rukou několik programů z jich amerického turnee. Sborové a solové skladby české tvořily převahu jich koncertních čísel. Skladeb pro Američany domácích jen tolik, kolik velel akt pozornosti k zdomácnělému umění a diktoval mrav. Listy americké přinášely vesměs lichotivé, ba i nadšené články o jich výkonech. A mladí umělci byli též, jak náleží, se svým odvážným výletem spokojeni. Šťastně došli zpět; nuž kéž i doma spějí vítězně k metám pěveckého umění a jeho úspěchům! —

V pátek, dne 28. listopadu t. r. pensijní spolek členů sboru a orchestru král. česk. zemského Národního divadla upoutal pozornost hudebních kruhů pražských provedením *posvátného dramatu Massenetova, »Maria Magdalena«.*

Francouzský skladatel Julius Massenet, žák Thomasův, nepatří nikterak již mezi mladou generaci hudební, neklidné, vrtkavé Francie. Jest již dobrý šedesátník. Rozhodný vyznavač sladké, sentimentalní lyriky, kterou *Gounod* ve svém Faustu, Romeu a Julii v hudbu domácí uvedl a již i *Ambroise Thomas* pěstoval ve svých četných operách, z nichž jedině »Mignon« má životní dramatickou sílu až dosavad. A že Massenet svojí sladkou, pro duše láskou rozbolněné a sesmutnělé tak vemlouvající se operou »*Werther*« získal u nás dobrého jména i ctitelů, přirozeno, že k jeho »Marii Magdaleně« obrátila se zvýšená zvědavost hudbomilců.

V celém tom ovzduší hudby Massenetovy cítíte cosi sentimentálně rozcitlivělého, chorobného. Jeho milostná lyrika dýše vůní tuberos. Ale to jest již právě to, co dnešní generaci, nezvyklé mužné trpělivosti, odříkání, sesláblé v zásadách, prosté vší životní energie tak mocně se zamlouvá. *Werther,* jenž se rozplývá v lásce k dívce zasnoubené jinému, jehož láska se stupňuje v chorobu, když jeho ideál jest ženou jiného — až sáhá k smrtící zbrani! — Velká omluva a lákání těch, kteří nedovedou bojovati, trpět a vítěziti. Ale tento nezdravý hudební styl jest tak dobře vycítěn z moderní, mělké, síly víry neznající duše, a proto téměř všeobecně milován.

Jest též zajímavo, že Massenet počal z prvu hudebně pracovati výhradně na látkách biblických. Skládal dramata na duchovní texty. Byla to *Maria Magdalena* (z r. 1873), *Eva* a biblická legenda: *Panna* (La vierge r. 1879). Ovšem síla biblické poesie nevlila se z pramenů, jež volil, v jeho díla. Syn své doby byl lákán spíše mystickým ovzduším, exotismem, jenž z krajů biblických tak příjemně vanul v jeho duši a měl též půvabu dodati jeho pracem. Nepovznesl se duchem v ony doby, do nichž zajisté chtěl, ale vytrhl své heroiny z jich ovzduší a přenesl v doby svoje. Učinil z nich ženy Francie.

Pro moderní francouzský feminismus jest též příznačným zjevem, že Massenet nikterak se neuspokojil s touto řadou svých hudebních hrdinek. Šel ještě dále. Biblická Herodias, pak ženy z literatury profanní: Charlotte, Esclarmonde, Manon, Navařanka, Popelka, Sappho, Thais, Chimene byly dalšími zamilovanými po:trety jeho hudebního umění. Jaký to horečný, nezdravý kult ženy! A k tomu ještě často se Massenetovi vytýká, že tyto záhadné postavy nedovedl jasně rozlišiti, ostře charakterisovati, ale že jednu líčí jako druhou. Jako by byly sestry. —

Umění, onen vnější ukazovatel mravnosti, postaveno tak výhradně v glorifikaci ženy. —

Ale vraťme se již k *Marii Magdaleně*. »Posvátné drama« Massenetovo jest rozvrženo ve 3 díly. Prvý: *Magdalena u studnice* líčí příchod východních žen vody vážících za radostného zpěvu, reptání mužů na Ježíše, »falešného proroka«, a příchod Magdaleny, jež okouzlena slovy Spasitelovými, touží znovu po jeho přítomnosti, nesoucí mír a štěstí. Sem přijde i Jidáš — jako moderní elegán — táže se po příčinách smutku a nabádá pokrytecky, aby neteskniла, ale hleděla si života. I lid jí veřejně klne, až tu náhle zjeví se Ježíš, jenž káře tvrdé jednání jejich a přijímá kající Magdalenu na milost. Odpouští jí hříchy.

Jak viděti, librettista Massenetův *Louis Gallet* hospodařil tu s textem biblickým zcela noncholantně. Nešetřil jeho udajů a scénu obrácení z nitra domu Šimonova jednoduše si přenesl k studnici pod širé nebe. Chápeme příčinu. Chtěl uplatniti lépe scenerii, vyvolati massy lidu. Popřáti více vzduchu krásné sceně. Ale tak s posvátným textem zacházeti přece se nesluší. Osoby biblické mají přec býti zachovány tam, kde Písmo svaté je umísťuje, a nesluší se dělati z nich loutky v rukách skladatele.

Ovšem text takto upravený Massenetovi výborně se hodil k jeho sladké tonomalbě. Zpěv žen, jdoucích pro vodu, idyllický klid venkova jsou velice pěkné sceny hudební. Píseň Magdaleny má v sobě příliš mnoho zvuku erotiky; za to však všechen zpěvný part Ježíšův jest opravdu vážným, důstojným tonem Boha-člověka.

Jednání druhé líčí Ježíše v domě Magdaleny. Služebné dívky končí přípravy k důstojnému uvítání Proroka; Marta bdí a dohlédá na jejich práci. Sem přichází Jidáš — v úloze don Juana — hovoří s Martou, která rázně ho odbývá pro některé neupřímné výroky jeho o Ježíši. Konečně Ježíš s apoštoly přichází. Marta jako pečlivá hospodyně jde připravit hostiny. Marie s Ježíšem zůstane samotna. Skladatel užívá této příležitosti k dvojzpěvu, opěvující čistou, bratrskou lásku, jež vede do království nebeského. A opět připlíží se Jidáš, vytýkající zcela po způsobu Farizeů Mistru svému styk s ženou-hříšnicí. Ježíš dotýká se jemně jeho mysli, poukazuje na brzkou jeho zradu. Krásnou, náladovou modlitbou, volně parafrasující Otčenáš scéna se uzavírá. Tato poslední scéna jest v pravdě plná zbožné nálady a spolu vysoce effektní. Sbor à capella dvanácti apoštolů s předzpěvujícím Ježíšem v čele jest jedno z nejzdařilejších čísel celé skladby.

Poslední jednání má dva obrazy. Prvý znázorňuje výjev pod křížem, rouhání židů ukřižovanému Spasiteli, jenž jim odpouští. Sem přichází též Maria Magdalena a ve zpěvu — poněkud profanním — projevuje hluboký soucit s trpícími. Aspoň česká slova: »O reku můj, ty jsi můj svět«, neodpovídají nikterak vážnosti tklivého okamžiku. Po té nastává chvíle smrti Spasitelovy, nad níž vesele jásají židé ďábelskou radostí. — Druhý obraz je apotheosou Ježíšova vzkříšení. Magdalena spěchá ke hrobu pomazat těla, zde usedá a rozteskňuje se s ostatními. Když pak osamotní, vzniká v ní touha znovu jej spatřiti, až Ježíš se jí v pravdě ukáže. Známá theorie »o ženách visionářských« jako by tak trochu prokmitala poslední scenou. — Massenet v díle posledním velice do široka a effektně rozvíjeje všechen orchestr. Kletby židů a hlavně okamžik smrti, nad níž sama příroda hrůzou se chvěje, podán jest velice účinným způsobem. Skladatel jako by se chtěl povznésti až ke hrůzné tonomalbě hudebně ojedinělých effektů Berliozových. A na konec, kdy dluží se slova andělů, pějících při narození Páně »Gloria«, připojuje mohutný průvod varhan a jásavým sborem scenu uzavírá.

Dílo Massenetovo, jak z rozvrhu scen patrno, nemá nikterak ráz oratoria, jak je vytvořil Bach, Händl a j. Ti zachovávají všude vážnost, a řekl bych, biblickou klassičnost děje. Gillet z podnětu stručných zpráv biblických složil vlastně romantickou operu s biblickými osobami. Massenetovo dílo jest, jak se jeden z kritiků vyjádřil, jako »svěcené bonbony pro mlsavé rtíky zbožných Pařížanek«. Trochu zbožnosti, jež nevadí jich názorům a nepřekáží rozkošnickému životu.

Ovšem ve své oratorní formě, bez scenické úpravy, dá se pro svoje přehmaty a zcela po světácku přimyšlené výjevy ještě daleko lépe snésti, nežli v úpravě divadelní. Massenet je prý odhodlán v Nizze dílo své inscenovati po způsobě opery. Zda však setká se s úspěchem, který si slibuje, jest ovšem jiná otázka. Biblické osoby uvedeny na prkna moderního jeviště zpravidla ztrácejí na své grandiosnosti. Spadají z piedestálu, na nějž je zbožnost povýšila, a cit náboženský bývá tím jen klamán a urážen. *Em. Žák.*

LITERATURA.

POLSKÁ.

Margiela i Margielka przez *Adolfa Dygasińskiego*. 1902. — A. Dygasiński, velice známý to stoupenec naturalistického směru v polské literatuře, není spisovatelem plodným. Jeho povídky, novelly a črty ze života domácích i lesních zvířat vycházejí na světlo v dosti dlouhých přestávkách, ačkoliv čtoucí obecenstvo na ně čeká s netrpělivostí a kritika je vítá s upřímným uznáním. Toto netrpělivé očekávání a uznání kritiků nelze tak připsati na vrub umělecké ceny Dygasińského publikací, jako spíše srdečné a upřímné vřelosti, která všechny práce Dygasińského proniká. Tento zvláštní individualní ton přinucuje docela optimisty smířiti se s hlubokým pesimismem, který jest skoro v každém spisu sympatického povídkáře. Proto přirovnávají někteří polští kritikové Dygasińského k R. Kiplingovi. — Obsah této knihy jest protkán tolika různými episodami, že jest těžko podati obsah. Spisovatel líčí v nejnovější své knize dobrou, nešťastnou a zároveň pošetilou vesnickou dělnici, která jest nemilosrdně zneužívána od svého prácedárce. Neblahý stav Margiely, která se bezmyšlénkovitě a s resignací oddává svému trpkému osudu, vzrušuje čtenáře do hloubi duše. Hlavní hrdinka povídky jest vytvořena s pěknou plastikou, plnou barev a světla. Všechny ostatní osoby a osobičky jsou též svědomitě nakresleny se všemi svými zvláštnostmi, jak to vidíme na starých obrazech flámských a holandských mistrů. Není pochyby, že spisovatel vyhověl vkusu všech čtenářů této knihy.

Kazimierz Przerva-Tetmajer: **Panna Mery.** Powieść. Warszawa. Naklad Gebetnera i Wolfa. 1902. - Vynikající polský lyrik K. Tetmajer vydal zase povídku pod názvem Panna Mery. Panna Mery jest ve spojení s dřívějšími spisy téhož spisovatele »Aniol smierci« a »Otchlań«. Upřímně jest nám vyznati, že tato nejnovější práce vynikajícího polského spisovatele není nějakým novým zjevem talentu p. Tetmajerova; umělecky a psychologicky jest na témž stupni jako dřívější jeho práce. Totožnost jest i v motivech, vlastně v motivě. Panu Tetmajerovi jest osou všeho lidského jednání — láska, vzájemný to poměr obou pohlaví; v jeho erotismě jest láska jediným citem, jedinou myšlénkou, nuže, docela umění má pro umělce jen tehdy cenu, když jest prodchnuto pohlavní láskou, když vede k uskutečnění milostných tužeb. Žena u p. Tetmajera jest zřídlem rozkoše, sama jen po rozkoši baží, ale v lásce jest egoistickou a nemilosrdnou, vícekráte příčinou srdečného bolu nežli srdečné radosti. Vzrušující erotismus lyrika Tetmajera, známý z jeho dřívějších belletristických prací, vystupuje v tomto díle ještě silněji nežli dříve. Básník sahá až k orientalní smyslnosti, vzaté z »Písně písní«. Hrdinka povídky, M. Gnieżnieńska, pochází ze židovské rodiny, v její žilách proudí krev východních žen, a jako žena má dvě tužby: blýskati se ve světě, hráti prvou úlohu, viděti všechny u svých nohou, ale zároveň užívati plným douškem milostné rozkoše. Než tužby její se nesplní. — Jeden dřívější svůj spis nazval p. Tetmajer »psychologickou fantasií«. Tou jest i »Panna Mery«, vlastně »Panna Mery« jest »fantasií psychologickou« a žádnou povídkou.

Miłość. Poesye *Jana Kasprowicza* z illustracyami E. Okunia i E. M. Liliena. — Ze všech básníků, kteří dnes hromadně plní polský Parnas, má J. Kasprowicz nejvíce životní síly. V jeho duši to vře, bouří a pozorný čtenář brzy poznává, že obsah jeho duše jest bohatší, nežli se na pohled zdá. Kasprowicz svou vnitřní silou ducha vyniká nad všechny současné polské básníky, avšak má to neštěstí, že se neumí dobře vyjádřiti. V jeho básních lze dobře pozorovati boj poety s formou a výrazy, boj to krvavý a ne vždy korunovaný vítězstvím. Zajímavo jest přirovnati Tetmajera ku Kasprowiczovi. Tetmajer najde si formu a pak do ní nejednou uměle shledává obsah, kdežto Kasprowicz má hojnost látky, avšak mozolně zase robí formu. A poněvadž širší čtenářstvo má raději lehkost formy a slohu bez vážného obsahu, nežli pěkný obsah s tvrdou formou — dá se tím vysvětliti větší populárnost Tetmajera než Kasprowicze.

Nová kniha Kasprowiczova dělena jest na 4 díly, pragmaticky spojené: Amore desperato, Láska — hřích, Amor vincens, Z hor. Od nesmírného zármutku po ztrátě milenky přes požitky hříšné lásky přichází básník k čisté lásce a s tímto citem se cítí nejšťastnějším na vysokých horách, kde jest na blízku všemohoucímu Tvůrci. Druhý díl této básnické sbírky (Láska — hřích) jest nejslabší. S podivením, že básník, který jest jinak velmi skoupým na epické popisy, trivialní sceny hříšné lásky velmi obšírně popisuje. Ve sbírce jest též mnoho banalních výrazů a obrazů za vlasy přitažených.

Impresye. Stanislav Barącz. Lwów. 1902. — **Impresye.** Henryk Zbierzchowski. Kraków. 1902. — Pod tímto názvem vyšly dvě sbírky básní od pp. Barącza a Zbierzchovského. Prvá sbírka od p. Barącza jest rozdělena na 4 díly: Sny a vzpomínky, impressié, soudný den a překlady. Tím jest zároveň vyjádřen i obsah sbírky. V některých básních vládne ton veselý, v jiných zase smutný plný resignace. Jak »Przegląd powszechny« tvrdí, měly na básníka nemalý účin Mikiewiczovy »Sonety Krimské«. Nejvíce obrazů a poesie vlil básník v »Soudný den«, práci to psanou řečí nevázanou.

»Impresye« Zbierzchowského nevynikají též ničím zvláštním. Ač se básník velmi namáhal, aby čtenářům podal originelní poetické obrazy z přírody, nezdařilo se mu to. Některé obrazy jsou zcela banální a tak zamžené, že se ani rysy nemohou rozeznati. Zdá se, že básník není upřímným a že vše to, co nám podává, jest uměle v jeho duši vyvoláno. Ku konci jsou dvě práce prosou psané, které jsou nejlepší částí celé knihy. *Fr. Štingl.*

NĚMECKÁ.

Renaissance. Zeitschrift für Kulturgeschichte, Religion und Belletristik. Herausgeber Dr. *Josef Müller.* II. Jhgg. 1901. (Jährlich 12 Hefte zu 4 Mk. 388 S. — Hlasatelé »reformních snah« v Němcích teprve nedávno (v r. 1900) založili vlastní časopis, a to ještě jen přičiněním jednotlivce (dra Müllera). Ani prof. Schel, jenž za nejschopnějšího vůdce tohoto směru byl považován, neměl k tomu odvahy. Každá nová strana, smýšlí-li dobře, má zajisté právo mluviti veřejně, ale není třeba, aby naříkala hned na utiskování, ubíjení, když se strany konservativní se na nové směry pohlíží s nedůvěrou, která bývá psychologicky odůvodněna, zbytečným žalováním, hartusením a vychloubáním na straně »reformatorů«. »Dělají bolestíny«, jak zní trivialní rčení. To lze pozorovati ještě i ve druhém ročníku »Renaissance«. Mnoho popudlivosti, nedůtklivosti; přímých i postranních kopanců rozdáno »zpátečníkům« dost a dost. »Od roku 1870 (praví se na příklad) je naše katolická publicistika (listy odborné i časopisy) jako pouš . . .« A podobně. To jest ovšem tvrzení, které pravým názvem neradno označiti. To jest, co na straně konservativců bolívá a roztrpčuje: bagatelisování, zahazování posavadní práce. A přece je často mezi příslušníky »konservativních« směrů více pravých reformatorů (reformatorů skutkem!), více pochopení a více popudu pro potřeby a opravy časové než na straně »reformní«! Tím spíše pak dochází ke konfliktu, jsou-li na straně »reformní« zřejmě patrné chyby a nedostatky. — Obsah druhého ročníku »Renaissance« není právě bohatý ani rozmanitý a zajímavý, ale to pro počátek nepadá na váhu, neboť v ročníku letošním viděti již pokrok. Nejrozsáhlejší je studie dra Müllera »O pohlavním životě starých kulturních národů«. (Novější literatura mohla by být častěji citována.) Poučný je polemický článek Schellův »Katolicismus, protestantismus a náboženský pokrok v království Božím«. Dobré bylo by pojednání »Reformní katolicismus v době Lutherové«, ale je zbytečně tendenční. Z drobnějších prací jsou tu rozhledy o církevních poměrech v zemích katolických. Článek »Die czechische „Katholische Moderne"« jest nepěkný ne tak pro pošetilou sebechválu, jako pro pomluvu, že prý ve »Vlasti« vtěleno je zpátečnictví a klerikalismus, při čemž se hned připomíná, že »klerikalismus je zneužívání náboženství k nešlechetným účelům«. Takovou pomluvu do světa hlásat je — nejmírněji řečeno — nekřesťanské. *L. † jv.*

Cavour. Die Erhebung Italiens im 19. Jahrhunderte, von *Franz Xaver Kraus.* (Weltgeschichte in Karakterbildern. Herausgeber Fr. Kampers, Seb. Merkle und Martin Spahn.) Mainz, F. Kirchheim, 1902. IV. 103 S. M. 4. — O této knize, která způsobila značný rozruch. »Literaturblatt« (č. 9.), historik, státník a dobrý znatel italských poměrů, svob. p. Helfert takto: »Cavoura nazvali italským Bismarkem, a to přirovnání je případné, myslíme-li na politickou bystrost a obratnost těžiti ze vhodné chvíle, jakož i na politickou odvážnost; oba, Bismark i Cavour, určili si veliký a odvážný úkol a bezpříkladné štěstí bylo s nimi. Ani jeden, ani druhý nepřišel do nesnází při volbě prostředků: oba byli násilníci bezohlední, příkazy obecné morálky poutati se nedali, proto jich nedbali. V roce 1866 oba státníci se »poctivě« přičiňovali, aby katolické a konservativní Rakousko povalili a tak tím volněji k sjednocení Německa a k sjednocení Italie kráčeti mohli. Jest zcela jasno, že katolík činnost ani jednoho ani druhého z obou státníků schvalovati nemůže, a proto právem třeba se diviti, že vynikající a zasloužilý učenec (Kraus) odhodlal se napsati životopis Cavourův tak, že jeho spis možno nazvati téměř chvalozpěvem na Cavoura.« *L. † g.*

ČESKÁ.

V »Otttově světové knihovně« č. 286.—287. vydal p. F. V. Krejčí sbírku básní **»Vybrané básně Jana Nerudy«**. V úvodní studii praví p. Krejčí: »Všickni uznávají Nerudu za genia, jedinou výjimku činí onen tábor, v němž vládnou »tma, farizejství a pověra«, a to slouží Nerudovi ke cti. Ač výběr b) svědčí o píli p. pořadatele, přec opět není nám možno sbírku tuto doporučiti do knihoven lidových, neboť ve sbírku pojaty jsou i básně, které materialismem a nepřátelstvím a urážkou proti Kristu srší. = »Dědova mísa«, »Matičce«, »Z časů za živa pohřbených«, »České verše«, »Ballada horská«, »Romance o r. 1848«, »Z prostých motivů« a j. jsou obsahem i formou velmi pěkné a čtenáře nejen pobaví, ale i poučí a hluboko utkví v duši čtenáře. »Písně kosmické« svou tíhou myšlének zůstanou zajisté mnohým čtenářům nepochopené. »Ballada tříkrálová«, »Romance štědrovečerní«, »Ballada o svatbě v Kanaan, »Tereze« posměch si činí, co nám katolikům je svaté, a to nás zaráží. Pan pořadatel při dobré vůli dobře mohl ze sbírky básně tyto vypustiti a nahraditi jinými, přiměřenými, aby sbírka tato knihovnám lidovým mohla býti doporučena a úkol svůj zdárně plnila. *J. B.*

Pohledy do života bohoslovců a kněží. Aforismy, které napsal Dr. *Frt. X. Novák, C. Ss. R.* (Duchovní knihovna. Ročník XXII. Číslo 3. Tiskem a nákladem benediktinské knihtiskárny. Brno, 1902. Stran 424. Cena 2 K 40 h.) — Čím dále jsme četli, tím více nabývali jsme přesvědčení, že máme před sebou vynikající spis asketický. V kněžstvu pozorovati dnes mnohé snahy, zjevy a směry povážlivé — a doba sama sebou vskutku kritická — kterak tedy mlčeti má muž Kristovy víry a katolického kněžstva milovný . . . Nuže, promluvil kněz povolaný, pro spásu duší zanícený, učeností i zkušenostmi bohatý; takového hlasu nedbati není možno. Zvláště vytknouti třeba, že se pan spisovatel nevyhýbal otázkám, jež jsou, abychom tak řekli, na denním pořádku a jež — podle toho, jak se řeší — rozdělují kněžstvo na dva tábory: na »staré« a »mladé«, konservativní a reformní . . . Jaké stanovisko pan spisovatel zaujal, to zajisté v neposlední řadě zajímati bude jednotlivce toho i onoho tábora. Kniha zasluhovala by podrobného rozboru a dala by jistě podnět k mnohé užitečné diskussi o palčivých aktualních otázkách. Než i jinak bude četba knihy každému knězi posilou, jelikož nalezne tam mnoho vysvětleno, co jej tíží a svírá, nač sám často myslí. — Čtenář také uzná, že spisování knihy spojeno bylo s námahou; již to přemýšlení o předmětech často choulostivých (viz na př. důtklivá slova o naší »masité, alkoholické kultuře«), přemítání o poměrech obtížných, snaha, aby vše oděno bylo formou vhodnou, nynější době přiměřenou, a nad to jest kniha značně rozsáhlá! Spisovatel mluví výhradně k rozumu, čerpá ze zkušenosti, jeho sloh je svěží, mluva správná, výrazná a volbu formy (aforismy) nazvati lze šťastnou. Tolle, lege! *L. † a.*

Kázaní na všecky neděle a svátky církevního roku. Sepsal a konal Filip Heusler, farář v Uhřinově, Morava. Ročník IX. V Praze 1902. Tiskem Družstva Vlast. Nákladem spisovatelovým. Cena 3 K. — Po deváté vydal již autor před nastávajícím novým církev. rokem sbírku svých kázaní pro neděle a svátky. Obsahem i formou řadí se IX. ročník k předcházejícím. Přednost kázaní a exhort Heuslerových spočívá v tom, že jsou praktická, jasná a přehledná. Vyciťujíť duchovní potřeby lidu, přihlížejí ku všem kruhům věřících na farnosti i na ducha času. Vedle toho snadno pochopitelným způsobem hledí didakticky nadsmyslné pojmy znázorniti tak, že i prostý rozum s dostatek je může pochopiti. Rozsah jednotlivých řečí po částečném rozvedení stačí i na delší kázaní, jiné jsou zase velice vhodné jako exhorty. Odpovídají pak vůbec nařízení sněmu Tridentského (V. 2.), aby duchovní správcové lid poučovali krátkou řečí (cum brevitate sermonis), jakož i provincialnímu sněmu pražskému z r. 1860, jenž žádá, aby kazaní trvala as půl hodiny. Jako v předcházejících ročnících, použil autor i zde nových zajímavých příkladů, kterými se kázaní nemálo oživují. Postní promluvy mají za předmět: horu pokušení, horu proměnění, horu blahoslavenství, horu přijímání, horu smrtelné úzkosti a horu Golgotu. Kázaní jsou úpravou tiskovou učiněna velmi přehlednými a proto velmi snadno se memorují. Jelikož nová knihtiskárna Vlasti má moderní a posud málo opotřebovanou tiskovou sazbu, jest tisk velice jasný a snadno čitelný. Zvlástě za našich dob jest veledůležitý pastýřský úřad kněze v účelném zvěstování slova Božího, a proto nutno vděčně uznati zásluhu spisovatele, jenž každoročně přispívá sbírkou praktických kázaní k obohacení naší homiletické literatury a doporučiti jeho knihu k hojným objednávkám. Jelikož autor vydal tato kázaní svým nákladem, dlužno je objednati na adresu: Filip Heusler, farář v Uhřiněvsi na Moravě. *Vlastimil Hálek.*

Duch ctih. Jana Křt. M. Vianneye, faráře v Arsu, v jeho katechesi, kázaních a životě. Napsal *A. Monnin.* (Duchovní knihovna. Ročník XXII. Číslo 2. Tiskem a nákladem benedikt. knihtiskárny. Brno, 1902. Stran 206. Cena 1 K.) O životě a působení slavného faráře Vianneye jest u nás známost celkem nepatrná, a jak za to mám, právě z té příčiny, že o tomto neobyčejném knězi v naší literatuře dost málo napsáno. A přece měly by nás jeho úspěchy ve správě duchovní pobádati, abychom poučení o něm hledali, zvláště když dobou není od nás tak vzdálen. (Narozen 8. května 1786 — zemřel 4. srpna 1859.) Jest pak tajemství jeho úspěchů skryto v jeho ctnostech, z nichž zvláště vyniká pokora, nezištnost, střídmost, kajicnost, zbožnost a pracovitost. Myslím, že by nebylo slýchati tolik nářků na liberály a socialisty, kdybychom se do jisté míry tak obětovali jako farář Arssk ý. — Náš spisek (jest to překlad) nastiňuje nám vhodným způsobem život (ctnosti) a působení faráře Vianneye a podává význačnější úryvky a ukázky z jeho křesťanských cvičení a kázaní. Při vší práci téměř nadlidské byl Vianney duch hluboce rozjímavý, originelní i poetický. — Jsme vděčni pořadatelstvu Duchovní knihovny za tento pěkný spis a vřele jej doporučujeme; snad i v dobrém smyslu platí: semper aliquid haeret . . . *L. † a.*

Abbé d' Arthès od *Armand Sylvestre.* Přeložil z francouzského Jaroslav Pšenička. Matice lidu č. 5. V Praze 1902. — Nákladem a tiskem knihtiskárny dra. Ed. Grégra a Syn v Praze. — Protikatolický proud ve Francii, hlodaje na všech kardinálních institucích katolické církve, soustřeďuje svůj boj hlavně proti jejímu kněžstvu. Směr tento má své stopy i v literatuře francouzské. Pomocí její nespokojuje se pouze s vikláním zjevených pravd, nýbrž obrací se do života jich hlasatelů — kněží, jež líčí s chválou v odporu s čistým církevním sacerdotiem. — Zobrazeni jsou tu svobodomyslní kněží jakožto ideální synové nové laxní doby, kteří, byť měli svěcení od katolické církve, zcela dobře srovnávají se svým kněžským svědomím zpronevěru slibu čistoty. Takovým jest abbé d' Arthès, farář v okolí Paříže, jenž zaprede známost s paní od muže odloučenou, že »Bůh ani ďábel nemohl jich zachrániti« (str. 111.), ta dá život synu Michalu, a když její manžel se o poklesku jejím dozví, skokem s okna se zabije. Abbé stará se o syna Michala zcela bez výčitek svého kněžství a jde s ním 18letým do španělsko-francouzské války. Po vítězství koná abbé vojsku »Te Deum« a kolem něho mají býti neseni padlí vojíni u vítězoslávě. Nesou též mrtvého Michala, a tu abbé zdrcen smrtí syna místo »Te Deum« proklíná vítězství. Vojíni považují ho proto za zrádce a zastřelí ho. Ten klesne na mrtvolu svého syna, v čemž vrcholí tragičnost děje. Abbé jest obrazem kněze, jakého by si přál francouzský laxní svět, jenž docíliv proticírkevní zákony, nemůže se dočkati zrušení zákona coelibátu. V duševním rozporu kněžského srdce d' Arthèsa vítězí liberální názory. Povinnosti kněžské zdají se mu býti po hříchu vyumělkovanými a bez mravního významu. Svůj hřích lehkomyslně opírá o převelkou dobrotu Boží, která mu ho odpustí. Jest téměř hrdý na svůj poklesek! Svoji paternitu spojuje pak bez výčitek svědomí se svým kněžstvím, které jest prý pouhým společenským odznakem bez jádra! Věrným katolíkům zůstane však přece jen vždy milým ryzí sacerdotium dle ducha církve.

Vlastimil Hálek.

Moderní civilisace po některých stránkách hospodářských. Napsal *W. Cunningham.* Z anglického přeložil *J. Škola,* c. k. profesor. Nákladem Jana Laichtera na Král. Vinohradech. Cena 2 K 50 h. — Nad nápisem této knihy trochu jsem se zamyslil, protože auktor vlastně podává »elementární pojednání o národním hospodářství« (str. III.) chtěje prospěti odborníkům i začátečníkům. Význam »civilisace« je zde hodně omezen: veškera péče auktorova věnována vlastně *podmínkám hmotného blahobytu,* prodávání, nájmu, kapitálu, půdě, obchodu, směně, penězům atd., takže čtenář najde o civilisaci poměrně málo (v běžném slova toho smyslu) a pomyslí si, že by probrané látce lépe byl vyhověl název *jiný.* — Pokud jde o *věc,* vyznáváme, že spis Cunninghamův jest velmi poučným, jasně v celku i v částech podaným, zač také i překladateli sluší vzdáti chválu. — V polemice i v důvodech vede si auktor velice klidně, málem suchopárně, čímž asi zavděčí se odborníkům o tolik, o kolik laikům četbu ztíží. Do meritorního rozboru věci pouštěti se nebudeme; zkušení národohospodáři mají zde vlastně slovo. Tolik jen tvrdíme, že naši křesťanští socialové, ethikové a theologové najdou zde mnoho ze svých oborů pěkně vyloženého. Já aspoň našel jsem zde tolik poučení pro sebe a tolikráte jsem s auktorem souhlasil, že dosud neměl jsem ze žádného spisu Laichterova *realistického* »Výboru« tak mnoho potěšení jako právě z díla tohoto. — Obsáhlá stat o »sebekázni« jest stkvělou apologií blahodárného působení křesťanství v národohospodářství a rovněž zasluhuje pro praktický a populární způsob, jímž jest spracována, aby ve statisících exemplářích mezi bohatými

a chudými, mezi učenými a neučenými byla rozšířena; řečníci ve spolcích socialních mají zde hotovou přednášku. — Z četných poznámek, které jsme si při četbě učinili, nejvíce nás těšilo poznání, že auktor (anglikán) neuvádí nikde protestantských konfesí za hlavní příčiny blahobytu a pokroku různých národů, jak se zhusta činívá (i u nás na př. spiskem Laveleyovým) na úkor katolíků, ale že uvádí příčiny docela jiné, nám nikterak nepříznivé. Na jiném místě, na příklad str. 6.), tvrdí auktor velmi správně, že *základy* mravů a práva nikde a nikdy se nemění, i když na různých místech a u různých lidí různě se applikují a vykládají v jednotlivých případech; tímto názorem staví se dr. Cunningham proti moderním darwinistickým a filosofickým ethikářům, zač od nás plného uznání zasluhuje, jakkoli další jeho vývody (tamtéž) nás neuspokojují, poněvadž *proti* doznané shora pravdě píše, že prý nám nelze z prvotných zásad stanoviti, »co jest pravým vůbec«, takže se máme spokojiti poznáním, »co jest nepravé«, jež máme trestati atd. Velice správně posuzuje auktor (str. 10.) rozkvět hmotný, pravě, že blahobyt národů není jedinou věcí, dle níž se doba posuzuje, a že hmotného rozkvětu třeba použíti jako prostředku k rozšíření všelikých lidských mohutností a ctností, čímž staví se Cunningham proti materialismu moderní doby, jež v bohatství spatřuje všechno. Na straně 14. tvrdí se, že stát má »dokonalé právo na konfiskaci majetku«, ale nečiní prý toho, poněvadž to bývá zřídka kdy *moudrým* a pak že se tím *ullumuje* podnikavost v budoucnu«! Podobně učí auktor v celé poslední stati; my z vážných důvodů nemůžeme této pravomoci státní tak povšechně a absolutně uznati a musíme právoplatnictví *proti* státu hájiti, i kdyby majetku vlastník »dobře neužíval« (str. 14.) — bezpečnost majetku a posvátnost jeho nutí nás k tomu, což i auktor na mnohých místech hlásá. Názor spisovatelův o práci (195.), jakož i křesťanském, pohanském a židovském idealu životním má souhlas náš celý; totéž platí o výkladu, jejž auktor podal (205. a zvláště na straně 207.) o působnosti státu ve mravnost, na níž v otázkách těchto tolik záleží!

Filip Jan Konečný.

Nákladem Al. Hynka vyšly kalendáře **»Vlast«**, red. p. Al. Březina-Novopacký a **»Pražský kalendář«**, red. Boh. Tichý. Oba kalendáře svědčí o píli a porozumění pp. pořadatelů, kteří snažili se podati čtenářům kalendáře obsahem i formou cenné, což se plně podařilo. Spisovatelé a spisovatelky přispěli pracemi cennými a pěknými. Kalendáře jsou ozdobeny 2 titulními obrazy, v textu pak jest na 50 obrazů. Povídky vážné a poučné střídají se s články praktickými (počtem as 100) a čtenáře své pobaví i poučí. Oba kalendáře lze doporučiti. *Boh. Jiráček.*

V »Ottově Laciné knihovně« číslo 197. vydán humoristický **popis cesty manželů Nikolaje Ivanoviče a Glafíry Semenových Ivanovny do Biarize a Madridu** od *N. A. Lejkina*, přeložil V. Unzeitig. — Na 56. str. popisuje Lejkin cestu a pobyt manželů Ivanových v Biarizi a Madridě. Popisuje život v Biarizi a Madridě, kterýžto život, spoléhaje na své bohatství, Ivanovič s chotí snaží se napodobiti, ale ve své dobromyslnosti s mnohou nehodou se setkají. Všude se Ivanovič stará především o dobré jídlo a pití, kdežto manželka jeho stará se jen o modu a toalety. Kniha je dobrá, ale na mnohých místech podrobné líčení scén a řečí jednotlivých osob unaví čtenářovu trpělivost, ale čtenář zas přece rád sáhne po knize, aby se dočetl konce, který je náhlý a neočekávaný. Ivanovič totiž chce jeti z Madridu do Barcellony, ale shledav, že společník jeho v Madridě, námořní důstojník Juan Manteca, stává se manželce jeho nebezpečným, aby zlu zabránil, vrací se přes Paříž s manželkou svou domů. *Boh. Jiráček.*

Vonný dech vánoc. Zpěvohra o 4 obrazích. Veršem napsal školní rada dr. M. Kovář. Hudbu složil Jan Ev. Zelinka. Nákladem družstva Vlasť. — Připravovati, chystati radost jiným, jest vlastní nejlepší radostí. A právě doba vánoční, plná poesie a vůně křesťanské dobročinnosti, byla vždy dobou příprav k způsobení radosti jiným. Její význam i ráz — dlouhé večery ji obklopující — vždycky byly a jsou vítanou záminkou k přípravám na různé slavnosti, produkce, divadla a podělování. Poesie božského Dítka betlemského nikdy nevybledne a nesevšední. Živé znázornění Jeho chudého příchodu jest nejdojemnější idyllou biblické poesie, v době vánoční živě se ozývající. A proto nedivno, že vydána byla i v našem domácím kruhu hudebním již celá řada delších či kratších, prostších či složitějších vánočních her, slovních i hudebních, jež význam této doby myslím velkých i malých měly znázorniti. —

K letošní saisoně vánočních představení přispělo i družstvo Vlasť vydáním objemného díla: Vonný dech vánoc.

Nejprve o slovním podkladě této duchovní opery. V sirotčinci koná učitel s četným sborem svých žáků zkoušku k vánoční zpěvohře. Má tu svůj chor zpěváků, dudáky, drátenníky, pastýře, selky a sedláky, Moravany z Valašska, kominíky,

myslivce, hajného a j., kteří mají, každý svým způsobem, uvítati narozeného Spasitele. Jak viděti, vystupuje zde četný ensembl, jenž v pestré své směsi dodává zajisté širokému prvému obrazu náležité životnosti. Když jest po zkoušce a ostatní uchýlili se k večeři, bratří-sirotci, Karel a Jaroslav, usnou v cvičební síni a živě sní. V jich mladých hlavách vystupují obrazy biblických událostí k narození Páně se vztahujících. Slyší nejprv chvalozpěv andělů, oslavujících chvíli vtělení se Syna Božího. Na to spatřují Zvěstování Panny Marie v Nazaretě, zjevení narození Páně pastýřům na luzích betlemských a jich hold spolu s různými národy slovanskými Ježíškovi v chýši betlemské. Sen jejich v pozadí jeviště za průhlednou oponou se znázorňuje. V tom učitel najde spící hochy a před živým obrazem narození Páně zkouška se nyní s celým předchozím sborem dokonává. Sen a skutečnost tu splynuly. — Z disposice celé hry zajisté je patrno, že klade dosti značné požadavky na své scenické provedení. Obrazy ladné, effektně připravené nemohou se tu minouti svým dojmem. Proto nepochybujeme o tom, že všude tam, kde vládnou prostředky divadelní techniky, při slušné výpravě zpěvohra: »Vonný dech vánoc« nemůže se nesetkati s pěkným úspěchem.

Libretto školního rady p. dra. M. Kováře jest plynné, vznešenosti látky v každém ohledu odpovídající. Poetická jeho stránka nepřesahuje obvyklé hranice poesie církevních písní a vánočních popěvků. Ale skladatel zpěvohry p. Jan Ev. Zelinka shostil se velice čestně svého úkolu.

Pan Zelinka jako čilý pracovník na roli církevní hudby chrámové jest zajisté s dostatek znám. Proto pozorujete též zcela přirozeně v jeho skladbě daleko více církevního ducha nežli divadelní, leckdy zcela prázdné a banální hudby. A to slouží zajisté k plné cti skladatelově, který ni jedinou všedností hudební fráse svoji skladbu neposkvrnil. Modulace p. Zelinkova je bohatá, pestrá; harmonisace písní nikde triviální. Leckde v jednotlivých postupech bezděky znamenáte péro skladatele, jemuž českost podle vzoru hudby Smetanovy a Dvořákovy nedala se utajiti. Při tom musíme však nepokrytě říci, že provedení opery vyžaduje aspoň poněkud routinovaných zpěváků. Part učitelův (psaný pro bas) žádá dobrého pěvce, jemuž trochu divadelní krve též koluje v žilách. I sbory nejsou toho druhu, aby na prvý poslech vtiskly se v mysl. Nejsou sice nesnadny, ale volají po zdravých cvičených hlasech. Ale větší oběť přípravy bude zajisté vždy korunována pronikavějším úspěchem. České slovo ve zpěvu je vždy též přirozeně podáno, netrpíc nikde násilím hudební fráse.

Ostatně má zpěvohra do sebe jednu znamenitou výhodu. Lze totiž všude tam, kde některé partie působí nepřekonatelné obtíže, zcela snadno je pominouti bez ublížení celku. Celkový effekt, výhodně položený v gradaci díla, od životnosti domácí zkoušky k obrazům ve snu a pak k mohutné apotheose narozeného Spasitele, tím nikterak neutrpí. I recitativy hochů, kteří ve snách vypráví, co vidí před sebou, melodramaticky podložené, jsou tu působivé. Proto douťáme, že společné dílo p. dra. Kováře a p. J. E. Zelinky dojde všude příznivého přijetí. Potřeba jen trochu reklamy a upozornění. Kolik prázdných a jalových skladeb pod firmou pestré reklamy jde světem! Měla by cenná tato práce a vděčná pro nedostatek doporučení minouti se svým posláním?

I sama výprava díla je v každém ohledu vkusná. Partituru provedla čilá lithografie not Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba), jež může se v tomto směru pochlubiti pracemi, zcela čestně s prvními firmami lipskými soutěžícími; libretto a tisk solových hlasů obstarala si tiskárna družstva Vlasť. Kde by si přáli průvodu orchestrálního, je ochoten skladatel p. J. Ev. Zelinka (Praha, v Jámě-II., č. 10) je opatřiti. Proto obracíme se na všechny přátele a ctitele vánočních představení, aby nové a ušlechtilé této publikace hudební si všimli a ji ředrovali. Klavírní průvod s hlasy (malá partitura) stojí pouze 7 K, pro členy družstva 6 K; libretto 30 hal.; knížka not pro solové hlasy 60 hal. — »Vonný dech vánoc« na vánočním trhu hudebním náleží bez odporu mezi nejlepší jeho letošní novotiny.

Em. Žák.

Facta loquuntur čili **Deset let na stolci sv. Methoděje.** Sestavili dr. Fr. Botek a A. Kleiber. Olomouc 1903. Ed. Hölzel. — Bývalý ceremonář ndp. arcibiskupa Olomouckého dr. Fr. Botek podal veřejnosti k ocenění činnost svého arcipastýře v prvním deceniu jeho episkopátu na motto slov Lacordairových: »Nedati se ničím zastrašiti od své povinnosti, ani výčitkami lidí ne, toť jedna z největších zásluh člověka, dovede-li si ji získati.« V předmluvě označuje autor: »Napsal jsem objektivně pouze to, co mi hodnověrnými svědky bylo dokonale dokázáno, co jsem viděl, slyšel, anebo o čem se mi podařilo původních listinných dokladů se dopátrati. Základní myšlénkou při práci této byla mi devise »facta loquuntur«.« V prvé části knihy sdělují se zprávy o mládí a studiích ndp. arcibiskupa, popisuje

se volba jeho 8. listopadu 1892 na stolec sv. Methoděje, působení jeho jako velekněze, představeného, učitele kléru a lidu. Dále činnost literární, vědomosti právnické, jež dokládá na str. 62. spisovatel slovy: »Budou-li někdy uveřejněna akta, týkající se vyjednávání o tak zvané kapitolní otázce s vysokou vládou, uznají i ti zásluhy knížete arcibiskupa, kteří dnes o nich pochybují.« Též nastíněna činnost arcipastýře Olomouckého při generálních visitacích, zásluhy o náboženství a humanitní spolky, umění a vědu, soukromý jeho život jakož i poměr k duchovenstvu a lidu. O poslednějším dí: »Škoda, věčná škoda, že nahlédnouti do srdce velepastýře našeho ve chvílích odpočinku není dopřáno každému, ó kolik předsudků by šmahem zaniklo!« O poměru ke kléru čteme na str. 116. »Nemáme příčiny, abychom pochybovali o veliké otcovské lásce velepastýře k nám. Nebylo posud vyhověno všem, a snad nedopatřením zásluha větší ustoupiti musila menší, snad místo Jana nevinného a láskou hořícího postaven byl na místo, po němž jsi Ty toužil, Petr, jenž zapřel Pána svého: nicméně skutkové svědčí, facta loquuntur, že snaha velepastýře jest v pravdě otcovská, čistá. Co učiněno bylo ve prospěch stavu našeho pro blaho duševní i pro blahobyt hmotný, je již známo.« Se zájmem sleduje čtenář péči ndp. arcibiskupa o četbu dobrých knih, zřizování farních knihoven, zakládání krajinných časopisů. Buďtež uvedeny ze spisu některé zajímavé číslice: Za první desetiletí své apoštolské činnosti biřmoval ndp. arcibiskup dr. Th. Kohn 317.247 biřmovanců, visitoval 514 farností, zkoušku z náboženství předsevzal v 3904 třídách, za něho založeno bylo 514 nových farních ústavů chudinských po 200 K s vydáním 102.800 K, pro střední školy 34 nadace po 200—400 K. Dary a almužny při visitacích dostoupily výše 254.000 K. Náboženských spolků založeno 196, a mají jmění 1,317.532 K. Nadací kostelních 5179 se jměním 3,612.930 K. Založen dále podpůrný spolek sv. Theodora pro kněze s darem J. Ex. 208.000 K. Spolku kněží pro pruskou část arcidiecése darováno 24.000 marek, sirotčinci v Březnici 200.000 K, na zřízení vyučovacího dívčího ústavu v Kroměříži 60.000 K, na rozšíření arcibiskupské knihovny v Kroměříži 53.186 K, na sbírku numismatickou tamtéž 37.680 K. — V II. části této knihy jest od arcibisk. úředníka J. Kleibera popis správy statků arcibiskupských. — Úřednictvu byly zvýšeny platy o 81.851 K, a zřízeny dělnické pokladny, jež nadány fondem 68.782 K. Pro účely humanitní bylo v celku za dobu 1892—1902 rozdáno velepastýřem olomouckým 1,793.124 K, ve prospěch obyvatelstva na arcibiskupských panstvích 644.620 K, na stavby a meliorace statků věnováno bylo 3,305.702 K, celkem 5,743.447. — Po přečtení pamětního spisu dra. Fr. Botka pozná čtenář, že jeho arcipastýř v pravdě vyplnil slova sv. Pavla: »Buďtež bedlivi sebe i všeho stáda, v němžto Duch sv. ustanovil vás biskupy, abyste spravovali církev Boží.« (Skut. ap. 20. 28.) Práce podána jest vzletným slohem, a při tom tak populárně, že může všudy mezi lid býti šířena. Technická úprava její jest velice pečlivá, ano nádherná. Spis ozdoben jest umělecky provedenými několika illustracemi, jež jsou knize skutečnou ozdobou. Zmiňujeme z nich: Podobiznu J. Ex. dra Th. Kohna, Sněmovní síň v residenci Kroměřížské, a téže průčelní bránu, zlaté ciborium v arcibisk. kapli v Kroměříži a několik obrazů udílení apošt. požehnání při gen. visitacích. Spisem tímto, jemuž přejeme hojného rozšíření mezi česko-slovanskými katolíky, v pravdě autor vydal »svědectví pravdě, aby na světlo postaveny byly skutky a události ospravedlňující nejenom pevné naděje velepastýře, ale i posilňující sebedůvěra zbožného lidu moravského, aby nedal se zastrašiti na cestě vítězné terorismem nevěreckých směrů.«

Vlastimil Hálek.

Dr. **Josip Pavlica** †. Po nedávno zesnulém kardinálu a arcibiskupu gorickém dru. Jakubu Missiovi následoval dne 5. října 1902 jeho věrný spolupracovník dr. Josip Pavlica, profesor ustředního bohosloveckého učeliště a bývalý spiritual kněžského semináře v Gorici. Narodil se 12. prosince 1861 v Rihenberku u Gorice, studoval v Gorici, Římě a ve Vídni, kde se připravil důstojně k povolání kněžskému i učitelskému. Horlivě sledoval již jako studující mladík i bohoslovec katolický život a vzdělával se, aby mohl úspěšně čeliti liberalismu a náboženské lhostejnosti mezi slovinským lidem. Poprve vystoupil jako spisovatel v »Rimském katoliku«, který vydával bývalý profesor a nynější biskup ostrova Kerku, dr. Mahnič. V této hlídce uveřejnil mnoho důkladných a bystrých rozprav o výchově, pravosláví, socialismu, liberalismu, o světovém významu katolického Říma, o svobodě a vládě lidu, o volebním právu a j. Pilným spolupracovníkem byl též nové slovinské hlídky »Katoliškého Obzornika«, kde uveřejnil hlavně důkladnou rozpravu »O bistvu (pojmu) kapitalizma«. Když již ležel na smrtelné posteli, vyšla jeho kniha »Socijalno vprašanje« (socialní otázka), která jest důstojnou závětí tohoto pracovitého muže, předčasně zesnulého. Působil též jako žurnalista v »Primorském listu«, kde odrážel nájezdy liberálů slovinských a Vlachů. Dr. Pavlica byl zname-

nitým populárním řečníkem, který dovedl udržeti pozornost tisíců neztenčenou do konce řeči. Dosud nám je v paměti jeho velezdařilá přednáška o pravé svobodě i pravém pokroku katolického lidu, která důkladně vyvrátila námitky nepřátel církve. Pracoval též hojně pro Leovu společnost, o jednotě slovinských Goriců, o socialním znovuzrození přímořského lidu. Založil také v Gorici dělnický spolek, průmyslovou zádruhu a ústřední záložnu. Vítal každý podnik ku prospěchu katolického lidu slovinského. Byl nadšeným národovcem. Jeho heslem bylo: »My milujeme svůj národ slovinský a cítíme v sobě povinnost k jeho blahu a cti, k jeho rozvoji a pokroku pracovati, aby byl ve společnosti rakouských národů ctěn, aby byl hoden svých slovanských bratří na jihu i na severu, které Boží prozřetelnost podle slov Lva XIII. zachovala v budoucích věcích ke zvláštním účelům«. Zesnulý byl mužem, v němž nebylo lsti. Od 15 let byl nemocen, ale snášel vše statečně. Odpočívej v pokoji po boji. *Fr. H. Žundálek.*

Ze slovanského světa. *(Literatura lužických Srbů za posledních dvacet let. — Blahobyt v Srbsku. — Žurnalistika v Srbsku. — Zpráva o národní knihovně bělehradské za rok 1901. — Počet Rusínů v Americe. — Nový bulharský všeslovanský list. — Vydání maloruské bible. — Nový spis o polské ženě. — II. slovinská umělecká výstava.)* — Časopis »Macici Serbske« v 1. čísle letošního roku uveřejnil H. Jordanovu práci »Pismowstvo deljno-lužiskich Serbow wot lěta 1881—1900.« Dle tohoto spisu v posledních 20 letech byla literatura dolních lužických Srbů dosti plodna. Obohatila se totiž o 80 čísel, což jest prý slušný pokrok. Obsah těchto knih a knížek jest náboženského a vlasteneckého obsahu. — Kosta H. Iwanović vydal tiskem své dvě přednášky, které měl v bělehradském dělnickém spolku, pod názvem »Blagostanje v Srbiji«. Spisovatel v brožuře ukazuje, jak také srbský rolník stává se proletářem a v jakých smutných poměrech žije srbský venkovský lid. Dle statistických dat jest v Srbsku 35.000 rolníků, t. j. 11 procent úplnými proletáři, 22 procent jich jest poloproletářů, jichž úplné schudnutí jest pouze otázkou času; 228 boháčů má tolik půdy jako 34.000 chudých majetníků půdy; 3627 zámožných lidí má více půdy nežli 85.000 chudých majitelů; 82 proc. majitelů má jen polovici (50 proc.) vzdělané půdy; druhou polovici má 18 procent boháčů. Ve druhé části brožurky poukazuje na stálý vzrůst kapitalismu; ve 3. části popisuje bídné hospodářské a zdravotní poměry srbských dělníků. Brožurka jest plna důkazů, zajímavě a živě psaná. — Žurnalistika v Srbsku zkvétá, ne-li jinak, aspoň číselně. V Bělehradu začaly vycházeti v poslední době 2 nové denníky. »Liberal« jest list pro politiku, obchod a osvětu; hlavním redaktorem jest Mich. A. Pantić. List »Zvono« vycházel jen několik dní a pak se proměnil v »Naprednjak« a list na obranu samostatných pokrokářů. Redaktorem »Pravdy« jest Žarko Ružić. V Kragujevci začal vycházeti »Narodni Napredak«, orgán pro národní potřeby, list to nepolitický, jenž vychází dvakrát týdně. V Horním Milanovci začala vycházeti »Narodna Zaštita« dvakrát týdně. — V »Srbském Književném Glasniku« byla nedávno uveřejněna zpráva o národní knihovně v Bělehradě za rok 1901. Ze zprávy vyjímám tyto zajímavosti: Nejvíce knih v r. 1901 se přečetlo v jazyku srbském (7369). V jazyku německém se přečetlo 1649 knih, francouzském 1013, ruském 323, českém 8. Vědeckých knih se přečetlo 6114, zábavných 5601. Nejpilnějšími čtenáři byli studující (12.383). Nejčtenějšími spisovateli byli: Tolstoj, V. Hugo, Popović, Shakespeare, Novaković, Byron, Turgenjev, Njeguš, Preradović, Daudet. — Zevrubné statistiky Rusínů dosud v Americe není, avšak přece dle různých dat může se jejich počet aspoň přibližně označiti. Ve sjednocených státech severoamerických jest více než 250.000 Rusínů. V Kanadě jest jich přes 40.000; v Brasilii 30.000. Mimo to v provinciích Rio Grande, San Paolo a Santa Katarina žije asi 10.000 Rusínů. V Argentině, kamž v poslední době emigrace směřuje, žije také asi 10.000 Rusínů. Všech Rusínů v jižní Americe jest asi 50.000. V severní a jižní Americe dohromady jest asi 350.000 duší. V severní Americe mají Rusíni sice své kněze, ale lépe by bylo — praví »Lit. Nauk. Vistnik« — kdyby jich ani nebylo. Všichni jsou bezcharakterními Maďarony, poněvadž většinou pocházejí z uherské Rusi. — »Slovanský dobročinný spolek« v Sofii začal vydávati časopis pod názvem »Slavjanski Glas«; list jest podobný našemu »Slovanskému přehledu«. Vychází čtyřikrát ročně a pro cizinu je za 5 levů. Prvé číslo vydané v měsíci srpnu jest bohatší obsahem. Jsou to tyto články a statě: Několik slov o rusko-polských poměrech. Znají-li se Slované navzájem? Rusko-bulharské paralely, Ruský jazyk a literatura v Bulharsku, Slovanská bibliografie atd. Účelem listu jest seznamovati Bulhary se slovanským světem a pěstovati slovanskou vzájemnost. — Bible, přeložená na maloruský jazyk Kulišem a dokončená Iv. Levickim, jak snad známo nebyla schválena ruskou Synodou. Proto její vydání obstaral spolek pro vydáván biblí v Londýně. Nyní, jak »Nov. Vremja« oznamuje, vydáno již 5 knih Mojží,

šových; vše ostatní je k tisku připraveno. — Polská spisovatelka, zn'má pod pseudonymem Anatol Krzyżanowski, pracuje na obšírné historicko-socialní monografii »Polská žena, její vliv osvětový a národní«. Druhá část díla bude sama o sobě uzavřeným celkem a bude obsahovati popis působení současných spisovatelek polských, rozbor jejich důležitých děl a literárních směrů. — Od 20. září do 15. října byla otevřena II. slovinská umělecká výstava. Výstavu jsem také navštívil a její nedokonalost mne velice překvapila. O ideách, které II. umělecká výstava v Lublani před návštěvníky rozvinula, nedá se mnoho říci. Náboženských obrazů nebylo a ostatní věci byly jen více méně nedokonalé náčrtky. Nicméně přece výstava svědčila o tom, že slovenské umění se probouzí a že slovinský národ pomalu vstupuje do řady kulturních národů. *Fr. Štingl.*

Brahminský protest proti spalování mrtvol. Dacský biskup Msgr. Hurth z Bengálska sdělil americkému listu »The Rewiev« dne 17. února t. r., že vynikající pohanský kulín (brahmín) vydal mezi souvěrce zvláštní list, v němž proti tamnímu zvyku rozhodně radí nespalovati mrtvoly lidské z následujících důvodů: Předně třeba uvážiti, že *všecky* mrtvoly lidské vůbec nelze spáliti; spáliti jen několik tisíc neb milionů zemřelých lidí nic neznamená pro zdravovědu, poněvadž milliardy zemřelých bývají pochovány, ba i nepochovány, čímž všecha krematoria stávají se illusorními. Po té třeba připustiti, že spalováním mrtvol lidských dotud nebude zdravotnictví pomoženo, dokud miliony churavých a nemocných lidí světem se potulují, vydychujíce nakažlivé bacily. Jaký jest proti tomu prostředek? Mají se všichni neduživci — a je jich většina celého lidstva — zavříti a spáliti? Za třetí! Vědecky dokázáno jest, že otravné prvky vycházejí nejen z mrtvol lidských, nýbrž i zvířeckých, ba i z hnilob rostlinných. Co s těmito nespočitatelnými milliardami hnilob a mrtvol? Kdo o nich ví, kdo jim na zemi, ve vzduchu a ve vodě zabrání? Jediná *pošlá* krysa může přivoditi morovou ránu v celé země a národy (drastický příklad měli jsme k tomu před málo lety ve Vídni s dr. Müllerem atd.). Konečně upozorňuje brahmín, že příroda dostává z mrtvol lidských, zvířeckých a rostlinných nejvýživnější látky; nikde není takové vegetace rostlinné a zvířecké (hmyz, brouci) jako na místě, kde mrtvola shnila: nesmí se to tedy přírodě v krematoriích brátí. Tímto způsobem opatřuje si země od tisíc let výživné látky a sílu, v čemž jí »neměnitelné« zákony všehomíra dnem i nocí vydatně pomáhají. Jest tedy nefalšovaným poučením přírody o této věci, že nikoli náhlým zničením a ohnivým rozkladem mají se ničiti mrtvoly, nýbrž pozvolným hynutím a rozpadáváním v části prvotné, jež příroda dle potřeb svých bez naší pomoci sama si upravuje.

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Vojtěch. Kalendář družstva Vlasť na r. 1903. Red. Jos. Flekáček. Ročník druhý. -- Odběrní podmínky: tucet velkého za 8 K, malého za K 4.80. Členové družstva, kteří si kalendář přímo u nás objednají, mají velký i malý za polovici a každý člen může objednati jakýkoliv počet našich kalendářů. Kdo si objedná jednotlivý náš kalendář ve snížené ceně, platí poštovné (20 h), kdo si jej koupí v plné ceně, tomu platíme poštovné my. Objednávky vyřizuje: Administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Svatováclavská záložna a obrana katolíků proti socialním demokratům. Pod tímto nadpisem vyšla nákladem družstva Vlasť časová brožura o 32 str., již napsali každému našinci známí kritikové L. † 5. a L. † 7. Brožurkou tou podává se našemu lidu do rukou ostrá zbraň na odraz socialně-demokratického »Práva Lidu« a všech jeho nohsledů. Cena brožurky je nízká, 8 h a na venek poštou 10 h. Na 10 exemplářů jeden zdarma. Prodává se jen za hotové.

Odpověď socialním demokratům ve věcech záložny Svatováclavské. *Napsal dr. Václav Kyjovský.* **V těžkých chvílích.** *Napsal L. † 91.* — Tak jmenuje se druhá brožura, kterou opět vydalo svým nákladem družstvo Vlasť v Praze. Brožura tato prodává se za 8 h a poštou za 10 h. Prodává se jen za hotové. Na 10 exemplářů dává se jeden zdarma. Obsahem je brožura tato zdrcující kritikou socialně-demokratického humbuku, jímž soc. demokraté snaží se otřásti veškerým postavením katolíků ve společnosti lidské. Doporučujeme k hojnému rozšíření — v zájmu věci katolické. Objednávky přijímá a vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. (v Žitné ulici).

Sv. Otec Lev XIII. Sv. Otec Lev XIII. stará se upřímně o své rodné městečko Carpineto. Dal v městečku vystavěti nemocnici, vodovod opravil nákladem 200.000 lir a ustanovil pro Carpineto zvláštního protektora monsignora Adamiho, který nákladem papežovým dává od palazza Pecci odstraňovat staré budovy, mimo to zařizuje ústav pro zaopatření pro stáří, obchodní a hospodářskou a živnosten-

skou školu, opravuje silnice od nádraží v Segni do Carpineta. Papež sám těší se velice z každé návštěvy Carpinetské; zná v Carpinetu každého člověka a vzpomíná si na celé generace. Pro Carpineto založil papež též zvláštní museum Lva XIII., v němž jsou uloženy rukopisy panovníkův a reliquie z mládí papežova. Carpinetští pojmenovali své náměstí »Piazza Pecci« a budují papeži vítěznou bránu. — *Císařský dar sv. Otci.* Císař pán pošle sv. Otci Lvu XIII. darem k 25letému jubileu papežskému svůj obraz v životní velikosti. — *25.000 korun na jubilejní papežskou medaili.* V městské obecní radě vídeňské na návrh městské rady, tlumočený drem Krennem, bylo usneseno věnovat 25.000 korun, za něž ze zlata ražena bude zlatá medaile na počest 25letého jubilea sv. Otce Lva XIII., jež sv. Otci od města Vídně bude darována. Provedení návrhu svěřeno bylo purkmistru dru. Luegrovi. Současně má jubilejní medaile ražena býti ve zlatě, ve stříbře a bronzu. — *Knihovna knížete Barberiniho,* kteroužto knížě prodal římskému papeži Lvu XIII. za půl milionu franků, čítá dle udání francouzského učence Seymoura de Ricci 60.000 tisknutých knih a 8000 rukopisů. Mezi těmi jsou vlastnoruční listy Bemby a Galilela, latinský překlad Platona s poznámkami Tassovými a jeho otce, dále knihy s poznámkami Manutia a Scaligera. Papež umístí bibliotéku tuto ve zvláštní budově, aby učencům byla pohodlně přístupna. — V kruzích Vatikánských se proslýchá, že u příležitosti papežského jubilea zřízen bude blíže basiliky sv. Jana Lateranského pomník, jehož odhalení slaveno bude v květnu. — *Uherští katolíci u sv. Otce.* Papež přijal deputaci zemského svazu uherských katolických spolků, záležející z hrabat Jana a Alladara Zichiho, říšského poslance Františka Majora, prelátů Ladislava Palotaye a Julia Waltera a faráře Štěpána Banyacse. Deputace odevzdala papeži adresu a album s 35.000 podpisy.

Slavnostní rozdělení cen v Urbanově kolleji »De Propaganda Fide«. Ve čtvrtek dne 27. m. m. konána v kostele Urbanovy kolleje »De Propaganda Fide« obvyklá slavnost rozdělování cen těm, kteří při písemném konkursu na konci školního roku nejlepší práce podali. Ceny rozdával J. Em. kardinál Gotti, prefekt Propagandy, u přítomnosti několika vysokých církevních hodnostů, rektorů kolejí, profesorů, jakož i četných posluchačů university »De Propaganda Fide«. Také letos chovanci České kolleje, naši »cari Boemi«, vynikli, dobyvše nejvíce cen, a to: I. Na fakultě theologické: Z Písma sv. první Jan Remiger. Z dogmatiky první cenu Jan Pořický. In re sacramentaria (z nauky o svátostech) první ceny dobyl Jan Pořický; druhé František Römer. Z fundamentální theologie první cenu Antonín Eltschkner; druhou cenu Jan Dvořák. Z církevního práva první Jan Dvořák. Z liturgie první Josef Huráň. Z archaeologie (přednáší se italsky) druhé ceny dosáhl Ant. Eltschkner. II. Na fakultě filosofické: Z vyšší metafysiky první cenu obdržel Theodor Čermák. Z logiky opět Theodor Čermák první cenu. Z jazyka hebrejského první cenu Ant Eltschkner. Z jazyka arabského ve třídě nižší první cenu opět Ant. Eltschkner. V jazyku syrském Jan Purkhart. Dobyli tedy chovanci České kolleje celkem 14 cen, tedy polovinu, neboť všech cen předmětů, ze kterých alumni konkurs konali, bylo 29. Psáno bylo na ceny 36 alumnů; poněvadž se stává, že na cenu bývá psáno několik alumnů, kteří mají práce stejné, losuje se mezi napsanými a vylosovaný obdrží cenu. Nejlepší z cen jsou ovšem dogmatika, morálka, scriptura, dějepis a res sacramentaria, neboť při nich konkuruje 200 až 300 alumnů. Gratulujeme z plna srdce alumnům České kolleje, kteří pod otcovským vedením msgra. Pavla Levy, rektora a msgra. dra. Františka Zapletala, vicerektora, dospívají v dokonalé kněze i rozšiřují ve věčném městě slávu jména českého.

Sv. Alfons z Lig. před soudem rehabilitován. Před soudem ve Welsu v Horních Rakousích projednávány byly letos dozvuky aféry, která před rokem rozčeřila hluboce celou katolickou i nekatolickou veřejnost v Rakousku. Jak dosud zajisté v živé jest paměti, napsal protestant Robert Graszmann brožuru „Morální theologie dle zásad sv. Alfonse z Liguory«, kde neurvalým způsobem napadl morální učení církve katolické. Brožura jeho byla v Rakousku konfiskována, načež následovala známá komedie interpellační v říšské radě, při níž i poslanci některých stran českých hráli úlohu velmi smutnou. Letos projednávána byla žaloba, kterou podal syn † pamfletáře Graszmanna na redaktora časopisu »Salzkammergut Zeitung« pro zprávu v listu o jeho otci uveřejněnou. Zpráva ta zněla doslovně: »Robert Graszmann zemřel. Pamfletista Robert Graszmann zemřel ve stáří 87 roků ve Štětíně. Graszmann neužil tedy ovoce své brožury proti sv. Alfonsovi — neboť vydání brožury byla špinavá peněžní spekulace. Jak známo, byl Graszmann, jenž si chtěl hráti na strážce mravnosti oproti katolické církvi, sám v mravním ohledu značně kompromitovaný muž. — Jako soudní znalec theologický vypovídal před soudem prof. Engelbrecht. Týž praví: Sv. Alfons napsal dílo své, aby theologové a mladí duchovní věděli, co katolická církev za hřích uznala a co nikoli. Devět citátů ze

sv. Alfonse přeložil Graszmann správně a úplně, všecky ostatní přeloženy jsou nesprávně. Právě nejostřejší místa brožury Graszmannovy jsou pravým opakem originálu. Graszmann uměl jen špatně latinsky, v jazykové příčině byl ignorantem, jenž neměl naprosto dostatečné vědecké kvalifikace, aby takové dílo, jako jest morálka sv. Alfonse, mohl kritisovati. Schází mu k tomu první podmínka, totiž důkladná znalost latiny. Svůj znalecký posudek končí prof. Engelbrecht výrokem, že Graszmann byl člověk, který psal velmi mnoho a vše velmi povrchně. — Byl tedy sv. Alfons a jeho dílo dodatečně před soudem rehabilitován. Redaktor neušel však trestu; odsouzen byl proto, jelikož nedokázal tvrzení v listu uveřejněné, že byl Graszmann »sám v mravním ohledu značně kompromitovaný muž«. Chtěl sice obžalovaný důkaz podati, ale soud ho nepřipustil . . . a redaktor odsouzen byl na dva měsíce do vězení. Jak by byli asi soudili soudcové z lidu protestants. v podobném případě v Německu, kdyby se jednalo o při katolického žalobce proti protestantskému redaktorovi?

† **Hrabě Richard Belcredi.** Z Gmundenu došla truchlivá zpráva, že tam zemřel bývalý státní ministr hr. Richard Belcredi u vysokém věku. Richard Belcredi patřil k nejschopnějším a nejpoctivějším státníkům rakouským. Národ český má všecku příčinu, aby mu zachoval vděčnou památku. Hrabě Richard Belcredi narodil se 12. února 1823. Studoval v Praze a ve Vídni a již r. 1848 stal se krajským komisařem na Moravě. R. 1854 byl jmenován krajským hejtmanem ve Znojmě. Brzo po tom jmenován náčelníkem zemské vlády ve Slezsku, odkudž r. 1864 do Prahy za místodržitele se dostal. Již r. 1861 vyslal jej slezský sněm do říšské rady, kde se osvědčil jako vynikající důvtipný řečník, který měl rozsáhlé vědomosti právnické a bohaté zkušenosti v politické správě. Program jeho zaležel v autonomii království a zemí a v úplné národní rovnoprávnosti. Pochopitelno jest, že k muži tak skvělého nadání brzo obracely se naděje rakouských národů, kteří úpěli pode jhem Schmerlingovské centralisace. Když v červnu 1865 císař František Josef vrátil se z hospodářské výstavy z Pešti do Vídně, došlo k rozhodnutí a 27. června 1865 byl Belcredi jmenován státním ministrem a později předsedou ministerstva. Národ český provázel nově jmenovaného ministra s největšími nadějemi. Praha jmenovala hc při odchodu jeho do Vídně svým čestným měšťanem (3. srpna 1865). Avšak sanguinické naděje v něho na mnoze kladené nemohly se pro nepříznivé poměry splniti. Když Belcredi převzal státní ministerství pro země, chystalo se Rakousko k válce s Pruskem, a dvorní kruhy si nepřály, aby obrat od centralisace k autonomii byl proveden příliš ukvapeně, poněvadž neměli býti němečtí liberálové drážděni. Mimo to potkala se Belcrediova politika »volné dráhy« hned na počátku s prudkým odporem centralistů. Přes to přese vše usiloval o to, aby aspoň to vykonati mohl, k čemu, jak se domníval, síly jeho stačily. Ve správě dal heslo k decentralisaci. Dne 17. května 1865 svolal sněmy zemí před Litavou a císařským manifestem ze dne 20. září 1865 zastavil platnost zákona o říšském zastupitelstvu. Válka r. 1866 přerušila na mnoho měsíců všeliké opravy ve vnitřní politice. Avšak ani po válce této neměl Belcredi volnějšího pole pro své snahy. Když po odstoupení hr. Mensdorffa stal se Beust min. zahraničným a ve Vídni nabyla vrchu myšlénka, vyrovnati se s Maďary tím způsobem, že Němcům zachová se nadvláda v zemích před Litavou, bylo Belcrediovo postavení otřeseno. Na počátku r. 1867 suspendována sice ústava únorová patentem lednovým a vypsány nové volby, ale nežli se nové sněmy sešly, byl Belcredi nucen 3. února 1867 zadati za propuštění. Po řadu let, po kterou trvala éra Auerspergův, setrval ve svém zátiší. Roku 1879 udělil Belcrediovi císař řád zlatého rouna. Dne 12. září 1881 byl Belcredi jmenován předsedou nejvyššího správního soudu a povolán do panské sněmovny, kdež památná byla jeho řeč roku 1882 při rokování o zřízení české university v Praze. V znamenité této řeči objevil se Belcredi opět jako věrný přítel a výmluvný zastánce osvětových snah národa českého. Zesnulý byl otcem říš. a zem. poslance dra. Ludvíka hr. Belcrediho v Lišni.

»**Der Hass der Völker und die österreichischen Universitäten**« — »Nevraživost národův a rakouské university« — pod tímto titulem vydal profesor české university v Praze, dr. Jaroslav Goll polemickou brožurku proti prof. dru. Bachmannovi, nyní již odstouplému rektorovi německé university v Praze, který v »Neue Freie Presse« dne 1. listopadu t. r. vydal paličský článek proti zamýšlené druhé české universitě na Moravě a zároveň i proti české universitě v Praze. Ostrou kritikou a zároveň ironií rozebírá prof. Goll nicotné »důvody« Bachmannovy a ohražuje se proti tomu, aby z požadavku kulturního činila se otázka běžné politiky. Dokazuje odůvodněnost druhé university české na základě vědecké i praktické potřeby. Zajímavo jest, že připouští případné zřízení dvou universit v témže městě

na Moravě (české a německé) anebo i pokus s universitou utrakvistickou. (Str. 23.) Brožurka vyšla u Bursíka a Kohouta v Praze.

Slovinský kanovník Cerne, který zemřel v Terstu ve stáří 80 let, odkázal celé své jmění na zřízení chorvatského pensionátu v Pazinu pro studující tamního chorvatského gymnasia.

Kněží katoličtí v Terstu scházejí se z iniciativy samého biskupa každý měsíc k pravidelným schůzím, na kterých rokují o běžných důležitých záležitostech a potřebách pastorace. Hodno následování.

Smetanova »Prodaná nevěsta« uvedena bude v Kyjevě na Rusi tuto zimu na scénu tamního městského divadla.

Liga proti souboji. V rytířské dvoraně Zemské budovy konána byla ustavující valná hromada ligy proti souboji v Rakousku za četného účastenství vynikajících osobností. Jménem zařizujícího komitétu uvítal shromážděné baron Chlumecký, kterýž také zvolen byl za předsedu schůze a v zahajovací řeči oprávněnost snah na zamezení soubojů vylíčil. Profesor Lammasch přednesl na to obšírnou zprávu o otázce, která ustanovení trestního zákona a trestního řádu by změněna býti měla, aby se docílilo zvýšené ochrany osobní cti. Zpráva tato byla přijata s hlučnou pochvalou. Přednosta odboru šl. Klein podal pak zevrubnou zprávu o otázce, na jakých zásadách by zřízeny býti měly zvláštní čestné soudy čili čestné rady, vyložil dopodrobna úkoly čestné rady a objasnil poměr jednání čestné rady k postupu trestního řízení. Výklad sekčního chefa Kleina odměněn bouří pochvaly. Na to provedeno ustavení ligy proti soubojům. Po jednomyslném schválení statutu o čestných radách schůze ukončena.

Potlačení Holárkových »Reflexí z katechismu« na Rusi. Holárkův cyklus perokreseb, jež jsme ve »Vlasti« odsoudili, dočkal se nadšeného přijetí u Lva Tolstého a Maxima Gorkého, ale ruská censura bezvýjimečně Holárkovým »Reflexím« přístup do Ruska zakázala. Tak se to patří!

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydavatel a redaktor dr. Josef Burian. Ročníku XII. číslo 18. Cena 2 kr. Fialky australské. Napsal Frant. Vaněček. — Ročník XIII., číslo 1. Cena 2 kr. Národové vraťte se ke Kristu! Napsal Jan Bělina. Obsah: Národové u Krista již byli. Národové se od Krista odvrátili. Prohlubování odpadu od Krista. Následky odvratu od Krista. Národové, vraťte se ke Kristu! — Obě praktické, časové a laciné brožury doporučujeme co nejvřeleji k hojnému rozšiřování.

»Bílý prapor«, Vimperské kalendáře a naše družstvo Vlasť. Jest to v přirozenosti lidské, že v neštěstí se lidé sbližují, sobě odpouštějí a navzájem si pomáhají. Jinak ovšem soudí naši Rozvojisti: ti rány naše dosti rozdrásané drásají dále. Pustili se do »Katol. Listů« a dostali od nich dne 18. listopadu t. r. výprask, napadli nás a dostanou tudíž výprasku i od nás. »Bílý prapor« čís. 24. t. r. na str. 501. píše: »Katolictví na kšeft provozuje Vimperský vydavatel Steinbrenner — a s ním administrace družstva Vlasť . . . nejhorší ze všech kalendářů jsou právě Vimperské. A družstvo Vlasť jest s Vimperským pánembohem skoro v kartelu! Patentované katolictví . . . družstvo Vlasť se zastydí za své nynější »nedopatření« a přestane býti filialním skladem Vimperských kalendářů.« Tolik »Bílý prapor«. Vezmeme to od zadu. My nemáme v družstvu filialní sklad vimperských kalendářů, my je kupujeme dle objednávek z Cyrillo-Meth. knihkupectví, a nechá-li nám to objednatel na vůli, vybíráme hlavně Rodlerovy kalendáře, které patří k nejlepším českým kalendářům, nejsou-li vůbec ty nejlepší. Tímto se vyvrací druhá lež, jako bychom byli s Vimperským Steinbrennerem v kartelu. My se Steinbrennerem nejsme vůbec v žádném obchodním spojení. A to katolictví na kšeft, kdyby pravdivé bylo, bylo by velice bledé. Při každém vimperském kalendáři máme 10 haléřů užitku, což dělá při tuctu 1 K 20 h. Ale odečtěte nákladní list (12 h), balení, (práci, motouz, papír, vložený dopis) a donášku na poštu a odečtěte čekání objednavateli, někdy čtvrt, půl roku až celý rok a scvrkne se vám to katolictví na kšeft na nulu. My prodáváme vimperské kalendáře, protože nejhorlivější rozšiřovatelé kalendářů je chtějí a od nás požadují a my jako obchodníci jim vyhovujeme, vědouce, že jsou to kalendáře obsahem katolické. A co se toho týče, že vydává kalendáře Steinbrenner — Němec — to může mnohého pohoršovat, ale katolickou modernu a rozvojismus to nemá pohoršovati, protože právě tato strana krmí své čtenáře německým Schellismem, Müllerismem a Erhardismem. I zamečte, páni Rozvojisti, napřed před svým prahem a pak teprv zametejte jinde.

Byla záložna Svatováclavská klerikální a co jsme věděli o Drozdovi a jeho úřednících? Jeden vkladatel záložny této píše v »Národních Listech« ze dne 13. listopadu, že nesleví ze svým vkladů ani haléře, a dokládá: kdo ze záložny po 30 let politicky těžil a ponechával v ní zvůli zlodějům, ať nyní hradí následky.

Tento šlechetný vkladatel by dle všeho mínil, aby všecky ty miliony zaplatili kněží a ti, kteří s nimi na katolické roli pracovali. Nu, podívejme se nyní blíže na účastníky záložny. Dokud nenadešla katastrofa ve Svatováclavské záložně, zdálo se, že je to ústav klerikální, a kdyby byla správně a dle stanov vedena, byla by jím skutečně také byla, nebo členem záložny má býti *jen dobrý katolík*, ale jakmile nastala katastrofa, seznali jsme, že v ústavě tomto bylo soustředěno veliké množství různých členů a vkladatelů, katolíků i liberálů, a že se tento ústav choval lépe *k liberálům* a odpůrcům našim, *než k samým klerikálům*. Stěžovali si kněží, kteří se tam o půjčky utíkali, že tam bývali od Drozda pánovitě přijímáni, někdy i uráženi, a když jim půjčka byla povolena, že tam byli nesmírně dřeni. Jednomu mohovitému katolíku a předáku odepřel Drozd ručiti na 100 zl., Adalbertinum v Hradci Králové byla odepřena půjčka a nám černým klerikálům z družstva Vlasť byl svého času odepřen úvěr a bylo nám při tom i jinak ublíženo a konečně byla nám povolena půjčka na hypotéku, což jsme — a za to Bohu děkujeme — odmítli a peníze si jinde vypůjčili. Nebýti tohoto urážlivého stanoviska k nám, byli bychom dnes členy Svatováclavské záložny a snad bychom v případech konkursu přišli docela i o dům. A ejhle, nyní se dovídáme, že jest mezi členy hojně advokátů, stavitelů, inženýrů, že jsou mezi členy i evangelíci, jeden svobodomyslný redaktor, jeden staročeský redaktor a dle »Obnovy« jest prý mezi členy také red. »Času«, helveta pan Dr. Jan Herben a Dr. Carigue Masaryk podpisoval směnky jistému nyní již zemřelému svobodomyslnému vědátoru. A těch podpor pro účely klerikální! »Katol. Listy« dostávaly ročně 4000 K podpory a měly ze záložny 2400 ročně za inseráty, ale vedle toho Ort dával z téže záložny peníze na Barákův pomník, na Husův pomník, na »Šípy« a jiné protikatolické účely a dával hostiny, na nichž hodovali různí protiklerikálové. Jedna taková hostina stála prý dle »Práva Lidu« až 800 zl. Katolické spolky měly v záložně zdarma schůze, ale dávaly ročně v náhradu za to příspěvek »Katol. Besedě«, v jejíchž místnostech se obyčejně k poradám scházívaly. Družstvo Vlasť dává k tomu účelu ročně 20 K. Některé spolky katolické musily si však platit i plyn. Všecky pak hradily si topení a posluhu jako každý jiný, třeba liberální spolek. — Záložna dávala ročně různé podpory, a to spolkům katolickým i méně katolickým a vždy spolku českých žurnalistů; podporu dostal také spolek v Žižkově, který tančil na popeleční středu. My černí z »Vlasti« *stáli jsme vždy záložně opodál*, a vidouce, komu peníze rozdává, nikdy jsme se pro družstvo a pro jeho fondy od ní podpory nedožadovali. Jednou byl podobný návrh ve výboru družstva podán, ale redaktor »Vlasti« to zmařil, nechtěje se v nejmenším Drozda o pomoc doprošovati. Věděli jsme, že v celém domě záložny vane duch liberální; věděli jsme, že tam Dr. Herben přednášel proti sv. Janu Nepomuckému, redaktor »Našich Listů« zakročil, ale marně; věděli jsme, že tam byl pořádán v pátek od jistého spolku banket — i táhli jsme se zpět, záložně jsme se vyhýbali, ale o životě Drozdově a jeho Madle, nebo o hýření a hospodaření úředníků v záložně nic jsme nevěděli, až na jediný případ, jenž prý se již dávno v záložně přihodil a jemuž ten, který ho odhalil — člen výboru — padl za oběť, a případ ten týkal se mravného poklesku některých úředníků záložny. Žádný z nás předáků z družstva Vlasť není členem záložny, do valných hromad jsme tedy nechodili, účetních bilancí jsme nestudovali, a že by Drozd a jeho úředníci kradli, to nám ani ve snu nenapadlo. Drozd byl obklopen šlechtou, vyššími hierarchy a nižšími kněžími (v Katol. polit. Jednotě a Katolické besedě) a vodil průvody do Říma a oba kardinálové Schwarzenberk i Schoenborn dostavovali se k vánočnímu podělování, jež Drozd a jeho bližší přátelé pořádali; nám se vytýkalo, že jsme přemrštění katolíci, i mlčeli jsme a museli jsme mlčeti a hleděli jsme si svého. Svoji jsme zůstali, ale Drozda a záložnu proto, co jsme pozorovali, opravovati nebo odpravovati naprosto jsme nemohli. Poměry byly v Praze takové, že tam v záložně byli katolíci první třídy a my černí z Vlasti teprve druhé třídy.

Výbor Tiskové ligy konal dne 3. prosince 1902 schůzi za přesednictví dp. Tom. Škrdle. — Předsedající vzpomenul vřelými slovy úmrtí velikého biskupa Eduarda Jana Nep. Brynycha a velebil ho jako výtečného syna církve a vlasti. Projev soustrasti zanesen bude do protokolu. — Místopředseda a sekretář ligy súčastnili se jeho pohřbu. — Jednatel četl protokol předešlé schůze. — Brožury ligy budou vydány v únoru nebo v březnu r. 1903. — Výbor Tiskové ligy doporučuje katolíkům korunovou sbírku jako dobrý prostředek k sanaci Svatováclavské záložny. — Sdružení katolických poslanců českých ve Vídni zašlou se knihy, v nichž jsou nejhrubší urážky Boha, Panny Marie a katolického náboženství. Proti jiným urážkám vystoupí energicky »Naše Listy«. — Jakkoli veškerá pozornost katolické veřejnosti v poslední době obrácena byla k Svatováclavské záložně,

pracovala liga neunavně ve svém programu a upozorňovala zasíláním výstřižků napadené osoby duchovní a poskytovala jim radu při zasílání oprav. Neméně obrácen byl zřetel ligy k veřejnému tisku, jak se chová k affaíře Svatováclavské záložny, a odráženy byly ligisty všecky neoprávněné útoky na katolické zásady. Odsouditi dlužno v té příčině mrzké výpady tisku socialistického, realistického, učitelského i mladočeského. — Liga připojí se k protestu dolnorakouského kněžstva proti některým článkům chystaného nového tiskového zákona. — Proti novým brožurkám socialní demokracie »Papežství, jeho vznik a úpadek« a »Mojžíš a Darwin«, které se po venkově rozšiřují, bude podána odpověď naše. — Liga vzala s politováním na vědomí, že odmítl Ústřední učitelský spolek učiněné zemskou jednotou nabídnutí smíru, pokud se týče polemik v tisku katol. duchovenstva. Z toho vychází na jevo, že učitelstvo soustředěné v Ústředním spolku nepřeje si klidné součinnosti s katolickým duchovenstvem, ale že chce na dále výbojně proti němu v tisku i veřejném životě postupovati. Katolické duchovenstvo české, jsouc si vědomo poctivého úmyslu svého na smír, ačkoliv nikdy výbojně, pouze toliko obranně proti učitelskému tisku postupovalo, ponechává zodpovědnost za tento krok učitelstvu samému. — Liga odsoudila návrh německého učitelstva na smíření českoněmecké pod tou podmínkou, že by měly obě národnosti zaujati společný vytrvalý boj proti klerikalismu s tím doložením, že každá dohoda českoněmecká musí se státi na spravedlivých zásadách a nikoliv stranických agitacích. Uvážiti dlužno, že české i německé duchovenstvo stejně jako katoličtí laikové u obou národností jsou důležitými součástěmi a spolučiniteli, kteří si nezměrné zásluhy o svůj národ získali.

Z Tiskové ligy. Na Tiskovou ligu přispěli: po 10 K: Konvent Dominikánský v Praze (60) a duchovenstvo vikariatu Jistebnického (20); dále: Emil Fiala, farář v Lodenici 4 K; Dr. E. Knobloch, hl. farář u Matky Boží před Týnem 3 K; Václav Oplt, děkan v Libochovicích 2 K a Jan Podlaha, arciknèz ve Stálci 2 K. — Další vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, pokladník Tiskové ligy v Praze, čp. 570-II.

Korunová sbírka na sanaci záložny Svatováclavské v Praze. Bývalý poslanec Heinrich — Němec — podal v našich časopisech návrh, aby mezi katolíky byla zavedena korunová sbírka ve prospěch záložny Svatováclavské. Hned na to zaslala nám paní z Plzně k tomu účelu 2 K a jistý dělník se tázal, kam by měl korunu zaslati. I pojali jsme ve družstvu Vlasť úmysl, že návrh Heinrichův provedeme. Výbor družstva Vlasť tuto myšlénku schválil a administrace družstva oznámila korunovou sbírku v »Národní Politice«, v »Katol. Listech« a v »Našich Listech«. Sbírky se budou odváděti Zemské bance, a kdyby nastal konkurs, koupil by výbor družstva za sebrané korunky knížky chudých vkladatelů a příslušnou kvotu, jež by na ně vypadla, věnoval by pak dobročinným účelům; účely družstva se z toho dobrodiní vylučují. První korunové sbírky byly již uveřejněny a další budou následovati. Členové záložny Svatováclavské a její věřitelé, alumni a klerikové, členové a členky III. řádů, Vincenciani a předáci katolických spolků a vůbec všichni dobré vůle mohou k uskutečnění tohoto díla spolupůsobiti. Sbírky se mohou zaslati jednotlivě neb hromadně a u těch, kdož odebírají časopisy družstva Vlasť, mohou býti přiloženy k předplatnému. Pražané mohou skládati korunky v papírnickém závodě družstva. Někteří duchovní nemohli dáti mnoho a styděli se dáti málo — zde jest jim možno i s málem sanace záložny se súčastniti, a mají-li to za vhodné, uveřejníme jich korunky pod pseudonymem. Prosíme, aby v tomto směru rozvinuta byla všeobecná agitace. Korunky přijímá administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Spolkové zprávy.

Literární sekce družstva Vlasť konala dne 19. listopadu 1902 druhou schůzi v XIX. správním roce za předsednictví řídícího učitele p. Jos. Flekáčka. — Jednatel dp. Fr. Žundálek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Dopisujícím členem Literární sekce jmenován byl pan Frant. Peřinka, c. k. berní adjunkt ve Val. Kloboucích. — Chystané oslavy dvou vynikajících mužů, hledíc ke katastrofě Svatováclavské záložny, se odkládají. — Předsedající referoval o literární pozůstalosti † probošta V. Štulce a v budoucí schůzi sdělí s dp. katechetou Frant. Žundálkem, co by se z ní dalo uveřejniti. — Redaktor »Vlasti« dp. Tom. Škrdle předložil různé red. zajímavé dopisy a sdělil nové došlé práce pro »Vlasť« a referoval o jedné práci z »Ottovy Světové knihovny«. — Dp. farář Vl. Hálek

podal zprávu o Heritesových »Maloměstských humoreskách« s obsahem: »Teta«, »Venkovský vzduch«, »Popelka«, ve kterých autor něžným pérem vystihuje jasné i stinné stránky maloměstského života, tepá chyby jeho a dává vítěziti dobré věci. K náboženské stránce chová se šetrně. — »Antiklerikální epištoly« hodlá vydávati kroužek svobodomyslných lidí v Brně. Obsah jednotlivých čísel se oznamuje: 1. O bozích. 2. Z breviáře svobodomyslných. 3. O ukřižovaných spasitelích různých národů. 4. O pojmu bůh se stanoviska vědy. 5. Bartolomějská noc v Paříži. 6. Byl Ježíš bůh, člověk nebo nadčlověk. 7. Pověra a náboženství. Z uvedených themat vidno, jak bude důležito vydávání knihovny »Obrana víry« a podobných katol. brožur. — Dále probral překlad Sylvestra Armanda »Abbé d' Arthes« z »Matice Lidu«, ve kterém se nepravou gloriolou jako ideál kněze ozdobuje abbé, který svoji paternitu bez výčitek zpronevěry svému stavu harmonicky spojuje se svým kněžstvím. — Dp. katecheta Boh. Jiráček pojednal o »Humoristickém popisu cesty manželů Nik. Ivanoviče a Glafiry Semenovny«, vydaném v »Ottově Lac. knihovně« a spis ten pro zábavný a nezávadný obsah doporučil. Týž doporučil i Hynkovy kalendáře »Vlasť« a »Pražský kalendář« pro jejich cenný a obsáhlý obsah, kterým letos vynikají. — Dp. katecheta Fr. Žundálek podával zprávu o úmrtí zasloužilého spisovatele a kněze slovinského dra. Josipa Pavliče v Gorici, který zemřel 5. října, dále o spise arménsko-katolického arcibiskupa lvovského dra. Teodorowicze, v němž pojednává o palčivých otázkách časových a chce je řešiti ve smyslu katolickém. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o povídce B. Mellanové »Neobstála«, uveřejněné v »Ludmile« (svazek 2., ročník V.), kteryžto spis co nejvřeleji doporučil, dále referoval o brožurkách »Jesuité«, upravil B. Starecký, kteroužto knížečku vydali socialní demokraté, aby ohřívali staré a dávno vyvrácené lži o jesuitech a »Vývoj cizoložstva« od Paula Lafarguea. Obě brožury co nejrozhodněji zamítl. V dalším rozebíral první číslo soc.-dem. revue »Akademie« a první číslo »Naší Doby«. — Redaktor p. Tom. Jiroušek probíral některé články a zprávy z »Kladenských Zájmů«, z jindřichohradeckého »Štítného« a z olomouckého »Moravana«. Na konec upozornil na literární skupinu kolem »Moderního Života« soustředěnou Poslední dobou vydala také veršovanou práci Adolfa Velhartického »Ghisola«, kde nachází se i odporná urážka sv. Otce. Celá práce věnovaná »Mistru Jiřímu Karáskovi« zasluhuje, aby ji každý vzdělaný člověk minul, aniž by si jí povšiml. — Tím byla schůze skončena a členové obohaceni novými vědomostmi a zkušenostmi se rozcházeli. — Na konci schůze zavítal mezi členy Literární sekce vdp. biskupský vikář Lambert Ludvík z Mrákova u Domažlic, veliký a obětavý příznivec našeho družstva, prohlédl si naše závody a v kruhu našem delší čas pobyl, aby se o družstvu a jiných lit. poměrech informoval. Vldp. biskup. vikáři jsme za tuto vzácnou návštěvu velmi povděčni.

Výbor družstva Vlasť konal schůzi ve středu, dne 26. listopadu t. r. za předsednictví vldp. konsistorního rady Dra. Rud. Horského, faráře na Šárce u sv. Matěje. — Po modlitbě předseda povstal a s bolestí vzpomínal úmrtí J. M. ndp. Ed. Jana Nep. Brynycha, biskupa; řečník líčil, čím byl zesnulý své diecési a čím byl nám v družstvu, přítelem a rádcem. Přítomní povstali, aby tím památku drahého zesnulého uctili. Za družstvo súčastnili se pohřbu jeho v Chrasti pp.: Tom. Jos. Jiroušek a Tom. Škrdle. — Panu Rud. Sommrovi, sklenáři v Klatovech, jenž družstvu letos již tři nové zakládající členy získal a mnoho našeho tisku rozšířil, vzdává výbor vřelé díky a prosí jej, aby v této ušlechtilé práci pokračoval. Kéž by i jiní řemeslníci, živnostníci a rolníci jeho příkladu následovali. — Výbor vyzývá své stoupence a členy, aby k sanaci Svatováclavské záložny všemožným způsobem přispívali a pro ni u lidu pracovali. Při tom schvaluje výbor návrh red. »Vlasti«, dp. Tom. Škrdle, aby administrace družstva zahájila ve prospěch záložny korunovou sbírku. Více o tom viz v »paběrkách«. Celou práci s tím spojenou béře si na starost pan navrhovatel sám, tak že tím družstvu nepovstanou žádné nové výlohy. — Dp. farář Filip Heusler, jenž u nás vydal IX. díl svých kázaní, píše, že jest úplně spokojen s veškerou výpravou tisku a vzdává družstvu nejoddanější díky. — Vánoční hra »Uvítání Ježíška« se již letos nevydá a příslušná ohlášení v té věci se tímto odvolávají; vyjde tiskem až r. 1903. — Ostatní jednán výboru vymyká se veřejnosti. —

Výbor družstva Vlasť konal ve dnech 3. a 10. prosince schůze, o nichž podáváme tento kratičký referát. — Redakce »Vlasti« zaslala sv. Otci sebrané milodary a z Říma došlo toto poděkování:

Slovutný pane! Č. 73844.

Jeho Eminencí státní sekretář, můj představený, uložil mi za příjemnou povinnost potvrditi příjem pošt. poukázky, Vámi dne 22. t. m. zaslané. Mám

sděliti, že Svatý Otec blahovolně přijal zaslaný dárek a uděluje jak dárci tak Vám, slovutný pane, apoštolské požehnání.

V. S. oddaný sluha

Giacomo della Chiesa,
úředník státního sekretariátu.

V Římě 26. listopadu 1902.

Vldp. farář Karel Leo Řehák zadal k družstvu do tisku objemný spis: *Miláček Páně.* Pro ctitele nejsvět. Svátosti oltářní. Družstvo vydá spis ten svým nákladem, jednak že jsou požadavky vldp. spisovatele velice skrovné, jednak že jeho spisy jdou čile na odbyt. — Redaktor Učitelské přílohy ve »Vychovateli«, říd. učitel pan Karel Skultéty, těžce onemocněl, i bude požádán řídící učitel pan Josef Flekáček, aby po čas churavosti jeho řídil tuto přílohu. — Panu Ant. Langovi, knihaři v Klatovech, děkuje výbor za jeho velkou péči o rozkvět družstva našeho. — Dru. Fr. Lad. baronu Riegrovi zašle se k jeho 85letým narozeninám blahopřání. — Výbor se usnáší, že z korunkových darů sanačních neobrátí se ani haléř k účelům družstva Vlasť. To vůbec ani nikoho při této akci nenapadlo, tuto zlomyslnou myšlénku vymyslilo si na potupu naši »Právo Lidu«. — Budoucí schůze budou ve středu, dne 17. prosince r. 1902 a dne 7. ledna r. 1903 vždy ve tři hodiny odpoledne.

Socialní odbor družstva Vlasť sešel se ve středu, dne 10. prosince k sedmé své schůzi v 18. správním roce, v niž po přečtení a probrání protokolu z minulé schůze probral mnohé z běžných záležitostí. Jednatel sdělil, že od poslední schůze odboru řečnili ve schůzích katolických spolků na venkově: předseda vldp. dr. R. Horský v Domažlicích a na Kladně, pan Jan Kř. Maštalíř v Brandýse nad Lab., v Žernovce u Turnova (v odbor. severo-české jednoty), na Kladně a v Plzni, redaktor p. T. J. Jiroušek v Plzni. — Za řečníka žádají netoličtí. Záležitost tuto vyjedná odbor s řečníkem požádaným, bude-li mu možno vyhověti. — Po tomto denním pořádku ujal se slova redaktor p. Jiroušek a poukázal na nynější taktiku socialních demokratů, kteří tiskem i ve schůzi počínají si proti křesťanským socialům tak, jakoby tito měli v Čechách již na dobro odzvoněno a jakoby nebyli schopni nijakého veřejného projevu. Při nynějším stálém odkazování křesť. socialů od socialních demokratů, aby si šli na Moravu, v Čechách že není pro ně místa, je nutná potřeba se vzchopiti a ukázati socialním demokratům, že jsme ještě zde a že jsme stranou dosti silnou, která jen tak lehce z Čech od požidovštělé internacionály vykopnouti se nedá. Za tou příčinou navrhuje řečník, aby v měsíci srpnu roku 1903 socialní odbor družstva Vlasť uspořádal první výstavu křesťansko-socialního vývoje a hnutí dělnického i spolkového od roku 1870 do roku 1903. »Bude-li přijat můj návrh«, praví řečník, »podám ihned celý plán výstavní, abychom mohli veřejnosti naším vystoupením imponovati. Má-li rozvoj křesťanských socialů býti sesílen, musí se i tito poznati, jak dalece silnými jsou a musí svým tiskem, svojí statistikou a vůbec vším, co život dáti znává a co život vyvolává, objeviti se před veřejností — a pak ukáže se, jak ničemným je klábosení odpůrců křesť. socialismu, že v Čechách náš socialismus svoji úlohu svým rozkolem dohrál a aféra Svatováclavské záložny že mu dodala.« — Přítomní návrh schvalují s dodatkem, aby se o něm vyslovil výbor rady katolíků českých. Socialní odbor ukládá red. p. Jirouškovi, aby ve výboru rady katolíků českých návrh svůj formuloval a podal k debatě, nedal-li by se tento návrh provésti za účasti všech, kdož křesťanskému socialismu přejí a pod samostatným výstavním sborem křesťanských socialů českých. Pan Jiroušek slibuje, jakmile rada katolíků českých bude svolána, že návrh svůj tam přednese k úvaze. Dále čte red. p. Jiroušek výstřižky z jistého plzeňského listu, v němž pěkně píše se o křesťanském socialismu a o nebezpečí, které hrozí společnosti z atheismu — v celém světě. Výňatky tyto byly sledovány s živou účastí. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o žižkovské besídce učenické, kterážto instituce jest pro nynější dobu velmi důležitá, ale záhodno by bylo, aby také bylo přihlédnuto ku citu náboženskému, aby byli učeníci nuceni též navštěvovat dopol. služby Boží. Dále rozebíral činnost Úrazové pojišťovny pražské, jež jeví se ve stále vzrůstajícím deficitu. Dále referoval o záslužné práci vrchního ředitelství chudinského v Praze a jeho činnosti stran sirotků. O této akci přinesou »Naše Listy« pojednání. — Když byly vyměněny ještě některé názory o tom, co referenti přednesli, schůze skončena.

Našim abonnentům!

V době těžší než jindy a za okolností nepříznivějších nastupuje »*Vychovatel*« ročník XVIII. svoji pouť po vlastech československých. Nepřátelské nám listy zdvojnásobily svůj útok. Nepranýřují pouze jednotlivce, osoby, hlasatele víry a vychovatele mládeže, kteří ovšem jako všichni lidé chybám jsou podrobeni, ale i samu sv. víru ostře napadají. Jich články o klerikalismu, »zneužívání a ujařmování jiných ve jménu náboženství« staly se již příliš obehranou a nevábící písničkou. Útočí nyní vůbec proti všemu zjevenému náboženství, jehož jedinou nositelkou jest dnes Církev katolická. Jich odpor a nepřátelství proti Církvi katolické dříve opatrně utajované, zcela veřejně se v listech hlásá. *Učitelské listy liberální proti positivnímu náboženství katolickému vesměs se postavily do nepřátelské fronty.*

Kombinovaný tento útok tím důrazněji a vytrvaleji dlužno odrážeti. Kde listy jich se šíří, tam dlužno uvésti též »Vychovatele«, který jich výpadům čelí a ohroženou víru hájí. Třeba jich podvratnou činnost neutralisovati, když ony, nemohouce často vyvrátiti, umlčováním chtí nás zatlačiti.

A k tomu všemu — netajmež si toho — smutná katastrofa záložny Svatováclavské v našich řadách mysli ohromila. S bezpříkladnou obětavostí kněžstvo naše starajíc se o to, by ni jediný chuďas nemohl říci, že »v záložně klerikální« přišel o svůj uspořený groš, a finančně se vyčerpávajíc, chystá se všudy tam, kde jen možno, se uskrovniti a ušetřiti. A tu přirozeně pomýšlí na zmenšení vydání a podporu katolického tisku. Vždyť tisk mlčí a čísla jeho lze zcela pohodlně vrátiti!

Drazí přátelé! Ochromením tisku našeho staly by se věru poslední věci horšími prvních. Rána pro naši rozvíjející se literaturu byla by tím osudnější než pád záložny Svatováclavské. Bez záložny — jež nikdy nebyla žádána a také ni haléřem náš tisk nepodporovala — s pomocí Boží ostojíme, ale život katolický bez svého tisku nemůže prospívati. Proto obracíme se k Vám, svým přátelům a příznivcům: »Vytrvejte věrně při nás! Podporujte náš tisk! Odebírejte naše časopisy! *Nehledejte úspor ve svých vydáních v pravidelných položkách na katolický tisk!* — Zůstaňte věrni »Vychovateli« a hleďte mu získati abonnentů.

Hledíme list zdokonalovati, jak jen možno. Nuž, podejte nám ruky pomocné! Přihlašte se sami za naše odběratele a udejte nám adresy těch, kteří by jimi mohli se státi.

V kritické době této stráž našich listů katolických musí býti sesílena a nikoli oslabena neb opuštěna!

Za družstvo Vlasť:
Dr. Rud. Horský,
předseda družstva.

Za redakci »Vychovatele«:
Em. Žák,
c. k. profesor.

Veledůstojnému p. t. duchovenstvu
v Čechách, na Moravě a ve Slezsku!

Žijeme v době reklamy — a kdo chce pořídit v jakémkoli oboru působnosti, musí se utéci k reklamě, i kdyby to byl ten nejposvátnější cíl, za nímž se béře.

Tak i misie v Africe, toto eminentně katolické dílo, má zapotřebí reklamy. Ovšem misionáři sami, obtíženi strádáním a lopotnou prací v nehostinných krajích tropických, nemohou tomuto nezbytnému činiteli — reklamě — věnovati ani času ani peněz.

Než i v tomto ohledu postarala se o církev Svou a Své věrozvěsty Prozřetelnost boží.

V srdci nadšené a obětavé hraběnky Marie Terezie Ledóchowské vzklíčil plán, který měl odpomoci tomuto nedostatku a opatřiti africkým misiím, čeho dosud postrádaly — reklamy. Se svolením sv. Otce založila hraběnka Ledóchowská, zřeknuvši se čestného místa dvorní dámy při dvoře Její cís. a král. Výsosti velkovévodkyně toskánské r. 1894, náboženskou společnost pod ochranou apoštola černochů »Družinu sv. Petra Klavera pro africké misie«, kterážto nyní již po celé téměř Evropě rozšířená, i v našich českých vlastech má svou filiálku v Praze na Hradčanech č. 33. Tato družina stojí přímo pod dozorem posvátné kongregace de Propaganda Fide v Římě a obdržela během tohoto roku schválení Svaté Stolice a třetí pochvalný dekret.

Družina tato věnuje veškerou svou činnost africkým misiím: pořádá přednášky a výstavky, zpeněžuje ve prospěch misií nasbírané staré poštovní známky, staniol a odřezky doutníků, prodává africká vína, sbírá dary na penězích i předmětech, opravuje stará darovaná obřadní roucha a odesílá misijním stanicím v Africe, ale hlavně — majíc vlastní misijní tiskárnu v Maria Sorg u Solnohradu — vydává reklamní letáky, brožury, zvláště pak měsíčník »*Echo z Afriky*«, který v poutavých, zaručených, původních zprávách z péra důst. pp. misionářů, seznamuje čtenáře s bídou ubohých černých pohanů i s utrpením obětavých misionářů a tak rozněcuje srdce k soustrasti nejen se strádajícími věrozvěsty, nýbrž i s bědným stavem pohanů, otroků a málomocných.

Časopisek tento vychází v řeči německé (18 tisíc exempl.), polské (4000), francouzské (3000), vlašské (3000) a od r. 1900 také v řeči české, kdež počet předplatitelů nedostoupil dosud ani 1500, ač Echo je jediný spisek svého druhu v české literatuře.

Proto, abychom důstojné p. t. duchovenstvo s českým Echem seznámili, dovolujeme si rozesílati tento měsíc 1. (lednové) číslo IV. ročníku na všechny veledůst. pány po vlastech českých a vznášíme na ně snažnou prosbu, aby nám nevraceli šmahem ten nepatrný sice, ale pro zdar katolických misií přece velevýznamný měsíčník; aby věnovali dobrotivě předplatné *(K 1·20)* za rok, *které jsou zároveň almužnou proty největší ubožáky — africké pohany, otroky a málomocné.*

Neboť celý zisk z Echa — a ten při větším počtu odběratelů by byl značný, poněvadž redakci, administraci i expedici obstarávají zdarma externí členové Družiny v Praze — připadá výhradně katol. misijním stanicím v Africe.

»Divinorum divinissimum in salutem animarum cooperari,« toť heslo Družiny sv. Petra Klavera; a každý, kdož ten nepatrný obnos K 1·20 na Echo předplatí, přispěje k tomuto svatému dílu, přispěje k ulevení tělesného i duševního otroctví svých ubohých černých spolubratří v Africe.

Neříkejme: »máme dost pohanů doma u nás, ty musíme nejdříve obracet.« Ovšem je to smutná pravda. Ale proto, že u nás tak mnozí *svou vinou* nevěří, proto mají ti ubožáci, kteří *bez své viny* »v temnosti a stínu smrti sedí,« býti zbaveni naší podpory?

Což nejsou i afričtí pohané *našimi pohany?* Vždyť jsme všichni příslušníci jedné katolické, všeobecné církve, *a proto všichni nevěrci, všichni pohané jsou také našimi pohany;* a přede všemi mají nárok, ano právo, na naši pomoc ti, kteří jsou ve stavu nejžalostnějším. A to jsou bez odporu ubozí pohané afričtí, kde k duševnímu otroctví nevěry druží se kruté okovy otroctví tělesného, jež ani zakročení vzdělané Evropy dosud nedovedlo zcela odstraniti, jak truchlivé důkazy podal protiotrokářský sjezd ve Vídni r. 1900.

Proto opětujeme uctivou, snažnou prosbu: »*Račte si »Echo z Afriky« dobrotivě ponechati a laskavým zasláním předplatného súčastniti se apoštolské činnosti Družiny.*

Ku každému sešitu na ukázku zaslanému je přiložen složní lístek c. k. poštovní spořitelny, i možno předplatné bez výloh odeslati. Abychom pak nemusili zbytečně a ku škodě Družiny 2. (únorové) číslo ve větším množství tisknouti, prosíme co nejuctivěji všechny p. t. důst. pány, kteří neuznají za dobré Echo si ponechati, by nám ukázkové číslo do *15. ledna* vrátili.

V Praze v prosinci 1902.

Jaroslav Hrabačka,
kapitolní ceremonář,
ředitel pražské filiálky »Družiny sv. Petra Klavera«.

Poznámka: Objednávky, zásilky a ct. dopisy račte adresovati *pouze*: **Družina sv. Petra Klavera v Praze — na Hradčanech, číslo 33.**

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v listopadě složili: po 20: Al. Štěpina (70), Jar. Hlaváček (40), Fr. Hájek (100); Spolek katol. tovaryšů v Jindř. Hradci 16 (24); Fr. Bíca 13 (33); Ludvík Hofmann 12 (72); po 10: Ant. Suchoradský (90), Marie Eberlová (100), Fr. Všetečka (20), Ferd. Jiříčný (20). L. Čaboun (100) a Dr. V. Mikolášek (100); po 8: Václav Petřík (88) a Jan Hruška (30); po 4: Fr. Janáč, Marie Škrdlova (16), Jos. Brožek (8), Jan Pelikán (16), Ant. Matějka, Jan Habiger a Ros. Vintrová (24); po 2: Václav Šafránek (100) a Jednota na Mělníce (14).

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVII. číslo 22. a 23. s tímto obsahem: Na objasněnou (výboru Ústředního spolku českých učitelských jednot.) — O reformě středních škol. Fr. Horáček. — Z víru života. L. Grossmannová-Brodská. — Ještě slovo o zpytování svědomí. Jan Oliva. — Obsah Učitelské přílohy: Rumunská civilisace, školství a náboženstvo-mravní výchova dívek. Jos. Kafka. — Obsah Katechetské přílohy: Myšlénky katolického biskupa o školství. — Promluva J. M. Dr. Fr. Krásla, světícího biskupa při svěcení školy »U Studánky« v Holešovicích-Bubnech dne 19. října' — Exhorty podali: Em. Žák, Václav Müller a Václav Železný. — Dne 1. ledna 1903 nastoupí »Vychovatel« 18. rok pouti své na roli školské. Družstvo naše odevzdalo řízení »Vychovatele« odborníkům: hlavní list řídí prof. Em. Žák, učitelskou přílohu říd. učitel K. Skultéty a katechetskou přílohu katecheta Fr. Zundálek. Jsou to vesměs síly v oboru školském osvědčené, i doufáme, že se bude »Vychovatel« těšiti r. 1903 téže přízni jako dosud. — »Vychovatel« stojí ročně 6, pololetně 3 K.

»**Sborníku historického kroužku**« vyšlo redakcí školního rady Dr. M. Kováře roč. III. č. 4. s tímto obsahem: Dr. Fr. Krásl: Některé zprávy o Zbiroze a okolí. — Dr. Ant. Podlaha: Z dějin katol. reformace v Čechách v l. 1668—1703. — Fr. J. Čečetka: Kouřimské a kolínské paměti cechovní z konce XVI. a z počátku XVII. stol. — Fr. Štědrý: Farář opočenský Ondřej Věžský vymáhá před soudem lounským neodvedený sobě desátek ze vsi Zbrašína. — Fr. Teplý: Krátké poznamenání hodnověrných pamětných věcí král. věnného města Melníka nad Labem, to jest Notatia Historica reg. dotalis Civitatis Melnicensis ad Albim. — Dr. Ant. Podlaha: Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického. — Jan Křt. Roškot: Další 3 listiny týkající se děkanství Karlšteinského. — Fr. Zeman: Šlechtická jména ve farních matrikách švihovských. — Dr. Ant. Lenz: Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích. — Mikšovicova kronika Lounská. Část VII. (Pokračování.) — Hyn. Gross: Dvě směny, jedna Jošta z Rožmberka s farářem v Českém Krumlově r. 1537 a druhá Anny Rožmberské z Roggendorfu, vdovy po panu Joštovi, jménem panského špitálu krumlovského s klášterem Vyšebrodským leta 1550 učiněná. — Drobné zprávy a posudky. Také »Sborník Histor. kroužku« vyplňuje čestným způsobem svůj důležitý kulturní úkol, i budiž hojně odebírán a laikům, milovníkům historie ukázán a doporučen. Stojí ročně 5 kor. První číslo budoucího ročníku vyjde až r. 1903.

»**NAŠICH LISTŮ**« vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XII. č. 11.—15. s tímto obsahem: V těžkých chvílích. (L. † 91.) — Kdo je pravým přítelem dělnictva (K. R.) Kongres na ochranu mládeže. (L. † babt.) — Náboženství v životě. (T. N.) — Historia contra eclesiam. (Fr. Václ. Peřinka.) — Vítězství antisemitů v Dolních Rakousích. Dr. Rud. Horský.) — O stávkách severoamerických dělníků. — Věda také neví nic. — O tom bohatství kněžstva katol. u nás. — Socialisté o prvotních křesťanech. — Za apoštolským biskupem Ed. Janem Nep. Brynychem. (Dr. Rud. Horský.) — 7,786.539 K (jedná o Svatov. záložně.) — Parlament v Německu a parlament u nás. (L. † 7.) — Kdo má nahraditi deficit Svatováclavské záložny? (Dr. Václ. Kyjovský.) — Obrázky z Francie. (Dr. Rud. Horský.) — Listy z Belgie. (L. † 36.) a z Černé Hory (L. † 60.) — Feuilleton: Na besedě. (L. Grossmannová-Brodská) a Na hřbitově třebotovském. (T. J. J.) — Černí kozáci. (B. Č.) — »Naše Listy« stojí ročně 4 K, pololetně 2 K. Předplatné na oba časopisy přijímá: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLASŤ.

(Pokračování.)

Nový pláč koruny České, aneb zrada socialních demokratů na státním právu národa Českého. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Sabinismus, barákovství, pokrokářství a „národní" dělnictvo. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlasť v křesťansko-socialním hnutí československém. Cena 20 h.

Španělská inkvisice a její hrůzy. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal *Rud. Vrba.* Cena 12 h.

Naše chudoba. Napsal *R. Vrba.* Cena 12 h.

Sklenička kořalky. Dle Albána Stolze volně přeložil a upravil kněz Fr. V. Perútka. Cena 14 h.

Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organisatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků českoslov. Sestavil *T. J. Jiroušek.* Cena 50 h.

Vyhláška.

V lednu 1903 jest nám platit 600 K amunitní splátky do spolku »Praha« a hojně úroků ze soukromých půjček; v lednu a v únoru musíme zapraviti větší sumy honoráře za práce literární a veliké sumy za papír, i prosíme, aby nám do té doby splaceno bylo hojně členských vkladů, abonentních dluhů, dluhy z papírnického závodu a hlavně za různé knihy, jež jsme během roku tiskli a které dosud zapraveny nejsou. Prosíme za to upřímně a snažně. Bis dat, qui cito dat. *Družstvo Vlasť.*

Novinka! Právě vyšla! Novinka!

Vánoční zpěvohra o 4 obrazích.

„Vonný dech vánoc".

Verše napsal **Dr. M. Kovář,** jež v hudbu uvedl **Jan Ev. Zelinka** (Op. 26.) Nákladem družstva Vlasť. Kde se na jevištích v rozkošné době vánoční představuje narození Páně, tam neopominou objednati si tuto velezdařilou operu k provozování. Zvučné, plynné verše, hudba překrásná a snadná. Cena partitury o 64 stranách 7 K, pro členy družstva Vlasť 6 K, cena textu s notami pro účinkující 60 h, cena textu bez not pro obecenstvo 30 hal.

Objednávky přijímá

administrace družstva Vlasť v Praze, Žitná ulice č. 570-II.

Knihy na venek zasílají se jen za hotové.

Vánoční!

V papírnickém závodě družstva Vlasť v Praze

prodávají se tyto vánoční věci:

Jesle v arších po 4 až 24 h, jesle hotové od 12 h do 2 K 40 h; krásné obrázky: narození Páně 100 po 2·50 až 7 K; Sv. rodina: 100 po 2·16 až 4 K; vánoční pohlednice od 10, 16—24 h; vánoční andělé od 14—46 h; papír na jesle: skálový, brokátový arch po 8 h, skálový obyč. po 6 hal; skálový pískový po 12 h; vánoční gratulační lístky po 12, 16, 18, 20, 24, 36, 44 a 50 h; ozdoby na vánoční stromek: papírové quirlandy, třísně vánoční, andělské vlasy, tříseň zubová, patentní hvězdy, florentinské perly, zvonky, svítící koule, perly, barevný papír na řetězy, různobarevný hedvábný papír, gratulační lístky na nový rok 10—90 h, a novoroční dopisnice kus 12 h — vše v hojném výběru. — **Alba na podobizny a památníky.**

Objednávky vyřizuje administrace DRUŽSTVA VLASŤ V PRAZE 570-II.

ROČNÍK XIX.

LEDEN. ČÍSLO 4.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlast.

1903.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

Str.

VÝLETY NA PLANETY. Píše *B. Jiříček* 289
PRO HRST ZEMĚ. Báseň. Napsal *Miloslav Javornik* 292
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* (Pokračování.) 295
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Pícha.* (Pokračování.) 306
DĚJINY SOCIALNÍHO HNUTÍ V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ. Píše *Tomáš Jos. Jiroušek.* Díl II. (Pokračování.) 317
ZA † P. JANEM CIBULKOU Z T. J. Báseň od *R. Stupavského* 324
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.) 325
HARNA. Črta z Přerovska. Napsal *Adam Chlumecký* 333
BÍLÉ KONĚ. Báseň. Napsal *Václav Koranda* 342
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zítek* (Pokračování.) 344
CESTA NA SIBIŘ A SIBIŘÍ. Napsal Dr. *Jarosl. Sedláček* (Dokončení.) 349
RODNÉ MĚSTO. Báseň. Napsal *Josef Plaček* 355
ARNOŠT HELLO: DVA CIZINCI. Přeložil *Vojtěch Kameš* 356
PAMĚTNÍ SPIS V PŘÍČINĚ NOVÉHO TISKOVÉHO ZÁKONA 361
VZNIK SPOLKU SV. VINCENCE V MEXIKU A JEHO ROZVOJ ZA PRVNÍCH PADESÁT LET. Obraz ze života spolku sv. Vincence a příspěvek k jeho dějinám od *F. T.* (Dokončení.) 363
Literatura 368
Paběrky z novin a veřejného života 279
Spolkové zprávy 284

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupili za členy zakládající: Sigmund hrabě Ledóchowski, rektor Patronátu mládeže v Praze; P. Aug. Jannal, duchovní správce na Bílé Hoře; Jos. Honzík, krejčí v Plzni; Vinc. Pavlík, košíkař v Klatovech; Karel Francl a Felix Gotthard, alumni v Č. Budějovicích; Jos. Hradec, Václ. Drahota, Ant. Vedra, Jar. Dopita, Karel Kytýr, Václ. Havelka, Jos. Kos, J. Vencl, Jan Vaněk a Ant. Žák, alumni v Litoměřicích. — Přispívajícím členem fondu katolických spisovatelů stal se: Petr Valenta, kaplan v Něm. Benešově. K témuž účelu přispěli: J. J. Karel princ Schwarzenberg 20 (160) a Th. Káčer 10 (180). — Mimo to složili: *a)* na dům družstva Vlast: Rev. Fr. Přídal, Rev. A. Hynek, Ludv. Grygera, Fr. Smola, Fr. Hašlar, Petr Valenta, Emil Veselý, Boh. Šubrt, Fr. Hoch, Ant. Přemyslovský, Msgr. Boh. Hakl a Jan Nep. Černohouz; *b)* na socialní fond: Václ. Slavík a Ant. Zeman. — Máme na skladě snubní protokoly české i německé dle nové úpravy a prodáváme je po 6 h. Starší snubní protokoly do jiných diecesí prodáváme za polovici, t. j. po 3 h. — Družstvo vydá k letošní svatopostní době tiskem praktickou: Pobožnost křížové cesty. Žádají se příznivci naši, by naše vydání ve svých chrámech zavedli. — Jsou masopustní zábavy, budou se tisknouti výroční zprávy, i budiž na naši tiskárnu pamatováno. Stíženi záložnou Svatováclavskou začínají někteří všeho tisku se zbavovati a píší nám, že přestávají všech 6 našich časopisů odebírati. To je pro nás ovšem veliká ztráta, i prosíme své přátele snažně, aby nám tuto ztrátu jinak nahradili. Dejte k nám tisknouti visitky, nátisk na obálky, dejte k nám zhotoviti matriky, kupujte u nás papírnické zboží, kalendáře, doporučujte místním školním radám a správám škol a obec. úřadům školní tiskopisy a tiskopisy pro obecní úřady; zjednejte nám spolkové tiskopisy atd. atd. a ti, kteří nejsou záložnou Svatováclavskou postiženi, hlavně Moravané, Slezané a jiní v Čechách i mimo Čechy, splácejte řádně předplatné, členské vklady a hleďte nám získati hlavně mezi laiky nové abonenty. — Dárky pro družinu sv. Petra Klavera, kteráž u nás tiskne časopis »Echo«, možno při zásilkách i k našim penězům přiložiti nebo v našem papírnickém závodu složiti; my je pak p. řediteli družiny dp. Jar. Hrabačkovi, kapitolnímu ceremonáři u sv. Víta v Praze, odevzdáme. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v prosinci složili: po 20 K: Jos. Králíček (40) a Fr. Macháček (62); Fr. Xav. Čihař 14 (100); Václ. Příbek 13 (70); Jednota v Plzni 12 (32); po 10: Fr. Petrle (80), Th. Graca (30),

ROČNÍK XIX. LEDEN 1902—03. ČÍSLO 4.

VLASŤ.

Výlety na planety.

Píše B. JIŘÍČEK.

(Dokončení.)

Dále, vzhůru, výše, neb níže, do prostoru — to je jedno — na kteroukoli stranu, rádi bychom se dostali a věděli, co je tam a jak je tam. Zde na zemi, pokud jsme, málo toho zvíme. Náš rozum, naše oko i obrněné kolikerou čočkou ze skla nám praví: Až potud a nic dále. Jinak však vypadne odpověď křesťanova, jak je *tam*. Ovšem, musíme se stříci, budoucí život si příliš hmotně malovati, ale podle víry patření na Tvůrce poskytne i pohled na jeho díla. To je jediná naděje zvěděti, jak je *tam* na těch světlech u Otce světel.

V Německu Prel, jenž chce uvésti spiritismus na dráhu vědy a ve Francii Flammarion, zakladatel kultu hvězdného, chtějí tuto záhadu řešiti na zcestích zbloudilé vědy. Prel praví, ovšem bez jakéhokoli vědeckého podkladu, že po smrti naše duše budou míti jakési étherové nebo astrálové, hvězdné tělo, ozbrojené tou schopností, že budou do daleka viděti a do daleka působiti. Vždyť prý na zemi již náměsíční a hysteričtí lidé vynikají tímto darem. Nebudeme potřebovati ani dalekohledu ani telegrafu ani telefonu. Pouhá myšlénka a záchuť vůle dostačí, a my budeme moci nejen kterémukoli občanu pozemskému i kterémukoli obyvateli planet učiniti své vis — à vis.

Smrtí vysvobozené duše dostanou se hned buď na Mars, nebo na Měsíc, vůbec na nejbližší planetu. Tam zase oživnou, ani ve snu však nemohou si vzpomenouti na minulý život v slzavém oudolí. Ale i tam bude konec životu. Pocestují dále branou smrti a narození z hvězdy na hvězdu; a počet těch hvězd je nekonečný. Ne však všem duším je usouzen takový osud, mnohé nejsou hodny duševního života; nízké duše budou spáti, nebo lpěti na zemské hrudě. »Ale přijde den,« praví Flammarion ve své »Uranii«, »kdy na naší planetě zemské nebude jiné víry a jiného náboženství než povznášení všehomíra a jistota o nesmrtelnosti jeho v jeho nekonečných prostorách.«

Vskutku se také již utvořila sekta, která s kultem svého proroka spojuje kult hvězd. A nedávno jeden horlivý Francouz touto věrou roznícený dával návrh, aby jejich vyznavači nosili

zevnější odznak, jakousi hvězdici, podle které by se bratří hvězdní mohli poznati nejen na této bídné zemské kouli, nýbrž i na jiných světových koulích.

Jaká to směs nových i starých materialistických a pantheistických názorů! Není to nic jiného, než řecko-egyptská nauka o stěhování duší v moderním rouše. Ráj, jejž maluje Flammarion na hvězdách a v němž svým vyznavačům vykazuje první místo, líčí příliš po mahomedánsku. Jak prostinká a čistá jsou u porovnání s tím slova písma: »Žádné oko nevidělo, žádné ucho neslyšelo a v žádné srdce se nedostalo, co Bůh připravil těm, již ho milují.«

Nesmysl a hloupost nejméně vymizí u těch, kteří se nafukují, že kráčejí na výšinách kultury. Bezuzdná obrazotvornost s převrácenou vědou zplodila podivné ovoce a ukazuje, jak lidé, vědomostmi přesycení, na konci devatenáctého století kolísají mezi hrubým materialismem a pustou pověrou, chtějíce si takto nahraditi čistou starou oblažující víru.

Na hvězdy s naším tělem se nedostaneme, ale máme o nich přece nějaké, a to jisté vědomosti.

Jsou sice jisté meze poznání lidského, za kterými již nenajdeme pravdy, nýbrž se potácíme v domněnkách jako zbloudilec v lese. Rozhlédneme-li se však po nivách vědy, shledáme, že máme pohotově tři stroje, které nám dávají jakous takous známost i o nejvzdálenějších hvězdách, sdělujíce, jaké látky na hvězdách jsou. Povězme si to populárně.

Je to teleskop, spektroskop a fotografický přístroj. Hlavní stroj je při této úloze spektroskop. Ostatní dva jsou jen výpomocné. Teleskop přibližuje, fotografický stroj zachycuje barvu.

Přirozený spektroskop máme když prší, a v přírodě nastane taková konstelace, že je duha. Spektroskopem přirozeným jsou zde dešťové kapky. Sluneční paprsek, procházeje krůpějí, jsa svazkem barev se rozloží ve své částky, tak jako snop se rozloží, když ho rozvážeme. To rozložení paprsku slunečního nazýváme duhou. A vůbec rozložení paprsku jakéhokoli nazývají učenci spektrum a učenci čeští tomu dali název: vidmo (barev).

Místo kapek dešťových se užije sklenného hranolu, který činí tuže službu. Tímto hranolem dali a dávají učenci procházeti nejen slunečním paprskům, nýbrž i jiným světelným paprskům, kteréž povstávají rozžetím nebo roztavením rozličných látek, prvků a kovů a zachycují pomocí rour dalekohledných i paprsky hvězd. Nastaví totiž dalekohled tak mezi hvězdu a spektroskop, že paprsek zvětšený dalekohledem jako kouř komínem nebo tryskou do huby přiletí ve sklenný hranol, rozloží se tam a rozložený zachytí na desce, která může býti zároveň fotografická plotna. Ovšem musí se tyto stroje tak rozpostaviti, jak toho lom světla vyžaduje. Učenci vyzkoumali, že lze mimo rozklad barev čili vidmo znamenati ještě jiný zjev, totiž čáry, táhnoucí se shora dolů. Takové čáry dává každý chemický prvek, když byl horoucím žárem proměněn v hořící plyn nebo páru, a jsou čáry ty u každého prvku jinak rozděleny a jinak zbarveny, takže podle zbarvení, množství a rozpolohy čar těch lze podstatu a jakost

prvku vyzkoumati. Nikdo tedy již nepopře tu pravdu, že učenci čarují.

Vidmo nebo spektrum nabývá tímto větší důležitosti a podává větší jistotu o jakosti prvku než chemie.

Spektrální analyse snadno ukazuje prvky, z nichž těleso je složeno. Nezkoumá je jako chemikové pomocí retort, hrnců, hrnečků, rour, kyselin, zásad a co já vím pomocí čeho ještě, nýbrž uštípne kousíček tělesa, jež rozpoznati chce, žárem se promění v plyn, světlo nebo páru, paprsek hořícího tělíska propustí malou štěrbinou a rourou a hranolem a zachytí jeho vidmo na bíle stěně. A vidmo to jeví, jaké prvky jsou v hořícím tělesu podle barvy, rozlohy a množství čar.

Tak spektrální analyse nyní koná službu při prozkoumávání potravin, jsou-li falšovány čili čisty. Ale, je již také policajtem. Rovněž má velkou důležitost v hutích a slévárnách. Znalec drží jen hranol nad kotlem, v němž je roztaven kov, a již čte ve vidmu, jaké látky jsou v roztavenině přimíchány. V soudním lékařství prozradí spektrální analyse vinníka jistěji než chemie. Je nejspolehlivějším detektivem. Zda nějaká skvrna na stěně, na podlaze je krev lidská, nebo zda nějaká částečka v koutečku útrob lidských je jed čili nic, udá neuprosně a bezohledně. Je udavač a denunciant prvního řádu.

Největší a nejplatnější služby koná spektrální analyse v astronomii. Astronomové nyní již neměří jen a nepočítají, nýbrž již čtou z čítanky světové plamenné písmo, jejž Tvůrce ve všem míru napsal a abecedou k této čítance je spektrální analyse. Spojí-li astronomové spektroskop s teleskopem a fotografií, nabývají hlubokého vhledu ve stav a jakost slunce i hvězd i mlečných drah a mlžin. Kdo by byl před padesáti lety řekl, že poznáme kdysi, jaké prvky, jak vysoký žár, jaká temperatura je na slunci! Tomu by se byl každý učenec vysmál. Co tedy vyzkoumali o slunci? Pomocí spektroskopu víme, že na slunci, aspoň na jeho povrchu, jest uhlík, aluminium, nikl, sodík, olovo, měď, cink, železo a jiné prvky, jež rovněž nalézáme na zemi, kdežto síry, dusíku, fosforu, rtuti a zlata (a přece celé slunce je zlaté) tam ještě nenalezli. Našli tam také prvek, o jakém dříve nevěděli, totiž helium, a to podle čárek ve vidmu. Týž prvek nalezli i na jiných hvězdách. Myslilo se, že naše země tohoto prvku nemá. A hle! před třemi lety se týž prvek dal poznati i na zemi, a to ve vzduchu a pak ve plynech léčivého pramene ve Wildbádu. Na jednom meteoru taktéž postřehli týž prvek. Hle! teprv slunce samo nám povědělo, ač je 20 milionů mil od nás, co máme na zemi, a my majíce to před nosem, toho nevidíme. »Mají oči a nevidí«.

Každému musí býti nápadná příbuznost látek slunečních se zemskými. Rowland tvrdí, že naše země, kdyby se proměnila v plyny, dala by právě takové vidmo, jako slunce. Pravda ovšem, spektroskop nám jen ukazuje, jaký prvek a v jakém množství je na slunci.

Nyní víme o slunci mnohem více než prve. Prve pozorovali jakési vlnění na slunci, jež až přes oblý okraj slunce vyční-

valo. Nevěděli, co to je. Nyní víme, že jsou to výbuchy vodíků, kteryžto zjev nazývají astronomové protuberance.

Vidmo měsíce a jiných oběžnic se liší jen nepatrně od vidma slunečního.

Vidmo vlasatic dává věděti, že jádro nebo hlavice má dílem vlastní světlo, — je to zářivý plyn — aneb světlo vypůjčené od slunce našeho nebo jiného. Víme, že ve světě je množství sluncí a každé to slunce má zase stádo svých oběžnic a družic.

Látka vlasatic je dle vidma směs uhlíku a vodíku, což dalo podnět Falbovi a Flammarionovi, že vypočetli a pohrozili nám ustrašeným lidem, že nastane srážka naší země s kometou a že bude konec světa. I kdyby ta srážka byla, tu ku svému blahému oddechu se můžeme ujistiti, že by to nebylo nic jiného, leč tak jako kdyby brok proletěl kouřem vysoko nad komínem. Broku by se nic nestalo. Taktéž i naší zemi by se nic nestalo, kdyby proletěla plynem komety.

Astronomové, ať zkoumají blízké ať nejvzdálenější hvězdy, shledávají, že jsou *tam* všude tyže živly, co na naší maličké zemi. Spektrální analyse čím dále tím více podává důkaz o hmotné jednotě všehomíra. A jednota v zákonech a jednota v živlech poukazuje na jednoho Tvůrce. — *Bůh je jeden.*

Pro hrst země.

Napsal MILOSLAV JAVORNÍK.

Žil trudný život mužíka, jenž z nepodajných lánů
chléb dobýval si s námahou, tak trpký jak ten pot,
ctil s pýchou cára bařušku a líbal knutu pánů,
vždyť hanbou jemu nebylo, co činil celý rod
od praděda až na otce po všechny dlouhé věky.
Sil zlatou pšenku v moře hrud a sklízel zase tich,
co země v klín mu vložila, klas v parnu uzrálý,
víc chtěl on sice získati z těch rozoraných lích,
však na stáří mu zbylo jen, co páni nevzali.
Ba, věru málo zbývalo mu za všechnu tu péči,
již polím svým on věnoval po celou řadu let,
dlaň zkrvácena mozoly již srostla téměř s klečí,
a marná v duši útěcha, že oral naposled
ten lán po otcích zděděný.

A s horlivostí větší
zas rámě zdvihal ochablé a pluhem kypřil pole,
zas potem zrno zaléval a žehnal modlitbou,
však místo klasů plných zrn jen stéblo vidí holé
a koukol s bujnou metlicí šíj sklání pod kosou,

kde druhdy moře zlatých vln se vzdouvalo tak pyšně . . .
Žeň hojnou s polí čekala již bezstarostnost slepá
a zatím v prachu všechny sny a bída v chatu klepá.

»Což k hroudě jsem já přirostlý a tupý k ranám knuty?«
tich mužík v duši přemýšlel a s očí šlehl vzdor
»pryč, v cizí kraj nechť zavěje mne osud roba krutý
v pláň řekou vroubenou či v náruč strmých hor.
Chléb všude o dvou kůrkách jest, i pro mne také bude,
však dýchati chci volný vzduch i v chýži třeba chudé!«
Hrst rublů v měšec kožený si za pás uschoval
a když noc křídla rozpjala, pryč na cestu se dal,
v ty dálné kraje čečenské, v tu volnou širou pláň;
chtěl zkusit štěstí v cizině, staň se již s ním co staň.

Tich s věrnou družkou putoval za třpytnou hvězdou naděje,
jež úsměvem svým vábila jej v měkkou náruč svou;
den celý šel i za noci, když měsíc padl v závěje
hvězd rozsetých po blankytě nad zemí znavenou
a cesta vedla bez konce jej přes hory a doly.
Hůl téměř z ruky nepustil, krok jeho rostl v let
hnán perutěmi bujných snů v ten nový, volný svět,
kde nedohledný širý lán se koupá v klasů zlatě;
kéž stoupne noha zemdlená již v úrodný ten kraj
a hlava jeho spočine ve vlastní tiché chatě.
Ó setbo sladkých snů i tuch v žeň hojnou jemu zraj!

Den v růžích vstával zardělý, obloha jimi kvetla
a sivý závoj ranních mlh již tál v objetí světla,
jež plným jasem pršelo na květy akátů
v ty bílé, velké hrozny s vůní opojivou.
Aul tichý ze sna procital pod klenbou ratolestí,
jež skláněly se nad hlavou v té šeré kupě chat
a pyšné tmavé topoly se zachmuřenou pěstí
jak na obranu chtěly by se s nočním škůdcem rvát
na stráži v šeru hrozivě po boku jejich stály.

Již zraky touhou žíznivé jim v ústrety zaplály:
buď žehnán kraji tisíckrát, buď žehnán cíli náš,
jenž do tmy našich běd svůj klín tak jasný otvíráš!

A mužík vešel do chaty, kde starý, moudrý kadi
vous bílý dlaní přejíždí a z nargilu dým ssaje.
»Ze světa vyštván prchám sem, dej cizinci své rady,
zda cestou šťastnou putuji v ty žírné vaše kraje,«
děl stísněn prosebně se slzou v modrém oku
a útrapy své žaloval mu, bídu a své strasti.
»Snad přijmete mne,« končil pak, »chci žíti vám po boku,
lán vykázaný vzdělávat a skrápěti svým potem.«
»Byl Allah tobě milostiv, že k nám tě přímo vedl«
řek lstivý kadi s úsměvem, když měšec rublů shlédl,
»kus půdy naší dostaneš za cenu spravedlivou,

bys rovný byl nám v právu všem i vládl svojí nivou,
nechť starší aulu rozhodnou, kde získati lán můžeš!«

A soudce vyšel ze sakli a za ním starší vísky
hrst statných mužů Čečenců na mírný horský břeh,
pláň ležela jim u nohou vřes rodíc jenom nízký
v půl stříbrem řeky přeťata jak pásem na ňadrech.
Pod platánem si sedli v kruh a kadi za ně mluvil:
»Zde koně vezmi rychlého a v cval se plání dej,
hned v třemeny se vyhoupna a chvilky nepromař,
co půdy kolem objedeš, to za sto rublů měj,
však hleď, bys dráhu dokonal, než zhasne slunce zář.
Stín platánu zde rozhodne, kdo bude vítězem,
nuž, pravoslavný, vyvol si, a zdráv se vrať zas sem!«

Zpit štěstím mužík zavýskl a oře tryskem hnal
přes kopce a zas dolinou, přes řeku dál a dál,
hoj, sluníčko tak vysoko a jízda tak je krásná,
že věčně chtěl by objíždět ten širošírý lán,
čím dál se hroužil v rychlý cval nad krásou nivy žasna,
tím víc poháněl oře v běh — vše získat uchystán.

»Zde kukuřičných klasů houšť se vzedme k oblaku«
tich rozumoval v nadšení a s pýchou ve zraku,
»zde oheň bujné pšenice již v duchu planout zřím
a všeho pánem budu já, vše brzo nazvu svým.
Po stráních révu zasázím a snad i vzácný chmel
v les tyčí štíhlých vypne se pod mojí pilnou dlaní,
po březích řeky melouny rád žloutnoucí bych zřel;
nu setba bude těžká dost, však sladká doba zrání.
A stádu ovcí bělavých já pastvu vyhledám,
skot zeleň šťavnatou si v pláni najde sám
i stádo ořů ohnivých, jež rozběhnou se dolem.

A zase nové myšlénky se rojily mu s plány
bezednou touhou po štěstí a kusu půdy hnány,
až s hrůzou mužík pohlédl k obloze nad hlavou
zář slunce nebem rděla se záplavou krvavou
a první stín již zahalil jej ve svůj tmavý plášť.
Zpět cválá tryskem uděšen, pln zoufalosti v duši,
v prach bílý s ořem v jedno slit jak na perutích letí,
cíl v dálné šero zapadá — — — — — — —
— — — — — — již hroznou sudbu tuší,
však marná snaha paprsek před sklonem zadržeti.

Kles bezduch pod platán — — — — —

A starý, lstivý kadi
jen s úšklebkem zrak upřel do krvavých stop,
»Ve větru«, zahučel, »jsi stavěl vzdušné hrady,
míň stačí, holoubku, míň stačí ti na — hrob.«
A zlato v měšci chechtalo se udupaným tužbám:

Za hrstku prachu život dals? O bloude, bloude, bloude!
— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

Těm, kteří za štěstím se v divé honbě ženou
a po zlatě jen prahnou žízní nezkrocenou,
těm, kteří pro slávu čest odhazují v bláto
a za vavřín stud šlapou, i co ctnosti svato,
těm, kteří plazí se ve prach za úsměv sladký
a duši ubíjí — těm platí tyto řádky.

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

(Pokračování.)

V poutním místě Strmicích bylo hlučno od časného rána. Dříve sem putovaly průvody pod korouhvemi a s ověnčeným křížem v čele, teď se brali na pouť účastníci v menších, větších skupinách, ano i ojediněle. Jedni šli na pouť z pobožnosti, jiní, jak řekl doma Vízek, slovo Boží si vzali za záminku, třetí spojovali oboje a těch bylo nejvíce. Súčastnili se jak služeb Božích tak i veselé poutní zábavy.

A sjeli se sem kramáři v hojném počtu, bylo tady mnoho bud pernikářských, krajkářských, prodávali zde látky i ušité šaty, boty i kosy, obrazy a fíky; hrálo se zde o bumbusy i napíchané nože, »zelená platí«; bylo tady křiku, zpěvu, zvuků zkoušených harmonik a kohoutů, smíchu a zvonění, prachu a kouře z nejhorších doutníků.

A tou směsicí lidí i koní, bud a převrácených trakařů, v tom víru a hluku prochazela, tlačila a strkala se mládež, staří se vítali, pleskali si do rukou, probíhaly děti a honili se psi. Každý musil křičeti, aby se mu rozumělo a nade všechny hulákaly kramářky, nabízejíce svoje trety na krámě. Připravovaly se tak k podvečerní bitvě, která byla prudčí nebo mírnější, jak se právě tržilo a pouť se vydařila.

Povozy mohly jenom pomalu postupovati a Ondřej by byl velikou boudou sebral jeden pernikářský krám. Dostal svůj díl, ale nemlčel.

Do té směsice vešla také omladina z Chusnice. Viktor šel napřed a teď bylo jeho přítomnosti třeba, aby razil ostatním cestu. A plnil úkol ten znamenitě. Kudy prošlo jeho statné tělo, tudy mohl projíti celý pár. Kráčel pevným krokem přímo ke kostelu.

Tato společnost vzbudila pozornost přítomných. Lišila se šatem od venkovanů, kteří však také zvláště při ženském pohlaví vynikali i hedvábím, zlatem dukátovým i prostším a jinými lesklými ozdobami. A jmenovali i posuzovali příchozí, tak že tito mnoho slyšeli na vlastní uši, a Viktor ohlédnuv se stranou, odpovídal: »Ano jsem to já, nemýlíte se.«

»Viktore, pamatuj se!« napomínala Bohuslava starostlivě, aby bratr neudělal škandál, neboť míval co v srdci to na jazyku.

Čím dále hluk mizel, a také se uvolňovalo. Zde prodávány jenom obrazy na stromech visící a sodovka. Dále sedělo několik žebráků a potom byla volná cesta ke kostelu stojícímu na místě povýšeném za zastíněnými starými lípami. Sem se brali lidé starší a z mladších, kteří se už nabažili hluku a jimž zatanulo na mysli napomenutí z domova, aby šli také do kostela.

Tu se Viktor zastavil a setřev si pot s čela řekl: »Tak jsem vás vyvedl a šťastně přivedl; teď bych měl ctěnou společnost požádati za zpropitné. Je to horko!«

Všichni se dávali do pořádku, oprášili se, urovnali vlasy, otřeli líce, nedbajíce napomenutí Viktorova, aby dali pozor na pudr.

»My pudru nepotřebujeme a neužíváme,« ozvala se Julie, »ale ty bys měl zahlazovati rudé skvrny nějakým krémem.«

»Nedurdi se, Julčo, nedurdi,« chlácholil Viktor rozhněvanou sestru.

»A kdyby se slečna usmířila, jsem zde ještě já se Slávičkou, na něž také pohanění padlo,« předstoupila před Viktora Helena. Ani s vámi do kola nepůjdu, vy ošklivý!«

»To jsi dostal!« smál se Čeněk. »Jenom se nepleť podruhé do dámských tajností zvýšení krásy.«

»A ty také mlč!« řekla Helena bratrovi.

»Už jste se srovnali?« tázala se Bohuslava klidně. »Tedy bychom mohli jíti do kostela. Zdá se mně, že hrají varhany.«

Pospíšili, a za nimi rychle se brali jiní, slyšíce zpívati píseň před kázaním.

Chrám byl už hodně naplněn, omladinu z Chusnice vedl jeden z muzikantů hned na kruchtu. Byla rozsáhlá, jako vůbec celý chrám byl prostranný. Také hudebníci z Chusnice zde vypomáhali, a mezi nimi byl i Brdáč. Budou hráti po požehnání v jedné místní hospodě a z vděčnosti šli na pomoc do kostela. Brdáč byl jako kapelníkem toho zbytků výborných muzikantů, jež ještě Halus vodil a nyní doplňoval. Brdáč převzal taktovku, uznávaje posud řídícího hlavou chusnické kapely. Zatím co Vízek vypočítával ctnosti místního patrona a dnešního oslavence, Brdáč obsazoval hlasy, tiše ladil nástroje, rozděloval noty, napínal tympany a dával pokyny. Na rodinu učitelovu přímo čekal a každému hned dal úkol. Viktor postaven k bubnům, Havel a Čeněk zaujali prim u houslí, slečny rozmnožily počet zpěvaček a Julie dostala dvě sola po epištole a pozdvihování.

Brdačovi nemohli odepříti. Místní učitel neuměl tak hudbu. Chusničtí jej zastali. Brdáč dával i klarinetem takt. Byl rozeným hudebníkem; už jeho otec pískal v kapele, a Matěj tvrdil muziku u vojska tak, že si ho tam chtěli ponechati do smrti. Ale Brdáč v určitou dobu složil vojenský šat, vrátil se domů a šil boty pro chusnické sousedy. Ale také jim zahrál v kostele i v hospodě, o průvodech a svatbách, na pohřbech i před svátkem. Někdy více hrál než šil; kapela byla volána i do měst, do zámků, a někdy se nevracela po kolika dnech. Hudebníci se měli dobře, vyhráli si peníze a byli ve svém živlu. Snad by sešumařeli, ale

Halus nad nimi posud držel ruku a napomínal je, aby konali zkoušky, cvičili nové kusy a zdokonalovali se.

Brdáč byl často ve škole, odkud si odnášel noty, kde se radil a dostával pokyny. Halus hrál varhany také ve Strmicích, a Brdáč byl pravou jeho rukou. Nástroje měl úplně na starosti. Probíhal mezi hudebníky, šuškal a zase k řídícímu chodil na poradu. Ten seděl u varhan, ruce měl na klávesách a čekal, až bude konec kázaní. Za chvíli byl ve svém živlu a hrál znamenitě. Hudba byla provedena precisně, domácí ředitel kůru přiznával hostům sekund. Stále měl na očích své zdatné pomocníky, ale ti přece unikli, aby nebyli pozváni, až na Brdáče, který schválně také dlouho skládal noty a okouněl. Jeho soudruzi odešli do hospody, aby hráli pro poslech a udrželi chasu do požehnání, jež z ohledu na muziku určeno hned na jednu hodinu.

Mezi davem v krámech procházeli se teď hosté z Chusnice, ale Viktor nyní nemohl jim tak raziti cestu jako dříve. Byl rád, když se sám propletl, a zúmyslně se ztratil, aby nakoupil dívkám pouti.

Teď se také neprocházeli už v párech, ale slečny držely se pohromadě, jak stály v kostele, a páni se též rozešli po svých záležitostech. Mezi boudami byl hluk ještě větší než dříve, prodavači se překřikovali, u koníčků se hrálo, otevřenými okny hospod zaznívaly zvuky naladěných nástrojů a nad davy leskly se helmy četníků. Teď se hodně kupovalo, někteří se chystali po službách Božích k domovu, jiní se napřed zásobovali dárky.

Nejdříve vyhledal Čeněk Julii pod košatými lípami na návsi. Oči jim zazářily, když se spatřili, a pro tu chvíli ani netoužili po ostatní společnosti. Julie opírala se o složená zde prkna a zavřeným slunečníkem rýsovala v rozpacích po zemi. I veselost ji pojednou přešla.

»Slečna jest asi unavena?« hádal Čeněk.

»Pravda; v kostele se mně udělalo na nic v tom těžkém vzduchu, který se na kruchtu valil, ale to přešlo. Nevíte, kde jsou naši?«

Student potřásl hlavou. »Tam v tom šumu,« ukázal na směsici rozmanitě barvených šátků. »Už mne to tam dusilo.«

»Já rovněž toužila vyprostiti se z té tlačenice.«

»Nejstatečněji se prodírá lidem pan Viktor. Vzdoruje všem nárazům. Dělá mu to radost.«

Julie se usmála. »Kupuje snad známým dívkám pouti.«

Poznámka ta Čeňkem trhla a pěkné oko jeho spočinulo na balíčku, jejž držel navlečený na ruce.

»Směl bych vám, slečno, nabídnouti malý dárek z dnešní pouti za ony krásně malované kraslice, jež jste mně o červených svátcích darovala?«

»Jenom aby tam nebylo žádné srdce —« vymiňovala si Julie čtveračivě.

»A proč, slečno?«

Nerada drásám a kousám srdce, a teď mám hlad, že bych se nejraději do toho perníku dala.«

»A tak!« smál se Čeněk. »Bude-li tam přece srdce, ponechte

je Slavičce, ta je sbírá a o ně starost má. Ale posilniti bychom se měli v hostinci něčím vydatnějším než perníkem.«

»Až přijdou ostatní a Bohuslava dostaví se se společnou pokladnou.«

»Což myslíte, že studentík by vás nepohostil a za vás nezaplatil? Ovšem nevydělává, ale má dobrodince jako pannu Justinu,« řekl Čeněk a po kapsách shledával desetníky.

»Už mne hlad přešel vyhlídkami na hody, jež mně pan student připraví,« narážela ještě Julie, ale pak se stala opět vážnou, posuzovala kolemjdoucí, vzpomínala na domov a zpáteční cestu.

»Což vás to zde tak málo zajímá, že se obírate takovými myšlénkami? Vždyť si ještě zatančíme.«

»A co do toho! Člověk se jenom uhoní a dostane potom tuberkule.«

»Od které doby, slečno, patříte na tanec tímto okem? Zdá se mně, že jste takovou nebývala.«

Než mohla dáti odpověď, ozvali se Havel s Helenou. Ta už měla dva balíčky od svého rytíře a Viktora. Také byli hlukem unaveni a parnem zapoceni. Rádi se uchýlili do stínu a Havel hned usedl na vyčnívající nehoblované prkno.

»Letos jsme ztratili tanečnici,« oznamoval Čeněk.

»Slečna Julie naznačila nepřátelské stanovisko k tanci.«

»Nebude tak zle,« odpovídal Havel, »zde je tanečnic jako kvítí posledního máje.«

Zatím co rozmlouvali, přišli jiní a naposledy učitel Viktor. Nabažili se hluku a toužili po odpočinku. Viktor byl upjatý na poslední knoflík. »Vždyť by mně byli utrhali kabát,« omlouval se, uvolňuje nyní mohutné hrudi. »A zde vám dávám pouti,« obrátil se k dívkám, jíž každé podal balíček.

»Hleďme, jak jest náš morous galantní!« řekla Julie. »Kam to všechno dáme?«

»A já nejsem ještě posledním,« děl Viktor, ukazuje na pana učitele Pelhříma, který právě přicházel od krámů pokrytých režnými, záplatovanými plachtami.

Pelhřím ukloniv se před každou slečnou dvorně, klobouk už dříve smekl, pronesl několik lichotivých slov a podal dárek ne v režném, ale v čistém, bílém papíře, který si učitel schválně vzal z domova. Ve všem musil nad ostatní vyniknouti.

»Učme se od něho!« prohodil Viktor studentům žertem i do opravdy.

»A kde máte, pane učiteli, dárek čtvrtý?« ptala se Julie.

»Pro koho, slečno?« řekl Pelhřím s uzarděním.

»Zítra odcestujete do svého rodiště, tam se musíte ospravedlniti, proč jste ještě o prázdninách zde prodléval; vymluvíte se po případě na pouť a hned bude žádost o dárek.«

»Milý Karle, ta ti čte v hloubi duše,« vysmíval se Viktor, »mně se něco podobného nemůže přihoditi. Ale ostatně nevíme, nemá-li pan kolega něco v hlubinách svých kapes.«

Viktor se chystal Pelhříma prohlédati, ale Bohuslava vybídla všechny do hostince na oběd. »To se ví, že půjdeme tam, kde jsou naši lidé,« dokládala.

Všichni nastoupili cestu do staré hospody, kde hrála hudba z Chusnice, posud bez kapelníka, kde se shromažďovalo méně chasy, ale více bylo těch, kteří si chtěli odpočinouti a posilniti se. Sedali na zahradě na lavičky i do trávy, rozvěsili převlečníky a peleriny po stromech a hověli si.

Také omladina opanovala celý jeden stůl a Viktor si sedl do vonné trávy. Už si zapaloval viržinku. Bohuslava v kuchyni objednala oběd, jak se dal sehnati. Havel rozmlouval s hudebníky okny, jež dal hostinský z opatrnosti vysaditi na dnešní den. Uvnitř bylo prázdno a hudba zněla nějak dutě. V nové hospodě bylo vybito, ale více se tam křičelo než platilo, více se pilo a kouřilo, než jedlo.

Za chvíli už volal zvon na požehnání.

Hosté z Chusnice se nasytili, jenom Viktor už několikráte vzpomněl na Justinu.

»Není kuchařka jako kuchařka.«

»A jaká bude ze mne?« řekla Helena sebevědomě.

»Ubohý kaplan, který by se na naši faru dostal!« zněla odpověď.

»Pěkná poklona,« durdila se Helena. »Myslíte to do opravdy?«

»Tak ubohý muž, kterému byste vařila!« opravoval se Viktor.

»To je ještě lepší. Děkuji, vy uštěpačný.«

»Já myslím, že byste toho svého muže připravila na mizinu, tak byste totiž dobře vařila.«

»To jsou vytáčky. Dobře, pamatujeme si to.«

Tak se bavila společnost živě a důvěrně, až se na malé věži ozval zvonek na znamení, že požehnání končí. Tu také přikvačil, ještě cestou utíraje si ústa Brdáč, a hned se chopil klarinetu.

»Jedna — dvě — tři,« a už spustil valčík.

V kole nejdříve se točili Chusničtí ve třech párech. Viktor přihlížel oknem volaje, že by si také rád skočil, ale že se nemůže dostat dovnitř. Za chvíli se za nimi trousili jiní, a kolo se plnilo. Nebyla zde tíseň, ale vybraná společnost. Pomalu se seznamovali, a zábava mile plynula. Julie zapomněla na nepřízeň k tanci. Helena se rozehřála, i Bohuslava ustoupila z vážné reservy a Pelhřím nejvíce ji prováděl. Nikdo si toho nevšímal, ani že Čeněk kolem Julie se otáčí a Helena si příliš nápadně Havla všímá. I Viktor měl společnost, pokuřoval a se bavil. Tančil asi dvakráte a po každém tanci mnoho naříkal na bolení nohou a loupání v kříži.

Byli už trochu unaveni, když do hospody přišli dva poslové z fary a ze školy s oznámením, aby slečny a mladí páni vešli do stavení na malou chvilku. Ze školy zval mladší učitel, který hned všechny tři slečny provedl v jednom kousku. A z fary se dostavila farářova netěř, již prováděli páni. Pozvání bylo důtklivé a neodbytné. Omladina se omlouvala, to a ono namítala. Helena opakovala slova strýčkova, obsahující zápověď.

»Jak že, to povídal pan farář?« řekli zváči. »Tomu se dá snadno vyhověti! Nesmíte-li se slečno ukázati na faře, pojďte do školy, a zapověděl-li vám pan řídící choditi za ním, odvedeme vás do fary. Tak to bude v pořádku. Čtyři na faru, tří do školy! Fara snese více. Rozhodnuto. Račte se mnou . , .«

Hosté hned nešli, dali se ještě vybízeti, až posléze se rozhodli, že na tu malou chvilku se zastaví. A poslechli radu o rozdělení. Čeněk, Julie a Helena šli do školy, ostatní byli odvedeni na faru i s Pelhřímem, který se nejdéle bránil.

Farář i řídící slyšíce o podvodném rozdělení, nejdříve se hněvali, ale potom se tomu zasmáli. Na obou místech byla společnost a hlučná zábava, tu i tam byli pozdní hosté dosti vyčastováni a kdo měl hlad, najedl se. Však nezůstali až do večera; záhy se vytratili, aby v hospodě tančili a před západem slunce byli na zpáteční cestě. Zaplatili, násilím strčili peníze hudebníkům a vyšli v tom pořádku jako ráno. Jenom že teď Viktor byl vůdcem hned, aby nezabloudili, směl kouřiti a nesl sestrám dary v uzlíku, který si pověsil na deštník.

Nejsmutnější byl Pelhřím; nerad se loučil s touto společností, a zítra ráno musí posléze přece odejíti.

I Havel byl poněkud rozjařen a Heleně ruku nabídnul, aby neklopýtala o kamení a vyčnívající kořeny. Dívka ráda rámě přijala, že byla unavena a k Havlovi lnula.

Slunce zapadlo dříve než vešli do lesa; byl chládek, a na nebi se třepetaly hvězdy. Ptactvo pělo poslední píseň.

»Jak luzný podvečer!« poznamenala Helena, přidržujíc se ruky Havlovy.

A nebojíte se, slečno, temných lesních stínů, tajemného šelestění v korunách stromů, vycházejících dravců za kořistí?«

»Proč bych se strachovala? Vím přece, že byste mne ochránil a mne vytrhnul, kdyby mně hrozilo nějaké nebezpečí,« odpovídala dívka s důvěrou.

»Ale což kdyby moje páže bylo slabé, kdybych nebyl s to, abych vás při nejlepší vůli zachránil?«

»A co by mne tak hrozného mohlo stihnouti? Strašidel se nebojím, loupežníků tady není, a šelmy v naší vlasti vystříleli před sto lety.«

»Nemluvím jenom o této chvíli, o dnešním dnu, ale o celém životě«, mínil Havel.

»Kdo pak vám hned porozumí! Jste hloubavého ducha a zalétáte daleko. My nestudovaní a omezení lidé máme na mysli nejbližší den a ne hned celou budoucnost. Nejsme básníky a proroky.«

Helena chtěla žertovati a snažila se u veselou náladu strhnouti též Havla. Než nedařilo se jí. Nějak byl zamyšlený a měl chuť řešiti vážné zájmy a otázky. To bylo už jeho obyčejem, že rád uvažoval a rozjímal o věcech, které jinochům jeho věku zřídka přijdou na mysl. Nebásnil, nevkládal myšlénky svoje do veršů, ale hledal takou sdílnou duši, která by mu porozuměla. Jindy Helena nějakou dobu jej poslouchala: teď by byla raději o jiných věcech mluvila a pokračovala v zábavě, která se jí v Strmicích velice zamlouvala.

Havel zůstal u zamilovaného předmětu: rozvažovati o záhadách života, a podvečerní stíny tím více jej k tomu ponoukaly.

»Není život náš jako pouť temným lesem? Tu a tam zazáří lesklá muška, my se po ní ženeme, buď ji dostihneme, nebo se

ztratí v houštinách. A když ji máme, sklameme se, její lesk mizí. Jindy zazáří člověku světlo jasnější.«

»Pane Havle, prosím vás, dejte se na básnictví;« přetrhla niť rozmluvy Helena, »vy napíšete skvostné věci.«

Havel by byl snad dále rozjímal, kdyby nebyli právě vyšli na kraj lesa, kde se více srazili a navzájem se bavili. Také naslouchali, nehrčí-li starý kočár, který bylo na půl hodiny cesty slyšeti. Teď nebylo třeba vůdcovství Viktorova, proto učitel počkal na Pelhříma, který zase kráčel vedle Bohuslavy.

»Tedy zítra se rozloučíme,« řekl; »škoda, že tě ta tvoje odvolala, když chceme podnikati výlety, pořádati koncerty, závoditi v rybářství a podobně. Snad se v Ouborech lépe potěšíš než mezi námi.«

»Bude se mně po zdejším životě stýskati,« přiznával se Pelhřím. »Tak se mně zdejší veselý a svorný život líbí.«

»A pan Havel přece po jiném touží,« vyzradila Helena, ale litovala slov těch, neboť ucítila zachvění v ruce přítelově. Odkrývala, co bylo jemu posvátným.

»Což ten snílek!« řekl jenom Viktor a hned se opět obrátl k Pelhřímovi. »Snad mne ani už letos nezastihneš. Nepovídej! Až tě dostane ta tvoje do moci, nepustí tě. A což kdyby věděla, v jaké společnosti se pohybuješ! Ihned bys musil zažádati do jiného okresu.«

»Proto jsi na mne čekal, abys o moji maličkost brousil svoje vtipy? Nemohl bys tu činnost svoji přenésti na jinou osobu? Byl bych ti povděčen.«

»Nehněvej se, Karle, půjdu ti za mládence, ať si vezmeš tu neb onu,« poklepal Viktor učiteli na rámě. »To jsme si ujednali dávno.«

»Naši jedou,« oznamovala Bohuslava.

Naslouchali, bylo slyšeti hrkot o kamení. Poněkud ztichli a pospíchali ku předu. Ale Ondřejovi neunikli. Ten popouštěl koním uzdu a sám měl také v hlavě páru. Nepomohlo napomínání k volnější jízdě. Posléze se dostal kočár ke společnosti a dvě hlavy se ukázaly. Omladina udělala špalír; na jedné stráně byla fara s Julií, na druhé ostatní ze školy s Pelhřímem, jak právě se rozdělili o pouti.

Ondřej chtěl zastaviti, aby vzal někoho do kočáru, ale mladí odporovali.

»Je nás mnoho. Jenom jeďte, však dojdeme.«

Posléze si přece přisedla Helena, která odpočinku potřebovala. Povoz se hnul, pěší provolali šťastnou cestu, a Havel se nyní přidružil k Bohuslavě, kterou ze všech bratří a sester nejvíce miloval. Ta mu porozuměla, dovedla vyhověti, a jistě i nyní ochotně by popřála sluchu jeho mínění, kdyby se za krátko neobjevila Chusnice, a psí štěkot nevítal poutníků.

VIII.

Po prázdninách, plných zábav a odpočinku, nadešla opět doba práce. Do školy vraceli se žáci opálených lící, okoralých nohou v novém šatě, a matky přiváděly dítky, které měly teprve

přestoupiti práh věd a umění. Denně docházela mládež do kostela ještě na boso, a okny školy ozýval se ruch a šum, který však nikomu nepřekážel. Ani v protější faře si toho nevšímali a faráři Vízkovi připadalo ve čtvrtek smutno, když se mládež nedostavovala.

Studenti odjeli do Prahy, aby pokračovali ve studiích a maturitou ukončili gymnasium. Jako každého roku, tak i letos a teď mnohem více dostali napomenutí, aby zkoušku dospělosti řádně provedli.

Také Viktor odejel do Ondřova na své působiště. Na polovici cesty setkal se s Pelhřímem, který se také vracel z prázdnin. Oba se zastavili, aby vyměnili několik slov.

»Nepředvídal jsem správně, že tě ta siréna od sebe nepustí? Ani jednou jsi se neukázal. Však dostaneš od děvčat.«

»Já se připravoval ke zkouškám na měšťanku,« omlouval se Pelhřím.

Viktorem to cuklo, otec mu k podobnému studiu nejednou radil, ale pohodlný a veselý jinoch se k tomu posud nedostal.

»Jenom se vytáčíš, ale já ti vidím na dno srdce,« řekl Viktor, ubíraje se dále za svým cílem.

Pelhřím čekal, že bude otazován, proč nepřišel ani na přímé pozvání, když omladina pořádala divadelní představení ve prospěch žákovské knihovny, ale nikdo se nezmiňoval, ani Bohuslava se slovem nedotkla věci té. Nalezl spořádaný a vyvětraný pokoj. Žádná květina mu neuschla nedostatkem vody, všechno měl na svém místě, a mohl směle říci, kdo mu pokoj udržoval a tak připravil. Byl rád, že se ho nikdo netáže, co dělal o prázdninách, s kým se bavil a kdo jej poutal k domovu.

Žádná z místních slečen nečinila mu nástrah, aby ho ulovila. Helenu z fary shledal nějak více zamyšlenou a blouznivou, která nápadně mnoho četla ve volných chvílích; také Julie nějakými byla stížena myšlénkami a vyhlížela jako unavena letními zábavami. Jenom Bohuslava zůstala ve své míře, stále vážná, klidná a starostlivá. Nikdo se Pelhřímovi nevnucoval, ač s ním všechny ochotně rozmlouvaly. Domácí mu posloužili, Halus však nikdy nenabízel některou z dcer učiteli, který už měl slušné postavení a mohl si zařídit vlastní domácnost.

Pelhřím pozoroval, že po prázdninách nastala opět práce. Bylo po žních, mlátilo se, a Bohuslava strávila téměř celý den na obcizně u nové stodoly u mlatců. Julie zastávala matku v kuchyni a naproti na faře viděl ob chvíli kmitnouti se vzdušnou postavu Heleninu na dvoře, u stodoly i na zahradě, kde farář vlastnoručně sklízel ovoce z ušlechtilých štěpů.

V týdnu se učilo ve škole pravidelně a také návštěva dítek byla dost slušná. Když žáci se okoukali, naučili se opět seděti a pozornost upírati k předmětům, také Vízek počal navštěvovati školu. Dodržoval rozvrh hodin a chodil pravidelně. Halus a Pelhřím vyčkali až se dostaví, ale druhou třídu nacházel bez učitele; řídící zůstával i při náboženství a psal zatím úřední dopisy.

Po hodině v přestávce, kdy mládež vyběhla si na dvorek, Halus s farářem vešli do bytu řídícího.

»Jdeme na svačinu,« volal Vízek do kuchyně.

»Kdybych nebyla přesvědčena, že důstojný pán dopoledne ničeho nejí, donesla bych kousek salámu,« nabízela řídící.

»Děkuji pěkně,« bránil se farář, »to bych si pokazil oběd a Justina by sem doběhla na vás.«

»Však bychom se vyrovnali,« usmála se Halusová, odcházejíc do kuchyně.

Řídící předložil duchovnímu správci několik propouštěcích vysvědčení a ukázal některé výnosy. Farář jenom zběžně je přehlédl, něco jiného mu tanulo na mysli. Chvíli okolkoval a pak řekl: »Tak my se na sebe hněváme.«

Halus prudce sebou pohnuv, odpověděl: »A proč, důstojný pane?«

»Vaše odpověď a oslovení nasvědčuje, že se mezi námi něco přihodilo.«

»Nevěděl bych, milý příteli.«

»Víte dobře, týká se to těch mladých lidí.«

Řídící ale věděl hned, oč asi běží; nyní teprve byv uveden na pravou cestu, mávnul rukou.

»To nás přece nerozdvojí.«

»Milý příteli, myslil jsem to zcela upřímně.«

»Rád věřím, jste jako otec Ždanových dítek, staráte se o ně, vynakládáte na ně peníze.«

»Dle možnosti. Také máte starost, a blaho dítek na mysli i v srdci vám spočívá. Měl jsem radost z přátelství té naší omladiny a vážím si přízně a náklonnosti vašich vzorných dětí k mým sirotkům Dědili to po nás, neboť tolik dlouhých roků žijeme pospolitě v nejlepší shodě a myslím, jak k užitku svému vlastnímu, tak k dobru školy, kostela i celé obce. Nic nás nemohlo rozloučiti, ani nepřízeň doby, ani náběhy nepřátel, ani časem křížující se snahy. Všechno jsme překonali, ze všeho vyšli ruku v ruce ke zlosti nepřátel svorného života mezi školou a farou, respektive kostelem.«

Řídící přisvědčoval a hlava jeho se hlouběji sklonila na prsa.

»A teď by nás měli rozděliti ti nejmilejší, jimž věnujeme svoji práci, své starosti, své myšlénky. Milý příteli, v tom spočívá veliké nedorozumění. Nebe našeho klidu bylo potaženo mráčkem, který přišel tak bezděky a neočekávaně. Pokládám za svoji povinnost všechno vám vysvětliti a jsem přesvědčen, že všechno přijmete a uznáte.«

»Vím, že jednáte dle nejlepšího přesvědčení a se šlechetným úmyslem,« řekl řídící Halus.

»Nezůstalo vás, pane řídící, tajno, že jsem domlouval před nedávnem Čeňkovi,« pokračoval farář. »Převzal jsem dohled nad ním a miluji jej jako vlastního syna. Chci, aby z něho byl řádný muž a dovedl si jednou čestným způsobem dobývati chleba. Až něčím bude, až domůže se nějakého postavení, až si aspoň k němu cestu zabezpečí, nechci mu v ničem vaditi a dám mu úplnou volnost. Teď však, pokud ani maturity neodbyl, nemohl jsem mu dovoliti, aby si známost dělal s děvčetem, ať je to dcera kohokoliv. Když se důkazy nahromadily, musil jsem zakročiti a sestřence poněkud upomenouti. Nevím, jak jste si to vykládal,

ale odpor nebyl namířen proti vaší slečně, které si vážím; byl jsem vůbec proti známostem tak mladičkých lidí a bál jsem se, aby to neškodilo studentovi, který není právě největších schopností a snadno by mohl klesnouti v tak rozhodném okamžiku.«

»Byl jsem přesvědčen, že z nejiného důvodu jste jednal,« mínil Halus, ale ze slov jeho posud vanul ochlazený vzduch, jindy tak vřelého přátelství.

»Nikdy nebudu ničeho namítati, když Čeněk za choť pojme dceru z tak vážené rodiny, slečnu tak vzdělanou a řádnou, milerád jim dám svoje požehnání a větší ještě s nebes vyprosím, ale dříve musí Čeněk něčím býti, dříve musí dostudovati, nějaký úřad zastávati, aby sobě i choti své pojistil budoucnost, aby žili aspoň v dostatku, když ne v nadbytku, neboť ani já ani vy nemůžete jim dáti tolik peněz, aby žili z hotového. To je můj náhled, na němž setrvám.«

Farář mluvil se zápalem. Živější hovor přivolal do pokoje Halusovou.

»Jak já jednám, tak musí si vésti každý jiný v mém postavení. Máte též syna, výtečného studenta, o kterého se nemusíte báti, že by propadl, ale zcela jistě byste mu nedovolili, kdyby už teď známost si vyhledával a více děvčat než knih si hleděl.«

Tu postoupila Halusová a shrnuvši si vykasané rukávy, řekla: »My se domnívali, že ráčíte něco míti, důstojný pane, proti naší Julce, že by se vám nezdála dosti způsobilou a také bohatou pro budoucího právníka.«

Vízek rozšířil tvář k veselosti.

»A toho jste se domnívali do mne? To bylo příčinou jakéhosi nedorozumění, nějaké kyselosti? To se věru nebudu hněvati, ale musím se jenom smáti. A z jakého rodu jsou Ždanovy děti? Neznáte jejich minulosti, neslyšeli jste o jejich otci? Nebo snad fara všechno zastínila a z nich udělala erbovníky? Kdyby dnes Čeněk si přinesl doktorský diplom, kdyby měl sebe menší službu, sám jej budu nutiti, aby se s Julčou zasnoubil, poněvadž vaše dcery znám od narození jejich, viděl jsem, jak prakticky byly vychovávány a že oblaží muže, za něž se jednou dostanou.«

Tvář Halusova se vyjasnila a rozptylovalo se to, co se poslední dobu usazovalo jako chmýří mezi farou a školou, když Vízek upomenul Čeňka, aby se nezaplétal, a řeč ta se prostřednictvím osoby služebné dostala k řídícím. Zde si varovný hlas křivě vykládali a dávné přátelství poutuchalo.

»Ponechme ty mladé lidi, ať žijí spolu v přízni jako dříve, ať se stýkají jako děti přátel a uvidíme, co se během času vyvine. Bude-li v tom vůle Boží, ať se vezmou a jsou šťastni!«

Řídící podal a srdečně stisknul ruku Vízkovi. »Nesklamal jsem se ve svém věrném příteli,« řekl pohnutým hlasem.

»Děkuji, že jste přístupným k rozumovým důvodům a že jsme se i v té věci shodli. Není nad porozumění vzájemné a nad vytříbení náhledů.«

I faráři se chvěl hlas pohnutím. Dlouho se připravoval k tomuto kroku, nyní byl rád, že jej učinil.

»Vezme-li si někdy Čeněk Julču,« ozvala se řídící, »však máme ještě syny, kteří mohou svazek ten oplatiti.«

Vízek rychle položil prst na ústa.

»Tiše, tiše a prosím, nevyvolávejte nic, čím by znovu naše přátelství mohlo vzíti pohromu.«

»Jak to?«

»O panu Viktorovi nemluvím, ten má postavení, ale také bych jej nechtěl z jeho klidu vyrušovati. Kdyby to však měl býti pan Havel, tu bych velice protestoval a Heleně bych každou známost zapověděl z těch důvodů, jež jsem uvedl před chvílí.«

»Tím nás chcete vlastně kárati. Věřte, pane faráři, my nevěděli o ničem,« omlouvala se Halusová.

»A jakoby všechno upadlo v zapomenutí i nyní,« dokládal Vízek. »Shodli jsme se a na tom zůstane. Ponecháme to budoucnosti. Slečna se neztratí, kdyby čekala několik roků. A kam jste je zaplašili?«

»Bohuslava dohlíží na dělníky a Julča odběhla ke kupci,« řekla učitelová.

»To jistě má donésti z celého krámu koření, aby se hodně dlouho nevrátila. — A tu jde!«

Kolem oken se mihla štíhlá dívčí postava. Julie vešedši do pokoje, nějak plaše pohlédla na faráře a líce jí zahořely.

»Slečna k nám zapomněla cestu?« řekl farář. »Co se Helena navyhlíží, a ze školy nikdo nepřichází. Jste prý dlužna návštěvu.«

Julie podívala se na matku.

»Však ona přijde,« pravila učitelová, »v neděli ji tam máte jistě a do omrzení.«

»Bude nás těšiti,« pronesl Vízek. »Teď budou večery dlouhé, počasí pochmurné, musí se ta opuštěná omladina navštěvovati, aby se pobavila.«

»Jako v minulých letech. Kam bychom se na venkově děli, abychom k sobě nelnuli? Jsme tak na sebe odkázáni.«

Farář přisvědčoval a Julii pozvání těšilo. Naznačovalo, že mráček minul a se opět povyjasnilo. Ani jí nebylo doma odpuštěno, že se s Čeňkem scházela na obcizně a s ním se bavila mnohem více než ostatní společnost. Mrzelo ji, že by snad měla býti příčinou uvolněného přátelského svazku dvou mužů, tak na sobě závisících a po tuto dobu tolik se milujících.

Julie ráda spatřila nové sblížení a stanovila si pevně, že nezavdá příležitosti k nějaké rozepři. Přijala pozvání a doprovodila Vízka až na síň, zatím co otec spěchal do třídy, kde se to příliš vlnilo jako při bouři, a matka cosi míchala na plotně, kde to zase nadmíru vřelo a kloktalo.

Život v Chusnici kráčel opět ojetými kolejemi, ale nebyl bez zajímavosti a vzrušujících scén. Hned psal Čeněk na faru, hned Havel do školy, někdy oba najednou, dopisy vyměňovány, a obsah jejich vzájemně sdílen. Bylo usouzeno, že studenti ani na Vánoce, ani na Velikonoce nepřijedou. O Vánocích bylo málo prázdno, pobyt na zasněženém venkově nestál by za cestovní namahání při vzdálenosti Chusnice od dráhy, po Velikonocích byly ohlášeny písemné zkoušky, i bylo třeba udržovati mysl sebranou a nerozptylovati myšlének návštěvou rodiště a známých.

Julie s Bohuslavou často o dlouhých zimních večerech navštívily faru, kde se všichni shromažďovali v kuchyni a kam

i farář přicházel na nějakou hodinu ze svého pokoje. Čeleď drala peří, dívky se obíraly nějakou ruční prací, Ondřej četl denně všechny inseráty a Justina jako obyčejně šukala.

Řídící s farářem odbyli si před večerem svoji procházku, neuchylujíce se nyní od silnice, kde bylo přece projeto a mnohdy i utlupána stezka. Posuzovali krutost zimy, bořili nohy do sněhu a měřili okovanými holemi výšku závějí. Také nosili ptákům drobty a litovali polní zvěř, která hrabala ve sněhu, aby se dostala na osení.

Život pod sněhovým obalem klidně plynul, někdy se vlékl příliš pomalu až k nudnosti. Přešly Vánoce, o masopustě se poněkud hlaď rozvířila četnými pozvánkami na bály a věnečky.

I ženská omladina dostala chuť na tanec a teď o mnoho horlivěji vyhledáván Pelhřím, který se nořil do historického odboru a málo vycházel, byl jediným mužem, který by mohl touhu slečen vyplniti, neboť ani řídící ani farář se bálů neúčastnili, vykoupivše se obyčejně zaplacením vstupného.

Pelhřím byl ochoten uvésti známé dívky na hasičský bál, ale vyhradil si jednu neděli, kdy stůj co stůj musí se dostaviti do Ouborů. Slečny se potutelně usmívaly, naznačujíce, že vědí, proč učitel podnikne v zimě cestu do rodiště, ale z ohledu na jeho služby nedobíraly si ho, jak by Viktor jistě neopomenul učiniti.

(Pokračování.)

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Podobné záhady naskytají se nám též v příčině rostlin. Z čeho na př. vyvinuly se dvouděložné? Snad z jednoděložných? Než o jednoděložných dí prof. R. Zeiller, že jsou současny s dvouděložnými krytosemennými. Dle něho »záhadným jest zjevení se na zemi dvouděložných krytosemenných. Pozoruhodno jest, že i v nejstarší křídě a v mladé Juře, kde po prvé se objevují, jsou to celkem rody, které podnes žijí — tedy nic cizího, nic archaistického, z čeho by se teprv naše dicotyly vyvinuly. Také není pravdivou doměnka, že by dvouděložné vznikly kolem severního polu a odtud pozvolna k rovníku sestupovaly, neboť otisky křídových rostlin v Gronsku a Portugalsku v tomže stáří jsou totožny. Nevíme tudíž o původu nejstarších dvouděložných na zemi ničeho.«*)

Zkrátka, palæontologie žádoucích přechodních forem neposkytuje. Dr. V. Kurz píše v Ott. Sl. N. (»Darw. nauka,« p. 64.):

*) »Živa« 1901. p. 16.

»Rodokmen tvorstva té doby ovšem nelze ještě bezpečně sestrojiti, poněvadž se nám nedostává známosti o přechodních tvarech vymřelých. Dosud jest mezer příliš mnoho; ale co den jich ubývá a každý nový nález doplňuje obraz tvorstva.« Z toho bychom soudili, že palæontologie, poněvadž »co den mezer ubývá,« co den více pravdivost nauky Darwinovy potvrzuje. Avšak oproti tomu dí A. Smith Woodward, londýnský palæontolog: »Jakkoli uplynulo kolik decennií od Darwinovy stížnosti na beznadějnost úmyslu, potvrditi všecky všudy zásady o evoluci organismů také zkamenělinami, mohla by tato stížnost rovným právem býti opakována i dnešního dne. Odkrytí nových organismů fossilních ve všech dílech světa pokročila k převelikým číslům, a my počínáme cítiti jakousi nedostatečnost pravidel, podle nichž fossilní ty tvory v soustavu umisťujeme a co se tkne časné posloupnosti k sobě řadíme. Zoolog, jenž si s jakousi žárlivostí prohlíží všecku tu nádheru palæontologických knih, aby fakt v nich uvedených užil ve svých spekulacích, musí býti varován před nedokonalostí tohoto našeho vědění, před nebezpečím, že by stavěl na půdě nejisté.«*)

Jeví-li nějaký tvor znaky nějakého systematicky nižšího typu (třídy, řádu, čeledi), nenásleduje ještě z toho, že se z typu toho vyvinul. Neboť máme tvary, které jeví vztahy ne k jednomu, nýbrž i k více různým typům. Jak bychom si pak tu vývoj mysliti měli? Tak na př. recentní ještěr Hatteria punctata (z řádu Rhynchocephala) jeví příbuznost se želvami a krokodily, jednak též s fossilními obojživelníky z řádu Stegocephala, jednak i s recentními obojživelníky z řádu Urodela (Caudata), po případě i s ptáky, máme-li zření k vlastním žebrům, jež jako u ptáků opatřena jsou výrostky (processus uncinati) na zad namířenými a o žebro následující opřenými. Kdybychom chtěli tohoto ještěra za přechodní formu považovati, tu by byla těžká otázka, rozhodnouti, koho z uvedených tvorů za předchůdce pokládati sluší. — Vymřelý řád plazů Ichthyopterigia má jednak společné znaky s plazy pozemními z řádu Rhynchocephala, jednak jeví příbuznost s obojživelníky z řádu Stegocephala, jednak jeví podobnost (podle rodu Mixiosaurus) k plazům z čeledi Cotylosauria. Kdo jest tedy jejich předchůdcem?

Ssavci ptakořitní (Monotremata), kteří se pokládají za ssavce na nejnižším stupni vývoje, upomínají znaky svými jednak na vačnatce, jednak na plazy, jednak na obojživelníky, jednak i na ryby. Tím pak, že vejce snášejí, že kosti lbové srůstají jako u ptáků velmi záhy, že zuby v čelistech scházejí a že čelisti, jež blanou rohovitou pokryty jsou, zobáku ptačímu se podobají upomínají též na ptáky. Ovšem darwinisté tuto bezzubost a zobákovitý tvar čelisti vysvětlují jako útvar druhotný, poměrům zevnějším přizpůsobilý, poněvadž u předků ssavců četně ozubené čelisti předpokládati sluší, jelikož nejstarší zbytky fossilních ssavců úplný chrup mají. Ale i když ptáků pomineme, zbývá přec ještě otázka: Kdo z těch ostatních jsou předchůdci ptakořitných?

Jelikož první stopy ssavců, a to ssavců vačnatých ve svrchním Triasu se vyskytují, předpokládali bychom, že zbytky ssavců

*) »Živa« 1899. p. 33. »O mezerách našich vědomostí v palæontologii«.

ptakořitných, poněvadž ssavci tito nejnižší postavení v třídě ssavců zaujímají, vyskytovati se budou před ssavci vačnatými, tedy již v době předtriasové aneb aspoň v nejspodnějším Triasu. Avšak ku podivu, zbytky ssavců ptakořitných posud vůbec nalezeny nebyly. Kde tedy předky jejich hledati sluší?

Proslulým stal se též fossilní plž ze sladkovodního vápence Steinheimského, Valvata multiformis, svými četnými variacemi ulit. Ulity počínají tvarem terčovitým, jehož závitky jsou v jedné ploše, a postupně sledem vrstev vzhůru mění se více a více ve tvar vyklenutý, až konečně změní se ve tvar kuželovitý. — Poněvadž změna ulit děje se postupem vrstev vzhůru, vidí darwinisté v řadě variet řadu přechodních tvarů a dokazují, že tvar kuželovitý vyvinul se z tvaru terčovitého. Hilgendorf napočítal 19 takových variet, z nichž se řada tato skládá. Avšak pozdější badatel Sandberger objevil, že všechny variety vyskytují se v jedné a téže vrstvě vedle sebe a nikoli po sobě, že n. př. varieta vrstvy nejsvrchnější již ve vrstvě nejspodnější se nachází. Mohl se tedy tvar kůželovitý z terčovitého vyvinouti?

Kdyby se pozdější (vyšší) organismy byly prostřednictvím nižších organismů vyvinuly, museli bychom v nejstarších vrstvách, které organismy obsahují, nejnižší organismy nejčetněji zastoupeny nacházeti. Tak by musely na příkl. v silurských vrstvách býti velmi četné Foraminifery a houby (Spongia), avšak my zde nalézáme jen nepatrný počet zástupců jich, největší vývoj jich připadá teprve do jurského a křídového útvaru, kdež některé vrstvy obsahují obrovské množství Foraminifer a zbytky hub tvoří celé vrstvy. Za to nalézáme v silurském útvaru v nejbohatším rozvoji zástupce vysoce organisovaných tvorů. Tak Barrande páčí počet Trilobitů v silurském útvaru na 1579 druhů (v českém Siluru známo jich 365 druhů). Ústrojnost jich předpokládá soustavu cev, nervů a svalů. Cephalopodů (hlavonožci), nejvýš vyvinuté to třídy měkkýšů, u nichž nachází se též srdce o jedné komoře a s dvěma předsíněmi (u Nautila výminečně se 4 předsíněmi), oči se sítnicí (retina), čočkou, duhovkou a rohovkou, počítá Barrande v silurském útvaru 1622 druhů.

Poněvadž ve spodním silurském, resp. již v kambrickém útvaru*) nacházíme již vysoce organisované formy (Trilobity, ramenonožce), jakožto nejstarší zachovanou zvířenu, musíme první tvorstvo organické, jímž život organický na zemi počal, náležející k nejnižším tvarům jak říše živočišné tak rostlinné, klásti do nejhlubších prahor, poněvadž tvary tak vysoké organisace, jaké v kambrickém útvaru nalézáme, předpokládají vývoj převeliké řady nižších předcházejících tvorů.

Ale v prahorách není žádných stop po nějakých organických tvarech, tím méně pak stopy prvních pozemských organismů. —

*) Kambrický útvar, jsa podkladem útvaru silurského, přikládá se na útvar huronský. Barrand počítá jej k spodnímu útvaru silurskému. V Čechách rovná se útvar kambrický Barrande-ovu stupni *C* (třetímu stupni silurského útvaru). Barrande-ův stupeň silur. útvaru v Čechách *A* a spodní část *B* počítá se nyní k útvaru huronskému (svrchní oddělení prahor), svrchní část *B* klade se nyní k *C*. Barrande pokládal břidličnaté vrstvy, označené jako étage *A* a *B*, za vrstvy azoické silurského útvaru.

Ovšem! — namítnou darwinisté — ale z toho ještě nenásleduje, že žádní tvorové organičtí v době prahorní neexistovali. Těla prahorních tvorů organických, podobna jsouce tělům nynějších prvoků, byla měkká, útlá, tak že po sobě žádných památek nezůstavila. A kdyby byla i zůstavila, krystallisace hornin veškeré stopy organismů vyhladila. Existenci organickeho světa v době prahorní dokazuje však přítomnost bitumenu,*) grafitu v prahorních skalách a ložiska prahorního vápence. Toť jsou zplodiny organických hmot, neboť původ jejich jen z látek organických odvoditi se dá.

Připouštíme, že v metamorfosovaných horninách prahorních organičtí tvorové zachovati se nemohli, byvše krystallisací vyhlazeni. Nemohli-li však v prahorách se zachovati, tedy mohli se zajisté zachovati ve vrstvách mladších, po svrchním oddělení prahor následujících t. j. v nejstarších vrstvách útvaru kambrického, kteréž ku konservování fossilií velice způsobilé jsou a při tom v rozličných územích veliké mocnosti dosahují.

Tak ve Švédsku v západním Götalandu jsou eofytonové pískovce geologicky nejstaršími vrstvami, v nichž zbytky organismů nalezeny byly. Pod těmito vrstvami však nacházejí se ve Švédsku ještě aspoň 3 formace, jež mladší jsou než prahory, na nichž uloženy jsou. Formace tyto počítají se ke kambrickému útvaru. Ale veškeré vrstvy ty postrádají úplně všech zbytků organických, ačkoli mnoho tisíc metrů mocny jsou, tak že uložení jejich dlouhé doby vyžadovalo. Z toho dovozuje slovutný švédský geolog A. G. Nathorst: »Poněvadž organismy žádných zbytků své bývalé existence v staro-kambrických uloženinách nezanechaly, tedy by to bylo přec zvláštní, kdyby fossilní zbytky v ještě starším základním horstvu se vyskytovaly. Já se odvažuji tudíž tvrditi, že takové vyskytování se jest nemožno a že nedostatek fossilií nelze za náhodný, nýbrž za podstatný attribut základního horstva pokládati.«**)

Co pak se týče vápence, bituminu a grafitu, jež v prahorách (též v kambrickém útvaru) se vyskytují, o těch praví Nathorst, že objevování se toho druhu látek nemá pro existenci archaického, tudíž i kambrického organického tvorstva naprosto žádné důkaznosti. Z přítomnosti vápence existenci organismů dovozovati, pokládá za zcela nesprávné. Neboť i bez přítomnosti vápno vylučujících tvorů mohou se uhličnaté vápenné vrstvy čistě chemickými srážkami utvořiti.

Podobně o grafitu, bituminu a jiných uhlíkatých sloučeninách dokazuje Nathorst, že látky tyto jsou anorganické povahy. Ukazuje k tomu, že na př. grafitovité nerosty i v takových archaických horninách se vyskytují, jež za své povstání nikoli vodě, nýbrž ohni děkují, tedy eruptivní povahy jsou. Zde přec nikdo nebude tvrditi, že rozkladem hmot organických zplozeny byly, a pak takovéto sloučeniny, organickými zvané, objevují se též na meteoritech, a tu, jak se podle Sjöyren-ových bádání zdá, vznikly jedině chemickým vlivem železitých sloučenin, čemuž

*) Bitomen obsahují některé ruly ve Skandinavii.

**) Dr. F. Westhoff, Können wir Reste von Organismen im Grundgebirge erwarten? (Nat. u. Offb. 1893. p. 616.).

i ta okolnost nasvědčuje, že bituminosní látky vždy v hojném množství se železnými rudami pospolu uloženy bývají.*)

Nejhlavnější však příčina, proč v prahorách nijakých stop organických očekávati nemůžeme, jest ta, že v době prahorní žádný živoucí tvor nemohl existovati, poněvadž, jak královecký učenec E. Koken poznamenává, když se rula tvořila, nemohl ještě žádný živoucí tvor dýchati. »Wasser und Land sind mit undenkbar langen Zeiträumen von Organismen bewohnt. Als die Gneisdecke sich bildete, konnte noch kein lebendes Wesen atmen; als die Gesteine der kambrischen Formation (der unmittelbar darauf folgenden) niederschlugen, begruben sie Reste einer gestaltenreichen hochentwickelten Tierwelt. Hier liegt eine Lücke, die wir niemals ganz überbrücken werden.«**)

Palæontologické nálezy jsou v odporu s darwinistickým bojem o život. Přes vysoké stáří své jest zvířena silurská velice rozmanitá. Tak jedině český Silur vykazuje přes 5000 druhů živočišných. Barrande počítá na 10211 rozličných zkamenělin silurských, mezi nimiž jest 1579 druhů Trilobitů, 1622 hlavonožců (Cephalopoda), 1320 břichonožců (Gastropoda), 1562 ramenonožců (Brachiopoda) atd.

Moře silurské kromě několika z něho vyčnívajících ostrovů pokrývalo stejnoměrně celou zemi. Teplota jeho byla vysoká a jednostejná, a jen velice nenáhle jí ubývalo. Poněvadž tedy zevnější poměry všude téměř jednostejné byly, byly tudíž i existenční podmínky také takové. Toho důkazem, že nalézáme v odlehlých krajinách na př. v sever. Americe a v sever. Rusku často tytéž druhy. Změn zajisté bylo nepoměrně méně než v pozdějších geologických dobách, a byly jen velice nenáhlé, tudíž také změny životních poměrů jen velice nenáhle na organický svět působily.

Je-li však, jak darwinisté tomu chtějí, transformace tvorů organických výsledkem působení změněných zevnějších poměrů, v nichž zápasiti jest tvorům těm o existenční podmínky, jak možno rozrůznění se v tak ohromné množství druhů tvorstva silurského bojem o život (v nejširším slova smyslu) při více méně stejných zevnějších poměrech moře silurského vysvětliti, ano nebylo dostatečných příčin ku tak rozmanitému rozrůznění druhů? Vždyť selekční hypothesa dává novým druhům tím způsobem vznikati, že časem změněné životní podmínky nastupují, které nové nároky k organismu činí, tak že následkem toho přírodní výběr činným býti počne, kterýž působí, že mezi stávajícími variacemi jediné ty se udrží, které změněným podmínkám životním nejvíce vyhovují. Ustavičným výběrem v stejném směru hromadí se nepatrné odchylky a stupňují se v druhové rozdíly atd., tak že organismy jsou pak produktem přizpůsobení.

A přec zvířena silurská, ač zevnější poměry byly téměř všudy jednostejné, jest takového způsobu, že Barrande rozeznává zvířenu primordialní (v étagi C), zvířenu druhou (v étagi D) a zvířenu třetí (v étagích E, F, G, H), poněvadž zvířena étage D jest znatelně

*) L. c., p. 617.

**) E. Koken, Die Vorwelt und ihre Entwicklungsgeschichte 1895., p. 620.

odchylná od zvířeny v étagi C, a zvířena v étagích E, F', G, H odlišná od zvířeny v étagi D.

Proč mnozí tvorové, kteří se v neobyčejně veliké množství druhů rozrůznili, konečně úplně vyhynuli, nezanechavše potomků? Vždyť právě toto rozrůznění podává svědectví, kterak tvorové tito vždy v boji o život vítězně obstáli?! Neboť rozrůznění ve veliký počet druhů povstalo transformací těla a transformace těla byla právě onou výhodnou vlastností, pomocí jíž v boji o život se udrželi. Tak na př. Trilobiti, kteří v silurském útvaru svého největšího rozvoje nejen co do jedinců nýbrž i co do druhů dosáhli (1579 druhů), stávají se v následujících útvarech řidšími a vzácnějšími (v kamenouhelném útvaru nacházíme již jen 2 rody o několika druzích), až permským útvarem úplně vymizejí. Proč nedovedli se v dalších geologických dobách změněným vnějším poměrům nenáhlým hromaděním znaků v boji o život užitečných přizpůsobiti? Vždyť (dle Darwina) čím krutější podmínky existenční, tím intensivnější boj o život, tím energičtěji zasahuje přírodní výběr, a tím rychleji postupuje hromadění znaků a vytváření nových druhů! — Pokud v Siluru vnější poměry a tudíž existenční podmínky téměř stejnoměrné byly, tu vyznamenávali se Trilobiti neobyčejně četnou a rozmanitou transformací těla, když však nadešly krutější podmínky existenční a když transformace těla hromaděním malých odchylek, v boji o život užitečných, byla by na místě bývala, měnivost těla jejich najednou ustala a oni podlehli.

A naopak zase existují nejnižší tvary jak živočišné tak rostlinné, jež v nejspodnějších vrstvách se vyskytují a jež po všecky následující geologické doby až na naše časy v nezměněných rodech se udržely, tak že ještě dnešního dne v moři žijí. Proč tyto organické tvary po tak ohromně dlouhé doby za nejrůznějších podmínek v nejrůznějších klimatech v nezměněných rodech se udržely, aniž jim třeba bylo transformovati se v jiné typy?

Proč přemnoho druhů výše organisovaných tvorů po dlouhé geologické doby (od Miocenu) beze změny se udrželo, ač za mnohých úplně změněných poměrů fysicko-geografických druhy tyto žíti musely? Tak na př. z českých třetihorních mlžů žijí až do dnes v moři Středozemním druhy: Ostrea plicatula, Pecten pusio, P. opercularis, Arca Clethrata, A. Noæ, Nucula nucleus, Leda minuta, Chama asperella, Cytherea Cirilli, C. Gibba, Saxicava aretica, Gastrochæna dubia. Z břichonožců žije do dnes 19 druhů.

Darwinisté vysvětlují vymizení nějaké skupiny tvorstva organického podlehnutím jeho v boji s konkurrenty silnějšími, lépe vyzbrojenými. Vítězové prý svou sílu a velikost dědičností přenášejí na potomky své. Jak se to tedy stalo, že mnohé druhy nynější co do velikosti jsou daleko za svými předky? Na př. nynější pasovci, jak jsme již z počátku uvedli, stojí co do velikosti daleko za svými předky. Lvi, hyeny a medvědi stali se též menšími, jak to jeskynní kosti dokazují. Proč v době tertiární ptáci, z počátku obrovští, zmenšili se? Proč podlehli obrovští, znamenitě vyzbrojení ještěři (Dinosauria),*) kteří, jsouce dílem masožravci, dílem

*) Počátkem třetihor úplně vymřeli. Stehenní kost Cetiosaura obnášela výšku muže; Iguanodon maje obrovské nohy, měřil 11 metrů zdélí, Brontosaurus 15 m., Atlantosaurus 24 m.

býložravci, v jurském a křídovém útvaru největšího rozvoje dosáhli, oproti velice maličkým, neozbrojeným ssavcům vačnatým, kteří po nich pole opanovali? Proč ustoupili v mořských vodách žraloci špatně ozbrojeným ssavcům kytovitým (Cetacea)?

»Od časů Darwinových« — dí prof. dr. G. Steinmann — »jest oblíbeným principem vysvětlovati mizící skupinu jednu podlehnutím jejím v boji s konkurrentem silnějším. Jestliže kdy vysvětlování takové očividně zdálo se býti nepřiměřeným, jest zajisté v případě tomto, kdy roli podlehlých, přemožených, hrají obrovské šelmy, výtečně vyzbrojené, velice rozšířené, na nejrozmanitější výživu uvyklé, kdežto vítězní konkurrenti vystupují v postavičkách nepatrných, jakožto zcela nezávadní vačnatí. A jaký to boj z bajky mezi slonem a myší! A což pak se stalo s obyvateli mořskými, byli i zde snad náhle k boji vzbuzeni žraloci, kteří s ostatními se vypořádali a jak pak tito konečně ustoupili špatně vyzbrojeným kytovitým? Popadněte si ničivý, vyhlazující boj s kterékoli strany, uspokojivého vysvětlení Vám nepodá.«*)

»Jestliže ukázal se problém mizení velikých skupin zvířat pevnozemských již velmi nesnadno luštitelným, jakž vysvětliti naopak, že mnohé mořské skupiny zvířecí přes veliké geologické přeměny zůstaly téměř netknuty, jestliže obývaly příliš rozsáhlé oblasti mořské.«**)

Ano, palæontologie svědčí, ale nikoli ve prospěch darwinismu, nýbrž proti němu. Ona opravuje tak mnohý mnohdy dosti rozšířený mylný názor. Tak na př. až do nedávné doby tvrdili descendenční theoretikové (a mnozí tvrdí snad až posud), že všichni naši psi pocházejí od vlků a šakalů. Darwin sám měl za to, že pes domácí vznikl z různých druhů vlků, jež rozličtí národové tu a tam si ochočili. Dle prof. dr. Woldřicha pochází pes od několika divokých šelem psovitých doby diluviální. Avšak Marcellin Boule, ohledávaje kosti ssavců psovitých z pliocenu francouzského (střední Francie), jež se mu ku zkoumání dostati podařilo, zjistil v nich vedle nejdůležitějších typů příslušné čeledi (lišky, vlka a šakala) i psa. »Vůči těmto faktům,« praví, »jest těžko tvrditi, jak až posud často se dělo, že všichni naši domácí psi jsou pouze umělé modifikace vlků a šakalů dnešní a kvaterní doby.«***)

Takové jsou ty pilíře, na něž Darwinova descendenční nauka spoléhá. Ano, čím více máme pohromadě pozorovacího materialu, tím širší rozevírá se nám obzor a tím více spatřujeme dokladů nových, jež jasně nás přesvědčují, že důkazy, jimiž pravdivost darwinismu dolíčena býti má, vyvozeny jsou z důvodů, jež věcné platnosti postrádají, poněvadž za důvod béřou se pomysly, jejichž pravdivost není ani aprioricky zřejma, ani empiricky dokázána. Zdánlivá pravdivost nauky Darwinovy zakládá se na empirickém klamu.

Jest však otázka: Jestliže veškeré nynější organické tvorstvo způsobem, jak nám jej darwinisté líčí, povstalo, proč v přítom-

*) »Živa« 1899, p. 302.

**) L. c. p. 303.

***) »Die Vorfahren unserer Caniden« ref. Dr. Fr. Westhoff (Nat. u. Offb. 1889, p. 769.)

nosti nevidíme odehrávati se týž process, proč nyní nepozorujeme nenáhlého přetvořování se druhů starých v druhy nové, proč na př. plasma nejnižších Amœb nejeví dnes žádné chuti ve vyšší tvary se vyvíjeti, proč v době historické nepovstaly žádné nové druhy? Naopak, my vidíme, že na př. mladé mamutí stromy (Sequoia gigantea) starým, statným, na 300 stop vysokým a 2000 až 3000 let starým stromům zcela se podobají. Stejný doklad nám podávají též naše tisícileté duby. My shledáváme, že zbytky zvířat z prastarých ægyptských hrobů na př. nabalsamované mumie mladých krokodilů, starých ibissů, krahujců, poštolek (Falco tinnunculus) a jiných ptáků s nyní žijícími druhy se shodují, že vyobrazení zvířat kolik tisíc let stará, znázorňují nám zvířata, jež se nynějším druhům zcela podobají. Semena v hrobech staroægyptských nalezená, zaseta byvše, vyklíčila, ale vyrostlé rostliny nijak se od nynějších druhů nelišily.

Než tu nám darwinisté odvětí, že přeměna druhu děje se jen po malých stupních, a že teprve po nesčetných generacích vyvine se nový druh, tak že nenáhlá přeměna tato v těch několika málo tisících let, pokud dějepis sahá, nemůže býti znatelna. K tomu prý jest nepoměrně delší doby třeba. Ovšem u druhů, jichžto generace povlovněji po sobě následují, jest k vytvoření nesčetných generací poměrně dlouhé doby třeba. Avšak my máme též takové organické tvory (mikroorganismy), u nichž generace rychle po sobě následují, tak že není třeba dlouhé doby, aby se nesčetné generace vytvořily. Tak u bakterií jest rozmnožovací schopnost tak veliká, že z jedné povstává v 8 hodinách přes 16 milionů bakterií.*) Za tři dni tedy činí počet nových individuí přes 47 milliard, a za týden bylo by množství nových bakterií z jednoho individua pošlých tak veliké, že se dá pouze číslem o 51 místech vyjádřiti. Jak teprve nad pomyšlení nesmírné množství jednotníků povstane, dejme tomu, v jednom roce! Jestliže sled generací po sobě jdoucích jest tak rychlý, tedy bychom museli proměnu druhu v poměrně velmi krátkém čase znamenati. Avšak přes to přec žádná transformace druhu v jiný, nový druh ani od časů ægyptských, ba ani po dlouhé periody zemské u bakterií nepozorována.

Podobnou rozmnožovací schopností vyznamenávají se též Diatomaceæ (rozsivky), rovněž mikroskopické to organismy. O tom svědčí, že na pokraji stojatých vod, v nichž jsou Diatomaceæ, nashromažďují se znenáhla křemité schránky jejich a tvoří rozsáhlé usazeniny. U Chebu, Františkových Lázní, v Skandinavii, Britických ostrovech a jinde vidíme usazeniny v podobě zeminy, vzezření sněhobílé jemné moučky mající, kterou zvláště v močálech nalézáme, a jížto se jako leštícího prostředku (trypel) užívá. Usazeniny ty nejsou nic jiného, než nahromadění prázdných křemičitých schránek diatomových. Fossilní Diatomaceæ tvoří často mocné a rozsáhlé vrstvy a mnohdy následkem nadzdvižení i celé pahorky, jak to spatřujeme na př. u Bíliny v Čechách (jižně od Bíliny jest vesnice Kučlín s vyvýšeným vrchem). Spodek Berlína záleží částečně z takovýchto diatomových schránek. — Ale ani u Diatomaceí přes úžasnou jich schopnost rozmnožovací a rychlé střídání se generací žádná transformace druhu nepozorována.

*) J. Rick, S. J., Mykologische Streifzüge (Nat. u. Offb. 1899, p. 69.)

Ano, kdyby nějaká transformační schopnost u bakterií neb Diatomaceí pozorována byla, pak bychom se museli s údivem ptáti: Čím to jest, že ještě dnes v tak nízkém, jednoduchém stavu rozvoje existovati mohou, že již dávno po nesčetných generacích v nějaké vyšší a dokonalejší organické tvory se nevyvinuly? A údiv náš by musel býti tím větší, uvážíme-li, že na př. fossilní bakterie (Bacillus vorax, B. ozodeus) již v kamenouhelném útvaru se objevují. Van Tighem pak objevil na mikroskopických výbrusech zkamenělých kořenů konifer z doby kamenouhelné charakteristické tvary bacilla kyseliny máselné.*) Vedle toho odkryli Zopf a Müller na zubech ægyptských mumií bakterie, jež s dnešními bakteriemi sněti zubní (Leptothrix buccalis)**) i dle tvaru i dle rozsahu stadií vývoje úplně identické jsou.***) — V příčině Diatomaceí sluší podotknouti, že již Ehrenberg r. 1836 shledal, že v okolí Františkových lázní v usazenině »Kieselgur« (trypel) zvané podobné tvary (Campylodiskus, Pinnalaria, Navicula)†) se objevují, jaké až dosud v okolí Františkových lázní žijí, v novější době pak Francesco Castracane v Pringsheimově Jahrb. Bd. X. v pojednání svém uvádí nyní žijící druhy Diatomaceí, které jako fossilní v kamenouhelném útvaru se vyskytují.††)

K okolnosti té, že Diatomaceæ po tak dlouhé geologické doby na svém nízkém stupni nezměněny se udržely, zření maje, píše Jul. Stinde: »Vzhledem k této ztrnulosti a houževnatosti, se kterou tyto Diatomy přes všecky klimatické vlivy po tisíciletí ve všech generacích na původním útvaru pevně tkvěly, musí se prahlenová buňka, která prý se taktéž, klimatickými vlivy podněcována, v řasu a konečně všemi stupni světa rostlinného a zvířecího v člověka vyvinula, jako výtvor fantasie objeviti. Třeba že se nyní podmínky pro praplození nějaké buňky dle oněch náhledů v přírodě více nenaskytují, nedá se přec zneuznati, že Diatoma taktéž v oněch dobách původ měla, v nichž prabuňka uskutečnění svého dojíti musela, neboť ona se jeví jako jedna z prvních forem životních, jež nám mlčelivá země uchovala. Prabuňka a pradiatoma zažily nepřízně klimatické, jež prý jsou dostačitelny, aby rassy vytvořily, druhy měnily a které prý za všelikých jakkoli jen tušených vlivů prabuňku v řasu a z této postupně ostatní svět živoucích bytostí přetvořily. Co však jedné vhod jest, muselo by dobře též pro druhou platnost míti: kdežto prabuňka v jednom směru se víc a více zdokonalovala, stanula Diatoma na témže stupni a nestarala se o pochody, jež z jejich favorisovaných sourozenců rozmarně vyšší bytosti dělaly, které však se své strany nic spěšnějšího na práci neměly, než v Diatomách dobrou kořist spatřovati a je dle známého práva silnějšího ihned stráviti. A při tom to zůstalo až do dnešního dne.«†††)

Kdyby generatio spontanea existovala, dalo by se ovšem snadno zodpověděti, proč na př. bakterie až posud existují. Řeklo

*) Dr. A. Wiegand, Die Ansichten über die Veränderlichkeit der Arten bei den niederen Lebewesen. (Nat. u. Offb. 1889, p. 537.)

**) Žije na epithelu ústním a ve hlenu zubním. Přičítá se jí vyžírání zubů.

***) P. M. Gander O. S. B. Was sind die Bakterien? (Nat. u. Offb. 1899, p. 295.)

†) Také v okolí Chebu zastoupen jest rod Navicula.

††) P. Martin Gander, O. S. B., Die Kieselalgen (Nat. u. Offb. 1897, p. 685).

†††) P. Martin Gander, O. S. B., Die Kieselalgen (Nat. u. Offb. 1897, p. 686.)

by se: Bakterie přítomně existující povstávají autogonií z hmoty anorganické. Avšak generatio spontanea neexistuje. V Ottově Sl. N. pod heslem »Bakterie« (p. 120.) čteme: »Všecky bizarní theorie o vzniku bakterií rozplynuly se v niveč pokusy Pasteurovými a každá snaha, dokazující, že mohou bakterie povstati bez zárodků ve hmotách živočišných, anebo rostlinných, ukázala se býti marnou.«

Avšak netoliko bakterie neb Diatomaceæ, nýbrž i jiní nízce organisovaní tvorové, na př. Amœby, neměly by v přítomnosti existovati.

Ano, my nalézáme, že i mnozí výše organisovaní tvorové po dlouhé geologické doby za úplně změněných fysicko-geografických poměrů až do dnešního dne konstantními se udrželi. Na př., jak jsme již uvedli, mnoho třetihorních druhů mlžů, břichonožců a j. žije až do dnes v nynějších mořích. Z rostlin třetihorních na př. žijí až posud druhy: Acer lætum, Nerium Oleander (oleandr), Ceratonia Siliqua (rohovník či svatojanský chléb), Myrta communis (myrta) atd.

Než Darwinovi nejsou pro tyto konstantní druhy ani tak dlouhé epochy, jaké uplynuly, postačitelny, on očekává proměnu těchto druhů v době ještě delší. Budiž! Avšak my máme ještě starší doklady. Z ramenonožců rod Crania vyskytuje se již v silurském útvaru a v Ott. Sl. N. (V. p. 700) o rodu tom čteme: »C. vyskytuje se již v silurském útvaru a trvajíc až do našich dnů, jest po celou tu dobu stálá ve znacích, tak že jediný rozdíl mezi silurskými zástupci a nyní žijícími jest ten, že silurské druhy jsou větší a obyčejně volné.« Proč druhové tohoto rodu za tak nesmírně dlouhou dobu a za tolikerých, úplně změněných fysicko-geografických poměrů neproměnili se v systematicky vyšší a dokonalejší druhy?

Ale však nynější darwinisté dovedli sobě z této nesnáze pomoci. Oni učí, že některé organické druhy ve svém vývoji se zastavily a v tom tvaru, k němuž naposled dospěly, se ustálily, kdežto ostatní druhy dále prý se mění. Ustálení druhů, jež prý se na všech stupních vývoje organické říše hned od počátku dělo, jest prý výsledkem nadvlády dědičnosti nad měnivostí. »Poslední forma vývoje — píše Dr. V. Kurz (Ott. Sl. N. »Darwinova nauka« p. 64.) — jest u každého tvora konečným výsledkem zápasu mezi dědičností po předcích a přizpůsobováním k zevnějším okolnostem životním. U jedněch druhů převládá dědičnost: to jsou druhy konservativní; u jiných působí zase zevnější okolnosti příliš mocně, že měnivost nabývá nadvlády: to jsou druhy progressivní. K těmto náleží všechny tvary vyšší, vyvinutější, k oněm pak tvorové nižší, jednodušší.«

Avšak jak nám darwinisté vysvětlí, jakou mechanickou nutností počala u některých druhů organických převládati dědičnost nad měnivostí? Vždyť Darwin zavedl prý do přírody princip příčinnosti, tak že vědecká důležitost a filosofický význam darwinismu spočívá prý hlavně též v tom, že podává mechanický výklad ústrojné přírody. Jak nám na základě principu příčinnosti zodpovědí tuto otázku?

Boj o život, jenž o dokonalé přizpůsobení organických tvorů životním podmínkám jejich usiluje, předpokládá více méně nedokonalé přizpůsobení na všech stupních vývoje, neboť by ani jinak vzniknouti nemohl. Tvary systematicky vyvinutější, výše pokročilé, jež nám dle mínění darwinistů druhy progressivní představují, nebyly zajisté v pradobě hůře zevnějším poměrům přizpůsobeny než nynější tvary nižší, jednodušší. Proč na tyto druhy progressivní zevnější poměry tak mocně působily, že měnivost nabyla nadvlády, kdežto u konservativních druhů zůstávalo působení to bez účinku, až konečně dědičnost nad měnivostí zvítězila? Čím se to stalo, že konservativní druhy nevyhynuly, když zevnější poměry na ně účinkovati přestaly, takže měnivost u nich ustala, vždyť boj o život nezáleží toliko v zápasu s nepřátelskými klimatickými a telurickými poměry, nýbrž hlavně též v zápasu jednotníků vespolek o potravu, místo atd., v zápasu se zvířaty nepřátelskými, kteráž se jimi živí?

Jestliže však u konservativních druhů není měnivosti, nemohli mezi nimi povstati jednotníci, kteří by se nějakým výhodným znakem vyznačovali, jenž by jim byl v boji o život na prospěch (na př., že by jim byl nápomocen potravu snáze si opatřiti, neb snáze se nepřátelům ubrániti, neb jim unikati atd.), i byly by musely konservativní druhy progressivními, k boji o život lépe vyzbrojenými druhy vyhlazeny býti. Čím se to stalo, že nebyly vyhubeny? Diatomaceæ na př. slouží nesčetnému množství malých živočichů (na př. nálevníků) za potravu, ano jak přesným vyšetřováním zjištěno, na nich v poslední řadě závisí i existence jednoho z největších živočichů, velryby. Neboť potravou velryby jsou malí měkkýši, raci, rybičky, a ti všichni nalézají se tam, kde se jim Diatomaceæ za potravu naskytují. A přec Diatomaceæ nevyhynuly, ač na svém nízkém stupni vývoje trvají a zajisté nikdy nevyhynou. Právem dí Robert Schellwien: »Učí-li darwinismus, že příroda toliko o to usiluje, aby individuální život přirozeným výběrem neb výchovou podporovala, tedy jest to úplně nesprávno, příroda mnohem více usiluje stejně o to, aby individuální život službě celku věnovala a obé v souhlas uvedla.«*) Kölliker označuje veškerou myšlénku o nedokonalosti organismů a nutnosti zdokonalování se jich za nejslabší stránku Darwinovy nauky a za pomoc v nouzi (Notbehelf).**) (Pokračování.)

*) Nat. u. Offb. 1897 p. 318.

**) Der jetzige Stand der morpholog. Disciplinen mit Bezug auf allgemeine Fragen, 1887. p. 177.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

X. Křesťanský socialismus mezi brněnskými bohoslovci.

Rokem 1885 vydáním brněnských časopisů »Dělníka«, »Obecních Novin«, »Social. Brünner Rundschau« a »Arbeitru« vniklo i nové křesťansko-socialní hnutí a zajímalo mnohé, hlavně mladou generaci.

I jaký div, že ozvěna křesť.-socialního ruchu vnikla i za uzavřená vrata seminářů, mezi studující kněžský dorost.

A nelze se tomu diviti, že naše mladé pokolení v seminářích již roku 1886 počalo se zanášeti studiemi o socialním hnutí, zvláště když v tomto hnutí objevili se náhle mužové, kteří jali se nabádati lid k zachování křesťanství v socialismu.

Socialismu všímali si studující v českých seminářích již dříve, nežli u nás do opravdy se vyvinul. Tedy jaký div, když socialismus křesťanský našel u nás své muže v lidu dělnickém, že roku 1886 našel své stálé pozorovatele i mezi studující mládeží v seminářích?

Již K. Šmídek vypravuje v »Matici Moravské« roku 1869 na stránce 182, že již roku 1843 za příčinou tehdejších dělnických nepokojů v Brně konaly se v tamním semináři mezi studující mládeží rozpravy a přednášky o dělnické otázce. A tehdáž, kdo se u nás staral ještě o otázku dělnickou? Nikdo. Byli to tedy »klerikálové«, jimž vždy a ve všem muži »vědy« a »pokroku« se vyčítá, že jsou zpátečníky. Ti první u nás jali se uvažovati o zjevech socialních a otázce dělnické.

Tedy vznikem křesťansko-socialního ruchu u nás počaly studie o socialní otázce i v českých seminářích, kde odebírány byly křesťansko-socialní listy ve více exemplářích k poučení seminaristů — budoucích kněží.

Zvláště, jak samo sebou se rozumí, když ruch křesťansko-socialní vznikl na Moravě, že i v seminářích moravských a zvláště v semináři brněnském všímali si ho již roku 1886 seminaristé nejvíce.

Mnozí z chovanců semináře již venku všímali si dělnických socialistických časopisů, a jsouce nejvíce z rodin řemeslnických a živnostenských, tedy z těch kruhů, kam socialní učení nejprve přichází, přinesli si tedy bedlivost pozorovati socialní ruch od domácích krbů i do seminářů, kde v klidných chvílích oddali se studiu socialismu jako vedlejší zábavě, ovšem že zábavě poučné.

Důležitost studia socialismu v seminářích pochopil v té době zvláště spisovatel a kanovník Matěj Procházka.[19])

[19]) Matěj Procházka narodil se dne 4. února r. 1811 v Brtnici na Jihlavsku. Studoval v Jihlavě a v Brně. R. 1834 vysvěcen byl na kněze a kaplanoval v Čejkovicích, v Brně (u sv. Tomáše), v Komárově a v Zabrdovicích. Zemřel dne 26. listopadu 1889 v Brně. Byl věrným přítelem prof. Fr. Sušila.

Z literární činnosti Procházkovi uvádíme, že dlouhá léta redigoval (r. 1849 založený) časopis »Hlas Jednoty Katolické« a psal do brněnského »Obzoru«, do

Týž přišel první na pomoc seminaristům a položil jim na stůl pro brněnský seminář značný peněžní dar, z něhož si pak zakoupili téměř všechna znamenitější díla sociologů Rud. Majera (»Emancipations-Kampf des IV. Standes), Perina, Todta, Kitra a j. do své knihovny.

Po Procházkovi následoval v nabádání seminaristů k socialním studiím tehdejší regens alumnátu, kanovník dr. Jos. Pospíšil. Aby vzpružil seminaristy k uvedeným úkolům, byl jim sám radou i pomocí a určil, aby dukát darovány bývalým redaktorem bohosloveckého časop. »Musea« J. Vejchodským a pak jakési menší dary určeny byly za ceny pro nejlepší práce o socialní otázce.

První práci podal bohoslovec Rainhold Wagner. Vedle Wagnera podal práci druhou bohosl. Gustav Slovák. Oba bohoslovci byli z II. ročníku a velenadaní.

Rozhodčím byl regens dr. Jos. Pospíšil. Týž však byl na vahách, které práci cenu dukátu přisouditi. Práce Wagnerova vynikala důkladnou znalostí otázky socialní a práce Slovákova byla zase vřelá a nadšeně pro trpící třídu psána, líčící hroznou socialní bídu a smutné poměry pracujících tříd všeho druhu.[20])

Konečně došlo k zajímavému rozhodnutí. Byla slavnostní schůze literárního spolku bohoslovců »Růže Sušilova« v alumnátu, kde o obou pracích regens dr. Jos. Pospíšil pochvalně se zmínil a určil, aby losem autoři sami rozhodli, komu patří první cena. Wagner to byl, na něhož padl los.[21])

Takové slavnostní schůze »Růže Sušilovy« byly velikou vzpružinou pro všechny bohoslovce, aby se čím dále tím horlivěji studiem otázky socialní zabývali.

---

kalendáře »Moravana«, »Sborníku Velehradského«, Časopisu katol. duchovenstva« a v »Dědictví sv. Cyrilla a Methoda« uveřejnil »Život bl. Jana Sarkandra«, »Život sv. Methoda« a »Missie Jesuitské«. Tuto činnost rozvíjel Matěj Procházka hlavně když v letech padesátých až do roku 1881 působil v Brně jako gymn. profesor.

Pro nás však nejdůležitějším dílem Procházkovým jest jeho »Otázka dělnická« uveřejněna r. 1872 a 1873 v »Časopise katolického duchovenstva«, která v Praze r. 1897 dočkala se nákladem křesťansko-socialního kroužku i samostatného vydání.

Roku 1881 vstoupil Procházka do výslužby. Za svého života dožil se Matěj Procházka i četných vyznamenání. Od ďakovského biskupa Strossmayera jmenován byl titulním kons. radou. R. 1878 jmenován Procházka od císaře a krále Frant. Josefa I. čestným kanovníkem kapitoly brněnské a roku 1884 vyznamenán titulem čestného doktora theologie theologickou fakultou olomouckou.

[20]) Práce Wagnerova pod názvem »*O socialismu*« uveřejněna jest v listě bohoslovců Česko-moravských »*Museu*« roč. XXI. (tiskem roč. II. (léta P. 1886 až 1887 na str. 58. až 76.) Pojednává o vzniku socialismu, líčí poměry, z nichž socialní hnutí vychází a dotýká se atheismu; hájí stanovisko náboženské ve všech směrech socialních. V záležitostech dělnických žádá autor součinnost duchovenstva nejen v kostele a ve škole, nýbrž i ve veřejném životě, křesťanský základ státu, všeobecné volební právo, smírčí soudy, řádnou výchovu, dozor na továrny, svěcení neděl a svátků, podporování vzdělávacích ústavů pro dělnictvo státem a spravedlivé ústupky od továrníků.

[21]) O tom se píše v »Museum« z r. 1886—1887 ve zprávě liter. jed. »Růže Sušilova« na str. 107.: »Na osvěženou studia sociologie darovalo několik štědrých příznivců našeho spolku pět cen na nejlepší práce z oboru tohoto; zač jim vděčnou myslí voláme »Zaplať Bůh!« Při konkursu obdrželi z cen těch cenu první jednoho dukátu (dar J. Vejchodského) cthp. Rainhold Vágner, cenu pak jednoho zlatníku (dar J. Přichystala) cthp. Gustav Slovák. Ostatní ceny, a to 5 zl. (dar vldp. regenta dra. Jos. Pospíšila), jednoho tolaru (od nejmenovaného) a 2 zl. (dar dp. J. Přichystala) utanoveno ponechati na rok příští.«

Bohoslovec Gustav Slovák, který vedle Wagnera pilně si všímal otázky socialní, bohužel zemřel v III. roce a nic není známo, že by si po něm ještě někdo jiný v alumnátě s živým interesem otázky socialní všímal.

Za to Wagner prostudoval otázku socialní a zvláště otázku antisemitskou důkladně a také několikráte z uvedených oborů ve schůzích »Růže Sušilovy« se zdarem přednášel.

Kolej při těchto přednáškách byla vždy bohoslovci takořka nabita; tak tyto přednášky zajímaly. Byly též v brněnském »Hlasu« v pokračováních uveřejňovány.

Z nižších ročníků vynikal ve studiu socialismu bohoslovec Josef Cejpek. Když pak, jsa vysvěcen, dostal se do Brna za kaplana k sv. Tomáši, a tak i ve střed socialního hnutí, činně a se zdarem mezi křesťansko-socialními dělníky působil.

Wagner měl také plno ideálů a plánů, jak bude pracovati v duchovní správě v oboru socialním; ale po vysvěcení r. 1889 zanesl jej osud do horských krajů a tím zašly i jeho další plány súčastniti se ruchu křesťansko-socialního. Dostal se za kaplana do Štěpánova nad Pernšt., pak do St. Rožné a konečně ustanoven farářem v Bystřici nad Pernštýnem, kde odloučen ode všeho světa, a socialního hnutí, zapomínal, co jako studující v oboru socialním byl nasbíral.

Ale přece ani zde nezapomněl Wagner docela na blahé sny svého mládí: roku 1898 založil ve své farnosti »Jednotu katol. tovaryšů« se sídlem v Bystřici, jíž jest vůdčí silou posud.

Z brněnského semináře vyšel také, avšak o něco dříve, než k studiu socialní otázky tam došlo, Vincenc Ševčík (nar. r. 1862), nyní farář v Černé Hoře, který již r. 1885 do brněnského »Hlasu« pěkné socialní články, zvláště o poměrech dělnických a o bytech dělníků, psal a tak duchovenstvo i katol. laiky k pozorování socialního hnutí vedl.

Tak tedy vzrostl nám malý, avšak nadšený sbor mužů v katolickém kněžstvu moravském, které dnes, jsouc svými předchůdci náležitě poučeno, účastní se křesťansko-socialního života všude, kde toho potřebu uznává.

XI. Prof. František Koželuha v křesťansko-socialním hnutí. — »Vzájemnost«.

Když s P. Placidem Janem Mathonem počal jsem ve směru křesťansko-socialním působiti v Brně, současně ujal se působnosti v témž směru na Hané František Koželuha, profesor náboženství na české realce v Prostějově.[22])

Frant. Koželuha navštívil také, snad náhodou, jednu ze schůzí socialních demokratů prostějovských, a na vlastní oči i uši se přesvědčil z pronesených tam řečí, jaké zlo spočívá v radikálním socialismu pro náš lid, a to ho vedlo k práci proti vlasti i náboženství nebezpečnému proudu socialistickému.

[22]) Frant. Koželuha narodil se r. 1845 v Bojkovicích na Moravě. Ordinován na kněze r. 1871.

První prací Fr. Koželuhy bylo několik socialních článků v brněnském »Hlasu« a hned potom roku 1886 založení nového Spolku katolických tovaryšů v Prostějově.

Záhy potom zakládány jsou spolky katol. tovaryšů ve všech větších městech severní Moravy, jako v Kojetíně, v Bystřici pod Hostýnem, ve Vyškově, v Přerově, v Mohelnici atd.

Aby spolky katolických tovaryšů českých, z nichž největší část byla na Moravě v arcidiecési Olomoucké, měly jakýsi střed, založil prof. Fr. Koželuha v Prostějově orgán spolků katolických tovaryšů pod názvem »*Vzájemnost*«. »Vzájemnost« za řízení prof. Fr. Koželuhy vycházela jednou měsíčně. První číslo vyšlo dnem 5. ledna r. 1888.

Tímto listem, který bohužel jen rok existoval a pak s brněnským »Dělníkem« v list jeden splynul, nemálo vzpružen byl život křesťansko-socialní ve všech českých spolcích katolických na Moravě.[23]) »Vzájemnost« burcovala ze spánku i spolky katolických tovaryšů v Čechách, zvláště spolkovými dopisy a zprávami ze spolkového života a proto také zásluhy nemalé jí náleží o probuzení křesťanského socialismu u nás.

O spolek katolických tovaryšů prostějovských získal si prof. Fr. Koželuha vděčné paměti také tím, že koupil za 16.000 zl. v Petrské ulici čís. 22. pro katol. tovaryše velký spolkový dům, v němž se spolek pohodlně umístil a rozvinul.

Mimo to vydával prof. Fr. Koželuha po nějaký čas také »Divadelní Bibliotheku« pro spolky katol. tovaryšů a r. 1896 napsal a tiskem vydal dosti objemný spisek pod názvem »Spolky katol. tovaryšů, jejich historický rozvoj a význam v naší době.«

Také brněnského »Dělníka« obohacoval prof. Koželuha velice pěknými články, věnovanými vesměs spolkovému životu katolického tovaryšstva nejen u nás ale i za hranicemi.

Vůbec prof. Fr. Koželuha má za sebou činnost pro katolické tovaryše na Moravě nezapomutelnou.

XII. Sjezd social. demokratů rakouských v Hainfeldu r. 1888.

Rakouská socialní demokracie vzchopila se na podzim roku 1888 k velikému kroku. Její vůdcové po tři měsíce připravovaly veliký sjezd, který svolán ke dni 30. a 31. prosince r. 1888 a 1. ledna r. 1889 do Hainfeldu.

Sjezdu předsedal občan Popp (Adlerovec). Z delegovaných zástupců socialních demokratů německé, české, polské a slovinské národnosti dostavilo se 70.

Sjezd vedl k úplnému seskupení socialistických stran českých, nikoliv však také německých, pod jeden prapor.

Po přijetí socialně demokratických zásad opustil sjezd delegát socialních radikálů obč. Rissmann (za Štýrský Hradec), když se byl dříve proti přijetí a usnesení zásad nadarmo a mnohokráte vyslovil.

Němečtí radikálové ze Štýrska chtěli úplnou volnost v taktice i v zásadách a žádnou programovou závaznost, a když by

[23]) »Dělník« r. V. č. 1. dne 12. ledna 1889 v Brně.

toho nemohl Rissmann vymoci, měl uloženo, sjezd opustiti, což on také učinil.

Z Čechů mluvili na sjezdu: Adolf Burian, tkadlec; Jos. Hybeš, tkadlec (za Brno), Albert Steska, kovosoustružník, a Vilém Körber, knihař (za Prahu).

Na sjezdu konstatoval Ferdinand Leissner z Vídně: »Od počátku hnuti socialních demokratů, to jest od roku 1872 až do konce roku 1888 měli jsme 18 socialně demokratických časopisů a nyní jich máme 12.«[24])

»A těchto 12 stávajících časopisů,« pokračoval Leissner dále: jest vydáváno (ročně) dle mého výpočtu ve 20.000 výtiscích, při čemž ovšem odborný tisk, pokud na našem stanovisku trvá, jest v to počítán.«[25])

Dále na sjezdu vedli hlavní slovo židé dr. Viktor Adler a dr. A. Braun, oba z Vídně, jak z protokolu může se každý snadno přesvědčiti.

Z Jihoslovanů měli podílu v debatě jen tří, a to: Sadnik a Kordelič z Lublaně a Perlongg z Běláku. Z Poláků mluvil jen Telz ze Lvova. Za to však řečnilo 31 Němců, mezi nimiž bylo 10 ze samotné Vídně.

Z Čechů byli na sjezdu pouze 4 delegáti. Byl tedy kongres Hainfeldský z Čech a z Moravy ještě slaběji obeslán od dělníků českých, než kongres Neudorfský roku 1874 před 15 lety.

[24]) Viz »Protokol sjezdu Hainfeldského«. Vydal Richard Zahálka, redaktor »Hlasu Lidu« r. 1890 v Prostějově. Str. 69. »Rozhovor o tisku«. — Občan Ferd. Leissner, bývalý redaktor vídeňského časopisu »Socialist« v letech 1878—1879, podal si svým referátem mezi »uvědomělými soudruhy smutné vysvědčení o neznalosti tisku socialních demokratů v Rakousku, jak české tak německé národnosti. Proto musím opraviti tvrzení obč. Leissnera v ten smysl, že od r. 1872, tedy »od počátku« hnutí socialních demokratů až do roku 1888 (správně však od roku 1868 do konce roku 1888), bylo nikoliv jen 18, ale *34 socialně demokratických časopisů v Rřkousku.*

A byly to časopisy:

Viener-Arbeiter-Zeitung r. 1868—1869 ve Vídni. — *Arbeiter-Zeitung* r. 1869 v Brně. — *Volkswille* r. 1869 v Brně. — *Noppeisen* r. 1871 v Brně. — *Dělnické Listy* r. 1872—1874 v Praze. — *Gleichheit* r. 1873—1875 v Nov. Vídeň. Městě. — *Radikale-Arbeiter-Presse* r. 1873—1875 ve Vídni. — *Arbeiterfreund* r. 1874—1882 v Liberci. — *Dělnické Listy* r. 1877—1884 v Praze a ve Vídni. — *Budoucnost* r. 1874—1882 v Praze. — *Soeial-politische Rundschau* r. 1877—1882 v Liberci. — *Pravda* r. 1877—1880 v Praze. — *Právo* r. 1877—1880 v Praze. — *Volnost* r. 1878—1879 v Praze. — *XX. Věk* r. 1878—1879 v Praze. — *Socialist* r. 1878—1879 v Praze. — *Volksfreund* r. 1879—1880 v Liberci. — *Zukunft* r. 1880—1884 ve Vídni. — *Nová Doba* r. 1881—1882 ve Vídni. — *Metallarbeiter-Fachblatt* r. 1881—1884 ve Vídni. — *Oesterr.-Ungarr. Hutmacher-Fachblatt* roku 1881—1883 ve Vídni. — *Schneider-Fachzeitung* r. 1881—1884 ve Vídni. — *Spravedlnost* r. 1881—1885 v Brně. — *Wahrheit* r. 1881—1885 ve Vídni. — *Bojovník* r. 1883—1885 v Brně. — *Práce* r. 1883—1884 v Brně. — *Proletář* r. 1883 ve Vídni. — *Der Radikale* r. 1883—1884 v Liberci. — *Duch Času* r. 1884—1885 v Prostějově. — *Matice Dělnická* r. 1884—1885 v Prostějově. — *Rovnost* r. 1885—1900 v Brně. — *Gleichheit* r. 1886—1891 ve Vídni. — *Arbeiterstimme* r. 1886 až 1891 v Brně. — *Nový Věk Svobody* r. 1886—1891 v Praze. — Tak to je. Není to ironie, když odpůrce social. demokratů musí jim opravovati znalost jejich hnutí? A pak si osvojují ještě název »uvědomělí soudruzi« a nám vytykají, že jsme »zatemělci«. Je to vidět!

[25]) Občan Leissner opět ve svém referátu neuvedl, jak oněch 12 časopisů se jmenuje a kde který vychází a proto ja sděluji, že to byly listy. »Volksfreund, Arbeiterstimme, Rovnost a Červánky v Brně, Nový Věk Svobody v Praze, Hlas Lidu v Prostějově, Praca ve Lvově, Radnicki Glasnik v Záhřebu, Arbeiter-Zeitung, Volkspresse, Social. demokratische Monatschrift a Vorwäts ve Vídni vycházející.

XIII.

Přípravy k založení křesť.-socialního hnutí v Čechách.

Roku 1888 ocitnuv se v Praze, dopisoval jsem vedle »Dělníka« do olomouckého »Pozora«, tehdáž ještě konservativního vedením prof. M. Demla a Jana Langa, do brněnského »Hlasu«, do pražského »Čecha« a v prostějovské »Vzájemnosti« uložil jsem téhož roku dva směrodatné články o křesťanském socialismu. Do pražské »Vlasti« podal jsem historickou skizzu »O vývoji a trvání křesťanského socialismu na Moravě.«[26])

Již v redakci »Dělníka« zajímaly mne nemálo články Tom. Škrdle ve »Vlasti«: »Otázky a obrázky ze socialního života, o knihovnách pro chudinu, o činnosti spolku sv. Vincence z Paula pro ošetřování chudých, o chudinských kuchyních (téhož spolku)«, od Vojtěcha Kameše »Jak soudí hrabě dé Mun o dělnické otázce«, od Petra Kopala »O socialismu«, od Jos. Mergla »O otázkách socialního života« a j.

Četba těchto článků uvedla mne na myšlénku navštíviti jednou také redakci »Vlasti« a pohovořiti tam o socialním hnutí a otázati se, nedalo-li by se v Čechách také podobné hnutí na stanovisku katolickém probuditi.

Více jsem neměl na mysli než prostou poradu, poněvadž jsem měl úřední povolení pobýti v Praze (z níž jsem byl roku 1881 na vždy vypovězen) jen šest neděl, a po šesti nedělích měl jsem Prahu opět opustiti. Mínil jsem tehdáž usaditi se v některém velkém venkovském městě v Čechách, než bych si vymohl úplné zrušení svého vypovězení z Prahy; tam chtěl jsem dle možnosti působiti v duchu křesťansko-socialním.

Moje vypovězení z Prahy bylo zbytkem mého účastenství v ruchu dělnickém v letech 1878—1881, když tehdy proti pražským socialním demokratům nastala ostrá persekuce.

V redakci »Vlasti« zastihl jsem redaktora Tom. Škrdle, který dle jména z »Dělníka« mne znal, a rozpředl jsem s ním hovor o svých zámyslech. Když jsem mu řekl, že po šesti nedělích musím zase z Prahy pryč, zamyslil se a pravil: »Bylo by však dobře, kdybyste v Praze zůstal.« Proč v Praze zůstati nemohu, ovšem nevěděl, a také jsem mu to hned neřekl. Nenapadlo mne to. A pak jsem se také obával, že by měl ke mně nedůvěru, kdybych mu sdělil, proč jsem z Prahy vypovězen — jako ji měli mnozí z katolíků. Teprve cestou z redakce vznikla ve mně myšlénka, abych se pokusil ihned o stálé dovolení meškati v Praze a okamžitě učinil jsem k tomuto cíli první kroky.

U zeměpanských úřadů, k nimž jsem se obrátil o poradu, došel jsem příznivého přijetí a dobrého poučení, jak se mám při podání žádosti zachovati. To mně dodalo odvahy. Redakce »Hlasu«, »Pozora«, Dělníka«, »Čecha«, nakladatel pan Václav Kotrba a redaktor Tomáš Škrdle napsali mně hned potřebné dosvědčení, že již od polovice roku 1885 působím jako katolický novinář a dosvědčení přiložená k mé žádosti pomohla mně tak vydatně, že jsem touženého povolení od ministerstva vnitra (hr. Taaffe) pro-

[26]) »Vlast«, roč. V. č. 1. r. 1888.

střednictvím c. k. místodržitelství a c. k. policejního řiditelství v Praze úplně dosáhl.

Nyní teprve jsem si oddechl a mohl pohlížeti bezstarostně v budoucnost. Pracoval jsem v jisté karlínské továrně a vedle toho psal jsem do katol. časopisů dále.

Pojednou však vyrušen jsem byl vybídnutím jistého přítele, abych se ucházel o místo redaktora u pražských »Pekařských Listů«, které bylo uprázdněno.

Bez dlouhého rozmyšlení odebral jsem se do redakce »Pekařských Listů« tehdáž »u zlatého stromu« v Dlouhé třídě. Tam představil jsem se sekretáři pražského pekařského společenstva p. Hugovi Berndtovi; bylo to 16. dubna r. 1890.

Pan Berndt, dobrý katolík, když na otázku, jakého jsem zaměstnání, uslyšel, že strojnický zámečník a dělnický spisovatel, zavrtěl povážlivě hlavou a tázal se: »A nebojíte se, hlásiti se za redaktora k odbornému pekařskému listu?« Usmál jsem se a pravil jsem, že nikoliv.

»Napište mně na zkoušku článek a zítra sem s ním přijďte. Uvidíme, co se dá dělat,« řekl p. Berndt.

Spěchal jsem domů, a druhý den jsem již podal p. Berndtovi článek »Koaliční zákon a pekařští živnostníci.« Po přečtení tohoto článku byl jsem p. Berndtem hned přijat za člena redakce »Pekařských Listů«. Jakmile článek ten vyšel v »Pek. Listech«, byl ihned přeložen a uveřejněn v německých vídeňských, mnichovských a hamburských »Pekařských Listech«.

V tomto povolání setrval jsem až do založení a převzetí redakce »Děl. Novin« dnem 16. srpna r. 1891 k úplné spokojenosti vydavatelstva »Pekařských Listů« pražských.

Usadiv se trvale v Praze, byl jsem v stálém styku s redaktorem Tom. Škrdlem, který tehdáž myšlénce křesť.-socialní byl nakloněn a mne vybídl, abych socialismus ve všech jeho odstínech ve »Vlasti« popsal, což se stalo v roce 1890 celou řadou článků nadepsaných »Socialismus«.

Než na tom nebylo ještě dosti. Redaktor Tom. Škrdle stále choval myšlénku o založení samostatného křesť.-socialního listu a myšlénku tuto často provázel slovy: »Jen co se v družstvu Vlasť trochu vzmůžeme, potom to půjde, ale prozatím dělejme jen, co se dělati dá.« Avšak, že věc křesť. socialismu v Čechách sami socialní demokraté uspíší, toho se z katolické strany nikdo nenadál.

Přiblížil se první máj r. 1890 a s ním veliké demonstrativní vzpružení socialních demokratů nejen u nás, ale i ve všech průmyslových zemích. Všecky třídy společnosti národní byly touto demonstrací vzrušeny a všude počalo se poznávati nebezpečí socialně demokratické internacionaly.

V době tohoto rozruchu, zahrabán doma do četby socialně demokratických časopisů, byl jsem poctěn návštěvou redaktora Tom. Škrdle. Po uvítání a výměně několika slov rozhlížel se redaktor Tom. Škrdle po stole, židlích i po zemi na rozházený právě čerstvý socialistický tisk a tázal se mne: »To všecko čtete?«

Přisvědčil jsem.

Při této návštěvě zavedli jsme spolu první rozpravu, jak socialistickému tisku čeliti, a tu opět shodovali jsme se v tom, že nejprve tiskem a pak spolkovým životem. Já slíbil, že na konci svých článků »Dělnický tisk v Rakousku« pro »Vlast« právě chystaných napíši úvahu, co jest katolíkům činiti.[27])

S tím jsme se rozešli. (pokračování.)

Za † P. Janem Cibulkou z T. J.

(† 18. prosince 1902.)

Zazvučely velehradské zvony,
k Hostýnu až letěl jejich hlas,
smutným žalmem lkaly jejich tóny,
že kraj celý zármutkem se třás.

Proč tak lkáte zvony Methodovy,
kde váš sváteční je jasný zvuk,
poutníky jímž zvete pod své krovy,
za plukem když k vám se vlní pluk? — —

A ty zvony teskně zahlaholí:
Nechtěj znáti, nač se nás dnes ptáš,
v čerstvý hrob, hleď, na posvátném poli,
v němž má navždy zdřímnout strážce náš!

Oněměly výmluvné už rety,
slovem svým jež blažívaly lid,
v hruď jež bolnou zasévaly květy,
lásku k Ježíši a štěstí třpyt.

Umdlela už ruka rozsévače
pěstující Moravěnky lán,
tam kde není stesku ani pláče,
povolal nám otce nebes Pán . . .

S Bohem, s Bohem, otče stříbrovlasý,
usni v zemi, již jsi miloval,
jméno tvoje nevyhladí časy —
v srdcích našich žíti budeš dál.

A ti dobří slávští poutníčkové
kolikrát navštíví Velehrad,
na hrob položí Ti květy nové,
vždyť jsi vítal je a měl tak rád!

R. Stupavský.

———o□o———

[27]) Viz o tom ve »Vlasti« roč. VII. r. 1890 a 1891 na stránce 553 článek »Co jest nám dělati proti tisku socialní internacionály.«

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Dobytčí nemoci.*)

Zvláštní recept k zachování zdraví dobytka, který na 320 kusích sprubován byl.

»Vezmi tři libry enciánu, dvě libry angelikového kořene, dvě bobků, dvě glasgall, dvě libry síry v celosti, dvě libry antimonium krudum, jeden lot ručničního prachu, dvacet židlíků soli a tři vrtele pšeničních otrub. Ty šesteré předepsané věci stlučou se na drobný prášek, potom se do toho smíchá prach ručničný, sůl a otruby. Ráno pak časně dříve než se dobytek nakimí a vyhání tím jmenovaným 320ti kusům na jedenkráte to se má dáti do čistých a dobře vypracovaných šlabů. Na to užívání ale nedá se dobytku za dobrou hodinu jísti a píti. Kde je málo dobytka, dělá se toho méněji.

Recept pro více dobytka.

Vezmi pšeničních otrub a upraž je trochu, pak jeden žejdlík soli, též štvirť**) žídlíka stlučené pelunky, čtyry loty glasgoll, a čtyry loty soli, což stluč na drobno, a všecko dohromady smíchej a dej potom jednokaždému kusu jednu plnou sbíračku***) do čisté dojačky†) dříve než jim z rána jísti dáš, a to po tři dni, však ale nikdy dřívej na to píti nedej než za pár hodin.

Proti pádu hovězího dobytka.

Vezmi planého kamene jeden lot, celistné síry jeden lot, trochu ručničného prachu a jako lískový ořech kus nyrckého medriatu a čtvrtku louhu, a lej jej dobytku do křtánu. Třebas již nemocný byl, tak za tři nebo za čtyry dni nebo hodiny bude mu zase pokyrm††) šmakovati. Neb vezmi kopt ze sopauchu, smíhej ho s člověčím močem a tím dobytku dobře křtán vytírej; potom vezmi dvě hrsti jalovce i s hlavičkami, též také dvě hrstě jehliček jalovcových, a dvě jedlových, i to všecko v hromadu smíchej, stluč na drobno, pak vezmi šest lotů glasgall na půl setřené, na to se vleje dvě pinty vína, tak se to nechá vařit; a pak zase trochu vystydnouti, tak aby se to mohlo vlažné do krku nemocnému dobytku vlíti. Jest mnohokrát sprubováno!

Prostředek proti pádu dobytka.

Vezmi tři zrna jalovcová, jeden struček česneku, a to dobře rozetři; pak vezmi turecký pepř a síru, stluč to dobře, potom

*) V museu »Matice Opavské« jest »*Knížka k uzdravení všelijakých nemoc (!) a příhod hovězího dobytka prospěšná.*« Knížku tuto 90 stran čítající z větší části, napsal *Viktorin Dluhoš*, narozený 24. listop. 1810 v Horní Polance, později v Raduni bydlící; do ní též zkušenosti své zapisoval jeho syn *Rudolf Dluhoš*. Zápisy Viktorina Dluhoše počínají r. 1834; sám v úvodě dí, že zprávu — *podle vlastního zkušení* na světlo vydal. Knížka jedná o lidských a dobytčích nemocích, pak obsahuje rady ku zdarnému hospodářství. Recepty opsány skoro do slova.

**) Štvirť = čtvrt.

***) Sbíračka = lžice na sbírání smetany.

†) Dojačka = nádoba na dojení.

††) Pokyrm = pokrm.

vezmi kolomaz čerstvou a od každého na špici nože, smíchej to v hromadě, pak dej jak zdravému tak nemocnému dobytku na kus chleba na ráno dřív než mu jísti dáš. Jináč: Vezmi čerstvého křenu, jeden kořen, a dva stručky česneku, to dobře v hromadě smíchané rozetři, a každému kusu ráno před jídlem dej.

Kdyby vůl neb kráva těžce stonali.

Vezmi zelené pelunky a zeleného jalovce, rozetři to nadrobno, a vytři tím hovadům ústa; vezmi též listí takového, a vztyrč*) hovadu do krku, ať to pozře a tak uhlídáš, jaké nicopotné neřádné flusy budou vyfrkovati.

Recept, kdybys seznal, že by se nějak dobytek tvůj roznemohl.

Takovému jest lépe pro vypocení dáti. Vezmi staronaloženého herynka a protáhni jej skrz kolomaz čerstvou. Dej ho dobytku do křtánu, aby jej pozřel a zaopatř ho hodně teplem, aby se tím lépěji potiti mohel;**) musíš ale častěji nějakým šatem jej utírati, aby se ten pot zase do něj nevrátil, tak se všecka jedovatina z něho vyžene, dostane chuť k jídlu.

Kdyby krávy stonati začaly a žádné potravy užívati nemohly.

Vezmi pelunku mezi »matkami Božími« trhanou a »svatého Jana zvoneček«, též bylinu luterak. Ať jest to koření svěcené na den nanebevzetí blahoslavené Panny Marie, sekaj to, zmíchej s votrubami, a osol to dobře, a dávej kravám každé ráno a na večer, tak je zase k zdravé chuti přivedeš.

Proti nadutosti dobytka.

Nadutost dostává dobytek větším dílem, když se zeleného jetele přežere; nebo z teho naběhne a se udusí. Protož vlej do něho jeden aneb půl druhého lotu kuřlavého tabáku, a dva másy mléka vařeného, prováděj ho v čerstvosti, tedy se mu prorazí. Stane-li se to nadutí z jiné příčiny, tedy se mu do těla malý luft neb otevření učiní, a to v levé straně tak jmenovaným požíraku jistým inštrumentem udělá se mírné píchnutí, kudy ten zavřený víter vyběhne, nicméně ten instrument musí tak dluho, dokud víter z těla nevyjde, v tom místě zavřený — vražený zůstati. Nedá se mu zelená píce.

Proti žravé nemoci pomoc.

Žravá nemoc jest, když dobytek s neobyčejnou dychtivostí pořád žere, a při tom jest přece mdlý a suchý. Dej mu k užívání jeden lot preparýrovaných skořepin z austryí, půl lotu ocelových pilin, jeden lot vomanového kořene, dva loty bobků a jeden kventlík zázvoru. Udělej z toho šest dílů a vstrč je dobytku do krku, by se vyčistil. Zůstane-li při tom čerstvý a při těle, dej mu ještě dva loty stlučeného cicvorového semena.

Proti kašli.

Dávej dobytku cibulový zoft v hromadě vařený. Jestli kašel silný, tedy mu dej častěji co ořech velký kusek na jazyk; dále také půl lotu stlučených zrnek jalovcových, tolik též horčičného koření, osm lotů galganu a tolik medu, aby z toho lekvar byla.

Od kuckáňa léky.

Šrot a senný mul, lnové koření a různé zeliny, to v hromadu zmíšat, a tak dluho nechat, až to zakyše; potom to dat

*) Vztyrč = strč.

**) Mohel = mohl.

na hladno kravám, a futrovat skrovno, a nejlepší slamou neb semen. Ještě jedno: Olivu od kuckáňa dávat, to na hladno kravám atd.

Proti zápalu plic dobytka.

Když dobytek zapálení plic dostane, tuž nežere, těžce dýchá, na sucho kašle, žluté flusy jdou z nosu jeho, dostane žluté oči a suchý jazyk, cítí pod levou žebrou v levé straně bolesti. Ráz když to zvíš, tehdy pust mu na pravé straně krku žílu, můžeš mu v šikovném místě šnuru tahnouti, a dávej mu silnější potravu. Kdyby to nespomohlo, dej mu klister následující: Zvař ve vodě medu a slez s diviznou, maž častěji jazyk mastí z před jmenovaného kořene, sanýtru a medu.

Když mají krávy v pyskách bolavé.

Když mají krávy v pyskách bolavé, tedy se vezme salvia a ajbiš, a dá se to do jedné nádoby spolu, a dobře se to uvaří. Pak se k tomu přimíchá něco medu a když to uchladlo, to se tím vymývá kravám v pyskách. Když krávy na pysky jsou nemocné, též obzvláště i na vemena dostanou plyskýře, tedy se vezme žultek*) z vejce a fajná oliva, to se smíchá dohromady, pak se tím maže jednou i dvakrát i třikráte za den.

Proti husenkám dobytka.

Když dobytek pod aneb na jazyk bílé neb červené neštovice dostane, což husenky nazývají, tu se jim mají častěji kyselým octem huby vymývati, a k žrádlu měkké předložiti, nebo v takové nemoci dostane dobytek ošklivost před žrádlem.

Proti brantu dobytka.

Ta nemoc se poznává z toho, když hovado se náhle roznemůže, a vždy tiše stojí, to je jisté znamení, že má vnitřní brant. Protož vezmi sirku, krejdu a ruční prach, potluč všecko nadrobno, jednoho každého půl ližky,**) smíchej dobře vespolek; potom vezmi nové vejce, a čerstvý ocet, zmíchej dohromady a vlej hovadu do krku. Bude hned lepší, to jest mnohokráte od mnohých lidí sprubováno.

Proti žabě dobytku.

Když dobytek dostane žabu nebo zpuchlinu nebo bajle, skrz což žráti nebude lebo nemůže, a hrozné bolesti cítí, takové se mu otevře ostrým nožíčkem neb lametou, ať ta zavřená krev vyběhne. Ostatně se krmí tak jak zvrchu řečeno. (Nedá se mu zelená píce.)

Od červotoku.

Od červotoku, kdo ho vybírá, to namazat ruku olivou a vlažnou vodou a sůl fajně potluč a zamáčat prsty do ní a strčit do krávy.

Proti svrabu neb prašivině.

Dej mu pro vyčištění jeden lot rebarborového prášku, půl libry lněného oleje, půl libry sanýtru, v hromadu smíchané. Svrchu maž tělo po krku, hřbetu a po vemeně solnou vodou.

Proti červům pomoc.

Ty obyčejně mívá udojená kráva. Vezmi bylinu — jablečník, dávej ji kravám několikráte jísti, přestanou nebo vypadají.

*) Žultek = žloutek.

**) Ližky = lžice.

Proti všim a červům.

Udělej následující mast: čtyry loty cukru a něco terpentýnu tak dlouho třeme, až blesk svůj stratí, pak čtyry loty přepušťaného másla, setři to spolu a maž tím celé hovado.

Když by se hovado — kůň neb kráva — roztrhla na kole neb na hřebíku.

Když by se hovado — kůň neb kráva — roztrhla na kole nebo na hřebíku buď na čemkoliv ěk, čiň toto: vezmi svinský špek a rožkvař ho, jen to masné vezmi, a celidanu potluč a ten zoft vytiskni, a vlej to dohromady, a tak dlouho míchej, až se to sedne. Potom maž tím ránu hovadu, a nezavazuj to, jen to tak perem pomazuj. Když by ale puchlo okolo rány, vezmi kvasnice husté a maž, a k tomu také uvař švrkové*) šišky, a tou vodou tu spuchlinu maž!

Proti nemoci očí.

Když dobytek stone na oči, zvař šafrán v mléce, zmoč v tom žemličku a teplou v plátně zaohalenou na oko mu přilož.

Od zlámaného roha.

Když se trefí, že se hovadu roh zláme, a tento roh ještě zostane viset na kusku masa nebo koži, tak se umyje tato krev slanou vodou nebo octem, a ten roh se dobře přitiskne,**) a pak se zrobí stolářský klíh a teplým se to namaže a otočí se nějakou hadrou, a nechá se tak dlouho, až to dobře uschne.

Proti mrtvé kosti.

Proti mrtvé kosti, když roste, vezmi pečené (!) vejce, rozzřeš na poli, a přivaž dobytku teplé s miskou, ráno a večer tluč na ňu klaptem. To čiň po několik dní, v ubývání měsíce ztratí se to.

Od chromoty lék.

Terpentýn, celina, vinný ocet, zelnačka, kravínec: to dohromady smíchati a to přikládat. Potom masné. Smolu a též masné mazat, když má hovado v pysku bolavé. Med a vinný ocet, to dohromady smíchati a tím mazat v pyskách.

Když kulhá a sobě hlasové žíly přestoupí.

Myj stehna solí s olejem, jestli mu ale koleno oteklo, tehdy ho myj teplým octem čerstvým. To samé zkusíš.

Proti všim hovada.

Dej tomu dobytku, které takové vši má, jeřaná zrna užívati.

Když má oteklé vemeno.

Pokuř ji hadí koží, čertovým lejnem, a jestli zaotekly od toho, že bývá dojená od chrastavé žaby, namaž vemeno čerstvým máslem, anebo ježím, jak je z počátku povídáno, ta zkusíš.

Kdyby kráva, jak se stává, místo mléko, krev dávala.

Dej sobě dobrý pozor, jaká jest v tom příčina, ne snad abys myslel, že by snad to uděláno bylo, nikoliv, nýbrž tě ujistiti mohu, že takový dobytek od zemské žáby cicán bývá, aneb od vnitřní něduhy pochází, což jsem já mnohokrát zkusil. Aby ale taková neřesť v chlévích a maštalích se nezdržovala, můžeš malou věcí sobě pomoci, totižto kolomazí, takovou hleď jen vždycky v chlévích míti, a tak seznáš mé dobré rady.

*) Švrkové = smrkové.

**) Přitiskne = přitlačí.

Aby se krávě mléko rozmnožilo.

Vezmi vopych, velký vratič a bílý slez, napuč tím chleba bochník, a dávej po kusku kravám každý den ráno. To zkusíš.

Když kráva mléko ztratí.

Vezmi střemchy, obvaž krávě rohy, a vezmi psí lejno suché, stluč je na prach, vlej na to řiřiště, rozmíchej dobře, s tím namaž krávě vemeno a slabiny. Tak napravíš ji zas v krátkosti času. Nebo: Vezmi čertkus, dej jej kravám jísti, a z toho píti, bude jim též spomuženo.

Mléko od krávy dostati.

Vezmi bibernolovou vodu, namaž aneb umyj ji vemeno.

Když kráva při dojení se rozkročí a moči.

Tenkráte chci říci, kterému víry nedávej. Již uškoděno máš ty, ale když vyleješ mléko. Vyper mličník v té nádobě, a vylej to do lidského neřádu. Jináčí: Když podojíš krávy, a některá močí, ten moč chyť do nového hrnce, zacpej ho co nejlépe, a schovej to dobře.

Aby dobytku žádný škoditi nemohl.

Pupava nebo devěsil, když se dává kravám s chlebem, také mléko nestrácejí, a poříček když se jim začasu dává, též mléko po něm nabývají.

Také proti neduhu dobytka jest dobře potřebovati z hrušky mladé větve; také pro ztracení mléka potřebuj vratič, kozlík, petržel zelenou, dávej to kravám na chlebé.

Proti uškození od větrů.

Dřív než z jara dobytek do pole ženeš, pokuř jej dobře několikrát sv. Jana kořenem a lupením dubovým a martysem, myrhou a kadidlem; jestliže by pak již uškoženo měl, dej mu požívati červený kořínek. Atd.

O kouření v chlévích.

Vezmi stlučená jalovcová zrna a smolu ze sudu, vlož to na řezavé uhlí, a zakuř potom v chlévích a maštalích, to spomůže, zkusíš.

Znamení svinské nemoci.

Počátek nemoci svinského dobytka po takových znameních poznáš: Když na stranu hlavu věsí a na začátek stojí, tehdy dostávají závrat do hlavy a zimnici. Abys na takových poznal, jestliže chcípne neb ne, uřež jí ocas a nařízni do ucha; jestliže krev poběhne, tehdy nechcipne, jakby ale netekla, nezůstane. Když svíně v létě, mající žrádla dostatek, na sebe nic neberou, říkávají lidé, že jest takovým uděláno aneb učarováno, čemuž ale není zapotřebí věřiti, nýbrž hleď takovou začasto do běžící vody hnáti a tak jim bude hned potrava lépeji posílu dávati, a bude na sebe brati. To čiň, a potom to zkusíš.

Navedení druhé o dobrém chování svinského dobytka.

Aby svíně nepadaly.

Vezmi slámu ovesnou a zahradní šalvěj, vař to spolu v srvatce a dávej to často sviňám

Jináč: Vař chebulí v pomyjích, a krčitník větší, to jim dávej.

Proti nemoci sviňského dobytka.

Vezmi od louhu popel, a dej jej do svinského koryta a na něj nalej čerstvé vody, aby z toho pily, atd. Nebo: Naber velkých

bravenců do nějakého šatu, a zvař je, pak tu vodu dej sviňám vypíti.

O uhrovatých sviňách.

Když vepř neb svíně jest uhrovatá, vezmi skořici vařenou, stluč nadrobno, a zamíchej, z hladna dávej jim užívati, tak je vyčistíš. Totéž činí semenec, když se zvaří a se smíchá. Dej jen ho jísti a nezabíjej jich, až třetí den po něm, všechny se v nich spukají, a bude v nich čisté maso.«

VIII. Ze života slezských dětí.*)

Na svých vycházkách po Slezsku zkusil jsem, že život dětský nápadně pozbývá onoho poetického pelu, jímž děti rádi vidíme obestřeny. Úpadek u starších mívá v zápětí úpadek u mládeže. Než ještě dosti nasbíral jsem, co může nás zajímati; když děti neznaly svých her, říkadel, počítadel atd., obracel jsem se na stařečky a stařenky, kteří s ochotou vypravovali, co ve vetché paměti ještě uchovali. Účastenství dítek při slavení církevního roku již podáno.

1. Pěstování dětí, ukolébavky, dětská řeč.

»Pěstunky« děti pěstují v »chuvce, hatě, plachetce, pěstunce«; místo těchto užívá se za chladnějšího počasí vlňáku — »hyty«.

Pěstounka dítě na rukou »huštá«.

»Mraští-li«, třeba mu »pšikať«: »pši, pši, pši«, by se ukonejšilo. Uspalé dítko pokládá se do kolébek, které jsou dvojaté: »kruhové a hušťací.« Poslední jsou z doby novější.

Dříve malovali národní malíři kolébky modrou, zelenou, bílou a žlutou barvou.

Na kolébky sbíralo se o veselích, jako dříve vylíčeno.

Prázdnou kolébkou nemá se kolébati, by se dítěti nevykolébalo spaní neb zdraví. Nepohybuje-li se kolébka rovně, haní ji, že »hurdá«.

V zahradách, na polích sestrojují se kolébky z travnice, drhty. Od pohybu má pak kolébka rozličná pojmenování jako: »bambeluša, bombela, bombrlík, bambula, kolebuša«; děti v ní »se bambají«.

Na dědinách pěstují se dítky až půl roku; chodí v 11—14 měsících. Než se učí choditi, musí napřed uměti seděti; nejde-li jim sedění, žertem praví, »že ty dva pepře mají ještě moc kuláté« Pobízí-li se dítě, by »hačlo«, volá se na ně »šupupu, šupaj!« Až dovede seděti, pak hned »bací a lozí« po zemi a chodí po »čtverňu«. Po tomto umění staví se na nožky; by tak učinilo, láká se: »stankaj, no hopapá. Poď za mnum, no hapaj, halo, holo!« Prve učili děti »deptať« v koši na kolečkách, teď takových košů málo viděti; synek postaví se ke stolu, lávce, a pak sám »spina se kole všeckeho« a za krátko stojí »pankem, pan — pan!

*) Něco vzal jsem z Bartošových »Našich dětí« a z »Vlastivědy Slezské« I. Část studií svých o slezských dětech uveřejňoval jsem v »Č. Lidu« od r. 1897 Při sbírání materialu ochotnými mými pomocníky byli: dp. *Fr. Myslivec. Jan Matonoha, J. Janša* a pp. učitelé *Klepík, Holeš.*

Svalí-li se, volá se na něj »kotrbyc« nebo »hopapa«, kteréžto slovíčko jest zároveň pobídkou, by povstal. Jestliže se udeří, tož se ho táží: máš »bardybuc" nebo »bom?« Pláče-li, chlácholí ho matka: »nic to, nic a dmuchá mu bom říkajíc »Velka rana od barana zahojí se až do rana«.

V létě posazují pěstounky děti na »vuzky«, »kolesky« a vozí je, však opatrně, by jich »nevyškopily« (nevyvrátily); v zimě saňkují je na »saňkach a karnicích«. Saňky nejsou okuty, ale ozdobnější bývá karník.

Slovy »poď do huličky, nebo hulky, budeš hulať, halať, halať; spinať, spinkať« vyzývají se děti spáti. Písní, jimiž se děti uspávaji, jest dosti hojně.

Ukolébavky.

1. »Hulaj, pinaj jasu,
mama vařu kašu;
z drobnej mučky, mlečka,
puděm do tanečka.« Ze Stěbořic.

2. »Hululu, hululu,
sežral pes Hanulu,
a Hanula vlka,
že Maryka mrka.« Z Malé Lhoty.

3. »Hulaj, hulaj, muj Tomanku,
ja sem tvoja mama,
šak sem tě vyslužila
u pana Kružila.« Z Chvalikovic.

4. »Ach, hulej hulej, muj synu,
šak maš tatika hrdinu,
maš tatika hodneho
služebnika panskeho.«
Z Chabičova.

5. »Hulu, hulu, puś,
mama peču huś,
jak ju upeču
daju ti kuś.« Z Morávky.

6. »Hajej, dadej, špaličku.
uvařim ti kašičku,
dobru, ječnu, rośnu,
oveśnu i prośnu.« Z Chabičova.

9. »Spi, Aničko, spi,
přijdu na tě sny.
Pambu budě s tebum spať,
svaty Josef kolebať,
anjele svati
budu ti hrati.« Z Milostovic.

10. »Spi, Františku, spi,
dam ti jabka tři,
a ořešky čtyry,
do kapesky pět.
Budě s tebum Pambu spať,
svaty Josef kolebať.« Ze Slavkova.

11. Spi, děťatko, spi,
dam ti jabka tři;
jedno budě červene,
druhe budě zelene.
Spi, děťatko, spi!

Třeti budě bile,
Panu Bohu mile.
Pambu budě s tebum spati,
anjeličci kolibati.
Spi, děťatko, spi! Z Kyjovic.

Když matka ukládá dítě ku spánku, dělá mu křížky na čele, říkouc: »Pinaj Otce, Syna i Ducha svatého. Amen.«

Jestliže se dítě ve spánku směje, dí, že si s »anjeličkama hraje.« Za šest neděl se dítky dovedou obyčejně smáti; do té doby má s ním jíti pěstounka na besedu. Nešla-li by, dítě by bylo nemluvné.

Z ohledů zdravotních kočka a pes odhánějí se od kolébky. Kočka, aby dítě neudusila, a pes, aby zaštěknutím dítěte nevylekal. Malučkým stříhají vlasy, by byly hustší a šumnější.

Jak skoro dítě zoubky dostane, brzo vypadají; jak pozdě — bude míti tvrdou hlavu.

Vypadnutý zub přehazují přes hlavu říkouce: »Tu maš, liščičko, koščany a přineš mi zaň železny.«

Matky odstavují děti den před rokem, jinde v 6—9 měsících. Při odstavování položí před dítě obrázek, peníze a chléb. Sáhne-li po obrázku — bude nábožné, po chlebě — pracovité, po penězích — lakomé.

»U všech snad národů, praví slovutný Fr. Bartoš, »něžná láska mateřská v lidské srdce od přírody vštípena s němluvňátkem svým jinou mluvou rozpráví než-li s lidmi dospělými; u všech tedy národů nalézáme zvláštní mluvu dětskou. Pojmy osob a věcí, činností a vlastností, jichž představy v duši dětské znenáhla se vyvíjejí, zvláštními se označují slovy, nejčastěji onomatopojskými. Zvláštní tato mluva dětská, jak se samo sebou rozumí, neoplývá přílišnou hojností slov a tvarů; pohledneme-li se však v té příčině u národů jiných, shledáme, že dětská řeč lidu našeho nenáleží mezi nejchudší.«

Slezské matičky tvrdí, že dítě »najprem heká« t. j. vyslovuje samohlásku »e« s přídechem souhlásky »h«.

Slova, z nichž sestává mluva dětí slezských jsou asi tato:

Tata.	Hampapa. (Jídlo.)
Mama.	Haba. (Chléb.)
Papať.	Bubať, bumbať. (Píti.)

Bumbu, bumba. (Nápoj.)
Bumbu dobré. (Lék.)
Bom. (Uhoditi se.)
Nana, nanka. (Pěstounka.)
Hata. (Chůvka.)
Hoto. (Jezditi, vůzek.)
Bebe. (Bolest.)
Šiši. (Bolačka.)
Bacať. (Bíti.)
Hopapa. (Svaliti se.)
Hulať. (Kolébati.)
Hula, hulička. (Kolébka.)
Pinať, pincať, nynať, spinkať. (Spáti.)
Aa, ee. (Na stranu.)
Čačany, čača. (Pěkné.)
Bobo. (Strašák.)
Šupupu, šupaj. (Seděti.)
Bak, bakany, bek, bekany, pi-bak. (Škaredé.)
Lala. (Člověk.)
Lalka. (Panna na hraní.)
Alija. (Obraz.)
Nono! (Výstraha. Sáhá-li dítě po ohni, noži, volá se nono.)
Haf, hauf, čučak. (Pes.)
Čiči. (Kočka.)
Mé, muclik. (Tele.)
Kygaga. (Husa.)
Pile. (Housata.)
Kušla. (Bravek.)
Lolo, mú. (Kráva.)
Hyhy, hoto. (Kůň, hříbě.)
Tip, tip, tuta, tipka. (Kura.)

(POKRAČOVÁNÍ.)

Harna.

Črta z Přerovska. Napsal ADAM CHLUMECKY.

Krásný máj mne vylákal z města na cestu. Zatoužil jsem po vábném padolí, jímž se vine silnice od Olomuce k Přerovu, zámožnými vesnicemi. Tam jsem chodil za mládí ze studií k rodičům na svátky, na prázdniny — — — je to dávno, tuze dávno! Bylo nás několik z jedné dědiny a těšili jsme se na svátkové cesty vždy již z daleka. Cesta nám trvala dobré čtyři hodiny — a v kapse byl čtyrák nebo nejvíce šesták na útratu. Ale i toho nám bylo líto vyhodit, a tak s kusem chleba v kapse běželi jsme vesele domů, sladíce si zákusek písněmi. Místy jsme si odpočívali u čistých studánek a zapíjeli suché sousto lahodnou vodou. Pohádkáři vyprávěli, co věděli i nevěděli, ptáci po stromech nás vítali zpěvem, radostně poskakujíce — — byli to samí staří známí — — pole se vlnilo bohatou úrodou a z dálí se ozývaly hlaholem zvony. Za chvíli, někde za Kokorami, zavřískl výskot a jásot. Odpovídali jsme podobně. Naši staří společníci z let dětských šli nám naproti — — již se nás nemohli dočkat! Nevím, že jsme na sebe nemohli zapomenout, a teď, když jsme sestárli, hlásíme se dosud a jsme si rovni, jako tenkrát. Nevím, čím to je. Ale zajisté, že moji staří přátelé mají hlavní zásluhu.

Zatoužil jsem po starých koutech, vrších a dolinách, babykovém křoví a bílých topolích při silnici a umínil jsem si, že milou pouť vykonám pěšky. Jaká rozkošná chůze krásou májovou! Nad krajem plane zlatý opar a zářící mlha sedá na lesy nad Týncem. V levo se honosí hory veselou modří a nad nimi se kadeří bílé oblaky s planoucími lemy. Jak půvabně se nese na svahu Týnce se svými bílými štíty, nad nimiž strmí vysoká věž kostelní, ozářena jarním přísvitem jako obraz ku staré pohádce.

Jsem právě za Holicí. Při cestě kvetou ptačí třešně, dokvítající, za to karlátky a jabloně svítí po prvním rozpuku. Opojná vůně letí vánkem ranním a povětří se chvěje bzučícím hmyzem, jenž spěchá na med do květů. Po krajích u dráhy tisíce pampelišek, fialek a po březích mezi prvosenkami a plícníkem, mateřídouškou bílé hluchavky, zemědým, oponce, slíz, řebříček, routa, bolehlav, podběl, vlaštovičník. Na všem se třpytí rosa a houpá se čmelík, neb včela.

Chvíli je třeba odpočinku. Nohy jsou staré a cesty neubývá, jako bývalo kdysi. Ale také neběžím, jak bych mohl. Pozoruji změny. Hle, zde při samé cestě bývaly tři mladičké osyky těsně vedle sebe a pod nimi hromada listnatého mlází. Je to nedaleko od Vsiska. Tam jsme při jasném praménku, cvrčícím z meze, sedali do trávy a prohlíželi vyryté památky do šedých kmenů. Teď zde šumí jediná stará osyka — a je bez vrchu. Ten jí srazil patrně hrom a ostatní dvě vyvrátil buď vítr nebo vykopal hospodář. Hledím na starý kmen, hledím, ale po vyrytých památkách není — památky! Kůra ustárla, roztrhala se, zarostla mechem. A tak je to i s námi, co jsme zde sedali! Jednoho zabil hrom, druhého porazila námaha, ostatní stárnou, jsouce všelijak poznamenáni trampotou. Sednu do stínu pod osyku a hledím okolím. Některé vesničky jsou mně již cizí! Tamhle zmizelo vysoké olší a postavili několik bílých chaloupek a za nimi se ježí rozsáhlý chmelín a za ním do vrchu druhý, třetí. Tenhle pahrbek byl holý jak dědovská hlava, teď jsou na něm statné ořechy a po stráních plno malinníku a lísková. Za ním stával dřevěný kříž se starou lípou — — zmizely oba. Tamhle tři vysoké tovární komíny — stávaly tam — stávaly čtyři obrovské jedle kolem šedivé sochy. A tyhle hory zdobily mohutné lesy, teď jsou holé, holé! Jedva, že se ještě mohou zamodrat, jak se horám sluší! Ale, jak se to nad nimi nějak kaboní! Před chvílí se tam kadeřily kučeravé obláčky, a nyní se vyvalily za nimi veliké mraky. A spěchají dále a jsou jak olovo. Roztrhané cáry letí před nimi a slunce je barví do hněda jak uhelný dým.

Z té strany rádo prší. Zmokl jsem zde nejednou. Raději vstanu, abych se dostal do vsi. Při silnici jsou mladé stromy a proti dešti neposkytnou útulku. Ohlížím se kolem sebe. Všudy dosud jasno, jen od západu hrozí plískanice. Běžím. Daleko někde za mnou rachotí vozy a řve dobytek. Z lesů nad Týncem houknou dvě rány z pušky, štěká pes. Ze Vsiska se ozývají kohouti a křik dětský, štěkají do toho psi. Pak ticho.

Na hory se vrhl stín a halí pláně pod nimi v přítmí. Tamhle nad Hlubočkem se spouštějí již přihnědlé řady z mračen do lesů, jak zapletené vlasy. Zadul chladný vítr a vrhl pádící tříseň oblačnou po slunci. Pozatmělo se. Rázem vybledly barvy na květech, na pláních, na zemi i na nebi! Jakoby se bylo všecko uleklo. Smutek ovanul všechno, co se usmívalo mladým životem. Ptáci vylítli ze stromů a prohánějí se nepokojně povětřím. Sýkory předpovídají déšť a vrabci se stěhují rychle do lesíka za vrškem. Prudkou vlnou se převalil vítr údolím, lomoze kvetoucími stromy. Postrašený hmyz se rozletěl, hledaje úkrytu. S mraků nade mnou prštilo několik velikých krůpějí vlažných a zase ticho. Za mnou

hřmotí vozy, uhánějíce tryskem silnicí. Uhýbám na okraj a obracím se proti nim. V takových vozech jezdívali zelenáři z Přerova do Olomouce — vozíce zelinu na prodej — ale to bylo za starých časů. Však, vsadím se, že pradávný zvyk se uchoval — — a že pod napjatými plachtami sedí zelenáři, jak sedávali od nepaměti. Jsou u mne. Jak povídám! Zelenáři. První vůz se přežene kolem mne, druhý zarazí. »Pr!« křičí obstárlý kočí a kyne mně vlídně. »Nesvezete se?«

»E, dojdu do Vsiska.«

»Bude ihned pršet,« nutká mne člověk.

»Májový déšť neškodí.«

»A kam se ubíráte — — smím-li se ptát?«

»Domů.«

»Do Loketnice? Zdá se mně, že mne neznáte. Co?«

»Neznám!«

»Když jste studoval a chodil z města na svátky, byl jsem vám nejednou naproti a dostal nejednou kudlu na přivítanou od vás. I já vás poznám, kdybyste kraj světa byl. A vy mě nijak nepoznáte?«

»Ne!«

»Já jsem Petráš! Váš starý Frantík. Sedali jsme ve škole vedle sebe a měli se rádi. Vyť jste byl studentem — já ševcovským učněm, pak tovaryšem — — ale nestyděl jste se za mne a o prázdninách jsme vyvedli spolu ledacos veselého. A ještě si nevzpomenete?«

»Ano, ano. Ale nemohu tě poznat!«

»No, což se divit! Třicet roků jste mne neviděl a trápení člověku nejde k duhu. Vypadám stár jak patriarcha. Ale, vylezte si k nám, lépe pod starou plachtou než v májové plískanici. A to by mne do smrti mrzelo, kdyby vám nečas měl ublížiti.«

Vlídný člověk seskočil hbitě na zem a pomáhal mně do vozu. Mezi řečí se nahýbalo několik lidí s vozu, vystrkujících hlavy pod plachtou. Představte si sporého padesátníka, prostřední a suché osoby s prošedivělými vlasy a vousem krátce zastřiženým, v poloměstském, ale obchozeném obleku. Z jeho klidné tváře zírá dobrota, ale i odhodlanost brániti se. Jeho šedé oči jsou ostré, leč příjemné. Mluví čile, přidušeným hlasem a umí jednati s lidmi. Vleče mne bokem do vozu — a což bych také udělal? Z mraků houstnoucích tryskají znovu krapy a za Bystřicí zadunělo táhlé zahřmění. »Tam již prší jak z kůže,« nadhodí Petráš, usazuje mne na otep sena a sedaje vedle mne, pobízí dřímajícího strýčka v zadu: »Hej, Harno! Prospíte soudný den! Běžte si ke koním a jeďte, bude Boží dopuštění. Já bych vás beztoho ještě někde vyvalil. Honem, honem, koně potrhnou a utekou!«

Šedivý stařík se natáhl, zíval a vstával. Hleděl na mne rozpačitě. Ptám se ho: »Svezete mne?« Odpovídá poníženě: »A co bych nesvezl, ale to není vůz pro pány.«

»Bude rád, že je na něm, za chvíli se to přižene,« usmívá se Petráš. »A běžte, dědku, běžte ke koním a jeďte, ať nám ubývá cesty.«

Starý se vyškrabal čile na předek a pobídl koně. Petráš zapaloval dýmku. Rozhlédl jsem se po vozu. V zadu seděly dvě

obstárlé ženy a dřímaly. U nohou měly se zbytkem zeleniny několik balíků v černém papíře. Bokem se krčila stařena ve starodávném kroji, a majíc omotaný růženec kolem ruky, modlila se. Nevšímala si nikoho. V koši u nohou měla zajisté starý sýr, razil jím celý vůz. Ale to prý je zdravý zápach a hojí — májovou chřipku.

Vůz se pohnul a drnčel poveženou silnicí. Seděli jsme v tajemném přítmí pod starou plachtou, na níž se tměly veliké láty. Sem a tam se svítila maličká dirka jak hvězdička na tmavém nebi. Chvíli se plachta větrem nadnesla a srážela se hukotem na dřevěných obručích. Koně se dali do cvalu a jelo se pěkně ve vonném seně. Petráš se nahne ke mně: »Toho člověka již nepoznáte?«

»Ne.«

»No pravda. Je to dlouho. Ale svezl vás také již a nejednou. Když jste byl ve školách a šel z města domů, svezl jste se s ním, vím o tom dobře. Šel jsem vám naproti. To je starý Harna ze Zámostí. Nevzpomenete si?«

»Ovšem. Je již hodně stár. Ale člověk by mu nehádal přece osmdesát a má jich na chybu! Má! A bylo by ho škoda, aby již umřel. Bylo! Myslím však, že jich přečká ještě mnoho. Mne zajisté nebude škoda!«

»Nemluv!«

»No tak! Což má takový člověk na světě jako já? Komu jsem co platen? Děti jsem zaopatřil, sestaral jsem se, na práci nevidím — — komu jsem co platen? Ale tenhle člověk je zrovna nenahraditelný. Jeho bude celá osada — — ba celé okolí bolestně postrádat! Má více zásluh než celá obec, každý to řekne!«

»Není darmo na světě.«

»Ne, není! Nebylo trpícího člověka, aby mu nepomohl. Je tomu dobrých čtyřicet let — — byli jsme s otcem ve mlýně v Podolí. Šli jsme pěšky. Vraceli jsme se domů již k večeru. Otec dostal hrozné bolení a svíjel se u řeky na cestě. Stmívalo se a rozpršelo se. Byl jsem malý chlapec a nemohl jsem mu pomoci. Naříkali jsme oba hlasitě. Ale živé duše nebylo v poli. Otec ustavičně bědoval: »Hospodine, Bože, v Tebe jsem doufal. Tys má naděje. Rozpomeň se a prokaž mně milosrdenství svého! Řeka hučela, vítr se rozburácel a strhla se plískanice. Vysvlékl jsem kabát a přikryl jsem otce, jenž se třásl zimou. Povídá: »Synáčku, rozrazí tě zima a umřeme oba. Obleč se a vrať se do Podolí. Má poslední hodinka se blíží. Vstaň a běž a poslechni!« Rozběhl jsem se, koje se nadějí, že by otce dovezli do mlýna a přispěli mu. Utíkal jsem, pláče velice. Cestou jsem zaslechl křičet člověka: »A co je ti chlapečku? Co naříkáš?« A hned z olší u řeky vylezl veliký muž a přistoupil ke mně, hladě mne po zádech: »Čí jsi, synečku?«

Vezl na trakaři hromadu prázdných měchů. Naložil mne do nich a ujížděl k mému otci. Znali se dobře. Otec byl málo živý a chroptěl. Rychle ho posadil na měchy, obalil ho plachtou a skokem ujížděl s ním zpět do mlýna. Běžel jsem za ním jak slepý a několikrát jsem upadl. Nemohl jsem stačiti únavou a zůstával pozadu. Dobrý člověk mne vysadil na záda a praví:

»Drž se, ať nespadneš!« a hajdy zase k trakaři. Za půlhodinky jsme byli ve mlýně. Tam se o nás všechny dobře postarali a na úsvitě jsme se vrátili všichni tři domů. To byl Harna tím milosrdným Samaritánem, a od té doby jsme byli velicí přátelé.«

Ohlédl jsem se po starém člověku, jenž mně za mládí prokázal nejednou dobrodiní a vždycky darmo. Studenti — říkával — nemají peněz, anebo alespoň jich nemají míti. Po penězích jim nic není. A přemýšlel jsem, čím bych se mu zavděčil. Petráš dýmal a stařena s růžencem div že se kouřem nezadusila. Litoval jsem ji v duchu, kouř ji dráždil a rozkašlala se. V zadu dřímající ženy kýchaly, křídlíce se v hrachovině, jakoby je tlačila. »Mně se zdá, že vás obtěžuji,« usmíval se kuřák na stařenu před námi a vyndal dýmku z úst. »E ne, ne, jen kuřte, nevadí-li to Šamankovým v košině, já kouř tabákový dobře snesu,« odpovídala hřmotným hlasem stařenka, až jsem se tomu podivil, kde se v ní tolik dechu nabralo. »Já si sama časem ráda zakouřím, tabák je zdravý, ať si říká kdo chce co chce.« A jsouc hotova s modlitbou, políbila agnustek u růžence a uschovala ho do kapsy. »Ó, tabáček je nejzdravější zelina na světě,« povzdechla a pozvedla pravici se vztýčeným ukazováčkem nad hlavu. »Tuze zdravý!«

»Komu nic neschází,« řekla ospalá zelenářka v košině. Podival jsem se po ní. Byla v mladších letech a oděna nápadně modrými šaty. Druhá vedle ní byla starší a oblečena červeně. Stařenka se ohlédla:

»Že není tabák zdravý? To mně neříkejte, Fíjalko, až budete mít šest křížků na zádech, budete mluvit jinak. Matka paní Červenkové také kouřila, lékař jí to poručil, není to pravda, Červenková?«

»Inu — — jeden jí rozkázal kouřit — — kouř prý vyhání kyselinu žaludeční a pobízí střeva k pohybu — — a druhý jí řekl, že ta kyselina a ta ochablost střevní je z moc kouření. Kdož to ví?« odpovídala Červenková v červených šatech, dýchajíc kouř s lahodou jako vůni lesní. »Já myslím, jak co komu slouží.«

»To máte pravdu,« dí stařenka. »Komu nic není, nepotřebuje kouřit — — leč z dlouhé chvíle, nebo mrzí-li člověka něco, dobře je si zapálit! Ale tabák je zdravý!«

»A co hojí?« ptala se uštěpačně Fíjalková.

»Mnoho nemocí! Vytahuje z vás vazkost — a nemáte hostce. Sílí žaludek — a dobře trávíte. Zahání úzkost a tiší srdce a jsou-li nakažlivé nemoci, zakouříte si a nebojíte se — ani vlka.«

»Jen kdyby tak nepáchlo z úst. Já takového zápachu nesnesu. Kuřák nesmí na mne dechnout, sice onemocním,« tvrdila Fíjalka. »Můj muž nesmí kouřit, na to bych se podivala!«

»No, no, no, člověk všemu zvykne a vy časem také zvyknete. Kdyby nebylo tabáku — — kdež by mně byl konec? Když byla za Pruské války roku 1866 cholera, kapali lidé jak mouchy na otráveném stole. Toho vy nepamatujete! V Přerově bylo Prušáků až černo a byli samá nemoc. Lidé ti se živili velmi nestřídmě, zajídali mléko slaninou a jablky, pili kvas teplý z mouky a rumu a jedli celý Boží den jak housenky a ne jednomu pukl žaludek. Jakby se z takové hovadiny nevylíhly morové nemoci, když po-

větří není čisto, ale opravdu otráveno umrlinou — —! V bitvě u Bečvy postříleli mnoho vojska a koní a mrtvoly ležely, kde dopadly, v obilí, ve vrbí, v trní a vysoké trávě u řeky, hnijíce v parném létě, a když je konečně lidé nalezli, zakopávali je plytko do země a to bylo ještě horší. Nestřídmost pruská a umrlina udělala hroznou nemoc. V Přerově leželo půl druha tisíce nemocných vojáků a ve městě nebylo domu bez nemocného a málokdo se choleře vyhnul. Celý den se vyzvánělo mrtvým a umíráčky se ozývaly z osad po celém okolí, a konečně nechtěl nikdo ani vyzvánět, ani hrobů kopat, lidé byli vyděšeni a běhali od kříže ke kříži, z kostela do kostela, spínajíce ruce a zpívajíce s kvílením: »Hospodine všemohoucí, chraň své milé od nemocí!« Byla to dojemná píseň — — nový svět jí nezná, že je starosvětská. Nepřátelé se objímali na potkání a prosili se pro Boží milosrdenství za odpuštění. Zloději vraceli krádež, anebo nosili náhradu. Mně ukradl každý rok někdo mnoho zelí a cibule na poli, na trakařích si na to přijížděli a nemohli jsme se jich uhlídat. A když se rozjitřila morovina, našla jsem přibitou na svých vratech papírovou desítku a několik zlatek s nápisem: »Náhrada!« A na dvorku hromadu dřevěných otýpek, několik peřin a nikdy jsem se nedoptala, kdo je tam naházel. Tady Harnovi, byl tenkrát mladým hospodářem — dal neznámý zloděj za plot — — kolébku, jistě, že mu děti pomřely — — a za dva dny mu jiný položil pod okno na dvoře půlroční dítě v malém škopíčku — — považte! Byla to divná náhrada, ale Harna je dobrý člověk. Přijal děcko za své a dal je pak vychovat a doneslo mu požehnání. Harna by vám mohl mnoho vyložit, jaká to byla tenkrát trampota — — byl u nás denním hostem, ale ovšem v každém stavení, kde ho bylo třeba. Bála jsem se velice, byla jsem mladá dívka na vdávání a jak prst sama. Rodiče byli dávno v zemi. Harna mně dovedl starou tetu svou do domu, abych nebyla sama a nebála se tolik. Stará byla veselá osoba. Zapálila si dýmku a máchla rukou: »Bez Boží vůle nepadne vrabec se střechy! Lidé se bojí a není toho třeba. Strach je horší než černá nemoc! A Harna obcházel časně z rána celou dědinu, tluka lidem na okno: »Pánbůh s vámi! Nebojte se! Zakuřte si a žvýkejte borůvky a česnek se solí! Nechcete borůvek? Nebojte se! Buďte veselí! Prst Boží ukazuje pouze na ty, kteří jsou málověrni. Věřte — a nebojte se!« — A šel od okna k oknu a pukal si, jakby nic. To zachovalo mnoho nemocných — nebo lékaři buď nestačili, nebo pomřeli. A tak jsem se se starou pak už nebála a pomáhaly jsme nemocným, kde nás potřebovali.«

»Ó, bylo to hrozné, já si to ještě také pamatuji,« prohodil Petráš. Tenkrát jsme s tímto pánem byli ministranty, a když se jelo k nemocnému — šel kněz k němu a nás nechal na ulici, abychom se nenakazili. A tenkrát se až u nás vyprávělo o Harnovi a nějakém Čelechovském, stolaři ze zámku, kterak umějí lidi rozebrat, aby se nebáli a byli stateční.

Ó, nad Harnu nebylo! Jedenkráte přišli z Loketnice dva lidé k řezníkovi Baburovi, nějaký Štěpán Malovaný se starou Libyškou — — ti dva byli v letech daleko od sebe, ale táhali se spolu světem a věděli, kde se co hnulo. Přišli k Baburovi s náhradou a vykládali, že v božímuce za Přerovem je na zrcadle

malovaná Panna Maria — — lidé se k ní ode dávna utíkají — — a hle, včera prý slzela! A v kapli u farního kostela obrátila se Panna Maria — — kamenná socha — — tváří ke zdi a tvář se jí potí a potí — — každá krůpěje jak cukrový hrách! Tak prý se potila před sto lety, když nastávala černá smrt a v povětří se vznášely přihnědlé páry, páchnoucí krví.

Milý řezník se upravil a hajdy do Přerova k farnímu kostelu a hledí mřížovými vraty do kaple. Klekne si mezi jinými a modlí se, modlí — — — a pozoruje, že Panně Marii sedí pot na čele — — — a andílkům kolem ní visí až na bradách — — —

Požehnal se — a domů. Zaťal sekeru do špalku a povídá: »Smrt je za humny a poráží lidi. Nač pro ně porážet dobytka? Ať nikdo nemyslí na jídlo a pamatuje raději na smrt! A potom ukazuje ženě svitek plátna: »Rozviň to, koupil jsem v městě plátna na rubáše do rakve, kdyby nás Pán Bůh povolal. Mohla bys každému ušit jeden — — kdybys snad zhasla první mezi námi, kdo by nám to pošil?! Švadlena nestačí šíti na mrtvé, a slyším, že již nechce šít — — nač prý vydělávat — — dnes neb zítra může umřít, co jí pomůže výdělek? Teď se jen modlí.«

»No, tenkrát měly švadleny rubášů našitých do zásoby!« šeptal Petráš. »Byl jsem nevelký chlapec a chodíval jsem ke Koukalenám na besedu. To byly tři svobodné sestry, pověstné švadleny. Neznala jste jich, stařenko?«

»Koukalen? A co bych jich neznala? Ale, nechte mne domluviti. Měly chaloupku se zahradou u samého panského rybníka. Kolikrát jsem byla u nich! Z jednoho okna mohl člověk vody nabrati z hlubiny, a ta pěkná vyhlídka z něho na širokou vodu! Jak se v ní zámek s kostelem a ty staleté lípy pěkně obrážejí! Jako v zrcadle! Nechte mne domluvit!«

»No počkejte, zapomněl bych na řeč. To byla stará Vaníčková, ta švadlena v Zámostí? Nebyla? Ta jediná umřela u nás na choleru.«

»Byla.«

»Ta k nám donesla choleru z Dluhonic. Tam umývala zemřelou sestru a zašla si do Loketnice navštívit své známé u Koukalů. Skonala za několik dnů u příbuzných a Koukaleny jí šily rubáš — zároveň s — mým rubášem. Čekal jsem tam naň už netrpělivě, boje se, kdyby mne Pán Bůh vzal, že bych musel k soudu ve staré košili. A to náš člověk neudělá.«

»To se rozumí. Košile do rakve má být z nového plátna, které nevidělo vody a mýdla. To říkávali naši rodiči, Bůh je potěš.«

»Tonka jí tedy šila rubáš a stále pak plakala a než ho došila, onemocněla a ulehla. Podvečer se jí dala do hlavy horkost a zdvihla se na lůžku a hledí oknem do rybníka: »Hle, hle, děvčátka křičí,« ukazujíc prstem na vodu. »Pořád si povídám, kdo se to pod oknem hašteří — — — a to — — — cholera vláčí po vodě zámeckého stolaře a štípe ho do břicha! Hle, hle, děvčátka! Jaká je vám to ježibaba! Má roztrhanou košili a plna neřádu po ní! Jak ho chudáka dáví, až mu oči vylízají! Pane Čelechovský, vzmužte se a utopte choleru! — A proč prý ho rdousí,« ptá se jí Anče. — »Inu, chce, aby mně udělal rakev,

a stolař se zdráhá, je prý mne škoda. A já prý ji přece udávím, a až jí uděláš rakev, udávím tě také,« šklebí se cholera, štípajíc stoláře do břicha. »Hle, hle, děvčátka, již se rvou! A škubou se po vodě, jak po ledě — — pane Čelechovský, utopte mrchu! Hospodine, Bože! Hle, hle — — sláva Bohu na výsostech! Už ji pohrozil do hloubky — — už je utopena! A teď utíká vodou na hráz — — tak — tak! Pan Čelechovský choleru utopil — — již žáden neumře!«

A milá Tonka si lehla a spala dva dny jak zabitá. Šel kolem oken pan farář, Tereza ho zavolala, aby se šel na ni podívat, nemá-li se zaopatřit Pánem Bohem? Ale jedva pozdravil a popatřil na nemocnou, procitla a povídá: »Tak se mně pěkně zdálo, velebný pane! Zdálo se mně, že byl po choleře soudný den. Něco lidí zůstalo živých a mrtví vstávali na obou hřbitovech, na starém i na novém. Divná míchanice. Stál jste v pluviálu u kostela a spěchali k vám živí i mrtví, bylo to divné vítání! Vzkříšení se domnívali, že spali! Seřadil jste nás do průvodu, napřed nesl chlapec kříž poutnický, druzí chlapci vlekli korouhvičky, ministranti zvonili a na věži vyzváněli kostelníkovi syni. Hned za vámi šly panny, oblečené po bílu, s bílými věnci na hlavách a všecky byly mladistvé — — — starým se vrátila mladá léta, a řekl jste nám, že v nebi budeme kráčeti za Beránkem Božím, a teprv za námi mládenci! Zpívali jsme slavnou píseň a nešli s hrůzou, jak na soud, ale jak na svatbu. Srdce mne radostí bušilo, viděla jsem mnoho lidí spravedlivých, kteří za živa měli mnoho neštěstí, a ubírali se, plačíce radostí, pro odměnu. Ale, najednou se za vámi zarazí kostelník — — byl by všecky panny povalil — —! Vezměte si, kaditelnu s uhlím vzal — — ale zapomněl kadidlo! Utíkal zpátky a celý průvod se musel zastavit! Takové pohoršení! Povídám, ten člověk již zase to kadidlo zapomněl! Vždycky něco zapomene! Hledí za ním všecko — — A bác! Svalil se jako dřevo a kaditelna uhodila do zdi, až se uhlí rozestříklo a jiskry sršely mezi lidi. Jedna stará žena se vzňala a druhé ji chtěly bránit, aby neshořela — — — tu však křičí pan Čelechovský ze zámku: »To je — Cholera! To je cholera! Nechte ji, ať hoří! Vylezla včera z rybníka! — Hořela jak svíce! Hrůzou jsem se probudila — a Pán Bůh buď pochválen!«

»No — a umřel potom ještě kdo v Loketnici na choleru?«

»Ne, ani jeden! Jediná stará Vaníčková!«

»Podivná věc! Hm, hm! A Vaníčková řezníkovi dodala! Sotva že zemřela, onemocněl a stále ženu upomínal o rubáš. Konečně visela nová košile na liště nad lůžkem, kde ležel, a kázal, aby mu zavolali kněze. Harna ho měl tak rád a těšil ho, aby se jen nebál. A bavil ho i všelikými nesmysly. Ale řezník byl veliký strašpytel. Nevěřil Harnovi, že se nebojí. »To prý ty jen tak říkáš, dokud neležíš, ale pod kůží se bojíš, abys toho nedostal,« pravil.

A tu přijde kněz a milého Baburu zaopatřuje. Žena plakala a děti se hlasitě modlily. Jiných lidí tam nebylo. Jindy se sběhlo půl dědiny k zaopatřovanému, modlili se za něho a pak mu donášeli polívku z vařeného kuřete, sušené karlátky a všelikou po-

silu. Někdy se toho sneslo, že z toho všeci v domě žili a ještě se i návštěvníci pohostili. Člověka zaopatřeného měli všichni rádi — a co jemu posílali, platilo vlastně milému Bohu, jehož nemocný přijal. Co měl kdo nejlepšího, daroval mu — — a když by to bylo bývalo i nepříteli! Zaopatřenému se vše odpustilo, pro Pána Boha, jenž nemocného poctil, učinilo se mnoho! A je ještě posud u nás tak!

Ale hrozná nemoc tehdy lidi velice děsila. Šel kněz k umírajícímu s Pánem Bohem — — nešlo ani skřítka za ním. Zvoníček cinkal, dědina prázdna, lidé vyhlíželi postrašeni do oken, tážíce se: »Ke komu zase jdou? Kdy přijdou k nám?« A kroky pod okny duněly, psi vyli a bázliví se chvěli: »Cholera! Cholera!« Povídám staré doma: »Tetinko, pojďte k řezníkům!« A běželi jsme, ani jsme nezamkli. Kněz podá Tělo Páně nemocnému a vrátí se ke stolu — — leč Babura kýchne — — a ta hrůza, lidé milí! Svatá hostie mu vyletí z úst na zem, která byla znečištěna a posypána popelem. Sepjali jsme ruce a kněz stál jako zkamenělý. Ale Harna přiskočí a povídá: »Jsem právě po sv. přijímání a nenechám Pána Boha ve hnusu uhynout!« A sehne se na podlahu a slízne sv. hostii, bije se nábožně v prsy: »Bože Otče, buď mně hříšnému milostiv!« — A řezník se s hrůzou osápne na něho: »Člověče, máš rozum? Nevíš, co je to, hráti se smrtí?« A Harna se usmívá: Tak vidíš, příteli, bojíš se cholery a ona není tak strašná! Člověk to s ní musí dělat, jak to dělá s dotěrnými lidmi, chtějí-li se rvát: Nebát se jich! Podívat se jim směle do očí! A zajde jim chut.! Tak se vítězí nad zlou nemocí!«

Druhého dne člověku polevilo a děkovali jsme Pánu Bohu. A musili jsme se naposledy všichni smát, když Harna sundal rubáš s lišty a nastrojiv se do něho, vytáhl řezníka z postele a lehl si na jeho místo — s dýmkou v ústech, kňouraje tak žalostně, že by se i vetchý nemocný byl smíchem zalkl: Potom povídá: »Umřeš-li brachu, vrátím ti rubáš, ckřeješ-li — — radši mně ho nech — sice dostaneš choleru podruhé — — nebo víš dobře, že jsem teď už nakažen!

Ale řezník se pozdravil a žije ve Vídni dosud — a Harna má jeho rubáš v truhle na památku. Až umře, chce v něm ležet! Zeptejte se ho — chcete-li, není-li to pravda.«

»Je, opravdu, je, já jsem ho viděla,« svědčila Červenková. Je již žlutý jak pampeliška a na něm má přišitý starodávný černý růženec na šňuře — — ten si přeje míti v rakvi na rukou.«

»Také jsem ho tam viděla. Ten je mu památný! Památnější než ten rubáš po dobrém příteli! A dva staré obrázky — — ty se mu mají dáti na prsa do rakve — — památka z pouti Hostýnské od milé duše — — — těch jste, Červenková, nevi —«

Zablesklo se. Ostrá záře šlehla vozem jak ohnivý bič a osvítila příšerně starý povoz, Všichni se žehnali křížem. Stařenka praví třesoucím hlasem: Pán Bůh s námi! Boží posel rozžíha metlu, kéž nás chrání strážní andělé!« — Zahřmělo krátce. Koně se rozběhli a vůz se potácel po suchých výmolech silnicí. Zatmělo se. Seděli jsme jak v mechu. Těžké krůpěje uhodily do napjaté plachty — první, druhá, třetí a hned se rozpršelo divokým přívalem. Ohlušujícím hukotem pronikalo hřmění a voda buráce-

jící spádnými příkopy u cesty. Neviděli jsme v temnotě jeden druhého. Za chvíli se prášila vozem dešťovice a udělala studenou mlhu. Fijalové blesky ji zažíhaly příšerným přísvitem. Ženské se stále žehnály. Rodičko Boží, neopouštěj nás,« bědovala Fijalka, »ať se nestane neštěstí! Onehdy zabil hrom za Přerovem člověka na poli i s kravami. To letos začíná smutně!«

E, nic nám nebude — dá Pán Bůh« — konejšil ji Petráš. »Jedeme proti větru. Neslyšíte, jak koně frkají? To je větrem.«

Proti větru se nestane ničeho?« tázala se Fijalka.

»No ne, tak se to děti učí již ve škole.«

»Nechtěla bych to dnes zkusit!«

»Pokoušet Pána Boha,« dodala Červenková. — A zase rachot a rána a vůz jako ve výhni! Jektaly nám zuby. Déšť houstl a rupotal vztekle do plachty, tříště se o dřevo s ječivým hlomozem. Staroch na předku se dal do zpěvu. Zdálo se mně nejprv, že naříká. Pobízel jsem Petráše, aby k němu přisedl a pomohl mu u koní. »I co myslíte,« směje se mně přítel do ucha, Harna je tvrdší než my oba dohromady. Jak stará vrána! Včera byla ve městě »u Lva« svatba — — přijeli jsme tam do hospody na noc a starý musel tančit! A myslíte, že se poddal? Toto! Vytočil všecky družičky a neviděl jsem na něm únavy! Ó, v hospodě »u Lva« ho znají více než šedesát roků a přečkal několik hospodských! Takový povozník je ze železa — ale rezu se nedá! Jen ho tam nechte! Zpívá stoletou písničku proti bouři, jak to dělá dobrých sedmdesát let a jak to dělal jeho otec, jezdě tudy téměř celé století do Olomouce s překupníky. Ten měl sto deset let, když umřel. Jen se o něho nebojte a nechte ho chválit Hospodina, jenž se dotýká hor a hned se z nich kouří — —! To je jeho stará píseň, slyšel jsem ji kolikrát. Kdyby raději přestalo pršet. Pole je beztoho namoklé a obilí žloutne mokrem! —

(Dokončení.)

Bílé koně.

V plném trysku, v plné slávě,
svatba jede do kostela.
Pod kopyty bílých koní
zem se tiše pozachvěla.

Nevěsta je celá bílá,
bělejší jsou líce její,
při sestupu z ekipáže
tolik se jí ručky chvějí.

»Co je ti, mé dobré dítě?«
otec řekl, k ní se kloně.
»Otče, otče, neviděl jsi,
že mě vezli bílé koně?«

Po oddavkách zase domů
v plném trysku, v plné slávě.
Matka už své milé hosty
doma čeká nedočkavě.

Ženich září tichým blahem,
nevěsta je bledá k smrti.
Srdce matky ale náhle
tajný žal a lítost drtí.

»Dceruško, jsi tolik bledá
jako lilje na záhoně.«
»Matko, matko, viděla jsi?
Zas mě vezli bílé koně.«

»Ve svůj dům již žínko jedem,
ve svůj dům, jak klícka zlatý.
Však co to? Proč v náhlém bolu
se sebe si trháš šaty?«

Oči v dálku vytřeštěné . . , .
běda! mladá žínka šílí.
Její muž se prudce zachvěl
a teď s prosbou k ní se chýlí:

»Řekni! Srdéčko tě bolí?
Vždyť já život dal bych pro ně!«
»Muži, muži — z domova mě
odváželi bílé koně.«

Hrany znějí, hrany pláčí.
Jaký cit v tom mrtvém kovu!
Velký průvod tiše kráčí
dlouhou cestou ke hřbitovu.

Bílé koně zastavili.
Rakev ku hrobu se klade.
Kněz se modlí, zpěvy znějí —
škoda je tě, dítě mladé.

Rakev zvolna klesla dolů,
každý chvěl se slzy roně —
po silnici chudý junák
s pláčem vedl bílé koně.

Václav Koranda.

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

(Pokračování.)

K tomu odpovídá Kamarýt dne 23. ledna 1820 z Českých Budějovic, vyvoliv si k tomu motto z Götheho: »Mann muss vergebens harren, wenn man nichts kühnes wagt«. »Vystoupím, Ladislave milý« — píše — »vystoupím na tvé vyzvání na zápasiště. S tebou však, mne mocnějším, není mi zápas, ale s haniteli našeho Goetha.«

V pravdě, příteli drahý! Jelikož ve všem naše srdce jednocitné, mysl naše tatáž jest, což se nejednou dovodilo, snadno uvěříš, žeť i já ode dávna týž chovám úmysl s tím jen rozdílem, že jsem ještě velmi sobě povědom své slabosti, a proto ostýchám se vystoupiti. I nebylť bych tak brzy nedůvěru svou překonal, kdyby tvůj pěkný list, mně ani nový ani podivný, ale překvapný, mi nebyl zmužilosti přidal, pravě: »*Majít to býti toliko zkoušky.*« Než hned první zkouška, co by měla býti nejsnadnější, srdce skoro mi přesadí; jeť to úkol pro mistra, nikoliv ještě pro učence.*) Budiž tak!

Učiti v té věci nechci nikoho, aniž zkoumati a hloubati tak velmi, proč by se někomu více Goethe, jinému více Šiller líbil, a ještě méně přednost jednoho neb druhého stanoviti. To a co k tomu náleží, si zachovám na delší čas, kdežto pilněji nečta, ale študovav z Goetha i Šillera, i co kde o nich řečeno, více látky a dokladnějších důvodů bude ku sepsání folianta nebo aspoň kvartanta (jen se tomu směj); zatím, jak mi to na srdci leží, zhola, různě, ouhrnkem, snad také chybně povím.

Goethova múza beze zdoby zbytečné v prosté spanilosti, klidnou veselost v oku usmívavém, loukou se toulajíc, žádný kvítek neopomine, žádným nepohrdá, okotěšky, žluťáčky, plané růže, fialky, co se nahodí, citem a umem Glyceneiným v nejlepší věnec vije. Músa Šillerova již ozdobena, v štíhlé kráse, co Juno květnicí se prochází, okem ohně plným jímajíc, věnec vije z nejplnějších růží, z fial a vzácných květin zahradních. Onano, jestli pěje, ty nejvnitřnější, ty nejsrdečnější city budí, jeť zpěv její co potok chřestící, vina se hájkem oblíbeným: tato city nebeské pějíc, jako proud se skály se vrhnoucí. Onano radostí, slastí srdce očaruje, tato jímá rozkoší blízkou vytrženosti.

Göthe jest básník čistý, více naivní, Schiller sentimentální, onen tu přednost, tu libocitnost do sebe má, že se jeho písně dají povolně provázeti hudbou, což dobře poznává náš výborný Tomášek, ne tak Šillerovy. Tak se mi dosavad zdají býti alespoň v básni menší. Ve smutnohře mistrové oba, Goethe k tomu i v činohře i veselohře, a což mám říci mimo jiné o *Heřmanovi a Dorotě?* Tento mistrný jest následovník božských Řeků, Šiller z většího dílu Angličanů.

*) = učícího se, žáka, učeníka. Pozn. pis.

Goethe jest více spanilý, líbezný, Šiller velký, vznešený, onoho milujem, s celým srdcem na něm závisíme, tohoto více obdivujem a ctíme; (bez ohledu na jich rozdílné genie, neboť Goethe patrně větší jest genius).

Šillera bych věnčoval nejkrásnějším věncem žaludovým, Goetha nejkrásnějším věncem laurovým, provitým růžemi.

Jestliže, jak pravíš, komu Goethe se líbí ve formě a komu Šiller v materii cenu klade, rozhodnouti nedá mi ratio ignava.*) To pravé jest, že Šiller již v materii jest výtečný; příkladem buď skoro každá báseň jeho: Vallenstein, Maria Stuart, Tell; . . . tož i v balladě i v písni, což silná ovšem jest příčina oblíbenosti sobě v něm. Já bych spolu mínil takto:

Naivnost poznati (a v ní tedy zalíbení míti) není tak snadno jako velkost a vznešenost, a tím nesnadněji, čím více jsme se sami vzdálili prostoty přirozené. Co s tím chci, víš. A toť jsem častěji seznal zkušeností, že milovníci Šillera a hanitelové Goetha byli, ať tak dím, *Špisem a Cramerem***) pokažení; byli milovníci chřestu a bouře, milovníci ne tak jeho pravé ceny, ale jeho kvetoucí blýskavé slovnosti; byli slabého soudu (neb těžší jest k posouzení Goethe než Šiller, a není-li čtenář jeho

der unbefangenste, der ihn
Sich und die Welt vergisst und in dem Buche nur lebt,

jakéhož sám sobě žádá, tomuť se ovšem nezalíbí.)

Zatím dost té zkoušky — na třetí klas, není-liž pravda?

Jsem-li jednoho mínění s tebou *o materii a formě*, podotknu budoucně, pohne-li se můj lenivý rozum . . .***)

Tento soud Kamarytův, svědčící o velkém rozhledu, sečtělosti spisů obou velikánů německých, Goetheho a Šillera, jest tím zajímavějším, že jej pronesl mladík třiadvacetiletý! Čelakovskému se velice líbil.†)

Všímal-li si Kamarýt cizí literatury pilně, tím více obíral se domácí, odebíraje, pokud mu jen peníze stačily,††) tehdejší knihy české a dopisuje si v tom ohledu pilně s Ladislavem. Do této doby spadá i snaha Čelakovského, aby se svými přátely společně vystoupil na veřejnost samostatnou sbírkou.

Píše o tom z Lince dne 24. června 1820 Kamarýtovi:†††) »Teď ještě o jakémsi projektu; když ti páni logici hirci — pražští — se tak dávají slyšet v té blumové sbírce, co myslíš, abychom my se také oč zasadili? Já myslím tak: Já mám jakési takési ty mé práčičky; *ty máš také nějakou zásobu*, (Milodín NB. je beztoho

*) Pohodlnost.

**) Ze *Spiese* bylo na př. do češtiny přeloženo: Klara Wysokodubská. Zazděná slečna. Kramář v pastech a wochličkách obchod vedaucí. Viz Jungman. Hist. lit. čes. II. vyd. st. 669. Podobného jádra má práce i Cramer.

***) Fr. L. Čelakovského »Sebrané listy« na str. 18.—20.

†) Tamtéž na str. 21.

††) Seb. listy str. 33.

†††) Mylně udává Dr. L. Bačkovský v »Zevrubných dějinách českého písemnictví doby nové« na str. 588. patrně chybou tiskovou jiný čas: »Jako každý, umělec tak i Čelakovský byl vniterní svojí touhou pobádán, aby podal u veřejnost což utvořil, i hodlal učiniti to hned r. 1821 . . . *Psaltě Komarýtovi 24. června 1822.*« = Čelakovský psal o tom z Lince Kamarýtovi již *24. června 1820*, viz »Sebr. Listy« na 35 a. d.

můj a následovně já s ním mohu učinit, co se líbí*) P. Marchal — — tu se také dá něco vybrat, totéž Plánek**) — a koho ještě anděl Páně přinese; o vagacích se něco ještě k tomu přidělá; zmíchejme si to πάντα περί πάντων a dá-li Bůh na přes rok, pod jménem *politické zábavky* to vydejme. Má vůle jest v tom celá a doufám, že pro naše přátelství tomu na odpor nebudeš. Hleď se mně vypůjčiti od p. Marchala***) ty jeho básně (ale prozatím mu neříkej nic) a pošli mi je pospolu *s tvými posud nevydanými pracemi*, za to tě prosím. Z jakého ohledu to chci učiniti, ti jindy povím, ač se snad dovtípíš sám.«

A posledního června 1820 hned potom píše Čelakovský Vlastimilovi druhý list v téže záležitosti: »Jakým způsobem předešlý list můj, drahý příteli, přijat byl, vlídně-li, mile-li, očekávaje odpovědi, jsem žádostiv zvěděti, schválil-lis mé předsevzetí se strany našich básní, čeho se důvěřuji.«

Kamarýt souhlasil s Čelakovským, jenž mu psal 11. července 1820: »Že se mému podnikání nejen nezpečuješ, alebrž je schvaluješ, jsem spokojen; já aspoň od té kojitelné myšlénky neupustím, ačkoliv si nemám nač zakládati, co by se mně týkalo, a nepatrností svých praciček náhradu hodlám, upřímně vyznám, ve vašich druhých stodolách nalézti. Buď! — S málem začneme, a dovedem-li někdy, dá Bůh, něco lepšího, nebude nám to na škodu. Piš Kvasničkovi, pozdravuj ho ode mně, ať ti o feriích něco zaopatří. Marchalovy básně (jestli pak ten pan lenoch něco dále dělá?), jestlis je nedal ještě poslovi, tedy je nedávej, ale hleď je u sebe podržeti, až já k vám po prošlých dvou měsících přijedu.

*) Čelakovský naráží na to, že jest mu tato báseň Vlastimilem věnována.

**) Plánek Jan, mistr truhlářský ve Strakonicích, jeden z nejvěrnějších přátel Čelakovského. Jsa horlivý vlastenec a přítel české literatury, pokusil se sám v písemnictví českém a sepsal: »V paměti pozůstavená ctnost« etc. (nad smrtí Pavla Skály). Hojnou českou knihovnou stal se Čelakovskému ve velké míře užitečným. Seb. listy, st. 2.

**) Jan Marchal, spolužák Kamarýtův, narodil se ve Velešíně dne 9. listopadu r. 1798; studoval v Č. Budějovicích, Praze a opět Č. Budějovicích, kde také byl na kněze posvěcen. Byl kaplanem ve Velešíně až do 23. června 1828, kdy stal se duchovním správcem poutnického místa »Římov« (nikoliv, jak v »Sebraných listech« na str. 39. »osada *Římanská*«). Dle Jiř. Bluma přeložil »Pane, zůstaň s námi neb se připozdívá«, což vyšlo ve 3 dílech ve kn. arcib. knihtisk., nákladem Dědictví sv. Jana v Praze a to I. díl r. 1839 ve 4.000 výt., rozebráno: II. díl r. 1840 ve 4000 výt., rozebr.; III. díl r. 1844 ve 2500 výt., rozebr. Za tuto činnost svou spisovatelskou, překladatelskou pro Dědictví sv. Jana Nep. v Praze. kterou mu v prvních létech založení velice posloužil, byl s jinými jako *Janem Val. Jirsíkem*, tehdá ještě farářem v Minicích, *Šimonem Vránou*, farářem v Mirovicích a *Fr. Sušilem*, prof. bibl. studia v Brně, jmenován kníž. arcibisk. knnsistoří v Praze *spoluzakladatelem Dědictví Svatojanského*, jež má veliké, ale dosud nedoceněné zásluhy o literaturu českou a národ náš. Dále přeložil »Útěcha u vysokém stáří«. V letech probuzení byl horlivým vlastencem a částečně i spisovatelem přispívaje drobnůstkami do časopisů. Zemřel roku 1867. Dále napsal: Pobožnost k Pánu Ježíši, na dřevě kříže umírajícímu, která se konává při navštívení cesty křížové v Římově, na pěcítma zastavení rozdělené, s návěštím, týkajícím se způsobu té pobožnosti, k potěšení a užitku duchovnímu ctitelův umučení Páně, podle starších vydání, zvláště co se zpěvů týká, přepracovaná a opět vydaná od Jana Nepom. *Marchala*, faráře v Římově, léta Páně 1860. — V Jindř. Hradci 1860. Tiskem A. J. Landfrasa a syna, str. 64. Kromě toho napsal i jiné práce původní. — Stručný život. Mův viz v Jung. Historii liter. čes. II. vyd. st. 597., Riegr. Slov. nauč. d. V. st. 113, v Pohanově: »Životopis velebného pana Antonína Hanikýře« st. 23, 29. V Ottově slovn. chybí.

Ostatně o těch věcech se více oustně poradíme, jak bychom všecko opravili. Plánkovi jsem psal předevčírem — ale jen tak prozatím udobřínku.«

A 21. července roku 1820 píše Ladislav opět Kamarýtovi: »Včera tu byl pan Brož pod tou zámluvou, že jako tys na to přišel a jako by ty na rok ty básně vydával (*nebo to víš, že oni více na tvé jméno dají nežli na mé, jsoucího tebe již staršího* a dospělejšího zpěvce nežli mne) se podvolil, co má také k tomu přídati, dá se, myslím, ledacos vybrat . . .«

Kamarýtovi nelíbil se toliko název »*Poetické zábavky*«. Čelakovský navrhl potom název »*Jarní kvítí z přátelského sadu*«, jejž Kamarýt schválil. Tak chystala se již sbírka na čisto, jak to oznamoval ze Strakonic František Josefovi dne 30. září r. 1820: »Naše básně již se tlačí — totiž mým pérem; dnem i nocí na nich sedím, pořád hladím, lízám a opisuji; mám arci na spěch, zelí se již také do beček tlačí. Tu toho bude, hromada a kopec! jak u nás říkají. Ody, písně, české balady, elegie, epigramy, ba i bájka (Zajícové) — pravá všehochuť, a co ještě — taky jeden německý epigram. Ano, ano. Mnoho ale ještě posud z vlastních prací mi zbývá k docelování . . . Konečně ještě něco o naší sbírce. Tedy myslíš, ten název by se změnil, a kterak? poraď! — Snad takto: »*Jarní kvítí z přátelského sadu*«*) Či jak? Zaměstnán jsem pořád: viz toto již opsáno. Na smělost Č.**), Léta mladosti M.***), Komu přeji. K.†), Děvče, já t(i) u(dělám). Č., Shojení. K., V květnu. M., Fany. B.††) Poslední Marinina žádost. Č., Vděky Polákovi. Č., Milodín a Velena.†††) — Zajícové. M. (neříkej mu nic!), Toužení. K., Na Voděnku. Č., Na přítele. M., Odporování lásce. K., Vzpomínání. Č., Na slavíka. B., Ohlas.§) K., Na Julii. Č., Masopustní. M., Na vlaštovky. Č., Na Lenku. K., Slza. Č., Tři světýlka. Č., Bivoj, Dívce nevěrné. Č., Pohádka. M:, Boubínské kmotry. Č., Epigramy do zadu dám, již toho osm archů, mním, že bude 16 a v tisku 9 . . .«§§)

Ale »Jarní kvítí« spálil mráz — censura svým mocným »*Non imprimatur*«. Velice pozoruhodným je v tom ohledu dopis Čelakovského z Prahy dne 8. prosince r. 1820, jenž oznamuje Kamarýtovi osud »Jarního kvítí«: »Den po dnu tvé listy oba, po kterých jsem dychtil, také obdržel. Líbila se mi tvá dobromyslná

*) »Přední křísitelé« na str. 259.: »Jarní kvítí z přátelských sadů«.

**) Č. = Čelakovský.

***) M. = Marchal; z prací tuto uvedených nezachovala se žádná.

†) K. = Kamarýt.

††) B. = Brož.

†††) Jest od Kamarýta.

§) Tato báseň jest buď otištěna pod jiným názvem, nebo je ztracena.

§§) Ant. Rybička udává některé ještě jiné práce této sbírky. Jsou to: 1. Na smělost. 2. Děvče, já ti udělám. 3. Poslední Marinina žádost. 4. Vděky Polákovy. 5. Na Vodenku. 6. Vzpomínání. 7. Na Julii. 8. Na vlaštovky. 9. Slza. 10. Tři světýlka. 11. Dívce nevěrné. 12. Boubinské kmotry (vše to práce Čelakovského). 13. Komu pěji? 14. Shojení. 15. Milodín a Velena. 16. Toužení. 17. Odporování lásce. 18. Ohlas. 19. Na Lenku (složené od Kamarýta). 20. Léta mladosti. 21. V květnu. 22. Na přítele. 23. Masopustní. 24. Pohádka (od Marchala). 25. Fany a Bivoj (od nejmenovaného). — Mimo to ku konci přidáno epigramů původních a přeložených na osmi arších, takže celá sbírka skládala se ze 16 archů psaných.» »Přední křísitelé« na str. 259. — Myslíme těmito 8 archy dosud tyto vyjmenované práce a nikoli pouze epigramy, jichž by bylo 8 archů, jak míní A. Rybička.

rada, knihu naši na peníze vydati; ačkoli jsem toho úmyslu nikdy nebyl, a čině všelijaké plány, dokud písmo v censuře leželo, zdarma to komukoli pořádnému tiskaři obětovati. Teď se to v censuře vyleželo, dnes právě z pazourů jejich jsem to zboží dostal, a hle, mimo nadání, považ, mimo nadáni ani slovíčka rozmilá censura nezměnila — viz, totě pravý důkaz, že na tom a v tom a do toho přece něco je, není-liž pravda? — »Klassisch!« »Klassisch!« — jen z ticha. Nyní ale jen, jak to dáme tlačit; já bych radil ve folio, aby to více hluku nadělalo a více do očí každému padlo; paní Vetterlová již bere předplacení po 1 zl 45 kr., až to vyjde, bude prý cena zvýšena, až — až, nu, co mi po tom. — Wůlman je povolný za 50 zl. totéž do němčiny přeložiti. Co tomu zas říkáš? — Také dobře. Než hnedle bych byl radostí zapomněl oznámiti, co svatá censura na posledním lístku připojila.

»Aj všechen um posbírej a nadivno ti sluchu!«

»*Non imprimatur.*« Tvrdy.

O mortalia facta! totě arci trudná novina. Pro Bůh! — bratře! — nepovídej to žádnému — to by bylo smíchu. Látro hromů do Němečka†) uhoď aby mu ruka zdřevěněla, říť otekla, měděný nos v sejr se obrátil. Ó bys tu byl, ty bys žlučí a smíchy pukl; ale více žlučí, jak hanebně všudy na porobu českou se pracuje, ale co pracuje? — Zdaž otroka možná více otrokem učiniti? Že se nám tudy počet přetrh, z toho si nic nedělám, ba to mne ještě více k práci povzbudí — jak já tomu za deset let najdu cestu . . . Ať nám censor vyfouká — *jen když se naše básně Jungmannovi a jiným na slovo vzatým líbily;* tito nám za více ručiti musejí. A konečně kdo ví, k čemu to dobré. Aequam servare mentem. Jen pracuj, censura horší než lutrie — obsadíme budoucně toho více . . .« A v poznámce dokládá Čelakovský: »Prosím, nepiš žádnému, ani nic nepovídej o naší nehodě s básněmi, já to budu hledět sám zamalovat, ani Plánkovi nic. Smím-li dát některé z nich do některého časopisu?«

Z uvedeného jest patrno, že Kamarýt v těchto letech »umky« nezanedbával, ba že byl považován za lepšího básníka nežli Čelakovský sám a že měl býti »českým básnířem« vůbec. Píše Vlastimil posledního dubna 1820 Čelakovskému: »Jak se mýlí ti páni profesoři, z tebe chtí míti matematykáře a ze mne básníře českého. Nebylo menší mé uleknutí, slyšícího, jak si pan Hauser dal (v Rozmanitostech) překládati mou píseň na Lenku a — líbila se mu! k tomu přeložena jenom od kohos, kdo ani nevěděl, co jest milostenka, co Láda. Měltě říci, že ho to těší, že pod sebou má Čechy, nestydící se za jazyk svůj.« (Pokračování.)

†) Tehdejší censor knih.

Cesta na Sibiř a v Sibiři.

Píše Dr. J. V. SEDLÁČEK.

(Pokračování.)

Za Čeljabinskem počíná teprve pravá sibiřská dráha. Míníme, že jsme tu již v Asii, avšak Orenburský kraj, kterým jedeme, se čítá ještě k evropské Rusi. Za stanicí Jurgamýš přecházíme teprve do gubernie Tobolska — do pravé Sibiře. Železniční stanice jsou tu někdy až 50 verst od sebe vzdáleny, lidnatost jest malá. Vláda starala se při stavbě dráhy dosti obezřetně o potřeby zde žijícího lidu a o potřeby osadníků. U mnohých stanic spatřujeme větší krytou, dřevěnou stavbu, která jest určena pro nocleh naselenců (osadníků). Vedle bývá malá kuchyně, ovšem též nezbytný »kipjatok« (vařící voda na čaj), bezplatno připravovaný. Zprvu se domnívali, že se sem osadníci houfně pohrnou. Na severu jest ještě dosti půdy, kterou si může ruský osadník po ohlášení ohraditi a připsati; po desíti letech počíná platiti daně. Zástupce vlády může povoliti osadníkům podporu i do 30 rublů na muže, ano ve třech po sobě jdoucích letech může jim dáti i do 100 rublů, jež by pak v 10 letech spláceli. Mnohým ruským osadníkům zdálo se však zdejší povětří tuze drsným, zastesklo se jim po domově a vrátili se zklamáni zpět. Nyní posílávají lidé z evropských vesnic, kteří se chtějí stěhovati do Sibiře, dva muže, aby kraj, jim vykázaný, prohlédli a dali o něm zprávu. Pak se teprve rozhodne o tom, mají-li se tam stěhovati neb ne.

Při některých nádražních budovách jest tak zvaný »vračebnyj pijemnyj pokoj«. Sem přicházívá v určité dni lékař a ordinuje; někdy se tu schází z dalekého okolí velmi mnoho lidí, kteří čekají na poradní hodinu. Přijdou-li o den neb o dva dni dříve, zůstávají nezřídka pod širým nebem a nemoc jejich se snadno může zhoršiti. Hlavní vojenský lékař, jenž s námi právě jel, vykládal nám podrobně přednosti léčebních zařízení, nemocnic a j. v Sibiři; dle toho jsou tu ústavy vzorné, všemi moderními potřebami opatřené. Ovšem, že i tu řídí se ústav dle svědomitosti svého náčelníka. Každá stanice má malou lékárničku, i náš vlak měl apteku; mezi spolucestujícími bylo několik lékařů. Náčelník náš měl veliké potěšení, když mohl někomu uštědřiti antipyrinu, chlorkali neb náplasti. Při osadnickém vlaku, který jest i 14 dní na cestě, spatřili jsme čistý vůz, křížem označený a určený k dopravě a obsluze nemocných. Ležel tam právě pouze jediný člověk.

Při několikadenní jízdě uvykli jsme jakési pravidelnosti. V určitých hodinách dleli jsme v buffetu, v zastávkách jsme vystupovali, prohlíželi přinesené potraviny, časopisy a knihy na prodej. Jeden den připravil nám větší zábavu. Náčelník pojezda slavil na den sv. Vladimíra narozeniny. Někteří důstojníci uspořádali sbírku na šampaňské a když jsme se v určitou hodinu v hostinném voze sešli, byl náčelník přípitky a hody dlouho oslavován. Večer uspořádána hudba a zpěvy národních písní.

Jednoho večera — byla právě sobota — přijeli jsme k většímu nádraží a podivili jsme se, když jsme je viděli krásně osvě-

tlené a zaslechli odtud velebný, zbožný zpěv. Vlak zastavil, všichni jsme vyšli z vozů a co jsme spatřili? V čekárně III. třídy byla právě konána před svatým obrazem (obrazy jsou ve všech čekárnách) sobotní liturgie. Kněz zpíval střídavě s několika hochy, před ikonou bylo rozsvíceno mnoho svící, dělníci z nádraží a úředníci byli tu shromážděni v plném počtu a obcovali zbožně posvátnému výkonu. Cestující z vlaku vešli též do čekárny, mnozí z nich obětovali svíce a odpovídali »Gospodi pomiluj«! spolu se zpěváky. Vlak se zdržel déle, abychom mohli setrvati až do konce liturgie.

Již dle toho lze souditi, že jest u správy dráhy dobře pečováno o náboženství. U mnohých stanic lze pozorovati novou, obyčejně dřevěnou cirkev lepé, typické stavby; i tyto chrámy stavěla dráha. Kde není chrámů, tam může býti čekárna místem pro službu Boží. Misijní oddělení zřídilo též zvláštní »vagon — cirkev«, železniční vůz, v němž jest skvostná kaple a příbytek pro kněze a služebníka. Tento chrám bývá dopravován do míst, kde chrámu není, tam zůstává několik dní posunut na vedlejších kolejích; kněz zatím vykonává, čeho v tom místě třeba. Misijní oddělení pracuje na východě dosti horlivě. I v Japonsku a v Mandžursku staví chrámy, zřizuje stanice. Zvláštním se asi bude zdáti horlivcům pro národní jazyk ta okolnost, že Rusové svou liturgii v cizích krajích nepřekládají; i v Číně, i v japonských chrámech jest pokřesťěnému volati v jazyku staroslověnském: »Góspodi pomíluj.«

Ruská správa pečuje o svobodu náboženství; v tak mnohých místech až k Omsku lze zříti minarety mešit, vystavěných pro zdejší Tatary, Rozkolníci, protestanté mohou si stavěti své modlitebny; pouze katolíkům bývá stavba kostela povolována po delších prosbách a vyjednáváních. Ano, v Barnaulu na př. slouží katolický duchovní, když sem přijde, v luteranském chrámu, který mu bývá ochotně otevřen a připraven, nikoli však některý pravoslavný.

V Obu stály dva vagony arrestantův; byly tam i děti i ženy a nevedlo se jim zajisté hůře než ostatním volným cestujícím třetí třídy. Na této stanici vystoupili z našeho vlaku dva Němci, kteří zamýšleli jíti na hony do Altajských hor. Poslali si předem do Barnaulu lůžka, stany, zbraně i náboje, a nezapomněli si tam zaslati též velkou bednu lahví plzeňského piva! Když jim oznamoval jejich kommisionář, že vše již do Barnaulu došlo, i ono pivo, pocítili velikou radost. Leč, tu jim bylo zvěstováno, že se u parolodi, která jezdí z Obu do Barnaulu, zlámalo kolo, a že jest jim čekati v Obu, až bude spraveno.

Podobná nehoda stihla nás u stanice Tarutine. Hlásili nám, že se dělníci domnívali, že náš vlak přijede asi o 4 hodiny později a nepřipravili proto ještě před následující stanicí Černorječinek zbořený můstek. Vlak zůstal na stanici státi, my jsme se rozešli po lese. Jedni sbírali květiny, jiní kedry, nebo fotografovali, až nás lokomotiva pískotem svolávala. Náčelník nás přehlédl, jestli nikdo neschází, a když nás byl plný počet, dal znamení a vlak se hnul. Když jsme přijeli k tomu osudnému místu, spatřili jsme zvláštní prozatímní můstek. Nastavili totiž

dělníci staré železniční pražce od spodu potoka až ku kolejnicím, položili na ně koleje a přejezd zabezpečen! Zdržení toto nám neuškodilo, neboť vlak jel pak rychleji a ztrátu v brzku nahradil. Na trati zabajkalské a k Mukdenu bývají nepředvídané zastávky i o šesti — 12 hodinách! My jsme přijeli do Irkutska tak, jak bylo v železničním řádu udáno, totiž o 6^{30} večer, což jest ovšem po místním čase půl dvanácté v noci.

Ještě před Irkutskem ohlašoval nám náčelník, že bude snad lze jeti v týchž vozech až do Baikalu. Tím mnohé velmi potěšil. Když však jsme přijeli do Irkutska, bylo nám oznámeno, že vlak dále jeti nemůže. Tři dni neustále pršelo, tím byla trať před Baikalem a za Baikalem velmi poškozena a druhého dne nebyl vůbec žádný vlak k jezeru vypraven. Za jezerem ve směru k Strjetensku nebyly překážky odstraněny až za deset dní. Cestující mohli však užiti parolodi a jeti z Irkutska přes Bajkalské jezero do Verchneudinska, odkud vlaky do Strjetenska přece dojížděly. Na těchto tratích a při tak velkých vzdálenostech dlužno vždy čítati na ztrátu jednoho i více dní.

VI. **Irkutsk.**

Přijeli jsme do Irkutska po velikém dešti a tato okolnost nám připravila zvláštní překvapení. Izvoščík vyjel s námi od nádraží a hned nás upozorňoval, bychom zdvihli ve voze nohy. Na silnici byla totiž nadržená voda v takovém množství, že se v ní polovina vozu topila. Při jízdě na loďkovém mostě slyšeli jsme hukot Angary, která přináší prudkým tokem vody blízkého jezera Bajkalského. Za řekou leží hlavní město. O půl noci bylo viděti pouze málo světel; tu a tam stál nějaký hlídač. Většina domů Irkutska jest ze dřeva, proto jest bedlivější hlídky třeba. Již před příjezdem dotazovali jsme se, který z hostinců by byl nejlepší. Jeden chválil »Metropole«, jiný »Rossiji« i »Deko«; v tom se shodovali, že nejsou zdejší hostince tak dobré jako v Moskvě. »Metropole« se zdá býti dobrým a slušným domem. Noc byla dosti chladná, a ač nám byl vykázán pěkný a čistý pokoj, nemohli jsme zde tak klidně spáti jako v železničním voze.

Irkutsk jest vedle Tomska nejhlavnějším městem Sibiře. Tomsk je snad předčí počtem obyvatel, neboť má dle posledního sčítání 56.320, Irkutsk pak asi 53.000. Tomsk má jedinou sibiřskou universitu (lékařskou a právnickou fakultu), jest tím jaksi kulturním střediskem východní Sibiře, Irkutsk jest zváti zase střediskem obchodním aspoň po tu dobu, dokud zde končí hlavní pravidelná jízda Sibiřské dráhy. Až bude zavedena pravidelná jízda na celé zabajkalské a manžurské dráze, nebude Irkutsk již tak důležitým.

Prohlížel jsem již z rána město, když se zdejší lid ještě těšil klidnému spánku. Po deštích nastala krásná pohoda. Na ulicích bylo hluboké bláto; vysoké, prkenné chodníky se dobře osvědčovaly. Hlavní město toto má ještě v mnohém ráz města venkovského. Ráno shromažďoval pastýř, jeda na koni, všechen dobytek z domů Irkutska, aby jej vedl za město na pastvu. Práskáním a trubkou probouzel lidi.

Hledal jsem katolický kostel. Jako jinde, zove se i zde kostelem »polským«; byl tu velmi důležitým, neboť mezi vypově-

zenci zdejšími bývalo mnoho Poláků, kterým byl katolický chrám velikou útěchou. Nalezl jsem jej brzy; byl mi již z obrazů znám. Stojí právě proti ruské kathedrále a vyjímá se ve štíhlém gothickém slohu velmi krásně, ač jest malý. Farář, starý Polák, mne srdečně uvítal. Byl on sám vypovězen spolu se 160 kněžími, dlouhou dobu bylo mu tráviti na vesnici v sibiřské taigje, po 10 let bylo mu též pracovati v dolech. Mnozí z vypovězených zemřeli, on zůstal, dostal milost, a jest nyní duchovním otcem katolíků irkutské gubernie. Jeho kaplan Václav odebral se právě za duchovní správou do Jakutska (kol 1500 verst vzdáleno) a vrátí se až v zimě. Tato pastorace vyžaduje velikých obětí, avšak bývá od zbožného lidu velmi toužebně očekávána. Kněz Pranaitis líčí ji takto: »Bylo mi jeti do vesnice, kde zůstávali Litvané. Když mne spatřili, plakali radostí, zvláště oni, kteří neznali vedle litevštiny jiného jazyka. Vesnice leží ve středu hustých lesů, jež se zovou zde »tajga«. Zdálo se mi, že tu jest sídlo největší bídy. Na jaře zde nebylo žádného deště, osev zahynula; mužové byli povoláni do vojenské služby proti Číňanům. V každém domě oplakávali syny, manžela, bratry neb i otce; pole nemohla býti řádně vzdělána, stavení pustla. Vzduch byl stále přesycen kouřem hořících lesů, slunce nebylo někdy ani viděti. Miriady much, komárů a jiných zvířátek ubírají pokoje.*) Nikde není veselosti, všude pláč a slzy. Požehnal jsem jejich hřbitov, jejich příbytky. 120 kajícníků jsem zpovídal, dvakrát sloužil jsem mši svatou; po druhé obětoval jsem ji s prosbou za déšť. Odjížděl jsem za veliké bouře a za náramného lijáku.«

Týž kněz, Pranaitis, uvádí výtah z listin o zařízení katolické duchovní správy z roku 1806. Tehdy ustanovil ministr vnitřních děl, aby byli posláni do Irkutska dva kněží z řádu Dominikánů a bylo jim vykázáno: ročního platu 600 rublů, dvěma služebným klerikům 150 rublů, k zařízení chrámových potřeb 100 rublů, na cesty (prohony) 50 rublů. Když nebylo však kněží z řádu Dominikánského, byli sem posláni roku 1811 tři kněží z Tovaryšstva Ježíšova. General řádu Brzorowski žádal mezi podmínkami: aby byli jak v Tomsku tak i v Irkutsku ustanoveni dva kněží, aby jim byly přikázány nějaké pozemky, aby mohli volně a zdarma posílati zprávy a věci svému generálu řádu, aby jim byli dáni na cestě dva kozáci průvodem, aby mohli hlásati víru i mezi pohany a mohamedány, aby byli katoličtí vypovězenci soustředěni, pokud možno, na určitých místech. Roku 1820 byli tu Jesuité vyhnáni, pak vedl duchovní správu v Tomsku kněz z řádu Františkánů, nyní jsou tu světští kněží.**)

Kostel Irkutský nedávno vyhořel. Za pojistné, rozmnožené podporou vlády a příspěvky vystavěna nynější pěkná kaple. V neděli přišlo dosti věřících na mše sv. I Čechů jsem tu několik zastal. Těšilo mne, že se hlásí k své církvi; někdy jest velmi těžko vykonávati křesťanské povinnosti, kde jest tak málo chrámů, kněží jen několik. O církve pravoslavné jest v Irkutsku dobře postaráno. Jest tu ženský klášter, dva hlavní chrámy a 31 cirkví. Vedle toho

*) Na ochranu proti nim nosívají i muži, i dělníci černé závoje.

**) J. B. Pranaitis, De itinere, quod in Sibiriam anno 1900 fecit (13 stránek); též polsky.

uvádíme ještě luteranský chrám, dvě židovské modlitebny a jednu mešitu.

V Irkutsku sídlí pravoslavný biskup, *archijerej* (z řeckého: arcikněz), který vede zdejší eparchii. Biskupství ruská zovou se eparchie (jepenchie); jest jich nyní v celé říši 57. Biskupové jsou si rovni, žádný z nich není po našem smyslu arcibiskupem, ačkoliv mají někteří z nich titul »metropolitů« (Petrohradský, moskevský a kijevský biskup se vždy tak nazývají). Metropolita nosí bílou mitru, dostane-li biskup od cara titul archijepiskopa, nosí na černé mitře křížek. Metropolitové jsou v hodnosti generálů, arcibiskupové v hodnosti general-lieutenanta a biskupové jako general-majoři. Biskupové uvádějí ve svém titulu nejčastěji dvě biskupská místa, jedno ze svého biskupství a druhé ze zrušeného (i katolického) biskupství, jako Moskva a Kolomea, Kijev a Halič, Varšava a Chlum. Chlum bylo poslední biskupství sjednocených Rusínů. Patriarchat moskevský byl Petrem zrušen a na jeho místě zřízena rada nejvyšších prelatů, již povolává car. Cara zastupuje nejvyšší prokurator, laik (někdy general), který předkládá předměty porad. Bez jeho svolení není žádné snesení platným, ač jest úředně petrohradský metropolita předsedou synodu.

V Irkutsku zovou kathedralní chrám kazaňským; jest v něm obraz kazaňské Matky Boží. Zajímavějším jest však klášterní chrám *sv. Innokentije* na blízku Irkutska, neboť jest poutnickým místem Sibiře a chová ostatky prvního divotvorce a prvního samostatného biskupa zdejšího, sv. Innokentije (1727, zemřel 1731).

Najal jsem izvoščika, Burjatu, a jel jsem na druhý břeh Angary, nejprve k nádraží Innokentjevskaja. Kočí se vyhýbal, kde mohl, pravidelné silnici, nikoli proto, aby si ukrátil cestu, avšak hlavně prý proto, aby šetřil noh svého lošada, by nešlapal na tvrdou půdu. Poněvadž toho dne vysvítilo slunce, nastalo veliké horko. Bláto, jež bylo dřívějším deštěm způsobeno, zmizelo v krátce a již třetího dne byl na ulicích nesmírný prach.

Na cestě jsme mezi křovinami spatřili mnoho povalečů, Burjatů, Evropejců, kteří měli vzhled cikánů; byli zde buď sami neb i s rodinami. Kol Irkutska prý se v letní době potuluje veliký počet nebezpečných lidí. Jsou to většinou vypovězenci, jichž doba trestu již skončila. Nechtějí se navrátiti domů, kde ničeho nemají, kde by byli v hanbě a v opovržení, proto zůstávají v zemi svého vypovězení a živí se bídně — kdo ví, čím? V letní době mohou žíti pod širým nebem, neboť bývá tu i $+34^0$ C. V zimě, která trvá arciť déle, jest jim ovšem zle, neboť padá teploměr v Irkutsku až na $45{\cdot}6^0$ pod nullu; mrazy jsou tu velmi kruté.

Od skitu při stanici jeli jsme k monastýru. Pozemky toho kláštera ohraženy jsou kolem dobrým plotem. Před vraty ohrady mělo několik rodin svá ležení a též dva stany postaveny. Snad to byli poutníci; jejich děti žádaly almužny.

V monastýru jest šest cirkví; nejstarší »Tichwinskaja«, dřevěná, chová hrob sv. Innokentije. Jeho ostatky jsou v hlavním chrámě Nanebevstoupení Páně. Když jsem z tohoto chrámu vycházel, přišel mně starý mnich vstříc a tázal se mne, viděl-li jsem ostatky divotvorce? Řekl jsem, že ano — avšak on pravil, že jsem neviděl nic, on že mně je ukáže! Vedl mne ku schránce, u níž

jsem již před tím byl, odkryl drahocennou pokrývku a ukazoval mně hlavu, ruku onoho biskupa, dal mně dotýkané věci na památku a vypravoval mnoho o jeho zázracích. Venku stál jiný muž a chtěl mně ukazovati hrob toho světce a jiné věci. Mnichů tu bývá 150—200, mnozí z nich připravují se na misie v Manžursku a jinde; bývala zde též rusko-mongolská škola. Důchodů na vydržování kláštera jest prý ročně 50.000 rublů; 70 desjatin pozemků při skitu nedává prý žádného užitku.

Irkutsk poskytuje dosti jiných zajímavostí. Na hřbitově jsou četné hroby vyhnanců, za říčkou Ušakofkou jest veliká věznice, po moderním způsobu zařízená. Školy zdejší jsou též pečlivě opatřené. Bohužel, bylo lze právě v té době málo ze školního zařízení spatřiti, poněvadž byly prázdniny. I universita Tomská a její ústavy byly zavřeny. Školy jsou tu arciť vzácností, neboť, jak statistika ukazuje, připadá v Jakutsku na 46.433 čtvercových kilometrů jediná lidová škola.

Prázdnin bývá poměrně mnoho; v létě trvávají tři měsíce, o hlavních svátcích vždy dva týdny. Na venkovských školách však bývá v roce i 7 měsíců prázdnin. Prázdno bývá i pro velikou zimu; vedřin neznají. — V Tobolsku a v Tomsku se neučí při — 30° R, v Jakutsku při — 40° R. Zde nedávají na venkovských školách domácích úloh. Tolstoj jmenoval, jak známo, učitele tyranny a chtěl školy s úplnou svobodou a volností, jak je v Jasné Polaně zřídil.

Kdo se chce pobaviti v přírodě, může zajeti drahou k Bajkalskému jezeru. Tamní břehy jsou zarostlé, tiché a příjemné. Všude budou ho zajímati typy zdejších domorodců, setká se tu a tam již i s obyvateli nebeské říše, s Číňany, spatří modlitebny Tungusů, dále i chrámky tuzemských Budhistů. Starožitnosti ve východní Sibiři sebrané, zvláštnosti zdejších krajů a národů, nalezneme nejlépe srovnané a uchovávané v *musei* zdejší filiálky cís. ruské zeměpisné společnosti. V tu dobu bylo museum sice officielně zavřeno, laskavostí konservatora p. Staniłowskyho mohli jsme je však vícekrát prohlédnouti.

Zvláště pozoruhodné jsou kostry předpotopních zvířat, jež byly v Sibiři nalezeny. Ptactva zde vystaveno asi 300 druhů. Vidíme Bajkalské tuleně (Phoca vitulina baicalensis), mořské i sladkovodní ryby jezera Bajkalu (to jméno znamená: *bohaté moře*, jinak se zove dalai-nor, *svaté* moře), zvláště golamianku, bílou rybu, která žije v největších hlubinách jezera, a známa jest pouze z mrtvých exemplářů, které vyšly na povrch vody. V 1. poschodí jsou uloženy časopisy, jež společnost odbírá neb dostává. Českého časopisu jsme tu nespatřili, snad byl založen; amerických a anglických bylo velice mnoho. Celé poschodí jest pak vyhraženo výstavě předmětů života Burjatův, Mongolů a tibetských lamů, a obsahuje věci neobyčejné zajímavosti. Jsou tu typy, figuriny tuzemců, kněží, modelly bydlišť, chrámů, sošky Buddy Sakyamuny, Majtreja, Manžušri-ho, Amitaby a j. šaty lamů, předměty služby bohů, modlitební nástroje, zbožňované předměty šamanských Tungusů. Každý předmět podává novou látku ke studiu života oněch zvláštních národů. Snad byli v Sibiři i oni lidé, o nichž Skythové vypravovali, že se každého roku stávají na

několik dní vlky, po té dostávají zase původní svůj tvar. Herodot k tomu připomíná: »Já tomu sice nevěřím, avšak oni to přec říkají a přísahají na to.«

Sklady obchodních domů Irkutska chovají předměty tří dílů světa. Nalézáme tu asijské zboží, ale u velkém množství též výrobky evropské a americké. Za krátko půjde asi největší část čínských tovarů sibiřskou drahou do Evropy!

Jaké se i v těchto obchodních cestách dějí změny? Ve starověku byli Parthové prostředníky mezi Čínou a mezi Syrií; ti dodávali Féničanům a Řekům čínské hedvábí, které se zbarvené v Římě váhou zlata platilo. Hedvábí pocházelo od Serů, které jmenuje Ktesias, o nichž i Virgil praví: »Velleraque ut foliis depectant tenuia Sêres.« Minnagara, město střední Asie, Zariaspa a Marakanda byla obchodními středisky. Později posíláno zboží z dálného východu po lodích, kolem Indie a kolem Afriky na Západ, část bývala přenášena po hlavním sibiřském traktu a po řekách ruské Asie do Evropy. Studie o tom by byla zajisté velmi zajímavou a vděčnou. —

O zábavu jest v Irkutsku (Rusové říkají: v Irkutskje) dostatečně postaráno. V obecném sadě hrává pěkná hudba, veškeren lid přichází sem pozdě na večer na guljaní. Zde lze viděti Američany, kteří přijeli z Vladivostoku nebo z Port-Arturu, Angličany a Francouze, kteří se sem dostali mezinárodním vlakem ze Západu, domorodce, kolonisty, uvolněné vypovězence; velikou směsici, kterou není radno popisovati. (Dokončení.)

* * *

Rodné město.

Víc líbívalo jsi se duši mojí druhdy
v té starobylé, skromné tvojí prostotě,
s tím starým kostelem a přístavečky jeho
i školami se zvonkem před ním v samotě.

Tvých starodávných domů oprýskané štíty,
kde mnohde na omítce svaté obrazy,
víc mluvívaly k srdci než sgraffity dnešní,
a vřelejšího citu byly výrazy.

Ba staré stodoly tvé, jež porostlé mechem
se v divném neladu za městem bratřily,
a dětské hry a křiky naše slýchávaly,
jakoby k celku tomu také patřily.

Ty staré, známé tváře v tvých zdech marně hledám
a marně jara písně, plné jaroty;
jen nové domy vidím, sady, promenady —
a bolně hledám cos v tom chladu cizoty. *Jos. Plaček.*

Arnošt Hello: Dva cizinci.*)

Přeložil VOJTĚCH KAMEŠ.

Jak je dnes doktorovi?«

»Noc nebyla dobrá.«

»On, který léčil tak dobře jiné, nemůže tedy vyléčit sám sebe?«

»Ach! nemluvte mi o tom. Jsme zoufalí. Umříti ve věku třiceti pěti let! muž tak dobrý a učený.«

»Umříti, pravíte? On má umříti?«

»Ale, pane, nebude-li pořáde nic jísti, jest to jisté; umře.«

»A nemůžete ho k tomu přiměti, aby jedl?«

»Kdybych to mohl! Kdybychom to mohli! Kdyby to někdo mohl! Všickni přední lékařové pařížští sešli se zde včera ráno. Rozmlouvali dvě hodiny. Ale co chcete? jak možno zachovati při životě člověka, kterému jest naprosto nemožno jísti?«

Tato rozmluva byla vedena u dveří Williama, slavného a velikého doktora lékařství, který umíral neznámou nemocí.

Jeden z jeho přátel dotazoval se lékařova sluhy a nemohl vyzvěděti nic jiného, než obyčejnou odpověď:

»Doktor ničeho nejí.«

Po delší dobu ztrácel William chuť k jídlu. »Nenalézám žádné chuti při tom, co jím,« říkával někdy.

Nicméně, choroba tuto zůstávala ve snesitelných mezích. William jedl málo a bez chuti, ale jedl dosti, aby byl živ. Znenáhla stával se tento stav vážnějším; William byl sklíčen neobyčejnou truchlivostí. Nic na celém světě ho nevábilo; jeho city uhasínaly jeden za druhým; on, jehož horlivost byla příslovečnou, stával se netečným. Netečným! jaké slovo! Jeho vášeň pro lékařství jediná žila v ruině jeho duše a jeho těla. Ale přišel den, kdy i tato vášeň sama klesla. Tu řekli všickni: William jest ztracen!«

Lékaři, jeho přátelé, přicházeli předložit mu nesnadné případy, poradit se o věcech zajímavých, dát mu problémy, jež jen on sám mohl rozluštiti. William roztržitě odpovídal. Uvedli ho na cestu velikého objevu. Říci mu jen slovo, *objev*, postačovalo k roznícení jeho zraku, a nyní William neodpověděl a natáhl se na pohovku.

Zatím přestával navštěvovat svých nemocných, doporučoval je svým druhům s nedbalým vzhledem člověka nešťastného, kterým zbavuje se svěřené mu povinnosti. Truchlivost nesmírná nastávala v něm i kolem něho.

*) *Contes extraordinaires*, Paris 1879. Hello teprvé nyní jest po zásluze oceňován a spisy jeho se čtou a — studují. O této své knize praví sám v úvodu, že počíná i končí hledáním Boha. Hledání jména Božího jest dramatem lidského života. Lidé na své pouti pozemské jsou vedeni jako Hebreové na poušti sloupem za dne oblakovým, za noci ohnivým. Drama života jednu stránku má evidentní, druhou tajemnou. Hledání jména Božího jest životem společností, a také životem jednotlivců. Život společností slove dějiny. Život jednotlivců nazývá se drama. Drama od řeckého δράω, dělati. Každý z nás dělá něco, něco dobrého neb zlého. Každý z nás tvrdí aneb popírá jméno Boží. Ludvík (povídka první) hledá Boha ve zlatě, typ, zosobnění lakomce. *Dva cizinci* značí vědu bez Boha a vědu s Bohem, kteréž thema obšírněji studuje autor ve své knize L'Homme (Člověk). *Pozn. překl.*

»Co je ti?« pravil mu Robert, jeho nejlepší přítel.

»Zrovna nic,« odpověděl William. »Neptej se mne, co mi jest; ptej se mne, co mi není. Potřebí míti, a já nemám.«

»Ale čeho potřebuješ?« »Potřebuji něčeho; toť vše!« »Ale konečně.« »Toť počátek i konec. Potřebuji něčeho.« »Ty nemáš chuti k jídlu?« »Umírám hladem.« »A proč nejíš?« »Poněvadž nemám tu věc, po níž hladovím; tato věc mi chybí.« »A co to jest?« »Nevím.«

Zkoušeli každodenně nové jídlo. Nikdy nebyl oběd připravován s takovou prací, jaké vyžadoval každodenně oběd Williamův, a každého dne bylo práce tato stejně marnou. Zasedal ke stolu s tváří smutnou a jako jen z ochotnosti, okoušel koncem rtů oběda, sestaveného spojenými silami všech učenců, vstával od stolu téměř zuřivý, zavíral se a nebylo ho viděti. Na konec, nemoc týden od týdnu rostla, slabost byla nejvyšší; dostavila se pozvolná horečka, noci byly nepokojné; nejlepší přátelé nebyli ani přijímáni; William nechtěl viděti nikoho, a Robertovi nezbývalo, než vésti u dveří svého přítele se sluhou jeho rozmluvu, kterou jsme slyšeli na počátku této historie.

Co dělal William zavřený ve své světnici? Psal. Uvádím několik stránek.

Hle, tu několik stránek sešitu, který choval pod zámkem: Memoary Doktora Williama.

Jsem sám, zcela sám. Dvéře jsou zavřeny, závora zastrčena. Podival jsem se pod své lůžko, pod svůj nábytek. Není zde nikoho, jsem úplně samoten. Mohu si vypravovati své bláznovství. Nikdo mne neuslyší, nikdo mne slyšeti nesmí, neboť nikdo by mi neporozuměl.

Mám umříti. Až se to hodina přiblíží, spálím tento papír. Ulevím si mluvě k sobě samému, neboť člověk potřebuje mluviti. Ale já střežím své tajemství, a jsem sám, sám, sám na světě, abych je znal.

Mohl bych býti šťasten jako jiný člověk. Mohl bych pohlížeti na den, zahrady, čichati vůni květů; mohl bych i užitečným býti.

Jest to mrzuté, jest mrzuté, že to přišlo. To? Co tedy? Co přišlo? Nevím, budu-li to moci vypravovati sobě samému. Mám dosti důvěry v sebe, bych si řekl tuto věc?

Ó Bože! já byl dítětem. Chudičká zahrada, v níž jsem si hrával do dvanácti let! Chudičká zahrada! Byl jsem to já, jejž nazývali tenkrát Williamem? Byl jsem to já, jenž jsem byl šťasten, když jsem viděl otvírati se květ, jenž jsem zatruchlil, když jsem si pravil ku konci měsíce máje: šeříky jsou již pryč? Byl jsem to já, jenž jsem s nepokojem pohlížel na nebe, tázaje se sám sebe, bude-li příznivá pohoda semenům, která jsem zpívaje svěřoval úrodné a plodné zemi? Ó můj Bože? byl jsem to já?

Byl jsem to já, jenž jsem si hrával, já, jenž jsem pracoval? Byl jsem to já, to veselé, volné, lehké, radostné dítě plavovlasé, smavé, s pohledem otevřeným, jež vrhalo se na šíji své matky? Ó můj Bože! byl jsem to já? Byl jsem to já, jenž jsem plakal, v šesti letech nad smrtí vrabčíka? Zkoušel jsem jej zdvihnouti přímo na jeho ztuhlé drápky, a po každé jak padalo ubohé zví-

řátko, vypukl jsem v pláč. Jak jsem byl šťasten! Jak tedy to učiniti, abych nyní plakal?

Co jsem učinil, Pane, že nemám ani práva k pláči, že jsem odsouzen, abych neplakal? Ach! jaký jsem já veliký muž! jak trpká ironie! Říkají, že jsem velikým mužem! Slyším mluviti o svém geniu! Jsem lékařem prvního řádu, jsem učencem, a jsou lidé, kteří mi závidí. Ach! kdybych byl špatným, a kdybych měl moc měniti se svými závistníky, postoupiti jim svou vědu s jejími výsledky, a vzíti rolníkovi rozkoš, jakou má, když pojídá svůj černý chléb, vykonav práci svou!

Svůj chléb? svou práci?

Neměl jsem napsati slova tato, já, jenž nemám již práva je pronésti. Svůj chléb? Svou práci? Ó jak ubohé dítě jsem já! Jest tedy dosti bytostí tak šťastných, které konají svou práci, by jedly svůj chléb? Svůj chléb! svou práci! Ó můj Bože! můj Bože! můj Bože! Hospodine, jenž jsi vzýván v žalmech, které zpívají ti, kdož zpívati mohou; Hospodine, Bože krále Davida, dejž, abych miloval jednoho dne svůj chléb a svou práci!

Slíbil jsem si přece vypravovati svou historii. Mohlo by se říci, že se bojím zraditi sebe, když ji povím sám sobě, a že prchám před tím okamžikem, jako by to byl okamžik strašný.

Kdyby papír tento padl do rukou některého člověka, ten člověk dával by mi otázky. Vyptával by se mne na mé šílenství, jako já sám druhdy vyptával se bláznů. Musil bych mu říci, zdaž jsem spal anebo bděl, když se ta věc přihodila. Musil bych mu říci... ale což na tom? nemám důvěrníků. Nemusím nikomu skládati účtů. Řeknu, co jsem cítil, jak jsem to cítil, ničeho nerozbíraje.

Toto jest faktum. Viděl jsem jej, anebo spíše myslil jsem, že jej vidím. Neznám ani jeho jména ani jeho věku. Ale viděl jsem jej. Koho přec? Jej! jej pravím vám! On se nazývá v mé duši *on*.

Nevím ani, kterou chvíli ani ve kterém čase jsem jej viděl. Bylo mi snad asi pětadvacet let.

Již dlouho jsem toužil. Toužil jsem, nevěda po čem. Ale zkrátka toužil jsem. Již dlouho stalo se mi nesnesitelným, co mne obklopovalo. Osoby i věci ztratily v mých očích svou krásu. Toužil jsem po kráse vyšší, než byly krásy poznané.

Jednoho dne oddal jsem se této neurčité touze a díval jsem se, jak řekou tekla voda. Bylo to tam, nemýlím-li se, co se mi zjevil.« Byl to on, jenž přišel ke mně.

»Mé dítě«, pravil mi, »ty jsi mé dítě, ty.« Jest tomu dvanáct let, co jsem slyšel toto slovo. Zní ještě posud v nitru mém: ono mne pálí a mrazí mi kosti.

»Mé dítě! ty jsi mé dítě, ty!«

Toť bylo jeho první slovo. Porozuměl jsem. Také jsem se ho neptal ani po jeho jménu. Neptal jsem se ho ani, odkud přichází, ani kam jde. Pravil jsem si uvnitř: to jest on, to jest on, jejž očekávám. A on, jako by byl četl v duši mé, odpověděl zcela nahlas mé myšlénce.

»Ano, to jsem já.«

Jaký hlas! Řekl jsem mu potom, co jsem právě řekl sobě samému.

»Jste to zajisté vy, není-liž pravda, vy, jejž očekávám?«

»Již jsem ti odpověděl«, řekl mi; »nenuť mne mluviti nadarmo, neboť slova má jsou drahocenná. Musí také, v zájmu tvém, býti řídká, neboť jsou velmi drahá. Dám si zaplatit, co řeknu.«

»Chceš vědu?« pravil po chvíli mlčení.

»Ano,« odpověděl jsem. »Následuj mne, řekl mi na to, a jeho hlas byl změněn. Stal se vážnějším a téměř hrozným. Dovedl mne do zahrady, v níž jsem nikdy nebyl. Kráčel beze zvuku, listí mrtvé, kterým postlána byla země, praskalo pod kroky mými a nepraskalo pod kroky jeho, když jsme přešli zahradu, vedl mne do domu, který byl nejspíše jeho. Přestoupiv práh tohoto zvláštního domu, pocítil jsem ke své radosti i ke své hrůze, že jsem vstoupil k němu.

Temno bylo hluboké: on udeřil na nevím jaký předmět, a já jej spatřil držícího v ruce zářivé světlo.

Potom mne vedl dlouhou chodbou do komnaty, kde měl promluviti ke mně. Pamatuji se velmi dobře, že jsem touto chodbou šel za ním povzdálí, střeže se jej dotknouti. Nechtěl jsem ani zavaditi o jeho oděv.

Pohlédl na mne s úsměvem, tuše mou myšlénku. »Dobře, dobře«, pravil. »Nebyl bys mne hoden, kdybys neměl přede mnou strachu.«

Otevřel mi dvéře do komnaty; třásl jsem se maje vejíti.

Štěstí, že píši jen pro sebe, že nemusím tedy popisovati tu komnatu. Vše co mohu říci jest, že on tam byl. Tato komnata obsahovala jej; nevím o ní nic jiného.

Nyní, pravil jsem mu, mluvte. Víte, že mi země nestačila. Ukážete mi něco z velikosti Boží? Po dlouhém mlčení ujal se slova. Jak dlouho mluvil? nevím. Nepamatuji si ani jediného slova z jeho řeči, a kdybych si pamatoval vše, nemohl bych ještě nic říci, neopakoval bych ničeho z jeho slov, ani jiným ani sobě samému. Vše co vím, jest, že nezněla jeho slova jako slova lidská; vím velmi dobře, že mluvil o Bohu, ale vím také, že poslouchaje ho klonil jsem se k němu a nikoliv k Bohu. Vím také, že jsem měl strach, a maje pocit neurčitý, že věci božské jsou uklidňující, i tenkrát když vypovídají boj, měl jsem strach, že mám strach. Moje hrůza vzrůstala sama sebou. Nevěděl jsem, v jaké společnosti jsem.

Na konec zazvonil, přinesen byl chléb, jejž rozkrojil na dvé. Vzal polovici toho chleba a mně dal druhou. Cítil jsem najednou v tom okamžiku nevýslovnou rozkoš i strast hlubokou. Pocítil jsem najednou příjemnou mdlobu i ledový nepokoj. Pocítil jsem tu strast, jakou působí věci nadlidské, když nejsou božské, tu strast bezejmenou, která podobá se napřed vyplacení záloze dohánějící vás k zoufalství.

Jedl jsem, a zatím co jsem jedl, on hleděl na mne s jakousi soustrastí, jako by řekl:

»Ubohé dítě, budoucně nenalezneš chuti na tom, co budeš jísti.«

Ubohá výmluvnosti lidská! ubohá sebelásko lidská! ubozí lidé literáti! Kdybyste vy byli slyšeli, co já jsem slyšel! Proč jsem nezemřel, byv zaplaven tímto zvláštním ohněm, když stal jsem se neschopným obdivu, když ideál můj převýšil ideál ostatních, a nebyl již v dosahu rukou našich?

Kdyby před člověkem, uvyklým na zmíněné světlo našich světnic, otevřelo se okno, kterým by neuvěřitelný byl výhled do zářící krajiny, na den zcela jiný, než jest obyčejný; kdyby odtud objevoval se nezměrný obzor, obzor, jejž nikdo nikdy netušil; řekl by: Já jsem maličký, a já jsem to nevěděl. A kdyby okno prudce se zavřelo (a k zavření nebylo by třeba, než jen zavanutí větru), noc člověka tohoto byla by černější nežli noc ostatních, a ti, kteří nedívali se tím oknem, nevěděli by, proč tento člověk obrací se a zase obrací se na svém loži.

Obzore okamžiku, proč tě otvírati nebo proč tě zavírati? O pokušiteli! jak tě lituji, když ti zlořečím! Kráso! kráso! kráso! proč mne máš pronásledovati! Anděle života anebo anděle smrti, nebeská nebo kletá lásko, ó můj osude! proč jsi se zjevil, anebo proč jsi zmizel? Proč jsi zmizel právě: Nenalezneš chuti na tom, co jísti budeš.

Cítil jsem, nechápaje pravdy tohoto slova hrozného. Před očima mýma, v okamžiku, míjel celý život lidský. Cítil jsem, že rodiče, přátelé, práce, zábavy, povinnosti, že vše po té hodině, kterou jsem prožil, bude se mi zdáti lhostejným. Cítil jsem, že slova lidská budou mi směšnými, potom, co jsem právě slyšel. Cítil jsem, že chléb lidský, ten chléb, který z obilí a práce jest udělán, nechutným bude pro mne, po chlebu, který jsem právě pojedl. Cítil jsem v téže době rozervanost v nitru svém, jako kdyby všecky věci mne opouštěly, jako kdybych měl zůstati sám, daleko od tvorů a daleko od Boha. Cítil jsem pohlazení beznaděje, která mi přejela jemně svou chladnou rukou čelo, by mne osamotnila.

Když Bůh odděluje člověka od ostatních lidí, by jej přitáhnul k sobě, vyplývá z toho pro onoho člověka klid a oddanost. Ale oddělení, jež já jsem podstoupil, způsobilo u mne zmatek a sobectví. A od té doby nic se mne nedotklo, ani jaro, ani věci, ani lidé, ani práce, ani život, ani smrt.

Ti, kdož by uslyšeli to slovo, jež nikdo nemá uslyšeti, nepředstavili by si vše, co ono znamená: neboť oni slyšeli by je v jediné vteřině, oni by nepodstupovali dopodrobna den ze dne, hodinu po hodině odsouzení, jež já jsem podstoupil, odsouzení nemilovati ničeho.

Snášel jsem je dlouho: tuť se stává příliš těžkým, a já umírám.

Umírám, jak jsem žil po deset let, nemaje jediné slzy k darování, ani jiným ani sobě. Kosti mé vysušeny jsou. Slova jako se pronášejí, jak se čtou v knihách, potěchy obvyklé u lidí, nejsou pro mne; neboť všecka obracejí se k živým, a já, já jsem mrtev. Ztratil jsem smysl života, a jsem odsouzen, abych jednal, nepociťuje chuti činů, abych jedl, nepociťuje chuti chleba, abych tiskl ruku svých přátel, nedávaje ani nepřijímaje tepla, abych mluvil bez vroucnosti, abych poslouchal bez zájmu, abych se

nalézal sám, kde jsem, abych nemohl říci komukoliv ani: Můj otče, ani: Můj bratře.

Bůh sám, jsem tím jíst, mohl by zasypati propast, do níž jsem se pohroužil. Ale já neznám cesty, která vede k němu, je-li jaká. Nevím, jak volati, abych byl uslyšen. Bůh jest Bůh těch ostatních! nepozoruji, že by byl mým. Na kterou stranu se obrátiti, abych nalezl Toho, jenž jest veliký, nejsa osudným, dosti veliký, aby zahrnul, dosti dobrý, aby zachránil.

Praví se, že odsouzenci objímali oltáře a stávali se nedotknutelnými. Jakýmkoliv jménem tebe nazývají, Bytosti neznámá, kterouž bych milovati chtěl, rci, kde jsou tvé oltáře, abych nalezl útočiště proti sobě samému, abych zachránil se před sebou samým, aby mi vráceno bylo nebe se slzami, abych se vrhnul s pláčem k nohám Boha nezměrného, k nohám Boha opět nalezeného! Ó velikosti! ó velikosti! kdybych věděl, kdo jsi, kdybych věděl, Pane Bože, jak pohnouti Tvoji Velebnost, kdybych věděl, kde líbati v prachu stopu koles tvého vozu, ach! jak bych se smál a jak bych plakal, jak bych poskakoval, a jak bych s výše svého triumfu v boj vyzýval beznaděj i nudu; O chvějící se srdce lidské, jež v sobě nosím, jak bys se uklidnilo, a jak biješ, a jak . . . .

(Pokračování.)

Pamětní spis,

ve příčině nového tiskového zákona, podaný katolickým poslancům na říšské radě k rukám poslance dra. Ant. Stojana.

»Tisková liga« v Praze vidí se nucena, poukázati na některá ustanovení návrhu nového tiskového zákona, která by právní ochranu proti přestupkům tisku skoro nemožnou učinila. Přijetí těchto ustanovení musí se s největší energií učiniti nemožným, nechť již se o ostatních návrzích, které tato tisková osnova obsahuje, smýšlí příznivě neb nepříznivě.

Jestliže podepsaná »Tisková liga« pozdvihuje v této záležitosti svůj hlas, neděje se to snad proto, aby se nějaká přednost neb výsada pro katolické duchovenstvo žádala, což daleko od něho jest, nýbrž jen proto, že, bohužel, v poslední době členové duchovního stavu zvláště, ano systematicky jsou předmětem nejhrubších a nejlživějších urážek, a proto zvláště často musí k tomu sáhnouti, což každého občana jest právem: *svoji čest hájiti proti na cti utrhání, urážkám a překrucování tiskem.*

Tato ochrana cti bude nyní dle nového tiskového zákona zvlášť znesnadněna, ano často zcela znemožněna.

Dle § 37. návrhu tiskového zákona budou urážky na cti označené v § 487. až 492. tr. zák. i tehdy, když se staly tiskem, pokládány za přestupky. Dle § 31. návrhu tiskového zákona má se uznati nyní zodpovědný redaktor některého časopisu jen tehdy

za vinna přestupkem zanedbání povinné péče, když v obsahu časopisu bude skutková povaha zločinu, nikoli však tehdy, když v obsahu časopisu jest skutková povaha přestupku, tedy též utrhání na cti.

Tudíž mohla by se od nynějška dle návrhu tiskového zákona urážka na cti jen tehdy s výsledkem stíhati, když by mohl stihatel dosvědčiti, že zodpovědný redaktor lživý článek před tiskem četl. Tento důkaz dle zkušenosti by se skoro nikdy nepodařil.

Výsledek navržené reformy by tudíž v tom spočíval, že by v časopisech den ode dne nejhrubší urážky na cti se objeviti mohly, a to bez možnosti stíhání.

Obecenstvo na své cti uražené stálo by úplně bez ochrany proti potupným útokům tisku. Bez odporu jest tento odstavec nejdůležitější.

Než také *omezení práva oprav*, které přinaší návrh zákona, zasluhuje úvahy. Dle § 25. a 26. návrhu mohl by redaktor, jemuž se oprava zasílá, její otisknutí beze všeho nebezpečí odmítnouti, jen když se může odvolati pro svou bona fides na nějakou korespondenci neb sdělení blízkého zpravodaje. V tomto případu jest pouze povinen, když by mu důkaz pravdy selhal, a on v obou instancích proces prohrál, snad po několika měsících přijati opravu, trestu se však báti nemusí. Zkrátka, zasílatel opravy může pouze z toho důvodu, že někdo učinil redaktoru sdělení, kterému tento chce věřiti, býti připraven o své právo, že jeho oprava bude přijata.

Konečně budiž připomenuto, že návrh zákona také při útocích, které neplatí jednotlivým osobám, nýbrž ve smyslu § 303. tr. zák. proti učení, zařízením a zvykům katol. církve mířeny jsou, zamezuje nápravu, poněvadž § 303. není uveden mezi oněmi místy zákona, k vůli kterým dle § 43. návrhu předběžné zabavení se může státi.

V úctě podepsaný spolek na ochranu cti duchovenstva a církve spatřuje v uvedených místech návrhu tiskového zákona, zvláště ale v ustanoveních, která pro stihání urážek na cti jsou rozhodující, *považlivé nebezpečí pro čest státních občanů*, kteří tisku na milost i nemilost budou vydáni. Doufá pak, že obě sněmovny zabrání uzákonění těchto nesnesitelných ustanovení, a že také vysoká vláda nahlédne pochybení těchto ustanovení, a nebude si přáti zhoršení stavu, pokud se týče ochrany cti.

Výbor »Tiskové ligy« v Praze, dne 15. prosince 1902.

Tom. J. Jiroušek.
t. č. tajemník.

Tomáš Škrdle,
t. č. místopředseda.

Vznik spolku sv. Vincence v Mexiku a jeho rozvoj za prvních padesát let.

Obraz ze života spolku sv. Vincence a příspěvek k jeho dějinám od F. T.

(pokračování.)

Zvláštní činy rad.

Rada tohoto města měla na péči ústav choromyslných žen do 1. července 1867. Zpráva z r. 1874 podávajíc referát o brilantním stavu, do něhož jej rada přivedla, dí: »Komise jmenovaná pracovala vskutku s takovou pilností a úsilím, že v krátkém čase vyrovnala dluh přes 80 tisíc pesos, který měla vláda u špitálu, dále přes padesát tisíc úroků, kterých vláda požadovala.

Tato pak rozkázala přispívati od toho času třemi sty a pak šesti sty pesos měsíčně. Hospodářská správa špitálu odevzdána pečlivým »dcerám lásky«, a spolek bděl nad ústavem s takovou snahou a péčí, že když jej z nejvyššího rozkazu odevzdal r. 1867, byla budova opravena a značně rozšířena, majíc zásobu šatstva a potřebného nádobí a více nežli čtyři tisíce pesos v pokladně.

Roku 1846 založila zdejší rada spolek sv. Jana Františka de Regis a pořádala loterii ve prospěch chudých. R. 1847 vytištěno na rozdanou dvanáct tisíc katechismův od P. Ripaldy. Téhož roku posláno jenerální radě do Paříže tisíc franků pro chudé v Irsku. R. 1850 povolila k žádosti vlády, aby dva členové súčastnili se každé komise, které se zřizovaly v osmi čtvrtích hlavního města na pomoc nemocným cholerou. R. 1855 pomáhala šířiti Dětství Páně.

Roku 1857 pořídila oltář sv. Vincence v kathedrále a usnesla se, aby se tam sloužila mše sv. vždy 8. a 19. dne v každém měsíci. Uchystala dvojí duchovní cvičení nemocným ve špitále sv. Ondřeje a počala vydávati »Boletín« se zajímavými zprávami z Paříže a z republiky. Tato důležitá publikace utrpěla dvojí přerušení: první roku 1860—64, druhé roku 1865—73; ale potom pokračovala bez přestávky každého měsíce až do dneška.

Roku 1858 pořádala duchovní cvičby, počala pečovati o vojíny, přijala za povinnost návštěvu nemocnic, zřídila třídu pro dospělé a vytiskla kalendář sv. Vincence pro podporované rodiny. Ten rok i předcházející byly pro pokroky spolku znamenité. R. 1860 založila odbor pro dobro vystěhovalců, kteří utíkali ze Států před občanskou válkou. R. 1865 ustanovena návštěva žalářův jako zvláštní skutek. R. 1866 vydán almanach. 1871 a 1872 přidružila se k výrazům, jimiž katolický svět slavil 25. výročí pontifikátu Pia IX. a darovala mu 7650 franků. R. 1875 zasvětila náš spolek nejsv. Srdci Páně; slavnostní obřady vykonal dr. D. Tomás Barón, kanovník a arcib. tajemník, a doba ta byla významnou pro pokroky spolku. Téhož roku z vlastní úrady o některých pochybných případech nejdůstojnější pan arcibiskup ráčil 10. září uděliti dispensi ohledně postu a zdrželivosti konferenčním chudým. R. 1877 oslaven 50. výroční den biskupování Pia IX., a poslán mu dar 700 pesos. R. 1883 oslaveno zlaté jubileum spolku mší svatou, sv. přijímáním členův a rodin a Te Deum. R. 1887 poslala Lvu XIII. oběť 700 pesos k jeho kněžskému jubileu. R. 1888 a 1889 sebrala 422 pesos pro oběti povodně v Leonu, k čemuž přidala jenerální rada pařížská

133, a konference z Costa Rica 120. R. 1889 nemohouc pořádati duchovní cvičby zvlášť, spojila je se dvěma novenami: o svátku Neposkvrněného Početí a sv. Vincence. — R. 1890 vydala znova pravidla, pak instrukce opata Stoltze s výkladem. R. 1891 vytiskla po druhé »Manual de Caridad« a po třetí »Praktického rádce«. R. 1893 poslala jenerální radě 1100 frankův, kterými rady a konference republiky přispěly na kostel sv. Jáchyma, věnovaný jménem katolického světa Lvu XIII. k jeho biskupskému jubileu.

Správní rada v Mexiku počala existovati r. 1858. Pomáhala vlastním jměním konferencím svého obvodu a starala se o duchovní cvičení. R. 1885 zřídila svobodnou školu, r. 1889 ujala se učňův, kterážto činnost trvá dosavad a koná se takto: v neděli o osmé ráno mají učňové mši sv. v kapli, pak se modlí část růžence a udílí se jim případné poučování. Čtyřikrát za rok se zpovídají a přijímají. Pravidelné účastenství a prospěchy se odměňují malými dárky. Konečně žádajíc si založiti ještě nějaké jiné dílo za příčinou tohoto padesátého výročí našeho, otevřela v dubnu tohoto roku (1895) svobodnou školu večerní pro dospělé. —

O venkovských radách dlužno říci, že většina jich — pro nedostatek členstva a prostředkův — mohla se věnovati jenom správě. Některé však přece přemohly tyto překážky svou pílí a konaly důležité činy.

Ústřední a správní rada ve Guadalajaře zavedly duchovní cvičení, svěřujíce kázaní a řízení slovutným kněžím. Tomu se musí přičísti šťastný stav spolku v celé té arcidiecesi.

Správní rada v Méridě založila r. 1878 předůležité vyučování. Otevřela osm škol a čtvero katechisování s 23 učiteli a 627 žáky; toho roku vydáno 3532·18 pesos. Od té doby stále pokračovala, a dle posledních dat má na starosti šest škol denních a tři večerní pro řemeslníky s výborným zařízením. Nedávno založila výpomocnou pokladnu pro učitele, která jim nese krásné výsledky. Za poslední rok měla pokladna pro vyučování 6272·66 pesos příjmů, a výpomocná učitelská 1047·36. Tato rada usnesla se r. 1877 zříditi nadaci v koncilním semináři, a téhož roku vydala kalendář. Mnoho ještě lze očekávati od našeho spolku v té diecési.

Správní rada v Orizabě vydržovala »kolegium Nanebevzetí Panny Marie,« které za správy slovutného kněze učinilo značný pokrok, rozmnoživši svoji působnost i učitelstvo a opatřivši lepší nářadí. Teď je v něm 225 chovanců. Také navštěvuje nemocnici.

Rada ve Querétaru podnikla se svými konferencemi pouť do Tepeyac, a složily tam dar pro svatyni.

Rada v Leóně vidouc r. 1874 hynutí svých konferencí, uspořádala pro členy duchovní cvičby. R. 1885 zřídila duchovní samotu.

Rada v Zamoře založila r. 1882 dílo sv. Františka Xaverského, jehož úkolem jest, obstarávati mravní i hmotné potřeby spolučlenův.

Rada v Toluca zřídila r. 1893 šicí dílnu a svěřila vedení sestrám josefinkám.

Zbývá nám promluviti o pracích konferencí.

Návštěva chudých.

Hovoře o činech našeho spolku učený a výmluvný biskup z Orleans pravil ve svém velezajímavém pastýřském listě na půst r. 1863, jenž by měl zaujati jedno z prvních míst v naší bibliotéce: »První jest návštěva chudých v domácnosti; ona návštěva chudých v jejich

příbytcích, o níž pravil sv. apoštol Jakub před devatenácti věky: *To jest náboženství čisté a neposkvrněné navštěvovati sirotky a vdovy.* Ona je také základním dílem konferencí; byla počátkem a stala se bohatou studnicí a přirozeným původem všech ostatních děl. Neboť navštěvujíce chudé, vídáme je z blízka, slýcháme jejich vzdechy a důvěrné hovory a tak poznáváme kořen i vrchol jejich běd. To jest naše věda chudých a nuzných, o níž mluví naše svaté knihy a činí z toho blahoslavenství: *Blahoslavený, jenž se rozpomíná nad chudým a nuzným!* A ona je také jako láska snaživá a pudí všecky city, vidouc takové bídy, a stává se důvtipnou, vynalézavou, marnotratnou v odměřování a přinášení podpory potřebným, útěchy trpícím.«

Takové jest — popsané mistrnou rukou — hlavní zaměstnání našeho spolku, a je také jeho dílem nevyhnutelným a podstatným tak, že se do jeho lůna ani nepřijímá konference, která chudých nenavštěvuje. A proto byla společnou prací a úlohou konferencí; což je totéž, jako říci, že všecky konaly stále skutky milosrdenství, čili že navštěvovaly chudé, a jestliže je zastihly nemocné, snažily se uzdraviti je; jest-li lačné, nakrmily je; jest-li nahé, oblékly je; jest-li putující, přijaly je; jest-li mrtvé, pochovaly je. Nevědomé a bez rady poučovaly, nepravostem oddanné zušlechťovaly, smutné těšily; těm, kteří byli netrpělivi pro bídu neb hořkosti života, ukazovaly nebe jako místo odpočinku a štěstí, kde je očekává Bůh, aby jim odplatil nesmírnou váhou slávy jejich pomíjející a smiřující útrapy tohoto života.

Napsati zevrubné dějiny tohoto podivuhodného díla, jimiž jsou naplněny letopisy lásky, jak dí onen slovutný prelát, napsati historii této »Božské novinky, kterou Prozřetelnost uchystala našemu věku a jeho velikým bídám náboženským i mravním,« k tomu bylo by třeba velikého svazku, jenž by sotva obsahoval v krátkých výtazích činy, které konal náš spolek při navštěvě chudých v celém světě. Omezíme se tedy jenom na zmínku o hlavních činech, jež konaly naše konference.

Všecky pomáhaly svěřeným rodinám buď přírodními, neb upravenými potravinami. Větší díl zdejších a některé venkovské měly kuchyně. Zdejší konference Panny Marie Bolestné zřídila r. 1858 kuchyni nákladem 1200 pesos.

Všecky jim též obstarávaly lékaře a léky. Mnohé také vyjednaly s dobročinnými profesory lékařské vědy, že bezplatně přicházeli k nemocným. V pilných případech postaraly se svým chudým o oblek a obuv, a skoro všecky konference v Mexiku věnovaly každoročně nějakou sumu na nákup zimních šatův.

Vždycky, když dovolovaly prostředky, pomáhaly rodinám platiti činži, ono nevyhnutelné vydání, které skoro nikdy nemohly zapraviti samy. Konference Nejsv. Srdce Páně v Méridě právě zřídila pokladnu činžovní, kam se vkládá od 5 centavos do 10 pesos, a platí úroků *30 procent měsíčně.* Tím pobádá rodiny ke spoření. Kéž by všecky následovaly toho příkladu!

Dělníkům, učňům a služebným vyhledávaly práci a místa; některé měly šicí stroje a půjčovaly je chudým.

Ale jak se ví, pomoc v potřebách fysických je předmětem podřízeným v našem spolku, jenž se věnuje především náboženským, rozumovým a mravním nedostatkům.

Regulace manželství církevní i občanská a legitimování dětí těší se v našich konferencích zvláštnímu pozoru. Důležitost tohoto díla jest

samozřejma, protože bez tohoto základu není možna reforma rodiny. V této věci spoléhají konference na blahosklonnou přízeň prelátův a farářův. Konference v San Juan de Río chopila se tohoto zvláštního díla r. 1880. Křest dítek je také zvláštní starostí té konference. Též ostatní pečují o křest dětí a těch vzácných osob velkých, kteréž ještě pokřtěny nebyly.

Jiným předmětem, jemuž se věnují výhradně, je vzdělání rodin po stránce náboženské i občanské, zejména dospělejší mládeže a dětí. Nabádají je, aby se súčastňovaly náboženských úkonův a večerních noven, které jsou přípravou na slavnost Neposkvrněného Početí a sv. Vincence. Mimo to jim dodávají dobrou četbu. Konference v Zacatecas postarala se o knihy, v Aguascalientes o čítárnu pro členy i pro svěřené rodiny.

Všecky dbají, by mládež chodila do katolických škol, a mnohé je samy vydržují. Ony ve Quadalajaře platí na dvě večerní školy pro dospělé, kamž chodí 60 řemeslníkův. — Konference v Tepatitlán zřídila školu pro 100 dospělých. — Konference v Temascalcingo má gymnasium a bdí nad náboženským vyučováním v několika veřejných školách. — Konference v Colima vydržuje školu pro dospělé. — Konference Nejsv. Srdce Páně tohoto hlavního města právě založila večerní školu pro dělníky, která má 40 posluchačův; tím oslavila toto padesátiletí naše. — Obecné školy zřídily: po jedné konference Nejsv. Srdce Páně ve Querétaru, sv. Josefa tamže, konference v Texcoco, Guadalajaře, San Juan de Río, Colima, Villa de la Encarnación, Zacatecas, Villa de Guadalupe, Pueble a konference Nuestra Señora de la Luz zde. Po dvou v Silao, Atzcapotzalco; pět ve Guanajuato. — Jiná konference zde vychovává v jedné katolické koleji 11 hochů.

Zvláštního vyučování ve vědách poskytuje v Mexiku šest konferencí a konference v San Juan de Río, Pinos, Guadalajaře, Teocuitatlán, Pueble, Querétaru, Autlán, Chalchicomula. — Některé připravovaly děti na první sv. přijímání.

Jako zvláštní a pozoruhodné případy z návštěvy rodin zaznamenáváme toto:

Za náboženského pronásledování nemohly se konference v Mexiku scházeti. Přes to pokračovali jejich členové v návštěvách a každého týdne stanovili si místa, kde konali schůze potají, aby promluvili o svých pracích. Kteří ani do takových schůzí nemohli, podávali zprávy svým předsedům zvláště. — Konference v Morelii pečovaly za podobných okolností o 80 rodin.

V Orizabě existuje od r. 1882 konference dětí, která navštěvuje rovněž děti chudé a nemocné a stará se jim o lékaře, léky a živobytí. Dětské konference jsou také čtyři ve Guadalajaře.

Co řečeno, postačí způsobiti představu, ač dost nedokonalou, o tom, čím je návštěva chudiny v domácnosti. Ale jest ještě jiná věc, pozoru neméně hodna, a to jsou *vzdělavatelné skutky podporovaných rodin*, které někdy vzbuzují podiv návštěvníkův.

Není neobyčejno, aspoň ve středních a nejnižších vrstvách našeho lidu, že rodina rodině pomáhá v jejich potřebách. Často jsme vídali své ošetřovance, ani pomáhali takovým, kteří nemají vlastního krbu pro nezaplacenou činži; nebo hostili pocestné, nebo přispěli osobně a peněžitě nemocným a to někdy nakažlivě nemocným; anebo se dělili s jinými o chléb a šat; slovem: činili rodinám ještě chudším to, co konference

činili jim. Aby pak zjevno bylo, čeho je schopna síla jejich lásky, hle, zde něco zvláštního z jejich života.

Jednu nešťastnou ženu, hadrářku, oddanou hříchům a zvláště opilství, přivedl Bůh ke konferenci. Napomenuta byvši od člena, počala se zdržovati všeho opojného nápoje. Potom vyhledala své dva syny, žijící nepořádně, a vynasnažila se napraviti je a způsobila, že se zpovídali. Nebezpečně onemocněvši, přijala se zvláštní vroucností náboženské útěchy, vyrovnala své dlouhy, prosila za odpuštění svých sousedek pro zlý příklad, který jim byla dávala, a nepřipustila, aby se jí mluvilo o něčem jiném, leč o její spáse. Vypustila duši s křížem v ruce.

Jiné chudobné ženě se šesti syny navrhl jeden příbuzný, aby dala své syny do protestantské útulny; tam že bude o ně ve všem postaráno. Ona však ten návrh zamítla. — Mnohé jiné podobné příklady jsou konferencím známy.

Spolkem podporovaná paní vzala si na starost podporovati jakousi cizí rodinu: otce, syna a dceru. Otec byl oslepl a přišel do Mexika s nadějí, že tu nabude zraku; onemocněl však tyfem a ochroml. Paní upozornila naň konferenci, a ta se ho ujala. Lékař se vyjádřil, že by se mohla provésti operace očního zákalu; a jednoho dne, když se uprázdnila v nemocnici postel, oznámila to dobrá žena nemocnému, vzala ho s jeho dcerou pod paží, a vydali se do vzdálené nemocnice. Brzy nemohl nikdo z nich dál, a unaveni námahou podepřeli se na zeď jednoho domu. Právě šel tamtudy člověk sprostáček, bos a s houní na rameni. Zvěděv, co se jim přihodilo, zamyslil se na okamžik, a řeknuv, aby naň počkali, spěšně odešel. Za chvilku se vrátil s povozem, ale bez houně (zatím jí byl dal do zástavy), vybídl nemocného i jeho dvě průvodkyně, aby vsedli, zaplatil jízdné a zmizel, aniž jim dal příležitost, aby se mu poděkovali. Slepec byl operován a prohlédl.

Jedna rodina vyčerpala všecky své prostředky tak, že jí nezbylo z jejího starého nářadí ani kouska, který by mohla prodati, nebo zastaviti. Jednoho dne stísněna jsouc nějakou naléhavou potřebou (anyť malé podpory konference nestačovaly na výživu) vyšla matka na ulici, hledat pomoci. Její dvě dcery, mladice, zůstaly doma, hnětouce se postavením tak trapným. Náhle jedna oznamuje druhé svůj úmysl, kterým by zjednala matce žádoucí pomoci. Sestra plán schvaluje. Obě upravují hlavu co nejlépe a zamíří k parukáři. Tam se jedná o prodeji . . . o ceně . . . o koupi . . . stanoveny podmínky, a obě dvě mladičké hlavy jsou zbaveny dlouhých vlasův . . . Pak se vracejí obě sestry kvapně domů a kladou do rukou sklíčené matky plod své hrdinské oběti . . . V nebi jest bezpochyby kniha, kam se zapisují tak podivné činy.

Ale práce konferencí nezastavily se u krbu chudiny. Viděli jsme je zakládati kolegia, školy obecné i měšťanské, díla učená, jež mají sice především vzdělávati mládež malou i velkou podporovaných rodin, přece však pečují také o vzdělání osob jiných. A v tom smyslu musí býti pokládány za díla různá od návštěvy v rodinách.

Mimo to návštěvy nemocnic a žalářů byly — možno říci — jedním ze zamilovaných skutků našich konferencí, kterých však nemohly vždy konati, any jim někdy vadily autority světské. Hlavním úkolem těchto návštěv jest, vzdělati nábožensky a mravně nemocné a žalářované, ku kterémuž cíli se s nimi konávají duchovní cvičby. Také se hledí, aby byli potěšeni ve svém smutném postavení, a zprostředkuje se prodej jejich malých výrobků. V posledních okamžicích podává se jim útěcha

duchovní a pomoc peněžitá, a když umřeli, obstará se pohřeb, a ledakdys bývají doprovázeni ke hrobu. Konference ve Querétaru má vlastní nemocnici, podobně konference v Oaxaca. — Konferenci v Autlán přísluší zásluha o zachování nemocnice, kde se chorým skýtá náboženská pomoc a nauka. — Konference v Orizabě r. 1882 hájila energicky nemocnici vůči protestantům, až zůstala výhradně jí. — Za vpádu vojska severoamerického r. 1847 konference mexické pomáhaly raněným obojího vojska nerozdílně a dosáhly, že mnozí cizí vojáci přijali sv. svátosti, ku kterémuž cíli jim opatřily příslušné knihy v jejich jazyce. (Dokončení.)

LITERATURA.

BULHARSKÁ.

Pastar svět, razkaze, zpomeni, draski, patni vpečatlenija. Ot *Ivan Vazov.* Sofija. Pečatnica na P. M. Bazajlov. 1902. Cena 2 leva. Str. 284. — Nová kniha velmi plodného bulharského spisovatele J. Vazova! Jest to sbírka 35 kratších prací různého obsahu. Jsou to povídky, vzpomínky, feuilletony, cestopisy. V čelo knihy postavena jest něžna elegie »Kapjat listata«. Vlasteneckého obsahu jsou črty: »Prvite dni na svobodata«, »Slivnica«, »Izpadenijat marš« a ještě dvě črty. Pravou perlou jest črta »Pavle fertigat«, kterou jsem již dříve četl v »Blg. Sbirce«. Ve sbírce čteme též dvě črty, k nimž byl vzat sujet z bible. Jsou to: »Pilatova dcera« a »Hvězda«. Velice pěkné a duchaplné jsou také feuilletony: V »elektrické tramwaji« a »V zoologické zahradě«. V některých črtách je zdravý humor, k němuž jest přimícháno trochu melancholie. Poslední část knihy zaujímají cestopisy. — Vazovy práce chváliti jest právě tolik, jako nositi vodu do moře. Vazov je a asi zůstane nejlepším bulharským spisovatelem. Jiní bulharští spisovatelé belletrističtí potřebují celé vozy bombastických frází, chtějí-li čtenáři představiti osoby v povídkách jednající. Vazov napíše jen dvě, tři slova a čtenář má před sebou hrdinu povídky jako živého. A pak sloh Vazova! Vše jest tak jednoduché, prosté a přec tak elegantní!

Blgarska Biblïoteka, br. T. Dr. L. Miletić. Staroto blgarsko naselenie v Sěvero-iztočna Blgarija. Izdava Blgarskoto kniževno druževstvo v Sofija. 1902. Str. 224. Cěna 1·50 lěva. — Touto knihou se šťastně začala nová knihovna bulharská, kterou vydává literární bulharské družstvo z fondu »Napredak«. Účelem knihovny jest vydávati publikace, týkající se bulharské vlasti. — V severo-východním Bulharsku jest bulharského živlu poměrně nejméně, ačkoliv se odtud Turci neustále stěhují a od osvobození Bulharska bulharská kolonisace se tu vládou podporuje. Jaká jest toho příčina, vědecky dokazuje v přítomné době velmi pilný Dr. Miletić. Kdo se zajímá o bulharskou ethnografii, tomu spis vřele doporučuji.

Fr. Šlingl.

RUSÍNSKÁ.

Ivan Semanjuk (Marko Čeremšina). — **Karbi,** noveli z huculskogo žitja. Černivci. Str. 141. — J. Semanjuk není neznámým spisovatelem v Ukrajině. Jeho práce byly uveřejňovány v různých maloruských časopisech a v této knize jsou sebrány v pěknou kytici. Spisovatel (nar. r. 1870) vystoupil poprvé na literární pole r. 1895 s povídkou Kermanič. Jeho duševní a literární rozvoj padá tudíž do doby rozvoje maloruské a haličské moderny. — V přítomné knize jest 15 delších a též kratších črt. Obsah jejich vzat z venkovského, huculského života, jak již poznamenáno na obálce knihy. Spisovatel sám vyrostl ve venkovském, huculském ovzduší; umí tudíž obrazy z tohoto ovzduší kresliti plnými, sytými barvami. V jeho črtách potkáváme se s realismem národním a demokratickým. J. Semanjuk jest nejsilnějším tam, kde do svých črt vlévá nejméně subjektivismu, kde je zcela objektivním, úplně realistickým. Nejlepší obrázek v této knize jest »Bilmo« a snad to jest též nejlepší prací z nejnovější maloruské literatury. Spisovatel, neplýtvaje slovy, jadrnými výrazy beze všech reflexí, podává tu obraz hlubokého úpadku

bědné huculské rodiny. Kolik venkovské bídy, duševní tmy soustředil autor na několika stránkách! Vypravování jest tím účinnější, poněvadž spisovatel nám je podává beze všech poznámek a reflexí. Podobným způsobem jsou psány též ostatní črty, jako »Basnovini«, »Raz mati rodila« atd.

Za Kadiljnu, opovidanje *Denisa Lukijanoviča.* Naklad U. R. Vidavničoi Spilki. Lviv. 1902. Str. 214. — Maloruská literatura nemá ještě mnoho dlouhých románů, proto tato publikace uvítána čtenářstvem s radostí. Sujet povídky vzat z doby upravování servitutů: »Kadiljna« jest malý hájek, o který obec vede spor s vrchností. Dmitro Haljuta se pamatuje, že »Kadiljna« od pradávných časů patřila obci. Staví se tudíž v čelo obce a pouští se do procesu, který obec u všech instancí prohraje. Dmitro však neustupuje od sporu, nýbrž věnuje k tomu cíli všecko své jmění i život. Opouští ženu, zapomíná na syna, rodnou chatu a jde do Vídně k císaři. Tu ho stihne největší rána, které se nenadál — »do cisarja ne pustili«. — Román se dělí na dvě části; na jedné straně jest hrdina, na druhé jeho nepřátelé. Autor s hlubokou psychologickou analysí líčí člověka, který stojí osamocen s ideální věrou v pravdu a spravedlnost naproti zlobě, bezcharakternosti a lhostejnosti docela svých nejbližších. Dmitro jest typem vymírajícího, nevzdělaného, ale svědomitého mužíka, symbolem síly přesvědčení, symbolem hlubokého smutku — osamocení; pravdivým obrázkem ideální lásky maloruského venkovana k rodné půdě. V románě popisuje se též velmi zevrubně poměr maloruského lidu k polské a ruské intelligenci a k státní byrokracii.

Vidhuki. Poezii. Černivci. 1902. Nakladom Nikolaja Hrabčuka. Str. 96. 8°. Cena 1·60 K. — Básnířka Lesja Ukrajinka (Larissa Kossačeva) podává v přítomné knize zase své nové, milé básně. Básnířka pochází z rodiny spisovatelů, jest velice vzdělaná ale bohužel chorobná (roz. 1872). Vydala již několik básnických sbírek, ve kterých svými dumkami objímá celý ukrajinský rod; opěvuje jej jako národ ubožáků, otroků, národ utiskovaný. V srdcích tohoto národa budí svými básněmi víru v lepší budoucnost. Její básně jsou sice výkřiky zoufalství, ale přec tu není dekadentské přehnanosti. Odvrhuje časem rým, za to vlévá do svých písní cit, cit tak vřelý, že i veršům bez rýmu dodává mnoho lahody. — »Vidhuki« (Odzvuky) jsou rozděleny na 5 oddílů: 1. Z nevolnických písní. 2. Rythmy. 3. Chvilky. 4. Legendy. 5. Posedlá (dramatická báseň). Také z této knihy vyznívá bolest a zármutek; na více místech možno čísti slova básnířčina »o písni, šco z tugi povstala«, »slova, ščo z tugi porodilis«. »Chvilky« jsou velmi pěkné lyrické básně. V »Legendách« se jeví talent epický, vlastně lyricko-epický. — »Vidhuki« jsou prvou knihou, vydanou v Bukovině, takže může býti okrasou každého salonu. —

Fr. Šlingl.

ČESKÁ.

O zvučnosti jazyka českého. Padesát kapitolek o jeho vlastnostech a potřebách. Sepsal *Alois Hlavinka.* V Brně, 1902. Nákladem Matice Moravské. Stran 68 velkého oktávu. Cena 1 K. — Čtenářům »Vlasti« dobře známý výtečný stylista Al. Hlavinka podává ve spisu »O zvučnosti jazyka českého« rozšířené stati, které uveřejněny byly z části v brněnském »Obzoru« v ročníku 1900. Již tehdy těšily se zasloužené pozornosti; neboť, kdo četl něco, co napsal Hlavinka, upoután a okouzlen je přímo klasickým, Kosinovským slohem a s chutí pak pustí se do dalších jeho spisů a článků. Ve spisku »o zvučnosti« pojednává Hlavinka o thematě sobě jako odborníku filologovi nejmilejším, nejoblíbenějším; dosud nebylo v naší literatuře pojednáno zevrubněji o tomto předmětu, ač by jistě měla býti o zvučnosti důkladná kapitola v každé mluvnici, ba zvučnost by měla pronikati všecku mluvnici. — Pan spisovatel rozdělil látku na tři části; první jedná v sedmi kapitolkách »o národnosti«, druhá v desíti »o národnosti a jazyku«, třetí obírá se teprve vlastním thematem »o zvučnosti jazyka« a rozebírá poutavě a zajímavě předmět v kapitolce osmnácté až padesáté, probírajíc ho ze všech hledisk. »Hudební smysl a vkus, záliba v hudbě jest společným údělem člověčenstva; každý člověk hude, ne-li na nějaký nástroj, alespoň na své hrdlo, přemnoho lidí zpěvem, všichni řečí.« Hlavním přítelem zvučnosti je dle Hlavinky všechen národ; napřed lid. Vložil do jazyka hlavní rysy své duše a výrazné vlastnosti povahy. V řeči jeho jsou základní pravidla zvučnosti. Pan spisovatel nikde nenahromadil mnoho příkladů, nýbrž hleděl, aby upoutal pozornost čtenářovu od počátku knihy až do konce — což se i podařilo, chceť proniknouti knížkou do nejširších kruhů. Jak úchvatně psány jsou některé kapitolky! Na př. 49., nadepsaná: »Vůně«. »Jak oráč, obrací-li brázdu, hýbá silnou vůní zemskou, tak i v každém hovoru a zvláště v každém spise má zavívati vůně původní jakosti a síly jazyka.« Všude plno krásných

pokynů, jak správně psáti, aby se dbalo libozvučnosti, vše proniknuto vlasteneckým zápalem, vše plno krásných zrn zlatých, krásných srovnání — na př. str. 1., 25., 50., 66. atd., jichž není možno uvésti, sice by bylo potřebí opsati půl knížky. Jak pravdiva jsou slova: Bujný oř jest mluva česká. Každý si jej smí sám sedlati a zaplétati. Pěkný jest pohled na bujného koně, má-li dobrého jezdce. Nezná-li však než potrhovati uzdou, švihati a bodati, drmolí, drndá jezdec, kůň se páčí, zvedá prach a stříká blátem. Posud málo kdo z učenců uměl dobře jezdit, ale jízda jejich nebývá tak veřejná. Nejvíce to bývá znáti na spěšné jízdě novinářské. Už i tam sice jsou mistrové jízdy, ale z pravidla nebývá kdy ani v uzdu pojati koně, nadtož osedlati a zapentliti a jezdívá se jen tak, po cikánsku, str. 25. Řiďme se všichni slovy, jimiž pan Hlavinka končí proslov: správnost jazyka i dále nade všecko, jenže více péče o jeho zvučnost! Matici Moravské budiž vzdán dík za spis tak výtečný, časový a vydaný v tak sličné úpravě. *Ignát Zháněl.*

Křesťanská cvičení. Sestavil *Jan Michal-Dvorecký.* (I. díl: o víře a apošt. vyznání víry.) Sešit 1.—4. (Stran 256.) Tiskem a nákladem benediktin. knihtisk. Brno. 1902. Ročně vydávají se čtyři sešity po 50 hal. — Majíce část těchto katechesí před sebou, můžeme již několika slovy o jejich významu se zmíniti. Pan spis. podává výklad katechismu pro křesť. cvičení svým individualním způsobem, a to asi tak, jako mluvíváme k věřícím, kteří mají průměrné náboženské vzdělání. Nepouští se tedy do hlubšího rozboru a výkladu otázek náboženských. Také výslovně připomíná, že to nebylo jeho úmyslem, látku vědecky zpracovati a v dokonalejší formě podati. A řeč je vskutku prostá, ale přece vroucí, důtklivá, možno říci: důvěrná. Proto možno také tato »Křesť. cvičení« jako přiměřenou pomůcku pro katechetické poučování doporučiti. Ve vydaných sešitech probrány počáteční otázky katechismu a první tři články apoštol. vyznání víry. — Vydávání svých katechesí odůvodňuje pan spisovatel nedostatkem podobných pomůcek v české literatuře homiletické. To však platí jen po stránce formální (o způsobu zpracování), poněvadž máme výborné práce Brynychovy, Černohouzovy, Podstránského a jj. Zvláště neprávem pozapomenutý Podstránský mohl by nám v přiměřeném zpracování nahraditi výtečný katechismus Spiragův. *L. † st.*

Modli se a pracuj! Modlitební knížka s návodem k životu křesťanskému. Připojeno 30 duchovních písní. Upravil *Msgr. Dr. Jan Nep. Sedlák,* pap. prelát, kanovník metrop. kapitoly u sv. Víta v Praze. *Vydání druhé,* opravené a rozšířené. V Praze 1902. Tiskem a nákladem kn. arcib. knihtiskárny. Stran 312. Cena váz. 1 K. — První vydání této modlitební knížky uvítáno bylo s opravdovou radostí a že očekávání, tenkráte kritikou projevené, nebylo zklamáno, toho důkazem je vydání druhé. Jinými slovy: kniha se osvědčila, vyhověla potřebě doby. A probíráme-li bedlivěji obsah, seznáváme, že kniha vskutku přiléhá dobře k potřebám života praktického, že totiž poučení, výklady a modlitby neztrácejí se v abstrakci a všeobecnosti. V té příčině poukazujeme zvláště na část pátou: »Pobožnosti v rozličných potřebách života«. Velmi ceníme praktický i časový výklad tří hlavních modliteb: modlitby Páně, pozdravení andělské a Věřím v Boha. Mezi nejpěknější místa patří také: »Několik upřímných rad«, kdež bráno zření k časovým bludům a chorobám. Dále obsahuje knížka obvyklé pobožnosti denní, pobožnosti pro neděle a svátky. Náležitá pozornost právem věnována pobožnosti při přijímání jednotlivých svátostí. Pobožnosti mešní jsou dvě. — Řeč vesměs srozumitelná, plynná a správná. Úprava úhledná. Cena mírná. Knížka hodila by se za dar a jako »vade mecum« hochům, kteří vycházejí ze školy, a těm zvláště, kteří za budoucím povoláním »do světa« se ubírají, kde jich tak mnohá zkouška a pohoršení čeká. *L. † tg.*

K desítiletému (8. listopadu 1892—1902.) **jubileu apoštolování** J. Exc. ndp. metropolity moravského, Th. Dra. Th. Kohna, knížete arcib. olomouckého, vojvody, král. české kaple hraběte, skutečného tajného rady atd. Napsal *Jan Halouzka.* Ve Věřovicích na Moravě. 1902. Tiskem V. Kotrby v Praze. Stran 60. Cena 1 K 20 h. — O nynějším metropolitovi moravském se mínění nemálo rozcházejí. Nejde o úsudek tak zvaných »pokrokářů« (liberálů, realistů, radikálů, socialistů), nýbrž o úsudek lidí, u nichž předpokládati lze dobrou vůli. Kdežto jedni praví, že arcibiskup olomoucký není na správné cestě, že se klame, že svou přísností a neústupností spíše škodí sobě i víře — soudí druzí, že jedná správně, že vidí dále a bystře, že teprv po čase bude jeho činnost poznána, pochopena a uznána, že jeho snahy jsou dobré a šlechetné. Dosud mluvili více jeho odpůrci a jejich úsudek, zvláště za hranicemi arcidiecése olomoucké, ujal se na mnoze; jubilejní spisek, o němž se tuto zmiňujeme, mohl by nésti heslo: audiatur et altera pars. Pan spisovatel psal z lásky a úcty k svému učiteli a velepastýři; chápeme jeho nadšení pro zasloužilého jubilanta, ale formou jednodušší (bez superlativů).

byl by docílil v čtenáři dojmu příjemnějšího. Dnešní doba toho žádá, aby se mluvilo prostě; dithyramby častujeme už jen veličiny tuctové. Život ndp. arcibiskupa olomouckého je sám o sobě zajímavý a činnost jeho jest obdivuhodná — tu mluví fakta. Kdo považí nestranně, co arcibiskup Kohn vykonal, zajisté rád připojí se k těm, kdo mu ze srdce přejí k další činnosti ještě mnoho času a zdaru.

L. † d.

»**Jesuité**« nazývá se brožura, kterouž vydalo Tiskové družstvo strany soc. demokr., respektive časop. »Září«. Má to býti stručný přehled činnosti řádu Tovaryšstva Ježíšova z péra K. Stáreckého; v pravdě je to však bídácký a zákeřnický pamflet proti nejzasloužilejšímu, ergo nejnenáviděnějšímu řádu. Ohřívá staré, otřepané, středověké báchorky, dávno vyvrácené autoritami v pravdě vědeckými. C. k. státní návladnictví tento škvár právem zkonfiskovalo, ale potom ihned vydán byl jako interpelace posl. Hybeše. Známo jest, že co zakázáno, tím více jde na odbyt. Tak co nám povídají stránky (počtem 47) o těch jesuitech? Že jesuité jsou nejškodlivější pronárod, že kde se usadili, přivedli země na pokraj záhuby, že jsou to netopýři v lidské podobě, a na str. 9. píše se o mniších vůbec toto: »Mniši jsou trubci v úle lidské společnosti a každý stát, kde neřestné toto plemeno se rozmnoží, jest ochuzován, ohlupován a v propast duševní temnoty uvržen, neboť tyto kláštery mají, jak toho dokladem je Španělsko, Italie, Belgie a Rakousko, vlastní rozsáhlé statky a mniši sami nepracujíce, tyjí z práce jiných, jimž platí žebráckou mzdu, a při veškerém strádání odkazují dělníky své na odplatu v nebesích, na kterou však obyčejně sami velmi málo se spoléhají, požívajíce odměnu za své »záslužné« skutky raději na zemi.« — Dalším obsahem jsou jesuité líčeni jako největší padouchové na světě, jako královrazi atd. Za prameny sloužily spisovateli romány, Bílkovy »Dějiny T. J.«, »Proti jesuitům« a jiné. Kdyby tak spisovatel napsal něco většího, mohl by si vydělati »slušný a poctivý« honorář u nějakého »krvákového« nakladatele! Jen upozorňuji p. spisovatele na jednu neblahou věc, aby, až bude podruhé něco »vědeckého« psát, dříve prostudoval si tu věc! Touto jeho »studií« udělal si strašnou blamáž, neboť vše má zkroucené, nepravdivé a dle své protiklerikální fantasie upravené! Doporučuji mu důkladný a opravdu vědecký, na základě spolehlivých pramenů vydaný spis z péra P. Bernarda Duhra »Bajky o Jesuitech«, kdež ty všecky tak zvané zločiny jesuitů jsou naprosty vyvráceny a činnost jejich do pravého světla postavena. Co pak se týče pramenů k této brožuře upotřebených, hlavně »Dějin T. J.« od Bílka, tu dovolil bych se tázati pana pisatele, zda vůbec ví, že existuje práce prof. Dra. J. Hodra z Brna (viz »Hlídka«, ročník II.), kterou se Bílkovy dějiny scvrkají až pod nulu? Abych zde vyvracel jednotlivá, lživá a hanebná tvrzení, uveřejněná pod ochranou interpelace, považuji za zbytečné, neboť bych musil opisovati z výše jmenovaných vědeckých prací, a proto čtenáře důtklivě vyzývám, aby je sami poznali a prostudovali.

Bapt. Bělinský.

Vánoční písně a koledy pro školu i dům. S průvodem harmonia neb piana napsaly Bož. Studničková a L. Tesařová. Pozoruhodná novinka objevila se touto publikací. Jest to celkem 20 písní a koled, jichž počtem 15 přispěla osvědčená slečna *Ludmila Tesařová*. Obě tato jména řídících pěstounek a spisovatelek ručí za to, že v knize jsou perličky pro něžné dětské dušičky, pro něž obě zasloužilé auktorky s radostnou láskou neunavně pracují. Nejen pro školu a opatrovnu zvláště, ale v každé intelligentní domácnosti vůbec, kde dětem vštěpují se začátky hudebního umění, jest nezbytnou tato kniha, která nejvíce přijde vhod všem pěstounkám v čase předvánočním, učitelkám i matinkám; poskytujeť malým jejich svěřencům bohatý pramen radosti a ušlechtilého poučení. Prosté a líbezné nápěvy k básničkám složili: J. Jandovský, Dr. J. Mayr, V. Mladý, Fr. Pivoda, B. Sequens, A. Schöntagová, Alois Svejstyll, T. Vach. Vydalo je nakladatelství R. Storcha v Karlíně.

Tímže nákladem vyšel **Veselý zpěváček**, patnáct dětských písní s průvodem piana neb harmonia pro školu i dům. Na slova L. Tesařové složil K. Em. Macan. Cena 2 K. — Rovněž tuto knihu vítáme s radostí, jsoutě tyto krátké písničky milé a svěží jako trilek skřivánka, vznášejícího se za čistého jitra jarního k modrému blankytu. Jako bychom viděli radostně usmívající se tvářinky dítek, když se zářícími zraky svižně si prozpěvují: »Kachničky — zpěvačky«, »Ples mušek« a »Léto« jsou neméně roztomilé a máme skutečně málo tak pěkných písní v tomto oboru dětské literatury. Z této záslužné práce jest zřejmo, kterak slečna z celé duše cítí s těmi maličkými a že vždy šťastně udeří na nejjemnější zlatou strunu dětských srdéček. Pro mladistvé zpěváčky a hudebníky jsou obě knihy pěkným dárečkem.

L. Grosmannová-Brodská.

Z české poesie. Referuje *H. O. Lešovský. A. Sova:* **Ještě jednou se vrátíme.** Básně. Grosman a Svoboda. V Praze. Cena 2·40 K. — A. Sova stal se »Zlomenou duší« a »Vybouřenými smutky« velikým básníkem, a kritici namáčeli péra do zlata a stříbra, aby posudky jejich se leskly a třpytily. A nelze toho zapříti, že v obou knihách, zvláště první podal mnoho. Básník Realistických slok stal se lyrikem nepochopitelných bolestí a krás, citu a nadšení. A tu posbíral honem i drobty, které přepadly řešetem osobní kritiky, když sestavoval prvější sbírky, něco přidal a tak povstala tato kniha, která nedosáhne nikdy ceny knih předchozích a v níž jsou čísla méně cenná vedle básní ceny umělecké a pro básníka něco znamenající. Tak pouze možno si vysvětliti seřadění básní vedle sebe v téže knize jako nádhernou, barvami jásající: Hostina života a prostou: Náladu nebo Píseň náhlé bolesti anebo až příliš jednoduchou Smrt (43.). Opovažujeme pak se tvrditi, že Sova více mluví k duši, kde mluví slokou jednoduchou, než kde hýří barvami a jasem často — hledaným. Milovníci poesie i tuto knihu přivítali s povděkem, ač z ní nevyzařuje pravá individualita básníkova.

Karel Červinka: **Slunce v mlhách.** Grosman a Svoboda. V Praze. Cena 2 K. — Kniha Červinkova s alejí moderních stromů na obálce přesvědčila nás, že mu nejlépe slouží nálady zvláště krajinářské, v nichž je hotovým mistrem. Lépe malíř štětcem nezachytí náladu takovou jako básník pérem. Proto nejlepší čísla této knihy nalézáme v dílu třetím: Světlejší niva. Díl první: Tridentská episoda obsahuje básně, dýchající touhou a steskem po pravém domově, kde se i básníkově písni daří. Zajisté nenapsal by dnes takovou báseň: Štěstí (17.), která obsahem i formou je příliš slabá. Že měl básník v cizině rád svého psa, tomu se nedivíme, když to v básni opěvá, ale to datum pod čárou, kdy zcepeněl, si mohl odpustit. Z uměleckého hlediska vzato, sbírka jmenovaná není krokem v před, ale spíše se nám zdají pravdivými slova z básně: Myšlénka o polednách života. »Nejdu v před, zdá se mi, že se už navracím . . .«

Jar. Vrchlický: **Já nechal svět jít kolem.** Básně. Souborného vydání básnických spisů svazek XLI. Cena 2 koruny. — »Já nechal (svět) plynout dál a v kosmos splývat, já chtěl se pouze v nitro vlastní dívat a v jeho srázné hlubiny.« Tato slova prologu měla tedy být podkladem celé sbírky, ač jim básník nezůstal věren, podav ve své knize mnohem více, a jest prolog více méně nahodilý. Myšlének nových, které bychom již neznali z dřívějších jeho knih, je zde málo. Ale čím kniha vyniká, je její vážnost, hlubokost a čistota duše, která mluví i z čísel, jež jindy u Vrchlického neobešla by se bez jisté dávky smyslnosti. (Andělé Boží, Bílé ruce.) Mnohá čísla z Omarovy moudrosti nutí k přemýšlení (III., VI., VII., XV. a jiné.), většina však čísel smyšlenkami nahodile hozenými. Nejtěžší a nejlepší díl knihy je třetí: Kresby a pastely. Některá čísla jsou skvostná, jako: Legenda rozloučení, v níž Kristus loučí se jako člověk se svou rodnou zemí. Takových básní více! Šťastný lov krále Lovise, Romance o čarodějníku Žitovi (123.), Slepý Milton (148.) a j. Slabá a rozvláčná báseň: Na starém pohřebišti, mohla směle býti vynechána. Ze by na místě, kde je nyní Mrtvé moře, bylo kdys »tolik něhy« a že by obyvatelé zavržených měst musili proto zahynouti, »že uměli milovat« — dovídáme se teprve od Vrchlického, ale nevěříme tomu. Celkem však kniha tato je milá a duši usmiřující.

Votivní desky. Poslední zlomky epopeje. Básně *Jar. Vrchlického.* Nakladatelské družstvo Máje. Cena 2 koruny. — Jmenovaná kniha má býti doplňkem a ukončením epopeje lidstva, již básník vyzpíval v předešlých svých knihách: Sfinx, Duch a svět, Zlomky epopeje, Nové zlomky epopeje. Brevíř moderního člověka. Jsou to básně delší (XII čísel vyplňuje celou knihu), a co se nám na nich líbí, je vznešenost myšlénky, podaná ve skvostné formě mluvou uhlazenou. Jak pěkně vystižena myšlénka o nutnosti smrti hned v první básni: Smrt Kainova, jež končí: kdo smrti leká se, jest jako krtek slepý, kdo poznal žití trud, v ni pozdraví svou Zoru! (16.) Nebo jak vzácně odsouzena zahálka v básni Bezvětří: »Ať vichr duje, vlna burácí, chci aspoň něco, pohyb jest již zvuk a zvuk je životem! (26.) Svědomí vyburcované výčitkami a nedající člověku ani v noci pokoje, zobrazeno velmi případně v básni: Noci Ludvíka XI. »Nechť souzeni — přece ještě žijí, já živ se v stíny mrtvých kryji . . .« Úchvatná je báseň: Sen Innocence III. Sv. František z Assisi zachraňuje svými rameny již již řítící se chrám církve sv. Kdyby básník celkový dojem knihy nebyl zakalil: povzletem Luciferovým, který našel Boha v sobě(!), nemohli bychom jí ničeho vytknouti. Úprava knihy, kterou nakladatelstvo Máje zvolilo za první číslo, je velmi vkusná.

Antonín Klášterský. **Cestou podle moře.** Básně. Nakladatelské družstvo Máje. Cena 2·40 koruny. — Básník tichých a usmířených nálad, který ve svých básních podává sebe sama se vším cítěním a myšlením, prchavým štěstím

a lehkým bolem podává novou knihu, plnou svěžesti a rosy. Máme za to, že Klášterský už jiným nebude a že našel sebe. Jako všechny ostatní jeho knihy mají náměty své nehledané a prosté, tak i kniha tato, jež dostala své jméno od několika předeslaných básní, opěvujících dojmy zažité u moře. Nejvíce dotýká se básník ve sbírce této strun vlastní duše, vlastních vzpomínek na svou bábu, ženu, dítě, práci a rodinné štěstí a k tomu přidává několik nálad přírodních. A třeba jsou to motivy všední, jeho snivá duše obetkává je zvláštním poetickým pelem, že s ním vše cítíme a jemu věříme. Pravdiva jsou proto jeho slova v básni: Moje mince. »Nechť drobnou minci jen jsem razil, i sok ví, že byl, ať potupou jsem pregéř poctivý . . . a že v minci chtěl jsem dát vždy nejlepší svůj kov.« (Str. 89.) Básník se nám svou knihou zavděčil.

Boh. Adámek: **Horské ovzduší.** Básně. Nakladatel F. Šimáček v Praze Cena 2 K. — Dlouho mlčící básník podal nám knihu, která po přečtení zůstala nám záhadnou otázkou. A věru, vydati knihu tak drsnou jako horský vzduch v době formální vyspělosti a elegance moderního verše, který nyní v poesii dominuje — je třeba nazvati odvážností. Než horský vzduch jest zdravý a moderně znavený a přesycený člověk rád jej vyhledává. A proto myslil básník, že nebude na škodu trochu toho horského ovzduší do naší poesie. Motivy jeho pak ani by snad jiného verše nesnesly, jsouce drsné jako ruce horalovy, jeho život a strádání tu zachyceno. Ovšem kdo uvykl lehkému verši, po několika stránkách knihu odloží, a moderní poesie s ní vůbec počítati nebude. Jest to vánoční smrček, který na chvíli pokoj svou vůní naplní, ale brzy bývá vynesen. Některá čísla nejsou ničím jiným než rýmovanou prosou, jako: Tajemné tůně, Lhotská, Maškara. Některé obrazy jsou až příliš »horské«: Srstnatá jedle, Plododárná zvůra, Zbraní přebory a jiné. Pěknější a poněkud modernějšího rázu jsou kratší básně dílu druhého: Hory — lidé. Tak na př. pěkná je hned: Váhy, Řeřábí, Pohřbený hřbitov. Třebas kniha poctěna cenou České Akademie, nevíme, jak s ní pochodí nakladatel.

F. X. Hodáč: **Nálady.** Básně. Nakladatel A. Píša. Brno. Cena 1 K. — Máme už věru antipathii k těmto tenounkým knížečkám moderních veršů, v nichž vše je vylháno a odkoukáno, jejichž obsahem jsou pocity smyslnosti, rozervanosti a nevěry. Přečtěte si jednu a máte to odbyto se všemi. O nějaké umělecké aspiraci není ani řeči. A k takovým patří i knížečka jmenovaná, ač dlužno připomenouti, že básník zachovává přec jakési decorum a není drzým. Nepodává nic nového ani nemá nějake vlastní formy, ba i špatné rýmy tu nalézáme: keři — běží, třeští — štěstí, mdlý — nenašly a jiné. Jak skvostné má myšlénky v jarní večer! Jel v kupé, ve kterém byla mladá paní, a tu čteme: »Ten hřích by krásný byl s tou mladou smutnou paní. Roznítit vášní těžký, svůdně mdlý lesk velkých očí.« Není to překrásné? Celá pak sbírka (celkem 31 stran) končí: »A hlavu zpitou v prohýřených nocích svým svěžím dechem moře ovane. Na břeh se položit a nechat plynout teď srdcem touhy nové, neznámé . . . Či jinými slovy: vyspat opici a pak napsat několik takových pitomých veršů. Takové malé duše chtějí pak národu zpívat!

Novy hanácky pěsničke. Napsal *Ondřej Přikryl.* Nakladatel A. Píša v Brně. Cena 2 K. — První sbírka hanáckých pěsniček nalezla všude milého ohlasu, ba mnohá čísla uvedena do zpěvu. To asi pohnulo básníka k vydání sbírky nové, která formou i obsahem první knize se rovná. Jsou to ponejvíce písničky milostné, vtipové a satyrické, sepsane hanáckým nářečím a určené lidu hanáckému, ačkoliv každý jimi se pobaví a šťastnou chvíli si jimi připraví. Jest asi úmyslem spisovatelovým vzbuditi lásku k nářečí hanáckému a nahraditi mnohé kramářské písně, jež se nyní mezi lidem, zvláště mladým, zahnizďují, písničkami dobrými a hanácké povaze odpovídajícími. Že nejsou všechny písničky stejně zdařilé, rozumí se při dvou sbírkách samo sebou. Na ukázku podáváme aspoň jednu.

Kopřeva.

Stréček só jak snih a pořáď pchavá kopřeva,
šak že na ně taky donde, tvrdim jakževa.

Chcó pré si vzit, hóse, děvče sotvá z peřene —
no, to vetrhne im žédlo, bróke vežene!

Potom zvidite zázrak,
— bode pro ně křek! —:
na kopřevě rozkvetó im
kvitka slzeček.

O potřebě prohloubiti vědomosti o Husovi a jeho době. Přednesl ve Vamberku Dr. *Josef Kalousek.* (Polit. knihovna »Hlasu Národa«, č. II. Praha, 1902. Stran 34. Cena 7 kr.) — — V katol. tisku došla již tato přednáška profesora

Kalouska zasloužené pozornosti a vděčného uznání; v tisku protikatolickém byla většinou a zúmyslně — ignorována. Katolické časopisy vytkly hlavně, jak důrazně prof. Kalousek odsoudil darebnou podvrženinu Pogiovu: (»Výslech, odsouzení i upálení M. J. H.«), ale na straně »ctitelů« Husových snad zas právě to nejvíce překvapilo a »chladnost« ke spisku Kalouskovu způsobilo. A přece nebylo to ani dřív tajemstvím, že spis »Pogiův« je podvržený; »Čas« na př. připomenul to (ale jen zastrčeně a mimochodem!) i při letošních oslavách Husovských. Že podvržením Pogiova právě znova a nádherně illustrovaná se vydává, bylo již čtenáři tohoto časopisu sděleno. — V přednášce své zmiňuje se prof. Kalousek o zásluhách, jež si získali o poznání doby husitské posavadní badatelé: Palacký, Tomek, Winter, Flajšhans, Lenz, Loserth, Lechler a ovšem i pan spisovatel sám. (Prof. Kalousek již dříve nezvratně odmítl tvrzení některých historiků ruských, kteří vznik husitství spatřovali ve zbytcích(?) církve pravoslavné v Čechách.) S náležitým důrazem (a zajisté se vším právem) požaduje spisovatel úplné a správné vydání historických pramenů pro poznání a ocenění doby husitské naprosto potřebných. Že dějepisci doby husitské v míře zvláště svrchované ozdobeni býti musejí vlastnostmi, jichž po dobrých dějepiscích vůbec požadujeme, rozumí se samo sebou. — Již r. 1869 podal (v »Pokroku«) pan spisovatel návrh, aby proces Husův byl revidován a aby noví soudcové Husovi uznali, že mu v Kostnici bylo částečně křivděno. Návrh tento, dobře zajisté míněný, sotva se pro mnohé obtíže a ohledy uskutečniti dá, a jak za to mám, nebyl by snad jeho výsledek ani Husovi na prospěch. Z posavadních studií (hlavně Lenzových) jest objektivně jisto, že Hus bludům učil; soudcové Husovi byli o tom přesvědčeni (subjektivně): soud tedy (a odsouzení i upálení) dle poměrů a názorů tehdejší doby nemohl jinak dopadnouti. To však nám nijak nebrání, abychom my záležitost Husovu posuzovali jinak. Osud Husův — bez fráse to pravíme — je tragický. I když tragický hrdina nejde cestou vždy správnou (ale on cestu svou za správnou považuje), poněvadž šlechetný jest, máme s ním soucit, ba můžeme jej právem milovati; ale začne-li do nás někdo bludné mínění vtloukati a po nás žádati, abychom z lásky k hrdinovi jeho blud uznali, pak nezbývá než takové snaze odporovati. Že by v katolickém knězi byl proti osobě Husově odpor nebo nenávist, to, myslím, jménem všech mohu za nepravdu prohlásiti. O tom však jinde podrobněji promluvíme. — Spisek Kalouskův k hojnému rozšíření lze doporučiti. *L. † eň.*

NĚMECKÁ.

P. Meinrada Sadila tragédie: Tantalos. Ve Vídni všeobecně se nyní přičiňují, aby křesťanské názory pronikly všechny vrstvy obyvatelstva. Proto byla také nová tragédie »Tantalos« dne 27. dubna m. r. na jubilejním divadle císaře Františka Josefa ve Währingu ponejprv provedena s velikým nadšením přijata. Autorem tragédie jest kněz vídeňského benediktinského kláštera Škotů a profesor gymnasialní P. Meinrad Sadil.

Vídeňské katolické i liberální listy s velkou pochvalou se zmiňují o tragédii. ano i nám nejnepřátelštější listy (viz »Neue Freie Presse« ze dne 27. dubna m. r, číslo 13172) ač ji zrovna nevelebí, přece jí nic vytýkati nemohou. Obecenstvo jest již, jak dobře pravila vídeňská »Reichspost« ze dne 28. dubna m. r. v čísle 98, kteréž k této stati použito bylo, přesyceno stálým opakováním cizoložstva a jiných škandálních a sensačních událostí, přeje se jiné dramatické látky, která by zdravým a křesťanským pojetím zajímala. Poněvadž tragedie »Tantalos« těmto požadavkům vyhovuje, byla, když ji ponejprv provozovali, velmi sympaticky přijata a od té doby vícekráte již ve vyprodaném domě opakována. (Dne 26., 30. dubna, 6., 10., 18., 25. května.) Dne 10. května byl též přítomen bratr císařův, arcivévoda Ludvík Viktor. —

Listy výslovně podotýkají, že potlesku, jakého se panu autoru při premiéře dostalo, ve Währingském divadle ještě neslyšeli. Všechno obecenstvo přálo si viděti dp. P. Sadila, jenž skromně byl skryt v pozadí lože. Nejprve poděkoval jeho jménem obecenstvu vrchní režisér Armand Pohler; když však obecenstvo bouřlivě viděti si přálo samého autora, povzbuzen ředitelem divadla Müller-Guttenbrunnem, ukázal se básník na pokraji lože a úklonou obecenstvu za tak hlučnou pochvalu poděkoval. Byl to, jak »Reichspost« praví, pro křesťanský cit upokojující pohled, v divadle také jednou viděti, jak katolický kněz děkuje za poctu jemu prokázanou, kdežto obyčejně za podobných okolností uviděti lze jen figuru — ze židovského ghetta.

Zlatou nitkou, kterou v celé tragedii sledovati lze, jest: moc, kterou někdo zločinně nabyl, nikdy neprospěje, nepřinese ani užitku, ani slávy; kde Bůh a jeho

přikázaní nohama se šlapou, tam lidstvo v největší barbarství klesne. Ušlechtilá, básnická mluva tragédie Tantalos, napínavý děj, skvostná výprava, úchvatná hra všech osob, které účinkovaly, všechno to učinilo na obecenstvo nejlepší dojem.

Podivejme se blíže na obsah této tragédie. Řecká mythologie vykládá, že byl Tantalos synem Joviše a Pluty a otcem dvou dětí: Nioby a Pelopse. Byl to bohatý a vážený král v Lydii, dle jiných ve Frygii; byl důvěrníkem Jovišovým a jiných bohů, kteří ho častěji k hodům zvali. Protože však, co při takové příležitosti uslyšel, přijda na zem mezi své zase dále vykládal, byl od rozhněvaných bohů v podsvětí přísně potrestán. Stál hroznou žízní stále trápen ve vodě, kteráž však, kdykoliv napíti se chtěl, klesla; nad ním visely též dvě větve s překrásným ovocem, kteréž však, kdykoliv po nich sáhl, nazpět uhnuly. Básník Pindar a jiní vypravují ještě, že visel mu též nad hlavou ohromný balvan, kterýž každý okamžik již již na něho spadnouti měl. Někteří staří spisovatelé vypravují, že hroznýmtímto trestem v podsvětí byl proto potrestán, poněvadž svého syna Pelopsa zabil a jej bohům k jídlu předložil, chtěje se přesvědčiti, zda-li jsou vševědoucí. Pindar udává za příčinu, že ukradl při božských hodech nektar a ambrosii a přátelům svým na zemi k požívání předložil, anebo proto, že zlatého psa Pandarea z chrámu Jovišova na ostrově Krétě ukradl, ale přece přísahal, že ho nemá. Potomstvo Tantalovo stihly velké tresty. (Viz Riegrův Slovník naučný, článek Tantalus; týž článek ve Brockhausově slovníku.)

Páně Sadilův »Tantalos« jest král Frygie a statný rek; děti své miluje nemírnou láskou a nezřízenou pýchou. Tyto dvě špatné vlastnosti jsou též příčinou všeho jeho jednání.

Děj se odehrává na hradě Tantalově, který Sipylos se jmenuje; čtvrté jednání je v sídle bohů na Olympu. Jsa miláčkem Jovišovým, který mu všechny své úmysly sděluje, jest Tantalus také moudrý panovník, kteréhož si všickni vysoce váží. Karon, mladý král sousední země Karie, uchází se o Tantalovu dceru Niobu; ona však nechce o vdávání ani slyšeti; raději zůstane u otce a bratra, kteří ji milují, a u nichž jest docela šťastna. (Dokončení.)

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze Slovenska. Jak začít? Zpráv potěšných je málo, velmi málo. — K pěstitelům praktické vzájemnosti československé přidružila se loni také »Matice Česká«, sbor Musea království Českého pro řeč a literaturu českou. Z úroků nadace kněze Josefa Viktorina na udílení podpor a cen za vynikající díla literatury československé z oboru dějepisu, jazykozpytu a krásného písemnictví byla udělena letos cena 300 K slovenskému básníkovi Hviezdoslavovi (Pavlu Országovi), advokátu v Dolním Kubíně, za jeho vynikající literární činnost. Básník »Hajníkovy ženy« a »Vlkolinských« dostal konečně od nás aspoň, co za nehet vleze, více, než holá uznání kritiky. Kdy přijde na řadu Vajanský? kdy Soltészová, kdy Podjavorinská, Urbánek, Kukučín? Veliké jsou naše povinnosti ke Slovensku! — Ze stoličného výboru Nitránského se navrhuje dokonce zákon, aby každý *ze slovenskosti* podezřelý byl z vlasti vyobcován! »Budapesti Hirlap« píše proti Slovákům, že prý má se odebrati půda nemaďarům a tou ukojiti má se maďarský sedlák. Prý »percat ustitia, sed fiat Hungaria«. Tak si zvrátili heslo krále Ferdinanda I. Tak daleko zabíhá národní nesnášelivost duší ven a ven zvrhlých. — Americký Rovniankův »Slovenský denník« vydal za příčinou stých narozenin Ludvíka Košuta zvláštní číslo, psané anglicky, aby poučili Američany o Košutovi a útiscích Slováků uherských. Obsah zvláštního čísla je zajímavý. Jednotlivé kapitoly uvedeme: »Louis Kossuth« od prof. Šimka na universitě v Jowě, »About Panslavism«, »Specimcus of Magyar Justice«, od Karla Kálala článek »How the Magyars respect the law in the Slovak Schools', »Magyar Suppression of Liberty«, jiný článek Kálalův »About the Magyarization of the Slovaks«. Také výtečný Slavista univ. profesor Baudoin de Courtenay přispěl zajímavým pojednáním »The Slovaks in Their Relation to Hungary«. Vedle těchto větších i mnoho kratších informačních zpráv objasnila Američanům kulturní boj na bytí a nebytí Slovákův. — Svetozár Hurban Vajanský je souzen a bude jistě také odsouzen za úvodník č. 71. »Nár. Novin« nadepsaný »Ohlupovanie detí«. Naprosto nevinný článeček, kterým se mělo ukázati, že zákonům přírodním příčí se ministerské nařízení, aby v elementárních školách hornouherských vyučovalo se až 24 hodin týdně maďarské řeči a mluvnici. Každý

rozumný člověk uzná, že ministr Vlassics dopustil se svým nařízením přímo hyenismu, ale v žilách a srdcích maďarských vyhasl cit lidskosti. — Satmárský biskup vypravil do Ameriky pět jeptišek řádu sv. Vincence, aby pomáhaly ještě za mořem maďarisovat. V Uhrách je církev v područí státu. Církev Kristova má býti dle svaté vůle svého zakladatele matkou všech lidí bez rozdílu jazyka i národnosti. Stát slouží obyčejně jen národní myšlénce jedné raçy, a proto je pro církev vždy nanejvýše nebezpečno podříditi ji všemohoucnosti státní. Papež, který církev v Uhrách vysvobodí ze státního otroctví, zaslouží si názvu Veliký. — Na konec trochu polemiky. »Národnie Noviny« při každé příležitosti reklamují maďarského básníka Petöfiho Slovákům. Byl to, pravda, syn Slováka Petroviče, a matka jeho také byla Slovenka Hrůzová z Lešna v Turci. Ale odrodil se, je proto špína-chlap, a nevím věru, proč neustále pro sebe reklamovat špínu-chlapa! A konečně genialnost Petöfiho také je jak Maďary tak Slováky přeceňována. Náš jako básník s Petöfim současný Václav Bol. Nebeský (po roce 1850 již nebásnil ze svého, jen překládal), stojí vysoko umělecky, poeticky nad Petöfim. — A ještě polemiku. Olomúcké »Slov. Národní Listy« vyhlásily znova svůj program vzájemnostní. První a nejdůležitější bod jeho je »Jednota kulturní, v níž zahrnuta jest i jednota spisovného jazyka.« To stanovisko jsme již dávno zasloužene odsoudili. Martinským vůdcům se uděluje kategorický imperativ: přemýšlejte o slovenské encyklopaedii! Ta má býti slovenská, neboť při jednotě literárního jazyka stačí i Slovákům naučné slovníky Riegrův a mnohem lépe Ottův, zvláště když tento všímá si bedlivě i věcí slovenských. Jak se to rýmuje? Kde je logika? To se vyhodí jen kategorický imperativ, aby se pošpinili Martinští! Slovensku ještě mnoho chybí! Jeden žádá mapu, jiný naučný slovník, třetí chce »Zlatý Svatý Martin« (analogou »Zlaté Prahy«), čtvrtý dovolává se »Ústřední Matice školské«, onen chce slovenské školy, jiný družstva průmyslová. Co by to bylo imperativů! »Slovenské Nár. Listy« chtějí také, aby Slováci dali se do boje za svá národní práva. Také takový imperativ! Pro lidi bojechtivé, čím spíš boj propukne, tím lépe. To je pěkná fráse! Vzpomínám si na latinské přísloví: »si vis pacem, para bellum!« Ale toto přísloví je doslova míněno a doslovně bylo v antickém Římě vykonáváno. Jaký má býti boj na Slovensku, zda do křížku, na pěsti, či vytloukání oken — to »Sl. N. L.« pěkně zamlčely. Ale přece se jim ulevilo, aspoň když prskly do světa nesmyslnou frási. A pošpinily při tom ideální pracovníky Martinské. Ať jen samy pomáhají při mapě, encyklopaedii atd. Však Slováci znají své nedostaky, ale není pracovníků.

Ve Val. Klobúcích, dne 22. listopadu 1902. *Frant. V. Peřinka.*

Krvavá četba. Zmatek, nepořádek a rozrušenost nenašla by útočiště ani v srdci lidském ani v celé společnosti, alespoň ne do takové míry, jak se právě jeví, kdyby zastaven byl ten špinavý, nečistý, jedovaté páry vydávající proud — špatný tisk! Srdce lidské otupeno pro pravdu, dobro a krásno, ale rozdrásáno všemi možnými náruživostmi a chtíči, všechen téměř mrav odstraněn, společnost lidská otrávena. Otrávena hlavně neobyčejně rozšířeným špatným tiskem. Největším nepřítelem krásna, pravdy a dobrých mravů vůbec jest špatná kniha, a to proto, že nám ostří zbraně své neokazuje, nýbrž jest zahalena v krásný, smyslům člověka lahodící zevnějšek, při čemž přece udílí rány smrtonosné, otravuje sladkým, omamujícím jedem. Takto zastřená a skrytá vtírá se do všech společenských kruhů. Umínili jsme si své čtenáře nejen před touto zhoubou varovati, ale i povzbuditi ku boji proti ní. Dnes prozatím zastavíme se u tak zvané »krvavé četby«, jež jest nejvíce duševní stravou pracujícího dělného lidu. Měl jsem často příležitost pozorovati, s jakou dychtivostí (obyčejně v neděli) sahají všichni členové rodiny dělníkovy po takovém sensačním a napínavém románu; čte se nahlas, a všichni, i dítky, náruživě poslouchají, jsouce rozmrzelí, když »právě v tom nejlepším« musí se na týden obrniti trpělivostí! Připadá mi to jako u alkoholika touha po sklence kořalky. Aby však se nezdálo, že mluvím na prázdno, uvedu takové »skvosty«, jež zajisté »obohacují« naši literaturu, vyšlé jen na př. v nakladatelství Aloise Hynka v Praze v roce lonském: »Bandité« aneb »Hraběnka Eleonora« aneb »Třináct roků lásky a věrnosti ve skalním hrobě.« Román tento »baví« a rozčiluje čtenáře zločiny odvážného (jak praví prospekt) lupiče — jenž žádného zločinu se nelekal — porýnského, Jindřicha Lichteka, a jeho láskou k dobrodružce Loře z Bergenu. Román »Dvě sokyně« zase líčí strašné utrpení ženy, jež jest zrazena mužem, kterého miluje, a pronásledována svou sokyní, demonickou to sirenou. Román »Karel Moor« zase strašný bandita, zločinec atd. Nebo jiná skvostná četba je »Giuseppe Musclino«, neohrožený brigant, loupežník kalaberský, jeho zločiny a lásky jsou zde ověnčeny slávou hrdinnosti. Nebo »Dvě ženy pod jednou střechou«, román tento líčí lásku a nenávist, žárlivost a útrapy srdce, čili zápas dvou žen o jednoho

muže. A tak bych mohl jmenovati ještě romány, jako: »Oběť lásky«, »Travič«, »Manželé Schneiderovi« a j. — Takovýmito škváry však zemi českou zaplavuje jen jediné nakladatelství, mohl bych však uvésti ještě jiné na př. nové takovéto podnikatelství: Adolf Synek v Praze VII., jež právě vydává román, prý zajímavý, *poučný* a nejvýš poutavý »Vlasta, sirotek z Červeného Hrádku, aneb nešťastná oběť krásné hříšnice«. Tyto romány jsou obyčejně nekonečné — mají až přes 60 šešitů po 10 až 15 kr. — z čehož vysvítá, že jsou to podniky nestydatě výdělkářské. Musíme se však co nejdůrazněji ohraditi též proti tomu, aby nezkušeným odběratelům za různé doplatky jako premie byla dávána »modlitební kniha«, kteroužto po odebrání 20. sešitu lze obdržeti. Jest to při nejmenším blasfemie, že na takovou hanebnou četbu, jež líčením svým jen povzbuzuje a vznětlivé srdce popouzí ku různým »románům«, jež hlásají omrzelost života, jež protkány jsou nesčetnými fantastickými vraždami, jež glorifikují nečestnost, nevěrnost a jiné hanebnosti, jimiž se staví často smyslnost na oltář obdivu — dávati za odměnu modlitební knihu, jako by obsahem si byly tyto knihy rovny! Vedle této »zbožné« premie možno dostati i jiné krváky neb různé obrazy za odměnu. — Jaké smutné následky takováto četba má, povídají nám často »soudní síně« v novinách, kdež octnou se někdy téměř děti pro různé »dobrodružné« příhody, provozované na základě krvavé četby. O takovýchto obětech platí slova sv. Augustina: »Dali mi knihy sepsané řečí lahodnou a krásnou, byl však v nich jed a já hltavě polykal, co bylo sladkého, a nedbal toho, že otravuji srdce i duši. Bodláčí hříchů a trní tělesnosti srostlo nad hlavou mojí a nebylo ruky, která by je z kořene vyplela.« Každý inteligentní člověk musí považovati za svou povinnost učiniti přítrž záplavě t. zv. krvavé četby, jež lid okrádá hmotně a duševně ničí. Naučme lid čísti knihy dobré a mravné a pak bude šťastný a spokojený. *Bapt. Bělinský.*

Chce Anglie zpět k Římu? Zatím co v katolickém Rakousku štve se proti církvi heslem »Los von Rom«, zatím co v »katolické«*) Francii vyhánějí se církevní kongregace a zatím co v katolickém Německu matou se věřící reformním katolicismem, ozývají se přečetní hlasové z protestantské Anglie, volajíce po spojení s Římem. Zvláštní úkaz tento možno v Anglii pozorovati již drahně let, nikdy nebyl však tak intensivním a pronikavým jako teď, kdy nejen jednotliví vynikající příslušníci vyznání anglikánského přestupují k církvi katolické, ale kde celá strana utvořila se, aby ze zásady podporovala sjednocení aneb aspoň dorozumění církve anglikánské s Římem. Konformisté, tak zove se strana tato, dnes už tak mocnými jsou, že nekonformisté nemohou jich udolati a jsou nuceni utíkati se o pomoc ku vládě, která však dává vyhýbavé odpovědi, ba tytýž i výčitky, jež anglikánským biskupům a jich služební horlivosti velmi málo cti činí. Též korunovační přísaha, v níž král Eduard VII. vynechal nejurážlivější slova katolického náboženství, jež stala se v Anglii od doby reformační *tradicionelními* a byla ještě i nyní vyhlašována za *podstatnou* část přísahy královské, má-li míti *platnost*, též tato změněná korunovační královská přísaha jest průkazem, že anglikánský vladař rozumí době a že nestaví se proti proudu, jenž uchvátil jeho zemi a souvěrce. Jak opravdovým a hlubokým jest hnutí pro spojení anglikánské církve s Římem, viděti zvláště na anglikánském duchovenstvu, jež dosud nepřistoupilo ku konformistům ani k nekonformistům a jež klidně, jsouc jako nad stranami, o věci zkoumá, přicházejíc k resultátům, jež překvapují. Z času nejnovějšího budiž zde aspoň jeden úkaz. Anglikánský duchovní, *Jones Spencer*, požívající přízně svého biskupa a kléru, s nímž po dnes úspěšně pracuje v duchovní správě, vydal sensační knihu — »England and the Holy See«, London 1902 — v níž vykládá, proč jest pro sjednocení s Římem. »Od třinácti let studuji ty věci,« tak asi se vyjádřuje, »a poznávám, že jest naprostou nutností a neodložitelnou podmínkou našeho náboženského života křesťanského, abychom my Anglikáni spojili se s Římem. Přesvědčení toho nedošel jsem přemlouváním ani osobními ohledy (spolky, strany, vyhlídky), nýbrž studiem a modlitbou. Abychom se přidali k Římu, nutí nás Anglikány hlavně toto: Církev římská má ve víře jednotu a jistotu; každý její věroučný článek jest přesně určen a ve všech náboženstvo-mravních pochybnostech mluví zřetelně neomylný církevní učitelský úřad; nám Angličanům vše to schází; my nemáme jednoty, nemáme jistoty, nemáme v pochybnostech neomylného poučení; u nás lidé světští, po případě i nevěřečtí (rádcové koruny?) rozhodují o věcech víry, přivádějíce ji v podruží státní. Nám anglikánům schází též u víře nadpřirozený momenta my vše měříme vědou a lidským přesvědčením; naturalismus a racionalismus vedle stálého se rozpadávání v sekty a sektičky — máme jich už na sta! — jest tohodůsledkem a smutným úkazem, že v našem náboženském principu vězí děsná

*) Píšeme »katolické«, ač víme, kde a proč měli bychom učiniti *vykřičník!*

chyba. Pravda jest jedna a ne sterá, navzájem si protivná. Kristus jest jen jeden a církev založil si dle nepopíratelných zpráv biblických jen jednu jedinou a učení dal jí jen jedno jediné. Tuto *jednotu* má doznale ze všech křesťanských církví jen církev *římská*; proto je pravá, skutečně Kristova; všecky ostatní církve jsou padělky lidskými. U nás hlásá se jen potřeba »hlavních článků« víry; ale proč nehlásal tak Kristus, a proč konec konců věříme každý, co chceme? U nás vychvaluje aneb aspoň tupí se i »chaos« víry, poněvadž prý vede k snášelivosti; ale, proč jsme si ve vlasech a proč jsme netečnými ba i nevěřícími? Všecko to nutí nás anglikány, abychom provedli spojení s Církví, kdež je to docela jinak. K sjednocení tomu měla by nás nabádati zkušenost, která učí, že z rozdrobování křesťanství těží jen nevěra a pohanství, kdežto věřící všech vyznání křesťanských nesjednoceností se oslabují, proti sobě staví, neláskou a nedůvěrou k věci naplňují. Naší rozdrobeností trpí Kristova víra; proto kdo z nás víru miluje, musí toužiti po sjednocení křesťanství. Pro Krista a Jeho jednotnou ideu církevní musí všichni křesťané, jednotlivci i národové nadšeně pracovati slovem, skutkem, dobrou vůlí, obětí a modlitbou. Pět prostředků vedlo by různé konfese křesťanské, zvláště však anglikánskou, k touženému cíli — ke spojení a sjednocení s Římem. Předně třeba: 1. učiti a učiti se, že všecky zjevy v křesťanství třeba spatřovati v pravém světle na obojí straně; nerozum a nepochopení způsobily zde již mnoho zbytečných bojů a mrzutostí. 2. Chopiti se všeho, co nás dosud pojí a co i po reformaci společného mezi námi zbylo; na tom bylo by pracovati dále. 3. Vyrovnávati předsudky a pochybnosti v přátelsky důvěrných rozmluvách s učenými kněžími a se vzdělanými věřícími laiky. 4. Pěstovati vzájemnou modlitbu a bratrskou lásku; víra je dar Boží, proto třeba si jí vyprositi: pouhé studium nedostačuje, poněvadž víra křesťanská nemá jen učení, nýbrž i **prostředky**, kterých třeba užívati. 5. Církevní učení a zařízení buďtež všestranně a důkladně objasněna; ne náboženské spory a polemiky, ale klidné výklady povedou k cíli. Tím způsobem — mysll autor — bylo by lze se dohodnouti.« Aby *prakticky* svým krajanům a souvěrcům ukázal, jak si vše představoval, jal se též ihned v knize všeobecně i v jednotlivostech probírati učení katolické, vykládaje jeho pravý smysl a podávaje pro každý sporný článek theologické důvody. Ze všeho toho dýše neobyčejná láska a znalost věci. Nejvíce však uchvacuje auktor v rozpravě o církvi Kristově. Co zde pověděno, zvláště ve článku »Církev a národové«, nemůže na soudného čtenáře jinak působiti, než že mu dá přesvědčení o božském charakteru církve Páně a o naprosté nutnosti *jediné* církve.

Jaký bude míti praktický výsledek fenomenalní kniha Spencerova v kruzích konfirmistických i nekonfirmistických, nemůžeme již nyní povědětí; kde však tolik lásky a pravdy, tam bude i zdar, poněvadž »pravda vítězí«. Tři sta let trvalo, než v Anglii aspoň částečně prohlédli; ale prohlédli přece, a možná že napraví vnuci, co zkazili pradědové. *Filip Jan Konečný.*

Ze slovanského světa. *(50leté výroči založeni slovinské »družby svatého Mohara«. — 10leté výroči založeni »Srpské Književné Zadruge«. — Časopisy v Srbsku. — Spolek bulharských žurnalistů. — Dva nové bulharské časopisy. — Statistika vyššího vzdělání v Bulharsku. — Vzdělání lidu v Chorvatsku. — Bílí Chorvati. — Nový román Tolstého.)* Slovinský literární spolek sv. Mohara slavil loni 50leté výročí svého založení. Založili jej r. 1852 biskup A. Slomšek a prof. O. Einspieler. Počet členů tohoto spolku jest nyní již 80.000. Vezme-li se zřetel k počtu Slovinců, tož knihy spolkem vydané vnikají do každé třetí slovinské chaty. — Loni uplynulo 10 let, co byl založen srbský populární literární spolek v Bělehradě. Za tu dobu vydal 71 knih v 746.000 výtiscích, t. j. každá kniha se tiskla průměrně v 10.000 exemplářích. Vezme-li se zřetel k počtu vydaných knih, nebylo jich sice vydáno mnoho, avšak za to se tím více rozšířily. Z toho patrno, že se v Srbsku velmi mnoho čte. — Vychází tam nyní 81 listů politických, belletristických a odborných. Z tohoto počtu tiskne se jich v Bělehradě 70. Ze 70 bělehradských listů jest 27 politických, 5 paedagogických, 6 belletristických, 5 humoristických, 4 vojenské, 4 průmyslnické, 3 pro ženy, 3 církevní, 2 lékařské, 2 pro děti, 2 sportovní, 2 kriminální, po 1 právnickém, finančním, typografickém atd. Jeden politický list připadá na 2322 bělehradských čtenářů. V celém ostatním Srbsku vychází pouze 11 listů. — Dne 20. října (dle prav. kal.) založili žurnalisti v Sofii přebývající spolek bulharských žurnalistů. Za předsedu zvolen L. Bobčev, místopředsedou jest D. V. Hranov, tajemníkem G. Nikolov. Mezi členy výboru jest i spisovatel Ivan Vazov. — V Sofii začal vycházeti nový list »Demokratičeski Přegled«. List vychází dvakrát měsíčně za redakce A. Strašimirova, Vlajkova a Georgova. Účelem jeho jest »propagovati v Bulharsku demokratické parlamentární zřízení a podporovati socialní a hospodářský pokrok širokých vrstev národ-

ních.« — P. Gennadiev začal v Plovdivě vydávati měsíčník »Biblioteka«, spisami za literatura, populjarna nauka a občerstveni znanija«. V posud vyšlých 2 knihách jsou překlady různých vynikajících evropských moderních spisovatelů. Bylo by si však přáti, aby p. redaktor seznámil bulharské čtenářstvo též se středoevropskými slovanskými literaturami, na př. s českou, která je v Bulharsku tak málo známa. Překladatelé z češtiny by se v Bulharsku velmi snadno našli. P. Gennadiev velmi se postaral o literaturu anglickou, italskou, ale českou a vůbec slovanské literatury (vyjímaje ruskou) zanedbal. Stará to chyba u nás Slovanů vůbec. — V roce 1900—1901 byl na bulharských vysokých školách následující počet studujících: na histor. filologické fakultě 161 řádných a 19 mimořádných posluchačů; na fys.-mathematické fak. 103 ř. a 1 mimoř. posluchač; na právnické fak. 188 ř. a 11 mimoř. posluchačů. Úhrnem 483 studujících. V r. 1901—1902 bylo na hist. filologické fakultě 118 ř. posluchačů, 1 řádná posluchačka, 13 mimoř. posl. a 11 mimoř. posluchaček; na fysicko-mathematické fakultě pak 123 řádných posluchačů a 4 řádné posluchačky; na právnické fakultě bylo 223 ř. posluchačů a 2 mimoř. — Úhrnem v r. 1901—1902 — 495. V r. 1902—1903 bylo na histor.-filolog. fakultě 86 ř. a mimoř. posluchačů a 19 ř. a mimoř. posluchaček; na fys.-mathematickém oddělení 135 ř. a mimoř. posluchačů a 19 ř. a mimoř. posluchaček; na právnickém oddělení 268 ř. a mimoř. posluchačů a 2 posluchačky. Celkem 529 posluchačů a 40 posluchaček. — Ačkoliv se již velmi mnoho učinilo pro vzdělání chorvatského národa, přece jest třeba ještě v tom směru mnoho práce. V posledních 10 letech učiněn veliký pokrok. R. 1890 připadlo v Chorvatsku na 100 lidí, kteří neuměli ani čísti ani psáti 60·16 mužů a 73·52 žen. V r. 1900 již jen 46·95 mužů a 61·74 žen. — Nedaleko Požuna (Prešpurka) jest usazeno asi 60.000 tak zvaných Bílých Chorvatů (Beli Hrvati), které Němci jmenují »Wassercroaten«. Tito Chorvati jsou vydáni na milost a nemilost pomaďaření a poněmčení. Nemají ani mluvnice, ani slovníku svého jazyka. Nyní jim vydali slováčtí vlastenci kalendář v jejich jazyku. Tím se dostalo Bílým Chorvátům prvé tištěné knihy v mateřském jazyku. Tato větvička slovanského rodu jest důležitou proto, že pojí severní Slovany s jižními. — Ruské listy oznamují, že L. N. Tolstoj napsal nový román, jehož předmětem jest vojenský život na Kavkaze kolem r. 1850 v době velikého povstání Šamilova. *Fr. Štingl.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Vojtěch. Kalendář družstva Vlasť na r. 1903. Red. Jos. Flekáček. Ročník druhý. -- Odběrní podmínky: od 15. ledna 1903 prodává se kalendář náš každému bez výjimky za polovici, tedy: velký za 50 h, malý za 30. Poštovné a nákladní list platí si objednavatel. Poštovné při jednom kalendáři činí 20 h.

Svatováclavská záložna a obrana katolíků proti socialním demokratům Pod tímto nadpisem vyšla nákladem družstva Vlasť časová brožura o 32 str., již napsali každému našinci známí kritikové L. † 5. a L. † 7. Brožurkou tou podává se našemu lidu do rukou ostrá zbraň na odraz socialně-demokratického »Práva Lidu« a všech jeho nohsledů. Cena brožurky je nízká, 8 h a na venek poštou 10 h. Na 10 exemplářů jeden zdarma. Prodává se jen za hotové.

Odpověď socialním demokratům ve věcech záložny Svatováclavské. *Napsal dr. Václav Kyjovský.* **V těžkých chvílích.** *Napsal L. † 91.* — Tak jmenuje se druhá brožura, kterou opět vydalo svým nákladem družstvo Vlasť v Praze. Brožura tato prodává se za 8 h a poštou za 10 h. Prodává se jen za hotové. Na 10 exemplářů dává se jeden zdarma. Obsahem je brožura tato zdrcující kritikou socialně-demokratického humbuku, jímž soc. demokraté snaží se otřásti veškerým postavením katolíků ve společnosti lidské. Doporučujeme k hojnému rozšíření — v zájmu věci katolické. Objednávky přijímá a vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. (v Žitné ulici).

»Echo z Afriky«, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti, vydávaný od Družiny sv. Petra Klavera, čís. 1. roč. I. redakcí Jar. Hrabačky, kapitolního ceremoníře u sv. Víta v Praze. — »Echo z Afriky« má dvojí úkol: 1. uvědomovati čtenáře o tom, co jest družina sv. Petra Clavera a buditi pro ni lásku a obětavost a 2. líčiti záslužnou činnost misionářů katolických v Africe, tím povznášeti církev a její sluhy — misionáře. Krásná vyobrazení z činnosti misionářů jsou důstojným doprovodem tohoto programu. Články jsou psány lehkým slohem, takže i méně vzdělaný jim porozumí a sobě si je zalíbí. — »Echo z Afriky« stojí ročně poštou 1 K 20 h a zasílá se na adresu: Filialka Družiny sv. Petra Klavera v Praze, na Hradčanech č. 33.

Dr. Frant. Lad. Rieger dovršil 10. prosince 84. rok svého požehnaného národu zasvěceného života. Dějiny národa českého v druhé polovině předešlého

věku se jménem jeho nerozlučně spojeny, protože Rieger jim vtiskl svoji značku. Bez Riegra nelze dějiny ty psáti. A po jeho smrti — vřele si přejeme, aby dlouho ještě se ho nedotkla, — bude dr. Rieger u vděčné paměti českého lidu žíti. Ovšem Rieger neměl toho štěstí státi se českým Deakem co do výsledku svých snah, avšak Bůh mu popřál dožíti se chvíle, v níž takměř všeobecně uznává se, že Riegrovi bylo hrubě křivděno a zároveň pochybeno, že vedení národa nedělo se cestou od něho vyznačenou. Riegrovi dostává se velikého zadostučinění ve chvíli, kdy jedná se o punktace ve druhém, značně zhoršeném vydání. Zpravdují se tu jeho slova: Kéž bychom měli dnes punktace z roku 1889! Dnes byly by o mnoho přijatelnějšími. Leč nám neběží o vyvolávání nemilých upomínek. Dnes je dr. Rieger v očích národa úplně ospravedlněn, zraky všech hledí k němu s nejhlubší úctou. Kéž mu dá Bůh, aby v blahém pocitu, že pro blaho národa nejen všecky své síly věnoval, ale i mnoho vykonal, dočekal se ještě mnohých let.

P. **Jan N. Cibulka Tov. J.** † — Dne 28. m. m. rozezvučely se smutně zvony posvátného Velehradu a ohlašovaly smrt známého a oblíbeného P. Jana N. Cibulky z Tov. Ježíšova. P. Jan N. Cibulka narodil se dne 3. srpna r. 1836 v Ústí n. O. a vstoupil ve svém 19. roku do řádu T. J. Noviciát a řečnickou školu prodělal v Baumgartenbergu, důkladná theologická a filosofická studia na věhlasné bohoslovecké fakultě innomostecké. Na to dostal se do Prahy za kazatele. Svými řečnickými vlohami upozornil na sebe brzo nejen prostý lid, ale i vzdělanější třídu. Spolu s P. Rejzkem, nynějším superiorem v Hradci Králové, založil Marianskou kongregaci mužů a jinochů, jejíž pravidla stručně a velice jadrně sestavil. Co tím dobrého pro katolickou Prahu vykonal, může souditi ten, kdo činnost této Marianské družiny po 23 leta jejího trvání sledoval. Tak působil v Praze jako kazatel, misionář, exercitátor a řiditel kongregace až do roku 1889. V té době byl též po několik let představeným pražského domu. Roku 1889 vedl ho hlas poslušnosti na sv. Hostýn na Moravě, kde zastával úřad superiora, a stal se, můžeme směle říci, tvůrcem nynějšího Hostýna. Pravíme tvůrcem, a ne bez příčiny. Neboť za něho zdesaterónásobily se pouti na toto místo netoliko Moravanům, ale i Čechům drahé a památné, a on Hostýn zvelebil a po našich vlastech učinil známým a populárním. Kdo před třiceti lety něco slyšel ve vzdálenějších krajích o Hostýně? A nyní ví o něm takořka každé dítě. P. J. Cibulka z milodarů jemu jak v Čechách tak od Moravanů a Slezanů poskytnutých opravil nádherně Marianskou svatyni, kapli »Sarkandrovku«, vystavěl rozhlednu s krásnou a umělecky provedenou romanskou kapličkou sv. Kříže a postavil s velkým nákladem směrem ku rozhledně křížovou cestu. P. J. Cibulka tvořil duši celé »Matice Hostýnské«. Přičiněním této jednoty zakoupen pozemek na vrchu hory hostýnské, postaven hostinec a zřízeny útulny pro poutníky. P. J. Cibulka připravoval vše pro slavnou korunovaci P. Marie Hostýnské. Než neúprosná smrt nedala se mu toho dočekati. Ne tedy neprávem zvali ho Moravané strážcem sv. Hostýna. Zůstav superiorem sv. Hostýna, byl jmenován od svých představených roku 1899 též rektorem a o rok později také správcem fary na Velehradě. Nyní rozvinul ještě více svého podnikavého a v práci neúmorného ducha. Za spolupůsobení P. A. Rejzka T. J. a v katolické činnosti neunavného, nezištného známého faráře Dra. C. Stojana dal jedno křídlo bývalého cisterciackého kláštera, založeného od králů českých Přemysla Otakara I. a jeho bratra Jindřicha v XI. století, v původním slohu vystavěti. V této části nalézá se veliký sál, upravený pro velehradské schůze. Za jeho rektorátu byly obnoveny kostelní věže, postaveny do průčelí chrámu umělecky zpracované sochy a dány na věž cenné hodiny. On je aspoň spoluzakladatelem nedávno zřízené »Velehradské Jednoty«, jejíž vznešené účely svědčí o jeho velkém a podnikavém duchu. A měl v úmyslu ještě jeden trvalý pomník své mnohostranné činnosti na Velehradě vybudovati, jenž by jak církvi tak národu měl prospěti, než bohužel, předčasná smrt nedala mu dokončiti toto mnohoslibné dílo. Ochrnutí plic schvátilo ho uprostřed jeho zamýšleného díla, ano uprostřed jeho v pravdě apoštolského vlasteneckého působení v roce 67. jeho věku téhož dne, kdy před 11 lety Tov. Ježíšovo kardinálem Fürstenbergem na Velehrad bylo uvedeno. P. J. Cibulkou odchází na věčnost vzorný řeholní kněz, vroucí ctitel nejblahoslav. Rodičky a sv. patronů českých, neúmorný pracovník na vinici Páně a věrný syn českého národa, pro jehož časné a věčné blaho bilo až do posledního okamžiku jeho věrné srdce.

Padesátileté jubileum kněžství slavil dne 21. prosince 1902 zasloužilý kvardián františkánského kláštera v Hájku u Únhoště, k. a. notář a kons. rada P. Gilbert Procházka. Oslavenec narodil se 2. června 1828 v Rychnově, řeholní sliby složil 15. května 1851 a na kněze byl vysvěcen 21. prosince 1862. Působil jako katecheta u sv. Jakuba v Praze, těše se důvěře a lásce pražského obyvatel-

stva, vypomáhal často v duchovní správě, delší řadu let byl kvardiánem kláštera ve Slaném. Ze skrovných prostředků, sbírkami a neúmornou pílí opravoval všude chrámy františkánské, posléze uvedl v důstojný stav poutní Loretu v Hájku, která byla již velmi chatrná. Taktéž přičinil se o obnovu kaplí polních na cestě z Prahy do Hájku. Jubilant po padesátileté záslužné činnosti těší se v 75. roce věku svého přiměřenému zdraví, kteréž mu přeje nesčetná řada kněží z celých Čech na mnohá ještě léta. Shromažďovalť »pan kvardian«, jak ho s láskou všichni ctitelé nazývali, kolem sebe vždy hojně spolubratří-kněží i katolických laiků, jimž byl upřímným rádcem a přítelem. Kéž oslavence, skromného syna sv. Františka, silí na dále všemohoucí Pán!

Český kněz promován sub auspiciis imperatoris. První případ promoce sub auspiciis imperatoris na české theologické fakultě v Praze. První byl případ ten proto, že jak známo, teprve před 12 lety byla česká fakulta bohoslovecká oddělena od německé. Promován byl dp. ThC. Vinc. Muttl, kněz rytířského řádu křižovníků s červenou hvězdou. K slavnosti dostavil se jako zástupce císařův Jeho Excell. pan místodržitel, velmistr řádu křižovnického vsdp. Fr. Marat, vsdp. kanovník metropolitní kapitoly dr. Doubrava, vrchní soudní rada Babor, profesoři theologické fakulty, členové řádu Křižovníků a mnoho jiných hostí, zvláště kněží. Z příbuzných kandidáta přítomna byla mezi jinými ovdovělá matka jeho. Promoce konala se dle pravidel zvláště pro promoci sub auspiciis ustanovených. Do promoční síně za zvuku trub a kotlů vešli pedellové fakult ve svých historických oblecích, za nimi doktorand a za ním promotor, dr. L. Sýkora. Rektorem drem Horbaczewskim a děkanem drem. Vřeštálem doprovázen kráčel za universitním pedelem místodržitel. Tento a ostatní funkcionáři zaujali vykázaná místa, načež dr. Sýkora představil kandidáta a přednesl jako promotor vřelými slovy jeho životopis. Následovala latinská řeč rektora, ve kteréž vyslovil své potěšení z praesentantovy zprávy a potom doktoranda k vykonání slibu vyzval. Když rektor domluvil, zavzněly tubae. Na to řiditel kanceláře četl sponsi, při čemž všichni přítomní povstali, a kandidát složil slib, dotknuv se sceptra universitního. Když trouby, jimiž slib doktorandův byl provázen, dozněly, obrátil se tento k promotorovi dru. Sýkorovi a oslavil jej po latinsku, žádaje za promoci. Po tom oslovení zavzněly opět tubae. Následoval vlastní akt promoční. Promotor po úvodních slovech povstav, prohlásil doktoranda za doktora, zavěsil mu na hrdlo zlatý řetěz, pak odevzdal knihu, načež podotknuv, že doktoru náleží též prsten, jejž doktorand obdrží nejmilostivějším darem Jeho Veličenstva, obrátil se k místodržiteli, žádaje, aby neodoktorovi prsten jemu ustanovený ráčil odevzdati. Nový doktor podle slov promotorových předstoupil před stůl místodržitelův. Po řeči promotorově zase zazněly tubae. Na to promluvil místodržitel a odevzdal novému doktorovi prsten. Promotor objal pak nového doktora. Na to přednášel pan dr. Muttl velmi zajímavě na thema: »O léčení ve Starém Zákoně«. Referát o pojednání podal resolvent prof. dr. Jar. Sedláček. Po pohnutém díků vzdání nového doktora a gratulacích přítomných odebrali se všichni do universitní kaple arkýřové, kde sloužena mše sv. Novému, tak vysoce vyznamenanému panu doktoru přejeme ze srdce »Ad multos annos!«

Vyznamenaný řeholník. Král anglický Edvard udělil P. Hechtovi, členu řehole Oblátů Marianských, řád sv. Michala a sv. Jiří; řád tento jest jeden z nejvzácnějších, čítá vůbec jen 250 členů a udělován jest většinou jen členům královského domu neb vysoké šlechty. Vyznamenání to uděleno bylo králem v uznání zásluh, jichž si získal dotyčný řád obětavým ošetřováním raněných vojínů ve válce anglo-boerské.

Cena ctnosti, kterou každoročně udílí francouzská akademie, udělena roku 1902 knězi Villionovi. Jsa duchovním správcem věznice, namáhal se všemožně, aby trestance přivedl na dobrou cestu. Ale po četných zkušenostech se přesvědčil, že u lidí, kteří po opětném nabytí svobody postrádají domova, bytu a práce, je takořka nemožností, aby se vyvarovali opětného upadnutí do starých kolejí. Nelekaje se nesmírných obtíží, založil proto v Couzonu ústav, v němž nabízel útočiště propuštěným trestancům. Padesát takových nalomených květin hostil ústav každodenně ve svém středu. Někteří z nich nalezli si místo, jiní se oženili a 30 jich bylo rehabilitováno. Když r. 1870 vypukla válka, šel P. Villion se svými chovanci do pole. Sám působil jako polní kaplan na bojišti a v nemocnicích. Dvakráte byl v nebezpečí zastřelení, jsa v podezření z vyzvědačství, a 18 dní trávil jako zajatec ve Strassburku. R. 1871 navrátil se se svými chovanci opět do Couzonu; z těch několik bylo zraněno, jeden ozdoben křížem čestné legie, ostatní buď padli na bojišti, nebo se nalézali v zajetí. I smýšlení obyvatel v Couzonu a okolí se změnilo. Dříve považovali ústav Villionův za postrach celé krajiny, nyní

ale nenazvali Villiona jinak než »otcem«. Když byla cena ctnosti tomuto šlechetnému knězi přiznána, byl v posledním tažení. Daleko většího vyznamenání dostalo se mu zajisté od Toho, z lásky k Němuž pečoval po celý život o duševní blaho klesajích. — Jestli pak také jednou bude tato cena ctnosti přisouzena některému socialnímu demokratu?

Biskup a dělníci. Jak se z Igla oznamuje, přistoupil biskup Pavel Szmrecsanyl za zakládajícího člena podpůrné pokladny zemědělského dělnictva s příspěvkem 1000 K. Zároveň vyzval duchovenstvo své diecése, aby svým osadníkům vstup do těchto podpůrných pokladen doporučovali.

Dr. Lueger při oslavě sv. Otce Lva XIII. Akademický katolický spolek »Norica« ve Vídni uspořádal ve Vídni oslavu sv. Otce Lva XIII., při níž mluvili světící biskup dr. Marschall, prof. univ. dr. Hirn a dr. Lueger, který v ostré řeči své případně kritisoval poměry v Rakousku. Pravil mezi jiným: »Čím kdo méně jest u nás věren vlasti, tím více přízně nachází na místech, kde by povinnost míti měli pomáhati věrným Rakušanům. Připadá mi to časem, jakoby premie u nás určena byla pro ty, kteří vlast zrazují, a bývá dokonce strach před těmi, kteří kladou důraz na to, že povinností Rakušana jest vlast milovati. Mluvím-li někdy s vysokými pány, řekněme ministry, člověk aby pomalu za odpuštění prosil, že ještě je Rakousko. A když se panstva tážu, proč je tak blahovolno k Wolfianům a podobným, odpovídá se: »Ti nás neuvádějí do rozpaků.« Těm, které míním, bylo by asi nejmilejší, kdyby u nás už nebylo katolických kruhů. To byl by, pánové, ideál jistých vládnoucích kruhů. V této věci ponecháno jest naší straně provést změnu.«

Hnutí katolických žen v Severní Americe. Ve Spojených státech severoamerických, jak samo sebou se rozumí, jest velmi mnoho protikatolických listů, které všemožným způsobem náboženství zlehčují. Proti těmto listům utvořil se americký katolický spolek, který čítá již přes 1 milion členů, který obral si za účel potírati protikatolický tisk. S chutí pustily se ženy do boje a úsilnou agitací snaží se vyhostiti ze všech křesťanských rodin protináboženský tisk. Jest na čase, aby takovýto ruch v drobné práci proti nepřátelům katolického náboženství a zvláště proti liberálnímu a socialistickému tisku se strany žen zavládl i u nás.

Němečtí katolíci v Buenos Ayres konali minulý měsíc svůj první valný sjezd. Poctil jej svou návštěvou také arcibiskup dr. Esrlsrosa. Sjezd přijal m. j. také resoluci, jejíž obsahem jest: J. Sv., sv. Otci v Římě, papeži Lvu XIII., tlumočiti v jubilejním roce k Jeho 25letého pontifikátu nejvřelejší a nejprocítěnější blahopřání s prosbou, by všemohoucí Bůh dlouho ještě zachoval drahocenný život papeže Lva XIII. k blahu a dobru všeho křesťanstva; protestovati proti zabrání Říma r. 1870 a prohlásiti osobní a politickou svobodu papežovu za akt spravedlnosti a za nutnou podmínku míru národů; zachovávati zásady náboženství, svobody a práva, vyzvati všecky katolíky, aby jměním i krví hájili nejvyšší statky mravnosti jako základ blahobytu národů.

Valná hromada spolku sv. Vincence z Paula pro dobrovolné ošetřování chudých v království Českém konala se 14. m. m. v sále Svatováclavské záložny za přítomnosti J. E. ndp. knížete-arcibiskupa kard. Leon. Skrbenského. Schůzi předsedal J. Excell. Karel Ervín hrabě z Nostic. Týž v zahajovací řeči zmiňuje se o kalamitě, jež stihla Svatováclavskou záložnu a jež nezůstala ani na spolek bez zhoubných následků. Spolku jest opustiti dosavadní místnosti, jichž dosud zdarma používal, čímž upadl do nesnází jednak hledáním místností nových, jednak, a to hlavně zvýšením nákladu, jejž tyto nyní vyžadovati budou. — Z úspor, jež spolek uloženy měl v této záložně, musil předseda jednati samostatně a zavázati se ku 20proc. slevě ze vkladů. Prohlašuje však, že utrpěl-li by spolek tímto jakoukoli škodu, že differenci onu na plné dřívější vklady ze svého nahradí. — Předseda si přeje, by jednotlivé konference nabyly větší finanční samostatnosti, by nemusily od ústřední rady býti podporovány. — Předčítá některé výtky předsedy ústředního svazu ve Vídni knížete Schwarzenberga. - Její Jasnost Anna kněžna Lobkovicová darovala 700 korun, jež byly rozdány 15 konferencím dle potřeby. Vzpomíná 25letého jubilea trvání konference sv. Cyrilla a Methoděje. — Na to čten protokol předešlé valné hromady. Předseda vítá nově přistouplé členy a s radostí konstatuje příjemný zjev, že při každé valné hromadě členů přibývá. Čteny jednatelské a pokladní zprávy jednotlivých konferencí, a to: sv. Petra a Pavla na Král. Vyšehradě, Panny Marie Sněžné v Praze, sv. Tomáše na Menším Městě Pražském, sv. Mikuláše ve Vršovicích, sv. Petra, sv. Františka Regis, sv. Jakuba a sv. Antonína v Hradci Králové, jež vesměs vykazovaly utěšený prospěch. Mezi jiným uvésti dlužno, že jediná konference dopomohla ku sňatkům 124 párů chudých snoubenců a legitimovala 149 jejich nemanželských dítek. — Slavnostní řeč pro-

mluvil P. Gustav Hans, Ord. Cr. Pak vykonána obvyklá sbírka na chudé. Za všeobecného vzrušení chápe se slova J. Em. pan kardinál. Shromáždění povstává. Zvučným, jasným hlasem děkuje Vincenciánům za vše dobré, co v roce předešlém vykonali, za krásný způsob, jakým dnešní den oslavili. J. E. s uspokojením připomíná, že dnešní den začali Vincenciáni díkem Bohu, že tolik dobrého jim vykonati dopřál, a přijali sv. svátosti a tělo Páně. Co během roku vykonali, to nebyla almužna těm chudým. To bylo mnohem více. Vincenciáni pátrali nejen po tělesných, ale, a to hlavně, po duchovních potřebách svých svěřenců, nebáli se ni nemoci, ni neštítili se chudoby, ač mnozí vysoké zaujímají postavení, navštěvovali choré a sílili jim tělo i duši. Bůh jest milosrdným, když do srdcí vleje křesťanům tolik lásky a milosrdenství. Vznešený řečník končí přáním, by vyplnila se na Vincenciánech slova Páně: »Blahoslaveni milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou«. J. E. uděliv přítomným arcipastýřské požehnání, rozloučil se s mnohými přítomnými, zvláště pak s P. Hansem srdečně pohovořil. — Závěrečí modlitbou schůze skončena.

K nastávajícímu přiznání k osobní dani z příjmů doporučuje se spisek »Stručný návod k přiznání k osobní dani pro farní beneficiaty«, jejž vydal Vl. Hálek, farář v Liboci u Prahy. — Cena poštou 43 h. — Objednati lze u téhož.

Ke korunové sbírce na sanaci záložny Svatováclavské sešlo se do 7. ledna t. r. — 542 K 02 h. Sbírky jsme podnikli za pomoci »Katol. Listů«, »Národní Politiky« a »Našich Listů«. Nejvíce darů zasílali čtenáři velice rozšířené »Nár. Politiky«, ale po prvním témdni nám »Nár. Politika« další uveřejňování korunové sbírky odepřela, pravíc, že prý se málo schází, a tím se celá akce velice poškodila. — Dne 30. prosince odevzdali jsme dvě záložnské knížky na 10 K a na 1 K 02 h, jež jsme ke korunové sbírce obdrželi, předsedovi záložny Svatováclavské, důst. p. faráři Dr. K. Vondruškovi s podotknutím, aby byly zničeny a aby obnos připsán byl k dobru záložny. Ostatní obnos míníme odevzdati na konci ledna panu vládnímu radovi Oličovi, aby před únorovou činží chudým věřitelům jejich knížky byly odkoupeny. — Další dary přijímá: administrace družstva Vlasť a její papír. závod neb osobně Tom. Škrdle, katecheta a redaktor, Praha, č. 570-II., 26 n.

Výbor Tiskové ligy konal dne 7. ledna r. 1903. další schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Výbor žádá své stoupence, aby dali písemný souhlas s »Pamětním spisem ve příčině nového tiskového zákona«, který liga podala katolickým poslancům na říšské radě. Souhlasy z Čech, Moravy a Slezska budou jako doklad dotčeným poslancům odevzdány. Pamětní spis byl uveřejněn v 19. čísle roč. XII. »Našich Listů« a v lednové »Vlasti«. — Členu výboru, vldp. Fr. Vaněčkovi, jenž byl jmenován kníž. arcibisk. vikářem, zašle se písemné blahopřání. — Záložně Svatováclavské daroval výbor dvě spolkové knížky v obnosu K 19·61. — Valná hromada koná se 28. ledna o půl 3. hod. odpoledne a při ní přednese pan Tom. Jiroušek referát, zdaž jsme chybovali, chtějíce založiti vlastní katolickou stranu, a máme-li na dráze nastoupené pokračovati. — Výbor vyzývá své členy a dobrodince, aby i r. 1903 horlivě spláceli své členské vklady a dary ve prospěch ligy. — Liga vstoupila ve styk s »tiskovým obranným spolkem« pro diecesi Sv.-Hypolitskou a Vídeňskou. — Jedná se o zřízení společného apologetického bureau pro celé Rakousko; porady o této myšlénce budou se konati v nejbližší době ve Vídni. — Sv.-Hypolitský »tiskový obranný spolek« zaslal lize a tato jemu navzájem jednotlivé své tiskopisy a sdělení taktiky spolkové. — Poslanec dr. Hruban přislíbil dopisem, že zaslaných závadných spisů od ligy použije a příležitostně na jich zhoubu se svými kolegy-poslanci poukáže. — Poslanec dr. Ant. Stojan sděluje, že vzal na vědomí informace ligy o novém tiskovém zákonu a že jich upotřebí. Dopis svůj doprovází vřelými sympatiemi k lize. — Liga upozorněna byla na různé necudné pozvánky a oznamovatele masopustní k plesům a zábavám, na nichž též namalován kněz mezi maškarním průvodem atd. Nabídky k tisku takovýchto neestetických pozvánek jsou zasílány i na jednoty katolické od firmy Zápotocký v Rokycanech a bratří Peřinů v Hradci Král. Jest třeba působiti k tomu, aby spolky odmítaly takové nabídky. Se vkusnými a levnými pozvánkami poslouží vždy ráda katol. knihtiskárna Vlasti. Proto žádají se příznivci dobré věci, by veškeré pozvánky dali v této tiskárně hotoviti a i jinde jí objednávky opatřovali. — Nově upravené stanovy ligy dány byly do tisku. — Odsouzeno jednohlasně provolání »Červánků« v 1. čísle nového jich ročníku, že budou na dále postupovati svým obvyklým, ano silnějším způsobem proti klerikálům, dále vydání nákladem »Nové Doby« v Plzni brožury »Vyloupení Svatováclavské záložny« s karikaturami. Nová kniha »Poesie socialní«, vydaná tiskovým družstvem soc. demokratů, bude podrobena spravedlivé kritice. — Tím byla schůze skončena.

Z Tiskové ligy. Na Tiskovou ligu dále přispěli: Karel Hubert, kazatel v Kutné Hoře; Josef Ruml, duchovní správce v Praze; Jan Horák, farář v Dřevčicích; Al. Broul, děkan v Heřmanově Městci; Josef Bachor, farář v Bukovně; Ant. Páral, farář v Ořechově; Fr. Hoch, kons. rada v Jaroměřicích; Fr. Ctibor, farář v Jinonicích; Aug. Kleveta, děkan v Praci; Jan Holub, kaplan v Bernardicích; Dr. Karel Slavík, profesor bohosloví v Č. Budějovicích. — Opravy uveřejnily: »Červánky« Karlu Hubertovi, kazateli v Kutné Hoře; »Právo lidu« J. Arnoštovi, faráři v Libšicích n. Vltavou. — Další vklady a dary přijímá Tom. Škrdle, pokladník Tiskové ligy v Praze, čp. 570-II.

Různé. »Katolické Noviny« slovenské, jež měly r. 1903 zahynouti, budou vycházeti dále, což nás velmi těší. Rokem 1903 zahajují již 54. rok své činnosti. — Silvestr Luszszak, celní výběrčí v Tarnově v Haliči, odkázal spolku sv. Vincence 40.000 K cenný majetek. — P. Secchimu z Tov. Ježíšovy, slavnému hvězdáři, jehož památka 25letého úmrtí připadá na den 28. února 1903, bude postaven v Římě pomník. — Tělesné pozůstatky Kristoforo Kolumba, objevitele Ameriky, převezeny byly 18. listopadu do Madridu a uloženy byly s velikou slávou v sevillském kathedralním chrámě.

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlasť konal dne 7. ledna 1902 devátou výborovou schůzi v XVIII. správním roce za předsednictví c. k. pošt. pokladníka pana K. Ulricha a pak kons. rady dp. dra. Rud. Horského, faráře na Šárce. — Jednatel red. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Dp. Jos. Charvát, farář ve Vel. Čakovicích, dal v našem závodě tisknouti Monografii Čakovic a vzdává nám srdečné díky za velmi vkusné provedení a opravdu laciné posloužení. — Z Vratislavi v Pruském Slezsku objednali si jeden alumnus »Vlasť« a druhý »Naše Listy«. — Čtena byla různá poděkování za blahopřání a darované knihy. — Výbor bere s roztrpčením na vědomí článek »Katolických Listů« ze dne 25. prosince 1902. P. Václ. Myslivec rozebírá tam 10 let naší práce, vypočítává časopisy katolické, které v posledních 10 letech vyšly; družstvo Vlasť vydalo v posledním desetiletí tři nové časopisy, ale o tom p. V. Myslivec buď neví, buď věděti nechce. — Jednota katolického učitelstva v král. Českém navrhla v poslední své schůzi za redaktora učitel. přílohy »Vychovatele« řídícího učitele pana Josefa Flekáčka a za jeho pomocnou sílu učitele pana Fr. Jelínka. Výbor družstva Vlasť tuto volbu schválil a usnesl se při tom poděkovati se veřejně i písemně onemocnělému řídícímu učiteli panu K. Skultétymu za jeho zdárnou a záslužnou redakční činnost při »Vychovateli«. — Jistý věřitel, jenž půjčil družstvu v říjnu r. 1900 10.000 (deset tisíc) korun, dává nám na tyto peníze pololetní výpověď. Děje se to právě ve velké finanční tísni, povstalé záložnou Svatováclavskou, i musí družstvo napjati všecky své síly, aby i této povinnosti do 1. července 1903 dostálo. Z té příčiny rozešle družstvo upomínky do cizích zemí, pak do Slezska a do Moravy a posléze i do Čech těm, kteří katastrofou záložny Svatováclavské nejsou postiženi s prosbou, aby přispěli. Družstvo má mezi abonenty a členy nejméně 200.000 K dluhů, i doufá, že aspoň 30.000 K bude splaceno, aby běžná vydání a oněch 10.000 K mohlo býti zaplaceno. Bis dat, qui cito dat. — Na konci pokladník družstva dp. Tom. Škrdle podával zprávu o úsporách, které nám letos jest podniknouti. Bude šetřeno na různých stranách; tak zejména nebudou letos mimo dvě žádné peněžité podpory udíleny; tři výboři jako redaktoři počkají své služné po celý rok a předseda vldp. Dr. Rud. Horský vezme si v roce 1903 za své práce v »Našich Listech« 200 K na vydání s časopisy a dalších 600 K se úplně ve prospěch družstva vzdává a z roku 1902 slevuje 240 K, kterážto obětavost zaslouží veřejného uznání. Štědrému dárci bylo ve výboru patřičně poděkováno. — Družstvo má ve Svatováclavské záložně na jednu knížku 1 K 70 h a na druhou 18 K 29 h a obě tyto knížky výbor záložně i s příslušnými úroky daruje. — Tím bylo schůze skončena. — Ve výboru družstva panuje jedna mysl, nadšení pro jeho úkoly, obětavost pro jeho potřeby a tak doufáme v Boha, že i letošní peněžní krise, způsobená záložnou Svatováclavskou, bude šťastně překonána.

Jos. Kratochvílova (60) a Jan Hille (32·96); St. Novák 9 (69); Grossmannova-Brodská 6 (14); po 4: Fr. Zelinka (39), Jos. Honzík, Vinc. Pavlík, Anna Mohlhancova (8), Fr. Škrdle (36) a Jednota v Kard. Řečici (28).

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»VYCHOVATELE« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVII. číslo 24. a roč. XVIII. č. 1. s tímto obsahem: Na objasněnou (výboru Ústředního spolku českých učitelských jednot.) — O reformě středních škol. Fr. Horáček. — Ještě slovo o zpytování svědomí. Jan Oliva. — Jednoduchá frekvence školy. Fr. Žundálek. — Umění a škola. G. M. Achian. — Feuilleton: Hostina. — Obsah Učitelské přílohy: Několik slov o »umělecké výchově.« K. Brabec. — Úvahy k vyučování počtům. Al. Brynych. — Obsah Katechetské přílohy: K naší činnosti. — Vyměřování katechetských remunerací. Fr. Strnad. — Exhorty podali: Fr. Janovský, Dr. Ign. Steinochr, Vl. Hornov, Em. Žák. — Na počátku ledna rozeslali jsme na ukázku 1. číslo roč. XVIII. »Vychovatele«, i prosíme, aby byl podržen a odebírán. »Vychovatel« jest orgánem spolku katechetského a učitelské Jednoty katolické a řídí jej odborné síly: prof. Em. Žák, řídící učitel Jos. Flekáček, katecheta Fr. Žundálek. Stojí ročně 6 K, půlletně 3 K.

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XII. č. 16.—19. s tímto obsahem: Budoucnost záložny Svatováclavské. (Dr. Václ. Kyjovský.) — Divide et impera. (Dr. Rud. Horský.) — Z tajností ženských klášterů. (Dr. Ralph Barture.) — Konkurs či liquidace. (Dr. V. Kyjovský.) — Něco o těch slevách, členech a vkladatelích ve Svatováclavské záložně. — Ochrana mládeže. (Jan Kř. Maštalíř.) — Kletba moderního parlamentarismu. — Svůj k svému. — Nový rok (báseň L. Sabi-ho.) — Pamětní spis ve příčině nového tiskového zákona podaný Tiskovou ligou katolickým poslancům na říšské radě k rukám poslance dr. Ant. Stojana. — Následky úpadku záložny Svatováclavské. (Dr. Václ. Kyjovský.) — Brzo-li zahyne církev katolická. (Josef Brožek.) — Listy z Belgie (dva) a z Bavor.

Socialní postavení ženy. Socialní úvaha od R. S. Hlasů Svatováclavských roč. III. č. 1. Redakcí Vl. Hálka, faráře v Liboci u Prahy. Roční předplatné 40 h.

Na cestu životem. Hodným dítkám napsala L. Grossmannova-Brodská. Vzdělávací četby katolické mládeže roč. II. č. 1. Redakcí Fr. Jelínka, učitele v Maloticích u Kouřimi. Roční předplatné 40 h. — Předplatné na všecky tyto čtyři časopisy přijímá administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II., 26 n. Předplatné na všecky naše časopisy možno společně zaslati.

KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLASŤ.

(Pokračování.)

Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. — Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil *J. Flekáček.* Cena 50 hal. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.

Desatero socialní demokracie. Rozebírá Dr. *Rud. Horský.* III. Pomni, abys den sváteční zničil. Cena 8 h.

Dr. Aug. Smetana, kněz-odpadlík. Dle vlastních spisů jeho napsal Dr. *Václav Kyjovský.* Cena 12 h.

Liguriánská morálka. Napsal Dr. *V. Kyjovský.* Cena 4 h.

Modlitba matky při úvodu s obrázkem Cena 3 h.

Průvodní list křesťanův, platný až do smrti. Od *Albána Stolze.* Přeložil Karel Vrátný. Cena 4 h.

Upřímné slovo křesťanským dívkám Sestavil *Karel Vrátný.* 3. vydání. Cena 6 h.

Krátké znázornění mše sv., svátosti pokání a pak zpytování svědomí pro dítky, kteréž jdou ponejprv k sv. zpovědi. — Sestavil *Fr. Halbich,* katecheta. Cena 2 h.

Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. — Ukazuje *Fr. Halbich,* katecheta. Cena 2 h.

Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve svaté. Nakreslil katecheta *Fr. Halbich.* Cena 2 h.

Praktická ministrance, t. j. odpovědi ministranta knězi při mši sv. — Text spolu s výslovností nalepen jest na dvou stranách tabulky z lepenky, tak že ji může ministrant z počátku, než se dokonale slovům naučí, v ruce držeti a zase na stupně oltáře poodložiti. Cena 1 výtisku i s poštovným jest 28 h, bez poštovného 24 h. (Ministrance na obyčejném papíře prodává se za 9 h, poštou 12 h.)

Želatinové lístky z pilnosti pro žáky a žákyně obecných a měšťanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv. Želatinové lístky mají text buď český, buď německý a prodávají se jen za hotové, najednou nejméně 100 po 80 h. Pp. knihkupcům poskytuje se toliko 15% provise.

Vyhláška.

V lednu 1903 bylo nám platit 600 K annuitní splátky do spolku »Praha« a hojně úroků ze soukromých půjček; v lednu a v únoru musíme zapraviti větší sumy honoráře za práce literární a veliké sumy za papír, i prosíme, aby nám do té doby splaceno bylo hojně členských vkladů, abonentních dluhů, dluhy z papírnického závodu a hlavně za různé knihy, jež jsme během roku tiskli a které dosud zapraveny nejsou. Prosíme za to upřímně a snažně. Bis dat, qui cito dat. *Družstvo Vlast.*

Nakladatelství Antonína Pusteta v Solnohradě.

Právě vyšlo:

Perla panenství.

Dle rukopisu † P. Hartmanna Strele O. S. Fr. přepracoval, vhodnými pobožnostmi doplnil a pod názvem: Der Edelstein der gottgeweihten Jungfräulichkeit« vydal **P. Filibert Seeböck** O. Fr. Min. Se svolením nakladatelovým a s úchvalou církevní přeložil

Alois Štěpina
kněz církevní.

Vázané v plátně s červenou ořízkou	3·— K
» » » » zlatou »	3·30 K
» » černé kůži s červenou »	3·50 K
» » » » zlatou ořízkou	3·80 K

Seeböckova »Perla panenství« zaujímá bez odporu jedno z nejpřednějších míst v literatuře ascetické. Jsouc schválena a vřele doporučována 16 církevními vrchnostmi, vyšla v německém jazyku právě v 30. vydání a ve více než 100.000 výtiscích. České vydání poskytuje všechny výhody původního vydání německého a může tudíž všem panenským dušim co nejlépe býti doporučeno.

Dostati lze prostřednictvím každého knihkupectví, přímo pak u nakladatele Antonína Pusteta v Solnohradě.

ROČNÍK XIX.

ÚNOR. ČÍSLO 5.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1903.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

Str.

MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Pícha.* (Pokračování.) 385
SLOVÁČEK NA CESTĚ DO ŠKOLY. Báseň. Napsal *L. Sabi* 395
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* (Pokračování.) 396
ARNOŠT HELLO: DVA CIZINCI. Přeložil *Vojtěch Kameš* (Dokončení.) 406
NÁŠ KOSTELÍČEK. Báseň. Napsala *Anna Němcova* 413
DĚJINY SOCIALNÍHO HNUTÍ V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ. Píše *Tomáš Jos. Jiroušek.* Díl II. (Pokračování.) 414
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zítek* (Pokračování.) 419
KDYŽ LEDY JDOU. Báseň. Napsal *L. Sabi* 426
HARŇA. Črta z Přerovska. Napsal *Adam Chlumecký* (Dokončení.) 426
CESTA NA SIBIŘ A V SIBIŘÍ. Napsal Dr. *Jarosl. Sedláček* (Dokončení.) . . . 438
POD CRUCIFIXEM. Báseň. Napsal *J. M. Jer.* 442
PETAR PRERADOVIĆ, chorvatský básník slovanské vzájemnosti. Napsal *Rud. M. Zahradník* 443
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.) 450
VALNÁ HROMADA TISKOVÉ LIGY 458
PROJEV TISKOVÉ LIGY O SITUACI 459
VZNIK SPOLKU SV. VINCENCE V MEXIKU A JEHO ROZVOJ ZA PRVNÍCH PADESÁT LET. Obraz ze života spolku sv. Vincence a příspěvek k jeho dějinám od *F. T.* (Dokončení.) 462
Z domácího světa hudebního 465
Literatura 466
Paběrky z novin a veřejného života 473
Spolkové zprávy 479

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z družstva Vlasť. — J. J. panující kníže Jan Liechtenstein zaslal družstvu pro rok 1903 obvyklý roční dar 40 K. — Msgr. Adolf Rodler, kanovník strážce v Českých Budějovicích, daroval 60 K, Jan Vyhlídal, koop. v Hulíně 12 K a Tom. Pícha, farář v Lipkové Vodě 4 K. — Jiný dobrodinec slevuje celý svůj honorář z časopisu Historického kroužku a děkan z Moravy půjčil družstvu 200 K na 3%. — Duchovenstvo vikariatu Píseckého věnovalo: fondu katolických spisovatelů 3 K a socialnímu fondu 2 K. — Mimo to přispěli: *a)* na dům družstva: V. Šílený, Jak. Růžek, Vojt. Tupý, Ant. Stulík, Dr. M. Kovář, V. Suchánek, Jos. Lhotský, Jos. Turek, Jak. Pittner, Ant. Herrmann, Št. Dvořák, Ferd. Malý, Jar. Holeš, Ignotus, K. Neužil, Nejmenovaný, Václ. Uhlíř a Fr. Khunt; *b)* na fond katol. spisovatelů: Em. Žák 10 (70); *c)* na socialní fond: Ignotus. — Vydali jsme tiskem praktické tabulky do kostelů: o zákazu plivání, nalepené na lepence za 10 h; bez lepenky za 2 hal. a *b)* o zachování klidu a ticha na kůru, nalepené po 12 h. — Nově vydaný křestní list pro nemanželské dítky prodáváme po 2 h. — Kdo z pp. katechetů chtěl by si koupiti starší ročníky »Vychovatele«, pokud jsou na skladě, dáme jim je za 4 K místo za 6 K, i loňský v to počítaje. — Konceptní od nás hojně objednávaný papír, jejž jsme dosud prodávali 100 kusů za 60 h., bude nyní státi 70 h., anať nám továrna cenu o tolik zvýšila. — Upomínky na velikonoční sv. zpověď prodáváme 100 kusů za 30 h., s obrázkem 100 kusů za 72 h., obě jsou v jazyku českém nebo německém. — Sv. rodinu, kalendář Pruských Čechů, prodáváme za 60 h., poštou za 72 h., členům družstva o 10 h. lacinèji. — Začínáme upomínati dlužníky z Moravy a Slezska a z ciziny a prosíme je, aby nám dluhy v hojné míře splatili, nebo jest nám zapraviti 10.000 K soukromého dluhu, jež družstvu soukromý věřitel vypověděl. Kdo z velkých dlužníků a hlavně z těch, co již nic neberou, během měsíce nic nezaplatí, obdrží druhou upomínku, a nevyhoví-li ještě, bude jeho pohledávka odevzdána našemu právnímu zástupci, aby ji soudně vymáhal. Z českých dlužníků prosíme zvláště ty, kdož nejsou záložnou Svatováclavskou poškozeni, aby rovněž své dluhy spláceli. Bis dat, qui cito dat. Také starší dlužníky papírnického závodu důtklivě upozorňujeme, aby několikráte již upomenuti, konečně dluh svůj zapravili, nebo jinak musili bychom vymahati dluh jejich právním zástupcem. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha čp. 570-II.

ROČNÍK XIX. ÚNOR 1902—03. ČÍSLO 5.

VLASŤ.

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Selekčním principem nelze vysvětliti povstání instinktu.

Není-li darwinismus s to, aby povstání organických druhů po stránce tělesné principem selekčním vysvětlil, tím méně mocen jest, povstání psychických jevů druhů živočišných principem tímto vyložiti. Chceme se dotknouti pouze instinktů.

Darwinisté tvrdí, že instinkty též přírodním výběrem nenáhle vypěstovány byly. Avšak právě instinkty jsou to, jež více než kterákoli jiná fakta nauku vývojovou porážejí. Mnohé z instinktů, jako na př. stěhovací pud přelétavých ptáků, nemohly se ponenáhlu, po stupních malých vyvinouti. Kdyby nebyl příkladně stěhovací pud ptáků přelétavých původně ihned v plné dokonalosti vyvinut býval, kdyby se nebyl u nich v pravý čas vybavil a je do krajin mírnějšího, pro ně příhodného podnebí nebyl vedl, byli by zahynuli.

Darwin sám byl při vysvětlování instinktů opatrným. On činí mezi nimi rozdíl. Některé pokládá za užitečné zvyky, které v boji o život, a to ještě za vlivu intelligence vypěstovány prý byly. Dle názoru jeho mohly se instinkty tyto vyvinouti tím, že za působení intelligence účelné zkušenosti se často opakovaly a tak zvykem, druhou přirozeností se staly a dědily. Avšak pro většinu instinktů myslí Darwín, že nelze toto vysvětlení připustiti. Nahlédl, že všechny instinkty pouze za získané, děděním upevněné zvyky vyhlásiti nelze. Proto kladl hlavně důraz na to, že hlavní příčinu povstání nových instinktů ve variabilitě psychických schopností hledati sluší.

Stoupenci Darwinovi, ač ne všickni v jednotlivostech úplně svorni jsou, přec celkem srovnávají se v tom, že instinktivní výkony jsou projevy intelligence, jež častým opakováním ve zvyk se zmechanisovaly, který jako ustálený rys jejich přirozenosti se pak dědil. Tak dr. G. H. Theodor Eimer ve svém díle »Die Ent-

stehung der Arten auf Grund von Vererben erworbener Eigenschaften nach den Gesetzen organischen Wachsens«, kterážto kniha jako »důležitý stupeň v dalším rozvoji darwinismu« uvítána byla, vykládá instinkty jako zvykem se stavší původně rozumové činnosti. — Dle darwinistů vytvořily se tedy instinkty z procesů myšlení. Avšak darwinisté by museli především dokázati, že zvířata vůbec rozum mají a pak, že zkušenosti, jež jednotlivá individua rozumovou činností si osvojila, na potomky se dědí.

Že instinkty přírodním výběrem znenáhla se vyvinuly, to prý dokazuje ta okolnost, že u některých zvířat instinktivní výkony jsou dokonalejší a jeví větší pokrok než u jiných. Tak prý u včel stavba buněk jeví větší pokrok než u čmeláků a vos. Zvykem, jenž mnohými generacemi prošel, byla prý tato změna ve stavění buněk upevněna.

Jest ovšem pravda, že stavba buněk včel jest dokonalejší, než čmeláků a vos. Aby však z této okolnosti možno bylo dovozovati, že se instinkt přírodním výběrem vypěstoval, museli by darwinisté dokázati, že stavba včel vyvinula se ze stavby čmeláků a vos.

Jestliže všechno, co zvířata nyní konají instinktivně, to jest účelně sice, avšak nevědomě, sluší vykládati z jednání původně úmyslného, rozumem a vědomou vůlí provázeného, pak bychom, jak Haacke poznamenává, museli se domnívati, že předkové nynějších zvířat byli chytřejší a duševně pokročilejší, než potomci jejich, poněvadž s rozvahou a obezřelostí konali to, co nyní potomci jejich bez rozvahy vykonávají. Ano, my bychom byli nuceni připustiti, že předkové mnohých zvířat měli bystřejší a vyvinutější rozum než lidé, poněvadž v mnohém co do vynalézavosti a objevů lidi předstihli. Tak na př. sameček rybky Macropodus viridiauratus (rájovec dlouhoploutvý) zvané, staví pro jikry hnízdo zvláštního druhu — pravý vzdušný zámek ve vodě. Stavební material jest ten nejjednodušší, jaký jen býti může. Sameček totiž vystupuje na povrch vody, nabéře plnou hubu vzduchu a vypouští jej pod vodou v podobě malých, slinami obalených bublinek. Když tak povstal příslušný pěnový útvar, jejž často ještě doplňuje a zvětšuje, nastává pod tímto vzdušným hnízdem oplozování. Samička na hřbetě ležíc, vypouští jikry, jež buď samy vzhůru vystupují aneb bývají samečkem pohlceny, do vzdušního hnízda vypuštěny a spořádány. Na to sameček jikry i vylíhlé rybky střeží a brání.*) Napadlo by některému člověku takovýmto způsobem hnízdo hotoviti?

Na pevnině australské v lesích žije druh kurů, Catheturus Lathami (kur houštinný) zvaný, jenž trouchnivící listí a jiné úlomky rostlinné ve vysokou hromadu shrabuje a do ní vejce snáší, jež se pak teplem, které nenáhlým tlením se vyvozuje, líhnou. Dle toho znali prvotní jednotníci těchto ptáků podmínky, za kterých chemický, v pozvolném, zdlouhavém okysličování záležející pochod nastává a výhřevným effektem provázen jest.

Než málo by prospělo, kdyby chemický pochod sice nastal, avšak tepelný effekt byl při něm buď příliš malý neb příliš velký

*) Cf. Ott. Sl. N. XVI., p. 950.

a mimo to by netrval žádoucí dobu. Aby embryonální vývoj počal a až ku svému ukončení trval, jest potřebí, aby teplota měla přiměřenou výšku a neustála dříve, dokud embryonální vývoj není ukončen. A to se řídí určitou vlhkostí, přístupem určitého množství vzduchu (dle toho, jak hromada stlačena jest) a přiměřenou velikostí hromady, neboť na těchto podmínkách závisí množení se hnilobných bakterií, s jejichž činností chemický pochod souvisí. Nezachováme-li těchto podmínek, vyvodí se teplo buď příliš nízké neb příliš vysoké (na př. v malé hromádce nastane též tlení, ale teplo při tom jest příliš nepatrné). Na př. čerstvě nasečené seno, pevně-li dohromady stlačeno, vykazuje po 8 dnech, jak prof. Cohn vyšetřil, teplotu 57 stupňů. Známo, že hnůj, není-li dostatečně mokrý, »hoří«.

Vyvinul-li se instinkt z jednání rozumem a vědomou vůlí provázeného, tedy původní jednotníci kurů, jichž se týče, v poznání podmínek k vyvození přiměřeného, pro embryonální vývoj potřebného tepla nutných, dávno lidi předstihli.

Vodní pavouk (Argyroneta aquatica) hotoví na dně rybníků mezi vodními rostlinami za příbytek zvonovité neb báňovité předivo, jehož prostor naplněn jest vzduchem. Příbytek svůj spojí rourou, kterou vzduch přivádí a obnovuje tak, že se na povrch vodní vynoří a se vzduchem mezi chloupky v podobě bublinky zachyceným se vrací. A tento příbytek jeho není nic jiného, než potápěcí zvon. Dle toho byli by prvotní pavouci, od nichž nynější pavouci umění své zdědili, potápěcí zvon dříve než lidé znali.

Zobonosec březový (Rhynchites betulæ), brouk to z čeledi nosatců (Curculionidæ) snáší vajíčka do kornoutovitých závitků na březových listech. Tyto závitky hotoví tak, že prokusuje březový list v podobě dvou S, čímž povstává v čepeli listové tvar, z něhož co možná největší a co možná nejhutnější kornoutovitá nálevka s námahou co možná nejmenší v nejkratší době zhotoviti se dá. — Tím však řeší brouk ten problem konstrukce kruhové evolventy, dána-li evoluta, problem to, jenž toliko pomocí differenciálního počtu řešiti se dá.*)

Vyšetřováním evolut a evolvent však první zabýval se vynikající hollandský fysik, astronom a mathematik Ch. Huygens († 1695) v druhé polovici sedmnáctého století. Z toho následuje, že poučky, s nimiž teprve Huygens vědu seznámil, a dle nichž zobonosci závitky kornoutovité zhotovují, známy byly prvotním zobonoscům nepoměrně dříve než lidem.

Že tvar, jakýž včely pro buňky své zvolily, vyžaduje známosti sférické trigonometrie, nebude snad každému známo. Pomocí vyšší mathematiky dokázáno, že šestibokým tvarem buněk, jejichž dno zakončeno jest trojbokým jehlanem, a to tak, že tři základní plochy tvoří úhel $109^0\ 28'$ a $70^0\ 32'$, získáno na nejmenší ploše co možná nejvíce prostoru, čímž se staviva a práce ušetří. Dle toho měly včely známost sférické trigonometrie dříve než lidé, neboť pokud lidská známost sahá, stavěly včely vždy takto buňky své.

Jsme přesvědčeni, že nikoho nebude, kdo by opravdově věřil, že by zvířata, a to nižší zvířata, byla znala pravidla mathematiky a mechaniky dříve než lidé. Ten však, kdo beze všeho měření

*) Vide Gutberlet, Naturphilosophie 2. Aufl. p. 246.

tak zručně a při tom tak uměle a účelně stavěti dovede, aniž chybí, dovede též jiné věci uměle a účelně hotoviti. Avšak včela nedovede ničeho jiného než buňky stavěti, vodní pavouk ničeho jiného než zvonovitý příbytek pod vodou, zobonosec ničeho jiného než kornoutovité závitky na čepeli listu hotoviti, atd. Možno tedy připustiti, že buňky včel, zvonovitý příbytek vodního pavouka, kornoutovité závitky zobonosce atd. vznikly původně pochodem myšlenkovým, v němž se rozbor i soubor, důmysl i obrazotvornost slučují, že koncepce jejich jest výtvorem přemítání prvních jich hotovitelů?

Nemožno-li však toho připustiti, pak přestává býti pravdou učení darwinistů, že instinktivní výkony byly původně úmyslnými, rozumem a vědomou vůlí provázenými činnostmi, že tedy instinkty vyvinuly se na podkladě intelligence.

Mějme zření k jiným instinktům. Pozorujme vosy při stavbě hnízda. Vidíme, kterak vodu shromažďují, dřevo hlodají, lepkavé (mazové) kuličky hotoví a domů odnášejí, zde na rozličných místech ukládají, pomocí kusadel a tykadel rozestírají a za material ku stavbě svých obydli upotřebují. A z tohoto podivuhodného hemžení tisíců dělníků vidíme povstávati dílo, jež ve všem ráz jednotného celku na sobě jeví. Jak to lze vysvětliti?

Dle darwinistů musíme se domnívati, že původně všecky vosy na stavbě pracovaly, majíce jasné vědomí o tom, co konají. Ale, aby taková stavba, na níž na sta i na tisíce zaměstnáno jest dělníků, dle jednotného plánu se prováděla, potřebí jest centrálního vedení; třeba pak někoho, jenž by k plánu stavebního díla přihlédaje, práci mezi jednotlivé dělníky rozděloval a kontroloval, zdali vše dle plánu se děje. Ale kdo byl u prvních vos tímto důmyslným ředitelem stavby? U včel snad by se řeklo, že královna. Avšak vosy nemají žádné královny a žádného centrálního vedení vůbec. Nevidíme zde žádného rozdělení práce, každý jedinec koná všecky práce. Jednotlivé vosy odlétají a přilétají a kde právě která se snese, tam položí lepkavou kuličku a počne, aniž chybí, modelovati ji tak, jak toho plán celku vyžaduje, aby z toho žádoucí stavební dílo povstalo. Každá vosa jeví při práci velikou individuální samostatnost.*)

Že by každá jednotlivá vosa obraz dokončeného díla ve stavu uvědomění v nitru svém byla původně měla a dle toho při práci se řídila a k uskutečnění stavby spolupůsobila, nedá se též mysliti.

Zde nezbývá než přijati vnější, mimo stát vosí existující intelligentní příčinu, která prvotní pracující vosy jaksi impulsivně donucovala, aby jednostejně všecky vespolek k uskutečnění celku působily. A tuto příčinu přijati nuceni jsme netoliko u vos nýbrž u všech společensky žijících hmyzů. Tím není řečeno, že by též bezprostřední příčina (impuls) vespolné činnosti prvotních společenských hmyzů zevnější byla bývala. Že všechny prvotní vosy jednoho a téhož druhu na jednom a témže tvaru hnízda zálibu měly, a že všecky téže kolonie na stavbě jednoho a téhož hnízda se súčastňovaly, toho bezprostřední příčinou jest instinkt. A tento instinkt jakožto bezprostřední příčina má původ svůj ve vnější

*) Nat. u. Offb. 1896, p. 150.

intelligentní příčině, která jej vložila v přirozenost jedné každé vosy. On jest vlastní příčinou pořádku a zákonitosti vespolné, k jednomu cíli se nesoucí činnosti těchto hmyzů. On jest příčinou zákonného spolupůsobení jednotlivců k obecnému dobru, protože kde on působí, tam rušení obecného dobra egoismem jest vyloučeno.*)

A tak na konec docházíme k tomu důsledku, že to, z čeho darwinisté povstání instinktů odvozují, nebylo původně intelligencí, nýbrž — instinktem, týmž instinktem, který i nynější druhy živočišné ovládá.

Že instinkt nevyvinul se z úmyslného, vědomou vůlí a rozumem provázeného jednání, tomu odporuje i tah ptačí. Na podzim nepočínají tah, jak se posud až do nejnovější doby myslilo, staří, zkušení ptáci, kteří snad již jednou neb vícekráte tah prodělali, nýbrž — a to jest právě s podivením — ptáci mladí, jak Gaetke**) skvěle dokázal. Dle jeho pozorování jsou to často hnízdoši ještě se stopami prvního peří ve zbarvení (na př. drozdi), kteří první vydávají se na cestu. A doba, o kterou později staří ptáci za nimi se ubírají, obnáší často několik neděl (u bělořita [Saxicola oenantha] na př. 6—10 neděl); samice táhnou napřed, za nimi následují teprve staří samci. Z jara vracejí se v pořádku opáčném — nejprve staří samci, pak samice a naposled mladí. Ale zpáteční tah děje se jinými, kratšími cestami.

Vznikl-li tento instinkt z jednání původně úmyslného na podkladě zkušenosti, tedy musíme se tázati, jaká zkušenost mohla zde původně býti důvodem, že mladí ptáci první počali vědomě tah? Na základě jakých zkušeností opustili před starými rodiště své? Že by před blížící se zimou byli prchali, nemožno připustiti, poněvadž zimy ještě nepoznali. Nedostatek potravy to též nemohl býti, že se před starými vydali na pout do neznámých krajin, jinak by též staří byli s nimi zároveň odletěli. Ostatně mnozí tažní ptáci, jako na př. bělořit, opouštějí rodiště svá ještě za úplného blahobytu (bělořit koncem září odlétá a vrací se v březnu). My vůbec ani u starých ptáků neznáme dostatečně příčiny stěhování. Že by to byl nedostatek potravy, nelze u všech připustiti. Rorýs (Cypselus apus) na př. zdržuje se u nás od konce dubna až do začátku srpna. Břehule (Cotyle riparia), nejmenší z vlašťovek, odlétá počátkem srpna, lejsek (Muscicapa grisola) koncem srpna. Bravník (Turdus viscivorus) odlétá již v září, tedy kdy ještě má dosti hojně potravy a přilétá již v únoru, tedy v době, kdy ještě velkým nedostatkem trpěti musí, neboť jak známo, živí se bobulemi, a to hlavně bobulemi jmelí (Viscum album), vedle toho pak i hmyzem. Ale jmelí kvete teprve v březnu a dubnu. Že též jiné bobule v té době chybí a hmyzu jest nedostatek, netřeba podotýkati. Z pěnkav odlétají pouze mladí ptáci a samice, kdežto samci zde po většině přezimují, ačkoli velkým nedostatkem trpěti musí; rovněž z kosů jen samcové u nás přezimují.

Odkud nabyli první mladí ptáci geografické známosti o krajinách se vhodnými pro sebe podmínkami životními? Ano, zde opět vidíme, že to nebyla původně intelligence, která ptactvo do cizích

*) Vide l. c. p. 151.

**) J. Janda, O tahu ptačím. »Živa« 1899. p. 247.

vzdálených krajů vedla, nýbrž že to byl hned původně hotový instinkt, jenž je přinutil, opustiti rodné kraje.

Že by se byly instinkty vyvinuly z intelligence, tomu naprosto odporují takové instinkty, které nikoli svým vlastníkům, nýbrž zvířatům jiným na prospěch jsou, vlastním pak majetníkům jen škodu přinášejí. Jak mohly instinkty takové z intelligence přírodním výběrem vypěstovány býti? Vždyť by přírodní výběr byl jednal proti sobě?! Proč naopak přírodní výběr takovéto škodlivé instinkty nepotlačil?

Tak brouci z rodu Atemeles a Lomechusa, vedle celé řady jiných malých myrmekofilních hmyzů z rozličných řádů, žijí pohostinně, vlastně parasiticky v hnízdech mravenců.†††) Larvy těchto brouků jsou však nejhoršími nepřátely svých hostitelů, neboť pohubí na sta a na tisíce larev jejich. A přes to přec mravenci brouky tyto ošetřují, krmí a chrání je a trpí je mezi svými vajíčky a larvami. Ano, mravenci, najdou-li některého tohoto brouka mimo hnízdo, na př. vedle vchodu, ihned jej vtáhnou, byť se i vzpouzel, do vnitř hnízda. Proč jeví mravenci takovou příchylnost a přízeň k těmto broukům? Mají snad z brouků těch nějaký prospěch a ten snad kompensuje škodu, kterou jim larvy brouků těch působí? Nikoli. Neboť příjemnost, kterou mravenci, olizujíce brouky tyto, pociťují, nestojí přec v žádném poměru ke škodě, kterou jim brouci ti působí.

Že tato instinktivní přízeň k broukům, jichž se týče, se strany mravenců nemohla se z původně rozumného jednání vyvinouti, jest zřejmo. Tím vyvrací se též názor Weismannův, jenž instinkty odvozuje z variace zárodků, které o sobě neurčity jsouce, jediné přírodním výběrem ve svém vývojovém směru prý určeny bývají.*) Neboť selekční nauka jeho v té formě, jak ji podává, povstání instinktivních vzájemných vztahů mezi mravenci a brouky dotčenými vysvětliti není s to, poněvadž zjev ten selekční nauce úplně odporuje.

Dle dr. K. Eschericha není prý tato instinktivní přízeň mravenců k broukům jmenovaným nic jiného, než osvědčování všeobecného instinktu, který se v ošetřování mláďat jeví, a symfilie, již mezi brouky a mravenci spatřujeme, jest prý analogický zjev s hnízdivým parasitismem kukačky, který, jak známo, záleží v tom, že kukačka vejce svá jiným ptákům do hnízd k líhnutí podkládá.

Avšak proč všemohoucnost přírodního výběru neomezila činnost instinktu ošetřovacího pouze na stránku prospěšnou a blahodárnou? Následkem neomezené variability byly by přec též takové kolonie mravenců povstaly, u nichž by se byl vyskytl odpor proti symfilii a kolonie tyto byly by musely dojista nad koloniemi pohostinskými zvítěziti. Vždyť dle nauky selekční dost nepatrné změny rozhodují v boji o život. — Proč přírodní výběr škodlivé instinkty vůbec, tedy i takové, které se symfilií nemají ničeho činiti, neodstranil? Na př. lumek Mesostenus gladiator snáší

*) Jako v hnízdech mravenců, podobně též v hnízdech termitů žije veliké množství hmyzu pohostinsky. Asi na 50 druhů hmyzu jest až do dnes známo, které dle náhledu slovutného myrmekologa E. Wasmanna S. J. za pravé myrmekofilní hosty pokládati dlužno.

**) Nat. u. Offb. 1898 p. 570.

vajíčka na housenky, jež kutilky pro plod svůj do hnízda svého nanosily. Byl tento instinkt vypěstován přírodním výběrem? Proč přírodní výběr ho neodstranil?

Vznikl-li instinkt z výkonů rozumem provázených tak, že se výkony tyto opětovaly a konečně za dlouhou dobu ve zvyk po celém druhu se ustálily a jako ustálený rys přirozenosti druhu dědit se počaly, pak tázati se musíme: Čím to jest, že hnízda prvních mláďat jednoho léta jsou umělejší než pozdějších, že první kornoutovité závitky zobonosce březového jsou mnohem dokonalejší než pozdější? Vždyť častějším opětováním téhož výkonu nabýváme ve výkonu zručnosti, obratnosti a věci, jížto se zabýváme, nabyvše zručnosti, dodáváme větší dokonalosti a elegance? Vidíváme to ve všedním životě, že první výrobky bývají méně dokonalé, méně úhledné proti pozdějším. Dle darwinistů pak jest každá obratnost a vůbec každá vlastnost, jížto na zvířeti pozorujeme a která se dědičností na potomky přenáší, výsledkem dlouhého cviku, jejž celá plemena (generace) prováděla, nežli se výkon zmechanisoval a ve zvyk nevědomý po celém druhu ustálil. Jak se tedy vysvětlí onen zjev u ptáků v příčině stavění hnízda a u zobonosce v příčině hotovení kornoutovitých závitků?

Mláďata ptáků hmyzožravých, kteří, stavíce hnízda, nechávají vchod pouze na jedné straně (jak to vidíme na př. u jiřičky [Chelidon urbica], která na římsách domů hnízdí), chtějíce se vykáleti, nadzvihují zadek těla nad okraj hnízda u vchodu a činí tak tím pořadem, jak byla krmena. Které se vykálelo, učiní místo následujícímu, a tak pošinují se mláďata v kruhu, tak že každé v příslušnou dobu dostane se ke vchodu, když potřebu má vykáleti se. — Nevíme, bude-li kdo míti tolik odvahy, aby považoval tento instinktivní zjev za zmechanisovaný projev intelligence. — Aneb ssání ssavců — to jest též instinktivní zjev! Hned po narození shání se mláďata ssavců po bradavkách mléčných žláz, aby ssála, ačkoli v době té pro mnohá zevnější svět ještě neexistuje (viz na př. štěňata, koťata atd. — ani člověka nevyjímaje). Jest ssání též zmechanisovaný projev inteligence?

Jakýž div, že v tomto darwinistickém výkladu podstaty a původu instinktu nezalíbili sobě všichni descendenční theoretikové, ba ani ne všichni darwinisté. I počato se sestrojováním jiných hypothes, tak že v přítomné době jich několik existuje, ale ani jedna plně neuspokojuje.

W. Haacke oproti darwinistickému odvozování instinktů z původně intelligentních výkonů pojímá instinkty jako dědičné paměti, avšak nikoli vědomé, nýbrž nevědomé. On dává místo domněnce, že instinkty povstaly z individuálních dojmů paměti, jež se dědičně upevňují. Při tom přijímá, že jen ony instinkty jako dědičné paměti se vyvinouti mohly, které oběma pohlavím jednoho druhu přísluší. Nově získané zvláštnosti organisace mohou prý jen tehdy býti zděděny, jsou-li u samce a samice jednoho organického druhu stejným způsobem vytvořeny; tudíž mohou prý jen stejné (t. j. u obou pohlaví stejné) osvojené paměti zděděny býti.**)

**) Nat. u. Offb. I. 1896. p. 427.

Haacke-ovi asi tanul na mysli kompensující účinek volného pohlavního křížení, když křižující se jednotníci různé vlastnosti mají, an přijímá, že osvojené zvláštnosti mohou se jen tehdy zděditi, jeví-li se stejným způsobem u samce i samice téhož organického druhu. »Zvlástě« — dí — »jestliže samec a samice jednoho, mládě zplozujícího páru velmi různé životní zkušenosti měli a tím různé paměti si osvojili, nebudou moci dědičné paměti snadno povstati.«

Haacke zajisté při tom nepomyslil, že tímto tvrzením porazil sama sebe. Neboť na podkladě these jeho nemožno, aby instinkty povstaly děděním získaných vlastností.

Nejdůležitější instinkty jsou zajisté instinkty rozplozovací, vztahující se na rozmnožování a zachování druhu. Ale ty nejsou u samců a samic téhož druhu nikdy stejné, nýbrž právě tak různé, jako různá jest organisace pohlavní, jež samce samcem a samici samicí činí. Jak se mohly tyto získané rozplozovací paměti děditi? A přec bez dědičnosti rozplozovacího instinktu není možno zachovaní druhu.

A jak se to má s instinktem v příčině ošetřování plodu? Haacke snaží se dokázati, že instinkty týkající se péče o plod a stavění hnízda jsou »složené dědičné paměti« (zusammengesetzte Erbgedächtnisse). Zdali pak při tom myslil též na hmyz?

Právě u hmyzu, pokud u něho péči o plod shledáváme, není nikdy instinkt, jehož se týče, na obě pohlaví rozšířen, nýbrž jeví se pouze u samičky. Instinkt tento jeví u mnohých hmyzů, jako na př. u zobonosce březového a dravých vos (Sphex, Ammophila, Cerceris, Odynerus atd.) podivuhodnou dokonalost a komplikovanost. Všimněme si dravých vos (Rapientia), zvláště kutilek (Crabronidæ)! Samičky vyhrabou nejprve do písčité země, do starých hliněných zdí, do starého dříví atd. díry a chodby, na jejichž konci vystavějí hnízda. Potom bývají vyhlédnuty určité oběti, jež mají budoucímu plodu býti za potravu.

Obyčejně jednotliví druhové volí za oběti zcela určité druhy hmyzu (housenky, mouchy, pavouky, nosatce [Curculionidæ], krasce [Buprestidæ], saranče [Acrididæ], cvrčky atd.),*) jichž se nanejvýš podivuhodným způsobem zmocňují. Uchváceného hmyzu neusmrcují úplně, nýbrž bodnutím pouze omráčejí. Bodnutí to jest zcela určité dle druhu oběti a řídí se dle polohy a vzájemné vzdálenosti břišních neb hrudních ganglií; obyčejně děje se do ganglií břišních. Potom bývá omráčený hmyz zavlečen do roury, na něm na určité místo vajíčko položeno, a pak ještě další oběti bývají přineseny, dle toho, jak velkého počtu pro potravu budoucí larvy nevyhnutelně potřebí jest. Vylíhlá larva živí se pak živoucími avšak odporu neschopnými obětmi. Kdyby oběti zavlečeny byly do roury mrtvé, brzy by se zkazily a shnily, živé pak, volně se pohybující oběti by vajíčko zničily, proto bývají omráčeny.

Instinkty tyto ukazují úžasnou »nevědomou známost« dotčených vos o poloze zauzlin nervových, do nichž vyhlídnuté

*) Ammophila sabulosa (kutilka písková) opatřuje každé vajíčko jednou velkou housenkou, A. holoserica 4—5 housenkami, Cerceris buprestícida loví krasce, C. Dufourii a C. argentana rýhonosce druhu Cleonus ophthalmicus, C. arenaria nosatce, Sphex flavipennis uchvacuje cvrčky, Sph. albisecta saranče rodu Oedipoda, Trypoxylon figulus (hnízdí ve starých veřejích) snáší larvám pavoučky, Bembex rostrata mouchy, Mellinus arvensis (buňky nezavře) mouchy a mšice, atd.

oběti bodnuty býti mají. Mohou však ve smyslu Haacke-ově jako dědičné paměti pojímány býti, jelikož je pouze u samic nacházíme a dle Haacke-a získané vlastnosti mohou jen tehdy se děditi, jeví-li se stejným způsobem u obojího pohlaví téhož organického druhu? Jak se mohly tedy tyto získané paměti děditi? Ostatně instinkt, jehož se týče, byl by u samců bezvýznamným, neboť samci vos těch, jak známo (jako blanokřídlého hmyzu vůbec), nemají žádného žihadla, nemohou tudíž hmyz za potravu larvám svým určený omračovati.

Avšak snad darwinisté dovedli by instinkty tyto jako zmechanisované projevy intelligence, jež původ ve vědomém jednání na podkladě intelligence mají, vysvětliti? — Jak ale připadly vosy na takovýto způsob jednání, chtějíce opatřiti potravu pro budoucí plod? Jaká zkušenost je k tomu vedla, že způsobem dotčeným postaraly se o budoucí plod svůj? Vždyť zkušenost zde nemohla míti místa, poněvadž samice, nakladše vajíčka a opatřivše je potravou, buňky uzavrou a pak již se o plod svůj nestarají?! Jak mohly věděti, dostačí-li nanesená potrava vylíhlým larvám?

V Ott. Sl. N. ve článku »Dědičnost« (p. 145) dočítáme se mezi jiným též, že prý lze pudy zvířecí dědičné vysvětliti tělesnou pamětí. Autor článku toho (Dr. Chudoba) dotýkaje se náhledů o příčinách dědičnosti, zmiňuje se spolu též o tom, kterak někteří »soudí s Heringem, že d. jest jakýsi druh paměti hmoty, z níž ústrojný zárodek po zákoně biogenetickém vždy týmž způsobem se rozvinuje, jako jeho předci i s ústrojnými jejich změnami, jež poslední z nich získali. I zde sílí — prý — se paměť ta častějším opakováním.« K tomu připojeno autorem v následujícím odstavci toto corollarium: »Ať však vysvětlujem si věc tak neb onak, přicházíme vždy k přesvědčení, že d. jest biologický zábyv stále se opakující, jehož vždy přibývá tím, že v každé generaci opakuje se u jedince nejen to přijaté, nýbrž že přidává se vždy též něco z vlastního jeho života, čímž majetek potomků jaksi stále roste. — Přírůstek tento jeví se nejen zdokonalením těla, ale i mohutněním mozku. Pudy zvířecí dědičné vysvětliti lze si aspoň pouze takovouto tělesnou pamětí, jež stává se druhou přirozeností častým opakováním.«

Budiž! Ale jak lze vysvětliti vysoce vyvinuté pudy společenských hmyzů blanokřídlých a mřížokřídlých: včel, mravenců a termitů? Tyť přec nelze tělesnou pamětí vysvětliti! Či dají se instinkty nepohlavních (pohlavně zakrnělých) dělnic (u včel a mravenců) a dělníků (u termitů) těchto hmyzů tělesnou pamětí vysvětliti, ani rodičové (samci a samice), od nichž dělnice a dělníci pocházejí, nikdy oněch prací nekonají, které konají dělnice a dělníci, dělnice pak a dělníci (též bojovníci) se nerozmnožují, aby zkušenosti jejich tělesnou pamětí na potomky přeneseny byly? Dělnice na př. u včel shromažďují zásoby potravní, staví buňky, ošetřují a krmí larvy, (smíšeninou pylu, medu a vody). Známo, že zvířata jen tehdy ošetřují a krmí mláďata, jestliže je buď sama porodila aneb aspoň (v případech řidších) při aktu oplodňovacím účast měla, avšak u nepohlavních dělnic jest obé nemožno.

Jak mohl povstati instinkt chovati otroky u krvavě červených mravenců (Formica sanguinea) a u červených amazonských

mravenců (Polyergus rufescens), když samci a samice bojem se vůbec nezaměstnávají, a bojovníci, bezpohlavní jsouce, rozmnožovati se nemohou? — U medového mravence (Myrmecocystus) jeden druh dělnic proměněn jest v živé zásobárny medové. Jedny dělnice totiž krmí v hnízdech dělnice jiné medem, jejž nasbíraly. U těchto hromadí se med v zadečku, v žaludku ssacím, tak že zadeček nabývá konečně velikosti a podoby hrachu, a dělnice takto medem naplněné visí pak nehybně jedna vedle druhé se stěn, a med jejich, jejž stahováním žaludku ssacího k ústům vytlačiti mohou, slouží v čas potřeby ostatním mravencům za potravu. Lze tento instinkt, zásobárny medové pro dobu potřeby si takto zřizovati, tělesnou pamětí vysvětliti, ani samečkové a samičky za života svého ničeho podobného nekonají a dělnice se pohlavně nerozmnožují, aby zkušenosti své na potomky dědičně přenášeti mohly?

Zde každý pokus, chtíti vysvětlovati dotčené instinkty ať ve smyslu Eimrově jako zmechanisované projevy intelligence, ať ve smyslu Haacke-ově jako nevědomé paměti dědičné, či jakousi tělesnou pamětí, zůstane vždy marným.

U všech instinktivních theoretiků, ať si již vysvětlují původ a podstatu instinktů jakkoli, hraje hlavní úlohu dědičnost. Bez ní nebyly by se mohly instinkty vyvinouti. Ale při instinktech společenských hmyzů blano- a mřížokřídlých, příjmeme-li, že při povstání jich též dědičnost činna byla, octneme se v rozporu s definicí dědičnosti, jak ji podáva Ott. Sl. N. Dle Ott. Sl. N. zní definice tato: »Dědičnost (hereditas) jest vlastnost (funkce) živé hmoty ústrojné (protoplasmatu), že se při rozmnožování na mláděti vybavuje nejen tvar a složení, nýbrž i výkon tvora starého. Vybavování toto děje se u potomků v témže sledu a postupu, v němž se dotyčné vlastnosti vyvíjely u rodičů.« — Jak možno u společenských hmyzů blano- a mřížokřídlých připustiti, že instinktivní vlastnosti dělnic a dělníků vyvinovaly v témže sledu a postupu, v němž se vyvíjely u rodičů, když u rodičů takových vlastností nenacházíme?

Wundt poukazuje u společenských hmyzů na vlastnost napodobovací a myslí, že takto nenáhlý vývoj socialních států hmyzových vysvětliti lze. Avšak Wasmann ukázal, že mravenci účelné výkony provádějí, jichž nikdy v mateřském hnízdě, z něhož jako larvy vzati byli, pozorovati nemohli.

Jak patrno, instinktivní výkony nedají se nižádnou z hypothes, jež ku vysvětlení jejich sestrojeny byly, vyložiti. Ony jsou dle povahy své s reflektivními činnostmi nejblíže příbuzny. Vždyť i u člověka nalézáme množství účelných výkonů, jež koná on instinktivně t. j. bezděčně, bez součinosti rozumu a vůle, aniž se může tvrditi, že by byly výkony ty původně úmyslně, rozumem a vědomou vůlí prováděny bývaly. Tak na př. od jakživa pohybuje člověk očními víčky bezděčně, odjakživa mají lidé zvyk, při napjatém naslouchání bezděčně ústa otevírati, a přec účelnost výkonů těch teprve velice pozdě poznána byla.*) Ano, my na-

*) Pohyb očních víček děje se proto, aby se rohovka čistou a průhlednou udržela, cizí tělíska, zvláště prach mokem slzným splachovala a jablko oční, jež stále ve styku se vzduchem jest, ustavičně se navlhčovalo, by obsah jeho vypa-

cházíme i u rostlin jakýsi druh instinktivních zjevů, které se nedají mechanickými příčinami vyložiti, a přec u rostlin nemůže býti řeči o nějakém rozumu a vědomé vůli. Proč by tedy instinkty zvířat měly podle darwinistů z intelligence odvozovány býti?

(pokračování.)

Slováček na cestě do školy.

Z hor to zase divno zvučí,
Krivaň v mlhách mizí,
vítr boří ptačí hnízda
dolinami píseň hvízdá.

Hvízdá, hvízdá píseň smutnou
od chaty i dvorce:
»Zavřte dvéře, okenici,
z Tater vedu metelici!«

Pláně skví se v bílém šatě,
v kožiše dlí lesy;
nad zapadlé lidu sídlo
vznáší se jen vraní křídlo.

Aj tu školák cestou chvátá,
teskně patří v dáli. —
Co tu v jaře her a plesů,
co tu vůně chvátá z lesů.

Tamto bystré vody šumí,
v olších čížek dlívá —
dnes je mrazy okovaly,
čilost jim a hovor vzaly.

Hle, tam chatku zasněženou
o dvou oknech pouze,
jak k ní spěchá závějemi
šťasten sny a nadějemi.

Tam, ach, tam mu otevřena
do srdéčka brána,
tam mu řekli, láska matky
že je nad vše světa statky.

řováním zkázy nevzal. — Otevírání úst při pozorném naslouchání děje se z té příčiny, protože rozevřením úst sluchovod se roztahuje, tak že následkem toho více vln zvukových do ucha vnikati může.

Otcova pak vůle svatá
že je zákon Boží,
jako nad Tater že srázy
slunko zlaté denně vzchází.

A tam také pověděli,
svět že velký, širý,
a v něm města, moře, nivy,
kde se lidstva davy živí.

Spěchá. V hlavě touhy smělé,
až mu ztuhnou dlaně,
že ti přijdou dnové zlatí,
rodičům kdy dluh svůj splatí.

Že se bude k práci míti,
ať je tu neb onde,
neboť všude jenom v díle
dojít možno svého cíle.

Ví, že odtud brzy půjde,
jen až slehnou sněhy.
Až tu skřivan z jara bude,
opustí své bratry chudé.

A již do chaloupky vchází.
Je to škola zlatá!
Bůh mu račiž štěstí dáti,
ať se šťasten domů vrátí.

L. Sabi.

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

(Pokračování.)

Slečny súčastnily se bálu, tančily, bavily se, ale jejich mysl a veškeré touhy obracely se ku prázdninám, až přijdou studenti a zavítá bručivý Viktor; potom se rozproudí přiměřená a srdečná zábava ve dvou naproti sobě stojících domech.

Ani farář ani řídící nesdílel s mladými touhy po kratochvílích; oba pracovali pilně v kostele a ve škole, neboť v tu dobu na obou místech byla nejlepší návštěva. Vízek hleděl vyplniti každou hodinu, a musil-li za jinou funkcí, byla mu jiná doba pro náboženství ochotně přepuštěna. Zase sedal Halus za farářem, vyhotovuje úřední spisy a občas nazvédaje hlavu od stolu, aby se rozhlédl po třídě. Stačilo jenom nazvednouti prst, a rozdováděný nebo nepozorný žák byl uveden v patřičné meze.

Konference odbyli po vyučování v některé vytopené třídě, a Vízek se rád súčastňoval. O čem zde byla vedena porada, zůstávalo tajemstvím, ale jinak řídící Josef Vízek byl přece podroben kritice listů nepřátelských. O Halusovi byla tam jenom pichlavá poznámka, dotýkající se přátelství jeho k duchovnímu a súčastňování se hostin na faře.

Když opět se odbývala na osadě visitace, farář došel do školy, vyhledal řídícího o samotě a řekl: »Tak vás letos, milý příteli, na hostinu nezvu. Dostal jste od okresní rady oznámení, že máme opět zkoušku, doufám, že bude všechno při starém pořádku. Nechci vás uvésti v rozpaky. Máte ohledy ke mně a styky s těmi, kteří o nás píší do novin, aby zničili naše přátelství. Ale my vytrváme na posavadní dráze. Pro nějaký článek nebo sousto se nerozejdeme. Tedy letos nezvu nikoho, a co jsem kdy utratil o visitaci, věnuji na dobročinný účel.«

»Důstojný pane, ani já se nedal zastrašiti útoky, o jejichž nekalém prameni jsem přesvědčen,« řekl Halus.

»Kdybych byl pozván, zcela jistě bych přišel, třeba o kus lepšího jídla nedbám. Učinil bych tak ze zvyklosti, a abych ukázal panu vikáři, že žijeme ve shodě. Než takto musím zůstati doma,« dodal s úsměvem.

Tak se i stalo. Dojel vikář, a toho dne šli na procházku silnicí ke kříži tři; visitace se odbyla beze všech hostů, nepřátelům byl vyražen osten, a jenom Justina vrtěla hlavou. Tohle nepamatuje, co je na faře. Hostiny zde byly tři: o pouti, o visitaci a na svátek farářův. Teď zůstala pouze pouť, k níž byli zváni jenom duchovní ze sousedství, o svátku farář obyčejně odjel do Prahy, a teď zrušena i visitační hostina.

Nad tím Justina dlouho uvažovala, považujíc to za úpadek svého umění a posléze se vyslovila: »Půjde-li to tímto způsobem dále, za krátko nejsme ani na farách potřebny.«

»A na některých místech jsou poměry tak bídné,« dokládal Vízek, »že příjmy nevystačí na vedení domácnosti, a farář bude nucen stravovati se v hostinci.«

Justina to pochopila, ale dvě služky udivením otevíraly ústa, a názory o kněžském blahobytu u nich valem pobledly.

IX.

Končil červen, veškerá příroda byla v nejbujnějším rozkvětu. Z lesů voněla pryskyřice, na lučinách pokosena tráva, obilí šumělo, ptactvo pélo u svých hnízd. V podvečer poletovaly svatojanské mušky.

Záhony farské zahrady byly pokryty šťavnatými listy bující zeleniny, v sousedství kvetly růže a macošky, u besídky jasmín a jericho, jež obletovaly noční můry. Ob chvíli mihnul se nad zahradou netopýr. Chrousti bručeli v zeleni stromové.

Už odzvoněno klekání a ještě bylo dobře viděti. Den jakoby nebral konce, a nad lesy už vystupovala luna v plné kráse.

Všechny síly z fary, ani Justinu nevyjímajíc, byly do večera zaměstnány na louce. Aneroid na okně farářově naznačoval, že se počasí v několika dnech změní, i chtěl Vízek ještě za pohody

dostati seno domů. Bylo právě uzpůsobilé ke kosení, všichni vyšli, aby sušili, a tak i farář se vybral na luka. Vzal si do kapsy noviny, ale nečetl, nedalo mu to. Kolkolem příroda jásala, skřivánci pěli ve výšinách Bohu chválu, a dělnice zanotovaly ob chvíli veselou píseň.

Do večera několik for uloženo v senníku, kde panovalo dusné horko a omamující vůně, ostatní seno uloženo do velikých kup, aby se příštího dne v odvážení pokračovalo.

K zalévání se dostali teprve pozdě u večer, a práci tu na starost si vzal farář s Helenou. Justina připravovala večeři, čeleď poklízela v chlévech. Vízek nedopustil, aby se jeho zamilované zahradě nedostalo vláhy. Stoje u bazénu, nabíral vodu a Helena roznášela plné konve po stezičkách. Nedbala, že se urousá a poleje, byla zahrnuta a ve vodě se vůbec ráda brouzdala. Na venkově, při práci a výživné stravě dobře jí svědčilo, že se vybavovala ze své slabosti a svěží barva pokrývala líce její. Všichni domácí to znamenali, a každý za svoji zásluhu to pokládal. Justina poukazovala na kuchyni, farář na otužování a kostelník Řešetka na byliny, jež slečince přinášel, jichž však tato málo užívala. Nikdo však ze starostlivých lidí těch nemohl zabrániti smutku, který pojednou Helenu obestíral, že nezpívala jako dříve, neškádlila kde koho na faře, ano že ustala býti i tím žíhadlem, jež všechny obveselovalo.

Vízek se domníval, že lety nabývá rozumu. Vždyť se nakloňuje k vážné Bohuslavě, třeba ani Julii neopouštěla. Choroba to nebyla, neboť patrně okřívala, mohutněla, a nikdy si nestěžovala. Také převzala veliký díl starostí s beder Justininých a statně se otáčela v kuchyni i na dvoře. I lehčí práce na poli konala, nestydíc se za ně. Stejné si počínaly obě slečny ze školy, a nikdo jim toho ve zlé nevykládal. Ovšem z počátku se nad tím lidé pozastavovali, ale potom tomu přivykli, a těšilo je, že i slečny vedle nich hrabou a kupí.

»Tak, tak, ještě ten karfiol,« upomínal Vízek, jednou rukou vodu vytahuje a druhou Heleně podávaje. »A dej mu hodně vody, abychom měli veliké růže. Potom ještě pokropíš petržel. Okurky jsem zalil sám v poledne. Ty to mají rády. Nebolí tě však tělo?«

»Ne, pane strýčku,« odpověděla dívka. »Jenom jsem se škrábla o růži.«

»Dej pozor a nebuď tak do všeho divoká,« znělo upomenutí velmi starostlivé.

V zahradě bylo opět ticho; voda crčela, vyprahlá země se napájela, byliny oddychovaly, skleslé listí povstávalo a korunky se nadzvédaly.

Helena několikráte namočila ruku ve studené vodě a přetřela si čelo i vlas, který se jí dral do obličeje. Jindy při té práci švítořila jako sýkorka, smála se, voněla k růžím, dnes jenom zalévala.

Vízek vytahoval konve, už musil sestoupiti na dolejší schod, a pozoroval svoji neteř. Scházel mu její smích čtveračivý, zpěv a štěbetání o všemožných věcech. Bylo ticho, obloha jakoby se poněkud snížila a počal váti východní větřík. Farář také zna-

menal nápadnou změnu při své neteři. To od posledních prázdnin se stalo, kdy se omladina až příliš bavila a veselila. Dopřával jí toho, ale schvaloval vždycky střední míru. Blaho Helenino leželo mu na srdci. Staral se o dívku všemožně. Zažehnal od sestřiných dětí neštěstí, jež jim u ničemného otce hrozilo. Chtěl jim zaopatřiti prostředky k dalšímu čestnému žití.

»Jsme hotovi,« ohlašovala Helena, která zašla s několika konvemi i do dvou malých zahradek před faru, kde byly květiny.

Vízek si utřel ruce, spokojeně se rozhlédl a řekl: »Jak to všechno vydychuje příjemnou vůni! Jenom aby nezapomněl na naše plodiny i ten hořejší Hospodář!«

Helena ještě přecházela. Ani se jí domů nechtělo. Byla zmáčena, ale nestudilo jí to.

»Strýčku, pamatujete, že zítra Čeněk s Havlem skládají maturitní zkoušku?« ozvala se dívka.

»Jak bych mohl na ten den zapomenouti! Jsem roztržitý, že ani pozorně nečtu. Dá Bůh, že to provedou.«

»Ráno chci jíti do kostela.«

»Pojď, beruško, pojď a modli se za ně. Tebe Pán Bůh vyslyší —«

»A proč právě mne?« usmála se Helena.

»Myslím, že jej nezlobíš, jako jiní. I na zemi se darební staví za hodného, chtějí-li něčeho dosíci.«

Helena přijala výklad ten s povděkem a myslila dále na ty, kteří psali, že přiblížil se den zkoušky a potom odjedou na prázdniny. Farář odešel na dvůr. Helena zůstala v libém sadě, kde jí srdce prudčeji tukalo a jakási sladkost rozlévala se všemi údy. Vábné okolí působilo na mladou dívku, že jako útlá květinka okřívala uprostřed růží, jimiž byly záhonky vroubeny. Hlava její byla naplněna myšlénkami, nitro vřelo touhou po čemsi tajemném a neznámém. Stále a stále na mysl jí připadali studenti, mezi nimiž byl její bratr a téhož přítel Havel.

Jak se asi chvějí před zkouškou, jak špatnou mají noc! Havel je ve všem vycvičený, ale Čeněk tak často pokulhával. Posud se pamatuje na všechna léta jeho studií, jak co rok odjížděl do Prahy, jak přinášel vysvědčení, jak se na něj těšila o prázdninách.

Justina zavolala Helenu a neopomenula ji pokárati, že ač zmočená, přece zůstává venku. Musila do svého pokojíku a potom donesla strýčkovi večeři.

»Tedy se zajímáš o zkoušky našich studentů?« řekl Vízek, upíjeje ze sklenice piva.

»Musí to býti něco hrozného seděti před komisí a odpovídati, nač si kdo vzpomene. A při tom mají vědomí, že na odpovědí těch závisí jejich budoucnost,« řekla Helena.

»Důležitý krok to je, ale přece ne tak hrozný,« mínil farář. »Čeněk se ti tedy svěřil, že by rád na práva a potom do úřadu. Uvidíme, co se dá dělati. A Havel nikdy nepověděl, k čemu se obrátí?«

»Vyhýbal se vždycky takovým otázkám. Viktor mnohdy na něj doléhal, i sestry vyzvídaly, ale Havel se oddává jenom svým myšlénkám. Já vím, čím bude.«

»Ty?« divil se Vízek. »Ty o něm víš více než rodiče, bratří a sestry?«

»Ani mně se nesvěřil, ale já hádám, že vstoupí do semináře,« pronesla Helena chvějícím se hlasem, ustoupivši do stínu.

Farář položil nůž a vidličku, pozvedl hlavu a rychle řekl: »Havel že bude knězem?«

»Připravuje se k tomu. Tak se mně všechno zdá,« vyrážela ze sebe dívka, bojíc se vyzraditi, že příliš často na Halusova syna myslí a vzpomíná.

Vízek přikyvoval. Prolétlo mu hlavou, že si kdysi přával, aby Čeněk alumnem se stal, ale nechtěl jej nutiti. Že by řídícího syn dobrovolně knězem státi se chtěl, nikdy si ani nepomyslil. Než ani nyní nepřikládal zprávě té víry, neboť spočívala na pouhých domněnkách.

»Kdo ví, kdo ví,« řekl, pojídaje svůj zbytek od oběda. »Pan řídící nebude jej k ničemu donucovati.«

Helena ještě odestlala, dala dobrou noc a odešla do svého pokojíčku. Ani nerozsvítila, ale ještě si otevřela okno a zadívala se do vlažné noci. Celá ves odpočívala po práci, jenom několik málo oken bylo osvětleno. Také Pelhřím ještě svítil. Nikdo nepřecházel, jenom přeběhl pes, v chlévě zadupala kopyta koňská. Pomalu se ochlazovalo.

Mladá dívka posud myslila na studenty, z nichž jeden bude úředníkem a oblaží svoji vyvolenou, jak se sestře svěřil, druhý vstoupí do tichých zdí seminářských, aby se připravoval ke stavu duchovnímu. A Helena si připomínala oba, prvého jako bratra, k němuž lnula láskou sesterskou, a druhého jako přítele, s nímž se znala od mladosti, jehož obraz bezděky se vkrádal v její citlivé srdce. A pamatovala na ně na modlitbách, jako když v dětských letech před zkouškou vyprošovala si na Bohu, aby dobře odpovídala panu vikáři a dostala pěkný obrázek i pochvalu přede všemi.

Příštího dne sešla se Helena ve stolici v kostele s Bohuslavou ze školy. Všedního dne nevystupovaly na kruchtu. Hned se obě dívky domyslily, proč dnes právě navštívily chrám. Pozdravily se krátce, usedly a modlily se vroucně. Při mši zpívaly s mládeží, která přišla bosa do kostela ve dvou řadách.

Teprve na zpáteční cestě dívky pohovořily si několik slov. Obě spěchaly, čekala práce doma i na lukách.

»Kdy asi přijedou?« vzpomínala Helena.

»Můžeme je každý den čekati,« hádala Bohuslava. »Počkají asi, až budou všichni hotovi, potom se rozloučí a rozjedou do svých domovů.«

»S jakou asi přijdou?« uvažovala slečna z fary.

»Doufejme, že jim to dopadne dobře,« řekla ještě Bohuslava a spěchala do školy, kde na kamenných schodech seděla mládež, čekajíc, až se dá zvonem znamení.

Zase pospíchala Helena na louku, kde již byly kupy rozházeny, aby se seno dosušilo. I Vízek sem došel, ale byl nějak roztržitý. Ani ve škole nemohl dojíti uklidnění.

Příštího dne dodány do školy a na faru dva dopisy, v nichž studenti rozradostněle sdělovali, že maturitní zkoušku dobře odbyli, že mají oba na vysvědčeních vyznamenání, nyní jenom

čekají na ukončení a společný večírek, který uspořádají v Brejškově restauraci na počest svých profesorů a poslední veselý pobyt mezi sebou.

Ruče vyměněny zprávy v obou domech a kdosi poznamenal už dříve, že by vždycky stačil dopis jeden od obou studentů. Ale vždycky přece každý psal zvláště.

Abiturienti určili den i vlak, jímž se navrátí, což naplnilo radostí domácí, že mohou jíti naproti. Farář by jim dal povoz, ale studenti výslovně si přáli dostati se domů pěšky, připomínajíce, že je mnoho práce a koně jsou unaveni.

A hned se dály přípravy na příchod, ihned vzpomínáno, co kdo rád jídal a čím by byl mile překvapen. Havel bude spáti ve sborovně, Čeněk v hostinském pokoji. Zde měli oba čisté prádlo, květiny, kytice, nové záslony a co se dalo sehnati. Helena sama pokoj umyla a poklidila. Vyhlédnuvši oknem, spatřila naproti ve škole, že se Bohuslava podobnou prací zaměstnává. Usmály se na sebe, pověděly si několik slov a pokračovaly v úklidu.

Seno bylo dovezeno, uloženo, uvolnilo se poněkud v práci, a Justina se radovala, teď že se bude moci více věnovati Čeňkovi. V ten den, kdy studenti přijíti měli, záhy se vypravily tři slečny s jednoduchými klobouky a slunečníky, v pracích šatech a s kytičkami resed. Pelhřím mimořádně je doprovázel tak, jak vyšel ze třídy. Jenom si vzal deštník.

Asi půl hodiny později vyšel farář se řídícím. Toho dne spletli pasákům hodiny, neboť slunce posud vysoko stálo a hodně přihřívalo. Oba muži byli zabráni v hovor, líce jevily radost, a už i chůze byla jinší, rychlejší. Mířili silnicí, která vedla k městu, kde byla nejpříhodnější železniční stanice k Chusnici. »Přece jsem měl poslati koně,« litoval Vízek.

»Budou unaveni dlouhou cestou, a studium v poslední době jim také sil nedodalo.«

»Takovým junákům procházka neuškodí,« odpovídal řídící. »A nesou-li dobrá vysvědčení, jak předem oznámili, pospíchají na perutích horlivosti a touhy pochlubiti se.«

»Ubozí, domnívají se, že jsou na vrcholu slávy, že se domohli nejvyššího postavení, a čím vlastně jsou? Sotva na prahu. Nové studium čeká, nový boj, nová námaha, a až budou hotovi, aby si teprve hledali chléb. Nesnadná cesta k zaopatření, a jiní, kteří neprodělali k svému živobytí takových obtíží, nemají nám záviděti.«

Pantátové dnes vedli vážnou rozmluvu o dlouhých přípravách k praktickému životu vzdělaných lidí, o nevděku, jakého se jim potom často dostává, ano i o nedostatcích hmotných, jež stíhají ty, kteří až čtvrt století proseděli ve školních lavicích.

Dnes muži ti ani se neohlíželi kolem na zrající obilí, neposlouchali, jak pšenice praská, ječmeny se vlní a nad hlavami už se níží větve obalené trsy zrajících třešní. Vzpomínali na svoje studia, na zápasy, jež podnikli, aby se domohli nynějšího postavení. Už dávno neměli mezi sebou žádných tajností, všechno si sdělili, na každou maličkost přišli, a nyní jenom rekapitulovali, činili narážky na známé události a vzpomínkami se bavili.

»Když jsem měl po maturitě,« řekl Vízek, »také jsem myslil že celý svět na mně stojí. Mojí touhou bylo choditi s holí jako pan profesor mathematiky, který tou holí všechno všudy přeměřoval, i naše záda. Hned po zkoušce jsem si koupil právě takovou hůl s bílým knoflíkem. Šli jsme do kostela, a já chtěje po mši sv. ukazati přede všemi studenty svoji vymoženost, dal jsem si hůl do nohavice. Pokud jsme stáli, bylo dobře, ale o pozdvihování nemohl jsem pokleknouti. Tu přistoupil ke mně profesor mathematiky a řekl mně několik pernych slov; neboť se domníval, že jsem to udělal z pýchy nebo pro nějakou výtržnost. Stud polil mně líce, naklonil jsem se, co jsem mohl a po mši sv. jsem ani hole nevyndal. »Byl jsem ochlazen, a podnes na to vzpomínám.«

Zasmáli se a kráčeli dále uprášenou silnicí.

Také řídící vypravoval ze života, kdy odbýval zkoušky. Trvaly několik dnů, a peněz bylo málo. »Prosil jsem, abych to mohl záhy skončiti, ale odepřeli mně. Styděl jsem se říci, co mne tísní, a velice jsem se uskrovňoval. Co si mohl tehdy ustřádati učitelský pomocník na zkoušky? Jedl jsem chléb a pil vodu u kašny. Snad mně ta vegetariánská strava dávala rozum jako těm mládencům v zajetí; odpovídal jsem zcela správně. Ovšem také jsem se připravil důkladně a měl jsem k tomu na venkově času i příležitosti. Posledně jsem si kupoval chléb, když jeden ze zkušební komise zahlédl mne v krámě. Dal se se mnou do řečí, a já mu pověděl, na čem jsem. Byl dojat, vzal mne do své residence a pohostil. Vyptav se na moje poměry, dal mně peníze na dostavník a pěknou knihu na památku. Podnes na pána toho vzpomínám vděčně.«*)

Tak ucházela cesta při rozmluvách a vzpomínkách.

Omladina byla daleko napřed, a už minula kříž u prostřed keřů a stinných stromů, jejž postavil, jak se vyslovil Pelhřím, okrašlovací spolek pro Chusnici a okolí beze stanov.

»Už by tu měli býti,« řekl učitel, jediný mužský průvodčí.

»Co by je zdrželo?« mínila Bohuslava.

»Zastavili se někde na pivě. Co se zapovídalo gymnasijním studentům, to si mohou dovoliti abiturienti, státní, svobodní občáné,« vykládal Pelhřím.

»Však zkrotnou o žních,« ozvala se Julie, »až budou nahrabovati a píti vodu ze společného džbánu.«

»Pochybuji,« třepal rukou Pelhřím; »takových nadějných universitních posluchačů je o prázdninách zcela jiné poslání na venkově než nahrabovati ječmen a nakládati žitné snopy pod pavézu. Ti nám zde něco jiného provedou.«

»Ovšem bez vás, neboť opustíte Chusnici a ani na pozvání neodpovíte,« vyčítala Julie.

»Jenom se zase do sebe nedávejte,« napomínala jako vždycky Bohuslava, »nebo odpudíte pana učitele, že nás bude opět zanedbávati.«

»I vždyť se k nám nyní jenom proto přidal, poněvadž ví, že dostaneme náhradu,« smála se Helena.

»Dostal jsem se do pěkného křížového ohně,« s resignací a na oko žalostně řekl Pelhřím, »a nevím, jak bych v té zkoušce

*) Josef Šrůtek, kanovník v Hradci Králové.

obstál, kdyby mně tamti nepomohli.« Při tom ukázal na bilou silnici, na níž se objevili dva mladí cestující.

»Naši studenti!« zvolaly dívky, a bylo po sporu.

Také abiturienti zpozorovali společnost, v ústrety jim chvátající, a zatočili klobouky nad hlavami. Kabáty měli přehozené přes ramena a opírali se o hole. Ač unaveni, přidali do kroku. Za chvíli se všichni shledali, pozdravili a ruce si podali.

»Tak co nového v Chusnici?« tázali se příchozí.

»Naši bodří občané chtěli stavěti slavobránu, ale rozmyslili si to. Zatím suší na lukách,« řekl Pelhřím.

»Dobře volili,« potvrzoval Čeněk. »Jenom když jste přišli vy, abyste nám zkrátili cestu.«

»Pan farář s panem řídícím jdou za námi,« pokračoval učitel, »ale bez zpěváků a bez korouhví.«

»A na zvonění si můžeme počkati do klekání,« doplňoval Havel. »Pěkná oslava.«

»Panu doktoru a panu profesorovi by přece příslušelo hlučné uvítání,« řekla Helena.

Studenti se ohlédli kolem.

»Prosím vás, kde máte ještě ony pány? Doktora a profesora?«

»Těmi jste přece vy. Nemůžeme vám říkati: Čeňku, Havle nebo podobně,« vysvětlovala Julie.

Abiturienti vysekli hlubokou poklonu.

»Děkujeme za to povýšení bez promoce. Ale kdyby se to opakovalo, nemohli bychom se zdržeti a musili hned vypláceti honorář. Teď to víte, a pospěšme domů. Cestou jsme jenom pili a nic nejedli.«

Šli pohromadě plnou silnicí, nedbajíce, že se za nimi zvedá prach. Otázka stihala otázku, ozval se smích a radostná nálada všechny opanovala.

Naproti kříži setkali se s farářem a řídícím, jimž studenti políbili ruce a hned ukazovali maturitní vysvědčení, jež byla podrobena důkladné prohlídce a putovala z ruky do ruky.

»Oba jste se znamenitě drželi,« pochvaloval Vízek. »Nebyla léta marně strávena a peníze zbytečně vynaloženy.«

»Čeněk se zvláště vyznamenal,« řekl Halus, bera od Pelhříma ještě jednou vysvědčení do ruky. »Tak se to patří, pokračovati se stupně na stupeň vyšší. Já to vždycky říkal, že Čeněk předhoní jiné.«

»O panu Havlovi to nelze říci,« usmál se farář, »poněvadž už výborně začal a postupovati ani nemohl. Ale některý na půl cestě poklesne, Havel však vytrval až do konce.«

»Mně nejednou byl nápomocen,« přiznával farářův schovanec.

»Kdybys nemluvil! Při maturitě seděli jsme vedle sebe u zeleného stolu, a Čeněk mně dobře napověděl při latině,« vykládal druhý student.

»Vy jste tedy šidili?« chopila se té poznámky Julie. »To slyšíme pěkné věci. Helena s naší Slávičkou se modlily v kostele, a páni studenti podváděli. To se nám líbí!«

»Při takových zkouškách se nedá klamati,« ujal se farář slova na obranu studentů. »Kdo není připraven, kdo ničeho nezná, tomu by se marně napovídalo. O nějaké slovíčko nejde.«

»I ne, pane strýčku, my komisi oklamali,« žertoval Čeněk. Švindléři jsme, a nutno se nás varovati.«

Smáli se, vypravovali si, a cesta jim pěkně ucházela. Ještě svítilo slunce, když vešli do Chusnice, kde se rozdělili na dvě strany. Zvali se navzájem, ale každý pospíchal ke svým. Zbyl jenom Pelhřím. Do pokoje se mu nechtělo, i dal se kolem hřbitova pod kaštany, kde usedl na trávníku a v dáli se zadíval. Tak mu bylo divně, jakoby se nemohl rozhodnouti. Hleděl pobaviti se v knihách, rozličně se zabavoval, ale přece cítil jakousi prázdnotu. Zápasil u sebe a nemohl se rozmysliti. Přítele, jemuž by se svěřil, neměl a nehledal.

Už když studoval, denně vídal sousedovu Amalii, s ní často rozmlouval, od ní dary přijímal, rodiče její navštěvoval a v přátelství s celou rodinou Kůlovou vešel. V Ouborech se soudilo a také rodiče na obou stranách hádali, že Pelhřím Kůlovu Amalii za choť si vezme, jakmile mu poměry dovolí a učitelem se stane. A nemusel by ani čekati právě na větší plat, neboť nevěsta mu donese pěkné věno, jehož úrok bude dostatečným příspěvkem k zařízení a udržování jednoduché domácnosti.

Pelhřím se ničím nezavazoval, žádných podpor předem nebral a nepotřeboval, žádných ani slibů nečinil, mohl tedy kdykoliv známosti učiniti konec. Ale přece cítil se povinným za manželku pojati dívku, o níž byl přesvědčen, že je mu nakloněna. Přivedl ji do lidských řečí, je za jeho snoubenku považována, čeká na něj, píše mu tak oddaně a vroucně, ukazujíc city srdce svého.

Kdykoliv zavítal na prázdniny, navázal nitky staré známosti, s Amalií se bavil, po městě chodil a tu neb onu zábavu navštívil. Zase nikdo se ho nedotazoval, kdy se bude ženiti, nikdo jej nedonucoval, ale za nápadníka Kůlovy dcery považovali jej všichni.

V Chusnici poznal Pelhřím Bohuslavu, která se mu velice zamlouvala dobrotou srdce, pilností a starostí, která mu také posluhovala svědomitě, když byl zachvácen prudkým zánětem plic a téměř nad hrobem se nacházel. Tehdy byl opuštěn, staří rodiče sami churavěli a nemohli se za synem vydati. Však zemřeli před rokem a Karel nyní navštěvoval provdanou sestru. Lékař nařídil nejpečlivější obsluhu, co nejstudenější obklady, úplný klid, a starost o nemocného vzala na sebe Bohuslava. Každou chvíli odskočila, aby se podivala na nemocného, přinášela a přikládala mu led, obsluhovala jej, ano i v noci probděla se služkou u lože jeho. Nebýti jí, Pelhřím sotva by byl vyváznul.

Lékař ji pochválil před učitelem, a tento pojal k řídícího slečně úctu i lásku. Uznával její oběť, její zásluhy a nevěděl, čím by se jí odplatil. Když se zcela pozdravil, Bohuslava už se v jeho pokoji ani neukázala. Zase chodil k Halusovi na stravu a nyní vděčně hleděl na slečnu, která mu posud připravovala pokrmy, jaké lékař poručil. O dících nechtěla ani slyšeti.

Bohuslava se Karlovi líbila, že v její přítomnosti bledla podoba Kůlovy Amalie. Ta mu psala, uslyševši, že stonal, litovala ho, její rodiče mu poslali víno na zotavenou, ale Pelhřím nemohl zapomenouti, jak se nad ním Bohuslava nadkláněla, když těžce oddychoval, jak mu držela ruku, aby zkoumala horečku jeho, jakou radost pocítila z pozdravení jeho.

Ještě musil poděkovati na faře panně Justině, neboť k té chodila Bohuslava na radu a od zkušené osoby té přiučovala se obsluhovati nemocné, vařiti jim pokrmy, míti trpělivosti s nimi a poskytovati rozličné prostředky k ulehčení. Také Justina navštěvovala pokoj jeho, a obě dobré ženy měly koncilium nad nemocným, který sotva věděl o sobě a mezi životem a smrtí se potácel.

Justina odmítala od sebe všechny díky, připisujíc zásluhy Bohuslavě. »Té se můžete, pane učiteli, jinak odměniti,« nadhazovala slečna, »abyste měl řádnou opatrovnici pro celý život.«

Pelhřím porozuměl narážce, přijal ji k vědomosti, ale nepřisvědčil. Před očima se mu mihla Amalie, která nyní psala častěji a vroucněji, jakoby tušila hrozící nebezpečí.

Odtud byl Pelhřím na rozpacích. Amalie si na něj činila nároky dávno, rodiče mu ji doporučili. Bohuslavě byl dlužníhem od nemoci. Obě dívky se sobě hrásou vyrovnaly. Amalie byla bohatší, Halusova dcera dovednější a přičinlivější.

Také v Chusnici byl pokládán za ženicha slečny Bohuslavy. Sousedé se domnívali, že bude následovati Karáska, který si vzal Žofii a nepochybil. Řídícího dcera patří k učiteli jako rolnická za rolníka se obyčejně provdá.

Halusovi se ani slovem nezmínili, Pelhříma nenutili a jemu oběť své dcery nepřipomínali. Dali by mu ji, kdyby požádal, neboť jej znali jako řádného muže, který nejenom dbá svého zevnějšku, ale je ve všem spořádaný, šetrný a má před sebou pěknou budoucnost.

Omladina si Pelhříma dobírala, tuše, že má známost v rodišti. Proto sem spěchá, třeba rodiče pochoval, proto i v masopustě koná cestu do Ouboru, aby provedl o bále svoje děvče. Ale také se nevzdávali naděje, že si Karel vezme Bohuslavu. Stojí o její společnost, poslouchá nejvíce její rady, druží se k ní na procházkách. Ovšem dělal by tak každý jiný v závislosti řídícího a jako strávník.

Pelhřím posud nespěchal, ale přece nechtěl hráti obojetnou hru, aby nebyl považován za nepoctivce a přelétavce, který se chce baviti a pak odlétá k druhé. Buď se přidrží Amalie nebo požádá za ruku Bohuslavy, která jej vytrhla z jícnu smrti.

Proto v zimě více se zdržoval ve svém pokoji, proto se stranil ženské omladiny, aby se vyhnul všem stykům a domněnkám, že se pro Bohuslavu rozhodnul. Slyšel, že nedávno odmítla dosti slušnou partii, měla se dostati za řídícího, jemuž zemřela paní, a který v Bohuslavě hledal nejenom řádnou ženu, ale i dvěma dětem hodnou macechu.

O těchto prázdninách se rozhodne. Nepojede do Ouborů, ale také nezůstane v Chusnici. Několik neděl musí se jako vojín cvičiti ve zbrani, a pak se podívá do Prahy, kde měl bratra, jehož pozvání letos vyplní. S ním se poradí, a pak učiní všem nejistotám konec.

Tak si ustanovil, pátraje do dáli, kde leželo jeho rodiště kde byly hroby milovaných rodičů a bydlelo několik přátel.

Byl už večer, když se zvedl a do školy se vracel. Bezděky se stal svědkem scény, která jej rozveselila. Kterýsi pasáček byl kárán, že málo napásl a brzo domů přihnal dobytek.

»Ale vždyť už pan farář s panem řídícím šli domů z procházky,« omlouval se ten, jemuž tito muži byli hodinami.

»Podruhé se dívej na slunce a ne na procházející se lidi,« znělo pokárání. »Ti si vyjdou, kdy jim libo.«

Pelhřím s tou příhodou spěchal do školy, aby ji vypravoval o večeři a k lepšímu také dal faráři, až se dostaví do třídy na náboženství. (Pokračování.)

Arnošt Hello: Dva cizinci.

Přeložil VOJTĚCH KAMEŠ.

(Dokončení.)

William psal tuto řádku, když tu prudce zaklepáno na jeho dvéře. Vzplanul hněvem. Kdo proti jeho zákazu odvažuje se ho přece vytrhovati? Žádná odpověď! Dveře povolily pod mocným nátlakem a William spatřil vcházeti kněze, jehož nohy byly bosé, šat potrhaný a vous velmi zanedbaný. »Na kolena!« řekl Williamovi. William poklekl.

Můj synu, pravil kněz, povedu vás k nemocnému, jehož jen vy sám vyléčiti můžete. Neptám se vás, chcete-li mne následovati. Poroučím, abyste mne následoval.

William vzal svůj klobouk. Jsem hotov, pravil. Tak počkejte, odvětil kněz, a hovořme. Ten, jehož máte vyléčiti, netrpí tolik jako vy. Vy shledáváte sebe příliš bídným, dělej co dělej, a přece nic nezdá se vám dosti velikým pro vás. Všecky věci zdají se vám býti nad vaši touhu a moc. Slyšte mne: ten, na něhož myslíte v této chvíli, zanechal vám vědu, ale nezanechal vám světlo. Nuže věda beze světla, synu můj, jest zoufalost. Jak víte, na koho já myslím? Mlčte, odvětil živě. Pryč se zvědavostí. Jsem zde, abych vás vyléčil, a nikoliv, abych vás bavil. Chcete se ponořiti v zářivé propasti nevyzpytatelného světla? Chcete chléb světla ku své výživě? Plášť světla ku svému přikrytí? Chcete to?

Ano, řekl William. Tof zvláštní, myslil si, tento se podobá jaksi tomu druhému, jenom že nemám strachu.

Tento chléb a tento plášť, synu můj, pokračoval dále, jest poslušnost. Polibte třikráte zem prve než čísti budete slovo, které vám čísti dám.

William políbil třikráte zem.

Kněz vyňal potom ze své kapsy knihu a ukázal Williamovi tuto řádku:

Per viscera misericordiae Domini, in quibus visitavit nos Oriens ex alto.

Když budete míti hlad a žízeň poslušnosti, pravil po dlouhém mlčení, bude se vám chléb zdáti dobrým. Vzav potom horké ruce

Williamovy, stiskl je oběma rukama svýma a upíraje na nemocného pohled vroucí, klidný a velitelský, pravil mu:

Duši, jako je vaše, zraněné a zvrácené, slabé a zanícené, bídné a ohněm trávené neřeknu: vzdejte se, řeknu: radujte se. Neřeknu: vzdejte se vzhledem k půvabu toho kterého předmětu, aneb vzhledem ku prospěchu toho kterého jednotlivého činu; nepoužiju žádného konejšivého prostředku, nepokusím se vás vyrážeti, abych vás připravil. Nikoliv. Půjdu přímo k vaší duši a nařídím jí radost a žádati budu pro vás od Boha, jenž poslouchal, slávu a radost poslouchání. Chápu velmi dobře, že nic vám nepostačuje. Čest budiž nenasytnému! Nejsme zde, abychom se spokojili málem. Neskončený nechce, aby se kdo uspokojil bez něho. Ani nebe, ani země, ani květy, ani lidé nevyplní ve vás propast zející, která žádá: Dítě mé, obejmi mne! A ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého, ve jménu Utěšitele slyšte tajemství, budoucí obcování vaše bude v nebesích, budoucně kráčeti budete s hlavou vztýčenou, nesa Boha v sobě a maje v sobě Slovo. Budoucně všecky vaše činy, *všecky* (nevyjímám ničeho) budou tryskati krví Boha. Vše, vše, i mé rty, které mluví k vám, i vaše uši, které mne poslouchají, i vaše hlava, která mysliti bude, i vaše srdce, které báti bude, i vaše ruka, která jednati bude, i váš chléb, který jísti budete, i výkřiky, které vyrážeti budete k Tomu, jenž slyší vše, i vzdechy i slzy (neboť slyším, že pláčete), i vše, co jmenuji, i vše, co nejmenuji, vše, co vím, vše, co nevím, vše, co jest ve vás, vše, co tam ještě není; vše, co Bůh viděti bude, i vaše slova i vaše pohledy, co jest vyslovitelné i co jest nevyslovitelné, vše směřovati bude ku stavbě Jerusaléma věčného, k utvoření mystického těla Kristova. Když ten oltář, postavený Bohu neznámému, jejž nalezl svatý Pavel na tom břehu, kde mluvíval Plato, naleznu ve vás, pak vztýčím v duši vaší prapor, který souditi bude svět! Vy jste chtěl výšiny, zde jsou! Vystupujte! vystupujte! vystupte hodně vysoko, byste pronésti mohl slovo, jež Orel apokalyptický uslyšel pronášeti ústy Trůnů, byste pronesl to slovo: Amen! amen! Hle, toť slovo tajemství. Tímto slovem otevrou se před vámi brány Života věčného, do něhož slaviti budete vstup svůj vítězný!

Nyní pojezte, řekl kněz Williamovi.

Mladý muž vrhl na kněze pohled prosebný a bázlivý. Jeho oko modré a čisté bylo plno slz. William se chvěl a cítil se uspokojen.

Otče můj, pravil tichým hlasem, jsem vyléčen? jsem zachráněn?

Ano, synu můj, odvětil, jste aneb aspoň budete. Nezjevuje-li se Bůh dnes najednou a pro vždy, on se chystá, čekejte jej. Cesta jest dlouhá před vámi, dlouhá a vznešená. Buďte věrným!

Mnich vyňal chléb ze své kapsy, učinil znamení kříže, požehnal jej a položil z něho polovici do třesoucí se ruky Williamovy, jehož zledovělé prsty neměly síly stisknouti a zadržeti jej.

Odvahu, synu můj, pravil stařec, ten, jenž zahubil vás, řekl vám: Nebyl bys mne hoden, kdybys neměl strachu přede mnou. Ten, jenž posýlá mne, bych zachránil vás, praví vám: Nebyl bys mne hoden, kdybys neměl důvěry ve mne.

Vy se neodvažujete jísti, vidím to. Zkuste to tedy.

William podal chléb ke rtům svým a vrhl se na šiji starcovu s výkřikem radostným.

Nyní, pravil kněz, myslete na jiné. Udeří-li vám ještě hodiny špatné, vězte, že jedním z léků bude: mysliti na jiné. Přišel jsem, abych vyhledal vás. Někdo vás očekává. Jak jen možno, příteli můj, nenechte nikdy čekati.

William dal zapřáhnout. Stařec vstoupil do kočáru s neobratností člověka, který nikdy do kočáru nevstupuje.

Dal kočímu adresu. Koně vykročili, oba cestující zůstali v hlubokém mlčení. Kněz vzal svůj breviář. William cítil, že tento člověk jest schopen vykonati věci nesmírné, nezanedbávaje svých zvyků, s prostotou a pravidelností dítěte, které má ustanovené hodiny ku práci, hodiny ustanovené k odpočinku, a které neztrácí ani okamžiku. Kočár se zastavil.

Kněz i William sestoupili.

Chodba tmavá, úzká, vlhká i chladná dovedla je k točitým dřevěným schodům, a když vystoupili po tmě do pátého poschodí, přišli konečně ku červotočivým dveřím, které kněz, strčiv do nich prstem, otevřel. Světnice byla nízká, malá, nečistá, bez pořádku a beze světla. Shasínající téměř lampička osvětlovala slabě smutným světlem svým tento koutek za plného dne.

Nemocný ležel na malém železném lůžku. Hlavu měl odkrytou, jeho vlasy černé spadaly hladce s obou stran jeho vyhublého obličeje.

Bledost jeho byla nejvyšší. Na jeho čele velikém a bílém, široce vyklenutém, perlila se vlhkost hrozná na pohled. Jeho vyhublé ruce staly se skoro průsvitnými a padaly s obou stran lůžka. Mohlo by se mysliti, že jest mrtev; ale časem lehké zachvění, jako na prozrazení života, projelo jeho tělem a stahovalo lehce jeho úzké rty i jeho zavřená víčka.

Ošetřovatelka, tlustá, šedesátiletá žena, široce byla rozsazena, polo dřímajíc, na židli u nohou lůžka, neboť lenošky ve světnici nenalezla. Když příchozí vstoupili, vstala, odšoupla svou židli až ke kamnům, kde se vařil s malým klokotem nějaký šálek utišujícího nápoje, a soudíc, že tu chvíli nemocný jest dosti ošetřen, usnula hned zas.

Při šramotu, který způsobily dvéře otvírající se pod prstem kněze, nemocný otevřel oči a pozdvihnul se lehce. Vše, co pozůstalo ze života ve člověku tomto, uteklo se v jeho pohled. Uprostřed toho bledého obličeje otvíralo se dvé velikých černých planoucích očí, jejichž vířící zřítelnice nikdy se nezastavovaly. Nějaká věc určitá jako bílý bod zářila v tom oku stále zmítaném.

Okamžik postačil, aby William uvyknul temnotě a spozoroval lůžko nemocného. Jejich oči se setkaly, a prve než mohl kněz uvědomiti si, co se dálo, William ucouvnul až ke zdi a mimovolně hledal židli, na niž klesl omdlelý.

Nemocný se zdvihnul.

Pokropte mu hlavu vodou, pravil knězi.

Kněz učinil, co mu bylo řečeno, a vida, že William vrací se k životu: To byl tedy on! pravil, a pohlížeje na nemocného, doložil:

To jste byl tedy vy?... Odejděte, Williame, nechte nás okamžik o samotě, bude-li třeba, zavolám vás.

William vyšel.

Ve dveřích, jež nechal pootevřené, ukázal se obličej růžový, hlava rozcuchaná plavovlasého dítěte, které s výrazem potutelným vklouzlo až ku spící stařeně a skrylo se v záhybech její sukně s pohledem polo zvědavým, polo ustrašeným.

Babičko, babičko! pravilo tiše hlasem prosebným; ale nemohlo ji probuditi. Zastavilo se, pohlíželo na nemocného s hrůzou a na kněze s úsměvem.

Tedy byl to přece člověk! pravil William, sestupuje se schodů. Já jsem nesnil. Nyní tím více nesním. Tam jsou u přítomnosti, pod dohledem Toho, jenž vidí vše. Jsem ještě živým? O Bože, odpusť nám všem!

Kněz a nemocný zůstali vskutku jeden proti druhému hledíce.

Pane, řekl kněz nemocnému, jsem u vás.

Jakým právem? odpověděl nemocný. Jen ti jsou u mne, které jsem vyvolil já sám. Vizte, tam to dítě, jež jsem vyvolil. Ono mne opouští jako ti druzí, poněvadž musí mne všecko opustiti. Povolal jsem vás? Lidé, kteří mne nechali jíti samotného, nenechají mne samotného zemříti? Kdo vám řekl, abyste byl u mne?

Ježíš Kristus, odvětil kněz.

Ježíš Kristus? pravil umírající. Chci vám to dobře říci, když jste tu. Já jsem vyzýval Boha. Viděl jsem, že Ježíš Kristus byl, aby se šlo k němu, cestou pro *ostatní*. Nechtěl jsem, aby se stal cestou mou. Neříkejte mi, že Ježíš Kristus jest Bůh, já to vím. Neříkejte mi, že jest on cestou, on jest také cílem, já to vím. Neříkejte mi ničeho, neboť já vím, co byste mi řekl. Já chtěl jsem Otce a nechtěl jsem prostředky, jež Syn nabídnul lidem ostatním. Neříkejte mi již docela, že jsem přemožen. Já to vím. Neříkejte mi ničeho. Nečiním se jiným než jsem. Učiňte to jako William, který přišel, aby odešel. Hle, tu dítě, které jsem vyvolil, dodal po chvíli mlčení.

Hle, tu dítě, jemuž jste dal smrt a skrze něž chystá se Bůh dáti vám život.

Život? řekl umírající s úsměvem hrůzným.

Život, řekl kněz.

Vzal svůj křížek, postavil jej na krb a pokleknul hluboce skloněn.

Oba dva trvali nepohnutí jako dva mrtví, jeden v modlitbě své, druhý v rouhání svém. Lampa vrhla, jako ve chvíli smrti, jasnost trochu živější. Ošetřovatelka spala. Dítě, jako by bylo zastavilo život svůj, stálo nepohnutě a sdílelo velké mlčení. Řekl bys, že cítilo, nechápajíc boj, který se odehrával mezi životem a smrtí.

Konečně, hlasem libým, vážným a plným odříkával kněz sedmero kajících žalmů. Když pronesl tato slova: *Rugiebam a gemitu cordis mei*, nemocný vydal jako temný řev, který podobal se chrapotu smrtelnému a zároveň i výkřiku zoufalosti a který přece byl méně smutný než to ledové mlčení, za nímž

se skrýval, jako by v něm pochutnával si dobře na útocích, uzavřen ve svou osamělost.

Žalmy byly ukončeny; zdi samy musily slyšeti to *De profundis* a *Miserere*, ale umírajícímu zdálo se, že je neslyší. Žádné úsilí nemohlo mu vylouditi ani jediného slova, ani jediného znamení života. Bez pohnutí svého oka, najednou hrozného a ztrnulého, zdál se býti najednou mrtvým.

Kněz skloněn nad umírajícím činil, co při takové smrti činiti může takový člověk, aby mu vyloudil jediné slovo anebo jediný pohled, anebo jediné hnutí vnitřní a vnější.

Konečně zdvihl se sám nyní zděšen.

To se nestane, pravil. To se nestane! Kde jest William? Jdi jej hledat, řekl dítěti, jdi dolů a vrať se.

William a dítě zase vešli.

William prozkoumal nemocného: Jest naprosto ztracen, pravil knězi, vzav jej stranou.

Vím to, řekl tento.

Potom uchopil Williama za ruku a pravil mu: Viděl jsem často nenávist; ale nikdy neviděl jsem ji takovou jako ji vidím ve vás. Vy chcete říci, že ona činí *jedno* s vámi, že pro tu myšlénku nechápete ani vzdálenou možnost odpuštění, že prve než bych vám vyrval nenávist, vyrval bych vám duši, že by šlo jedno s druhým; mlčte! a říkejte *Otče náš!*

Dříve než pronesete tato slova: »Odpusť nám, jakož i my odpouštíme,« nahlédněte v nejzazší hlubinu své duše, a vyřkněte toto slovo, jen budete-li moci, před tváří nebes i země, pronésti je beze strachu.

Víte, jaké jsou ve světě neviditelném ozvěny odpuštění? Udělte odpuštění, Williame, aby Bůh s ním učinil, co bude chtíti, a modlete se, jako byste vy sám měl opustiti tento svět, za cizince, který umříti má. Sestupte do sebe dosti hluboko, abyste odkryl místo odpuštění; naleznete místo modlitby.

Jsou chvíle tak svrchované, že vzhledem k nim se člověk ani nepoznává. Uvyklý dotýkati se pouze povrchu života, nepoznává sebe více, když vržen jest v srdce života. Nic na světě nezdálo by se nám tak fantastickým jako objevení se skutečnost obyčejně neviditelné a najednou spozorované! William nalézal se v takovém okamžiku. Nenadálá jasnost věcí zkalila jeho zrak.

Mlčení vzrůstalo. Malá světnice, kde zápasilo nebe, země i peklo, zdála se prázdnou. Neboť nebylo slyšeti žádného zvuku, leč jen pravidelný klokot vařící se vody, a sotva jeden druhého viděl. Oddechy nebylo slyšeti a život jako pohyb příliš prchavý, než aby mohl býti zadržen, zdálo se, že vymizel. Hlavní osoba dramatu měla rozhodně vzhled mrtvoly, a přece, beze všeho vnějšího důkazu, cítil každý v tomto umírajícím činnost nevyslovitelnou.

Kněz pohlížel s Williama na nemocného a s nemocného na Williama svými vroucími a klidnými zraky; neboť i tehdáž zůstával klidným, a síla obsažená v tom klidu zvětšovala ještě pohnutí, dokazujíc všem, ve Jménu jaké moci on jednal.

U Williama cítil, že potřebí mluviti; u cizince cítil, že potřebí mlčeti. Touha zachrániti tyto dva muže, láska, kterou měl

pro jejich budoucnost lidskou i pro jejich budoucnost věčnou nezaujímala jeho duši celou. Cítil, že mu není jednati jen se dvěma jednotlivci, ale že tito dva velicí jednotlivci, představitelé lidstva kleslého, mohli by se státi představitely lidstva vykoupeného. Pozoroval v nich slabosti, bolesti, touhy toho třesoucího se srdce lidského, jež znal tak dávno, ale jež neviděl nikde tak plno tužeb a tak plno strastí.

Člověk neví, co se může díti v něm v té chvíli, kdy jisté věci, jež v moci má, začnou působiti. Ponořuje se v hlubinu sebe samého, sebral tam kněz náhle rukou jistou všecky síly, které shromažďoval a připravoval již dlouho, a podávaje je na jednou Tomu, jenž vidí vše, zůstal beze slova, jako kdyby byl vyprázdněn, a konečně pravil:

Pane, já nevidím, ani nevím, ani nemohu. Ale měj slitování s těmito dvěma muži, mezi něž jsi mne postavil; neboť ty jsi jejich Bůh a oni jsou tvoji tvorové. Země jest příliš malou pro ně: nezamítej jich od sebe; nevzdaluj je od svátku věčného, neboť v pravdě oni potřebují radosti, a radost jest jedním z darů tvých. Vyčerpali věci tohoto světa; oni se dusí: potřebují překročiti meze atmosféry naší. Ó, Bože, osvobození, nechť uchvátí konečně rukama svýma oživenýma mladost a vzkříšení. Čekám, Pane, čekám: učiň, učiň. Amen výbuchům světla, jež přichází. Nešetři jím, Pane; učiň, ať ono proudem teče na naše čela, na naše kroky; neboť nevíme, kam položiti nohu, zahaleni jsme temnostmi. Amen, jitřním zářím obzoru, jenž zahořívá, a nechť tyto dvě duše jsou osvobozeny! Nechť zavzní tvůj hlas, jenž útěchu skytá, když mluví! Duchu pokoje, Duchu radosti, ó jazykové ohniví, sladcí a zachvacující, dechu, jenž zapaluješ a občerstvuješ, jasnosti nadsvětelná, oživující, rozněcující, před níž umírá mé slovo, já prosím, a já čekám. Z hlubokosti propasti, Bože slávy, k tobě mluvím za ně v celé slabosti, v celé hrůze, v celé malomoci, v celé slavnostnosti, které schopnou jest duše má. Ó, světlo zbožňované, bys je naučilo říci: Amen! uchvať je až ku končinám radosti a blesku. Ať řeknou: Amen nejblíže, Amen na hoře, Amen v řeči své, v řeči jejich vlasti, v řeči, jejíž harmonie dává zapomínati, upamatovati se, poznati se plakati! Ať jejich Amen zavzní konečně v nebesích.

William plakal již; cizinec ještě ne. Nová křeč stahovala jeho umírající obličej. Barva pleti, kterou končívá agonie, počala se ukazovati, a zatím pohled kněze počal se rozzařovati, jako kdyby byl neviditelnou jasnost byl zpozoroval přimíšenou k té zsinalosti truchlivé.

Otče můj, řekl William, hle smrt.

Synu můj, řekl kněz, hle život.

Ošetřovatelka spala stále; dítě bylo tu stále, hledělo kolem sebe svým pohledem modrým a čistým, zděšeně a nechápajíc.

Kněz šel k němu, vzal je za ruku, a poručil mu pokleknouti u lůžka, za hlavou nemocného, který nemohl je tak spatřiti a řekl mu po tichu: *Modli se.* Potom mluvě sám o sobě: — Jest na spěch, pravil, Bože můj! potom mluvě k tomu, jenž umíral: Pamatujte se, pravil, že jste nestvořil sám sebe?

Dítko říkalo *Zdrávas Maria*, když kněz učinil tuto zcela jednoduchou otázku, a obličej umírajícího, ten obličej mrtvoly zledovělé, najednou ozářil se úsměvem takovým, jaký zřídka uvidí obyvatelé země.

Zdvihnul se a posadil.

On jest Ten, který Jest, řekl. Já jsem zapomněl, že nejsem bytostí od sebe.

Potom hlas jeho stal se jemným; na jeho čele slavnostním zakmitla milá zář; jeho obličej omládnul, stal se čistým, dětským; jeho pohled naivnějším, milostnějším ještě než pohled dítěte, které modlí se u lůžka, a rozepjal náruč.

Odpuštění, pravil, Williame, odpuštění!

William vrhnul se do náruče, která jej očekávala a když mohl pokusiti se mluviti:

Budeme tedy žíti pohromadě! vyrazil ze sebe.

Ano, řekl cizinec, ale ne jak ty to myslíš. Já opustím, s Boží pomocí, tento smutný břeh, na němž ty ještě zůstaneš. Také potřebí nejprve, abych promluvil s knězem; jdi a vrať se brzo, abys mi dal »s Bohem«.

A obraceje se ku kněži:

Otče můj, pravil, já náležím vám. Mám hlad a žízeň po tom, abych stal se malým dítětem, rcete, co jest třeba činiti?

O několik hodin později titéž lidé nalézali se shromážděni v tétéž světnici. Cizinec umíral a těšil Williama pro svou smrt. Natažen na tom lůžku, a stále patrněji se blíží k poslední své chvilce, měl vzhled triumfátora a mluvil o svém zrození.

Slyš, Williame, pravil bera za ruce mládého muže, poslouchej dobře. Ty budeš konati to, co jsem nekonal já. S Bohem, můj vřele milovaný, zapomeň, co jsem byl já, a pamatuj čím býti máš ty. Věda i umění očekávají někoho a ty jsi to, jejž očekávají. Viz toto malé dítě, Williame, viz tuto kadeř vlasů plavých, která spadá na to malé rámě. Kladu do tvých rukou tento majestát, třikrát svatý. Nezapomeň nikdy, že tato malá růžová ústa říkala *Zdrávas* za ubohého hříšníka. Promluvím k němu, k němu naposled. Jemu dám s Bohem naposled, je obejmu poslední, poněvadž jest to dítě.

Jeho obličej se změnil a zazářil najednou velebností nepochopitelnou.

Jest tedy na zemi hora, zvolal, nabyv zase hlasu, hora, na kterou Ježíš Kristus vystoupil, a která se nazývala Kalvarie!

Williame, otevři tu zásuvku a podej mi evangelium.

William uposlechnul.

Nemocný snažil se čísti a nemohl. Po dlouhém úsilí: Přitáhni mi také lampu, Williame. Tu máš člověka, dodal, usmívaje se. Mohl jsem po celou noc zbytečně namáhati se, abych četl Evangelium, zapomenuv přitáhnouti lampu.

A on četl:

Já jsem Cesta a Pravda a Život.

Ano, pravil, tak to jest. Ježíš Kristus mohl říci bez namahání: Já jsem Pravda, neboť On Jí jest vskutku. Pravda! kdo jsem já, abych pronesl jen její jméno! Cítím se býti zdrcen. Nejvyšší vyvýšení, nejvyšší bída! Mám strach před sebou, bojím

se sebe před obličejem jejím, poněvadž mám čelo, které vráskovatí, a poněvadž Pravda nevráskovatí. Ona jest nezměnitelnou! Nezměnitelnosti! slovo nepochopené lidmi!

Ach, bude to krásný den, kdy umru! Krásný den! Ale jest to dnes! Ale jest to tuto hodinu a já nemyslil na to, že jest to hned! Obejmi mne, Williame, a zpívej na místo pláče! Myslíš-li na mne, pamatuj si, že jsem bídník a osoba nižší ceny, a přece opěvuj mé zrození, neboť já se narodím. Skloň se nad kolébkou mou. Pokud já jsem nemiloval, tys nemohl spáti; nyní miluji; spi a zpívej, Bůh ti dá tvou podušku.

Jeho vznešená podoba, střídavě přísná a něžná, zdála se putovati na okamžik od země k nebesům.

Žij pravdě, Williame, pravil, a zacházej laskavě s těmi, kdož jí neznají. Ubozí lidé, kteří se klamou! Konej dílo, které já jsem nevykonal, beránek z Apokalypse bude na tě hleděti s výše.

Ježíši Kriste! Ježíši Kriste! zvolal. Myslíte, že jest ještě kolem nás něco toho vzduchu, který on dýchal?

Požehnejte mi ještě, Otče můj. S Bohem, Williame; kde jest ta žena, která mne ošetřovala? Musím jí dáti s Bohem.

Konečně, ty, pravil k malému dítěti, pojď obejmout mne, a pamatuj si, že potřebí milovati dobrého Boha.

Potom šeptal:

Otče naš, jenž jsi na nebesích, posvěť se jméno tvé, přijď království tvé . . .

Hlas umlknul.

Náš kostelíček.

Jak chudý je náš kostelíček
uprostřed chudých, prostých chat,
v něm bělovlasý kněz mši slouží
a srdce umí rozehřát.

V něm zlata, stříbra mnoho není
a na oltáři světel pár,
však píseň zní tu denně vroucí
a zlaté srdce nese dar . . .

A k Bohu mysl zbožná vznáší
své prosby, přání, tužby, bol
svou radosť hledá zde i těchu,
když bouře žití zuří kol . .

Jak bělá se ta vížka jeho
jak šedivé ty hlavy v něm,
když domů jdou tak potěšeni,
však brzo zase přijdou sem . . .

A večer snes' se na dědinu
vše ztichlo, zmlklo v sladký klid,
jen starý kněz se vřele modlí
a žehná ten svůj dobrý lid.

A peruť andělova vane
v tu snivou, tichou jarní noc,
mír nese všem a blahé štěstí
a ochranu svou na pomoc.

Anna Němcova.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

XIV.

I. máj roku 1890. — Národní dělnická strana opět na obzoru.

V měsíci červenci r. 1889 zasedal v Paříži sjezd socialně demokratické internacionály za účastenství 335 delegátů z Francie, Německa, Anglie, Rakousko-Uherska, Italie, Ruska, Belgie, Portugalska, Španělska, Dánska atd., mezi nimiž bylo sedm delegátů rakouské socialní demokracie: dr. Viktor Adler, Jul. Popp, Emil Králík, Rud. Pokorný, Jos. Hybeš, Vilém Körber a Jindřich Dietl.

Mezi jednáním povstal socialní demokrat R. Lavigne, delegát odborných spolků z Bordeauxu a navrhl, aby den 1. května prohlášen za manifestační pro dělnictvo obou dílů světa k dosažení osmihodinné doby pracovní. Návrh setkal se se všeobecným souhlasem a po sjezdu pracováno socialní demokracií, aby na všech místech, kam sahá socialně internacionalní vliv, dála se oslava 1. května či 1. máje, jak socialistické časopisy psaly.

Také v Čechách, jako v celém Rakousku, dály se přípravy, aby s oslavou 1. máje počlo se již r. 1890. Přes všecky obtíže se strany úřadů dělnictvu kladené a přes všecken odpor zaměstnavatelů došlo zvláště v Praze k veliké květnové manifestaci.

Za místo tábora v den 1. května vyhlédnut v Praze Střelecký ostrov.

Tábor o 11. hod. dopol. zahájil svolavatel truhlářský dělník Jos. Krapka, zároveň vyzval shromáždění, aby si zvolilo předsednictví. Za předsedu zvolen Karel Dědic, krejčí, za místopředsedu Jos. Krapka a za zapisovatele obuvnický dělník Tříska. Jako vládní zástupce dostavil se vrchní policejní komisař pan

Ant. Svoboda.[28]) Na programu byly tři odstavce: 8hodinná doba pracovní, tisk a politická práva.

K odstavci prvému mluvili Antonín Sedmidubský, truhlářský dělník, Krapka, Tříska, Hájek, zedník (a redaktor časop. »Základ« r. 1892), Kraus, obuvník a Josefa Škaloudová vesměs z Prahy, K odstavci druhému mluvili Václav Šturc, redaktor »Záře« a dělník Tuček; k odstavci třetímu Jos. Steiner, sklářský dělník. Dědic a Krapka.

V přijaté resoluci žádána osmihodinná doba pracovní, volnost vydávati a rozšiřovati tisk, všeobecné hlasovací právo, svoboda koaliční a shromážďovací. Resoluce měla se podati na patřičné místo, k říšské radě, podala-li se tam však, nikde jsem se nedočetl.

Před ukončením tábora prohlásil ještě Sedmidubský, že dělnictvo, ať jsou jakékoliv jeho cesty, po nichž kráčí v boji za svou existenci, hrdě hlásí se přec ku svému původu a ku své národnosti. Slova tato provázel hlučný souhlas, který však divně pak se vyjímal, když došel pochvaly i předseda tábora, občan Karel Dědic, konče tábor slovy: »Dnešní ruch vyvolala socialní demokracie — my tu červenou barvu přijímáme za svou, a byť to byla barva krve, my při ní státi budeme povždy a věrně. Žádné spásy nevidíme, než v socialní demokracii; kdož zásady její neznáte ještě, vezměte listy dělnické, čtěte je a seznáte, že hlavní zásadou socialní demokracie jest: »miluj bližního jako sebe sama.«[29])

Po táboru následovala zábava. Tábora i zábavy súčastnilo se na 40.000 osob stavu dělnického a řemeslnického, muži i ženy.

Střelecký ostrov ozdoben byl rudými praporci a transparenty s hesly: »8 hodin práce, 8 hodin klidu, 8 hodin vědy«. Hudbu obstarávaly čtyři civilní kapely.

Podobně slaven 1. máj r. 1890 ve všech průmyslových místech a městech, kde socialní demokracie měla svých stoupenců,

[28]) Antonín Svoboda, syn zahradníka, narodil se r. 1833 v Písku. Studia právnická konal na pražské universitě a potom vstoupil r. 1861 do služeb c. k. policejního ředitelství v Praze. R. 1862 postoupil na koncept. adjunkta, r. 1868 na aktuara, r. 1873 jmenován byl koncipistou, r. 1876 komisařem, r. 1889 vrchním c. k. polic. komisařem. Ant. Svoboda sloužil dlouhá léta v oddělení pro spolkové, divadelní a tiskové záležitosti a po odchodu c. k. vlád. rady p. Messnera také toto oddělení řídil. Komisař Ant. Svoboda znám byl pro milou a tichou svou povahu ve všech kruzích pražské společnosti, zvláště v dělnictvu, jehož schůze navštěvoval od počátku let sedmdesátých. Také jednou, byl jsem tomu přítomen, pravil k němu r. 1880 na schůzi »Dělnické Jednoty« Josef Boleslav Pecka: »Pane komisaři, to jste toho s námi již užil, příjemného i nepříjemného; to bylo už něco schůzí. Za to však víte o hnutí dělnickém více než já. Vaše vědomosti bych potřeboval, až budu psáti jednou dějiny dělnického hnutí v Čechách.« Komisař Svoboda se po Peckových slovech usmál do svého černého plnovousu, pokynul rukou a jakoby přeslechl slova k němu pronesená se tázal: »No tak, kdy začne schůze, dělejte, ať tady nejsme zase do noci.« — Ve vystupování jak v úřadě tak v soukromém životě byl komisař Svoboda vlídným a taktním, že se těšil sympatiím všech, kdož jej znali. V životě soukromém pozorovati bylo často p. komisaře Svobodu denně v chrámu Páně a nejednou i na dobrou věc se přeptal a dle toho i dobře jednal. Byl upřímným přítelem katolického tisku a života. Zemřel v Praze (č. 547-II.) dne 7. července 1896 po několika měsíční nemoci na zánět ledvin. Nekrolog přinesl k jeho úmrtí denník »Čech« v č. 151. roč. 27. ze dne 7. července 1896.

[29]) »Nový Věk Svobody« roč. IV. č. 9. 10. května 1890. Že na milování Pána Boha občan Dědic v svém doslovu zapomněl, svědčí, že celá socialní demokracie zásadu křesťanství nezná a znáti nechce, a kde jí užívá, činí tak z ohledu sobeckých a na oklamání křesťanského lidu.

v celých Čechách a všech průmyslových zemí Evropy. A také od té doby oslavy 1. máje opakují se každoročně, jenže nyní po 13 letech nemají tak politicko-socialního významu jako spíše zábavného. Také návštěva májových oslav rok od roku ochabuje a posouvá se zvláště dělnictvem, které nejde se socialní demokracií, ze dne všedního na první neděli po 1. máji.

Po oslavě 1. máje r. 1890 počíná vlastní rozvoj české socialní demokracie u nás. Až do roku 1890 po době persekuce socialních demokratů v letech 1881—1886 živořil spolkový život socialních demokratů a živořily i jejich časopisy, jichž bylo celkem sedm.

Vzrůst socialistiských časopisů dle let dál se od r. 1885 do r. 1889 a po 1. máji r. 1890 takto:

Listy politické:

Rovnost, Brno 1885. — Hlas Lidu, Prostějov 1886. — Nový Věk Svobody, Praha 1888. — Dělnické Listy, Vídeň 1889. — Heslo, Žižkov 1889. — Červánky, Brno 1889. — Zář, Košíře 1890. — Osmihodinná doba pracovní, Praha 1890. — První máj, Praha 1890. — Rašple, Brno 1890. — Socialní demokrat, Praha 1891. — Svoboda, Kladno 1891. — Bič, Praha 1890. —

Listy odborné:

Obuvník, Praha 1890. — Časopis stavebního dělnictva, Praha 1890. — Pekař, Praha 1890. — Osnova, Praha 1890. — Rajblík a hoblík, Praha 1890. — Truhlářské Listy, Král. Vinohrady 1890. — Odborný list krejčí, Prostějov 1890. — Naše Snaha, Praha 1890. — Rakouský kovodělník, Praha 1891. — Odborný časopis dělnictva mlynářského, Žižkov 1891. — Odborný list dělnictva textilního, Brno 1891. — Na zdar! (hornický), Praha 1891. — Záštita, Strakonice 1891.

Vedle uvedených listů strany socialně demokratické v roce 1891 vznikly a existovaly: v Plzni odborně dělnický list »Práce«, řízený redaktorem Vilémem Kosinou, dělníkem strojnickým a v Moravské Ostrově list konservativní »Práce«, týdně vycházející za redakce Jos. Biedermanna, který zašel r. 1898.

* * *

Uprostřed našich plánů k vyvolání křesť. socialního ruchu v Čechách udál se nenadálý obrat v dělnickem hnutí.

Asi za měsíc po 1. máji r. 1890, koloval v Praze a předměstích kruhy dělnickými u Edv. Beauforta tištěný cirkulář Václava Sedmidubského, v němž tento první »májový« řečník oznamoval založení nového listu »Naše Obrana«, »organ národní politické strany dělnické« a vyzýval k jeho odbírání. A list skutečně vyšel poprve dne 4. července 1890. Redaktorem a vydavatelem jeho (jménem vydavatelů) byl Václav Sedmidubský. Vydavatelstvo v čele listu, článkem »Naše provolání k lidu pracujícímu«, slibovalo, zápasiti za řešení otázky socialní a otázky dělnické »za nezkráceného snažení o naší národnost.«

Založením uvedeného listu učiněn od r. 1885 opět první krok k založení národně socialní strany v Čechách. Směr internacionalní byl nepopíratelnou příčinou této roztržky.

Než přes vzpírání se internacionalismu jest pozoruhodno, že po Novém roce 1891 v druhém ročníku »Naše Obrana« označení »orgán národní politické strany dělnické« změněno bylo v »orgán národně socialní demokracie československé.« List byl tedy socialně demokratický, ale »národní«, a podle listu bylo tomu i s celou stranou: byla to strana socialně demokratická v novém vydání s praporem natřeným červeno-bíle, nikoliv »rudě«.

Také druhý list strany národně socialní, založený v měsíci květnu 1891, »Duch Času«, jehož redaktorem byl Jan Wurstial, nesl pyšně pod záhlavím »orgán národní socialní demokracie česko-slovanské«. Listy vycházely čtrnáctidenně. V obou listech bylo často útočeno na stranu katolickou a později i na stranu křesťansko-socialní, jako na strany »zpátečnické.«

Za krátkou dobu jakkoliv tato strana byla malou, přece internacionálním socialistům svými časopisy i svým politickým spolkem »Svornost« v Praze působila mnohé bolení hlavy. Za dobu svého tříletého trvání od r. 1890 do r. 1893, kdy zároveň její listy »Naše Obrana«, »Duch Času» a »Volnost« zanikly na finační úbytě, po třikráte pozoruhodně vystoupila strana tato na veřejnost: poprvé velkolepou oslavou 1. máje r. 1891, podruhé hromadnou návštěvou národního dělnictva na jubilejní zemské výstavě dne 20. září 1891, a po třetí uspořádáním jubilejní konference na oslavu 25letého trvání dělnického hnutí dne 28. září 1892.

XV.

Spolky katol. tovaryšů v zemích koruny České. — Jednání družstva Vlasť o oslavě 50letého bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. — První křesť. socialní schůze svolána družstvem Vlasť v Praze r. 1890. — Přípravy družstva Vlasť k založení křesť. socialního tisku. — Nedělní dělnická příloha „Čecha«.

Vyvolati čilejší katolický spolkový ruch nebylo tehdáž tak snadno, jak by se kdo mohl domnívati. Vyjímaje něco málo náboženských spolků, několik katolických besed a lidumilností se obírajících konferencí spolku sv. Vincence z Paula bylo r. 1889 v král. Českém pouze 10 českých vzdělávacích jednot katolických tovaryšů, a to: V Praze, Chrudimi, Krucemburku, Hradci Král., Čes. Budějovicích, Nepomuku, Netolicích, Jindřichově Hradci, Třeboni a Volyni.

Německých spolků katol. tovaryšů bylo v té době v Čechách 8, totiž: V Liberci, Bernaticích, Broumově, Krumlově, Vimperku, Bohosudově, Mostě a Žatci.

Českých spolků katolických tovaryšů na Moravě r. 1889 bylo též 10 jako v Čechách. Spolky tyto byly v Brně, Olomouci, Brušperku, Holešově, Kojetíně, Kroměříži, Mor. Ostravě, Valaš. Meziříčí, Hranicích a Třebíči. Německé spolky katol. tovaryšů byly na Moravě: V Nov. Jičíně, Rymařově, Šumberku, Znojmě a Jihlavě. Ve Slezsku byly spolky katol. tovaryšů v Opavě, Krňově, Klimkovicích, Bílsku, Bruntálu, Bělotíně, Frývaldově a Cukmantlu, vyjímaje spolku Klimkovického, který byl českým, vesměs národnostně smíšené, většinou německé.

I bylo těchto spolků r. 1889 v zemích koruny české celkem 31, jak dosvědčuje brněnský »Dělník« z roku 1889.[30]) A jediným listem, který tyto spolky jaksi programově uvědomoval a vzájemně seznamoval, byl brněnský čtrnáctidenník »Dělník«, který po zastavení měsíčníku »Vzájemnost« úkol tento svědomitě plnil. Nešlo to však dále nad vnitřní spolkový život; každý spolek staral se jen sám o sebe; přednášky obsahu náboženského odborně řemeslného, zábavy a divadlo — toť býval celý spolkový program na počátku samého křesť. socialního probuzení. Proto bylo nesnadno průkopníkům křesť. socialismu, těmito spolky náhle pro své idee hnouti *a museli pomýšleti, jak zakládati nové katol. spolky,* z nichž by si starší spolky braly příklad — jak novou činnost vésti, aby vyhovělo nové době a zvláště ruchu křesťansko-socialnímu. Než, co se mnohým zdálo nemožným a agitátorům křesť.-socialismu těžkým, podařilo se přece. Družstvo Vlasť učinilo počátek.

Dne 25. září 1890 svolána schůze členstva družstva Vlasť do místnosti Křesťanské Akademie v Praze (I. č. 223), na níž rokovalo se o vhodné oslavě 50letého biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. se strany družstva. Čestným předsedou schůze zvolen vsdp. Fr. Huspeka, generál řádu křížovníků s červ. hvězdou; řídícím předsedou byl dp. dr. Rudolf Horský. Při jednání o Almanachu, který družstvo na oslavu sv. Otce usneslo se vydati, když už všickni řečníci projevili své názory, bylo uděleno také slovo mně jako hostu. Zde proslovil jsem první svoji socialní řeč v Čechách na základě křesťanském. Přimlouval jsem se za to, aby v Almanachu byla část věnována článku, který by pojednával, jak katolická církev se zachovává v otázkách socialních, čímž zajisté obohacen bude Almanach předmětem sv. Otci Lvu XIII. blízkým a milým. K svému překvapení mluvil jsem za souhlasu shromáždění i předsednictva a napsati článek bylo svěřeno mně.

Druhý socialní krok umožnilo v Čechách opět družstvo Vlasť svoláním schůze dne 30. listopadu 1890 do sálu Křesťanské Akademie, kde opět přednášel jsem »O nevěře šířené literaturou výstředně socialní.« K přednášce dostavil se také kanovník Edv. Jan Nep. Brynych a mnoho členů »Jednoty katolických tovaryšů«. Po přednášce následoval rozhovor, na němž měli podílu P. Filip Konečný O. Praed., kanovník Edv. Brynych, redaktor Tomáš Škrdle a kn. arcibis. vikář Karel Otman. Všickni řečníci přimlouvali se za přízeň a náklonnost křesťanskému socialismu. Zvláště Tom. Škrdle ve své řeči ujistil shromáždění, že proti socialnímu zlu a neplechám jakýmkoliv bojovati se počne a neustane, a že za tím účelem křesťansko-socialní list na jisto se založí. Shromáždění na půl druha sta osob provázelo tato slova hlučným souhlasem a potleskem. Schůzi předsedal P. Jos. Svoboda, Soc. Jesu.

Záhy potom dne 11. prosince 1890, konána schůze výboru družstva Vlasť v bytě člena výboru Frant. Pohunka, kaplana u sv. Štěpána v Praze, k níž pozván též Václav Žižka, stříbrník, a já, abychom podali dobrozdání, jak si počínati a jak činiti, aby v Čechách vyvolán byl ruch křesťansko-socialní.

[30]] »Dělník« č. 16 r. V. v Brně. Článek: »Spolky katol. tovaryšů.

Výsledek schůze byl, že při časopisu »Čech« bude se vydávati »Nedělní dělnická příloha« a řízení její převzal Tomáš Škrdle, redaktor »Vlasti«, který vedl ji po tři léta (až do konce r. 1893) úplně zdarma. Majetníku »Čecha« dáno ročně na odškodněnou 50 zl. Čtyřem hlavním spolupracovníkům přílohy placeno ročně po 20 zl. a honorář určen 1 zl. za stránku.

Do přílohy vedle redaktora Tom. Škrdle, mne a p. Václava Žižky psali vytrvale: Jos. Kousal, farář v Keblově; Frant. Žák, koop. na Král. Vinohradech; Fr. Vaněček, farář ve Václavicích, Vinc. Drbohlav, kaplan ve Světlé u Osečné, Václav Kameš, kaplan v Ledči a j. Hlavním úkolem »Nedělní dělnické přílohy »Čecha« bylo, proklestiti dráhu novému křesťansko-socialnímu listu. Vyšla dne 11. ledna r. 1891, trvala tři roky a přidávána byla každých čtrnácte dní k dennímu listu »Čech«, vycházejícímu v Praze od r 1868 do konce roku 1896. (Pokračování.)

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

(Pokračování.)

Jak ze »Sebraných básní« viděti jest, napsal v těchto létech r. 1818 čtyři, r. 1819 deset, a r. 1820 čtyři básně; že jich bylo více, lze s jistotou souditi. V dobu pobytu Kamarýtova v Praze a v Českých Budějovicích až do vstupu do semináře vyšly roku 1818 následující básně: Satyra a Píseň Čecha; dále: Důvtipní nápadové čili epigramy:*) Mackovi, Panu Lonochovi, Jitce, Žerana, Bárta lékař. Pavlovi. Lila. Jankovi. Chudas; ač u těchto výslovně jest podepsán Josef Kamarýt, nejsou ani ve »Smíšených« ani v »Sebraných básních« Jos. Vl. Kamarýta, jakož i z r. 1819 »Důvtipné nápady**): Smíšek.***) Každého nestraší. U hrobu vysoce urozeného Pána Kradera. Na Hrba. Lékař Huka. Náhrobek a dále též »Vzdechnutí před jídlem.«

Dosti jsou zastoupeny epigramy, jimiž se i dříve i v pozdějších létech obíral. O literárních pracích jeho z této doby se dovídáme ještě z jiných dopisů jeho ku Čelakovskému; na př. dne 10. října 1819. »Tu ti něco posílám, toť budeš moci dobře, váleje se, přebírat a z toho si vybírat.«

Idea *vlastenectví*, jež pevně již v Č. Budějovicích a v Linci se zakotvila, čehož zřejmý důkaz podal Vlastimil v »Satyře a Písni Čecha«, našla ještě lepší půdu za jeho druhého pobytu v Čes. Budějovicích. Mile dojímají nás zlatá slova, jež píše Vlastimil†)

*) »Rozmanitosti« r. 1818, díl třetí L na str. 92—94.

**) Tamtéž, r. 1819. P. na str. 89—90.

***) Jediný z těchto epigramů jest ve »Smíšených a sebraných básních« J. Vl. Kamarýta.

†) K tomuto listu Kamarýtově připojuje vydavatel k »Fr. L. Čelakovského Sebraným listům« na str. 6. velice zajímavou a jak tehdejší dobu tak Kamarýta charakterisující, když dí: »List ten nese *již tenkráte českou adresu*, ačkoliv byl,

Čelakovskému do Lince z Čes. Budějovic dne 5. prosince 1819: »Právě, příteli, vzdycháš: nikdež slunce tak libojasně nesvítí jako ve vlasti: nikde se rozkošněji nesměje jaro a léto jako na polích našich; liběji sluch jímají slavíci naši; láska, věrnost, upřímnost ve vlasti jenom obcují s námi a srdce nejhlouběji slovy mateřinými pronikajíce, nebe nám otvírají. *Častěji však z ráje toho osudem odloučeni bývame na čas, abychom cizinou, všelikými příhodami, nesnázemi, ano bídami cvičeni, větší dosáhše dokonalosti ku blahosti té se zase navrátili i sobě i bratřím.* Nejvznešenější, jak vidíme, muži povstali chudobou, neštěstím, těžkým živnosti dobýváním. Doufej, Ladislave, v srdci svém, doufej v *Něm*, jenž ti je dal před mnohými z druhů našich, takové srdce. Žádná protivenství neodejmou je tobě, ni utisknou. Hle, malý než minul čas, octneš se v lůně vlasti, v rukou milých.††) Teskním pro tebe o samoté bloudě, jestliže samotnost jest, kde duch můj s tebou se vodívá. Často v rozmluvě *vlastenské*« (v duchu totiž s Čel.) »k svatému poli putujeme . . . Měj na mysli, měj na srdci *vlast* i Vlastimila.†††)

Vroucně promlouvá Kamarýt o vlasti a tehdejších poměrech vlasteneckých dne 15. ledna 1820: »Ale, Ladislave, želím, že bez tebe naše doly a stráně*) protuluji. Věz, i v zimě jim na pěknosti neschází, jsouť to ty nejkrásnější rytiny. Leží v nich jakási příjemnost, jakési podobenství, plné utěšených tajemství! Takhle, myslel jsem sobě, stoje na stráni pusté, a prohlédaje údolí, takové pusto, taková studenost ještě na vlasti spočívá, tento duch vlastenecký ještě jako ta řeka ledem obklíčen, vlastí se vleče, ale« — v prorockém nadšení dokládá Vlastimil — »přijde někdy, přijde brzy sluněčko, doufajíce, radujme se! kteréžto život vleje do všeho a radosti a slávu přinese vlasti!«**) O vlastenectví Kamarýtově svědčí i jméno *Vlastimil*, které na pobídku Josefa Liboslava Zieglera, kněze, profesora a spisovatele připojil ke křestnímu a podržel celý život, jako učinili i jiní vlastenci jako na př. Čelakovský Fr. *Ladislav*, Kramerius Václ. *Radomil*, Patrčka Mich. Silorád, Pešina Václ. *Čechorod*, Polák Mat. *Milota Zdirad*, Pospíšil Jan *Hostivít*, Presl Jan *Svatopluk*, Presl Karel *Bořivoj*, Rautenkranz Jos. *Miloslav*, Šneider Karel *Sudimír*, Štěpnička Fr. *Bohumír*, Tomsa Fr. *Bohumil* atd.

Nyní jsou ovšem poměry zcela jiné, tak že se nám to nezdá býti důležitým; tehdá však to bylo důležitým a zvláště ze začátku i odvážným, ponévadž tím zdáli se tito novotáři mnohým i nebezpečnými politicky.***)

---

jak to poštovní znamení dosvědčuje, poslán po poště. Adresa zní: Pánu, Pánu Frant. Čelakovskému, snaženci Physiky v Linci. Betlehemsgasse 437. Bei der Frau Bruckmüllerinn.

††) Čelakovský šel po prázdninách t. r. studovat do Lince druhý ročník filosofických škol, čili jak se tenkrát říkalo: fysiku.

†††) »Sebrané listy« na str. 6.

*) To jest velešínské.

**) »Fr. L. Čelakovského Sebrané listy« na str. 16.

*] Zajímavé zprávy o tom viz ve spise Antonína Rybičky: »Přední křísitelé nár. českého« st. 172., 193 a j.

Čelakovský a Kamarýt sbírají světské národní písně české.

Jiným blahodárným ovocem této doby jsou české *prostonárodní písně*, jež počal Čelakovský sbírati hned r. 1819, a jemuž úsilovně v tom pomáhal Kamarýt. Stran součinnosti tohoto promluvíme si o nich poněkud zevrubněji; aspoň o díle I.

Píšeť Kamarýt Čelakovskému z Velešína r. 1819 dobíraje si jej: »... neveselou tobě píši novinu. Předsevzal's sobě sbírati hlasy národa prvotního, však věz, že již dávno kantorům (jak říkáme) žádost a nařízení dané bylo, aby národních písní co kdo může sbírali a zaslali. A náš kantor sám jich devět zaslal i s melodiemi, toť se rozumí. Tak hle! Veta po tvém plánu.

Náš kohoutek kokrhá, kokrhá,
bude brzy ráno;
můj Honzíček zpomíná, zpomíná,
na mne, panímámo.

Ach, kýž dítě moje!
kýž je možná tobě
hubičku dáti.*)
(Následují další tři sloky.)

»To jest česká Daina z Vídeňských novin — kterou já jsem zaslal; jak se ti líbí?« —

Dobrav si Čelakovského, píše Kamarýt dále: »Jenom pilej Františku shledati takových**) víc, i já se vynasnažím. O Lesníku, Lesníku***) co pak ty bys tomu řekl? — Sbírej, bratře, sbírej a nevěř předešlému mluvení o kantořích, neboť nejvíce prý *duchovní písně* a takové, které již od starodávna při chrámech obyčejně jsou, zaslati měli, a byť by několik z našich měli, nic nedělá, nemá nás to zastrašit, nemá nám to radost zkazit, zpytovati hlaholů sladkých sprostností;†) a vidět máme, jak vůbec národ náš v té věci jest, jak daleko od cíle žádoucího, neb jak blízko k němu, jak snadný k navedení, jak podivného ducha a t. v.††)

Kamarýt sbíral písně dále a že jich zase několik dostal, oznamoval Ladislavovi: Z Velešina 10. října 1819. Již mám zas o několik národních písní víc, zvláště jedna se mi líbí, jestli je ti povědomá:

Stojí hruška v širém poli vysoká,
pod ní pěkná bílá růže vykvétá atd.†††)

---

*) Z »F. L. Čelakovského Sebraných listů« str. 4. jest v první knize »Slovanských národních písní.« Fr. L. Čelakovského, r. 1822, na str. 3.—4. první písní úplně beze změny.

**) = národních.

***) Lessing.

†) = prostností.

††) Fr. L. Čelakovského »Sebrané listy« str. 3. a 4.

†††) ib. str. 6. Ve »Slovanských národních písních« Fr. L. Čelakovského r. 1822. díl I. str. 32. ad. jest poněkud pozměněna:

»Stála hruška v širém poli vysoká,
pod ní pěkná bílá růže rozkvetá.«

Snaze jejich přišel však v cestu Hanka. Vlastimil píše: »A ten spropadený *Hanka!* Tu chceme sbírati národní písně — Hanka nás předešel.«*)

Tím však nedal se Josef Vlastimil odstrašiti; »sbírám pořád písně národní k svému zalíbení — píše Čelakovskému — jakousi velikou radost mi působí, ale ještě jich nemám ani sto. Nezapomínej na Vindické a kde jaké dostaneš.«**) Kamarýt byl by rád něco slyšel, jak sbírá i Čelakovský. »Že pak o písních národních v posledním lístku zmínku žádnou nečiníš?«***) píše mu, a Čelakovský se ho sám později táže: »Co dělají naši národní zvukové? Kolik už jich beček máš?«†)

Kamarýt chtěl je vydati s Čelakovským a měl celý plán již hotový: »K našemu cíli musíme hned zprvu aspoň 2—300 písní míti,« píše Kamarýt Čelakovskému 29 července 1820. »Tu jsem ti onehdy naposlouchal, kráčeje polem ženci plným; tak pronikaly dívek selských písně, že slza slasti polila mé oko! Blaze nám, příteli, žijeť ještě prostá národnost aspoň u tohoto dobrého lidu a rozplyne se bohdá nad vlastí celou ve vidinné leposti . . .††)

Kamarýt zaslal Čelakovskému též některé písně, jež byly z tištěných; Ladislav mu píše, aby takových příště neposílal: »Jestli mi pošleš ty národní písně, tak mi neposílej takové, které jsi z tištěných opsal, ty p. Hanka nedrží za národní, (aspoň ne za čisté); on má čistě národních již hodně mnoho a jak doslýcháme, p. Šafařík s Kollarem mají již velkou sbírku pohromadě, kterou hotoví do tisku,«†††) a jinde 4. máje 1821: »Ty národní písně zatím ponechej — může to počkat — já si je někdy — sám vyberu.«§) Žádal si jich však Čelakovský již dne 2. prosince 1821 slovy: »Národní písně mně brzy pošli, dle tvé chuti pěknější a zvláště, které máš z tradicí, snad si ji tam na Donu někdy kozák bude zpívat nebo na Volze nebo na Něvě,«§§) a dne 2. ledna 1822 žádal ještě jiné: »Tyto písně bych také rád měl: Ten zabranský kostelíček . . . . na kytaru, housle. Jen mně jich hodně pošli, nepotřebuješ opisovati, já si je opíšu sám.«§§§)

Nemoha se dočkati odpovědi, píše Čelakovský po 10 dnech: »Darmo čekám . . . . Ani list, ani požádané písně . . . . Známá-li ti pak tato píseň, já ji slyšel onehdy od naší kuchařky zpívati, ale neumí prý ji celou a slýchávala prý ji hned doma od své tetičky zpívati:

»V Královradě na zahradě kvete krásná růžička;
pokropila krásnou růži (po dvě noci rosička).
V Královradě na zahradě u té krásné růžičky
vylévala má panenka (po dvě noci slzičky).
V Královradě na zahradě spolu jsme se loučili
u té krásné růže jsme se (posledně políbili).«

*) ibid. 15.
**) ibid. 33.
***) ibid. 34.
†) ibid. 38.
††) ibid. 43.
†††) ibid. 51.; r. 1821.
§) ibid. 52.
§§) ibid. 72.; Čelakovský naráží tu na svůj plán, odejít do Ruska.
§§§) ibid. 76.; r. 1822.

Snad mně můj Vlastimil pošle ostatek, snad ho někde dostal. Ba věru nám pěje lid.«*)

Jos. Vlastimil Kamarýt zaslal Čelakovskému v lednu r. 1822 národní písně; po doležanci s radostí odpovídá mu Čelakovský a oznamuje mu, proč tolik na to spěchal, aby mu je Vlastimil poslal: ». . . . odpoledne dodány mi národní písně, tu bylo radostí . . . . Nyní tobě musím vyjevit, proč já tak dychtil po těch národních písních; já doufám, že ty proti tomu nic nebudeš míti, já ty písně ještě ten čas míním dáti do tisku. Ovšem tobě patří největší díl těch písní. 35 jsem jich dal do censury. Mám naději ještě od p. Hanky některé dostati a rád bych mu je dedikoval. K tomu ke všemu, bude-li možná, bych rád udělal místo předmluvy kratičké pojednání o národním básnictví. Co ty tomu všemu říkáš?«**)

O částečném výsledku, jak pochodil s censurou, zpravoval Ladislav hned 9. února svého Vlastimila: »Z mých národních písní mám již asi 30 z censury, ty oslatní jsou tam, bude jich asi 90 a potom »Zlomky« . . .«***)

Jak velkou váhu kladl Čelakovský na sbírku národních písní, vidno ze slov, jež napsal příteli svému Vlastimilovi po třech dnech, 12. února: »Mé národní písně snad již brzo všecky dostanu z censury, a nad těmi mám větší radost, než nad mými vlastními básněmi. Ó nic nad národní báseň! Rekové! Osian! Což to jiného než národní zpěv?«†)

Ladislav se nemohl téměř dočkati, až budou národní písně tištěny; ale tím neměla býti ukončena snaha jejich; mělo býti stále pokračováno v témž směru, až by tak dopracovali se důležitého plodu na tomto poli národním; v témže dopisu píše: »Nyní jen národní písně bych již rád tlačené viděl, ty mně dělají větší čest než mé básně. Jenom, příteli můj, co se ti udá někdy ještě od těchto najíti, dobře schovej, já budu též na polinách svých shledávati, abychom tak někdy, dá Bůh, mohli vyvésti: »Hlasové Slovanských národů v písních« (Stimmen der Völker in Liedern von Herder). To by stálo za něco!«††)

Nač však se člověk nejvíce těší, málokdy toho v neskalené míře dosáhne; trochu hořkosti musí býti vždy přidáno. Tak stalo se i Ladislavovi, jenž vždy utíkal se k svému Vlastimilovi potěšit se, ale též postěžovat a si ulehčit. A bylo toho tentokráte třeba, neboť censura ve druhém oddělení národních písní zle řádila. Píše Čel. 21. února 1822: »žluč mi přebíhá a vzteklost se mne chápá patřícího tu přede mnou na druhé oddělení národních písní, jež jsem právě dnes z censury obdržel. V pojednání mém o národním básnictví, cokoli jsem o národnosti kde řekl, to všecko vymazáno, a já při tom při všem té největší skromnosti a mírnosti užíval na vzdor srdci svému. Tam již to s námi přišlo! — Víc než polovice písní buď vymazána, buď zohyzděna — co tomu říkáš?« — Ale dodal:

*) ibid. 78.

**) ibid. 79.; stalo se částečně v předmluvě k »Slovanským národním písním« r. 1822 na str. V.—VIII.

***) ibid. 83.

†) ibid. 83.

††) ibid. 85.

»Tímto se má nejpěknější naděje sklamala. My s p. Hankou si umínili ty vymazané písně poslati do Vídně k p. Kopytarovi, aby jich obdaroval censurou . . .«*) Těše se na příchod Vlastimilův do Strakonic, kam z Prahy sám zavítá, slibuje mu Čelakovský přinésti národní písně; »mnohé ještě neznáš — píše — které hezké jsou.«**)

Kamarýt na censuru ničeho nedal a poslal opět Ladislavovi některé písně národní. »Přislanými jsi mi učinil velkou radost, — píše Fr. L. Čelakovský — an velká částka, která se dobře potřebovati dá. Zvláště ona o slzičkách se mi nad míru líbí — ač nevím — nevím? . . .***) Snad za tři, čtyry léta stlučeme třetí díl dohromady. Jenom budou-li hezké české, o ostatní já se potom postarám. To budou potom zahrádky. Jedna tvá, jedna má a jedna naší kochanky!«†)

Kamarýt zaslal opět Čelakovskému píseň, pravě ji býti »Slovenskou«, ale Čelakovský ji měl ze vnitřních důvodů za valašskou; žádal Vlastimila tedy, aby mu napsal, jak k ní přišel, neboť se mu velice líbila a přál si míti v té příčině jasno.††)

Ale i ve Vídni nebyly propuštěny všecky písně v Praze škrtnuté, jež Čelakovský tam zaslal a na to asi vztahují se slova Čelakovského, dne 21. června 1822: »Národní písně — propadly. Nebude z našeho vydání nic. Stoje v smutku a zármutku, mnohých jsem již spálil a ještě pálím, potřebuje jich jakožto fidibus k zapalování fajfky;†††) a v témže dopise praví: »Mimo nás — slyším, že se též Štěpánek, Štěpnička a Schneider sbíráním národních písní zaměstnávají a Štěpánek ondyno slyše, že já sbírám národní písně, řekl prý: »Co mu to napadá, vždyť já je sbírám.« Tak tedy čas, abychom toho nechali tak být.« Ale tomu tak nebylo. Řečené bylo jen žertem, aby Kamarýta překvapil. Zatím chystal národní písně pomalu do tisku.

O tom vyjádřil se Čelakovský ku Kamarýtovi posledního července r. 1822: »Ze strany českých písní přijmi mou nejsrdečnější díku, nebo o ty je tvá zásluha větší než má,«§) a již 10. srpna zasílal Kamarýtovi 3 výtisky; jeden pro Vlastimila,

*) ibid. 86.

**) ibid. 86.

***) ibid. 92. Je to báseň »Nevěrnost« od Kamarýta v »Sebr. básních« str. 121. a. d.; jest ve II. díle »Slovanských národních písní« r. 1825, na str. 25.; začíná:

»Letěl holoubeček
Přes naší ves:
Medové hubičky
V zobáčku nes,
Nes je milému
Ale jinému!
Topte slzičky
Zrádné hubičky.«

†) ibid. 92.

††) ibid. 94.

†††) ibid. 95.

§) ibid. 97. Zcela jistě od Kamarýta jsou zaslány: »Náš kohoutek kokrhá, kokrhá« st. 1. č. 1.; »Stála hruška v širém poli vysoká« str. 32. č. 19; z č. 23. »Vy Veleský chlapci« st. 40; č. 27. »Když jsem šel od milý« st. 43. Od Kamarýta básněna jest: »Prstýnek« č. 54 st. 69. O ostatních platí slova Čelakovského v »Sebraných listech« st. 97.

druhý Marchalovi, třetí do bohoslovecké knihovny se zprávou, že Hanka byl z toho velice potěšen, že mu byly dedikovány.*) Tak dočkali se konečně r. 1822 touženého výsledku.

Z ukázek tuto podaných jest zřejmo, jak pilným a čilým byl Kamarýt v idealním sbírání národních písní českých, a že zasloužená byla chvála, již mu vzdal Čelakovský v soukromém dopise jako bratr bratru a kterou opakoval veřejně v předmluvě *r. 1822, kdy tištěny byly* »Slovanské narodní písně« a již věnoval »Příteli svému váženému a milému Václavovi Hankovi, Představenému knihovny Národního Českého Museum, Členu učených společností, Varšavské, Krakovské a Vilenské.«

Praviť na V. stránce předmluvy o původu těchto písní: »Již před několika lety přítel můj Kamarýt a já prostonárodní naše písně shledávati, (ačkoli na začátku jenom k vlastnímu svému potěšení) za úkol jsme sobě uložili; a jakkoli předsevzetí toto zprvu nemálo nám lahodilo, a my, kde jen jsme se jaké písně dopíditi mohli, dohromady sháněli s radostí velikou; nicméně, dílem — jak se to vůbec v mladosti děje, anaž nesoustavuje jedno podnikání vedle druhého, nýbrž jedno druhým zahání — dílem pravím, jiná zaneprázdnění nám toto z hlavy vypudila; dílem také samochtíce jsme je poodložili, slyšíce, jak toho času samými úřady písně národní se sbírají, a jak jiní způsobilejší k tomu tu samou práci sobě oblibují. Očekávajíce tedy do dneška, ještě toho žádné vyplnění nevidíme, aniž kde slyšeti, aby se jaké vydání národních písní chystalo.«**)

Sotva že I. díl *Slovanských národních písní* byl tištěn, chystal se Čelakovský již k druhému dílu, jejž hodlal r. 1824 vydati; došlo k tomu však teprve r. 1825. Oznamovaltě Čelakovský Vlastimilovi na velký pátek r. 1823 výsledek dosavadní snahy své, že zvláště české chybí, jež Šnaidra též »do toho druhu vtrhly«, že se v podobných cvičil. »Rád bych — praví Čelakovský — na budoucí rok zas dílek národních přichystal, ku kterémuž z jihoslovanských dosti materialu mám; ale *české národní, ty chybí;* ještě jich nemám přes deset. *Co si počnem, milý příteli?* To je bída! — A 50 bych jich rád měl. Což u nás nic není?«***)

(Pokračování.)

*) ibid. 98.

**) O »Slovanských národních písních« podává Čelakovský zajímavou episodu: »Obdrže (Brodziński, professor esthetiky a literatury polské ve Varšavě) naše písně české, velmi sobě liboval a schvaloval je jedné kněžně polské, která ovšem na začátku nosem pokroutila, pak ale přesvědčivši se, ihned znamenitému komponistu jednomu poručila melodie k některým udělati, a nemůže prý se jich dost vynazpívati. Zvláště prý se jí líbí: V zeleném gaiku milovali się dwa (kochali się w dwoie). Ten samý Brodziński větší částku vydaných našich českých písní má již přeloženou.« »Sebrané listy« st. 154.

***) Fr. L. Čelakovský »Sebrané listy« st. 110.

Když ledy jdou.

Plují ledy plují
vše kol ohlušují;
letí po nich jihu dech
na skřivánčích perutech,
v kruhu trou se kalných vln
pěny, tříšti břeh je pln.

Plují ledy plují,
jezy přeskakují,
letem míjí řady měst,
k moři nesou o nich zvěst
přes luka a břehy v dál,
bijí hrany v srázech skal.

Plují ledy plují,
větry do nich dují,
dětí křik a plavců hled
provází je naposled.

Plují, šumí, dují,
jaru ustupují.
Kraj plá sluncem, zpěvy v něm,
krásné jaro vítězem!

L. Sabi.

Harna.

Črta z Přerovska. Napsal ADAM CHLUMECKY.

(Dokončení.)

Prudký blesk a za ním třeskutý hlomoz! Vítr se obrátil a hnal nám dešť do boka. Koně se zpírali. Zaráželi se, nechtějíce z místa a hned zase smýkli vozem, až by byly váhy utrhli. Staroch skočil a chytil je za uzdy. Sedlový kůň vyhazoval a řičel. Zastoupil si postraňky a ostrá kůže ho řezala. Harna huboval a nemohl si pomoci. Petráš se bokem sešoupl za ním. »Já se toho divocha bojím,« bědoval, obcházeje plachého koně. »Uhodí mne a zabije mne! Pojď a vezmi koně za úzdy, já to spravim,« křičel Harna, »sice rozbije váhy a jsme na holičkách. Honem!«

Nahnul jsem se, hledě pod vazkou plachtou na ně. Dešť je bičoval krutě, a k tomu se začaly sypat kroupky, jakoby je střílel z lovecké pušky. S lidí tekla voda jak se střechy, z koní se kouřilo a ve voze zarážela dech prachová mlha. Ženské již připlakávaly a nemohli jsme z místa. Sedlový kůň nechtěl za sebe nikoho připustit a bil kopyty po starém. Vůz se potácel

a otřásal ránami. »A což, nebude ti pomoci,« dopálil se staroch a zrudl hněvem, a popadna koně za uzdu, tloukl ho bičem, hlava, nehlava! A držel ho v řemenech, jak v železích a bil, až kůň sklesl na břicho a byl jak beran. Pak předělal postraňky a vyndav z kapsy kousek chleba, podával zlému koni do huby. Zvíře se postavilo na nohy a třesouc se, žvýkalo chléb. Zatím se dešť mírnil a muži vyskočili na vůz. Petráš se smutně otřipal, jsa mokrý do kůže. »Co říkáte, požďouchl mne, není ten člověk pevný? Koně to dobře cítí, jinak by všecko rozbili. Ten nás oba přečká!« »Možná.«

»A vidíte, takových starých patriarchů máte v osadách při Bečvě více, než myslíte. Kdybyste přijel častěji domů, poznal byste mezi nimi kus starého života a zajímalo by vás, co takoví starouškové vědí. Choďte domů častěji, povodím vás po nich, než vymrou, já je tak rád poslouchám! A někteří, co vás znali, vás dosud vzpomínají, že se zatvrzujete nad dobrými lidmi. Jak to vydržíte beze — staré známosti, bez přátel, o kterých víte že na vás pamatují?! — — Hn, hn! Zima mne teď roztřase!«

Stařenka mu hodila těžký vlňák, aby se zavinul a zahřál se. Zatím se nesnáz mírnila a dešť ustával. Nad Týncem se natrhly mraky a lesnatý chlum se zaskvěl ve slunci. Vítr se motal v těsné kotlině a obrátil se, fuče pak svěže od jihu. Mračna se honila, bělajíce a chvíli ještě skrápějíce osení. Z dáli, nad městem se ozývalo ještě burácení a přitlumený praskot hromový. Když jsme byli proti Týnci, vyskočilo veselé slunce ze studených hradů, jež se valily mohutným letem k severu. Oddechli jsme si. Za okamžik obeschla umoklá plachta v ohřátém vánku a nadmula se pěkně nad námi. Ženské se zase rozhovořily a chválily Boží Rodičku, že je chránila svou přímluvou. »A jaká? Proč je ten Harnův růženec památnější, než rubáš? zvídala Fíjaltová. To posud nevím.«

»No, milá památka! Harna se chtěl ženit a měl si brát nějakou Maryšku Juříčkovu. Měli se rádi, leč Juříček nechtěl, aby si brala Harny. Co prý je po formanském životě?! Forman a cikán prý se doma neohřeje — — a Harnovi jezdili od nepaměti světem a vozili přerovským zelenářkám a překupníkům zboží do Olomouce a tloukli se s kupci po všech jarmarcích. Ovšem, vydělali mnoho peněz, než, co jim to bylo platno? Mnoho neměli a nemají, arci mají místo čistě postaveno, že ho není v osadě, mají vodovod s dobrou vodou, jaké není na celém Přerovsku — — ale dále — nula od nule pojde! Tak to bylo za děda, tak za praděda.«

»A kam se poděl všecek výdělek?« Ptala se Červenková.

»Tedy neskákejte mně do řeči. Také vám to povím. Juříček povídá: Co je po cikánském životě? Člověk se naučí jen vyhazovat peníze. Jak nabude tak pozbude, a nedbá! Ať se ohlédne jinde po nevěstě, naše dcera pro něho nerostla! A vdal ji za nějakého hospodského z Přerova a Harna se oženil s jinou, dobrou společnicí Maryščinou. Chodily spolu než se vdaly a po vdavkách zase. Ale milý hospodský jezdil co chvíle pro víno, hned do Rakous, hned do Uher a někdy se hodně obavil, než se vrátil. To bylo mladé ženě podezřelé, ale Harnovi jí vrtochy

vždycky vymluvili. Jedenkrát však přišla s velikým pláčem a donese Harnové dopis, který poslala nějaká ženská z Mikulova — odpusťte dobří lidé — — byla to hospodského nevěsta! Považte, jak se člověk zapomene, když se neopatruje! Oznamovala mu, že jí donesli chlapečka, a prvního května prý bude před první mší svatou křest. Ať prý najisto přijede podivat se na svého synáčka!«

Ženské v zadu se rozesmály a stařenka byla hanbou všecka červena. Praví: Taková nepravost! »Tak by ji Harna nebyl nikdy zarmoutil!«

»Koho míníte,« smála se Fijalková.

»No kohož jiného, jak Maryši?! A hospodský byl už přes hory doly, jel prý zase pro víno, ale to byla výmluva — — dopis v kapse jeho to prozradil! A Maryša bědovala, až by se nad ní byl kámen ustrnul. Harna přijel právě ze světa, a ženy mu to vyložily. Maryše byla všecka zoufalá a chtěla skočit do mlýnské strouhy. Harna nám tenkrát dovezl z města zboží do obchodu a jela jsem pro to k němu a tak jsem se všeho dověděla. Povídá, Maryško, Bůh dopustí, ale neopustí! Což nemáš víry, že takovou svádíš? Hanba, nehanba, vše je v rukou Božích a Bůh vše řídí. Někdy lidi roztrhne od sebe — a zase je rovná. Ale lidé jsou tím vini! Zachtivost lidská! Hospodine Bože, chraň nás toho! — A což prý udělám, naříkala Maryše. — Harna se požehnal a povídá: Snad se to spraví! Já ti povím, co. Sebeř se a jeď za ním. Než bude křest, budeš tam také a číhej v kostele. Nekřič s ním, zastihneš-li ho a k nevěstě buď mírná. Možná, že neví, že je hospodský ženat. Chlapi šidí a slibují manželství — — sice by se nebyla zahodila — — Bůh jí odpusť a nám též! Odpusť jí, bude to zajisté ženka z bídy, a bude-li to takové, smiluj se nad ní a nabídni jí, že jí dítě vezmeš na chování, aby ho měl otec na očích — — a ten svůj hřích s ním také! To bude ostrý lék, ostré pokání na něho a když mu v dobrotě promineš, bude ti vděčen a polepší se. A chceš-li — — zavezu tě tam — —?«

Maryše se upokojila — a povídá: No, naposledy — — máte pravdu. Dětí dosud nemáme a kdo ví, jak Pán Bůh dá — jsme třetí rok spolu — já vás poslechnu. Snad se vám za ochotu hospodský nebude mstít! — A, což by se mstil, praví Harna, bude rád, že to tak skončí, takové věci stojí člověka mnoho bezesných nocí a hrůzy. Zapřáhnu a pojedeme.«

»Ale že se nebál Harna hospodského?« křičela Fijalka. »Žárlit naň přece mohl. Takové hamáry se rády podezřívají.«

»Toto! Harnovi hospodský mohl věřit a věřil mu. Harna je Harna, to každý řekne. Přijeli na noc do Mikulova, tam měl Harna mnoho známých ze svých cest, ubytoval u jednoho Maryši a u druhého sám nocoval. Ráno šli spolu do kostela — — čekala tam bába s dítětem ke křtu. Čí prý je to děťátko, ptá se Maryše, že nemáte s sebou ani kmotrů? — A nějaké Pivoňkové, chudé švadlenky, je svobodná. A kostelníka mám zaprosit — komu nechce nikdo za kmotra, tomu bývá z nouze kostelník. —

Maryše tedy věděla, co vědět chtěla a nabídla se s Harnou za kmotry. Bába proti tomu nebyla — — leč po křtu by byla ráda navštívila matku křtěňátkovu. Bába ji k ní dovedla — —.

Pivoňková ležela nemocna na lůžku a hospodský seděl vedle něho. Zůstal bez dechu, jakoby do něho byl hrom uhodil! Maryše se zapřela, s vlídným úsměvem podala nemocné ruku: Já jsem vám byla s jedním hospodářem za kmotru. A máte-li pak zde někoho, aby vám dítě opatroval — jste velice složena —! A nemocná praví: Kdež bych koho nabrala, nemám sama čeho jíst, když nevydělám. A Maryša ji těší. Bude zase dobře. A jaká, nedala byste mně toho chlapečka na chování? Jsem hostinskou v Přerově — — a nemáme žádných dětí ještě. Co říkáte? Co si s tím dítětem začnete? — — E, pravda, pravda, přisvědčovala nemocná. Sám Pán Bůh vás poslal! Vypravte si to na zámecké kanceláři — — a nemá-li zde otec ničeho proti tomu — — to je otec toho chrobáčka, nemá-li — co proti tomu — — a což by měl?! Bude rád, že bude po starosti! Jen si chrobáčka mojeho vezměte, a jen — — alespoň mně dovolte, abych se naň časem směla podivat. Otec jeho vás návštěvou nikdy obtěžovat nebude! Je také z Přerova — —!«

Zelenářky v košině se řehtaly, div že se nezadusily kašlem. »Ten asi chudák tam seděl jak Boží umučení,« rebentila Fíjalka. »A jak to skončilo?«

»E dobře, chvála Bohu! Maryše si před nemocnou nechtěla muže pošpatit a zahanbit, bylo jí ho líto, jak měnil barvu a přesedal jak na trní. Řekla Pivoňkové, že na kanceláři jí povědí, u koho se má v Přerově hlásit a vzala dítě a šla. Harna vypravil, čeho třeba a povídá: A jaká, nedalas té Pivoňkové nějaký krejcar na živobytí? Hodilo by se to. Z lásky a milosrdenství. Takové dary Bůh hojně oplácí. No? — A Maryše: Dala jsem jí do vázaného dva křížové tolary — — a hospodský jí beztoho nechá též nějaký groš. A zda se jí teď přiznal, že jsem jeho ženou? Ale toto! Časem, časem to vyletí, a bude se jí — svůdník — stydět u nás! Pak mu spolu vyčešeme! — A v tom vyleze hospodský z hospody, jak zajíc do rány, byl by v pomatenosti do Harny vrazil — — a jektá: — A co prý ty zde děláš? Jsi někomu pro víno?« »E šlaka, šlaka, byl jsem za kmotra! A co je ti, že celý hořiš?«

»Za kmotra? Komu?«

»Tomu maličkému tady — — se tvou ženou. Či se ti to nelíbí? No, teď se nestyď, a sedni vedle ženy do košiny a jeď s námi domů. Víš, že umím mlčet. Kdyby byl jiný jel, byli by o tobě vrabci zítra zpívali po všech střechách v Přerově. A teď sedni a dej ženě dobré slovo, zasluhuje ho!«

»A jak bylo doma?«

»Hm, za nějaký měsíc přišla slověnka v krátkých šatech do Přerova za synáčkem. Byl jak cvalík, Maryša ho dobře chovala. Slověnka radostí plakala a prosila, jestli by se nemohla někde v Přerově uchytit, aby byla synáčkovi blíž. To by mně bylo nemilé, odpověděla Maryše a snad i někomu jinému — — myslím na otce chlapečkova. — Ale, nemyslete, ten je rád, že ho máte — — a také, když mně sliboval, že si mne vezme za ženu, ať mne má na očích! — Což, to je pravda, vece Maryše, ale počkejte, zavolám svého muže, souhlasí-li! — A běží do sklepa pro něho. Pojď, máme tam hosta, musíš s ním mluvit! —

Hospodský běží za ženou a náhle stane před Pivoňkovou — — byl by se hanbou do země propadl. Tuhle je můj muž, praví Maryše, teď se dohodněte!«

»To bylo tuhé pokání,« vzdechl si Petráš. »A co dále?«

»Slověnka se vrátila a hospodský byl člověkem, jak měl být. To byla práce Harnova. Jiný by mu nebyl tak posloužil.«

»To ne,« jistil Petráš. »To ne! Harna se vždycky rád obětoval. Nebožtík táta mně jedenkrát vyprávěl, že když byl Harna výrostkem, robotoval na panském a pásl se svým společníkem, sousedovým synkem panské stádo na úhorech. Přišel dráb a poslal Harnu kamsi za robotníky až k Vinarům a druhému přikázal, ať dá pozor, sice bude míti karabáč hody! Ale chlapík si sedl pod břehem do stínu a hleděl na všeliké to předpotopní kosti, trčící z černého svahu — — voda toho něco vyplavila — — ohromné zuby, jak zimní čepice, rozbité lebky, některá jak sud veliká — — takové věci se posud za osadou kopou, to přece víte — — tenkrát se vyprávělo za starých časů, že tam na tom místě měli obři před potopou světa hrad, a hrozná povodeň ho rozbořila a všichni obři se potopili. Pak prý je voda bahnem zanesla, tak tam dosud odpočívají! Chlapík to doma slyšel vyprávět — — a sedě tam pod břehem, zahleděl se do kostí a hrabal je ze žluté hlíny. Zatím se však stádo pustilo z úhorů do panské pšenice, nebyla ještě zralá, a nadělalo v ní mnoho škody. Náhodou jel panský vrchní na koni za ženci, a vida stádo v obilí, klel až se to k nebi psalo. Pasák vyskočil pod břehem a pádil za dobytkem. He, čí jsi, zákrsku, bekne naň vrchní. — Lociků, zajíká se chlapík a třese se jak osyka. — Až zaženeš stádo do dvora, dostavíš se v městě na kancelář a vyřídíš drábovi Šamánkovi, že ti má vysázet lískovicí dvacet na zadní kůži. Optám se, máš-li je na ní, a nepůjdeš-li, dám tě chytit a dostaneš jich padesát a budeš v kozle. Cháme chámovská! — To nebylo u vrchního nic nového. Lavice a lískovice byly vždycky po ruce. Lavice stávala pod klenutým mostem před zámeckou branou — — paní vrchňová nemohla lidského kvílení přenést, a tam byla stolice daleko od kuchyně — — a lískovce bývaly svázány proutkem a zastrčeny za dva háky ve stěně, pod nimi láhev s octem na rány a džbán na vodu, aby se trestanec posílil. Ten kout, zarostlý révou, znalo každé dítě, nebo mohlo se do něho pohodlně hledět z boka u hlubokých příkopů zámeckých. A znal ho také velmi dobře Locików výrostek, a když dráb nepoddaným vyplácel lískovicí, stál s mládeží na vrchu nad příkopem a čítal s ostatními hlasitě, kolik jich člověk dostal. A jak bylo všecko sděleno, když se člověk po své pokutě svíjel na pažitě, tiskna dlaněmi rány a stenaje bolestí, musel políbiti lískovici a říci: Děkuju pěkně za pokutu! Znal to Locików synek úplně a proto, když vrchní odjel, stál všecek omráčen. Toho nepřenesu! Radši prý si něco vyvedu, než se nechat mlátit holí! A dával vinu kostrám ve žlutém vrchu. Ty ho tam přivábily, jakoby ho na provaze táhly! A pak nemohl od nich! A což, nepochodil tam už nejeden všelijak? V noci tam často lidi postrašilo. — — Leží tam též zabití!«

»To nevím, a byla jsem tam kolikrát.«

»Inu, byla, nebyla. Vím, že se vyprávělo, když Diviš Bořek se přihnal s husitským vojskem od Kroměříže k Přerovu, jehož roku 1423 v červnu dobyl a hradby nad dolním rynkem rozbořil, že prchalo z města několik panských rodin neschůdným olším od Přerova do Čekyně na tvrz a v olší na močálech buď utonuli anebo byli husity schytáni a pobiti. A tam se dosud vypráví, že tam v noci není pokoje. No třeba hloupá pověra, ale Lociků synek o tom jistě často slyšel — — a zamyslil se, hledě do obrovských kostí a pak zavroubil! Ale, vrátil se Harna a Lociků si stěžuje, co se mu přihodilo. Ti mrtví mne tam očarovali, povídá, rýpal jsem jim kosti z hlíny a měl jsem jim dát radši pokoj! Ale nechat se holí tlouci?! Dají mně deset a bude po mně! Jaktěživ jsem bití nedostal a jsem tak měkký — — já toho nepřenesu! Poslouchej Harno, utecme spolu někam, až na mne v zámku zapomenou! Nebo mne opustíš? A milý Harna povídá: Něco mně napadlo — tebe v zámku neznají a mne také ne, půjdu tam za tebe a vyřídím to, nestarej se. Zítra ráno budeš po starosti. Lociků se upokojil a Harna šel do zámku. Povídá si: Má se státi nějaké neštěstí — — raději trest za něho ten vytrpím. Vezmu si skleničku lněného oleje s sebou — — šlehance se namažou a do rána dávno otrnou. Jsem tvrdý jak buk, co mně bude? A společníkovi se navždy zavděčím. Člověk neví, koho může někdy potřebovat! — Vykroutil se tedy doma nějak, aby ho nehledali, a vezma si skleničku oleje do kapsy, běžel lukami na kancelář do města. Byl tam za několik minut. Pod starou branou u kaple na vrchním rynku namáčeli panští pacholci do vápeného mléka došky na střechu, taková slaměná střecha napojená vápnem neshoří, a starému drábovi šplíchlo vápno do oka. Pacholci mu ho chtěli vymývat cukrovou vodou, ale Harna přiskočí — a jak už byl vždycky tak třelý — osmekne se na pacholky. Chcete, aby oslepl? Vodou se vápno v oku hasí a vře, pak se rána zanítí a člověk může oslepnout! A uhněte, kapnu mu tam oleje a do rána bude oko čisté jak zlato. A kapl mu tam oleje. Pacholci ho potom lapili za límec, strkajíce ho do brány: Teď prý se kliď, sice dostaneš na poctivice, že ti prasknou! — A co, však si jdu tak jak tak pro to, povídá Harna a vyřizuje drábovi, že pan vrchní poručil, aby mu vysázel dvacet na červenice — tenkráte chodili na přerovsku v červených koženicích — že nedal pozor na panské stádo. Pacholci se chechtali: Počkej, až drábovi otrne oko, nasáže ti jich jednou tolik, abys se neplichtil lékaři do umění. To není jen tak, hojit podaremně úřední oči!

A Harna si myslil — nebude tak z tuha přikládat, pomohl jsem mu od zlé nemoci, smějte se, těší-li vás to! — Ale drábovi tak náhle neulevilo a dával vinu oleji. Ty Skybo, chmatni toho Hanáka a vyplať mu těch dvacet za pana vrchního — — a deset hodně solených za jeho všetečnost, že mně rozjitřil oko tím olejem. Zbláznil bych se, jak mne teď bolí! Harna se chtěl hájit, že olej je dobrý a za chvíli se oko samo vyčistí a utiší, ale byl by málem dostal špýl do úst, aby nemluvil. Pacholci ho přijali pod mostem na pokutnici dvěma řemeny a dali mu dvacet mastných za pana vrchního a deset solených za drába. A ani

se nehnul, ani nezastenal, až jim ho samým bylo líto. Holomek mu pošeptal do ucha, aby se rychle namazal a vlezl do vody ve velkém sudě, kterou měli pacholci na vápno. Harna poslechl a když mu voda vytáhla horkost, spravil se a šel kolem pacholků domů. Chtěl drábovi za pokutu poděkovat — — ale holomek mu praví: Není zde, stydí se nás. Stěžoval si paní vrchňové na tebe, jak jsi mu zle posloužil a vyhyzdila ho: Což prý je lepší nad olej?! A teď už okem hledí a nebolí ho. No, co jsi dostal, můžeš mu vrátit. My jsme mu také ledaco dlužni. Sebeř se a běž!« »Tenkráte se Harnovi přátelství smutně vyplatilo,« dodal Petráš, ohlížeje se po starochovi na předku. »To má člověk, když se za jiné obětuje — — a mnohdy toho nejsou hodni!«

»Tak to měl s nejedním!« nadvázala stará. »Kde komu byl dobrý. Neměl-li někdo obilí na setí — Harno, půjč mně! Půjčil — na věčnou oplátku. Potřeboval někdo koní — Harno půjč mně jich, nebo obsej, přiorej mně pole, však ti nezůstanu dlužen — — půjčil koní, škubal se na cizí lidi — — ale výdělku neviděl. Kde komu pomáhal prací, senem, obilím, slamou, okradeným posílal pomoc, lidem Bůh ví odkud vozil z města, co mu uložili, posloužil komu, tomu — — ale vždycky jen za — Pán Bůh zaplať! A k tomu lidem v neštěstí strkal i hotové peníze — — a za starých časů jich nebylo, jak nyní, peníze byly dosti vzácné — — já budu mít brzy pět a sedmdesát let a pamatuji něco. U nás bylo málo peněz, ale Harna vozil zboží a přece vydělával. A myslím, že už nejvíce peněz ho stál onen hospodský z Přerova. Ten člověk byl sama špekulace, takový vymysla! Postavil si na rohu zájezdní hospodu a formanů u něho bylo jak čmelíků. Stržené peníze se dávaly do plechové pokladny v nálevně — ale pohříchu, když byla plna stříbra, vždycky se peníze ztratily, ne-li všecky, alespoň mnoho. Hospodský byl člověk neobchodní a nedohlížel. Nepočítal a zloděj jeho chybu dobře znal. Stavení plno čeledi — —. Když se počal jevit citelný nedostatek, přiběhla Maryše k Harnovi: Kdosi nás okrádá! Dáváme všichni pozor a zloděje nechytíme! Teď již budeme pomalu na mizině!

Harna byl všecek mrzut, že to má ustavičně poslouchat a unáhle se praví: Nalejte do pokladny kyseliny sirkové, ať si popálí prsty. Je-li zloděj v domě, poznáte ho. Byl právě jarmak v městě a hospodský peníze odsypal jinde. Ale pokladna byla nastražena. Ráno měla hospodská svátek svých narozenin a pacholci s děvečkami chodili jí přát. Hospodský každému za to stiskl ruku — — až se tomu jedna starší služebná velice podivila: »Ale, je prý ten starý dnes vlídný! Tak jsem ho ještě neviděla!«

Zatím nejstarší děvečka blahopřála — — a stiskl ji též ruku. Ani sice necekla, ale po tváři se změnila bolestí. Máš bolavou ruku, ptá se hospodář, ukaž! Ruka všecka černá, popálená — — zlodějka byla chycena, leč což to pomohlo! Peníze dávala svému milému, jenž je prohýřil a chtěl nenasytně jiné — —.

Do roka se hospoda musela prodat! Hospodský byl ve veliké bídě a odstěhoval se do Brna, na nájem. Harna mu dal na památku velikou bibli a pravil mu: To ti povídám! »Čeť v ní každý den, to tě potěší. Bůh člověka věřícího neopustí. Než ji

přečteš, obrátí se tvůj zármutek a budeš zase v teple! Jen v ní čeť!«

»Takový hospodský nerad chytí po svatém čtení. Toho mu ani neměl dávat. Ještě se z toho posměje,« řekla Fijalka.

»Anebo mu měl půjčit peníze, když je měl,« reptala Červenková, »když byli kmotři a měli se tak rádi.«

»No, pane, však se sám tomu divím, že mu jinak nepomohl,« vrtil se Petráš vedle mne. »Harna a nechat přátely tonout!«

»Chtěl mu půjčit, než hospoda klesla. Nechtěl! Kdo prý se bude dřít na dluhy. Byl by mu rád půjčil bez úroků — ale nechtěl přijat — milostí, byl taková tvrdá hlava — — bibli přijal, měl v ní krásný dar od dobrého přítele s lístkem. Víte, co mu Harna zavřel do bible?

»No?«

»Papírovou tisícovku — — na ty časy ohromné peníze! To byla oběť! Žádný kníže by mu jí nebyl dal za nic na světě!«

»To je nesmírné!« křičela Fijalka.

»A je to pravda?« žasl Petráš.

»Proto u Harnů nula od nule pojde,« kývala hlavou Červenková. »Na takovou tisícovku se člověk něco nadře!«

»No, co si myslíte! Ale tenkrát Harna vydělával mnoho peněz. Počala se stavět železnice od Vídně a peníze tekly. Ale chuďas, žáden otrok tolik nevystál, co Harna tenkrát. Tam tu tisícovku za pět roků ušetřil a schoval a ještě ženě mnoho peněz odevzdal, aby se uložily. Ale, kdyby alespoň byla ta tisícovka hospodskému bývala co platna! — Ta byla opravdu oknem vyhozena!

»Měl ten člověk tolik dluhů?« divila se Červenková.

»Anebo byl velice lehký,« prohodil Petráš.

»Harna již má se svými dary takové štěstí! Hospodský bibli pohodil a ani okem se do ní nepodíval a ona také ne! Až asi za deset let — — našly ji děti na půdě a dívaly se v ní na obrázky. Našly tam milou tisícovku — —.«

»No tedy, našla se — a nebyla mu nic platna —? Skočila do řeči Fijalka.

»Našly milou tisícovku a běžely dolů s biblí: Hele, hele tati, nejsou to peníze? A zde je lístek se starodávným písmem!

Hospodského div neranila mrtvice! Tisícovka! A darována dobrým přítelem! Mohl jen knihu otevřít, a pomoci si! A ani se pak za tak královský dar nepoděkoval! Uhodil se pěstí do čela: Což nám teď v té žebrotě bude platno — — staré peníze jsou z oběhu víc než osm roků — —! Jaký jsem to hrozný člověk! A žena ho káře: Tak teď to vidíš. Kdo se Boha spustí, Bůh ho opustí! Co se ti Harna napřikazoval, abys v ní četl, proč jsi neposlechl? A proč jsi v ní ty nečetla, odsekl člověk. — Proč jsi se mně posmíval, když jsem po ní sáhla, abych ti dodala k ní chuti? Prý pověra, pověra, a byl bys knihou uhodil o zem, kdybych ji nebyla uchytila. Tak nás Pán Bůh tebou trestá. Teď trp a hledej v knize útěchy, jak jiní a pamatuj si, že člověk nemá svého polepšení odkládat a nechávat ke všemu napomínání srdce zatvrzelé. Je čas, abys pochopil lidem, kteří to s tebou dobře míní.

»To je hrozná kapitola,« ječela Fijalková.

»A co říkal Harna? Dověděl se o tom,« ptal se Petráš.

»Maryša přijela mu poděkovat. Sám nad ní zplakal, jak byla utrápena. Harnová se přimlouvala, aby se jim pomohlo, leč Maryša všecko odmítla: Ne prý, vypiji ten kalich trpký až do dna, nejsme hodni vašeho přátelství a měla bych ještě větší hřích, kdybych od vás čeho přijala! Šla. Za dvě léta chuděrka zemřela. Poručila Harnovi svůj růženec — — dar od jeho nebožky ženy — — proto ho má na rubáši!

»Některý člověk není hoden dobrodiní. A jak jste řekla, pravil Petráš. Harna měl již se svými dary takové štěstí. Jako tenkrát s tím Locikovým synkem — abych vám to dopověděl. Ráno se vrchní přeptával, byl-li pasák ze Zámostí pro výplatu. A byl, byl, povídá dráb, nehlídal panského stáda a měl dostat za to dvacet na kůži. — A dostal je v pořádku, ptal se přísně vrchní. Dvacet mastných — a deset solených se mu přidalo, aby si dal podruhé pozor, chlubil se dráb. — Ták?! A proč jsi mu přidal deset solených? Proč? Zlobil se vrchní. Ale, pane vrchní, vždyť si toho beztoho málo všimne. Však dnes tam zase má pást. Vsadím se, že bude jen paskudit a dobytek bude ve škodě. To mu neškodí. Jen ho nelitovat, bránil se dráb. Ale ty nechceš s barvou ven. Dověděl jsem se, že dostal ty solené, že ti pokazil oko. Které oko? Nevidím ničeho. Ty darebáku, tak ty budeš panského práva nadužívat? Brzy bys si položil na lavici mne samého! A teď si vol, buď dostaneš těch deset solených od výrostka zpět — — aneb mu zaplatíš deset dvacítek stříbra za bolest. A dělej rychle!

»A co dráb? držel, či platil?« zvídala Červenková.

»E, chlap byl už z panského chleba dobře zazobaný a platil.«

A vrchní sedl na koně a jel na obhlídku. Jede jinou stranou kolem úhorů, chlapci pásli oba a byli opatrni. Vrchní přijede a pozná hned mladého Lociku a ptá se ho: Jsi ty to? — Jsem, pane vrchní, a jektal hrůzou zubama. Myslil si — snad se to prozradilo, a teď bude zle. Tady máš deset dvacetníků za tu hrůzu a podruhé si dej pozor, a nebuď tak ochotný. Přílišná ochota škodí více než neochota; to si pamatuj! Řekl dobrácky vrchní a jel.«

»Toť se Harnovi přece podařilo potom,« dí Červenková.

»Nemyslete! Pohořel. Locikův synáček schoval peníze a stavěl se uraženým, když Harna chtěl náhradu. Nedal mu ani vindry, ještě se mu u Locikův vyšklebili, že si dal podšít koženice u drába! U velmocného drába! To již byla taková rodina. Těžila z koho mohla. Vypůjčovali — neopláceli, obchodovali pod rukou a kupovali — — nevím, kam se poděli, vystěhovali se kamsi.«

»Byli takoví, Bůh jim odpusť,« řekla stará, »a vystěhovali se do Přerova. Koupili si Maryšinu hospodu, to nevíte?«

»To slyším ponejprv,« divil se Petráš. »No je to dávno.«

»Je to tak,« tvrdila Červenková. »Jeden Locika měl v městě hospodu a byl ze Zámostí, ale ne dlouho. Tomu je však dobrých třicet let, ne-li více. Nejsou v Přerově; nevím kam zmizeli.«

»Neměli požehnání,« řekla slavně stará. »Nepoctivý zisk je zloděj, Pán Bůh nás opatruj před ním! Nedařilo se jim na hospodě. Ó já jsem ty lidi dobře znala, jak byli hrabiví. Byli sám dluh a hleděli nedostatky vytlouci s lidí, jak mohli. Měli pro hosty pocestné pokojíky a na jídlo všeliké mlsy, jakých v celém Přerově nebylo. Tenkráte bylo ustavičně na venkově vojsko na ležení, kasáren nebylo, a v městě bylo vojáků až tma. Kdejaký důstojník chodil k Locíkům a mnoho úředníků Jedenkrát tam přijel cizí pán, hezký, mladý, sám prsten a sama pýcha. Poručil si tucet holandských ústřic a pochutnával si jak náleží. Ale když vstrčil poslední škebli do úst, zakřikl — —! Málem by byl spolkl perlu neobyčejně velikou a krásnou? Perla pak hned kolovala od stola ke stolu a všecko nad ní žaslo. Jakou prý má asi cenu, hádali všichni Byl tam také nějaký cizí pán — snad žid — a nabízel mu za ni osm tisíc, považte dobří lidé — — a Locik byl jak vzteklý. Úředníci se dělali velice moudrými a šeptali nálezci, aby se neunáhlil a prodal ji jinde. Pro bratra prý stojí za deset tisíc! Locika chtěl vydělat lacino peníze a půjčil pocestnému několik tisíc, jež náhle vypůjčil od lichváře na ni a ještě vystrojil nákladnou hostinu. Pak jel s perlou do Olomouce — — jakou prý má cenu — —? Klenotník se podivá, zkoumá ji — — ale, ale to prý je falešná perla. Napodobenina bezcenná!«

»To Locika dorazilo! Lichvář neznal milosrdenství a hospoda pukla. Smiluj se Bůh nad ním, je-li ještě na světě; mně neučinil také nic dobrého — — ale o tom mlčím!«

A mlčeli jsme chvíli všichni. Vyrušil nás Harna, jenž skočil s vozu a běžel při koních. Nebe se povyjasnilo a teplý větřík vysušil cestu. Petráš mne vylákal, abychom slezli a trochu se protáhli. To se starému líbilo a smál se na celé kolo. Jeli jsme trochu do vršku. Vyndal valašskou dýmku z úst a mžikna očima, povídá: »A — nebolí vás v zádech? Formanský vůz není kočár. No, jen když jste nezmokl! Petráši, vysleč se, teď to uschne. A co povídáte, dá to dnes již pokoj? Sluníčko je opařité a hmyz štípá — naposledy se do večera zase něco semele, a naši doma okopávají. No, jak Pán Bůh dá. Co člověk udělá, nemám pravdu? Jak to Bůh dá!«

Jeli jsme za Krčmaní pod lesnatými horkami, zabíhajícími místy až k silnici. Silná vůně z jedlových hájů nás ovála májovou lahodou. Ptactvo se veselilo jásajíc, kosi hvízdali z lesa do lesa, skřivani se rozplývali ve výšinách sladkým šveholem a z rozrytých pahorků ječela divoká voda. Kvítí se zvedalo nesměle z polehlé trávy toužíc po slunci a včely se již zase pásly v kvetoucích jabloních. Rozkošný pohled se rozprostřel s výšiny do nádherné roviny, plné syté zeleně, s rozsáhlými hvozdy, nad nimiž se malebně vypínají věže chrámu Dubského, věže Tovačovské, Troubecká a Majetínská, se zámožnými osadami.

»Zemský ráj to na pohled,« zaplesá Petráš.

»Je to pěkné, je,« kývne hlavou starý. »Dříve však bylo více lesů a krajina byla ještě pěknější. Hleďte, v levo ty horky a dole po svazích, až do roviny, byly sám starý les, a nebylo radno pustiti se jím v noci. Číhalo zde mnoho loupežníků. Obrali člověka a okrváceli ho — — tamhle máte u silnice kříž a na

něm vyobrazený zločin v kamení. Vyskočili lotříci na sedláka ve dne když oral, omráčili ho a ubrali mu koně. Ó já jsem zde zažil za starých časů, jezdě se zbožím do Olomouce! Mého otce zde — právě u Hradiska, zbojníci pořádně oklepali. Hle, tomu náspu u silnice se říká Hradisko. Kolem samé hlubohé zmoly a propasti a sám les. Zde bývalo od jakživa nejhůře. Zlí lidé se měli kam schovat.

»A což, býval zde hrad?«

»Jistě že býval? Proč by se ty spary jmenovaly Hradisko? Zde byla od nepaměti obchodní cesta do Olomouce — — možná, že hrádek byl pro jistotu. Zde se ode dávna asi mnoho loupežilo, mezi lidem se všelicos vypráví. Nebožtík otec mně říkal, že zde byla dřevěná tvrz, a tamhle naproti, v Majetíně druhá. Když Husité dobývali Olomouce, toulaly se jejich roty po celém okolí a to trvalo mnoho let. Zde prý také Prokop Holý dobyl všech tvrzí a nasadil do nich svého vojska, jež pak harcovala kolem města a na obchodních cestách loupežila. Když pak s nimi musel zpět, rozkotal a vypálil všecko. A posud — v noci zde není bezpečno. Ale, člověk se nesmí leknout a musí být nachystán. Vyskočili zde na nás také někdy, ale přivítali jsme podle zásluhy.«

»Co jste dělali?«

»Co jsme dělali? Zbojníci zaskočili koně a lapili je za úzdy a chtěli zavést z cesty do příkopy, aby se vůz převalil. Tak to dělají všichni. Pustil jsem s voza zlé psy na ně a popadli jsme sekerky. Kdo lezl na vůz, dostal ránu a spadl. Potloukli mne také několikrát, a překupníci to často odleželi, ale zboží nám nevzali nikdy. Proto se mnou každý rád jezdil, věda, že se umím bránit. Ale, prosím vás, tenkráte byly také horší cesty. O silnici za starých časů nebylo slechu. Po dešti sama hluboká louže a člověk uvázl, — a měl lotříky na krku. Někdy se zlámala náprava — tehdy bylo všecko dřevěné, někdy se rozsypalo kolo, ale forman byl otužilý a na všecko připraven. Někdy onemocněl kůň a zůstal ležet v bahně a pošel. Co bylo dělat, leč slezt a zapřáhnout se a táhnout s koněm druhým, bláto, nebláto, propasť, nepropasť, ale Pán Bůh všudy pomáhal. Tolik vám řeknu, jakživ jsem nezaklel a nereptal v nesnázích! Bylo zavdy hodně zle, a bylo pak zase dobře. Všecko se vždycky pěkně urovnalo. Člověk nesmí pozbýt naděje! Sjezdil jsem Moravu, byl jsem ve Slezsku, Čechami a Rakousy jsem jel nevím ani kolikrát, vydělal peníze a pozbyl je, seznámil se s dobrými a špatnými, naučil jsem se mezi lidmi všeličemu — — ale na své povinnosti a na Boha jsem nikde nezapomněl! Jsem člověk ze starého světa a mluvím jinak, než se mluví nyní, dělám jinak než se nyní dělá a proto jsem vyšel z mody. Staří lidé mají zastaralé názory, musí s nimi vymřít — a bude nový svět! Jsem u nás nejstarší, jsem jednou nohou v hrobě — ale z toho formanského vozu se mně přece ještě nechce! Vím, že jsem posledním formanem na přerovsku a dokud Pán Bůh dá, budu jezdit. A vždycky se mně zdá, že umru — na vozu!«

»No, ten váš rubáš do té doby dávno moli ztráví, než vy shasnete,« žertoval Petráš. »Jste jak ze železa.«

»Chvála Bohu, jsem ještě dost pevný! Neužil jsem při tom vozu od malu ničeho dobrého, neměl jsem žádného pohodlí, ba ani žádného oddechu — — ale to mne asi utužilo! Práce je darem Božím, jenž zachovává čisté mravy a sílí zdraví. Za starých časů lidé dlouho žili, kéž by se nynější svět obrátil do starodávných pravidel. Věřte, bylo by lépe — ač ne ve všem, přece však v lecčem! Člověk starý je zkušený a vidí daleko.«

»Vám se tedy nové vymoženosti nelíbí?«

»Líbí i nelíbí! Člověka nahradili strojem, víru nevěrou, sousedský pokoj bojem. Dříve člověk člověka potřeboval na pomoc a přál mu, aby mohl býti živ. Byli nerozdílní přátelé, protože se živili spolu. Teď popraví vše stroj — a před člověkem se zavrou dvéře.« —

»Máte škodu, že s vámi soutěží železnice?«

»Toto, já nikoli! Jiní jinde ovšem. Ale železnicím já přeji. Co jindy bývalo hladu, uhodila-li neúroda, teď se rychle navozí obilí z jiných zemí a pomůže se lidu. Takový svět vymyslil mnoho dobrého, a když to všecko pozoruji, hned se mně ani nechce umírat. Nový svět má pro člověka, jenž mnoho cestoval, mnoho půvabu, a věru i více lahody a pohodlí, než měl svět starý. Jen ty náhlé přechody, náhlé změny škodí. Svět kvasí a než se vykvasí — — dávno staří pomrou. No, jak Bůh dá! Ale, rád bych viděl, jak bude vypadat svět za dvacet let — — udělají-li vymyslové z člověka ptáka.«

»Letěl byste ještě také rád povětřím?«

»E, ba letěl, ba, po těch dědinách a městech, přes hory a doly, kudy jsem jezdil — — starý forman tomu zle již odvyká — — —.«

Přijeli jsme na svah. Harna nás pobízí, abychom si vyskočili na vůz. Ale venku tak krásně — — nechtělo se mně. Petráš vylezl na vůz a dal mně přátelské s Bohem. Stařeček mne držel za ruku. Poděkoval jsem mu, táže se, kolik žádá za všecku ochotu, co mně kdy prokázal? — Zasmál se, bodře mžikaje očima:

»E, já již nechci sbohatnout, ale, víte-li co, když jste tak lidský, pošlete mně křížek k růženci. Mám po dvou milých dušich starý růženec do hrobu, a nemá ani agnustku, ani křížečku a člověk, jenž trampoty a kříže miluje, nerad bez kříže — ani do hrobu! Věřte mně?« — Vyhoupl se na předek, pohnul bičem — — pod plachtou mně kynuli dobří lidé, přejíce mně dobrého zdraví a vůz burácel vymletou cestou úprkem dolů.

A zase ticho! Vedro polední rozpálilo povětří. Ptáci se schovávali do lesnatých horek a dřímali v líbezném zátiší. Tisíce včel si postíhalo na medu ve květech a zvonivým bzukotem plesalo výsluní, a moje touha po starých cestách, po dávných časích pila z plného poháru!

Cesta na Sibiř a v Sibiři.

Píše Dr. J. V. SEDLÁČEK.

(Dokončení.)

VII. **Na Volze a na Kavkaze** (při návratu).

Rus jest veliká a podává veliký výběr krajin, jež se od sebe různou povahou zcela liší. I jednotvárnější Sibiřský kraj zajímá; při její dráze vidíme, jak jakýs turista naznačil: »Trávu, stromy, návrší a vodu«. Jízda po Volze poskytuje zcela jiné pohledy, není sice tak vábnou, jako jízda na Rýně, avšak baví cizince neobyčejnou měrou. Kavkaz podává krásy Boží přírody takřka hromadně. Kdo může ze všeho toho užiti, bude zajisté spokojen, nabyv pestrý obrázek nejlepších vzpomínek.

R. 1901 bylo mi jeti po Volze pouze ze Samary do Caricyna. V přístavu města Samary bylo nám řečeno, že se loď Samoljeta zpozdila o osm hodin, loď par. Obščestva o 31 hodin. Poněvadž tato přijela do města dříve, jeli jsme po ní k Syzranu. Když je méně vody, nemohou se lodi parníkům a vorům všude vyhýbati, nýbrž bývá jim na hlubších místech někdy i celé hodiny čekati, než jiné lodi přejedou; tím se v letních měsících plavba velice zdržuje.

»Imperator« (tak se nazývala naše loď) byl přeplněn. Ve 3. třídě bylo několik set dělníků, kteří jeli do Astrachanu. Byla to zvláštní podivaná. Každé chvíle vařila a pila některá skupina čaj. V Syzranu vstoupil na loď slepec a bavil lid hudbou na tahací harmoniku a zpěvem. Zpíval též národní písně, jež jsem již slyšel v sibiřském vlaku. Prostý lid jej obstoupil, naslouchali velmi pozorně, ano zbožně jeho jednoduchému zpěvu; zapomínali na čaj, na vodku i na karty a stáli tu s polootevřenými ústy a někteří i se slzami v očích. Sotva však vystoupil, začali jednotlivci hráti v karty a lákali slabé ku hře a odírali je o poslední kopějku.

V Samaře vstoupil mezi lid i ruský mnich a shromáždiv několik lidí kolem sebe, počal je na lodi poučovati, rozdával obrázky, prodával malé brožurky: konal za jízdy misii. Ku konci své řeči měl dosti četný kruh kolem sebe. V Syzranu a na jiných místech přicházel protestantský kolportér a nabízel bible a malé náboženské traktaty. Prodavač zábavných knih chodil po lodi a nabízel romány, pozoroval jsem, že měl nejvíce spisů Tolstoje (»Vzkříšení« ve velmi laciném vydání), pak též několik obhajovacích spisů Dreyfussa; odbyl jich několik. Vespod svého koše měl spisy špatné, jež, jak bylo lze pozorovati, pouze některým nabízel a ukazoval. Má asi zkušenost a ví, čeho si zdejší cestovatelé přejí, dle toho se zásobuje!

Na lodi a v přístavech nebylo znáti, že projíždíme krajinami stíženými neúrodou, kde řádil právě hlad. Pouze ono množství žebráků v Samaře a v Caricyně mohlo tomu nasvědčovati. Jinak jest každé přístavní místo při příjezdu parníku oživeno, a to zvláště v době, když jest zahájen v Novgorodu světoznámý trh. Všude jest zříti hojnost tovarů, čilý obchod, z čehož bychom mylně soudili, že je zde blahobyt. Za večera baví se

zdejší měšťáci a obchodníci za šumné hudby velmi vesele a nevzpomínají asi, že v tak blízkém okolí zuří hlad!

Nehodlám popisovati jednotlivosti této jízdy již proto, že jsem je asi před desíti lety krátce načrtl. Pravý (nagornij) břeh Volhy poskytuje pěkné pohledy svými návršími, skalními útvary, zvláště útesem »stolbič« (sloup), ú. Stenky Rezina, při němž skalní vrstvy přímo z vody do výše více než 120 m. vystupují. Tu jest prý skryt poklad nesmírné ceny z dob povstalce Razina. Ten byl zprvu kuchařem lupiče Uraka, pak jej zabil a stal se náčelníkem vzpoury. Po Urakovi jest nazvána u místa Dobrinky hora Urakova. Levý břeh (lugovoj) jest stále plochý; za Kamyšínem vstupujeme do doliny chvalinského moře. Dříve dosahovala voda tohoto jezera až sem, jak dosud slané vrstvy a solná jezera dokazovati mohou. Rostlinstva jest velmi málo.

Do Caricyna jsme přijeli večer. Hudba ze sadu nás krásně vítala. Prohlédli jsme kdys tento sad; stromoví jest tam tak pořídku, že by se to ani sadem jmenovati nemělo. Půda jest tuze písčitá, solí promíchaná a rostlinstvo se při zdejším horku nemůže udržeti. Z Caricyna bylo nám jeti do Tichoreckaje po železné dráze a zdálo se, že jedeme stepí nebo pouští. Všude bylo veliké sucho. I tato jízda stala se příjemnou, neboť milá společnost lékaře dráhy a některých úředníků nás cele zaujala. V Tichoreckaje zase hudba v sadě, pro železniční zřízence. Nádraží obsazeno sty cestujících, kolonistů, dělníků a j. Byli jsme rádi, že jsme mohli z toho množství se vybrati a odjeti jim dále do kavkazských mineralních vod.

Jak mile působí a občerstvuje nás svěží horský vzduch Kavkazský po obtížné jízdě v horku, v prachu a poušti! Jsme na úpatí kavkazských hor, vystoupili jsme pouze 512 m. nad hladinu mořskou a přec jest tu i v létě čerstvý vzduch, neboť nedaleko pnou se do výše hory Beštan (1400 m.), Bermamyt (2591 m.), Elbruz (5615 m.), od věčných sněhů přináší větřík osvěžení a příjemný chládek. Ze stanice »*mineralní vody*« dlužno jeti vedlejší drahou k jednotlivým lázeňským místům. Skupina zdejších lázní zaujímá hlavně čtvero míst: Větší *Pjatigorsk, Kislovodsk* a menší *Železnovodsk* a *Essentuki*. Velmi nádherné jest Kislovodsk, které chová též nejlepší sady a poskytuje příležitost ku krásným vycházkám. Pjatigorsk jest ze všech největší (čítá 19.000 obyvatel), má však poměrně málo zahrad. V Pjatigorsku jsou teplé sírné prameny (23—38°), v Kislovodsku jest uhličitá voda Narzan (11° »nápoj obrů«), v Železnovodsku jsou železité prameny (16—35°). Vody ty lze píti, připravují v nich též léčivé lázně. V Pjatigorsku jsme spatřili mnoho chorých; bylo tu mnoho důstojníků, kteří nemohli choditi, nebo se jen o berlích, neb o holi vlekli. Sírné lázně prý působí velmi léčivě. Elegance jest jako v našich největších lázních, drahota snad ještě o něco větší. Snad nelze nikde spatřiti takovou vzácnou pestrost úborů, zvláště dámských, jako zde; jsouť zde mezi Rusy i mnozí Kavkazané, domorodci ze Zakaspicka, bývá zde i bucharský emír, Peršané a j. Že sem jezdí mnozí pouze za hrou v karty a za zábavou, netřeba podotýkati. Můj putevoditel praví, že se všeobecně říká, že se v Pjatigorsku navazujíť romány, které se v Essentukách

a v Kislovodsku prodlužují a v Železnovodsku končí! Cestovatel si může zde pohodlně odpočinouti. Pobaví se krásnou hudbou, může tu nalézti západní noviny, kterých v Rusku tak zřídka spatří, může se seznámiti snadno s vzácnými a cěnými osobnostmi ruských vyšších úřadů, z nichž tu mnozí tráví prázdniny. Seznal jsem několik vyšších důstojníků, kteří znali Turkestan, Bucharu, Samarkand — místa, která jsem si přál prohlédnouti. Bylo jim divno, že mne zajímají kraje, z nichž oni tak rádi odcházejí, na nichž oni nalézají tak málo půvabu. Dávali mně doporučení do oněch míst a vybízeli mne, abych užil příležitosti, když nejsem odtamtud dalek, a zajel tam. Když jsem však neměl doporučení našeho konsula, nechtěl jsem tam na zdař Bůh jeti. Loňským rokem počínajíc doporučení konsulova již třeba není; pouze tři vojenské kraje Zakaspicka jsou cizincům uzavřeny.

V Pjatigorsku jest polský kostel, v němž jsem mohl sloužiti mši svatou. I dva nemocní kněží, z nichž jeden byl Gruzín, zdržovali se v téže době v městě. Tak tu o společnost nouze nebyla. Můžeme proto tato lázeňská místa každému, kdo do tamních krajů jede, vřele doporučiti. Kdyby tam chtěl kupovati nějaké památky, nalezne veliký výběr vzácných předmětů, ruských i asijských; může však při tom zanechati celé jmění, neboť všechny krásnější předměty jsou tuze drahé.

* * *

»Cizinci, jenž vyjíždí z Ruska, jest žádati k tomu za zvláštní vysvědčení ruské stráže a vykázati se jím na hranicích.« Tak zní předpis, který jsem již z dřívějších cest znal. Na posledním místě svého pobytu v Rusku poslal jsem proto průvodní list na policii, abych ono nutné vysvědčení dostal. Tam bylo však řečeno, že náčelník právě odjel, abych tam poslal nazítří. Nazítří byla neděle, tu vzkázáno, že se v neděli neúřaduje. V pondělí byl ruský svátek, nebylo též nic napsáno. Nechtěl jsem se déle zdržovati a odejel jsem v úterý ráno na hranice.

V hraniční stanici Voločisce podal jsem četníkovi průvodní list jako všichni ostatní a ohlásil jsem vadu náčelníkovi. Když byly průvodní listy rozdávány, bylo mi řečeno: »Vám nemožno jechat!« Průvodního listu jsem nedostal a bylo mi čekati na vysvětlení až po vypravení všech cestujících. Stejný osud stihl ještě jednoho cestujícího. Když měl vlak již odjížděti, bylo nám řečeno, že jest nám obrátiti se telegraficky na policii některého ruského města, kde jsme se hlásili, nebo kde jsme známí. Nechtěl jsem telegrafovati, neboť nebude-li tam náčelník doma, nebo neodpoví-li se hned, bude mi čekati ve Voločiskě několik dní. Když nám přečetl náčelník zákon; po mnohých prosbách odhodlal se nám dáti vysvědčení za 24 hodin sám. U mne, pravil, že jest přesvědčen, že není překážky, poněvadž jsem se všude patřičně hlásil, druhého cestujícího omlouval úplnou, nezaviněnou neznalostí předpisů. Tak jsem byl odsouzen zůstati ve Voločiscě jeden sutky. Venku očekával mne hostinský, žid, a těšil mne, že nejsem první, jemuž se to přihodilo. Vedl mne do svých nomer a připravil mi, jak pravil, nejlepší a elegantní komnatu.

Za dne jsem vyšel do rusínské vesnice, navštívil jsem jejich školu. Byla ve velmi bídném stavu. Příčinu mně sice řekli, avšak

nelze ji napsati. Židé zdejší mají krásnou školu a pečují, jako všude jinde, velmi dobře o vzdělání své mládeže. Sotva jsem se poohlédl, již tu byl četník, jenž se mnou ráno mluvil, muž velmi přívětivý a milý. Jeho průvod a jeho pozornost byla ostatně velmi prospěšná a dobrá, neboť zdejší lid by snad cizince svlékl, kdyby nebyl hlídán. Odpoledne jsem chtěl jeti do města. Najímal jsem izvoščíka; již tu byl četník, smluvil cenu a přikázal, aby mne izvoščík za dvě hodiny zase přivezl! Jeli jsme asi půl hodiny. V městě Voločiské jest katolický chrám (nadepsáno má, tuším: Deo uno et trino, a hebr. Jahve) a starobylá synagoga. Starý rabbi měl veliké potěšení, když mně mohl ukázati školy a synagogu. Ve škole byly prázdniny; pouze asi čtyři žáci učili se v talmudu. Pensum nebylo veliké; měli přečísti 20 fol. listů.

Vešli jsme do staré, dřevěné synagogy. V předsíni prali prádlo. Rabbí se na oko hněval a vyhnal je. Vedl mne do vnitřního prostoru. Náleží k uměleckým synagogám v 17. a v 18. století v Polsku ze dřeva stavěným, jako jsou ony v Pogrebyszcze, v Nasielsko, v Ostropolu, v Lutomiersku a j. Strop jest vysoký a zcela malovaný obrazy z biblické dějepravy, obrazy proroků, biblických zvířat a j. po pořádku. Schránka pro závitek zákona jest jako barokový oltář nebo tabernakl pěkně vyřezávaná a má tři oddělení. Závoj nebyl stažen, což rabbi hned učinil. Byl tam svícen chanukka o osmi svítilnách, jak to jakýsi učitel předpisuje, pak mnoho knih zákona. Bylo na listech znáti, že jich velmi často užívají. Rabbi mně vykládal, že se zde čte zákon, vykládá a konají se modlitby. Po straně jest jiná, uzavřená místnost, kde vykládají zákon, předčítají haggadoth, kde mohou seděti i kouřiti a snad i píti čaj. Po té bylo mi jíti do domácnosti kněze synagogy, píti čaj, spatřiti a pochváliti všechny syny a vnuky domu. Chtěli mne vésti ještě do pivovaru kněžny Lubomírské tuším (jméno jsem si dobře nepamatoval), avšak poděkoval jsem se, neboť jsem pozoroval, že pivné lavky grófa Ledochowskiho ve Voločiské lidu tamínmu právě tak škodí jako kořalny.

Když jsem se navrátil, tázal se mne četník, byl-li jsem spokojen, jestli mne nikdo neošidil. Byl jsem za tu pozornost upřímně vděčen.

Druhého dne z rána obdržel jsem vysvědčení a jel jsem do Podvoločisky. Tam žádán byl opět průvodní list a diktován některým cestujícím poplatek asi 6 korun, prý za to, že nemají visa rakouského konsulatu. Pán, jenž poplatek vybíral, neměl uniformy ani úředního odznaku! Bez zaplacení listu průvodního nevydal. Zdá se, že toho žádal pouze od těch, kteří měli ruské průvodní listy.

Jel jsem do Lvova, abych shlédl rusínský dům sv. Jiří; odtud jsem jel do Pešti a pak do Ostřihoma, abych navštívil tamního kan. opata Csernocha. Přijetí bylo velice srdečné a neobyčejně přívětivé.

Pod crucifixem.

Prosincová noc, hle, klín svůj otevřela —
plné hrsti hází sněhového pýří
na utichlé město. Bílá mračna celá
v dřímajícím vzduchu vznášejí se, víří —
kolem každé lampy na nároží domů,
mezi haluzemi holých, smutných stromů
jako když se ze tmy bílé rojí můry
srážejí se v letu, chumelí se s hůry.

Dávno dřímá město — všecka okna tmava —
jenom u zdi, za níž starý klášter stojí,
objat sadem šerým, stromy, kři i chvojí,
jiskří chvějné světlo — jiskří do krvava.
Věčná lampa je to — kmitající bděle
pod vysokým křížem s tělem Spasitele,
u nějž, jak by vítr černý stín sem svanul —
na povlaku sněžném samoten jsem stanul.

V dumách patřím vzhůru na zmučené tělo,
nade mnou jak visí — dílo umné ruky —
jakby dosud křečí smrtelnou se chvělo —
hlava kleslá v levo — na rtech pečeť muky.
Ač se ve tvář jeho mutné temno stele,
pod chabými víčky tuším oči stmělé —
s nevýslovným steskem, který srdcem třese,
chvějný pohled jejich v pustou tmu se nese.

Smutek pad mi v duši — soucit dětsky snivý
s mučenníkem tichým, který dnem i nocí
stejně visí tady, sám a bez pomoci.
Jakby s kříže zíral cítící a živý
lítost s ním mne jala, sněhy že ho studí,
vítr že mu bije do ramen a hrudí,
bez spánku že dlí tu v dešti, v nočním tmavu,
nepovšimnut chýle umučenou hlavu.

Za zdí hnul se vítr — lampa vzplála maní —
ozářila na mžik Kristu ruce siné —
ruce ty pak, vzpjaty stále k objímání,
rázem v duši mojí vzňaly city jiné:
Pochopil jsem teprv, Trpitel ten němý
že tu nedlí nikdy zapomenut všemi,
ve dne z šumu města, v noci z tmy a šera
v náruč svou že volá lidská srdce stará . . .

Kolik lidí trpí v blízku, v dáli širé,
choří na svém loži, děti ošířelé,
lační, povržení, smutní bez přítele —
pod kříž duše jejich slétají se siré.

Letí deštěm, větrem — Kristus bledý s hůry
otvírá jim náruč, pozvedá je z chmury;
pro ně dlí tu stále s láskou bez skončení,
která zimu v léto, půlnoc v jitro mění.

J. M. Jer.

Petar Preradović,

chorvatský básník slovanské vzájemnosti.

Napsal RUD. M. ZAHRADNÍK.

Není národa, kterému by tolik bylo střežiti a brániti svých práv jak kulturních tak i politických, kolik je střežiti a brániti národu chorvatskému. Politická práva loupí mu nenasytný Maďar, a kulturní práva — jeho rodný bratr Srb. Cokoliv se znamenitého v kulturní historii chorvatské odehrálo nebo odehrává, nač ostatní slovanský ano i neslovanský svět patří s úctou a údivem, přisvojují si Srbové za každou cenu. Ať je to nejslavnější básník XVII. věku, Dubrovčan Ivan Franin Gundulić, jehož klasickému »Osmanu« dnes, ve XX. věku, vzdává hold první ze švédských učenců, slavista Alfred Jensen, ať je to bosenský fráter fra Matija Divković (1558—1631), jehož křišťálový jazyk v prvních jeho národně-vzdělávacích knihách s pietou studují veškeří slavisté dnešního slovanského světa, či mnoho ještě jiných proslavených zástupcův ostatních oborů vědění a umění, dnes Srbové jménem omamujícího národně-církevního nominalismu snaží se vše vyvlastňovati. Proč? Odpověď je na snadě. Aby vyplnili prázdnotu v kulturní svojí historii, byzantinismem zaviněnou, která je jednou ze ztěžujících okolností pro jejich kulturní a politickou rovnováhu v kruhu národův obrozených — moderních.

Tyto skromné řádky posvěceny jsou vzpomínce na život i práci chorvatského velebásníka, generála Petra Preradoviće, který náleží do téže kategorie veleduchů chorvatských, »národnostně pochybných«, jimž nová kulturní historie srbská vymáhá posmrtní legitimaci — srbskou. Žurnalistika chorvatská (především »Obzor«) oslavila loni v třicátý výroční den básníkova úmrtí (19. srpna) jméno Preradovićovo jako jméno onoho básníka, »jehož veškera mysl obrácena byla k jeho národu, a i ony básně, ve kterých se výslovně nevzpomíná vlasti a národa, nejsou nic jiného, než ohlas starostlivých myšlének o dobách dobrých i zlých jeho národa.« Záslužná »Matica Hrvatska« shromáždila se dne 31. srpna ve své dvoraně ke slavnosti díkůčinění mánům Preradovićovým, kterou vzletně zahájil svou »Spomen-besjedou« arcibásník chorvatské přítomnosti, Silvie Strahimir Kranjčević.

Jako má národ chorvatský právo a povinnost k upřímné vzpomínce na velikého věrného svého syna, jemuž nepřekážela

generálská uniforma, nejen aby básnil, lépe řečeno: národ svůj vzpružoval, křísil k lepší budoucnosti, nýbrž aby s radou a pomocí docházel do redakce opozičního listu »Nového Pozoru«, který ve vlasti nesměl vycházeti stále jsa konfiskován; tak i ostatní národ slovanský má právo a povinnost k jeho památce. Byl' jedním z prvních vyznavačů nauky Kollárovy o vzájemnosti slovanské, již si osvojil celou svou bytostí: stal se prorokem Slovanstva. Nikdo snad s takovým žárem srdce a s takovou hloubkou ducha Slovanstvu nevěštil jako Preradović Na genesi jeho slavofilsko-básnické musy vidíme, jak se rapidně propracoval od prvých axiomat do nejvyšších problémů slovanského života. Filosof-básník a básník-filosof, jemuž jsou dva nejvyšší a nerozlučné ideály, láska-Slovanstvo! Kde poznávat prvá axiomata života slovanského — života lásky? U československých pobratimů — v samém českém zřídle víly Kollárovy — jež nazval vzhledem ke slovanské národní a kulturní práci »slovanskými včelami ve stejnojmenné básni:

»— — — — — — — — —
Ove pčele to su češka braća
s pobratimi Tatre i Morave;
negledajuć, dal' im trud se pláća.

Ne žaleći ništ u ime slave,
oni kupe iz svakoga cvieta
slavjanskoga svaku slast i sprave.

Nju potomstvu u ulišta sveta,
nad Vultavom koja zlatno sjaju.*)
— — — — — — — — — (»Slavjanska pčele«.)

Didaktické jádro: příbuznost slovanská, kterouž illyrismus povýšil na bratrství, je nejhlavnější a nejsměrodatnější podmínkou lásky a láska taková je nejmocnějším činitelem v následování dobrého příkladu. Tu je vysoce ethický moment Preradovićův: ukaž národu na zdárnou práci Čechův a Slovákův, jakožto jeho bratrů, vzbudíš vřelý zájem pro jeho účast na této práci a můžeš říci o dobrém tom počátku, že je polovinou hotového díla. Buditi zájem živým příkladem kladným znamená vzpružovati. Ač měl básník od samého počátku poznávání myšlenky slovanské vždy až do svého hrobu celoslovanskou budoucnost na zřeteli, prvním požadavkem pro všeobecnou pospolitost slovanskou byla mu pospolitost jednotlivých plemenných sousedův, u něho bratrů slovanského jihu, které r. 1845 svou vzletnou básní »Kosovo polje« vzpružuje:

»Kad svi jednog Boga molite, kad svi
jednim glasom Slavu pjevate, kad svi
jednog tiela uda ste, buďte i svi
duha jednoga!«**)

*) Ve věrném překladě: Tyto včely toť jsou čeští bratři / s pobratimy Tatry a Moravy; / nehledíce, zdaž jim námaha vynáší, / ničeho nelitujíce pro slávu, / oni sbírají s každého květu / slovanského každý slad a schovají / jej potomkům v úly svaté, / které nad Vltavou zlatě září.

**) Když všichni jednoho Boha vzýváte, když všichni jedním hlasem Slávu opěvujete, když všichni jednoho těla údy jste, buďte i všickni *jednoho ducha.*

Nikterak tato užší (jihoslovanská) vzájemnost nesmí újmu bráti chauvinistským výkladem sebe slavnější minulosti; jí je svoje ctíti a bratrovo respektovati. Tak připomíná básník téhož roku (1845) Dalmatincům, vida jakýsi separatistický proud u nich:

»Dalmatini! tako valja,
da se spomen ne okalja,
koju su vam djedi mili
svud po svietu ostavili,
uzdržati uviek jasno
(bilo težko, bilo lasno)
slavno ime vitezova;
al pamtite i ta slova:
nieste slavni samo vi —
Slavjani smo, braćo, svi!«*) (»Dalmatin«).

Ostatné pro nadměrné vychloubání se slavnou minulostí při líném založení rukou, jež by vzbuzovalo bratrskou řevnivost, má Preradović chladnou křísící sprchu ve »Čtyřech pramenech« (Četiri vrela, 1846) své nezapomenutelného Kosova pole:

»Usred polja Kosova
četir vrela izviru:
jedno mliekom bielim,
drugo vinom rujnijem,
treće krvcom crvenom,
a četvrto vodicom.
Putnik dodje k vrelom tim,
prvo vrelo zapita:
»Zašto mliekom izvireš?«
»»Da ti djecu nadojim.««
Drugo vrelo zapita:
»Zašto vinom izvireš?« —
»»Da ti srce okriepim.««
Treće vrelo zapita:
»Zašto krvcom izvireš?« —
»»Da ti budim osvetu.««
A četvrto zapita:
»Zašto vodom izvireš?« —
»»Da t' operem sramotu.««**)
(»Četiri vrela.«)

Vzácný zjev slovansko-básnické originality u Preradoviće. Preradović, ač vděčný žák nemystické školy Kollárovy, která odhalovala slavnou minulost slovanskou a vykouzlovala ideální budoucnost bez zřetele na její realisaci, svůj básnický žár střídmě drží na úzdě hlubokou reflexí o Bohu, lásce, smrti a slovanství. Průměrná kulminace jeho poetického žáru není veliká, ale je s to, aby zůstavila trvalé, účinné dojmy, jež mohou roditi činem, životem. V tom samostatně pokročil věrný žák Kollárův, že ideálům slovanství se snaží vdechnouti život, učiniti je — řekli bychom dle Boleslava Prusa — ideály praktickými. Preradović, jako jeden z nejbedlivějších pozorovatelů současného slovanského života, stává se rozvojem slovanských věcí — prakticko-ideálním básníkem. Počítá s přítomností jako s *prvou*, a minulost mu je jen *druhá* (pomocná) præmisa k závěrku o budoucnosti, ale střeží se, aby přeplněná atmosféra, která jej obklopuje, nedesignovala jeho poesii k suchopárné politice anebo mlhavé metafysice.

*) Dalmatinci! tak to patří, ať se sláva neposkvrní, již dědové vaši milí všude v světě zůstavili, zachovati vždycky jasně (ať je snadno neb nesnadno) slavné jméno svých rytířů; než pamatujte i ta slova: *nejste slavni jenom vy — Slované jsme, bratři, všichni!*

**) V prostřed Kosova pole čtyři vřídla tekou: jedno mlékem bílým, druhé vínem rujným, třetí krví červenou, a čtvrté voděnkou. Poutník přišel k zřídlům těm, prvého se zřídla tázal: »Proč ty mlékem vyvěráš?« — »»Bych ti děti napo-

Tak roku 1849 tklivou elegií (»Pjesma Dubrovniku«, Píseň Dubrovníku) apostrofuje staroslavný Dubrovník, jenž mu je nyní »toliko zbožňovaný nebožtík«, získav v »dětech cizáckého semene odrodilce«:

Preporadjaj djecu izrodjenu,
pod krila ju primi slavskog duha,
ter joj ogrij krvcu oledjenu,
zavikni joj na obadva uha:
da je vrieme slavskom sad vremenu,
dá Slavjanin bez slavjanskog kruha
gladan uviek siromah će biti —
tudji hlebac malo kog nasiti!
— — — — — — — — — — —«

a důraznou mu dodává výstrahu:

»*bez slavjanstva ne'š ustat iz groba!!*«*)
(»Pjesma Dubrovniku«.)

On není zoufalým pesimistou po škole Byronově, aniž význačným optimistou dle jeho některých současníků slovanských, on je brzo »pesimistou«, brzo »optimistou«, dle potřeby, jakou shledává jeho prozíravý duch. On je mužem rovnováhy: rozelká se na okamžik nad nevolí, která jej obklopuje, ale slzy jeho promění se ihned v rosu, která mohutně vzkypřuje naději.

R. 1860 kdy je vrácena básníkovu národu ústavní svoboda, kdy básník po krutých bojích a nevolích svých i svého národa si z hluboka oddychuje, Preradović určitě již definuje »poslání Slovanstva« (»Zvanje Slavjanstva«), kterému Bůh, dávaje vedle různých pokladů ducha a srdce i *lásku*, řekl:

»Najveći si i najjaći
i razširen svud po zemlji,
za to čuvar njoj mi budi!«**)
(»Zvanje Slavjanstva«.)

A zvrátí-li svět všecky tyto poklady, dal Bůh Slovanstvu moc spasitelskou:

»Ti osvjesti, ti razbistri,
ti ukroti, ti ublaži,
ti okriepi, ti uznesi,
ti mi spasi sviet na zemlji.«***)
(Tamtéž.)

---

jila.«« Druhého se zřídla táže: »Proč ty vínem vyvěráš?« — »»Bych ti srdce vzpružila.«« Třetího se zřídla táže: »Proč ty krví vyvěráš?« — »»Bych tě ke mstě probudila.«« Čtvrtého se táže: »Proč ty vodou vyvěráš?« — »»Bych ti hanbu smyla.««

*) Znovuzrozuj děti odrodilé, v klín je přijmi slovanského ducha, krev jim roztop zlednatělou, zahoukni jim v obě uši: *že je doba slovanské teď doby, Slovan že bez slovanského chleba hladovým vždy ubožakem bude, cizí skývou málo kdo syt bude! . . . bez slovanství nevstaneš ze hrobu!*

**) Největší jsi a nejsilnější i rozšířen širem země, proto buď mi strážcem jejím (t. j. lásky).

***) Ty uvědom, ty rozbystři, ty ukroť, ty umírni, ty osvěž, ty povznes, ty spas mi svět na zemi!

Roku 1861 kdy běželo banovinským Chorvatům o to, aby »trojjediné království« přešlo s papíru ve skutečnost, aby Dalmatinci přišli do chorvatského sněmu, Preradović žárem svého srdce a bystrostí politického ducha volá Dalmatince, bratry po otci i po matce, k Chorvatům na besedu:

»U slozi je ljudska sila,
u ljubavi božja veća,
u sdruženju ob'ju pako
svakom družtvu svaka sreća.«*)
(»Hrvati Dalmatinom.«)

Jeho slovanská myšlénka, ač není tu výslovná, krystalisuje se, blíží se již k realisaci pomocí sebevědomí národního, jež rozdvojené části sloučiti má v původní celek národní! Svorné pak celky národní pomocí vzájemnosti slovanské mají tvořiti — Slovanstvo a slovanství. Básnické toto vyzvání mělo býti asi náhradou za veřejnou diskusi, která měla osnované plány a tužby banovinských Chorvatů jakožto spravedlivý a bratrský požadavek Chorvatům dalmatským objasniti a je pro státoprávní anneksi získati, jak je vidno z básníkova temešvárského dopisu Kukuljevići (dne 10. ledna 1861.) Preradović jasně dokazuje národní, vlasteneckou misi umělce-básníka, jemuž nepřekážejí praktické ideje národního života, aby byl umělcem a tvůrcem esthetické formy.

On žije v čase své doby, kterouž akkomoduje pro lepší, ano dokonalou budoucnost. Tisíciletá památka slovanských apoštolů, sv. Cyrilla a Methoda (r. 1863), uvádí básníka-slovanofila v tak vlastenecko-náboženské záchvěvy, že pěje k úlevě svých citů na slávu těchto »slavjanských Dioskurů«, »kterým je Slovanstvo dlužníkem za to, že pochodeň ona, která s nebe zazářila, i slovanskou tmu rozsvětlila.« Než nepěje jim pouhou slávu vnějšího lesku, jakou jsou právě slaveni; on očekává a doufá, že teprv zušlechtěním ducha, který bude slaviti vítězství »nové pravdy«, Slované důstojně oslaví svoje svaté Dioskury. Tato příležitostná báseň, která je jasným výrazem básníkova slovanského nitra, jak na ně působila pohnutá doba současnosti, uvádějíc jej do vlasteneckých reflexí, z reflexí těchto do mohutných záchvěvův, až konečně k nebetyčným visiím o šťastném a blaženém Slovanstvu, je stadiem k jeho chvalozpěvu o »Slavjanstvu« (r. 1865), pro jehož jakožto takého mohutnější vznět i vzlet s těží nalézti pěvce v dosavadním básnickém širém světě slovanském. Volba heroického hexametru nemohla již pro tuto vznešenou veleodu slovanskou lepší býti. I to je asi důkazem, jak pochopil vděčný žák svého učitele vzájemnosti slovanské a básnického mistra, Jana Kollára. Velebný předzpěv ke Kollárově »Slávy dceře« je také v heroickém hexametru.

»Skidam kapu i do crne klanjam ti se zemlje
stupiv na obzor tvoj, na čudovilo čitava svieta,
veliko, silno, preslavno, svemožno Slavjanstvo!
Uzhitom trepti mi duh, i razkriljuje Krila

*) Ve svornosti lidská síla, v lásce Boží síla větší, v združení pak obou, každému je družstvu každé štěstí.

i smjelim hvata se okom neba visoko,
hoće da ti na slavu danas visoko poleti.
Ali gdje mi je glas dorastao tvome na svietu,
gdje li mi gusle prama tebi jake, da mi ne puknu,
kad mi duša, uzplamtiv munjom tvojega žara,
stane grmljeti po njih.«*) — — — — — — —

(»Slavjanstvo«.)

Tak apostrofuje Slovanstvo, »ač jeho hlas není s to, aby důstojně vyzpíval jeho (totiž Slovanstva) nesměrnou slávu a budoucnost« a zvláště v krvavou jeho minulost, ve které je dušman ve jménu kříže rdousil, avšak ne bez slovanské odvety. Slovan vrátil cizáctvu krvavou půjčku — krví, prolitou v zápase s divokými asiatskými hordami, aby spasil Evropu. Dvojnásobná Slovanstva sláva minulosti, že totiž bylo silným prostředníkem probudilého a vítězem nad slepým světem, je jen příčinou velikého kulturního rozmachu v jeho budoucnosti:

»— — jednom dohvaćaš sa zapada rukom
zviezde prosvjete, drugom siplješ ih po tamnom
iztoku; al' to dika ti nije jedina; još većim
možeš ponosom do neba dignut vitěžku
glavu.«**) — — — — — — — — — — — —

(Tamtéž.)

Jestiť Slovanstvo miláčkem Božím, jež Bůh svým polibkem vysvětil na »junáka lásky«, a jako takému na zemi trpěti je a těkati od různých vášní, cizáckou krví mu vštípených. Toto utrpení však mu nepřekáží, aby kráčelo cestou jednoty v budoucnost:

»— — — Sloga je zora, naviešta
ljubavi dan uvieke, tebi zarudjuje lice
zdravlja rumenilom već, lice bliedo od sanka
bolnog. Već ti Krkonoše, Triglav, Tatra, Balkan i
Ural i Velebit plamte novimi Horebi
duha božjeg opet govorećeg; već ti se Vuga,
Visla i Dunav, Vutava, Sava i Drava novimi
sjaju Jordani, gdje se Krste novorodneje misli
vieka novoga.«***) — — — — — — — —

(Tamtéž.)

*) Smekám čapku a k černé klaním ti se zemi, vstoupiv na obzor tvůj, na zázračiště celého světa, veliké, silné, přeslavné, všemohoucí Slovanstvo! Vzmachem chvěje mi se duch a rozpíná křídla a smělým vysoko dosahuje okem nebe, chce, aby ti dnes na slávu vysoko vzletěl. Ale kam dospěl můj hlas na tvém světě, kde že jsou mi housle proti tobě silné, aby mi nepukly, až mi duše vznítíc se jiskrou tvého žáru, počne hřímati po nich.

**) Jednou dosahuješ ze západu rukou ke hvězdám osvěty, druhou rozsypáváš je po temném východě; ale to není ti jediná sláva: s ještě větší hrdostí můžeš zdvihnout k nebi rytířskou hlavu.

***) Svornost je zora, zvěstuje lásky den vždycky, tobě rumění líce zdraví ruměncem již, líce bledé od bolného snu. Již ti Krkonoše, Triglav, Tatry, Balkán a Urál i Velebit září novými Horeby ducha Božího opět mluvícího; již se ti Volha, Visla a Dunaj, Vltava, Sáva a Dráva novými lesknou Jordány, kde se křtí novorozené myšlénky nového věku.

Epilogem této veleódy je proroctví, dle kterého Slovanstvo pro svou lásku »bude od světa věčně slaveno a uznáváno klíčníkem nebe na zemi.«

Tak slovansky myslil, básnil a žil veliký syn chorvatského národa, jehož charakter v pravdě slovanský tím větší vzbuzuje u nás úctu a tím velebnější obdiv, čím mohutněji v něm vzrůstá s jeho vojenskou karrierou láska k rodnému národu a Slovanstvu — přes tak radikální výchovu germánskou na vojenské akademii vídeňsko-novoměstské, která jej pasovala na — mistra-básníka německého (r. 1834).

Petar Preradović narodil se dne 19. března 1818 z rodičů — pravoslavných Chorvatů — ve vsi Grabrovnici na Vojenské Hranici, kde jeho otec žil ve výslužbě jako důstojník. Vychodiv národní školu v Grubišném poli a v Durděvci, poslán byl r. 1830 od své ovdovělé matky (otec zemřel r. 1828) na vzdělání do vojenského ústavu v Bělováru, odtud pak na vojenskou akademii ve Vídeňském Novém Městě, kde v II. ročníku (15 roků stár) přijal katolickou víru a v posledním ročníku zdařilou popisnou svou básní, jako stylistickou úlohu, o požáru tamního města poprve ukázal svůj básnický talent — v německém jazyku, v němž pak dál básnil již jako důstojník do r. 1843, do toho času, kdy se vrátil z Benátek do Zadru již jako nadšenec pro chorvatskou literaturu a vůbec věc chorvatskou (pomocí svých důstojnických kolegů-literátů a chorvatských vlastenců: Ivana Kukuljeviće a Špíry Dimitroviće). Roku 1844. kdy založena záderská »Zora Dalmatinska«, na prosbu jejího redaktora a zakladatele, Ant. Kuzmaniće, napsal v čelo 1. čísla úvodní báseň »Zora puca, bit će dana« (Zora svítá, bude den), která, jsouc na všech stranách s jásotem uvítána, dala impuls ke zdárné literární, zvláště básnické činnosti jeho v jazyku chorvatském. Může se říci, že redakce »Zory Dalmatinské« ještě za Kuzmaniće a později za Ant. Kaznačiće byla hlavním dílem na bedrech důstojníka-básníka Preradoviće, který uvedl list tento v kolo illyrské.

I přes svou literární činnost *bez pseudonymu*, jež byla jednak parallelou, jednak důsledkem neúnavné činnosti národní: chorvatské a slavofilské, a i činnosti politické, dospěl Preradović k hodnosti generála. Veliký tento slovanský prorok zemřel dne 19. srpna 1872 ve Vídni, kde i pochován.

Mnohé a mnohé z básní jeho přešedše dílem v říši národního zpěvu a hudby chorvatské, dílem jako prakticko-filosofická hesla v národní život chorvatský vůbec, učinily jej i takto nesmrtelným, dosud skoro nedostižitelným básnickým heroem národním, jenž ve slovanskou myšlénku položil nezbytnou podmínku národního bytí každého jednotlivého plemene slovanského. Byl Preradović Srb, že mu Srbové — aspoň po jeho smrti — všemi prostředky (i posmrtným vydáním jeho básní v cyrillici) vymáhají literární a politické »nationale« srbské? K tomu lze odpověděti jen kategorické: *ne*. O Preradovićově chorvatství vedle nesčetných důkazů v jeho privátní i služební korrespondenci nevývratný a nejpádnější důkaz je v jeho básni »Hrvat ili Srbin« (Chorvat či Srb?), již věnoval jistému svému příteli. Báseň tato je odvetou na přítelovu (Srbovu) důtku:

»— — — Srbin jesi, Srbsko imaš ime,
Tvoji pradjedovi svi su Srbi bili,
na Kosovu polju *možda* Krvcu lili,
a Ti njihov unuk, *za Srblje ne mariš*,
već se u *Hrvatstvu pokvarenu kvariš!*«*)
(»Hrvat ili Srbin?«)

na níž Preradović se vší rozhodností odpovídá:

»Tvoj me ukor, pobre, tišti odveć jako,
i da niesam vojnik, pod tiskom bih plako;
al' ovako, znadeš, lake su mi misli,
i popuštam ondje, gdje bi drugi stisli.
Izvan ako hoćeš, da se pohrvamo
a Ti sedlaj konja, pa dojaši amo,
ustanovi mjesto, vrieme i drugara,
pa ćemo razpačat, što nam srdce para,
a u cielom svietu neka spomen bude,
da su *do dva brata* bili dvije lude.«**)
(Tamtéž.)

Třeba-li tedy většího důkazu, když je Preradović hotov i v *bratrský* souboj jíti za svoje chorvatství proti *bratru — Srbu?* — Literární boj Srbův o Preradoviće neznamená nic jiného než anachronisování historie — jejich vzájemnosti slovanské.

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

2. Modlitbičky.

Jakmile dítě poněkud mluví, zbožná matka učí je znáti Boha. Aby vědělo, kde Pán Bůh obzvláště bydlí, ptá se: »Kaj je Pamba?« »Kaj je Pambu?« A když dítě rukou ukazuje k nebi, matička se raduje. Potom učí dítě požehnati se. A když kříž jak's tak's dovedlo, táže se dítěte: »Kelko je Bohu?« »Jeden«. »Kelko božskych osob?« »Tři su božske osoby: Buh Otec, Buh Syn a Buh Duch svaty.«

Co se týče učení modlitbám v rodině, staří vypravovali: »Nas žaden něučil se modlit, ten malučky klekl na kraj k druhym

*) Srb jsi, srbské máš jméno, Tvoji pradědové všickni Srby byli, na Kosovu poli asi krev prolévali, a Ty jejich vnuk, *Srbův si nevšímáš, nýbrž se kaziš ve zkaženém Chorvatstvu!*

**) Tvá mne důtka, bratře, tísní příliš silně, a kdybych nebyl voják, pod tísní bych plakal; ale takto, víš, lehké jsou mé myšlénky, a ustupují tam, kde by druzí stiskli. Leč chcešli, abychom se porvali, tož sedlej koně a dojechej sem, ustanov místo, čas a druha, a rozmetáme, co rve naše srdce, a v celém světě ať vzpomínka bude, že *dva bratři* byli dva blázni.

a naučil se od nich říkať«. Takový způsob cvičení modliteb platil toliko v rodinách, kde bylo více dětí; jinak matky, pěstounky velmi dbaly a dbají, by chovanci jejich co nejdříve uměli se modliti; vždyť toť jejich chlouba!

Modlitby večerní končívají obyčejně takto: »Svatý Bože, svatý silný a nesmrtelný, smiluj se nad námi!« »Bože buď milostiv mně hříšnému!« K obyčejným modlitbám dodají se ještě jeden nebo tři Otčenáše za rodiče, stařečky a stařenky; i jiné modlitby se modlí. Též za rozličných příležitostí na př. jde-li kněz s Pánem Bohem; zahřmí-li, jde-li se kolem hřbitova atd. říkají se modlitbičky.

Napíšeme z nich ty, jež podařilo se nám slyšeti,

1. »Pambuček se mnum a zle preč,
Panenka Marija se mnum lež.
Spitě zdravi, staňte veseli a ja tež.«
Z Poruby.

2. »Patěrečky do neba,
mily Pane, daj nam chleba,
rozum dobry, mysel zdravu,
dar Ducha svateho
do srdečka meho.« Z Jaktaře.

3. »O, Kriste Pane, muj mily Ježišku,
vem do domu sveho tělo me i dušičku,
bo v Tvem domě je božska moc,
daj nam Ježišku všeckym dobru noc!«
Z Poruby.

4. »Ja se na toto lužičko pokladam,
Panu Bohu dušičku odevzdavam,
pro Kristovo umučení,
pro svateho Jana čteni.« Ze Zlatnik.

5. »Na lužečko stupam,
Pana Krista šukam,
Pan Kristus mě křtil,
Panenka Marija mě mňanovala,*)

svata Anna vineč vila.
Z čeho vila? Z Boži moci.
Opatruj mě do pul noci,
od pul noci do svitania,
a som Kristus do skoňania.« Ze Šenova.

6. »Dy jděmy spať, nějděmy sami,
idě Pambu s nami,
svaty kříž před nama,
Panenka Marija za nama.« Z Jaktaře.

*) Jmenovala.

7. »Dy ja jdu spat,
budě při mně čtrnact anjelu stat.
Dva budu stat u moji hlavy,
dva u mojich nuh,
dva na levej straně,
dva na pravej straně,
dva mě budu přikryvat,
dva mě budu zahřivat,
dva budu ukazovat cestu do raje věčneho.
Amen.« Z Jamnice.

8. »Pujdu spati, daj mi stati,
o muj Bože, s meho lože
v ranim čase, v zdravi zase.
Kříž přede mnum,
Panenka Marija se mnum,
Duch svaty nade mnum«. Z Jaktaře.

Jiný konec ze Slavkova:

»Po tomto ustlani,
beru sobě k rozjimani
kříž mileho Ježiše,
ať s nim usnu tiše. Amen.«

9. »Ja se kladu spať,
něma se mi nic zleho stať.
Pan Kristus se mnum,
Panenka Marija nade mnum
svaty kříž přede mnum.« Ze Zlatnik.

10. »Dy se kladu na sve lože,
požehnaj mě Pane Bože,
by mě zly duch někušil,
me dušičky nerušil.
Duch svaty mě posvětil,
Panenka Marija jmeno dala,
svata Anna se svum moci
opatruj mě do pul noci,
od pul noci do svitani,
Pane Kriste, rač byť s nami!« Z Čabysova.

11. »Dy se kladu na sve lože
beru sobě dvě ruže.
Jedna ruže — Krista Pana tělo,
druha ruže — Krista Pana kříž.
A s tim křižem jdu spať,
něma se mi nic zleho stať.
Krvjum, Kriste, rač mě nakrmiti,
a v posledni hodinku velebnu Svatosťum
zaopatřiti. Amen.« Z Čabysova.

12. »Pane, Ježiši Kriste, ja Tobě obětuju tuto modlitbičku, keru sem vyřikal, aby ona byla Panu Bohu, Panence Mariji, všeckym Božim svatym za tatička, za matičku, za stařičky a všecky dušičky, kere se trapju v mukach očišcovych, a mu hřišnu dušu tež.« Z Milostovic.

Před spaním se také zpívá, někde modlí tato píseň:

13. »Ach, Jesu muj, muj Jesu,
Ty's ochrana moje!
Ach pujdu ja pujdu
do sveho pokoje.
Položim ja se na lužko svoje.
Ach zustaň, Ty Jesu, při mně, Ty v srdci mojem!
A dy ja též usnu, opatruj mě Pane,
až moja dušička, rano zdrava staně.
Při naši praci,
dej nam Bože,
co Tvoja vule rači.
Opatruj nas od ohně, vody,
od nahlej smrti a škody.
Škody v zarmutku a uzkosti,
opatruj nas Jesu te noci!« Z Chabičova.

14. »Pane Ježiši Kriste opatruj mě od nahlej a nenadalej smrti, od velikeho nezbezpečenstva, od moru, hladu, ohně a padu dobytka. Moja Panenko Marija, přimluvej se za nas u Syna!« Z Vlašťoviček.

15. »Všemohuci večny Bože uslyš žadosť mu, a to hrubě pokornu:
od sna těžkeho uchovej,
k slavě večnej dochovej,
pro Krista, Syna mileho,
Beranka něvineho.
Anjelky — duchy přečiste
pošli k naši ochraně,
daj, ať se tak staně,
milostivy Paně!« Od Frýdku.

16. »Dy ja jdu večir spať,
němože se mi nic zleho stať.
Měku postel se uśtělu,
svatym křižem se oděju.
O, zly duchu, nestuj při mně,
boja se tě nic nebojim.
Jdi pod kříž. a přineš mi krapečku krve,
co s kříža kapala,
to jest moja obrana.

Co s kříža kapala,
s kalicha kameňa.
Přečitala se mi pašija svata.
Pan Ježiš za stolem seděl,
Panenka Marija k němu přemluvila:
»Muj mily Synačku, co's též tak struchněl?*)
Zaněs mě na nejsvětější hrub,**)
ukaž hřišnikum mych těžkych pět ran,
kere ja jim až k sudu zaněcham.
Pambu nade mnum,
Duch svaty přede mnum.
Co se těm třem osobam staně,
až se mi též teho dostaně.« Z M. Lhoty.

17. »Ježiši Nazaretsky, krali židovsky, opatruj nas od nahlej a nenadalej smrti teto noci.«
Z Vávrovic.

18. »Já na loži ležim,
sve hřišne tělo položim,
anjelička se poručim.
Sam Pan Kristus mě křtil,
Panenka Marija požehnala,
svata Anička moje hřichy smyla.
Pro Boži umučeni,
pro sv. křižka znameni,
ochraňuj mě teto noci.« Z Chvalikovic.

Při vstávání.

1. »O muj Pane Ježiši Kriste ja Tobě obětuju tuto svoju modlitbičku ke cti a chvale Boži, mojemu dušnemu spaseni. Amen.«
Z Chvalkovic.

2. »Ve jmenu ukřižovaneho Pana našeho Ježiše Krista stavam, jenž mě svu předrahum krvjum vykupil. Račiž mě, o Bože, ode všeho zleho uchovati, a tělo a dušu ochraňovati. Račiž mi též dati čim bych v dobrem prospivala, co by mě v dobrem utvrzovalo k životu věčnemu. Amen.« Z Čabysova.

Modlitbička dítěte nemohoucího jíti do kostela.

»O muj stražny anjeličku,
buď dněs za mě v kosteličku,
na mem mistě poklekni,
a mši svatu vyslechni.« Ze Slavkova.

*) Se zarmoutil.
**) Hrob.

Modlitba, jde-li kněz s Panem Bohem.

»Před Tebum se klanimy o Ježiši!
Uděl mi vrucnej žadosti
po teto Svatosti,
popřej mi blaho v smrtelnej uzkosti,
ať tě hodně přijmuce
pokojně usněmy,
a skrze anjelske ruce
k Tobě se vzněsemy.« Ze Slavkova.

Když se jde kolem kříže.

1. »Stoji dřevo vyborne,
na něm tělo pokorne,
Polituj ho duše ma,
abys byla spasena.«

2. »Pane Ježiši Kriste dobrořečimy Tobě, bo skrze svaty kříž cely svět si vykupiti račil. Smiluj se, Kriste — Beranku Boži, nad mojum hřišnum dušum, dy se z mojeho těla lučiti budě, by tě chvalila a Tobě dobrořečila až na věky věkuv. Amen.« Z Chvalkovic

Jde-li se kolem hřbitova;

»Pochvalen buď Ježiš Kristus,
a to dušičky vam,
abystě mě přivitaly,
dy ja přijdu k vam.« Z Chvalkovic.

Před kapli neb kostelem:

»Pozdraveni buďtě všickni svati,
keři v teto kaplici vyobraženi stě,
a vaše jmena zapisane su v něbesich.«
Z Chvalkovic.

Jak zahřmi, slušno jest se požehnati a říci »Sláva Otci, Synu i Duchu sv. atd. V Domaslovicích dotýkají se kamenem čela, by hlava nebolela.

Modlitby před praci a po práci:

1. »O muj Bože, ja Ti obětuju tu svoju těžku pracu, keru konam po cely deň, a spojuju s tym, jak's Ty pracoval, Panna Marija a všickni svati.« Ze Štěpánkovic.

2. »Pane Ježiši Kriste buď nam na svatej pomoci, a rač nas posilovať v tej naši praci.«
Z Kravař

3. »Chvala Panu Bohu po dobrej robotě, že nas Pambu posiloval po cely den až na večir, a udržel v zdravotě.« Z Oldřišova.

Modlitby před jídlem a po jídle:

1. „Požehnaj nam ty dary, kere buděmy brati a přijimati, skrze Tvu ščedrosť přijimati. Amen. Z Utěchovic.

2. »Požehnani z Tebe, Otče, dufamy. Ty nam daš pokrm v čas, všem ščedru ruku otviraš, naplň každeho životem a požehnanim. Amen.« Z Vehovic.

3. »Děkujemy Tobě, nebesky Otče, za všecky Tve dary a dobrodini, kerymi si nas něhodnych nakrmil, te milosti učastnych učinil; též nikdy nepřestavaš nam sve dobrodini laskavě udělovati. Chvala též buď Tobě, Pane na nebesich, pokoj ludem zde na zemi, milosť našim dobrodincum, a všem v Kristu zemřelym po tom pomijejicim životě dej jim radosť večnu!« Z Oldřišova.

Modlitby k Panně Marii.

1. »Panenko Marijo, milostiva,
smiluj se nade mnum u svého Syna;
Opatruj mě ode všeho zleho ve dne i v noci,
a buď mi na svatej pomoci při moji posledni hodince śmrti.« Z Malé Lhoty.

2. »Slunečko zašlo, pujděmy spati,
muśimy Matičce dobru noc dati.
Dy buděm spati,
rač při nas stati.
Matičko s Ježiškem opatrovati.« Z Hlučína.

Před sochou P. Marie:

3. »Pochvalena budiž o Marijo, matko Boha Syna; pozdravena budiž o Marijo, něvěsto Ducha sv. Zdrávas atd.« Z Chvalkovic.

4. »O Maria, ja Tebe pozdravuju, jak Tě archanjel Gabriel pozdravil, dy Ti to ňebeske pozdraveni přinĕsl. O Marijo, račiž mi též dati, aby Tve ditě Ježiš v hodinku smrti milostnym vudcem mi byti račil. O, Marija, ja Tebe ešče jednuc pozdravuju na třiatřicet tisic milionrazu: Zdravas Maria!« Z Chvalkovic.

Modlitby ku svatým a světicím.

1. »Svata *Anna* sama třeti opatruj mě, tatička a matičku a nas děti. Svaty *Jene Nepomucky* ochraňuj nas od hanby všecky. Z Kr. Pole.

2. »*Barborko* svata, pro Kristovo jmeno sťata, tato modlitbička ať je od Tebe přijata, neb bez Tebe — těžky přistup do nebe. Nědaj umřiť bez pokani, Těla Krista přijimani, v tu posledni chvilenku, chraň a vyproš šťastnu hodinku!« Z Vávrovic.

3. »Svata pani *Barborko*. rozena něvěsto Paně! Duše ma, tělo me, budiž Tobě svěřene, jak v životě tak i śmrti pomahej mi od uzkosti, milosťu svoju, před smrťu moju, rač mě zaopatřiť Svatosťu velebnu. K Bohu rač za mě prośiti, bych mohl v milośti Boži umřiti; zleho ducha preč odhaněj, mi pomahať nepřestavej, ochraňuj od pekelnosti, a přived mě do radośti. Dy se duše s tělem luči, do Tvych ruk ať se poruči.« Ze Slavkova.

4. »Svata pani *Barborko* statečna, od Tebe je prosba věčna. Nědej umřiť bez zpovědi; ani oběti oltařni. Přijmi dušičku spolu tělo, abys s Tebum misto mělo u Boha večneho bez trapeni, přijmi dušičku mu ku spaseni.« Z Jaktaře.

5. »Svata pani *Barborka* rano stavala, do knih hleděla. Co tam viděla? Svatu monstranciji, svičky při ni hořely. Anjele zpivali, dušičku měli. Komu ju dali? Panence Mariji. Panenko Marijo nědaj ku mně zlemu duchu přistupiti, dy ja budu umirati! Přistup sama se svym Synem, až na věky věkuv. Amen.« Z Ča bysova.

6. »O muj svaty *Valentinku*, račiž mě Ty opatrovať od chromoty, od slepoty, od »těžke němoci« (padoucnice). Z Milostovic.

7. »Svata *Maři Majdalena* velka hřišnica byla, drahyma masťma Ježiše mazala, vlasoma rany vytirala a na pušci bydlela, tam za svoje hřichy pokani činila. Anjel se ji zjevil a oznamil, že su jeji hřichy před Krista Pana přivedeny byly.« Z Opavy.

(pokračování.)

Valná hromada Tiskové ligy.

Valná hromada Tiskové ligy konána byla dne 28. ledna 1903 za přítomnosti c. k. policejního koncipisty, pana Boh. Skvrny, a za předsednictví dp. Tomáše Škrdle. Předsedající zahájil schůzi a vyslovil potěšení nad tím, že dva členové výboru dosáhli církevního povýšení. Zvláště blahopřál vldp. kníž. arcib. vikáři, Fr. Vaněčkovi, a prosil jej, aby vzal Ligu ve svém vikariátě v ochranu. Na to oslovil předsedající přítomné těmito slovy:

Dnešní valnou hromadu zahajuji v době pro nás co nejsmutnější. V každém stavu chybí někdy ten, někdy onen — a co jen na př. bylo již defraudací mezi židy a socialními demokraty — ale nikde a nikdy nepovstala taková vřava, zášť, záplava potup a na cti utrhání, jako se stalo nám kněžím a nám všem katolíkům pro to, že klesl jeden z nás.

Pro vinu bratra přinesli jsme heroické oběti, oběti takové, že o druhých podobných nikde nevím. Část společnosti tuto oběť uznala, ale druhá část lidstva i tisku spílá nám dále a »Český Učitel« docela napsal, že Drozd ne jediný v drobných, nesčíslných kruzích žije po celých Čechách, po Moravě a ve Slezsku. Po některé stránce má ho každá ves, každý zalehlý kout.

Pánové, naše Tisková liga v těchto pro nás nejsmutnějších dobách na mysli neklesla. Ona zvláště nyní velice pilně a obezřetně sbírá všecky urážky katolíkům činěné, uražené povzbuzuje, aby se bránili, a radí jim, jak by se nepříteli měli opříti. Co vyjde z této činnosti na venek, je málo, činnost vnitřní jest však veliká, začež zvláště panu jednali Ligy uctivé díky vzdávám.

Bratři a přátelé, kteří s námi a za námi stojíte: pozvedněte hlavy vzhůru a u vědomí své neviny — nebo co spáchal spolubratr, neučinili jsme my — kráčejte pevně dále za svým cílem. Utrpení, které jste přestáli, nechť slouží k utužení povahy vaší a ne k ochabnutí ducha vašeho. Každý, o čem pracoval, ať pokračuje dále. Ať kvete jako dříve katol. písemnictví, katolický spolkový život, a my katolíci seřaděni okolo biskupů ať tvoříme i dále mocný voj v národním českém životě. I volám tedy znovu: katolíci, hlavy vzhůru, pevným okem, silnou rukou jděme v před ku Kristu a za Kristem, jenž jest alfa a omega naší práce. Zdař Bůh!

Jednatel četl protokol předešlé valné hromady, jenž byl schválen. Jednatel podával zprávu za minulý rok. Výbor konal osm schůzí a věnoval veškerému tisku a veřejným zjevům pečlivou pozornost. Odrážel útoky v katolickém tisku a napadeným zasílal výstřižky z novin s poučením, jak se mají brániti. Celkem vypraveno bylo v roce 1902 450 výstřižků z novin napadeným osobám duchovním. Pro tuto pilnou práci získala Liga hojně příznivců. — Předsedající vzdával panu jednateli za jeho obezřetnou a neúnavnou práci ve prospěch Ligy díky a valná hro-

mada k díkům těm se připojila a zprávu jeho s povděkem schválila.

Pokladník Tiskové ligy, dp. Tom. Škrdle, podával podrobnou zprávu o příjmech a vydáních za rok 1902. Liga měla příjmů K 3499·84 a vydání K 627·82, i zbývá čistého jmění K 2872·02. R. 1902 rozmnožilo se jmění Ligy o 121 K 28 h. Valná hromada udělila pokladníku absolutorium.

Před volbou výboru vyžádal si slovo vldp. kníž. arcib. vikář Fr. Vaněček a žádal, aby do výboru volen nebyl, řka, že mu nebude možno při nových starostech tak často jako dříve do Prahy dojížděti. Předsedající vldp. vikáři za jeho dosavadní činnost v Lize uctivě a srdečně poděkoval. — Zvoleni byli: za předsedu dr. Rudolf Horský; do výboru: Vl. Hálek, Jan Kř. Maštalíř, Tom. Škrdle a Karel Štella. Za náhradniky: Tom. Jos. Jiroušek a Fr. Žundálek. Zvolení funkce své přijali.

Při volných návrzích přednesl jednatel Ligy návrh výboru: aby Tisková Liga vydávala dva brožurové časopisy, a to: »Husitství ve světle pravdy« a »Obranu víry«. Každá brožura vyjde šestkrát do roka a bude státi každá 1 K. Některé číslo bude silnější, jiné slabší dle materialu, ale každý ročník bude obsahovati určitý počet archů. Jako první číslo vyjde již letos v březnu nebo dubnu obranná práce z péra dp. faráře Fil. Jana Konečného. — Jednatel četl projevy Tiskové ligy o situaci, kterýž výbor pro valnou hromadu připravil. Projev byl schválen a bude uveřejněn v »Našich Listech« a ve »Vlasti«. — Pan Jan Kř. Maštalíř navrhl a odůvodnil návrh, aby zasláno bylo pražskému policejnímu ředitelství písemné upozornění o nemravných pohlednicích a obrázcích v různých papírnických závodech a krámech. I ten návrh byl schválen.

Po vyčerpaném programu konal redaktor p. Tom. Jiroušek přednášku o tom, zda-li jsme chybovali, když jsme zakládali novou katolickou stranu a máme-li v tom pokračovati. Krásná programová přednáška p. Jirouška, o níž bylo živě debatováno, bude uveřejněna jako první brožura Tiskové ligy.

Předsedající povstal a děkoval panu vládnímu komisaři a všem přítomným za účastenství ve schůzi a přál Lize Božího požehnání a živou účast při ní. Na to skončil schůzi modlitbou.

Projev Tiskové Ligy o situaci.

Tisková liga věrna svému poslání, aby hájila katolické náboženství i čest osob duchovních jakož i ústavů a spolků katolických, učinila ve své, dne 28. ledna 1903 konané valné hromadě, následující projev:

I minulý rok pracovala Liga s vervou silám a prostředkům svým přiměřenou. Víře a církvi nepřátelským časopisům věnována byla zvláštní pozornost, a téměř žádná jejich zpráva ne-

zůstala bez odvety neb odpovědi. Polemické články ligistů, opírající se o věcné důvody, vynutily si nejednou pochvalu neb aspoň uznání.

Pokud jednotlivci napadení ve své cti byli Ligou zpraveni, lze konstatovati, že 450 duchovním zaslány byly během roku výstřižky z různých časopisů. Řada uveřejněných oprav v nepřátelských časopisech dosvědčuje, že tato práce nebyla marna, ale že přinesla žádaný výsledek. Kterak nepřátelské časopisy za tyto opravy se styděly a mravní porážku cítily, dokazuje ta okolnost, že opravy umísťovaly na nenápadná místa a do kontextu, aby si jich čtenáři co nejméně všimli.

Tisková Liga přehlížejíc tisk minulého roku, doznává s bolestí, že strhován jest úmyslně a všemi prostředky do proudů liberálních, kterými zhoubně působí na jednotlivé vrstvy společenské v jejich náboženském smýšlení i ve mravech Poněvadž pak značná část učitelstva liberalismem proniknuta jest, a i z některých míst vysokého učení se hlásá názor, že náboženství a moderní smýšlení se vylučují, není divu, že city náboženské u dorostu mládeže jsou chabé, často i katolicismu nepřátelské.

Posuzujíce *stav českého písemnictví*, litujeme toho, že v poesii i próse podávají se nezdravé myšlénky, byť ve krásné roucho oděny byly. Setkáváme se tu namnoze s materialismem, feminismem a drsným realismem. Naproti tomu umlčuje se uměle veškerý náboženský život duševní, a to je zjevnou snahou, aby vůbec byl eliminován, ačkoli, Bohu díky, ještě na mnoze v lidu se nalézá.

Vzhledem k překladům z cizích literatur želeti jest toho, že čerpá se mnoho z francouzské literatury, ze spisů, v nichž laxní názory o náboženství a mravech překypují. Spíše překládati nutno z těch literatur cizích, v nichž zdravý směr myšlénkový jest vládnoucí, a tak vnášeti čisté cizí símě do domácí ornice písemnictví.

Jelikož *divadlo* má býti umravňujícím a vzdělávacím prostředkem, protestuje Liga proti předvádění těch divadelních kusů, kterými se smyslnosti hoví, nebo náboženské city urážejí. Neméně ohražujeme se proti předvádění bytosti Boha na jevišti divadelním mimo pašijové hry církevně dovolené.

K oslavám Husovým, které minulého roku do popředí vystoupily, zaujímá Tisková Liga své spravedlivé stanovisko, že sice uznává v národním ohledu nemalé zásluhy Husovy o české písemnictví a český národ, naproti tomu však rozhodně staví se proti tomu, aby jeho proticírkevní snahy byly tendenčně a s demonstrací proti katolické církvi využitkovány a oslavovány.

Naproti tomu želí toho, že národní význam sv. věrozvěstů Cyrilla a Methoděje, kteří křesťanstvím uvedli národ český v řadu národů vzdělaných, jest málo lidem českým oceňován a projevuje přání, aby oslava velikých těchto apoštolů slovanských stala se větší, lidovější a prohloubenější.

Hledíce *k denní žurnalistice*, odmítáme útoky soc. demokratů, nár. socialistů, realistů, pokrokářů a učitelského tisku na katolíky pro zpronevěru v záložně Svatováclavské spáchanou. Ohražujeme se proti tomu zvláště, aby pro jediného kněze vinníka metány byly hany a potupy na katolické duchovenstvo a ná-

boženství. Nesmí býti stotožňována celá věc víry s osobní vinou jednotlivce. Zvláště drsné články soc. demokr. tisku ukazujíce na mělkost vzdělání a nedostatek čestné polemiky samy se odsuzují. Ohražujeme se dále proti tisku realistickému, jenž skrývaje se za lesklé filosofické theorie, upírá katolicismu všecky jeho kulturní zásluhy i snahy, chce jej reformovati, aby ho ničil. Z theorií realistického tisku těží pak tisk protestantský, který kryje se realistickým tiskem a všecky své snahy k tomu obrací, aby lid český strhl v protestantismus.

Žádáme dále přední katolické duchy vědy, by měli zřetel *k vědeckým revuím*, a podávali o nich kritické rozbory.

V illustracích shledáváme s bolestí, že namnoze dle vzorů cizích uráží se stud a slušnost. Proto třeba působiti i na obrázkový tisk, by neničil mravnost a slušnost, které jedině vzdělávají.

V umění, malbě a sochařství stojíme pevně na zásadách krásna, jehož rámec tvoří náboženství a mravnost. Nechť ve všech těchto odvětvích oduševňuje duch čistého křesťanství všecky tvorby.

Jakož katolické církvi bylo jejím božským zakladatelem naznačeno, že bude pronásledována a od nepřátel nenáviděna, vidíme v přítomné době, kterak rafinovaným způsobem tisku proti církvi využívá a všemi prostředky její kulturní význam zmařiti se snaží. Jsouce povinni hájiti pravdu, když se ničí, jsouce zavázáni poučovati těch, kteří se mýlí, řídili jsme se v taktice zásadou, nečiniti nikde útoku, ale pouze chybné názory časové důstojně důkazy vyvraceti.

Mnohé též radostné zjevy v katolickém životě potěšily nás v minulém roce, zvláště že působením katolického tisku a spolků katolických na mnohých místech počíná se lid katolicky uvědomovati a pevně na svých zásadách státi, čehož nám podal důkaz zdařilý katolický sjezd královéhradecký r. 1902, navštívený zástupy uvědomělých katolických laiků.

Než čeká nás ještě veliká práce budoucnosti — *očista našeho tisku* od kořene až k větvím, proto nesmíme se na své dráze zastaviti, ale dále ku předu jíti, státi na stráži a posíliti řady naše novými silami a bojovníky. Proto žádáme katolickou veřejnost, aby podporovala snahy Ligy hmotně i mravně, zvláště aby vyslala nám ze svého středu nové pracovníky.

Fakt, že ujímati se musila Tisková Liga za jediný rok 450 kněží českých proti lživým výpadům novinářským, dokazuje sám sebou, jak důležitou jest tato instituce pro katolickou organisaci vůbec.

Uváží-li se dále, že chystaným novým zákonem tiskovým v mnohé věci se zlovůli tisku uvolní, čímž v první řadě katol. náboženství a osoby duchovní budou zasaženy, vychází na jevo, jak důležité úkoly čekají Tiskovou Ligu v budoucnosti.

Jestliže v jiných zemích teprve nyní katolické tiskové ligy s horečným chvatem se zřizují a ještě k tomu zapracovati se musí, plní české katolíky uspokojivé vědomí, že mají již se šestiletým trváním zkušenou Tiskovou Ligu, spočívající na pevných základech, která se již s úspěšnou činností vykázati může. Aby

pak ještě hlouběji své kořeny mohla zapustiti a hojnější ovoce přinášela při rostoucím nebezpečí ze zlolajného tisku, žádáme za přízeň naší Tiskové Lize, jejíž činnost provázej »Zdař Bůh«.

Z Tiskové Ligy v Praze, dne 28. ledna 1903.

T. J. Jiroušek,
sekretář.

Tomáš Škrdle,
místopředseda.

Vznik spolku sv. Vincence v Mexiku a jeho rozvoj za prvních padesát let.

Obraz ze života spolku sv. Vincence a příspěvek k jeho dějinám od F. T.

(Dokončení.)

V žalářích jest ovoce konferencí ještě znamenitější, patříme-li na osoby, s kterými zacházejí. Jest podivuhodno, kterak dobré rady, vyučování, konání náboženských povinností a zejména duchovní cvičby ohýbají ony divoké povahy. Ale neméně podivuhodna jest oběť dobrých členův, kteří se tomuto dílu oddávají. Všecko při tom protiví se přirozenosti: i místnosti i mravy těch nešťastníků, dvojnásobně bídných pro své postavení a pro svoje nepravosti, a konečně i ten vzduch, páchnoucí zkaženinou, ničemnými řečmi a rouháním. — Jistě v tomto díle jako v žádném jiném se jeví síla nadpřirozená, která pomáhá našemu spolku. — Zbývá říci, že jako při návštěvě chudých, tak i tu pomoc hmotná a snaha o zlepšení situace jsou prostředky, kterých konference užívají, aby si dobyly důvěry vězňů. Někdy jim darovaly pokrmy, jindy je opatřily oblekem, zejména konference v Monterrey, kteráž r. 1887 jim rozdala 142 kusy oděvu.

Ještě mnohé jiné skutky konaly naše konference, však není možná o všech vyprávěti; jen některé ještě.

Na prvním místě jsou to zbožná cvičení, která jsou jednak příčinou, jednak účinem náboženského horlení, ale vždy jsou znamením buď vroucnosti, buď vlažnosti nebo lhostejnosti. V této věci zdá se nám, že bychom si měli spíše naříkati, než plesati, a můžeme ujistiti, že usychání některých větví našeho spolku souvisí s úbytkem zbožnosti členův. Zmíníme se o některých dobrých příkladech.

Konference ve Guadalajaře, jak se již prve řeklo, konají měsíčně duchovní cvičení se značnou účastí členů; navštěvují denně velebnou svátost, a mnohé si zavedly tydenní sv. přijímání. Nemusíme-li přičítati právě těmto výtečným úkonům nynější rozkvět tamních konferencí? — V Colima, v Pueble a jinde zavedly si rovněž měsíční samotu, a jejich stav je výborný.

Je jisto, že mnohé zdejší i venkovské konference konají též různé pobožnosti, jako: noční bdění, návštěvy velebné svátosti a Panny Marie a j., ale ty nejsou tak mocny, jako duchovní cvičby, samota a zejména častá zpověď a sv. přijímání, aby udržely členstvo v duchu horlivosti. A právě ten duch členy uschopňuje, aby dál a dále pracovali o svém vlastním posvěcení, prvním to předmětu, jejž jim předkládá spolek, a zároveň

aby se věnovali s větší zálibou pracím svých konferencí. Dej Pán Bůh, aby se o to přičinily všecky!

Konference v Irapuato vystavěla kapli sv. Vincence z prostředků od jednoho kněze. — Konference v Orizabě koupila krásný povoz pro kněze, když má koho zaopatřiti. Sebrala také velký počet zakázaných spisův a odevzdala je svému faráři. Mimo to pečuje zvlášť o svěcení neděle. - Ve Guadalupe vydala 4000 výtisků dílka o svěcení neděle a rozdala je. — Ve Guadalajaře postavila oltář sv. Vincence za 1263 pesos. — Ve Querétaru stanovila mši sv. náhradní. Cílem toho zařízení je, skupiti co možná největší počet lidí na mši sv. ve dnech přikázaných, jako nápravu a náhradu za ty, kteří na ni nejdou. — Jiné konference rozdávají katolické knihy a spisy. Některé obrátily jednotlivce protestantských sekt, ba i nevěřící na víru katolickou. — Roku 1846 v Morelii si rozdělili město, aby pomáhaly uprchlíkům před občanskou válkou, které přinášely s sebou drahotu, tyf, úplavici a neštovice; na tuto práci vynaložily přes 4000 pesos. — Některé pomáhaly vystěhovalcům a cestujícím, zjednávajíce jim prostředky k návratu do jejich domova.

Posléze promluvíme o díle, jež zřídila zdejší konference Neposkvrněného Srdce Panny Marie r. 1884. Postarala se totiž o vánoční dárky pro chudé. Když se blížily vánoce, různé rodiny, členům známé, uchystaly šatstvo, hračky, sladkosti a jiné dárky. O štědrém večeru sešli se dárcové v jednom domě, pomodlili se část růžence a zazpívali hymnus, ve kterém obětovali Ježíškovi ty dary. Pak je odevzdali členům konference, aby je na hod Boží dali podporovaným rodinám. Takové je to dílo. Ale ku poznání celé jeho krásy je potřebí súčastniti se dvojího shromáždění a viděti v prvém radost, s kterou dobrodějové za předsednictví kněze věnují své dary, a kde poetické upomínky té svaté noci se mísí s akordy hudby a zpěvu, plníce duše nejčistší radostí; a viděti ve druhém shromáždění pohnutí, s kterým ty dárky přijímají obdarovaní mužové, starci, ženy, jinoši a děti. V »Boletinu« 1888 byla uveřejněna zevrubná zpráva o tom díle; jenerální rada v Paříži a vyšší rada v Mexiku doporučily je všem konferencím.

Trvání našeho spolku jsme rozdělili v patero období a poznamenáváme v každém počet členův, podporovaných rodin a výlohy:

roku	1855	1865	1875	1885	1894
Členové činní	567	791	2824	1647	1536
Členové čestní	33	347	640	236	432
Podporované rodiny	256	374	714	851	1110
Vydání pesos	20·084	17·743	23·793	39·116	54·170

Jak vidno, v poslední periodě se počítá jen devět let, ano desáté se končí až 31. října.

Mínili jsme při těchto datech podati tak letmo přehled prací spolku sv. Vincence; promluviti o jeho úspěších za těch padesát let, úspěších podivných, skoro pravdě nepodobných, podobných pouze těm, jež učinilo křesťanství za svých prvních padesát let, a které přinutily uvažující idi zvolati: »Tu je prst Boží.« Chtěli jsme pozorovati, jak tiše si podrobil náš spolek patero dílů světa, a podmaňuje si je pokojně víc a více; vypočísti jeho rady, konference a členy, jeho podporované rodiny; jeho opatrovny a sirotčince, jeho útulny, ochranovny žákův, učňův a dělní-

kův; jeho školy a kolegia, jeho nemocnice, knihovny atd., ale především ukázati divadlo divů lásky, která pracujíc, obchází svět, a představiti bídy bez počtu, jimž ve všech zemích, ale zejména v naší chtěla pomoci a nemůže pro nedostatek členův a prostředkův; vybídnouti osoby, jež k němu nenáleží, aby se staly jeho členy, neb aspoň příznivci, a ty, které ho opustily, aby se rychle vrátily a propůjčily se mu svou žádoucí pomocí, a členy vytrvalé, aby zdvojily svou snahu jako dobří vojáci za dnů nebezpečí jejich vlasti. — Ale upustivše pro nemožnost od svého předsevzetí, jen vybízíme všech na konec, aby se poučili sami, čím jest náš spolek za nynějších časů zejména ve Francii, Belgii, Španělsku, Spojených Státech a jinde, pročítajíce poslední zprávy jenerální rady.

* * *

Drazí spolučlenové! Dospěvše na konec této zprávy, pozvedáme srdcí k nebi a vzdáváme znova díky Bohu za jeho milosrdenství, že ráčil zříditi spolek sv. Vincence a nám svěřiti jeho založení v republice. Vzdáváme je i svému svatému patronu za ochranu, kterou nám vyjednává v nebesích.

Věnujeme vzpomínku uctivé vděčnosti papežům: Řehoři XVI., Piu IX. a Lvu XIII., těmto vznešeným ochráncům spolku; osvícenému biskupu de Tenagra, našemu prvnímu předsedovi; osvícenému arcibiskupu mexickému, dru Lazarovi de la Garza y Ballesteros, našemu rozhodnému a štědrému příznivci, a ostatním prelátům této země a ciziny; důstojným otcům kongregace misionářů; svým farářům a všem dobrotivým členům ctihodného duchovenstva, kteří prokázali spolku mnoho neocenitelných dobrodiní.

Osvědčujeme uctivou a srdečnou přítulnost jenerální radě v Paříži zároveň s vděčností za blahosklonnost, s kterou se vždy měla k našim radám a konferencím.

Obětujeme tribut lásky — zejtra na oltářích — zasloužilému zakladateli spolku v Mexiku; našim nezapomenutelným předsedům a všem našim bratřím, kteří bývali našimi soudruhy a předešli nás na věčnost.

Voláme posléze k dobrým katolíkům, aby vstupovali do spolku; voláme na členy, kteří nás opustili, aby se vrátili na pole Hospodářovo: žeň je mnohá, ale dělníků málo . . .

My pak, milovaní členové, vzdejme díky Prozřetelnosti, že nás ráčila sdružiti v instituci tak podivnou, a obnovme dnes svoje rozhodnutí: umříti v jejím lůně, jako náš slovutný zakladatel Seňor dr. Don Manuel Andrade, jako naši předsedové D. Teófilo Marín, D. Antonio de Vértiz, D. José María Rodríguez Villanueva a D. Joaquín García Icazbalceta a jako tolik jiných členů, kteří sestoupili do hrobu, zůstavivše nám mimo jiné dobré příklady svoji vytrvalou věrnost. Ale podivujíce se výtečnosti díla, k němuž jsme byli povoláni, nezapomínejme své vlastní nehodnosti a spíše uznejme, že dle slov našeho svatého patrona »musíme nechati Bohu všecku slávu a sobě pohrdání a ponížení; to jediné nám přísluší.«

V Mexiku, 15. září 1895. — L. G. Arnaldo. — José Sánchez del Castillo.

Z domácího světa hudebního.

Zeyerova legenda: **Pod jabloní.**)

Počátkem nového roku letošního vypravena byla na scénu Národního divadla Zeyerova legenda: »*Pod jabloní*«. Práce sama vyšla před dvěma lety v »Novém Životě« a jest věnována nestoru našich katolických spisovatelů, Beneši Methodu Kuldovi.

Dříve než se o posledním tomto Zeyerově díle zmíním, nemohu potlačiti některých myšlének, jež mně napadly, když jsem četl posudek některých listů a poznal jich názor, jakým se na tuto práci Zeyerovu dívají. »*Meziakti*«, jež oficielně provází každé dílo, které se na scéně Národního divadla dává, praví mezi jiným toto: »Zeyer psal, vlastně diktoval svou legendu krátce před bolestnou a těžkou svou smrtí. Kdy jeho duch potřeboval boha a kdy ho tedy našel. Vrátil se tak ke snům svého mládí a ke snům mužných svých let — ale sny ty jakoby ztratily na barvách, na lesku, na fantastické lesklosti a za to staly se vroucnějšími a čistšími. Sestru Pascalinu mohl na příklad napsati ještě umělec — ovšem že veliký umělec vzácné fantasie — Mariánskou zahradu a legendu: Pod jabloní však už jen umělec katolický, katolík; jakoby schvalně a tendenčně působí již jen tklivou a ušlechtilou svou prostotou, mezitím co všechna jeho látkou příbuzná díla z minulosti přímo sálala ohnivou třpytivostí a barevnou nádherou své formy. V celém životě i umění Zeyerově nastává, jak praví J. Kamper, jakési ztišení, jakési tajemné a slavné sešeření. Z věřícího člověka stává se člověk pobožný a vlivem nemoci, patrně i vlivem těch, kdož veliikého básníka získati hleděli své na talenty nebohaté straně, vstupuje do jeho díla, jeho velikého a čistého díla, to, co nikdy nemělo v ně přístupu a co vždy bylo mu vzdáleno — tendence. Ale jeho pobožnost i jeho víra a nutnost, podříditi svůj talent katolickému svému přesvědčení, byla čistá a pravá, nevylhaná.«

Snad stačí tato ukázka, aby čtenář poznal, jak se povolání kritikové na Zeyera a katolické umění vůbec dívají. Myslím, že spíše Zeyerovu světlou památku svými slovy poskvrnili, nežli uctili. Měl ovšem Zeyer ve svém životě — jako mnohý z nynějších opravdově věřících — své doby skepse a duševních krisí; ale když ty byly překonány, víra jako jasná hvězda svítila mu po celá dlouhá léta a nikoli, jak se leckdo domnívá, teprve až v době slabosti, ve chvíli nemoci a utrpení — před smrtí. A Zeyer z velikého umělce klesal na konec na umělce katolického! Jak smutný a přímo odporný to názor na umění! Jako by katolické umění stalo na nejnižším stupni a v primitivním stadiu svého vývoje! Jako by nemělo za sebou velikolepou minulost v dramatech klassiků španělských, ba i — jak v posledním čase často se psalo — v samém Shakespearovi. A řekne-li kdo, že vlastně v obecně známých pracech Shakespearových nic specificky katolického nenalezá, dávám mu za pravdu a díme: »Právě tolik *katolického rázu* nalezám i v Zeyerově legendě: »Pod jabloní.« Podškrtávám slova: katolického rázu. Neboť v celé práci — vyjímaje modlitbu Danicy k Bohorodičce, jež přece tendenci celé práci nikterak nedává — nic zvlášť katolického nespatřuji. Křesťanského, evangelickým duchem sálajícího, ano. Ale katolicismus básníkův, k němuž se ovšem Zeyer z citu svého vždy klonil, z díla samého mi nikterak nezáří. Jeho horování pro království Boží v srdci člověka, založené na čistotě srdce, práci, na životě osamělém, po boku vroucně milující a milované ženy, jest zajisté krásný zvuk ducha evangelií; ale nikoli nějaké specificum katolicismu, a to dokonce katolicismu, jemuž již z ploché předpojatosti a zaujatosti vtiskuje se znamení dekadence a inferiority. Zeyer se tu zkrátka ukazuje jako muž hlubokého náboženského citu, jenž živil se pilně pravdami evangelia, ale nikoli jako člověk, jenž po soudě pánů kritiků, v slabosti své, »podřídil svůj talent katolickému svému přesvědčení.«

A nyní k dílu samému. Ve své legendě Zeyer opět zpracoval motiv dávné pohádky slovanské. Tak jako již dříve nejednou byl učinil. — Byli tři bratři. Krunoslav, Živan a Svetimír. Neměli nic, než starou, rozložitou jabloň — pohádka mluví o hrušce —, již hlídali jako jediné své dědictví. Byli chudí, ale dobromyslní a srdeční. I přijde k nim v hávu poutníka sám anděl Hospodinův Raguil a prosí za pohostění. Podají mu jablko, chléb a vodu. A anděl z vděčnosti slibuje jim, že splní každé jejich přání. Jeden si přeje, aby vysoké hory opodál proměnily se v pastviny, a skály v stáda ovec. Druhý žádá, aby potok okolo tekoucí měl nejlepší víno. A třetí, snivý, hloubavý Živan žádá čisté, milující srdce ženy. A přání jich se vyplní. Každý dostane, čeho si přeje. Dva první bratři mají své »bohatství«; ale s ním i všechny nectnosti tuctových boháčů. Jen třetí, Živan, získá podivnou cestou — jaká jen v pohádce možna — za ženu andělsky čistou dceru carovu

Danicu. S ní uchýlí se v »svatyni samot« a zde spokojeně, živíce se prací rukou svých, daleko od lidí žijí. —

Uplynou léta. Hospodin opět vyzývá anděla Reguila, aby pohledl, jak bratři nyní jsou šťastni. Dvě léta — čas dosti dlouhý, aby člověku štěstí v neštěstí se proměnilo! A jak je shledá? Bratři, bohatí statky pozemskými zpyšněli, stali se tvrdými. Žezlo jich proměnilo se v kyj. Raguila, ve jménu Kristově prosícího, tvrdě nyní odmítají. A Raguil zbaví je bohatství a odkazuje zpět v jich dřívější chudobu, pod jabloň otcovskou. Jen Živanovi, jenž šťasten po boku milující ženy v samotě lesní, u své chýše ho vítá a je ochoten ho pohostiti, žehná a jej blahoslaví. Poslední scéna, kde šťastným manželům anděl láme chléb se slovy: »Vezměte a jezte«, živě takořka připomíná Spasitele sedícího s dvěma učedníky hostem v Emausích.

A tendence díla? *Království Boží ve vás.* Ve vniterném štěstí, jež v prostotě, v lásce ženině, v dítkách, zkrátka v čisté, naprosté lásce záleží.

Legenda: *Pod jabloní*, uvedena na scénu, má pro duše citupIné, jemné, do sebe mnoho půvabu. Krásné slovo plasticky tu oživuje a působí ve svém dramatickém rouchu daleko účinněji, nežli pouhá jeho lektura. Proto za vypravení této práce správa divadla zasluhuje uznání a vděku. Ovšem těm, kdo uvykli jen na denní stravu moderních dramat, profesionalistům nynějšího umění, jest celá ta práce příliš cizí, neživotní a nedramatická. Já však pocítil jsem neobyčejnou povznášející náladu, když opět jednou z místa, kde kdysi slovo vážné, povzbuzující bylo domovem, zněla slova plná vůně evangelií. Stánek umění byl zas tu jednou chrámem! —

Některým divákům byly však scény, kdy Bůh na trůně in persona se okazuje a mluví, nepřiměřeny. Názoru jich lépe by odpovídalo, kdyby Bůh osobně nevystupoval, ale Ten, »jenž bydlí ve světle nepřístupném« pouze odněkud z dáli mluvil. Nesdílím tento náhled. Bůh, jak jej p. Řada podal, stařec stříbrovlasý, byl zcela důstojný a majestátní. Odpovídal naší anthropomorfisující představě, jak na obrazech nejsvětější Trojice bývá znázorněn. Není třeba žádné ikonoklasie, když pojmy jsme si vysvětlili a symbolům náležitě rozumíme.*)

Sukova hudba, jež jednotlivé obrazy a scény provází jest slovu zcela přiměřena. Ba vzbuzuje v diváku pravou náladu a potřebnou míru citlivosti. A tím jen stupňuje účinek dramatisované legendy. Je vážná, etherická ve scenách nadzemských a zas plna idyllické nálady, kde líčí život prostých pozemšťanů. Motivů slováckých, teskně jímajících, pěkně Suk využil v písních ideální Danicy. Zkrátka Zeyerova zdramatisovaná legenda nás plně spokojila, a bylo by dobrým znamením počínajícího obratu a vracejícího se vkusu, kdyby došla četných repris a tak obrátila zřetel divadelní správy k pracím vysoko povznášejícím. Byl by to u nás prvý průlom do moderního realismu, ba někdy i brutalismu, jenž umění zaskočil a na čas v ně se vetřel. Prvý výstřel do těžkých a dusivých mraků produkce nynější, valnou většinou duše citlivé a ideální skličující a odpuzující. *Em. Zak.*

LITERATURA.

FLÁMSKÁ.

Handboek voor germaansche godenleer. (Rukověť pro germánskou mythologii.) Sepsali profesoři *E Soens* a *J. Jakobs*, vydala král. flámská akademie pro jazyk a literaturu 1 díl v 8⁰ o 230 stranách, cena 2 franky 25 centimů. Adresa: Josef Splíchal, Turnhout, Belgie. — První díl této rukověti jedná o bozích a bohyních; jsou to na prvním místě: Tiwaz čili Dys (též Dajs), Wodan čili Woden, Thonar (Donar) a bohyně Freya, tito prý vzali původ od Tiwaz, t. j. bůh světla. Dále se zde popisují bozi pozdější, jako: Loki, Aegir, Forseti, Widar, Ullr, Bragi, Wali a bohyně Nerthus čili Yord-Frija atd. Druhý díl popisuje pohanské modlitby, žertvy a oběti, žerce a kněze pohanské, místa kultu: háje, chrámy (zřídka) a vody, V třetím dílu jsou vylíčeny idee kosmogonické a eschatologické. Zmiňujeme se o tom, poněvadž jest zde s mythologií slovanskou mnoho společného.

Kinderspelen uit het land van Dendermonde. (Dětské hry z kraje Dendermontského.) Napsali P. *Van den Broeck* a *Am. D'Hooge*. V 8⁰ o 102 stranách;

*) *Pozn. redakce.* Tisková liga jest jiného názoru — viz její projev v dnešním čísle.

cena 75 centimů. — Ve spisu tomto jest popsáno 137 dětských her a zmiňujeme se o něm, poněvadž jest výbornou pomůckou k poznání flámské folklory. Folklora je nyní v modě. Folklorista zaměstnává se životem, ústním podáním a zvyky a obyčeji obecného lidu a k tomu náleží zajisté i dětské hry. Sbírání různých výrazův obecné mluvy nazývá se »idiotica«. *Josef Šeřík Vitinský.*

VLAŠSKÁ.

Annuario della nobilità Italliana. Anno XXIV. 1902. Bari, 81, Corso Vittorio Emanuele. Kniha v 32 o XXIV — 1456 str. Vázaná 10 lir. Spis pokračuje v genealogii starých šlechtických rodin poloostrova, v nichž se setkáváme s mnohými jmény starořímskými, jež jak v dobách pohanských tak i v křesťanství později vynikla. *Josef Šeřík Vitinský.*

FRANCOUZSKÁ.

Valeur historique de l'Evangile au point de vue de la science et de la critique moderne. Paris, Maison de la Bonne presse (1902). Ve 12 o 44 str. Cena 25 centimů. »Historická cena evangelia s hlediska vědy a moderní kritiky« vyšla z péra učeného Jesuity, pátera *Lodiel*-a. Poněvadž jest to apologetika populární, doporučujeme ji vřele a cena 25 centimů čili 24 hal. (12 kr.) není zajisté veliká. *Josef Šeřík Vitinský.*

Le patriotisme et la vie sociale. Paris, V. Lecoffre, 1903, v 12 o VIII. a 318 str. Cena 3 franky. »Vlastenectví a život společenský« pochází z péra pátera *Sertillanges*-a, učeného a na slovo vzatého filosofa. Ve spisu tom dokazuje se, že anarchie odporuje životu lidskému. Krásná jsou zde pojednání o »vlastenectví«, o »poslušnosti a jejím obmezení«, o »úkolu peněz«, o »úkolu tisku« a o »míru a válce«. Škoda, že páter Sertilanger zasévá zde sémě anglofobie, což jest rozhodně nemístné. Jinak má spis tento velice časový velikou cenu.
Josef Šeřík Vitinský.

ČESKÁ.

Henry W. Longfelow: **Básně.** Vybral a z angličiny přeložil Ant. Klášterský. (Světové knihovny čís. 259—260. Nákladem J. Otty. Praha, 1902. Stran 144. Cena 40 h.) — Life is real! Life is earnest! — pravdivý, vážný je život! volá básník ve světoznámé básni »A Psalm of life« a toto heslo jako pečeť vtisknuto jest i duchu a povaze jeho básní. Je to vážná, vroucí, jemná poesie a můžeme i říci: křesťanská. Bůh, Kristus, Láska, Mír, Svoboda spravedlivých, Utrpení, Naděje a jiné a jiné ideály duše křesťanské vynořují před očima básníkovýma, ať pozoruje a opěvá hvězdy, květy, lesy, moře, poušť, domácí krb, dětství, osud otroků, památníky historické slávy nebo duševní velikány lidstva. Důkaz, že pravá poesie právě v křesťanství nalézá sílu a cenu. Přijde doba, kdy se to uzná mnohem důrazněji. — V naší sbírce přeloženo asi 90 básní. Výběr jest dobrý, překlad dosti plynný a zdařilý. Pan Klášterský píše své práce původní ovšem mnohem plynněji, ale v překladě není to tak možno, má-li básník zachovati smysl originálu. Majíce náhodou originál po ruce, pokoušeli jsme se o překlad té neb oné strofy některé básně, ale obtíže byly při překládání nad pomyšlení větší; proto rádi uznáváme záslužnost překladu p. Klášterského, vyslovujíce přání, aby i ostatní drobnější zpěvy amerického básníka nám přebásnil. Dobře bylo by bývalo jednotlivé skupiny básní společným názvem označiti pro žádoucí přehled. *L. † 91.*

Průvodce po dějinách věku starého, středního a nového. Pro školu a dům napsal Dr. *Frant. Brdlík.* Třetí doplněné vydání. Praha, 1902. Nakladatelé: Höfer a Klouček. Stran 540. Cena 3 K 80 h. — Vydává-li se příruční vědecká kniha v desíti letech po třetí, svědčí to zajisté o její skutečné ceně a potřebě. A nové vydání znamená obyčejně také zdokonalení literárního díla, čehož zvláště při dějepravě lze žádati i očekávati. »Průvodce po dějinách« podává jen kostru dějinných událostí a běžná četba zajímati bude snad jen toho, kdo všeobecného vzdělání nabyl a celkový obraz světových dějin zná, takže si při četbě na podrobnosti a spojitost vzpomínati může. Nejvíce prospěje »Průvodce« studujícím. A tu si nelze ani lépe uspořádané pomůcky přáti; v knize není slova zbytečného a úprava tisková je velice přehledná a význačná. Podobné přehledy musívali jsme si dříve sestavovati sami. Než kniha bude konečně k užitku každému, kdo knihy a zvláště noviny rád čítá; může totiž velmi snadně (podle abecedního ukazatele) o historické osobě nebo události v »Průvodci« dostatečné poučení nalézti. Směr a stanovisko knihy jest asi takové jako v našich schválených učebnicích školských, kde kulturní význam křesťanství a církve nebývá dosti oceněn, ba v záplavě

osobních, politických a válečných zpráv a událostí spíše se ztrácí. Vzdělanějším čtenářům můžeme četbu »Průvodce« dobře doporučiti. *L. † h.*

Radošínský pantatínek. Povídka, kterou našemu lidu vypravuje *Oldřich Seykora-Kostelecký.* (Ludmila, r. IV. Sv. 3. a 4. Praha, 1902. Stran 328. Vydavatel a nakladatel V. Kotrba.) — Že se redakci podařilo tuto povídku, třebas v novém vydání, pro »Ludmilu« získati, z toho lze se opravdu těšiti. Pan spisovatel sice skromně praví, že jeho povídka není umělecky a literárně právě významná, ale dle soudu našeho má cenu větší než mnohý kritikou vychválený »vynikající literární zjev«. V čem její cena? Čtenář z lidu, jemuž jsem »Radošínského pantatínka« půjčil, vraceje mi knihu, pravil: »Moc pěkné čtení, jenže takových lidí už teď není.« Ano, o ty, o takové lidi právě p. spisovateli šlo. Čtenář vycítí, s jakou vroucností píše spisovatel o lidech dobrých, idealně dobrých, neboť »takových už není« a snad ani nebývalo, aspoň mnoho nebývalo. Jaká to rozkoš pro dobrého člověka čísti o lidech dobrých. Zlatá srdce, jemná, citlivá, kdož by neměl v nich zalíbení, zakalené ovšem trochu myšlénkou, že takových už není.« »Radošínského pantatínka« čísti přáli bychom každému. Vypravování je milé, svěží, laškovné při vší dojemnosti a není pochybnosti, že mysl čtenářovu zjemňuje a zušlechťuje. Povídka mohla by býti příspěvkem k řešení otázky: »Idealismus či realismus v umění«. *L. † js.*

Z české poesie. Referuje *H. O. Lešovský. Fr. Sis:* **Umdlené stíny.** Básně. V Praze 1902. Nákladem autora. Cena 1·20 K. — Mladý Moravan, jehož jméno v časopisech úplně neznámo, vystoupil rázem s hotovou knihou básnickou, jejíž název i obálková kresba páně Kalvodova prozrazují poněkud nezdravé jádro. Jest věru třeba velkého přemahání, aby člověk dočetl tuto knihu, neobsahující sice nic nového, ale podávající ve zhuštěné míře všechny možné vymoženosti moderní poesie, mezi nimiž ovšem smyslnost až zvířecí je na prvním místě. Vynikající jeden profesor, který zajímá se o literaturu (zvláště pak spisů Moravanů) když dočetl tuto knihu pravil: »Chtěl bych na vlastní oči viděti autora této nešťastné knihy, neboť je-li pravdou, co píše, musí to býti hotové monstrum v lidském těle. My ovšem věříme, že pěvci podobných motivů mají jistou praxi za sebou, že jsou to rytíři smutné postavy, ale ve všem není radno těmto pánům věřiti — opisují velmi mnoho z francouzských románů a jeden od druhého. Básníci to ovšem nejsou, vždyť mimo jistou routinu veršovnickou není v nich ani jiskry nadšení a shluk sebe více lesklých slov, prozrazující vnitřní hnus a špínu, nikdo nikdy básní nenazve. Někteří opilci mají zvyk, že v »alkoholistickém nadšení« všechny kousky na sebe vyzvaní; někteří moderní básníci činí to ve svých verších Jakou píseň chcete slyšeti od pěvce, který napsal o svém srdci a své duši: »duše stala se kořistí nečistých, hrubých vítězů, kteří na kusy rozsápali, do země zdupali prapor čistoty.« Mně napadají nám slova Sv. Čecha, jež klade do úst Martě v básni Václav Živsa, mluvě o písni: »Teď co slyšíš? Kraj trudně mlčí nebo písně zaslechá, jež v jeho nitru *cizí*, neb *hnusné vřesky* dokonce, nichžto *sluji městských* nejhorší *otrava* páchne.«

NĚMECKÁ.

Waffen gegen Feinde der Wahrheit. Gesammelt von Dr. *Robert Klimsch.* Klagenfurt 1902. — Kdykoli mne dojdou nové roční podíly — pět knih — z knihovního bratrstva Svatojosefského v Celovci, vždy se potěším, poněvadž už předem vím, že dostanu spisy dobré a rozmanité, že se jak lácí tak populárním zpracováním časových otázek výborně hodí do rukou vzdělaného i prostého čtenáře. Tak i letos, a já neváhám veřejnosti sděliti aspoň nápisy *pěti* knih, které za roční poplatek 2 K jako členu dostávám. Předně *kalendář* Svatojosefský, jenž má výbraný obsah a mnoho velmi pěkných illustrací. Po té *modlitební knihu* (o sedmeře darů Ducha sv.); pak »Různé příběhy« poučné i veselé; konečně »Život křesťanů v katakombách« a nahoře ohlášenou a apologetickou sbírku od Dra. Klimsche, o níž referovati chci. Vše za jeden zlatý! . . . U nás jen »Ludmila« dp. Paulyho může v tom smyslu po bok se postaviti Svatojosefskému podniku Celovskému; tendence Ludmilina jest však jiná a my potřebovali bychom každoroční sbírku knih s tendencí spisů svatojosefsko-Celovských! Kéž se toho některé Družstvo neb Dědictví ujme! — »Waffen gegen Feinde der Wahrheit« probírají v 45 článcích nejdůležitější věci a náboženství vůbec, o Kristu Pánu, o církvi Jeho a o papežství. Všecky články jsou věcné, pokud možno krátké, živě a jednoduše psané. Originálním auktor býti nechce, proto stále uvádí, odkud co vzal, a slibuje, že vydá několik svazků, najde-li přítomný díl prvý souhlasu čtenářstva, o čemž my nikterak nepochybujeme. Stať o papežství a o církvi jest zde důkladněji a rozmani-

těji probrána, než v podobných publikacích se stává, a zasluhuje, čelíc výborně štvanicím proti Římu, všeho doporučení. Mimo jiné probírá auktor otázky: Založil Kristus Pán církev jako *viditelné* království a ustanovil jí za vrchní hlavu papeže? Jest papežství prospěšnou institucí lidstvu? Nebyli mnozí kněží a papežové *špatní*? Je katolická církev proti osvětě a vzdělanosti lidstva? Dařilo se řemeslu a orbě špatně za vlády církevní? Jest vinna církev »nepokrokem a chudobou« zemí (*zvaných*) katolických?) atd. Tedy materiál časově velice *cenný* a potřebný jako sůl i u nás v Čechách! O zázracích pojednává dr. Klimsch taktéž dovedně a každému srozumitelně, uváděje na doklad vždycky ihned příběh. Na několika místech *opakuje* se auktor, čehož bychom nevytýkali dílu jeho, kdyby i v *nápisech* jednotlivých článků nebylo se tak *stejnými* slovy stalo, na př. ve článku 1. táže se spisovatel: »Je náboženství zbytečným?« a ve článku 4. opět má: »Je náboženství zbytečným? Jinde zase, ku př. ve článku 3.: »Může-li mravnost obstáti bez náboženství?« hledí se věc objasniti přirovnáním, jež však není provedeno, nýbrž jen v hlavních rysech označeno, ač spis je *populárním*, a ač by výpočtem všech slabostí bezboženeského mravního řádu světového, nejlépe se bylo dokázalo *historicky* zjištěné nesprávnosti protivného názoru. Také jsou důvody, jež se pro *mravnost* zde vedou, vlastně v první řadě platnými pro *náboženství* a teprve ex post lze jich užíti pro mravnost. Ale vše to jsou maličkosti a neubírají ceny spisu, jenž nejen populárně obranným býti chce, ale také opravdu jím jest. *Filip Jan Konečný.*

Charitas-Kalender für Katholiken deutscher Zunge. 1903. Herausgegeben von Dr. *J. Neubauer*, Domkapitular. Zweiter Jahrgang. Stuttgart und Wien. Josef Roth'sche Verlags-Buchhandlung. K 1·—. — Zřídka setkáváme se v literatuře tohoto oboru s tak cenným kalendářem jako jest druhý ročník »Charitas«. Podává se tu obraz křesťanské lásky, která vzbuditi musí úctu i u nejzatvrzelejších srdcí. Obsah jeho pak zajímá i ty, kteří mimo dosah její stojí. Titulní obraz, představující charitu od Zimmermanna a sedmero skutků milosrdenství, jsou geniální umělecké tvorby. Neméně podobizny mužů a žen, kteří na poli charity získali si zásluhy, jsou pečlivě provedeny. Jsouť to sv. Vincenc z Pauly, F. Ozanam, podporovatel universitních Vincencianských spolků, farář Eberle ve St. Gallen, baronka Viktorie Butler Haimhausenova, P. Hermann Ulbrich z Melku, J. V. arcivévoda Rainer s arcivévodkyní Marií, Leopold Krása z Vídně, princ Ludvík Ferd. Bavorský, princezna Ludviga bavorská, duch. rada König a voj. kurát Všetečka z Prahy. Jest velice nesnadno z bohatého povznášejícího obsahu uvésti nejlepší stati. Úvod tvoří vzletná hymna »Charitě« od Kernstocka, která znázorněna jest v následující povídce od Maxe Steinbergera »Chudý na dni, bohatý na léta«. Dále jsou tu pojednání o charitativních snahách v St. Gallen, Jerusalemě, Vídni, Mnichově, Čechách, Budapešti, Vídni, Solnohradu, Drážďanech a Melku. Se zájmem čte se článek »Péče o dítky v Rakousku« a »Nadání blahoslav. Hemmy z Gurku« od dra. R. Klimsche. Českou veřejnost bude zajímati článek »Spolek sv. Vincence v Čechách a jeho zakladatel P. Josef Všetečka« z péra redaktora Tom. Škrdle, kdež podány světové veřejnosti zprávy o Vincencianském působení v Čechách. Vydávání kalendáře »Charitas«, ve kterém by každoročně podán byl celkový přehled tiché, však vydatné práce na poli křesťanské dobročinnosti, bylo velice dobrou myšlénkou. Jestiť spravedlivo zanechati historii, aby posoudila, co vykonal duch katolické církve pro blaho trpících v dobách, které měly nejméně porozumění a uznání pro blahodárné její působení. Přejeme zasloužilému vydavateli kalendáře »Charitas«, by splněno bylo jeho přání v úvodu: »Kéž přijme milosrdná láska kalendář v každém obydlí s přívětivým »Ave« a »Budiž vítán«. *Vlastimil Hálek.*

P. Meinrada Sadila tragédie: Tantalos. (Dokončení.) Tantalos obětuje bohům na oltáři kadidlo a táže se, zda se má jeho dcera Nioba provdati za Karóna a zda-li, neprovdá-li se, Zeus národ jeho před pomstou Karónovou ochrání? Podle kouře oběti poznává Tantalos, že se Niobe provdati nemá a že bohové ho neopustí. Ano, sám Zeus se Tantalovi zjeví a sdělí, že Osud nic neustanovil; Tantalovi ponecháno na vůli, jak se rozhodne; chce-li dceru za Karóna provdati, že může; nechce-li, že mu bohové pomohou, aby se zlosti a pomsty Karónovy nebál. »Příteli rád svou mocí a svým věděním vypomohu,« praví Zeus; přísně však mu zakázal, aby se o tomto zjevení nikomu nezmiňoval, aby ani dětem svým nic nevykládal. Mlčeti však Tantalos nedovede; z pýchy a lásky prozradí svým dětem, že se mu Zeus zjevil a co mu sdělil. Sotva však všechno řekl, zahřmí, což je znamením, že se Zeus na něho rozhněval a že Tantalos i s rodinou zhyne.

Toť obsah *prvního* jednání, ve kterémž, jak tento stručný náčrtek již prozrazuje, čtenář s povahami jednajících osob se seznamuje, poznává poměry oné

doby a tak jest mysl jeho upravena v dramatickou náladu, kteráž pak i další celou tragédii ovívá.

Ve *druhém* jednání, jehož úkolem jest zauzliti a ráznèji veškeren děj dramaticky pošinouti, vidíme Tantala zoufalého; po tři dni již nic nepožil, leží zdrcen na stupních obětního oltáře. Dvě slova jen stále opakuje: hněv a záhuba. Niobe a Pelops bojíce se, aby nezemřel, zavolají mudrce Melosa a prosí ho, aby otce jejich na jiné myšlénky přivedl; jeho úmysl se mu však nedaří. Když pak přišla zpráva, že Káron vtrhl do země Tantalovy, pobízí Melas krále, aby se vzpamatoval a postavil se v čelo svého vojska. Tantalos váhá, leží stále jako bez sebe; Nioba obleče se ve válečné brnění a chce se postaviti v čelo vojska. Již chystá se odejíti, když jí bratr Pelops — ještě dítě — připomene, že potřebí bohy poprositi o pomoc. Oba obětují bohům, a prosí, jest-li otec stížen kletbou, by na ně přešla. Tu vzpamatuje se Tantalos ze svého omámení, vyskočí, odtrhne děti od oltáře a prosí, aby bohové trestali jeho samého a nikoliv jeho dětí. Dle plamene, který vzhůru hoří, pozná, že mu Joviš odpouští. Volá po zbrani a brnění, jest odhodlán, jíti do boje. V tom objeví se mu posel bohů Hermes a sděluje, že mu Zeus odpustil, a na důkaz své přízně že k němu zítra s ostatními bohy zavítá.

Ve *třetím* jednání, jež »soustředisko dějů celé tragédie jest a v němž rozpory osob jednajících vrcholí,« uveden jest čtenář do společnosti bohův, kteří přišli k Tantalovi na návštěvu. Mezi tím však zmocní se Káron Tantalova města i paláce a vnikne se svými vojáky až do síně, v níž bohové hodují. Tantalos upozorňuje ho na své hosty a praví, že jsou to bohové. Káron nevěří, vrhne se na Tantala a chce ho kopím probodnouti. Ten však chytne Jovišův blesk a štít: bleskem zdrtí Károna, pádí ven ze síně, odkryje hlavu Gorgoninu, která na štítě Jovišově vyobrazena jest, a porazí všechno vojsko Káronovo. Vrátiv se z vítězné bitvy do svého paláce, zdráhá se Jovišovi vydati zbraně, stále více a více oddává se myšlénce, že svrhne bohy s trůnu a sám jejich místo zaujme. Nadarmo hrozí mu Zeus, nadarmo ho zapřísahají obě jeho děti. Tantalos nevrátí ani blesku ani štítu; opouští se svými dětmi palác, svou říši, jde na Olymp; bohy zanechává ve svém paláci a hrozí jim, odváží-li se někdo z nich přijíti na Olymp, že je za tu drzost potrestá.

Děj *čtvrtého* jednání jest o rok později. Očekáváme obrat v ději dramatickém; P. Sadil výborně ho provedl; jak kritika jednohlasně uznává, jest čtvrté jednání z celé tragedie nejlepší.

Obě děti Tantalovy, hlavně však Niobe, s velkou výmluvností laskavě a účinně otci domlouvá, aby se s bohy smířil. Tantalos sám cítí výčitky svědomí a ač již po celý rok na Olympu vládne, není šťasten; dětí jeho ho nemilují, jen se ho bojí. Niobe otce zapřísahá, aby Jovišovi vrátil blesk a štít, ale nadarmo; ani když věrný jeho sluha Tamias, který za ním na Olymp přišel, též pána svého zapřísahá, aby se polepšil, zdráhá se tak učiniti. Tantalos se bojí, že se mu jeho lid vysměje, že jméno jeho vždy jen s posměchem bude vyslovováno. Dobře mu odpovídá Tamias: zabraňuje ti jen pýcha a sobeckost. Tu přichází k Olympu zástup žebrákův; dříve bývali mocní a bohatí, jen Tantalovou vinou stali se tak bídnými; neboť jak se po světě rozhlásilo, že není již bohů, zanechal lid všech ctností a oddal se jen neřestem; »není soudce, není zákona, není práva, není ochrany,« největší bída je na světě. Tantalova příkladu každý chce následovati, světem vládne právo silnějšího. Stařec, který jménem všech žebráků mluví, zapřísahá Tantala, aby bohy opět v jejich dřívější sídlo uvedl, jinak že nelze bídy se sprostiti. Nadarmo! Tu usmrtí umořená žena před jeho očima své poslední dítě, které jí ze sedmi zbylo a vyřkne hroznou kletbu na Tantalovy děti i na něho samého; Pelops zemře rukou vlastního otce, Niobě zemře sedm dětí. Tato kletba zlomí Tantalovu pýchu, nyní jest ochoten, vše Jovišovi navrátiti. Avšak jest již pozdě. Osud postaví se mu v cestu; Tantalos uzří na jeho tabulce zapsanou kletbu, kterou před chvílí žena pronesla; jest přesvědčen, že se všechno vyplní. Jest ve hrozném zoufalství, »nejsem bohem, nejsem člověkem, jsem krutým zvířetem,« volá úplně zničen. Prosí osud o milost; jest již pozdě, odpovídá mu, dříve měl jsi se vzpamatovati. V zoufalství volá Tantalos duchy »noci, ohně, bouře a zemětřesení« a vyšle je na svět, aby všechno zničili. Niobe a Pelops nechtějí u otce zůstati; chtějí jíti k bohům a s nimi zahynouti. Tantalos je vztekem bez sebe; pýcha zvítězí nad otcovskou láskou; »dítě mé mne nepříteli nezradí,« zvolá a vlastní rukou svého syna Pelopsa zabije; tím kletba vyplněna. Nyní pýcha Tantalova zlomena; odhodí štít i blesk a klesne bez sebe na zem.

Páté jednání. Blíží se katastrofa. Přechod z jednání čtvrtého k pátému bývá mnohdy dramatickým básním osudným, nebo nesnadno jest, udržeti pozornost až do konce; ale i zde nadání autorovo se osvědčilo. Tantalos se chce v zoufalství bleskem zabíti, ale jenom oslepne. Osud zavede ho do jeho paláce v Sipylu, tam

rukou ohmatá jakousi mrtvolu. Když mu Niobe řekne, že jest to mrtvola Pelopsova, vrhne se na kolena před Jovišem a odevzdává mu štít i blesk. Ač mu Zeus chce odpustit, přece prosí o trest; »milosrdenství nechci, spravedlnost! Hřích volá o pomstu.« Tantalos promění se v kámen. Napřed však vyprosí si u Joviše, aby syna jeho Pelopsa vzkřísil z mrtvých, což mu přislíbeno. V témže okamžiku, ve kterém Tantalos v kámen se proměnil, oživl Pelops. Zeus lká: »můj Tantale, jak jsem Tě miloval.«

Tragédie »Tantalos« jest psána pětistopým jambem bez rýmu. Verše čtou se velmi lahodně a pěkně. Pro příští vydání bych doporučoval, kdyby některá neznámější slova, jako megara na str. 1, 23, 38, 89, Moira na str. 80, asfadelový věnec na str. 89 buď pod čárou nebo v závorce byly vysvětleny. Některá místa jsou velmi krásna; na př.: blind ist die Liebe — viel blinder noch der Hass, am blindesten — ist doch der Hass, der aus der Liebe wird, (str. 51.); anebo na str. 4., kde na otázku was ist die Leidenschaft? odpovídá: ein Ungewitter, das im Geiste wüthet, — im Leibe auch, wenn es ausgetobt, — so lässt es nicht Erquickung, Ruh' und Licht, — nur Brand und Trümmer siehst Du, Noth und Tod.

Tragédie »Tantalos« vyšla roku 1900 nákladem a tiskem vídeňské firmy Karel Gerold Syn, I. Barbaragasse čís. 2. Formát je velká 8° a stran má úhledná a na pěkném papíře tištěná knížka 100. Cena nevázaného výtisku je 2 K, vázaného 3 K. První jednání jest na straně 1—22, druhé 23—37, třetí 38—60, čtvrté 61—88, páté 89—100.

Autor tragédie P. Meinrad Sadil jest profesorem gymnasia benediktinského u Škotů ve Vídni. Dle katalogu vídeňské arcidiecése narodil se roku 1864 na Moravě v Medvězí, farnosti Rohle u Zábřehu a byl roku 1888 na kněze vysvěcen. Křestním jménem jmenuje se František. Doposud vydal vyjma »Tantala« r. 1897 vlastním nákladem: »Der Menschensohn«; dramatisches Gedicht von Meinrad Sadil

Ignát Zháněl.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze slovanského světa. *(Statistika národnosti v Uhrách. — P. P. Djardjević †. — 70leté narozeniny Zmaja Jovanoviće. — Srbsko-bulharská schůze. — Maxim Gorkij v Japansku. — Nová slova v ruském jazyku.)* Co jest národní nesnášelivostí a utiskováním, dokazují jasně číslice z posledního sčítání lidu v Uhrách. Vědecké výzkumy praví, že maďarské plémě jest neplodné a že počet porodů docela málo převyšuje počet úmrtí. Než přece dle posledních statistických dat Maďaři se rozmnožili o 3%. Jejich počet nečinil r. 1890 ani polovici celého obyvatelstva v Uhrách; bylo jich tenkráte jen 48·5%, nyní jest jich však 51·4%. Za to jiných nemaďarských národností jest méně. Počet Němců klesl s 13·1% na 11·8%, Slováků s 12·5% na 11·9%. Počet Rumunů klesl s 17·1% na 16·7%, Srbo-Chorvatů s 4·6% na 3·7%. Pouze Rusínů jest tolik, kolik při dřívějším sčítání lidu, totiž 2·5%, ačkoliv, kdo zná plodnost uherských Rusínů, musí se diviti, že se jejich počet nezvětšil. Mimo Maďary zvětšil se o něco počet jiných národností, a to s 1·7% na 2%. Není třeba býti ani odborným statistikem, aby se z těchto číslic nevyčetla nesprávnost a tendence maďarské statistiky. Jest zajisté s podivením, že v Uhrách přibývá pouze Maďarů a ostatních národností ubývá, hlavně slovanských. Ubývá jich jen proto, že jsou nuceni hlásiti se k maďarské národnosti. Docela v Chorvatsku, které má svou autonomii, počet Maďarů vzrostl s 3·2% na 3·8%. Za to Slovinci v Uhrách úplně ze statistiky uherské zmizeli, ačkoliv jich bylo r. 1890 ještě 94.679 a slovinský spolek »sv. Mohora« má tam ještě nyní 346 údů. — 18. listopadu (dle st. kal.) zemřel po dlouhé a těžké nemoci v 49. roce svého věku P. P. Djordjević. Byl jedním z pilných a svědomitých pracovníků na osvětovém a vědeckém poli srbském. Djordjević byl státním úředníkem, členem a tajemníkem Akademie věd a předsedou »Srbské literární zádruhy«, také v politice byl velice činným. Největších zásluh si získal o literaturu a školství.

Tommaseovy stoleté narozeniny. Dne 8. října minulo 100 let, co se narodil v Šibeniku slavný básník, dějepisec, filosof, romanopisec a politik Nikola Tommaseo. V jeho rodném městě byl mu roku 1890 postaven krásný pomník za přičinění chorvatského města a tamějších Chorvatů. Ale také Italie mu postavila v různých městech pomníky a pamětní desky. Zvláště v Benátkách zanechal tento veliký dalmatský vlastenec nehynoucí památku, poněvadž tu nejvíce působil a trpěl za sjednocení Italie. V různých italských městech oslavovali jeho stoleté narozeniny

ve veliko-italském duchu, což jest proti působení a duchu oslavence. Italové Tommasea oslavovali proto, že v něm viděli Rakušana, bojujícího proti Rakousku za Italii. V italských listech byl Tommaseo nazýván velikým Italem, ač nebyl ničím jiným nežli dalmatským Chorvatem, jenž bojoval za svobodu Italie. Místo aby byli Italové Slovanům vděčni, že jim dali takového muže, využitkovali této příležitosti, aby mohli tropiti irredentistické rejdy. Tommaseo byl prý Italem. Jakým byl Italem, o tom svědčí jeho »Iskrice«, kde píše: »Jestliže otcovo jméno není slovanské, jest matčino.« V jedné své práci, kde se podepsal »Un slavo«, píše: Čtěme se všichni, bratří Slované, a milujme se.« R. 1848 založil jako ministr osvěty v Benátkách kathedru »illyrského jazyka«. Ze všech Tommaseových spisů a z celého jeho působení patrno, že Tommaseo bojoval jedině za svobodu národů, že Italové nemají práva prohlašovati ho za velikého Itala; zároveň jest patrno, jak trpce se klamal neohrožený tento bojovník za svobodu ohledně Německa a Italie. Jak dnes Prusko zachází s Poláky, jest známo. A jak uštědřuje Italie svobodu Slovincům benátským, také snad není neznámo. Italie má docela dva spolky, »Dante Alighieri« a »Lega nazionale«, jichž účel jest slovinské dítky odciziti vlasti. Lublaňský »Slovenec«, z něhož tuto zprávu vyjímám, v té příčině praví: »Veliký bojovník za svobodu, Tommaseo, by zaplakal, kdyby ještě dnes žil a viděl, jak Italové v přímořských zemích se Slovinci zacházejí, jak zneužívají svobody, že jsou docela proti jediné slovinské škole. Ano, Tommaseo byl velikým, ale ti, kteří ho v říjnu oslavovali, nejsou hodni vysloviti jeho jméno.« *Fr. Štingl.*

Současné písemnictví v Turecku. Jest skoro neuvěřitelno, ale přece jest to skutečnou událostí, že v Turecku jest současná moderní literatura. V Cařihradě se tisknou v tureckém jazyku psané romány a sbírky básní, které napsali Turci. Nynější turecké písemnictví má dvě hvězdy prvého řádu, dvě spisovatelky, dcery tureckých státníků. Jsou to paní Fatima-Alis-Hanuma, dcera Dževrat-paši, a paní Nedžhar-Hanuma, dcera Osman-paši. Prvá píše dle vzoru Sandové. Její knihy jsou romantické, plny lyriky, formou málo uhlazené. Spisovatelka v nich brání ženská práva v Turecku, k čemuž ovšem potřebí trochu více smělosti nežli v ostatních státech evropských. Druhá jest básnířkou dle vzoru Musseta a Lamartina. Třetí hvězdou jest Tefih-fikrat, básník, jenž píše básně bez rýmů a je velikým milovníkem literatury francouzské. — Zajímavo jest, že dosud jedině francouzské písemnictví mělo účin na písemnictví turecké. *Fr. Štingl.*

Sv. Otec Lev XIII. Ani v zimní době, kdy příjemná pohoda ustoupila drsnému počasí, neutuchly pouti do Věčného Města. V listopadě dostavili se mimo četné pouti italské Holanďané a Chorvaté; veřejná slyšení střídala se se soukromými, v nichž přijal papež vyslance francouzského, rakousko-uherského, ministra brasilského s několika vznešenými rodinami tamními, plnomocníka Kolumbie a mnoho jiných. Městská rada vídeňská, jak známo, povolila 25.000 K, aby ražena byla zlatá medaille ku poctě jubilea sv. Otce. Čtenáři naši zajisté že četli ve veřejných listech vlastnoruční děkovací list Jeho Svatosti, purkmistru Luegrovi zaslaný. Medaille má 25 cm. v průměru; na jedné straně nese obraz papeže, na druhé obraz kopule sv. Petrského chrámu s nápisem: Ecclesiæ thesauros reclusit. — Anno MCMII. Nadpis druhý stylisoval sám purkmistr Lueger: »Ecclesiæ catholicæ beatissimo Patri — Leoni XIII. — Pontifici Maximo — in piam Pontificatus memoriam — quinque per lustra gloriosissime gesti — hoc summæ venerationis — ac singularis pietatis signum — Vindobona — Imperii austriaci caput regnique sedes — D. D. D. — Anno Domini — MCMII. Pod ním čtou se slova: Rudulphus Marschall Vindobonensis fecit. Umělec sám byl při tomto slyšení, kdy rakousko-uherský vyslanec odevzdal medallii města Vídně sv. Otci; papež udělil mu řád sv. Sylvestra. Zvláštní vyslanec rakousko-uherský při sv. Stolici, provázený hrabětem Coroninim-Crombergem, Westphalenem, Cechowičem a Msgrem. Montelem odevzdal papeži dar J. V. císaře Františka Josefa. Je to skvostná práce sochaře Rudolfa Marschalla: dobrý pastýř, vinoucí k srdci ztracenou ovečku; druhé ovce jednak pasou se u jeho nohou, jednak pozdvihují hlavy k němu. Socha je z massivního zlata na metr vysokém podstavci z afrického mramoru. Nadpis stylisoval ministr osvěty dr. Hartel: »Pontifici Maximo Leoni Decimo Tertio — Optimo fidelium Pastori — per quinque lustra Ecclesiam singulari providentia felicissime gubernanti — eiusque thesauros uberrime recludenti — hanc Boni Pastoris imaginem — Franciscus Josephus, Austriae Imperator, Rex apostolicus Hungariæ — pietatis ergo — D. D. D.« Po stranách nápisu jsou znaky Jeho Svatosti a císaře, ve zlatě, brillianty bohatě ozdobené. — Arcibiskupové a biskupové pruští, shromáždění jako každoročně ve Fuldě u hrobu sv. Bonifáce, vydali společný pastýřský list duchovním i věřícím svých diecesí, jenž oplývá oddaností a láskou k sv. Otci, velebí jeho požehnaný pontifikát a skutky jeho pro dobro církve a lidské společ-

nosti. Ku konci listopadu dostavili se do Vatikánu poutníci z Kanady; papež přijal je v trůnním sále. Představil je Msgr. Bruchesi, arcibiskup z Montrealu a slyšení trvalo půl hodiny. Také zde byla rodina se 14 syny, a když poklekli, aby od vznešeného kmeta přijali apoštolské požehnání, pozoroval je papež s úsměvem otcovské lásky; arcibiskup Bruchesi pak podotkl, že jsou v Kanadě rodiny, které mají i 26 dětí. »Dvacet šest dětí!« zvolal papež s údivem a dodal, usmívaje se: »Co je to hlasů, aby velebily Hospodina!« — Také několik protestantských rodin bylo tu přítomno; jeden nekatolík, jemuž udílel papež požehnání, k slzám dojat, prosil, aby se sv. Otec za jeho rodinu modlil. Dlouho spočívala ruka stařičkého papeže na hlavě prosebníka, jenž nebyl z ovčince Kristova; otec křesťanstva mile se usmál a pravil: »Ano, žehnám vám a budu prositi Boha, aby vyplnil přání vaše.« Při odchodu zvolal arcibiskup: »Svatý Otče, doufám, že za tři léta se zase vrátíme k nohám Vaší Svatosti.« — Za několik dní po tomto slyšení přijala Jeho Svatost ústřední radu katolických uherských spolků s hrabětem Janem Zichym v čele; přinesli papeži blahopřání, podepsané 35.000 uherskými katolíky všech stavů. — Z četných jiných slyšení uvádíme velkoknížete Sergěje Alexandroviče a manželku Jeho Alžbětu Theodorovnu, které provázel general Stěfanov, sekretář vyslanectví ruského, četní ruští důstojníci a dvořané. Po tomto slyšení odebral se velkokníže se svým průvodem k státnímu sekretáři, J. E. kardinálu Rampollovi. V posledních dnech prosince dostavili se zástupcové papežské gardy. Přednesli blahopřání k novému roku a jubileu; kníže Kamil Rospigliosi odevzdal papeži dar: nádhernou zlatou tabatěrku, ozdobenou znaky papežských stráží a věnováním. Švýcarské stráže odevzdaly Jeho Svatosti reprodukci slavné Thorwaldsenovy práce na památku hrdinné obrany nešťastného Ludvíka XVI. Švýcary dne 10. srpna 1792. Základ ze zeleného mramoru, $^1/_2$ m. široký, nese nadpis: »Helvetiorum fidei ac virtuti.« Po stranách jsou znaky Lva XIII. a švýcarských stráží ze stříbra, pod nimi čte se: Leoni XIII. P. M. — Quinquies quinquenalis feliciter agenti. — Cohors Helvetiorum — MCMIII. — Dne 20. února jest 25. vyročí zvolení Lva XIII. Stalo se to za třináct dní po smrti blahé paměti Pia IX. (7. února 1878). Slavně panuje »světlo nebes« v dobách těžkých a nebezpečných. Celý katolický svět vzpomíná v modlitbách vznešeného nástupce Petrova a volá k nebesům s pastýři svými »Dominus conservet et vivificet et beatum faciat eum!«

Paběrky z novin a veřejného života.

Nový biskup Královéhradecký. Nejdůst. biskupem osiřelé diecése Hradecké jmenován byl Msgr. Dr. Jos. Doubrava, metropolitní kanovník u sv. Víta v Praze. Nejdůstojnější pan biskup jest stálým odběratelem našeho listu, pročež mu u vděčném pocitu k této vysoké hodnosti blahopřejeme s tím vroucím přáním, aby kráčel cestami svého velikého předchůdce, nezapomenutelného biskupa Eduarda Jana Nep. Brynycha. Ad multos annos!

Sv. Vojtěch. Kalendář družstva Vlasť na r. 1903. Red. Jos. Flekáček. Ročník druhý. — Odběrní podmínky: od 15. ledna 1903 prodává se kalendář náš každému bez výjimky za polovici, tedy: velký za 50 h, malý za 30. Poštovné a nákladní list platí si objednavatel. Poštovné při jednom kalendáři činí 20 h, při malém a velkém v jedno zabaleném 30 h.

Svatováclavská záložna a obrana katolíků proti socialním demokratům. Pod tímto nadpisem vyšla právě nákladem družstva Vlasť nová a časová brožura o 32 str., již napsali každému našinci známí kritikové L. † 3. a L. † 7. Brožurkou tou podává se našemu lidu do rukou ostrá zbraň na odraz socialně-demokratického »Práva Lidu« a všech jeho nohsledů. Cena brožurky je nízká, 8 h a na venek poštou 10 hal. Na 10 exemplářů jeden zdarma. Prodává se jen za hotové. Objednávky přijímá a vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. (v Žitné ul.)

Odpověď socialním demokratům ve věcech záložny Svatováclavské. *Napsal dr. Václav Kyjovský.* **V těžkých chvílích.** *Napsal L. † 91.* — Tak jmenuje se nová brožura, kterou opět vydalo svým nákladem družstvo Vlasť v Praze-II. (čp. 570. Žitná ulice č. 26. n.) Brožura tato prodává se za 8 h a poštou za 10 h. Prodává se jen za hotové. Na 10 exemplářů dává se jeden zdarma. Obsahem je brožura tato zdrcující kritikou socialně-demokratického humbuku, jímž socialní demokraté snaží se otřásti veškerým postavením katolíků ve společnosti lidské. Doporučujeme k hojnému rozšíření — v zájmu věci katolické.

Sv. Otec Lev XIII. Letos oslaví sv. Otec Lev XIII. najednou čtyři jubilea, železné jubileum kněžské (70 let), diamantové biskupské (60 let), zlaté kardinálské (50 let) a 25ileté jubileum papežské. 28. dubna dovrší Lev XIII. významný den, kdy bude papežem tak dlouho, jak apoštol sv. Petr. — Oslava papežského jubilea

konána bude v Římě velkolepým způsobem od 20. února do 28. dubna. »Katol. Listy« ze dne 28. ledna t. r. přinesly podrobný program slavností. — Následník trůnu, arcivévoda Frant. Ferdinand, zašle sv. Otci svoji podobiznu, která deputací z vysoké aristokracie vybranou sv. Otci bude odevzdána. = K zakončení jubilea vydají se poutníci z Vídně 26. února do Říma. — Belgie sv. Otci. Jako každoročně, tak i letos uveřejnily katolické listy belgické v novoročním čísle provolání ke sbírkám sv. Otci. V čele subskribentů stojí kardinál primas s ostatními biskupy belgickými, načež následují nakladatelé čelnějších katolických listů. Během dvou dnů upsáno 27.000 franků. Celkově sebranou sumu doručí zástupci belgického katolického tisku koncem dubna sv. Otci. — Vlastnoruční list sv. Otce dru. Luegrovi. Obecní zastupitelstvo města Vídně zaslalo sv. Otci blahopřání k Jeho jubileu a věnovalo K 20.000 k ražení umělecké drahocenné mince, kteráž spolu s blahopřáním sv. Otci byla podána. Lev XIII. byl tímto darem hluboce dojat a prohlásil vůči rakouskému vyslanci u Vatikánu hr. Szechenovi, že město Vídeň jest první a jedinou obcí, která jej darem k Jeho jubileu potěšila. Dru. Luegrovi pak zaslal sv. Otec vlastnoruční list následujícího znění: »Papež Lev XIII.: Milý synu! Pozdrav a apoštolské požehnání! Zlatá medaile, kterou Jsi z usnesení městské rady nám ku poctě raziti dal, Nás potěsila, neboť nepřihlížeje k její veliké umělecké ceně, již z té příčiny Nám zvláštní radost způsobila, poněvadž jí Tvoje věrnost a oddanost vůči sv. Stolici skvěle se osvědčila. Neboť to blaží a těší Naše srdce, že město, tvořící střed říše a na vynikající jména jsouc bohaté, otevřeně svoji příchylnost k Náměstku Kristovu osvědčuje, a to v době, kdy na všech stranách tak mnozí, buď následkem zvrácených názorů, nebo z ohledu na lidi Stolici Petrovu nenávidí a osočují. Nechť to tedy Tvou a Tvých soudruhů v úřadě jest úlohou, milý synu, této chvály ze všech sil dbáti, pamětliv velikých zásluh, jichž si římští papežové každé doby o Vaše město získali. Zatím vyslovujeme za věnování medaile srdečný dík. Co důkaz Naší otcovské blahovůle a k dosažení darů božské milosti udělujeme Tobě, Tvým kolegům a všem Vídeňanům s vroucí láskou Naše apoštolské požehnání. Dáno v Římě, u sv. Petra, dne 30. prosince 1902 v 25. roce Našeho pontifikátu. Papež Lev XIII.«

Oslava 25letého jubilea papežského. Sdružené spolky katolické, zejména Marianská kongregace mužů a Ženský vzdělávací spolek křesťansko-socialní, konaly v pondělí na oslavu 25letého jubilea papeže Lva XIII. v kostele sv. Ignáce slavnost, při níž řeč o životě jubilantově pronesl kanovník vyšehradský msgr. dr. Josef Burian. Ačkoli slavnost ustanovena byla na 4. hod., byl rozměrný kostel sv. Ignáce, kam se vejde přes 3000 osob, od 3. hod. tak přeplněn, že obrovské zástupy musily státi venku na Karlově náměstí, nemohouce do vnitř. O 5. hod. byly zpívané litanie Marianské, načež J. Em. ndp. kardinál kníže arcibiskup Leo Skrbenský za asistence mnoha duchovních, zejména členů řádu Tovaryšstva Ježíšova a duchovních od sv. Štěpána, mnohých katechetů, ceremonářů Píchy a Hrubíka, udělil slavné požehnání. Slavnosti súčastnilo se také mnoho zástupců pražské šlechty.

Sv. Otec proti reformním snahám německých učenců. Sv. Otec prostřednictvím kardinála Rompolly biskupovi v Rottenburku děkoval za jeho známou řeč proti snahám reformních katolíků. List kardinála Rampolly biskupu Kepplerovi zní: Nejdůstojnější pane! Současně s Tvým listem obdržel jsem text Tvé řeči, kterou Jsi měl ke kněžstvu rottenburskému o pravé a falešné reformě a ve které Jsi odpor vedl naproti odvážným pokusům reformatorů, kteří se tu i tam vyskytují a kteří jsou k politování. Přečetl jsem Tvou řeč v překladu a ovšem neopomenul ji sv. Otci doručiti a nyní pospíchám s Tebou sděliti, že Jeho Svatost obsah Tvých důvodů s největší radostí vzal na vědomost, jakož i to důkladné odůvodnění naproti smělosti a fortelnosti novotářů. Z příčiny té sv. Otec Tvé horlivosti vyslovuje své uznání spolu s přáním, aby jsi v započaté práci pokračoval.« — Řím 2. ledna 1903. Rampolla.

Adresa duchovenstva biskupovi dru. Kepplerovi v Rottenburku za příčinou jeho řeči naproti reformním snahám katolických učenců, jež zní: V. biskupská Milost měl jste dne 1. prosince m. r. apoštolskou řeč o povážlivých reformách našich dnů. Řeč ta nalezla radostného ohlasu za hranicemi naší země. Pohříchu zavdala též podnět, že V. M. stala se předmětem politování hodných útoků též se strany kněží a katolického tisku. Račtež V. M. dovoliti, aby 125 kněží arcidiecése freiburské vyjádřilo svoji radost z pastýřských a časových slov a zároveň politování nad četnými a politování hodnými útoky. S díky našimi spojujeme vyjádření, že chceme nadále věrně státi za svými od Boha ustanovenými vrchními pastýři atd. — Významná je odpověď, kterouž stuttgartský »Volksblatt« dává jednomu reformáři (Reformer), jenž si v prušácké »Münchener Allg. Ztg.« na biskupa dra. Kepplera vyjel: Žádný z těch pánů nechce reformátorem slouti. Oni

stále si vedou svou, že se jim špatně rozumělo, že jsou osočováni, podezříváni a pod. Čím pozorněji však řeč p. biskupa dra. Kepplera se čte, tím jasněji z ní vysvítá obraz pravdy o moderním reformním katolickém hnutí. Zajisté že se sami obrazu toho nejvíce lekli a že nyní tvrdí, že to není jejich obraz.

Oslava stoletých narozenin K. A. Vinařického ve Slaném. Přičiněním sdružených spolků: musejního a literárního spolku »Palacký« a pěveckého spolku »Dalibor« byla důstojným způsobem oslavena ve Slaném památka stoletých narozenin velikého rodáka K. A. Vinařického. Město ozdobeno prapory, pamětní deska na rodném domě Vinařického okrášlena. Vlastní slavnost konána večer v záloženském divadle, kde za hojného účastenství všech vrstev obyvatelstva vzdán hold památce velikého vlastence. Na jevišti bohatě ozdobeném zavěšen byl veliký obraz oslavencův uprostřed exotických květů. Slavnostní řeč přednesl p. c. k. školní rada Slavík z Prahy, v níž markantními rysy nastínil veliké zásluhy oslavencovy o jazyk český a o školství vůbec. Hlučný potlesk byl odměnou za poučnou přednášku, která v nejkrásnějším světle znázornila neunavnou činnost vlasteneckého kněze. — Pěvecký spolek »Dalibor« zpěvem i hudbou valně přispěl k zvýšení slavnostní nálady.

Kníže Mořic Lobkovic, vévoda Roudnický, zemřel dne 4. února t. r. na zámku Roudnickém. Narodil se 2. června 1831. Byl vladařem domu Lobkovického; Jako člen panské sněmovny hlásil se Mořic kníže Lobkovic k pravici. Na sněmu českém patřil ku konservativním velkostatkářům. Chválí se jeho dobročinnost a katolické smýšlení. Zvěčnělý byl zakládajícím členem družstva Vlasť a na »Katolické Listy« dával ročně 2.000 K.

Řeholník vyznamenán anglickým králem. Při příležitosti indických korunovačních slavností udělil anglický král a indický císař Eduard VII. velikou zlatou medaili I. třídy představenému Jesuitské misionářské kolleje P. Swellovi v Trichinopolis v Přední Indii.

Echo z Afriky. Roč. IV. č. 2. Vychází česky nákladem družiny sv. Petra Clavera. Red. Jar. Hrabačka, kap. ceremonář u sv. Víta, Praha, Hradčany č. 33. — »Echo« poskytuje čtenáři zajímavé čtení. V úvodě se pojednává o misiích vůbec. V dalších článcích podávají misionářky a misionáři tklivé zprávy o své činnosti a o poměrech, ve kterých žijí. P. Schmidt z řádu Otců sv. Ducha popisuje osud otroků, hlavně křesťanských otroků. Na to přináší »Echo« drobné zprávy z misií a ve feuilletonu dosud nedokončeném jedná se o škapulíři otroka. Jsme dychtivi na jeho dokončení. Kronika družiny obsahuje zprávy vrchní ředitelky pí. hrab. Ledochówské o jejím pobytu v Římě a zprávy některých filialek v Rakousku. Tam se mezi jiným dočítáme, že i náš nejd. Arcipastýř udělil družině své vrchnopastýřské požehnání. »Echo z Afriky« stojí 1 K, poštou 1 K 20 h. Předplatné a dary přijímá filialka družiny sv. Petra Clavera v Praze na Hradčanech č. 33.

»Křesťanský dělník«, řízený p. Fr. Waldmannem, dostoupil č. 7. »Křesťanský dělník« stará se hlavně o učně a jest jaksi orgánem »Johannea«, kdež jest snaživý a obětavý p. redaktor dozorcem a varhaníkem. Cenu »Křesť. dělníka« velice dobře vystihuje p. Jos. Štěrba, dělník truhlářský, bývalý chovanec »Johannea«, jenž v dopise svém píše, že tento časopis podobá se kolu, o který se mladiství jinoši (stromky) opírají, aby bouřemi světovými zmítáni nebyli. »Křesť. dělník« vychází v »Johanneu« v Praze čp. 1538-II. a stojí ročně 1 K 70 h. Jednotlivá čísla jsou po 12 h. — Oba tyto časopisy: »Echo« a »Křesť. Dělníka« z plna srdce doporučujeme.

Dědictví sv. Prokopa. Pp. členům Dědictví sv. Prokopa uvádí se na vědomosti, že nádherná podílná kniha za rok 1902 a 1903 bude dokončena v polovici měsíce února. Trváme, že tento podíl všechny členy plnou měrou upokojí, neboť knihovna vždy věrné metropolitní kapitoly a poklad Svatovítský, jichž popis vydán bude, náležejí k nejpřednějším památkám našeho slavného království. Přečetná vyobrazení podílné knize budou každého naší vlasti milovného člena zajímati. Dědictví sv. Prokopa získá si touto památnou knihou velikou zásluhu o církevní umění v Čechách.

Druhý všeobecný katolický sjezd bude konán letošního roku v Brně. Přípravy ke sjezdu jsou již nyní v plném proudu. Velepastýřským požehnáním Jeho Excel. ndp. biskupa Františka Saleského a mší sv. za zdar sjezdu sloužen od J. M. ndp. opata Františka Saleského Bařiny započal připravený sjezd své dílo s Bohem v pevné naději kýženého zdaru. Zařizující výbor sjezdový přijat byl v audienci od J. Ex. ndp. biskupa Františka Saleského. Místo nemocného předsedy poslance dra. J. Koudely uveden byl výbor k J. Ex. od místopředsedy J. M. ndp. opata Františka Saleského Bařiny, jenž vylíčiv účel audience požádal J. Ex. o souhlas se sjezdem a o velepastýřské požehnání. J. Ex. ndp.

biskup František Saleský odpověděl, že radostně vítá druhý katolický sjezd v Brně, uznává důležitost a potřebu sjezdů katolických v době nynější. J. Ex. doufá, že letošní sjezd brněnský neméně se zdaří jako první sjezd r. 1894, jenž základem byl četných jiných sjezdů. Překážky zajisté nebudou toliké, jaké byly při sjezdu prvním. Poměry na Moravě mnohem lepší jsou než leckde jinde, oživený duch křesťanský zvláště v rolnictvu je mnohoslibný a jest se nadíti, že i ve stavech jiných i v inteligenci i živnostnictvu i dělnictvu probudí se zas křesťanské vědomí. Přeje sjezdu plného zdaru a milerad uděluje přípravné činnosti a výboru velepastýřské požehnání, jež přítomní klečíce přijali. Po té dal si J. Ex. ndp. biskup představit jednotlivé členy přípravného výboru a se všemi laskavě rozmlouval. — Komise řečnická a tisková zahajuje pilné porady, aby stanovila přesný program sjezdu a rozdělila referáty a slavnostní řeči odborníkům a osvědčeným řečníkům. Pro letošní sjezd katolický v Brně jeví se všude v řadách katolických čilý zájem. I my mu přejeme všeho zdaru.

Šípy opravují. — »Šípy« ze dne 17. ledna r. 1903 přinášejí tuto opravu: »Na základě . . . . atd. Především není pravda, že bych byl kde prohlásil, že kdo mne zná, že mi může dáti korunu na záložnu Svatováclavskou i v kostele; dále není pravda, že bych byl řekl, že prý na to nekoukám a beru všude. — V Praze, dne 7. ledna 1903. — Tomáš Škrdle.« — »Šípy« chtěly P. Tom. Škrdle zlehčit a utržily si ostudu samy, nebo jest vždy pro žurnál ostudou, musí-li přinášeti zákonitou opravu. Bratři, braňte se a budete míti pokoj. Stopujte »Šípy« a uvidíte, že dají hezky dlouhou dobu pokoj tomu, jenž jim opravu napařil. A až na to zapomenou, dostanou opravu novou.

Jaká je to mezi námi kázeň? Docházejí nás bezpečné zprávy, že pohlednice o Drozdovi atd. prodávali také dva Vincenciani v pražském policejním rajonu, z nichž jeden jest docela také členem kongregace Marianské. Kdyby se něco podobného stalo mezi social. demokraty, jejich vůdcové a jejich tisk by je citelně ztrestali a u nás jaké je to pro zájmy naše pochopení? Nad tímto skutkem dvou Vincencianů musíme vysloviti hluboké politování.

Asyl milostného Pražského Jesulátka. — Na oslavu 25letého pontifikátu sv. Otce Lva XIII. ustavila se m. r. Družina katolických dam, jež obrala sobě za úkol, starati se o dítky nemanželské, však pouze takové, jimž matka zemřela a jež nikoho nemají, kdož by se jich ujal.

S povděkem vítáme tento krok našich katolických dam, jež vedeny jsouce láskou k dětem nejubožším ze všech ubohých, podvolily se této práci a zřídily Asyl milostného Pražského Jesulátka pod ochranou sv. Josefa, kdež tyto dítky Bohu, vlasti a národu vychovávati budou.

Již v letech šedesátých minulého století pomýšlelo se na cosi podobného, vše bylo již i připraveno, však tu komusi bylo líto peněz na dobrou výchovu těchto ubožátek, a dnes — na témž místě — trestanky jsou živeny. — Kdyby bylo již před čtyřiceti roky o takovéto dítky postaráno bývalo a ony řádně vychovány, o kolik procent mohlo býti dnes v národě našem méně takovýchto duševních mrzáků.

Pravda jest, že jsou tyto dítky nejubožší ze všech, ovšem bez své viny, čemuž nelze se ani diviti. Ony nepoznaly srdce něžné, milující, pro ně mrtvo jest srdce dobré matky. Mrazivý chlad cizoty v nejútlejším mladí obestřel duše jejich; nikdo jich nemiloval, nikdo nebránil oproti nástrahám zlým, a tudíž není divu, že propadly proletarismu a staly se vyvrhely společnosti lidské.

A právě tomuto zlu má nyní odpomoženo býti nově zřízeným Asylem milost. Jesulátka Pražského, kamž přijímají se dítky nemanželské, jimž matka zemřela, ve stáří od 1 roku. V něm naleznou milý domov, by i ony staly se užitečnými a šťastnými členy společnosti lidské. V Asylu budou tyto dítky ponechány nejen do šestého roku, ale až do úplné vyspělosti a budou vzdělávány přiměřeně dle schopností.

Ježto pak do Asylu přijímají se dítky z celých Čech, jest v zájmu celé veřejnosti, by i k tomuto dílu lásky křesťanské dobrotivě přispěla. Kéž především naše šlechetné paní, slečny i dívky katolické ujmou se tohoto díla a přispějí k jeho zachování a rozšíření, neboť možno každým sebe menším dárkem přispěti.

Členky přispívající platí pouze 20 haléřů měsíčně a kdo větším darem Družinu obmyslí, stává se dobrodincem Asylu. I zbytky látek na dětské šatečky a bavlnu neb vlnu na punčošky přijme zajisté výbor Družiny s upřímným Pán Bůh zaplať!

Prozatímní místnosti Asylu nalézají se v Praze II., Ječná ulice čís. 15. n. a kdož by o takovém dítku věděl, nechť to laskavě Družině oznámí. K přijetí potřebí jest křestního listu dítěte a úmrtního listu matky.

Ze spolku sv. Josefa pro kněze deficienty. Spolek rozesílal tyto dny 30. výroční zprávu za minulý rok 1902, z kteréžto zprávy vyjímáme následující data: Nových členů přistoupilo během roku 69. Deficientů přibylo 12, tak že spolek čítá 1400 členů přispívajících a 91 deficientů. Poslední číslo členské bylo 1930. Ročních příspěvků přijal spolek 47.966 kor. 50 hal. Úroků 32.234 kor. 14 hal. — Pensistům vydalo se 51.655 kor. 90 hal. podpor. — Jmění spolkové vzrostlo o 29.144 kor. 72 haléřů, k čemuž přispěly t. r. značnější dary a odkazy, úhrnem 5298 kor. 82 h. Veškeré jmění obnáší 800.953 korun 40 hal., z něhož uloženo v kníž. arcib. konsistorní pokladně 730.090 kor., v Zemské bance 63.035 kor., ve Svatováclavské záložně po odepsání per 1478 kor. zůstatek 4441 kor. 5 haléřů. Ve spolkové pokladně 3477 kor. 35 hal. — Členem spolku státi se může každý světský kněz církevní provincie české. Kdo se členem státi chce, zvolí libovolně (bez ohledu na skutečný příjem) fassi, podle které ke spolku přispívati chce, a to od 400 do 1000 zl. Z takto zvolené fasse platí se 2 proc. ročně příspěvku. Mimo to platí se při počátku t. zv. ingress, který se řídí dle stáří. Proto třeba udati při přihlášce za přijetí den a rok narození. V stáří až do třiceti let platí se mimo roční příspěvek dvě procenta z volné fasse ingressu. V stáří od 30 do 40 let 4 proc. Ingress může buď najednou nebo ve 4 letech, také v pololetních lhůtách složen býti. Kdo přistoupí v 2. půlletí, platí t. r. jen za druhé půlletí. Práva na podporu nabývá se po osmi letech členství v pádu deficienství. Podpora řídí se dle počtu let členství (A. U. annus unionis) a dle složených peněz (F. florenus). Za každý rok členství počítá se od valné hromady r. 1902 do valné hromady r. 1903 1 proc. fasse, tedy při fassi 500 zl. 5 zl. a za každý složený zlatý 80 kr. Kdo tedy byl deset let členem při fassi 500 zl., obdrží za každý rok 5 zl., za 10 let 50 zl. K tomu za každý složený zlatý 80 kr. Za 10 let složil při fassi 500 zl. celkem 100 zl. roč. příspěvků. Za každý zlatý 80 kr., což činí při 100 zl. 80 zl. Tedy dle A U 50 zl., dle F 80 zl., celkem 130 zl. roční podpory. Při fassi 1000 zl. dvojnásobně tolik. Dosud dáno (od r. 1879) 150 deficientům 421.104 kor. 21 h. podpory. Kéž Pán Bůh i nadále žehná snahám spolku a vzbudí mu četných členů a dobrodinců!

Biblioteka tepelského kláštera. Opat Gdb. Helmer premonstrátského kláštera tepelského zřizuje právě novostavbu pro klášterní knihovnu. Tato stavba bude v souladu s budovami konventu, bude přiléhati ke klášternímu kostelu a bude sestávati ze dvou traktů, a to pro bilioteku a přírodnicko-historické a fysikální sbírky. Bude tu také sbírka dopisů, katalog, čítárna, byt pro knihovníka a j. v. Dům vyžadovati bude náklad 700.000 korun.

Kde se píší pověrečné modlitby? Bavorský »Courier« odkryl firmu, jež ve velkém po celém Německu rozšiřovala hloupé, pověrečné modlitbičky. Jest to protestantská firma J. F. Retsch u Landshumu. Nejnověji vydala zase podobnou nesmyslnou slátaninu, kde se praví, že má se modlitba ta položiti na prsa nemocného, a že se uzdraví. Raději tak položit protestantskému ohlupovateli lidu něco na záda!

Nový odpůrce. Časopis »Moravský Kraj«, vlastně »moderní inteligence z království na Moravu zavátá«, začala vydávati »lidový« leták »Ruch«, jímž chce »pravdu« a »osvícenost« masarykovskou rozšířiti do všech vrstev moravského lidu. Výtisk stojí 1 hal. Bude dobře, když si Moravané povšimnou tohoto odpůrce.

Musil odprosit. Bohoslovci IV. ročníku semináře Budějovického obdrželi v polovici listopadu minulého roku bednu knih, na níž vedle adresy napsána byla tužkou poznámka: Kněží jsou hodní! Utopit by se měli! — Poněvadž tato urážka týkala se nejen přijímatelů zásilky, ale celého stavu kněžského vůbec, podána byla ředitelství státní dráhy v Plzni stížnost, k níž dotyčná adresa s urážlivou poznámkou přiložena. Zavedeným pátráním vyšlo na jevo, že písatelem její byl písař ve skladišti táborském. Týž měl býti ze služby propuštěn, nezjedná-li si odpuštění strany, která žalobu podala. Za tím účelem odebral se týž dne 24. m. m. do Č. Budějovic a tam bohoslovce IV. ročníku odprosil, vyloživ jim zároveň své neutěšené postavení. Jest totiž otcem tří dítek a má doma nemocnou ženu, takže by v případě propuštění vydán byl v šanc kruté bídě. Dostalo se mu odpuštění, což jemu i písemně stvrzeno, když slíbil, že se podobné urážky příště nedopustí. — Nám před lety napsal listonoš na Slánsku na Vlasť zpět, nepřijímá se. Vše vyšla na jevo tím, že adresát druhý den k nám přišel a Vlast osobně platil. Proviněný listonoš byl propuštěn ze služby. Podobně nám vracel »Vlasť« poštmistr žid, i byl také potrestán. — Takovýmto způsobem snad se různí tupitelé a ničitelé aspoň tomu naučí, že také kněz má svou čest, a že si my katolíci ubližovati nedáme.

Židé a tisk. Ve Vídni počal vycházeti nový, veliký denník »Zeit« nazvaný. K akciovému kapitálu přispěli: žid Riedl 600.000 K, žid David Guttmann 200.000, žid Salo Kohn vzal si akcií za 100.000. Takové oběti přinášejí židé a u nás mezi katolíky za 20leté naší literární činnosti neznáme příkladu, že by někdo na katolický tisk věnoval aspoň 10.000 K. My spíme a židé pracují, my malomyslně naříkáme a židé podporováni socialní demokracií a u nás i realisty dobývají jmění a půdy.

Ke korunové sbírce na sanaci záložny Svatováclavské sešlo se do 10. února t. r. K 1177·43. — Dne 30. ledna t. r. odevzdali jsme p. vládnímu radovi Oličovi 893 K 72 h. Přímo záložně Svatováclavské jsme dali K 44·71 a dne 5. února přijala od nás v záložně Svatováclavské chudá žena z Král. Vinohrad 60 K u přítomnosti p. ředitele téže žáložny. Obnos ten jí byl v její zál. knížce odepsán a k dobru záložny připočten. — Jistý sirotek má v záložně Svatovácl. 150 K, tomu chceme dalšími sbírkami pomoci; po něm přijdou na řadu chudý zahradník a dvě chudé služky, které si své těžce nabyté úspory tam vložily. — Nejmenovaný farář píše, že nám zašle ke korunové sbírce 3. dubna 100 K. Díky. — Další dary přijímá: administrace družstva Vlasť a její papírnický závod neb osobně Tomáš Škrdle, katecheta a redaktor, Praha čp. 570-II., 26 n.

Vonný dech vánoc. Zpěvohra o 4 obrazcích. Veršem napsal Dr. M. Kovář. Hudbu složil Jan Ev. Zelinka. Tiskem a nákl. družstva Vlasť. — Tato zpěvohra byla posouzena ve »Vlasti« p. prof. Em. Žákem, a v sobotu dne 7. února předvedly ji chovanky pensionátu u sv. Voršily v Praze. Tyto chovanky jsou známy jako výteční herci a jako výborné pěvkyně, i dalo se očekávati, že také tuto zpěvohru zdatně sehrají. Ve zpěvohře této vystupují andělé, myslivci a hajní, pastýři, rybáři, dudáci, dráteníci, kominíci, sedláci, Moravané a Slováci, učitel se svými žáky, tedy veliký sbor pěvců různě přistrojených a k zpěvu naladěných. Zpěv střídá zpěv a jeden jest krasnější než druhý. Zpěv andělů: Gloria in excelsis Deo atd. jest přímo úchvatný. Zpěvohra učinila na posluchače veliký dojem a pěvkyně byly odměněny hlučným a stálým potleskem. A dojem ten bude ještě větší, až bude hráti učitele muž barytonista a pastýře dospělí jinoši — zde všecko hrály dívky — čímž vánoční tato poesie nabude ještě větší krásy a hlubšího effektu. Pisatel těchto řádků seděl vedle metrop. kanovníka Flor. Scharwortha, jenž byl Vonným dechem vánoc zcela nadšen. Mezi vzácnými hosty byl také nejdůst. pan biskup Královéhradecký Msgr. Dr. Jos. Doubrava. Zpěvy řídil a na piano provázel sám skladatel p. Jan Ev. Zelinka. Jsme na to hrdi, že jsme ve družstvu Vlasť tuto hru tiskem vydali, nebo má budoucnost. — Po skončeném představení bylo p. školnímu radovi Dr. M. Kovářovi a skladateli p. Janu Ev. Zelinkovi se všech stran gratulováno a dívky pensionátu podaly jim skvostné kytice.

Z Tiskové ligy. — Na Tiskovou ligu dále přispěli: Jan Holub, kaplan v Bernardicích; Jan Kutiš, farář v Kněževsi; Václ. Koudelka, farář v Olbram-Kostele u Znojma; duchovenstvo vikariátu Píseckého (4); K. Neužil, farář v Kostelci u Chrasti; Jos. Dubský, děkan ve Střelicích, a Jos. Hovorka, farář v Kaňku. Duchovenstvo vikariátu Jaroměřského složilo 35 K, k čemuž přispěli: 1 bisk. vikář, 4 děkani, 10 farářů, 1 exposita, 1 kazatel a 1 zám. kaplan. Vldp. bisk. vikář Jos. Beran, děkan ve Dvoře Králové n. L., provází zásilku peněz velmi sympatickým přípisem. Kéž by i jiní vldpp. kníž. arcib. a bisk. vikáři a moravsko-slezští děkani vzali letos, v těchto zlých časech, Ligu v ochranu — Opravy uveřejnily: »Nár. Listy« Klubu kat. kř. socialnímu, »Šípy« dp. Tom. Škrdlovi, »Červánky« dp. Janu Kutišovi. Upozorňujeme, aby si zvláště od »Červánků« nedal nikdo nic líbiti. Ať je stíhá oprava za opravou. Tisková liga věnuje tomuto listu zvláštní a bedlivou pozornost. — Nové členy, dary, dopisy a členské příspěvky přijímá Tomáš Škrdle, pokladník a místopředseda Tiskové ligy v Praze, Žitná ulice čp. 570-II.

Různé. Dle prohlášení říšského kancléře hr. Bülova budou se moci Jesuité zdržovati v Německu jako jednotlivci. — Nesídelním kanovníkem koll. kapitoly na Vyšehradě jmenován byl Jos. Kebrle, kníž. arcib. vikář v Přistoupimi, znamenitý císařem vyznamenaný včelař. Gratulujeme. — Msgr. Schaepman, vůdce katolíků v Holandsku a poslanec na sněmu holanském, v únoru t. r. v Římě zemřel. — Sixtinská kapela ve Vatikáně známa je svým překrásným zpěvem. V řízení kapely nastane nyní změna. 20. prosince vzdal se řízení dosavadní ředitel 84letý Mustafa po službě 55leté. Nástupcem jeho jmenován byl už dříve skladatel Perosi, jenž v sixtinskou kapelu hodlá uvésti směr moderní.

Spolkové zprávy.

Socialní odbor družstva Vlast konal dne 19. ledna osmou schůzi za předsednictví p. V. Žižky. — Jednatel red. p. T. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. Od poslední schůze řečnili: redaktor p. T. Jiroušek na Kladně a pan Jan Kř. Maštalíř v Kutné Hoře. — Bylo konstatováno, že »Naše Listy« těší se vždy větší a větší oblibě, hlavně pro články o záložně Svatováclavské. — Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o brožuře, vydané právě ministerstvem »Předpisy o potlačení tuberkulosy«. Jsou v ní velmi dobré pokyny v příčině společných bydlišť nejširších vrstev obyvatelstva, jakož i prospěšné rady na odstranění z nemocí pocházejícího socialního zla. — Dále poukázal na knihy »Pomůcky účetnictví pro živnostníky« od J. Získala jako velmi praktický spisek, v němž jest poučení o knize pokladní, knize hlavní, knize objednávek, dělníků, lhůtní, zásobníku. Řemeslníkovi, jemuž na zdokonalení vlastního účetnictví záleží, velice jest touto knížkou posloužено. — Časopis »Hus« v č. 12. vyslovuje se proti heslu »Svůj k svému«, které by bylo pro evangelíky pro jich malý počet škodlivé. Radí pak v článku živnostníkům, což i s našeho stanoviska schvalujeme: a) býti na výši svého oboru, b) udržovati cenu v pravé hodnotě k věci, c) mluviti pravdu, d) zanechati smlouvání a zaříditi pevné ceny, e) vésti přísné účty, f) míti svou neděli, odstraniti doděláváky v neděli a modré pondělky. Varováni pak buďtež živnostníci před: a) zanedbáváním kostela v neděli dopoledne a b) utrácením peněz odpoledne. — Red. Tom. Jiroušek pravil: Vláda vydala dne 19. listopadu r. 1902 ministerstvem vnitra výnos (nařízení), dle něhož mají úřady prozkoumati spolky, které poskytují různé výhody svým členům, jako: nemocenskou podporu, cestovní podporu a podporu v nezaměstnanosti a zjištěný stav spolků mají pak tyto úřady, jimž kompetencí spolky podléhají, oznámiti i s vyšetřeným elaborátem, aby se mohlo určiti, nenáležejí-li tyto spolky pod císařský patent ze dne 26. listopadu 1852 a nikoliv pod zákon spolčovací z r. 1867. Došlo-li by k tomuto, že spolky, které založeny jsou pro podporu v nemoci, při nezaměstnanosti a při cestování, pak by ovšem byly tyto spolky uznány pouze za spolky pojišťující a podpůrné (které dle spolčovacího zákona z roku 1867 dnes provozují také činnost vzdělávací) a nikoliv za spolky pro vzdělávání členů. Nuže, a toho se obávají socialní demokraté. Mimo to, že tyto spolky patří dnes pod zákon spolčovací z r. 1867, praví se, že nejsou přístupny kontrole státní a vyžaduje se na ně tedy císařský patent z roku 1852, aby též, jako spolky, které zajišťují svými příspěvky členstvu podporu, skutečně byly také závazány tuto podporu udíleti a aby tyto prostředky, které si členstvo k podpoře skládá, neplynuly snad na jiné, než podpůrné účely členstva. Referent dodal, že celou věc prostuduje, že napíše o ní v »Našich Listech« zvláštní článek. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o katechismu »Živnostenské právo rakouské« od T. Rebce, vydané firmou Hejda a Tuček, kteréžto velmi důležitý spisek vřele doporučil. Pojednal o francouzské otázce učenické, o níž rokovala nejvyšší pracovní rada jako poradní sbor při ministerstvu obchodu ve Francii, promluvil o všeodborovém sdružení křesť. dělnictva českého, rozebíral: brožuru JUdra. K. Poláka »Organisace maloživnostenského úvěru v král. Českém«; článek v »České Revui« z péra Dra Koláříka: »Socialní a humanitní otázky na sněmu českém«; a konečně demonstroval ukázky z časopisů »Zář«, »Rovnost«, »Samostatnost«, »Česká Demokracie« a j. Některé referáty budou uveřejněny v »Našich Listech« — Místopředseda pan V. Žižka referoval takto: Dnes na denním pořádku otázky socialní ve všech takřka zemích jest nezaměstnanost dělnictva. Aby se tomu odpomohlo, organisují se mnozí v různá sdružení a snášejí své příspěvky, aby nejen tu nezaměstnanost zažehnali a lidu práci zjednali, ale aby při nezaměstnanosti p odpory došli. A to činí teprve nyní, v poslední hodině, kde příšera nezaměstnanosti nám neustále více přibližovati se zdá, a to v podobě čím dále tím hroznější. Příčina toho jest přílišná výroba stroji provozovaná a velkými kapitály podporovaná, jež stávající potřebu daleko převyšuje a kterouž cestou exportní odbytí docíliti nelze. A tu bych myslil, že stávající odborové sdružení k odvrácení zla daleko nestačí a bude jen kapkou vody do moře vpuštěnou, neboť tu pro nadvýrobu práce na dlouhý čas zbytečnou se stane, takže nižádná podpora nestačí, ani stávka zlo to neodvrátí. To jsou ponejvíce následky, jako trest od Boha se dostavující, že člověk při své práci nesvětil den sváteční a konal ji v ten způsob, při kterém se řádné svěcení svátku stalo takřka nemožným. Práce takto vymkla se z mezí zákonů božských, člověku vykázaných, pročež i její následky vymykají se též z mezí slušnosti a spravedlnosti, takže ona lidu trvalou výživu jeho nezabezpečuje. Lid, poněvadž nesvětil den sváteční, bude nucen zahálkou dlouhý svátek světiti, na

kterémž Pán Bůh sám kázaní míti bude, ale to bude se díti ne slovy, ale skutky, to jest věcmi, jež Bůh na lid dopustí. — Jelikož sběratel korunových sbírek, dp. Tom. Škrdle, chce tyto korunky odevzdati do rukou p. vlád. rady Oliče, aby tím nejchudším poškozeným v záložně poškozené podělí, doporučuje socialní odbor, aby tyto sbírky vnikly v nejširší vrstvy národa a aby v nich stále, až do ukončení liquidace nebo konkursu, bylo pokračováno. — Tím byla schůze skončena.

Literární sekce družstva Vlasť konala dne 4. února IV. schůzi v XIX. správním roce. — Jednatel dp. Fr. Žundálek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Red. dp. Tomáš Škrdle doporučoval »Rozhledy po lidumilství«, které řídí obětavý mag. úředník, p. JUC. Fr. Cyr. Vlk. »Rozhledy« jeho mají vkusnou úpravu, zřetelný tisk a pečlivě vybraný obsah. »Rozhledy« vydává družina bl. Anežky ve prospěch Jubilejního ženského asylu císařové a královné Alžběty v Praze. Předplatné — 4 K ročně — přijímá pí. L. Trakalová-Kheilová v Praze, čp. 128-III. — Referent poukázal na »Časové úvahy« v Hradci Králové, dovedně řízené Drem Fr. Reylem. Číslo 1. ročník VII. přináší pohrobní vzpomínku »Veliký biskup« od Dra. Fr. Reyla. Je to podrobné vylíčení běhu života a působení nezapomenutelného biskupa Eduarda Jana Brynycha. Referent uvedl, že se vždycky vynasnažoval udržovati mezi Hradcem Královým a družstvem Vlasť styky co nejsrdečnější a doufá, když od Nového roku opustil »Obnovu« ten, co tyto styky bez příčiny kalil, že bude opět ku prospěchu obou stran navázána prospěšná páska přátelské vzájemnosti. — Konečně probíral dp. Tomáš Škrdle obsahy 1. čísla »Vzdělávací četby mládeže« (roč. II., red. Fr. Jelínek) a 1. čís. III. roč. »Hlasů Svatováclavských« (red. Vl. Hálek). Obě ta čísla mají praktický zajímavý obsah a čtenářstvu se vroucně doporučují. Každý ročník stojí 40 h a předplatné přijímá administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. — Dp. farář Vl. Hálek podal posudky o knihách z »Matice Lidu«, a to o povidce o »Janu Celerovi« od dra V. Plačka, jejíž scenerie vzata jest z idyllického ovzduší malého města s pravdivým podkladem a pěkně líčí náboženský život starých měšťanských rodin, jehož středem byl místní děkanský chrám. Druhá kniha »S armádou černých křesťanů« od A. K. Bulatoviče jest denník válečné výpravy z Habeše na rovník k jezeru Rudolfovu, illustrující smutné kulturní poměry národů, jež posud křesťanství nepoznaly. — Nedobrým zjevem pro mravní vzdělání našeho lidu jsou četné překlady z laxních prací francouzských Qui de Maupassanta, s nimiž se nyní houfně v lidové četbě shledáváme. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o některých pracích z časopisů: »Česka Revue«, »Naše Doba«, »Přehled«, »Ženská otázka«, sv. IX. knihovny »Samostatnosti« o nové knihovně pro mládež vydané p. Laichtrem, z níž vyšly povídky vybrané z Maupassanta, jež jsou více méně bezcenné a z Turgeněva, které jsou velmi pěkné. Dále rozebíral povídky F. Tevera, nazvané »V soumraku«. Povídky tyto jsou psány sice vytříbeným slohem, ale obsah není doporučitelný. Konečně mluvil o »Moderní Revue«. — Referát dp. katechety Boh. Jiráčka zní: Nákladem Al. Hynka vyšly »Biblické příběhy pro maličké« od neunavného pracovníka na poli literárním Aloise Dostála. Pan spisovatel v knize své vybral 8 obrazů St. Z., a to: Kain a Abel, Potopa světa, Hagara Ismael, Isak, Esau a Jakub, Josef, Samson, Naman. Obrazy tyto provází spisovatel vhodným textem biblickým St. Z. Biblické příběhy tyto, k nimž připojeny jsou vhodné a cenné illustrace, jsou nejen vhodným dárkem a zábavnou knihou našim žáčkům, ale hodí se i za pomůcku pp. katechetům pro 1. a 2. třídu a sloužiti by mohly za doplnění žákovským knihovnám. Doufáme, že pan spisovatel k letošnímu Ježíšku vybéře nám řadu obrazů z N. Z. — Z nakladatelství J. Otty vydáno od H. Sinkiewicze překladem J. Lipanského »Na slunném pobřeží« a »Selim Mirza« a »Dvě cesty« překladem J. Langra. Črty obsahem i formou pěkné, o čemž svědčí jméno spisovatele. Jen škoda, že pp. překladatelé v překladu svém nechali celá rčení a věty nepřeložené, čímž na mnohých místech děj přetržen a tím staly se črty širšímu čtenářstvu méně přístupnými a jest si přáti, aby budoucně tak se nestalo. — Konečně jednatel dp. katecheta Fr. Žundálek probíral nejnovější zjevy v literaturách slovanských a dodal, že již brzy připraví k tisku paměti Václ. Štulce. Paměti vyjdou ještě v tomto XIX. ročníku »Vlasti«. Následovati budou Štulcovy básně a jeho korespondence. — Tím byla schůze skončena. Členové obohaceni novými literárními vědomostmi vraceli se domů. Budoucí schůze koná se v březnu.

❁ ❁ ❁

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v lednu složili: Jednota v Soběslavi 76 (100); Jan Hermach 66 (100); Fr. Roubík 50 (100); Václav Cimbulka 40 (100); G. Steidl 20 (50); Č. obec III. řádu sv. Františka ve Vídni 14 (18); po 10: Boh. congregacio academica (80), Meth. Marvan (20), Jos. Pauer (80), Jiří Čadek (50), Jednota pro Byšice a okolí (40), Jos. Kratochvílova (70), Helena baronessa Helversenova (60), Albert Trčka (50); po 5: Václ. Regal (100) a Vincenc Laštovička (95); po 4: Ant. Pochmon (40), Václ. Křížek (20), Jan Jílek (59) a Jednoty: na Mělníku (18), v Myslibořicích (24), v Netolicích (12), v Cuclavi (20) a Dolní Dobrovici (24); P. Aug. Jannal 2 (10); Mart. Kocmich 10 (40); po 4: Jednota v Čermné (24) a K. Patočka (31).

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVIII. číslo 2. a 3. s tímto obsahem: V prudkém boji. — O reformě středních škol (Fr. Horáček). — Jednoduchá frekvence školy (Fr. Žundálek.) — Nové boje. — Od zkoušky nebo od vysvědčení způsobilosti. — Nová hesla (G. M. Achian.) — Feuilleton: Hostina. — Obsah Učitelské přílohy: Několik slov o umělecké výchově (K. Vrabec.) — Úvahy k vyučování počtům (Al. Brynych.] — Obsah Katechetské přílohy: Vyměřování katechetských remunerací (Fr. Strnad.) — Nejlepší vzor. — Exhorty podali: Josef Thír, Em. Žák, Fr. Janovský a Václ. Müller. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K.

»**NAŠICH LISTŮ**« vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XII. č. 20.—23. s tímto obsahem: Nová záložna »Důvěra« (Dr. Václ. Kyjovský.) — Kázání o defraudantech (Dr. Rud. Horský.) — K otázce liquidační ve Svatováclavské záložně. — Kterak píše »Slovo«, orgán p. Dr. Al. Rašína, právního zástupce záložny Svatováclavské. — Protikatolické proudy v Sokolstvu. — O kolportáži dle nového tiskového zákona. — Průmyslový západ Evropy. — Klerikální prst stihne »Právo lidu«. — Jed v literatuře. — Valná hromada Tiskové ligy. — Všeodborové sdružení křesť. dělnictva v Čechách (Jan Kř. Maštalíř.) — Listy z Černé Hory a z Belgie. — »Naše Listy« stojí ročně 4 K, pololetně 2 K. — Administrace obou časopisů: Praha, čp. 570-II.

Vyhláška.

V lednu 1903 bylo nám platit 600 K annuitní splátky do spolku »Praha«, v únoru 1155 K daní, 1155 K do České a 330 K do Městské spořitelny; v lednu a v únoru musili jsme zapraviti větší sumy honoráře za práce literární a veliké sumy za papír, i prosíme, aby nám bylo splaceno hojně členských vkladů, abonentních dluhů, dluhy z papírnického závodu a hlavně za různé věci, jež jsme během roku tiskli a které dosud zapraveny nejsou. Prosíme za to upřímně a snažně. Bis dat, qui cito dat.

Družstvo Vlasť.

KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLASŤ.

(Dokončení.)

Svatováclavská záložna a obrana katolíků proti socialním demokratům. Napsali *L. † 5* a *L. † 7.* Cena 8 h. poštou 10 h.

Odpověď socialním demokratům ve věcech záložny Svatováclavské. Napsal Dr. *Václav Kyjovský.* **V těžkých chvílích.** Napsal *L. † 91.* Cena 8 h, poštou 10 h.

Protiklerikálové aneb Založení katolické besedy v Husově. Napsal *Jan Hejný.* Obrázek ze života v jednom jednání. Otisk z „Vlasti". Cena 30 h.

Pro blaho lidu. — Obraz ze současného života ve 3 jednáních. — Napsal *Josef Flekáček*.. — Otisk z „Vlasti.“ — Hodí se pro malé i velké jeviště. Cena 50 h.

Vstupenky do schůzí pro spolky křesťansko-socialní. 100 za 1 K, poštou za 1 K 6 h.

Píseň práce. Hymna katolického dělnictva československého. Na slova Vladimíra Šťastného složil *J. C. Sychra*. Cena 4 h.

Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tom. V. Bílka. Rozebírá P. *J. Svoboda*. Nákladem historického kroužku. Cena 20 h.

Sborník historického kroužku družstva Vlasť. Seš. I. = 1 K 60 h, II. = 1 K 40 h, III. = 1 K 40 h, IV. = 2 K, V. = 2 K 40 h, VI. = 1 K 80 h, VII. = 2 K 40 h, VIIIa a VIIIb po 1 K 60 h.

Nakladatelství Antonína Pusteta v Solnohradě.

Právě vyšlo:

Perla panenství.

Dle rukopisu † P. Hartmanna Strele O. S. Fr. přepracoval, vhodnými pobožnostmi doplnil a pod názvem: Der Edelstein der gottgeweihten Jungfräulichkeit« vydal **P. Filibert Seeböck** O. Fr. Min. Se svolením nakladatelovým a s úchvalou církevní přeložil

Alois Štěpina
kněz církevní.

Vázané v plátně s červenou ořízkou 3·— K
» » » » zlatou » 3·30 K
» » černé kůži s červenou » 3·50 K
» » » » zlatou ořízkou 3·80 K

Seeböckova »Perla panenství« zaujímá bez odporu jedno z nejpřednějších míst v literatuře ascetické. Jsouc schválena a vřele doporučována 16 církevními vrchnostmi, vyšla v německém jazyku právě v 30. vydání a ve více než 100.000 výtiscích. České vydání poskytuje všechny výhody původního vydání německého a může tudíž všem panenským duším co nejlépe býti doporučeno.

Dostati lze prostřednictvím každého knihkupectví, přímo pak u nakladatele Antonína Pusteta v Solnohradě.

Pobožnost křížové cesty

Upravil farář *Vlastimil Hálek*. Schválena nejd. kníž. arcib. Ordinariatem pražským. Vyjde před letošní dobou postní nákladem družstva Vlasť a bude se prodávati po 20 h.; pp. knihkupci obdrží 25% provise, a překupníci, kteří odeberou nejméně 25 ex. najednou, obdrží ji po 14 h. Objednávky již nyní přijímá administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

ROČNÍK XIX.

BŘEZEN. ČÍSLO 6.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1903.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

Str.

MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Pícha.* (Pokračování.) 481
BOHOČLOVĚK. Báseň. Napsal *F. K.* 490
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* (Pokračování.) 491
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zítek* (Pokračování.) 503
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.) 513
V KAPLANCE. Báseň. Napsal *Václav Koranda* 525
Z MÉHO POBYTU NA ČERNÉ HOŘE. Píše *Frant. Rozkošný* 527
TAJE. Báseň. Napsal *Jos. Plaček* 532
DĚJINY SOCIALNÍHO HNUTÍ V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ. Píše *Tomáš Jos. Jiroušek.* Díl II. (Pokračování.) 533
HLÍDKA KOSMICKÁ. Píše *B. Jiříček* 555
NÁRODOPISNÉ ROZHLEDY. Píše *Karel Procházka* 559
Literatura 559
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy 567
Paběrky z novin a veřejného života 572

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupil za člena zakládajícího: Adolf R. Junek, obchodvedoucí firmy K. Fiala na Smíchově. — Na fond katol. spisovatelů složili: Jos. Mejsnar 25 (175) a duchovenstvo vikariatu Votického 22 (177). — Mimo to přispěli: *a)* na fond socialní: Ignotus a Jos. Beran; *b)* na dům družstva: Fr. Horáček, Ant. Herout, Dr. Cyrill Sládeček a z Ameriky: Rev. Jos. Pelnář, St. Altmann, V. Chlapík a M. T. Ševčík. — Fr. Štingl, farář v Kotljech, daroval družstvu bednu knih: — Starší (ještě z I. roku) dlužníky pap. závodu upozorňujeme, aby dluhy své splatili, nebo jinak musili bychom vymahati dluhy jejich právním zástupcem. — Jak jsme již oznámili, objednávají si od nás zboží věrní přátelé až z Ameriky, Istrie a Korutan. Jeden z nich, Fr. Štingl, farář v Kotljech v Korutanech píše: Se vším jsem velmi spokojen a všecky psací a tiskové potřeby budu u Vás objednávati. Vše jest velmi laciné a pak rychle obsloužíte. — Žádáme své příznivce pp. faráře, by nám příležitostně při zasílání peněz, dopisů a možno-li i zvlášť zaslali adresy obecních úřadů, jež spravují pp. starostové katolického smýšlení, za tím účelem, bychom jim mohli na ukázku zaslati vzorky obecních tiskopisů, jež máme na skladě. — Vydali jsme tiskem praktické tabulky do kostelů: *a)* o zákazu plivání, nalepené nalepence za 10 h., bez lepenky za 2 h., a *b)* o zachování klidu a ticha na kůru, nalepené po 12 h. — Kdo z pp. katechetů chtěl by si koupiti starší ročníky »Vychovatele«, pokud jsou na skladě, dáme jim je za 4 K místo za 6 K, i loňský v to počítaje. — Konceptní od nás hojně objednávaný papír, jejž jsme dosud prodávali 100 archů za 60 h., bude nyní státi 70 h., jelikož nám továrna cenu o tolik zvýšila. — Upomínky na velikonoční sv. zpověď prodáváme 100 kusů za 30 hal., s obrázkem 100 kusů za 70 h., obě jsou v jazyku českém nebo německém. — Sv. rodinu, kalendář Pruských Čechů, prodáváme za 60 h., poštou za 72 h., členům družstva o 10 h. laciněji. — Začínáme upomínati dlužníky z Moravy a Slezska a z ciziny a prosíme je, aby nám dluhy v hojné míře splatili, nebo jest nám zapraviti 10.000 K soukromého dluhu, jež družstvu soukromý věřitel vypověděl. Kdo z velkých dlužníků a hlavně z těch, co již nic neberou, během měsíce nic nezaplatí, obdrží druhou upomínku, a nevyhoví-li ještě, bude jeho pohledávka odevzdána našemu právnímu zástupci, aby ji soudně vymahal. Z českých dlužníků prosíme zvláště ty, kdož nejsou záložnou Svatováclavskou poškozeni, aby rovněž své dluhy spláceli. Bis dat, qui cito dat. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast, Praha čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v únoru splatili po 20 K: Jos. Šprongl (60), Marie Šádkova (80), Jos. Pop (100) a St. Novák (89); Fr. Jelínek 19 (100); Al. Edelmann 10·60 (41·60); po 10: Jan Janáček (40.40); Fr. Cepník (70), Jan Záruba (70), Václ. Korynta (50); Fr. Košák 6 (26); po 5: Tom. Flusek (25), Jan Možný (20); po 4: Jos. Junek, Jos. Šindler (8), Jak. Skrdle (36), Jednota v Jilemnici (24) a Ed. Faster (24).

ROČNÍK XIX. BŘEZEN 1902—03. ČÍSLO 6.

VLASŤ.

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Pravda prý povstala z užitečnosti.

Netoliko instinkt snaží se darwinisté jako produkt přírodním výběrem vypěstovaný vysvětlovati, nýbrž oni jdou ještě dále. Tak F. Müller a Max Müller podjali se toho, původ a vývoj řeči darwinisticky vysvětliti. Spencer a soudruzi pokusili se mravnost a náboženství selekcí vysvětliti, Carneri dokonce i povstání křesťanství selekci přisuzuje: národové, kteří v božství Kristovo věří, stávají se prý tím vítěznými v boji o život.*) Rudolf Hirschberg odůvodňuje na zásadách darwinistických »právo hřešiti.«**)

Než o těchto a mnohých jiných pokusech nechceme se zde šířiti, toliko o tom chceme se ještě šíře zmíniti, kterak darwinisté v novější době snaží se selekční princip i na pole lidského poznání uvésti. Takový pokus učinil G. Simmel ve článku »Über eine Beziehung der Selektionslehre zur Erkenntnistheorie« v časopise »Archiv für systematische Philosophie« (Berlin 1895) uveřejněném. V článku tom snaží se povstání pravdy přírodním výběrem vysvětliti. Zvrátiv posavádní názor náš v příčině poznání lidského, nahradil pojem pravdy pojmem užitečnosti a učinil zdrojem pravdy praktický užitek. Pravda prý povstala z užitečnosti.

Dle našeho názoru předchází pravda praktický užitek, pravda jest dříve, praktický užitek pak jako následek, z upotřebení poznané pravdy plynoucí, jest pozdější. Jeť známo, že upotřebení poznané pravdy mívá začasté v praktickém životě prospěšný účinek, pravda stává se zdrojem užitku. Člověk totiž, pokud zevnější svět správně poznává, čerpá z poznání toho prospěch a užitek pro praktický život. Toho důkazem jest účin, jaký má pokrok vědy na průmysl, obchod a prostředky dopravní. Avšak

*) Dr. C. Gutberlet, Der Darwinismus in der Astronomie. (Nat. u. Offb. 1896, p. 129—130.)

**) Prof. Dr. W. Schneider, Die Hebung des Typus Mensch u. s. w. (Nat. u. Offb. 1898, p. 218.)

dle Simmela nepovstává užitek z poznání pravdy, nýbrž naopak pravda povstává z užitku.

Kdežto my se snášíme s míněním, že jednání, má-li zdárným výsledkem provázeno a tudíž prospěšným a užitečným býti, musí za východisko pravdu míti t. j. musí z představy, jejíž obsah s objektivní skutečností se srovnává čili objektivně pravdivý jest, vycházeti, tvrdí Simmel, že náhled takový zakládá se na předsudku, že příčina morfologickou rovnost s účinkem míti musí. Obsah a pravdivost představy nerozhoduje prý o užitečnosti a prospěšnosti jednání, které z představy vychází, poněvadž představy, které jednání naše určují, nepůsobí prý dle svého obsahu, nýbrž dle reální psychologické síly, nezávisí prý tudíž prospěšnost a užitečnost jednání na obsahu představy neb soujmu představ a jejich souhlasu s objektivní skutečností, nýbrž pouze na dynamické kvalitě, tedy síla představy jest prý to, na čem se užitečnost a prospěšnost jednání zakládá.

Další postup myšlenek jeho jest asi následující: Jediným a universalním důvodem a kriteriem pravdy jest užitečnost představ. Nemámeť theoretického kriteria pravdy pro veškerost lidského poznání, i musí tudíž praktické kriterion užitku a prospěchu místo míti.

Že žádné samostatné, od užitečnosti rozdílné pravdy, která by beze všeho vztahu k požadavkům praxe existovala, nestává, toho důkaz spatřujeme u zvířat. Smysly a smyslové pocity (čití [Sinnesempfindungen]) zvířat liší se jak od smyslů a smyslových pocitů člověka, tak vespolek t. j. jsou u různých druhů zvířat různé. Jsou tedy smyslové světy (Sinneswelten) zvířat různé, a poněvadž smyslové světy zvířatům pravdou se býti jeví, tedy kolik takových smyslových světů existuje, tolik rozličných druhů pravd stává. Z této variability pravdy u zvířat, odpovídající variabilitě praxe, vysvítá, že také my žádné samostatné pravdy nemáme, jež by beze všeho vztahu ku praxi existovala, nýbrž že též u nás praktické požadavky určují, co nám pravdou slouti má Neboť, jestliže pravda u zvířat dle rozličnosti jich a rozdílnosti jejich potřeb se mění a s prospěchem v jedno spadá, nemůže též pro lidi žádné samostatné, na prospěchu a užitku nezávislé pravdy stávati. Nestává-li však pro zvířata žádné o sobě vzaté pravdy, nýbrž pouze užitek a prospěch, pak nemůže býti také řeči o pravdách, jež by pro rozličné druhy zvířat zvláštní, samosvojné byly. Zvířeti jest ona představa pravdivou, jížto se ono přidržuje, poněvadž poměrům jeho prospěšnou se býti jeví.

Užitečnost a prospěch jest prvotním činitelem, jenž jisté způsoby jednání pěstuje a teprve dodatečně představám, z nichž jednání vycházelo, jako pravdě odpovídajícím místo dává. Jak prospěšnost a užitečnost lidských jednání, tak i pravdivost lidského poznání povstává, aniž jakési poznání pravdy jednání předcházelo. Mezi nesčetnými, psychologicky vynořujícími se představami jsou některé, které se účinky svými jako užitečné a prospěšné pro jednání subjektu jeví.

Zdali se představy užitečnými a prospěšnými či škodlivými ukáží, to jest pouhé náhodě zůstaveno, poněvadž jednání nijakou předchozí a předem pravdivou představou normováno nebývá. Po-

vstání užitečných a prospěšných jednání jest právě tak náhodě zůstaveno, jako povstání užitečných a prospěšných změn na těle organickém.

Selekce (výběru) nelze se nikdy zbýti, ani tehdy ne, když i připustíme, že poznání pravdy prospěšnou praxi předchází a na ní nezávislé jest, neboť pak musí přec jen z veškerosti poznatků prakticky upotřebitelné vybrány a vyzkoušeny býti. Je-li výběr nevyhnutelný, pak jest lépe ihned jej tvůrčím principem pravdy učiniti a říci, že všechna pravda, pokud poznána bývá, jest produktem výchovy či výběru (selekce).*)

Prohledněme si nyní argumentaci p. autorovu kritickým zřetelem. Pravda prý se vyvinula a prýští z užitečnosti. Kdyby these tato zakládala se na pravdě, pak by existovati směly jen takové pravdy, které s praktickým užitkem a prospěchem souvisí. Což ale máme v skutečnosti pouze takové pravdy, které prakticky užitečnými a prospěšnými býti se jeví? Či neexistuje nesčetné množství pravd, které jsou mimo všechnu souvztažnost k praktickému užitku? V jakém spojení s praktickým užitkem jest na př. pravda, že pro hyperbolické vlasatice jest excentricita větší než 1, aneb že parabola má v nekonečnu dva reálné body splývající, aneb že čtverce dob oběhu dvou planet mají se k sobě jako třetí mocniny velkých os drah (t. j. střední vzdálenosti od slunce), aneb že při mnohostěnu počet stěn a vrcholů dohromady jest o 2 větší než počet hran? Aneb jaký vztah k praktickému užitku má pravda, že v hnízdě včely pelonosky zední (Anthophora parietina) cizopasí včela z rodu Melecta (smutilka), aneb že Augustus byl proslulým státníkem? Bylo by asi velmi těžko dokazovati praktický užitek při těchto pravdách a kdyby se i dokázal, byl by tím jen podán důkaz, že pravda před praktickým užitkem známa byla.

Mohli bychom přestati na tom, co jsme podali, ježto jsme tím ukázali nemožnost these. Neboť ukázavše nemožnost these, zvrátili jsme tím spolu též důkaz její. Nemůžeť býti důkaz správným, jenž zřejmou nepravdu dovozuje. Než pro zajímavost chceme též důvody, jimiž se pravdivost these dovozuje, kritické úvaze podrobiti.

Prospěšnost a užitečnost jednání, jež z jisté představy vychází, nezávisí prý na obsahu té představy neb soujmu představ a jeho souhlasu s objektivní skutečností, nýbrž dynamická kvalita čili síla představy jest prý to, na čem se užitečnost jednání zakládá.

Abychom ukázali, zdali tvrzení to na pravdě se zakládá čili nic, chceme uvésti konkretní případ. V Čechách stalo se již mnohokráte, že mnozí nezkušení a věci neznalí podnikatelé bez veškerých známostí geologických jali se dolovati na uhlí ve vrstvách původu mořského, tedy ve vrstvách, kde uhlí býti nemůže. Tak v útvaru silurském v okolí Prahy mnohokráte učiněn pokus takový v některých černých břidlicích stupně Brdského v pásmě Trubínském (d_3). Břidlice ty nacházejí se u Ruzyně pod Bílou

*) Srov. článek: »Über einen Versuch, die Darwinische Selektionslehre auf die Erkenntnistheorie und den Wahrheitsbegriff anzuwenden, von Prof. Dr. Xav. Pfeifer (Nat. u. Offb. 1899, p. 223.)

Horou, u Libně, Všenor, Řevnice a j., táhnouce se kolem pánve podél křemenců Drabovských (d_2).*) Že vrstvy tyto jsou původu mořského, jelikož se v nich trilobit Trinucleus Goldfussi a Trinucleus ornatus objevuje, a že tudíž uhlí v nich uloženo býti nemůže, poněvadž vrstvy ty již dávno byly usazeny, nežli rostlinstvo, z něhož kamenné uhlí se vytvořilo, existovalo, k tomu podnikatelé, nemajíce potřebné známosti geologické, zření neměli. Následek toho byl, že každé takové dolování skončiti muselo nezdarem, a že nákladnými podniky takovými, jakýchž bezvýsledné dolování toto vyžadovalo, na statisíce zlatých na zdař Bůh vyhozeno bylo.

Učiňme nyní applikaci! Jak patrno, nezdar podniku zaviněn byl tím, že podnikatelům byla východiskem jich jednání představa, jejíž obsah nesouhlasil se skutečností. Poněvadž uhlí ve vrstvách těch nebylo, byla představa jejich dle obsahu nepravdivá, klamná. Představě té, jež byla důvodem jejich jednání, nescházelo zajisté na síle (dynamické kvalitě), naopak můžeme s jistotou se domnívati, že představa ta vyznačovala se dynamickou silou nepoměrně velikou (možná, že mnohému představa ta i ve snu se vybavovala), — vždyť se při tom jednalo o nebezpečí ztráty kapitálu do podniku vloženého. Oni zajisté by nebyli se k tak nákladnému podniku odhodlali, kdyby nebyli bývali pevně přesvědčeni, že obsah představy jejich souhlasí se skutečností t. j. že představa jejich jest objektivně pravdiva. Představě jejich nescházelo sice na síle, ale za to nedostávalo se jí objektivní pravdivosti obsahu. Odtud ten nezdar, odtud to jejich s velikou pohromou peněžní spojené jednání Srovnává se tedy s pravdou tvrzení, že prospěch a užitek není závislý na obsahu představy a souhlasu jeho se skutečností, jenž důvodem jednání jest, nýbrž pouze na dynamické síle představy? — Kdyby tvrzení to, jež pojem pravdy vymýtiti a pojmem užitečnosti nahraditi se snaží, mělo jako zásada v praktický život uvedeno býti, tuť bychom se dožili pravidelně největších sklamání a byli svědky nejsmutnějších a nejzáhubnějších výsledků lidského jednání. Kam by na př. dospěl vojevůdce, kdyby zásadou touto se řídě, nesnažil se zjednati si pravdu o skutečném stavu věci?

Není prý theoretického kriteria pravdy pro veškeré lidské poznání, proto pry musí praktické kriterion prospěchu a užitku důvodem pravdy býti. Avšak jak může prospěch a užitek všeobecným kriteriem a důvodem pravdy býti, když tě se k tomu nejméně hodí a to již z té příčiny, poněvadž, jak jsme již pravili, existuje nesčetné množství pravd, jež v nižádném vztahu k užitku nejsou, nemajíce s užitkem ničeho činiti a přec skutečnost pravd těch nikdo popříti nemůže?!

Nikoli praktické, nýbrž theoretické kriterion jest jediným a všeobecným kriteriem pravdy pro veškeré poznatky lidské a tímto theoretickým kriteriem jest zřejmost (evidence) jednak bezprostřední, apriorická, rozumová (intellektuální), z pouhé úvahy logické temenící, takže pravda sama sebou vyzírajíc, nepotřebuje důkazu své jsoucnosti, ba ani ho nepřipouští (axiomata, věty všeobecné,

*) V Praze užívá se křemenců těch ku dláždění ulic.

které z pouhé zkušenosti netemení), jednak prostředeční (indirektní), aposteriorická čili zkusná (empirická), temenící ze zkušenosti a náležející tudíž poznatkům zkušenosti ale tak zaručeným, že objektivní jistota a pravdivost jejich nemůže vyvrácena býti.

Jestli kterým poznatkům přisluší objektivní pravdivost, tedy jsou to zajisté především poznatky apriorické, jichžto objektivní pravdivost evidencí apriorickou zaručena jest. A přec pravdivost poznatků těch jest mimo všechen vztah k praktickému užitku a prospěchu, ano ona trvá i mimo všechen zřetel ke zkušenosti, poněvadž poznání její neopírá se o zkušenost, nýbrž zakládá se na přestupování zkušenosti, na rozumování a přemýšlení.

Právě proto, že apriorické poznatky nejsou v nižádném vztahu k praktickému užitku ani ke zkušenosti, nedá se pravdivost jich ani praktickou užitečností ani smyslnou zkušeností verifikovati. Či opírá se pravda na př.: »Celek jest větší nežli část« aneb »dřevěné železo jest nemožné« aneb »asymptota jest přímka dotýkající se křivky v bodě nekonečně vzdáleném« o praktický prospěch a užitek aneb o zkušenost? Měl by někdo odvahu tvrditi, že kriterion pravd těchto jest praktický prospěch a užitek?

Avšak nedosti na tom, že poznatkům apriorickým přisluší nezvratná objektivní pravdivost, skutečná jistota, nýbrž jim přisluší zároveň i všeobecná platnost a nutnost, poněvadž pravdivost jejich z rozumu jako všeobecně platná a nutná vyplývá, tak že si nejsoucnost pravdivosti jejich mysliti nemůžeme. Či chtěl by někdo poznatkům na př.: »Čtverhranný kruh jest nemožný«, aneb »dvě veličiny rovnající se třetí veličině rovnají se sobě«, aneb »syn není starší otce«, aneb »nic se neděje bez dostatečné příčiny«, všeobecnou platnost a nutnost upírati?

Pravdy toho druhu nalézáme par excellence v mathematice a v theoretických částech věd, v nichž se mathematiky užívá. Pravdy mathematické jsou a priori určeny, nepotřebují důkazu z empirie, tím méně z praktického prospěchu a užitku vzatých, poněvadž mathematické věty jsou soudy, při nichž pojmy spojeny jsou na základě důvodů evidentních z rozumu vzatých. Poněvadž však soudy tyto z rozumu jako všeobecně platné a nutné vyplývají, přisluší jim též všeobecná platnost a nutnost. Zde přestává všechno pochybování, zde stojíme v jistotě nezvratné, na základě samozřejmosti hlásí se zde pravda o své právo.*) Jakmile by nějaká mathematická věta neb pravidlo získány byly nikoli

*) Známo jest na př. vedení důkazu pravdivosti věty mathematické, že součet úhlů v trojúhelníku = 2 R. Součet úhlů v trojúhelníku jest jeden pojem, 2 R jest druhý pojem Tyto dva pojmy spojí se na základě důvodu samozřejmosti, bezprostředního názoru rozumového, — tím veden jest mathematický důkaz. My ovšem při provádění důkazu užíváme geometrického obrazce, ale ten obraz není tím bezprostředním názorem rozumovým, nýbrž ten jest pouze pomůckou, — bezprostřední názor vede se v mysli. Obrazec takový, jak známo, jest:

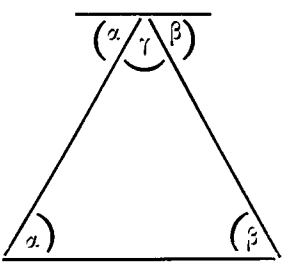

na základě samozřejmosti, nýbrž zkusmo, pochodem indukčním, nemáme více absolutní jistoty a přesvědčivosti o všeobecné platnosti jejich. Tak na př. za všeobecné pravidlo pro prvočísla pokládán byl tvar $2(2^n) + 1$. Pravidlo to odvozeno bylo induktivně z jednotlivých případů. Poněvadž $2^2 + 1$, $2^4 + 1$, $2^8 + 1$, $2^{16} + 1$ ... jsou prvočísla, soudilo se z toho, že obecné pravidlo pro prvočísla jest výraz $2(2^n)+1$. Avšak Euler dokázal, že pravdivost poučky té není všeobecně platná, ukázav, že $2^{32} + 1$ není prvočíslem.

Postupujíce pak od případů nejjednodušších, domáháme se skládáním poznatků apriorických poznatků dalších, pouček, jichžto jistota co nejvíce stvrzena jest, poněvadž z poznatků apriorických stávají se důvody k dalším důkazům. Pravdu vyvozené poučky zaručuje nikoli užitek a prospěch, nýbrž jednak jistota uvedených důvodů, jednak logická správnost soudů. Poučka taková jest důsledkem apriorických všeobecných vět a platí všeobecně. Tak na př. binomická poučka má platnost všeobecnou.

Pravdy mathematické mají nejen objektivní jsoucnost, nýbrž jim přísluší, jak jsme právě ukázali, i všeobecná platnost a nutnost, — a přec postrádají veškerého praktického kriteria užitečnosti a prospěchu. Neboť jaké praktické kriterion užitku a prospěchu zaručuje nám pravdivost poučky, že dvě mathematické veličiny soujemné rovnají se sobě, jsou-li si rovny reální části o sobě a imaginární části o sobě, aneb že součet soujemných čísel sdružených jest reální, rozdíl pak imaginární, aneb že rovnice n tého stupně o jedné neznámé má n reálních různých neb splývajících kořenů, aneb že $\cos^2 \alpha + \sin^2 \alpha = 1$, atd?

Nemůže-li tedy, jak patrno, při poznatcích apriorických praktický užitek a prospěch kriteriem pravdy býti, jak možno tvrditi, že praktický užitek a prospěch musí kriteriem pravdy býti, poněvadž prý žádného všeobecného theoretického kriteria pro veškeré poznatky lidské nemáme?

Avšak ani při poznatcích aposteriorických nemůže praktický užitek a prospěch jako kriterion pravdy místo míti, třeba že soudy aposteriorické nedodávají poznatkům nutné všeobecnosti. Máme-t i zde nesčetné množství pravd, které nejsou v nižádném vztahu k praktickému užitku a prospěchu. Neboť jaký praktický prospěch a užitek může býti kriteriem pravdy na př. že v některých rodinách vyskytuje se hyperdaktylie (nadpočet prstů), aneb že u Parnassie (tolije), netřesku střešního (Sempervivum tectorum), fuchsie tyčinky někdy kromě pylových pouzder také vajíčka vyvinují? Aneb že po zranění bleskem zbývá někdy trvalé porušení zraku se zákalem čočky a zánětem nervu zrakového?

Ačkoli pravdy tyto v žádném spojení s praktickým užitkem a prospěchem nejsou, přec nebude objektivní jsoucnost jejich nikdo popírati. Poznatky, jichž se týče, nemají sice rationální povahy, nejsou přemýšlením dobyté, nemůže tudíž jistota pravdivosti jejich důvody rozumovými podepřena býti, ale ony mají přec věcnou platnost, souhlasíce obsahem svým se skutečností, neboť plynou ze zkušenosti a jistota pravdivosti jejich jest empirickou evidencí zaručena. Jsouť aposteriorické poznatky soudy, při nichž pojmy na základě všední empirie spojujeme. Důvod béře se z empirické evidence. Neboť poznání, jehož se týče,

vztahuje se ku zjevům, ku předmětům naší skutečné zkušenosti. Tam z rozumu, zde ze zkušenosti vyplývá objektivní jsoucnost pravdy. A jako na základě elementárních poznatků apriorických domáháme se pouček nových, tak zde z jednotlivých stejnorodých poznatků empirických méně obecných domáháme postupem induktivním poznatků obecnějších, ale pravdivost těchto poznatků nových není pod kontrolou praktického užitku a prospěchu, nýbrž dá se opět verifikovati jen smyslnou zkušeností.

Kdyby praktický užitek a prospěch měl býti jediným a universálním důvodem a kriteriem pravdy, a kdybychom, tímto zřetelem vedeni, veškeré poznatky, na něž kriterion užitku a prospěchu se nehodí (poněvadž v nižádném vztahu k praktickému užitku a prospěchu se nenacházejí), z věd vyloučili, tuť by mnohé vědy, jako na př. mathematika, čistá fysika, fysikální chemie, theoretická astronomie, dějepis, filosofie, jazykozpyt atd. k nepoznání zubožené z tohoto eliminačního processu vyšly, ano, právě nejexaktnější vědy by největší pohromu utrpěly.

Povšimnutí zasluhuje, co praví prof. Dr. Xav. Pfeifer. Poukázav k faktu, že obor theoreticky poznatelných pravd jest daleko rozsáhlejší než obor prakticky upotřebitelných známostí, právě tak, jako člověk mnohem více vidí, než prakticky upotřebiti může, poznamenává, že mezi theoretickým poznáním pravdy a praktickým upotřebením poznané pravdy stává týž poměr, jako mezi zrakem a pohyby, jež člověk rukama a nohama koná. »Jako oko ukazuje nám cestu — dí — po níž jíti chceme a jíti můžeme a předměty, jež uchopiti chceme, právě tak ukazuje nám též theoretické poznání pravdy ony věci a cesty, jichž prakticky ku svému prospěchu upotřebiti můžeme.

Jako však u tělesně normalně organisovaného člověka zření oka pohyby rukou a nohou předchází, tak také u duševně normálně organisovaného člověka poznání pravdy praktické jednání předchází.«*)

Že smyslové světy zvířat různé jsou, poněvadž různá zvířata skutečnost různě vnímají, a že u zvířat pravda s prospěchem a užitkem v jedno spadá, tak že zvířata žádné, na prospěchu a užitku nezávislé pravdy nemají, s tím bychom se už snášeli. Ale následuje z toho, že také pro člověka žádné objektivní, na prospěchu nezávislé pravdy nestává, jak tvrdí Simmel?!

Jestliže zvířata žádné na prospěchu a užitku nezávislé pravdy nemají, jak Simmel tvrdí, pak jest to důkazem, že zvířata nedomáhají se pravdy myšlením jako lidé (jeť účelem myšlení získati pravdu), nýbrž že pravda u nich prospěchem a užitkem jest normována, a to jest dokladem, že zvířata představy své nedovedou spojovati na základě jiném než na základě praktického prospěchu. Tím řečeno, že nedovedou abstrahovati a pojmy tvořiti a pojmy v soudy spojovati a důvody pro správnost soudů z duševního činitele vážiti. A nedovedou-li abstrahovati, nemají rozumu, neboť jádrem rozumu jest abstrakce. Nelzeť abstrakci převésti na činnost smyslů, — smyslové nám podávají toliko látku, na níž rozumem abstrakci provádíme. Upíráním rozumu zvířatům však při-

*) Über einen Versuch die Darwinische Selektionslehre auf die Erkenntnistheorie und den Wahrheitsbegriff anzuwenden (Nat. u. Offb. 1899, p. 231.)

chází Simmel v rozpor s darwinisty, neboť darwinisté zvířatům intelligenci přisuzují.

Nestává-li však pro zvířata žádné, na prospěchu a užitku nezávislé pravdy, nenásleduje z toho ani dost málo, že také pro člověka žádné objektivní, na prospěchu a užitku nezávislé pravdy neexistuje. Či nemá člověk schopnosti, poznati pravdu? Není nadán rozumem, a není poznání naše výkonem rozumu, kterýž dojmy zkušenosti spojuje v apriorní formy? Nepracujeme nejen s pojmy z přírody odvozenými, nýbrž i s čistými pojmy rozumovými, jejichž pravdivost žádnou skutečností, tím méně praktickým prospěchem a užitkem potvrzena býti nemůže?

Mezi nesčetnými psychologicky vynořujícími se představami jsou prý některé, které svými účinky jako užitečné a prospěšné pro jednání subjektu se jeví. Užitek a prospěch jest prý však primárním činitelem, jenž jisté způsoby jednání pěstuje a pak teprve druhotně představám, z nichž jednání vycházelo, jako pravdě odpovídajícím místo dává. Ale povstání užitečného jednání jest prý právě tak náhodě zůstaveno, jako povstání užitečných změn na těle organickém.

Zda-li pravdivost takového tvrzení na pravdě se zakládá, můžeme poznati z příkladu, jejž prof. Dr. C. Gutberlet uvádí, řka: »Skutečně, co znamená: Pravda jest užitečnost, ona jest výběrem vypěstována? Příklad to objasní. $1 + 1$ není $= 2$, nýbrž my jsme shledali, že, přijmeme-li $1 + 1 = 3$ neb $= {}^1/_2$, se skutečností v kollisi přicházíme. Z počátku naskytovaly se lidem nesčíslné představy: $1 + 1 = 2$, $= 3$, $= 4$, - - - $= {}^1/_2$, ${}^1/_4$. Avšak pouze položil-li za základ první, mohl se člověk životem protlouci a proto navykl si přijímati, že $1 + 1 = 2$. — Člověk by nevěřil, že by lidský rozum sama sebe tolik zapříti mohl. Ostatně zbývalo by ještě vysvětliti, proč člověk pouze s $1 + 1 = 2$ životem se bráti může: pro dlužníka bylo by nepoměrně výhodnějším, kdyby 1 M. + 1 M. $= {}^1/_2$ M., pro věřitele $1 + 1 = 100$.«*)

Simmel předpokládá, že lidské poznání jest pouze subjektivní a nikoli též objektivní. Ovšemť zcela důsledně. Neboť kdo tvrdí, že i pro člověka žádné samostatné, na prospěchu a užitku nezávislé pravdy není, musí důsledně předpokládati, že poznání člověka jest pouze subjektivní a nikoli též objektivní, neboť jakmile by připustil objektivní poznání u člověka, musel by eo ipso připustiti, že existují též samostatné, objektivní pravdy pro člověka.

Avšak, je-li poznání lidské pouze subjektivní, pak ptáti se musíme, jakým způsobem se dospělo na př. k poznání pravdy, že se země pohybuje v dráze elliptické kolem slunce a zároveň kolem své osy? Pravda ta má přec jistotu objektivní — toho zajisté nikdo ze vzdělanců, a tedy snad ani Simmel nebude popírati. Evidence smyslů však mluví proti pohybu země, jaký tudíž div, že bráno bylo původně zdání za skutečnou pravdu, a že všeobecné mínění vrcholilo v tom přesvědčení, že země tvoří nehybný střed a slunce a celá hvězdnatá obloha že kolem země se pohybují. Ano, přesvědčení to bylo tak pevné, že i mezi samými astronomy učení Koperníkovo po dlouhou dobu jen málo stou-

*) Der Darwinismus in der Astronomie. Nat. u. Offb. 1896. p. 221.).

penců nabývalo, ano že i mezi samými astronomy byli mužové, kteří, jako na př. u veliké vážnosti vědecké stojící Tycho Brahe († 1601), J. Riccioli († 1671), rozhodně proti učení Koperníka se vyslovili.

Myslitelům tehdejší doby zdálo se učení Koperníkovo zcela pravděnepodobným, ano jevilo se jim pro fysikální těžkosti, jež se mu v cestu stavěly (Tycho Brahe), jako jistě nepravdivé. Nemohlť Kopernik, ačkoli byl o pohybu země přesvědčen, fysickou pravdu své soustavy s fysickou přesvědčivostí (evidencí) dokázati. Bylo však proto tvrzení Koperníkovo nepravdivé a odporovalo skutečnosti? Nikoli. Ono samo o sobě bylo pravdivé, poněvadž se skutečností souhlasilo, jenom že s plnou jistotou nemohlo poznáno býti, nýbrž pouze s pravděpodobností — nebyloť možno podati přesný důkaz o správnosti nového učení*), a přívrženci, většinou pouze z důvodů geometrických v nové učení věřili**) — avšak proto se mu objektivní pravdivosti a správnosti upříti nemůže. Ono mělo původně pouze subjektivní jistotu — Kopernik, Kepler a Galilei byli osobně úplně o pravdě jeho přesvědčeni, přesvědčení to však bylo pro naše poznání pouze pravděpodobným. Ale jednalo se nyní o objektivní jistotu. Té se teprve později dosáhlo.***) Jak se dospělo však k této objektivní jistotě, není-li poznání lidské objektivní, nýbrž pouze subjektivní a subjektivní přesvědčení tehdy se rozcházelo?

Jiný příklad. Kepler učil, že Mars a země a vůbec všecky planety nepohybují se v kruzích, nýbrž v ellipsách kolem slunce. Ale tento pohyb byl úplně proti tehdejším názorům,†) tak že sám Galilei ještě 23 léta později oproti tomu tvrdil, že pohyb v kruhu jediné vhodný jest ku stejnoměrnému trvání svému a k zachování pořádku.††) A přece měl Kepler pravdu — ačkoli se subjektivní mínění různila. Jak možno tedy přijímati, že poznání lidské jest pouze subjektivní?!

Na příkladech těchto spolu lze viděti, zdali praktický prospěch a užitek kriteriem pravdy jest. Neboť je-li praktický užitek a prospěch kriteriem pravdy, proč se i sami astronomové tolik a tak dlouho tomu vzpírali, co jim prakticky prospěšným a uži-

*) Hlavní myšlenka všech důvodů pro přijetí nové soustavy uváděných byla ta, že v nové soustavě mohou spletité zdánlivé pohyby oběžnic nepoměrně jednodušeji a nenuceněji vysvětleny býti, než to v staré soustavě možno bylo. Bylo ukazováno na zjednodušení, jež nová soustava zajišťuje. Skutečné také jednoduchost to byla, která první přívržence novému učení zjednala, a ti se později rozmnožili, když jisté fysikalní těžkosti postupem času odstraněny byly.

**) Galilei na př. výslovně připouští, že přesný důkaz pro novou soustavu, jak jej Bellarmin žádal, není ještě podán (Grisar, Galileistudien 1882. p. 32., vide Nat. u. Offb. 1901, p. 82.)

***) Přímé důkazy o pravdivosti učení Koperníkova: roční parallaxa stálic (Bessel 1840), odkrytí oběžnice Neptuna pomocí výpočtu na základě odchylek Uranových (Lebarrier 1846) a pokus kyvadlem (Foucault 1850) objeveny byly teprve uprostřed 19. století. Jsou sice ještě dnes některé odchylky pohybu měsíce a Merkuru, jichž vysvětliti nelze, proto však nikomu nenapadne o objektivní pravdivosti soustavy Koperníkovy pochybovati. Jest oprávněna naděje, že se postupem bádaní podaří tyto odchylky vysvětliti.

†) Kopernik byl toho mínění, že na nebi jen dokonalé pohyby, tedy jen stejnoměrné kruhové možny jsou.

††) Nynější věda vysvětluje ellipsu deduktivně jako výsledek ze zákonů mechaniky a tíže.

tečným bylo? Patrně to bylo něco jiného, než praktický užitek a prospěch, čeho odpůrci na důkaz pravdivosti nových nauk žádali. Ukazováno též k jistému prospěchu nového učení, totiž ku zjednodušení v příčině vysvětlování spletitých pohybů oběžnic, než takovýto důvod nechtěli protivníci za důvod a kriterion pravdy uznati. Oni žádali pro pravdivost nového učení důvodů theoretických, a těch nemohli původcové nového učení přesvědčivě podati.

Prospěch a užitečnost jednání jest prý primárním faktorem, jenž jisté způsoby jednání pěstuje a teprve prý dodatečně dopouští, aby ony představy, z nichž jednání vycházelo, jako pravdivé se jevily.

Jsou ovšem případy, kde teprve z výsledku jednání dospíváme k přesvědčení a jistotě, zdali představa, z níž jednání vycházelo, pravdě vyhovuje. To děje se, když pravdivost aneb aspoň pravděpodobnost hypothes, domněnek neb tušení pomocí pokusů (experimentů) odůvodňujeme a dokazujeme. Pokusy způsobují se takové zjevy, z nichž jednotlivé zákony přírodní seznati a odůvodniti lze. Nebývá vždy pravda ihned s plnou jistotou poznána, nýbrž z počátku pouze jako pravděpodobnost.

(Pokračování.)

Bohočlověk.

(Sestina.)

Ty's na svět přišel prostý, chudý, Kriste,
jak Bůh bys nebyl, tvor však pouze slední,
jenž ve otroctví jest a nemá moci.
Ty, králi, trůn jsi zvolil jenom nízký,
jen v jeslích začít chtěl jsi ten Svůj život
a v chudobě jej trávit potom dále.

O zažeň pýchu od mne vždycky dále
a Tebe následovat dej mi, Kriste,
můj s Tvojím stejný, prosím, učiň život,
ať jsem jen na tom světě třeba slední,
ať úděl štěstí mého je zde nízký,
jen na věčnosti chci být u Tvé moci.

Ty, Synu Boží, měl jsi dosti moci,
bys vyšinout se mohl z jeslí dále
a za háv králův změnit šat Svůj nízký,
však nechtěl's tomu nikdy, nikdy, Kriste,
a ochoten byl's dáti roucho slední,
jen člověku bys zpříjemnit moh' život.

Ty's lidem hlavně přines věčný život;
by dosáhnout ho mohli, dal's jim moci,
již získán býti může hříšník slední,

že v míru s Tebou lze mu žíti dále.
Ty's tolik pro nás vykonal zde, Kriste,
že velký díků projev přec je nízký!

Ač král jsi nebes, v příbytek byť nízký
přec přijdeš, když tam chuďas končí život
a k Tobě touží, Spasiteli, Kriste,
bys k nebes bráně jíti dal mu moci,
když na zemi nelze býti dále,
že nadchází mu žití chvíle slední.

O pověz, kde Tvé lásky projev slední,
jíž blažen stále člověk — tvor ten nízký?
Čím zasloužil si, že's s ním v světě dále,
že mannou svátostnou mne sílíš život,
jak ustanovil's ze své božské moci?
Ach, nezná mezí láska Tvoje, Kriste!

Můj *Kriste*, paprsk lásky Tvojí *slední*,
a *moci* stín jen, *nízký* chci já člověk,
bych *život* žít moh' *dále* blahodárný.

F. K.

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

(Pokračování.)

X.

Farář Josef Vízek spravoval svoje beneficium na papíře, zapisuje si, co mu domácí lidé ohlašovali denně na příjmech a vydáních. To zpravidla dělala Justina, která byla jako výkonným členem vůle farářovy. A Vízek se mohl spolehnouti, ze ho nešidí. Hned si podržela čeho potřebovala pro kuchyni, a farář mohl býti bezpečen, že žádná procenta neplynou do její soukromé pokladny.

Takové konferenci byla právě přítomna, oznamujíc, co se sklidilo pšenice a kolik se vydalo žencům na mzdě i svačinách, když rurární posel donesl poštu, s kterou dříve prošel asi sedm dědin, než se do Chusnice odpoledne dostal. Položil noviny a několik listů, stíraje si pot a stěžuje si na vedro a obtíže služby. Dostav na pivo, uháněl k hospodě, aby si svlažil jazyk notným douškem.

Farář nejprve sáhl po dopise, Justina se dívala do novin, kde ji zajímala soudní síň. Právě zde má býti vynesen rozsudek. Vidouc, kolik dostal let za bohopusté řádění, spokojeně si oddechla.

Zatím Vízek odložil psaní a to dosti mrzutě.

»Nevím, že nedají pokoje. Vždyť přece se přesvědčili, že si nestojím tak, abych rozdával tisíce! Dostanou k svátku po pětce,

k vánocům jim pošleme dárky pro děti a více nelze pro ně dělati. Ždanovy děti jsou mně bližší.«

Justina se netázala, ale tušila, že se opět přihlásil vzdálenější přítel s nějakou suplikou. Dělo se tak často, viděla, že nelze všem vyhověti, že příbuzní přehánějí a faráře zbytečně rozčilují. Sama pamatovalo, kdy má ten neb onen jmeniny, aby se mu poslala visitka v podobě pětizlatové poštovní poukázky, dlouho před vánočními svátky připravovata a s Helenou šila dárky ke štědrému večeru, aby děti měly radost, ale to nestačilo.

»Víznerův Jan, syn nebožky sestřenice, chce se ženiti. Ani se na něj nepamatuji, vždyť jeho příbuzenství je tak daleké, a nikdy jsem se k Víznerovým nehlásil. Jan potřebuje mnoho peněz na zařízení domácnosti a kauci. I žádá mne o půjčku maličkosti — dvou tisíc zlatých.«

Tu se i Justina usmála, znajíc dobře finance pánovy.

»Když prý vynakládám na Čeňka ve studiích a pro Helenu chystám tisícové věno, ať si vzpomenu také na ostatní příbuzné,« opakoval farář obsah listu. »Věru, kdybych v takových byl poměrech, všem bych pomohl, ale takto nemohu. Nechtějí věřiti, že tolik nemám. Starám-li se o děti po jediné sestře, myslím, že dosti činím pro příbuzenstvo. Všechno s mírou.«

Farář sáhl po jiném listě, a Justina se probírala v denních zprávách. Čekala, aby ještě ohlásila, jak mnoho se sklidilo hráchu, a byla listonošem vyrušena. Farář aspoň dopisy si prohlédne. Teď mu oko zazářilo, když přelétl řádky, a tvář se mu jasnila. List obsahoval věru něco radostného, co pohnulo čtenářem.

»List od Ludvíka Ždana z Brna,« řekl farář, klada psaní před hospodyni.

»Od koho?« zvolala Justina vyděšeně. »Od otce našich svěřenců? Opět se hlásí k dětem?«

»Teď netřeba se tolik lekati Ždana; změnil se k svému prospěchu. Zde čti!«

Justina chvatně pročítala úhledné písmo, zatím co farář zběžně se podíval na dva úřední listy a do telegramů v novinách.

»Tak co?« děl s veselým úsměvem.

»Pravda-li, že se takhle proměnil, buď jméno Páně pochváleno. Tedy se přece uchytil. Měl pernou zkušenost. Na pátý rok prý už je v úřadě. To se jistě dobře chová. A postupuje, má větší plat, že by mohl část břemen spojených se studiemi Čeňkovými, vzíti na sebe. To je hezké od něho. Ať přispívá a má také zásluhu. Dlouho se nehlásil. Teprve když četl jméno Čeňkovo mezi maturitanty, pohnulo to jím a poslal list.«

»Čekal asi, až bude jeho místo zabezpečeno, až se ošatí, něco si ušetří a slušně se zaopatří,« hádal farář.

»Což aby jej důstojný pán sem na nějaký den pozval, aby otec viděl děti a potěšil se jimi, a aby také rozplašena byla pověst o jeho nezdárném životě a i ta skvrna se smyla s pověsti dítek? Snad proto psal a toužebně čeká na pozvání.«

Farář chvíli uvažoval, bude-li dobře navázati známost dítek s žijícím otcem. Teď snad jim nehrozí pohroma a nepadne na ně pohana, když se otec jejich poctivě živí.

»Dříve se na něho doptám firmy, kde slouží,« děl Vízek opatrně. »Do té doby není třeba ani Čeňkovi a Heleně o listu zmiňovati se. Nutno užíti opatrnosti.«

Farář dal hned psaní do zásuvky, kde měl nejdůležitější listiny, a od níž nosil klíč u sebe. Justina souhlasila. Teď zapomněla i na hrách a jenom myslila na Ždana, vzpomínajíc v jakém stavu se zde před lety objevil.

Vízek odpověděl Viznerovi, že mu takovou částkou pomoci nemůže, aby se obrátil na peněžný ústav, on že by ani nezískal potřebných kaventů; v jiném listě vyptal se na švakra v Brně, jsou-li jeho zprávy spolehlivé a dostav potvrzení obratu Ždanova, hned ho zval do Chusnice, aby se přijel podívat na děti a s nimi se potěšil. Měl s tím starosti a čekal toužebně, kdy se švakr dostaví.

Justina zatím připravila Čeňka a Helenu na otcovu návštěvu; tušili cosi tajemného ve zmizení svého roditele, ale nedotazovali se. Byly pak děti velice potěšeny, že sňata rouška s rodu jejich a nemusí se ustraňovati, když přišla řeč na rodiče. Ani nikdo ze školy se o nich nezmiňoval ze šetrnosti, aby buď Čeněk nebo Helena nebyla uvedena v rozpaky nenadálou zmínkou. Že matka zemřela, potvrzovaly, o otci však se nemohli vyjádřiti, nevědouce o něm.

Návštěva některého známého na faře není vzácností, fary bývaly vždycky pohostinny až do omrzení a nadužívání dobročinnosti; také u Vízka ten a onen se objevil, a to zvláště v dřívějších letech, ale teď Ludvík Ždan byl očekáván toužebně. Psal, že si vyžádá na několik dnů dovolenou a na jisto přijede.

Jak Helena tak Čeněk hořeli netrpělivostí, až touha jejich byla splněna. Otec přišel a všichni pocítili radost nad jeho stavem. Byl slušně oděn, a už zevnějšek jeho nasvědčoval, že se mu dobře vede, že pracuje a vydělaným penízem správně hospodaří. I dary přivezl. Heleně na šaty, Čeňkovi hodinky, Justině šátek a Vízkovi tabatěrku. Ale farář nešňupal.

»Zatím budu do ní ukládati zásobní kolky,« řekl s úsměvem.

Shledání Ždanovo s dětmi bylo srdečné, všichni plakali radosti a otec objímal hned Čeňka, hned Helenu.

»Jak jsem rád, že jsem nabyl takového poznání, že opět smím přitisknouti na ňádra milované dítky své!« řekl rozechvěně.

»Budiž zapomenuto!« mávnul rukou Vízek. Nezmiňujte se o tom, co se stalo a co je dávno odčiněno. Hleďme jasnějším zrakem budoucnosti v ústrety!«

A nikdo slovem nedotknul se minulých let, aby se nedrásalo srdce těch, kteří v nich měli strádání a bol.

Ždan by se byl nejraději obíral v pokoji nebo na zahradě dětmi svými, ale farář žádal, aby s ním vyšel i mezi lidi a především aby navštívil i protější školu, kde znali jeho minulost a teď se měli i přesvědčiti, jak se člověk pomocí Roží a svým vlastním přičiněním mění. A Helena s Čeňkem všudy ho doprovázeli, i do školy s ním šli, aby se pochlubili otcem.

»Jdu sem proto,« řekl Ždan, »že zde nacházím nejlepší přátely svého pana švakra i svých dětí. Děkuji vám všem za tu přízeň, jež jim věnujete.«

»Vzdáváte-li, pane, díky nám, tu bychom měli hned i my stejně učiniti, neboť přátelství vašich dítek nás těší i naše syny a dcery šlechtí,« odpověděla Halusová. »A nepřejeme si nic jiného, než aby při tom poměru do smrti zůstalo. Nevím, zda-li by ta naše omladina bez sebe mohla žíti. Není-li stále při sobě, aspoň okny spolu rozmlouvá a poslední dobu si seřídila zvláštní způsob dorozumění. Přilepili na tabuli skla papír, na němž napsali, co sděliti si chtěli. To dělali nejvíce v zimě, kdy nechtěli otevírati okna. Jenom že měli kontrolu. Pan učitel četl výpovědi a hned věděl, kam půjdou, co dělají a si vyžadují.«

Věru prapůvodní způsob telefonu,« mínil Ždan, s potěšením dívaje se na své děti, jak se Halusovým tulily, s nimi rozmlouvaly a na sebe navzájem se usmívaly.

»Jakmile jsme slyšeli«, pokračovala Halusová, »že jste se přijel podívat na svoje děti, hned naše děvčata jala starost, zdaž nám neodvedete Helenu sebou do Brna, aby vám domácnost vedla.«

Na co nikdo na faře nepomyslil, o tom už bylo ve škole uvažováno. I Vízek nazvédl hlavu a podíval se na Helenu, která byla na nejvýše pohnuta. Možné by to bylo, Ždan nemá nikoho k obsluze, mohl by žádati dceru, aby s ním odjela a jeho společnicí ve stáří byla. A jako dcera musila by poslechnouti. Ždan se sice o děti své málo staral, málo, ano nic nepečoval o jejich vzrůst, vzdělání a časné zaopatření, ale dcera by nesměla tuto výčitku učiniti. Vždyť řekl pan strýček, že minulost je zapomenuta.

Proto všichni byli zvědavi, co odpoví Ždan na připomínku paní řídící.

»Jsem samoten, nemám přátelské duše při sobě,« řekl klidně Ždan, »vážil bych si toho, kdybych někoho u sebe měl, ale nechci pro svoje pohodlí a ve svůj prospěch Helenu odtud vytrhovati, kde tak utěšeně roste a příjemně život tráví. Vím spolu, že by jí velkoměstský vzduch nesvědčil a že by mně tam zahynula. Kdybych náhle ztratil jinak skálopevné zdraví a přepadla mě nemoc, jsem přesvědčen, že bych nezůstal bez pomoci.«

Helena přiskočila k otci a řekla: »To víš, že bych přijela na zavolání.«

Ždan vypravoval, jakou má službu, kde bydlí a kde se stravuje. Je zvyklý denně choditi do hostince, ten život se mu líbí a domácnosti dávno odvyknul.

»V tom se shodujeme,« poznamenal Viktor, ale hned byl pokárán, neboť se rodičům jeho spolkaření a hospodaření nikdy nelíbilo.

Ždan s Viktorem se na sebe podívali a porozuměli si. Je pálil tichý domov, jim bylo hned veseleji ve společnosti soudruhů mezi cizími lidmi, kteří se zastaví v hostinci a vypravují osudy svého života, své cesty a rozmanité práce. V ovzduší hospod nejvolněji dýchají, zde mají svoje zábavy a protráví největší část života.

V Chusnici se musil Viktor přidržovati domova, ale aspoň na kuželky chodil, v hospodě svoji sklenici vypil, neboť mu doma pivo nechutnalo. A protivily se mu fádní procházky, prohlížení úrody, rozmluvy o všedních věcech. Dostal-li se ke slovu, vy-

pravoval živě a zajímavě o všem tom, co slýchal v hostinci, měl vědomosti a četl takřka z živých novin. Ždan by mu přišel vhod, ale muž ten mohl se zdržeti jenom několik dnů a všechen čas věnoval svým dětem. Od rána do večera byl s nimi, i když Helena roznášela vodu po zahradě, doprovázel ji a nemohl se nabažiti těch, o něž dříve nedbal a kteří mu byli jeho vinou odcizeni. Nemohl si odpustiti, že tak otčimsky jednal a k dětem se zachoval.

I ve Ždanovi utkvěla myšlénka, ve škole probuzená, že by mu mnohem blaženěji bylo, kdyby u sebe měl Helenu. Ale otec pozoroval, že by tím dívce neposloužil, a zapudil od sebe toto mínění. Bylo by od něho sobeckým, žádati pro sebe tu, o niž se pramálo staral. Aspoň bude dětem psáti, co rok se podívá do Chusnice, a co mu zbude, Heleně ušetří. V brzku prokouknul, že na faře peníze neplynou a sám se záhy z bludu toho vyléčil.

Farář se řídícím šel na procházku a teď opět v pravidelnou dobu, že nebyli pastevci spleteni v hodinách, ale Ždan se k vůli dětem přidružil k omladině. Třeba mu šedivěl vlas, smál se a žertoval, přidržuje se Viktora. Pelhřím nebyl přítomen, chodil nějak zadumán, Bohuslava nevycházela z míry, Čeněk prokazoval mnoho pozorností Julii ovšem v mezích zdrželivosti, a Viktor nemaje jiného magnetu, na nějž by se svezly jeho žerty, obracel se k Heleně, která mu dovedla znamenitě čeliti.

Ždanovi se líbilo ono škádlení a pojal myšlénku, která se posud nezrodila v hlavě zádného z přítomných, že by mohl jednou Viktor Helenu pojati za družku veselého i řádného života. Ani ti o tom neměli tušení, jichž se to týkalo a bavili se dále.

»Jak spokojený to život!« uvažoval Zdan a byl velice rád, že se jeho dětem aspoň v mladí té radosti dostává. Kdo ví, co je čeká, čím bude skalena klidná hled čisté studánky a jaké vlny budou vířiti v životě jejich!

»Ale já bych panu Ždanovi nedoporučoval, aby si vzal slečnu Helenu do Brna,« ozval se Viktor šibalsky.

»A proč?« divil se otec, tuše, co v tom vězí.

»Ta by v městě brzy dělala velikou dámu a nad nás se povyšovala. Už teď se chlubí, že je z fary, kdežto my ubohé kantorovy děti.«

»Viktore,« napomínala Bohuslava, »co to opět na tebe sedlo? Měj přece rozum aspoň před panem Ždanem.«

»Jenom aby se nepovyšoval někdo jiný,« odpovídala Helena. »Já bych snad zpyšněla ve větším městě, kdežto panu Viktorovi narostly roky v Ondřově, kde v kašně mají senoseč a hodiny na radnici postrkují bidlem.«

Všichni se srdečně zasmáli.

»Vidím, Heleno, že máš jazyk na pravém místě a dovedeš žerty odrážeti,« řekl otec Ždan. »Jenom nezabíhejte daleko. Někdy z velké míry škádlení vzniká hněv.«

»Ti si rozumějí a nerozhněvají se,« mínil Havel, který se málo v rozmluvu mísil.

A Ždan blahoslavil švakrovi, že jeho děti sem uvedl, kde mládí jejich tak oslazováno upřímným přátelstvím. Nevěděl, že by jim mohl náhradu způsobiti. Také vycítil, že se Čeněk s Julií

důvěrně k sobě mají, že o sebe stojí, a pranic by nenamítal spojení těch dvou družných duší na dráhu života.

»A jaký obor vy jste si zvolil?« otázal se Ždan stranou Havla.

»Posud jsem se ani nerozhodl,« odpověděl nejmladší Halus. »Zápasím v nejistotách a pochybnostech.«

»Dobře všechno uvažte a ke zkušeným lidem o radu se obraťte,« připomínal Ždan. »Mnoho na tom záleží, abyste byl sám spokojen a jiné oblažovati mohl.«

Ždan byl srozuměn, aby syn jeho studoval práva. Farář ho chtěl vydržovati, ale také otec mínil pamatovati na syna v Praze, Litoval, že není české university v sesterské Moravě, v Brně. kam by rád Čeňka vzal na studie.

Den po dni mile ucházel, až litovali, že nadešla doba rozchodu. Tak se shodli, tolik k sobě přilnuli a hleděli si lásku vynahraditi! Ždan se chystal odejeti za svým povoláním. Ještě o tom a onom jednali, a otec žádal, aby se i za ním dítky do Brna podívaly. Moravu seznaly a obor vědomostí vlastním nazíráním obohatily. Slíbily mu, a také Viktor se přihlasil, že se na svých cestách, jež co rok podnikal, v Brně zastaví.

Farář nabízel švakrovi povoz, ale on si ho nepřál. Je mnoho práce v polích a omladina jej hodně daleko vyprovodí. Zamiloval si všechny a chtěl jich ještě užíti. Farář se nemohl účastniti, byl odvolán do Doubravy k Autákovi, jejž pavéza vyhodila, když se provaz přetrhl a pilný dělník s vozu spadl. Se Ždanem šli tři od řídících a Čeněk s Helenou. Také Bohuslava zůstala doma, jsouc zaměstnána neodkladnou prací.

Ždan byl potěšen průvodem tím, a třeba ob chvíli posílal účastníky domů, byl rád, že jdou s ním. Jakou radost pocítil za celý pobyt, ano i když seděl v železničním voze, který ho unášel na Moravu! Blahořečil všem, kteří ho na tuto dráhu čestného života uvedli. Vzpomínal i na nebožku Johannu a odprošoval ji aby mu prominula, čím se proti ní provinil. Že ji nebylo dopřáno onoho štěstí, aby se s ním radovala z dítek, tak zdárně prospívajících!

Pobyt v Chusnici utvrdil ho v opravdovém polepšení, a teď si stanovil ještě, že bude šetřiti, aby se nějak aspoň súčastnil doplnění časného blaha svých dítek. Švakr činí co může, ale má i jiné povinnosti, také otcovou povinností podporovati děti. A Helena bude potřebovati věna i výbavy, vdá-li se a založí-li svoji domácnost.

Ždan opět vzpomínal, odvede-li kdo z těch přátel dceru jeho k oltáři a promění-li se žertování mladých lidí těch v upřímný a nerozlučný svazek na společnou pouť světem tím. Milerád by k němu přiložil ruku a dal otcovské požehnání.

XI.

V Chusnici jako vůbec na venkově zajímali se o faru a školu velice, časem i nad potřebu, zde pak zvláště, když studenti měli po maturitě a bylo se jim rozhodnouti k tomu neb onomu stavu. Mnohdy zahajovali sousedé o tom rozmluvy a nejvíce jim bylo s podivením, že Čeněk nebude knězem. Na faře je přece

vychován, Vízek na něho nakládá, vidí, jak se všechno vede od maličkosti, a přece se rozhodl pro práva. Kostelník už v Čeňkovi viděl budoucího kaplana, dával pozor, jaký má hlas, pozoroval, jak si vede v kostele, z toho všeho usoudil, že bude řádným knězem, těšil se na primici a hádal, že by novosvěcenec mohl hned v Chusnici zůstati, neboť zatím Vízek sestará a bude potřebovati pomocníka jako předchůdce jeho.

Ale nemá se státi, a Řešetka se hněval, hněvu pak průchod dal za obciznou, kde se sešel s Brdáčem, který vyměnil kapelnickou taktovku za motyčku a okopával posledně brambory na souvrati. Řešetka také cosi kutil na poli, neboť v letě jej pálila jehla v ruce a také záhy kostel zavíral, aby obsloužil políčka, která měl od záduší za všechny služby, jež kostelu věnoval.

»A nejdivnější mně je,« vykládal kostelník, »že jednostpán svého chovance pranic nenutí. Kdyby mu domluvil, dal by si snad říci, nebo kdyby mu odepřel další podpory, musil by poslechnouti. Ale to mne na jednostpána mrzí, že neužije takového prostředku a nezajistí si pomocníka. Hned o vánocích, jakmile dostane kleriku, mohl by kázati a já bych mu vybral nejlepší rochetu s třásněmi, o půlnoční by zpíval hodinky, o velikonocích prejace, přisluhoval by u oltáře, o prázdninách by mohl každou neděli kázati, psal by matriky; a to ne — Tohle mne hněvá, a už jsem chtěl jednostpánovi domluviti.«

»Co tomu říká Justina?«

»Ta je jako její pán, nic a nic, jakoby bylo všechno v pořádku, že Čeněk stavem kněžským pohrdnul. Zmínil jsem se o tom a dostal jsem za odpověď, že nemá Čeněk ke kněžství povolání. K smíchu! Od maličkosti na faře a pojednou že neví, co a jak. Bůh sám ví, co v tom vězí a nejspíše ten Ždan, jak zde prodléval, všechno nabalamutil.

»Tak tomu bude,« hádal i Brdáč, »neboť jsme Čeňka všichni už považovali za kněze. Takový mírný a tichý jinoch! Však až okusí, rád se vrátí. Vždyť je přece stav kněžský nejlepší, život nejpohodlnější, stále nadbytek peněz, úplná spokojenost . . .«

Tu Řešetka nazvédnuv prst, zvolal: »Pomalu, drahý pane, vždycky tomu tak není. Jsem na faře denně a všechno jsem prokouknul. Také se časem nedostává a všelijaká strast svírá.«

»Čeněk tedy bude studovati práva, to víme, ale k čemu se obrátí řídícího Havel?« přešel Brdáč na druhého studenta.

»To bys měl přece ty věděti, chodíš do školy pro partesy, mluvíš s panem řídícím, pomáháš na kruchtě,« vypočítával kostelník.

»Pravda, měl bych to věděti, ale nevím nic,« přiznal se Brdáč. »Ptal jsem se hned, jakmile jsem Havlovo vysvědčení četl, ale tehdy rodiče jenom krčili ramenem a Havel nepověděl. A tak je, myslím, posud. Proto chodí řídící tak zamklý a zamyšlený. Minule by byl zapomněl o velké odpovídati při evangeliu, a to je u něho mnoho. Sám jsem začal: Et cum spiritu tuo. Má starosti s dětmi a s tím nejmladším jich bude nejvíce.«

»Jedině v tom je rozdíl, že nyní může Havla podporovati na vysokých školách mnohem více než Vincence, když studoval

lékařství. Tehdy si musil student pomáhati hodinami a domácí za ním posílali i potraviny, jak je měli z těch polí.«

»Lékaře už mají, učitele také, k čemu se obratí Havel? Snad nebude stejné studovati s Čeňkem? Byli vždycky tak nerozdilnými soudruhy a zůstanou jimi i při dalším studiu.«

»Havel by výborně studoval cokoliv,« mínil Řešetka, »ale advokátem nebo soudcem by nebyl. K tomu je třeba ohnivější povahy, větší ráznosti a smělosti, než jakou se Havel vyznačuje. Všechno koná tak mírně, s každým chce žíti v pokoji, raději ustoupí. Nejlépe se hodí k Bohuslavě, a jak se mně zdá, tyto děti se také nejvíce milují.«

»Nebude-li advokátem, proč by nebyl profesorem,« hádal Brdáč. »Aspoň si ho zamilují studenti a v nejlepší shodě s ním budou žíti.«

»K tomu by se ještě hodil,« přisvědčoval kostelník, jakoby na něm záleželo všechno a měl rozhodovati o budoucnosti Havlově. »Však uvidíme; brzo skončí prázdniny a studenti se musí konečně rozhodnouti. Havel něčím bude, rodičům udělá radost, ale že Čeněk nestane se knězem, to mne mrzí a dopaluje.«

Řešetka se opět vrátil k tomu, kterého považoval za nejjistějšího alumna a kněze.

Kostelník zakýval prudce hlavou. »Ano, ten nám to vyvedl; mně a jednostpánovi. To je sklamání! Ale můj syn nebo vychovanec by to udělati nesměl.«

»Naše děti na studie nepůjdou, a kdyby šly, musely by na vojnu k muzice nebo do konservatoře,« řekl Brdáč.

»A moji chlapci by šli do semináře,« přisvědčoval Řešetka. »I kdyby jich bylo sedm. Každého bych poslal do jineho semináře v Čechách a na Moravě, aby pracovali po celé vlasti.«

Muži se zamyslili a litovali, že nemají tolik prostředků, aby mohli splniti svoje přání a náhledy o budoucnosti svých dítek.

Zatím co se dobří ti muži radili na obcizně, zapomínajíce pro studenty na pravý účel své cesty, tajně dostal se k Vízkovi Havel. Šel dvorem, aby nemusil zvoniti, jenom se mihnul kolem kuchyně, aby se s nikým nesetkal, a jak si přál, nepozorovaně do pokoje se dostal. Nebyl tady poprve, už jako malý chlapec sem doběhl, aby si odnesl z počátku nějaký mls, později knihy nebo jiný dar.

»Vítám vás, pane Havle,« řekl vlídně farář, který právě se modlil v břevíři. Kdysi studentovi tykal, od kvarty mu vykal a teď od maturity přidával slovo pane. »Posaďte se, hned jsem hotov.«

Havel odpověděl, že rád počká, a hned si sedl ke stolu, na němž byly noviny a časopisy. Převrátil několik stran, ale nečetl, ba ani valné pozornosti nevěnoval obrazům. Plaše rozhlédl se pokojem a také na knězi pohledem utkvěl.

»Tak ještě jednou buďte vítán,« děl Vízek, zavíraje tlustý, hodně otřelý svazek. »Naši odešli do lesa. Tuším, že je někdo i od vás doprovázel.«

»Všichni mimo rodiče. Já se vymluvil. Chtěl jsem o něco prositi.«

»Tak, tak,« řekl farář a usedl proti jinochovi. »Bude to něco důležitého?«

»Pro celý můj život. Prosím, důstojný pane, za radu. Vím, že jste důvěrným přítelem naší rodiny a že mne neoslyšíte. V dědině se mnozí starají o mne, čím budu, také nejednou se mne rodiče na to dotazovali, odpovídal jsem, že posud nejsem rozhodnut, ale mám dávno úmysl státi se knězem.«

Havel z hluboka vydechnul, jakoby se balvanu zbavil, Vízek však nejevil překvapení.

»Hned jsem věděl, že s takovou žádostí jdete, neboť jsem znal dávno vaše rozhodnutí,« pověděl farář.

Havel rychle obrátil oči k otcovskému příteli.

»Vy jste na mně pozoroval, co chci učiniti? Je-li možné, důstojný pane? Vždyť jsem se teprve dnes rodičům vyznal, a ti s nikým nemluvili o tom a mne sem poslali?«

»Tušil jsem to, třeba nejsem vševědoucí. Vaše chování, vaše řeč mne v tom utvrzovala. Znám vás, pane Havle, od maličkosti, a neušla mne žádná vlastnost a tužba vaše. Já vás čekal, že přijdete.«

Udivení Havlovo rostlo. »A co soudíte, důstojný pane, o mém kroku? Schvalujete jej nebo zavrhujete? Vím, že církev ve mně ničeho nezíská a také neztratí, kdybych se knězem nestal, ale jde mně o spokojenost života, abych snad nehodně nevstoupil do stavu toho a nesoužil jednou sebe i jiných. Co mně poradíte?«

»Především bych rád věděl, co vám říkali vaši páni rodiče? Jsou s vaší volbou srozuměni? Nezbraňují vám?«

»Docela ne. Snad také nebyli překvapeni, když jsem jim oznámil, jaký stav si volím. Otec řekl, že mne k ničemu nenutí a z ničeho nezrazuje. Bude prý mne podporovati dle sil svých, ať studují cokoliv«, svěřoval se Havel. »Ani matka neodporovala. Jenom lesklou slzu jsem spatřil v jejím oku.«

Vízek se na chvíli zamyslil. Nadál se, že bude svého chovance do semináře vypravovati, a zatím tam půjde řídícího Havel.

»Jakou mám vám, drahý příteli, dáti radu? Když Čeněk rozhodl se pro práva, ochotně jsem svolil, třeba bych si ho přál míti na vašem místě, a když vy se cítíte povolaným pro stav duchovní, bylo by ode mne neprozřetelné zrazovati vás. Ale na to chci poukázati, že vás čekají obtíže, že vás nečeká jenom radost, ale budete nucen prožíti mnohou nepříjemnost. Musíte zápasiti nejenom sám u sebe, ale i rozličtí nepřátelé proti vám povstanou, mnohé překážky se vám postaví v cestu, shledáte se v divných okolnostech a stav váš bude od vás vyžadovati sebezapírání, boje, ústupky, námahy. Tedy musíte se obrniti a připraviti na zápas onen, na pohrdání, nepřízeň světa a jiné věci.«

Farář předkládal Havlovi výhody a obtíže stavu, do něhož vstoupiti chtěl. Jinoch naslouchal tiše. Některá věc byla mu předem známa, o jiné se teprve dovídal.

»V každém postavení lze dojíti spokojenosti života,« mínil Vízek, »jenom když člověk v něm koná povinnosti správně a řádně. Ani duchovní stav sám sebou není zárukou vnitřního pokoje, na nějž svět poukazuje, ale kněz musí si ho dobýti a udržeti. Finančně také se vám nepovede valně, a víte, jak nízkým

žoldem odbýván kněz a jak perné bývá jeho mnohdy sousto. Než to mne vezdy blažilo, že nám dává lid zpravidla dobrovolně, neboť by se mohl dáti zcela jednoduše obsloužiti při obřadech, kdežto jinde stloukán peníz exekucemi a jinými donucovacími prostředky. Mám pravda, pěkné hospodářství, ale nedělám z něho tisíce, jenom to mne těší, že na něm živím jiné vedle sebe. Tak si všechno vykládám, abych si zpříjemnil svoje postavení.«

Havel posud mlčky naslouchal.

»Jste tak více sloučen s farou, že víte, jaká práce je v kostele, ve škole, v úřadě, u nemocných a jinde. Ani nemůžete souditi dle jiných, že by kněz neměl práce. Jste přesvědčen, že se mu časem dostane nepříznivých úsudků, nevděku, posměchn. ale to všechno kněz musí svésti pro vznešený úkol, který zastává, pro Krista, jehož má býti nástupcem, pro zásluhu na věčnostech,«

Zrak Havlův zaplál vnitřním nadšením. »Bůh mně je svědkem, pane faráři, že ne pro časný zisk, ale pro vznešenost a účel stavu do semináře vstoupiti míním.«

»Pak nezbývá mně nic jiného, než dáti vám svoje požehnání a vítati vás jako spolubratra náručí otevřenou.«

Farář podal a stisknul Havlovi srdečně pravici, a oba chvíli se dívali navzájem do očí. »Bůh vám dej štěstí a vyplň nejvroucnější přání vaše,« děl Vízek pohnutým hlasem.

Ještě hodnou chvíli spolu hovořili, až donesla Justina svačinu. Divila se, že zde host, jemuž dveří neotevírala. A proč nešel Havel s ostatními? Zavolal si jej farář nebo se dostavil sám?

»Doneste vína, Justino,« řekl farář. »Už dříve jsem vás chtěl zavolati. Potom vám sdělím důležitou »věc«.

Hospodyně odkvapila, a když stála na stole láhev s dvěma skleničkami, pokračoval farář: »Nadarmo jste neschovávala ony vzácné krajky k rochetě, která by se hodila pro novosvěcence; Čeněk jich nebude nositi, za to však ve čtyřech rocích můžete je darovati panu Havlovi.«

»Jak tomu rozuměti?« rozpačitě děla Justina, pohlížejíc hned na faráře a hned zase na řídícího nejmladšího syna.

»Teď právě oznámil mně pan Havel, že zadá o přijetí do semináře, neboť je rozhodnut státi se knězem.«

Ani nyní hospodyně nevěřila. »Tedy přece budeme míti na osadě alumna?« vyrazila posléze ze sebe. »Kdo by se toho nadál!«

»Už je tomu tak,« dotvrzoval Vízek, nalévaje červené víno do křišťálových sklínek.

»A nic vám, pane Havle, nevadí?« sdílně pronesla Justina, stajivši hlas. »Ani žádná známost?«

Havel zahořev v tváři, zavrtěl hlavou.

»Hleďme, na tu překážku bych sám zapomněl?« řekl farář, stavě sklenici na stůl. »Dobře si Justina vzpomněla. Tedy žádná láska ani podobná náklonnost?«

»Zkoumal jsem nitro svoje a nemohu nic podobného shledati v nejhlubších útrobách srdce svého. I v té příčině jsem bezpečen pro nynější a — dá Bůh — i pro budoucí časy,« odpovídal pevným hlasem Havel.

»Mnoho na tom záleží, můj drahý a hlavní je to podmínkou spokojenosti,« uváděl farář. »Tedy ty pěkné krajky přece odbu-

deme,« obrátil se k Justině, »a dáme je neméně milému příteli, než je náš Čeněk.«

Venku ozvaly se hlasy a Justina spěchala nejenom otevřít, ale i oznámit, co právě byla slyšela.

»Ať sem jdou všichni!« volal za ní farář, »a přineste ještě dvě láhve dobrého vína. Musíme dnešní den oslaviti.«

Havel odporoval, nejraději by odešel, ale Vízek stál na svém. Měl radost a chtěl omladině představiti Havla jako budoucího alumna a kněze. Že bude v semináři přijat, o tom byl přesvědčen předem. Má výborné vysvědčení, dostane neméně dobré doporučení, posud je čas k zadání, jeho žádost nebude najisto oslyšána.

Za chvíli byl pokoj téměř plný, jako když se sejde řada kmotrů a svědků, aby podpisem nebo třemi křížky potvrdili svoji přítomnost při posvátných obřadech a úředním jednání. Všichni zvláštním zrakem hleděli na Havla, který byl jako v křížovém ohni. Nikdo netušil o rozhodnutí jinochově mimo Bohuslavu, která byla do plánů bratrových nejdříve zasvěcená. S ní bral Havel dávno radu, co počíti.

Nejudiveněji hleděl Viktor na bratra. Nešlo mu na rozum, že by se Havel k něčemu podobnému odhodlal.

Čeněk a Julie vyměnili navzájem pohledy, v nichž bylo mnoho útrpností nad Havlem, který dobrovolně se vzdává slasti, jež prochvívala jejich dušemi.

»Jste zde všichni?« tázal se farář, rozhlédnuv se po mladých tvářích.

»Helena odešla na lože,« oznamovala Justina. »Dostala prý náhlé bolení zubů. To bude jistě z toho průvanu na faře.«

»Pan Pelhřím se posud nevrátil z prázdnin,« doplňoval Viktor.

»Tedy vy přítomní slyšte, co mně bylo před kratičkou dobou sděleno,« slavnostním tonem pronášel farář. »Než jste přišli, oznámil mně pan Havel pevně svoje předsevzetí, že bude knězem.«

»Už nám to na schodech panna Justina pověděla,« ozval se Viktor.

»Aby ta něco nevyzvonila!« pohodil hlavou Vízek. »Dlouho jsme čekali, až si pan Havel zvolí budoucí povolání, teď to víme. Vážil bych si bývalého žáka, ať by si jakýkoliv stav zvolil, neboť jsem přesvědčen, že by každému dělal čest a v mnohém by vynikl oboru; ale jako kněze musí mne přece jenom mnohem více těšiti, že se chce státi duchovním. Naději se a mám pevné přesvědčení, že z něho bude řádný kněz, který z přesvědčení stav ten si zvolil, a mnoho dobrého v něm provede, jak sebe tak i jiné oblaží a všem nám radost způsobí. Proto navrhuji, abychom mu připili a hned dnes mnoho dobra přáli na dráhu budoucího působení v církvi i vlasti.«

Justina už připravila na podnošce určitý počet sklenic, jež naplnila ohnivým vínem, které se na faře pilo jenom za nejřidčích příležitostí.

První chopil se sklenice Viktor, a všichni následovali. Jenom Helenina sklínka zůstalo nedotknuta.

»Tedy ať žije můj hodný následovník, můj pilný žák, mého nejvěrnějšího přítele nejmladší syn!« Farář pozvedl číši a všichni si přiťukli.

»Děkuji za tu poctu,« odvětil Havel rozechvěným hlasem, »a není většího mého přání, než abych také vaši důstojnost ve všem následoval, vás všudy za vzor měl a stejně jako vy zásluhy u Boha, lásku u osadníků a spokojenost v duši své si získal. Prosím za další přízeň, vzácne rady a pokyny, jakož i za přátelství k celé rodině naší.«

»Bude z něho dobrý kazetel,« sama pro sebe řekla Justina, znovu nalévajíc.

»Také já ti, milý druhu, přeji mnoho štěstí,« předstoupil Čeněk. »Nenadál jsem se, že mne opustíš a že už nebudu čerpati z bohatých vědomostí tvých. Až zazní zvon u fortny semináře a v hovorně někdo bude si žádati s tebou mluviti, věz, že to je tvůj věrný přítel Čeněk Ždan.«

»Jenom přijď hodně často, vždycky tě rád uvidím,« řekl Havel.

»A my ti máme přáti, bratře milený?« mluvil za sebe i za sestry učitel Viktor. »V jaké lásce posud jsme žili, v takové vytrváme vždycky To je nejprvnější naše přání. Potom přejeme ti spokojenost, zdraví a takovou tučnou faru, jako je zdejší, abychom tam mohli přicházeti bez obavy, že nás neuživíš, zvláště kdybychom přivedli s sebou celé svoje rodiny nynější a budoucí.«

Viktor chtěl vesele zakončiti vážný okamžik a podařilo se mu to. Vždyť už sestry slzely a on nemohl viděti pláč. Usmáli se řeči Viktorově a farář mladému muži poklepal na rameno, řka: »S každým řídícím bych měnil s největší ochotou. Panu Havlovi takových starostí s hospodařením přeji nejméně.«

Tu se obrátil Havel k hospodyni, která mu často jako malému chlapci něco podstrčila, a když později dávala na přilepšenou Čeňkovi, říkala: »To máte dohromady« — k té dobré hospodyni obrátil se Havel s otázkou: »A co mně přejete vy, panno Justino?«

»Už vám, pane Havle, bylo mnoho blahého přáno, já se připojuji ke všemu, a ještě k tomu dodávám, abyste se dostal jako kaplan do takové domácnosti, kde by vás považovali za přítele a ne nepřítele, a jednou jako farář a snad i kanovník nebo ještě více abyste měl kolem sebe lidi věrné a oddané.«

Přisvědčovali, a nejvíce Justině rozuměl Vízek. Znovu se chopil sklenic a připíjel nejenom Havlovi ale i své Martě.

Při řeči farské hospodyně zazářily oči také Bohuslavě, která chápala stejně jako farář. Také si fukla se všemi, a když se dotkla sklenice bratrovy, rozjasnila se její tvář, která byla důkazem vřelé sesterské lásky, jež je schopna i největších obětí.

Tak se poveselili a oslavili rozhodnutí Havlovo. Zapomněli i na Helenu a slavně doprovodili Havla do školy. Viktor si už bratra dobíral pro pěkná beneficia, jež ho jistě neminou, a nabízel svoje služby jako správce, pojezdný, pokladník a podobně.

»Jenom abych ty hodnosti na sebe neshrnula já,« řekla Bohuslava, a nežertovala, nýbrž mluvila zcela opravdově.

(Pokračování.)

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

(Pokračování.)

Věděl Čelakovský, na koho se má obrátiti. Kamarýt opět pilně sbíral jako k dílu prvému; též spolusběratele si získal, a sebrané Čelakovskému zasílal. Než-li však zásilku Kamarýt poslal, nabádal několikráte Ladislava, aby se přičinil se druhým dílem, jenž mu náležitě odpověděl: »A konečně co se stucháš, co se naparuješ s národními písněmi — vydej si je sám nedočkavče! Sám nic. Ale prokurátorovat to umí! krakorát to zná! Však sobě nemysli, že ti je snad budu dedikovat — *chtěl jsem*, ale hodlám s nečím jiným . . .«*)

A Vlastimil se polepšil. »Já jsem usmířen — píše po jednácti dnech Čelakovský dne 1. února 1824 — usmířen, příteli můj, a pohasla poslední jiskerka nevole, neboť dnes vynahradil obdržený balík s národními písněmi všecku mou rozmrzelost. Neměl jsem posud pokdy prohrabovati se celou zásilkou, než soudím z toho, co jsem četl, že se tu mnoho nalézá užitečného a výborného; za kterýž dar *tobě* milený, *a všem ostatním sběratelům* vroucí díky vzdávám . . .«**)

Takovýchto dokladů další součinnosti Kamarýtovy ve sbírání prostonárodních písních jest v »Sebraných listech« mnoho;*** jeť patrna a netřeba se o tom déle zmiňovati.

Kamarýt chodil již jako student pilně mezi lid a tím více později jako bohoslovec a kněz užívaje každé příležitosti ve prospěch českého národa. O své sběratelské činnosti napsal zajímavou episodku, již tuto ještě klademe . . . »Navštívil a viděl jsem Bechyni, Tejn†) — Vorlík — Velešín — Krumlov — Blansko! Meistein! Zlatou Korunu. Musím ti mou cestu něco zevrubněji popsati. Do Klokot přišel, jak tobě známo *Vacek*††) s mnoho radostí vítány, *an u nás a na vůkol takových vlastenečků* pořídku. Z Klokot chtěl jíti s jedním táborským bohoslovcem na Tejn a odtud po vodě na Vorlík. *Já bych se ještě nerad s ním byl loučil*, čekáme dva dni a ona pořáde *Vltava jará* a voda velká — my tedy rozžehnavše se s doufanými stráněmi a pohodlnostmi — jsme cachali pěšky. Přece jsme nelitovali, v ustavičných rozmluvách vlasteneckých a v zpěvu cesta se nad pomýšlení krátila, i nohy při písních dráteníka a střelce kouzelníka a prostonárodní musy jakoby hrály a tancovaly. Aniž tou cestou nám nechybělo na pěkných krajinách a vzácných rozmanitostech české přírody. Došli jsme do vesnice Kučeře — pamatuj si — do Kučeře — hodinu asi od Vorlika, přichýlila se noc a my na hospodě zůstali hospodou. Lidé hodní, sprostí†††) Čechové, uctili nás jak mohli;

*) Fr. L. Čel. »Sebrané listy« str. 143.

**) Tamže str. 144.

***) Na př. na str. 124., 128., 131., 133., 145., 146., 155., 158., 159., 176., 178., 180., 185., 195., 201., 206., 209., 235.

†) Vltavo-Týn.

††) Vacek Kamenický.

†††) = prostí.

po večeři přijel s pole Honza, as patnáctiletý jonák, usadil se u kamen. My s Vackem jej pozorujem, loudíme se k němu, a: Honzo! umíš-li pak zpívat! O je! kdož by v Čechách neuměl zpívat!

Umí dost, vykřikla jeho máma. Nechtěl, nechtěl ale spustil, až pak stříbrný groš mu citeru — či jazyk rozvázal. To byl večer, to byla přirozená zpěvohra skoro až do půlnoci! Některé památky obdržíš od Vacka. My jeden na druhého hlídáme, divíme se, plesáme v srdci, až nám oči slzely. To jsou bardové! věru, právě bardové, nebo na všeliké naše dotazování, kde se ty písně učí, kde zpívávají atd., k našemu největšímu udivení nám vypravuje, že jen tak z přiskočení, ze zaslechnutí, a mnohé že sobě skládají sami! a tolik rozdílných, nelehkých nápěvů pamatovati — to jsou hlavy! ano v létě prý i když přijedou z polní práce, na návsi sejdou se ti bardové, a zpívají jako o závod, až je přemůže spánek, a tu — lehnou na pažit; když je zas jitřena zbudí, jdou po své práci. — Co zvláštního při tom, že při tom sedání bardů žádná děvice ukázati se nesmí, u muzik ale jsou milované, nevyhnutelné. To je život bardů. »S naší lyrou za kamna!« jsme sobě špytali, »básníku pod lavici! poslouchej, co národní musa pěje!« — Kdybych to od těch prostičkých lidí sám nebyl slyšel — ani bych tomu tak lehce nevěřil. Budeť on ten samý způsob, ten samý život v jiných mnohých vesnicích naší vlasti. Také znamenati sluší — že ze všech těch písní, co nám zpíváno, ani jedna, ani slovo nebylo urážlivé mravům a čistotě. Tu měl poslouchati Rittersberg! Hle, jak se nám ta cesta mimo vody odplatila.*)

Kamarýt v bohosloví.

R. 1820—1824.

Roku 1820 měl dokončiti Kamarýt svá studia filosofická v Čes. Budějovicích: bylo mu rozhodnouti se, co bude studovati. — »Velikou tíží doléhá na mne *stavu volení*. — píše Kamarýt »na Velký pátek 1820.« Čelakovskému — ani já sám sobě ani jiní dosti mi raditi nemohou v té nejdůležitější věci života. *Dle mého uznání* nebudeť ono jináče, než že černý obleknuv pláštík na vždy výhost dáti musím Lenkám, Julkám, Terinkám, Nanynkám a Fridriškám; a budu milovati Magdalenu kající v slzách ještě ladnější, Marii a ty nejctnostnější světice Boží. Ale líbiti se mi budou věčně dívčiny hezké; či jenom přáno a dovoleno těšiti se s růží, s nezabudkou, sedmikrásou mrtvou, a ne s pěknou dívkou city andělskými nadanou? Obdivuji se v růži milostnosti a všemohoucnosti Hospodinově, proč i ne v ruměncích panenských? Rádi máme lilie, proč ne děvče bělotělné, nemající poskvrny ni na těle ni na duši? — Vždy vás vroucně miluji živé růže, živé lilie«, a v sobotu hned na to dodává: »Jaro nám nastává, teš se Ladislave! těš se z radostí jeho, těš se v plnosti! — mně nelze pokojně a srdečně libosti jeho požívati, nelze, dokavad *v úřadě svém***) ustanoven nejsem.«***)

*) Fr. L. Čelakovského »Sebrané listy« na str. 204—205. Narážka na Rittersbergovy »České národní písně« v Praze 1825.

**) = pokud ještě jsem se nerozhodl.

***) »Fr. L. Čelakovského Sebrané listy« na str. 31.

Volba stavu dolehla starostí na Vlastimila, který dle »svého uznání« volil si stav kněžský, v němž, i při toliké práci, odříkání a námaze nalezl své pravé štěstí. I Čelakovského byl by býval Kamarýt rád viděl knězem;*) Čelakovský se později touto myšlénkou též obíral a později i litoval, že tak neučinil. Však lépe to bylo pro Čelakovského, při jeho povaze bylo by mu přetěžkým bývalo, aby nesl břemeno stavu toho.**) Pro historii literatury české — jak řečeno bylo — byl krok tento pravým štěstím.

Jak asi Čelakovský odpověděl Kamarýtovi na jeho zprávu, že nejspíše půjde do semináře, vidno z dopisu Vlastimilova: »Tvé přirovnání . . . o černých diblících huhu! smutné! Ty mne strašíš — snad mne ani nebudeš míti rád, budu-li černoplášťníkem? ah, šašky! nikoli, černost ta srdce mé nezatmí — ve tmě tím jasněji oheň svítí!«***)

Kamarýt byl rád, že se rozhodl pro duchovní stav; činí o tom zmínku 24. července 1821: »Jenom to ještě jsou mé časté prosby k Bohu — aby v stav tě povolal, v němž bys štěstí své nalezl ne toliko pozemské, nýbrž i věčné! Já ve svém stavu, Bohu díky, více a více se stanovím, a *jižť bych nezměnil jej za žádný jiný na světě veškerém;* někdy tak ještě půtky a spory srdce mé nastoupí — pochybnosti neklidné neklid rády by rodily v mých prsích — než zlatá pravda: »Blažení jsou chudí duchem, jejich bude království nebeské.« To jest: Blažení jsou, kteří svým rozumem vysoko se nevynáší ve věcech víry se týkajících, jim za podíl se dostane pravé náboženství a následovně nebe! — To, kdykoli rád by rozum můj ubohý mudrovati chtěl — to hned mne zarazí a v pokoře křivím kolena před Bohem a tajnostmi jeho. Neméně bodá mne při takových příležitostech ono o sv. Tomášovi: »Blažení, kdož neviděli — a věří! I také sám rozum to uznati musí, že smyslnější a hodnější Boha jest, zde o něm věřiti, než věděti všecko. — Ba snadno státi se může, an zrovna ti, kteří rozumem svým vysoko se vynášejí — nízko, padnou. Pokora jest ctnost, ale přílišné vynášení se? — *A ta pokora* žádá se k stavu duchovnímu s nábožností — ne bez učenosti — bez zdrženlivosti! O ty Boha prosím, a uděliti jestli mi jich ráčí, dobře volil jsem, což i tobě srdečně přál bych, abychom i tu byli šťastní bratři.«

Nemůže býti lépe vyjádřen duševní klid a spokojenost toho, kdo s celou láskou věnoval se svému stavu než těmito slovy Kamarýtovými; bez ní neměl by žádný voliti si toho či onoho stavu zvláště pak kněžského, nebo tu byl by nešťastníkem největším, který by neměl nikde klidné chvíle.

Podobně píše Kamarýt opět 4. srpna 1821. Jest to jeden z listů Kamarýta nejvíce charakterisující! Píše: »Stranu povahy osobní také mně se ještě nedostává usedlosti — nejvíce a nejpevněji však u mne sídlí sprostnost,†) sprostnost v jídle, v šatu, v obcování s lidmi, v srdci, že pak nyní lidé jsou samí větrníci††) (v městě alespoň největší díl), jeden šum, jedna etiketa, jedno

*) »Sebrané listy« str. 58.

**) »Sebrané listy« na str. 53. — 54. — Krásně vyjádřil Čel. náboženské smýšlení své na str. 93. »Seb. listů.«

***) »Sebrané listy« na str. 32. a 33.

†) = prostota.

††) větroplaši.

fiflenování, jen blesky a třesky a co toho více — tedy sprostnost a nenucenost srdce mého ohražuje se pevně láskou k samotě, k přírodě, a dobře rozumím, co každý strom, co každá bylinka mi povídá, — (vysoké, moudré věci mi mluvějí, věř Ladislave) a ptáčata opery mi pějí, i moudřeji hovoříme s najadami než nadutý hejsek s prázdnou vodnatou slečnou. Nedej Bože, abych se stal misantropem, ale dobře, výborně srovnává se sprostnost taková se stavem, jejž s Bohem nastupuji, srovnává se s povahou mého Ladislava, a s jinými, kdo nám rozumějí — a na tom dosti.

Tobě více uděleno smělosti, jest pravda, ale jakkoli nejednou nad mou nesmělostí se mrzívám, z více jiných stran děkuji Bohu, an mi ji odepřel k mému štěstí. Ať jest to jak jest, my jsme v dobrém srovnání, buď jeden těkavým potokem, buď druhý pevným stromem: potok napájí a občerstvuje stromu, strom hájí a chrání potok od parna žhoucího stíném svým — obojí pospolu teprv krásný obraz podávají očím . . .«*)

Vlastimil nastupuje bohoslovecká studia nebydlil hned v semináři, ale ve městě, jak se to tehdejší dobou dovolovalo,**) tak že někteří bydleli v semináři pouze poslední ročník.

Kamarýt pilně užíval času, který mu ve studiích theologických zbýval; učil se francině, polštině a ruštině; ku klasickým spisovatelům latinským i řeckým, přistoupili na př. Deržawin, Karamzin a j., jež rád čítával, aby zdokonalil se v cizích jazycích, což se mu také zdatně dařilo, tak že později i z ruštiny překládal. Dopisuje si pilně s Čelakovským zasílal mu na posouzenou své plody a tento opět jemu. Aby jejich listy tím zajímavějšími byly, pokračovali ve slovesných listech***) a zavedli si »památní lístek«†), do něhož jim psali tehdejší spisovatelé. Byl to druh našich alb čili památníků. Kde by nyní byly, nevíme; kéž jsou někde založené!

Ve sbírání prostonárodních písní bylo pokračováno a tu často se stalo, že Kamarýt mezi zásilkou zaslal také svou báseň vydávaje ji za prostonárodní, aby viděl, přiblížil-li se duchu národnímu čili nic. Bystrý Čelakovský, jenž mnohem hlouběji se obíral prostonárodní písní, většinou je poznal, ale mnohdy přece jen byl na vahách; tak podařilo se někdy Kamarýtovi v prostonárodním duchu básniti. Takovéhoto zkoumání přidržel se Josef i později. Čelakovský jej upozorňoval, aby ještě více svou individualitu odložil a zapřel »vyhotovuje-li národní písně«, aby nepřemýšlel mnoho, ale užil toho, co mu šťastná hodina podá,††) aby »Vlastimilonárodní«†††) byly zdařilými.

Tak píše Čelakovský: »Krom lehkosti, která jest nevyhnutedlná vlastnost národní písně, ještě se žádá, aby nebyl její běl tuze přirozeně uspořádaný, pořádek jakýsi musí být, ale skrytý. Mimo to řeč musí míti cosi z populárních idiotismů sloučeného (tohoto punktu více šetř a nebudou tvé písně docela k poznání.) Konečně

*) »Sebrané listy« na str. 60.
**) Tamže na str. 63. a 97.
***) Tamže na str. 110., 117., 118., 135., 147. a j.
†) Tamže na str. 114., 120., 173., 183., 201., 251., 263., 295. a j.
††) Fr. L. Čelakovského »Sebrané listy na str. 104.
†††) Tamže na str. 119.

naivnost, která ale nevyhnutelná věc není; a není každá naivní básnička již také národní«*) nebo: »Píseň začínající: Jak jsem na potoce prala etc., při které nadepsáno: ta se mi líbí hezky — i mně se líbila, zvláště co píseň ostrovtipná, ale co báseň národní nelíbila se mi, ačkoli složena mým Vlastimilem. Takto nevymýšlí národ . . . .«**) Vedle prostonárodních písní sbíral Kamarýt též »*zvyčaje a obyčeje*«; Čelakovský navrhoval k tomu, aby sbírali též tak nazvané pohádky čili povídačky.***) Jinou, tehdy velice důležitou činností Vlastimilovou, na niž třeba jest upozorniti, bylo to, že horlivě sbírával předplatné na tehdejší časopisy a mnohdy sám, ač velmi smutně byl na tom, více exemplářů si koupil; s tehdejšími vlastenci, jichž pořídku bylo, udržoval přátelský poměr jako s Chmelenským již ze studií gymnasijních a filosofických, dále s Vránou, Slámou†) a j. dopisuje si s nimi.

Čelakovský zanášel se myšlénkou vystoupiti u veřejnost též vlastními básněmi; totéž měl učiniti i Kamarýt, který byl tomu tím raději, čím více se zdokonaloval v bohosloví; ve své nevinné prostotě se domníval, že by se to s duchovním stavem nesrovnávalo, aby básnil světské básně dále.

Čelakovský psal stran tohoto Kamarýtovi 24. června 1820, aby mu poslal *dosud své nevydané básně.* »Z jakého ohledu to chci činiti, ti jindy povím, ač se snad dovtípíš sám.« A ještě více to napověděl 21. srpna 1821 řka: »Opravdu já bych již rád, velmi rád zas něco nového od tebe četl, zvláště nyní, kde *rozmnožení tvých prací, co nejvejš žádám; ano, však před časem nesmím nic prozraditi* . . . . . Básni, jak chceš, přirozenou mírou, v přízvuku, v časomíře, dle sluchu, po hindicku, anebo v nově vynalezené prosodii od slavn. Štěpničky . . .«††)

*) Tamže na str. 120

**) Tamže na str. 143; více o tom 159., 163., 189., 193. a j.

***) Tamže na str. 101.; r. 1819 již podal Kamarýt do »Rozmanitostí« Q. str. 92. ad.: »Rozličné průpovědi.«

†) Přikládáme tu několik dat k životopisu Fr. Slámy dle »Nomina juvenum in regio scholarum Piarum urbis Budvicensis Gymnasii humanioribus litteris studentium ex ordine classium, in quas post *alterum examen publicum* referri meruerunt *die 14. Septembris; 1807 in syntaxi Slama Franc.* Bog. Bogenicensis. »Classis I.« Dále dle »Juventus gymnasii Caes. Reg. Budvicensis e moribus et progressu in litteris censa exeunte anno scholastico:«

	E Moribus	E Doctr. Religionis	Ex Interpr auct. et stilo	E Graec. lingu. studio	E Geogr et Histor	E Mathesi
1808; in I. Human	Cl.	Cl.	Cl.	Cl.	Cl.	Cl.
	em.	1	1	1	1	1
1809; II. Human.	1 em	1 em.	1 em.	1	1	1

K životopisu Fr. Slámy a Váci. Pohana budiž tuto uvedeno ještě následující:

Dle »Positiones ex universo systemate theologico r. 1814. atd. na str. 11. byl »Slama Franciscus Boh. Boyenicensis« a s ním »*Pohan Wenceslans Boh. Pilgramensis*« defensorem these z pastýřského bohosloví. Tuto zajímavou, starou sbírku studijních seznamů daroval nyní v Pánu již zesnulý děkan Velešínský, Jan Klein, prostřednictvím pisatelovým sbírkám Musea král. Českého. Srv. i zde pozn. ††† na st. 169 n.

††) »Seb. listy« na str. 66.

Žádosti Čelakovského vyhověl Kamarýt, zaslav mu některé básně;*) tím jej velice potěšil. Básně byly předloženy censuře, ve které se jim dobře nedařilo. Mnohé myšlénky vlastenecké na tehdejší dobu příliš svobodomyslné přiměly tehdejšího censora knih, Zimmermanna, že i v těchto nevinných a nezávadných básních silně škrtal a opravoval, pilně vymazuje vše, co se na vlasť vztahovalo.

Čelakovský řekl censorovi, že jsou to *básně juristovy*, bál se, že by censor nebyl *erotických písní bohoslovcových* propustil. O výsledku, jak pochodila část básní Kamarýtových v censuře, píše Fr. Čelakovský 2. prosince 1821: »Tuto ti odesílám, můj miláčku! jedno oddělení tvých básní censurovaných, žádaje, bys je přehledl, poopravil, a co více se ti viděti bude, učinil. Já je míním, *dokud se tuto ještě nalezám, tiskem obstarati, aby vedle mých (tento mně drahý pozůstatek) v jednom pořadí, tak jako my stojíme, stály.* Druhé oddělení, rovně tak silné, je nyní v censuře. Na třetím pracuji a vděk jsi mi udělal těmi pracemi po poslu poslanými. Až ty censurou projdou, rovně ti je pošlu. Naznamenej si názvy a potom sobě pořádek, v jakém se mají tlačiti, ustanov sám.

Nyní trochu ponahledněme do I. oddělení. *Jurist?* Ovšem. Musil jsem dáti censorovi bělmo na oko; nebo slova »*bohoslov*« byl by tuze přísně vzal s erotickými písněmi na váhu. — Censor byl Zimmermann t. j. po česku tesař, ale já bych raději překládal drvoštěp. Pohledni jen na str. 13. Co mu to zde do palice vlezlo? Tuto strofu buď předělej a dáme ji do censury znova anebo, může-li to býti, aby se vynechala? Já nevím. — Str. 20. Této básně mi líto, mně se nad míru líbila, tu také zohavili. Str. 27. »*Na nebi.*« Tamť ovšem pro hrdiny dle popovské vídky není místa, nýbrž jen pro kapuciny, řeholníky, poustevníky a co toho podobného více! Teď slyš! str. 28 . . . »*míru Čech jest*«. Censor to upravil takto: místo Čech postavil »*řek.*« Tu vykoukají . . . . asinina, leporina. Však je on censor a má víru. Zasměj se! zazlob se . . . str. 29. »Láska k vlasti, k choti, k dítěti,« — to jsou ovšem věci z lunárního okresu, ale vždyť tam stojí »zahubiti Němců;« a to my nesmíme, tyť jsou dle smyslu pana censora naši dobrodinci, naši bratří, naši tyranové. Tu mi připadá, že mi též censor v jedné básni slovo »tyran« vymazal ve větě: »volnost mou vyšší tyran nevíže« a já tam musil postaviti »žádný člověk«, to jsou arci synonyma ve Vídni vydaná. Slovo tyran prý budoucně ani ve slovnících trpěti nebudou, vidíš, jak se začíná jazyk čistiti, pravý to purismus. Nyní jenom opravuj dle možnosti Evrozinu. N. B. Ten název »Odvod« se mi opět nelíbí, já postavím »Únos«.**) Odvod bych spíše jmenoval to, co se odvádí n. p. obilí, peníze do cís. kas atd. My se nemusíme tak přísně na slova vázati; nebo nepřekládáme písma svatá ani zemské cirkuláře.«***)

Dne 2. ledna 1822 oznamuje Čelakovský Kamarýtovi: »Druhé oddělení tvých básní jsme dostali, třetí je ještě u censury. V dru-

*) Tamtéž na str. 67.
**) »Únos« ballada od Bürgera; zůstalo při tomto.
***) Fr. L. Čelakovského »Sebrané listy« na str. 71. a 72.

hém oddělení tvých básní vymazáno: »Pobídnutí k radosti«*) — pak znělka »Nebe«,**) pak »Můj osud«.***) Ostatně nic. Ještě milosrdně. Mám-li pak ti též poslati tyto? Jestli ještě něco máš v zásobě doma, tedy mi to pošli, dá se to do 4tého jakožto do přídavku — a potom se bude tlačit, víš za $^1/_4$ léta by ti to neměl kdo obstarat.†) Výbor velký nesmíme dělati, aby to přece dalo nějaké volumen, já tak mnohé básně také dal do svých, které mi tuze nejsou milé, ale co? jen tam s tím, po čase až budeš druhé vydání strojit, všecko to vynechati bude možná, dosadiv tam výbornější práce.«††)

Dvanáctého pak ledna 1822 oznamoval již: »Nyní budu prosit o brzkou odpověď, o brzkou, až sem zas posel přijede, odešlu ti první tištěný arch tvých básní. Již začínáme sázet.†††)

Mezitím co se první archy tiskly Kamarýt některé básně předělal, jiné nové připojil.§) Zbývalo ještě čtvrté oddělení v censuře, a básně by se byly mohly tisknouti. Než Kamarýt připojil dodatečně předmluvu, »slovo«, ku svým básním; musilo býti též censurováno. Píšeť o tom Čelakovský 20. ledna 1822: »Tvých básní 4 oddělení v censuře, a již by se mohly tisknouti, ale skrze to: »slovo« nemůžeme, musí býti dříve censurováno. — Na mou žádost to učiň a dej to motto: »Den unsern Lieder« pryč, z jisté příčiny bych to nerad viděl. Mimo to, já dám jiné a mám za to, že s ním budeš spokojen.§§) Třetí oddělení obsahuje: Dcera mlynářova. Únos. Odporování lásce. Na podzim. List příteli. (Vesel.) Nápisové dle Sillera. Tu mne zas censor pozlobil; nebo tyto strofy v únosu

*) Není ve »Smíšených básních«, za to v »Čechoslavu« ze dne 6. září 1822 na st. 27, odkud jest beze změny otištěna v »Sebraných básních« na str. 113. Zní takto:

Pobídnutí k radosti.

Bratře! zpívej,
Víno pívej,
Dívky líbej,
Jsi-li Čech
Nebo Lech.
Kudy chodíš,
Kudy lodíš,
Tu ať vodíš
Radosti!
Žalosti
Jest-li tudy
Nebo trudy
Jdou: vem dudy,
V plesu řič,
Plaš je pryč,
Nic si stejskat,
Vždy jen vejskat
Mečem blejskat
Bratře máš!
Pak jsi náš!

**) Jest pátou mezi znělkami, ale bez nápisu, na str. 54. »Smíšených básních«; v »Sebraných básních« na str. 138. jest pojmenovaná »Nebe«, kterým slovem začíná.

***) Není ani ve »Smíšených básních» ani v »Sebraných básních«.

†) Čelakovský naráží tu na svou cestu do Ruska

††) »Sebrané listy« na str. 76.

†††) Tamže na str. 77.

§) Čelakovský dal motto z Herdera.

§§) Tamže na str. 79.

vymazal: 4tou »hu? vraždu*) etc.« 24tou »Stůj! Stůj!«**) 29tou polovici »Chceš srdcí těchto.***) Co máme dělat? Dáme to tisknout přec, a tyto tři strofy takovými znamenky (— — — —) naznačíme, ať si je potom, komu líbo, připíše. V »Dceři mlynářově« vymazán poslední řádek.«†)

Ze čtvrtého oddělení censura též mnohé škrtla »Censura ti vymazala — píše Čelakovský 9. února 1822 — v písni »Na vlast« jednu strofu a jeden řádek,††) pak »Über Czechen« a pak slovíčko »*Tyranům*« já postavil »Vladykům.« Pořádek jsem vyvolil sám, nemoha tvé vůli za dost učiniti, nebo se mi časoměrných básní málo na oddělení zdálo býti.«†††)

Dne 12. února zaslal již Čelakovský Kamarýtovi první arch jeho básní, aby jej zkorrigoval: »Spokojen-li ty s tím Herderovým motto? Báseň »potěcha« místy předělav, jsem dal do censury (verbessert jsem napsal, mělo státi verschlimmert), a tenkráte ji povolili, tak kusou jsem ji nemohl nechat, nebo mně se líbí.«

Dále pak pokračuje, co bylo příčinou, aby byly tištěny básně obou přátel najednou: »Žes na mé srdce ten mně drahý poklad a závazek svých básní složil, srdečně přijímám; nebylť bych já ještě s vydáváním básní tak pospíchal, kdyby byl na mne čas odejíti nenastupoval, a tímto jsem mínil aspoň skrovnou památku po sobě zanechati. ale ne uzavříti; nebo jen česká uměna bude brzy mou zábavou, a tuto jestli jaký dluh budu u tebe míti, ten mi budeš muset tím zaplatit, jestli u vzdálenosti budu zpívati, že ty, můj roztomilý, potom mně to budeš muset zde zase obstarávati. Ano?«§)

Dne 21. února 1822 psal Čelakovský: »Tvůj první arch básní jsem onehdy s panem (.....?) pročetl, on je chválil, při některých slovech se pozastavoval jako: »slavuje, bohovský.« Báseň »Mat«§§) etc. pravil! To je něco divného, a četl ji a četl, mysle, že v ní nějaký polotajný smysl, konečně zvolal: Aha! on tady myslí lidský věk . . . Já ale myslím, že ne, kdyby jen ti páni kritikové v básni brzo něco jiného nehledali, v kráse nehledali pravdu a moudrost; co pak musí každá báseň jen k rozumu a čitedlnosti mluvit, nic v obraznosti? Kdožby kvítí na louce měřil trojhranníkem anebo v oblakách hledal geometrické figury? Já

*) Tato strofa jest však ve »Smíš. básních, str. 27.

**) Jest však ve »Smíšených básních« na str. 37.

***) Tamtéž na str. 40.

†) »Sebrané listy« str. 79.

††) Ve »Smíšených i Sebraných« jest pod názvem »Píseň nevlastenská«; že jest to tato, úplně se vše shoduje; ve »Smíšených básních« vynechán jest v první sloze jeden verš, a jedna strofa, což zvláštním tiskem vyznačujeme. Zníť obě místa:

»Čechu! styď se za své jméno,
Jehož duše pustá, lichá,
Při úpadu drahé vlasti
Těžkým bolem nepovzdychá.
Styď se Čechu, za své jméno!«

a strofa: »*Čechu! styď se za své jméno!*
Když§§§) předků slavné dějc
Ani krůpěj krve jejich
Stuhlé žíly neproleje,
Styď se Čechu za své jméno!«

†††) »Sebrané listy na str. 83.

§) Tamtéž na str. 85.

§§) Ve »Smíšených básních« je nazvána: »Mam« str. 10.; taktéž v »Sebraných« str. 142.

§§§) Ant. Rybička v »Před. kříš.« na st. 274 pozn. 17. píše »Když«; toto rozhodně přijati jest místo »Vidíš« jak tištěno jest v »Sebr. bás.« na st. 90.

v této tvé básni nenalezám ani nehledám žádné jinovky (allegorie) beru ji, jak leží, a tak se mi líbí, tak ji chci mít. Viď že uhodlí tvůj tě milující Ladislav.«*) Týmž předmětem obírá se Čelakovský hned v následujícím dopise 25. února 1822: »Můj poslední list tuším jsem zavřel poznamenáním něčeho o tvé pěkné básni: »Mat«. Tuto zase s tímže předmětem mně začíti. Já tomě jen za pouhou hru obraznosti, ale tyto dni mi náš dobrý známý, který ji též četl, povídal, že pod tím přec něco myslíš. Těch 7 krásot prý vyznamenává tvá stará milování, a ten plamének — svatou theologii. — Můž být, tento výklad se mi samému líbil, a jen očekávám potvrzení od tebe a potom tě žádám, abys mi takových básní as $^1/_2$ kopy na cestu jestě vyhotovil. Takové jsou zcela dle mého vkusu.«**) Co však Vlastimil Kamarýt básní svou rozuměl, nevíme; nezachoval se jeho list. Báseň ta zní:

Mam.

Jaké klamy, jaké mamy!
Krásné červánkové mamy!
Sedm krásot snášelo se
Vůkol keře růžového,
Sedm nejpěknějších milčat.

Růže větrem opadaly,
Z bodavých a suchých větví
Vyrůstala rozmarina.

Přiletělo sedm májů,
Každý jednu pojal krásu.
Sedm májů přiletělo,
Sedm krásot odletělo.

Rozmarina opadala,
A na holém pahorečku
V noci plamének se rozžal,
Modrý tam plamének svítí.
Jaké klamy, jaké mamy!***)

S dalšími odděleními nešlo to v tisku ke předu, poněvadž byly v tiskárně jiné knihy j. na př. Sedláčkova geometrie, Krok a jiné.†) Teprve o letnicích r. 1822 ptá se Čelakovský: »Nu a jak jsi spokojen s posledními archy tvých básní? nebyly tam ještě chyby? P. Honka (tu kdys jsme o nich mluvili) mnohé velmi schvaloval, ačkoliv se Macháčkovi nechtí líbiti . . .«††) kdežto Štěpničkovi se líbily.†††) Tak vyšly básně Kamarýtovy v době od konce dubna až ku 28. květnu r. 1822§).

*) »Sebrané listy« st. 87.
**) V »Sebraných listech« na str. 87.
***) »Smíšené básně«, st. 10. »Sebrané básně« st. 142 n.
†) V »Sebraných listech« na str. 88., 90.
††) Tamže na str. 93.
†††) Tamže na str. 98.
§) Tamže na str. 94.

Smíšené básně Jos. Vlast. Kamarýta.

Smíšené Básně Jos. Vlast. Kamarýta. V Praze, U Josefy ovdovělé Fetterlové z Vildenbrunu. 1822. Na druhé straně:

Auf dem vergifteten Baume der Welt voll bitterer Früchte
Blüh'n zwo Blüthen, vom Thau himmlischer Güte bethaut
Dichtung die Eine, sie labet den Geist mit Wasser des Lebens;
Freundschaft die And're, sie stärkt, heilt und erquicket das Herz.*) Herders Morgenl. Dicht.

Titul s tímto mottem jest str. 1—2. Na třetí jest věnování Čelakovskému: »Tobě druhu milý.**) Na 4. a 5.: »Slovo« v němž uvádí příčiny, proč vydává básně své. Vstupuje do semináře, myslí, že by se to s jeho povoláním nesrovnávalo, aby se obíral dále světským básnictvím. »Giný staw, giné powolánj žádá toho, abych nynj poděkowal se Múse, ana tauto nevinnau zábawau mládenectwj mi osladila, ana mne tolikeré nehodě a bolesti ba giž od dětinstwj podaného některau aspoň požehnanau hodinau ukágela w libé zapomenutj. K rozlaučenj se tedy s wesnau žiwota mého, tento ač nedospělý wjnek s děkau na oltář přátelstwj a uměny***) kladu, žádage, aby brzy milostiwěgšjm pohleděla okem na swé hodněgšj schowance. Gá pak neustanu skutkem swé pěkné, milé wlasti milowati.

We Welešjně 1. Ledna 1822. Kamarýt.

Obsah Smíšených básní jest následující: Komu pěje Krása (1820). Mam†). Milodín a Velena. (k. L. Č.) Potěcha (1819) Píseň nevlastenská.††) Toužení (1817). Únos (balada dle Bürgera). Loučení. Prstýnek. Na podzim. Znělky: 1821 1. Na Blažka? 2. Těžkomyslnost. 3. Sny. 4. Žehnání. 5. Nebe.†††) 6. Služby Boží. Milče. Dceruška (dle Hagendorna) Lutobor a Vlastena§) (1819). Zbouření. Při potůčku. List K * * * List příteli§§) (1816). K jmenovinám Marince St . . vé. (1815). Muška zlatohlavá (počtem momentů) Oda na lenost. (Dle Lessinga) Mince, jíž uletěl kanár (z německého). Dcera mlynářova.§§§) (Romance, 1820.) Odporování*† lásce.) Hájek.*††) Bájka.*†††) Zhojení.†*) Evrozína. Míla.†**) Anakreontovy písně (5 ukázek). Na Lenku. Nápisové: Krása. Které oči nevěrné? Styd a Stud. Otče náš. Lavník a lavičník. Bodavé nápisy. Tytéž. Můj osud. Spolek. Užití času. Oda. Milost. Na Nynku předoucí.

*) Motto jest od Čelakovského »Sebr. listy« str. 79., 85.
**) Rybička v »Předních křisitelích« na str. 260. »druhu svému milému«.
***) Uměny nikoli uměn ani umění viz »Omylové« ve »Smíšených básních.«
†) Viz zde na str. 68—70.
††) Viz zde na str. 69.
†††) Viz zde na str. 67.
§) »Nikoli Lutobor a Velena« jak jest v »Předních křísitelích« na str. 260; omyl tím jest vysvětliti, že tak udáno jest i v obsahu »Smíšených básní«, ale v nápise a textě na st. 59 »Lutobor« a »Vlastena.«
§§) List spolužáku Kamarýtovu Veselému; v »Sebr. listech« na str. 2.
§§§) Vynecháno v »Předních křisitelích« na str. 260.
*†) Tamže vynecháno.
*††) Tamže vynecháno.
*†††) Tamže vynecháno.
†*) Tamže vynecháno.
†**) V »Předních křisitelích« na str. 260 »Atila.«

Naděje. Smrt. Na měsíc. Šíp Erotův. Rozkoš. Nauka. Nička.*) Dvojí působení. Náhrobek pitáku. Smíšek. Na hrob (M. K. 1818). Taz a Smil (z německého). Titvorovi (dle Martiala.) Vysvětlení některých slov. Omylové. Obsah. (Pokračování.)

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

3. Zábavy, říkadla a hry.**)

Člověk jest stvořen k práci jako k letu ptáci. Pud po práci pozorovati hned u malých dítek. Sotva, že vyprostily ručičky z peřinek, touží po zaměstnání. Prací dítkám jest — zábava. Dítko bez hry ani představiti si nemůžeme. Děti podle tělesných a duševních schopností baví se přiměřenými hrami. Některé hry jsou jen pro maličké, jiné zase sluší větším. Též rozdělují se dětské zábavky podle pohlaví; synci hrají si sami, děvušky též. Někdy obojí pohlaví zaměstnává se hrami společně. Někde pozoroval jsem, že hra dívčí provozována byla v jiné osadě od hochů; též opačně. Podle povahy občanského roku odbývají se zvláštní hry na jaře, v létě, na podzim a zimě. O zábavách souvisejících s církevním rokem již mluveno.

Říkává se, že zahálka jest pramenem hříchů. Jestliže děti nezaměstnávají se slušnými hrami, snadno sáhají po zapovězeném ovoci. Hry jsou tedy v jistém smyslu strážkyněmi mravní zachovalosti dítek. Hry jsou ve vychovatelství důležity. Při hrách děti zvykají si pořádku, jistým pravidlům společenským, sebezapírání, sebepoznání.

Hochy, děvčata nepodrobivší se kázni ostatní vylučují ze své společnosti, nechtějíce nic s nimi míti, a to jest trest bolestný.

Hry dětské jsou nejpřirozenějším a nejlepším tělocvikem, jemuž nevyrovnají se tělocvičné pohyby v uzavřených místnostech.

Hry skýtají dětem také vhodnou příležitost skládati vtipné veršíky nebo cvičiti se ve zpěvu, protože některé z nich provázeny jsou veršováním anebo zpěvem.

Cvičení výřečnosti.

1. »Poslali mě naši k vašim,
aby přišli vaši k našim.
Jak nepřijdu vaši k našim,
tak nepujdu naši k vašim.«
Z Jaktaře.

*) Štěpnička?

**) Srovnej ve »Vlastivědě Slezské«, I., str. 129—132; v »Našich dětech« od Fr. Bartoše str. 169—222; v Morav. nár. písních« Sušilových str. 721—733; v »Nár. písních, pohádkách« atd., vydaných »Slavií«, řada II. odst. 4., str. 35—51.; u Erbena str. 69—96.

2. »Bara bila Bartoše bičem, bo bural budu,«
3. »Šije mi švačka košulu; vypupencujeli mi ju, lebo nĕvypupencuje-li ju?« Z Jakubčovic.

4. »Japry prysem prypryšel prykotla prypujčiť prybuděm pryvaryť pryryby, prydamy prytež pryvam.« Z Vlastoviček.

5. »Ty rukvico, vyrukavicovala si se, alebo se nĕvyrukavicovala?« Z Komárova.

Zábavky s malými dětmi.

Jak dítě se ze spaní probudí, a nechce očka otevříti, tu matička ukazuje na dlani a prstech:

1. »Tu kurka papala, tu, tu:
temu dala,
temu nedala,
temu hlavičku urvala,
běhala do komurečky na homulečky tam se skukala«*)
Od Bavorova.

2. »Skakala myška v popele, v popele,
až se naša Maryčka rozesměje.« Z Komárova.

Když jest zmínka o prstech, třeba dodati, jaké mají názvy prsty: 1. Palec. 2. Uzazovač, ukazovací. 3. Prostředník. 4. Nezeněc, zlatník, mazač. 5. Malíček.

Nač, který z prstů jest, vyzvěděl jsem u Frýdku: Palec — blechy biť, ukazováček — hrnce lízať, prostředníček — velký žid, zlatníček — mazlíček, malíček — sám pro sebe.

*Kostelíček**) se ukazuje dítěti na peřince ležícími, ana chůva dotknouc se čelíčka praví: »Tu je oltařiček«, na oči: »Tu su dvě světelka,« na líce: »Tu su dva zlavečky«, na ústa: »Tu je zakrystija, vyjdě z ni kniz s ministrantem a zazvoni (za nos) klink, klink.«

Též se říká: Isak (Ukáže se na čelo), Jakub (Ukáže na pravé líce), Abra- (Ukáže na levé líce), ham (strčí se prst do úst). Co ty (Ukáže se na čelo), nezjiš (Ukáže na pravé líce), to ja (Ukáže na levé líce), ham (strčí se prst do úst). Z Komárova.

Hoši *berou míru na cep* sedm pěstí dlouhý. Kladouce pěsť na stůl nebo jinam, říkají 1. »Chlope?« 2. »Kaj iděš?« 3. »Do lesa.« 4. »Pro co?« 5. »Pro dřevo.« 6. »Na co?« 7. »Na cep.« Z Jaktaře.

Počítadla (Vyličání).

Hráči před hrou, když toho třeba, rozhodí se buď krejcarem aneb losem; jindy zas rozdělují se počítadly.**)

1. Endele, bendele, až, hyber, ale, bale, škrop.
Z Milostovic.

2. Endele, bendele, ikum, ver, muzikundy, klej, bajchle, onys, donys, dyp.
Z Jaktaře.

3. Ja a ty — mynaři,
mynauř osel — to'ś je ty.
Od Bavorova.

---

*) Viz podobnou hru ve »Vl. Sl.« I., str. 134—135.
**) Ve »Vl. Sl.«, I. na str. 127—129. jest jiných patnáct.

4. Andele, bendele, enryby, ibry, fabry, domine, hulc, pulc, raus.
Z Jarkovic.

5. Anderla, manderla ikum ver,
der Johanes, putr, mel.
Igel, igel, fafršpigel duks,
knut jak velky but. Od Bavorova.

6. Pinkrle, paukrle, du, mus, raus.
Od Bavorova.

7. Jeden, dva, tři, čtyry, pět,
kovař děla obršlek.
Ditě plače, budě deň
ty Maryko, vyskuč ven.
Z Chabičova.

8. Jednora, drugora, rajka, drajka, pindo, lindo, sekva, dekva, dikula, diksa, brana, tyka, něpřityka, sekyra, motyka, pantok, ven,
Z Kobeřic.

9. Sedlauk, žebrauk, pun,
ukraud babě zvun.
Od Bavorova.

10. Idźe pun spanium po rynečku,
předauvan oves po zrnečku.
Pun pravi »ab«
pani pravi »klap«.
Od Bavorova.

11. A, b, c, d, e, f, g, h, i, ka,
masař vedě byka,
a masarka kravu,
co tu matě za spravu?
Z Jaktaře.

12. Am, bum, tatarum, zeflum, kunfarum, rafa, tafa, tyka, take, tento zlaty zvun. Z Chabičova.

13. Au, dou, dydyon, cive, kopion, ana, vaka, leva, ruka, ten Kamensky zvun, enke, denke, iky, daky, na varhany, iky, daky, ekeř, pekeř, cukr, hony, naus. Z Chabičova.

14. Sam pan pase koně na vyhoně, mrska zlatym bičikem, meruličkem vyhani jich ven. Z Chabičova.

15. Audon, dodion, sikve, kopion, ona, puka, leva ruka, bez, a ten Františ z kola ven. Z Jamnice.

16. Ambum, tatarum, višper, kumpanum, žaba, roba lykulata, zvun; a v tym zvoně turek leži, a v tym turku pět pazurku, moř, puk ven.
Z Jamnice.

17. Ente, fiky, karafiky,
pojďtě synci na knofliky.
hury, bury, na tabuli gruch.
Ze Zlatnik.

18. Kośnici, sekejtě luky,
pojeděmy pak na kuty,
a z kutu do kuchyně

mezi dobre hospodyně.
Hospodaru mezi nas,
a ty kluku ušpiněny, var od nas!
Z Benešova.

19. Cip, cip, cibulky,
tvoje nožky přibulky.
V Opavě na rynku,
hraju na bubinku;
kovalici kuju,
panny vyskakuju,
cupy, cupy — skok.
Z Chabičova.

20. Am bom ve veži,
přijeli tam tři kněži.
An, pan Fabijan
vyhnal koně na vychoně;
bila huś, černa huś,
a ty, pane, marš a už.
Z Komárova.

21. An, ten, les,
ty si maly pes.
Ty si mala veverečka,
ty musíš iśť preč.
Z Kr. Pole.

22. Vyleza had z diry,
něse sobě knihy,
Kaplice, kaplice,
červena lavice
Čtyry oka do potoka;
a to pate ven.
Z Jamnice

22. Jeden dva tři
su smy bratři.
Jeden je tu mezi nami,
co nam ukrad ty dvě slamy.
To je oto ten,
vyhoď my ho ven.
Z Kr. Pole.

23. Nanisla kačena
vajiček v chrasti
po sedmnásti.
Na dubě holubě
škrk!
Z Kr. Pole.

24. Am bom ve včži.
V tej věži Turek leži,
a v tym turku pět pazurku.
Kdo pazurkem zaruši,
ten dostaně za uši.
Z Kr. Pole.

25. Am, bom, tatarom,
ze flaškoma farom,
rafa, kafa, tyke, tyka
tento zlaty zvon.
Z Kr. Pole.

Děti píšou čárky »kamíčkem« na tabulce, a při tom říkají:

/ / / / / / / /
Rube, rube, sekyrečka až na rube šestnast,

/ / / / / / / /
něch jich liči, kdo jich liči, že jich budě šestnast?

Nebo:

/ / / / / / / / / / /
Byly, byly, byly, byly, byly, byly, byly, byly, byly, dvě,

/ / / / / / / / / /
něch jich liči, kdo jich liči, že jich dvacet je?

Hry. V zimě dělají doma z mydlin »pucheřiny«. Jak se rozjaří na »pokradce«, synci hrají v »knefle«, »fazole či bony«; až jest sucho, pustí se do hry na »bolko« (míč).

Bolko jest dvojaké: celistvé a nadmuté (bal, balon). Celistvé rozlišují hoši na kudlané či plsťané, v Bavorově »hablat« zvané; dále na gumolastikové-navijané, gumjané (z gumy ulité), kožané (koží obšité, »řezem« vycpané) a bavlněné. Z her bolkem jmenujeme na klupání, na palestru, na maška a čumbalu.

Chlapci Jarohněvští házející hablat na stěnu zpívají:

»Sekera, motyka, gnaut,
co na chlopa spaud.

Aneb:

»Pipa, mora, nehněč mě,
bo zabiju tvoju matku,
i tvojeho taćika,
na ostatku i ćebě.

Hra *v kyčkrlu*„ *kyčkarlu* jest též známa.

Na tyčky. Jeden vrazí tyč — knebl do země, a druhý jej tyčkou vyráží. Vyraženou tyč daleko zahodí. Komu knebl patří, za pokutu musí pro něj. Z Jaktaře.

Na klipu. Do středu kola, v půdě učiněného, na kámen položí se kolek tak ale, aby polovice jeho vyčnívala. Na kolek někdo z hráčů co nejsilněji uhodí, by daleko zaletěl. Kdo jej uchvátí, má jej z téže dálky vhoditi do kola. Nepodaří-li se házení po třikráte, jest mu ze zástupu hráčů vystoupiti. Z Jarkovic.

Na škrobánka. Na válec položí se deska, aby byla v rovnováze. Na jeden její konec položí se »škrobánek« t. j. kolek na obou koncích do špice přestrouhnutý; na druhou stranu desky uhodí se kyjem, aby škrobánek hodně vysoko vyletěl. Kdo jej chytne, ten zas vypouští škrobánka do povětří. Z Vávrovic.

Na Jochima. Dva chlapci zavážou si oči a klečíce drží levou rukou za nohu »malý stolek« (stoličku), v pravé majíce spletenou šatku. První ptá se: »Jochime, jes tu?« »Je.« V té první šatkou švihne, trefí-li jej, ptá se poznov, neuhodí-li, má právo druhý se vyptávati.« Z Janovic.

Na ňurčka. Ňurček stojí v kole ozbrojen dvěma vařekama, maje oči zavázané. Vařekami ohmatává hráče, kteří před ním

utíkají. Podaří-li se mu koho dopadnouti, chytne jej za nos. Chycený musí »zaňurčit«; jestliže ho pozná po hlase, musí býti ňurčkem. Z Janovic.

Na jizby. Na podzim z opadaného listí děti staví jizby, v nich kamna, postele, stoly, stolky, zkrátka celé zařízení. Z Jaktaře.

Na stručí. Synek vezme několik lusek hráchových do rukou volaje: »Činčerymčim na Valenčin, vela strakatych kuni jedže?« Jestliže druhý uhodne, kolik jich má v hrsti, dostane všechny; chybí-li — sám musí tolik dáti. Z Bavorova.

Na ucho. Hoši postaví se do řady, před níž zády obrácený stojí někdo z hráčů, jejž nepozorovaně má právo každý chytiti za ucho. Synek v předu stojící obrátí se a koho má v podezření, že jej táhal, vezme za ucho a vede kolem celé řady až na konec. Nepostihl-li pravého, oplácí mu nevinný tím, že ho nazpět za ucho přivádí na místo, na němž tak dlouho setrvá, až uhodne, kdo jej táhal za ucho. Vodění za ucho se opakuje. Z Jaktaře.

Na školy.

*Na školy.**) Dvanáct polí na obrázci představuje dvanáct škol. Vždy dvě školy rozdělí se úhlopříčnou na čtvero dílů. Do prvního dílu položí se kulatý kamínek, jejž synek, chtějící míti dvanáct škol, »vyprtuje« o jedné noze stojící z pole ven.

Vyšoupl-li jej z 1. dílu, položí do 2. a vyšprtuje do 1. a odtud ven. Pak jej položí do 3. a vyšprtuje jej do druhého a prvého a 3. pole ven. Konečně z 12. vyšprtuje jej do všech polí až z prvého ven. Až prošel všechny díly, pak má dvanáct škol.

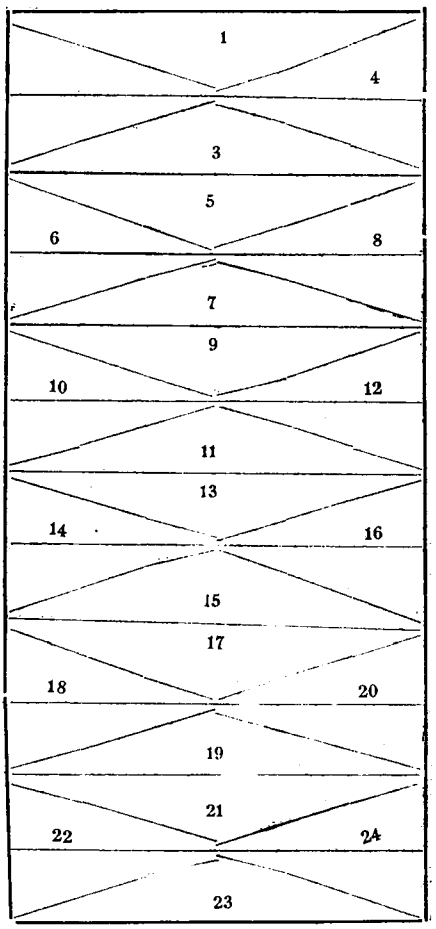

Na švrčka. Dvěma hochům zavážou oči; jeden má dvě lžice v ruce, druhý šatku na bití. Jak »zaščerčí« lžicemi, druhý jej honí a bije. Z Morávky.

Na šurého vrobla. Vroblovi svážou v zadku ruce, a pak musí chytati druhé v jizbě. Z Janovic.

*) V »Našich Dětech« srovnej str. 200.

Z obyčejných her na »bilu babu«, »opilu babu« poznamenám jen otázky a odpovědi.

I. 1. »Bila babo, ker — ker — kereho chceš?«
2. »Teho zadného.«
1. »Běž se pro něho.«
2. »Kaj mě to vedětě?«
1. »Do sklepa,
damy ti tam kuś chleba.«
2. »Zavřete mě do pivnice,
tam je mnoho śmetanice.«

Z Kobeřic.

II. Opilá baba:

1. »Kaj mě veděš?«
2. »Do pivnice.«*)
1. »Co mi daš?«
2. »Śmetanice«
1. »A co ešče.«
2. Těžke klešče.
1. »Kaj mam lešku?«
2. »Hledaj se ju.«

Ze Štěbořic.

Hráči posadí se na zemi majíce ruce složené mezi kolenama. Rozdáváč nebo rozdávačka prstenů složivši ruce, v nichž ukrytý prstének, obchází všechny, vkládajíc ruce své v ruce všech hráčů a vpustí tajně jednomu prstének. Jak jest hotova, zavolá »už«. Chlapci zapísknou. Děvucha, která »blincala« (byla ukryta), přichází, řkouc:

*Na prstenky.***) Počítáním se vylosuje rozdavačka prstenů.

»Ja bych rada hadala,
od koho bych dostala.
Arasum, tarusum,
ty, děvečko, daj ho sum!«

Aneb: »Ja bych rada hadala,
dybych o něm slychala.
Pod pasem,
pod panskym tarasem,
a ty pane
dalamane
daj ho sem!«

Ještě jinak: »Hadej, hadaj, hadaču,
kerak je našemu tragaču?
Našemu tragaču je tragač,
ja sem dobry hadač.
Ja mam dobry kver,
a ty, Františ, daj ho her!«

*) Do sklepa.

**) K vůli veršování uvádím tuto známou hru. Srovnej v »Naš. dětech str. 187—188.

Po slovích těchto jde k tomu, o němž se domnívá, že přechovává prstének. Jak neuhodne, všichni křičí, že »sežral pul pecenka chleba«, a musí znovu hádati Až uhodne dává prstének. Z Jaktaře a Kylešovic.

Na zlatý džbán. Děti se posadí do řádky. Jedno z nich se vzdálí, — jmenuje se »mžiga«; druhé rozdává tajně zlatý džbán (lecjaký předmět), jejž jen jednomu udělí. Mžiga se dostaví, řka: »Ja sem přišel pro ten zlaty žban.« Rozdávač odpoví: »Šla divka pro vodu, potřiskala mi ho.« 1. »Ja pujdu dněs na žalobu. 2. »A ja zítra.« 1. »Vybertě si nejšumnější ružičku, z kteréno kraje chcetě.« Mžiga může hledati džbán jen u jednoho. Jak ho nenajde, jde znovu mžigat. Až ho najde, rozdává zlatý džbán, a rozdávač je mžigou. Z Chvalikovic.

Nejobyčejnější hry jsou na »blincani či na krytu« a »kolo mlynske«, a rozličná točení a honění. Točíce se v kruhu děti říkají:

Kolo, kolo mlynske,
za štyry rynske;
kolo se nam polamalo,
a nic z něho nezostalo
čapulinky čap.«

Z Morávky.

Na točení. Dva se chytnou za ruce, že jeden dá levou a druhý pravou, aby se díval každý na jinou stranu. Nohama se o sebe oprouce, říkají: »Točím pivo na vlivo, jak natočim, tak poskočim hop, hop!« při tom se čím dále, tím rychleji točí. Z Jaktaře.

Kvasnice točiť. Dvě děvuchy chytnou se za ruce a nohy oprou o sebe, pak přisednuvše na bobek, točí se. Z Malé Lhoty.

Na žabu. Děvčata postaví se na způsob žab, a pak se přeskakují. Z Jaktaře.

Na nožice. Odtrhují se od stromu.

Na holuby. Dvě děvuchy proti sobě čapnou a přeloživše nohy křížem a chytnuvše se za ruce, pohybují se za zvuků: »hurgú, hurgú, hurgú.« Ze Stěbořic.

Hry na zvon, hada, řetaz, dřevo do pece házeť jsou známy.

Na starečka Obyčejně pastevci hrají si na starečka. Kdo se hlásí — jest starečkem. Starečka všichni se ptají najednou:

1. »Starečku, co robitě?«
2. »Duleček.«
1. »Na co ten duleček?«
2. »Na kamičky.«
1. »Na co ty kamičky?«
2. »Kurkam podřezať krčky.«
1. »Co vam ty kuryčky udělaly?«
2. »Z hrnca kyžku vyďubaly.«

Na ráz se rozběhnou, a stařeček je honí. Kdo chytí — jest starečkem. Z Čabysova.

*Na panské holuby.**) Na trávníku před řadou děvčat stojí

*) V »Naš. dětech« srovnej na str. 174. hru na »vlčka«.

šafář, a o kousek dál pán. Najednou děvuchy shybnuvše se škubají trávu za zpěvu:

»Škuby, luby pro panske holuby,
pana něni doma,
pan šel na gořalku,
pani na kapalku.«

Šafář vida holuby ve škodě, rozběhne se za »rozlecenými« holuby. Koho dostane do rukou, ten jest šafářem. Ze Zlatnik.

*Na kokeša.**) Před rovnou řadu synkův a děvuch postaví se ustanovený kokeš. Načež první v řadě volá: »Kokeš?« Zadní odpoví: »Co chceš?« — »Zadního.« — »Vem palicu, zabi ho?« Zadní oklikami žene se ku předu, jestliže kokeš jej polapí, musí chycený nastoupiti jeho službu. Z Milostovic.

*Na žida.***) Chlapci poskakujíce kolem žida, ležícího na zemi, zpívají:

»Umřel nam žid,
něporučil nam nic,
ene stare galaty,
něhodily se na laty.
Nebuděm mu zvoniť
až nas budě honiť.
Stavaj, žide, stavaj,
galaty nam davaj.«

Žid skočí a honí. Kdo jest chycen, — ten jest židem.
Z Jamnice.

Na kozla. Hoši pochytajíce se za ruce, utvoří kolo, v němž stojí kozel. Kozel táže se jednoho po druhém: »Byl tu kozel?« Tázaný dí: »Byl.« Až dojde na posledního, ptá se:

1. »Byl tu kozel?«
2. »Byl.«
1. »Co vam zrobil?«
2. »Všecko pobil.«
1. »Kery je to ten?«
2. »Ten, co v tym kole stoji.«

Kozel se rozhněvá, a pustí se za roprášenými hochy, touže některého z nich zajať, aby byl místo něho kozlem. Z Milostovic.

Na hodiny. Chlapec postaví se na led a napřahne nohy. Jiný vrazí do nohou, až se sedící otočí jako ručičky na hodinách.
Z Jaktaře.

Na Šalomuna. Děti v kruhu točíce se, zpívají monotoně: »Jedě, jedě Šalomun; jedě, jedě jeho rodina. Něni panna hotova: něma sukně ani plašč, něhodi se ta panenka za muž dať. Pojďtě k nam hostě po zelenym mostě. ‚Něsmimy.' ‚Před kym?' ‚Před panem'. ‚Kaj jel pan?' ‚Do Raduňa?' ‚Pro co?' ‚Pro drahe masti, na zuby klasti.' Koho bolely, aby ho něbolely, a koho něbolely, aby ho bolely!« Ze Štěbořic.

*) V »Naš. dětech« podobná hra na str. 178.

**) Srovnej v »Naš. dětech« str. 183—184, ve »Vlastivědě Sl.« str. 124., v »Erbenovi« str. 90.; v »Nár. písních« str. 49.—50.

Na černého chlapa, muže. Černý chlap stojí na jedné noze asi dvacet krokův od hráčův a volá: »Kdo se boji černého chlapa?« »Žaden«. Na důkaz, že se nebojí, letí proti černému muži, jenž je chytá. Chycení pomáhají mu ostatní loviti. Kdo jest poslední zajat, jest černým chlapem. Z Jaktaře.

*Na ptáky.**) Kdo chce býti ptákem, sedne si na zem. Ptáčník dá tajně všem jména ptákův. Až jest ptáčník hotov, dostaví se první kupec, jenž nebyl přítomen a řekne tři jména ptáků. Jak které jméno shádá, pták jest jeho a musí jíti s ním. Druhý kupec počíná si podobně. Kupci střídavě hádají jména, až všechny ptáky odvedou. Jak se tak stalo, kupci se dají do bitky, který vyhraje, ten jest ptáčníkem. Rozlecené ptactvo zas se shromáždí. Z Jaktaře.

Na ptáka. Ptáčník chytá ptáky, kteří svá jména ohlásí pánovi, na př. vrabel, strnadel, raška atd. Ptáčník napřed musí uhadnouti jméno. Jak se tak stalo, pták vyletí, a ptáčník si jej musí chytiti.

Na kočku a myš. V kole stojí myška, v ně kola kocour a kočka. Kocour volá: »Myško, vylez!« Myška: »Nevylezu«. — »Jak nevylezeš, tuž tě poškrabu.« Myška utíká z kola, kocour s kočkou za ní. Jak ji chytnou, poškrabou ji. Z Milostovic.

Na plátno, plátenka. Při hře této jest hospodář, hospodyně, dívka, žebrák, plátenka a kokot. Plátenky bývá 4—10 dětí; plátenka stojí v řadě. Hospodyně spočítá si plátenka a odejde do města. Jak odešla, přijde žebrák a prosí o kousek chleba. Dívka jde pro chléb, zatím žebrák sebere některé plátenko, a uteče. Tu kokot zakokrhá: »Kokorygý, kokorygý, kokorygý!« V té se hospodyně vrací z města a zaslechne kokota. Necítíc nic dobrého »liší« plátenka a pozná, že nejsou všechna. Vadíc se s hospodářem a dívkou, praví: »Prvša vina odpuščena, druha na šibenicu pověšena.« Jde do města po druhe a po třetí, opakuje se totéž co ponejprv. Po druhé dívce odpustí, ale po třetí ji odsoudí na šibenici. Dívka lehne na zem, roztáhne ruce, a všichni do nich tlukou pěstmi. Někdy při této hře zaměstnán jen hospodský, pán zloděj a plátenka, Z Milostovic.

*Na bránu.***) Dva hoši podavše si ruce, vyzdvihnou je, říkajíce:

»Brana, brana otevřena,
zlatym mečem podepřena,
kdo se brany dotkně,
temu hlavu utně.«

Co říkají tyto veršíky — chlapci nebo děvčata podlézají. Jak verše se ukončí, spustí ruce dolů a uzavřou chlapce do svých rukou a vyptávají se ho: »Ku komu chceš íst?« Ten se rozhodne buď pro anděla nebo ďábla. Až jsou všichni hotovi, pochytají se andělé za jeden konec provazu a přivrženci ďáblovi za druhý, zápasíce o vítězství. Z Komárova.

Na paní. Dvě děvčata držíce se za ruce, vyzdvihují je prozpěvujíce:

*) V »Našich dětech« srovnej str. 178.
**) V »Našich dětech« srovnej na str. 183.

»Pani něni doma,
jela do Hulčina,
je tam na gořalce,
divka na kapalce.
Komora zamknuta,
mečem podemknuta.
Kdo se teto dotkně,
hned mu hlavu setně.«

Jiné děvuchy, co se tyto verše zpívají, podlézají. Jak řeknou »komora zamknuta«, spustí ruce a zadrží některou, jež pak jako paní musí zpívati. Z Březové u Stěbořic.

Na anjela a ďábla. Z několika dítek dvě postaví se proti sobě, ptajíce se navzájem:

1. »Přišel sem pro ten zlaty žban.«
2. »Divka šla na vodu, rozbila ho.«
1. »Naš pan pujdě žalovat.«
2. »Naš tež.«
1. »Naš pan věc vyžaluje než vaš.«

Pak točíce se pějí:

»Pomalučku moji,
bo mi nožky boli.«

Jak dozpívají, někdo z nich klekne a druhý se táže:

1. »Koho jsi potkal na cestě?
2. »Velebneho pona«
1. »Co ti dali?«
2. »Chleba s maslem.«
1. »Jak si povědal?«
2. »Pambu zaplaf.«
1. »A oni ti?«
2. »Pambu daj.«

Odpovídá-li dobře, zakokrhá první »Kikeryký! při čemž mu druhý čmýrá pod nosem, řka: »Rozesmi se.« Když se nerozesměje — jest andělíčkem, jak se zasměje — ďábelkem. Z Morávky.

*Hry na anjelička a Pannu Marijí**) jsou si podobny. Jeden z hráčů hledá andělíčka mezi druhými. Někoho si vyvolí a pak jej vede:

»Vedu, vedu anjelička
do Božího kostelička.
‚Klekni, pohledni do neba.
Co tam vidiš.‘
‚Košiček s jabličkama.‘
‚A co ešče?‘
‚Pambička.‘

Když odpoví »Pambička« stane se andělíčkem. Z Kylešovic.

Jedna podruhé chodí žalovat k *Panence Marii,* již děvuchy si zvolí. Na příklad stěžují si:

*) Srovnej ve »Vl. Sl.«, I. str. 130.

»Šla sem kole dvorečka,
uščipla mě tam včelička,
kaj mam išť žalovať?«

P. Maria: »Jdi chalupku dal«. Až ta poslední přijde, vyzve ji:

»Poklekni a do neba pohledni,
tam Panenka Marija,
slož ručičky, zasměj sa.«

Jak se nezasměje, jest Panenkou Marií. Z Poruby.

*Hra na cukrličku, herličku, konopky.**) Děvuchy učinivše kolo za ruce se drží a okolo cukrličky, herličky v kole stojíce, zpívají:

a) »Moja pani cukrlička
podepři se bederečka,
vyskuč, a vyber panenku z kraja.«

Z nenadání cukrlička se vrhne někam na kolo, kde myslí, že by je mohla protrhnouti. Která z děvčat ji propustí, musí býti cukrličkou.

b) »Pani herlička v kole tancuje,
rada mladenca, rada miluje.
Umyvej, utirej svoja bočka,
podpirej se, poskuč do Dunaja
vyber sobě kvitka z raja.«

c) »Moja Ulijanko
klinkni na kolanko;
podepři se boček,
chyť se za varkoček.
Umyvej se, utirej se,
vyběř se kierego chceš.«

Jak notí děvčata »Umyvej, utirej . . .« staví se, jakoby si umývala boky, v té skočí herlička a vybere jednu, jež musí býti herličkou.

Na Morávce děvuchy zpívají tuto píseň:

Točit pivo. Dva chlapci nesouce třetího na rukou, zpívají:

»Točim pivo na olivo,
jak natočim, tak poskočim
hup, hup, hup!

*) Srovnej v »Mor. nár. pís.« Fr. Sušila str. 724—728.; ve »Vl. Sl.« str. 129; v »Našich dětech« str. 217.

Na hasrmana. Hráči stojí u příkopu nebo potoku. Hasrman jest v příkopu. Někdo z hráčů zavolá: »Hasrmanku, hasrmanku, možem se tu luntky machať?« Hasrman odpovídá: »Možete, enem mi ryby a raky nepohuňtě. Po té všichni přeskakujíce příkop zpívají:

»Skuč, panenko, do vody,
pro červene jahody.
Proč bych ja tam skakala,
sukničky se machala?
Kde bych jich sušila.
Naš pan něni doma,
jel do Beruna
pro čtyry ovce,
pro pateho škopce,
pro šesteho barana,
snědli smy ho do rana.«

Koho hasrman chytne, stáhne jej dolů; ten pak jest hasrmanem. Slezské děti hrají si ještě na grabsa, paní Ruslu, zahradníka, růžičku, mlynáře, na husy, na kocurka, na vlčka, na veverku, šikorku, královnu, mrzutého krála, řemesla, rychtáře, pasačku, kotička, peklo, koně, o nichž až na dvě blíže zmiňuje se »Vlastivěda Slezská.«

Čuček. Po hře děti než se rozejdou, bijí se do hřbeta či *»gancuju«*, řkouce:

»Čuček, čuček,
aby si do rana něučěk.«

Z Komárova.

(Pokračování.)

V Kaplance.

I.

Za noci.

Vysílen jsem po nemoci,
ve dvou školách byl jsem dnes -
a teď k nemocnému v noci
ještě mám jít v dálnou ves.

Cosi v srdci zahořklo mi,
hněvu hřích se v duši hnul,
z dálky zaskřípěly stromy
a já ven jsem pohlédnul.

Krajina je zasněžena,
ani stopy není v ní,
vichr venku lká a sténá
svoji píseň pohřební.

Slyším nářek Melusiny,
jakýs divný, teskný sten.
Kdo to volá v noční stíny?
Kdo to pláče samoten?

Hledím ven — —! Zda očí zákal?
Postavu zřím tajemnou.
Bože můj, to venku plakal
strážný anděl nade mnou.

Spěchám už se slzou v líci,
bursu zvedám do výše
a v té tmě a v metelici
odprošuji Ježíše.

II.

Stesk.

Dnes marně poklekl jsem na kolena
žal přišel přece v tichém příboji.
Dešť tluče do oken a vichr sténá — —
a já jsem sám, tak sám v svém pokoji.
Žal stopil hruď a bolesť přišla za ním;
ne — dnes už tesknotě se neubráním.

Hle, na mém stolku svazeček je žlutý,
je plný veršů, květin, arabesk.
V něm chvíle nejdražší jsou zahrnuty — —
ach, prchly už a v duši zbyl jen stesk.
Zbyl v duši stesk a samota mě dusí —
a člověk lká a přece trpět musí.

A marně volám, marně ptám se v žale:
„Kam zmizely jste moje slunné dni?“
Ó, život náš, toť loučení jen stále
a „s Bohem buď“, hlas Jeho poslední.
Nechť pláčeš pak, nechť mlčíš heroicky
co platno vše — ty trpět budeš vždycky.

Tak hříšně tesknil jsem v své chudé celi,
když Bůh mi poslal pomoc tajemnou.
Hle! pojednou se dvéře otevřely
a bídný staroch stanul přede mnou.
Žal hrozný strhaném svém dusil zoru,
když nesměle mě prosil o podporu.

Děl s důvěrou mi vše co hruď mu pálí,
o dětech zlých, jež proklel hlasem svým,
o moři slz, jež k šílenství ho hnaly,
o staré krvi vroucí zoufalstvím,
o mukách vražedných, o bídné ženě — —
vše, vše mi řekl tich a otevřeně.

A odcházel — já díval jsem se za ním.
Stud pokorný mou duši zaplavil.
Můj dětský stesk teď krev mi valil k skráním
a ke Kristu šel kající můj kvil:
„Mou bolesť, Pane, jak teď nazvati ji?
Toť pýr jen proti této tragédii!"

Václav Koranda.

Z mého pobytu na Černé Hoře.

Píše FRANT. ROZKOŠNÝ.

Podgorica, Mikšič, Ostrog.

Ve středu odpoledne po svátcích svatodušních vyjeli jsme z Cetyně na pouť na Ostrog. Na »Trojčin dan«, t. j. na pravoslavné svátky svatodušní, bývá hlavní pouť u sv. Vasilija na Ostrogu. Bylo mi tedy velmi milo, když mne černohorský vladyka, arcibiskup Mitrofan Ban, pozval, abych právě na tento den se s ním účastnil pouti. Vladyka Mitrofan jest již dobrý šedesátník, častěji churav, ale při tom ještě čilý a činný. V obcování velmi příjemný a přívětivý a proto také jest všeobecně ctěn a vážen jak u kněžstva, tak i u lidu. Jezdívá často na léčení do Karlových Varů a také rád rozmlouvá o Čechách i o Češích. Prošel Černou Horu křížem krážem a prodělal osobně vetšinu černohorských bojů a Hercegovská povstání. Měl jsem tedy oprávněnou naději, že mi bude vladyka neocenitelným průvodcem, že v jeho společnosti budu na ledacos upozorněn, co bych snad jinak přehlédl a že se i tam dostanu, kam bych jinak přístupu neměl.

Dále jel s námi vladykův tajemník, pop Marko Martinovič, a profesor na odpočinku Božo Novakovič. I tito dva asi porubali několik tureckých hlav v posledních bojích turecko-černohorských.

Vyjeli jsme odpoledne za velkého vedra a prachu. Cesta z Cetyně nejprve pomalu stoupá v malých záhybech a serpentinách až k tak zvanému »belvederu«, odkudž jest za jasného dne překrásný pohled na skaderské jezero a albanské alpy. Od belvederu se cesta v delších serpentinách ustavičně snižuje. Jede se okolo vesnic Dobrsko selo, Strugari, Ceklin a po dvouhodinné jízdě přijíždíme do Rijeky, malého městečka asi s 500 obyvateli. Rijeka leží na levém břehu řeky Crnojevičovy, odkudž i jméno Rijeka Crnojevičova. Dříve býval zde na nedalekém Obodu hrad Ivanbegův, z něhož zůstaly nyní jen částečně základy. Hrad byl vystaven od Ivana Crnojeviče okolo roku 1482 a byl bezpochyby rozvalen počátkem 18. století, kdy vladyka Danilo černohorské

poturčence vyhubil. Vedle hradu býval druhdy monastýr s chrámem sv. Mikuláše a koncem 15. století byla v monastýru umístěna knihtiskárna Crnojevičů.

Ráz městečka jest hodně orientálský. Starší domy mají dlouhé dřevěné pavlače, jež se nepříliš pěkně vyjímají. V popředí stojí krámy; většinou patří albáncům. Na konci městečka má kníže nevelký letohrádek »Leskovac« se zahrádkou, kdež knížecí rodina často tráví zimu a jaro. V létě zde není příliš zdrávo. Řádí zde, jakož i v celém okolí často zimnice. Rijega jest přístavním městem. Ze Rijegy přijede se po Skaderském jezeře za 5—6 hodin do Skadru. Jest zde též okružní soud, pošta, telegraf, kostel a škola.

Po malém odpočinku jeli jsme dále směrem k Podgorici. Cesta jest velmi nudná. Nic, než kamení a hory a opět hory a kamení. Semo tamo jen jako oasy zelenají se malá kukuřicová neb tabáková políčka. K tomu ještě to nesmírné horko, sálající z kamenných stěn, mezi nimiž nám bylo jeti, a kotouče prachu z pod vozů se zdvihající — což divu, že jsem zavřel oči i ústa a pomalu usnul. Mého příkladu následovali i ostatní. Mnoho jsme nepromeškali. Přejeli jsme nahiji rjeckou, lješanskou a přijeli do nahije zetské. (Celá Černá Hora dělí se na 10 nahijí, okresů.) Ani nyní neposkytovala nám příroda mnoho, více však vzpomínky na minulost. Na pravo před námi leží ves Fundina. Zde byla roku 1876 svedena jedna z nejpamátnějších bitev turecko-černohorských, v níž známý černohorský hrdina Marko Miljanov s 8000 Černohorci porazil turecké vojsko, čítající 40.000 mužů. 11.000 Turků zůstalo na bojišti. Nedaleko leží bývalá pevnost Medun, jež patří nyní rodině Miljanově. Marko zemřel v Kasselnově v Dalmacii, dne 2. února 1901 ve stáří 71 let.

Za vypravování rozličných příhod a pověstí z oné doby opouštěli jsme pomalu strmé a jednotvárné skály a sjeli na rovinu podgorickou. Rovina podgorická zaujímá severovýchodní úhel roviny zetské. Leží mezi řekami Morači, Rybnicí a kučskými horami. Na severovýchodní straně této roviny teče potok Zlatnický. Podél tohoto potoku kopala se kdysi zlatá ruda. Odtud i jméno vesnice, která zde kdysi bývala — Zlatica. Dle staré pověsti prostírala se Zlatica od Zlatičkého potoka až k hoře Karakaričské a domy byly tak blízko sebe, »že mohla kočka s domu na dům skákati.« Ale následkem velkých a silných zdejších vichrů, »jež odnášely stromy i kameny,« vystěhovali se obyvatelé Zlatice do nynější Podgorice, která se tehdy nazývala »Pšenični dô« (důl).

Podgorické pole přetíná starý vodovod Dioklecianův, jenž počíná u Dinoši na břehu řeky Ribnice, jde středem pole až k Dukly. Dle národní pověsti povstal vodovod, jakož i hrad u Podgorice následovně: »Dukljan (Dioklecian) zamiloval se do své vlastní sestry a chtěl si ji vzíti za ženu. Mladší bratr mu to všemožně vymlouval. On si však nedal říci. Tu mladší bratr navrhl, aby jeden z bratří přivedl řeku Cjevnu do Dukly a druhý aby vystavěl hrad u vtoku řeky Ribnice do Morače. Kdo bude dřív hotov, tomu bude patřiti sestra. Dukljan si vybral postaviti hrad a mladšímu bratru bylo zříditi vodovod. Hrad byl již takořka

hotov, scházely jen ještě dva kameny, když mladší bratr dovršil vodovod a odvedl sestru pryč. Dukljan se ohlédl a uviděv v dáli bratra se sestrou odcházeti, vzal ony dva kameny a pustil se za nimi. Hodil prvním kamenem; ten padl do středu Djemovského polje, odtud hodil druhým kamenem a ten dopadl na zem v Tuze. Když viděl, že marně se namáhá, aby je dohonil, vrátil se nazpět a sestra s bratrem šťastně unikla.«

Před Podgoricí má kníže dosti velký dům, zvaný Kruševac. Okolo jest velká zahrada a vinohrady a pole, na nichž se pěstuje tabák pro knížecí rodinu. Stromům se zde příliš nedaří, poněvadž jsou vystaveny velkým větrům. Dům patří nyní princi Mirkovi a jest velmi jednoduše zařízen. Okolo se povalují sarkofagy a kusy a hlavice sloupů ze starých dob římských. Byly sem přineseny z nedaleké Dukly. Na mnohých jsou ještě dosti dobře čitelné nápisy. Škoda jen, že se to vše zde jen tak bezúčelně povaluje, vystaveno dešti a všem nepohodám. Kousek od domu v zahradě stojí malá dvorní kaple. Nežli jsme však do ní vešli, poslal metropolita napřed sluhu, aby na chvíli otevřel okna i dvéře a provětral — jinak pro puch z plesniviny a vlhkosti bychom tam nebyli vydrželi. V kapli jest dosti slušný ikonostas (stěna oddělující oltář od ostatních prostor chrámových. Na stěně jsou rozličné ikony, t. j. obrazy svatých). Ostatně jest velmi jednoduchá. Celkem činí vše dojem zanedbanosti, — znamení, že se zde knížecí rodina málo kdy zdržuje. Z Kruševace do Podgorice jest jen několik minut.

Podgorice jest největší město černohorské. Má asi 6000 obyvatelů. Jsou to dvě města, ležící po obou stranách řeky Rybnice, staré a nové. Staré město patřívalo k horní Albanii a bývalo často dějištěm velkých a krvavých srážek mezi Turky a Černohorci. Teprv po posledních válkách roku 1879 přiznáno definitivně Černé Hoře. Tato část Podgorice má ráz v pravdě turecký: malé, úzké, nedlážděné, špinavé uličky, domy obehnané vysokými zdmi. Za dne potkáš zde na ulici jen děti, starce a zakuklené turecké ženy.

Roku 1884 založil kníže Mikuláš na druhém břehu Rybnice nové město rázu evropského a pojmenoval je »Mirkova varoš« podle svého otce vojvody Mirka. Město jest staveno do čtverce, s dosti rozsáhlým náměstím, v jehož středu stojí pomník vojvody Mirka Náměstí i ulice jsou sice dlážděny, ale za sucha se chodí mnohem lépe po nedlážděných ulicích starého města než po hrbolatém dláždění nového města.

V Podgorici jest asi 500 katolíků, většinou albanců. Mají zde nevelký a hodně sešlý kostel. Farář, františkán P. Filip působí zde již skoro 30 let. Jest rodem Rakušan a prodělal zde mnohé boje a mnohé trapné chvíle, zvláště za tureckého panství. Nenáviděn od mahomedánů, osočován od pravoslavných hájil vždy věrně své svěřence a jest nyní pro svou milou a upřímnou povahu ode všech bez rozdílu víry — ctěn a vážen.

Když jsem odjížděl z Podgorice, byl P. Filip úplně čilý. Dne 13. srpna dostal jsem od Podgorických katolíků telegram, že P. Filip zemřel a že jej *nemá kdo pohřbiti*, abych přijel. Ležel již druhý den mrtvý a nebylo možno najíti kněze, jenž by mu

prokázal poslední službu. Kněží kat. jest zde málo a všichni příliš vzdálení. Takový osud čeká kněze—misionáře, jenž po celý život jiným slouží . . . .

Dále jsou zde dva pravoslavné kostely a několik mohamedánských džamijí, chlapecká a dívčí obecná škola, okresní i městský soud, čtenářský spolkový dům, pošta a telegraf. Jsou zde tři poměrně dosti slušné hotely. Ubytovali jsme se v jednom, kdež již na metropolitu čekal ministr vojenství, vojvoda Ilija Plamenac, jakož i veškerá místní honorace civilní, vojenská i duchovní.

Po večeři jsme šli městem na procházku. Ač byl večer, okolo 10. hod., a teprv počátek června, bylo zde horko k udušení. V městě bylo již tma a ticho jak po vymření. Jen semo tamo v některém hostinci nebo kavárně bylo viděti několik důstojníků, ale i těch velmi po skrovnu. Příčinu jsem se dověděl teprv ráno, když jsem viděl táhnouti celá procesí starých i mladých ze starého města do nového. Obchodníci a řemeslníci mají po většině své domy ve starém městě, v novém mají krámy, dílny a sklady. Přes den jest tedy živo v »Mirkově varoši« a na noc stěhuje se vše do starého města.

O 11. hod. šli jsme spáti, ale na spaní nebylo ani pomyšlení. Vedro bylo hrozné. Teprv k ránu se ponékud ochladilo. O 3. hod. bylo nám již vstávati. Chtěli jsme uraziti hodný kus cesty před poledním vedrem. O 4. hodině ranní jsme odjížděli. Všichni uařikali na bolení hlavy. Čerstvý ranní vánek působil velmi konejšivě na naše rozpálené hlavy. Přejeli jsme přes tak zvaný »vezírův most«. Jest to stará stavba, jediný oblouk přes širokou Zetu — mistrně z kamene stavěný.

Jeli jsme okolo Dukly čili Diocley. Zde prý byla kdysi kolébka císaře Diokleciana. Dukla byla sbořena od Avarů. Ruský učenec Kovinský byl zde zaměstnán po delší dobu a podařilo se mu nalézti mnohé vzácné památky a poklady dávné kultury, zbytky nádherných paláců a chrámů. Škoda jen, že zkoumání nebylo provedeno důkladněji. Arciť k tomu jest třeba peněz — a o ty jest na Černé Hoře zle. A ještě větší škoda, že mnohé zde nalezené krásné věci nebyly dosti oceněny a ledas kde se povalují, jak jsem již s vrchu pravil, — vydány v šanc všem nepohodám počasí . . . .

Teď začíná býti cesta zajímavější. Jedeme po pevné, dobré silnici. Po levé straně strmé hory, po pravé překrásná romantická a zároveň historicky zajímavá rovina, jíž přetéká řeka Zeta. Semo tamo lze viděti zbořené nebo polozbořené bývalé turecké pevnůstky a okrouhlé věže — »kule« zvané. Přijíždíme k nejdůležitější a nejpevnější bývalé turecké tvrzi — Spuži. Tvrz ta vyjímá se velmi malebně, ležíc na 195 m. vysokém kůželu. V poslední černohorsko-turecké válce odolala útokům Černohorců, ale v Berlínském kongressu byla přiřknuta Černé Hoře. Nyní se málo o ni starají; je hodně zanedbána, jsou zde sklady střeliva, jež opatruje jen velmi malá posádka. Na úpatí kůžele leží malé, hodně ještě po turecku vypadající městečko stejného jména jako pevnost. Zde jest nová továrna na zbraně. Tvrz i městečko jsou od hlavní silnice asi $^1/_4$ hodiny vzdáleny.

Asi okolo 7. hodiny ranní přijeli jsme do Danilovgradu. Zastavili jsme se v domě jistého Rakušana, jenž již mnoho let zde bydlí a u něhož obyčejně vladyka se zastavuje.

Danilovgrad leží na jedné z nejúrodnějších rovin Černé Hory, rovině Bělopavlické. Město založil nynější kníže Mikuláš roku 1871 a nazval je po svém předchůdci knížeti Danilu. Mělo držeti jaksi rovnováhu proti okolním tureckým tvrzím, které až do poslední války ohrožovaly zdejší pohraničné černohorské území. U města jest přes Zetu velký kamenný most, 200 metrů dlouhý — Mirkův most. Město má asi 600 obyvatelů, poštovní a telegrafní úřad, kostel a školu. O vodu jest postaráno vodovodem, na nějž věnoval roku 1896 ruský lékař Zacharjin 20 000 rublů. Za městem staví se nový ústav pro choromyslné. Sbírky k tomu účelu se dějí již po několik roků po celé Černé Hoře, ale jde to velmi pomalu. Nyní jsou již se stavbou pod střechou.

Když jsme vyjeli za Danilovgrad a minuli několik velmi primitivních vápenek, bylo již viděti v dáli na druhé straně roviny, jako orlí hnízdo vysoko na skále přilepený klášter — horní Ostrog. Před námi se táhnou mírné horské svahy a sedla směrem k Nikšiči. Pojednou sebou trhne pop Marko Martinovič a stává se nepokojným. Cosi jím škube. Vladyka se usmívá a praví: »No, vykládej Marko, cos zde zkusil, — vidím, že ti to nedá pokoje.« Popu Markovi se zajiskřily oči a ukazuje na protější horské svahy, praví: »Tam odtud přicházeli turci. Byla to podívaná. To vše zde okolo bylo poseto Turky — hemžili se jako mravenci — tam na těch návrších měli děla. Abychom měli my kde postaviti naše děla, vystavěli jsme holýma rukama tamhle onu cestu —« ukazoval při tom na horskou cestu na nedalekém návrší — »a tam jsme postavili svá děla. My Martinovičí byli jsme zde za tímto kopečkem — to byla radosť střílet — nebylo možná se chybiti, kdyby byl člověk chtěl. Každá rána smetla několik Turků . . . .«

»Ale jdi jdi, balamuto,« vpadl mu vladyka do řeči — »vykládáš to páté přes deváté.«

Ale milý Marko se nemohl opanovati Viděl jsem na něm, jak byl rozčilen, jak v duchu viděl před sebou pole tureckými mrtvolami pokryté, — ale z jeho výkladu jsem si mnoho nemohl vybrati. Teprv vladyka mi ukázal místa, kde byla rozestavená turecká a kde černohorská vojska a kde svedeny větší nebo menší šarvátky . . . . Pop Marko potom jen přichvaloval a vypravoval rozličné episodky z boje, při čemž ovšem neopomenul vyštrejchnouti své a svého kmene junáctví. (Pokračování.)

Taje.

Měkne hruda pode sněhem,
a již místy z kraje
zírá pole hnědí k nebi,
taje kvapem, taje.

Zpod závějí kalná voda
dolinou se řítí,
a pupence na kaštanu
lesklou hlavou svítí.

U silnice příkop plný
jako potok hučí,
rybníčky si staví děti,
křikem náves zvučí.

Vzduchem jak by blaho táhlo
sem v ty naše kraje,
a i v srdcích cosi měkne,
probouzí se — taje.

Na kvítky se těší dítě
až se kmitnou travou,
až podsněžník zvonit bude
sněžnou svojí hlavou.

Rolník těší se, až meze
skvět se budou travou,
ns svůj pluh a na skřivánka
pod oblohou smavou,

stařeny, jak zhřívat budou
údy v slunci rády,
městské dámy na úbory,
jarní promenády.

Měkne hruda pode sněhem,
slunce zžírá sněhy
s kvapem, s jakým v srdcích klíčí
sterých tužeb něhy.

Jos. Plaček.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

XVI.

Pěstování socialismu ve »Vlasti«. — První porada křesť. socialů v Noutonicích r. 1891. — Dr. Rudolf Horský, Tomáš Škrdle a Karel Procházka. — Druhá porada křesť. socialů v Praze. — Vznik socialního fondu ve družstvu Vlasť.

Ze všeho, co uvedeno, každý může poznati, jak počátky naší buditelské práce byly klopotné.

Dokud nebylo katolicko-socialních časopisů českých, věnovaly již v letech osmdesátých a později socialním článkům katolických spisovatelů místa: denník »Čech«, týdenník »Večerní Noviny« (v Praze vycházející), měsíčník »Vlasť« (na Žižkově) a na Moravě brněnský »Hlas« a olomoucký »Pozor« (oba dvakrát týdně vycházející). Do obou posledních listů psal jsem socialní články velmi často, a to v letech 1886—1890. Nejvíce socialních článků uložil jsem v olomouckém »Míru«, založeném r. 1890, kdy »Pozor« přešel z rukou starého vlastence, p. prof. R. Demla, a redaktora p. Jana Langa do rukou liberálních radikálů.

V Čechách byla to zvláště »Vlasť«, která přinášela dosti obšírné a důkladné články o socialní a dělnické otázce. Redaktor »Vlasti«, Tomáš Škrdle, nejen že sám socialní obrázky do »Vlasti« podával, ale nabádal i jiné, aby se studiem otázky socialní obírali a vybízel je spisovati. Tak dostávalo se pomocí »Vlasti« katolickému čtenářstvu prvních vědomostí o křesťanském socialismu zvláště v kruzích intelligence. Bylo to něco nového, a každý přihlížel se zvláštním zájmem k tomu, co nová doba sebou přináší.

Tak na příklad psal redaktor Tom. Škrdle ve »Vlasti« články pod názvem: »Otázky a obrázky ze socialního života« (roč. III.); v roč. II. psal články »O knihovnách pro chudinu« a v roč. IV. »O činnosti spolku sv. Vincence z Paula pro ošetřování chudých v království Českém« a m. j. — Redaktor »Čecha«, Petr Kopal, podal ve »Vlasti« v roč. IV. pěkné články »O socialismu«; národohospodářský spisovatel, Rudolf Vrba, uveřejnil v IX. roč. »Vlasti« články »Mzda a stávky«, já pak do »Vlasti« napsal v roč. V. články »O vývoji a trvání křesťanského socialismu na Moravě«, v roč. VI. cyklus nadepsaný »Socialismus« a v roč. VII. »O dělnickém socialním tisku v Rakousku« a »O socialním létacím tisku ve střední Evropě«. Také farář Jos. Kousal a farář Alois Dostál a jiní přispívali velmi často články a úvahami oboru socialního do »Vlasti«.

Zkrátka »Vlasť« ze všech českých měsíčníků a revuí poskytovala pracím křesť. sociologů největší místo ve svých sloupcích a byla toho času i nejoblíbenější četbou křesť.-socialně nadšených mužů stavu duchovního i laiků a jest jí až podnes. Socialní články až dosud ve »Vlasti« uveřejňované jsou pečlivě, důkladně a svědomitě pracovány a proto také mají a budou

míti cenu i v budoucnosti. »Vlasť« dostala se s křesť. socialismem v široké řady českého čtenářstva a kladla a klade i dále základy k jeho všestranným studiím. Tato fakta popříti nelze.

* * *

První a pro křesťanské socialy nejpamátnější porada, čistě socialní, směřující vyvolati křesť.-socialní hnutí a založiti katol.-dělnický časopis v Čechách, konala se dne 12. února r. 1891 v Noutonicích.

Několik dní před touto poradou přišel jsem do redakce »Vlasti«, a tu redaktor Tom. Škrdle mně sdělil, že je pozván do Noutonic, kde se sejde několik přátel družstva Vlasť a tázal se mne, nemohl-li bych tam s ním jeti též. Přisvědčil jsem a schůzka byla umluvena. Ostatním příznivcům křesť. socialismu se dopsalo.

Když nastalo jitro dne 12. února, spěchali jsme redaktor Tom. Škrdle a já ještě za tmy a za ostrého mrazíku na nádraží císaře Frant. Josefa a na Smíchově sešli jsme se s p. Žižkou, který k nám do vozu přisedl.

V Noutonicích nás již očekávali tamní farář, Frant. Blažko, a jeho kaplan Karel Procházka, noutonický rodák. Později dostavili se ještě dr. Rudolf Horský, předseda družstva Vlasť, kaplan ounětický a Josef Kříž, farář tuchoměřický. Vikář z Ořecha, Karel Otmann, měl také přijíti, ale pro své duchovní povinnosti nemohl se dostaviti a poslal omluvenku.

V týž den bylo mnoho mluveno o dělnickém a socialním hnutí, a na konec přiměl mne farář Frant. Blažko, abych sepsal programový článek, aby mnozí pochopili, v čem vlastně křesť. socialismus spočívá a jak se má lidu hlásati.

Přislíbil jsem tak učiniti a nejbližší číslo (8. ze dne 21. února 1891) Nedělní dělnické přílohy »Čecha« přineslo ode mne slíbený článek pod názvem: »Co chceme«.

Tímto článkem »Co chceme« řídili jsme se, vykládajíce křesťanský socialismus v Čechách až do památného vydání přeslavné Encykliky o sociální otázce od Sv. Otce Lva XIII., která vyšla dne 17. května r. 1891 a řídili jsme se jím částečně (poněvadž souhlasil se zásadami Encykliky) až do roku 1894, kdy na prvním sjezdu křesťansko-socialně dělnické strany československé v Litomyšli prohlášen byl náš agitační i organisační program, závazný pro veškeré křesťanské socialy národnosti české v zemích koruny Svatováclavské. Jiného programového vodítka mimo článek »Co chceme« do r. 1894 vedle Encykliky o socialní otázce, dokud nebylo programu litomyšlského, jsme neměli.

Tedy z porady v Noutonicích vyšel základ, jak křesťanští socialové si mají počínati v politicko-socialním směru, jak mají psáti a jakým duchem ve spolcích působiti a jak spolky zakládati.

Podotknouti zároveň sluší, že v této první socialní poradě a vůbec debatě nejméně měl podílu dr. Rud. Horský a nikdo, ani on sám netušil, k jakému úkolu v křesťansko-socialním hnutí

Křesťanští sociálové
z I. porady v Koutonicích.
Tomáš Štiedl
Dr. Rudolf Horský
F. A. Hrouška
Ateliér Smejkal Praha

lidu československého bude prozřetelností Boží v brzku povolán a jak se v tomto hnutí stane nezapomenutelným a ze všech účastníků porady noutonické největším.«[31])

Když jsme se z naší první křesťansko-socialní konference cestou k nádraží noutonickému loučili, byl již večer. Na obloze počaly vycházeti hvězdy jedna za druhou, a když kráčeli jsme tři z účastníků po ulicích pražských k svým domovům, byla hvězd již plná obloha. A tak jako hvězd na obloze toho večera, přibývalo pak později křesťanských socialů v našem hnutí. Z malého hloučku mužů první křesť. socialní konference noutonické vzrostl znenáhla po všech krajích naší vlasti rozložený, ale sjednocený tábor křesťanského lidu před tím rozptýleného.

K úplnosti této kapitoly dovoluji si podati stručně některá životopisná data těch mužů z křesť.-socialního hnutí v Čechách, kteří účastni byli zároveň v první naší křesťansko-socialní poradě v Noutonicích, a to dra. Rud. Horského, Tom. Škrdle a Karla Procházky. Životopis Václava Žižky uveřejněn byl již v I. díle těchto dějin r. 1900.

Dr. Rudolf Horský.

Dr. Rudolf Horský narodil se dne 23. září 1852 v Kejích u Prahy. Otec jeho byl pojezdným na tamějším velkostatku rytíři Freyovi náležejícímu a měl skrovný deputat a 15 zl. měsíční služby. Při takovém služném nemohl ovšem ničeho zachovati a jsa mužem veskrze poctivým a ve službě věrným, mohl před svou smrtí říci: umřu s čistým svědomím a s čistou kapsou. A to se také stalo dne 24. června 1859. V tobolce jeho nalezeno pět grošů šajnů. Vdově povolen po šest týdnů pobyt v jedné světničce a pak jí nezbylo než jíti do Prahy do služby. Podařilo se jí dostati službu za kuchařku u rodiny velkoobchodníka Frant. Menčíka v Ovocné ulici, kde měla na tehdejší doby velmi vysoké služné — pěti zlatých na měsíc. Šestiletého Rudolfa sebou vzíti nemohla, ten zůstal ještě rok v Kejích u jednoho mlékaře na hlídání a pak přišel do Brandýsa nad Labem ku své tetě, která byla provdána za nádeníka Valentu.

Tam ovšem byl nedostatek domovem. Valenta nádeníčil v brandýsském zámku, kde se platilo kolem let 1860 za jedenáct hodin denní práce 30 kr. mužům a 20 kr. ženám. Rudolf Horský byl tam až do roku 1863 a chodil do tamější hlavní školy, v níž nad všechny ostatní žáky vynikl. Na prázdniny směl vždy k matce do Prahy, kde bylo jeho největší radostí choditi po kostelích. Nejraději chodíval do kostela k sv. Havlu. Obchodní příručí pana Menčíka, kteří u svého chéfa bydleli a se stravovali, vidouce jeho zálibu v kostele, dali mu jednou zhotoviti malý oltářík se všemi příslušnými requisitami. Desítiletý Rudolf jásal a byv vybídnut od nich, aby tedy dělal »pana pátera«, postavil se na stoličku a spustil kázání, které minulé neděle v kostele byl slyšel. To nyní prováděl každou neděli a za posluchače míval zprvu všechny děvečky z celého domu, později také domovníka se ženou i dětmi.

[31]) »Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlasť v křesť.-socialním hnutí československém.« Nákladem družstva Vlasť v Praze roku 1900. Strana 12. a 13.

ano, jedenkráte, když u Menčíků byla veliká hostina, chtěli pak i hosté slyšeti toho »zvláštního kluka«, který káže. Neobyčejný řečnický talent jevil se u Horského již v letech dětských. Náhodou dověděl se o těchto řečnických produkcích slavný pražský a dosud nezapomenutelný a proslulý kazatel od sv. Havla P. Mašek.[32]) Dal si chlapce zavolati, vyptával se ho na poměry a neříkal prozatím ničeho. Když pak hoch odbyl čtvrtou hlavní třídu a dle rozkazu jeho přinesl mu o prázdninách ukázat vysvědčení se známkami veskrze výbornými, tázal se ho, čím by chtěl býti?

Hoch zaplakal. Právě den před tím matka jeho se vzdáleným strýcem, mistrem krejčím a poručníkem hochovým, usoudili, že hoch půjde ke strýci na krejčovinu. »Chceš býti krejčím?« — »Musím« — »A čím bys chtěl býti?« — »Panem páterem!« — »Dobře, budeš panem páterem!« řekl kněz a postaral se o to, aby hoch dostal se na gymnasium staroměstské. Pan Menčík dovolil, aby hoch směl bydliti u své matky, čímž ovšem počátek studií velice mu byl usnadněn. To však trvalo pouze 2 léta. Poměry se zatím změnily, matka musila si vyhledati jinou službu, a hoch od té doby musil starati se sám o sebe a protloukati se studiemi, jak jen bylo lze.

Vyhledal si byt u dělníka Frant. Kubíka, u něhož bydlil po celé studie, živě se vyučováním, které mu as 9 zlatých měsíčně vyneslo. Za byt platil 3 zl. a z ostatních šesti zl. musil býti živ po celý měsíc. Byla to skutečně perná škola života, kterou procházel, zakoušeje bídy a nedostatku dost, byla to však zároveň škola praktické zkušenosti. Maje jednou pracovati ve prospěch strádajícího dělnictva, byl prozřetelností Boží veden cestou, na níž sám po celá léta měl zakoušeti, co jest nouze a hlad. Ještě štěstí, že strýc krejčí ho šatil a druhý strýc, hrnčíř mu dal na knihy. Spolubydlící s ním byli dělníci, tak zvaní »šlofové«, s nimiž byl ve stálém styku, chodil s nimi do dělnických schůzí, do jejich kuchyně »u Klouzarů«, kde za 10 krejcarů dostal se chudý oběd, s nimi chodil na výlety, zkrátka mezi dělníky a s nimi stále žil; odtud jeho znalost poměrů dělnických.

V roce 1872 odbyl maturitní zkoušku s vyznamenáním a z opravdového přesvědčení a vroucí touhy státi se knězem, vstoupil do pražského semináře. Byl i tam dobrým studentem, ale pro své vždy otevřené a rázné vystupování dvakrát měl na mále býti vyloučen.

Byv 16. července 1876 na kněze vysvěcen, dostal se za kaplana do Jilového, kde mu tehdáž slavná vláda u berního úřadu vyměřila pěkné roční služné ve výši 16 zl. 33 kr. rakouského čísla; měl tedy měsíční gáže 1 zl. 36 kr. Po roce přišel do Staré Boleslavi a po dvou letech do Netvořic, osady to nesmírně obtížné, kde, nakaziv se při zaopatřování nemocných neštovicemi, sotva životem vyvázl. Po čtyřech letech stal se kaplanem v Ořechu, kde měl volnější chvíli a tam počal se připravovati ku skládání rigoros. V jednom roce odbyl dvě, za něž na taxách padlo celoroční jeho služné, které činilo 60 zl. na hotovosti. Věru byla to

[32]) Frant. Mašek narodil se dne 20. března 1832 a dne 14. března 1883 zemřel. Pohřben jest v Olšanech na IV. hřbitově. Hrob jeho zdobí pěkný kamenný pomník s obrazem Pána Ježíše jako dobrého pastýře.

znamenitá existence pro člověka 34 let starého, akademicky vzdělaného. Po krátkém výpomocném kaplanování v Praze u sv. Mikuláše dostal se konečně do Ounětic, kde pobyl jedenáct let. V té době se kongrua trochu lépe upravila, ale dru Horskýmu to málo bylo platno, poněvadž, jsa zvyklý na strádání, všechno rozdal, vyprosiv si, jak sám řekl, na Pánu Bohu, aby nikdy lidského vděku nedošel.

Brzy po jeho promoci na doktora bohosloví dne 6. prosince 1888 vyhledal ho P. Tomáš Škrdle a získal pro družstvo »Vlasť«, v němž v roce 1889 zvolen byl za předsedu, kterýžto čestný úřad od té doby každoročně jednohlasnou volbou svěřován mu bývá.

* * *

Za hlavní úkol sveho života položil si dr. Horský napsati kritické dějiny filosofie se stanoviska katolického, k čemuž dlouholeté studie konal; ale jinak mu bylo usouzeno. Když v roce 1891 založeny byly »Dělnické Noviny«, stal se členem jejich redakce a od té chvíle věnoval se výhradně práci na poli socialním. Dělnické poměry znal ze zkušenosti již mladých let, rolnické slasti a strasti důkladně zná, poněvadž stále byl kaplanem u farářů, kteří měli hospodářství, jehož si dobře všímal, poměry řemeslníků naučil se znáti u svých obou strýců, řemeslníků, u nichž prázdniny trávíval, nebylo mu tedy dělnické pole neznámým. Dr. Horský nerad se loučil se svým původním plánem věnovati se filosofii, ale rozkaz P. Klem. Petra, našeho to českého Dona Boska v Čes. Budějovicích, rozhodl. Dr. Horský byl s neobyčejným tímto mužem, který žil v pověsti svatosti, ve stálém styku, bez jeho rady a rozkazu ničeho neučinil a když P. Petr napsal mu: »Jménem Páně Vám poroučím«, vždy poslechl na slovo a poslechl, i když mu poručil věnovati se činnosti socialní. Jednou mu psal, aby se k němu do Čes. Budějovic přestěhoval do jeho kláštera, kde mu všechno zaopatření dáti chtěl, jen aby se mohl věnovati úplně agitacím pro křesťansko-socialní hnutí; k uskutečnění tohoto plánu však nedošlo.

Po 21tiletém kaplanování stal se dr. Horský konečně farářem v úplně dělnické osadě na Šárce u sv. Matěje, kde do dnes působí. Literární činnost jeho hlavně na drobné práce se omezuje. V různých časopisech jsou jeho články z oborů paedagogiky, filosofie, historie, celé řady cyklických kázání, hlavně však pracuje pro »Naše Listy«, jako dříve pro »Děl. Nov.« Knihovna jeho jest ohromná a pro časopisy dal si vystavěti zvláštní místnost, kde je pečlivě uschovává.

Také socialnímu odboru družstva Vlasť, jehož je předsedou, dodalo jméno dra Rudolfa Horského jasný lesk a dobrou pověsť. Veřejných a spolkových schůzí katolíků českých súčastňuje se dr. Rud. Horský od polovice roku 1894 jako řečník a to způsobem vynikajícím. Až dosud nebylo katolického všeobecného sjezdu českého v Čechách i na Moravě, aby na něm dr. Rud. Horský nebyl řečnil za frenetické všeobecné pochvaly. Kdo ho slyšel, přeje si, aby ho slyšel zas a zas.

Musíme se zároveň zmíniti, že nemalých zásluh o to, že dr. Rud. Horský mohl v letech 1894—1898 rozvinouti velikou

křesť. socialní činnost a že mohl dostaviti se na schůze a sjezdy, kam byl volán, získal si stařičký (r. 1827 narozený) ounětický farář, nyní čestný kníž. arcib. konsistorní rada a notář Jakub Ludvík, který se vzácnou láskou křesť. socialismu je oddán. Týž zastával mnohokráte svého kaplana, aby mohl jíti tam, kam byl volán a kde byl s nadšením vítán. Tohoto šlechetného pochopení naší křesť. socialní věci tomuto stařičkému vlastenci a dobrodějikněži nikdy nezapomeneme.

Dr. Rud. Horský vstoupením do hnutí křesť. socialního navždy se proslavil. Kdo četl jeho brožury »Májisté«, »Liberalismus, socialismus a anarchismus«, »Desatero Božích přikázání«, »Boháč a Lazar« a dále v »Duchovním rádci« »Modlitba a práce« a nejnověji jeho řeči duchovní v »Homiletické knihovně« dá nám za pravdu.

Z odborných vědomostí socialních až ku podivu vyznamenává se dr. Rud. Horský znalostí v otázce hornické, jak poznalo se při vydávání »Hornických Listů« (v letech 1894—1896 při »Dělnických Novinách«, jež výhradně sám psal, a poznalo se to několikráte na hornických konferencích katol. horníků a hutníků českých v Příbrami a na Kladně. Oba katolické, většinou hornické spolky: Svato-Prokopská Jednota katol. mužů a jinochů v Příbrami a Křesť. socialní spolek katol. mužů a jinochů na Kladně zvolili si dra Rud. Horského čestným členem.

Vedle předsednictví družstva Vlasť a jeho odborů: historického, socialního a literárního jest dr. Rud. Horský předsedou zemského sboru křesť. socialní strany českého lidu, předsedou Tiskové Ligy a po dlouhá léta byl místopředsedou Politického klubu katol. dělnictva pro král. České (v letech 1893-1898).

Jako řečník vyniká dr. Rud. Horský bohatostí myšlének a uchvacujícími slovy i humorem, jako spisovatel je mistrem sobě vlastního, brilantního slohu a jako učenec překvapuje velikým fondem hlubokého a bohatého vědění, jak v theologii, filosofii, tak v sociologii. Těchto vlastností přiznali dru Rudolfu Horskému i jeho odpůrci.

A nejen v sociologii a filosofii je dr. Rud. Horský mistrem, nýbrž i v hudbě a znalosti jazyků. Jeho znalost umění hudebního a znalost jazyků starých i moderních jako: latiny, hebrejštiny, francouzštiny, vlaštiny, angličiny a němčiny, je nám všem povědoma.

Zkrátka, kdyby měli dr. Rud. Horského Italové, Francouzi nebo Němci, bylo by jeho jméno zvučným po celé Evropě, ale že je synem našeho malého a všude přehlíženého národa, je dr. Rud. Horský, jako vlastenecky smýšlející Čech, ač duševní velikán, mezi námi také přehlížen jako více jiných. Za to však miluje jej a váží si ho veškeren uvědomělý katolický český lid.

Tomáš Škrdle.

Mládí a gymnasialní studia.

Tomáš Škrdle narodil se 9. září r. 1853 ve Pleších u Kardašovy Řečice. Rodiče jeho měli pět dítek; Tomáš byl nejmladší. Rodiče jeho byli zbožní a přičinliví. Otec sdědil chalupu a zakoupil si pak od nevlastního bratra Františka, účastníka

válek napoleonských, půl otcovského statku. Matka Veronika měla 1000 zl. šajnů věna, což jest našich 800 K. Když rodiče hospodářství do pořádku přivedli, zničil r. 1853 požár jejich statek, i musili začíti znova a po 40letém hospodaření všech pět dětí dobře zaopatřili.

Tomášův otec Bartoloměj, jenž zemřel v 82. roce věku svého, byl živ velice střídmě; ráno když vstal hlasitě mluvil: »Vstávám ve jménu pána našeho Ježíše Krista: rač nás vždycky ostříhati a požehnati;« když z domu s potahem vyjížděl, poznamenal bičištěm zemi třikráte křížem a než počal obilí rozsévati, žehnal je. Škrdlův statek, čtvrtka, jest od silnice třetí, i přišlo tam za 40 let na sta, ba na tisíce žebráků, vandrovních, šlejfířů a různých cestujících; otec Bartoloměj, jak jen bylo možno, noclehu jim popřál. Přičinlivosti, zbožnosti a této lásce k chudině připisuje syn Tomáš neobyčejný blahobyt, jaký se v této nepatrné živnosti jejich zahostil; lidé toho štěstí rodičům Škrdlovým záviděli a závist tu dědil ve stejné míře i jejich syn Tomáš.

Do školy chodil Tomáš nejprve doma a měl učitelem vysloužilého desátníka; pí. učitelová při vyučování ve škole vařila, pan učitel si odpoledne ve 3 hodiny namazal černý chléb sýrem a před dětmi si pochutnával. Když mu bylo zima, vlezl si za pekelec a při počtech házel po dětech loučemi. Děti nosily panu učitelovi vdolky, jitrnice a jiné dárky a on jim říkal, že jsou vděčny, což je velmi těšívalo. Ale otec Bartoloměj říkával, tenhle učitel že nic není, za to on že měl učitele, který byl »prýfovaný« a tenhle že není »prýfovaný«. »Prýfovaný« učitel otce Bartoloměje uložil dětem úlohu a dělal pak ve škole tkalcovinu.

Školu dokončil Tomáš v Kardašově Řečici a ve IV. třídě měl učitelem Václ. Kursu, nynějšího ředitele tamní měšťanské školy, výtečného vychovatele, jenž položil pevný základ k dalšímu jeho vzdělání.

V Kardašově Řečici působil jako učitel Josef Vlasák, nynější ředitel měšťanské školy v Příbrami. Jeho zvláštní zálibou bylo dostávati nadějné jinochy na studie. Jeho přičiněním dostali se tam také Tomáš Škrdle.

V Kardašově Řečici byla tehdy sice již čtyřtřídní škola, ale neměla práva veřejnosti; kdož chtěli studovati, musili tedy konati zkoušky v Jindřichově Hradci. Tam se odebrali sládkův syn Kreutzer a náš Tomáš s říd. učitelem Václ. Kursou a zkoušku odbyli dobře. Starožitné město Jindřichův Hradec učinilo na Tomáše mocný dojem.

R. 1868 na podzim odvezl otec syna Tomáše do Jindřichova Hradce na studium. Ředitelem gymnasia byl sekularisovaný benediktin Matěj Růžička, profesoři gymnasia byli starší páni, studenti vyššího gymnasia byli většinou vousatí a někteří již věkem pokročilí; to všecko činilo na mladého studujícího hluboký dojem. Tomášův otec byl veliký ctitel duchovenstva a doma často vypravovával o Hradeckém proboštovi, jenž prý nosí na krku zlatý křížek. Když mladý studující spatřil ponejprv vysokou, vážnou a krásnou postavu gymn. katechety Jana Gabriela, projelo mu hlavou: to že je asi probošt, nebo takovou představu měl o proboštovi. A od té doby miloval svého katechetu jako

syn otce a Gabriel zase Tomáše jako svého syna. Tomáš měl od svého katechety po celé gymnasium známku výbornou a ve IV. třídě docela výtečnou, a když měl ve II. třídě dostati jen chvalitebně, zvýšil Gabriel k vůli němu celé třídě o jeden stupeň známku z náboženství.

Prof. Gabriel mnoho cestoval a ve všech vědách byl sběhlý, i byl Tomáš hrd na svého milého katechetu a po jeho smrti vystavěl mu ze sbírek pomník.

Aby rodičům ulehčil, vyučoval Tomáš na gymnasiu celkem 15 dítek. Pilné studium, slabá strava a toto mimořádné namáhání s dětmi seslabovalo jeho zdraví. Tomáš pociťoval často již jako studující bolesti v krku, což mu zůstalo i v semináři a trápí ho dosud.

Na gymnasiu studoval dobře až na matematiku; ta mu valně nesvědčila.[33]) Mladý studující Tomáš chytal se záhy knih a časopisů. V quartě odebíral si Sabinova »Slovana« a slovenského »Orla« a ve vyšším gymnasiu zašel si často na »štucek« piva (stál 6 kr.) jen proto, aby si mohl přečísti »Pokrok«, jejž hostinský odebíral.

Ruch literární byl tehdy na gymnasiu v Jindřichově Hradci velice vyvinutý a studující sestupovali se v tajné literární kroužky, udělali si tajně stanovy a vydávali tajně psané časopisy. Náš Tomáš působil v lit. kroužku »Poupě«, nynější ministr Rezek byl členem »Vesny«, kdež byli seskupeni studující vyšších tříd. Až na tuto tajnost nebylo v tomto počínání nic závadného, špatného, naopak; bylo v tom zříti mnoho idealu a nadšení. Co nyní dělá Literární sekce družstva Vlast, že oslavuje slavné muže, to dělávali dávno před tím tajně studující v Jindř. Hradci: sešli se do bytu spolužáka černě oblečeni, kde mohli, sehnali podobiznu oslavence (Šafaříka a jiné), jeden přednesl báseň, jiný životopis a v povznesení a náladě rozcházeli se domů. Každý studující platil do kroužku 10 kr. měsíčně a za to četl hojně vzdělávacích časopisů. Nejvíce byla rozšířena na gymnasiu v Jindř. Hradci »Osvěta«. Škrdle byl jejím kolporterem a získal pro ni 80 odběratelův, za čež dostával 1 ex. zdarma.

Škrdle zasílal již jako studující tajné divadelní referáty a dopisy do »Ohlasu od Nežárky« a do »Českého Jihu.« Onen časopis vychází v Jindř. Hradci, tento v Táboře.

R. 1871 založil Tomáš Škrdle ve své rodné obci knihovnu. Šel ve vsi od domu k domu a sousedy k tomu povzbuzoval a vybízel. Od čtení se platilo 1 kr., ale že to málo vynášelo, nosil Škrdle o prázdninách knihy do Kard. Řečice, bral z nich část i do Jindř. Hradce a s hojnou kořistí krejcarů vracel se domů a kupoval nové knihy. Knihovna byla umístěna u cha-

[33]) Aj, podivná hra osudu! Otec Bartoloměj byl špatný počtář, za to matka Veronika dobře počítala a vlašskou praktikou všecko hned a rychle sesumírovala; však byla za to taky od p. vikariusa ve škole pochválena: pohladil ji a pravil: »holka, z tebe by byl student.« Špatnou hlavu v počtech měli po otci taky jeho synové a podivno, všickni tři nikde nevyučeni začali obchodovati. Nejstarší bratr Václav, nyní již zemřelý, zřídil si krám v kolonialním zboží a odkázal ho svému synovi; druhý bratr František, jenž převzal po otci hospodářství, obchoduje ve strojích a třetí, Tomáš, v knihách.

lupníka Jana Nedomy, příbuzného † básníka Bol. Jablonského. Nedoma se o ni pečlivě staral.

Ale Tomášovi to nedostačovalo; vycházel do okolních vsí a povzbuzoval sousedy k podobnému počínání, než valně se mu nedařilo. Jedině v Kardašově Řečici povstala knihovna za jeho spolupůsobení.

Na gymnasiu v Jindřichově Hradci učili se studující různým cizím jazykům a veškeré vrstvy českého národa zachvátila tehdy touha učiti se rusky. Osvícení mužové vyučovali veřejně ruštině a Škrdle konal v té příčině na gymnasiu soukromé vyučování studujícím, kteří společně odebírali ruský »Mir«, v Praze vycházející. Chtěl se v ruštině zdokonaliti a měl v úmyslu naučiti se všem slovanským jazykům, začal se také v hudbě cvičiti, však pro tělesnou chorobu musil od toho upustiti. Ale jedno mu v srdci přece zůstalo, láska ke Slovanstvu, kterouž v družstvu Vlast prakticky provádí.

Jaké nadšení bylo tehdy v Jindřichově Hradci mezi studujícími, poznáváme z toho, že studující žalostí slzeli, když se dověděli, že maďarská vláda zavřela Slovákům jejich gymnasia.

O prázdninách pomáhal Tomáš rodičům v práci. Pásl dobytek, kydal hnůj, krmil husy a slepice, mlátil obilí a oral na polích. Šel-li do Kard. Řečice, zašel vždy na mši sv. Na útratu dostával od otce na týden 20 kr.

Seminář.

R. 1875 vstoupil Škrdle v Hradci Králové do semináře. Chtěl jíti každý rok do jiného semináře a mínil pak zůstati jako kněz ve své diecési v Č. Budějovicích. V Hradci Král. sbíral velice pilně prostonárodní poesii, v čemž již na gymnasiu pracoval. Dostav se za rok do pražského semináře, vstoupil ihned za člena do lit. řeč. spolku Slavie a počal pracovati v jeho odboru, Pohádkové komisi. Knížky se nejprve vydávaly u Vilímka, potom u Šimáčka a naposledy u Pichla. Agenda byla tak veliká, že Pohádková komise, vydala jen na korespondenci ročně 80 zl., sbírajíc material v Čechách, na Moravě, ve Slezsku rakouském i pruském, na Slovensku a v lužickém Srbsku. Stav se předsedou Pohádkové komise přenesl její činnost do semináře a snažil se, aby hojně alumnů s ním v této práci spolupůsobilo. Za pomoci profesora Gebaura a ministra Jirečka doplnil návod ke sbírání prostonárodní poesie a komise čile ku předu pracovala. Když měla jednou na 400 zl. dluhů, rozprchli se její členové a nechali Škrdle na holičkách. Ale on se neulekl, sestavil novou komisi, hlavně z alumnů, dluh zaplatil a v práci pokračoval.

Škrdle měl v úmyslu, usaditi Pohádkovou komisi trvale v semináři a kdyby se mu bylo jeho dílo zdařilo, mohli míti dnes pražští alumni za sebou čestný kus kulturní práce, ale když ze semináře odešel a zde nová správa nastoupila, činnost Pohádkové komise zastavila. Ohromný sebraný material přenesen byl zpět do lit. řeč. spolku Slavia a tam byl ztracen. Škrdle sám želí při tom ztráty velikého svazku národních pověstí a pohádek a nár. obyčejů, jež pracně po mnohých letech sebral. Mezi různými

Slovany, s nimiž tehdy v písemné spojení vešel, vzpomíná Škrdle na prvém místě faráře Cypriana Lelka, jenž působil mezi »Moravci« v Pruském Slezsku. K vůli němu sebral v Praze bednu knih a poslal je slezskému lékaři Kolofikovi, aby hnihy ty mezi Moravce v Pruském Slezsku rozdal. A také již ze semináře datuje se láska jeho k rakouskému Slezsku. »Op. Týdenník« odebírá na 30 let a četl jej již tehdy, když vycházel v malém formátu. Jako redaktor má Škrdle nyní všecky časopisy zdarma, ale »Op. Týdenník« si stále předplácí, aby Slezany podporoval. K jeho prosbě dává družstvo Vlast slezskému spolku na zakl. katolických knihoven v Opavě ročně 20 korun a 50 knih; k jeho návrhu družstvo ve Slezsku již dříve, než onen spolek působiti začal, hojně knihoven založilo.

Škrdle uvedl v Praze alumny do Akad. čtenářského spolku, jenž sídlil na Perštýně v domě, kde jest nyní prodej suken p. Vopálkv. Chodilo tam na 40 alumnů pražského semináře, a nabyli tam takového vlivu, že byl Škrdle zvolen za náhradníka výboru.

Pražští alumni vydávali si s dovolením rektora Fr. Srdínka časopis »Božetěch«, v čemž i Škrdle měl účastenství. Ve IV. roč. semináře byl jmenován knihovníkem. Vyžádav si pro knihovnu zvláštní místnost, upravil za pomoci dvou alumnů z prvního roku její katalogy a sebrav pro ni mezi alumny hojně peněz, dal ji zapsati za úda Matice moravské a koupil pro ni vzácná literární díla. On taky zavedl do pražského semináře »Obzor« a »Opav. Týdenník«, kteréžto časopisy tu byly neznámy.

V semináři stal se členem Matice české, složiv 5 zl. čl. vkladu; vklad ten (50 zl.) doplatil jako kaplan ve Svatoboru. Ve Svatoboru měl mimo stravu pouze 160 zl. služby a štoly, a z toho daroval 45 zl. účelu vlasteneckému.

Ale při tom nezapomínal i na domov. Ve druhém ročníku semináře r. 1877 proměnil domácí knihovnu v Čten. besedu »Palacký«, která tam trvá do dnes. Ve Pleších se usadil setník na odpočinku Matěj Mach, rodák, jenž převzal v besedě jednatelství a dosavadní knihovník, Jan Nedoma, předsednictví. Aby Čt. beseda příjmu a rozšíření nabyla, pořádány byly ve Pleších spolkové přednášky a domácími i řečickými studujícími žertovné výstupy, kteréžto novinka venkovský lid, jenž se rád zasměje, velice bavila. Po každých představeních lid si o nich dlouho vypravoval a celé věty znovu opakoval.

Aby beseda po jeho smrti nemohla sloužiti účelům protikatolickým, Škrdle se přičinil, že jí byl dán ve stanovách ráz katolický a aby tento ráz zůstal neporušen, má každý řečický farář ve výboru besedy virilní hlas.

R. 1902 slavila tato beseda s velikou okázalostí 25leté jubileum svého trvání, k čemuž Škrdle 200 K obětoval. A ještě do dnes tuto besedu hmotně podporuje, hojným tiskem katolickým ji zásobuje a »Kat. Listy« z polovice jí platí.

Kaplan a katecheta.

R. 1879 dne 13. července vysvěcen byl Škrdle na kněze od světícího biskupa dra Kar. Průchy a dostal se za kaplana do

Svatoboru u Karlových Varů. Asi za měsíc, bez znalosti němčiny a bez peněz, stal se farním administrátorem v Zakšově u Doupova, kdež zažil s matkou svou hojně hmotné bídy. Farnost měla na 700 duší, štola vynášela 4—8 zl. měsíčně, i musel starý otec jeho prodati dva býčky, jež si na vyjímku nechal, a zaslati je svému synu, aby nezhynul hladem.

R. 1880 kardinál Schwarzenberg konal v tomto vikariatě generální visitaci a ke Škrdlovi chtěl přijíti v pátek. Ale chudý administrátor mu odepsal, že má dvě lžíce, dvě vidličky, jeden nůž, jeden seslík, postel a stůl že má vypůjčeny, dodav, že nemá, kdo by vařil, na čem by vařil a z čeho by vařil. Kardinál Schwarzenberg přidělil tedy jeho osadu k jiné faře a zvěděv od Škrdle ústně o jeho nedostatku, dal mu 50 zl. podpory a telegraficky mu vymohl plat.

Tehdy se Němci radovali, dovedli-li něco česky říci, čeští hudebníci mezi Němci veřejně i české písně hráli a lid miloval české kaplany více než své německé faráře. Chybnou němčinu českým kaplanům každý odpustil, neboť na německých farách kaplan za kaplanem byl samý Čech.

Farnost Svatobor, kam se Škrdle za rok vrátil, jest obtížná, a tu se u něho ozývala jeho stará krční nemoc v takové míře, že seznal, že musí z duchovní správy nadobro a na vždy vystoupiti. Oznámil to konsistoři a ta jej ustanovila katechetou v Žižkově.

Vincencián.

Škrdle vida, že nemůže Bohu v chrámu Páně, v duchovní správě, sloužiti, což mu v dalším životě jeho mnoho slzí a bolu způsobilo, hledal jiné dráhy života.

V Žižkově povstala r. 1879 dne 29. dubna konference Povýšení sv. Kříže pro podporu chudých. Založil ji † řídící učitel Tomáš Tichovský. Stav se r. 1881 jejím členem, Škrdle ihned poznal, že působení konference pro tak veliké město jest nedostatečné a proto pojal úmysl, zříditi v Žižkově chudinskou kuchyni. Členové konference provázeli počínání jeho úsměvem pochybnosti, ale v krátké době byla chudinská kuchyně otevřena. Škrdle vydal provolání, napsal řadu prosebných dopisů a peníze ze všech stran se zrovna sypaly. Mezi prvními dárci byla zvěčnělá císařovna Marie Anna, která tehdy v Praze bydlela, zaslavši 150 zl. podpory.

Za 11 let rozdala chudinská kuchyně v Žižkově 116.020 obědů v ceně K 17.711·24. Vyšetřiti poměry žadatelů, vyžebrati každý rok na 14—1800 K a starati se o tento veliký závod, to jest práce tak těžká a namahavá, že po jeho odchodu ze Žižkova nikdo již si netroufal pustiti se do ní v tomto rozměru.

Brzy potom roku 1882 založil v Žižkově dámskou konferenci, aby se více peněz sebralo a činnost Vincenciánská aby tu hlubší kořeny zapustila. A nemýlil se: dámská konference působila tu velice blahodárně, a její zdárná činnost trvá do dnes.

Pobyt v Alpách.

Ale krční choroba, pro kterou Škrdle celý únor nemohl ve škole vůbec vyučovati, hnala jej ze Žižkova ven; proto odebral

se roku 1883 ke kardinalovi Schwarzenbergovi, jenž mu pravil: »Vím, že jste pilně pracoval, odpočiňte si,« a dal mu místo v Alpách u svého synovce Augusta prince Windischgraetze. Škrdle sloužil denně pouze mši sv. a pak byl volný jako pták. Ale mnoho si z kopýtka vyhazovati nemohl: měl měsíčně 16 zl. služby, z čehož dával 1 zl. sluhovi, měl mimo to stravu a byt v zámecké ville a za to byl povinován sloužiti měsíčně 15 mší sv. za rodinu Windischgraetzovu. Odpoledne chodívával Škrdle do bohatých horských lesů alpských — jednou vyšel si až na Ovčí horu — Schafberg — a zde v tišině lesní osnoval plány do budoucnosti — zde v Alpách uzrála v něm myšlénka vydávati »Vlasť« a založiti družstvo stejného jména.

Na podzim odebral se princ Windischgraetz do Vídně, ale Škrdle zůstal se svolením kardinála Schwarzenberga i přes zimu v Alpách, usadiv se na faře poutního místa sv. Wolfgangu u jezera téhož jména. Osadníci plni radosti, že mají druhého kněze, sebrali mu 100 zl. a farář mu dával stravu, začež musil konati všecky funkce zdarma. Škrdle převzal jednu dvoutřídní školu domácí a druhou přespolní, konal všecky pohřby, každou neděli od 5 hodin ráno do 9 hodin zpovídal a pak velkou mši svatou zpívanou sloužil. Alpský vždy čistý a osvěžující vzduch velice blahodárně naň působil, ale krční choroby ho nezbavil.

Z Alp psával Škrdle do »Čecha« pravidelné dopisy, za čež dostával 1 ex. »Čecha« zdarma.

Počátek a vývoj družstva Vlasť. Škrdlova činnost v různých směrech.

V květnu r. 1884 odebral se Škrdle z Alp přes Solnohrad domů ke svým rodičům, zde pobyl v květnu a červnu a odtud konal první agitace pro nové družstvo.

Škrdle zaslal ještě z Alp dopisy na kněze-spisovatele, na biskupy, aby ho podporovali, a Bedřicha kardinala knížete Schwarzenberga prosil, aby se mohl v Žižkově usaditi a dílu tomu se věnovati. Dostav dovolení, odebral se 2. července r. 1884 do Žižkova do č. 505. na Komenského náměstí a tam bydlel až do r. 1893.

Činnost jeho brala se dvojím směrem: staral se o spolky charitativní a o družstvo Vlasť. V prvém směru zřídil při staré konferenci krejcarový fond či odbor pro chudé dítky školní, kterým se z něho platily buď obědy v chudinské kuchyni, buď se jim kupoval chléb. R. 1888 zřídil Škrdle v Žižkově třetí konferenci, druhou to mužskou, a v čelo její postavil olšanského faráře Fr. Kareše, nyní již zesnulého.

Ač tu byla chud. kuchyně, tři konference a krejcarový fond, peněz bylo všude dost. Z venkova, z Prahy i ze Žižkova scházely se podpory a v Žižkově najednou bylo viděti, jak Škrdle se svým věrným přítelem, říd. učitelem Tom. Tichovským, obchází uzenáře, krupaře a jiné živnostníky, a jak žebrají pro chudé. Každý je již dobře znal a nikdo jim neodřekl. Škrdle prošel v Žižkově téměř všecky byty chudiny pod zemí i nad zemí a vkročil bez bázně pozdě večer i do podzemních brlohů, odkudž prosby na konference docházely. Byt jeho byl četnými chudými obléhán a velmi často i oběda nechal, chudého vyslechl, potěšil, a

pak studený oběd dojedl. Když nebylo dosti v kase, sáhl do své kapsy a dal ze svého; podobně činil také věrný přítel jeho, říd. učitel Tom. Tichovský. Ve středu a v sobotu půjčoval Škrdle lidu i dětem katolické knihy a časopisy z bohaté konferenční knihovny, kterouž založil a již v nouzi redakčními knihami a časopisy doplňoval a činil tak 11 let. Jeho přičiněním přijat byl v Ústřední radě spolku sv. Vincence návrh, aby byla provedena řádná organisace spolkových knihoven pro chudinu ve všech konferencích po celých Čechách.

Škrdle měl v Žižkově v úmyslu najati kupecký krám, který by v režii konferencí veden dodával chudým a do chud. kuchyně laciné tovary a měl pevný úmysl zříditi v Žižkově veliký dům pro chudinu — leč nepatrná tři slova o Nerudovi ve »Vlasti« uveřejněná pohřbila všecky jeho plány v sutiny.

Když mu demonstranti 2. února r. 1893 vytloukli okna, domácí pán mu dal z bytu výpověď, obecní výbor jej chtěl vypověděti z obce a chudí, kteří z rukou jeho dobrodiní brali, dívali se naň při potkání jako na lotra. Skoro ode všech opuštěn, zhanoben a zneuctěn odešel dne 8. dubna roku 1893 do Karlína, do školy, kdež za katechetu B. Maška vyučoval, a více se do Žižkova nevrátil. Večer přinesl mu sluha k Dominikánům postel, stolek a kufřík a tam bydlel 5 let. Opuštěn od lidí, jimž dobře činil, nalezl Škrdle v největším svém bolu útěchu u dítek školních v Karlíně, kamž denně docházel. I »bratří« jej v »Národní Politice« hanobili — zná jejich jména, byli čtyři — ale nechce je uveřejniti.

Mluvě nyní v klidných chvílích o těchto smutných událostech říkává, že to snad bylo řízení Boží, nebo kdyby byl v Žižkově zůstal, byla by Vincenciánská činnost za několik let veškeré jeho tělesné síly vyčerpala. Když byla chud. kuchyně otevřena, súčastňoval se měsíčně 11 často dlouhých schůzí, doma přijímal denně 20—30 chudých osob, osudy jejich si zapisoval, obcházel chudé, jsou-li podpory hodni a z tepla šel do zimy, ze zimy do tepla a v chodbách do průvanu, to činil často celé půldne, i byl by dnes už dávno hnil na hřbitově, a proto přičítá to milosti Boží, že byl z tohoto života plného práce a námahy vytržen. Přátelé jeho sebrali mu na zakoupení nové tabule v okně 900 zl. Škrdle tyto peníze jako zadostiučinění s vděkem přijal, ale do krejcaru je rozdal.

Od té doby již Vincenciánem více není, ale činnost tohoto spolku stále bedlivě sleduje a tiskem podporuje; hmotnou podporu, kterou dával skrze spolek sv. Vincence chudým, obrací od té doby rodné své obci, kamž ročně chudým pravidelné podpory zasílá.

Druhý směr činnosti jeho týkal se družstva Vlasť. Jakmile se Škrdle v Žižkově usadil, obešel celou Prahu a okolí, faru za farou, klášter za klášterem a pro družstvo agitoval. A na venek vyjížděl 8 let, platě si cesty ze svého. Těmito agitacemi, při nichž jednoho roku až 24.000 zl. získal (nemluvě o četných nových abonentech), družstvo tak upevnil, že ho nemohla znicíti ani kat. moderna, ani rozvojismus, ba ani ne strašlivý pád Svatováclavské záložny, jenž otřásl celým katolickým tiskem v Čechách.

Stanovy družstva Vlasť byly potvrzeny 25. srpna 1884 a první řádná valná hromada konána byla dne 24. září 1884. V předsednictví družstva se vystřídali: Petr Kopal, Fr. Pohunek, Frâ. Jos. Mergl a Dr. Rud. Horský. Úřad jednatele zastávali: Václ. Červinka, Fil. Jan Konečný, Fr. Žák a Tom. Jiroušek. Zvláštní typickou osobou výboru byl P. Jos. Svoboda z Tov. Ježíšova, neohrožený bojovník pro věc katolickou. Jedinými výbory od začátku jsou pouze I. místopředseda K. Ulrich, c. kr. pošt. pokladník, a Tom. Škrdle.

Dějiny družstva Vlasť jsou z většiny známy, a proto je zde krátce toliko vypočítáme, podotýkajíce, že všecky instituce a podniky ve družstvu, mimo historický kroužek, zavedeny byly k návrhu a na podnět Tom. Škrdle.

R. 1895 povstal ve družstvu knihovní fond, obdržev od družstva do začátku dotaci 200 zl. Fond ten utěšeně zkvétal a rozšířil ohromné množství knih v Čechách, na Moravě, v rak. a pruském Slezsku, na Slovensku a v Americe. V menší míře koná to družstvo dosud, ale s tím rozdílem, že dříve byly rozšiřovány cizí knihy, nyní rozdává družstvo hlavně své knihy a časopisy. Kdysi koupilo družstvo za jeden rok k tomuto účelu knih za 1000 K.

Dne 13. března r. 1889 zřízen byl při družstvu fond pro katolické spisovatele, jenž má dnes kapitálu přes 31.463 K. Následujícího roku povstala při družstvu knihovní komise, jež měla zkoumati, které knihy hodí se do bibliotek a které nikoliv. Knihovní komise tato sebrala hojně dobrého materialu, ale v živosti se neudržela; trvá dosud, však nic nepracuje.

Téhož roku povstal při družstvu působením P. J. Svobody nový odbor: historický kroužek, jenž vydával ročně zvláštní historické sborníky a konal zdařilé přednášky.

Až do VI. správního roku měl Tom. Škrdle ročně 600 zl. služby, od toho roku zvýšila mu valná hromada služné na 1000 zl., což trvá do dnes.

R. 1891 začal výbor přidávati k »Vlasti« archovou vědeckou přílohu a téhož roku převzal od pana V. Kotrby dokonávajícího »Vychovatele«. »Vychovatel« měl tehdy již toliko asi 700 abon. a p. V. Kotrba prodal jej družstvu za 100 zl. U družstva vstoupl počet abonentů na 2500, ale od toho roku rok od roku počet předplatitelů klesá.

Téhož roku začalo družstvo Vlasť říditi při »Čechu« »Nedělní dělnickou přílohu „Čecha“«, kterou Škrdle zdarma redigoval. Dne 25. června 1891 povstal při družstvu socialní odbor a brzy potom vzkříseny k životu »Děln. Noviny«, které byly po devíti ročnících proměněny v »Naše Listy«. Téhož roku vydalo družstvo první brožuru v 10.000 výtiscích: »Kdy jest člověk nejnešťastnějším,« brzy potom začalo střídavě vydávati knihy a brožury a počet jich dosahuje dnes již značného čísla.

R. 1893 dne 2. února vytloukli demonstranti, vedení Rašínem, Sokolem a Škábou, Škrdlovi na Žižkově okna. Škrdle odešel ze Žižkova 8. dubna a družstvo se přestěhovalo k Dominikanům 13. května a trvalo zde až do r. 1898. U Dominikánů mělo družstvo tiché a klidné obydlí, ale místnosti najaté byly těsné a spojení redakce

a administrace přes ulici velice obtížné: i pomýšlelo družstvo koupiti nový dům. Zde povstal nový útvar družstva literární: sekce.

R. 1897 počalo družstvo usilovati, aby koupě domu byla provedena, a koupilo za 82.000 zl. nynější své sídlo v Žitné ulici. Dům převzalo 1. ledna 1898 a přestěhovalo se tam 4. května téhož roku,

Zde teprve počalo družstvo volně dýchati a pohodlně pracovati. Ještě téhož roku zřídilo si ve vlastní režii papírnický závod a r. 1900 otevřelo si omezenou knihtiskárnu, která r. 1901 byla proměněna ve veřejnou, všeobecnou. R. 1901 začalo vydávati »Hlasy Svatováclavské«, »Vzdělávací četbu katolické mládeže«, kalendář Sv. Vojtěch a rok před tím proměnilo »Sborník histor. kroužku« v časopis.

Roku 1896 slavilo družstvo první a skvělý literární sjezd, r. 1900 druhý, s ním spojilo velkolepou výstavu katolického tisku ve velkém sále kníž. arcib. semináře. Všecky tři podniky daly Škrdlovi ovšem mnoho starostí a práce, ale způsobily mu rovněž nemálo radostí a uznání u všech lidí dobré vůle.

Všecky vážné záležitosti odbývají se ve výboru družstva, kdež se již hojně osob vystřídalo. Škrdle je vděčen všem, kdož na roli družstva pracují a pracovali, a rád a s chloubou píše o jejich zásluhách, hlavně těch, kteří zemřeli; výborů i všech členů družstva a jeho dobrodinců jest denně pamětliv při mši sv.

Již jako Vincencian a zvláště nyní ve družstvu Vlasť, maje v rukou velké obchodní spojení, snaží se, aby podporoval v prvé řadě dobré katolíky, ve druhé křesťany a maloživnostníky; židy z obchodu naprosto vylučuje a koupí od nich jen to, co nezbytně musí, co jinde nelze dostati, a toho jest velmi málo. U řemeslníků a obchodníků žádá protiobchod: já u tebe kupuji papír, obálky, ty dej tisk; já ti dám výdělek v řemesle, ty kupuj zboží v papírnickém závodě, nebo odebírej »Naše Listy« nebo »Vlasť«. Z té příčiny hledí kupovati zboží pro svou osobu a pro družstvo hlavně od těch obchodníků a vybírá ty řemeslníky, kteří bydlí v blízkosti družstva Vlasť. Tím dostává knihtiskárna družstva od obchodníků a řemeslníků mnoho práce a papírnický závod má mezi nimi stálé odběratele. Pro knihtiskárnu objednává zboží s 90% z Rakouska a kde může, vylučuje Německo, aby peníze zůstaly doma, aby tím domácí průmysl byl podporován a více domácího lidu se obživilo.

Cizí peníze, dolary, rubly, marky, liry atd. vyměňuje výhradně u české Živnostenské banky.

Podřízené úřednictvo a veškeren personál musí přesně vykonávati své povinnosti a nedbalost, hlavně marnotratnost, Škrdle přísně kárá i trestá, kdo by jednal proti katolickému náboženství, toho ze závodu vylučuje. Snaží se, jak může, aby lid pod jeho správou pracující pomáhal si k slušnému blahobytu; v tom směru pracuje i ve škole, hlavně ve IV. a V. třídě.

R. 1885 založil Škrdle katechetský spolek a dostal se proto k církevnímu soudu. Žádal církevní schválení, a když mu bylo odepřeno, dal stanovy spolku schválit pouze státně. Měl při tom v úmyslu sraziti kněžstvo a hlavně katechety v silnou falanx proti liberálnímu učitelstvu, ve kterém již tehdy viděl velikého nepřítele

církve. Spolek byl přijat mezi kněžstvem s neobyčejnou radostí a čítal ve 14 dnech 200 členů. Ale ve vyšších církevních kruzích spatřovali v tomto počínání veliké nebezpečenství, domnívajíce se, že Škrdle utvoří církev v církvi a že odtrhne katechety od biskupské autority.

Arcibiskup Fr. de Paula Schoenborn měl tehdy jeti na šest neděl do Kladska na biřmování a v den odjezdu poslal pro Škrdle do Žižkova kočár. Právě vyučoval ve škole na Král. Vinohradech, a když mu sluha arcibiskupský doručil pozvání, k arcibiskupovi nešel; vzkázal, že školu opustiti nemůže. Škrdle uvažoval takto: »Půjdu k p. arcibiskupovi a on mi spolek zakáže a valná hromada, která měla býti konána za tři dny, ve středu, musí býti odvolána; k panu arcibiskupovi tedy nepůjdu, on odjede do Kladska, zatím se odbude valná hromada, spolek zmohutní a p. arcibiskup, až se vrátí, dá mi na nejvýše ostrou důtku nebo nějaký jiný trest, ale spolek nechá žíti.« Škrdle provedl něco podobného již za kardinála Schwarzenberga: ten mu dal dopsati, aby »Vlasť« nevydával, Škrdle neposlechl, »Vlasť« vydal — a pan kardinál za půl roku přihlásil se sám z vlastní vůle za člena zakládajího. A světící biskup Karel Schwarz, který mu jménem p. kardinála zákaz zaslal, odpověděl: vyhodil jste kartu, hrajte, já Vás budu nejen slovy, ale i skutky podporovati. Když se Škrdle z Alp do Prahy vrátil, dal mu světící biskup K. Schwarz tajně na agitace 50 zlatých.

Ale zde se zklamal: u konsistoře pražské spatřovali v Katechetském spolku nebezpečí pro církev a proto ustanovili, že bude spolek rozpuštěn, a Škrdle že musí býti exemplárně ztrestán. Spolek tedy církevně rozpuštěn a Škrdlovi byla odňata mise ve škole, dokavad se neospravedlní, že spolek založil. Škrdle odpověděl konsistoři ostře a pro tento uzavřený dopis byl na něho uvalen církevní soud, jehož průběh zde podrobně rozebírati není třeba.

Hlavním jeho soudcem byl probošt Dr. Ant. Lenz. Škrdle byl potrestán tím, že musil odvolati slova, která jednatel spolku p. arcibiskupovi napsal, a tím byla věc odbyta. Celá věc nadělala tenkrát mnoho hluku a způsobila Škrdlovi mnoho bolu. Že chybil, to on uznává, ale úmysl špatný neměl: chtěl sesíliti kněžstvo a církev proti liberálnímu učitelstvu. Kdyby se byla konsistoř zachovala tak jako kardinal Schwarzenberg, byl by tu dnes mohutný katechetský spolek s velkou prací za sebou a liberální učitelé by se nikdy nemohli tak roztahovati jako nyní.

Škrdle pracoval dále, a ač měl osten bolu v srdci, proti svým vrchním představeným nikdy nepsal — prohlédněte si jeho »Vlasť« a nenajdete tam jediného hanlivého slova. Někdejší soudce, Dr. Ant. Lenz, psal pak horlivě do »Vlasti«, často ke Škrdlovi chodil, důvěrně s ním jednal a ještě před smrtí nejněžnějším způsobem dal mu na jevo svoji otcovskou přízeň, chtěje, aby jej Škrdle svátostmi umírajících zaopatřil, což však on p. proboštovi něžně vymluvil, pravě, že to právo přísluší členům jeho kapitoly. Zvěčnělý kardinál Schoenborn rovněž co nejlaskavěji k němu se choval; dvakrát mu udělil církevní vyznamenání a při jedné návštěvě jej objal, na čelo líbal a jemu řekl: »Pane Škrdle, já Vám

za všecko děkuji, na Vaší práci spočívá požehnání Boží.« A tak se zase všecko urovnalo, uklidnilo, až na ten soudní fascikl v konsistoři. Škrdle říkává: »Až bude někdo asi za sto let psáti historii duchovenstva z aktů konsistoře, vřadí mne mezi darebné kněze a bude míti v mé osobě o jednoho špatného kněze více.«

Jsa pro všecko katolické zaujat, přistoupil také k družstvu sv. Jana Nep. v Hradci Králové za člena zakládajícího a v Praze samé byl z počátku členem skoro všech katolických spolků a korporací. Katoličtí tovaryši stáli ho ročně na 40K; do každé schůze a zábavy k nim chodil, peníze pro ně žebral, ba když jednou ve prospěch Jednoty katolických tovaryšů vydal provolání, obdrželi tovaryši na to vyzvání od jednoho občana 200 K a od jistého vyššího církv. hodnostáře 2000 K, nemluvě o malých peněžních darech.

Když se zakládal spolek přátel školských bratří, stál Škrdle u kolébky jeho a několik let ve výboru jeho spolupůsobil.

V »Katol. Listech« byl ve výboru, v komisi redakční i administrační; snažil se, aby »Katol. Listy« vedeny byly směrem přesně katolickým, v cizích zemích získal jim vzácné dopisovatele (v Rusku, v Jerusalemě, v Římě, ve Švýcařích, v Polsku, v Belgii atd.), a aby hmotně zakotveny byly, provedl pro ně agitaci ve velkém rozměru, rozeslav s podpisem předsednictva na 800 dopisů agitačních na různé osoby.

Se zvláštní láskou pracoval Škrdle ve výboru Růžencové výrobny — ve prospěch zmrzačených dívek. Tento podnik všemožně tiskem podporoval: v »Čechu«, v »Katol. Listech«, ve »Vlasti«, v »Dělnických Novinách« a v »Našich Listech«

Také podporoval všemožně, pokud byla svornost, Politický klub křesť. socialního dělnictva, vloživ mu při založení do kolébky jeho 100 K ze sbírek na vytlučené okno.

V Jednotě katol. učitelstva v král. Českém působí Škrdle od počátku a snahy výboru všemožně podporuje.

Vida stálé a hrubé útoky na katolické duchovenstvo, založil též na obranu jeho Tiskovou ligu, která zde působí již na 7. rok. Po příkladě jejím teprve nyní různé země Rakouska, Němci i Poláci, činí podobně. Škrdle kráčí přívalu han a potup na katolické duchovenstvo a na svoji osobu srdnatě vstříc; nikoho se nebojí, neleká a dostane-li hýbu, lehce ji snáší, a když to uzná za dobré, dvojnásobně ji vrací. Ačkoliv prodělal již četné a různé patalie, nervosní dosud není: s chutí jí a dobře spí.

Z katolického tisku těšilo se přízni Škrdlově zvláště »Dědictví Maličkých« v Hradci Králové a »Zlatá kniha« v Písku. Do obou podniků dal zapsati dětí svých pokrevních přátel a oba podniky tiskem úsilovně podporuje. Když měl »Náš Domov« padnouti, vyprosil mu Škrdle ve výboru půjčku (bez úroků) 1000 K. Když viděl u vynikajícího člena výboru odpor, sepjal před ním Škrdle ruce, aby ho uprosil; ten povolil a redaktor Jan Vévoda 1000 K dostal.

Ve »Vlasti« samé, kterou Škrdle již na 19. rok řídí, snaží se pěstovati hlavně dva směry: křesťanskou charitu a ideu slovanského bratrství. Poznav osobně většinu slovanských zemí, navázal všude přátelské styky s tamními spisovateli a hlavně Čechy, mezi nimi působícími nebo působivšími, a tito zásobují

»Vlasť« zprávami, referáty, články a cestopisy slovanskými. Mnozí z nich v tom oboru velice vynikají, na př. Fr. Žundálek, R. Zahradník (v Sarajevě) a hlavně Fr. Štingl v Korutanech. Tento slovinsky učí a káže a mimo to se přiučil všem slovanským jazykům a jeho péro jest vytříbené. Z oboru charity napsal Škrdle sám do »Vlasti« hojně zpráv a referátů i článků, a nyní obor ten ve »Vlasti« pěstují jeden úředník magistrátní a jeden učitel.

Pro Slovensko získal si Škrdle zvláštního referenta, kterýž má mimo jiné i ten úkol popsati ve »Vlasti« Slovensko tak, jako činí Jan Vyhlídal o Rak. a Pruském Slezsku. Podobnou práci chystá jistý spisovatel také o Moravě, maje za úkol vylíčiti vývoj národního a katol. života na Moravě.

Ve »Vlasti« pěstuje jenom směr přesně katolický. Vodítkem a směrem jest mu katolická věrouka a morálka; kdo se od nich odchyluje, ten ve »Vlasti« nikdy pochválen nebyl, není a nebude. Kdo upírá Boha a snižuje a zlehčuje náboženství, ten v očích jeho hluboko klesá, byť byl i jinak geniem vynikajícím. Které knihy Škrdle nečetl, nebo která mu nebyla od důkladného kněze doporučena, ta ve »Vlasti« chvály nedojde; knihkupecké reklamy hází prostě do koše. A prohřeší-li se proti tomuto směru kněz, chová se k němu Škrdle stejně jako k jinému, ba mnohem přísněji jej, právě že jest knězem, posuzuje a odsuzuje. Toto pevné a nezlomné stanovisko přineslo Škrdlovi mnoho příkoří a »Vlasti« pohrdání, ale on od svého směru neustoupí; říkává: »Budeme-li se i my kněží ve vážných otázkách víry viklati a budeme-li i my kolísati, jak to bude vypadati s lidem, který vedeme? Proto pryč se vší polovičatostí.«

Samostatně vydal Škrdle dvě knížky: »*Zásluhy českého, mor. a slezského duchovenstva o zakládání knihoven, o rozšiřování knih a časopisů po dědinách a městech*«. Sešit první a druhý vypisuje zásluhy českého duchovenstva, ale Škrdle při tom prodělal 400 K, pročež material moravský a slezský, k tisku téměř již připravený, vydati nemohl. R. 1901 vyšlo z jeho péra: »*Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolné ošetřování chudých v král. Českém*«. Ve »Světozoru« popsal »Českou svatbu na jihu«, v sešitech Pohádkové komise uveřejnil hojně národopisného materialu ze své rodné krajiny, přispíval do »Čecha«, do »Hlasu«, do »Dělnických Novin« i do »Našich Listů«. Celá novinářská agitace pro družstvo spočívá v jeho rukou; když výbor nebo některý odbor ukončí schůzi a členové se rozcházejí, zasedá Škrdle, aby psal o ní zprávu do »Našich Listů«, do »Vlasti« a do »Vychovatele«; všecky obálky časopisů družstva musí agitačním materialem opatřiti, všecken tisk brožur, knih a jiných tiskovin družstvem vydaných oznámiti, což mu zabírá mnoho času.

Hledíc k stranám politickým, stojí Škrdle od počátku své činosti proti Mladočechům a jejich tisku. Dra. Riegra si Škrdle pro jeho poctivost a nezištnost velice vážil, ale nikoliv strany staročeské, která nás ve svém tisku jednou hladila a po druhé políčkovala a která hledíc k literatuře k nám katolíkům byla velice zdrželivá, za to k liberálnímu tisku tak obětavá jako »Nár. Listy« Vida ten zmatek a tu neupřímnost, snažil se celým svým životem emancipovati katolíky od Staročechů a jich tisku.

On říká: »Nedoděláme-li se sami dosud velikych výsledků, práce naše ztracena není, nebo aspoň své lidi v těchto ideách vycvičíme a upevníme.« Z té příčiny staročeský tisk, když byla Škrdlovi vytlučena okna, zaujal k němu tak nepřátelské stanovisko jako »Národní Listy«.

Škrdle se hlásí hrdě ke svému národu. Již jako kaplan ve Svatoboru uprostřed německého moře přihlásil se při konscripsi otevřeně ku svému českému původu; na svých cestách svůj národ hájí a hany naň nedopustí; v německých bankách v Praze, je-li tam z ciziny poukázán, jedině a výhradně česky hovoří, vycházeje z té zásady, že v Praze Čechu česky musí býti posloužено, ale vidí-li, že se s pojmem Čech spojuje nevěra, husitství a boj proti náboženství, tu pak proti těmto proudům srdnatě vystupuje a je-li o podporu žádán, ani krejcaru nedá a otevřeně řekne, proč tak dělá. A vůbec kdekoliv má vliv, nedopustí, aby církev byla děvkou nevěry skryté pod sladkým rouchem národnosti.

V národních spolcích byl Škrdle jistý čas předsedou Místního odboru Ústřední Matice školské v Žižkově a předsedou Národopisného odboru ve Společnosti přátel starožitností v Praze.

Ale jsa prací znaven, leckde i trpce zklamán a vida, že vzrůstající družstvo Vlasť vyžaduje pro sebe síly celého muže, ustupuje pomalu ze spolkové činnosti v ústraní a mimo Tiskovou ligu a Jednotu katol. učitelstva v žádném jiném spolku mimo družstvo Vlasť nepracuje.

Škrdle má zvláštní zálibu v cestování. Již jako studující IV. třídy prošel r. 1871 Šumavu. Otec mu dal na cestu 20 kr. a matka 4 vejce na tvrdo a s tím vydržel 3 neděle. Co se nedostalo, na farách si vyprosil.

Cestoval s přítelem Alexandrem a když se octli v Praze před arcibiskupským palácem, vyzval je chlapec: chcete na věži (roz. Svatovítskou)? A co bys za to chtěl, tázali se ho naše studující. Dáte mi každý čtyrák. I dostali se na věž a tam se v noci na trámech u velkých zvonů vyspali. Když si s věže město Prahu prohledli, dávali věžnému po 4 kr. odměny, ten však »toho velikého daru« nepřijal a dal jim k večeři studenou pečeni. To byl zajisté zvláštní prvý den pobytu v Praze.

R. 1882 podíval se do Drážďan a v Budyšíně navštívil slavného Michala Hornika, jenž se Škrdlem celodenní vyjížďku do okolí vykonal. Čechy prošel skoro celé a osobně zná řadu kněží ze všech českých diecesí.

R. 1888 vydal se Škrdle s českým poutnickým vlakem do Říma a navštívil Neapol, Florenc, Paduu a Benátky. Viděl sv. Otce a od té doby datují se zcela něžné vztahy sv. Otce a kardinála Rampolly k družstvu Vlasť, kteréžto vztahy zvláště pěstoval p. Karel Ulrich, c. k. pošt. pokladník a I. místopředseda družstva, jenž za tou příčinou často a schválně do Říma zajel. Ze své cesty zasílal do »Čecha« dopisy, v nichž líčil krásy Italie a příhody poutníků. Česká karavana, která se vydala na Vesuv, zapadla pod Vesuvem na zpáteční cestě do osterie, kdež pila výtečné víno »Lacrimae Christi«. Škrdle byl také mezi nimi a vínem rozjařen, psal pak na nádraží Pompejském na koleně do »Čecha« dopis —

a ten prý byl ze všech nejkrásnější. Vinum laetificat hominem. Víno obveseluje člověka i — péro jeho.

Po prvním brněnském katolickém sjezdu projel Škrdle Moravu, viděl posvátný Velehrad a Hostýn, přes Frýdlant a Místek navštívil ve Slezsku Frýdek a Opavu a když se po letech z Haliče vracel, prohlédl si Těšín.

Jindy vydal se přes Vídeň na Slovensko a Tatry, po druhé projel Korutany, Štýrsko, Krajinu, Istrii a domů se vracel přes chorvatský Záhřeb. Posléze pobyl delší čas v Haliči, v Bavorsku, v Innomostí, v Solnohradech a v Linci. R. 1902 chtěl se vydati na Rýn, na kteroužto cestu zvláště se těšil, ale pro chorobu musil zůstati doma.

Na svých cestách všímal si Škrdle života národního, katolického a charitativního. Všude vcházel ve styk s katolickými předáky, prozkoumal katolické závody a hlavně si prohlížel katolické knihtiskárny. U Jihoslovanů viděl, že katolické lit. podniky a tiskárny mají v rukou katolická družstva, podobně jest tomu také v Horních Rakousích, u Němců v Bavorsku však mají katolické národní a tiskařské podniky v rukou jednotlivci. Škrdle dává přednost katolickým společenstvům, protože u nás jednotlivci nemají takového ducha katolického, jako měl na př. řezenský starý Pustet nebo jakým je donauwerthský učitel a podnikatel Auer.

Letos dostupuje Škrdle 50. rok svého života. Má za sebou bouřlivý, trudný život, ale i hojně plodné práce. Škrdle není dítětem štěstěny, nebo všecko, co vykonal, takřka si vydřel a vydřel to při závisti mnohých. Bylo mu překonati četné překážky, neboť, prostě řečeno, veliké klacky byly mu házeny pod nohy, ale on jeden po druhém odhazoval a šel pevně svojí cestou ku předu za svým cílem. Zvláště letošní události ve Svatováclavské záložně jsou Škrdlovi velikým zadostučiněním: on laxní a málo katolický život ve Svatováclavské záložně vždycky a ostře odsuzoval, s Drozdem osobních přátelských styků nepěstoval, a když Drozd i v »Katolických Listech« při jejich založení marnivé hospodářství zaváděl, Škrdle se proti tomu vší mocí opřel, vlivuplné osoby na to upozornil, v řádu, který vypracoval, vliv Drozdův na minimum omezil a konečně i z výboru jej odstranil. Škrdle členem záložny právě pro její laxní katolický život býti nechtěl, a když byl ve družstvu Vlasť dán návrh, aby se dožadovalo podpory od Svatováclavské záložny a návrh ten byl r. 1896 přijat, Škrdle to zmařil a raději strpěl, že dva faráři proto z výboru družstva vystoupili, než by se byl Drozda a výboru jeho za pomoc prosil. Tím uchránil od pohromy sebe a pro své chování, pro které byl u většiny výboru záložny Svatováclavské neoblíben, zmařena byla i půjčka 10.000 K, které si družstvo Vlasť u Svatováclavské záložny r. 1901 vypůjčiti chtělo, ale nevypůjčilo.

Podobně zásadně a pevně chová se Škrdle hned od počátku proti katolické moderně a křesťansko-socialní demokracii českomoravské. Byl pro to s mnohých stran osočován a z egoismu podezříván, ale že stanovisko jeho bylo správné, ukázaly děti katolické moderny »Rozvoj«, »Mane« a »Bílý prapor«, jejichž štvaní, v »Bílém praporu« do dnes provozované, bude míti děsné následky. Škrdle říká: »Nyní máme panamu Svatováclavskou, ale

až nastane revoluce kněžská, vypěstovaná tiskem Rozvojistů, to bude panama mnohem děsnější.«

Škrdle se nepřeceňuje, zná dobře své nedostatky, čím starší tím více uchyluje se v ústraní, aby jiným nepřekážel.

V »Čechu« míval Škrdle za † p. Václ. Kotrby veliký vliv, ale nikdy tam o sobě nepsal, sebe nevychvaloval; podobně činí v časopisech družstva a ve zprávách, které do novin píše. Členové výboru znají jeho činnost a mohou doznati, že rád pochválí jiné, ale že nepíše o sobě. Škrdle říká: »Mně stačí radost, když se našim podnikům dobře daří a mně jest milejší šesták, na naše podniky darovaný, než vysoké tituly a všelijaké pochvaly.« Škrdle jest zvláště z této stránky špatně posuzován a proto jest třeba pravdu povědětí.

Každý rok vyučuje Škrdle ve třech — letos v šesti — třídách náboženství. Zde ve škole hledá a nalézá občerstvení svého ducha. A není přítelem moderní školy a také se tím nikdy a nikde netají, ale k dítkám do školy rád dochází, otcovsky se k nim sklání a pravdám Božím rád je vyučuje. Říkává, škola že jest mu při starostech oddechem a odpočinkem.

Letos již na 19. rok dochází Škrdle každou neděli a svátek do Karlína do kláštera Milosrdných sester sloužit mši sv. Zde často lid zpovídá, a když mají klášterní dítky zpověď, vždycky vypomáhá. Poznav takto zblízka klášterní život a výchovu, Milosrdných sester velice si váží. Měl zde r. 1879 také primici, a proto jest mu útulný klášterní chrám v Karlíně dvojitě milý.

Karel Procházka.

Karel Procházka narodil se dne 19. listopadu 1865 v sídle naší první porady, v Noutonicích. R. 1884 maturoval na gymnasiu v Praze, r. 1888 byl ordinován. Jako katecheta působil na měšťanské škole ve Slaném, pak byl činným jako kaplan v duchovní správě v Manetíně, Lukově, Noutonicích, Středoklukách a ve Svárově.

Záslužnou činnost rozvinul v Praze jako místopředseda, duchovní správce a ředitel domu v Jednotě katolických tovaryšů na Anenském náměstí č. 209. Vedle těchto svých povinností, jimiž takořka cele byl zaměstnán, docházel na gymnasium v Křemencově ulici jako výpomocný katecheta a exhortator. Nyní je farářem ve Stochově.

Po dobu působení svého v Praze účinně zasáhl i na pole socialní, účastnil se katol. dělnického hnutí jako člen »Prvního politického spolku katolického dělnictva pro král. České«. V čase tom podniknul také studijní cestu do Mnichova za příčinou seznání poměrů a vedení domu a jednoty katol. tovaryšů v Mnichově. Přes 2 léta pohyboval se mezi námi v Praze a zvláště mezi pražskými tovaryši, kteří, když jejich spolek opouštěl, byv jmenován farářem na Stochově, ocenili působení jeho v Jednotě srdečným rozloučením a zasláním skvostné adresy; jmenovali jej zároveň o jubilejní padesátileté slavnosti Jednoty r. 1902 svým čestným členem.

Roku 1895 byl Karel Procházka také spolujednatelem katol. dělnického odboru Národopisné výstavy československé v Praze

a napsal v »Dělnických Novinách« velice pěkné pojednání o spolcích amerických katolických Čechů na výstavě národopisné.

Nyní je stále literárně činným na poli české praehistorie, církevních památek a českého lidopisu, uveřejniv z těchto oborů četné články v »Českém Lidu«, »Časopisu přátel starožitností«, »Obrázkové Revui«, »Pokladu věřících« a jinde.

Národopisný ruch fedroval Karel Procházka v letech 1894 a 1895 na Smíchovsku před výstavou národopisnou, přednášeje v různých místech a jako jednatel uspořádal velice zdařilou národopisnou výstavku i ve svém rodišti v Noutonicích.

Za svoji neunavnou činnost v tomto oboru vyznamenán byl Procházka jako člen církevního oddělení Národopisné výstavy československé od jejího výboru a poroty pěkným diplomem a medaillí.

A také do dnes má Karel Procházka vřelé účastenství v našem křesť. socialním hnutí. Nejednou objeví se neočekáván ve schůzích katolických jednot na Novostrašecku, Únhoštsku i Kladensku jako náš starý a dobrý známý z dob probuzení a svorného působení křesť. socialů českých, který nezapomíná těch blahých, zlatých časů našeho vývoje. (Pokračování.)

Hlídka kosmická.

Píše *B. Jiříček.*

Vzduch.

Zemi obalující vzduch tvoří nejen ochranný plášť před hroznou meteorovou střelbou, nýbrž jest i podmínkou všeho organického života. Má také hlavní účin na všechny jevy, jež se odehrávají na zemi a nad zemí. Ký tedy div, že lidé od pradávna věnovali vzduchu velkou pozornost. Dokud neměli strojů, vzduchoplodí, musili jen s povrchu země se dívati na divadlo nebeské. Až v polovici 17. a na začátku 18. století začal vědecký zkum nejnižších vrstev vzdušných.

Když Montgolfierem a Charlesem byl r. 1783 vynalezen balon, jenž ihned uznán byl za nejvhodnější prostředek k prozkoumání výšin nadzemských, otevřela se dráha nové vědě, meteorologii a aerostatice. Z počátku sloužil balon jen dobrodružným výletům.

První, výhradně vědeckým účelům sloužící pouť vzdušná byla provedena od mladého lékaře Bostonského Dr. Johna Jeffriese, jenž 29. listopadu r. 1784 s francouzským vzduchoplavcem Blanchardem v Londýně vyletěl do výše 2740 m. a nalezl tam temperaturu $1{\cdot}9^0$ zimy, (— $1{\cdot}9^0$), kdežto dole bylo 10^0 tepla.

Roku 1785 7. ledna přeletěli oba vzduchoplavci kanál la Manche. Na památku toho se vystavěl památný sloup u Guines.

Z počátku nebyly výměry teploměrů ve výšinách souhlasné s pravým stavem. Neodpovídaly skutečnosti. Sluneční paprsky, šlehající na nástroje v koši nebo mimo koš umístěné mátly pozorovatele, zkoumající teplotu. Teprv John Welsh, jenž r. 1852 provedl čtyři vzdušné pouti, vyzkoumal teploměrový nástroj, jenž veškeré teplo, sluncem skýtané, odmítal pomocí silně naleštěného kovového stínidla. Welsh, jakož i Glaisher byli i tímto aparátem šizeni, zapomněli, že i když se vzpírá úsluze sluneční všemožně, nemůže se setřásti vlivu tepla, jež naň přichází od pozorovatelů samých i od stěny, kde visí.

Teprv roku 1887 bylo lze pravou temperaturu ve výšinách vzduchových vyšetřiti, kdy Ahsmann v Berlíně vynalezl aspirační thermometr, jenž je obklopen dvojitou, poniklovanou kovovou trubkou. Zevnější silná politura odráží všecko teplo od slunce dopadající a dvojitý vnitřní mezikružný průvan, uměle zvyšovaný exhaustorem, zase vyhání všecko teplo, z blízkosti přicházející, tak že

jen čistý, od smrtelníků neporušený vzduch může účinkovati na posun tekutiny, ukazující stupně tepla nebo zimy.

První zkouška provedena byla tímto aspiračním thermometrem na hoře Säntis, 2500 metrů vysoké, a ukázala, že měří správně.

První výzkumnou pouť do výše podnikl s aspiračním teploměrem sám vynálezce roku 1891 30. ledna s poručíkem Gropem. Ukázalo se, že různé jsou výsledky zkumu tehdejšího a nynějšího. Se zvědavostí a vědeckou chutí dali se nyní do vystrojení vhodného balonu, jenž by doniknl až do výše aspoň 9000 m. Ale obnos 60.000 K mohla naň věnovati jen ruka zámožná. Proto Ahsmann obrátil se na samého německého císaře, jenž náklad povolil z fondu disposičního. První cesta na tomto balonu, zvaném »Humboldt«, vykonána byla 1. března 1893 a dospělo se výše 6105 metrů, podruhé dospělo se až do výše 8000 metrů. Než při šesté cestě balon vzal za své. Druhý balon, »Fönix«, pořízený rovněž na popud císaře německého, vykonal ve dvou následujících letech 22 výletů, z nichž nabráno velmi mnoho zpráv, jež slouží za podklad k vědeckému zkumu naší atmosféry.

Grop a Berson 11. května 1894 vyletěli 7928 m. vysoko a shledali temperaturu — 36°. Berson sám 4. prosince 1894 vyletěl 9155 m. vysoko a nalezl — 47°. Po roce 1894 vykonáno 37 dalších výletů. Berson a Süring vynesli se 3. října 1897 7377 m. vysoko a shledali temperaturu — 21°. Süring sám 24. března 1899 7955 m. vysoko a shledal temperaturu — 48°. Všech 65 výletů s aspiračním thermometrem ukázalo, že tam nahoře je mnohem nižší temperatura, než jak ji Glaisher vyslídil a že nikterak tento rozdíl nepochodí od různých klimatických vrstev vzdušných nad Londýnem (Glaisher) a nad Berlínem (Berson).

Glaisher shledal při svém výletu 5. září 1862 ve výši 8031 m. temperaturu — 20°, nyní se shledává v téže výši — 31°. Berson z Londýna vyletěl 15. září 1898 a shledal ve výši 8030 — 31° za nejpalčivějšího dne.

Roku 1894 11. května shledáno ve výši 8000 metrů — 35°; téhož roku 4. prosince — 39° a 24. března 1899 — 48°. V různé výši nalezl Glaisher při svých výletech — 4 — 7 — 11 — 16 — 17, kdežto v těchže výškách ukazoval aspirační thermometr — 19 — 20 — 30 — 31 — 44. Při těchto údajích se shledává, že teploty do výše ubývá. Lze také sestaviti tato statistická čísla, z nichž hořejší naznačují výšku, spodnější rozdíl, o kolik stupňů se liší spodnější vrstvy od vrchnějších.

Výše:	0—1000	1—2000	2—3000	3—4000	4—5000
Glaisher	7	6	5	4	3
Berson	5	5	5	5	6

Výše:	5—6000	6—7000	7—8000	8—9000
Glaisher	3	3	2	1
Berson	7	7	7	9

Glaisher vyvozoval ze svých údajů, že v nižších vrstvách ubývá nejvíce teploty a že, čím výše se vystupuje, tím nepatrnější rozdíl se jeví, a že v nejvyšších vrstvách už teploty ani neubývá.

Vzduch je prosycen parami. Shledává se, že sloup vzduchový, spočívající na jednom čtverečním metru, vážící 10.333 kg. průměrně jen 16·5 kg. vody ve tvaru páry celé váhy obsahuje, tedy půl druhého procenta, a při úplné nasycenosti jen 25 kg. Úbytek sytosti parní postupuje tak rychle do výše, že již ve výšce 1600 m. má polovici veškeré páry vodní pod sebou. Nejvíce je tedy vzduch dole napařen.

K výzkumu, jak mnoho je páry v různých krajinách vzduchových, slouží — ale posud nedostatečně — aspirační psychometr.

Vzduchoplavci také zkoumali a zkoumají, kdy tam nahoře počínají roční časy a jaké rozdíly tepla v ročních časích se tam jeví.

Shledává se, že na vysokých horách příchod ročních časů se opozďuje. Totéž se objevuje i ve výšinách vzduchu. Kdežto dole jaro je o 9° teplejší než zima, podzim o 9° studenější než léto, je ve výši 4000 m. rozdíl mezi jarem a zimou nepatrný, jen 0·1° a podzim je tam jen o $2^1/_2$° studenější než léto. Na zemi je podzim jen o $^1/_2$° teplejší než jaro, ve výši 3000 m. však o 3°, ve výši 4000 m. až o 7° teplejší. Z toho plyne, že vertikální úbytek temperatury v jednotlivé roční počasí musí býti různý. Nejpomaleji se jeví změna temperatury v zimě. Ve výši 1000 m. je ještě o $^1/_2$° tepleji než na zemi, kdežto v létě o 7° studeněji. Nejpravidelnější úbytek temperatury do výše se shledává na podzim. Příčina toho je klid ovzduší; na podzim bývá nahoře nejméně vzdušných bouří.

Vtírá se též otázka, v jaké výši jest bod mrazu. Za celý rok průměrně ve výši 200 m. Nejvyšší nullostupňová úroveň tepelná (isothermé) objevuje se mezi

koncem srpna a počátkem října (3700—4200 m.). Je to zase zjev, jenž ukazuje, že se léto čím výše tím více opozďuje. Rozdíly tepelné jsou v zimě největší. Jednou pozorováno ve výši 2500 m. 0^2, kdežto na zemi bylo 6^0 zimy.

Jak vysoko sáhá vliv různě teplých vrstev při zemi na vyšší vrstvy vzduchové? Větry, bouře, srážky par, déšť, sníh, kroupy atd. jsou podmíněny nestejným rozdělením temperatury. Ač teprv novými zprávami váženými pomocí vzdušných draků lze nabýti dokonalejšího rozřešení této otázky, přece již i z výletů osobních lze stanoviti, že nad 2000 m. temperatura je trvalou po celý den. Je-li rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší teplotou za trvání dne pod 10^0, jest tento rozdíl při výši 1000 4^0, ve výši 4000 m, 1^0, v 5000 m. $0{\cdot}5^0$, v 4000 m. $0{\cdot}2^0$.

Při měření vlhkosti shledává se, že v zemské atmosféře není nenáhlého nahromadění par, není vrstva nad vrstvou v pořádku jakémsi takémsi, nýbrž vrstvy vzdušné horem pádem se míchají a takřka skokem se pronikají a přeskakují. Při vzduchu málo pohnutém, tedy při klidu a mírném zamračení možno vzduchoplavcům znamenati tato atmosferická pásma:

1. Spodní vrstva — ve dne pára, v noci mlha.
2. Krajina, v níž proudí vzduch kolmo až po chumáčové mraky.
3. Spodní mraky chumáčové (strato — cumulus) — dole rozvlněný sloup, nahoře roztah.
4. Vrchní okraj mraků chumáčových se vzduchem nad týmiž teplým a suchým.
5. Pásmo promíchaných horizontalně rozložených mračen (Alto — stratus — cirrus) — povlak s vějířovitým okrajem. Řídne-li, povstávají beránkové na nebi.

O těchto vrstvách lze z vypátrání vzduchoplavců poznamenati: Spodní pásmo je vrstva par. V ní se hromadí spoře prach, zdvihající se od země, jakož i jiné pevné součástky. Ve dne se tato vrstva zdvihá i s tímto prachem a smetím otepleným mnohdy až do výše 1000 m. a rozprostírá se jako ochranný plášť, třeba oku prostému neviditelný. V noci tato vrstva padne a shustí se na mlhu. Obzvláště s vysokých hor možno pozorovati, jak znenáhla, nepozorovaně přechází pára v mlhu. Tato vrstva slouží za ochranný obal, za zábradlí, by teplota přízemní se nevyrovnala s celou atmosférou, aby se nerozběhla na všecky strany. Je to jako strop v sednici.

Nad touto první vrstvou je pásmo s temperaturou a suchostí poměrně velikou a nad tímto pásmem asi 1000—2000 m. leží velká krajina, prostor, ve kterém se proudy vzduchové honí vzhůru, dolů, zcela tak, jak to žádá theoretický výpočet z rozdílu teploty od země jdoucí následkem odrazu paprsků slunečních a z rozdílu menší teploty hořejší. Výsledek té honby je útvar pod číslem 3. uvedených mraků (Strato — cumulus). I zde se děje, jak to meteorologové vypočetli ještě dříve, než vzduchoplavci to zkusili, že na povrchu těchto mraků dostavuje se nízká temperaturu, protože se mraky odpařují. Následkem toho z par se tvoří a roztahuje velký příkrov, nad nímž se prostor vzduchový dle theoretického výpočtu musí ve dne oteplovati a v noci silně ochlazovati. I to vzduchoplavci potvrdili a zároveň přinesli zprávu, že tato suchá, teplá vrstva není jen výsledkem odrazu slunečních paprsků, nýbrž i bez mraků se dostavuje. I tato vrstva tvoří zábradlí, aby teplota z dola nahoru ke škodě smrtelníků zemských do prostoru nevybíhala. Tvoří také hranici mezi vzduchovými proudy, které mají různou teplotu i různý směr.

Mraky, které z dolu vystupují, zde se zadržují. Odraz paprsků od jejich vrcholů ještě více temperaturu zvyšuje a otepluje tuto již dosti teplou vrstvu. Jelikož tato vrstva je stálou a několik set metrů tlustou, tvoří mocnou stěnu mezi nižšími a vyššími vzdušnými masami. Je to ukončení proudů od země se zdvihajících a počátek těch vrstev, jejichž pohyby a teplota mají svůj vznik z výměny vzduchu proudícího od rovníku k točnám a naopak. Tato hořejší krajina vzduchová vykonává rovněž tak jako spodní úkol filtrační, čistí obklop země od prachu, jenž příliš okrádá atmosféru o vlhkost, kterou hltavě do sebe střebe.

O tom, jakého tvaru jsou mraky, podali nyní vzduchoplavci spolehlivé zprávy, kdežto bez nich dříve byly to jen dohady. Mraky, jež přes to, že jsou pohříženy v temperaturu podnullovou, skládají se z tekutých kapek, nejsou zjevem řídkým. V jednom případu byly mraky kapalné i za temperatury — 16^0. Bezpochyby mraky takové nacházející se mezi dvěma různými proudy ztrácejí zledovatělý stav. Tomu zajisté odpovídá často viděný zjev na nebi, že vidíme mocně se vzhůru dmoucí sloupy (cumuli), kteréž na vrchním okraji mají slunečník jemný, bělomodrý, paprskovitě roztažený, tak zvanou lalešnou cirrusovou záslonu, která jistě sestává z ledových jehlic, kdežto spodek mraku se skládá z tekutiny.

Jádro sněhového mraku zdá se skládati z ledového jehličí, jež při pádu svém přejde v krystal a ve spodním okraji mraku teprv se tvoří sněhové vločky.

Pojmenování mraků podle podoby, v jaké se objevují, ať se na ně díváme se země, ať s balonu, se osvědčilo. Tvary základní jsou tyto:

1. Mraky se zdvihající — kolmé vlnité sloupy — cumuli.

2. Mraky vodorovné — povlaky — dole status — povlak, nahoře cirrus — vějíř.

3. Spojení obojích, rozklad sloupových mraků ve vodorovné povlaky nebo zhuštění vodorovných mraků z pár kolmo vystupujících (Strato — cumulus — nimbus.)

Kdežto první útvar je počátečný vývoj mraků a objevuje se jen za silného se vypařování země, je druhý tvar již hotové, zhuštěné a málo měnlivé mračno, kdežto třetí tvar je již mrak, jenž překročil vrchol svého bytí a kloní se k zániku buď rozplynem anebo sprchou. Mezi vzrůstem a zánikem mraku kolísá se mrak sem tam bez jistého klidu. Tím se vysvětlují mnohotvárné přechodné formy.

Rychlost proudů vzduchových neboli větrů je v různých vrstvách různá, čím výše, tím větší rychlost. Berson podává, bere-li se rychlost přízemní za jedničku, tuto statistickou tabeli.

Výše:	0	0—1000 m.	1—2000 m.
rychlost:	1	1·75	1·95
Výše:	2—3000 m.	3—4000 m.	4—5000 m.
rychlost:	2·15	2·50	3.10
	Výše:	5—6000 m.	
	rychlost:	4·50	

Vzduchoplavcům zbývají ještě úkoly zkoumati elektrickou sílu v ovzduší a sílu tepla slunečního na vzduch, čili výhřejnost vzduchu.

Nedá se upříti, že to, co nyní se o vzduchu vyzkoumalo, jest jen počátek a úlomek a že ohohacení vědy zkumem atmosféry teprv poroste, obzvláště nyní, kdy nikoliv jednotlivci, nýbrž celé státy se tomu věnují.

Od roku 1896 jest mezinárodní sjednocení vzduchozkumců, zkoumajících vzduch pomocí obydlených balonů i samozkumných draků. Ve svazu tom jsou v čele: Německo, pak Francie, Anglie, Rakousko, Rusko, Severní Amerika. Již sekonaly tři mezinárodní sjezdy vzduchozkumné. Loni, t. j. roku 1902 od 20.—25. května v Berlíně.

Nejzajímavější zprávou z referátu pana Teisserenc-e de Bort-Paris je ta, že z 258 zkumů vzdušných, které překročily výši 11 km., se vypočetlo, že nad touto výší nejen temperatury neubývá, nýbrž znenáhla zase přibývá. Výše, kde tento zjev začíná, je 13 až 14 km. Zvyšuje se tam teplota o 1—3 stupně. Nad 14 km. zase teplota klesá. Nejnižší posud, a to v březnu 1902 pozorovaná temperatura, jest — 75°

Assmann sdělil, že příbytek temperatury ve výšinách 13—14 km. na obsevatoři v Tegelu zkoumaný jest až 9°. Vyšší vrstvy však, jež pronikly registrační balony až do výše 17—18 km., mají zase značný úbytek temperatury.

Sjezd vzduchozkumců dokázal, že se neúmorně pracuje na vyzkoumání naší atmosféry a že, ač mnoho a mnoho se vyzkoumalo, je to jen počátek ku stavbě nové vědy — vědy vzdušné!

Novější výlety však dokazují, že nejen v nejnižších vrstvách vzduchu ubývá rozdíl, nýbrž že spíše počínajíc od 4000 m. úbytek teploty více a více stoupá. Ovšem temperatura neklesá do nekonečna, nýbrž u bodu — 273° zůstane státi, kteryžto stav prý se objevuje již při výši 30—40 km.

Až kam nemůže vniknouti člověk se svými plícemi, tam pustí se neobydlený balon nebo drak. Obojí nesou měřicí přístroje, na nichž zároveň se nalézají spolu samopisní registrátoři nebo punktátoři, vedení elektrickou silou. Ve výších 18.000 m. shledalo se — 50° až — 80°.

Aby se dokázalo, že Glaisherovy výpočty ve vzduchu nad Londýnem a výpočty jiných vědeckých vzduchoplavců nad jinými krajinami nejsou závislými od klimatických okolností, podnikly se současně dvě vzduchoplavby 15. září 1898, a to Berson z téhož místa, odkud Glaisher se vynášel, z křišťálového paláce v Londýně a Süring z Berlína do výše 6191. Ač v Berlíně bylo tenkráte o 10 stupňů tepleji, shledána byla úroveň tepelná nulostupňová (0°) téměř ve stejné výši, a ve výši 6000 m. na obou místech bylo — 14, ve výši 8000 m. pozoroval Berson — 34°.

Že různost temperatury zkoumané od Glaishera a od nynějších vzduchoplavců závisí od zkoušejících nástrojů, dokázalo se ve zkoušce 3. října 1898, kdy

oba nástroje, i Glaisherův (Welshův) i Ahsmanův spolu se vzaly do koše a pozorovány tyto rozdíly: ve výši 5000 Glaisherův stroj + 0·3°, aspirační teploměr — 7·7. Jest tedy rozdíl 7°; ve výši 5500° Glaisherův + 7·6°, aspirační teploměr — 9·9, tedy rozdíl 17·5°, ve výši 5.700 m. Glaisherův + 7, aspirační teploměr — 12·7°, rozdíl 20°.

Jest ještě pochybnost o tom, zda i aspirační teploměr, maje nějakou tajnou, smrtelníkům neznámou vadu, ukazuje pravý stav temperatury. Avšak nejosvědčenější, nejvěhlasnější znalci prohlašují jej za nespolehlivějšího oznamovatele atmosferické temperatury.

Než i pravými údaji jsou vzduchoplavci šizeni. Výzkum pravé temperatury v různých vrstvách vzdušných je komplikován a vrtošivý.

Vzduch je jako ženská. Ona ti neselže, ale pravdy se na ní nedovíš. Ve vzduchu jsou různé pohyblivé, těkavé živly, s nimiž se musí opatrně, mathematicky zacházeti. Vzduch v různých výškách má různou hustotu, různou sytost parní neboli vlhkost a různý tlak.

Pro lepší rozhled stůjž a sloužiž tato tabulka:

Tlak vzduchu	1	$^3/_4$	$^1/_2$	$^1/_4$ atmosféry
Tlakoměr	760	570	380	190 mm. rtutě.
Výška nad mořem	20	2.400	5.500	10.000 m.
Temperatura	10°	— 2°	— 20°	— 55° Celsiova.
Specifická vlhkost	5·8	2·8	0·8	0.1 gr. páry pro 1 kg. vzduchu.

Chybilo by se, kdyby vzduchoplavec z temperatury soudil na výši nad zemí. Tlak vzduchu je spolehlivější ukazovatel. Tlakoměr jest spolehlivější než teploměr. K oteplení jistého objemu vzduchu je v různých výškách třeba různého množství teploty. Aby se týž objem vzduchu oteplil o jeden stupeň, je na zemi jednou tak velkého množství tepla třeba než ve výši 5500. Potřeba tepla roste souměrně s tlakem. To také se pozoruje v kuchyních. Někdy se uvaří na př. zemáky spíše někdy později podle toho, jaký je tlak vzduchu

Proto bylo by velkým omylem temperaturu vzduchu a teplotu vzduchu považovati za jedno a totéž. Podobně se to má se sytostí parní. (Dokončení.)

Národopisné rozhledy.

(Úvodní slovo.)

Slavený polský spisovatel napsal kdesi asi tato slova: »Budoucnost rozbijevásy sevreské a uhněte z hlíny věci nové.« Budou-li ale lepší vás těch?

Ač před zdravými, novými proudy se nesmíme uzavírati, nicméně větší chybou jest jako chán tatarský šlapati bez milosti na šíji dob minulých, šmahem všechno odsuzovati, bez citu, bez porozumění jíti kolem kultur starších jako kolem ruin zašlých.

Vždyť tak mnohé věci minulosti vybojovaly si trvale zlatých ostruh, což nelze prorokovati o přemnohých ať literárních nebo uměleckých novodobých proudech. Jako Bůh je věčná krása a všichni věkové musí mu holdovati, podobně opravdová krása jest jako dogma nezměnitelná, je majetkem všech časů, tryskajíc z hlubin Božství, jako odlesk Boha povždy kralovati musí věkům.

Krása poskvrněná jako sýček před sluncem skrývá se v hlubinách lesních, prchati musí před krásou božskou, jedině ryzí, čistou.

Srovnávaje umění moderní s uměním dob starých, nemohu se zhostiti myšlénky té, že umění moderní namnoze jako měsíc nezahřívá, nýbrž jen svítí, snad i oslňuje. Artefakty minulosti však nejen že svítí jako slunce, ale i srdce mile zahřívají. Snad moment historičnosti hlásí se tu k právu, ale domnívám se, že jest to triumfující ryzí krása, čistá krása.

A to platí zejména o tradicionelních svérázných uměleckých národních památkách. Je studovati, stylisovati, na základě jich dále budovati, zdá se mi býti nejzdravější cestou, jak povznésti kulturu národní. Ale předem je potřeba sbírati, co se uchovalo před zkázou a oceniti.

Tu palma prvenství přísluší zejména »*Českému Lidu*«, vycházejícímu redakcí univers. profesora Dra. Č. Zíbrta od r. 1891. »Český Lid« rozšířil ruch národo-

pisný do nejširších vrstev, mnoho ochránil před zahynutím a vědecky i propracoval.

Zdálo se, že tam, kde druhdy bylo plno květů, jest již jen tu a tam zaschlý pahýl, podobalo se, že jako vyplašené ptáče národní píseň z luhů českých na dobro se vystěhovala — a ejhle! bohatství veliké individuality národní, jevící se po vlastech českých, moravských, slezských, ba až na Slovači uherské shledal »Český Lid« v uplynulém desítiletí.

Mnoho dobrého v ruchu národopisném u nás způsobili i členové *z kroužku České chalupy* na jubilejní výstavě pražské, jenž tenkráte zbudoval v paměti naši dobře utkvělou *chalupu českou*, z níž pak v *zemském museu* vyrostlo překrásné národopisné oddělení musejní, péčí hlavně prof. Kouly.

Ovocem všeho jest *Národopisné museum* československé, v němž se právě installuje po přestěhování jeho z paláce hraběte Sylva Tarouca do Kinského zahrady na Smíchově. Jest to dědictví Národopisné výstavy československé r. 1895 konané v Praze. *Orgánem Musea národopisného je »Národopisný Sborník«.*

Z těchto ohnisek vycházely jiskry do vlastí československých, budily, živily, vedly ruch národopisný. Vlivem jich povstala celá řada museí v městech českých anebo k životu čilejšímu byla rozohněna. Hlavně začalo se tu přihlížeti k národopisu. A tak i česká literatura národopisná, český folklor přestal býti popelkou.

Ba v život uvedena i *»Zádruha«* s místností v paláci hraběte Sylva Tarouca. Má za učel oživovati industrii národní, výšivky, majoliku atd., a za přiměřenou cenu produkty originelní prodávati. Uspořádala krásný vánoční bazar roku 1902. A věru bylo to vše již na čase!

Což dávno již cizina ruchu národopisnému věnovala pozornost! Vzpomeňme si jen na *Nordské museum* a *Skansen* ve Štokholmě! O kolik honů nás předhonili Severané! Od r. 1873 založeno bylo Nordiska Museet a Skansen od roku 1891 jest otevřeno. A v sibiřském *Irkutsku* v museu filiálky cís. ruské zeměpisné společnosti celé poschodí vykázáno jest od let zvláštnostem života Burjatů, Mongolů a tibetských lamů, jsou tu typy, figuriny atd. A my jsme ve středu Evropy a tak dlouho jsme musili čekati!

Konečně nadešla doba lepší, doba přítomná — studium národopisné nalezlo hojného a vřelého účastenství: Nutnost tak kázala.

»Studiem tím,« dobře praví se v *»Českém Lidu«* I., »nabýváme . . . pochopení naší národní svéráznosti, poznání a *vědomí*, kterého již již pozbývají mnozí Čechové . . . Kdo by popíral, že vědomí naší svéráznosti, jež tvoří přirozeně i podmínky našich zvláštních potřeb, tužeb a snah, nedovede posilniti a vzpružiti síly v odvěkém zápase za uhájení naší národní individuality?«

Na výsost si váže *uměleckého* momentu a umělecké *výchovy* v národopisu akcentuji, že studium českého folkloru zahřívá *stigma zbožnosti*, jako světlý paprsek prochvívající celým českým národopisem. Nese na sobě stigma víry, víry sv. Václava, Karla, Otce vlasti. Toť prst, ukazující, kterou cestou bráti se má lid náš, národ na dál.

Patrno bude to z referátů, jež v příštích číslech pod záhlavím uvedeným budeme zde přinášeti. *Karel Procházka.*

LITERATURA.

RUSÍNSKÁ.

Rusínští spisovatelé v Bukovině. Bukovina jest zajímavou zeničkou. Vede se v ní tichý národnostní boj mezi třemi národnostmi: Rusíny, Rumuny a Němci. Tato zemička byla až do nedávna uzavřena cizím vlivům a nepřístupna. Nyní však jest jinak. Jako Němci a Rumuni mají užší svazek se svými soukmenovci v jiných zemích, tak i Rusíni. Bukovinští Rusíni mají nyní vzájemné kulturní spojení s haličskými Rusíny a částečně i s Ukrajinci (Malorusy přebývajícími v jižním Rusku). Tohoto spojení však až do let 60., kdy vystoupil prvý rusínský bukovinský spisovatel, nebylo. Teprve v těchto letech všeobecný ukrajinský literární ruch vnikl do této až dosud isolované zeničky. Proto byl počátek rusínské literatury v Bukovině úplně prost všeho vlivu tehdejších ukrajinských spisovatelů: na bukovinského spisovatele působila jedině národní poesie a — bukovinská příroda. Prvým bukovinsko rusínským spisovatelem jest *Jurij O. Fedkovič.* —

J. O. Fedkovič se narodil roku 1834 v Bukovině, uprostřed Huculů,*) v Storonce-Putilově, která patří k nejmalebnějším krajům v Karpatech. Rodina Fedkovičů patřila k méně zámožným; takové rodiny lišily se od selských pouze tím, že dávaly svým dětem pečlivější školní výchovu. Tak bylo i v rodině Fedkovičů. Proto se Fedkovič vždy nazýval bukovinským sedlákem. Roku 1848, kdy Fedkovič meškal nějaký čas v Moldavě, seznámil se s jakýmsi německým malířem, jenž našeho spisovatele obeznámil s německou a španělskou řečí a literaturou. Pod vlivem tohoto přítele začal Fedkovič zkoušeti své síly v literatuře; z počátku psal německy, neboť tenkráte mu ještě ani na mysl nepřišlo, že by se mohly v jeho mateřském jazyku psáti belletristické práce. Národně uvědomělým stal se Fedkovič teprve r. 1852, kdy vstoupil do vojska a súčastnil se italské války. V Italii napsal svou první rusínskou báseň »Nočlih«, které však nepřikládal žádné důležitosti. Později, když se vrátil z Italie, seznámil se Fedkovič v Černovicích s rusínským vlastencem P. Kobyljanským, jenž básníku domluvil, aby psal rusínským jazykem. Prvé rusínské básně z péra Fedkovičova vzbudily v haličské Rusi nemalý rozruch. Didickij, prvý nakladatel Fedkovičových básní ve Lvově, vyslovil naději, že se Fedkovič stane Ševčenkem rakouských Rusínů. Ale jeho naděje se nesplnila. Fedkovičovi nelze sice upříti talentu, avšak poustěl se do věcí, s kterých nebyl. Tak se obíral většinou abstraktními, příliš obšírnými předměty, a poněvadž mimo to užíval formy sonetů, jsou jeho práce jaksi neživými, nevynikají nad prostřednost. Příčinou toho jest snad i ta, že tehdy literární jazyk rusínský byl ještě neuhlazeným a umělecky jím psáti nebyl by tenkráte dovedl ani genius. — Nevyniká tudíž Fedkovič jako básník (ačkoliv některé jeho básně u rakouských Rusínů staly se populárními), nýbrž jako prosaik. Své prosaické plody psal ze začátku též německy, avšak později, když viděl úspěch svých rusínských veršů, uveřejňoval své povídky v rusínsko-haličských časopisech. Při té příležitosti se seznámil s haličskými vlastenci a nadšen pro národní idey, vzdal se roku 1873 vojenské služby. Žil potom na venkově, a v té době napsal své nejlepší povídky, které rozšířily jeho spisovatelskou slávu i za hranicemi jeho rodného kraje. V těchto povídkách podává v umělecké formě události z mladých let, dojmy z cest, a vše to jest proniknuto teplým citem a láskou k lidem a bukovinské přírodě. Povídky jsou psány pěkným národním slohem a vynikají zvláštní upřímností a něžností. Jedinou jejich chybou jest sentimentálnost a přílišná ethnografičnost, mimo to tu i tam se pozoruje účin německého romantismu. U Fedkoviče jest Bukovina kreslena ve svátečním úboru, jeho hrdinové trpí více následkem lásky nežli těžkých hospodářských a socialních poměrů. R. 1872 se Fedkovič přestěhoval do Haliče, aby tu pracoval ve spolku »Prosvita«. To však nepůsobilo nikterak na jeho literární vzdělání. Jak sám píše, »prožil tu 14 černých měsíců, aby úplně zklamán vrátil se zase pod svou rodnou střechu.« A vrátiv se do svého rodného kraje, žil tu až do smrti úplně osamocen a opuštěn od svých rodáků. Roku 1876 vydal Dragomanov v Kijevě souborně Fedkovičovy povídky, které byly překládány do různých slovanských jazyků a také do němčiny. V Bukovině vyšla teprve r. 1896 sbírka jeho vybraných povídek. — Po smrti Fedkoviče dlouho nebylo v Bukovině jemu rovného. Teprve v 90. letech vystoupily na literární pole dvě mladé síly: *Olha Kobyljanska* a *Vasyl Stefanyk*. — Slečna O. Kobyljanska — nejbližší krajanka Fedkoviče — vyrostla též v bukovinských horách. Začátečního vzdělání dostalo se jí v německé škole a doplnila je čtením hlavně německých knih. Také slč. Kobyljanska psala z počátku své literární plody německým jazykem a píše je někdy až dosud. Německý jazyk ovládá úplně a má mimo to literární styky s německým Rakouskem a Německem vůbec, kde její plody jsou tak ceněny jako tvorba německé moderny. Její rodáci nemohou Kobyljanské »němčiny« odpustiti, poněvadž působení němčiny lze pozorovati i v jejím slohu; ač nelze neuznati, že znalost německého jazyka velice přispěla ku jejímu vzdělání. Němčina odhalila naší spisovatelce zcela nový svět idejí, seznámila ji se světovou literaturou. A vskutku, myšlénkový a estetický rozvoj Kobyljanské jest mnohem větší nežli rakousko-rusínských literátů, kteří se vzdělávali jen národní a polskou literaturou. Ve svých spisech řeší Kobyljanská rozmanité socialní otázky. Nejraději popisuje

*) O původu Huculů panuje mnoho theorií; někteří učenci tvrdí, že jsou potomci Scythů, někteří zase, že pocházejí od Gothů, Kumanů a Mongolů. Dle dra. Kaindla nejsou Huculové živlem čistým, nýbrž »ein Mischvolk«. Týž ethnograf ve spise »Die Huzulen, ihr Leben, ihre Sitten und ihre Volksüberlieferung (1894)« odvozuje název Hucul od slova »hucan«, (t. j. rum. potoman = veliký zloděj). Jiní odvozují tento název z rumunského »ha«, což znamená zloděj, a koncovky »ul«. —

typ intelligentní ženy, která bojuje za svou individualnost proti shnilé rakouské buržoasii, potápějící se v beznadějném filisterství. Tomuto thematu posvětila spisovatelka první svou povídku pod názvem »Ljudina«, pak menší psychologický román »Carivna«. Po těchto spisech napsala několik drobných povídek, z nichž některé možno nazvati lyrickými básněmi v prose. Tyto povídky se Kobyljanské nejlépe zdařily, neboť její povaha jest nakloněna k lyrismu. K nejrealističtějším črtám přimešuje lyrické črty a vše to splývá v pěknou, klidnou harmonii. Ve sbírce »Pokova«, která vyšla r. 1899 ve Lvově, valná část povídek náleží k tomuto symfonistickému druhu. Jedna taková črta - »Bitva« — kreslí nám konec života velikolepého pralesa, jenž klesl pod sekyrami spekulantů — »kulturtrégrů«, největších nepřátel zelené Bukoviny. Z jednoduché události — zničení pralesa, spisovatelka vytvořila vskutku tragický a vysoce umělecký obraz. Les a hory — toť předměty, které dávají podnět k rozmachu křídel její fantasie, kterou strhuje k sobě i čtenáře. Pro tuto vlastnost její stoupenci a čtenáři jí vyčítají, že jako němečtí modernisti létá se svou fantasií příliš vysoko, výše nežli sahají vrcholy bukovinských hor, a tudíž nevidí bídy a nouze, jakou trpí bukovinský lid. Tyto výčitky mají podklad také v tom, že slč. Kobyljanska, na niž studium Nietzsche-ovy filosofie nemálo působilo, snaží se dosíci »nadlidského« ideálu, a to ji přivádí k mlhovitým, abstraktním thesím a pojmům. Nejlepším spisem, prodchnutým touto náladou, jest hudebně-plastická palma v prose »Valse melancholique«. — Ti, kteří sl. Kobyljanské nemohou odpustiti mlhovitost a nejasnost myšlének, mohou býti s její vysoce uměleckou povidkou »Nekulturna« spokojeni. Ač spisovatelka nenáleží k národní rusínské literární škole, nýbrž spíše k německé moderně, v této povídce stojí přece na národní půdě. V »Nekulturní« líčí se historie prosté huculky, emancipované dle instinktu, nikoliv dle theorie. V této povídce, umělecky vytvořené z poesie a prosy, jsou vlastně dvě hrdinky: huculka a bukovinská příroda. Črta »Bank rustikalnij« je vytržený obrázek z prostého venkovského života; obrázek bídy venkovana, jemuž pro dluh, kterým předkové statek jeho obtížili, prodávají majetek ve dražbě. Mistrně jest tu líčen stav rolníka, jenž si je vědom jen toho, že byl dříve »gospodarem, a teper stav žebrakom«. V poslední době obrátila se Kobyljanská k novým typům, které nalézá mezi rusínskými Huculy. Venkovský lid dosud málo v jejích pracích vystupoval — dlužno však říci, že nejvhodnější a nejvděčnější sferou pro její práce je intelligence a její život, který nejlépe zná a v jehož líčení nejlépe vyniká její spisovatelské nadání. — Vasyl Stefanyk může se vším právem nazvati nástupcem Fedkovičovým; jest synem sedláka, rodem z Pokutja, které jest odděleno od Bukoviny pouze řekou Prutem a ethnograficky náleží více k Bukovině nežli k Haliči. Z jeho životopisu jest známo pouze to, že jest studujícím mediciny. Svou literární působnost začal v Bukovině a byl kritikou a čtenářstvem velice nadšeně přijat. Na literární pole vystoupil teprve roku 1896 a jest již nyní velice populárním. K populárnosti zajisté valně přispělo jeho neobyčejné nadání a pak hlavně výbor sujetů. V. Stefanyk jest podobný Fedkovičovi technikou, ale velice od něho vzdálený zpracováním a náladou. Fedkovič kreslil národní život rusínsko-bukovinský v jeho svátečním úboru, kdežto Stefanyk jej kreslí ve všedním, někdy i roztrhaném oděvu. Fedkovič líčil zámožné venkovany, kteří trpí jedině následkem vojančiny a všeobecně lidských chyb, kdežto Stefanyk kreslí selský proletariát anebo lid mu blízký. Malé obrázky Stefanykovy jsou kresleny jen černou barvou, ale jsou výrazné (viz knihy »Kamjanij chrest« a »Doroha«). Stefanyk nemiřuje lyrických akordů a poetických okras; náladu vzbuzuje rozmluvami a popisem situací. Ve svých krátkých črtách podává spisovatel celou kollekci silhuet; nejsou to fotografie, nýbrž kresby takřka skizzy k budoucím větším obrazům. Všichni Stefanykovi hrdinové mají stejnou psychologii, pouze vnější okolnosti jsou jiné; hlavním rysem této psychologie jest povinnost. Ani jeden ze Stefanykových hrdin nevyniká nad všeobecnou úroveň massy. Za to všechny črty jsou proniknuty takovou sympathií autora k líčeným lidem, že i tito zcela pasivní a strádající lidé nacházejí u čtenáře vřelého soucitu. Stefanyk nenáleží k tak zvané rusínské národní literární škole; jeho členové národa nejsou žádní svatoušková a ctnostní lidé, avšak právě nedostatek těchto ctností, vylíčený milující soucitnou rukou spisovatelovou, činí na citlivého čtenáře větší, hlubší dojem nežli panegyrikus ideališovaného »národa« z národní rusínské literatury. Někteří kritikové Stefanykovi vyčítají, že jeho črty jsou jednostranné, monotonní. Jest sice pravdou, že u Stefanyka černé barvy převládají, a že u něho není nic neobyčejného, romantického. Stefanyk kreslí zcela všední život bědného, venkovského lidu, a to nikoliv jen povrchní život, nýbrž jeho pravé jádro. Dvěma, třemi rysy kreslí Stefanyk neobyčejně trefně celé drama a právě proto, že jeho kresby mají jeden ton, představují nám celkový obraz národního života, podávají nám

kollektivní duši masy. — Neobyčejné nadání Stefanykovo, které se jeví v jeho črtách, obrátilo na se pozornost a sympathie nejen jeho rodáků, nýbrž i čtenářů za hranicemi jeho vlasti. Překlady jeho prací nacházejí se jak ve slovanských tak různojazyčných časopisech. Právě tak pilně se překládají plody sl. O. Kobyljanské. J. Adam vydal sbírku prací O. Kobyljanské německy pod názvem: »Kleinrussische Novellen«. Minden in Westfal 1902. (Viz poslední ročníky »Lit. Nauk. Vistnika« »Bukovinu« z r. 1900.) *Fr. Štingl.*

LUŽICKO-SRBSKÁ

Herta Wićazec. Žiwjenje a pisma prěnjeje serbskeje basnjerky. Zestajał a pojednał *Adolf Černý*. Budyšin. Nakladował E. Muka. Str. 24. — Pan Adolf Černý, red. »Slov. Přehledu«, popisuje v této knížečce život a literární působení prvé lužicko-srbské básnířky Herty Wićazec. Vše jest podáno tak vřele a s takovou pietou, že tento spisek každý se zálibou přečte. Herta (Henrietta, Jindřiška) Wićazec narodila se roku 1819 (4. února) jako dceruška budyšínského měšťana. V červnu roku 1848 přinesly »Tydźeńske Noviny« (na str. 135.) její první krátkou literární práci. Když Smoleŕ povzbudil pisatelku k další práci, uveřejňovala Herta Wićazec své práce v řeči vázané a nevázané až do r. 1859. Jsou to sice práce beze všech aspirací, avšak velice něžné, svědčící o vzdělání, duchaplnosti a jemné, citlivé duši. Zemřela 24. března 1885.

Jan Herman Mrósak, bywschi farař v Budestezach. Lopjena dopomnenja na jeho žiwjenja a wumrjeća. 1841—1902. Str. 24 v 8⁰. — Jest to krátký popis života, působení a smrti znamenitého lužicko-srbského vlastence, evangel. faráře, J. H. H. Mrózaka, jenž 19. května 1902 náhle zemřel. S ním zemřel lužickým Srbům jeden ze starších, nadšených vlastenců, který se súčastnil každého sebe menšího národního hnutí lužických Srbů. Nebyl sice literárně činným, ale byl velmi dobrým vlastencem, jenž od roku 1874 byl na národně velmi důležitém místě, na samém jihu Horní Lužice, kde německý živel už vniká do útrob Horní Lužice k Budyšínu. »Lužica«, jeho krátký životopis končí slovy: »Horlivy služownik Knjeza, Serb sprawny a zjawny človjek ryzy a dobry, sy nam wotešol, bratře. Spi w měrje!« —

Schto szym psched 30 lětami w francowskej wojnje naschonił? Po szwojich dejowych knihach spiszal August Wićas, kubleŕ. W Budyschinje. V nakladom M. Ssmolerja. Str. 4+44. — Již hořejší nápis praví, jaký jest obsah zajímavého spisku; zajímavého proto, že jej napsal muž, jenž nenavštěvoval vysokých škol. Celý spisek jest proto prostý a přece mile se čte. Literární referent »Lužice« dodává: »Mysłu sebi, zo naš narod hišće njemóže tajky zrudny być, když hišće naš lud serbscy pisa.« *Fr. Štingl.*

SLOVENSKÁ.

»Horské stíny«, drobná prosa *Jana Havlasy*. Nákladem Karla Salvy v Ružomberku, 1901. — Úhledná česká knížka s titulní kresbou, tuším Hanulovou. Česká knížka, ale řadím ji do slovenské literatury nejen proto, že ji vydal slovenský nakladatel, ale hlavně proto, že čerpána její látka »ze života na uherském Slovensku«, jak měl udávati již titulní list a nikoliv teprv obsah. Jsou povídky, které nesou název slovenský, ale na kterých není nic slovenského, které mohou se položit dějem do kterékoli krajiny — nic neztratí a nic nezískají. Ale to neplatí o přítomném svazku osmi črt. Zde jest všecko slovenské. Necitím potřeby uváděti obsahy povídek, kupte si sbírku, je za 80 kr. staré měny a posloužíte tím slovenskému nakladateli, nepřímo tedy i slovenské spisbě, ukážete pochopení česko-slovenské vzájemnosti a nahlédnete do duševní dílny — slovenského člověka. Nedá se upříti, že je v těchto povídkách mnoho specielně spisovatelovo, Havlasovo, ale tak slovenského člověka-venkovana nikdo u nás nepochopil a nevylíčil do dneška jako Havlasa. Jako v knize života samého čtete tu dobré i stinné stránky slovenské duše. Střídání radosti a žalu, dobrotu srdce, zbožnost a přece víru v osud, odevzdanost do vůle Boží a přece skepsi, lásku k rodným horám, pověrčivost: to vidíte na každé straně. Ty vlastnosti má také náš lid, ale slovenská duše má je měrou mnohem větší. Ale spisovatel po pravdě vylíčil také utrpení lidu, lichvu, útisky lidu zemany, renegátství a odštěpenství, těžký boj o vezdejší chléb, nátlaky vlády a maďaronů. Ale spisovatel je spravedlivý: ať hřeší Slovák, nebo odrodilec, pokuta kráčí hříchu vždy v patách. Jak krásně také líčí se tu vliv národní poesie, pohádek na život lidu. — Nenasytný lakomec, ustaraný hajník na sklonku života, poslední potomek zmaďařené zemanské rodiny, zbankrotělý renegát,

maďarský náhončí, jeho záletná žena a vilný grófy, světem po výdělcích se plahočící zedník, ale na zimu vždy spěchající do rodné obce ke schýleným vrbám u nichž zamiloval si svou nebožku Zuzku, »bosorka«, šumná kdysi děvucha, ale připravená zemanským zhýralem o čest a o rozum, odrodilý Slovák, volící proti vlastní krvi a volající četníky na staruškého vlastenecky smýšlejícího otce, do osidel cikánky upadlý valášek (pastevec), vracející se po osmileté toulce domů, šest dní po smrti nešťastného tatuška, tatranští zbujníci: to jsou hrdinové Havlasových povídek. Samý bol, samý stín, že se nedivím zvláštnímu názvu sbírky: »Horské stíny«. Ba věru, nedá se o Slovensku snad ani jinak psáti, než černou křídou, kreslící stíny, — černé, srdce jímající stíny. Na 142. straně zarazila mne věta, že na dně náboženství (spisovatel chtěl asi napsati zbožnosti) dřímá prý pověrečnost. Ať si větu upravuji jakkoli, zaráží mne. Že za chvíli bude vzácný spisovatel, který píše jméno Boha s *B*, to také dobře vím, ale knihtiskař, který vydává knížku pro slovenský lid, neměl toho v této knížce dopouštěti. Jinak jsou to povídky bezzávadné, takže je mohu s dobrým svědomím doporučiti. Kupujte ji hojně, prospějete Slovensku. Z této knížky naučíte se Slováky milovat. Taková knížka více prospěje než nájezdy realistické kritiky. Doufám pevně, Jan Havlasa že napíše příští knížku ze slovenského života slovensky. *Frant. Vácsl. Peřinka.*

NĚMECKÁ.

Unter den Schwarzen. Von P. Matthias Dier S. V. D. Missionar. In Steyl 1901. Allerlei aus Togo, 2. Aufl.

Velice úhledná, pěknými vyobrazeními a přeroznamitými zkušenostmi misionářskými bohatá knížka. Spisovatel podává vše prostince, aforisticky a takměř jen výňatky *denníkové*, jak si je učinil vlastní rukou a z vlastního pozorování za čtyřletého pobytu ve vražedném ponebí. Upřímnost a skromnost P. Dierova jest tak veliká jako jeho úžasná obětavost, práce a nelíčená vroucí zbožnost. Kdo chce věděti, co vlastně znamená býti *katolickým misionářem*, ať si neváhá knížku tuto přečísti, a smekne klobouk před muži, kteří *takové* dílo z lásky k Bohu a bližnímu podnikají *nezištně*, beze slávy a bez uznání na tomto světě. Doba pravých apoštolů v církvi naší dosud neuplynula: máme dosud na koho ukázati odpůrcům a protivníkům »Říma«, — máme *bohonadšené misionáře!*

Spisovatel popisuje kraje, lidi, mravy, náboženství zvyky, slavnosti, obřady, občanské i náboženské mezi nevzdělanými černochy, a zároveň podává přehled, jak se mezi nimi *šíří* křesťanské náboženství přese všechny obtíže, se kterými misionářům činiti jest. Několik momentův apologetických zajímalo mne: 1. V *děsné* zemi černochů togských *není* kazatelů protestantských. Proč? 2. Černoši na pobřeží, stýkajíce se s bělochy atd. jsou *horšími* v náboženském i mravním ohledu, než černoši vnitrozemští, kteří dosud »civilisace« byli takměř ušetřeni. 3. Vedle špatných vlastností ukazují divoši na Togu mnohé vlastnosti dobré: jsou učelivými, náboženským citům a lepším mravům přístupnými, ano *touží* po nich, *děkujíce* vděčně misionářům. 4. Pohostinství, úcta k bohům, rodičům a mrtvým značně je mezi divochy vyvinuta: *Základní* pravdy náboženstvo-mravní jsou tedy černochům známy, čím se vyvrací oblíbená námitka darwinistických ethnologův a ethikářů. 5. Kde divoši chovají se odmítavě nebo lhostejně ku křesťanství, děje se tak proto, že byli *zkaženi* buď mohamedanskými naukami nebo nepříkladným životem *sektářských* křesťanův a špatných katolíků.

Kdyby dp. *P. Dier* vypravoval *dopodrobna* a ne úryvkovitě, co zažil a zkusil mezi divochy, byla by kniha jeho daleko zajímavější. Kratičké a velmi četné kapitolky *trhají* nit vypravování a vše jen jaksi *povrchně* čtenáři naznačují, dráždící více jeho zvědavost než uspokojující. Auktor prozrazuje bystré oko pozorovatelské, takměř přírodovědecké; rovněž pěkně kreslí a fotografuje. Museum, o kterém nás P. Dier zpravuje, jest velikou *vzácností*: misionáři snesli si do něho vše sami a mají je nyní ve Steylu, nač naše touristy upozorňujeme. *Filip Jan Konečný.*

Feldmarschall Pappenheim, »der Schrammhans«. Ein Lebensbild von Dr. Franz Binder. Regensburg 1902. — 1 M. 3 Aufl.

Pomaloučku, ale přece vniká dějepisná pravda do lidu německého: tupení předáci katoličtí, kteří po staletí byli v duchu reformace na veřejnosti snižováni, podezíváni a hanobeni, dostávají ve světle nových vyzkumů a *lepší* tvář. Mezi muže takové náleží též generál *Pappenheim*, jenž vedle Tillyho nejvíce byl nezaslouženě odstrkován a snižován. *Dr. Binder* pokusil se o jeho životopis, a dílko má již *troje* vydání, patrné to znamení, že ho bylo třeba a že našlo mnoho čtenářů.

Že generál Pappenheim měl velikou důležitost ve válce třicetileté a hlavně v nešťastném povstání českém proti králi Ferdinandovi, jest všeobecně známo.

Méně známo je však, jaký měl Pappenheim podíl na bitvě Bělohorské a vůbec na celé obraně *katolické* proti protestantismu výbojně a násilnicky postupujícímu. Pappenheim byl jako Tilly statečným rytířem, neohroženým bojovníkem a rozhodným *katolikem*, jenž učinil si *životní* úlohou hájiti katolického trůnu a oltáře proti reformaci. Byl tedy »Schrammhans« *našim*, po celý život i v *příkladné* smrti *našim* a zasluhuje, abychom mu zachovali vděčnou vzpomínku, zvláště když pohnutlivý život jeho tak často a úzce býval ve spojení s Čechami a s katolickou věrou. Pappenheim je rek neposkvrněného charakteru — i protestantský král Gustav Adolf *ctil* ho upřímně, nazývaje ho významně: *voják*. Tilly a Wallenstein ctili Pappenheima také a uznávali jeho zdatnost a osobní statečnost. Umřel jako *křesťanský* hrdina! V noci dostal rozkaz od generalissima, aby zítra byl v čas u Lützenu a súčastnil se bitvy. Ihned odebral se »Schrammhans« s jízdou zpět k armádě — byl-f od ní vzdálen 9 hodin cesty — jel rychle celou noc, vyzpovídal se k ránu, přijal Tělo Páně, a když o polednách dorazil na bojiště, vyrval Švédům téměř již hotové vítězství, zaplativ ho smrtí. Krev řinula mu z rány v boku a zbarvila Wallensteinův rozkaz (papír) v náprsní kapse zastrčený. Pappenheim toužil i v tomto okamžiku po švédském králi, aby umřel, *zbaviv císaře* a víru »úhlavního nepřítele«. Zatím byl Gustav Adolf mrtev, a Pappenheim, dověděv se o tom, zaradoval se umíraje!

Mnoho velmi zajímavého jest v této knížce Bindrově. Naše katolické *kalendáře* mohly by si také někdy Pappenheima vzpomenouti. Staří vojáci čítávají takové příběhy rádi, zvláště jsou-li tak zajímavy, jako »úmrtí« Pappenheimovo u »Hvězdy« na Bílé Hoře, a opětné »vzkříšení« jeho v Praze u barbíře Ondřeje.

Filip Jan Konečný.

ČESKÁ.

»Kapucínův román« od *Henriho Murgera* vyšel (č. 215.—217.) ve »Světové knihovně« překladam K. Titze. Není to poprvé, co nemůžeme doporučiti lidu našemu »Světovou knihovnu«. Nechci nijak podceňovat spisovatelskou činnost bohema Murgera, ale tolik tvrdím, že »Kapucínův román« rozhodně nevyhovuje tendenci, jež »Sv. kn.« by měla sledovati, jako laciná četba pro lid. Kdyby »Sv. kn.« chtěla poskytnouti lidu nejen lacinou, ale i mravně dobrou četbu, nenašli bychom v seznamu »Sv. kn.« »Kapucínův román«, jenž z kláštera katolického činí brloh zločinů a z mnichů nestvůry. Jistý klášter (někde v Italii) má v obvodu svém usazeného bohatého bankéře žida, v jehož službách je úředník — lutherán. Převor kláštera s ostatními spolubratry učiní si úkolem poraziti a zničiti žida heretikem a heretika židem, jako prostředek k tomu »bohulibému činu« [str. 226.) slouží záletná a svůdná ženština. Ta, jsouc nástrojem mnichů (jež dle kontextu má v přítomném románu představovati církev katolickou), uměle rozdmychává vášně lutherana a dožene ho tak daleko, že stane se zlodějem a podvodníkem v pokladně svého chefa-žida. Lutherán, jsa zničen, končí sebevraždou a žid bankéř přiveden na mizinu, hyne a jeho firma je zakoupena katolíky. Toť »dokonaný čin ku cti a slávě Boží« (jak praví spisovatel). Přímo hnusné a odporné jsou episodky na př. (str. 165. a násl.), kde lutheran žádá monsignora za dovolení ku sňatku. Líčení této rozmluvy jest plné výsměchu a zneuctění stavu kněžského, jest přímo rouháním se Bohu a snižováním a stavením na pranýř sv. zpovědi. Knížka tato jest políčkem všem katolíkům a proto také povinností katolíků jest, aby s opovržením odhodili od sebe knihu, jež tupí naše posvátné city náboženské, jejich poklad, sv. víru. — V úvodu praví překladatel, že prý přítomný román líčí »věrně a pravdivě vlašskou společnost pod vlivem kněžským«, ale hned dále praví, že »spisovatel v Italii nebyl«, nýbrž že si zjednal svou náladu z líčení poměrů italských jinými spisovateli. To jest smělé, a jak líčení to dopadlo, můžeme říci — drzé! Knihu tuto nemůžeme doporučiti a zároveň upozorňujeme na výběr ze »Světové knihovny«. *Bapt. Vělinský.*

Ze života malých hrdin. Napsal *J. Vojenský.* Knihovna naší mládeže. 1902. Číslo 3. V Brně, nákladem pap. knihtisk. benedikt. rajhradských. Cena 60 h. — Vojenská povídka má u nás poměrně málo pěstitelů; po známém Albieri napsal velmi zdařilé vojenské obrázky Bohumil Brodský, několik pěkných povídek vojenských vydal Dumek. Proto s radostí všichni pozdravovali »vojenské obrázky«, které minulého roku uveřejnil brněnský »Obzor«; spisovatel jejich J. Vojenský má velmi pěkný, řízný sloh, že se vám práce jeho hned zalíbí. Čtenáři »Obzoru« vykládali, že, dostavše »Obzor«, hned dali se do četby vojenských obrázků; zvláště starým »veteránům«, kteří znají vojenský život z vlastní zkušenosti, zamlouvaly se črty Vojenského, z nichž jednu také uveřejnily »České Květy«. Nyní

leží před námi úpravná knížečka ve žluté obálce se secessionistickou vignetkou a národními ozdobami, která již svou ladnou výpravou srdce jednotlivce každého zaujme. Jest to delší práce Vojenského, nazvaná »Ze života malých hrdin«. Vojenský vypravuje tu způsobem velmi tklivým, ale také humoristickým život »štiťáčkův«, t. j. malých vojáčků, jak je někdy viděti v pěkném stejnokroji s bubeníkem a trubačem si vykračovati. Líčí se tu hlavně osudy sirotka, kterémuž umřeli otec i matka; byl po odbyté zkoušce přijat do ústavu vojenského čili štiftu, kde mu na počátku bylo jíti pracnou školou. Uměl jen málo německy, než železnou pílí dovedl to na čtvrtého mezi padesáti žáky. Dostal za to dva žluté pásky na červený výložek a slzel radostí. Vojenský vypravuje vše v první osobě a předvádí nám velmi názorně život v ústavě, kde se mu vychování dostalo. Obeznamuje nás s denním pořádkem v ústavě, líčí jednotlivé učitele, vypravuje, kterak při učení a zkouškách žáci měli své »fortele«, jak se učili tělocviku, plování, jak si také časem zahráli a o prázdninách čas ukracovali. Nejraději hráli si malí vojáčci »na Indiány«, měli své tomahawky, skalpy, luky, šípy a j., ba podnikali také válečné výpravy. Náčelník »Mokrý šátek«, který byl podřízen primusovi »Orlímu péru«, rozdělil kmen na dva houfy, které na znamení »třikráte krákorati« přepadli »srub« bělochů«. »Farmář Šmíd« však se svým mužstvem přivítal »rudé bojovníky« kaštany a blátem, tak že brzy k válečné poradě zpět odtáhli. Co teď? »Vykouřit jich« zněl návrh a byl hned přijat. Na louce bylo seno, rudokožci ho snesli, nahromadili a podpálili. Toho okamžiku použili obležení k výpadu; s klacky v ruce vyřítili se na oblehatele a nastala řež. V tomto kritickém okamžiku objevil se však důstojník, velitel. Vida, co se děje, spráskl ruce a zvolal: »Ó, vy uličníci! Druhý ročník ať se seřadí!« Počal výslech a celá třída pokutována. Podobně rozmarně líčí spisovatel, jak dle Julesa Vernea chtěli vydati se do Ameriky, anebo alespoň si vyjeti v balóně, jak podnikali výzkumné výpravy do sklepa a do potočního průkopu. Také uvádí čtenáře do nemocnice, vděčně vzpomíná na laskavého lékaře, dobrotivého kněze a jiné učitele. Velmi dojemnou je poslední stať, kde se vypráví o pohřbu spolužákově; mimoděk vloudí se čtenáři slza do oka, když čte tklivou tuto kapitolku. Vůbec, celkem říci se musí, že »knihovna naší mládeže« svazkem tímto podala svým čtenářům četbu, která všechny velmi mile pobaví; kdo se dal do knihy té, ten jí neodloží, dokud jí nepřečte, mládež pak nabude z ní hojného poučení. Vojenský píše velmi poutavě, není spisovatelem, který se pouští do dlouhých kázaní, nýbrž jediným slovem, krátkou význačnou větou rázně poukáže, jaké poučení z vypravování mládež si má vzíti; a právě okolnost tato ho nad jiné doporučuje. Naše hochy, kteří tak rádi zahrají si na vojáky, a na vojácích, kde je vidí, zrovna by oči nechali, budou čísti knihu tuto také velmi rádi; pěkné obrázky, jichž jest v knize několik, jim radost tuto ještě rozmnoží. V doslovu slibuje spisovatel, že provede, dá-li Bůh, příště čtenáře obrázky dalšími až k dosažení touženě želaného cíle, kdy jmenováni byli důstojníky. Kéž tak učiní jen brzy; každý, kdo knížečku tuto přečetl, těší se na toto zajímavé pokračování.

Dr. *Rudolf Zháněl.*

Lev XIII., jubilár nejslavnější. (S podobiznou jubilárovou.) Napsal *Dr. Jan Nep. Sedlák,* papežský prelát, kanovník u sv. Víta v Praze. Tiskem a nákladem kn. arc. kniht. Stran 20. Praha, 1903. Schváleno od nejd. kn. arc. ordinariátu v Praze dne 19. února 1903.) Cena 20 h. — »Každý nový den, jehož se papež Lev XIII. dočká, je vzácným darem Božím,« — dí pan spisovatel a tato jeho slova nejsou planou frází. Kdo věří v Prozřetelnost Boží, kdo osudy církve pozoruje, kdo přemýšlí o myšlénkovém proudění doby právě přítomné, ten jistě dojde pevného přesvědčení, že Lev XIII. jest mužem, jemuž Prozřetelnost Boží v době naší přidělila úlohu zvláštní, neobyčejně důležitou. Autorita, vážnost nynějšího papeže má pro svět význam neobyčejně důležitý a teprv po jeho smrti poznáno bude, jaké dobrodiní prokázal Bůh lidstvu v nebezpečných dobách skrze velikého papeže Lva XIII. Sv. Otec slaví v době jednoho roku čtvernásobné jubileum: 66 let knězem, 60 let biskupem, 50 let kardinálem, 25 let papežem. To jsou již jubilea neobyčejná, tu nelze říci: »quotidiana vilescunt«. Dík dobrotivé Prozřetelnosti Boží; sláva neplatí tak osobě papežově, nýbrž Kristu, jenž církev svou zachovává k záchraně lidstva. Vys. důst. pan spisovatel způsobem velmi poutavým a vroucím v životopise Lva XIII. rozvádí tyto myšlénky. Spisek doporučujeme.

L. † nz.

Měsíc sv. Josefa. (Stran 32. Cena 4 hal. Praha, 1903.) — K známým knížečkám, jež vydává vdp. ředitel pražského semináře, přibylo číslo nové, již *sedmé.* Milé přijetí a hojné rozšíření, jehož dostalo se této asketické četbě, povzbuzuje zajisté pana spisovatele a vydavatele, že v díle užitečném a záslužném horlivě pokračuje. A jako — dle všeobecného úsudku — šťastna jest volba themat, tak

vhodné jest i jejich spracování. Neobyčejná láce konečně přispívá nemálo k hojnému rozšíření těchto knížeček. — »*Měsíc sv. Josefa*« obsahuje 31 kratičkých jadrných úvah o ctnostech nebo osudech světcových a několik odpustkových modliteb ke cti Pěstouna Páně. Látka meditací čerpána z vypravování Písma nebo z ustáleného podání církve. Ke každé úvaze pojí se případný úmysl a povzbuzující příklad. Pro duše věřící a duchovního čtení žádostivé bude »Měsíc sv. Josefa« četbou opravdu utěšenou; příklad Pěstouna Páně čtenáře povzbudí k horlivému plnění křesťanských povinností a ctností. Kdo jest vroucím ctitelem sv. Josefa a pozorně sleduje patrnou jeho pomoc a ochranu, nebude pohoršen ani překvapen vypravováním nadpřirozených příhod, jež se v některých příkladech uvádějí. Testis est experientia. Těšíme se nadějí, že knížečka rozhojní počet nejen ctitelů, ale i následovníků světcových. Doporučujeme nejlépe. *L. † a.*

Pašiové hry, — znázorněné utrpení, umučení i oslavení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista v 9 jednáních a 5 živých obrazech. Dle Písma svatého sepsal *Jaroslav Petříček.* (Knihovna našeho lidu. R. VI. č. 2. Stran 60. Cena 40 hal. Brno, 1902. Tiskem a nákladem benedikt. knihtiskárny.) — Velikolepá tragédie »Umučení Páně«, krásnými a mohutnými slovy evangelií vylíčená, bývá stále a stále na jevišti divadelní uváděna. Zpracování textové, na Písmě založené, bývá ovšem více nebo méně zdařilé, a to jak po stránce básnické tak po stránce skénické. Z referentské povinnosti zmiňujeme se tedy i o tomto zpracování Petříčkově, aby tak ve známost vešlo. Do věčného a esthetického rozboru nemíníme se pouštěti, jelikož je to práce jen menšího významu literárního. Možno jen připomenouti, že mluva je vážná a dojemná. Některé myšlénky bylo by však možno vyjádřiti jednodušeji (na př. na str. 9.) Postřehli jsme také některá rčení jazyková méně přesná a správná. Pro věcnou správnost doporučujeme skladatelům pašiových her Sýkorův spis »Umučení a oslavení Pána n. J. K.« *L. ≠ t.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze Slovenska. Nekonečná jest kronika slovenského utrpení. Církevní vrchnosti závodí se světskými v boji na vyhlazení Slováků. Katolický farář v Košici zakázal slovenský zpěv při rorátech a dovolil jej zase po naléhavých prosbách slovenských věřících. Také nedovoluje slovensky zpívati při procesí na kalvárii. V košickém biskupství jsou kostely, v nichž v témdni zpívá se maďarsky a jen v neděli slovensky. Jsou kostely, v nichž Slováci jsou nuceni do půl mše zpívati maďarsky, nebo jeden verš písně zpívati slovensky a druhý maďarsky. Jsou obce, kde řeč slovenská je naprosto vyloučena z chrámu i z řeholního vyučování náboženství — a obce ty jsou do jednoho člověka slovenské! Výsledky takové náboženské výchovy? V Košici samé střeleno bylo do obrazu Krista Pána, kněží zhanobení byli necudnými plakáty. Ale bude muset býti ještě větší mravní a náboženská skleslost! Maďarisační systém se vymstí! — Slováci mají čtyři poslance o čtyři národní martyry více. S české strany házelo se po slovenských poslancích výčitkami, že nic nepracují pro národ. Špinili je Kálal, Přecechtěl. Ale ukázalo se, že není možno dělati více, než udělali. Valášek, za okres Vrbovský zvolený, byl přesně před Vánocemi odsouzen a 30. prosince 1902 odsouzen sedrií Nitránskou za svoji kandidátní řeč v Krakovanech. Řekl prý tehdy svým slovenským posluchačům, aby Maďaři šli do Asie. Byl proto podán i bezvýsledný protest proti jeho volbě. O tom již loni jsme se zmínili. Myjavský advokát Valášek byl žalován z buřičství proti maďarské vlasti a maďarské státní myšlénce Dovedl si 35 svědků, že inkriminovaných slov neřekl, byli to vážní a věrohodní svědci (kaplan Hromada a j.,) ale slepá národní zášť odsoudila nevinného Valáška na 3 měsíce státního vězení, 300 K pokuty peněžité a úhradu 2000 K soudních útrat. Fiat justitia! — »Národnie Noviny« měly polemiku s místním maďarským listem martinským »Hiradó«. Školní dozorce Berec, red. »Hiradóva«, vyzval redaktora Jozefa Škultétyho na souboj. Bili se. Škultéty jako vyzvaný byl za to odsouzen dne 1. prosince 1902 na 4 neděle do kriminálu, ale vyzývající Berec jenom na 3. Škultéty se odvolal a odvolací instance zmírnila mu trest na 2 týdny vězení. Tento souboj nebyl na místě, jak dobře poznamenává Šrobárův »Hlas«. — Proti Vajanskému podaná žaloba pro pobuřování článkem »Ohlupovánie detí« není dosud vyřízena, ale na básníka vynesena nová obžaloba pro pobuřování, kterého prý se dopustil článkem »Neustávajme« ve 138. čísle »Národních Novin«. Je to nemožné, co všecko vládní orgány vyčenichají! Ve článku tom však není ani myšlénky na pobuřování. Je to výzva

k slovenskému obecenstvu, aby podporovalo »Narodnie Noviny«. Je v úvodníku tom několik trpkých slov proti odpůrcům ducha »Národních Novin« a jedna nadávka (lump), vržená po odpůrcích. Článeček naprosto nevinný, pouhý Cicero pro domo sua. Porota uherská by byla nesmírně klátkozraká a zaslepená záští, kdyby Vajanského odsoudila. A odsoudí-li ho, bude trest veliký, protože Svetozár Hurban již dvakráte byl žalován pro pobuřování. Ejhle mučeník! — Katolický biskup Rimely nařídil, že na katolických konfesionelních školách smějí býti jen maďarské nápisy. Evangelický biskup Baltík nařídil totéž pro školy evangelické. Tento byl kdysi horlivým Slovákem a obráncem národního školství, ale tehdy nebyl ještě biskupem. — Pronásledovaný kaplan Medvecký přeložen byl z Velkého pole na slovenskou faru do Beňúse ve Zvolenské stolici. — V rozpočtovém výboru uherského sněmu při debatě o rozpočtu ministerstva osvěty a vyučování poslanci Hegediis a Miklós pozastavili se nad tím, že v Pešťbudíně káže se v kostelích také slovensky. Stěžovali si dokonce, že ani škola ani kostel nic dosud neprospěly v boji maďarisačním. Maďaróni by nejraději chrám i školu naprosto degradovali za nástroj svých zvířecích choutek. — Profesor pražské university dr. Lubor Niederle pracuje o mapě Slovenska. Konečně se jí dočkáme! — Básník Hviezdoslav překládá z angličiny Shakespearovu tragédii »Hamleta«. Vzor neunavného pracovníka. — »L'udové noviny« nezanikly, nýbrž proměnily se v obdenník formátu »Národních Novin«. Předplatné 15 K ročně. Dej Bůh Bielkovi mnoho zdaru. V redakci jsou nyní spisovatel Gregor Tajovský a vyškolený publicista Milan Hodža, který nějaký čas vydával v Pešťbudíně »Slovenský denník«. Ani »Katolické Noviny« nezanikly, zachráněny byvše slovenskými dollary z Ameriky, — Skalický »Čas«, který zanikl v září, byl nyní drem. Šrobárem vzkřísen a bude vycházeti v Ružomberku. — »Národnie Noviny« uveřejnily krásné články »Maďarisácia v svetle pravdy« a »Slovenčina«. První napsal Pavel Mudroň, druhý bezpochyby Škultéty. Hurban Vajanský uveřejňuje v americkém Rovniankově »Slovenském denníku« svoje »Vázenské rozpomienky«. Až se bude psáti kronika slovenského utrpení, budou sarkastické (místem i žertovné) vzpomínky velikého básníka a romanciera na uherské kriminály dobrým pramenem. — V Gombáši v Liptovské stolici byly volby obecního notára. Protože občané nechtěli přijati služným navrhovaného Maďaróna, byly volby odloženy na 6 měsíců. Ale provisorním notárem přece ustanoven byl Slovák. — Maďarský »kulturní« spolek prešpurský vypsal 7600 K odměn těm kněžím a učitelům, kteří zavedou maďarskou řeč ke službám Božím. Ten spolek dává si hrdé jméno »kulturního«! — »Kulturní« jednání je také, že katol. faráře Šrobára v Kostelci pronásledují za to, že vyučoval ve škole náboženství slovensky. Pronásledován je také Rudolf Viest, kostelní hospodář z Hrachova, že slovensky pronesl několik vlasteneckých slov nad hrobem pastora Pavla Markoviče. — Slovenskou desorganisaci zase do nepěkného světla postavily volby do stoličního výboru v Turci. Do stoličních výborů, dosti podobných okresním zastupitelstvům v království Českém a v Haliči, volí se výboroíci na 6 let. Turec je ústředím slovenského národního života. Loni zvoleni byli po většině národní pracovníci slovenští do stoličního výboru. Ale proti volbám podali židi a maďaroni protest, kterému bylo vyhověno tak, že volby byly zrušeny a zařízeny nové. O nové volby se národní strana slovenská nestarala, za to však pracovali židi a maďaróni. Výsledek byl, že slovenští kandidáti propadli. Nejsem nijak přítelem pokrokářů, realistů, jsem přítelem a ctitelem ideálních pracovníků slovinských. Upřímné slovo však musím říci. Mladá generace slovenská, seskupená kolem zaniklého slovenského »Hlasu« skalického, vychovaná v ideích Tolstojových a pokrokových ideích pražských realistů, přinesla na Slovensko heslo drobné národní práce. Tato drobná práce na Moravě velice prospěla katolické straně národní a je jedině s to, aby pomohla k vítězství národní straně slovenské. Ale vůdcové martinští postavili se čelem proti drobné práci z toho jedině důvodu, že vyšla z řad protivníků martinského vedení, z řad mladých. A to jest nesprávné. I starší a osvědčení pracovníci musí někdy dáti se poučiti. Drobná práce národní jest také volební agitace, chůze dům od domu, přednášky ve venkovských obcích, zakládání hospodářských, potravních spolků, reiffaisenovek a pod. Mladší generace slovenská vykonala mnoho právě tou drobnou prací. Ale před volbami do stoličního výboru ve stolici Turčanské nikdo nehnul ani prstem, aby voliče si získal, a proto národní strana propadla a vlastenecky i národně nejuvědomělejší slovenský okres dostal maďarské stoliční zastupitelstvo. A to je nesmazatelná hanba! Do volebních listin mezi 250 voliči zapsáno bylo 150 židů a maďaronů, kteří neměli volebního práva, tedy jen tři pětiny, ale národní stran podala reklamu teprve, když již vypršela lhůta reklamační. Reklamace ovšem — a to vším právem — byly zamítnuty. Pohodlnost a lenost, které národnímu velení vytýkal Kálal, se vymstily. Zamlčeti se to nedá

Bolí mne srdce, vytýkám-li to Martinu, nemyslím však při tom na osoby; již častěji však jsem martinským byl nucen v tomto časopise výtýkati, co zamlčeti se nedalo. Z vlastních chyb se učíme. — Bůh dej, aby také ti, jichž se týká, z nich se naučili. Miluji drahé Slovensko jako svou duši, hořím pro ně touž láskou, jako pro svou vlasť, a z té lásky vytýkám. Caveant consules!

Ve Val. Kloboucích, dne 23. ledna l. P. 1903.

František Václav Peřinka.

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Díl XIX. Hesla: P—Pohoř. Se 17 přílohami a 253 vyobr. v textu. Praha, 1902. Vydavatel a nakladatel *Jan Otto*. Sešit 416—439. Stran 1052. Cena 8 zl. 62 kr. — Zmiňujeme se o Naučném Slovníku Ottově, aby čtenáři, kteří nemají tohoto monum. díla, věděli, jak dalece jeho vydávání pokročilo. Bude tomu po Novém roce už 15 let, co vydán byl první sešit této encyklopædie a za tuto dobu vydáno 19 mohutných svazků, za něž (bez vazby) dali odběratelé 160 zl. Však myslím, že nikdo z nás, kdo od počátku Slovník odbíráme, nemrzí se, že to dlouho trvá a hodně stojí, spíše každý říká: vem to nešť, rád platím a čekám, jen aby to bylo dílo pokud možno dokonalé. A to také jedině moudrý hlas, jehož nechť vydavatel i redakce dbají. Redakce ponechává v různých oborech volnost stanoviska. Že to stanovisko nebývá vždy správné a našemu stanovisku příznivé, vědí naši čtenáři na př. z výborných článků Tom. Píchy a † probošta Dr. Ant. Lenze. Však nějak provokativně nepřátelský, jako bývají některé cizojazyčné encyclopædie, Sl. Ot. není. Obor theologický zastupuje biskup dr. Krásl a k nejpilnějším přispívatelům náležejí Kryštůfek, Vacek, Sýkora, Dvořák, Tumpach . . . Některých známějších jmen pohřešujeme neradi; snad by bylo možno ještě je získati. Mohou-li jiné obory (lékařství, právnictví, literaturu, přírodní vědy, dějiny, hudba atd. atd.) látku celkem úplně pod různými hesly vyčerpávati, proč by to nemohlo býti také v oboru theologickém, zvláště když na vydávání české bohoslovné encyklapædie není skoro pomyšlení. — Tu a tam setkáme se ovšem s leckterým nedopatřením i tvrzením, jež bylo by třeba na pravou míru uvésti, ale může se tak stávati vždy ještě příležitostněa později také. Kdo literárně v tom neb onom oboru pracuje, Slovníku Ottova pohřešovati sotva bude moci. — Z obsahu dílu XIX. upozorniti lze na tyto články a hesla: Palacký (obsáhlý životopis), Páleč, Palestrina, Pasteur, Platon, Paříž, Petrohrad, Plzeň, Palestyna, Persie, paleontologie, papír, parní stroj, plavba, poesie, papež, pastorálka, patron. právo, pelagianismus, pentateuch (racionalistický!) atd. — Při jménech míst (i osad sebe menších) přáli bychom si všude aspoň stručného dějepisného nástinu. V části obrázkové přáli bychom si ovšem také hojnějších, zvláště barvotiskových vyobrazení, ale víme, že kdyby to být mohlo, že by nás pan vydavatel o ně neošidil. *L.† h.*

Humanita v praksi. Až do omrzení pějí se už po několik desetiletí hymny o »humanitě«, ale slovo zůstává pořád jen hluchým a prázdným heslem. Čím více křičelo se »humanita, humanita«, tím více přibývalo smutných a hroznych zjevů lidské surovosti a necitelnosti. Heslu na všech stranách dávno zdiskreditovanému nového lesku dodati umínil si u nás prof. Masaryk. Avšak ani tento horlivý a nadaný hlasatel humanity víry nenalézá. A vším právem musí každý prof. Masarykovi nedůvěřovati. Jaká to, probůh, humanita, kterou v praksi pěstuje Masarykův list — »Čas«!? Jaká v tom listě zášť proti všemu katolickému! A jakých prostředků hroznych užívá, aby jméno katolické zneuctil! Kde jakou pohanu sehnati může, sežene a otiskne. Ač by intelligentní lidé, kteří »Čas« čtou a vydávají, mohli věděti, že za vinu jednotlivcovu nemohou ostatní, ač by mohli chápati rozdíl mezi učením katolickým a mezi některými nehodnými jednotlivci, přece »Čas« shání po způsobu »Záře« a »Červánek« nehodné kněze ze všech dílů světa, aby stav katolických kněží zhanobil. Zda by neužil »Čas« ve své známé ostrosti a bezohlednosti o takovém počínání slova »bídáctví«. Jak nelidsky byla psána v »Čase« »zpráva« o oběšeném kapucínu! A s jak posměšnou lehkomyslností byla tato zpráva teprv na vyzvání »Katol. Listů« jako lživá odvolána. (Mimochodem připomínáme, že tuto zprávu o »oběšeném kapucínu« otiskly z »Času« za tepla také »Hlasy ze Siona« — v č. 47. — ale v č. 48. marně bychom odvolání hledali. Také lidskost! P. r.) — Jaká bezcitnost zela z každé téměř zprávy, kterou »Čas« přinesl o Svatováclavské záložně. Tak neúnavně pásti se na zármutku nevinných mohou jen lidé bez srdce. A jaká při všem ratfinovanost! Tak píše na př. »Čas« (č. 325.): »Bylo by svatou povinností klerikálů, aby útraty konkursu hradili, jen tím by, třeba pozdě, dokázali, že zločin papežského komořího Drozda a spol. v pravdě zavrhují a chtějí napraviti.« (Tak může tedy »Čas psáti před očima prof. Masaryka! Zdaž možno věřiti, že jsou u nás lidé poctivě smýšlející, kteří by po obětech, které přineslo kněžstvo na záchranu záložny, nechápali, že bychom vše učinili, aby zločin

byl napraven? Proti nelidskosti »Času« jsme ovšem bezbranni, když jeho čtenáři sami neprotestují.) — A jaká frivolnost nelidská! »Čas« píše v témže čísle: »P. Drozd, maje teď dosti času, mohl by vykonávat za katolické dárce 1 K různých pobožností do zásoby.« (Tak se píše ve dnech, kdy tisícové lidí rmoutí se nad spáchaným zločinem nehodného kněze a tisícové naplněni jsou strachem o svou existenci. I při tom se volá »humanita«!) — »Čas« píše (č. 326.) o jakémsi potulném knězi(?) polském P. Meč. Wroblevském, jenž na svých potulkách holduje pití, ale neplatí, a dodává jizlivě: »Galerie vydařených panáčků vzrůstá.« Co chce »Čas« říci: galerie vydařených pastorů, židů, učitelů, advokátů atd. vzrůstá? Nepíše, neboť ví, že by to byla ničemnost. Proti knězi katolickému však dovoluje humanita každou svěrepost.) — Nebo jiný příklad (všech uvésti nelze). »Čas« (329.) píše: »V korrespondenci Mádlové nalezeny visitky vynikajících osob církevních se srdečnými gratulacemi.« (Každý ví, jak snadno lze dostati od někoho gratulaci. Dostačí snad někomu gratulovati a ten již slušností a zdvořilostí vázán jsa, nucen jest gratulaci opětovati. Že ta srdečnost gratulační záleží v konvenienčních frázích, ví snad každý. Mnohý kněz nucen je na sta gratulací ročně posílati. Bylo by dobře, kdyby ten zbytečný zvyk — vlastně otročina — přestal. Nuže, humanitní »Čas« měl hned plná ústa slin a také je hned na ty gratulanty vylil poznámkou: »Snad vyšetřováním vyjde na jevo, co vábilo církevní panstvo k resolutní panně, zda jen její kuchařské umění či také jiné světské půvaby«. (Jak asi milo bylo u srdce p. prof. Masarykovi, když ten ušlechtilý »vtip« četl. Inu, jde jen o čest »církevního panstva«, a té humanita dbáti nemusí.) — Zkrátka, není snad čísla »Času«, v němž by nebylo útočeno na katolíky (»Čas« někdy řekne »katolíci», jindy »klerikálové« aneb »katoličtí klerikálové«.) A »Čas« útočí způsobem nelidským a raffinovaným; proto jest všeliké volání po humanitě v ústech Masarykových a v orgánech, pod jeho vlivem vydávaných, rouháním odsouzení hodným. *L. † lk.*

Žurnalistika. Filosofická a státovědecká fakulta Curyšské university zamýšlí zříditi pro žurnalistiku dvě stolice, a to jednu pro odbor politický, druhou pro odbor feuilletonistický. Při stolici politické bude se přednášeti o věcech státoprávně politických a o národním hospodářství, jako jsou: I. právní dějiny, švýcarské kantonální právo státní a správní, právo mezinárodní, o diplomatii, dějiny ideí socialních atd. II. věda finanční, statistika, hospodářské dějiny atd. V odboru feuilletonistickém bude se přednášeti o esthetice, psychologii, ethice, literární dějiny, dějiny umění Mimo tyto a jiné přednášky bude se pro oba odbory žurnalistické přednášeti o novinářské technice. Tento úmysl curyšské university jest v pravdě chvály hodný, pak snad by čtenář, kdyby i jiné země příklad ten následovaly, dostal do ruky časopisy bez různých uličnických »epithetonů ornantia«, jež dnes mimo noviny a vídeňský parlament jsou slyšeti jen na šancích! Jest také u nás možnost žádati vyšší stupeň vzdělání pro žurnalisty? *Bapt. Vělinský.*

Sionismus. V říjnu roku loňského konala se ve Vídni konference sionistů, jež se koná pravidelně vždy za 2 roky. Ku konferenci sjelo se asi 50 delegátů, nejvíce z Ruska. Největší sionista Herzl podával zprávu o vyjednávání s tureckou vládou — aby připustila zříditi židovský stát v Palestýně — nevedlo však k žádnému výsledku. Tento mluvčí sionismu kladl na srdce shromážděným »vyvolencům«, aby postupovali energicky na počaté cestě, aby hleděli k tomu, by hnutí sionistické bralo podíl na všech záležitostech judaismu, které týkají se mravního, tělesného a hospodářského povznesení židů. »V před vždy a všude a ve všem« musí býti heslem všech sionistů. Dr. L. Kahn podával zprávu akčního výboru, jelikož činnost směřovala ke sblížení se všech židů, a konstatoval mocný vzrůst sionistické myšlénky. Anglie prý je k této myšlénce nakloněna, v Německu hnutí neobyčejně posílněno konferencí v Mannheimě. Velkovévoda bavorský přijal sionistickou deputaci blahosklonně a rakouský sjezd v Bílsku se nade vše očekávání vydařil. V Rusku, Bulharsku, Srbsku, Řecku jest rovněž velmi slibné hnutí sionismu. Dle zprávy Dra. Kalma utvořily se sionistické organisace v Jižní Africe, v Alžíru, Maroku, v Americe, Indii, Sibiři, v Australii atd. Pokladní zprávu přednesl Dr. Kokesch, z níž vyjímám příjem za minulý správní rok 121.493 K. Celkem přijal výbor sionismu za své pětileté trvání 491.600 K. Kdyby tyto zprávy všecky měly býti pravdivými, pak by toto hnutí bylo dosti silné a snad uskutečnění této idee židovské by přineslo národům křesťanským v Evropě jiné a lepší časy. Každý snad by si upřímně přál, aby židé — pijavky národů — se vystěhovali do Palestýny, ale sultan si nechce »nasaditi veš do kožichu«, jak se říká. Vůle a trest Boží to jest, že židé netvoří národ, že jsou rozptýleni po celém světě. *Bapt. Vělinský.*

Řež křesťanů na Libanóně. Cestovní vzpomínky z dob pronásledovaní syrských křesťanů od turecké vlády. Dle Dagoberta Mertensa volně upravil

Ant. Lev Benýšek. (Knihovna našeho lidu. R. VI., č. 3. Brno, 1902. Stran 304. Cena 1 K 40 h. Tiskem a nákladem benedikt. knihtisk.) — — Podkladem vypravování je děsné vraždění syrských křesťanů (hlavně Maronitů), jež na podnět turecké vlády od května do října r. 1860 v Libanónu a Damašku fanatickými Druzy a moslemskou chátrou pácháno bylo. Na 16.000 křesťanských životů v té době zničeno. To ovšem vzbudilo úžas v Evropě a pět velmocí zakročilo a potrestání vinníků vymohlo. Turecká vláda však za svou perfidnost potrestána nebyla. Hanebnou úlohu hrála při tom Anglie. — V naší povídce vypravovány jsou některé zajímavé jednotlivosti o vražedném pronásledování křesťanů na Libanóně, ale celkem ustupuje líčení těchto hroznych výjevů popisu osobních dobrodružných příhod, jež spisovatel na svém »výletě« na svatbu přítelovu zažil. Tím sice stalo se vypravování zajímavějším, ale dojem smutné události historické se tím značně setřel. Časté »náhody« činí vypravování méně pravděpodobným. — V překladě našli jsme četné cizomluvy. Místo »řež« v nadpise lépe by znělo »vraždění«.

L. † mn.

Svobodomyslnost a náboženská otázka amerických Čechů dotkly se tak velice prof. Masaryka, že napsal o nich v »N. D.« (X., 1.) zvláštní článek, v němž otevřeně přiznává, že jediní *katoličtí* Čechové mají ve věcech těch blaživou jistotu, kdežto »svobodomyslní« protikatoličtí Čechové zabředli již na mnoze v čirém atheismu a materialismu, nosíce nepokoj v duši. Hlavními tvůrci náboženskomravní mizerie amerických Čechů byli prý *odpadlíčtí* (bývalí katoličtí) kněží, kteří pod pláštěm svobody, rozumářství a husitství dovedli americké sourodáky v tak bědné konce. Oslavovaný filosof, *Matěj František Klácel,* dostává od pana profesora zaslouženou lekci. Dr. Masaryk tvrdí (str. 6.), že svobodáři čestí v Americe pohodili sice katolicismem, ale nepřekonali ho, a že sotva mají v sobě dosti síly nahradit staré náboženství náboženstvím novým; nejdříve musí prý se zrevidovat liberalistická filosofie, jak se musí duchovně probudit a konečně nesmířse v otázce náboženské pracovati jednostranně. *Filip Jan Konečný.*

»Nepečujte o život svůj, co byste jedli, ani o tělo své, čím byste se odívali.« (Mat. 6, 25.) Těmto slovům nerozumějí nejen někteří socialní politikové, ale také někteří poetové, a jejich kritikové jim nerozumějí. Socialně demokratičtí »státníci« myslí, že se jimi doporučuje zahálka a »nezaměstnanost«; básníci dle té rady utíkají před hlukem světa a skládají selanky a kritikové mají z toho »radost«. V sebraných spisech Adolfa Heyduka vydány právě »*Básně z roku 1859.*« (Cikánské melodie, Písně, Básně smíšené, Růže Považská.) Třetí vydání. »Sebraných spisů« sv. XXVII. J. Otto. K 1·20. — »Čas« (čís. 305.) praví o těchto básních: »Drobounká knížka, drobounké básničky, drobounké veršíčky, drobounké myšlénky a city. A jako drobounké tak lehounké. Básník sní o volném a snadném životě ptačím zcela dle slov Písma: »Nepečujte, co byste jedli a čím byste se odívali« — o životě žitém s nepřetíženou hlavou, bez úsilí, bez napjetí, hravě, řiďounce, vzdušně. Básník bojí se každé těžší myšlénky. Vše, co svět chová a přináší trudného, bolavého, složitého a dráždivě záhadného, nechává si co nejvíce oddáleno v nedozírné neurčitosti. Jsi-li nešťasten, marný boj a marný vzdor — neodvrátíš prokletí nezaviněné a nevysvětlené, jež lpí na tvé hlavě . . . Smutek, jehož kniha Heydukova je plna, je neplodný smutek dítěte, kteréž s očima nechápajícíma, proč se mu ubližuje, stulí se někam do koutka a tam pláče, pláče.« — Pan kritik má pravdu, ale mohl pravdu také bez sarkasmu říci. Však přece třeba rozlišovati. jeŽivot jest ovšem trpký a těžký, ale bez útěchy nebývá a toužiti po klidu a štěstí kl dovoleno. Mimo to před 40 lety (kdy Heyduk ony básně psal) žilo se, tuším, neidněji a spokojeněji. O genialnosti ovšem to snění o životě snadném a tichém nesvědčilo ani tenkráte. Než vše jen mimochodem; nás překvapilo více citování slov: »nepečujte, co byste jedli atd.«. Těmi slovy zajisté Kristus neodvrací pozornosti svých posluchačů a učeníků od vážnosti, lopotnosti a útrap tohoto života, nýbrž dává jim radu a výstrahu před přílišným staráním, jež činí život ještě více trpkým a strastným; dává výstrahu před mamoněním a zoufalstvím. Konečně odmítá bludný názor pohanských mudrců, kteří přísnému životu se oddavše, dovolenými radostmi tohoto života pohrdali. (Viz Sušil, Evang. sv. Mat. strana 101.) Kristus nevelí tělo hubiti, nýbrž spíše nesužovati se, nezmítati se zbytečnými starostmi. České slovo »nepečujte« snadno ovšem svádí k chybnému výkladu; mělo by býti aspoň: »nepečujte příliš« — Μὴ μεριμνᾶτε — (μερίμνημα na příklad znamená: starost v paměti utkvělá, v pl. soužení. Lepař.) Že »nepečujte« *neznamená* »nepracujte«, to měl by i méně vzdělaný a v náboženství poučený socialista vědět, když přece Kristus sám je vzorem pracovitosti a když četná místa

Písem svatých pracovitost vychvalují a zahálku odsuzují. Slova ta spíše mají veliký význam socialní (proti kapitalismu!) a nesluší se jich zlehčovati a v posměch uváděti. *L. † k.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Vojtěch. Kalendář družstva Vlasť na r. 1903. Red. Jos. Flekáček. Ročník druhý. -- Odběrní podmínky: od 15. ledna 1903 prodává se kalendář náš každému bez výjimky za polovici, tedy: velký za 50 h, malý za 30. Poštovné a nákladní list platí si objednavatel. Poštovné při jednom kalendáři činí 20 h, při malém a velkém v jedno zabaleném 30 h.

Svatováclavská záložna a obrana katolíků proti socialním demokratům. Pod tímto nadpisem vyšla právě nákladem družstva Vlasť nová a časová brožura o 32 str., již napsali každému našinci známí kritikové L. † 3. a L. † 7. Brožurkou tou podává se našemu lidu do rukou ostrá zbraň na odraz socialně-demokratického »Práva Lidu« a všech jeho nohsledů. Cena brožurky je nízká, 8 h a na venek poštou 10 hal. Na 10 exemplářů jeden zdarma. Prodává se jen za hotové. Objednávky přijímá a vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. (v Žitné ul.)

Odpověď socialním demokratům ve věcech záložny Svatováclavské. *Napsal dr. Václav Kyjovský.* **V těžkých chvílích.** *Napsal L. † 91.* — Tak jmenuje se nová brožura, kterou opět vydalo svým nákladem družstvo Vlasť v Praze-II. (čp. 570. Žitná ulice č. 26. n.) Brožura tato prodává se za 8 h a poštou za 10 h. Prodává se jen za hotové. Na 10 exemplářů dává se jeden zdarma. Obsahem je brožura tato zdrcující kritikou socialně-demokratického humbuku, jímž socialní demokraté snaží se otřásti veškerým postavením katolíků ve společnosti lidské. Doporučujeme k hojnému rozšíření — v zájmu věci katolické.

Sv. Otec Lev XIII. — Dne 20. února slavil sv. Otec 25letou památku zvolení za papeže. V naší arcidiecesi oslaveno bylo toto jubileum v neděli, dne 22. února slavnými službami Božími s Te Deum a alumni kníž. arcib. semináře uspořádali na počest papeže skvělou akademii a v Brně po slavných službách Božích zem. hejtman hrabě Vetter z Lilie a místodržitel hrabě Zierotin přednesli ndp. biskupu pro sv. Otce blahopřání. — Ve Vídni ve schůzi obecní rady věnoval starosta Dr. Lueger papeži slova plného uznání a pronesl mu jménem města Vídně srdečné blahopřání, ve Lvově městská rada postaví na počest papežského jubilea několik dělnických domků se zahrádkami. — Z Meranu se sděluje, že na oslavu papežského jubilea v neděli večer za krásné jarní pohody zapáleny byly na okolních horách ohňostroje. S nejvyšších vrcholků horských zářily začáteční písmeny jména sv. Otce, tiara a datum jubilea. Všude plály hranice. V Meranu samém osvětleny byly všecky promenady. — V Přešpurku bylo místo osvětleno. — V Římě samém započaly projevy a přijetí za příčinou 25. jubilea papeže. Sv. Otec odebral se v poledne do saly regie, kde mu přítomní voláním »Ať žije papež!« velikou oslavu uspořádali. Papež, jenž se těší dobrému zdraví, udělil požehnání. V průvodu papeže nalézaly se jeho dvůr a nobelgardy, které dnes poprvé měly nový stejnokroj. Ze saly regie odebral se sv. Otec do dvorany blahořečení, kam se dostavilo 6000 osob, mezi nimi hlouček belgických poutníků. Za nových projevů pochvaly vstoupil papež na trůn. V pravo usedla rodina Pecciů, v levo mimořádné vyslanectví španělské. Dále přítomno bylo 7 kardinálů, jakož i několik biskupů a prelátů. Kardinál Ferrari přečetl jménem lombardských poutníků blahopřejnou adresu, na niž papež odpověděl děkováním, načež udělil požehnání. Na to odevzdána byla Sv. Otci tiara a zlaté medaille. V 1 hodinu vrátil se Sv. Otec za nadšených projevů do svých komnat. — Dne 25. února přijal papež zvláštní vyslanectvo španělské ve slavnostní audienci. Vůdce vyslanectva vévoda Almodovarský předčítal adresu, načež papeži odevzdal vlastnoruční list krále Alfonse. Jeho Svatost, jenž se těší nejlepšímu zdraví, děkoval srdečně v krátké řeči a nařídil vévodovi Almodovarskému, aby krále a lidu španělskému vyřídil jeho nejvřelejší sympatie. Posílá prý Španělsku své požehnání a přeje si, aby brzy opět nabylo své staré velikosti. Na to bylo poselstvo papežem v audienci (soukromé) přijato. — Dne 26. února přijal papež diplomatický sbor. Audience konala se v trůnním sále, kde se diplomatický sbor sestoupil dle stáří. Blahopřání přednesl portugalský velevyslanec, jako doyen diplomatického sboru. — Dne 3. března oslaven byl den korunovační, a to za slavnostní nádhery, která byla obvyklou před r. 1870. Kardinál Langenieux sloužil mši sv., načež papež zapěl Te Deum a udělil požehnání. Na oslavu svého jubilea daroval sv. Otec chudým Říma 50.000 l., chudým a spolkům v Perugii 20.000 l., podporovací pokladně rolnické a chudým ve svém rodném místě Carpinetu 5000 l., chudým řeholnicím 20.000 l.

Pobožnost křížové cesty. Upravil farář Vlast. Hálek. Schválena nejdůst. kníž. arcib. Ordinariatem pražským. Vydána byla v těchto dnech nákladem družstva Vlasť a bude se prodávati po 20 h; pp. knihkupci obdrží 25 proc. provise a překupníci, kteří odeberou nejméně 25 exepl. najednou, obdrží ji po 14 h. Objednávky již nyní přijímá administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Papežskou hymnu vydalo družstvo Vlasť a prodává ji 1 kus za 1 halíř. Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Jak soudí americký alumnus o časopisu Vlasť. V. J. Skluzáček, český alumnus v Americe píše: »Zde Vám zasílám další předplatné na Váš ctěný časopis Vlasť. Zároveň dovoluji si Vám sděliti, že Vlasť jest mezi námi českými studenty nad míru oblíbena, a těší nás velice, že časopis ten tak účelně bojuje proti všem radikálním myšlénkám nejen českých, ale i jinonárodních pokrokářů.« — Děkujeme za kousek uznání, jsouce zvykli tomu, že se po »Vlasti« hází jen kamením.

Zlatou svatbu slavil dne 5. t. m. J. J. Karel kníže Schwarzenberg se svou chotí Vilemínou roz. princeznou z Oettingen Wallersteinovou. Jméno, činnost a vzácný charakter jubilanta známy jsou zajisté celému českému národu a zlatým písmem v srdce jeho zapsány. On má veliké zásluhy nejen v ohledu národním, politickém, ale i národohospodářském. Jubilant pro bystrost a připadnost úsudku svého i ryzí charakter zaujal právem vynikající místo mezi předními muži nejen u nás, ale i v celé říši. Kníže Schwarzenberg, nestor naší historické šlechty, jest rozhodným přítelem naší národnosti. Družstvo Vlasť i obě redakce: »Vlasti« a »Našich Listů« zaslaly mu písemné blahopřání.

Dr. Fr. Lad. Rieger zesnul v Pánu v úterý, dne 3. března. Všecken tisk i katolický, vylíčil zevrubně jeho život a zásluhy o národ a proto my zde uvedeme jenom některá data z jeho působení.

Redaktor tohoto listu byl kdysi v říšské radě ve Vídni. Tehdy mluvili 3 Němci a tři Češi, mezi nimi i Dr. Fr. Lad. Rieger. Řečníci si dělali při řečích protivníků poznámky, ale Rieger nikoliv. Když mluvil Němec, vzdálili se Češi, když Čech, odešli Němci, ale když řečnil Dr. Fr. Lad. Rieger, sešla se celá sněmovna a uctivě mu naslouchala. Bez poznámek probíral řeč protivníků a my jsme se na galerii divili jeho paměti.

A jindy byl redaktor t. l. v českém sněmu, kdež Dr. Škarda uváděl urážlivá slova, kterými kdysi jistý poslanec odsuzoval šlechtu. A když Dr. Škarda ukončil, ukázal na Riegra a pravil: tento muž jest Dr. Fr. Lad. Rieger.

V celé sněmovně bylo napjetí, jak Rieger odpoví. Vstal a řekl krátce, »já jsem se od te doby něčemu jinému naučil.« Dr. Škardy si více nevšiml. Jistého večera po punktacích, když se Riegrovi nadávalo zrádců národa, šel Rieger průchodem Měšťanské besedy, a studující, kteří ho potkali, před ním plivali. Kněz, který to pozoroval, předstoupil a Riegra uctivě pozdravil. Rieger svěsil hlavu, a brzy na to řekl v Českém klubu, že neví, je-li ještě poctivým mužem čili nic.

R. 1878 slavil Rieger — už nevíme — jaké jubileum. S gratulací šli k němu také dva alumni pražského kníž. arcib. semináře. Rieger jim odpověděl, že jim přeje, aby byli zdatnými následovníky svých předchůdců-buditelů.

Krásný takt života jeho jest pobyt v Římě, což zde z »Kat. Listů« ze dne 5. března uveřejňujeme: Nemůžeme před veřejnosti zatajiti a našim čtenářům pomlčeti o tom, jak právě zesnulý dr. Frant. Lad. Rieger lnul v nitru duše své k církvi katolické a jak věrným byl jejím synem za života, zvláště v době poslední. Nepochybujeme proto, že jím zůstal až do posledního vzdechu. Na důkaz toho podáváme tu několik vzpomínek z pobytu jeho v Římě r. 1891. Když nastal r. 1891 veliký převrat v politické taktice českého národa a přední vůdcové ustupující strany téměř násilím zatlačeni do pozadí, tu i náš dr. Fr. Lad. Rieger neušel strastiplným okamžikům. Nejen, že byl svědkem nevděku, ale sám byl nejednou veřejně na pražských ulicích insultován. Taková byla odměna, takové klidil uznání za dlouholeté práce a služby národu prokázané. Co učinil náš dr. Rieger v těchto strastiplných chvílích? On hledal útěchy — útěchy duchovní, a to tam, kde ji každý věrný katolík hledá, u čistého pramene sv. víry. On spěchal do Říma, do náruči sv. Otce, aby od něho přijal slovo útěchy a duchovní posily a vzpružil ducha i mysl mocnými dojmy věčného města. Bylo to dne 4. března 1891, tedy zrovna dnes 12 let, kdy přijel dr. Rieger k 4nedělnímu pobytu do Říma. Na nádraží byl uvítán vícerektorem české kolleje mnsgrem. Zapletalem a rektorem monsgrem. Lorenzellim, nynějším vyslancem sv. Stolice v Paříži. K oběma těmto vynikajícím mužům přilnul ihned dr. Rieger přátelsky tak, že často za svého pobytu v Římě do české kolleje chodíval a s monsgrem Lorenzellim dlouho konferoval. 9. března, kdy v české kolleji se slaví chrámová slavnost sv. Františky, přišel dr. Rieger se svou chotí do kostela české kolleje a byl přítomen slavně mši sv. Zajímavo je,

že tuto mši svatou měl tehdejší kaplan »Animy«, nynější ndp. kardinál Leo Skrbenský. Téže mši sv. súčastnila se v Římě dlící kněžna z Lobkovic s princeznami.

Dne 15. března byl přijat dr. Rieger od sv. Otce v audienci. Dr. Rieger nepřistupoval k sv. Otci jako k muži pouze vynikajícímu ctnostmi, moudrostmi státnickou, nikoliv, dr. Rieger ve sv. Otci spatřoval více, totiž hlavu křesťanstva, náměstka Kristova a jako k takovému se přišel poklonit a vzdát svůj synovský hold. Vidno z toho, že v den audience vstal již ve 4 hodiny ráno, spěchal do Vatikánu se svou chotí, aby vykonal sv. zpověď. Po té byl přítomen dvěma mším sv. a přijal z rukou sv. Otce sv. přijímání. Audience trvala přes půl hodiny, při níž sv. Otec mu pokynul, aby se posadil.

V Římě však Bůh požádal od něho velikou oběť, kterou on také srdnatě a po katolicku přinesl. Bylo to na Boží Hod velikonoční, dne 29. března, kdy dr. Rieger se náhle ráno objevil v České koleji a sdělil, že jeho choť leží těžce nemocna zápalem plic, žádaje msgra Zapletala o duchovní potěchu nemocné paní. Msgr. Zapletal prodlel celé dopoledne u lůžka nemocné, poznav, že stav její jest velmi vážný. Odpoledne se přitížilo nemocné, tak že žádala býti zaopatřenou, což se ihned stalo. V malé pak chvíli vypustila nemocná ducha. Dr. Rieger, neoblomen v důvěře v Boha, v této chvíli, když druzí se snažili jej těšiti, pravil: »Kojím se nadějí, že ubohá, zemřevši zde v Římě, našla krátkou cestu do nebe.« Pohřební obřady zesnulé byly vykonány tehdy v české kolleji za přítomnosti rakouského vyslance hr. Revertery.

Tato vzpomínka za drem Riegrem, nanejvýš milá, ukazuje jeho oddanost a úctu k církvi svaté. Dr. Rieger také v posledním okamžiku, jak se dovídáme, přijal velmi laskavě návštěvu dp. Kašpárka, a byl ochoten se dáti později zaopatřiti. Přikvapivší však smrt nedopřála mu již času ke splnění této dobré vůle.

Tím více budiž doporučen vroucím modlitbám všech, kdo v něm ctili muže pevných zásad a upřímného katolického smýšlení!

My z družstva Vlasť stavěli jsme se vždy proti staročeské straně pro její neupřímnost hlavně k našemu tisku. Ale Dr Fr. Lad. Riegra (i také primátora Dra. Vl. Srba) jsme si na výsost vážili a ke každému jubileu jsme mu blahopřáli. Po jeho smrti zaslali soustrastné dopisy jeho synu, Dr. Boh. Riegrovi: družstvo Vlasť a redakce »Vlasti« i »Našich Listů«. Po jeho úmrtí vlál z domu družstva Vlasť smuteční prapor.

† **Vilém Ambrož.** V Brně zesnul v Pánu raněn mrtvicí Vilém Ambrož, konsist. rada, katecheta na německé vyšší dívčí škole v Brně, inspektor náboženského vyučování. Zesnulý znám byl po celé Moravě, Čechách i Slezsku jako redaktor »Anděla Strážného«, vydávaného v benediktinské knihtiskárně v Brně už 22. rok. »Strýčka Ambrože« znají všude české děti a zarmoutí je jistě nenadálá zpráva o jeho smrti. Modlitbou za zesnulého ať se mu odmění za jeho lásku k dětem. Zesnulý byl i jinak činným jako básník a spisovatel. Z jeho péra vyšla celá řada ušlechtilých prací vlasteneckých a náboženských. Pro tichou, milou povahu svou těšil se všeobecné úctě a lásce. Narodil se v Brně 28. prosince 1846, kdež konal studia gymnasijní i bohoslovecká. Vysvěcen byv r. 1869 na kněze, stal se kooperatorem v Dalešicích, pak v Tuřanech a na jiných ještě osadách farních, posléze kaplanoval u sv. Tomáše v Brně. Od r. 1873 byl katechetou na německé vyšší dívčí škole v Brně. Cestovav hojně o prázdninách, uveřejnil několik cestopisných črt (Montblank«, »Ojvin«, »Rigi«, »Bouře v horách«, »Na Sněžce«, »Ledová jeskyně Dobšinská«, »V Tatrách«) dílem v kalendáři »Moravanu«, dílem v časop. »Hlasu« a »Obzoru«, do něhož i pěknými humoreskami (»Cizí adresa«, »Hodina v pekle«, »Nigroin«, »Čecháček«, »Zmařená dražba«, »Čarovné klíče«, »Zlaté oříšky«), i zdařilými verši pilně přispíval. Vydal pro mládež básně »Pestré kvítí« (1883) a »Nebeský vůdce« (1884). Když r. 1882 P. Plac. Mathon založil časopis pro mládež »Anděl Strážce«, byl Ambrož po dvě leta hlavním jeho spolupracovníkem a byl od roku 1884 jeho redaktorem.

JUDr. Antonín Gruda jest mrtev. Od r. 1869—1886 nebylo ve Slezsku národního podniku, na němž by neměl Gruda podílu. Zakládal spolky, rozdával a vydával knihy, řečnil na schůzích, sháněl pro Slezsku peníze; i u samého trůnu královského hledal ochrany pro své krajany. Antonín Gruda narodil se v Mokr. Lazcích u Opavy dne 17. srpna 1844; konal studia v Opavě, Kroměříži a v Olomouci, kdež r. 1868 přijal svátost svěcení kněžstva. V duchovní správě byl krátký čas v Holici u Olomouce, kdež založil Rolnickou záložnu, pak v Přerově, odkud pořádal za pomoci Dostála, Praska a jiných první tábor Slezanů pod »Ostrou Hůrkou« u Chabičova, kdež rozvinut jím a přáteli program národní a politický, tvořící až do dneška v hlavních rysech základ politiky Slezanů. Nastěhovav se ponejprv r. 1870—1886 do Kateřinek u Opavy, jal se nadšeně uvědomovati kra-

jany. V Kateřinkách r. 1870 vzbudil myšlénku, založiti Katolicko-politickou besedu, jež až do zřízení Politické a hospodářské jednoty v Opavě byla střediskem politické a národní činnosti slezských Čechů. Několikráte (1871, 1880, 1887) byl vůdcem deputace lidu slezského u krále a vlády vídeňské. Když ze dnů 21., 22. a 23. října 1880 dlel císař a král v Opavě, ze spolků jediná Beseda kateřinská předpuštěna. V deputaci byl Gruda, Kolofík a Verber. Deputace přednesla císaři stesky v příčině rovnoprávnosti u soudův a ve školství, a podala pamětní spis. Jeho Veličenstvo vyslechl ji laskavě a přijav od ní pamětní spis, pravil: »Učiníme, co se dá učiniti.« Při třetí deputaci mluvčím byl Gruda, který přednesl prosbu, aby v Opavě zřízeno bylo vyšší gymnasium české, a podal žádost. Když se počátkem let osmdesátých v Opavě zřizovaly české školy, měl Gruda přední podíl v dile tom jako jednatel a později předseda Matice opavské, jejíž spoluzakladatelem byl. Proto Matice opavská, uznávajíc zásluhy Grudovy, zvolila ho čestným členem. R. 1890 zvolen za poslance, r. 1897 po druhé. Loni pro nemoc již nekandidoval. Jako poslanec neohroženě hřímal do kliky fanatiků německých a zastával se ujařmených krajanů. Gruda byl též literárně činným. R. 1873 vydal vlastním nákladem vlastenecké články z »Opavského Týdenníku« Josefa Těšíka, děkana z Telče, pod názvem: »Kdo jest Vaším nepřítelem?« (2000 výtisků) a dílem zdarma náklad rozdal. R. 1876 vyšel jeho nákladem překlad spisu dra. Jana Zwergra: »Odpustky a jubileum« (7700 exempl.). Mimo to přispíval do »Opav. Týdenníku« (jehož na čas byl redaktorem), do »Kazatele« a jinam, též vydal tiskem řeči o jazyku mateřském, jež měl při schůzích Politicko-hospodářské jednoty. Po let sedmdesátých pilně sbíral knihy, jež zasílal do knihoven i za hranice. V prázdných chvílích jako kaplan zabýval se studiem práv, až dosáhl diplomu doktorského. Olomoucký biskup Strossmayer jmenoval ho svým radou, též ndp. arcibiskup olomucký, Theodor, projevil mu své uznání pochvalným listem. Gruda činil si zápisky o celém ruchu na Slezsku; až se vydají, budou dobrým památníkem vykonané práce. Země slezská posud se chvěje po pádu jeho, a rty vděčných Slezanů zbožně šeptají »Odpočinutí lehké dejž mu Pane, a světlo věčné ať mu svítí — —«

Zbožné vzdechy katolického křesťana ve svatopostní době před nejsv. Svátostí a u Božího Hrobu. Se schválením nejd. kníž. arcib. Ordinariatu v Praze. — Upravil Vlastimil Hálek, farář v Liboci u Prahy. Objednati lze u téhož. Cena 8 hal. 50 kusů 3 K. Hodí se za dárek mládeži i dospělým. — Dvorní rada Dr. Fr. J. Studnička, professor české university, zemřel 21. února t. r.

Echo z Afriky. Roč. IV. č. 3. Odpovědný redaktor Jar. Hrabačka. První strana jest věnována sv. Otci, velikému příteli družiny sv. Petra Clavera. V druhém článku dokazuje Dr. Hugo Mioni, proč mají býti podporovány zvláště misie v Africe. Sestra Marie Restituta pojednává o »Bílých sestrách a dani«, kterou Angličani na domy křesťanů uložili. — Biskup Maxmilian Albert popisuje pí. hraběnce svoji visitační cestu a upozorňuje ji na město Usinu, které má 10.000 obyvatel a jež jest pro misijní stanici jako stvořeno. Další obsah má agitační články pro družinu. Feuilleton »Škapulíř otroků« líčí, jak byli křesťanští osvobozeni tím, že jeden z nich nechal na balíku, který otroky přikryl, škapulíř. Následují krátké zprávy z misií a kroužky družiny sv. Petra Clavera. Obsah jest krásný, doporučení hodný.

»Křesťanský dělník«, roč. I. č. 8. Redaktor Fr. Waldmann. »Křesťanský dělník« vyhovuje všemi články, jež tu uveřejňuje, svému účelu. Pan Tom. Jiroušek uveřejňuje krásný článek: »Budoucnost řemesel.« Ostatní články píše ponejvíce sám p. redaktor a musíme říci, že píše dobře. »Echo z Afriky« i »Křesť. dělníka« doporučujeme.

Smutné zjevy v katolické církvi v Uhrách. Arcibiskup-primas ostřihomský Vaszary vydal oběžník k duchovenstvu, který má význam přímo revolučního obratu v katolické církvi v Uhrách proti národnostem nemaďarským. Účelem oběžníku je, aby kněžstvo v Uhrách od nynějška považovalo pomaďaršťování za nejdůležitější cíl, vše ostatní za vedlejší. »Rozšíření maďarštiny« — píše arcibiskup — »jest nejhlavnější věcí. Proto nechť kněží a učitelé všemi prostředky rozšiřují maďarštinu. Jmenovitě klademe na srdce pánům děkanům, aby ve smíšených obcích učilo se náboženství jen maďarsky, aby tak čím dříve, tím lépe mohlo se s kazatelny všude kázat jen maďarsky . . . Dej Bůh — končí oběžník — aby za krátký čas úsilím kněží a učitelů v katolických chrámech v celé zemi právě tak jako u rodinných krbů panovala maďarština až do věčnosti.« — Oběžník arcibiskupa ostřihomského otřásá samotnými základy věrouky křesťanské a jest se stanoviska církve katolické i kultury lidské něčím tak barbarským, co bychom byli považovali ve XX. století za nemožné.

Domoviny zanedbaných a opuštěných dítek. Spolek, který ve Vídni domoviny tyto zřizuje a v jehož čele stojí arcivévodkyně Marie Josefa, konal 2.

února v zasedací síni radnice schůzi, jíž přítomna byla řada hodnostářů církevních i světských; řečnili dr. R. Pattal, P. Abel, S. J., dr. Weisskirchner a dr. Lueger. Spolek trvá půl druhého roku, během kteréžto doby zřídil osm domovin denních, v nichž počátkem tohoto roku nalezlo přístřeší 471 dítek a 7 nocleháren s 86 chovanci; 136 dítek dáno bylo na útraty spolku do jiných ústavů, 44 jich dodáno venkovským rodinám a 18 dítek nalezlo přístřeší u rodin vídeňských. Feriální osady zřídil spolek v Perneggu ve Štýrsku a ve Vítorazku. Členové spolku přijímají místa kmotrů dítkám zrodivším se ve vězení, jimiž dosud bývali pouze trestanci. Spolek hodlá zařídíti domoviny ve všech okresích vídeňských. Na zmíněné schůzi byl po zásluze odmítnut drzý útok židovského denníku »Zeit«, který o spolku na ochranu dítek přinesl zvláštní článek, vytýkaje mu klerikální tendence. Dr. Pattal poukazuje k tomu, že spolek přijal také 15 dítek protestanských a židovských. Že většina dítek je náboženstvi katolického, vysvětluje se většinou katolického obyvatelstva. Co židovského šmoka nejvíce pálí, je to, že správu domovin vedou Milosrdné sestry. Židé by raději viděli, aby zanedbané dítky propadly na ulici zkáze, než aby se jim dostalo křesťanské výchovy. Čím více mravně zničených existencí, tím větší jest armáda židům oddaných individuí. Purkmistr dr. Lueger vyslovil ve své řeči dík arcivévodkyni Marii Josefě za její obětavou péči o blaho opuštěných dítek a shromáždění projevilo jí rovněž nadšeným způsobem svůj dík.

Diecésní synoda konati se bude po velikonočních svátcích v diecési štrassburské. Zajímavé jest, že k této synodě, jež jest již třetí za nynějšího biskupa, dostaviti se musí z každého vikariátu pouze t. zv. kantonální farář (náš vikář), a ostatní faráři z vikariátu volí si ze svého středu ještě jednoho faráře, jenž se súčastní synody jako delegát.

Oslava 50letých narozenin Jar. Vrchlického. V dubnovém čísle »Vlasti« přineseme o Jar. Vrchlickém zvláštní článek, dnes, aby se zmatky o něm nehromadily, uveřejňujeme, co o něm přinesly »Naše Listy« v roč. XII. č. 26.: »My křesťanští socialové nemáme toho se stanoviska katolického i dělnického potřebí nějak zvlášť připojovati se k holdujícím, neboť Vrchlický až posud stál vždy katolíkům i dělníkům hodně opodál; mnohé z jeho spisů nemůžeme ani s dobrým rozmyslem doporučiti kruhům křesťanského čtenářstva — v zájmu křesťanství. Tolik pouze uvádíme. A na důkaz pravdy našich slov připojujeme z mnoha a mnoha podobných veršů Vrchlického jen některé. Tak na př. Vrchlický psal i takto: »O Kriste!« volal (Eon) »tvoje lodice se zmítá dána v špatnou správu Petrovu! Co udělali z tvého učení ti biskupové, modlosluzi, kněži? Líp zákony tvé chápe kamení. Neb kněžím nestačilo boha mít, jenž laskou celý vesmír obejímá, hned proti němu Satan musil být, jenž v spárech druhou světa půlku třímá, — hříchy vynašli, jsi vinen, než to zviš, ba než tě počli rodičové tvoji. A k slávě tvojí, bože zástupů, co nadělali stupňů, cest a schodů, co řádů, mnichů, jáhnů, biskupů; pak, pak prokleli vše, oheň tvůj i vodu. Pak nadělali přísah, svátosti a očist odpustků a marných slibů, a dogmat moře, ve své moudrosti, z kad vypustili ale rozum, rybu.« (Zlomky epop. str. 86.—87.) — »Co příroda mi? co mé nitro? mně z obojího zmizel bůh.« (Symfonie 141.) — »pas odepnu ti třesoucí se rukou a v svaté bázni kleknu před Venuši.« (Pouti k Eldoradu 27.) — »Krása, svět i bůh je bájí.« (Symf. 144.) Dosti. Divíme se jen, že v »Katolických Listech« o tom všem, co je v celé řadě básní Vrchlického, když v posledních dnech věnovaly jeho slávě tolik místa — nevěděly. Než, pro podruhé poznamenáváme: »Nejmilejší, ne každému duchu věřte, ale zkoušejte duchů, jsou-li z Boha.« (I. Jan 4. 1.)

Babička Boženy Němcové vyšla v ruském jazyce ve druhém vydání.

Vychovatelský list katolický začal v Americe vydávat P. Thos. E. Jodge, farář u sv. Finbara na South Harding ave v Chicago III. List se jmenuje »Review of Catholic Padagogy« a má nejlepší americké vychovatele mezi spolupracovníky svými. Upozorňujeme naše stoupence na tento americký list vychovatelský.

Ke Korunové sbírce na sanaci záložny Svatováclavské sešlo se do 10. března K 1288·77. — Sirotku dali jsme do rukou jeho poručníka v záložně Svatováclavské 136 K 22 h. (celý obnos i s úroky) a peníze odevzdali jsme u přítomnosti úředníka p. Fr. Horňáka. Další milodary odevzdáme služce a zahradníkovi. — Peníze přijímá redaktor t. l. Tomáš Škrdle, Praha čp. 570.-II.

K Tiskové Lize přispěli: Alfred Vaňátko, farář v Mrakotíně; Jan Záruba, farář v Gruntě a Ign. Nepustil, farář ve Zlíně. — Opravy uveřejnily: »Právo lidu« red. Václ. Myslivcovi, a »Červánky« faráři Alfredu Vaňátkovi. — Nové členy, dary, dopisy a členské příspěvky přijímá: Tomáš Škrdle, pokladník a místopředseda Tiskové ligy v Praze, Žitná ulice čp. 570.-II.

Listárna administrace. — Do Ameriky: *Rev. St. Altmann.* — Obdrželi jsme 29 K 90 h. Z toho jsme doplatili 4 K 18 h. 17. roč. »Vlasti« a 24 K dali jsme na roč. 18. a 19., zbytek per 1 K 80 dali jsme na dům družstva Vlasť. — *Rev. V. Chlapík.* — Po zapravení všech časopisů zbyla 1 K 98 h. — ty jsme zapsali jako dar na dům. — *Rev. Vojtěch Blahník.* — Pošta nám vyplatila za 5 dol. K 24·57 h. Z toho jsme dali 2 K 07 h. jako doplatek na XVI. roč. »Vlasti«, 12 K na XVII. a 10 K 50 h. zbylo na XVIII. roč. »Vlasti«. — *Rev. Fr. Přidal.* — Za dolar jsme obdrželi 4 K 86 h. Z toho jsme dali K 2·60 za brožury, jež Jste si objednal a 2 K 26 h. zbyly Vám na XX. roč. »Vlasti«. — *Rev. M. T. Ševčík.* — Za 19 dol. vyplatila nám pošta 49 K 11 h., z toho jsme zapsali 48 K na XVIII.-XXI. roč. Vlasti a zbyteček per 1 K 11 h. dovolili jsme si dáti na dům. — Rev. J. A. Chundelák. Za 10 dolarů obdrželi jsme 48 K 60 h. Z toho jsme zapravili XVI.—XIX. roč. »Vlasti« a 60 h zbylo na dům.

Papírnický závod družstva Vlasť má hojný výběr obrázků k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi a prodává je v ceně:

a) obrázky k prvnímu svatému přijímání:

1. Domácí po 2 h (100 = 1·50), po 4 h (100 = 2·70), tři druhy po 14 h (100 = 12 K); 2. **štýrsko-hradecké** od firmy „Styria": různé druhy po 18 h (100 za 18 K) 3. **mnichovské** od firmy Müllerovy: po 18 haléřích (100 za 18 K), tři druhy po 22 haléřích (100 za korun 21·60); loňský a letošní obraz k I. sv. přijímání od této firmy nemáme; 4. **berlínské** — zvláště krásné — od firmy Albrecht a Meister: dva druhy po $2^1/_2$ hal., (100 za 2·50), jeden druh po 4 hal. (100 za 4 Koruny), šest různých druhů po 8 haléřích [100 za 8 Korun], po 12 h [100 za 12 K], po 16 h 4 druhy [100 za 16 K], po 40 h [100 za 40 K], a po 60 h — těch máme na skladě jen něco málo.

b) obrázky k první svaté zpovědi:

1. **Berlínské:** — velmi vkusné a umělecky provedené — po 4 h (100 za K 2·50), po 8 haléřích (100 za 8 K), po 12 haléřích (100 za 12 K), po 16 h (100 za 16 K). 2. **Mnichovské:** po 18 h (100 = 18 K) a po 20 h (100 za 20 K). 3. **Štýrské:** jeden druh za 8 h. 4. **Domácí:** po 2 h (100 za K 1·50) a po 4 h (100 za K 2·70).

Poznámky: 1. Příchozím do Prahy radíme, aby si tyto obrázky osobně prohlédli a podle vůle ty ony si vybrali. — 2. Všecky obrázky tuto uvedené mají české nápisy, avšak objednali jsme většinu těchto druhů i s německými nápisy, tak že i Čechům mezi Němci působícím můžeme posloužiti. — 3. Do těchto obrázků vložili jsme veliký kapitál, i nemůžeme vzorky těchto obrázků zdarma rozesílati. Kdo si přeje vzorky, tomu je účtujeme. Objednatel obrázků platí poštovné nebo dopravu po dráze, my navzájem hradíme balení a dopravu na poštu nebo na dráhu. — Objednávky vyřizuje:

Papírnický závod družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVIII. číslo 4. a 5. s tímto obsahem: Památce kněze-buditele a vychovatele Karla Al. Vinařického — Zákon o platech učitelských. — O reformě středních škol (Fr. Horáček.) — Práva otcova a úkol státu ve vyučování (Fr. Neliba.) — K papežskému jubileu J. Sv. Lva XIII. — Parallela mezi láskou otcovskou a mateřskou. — Od srdce k srdci (G. M. Achian.) — Feuilleton: Škola v budoucnosti. — Obsah Učitelské přílohy: Učitel — strážce četby lidové (Fr. Valter.) — Úvahy k vyučování počtům v oboru číselném do 10 se zřetelem ku appercipování pojatého učiva (Al. Brynych.) — Nervosa ve škole (Ben. Brožek.) — Obsah Katechetské přílohy: Úprava učitelského služného a katecheté. — Exhorty podali: Vl. Hornov, J. Kalný, Em. Žák a Jan Prieher. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K (Praha 570-II.)

»**NAŠICH LISTŮ**« vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XII. č. 24.—27. s tímto obsahem: K otázce stávek (T. J. J.). — Ze socialistického ráje. — Z Johannea. ústavu pro vzdělání a zaopatření učeníků v Praze. — Kterak píše »Slovo«, orgán p. Dr. Al. Rašína, býv. právního zástupce záložny Svatováclavské. — »Právo Lidu« v zájmu lidu (L. † 5.) — Program české strany agrární (L. † bapt.) — Obrázky z Belgie (L. † 36.) — Jak umějí klerikálové hospodařiti (Tomáš Škrdle.) — Projev Tiskové ligy o situaci. — Úkol všeodborového sdružování křesť. dělnictva. —

Anglikánští protestanté k Římu (L. † 36.) — 25leté jubileum sv. Otce Lva XIII. — Církev katolická před 100 lety a dnes. — Feuilleton: Sirotek (Jos. Brožek), Protekce (Jar. Táborský.) — »Naše Listy« stojí ročně 4 K a předplatné přijímá: administrace družstva Vlast, Praha čp. 570-II.

»**Sborníku Historickéhe kroužku**« vyšlo redakcí školního rady Dr. M. Kováře roč. IV. č. 1. s tímto obsahem: Dr. M. Kovář: Eduard Jan Nep. Brynych. — Fr. Štědrý: Příspěvek k životopisu sv. Jana Nepomuckého. — Fr. J. Čečetka: Kniha účtů nymburských l. 1617—1618. — Dr. Ant. Podlaha: Rafael Soběhrd Mnilovský ze Sebuzína (*1580 † 1644). — Fr. Štědrý: Doplňky k V. dílu Tomkova Dějepisu města Prahy od str. 40-54. — Jan Kř. Roškot: Darování vsi Praskoles knězi Albertovi, rektoru při kapli sv. Apolináře na hradě Žebráce. — Dr. Ant. Podlaha: Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického (Pokrač.) — Václav Oliva: Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí. — Dr. Ant. Lenz: Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích (Pokrač.) — Mikšovicova kronika Lounská. Část VII. (Pokrač.) — Dr. M. Kovář: Drobné zprávy a posudky. »Sborník Historického kroužku« vyplňuje čestným způsobem svůj důležitý kulturní úkol, i budiž hojně odebírán a laikům, milovníkům historie ukázán a doporučen. Stojí ročně 5 K. (Praha 570-II.)

Nakladatelství Antonína Pusteta v Solnohradě.

Právě vyšlo:

Perla panenství.

Dle rukopisu † P. Hartmanna Strele O. S. Fr. přepracoval, vhodnými pobožnostmi doplnil a pod názvem: Der Edelstein der gottgeweihten Jungfräulichkeit« vydal **P. Filibert Seeböck** O. Fr. Min. Se svolením nakladatelovým a s úchvalou církevní přeložil

Alois Štěpina
kněz církevní.

Vázané v plátně s červenou ořízkou	3·— K
» » » » zlatou »	3·30 K
» » černé kůži s červenou »	3·50 K
» » » » zlatou ořízkou	3·80 K

Seeböckova »Perla panenství« zaujímá bez odporu jedno z nejpřednějších míst v literatuře ascetické. Jsouc schválena a vřele doporučována 16 církevními vrchnostmi, vyšla v německém jazyku právě v 30. vydání a ve více než 100.000 výtiscích. České vydání poskytuje všechny výhody původního vydání německého a může tudíž všem panenským duším co nejlépe býti doporučeno.

Dostati lze prostřednictvím každého knihkupectví, přímo pak u nakladatele Antonína Pusteta v Solnohradě.

Pobožnost křížové cesty

Upravil farář *Vlastimil Hálek*. Schválena nejd. kníž. arcib. Ordinariatem pražským. Vyšla před letošní dobou postní nákladem družstva Vlast a prodává se po 20 h.; pp. knihkupci obdrží 25% provise, a překupníci, kteří odeberou nejméně 25 ex. najednou, obdrží ji po 14 h. Objednávky přijímá administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

ROČNÍK XIX.

DUBEN. ČÍSLO 7.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1903.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

Str.

MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Picha.* (Pokračování.) 577
Z BÁSNÍ RUDOLFA STUPAVSKÉHO. Báseň. 588
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* (Pokračování.) 589
VELIKONOCE. Báseň. Napsal Jos. Plaček. 599
DĚJINY SOCIALNÍHO HNUTÍ V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ. Píše *Tomáš Jos. Jiroušek.* Díl II. (Pokračování.) 600
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zítek* (Pokračování.) 609
STARÁ HLAVA. Napsal *Adam Chlumecký.* 615
Z MÉHO POBYTU NA ČERNÉ HOŘE. Píše *Fran. Rozkošný* [Pokračování.] . 623
K PADESÁTÝM NAROZENINÁM JOS. VRCHLICKÉHO 630
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.) 635
ŠPITÁL V GLOGŮVKU. Napsal *Jos. Vávra.* 645
ŘEČ pronesená J. V. Sedláčkem při zahájení činnosti Čtenářské společnosti v Spáleném Poříčí. Podává Dr. *Jaroslav E. Šťastný.* 651
Z DOMÁCÍHO SVĚTA HUDEBNÍHO. Píše Em. Žák. 657
Literatura 659
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy 666

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupili za členy zakládající: Fr. Vaněček, kníž. arcib. vik. tajemník a farář ve Višnové, a spolek sv. Ludmily, paní a dívek v Mělníku a okolí. — Nejmenovaná čtenářka »Kříže« a »Marie« darovala družstvu Vlasť 100 K a »Historickému kroužku« družstva Vlasť také 100 K. — Z odkazu † Jos. Řezníčka, kníž. arcib. vikáře v Českých Budějovicích, obdrželi jsme 22 K. — Přispěli na dům družstva Vlasť: Dr. Jar. Sedláček [26], Rev. J. A. Chundelák, Rev. Jos. Janeček, pí. K. Rozsývalová, sl. Marie Hlavínová, sl. Kat. Šilhánková, Fr. Smola a Ant. Nevrkla. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v březnu splatili: Al. Sládeček 50 [100]; po 20: Fr. Vojta [Vrané] a Fr. Mendlík [40]; po 12: Václ. Novák [24], Dr. Rud. Zháněl [94] a Spolek sv. Ludmily na Mělníku; St. Novák 11 [100]; Fr. Vaněček 10; Fr. Pálenský 7·20 [100] a Václ. Čermák 5 [35].

Listárna administrace. — Do Ameriky: *Rev. Jos. Janeček.* Obdrželi jsme 24 K 59 h. Z toho jsme zaplatili 18. a 19. roč. »Vlasti« [24 K] a zbytek jsme dali na dům. — *W. J. Skluzáček.* Pošta nám odevzdala 9 K 82 h. I zapravili jsme Vám XIX. roč. »Vlasti« [8] a 1 K 82 h zbylo Vám na roč. XX. — *Rev. Chas Dragoun.* Obdrželi jsme poštou 73 K 58 h. Z toho jsme zapravili doplatek za XIV. ročník »Vlasti« v obnosu 11 K 30 h, 60 K dali jsme na XV.—XIX. roč. »Vlasti«, 1·20 K za I. a II. roč. »Hlasů Svatováclavských«, 60 h za I. roč. »Vzděl. četby kat. mládeže« a zbytek — 48 h dovolili jsme si dáti na dům. — *Rev. Fr. Just.* Z 34 K dali jsme 7 K jako dopl. na XVII. roč. Vlasti, 24 K na XVIII. a XIX. a 3 K za modl. matky při úvodu.

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»VYCHOVATELE« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVIII. číslo 6. a 7. s tímto obsahem: Činnost Riegrova ve prospěch osvěty (E. Ž.) — Nový zákon učitelský. — Ukázka ze školní prakce (Augustín.) — Stejná ozvěna ode dvou protivných polů (Lacordaire — Viktor Hugo.) — Učitelské choroby (G. M. Achian.) — Znovu čísti (Fr. Neliba.) — Feuilleton: Bible a Babylon (Dr. Ign. Steinochr.) — Obsah Učitelské přílohy: Učitel — strážce četby lidové (Fr. Valter.) — Může-li pří-

ROČNÍK XIX. DUBEN 1902—03. ČÍSLO 7.

VLASŤ.

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

To děje se též za tím účelem, abychom nabyli přesvědčení o úplné platnosti poznatků, jež jsme indukcí získali, jelikož jsme indukcí pouze pravděpodobnost poznali. Neboť jedním nebo více pokusy nabývá poznatek úplné jistoty a platnosti, poněvadž tak pronikáme příčinné spojení (nexus causalis) mezi pozorovanými zjevy.

Pokus jest ovšem též jednání (výkon). I může se tudíž říci, že teprve jednání o tom rozhodlo, zdali představa, jež východiskem jednání byla, pravdě vyhovuje čili nic. Avšak v takovém případě není to užitek a prospěch, co o pravdě neb nepravdě rozhoduje, nýbrž theoretický princip.

Tak na př. až do doby Galileiho panovaly ohledně volného pádu těles nejrůznější, sobě odporující názory, Povšechně se myslilo, že tělesa těžší rychleji padají. Aristoteles na př domníval se, že těleso desetkrát těžší také desetkrát rychleji padá. Galilei však, aby vyzkoumal zákon volného pádu, vzal dvě tělesa, jedno lehčí, druhé těžší, a pouštěl je s nakloněné věže Pisanské. I shledal, že dopadla obě za stejnou dobu k zemi, že tedy padala stejnou rychlostí. Dále shledal, že, čím déle těleso padá, tím větší jest jeho rychlost. Na základě toho vyslovil domněnku, že proběhnuté dráhy mají se k sobě jako čtverce příslušných dob. Tuto domněnku svoji pak později přesnými pokusy (experimenty) jako s pravdou se srovnávající zjistil a vyšetřil všechny zákony, jimiž se prostý (volný) pád řídí.

Byl zde prospěch a užitek primárním faktorem, jenž rozhodl o tom, čí domněnka, zda Aristotelova či Galileiho s pravdou se srovnává? Nikoli. Zde volné zpytování ducha bylo tímto primárním faktorem, jenž Galileim vyslovenou domněnku pokusem zjistil.

Koperník dospěl k přesvědčení (asi r. 1507), že země skutečně a nikoli snad pouze zdánlivě otáčí se kolem osy své směrem od

západu k východu. Učení to přes všecky důvody, které ve prospěch pravdivosti jeho uváděny byly, zůstalo přece jen domněnkou, byť i nanejvýš pravděpodobnou, tak že pravděpodobnost ta téměř morální jistotě se rovnala — nebyloť přímého důkazu pro pravdivost rotace země.*) Teprve Foucault precisním pokusem s kyvadlem (r. 1851) podal přímý důkaz pro skutečnou rotaci země.

Jaký užitek a prospěch vedl zde k potvrzení tušené pravdy, že země se otáčí kolem své osy? Byl prospěch a užitek tím primárním činitelem, jenž pokus Foucaultův »vypěstoval«, kterýmž se dospělo k přímému důkazu, že představa o rotaci země jest správná a pravdivá?

Newton vysvětloval úkazy světla hypothesou emanační, Huygens (r. 1690) hypothesou undulační (jako periodický vlnivý pohyb ætheru). Obě hypothesy panovaly delší dobu vedle sebe, až na počátku 19. století zvítězila undulační hypothesa nad emanační, avšak nikoli proto, že by undulační užitečnější a prospěšnější byla než emanační a že tudíž následkem toho za pravdivou uznána byla, nýbrž že s theoretickými zásadami lépe souhlasí a jim lépe vyhovuje, což pokusem Foucaultovým v letech padesátých dokázáno. Vždyť naopak, pokud nebyly známy důležité úkazy světla, zejména interference a ohyb světla, nýbrž pouze přímočaré šíření se světla, reflexe a lom světla, předčila emanační hypothesa co do dokonalosti vysvětlování daleko hypothesu undulační.

Pokus Foucaultův však rozhodl definitivně v neprospěch emanační hypothesy. Dle emanační hypothesy totiž měla by býti rychlost světla ve vodě větší než ve vzduchu; z undulační hypothesy však následovalo, že rychlost světla ve vodě má býti menší než ve vzduchu. Foucault pak pokusy svými dokázal a potvrdil, že rychlost světla ve vodě jest skutečně menší než ve vzduchu.**)

Byl to tedy praktický užitek a prospěch, který vedl k uznání undulační hypothesy za pravdě vyhovující? Undulační hypothesa zvítězila nad emanační nikoli větší užitečností — užitek světla byl za doby emanační hypothesy týž, jako za doby, když undulační hypothesa opanovala pole — nýbrž poněvadž s theoretickými zásadami lépe souhlasí a jim lépe vyhovuje. Hypothesa má znak tím větší pravděpodobnosti, čím přirozeněji a nenuceněji všecky ve svůj obor náležející zjevy vysvětliti s to jest a se žádným skutečným zjevem a žádnou vymoženou pravdou v rozporu není. A princip, jenž o tom rozhoduje, jest theoretický a nikoli praktický. Emanační hypothesa nemohla množství nových úkazů, jež za dobu sporu teprve odkryty byly, vysvětliti, tak že se již tehdy jevila pravděnepodobnou. Foucaultovým pokusem pak byla experimentálně vyvrácena.

*) Stoupenci Koperníkovi uváděli za důvod, že jest pravděpodobnějším, že malá země jednou za den se otočí, než celá velká obloha, a ukazovali k tomu, jak ohromnou rychlostí musily by se stálice pohybovati, aby svůj denní oběh vykonaly. Galilei nad to pak uváděl passatní větry a příliv a odliv.

**) Dle novějších názorů jest světlo projevem sil magnetických a elektrických příčných ku směru postupu (Maxwellova hypothesa), a pravděpodobnost této domněnky stává se čím dále tím větší, tak že se jí dává přednost před Foucaultovou hypothesou. Ovšem rovnice differenciální zůstávají i zde v platnosti jako při Foucaultově hypothese.

Z uvedených dokladů je zjevno, že praktický užitek a prospěch není a nemůže byti universálním a jediným kriteriem pravdy a že není a nemůže býti primarním a jedině rozhodujícím faktorem při rozeznávání pravdy od bludu. Naopak, jsou případy, že mnohdy může býti pro praktickou potřebu nám s užitkem, co ve skutečnosti s pravdou se nekryje, a my jsme si toho úplně vědomi. Tak na př. žádný fysik již dnes nevěří v jsoucnost elektrických fluid a přec užíváme elektrických fluid po dnes s prospěchem k vysvětlování, protože nám dobře slouží k jednoduchému vysvětlování zjevů elektrických. Tak jest také emanační hypothesa světla dle Maxwella ještě dnes ... při řešení rozličných problemů jako mathematický umělý obrat (Kunstgriff) s užitkem.*)

Zde nemáme zření k tomu, zdali představa nebo domněnka pravdiva jest, nýbrž nám postačuje jediné, jestliže s pozorováním skytá souhlasný výpočet.

Simmel hledí selekční nauky Darwinovy upotřebiti na theorii lidského poznání a vědění a vyhlašuje tudíž selekci za tvůrčí princip pravdy, tak že všecka poznaná pravda jest produktem výchovy a výběru. Výběr prý jest nezbytný i když připustíme, že poznání pravdy na užitku a prospěchu jest nezávislé a že tudíž poznání pravdy jest dříve, než v praxi užitek a prospěch z poznání pravdy se dostaví, neboť prý musejí pak přec jen z veškerosti poznatků prakticky upotřebitelné vybrány a vyzkoušeny býti, a tu pak prý jest lépe, ihned výběr tvůrčím principem pravdy učiniti.

V jistém smyslu stává ovšem ve vývoji postupu lidských poznatků jakýsi výběr ohledně pravdy a praktické upotřebitelnosti. Výběr takový místo má při odhadování ceny pravděpodobnosti rozličných hypothes.

Četné přírodovědecké poznatky, jimžto nyní jistotu přikládáme, nebyly najednou jako snad nějaká geometrická poučka s plnou nezvratnou jistotou objeveny, nýbrž měly z počátku cenu hypothetickou. Známoť, že pravda nebývá vždy hned z počátku s plnou jistotou poznána, nýbrž začasté pouze s pravděpodobností, protože příčina zjevu nebývá přímo přístupna, jak jsme se již o tom na uvedených příkladech přesvědčili.

Dejme tomu, že ohledně jedné otázky panují dvě hypothesy**) či mínění. Jsou-li důvody obou co do počtu i váhy rovnomocny, jest volba jedné jako druhé stejně oprávněna, výběr nemá místa. Jestliže však jedna počtem i vahou důvodů druhou předčí, pak výběr přivádí se k platnosti. My jsme rozumem nuceni, při výběru té, která počtem a vahou důvodů nad druhou vyniká, před-

*) Maxwell v pojednání »Über Faradays Kraftlinien« übersetzt in Oswalds »Klassikern der exakten Wissenschaften« Nr. 69. S. 3.

**) Sluší podotknouti, že rozeznáváme dva druhy hypothes. Při jedněch jest veškerá pravděpodobnost předem vyloučena aneb aspoň mimo zřetel puštěna, a my užíváme jich pouze co pomůcek za tím účelem, abychom zjednali si přehledné jednotné vysvětlení pozorovaných zjevů stejnorodých a logicky spojili takto řadu fakt stejného oboru pod jediný princip. Hypothesy tyto slouží nám tedy jako pomůcky. — Pomocí hypothes druhého druhu však chceme se dodělati skutečnosti (skutečnost fakt vyjádřiti), kterouž, poněvadž není plně jista, přesnými pokusy ještě zjistiti sluší. Tento druh hypothes máme na mysli v přítomném případě.

nost dáti a ji jako pravděpodobnější, aneb, jestliže z ní všecky zjevy příslušné přirozeně a nenuceně vyplývají a tudíž jí vysvětleny býti mohou a jestliže součástky její dedukcí z fakt zaručených potvrzeny býti mohou, jako s pravdou se kryjící voliti. I možno ji v jistém smyslu pokládati za produkt výběru.

Rozvoj přírodozpytu předvádí nám četné hypothesy, jež časem byly sestrojeny. Mnohé z nich neobstály zkoušky zatěžkací i bylo od nich upuštěno, kdežto jiné znenáhla ve svých jednotlivostech se zdokonalovaly a vítězně postupovaly, až po dlouhém a tuhém zápasu nejvyššího stupně pravděpodobnosti, morální jistotě se rovnající, dosáhly.

Avšak při tomto výběru, záležejícím v odlišování pravdy od bludu, nerozhoduje zájem praktické užitečnosti a upotřebitelnosti, nýbrž pouze důvody čistě theoretické. Abychom příklad uvedli! Až do F. Fresnela (r. 1819) byla domněnka či hypothesa, že chvění v paprsku světelném děje se longitudinalně jako zvukové chvění vzduchu. Pokud tato domněnka platila, nemohla polarisace světla vysvětlena býti, nebyloť lze při předpokládání longitudinalního chvění nahlednouti, kterak se může paprsek na rozličné strany rozličně chovati. Fresnel, chtěje vysvětliti polarisaci, vyslovil domněnku, že chvění děje se transversalně. I podařilo se mu skutečně úkazy polarisace uspokojivě vysvětliti. Takž nastala nyní volba mezi dvěma hypothesami. Hypothesa Fresnelova potkala se sice z počátku se strany fysiků s velkým odporem, avšak Fresnel pravděpodobnost její dvojím pokusem dovodil, a tak při volbě dána jí přednost a stala se vládnoucí. Jak patrno, při volbě či výběru tom nerozhodl praktický užitek a prospěch o pravděpodobnosti, nýbrž důvody čistě theoretické. Podobně soustava Koperníkova po dlouhém zápasu zvítězila nad soustavou Ptolomæovou nikoli praktickou užitečností a prospěšností, nýbrž důvody čistě theoretickými.

Doslov.

Jak z celého pojednání tohoto čtenáři seznali, jest nynější stav otázky darwinismu takový, že každý nepředpojatý posuzovatel musí vyznati: Trvání darwinismu chýlí se ku konci; brzký, neodvratitelný pád jeho jest již zpečetěn. Darwinismus za nynějšího stavu přírodních věd nemůže více pokládán býti za hypothesu pravděpodobnou, poněvadž jeví na sobě zřejmé známky pravděnepodobnosti, tím méně pak pokládán býti může za theorii, jak jej přívrženci jeho emfaticky nazývají. Darwinem a stoupenci jeho podniknut byl smělý pokus, vše z jednoho principu odvoditi. I ukázalo se, že to nejde.

Okázale a sebevědomě objevil se v první své fasi na foru veřejnosti, mnohoslibná budoucnost zdála se mu kynouti, a on po několik desítiletí osoboval si nadvládu v přírodovědě — ale čím skvělejší, okázalejší a mnohoslibnější byl jeho počátek, tím smutnější nadchází jeho konec.

Kdežto na jedné straně byl od odpůrců přes míru tupen a odsuzován, takže toto tupení a odsuzování mnohdy zabíhalo až v surovost, dostalo se mu na druhé straně od přívrženců jeho v míře mnohem hojnější náhrady. Byť s nadpomyšlení velikým

nadšením a jásotem jimi uvítán a přijat a na výsost veleben, a odpůrci jeho s útočností nepoměrně větší byli napadáni a terrorisováni. Rozumí se, že ani čeští stoupenci jeho nechtěli zůstati pozadu a proto také i oni dithyramby navzájem přednášeli a empirie jako vývěsního štítu k zaleknutí pochybovačů a střízlivějších posuzovatelů užívali. »Jest to učení — píše Dr. J. Durdík — které nic jiného oborem svým býti nepraví, nežli zkušenost, ale při tom smělost má, že také žádné zkušenosti se nebojí a ke všemu odhodláno jest.«*) — »Darwin podal pro nauku svou příčinný důkaz pravdy — píše opět Dr. Stecker — před nímž všechny pochybnosti protivníků umlknouti musily a to tím, že založil a dovodil nauku o přirozeném výběru . . .«**). Viděli jsme, jak se tato tvrzení snášejí s pravdou. — Darwin nazýván jest Koperníkem ústrojné přírody a nauce jeho přikládán filosofický význam (Ott. Sl. N.; »Darwinova nauka«). »Kniha Darwinova — prý — náleží as mezi patero nejznamenitějších spisů, které v našem století (devatenáctém) se objevily.«***) »Darwinova theorie má — prý — všechny rysy pravého filosofického činu.«†)

Naukou Darwinovou prý se netušené světlo rozbřesklo nad temnou posud záhadou, neboť Darwin prý »veledůležitou a tajemnou otázku« o povstání druhů »pošinul ve stadium zcela jiné«, vědecké, kdežto dříve prý mluvilo se o povstání druhů pouze mysticky.††) »Darwinova theorie tak — prý — se všemi známostmi našimi, historickými i přírodnickými, splývá, že o jakémsi radikálním omylu v ní řeči býti nemůže.«†††) Ano nauce Darwinově připisován takový stupeň jistoty, jaký měla domněnka Koperníkova o pohybu země; učení Darwinovo stojí prý na podkladě pevné, zjištěné skutečnosti, činilť prý Darwin závěrky své na nejširším podkladě empirickém. Boj proti nauce Darwinově byl prý by snadnějším, »kdyby — prý — nebyla tak prožlukle jednoduchá.«§) — »Vše co by namítnuto býti mohlo — píše Dr. A. Stecker — se strany protivníků, předvídá (Darwin) a ihned pádnými důvody vyvrací, tak že odpůrcové nemají protidůvodů a uvádějí-li jakýchsi námitek, jsou tyto ve spisech Darwinových zajisté dlouho již vyvráceny.«§§)

Než velice podiviti se musíme těmto a podobným výrokům, máme-li zření k tomu, co sám Darwin vyznává: »Nikdo nesmí nad tím býti překvapen, že ještě nyní mnoho vzhledem ku povstání druhů a odrůd nevysvětleno zůstává, přihlíží-li správně k hluboké neznámosti vzájemných vztahů jistých bytostí, jež vůkol nás žijí.«§§§) V Ott. Sl. N. v článku »Darwin Charles Robert« (p. 60) pak čteme: »Jakkoli sám mnoho vyzkoumal, veliký kus světa shlédl, jakkoli nauka jeho netušené svity rozbřeskla

*) »Rozpravy filosofické« p. 196.
**) »Lumír« 1876, p. 273. (»O rozvoji organismů na zemi«).
***) Dr. J. Durdík »O pokroku přírodních věd«, p. 230.
†) Dr. J. Durdík, »Rozpravy filosofické«, p. 20.
††) L. c. pg. 194.
†††) L. c. p. 20.
§) L. c. p. 81.
§§) »Lumír« 1876, p. 273.
§§§) Darwin, Entstehung der Arten, nach d. 6. vermehrten und verbesserten Ausgabe, übersetzt v. Dr. Rich. Böhme, Einleitung pg. XV.

po mnohých oborech: přece ji sám nepovažoval za definitivní rozřešení všech záhad, nýbrž byl si mezer a neshod jejích lépe vědom, než sami protivníci jeho.« A »Živa« 1897 p. 245. (»O výběru zárodečném«) píše: »Darwin sám na konec života svého četnými námitkami byl přiveden k pochybnostem, zdali nepřecenil význam selekce.«

Kdežto Darwin sám upřímně uznává nehotovost svého učení, vědí a vysvětlují si stoupenci jeho všecko. »Že až dosud ani jediné faktum se neobjevilo — píše Dr. V. Kurz — které by se pomocí jeho nedalo vyložiti, to jest spolu nejpádnější jeho podporou.«*) — Ano princip darwinismu zaváděn jest v novější době i do geologie, astronomie, lučby atd. »Není téměř oboru lidského vědění, — píše Dr. V. Kurz — jenž by byl nekořistil z Darwinismu, z onoho vznešeného názoru, že příroda a člověk a cokoli on myslí a činí, že nic není předem hotově stvořeno, nýbrž se ponenáhlu vyvinulo.«**)

Nezdar darwinismu zaviněn hlavně tím, že důkazy pro jeho pravděpodobnost uváděné zakládají se jednak na empirickém klamu, jednak na pouhé spekulaci, která skutečnost osobním domyslům podříditi se snažila, nedostatky zkoumání dohady docelovala a tak subjektivní stránku vědění podstatným předmětem učení toho činila.

»Darwin sám — píše prof. Dr. J. Janošík — nepodal žádného důkazu pro povstání nějakého typu pozorováním postupného vývoje a sledováním adaptací plynoucích z přirozeného výběru a vedoucích ku nejvhodnější organisaci, nýbrž snaží se to, jak připomíná Claus, toliko na vymyšlených příkladech dovoditi. Hromaděním takových vymyšlených dokladů proslavil se hlavně Hæckel a snaha taková panuje a udržuje se dosud. K jakým koncům vedou dnes podobné spekulace, lze posouditi z následujícího: Každý by byl očekával, že čím dále postoupí naše poznání, tím více bude pro descendenci ve smyslu Darwinově nalezeno dokladů, neb že alespoň bude možno, správná-li theorie ona, vyplniti tu a tam zející nemalou mezeru; leč, bohužel, jest tomu naopak.«***)

Důkazu darwinistů schází věcná platnost, neboť v důkaze jejich jeví se falacia incerti medii, poněvadž oni za důvody berou pomysly, jichž pravdivost není ani patrna, ani dokázána. Známo, že správný důkaz žádá co do látky důvodů vesměs pravdivých, tedy pomyslů buď patrných (evidentních) neb takových, jichž pravdivost jest dokázána nebo uznána. Důkaz darwinistů spoléhá však na důvodech, jež moci důkazné nemají, jednak proto, že nedostatečně jsou zjištěny induktivním způsobem, jednak že opírají se o nedokonale pojatá empirická fakta, o zjevy, jimžto přikládány vlastnosti, kterých nemají, aneb skutečné vlastnosti jejich pozměňovány byly, jednak že mezery empirické osobními domysly a dohady nahražovány byly.

K. E. z Bærů vytýká methodě darwinistů, že nevychází od pozorování, nýbrž od reflexe a logickými postulaty, domněnkami

*) Ott. Sl. N. (»Darw. nauka«) VII. p. 65.
**) L. c.
***) »Živa« 1901, p. 258. (»Krátký přehled vývoje nauky descendenční.«)

a výtvory fantasie skutečnost nahraditi hledí. Také co se týče logických chyb, nelze prý darwinisty uznati za nevinny, poněvadž prý možnosti pomyslné (Denkmöglichkeiten) za skutečnosti vydávají, neospravedlněnými upovšechňováními (Verallgemeinerungen) operují, ideální a genealogickou příbuznost vespolek zaměňují.*)

Darwinismus jest každému přírodozpytci pokynem, aby, nechce-li přijíti na scestí, dobře byl si toho vědom, čeho neví a co ví, aby dvojnásobně zkoušel a o tom přemýšlel a hleděl nabýti jistoty, mnoho-li z toho objektivní pravdou jest, neboť jest to věcí na pováženou, z pouhých osobních domyslů, z nedostatečně a neúplně pochopených empirických fakt, z pomyslů, jichžto pravdivost nedostatečnou indukcí zajištěna jest, chtíti vyvozovati všeobecně platné důsledky.

Že darwinismus došel v poměrně krátké době tak rychlého a netušeného rozšíření i mimo vědecké kruhy, ano, že nalezl tak veliký počet přívrženců mezi lidmi, kteří jinak na přírodovědeckých hypothesách nejeví zájmu a od nich s nadšením přijat byl, to má příčinu svou v tom — jak jsme již na počátku uvedli — že učení to u vysoké míře hovělo panujícímu proudu časovému a přišlo velice vhod náruživostem lidským. Onoť podávalo záruku, že člověk s příkazy nábožensko-mravními nemůže přijíti v rozpor. Neboť Darwinovi za velikou zásluhu se přičítá, že z přírodovědy odstranil účelosloví a na místě jeho zavedl princip příčinnosti.**) Darwinismem — dle Paulsena — prý nyní konečně teleologie jako dílo Intelligence odstraněna jest. Tvůrčí Intelligence jest prý pouhé slovo, jež ničeho nevysvětluje.

Zavedením principu příčinnosti do přírodovědy odstraněn prý byl — dle mínění darwinistů — zázrak, a z přírody na vždy prý vyloučena byla působnost Tvůrce osobního. »Byli a jsou přírodozpytci, — píše Dr. A. Stecker — kteří vyzkoumání vzniku života za cíl životní své úlohy si vytkli a dospěli v tom směru aspoň již tak daleko, že jakýsi »bůhstvořitel« úplně odpadá.***) Dle O. Schmidta »nedá se víra ve stvoření živoucího s bádáním srovnati«, pravá věda jest prý jen pro ty, »pro které zázrak stvoření shola neexistuje.«†) Schmidtovi vidí se býti přímo komickým, jestliže ještě dnes množství přírodozpytců na toto dogma přísahá, kteří se všech jiných dogmat dávno sprostili«.††) Všem,

*) Nat. u. Offb. 1898, p. 316.

**) Zdali Darwin zavedením principu příčinnosti úmyslnou účelnost z přírody skutečně odstranil, o tom více dočte se čtenář v článku: »Zákon příčinnosti a účelnost v přírodě« ve »Vlasti« 1900 (roč. XVII.). Sám Schopenhauer, ačkoli není přízniv teleologickému názoru světa v křesťanském smyslu, nucen jest doznati: »Im Wesen aller Dinge ist eine Zusammenstimmung begründet, vermöge welcher die unverfänglichsten, blinden, rohen, niedrigsten Naturkräfte, von der starrsten Gesetzlichkeit geleitet, durch ihren Konflikt an der ihnen gemeinschaftlich preisgegebenen Materie und durch die solchen begleitenden accidentellen Folgen nichts Geringeres zustandbringen, als das Grundgerüst einer Welt, mit bewunderungswürdiger Zweckmässigkeit zum Entstehungsort und Aufenthalt lebender Wesen eingerichtet, in der Vollkommenheit, wie es die besonnenste Überlegung unter Leitung des durchdringendesten Verstandes und schärfsten Berechnung nur irgend vermacht hätte.« (G. Saring Teleologie oder Ateleologie? Vide »Nat. u. Offb. 1901, p. 146.).

***) »O rozvoji organismu zem obývajících«, Lumír 1876., p. 360.

†) Descendenzlehre u. Darwinismus, p. 74.

††) L. c. p. 79.

»kterých víra v zázrak a podrobení se přijetí zjevení neuspokojuje«, nezbývá prý ničeho, leč descendenční nauka.†)

Dle Strausse dokázal Darwin sílu, kterou otevřel dvéře, jimiž prý šťastnější potomstvo odstraní zázrak, aby mu dalo na vždy výhost. — Ano, naděje, že naukou Darwinovou resp. mechanickým výkladem přírody lidstvo zázraku a osobního Tvůrce se sprostí, že osobní Bůh přestane býti středem jak fysického tak i mravního světa a že člověk stane se svým vlastním pánem, nejsa závislým na jakémkoli náboženském dogmatě a náboženskomravním zákonu, — to bylo pravou příčinou, že darwinismus v tak krátké době se dodělal tak neočekávaného rozšíření a z velké části proud myšlének s sebou strhl. Jednaloť se o jakýsi druh náboženství, jež ku prospěchu materialismu mělo postaviti na místo křesťanských dogmat protikřesťanská. Theismus vyhlášen za nevědecký, a kdo by chtěl pokládán býti za nevědeckého? —

Neboť, že by hypothesa, jako je darwinismus, jenž tolik odporů obsahuje a z té příčiny na slovo vzatými přírodozpytci jako s pravdou se nesnášející zavržen byl, pouze z důvodů intellektuálních tak rychlého rozšíření a tak enthusiastického přijetí došla a za nedotknutelné dogma, o němž myšlénky vyměňovati a jejich oprávněnost vyšetřovati a důvody pro neb proti oprávněnosti jeho uváděti dovoleno není, nejen mezi přírodozpytci, nýbrž i mezi lidmi mimo všechen vztah k přírodovědě stojícími pokládána byla, toho nelze naprosto pochopiti

Že obhajci a stoupenci socialně-demokratických theorií, kteří přírodovědu s darwinismem téměř stotožňují, nejnadšenějšími velebiteli a přívrženci darvinismu jsou, poněvadž v darwinismu spatřují »moderní vědu«. která jim »do rukou pracuje« a jejich účelům znamenitě slouží, jmenovitě pak poněvadž v darwinismu, jenž nadpřirozený názor života na křesťanských pravdách věroučných se zakládající zamítá, nalézají oporu a odůvodnění svého antitheistického stanoviska čili jak oni říkají monistického názoru světa, jest všeobecně známo. A poněvadž nauky socialně-demokratické jménem »vědy« se propagují, a poněvadž dnes každý za vzdělaného pokládán býti chce, jest přirozeným následkem, že se naukami takovými řady socialních demokratů a anarchistů nade vše očekávání úžasně rozmnožily. »Zákony vývoje, dědičnosti, přizpůsobení — píše Bebel v knize své »Die Frau und der Socialismus« (pg. 190.) — platí pro člověka zcela tak, jako pro každou jinou bytost přírodní, musí tedy nauky vývojové též na něj užito býti, čímž se nám objasňuje, co jinak zkaleným a temným zůstává a pak předmětem vědecké mystiky a mystické vědy se stává.«

Nauka Darwinova podává prý mechanický výklad ústrojné přírody! K. E. z Baerů dí, že darwinismus nemá vůbec ani práva vydávati se za theorii čistě mechanickou, neboť nehledě prý k tomu, že o původu života ničeho vůbec pověděti nedovede, zavádí prý znovu zadními dvířkami teleologii v podobě přizpůsobení a dědičnosti.

»Ještě bezprostředněji a zřejměji — píše — vysvítá účelosměrnost z přizpůsobení, které podstatnou část Darwinovy hy-

†) L. c. p. 266.

pothesy tvoří. Přizpůsobení není přec nic jiného než snaha, stávajících poměrů pro zachování životaupotřebiti«. »Jsou představy, jako dědičnost, přizpůsobení, výrazy fysikálně-chemických zákonů? Nejsou spíše opakem toho? Fysikálně-chemické zákony mohou pouze trvati s vytknutím měr pro síly a látky. Smělé představy dědičnosti a přizpůsobení vylučují každou míru«. Kdo prý přeměnu životních forem dle mechanických zákonů vysvětliti chce, musí prý býti s to, život sám a jeho povstání jako mechanické dění dokázati.*)

Připustíme-li, že darwinismem teleologie jako dílo Intelligence odstraněna a působnost osobního Tvůrce z přírody vyloučena byla, takže »bůh stvořitel« úplně jest odstraněn, pak musíme vývoj veškerého organického tvorstva a jeho nanejvýš účelného zařízení čiré náhodě přičítati, a darwinismus stává se následkem toho hypothesou nejčistší náhody, čehož on také nezapírá, poněvadž toho zapříti nemůže. Haeckel a mozí jiní horkokrevní darwinisté před nemnohými lety skutečně také vládu náhody ve vývoji organického světa jako triumf filosofického myšlení velebili.**)

Extremnímu darwinismu jeví se totiž skutečně povstání organickeho tvorstva a jeho účelného zařízení nikoli jako dílo tvůrčí Intelligence, nýbrž jako dílo pouhé náhody bojem o život z povahy věcí prý nutně vyplývající. Náhodou počnou se atomy z původního organického prastavu v organické kombinace spojovati a vytvoří beztvárnou hmotu organickou. Náhodou z beztvárné hmoty organické povstanou organické zárodky, jež jsou ve všech možných směrech měnlivy, a tu náhodou vyskytne se mezi nimi taková varieta, která nějakou výhodnou vlastností se vyznačuje, jež jí v boji o život vítězství propůjčuje. Varieta ta pak zvítězí nad ostatními varietami, přežije je, kdežto ony jako životním poměrům méně účelně přizpůsobené a tudíž jako slaboši hynou. Tím způsobem, že vždy náhodou nějaký účelný znak povstal, a příroda tento účelný znak ihned k platnosti a větší dokonalosti přiváděla, vyvinulo se nynější organické tvorstvo: rostlinstvo a živočistvo s celým svým nejvýš účelným zařízením. A tak by byl i člověk sám, koruna tvorstva, jak po stránce tělesné, tak po stránce duševní dílem nikoli všemohoucího Stvořitele, nýbrž všemohoucí náhody.

Než bude někdo tak prostoduchý, aby věřil, že náhoda ve vývoji organického tvorstva a jeho tolik účelného zařízení hlavní úlohu hrála? »Již apriori příčí se rozumu pomyšlení, — píše Dr. L. Čelakovský — že z tisíců a tisíců proměn indifferentních sem tam náhodou jedna se vyskytne, která jest hodna, býti přírodním výběrem zachována a zdokonalena, tak že by účelnost ústrojenstva (na př. umělé zařízení lidského oka) byla výsledkem všemohoucí náhody . . . Příroda směřuje přímo k účelnosti; nedůstojno jest, představovati si ji jako loterii, ve které mezi tisíci nešťastných kombinací také časem šťastné ambo neb terno vyjde z osudí.«***)

*) »Karl Ernest von Baer und seine Weltanschauung« von Dr. Remig. Stölzle, recense v »Nat. u. Offb. 1898. p. 316.

**) E. Wasmann, Die Entstehung der Arten nach Eimer (Nat. u. Offb. 1889., p. 45.)

***) Osvěta 1877. p. 731—732 (»Úvahy přírodovědecké o Darwinově theorii«).

Že v organické přírodě též mechanických příčin stává, nelze upříti, avšak z toho nijak nenásleduje, že by organičtí tvorové pouhými mechanismy byli, a že by tudíž povstání jich, vývoj a účelné zařízení pouze jako výsledek vzájemného působení chemicko-fysikalních sil vysvětlovati se mělo, tak že by náhoda vysvětlujícím principem jich povstání, vývoje a účelného zařízení byla.

Jsou mechanické příčiny v ústrojné přírodě, avšak ony jsou v službě teleologických příčin, tak že mechanismus a teleologie se doplňují. Mechanistické vysvětlování přírody odsuzuje i sám Ed. v. Hartmann řka: »Hätten unsere Naturforscher etwas mehr philosophische Bildung, so würden sie wissen, dass die ganze deutsche Spekulation von Leibnitz und Kant bis zur Gegenwart eine von der mechanischen Kausalität losgerissene Teleologie ebenso entschieden verurteilt, wie eine von der Teleologie losgerissene mechanische Weltanschauung, und dass sie gegen Windmühlen fechten, wenn sie sich noch immer gegen die philosophische Teleologie als gegen eine solche ereifern, die mit dem Princip der mechanischen Kausalität im Gegensetze stände.«*) — A přírodozpytec Reinke, jenž též jako K. E. v. Baer účelně činné příčiny v přírodě uznává, dí: »Die Zwecke in der belebten Natur lassen sich durch keine Sophistik hinwegdisputieren. Darwins Versuch, sie zu leugnen, indem er in seiner Theorie den Zuffall zum Weltprincip erhob, ist misslungen. Wenn wir uns aber gezwungen sehen, die Zwecke anzuerkennen, so müssen wir auch die Forderung unseres Kausalitätsbedürfnisses nach einer zwecksetzender Ursache zu befriedigen suchen.«**)

Darwinismus, jak ani netřeba podotýkati, způsobil polemiku a tím povzbudil jak odpůrce, tak stoupence k nejhorlivějšímu bádání a zpytování, — a to jest negativní zásluha jeho v přírodovědě, že dal podnět k plodné práci. Avšak toto bádání a zpytování přineslo neblahé ovoce darwinismu. Objeviloť se, že hypothesa Darwinova zakládá se více na předstíraných možnostech než na zjištěných skutečných zjevech empirických. I sami střízlivěji myslící přívrženci darwinismu počínali nahlížeti, že selekce Darwinova naprosto nedostačuje k vysvětlení nenáhlého vývoje a soustavného postupu organického tvorstva. Nastala reakce, význam darwinismu počal klesati. Pochybovačnost v příčině pravděpodobnosti darwinismu čím dále, tím více počala se zmocňovati přírodozpytců, — cítili, že to nejde. Empirie, na niž darwinismus tolik spoléhal a v níž zbroj svoji spatřoval, počala se proti němu nepřátelsky obraceti. A čím dále se zkoumalo, tím širší rozevíral se obzor, ale tím více se objevovalo dokladů svědčících, že darwinismus nelze nijak za pravděpodobnou vědeckou hypothesu pokládati.

Jsou sice ještě dnes porůznu mezi přírodozpytci někteří vášniví obhajci a zastanci darwinismu, kteří jej za »Impatiens noli tangere« (netýkavka) pokládají, kteří nechtějí prohlédnouti a

*) Ed. v. Hartmann, Ausgewählte Werke, Bd. IX, p. 456.. citováno v »Nat. u. Offb.« 1902., p. 582.

**) Reinke, Die Welt als That, 1899, p. 439—440. cit. v »Nat. u. Offb.« 1901. p. 583.

k důvodům, jež se proti darwinismu uvádějí, zření míti, kteří stůj co stůj snaží se darwinismus v platnosti udržeti a z té příčiny namáhají se nejen mezi přírodovědeckými přívrženci, nýbrž a to hlavně v davech opodál vědecké kontroverse stojících dojem způsobiti, jako by darwinismus posud na pevných základech svých neotřesen ve své síle a svěžesti dále trval, domnívajíce se, že tak jeho v nejvyšší míře ohroženou existenci zachrání. Tak na př. ještě r. 1896 domnívá se francouzský přírodozpytec Alfr. Giard v darwinismu slunce spatřovati. Neboť oproti Delage-ovým pessimistickým názorům v příčině směru biologických bádání ve Francii dí: »Pravda jest, že spalo-li se někde, jak to tvrdí podivný podkuřovatel v Revue Scientifique, bylo to jedině v chrámu, kde bloudí jako stíny poslední zástupci školy Cuvierovy, a v okolí nejvyššího kněze, jehož Delage byl tak dlouho choristou. Měl-li kdo zjev spáče, náhle probuzeného, zdaž není to ten, jenž náhle zpozoruje, že od r. 1859 slunce Darwinismu se zdvihlo nad obzor vědy?«*)

My v takovémto enthusiastickém počínání těch nemnohých přírodovědeckých obhájců darwinismu vidíme jen psychologický úkaz. Darwinismus, jenž po více desítiletí byl v popředí stojící a v očích přívrženců nezvratnou theorií, příliš se vžil, stal se panujícím tlumem osvojovacím, tak že přívrženci jeho podlehli moci jeho, a následek toho jest, že ještě nyní stále namáhají se přesvědčení své o pravdivosti jeho též jiným suggerovati. Známo, že takovým panujícím tlumem osvojovacím ustálí se předsudky, které dlouho rozumnému přesvědčení vzdorují. A pak, nesmíme zapomenouti, co praví du Bois-Reymond, že totiž darwinismus jest záchranou fošnou, jížto se materialistické vysvětlování přírody chopilo, aby úplného ztroskotání neutrpělo;**) a že materialismus nemíní se ještě vlády vzdáti, toho důkazem jest, že ještě nejnověji Zehnder pojímá organismus jako pouhý mechanismus a činí pokus, život fysikálně-chemickými silami vysvětliti.***)

Také nesmí nás mýliti, že mezi přívrženci a příznivci darwinismu spatřujeme ještě v přítomné době též muže v jiných oborech vynikající a zvučného jména i za hranicemi požívající, jako jest na př. prof. Dr. A. Mach, slovutný fysik.†) Jak každý nahlédne, nemají muži tací v příčině odhadování správnosti či nesprávnosti Darwinovy hypothesy žádného významu, jsouce v ohledu tom dilettanty — avšak oni mají jiný význam, oni totiž velmi dobře se hodí za dekoraci darwinismu. (Pokračování.)

*) »Živa« 1896. pg. 168.

**) Nat. u. Offb. 1893, p. 683.

***) Zehnder, Die Entstehung des Lebens aus mechanischen Grundlagen entwickelt, I. Theil, Freiburg, 1899.

†) Dr. Mach působil dlouhá léta jako profesor experimentální fysiky na německé universitě v Praze; od roku 1895 jest profesorem filosofie na universitě vídeňské.

Z básní Rudolfa Stupavského.

Pohádka.

Já v mládí slyšel pohádku
o zemi plné štěstí,
kde růže sotva odkvetly,
už nové začly kvésti.

Tam bolů lidé neznali
a hořkých slzí toku,
jen samou písní jásali
při perlícím se moku . . .

A ve svých tužbách, dětských snech
jsem toužil po té zemi,
bych duši svoji napojil
těch kouzel ručejemi.

A prchla léta pohádek,
dál tvrdý život spěje,
co bolů, slzí hořkých tak,
co často beznaděje!

Té pohádky teď vzpomínám,
když slza oko pálí
a lidmi těmi pohrdám,
již slzí nepoznali!

V předtuše jara.

I.

To dlouho nepotrvá
a slunce zemi zahřeje,
a sněženka zas prvá
ty jarní vzkříší naděje.

Strom mízou rozjařený
své pupeny hned rozbalí
a jizvy, jež mu zasazeny
zas novým květem zahalí.

A zemi mrazem rozpukanou
déšť přátelsky zas napojí,
a květy v plenu zlatotkanou
jak panenku ji nastrojí.

A ptáci začnou znova,
kde loni v písni přestali,
bol před písní se schová
jak v moři zrádné úskalí.

Zas hodí kousek štěstí
té zemi změna odvěká,
by zkvetlou ratolestí
hruď okouzlila člověka.

II.

Ten vítr z jara vždycky zaburácí
a rozespalý zvlní vzduch
a zemi zmlazené zas život vrací
a hrstku čerstvých jara tuch.

To jak by hudba z dalekých až krajů
své echo posílala k nám,
to jak by moře odvěkých svých tajů —
svých zkazek otevřelo chrám.

Vše chvěje se a pije udiveno
té jižní zkazky milou zvěst,
je křoví v list už čertvý zabaleno
a květem zpívá ratolest.

Je pod střechou tak úzko, v hrudi těsno,
a duše jakby chtěla ven,
je plná snů jak čilých včelek česno,
jak strom, jenž květy omlazen.

Písnička.

Je život čaroděj
vždy zakuklený
a kdyby zjevil se,
by neměl ceny.

Je přítel neznámý,
jenž dlaň ti stiskne
a náhle odkvapí,
než srdce výskne.

Je věčné divadlo,
jež jedny baví
a jiné v bolestech
svým jedem tráví.

A co je nejtrpčí
že když se schýlí,
dá mnohým otázku,
zda vůbec žili?

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

(Pokračování.)

XII.

Ve škole bylo mnoho práce a starostí. Ve třídách už se počalo vyučovati a stala se zde změna. Prostřední učitel dle stáří stal se správcem školy v sousední vesnici a jeho učitelské místo dostal posavádní podučitel Karel Pelhřím, který tím postoupil a dostal slušnější plat Na uprázdněné místo dána zatím výpomocná síla.

Na pilno však bylo v pokoji, kde pracovaly slečny, od rána řinčel šicí stroj a jehly přímo lítaly. Dcerám pomáhala i paní řídící,

Havel zažádal do semináře a byl přijat hned s vyzváním, aby se dostavil po sv. Václavě a dovezl si určitý počet prádla, označeného určitým číslem. Poněvadž tak zásoben nebyl a rodiče mu chtěli dáti prádlo nové, pevné, bylo nutno pilně šíti, aby do odjezdu všechno přišlo do pořádku. A nadály se slečny, že jim pomůže z fary Helena, než ta se ani neukazovala. Také prý musí šíti pro Čenka, třeba týž tolik prádla nepotřeboval a časem se ním mohlo nahražovati staré novým, neboť mu prali na faře a ve čtrnácti dnech putovala bednička, ovšem ne jenom s prádlem, z Chusnice poštou do Prahy.

Slečny bedlivě si hleděly práce, zřídka pronesly slovo, a Julie ani nezpívala.

Havel se přidržoval Čenka a byli teď osamoceni. Připravovali se na studia a užívali zbytky prázdnin. Také navštívili Žofii ve Chvalinách, která nebyla proti rozhodnutí nejmladšího bratra jako lékař Vincenc. Ten napsal rodičům dlouhé psaní, v němž je zrazoval a napomínal, aby nedovolili Havlovi vstoupiti do semináře. I Vízka se dotknul, domnívaje se, že farář v tom má ruku a jinocha svedl na tuto dráhu. Bylo znáti, že v působení jeho vál jiný vzduch a panovaly předsudky proti stavu duchovnímu a Vincenc se přizpůsobil všemu, jakož i že se dal strhnouti vlivem jiných lidí.

Havel odpověděl lékaři sám zcela prostě a přesvědčivě. Odrazil jeho útoky, rozptýlil jeho domněnky a vyznal, že už dávno měl takový úmysl a cítí se už nyní šťastným, dojde-li svého cíle.

Také řídící Halus byl listem nejstaršího syna poněkud rozviklán; uvažoval to a ono a dával Havlovi některé otázky, nechtěl-li by se ještě nyní rozmysliti pro profesuru. Ale záhy se přesvědčil, že by bylo všechno domlouvání a zbraňování marně. I hleděl upokojiti Vincence, aby se usmířil a nejmladšímu bratru popřál klidu.

V Chusnici učinila zvěst o Havlově rozhodnutí milý dojem. Hněvali se na Čeňka, kterého už viděli na kazatelně s nejlepší pentlí u bělostné rochety, a zatím tam bude státi řídících Havel, aby výmluvným jazykem přednášel slovo Boží. Zprávu tu roznášel Brdáč, který byl právě ve škole pro offertorium na příští neděli, když se omladina z fary navrátila. Zůstal všecek užaslý a nemohl ani slova ze sebe vyraziti. Vida, že je při takové příležitosti zbytečný a dosti uslyšev, vytratil se ze školy, aby rovně spěchal k Řešetkovi s tou novinou, i aby se spolu pochlubil, že více ví z fary než on, dlouholetý a pálený kostelník. Cestou se mu rozvazoval jazyk, že mluvil sám k sobě a rukama prudce rozháněl, až se lidé zastavovali.

Řešetka výminečně pracoval a sedě u okna, šil panu faráři podzimní šaty na všední den. Nedělní a lepší si dávali všichni Řešetkovi zákazníci šíti v městě s tou výmluvou, že si kupují už hotové šaty, což je levnější.

Kapelník ani nevešel do světnice, ale postaviv se u otevřeného okna, spustil: »Přece bude alumnus o vánocích poslouhovati a preface čísti.«

»To je o svátcích červených,« opravoval kostelník.

»A kázati bude znamenitě, poněvadž má výřečnost a byl výborným studentem. Z toho bude doktor bohosloví a bude hráti mezi duchovními prim. A jak krásně zazpívá: »Ite missa!«

»Ale o kom to, sousede, mluvíš?« vyvalil oči krejčí a zabodnul jehlu do černé látky.

»Což ty, jako poloviční sluha Páně, nemáš o tom posud vědomosti?« na oko se divil Brdáč.

»Čeněk přece bude advokátem.«

»I co nám je po advokátech!« utrhl se Brdáč, který jednou i s pomocí advokáta prohrál při o mez.

»Řídících Havel vstoupí přece do semináře.«

Teď Řešetkovi vypadly farářovy šaty na podlahu, ruce mu sklesly a oči povystoupily.

»To se diviš, co?« smál se Brdáč.

»To není ani možné.«

»Proč by nebylo, když je. Na vlastní uši jsem to slyšel ve škole. A na faře už oslavovali Havlovo rozhodnutí pro kněžský stav.«

»A já o tom pranic nevěděl?« V hlase tom byl údiv i stesk, že byl tak odstrčen a nikdo mu nic neoznámil.

»Tak vidíš,« posmíval se klarinetista, »pak říkáš, že na tobě v kostele všechno závisí, a my že jsme na kruchtě nulou. Naposledy bude Havel kázati, a ty o tom ani nezvíš.«

Kostelník se vzpamatoval, a vycítiv posměch, vymlouval se.

»Kdo ví, věděl-li o tom jednostpán. A kdyby, s takovou věcí se nesmí hned na buben. Snad byl překvapen jako já a myslil si, že to u nás na faře a ve škole jinak s těmi mladými skončí.—«

»A jak by se to dle tvého rozumu mělo státi?« vyzvídal Brdáč.

»Inu nadáli jsme se, že tu budou svatby křížem, že to přátelství bude spečetěno dvojím sňatkem Čeňka s Julií a Havla s Helenou,« vykládal kostelník.

Brdáč hvizdnuv si, dal prst pravé ruky na čelo.

»Tudy na to! A to bys měl pravdu; ženicha za nevěstu a nevěstu za ženicha, věno stejné, a přátelství by bylo na věčné časy utvrzeno. A tu pan Havel vám zmátl koncept. Snad to napraví pan učitel Pelhřím, jemuž jsme dali v místní školní radě hlasy,« s nemalou hrdostí pronášel Brdáč, který za stranu chalupnickou ve výboru a v místní školní radě zasedal.

Ale Řešetka nestaral se tak o Pelhříma a ostatní členy Halusovy rodiny jako o Havla z té příčiny, že bude majstrem a stane se knězem.

»Škoda, že také Čeněk do semináře nejde,« pojednou si vzpomněl, lusknuv prsty. To by byla o Božích hodech asistence! Do Ouboru bych doběhl pro dalmatiku nebo na nové udělal sbírku na osadě.«

»Pak byste nás však přetrumfli u oltáře, a nikdo by si nevšímal hudby, kdybychom hráli a zpívali jako andělé v nebi. Je to bez toho nespravedlivé, že se všichni koukají ku předu a ne také někdy na nás, jak se činíme se svými nástroji. Při dvou takových mladých majstrech, oděných v zlato a hedváb, mohli bychom se překřičeti, nic by nám to nebylo platno.«

»Kam ty myslíš a jaké hříšné máš nápady!« káral horlivého hudebníka kostelník.» Což se neděje všechno pro čest Páně? Ale s muzikanty marně se příti.«

Pověst o Havlově úmyslu kolovala po dědině, všudy se divili tomu a na mnohém místě ještě připojovali, že se nyní může Pelhřím ženiti, a že jistě se Bohuslavě teď odvděčí. A hovořeno o tom tak veřejně, že se řeč ta mnohdy až k uším učitelovým dostala. Pelhřím přijel přímo z Prahy do Chusnice, aniž by se v Ouborech zastavil. Učinil tak asi zúmyslně a ne příliš chvatně otevíral listy, které tu ležely pro něj připravené a nejvíce z jeho rodiště pocházely. Adresy psala táž ruka.

Pelhřím se nápadně vlídně choval k rodině řídícího. Převzal po svém předchůdci větší byt na obcizně v domku, který si postavil panský lesní, aby měl kde bydleti, až opustí službu a půjde do pense. Též byl rád, že měl tichého nájemníka, který mu nekazil, ale spíše opatroval stavení, obdělával zahradu a hlídal mladý sad. Pronajímal byt za velmi levnou cenu, a Pelhřím jej přijal, popustiv pokojík ve škole svému nástupci.

Třeba bydlel mimo školu, přece nejenom v čas vyučování, ale i jindy zde rád trávil, buď sedaje se řídícím u včelína, buď pracuje ve třídě nebo navštěvuje soukromý byt Halusův. Omlouval se, že chodí do sborovny, ale pravidelně zůstal v kuchyni nebo zašel ke slečnám, aby překážel. Ale Julie nepřipustila, aby byl na závadu, naopak musil držeti bavlnu, navlékati nit do jehel, stříhati, měřiti a podobně. Vyhověl s ochotou, jenom když nebyl viděn. Bál se posměchu. Helena by mu to jistě neodpustila, kdyby jej viděla, neboť ji dávno zlobil otázkami, proč nepřisluhuje panu strýčkovi u oltáře. Ale ta nepřicházela do školy, a téměř ji nebylo ani viděti.

Pelhřím bavil slečny v pilném jejich zaměstnání, přinášel novinky ze školy a vesnice, ale nejvíce vypravoval o Praze, kde prázdniny trávil jednak jako vojín při cvičeních, jednak volně u přátel, kdy měl příležitost seznati veliké město v jeho jasných a temných stránkách. A mluvil zábavně, že pracovnicím ucházel čas a o mnoho zručněji se jim šilo.

Obě dcery řídícího pozorovaly, že si Pelhřím nápadně všímá Bohuslavy, s ní rozmlouvá a na ni stále hledí. Ale neušlo jim, že se někdy zamyslí a zadívá někam do prázdna, jakoby myšlénky a vzpomínky bušily na srdce jeho a chtěly jinochovu mysl odtud vytrhnouti. Jeho duševní boj byl velmi patrný, třeba se násilně klonil k Bohuslavě.

Když odešel, hovořeno o tom mezi dívkami, a v poradu brána i paní řídící, jíž blaho dcer na duši spočívalo. Pelhřím se nevyslovil, ale jednání předvídáno a činěny k němu přípravy.

Halusová skláněla hlavu, mnoho pojednou na dobrou duši tu uléhalo. Vyhledávala Justinu a radila se s ní. Než i ta si stěžovala, že s Helenou divná se stala změna. Nemůže si to vysvětliti a na pravou příčinu přijíti, aby ihned vyhledávala příslušné prostředky k zažehnání více duševní než tělesné choroby.

Havel odejel s Čeňkem. Posledně byli při sobě, v Praze se dráha i způsob života jejich rozdělí a změní. Rodiče nějak smutně hleděli za Havlem, zdálo se jim, že ho ztrácí, že se navrátí už jiný a proměněný. Zcela jinak si jeho budoucnost představovali hlučnou a veselou. Když počal studovati, nenadáli se, jak zakončí a k jakému postavení se obrátí. Ale těšil je klid Havlův. Také kdosi pověděl, že bude v semináři jako uschován, že by slabá jeho tělesná konstrukce bouří světa nesnesla, že by zahynul ve víru tom, aniž by dostudoval.

Po zralé úvaze dávali hlasům těm za pravdu; vždycky se strachovali o zdraví nejmladšího syna, pod pečlivou ochranou okřeje, svět mu zůstane uzavřen, vášním nebude dáno průchodu.

Halusová žehnala Havlovi, jsouc ráda, že může z četných dítek jedno věnovati službě toho Boha, který je chránil, že se všechny dobře vyvedly a rodičům působí radost.

Řídící uvažoval vytříbeným rozumem a posléze se upokojil, když Havel psal, že je spokojen v semináři, že se mu líbí, pořádek jeho si oblíbil a zde i druhy z gymnasia nalezl.

Ve škole uleveno v šití. Julie opět vybíhala častěji ven, aby užila podzimu, dříve než jedovatý dech zimy všechno zničí, listí se stromu sesype, květiny spálí a poslední známky léta

a jeho kras zničí. Převzala také pro tento rok dozor nad mlatci ve stodole a zapisovala, co se vymlátilo. Bohuslava cosi dodělávala v pokoji. Rodiče byli v zahradě. Rodina jejich se tenčila rok od roku. Brzy budou sami a šest dítek je opustí. Mnohdy vzpomínali na to, pamatujíce na svoje stáří. Halus mohl ještě ve školství pracovati mnoho roků, byl při síle, ale to opouštění dospělých dětí jej přivádělo na rozličné myšlénky.

Pelhřím zastavil se po vyučování jak obyčejně u řídícího. Posud se zde stravoval. Bohuslava uvítala učitele, a ani se neohlédnuvši, pracovala dále. Právě cosi vyšívala.

»Stále tak pilna,« řekl Pelhřím. »To bude něco do výbavy?«

Učitel byl toho dne nějak svátečně naladěn. V dirce u kabátu měl pestře zbarvenou slaměnku. A také se hovorem přímo vnucoval.

Bohuslava neodvracejíc očí od díla, jenom se usmávala. Byla nějak zasmušilá a na svůj mladý věk až příliš vážná. Jakoby náhle o nějaký rok sestarala.

»Ani jste si nesedl, pane učiteli,« řekla a hlas se jí poněkud chvěl. »Prosím, posaďte se.«

Pelhřím přecházel po pokoji a v rozpacích prohlížel perargonie na oknech. Posud byly v plném květu, a okna se éměř červenala.

»Slečno Slávičko, máte čas a chcete mne vyslechnouti?« pojednou řekl mladý muž, zastaviv se před dívkou, která ještě hlouběji sklonila hlavu k jemnému vyšívání.

»Jak vidíte, mohu poslouchati a budu ráda, povíte-li mně něco příjemného,« děla skromně.

»Před čtyřmi roky byl jsem dosazen sem na školu, v panu řídícím nalezl jsem otcovského přítele a u vás všech přijetí jako v rodině. Nemohu zapomenouti na obavy, jež jsem měl, nastupuje první místo, ale byly záhy rozprášeny dobrotou a laskavostí vaší. Potom jsem onemocněl.«

Bohuslava kynula záporně rukou.

»K čemu něco podobného připomínati?«

»A přece často mně na mysl přichází, že jste mně, slečno, zachránila život. Bylo by ode mne velikým nevděkem, kdybych na to nevzpomínal. Jsem Vám mnohými díky zavázán. Vím také dobře, že jenom přímluvou a doporučením pana řídícího místo učitelské zde jsem dostal.«

»To věru nevím, ale k čemu ty řeči? Zná vás jistě otec velmi dobře a ví, zasloužil-li jste povýšení nebo ne. Ostatně pokud jsem zasvěcena, nezáleží všechno na něm.«

»Ještě o něco jsem vás chtěl, slečno, prositi, abych míru dobrotivosti vaší rodiny vyčerpal. Nemohu a nechci se chváliti, ale nejsem ani tak zlý ani tolik nevlídný, abych si nemohl voliti družku života, a tou bude —«

»Slečna Amalie Kulová z Ouboru,« rychle dodala Bohuslava.

Pelhřím se zarazil.

»Vy víte o mé známosti ze studentských let?«

Bohuslava se usmála.

»Doufám, že budete tak upřímným a ničeho přede mnou

nezatajíte. Vaše poctivost mně to zaručuje a žádost, jíž jste napověděl, toho vymahá.«

»Nechci se tedy s ničím tajiti,« vyznával se Pelhřím, »pravda, miloval jsem poněkud dívku, jejíž jméno jste právě vyslovila. Zvěčnělí rodiče mně ji doporučovali, bydlí v našem sousedství a ta blízkost mne svedla. Ale neučinil jsem Amalií žádných vyznání a slibu, ani jsem nezavdal příčiny k opětování citů, i nepokládám se závazným podati jí ruku. Snadno se vdá, je to hezké děvče, bohaté, dobrého srdce.«

»Milý příteli,« odvětila Bohuslava vážně, »díte, že jste se ničím nezaslíbil a neupoutal, že jste ani slovy, ani skutky důvěrnějšími se neuvazoval; nechci mysliti, že jste tak jednal pouze z opatrnosti, ale že ostýchavost a nedostatek příležitosti ochránil vás před vážnými závazky. Než já myslím, že už citové a duchovní sloučení člověka víže a poutá. Hleďte, my si neučinili zřejmého vyznání a rozumíme si v mnohých věcech. Tak bylo i mezi vámi a tou slečnou nejednou, ale už mnohokráte. S radostí jste se vídali, kdykoliv jste zavítal na prázdniny, bavili jste se, doprovázel jste dívku na procházkách, do věnečku a podobně. Tím i před světem osvědčil jste se jako snoubenec. A mimo to jasně pozoruji, že tu slečnu milujete. Kdybych byla tak špatnou, pro zaopatření mohla bych vám podati ruku bez ohledu na krvácející jiné srdce, ale neudělám tak.«

»Slečno!«

»Mne byste si vzal z vděčnosti, protože jste mně přivyknul, abyste se mně odvděčil a ušel pomluvám lidí, kteří vás k tomuto sňatku přinucují; nepravím, že bychom nebyli spolu spokojeni, že by přátelství duší našich nebylo pevným základem štěstí pozemského; ale vy se oženíte z lásky, vy si vezmete onu slečnu, která vám píše, vás miluje, na vás si dělá nároky.«

Pelhřím vytřeštil zrak.

»A k tomu mně radíte vy, Bohuslavo?«

»Děkuji vám za vaše nabídnutí, ale dávám košem,« trpce usmála se řídícího dcera. »Ožeňte se s tou, která má vás upřímně ráda, která tušíc nebezpečí, také mně psala. Přiveďte si ji, a je-li hodná, milerádi ji přijmeme do svého středu.«

»A co počnete, slečno, vy?«

»Nechci se vdávati; buď budu industrialní učitelkou do smrti, nebo půjdu k Havlovi za hospodyni. Chci jej opatrovati, jemu sloužiti, chci s ním žíti.«

Pelhřím byl dojat.

Bohuslava od počátku školního roku byla ustanovena industrialní učitelkou v Chusnici. Dříve učila dívky ručním pracím choť staršího učitele, která však následovala muže na nové působiště. Bohuslava zadala a učení obdržela ne tak pro skrovný plat, z něhož by se neuživila, ale aby měla zaměstnání, a lidé neukazovali na ni, že doma zahálí při mladší sestře.

»Ale co řeknou v dědině?« vzpomněl Pelhřím. »Budou mne považovati za nevděčníka, pohrdnou mnou a to vším právem.«

»Buďte bez starostí, sama oznámím lidem, že jsem vaší ruku odmítla, že se nechci vdávati a počkám na Havla, abych

mu byla hospodyní. Tomu každý uvěří a vás — polituje,« usmála se Bohuslava poněkud trpce.

»Slečno, přijímám vaše odmítnutí, ale přece ještě počkám, snad se jinak rozmyslíte.«

»Nerozmyslím. Jednám dle pevného přesvědčení. Nenutím vás do sňatku, ale na jiné rozhodnutí s mé strany byste čekal marně. Znáte mne, že napřed všechno rozvážím, než co povím.«

Pelhřím zase přecházel pokojem, vyhlížel okny a rozpaky nevěděl, co by dělal.

Bohuslava skláněla hlavu na drobné vyšívání koláru pro bratra a snažila se zatajiti slzy, jež jí kanuly po lících a smáčely jemné plátno. Byla velice dojata, vždyť se vzdávala výhodného sňatku, vždyť se odsuzovala k doživotnímu panenství. Jiná cesta se jí otevírá, než po jaké šla posud, všechny její sny a tužby zmařeny, všechno pochová do hrobu. Obětuje se bratrovi, aby měl pečlivou opatrovnici a přítelkyni při námahách úřadu. Srdce jí bolelo, útroby se jí stahovaly, hlava klesala. Ale vytrvá. Musí státi na svém odmítnutí. Nabyla poněkud klidu, oddýchla si a vzmužila se.

»Matka se vyslovila, že nyní, pane učiteli, budete se stravovati v hostinci. Tam hledí na nás, jako bychom živnostníkům ujímali zisk. Váš pan kolega se u nás ani nepřihlásil. Budete dva —.«

»Výpověď za výpovědí,« poznamenal Pelhřím.

»Máte prý pěkný byt,« pokračovala Bohuslava. »Na obcizně jsou slušné domky, na výsluní, suché a mile se vyjímají. Otec řekl, že si tam také kus pozemku koupí a postaví si domek, až půjde do pense.«

Ale Pelhříma tyto rozmluvy a upomínky méně zajímaly. Posud byl sklácen dojmem ze řečí dívčiných. Nečekal jich, nenadál se, že s takovou odejde. Mohl by se radovati, že tak pořídil, na obou stranách má dobře, ale přece se neusmíval a neveselil. Vzav klobouk, odcházel jako poražený a pokořený. Bohuslavě nemohl se ani podívati do očí, zahanbila jej svým chováním.

»Buďte tedy slečno s Bohem!« řekl ve dveřích.

»S Bohem, pane učiteli,« odvětila dívka ani zraků nepozvednuvši.

Bohuslava cítila, že by mohla Pelhříma milovati, znala jeho povahu a věděla, že by se při něm zle neměla, ale přece jej odmítla, aby si vzal tu, kterou dříve miloval, a aby se mohla věnovati bratrovi, který její služby a ochrany bude potřebovati. Mínila mu přinésti tuto oběť, třeba při tom trpěla. Měla naději, že se uklidní, požádá Vízka za potěchu, bude se věnovati dětem, jež jí jsou svěřeny a připravovati se na zvláštní životní úkol, který sama si určila.

Vlny života a veřejného mínění v Chusnici byly opět v několika dnech rozčeřeny, když ve známost vešlo, že řídícím Bohuslava odmítla ruku Pelhřímovu a nemíní se vdávati. Více Bohuslava Řešetkovi nepověděla, ale to stačilo, aby se o tom záhy všudy rozprávělo.

A Řešetka rovně spěchal nejdříve k Brdáčovi, aby mu sdělil, co slyšel. Kapelník sedě na třínožce opravoval obuv. Také se mu málo nového díla dostávalo, neboť ač výborně hrál, přece sotva obstojně šil, a také ani k tomu času neměl, pracuje na polích, jež mu dávala chléb.

Brdáč podivil se dostav návštěvu v pravé poledne, a přistrčil kostelníkovi druhou třínožku, s níž mu utekl učeň přede žněmi a posud se nevrátil.

»Slyšel jsi už? ne bez škodolibosti řekl Řešetka.

»Máš snad už druhého assistenta v kostele?« usmál se Brdáč.

»Podjáhna k Havlovi nemám, ale tento má zaručenou hospodyni.«

»Co díš? A koho?« vyskočil švec.

»Ty o tom nevíš? Jsi přece ve škole jako doma, chodíš si tam pro noty, zdědil jsi kapelnictví a na kruchtě všechno kolem tebe se otáčí,« narážel kostelník.

»Nenapínej moji zvědavost a pověz, co víš,« naléhal Brdáč.

»Tak z té svatby páně Pelhřímovy s Bohuslavou nebude nic. Slečna se nebude vdávati, ale počká, až Havel dostane faru. Teď se bude u panny Justiny zaučovati,« přidal si kostelník.

Matěj Brdáč byl skutečně překvapen tou zprávou i vědomostmi Řešetkovými, jež patřily vlastně jemu, neboť Bohuslava i na kruchtě zpívala.

»A tak jsme to měli jisté,« podivoval se kapelník. »Div jsem si už nehledal píseň, kterou zazpíváme při svatbě. Snad v tom ani nevězí starost o Havla, ale příčina je hlubší.«

»Samému bylo mně divné, že by slečna opustila dobrovolně takovou partii,« hádal Řešetka.

»Tichou byla vždycky a tak rozvážnou. Ani po zábavách netoužila, a všechno v domě na starosti měla,« vychvaloval Brdáč. »Ta se dobře hodí na faru.«

»Jenom aby nebyla lakomou,« vymiňoval si Řešetka; »při takové neužije nic ani kostelník ani ministranti.«

»Půjde do učení k Justině a to je znamením, že Havel mnoho nezachová. Buď ubezpečen, že i ty pak něco olízneš.«

Kostelník se usmál.

»Kde já do těch dob budu! Čtyři roky v semináři, za tři se potom dělá farní konkurs a kdo ví, kam jej vlny světa zanesou. A fara také hned nečeká, zvláště není-li vypočítavý, neumí-li se zalichotiti, nedovede-li si patrona a ještě jiné nakloniti.«

»Havel bude kráčeti jenom ve stopách svých zásluh,« ujal se nepřítomného hudebník.

»Tak teprve si počká a my na té inštalaci posluhovati nebudeme,« jistil kostelník.

Oba muži ještě dlouho o tom rozprávěli a Řešetka měl radost, že mohl přinésti novinu Brdáčovi, a tak rovné rovným mu splatil.

XIII.

Řídící Václav Halus vycvičil za svého učitelování mnoho hudebníků, vlastně si je připravoval pro kostel, ale ti umění svého upotřebili též při jiných příležitostech a muzikou vydělali si mnohý

groš. Hudebníci byli namnoze vděčni svému učiteli, a Halus nikdy neměl nedostatku při obsazení toho neb onoho hlasu nebo nástroje. O poutích vedl chór v širém okolí a všudy se hned vedle něho objevili členové chusnické kapely.

Řídícího neméně těšila hudba jako vyučování mládeže. Všechny dítky vyučil, Viktor byl dobrým pianistou a docházel v Oudřově do zámku, kde dával slušně placené hodiny, Havel v semináři hned zaujal první místo ve zpěváckém sboru, Julie a Bohuslava účinkovala v kostele, když si Žofie ten úkol odbyla a se provdala.

Jenom Vincenc psal, že se už hudbě nevěnuje a otec nad listem tím vždycky vrtěl hlavou. »Ať se nevymlouvá, že nemá času, spíše příliš hostince navštěvuje.«

Halus vyučil i Čeňka z fary a nejednou klepnul Helenu, když špatně při učení hrála na pianě. Tu učil s Julií a teď obě dívky slušně zahrály ve čtyři ruce.

A nemálo byl potěšen, že i farář přítel hudbě rozumí a naslouchal, když tento vyvozoval vážné zvuky z harmonia. Ve škole se hrálo velmi často a o prázdninách každý den. Bylo sestaveno kvarteto, po případě seřízena menší kapela a také volán Pelhřím na pomoc. Ten všedního dne sedal za řídícího k varhanám a se doučoval.

Tak strávili ve škole hudbou mnohou příjemnou chvíli a střídali tuto v poučováním se v jiných oborech věd a umění.

Řídící dostával často listy od bývalých žáků, kteří se u něho v hudbě vycvičili, do světa odešli a někde se přichytili. I dárkem pamatovali na svého cvičitele. Nejbližší neděli po sv. Cecilii jako patronce hudby učinili si v Chusnici dostaveníčko, a kterým čas i zaměstnání dovolovalo, kteří poblíže bydleli, jistě přišli, aby v ten den vypomohli na kruchtě. Cecilská hudba byla zde nejlepší, a Halus dával vždycky nějakou těžkou uměleckou mši, na jakou se jindy neodvážil.

Vždycky už ohlašoval předem panu faráři: »Račte použíti dnes sedes jako pan biskup, nebo bude mše dlouhá.« A předpovědění to se splnilo. Ale nemrzelo to ani Vízka, ani osadníky, ani ty, kteří sem schválně přišli, doufajíce vyslechnouti rozkošnou hudbu. Tu byl Halus ve svém živlu a všechny žíly v něm hrály. Jeho prsty jenom lítaly po klávesách, při tom zpívával a celý chór vedl. Varhany nikomu nesvěřil. A hudebníci se tlačili, že sotva kruchta stačila. Halus všem tykal jako svým žákům a většinou oslovoval je pouze křestními jmény. Než byl zde už otec se synem a řídící pak volal: »Karle starší — Karle mladší — Karlíčku.«

A farář také pěkně zpíval, oltář okuřoval jako o pouti a uchyloval se na sedes, sedaje na vybledlém povlaku. A poslouchal nadšeně. Časem mu až zvlhly oči, když Halus ještě v pokročilém věku měl solo, při němž jej nejmladší hudebníci doprovázeli na housle. Byli to žáci konservatoře, jimž dal řídící základ, bez něho by na tu dráhu nebyli přivedeni, ale Halus seznav jejich pěkné vlohy k hudbě, cvičil je bezplatně a pak ne bez obtíží v ohledu hmotného zaopatření do pražské konservatoře mladé nadšence pro hudbu dostal.

Na cecilskou slavnost*) do Chusnice schválně se dostavili, aby spoluúčinkovali. Dovolenou k odjezdu dostali snadno, když profesorům sdělili, jaký učitel hudby žije v ztraceném kraji, jak chór v kostele vede a kolik už dobrých hudebníků vychoval. A jeden z profesorů sebral data o Václavu Halusovi, opatřil si jeho podobenku a všechno uveřejnil v hudebním časopise. Chovanci konservatoře přivezli ono číslo s sebou, dali je faráři a ten se chystal řídícího překvapiti až po produkci.

Ale Vízek naslouchaje hudbě u oltáře, uvažoval, že v životopise onom jest mezera, kterou by snad jenom sám mohl doplniti sdělením, že Halus skládá některá sola na básně, jež mu farář z časopisů vyhledával. Ale skromnost řídícího nedovolila, aby vyšel s uměním svým tak na veřejnost. I teď pozoroval, že Halus přidává ze svého a právě solo mezi epištolou a evangeliem bylo dílem jeho. Zpíval ke slovům:

»Okrasy naše! Mocní zásluhami!
Kristova milost v nebe nad hvězdami!
vzala vás, slavní Ochrancové vlasti,
Vy jste nám slastí!

Přímluvou svou nám Boha nakloňujte,
s hojnými při nás zásluhami stůjte;
vyslyšíť Pán Bůh pro vás naše prosby,
odvrátí hrozby.

Milenou vlast nám zachovejte v míru,
národu svému hajte ryzou víru,
pro niž jste dali růžovou krev svoji
v rekovném boji.«**)

Vízek uvažoval, má-li oznámiti, že v tomto směru životopis jest neúplný, a posléze se rozhodnul učiniti tak. K čemu skrývati zásluhy ty? Ať jiní nabudou tím pobídky k následování starého učitele, který zasvětil život svůj škole i chrámu!

Halus nevěděl, co se na něj chystá. Ještě jedno solo měl společně s Bohuslavou k nebes Královně. Mše končila, účastníci byli uneseni. Faráři měknul hlas, celý kostel zněl zpěvem i hudbou. Místní dva židé stáli na návsi a naslouchali. Jednou mimovolně sňali klobouky.

Po mši sv. měli hudebníci společný oběd v hostinci, večer byla zábava. Kapelu místní vydržoval Halus v odměnu za celoroční výpomoc na kruchtě. Pivo dodával farář Vízek. Cizí hudebníci se stravovali sami. Panovala srdečná zábava a hudba se ozývala vedle smíchu a veselých přípitků.

Také farář se řídícím přicházeli do této společnosti, a byli hlučně uvítáni. Již dříve jim byla vyhrazena čelní místa a k poctě jejich ihned zahrán nějaký vážný kus pro poslech a to dle not. Hudebníci hrávali rozličně, což bylo viděti na př. před prvým májem. U fary, školy a ještě některých domů hráli dle not, potom je stočili, schovali a spustili jako chase po půl noci. Proto Halus je mnohdy napomenul: »Tak ještě jednu, ale dle not.« Věděli co to znamená, a jak hráti mají. (Pokračování.)

*) Líčeno dle skutečnosti.

**) Beneš M. Kulda: »Svatí patronové,« str. 7.

Velikonoce.

Přiklusaly velkonoce
ve vzkříšený kraj,
vzduchem zvoní plesným tonem
stará jara báj.

Běží jako s fialkami,
kvítků plnou dlaň,
poskočí na větvi ptáče,
v lesích svižná laň.

Volá potok na řeřichu,
že tu jaro už,
zpívá žena v nízké chatě
a za pluhem muž.

Ještěřice na výsluní
v dál napíná sluch,
v mladé zemi vře a kypí
život, bořný ruch.

S úsměvem zří vrabčák šedý,
že již jiný svět,
mladá muška rozespalá
v slunci zkouší let.

Pták si shání na hnízdečko,
bzučná včela med;
o lásce a o měsíčku
dívčí pěje ret.

S plesem chová matka země
zrno, příští chléb.
S úsměvem si stařec zhřívá
v slunci šedou leb.

Člověk mládne, byť jen chvíli,
jako celý kraj;
v srdcích mladých bouřněj zvučí
staré lásky báj.

Jos. Plaček.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

Druhou nejdůležitější a pro křesťansko-socialní hnutí nejzávažnější byla důvěrná schůze, již svolal redaktor »Vlasti«, Tom. Škrdle, do místností redakce »Čecha«, čp. 1508-II. (Smetanova ulice) v Praze na den 9. dubna 1891.

Do schůze vedle red. Tom. Škrdle, p. Václava Žižky, p. Václava Kotrby, majetníka Cyrillo-Method. knihtiskárny († 1893) a mne, dostavil se Karel Otman, k. arcib. vikář a farář z Ořecha,[34]) dr. Rud. Horský, kaplan z Ounětic, Frant. Blažko, farář z Noutonic, Petr Kopal, emer. farář a redaktor »Čecha«, P. Filip Konečný, kněz řádu sv. Dominika v Praze, a Frant. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Schůzi zahájil redaktor Tom. Škrdle. Vítal přítomné a po jeho návrhu zvolen za předsedu schůze kníž. arcib. vikář Karel Otman a já za zapisovatele.

Rokování bylo velice živé, zvláště red. Petr Kopal mluvil nejčastěji a schvaloval veřejně vystoupiti k probuzení katolického lidu, zejména když konservativní strana staročeská při posledních volbách téhož roku, konaných mladočeskými a radikálními živly, jest úplně z veřejného politicko-socialního života zatlačena. Řečník na konec svých slov sám se nabídl, že napíše brožuru proti socialně-demokratickým nevěrcům: »Kdy je člověk nejnešťastnějším« bezplatně a výtěžek z ní aby připadl socialnímu fondu družstva Vlasť pro založení nového katol. časopisu dělnictva českého. Návrh s radosti přijat. Přítomný p. V. Kotrba pak prohlásil, že 5000 exemplářů této brožury zdarma vytiskne i papír obětuje. Zástupcové družstva Vlasť k tomu prohlásili, že druhých 5000 exemplářů této brožury vezmou do nákladu, a že se jí tedy bude tisknouti 10 tisíc výtisků.

Mimo to bylo zároveň opětně uvažováno o tom, jak založiti a udržeti samostatný katol.-socialní dělnický časopis. Uprostřed debaty navrhl redaktor Tomáš Škrdle, aby jménem účastníků bylo mu zároveň se mnou dovoleno obrátiti se písemně o pomoc k vikariátům. Návrh jednohlasně přijat a v měsících dubnu a květnu bylo již rozesláno mnoho dopisů na venek. Sbírky peněz na socialní fond k vydávání a udržování katol. dělnického časopisu utěšeně se scházely.

Zajímavým jest vznik socialního fondu družstva Vlasť. Tehdáž uprostřed finanční tísně a potřeby nového samostatného listu podal Dominik Brázda, kaplan cerhovický, dne 4. dubna 1891 do »Nedělní dělnické přílohy Čecha« článek nadepsaný »Kněz a dělník«. V tomto článku vyzýval pisatel ke sbírkám na

[34]) Karel Otman, čestný kanovník Staroboleslavský, čest. kons. rada, emeritní kníž. arcib. vikář a děkan v Ořechu, narodil se roku 1822, na kněze byl vysvěcen r. 1848 a zemřel dne 6. ledna r. 1898. Málo kdo asi bude věděti, že ve vysokém stáří svém r. 1890 a 1891 Karel Otman, vlastenecký kněz a autor »Parabol a bájek« a j. českých spisů, stál nám křesťanským socialům po boku. Když měl roku 1898 slaviti 50leté jubileum svého kněžství, povolal jej k sobě Pán Bůh. Budiž mu čestná památka.

nový katol. socialní list a končil článek svůj slovy: »Pisatel těchto řádků chtěl si zaříditi květinovou zahrádku a obětovati k tomu 10 zl. Dělí to na polovici, učiní výběr květin skrovnější a polovici 5 zl. posílá pořadateli dělnické přílohy jako příspěvek k fondu pro dělnický list. Najde myšlénka tato následovníků?

A našla. Po rozeslaných dopisech a uvedeném článku sbírky na socialní fond utěšeně vzrůstaly. Rev. Jos. Hessoun, farář ze St. Louis v Americe, zaslal k témuž účelu 200 zl., nejmenovaný církevní hodnostář 75 zl., různé pak vikariáty zasílaly po 50 zl., takže socialní fond družstva Vlasť vykazoval již v prvním roce 1785 zl. 80 kr. příjmů. Tak ze skromné myšlénky stal se veliký skutek.

Posilněni touto schůzí ve svých záměrech a plánech dali se členové družstva Vlasť do práce, aby vyvolali křesťansko-socialní ruch v Čechách; nelekali se obtíží svého úkolu, ani pošklebků nepřátel z tábora socialní demokracie. Potupa a hana na jejich osoby se přímo chrlila nejen socialně demokratickým tiskem, ale i anonymními dopisy, jimiž zvláště já byl velmi často poctíván.

Proti nevěreckému tisku socialních demokratů a zvláště proti Šturcově »Září« (r. 1888 založené) vystupováno od prvních buditelů křesť.-socialního hnutí v Praze a v předměstí s velikou energií. Bylo jednáno ústně i písemně s mnohými pražskými knihkupci, aby tisk socialně demokratické internacionály do prodeje nebrali, zvláště »Zář«. A také se nám to u mnohých podařilo.

XVII.

Založení »Dělnických Novin«. — Založení socialního odboru družstva Vlasť a jeho význam v křesť.-social. hnutí v zemích koruny České.

Po důvěrné poradě křesť. socialů v redakci »Čecha« následovala památná schůze výboru družstva Vlasť dne 25. června 1891, v níž podal skvělými úspěchy hnutí křesť. socialního nadšený a stále neúnavný propagator družstva, redaktor Tomáš Škrdle, konečný návrh na založení »Dělnických Novin« s tím podotknutím, aby první číslo vyšlo již dne 1. září 1891. A když návrh přijat, žádal red. Tom. Škrdle, abych byl jmenován redaktorem uvedeného listu. Také tento návrh byl přijat.

Tím vyplněna byla dávná touha křesť. socialů českých, která od roku 1888 směřovala k tomu cíli, založiti v Čechách samostatný křesťansko-socialní orgán.

Zajímavo jest, jak se dostal dr. Rudolf Horský do redakce »Dělnických Novin«. Jednalo se v uvedené místnosti o to, aby mně byl dán pomocník, a tu Tom. Škrdle pravil: »Vy, pane doktore, nemáte ve výboru ještě nijaké zvláštní práce, vezměte si to.« A dr. Rud. Horský ochotně přisvědčil. Jak nahodilá a nepatrná to příčina a jaké její výsledky!

Dne 10. srpna 1891 dr. Rud. Horský a já vydali jsme v katolických časopisech prohlášení ku katol. dělnictvu a řemeslnictvu a přátelům jeho, že povedeme »Dělnické Noviny«. První číslo vyšlo skutečně dne 1. září 1891 s provoláním a úvodním článkem, který jsem napsal proti socialním vůdcům a s nimi spojeným

židům. Pěknou básní »Pravda vítězí« zastoupen byl v čísle dr. Rud. Horský. Báseň vysvětlovala význam hesla »Pravda vítězí« v čele listu uvedeného. Tohoto čísla tisklo se 5500 exemplářů, které rozlétly se do všech míst a krajů zemí koruny České a přijaty byly s jásotem všech přátel myšlénky křesťansko-socialní. A nyní šly úspěchy křesť. socialismu ráz na ráz. Za půl roku, dne 11. února 1892 ve schůzi socialního odboru družstva Vlasť oznamoval již red. Tomáš Škrdle, že »Dělnické Noviny« v prvním svém ročníku ustálily se na 3400 odběratelích, což bylo vzato na vědomí s pochvalou a uspokojením.

* * *

Než na tom, co uvedeno, se neustalo.

Ještě nežli vyšel katol.-dělnický časopis, provedeno v zájmu katolického hnutí při družstvu Vlasť něco, čím socialní dějiny katolíků v Čechách povždy se budou honositi a nač katolíci právem mohou býti hrdi: dne 16. dubna 1891 ve schůzi výboru družstva Vlasť k návrhu redaktora Tom. Škrdle usneseno jednohlasně, založiti *socialní odbor* a v následující schůzi výboru dne 25. června 1891 podal již Tomáš Škrdle řád odboru. Tak se stala skutkem, abych tak řekl, první socialní rada křesť. socialů československých, která o vyvolání křesťansko-socialního hnutí má první a největší zásluhy.[35])

Ustavující schůze socialního odboru družstva Vlasť konána dne 9. července 1891 za přítomnosti předsedy družstva Vlasť dra Rud. Horského, P. Filipa Konečného, redaktora Tom. Škrdle, P. Jos. Svobody, kněze z Tov. Ježíšova,[36]) Frant. Pohunka, Frant. Žáka a mě. Pan Václav Žižka se omluvil s podotknutím, že se vším souhlasí, na čem se schůze usnese. Předsedou odboru ustanoven dr. Rud. Horský, místopředsedou Václav Žižka, zapisovatelem já a pokladníkem Tomáš Škrdle, kteří trváme až podnes v těchto funkcích.

Schůze konala se v místnostech družstva Vlasť v Žižkově čp. 505 v I. patře. Úkol socialního odboru a veškerá jeho následující činnost vyslovena a objasněna byla a jest v 1. a 2. článku odboru, který zní:

Čl. 1. Družstvo Vlasť uznávajic potřebu, aby se katolická strana v Čechách zorganisovála na poli socialním, zřídilo dle čl. 2. stanov spolkových socialní odbor.

---

[35]) Viz Vlasť roč. VII. č. 9. zprávu o schůzi výboru družstva Vlasť dne 16. dubna 1891.

[36]) P. Josef Svoboda, historik, narodil se dne 11. července r. 1826 ve Zbudové u Hluboké. Gymnasium studoval v Českých Budějovicích; pak vstoupil do tamního semináře a odtud později do semináře pražského. Do řádu Tovaryšstva Ježíšova vstoupil r. 1847 ve Štýrském Hradci, ale po roce vrátil se do Čech. Na kněze byl vysvěcen v Čes. Budějovicích r. 1849. Krátký čas kaplanoval v Albrechtci u Sušice, načež byl jmenován prefektem soukromého gymnasia v Šejnově [Mariaschein]. V Praze působil opět jako kněz řádu Tovaryšstva Ježíšova od roku 1869. Při družstvu Vlasť založil r. 1890 historický kroužek a »Sborník historického kroužku.« Z hlavních jeho spisů dlužno uvésti: Co jsou Jesuité?, Misie v Japonii, Katolická reformace a Marianská družina v král. Českém a Studium našeho dějepisu. Zevrubný životopis s podobiznou P. Jos Svobody napsal dr. Mať. Kovář ve Sborníku historického kroužku r. 1896 seš. 5. str. 169. až 181. — P. Josef Svoboda zemřel dne 19. května r. 1896 v Praze a pochován jest do řádové hrobky na Kral. Vyšehradě.

Čl. 2. Účelem socialního odboru jest řešiti socialní otázku na základě katolickém, ve schůzích a přednáškách o ní rokovati a brániti církev a náboženství proti útokům časopisů a spolků socialních, nám nepřátelských a hájiti oprávněné zájmy dělnictva.

Valná hromada družstva Vlasť poskytovala socialnímu odboru ročně 200 zl. subvence k dosažení uvedeného účelu. A socialní odbor svého účelu také v plné míře dosáhl, byl stále na stráži, odrážeje útoky nepřátel, stále poskytoval rady a rozesílal řečníky do schůzí i vzorce stanov k zakládání křesťansko-socialních jednot, sv. Josefských jednot katol. mužů a jinochů i spolků katolických tovaryšů a napomínal řečníky, aby se také starali o zakládání a šíření Raiffeisenových záložen. Řečníci socialního odboru rozjížděli se do schůzí katolických spolků nejen v Čechách, ale i na Moravu a do Slezska a všude budili lid, všude hlásali vlastní samostatný křesťansko-socialní program, opírajíce se při tom hlavně o Encykliku sv. Otce Lva XIII. o socialní otázce. Hnutí katolíků rostlo a docíleny před tím nikdy nevídané úspěchy jak pro katolický tisk tak pro katolický spolkový a shromažďovací život. Nepřátelé katolického náboženství pozorovali vývoj katolické věci v Čechách i na Moravě s překvapením a tajenou závistí. A přátelé, kteří v naše podniky nekladli veliké naděje, začali k nám i našim podnikům nabývati důvěry. Tak provedeno, v což málo kdo doufal; obětavostí a přičinlivostí socialního odboru a našich přátel po venkově položeny byly základy k organisaci katolického lidu.

XVIII.

První porada předsedů a příznivců jednot katol. tovaryšů v zemích koruny České. — Adresa sv. Otci Lvu XIII. za Jeho Encykliku o socialní otázce. — Odevzdání adresy sv. Otci v Římě. — Edvard Jan Nep. Brynych.

Jiný neméně závažný a pro křesťansko-socialní hnutí důležitý krok podnikl arcidiecésní praeses jednot katolických a předseda spolku katolických tovaryšů pražských, tehdáž vyšehradský sídelní kanovník Edvard Brynych tím, že svolal ke dni 5. srpna 1891 do velkého sálu Svatováci. záložny v Praze čp. 223-I. první sjezd předsedů a příznivců jednot katol. tovaryšů a jinochů z Čech i z Moravy. Zástupcové českých i německých katol. tovaryšských jednot sešli se v hojném počtu a rokovali po celý den ve vzorné jednomyslnosti a svornosti.

Předsedou sjezdu z české strany byl Edvard Brynych a místopředsedou z německé strany byl Frant. Kuttnar, kaplan a předseda spolku katol. tovaryšů v Bernarticích. Ze socialního odboru družstva Vlasť byli sjezdu přítomni a měli na rokování účastenství: dr. Rud. Horský, red. Tom. Škrdle, Václ. Žižka a já.

Uprostřed rokování přihlásil jsem se k slovu a vzpomínaje sv. Otce Lva XIII. a Jeho Encykliky o socialní a dělnické otázce, podal jsem návrh, aby za lásku a péči, kterou sv. Otec prokazuje dělnictvu všeho světa, po příkladu dělnictva francouzského vzchopilo se i dělnictvo československé a podepisovalo Adresu

díků a oddanosti Jeho Svatosti papeži Lvu XIII. za Jeho velevýznamnou a pro všecky věky památnou Encykliku »Rerum novarum«.

K provedení tohoto návrhu doporučoval jsem zvolení tříčlenného komitétu. Návrh byl přijat s bouřlivou pochvalou a do komitétu jsme byli zvoleni red. Tom. Škrdle, Václav Žižka a já.

Výsledek sjezdu byl, že přijatá resoluce, která za účelem propagandy rozšířena pak tiskem ve mnoha tisících v Čechách, na Moravě i Slezsku, vedla spolky k agilnější činnosti. Lze to poznati z těchto článků resoluce:

Čl. 1. Buďtež v zásadě konány v neděli a ve svátek přednášky *náboženssko-socialního obsahu.*

Čl. 5. Všem opravdovým katolíkům, obzvláště duchovním správcům, *doporučuji shromáždění horlivé zakládání* Svato-Josefských jednot katol. jinochů a mužů jako jeden z nejvydatnějších prostředků k dosaženi onoho vznešeného úkolu, za kterým je Spasitel na vinici Svou poslal.

Čl. 6. Shromáždění vznášejí k nejdůstojnějším pp. biskupům česko-moravským tu snažnou, nejpokornější prosbu, by ráčili duchovenstvo k hojnému zakládání katolických jednot tovaryšských a jinošských *vybízeti a založené mocným vlivem svým podporovati.* Zejména též prosí shromáždění nejdůstojnější episkopát za to, aby vikariátní resp. dekanátní úřady vyzval, aby k hojnému zakládání jmenovaných jednot působily.

Čl. 7. Sami shromáždění slibují, že se všemožně přičiní, aby jednoty mezi známými co nejvíce doporučovali a rozšiřovali.

Čl. 9. Shromáždění usnáší se zvláštní resolucí doporučiti všem tovaryšským jednotám a všem katolíkům brožury »*Slova Pravdy*« od Edv. Brynycha.[37])

Čl. 10. Shromáždění doporučuje další resolucí všem jednotám katol. tovaryšů a jinochů brněnského »*Dělníka*« a právě založené pražské »*Dělnické Noviny*«.

Tento první sjezd katol. spolkářů a jich vůdců nad očekávání se vydařil a přinesl hojné ovoce, jak dokázáno vzrůstem nově zakládaných Svato-Josefských jednot a rozšířením katolického tisku. V tomto oboru náleží nemalá zásluha za vše, co se provedlo zakládáním Sv.-Josefských jednot v Čechách a že podnět k nim dal uvedeným sjezdem Edvardu Janu Nep. Brynychovi, od r. 1893 biskupu královéhradeckému, tehdejšímu svolavateli a předsedovi sjezdu.

Zvolený na sjezdě komitét k uspořádání adresy sv. Otci Lvu XIII. za Jeho dělnickou Encykliku hned po sjezdě vydal provolání k dělnictvu a řemeslnictvu československému k sbírání podpisů. Provolání vedle »Dělnických Novin« přineslo ještě 14 katol. listů, a z nich 3 německé.

* * *

Na adresu díků a oddanosti sv. Otci Lvu XIII. přičiněním zvoleného komitétu sešlo se během roku 12.000 podpisů katol. dělníků a řemeslníků, čehož na počátku našeho probuzení ani

[37]) Brožurkový, dvakrát v měsíci vycházející časopis »Slova Pravdy« založil a počal na podzim r. 1890 vydávati v Praze kanovník Edv. Brynych.

jsme neočekávali. Obdiv nad vykonaným činem byl všeobecný. Žižkovský učitel a člen tamní konference spolku sv. Vincence z Paula, p. Frant. Hübsch, adresu vlastnoručně a krasopisně zhotovil a družstvo Vlasť svým nákladem pořídilo na adresu skvostné desky, opatřené znakem sv. Otce Lva XIII. Adresa byla pak po 14 dní veřejně k nahlédnutí vyložena v Cyrillo-Methodějskem knihkupectví v Praze na Starém Městě.

Záhy na to, dne 11. listopadu 1892 podal tuto adresu místopředseda družstva Vlasť, p. c. k. oficial Karel Ulrich, sám do rukou sv. Otce ve zvláštní audienci; byť se za tou příčinou do Říma odebral.

»Svatý Otec ráčil se velmi vlídně vyptávati na organisaci katolického dělnictva československého, tázal se, *zdali se řídí pokyny Encykliky o dělnické otázce*; vyslovil se s potěšením o pilnosti a horlivosti jeho vůdců a pravil, aby jen dále pracovali, na zachování dělníků od zkázy a svedení od jediné pravých a požehnaných nauk církve katolické; Čechy výslovně několikrát chválil. Pak milostivě pravil, *že celému družstvu Vlasť i jednotlivým členům jeho a všem hodným dělníkům posílá své apoštolské požehnání a že adresu díků přijímá.*

Po těchto slovech ráčil sv. Otec Lev XIII. přijati adresu, prohlížel ji chvíli a pak ji odevzdal svému prelátovi.

Zvláštní dopisovatel z Říma sdělil družstvu Vlasť, že sv. Otec při audienci radostí zářil, když se Jemu vypravovalo o působení katolicko-socialních mužů mezi dělnictvem českým, zakládáním spolků, tiskem, přednáškami atd., a to vše na základě Jeho Encykliky »Rerum novarum«.[38])

Přání dělnictva a řemeslnictva československého bylo podáním adresy díků sv. Otci pomocí družstva Vlasť vyplněno. První důkaz lásky a oddanosti dělníků a řemeslníků českých k sv. Otci Lvu XIII. byl tedy Jeho Svatosti před celým světem podán. První a velká akce křesťanských socialů českých vyšlá ze shromáždění, jež svolal a jemuž předsedal Edvard Brynych, zdařila se nad očekávání skvěle a samého sv. Otce výsledek její mile potěšil. U příležitosti této kapitoly, v níž se pojednává o jednom z nejdůležitějších kroků Edvarda Brynycha, k rozvoji křesť.-socialního hnutí směřujícího, podávám zároveň krátký náčrtek jeho života.

* * *

Edvard Jan Nep. Brynych narodil se dne 4. května 1846 ve Vlásenicích, okresu Pelhřimovského a zemřel v Chrasti u Chrudimi dne 20. listopadu 1902.

První jeho životopis se stanoviska křesťansko-socialního napsal redaktor Tomáš Škrdle v »Dělnických Novinách« (č. 20. roč. I. ze dne 16. června 1892), kdež jest i podobizna Brynychova z týchž let.[39])

[38]) »Dělnické Noviny« č. 8. roč. II. ze dne 16. prosince 1892 str. 73. až 75. článek: »Odevzdání adresy dělnictva československého sv. Otci Lvu XIII.« dle něhož jest zde referováno.

[39]) Zevrubnější podání životopisná Edvarda Jana Nep. Bynycha, nalezne čtenář v »Růži Dominikánské« č. 1. a 2. roč. VII. 1892, v »Obnově« č. 47. roč. VIII., ve »Vlasti« čís. 3. roč. XIX. a v »Časových Úvahách« č. 1. r. VII. z r. 1903.

Brynych, syn hospodářského úředníka, navštěvoval školy v Jindř. Hradci, v Kutné Hoře a posledně v Jičíně, kdež otec jeho stal se městským úředníkem. Gymnasium studoval v Jičíně a bohosloví v Hradci Králové, kde 4. listopadu 1868 byl vysvěcen na kněze. Po vysvěcení přišel do Žlunic na Jičínsku za kaplana a pobyl tam osm let; potom povolán za kaplana do Hradce Králové. Avšak kaplanoval zde jen rok. Roku 1877 jmenován v Hradci Králové profesorem pastorálky v semináři a r. 1888 stal se sídelním kanovníkem na Král. Vyšehradě.

Záhy po usazení se na Vyšehradě k přání † kard. arcib. Fr. Schönborna převzal Brynych předsednictví v Jednotě katol. tovaryšů v Praze a úřad duchovního rádce ve spolku sv. Marie Anežky pro dobrovolnou péči o chudé v král. Českém. Za svého působení koupil Jednotě katol. tovaryšů v Praze spolkový dům čp. 209.-I. na Anenském náměstí a v jeho prospěch věnoval veškerý výtěžek ze svých spisů a brožur, které vydával. V měsíci prosinci r. 1890 založil v zájmu katolických tovaryšů brožurkový časopis »Slova pravdy«, který řízením kanovníka dra. Jos. Buriana dodnes vychází.

Počátkem roku 1891 jmenován byl Brynych kardinálem a arcibiskupem hr. Schönbornem generálním předsedou všech tovaryšských a jinošských jednot v pražské arcidiecési. Tím rokem datuje se také veškerá křesť.-socialní činnost Brynychova v katolicko-dělnickém hnutí českém. Jezdil světit prapory spolků katolických a svěcení provázel obdivuhodnými řečmi ve chrámech i na náměstích, tak činil jako kanovník a později neméně horlivě i jako biskup.

Na biskupa posvěcen byl v Hradci Králové dne 25. března 1893. Za jeho vedení diecése královéhradecké vzrostl největší počet spolků křesť.-socialních, tovaryšských i jinošských v této diecési a zmohutněl také nevídanou dříve měrou i veškeren katolický život, jak o tom svědčily dva velké katolické sjezdy (r. 1897 a 1902) v Hradci Králové vedle mnoha sjezdů krajinských v celé diecési.

V uznání svých zásluh a činnosti své jmenován byl biskup Brynych od Sv. Otce Lva XIII. r. 1901 papežským domácím prelátem, assistentem trůnu a římským hrabětem.

V katolické literatuře vyniká jméno Brynychovo na prvních místech. Napsal a vydal spisy theologické, lidové poučné knihy a brožury, že tvoří celou bibliotéku a všecky jsou ceny trvalé. Také žurnalisticky byl velmi činným, zvláště při týdenníku »Obnově«, k níž, jakož i »Časovým Uvahám« dal podnět. Sbírka jeho úvodních článků vychází samostatně pod názvem »Duch katolické obnovy.«

XIX.

Májová oslava národních socialistů r. 1891. — České dělnictvo na zemské jubilejní výstavě. — První výstavy dělnictva českého v Plzni.

Napsal jsem (v kapitole XIV.), že národně socialní strana založená po prvním máji roku 1890 vystoupila na veřejnost kromě

schůzí a činnosti ve spolcích také velkolepovou oslavou májovou r. 1891 (v den 1. května, který tehdy byl právě v neděli) a proto jest mi se o tom poněkud zmíniti.

Předem musím poznamenati, že národní socialisté nehodlali nikdy pořádati slavnost prvního máje ve všední den, nýbrž vždy první neděli v měsíci květnu. A také v letech 1891 až 1893 skutečně slovu svému dostáli.

První májová slavnost národních socialistů byla skutečně velkolepou, ačkoliv internacionalní socialisté, kde mohli proti ní agitovali a potupně »štvanicí« jí nazývali.[40])

Tábor národních socialistů konal se na ostrově »Velké Benátky«. Zde sešlo se přes tři tisíce národních socialistů a nadšení bylo všeobecné, když jeden z prvních buditelů a hlasatelů myšlénky národní v lidu dělnickém, bývalý dělník strojnický p. Fr. Krasl, předseda politicko-dělnického klubu »Svornost«, vystoupil na červeno-bíle dekorovanou tribunu a tábor zahájil nadšenou vlastenecko-dělnickou řečí. Týž také táboru předsedal. Program rokování byl: 1. Všeobecné právo hlasovací. 2. Osmihodinná doba pracovní.

K odstavci prvému mluvili pp.: Kabeláč, Ant. Sedmidubský, Matěj Benák, Jan Vodička a Zimmerman. K odstavci druhému ujali se slova pp.: předseda Fr. Krasl, Kabeláč, Vodička, Sedmidubský, Křepela a Benák.

Resoluce byly přijaty tři: 1. pro všeobecné hlasovací právo mužů i žen, 2. pro hájení českých dělníků v uzavřeném německém území (v kteréž resoluci dovoláváno se poslanců, korporací i státu ku pomoci) a 3. pro zavedení zákonitě ustanovené osmihodinné pracovní doby.

Řečníci lidu imponovali, nebylo házeno žádnými bombasty, ani forovými frázemi. Celý tábor poskytoval obraz mužů vážně proti socialní internacionale a v zájmu dělnictva českého vystupujících. Ani proti jiným národním stranám nebylo dovoleno útočiti bezprávně. Tak na př., když jeden z řečníků, Jan Vodička, mezi řečí jal se také podezřívati stranu katolickou, nazývaje jí »klerikální«, že prý chová se k požadavkům dělnictva nepřátelský, byl okamžitě předsedou p. Fr. Kraslem napomenut, aby toho zanechal, nikoho nepodezříval a mluvil k programu o osmihodinné době pracovní. Než řečník neuposlechl a po třetím napomenutí za souhlasu shromáždění bylo mu předsedou slovo odňato.[41])

Tábor po tříhodinném trvání skončen ve vzorném pořádku, a odpoledne na jeho místě pořádána zábava, opět velice četně navštívená.

O průběhu této májové slavnosti národních socialistů přinesl ze všech pražských listů nejzevrubnější a nejlepší referát »Hlas Národa« ze dne 2. května (č. 120.) 1891. »Národní Listy«, ačkoliv internacionálové říkali, že za národními socialisty stojí, přinesly referát mnohem stručnější proti »Hlasu Národa« přímo nepatrný.

* * *

[40]) Poznamenati sluší, že národní socialisté pořádali májovou oslavu na ostrově Velké Benátky v Praze, kterémuž ostrovu před dávnými lety říkalo se »Štvanice«. Odtud vzali si socialní internacionalové svůj posměšek proti národním.

[41]) »Hlas Národa« ze dne 2. května 1891 v Praze.

V době, kdy my křesťanští socialové sbírali jsme své síly k vyvolání nového života v lidu českém, sotva rok existující strana národně socialní v Praze zápasila vedle nás se socialní internacionálou za uchování myšlénky národní.

Veliké pobouření v řadách národních socialistů vyvolali socialní demokraté dne 25. ledna 1891, kdy na jedné ze svých schůzí »u Labutě« na Poříčí v Praze usnesli se proti obeslání a proti návštěvě zemské jubilejní výstavy v Král. Oboře, proti níž zároveň vystoupily i kruhy německé. Rozhodnutí socialních demokratů kolovalo pak ve všech social. demokratických časopisech.

V odpověď social. demokratům vydali národní socialisté pamětní list »Českému dělnictvu v památný den jeho pohanění (25. ledna 1891)« nákl. časop. »Naše Obrana« a tiskem u Edv. Beauforta. Mimo to provedli národní socialisté velkou agitaci pro hromadnou návštěvu jubilejní výstavy se strany českého dělnictva — a agitace se podařila.

Dne 20. září 1891 seřadilo se na pláni »Maninách« u dělnických domků v Holešovicích ohromné shromáždění dělníků — počtem přes 8000 — a táhlo na výstavu pod 19 prapory dělnických spolků s dvěma hudebními kapelami.[42])

V týž den vešlo zároveň za průvodem na dělnické lístky 26.838 mužů a žen stavu dělnického — do bran výstavy.

Průvod dělnictva přivítal vlasteneckou řečí na výstavišti člen výkonného výboru výstavy, cís. rada p. Jahn.

Jménem českého dělnictva odpovídal předseda polit. dělnického spolku »Svornost« p. Frant. Krasl. Děkoval za uvítání a líčil význam dělnické práce na této výstavě. Ubezpečoval porozuměním, jakého v řadách dělnictva českého došel tento podnik, v němž Čechové zůstali osamoceni, a kdož by se nadál — ku vlastnímu prospěchu, že mohou říci: »Všecko, co je zde kolem nás, je naše a jen naše.«[43])

Řečník skončil za bouřlivé pochvaly tisíců.

V týž den sebrali národní socialisté mezi sebou 200 K jako Svatováclavský dělnický výstavní dar pro Ústř. Matici Školskou.

Socialně demokratický tisk zuřil; jeho plán, odraziti dělnictvo české od velikého podniku národa českého, se nezdařil. Mám-li nestranně vydati pravdě svědectví, musím říci, že hlavní zásluha patřila zde předákům národně socialní strany: předsedovi »Svornosti« p. Frant. Kraslovi a pro věc národně socialní tehdy velmi snaživému p. Václavu Sedmidubskému. (Pokračování.)

[42]) »Naše Obrana« č. 30. roč. II. 1891. Článek: Hromadná návštěva českého dělnictva na zemské jubilejní výstavě.

[43]) Řeč Frant. Krasla přinesla v doslovném znění »Naše Obrana« v čís. 30. roč. II. dne 7. října 1891.

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

(Pokračování.)

Básně Kamarýtovy se líbily; přijaty byly hned mezi lepší plody tehdejší musy. Pochvalně se o nich vyjádřili Jungmann, Šafařík, Marek, Palacký a j. Tak v »Čechoslavu« r. 1822 na st. 144. čteme toto oznámení, na něž se Kamarýt ptal Čelakovského od koho by bylo:*) »Smíšené básně Jos. Vl. Kamarýta v Praze 1822, 12⁰, 30 kr. Sbírka tato čili obsah nevinných zábav a srdečných citů mládenecké Musy, kterýchžto ona básníkovi v prošlém pětiletí poskytovala, zasluhuje čestného místa mezi mnohými na českém parnase sebranými kvítky. Lehkost a v mnohých básních pěkná národnost jsou zvláštní pozornosti hodny, nejvíce pak zdárné přeložení Bürgerovy balady »Únos.«

A Čelakovský píše Kamarýtovi o středopostí 1823.:

»P. Jungmann poslal onehdy do Uher Šafaříkovi moje a tvé básně a obdržel nedávno list odtamtud; mně navštivivšímu jej list tento přečetl, v kterémž p. Šafařík v krátkosti o našich pracích takto se prohlásil: Básně Čelakovského a Kamarýta jsem četl a panující v nich z většího dílu čistě slovanský duch se mi líbil. Načež bařuška (Jungm.) náš mně ponavrhl, že úsudek od takového muže jako Šafařík desatero pochval od podobenců Štěpničky (taky k němu lne srdce jeho) převyšuje. Což se mně i samému podobalo. *Tedy bratříčku! zůstaňme jenom dráze své, po které kráčíme, věrni a hleďme toho, co načato, doplniti a dovršiti. Hajme Slavie milé, sbírajíce na jejích prostranných polích zlaté klasy, do svých stodůlek je shromažďujíce, a k nové úrodě přichystávajíce; zastávejme bohovolný jazyk našich předků jak v písni tak ušlechtilé prose!***)

Čelakovský a laskavé přijetí, jehož »Smíšené básně« došly, byly příčinou, že Vlastimil nerozžehnal se se svou Musou, jsa jí i dále věren.

Promluviv še o »Smíšených básních« zmíníme se tu ještě o jiných básních jeho, jež »Smíšeným básním« buď předcházely, buď současnými byly a částečně do »Smíšených básní« přijaty byly anebo následovaly.

Jesti to »*Nevěrnost*«, již prý Čelakovský Žofii Jandové »musel po kolikráte po sobě čísti«, tak že jí již »umí nazpamět, a nyní ji zpívá svou zvláštní notou. Ta se jí líbí a následovně uzavříti můžeš, že se i mně líbí. Po každé poště jí máš tedy poslati takovou . . .«†) Dále »*Krutý lovec*« jest míněn »Divoký lovec«, jehož ukázku Vlastimil Ladislavovi poslal, který jej pochválil a Kamarýta k další práci nabádal,***) což tento s radostí učinil.

*) V »Sebraných Listech« na str. 94.

**) V »Seb listech« st. 106.

***) Kamarýt ještě nevěděl o pseudonymu Čelakovského: »Žofie Jandová« v »Seb. listech« na st. 100; 10. června r. 1823 to již věděl; »Sebrané listy« st. 123.

†) »Seb. listy« st. 101., 111., 120. a j.

»Začátek besedy jak náleží,« — píše Ladislav — jen dál! Též »Medulka« čili Medulinka (Seb. listy 105., 110. 112.) velice se Čelakovskému líbila. Do doby té spadá též balada Evrozína a překlad z Bürgera »Únos«; Čelakovský povzbuzoval jej, aby z tohoto Kamarýt více překládal. Dále »Potěšení (»Seb. l. 157.) a »Bůh« z Deržavína (ib. st. 158.).

Jiné práce a pseudonym Kamarýtův.

V časopisech po dobu jeho pobytu v semináři vyšlo v »*Čechoslavu*«*) r. 1822.: Pobídnutí k radosti, Janeček a Libinka (Selanka)**).

Velice zajímavým jest též, že téhož r. 1822. vyšly od Kamarýta též dvě básně v »Čechoslavu« pod pseudonymem »Jan Malický.« Jsou to: »*Rek Metolický*« a »*Ranní láska*«. Již před několika lety obíraje se poněkud Kamarýtem, přišel jsem na obě tyto práce. Ač nevěděl jsem dosud o Kamarýtově pseudonymu praničeho, přišel jsem ku přesvědčení, že to jeho pseudonym. Důvody mé byly tyto: V »Seb. listech« jest často řeč o řece Malici (Malše) u Velešína. Čelakovský sám tamže na str. 95. jmenuje Vlastimila »Malickým«. Však hlavním důvodem byl první verš básně »Rek Metolický«: — Odtud se ženu okolo *strašlivých Palouckých lesů.*« Jsoutě u Velešína »Palouky« či »Palouka« a za nimi hned lesy. Ne-li hned z počátku, tož zcela jistě později věděl Čelakovský o pseudonymu Kamarýtově; na str. 155. »Seb. listů« zmiňuje se o »reku Metolickém«. Též Fr. Bačkovský zmiňuje se v »Několika rozpravách o Fr. L. Čelakovském« na st. 131. o pseudonymu »Malický«; než neudává ani pramenů ani důvodů svého tvrzení. Ježto obě básně nejsou ani v »Sebraných básních«, uvádíme je tuto. Co reka Metolického se týká, podotýkáme, že čtenář sám vycítí, čeho chtěl tím Kamarýt docíliti. Nemožno upříti, že toho Vlastimil neočekávaným obratem skutetčně docílil.

Zlomek z epické básně:***)

Rek Metolický.
Zpěv 7, od 29.—51 v.
(Od J. Malického.)

Odtud se ženu okolo strašlivých Palouckých lesů,
Divých lotrů pustého sídla. Právě tu slunce
Za lesy zacházelo. Já se posadím pod stinné duby,
Bych po ukrutné práci si odechnuv posily nabyl.
V tom ale jakýsi šepot, konečně poslechnu hvizdot;
Leknutí hned mne na nohách má — i v tom se tu hejno
Hladových krvežiznivců z pustého vyhrne lesa.
Celý jich roj doráží divoce na mne, já zbraně
Nemaje, pěstí mezi ně peru, až mi — spad klobouk.
Ale tu jsem se teprv rozdráždil; tu se ti sehnali na mne,
Jako by rozsápat, a mne v mžiknutí pohltit chtěli.

*) »Čechoslav« r. 1822 st. 271.

**) V »Předních křísitelích«, »Selanka«, st. 261.; v »Čechoslavu« r. 1822. st. 346.

***) Není zlomkem, ale celkem.

Já ale dohromady všecku svou seberu sílu,
Na všecky strany pěstí tepu, jim oddechu nedám.
Mnoho tu porazil jsem, a mnoho jich polapiv zškrtil,
Ostatní ohromeni mou valnou, ohebnou pěstí
Pádili přes les. — V tom zase poskočím; neb se mi jeden
Holého držel krku, a pustit se nechtěl. Já z lehka
Natáhnu pěst, a — udeřím jej, až krev ruku mužnou
Barvila. Krku se pustil a smejk se (já ale necítil toho!)
Po mém hřbetě usmrcen pěstí hanebně k zemi:
(Chváliti nechci se sám; neb vlastní chvála prý smrdí,)
Ten však dle vyšetření byl ze všech ten největší — komár!*)

V lehoučké naivní básničce »Ranní láska« podává Kamarýt několik zkazek ze svého mládí, kdy měl, abych řekl »dětskou lásku«. Báseň »Ranní láska« zní beze změny takto:

Ranní láska.**)

Od Jana Malického.

Ještěs byla holčinka
Útlá jako květinka
K tobě již jsem chodil.
Hrubější***) jsa pachole
S tebou šel jsem do pole
Moji Lenku vodil.

Tam jsme kvítky trhali
Po palouce běhali
Každý hledal krazších.
Pak jsme vili věnečky
Rozmanité kytičky
Do kadeří našich.

Víš, jak u nás v světnici
V sadě v naší květnici
Jsme si skotačili?
Tu, jak každý míti chtěl
Jak by rád to uviděl
Jsme se onačili.†)

Rouško mělas bělounké,
Čílko, tváře hezounké —
Rád jsem s tebou hrával —
Každý zrovna Milčetem
Nejkrásnějším dítětem
Tebe nazývával.

Lenka moje byla radost
Moje všecko, moje žádost
Chlapečků jsem nechal být
Mnohdykráte chtěli taky,
S nimi bych hrál na vojáky:
A já musil k Lence jít.

Sám jen s Lenkou bývati,
Tenkrát již tě líbati
Roskoše mé byly.
Jak hned v ranní mladosti
V elisejské radosti
Lenko má! jsme žili,

Lenka.

Vím to, milý Věslávku!
Kolikrát já pod lávku
Tobě jsem se skryla.
Aby žertovnost jen má
Aby radost jenom tvá
Ještě větší byla.

Jiných jsem se styděla,
Tebe ráda viděla
Vždy s tebou být chtěla.
Mělali jsem cukrátka
Zlatotvářná jablátka.
Pro tě jsem je měla.

Tvoje jenom hubinka
Lence byla sladinká
Jiné nelíbala
S jinými si nehrála
Nic i od nich nebrala,
Od tě všecko vzala.

*) Čechoslav, r. 1822, č. 19. str. 145.
**) »Čechoslav« r. 1822, dne 2. října, č. 43. st. 321. dd.
*** = větší.
†) = se usmívali; dělali si co si na očích viděli; dialekt okolí Velešína.

Věslav kde byl, radost byla
Květnice mne netěšila,
Ani hejno děvčátek
Byly byť mne vyloudily,
Rády s Lenkou čtveračily,
A — toť nebyl Věslávek.

My jen jeden druhého
mne ty, já zas milého
Nade všecko ctili.
Takť hned v ranní mladosti
V elizejské radosti
Věslave! jsme žili.

V takovýchto blažených chvílích vzpomínkou na mládí, upřímným dopisováním si s milým Čelakovským a jinými vlastenci, básněním a sbíráním písní národních, plynuli Kamarýtovi dnové, až nadešel den svěcení na kněžství, dne 24. srpna 1824, ku kterému slavnému dni složil hymnodii, již tuto s jeho dopisem podáváme, a to tak, jak původně složena byla. Je co dočasu druhou duchovní básní Kamarýtovou; první jest znělka »Nebe«, o níž jsme se již byli zmínili.*) Dopis a hymnodie zní následovně:

*Mnohovážený Vašnosti a příteli velemilý!***)

Dosť možno, že pro samou práci ani nepomyslili na to, an Jim přes celý rok nepíši, aspoň bych si to tak přál; pakli ale zpoměli tedy mi snadno odpustějí, neboť z tétéž příčiny nemohl sem odepsati. Však mi ani teď není hrubě chvíle zbytečné, ale že je tato příležitosť přepohodlná, nemohu ji opomenouti, abych Je alespoň srdečně nepozdravoval a při tom *na mou svadbu slavnou nezval co nejuctivěji, kterouž míníme držeti okolo sv. Václava.*

Doslejcháme se čehos, že mají býti Velebným Pánem, to bych Jim upřímně přál; a což abychom se dostali k sobě? Nu tu by asi bylo dišputu o básních zamilovaných! anebo bychom si snad lépe porozumivše dokonce se srovnali na bratrstvo. Zatím toho ale poodložme buď si právo, na mé nebo na Jejich straně chtějíli milerád jim postoupím, an mi nyní vážnější pře a předměty v hlavě se rozvinují však *salva cantilena Erotica* na věky.

Nového Jim za touto příležitostí nemohu vzkázati, leč (neníli známo) že se Sedláčkova fyzika tiskne, jakož, i *5tá část Kroka;****) a P. Jungmann vydá svou Čcskou literaturu na předplacení;†) knížka na niž se všecko těší převelice, anaž jde od nejstarších až do nejnovějších časů naší Vlasti.

Uctivě pozdravuji W. D. faráře, jakož i Kubíčka Němečka, Kochánka. Zůstávaje jim k službám ochotný *Kamarýt.*

Tu posýlám k potěšení jednu nad míru zamilovanou, jenom napomínám jako v jedné zamilované mistr *Goethe*:

»Immer singen — nur nicht lesen!«
Littera occidit, spiritus vivificat.

---

*) »Nebe« byla uveřejněna již ve »Smíšených básních« na st. 54., ale bez názvu.

**) List jest psán Fr. Kleinovi, který se měl státi farářem »velebným pánem« a jejž Kamarýt zval na svou »svatbu« čili primici, na níž by byl též rád viděl svého Čelakovského, jenž však nemohl přijíti; viz »Seb. listy« st. 163. Viz i zde st. 20.

***) »Sebrané listy« st. 160.

†) Tamže st. 163.

Hymnodia.*)

Jeho Biskupské Milosti Ern. Konšt. Na den Svěcení Kněžstva 24. srpna.

Pán účast a dědictví nám!
K nebi zraky roznícené svatou
nábožností,
K nebi čistému Povolaní!

Ne stříbra né zlata mijitelné
stkvění,
Né mámivé lesky trupele**)
Pán dědictví na věky nám,
O blaženosti nevýslovné!

K Sionu, srdce nemocné, k Sionu!
Hlaholem harfy svatokrálovské,
Vroucnosti své vylej!

Jak jsou utěšení stanové
Jak líbezní oltářové tvojí
Hospodine mocností!
Omdlévá touženim duše má
Po síních Hospodinových,
Srdce mé splesalo Tobě,***)
Králi můj a Bože můj!
Blahoslaven jsem,
A na věky věků
Velebiti budu
Tebe.«

Kdože posvětil nás Hospodinu?
Kdo zavedl k oltářům Svrchovaného?
Mluvte slze cituplné,
Mluvte pějíce
Díky nejvroucnější
Arnoštovi Konštantinu!
On zasvětil nás pomazáním, On
Bohu — Církvi — a Králi
Posvětil nás.

Jaká to záře se vznáší
Nad námi dnes!
Tobě jasnosť nebeského města
Kterou viděl Páně miláček?
Není to jastnosť Jerusaléma nebeského,
Záře nebešťana je to,
Milost a požehnání nesoucího
Čistotě pokorné:
»Pán s tebou!«

*) V »Sebr. básních« na st. 291.
**) Trupel = věc na pohled krásná, v podstatě však malicherná.
***) Odtud jest vynecháno v »Sebraných básních.«

Dnes, dnes to,
Co posvětila sama výsosť,
Tehdá zarmoucenému ovčinci
Pastýře dobrého,
Potěšení a spasení
Dávno toužené od Lásky věčné.

A dnes udíleno nám rukou Jeho
Výborné dědictví,
Dědictví jehožto důstojnosť
Co bleskové Cheruba doráží
Na duše naše,
An klečíme,
Před milostí a osvícením.

O dne oslavy a památky nejvážnější,*)
Dne první života nového,
Jehož zářivé jitro
Dnes pozlacuje žehnající nebesko.

Tedy zvolejte prosbami bratři!**)
Ať nám dlouho zachován
Ve všem požehnání
Ctěný, milovaný Konštantin,
Obraz živý nám a podnět nejčistější
K vyplnění slibu svatých.

Zvolejte prosbami***)
Ku knězi nebevyššímu,
Na němž nižádné viny
Ale všech nalezeno ctností,
Zhůru toužení srdce.
K Světlu a Pravdě libé!

Tam se ona zapálí
Plamenem lásky Šimonové†)
Horlivostí,
Která třetího nebe viděla blaženost,††)
A rty rozže
Vítěznou Zlatoustého†††) výmluvností
A duši
Životem Bohumilky Sálesské,§)
Láskou k maličkým§§)
Jichž jest království nebeské.

*) Tato sloka jest již v »Sebraných básních« na st. 292.
**) Tato sloka není v »Seb. básních«.
***) Poněkud změněno v »Seb. básních« st. 292.
†) Šimonovy t. j. sv. Petra.
††) Sv. Pavel.
†††) Sv. Jan Zlatoustý.
§) Philotea sv. Fr. Salesského.
§§) Opět není v »Seb. básních«.

V takovýchto jenom zrcadlech*)
Obrazí se krásoty horuny
A paprskové žezla Tvého
Králi nebes i země!
Jenom takovíto plamenové
Na oltáři důstojně plápolají,
Podávajíce obět libovonnou.

Sláva bude, radování na výsosti,**)
A pokoj, radování svaté
Na Tvé zemi požehnané.

O prozpěvujte! Vyvolení, prozpěvujte!
Jak jsou utěšení stanové,
»Jak líbezní oltářové Tvoji,
Hospodine zástupů!
Blahoslavení jsme, A na věky věků,
veleslavíme — Tebe.«

A díky, plnosrdečné díky
Rozmilému Arnoštovi Konštantinu!***)
On zasvětil nás
Bohu — Církvi — a Králi.

Ukončením této doby seminářské od r. 1820—1824 byla oda na »Uvítání Jeho cís. král. Výsosti, Nejjasnějšího Ferdinanda, císařství Rakouského Císařovice etc. etc., do Českých Budějovic dne 26. června 1824«, jež mu byla za pražskou branou do cís. kočáru podána. Oda ta byla příčinou, že mnozí bezpodstatně se domnívali, že se má za to Vlastimil státi kanovníkem v Čes. Budějovicích; však tento o tom ničeho nevěděl. (Pokračování.)

Stará hlava.

(Napsal ADAM CHLUMECKÝ.)

Máme pěkný říjen. Povětří čisté a teplé, obloha bez mraků. Země po vydatném dešti vlahá a kyprá. Z trávy, která je místy ještě bujná, září kvetoucí podběl, a bílý žebříček mezi douškou líbezně voní. Od stébla k stéblu, polem a lukou třpytí se babí léto duhovými barvami v odpoledním slunci. Také stromořadí, jímž se ode vsi ubírám k Bečvě, je jím opřádeno a vyšňořeno, jak na hody. Hle, jak je ten kout kolem řeky půvabný! Dolní les k Henčlovu prořídlý, polit slunečním

*) Jest v »Seb. básních«.
**) Odtud až do konce není v »Seb. básních«.
***) Arnošt Konstantin Růžička, biskup v Čes. Budějovicích.

jasem, trčí právě proti mně a v pravo, mezi krajními stromy, prosvitá prostá dědinka. Zde, přímo od stromořadí, býval dlouhý most. Sebrala ho voda a v řečišti se černají dosud po něm krátké, ulámané trámy. Vysoké jílmy se vrší po březích a stádo vran přeletá s křikem od stromu k stromu. Chvílí bouchne rána, zazní píšťala lovčí, zaštěká pes, zafrčí koroptve a zapadnou do brambořiště, do vrbin, z nichž je opět vyplaší ohař. Vyletí a rozprchnou se nad řekou. Tamhle v levo k Dluhonicím kopou lidé zemčata. Bílé měchy stojí jak sloupy po celém poli, a mezi nimi praskotá veselý oheň. Tam se pálí nať a pekou brambory, jichž vůně sytí celé okolí. Děti pokřikují na sebe a zpívají starosvětské písničky — teď budou zase v modě! Opodál u břehu stojí kráva uvázána u vozu a dlouhou chvíli bučí.

Za vozem na suché mezi sedí člověk a kouří z krátké dýmky. Má starodávní šaty z hrubého plátna a beranici na hlavě a je bos. Toť stařeček Hrázečný! Zabočil jsem k němu kolem šípkoví a pravěkých mezníků, kolem trní plného modrých planiček a šedivé trávy. Zpozoroval mne a náhle se ohlédl, chtěje povstati. Pozdravili jsme se, neviděli jsme se dávno. A představte si ho. Velký člověk, nahrblý, kostnatý, s holenou tváří, z níž mu vyráží bílé strniště. Chytré oči má modré jak fialka a vlasy našedlé dosud jak les. Klínitá brada a mohutný nos jeví ráznost. Podával mně širokou dláň, plnou mozolů.

A co tak sám? Táži se.

Čekám na vnuka. Šel pro váhy k vozu. Tyhle jsou prasklé.

Lekl jste se mne?

To to! Nejsem lekavý. Ale byl jsem trochu zamyšlen. Člověk má toho světa plnou hlavu. A co udělám? Na starost dva hrby!

— Přihodilo se vám něco?

— E, přihodilo, nepřihodilo. Starý člověk je nevrlý. Mladý si žádá starých let, a když se jich dočká, naříká, naříká! A kdoby nenaříkal?

— A jak syn? Dávno jsem ho neviděl.

— Leží více než chodí. Žena mu umřela na souchotě a děti je také mají. Umírá jeden za druhým a zůstanu po nich jako kůl v plotě. Nynější lid je řídký a nevycelený a hyne jak otlučené ovoce. A kdo je tím vinen? Za starých časů takových nemocí nebylo. Kdo tenkrát slyšel o souchotinách? O chřipce? O srdečních chorobách? O rakovině? O nervosní hlavě? A nebo, že by se byl člověk zbláznil, nebo si byl z omrzelosti sáhl na život? Panečku, toho nebylo. Zeptejte se v osadě starých lidí, je nás ještě hromada, vědí-li čeho o takých nemocích? Budu mít co nevidět devadesát a dnes jsem vykopal odpoledne deset měchů zemčat. Leckterý mladý by jich nezmohl a bolelo by ho v zádech. Syn mně má všecko opatřit, ale, kterak? Takový statek jsem mu odevzdal, bez dloužku, bez oprav a je na smetisku! Ach Bože! Co jsme časem měli bídy, byla neúroda, byly roboty, byly vojny, a přece se ušetřily peníze. A tehdy jich bylo málo! A tak se svět mění! Kdo by to byl před padesáti léty řekl? Lid je nyní chtivý, nenasytný, rozmařilý! S málem se nikdo nespokojí a užívá bez míry, bez rozumu. Rozume — s pánem Bohem! Každá studna se vyčerpá.

Za starých časů byli lidé tvrdší a vydrželi mnoho. Mlátilo se ve stodole i v nejtužší zimě, bez rukavic, bez kožichu — — kdo vám to teď vydrží? Záblo-li koho, držel si ruce ve sněhu a měl je červený jak rak, až se mu z nich teplem kouřilo. Nebo, lámalo se kamení, kácely se v lese stromy, vozilo se obchodníkům zboží do Rakous, a mrazem praskaly topoly při cestě — — a byli jsme zdraví. Což teď o tom mladí čeho vědí?! Teď je v listopadě na stroji dávno vymláceno, zrní prodáno, hospodyně topí uhlím a líhem, dlouhá chvíle pudí hospodáře do hospody, hospodyně po klevetách a čajových večerech, chasa není zaměstnána a smýšlí na panstvo a vzpouzí.

Jací jsou to hospodáři? Jací sedláci? Sám pán a paní, dcery samá slečna, chodí do městských škol, a vracejí se zpanštěny. Takhle do tance a do parády, ale do selské práce nejsou a nebudou. A jaké jsou to z nich matky! Kolikátá nemá souchot a není nedokrevná? Kolikátá kojí dítě! A sama útrata, sama nemoc! Dnes kašle — to je ze studeného piva. Zítra ji bolí zuby — to je z cukru. Po zítřku nespí a trpí na srdce, to je ze silné kávy, z čaje a punčů. Pak nemá dechu — protože se stahuje v pásu, aby byla tenká, jak vosa. Jindy jí brní nervosní hlava to je nespánkem a nespánek z ostrých pokrmů a mlsků, ze sezení. Konečně je vše mrzí. Nepomůže ani hedvábí, ani lahůdky, ani léky, schne až uschne! A hospodářství schne s ní i s hospodářem! A všímněte si těch zdejších sedláků, jak chodí ometeni do práce. A sama lata. Městské, tenké šaty se do selské práce nehodí. Nehřejí, nedrží ani vlasu ani barvy a za půl roku prší s těla. Člověk chodí v nich vyryzlý jak ošusta! Ale, také, hned ani na nové nemá! Hospoda je drahá — a té se nevyhne. Dům stojí peníze — aby se vyhnul nevoli se ženou a s čeledí. Daně rostou, děti rostou, dluhy rostou a věřitelům rostou huby. Kdeby zbylo hospodáři na lepší oděv do práce? Do vánoc je vymláceno, popraveno, poprodáno — a poutráceno! Dlouhá chvíle vyhání peníze z domu.

To za starých časů nebylo. Snědli jsme, co doma bylo, co rodilo pole a zahrada. Kdeby byl sedlák vyměňoval mouku za zrní, aby měl bělší pečivo? Celá dědina by se mu byla smála. Sám zasil, sežal, vymlátil a semlel a věděl co jí. Celý rok se vařily ráno polévky zasmažené, neb česnečka se zemčaty, v poledne nákyselné polévky s všelikou stravou, neb koláči, večer mléko, podmáslí, zemčata, a když bylo svoje maso doma, dopřáli jsme si ho se zelím a se šiškami, až se nám knoflíky u vesty trhaly. Málo kdy se koupilo u řezníka masa, aneb piva. Kořalky pořádný člověk vůbec už netrpěl, a pilo se do těžké práce jablečné víno, jak jsme je sami lisovali, neb medovina od včel domácích, nebo kyselé, sedlé mléko. Ale ovšem, nejvíce jsme drželi na vodu. Hledejte teď hospodáře, nebo nádeníka, který pije vodu, nebo sedlé mléko! Kde není hojně kořaly, nebude dělníka. V ní se brodí staří, mladí se v ní učí plavat a konečně v ní všichni utonou.

— Ale u vás to není přece tak zlé. Co vím, jsou zde opilci jen výjimkou, namítám starému s obavou, hledě mu po hustém obočí.

— Hm, byli — a nebyli — a jsou. Člověk pokazí člověka. Já míním, jak se zbytečně utrácí. Selské důchody a panská útrata. Jaktěživ nám nekoupil nebožtík tatík na všední šaty. Do práce jsme měli spodky konopné a košile lněné. Len a konopí nám rostlo na poli, sami jsme přadli, tenkráte musely přást i děti, tkadlec nám to setkal, Říhovský na Borošíně nám to ušil, byla-li díra, zalátala se plátnem doma, byl-li šat nečistý, opral se a člověk chodil pěkný jak z vosku. Na šaty sváteční se arci kupovalo sukno u soukenníka, na plášť, na vestu, na spodky, chudší byli rádi, měli-li plášť a vestu, spodky bývaly konopné, obarvené hovězí krví, nebo březulkou na modro. Ale, milý brachu, taková šata se nejednala na rok, jak to nyní sedláci činí. Když se šuhaj ženil, koupily se mu šaty a měl je dlouhá léta. Obyčejně jich ani nesedral. Sukno drželo jak řemen a bylo stále jak zlato. Já jsem zdědil plášť po otci a mám ho posud. Je modrý jak fijalka — — nepřečkám ho a užili jsme ho již všichni jak se patří. Člověk však má býti také šetrný a nekazit šatu bez potřeby. U mne se oděv nikdy po lavách a postelích neválel. A podívejte se po lidech, jak to doma mívají. Člověk k nim vleze a rarach by ho uchytil! Hadry po židlích, po stole, po zemi, všední sváteční, mezi nimi pecen chleba a nože, nějaká vidlička od večeře ještě, plesnivá obuv, modlitební knížky, snáře, cukr, pometlo, kartáče, péra, inkoust, perník, žbány, hrníčky, petrolej, lampy, sirky, a mezi tím se batolí děti, psíci, kotata, kuřata, mouchy, můry, pavouci — — —.

Co je po takovém hospodářství? Nemáme prý kdy poklízet? To by bylo! Hrdlili jsme se po robotách, po svém poli, po výdělku, po světě, ale doma byl pořádek. Lidé byli na sebe přísnější, než nyní. Teď je liknavý hospodář — to je přiboudlým pivem. Kdyby pil zelovou vodu, běhal by čileji. Hospodyně je loudavá — to je všelikými sladinami. Cukruje se káva, kořalka, víno, zelí, omáčka, salát, uzenina, voda, podmáslí, karlátky, jablka, koláče, chléb, mák, povidla, cukr jedí děti, chasa, psíci, kočky, koně, kanárci, papoušci, — mravenci, mouchy, vosy, čmelíci, švábi —, Cukr se lepí na ústech, na prstech, na dobrou vůli, na chuť do práce — a činí člověka lenivým. Děti jsou malátné, bezzubé, bezkrvé, bezhlavé a nepořádné. Chasa nedbalá, nevydatná, zpovýkaná, nemravná, nepoddaná. Mrkev je také sladká, řepa strnisková hodná, roste na poli, je v domě, ale kdo po ní chytí? A mrkev přece hojí dech, čistí krev, řepa spravuje žaludek a játra, chladí horkost a žáhu, ale není vzácna, není všimnuta, válí se jí celý vůz pod kolnou a bude se dávat dobytku. Není to pravda? No, jen řekněte!

— Něco je všudy. Rád si zažertujete.

— Hm, rád nerád. Sedlák se nemá opičit po pánech. Uzřel, zachtěl. Tak dojemné byly naše doškové chalupy! Veselé štíty s řezbami, malbami, vyřezávanými srdci a květy, sloupky a pavlači, vábnými kouty a žudry, s hromotřeskem na střeše a čapím hnízdem za komínem — —.

Malá okénka samá barva, stěny pomalovány veselým kvítím, popsány nábožnými průpovědmi, u nich lavičky pod obrovskými stromy, lipami, planými hrušemi a po zemi pažit samá bílá sedmi-

kráska! Nebylo to pěkné? V neděli po požehnání sešli jsme se se sousedovic a sedli si pod okny, v bílých baňatých rukávcích, v zelených vestách s cínovými bombíky a červených koženicích, každý barevný jako květ z mladého lesa a povídali jsme a řehtali jsme se v bázni Boží až do večera. Komu by bylo napadlo táhnout do hospody do karet a na pití? Arci bývaly také za onoho času muziky, tančívalo se hlavně na Vrbovci za dědinou. Hleďte, tuhle na břehu ho máte, ani ho teď nepoznáte. Jaká to byla pěkná bouda! Pravá, starosvětská chalupa dřevěná, a před ní staletá lípa. Pod ní bylo posypané kolo a tam tančívala chasa z celého okolí. Tam se scházívala honorace s úřadem osadním a bývalo veselo! Lípu shodil v letech šedesátých vítr a hospůdka pak brzy vyhořela Teď to postavili znova — ale Vrbovec není starým Vrbovcem! Ale kdeby?! Není stařičké lípy, není starosvětských koutů, žudrů, křoví, není jak bývalo. A podívejte se na nynější osady: Samolité panské stavení o dvojích oknech, každé okno jak vrata pekelná, stěny holé, jednotvarné, vápno a vápno, doma stěny malované, městský nábytek a nářadí, koberce, broušené sklo a pestrý porcelán, ale, jak jsem už řekl — — není to v městském pořádku. Nemají kdy poklízet v saloně, a děti mnoho roztahají a pošpiní. Nebyl náš starosvětský nábytek hodilejší do selské jizby a mezi selský lid, než panské pohovky a lenošky? Naše vykládané stoly dubové, naše roztomilé židle se srdcem vykrojeným v lenochu, naše červené lavy se žebříčky kolem stěn, nebo květované lišky pod stropem v talíři, mísami a džbánky, s nichž se na člověka usmívaly růže a ptáci, nebo naše malované truhly, v nichž měly hospodyně hromadu domácího plátna a šatů úhledných, z národního kroje? I ta starodávná kamna zelená s rytíři na kachlích — ač byla poněkud nejapná, zamlouvala se mně svým teplem lépe, než ten pilíř nynější, jenž je na teplo tak skoupý a chládne, jedva se v něm přestane topit. Stare jizby byly selštější a útulnější, než nynější. A tak, jak je vám cizí selská jizba, je vám cizí celá osada. Stromy vykáceli pod okny a nových nenasadili, lavičky shnily dávno — — lidé se scházejí v hospodách, anebo na kávových klepárnách — — člověk starý se do toho světa již nehodí — leč, aby ještě poradil, chce-li naň kdo dát. Za starým člověkem se zle leze do kopce, ale dobře je ho poslechnout! Tak náhle se svět převrátil!

— A čím je to, co říkáte?

— Hm, čím? Dokud nebylo železnic, vědělo se málo o světě. Každý se spokojil s tím, čeho Bůh dal, netouže po zvláštnostech a mlsích. Ale postavili nám v letech čtyřicátých železnici a brzy se časy pozměnily. Lidé se začali toulat světem a stěhovali se z jednoho konce na druhý, nosíce s sebou cizácké zvyky. Náš lid se rád po cizích řídí a počal se styděti za svůj malebný kroj, za své ctihodné starodávné obyčeje, oddal se zachtivosti, rozmařilosti a domýšlivý shon po svobodě zavedl ho na zcestí, jež stojí pokoj, čest a hlavně peníze. U nás je chvála Bohu ještě lépe, jsou dosud i mezi mladými dobří hospodáři, dávají dobrý příklad, snažíce se zarazit hýřivost a světáctví, ale kdy opanují bojiště? I u nás je mnoho v šetrnosti pozadu a občanských ctností

citelný nedostatek. Byl jsem v osadě celé čtvrt století starostou, vím, co bylo a co je nyní.

Ty železnice! Co tenkráte vydělal sedlák po cestách koňmi, voze všeliký náklad světem, dřevo, len, konopě, obilí, ovoce, olej, přízu, míval jsem čtyři páry koní, čtyři pacholky, někdy jeli jsme na třech vozích a málokterý sedlák zůstal při domě, měl-li na robotě a na svém po práci. Vydělali jsme sílu peněz. Nynější panská hospoda náležela tehdy nějakému Halíři, člověku, jenž zbohatl z povozníků, kteří se cestou u něho rádi zastavovali. To byl spravedlivý člověk ze starého světa a činil mnoho dobrého chudým lidem. Ten nevystál cizoty a zachtivosti a kdo se buď krojem nebo obyčeji po Němcích opičil, neodvážil se k němu. Nebyl by mu ani nalil, ani židle podal. A právě tenkrát se poroztáhla u nás německá okázalost. Němec koupil zámek, přivedl hromadu německého úřednictva, které si s lidem nerozumělo a chtělo se baviti, kde se od staletí snad pod hrází rybniční u hospody veselila na hřišti osadní mládež. Tam se hrávalo v míč, tam se na dvou tratích koulely kůželky, tam se pod hustým habřím sedalo za hrubými stoly a vyprávěly se zkušenosti ze světa. Rozkošné zákoutí líbilo se Němcům a nastaly spory. Náš lid je měkký a uhnul. Ale Halíř si postavil hlavu. Nechtěl panských vidět a vyháněl je.

Ale Halíř měl mnoho panského pole v nájmu, ač měl sám svého dosti. Uhodila dvě, tři neúrodná léta, nemohl zaplatit nájemného, a kdož ví, jak se to přihodilo — — vrchnost mu zabrala hospodu, prodala několik stád ovec a vystěhovala ho až na ulici. Posud ho vidím chudáka sedět na velikém kamenu před hospodou — — byl jsem tenkrát chlapíkem v patnáctém roku, a žena s dětmi seděla na druhém kameni a bědovala. Němci stáli u koše na hráze, ale nebylo jim samým do smíchu a lid se choval výhružně. Přiběhl panský dráb s bejkovcem a rozháněl nás v sám večer. Zapřenec! Zapřel otce i matku, povrhl krojem hanáckým, zřekl se našeho ctihodného lidu a neuhodil mu na jméno. Nezapomnělo se mu! Výrostci se mu posmívali říkajíce mu pacnožka, zaječí nožka a prohnali ho co chvíle po pastviskách, napadlo-li mu dohlížet a poroučet. Hleďte, celé to pole od dědiny až po železnici bylo za dávných dob obecním pastviskem a stálo na něm se dvě sta planých hrušní. Některé byly prastaré a byly pod nimi boudy pro pasáky. Tenkráte měli sedláci mnoho koní, aby zastali roboty i svou práci, a synkové tedy hlavně v noci pásli. Když se na zámek dostal nový majitel, to bylo kolem francouzských válek, počal popírati, že by obec měla právo na veliké pastvisko. Záhumení patří zámku, říkal a lid se zpíral a nechtěl dopustit, aby panští tam honili svůj dobytek. A vrchnost tedy bez okolků celé pastvisko obci sebrala a od té doby patří zámku. Což, nepravím, že vrchnost učinila bezpráví, kdož ví, jak to bylo zapleteno, ale tenkráte bylo zle se hájit proti velikým. To se často přetřásalo, když jsem byl chlapcem mezi lidem, po besedách, kde se okrajovala večer mrkev neb řepa strnisková nebo trhaly se při měsíčku konopě a lidé ze sousedstva si pomáhali. Nebo při oněch veselých přístkách, což se toho ze starých pamětí napovídalo. Ale přístek jste už ani velice nezastihl, co?

— Ba ne. Vždycky o nich slyším, jak byly pěkné!

— No, to já vám povím, že byly. To si myslím. Teď mají divadla, besedy, věnečky, vypijí louži piva, sodovek, kořalek, jedí mražené a zavařované, utratí hromadu peněz i zdraví — odstonají zábavu — a nevědí, co je radost! Užívají samu otravu. Jak rozkošné byly naše veselky, naše kola, naše přístky! Jak lahodně se na ně vzpomíná! Kde jsou ty časy! Nikdy se nevrátí!

Stařec se zamyslil, kývaje trudně hlavou. To je dávno, tuze dávno, mávl rukou a kolik nás tu zbylo?

Starý Měrák, starý Říhovský na Borošíně, zedník Horníček a některá vetchá teta. Říhovský krejčoval a za mladých let chodili jsme spolu na přístky, dům vedle domu, dle pořádku. Nejpěknější přístky bývaly u Vrtělů. Tam byla veliká jizba a několik děvčat, která měla mnoho ctitelů, protože byly sličné a lidské, ač ostatně nedůtklivé. Držely na čest. Tam bývalo dobře a přadleny se k Vrtělům scházely z půl dědiny. Venku vrzal sníh pod nohama a třeskutý mráz zarážel dech — leč v jizbě bylo útulno. Kamna sálala příjemným teplem a staré babky v kožíšku se krčily na lávkách pod nimi. Na vysokém svícnu svítilo se dračkami — —

— Co je to?

— Dračky? No počkejte. Hospodář seděl na řezací stolici u stola a strouhal, nebo dral z naštípnutých polen bukových třísky a děti je obyčejně zadělávaly do plechového spáru na svícnu a opatrovaly světlo. Také se takový »posvět« dral z louče. Bylo to veselé světlo. A sotva se přadleny sešly, dostavili se šuhaji a Říhovský chodil od jedné k druhé a za ním ostatní dřípat se zástěr pazdeří. Některá mu je hodila za krk anebo do vlasů, tu a tam dostal štílec, až se zapotácel, a to bylo řehtu! A jak pěkně zpívaly! Škoda, přeškoda našich starých písní! Byly sám květ, sama ratolest, sama rosa a vůně. Kousek pole, kousek louky a sadu bylo v každé a hory, lesy a řeky se v nich shlížely jak v zrcadle. A ze všeho zářilo sluníčko neb měsíc neb hvězdy soucitem a přítulností. Vidíte, takové písně se skládaly, dokud se nepila kořala, dokud se lidé netrávili kávou a všelikými sladinami. Lid byl prostý — ne však sprostý. Ušlechtilý, poněvadž se živil lahodou z Boží přírody. Užíval, čím zarodila země, a proto mravy za starých časů byly jako sytá zeleň, plna květů, jimiž se krášlí země. A měl jste se dívat na náš tanec, když naše písně hrála do skoku hudba a chasa je při ní zpívala! To bylo veselí! Člověk mohl tančit celý den, v hody se tančívalo i tři dny, ale nohy byly čerstvy a plíce nejinak. Nynější odrhovačky vysoušejí chase klouby a plíce a proto všecko chodí rozvikláno a kašle a — stárne. Není pravda?

Škoda našich písní! Na přístkách se zpívaly, až jsme ochrapěli a hospodyně musela donésti nějaký poslinek, aby člověk mohl slínu pohltnouti, surové zelí ze sudu neb namočený hrách, jablíčka, křížalky — u Vrtělů bývalo ovoce každý rok a na slaměnce toho neb onoho jim nesešlo.

Po poslinku se prohlížely cívky, kdo nejvíce napřadl, dostal pochvalu od hospodyně a sedl na první místo u stolu. Pak se vyprávěly pohádky. Obyčejně se začíná strašidly, věštkami, vodníkem z Bečvy a čarodějkami, čerty z Valach a hrůzami po hřbitovech. Děti se skrčily do jednoho koutu aneb vylezly za pec,

třesouce se strachem a panenky ustavičně přisedaly s kolovrátky blíže ke stolu, jakoby to bylo již za dveřmi. A věru, vyprávěl-li právě starý Michálek, nebo jeho žena — byli jeden přes druhého — naskakovala husí kůže i Říhovskému a jiným veselým hochům, a co chvíle se některý ozval: A bylo to tak? A nestalo se vám nic? A strýci se prášilo od huby. Chvílí mu hlas duněl jako ze sklepa, jakoby stál pod oknem, neb za dveřmi a všecko se ohlíželo. Malí na peci se dali do beku a muselo se spustit něco veselejšího. Před půlnocí se dopřadlo a chasa se rozcházela. Děvčata se bála strašidel, a nebylo, než vyprovodit je až domů. A Říhovský, ač taková kopa, a říkal, že strašidla chodí jen třicátého února, nebyl by šel kolem starého hřbitova u kostela za nic na světě. Tam prý mezi habřími ploty, kde se pohřbívali jesuité zámečtí, viděl kdosi dvanáct starců v rouše kněžském, při podivném zeleném světle bědovat, když klášter jejich byl zrušen a prodán, a jindy je kdosi potkal v kaštanových stromořadích kolem kostela, říkali žalmy a obcházeli dědinu. A jeden prý povídá: Nastavěli jsme morových bran a na nich svatých patronů. Mor vyhynul a cizáci přišli. A lid plesal, když naši odcházeli! A proč jen? Proč?

Kdo je potkal, tázali se ho: Proč? Řekni proč? Co jsme vám učinili?

Z jesuitů po zrušeném klášteře zůstal v osadě jediný kněz, jemuž obec dala příbytek na obecním domě a nepatrnou obživu. Byl to pater Žerdík a tak osada nezůstala beze služeb Božích. Za něho započaly v adventě rorátové mše, na něž jsme se tak rádi s lucernou v ruce brodívali sněhem a když pak pro stáří oslábl a do kostela nemohl, chodili jsme na roráte do Kokor, sníh nesníh, i v nesnázích! Horníček s Říhovským mne volávali a stavili jsme se obyčejně pro nejbližší chasu. A jaký krásný pohled s návrší za Boží mukou! Před námi ve tmě oblíž i v dáli, dolem i po kopcích, kmitaly se tlumy luceren a pod lesem na Zaborkách v bažině poskakovala strašidelná světélka a mnohdy jsme viděli valiti se do lesa mohutného ohniváče. Jedenkráte nám shasla lucerna a rozdováděný Říhovský praví: »E, tuhle jsou světýlka, Horníčku, běž si rozžít.« Horníček odsekne. »Nemluv, není v lampičce oleje.« A Říhovský: »Neškodí. Chyť světýlko, a vstrč je do lucerny. Ale, ty jsi strašpytel, ukaž, půjdu za ním, než ufrkne!«

A skočil z cesty do nížiny na černý válek, mysle v přítmí, že je to vyházená hlína z příkopky. Ale zabořil! se do bahna po kolena a měli jsme práci, abychom ho vytáhli A světýlka prchla jakoby je vítr sebral. Byl hodně umáčen, ale nevrátil se. V kostele bylo již plno lidu a světel po stolicích a stěnách. Každý téměř bral s sebou sloupek aneb svíčku a děti běhaly a rozžíhaly. Tak dojemně pak hlaholil velebný zpěv kostelem: Ejhle Hospodin přijde a všickni svatí jeho s ním! Kdož by byl tenkráte zůstal doma?! Vstávali jsme o čtyřech hodinách ráno, abychom nepomeškali. Teď lid už tak do kostela nespěchá. Je zpovýkán a miluje pohodlí. Je také mnohem měkčí, než my jsme byli. A to je kávou a kořalou. A před námi byli ještě tvrdši lidé. Nevěříte? V panském rybníku před zámkem je ostrov a na něm čtyři topoly. Dříve, za prastarých

časů, dokud zámku nebylo, byl prý ostrov veliký a na něm stála tvrz Roketnice. Kolem dokola byla ohájena vodou. Tvrzník měl hromadu chasy a kdo u něho byl, musel se koupati v zimě v létě v proudě pode tvrzí, aby se otužil. A koupali prý se mezi prosekaným ledem i v třesknuté zimě a nevěděli, co je nemoc. Pode tvrzí, kde je panská zahrada a dědina, byla samá bařiska porostlá rokytím a lidé, kteří se v ledové vodě nekoupali, byli sama zimnice. Při potoku byly první chalupy.

— A jak zmizela tvrz?

— Kdož to teď ví?! Ostrov rozvezli, nadělali z něho hrází a v nížině si udělali páni rybník. Tak se všecko mění, předělává, přepravuje a člověk si myslí: Tak to ještě nikdy nebylo! Tak to má být! A po něm se bude předělávat znova a řekne se také tak, a kdož ví, nebude-li zase někdy z rybníka tvrz a z dědiny popanštěné — poušť? Svět se ustařeně obrací. Chce se prstem nebe týkati — a je větší než — narostl — — !

Chvíle utekla. Slunce se rychle sklánělo nad Dolním Lesem, barvíc širokou řeku do ruda. Ze závodí hnaly děti dobytek, povykujíce a nadhánějíce ho do hrčícího proudu, jenž se rozvlnil, stříkaje hořící prškou kravám nad hlavy. Hou malá, hou! Splounání a hukot, křik a smích na obou březích a ve vodě. Stařec vyndal dýmku z úst a usmál se: Tak jsme to dělávali také. Ale, v nás bylo jestě více života. Tak rád poslouchám ty malé křiklouny! Děti vyskakovaly pod námi na náchodě a dobytek se hlučně otřásal z vody. Než přešli poslední, zapadlo slunce za lesem a na nebi zardělém žhavou záplavou odrážely se vysoké duby. Každou větev bylo lze rozeznati jako černý tisk na rudé půdě. Kolem nás těsně přehnaly se děti s dobytkem, spěchajícím dychtivě domů. Šedivý prach se zdvihl nad stádem, přistínil nádherné červánky, jež stydly a chladly, až je páry říční zastřely mlžinou. Před námi se ozval vůz rachotem, buráceje přes kameny v cestě. Přijížděl rychle a hned s něho skočil chlapík s váhami k vozu a pospíchal k nám. Starý vstával a hledě dobrácky na něho, mazlil se. Já jsem věděl, že mne zde nenecháš na noc! — a nakládali spolu zemčata. Nad osadou z temných, lesnatých vršků prodíral se měsíc a nedaleko něho vytrýskla třpytivá večernice. Šli jsme se starým za vozem. Zval mne přátelsky k sobě — do starodávného života a věru, slíbil jsem mu, že přijdu.

Z mého pobytu na Černé Hoře.

Píše FRANT. ROZKOŠNÝ.

(Pokračování.)

Pro lepší porozumění a pochopení válek turecko-černohorských podávám dle srbského spisovatele Gopčeviće přehled bojů zde svedených v poslední větší válce od 1. července do 1. listopadu roku 1876. Dle toho, mimo jiné, tři hlavní příčiny nám vysvětlují ohromné množství padlých a raněných na straně turecké,

naproti nepatrným ztrátám na straně černohorské. Byl to předně veliký počet tureckých vojáků společně v hustých kolonách postupujících, tak že Černohorci, kteří byli na široko rozestaveni a za skalami a kameny poschováváni, mohli pohodlně na ně střílet, že — jak pop Marko pravil — nebylo ani možno se chybiti. Druhá příčina byla, že Turci neznali terénu, kdežto Černohorcům byla známa každá díra, každá pěšinka — vždyť byli doma. Kdo neviděl černohorských skal, nesnadno si představí, jaké opatrnosti bylo třeba nepříteli při postupování, aby neupadl do léčky a nebyl zaskočen. A konečně třetí příčina jest způsob boje jen Černohorcům vlastní, jehož mohli s prospěchem užiti opět jen ve svém území. Jinde by s tím mnoho asi nepořídili. Tím však nechci nikterak upírati Černohorcům junáctví a udatnost, jež zůstanou vždy obdivuhodny.

»Dne 15. června 1876 na 487. výroční den nešťastné bitvy na Kosovu poli bylo rozhodnuto ve válečné radě černohorské vypověděti Turkovi válku. Dne 1. července přepadli Kuči Drekaloviči turecká oddělení, táhnoucí od Podgorice směrem k hradu Meduni a okolním menším pevnůstkám. Turci byli zatlačeni nazpět do Podgorice.

Dne 10. července vpadlo 6000 Turků do území Kučů, byli však od dvou černohorských batajlonů (1500—1600 mužů) a 300 Kučů odraženi. Turci měli 200 mrtvých a ještě více raněných. Černohorci 30 mrtvých a raněných. Téhož dne pokusilo se 6000 Turků vniknouti podél jižního břehu skaderského jezera do nahije Crmnické. Po tuhém boji se 700 Černohorců musili ustoupiti po ztrátě 400 mužů. U Černohorců bylo 12 mrtvých.

Dne 11. července přišlo ke srážkám mezi předními strážemi černohorskými a posádkou pevnůstek Crnice, Stoce a Ključe. Pevnůstky ty byly od Černohorců dobyty. Dne 12. července byl Mukhtar paša obklíčen od černohorských předvojů, podařilo se mu však uniknouti s velkými ztrátami.

Dne 13. července přepadl Peko Pavlovič se svými povstalci turecké oddělení u Vranjeva. Při srážce padlo 150 Turků a 22 Černohorců.

Dne 17. července druhý vpád do území Kučů. 8000 Turků s 8 děly snaží se nazpět dobýti 3 od Černohorců obsazené pevnůstky. Jsou však odraženi a pronásledováni až do Podgorice. Pevnůstky byly zbořeny.

Dne 20. července vpadlo 7000 Turků z Plavy, Gusinje a Berani do Vasojevičké nahije, byli však poraženi od Marka Miljanova. Na poli zanechali 1004 mrtvé. Raněné vzali sebou. Černohorci měli 25 mrtvých a 30 raněných.

Dne 23. července napadl Mukhtar paša u Bišini přední voje černohorské, byly to čtyři prapory (2800 mužů) a 200 povstalců. Mukhtar paša s 15 batajlony (8—9000 mužů) a 4 děly porazil Černohorce, ztrativ při tom 300 mrtvých a raněných. Černohorců padlo 48 a raněno bylo 83.

Dne 24. července podniklo 15.000 Turků třetí vpád do území Kučů. Byli však na hlavu poraženi.

Dne 28. července byl Mukhtar paša se 16 prapory (12.000 mužů) a 12 děly mezi Vrbicou a Vučidolem od severní armády

černohorské čítající 18.000 mužů a 4 děla, napaden a úplně zničen. Ze 16 batajlonů zbyly jen 4. 4000 Turků padlo. Mezi nimi Selim paša. 300 bylo zajato s Osman pašou. 5 děl, alajbarjak a mnoho jiných praporů dobyto. Černohorci měli při tom skvělém vítězství jen 70 mrtvých a 118 raněných.

Téhož dne byl čtvrtý vpád do území Kučů opět šťastně odražen.

Dne 29. července chtělo vniknouti 3000 Turků od Baru průsmykem Sutormanským do nahije Crmnické. Byli odraženi se ztrátou 500 mužů. Černohorci měli jen 24 mrtvé a 48 raněných.

Dne 14. srpna vpadli po páté Turci do území Kučů. Opět nešťastně. 20.000 Turků bylo u Medunu od 4 černohorských batajlonů a 1500—2000 Kučů (dohromady asi 5000 mužů) poraženo a skoro zničeno. 4700 Turků padlo, 5000 bylo raněno a zajato. 3000 zadovek, 19 praporů, 5 koňských nákladů šavlí, a handžarů ukořistili Černohorci, kteří vítězství to zaplatili 200 mrtvých a 350 raněných.

Dne 15. srpna napadlo 5000 Turků z Gusinje a Plavy nahiji Vasojevičkou; byli však se ztrátou 350 mužů od Marka Miljanova odraženi. Černohorci měli 5 mrtvých a 8 raněných.

Dne 19. srpna přepadli Černohorci Selište a zabili tam 45 Albanců a zajali 70.

Dne 28. srpna napadli Černohorci východní část Podgorice a zničili asi 80 domů.

Dne 29. srpna chtělo se 6000 Turků zmocniti Vasojevické nahije. Byli u Buči poraženi. Ztratili při tom 200 mužů. Černohorci měli 4 mrtvé a 15 raněných.

Dne 3. září vnikl Mukhtar paša s 25.000 muži do Černé Hory až k Zagoni a přinutil k ústupu černohorské předvoje.

Dne 5. září učinil Derviš paša s 30.000 muži a 30 děly několik zdánlivých výpadů na Pipery, chtěje tím vylákati jižní černohorskou armádu z pevného postavení. Když se mu to nepodařilo, učinil opravdový výpad s 18.000 muži a 6 děly, byl však od 3500 Černohorců zatlačen za řeku Moraču, ztrativ 3000 mužů, 3 prapory atd. Černohorci 67 raněných a 122 mrtvých.

Dne 7. září menší srážky na vezírově mostu a pod Karakaričkou horou u Podgorice.

Dne 8. září napadli Turci černohorské předvoje u Rječiny. Vasojeviči přispěli jim na pomoc, porazili Turky a pronásledovali je až do Kolašina. Při tom zničili a spálili všecky turecké vesnice na cestě té, zvláště Drpi a Smailagi a Vojakoviči.

Dne 11. září zajal Peko Pavlovič u Grančareva potravní zásoby turecké, zahnav 6 tureckých praporů se ztrátou 70 mužů.

Dne 12. a 13. září zmocnili se Vasojeviči čtyř blíže Kolašína ležících pevnůstek, Kruševa, Polimeje, Previje a Sucesaka, které dosud stály v cestě spojení se Srbskem.

Dne 14. září napadly čtyry prapory Mukhtar pašovy armády černohorské opevnění na hoře Omutrči. Byli však odraženi, ztrativše 34 mrtvé. Téhož dne učinily turecké lodi rovněž nepodařený útok na Virbazar.

Dne 18. září bylo ujednáno desítidenní příměří, jež bylo dne 25. září prodlouženo až do 2. října.

Téhož dne podařilo se anglickému agentu Monsonovi přimětí knížete k dalšímu prodloužení příměří. Kníže však učinil podmínkou, aby zásobování turecké armády a pevností dělo se pod černohorskou dohlídkou. Podmínku tu, jako nesrovnávající se s vojenskou ctí, Turci odmítli. Proto ihned dne 4. října obsadil Peko Pavlovič s 6 batajlony Krilo, severovýchodní krajinu od Trebinje, zahnal u Vrbna 600 Arnautů a několik set bašibozuků a tak překazil Mukhtar pašovi další zásobování vojska. Téhož dne napadlo 1500 Turků od Kolašina ves Lipovo, byli však od Černohorců se ztrátou 450 mrtvých odraženi. Černohorci měli jen jednoho mrtvého a 12 raněných. Postavení Černohorců bylo velmi příznivé.

Dne 6. října žádali Turci další příměří, poněvadž jim došly všechny zásoby. Příměří ujednáno. Přes to však napadl Mukhtar paša již 7. října s 18.000 mužů a 8 děly černohorské oddělení 2400 mužů u Bojnebrda a dobyv tři malé pevnůstky, zatlačil Černohorce až k mirotinským dolům, kdež jim přispěla ku pomoci armáda Vukotičova, čítající 3600 mužů. Nyní spojenými silami udeřili Černohorci na nepřítele. Zvláště obdivuhodné a smrtí pohrdající rekovnosti dvou Něgušsko-cetyňských batajlonů, vedených komandýrem Mitarem Bjelovem, podařilo se sehnati Turky se všech okolních návrší, jež měli již obsazeny, a zatlačiti je až ke Klobuku, kdež na tvrzi Kosmači zaujali pevné postavení. V tomto prudkém, 16 hodin trvajícím boji, ztratili Turci 1500 mrtvých a raněných a 15 zajatých, Černohorci pak 51 mrtvých a 103 raněné.

Dne 6. října vypálil vojvoda Anto Dakovič se 7 batajlony (4000 mužů) Ljubinje a porazil na hlavu na pomoc přispěvší Turky. Černohorci měli 24 mrtvé a 99 raněných; Turci 1500 mrtvých a raněných a kromě toho ztratili 1250 ovcí a koz, 150 kusů hovězího dobytka a 50 koní.

Dne 8. října vpadl Derviš paša s 30 batajlony (18.000 mužů) a 24 děly od Spuže na území černohorské a přinutil k ústupu po tuhém boji tři prapory černohorského vojska u vsi Martiniči čekajícího. Pak obsadil návrší Visočické.

Dne 9. října táhnul Derviš paša dále k návrším Maljanským. Zde byl jen jeden černohorský prapor a něco perjanipů — celkem asi 650 mužů. Přes to, že ministr vojenství vojvoda Plamenac přišel jim na pomoc se dvěma batajlony, nemohli Černohorci odolati přesile a musili ustoupiti.

Dne 10. října táhl Derviš paša k Danilovgradu. Plamenac stavil se mu urputně na odpor s 3 prapory, takže Derviš paša jen volně mohl postupovati. Mimo to napadal Turky na levém křídle Stanko Radonič v čele 4 praporů a vojvoda Miljanov učinil s Medunu útok s 5 prapory na Podgoricu. Derviš paša, vida se obklíčena se tří stran, ustoupil, ztrativ za ty 3 dny 2000 mužů, mezi nimiž Djeladin pašu a Abdi pašu. I ztráty Černohorců byly tentokráte hodně veliké.

Dne 13. října oblehl Peko Pavlovič tvrz Bilek. Ustoupil však bez boje před Sachir-pašou, jenž přišel obleženým na pomoc s 5 prapory.

Dne 14. října pokusil se Derviš paša ještě jednou vpadnouti na černohorské území. S 3000 muži a 3 děly napadl vesnic Novoselo, zahnal odsud černohorské přední stráže a ves vypálil Když však dospěl Radonič s posilou, couvli Turci do Spuže po ztrátě 400 mrtvých. Černohorci ztratili 45 mužů.

Dne 16. října napadli Černohorci na Djemovskopolji, jihovýchodně od Podgorice, tureckou kolonnu, táhnoucí od Dinoši, a celou ji zničili.

Dne 20. října vzdala se turecká pevnost Medun, 5 štábních důstojníků se 488 muži, 8 děly a množstvím střeliva padlo do rukou Černohorců.

Dne 23. října velká střelba z děl u Klobuku. Následkem pádu tvrze Medunu ztratil Derviš paša úplně hlavu a dal se s celou armádou na zpáteční cestu k jezeru Skaderskému a do Skadru, zanechav ve Spuži a v Podgorici jen nejpotřebnější posádku.

Dne 31. října oblehli Černohorci Podgoricu. Možná, že by byli dobyli i tuto pevnost, kdyby mezi tím hned druhého dne nebylo ujednáno dvouměsíční příměří. Bylo to pro Turky veliké štěstí. Byl i Mikšič již na tom vzdáti se Černohorcům, neboť ani oněch 8000 mužů, jež Mukhtar paša poslal přes Gacko na pomoc do Mikšiče, nebylo by obleženým mohlo mnoho pomoci. Měli Černohorci průsmyk Duga dobře obsazený. Co nemohl před nedávnem provésti Mukhtar paša s 24.000 muži, přejíti tímto průsmykem, nemohlo se ani nyní podařiti jeho 8000 mužům. Mimo to i příroda byla Černohorcům nápomocna. Tuhá zima v těchto krajinách silně zdecimovala tureckou armádu. Ve dvou měsících zůstalo z 45.000 mužů jen asi 22.000 mužů, kdy polovice, z nichž jen asi 8000 padlo ve válce, ostatní všechny schvátily nemoce a zima. I armáda Mukhtar pašova klesla ve dvou měsících z 35.000 na 18.000 mužů, z nichž také jen asi 400 mužů padlo mečem. Celková ztráta Turků od 1. července byli asi 26.000 padlých a dvakráte tolik raněných, 44.000 nemocí a přirozenou smrtí mrtvých a desertérů. Takže celkem ztratili Turci na 70.000 mužů. Na černohorské straně můžeme počítati si 1000 mrtvých a 2000 raněných.

Dále dobyli Černohorci 9 děl, jednu velkou tvrz a asi tucet malých pevnůstek, 12.000 zadovek, 45 praporů, 1500 koní a množství nábojů a potravin, nepočítaje v to tisíce šavlí, pistolí, revolverů, jataganů atd.

Černohorci vyslali do pole asi 16.700 mužů, k nimž se přidružilo asi 6000 povstalců a 2000 kučů, celkem tedy asi 25.000 mužů, z nichž se vrátilo domů 22.000.

Turci od 1. července poslali do pole asi 130.000 mužů proti Černé Hoře. Nyní zůstalo jich jen asi 40.000 schopných k boji. A i ti byli strašně zdemoralisováni následkem tak častých a velkých porážek. Za celou tu dobu dodělali se Turci jen dvou větších úspěchů, a to u Bišiny a Visočice. Za to však utržili velké porážky v osmi velkých bitvách a 28 menších půtkách. A k tomu ještě všude krom u Vrbice a Ljubice byli Černohorci v menšině.

Tak skončila skoro 450 r. trvající válka Turecka s Čer. Horou.« Tolik Gopčevič.

Nyní se vraťme opět k našemu putování. Přiblížili jsme se vesnici Bogetiči. Před školou stáli seřadění žáci a přivítali vladyku hlučným »živio«. Když jsem na ně pohlédl, zdálo se mi, jakoby někteří z nich patřili již více do kasáren než do školy. Byliť skutečně mezi nimi žáci 16—18letí, kteří již v pokročilejších letech počali choditi do nově zřízené školy a nestydělí se s malými školáky seděti v jedné třídě v jedné lavici. To se mi líbilo.

Po krátké rozmluvě s učitelem a napomenutí žáků vedl nás vladyka do kostela. Kostel jest nevelký, ale slušný. Zvláště ikonast — hlavní to ozdoba pravoslavných chrámů — byl pěkně proveden. Na hřbitově, jenž jest okolo kostelu, upozornil mne vladyka na kamenný náhrobek dřívějšího kapetána čili starosty. Byl to originelní člověk. Jednou jel kníže do Mikšiče a zastaviv se v Bogetiči, tázal se občanů, jak jsou spokojeni s kapetánem. Oni ho však nechválili, poněvadž byl trochu přísný. Po odchodu knížete si kapetán žalobce pořádně podal, že na to dlouho pamatovali. Když po několika letech opět se zde kníže zastavil a zase se na kapetána tázal, netroufal si nikdo proti němu něco říci, ale všichni ho chválili. Kníže mu vyslovil za to svou spokojenost, ale kapetán mu pravil: »Gospodaru, nevěř jim! Jsou to lháři! Nedávno mne haněli a dnes m .e chválí. Buďto lhali tehdy anebo lhou dnes. Oboje nemůže býti pravda. Mne znáš již od dávna, já jsem se nezměnil.« Ta upřímnost se knížeti náramně líbila.

Prohlédnuvše si kostel a hřbitov, jeli jsme dále. Kousek za vesnicí dělily se naše cesty. Vladyka jel přímo na Ostrog. Já jsem si chtěl napřed ještě prohlédnouti Mikšič. Průvodcem a společníkem na cestě do Nikšiče mi byl pop Marko Martinovič. Od rozcestí do Mikšiče jsou ještě skoro celé dvě hodiny. Jest to cesta nekonečně zdlouhavá a nudná. Samé okliky — žádná vyhlídka, Štěstí ještě, že jsme po cestě potkávali celé karavany poutníků. Jejich rozmanité kroje poutaly naši pozornost. Byli to větším dílem poutníci z Bosny, Hercegoviny a Dalmacie. Ženy seděly po většině na koních neb mezcích, kdežto muži statně vykračovali vedle nich neb v tlupách za nimi.

Při takové zdlouhavé cestě není divu, že nám oběma hrdla pořádně vypráhla. Pop Marko ujišťoval, že brzo přijedeme k hospodě. Brzy to sice nebylo, ale bylo to přece, že jsme přijeli k nějakému stavení, které mělo býti hospodou. Zůstali jsme státi. Chtěl jsem vyskočiti z vozu, ale můj průvodčí mne zadržel, abych jen zůstal seděti. Bylo mi to trochu podezřelé, ale poslechl jsem. Pop Marko volá: »hospodo, hospodo, kde je kdo?« Ale nikdo se neozýval. Po několikerém volání otevřelo se konečně okénko pod střechou a v něm se objevila ošklivá baba se špinavým obličejem a rozcuchaným vlasem.

»Či jest to zde zakletý zámek?« volá pop v rozčilení.

Musil jsem se usmáti tomu až tuze pokulhávajícímu přirovnání — zakletý zámek a taková špinavá chajda!

»Máš-li nějakou rakiji?« táže se pop.

»Boga mi, nemám —« byla odpověď.

»Co máš tedy k pití?«

»Boga mi! nic.«

»Čertova babo, to má být hospoda?« řval pop Marko a koulel očima, že se ho i baba lekla.

»Odpušťte,« počala jej chlácholiti, »muž šel do Mikšiče na rakiji a přijde až večer.

»Nemáš tedy ani kapky?« vyjednával pop dále.

»A chcete mnoho?« skuhrá baba.

To popa dopálilo. Ulehčiv si hodně šťavnatým, ale dosti případným epitetem, pravil již se smíchem: »koupať se v ní nebudem — aspoň pro každého hlt.«

Po dlouhém smlouvání dala si baba říci, slezla dolů do šenkovny a prohledávala láhve. V jedné našla trochu sprosté rakije. Přinesla nám ji ven. Bylo jí tak asi tři hlty. Byla tak dobrá a tak špinavá, že jsme všichni tři jí měli dosti a ještě jsme něco nechali pro druhé žíznivé poutníky — — Jak jemných a lichotivých jmen se za to od popa a kočího babě dostalo — o tom nechci se ani zmíniti.

Brzy jsme přijeli na velkou, krásnou rovinu — »Mokšičké polje«. Do města jsme měli již asi jen půl hodiny. Přejeli jsme velký nový kamenný most, jejž vystavěl nynější kníže Mikuláš I. a pojmenoval ku poctě ruského cara Alexandra III. »Carev most«.

Od mostu vede krásná, rovná silnice, po obou stranách stromy posázená. Okolo Mikšiče jest pěkná a úrodná rozsáhlá rovina, bohužel však z hodné části ještě neobdělaná, ladem ležící. Pilné ruce a trochu smyslu pro zemědělství by zde nesly pěkné úroky. Časem sice k tomu dojde, ale škoda každého roku, co půda ta leží neobdělaná, bez užitku. »Nouze naučila Dalibora housti« a bohdá naučí i Černohorce pracovati. Černohorec, může-li, vyhne se rád polní i domácí práci — to ponechává ženám. Jeho hlavním zaměstnáním jest válka i politika. Přijděte kdy chcete na cetyňské náměstí neb do kteréhokoliv většího místa a každou chvíli naleznete muže státi ve skupinách s cigaretou neb čibukem v ústech, pohroužené v živý hovor. O čem hovoří? Obyčejně o vysoké politice — — — Bude asi museti vymříti celé starší pokolení než poznají, že válka a politika je teď již neuživí. Srdce člověka až zabolí, když vidí na mnohých místech ty krásné roviny ladem ležící a hory holé, neposázené — a při tom tu bídu mezi lidem. Není to snad jen mé přesvědčení, ale tak naříká každý, kdo měl příležitost procestovati aspoň větší část Černé Hory. Nedávno byl zde jeden profesor z university z Prahy, jenž o prázdninách cestoval delší dobu po Černé Hoře. Když se opět vrátil na Cetyň, tázal jsem se jej, jaké dojmy si přinesl z cesty. Za odpověď mi dal totéž, co jsem právě s hora napsal. Mezi jiným mi pravil, že když viděl na mnoha místech hory s hlubokou vrstvou černé půdy úplně vykácené a neposázené, domlouval obyvatelům, proč to tak nechají, že časem deště smetou půdu s hor a zůstanou holé skály, a poukázal na zákony jiných národů, které nařizují, aby se na místě vykácených stromů ihned nasadily nové. Někteří přikyvovali, že by to bylo i zde dobré, jiní však měli rozličné pochybnosti, jako: že když se nasázejí mladé stromky, že je kozy obžerou — a pak škoda práce — a kdo bude ustavičně hlídati kozy a běhati za nimi — a jiní konečně pravili, ať si každý činí, jak chce a jak nejlépe rozumí.

(Pokračování.)

K padesátým narozeninám Jaroslava Vrchlického.

Různé spolky a družstva oslavily padesáté narozeniny Jaroslava Vrchlického způsobem manifestačním; mezi nimi též některé katolické jednoty, spolky, ano i celé, zřejmě katolické ústavy a kolleje. »Naše Listy« přinesly o tom zcela stručné lokálky: jednu z Chrudimi, druhou pod názvem: »*Znamení doby*«, začež se jim dostalo z mnohých a vážených stran plného souhlasu, ovšem ale také asi na třech místech, kde Vrchlický okázale byl od katolíků oslavován, narazily na odpor. »Obnova« odpověděla »Našim Listům« tímto způsobem: »Úsměv vzbudil úžas jistého katolického listu nad tím, že studující mládež v katolických domech povšimla si jubilea Vrchlického. Dnešní materielní doba potřebuje světlých vzorů idealního snažení a takovým idealistou Vrchlický bez odporu jest. Mohou tedy idealní snahy Vrchlického v každém třebas klášteře býti mládeži pobídkou ku zápasům za idealní statky lidstva. Tohle každý v Čechách pochopil a kdo nestojí zrovna v táboře realistů a dekadentů, pracovnímu jubileu Vrchlického vzpomínku čestnou věnoval. Slaví-li se práce jistého člověka, nechce se tím tvrditi, že by neměl též svých vad. Stíny jsou na každém obraze, ale přispívají ku výrazu světlých barev. Oko umělecky vzdělané dovede na každém obraze najíti světlý rys, jenž zaslouží ocenění. Nechceme ani věřiti, že by katolický některý list nedovedl Vrchlického práci oceniti. V takovém znamení snad dosud nejsme.“

Oslavy konané v katolických spolcích nutí redakci »Vlasti«, aby i ona své stanovisko vyslovila. Není nikterak nové. Družstvo Vlasť trvá devatenáctý rok, časopis vychází rovněž tolik let, družstvo na svých sjezdech, ve výborových schůzích i v časopisech svých vytklo často veřejnými, zcela určitými, přesnými projevy své katolické stanovisko, a na tom trvá a trvati bude, byť i mělo zůstati osamoceným; prapor svých zásad neopustí. Jaký div, že, jsouc si důsledno svého stanoviska, neschvaluje oslavu Vrchlického od spolků katolických.

Vážíme si Vrchlického jako nedostižného mistra krásné básnické formy, vážíme si ho jako českého básníka, který náš jazyk povznesl nebývalým způsobem na výši básnické dokonalosti a lahody, jako muže neobyčejného nadání a pilnosti, jako překladatele nesmrtelných děl Danteových a Tassových, osobně ničeho proti němu nemáme; ale se stanoviska katolického, opětujeme, že nemáme příčiny jej oslavovati.

Čtenáře naše bude zajisté zajímati, že oslava Vrchlického byla příčinou bouře mezi »Rozhledy« a spolkem belletristů českých »Máj«, tak že »Máj« vydal proti »Rozhledům« manifest, jako před lety proti »Vlasti« v záležitosti Nerudově. Jenže tentokráte nelítalo kamení.

»Rozhledy« přinesly článek: »Oslava papírové pyramidy«, kde psaly o básníkově otci Filipu Jakubu Fridovi, o básníkově chůzi, jak našlapuje, jak střelhbitě postřehuje, vystihuje a přizpů-

sobuje se všechněm žádostem a potřebám svého vůkolí atd. atd. Patří-li to k věci, ponecháváme úplně stranou a úsudku svých čtenářů. Manifest »Máje« zní následovně:

České veřejnosti!

Jméno Jaroslava Vrchlického, oslavené celým národem ve dnech padesátého výročí básníkova narození, zneuctěno bylo téměř v zápětí v týdenníku »Rozhledech«, redigovaných panem Josefem Pelclem, a to tak nízce, že pro to ani v našich nesrovnalých poměrech veřejných není dokladu.

Bylať tu krom útoku na dílo Vrchlického neslýchaným způsobem zhanobena čestná památka nebožtíka — muže, jehož jméno má nám všem býti nedotknutelno již proto, že byl *otcem Jaroslava Vrchlického.*

Podepsaní čeští spisovatelé, sdružení v »Máji«, pokládají za nezbytno, aby žalostný tento zjev odsoudili co nejdůrazněji. Je nám lhostejno jméno anonymního pachatele činu, jenž vzbuzuje úžas a odpor. Plná zodpovědnost za něj spadá na redaktora »*Rozhledů*«. Neostýchal se propůjčiti list svůj projevu, jenž ve své zlobě *nezastavil se ani před hrobem.*

Odmítáme všechnu pospolitost spisovatelskou s lidmi, kteří se nerozpakovali článek »Oslava papírové pyramidy« v čísle letošních »Rozhledů« napsat a uveřejnit.

V Praze, 9. března 1903.

Osvědčení má 77 podpisů, mezi nimi dvou kněží: katechety Xavera Dvořáka a faráře Bohumila Zahradníka-Brodského. Osvědčení proti »Vlasti« mělo 105 podpisů.

Jako odpověď k osvědčení »Máje« vydaly »Rozhledy« brožuru »Oslava papírové pyramidy« a provázejí manifest »Máje« různými glossami. Nazývají jej »neslýchaným vystoupením« (což o vystoupení proti »Vlasti« není »R.« známo?), praví, že při oslavách Vrchlického nemluvilo se ani kriticky, ani od srdce, a o podepsaných spisovatelích se vyslovují: »veřejnost byla volána do zbraní osvědčeními ve všech denních listech pražských i venkovských, podepsanými 76 spisovateli a také spisovateli, o jichž existenci národ se toho dne poprve dověděl a z nichž přemnozí děkují této příležitosti, že své veliké jméno mohli vrýti v desku literárních dějin českých. Zajisté že to bylo mnohého z těch také-spisovatelů chef d'oeuvre, neboť jedině to snad po nich v literatuře zůstane.« Dále nazývají osvědčení »Máje« »kocourkovským kouskem, věří ve zdravý rozum a zralou soudnost českých lidí, že jej uvítají jak náleží — se soustrastným smíchem a veselostí!« Manifest jest jim »jarmarečním manevrem.« — Leč dosti o tom.

»Vlasť« vychází, jak jsme již řekli, devatenáctý rok a za ta léta měla příležitost nejednou probírati spisy Vrchlického a prosloviti se o nich. Mnohé z posudků jsou tak trefné, že je lze dobře generalisovati na přemnohá díla oslavencova.

Tak na př. v roč. XI. »Vlasti« na str. 176. mluví kritik o sbírce »Kytky aster:« — »Celkový úsudek náš o knize Vrchlického je týž jako dříve. Duch, jaký z této knihy vane, je roz-

hodně protivný duchu Kristovu, je to hned pohanství, hned pantheismus, hned duch moderních filosofů atheistických, jenž tu dochází vyjádření; není tedy divu, že knihu z katolického hlediska doporučiti nemůžeme«.

A v roč. IX. na str. 237. praví kritik: »II. sbírka »Život a smrt« prosycena jest jednak názory pantheismu, jednak trudnou beznadějností v budoucí život. Moc, Láska, Věrnost, Člověčenstvo, Bída, Zoufalství Nuda, Mdloba — napořád psány velikými písmeny jako bytosti mythické, zosobněné, což je zřejmé hledisko pohanské; měsíc nazýván tu »Caesarem noci« a apostrofován jako Bůh nějaký; on, měsíc, má zadržeti »zoufalce, jenž se klade na koleje«, zlosyna, jenž »čeká na oběť s taseným nožem na pokraji lesa« atd. Ale vrcholem všeho je »Litanie lásky«, refremem »O Lásko, prosíme tě, uslyš nás.« Zřejmý to posměch litaniím katolickým, zvláště slavné litanii loretánské, jak patrno z další sloky: »Tys růže nevadnoucí, Ty jsi zlatý dům, ze sloně, Tys věž stkvoucí atd. Až jednou mříti budem, u nás, Lásko, stůj atd.« »Může se básník,« píše kritik, »diviti stanovisku, jaké proti němu zaujímáme?« Což autor neví, že podobnou parodií v nynější době u čtenářů uvádí v posměch část bohoslužeb katolických a modlitby, a že se posměch tento šíří jako mor? Podobnou poesii co nejrozhodněji odsuzujeme a nikdy se nespřátelíme s básníkem, byť byl vyhlašován i za boha, a kdybychom byli jedinými v boji proti takovému směru, vydržíme do posledního dechu.«

To jsou přece slova zcela přímá a otevřená, pronesená před jedenácti lety, a svědčí o tom, že si »Vlasť« zůstává důslednou, hlásí-li se k nim i ještě nyní.

A již před lety uveřejňovala »Vlasť« citáty, z kterých uvádíme některé ukázky, abychom odůvodnili své stanovisko.

»Krása, svět i bůh je bájí« (Symf. 197.) »O duchu lidský, tvé věky hřměly, vodopád; já slyšel bouři jich, hřmění a ruch; kde ale bůh?« (Sfinx. 140.) »Zmizel ve přírodě a v času moři!« člověk »stvořil si boha pro slasť útěchy.« (Symf. 21.) »Ten úpis rájů příštích metám v plamen; svůj mozek znám a rozpjetí svých ramen, být velkým pouze člověkem mně stačí; hrst hlíny své rád jednou zemi vrátím — v té myšlénce, že v hmotě když se ztratím, můj syn nepůjde k světlu přes bodláčí« (Symf. 95.); člověk »vždy hledal boha — vždy se s prázdnem vracel.« (Symf. 166.); »bůh bez Nás (básníků) v svém by nevyznal se díle«; »kříž je symbolem té věčné touhy, stále měnivé, jíž člověk hledá božství neznámé a ustoupí, jak touha změní se.« »Bůh sám zmizel v časů moři, nikdo neví, jak ho zvát.« »Noci, noci, tmavá noci, ty jsi velký, černý šátek, jejž kol hlavy bůh si váže, s přírodou když chce se líbat, by ho nikdo neviděl.« »Jest Bůh?« (Mythy I. 107.) »pad' kříž, zhas půlměsíc.« »Co příroda mi? Co mé nitro? mně z obojího zmizel bůh!« (Symf. 141.) Duch starého světa se vrací. Ruka, jež tesala včera trnovou korunu na hlavě Boha Vykupitele, obdivuje se, hladíc je, útlým a něžným formám soch Antinoa. Koleno, jež ohýbalo se před Madonnou, kleká před Venuší! Pohanství se vrací! (Mythy 202-3.) Jen příroda jest bohem, jen v ní to zřídlo nesmrtelné síly, kam ona svým se

plným skloní rohem, tam vzplanou slunce, bují květ i bylí, z nichž ani prášek v nic se nerozptýlí!« Již prchá mladost, my nemáme boha, teď pamatuj, že máme jenom sebe! O víro jdi, lžeš jako naděj, my chcem' dnes pouze jistotu! O naději! lze tobě věřit? Jsi žena, tož stejně lžeš! O lásko, pouze na tvém klíně vzplá budoucnost, ó zaplaň již!

Arnold de Citeaux, mnich (ale jak historicky dokázáno, takovým nebyl) »bez hnutí brvy doved patřit v plamen, když kat švih mečem, klidně řek své Amen! Žoldák, který při kostkách a hře všem platil posměchem a surovostí, se před tím knězem bázní třás a zlostí, neb všecko prohléd', při všem k radě stával, na místo pána časem rozkaz dával, kam hnouti se má vojsko na kacíře. Když voják loupil, on výpravu řídil, když pálil, on nes smolné věnce k tomu. Přišli k vesnici skryté mezi lesy, Arnold trh' koněm, vše zůstalo státi a mnich pravil chmurně: »Zde konečně nám přece kyne práce; to hnízdo znám — hned zapalte je mžikem!« Šimon z Montfortu výtkou pravil knězi: »Zde nejsou všickni kacíři, znám taky tu vesnici! Co neviných zde spolu jest odsouzeno pekla do plamenů!« Kněz odvětil, skleb v tváři pohrdavé: »Co po tom nám? Bůh najde již ty pravé!«

O baladě jeho o Matyáši Ulickém píše kritik: »Kdyby byl na př. Vrchlický uvážil, kdo že byl vlastně původcem poroby lidu selského a velké jeho bídy, jak v Německu tak u nás, kdyby si byl přečetl slova Luthrova, jimiž vybízel ku potrestání vzbouřeného lidu selského, kdyby byl věděl, jak nejen Luther, nýbrž i mírný Melanchton a s nimi celé zástupy predikantů o sedlácích smýšleli, byl by snad svého Matyáše Ulického poněkud jinak nechal mluviti! Ale ovšem, Ulický byl — nekatolík a tudíž »zbožný sluha Páně«, který se octnul okem ducha v pekle a viděl tam — katolické kněze a mnichy! K bohyni pomsty, Nemesis, volá: »Buď zdráva, matko, největší všech bohů, jež pozdě často, ale jistě nohu na šiji kladeš tyranů a vládců a popů, lotrů, sket a svatokrádců!« (Zlomky ep. 175.) Mníš, na čem leží, že to pravdy kniha? tu snědli kněží a jen klamem dráždí! »Golgota již pusta byla, do tmy trčel kříž, po životě nikde stopy, Bůh byl mrtev již. Bůh a voják! nad světem zde sami zbyli tu, Bůh byl mrtvý, voják drsný, spurný, bez citu. Kněz nahradil lidstvu Boha, lidstvo na kříž vbil.« (Sfinx 73.) A u nás zas bují bídná smeť v kutnách i bez nich, tyje z naší krve a s ideály kramaří jak prvé. (Dojmy 49.) Všech pot svůj smáčí vlas, jak Tvůj kdys, Kriste, a cítím, každý trpící jak svatý.« »Zlá strašidla o půlnoci ztměle my vidíme stát u svých vrat« — příšera zří mu přes rameno na pergameny, na papír — má celkem tvar jak netopýr a světlo, jež mu v dumy hárá, chce shasiti svým širákem.« Snadno uhodnouti, kdo tím míněn! Klášter jest jiný způsob samovraždy.« Z básní arcizednáře Carducciho, známého básníka hymny na satana, mohli bychom též citovati. Mohou-li katolíci souhlasiti s veršem, jímž apostrofuje Pia IX., papeže svaté paměti: »Otevřte Vatikán! Vyvedu kmeta, jenž sebe sama věžní tesknící — svobodě připiji, ó pojď, ať zkvétá! Občane Mastai! — do dna sklenici! — k tomu ať si sami odpovědí. Však jisto máš, ty nevstaneš (rozuměj k novému životu), a proto mudrc pravý, jenž ví, že

kolem všecko leží! My syti jsme již bohů, syti králů! Nám nezbývá než dál se pachtit v shonu, nevíme, po čem, až snad náhodou to najdem, co jest spásou milionů a bohem zve se, nebo svobodou!« Kdys vtělil se Bůh v čistý mramor řecký a později v tělo ženy, týž a jeden. A mluví jen již v tonech nebo v básni. Zda čítáš, Pane, ony všecky rány, jež byly tvojim spravedlivým dány v tom hrozném boji staletí a věků? Zda nedíš sám, já hřešil na člověku? Že v lepší svět Bůh mrtvému prý kynul, když věří v skutku to, tím ves bol minul. Proč tedy s křečí držíme se žití? Co budem pak, až duch dá s bohem hmotě, až rety polibků se zřeknou blaha? Snad břečtan — snad vzduch — snad kámen, vlna, ptáci?

V kláštěře viděl kdys básník pateny, monstrance a berly, mešní roucha, štoly, drahé ornáty; »všecko v oběť z pilné ženské ruky bylo dáno na památku sem. A já ptal se: jaké tajné rmuty a co vzdechů, touhy žalné snem vetkáno je v tyto drahé štoly, jaká odříkání, jaké boly, jakou pustou tíhu života hostí zde těch skříní samota! Místo perel já jsem slzy viděl, místo rubínů jen srdcí krev. *Bohem být za ten dar bych se styděl, hanba třásla mnou a marný hněv!* »Měl jsem hůl, ta víra slula (dlouho dost se neohnula, zlomila se v sled). Tak jsem kráčel, zřel vše divy. Na hrob stařec mdlý a sivý klepám, však ne rád; zlomenou hůl v kamna hoďte! Víru nech, ať svojim snům nové ráje tvoří! Pohár pravdy přihni k rtům, ať duch v moře snů a dum myšlénkou se vnoří! Ta pouta my jsme ukovali, ať slují zákon, mrav neb čest, jest čas, bychom je sami rvali! Nuž vzhůru! Člověk volný jest! (Nezní to tak trochu hodně jako — nichts ist wahr — alles ist erlaubt?) Každý duch lidský v myšlének svých květu hořícím je keřem, v němž bůh mluví k světu!« »Ba mnohé mlátem vykrmené prase dnes v šarlatu se pyšní, ve brokátu, a dobře se má! Jedno jest, kterou branou vcházíme v říše smrti.« Jak rád bych dal vše madonny a ráje a všecko prázdné, platonické snění za ruky stisk a jedno polibení! »Pás odepnu ti třesoucí se rukou a v svaté bázni kleknu před Venuší!« Dnes, zítra, vždycky v den i noc, ať vedro neb chlad, ať Jahve v tom, či Bála moc, jen hleďte milovat!« Být oddán. To je všecko. Komu — čemu? To skoro jedno, jenom oddán být.« Když jsem její plné prsy hledal, tam zřel jsem svadlé květy leknínu; mně bylo, jak bych *hostii* k rtům zvedal, a v citu tom vím, jistě zahynu.« Miluj, dokavad jsi mladá; láska svět je, život Bůh!

O I. dějství »Juliana Apostaty« praví kritik: »Děj celého I. jednání jeví se nám jako historicky neodůvodněná urážka křesťanství a katolických biskupů zvláště a opakuje slova Vrchlického: »Mládeži podáváš směs lživých povídaček neb pravda historická mizí pod tvýma rukama.«

A jinde píše Jar. Vrchlický takto: »O Kriste!« volal (Eon) »tvoje lodice se zmítá dána v špatnou správu Petrovu! Co udělali z tvého učení biskupové, modlosluzi, kněží? Líp zákony tvé chápe kamení. Neb kněžím nestačilo boha mít, jenž láskou celý vesmír obejímá, hned proti němu Satan musil být, jenž v spárech druhou světa půlku třímá, — hřích vynašli, jsi vinen, než to zvíš, ba než tě počli rodičové tvoji. A k slávě tvojí, bože zástupů,

co nadělali stupňů, cest a schodů, co řádů, mnichů, jáhnů, biskupů; pak, pak prokleli vše, oheň tvůj i vodu. Pak nadělali přísah, svátostí a očist odpustků a marných slibů, a dogmat moře ve své moudrosti, z kad vypustili ale rozum, rybu.« (Zlomky epop. str. 86.—87.)

Přestáváme na uvedeném — ne proto, že snad je to všecko, co uvésti lze. Toho bylo by nesmírně mnoho, ale myslíme, že to soudnému katolíku dostačí, aby bez vášně a předpojatosti odpověděl k otázce, mohou-li katolické spolky a družstva veřejně oslavovati Jaroslava Vrchlického.

Jest nám to skutečně bolestno, že my, katolíci čeští, ze svrchu uvedených důvodů nemůžeme připojiti se k manifestačním oslavám vynikajícího tohoto českého básníka a jest nám to tím bolestnějším, když považíme, že alespoň pouhá pieta ku kněžským svým vychovatelům a dobrodincům měla zadržeti Vrchlickému péro, aby nebodalo do katolické víry a její hlasatelů insinuacemi tak neoprávněnými. Když pak na druhé straně vidíme, jak zářivou gloriolou obestírá Vrchlický skráně rabbínů a s jakou benevolencí přispívá básněmi svými do židovských publikací, pak zajisté nikdo nám zazlívati nemůže, chceme-li k jeho oslavám přihlížeti jako pouzí diváci, sami všech okázalých oslav jeho se zdržujíce. Klidně posloucháme, kterak různé frakce a skupiny provolávají mu hossanah! triumfalnímu průvodu nepřekážíme, spolu s nimi však ani nekráčíme, ani hossanah nevoláme. Nemáme proč.

Vytkli jsme upřímně, v jaké příčině si básníka Vrchlického vážíme, ale aby u příležitosti jeho oslavy někdo na nás žádal, abychom zapřeli svůj životní program, základ, na němž jsme své družstvo zbudovali, všecky zásady, na nichž nezdolně trváme — toho nikomu neučiníme k vůli, a kdyby nás mělo zůstat několik, ještě mnohem méně, než hrstka Řeků v Thermopylách.

Dopustí-li Bůh, padneme na svůj čestný a čistý štít, ale zrádci katolické věci ve »Vlasti« nestaneme se nikdy.

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

4. Hádanky.*)

Hádanky či *hadky* sobě dávati — jest milou zábavou dětí slezských.

1. Mulař stavil komin, komin se obulil, a přec zustal stat. (Jmenoval se »*Přec*«, co jej stavěl.)
2. Plače stařec nad hlubinum. (Kbel nad studní.)
3. Šel chłop do lesa vrtot ďuru, svěder tam něchol a ďuru si vzal.
4. Pod jakym křokem sedi zajic, jak prši?
5. Co se něhodi ve dně robiť?

*) Ve »Vl. Sl.« jest jich uvedeno 148. str. 117—125.

4. Čemu se obhlida zajic, jak utika?

5. Jeden chlop spalil za sedm rynskych dřeva, a nězahřil se; druhy u peca kaj se dvacet let netopilo, popalil se? (Housle. Kopřivy.)

6. Čtyře chlapi kupili se čtyry latky śmetanky, co dostal każdy? (Žírku.)

7. Co je v nebi rukum lidskum zrobene? (Pět ran Krista Pána.)

8. Dře pan pana jak barana, a chłop chłopa jako škopa.

9. Kelko maš let? Pul kopy a jedno povřislo. (31)

10. Děvucha pasla u cesty husy, a pan se ji ptal: »Děvuško, kelko maš tych huś? Maš jich sto«?

»Něni jich sto, choť by jich bylo raz tele, a pul tela, a čtvrť tela, a jich k tomu, tak jich děprem budě sto.

(36 a ráz kolik	= 36	= 72
$^1/_2$ tela		18
$^1/_4$ tela		9
Pán	—	1
		100

5. Posměšky a popěvky.

Vedle přírody hlavně společnost jak dětí mezi sebou tak i lidí dospělých poskytuje hojně látky a námětů na říkadla, básničky a písničky našim drobným pěvcům. Přerozmanitých a přehojných těchto drobotin nelze ovšem posuzovati dle přísných zákonů formální aestheticky; vždyť jsou to většinou plody hravé dětské obrazivosti a nevyspělého rozoumku, ač i v nich sem tam se mihne jiskerka opravdové poesie nebo zašlehne bičík řízné satyry i rozpustilého humoru.*)

Z přehojné zásoby této poesie vybereme nejprve léky proti nectnostem dětským, totiž posměšné rýmovačky a slova, pak pamfletky na křestná jména, jimiž děvuchy a synci se navzájem častují, když nemohou nic nápadného postřehnouti na těle, rozumu nebo řeči protivníkově. Popěvky těmito snaží se jeden druhého rozlobiti, neb se jemu vymstíti; jindy zase dospělí nectnost vypleti. Popěvků těchto jest dlouhá řada, a co chvíle čiperný hoch nějaký vymyslí. Konečně uvedeme hlasy cepů, zvonů, ptáků atd.

Nedočkavý se káře: »Čekaj hotoveho, až kaša umře.«

Z Kravař.

Hněvivce odučují hněvu:

»Něhněvaj se, hněvužku,
povezem tě na vuzku,
jak se buděš hněvovať,
nębudu tě vozovať.«

Neposlušný se káře:

»Kazal pes psoji, a ocas se něhnul.
a pes ocasoji. Karal pan,
Pes se śednul, a udělal se sam.«

Z Chvalikovic.

*] »Naš. děti«, str. 76.

Plačkovi zpívají:

»Plač, Františku, plač, co nebudě žrať,
buděmy ti hrať. ene pěkně hrať.
Pujdu mama do klepoča, Plač, Františku, plač,
kupiu ti tam zdechle kotia kupimy ti hrač.«

Zvědavosť krotí se takto:

1. Matičko, co vařitě?« »Hrněc v hrncu«; nebo »bibry a hamry, škopove nerky.«
2. Kelko je hodin?«
»Ja do kovala něchodim«. Aneb: »Tři čtvrti na rozščipenu.«
3. Kaj iděš?«
»Kaj pepř rostě.«
4. Byl's tam? Kdy?«
»Jak byly mlhly.«
5. »Co prajiš, co?«
»Malovane vajco.«
6. »Čemu?«
»Tak temu, že ma pes remu, a kočka psinku, ty hlupy synku!«

Ptáli se dítě: »Co buděm měť na snidani?« Odpovídá se jemu: »vajca barani.« — »Co buděm mět na svačinu?« — »Kapsu matičinu.« — »Co buděm měť na večeřu?« »Ptaka v peřu.«

Z Chvalkovic.

Zmrzlému se posmívají; »Ty, Jašku, zmrzly.« Z Bencšova.

Klevetivou děvuchu napomínají: »Nětrtaj jazykem, ty trtušo«!

Všetečný, svádí-li druhého k této nectnosti a ten se nedá, a jestliže jest první potrestán, druhý se mu směje:

»Koza leze na březu,
ja za ňum polezu.
Koza spadla, a ja na ni,
to maš, kozo, snidani.«

Z Malé Lholy.

Na tesknici dítě po matce se volá:

»Matičko poďtě dom!
Slunečko se niži,
večerek se bliži.
Matičko, poďtě dom!«

Z Jaktaře.

Když někdo něco *kloupého* řekne, tu se praví: »Je hlupy doma, alebo šel na krajičky?«

*Popěvky na jména křestní**) *a rodová.*

1. *Adeli* ma vrable v kobeli.
2. *Albrecht* — chabrek.**)
3. *Anjel* Paně rozbil saně;
svaty *David* dal jich spravit;
svata *Tereza* — dala železa;

*) Devět popěvků vzato z »Vlast. Slez.«, I. str. 102—103.
**) Chabrek = chrpa.

svaty *Prokop* všecko to rozkop.
svaty *Michal* všecko zmichal.
Z Jaktaře.

4. *Aleksander* šel na vander,
prodal buty — za tři huty.*)
Z Jaktaře

5. A ty kmine *Antonine,*
kočka dřime na komině.
Jdi ju zvolať, dam ti kolač,
Jdi jen už, dam ti nuž.

6. »*Antonine*, kočka dřime.
Běž ju svolať!
Dam ti kolač.«
»A co ešče?«
»Stare klešče.«
»A co vic?«
»Stary střejic.«
»Jdi jen už.«
»Dam ti nuž.« Z Jaktaře.

7. *Antonin* veze kmin,
veze Kaču na tragaču pod komin.

8. *Antoň* — Bartoň s šivum bradum
zabil koňa pod zahradum.

9. *Anton* — banton koloděj,
ukrad husle, je zloděj.

10. *Apolena* — špatna žena,
sbira drščky do břemena.

11. *Apolena* — dobra žena —
navařila šišek
vrtlovy mišek.
Schovala to pod koryto.
svině přišly, sjedly ji to.

12. *Apolena* — dobra žena —
navařila hrněc zela,
něměla ho čim omaštiť,
muśila nim o zem praščiť.

13. *Augustin* co chytil, nepustil.

14. *Augustine!* Kočka dřime — v komině.

15. *Augustine!* Kočka dřime — na komině,
jdi ju zvolať, dam ti kolač,
jdi ju ešče raz,
dam ti zlaty pas;
ba ešče — dam ti klešče.

16. *Barboro!* Staň skoro,

17. *Barboro!* Staň skoro,
zabijem kanca,
vhoď se ho do hrnca.

*) Huty = hlty.

18. *Barbora* umřela, Martin ju vez;
zavez ju za humny: »Barboro slez.«
Barbora něchtěla, Martin vzal bič,
jak řezal tak řezal Barboru v ř . .
19. *Barbora* ze dvora,
ztratila bachora.
20. *Barboro!* Staň skoro
pujděm na kocanky.
Jura Holy pase voly,
vezme tě na saňky.
21. *Božena* zapadla do śena.
22. *Božena* ma křive kolena.
23. *Dorota* spadla do hrota.
24. *Dorota*, Dorota!
spadla do plota.
25. *Eda* — kobzoli něda.
26. *Eduš!* Kury něduś.
27. *Eduš!* Haleček něduś.
28. *Emilu!* Maš kozy v obilu.
29. *Filipe!* Maš oči slipe.
30. *Francek* — kobylancek.
31. *Fracek* — dobrutka
rozbil nam vratka.
32. *Franta* banta nabijanta
nabil kulky
do pistulky,
a pistulka bac.
33. *Franta* banta nabijanta
nabil kule do pistule
bum do chleva — zabil těle.
34. *Franta* banta bubenik,
zahnal kočky na rybnik,
a jedna mu utěkla,
letěl za ňum do pekla.
35. *Francek* — tancek fifidlo
kupil za šestku mydlo.
Koho buděm mydliti?
Francka — tancka po ř . . .
36. *Františka* — strka kolače do miška.
37. *Hana*, panna — fifidlo,
šla za grajcar na mydlo
chtěla sobě machati
svoje luntky na lati.
38. *Hana* sjedla barana
na poli s vlnum,
by měla kateřinu plnu.
39. Žaba řehoce
v černem potoce,
syn se ji ženi

v tureckej zemi.
Bere se *Hanku*.
Hanka je střapata
košulku ma od zlata.

40. *Helena*, Helena,
kupi otec barana.
Baran se mu vytočil,
litr piva natočil.

41. *Jakube!* Ptaci su na dubě.
Antone! Lez pro ně.
Filipe! Ešče su slipe.
Šebesta běžel s nimi do města.
Johane! Už su sežrane.

42. *Jan*, Jan! Něchceš biyje?
Něchcu, něchcu, zle mi je.

43. *Jan*, Jan rozbil žban.
Co vic? Střejic.

44. »Sestro!« »Co je?«
»Bratr umřel.« »Kery?«
»*Jan*«. »Co poručil?« »Žban.«
»A co vic?«, »Střejic.*)

45. Oženil se *Jan*
nevi co se vzal.
A vzal se ůn staru babu,
posadil ju na zahradu,
větr mu ju vzal.

46. Ty jsi *Janek* škaredy,
ty se mi nělubiš:
jedno oko slepe maš,
a na druhe nevidiš.

47. *Jan* — baran — basista
kupil koně za tři sta,
a košulku za dvě sta.
Budě měť galanku
ze zlateho zamku.

48. *Josef* — pes
oknem lez;
všickni lude se divali,
a ůn ene lez.

49. *Joška* — krkoška.

50. *Joška* — krkoška
spadl do rožka.

51. *Isak*, Jakub, Abraham,
co ja nesjim, to ti dam.

52. *Julka* spadla do dulka.

53. *Juli* s kopečka kuli se jak bečka.

*) Též žaby tak kuňkají.

54. Jedě *Jura* po dědině,
dycky sobě »šušušu«;
ludě mysla, že parada,
a to ho vši kušu.«

55. Naša *Kača* zla
trojo děti ma;
jedno pošle do školy,
druhe šije bačkory,
třeti vaři krupicu
našej Kači na picu. z Chvalkovic.

Kača ma penize, Kaču se vezmu.
Penize přepiju, Kaču vyženu,
Kača ma penize na huře v došku
kyjem ju, kyjem ju, až jich da trošku.

56. Naša *Kača* plače, co ji je?
Ukradli ji kapsu zloděje.

57. A ja vim něpovim, co je našej *Kači?*
Najedla se suchej řepy, a včil ju to tlačí.

58. Sedi *Kača* na lavici,
rozcuchanu ma palici.
Hej, Kača s vrkočem,
všeci na ňu drkocem.

59. *Karel* do pekla zajel
na bilem koňu, kaj se blechy honiu.

60. *Karel* do pekla zajel na bilem koničku,
vitam tě, Karličku!

61. *Karolina* se vypina do komina, aby se tam nudzila.

62. *Karolina* — polka — něumyla hrotka,
ani šině něvymetla, ene se s galany hnětla.

63. *Klara* — para.

64. *Kateřina* — pucheřina, tabakova sestra.

65. *Lojska* ma galaty z vojska,
a košulu z huši,
potrhaf ju muši.

66. *Marjana* pasla barana
na zelenej luce ztratila papuče,
přišla do dom s plačem,
dostala karabačem.

67. *Marjanice* — baranice.

68. *Maričura* — černa ďura.

69. *Maryka* spadla z peca na byka,
a byk se ji polekal, honem z dvora utikal.

70. Maryka podojila kralika.
Kralik se ji zvylekal,
plne gatě naflekal.

71. *Macek* — placek — zahnal kočky na rybniček,
kočky se mu zegšily, Macka placka zabily.

72. *Martin* Lutr pas,
nědostal zaplacene ani raz.
73. *Martin* Lutr pas,
něobratil ani raz.
74. *Matuš!* Chleba natruś,
polevky nalej, pojeděm dalej;
haleček navař, pojeděm do Kravař.
75. Hušušu, *Matušu!*
koně se ti podušu.
76. *Michalova* čapica něse dřevo do peca,
Michal se ji směje, čapice se hřeje.
77. *Mikolaš* ztratil pas.

Jak dešč padal,
to ho hledal;
jak dešč lil,
to ho sušil.

78. *Mikolašu!* Zaplať kašu
co si sežral na karmašu.
79. *Ondraš*, Ondraš! Enem se ty rozvaž,
kerum cestum pujdeš.
Pujdeš-li dolinum,
dostaněš tam chvojinum;
ešli pujděš chodnikem,
dostaněš tam kneblikem;
ešli pujděš kopcem
dostaneš tam klockem.
80. *Pepiku!* Dobra kaša ve mliku.
Ešče lepši ve śmetaně,
kere Pepik nědostaně.
81. *Peterek* šest měrek, a ten sedmy vstel.
82. *Petr* vzal ho větr.
83. *Petr* větr bubenik zahnal kočky na rybnik,
a jedna mu utěkla, a ůn za ňum do pekla.
84. *Poldyna* šla do mlyna,
potkala tam dudka,
strčila ko do sameho kutka.
85. *Prokop!* Zele okop?
86. *Roza* — koza.
87. *Sofija* vyvija, Barborka skače,
Františka do miška strka kolače.
88. *Šebesta* spadl do těsta.
89. *Teodore!* Kapsa hore.
90. *Tekla* muku spekla.
91. *Tonek* — zvonek je černy jak kominek.
92. *Toman*, Toman s černum bradum,
odřel koňa za zahradum.

93. *Tomanek* něrad lamanek.

94. Prši, prši dešč.
Kaj se ptačku poděješ?
»Skryju se ja pod mezu,
vezmu se ja *Terezu*.
Tereza je zla baba,
ščeka pyskem jak žaba.
Skryju se ja pod latu,
vezmu se ja *Bejatu*.
Jedna deska, dvě desky,
nebojim se Terezky;
jedna role dvě role,
nebojim se Karole.«

95. *Urbanik* bubenik honil kočky přes rybnik.
A jedna mu utěkla, škočila mu do pekla.
Přišel do dom s plačem,
Matko ho karbačem a tatik kopačem:
a ůn fuk do měcha,
a oni mysleli, že to blecha.

96. *Valentin* přepil mlyn.

97. *Valentin* je jako stin.

98. *Valentin* vezl kmin pod komin.

99. *Žofija* rada dopija.

100. »*Beneš*, Beneš! Kaj ty kočky ženěš?«
»Ja jich ženu ulicum, potlukam jich palicum.«

101. *Petr Duda* z Komarova ukrad bravka u Krnova.
Ja sem se mu dival, jak ho na vuz zdvihal.

102. *Harazime!* Kočka dřime
kocur mota kole plota.

103. *Kosmicky* strčil hlavu pod něcky, naučil se německy.

104. *Kos—chlop* ho v nos.

105. Hop, šup, tralala!
ztratil buty *Kotala*,
a *Kotalka* leknicu,
a divka spodnicu.

106. Aleluja! Umřel *Kňura*.
Skoval dušu pod loktušu.

107. *Mališek* — kelišek, hut, hut, hut!

108. *Papež!* Všecko ščapeš.

109. *Synek* — kobylinek.

110. *Tymel* s dymem.

Nejen jména křestní a přijmení bývají předmětem satyrického veršování dětského, nýbrž i *Němec*, *žid*, *švec* a jiní řemeslníci.

Na Němce volají:

1. »Němec, chceš zela?«
»Ze zela boli hlava.

2. »Němec, pujděš do kostela?«
»Něda mi moje žena.«

3. »Němec urvalec ma nos jak palec.« Z Jarkovic.

4. »Otčenaš jenž si, spadli do ďurky.
bili se dva Němci Němka mu je hledala,
o kusek skurky, při tym se posvracala.«
Z Čabysova.

5. »Němec pluty ztratil buty.« Z Čabysova.

Na hranicích naši kluci dobírají si pruských:

»Prajska pukla, »Ten prajsky kral,
orel zděch; co ty škvarky žral;
prajsak utěk, a ten prajsky jeneral,
už ju hef.« Z Háje. co ty hrnce dratoval.«
Z Jarkovic.

»Hanys, huúč na prajsku,« tak vyhání rakouská mládež Prusy.

Na *židy* mají děti hrubě skřesáno, jakoby byly rozenými, antisemity. Jak uzří žida, prokřikují;

1. »Francku! Ach vaj.
Maš kožky na předaj?
Aj, vaj, šktinu hef ij!«
Z Jarkovic.

2. »Žid, žid, žid je pan,
židuvka je pani:
žiďata su paňata,
my smy jich poddani.«

3. »Žid, žid, žid je pes,
židuvka je fena,
židuvčata su feňata,
rota za . . . . . «
Z Kylešovic.

4. »Umřel nam žid,
něporučil nam nic;
ene stare galaty,
co se něhodily na laty.«

„Umřel nam žid,
něporučil nam nic;
ene stary škrpec,
hodimy ho za pec.
Něbuděm mu zvonit,
až nas bude honit.«
Z Jamnice.

5. »Aj, židi, židi,
jak se mi břidi;*)
židuvka je šuro,**)
a žid malo vidi.

6. »Šla židuvka kole duba,
měřila se jak je hruba.«

7. »Jak je bida,
to do žida;
jak něni bidy
smrkat na židy.«

8. Šla židuvka kole kramu,
nakupila marcipanu,
a žid se ji ptal,
kdo ti peněz dal?«
»Něptaj se ty hlupy žide,
bo ti z teho nic nepřijdě;
něptaj se mě nic,
jdi ode mně pryč.«
Z Chvalikovic.

9. »Umřela židuvka na dědině,,
dali ji vyzvaňat na komině.
Už ju vezu, hore mezu
s červenym praštkem, s bilu kozu.«
Z Borové.

(Pokračování.)

*) Protiví. — **) Šilhavá.

Špitál v Glogůvku.

(Sepsal JOS. VÁVRA.)

Výstavné město Glogůvek, též Hůrní Hlohov zvané (něm. Oberglogau) stojí nad řekou Osoblahou (Hotzenplotz) v jihozápadní části vládního okresu Opolského. Obyvatelstvo té země jest valnou většinou národnosti polské, ale sami domácí dějepisci udávají, že západní část té země až po Odru k Opolí, Kozlu a k Ratiboři měla původně obyvatelstvo české nářečí lašského; v celém knížectví Opolském byla od středověku do 18. století čeština úředním jazykem, a všecky dekrety zemského sněmu Opolského byly vydávány po česku. V městě Glogůvku byla do 18. století škola česká, ledaže odrostlejší žáci se učili též latině a němčině. Od r. 1532 se tu usazovali lutherští Němci a zmáhali se počtem, ale většiny v městě nenabývali.

Když v časích pobělohorských hrabě Jiří z Oppersdorfu, pán na Glogůvku, povolával do svého města kněží jesuity na misie, ohražoval se u provinciala jesuitů, aby mu posíláni byli misionáři pouze němečtí, ježto prý jest jeho město většinou české (nam civitas mea majori ex parte bohemica est). Ve své zámecké tiskárně dal tisknouti zpěvníky a modlitební knížky české i německé, ve farním kostele bylo kázáno po česku, u minoritů od r. 1630 po německu, a o pohřbech zpívali kantoři a žáci na požádání buď česky buď německy. Ale r. 1742 pruská vláda tu poněmčila školy a úřady, odkudž jest nadvláda němčiny v městě. Politické spojení se zeměmi českými přestalo, a správa diecése Vratislavské nahrazovala v kostelích češtinu polštinou, lidu dobře srozumitelnou. Němci v Glogůvku jsou dobří katolíci, ducha hakatistů v nich není, a proto dobře snášejí rovné právo polštiny s němčinou ve farním chrámě.

Slovanština v Glogůvku se mluví »prendko«, (rychle), a tudíž Polák i Čech na první ráz jim nesnadno porozumí. Užívají v písmu polských nosovek, ale v hovoru rádi je vyslovují po česku. Naše *á* mění v *ou*, jako: »orouč, Polouk, farouř, ornout, panouček, ptouk«. Naše *i* a *y* po moravsku rádi mění v *e*, jako jména Jeří, Jendra, šendel, všestko; zpívají »od povětřa, glodu, moru a vojne vybav nás Pane!« Co u nás pěkné, to u nich jest šumne bylo kouzani k kosčele, šumna byla procesija, »šumne« ptouci zpěvali; šumne je tu ovoce, šumny zoumek atd. Slyšel jsem tu jména ptáků skovron, jaškulka (lašťovka), vrůbel (vrabec), vrona, kuropatva. Boty robí švěc, šaty krajčíř (též kravěc), majú v miastě garnčaře, stolaře, bečvouře i ceglouře (cihlář). Však jdeme-li do odlehlejších vsí, jako bychom tu čistou slyšeli češtinu.

Svatební smlouva ve vsi Glogovci (Glöglichen) blíž Glogůvku z r. 1735 zní: »Stala se smlúva medzi zachovalym mlodencem Simonem Polkú a Marinou, Jana Pelky vlostni dcorkú. Jan Pelka postupuje zetovi Polkovi svou robotnou zahradu mezi Bartlem Hoinkú a Michalem Stoklosom v Glogovcu po přišlych žnivach za 35 talaru a sypany vyminěk 2 věrtele rže, věrtel ječmeňa a pomeškani pod svým krovem, i třetí snop z cudzii role (t. j. najaté).

Ještě lepší češtinu lze slyšeti ve vsech Rozkochově a v Bědřichovicích.

Knížata Opolští z rodu Piastova drželi za dávna tvrdý hrad Glogůvek s podhradím a vůkol r. 1220 to podhradí vysadili za město hrazené. V tom městě záhy vznikl špitál čili dům chudých s kostelíkem sv. Mikuláše. Tlusté zdi a skrovná okna, klenby a j. poukazují na původ v 13. století. Ale písemné zprávy o tom špitále jdou teprv od 16. století.

Poslední z Opolských Piastovičů, kníže Janúš II., r. 1531, rok před svou smrtí, daroval špitálu »ubohých« v Glogůvku jeden lán knížecích rolí za městem. Knížetství Opolské po něm připadlo králi českému Ferdinandovi I., ale nechal je v zápisné držbě markrabí Braniborských, 1552—1555 v držbě ovdovělé královny uherské Isabelly Zápolské. Zámek a město Glogůvek s mnohými vesnicemi zapsal král r. 1563 panu Hanušovi z Oppersdorfu, v jehož rodě to panství se drží ještě dnes. Pan Hanuš byl dobrý hospodář a nahromadil veliké bohatství, ale lakotný nebyl, nýbrž jako dobrý katolík rád uštědřoval pro odplatu Boží, a r. 1581 »z křesťanské pobožnosti a z přízně k ubohým« daroval špitálu v Glogůvku 200 tolarů, na 6% u měšťanů uložených. Také odjinud užil špitál přízně. Vladyka Jiří z Mochova na blízkých Chotkovicích r. 1562 odkázal ubohým ve špitále ze svého dvora na každý rok 4 korce žita a korec pšenice. K r. 1613 čteme udání měšťanů, že před lety starý Pogludek daroval špitálu lán role a 100 tolarů.

Po smrti starého Hanuše z Oppersdorfu připadlo panství Glogůvek jeho bratrovci Jiřímu z Oppersdorfu povahy zbožné a dobrotivé, který v letech 1590 až do r. 1606, kdy zemřel, byl zemským hejtmanem knížectví Opolského a Ratiborského. Za něho došel špitál v Glogůvku znamenitého obdarování. Stalo se tak za zvláštní okolnosti:

Ve svátek sv. Petra a Pavla r. 1599 jel z Glogůvka mladý vladyka Hanuš Rejzvic z Kadeřína na statek Stříbrníky (Silberkopf) u Ratiboře. Cestou potkal se s bratry Hanušem a Jiříkem, syny Nykla šoltyse ze vsi Kaziměře; povadil se s nimi z chatrných příčin, i střelil po nich a usmrtil je oba jedinou ranou. Otec zavražděných a Marta vdova jednoho z obou šli na zámek Glogůvek k dědičnému pánu svému, pánu Jiříkovi z Oppersdorfu, žalovat na urozeného mordéře. Pan Jiří pohnal Rejzvice k výslechu, a když týž podával se ke smíru a k pokutě, sjednán byl dne 15. prosince takový smír se stranou žalující: 1. Musil Rejzvic odprositi slovy »Milý Nykle šoltyse a milá Marto! Jakož jsem vás a vaše přátelstvo vysoce urazil a zarmoutil, prosím vás, aby ste mně ten zlý účinek odpustili a z toho dále proti mně nehorlili; chci vám za to vším dobrým odsluhovati. 2. V pondělí po novém roce 1600 půjde pan Rejzvic do města Opolí, tam do Vlka (věznice jako naše Daliborka) vejde a tu ve vězení setrvá do pondělka po neděli květné, kdež mu bude volno jíti na svůj statek Stříbrníky a přihlížeti k hospodářství po čtyři neděle; ale v pondělí po jubilate postaví se zase do Vlka k vězení a setrvá zde do konce června, ledby nedej Bože v Opolí vypukl mor, kdež by pan Jiří z Opperdorfu jakožto zemský hejtman učinil pořízení, jak by se mu nejlepším býti vidělo. 3. Pan Rejzvic dá

do roka a dne 1000 tolarů pokuty, které pan Jan Jiří z Oppersdorfu po dohodě se stranou žalující obrátí k dobrým účelům a k pořízení kamenného kříže, ač bez nápisu, na místě, kde ona vražda se stala. Pan Jiří potom r. 1600 dal Nyklu šoltysovi a vdově Martě 300 tolarů, z čehož mohli postavení onoho kříže pořiditi. Ostatek pokuty ale uložil u měšťanů Glogovských pod úrok 6% pro dobro městského špitála. Ubozí ve špitále měli dostávati každý rok za 12 tolarů šatstva, a za 30 tolarů stravy; však měli se modliti za duše obou zavražděných Kaziměřských. Kříž onen kamenný stojí podnes u silnice z Glogůvku do Kaziměře.

Z register špitálních poznáváme, jak se jednalo s nadáním pro ošacení ubohých. Hned r. 1601 koupil špitalní fojt 49 loket černého sukna za 5 tolarů 15 grošů (loket po 4 gr.) Z toho urobil krajčíř za 1 tol. 11 gr. šesti babkám sukně, dvěma starochům po kabátu a nohavicích a třem dětem osiřelým po sukénce. R. 1602 koupeno bylo 34 loket černého sukna po 6 gr. na kabáty pro šest starochů, mimo to dostal slepý Adam ještě z plátna kabát a galioty. Z ostatku nadace zpravena byla špitální kolna a koupeny do zásoby šindelní »chřebíky«, kopa po groši a 2 haléřích. R. 1603 koupen byl celý postav černého sukna, z něho dáno na oděv po 5 loktech chromé Bětě, slepé Andule a slepému Adamovi, po 4 loktech sirotkům Hátě a Jeříkovi, a jinému sirotku, který v košili byl uveden do špitála, dáno $2^1/_2$ lokte na galioty. Špitálnímu čeledínu a jeho kobětě kuchařce dáno 7 tol. Z přebytku peněz koupeny byly dva měděné hrnce na vaření za 4 tol. 12 gr. Počet na rok 1615 vykazuje koupení postavu černého sukna za 6 tolarů pro ubohé, a to pro vdovu Hildrášovu, Zuzanu, Dorotu Děřislavskou, Giadvigu písařku a Gladniščinu. Jiný postav z města Prúdníka byl koupen za 5 tol. 27 gr. pro ostatní ubohé. Také r. 1616 spotřebovány byly 2 postavy černého sukna za 12 tolarů, a kravěc Martin Trunček dostal za šití 2 tolary 9 gr.

Registra celkového hospodářství ve špitále jdou z r. 1630 od 1. května, a začínají se heslem: »Maledictus omnis, qui opus Domini facit fraudulenter« (Zlořečený každý, kdo dílo Boží koná šalebně). Psal to měšťan nově katolický Adam Hermánek jako špitální fojt, který spravoval pro dobro ubohých špitální pozemky, 67 korců rolí, louku a 12 zelných záhonů na vysušených bahnech městských. Při špitále choval 6 krav, býka, několik hlav vepřového bravu a něco drůbeže. K službě měl čeledína se ženou a děvuchu pasačku. V opatrování bylo 6 žen a 6 mužů, lidí vetchých anebo mrzáků mimo něco opuštěných sirot. Výroční účet vykazuje špitálních jistin 1788 tolarů, z nichž vycházel úrok 107 tol. 10 gr. K tomu se družily mimořádné příjmy; prodán byl totiž přebytek z hospodářství, a to 6 telat (6 tol. 24 gr.), 2 vepříci (3 tol. 24 gr.), mandel vajec (4 gr.), 4 korce ječmene (9 tol. 12 gr.), 8 korců ovsa (12 tol.). Po zemřelých špitálnících prodány byly staré peřiny za 20 gr. — Za rok pětkrát chodil jeden chudší měšťan »s Boží plechovicí« po domech na špitální sbírku; r. 1630 vybral 6 tol. 30 gr., z čehož třetina mu ponechána za námahu, takže se dostalo špitálu 4 tol. 20 gr. Městský primator Valentin Karas obrátil ke špitálu i dvojí pokutu soudní, 12 gr. za krádež

medu, a 2 korce žita za pečení malých chlebů. Hrabě Jiří z Oppersdorfu, pán na Glogůvku, jménem své paní Benigny z Promnic přilepšil ubohým ve špitále o korec pšenice na klosy (knedlíky).

V letech 1631—1640 byl průměrný příjem špitála za rok 167 tolarů, nečítajíc naturalie z hospodářství a z fundací. Byla to však zlá válečná léta. V říjnu 1632 by'o město Glogůvek vyloupeno od švédského a saského vojska pod Arnheimem, r. 1633 vyhořelo z neopatrnosti vojáků císařských, a ještě hůře bylo v dalších letech války; neboť r. 1642 tu dlelo 20.000 Švédů pod Torstensonem, vynutili na městu 3750 tol. výpalného a pobrali měšťanům věcí za 20.000 tol. — A po roce na podzim tu byl Torstenson opět a dal tu loupiti po šest dní, takže městu sdělal škody za 47.908 tol., kostelu a kněžím 10.775 tol. špitálu 269 tol., hraběti na zámku, dvořích a vesnicích 67.348 tol. — Minula dvě léta, a r. 1645 byli tu Švédi pod Arvédem Wittenberkem zase a škodili jak uměli. Ale zámecký pán hrabě Jiří z Oppersdorfu po máhal svým poddaným dle možnosti, kupoval pro ně dobytek v Polsku, též obilí na chléb a setbu, takže r. 1648 bylo město v jakémsi takém pořádku.

Hrabě byl milosrdný k chudým, a pečoval o to, aby »ubodzi« ve špitále občas dobře se poměli a za to aby v modlitbě na něho vzpomínali. V každý zelený čtvrtek je častoval rybami, sladkou kaší a pivem a k výslužce přidal po bílém groši. Zdá se, že to souviselo s obřadem umývání nohou. Jiné hody dal strojiti ubohým vždy v neděli po každém kvatembru a v úmrtní dni svých manželek Benigny z Promnic († 2. máje 1631) a Esthery Barbory z Meggau († 21. června 1644). Ubozí tu užili vždy po libře masa vařeného i pečeného mimo příkrmy, pecen chleba a půl pinty dobrého piva a na útěšku jim dáno po groši, někdy i po tolaru. Později k tomu připojil hrabě hody na den sv. Barbory.

Když zemřel 63letý 16. máje 1651, oděn byl, jak byl žádal, v rubáš, plátěné nohavice a skarpetle (pantofle), bez rakve položen na máry, a špitálníci v novém smutečném rouše odnesli jej ze zámku do pohřební kaple ve farním chrámě. Potom užili špitálníci trojích hodů pohřebních, a pokaždé jim dáno bylo po 6 groších výslužky. Hrabě Jiří prve se postaral, aby oněch osmero výročních hodů bylo špitálníkům a špitálnícím strojeno každý rok na věčné časy.

Majoratní jeho dědic, hrabě František Euseb, té povinnosti zadost učinil založením špitální fundace 400 tol. — Za pány šli v dobročinnosti také jejich úředníci. Vrchní ředitel všech panství Oppersdorfovských (Glogůvka, Ratiboře a Fridku), Tomáš Mikuláš Petřík z Lindenberka († 1550), odkázal špitálu v Glogůvku 150 tolarů, před nímž již pořídil zámecký purkrabí Václav Gajda nadání 21 tolarů, aby z úroků pořízeny byly špitálníkům hody na den sv. Michala.

A nyní pozorujeme, jaké bylo hospodářství v domě »ubogych« dle register r. 1648—1649. Bylo tu chovanců 12. Maso se jim vařilo vždy v neděli a ve čtvrtek po 6 librách všem; buď bylo kupováno u masařů za $1^1/_2$ groše po libře, aneb z domácího braku poražen byl kus dobytka a rozsekán na díly po 6 librách, které chovány byly v bečkách v soli, aneb v komíně byly »ven-

dzone«. Tak v září 1648 poražen byl špitální býk s útratou 12 gr., a za něho koupen býk mladý za 7 tolarů. O adventě zabito bylo veliké prase, za to masař i za výrobu kělbas dostal 22 gr. Špitální fojt za celý rok dal semlíti 34 korců žita, na krupníku dal sdělati 14 korců ječmene a korec ovsa. Zpropitné menarčíkovi a mladkóm bylo zvláště účtováno. Na špitálních rolích sklízeno bylo o žnivech 86 mandel rži a ječmene kromě hrachu a pogaňky; k tomu se musilo přikoupiti $6^1/_4$ korce hrachu za 8 tolarů a 6 gr., pogaňských krup na kaši a do kělbas $2^3/_4$ korce za 4 tol., jahel na kaši $7^1/_2$ věrtele za 3 tol. 18 gr. — V říjnu přivezeny z městských bahen tři fůry kapusty (hlavkového zelí), a to skrouháno a do beček naloženo, k čemuž se potřebovaly 2 věrtele polské soli; jinak bylo za sůl stolní a do chlebů, i za krušce dobytčí soli vydáno 7 tolarů. Mlečný užitek domácí, máslo a sýr, spotřebován byl ve špitále. — K štědrému večeru měli ubozí 3 kapry po 6 gr., pečené i kyselé s pepřem a napečeno 21 štruclí po $1^1/_2$ gr. Toho dne dopřány byly i dobytku herinky za 2 gr. V postě dáno bylo chudým osm pinet konopného oleje po 6 gr., a na velký pátek za 15 gr. ryb. Na upekání chlebů opatřeno bylo 6 forek sosnového dříví za 2 tol. 23 gr., na vytápění velké světnice a v »kucheni« 11 lachtrů olšového dříví za 18 tolarů. Ve špitále svítili loučivem, a toho v listopadu bylo opatřeno za 9 gr. — Na budově špitální bylo tehdy třeba opravy. V máji 1648 dva chlapi (muži) pošívali stodolu po tři dni a užili 3 kop dachových snopků za 1 tol. 24 gr. Dále koupil fojt 56 kop »šendelů« za 7 tol., u »kovala« 90 kop »chřebíkov šendelních« za 3 tol, 27 gr. Na podzim bylo třeba 6 for hlíny pro mazala »na lepení stěn v kucheni do jejich penvoty«. Však toho r. 1648 v září řádila v městě úplavice, od níž ve špitále umarla babka Habrámka; k pohřbu dáno za skříni umarlých $2^1/_2$ gr., chlopům, co ji vynesli, 4 gr., kantoru a žákům na pivo za zpívání 12 gr., kopidůlovi od hrobu kopání 12 gr. Vše vydání za ten rok bylo 262 tolarů, a ten účet potvrdil primas města Jan Budin.

Po švédské válce se nadání špitální polepšovalo. Anna Frižová, vdova po primátorovi, dala r. 1653 k tomu 80 tol., syn její 20 tol. V následujících letech dala Anna Teplá 10 tol., Jan Magnět, farář v Tvardavě 10 tol., jeho nástupce Jan Apostol 50 tol., a nejmenovaný farář v Loučníku 14 tol. Však ty dary nemohly jinak býti zúrokovány než na 5%. Zemědělská práce při špitále byla umenšena tím, že osm kusů rolí zadáno bylo měšťanům pod úrok 2 tol. 8 gr., též osm zelných záhonů na bahnech dáno pod úrok 3 tol. 2 gr. Špitál měl r. 1700 i svůj masný krám pod rathousem a z něho přijímal nájmu 1 tol. 24 gr.

R. 1741 dobyl Slezska pruský král Fridrich II. a té krásné a bohaté země již podržel přes všecky válečné námahy královny Marie Teresie. Slezákům lutherským to bylo vhod, ne tak ale katolickým Slezákům v Opolsku a Ratiborsku. Šlechta zde zjevně straniła Rakousku, a hrabě Jindřich Ferdinand z Oppersdorfu, majoratní pán na Glogůvku, byl proto 1744—45 internován od pruské vlády ve městě Vratislavi. Byla tehdy za války veliká drahota, jak poznáváme z účtů špitála v Glogůvku na rok 1745. Špitál měl mimo pozemky a masný krám 2314 tolarů na jistinách,

uložených u 54 stran; ale úroky zle se scházely, takže špitální fojt měl značný schodek ve svém účtu příjmů proti vydání, které vyžadovalo 236 tolarů hotových. Z jeho registru vyrozumíváme, že farní vikaristé sloužili ve špitálním kostelíku sv. Mikuláše do roka 10 fundačních mší (3 tol. 18 gr.). Na den sv. Mikuláše byly tu slavné služby Boží, k nimž pozván byl děkan s 4 vikaristy i minorité z kláštera, přinesli tam literati svůj positiv, housle, trouby a píšťaly, kantor s žáky provozoval zpěvy, a potom bylo všem vystrojeno snídaní za $2^1/_2$ tolaru.

Špitální fojt měl za svou práci za rok 10 tolarů, čeledín se ženou 7 tol. mimo stravu a byt, služebná děvucha $3^1/_2$ tol., pasačka 1 tol. 24 gr. Při špitále byly 4 krávy, něco hlav vepřového a kur. — Na stravě chudých znamenáme značné polepšení proti r. 1648. Maso měli v neděli, úterý a ve čtvrtek, pečínku o Božích hodech a o posvícení, na Boží hod velikonoční se dělilo všech 12 chudých o uzenou kýtu a tři veliké klobásy. Maso bylo dílem bráno u řezníků, dílem z domácího zabíjení. O masopostě, pak 6. a 20. listopadu bylo zabito po jednom vepři, a na sdělání kělbas koupeny pogaňské kroupy, pepř a zázvor. Potom 9. prosince byla zabita kráva a rozsekána na 26 porcí po 6 librách, s čímž se vystačilo do 7. února. Masař od práce dostal 12 gr., a 4 gr. na gořalku. Žito na chléb z sýpky špitální nestačilo a bylo ho přikoupeno 6 korců za drahý peníz, po korci za 3 tol. 12 gr. Semleto bylo za ten rok 1745 úhrnem $32^1/_4$ korce žita, 4 korce pšenice, na kroupy sděláno 12 korců ječmene a na jáhly $1^1/_2$ korce prosa. O štědrém dni dáno bylo ryb za 12 gr. a k tomu 16 vánoček. Všem dvanácti ubohým vydáváno bylo na vaření v každý úterek míra mouky bílé na knedlíky (jedli je dvakráte v témdni), v každou středu 4 mírky jahel, v pátek 6 mírek hrachu, v sobotu 6 mírek trhaných krupek buď na kaši nebo ke hrachu. Když se nevařilo maso, bývala místo masové polévky zelná polévka s krupkami, tedy staročeské záživné kyselo (zde kyška zvané), a k tomu stačilo na rok ze dvou záhonů kvasné kapusty. Z domácího hospodářství užili špitálníci do roka 73 žejdlíků másla, 15 liber vepřového sádla, 64 liber slaniny a 675 hrubých sýrů. O velikých svátcích a pamětných dnech, 14krát do roka, dáváno bylo špitálníkům po 6 haléřích na pivo jednomu každému.

Však také fojt rozprodával hospodářský přebytek, aby mohl koupiti dříví (20 sáhů olšového po 22 gr. a sosnového do chlebové pece), sůl (za $15^1/_2$ tol.) a jiné potřeby. R. 1745 prodáno bylo ovsa za 40 tol., másla 160 žejdlíků za $9^1/_2$ tol., kráva za 15 tol., dvě telata za 2 tol. 10 gr., 2 vepříci za $12^1/_2$ tol., 23 selat za 4 tol. 14 gr. a kapusty z dvou záhonů zelných za 5 tol. 21 gr.

Roucha z nadací r. 1600 pořizována bývala pro chudé i na dále, ale směli v nich choditi jen do kostela nebo na průvody; doma ovšem chodili v ledajakých hadrech.

Ze všeho jest patrno, že těch 12 ubohých nemělo zlé bydlo, jen že v té budově, na podezdívkách ze dřeva sroubené, v štěrbinách mechem ucpané a na podlahách i stěnách hlinou vymazané, bylo málo čistoty a mnoho zápuchu. V říjnu 1765 sice vyhořelo město Glogůvek s dvěma kostely i s radnicí, a potom

úhledně se obnovilo, ale špitál zůstal bez úhony ve své sešlosti i se vším nepohodlím. Však pomoc po čase přece přišla. Zámecký pán, hrabě Jindřich Ferdinand z Oppersdorfu, zbožný a dobročinný, z vděčnosti k Bohu, že zotavil se z těžké nemoci, roku 1774 dal se do stavby nového špitála. Péčí stavitele Michala Klementa přivézti dal od rakouské Osoblahy na 3 míle dálky 100 sáhů lámaného kamene, od Heraltic Opavských 50 □ sáhů břidly, zjednal 196.000 cihel a 700 korců vápna, potom dříví a prken, železa a plechu; starý špitál byl strhán a stavěn nový kamenný, důkladně opraven byl též kostelík sv. Mikuláše. Nový dům měl v přízemku 7 místností pro špitálního fojta a čeleď, v hořejším patře jednu světnici pro 6 babek, druhou pro šest starochů. Ale i ta nová budova po čase načichla puchem; vždyť se tu drhly podlahy a bílily stěny jednou za deset let. Nemoci kožní a zplstění vlasů tu byly jako doma. To přestalo r. 1856, kdy purkmistr Dr. Jindřich Schnurpfeil vybyl fojta ze špitála, nadační pozemky za dobrý peníz pronajal měšťanům, fundace v 2500 tolařích vzal do vlastní správy, špitál dal opraviti a vyčistiti a uvedl ke správě jeho tři milosrdné sestry Boromejky, které dobře pečují o dobrou stravu, o čistotu a zbožného ducha. V přízemí zařídili školu pro dcerky městské na vyučování v ručních pracích. Kostel sv. Mikuláše chovají v pěkném pořádku, a bývají tu někdy slouženy mše sv. dle starých fundací.

Řeč

pronesená J. V. Sedláčkem při zahájení činnosti čtenářské společnosti v Spáleném Poříčí.

Podává Dr. JAROSLAV E. ŠŤASTNÝ.

V životopise velezasloužilého buditele národa českého, Josefa Vojtěcha Sedláčka,*) vypravuje Rybička, jak Puchmajer založil čtenářskou společnost v Radnicích**) a kterak vyzval Sedláčka, aby o tom napsal širší zprávu do veřejných listů a zároveň povzbudil vlastence v jiných městech českých a moravských k zakládání spolků podobných.

Tomu přání Sedláček ochotně vyhověl a sám horlivě se přičinil o založení jedné takové společnosti, a to v Spáleném Poříčí. Stručné dějiny tohoto — o šíření literatury české po západu českém nad jiné zasloužilého — spolku obsahovati bude Program gymnasia v Plzni letošního roku, jako II. část dole uvedeného článku, zde chceme budoucnosti zachovati charakteristickou pro

*) Přední křisitelé národa českého. Str. 295.

**) Viz Program gymnasia v Plzni 1902, kde jsou vypsány stručné dějiny její a otištěna řeč Puchmajerova.

původce, dle Rybičkových slov »ráznou« zahajovací řeč Sedláčkovu.*)

[Pro srovnání stůjž zde nejprve nejkrásnější místo řeči Puchmajerovy a to slova, jimiž na srdce klade oudům společnosti lásku k jazyku mateřskému.

»Češi jsme,« praví, »a ušlechtilý jazyk náš mnohou dokonalostí se stkví a byť i nebyl dokonalý, jakož jest, není-liž nejpřednější syn vlasti, nejmilejší krajan náš, kterým jsme nejvíc jako děti žvatlali a mluviti začali? Hanba národu, který se za svou vlast, za svůj jazyk, za své dědy stydí. Co máme, od nich máme. Že se nám ale jazyk odnímá, jazyk náš při ouřadech neslyší, ze škol vytírá, krvácí sice srdce naše nad tím, ale nezoufá, nýbrž kojí se, že se to změní. Že nejsme odrodilí vlasti synové, svědčí, že chcem knihy české čítati.

Jedno ještě pozůstává, totiž: Bychom vždy, leč by toho nevyhnutedlná potřeba jináč kázala, česky toliko mluvili a psali. Byl posud ten nevlastenský obyčej na potupu a snížení jazyka našeho, když jeden Němec do společnosti Čechů přišel, že všickni jemu k vůli jazyk svůj zapřeli a krajanu svému se zpronevěřili. Tak ustavila sobě Němkyně v Čechách trůn, by nad Čechy železným vládla žezlem. Tak zpupla tato panovnice hrdá, že chtěla, by jí Čechyně děvčila a šlep čili vlečku nosila. Buď to jináč! Němec, an dobrodiní vlasti naší požívá, ať jazyku našemu se učí, a nechce-li s námi němý býti, ať se učí mluviti česky. Když budoucně tři se sejdou a dva mezi sebou budou hovořiti česky, ten třetí přinucen se uvidí, podle nich se spravovati a tomu, co neumí, se učiti.**) Vše, co konati budeme, ať to před sebou nese podobu Čecha a tak opět hlahol náš od končiny do končiny země české líbezně rozléhati se bude.« —]

Vojtěch Sedláček, ušlechtilý praemonstrát tepelský, první buditel staroslavné Plzně, náleží k předním křisitelům národa českého a jeho literatury.

Narodil se dne 24. února r. 1785 v Čelakovicích a nabyv prvního vzdělání doma a ve škole maltézské na Malé Straně, studoval na gymnasiu malostranském a vstoupil r. 1805 do řádu Praemonstrátů v Teplé. Maje slíbenu stolici matematiky při ústavě filosofském v Plzni, věnoval se studiu matematiky a fysiky se vším úsilím a roku 1810 se skutečně stal profesorem v Plzni, jež se mu stala od té doby druhým domovem, a v níž působil pro blaho své vlasti po celé čtvrtstoletí. († 1836, 2. února.)

Hromádkovými Vídeňskými Novinami českými roznícen a povzbuzen, zamiloval sobě jazyk český velice a poznav osobně horlivé buditele a spisovatele české: Puchmajera, oba Nejedlé, Hněvkovského, Jungmanna, Zieglera a j. a j., počal i sám psáti, knihy české rozšiřovati a — zakládati spolky na podporu literatury.

*) Za laskavé poskytnutí zpráv a opisů listin, týkajících se čtenářské společnosti ve Spáleném Poříčí děkuji vřele panu J. Strakovi, řídícímu učiteli v Spáleném Poříčí.

**) Část od slov: »Jedno ještě pozůstává — co neumí, se učiti,« *nemohla* býti otištěna v Programu gymnasia plzeňského, proto ji zde uvádíme.

Záhy dle slov Rybičkových »nebylo času toho předsevzetí a příběhu národnosti naší se týkajícího, ve kterém by nebyl míval platného účastenství; jmenovitě co okolí plzeňského a západních Čech se dotýče, Sedláček svou neobyčejnou horlivostí, podnikavostí a obětovností byl času toho takřka osou, okolo níž vše, co se vztahovalo k naší věci národní, se otáčelo, k ní směřovalo a z ní vycházelo.«

Nepřestávaje ani na kathedře býti vlastencem, rozněcoval ve svých žácích a to hlavně v českých hodinách, lásku k vlasti, s horlivostí neunavitelnou, slovem i skutkem se přičiňuje, aby v obyvatelstvu plzeňském vzbudil národní sebevědomí. Jeho přičiněním zřízena česká normální škola v Plzni, jeho úsilím začaty české hry na ochotnickém divadle plzeňském, jeho mocné výmluvnosti a vlivu na spoluobčany »pravověrná Plzeň děkovati má své národní vzkříšení, oživení a vzkvétání.«

Spisovatelská činnost Sedláčkova vykazuje vedle řady oslavných a příležitostných básní velké práce vědecké a to Základy měřictví čili geometrie (r. 1822), Základy přírodnictví aneb fysiky a matematiky potažené (r. 1825 a 1828), Paměti plzeňské (r. 1821) a životopis Puchmajerův ve vydání Rýmovníku.

Zevrubný životopis Sedláčkův napsal Rybička v Před. křisit.; stručný životopis jest od Srba, v Plzni 1879.

Řeč pronesená profesorem J. V. Sedláčkem při zahájení I. valné schůze „Čtenářské Společnosti ve Spál. Poříčí“ dne 1. ledna 1820:

»Tak jako po skončené dlouhověké válce rozličné smíšené city lítosti nad minulým časem a radosti nad přítomným srdce pozorovatele probíhají, když vidí, že tam, kde strach a hrůza před záhubou a smrtí po krajinách probíhají — nyní mír a pokoj se všemi svými družinami: radostí a blahostí, vědomostmi a uměnami strany své rozbíjí; kde bylo slyšet hlahol vojska, břinkot mečů, dusot koní, děl a zbraní hřmění a houkání — nyní zpěv rolníků, cinkání kos a srpů, bučení stád, ptactva nebeskeho v oblacích prozpěvování v povětří se rozlíhá, kde bylo viděti půdy červenou krví zbarvené, vesnice vypálené, města vydrancovaná, tam nyní krásné obilíčko zraje, vesničané s útěchou svých domácích prací hledí, města v oučinnosti a ve květu umění a řemesla provozují: takovéto smíšené city i také Čecha pojímají bolestí nad minulým časem, potěšení nad přítomností, když spatřuje, jak tam, kde nedávno proti řeči vlastenecké neustále outoky se činily, nyní svatá snášelivost, ano k jejímu vzniku milostivá povzbuzování se stávají — že tam, odkud naše roztomilá čeština na dlouhý čas s hanbou a s potupou odstěhovati se musila, nyní se slávou a vážností zase se nazpět navrací, že v tétéž zemi, kde před krátkým časem celí hlukové odporníků jak ve spisech tak v jednáních na shlazení češtiny přemejšleli a neustále: »Ukřižujte, ukřižujte,« volali, nyní na jiných místech oučinkováním a podniknutím slavných českých mužů české čtenářské společnosti povstávají, které odkupováním a čítáním českých kněh spisovatelů podporovati, řeči vlastenecké napomáhati a prostředkem českého mateřského jazyka ducha svého vzdělávati a srdce

ušlechtiti usilují. Takovíto citové pronikali srdce mé, když jsem více než před rokem o radnické české od řízení zemského potvrzené Čtenářské Společnosti do veřejných novin obšírnější zprávu sepisoval. — Takovéto city smíšené probíhají nyní »mne« — jemuž se toho velikého štěstí dostalo pozváním a povoláním vysoce urozeného a statečného pána, pana Karla Štokara z Bernkopfu, vysoce zasloužilého vrchního panství tohoto, jakožto ouředně ustanoveného dozorce Společnosti této — pak jménem vysoce důstojného velebného pána, pana děkana Martina Bludského, kněze jubilírovaného — ředitele Společnosti té — k Vám ponejprv zde shromáždění oudové první ode dvora povolené společnosti čtenářské české Spálenopoříčské, po obdrženém nejvyšším dvorském potvrzení společnosti této ponejprv promluviti a Vám tímto Novým rokem 1820 i také novou cestu vzdělání a slávy Vaší prokázati. Díky, věčné díky ať se stávají od národu Českého našemu nejmilostivějšímu pánu země a mocnáři, pravému Otci a příteli všech národů, který rozpomenuv se nad národem zrovna nyní skrze dvě stě let ve své řeči zanedbaném a povzbuzen jsa vážností a vděčností k těm tak vysoce o zem zasloužilým poddaným svým Čechům, povzbudil jich vlasteneckou řeč ze dřímoty všedné, která dřímota v řeči zhoubnější byla Čechům, nežli ouplné zničení, a opětnými vlastnoručně podepsanými nařízeními českou řeč zase do vyšších škol uvádí; právníkům, lékařům, bohomluvcům cvičení se v řeči České důtklivě přikazuje a zřejmě a bez obálky a bez výminky všem ouředníkům, kteří v Čechách česky umějí, před těmi, kteří neznají, přednost dává, na důkaz toho: ctihodný p. kaplan Josef Peer, jenž jak svou horlivostí o řeč vlasteneckou, tak svou zasloužilostí o vzniknutí této společnosti vysokých sobě zásluh získal, jakožto tajemník společnosti vejtah z těchto cís. nařízení tuto veřejně přečísti sobě oblíbí: [Lectio 3. Cap. Decretorum dto. 23. Aug. et dto. 20. Decem. 1816. et dto. 13. Febr. 1818.]

Takovou pohnutedlnou starostlivostí nejmilostivějšího císaře a krále pána našeho tím horlivým povzbuzováním dřímajícího národu, divným způsobem i já k vlasteneckému básnění povzbuzen jsem byl a *první* má česká práce byla jest »Píseň na Císaře«, Českého národu díky obsahující, kterouž tuto jako outlé prvotečky mého vlastenského citu budiž mi čísti popřáno:

Píseň národní

na Jeho Jasnost císaře Františka I.

1. Bože zachovej nám krále — Františka všem milého,
   V chrámě slávy skvěj se stále — jméno vládce moudrého.
   Pleť mu naše láska k chvále — věnec z srdce vděčného,
   Bože zachovej nám krále — Františka všem milého!

2. Nad říšemi kvetoucími — mírným žezlem kraluje,
   Šlechetností mravy ctnými — víc než mocí panuje;
   Mezi jeho poddanými — právo svaté trunuje.
   Bože zachovej nám krále — Františka všem milého.

3. Cnostný trůn svůj ozdobiti — jest mu péče předrahá,
   Národy si podrobiti — k zbrani žhoucí nesahá.

Pokojem je oblažiti — o to jen se namáhá.
Bože zachovej nám krále — Františka všem milého.

4. Poroby nás zbaviv bídné — svobodou ctné zblažil nás,
Za to v rozlehlé a klidné — říši květ mu zlatý čas
Stiš, než světla sídla zhlídne — šťastných vnuků vroucí hlas.
Bože, zachovej nám krále — Františka všem milého.

Za toto nejmilostivější rozpomenutí na Český národ a jeho řeč, za tato dobročinná nařízení, jakých česká země již skrze 200 let nevídala, neslýchala — budiž tomuto mocnáři, nejvznešenějšímu císaři a králi Františkovi I. věčná díka, čest a sláva a vděčné Čechův požehnání od pokolení do pokolení na věky věkův. Ať žije František První a celý nejjasnější dvůr a dům rakouský. Ať žijí.

Dle tohoto nejvznešenějšího příkladu pána země i také jeho nejvyšší radové a vladykové jak celého mocnářství tak i země této naší české náklonnost svou k Čechům a příznivost k jejich tak dlouho zavrženému a potupenému národnímu jazyku zřejmě a veřejně na jevo dávají a obzvláště tato česká Čtenářská Společnost Spáleno-Poříčská honositi se může, že ona jest *první*, která od nejvyššího Cís. ouřadu dvorské policie ve Vídni a jejich nejvyššího pána ministra povolena a potvrzena byla, jakehožto štěstí žádná posud společnost *nedosáhla*, jaké milosti se *posud žádnému českému městu nedostalo*. Na důkaz toho nadřečený p. tajemník této Společnosti to potvrzení od nejvyššího dvorského ouřadu pražského zaslané a 15. března od slavného krajského ouřadu plzenského sem odevzdané tuto veřejně k Vašemu potěšení a zaradování přednese: Lectio Decreti.

Za to neslýchané dobrodiní, za tuto milostivou povolnost nejvyššího presidenta dvorní policie a nejv. dvorního ouřadu budiž jemu naše srdečná vděčnost a vždy trvající oddanost za odměnu a všickni vesměs srdečně zvolejme: Ať žije nejvyšší dvorní policie, ať žije tento dvorní ouřad.

Ale všeho toho štěstí tvorce, vší blaženosti původce, naše ozdoba, naše sláva, naše útěcha — nejvyšší pan purkrabí království Českého pan František hrabě Kolovrat Libštainský naší největší vděčnosti, uznalosti a lásky zasluhuje. Jen on a žádný jiný pokusil se o to, co přes 200 let žádnému na tétéž nejvyšší zemské stolici sedícímu osvícenému vladykovi nenapadlo o národ o jeho národní řeči se starati. Jen on a žádný jiný to vyvedl, *že budoucně se k politickým ouřadům v Čechách nepřipouští, kdo v češtině důkladně sběhlý nebude*, jen on a žádný jiný nevynalezl prostředek nejmohutnější k zaražení a k zachování českého národu a jazyka. Národní České Museum, kde nejenom v němčině, nýbrž i také v češtině všechny učené práce vyhotovovati se budou, kde se staré české psané i tištěné a tak dlouho potupené památky našich osvícených starých Čechů sbírají, zachovají a veřejně k tisku podají — kde se mimo jiných dobročinných ústavů pro umění a vědomosti i také česká společnost učených Čechů zarazí, jenž o čistotu, rozšíření a vznik naší mateřštiny se starati, k Čechům bez tlumočníka a po česku mluviti a o jejich vzdělání a blaho pečovati budou.

Tím otcovským pečováním našeho vzkřisitele a povzbuzovatele k národní cti a slávě Frant. hraběte Kolovrata Libštainského taky já, i jak militně ono slavné prohlášení strany Národního Českého Museum vyšlo takovou vroucností proň a pro vlasť nadšen jsem byl, takovým ohněm má obrazotvornost rozžatá, že jsem bez prodlení k harfě sáhnul a duchy předků Kolovratských v obrazu před sebou jíti kázal a v slávozpěvu Kolovratů rod a činy rozhlešovati se jal:

1. Upřímně se přivítejme, drazí vlasti přátelé!
S vřelým srdcem zaplesejme jevné city veselé,
Že žas přišlo okamžení — sladká slasti naděje
Kde ve slavném shromáždění duch náš opět okřeje.

Chor: Každé naše shromáždění
Plodí rajskou rozkoš nám,
Staví v srdcích pro vlasť chrám.
Nad vlast sladšího nic není.

2. Bohu národu a králi lásku v srdci zahřívat,
Vkořenit pro vlast cit stálý, v ctnostech, mravech prospívat,
To jest závěr, to jest heslo — Spáleno — Poříčanů
kýž by užitek to neslo k útěše všech krajanů.

Chor: Každé naše shromáždění
Plodí rajskou rozkoš nám,
Staví v srdcích pro vlasť chrám.
Nad vlast sladšího nic není.

3. Čítáním knih vlasteneckých upevní se národnost,
Kupováním spisů českých vzrůstá její ourodnost;
Spojit rozptýlené síly, přispět spisovatelům,
Kráčet směle k ctnému, cíli slušno vlasti přátelům.

Chor: (opakuje se vždy hořejší čtyřverš.)

4. Ne potajmo, než veřejně bez bázně a smělosti
Můžem kochati se stejně v svaté důležitosti,
Spolek náš je potvrzený od řízení dvorního,
Svazek náš je upevněný od ducha národního.

Chor:

5. Proto budiž velebeno slavné dvorní řízení,
Jímž nám bylo povoleno držet svých shromáždění;
Sláva Bohu, sláva Králi, sláva Vlasti předrahé,
Ať jim znějí naše chvály, pro ně každé srdce vře.

Chor:

6. Taktéž věčně budiž sláva naší drahé vrchnosti,
A co ouřadu zastává její Spravedlnosti;
Sláva inspekci důstojné, jenž nás dnes tak poctila,
kterouž potěšení hojné srdce naše nabyla.

Chor:

7. Proto Vernerovo jméno věčně budem velebit,
Věčně námi oslaveno, má se jako hvězda stkvít —
Neb on dnes svou přítomnosti naši společnost blaží,
Vlídností a srdečností potěšit nás se snaží.

Chor:

8. Proto protektorem naším od nyčka buď jmenován,
buď nám přítelem nejsladším klenot nebem darován;
Živ buď, zdráv buď mnohá léta v blažené pokojnosti,
A když bude sproštěn světa, dojdiž věčné radosti.

Chor:

9. Sláva našim vzácným hostům, města Plzně ozdobám,
Jenžto z lásky přijeli sem, jevíce svou vážnost k nám;
Lindauer a Steinhauser buď dlouho blažen, živ a zdráv,
Žádná žalost je nezatruď, vzdal se od nich bouřek dáv.

Chor:

10. Ruce všichni teď si dejme na znamení přátelství,
Stejným hlasem všichni přejme, by vzniklo vlastenectví;
Kdykoliv se zas shledáme, budem se vždy radovat,
A že živobytí máme, Bohu vroucně děkovat.

Chor:

Každé naše shromáždění
Plodí rajskou rozkoš nám
Staví v srdci pro vlast chrám
Nad vlast sladšího nic není.

(Dokončení.)

Z domácího světa hudebního.

(Riminskiho-Korsakova: **Cárská nevěsta.**)

Pozoruhodnou novinkou na scéně Národního divadla byla ruská zpěvohra: »*Cárská nevěsta*« od Riminskiho-Korsakova. Autor její náleží po elegantním Čajkovském, jenž vůni domácí půdy s lehkostí stylu francouzského v sobě ku podivu spojovati dovedl, mezi nejdomácnější a nejplodnější skladatele ruské. Nyní pomalu šedesátník, jest učitelem skladby na Petrohradské konservatoři. Dříve vojenský důstojník námořnictva, svojí láskou k hudbě puzen, stal se žákem proslulého skladatele, který celou řadu komponistů vychoval, *Mil. Balákireva* a pak, po své tříleté, námořní cestě kol světa, věnoval se výhradně komposici. Díla jeho vyznamenávají se nejen svojí vnitřní propracovaností, ale zvláště bohatou a pestrou instrumentací. Prvá jest plodem hudebního vzdělání, druhá ovocem jeho živé obrazotvornosti, jež dojmům jeho z cest po Orientu ve mnohém zajisté má co děkovati.

Opera Riminskiho-Korsakova: »*Májová noc*« svojí veselou náladou, jasnými barvami zůstavila v obecenstvu Národního divadla nejlepší dojem. Proto přirozeno, že i *Cárská nevěsta* téhož skladatele budila vysvětlitelnou zvědavost. Nic nepadalo na váhu, že Cárská nevěsta jsouc starší prací skladatelovou, s těží as bude formálně tak dokonalá jako pozdější jeho dílo, řečená Májová noc. A stalo se. Hlavně méně obratné a na naše doby již stářím se prozrazující libretto zavinilo, že dostavilo se jakési sklamání. Básně, v nichž nápoj lásky, jed, dýka hrají vynikající úlohy, nenáležejí dnes do poesie moderní. Vše jaksi se zprotivilo nad-

bytkem produkce romanticko-fantastické, jež dříve v operách zaplavila všechna jeviště.

Jen pro úplnost referátu podáváme stručný děj opery. Opričník Ivana Hrozného *Griagnoj*, spatřiv sličnou Marfu, vzplanul k ní prudkou láskou. I žádá lékaře Bomelije, aby mu opatřil nápoj, kterým by lásku Marfinu, jež jest již zasnoubena Lykovu, na sebe strhl. Vyjednávání zamilovaného Griagnoje vyslechne však jeho dosavádní láska: Ljubaša, jež vidouc se zamítnuta, pohrzena, přisahá zrádci pomstu. — Cár Ivan Hrozný hodlá si vyvoliti manželku. I přivezli mnohoděv z rozsáhlé říše jeho, aby z nich bařuska cár si nevěstu vybral. Rozumí se již k vůli větší zápletce romantické, že cár pohledem svým spočine se zalíbením na Marfě. V jiných operách k dramatickému konfliktu stačí z pravidla láska dvou soků. Zde mimo tuto dvojici sám cár ještě se o lásku Marfinu hlásí. Poděšenou Marfu, domů odcházející, provází její snoubenec Lykov s Griagnojem, ničehoovšem o tajné jeho lásce netušící. Ale Ljubaša, sledující nevěrníka, umíní si svoji sokyni zahubiti. Proto požádá Bomelije, aby jí dal tajný prostředek, který by přivodil smrt ponenáhlou, ale jistou. A Bomelij slíbí. Ovšem za cenu rovněž tak ničemně hříšnou. Za cenu oběti — svého těla!

Rozumí se, že Ljubaša svůj tajný smrtící prostředek podstrčí Griagnoji. Ten namíchá ho, ničeho netuše do vína, jež podá Marfě. Marfa vypíjí, když tu přijde cárské poselství, že Marfa je cárem vyvolena býti jeho manželkou. Jak viděti, je tu malheur nad malheur! — Marfa, jako nevěsta v cárském paláci již prodlévající, je zachvácena šílenstvím. Jed má své účinky. Lykov, její snoubenec, podezřelý z činu, z rozkazu cárova je popraven; Griagnoj, nátisky svědomí dohnán se z činu vyzná, a když se dovídá, že vlastně Ljubaša lstivou záměnou to učinila, probodne ji a sebe vydává v ruce spravedlnosti, věda, že nyní jásat bude nad ním ďábel sám.

Libretto chová zajisté v sobě nejednu nechutnost pro dnešního posluchače. Romantika její náleží již dobám, kdy Verdiův Rigoletto byl v zénitu své slávy. I šílící cárská nevěsta Marfa, jest jen odvarem Donizettiovy Lucie. A Riminskij-Korsakov ve své hudbě činí též mnohé koncesse dávnému stylu. Uzavřená čísla opery jsou však jen z nich koncessí nejmenší. Spíše sladký ton zpěvné Italie, který se vám se svým prostým doprovodem tu či onde objeví, svědčí o tom, kam se dal autor fakturou libretta zavésti. Za to však místa, kde skladatel pracuje v duchu hudby národní, jsou jako pravé perly jeho díla. Zvláště sbory, důkladně polyfonicky zpracované, jsou náladou svojí velice šťastně napsány. I orchestr sálá často pestrostí svých hlasů a zajímavou harmonisací. Celé dílo ukazuje ovšem autora, který dovede psáti pro divadlo. Vylouditi náladu i docíliti effektu. Ale nebylo k prospěchu sahati nyní po práci jeho starší, když dříve již dílo jeho pozdější a zdařilejší: »Májová noc« před lety bylo na scénu uvedeno. Nečteme rádi básníka zpětným pořádkem od prací jeho vyzralejších k jeho prvotinám a neoblékáme starý, již z mody vyšlý šat, majíce po ruce roucho nové a časovější.

(*Carská nevěsta Louisa*, Hudební román o 4 jednáních a 5 obrazech. Slova i hudbu napsal Gustave Charpentier.)

V polovině měsíce února vypraveno na scénu dílo zvláštní, novotářské, Charpentierova *Louisa*. Je to hudební román ze života pařížské bohemy; literátů, umělců, studentů, kteří hmotně strádajíce, vedou život volný, nevázaný. Třída lidí, kteří majíce své individuální názory, jež příčí se často všem věkovitým tradicím, *volnost*, vlastně bezúzdnost, prohlašují za prvý požadavek života. Montmartre jest hlavně jich domovem.

Přirozeno, že naturalismus Zolův, tak velebný a modní, smutně proslulý nalezl též své komponisty. A Charpentier, který i dnes, po svých úspěších mezi bohemy Montmartru bydlí, jest jeden z těch, kteří život jich zhudebnili a postavili v přísvit moderního umění. Že v tom nezasloužená glorifikace lehkomyslného života, volné lásky — toť snad také jedna z méně uvědomělých příčin úspěchů jeho Louisy. —

Nejprv několik slov o ději opery. Je až příliš jednoduchý. Všední příběh života; kus rodinné tragedie. Dělník s manželkou svojí vychovali dceru — jedináčka, Louisu. Jak se zdá, v zásadách konservativních, poctivé morálky rodinné. Leč Louisa zamiluje se do mladého básníka a svedena svojí láskou, opustí dům otcovský. Sdílí s ním společnou domácnost. »Volná láska« stala se zamilovaným jejím heslem. V ní nalézá své štěstí, a to štěstí opravdové! Ba zří i její glorifikaci a tak i svoji povýšenost, když bohemové v průvodu grisetek přicházejí vzdáti jí svůj hold a korunují Louisu na »Musu Montmartru.« Leč v rozpustilý hold zavzní

najednou ostrý nesouzvuk. Objeví se utrápená matka Louisina. Přichází prosit dcery, aby s ní pospíšila domů, k loži nemocného otce. Jen její přítomnost může ho uzdraviti. A Louisa, spolehajíc na slib, že opět bude volna, jakmile otci se polevi, jde s matkou domů. Otec se pozdraví. Leč rodiče Louissiny zabraňují jí nyní návrat za její volnou láskou; násilím ji věznì. Až jednou u večer strhne se hádka mezi Louisou a jejími rodiči tak prudká, že otec dceru okamžitě vyžene. Louisa prchá; vrhá se v temno života velkoměstského. —

Charpentier ve své opeře, k níž libretto sám si napsal, zúmyslně střeží se tendence. Nechválí ni nehaní. Zcela dle zásady moderních mistrů. Jako by si to s nikým z diváků nechtěli pokaziti. Ale to jest přední vadou autora, který přece svůj vztah a poměr k dílu má vždy akcentovati. Chváliti, co chvály je hodno, aneb když již ukazuje zlořád, a z jeho ovzduší svoji látku čerpá, ukázati na smutné jeho následky dle staré pravdy, že zlo opět jen plodí zlo. Proto zamilovaný mrav autorů, kteří chtí se stavěti lhostejně, objektivně k dílu svému, nemůžeme nevytknouti. Platíť i zde slova Písma: »O kéž bys byl buď studený, neb horký, ale že jsi vlažný, vyvrhnu tě z úst svých.« —

Ty četné osoby, řekl bych typické figury, jež na široké a pestré půdě Babelu nad Seinou vystupují, autor třídí ve dva druhy lidí. Starší, zastoupení rodiči Louisinými a potulným hadrářem, klnou Paříži jako pařeništi hříchu a hanby. Mladí student Julien a Louisa, zástupy šiček, grisetek a bohemů, holdujících volnosti, Paříž zbožnují. A kontrasty jsou tu velice účinně vedle sebe položeny. Na počátku čtvrtého jednání mladí lidé, ve volném, divokém manželství žijící, klekají a rozplývají se téměř v adoraci města, jež dole pod nimi se rozkládá. A v scéně závěrečné otec, zlomený odchodem své dcery, svírá pěsté a výhrůzně klne městu, jež strhuje do svého společenského rmutu nevinnost dospívajících dcer a synů. Hlavně čtvrtému a pátému obrazu dramatické účinnosti nelze upříti. A to také udrží dílo Charpentierovo nad úrovní prostředních úspěchů a poutavosti.

Nyní ještě několik poznámek o hudbě tohoto »románu«. — Autor nenazývá svoji práci operou v běžném slova smyslu. Nejde mu o dílo, v němž slovo je služkou tonu, ale ton má mu býti ve službách slova a situace. Jde tudíž za principem Wagnerovým; byť ovšem wagnerianismus byl krvi plnokrevného Francouze něčím dalekým a cizím. Hlubokost velikého reformatora opery, Wagnera zůstane as gallskému temperamentu vždy jen něčím cizorodým. Jest to ratolest štípená na kmen jiného rodu. Invence melodická, lahodně plynoucí, často zřetelně upomíná na Massenetta a moderní komponisty francouzské. Ale v snaze své, zhudebniti náladu rychle se střídající, rozestřikuje se v pestrou mosaiku hudební. Zajímavosti upříti jí však nelze. Tak hudební scéna, kde rodina pojídá svůj oběd, plná nálady domácího klidu, nebo bujný pochod bohemů ke korunovaci Louisy za Músu Montmartrskou, anebo tklivá ukolébavka, kdy otec snaží se upokojiti dceru a zpívá jí, jako když ji kdys na kolenou uspával, jsou pádnými doklady značného umění Charpentierova.

Rovněž i instrumentace je rázu čistě francouzského. Jemná, lehká, zajímavá, nepohrdající však i silnými disharmoniemi tam, kde v proudu děje to skřípá a vrže.

Vypravení opery bylo velice pečlivé. Panorama Paříže, ponenáhlu se stápějící ve tmách a její postupné zaplavování v moři světel náleží již k vyšším finessám režiserského umění. Při nynějším našem horování pro Francouze jest to též pochopitelno. Náš parisienismus roste. V umění ať hudebním, slovním, malířském neb výtvarném neznáme pomalu mezí pro kult Francie. A Francie? Jak ta kvituje naši pozornost a nadšení pro své práce? Smutno vzpomínat! Smetana a Dvořák nenašli ještě milosti a nedošli pozornosti vševládnoucí a v umění skoro zbožňované Francie. A přece jich díla v umění hudebním stojí neskonala vysoko nad Charpentierem a jeho vrstevníky. Leč nechceme u těchto myšlének déle prodlévati. Byla by to trudná kapitola o smutné billanci našich vzájemných výměn s uměním ciziny. *Em. Žák.*

LITERATURA.

SRBSKÁ.

Milorad M. Petrović: **Seljančice.** Beograd. 1902. Str. 16°. 40. — V Srbsku každého roku vychází mnoho básnických sbírek, kterých však nelze klásti pod měřítko přísnější. »Seljančice« M. Petrovića však vynikají nad prostřednost. Obzor těch básní je sice velmi malý a úzký, ale přece jsou pozoruhodny. Hlavní, jediný předmět, který básník opěvuje, jest idyllická, bukolická láska na venkově. Jak mnoho se miluje na venkově! Jaké to idylly! Celá poesie Petrovića má pouze

jeden motiv: lásku sensualní, někdy neomalenou a jednotvárnou. Čtenář tyto básně přečte se zálibou jen proto, že jsou proniknuty srbskou národní poesií. Jako v této, tak i u Petrovića jest jednoduchost, spontánost, primitivnost — charakteristický to znak všech národních písní. Sbírka našeho básníka jest sice svěží, jadrnou, ale monotonní tak jako jest jeho obzor a život na venkově jednostranným. Tento úzký horizont jest vůbec jedinou chybou v celé srbské mladé poesii.

»Božji ljudi« od *Borislava Stankovića*. Novi Sad. 1902. (Preštampano ze Letopisa Matice Srpske.) — Jako v jiných literaturách v nynější době octlo si umění na nejnižším stupni socialním (Zolův »Assomoir«, Hauptmanovi »Tkalci«, M. Gorkého spisy), tak i v literatuře srbské. M. Vidaković psal ještě o vladařích a šlechticích, Djipoko kreslí již bídu dalmatského rolníka, S. Matavulj popisuje bělehradského továrního dělníka a náš spisovatel B. Stanković obral si za hrdiny svých črt žebráky, blázny a různé dobrodruhy. — Nová kniha Stankoviceva má všechny dobré a špatné vlastnosti jeho talentu. Ve sbírce jest velmi mnoho črt, které vynikají silnými, dramatickými scenami, které, kdyby se dobře zpracovaly, byly by nejlepšími romány. Vedle této dobré vlastnosti vidíme v knize též starou chybu Stankovićevu. Sloh jest bezbarvý, mrtvý. Celá kniha, tolik bohatá a teplá obsahem, jest lhostejna naproti světu, který popisuje. Teprve ku konci jest trochu tepla a něžnosti.

Na sélu i prélu. Pripovetke Paje Markovića Adamova. Srpska književna Zadruga. 69. Beograd. 1902. — Hlavním motivem u největší části Markovićových povídek jest láska. To však není ona brutální »láska bez frází«, jak nám ji líčí Zola, Maupassant atd., nýbrž jako ve všech srbských povídkách jest to idelisovaná, venkovská láska, bukolická idylla, vyjádřená sentimentálními frázemi. Přečte-li kdo tyto povídky Adamova, jsem přesvědčen, že řekne: »Jak jsou ti lidé šťastní a jak jest jejich láska čistá!« Nejlépe se nám líbí dvě črty: »Čiča-Mijini jadi« a »Jole«. »Jole« jest nejlepší črtou v celé knize. Jest to povídka o vojáku, jenž pod vlivem neodolatelné touhy po domově opustí místo na stráži, odejde do své vsi, aby si zatančil »kolo«, políbil za měsíčního svitu růžová ústa své milenky a pak — zešílel. — »Na sélu i prélu« není sice knihou špatnou, ale také ne dobrou. Spisovateli se nemůže říci, že nadání nemá, není ho však dosti. Svým přehnaným optimismem jest A. Marković snad nejméně realistou mezi srbskými povídkáři.

Iz prošlih dana. Slike, črte, priče od *Milana Savića*. U Novom Sadu. Izdanje srpske knjižare Braće M. Popoviča. 1902. — V této knize popsal M. Savić slušnou část svého života. Vzpomínky jsou psány beze všeho chronologického pořádku; některé z nich jsou vzácné, jiné čtenáře méně zajímají. Důležitými jsou však po dějiny srbské omladiny kolem r. 1860. Tato doba, romantická to perioda srbského písemnictvi od r. 1860 až do r. 1870, ještě nenašla u Srbů svého dějepisce, ačkoli jest pro porozumění srbské přítomnosti velice důležitou.

Simo Matavulj: **S mora i s planine.** Pripovijetke. Knjize za narod. Izdaje Matica Srpska. Sveska 97. Str. 77. — Povídky, které napíše S. Matavulj, jsou všechny dobré. Nejlépe se mu podaří přec jen ony, k nimž bere látku z dalmatinského přímoří nebo z jeho okolí. Neboť S. Matavulj velmi dobře zná tamější lidi a jejich život. V nejnovější knize Matavuljově jest to 5 črt, a ať přečtete kteroukoliv, každá se vám zalíbí. Řekl jsem 5 črt, neboť, ačkoliv spisovatel všechny nazývá povídkami, jsou ve sbírce pouze povídky dvě, »Povareta« a »Pilipenda«. »Prvi Božič na moru« jest začátkem jakési delší povídky, »Vodene slike« jsou cestovní příhodou, v črtě »Amin« jest popsán národní obyčej. — Přednost Matavuljových prací jest, že nechává své hrdiny jednati, takže čtenář poznává jejich povahu z činů. To jest přednost našeho spisovatele. U L. Lazareviće osoby mluví, u Matavulja jednají. Ostatní srbští povídkáři působí více na city čtenářů, Matavulj více na fantasii, tím jest Matavulj intensivnější, ačkoliv jest ku čtení přečasto těžkým. *Fr. Šingl.*

NĚMECKÁ.

Stimmen aus Maria Laach. Katholische Blätter. 59. Band. Freiburg im Breisgau, 1900. (II. pololetí. Stran 600.) — »St. a. M. L.« považují se za nejlepší katolickou revui vůbec, a tuším, že právem. Kdo by chtěl míti pravý obraz o katolické církvi za posledních třicet let, o jejích zápasech, strastech i radostech, nabyl by z tohoto časopisu poučení nejlépe a nejdůkladněji. »Stimmen a. M. L.« všímají si bedlivě všech myšlénkových proudů časových, vědeckých a socialních a jejich úsudek je vždy jistý a správný. Z obsahu svazku 59. třeba uprozorniti na pojednání následující: Alex. Volta [Kneller], Výdělková činnost žen [Cathrein],

Klassikové a moderní vzdělání [Gietmann], Střídání nábož. poměrů v Německu [Krose], Liturgická roucha ritů východních [Braun], Dieboldovo oratorium »Bonifacius« [Schmid], Padělky v umění [Beissl], Studium ženské [Cathrein], životopis básníka F. W. Webra [Kreiten], Tvůrce moderní Číny [Dahlmann]; Svobodné společnosti v Americe [Dunin-Borkovski], Souboj v Rakousku [Stolberg], Victoria regia Lindley [Rompel]. Různé zprávy a četné posudky. — Časopis vzdělancům doporučujeme. *L. † dl.*

ČESKÁ.

Kytice vřesu. Povídky. Napsala *Vlasta Pittnerová.* (Ottova Laciná knihovna národní. Číslo 200. Praha, 1903. Stran 390. Cena 1 K 60 h.) — — Několik dojemných, mistrně líčených obrazků lidské bídy a ubohosti. A to utrpení bývá zaviněné i nezaviněné. Strpčují si lidé život vlastní lehkomyslností, nedbalostí, malicherností, umíněnosti, tvrdostí, nemotorností, neupřímností, sobectvím, falší . . . Dají se zničiti tyto zárodky pozemských trampot a běd? Z části zajisté dají; úsilovnou a rozumnou výchovou lidu. Kostel a škola, kněz a učitel mnoho činiti mohou pro vzdělání lidu. Zvláštní ovšem péči věnovati jest opuštěným, zanedbaným, odstrčeným, nevzdělaným. — Avšak ještě jiný jest pramen lidského soužení, pramen zevnější, neštěstí nezaviněné: chudoba, nemoc, starosti života, zloba cizí . . . Uprostřed štěstí přichází z nenadání rána a po štěstí veta. — Kdo to vysvětlí, kdo pochopí? Zda možno statečně nésti života trpkost bez důvěry v Boha? — Paní spisovatelka nezavírá očí před tou bídou a ubohostí lidskou. Bez milosti uvádí ji ze zastrčených úkrytů a v celé nahotě staví ji před oči čtenářovy. Nehledá pro vysvětlení bídy zvláštních theorií, nikoho také zvlášť neobviňuje a přece soudný čtenář se zamyslí a zatruhlí nad těmi opuštěnými, zanedbanými, nešťastnými tvory a rozrušen táže se: Kterak jen tomu lidu pomoci? . . .

První povídka *(»S harfou«)* líčí osudy slepého žebráka Antonína a jeho sličné, ale lehkomyslné sestry Anežky. Chudoba štve je do světa a tam zloba lidská a pak sobeckost nezkušeného děvčete uvrhne několik dobrých lidí v propast bídy a záhuby. Kdo zhřešil? »Zklamal (prý) je život«.

V druhé povídce *(»Trnitou cestou«)* líčí se útrapy, do nichž uvržena dobrá žena nejprv necitelnou sobeckostí vlastních rodičů a potom nenadálou nemocí a předčasnou smrtí milovaného muže. »Zmíral mladý život, na nějž upoutány tři duše.«

Povídka třetí a čtvrtá *(»Panství ze zámku«* a *»Poslední rána«)* představují nám smutné následky malicherného kastovnictví ve starších panských rodinách úřednických a smutné konce hrubé požívavosti a nesmyslné touhy po lepším bydle a jídle. — Jako z nepřeberné studnice čerpá spisovatelka k četným pracím svým ze zkušeností a vědomostí, jež získala pobytem mezi lidem na horách žďárských a doslechem z rodinných tradic a kronik maloměstských. Avšak nejenom zajímavost látky, také i způsob spisovatelčina vypravování musí zajímati čtenáře, zvláště čtenáře z lidu. Volně a plynně, s jakousi hovorností epickou, důkladně totiž a obšírně vylíčí, vysvětlí a odůvodní vše, nač jen čtenář nebo posluchač zvědav býti může. Tendence povídek jest ušlechtilá, takže četbu knihy co nejlépe lze doporučiti. *L. † gj.*

Dr. *Fr. X. Harlas:* **»Doba a umění«**. Vyšlo ve sbírce »Věděním a životem« nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. Cena 2 K 50 h. Rok vydání není udán; jest bohužel nyní zakořeněn zlozvyk, že na knihách se rok vydaní netiskne — je to snad obchodní »knif«, aby kniha ještě po desíti a několika letech mohla vydávati se za novinku. V této knize však literární historik nebude po letech dat hledati, protože kniha je snůškou 17 essayí o umění českém a u každé je poznamenáno, kdy vznikla a kdy byla ponejprv uveřejněna. Jsou to stati, které získávaly dru. Harlasovi dobrého jména, hlavně v německé »Politik«, »Slav. Echo«, v »Osvětě«, v »Rozhledech«. Jsou to kritické črty nepomíjejícné ceny a po zásluze zajisté byly sebrány a sloučeny pod společným názvem »Doba a umění« v knihu, která je právě tak zajímavá jako dobrá, mravná a křesťanská. Stačí upozorniti jen na některé stati: »Feminismus v moderním umění«, »Moderní nevkusnosti« a »Nahé umění« zřejmě ukazují mravní názor spisovatelův. Moderními nevkusnostmi jsou skutečně pohlednice. Jsou »umělci«, kteří vydělávají si chléb výhradně kreslením a malováním nahot a oplzlostí. Také fotografický apparát poslouží oplzlostem: a pohlední lístky, urážející veřejnou mravnost, kazí ve výkladních skříních knihkupců i papírníků školní mládež. I nám prospěl by lex Heintze. Uznávají to učitelé, uznává to konečně i umělecký kritik. Pohlednice vůbec nehodí se za »dopisný prostředek«. Podpisujeme celý článek o moderních nevkusnostech. »Nahé

umění« — kult nahoty přišel k nám ze starověku. Ale v Řecku na př., kde chodili lidé zhusta nazí, pohlíželi lidé na nahé umění toutéž myslí, jako na hry své nahé mládeže, na zápasy nahých efebů, řecké nahé umění nebylo smyslné, nýbrž čisté, protože odpovídalo všeobecnému mravu a zvyku. Křesťanství zamezilo kult nahoty v umění, ale ten vrátil se, jakmile lidstvo překročilo hranice středověku, který vážně pojímal svět a proniknut byl hlubokou nábožností. Za nynějška jsme dospěli v zobrazování nahot tak daleko, že chlípnost nastupuje na místo uměleckého nadšení, ba často je ještě hůře. Vkus obecenstva kazí se soustavně; naivní, čistá záliba v nahém těle dávno vymizela a nahrazena smyslnou úmyslností. Feminismus je důsledkem nahého umění. Umění vzdává hold tělu ženinu, nikoliv její duši, ale to již není »veliké a svaté umění«. Žena v moderním umění se profanuje, vznešená krása ženy se ztrácí tak, že zbylo již jen to, co dovedou chápati porušené nervy a polozvrhlé smysly. Žena stala se předmětem horlivého kultu, který ji nepovznáší, ale snižuje. Mluví se o falešném studu — a pravý stud zatím se ztratil. A mohou se malovat nejkrásnější ženy — umění není uměním, zvrhle-li se nahost pojímá a z nemravných důvodů volí-li se takové látky. Francouzský malíř Felicien Rops, nejslavnější kreslíř nahot, slaví svým uměním ženu, její krásu, ale pouze krásu těla, čím káže v podstatě inferioritu ženy. Poukazuji na některé myšlénky, jak za četby utkvěly mi v mysli. »Sloh a vkus v 17. století«, »Sto let českého malířství«, »O vlivech francouzských na české malířství naší doby«, »Fotografie a umění« jsou vzácné kritické studie atd. V nekrologu Maroldově mohla býti zmínka o fotografiích, které druhdy illustrátoru Maroldovi prokazovaly dobré služby, jakož i zmínka o jeho lásce k nahotám. Nekrolog od Wiliama Rittra v »České Revue« (II. ročník) je mnohem obsažnější. Ale dr. Harlas mínil, že »de mortuis nil nisi bene«. »Doba a umění« je vzácná kniha, ač našla by se místa, kterých bychom nepodepsali. Může nás však těšiti, jak také povolaný a vědecky i umělecky skutečně vyškolený kritik uznává náboženské zásady mravnosti. Ba naopak tvrditi smíme, že je cosi polozvrhlého nejen ve výtvarných umělcích, tvořících věci urážející mravnost, ale také v kritice, která takové pseudoumění velebí.

Frt. Vácsl. Peřinka.

O tajné koalici evropských velmocí proti protestantům anglickým za královny Marie Stuartovy. P. John Pollen S. J. vydal knihu o stycích královny Marie Stuartovy se sv. Stolicí. Kniha tato jest zpracována na základě archiválních dokumentů a má název: »Papal Negotiations with Mary Queen of Scots during her reign in Scotland 1561—1567«. Edinburgh 1901. Mimo jiné přináší také důkladné vyvrácení bajky dosud v dějepise udržované a nápisem tohoto článku označené. Z vývodů P. Pollenových hlavními jsou tyto: Kdyby bylo podobné koalice mezi katolickými velmocemi, bývalo by jistojistě katolické církvi zachráněno království skotské, poněvadž protestantské novotářství dodělalo se tam značnější moci teprve roku 1557, nebylo tudíž dosti utvrzeno ani organisováno, aby s úspěchem čelilo zakořeněné katolické moci královské, jež měla za sebou nejen lid velikou převahou katolický, ale i značnou část rodné šlechty. Také katolická církev nebyla tehdy ve Skotsku tak zubožena a tolikerými zlořády znešvařena, jak protestanté do světa vyhlašují, aby své počínání ospravedlnili; jestiť prokázáno, že vedle stinných stránek bylo v tehdejším katolicismu skotském dosti světlých pruhů, hlavně mezi representanty církevní moci, kteří právě proto měli značný vliv v zemi, takže by se protestantismu bylo s úspěchem čelilo, zvláště kdyby proti intrikám anglickým bylo se Skotsku dostalo účinné pomoci od spojených velmocí katolických. — Dle dějepisné pravdy dlužno tvrditi, že koalice mezi katolickými velmocemi proti protestantismu nejen nebylo, ale že stálé různice a třenice mezi Francií a Španěly velice usnadňovaly postup anglickému protestantismu ve Skotsku. Pravdivo jest, že jedině Francie z katolických mocností věděla, oč ve Skotsku jde a čeho na záchranu třeba; ale nemohla v té věci nic vydatného učiniti, poněvadž katolické Španělsko považovalo tehdy Francii úhlavním nepřítelem svým, takže protestantská Anglie měla ve Španělsku vydatného spojence, jenž mařil každé hnutí Francie, drže hlavní síly její proti sobě doma. Král Filip II. byl tak zaslepen nešťastnou politikou svojí, že neviděl hrozivého nebezpečenství pro stát španělský z velmoci anglické, až bylo pozdě, a přineslo pohromu nejen Skotsku a katolické církvi, *ale i Španělsku, jehož malomoc dotnje se hlavně z této doby.* — Dopis vévody z Alby, zaslaný králi Filipovi II. (viz Appendix II. v knize Pollenově) ukazuje, že ve Španělích *věděli,* kterak Francii proti Angličanům ruce svazuji, nutíce ji výhružným chováním svým hlavní síly vojenské míti stále pohotově doma proti hranicím španělským; slabé oddíly vojenské, jež Francie na pomoc Skotsku poslala, nikterak nedostačovaly a byly záhy donuceny ze země se vzdáliti. Také, ve Skotsku již před královánim Marie Stuartské dobře věděli o neblahých následcích

jež jim hrozily ze třenic španělsko-francouzských; proto psala vladařka Marie dne 13. února 1557 bratru svému kard. de Quise ve Francii, hořce si stěžujíc do neprozíravosti velmocí katolických, jež třenicemi svými umožňují rozpínavé Anglii a novotářům protestantským beztrestně štváti Skotské poddané proti trůnu a víře katolické, podporujíce zjevně pohraniční rebelly a všecky vzdory i nepořádky vnitrozemské, takže »nemůžeme přijíti k žádnému cíli ani spořádanému pokoji« v zemi. — Dne 19. srpna 1561 přistála devatenáctiletá královna Marie Stuartová ve Škotsku takto rozdrásaném a nepokojném. Důvěřujíc poctivosti a cti přísahou stvrzené, svěřila vládní veslo mužům, jež u trůnu našla, hlavně earlu of Murayovi a dovednému státnímu sekretáři Maithlandu of Lethingtonovi, *kteří však byli úplně ve službách Alžbětiných a vůdci protestanských novotářů, usilujících o trůn královny Marie a o katolickou víru ve Škotsku.* — Jedinou nadějí na obrat k lepšímu byl plán zasnoubiti královnu Marii se synem krále Filipa II., korunním princem španělským Don Karlosem. Královna Maria a celá její rodina byli úplně ochotni uskutečniti myšlénku tuto a také na královském dvoře španělském nebyli proti ní, zvláště když mladistvý don Carlos projevoval živý souhlas. Hned po smrti prvního manžela Mariina, francouzského krále Františka II., učinil kardinál de Quise potřebné kroky v této věci (1560) a vše zdálo se nasvědčovati, že se plán zdaří, ač don Carlos byl o půl třetího roku mladším než královna Marie. Než, tu ukázaly se neblahé známky tělesné i duševní poruchy princovy a celá záležitost musila býti odložena. Dne 18. listopadu 1563 sjednotila se španělská korunní rada, aby od zamýšleného sňatku bylo vůbec upuštěno; ujednání její zůstalo zatím v tajnosti, aby pro všechny případy měla volné ruce. Císař Ferdinand I. snažil se také získati ruku Mariinu arcivévodě Karlovi. Ale jak už bývá: kdo vybírá, přebere. Tak stalo se i královně Marii, ne že právě vybírala, ale že nabídek hojně měla — na konec s prázdnou vyšla. Král Filip II., dověděv se totiž o zámyslu císaře Ferdinanda, polekal se, že by arcivévoda Karel jako manžel Mariin mohl míti vážné nároky na Flandersko; proto rozhodl se král, že zmaří za každou cenu obmyšlený sňatek, ač viděl, že by se jím velice prospělo ubohému Škotsku. Zpříma proti sňatku Marie s arcivévodou Karlem nevystoupil sice král Filip, obávaje se hněvu německé větve rodu svého, ale tajně pracoval proti němu, vzdaluje a nemožným čině uskutečnění jeho tak dlouho, až z něho sešlo, a královna Marie, vidouc nezbytí, zasnoubila se dne 29. července 1565 s devatenáctiletým Darnleyem, jenž vedle ní největší měl právo na trůn anglický, jsa však úplně nezpůsobilým a nemoha též skrze své věrné poskytnouti zemi potřebné síly. — Z celého jest jasno, že koalice ba ani přátelské shody mezi katolickými velmocemi nebylo: že naopak jedna druhé vázaly ruce a nečinně přihlížely na řádění protestantismu anglického proti katolické královně Marii, ač jich sotva tajno bylo, co Alžběta obmýšlí a jaké moci Anglie nabude, až se spojí v jedno s protestanštěným Škotskem. Královna Marie snažila se mírností získati vášnivé novověrce protestantské, nečiníc pro katolicism nic více, než že *osobně* pilně náboženské povinnosti vykonávala. Před očima měla k tomu příklad Jindřicha II. francouzského, jenž podobně zacházel s mocnou stranou hugenottskou, aby zemi pokoj zjednal; při tom však neviděla, že za hrůzovlády a náboženské zuřivosti *Knoxovy* smíření katolíků s protestanty jest věcí nemožnou, nepovede-li k němu převaha fysické moci, které však královna neměla. Veliké chyby dopustila se Marie Stuartská také tím, že svolila, aby držitelé vládní moci pokořili, ba zničili *katolickou šlechtu*, o niž hlavně mohla a měla se opírati proti novotářům. To bylo hrobem královské moci a katolického náboženství. Od r. 1562 měli *vůdcové protestantšti* — Morton, Maray, Maitland — všechnu moc ve svých rukou a používali jí horečně na uskutečněnou svých vlastizrádných a protikatolických spádů, pracujíce zřejmě ku pádu královny Marie a pro povýšení Alžbětino. Vše, co se dále s Marií stalo, bylo jen maskou a *musilo* se státi, *aby podařil se plán dávno osnovaný*. Z toho jest viděti, kde byla »tajná« koalice a mají-li protestanté právo poukazovati na katolické velmoci, mnouce si ruce, že jsou nevinni a všeho intrikánství prosti! Také chlubná fráze o moci a blahobytu protestantských národů dostává zde pěkného vysvětlnní: zmohutněly, ale intrikami, šalbou a násilím, podporujíce se navzájem tajně i zjevně, takže o *koalici protestantské* v Anglii proti katolíkům mnohem pravdivěji lze mluviti, než o koalici katolické proti anglickým protestantům za královny Marie Stuartské. (Dle »Stimmen aus Mara Laach«, 1902, 3.) *Filip Jan Konečný.*

Cesta pravdy. (Kázaní.) Napsal Dr. *A. W. Clark.* Praha, 1903. Stran 670. Cena 1 K. — — Zmiňujeme se o tomto spisku, vydaném »křesťanským nakladatelstvím« (protestantským), jelikož redakční exemplář (patrně k recensi) »Vlasti« byl zaslán, poněvadž v pražských knihkupectvích nápadně byl vyložen a že vydán pod mnohoslibnou vlajkou sbírky »*Vzorná* knihovna« — Soubor *nejlepších* spisů

křesťanských jako »dílo III.« — Tedy jaksi s trochou reklamy nabízí se »evangelická sbírka« kázaní českým čtenářům — snad hlavně katolíkům. Kazatel-spisovatel obrací se k lidem nevěřícím, neobráceným, vlažným a snaží se v nich vzbuditi touhu po pravdě Kristově, jež vede k spasení. V božství Kristovo věří a také víry v Krista a jeho učení od čtenářů žádá. — Nemáme příčiny, proč bychom práci zavrhovali nebo jinak jí odpírali. V čem katolickému stanovisku kniha odporuje, v tom poráží se sama. Kdo na př. chtěl by ještě dnes tvrditi, že pouhá víra bez dobrých skutků dostačí k spasení? Kdo mohl by poctivě tvrditi, že katolické náboženství víry nežádá a že spoléhá jen na dobré skutky? Kde v Písmě důvod pro *týdenní* modlitební hodiny? A podobně. Ovšem ani kdyby kniha neobsahovala míst a myšlének, jež nesrovnávají se se stanoviskem katolickým, nemohli bychom jí katol. čtenářstvu doporučiti, jelikož kázaní a rozšiřování slova Božího církvi je svěřeno, a tudíž jen ti autoritativně oprávněni jsou slovo Boží hlásati, když od církve jsou posláni. Bez této autority nemá slovo Boží závazné síly. Rád bych také věděl, jakým právem žádá spisovatel od posluchačů nebo čtenářů víry v hřích prvotní, víry ve vykoupení lidstva a pod., když jiných důkazů nemá, než těch, které vzaty jsou z Písma. Kazatel jest osoba soukromá, jež nemá práva o povinnostech někomu mluviti, někoho kárati, nemůže-li se vykázati posláním, že jménem autority tak činí. Dále čekali jsme, když spisovatel obrací se i k nevěřícím, vlažným a neobráceným, že jinými důvody k nim bude mluviti než důkazy a citáty z Písma, kteréžto důkazy už víru předpokládají. Také sloh je dosti mdlý, že látce většinou abstraktní ani síly ani lákavosti nedodává. Mělo býti uvedeno více pokynů praktických, konkretních. Kde konečně p. spisovatel příklad uvede, běží pro něj až do Anglie nebo do Ameriky, což také velmi cize působí. Jsou sice místa, svědčící o upřímné víře (o vtělení a pokoře Kristově, o utrpení a z mrtvých vstání Páně, o modlitbě Kristově, o víře učeníků Páně), místa, která by každý katolický kazatel přednášeti mohl, ale dojem se ztrácí velmi, vzpomeneme-li, jakou nelaskavostí naplněni jsou protestanté k církvi katolické, jak ji potupami pronásledují (»Betanie«), a přece známkou učeníků Kristových jest *láska*. *L. † jv.*

Vlastní silou. Román. Napsal *J. L. Hrdina*. »Libuše« č. 1. Díl I. Rok 1902. V Praze. Nákl. F. Šimáčka. Spisovatel, jenž znám jest čtenářstvu pěknými povídkami, podal v letošní sbírce »Libuše« román většího rozsahu »Vlastní silou«. Myšlénka jeho jest ušlechtilá a povzbuzující. Každý se má snažiti pílí a vytrvalostí, věrným zastáváním povinností svého stavu spěti k lepšímu blahobytu, nelekati se bojů života, ale i dobře vždy činiti, hlavně odpláceti zlé dobrým. Vzorem toho v románu jest účetní Linda, jenž zaměstnán byl v závodě Ulmanově, přišed s dobrým vychováním rodičů z jihu českého do učení. Obchod Ulmanův padne, neboť druhá žena chefova vezme muži všechny peníze a prchne s milencem. Tím zchudne i dcera Ulmanova z prvního manželství, s níž má Linda známost. Přesto, že je nyní chuda, Linda se s ní ožení, neb ji opravdu miluje. Nastává mu nyní boj o živobytí. Chce se státi samostatným. Počne s malým obchodem, jejž však stále svojí přičinlivostí zvelebuje a rozšiřuje. Nevlastní své tchyni, které ženatý milenec peníze prohýří, odplácí se i jeho manželka dobrým, ano stará se o opuštěné děti jejího milence. Ve svém manželství, jež dýchá čistým rodinným štěstím, jest spokojený a při vzrůstajícím jmění zůstává skromným. Líceň povahy Lindovy i jeho manželky jest velice příjemná a poučná; zvláště že neumlčuje náboženských citů. Jako jinoch »vzpomínal na domov, na rodnou dědinku — kde za teplých večerů vesnický lid po celodenním dření schází se u Kristovy sochy pod lipami na návsi« (str. 33.). Matka Lindova jest vzorem pečlivé venkovské matičky. »Tolik si vždy zakládala na svém hochovi, tolik se modlila, aby byl v životě šťastným.« Linda se jí svěřuje se strachem, že se oženil s chudičkou dívkou, aby dostál danému slibu. Ale dobrá matka mu hned odpovídá: »Žádné neštěstí pro tebe. Měli lidé a dnes nemají nic a neměli jiní a dnes jsou boháči. Hřích je dědičný na světě, i nemoci a vady jsou dědičné, ale bohatství a bída lidská dědičnými nejsou. A to je ještě dosti spravedlivé.« (Str. 47.) Štěstí rodinné u manželů Lindových líčeno (na straně 125.) těmito slovy: »Oči a ruce jeho zabořeny v práci a obchodě a mysl nahoře, u dobré ženy, jež zase duší svojí dlela v modlitbě za zdar práce mužovy a péči soustřeďovala u dvou klučíků, dvojčat. Jeden po otci, Pavlíček, a aby byly dvoje jmeniny v jeden den, dáno druhému jméno Petříček. Petřík měl svátek dopoledne, Pavlík s tatínkem odpoledne.« — Celý román v I. dílu dýše příjemným teplem ušlechtilých, v pravdě křesťanských myšlének, jest poučným i zábavným. Možno říci, že již dávno tak pěkný, zdravý román neobjevil se v naší literatuře. Milerádi jej tudíž k četbě doporučujeme. *Vlastimil Hálek.*

Vánoce. Napsal *Sigismund Bouška*. Vydal »Nový Život«. Nový Jičín 1903. Stran 64. Cena 80 h. (Knihovny »Letorostů« číslo I.) — — Vzpomínky z dětství,

jsou-li věrně a obratně vypravovány, mají skutečný a důležitý význam literární, jednak jako výtvor čisté a milé poesie, jednak jako příspěvek k studiu dětské psychologie. Proto s radostí vítáme i tuto knížku, v níž spisovatel nakreslil milý obrázek z domácnosti dobrých, zbožných lidí. Starostlivému otci zvlášť vděčnou a zásluženou vzpomínku právem věnoval. Slabší stránkou knihy jest, že až na skrovné výjimky (na př. »jak by byl Dlouhou ulici vytopil«) není tu zvláštních detailů ze života dětského. Jsou to většinou příhody a dojmy, které prožili snad všichni, kdo v podobných poměrech vyrůstali. A právě po takových zvláštnostech bychom toužili, čtouce podobné vzpomínky z dětství. Mimoděk vzpomínáme tu bohatosti, napínavosti, rozmanitosti a psychologické zajímavosti vzpomínek, jež ze svého mládí vypravuje Václ. Vlček. Také sloh Vlčkův je živější a pružnější. — Knížku »Vánoce« doporučujeme co nejlépe jako čtení velmi ušlechtilé. *L. † om.*

Alfred de Vigny: **Osudy.** Básně filosofické. Přeložil Jaroslav Vrchlický. Nákladem J. Otty. Praha, 1903. (Světová knihovna č. 315.—315. Stran 112. Cena 40 h. — — »Já sténal, vyprávěl, že duši mám tak chabou . . . jež nemuže vykonat, co jednou započala . . . a slepcem zůstávám, svou kletbu cítím zas.« (Str. 70.) Z básní vane únava, zklamání, skepse, fatalismus. Básníku jest patrně cíl života lidského nepochopitelný a odtud ta resignace, slabost a muka. Odtud ten nesmyslný výrok: »Jak život opouštěl a bědy jeho klaté, vznešená(!) zvířata, vy nejlíp ze všech znáte.« (Str. 64.) »Jen mlčet velkým jest . . .« Člověk — Sisyf odvěký . . . Pan překladatel připomíná, že byl básník dlouho pozapomenut, a to bude asi i dále jeho — osudem. Je to četba těžká, nezáživná. Není příjemno ve spoustě obrazův a slov namáhavě lovit myšlénky. O Vignym psal Vrchlický v »Časopise Českého Musea« (1902), kamž i čtenáře odkazuje; lépe bylo by pro porozumění básní předeslati v úvodě životopis básníkův, poněvadž »musejník« není každému čtenáři přístupen. Cena básní a překladu je spíše pouze významu literárního. *L. † t.*

William Shakespeare: **Koriolanus.** Tragedie v 5 jednáních. Přel. J. V. Sládek. Praha, 1902. Nákladem Jana Otty vydává Česká Akademie. (Stran 186. Cena 2 K 40 h.) — — Gn. Marcius Coriolanus byl odpůrcem občanských práv římského lidu a proto usiloval o zrušení moci tribunské. R. 491 vypukl v Římě hlad, a když přiváženo bylo obilí ze Sicile, navrhoval Coriolan, aby se rozdávalo lidu jen pod tou podmínkou, zřekne-li se práva na své zástupce, tribuny. Byv jako nepřítel lidu obžalován a do vyhnanství odsouzen, odebral se k Volskům, jež pak přiměl k výpravě na Řím. Na prosby matky, manželky a dítek pomsty na vlasti nevykonal a od Říma odešel. Za to prý byl od Volsků zavražděn. Pověst o Koriolanovi zvláště dějepisec Plutarch vyzdobil, jehož angl. překlad r. 1579 vydán a z něhož i Shakespeare k své tragedii látku čerpal. — Ač asi básník nemínil psáti vědomě nějaké drama socialní, přece genialní jeho duch dobře postřehl vše, co vedlo ke konfliktu mezi Coriolanem a lidem římským. Dnes, kdy pilně rozebírají se zjevy socialní a třídní zápas společenský je tak ostrý, můžeme zřejměji a určitěji mluviti o tom, co básník jen tušil a cítil. Na čí straně jdou sympatie básníkovy v zápase mezi šlechtou a lidem římským? To dost těžko vytknouti. Dle Shakespeare lid římský nehlásí se o svá práva uvědoměle, nechápe důstojnosti lidské; dovolávají se práv proto, že jich je »větší množství« (91.) a odvolávají se na přísloví, že »pes jísti musí« a p. Tolik však lze říci, že básník soudí lid přísně, ne že by mu práv nepřál, nýbrž proto, že je to lid nevzdělaný, jenž práv občanských moudře užívati nedovede a proto jich není hoden. Bohužel nenaznačuje Shakespeare, čeho třeba, aby se lid povznesl (vzděláním), a tak se zdá, že odsuzuje lid k věčné porobě, nedoufaje, že by se kdy povaha lidu změniti a napraviti mohla; neukazuje východu ze zmatků socialních, socialní otázky neřeší, nýbrž jen historickou scénu nám věrně (psychologicky) a chladně představuje. Šlechta je k lidu tvrdá, pánovitá, pohrdá lidem, jeho bídě nevěří, strastí jeho nechápe, ale mnohem důrazněji vytýká básník špatné stránky lidu: nemyslivost, nespolehlivost, neustálenost, vrtkavost, bezcharakternost, lenost, pohodlnost, neschopnost pro vedení věcí veřejných, zbabělost, důvěru mají k demagogům, po straně hubují, po nezdaru jsou bezhlavi a bezradni, vinu na jiné svalují. — Tribunům konečně vyčítá se lichotnictví a plazení před lidem. Takoví vůdcové a takový lid ovšem sympatií u nikoho nenalézá. A proto zdá se, že básník spíše hledí oslaviti Coriolana, líče jeho udatnost, hrdost a lásku k vlasti. (Ovšem bylo vše jen pohanské sobectví.) — Poněkud divná naskytá se otázka: Co by soudil Shakespeare o dnešním zápase, jejž vede lid za svá práva? Nevím, zda příznivěji, kdyby viděl, že tribunové lidu vydávají »Zář«, »Červánky«, »Rašple« — — *L. † sch.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Svět katolický konal v právě minulých dobách velikou, řídkou a v dějinách církve katolické převzácnou slavnost: 25leté jubileum panování sv. Otce Lva XIII., jako papeže, náměstka Ježíše Krista, nástupce sv. Petra. —. Zvolen byl dne 20. února r. 1878 po dvoudenním konklave 44 hlasy z 61 přítomných kardinálů a korunován dne 3. března. Nový papež byl právě 68 roků stár — kdož se mohl nadíti, že přežije všecky ty, kteří ho volili? Za 25 let slavného svého pontifikátu jmenoval sv. Otec 140 kardinálů, z těch je na živě toliko 57; zřídil dvě sídla patriarchů (v Alexandrii koptického ritu a ve východní Indii latinského), 13 sídel metropolitů, 20 biskupství povýšil na arcibiskupství, založil 140 nových biskupství, 2 opatství, 5 apoštolských delegací, 50 apoštolských vikariatů, 14 apoštol. prefektur přeměnil ve vikariáty a počet apoštolských prefektur zvýšil na 35 — celkem zřídil 252 nových důležitých církevních a apoštolských úřadů. A tak jako sv. Otec Lev XIII. rozmnožil království Boží na zemi, tak jmenoval i značný počet svatých a světic po důkladných předcházejících kanonických procesech. V dějinách katolické církve vždy nezapomenutelnými a slavnými budou léta 1887, 1888, 1893, 1900, kdy národové všech dílů světa se spojili, aby projevili svůj hold slavnému nástupci sv. Petra. Poprve — r. 1887 — bylo to 50leté kněžské jubileum; byl sv. Otec ordinován dne 31. prosince 1837 kardinálem Odescalchim a sloužil první mši sv. dne 1. ledna 1838 v kapli sv. Stanislava. Druhé jubileum, r. 1893, bylo biskupské; r. 1900 byl milostivým letem v celém katolickém světě. R. 1885 sprostředkoval sv. Otec mír mezi Ruskem a Španělskem v otázce ostrovů Karolinských, r. 1892 mezi Belgií a Portugalskem v příčině hranic Kongska, r. 1895 urovnal hraniční rozepři mezi republikami Haiti a San Domingo, r. 1886 ujednán konkordát s Portugalskem a Černou Horou, r. 1888 s Kolumbií, hierarchie katolická obnovena ve Škotsku r. 1878, r. 1881 v Bulharsku a mezi Rusíny, v Bosně a Herzegovině, r. 1891 v Japansku, vyslanectví pruské u svaté Stolice obnoveno r. 1882, ruské r. 1895, plnomocníci Anglie posláni do Říma r. 1888 a 1890, Spojených států severoamerických r. 1892. Rusínská, arménská a řecká kollej, chaldejský, maronitský seminář budou vždy výmluvnými důkazy horlivosti Lva XIII., sloučiti východní církve a pracovati k uskutečnění slov božského Spasitele, aby byl jeden ovčinec a jeden pastýř.

O lásce sv. Otce k náboženství a víře, k vědám a umění svědčí nesčetné ústavy, které založil a vydržuje, chrámy, jež zbudoval a zřídil, humanitní a charitativní ústavy — nemocnice, útulky, školy, opatrovny atd. atd., které založil a vydržuje. (Vyčítaný a liberály nepochopený petrský halíř!)

Sv. Otec Lev XIII. zanechá všem pokolením lidským své duchaplné, slavné encykliky, napsané pro dobro církve sv. a veškerou lidskou společnost. Uvedeme je zde všecky v pořádku chronologickém, jak byly vydány, a domníváme se, že tím nekonáme nic zbytečného. Již pouhý titul některých svědčí o jejich potřebě, o povaze doby; budou jednou pomůckou životopisci sv. Otce i historikovi, budou přehledem a pramenem tomu, kdo z nich bude čerpati věčné a neochvějné pravdy; a — pokud se pamatujeme — nebyl úplný seznam jejich uveden v žádném českém katolickém listě.

Jsou to:

Inscrutabili, 11. dubna 1878, první slova svatého Otce Lva XIII. katolickému světu.

Quod apostolici muneris, 28. října 1878. Proti socialismu.

Aeterni Patris, 4. srpna 1879. Doporučuje studium filosofie dle sv. Tomáše Akvinského.

Arcanum, 10. února 1880. O křesťanském manželství.

Grande munus, 30. září 1880. O sv. věrozvěstech slovanských Cyrillu a Methoději.

Sancta Dei civitas, 3 prosince 1880. O propagaci sv. víry.

Militans Jesu Christi Ecclesia, 12. března 1881. Prohlasuje mimořádně jubileum.

Diuturnum, 29. června 1881. Obsahu politického.

Etsi nos, 15. února 1882. Biskupům Italie. O zlých současných úkazech společenských.

Auspicato, 17. září 1882. O sv. Františku z Assisi.

Cum multa, 8. prosince 1882. Biskupům španělským. O svornosti.

Supremi apostolatus, 1. září 1883. Útočiště k Marii Panně; o sv. růženci.

Nobillissima Gallorum gens, 10. února 1884. Zla společnosti lidské, jednota se sv. Stolicí.

Humanum genus, 20. dubna 1884. Proti zednářům.

Superiore anno, 26. srpna 1884. O sv. růženci.

Immortale Dei, 1. listopadu 1885. O křesťanském žití národů.

Quod auctoritate, 22. prosince 1885. Jubilejní.

Quod multum, 22. srpna 1886. Biskupům uherským. O svobodě církve.

Humanae salutis auctor, 1. září 1886. Biskupům portugalským. O hierarchii v Indii.

Pergrata nobis, 14. září 1886. Biskupům portugalským. O konkordátu.

Vi è ben noto (Vobis bene est notum), 20. září 1887. Biskupům italským. O zlobách, skličujících Italii a sv. růženci.

Officis sanctissimo, 22. prosince 1887. Biskupům bavorským. O poměrech církve v Bavořích.

Libertas, 20. června 1888. O povaze svobody.

Saepe nos, 24. června 1888. Biskupům irským. O agitacích.

Paterna charitas, 25. července 1888. Patriarchovi Cilicie, biskupům a národu armenskému.

Exeunte jam anno, 25. prosince 1888. Ukončení kněžského jubilea. O současných zlech společnosti lidské.

Quamquam pluries, 15. srpna 1889. O sv. Josefu a Marii Panně.

Sapientiae christianae, 10. ledna 1890. O povinnostech občanů křesťanských.

Dall' alto dell' Apostolico sedio (Ex altitudine sedis apostolicae), 15. října 1890. Biskupům italským. O zlech doby současné.

Catholicae Ecclesiae, 20. listopadu 1890. O zrušení otroctví.

Rerum novarum, 15. května 1891. O stavu a poměrech dělnctva.

Octobri mense, 22. září 1891, O sv. růženci.

Au milieu des sollicitudes, 16. února 1892. Biskupům i národu francouzskému. O politických neshodách.

Quarto abeunte saeculo, 16. července 1892. Biskupům Španělska, Italie a Ameriky. Čtyřsté výročí objevení Ameriky.

Magnae Dei Matris, 8. září 1892. O sv. růženci.

Inimica vis, 8. prosince 1892. Biskupům italským. O sektách.

Ad extrema orientis oras, 24. června 1893. Biskupům Indie o zakládání seminářů.

Constanti Hungarorum, 2. září 1893. Biskupům uherským.

Laetitiae sanctae, 8. září 1893. O sv. růženci.

Non mediocri, 25. října 1893. Biskupům španělským.

Providentissimus Deus, 18. listopadu 1893. O studiích biblických.

Charitatis providentiaeque Nostrae, 19. března 1894. Biskupům polským. O výchově kleru.

Praeclara, 20. června 1894. Vladařům a národům. Po biskupském jubileu, o návratu k jednotě.

Literas a vobis, 2. června 1894. Biskupům brasilským. Nová hierarchie.

Jucundum semper, 8. září 1894. O sv. růženci.

Christi Nomen, 24. prosince 1884. O misiích.

Longinqua, 6. ledna 1895. Biskupům Spojených států severoamerických.

Amantissimae voluntatis, 11. dubna 1895. Angličanům. O návratu do církve katolické.

Adiutricem, 5. září 1895. O sv. růženci.

Satis cognitum, 30. června 1896. O jednotě církve sv.

Fidentem piumque animum, 20. září 1896. O sv. růženci.

Divinum illud, 9. května 1897. O Duchu sv.

Militantis Ecclesiae. 1. srpna 1897. Biskupům Německa, Rakouska a Švýcar. Památka blahosl. Canisia.

Augustissimae Virginis Mariae, 8. září 1897. O sv. růženci.

Affasi vos, 8. prosince 1897. Biskupům Kanady. O školách.

Charitatis studium, 25. června 1898. Biskupům škotským. O učitelském úřadě církve.

Diuturni temporis, 5. září 1890. O sv. růženci.

Testem benevolentiae, 22. ledna 1899. Kardinálu Gibonsovi. O amerikanismu.

Annum sacrum, 25. května 1899. O zasvěcení se sv. srdci Ježíšova.

Depuis le jour, 8. září 1899. Biskupům francouzským. O seminářích a studiích kleru.

Tametsi, 1. listopadu 1900. O Ježíši Kristu Vykupiteli.

Graves de Communi, 18. ledna 1901. O křesťanské demokracii.

Pervenuti all' anno vigesimoquinto, 19. března 1902. O příčinách bojů proti církvi a jak tomu pomoci.

Mirae curitatis, 28. května, 1902. O sv. eucharistii.

Fin dal principio del Nostro Pontificato, 8. prosince 1902. Biskupům italským. O vychování kněží.

Co tu práce a studia, než sv. Otec mohl přistoupiti ku psaní jednotlivých encyklik! Jak podrobně musil býti zpraven o všech poměrech, nežli se mohl rozepsati oteckými slovy k biskupům a národům!

O slyšeních, slavnostech, aktech dobročinnosti a charity za příčinou slavného jubilea Jeho Svatosti podáváme zprávy v »paběrkách« t. l. *F.*

Ze Slovenska. Tak se zdá, jakoby uherská vláda vydala tajný rozkaz všem svým orgánům, aby Slováky co nejdříve zničily, vyhubily. Pronásledování Slováků, a to v nebývalé dosavad míře, je na denním pořádku. Maďaři pronásledují ovšem také ostatní nemaďarské národnosti uherské, chtějíce, aby pojmy uherský a maďarský se co nejvíce kryly. Leč uherských Němců se ujali rakouští němečtí poslanci na rakouské říšské radě, pro uherské Slovany však nikdo ani prstem nehnul. Letos byli souzeni a odsouzeni poslanec Valášek pro kandidátní řeči, pronesené v Krakovanech, bývalý kandidát mandátu advokát dr. Rudolf Markovič, jeho bratr lékař dr. Julius Markovič a evangelický senior L'udevít Čulík, kteří staršího Markoviče na jeho kandidátní cestě doprovázeli, všici tři pro kandidátní řeči. Porotou pešťbudínskou byli odsouzeni dr. Jan Mudroň a Miloš Pietor pro tiskový přestupek, kterého se dopustili otisknutím dvou vlasteneckých básniček slovenských, povstalých roku 1849 a článkem o vlastenectví. Zajímavo je, že jedna z inkriminovaných básní byla otištěna již také ve *vladních* »Slovenských Novinách«, vydávaných vládou na maďarčení Slováků. Básník a spoluredaktor »Národnich Novin«, Svetozár Hurban Vajanský, odsouzen byl porotou pešťbudínskou pro dva články v těchže novinách uveřejněné, z nichž jeden jest pouhým provoláním k předplatitelům, jakými na konci každého roku časopisy celého světa zvou k předplacení na nový ročník. Tiskové spory, vesměs pro »pobuřování proti stát udržující národnosti maďarské« mají ještě redaktor hospodářského časopisu »Obzor«, pro úvodní pozvání k předplacení. Provolání napsal v Čechách usedlý hospodářský odborník Zumr a právem tedy projevily některé moravské listy zvědavost, jak jej bude uherská justice stíhati. Tiskové pře mají Ambro Pietor, redaktor »Národního Hlásníka« a »Národních Novin«, pro tři různé články, jichž pisatelem prohlásil se v Turč. Sv. Martině usedlý spisovatel Ant. Novák, jenž bude také sám souzen pešťskou porotou. Hurban Vajanský, jenž rovněž ještě jednou bude státi před tiskovým soudem, byl odsouzen na dva měsíce státního vězení, 400 K pokuty a na zaplacení všech útrat. Slováci američtí na tuto pokutu a útraty pilně sbírají a zajisté je sbírkami uhradí. Miloš Pietor byl odsouzen na 3 dny státního vězení a 40 K, dr. Jan Mudroň na 5 dní do vězení a 40 K, Dr. Rudolf Markovič dostal 5 měsíců chládku a 500 K pokuty, Ludevít Čulík 3 měsíce a 300 K a dr. Julius Markovič 2 měsíce a 200 K pokuty. Všici tři odvolali se z rozsudku k vyšší instanci. Zvláště tento poslední proces (politický nitránský) jasně ukázal, že v nynějších Maďarech je ještě mnoho krve jich mongolských předků. Na mne učinil Nitránský proces dojem, že doby Attilovy, Arpádovy a Timurlánovy ještě neminuly. Dr. Jul. Markovič chystá o tomto soudě obšírnou brožuru; vypravuje se také, že v Martině chystají spis o persekuci Slovákův. Mělo se kdysi martinským za zlé, že počínají si neopatrně. Ale zřejmě se ukazuje, že ani nejopatrnější jednání a psaní nepomáhá, protože, jak praví přísloví, kdo chce psa bít, hůl si najde. Ale kdo z nás se snaží, aby se Slovákům právě od tohoto pronásledování pomohlo? Kdo se jich ujal na říšské radě a kdo vůbec jich chce chraniti? Bože, kéž jsem policajtem, to je vyražení! Koho chce, toho si chytne a dá do vězení! Jest však nanejvýše trudno, dělá-li takového Havlíčkova policajta národ, který mermomoci chce ukázati před evropským forem svou humanitu a svou vzdělanost! — O kulturních zjevech slovenských příště.

Ve Valašských Klobúcích dne 29. března r. 1903.

František Václav Peřinka.

Ze slovanského světa. *(† Sima Tomic. — Nové bulharské časopisy. — 10leté jubileum časopisu »Blgarska sbirka«. — Počet lužických Srbů. — 25leté jubileum katolického lužicko-srbského spolku v Drážďanech. — † Iljä Salov. — Vzdělání ruského lidu v číslicích. — 25. výroči smrti N. Někrazova. — † Alexander Krajewski. — Statistika tisku v západní Haliči. — Fundace Proszyńskicho pro literáty.)* — Jeden z nejpilnějších pracovníků dnešní srbské generace, Sina Tomič, docent bělehradské Veliké školy, zemřel 5. ledna (dle star. kal.)

v Mantoně v jižní Francii. »Přílišná práce, nešťastné poměry, ve kterých se tato práce konala, nezasloužené neúspěchy, které nešťastnému učenci bylo přetrpěti, nespravedlivé útoky ledajakých literátů v těch lokajských dobách, kdy se špatné talenty vynášejí nad dobré a kdy jest jim určeno žíti v této nezdravé a dusné atmosféře — vše to — praví »Srb. Knjiž. Glasnik« — ubíjelo tento jinak slabounký a něžný život, který byl všecek posvěcen vědě, literatuře a všeobecnému kulturnímu dobru.« Všechna práce zesnulého svědčí o neobyčejném nadání a neúmorné píli. Psal větším dílem filologické a literárně-historické spisy. Z mnoha děl uvádím jen »Vuk Štef. Karadžić«, »Franjo Palacký«, »O promeni bugarske ortografije«, »Klasicizam v Rusiji«, »Književni i naučni rad p. J. Šafarika«, »Pogled na proslost srbskog jezika«. V posledních letech psal »Macedonskou gramatiku« sbíraje látku k tomu účelu pro Macedonii. Dílo zůstalo nedokončeno; látka však jest připravena k tisku v knihách petrohradské akademie věd. — V Bulharsku začalo od Nového roku vycházeti najednou 7 nových časopisů: »Vidělina«, měsíčník věnovaný rozvoji duše, rozumu a srdce. »Šarena Kitka«, měsíčník. »Lev N. Tolstoj«, měsíčník. »Drugarka«, illustr. měsíčník pro děti. »Selska probuda«, populární list pro vědu a osvětu. »Rabotniško dělo«, illustr. měsíčník. »Lači«, literární podnik. »Big. Sbirka« ve 2. čísle vrtí nad těmito novými listy hlavou a pochybuje, že budou prospívati. Špatně prý se daří listům starým, již mezi čtenáři dobře známým, jak teprve tolika novým. — Časopis »Blgarska Sbirka« slaví letos 10leté jubileum svého trvání. Začal vycházeti 1. ledna 1894 za velmi nepříznivých okolností, ale nyní se mu daří dosti dobře. Jsem již jeho předplatitelem na 4. rok a mohu říci, že jeho redaktor S. Bobčev jej velice svědomitě redigujе. Přináší poučné články, povídky a básně. Přehled literatury jest svědomitě pořádán. Spolupracovníkem jest též J. Vazov, nejlepší bulharský belletrista. Spolupracovníky byli též nyní již zesnulí: A. Konstantinov, Iv. Slavejko, Hristo Konstantinov, Čilingirov a Ivanov. — Jak 1. číslo »Lužice« oznamuje, celkem jest v Německu 116.811 lužických Srbů. V provincii braniborské jest 17.479 mužů a 19.040 žen; v provincii slezské 13.326 mužů a 14.417 žen; v království saském jest 21.753 mužských a 25.356 žen. Ostatní jsou roztroušeni po různých německých provincích a městech. — »Jednota«, spolek katolických lužických Srbů v Drážďanech, slavil nedávno 25leté jubileum svého trvání. — V Drážďanech jest mnoho lužických Srbů a hlavně Srbek, které jako »wend'sche Amme« jsou všude hledány. Před 25 lety si tamější Srbové ustanovili spolek »Jednota«, aby se ve velikém drážďanském mraveništi neztratili. »Lužica« si přeje, aby bylo ve spolku více vlasteneckého nadšení a živosti. — 24. prosince (dle st. k.) zemřel v Saratově znamenitý ruský belletrista Iljä Salov. Byl to neobyčejně dobrý znalec venkovského života ve středním Rusku a podával z něho zdařilé obrázky. Svou spisovatelskou dráhu začal v 60 letech. Byl stálým spolupracovníkem »Otečestvennih Zapisok« a později »Russkoj Mysli«. Lepší jeho spisy jsou: „Arendator«, »Aspid«, »Mrtvo tělo«; mimo to sepsal také několik dramat. — R. 1902 bylo ruskou vládou schváleno vydati na osvětové potřeby celkem 36·6 mil. rublů, což jest jen 1·9 procent z celého státního rozpočtu. Připočte-li se k tomu vydání, které dovolilo k témuž cíli min. financí, min. zemědělství a sv. Synoda, vydáno celkem r. 1902 na národní vzdělání 74·8 mil. rublů aneb 3·7 procent celého státního rozpočtu. Toto vydání jest ovšem nepatrné, přirovnáme-li je k vydání jiných států. Tak na př. Severní státy americké vydaly v témž roce na vzdělání obyv. 336,043.236 dolarů, Francie 186 mil. V roce 1899 v tak zvaných »počátkovih« ruských školách bylo 4,203.346 žáků, kteréžto číslo činí jen 3 procenta celé ruské národnosti. V Prusku však počet žáků v obecných školách čítal 19·5 procent celé národnosti, ve Švýcarsku 17·5 procent, v Anglii 16·3 proc., ve Francii 14·7 proc. Tato číslice jest jestě nepatrnější, pomyslíme-li, že docela v Japonsku, které teprve před 60—70 lety vstoupilo v řadu vzdělaných států, jest počet žáků v obecných školách osm procent celé národnosti. V Rusku bylo r. 1899, jak jsem se dříve zmínil, 4,203.246 žáků v obecných školách. Toto číslo navštěvuje 78.699 škol. Jsou gubernie, kde jest jedna škola na 14—27 čtver. verst rozlohy s 638—983 obyv.; jsou však též gubernie, ve kterých jen jedna škola na prostranství 3666—36.433 čtvereč. verst s 3.540—70.827 obyv. Průměrně připadá jedna škola v Rusku na 237. čtv. verst. a 1.652 obyv. Dle statistických dat z r. 1898 bylo v obecných školách 24 proc. učitelů, kteří neměli odborného pædagogického vzdělání, a 4 proc. nemělo vůbec ani diplomu pro učitelské působení. Tyto poměry nazývají »St. Petěrb. Věd.« přímo hroznými, podotýkajíce, že Rusko jest, co se týče vzdělání lidu, na stejném stupni s Italií a Španělskem, kteréžto státy zaujímají poslední místo v řadě kulturních států evropských. — Pokrokové Rusko slavilo 28. prosince (dle st. k.) 25. výročí smrti N. Někrasova, jenž byl svého času nejpopulárnějším ruským bá-

sníkem. Jeho popularnost se datuje z let 60.—70., kdy byl čelným representantem tehdejšího pokrokového Ruska nejen jako básník, nýbrž i jako redaktor listů »Sovremennik« a »Otečestvenija Zapiski«. Nyní se však naň v Rusku zapomíná. Narodil se r. 1821 jako syn ruského důstojníka; matka byla Polka Dle přání otcova měl vstoupiti do kadetní školy, když však toho neučinil, odřekl mu otec veškeré peněžní prostředky. Někrasov se dal zapsati na universitu a vytloukal své živobytí všelijak. R. 1841 vydal prvou sbírku básní. Od té doby také jeho články v novinách uveřejňované obrátily na sebe pozornost čtenářstva. Když Bělinskij založil list »Sovremennik«, stal se Někrasav jeho hlavním redaktorem. V době liberálního ruchu v Rusku, po krymské válce (1855), byl »Sovremennik« nejpopulárnějším listem ruským. Když vláda tento list zakázala, založil Někrasov (1868) list »Otečestvennija Zapiski«, jenž stal se také populárním. Když však se stal Někrasov najednou boháčem, z hladového literáta-proletáře se stal skoro milionář, začali jeho ctitelé a přátelé pochybovati, že by byl poctivými cestami dosáhl takového bohatství, a to bylo příčinou, že se s ním rozešli; byl to však též nesouhlas ideí Někrasových jako poety a jako pozdějšího vydavatele politického listu. V básních vystupuje proti nespravedlivému společenskému ústrojí, proti hypokrisi světa, proti administrační samovůli, proti tiskovým represáliím atd. Někdy byl Někrasov ve svých básních monotonním, některé verše jsou jen obyčejnou prosou. Přes to však jest jako básník zvláštní originelní fysiognomií v ruské literatuře. — 4. ledna přetrpělo polské písemnictví těžkou ztrátu; toho dne zemřel ve Varšavě jeden z nejstarších zástupců polské publicistiky, znamenitý oekonomista a nadaný překladatel arciděl z cizích literatur, Alex. Krajewski. (Narozen ve Varšavě r. 1818.) Z jeho literárních prací zasluhují zmínky překlady: Goetheův »Faust« a pak výbor Horatiových básní; dále kritické studie »O románech a povídkách Dzierzkowského«, o dramatech Odyńba. Na poli publicistiky vyniká zesnulý také jako pisatel mnoha rozprav z oboru socialních věd. — Dle úředních zpráv vycházelo r. 1902 v západní Haliči 88 periodických časopisů, t. j. o 7 více nežli r. 1901. Z tohoto počtu bylo 36 politických, 14 literárních, 7 náboženských, 5 humoristických a 26 odborných. Denníků bylo 6, týdenníků a čtrnáctidenníků 39, měsíčníků 41. Časopisů žargonem psaných bylo 6. V Krakově vycházelo 69 listů, v Tarnově 6, v Rzeszově 2, v Novém Sączu 5, ve Wadovicích 1, v Jaśle 1. — Rada města Krakova dostala před nedávnem poslední vůli † L. Proszyńského, příslušníka království Polského, jenž venoval 50.000 rublů k založení fondu, z jehož úroků bude se dávati podpora dvěma práce neschopným literátům. Podmínkou jest, že podpora se smí uděliti jen těm literátům, kteří psali v duchu katolickém a socialním. Při udílení podpory bude rozhodovati kuratorium, do něhož budou voleni: delegát Akademie umění, biskupské konsistoře a jagellonské university. *Fr. Šlingl.*

Karel Vinařický nalezl sice milost v očích redakce »Času« (č. 24.), ale zároveň učiněn jest beranem proti nynějšímu kněžstvu katol. v Čechách. Píšeť »Čas«: »Na dnešní den (24. ledna) připadá tedy paměť stých narozenin Vinařického. Časopisům literárním přísluší povinnost oceňovat Vinařického význam literární a překladatelské umění jeho. Nám (»Času«) — listu politickému — stačí, poukážeme-li povšechně na význam osoby jeho v našem rozvoji celkovém. Dvě periody života Vinařického jsou nám velmi sympatické. Ta, kdy jako přítel Čelakovského a vrstevník buditelů ze školy Jungmannovy zakládal »Časopis katol. duchovenstva r. 1829.« Zní to asi podivně lidem, kteří nerozumějí našemu (»Časovu«) boji proti klerikalismu. Nuže, my zarytí odpůrci klerikalismu náležíme k nejvroucnějším ctitelům prvých desítiletí onoho katolického listu, poněvadž v něm nalézáme právě posilu proti — klerikalismu. Ano, jsme přímo oddanými ctiteli tehdejších prací Vinařického, Zahradníkových, Slámových, Smetanových (Jos. Františka). Z té školy vyrostl řiditel lužického semináře Frant. Náhlovský, jenž roku 1848 žádal demokratisaci církve. To byli jiní lidé než dnešní zelotové, jedním slovem vzdělaní a slušní. — S láskou vzpomínáme i na druhou periodu Vinařického; na tu, kdy skládal první čítanky pro naše školy obecné! Dnes jsou arci překonány, ale bylo v nich tolik pěkného, něžného, pedagogicky moudrého — tím nepřímo Vinařický odhaloval závoj se svého srdce — že jakožto prvý pokus zasluhují vděčné paměti nás, kteří jsme z nich se ještě učili. Jako vyšehradský kanovník pomalu odcizuje se nám, blízkost Štulcova nepůsobila na Vinařického blahodárně.« — — Že by mohla u vzdělaného, zkušeného muže působiti blízkost muže jiného nějakou pronikavou změnu, jak by se zdálo u Vinařického v posledních letech jeho života, nedá se psychologicky odůvodniti. Vinařický se nezměnil, ale změnily se poměry jeho doby. Čtu na př. v »Časopise katol. duchovenstva« r. 1886, str. 66 (redaktor Vinařický!) slova: »Může snad, nedím kněz, ale jenom počestný člověk, upřímný lidumil netečně se na to dívati, vida, kterak se lidu do-

rukou strkají tu Renanovina, tam Sucovina i jiné takové šerednosti k porušení mravů, k zlehčení řádu, práva i počestnosti a ku podvrácení víry svaté křesťanské.« V témže ročníku »Časopisu katol. duch.« jsou polemiky Vinařického s »Nár. Listy«. Měl snad Vinařický na takové řádění klidně se dívati? Pan Herben polemisuje podobně s »Nár. Listy« a nikdo mu nevyčítá, hájí-li svého přesvědčení a hází-li »Nár. Listům« do tváře slova: bídáctví, mizernost, drzost a pod. Ne, kněžstvo se nezměnilo; vždy a všude stojí české kněžstvo století 19. až na dnešní den tam, kde je pravda a dobro, ale od r. 1848 počínají a množí se stesky v katol. kněžstvu a jeho listech na fanatismus nevěry, na bídné zbraně, jimiž se proti víře bojuje. Katolický kněz nesledoval a nesleduje jiných cílů než vésti lid k pravdě, k ctnosti, k Bohu. Jiného se od něho nežádá. Za chyby jednotlivců ovšem celý stav zodpověden býti nemůže. *L. † l.*

Spalování mrtvol jest koníček, na němž jezdí v posledním čase někteří »humanisté« a přátelé »veřejného zdravotnictví«. Jakmile bude v Rakousku povoleno fakultativní pohřbívání ohněm, jakmile bude zřízeno krematorium v Čechách, bude veřejné zdravotnictví povzneseno, bude nezdolným, tak soudí členové »společnosti pro spalování mrtvol« a jejich přátelé. — Společnost tato čítá dnes 178 členů — »přátel to ohně a popela«, a pro spalování mrtvol se vyslovilo v Čechách 19 měst českých a 43 měst německých; z českých jsou to: Praha, Smíchov, Žižkov, Kladno, Kolín, Beroun, Hlinsko, Náchod, Polička, Jindřichův Hradec, Choceň, Přibyslav, Úpice, Pečky, Michle, Bubenč, Vršovice, Prostějov a Přerov. Na valné hromadě této společnosti, konané dne 28. března, polemisoval velmi nejapně a směsně p. dr. Holubovský s výrokem p. hr. V. Schönborna, jenž se vyslovil proti spalování mrtvol na valné hromadě katol. pol. spolku pro král. České a pravil mimo jiné: »Či jest Italie nekatolickou proto, že v tomto nejkatoličtějším státě jest 25 krematorií?« Jak může býti ta země nejkatoličtější, která patří mezi nejzavilejší nepřátele církve sv., sídlo notorických arcizednářů, a co spalování samotného se týče, tu Italie byla první, jež myšlénku tuto uvedla ve skutek, neboť r. 1822 spálil angl. lord Byron mrtvolu svého přítele básníka Scheleye, jenž byl členem légy zednářské. Církev sv. celým svým zákonodárstvím hájí zásadu, že mrtvé tělo křesťana má býti do země uloženo, a tudíž ji do života uvedla a jí se stále řídí. Snaha »spalovati mrtvolu« má kořen svůj v nepřátelství proti církvi Kristově a kdo ví, zda by si na to někdo vzpomněl, kdyby to bylo ve shodě s učením církve Krista Pána. Ale zajímavo je, že nejvíce a hlavně této myšlénce holdují, jež má člověčenstvo spasiti, »velcí přátelé a dobrodinečkové katolicismu«, freimauři a jich nohsledi, o čemž nás poučují dějiny této idee a faktum, že italští karbonáři jako na vzdory a protidemonstraci svolali v první den sezení sněmu vatikánského (1869) do Neapole mezinárodní sjezd všech lóží zednářských, kdež přijata povinnost vyhubiti katolicismus a mezi jinými prostředky stanoveno »spalování mrtvol«, neboť ten způsob pohřbívati dle jich názorů má sloužiti ku zničení víry v život posmrtný. Po tomto kongresu myšlénka ta se šířila, ale od onoho okamžiku, kdy svatá apoštolská Stolice (19. května 1887) odsoudila spalování mrtvol, propagovali svobodní myslitelé tuto věc až do zuřivosti, ale hlubokých kořenů — bohudíky — myšlénka tato přece nikde nezapustila, ač — vyjma Rakousko, Rusko a Turecko — je spalování mrtvol dovoleno. S nelibostí neseme, že městská rada král. hl. m. Prahy podala resoluci c. k. minist. vnitra, by zavedeno bylo v Rakousku fakultativní spalování mrtvol a že žádá — jak píší denní listy — pány poslance za Prahu na říšské radě za spolupůsobení u vlády v této záležitosti, zároveň pak vysílá svého delegáta ku konferenci měst rakouských a říšských poslanců těch míst, která podala vládě resoluci, přimlouvající se za pohřbívání ohněm. Tvrzení zastanců této hnusné idee, že spalování mrtvol vyžadují ohledy estetické, zdravotní, hospodářské atd. jsou plané řeči, proti nimž by bylo lze napsati celé knihy, ale alfa i omega, proč zednáři žádají spalování mrtvol a na myšlénce té tak houževnatě lpí, jest fanatické nepřátelství proti zjevenému náboženství vůbec a křesťanskému zvláště. Z té příčiny budeme vždy pracovati ze všech sil proti tomuto zednářskému řádění a budeme provádění té myšlénky považovati dle dekretu S. Congr. Rom. et Univ. Ing. ze dne 19. května 1886 potvrzeného svatou apoštolskou Stolicí za »detestabilis et omnino reiciendus«, t. j. »zlozvyk prokletý a všeho zavržení hodný«. Svatá Stolice pak zakázala pod trestem »excommunicationis latae sententiae« (pod větší klatbou) každému křesťanu přistoupiti jako za člena ku spolku pro spalování mrtvol, tak i dokonce dáti se spáliti. Tím myslím, že je tvrzení pana dra. Holubovského zvráceno, jako by i katolíkům nebylo zakázáno pohřbívati ohněm. Jindy a jinde více.

Bapt. Vělinský.

Organisace »Ochrana mládeže« konala dne 12. března na staroměstské radnici pražské ustavující schůze velmi důležité a velenutné při vrchním řediteľ. chudinského v Praze, organisace »ochrana mládeže«, jejímž účelem je pečovati o veškeru mládež každého věku až do plnoletí v ohledu mravním i hmotném, dále zakládati ústavy v tomto směru, tedy pečovati o nalezence, o sirotky, o děti žebravé, potulné a zanedbané, o zpustlou a duševně i tělesně zmrzačenou mládež, zakládati útulny a besídky atd. Čestným předsedou je starosta pražský dr. Srb, předsedou výkonným vrchní řed. ústavu chudinského p. Hubáček. Touto organisací vejde v činnost dnem 1. září r. 1903 útulna pro děti c. k. policií pro žebrotu zadržené a útulna pro služebné. Zahájena dále akce, by organisace tato rozšířila se na celý polic. obvod pražský a zároveň uvažováno o budoucím svazu chudinském, jenž by spojoval všecka předměstí s Prahou. Přejeme této práci Božího požehnání.

Bapt. Vělinský.

Ethická kultura. Dne 21. února 1903 zemřel odborný spisovatel *Vojtěch Hořínek* u věku 50 let. »Ott. Sl. N.« připomíná o něm, že narozen byl r. 1852 v Černém Kostelci, gymnasium studoval v Něm. Brodě, kdež pak vstoupil v praksi lékárnickou u svého otce, absolvovav kurs lékárnický na universitě pražské. Lékárničil do r. 1885 a pak stal se jednatelem zemského spolku cukrovarnického a redaktorem statistické části časopisu »Prager-Zuckermarkt«. R. 1891 vydal spis »Statistické příspěvky k dějinám průmyslu řepového cukru v Čechách«, pak pojednání »Statistika o zdaňování cukru« a podob. Méně známa byla jeho činnost spisovatelská z oboru filosofie, politiky, národohospodářství a paedagogiky. Uveřejnil četné úvahy v »Rozhledech«, »Živě«, »Času«, »Hlasu Národa«, »Poslu z Budče«, »Obzoru národohospod.« a j. i v německých publikacích, na příklad v »Ethische Kultur« 1894 (»Zur Ethik der Nationen«), »Die Zeit« 1895 (»Widersprüche der transcendentalen Moral«) a j. Byl horlivým přívržencem hnutí ethického) — — Hořínkův švakr, známý J. S. Machar věnuje zemřelému v »Čase« (č. 70.) vzpomínku, z níž několik vět uvedeme. Pan Machar píše: »Zemřel člověk spravedlivý. Kdo ho poznal v životě, obnažil hlavu při zprávě o smrti jeho. Byl to řídký zjev harmonického člověka, byl to Čech, jakých je u nás až zoufale málo. Zoufale málo je takových lidí. Byl demokratem; jednal s lidmi ať nahoru ať dolů jako s rovnými sobě, neznal kast, neimponovaly mu přednosti rodu, peněz a tříd služebních. Byl maně hrdým člověkem na svou důstojnost lidskou. Jaký to vzácný člověk odešel na vždy. A ještě něco. Tento člověk přímo apoštolské lásky a dobroty neznal a nepotřeboval — pána Boha! Také jemu celý náboženský problém zněl ne: V co věřit? — ale: Jak žít? Kdo ho znal, ví, jak jej řešil. Kdyby byli mezi atheisty světci, musil by jím býti zesnulý Hořínek. Poslední přání zesnulého bylo, aby ethická kultura rozmáhala se stále víc a více. Ano, zemřel člověk spravedlivý.« — Nemáme příčiny, abychom nevěřili panu Macharovi, co o svém švakru napsal — komu čest, tomu čest — ale zmínka o atheismu Hořínkově jest až zoufale — hloupá. »Nepotřeboval — pána Boha« — jako by v tom byla nějaká zásluha nebo moudrost. K takovému výroku povznese se přece i nejposlednější nevzdělaný sprosták a lotr. Pan Machar snad necítí, jak to uráží nedostatkem taktu a citu. Tak hloupě a sprostě se vyjádřit! »Nepotřeboval pána Boha!« K čemu to? Co tomu řekne Masaryk, jenž zase povídal, že by si zoufal, kdyby mu chtěli »pána Boha« vzít. Pánové si patrně šlapou na jazyk a nevědí, jak by jim to lépe slušelo: »s pánem bohem« nebo »bez pána boha«. Zoufale hloupá to řeč »nepotřeboval pána Boha« — však Pán Bůh za ním nelezl. »Nepotřebuju pána Boha« — to může říci také vrah nebo defraudant, jenž tisíce lidí uvrhl do neštěstí. Co má Hořínek za svou šlechetnost? Co si dělá defraudant ze své ničemnosti a hanby? Jak zoufale hloupé je to »nepotřebování pána Boha«. Je to důkaz? Atd. *L. † k.*

Valná hromada družstva Vlast koná se až ve druhé polovici května t. r., poněvadž pokladník družstva v březnu a dubnu těžce ochuravěl.

rodozpyt přisvědčiti tvrzení, že se zeměkoule na polech splošťuje (Ben. Božek.) — Úvahy k vyučování počtům v oboru číselném do 10 se zřetelem ku appercipování pojatého učiva (Al. Brynych.) — O zaokrouhlení učiva školy obecné ve třídě nejvyšší (B. Zkoumal.) — Obsah Katechetské přílohy: Úprava učitelského služného a katecheté (R.) — Exhorty podali: J. Horák, Em. Žák a Em. Cívka. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K (Praha 570-II.)

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XII. č. 28.—32. s tímto obsahem: Jak umějí klerikálové hospodařiti (Tomáš Škrdle.) — Zajímavá debatta (Dr. Raelph. Barture.) — Víra a pokrok. (O. V.) — Katolíci a tisk. — Rozdíl správy církve protestantské a katolické (T. N.) — K idealům socialního sestátňování. (T. J. J.) — Socialistický ráj v budoucnosti (T. J. J.) — K otázce stávek (Jos. Urban.) — Jednací řád společné rady katolíků českých. — Ku zdražení piva (L. † 17.) — Česká spořitelna (Dr. Raelp. Barture). — Organisace: Ochrana mládeže (J. Kř. M.) — Pryč od Rakouska (Dr. Rud. Horský.) — Asyl pro sirotky v Praze. — Dopisy: Z Belgie. — Feuilleton: Protekce (Jar. Táborský.) — O pobytu sv. apoštola Petra v Římě (V. Oliva.) — »Naše Listy« stojí ročně 4 K a předplatné na oba listy přijímá: administrace družstva Vlasť čp. 570-II.

Papírnický závod družstva Vlasť má hojný výběr obrázků k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi a prodává je v ceně:

a) obrázky k prvnímu svatému přijímání:

1. Domácí po 2 h (100 = 1·50), po 4 h (100 = 2·70), tři druhy po 14 h (100 = 12 K); 2. **štýrsko-hradecké** od firmy „Styria“: různé druhy po 18 h (100 za 18 K) 3. **mnichovské** od firmy Müllerovy: po 18 haléřích (100 za 18 K), tři druhy po 22 haléřích (100 za korun 21·60); loňský a letošní obraz k I. sv. přijímání od této firmy nemáme; 4. **berlínské** — zvláště krásné — od firmy Albrecht a Meister: dva druhy po $2^1/_2$ hal., (100 za 2·50), jeden druh po 4 hal. (100 za 4 Koruny). šest různých druhů po 8 haléřích [100 za 8 Korun], po 12 h [100 za 12 K], po 16 h 4 druhy [100 za 16 K], po 40 h [100 za 40 K], a po 60 h — těch máme na skladě jen něco málo.

b) obrázky k první svaté zpovědi:

1. **Berlínské:** — velmi vkusné a umělecky provedené — po 4 h (100 za K 2·50), po 8 haléřích (100 za 8 K), po 12 haléřích (100 za 12 K), po 16 h (100 za 16 K). 2. **Mnichovské:** po 18 h (100 = 18 K) a po 20 h (100 za 20 K). 3. **Štýrské:** jeden druh za 8 h. 4. **Domácí:** po 2 h (100 za K 1·50) a po 4 h (100 za K 2·70).

Poznámky: 1. Příchozím do Prahy radíme, aby si tyto obrázky osobně prohlédli a podle vůle ty ony si vybrali. — 2. Všecky obrázky tuto uvedené mají české nápisy, avšak objednali jsme většinu těchto druhů i s německými nápisy, tak že i Čechům mezi Němci působícím můžeme posloužiti. — 3. Do těchto obrázků vložili jsme veliký kapitál, i nemůžeme vzorky těchto obrázků zdarma rozesílati. Kdo si přeje vzorky, tomu je účtujeme. Objednatel obrázků platí poštovné nebo dopravu po dráze, my navzájem hradíme balení a dopravu na poštu nebo na dráhu. — Objednávky vyřizuje:

Papírnický závod družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Tiskopisy pro farní úřady

vydalo a má na skladě družstvo Vlasť. — Zhotoveny jsou na pevném a hladkém papíře s jasným tiskem:

1. *Listy křestní 1 kus	jsou též českoněmecké	. . . . .	2 h
2. * „ oddací » »		. . . . .	2 h
3. * „ úmrtní » »		. . . . .	2 h
4. * „ prohlášní 1 kus		. . . . .	2 h
5. *Opověď k prohláškám		. . . . .	2 h
6. *Seznam nemanželských dítek	pro c. k. soud 1 kus	. . . . .	2 h
7. *Výkaz zemřelých osob	» » » » »	. . . . .	2 h

8. *Výtah (rodinný arch) z matriky narozených, zemřelých a oddaných k vojenským reklamacím 1 kus . . . . . 2 h
9. *Malé výtahy z matriky narozených 100 kusů . . . . . 80 h
10. *Kvitance na úroky ze státních dluhopisů 1 kus . . . . . 2 h
11. *Zkušební protokoly pro snoubence s otázkami a odpověďmi 1 kus . 6 h
12. *Kniha narozených arch . . . . . 6 h
13. * „ oddaných arch . . . . . 6 h
14. * „ zemřelých arch . . . . . 6 h
15. *Oznámení soudu o legitimaci nemanželských dětí 2 ex. . . . . 3 h

(POKRAČOVÁNÍ.)

Novinka. Korespondenční lístky ex-offo s tisknutým textem k farním úřadům:

a) *Žádost o nationale manželů k zápisu křtu 1 h *b)* *Žádosť o nationale matky k zápisu nemanželského dítka 1 h
c) *oznámení úmrtí hochů k poznamenání v křestní matrice 1 h *d)* *Žádosť o nationale dat narození a oddavek zemř. osoby 1 h

*** označené jsou též v německé, † pouze v latinské, § pouze v německé řeči vydány.**

Tiskopisy na knihy určené dáme dle přání v libovolném počtu archů svázati. Naše tiskopisy lze odebrati v každém množství; důst. farním úřadům doporučujeme je s ubezpečením, že zásilky budou rychle a k úplné spokojenosti vyřízeny.

☛ V nynější době množství farního kancelářského psaní dá se praktickými našimi tiskopisy mnoho času a práce uspořiti. ☚

Vdpp. vikáře žádáme za laskavé doporučení našich tiskopisů. — V náhradu porta připojíme darem knihu neb některý časopis družstva. — K účtu se připojí chek. Objednávky vyřizuje **administrace družstva Vlasť v Praze 570-II.**

Slavným místním školním radám a správám škol.

Podepsané družstvo vydalo úhledné a praktické tiskopisy, jejichž užívání velmi zjednoduší a urychlí četné administrativní práce místních školních rad a správců škol. Tak zejména doporučuje:

a) *pro slavné místní školní rady:*

1. BLANKETY, jimiž se žádá od důst. farních úřadů udání dne a roku narození žáků, 100 kusů 1 K 40 h.
2. TISKOPISY, oznamující přesídlení školních dítek, 100 kusů 1 K 40 h.
3. PŘEDVOLÁNÍ k výslechu pro neposílání dítěte do školy, 100 kusů 80 h.
4. NAPOMENUTÍ rodičům, nedbale dítky do školy posílajícím, 100 kusů 80 h.
5. POZVÁNÍ do schůze místní školní rady (po případě zastupitelstva, komise, atd.) 100 kusů 80 h.

b) *pro pp. správce škol:*

6. BLANKETY na přípravy k vyučování pro třídní učitele, arch 6 haléřů; vložky k nim po 6 h;
7. POZVÁNÍ rodičům, aby se dostavili ke správci školy nebo tříd. učiteli za příč. jednání o jich dítěti, 100 kusů 80 h
8. DOPIS rodičům, jimž se oznamuje nějaký poklesek, nedobré chování atd. jejich dítek, 100 kusů 1 K 40 h
9. VÝKAZY příspěvků a darů školám a mládeži školní, jak ohlašují se c. k. okr. školní radě. Výtisk 6 h.

Dále vydalo:

Tiskopisy pro obecní úřady:

jež tištěny jsou na pevném bílém papíře zřetelným a jasným tiskem. Prodávají se:

1. LIST DOMOVSKÝ = 3 h;
2. ZAPSÁNÍ ÚMRTNÍ pro c. k. okresní soud = 3 h;
3. KVITANCE na úroky z obligací = 2 h;
4. OBSÍLKY pro strany = 1 h;
5. OZNÁMENÍ onemocnění chudého příslušníka = 2 h; 100 za K 1·80;
6. PŘIHLÁŠKA k pokladně pro léčení nemocné čeledi = 2 h, 100 kusů K 1·80;
7. SEZNAMY VOLIČŮ = 2 h, 100 kusů K 1·80;

K vazbě do knihy (též jednotlivě):

8. ZÁPIS přijatých a navrácených knížek čeledínských = 2 h, 100 kusů K 1·80;
9. VÝKAZ vydaných „ „ = 2 h, 100 kusů K 1·80;
10. „ domovských listů = 2 h, 100 kusů K 1·80.
11. INVENTÁŘ obecního jmění = 4 h.
12. KNIHA CIZINCŮ = 4 h.
13. JEDNACÍ PROTOKOL OBECNÍ = 4 h.

Následovati budou ještě jiné praktické a potřebné tiskopisy. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

ROČNÍK XIX.

KVĚTEN. ČÍSLO 8.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1903.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

Str.

MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Picha.* (Pokračování.) 673
MARIÁNSKÉ PÍSNĚ. Napsal *Rudolf Stupavský* 679
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* (Pokračování.) 681
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zítek* (Pokračování.) 691
ŘEČ pronesená J. V. Sedláčkem při zahájení činnosti Čtenářské společnosti v Spáleném Poříčí. Podává Dr. *Jaroslav E. Šťastný.* (Dokončení..) 697
DĚJINY SOCIALNÍHO HNUTÍ V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ. Píše *Tomáš Jos. Jiroušek.* Díl II. (Pokračování.) 704
KRÁLOVMA SALÓNU. Báseň od *Václava Korandy* 712
CESTY SRDCE. Povídka od P. *J. Franco* S. J. Přel. *Jos. Flekáček* 714
PROF. DR. SCHELL A P. KNABENBAUER S. J. Napsal *F. J. Konečný* 723
TY OLŠANSKÉ ZVONY. Báseň. Napsal *L. Sabi* 729
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.) 730
Z MÉHO POBYTU NA ČERNÉ HOŘE. Píše *Frant. Rozkošný.* (Pokračování) . . 740
Národopisné rozhledy 747
Literatura 749
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy 757
Paběrky z novin a veřejného života 762
Spolkové zprávy 767

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z družstva Vlasť. — Farář z Moravy, jenž jmenován býti nechce, zasílá nám **12 K** na sanaci záložny, **2 K** na dům družstva a **2 K 50 h** na Tiskovou ligu a připojuje k tomu tato slova: »Držíte se stále jako lvi, pracujete vzorně, a proto stojím u Vás a s Vámi jako skála.« — Želatinové lístky s českým textem jsou již rozebrány, i nebuďtež tedy objednávány; lístky želatinové s textem německým máme dosud na skladě. — Cena papíru zvýšena byla v poslední době o 10%, musíme tudíž i my výrobky tiskařské dráže počítati. — Přispěli na dům družstva: Rev. Chas. Dragoun, duch. správce v Americe; P. Adolf Wagner, farář v Ouhonicích, a Vl. Bečvář, farář v Mirošově. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť z Praze čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících v dubnu složili: Sigmund hrabě Ledóchowski **20**; Tomáš Harant 10 (20); Jos. Klubrt 5 (56); po 4 K: Jan Křt. Maštalíř (**12**), Leop. Červenka (36), Jan šl. Sagner (**12**), a Ant. Jakoubek (36). — Členských vkladů schází se letos neobyčejně málo — to je následek zpronevěry v záložně Svatováclavské. Jsme nevinni, přinesli jsme oběti — a trpíme.

Valná hromada družstva Vlasť koná se dne 2. června, v úterý Svatodušní, o půl 1. hodině odpoledne u Dominikánů v Praze. Vchod do sálu je z té strany, co se chodilo do bývalých místností redakčních a administračních Vlasti u Dominikánů. Pravděpodobně bude valná hromada konána až o půl 2., nebo o půl 1. se dostatečný počet členů asi nesejde. — Kterýkoliv člen by výroční zprávy do tohoto čísla Vlasti vložené neobdržel, račiž ji reklamovati.

Listárna administrace. — Dp. J. Pavelka, farář v Přibyslavicích — 8 K za XIX. roč. Vlasti jsme s díky obdrželi.

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVIII. číslo 8. a 9. s tímto obsahem: Reforma měšťanských škol. — Nový zákon učitelský. — Nové vychování (Fr. Neliba). — Zákon o odměnách za vyučování náboženství na školách obecných. — Nesprávné posuzování — očerňování (Fr. Neliba). — Feuilleton: Bible a Babylon (Dr. Ign. Steinochr.) — Obsah Učitelské přílohy: O zaokrouhlení učiva školy obecné ve třídě nejvyšší (B. Zkoumal). — Učitel — strážce četby li-

ROČNÍK XIX. KVĚTEN 1902—03. ČÍSLO 8.

VLASŤ.

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Jest s podivením, že prof. Dr. Mach jest tak rozhodným stoupencem darwinismu. Tomu se musíme tím více diviti, máme-li zření k tomu, jaký soud pronesl o atomové hypothese a docela o samé hypothese undulační. Hypothesy tyto mají u něho platnost pouze jako pomocné představy a přec obě mnohem lépe odůvodněny jsou než Darwinova hypothesa.

Námaha, ještě dále udržeti darwinismus, jest marná. Toho důkazem, že v přítomné době znamenití botanikové, zoologové a fysiologové v tom jsou svorni, že darwinismus problemů descendence druhů a povstání účelnosti neřeší. V Německu Eimer, Driesch, Haacke, G. Wolff, A. Fleischmann atd. jsou rozhodnými odpůrci darwinismu.

Stadium, v jakém se dnes otázka darwinismu nalézá, jest nám neklamným znamením, že darwinismus je v úpadku. Toho důkazem jest, že převážná většina novějších přírodozpytců, zavrhnuvši Darwinův princip přírodního výběru, drží se sice dále descendenční hypothesy, ale přijímá vývoj organického tvorstva z příčin vnitřních, v organismech samých spočívajících, přes to, že darwinisté namítají, že se tím dává zasahovati metafysickému principu v běh přírody, a to prý jest smrt mechanického vysvětlování přírody; Weismann (Über Germinalselection etc. 1896. p. 6.) nazývá přijetí účelně činných principií koncem vědy.

Myšlénku o vývoji organického tvorstva z příčin vnitřních vyslovil v Německu již r. 1864 Kölliker (Über die Darwinische Schöpfungstheorie 1864), Nägeli r. 1865 (Entstehung und Begriff der naturhistorischen Art 1865), ale myšlénka ta zůstala bez povšimnutí, nyní však přichází k platnosti. Tak na př. J. Sachs dí, že každý organický tvor děkuje za své bytí spolupůsobení dvou příčin, vnitřního utvářecího pudu (Gestaltungstrieb) čili automorfosy a zevních formativních dráždících vlivů (fotomorfosa, bary-

morfosa.)*) — »Původ druhů — dí J. Reinke — porovnával se s individuálním vývojem organismu. Je-li toto porovnání oprávněno, tedy jest nápadno, že vývoj kuřete z vejce vnitřním hybným silám (Triebkraft) přičísti se musí, kdežto selekce pouze účinem zevnějších poměrů životních na organismus působiti může. Tak nastalo přesvědčení, že, jako ve vývoji individuí, také u vytváření druhů vnitřní impulsy vývojové rozhodnou úlohu hrály. Ve příčině odpovědi na hlavní otázku sluší tudiž Darwinovu theorii za nezdařenou pokládati.«**)

Také Dr. Th. Eimer ve své »Orthogenesis der Schmetterlinge« (1897) přijímá, že variabilita organických druhů řízena jest vnitřními zákony vývoje. — Vedle uvedených přírodozpytců sluší ještě za přívržence vývoje z příčin vnitřních pokládati: K. E. v. Baera, Askenasy-ho, Brauna, Bronna, Faivre-a, Griesbacha, Heera, Wiganda atd. Z filosofů Hartmann a Huber přijímají přeměnu druhů z příčin vnitřních. — U nás vyslovil se pro vývoj organismů z příčin vnitřních r. 1877. Dr. L. Čelakovský v článku svém „Úvahy přírodovědecké o Darwinově theorii.«***)

»Neboť povaha vývoje — píše — v tom se jeví, že již v zárodku jest napřed určena vloha k celému napotomnímu postupu vyvinovacímu.«†) Čelakovský se tehdy rozhodně vyslovil proti Darwinovu principu přírodního výběru, ale hlas jeho pro tehdejší terrorismus darwinistů zůstal u nás nepovšimnut. A že hlas jeho u nás na prázdno vyzněl, o tom svědčí přírodovědecké články v Ott. Sl. N., hlavně »Darwinova nauka«.

Přijetím však příčin vnitřních pro vývoj organický vyloučena jest náhoda jako vysvětlovací princip účelnosti v přírodě. Neboť přijímají-li se příčiny vnitřní, doznává se tím, že existují zákony vývoje, zákony v organismech samých založené a tím zasazena smrtelná rána materialistickému vysvětlování účelnosti v přírodě.††)

Že dnové darwinismu jsou již sečteni, toho důkazem, že sami druhdy rozhodní přívrženci jeho spřátelují se již s myšlénkou, že se nauka ta více udržeti nedá. Tak Dubois-Reymond s politováním doznává, jak po vítězoslavném průvodu nauky Darwinovy za nějaký čas opojení zmizelo a jak z rozličných stran vždy hlasitěji a hlasitěji zdvihá se pochybnost o nezdolnosti Darwinových důkazů.†††)

Ano, stmívá se, advesperascit — blízký a neodvratitelný jest pád darwinismu. Pochybovačnost, která nenápadně, jaksi v úkrytu, zmáhati se počala, nyní, zmohutněvši, počíná se na darwinismus se všech stran hrnouti, a jako Dr. V. Kurz napsal (Ott. Sl. N.

*) Vide J. Sachs, Physiologische Notizen X. Phylogenetische Aphorismen und über innere Gestaltungsursachen oder Automorphosen. (Flora, 1896.)

**) Reinke, Rede zur Feier des Jahrhundertwechsels 1900. p. 17—18, citov. v »Nat. u. Offb.« 1901. p. 168—169.

***) »Osvěta« 1877.

†) L. c. p. 733.

††) Kölliker již r. 1864 pronesl náhled, že veškerý organický svět založen jest na velikém vývojovém plánu, jenž jednodušší tvory k rozvoji stále rozmanitějšímu pudí (»Über die Darwinische Schöpfungstheorie« 1864, p. 184.).

†††) Sitzungsberichte d. kgl. preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Jahrg. 1894. Zweiter Halbband p. 638, citov. dle »Nat. u. Offb.« 1901, p. 165.).

»Darw. nauka« p. 80.), že »Darwinovi dostalo se vzácného zadostiučinění, že se dožil úplného souhlasu téměř všech přírodozpytců«, tak my naopak zase tvrditi můžeme, že bohdá nedaleká jest doba, kdy se úplného nesouhlasu téměř všech přírodozpytců v příčině darwinismu dožijeme.

Významně doznán nynější žalostný stav darwinismu v »Živě« (1899 str. 231.) ve článku: »Drieschovy názory o methodách v biologii« (podává Vilém Appelt) v úvodě: »V poslední době ozývají se z jedné frakce biologů hlasy, které projevují nespokojenost se stávajícími methodami biologie, zejména s nejdůležitější stránkou její, s evolucionismem. Skepse, s kterou nynější biologové pohlížejí na theorii přirozeného výběru, rozšířena na celou nauku vývojovou a tato prohlášena za pouhý neoprávněný přílepek ku srovnávací morfologii. Je to zvláštní osud, který descendenční nauku potkává. Z počátku to ohromné nadšení pro všechny body nauky Darwinem r. 1859 formulované; theorie přirozeného výběru stala se vládnoucím principem nejen v biologii, nýbrž i v sociologii, morálce a ve všech vědách, které jen něco společného s vývojem lidstva mají. Později začalo se o theorii přirozeného výběru kritičtěji uvažovati (nejprve Kölliker, Čelakovský, Mivart, noveji Haacke, Wolff a j.) a ukázalo se, že princip tento nestojí na tak pevných základech, jak se dosud za to mělo, ba, že je velmi málo zjevů, které by bylo lze přirozeným výběrem vysvětliti. Učiněny i pokusy, tento princip modifikovati, a jemu jen pro určité případy platnost vykázati (Haacke, Wolff), avšak přirozený výběr co princip evoluci vysvětlující přec jen padl. Na místo přirozeného výběru nebylo dosud nic určitějšího dosazeno a tak zde stojí evoluce skoro beze všeho kausalního výkladu; ty příčiny, kterými se nyní vývoj druhů vysvětluje, jsou příliš kusé, než aby nám mohly nějaký určitý názor podávati, a proto také střízlivější evolucionisté přijímají vývoj druhů co faktum, ponechávajíce prozatím stranou úvahy a spekulace o jeho příčinách.« Tak píše autor článku, jehož se týče, a spolu descendenční theoretik.

»Chceme-li dějiny velikého bludu studovati — píše Dr. A. Wiegand — tedy sotva jest vhodnějšího příkladu nad darwinismus.«*) — »Darwinismus — píše Driesch — náleží dějinám, jako druhé kuriosum našeho století, Hegelovská filosofie: oba jsou variacemi na thema: ‚Jak se celé generace za nos vodí', a není zrovna způsobilým, dokonávající naše století v očích pozdějších pokolení obzvláště povznésti.«**) — G. Wolff vyslovuje naději, že jdeme vstříc konečně platnému odstranění darwinismu.***) — „Darwin — dí prof. Dr. G. Steinmann — postavil princip jednotnosti příčinného svazu stvoření, nemohl je však zprostiti od smrti násilné, nepřirozené . . . Doby, kdy výklad Darwinův byl alfa i omega učení o odvození, jsou ty tam, jeho učeníci sami jsou rozdvojeni.«†)

*) Die Geschichte der Naturwissenschaften und ihre Bedeutung. (Nat. und Offb. 1893, p. 9.)

**) Biolog. Centralblatt 1896, p. 355, cit. v »Natur u. Offb.« 1901, p. 165.

***) G. Wolf, Der gegenwärtige Stand des Darwinismus, p. 28. cit. v »Nat. u. Offb.« 1901, p. 167.

†) »Živa« 1899, p. 303. (»Palæontologie a učení o descendenci na konci našeho století.«)

Jsme odpůrci darwinismu, ale nikoli proto, že by se názor, že nynější rostlinstvo a zvířectvo nenáhlým vývojem z tvarů nižších a jednodušších povstalo, s křesťanským názorem naprosto nedal usmířiti, nýbrž proto, že darwinismus zákonům přírodní filosofie odporuje, které žádají, aby se každá theorie na skutečných zjevech zakládala, hlavně však proto, že darwinismus hoví názoru, že fysikální a chemické síly jediné a pouze samy sebou náhodou, bez vlivu vyšší moci, nynější rostlinstvo a živočišstvo s jeho nanejvýš účelným zařízením vytvořily. Něco takového přijímati, jest očividně absurdní, a není divu, že to i mnohého střízlivěji myslícího přívržence darwinismu zaráží. Jsou totiž mezi darwinisty i tací, kteří sice všeobecnou platnost darwinismu jako vědecké theorie v mezích organické říše uznávají, avšak na druhé straně s rozhodností odmítají mínění, jakoby původ veškerého organického života i se vším účelným zařízením přírody byl výsledkem pouze čistě fysikálně-chemických sil, a z té příčiny původ organického života a účelný řád v přírodě buď jaksi ostýchavě »nepochopitelné teleologické příčině světa« aneb nepokrytě osobnímu Tvůrci připisují. Tak Dr. Otto Zacharias uznává sice darwinismus za vědeckou, všeobecně platnou theorii, avšak prohlašuje, že darwinismus původ organického života vysvětliti není s to, a praví ku konci svého »Ueber gelöste und ungelöste Probleme der Naturforschung« (2. Aufl.) nadepsaného spisu, že přírodní zákony právě tak nutně pořádajícího ducha předpokládají, jako mechanismus hodin hodináře předpokládá (p. 189) a varuje, aby se nevěrecký monismus s darwinismem neztotožňoval. Ohledem pak na počínání Hæcklovo, jenž zjevy sebevědomí »oduševněnými atomy« vysvětliti se snaží, dí: »Sestrojení theorie, jako jest ona o epigenesi plastiduly, musí jako vyjetí z kolejí zdravého lidského rozumu označeno býti: Ono jest logicky nepřípustné a vědecky bez ceny« (p. 60) a končí poslední kapitolu spisu svého slovy Faraday-e: »Jestliže nesčetné v přírodě sjednoceně působící síly uvažuji, jestliže pomním, jak nerušeně a klidně navzájem rovnováhu zachovávají, tak že nejrůznější prvky, které by samy o sobě dosti síly měly, aby tvory a hospodárnost přírody úplně zničily, v míru vedle sebe trvají a potřebám živého tvorstva v službu dány jsou, tedy jsem se při takovém uvažování více než pouze o moudrosti, dobrotě a velikosti všemohoucího Ředitele, jež řeč naše vyjádřiti neschopna jest, přesvědčil.« — Ano i sám Weismann, když se byl pokusil vývoj organismů jako mechanický dokázati, odvažuje se příslušný mechanismus světa na strůjce světa na počátku činného t. j. Boha zpět přivésti.*)

Že descendenční theoretikové, kteří jsou odpůrci darwinismu, spolu též odpůrci čistě mechanického výkladu vývoje světa ve smyslu extremního darwinismu jsou, netřeba zvláště podotýkati. »Ich glaube nicht an den Darwinismus als abschliessendes System, einfach aus dem Grunde — dí Karel Schnell — weil ich an die Wissenschaft glaube, weil ich glaube an die Tiefe des Reichthums und der Erkenntniss, welche noch unaufgeschlossen in der mensch-

*) Weismann, Studien zur Descendenzlehre II. S. 295.

lichen Vernunft ruht. Ich glaube ferner, dass die Entwickelung der Welt durch Vernunft beherrscht und bestimmt ist.«*)

Avšak mohl by někdo namítnouti: Že existence darwinismu jest v nejvyšší míře ohrožena, to bych už připustil, ale jen pokud se týče principu selekčního, nikoli však pokud se týče descendence organických tvorů. Vždyť přírodozpytci, kteří se darwinismu zřekli a odpůrci jeho se stali, stali se vlastně odpůrci jen selekčního principu, nikoli však descendence organismů; tuť oni uznávají, jenom že oproti darwinistům přijímají transformaci organismů z příčin vnitřních. Zůstává tedy nauka o descendenci organických druhů nadále v platnosti.

My však vzhledem k tomu odpovídáme: Také descendenční hypothesa, jak jí darwinisté učí, vezme v brzku za své Darwinisté a s nimi též descendenční theoretikové, kteří selekčního principu neuznávají, přijímají monofyletickou descendenci všech organismů, dle níž, jak již čtenářové o tom svrchu poučeni byli, všickni organičtí tvorové geneticky vespolek příbuzni jsou. Musejíť dle této descendence na př. všecky medusy, všickni ssavci, všecky opice i člověk, a na druhé straně všecky rostliny z jednoho pratvaru odvozováni býti. »Darwinismus — píše Dr. V. Kurz — jenž hlásá odrozování tvorstva a ponenáhlé vznikání nových druhů, důsledně béře za nejpůvodnější tvory jednoduché buňky a beztvarnou hmotu živoucí, protoplasma. Z takových prapočátků života vyvinovaly se jednak rostliny, jednak se tvořila zvířata.**) Darwinismus béře všechny tvory za členy téže rodiny, nekonečně četné a rozvětvené. Soustava stává se rodokmenem tvorstva. Žijící tvorové jsou posledními zelenými ratolestmi dvojitého stromu, obou to říší ústrojných; uschlými větvemi jsou tvorové vyhynulí — a v tom smyslu má ústrojná říše již velmi četné kmeny uschlé. Vzory a třídy tvorstva lze přirovnati ke kmenům, řády a čeledi

*) »Nat. u. Offb.« 1888, p. 788.

**) Na základě domněnky, že veškeré organické tvorstvo, živočišstvo i rostlinstvo, společný původ má, utvořil Hæckel tak zvanou »říši protistů« (prabytostí [»Protistenreich«]), střední to říši mezi živočichy a rostlinami, domnívaje se, že obě stávající říše organické (živočišstvo i rostlinstvo) v ní se stýkají. K této říši počítal všecky nejnižší organismy (diatomy, kořenonožce, ano i houby), zejména »monery«, nejnižší to organické bytosti bezjáderné (cytoda), jež pravděpodobně ani neexistují, povstalé prý praplozením. Avšak v novější době čím dále tím více redukuje se počet organických bytostí, jež Hæckel za bezjáderné považoval. Tak na př. u bakterií, které za bezjáderné považovány byly, objevena byla v novější době jádra (Bütschli a j.). Vedle toho Verworn v Jeně fysiologickými pokusy dokázal, že jádro buněčné pro život buňky naprosto nutné jest. (Vide Nat. und Offb. 1893 p. 633.)

V příčině přechodních tvarů mezi živočichy a rostlinami vyjádřuje se Kollmann takto: »Přechodní tvary (mezi rostlinami a zvířaty), to budiž zvláště vytčeno, přece se však až do dnes nenalezly (ačkoli totiž boj již léta trvá o to, zdali určitý druh nejnižších organismů rostlinou či zvířetem jest). Ještě žádná obojetná bytost (Zwitterwesen) není objevena, která by polovičně zvířetem, polovičně rostlinou byla. Vždy jest to pouze jedna z obou. Jakkoli často již zdálo se, že přehrada mezi oběma říšemi padla, vždy zase postavena byla. Pokud se tomuto náhledu holdovalo (o přechodu), mělo utvoření »říše protistů« mocnou oporu. Nyní však . . . vidíme podaný důkaz, že chlorofyll nebývá zvířaty, v nichž se vyskytuje, vytvořován, nýbrž že tato zelená zrnka parasitické Algy jsou . . . Toto důležité poznání ukazuje, že se tu nikoli s přechodními bytostmi potkáváme, nikoli s pravěkými svědky někdejší příbuznosti rostliny a zvířete na základě nenáhlého vývoje (tedy nikoli descendenční zjev), nýbrž s řádnými (vollgiltig) zástupci obou říší, kteří po-

k větvím obou stromů. Takovýmto názorem soustava nabývá teprve vědeckého podkladu a logického zdůvodnění.«*)

Avšak takováto descendence monofyletická nese na sobě zřejmý ráz pravděnepodobnosti. Neboť důvody, jimiž darwinisté a descendenční theoretikové vůbec tuto descendenci podpírají, postrádají naskrz vší moci důkazné, zakládajíce se jednak na theoretických dohadech, jednak na empirickém klamu, nemohou tudíž podporou správnosti monofyletické hypothesy descendenční býti. Či zakládá se Hæckelův biogenetický základní zákon na pravdě, možno v ontogenii spatřovati důvod pro descendenci? Svědčí zjev atavismem zvaný pro descendenci? Podává palæontologie nějaký platný důkaz pro descendenci? Neodporuje transformaci druhů ve smyslu darwinistickém veškerá historická zkušenost? Jakž tedy descendence, jíž se týče, může se zakládati na pravdě?

Než mezi descendenčními theoretiky již i v příčině descendenční hypothesy u mnohých vystřízlivění nastává. Toho důkazem, že nepokládají nauku descendenční více za theorii na evidentních důvodech založenou, nýbrž pouze za hypothesu více méně pravděpodobnou. Tak píše moderní zoolog R. Hertwig: »Die Entstehung der jetzt lebenden Tierwelt ist ein Prozess, welcher in längst vergangenen Jahrtausenden gespielt hat, welcher einer direkten Beobachtung nicht mehr zugängig ist und daher auch niemals in dem Sinne bewiesen werden kann, wie wir individuelle Entwicklung eines Organismus aufkläreu können. Man kann für die Annahme einer einheitlichen Abstammung der Tiere nur den Wahrscheinlichkeitsbeweis führen, indem man zeigt, dass alle unserer Beobachtung zugängigen Thatsachen nicht nur mit dieser Voraussetzung übereinstimmen, sondern auch durch sie allein ihre einheitliche Erklärung finden.«**)

Reinke pak píše: »Jedenfalls bildet die Descendenztheorie eins der wichtigsten und interessantesten wissenschaftlichen Dogmen der Gegenwart. Indessen darf von einem vollgültigen Beweise für die Richtigkeit der Phylogenie nicht gesprochen werden, einem Beweise, wie wir ihn z. B. für die Thatsache der Ontogenie, d. h. der Entwicklung des Individuums aus dem Ei erfahrungsgemäss besitzen. Darum kann die Descendenzlehre im günstigsten Falle für die Naturforschung auch nur den Wert eines Axioms haben und zwar eines Axioms, von den wir zugeben müssen,

---

spolu žíti mohou, nikoli však nutně pospolu žíti musejí. Tudíž přec zase přehrada, o níž se domnívali, že odstraněna jest.« (Biolog. Centralblatt IX. 1884 p. 91.).

Franceschini pak v časopise »Vom Fels zum Meer« 1890 podává následující úsudek o »říši protistů«: »Das war nun eine ausserordentlich gemischte Gesellschaft, 14 Stämme mit den sonderbarsten Namen. Da gab es Urlinge (mit den Amœben), Lappinge, Mittlinge, Wimperlinge, Starrlinge, Sonnlinge, Strahlinge, und dgl., schön benamsete Geschöpfe. Prof. Hæckel . . . hat sich verleiten lassen, den wissenschaftlichen Grundsatz, ohne zwingende Gründe keine neuen Hypothesen aufzustellen, zu ignoriren. Die Wirkung war ein nicht ganz unverdienter Spott . . . In der That war sie (die neue Hypothese) nichts Anderes als die willkürliche Schöpfung eines ungeduldigen Geistes.« (P. Martin Gander, O. S. B., Pflanze und Tier, vide »Nat. u. Oftb.« 1897 p. 36.).

*) Ott. Sl. N. (»Darwinova nauka«) p. 63.

**) R. Hertwig, Lehrbuch d. Zoologie, 3. Aufl. 1895 p. 26.

dass eine Umgestaltung desselben für die Zukunft nicht ausgeschlossen ist. *)

Ano, dnes již přestává se mluviti o descendenční hypothese jako o theorii na evidentních faktech založené, nýbrž vždy více a více na její hypothetický ráz s důrazem se upozorňuje.

(Dokončení.)

Mariánské písně.

(Volně dle GOERRESA.)

Královna máje.

Zas přišla k nám Vesna,
s ní teplounký dech,
zní píseň zas plesná
Tvých ctitelů všech;
a k velké Tvé, Maria, oslavě
zní ve chrámech varhan ples jásavě.

Již dávno Tě zdravil
všech proroků sbor
a v písních Tě slavil
jich nadšený chór;
Tě andělů vsnešený slaví ret,
hvězd roje a slunce a celý svět.

K Tvé oslavě kloní
svůj lilie květ,
a písněmi zvoní
jich bělostný ret;
a krvavých růží nach na keřích
Tě velebí, Matko, zas v bolech Tvých.

Ó, Matičko Boží,
Tys posvátný květ,
ať chválu Tvou množí
vždy nadšený ret;
ó, Maria, zpěv můj Tě velebí,
by kdysi Tě oslavil na nebi.

Ty chudoby štíte
a ochrano běd,
mě bouře chraň líté
a zjasni můj hled;
já k Tobě, ó, Maria, z prachu lkám,
jen v Tobě já záchranu jistou mám.

*) Reinke, Die Welt als That, 1899, p. 330.

Jas slunce mi svítí,
v dál tratí se bol,
den v hrudi se nítí,
vše plesá jen kol;
mně Matička s útěchou kyne zas,
jí k slávě ať zaznívá písní hlas.

Jak šumivé vlny
zpěv v dálku se nes,
ať písní svět plný
a umlkne děs;
té vznešené Panně tam v nebesích
ať celý svět vínek dá z písní svých!

K Tvým nohám...

Již slavík písní jásá,
že přišel smavý máj,
je Tvoje vše ta krása,
ten celý zkvetlý ráj.
K Tvým nohám proto s plesem
ty čerstvé květy nesem,
Maria, Maria!

Již slunce mile svítí,
svět celý zahřívá,
svým zlatem zdobí kvítí
tvář jeho zářivá.
K Tvým nohám proto s plesem
ty paprsky ti nesem,
Maria, Maria!

A v lidském srdci znova
se štěstí usmálo,
hruď čerstvý květ tam chová,
kde trní bodalo.
K Tvým nohám proto s plesem
své srdce s láskou nesem,
Maria, Maria!

To srdce chraň vždy, Panno,
by čisté zůstalo,
by kdys mu věčné ráno
tam v nebi svítalo,
je k nohám Tvojim nesem,
by věčným zplálo plesem,
Maria, Maria!

Maria -- květ.

Kde věčné nivy plají,
překrásný vzešel květ,
ten něhu v sobě tají,
jíž nikdy nezřel svět.

Když oko slza rosí,
hruď tísní bolů mrak,
hned radosť v srdci nosí
v ten květ kdo ztopí zrak.

A smutek koho kruší,
že srdce krvácí,
zas štěstí jeho duši
ten kvítek navrací.

A květinka ta bílá,
již ve své mysli mám,
je Maria všem milá,
již hostí nebes chrám.

Ten kvítek čarokrásný,
ať v máji života
nám v srdci kvete jasný —
v něm věčně bleskotá!

Rudolf Stupavský.

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

(Pokračování.)

Po koncertním kuse vyndal Josef Vízek časopis a vyžádav si pozornost jako v parlamentě, počal mluviti:

»Ani vám snad, milí muzikanti, nebude známo, že tato dnešní Cecilská slavnost už předem je dost trefně popsána a její ředitel že v tomto listě je vyfotografován.«

Hudebníci vrtěli hlavami, Halus nerozuměl. To jistě bude nějaký povedený vtip.

»Věru je tomu tak,« pokračoval Vízek. »Teď platí všechno černé na bílém, a to jest i zde. Chcete-li, odložte ty nástroje na chvíli, a já vám nějaký úryvek přečtu.«

»O to bychom prosili, důstojný pane,« řekl blíže stojící Brdáč.

»Tedy ticho a vy hostinský, nyní nenalévejte, ať nepřecházíte.«

Farář rozevřel list a četl:

»Cecilská slavnost v Chusnici a její oslavenec. Klidně plyne den za dnem v české dědině uprostřed úrodných niv a lučin, nic zvláštního nerozvlní život v zátiší, v němž práce je denním údělem. Než jedna neděle je čestnou výjimkou, a to při svátku patronky hudebníků sv. Cecilie. V Chusnici totiž vyučuje dlouhou řadu let mládež zasloužilý řídící učitel Václav Halus, který nejenom dbá velice literních věd, ale cvičí také žáky v hudbě, jak kdo k ní má chuť a nadání. A vyučil žáků a hudebníků řadu, v této neúnavné činnosti nadále pokračuje a v rozvoj věd a umění působí.« —

»Pane faráři,« ozval se Halus, »vy žertujete.«

»Čtu pouze to, co je zde vytištěno a co mně chovanci konservatoře včera po příjezdu svém doručili,« ohražoval se Vízek.

Řídící se poněkud upokojil a farář předčital dále:

»Bude jistě čtenářům velice milé, když je seznámíme poněkud s mužem tak zasloužilým a neúnavným, jakým je Václav Halus, jehož podobiznu přinášíme na přední straně.«

Tu se strhl mezi přítomnými poplach, neboť každý chtěl viděti podobenku svého řídícího.

Farář vyzvednuv časopis, ukazoval všem vyobrazení řídícího učitele ve věnci bobkových a palmových listů.

Halus byl překonán. Také se podíval po časopise, cosi pověděl a pak usednuv, zadíval se v opáčnou stranu. Bylo mu divně u srdce, byl hluboce dojat.

Vízek zatím četl dále stručný životopis, který byl sice všem dobře znám, ale jemuž přece naslouchali ochotně. Byly tu náležitě oceněny zásluhy řídícího, a na konci pisatel opět připomínal slavnost o sv. Cecilii, kdy se scházejí žáci ke svému učiteli, aby s ním zahráli v kostele a oddanost svoji na jevo mu dali. Než v řádcích těch bylo vzpomenuto i nynějšího kapelníka Brdáče a jeho klárinetu, jak tento nazvedá při ústech do výše, má-li býti konec muziky.

»Kterej kakraholt tohle tam dal!« zvolal Brdáč udiveně a ostatní se srdečně smáli.

»Kdybych já měl tento životopis psáti,« řekl posléze farář, »bylo by to o mnoho důkladnější, neboť pana řídícího velmi dobře znám. Zvláště bych připojil velmi důležitou poznámku, že náš oslavenec nejenom umělecké kusy hraje, ale i některé skládá.«

»I to musilo vyjíti na jevo!« zvolal Halus téměř s výčitkou.

Tato zpráva způsobila mezi přítomnými nový poplach a úžas. O tom posud nikdo nevěděl, že řídící komponuje.

»To solo, obsahující modlitbu k českým patronům, jež bylo dnes tak s citem zpíváno, je výtvorem našeho pana řídícího,« vyzrazoval farář.

»Gratulujeme,« volali hudebníci. »A my na to nepřišli! Proto jsme mnohdy nedostali do rukou tištěných not a všechno už bylo rozepsáno.«

»Sláva našemu slavnému učiteli a skladateli!« zvolal Brdáč, a kde kdo slávu provolával.

Halus povstav, řekl rozechvěně: »Teď mně nezbývá nic jiného, než abych se rychle vytratil. Zahanbujete mne, oslavujete a vynášíte, co takové chvály nezasluhuje. Děkuji vám, ale prosím vás, pomlčte o tom.«

»Nic tak, pane řídící« odpověděl farář. »K čemu skrývati pravé zásluhy? Máte mnoho žáků, ať ve vás vidí vzor a příklad, který by následovali. Jenom směle do veřejnosti s takovými dobrými skutky! Skromnost jest pěkná ctnost, ale vezdy není na svém místě utajovati se zásluhami, zvláště ne u vás, který má tolik následovníků.«

Hudebníci horlivě přisvědčovali.

»Tím více si vás, pane řídící, budeme vážiti, tím více k vám lnouti a za čest si klásti, že jste byl naším učitelem.«

Tu se dostal k slovu i Brdáč. Pohladiv si širokou tvář a pohlédnuv ke stolu, kde seděli nehudebníci a mezi nimi též Řešetko, řekl s potutelným úsměvem:

»Když jsem se já dostal do těch listů — ovšem jako Pilát do Kreda — myslím, že by tam měl spolu přijíti též náš kostelník, neboť nám muziku kazí. Mnohokráte vyjde ze sákristie a třepá rukou na znamení, že už máme přestati. Tím nám hudbu ruší.«

»Abys ty nerypal!« ozval se Řešetka, mrknuv okem po panu faráři.

»Tohle byl žert,« smál se Brdáč s ostatními, »ale co je v tom listě, je pravda, až na ten můj klárinet. Kde by byla chusnická kapela, kdyby se o ni nestaral nadále pan řídící?«

»Ty sám bys ji pochoval,« poznamenal kostelník.

»A že pan Halus zásluhy má, toho jest nejlepším důkazem naše přítomnost. A kolik jich poslalo přípisy ano i telegramy na Cecilskou naši slavnost? Litují, že se nemohou pro vzdálenost nebo práce dostaviti a vzkazují pozdravy svému učiteli. Tedy hudební list ani nevystihnul všeho, co pan řídící vykonal.«

»Co zde není,« ujal se znovu slova farář, »to se ještě stane. Doufáme a přejeme si z celého srdce, aby nám Bůh ještě dlouho našeho milého přítele zachoval při zdraví, aby

mnoho let působil pro blaho školy i chrámu a rozmnožil posavadní zásluhy svoje. A kdyby to nebylo snad napsáno, zůstane to v srdcích všech, a pan řídící způsobí si krásnou památku své blahodárné činnosti.«

»Sláva!« provolali znovu hudebníci a chopivše se nástrojů, zahráli slavnostní tuš.

Halus povstav poděkoval pohnutým hlasem a faráři vřele stisknul pravici.

Bylo ještě mnoho hovořeno a vzpomínáno na dny minulé, žertováno, a Brdáč se dostal opět s kostelníkem do křížku. Kapelník si přál, aby se jednou všichni vyučenci sešli, jak slavná by to byla mše, jak hlučná hudba na kruchtě a Řešetka poznamenal k nemalému obveselení: »Bůh uchovej, to bychom musili za mše dvakráte vyměňovati svíčky a patronátní úřad by nám ani tolik na kostelní světlo nepovolil.«

Tu i farář pochválil kostelníka, že se zájmů kostela věrně a důkladně zastává.

XIV.

Když zaznívaly z hostince veselé tony Dvořákových slovanských písní, také Helena vyšla z fary na zahradu. Zde bylo už pusto. Listí se stromů opadalo a vítr je zavál do soutek mezi hradby, ovoce bylo dávno očesáno a uloženo v suchých komorách, také zelenina ochráněna před mrazem ve sklepě, kde živořila ve skropeném písku; květiny vyndány ze země a zasazeny do kořenáčů, jež uloženy v pokoji vedle kuchyně, kam přebytečné pouštěno teplo. Na zahradě země zryta, zkompostována, růže otočeny slamou, vinná réva pokryta stlaním. Jenom tu a tam trčel zapomenutý košťál, pozdní sedmikrása u plotu, nebo slaměnka. I bazen přikryt prkny. Smutno bylo v zahradě a jenom sníh by mohl učiniti lepší proměnu.

Nejinak pošmurně bylo v duši Helenině. Nic zlého ji netížilo, posud byla čistou lilií, však zármutek obestíral srdce její. Ta tam byla veselost, která jí zjednala jméno domácího žíhadla, po faře neozýval se zpěv, až by musil Vízek napomínati k mírnosti, že zde není zpěvačka sama, Helena nežertovala, nesmála se, ale tiše a pilně konala práce svoje. Domnívali se, že přišla do rozumu, že se její povaha změnila a stává se usedlou.

Justina sice postrádala u své chovanky bývalou veselost, která tichou faru oživovala, ale jinak vynášela o ní veškerou chválu. Na slovo poslechla, každé práce se chápala, od šicího stroje spěchala k plotně, drůbež obstarala, panu strýčkovi posloužila, ochotná byla, a jenom ob čas se zamyslila a pak nepozorně si vedla.

Helena se nikomu nesvěřovala, co ji tísní, ani Halusovým družkám, ani Justině, tím méně Vízkovi. Teď vzpomínala na zemřelou matku a litovala, že té nemá při sobě. Jenom té by důvěřovala a svěřila se s tajemstvím, jež na dně duše její spočívalo. Uchylovala se ke knihám a brala ochotně, co jí farář podával. Četla, ale často zrak její od knihy uchýlil se v prázdno, jakoby pátrala po něčem neznámém.

Vízkovi bylo až nápadné, že neteř jeho nenavštěvuje protější školu. Sám byl se řídícím v tom nejlepším přátelství, Čeněk měl je ještě upevniti, ale Helena se slečnám vyhýbá. Co se spolu nachodily, co se nabyly po besedách buď na faře nebo ve škole a teď pojednou takový obrat. Dokud byli studenti na prázdninách, vymlouvala se, že má bolení zubů a ani jich nedoprovodila ke kříži, když se přišel Havel rozloučit, nebyla k nalezení a marně ji po celé faře volali, než ani později se mnoho nezměnila. Už se tak neuhýbala a nestranila, ale přece raději se uchylovala v samotu.

Domácí se obávali, že se snad na Helenu starý neduh vrací a že přece podědila po matce i krátký život s předčasnými známkami smrti. Ale Helena si nestěžovala, lékařské pomoci nevyhledávala, ale sílila tělesně a nabývala přiměřených svému věku tvarů.

Procházkou její byla zahrada a chodila sem, když prvý mráz urval šat stromů a ruka lidská učinila zde veliký převrat. Sama k němu pomáhala a zeleninu v koších odnášela. Teď sem zašla, aby naslouchala hudbě, vlnící se po celé dědině. Každoročně súčastňovala se zábavy, později také tančila, ale dnes nedala se pohnouti. Vízek se domníval, že přijde s učitelovými, že ji dovede jak obyčejně Pelhřím, který rád takové rytířské služby zastával, ale Helena se nestrojila, ani když ji Justina upomínala, ani když se pan učitel dostavil.

»Letos nepůjdu,« vymlouvala se, »není mně dobře. Jsem nějak unavena.«

Pelhřím odešel s nepořízenou a Justina vrtěla hlavou nad chovankou. Co jí to vězí v hlavě? Ráno si nestěžovala, zpívala v kostele, obsluhovala hosty, jež měl farář na obědě, a teď pojednou zříká se dobrovolně toho, po čem jiní v jejím věku touží úsilovně.

Ale dobrá žena ta nedopátrala se ničeho a neuhádla nemoc Heleninu. Sama snad nikdy necítila lásky leč k rodičům, strýčkovi a skrovnému příbuzenstvu, neznala lásky leč k práci a své povinnosti, lásky k lidem vůbec, z níž plynuly skutky dobročinné; proto starostlivá jinak Justina nevystihla, co by mohlo tísniti mladé srdce dívčino.

Ustanovila se, že bude tím více pečovati o zdraví svěřenky své, kterou tolik milovala, že se i poradí s paní řídící, jak dělala v pochybnostech a nejistotách. Nenutila Helenu, když tato nechtěla, ale ponechala jí volnost.

Helena jenom vyšla na sad. Přes zděnou hradbu pokrytou lišejníkem bylo viděti do vsi. Podál stál velebně kostel s řadami železných křížů nad hroby nebožtíků. Vál už chladný vítr po těch rovech, pokapaných voskem a pokrytých věnci od poslední slavnosti dušičkové. V koutech ukládaly se už stíny mezi rozbité pomníky a třísky se shnilých rakví.

Od hospody zněla veselá hudba, sladké tony a vířivé zvuky klarinetů. Odpolední koncert se měnil v taneční rej. Usedlí ustupovali do pokojíku nebo odcházeli do svých domovů, aby je vystřídala mládež, která si chtěla ještě jednou do adventu proskočiti. Ve vsi bylo neobyčejně živo.

Helena se dívala přes hradbu, vstoupivši si na kámen. Kolkolem měla pruty ořechové a mladou jívu, kterou sem Řešetka vsadil, aby měl ratolesti kočičkové při ruce na květnou neděli.

Dívka pozorovala, kdo jde do hostince, všechny znala, s mnohými sedala ve škole v jedné lavici. Nikomu zábavy nezáviděla. Ať se veselí, je-li k tomu naladěn. Sama po tom netoužila.

Posléze šli ze školy. Pelhřím vedl Julii, Bohuslava šla v zadu, a dle ústroje bylo znáti, že se rovněž nesúčastní, že jenom sestru doprovází. Byla oděna po domácku a brala se stranou, jakoby také k radujícím se a toužícím po zábavě nenáležela.

Helena dobře věděla, co se u řídících událo, a jak Pelhřím o ruku Bohuslavinu žádal. Ani si nemohla vysvětliti, že panna odmítla. Což nemiluje pana učitele nebo netouží po zaopatření? Justina slečnu chválila, že chce posloužiti rodičům, až tito budou ode všech dítek opuštěni, že míní potom přejíti jako hospodyně k Havlovi, až se stane samostatným. Justina dovedla oceniti tuto oběť, neboť ji sama vykonala, proto vynášela Bohuslavu a ještě více k ní přilnula. Mluvila s nadšením o ní před Helenou, která posud všeho nechápala.

Teď se na to rozpomínala, vidouc, jak Bohuslava vzdaluje se od toho, který chtěl zanechati dívku v rodišti a podati jí ruku. Odmítla jeho lásku a uchovala mu přátelství. Kdyby nebyla sestrou Havlovou, jak ráda by jí odkryla svoje srdce. Jistě také trpěla, jistě i jí krvácí duše. Hledí se vpraviti do poměrů, připravuje se na vznešený úkol životní, ale vyhýbá se zábavám. Netěší ji to, raději prodlí doma jako usedlá, která se nabažila světa.

Helena obdivovala starší družku svoji. Vždycky byla vážnější, o všechny pečovala, a Viktor právem ji nazýval starostou. A tou chce býti jako Justina, která v tuto dobu všeobecné radosti jistě sedí v kuchyni a sestavuje na celý týden jídelní lístek.

Pojednou pocítila Helena touhu porozprávěti si s Bohuslavou. Mohla zavolati přes hradbu a dívka by sem přišla okamžitě, ale zůstala v tajném úkrytu, až zašli a Bohuslava se zastavila na návsi. Pak přeběhla zahradu, dostala se ruče ke dvířkám a vyšla na silnici. Byla také oděna jenom po domácku jednoduše v prosté šaty beze všech okras, na hlavě měla šátek, na sobě teplejší kabátek, před sebou velikou zástěru z látky nejlevnější.

Bohuslava vracejíc se domů, záhy zpozorovala Helenu a rovně běžela k ní.

»Moje drahá, proč jsi se nesúčastnila zábavy?«

»Nemohla bych se podobně tázati i já? opáčila Helena. »Tobě tím více by se příslušelo radovati, neboť oslava se děje vlastně k vůli tvému otci.«

»To je pro všechny,« děla Bohuslava, »ale, jak se zdá, slečna Helena nějak se straní poslední dobu veřejnosti. Ani do školy tak často nepřichází, procházek se nesúčastňuje a vůbec miluje více samotu než společnost.«

»Panna Justina má z toho radost. Říká, že přicházím do rozumu,« usmála se smutně Helena.

»A není to, drahoušku, nic jiného?« žertovala Bohuslava.

»A co by to bylo?« zakrývala tázaná rozpaky. »Pojďme po silnici, uslyšíme hudbu a tak nám uběhne večer.«

Bohuslava byla spokojena. Nejdříve zašly před faru a školu, aby domácí o slečnách věděly a o ně starost neměly. Justina už chtěla před chvíli dojíti pro Helenu, aby, stojíc na zahradě, nenastydla. Nyní byla hospodyně spokojena a procházky Heleně dopřála. Vízek posud seděl v hostinci, a toho dne se ani pantátové neukázali za dědinou.

»Proč se nás straníš?« znovu se tázala Bohuslava, vedouc se s družkou pod paží. »Někdo ti snad ublížil? Nebo přenesena byla ze školy do fary pomluva, která by nás chtěla rozdvojiti?«

»Bůh uchovej!« odporovala Helena. »Od vás mně nikdo ani nemůže ublížiti nebo pomluviti. poněvadž bych každého hned odbyla. Pan farář si nemůže celou rodinu ani vynachváliti. Ale to mně tak jenom přišlo, že miluji samotu, a mám mnoho práce, starostí, také vidím, že jsem zanedbána ve čtení. Vždyť mne minule i pan Pelhřím pokáral, když jsem neznala jméno ministra vyučování,« dodala s narážkou. »Také chci kráčeti tou drahou, jakou jsi si ty zvolila.«

»Jak tomu mám rozuměti?« divila se Bohuslava.

»S tou ovšem výhradou,« doplňovala Helena, »že mne posud nikdo o ruku nežádal jako tebe.«

Družka napjala sluch. Což by v té zamlklosti vězelo něco podobného, což i Bohuslava zažila, nějaké trpké sklamání, neopětovaná láska nebo něco podobného?

»K čemu bys ty se tak zapírala? Nadejde doba, kdy předstoupí před pana strýčka ten, který dříve opanoval srdéčko tvoje, a pak si tě odvede odtud, abys v lásce žila.«

Helena stiskla mocněji slečninu pravici.

»To se moje drahá nikdy nestane,« řekla určitě, »nebudu se vdávati a přijmu na sebe ten úkol, který jsi si ty zvolila.«

»A proč bys to dělala?«

»Dosloužím panu strýčkovi nebo otci.«

»Od tebe nebudou té oběti žádati. K čemu se nabízíš, vykoná panna Justina.«

»Také stárne, nikoho nemá, a snad i ona bude nucena té služby ode mne vyžadovati. Hle, naše úlohy se téměř srovnávají, my musíme k sobě nejvíce lnouti!«

Helena vřele se vinula ke družce.

»Mileráda přijímám tvoji lásku, však nedovedu si vysvětliti tvůj obrat. Můj osud znáš, mně se diviti nemusíš, po tom, co se stalo mezi mnou a Pelhřímem, mne okolnosti zahnaly v chobot ten, ale co přivedlo k tak vážnému rozhodnutí tebe? Proč chceš tu oběť přijímati na sebe? Co tě pohnulo? Snad jsi četla něco tak dojemného? Nebo s tebou o něčem podobném rozmlouval pan strýček?«

Helena se zamlčela. Jak by mohla udati pravou příčinu? Studem by se propadla. Nesmí s pravdou ven. Ať je všechno pochováno v srdci jejím.

»Mnohdy jedná člověk bez vážnějších pohnutek,« odpověděla. »Kdo ví, nevedl-li mne tvůj příklad, neúčinkovala-li na mne panna Justina.«

Bohuslava seznala, že se družka vymlouvá a sama jí pomáhala z rozpaků.

»To bude asi nějaká přeháňka, která časem přejde, až ten pravý zafuká.«

Helena jenom pokrčila ramenem.

Přešly několikráte dědinu, naslouchajíce hudbě a pozorujíce ruch kolem hostince. Domácí buď vcházeli do vnitř nebo se hned utábořili pod okny, staří vyšli aspoň před statek a v mnohém bouřila muzikantská krev. Nezastřenými okny bylo viděti tančící. Slečnami poněkud to hnulo, ale nedaly na sobě znáti nějakou touhu. Šly dále a rozmlouvaly vážně. Nebe bylo plno hvězd, už odzvoněno klekání, kdy celá hospoda se zahalila hlubokým mlčením. Helena s Bohuslavou právě chtěly jíti domů, když z hostince vyšli dva muži, zahalení do svrchníků. Byli okamžitě poznáni.

»Naši jdou,« řekla Bohuslava, »počkáme na ně.« Postavily se na stezku, kudy páni museli jíti a mlčky čekaly. Farář něco vykládal řídícímu, jakoby ho usmiřoval.

»Tak je to dobře, ať pravá zásluha dojde uznání a ocenění!«

»Ale proč se vším na buben? A to komponování ani nestojí za řeč.«

Tu se prohlásily dívky.

»A hleďme, zde jsou ty trucovité škarohlídy, které pohrdají zábavou! To je blazeovanost! Nemají posud ani právních let a už jsou unaveny radostmi světa! Proč jste nešly s panem Pelhřímem?« tázal se farář.

»Myslely jsme,« odvětila Bohuslava, »že nemusíme při všem býti. Už máme té hudby tak právě dosti a chystaly jsme se domů.«

»Tam vás jistě čekají,« řekl Halus, ale dceru nenutil, věda, proč se nesúčastnila.

Ani farář už neteř neposílal, jsa rád, že netouží výhradně po zábavách. Vraceli se společně na horní konec, vířivá hudba je provázela.

»Pěkný to byl dnes den,« pochvaloval si Vízek, »taková slavnost, z lidu pocházející, zvláště se mně líbí. Není zde žádných pokynů, diplomů, úředního jednání, ale všechno je srdečné.«

Řídící cosi řekl na omluvu.

»Jsme mezi lidem, vděčnost a uznání jeho je nad všechna vyznamenání,« pokračoval farář. »V té věci jsem úplně spokojen v zapomenutém jinak kraji. Není nad to, koná-li kdo věrně svoji povinnost; potom je spokojen sám ssebou.«

Dívky tiše naslouchaly. Hned odpoledne bylo doneseno do školy, co se děje v hostinci, a jakých oslav se Halusovi dostává.

Před farou všichni si podali ruce a rozešli se každý do svého domova. Na faře i ve škole bylo osvětleno po jednom okně, kde bděli, aby hned otevřeli, až bude zazvoněno. Ale toho večera ani zde ani onde nemohli dlouho usnouti rozčilením. Nejdéle bděla Helena, která nemohla zapomenouti na

podvečerní procházku, rozpravu s Bohuslavou, a mnohokráte se tázala sama u sebe, neměla-li se přece vyznati nejvěrnější družce své.

XV.

V Chusnici byli dosti zámožní rolníci, ale také zde obývala chudina. Na obcizně se stavělo, domky rostly, a jejich obyvatelé podělkovali buď ve statcích nebo docházeli na práci do Doubravy k panskému dvoru.

Také farář zakoupil si na předměstí chusnickém pozemek, a to hned vedle řídícího, který zde už měl rozrostlé stromky a stodolu, na níž nebylo u školy místa a hlavně peněz. Oba si zakoupili podíly větší, aby měli slušné zahrady, a také Vízek dal posud neužitečný pozemek ten upravovati, kámen vylamovati, zemi urovnati a prozatím osíti travou. Kolkolem vysázel stromky a křoviny, aby zrostly pěkně, než zde bude stavěno a farář se sem uchýlí na výměnek. Pozemek opatřil důkladnou hradbou a ob čas sem přicházel, aby odřezal zbytečné výhonky a prohlédl sazenice.

I ze školy sem se uchylovali, a tak mnohdy se tady obyvatelé fary a školy na nových pozemcích sešli. Halus už bral užitek ze své práce. Těmito styky s obciznou poznávali i obyvatelstvo, jež v sousedství bydlelo, a byli upozorněni na chudinu, která tady zhusta se ukazovala. Zvláště Bohuslava si jí všímala. Dohlížela letní dobu na zahradu, aby mládež pro nezralé ovoce nepolámala stromky, také bývala u stodoly, kde se mlátilo a i jinak ráda přicházela na obciznu, kde kolem sebe shromažďovala děti, jež rodiče opustili, jdouce ke dvoru na práci. A mívala u sebe hojnost malé drobotiny, kterou zaměstnávala, s kterou si hrála, jíž vypravovala, jenom aby dětem ušel dlouhý čas, aby netropily nezbednosti a nevyváděly z dlouhé chvíle, jsouce bez dohledu, špatných věcí.

Ale Bohuslava měla příležitost i ve škole poznati místní chudinu, již děti přinášely z domova jako patrnou a neblahou známku domácích poměrů. Řídícího dcera byla svědomitou industrialní učitelkou, a práce její u dívek nebyla ani z části zaplacena. Vnikala i hlouběji do života dítek i rodin, z nichž pocházely, a tak si činila úsudek o vychovávání jejich se strany rodičů. Ustanovila si, že nebude jenom učitelkou ručních prací, ale že převezme také úkol starati se o dítky, jichž rodiče nemohou a snad ani nechtějí věnovati větší píli rozencům svým.

Ve škole byly mnohdy přes poledne i dítky ze vsi, které by snadno doběhly domů. Bohuslava se tázala, proč nejdou na teplý pokrm a jedí kousek přineseného chleba. Dostala za odpověď, že jejich domov jest uzamčen, u nich v kamnech že neplápolá veselý oheň, poněvadž rodiče buď odešli do lesa na dřevorubství, buď obstarávají u dvora parní mlátičku, nebo jinde jsou celý den zaměstnáni.

Zželelo se Bohuslavě dítek oněch, neboť nemohla nepozorovati, že ta skýva černého chleba nedostačuje k nasycení a zahnání hladu. A někteří ani neměli tolik a lačným okem hleděli po šťastnějších dětech, doprošujíce se u nich kousku chleba.

Sotva o tom Řešetka zvěděl, hned se hlásil ve škole, že ušije deseti chlapcům zdarma kabáty. Učiní to rád, z ochoty a že nechce zůstati pozadu za Brdáčem. I jemu za to slíbena ostatní práce. Oba nyní po polní práci měli času k řemeslu a slíbili všechno do vánoc vyhotoviti.

Tak se dály přípravy k umírnění bídy chudiny, a tím způsobem také Bohuslava s Helenou zapomínaly, co je stihlo a srdce jejich zranilo. Neoddávaly se sentimentálnosti, nemyslily na zoufání, ale osušily slzy a věnovaly se práci, která jim přinesla pokoj duše, získala vděk dítek i jejich rodičů a zjednávala zásluhu.

Mimo neděli a čtvrtek vařena na faře ve dvou objemných železných hrncích chutná, výživná polévka, nejčastěji bramborová nebo hrachová, pak donesena do některé třídy, kde připravena neméně veliká mísa s příslušným počtem plechových lžic, a bylo milo podívati se na mládež, když zasedla k jídlu, pomodlila se a jak jí chutnalo, že se až tváře dítek ruměnily a oči se jim radostí smály.*)

Páni učitelé si libovali, že se žáci lépe učí a latinské pořekadlo se zde neosvědčilo, že by se při plnem žaludku špatně chápalo. Naděje na oběd a polední posilnění šlo žákům k duhu na těle i na duši. Pro léto ustanoveno dávati jim chléb s tvarohem.

Bylo v poledne ve škole veselo a rodiče se slzami v očích děkovali dobrodějkám i četným dárcům. Neměli o ně tolik starostí, viděli, že jsou pod řádným dozorem a že se jejich miláčkům dobře vede.

Nejvíce byly dívky potěšeny, když došly peněžité dárky od rodáků, jimž bylo za tou příčinou dopsáno. Někteří byli ve velmi dobrých poměrech, a nezáleželo jim na nějaké zlatce ve prospěch nezaviněné chudiny. Z dítek pak smutný stav nezavinil nikdo, třeba rodiče o jmění přišli nebo jinak samochtíc v nouzi se octli. Tu pak měly děti trpěti s nimi, ač jejich vinou se to nestalo.

Dar poslal i lékař Vincenc, přihlásil se Viktor sbírkou, kterou uspořádal v hostinci mezi soudruhy, daroval i Ždan z Brna, a posléze došla menší peněžitá část z Prahy.

»To posílají naši studenti!« zvolala Julie. »Nepodepsali se, ale poznávám Havlovu ruku. Psala jsem jim o tom, a jistě si učinili újmu, aby mohli přiložiti ruku. Aspoň ukazují dobrou vůli.«

Helena vzala poukázku a četla adresu:

»Spanilomyslné slečně Heleně Ždanové, t. č. na faře v Chusnici.« Na postranním ústřižku bylo připsáno: »Přijměte, ctěná slečno, malý dárek od těch, kteří s Vámi stejně smýšli a cítí s chudinou, jíž Vaše dobročinnost stírati se snaží hořké slzy bolesti. Dáno málo, ale ze srdce. Bůh odplať Vám každý krok Váš zde i nad hvězdami: Známí — neznámí.«

Heleně se vedrala krev do tváře, když četla tyto řádky, psané známou rukou.

*) Psáno dle skutečnosti.

»A proč to zasláno mně?« řekla. »Jsem jenom tak pomocnicí v tom díle,« omlouvala se.

»Stejný podíl máš,« odvětila Bohuslava, »a tvůj pan strýček dává největší podpory. Ostatně na tom nezáleží, komu obnos zaslán. Na dvě osoby nemohl býti připsán.«

Helena srozuměla, ale přece se jí třásla ruka, když podepisovala poukázku.

»Až budete psáti panu majstrovi,« řekla, »poděkujte mu jménem — chudých dítek.«

Peněz přibývalo, ale ještě to nestačilo. I hudebníci provedli koncert k tomu účelu, něco se sešlo, ale při nízkém vstupném nebylo toho mnoho. Slečny nevěděly, budou-li moci chovance své ošatiti. Pan řídící nadále rozdával ze svého školní potřeby, a dělalo to několik zlatých do roka. Obec řídila nové cesty a přidala částku nepatrnou. V té věci nebyli ve výboru nadšenci a jeden z lakomců prohodil: »Budou-li ve škole tu žebrotu živiti a šatiti, pak se nám toho sem nastěhuje, že ani obcizna nestačí.«

Brdáč a Řešetka hlásili se už o práci, něco jim bylo dodáno, však na ostatní se nedostávalo peněz. Místní krajinský list, uslyšev o akci té, pochválil ji, ale radil, aby byly děti ošaceny hned na podzim a nečekalo se na štědrý den, jak měly slečny v úmyslu. Bohuslava psala do redakce též o radu, jak získati peníze, ale moudrá odpověď nedošla.

»Pan hrabě přijel na hony,« řekl jednoho dne Vízek v kuchyni, kde Bohuslava s Helenou vařily polévku. »Zavedu vás k němu, a kdyby nepřijímal návštěv na zámku, jak se také někdy stane, vyhledáme ho jako náhodou v lese.«

Slečny souhlasily, ale přece jim bylo nějak divné, když měly předstoupiti před hraběte, jehož ani téměř neznaly. Než farář jim dodával zmužilosti, vychvaluje poněkud sice podivínského, ale přece hodného hraběte.

»Kdybyste daly žádost na ředitelství, do jara by nedošla vyřízení, nebo by se zcela ztratila. Jenom se neostýchejte. Představím vás a poprosím jménem chudiny.«

Dívky hned se radily, jak se ustrojí, a Justina byla toho mínění, aby jako žadatelky a sběratelky nádherně se nepředstavovaly. »Ale,« dokládala, »ani toho napomenutí nepřebujete, poněvadž takových úborů nemáte a jednoduše se nosíte.«

Dívky se shodly na šatech a v hlavě skládaly slova, jež hraběti přednesou.

Předpovědění farářovo se splnilo, pan hrabě nepřijímal pro krátkost pobytu v Doubravě oficielních návštěv. Přijel s několika přáteli na hony a chtěl jenom udělati znamenitý odstřel zvěře, již až posud hajní hlídali jako oko v hlavě.

Dívky už zoufaly nad šťastným výsledkem, ale Vízek je utěšoval. Když znamenal, že bude asi poslední léč za Chusnicí, vyšel si sem se slečnami jako na procházku. Řídící se nesúčastnil, ale vida faráře v zimníku s holí v ruce, řekl ženě: »Ani jsem nevěděl, jak je důstojný pán vynalézavý a opatrný. Jde s chytrou.«

»A nebude to těm pánům proti mysli, že naše dcera jako žebře?« zeptala se manželka.

»Vždyť je to na dobrý účel! Takové prosby jinde bez ostychu vykonávají i kněžny,« řekl řídící. »A pak mají s sebou pana faráře, který je chrání před každým úsměškem.«

Zatím kráčel Vízek k lesu, kde houkaly řídčeji rány a hon končil. Na voze odvážena odstřelená zvěř a honci se rozcházeli. Pro panstvo byly připraveny kočáry. Farář namířil k nim, věda, že si ho hrabě a spolu kostela patron povšimne. Stalo se tak. Několik pánů vyšlo na pokraj lesa. Pušky právě odevzdali fořtům. Byli dobře naladěni; hon se výborně zdařil.

Hrabě skutečně si faráře povšimnul. »Ach to je důstojný pán!« zvolal vesele. »A v jaké to společnosti! Kam jdete?«

»Těžký na mne vložen úkol, abych doprovázel tyto slečny, dceru pana řídícího a svoji neteř,» řekl farář vážně.

»Snad taková společnost jest dosti příjemná,« usmál se hrabě.

»Kdyby mne nevlekly po prosbě. —«

»Tak?« divil se hrabě. »Jak tomu mám rozuměti?«

»Vzpomněly si podporovati místní chudé děti rodičů, kteří u dvora v Doubravě a jinde pracují. Dávají jim v poledne obědy, školní potřeby, a ještě by je rády ošatily na zimu. A na to všechno prosí u dobrých a milosrdných lidí,« vyličoval farář.

»A tak? Cesta je vede i ke mně,« hádal hrabě.

»Nechci, hraběcí milosti, lháti, a povím pravdu. My sem jdeme schválně,« přiznal se Vízek.

Hrabě se dal do smíchu.

»Tato činnost slečen zasluhuje všeho uznání a jistě dochází všudy ocenění a podpory.«

»Hraběcí milosti,« ujala se slova Bohuslava, »mnozí by rádi dali, kdyby poměry dovolovaly. A chudých je tak mnoho.«

»Rád věřím a také chci přispěti. Spoléhejte na mé slovo. Děkuji vám, že se tak staráte o dítky mých dělníků. Zahanbujete mne, a jenom to je mně omluvou, že zřídka zde prodlévám a do místních poměrů jsem tolik nevniknul. Jsem potěšen, že slečny jistě společně s panem farářem ten úkol převzali. Chci se státi účastným činnosti té a pošlu ještě dnes příspěvek na onen vánoční stromek.«

Vízek krátce naznačil, co se pro děti chudiny podniká.

»Tedy ještě jednou srdečné díky!« řekl hrabě ukloniv se slečnám a stisknuv ruku faráři. (Pokračování.)

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

(Pokračování.)

Duchovní správa Kamarýtova.

R. 1824—1833.

Kamarýt sbírá české duchovní písně.

Po svém vysvěcení na kněžství dne 24. srpna 1824 obětoval první mši sv. »okolo sv. Václava« ve chrámu Páně téhož světce ve svém rodišti Velešíně. Brzy potom dostal se za kaplana do

Tábora,*) kde však dlouho nesetrval. Již v měsíci únoru následujícího roku 1825 stal se sídelním kaplanem čili expositou v Klokotech po P. Matulkovi,**) kdež setrval až do své smrti.

V novém stavu zůstal Kamarýt starým přítelem vznešených svých snah; pokračoval dle svých sil v tom, co bylo počato za studií filosofických a bohosloveckých, anebo šel k cíli cestou novou. Ve *sbírání prostonárodních písní* byl stále pomocníkem Čelakovského: jako dříve tak i nyní častěji posílal Čelakovskému své »národní« básně, jež však Čelakovský většinou poznal.***)

Jako Čelakovský všecky síly své věnoval světským národním písním českým, tak Vlastimil později duchovním národním písním českým. Láska k tomuto druhu prostonárodního básnictví vložena byla do srdce jeho, jak to sám v předmluvě ku svým »Českým národním duchovním písním«†) vyznává, již jeho zbožnou matkou, která jej a jeho sourozence nábožnou písní na rukou hýčkala, nábožnou písní na kolébce uspávala, nábožnou písní tišila v choru rodiném zpívati učila, s nábožnou písní na pouť vedla, tak že jich uměl již kolik jako malý chlapeček. Však ku vlastnímu sbírání této větve národního ducha přiměl jej, jak se zdá, Čelakovský. První jakousi pobídku††) toho smyslu napsal Čelakovský Kamarýtovi již 25. února 1822: »Tutu mi něco napadá. Dosaváde duchovní stav a jeho oučinkování na lid v naší milé vlasti dělá největší podporu našeho jazyka a divím se tomu, že ještě žádný z duchovenstva na tu myšlénku nepřišel, vydávati časopis pro duchovní pastýře. Takové dílo by mělo nemalý prospěch, když by se všemu za dost učinilo a zvláště čistota jazyka a pořádná prosa se šetřila. Látky tu dosti: výborné pastýřské řeči . . . *písně duchovní* atd.«†††)

Zřejmě a přímo nabádá k těmto Kamarýta v máji r. 1823: »Včera jsem byl u sv. Jana na mostě pouslouchaje tam zpěv poutníčků — naše české písně! oči mně pošly slzou; zpívali nějakou hezkou píseň, snad ti bude známější, jeden verš byl takto: »Jsem sirotek opuštěný, kam se obrátit mám, otec, matka mně zemřeli, přítelíčka nemám« atd. — a ten nápěv k tomu! *Jestli pak by se nedala udělati sbirka našich nábožných písní, která by práce tobě dobře slušela a právem, ale nápěvy by musely být při tom.*«§)

Slova Čelakovského padla na dobrou půdu. Kamarýt dal se později s chutí do práce; jak by pokračovala, táže se Čelakovský dne 24. července 1827: »Mnoholiž tobě již písní církevních? ne-

*) V pamětní knize táborského děkanství jest psáno: Anno 1823 17. Octobris Josephus Kamaryth natione Boemus patria Welleschinensis capellanus Sosnensis factus est.« Zřejmo jest, že to má býti rok *1824* a nikoli 1823. Capellanus Sosnensis, ježto měl v Táboře tuto fundaci.

**) Pamětní kniha děkanství Táborského. Dr. Václ. Flajšhans praví o Kamarýtovi, že byl »*farářem* v Klokotech«. »Písemnictví české slovem i obrazem« atd. str. 552; Kamarýt byl pouze sídelním kaplanem čili expositou a nikoli farářem.

***) »Seb. listy« str. 189., 193. a j.

†) V »Předmluvě« na str. X. a XI.

††) Možno tomu též rozuměti, že míní tím Čelakovský posvátné básnictv vůbec.

†††) V »Seb. listech« str. 87.

§) Tamže, str. 120.

uchabuj a čiň pěkný výbor; raději méně a valné. Na čelo musíš postaviti: Kde jsi potěšení, můj Ježíši; ale všecky s melodiemi, zvláště při našem církevním zpěvu to hlavní věc.«

Sbíraje duchovní písně Vlastimil jest vydatně podporován zvláště Vinařickým a Hankou, kteří mu mnohý kancional opatřili, zaslali*) a radou nápomocni byli. Kamarýt hodlal vydávati duchovní národní písně v pokračování, jako učinil Čelakovský se světskými, maje již první částku srovnanou a již jen ji censuře zaslati. Aby však neměl snad škody a písně mu nezůstaly, vybízel Čelakovského a Vinařického, aby o potřebě a užitku takové sbírky v Časopisu pro katolické duchovenstvo promluvili; »znáteť běh času — píše Kamarýt koncem února 1828 — kdož by četl svatou prostou písničku! Kdož by to koupil! Při světských, kdyby hned někdo nebyl českými louzen (jako že byl), mluvily epické a romantické Rusů a Srbů... Zde pak něco vyjde, po čem žádný národ ještě netoužil, žádný učenec o tom nepromluvil, aniž kdo k takovému podniknutí nabízel. Můžeteť jich tam dáti několik na zkušenou, jako bývaly v Katolíku Španělské národní. — Že se náš milý národ tímto opět z jiné, nové a velmi zajímavé stránky okáže, o tom tobě netřeba mluvit. — Pověz mi jméno toho Francouze, kterému se naše »Kde jsi potěšení, můj Ježíši« tak velmi líbila; a víš-li ještě jaké příspěvky čili dáta, oznam; v předmluvě, která předcházeti musí, a již dělám, bude to na dobrém místě. Jakž to uděláme s tiskem? *10 nápěvů bude přidáno.* Hradecký Landfras založil v Táboře tiskárnu, jeho proby jsou hezké; psal jsem mu, chtěl-li by to zastati, ještě mi neodpověděl; myslím si, že bych to skrz korrekturu měl při ruce. Ale čekám dřív tvé rady, a mé rozhodnutí mu nepodám ještě. Poněvadž půjdou také do Anglie, nerad bych, aby Čechům i papír i tisk dělal hanbu. Skoro bych to nejraději svěřil Pospíšilovi,**) chtěl-li by Ladislav nad tím pobdíti?... Komuž bychom ty písně dedikovali, *aby to i tou stránkou zase nějaký užitek anebo přízeň vlasti* přineslo? Já byl toho mínění, Budějovickému biskupu, ale — ač by mně snad bylo užitečno — pro vlast zisku zde není.«

Vlastimil věnoval je přece českobudějovickému biskupu radou svého vikáře, ale pochodil špatně.

Tamtéž podává Kamarýt zprávu o pramenech, odkud čerpá: »Již odesýlám 15tý kancional, ale to všechno málo, poněvadž jich mnoho stejných. *Dá mně to sebírání krušné práce, ale neustanu.* — Z osady Planské jsem dostal již 40 svazečků krejcarových písní; ostatně se musím oháněti a shánětí až kolikrát nevím, kde mi hlava stojí, neboť bych rád všecko brzy odbýval. Psal jsem do Sedlčan (kdež mají prý pergamenové velké kancionály) tamějšímu administratorovi knězi, aby mi je na týden od měšťanů vyžádal, že si sám posla zaplatím etc. On mi odepsal, že si o ně netroufá říci! takové mám pomocníky. Psal jsem zas na měšťanostu; nevím, jak to vypadne. Jestli to jináč nepůjde, v létě tam půjdu na pár dní a bude po všem. Ostatně, co mimo kraje Táborského při kostelích — ještě málo vím. V Prachaticích jsou

*) V »Seb. listech«, str. 213., 228.

**) Vyšly skutečně u Jana Host. Pospíšila.

věci ale — daleko, p. Sláma již na Vorlíce; jak to dostat? Také Roráte, co Pospíšil vydal, jsem si schválně nechal přinést; ač málo k svému oučelu nalézám, těší mne skrze hudbu, kterou si pro pochoutku nechávám hráti, a budu-li někdy farářem, ty roráte mě musí zpívati.« *)

O dalším sbírání pramenů píše Vlastimil dne 28. března 1829: »Zatím sebírám dále, dokud jen příležitost. Ze Selčan již mám kancionál jeden, však není starší než půltřetího sta let; Vánoční čili Roráte jsou nejvíce stejné s Královradeckým, ostatně ještě jsem nenahlédl, co-li k vybrání bude. Písně Husa slavící jsou vytrhané. Kniha ta u vyzdvižení tamějších literátů byla skrz komisi prodána za 1 zl. 30 kr.!! a nyní ani vazbu a kování nezjednáme za 10 tolarů.« **)

Ačkoliv Čelakovský nemohl z věcných důvodů vybírati duchovních písní národních pro Kamarýta, hleděl mu býti všemožně nápomocným zkušenou radou a sbíráním knih. Tak píše Čelakovský dne 3. února 1829: Rád bych a srdečný podíl bral na tvé práci ohledem duchovních, jen kdybych věděl v celku, kterak do toho; pročež myslím kancionály etc., co se v museum nalézá, musíš ty sám někdy prohlédnouti; nebo snadno by se stalo, že bych právě tobě písně důležité opominul a jiné nepatrnější vybíral; každý zná svoje nejlíp — tak bych i já nerad jinému světských národních k probírání přepustil. Jak posud nahlížím, bude práce tvá i s prospěchem i důležitá. Neopomineme o ní zevrubnější zprávy též k Angličanům donésti. Škoda, že tu nikde nemáme při ruce vydání staroslovanských církevních písní, které Bobrov učinil, aspoň bychom se něco o duchu jejich a vůbec slovanském více dověděli. V práci této a takové však se nedá nic vynutiti a znáhliti; nýbrž vše času a příznivým okolnostem a náhodám se ponechati musí. *Zdokonalení a doplňování sbírky tvé budoucí částce života zachováno buď.*« ***)

Kamarýt se rozhodl, že dá národní duchovní písně české tisknouti Pospíšilovi; v tom však přišel Landfras a prosil jej, by mu je dal do tisku, slibuje vše možné; nemoha mu odříci, slíbil mu to, věda, že se to jeho příteli Františkovi nebude mnoho líbiti, ježto u Pospíšila v Hradci nebo Vetterlové v Praze velmi čistě se tisklo. O tomto, jakož censuře dočítáme se v »Sebraných listech«. Píše Kamarýt Čelakovskému 22. února 1829. »Teď ještě slyš, jak já důsledně kousky vyvádím. Když jsem již dávno tebe žádal, aby skrze tisk s Pospíšilem (bude-li v Praze) promluvil; když jsem již sám do Král. Hradce psal, že bych mu to odevzdal — tu přijde sám ke mně Landfras, a všechno možné a všechno pěkné slibuje, a v Táboře to tisknouti chce, a nové písmo schválně líti dáti chce, jen aby se tiskárna jeho vyznamenala, a žádost má vyplnila. Já tedy, jakožto mnozí hodnější páni musím potom Pospíšilovi zas odpověděti ne — prosit za odpuštěnou, an Landfras, můj přítel, mezi tím do Tábora se s polovicí tiskárny přeložil, an to tak mám jako doma. — Jen aby konečně censura až

*) V »Seb. listech« str. 214.
**) V »Seb. listech« str. 237.
***) Tamže, str. 230.

to před ní se položí, dřevěné veto nebo něco jiného na to nečmárala.« O dedikaci dodává: »Jestli to budějovický biskup obětí přijme nebo ne, ještě nevím«;*) nevěděl o tom ještě ani 28. března r. 1829.**)

Čelakovský odpověděl 5. března 1829: »Nezapomeň, až své písně sem do censury pošleš, abys přiložil in duplo; nebo se v úřadě zhola nic, co od profesora nepochází, nebo vědeckého obsahu není, nepřijímá pod jednou podle nového nařízení. Že jsi se k Landfrasovi obrátil, trochu mi nemilo; nevím, dospěje-li a dohoní-li Pospíšila nebo Vetterla zvláště myslím, bude mu co do not scházeti? Leč, již bych rád viděl, aby se k tisku pospíšilo.***)

Mezitím však co dále Kamarýt prameny shledával, dostal z Českých Budějovic odpověď, že tamější biskup dedikace nepřijímá. »... já tobě zlé noviny — píše Kamarýt v květnu 1829 — trudné noviny posílám; že se totiž naše duchovní národní písně budějovickému kanovníkovi *Filkovi* ani prý biskupovi líbiti nechtí a k tisku je nepovolují! — To je ale hrubý omyl, nebo: Písně, ač třebas duchovní, které se vydávají jako příspěvky k popisu ducha národního, a ne jako k prospěchu nábožnosti — ty nepotřebují žádného biskupského povolení. Pročež se můj pan vikář i Filek omejlil, jest-li žádali o povolení; jenom se žádalo o přijetí dedikace, k čemu mne nešťastně p. vikář nutkal. Slyš pak, jaká odpověď vikáři přišla: »Ich (s. bisch. Gnaden) lasse dem P. Kamarýt für seine gute Meinung, mir diese Liedersammlung zu dedicieren, danken; jedoch lasse ich mir nie ein Buch, mithin auch dieses dedicieren.« Teď pozorně čti:

»Es ist auffalend, wie Pater Kamarýt, als katholischer Priester, mehrere Lieder, die nicht nur keinen moralischen Werth haben, sondern überdies mit dem Geiste des Christenthums u. s. w. im Widerspruche stehen, die unrichtige, fabelhafte etc. Gegenstände enthalten, in diese Sammlung aufnehmen konnte. P. Kamarýt soll den Gedanken diese Lieder drucken zu lassen, aufgeben, indem er von mir die gesetztlich erforderliche Bewilligung nie erhalten wird, und selbe wohl gleich von der Censur verworfen werden«(??) — — —«†)

»Kdybych to byl nazýval katolické nebo křesťanské písně, nedivil bych se, a kdybych v předmluvě dost zřetelně nebyl řekl, z jakého ohledu to vydávám a k jakému cíli. — Ale všecko toto ztlučení na tebe uvaluji, tys tím vinen.††) Jak? Tys mne před několika lety zavedl na Rittersberga a Rittersberg dostav za vytepanou bezpochyby mne zaklel — a tu máš trest a pomstu Boží. — Co dělat? ponecháme toho až do vymření Čechů — anebo soudíš-li dáti to jinam? Však co je shledáno a ušetřeno, ztraceno není. Zatím ale satyru to zasluhuje, a my aspoň zas víme, jaký

*) »Seb. listy« str. 233.
**) Tamže str. 237.
***) Tamže str. 234.
†) Obě strany, biskup i Kamarýt, své stanovisko jinak pojímali a hájili. Viz i zde pozdější dopis Kamarýtův Fr. Kleinovi.
††) Že to v žertu řečeno, byť i Čelakovský k té výtce odpovídal, zřejmo jest z celého dalšího dopisu Kamarýtova.

duch či puch v Budějovsku a j. panuje. Kolikráte již jsem pomyslil: Kdyby tak bylo možná, nyní všem Čechům Prahu valně navštěvujícím vdechnouti vlastenectví! aby jako z centra paprsky po Čechách se prostřelo — —« *)

Kamarýt nesložil ruce v klín, ale sbíral dále, tak že již 4. července 1829 psal Čelakovskému: »Pro potěšení posílám ti k dobrolíbeznému a příležitému přečtení mou první sbírku národních duchovních písní, neboť vím, budou-li se které z nich komu líbiti, že zajisté nejpředněji tobě a milému Vinařickému. *Ta kniha jest mi drahým, vzácným rukopisem, ne proto, že jsem* ji shledal, ale že obsahuje nejnevinější, svaté lidu mého smýšlení nelíčeně a srdečně. — Vinařického líbám . . .« **)

Ze zásilky Čelakovský se velice potěšil: » . . . A tvé písně! jaká hojnost! posud však jen zde onde jsem přehlížel a zkoušel; musím se ty dny do zevrubného čítání dáti. V předmluvě mnoho pověděno — krátce a dobře. Kýž by se již tisknouti mohly! Byl jsem s nimi již v censuře, leč ta je přijmouti nechce bez duplikatu. Máš ještě jeden opis?***) Kamarýt ho neměl; odepsal tedy Čelakovskému dne 13. srpna 1829: »Že se sbírka duchovních písní tobě i všem po tvém duchu majícím zalíbí, toho jsem byl jist, a *nikdy toho podniknutí nebudu litovati.* Viděl bych arci již rád tištěné, však nevím, jest-li by to nebylo na mou škodu strany toho, jenž naproti nám smejšlí; pak také duplikát nemám, který bych třebas v Praze dal opsati za plat, když by na to obešlo. Co říkáš, jestli bych se tím neohradil, kdyby se udělalo: »Sebráno Josefem Kamarýtem a vydáno Ladislavem Čelakovským.« — Předmluva může zůstati má; však ti svobodno, i tvou předmluvu co by za dobré uznal, připojiti; a ve sbírce té ještě některé z těch nejslabších vynechati, *však raději více podržeti, nevíme, jest-li kdy více by tištěny byly.* O náramný výdělek bychom se bratrsky zdělili. Výtahem, jak ty želíš, jsou jenom dány ty, které celé za úvahu nestály, z nich však podané zlomky zasluhují naší pozornosti; a mohlyť by se ku konci tímže způsobem připojiti jako u tvých světských národních se učinilo, jen že se mi vidělo, jakoby měly větší účinek stojíce na místě svém dle časů nebo svatých. Dám opisovati některé nápěvy, jež jsem na vzor připojiti mínil, a také ti je zašlu, nebo je ponechám na tvou přivítanou. Mámeť v Klokotech také fortepiano i někoho, kdo by nám je přehrál.« †)

Aby odpovídaly duchu církevnímu, žádal Čelakovského o přátelskou službu: »Nezapomeň navštíviti pana Tomáška, a požádati *o přednesení a posouzení* oněch duchovních nápěvů. Nechal jsem opět mých ostatních ze sbírky přehráti, *a byl jsem poznovu jimi rozhorlen, a zajat jich cenou.*« ††)

Čelakovský žádal, by je Kamarýt ještě protříbil†††) a zaslal mu duplikat pro censuru; než později žádal za osvobození od

*) »Seb. listy« str. 239—40.
**) Tamže, str. 243.
***) Tamže, str. 245; viz též 256.
†) Tamže, str. 246.
††) Tamže, str. 251.
†††) Tamže, str. 249.

duplikatu*) Na posouzenou podal ji Čelakovský Vinařickému. »... Karel je u sebe chová a těší se,« oznamuje Vlastimilovi,**) který by byl rád zvěděl, co tento o nich smýšlí a jak se mu líbí. — »Což dělá má sbírka u Vinařického? umlká? tuchne?« — táže se Čelakovského 20. března 1830. — »to bych si byl něco hodného, pěknou radost nanasbíral! Mé mínění o tom se nemění, a byť bych i násilí k tomu přidával.«***) (Pokračování.)

Řeč

pronesená J. V. Sedláčkem při zahájení činnosti čtenářské společnosti v Spáleném Poříčí.

Podává Dr. JAROSLAV E. ŠŤASTNÝ.

(Dokončení.)

Poněvadž ale tento nejvznešenější země vládce, náš ochránce i naše podpora, naše všecko nejenom v hlavním městě o zachování národnosti, nýbrž i také ve venkovských městech otcovsky a horlivě se stará, a i on nejprvnějším a nejmocnějším orodovatelem a zástupníkem Vaším jest byl, aby se Vám od nejvyššího dvora z Vídně takového potvrzení dostalo, není možné, aby každý v srdci svém nevýslovnou láskou proň a nejohnivějším citem vděčnosti a oddanosti projat nebyl; není možné, aby kdo se zdržet mohl z celého srdce, z celé duše, z celé mysli zvolati: Ať žije náš první přítel, první ochránce, první Čech: František hrabě Kolovrat Libštainský, jeho rodina a všecek slavný rod Kolovratů!!! Ať žijí!

Takovým vroucím duchem pro vlasť a řeč vlastenskou Frt. Kolovrata povzbuzeni i mnozí jiní čeští stavové a osvícená knížata, urození zemané a panoši, páni v zemi české vlasteneckého jazyka horlivě se ujímají a ona horlivost vlastenecká, která v zlatém věku českého vzdělání přednosty země ujímala, i nyní zase jejich srdce rozehřívá. Jménem všech těch slavných mužů, kteří skorem pochovanou předků řeč a slávu zase z hrobu vzkřišejí, pozdvihují a mocnou rukou ochraňují; nechejme zde jediného z nich na slovo vzatého českého zemana (z kmene onoho nesmrtelného českého hrdiny Jaroslava Šternberga, který před 600 lety u Holomouce celou Evropu od jha nesčíslných pluků tatarských obhájil, bez jehož udatnosti by nyní celá Evropa místo nás Tatary osazena byla) pana hraběte Kašpara Šternberka, ochrance společnosti Čtenářské Radnické a prvního ze všech Čechů v jednom psaní na mne zřízeném mluviti, abychom z toho poznali, jaký duch se vznáší ve vlasti, jaký čistý oheň vlastenectví teď v každém srdci velkých i malých, vysokých i nízkých plápolá, co teď věřiti a čeho pro budoucnost očekávati volno: Lectio Epistolae Sternbergianae.

*) V »Sebr. listech«, str. 249.—50. a 271.
**) Tamže, str. 251.
***) Tamže, str. 267.

Slavně buďtež tedy v Čechách jmenována jména Lobkoviců, Kinských, Kolovratů, Šternberků, Klebelsberků, Vratislavů, Vrbnů a mnohých jiných, kteříž za řeč svých rekovných českých předků, od kterých jméno, slávu, čest obdrželi, se více nestydí, anobrž se svými poddanými ve vlastenském srozumitelném jazyku mluviti za svatou povinnost drží, začež my jim oddáni býti, jejich jméno oslavovati a zvěčňovati nepřestaneme a každý věrný Čech zajisté z hlubokého citu zvolá: Ať žijí všichni Čechohajní čeští stavové! Ať žijí!

Ale vděčnost káže i také zásluhy o řeč a národ český, jakož také o tuto slavnou Čtenářskou společnost, kterých sobě vysoce urozený plzeňský krajský pan hejtman Karel Breinl zejskal podotknouti. Tento vysoce urozený přednosta kraje plzeňského, hlavní dozorce této společnosti, jenž při prvním okamžení hned pro vše dobré a slušné nevýslovnou horlivostí vře, který při prvním okamžení hned i také mne v král. kraj. městě Plzni statečně podporoval, když jsem na se dobrovolně mimo svých veřejných profesur matematiky a řečtiny i také ouřad učitelský v české dobrořečnosti vzíti usiloval, který nejenom o zaražení Čtenářské české Radnické společnosti horlivě se staral — podniknutí Spáleno-Poříčské mocně podporoval a aby se i také v jiných městech kraje plzeňského něco podobného stávalo. srdečně přeje zajisté i také zde, chvalitebného upamatování hoden jest. Na důkaz toho budiž dovoleno poslední jeho list na zdejší vrchnostenský ouřad z ohledu Poříčské Společnosti přečísti. Lect. Epistolae Prefecti.

Za toto vlídné a velkodušné smejšlení tohoto horlivého muže, který ač rodem Němec, předce v tomto psaní takovou naklonnost pro Čechy a pro češtinu prozrazuje, zajisté on naší vážnosti a uctivosti hodným se stal a jak dlouho v něm toto upřímné smejšlení pro Čechy místa míti bude, jak dlouho k Vám náklonnost svou zachová, každý z Čechů dozajista s plným srdcem zvolati se zpěčovat nebude: Ať žije krajský pan hejtman Karel Breinl, ať žije!

Nyní se pak k Vám obracuji urozený, statečný a vysoce vážený pane, pane vrchní panství poříčského a dozorce společnosti této.

Tak jako pod vaší vládou podivnou čilostí celé panství nového života, nové síly nové spanilosti nabejvá, tak i také tímto podniknutím mravní a duchovní cenu, slávu a pověst obyvatelů tohoto městečka na vyšší stupeň pozdvihnouti Jste si umínil. Ale nejenom že Jste Vy, statečný pane, původcem, tvorcem a podnikatelem tohoto ústavu byl, nybrž i také sám i s Vaší milostivou paní manželkou první Jste do počtu spoluoudů této společnosti podepsali. — I také k Vám mluviti chci, ač Vaším jménem řeč svou držím, důstojně velebný, vysoce vážený pane děkane a jakožto příchozí však věrný Čech i také Vašich zásluh podotknouti citem valným přinucen jsem. — Již v minulém roce Vaši druhou slavnou primicí jste městečku tomuto nové záři a jasnosti udělil a jak zasloužilým pastýřem se honosí, veřejně Jste dokázal. A nyní začátkem r. 1820 a začátkem druhého půlstoletí Vašeho duchovního oučinkování počínáte zásluhy své obnovovati a novou stezku

k vzdělávání a k vyšlechtění Vašim druhým ovčičkám prokazovati. Vám tedy oběma zde veřejně jak ve jménu společnosti tak ve jménu Českého národa vroucí a neskonalé díky vzdávám. — Vy jste pevně přesvědčeni, že síla a mocnost národů jen ve vzdělání a ve vyšlechtění občanů pozůstává — že toto vzdělání a vyšlechtění sice v outlické mladosti oustním vyučováním ve školách v ochraně se počne, že ale práce duchovních a učitelů nestačí, jestliže domácím vychováváním od rodičů dítkám se nepřispěje. I také to svým bystrovtipem Jste poznali, že ve vzdělanosti a ve vyšlechtění bezkonečné má se pokračovati, že duchovní vyučování v chramích Páně nepostačuje a ostatní vědomosti a poznání v Bohu, o sobě, o přirozenosti a povinnostech z čítání přiměřených kněh nabýti se může. Vy Jste nahlídli, že též času a tvrdost okolostojíčnosti nedovolují, by jednotlivý občan, každý pro se zvlášt na potřebné knihy k vzdělání svému dostatečných peněz vynaložil, že ale v společnosti malým příspěvkem jednoho každého tolik předce se nashromáždit může, co ke koupi prospěšných knih zapotřebí. Věděli Jste ale také, že rozšířenější společnosti bez nejvyššího dovolení z dobrých příčin zapovězené jsou a že tedy k dosahnutí svého cíle až ku dvornímu ouřadu prosbu zřídit zapotřebí.

Konečně Jste vy, moudří a opatrní mužové se svým ostrovtipem vyrozuměli, že jenom v srozumitelném mateřském jazyku vzdělání ducha a vyšlechtění srdce možné jest, že *jenom v mateřském* jazyku vzývají se všecky hluboké city, dozvučelé hlaholy srdečné od prvního hlasu v kolébce až do přesladkého rozkošného rozhovoru lásky — a že jenom mateřská mluva stává se otevřenou branou k srdci, k paměti a rozumu a cizí jazykové, ačkoliv jsou také potřebí, však kdo jich toliko ze zvláštnosti a z nadutosti mluví, *tajná mravnosti* jsou otrava.

To všecko nahlédvše upřímným srdcem a rekovskou myslí o to Jste se zasadili, aby v tomto dobrém městě Česká Čtenářská Společnost povolením od nejvyššího dvora založena býti mohla. — A buď Bohu věčná za to chvála, Spalená Poříč Vaším přičiněním až od nejvyšších ouřadů takové *milosti obdržela, jaká až potud v Čechách byla neslýchána.*

Jak možné tedy, aby pro Vás každé věrné dobré, české srdce vroucí láskou netlouklo? Aby slze radosti a vděčnosti v oku každého citedlného spoluouda se neprejštily? Aby někdo svůj hlas k mému s plným srdcem nepřipojil, když volám: Ať žijí oni upřímní otcové města, slavný pan dozorce a ředitel této Společnosti pan vrchní a pan děkan se všemi, kteří jim přináležejí; jejich památka budiž v Spáleném Poříčí nesmrtedlná! Ať žijí!

* * *

A i Vás obdivuji, i Vám ve jménu společnosti díky vzdávám, Vám slavní vlastencové a slovutní přísedící této Společnosti: p. duchodní, p. obroční a p. představený tohoto městečka, kteří Jste uprostřed veškeré a všeobecného odčešťování věrní národu, věrni řeči ostali, mezi kterými po mnoho množství letech s potěšením srdce svého onoho přesvědčení nalezl, že duch český docela ještě

z Čech se nevystěhoval — kteříž Jste dávno již byli nahlídli, že oblazenost není vzdělání, a že to není nic vznešeného za vlasteneckou řeč se styděti a ji v domovním obcování z obyčeje vyhostit; kteří Jste místo větrníků, nedopánů a tuláků věrnými moudrými, vážnými Čechy ostali a všem ouředníkům za ozdobu a za čest sloužíte; i také Vám cit vděčnosti jevím, ctihodný pane tajemníku a p. vejběrčí, Vám velební páni mešenský a těnovický a Vám páni kancelářští a ostatní při ouřadě postavení, kteří Jste bez přestání takovéto podniknutí ze srdce přáli a ten svatý oheň vlastenectví v ostatních rozněcovali; pak Vám všickni, jak duchovní tak světští páni hosté, šlechetné paničky a panny, jenž Jste tímto svým navštívením vážnost zdejší slavné společnosti na jevo dáti umínili. Každý oud Společnosti tohoto uctění sobě zajisté vysoce váží a každý se mnou srdečně zvolá: Ať žijí páni přísedící a všichni páni hosté!!! Ať žijí!

Již nyní k Vám se obracuji slovutní oudové této *první* ode dvora povolené a potvrzené Společnosti Čtenářské Spál.-Poříčské. Tuším, že Jste z toho, co jsem již přednesl, důležitost a vážnost Vašeho spojení seznali. Není to žádná maličkost, hračka neb titěrka, co se tu jedná. Kde tolika mocných ochránců, slavných mužů, kde povolení nejvyššího dvora zapotřebí bylo, aby se to vyvedlo, to musí přísně a důtklivě pováženo býti. — Vy *Jste první*, u kterých se něco takového v Čechách neobyčejného podniklo. V několika týhodnech ve veřejných novinách obšírná o tom zpráva se čísti bude a oči celého národu na Vás upřeny budou. Od Vás nyní závisí, jak ta věc od nejvyššího dvora považována a k jakému prospěchu pro národ usouzena bude. — Budete-li té dvorské milosti dobře užívat, jestliže pilným čítáním kněh nad jiné vzdělanější a šlechetnější budete, nemůže chybit, že i jiná česká města takového potvrzení dostanou. Jestliže by ale, což Bůh uchovej, toho dvorské dovolení k ničemuž prospěti nemělo, jestliže byste jeho málo neb dokonce nic neužívali, tuť i ostatním se to, což k ničemuž nevede, odepře, a skrz Vás ostatní česká města, celý český národ trpěti bude. Máme již v Čechách Českých Čtenářských Společností dosti — první sice radnická, ale ta jest toliko od zdejšího pražského řízení zemského potvrzená. Vaše však od samého dvora. Ostatní společnosti jsou ještě *pokoutní, nepotvrzené*. Teprv tato dnešní slavnost zase mnohá města povzbudí a spasitedlné účinky pro národ míti bude. *Již v Nepomuku, v Prachaticích, v Ouvalech, v Heřm. Městci, v Chlumci, v Oustí čili ve Wildenšwertu* a na mnohých jiných místech všecko se k podobnému podniknutí hotoví. Pamatujte tedy, že Jste Čechové, že Jste oudové onoho slovútného národa, který až posaváde jak v Čechách, tak ve Slezsku, v Moravě a v Uhřích k 7,000.000 stejně mluvícího lidu počítá.

Pamatujte, že *tak jako máte povinnosti k církvi a k obci, povinnosti k své rodině a osadě, v které přebýváte — tak že i také máte povinnosti k národu*. Žádný není zde maličký. Každý ve svém okresu k zachování národu svou řečí mluvícího přispěti má. Národ ale zahyne, když svou přirozenou řeč opovrhne a jinou přijme a sobě přivlastní. Ztráta řeči tedy jest smrt národu! —

Nám pak jest líto o jednoho člověka, když smrtí pojde — a na zahynutí národu nic by nám nemělo záleženo býti? — Národ když svou řeč promění, ostane sice národem, ale ne víc tím národem, kterým dříve byl; ten tehdy, který prv byl, přestane býti, — přestává býti na divadle světa jmenovaným, vymazuje se z historie národů a na věky mizí. Toho ale sobě na nás »naši bradatí starcové«, kteří statkem i životem pro národní slávu, statkem i životem pro národní svobodu, statkem i životem pro národní řeč se zasazovali, pracovali — nezasloužili. Ne tedy jenom povinnost k svému vzdělání přispěti, nýbrž i také povinnost k zachování jazyka založení Čtenářských Českých Společností potřebné činí. Jestliže Řekové i Římané i jiní pověstní národové pošli, z toho nenásleduje, že Čechové také pojíti musejí. To jejich zahynutí stalo se násilným hejbáním celých částek světa, jakého při nynějším vzdělání člověčenstva pomysliti nelze, aniž souditi lze, dokavad nebude řeč česká ouřední, že čeština vzhůru se nevznese. Totě škaredý omyl. V Uhřích, ba i také v Polsku řeč ouřední je řeč latinská a skoro každý vzdělanější Uher neb Polák latinu mluví, a předce při tom nepřestávají býti ti Uhry ani Poláky, nýbrž každý pro svou řeč tím nejvroucnějším citem vře a pojat jest, jedině my Čechové měli bychom vejminku činiti? Pamatujte, že Jste Čechové a že předkům svým, Čechům to povinni Jste národní řeč zachovati.

Není to pravda, že by bylo lépe, kdyby všude jen jediná řeč panovala a že na řeči nic nezáleží! — Tím Vás podvodní mudráčkové od lásky k vlastenecké řeči odrazit chtějí. Rozmanitost jest ve vší přirozenosti nejhlavnější pravidlo a vůle nejvyššího. Bůh sám tomu tak chce, aby rozličné řeči panovaly a kdo proti tomu jedná, jest buřič proti Bohu, jest zrádce člověčenství. V jednom toliko národu nemůže se ušlechtilost člověčí vyjadřovati, anobrž ve všech se všemi. Nikde není stejného obličeje, nikde jednoho smejšlení, jedné povahy. Člověk nemůže jinak myslit, než ve slovech, s každou myšlénkou i také slovo spojuje. Čím více tedy poznání a umění člověk nabývá, tím více slov pro ně vymejšlí. Čím vzdělanější tedy národ, tím bohatší jeho řeč. Čím výš ve vzdělanosti vystupuje, tím více řeč svou hladí. Ze zanechaných z rozličných časů národních spisů lehce se poznati nechá, jak vysoko tehdáž národ ve vzdělanosti stál Ze srovnávání tedy řeči tohotéž národu o rozličných časech může se historie jak národ ve vzdělanosti vstupoval zosnovati. Každá řeč má svého vlastního ducha, svou zvláštní povahu do sebe. Rozliční národové rozličnými slovy tutéž věc vyznamenávají a slovo v jedné řeči tutéž věc vyznamenávající dá častěji příležitost k rozličným zvědům a nálezům, jakouby slovo v jiné řeči tutéž věc vyznamenávající bylo nedalo. Jenom tehdy možné v rozličných řečích na rozličná nová poznání a nálezy přijíti, jen v rozličných řečech možné všecky síly, mocnosti a povahy ducha rozvinout, jen v rozličných řečech možné, aby rozum na nejvyšší stupeň vzdělanosti vystoupil. Jestliže by pro řízení zemské lépe a snadněji pamatovati bylo, kdyby v celém mocnářství jediná řeč panovala, z toho nenásleduje, že by se k vůli jedné vládě mnozí národové

v jedno stádo sehnati měli, tím spíše by z toho následovalo, že by buď každý národ, an se svou řečí dělí i také svou vlastní vládu míti měl, aneb aspoň vláda nad rozličnými národy panující všecko pro všechny býti a rozličné národy rozličným způsobem říditi měla. Nejsou zde národové pro vládu — ale vláda pro národy. Lépe jest, když to tak již musí býti, aby několika p. ouředníků řeč poddaných umělo, než aby všichni podanní v jiný národ se obrátiti měli. Lépe, aby několik vojenských důstojníků řeči sprostého vojáka se učilo, nežli aby celý pluk svou řeč proměnil a tak říkaje, na rodu se proměnil, k jinému národu se přiznával. Ne my jsme zde pro ně, ale oni tu jsou pro nás. I také to černá lež jest, že by řízení bylo jistější a na pevnějších sloupech stálo, kdyby jedna řeč panovala. Kde rozliční národové jsou, tam není tak lehce možné spiknutí a vzbouření, tam jeden národ druhý střeže a v lásce a věrnosti k svému pravému mocnáři s jinými horlí. Jestli jest pravda, že pacholík, neuměv řeč nynější ouřední, víc není v stavu ve vojsku býti desátníkem; ať jest tomu tak, však neštěstí není tak veliké, aby proto svůj jazyk provinil. Kdyby každý chtěl být důstojníkem a vůdcem ve vojsku, kdo pak by byl sprostým. Sprostých také zapotřeba a ti jsou zrovna jádro a tuk stavu vojenského. Buď Bohu chvála, nám se v Čechách na českých synech nikdy nenedostávalo, kteří v obou jazycích sběhlí jsou a českému oficírstvu čest a chválu činí. — Těch několika slov, co sprostý k vojenskému cvičení potřebuje, lehce se každý sprostý Čecháček naučí a jestli je tak důvtipný, že by mohl se důstojníkem stát, to se na něm jako na pacholíku lehce poznalo a on spíše z celé školy se vymísiti a cizímu jazyku se vycvičiti může, než aby proto celá škola, cizí řeč se učiti a vlastní zanedbávati měla. A muselo-li by se předce již státi, aby ten neb onen národ zahynul, proč pak zrovna my Čechové!!! proč zrovna my bychom k zahynutí v životě mateřském zakleni byli!!! Tam, kde v mocnářství jen 4,000.000 Němců, 6,000.000 Vlachů, 3,000.000 Uhrů (pak 7,000.000 česky a skoro 7,000.000 slovansky mluvících obyvatelů) tedy ke 14,000.000 Slovanů se vynachází, kdyby již měla jediná řeč uvedena býti, lehce k posouzení, která by to býti měla. Ale uchovej Bůh od takových neštěstí!

Není horšího národu, jako který svou národnost zavrhuje a zrušenou změnou řeči jinou národnost přijímá. Co mezkové mezi zvířaty, toť jsou odvrhlíci od národa svého v člověčenství. Čím národ čistější, tím lepší, čím smíšenější, tím banditům podobnější.

My chceme tedy ostati Čechy a máme jistě příčinu na to jméno jak z ohledu předků, tak z ohledu nás samých hrdými býti. — O zajisté vzdělaný Čech šířiti se musí v srdci, an pomní, že mluví jazykem největšího v známějším nám světě národů, že mluví jazykem půli Evropě a veliké části Asie skoro 100,000.000 lidu srozumitelným. A ještě vroucnější cit jeho vnitřnosti pronikne, když pováží, že Čechové mezi tolika Slovany byli první, jenž začátek ve vědomostech a poznáních učinili a již před mnoha sty lety na nejvyšší stupeň vzdělanosti a umělosti přišli. Celé bibliothéky českých knih již před mnohými stolety sepsaných a

tištěných toho důkazem jsou; že o nich málo kdo vědomost má, z toho nenásleduje, že jich nemáme. Naši předkové nám hojnou zásobu všeho umění a všech umělství zanechali; není potřeba tak po cizím sahati, abychom svého zanechali. — Jest sice pravda, že zrovna nyní před 200 lety v onom velkém zbouření proti Ferdinandovi II. na miliony knih českých od Španělských, Francouzských a Vlašských vojáků, (které Ferdinand proti Čechům povolal, a kteří veškerou Českou zem osadili, trýznili, vyssáli) jen proto, že byly české, ve všech městech na veřejných placech popáleno bylo. Ale mnoho tisíc jich ještě ostalo a co schází, to se nyní doplní, obzvláštně jestli mnoho Českých společností povstane, které odkupováním kněh spisovatelům napomáhat budou. Zde tedy peněžních pomůcek a pořádného placení zapotřebí.

A zajisté žádné svatější a příjemnější daně tak říkaje býti nemůže, než která se na tak vznešený cíl vynaloží, pro své vlastní vzdělání, pro zachování řeči a národu. Obzvláštně tehdy zde ochotného přispívání a dokonalého pořádku setřiti lze — kde se jak ode dvora, tak od řízení zemského na Vás pozornost bráti bude. Aby tedy vyměřeného cíle a nějaké slávy společnost Vaše dosáhla, nemůže se to státi bez zachování některých pravidel, kterým se každý oud podrobiti musí. Žádná společnost bez kázně, žádný pořádek bez zachování pravidel se neudrží. Nejenom zde zapotřebí chtíti, ale setrvati. Novota a nebejvalost mnohého by mohla k společnosti přilouditi, jenž by potom odpadl. Kdo tehdy nechce v společnosti setrvati, ať raději nyní odstoupí, než by společnosti, než by městu, nežby celému národu hanbu činili. Kdo tedy není v stavu pořádně své peněžité příspěvky platiti, ať své jméno do společnosti nepřiloží, sice by s hanbou vymazán býti musel. Ctihodný pan tajemník tehdy, jak již zde shromážděnou zásobu kněh, tak také pravidla této společnosti nevyhnutelně potřebná přečte. Každý z oudů ať si je u sebe moudře a opatrně rozváží a pak-li se cítí, že jich zachovati může, ať se slavně a veřejně zde do společnosti knihy zapíše. — (Čtení stanov, pak zápis členů. Mezitím se zpívá.)

Dokonáno jest! Oudové jsou vtěleni! Společnost jest uzavřená, vlastenecký svazek spjatý! — Ode dneška knihovna pro všechny otevřena jest! — Totoť bylo v dějinách Spálené-Pořící okamžení vážné, okamžení svaté, okamžení nejpamětihodnější. Ještě nejposlednější potomkové o tom slavném okamžení sobě vypravovat budou:

»A když Vaše těla dávno budou tlíti,
budou Vaše jména věčně se zde stkvíti;
tímto okamžením Vám jest věčnost dána,
Vaše památka vždy bude požehnána.«

Mně tehdy nyní jiného nic nezbývá — nežli bych této slavné a slovútné společnosti od Boha šťastného vzniknutí a nepřestávajícího květu a zdokonalování přál, tak aby každým novým rokem novou silou se zmocnila a aby ještě nejpozdnější potomkové, aby ještě po stoletích vešken český národ v plese z jejího setrvání se radoval, aby jakožto první od dvora potvrzená všem

ostatním za ozdobu a za příklad sloužila a aby vždy a odevšad ji upřímně a vroucně přáno bylo, co nyní slavnou provoláváme: Ať žije! První ode dvora potvrzená Česká Čtenářská Společnost Spáleno-Poříčská. (III rány.)

Však ale nesluší, abychom při tak hlučných radovánkách, při tak všeobecném plesu zapomněli na jiná sbratřená města, která stejným duchem vlasteneckému jazyku napomáhají: Na Prahu, kdež v několika letech vlastenečtí milovníkové divadla českého provozováním vlasteneckých her pro dobročinné ústavy přes 90.000 zlatých získali. Na Králův Hradec, kde tímtéž způsobem chudá česká mládež svého ošacení a pokrmu obdržuje. Na Plzeň, kde svým vlasteneckým přičiněním tak mnohý kvítek pro vlast vykvetl, na Oustí čili Wildenschwert, kde láska k vlastenecké řeči tak zřejmá a patrná jest, že vznešenější osoby u sebe se usnesly, kdykoli do češtiny mluvě německé slovo vmíchal, aby za každé *slovíčko Groš do* všeobecné pokladnice k dobrému městu pokuty dal. Pak na Radnice, na Chlumec, na Nepomuk a jiná Česká města, kde již také české, ale nepotvrzené společnosti se vynachází a jenom Vašeho znamení, Vašeho hesla očekávaly. Poslední slušno jest také památku slaviti mužů těch, kteří ve všeobecné bouři, ve všeobecném kažení se a odcestování o zachování jazyka, jak spisy tak horlivým namáháním bděli: Dobrovského, Puchmayera, obou Nejedlých, Hněvkovského, Poláka, Palkoviče, Jungmanna a mnohých jiných:

»Oni zachovali drahý poklad vlasti,
Zachovali poklad v krutokruté strasti,
Když již obstoupena jazyk němý nesla
A když k mateřskému naděje všem klesla!«

Každý zajisté z nás svou vděčnost pro ně v srdci svém cíititi bude a zvolá: Ať žijí všecka Čechům věrná města. Ať žijí všichni vlastencové, všechen český národ, celá vlasť!!! ať žijí!!!

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

Také v metropoli českého západu, katolicismu vždy věrné Plzni v letech 1891—1893 vznikl bez přičinění pražských národních socialistů jakýsi svérázný a samostatný národně dělnický ruch, jemuž byl v čele kovodělník Vilém Kosina, redaktor »*Práce*«, časopisu věnovaného odbornému vzdělání dělnictva, který tehdáž v Plzni od r. 1891 do 1893 vycházel jako měsíčník. Uvedený list se zabýval politikou a socialismem a přinášel pouze články pro poučení v práci a řemeslech.

Než, jakkoliv dělnický ruch v Plzni zdal se býti pouze odborně vzdělávací, přece čeští dělníci se v něm národnostně tužili a vlastenecky jako uvědomělí Čechové prospívali, a to bylo také

hlavním účelem, ku kterému tamní časopis »Práce« i spolek »Dělnická Beseda«, usilovně pracovati se snažily.

A pozoruhodnou je ta činnost.

Dělníci nejen že si založili odborně vzdělávací časopis, ale oni i odborně pracovali a práci svou veřejně vystavovali, aby byl výsledek patrný.

Vedle časopisu a vedle »Dělnické besedy« vznikl v Plzni také »Spolek pro zbudování dělnického spolkového domu« a ten podepřel odborné vzdělávací snahy dělníků tím, že uspořádal v Plzni tři dělnické výstavy, z nichž čistý výtěžek byl věnován spolkové pokladně. Snahy dělníků: ukázati veřejně odbornou vyspělost dělnictva byly uvedeny takto ve skutek, a spolku pro stavbu dělnického domu zjednán zároveň pěkný pramen příjmů.

První dělnická výstavka byla malá; mělo na ní účastenství pouze 50 vystavovatelů. V druhé výstavě bylo však vystavovatelů 100, a třetí dělnická výstava byla již pěkná a významná; byla důkazem, že když český dělník něco chce, také něco dokáže: obeslalo ji 150 vystavovatelů, vesměs dělníků a učňů.[44])

Výstava byla rozdělena ve 14 skupin, které takto byly seřaděny: 1. Stroje a nástroje hospodářské (1 vystavovatel). 2. Zpracování kovů (20 vystav.). 3. Zpracování kamene, zemin a hlíny (14 vyst.). 4. Zpracování dřeva (20 vyst.). 5. Výzdoba dřeva (2 vyst.). 6. Práce na zkoušku k průkazu výučnímu (vystavilo 20 učňů). 7. Zpracování kožní (11 vyst.). 8. Výroba šatstva a zboží textilního (15 vyst.). 9. Práce v papíru a zboží ozdobném (4 vyst.). 10. Knihtisk a litografie (5 vyst.). 11. Literatura odborná (4 vyst.). 12. Literatura dělnická a spisy socialní (vyst. 31 děl. časopisů českých a německých a více spisů socialně vědeckých mimo diagramy 37 dělnických spolků českých v král. Českém). 13. Malířství a kresba (3 vyst.). 14. Sbírky geologické (vystavil Vilém Kosina, dělník strojnický a redaktor »Práce«). Tato sbírka nerostů a zkamenělin byla skutečně skvostná.

Výstava trvala od 18. do 31. prosince 1892, vždy od 8. hod. ranní do 6 hod. večerní. Návštěva při uzavření výstavy dne 1. ledna 1893 činila 5600 osob a hrubý příjem při nízkém vstupném i s podporami od korporac a soukromníků činil přes 2000 K. Výlohy vyžadovaly 1200 K, tak že spolkové pokladně k vystavení spol. dělnického domu přibylo 800 K.

O výstavě samé přinesl časopis »Práce« (č. 11. r. II.) tento referát: »Výstava zdařila se nad očekávání skvěle. V den zahájení (18. prosince 1892) seřadily se v západní části města veškeré spolky dělnické z Plzně (10), jakož i deputace dělnické z venkova a za hlaholu hudby ubíraly se městem v nepřehledných řadách do budovy výstavní (»u města Hamburku«). Ulice a prostranství, kudy se tento u nás neobvyklý průvod ubíral, oblehány byly obecenstvem mnoha tisíc hlav. Nádražní třída a vchod do výstavy okrášleny byly festony a prapory v barvách národních.«

---

[44]) »Průvodce po III. dělnické výstavě v Plzni.« Nákladem časop. »Práce«. 1892. Tisk. J. R. Porta v Plzni.

Výstavu zahájil pan Bedřich Helm, president obchodní a živnostenské komory plzeňské, pod jejímž protektorátem byla výstava uspořádána.

Dále pak mluvili ještě p. dr. Peták, purkmistr města Plzně. Týž mezi jiným pravil: »Dělník, který po svém celodenním namahání přistupuje ještě k večerní práci, aby svojí pílí dokázal, že dbá o své zdokonalení, dává tím na jevo svůj morální a vznešený zápal pro věc dobrou, a tím nabývá tato výstava ještě většího významu. Zde, v této výstavě, můžeme obdivovati vytrvalost českého dělnictva, jemuž patří zásluha o zdar výstavy, a tomu platí naše uznání. Dělnictvo, které stojí na takových zásadách, klestí si cestu k lepší budoucnosti.«[45])

Po ukončení výstavy uspořádán na počest vystavovatelů slavnostní večírek v hotelu u Waldeka, kde předseda výstavního výboru, redaktor Vilém Kosina, měl slavnostní řeč na ukončenou. Velebil práci jako vítězkyni budoucnosti, jako základ příštího šťastného života a jako smírkyni všech společenských i politických protiv. »Nešťastným člověkem jest, — volal ku konci řečník — kdo nepochopil význam jakékoliv práce, aniž v celém svém životě něco vykonal. Jen lid práce uchovává si energii, bystrost a nadšení; tím pak vzrůstá v sebevědomí i síle — a vítězí!«

Když skončil, zahučela dvoranou dlouhotrvající pochvala, a poslední práce z výstavy: udílení vyznamenání, památnou tuto událost českého dělnictvá na našem západě zakončilo.

Po deseti letech roku 1902 uspořádali socialní demokraté v Praze také »dělnickou« výstavu (která však svým složením měla se jmenovati »řemeslnicko-živnostenská a dělnická výstava«) a nazvali ji »první dělnickou výstavu«, jakým právem nevím. Dělnické výstavy byly v Plzni (1890—92) tři a roku 1895 na Národop. Výstavě Československé výstava katolického dělnictva československého v Praze byla výstavou čtvrtou, a teprve po těchto r. 1902 následovala »první (!) dělnická výstava« socialních demokratů, tedy vlastně výstava lidu dělnického *pátá* a nikoliv první.

XX.

Mé protesty k I. a II. sjezdu socialních demokratů českých v Praze r. 1891 a v Čes. Budějovicích r. 1893.

Socialní demokraté svolávali ke konci roku 1891 první svůj český sjezd v Praze. Veškerá prohlášení k tomuto sjezdu byla tak psaná, jakoby svolavatelé byli veškerým dělnictvem československým oprávněni sjezd svolati a o veškerých záležitostech dělnictva československého vůbec mluviti a se usnášeti.

Když jsem tuto neoprávněnou hru zpozoroval, dohodnuv se se svými přáteli, poslal jsem sjezdu tento přípis:

»Předsednictvu sjezdu socialních demokratů českých v Praze! Jménem všech křesťansko-socialních dělníků a jejich přátel, stojících za »Dělnickými Novinami«, protestuji proti konání sjezdu socialních demokratů českých v Praze dne 25. až 27. t. m. Pro-

[45]) »Práce«, č. 11. roč. II. 1893. Plzeň.

testuji co nejrozhodněji proti prohlášení zásad ve smyslu socialně demokratickém a internacionalním, jest-li sjezd takovéto za své přijme a odváží-li se *jménem veškerého dělnictva československého* prohlášení takové činiti anebo ve směru tom jednati. Nadšen jsa láskou ku katolickému náboženství, nadšen jsa láskou k vlasti a národu, obhajuje pravou věc dělnictva československého, podepisuji protest s plným vědomím, že dělnictvo československé jen tenkráte půjde dobrou cestou, když vedle požadavků k zlepšení svého duševního i hmotného postavení jednati bude ve smyslu křesťansko-socialním, aniž by zapomínalo svých vlasteneckých a národních povinností.« V Žižkově, 26. prosince 1891. T. J. Jiroušek, dělník strojnický a redaktor »Dělnických Novin.«

Když protest sjezdu došel, tázal se předseda Jos. Steiner, dělník sklářský a redaktor »Social. Demokrata«, má-li se protest čísti. Shromáždění socialní demokraté se usnesli, že protest ve shromaždění tomto veřejně čísti se nemá.[46])

Dlužno zároveň podotknouti, že v témž smyslu, ohledně prohlašování zásad jménem veškerého dělnictva československého, zaslán byl sjezdu i jiný protest od sboru důvěrníků strany národně-socialní. V tomto protestu kladen byl důraz na to, že národně socialní strana nebyla svými zástupci k sjezdu připuštěna, a protestováno proti směru internacionalnímu, jímž seslabují se city vlastenecké a národní. Protest byl podepsán Václavem Sedmidubským, Frant. Kraslem, Janem Vávrou, Fr. Pěnkavou a Janem Vurstialem.

Také tento protest, z usnesení socialních demokratů, nebyl ve schůzi čten.[47])

Podobný protest zaslal jsem o dvě léta později sjezdu socialních demokratů v Českých Budějovicích, který konal se tam dne 25. a 26. prosince r. 1893. Protest můj zněl tenkráte takto:

»Slavné předsednictvo sjezdu! Jménem všech za »Dělnickými Novinami« stojících a křesťansko-socialně smýšlejících dělníků českých varuji sjezd a jeho řečníky před jednáním a usnášením se *ve jménu veškerého dělnictva československého.* Důvody mé výstrahy spočívají v tom, že na tomto sjezdu *není veškeré dělnictvo československé zastoupeno.* A dále. Protestuji zároveň proti politickému internacionalismu, proti prohlašování náboženství za věc soukromou a protestuji proti jakémukoliv ponižování citů vlasteneckých a národních v dělnictvu českém. *Protestuji proti každému účastenství židů v hnutí dělnickém,* zvláště v hnutí dělnictva českého; protestuji proti atheismu v socialismu, proti nespolečenství v socialismu i proti odpuzování všech stavů a tříd národa od práva v řešení otázky dělnické a v řešení otázky socialní vůbec. Slavné předsednictví račiž oznámení toto slav. sjezdu sděliti. V Praze, dne 24. prosince 1893. Tomáš Josef Jiroušek, redaktor »Dělnických Novin.« — Druhý a podobný přípis zaslal sjezdu též Politický klub katol. dělnictva pro král.

[46]) Viz »Dělnické Noviny« roč. I. číslo 9 v Praze 1891.

[47]) Protest strany národně socialní přinesly též v plném znění »Dělnické Noviny« roč. I. č. 9. 1891. jako otisk z časopisu »Naše Obrana.«

České se sídlem v Praze. Než, oba protesty byly pouze předsednictvím sjezdu oznámeny, že došly, ale čteny nebyly.[48]) Zástupcové socialně demokratického dělnictva neměli se dověděti slov pravdy.

XXI.

Vznik mladočechů. — Porážka strany staročeské. — Vznik hnutí pokrokového studentstva. — Styky studentstva se socialisty. — Založení »Omladiny" socialistickou mládeží. — Opanování »Omladiny« pokrokovým studentstvem. — Demonstrační akce »Omladiny«.

Počátky liberální či svobodomyslné strany mladočeské spatřujeme již v letech padesátých minulého století. Již v roce 1874 dokazoval dr. Edvard Grégr, že mladočestvi je tak starým jako staročešství. »Divnou náhodou — praví dr. Grégr — jsou mezi čelnějšími mladočechy starší lidé nežli mezi staročechy. Nehledě k nebožtíku dru Purkyňovi, kterýžto slavný učenec byl jedním z nejrozhodnějších mladočechů, ač čítal bez mála 80 let, poukazuji jen k dru Kodymovi, dru Trojanovi, kteří věkem svým starší jsou než sám vůdce staročechů dr. Rieger. Dr. Sladkovský, vůdce mladočechů, úpěl již v žalářích olomouckých, když staročech Zeithammer chodil ještě do školy.«[49])

A dr. Grégr má pravdu. S muži liberálního ducha, jichž přičiněním a sdružením povstala v letech sedmdesátých strana mladočecká, shledáváme se již v bouřné době roku 1848 a zvláště v následujících dvaceti letech. Karel Sabina, Vincenc Vávra-Haštalský, dr. Fr. Cyrill Kampelík, prof. Amerling, sám Mikovec a celá řada jiných, byli duchem liberálové a liberály byli pak i ti, které svými spisy neb učením vychovali. Toho nemůže nikdo popříti. Mladší následovníci jejich dočkali se pak již v letech sedmdesátých sorganisování strany mladočeské. Na velké hostině stoupenců mladočeských, konané dne 1. února 1873 v Mělníce, »vytknuty hlavní zásady, jimiž se strana tato na příště říditi chce« a dne 25. prosince 1874 konán již první sjezd strany mladočeské v Praze, na němž zvolen sbor důvěrníků a sestaven program strany.[50])

Tak povstala strana mladočeská, která, ačkoliv konservativně smýšlející staročeši měli vedení národa v rukou, rozrážela pevné jejich šiky, zvláště při volbách do sněmu a do říšské rady, až dne 2. července 1889 se jí podařilo, že se svými kandidáty při volbách do sněmu prorazila ve skupinách obcí 30 a ve skupinách měst 10 kandidáty. A konečně při volbách do říšské rady dne 2. března 1891 porazila strana mladočeská staročeské kandidáty ve venkovských obcích na cele čáře a ve skupinách měst získala taktéž všecky mandáty až na skupinu táborskou, kde prošel staročech. K vítězství mladočechů nad staročechy dopomohly v r.

---

[48]) »Děl. Nov.« č. 9. r. III. 1. ledna 1894.

[49]) »K objasnění našich domácích sporů.« Sepsal dr. Edv. Grégr. 1874 strana 7.

[50]) »Politické dějiny národa českého.« Napsal Adolf Srb. Svazek II. str. 452 a 477 až 480.

1891 tak zvané vídeňské úmluvy o smíření Čechů s Němci, jimž posměšně říkáno »punktace".

Než, postupem doby došlo to s činností mladočechů na sněmu i na říšské radě tak daleko, že jindy radikální mladočeská strana podezřívána je dnes právě tak jako byla podezřívána strana staročeská na počátku let devadesátých, že špatně neradikálně vede národ. Tím však jsou mladočeši sami vinni.

Jak uvedeno, způsobil staročechům porážku mladočeský radikalismus, když však mladočeši jali se parlamentárně pracovati, museli radikalismus odložiti, aby byli na sněmu i v říšské radě možnými, a tím sami zpečetili svůj osud, který je v nedaleké již budoucnosti očekává.

Studentstvo a vůbec česká mládež, zklamaná v mladočeších, z nichž radikalismus znenáhla se vytrácel, jala se sama radikalismus pěstovati a nespokojené živly organisovati, a to velmi záhy po roce 1891. Hnutí tomu dáno jméno »hnutí pokrokové«.

V čele tohoto pokrokového hnutí postavila se, jak řečeno, valná část studentstva, která po rozpuštění Akademického čtenářského spolku (dne 24. srpna 1889) soustředila se v akademickém spolku »Slavie«, kde r. 1891 pokrokovci nabyli již takové většiny, že si se svého středu zvolili celý výbor.

Záhy potom konali pak pokrokáři na Žofíně banket (18. května 1891) a sjezd, kde přijali vlastní program, a tím vybudovali si i vlastní stranu.

Nyní nastala činnost této mladé strany. Studentští pokrokáři pletli se takořka do všech socialně lidových proudů doby, vyjímaje ovšem hnutí křesťansko-socialní. K nám přišel nenejvýš některý hlouček pokrokového studentstva, zvláště do schůze prvního Politického klubu katolického dělnictva v Čechách se sídlem v Praze, dělat oposici nebo kraval. Jinak s námi pokrokové studentstvo v letech 1893-1895 nic nemělo. Za to však v hostinci »u Pštrosů«, kde měl své místnosti socialně demokratický Politický klub dělnický v Čechách, studentstvo pokrokové se jen hemžilo. Studentstva tohoto zmocnila se totiž fixní idea odvrátit socialní demokraty od internacionalismu. Socialní demokraté úskok záhy zpozorovali a jali se opět získávati pokrokové studenstvo internacionalismu. Obojí šlo ovšem těžko, a konec konců byl, že pokrokové studenstvo, rozmrzeno neúspěchy, přestalo si socialních demokratů všímati.

Podobnou ideu, jako pokrokové studentstvo, měl již r. 1882 socialní demokrat, radikál Norb. Zoula. Tehdáž sdíleli jsme spolu pod věží novoměstské radnice jednu celu pro tajné spolčování, a Zoula z dlouhé chvíle kul tam plány pro budoucnost. Výsledek jeho úvah byl: získati studentstvo pro socialismus a socialní demokraty pro bratrství se studenty. Do programu soc. demokratů mělo se dáti všecko, co by nás sbližovalo; internacionalismus měl se v programu ponechati pro dělnictvo, a národnost měla se respektovati vzhledem k studentstvu. Pecka, když mu Zoula na procházce své plány sděloval, smál se až k popukání a pravil: »Nech toho být, jak to je. Co chceš dělat! Zde máš (ukázal na mne) zarytého národovce i klerikála, já jsem internacionalista a

nevěrec, ty jsi také internacionalista a »klerikál« (Zoula totiž neuznával také potřebu vystupovati z církve) a snášíme se dobře. Se studenty nic nesvedem', ty nech být a hled si dělnictva.« Zoula se na Pecku zadíval, usmál se také a již o plánu, nadělati ze studentů socialisty a ze socialních demokratů jejich přátele, nikomu se ani nezmínil.[51])

A tak, jako Jos. Boleslav Pecka řekl r. 1882 Zoulovi, že dělnictvo nesvedlo by nic se studenty, tak i pokrokové studentstvo r. 1892 nesvedlo nic s dělníky a dělníci se studenstvem. Nic nepomohly pokrokovému studenstvu mezi socialními demokraty přednášky studujícího filosofie Antonína Hajna, ani Václ. Jarosl. Klofáče, nepomohlo ani to, že dr. Alois Rašín projevil touhu překládati do češtiny Marxův »Kapitál« a nespomohlo ani to, že pokrokáři: Karel Stanislav Sokol, V. J. Klofáč a Ant. Hajn dali se zapsati za členy Politického dělnického klubu v Čechách.[52])

Marnými osvědčily se i přednášky pokrokového studenstva v socialně demokratických spolcích a schůzích v Libni, Vršovicích, Žižkově, na Kladně, v Kročehlavech, Novém Bydžově, Německém Brodě a jinde. Marným ukázalo se i přinesení pozdravu pokrokového studenstva socialně demokratickému dělnictvu při slavnosti prvního máje roku 1892. Ani přítomnost při slavnosti má-

[51]) Norbert Zoula, stříbrník, narodil se roku 1854 ve Lštění (okr. benešovský u Prahy). V dělnickém hnutí objevuje se jeho jméno jako delegáta na prvním sjezdu socialních demokratů českých v Břevnově r. 1878. Již u vojska byl Zoula ve vyšetř. vazbě r. 1881 pro rozšiřování socialistického tisku a styky se socialními demokraty v Praze vyšetřován s kolegou svým Primusem Freitagem. K odsouzení obou však nedošlo. Za to však byl Zoula šarže četařské zbaven. V Praze založil r. 1880 socialistický spolek «Činnost«, kde byl předsedou. Články do »Budoucnosti« a »Dělnických Listů« psal pod pseudonymy »Cink« a »Táborský«. Za účastenství na tajném sjezdu v Břevnově r. 1878 byl na tři měsíce a r. 1882 opět pro tajné spolčování na deset měsíců do tuhého vězení odsouzen. — Zoula celkem nebyl zlý člověk, byl v politicko-socialních názorech radikál, ale jen slovy. S p. Václavem Žižkou pracoval Zoula v letech 1877 a 1879 v jedné stříbrnické dílně v Praze (u p. Gauče) a také jedenkráte p. Žižkovi sdělil, že když do školy v Postupicích chodil, z náboženství že vždycky dobře prospíval a při zkoušce, které kardinál a kníže arcibiskup Bedřich Schwarzenberg v Postupicích jednou byl visitaci přítomen, byl jím vyznamenán. Kardinál zkoušel Zoulu z náboženství a když se osvědčil, pochválil ho a sám malým dárkem — modlitbami — odměnil. Co do náboženského smýšlení Zoula, ač radikál v socialních názorech, nebyl konec konců fanatik protináboženský, alespoň do té doby ne, pokud byl v Čechách — do roku 1882. Podám toho opět jeden doklad. Bylo to z jara roku 1882, když jsme si oba, on 10 a já 4 měsíce trestu pro tajné spolčování v jedné cele odbývali; tu přišel Zoulovi dopis z Vídně od jeho manželky, že má syna. Dopis končil slovy: »urči, jaké má při křtu sv. dostat jméno.« Zoula se na chvíli zamyslil a pak obrátil se ke mně řka: »Poslechni, jak by se přece ten chlapec měl jmenovat? Manželka chce po mně, ale mně se to nezdá býti dobrým. Tak po někom jiném, podle některého slavného muže, co myslíš?« Zkoušel jsem Zoulu odpovědí: »Víš, kdo je slavným a nejváženějším mužem již dnes?« Zoula: »Nevím«. Já na to: »Sv. Otec Lev XIII.!« Zoula blýskl černýma svýma očima a zvolal: »Budiž! Chlapec ať se jmenuje Lev!« A stalo se tak, když Zoula dopisem své manželce sdělil, jak chlapec jmenovati se má. Po přestálém trestu odjel Zoula r. 1883 i s rodinou do Ameriky, kde řídil v Chicagu socialně-radikální list »Budoucnost«. Netěšil se však svobodě Americké dlouho; za několik roků zemřel. Podobiznu Zoulovu a to věrně podanou, přinesl »Malý dělnický kalendář« na rok 1902 v Praze. Životopis byl tam však podán úplně nedostatečný.

[52]) »Omladina« a pokrokové hnutí. Napsal Ant. Pravoslav Veselý. Str. 95. Praha 1902.

jové, již skvěli se r. 1892 mezi socialními demokraty předáci pokrokových studentů: právník Ant. Čížek, medik Albert Dutka, Ant. Hajn, Jaroslav Rozvoda a j. nepřivedla socialní demokraty studentstvu v náruč. Socialisté zůstali si svými a k studentstvu chovali se pouze jako ku každým jiným hostům.

Pokrokové studentstvo se socialními demokraty nepořídilo nic a postranními cestami a plány nebylo by pořídilo také nic. Než, co se nepodařilo pokrokovému studentstvu se starými socialisty, podařilo se mu alespoň částečně u socialistické mládeže, která seskupila se ve vlastní stranu pod názvem »Omladina« a založila časopis téhož jména.

Společnost »Omladina« vyšla částečně ze socialistické mládeže a částečně z pokrokových studentů. Vznikla jako zvláštní frakce na konferenci, která konala se na Kladně dne 28. září 1891, kde hlavní slovo vedli Václav Šturc, vydavatel socialistické »Záře«, a jeho spolupracovník Frant. Vl. Lorenc.[53]) Na konferenci této přijata také resoluce zásad, organisace a taktiky a časopis »Omladina« prohlášen za ústřední orgán strany. V zásadách uznány jsou »práva všech národností« a »proti utiskování národností pracovati se má na poli mezinárodního sbratření.« Mimo to 3. článkem resoluce uznána »ze všech politických stran strana socialně demokratická za jedině způsobilou urovnati poměry společenské.«[54])

Na konferenci kladenské a na pohlášení programové resoluce »Omladiny« měli podílu též pokrokáři Ant. Hajn, Jos. Škába a j., jakož i na sjezdu »Omladiny« konaném též na Kladně dne 7. srpna 1892, k němuž Antonín Hajn dostavil se dokonce jako zástupce »Časopisu českého studentstva.«[55]) Na tomto sjezdu se ukázalo, že pokrokáři nabyli v »Omladině« nad socialně demokratickými živly vrch a programové resoluci kladenské z r. 1891 dán i ráz slovanský Socialní demokraté, ačkoliv dost na to zle žehrali, co »jejich mládež« s »Omladinou« vyvedla, nemohli si již pomoci a museli mlčeti.

Sotva »Omladina« vznikla, nastala hned řada demonstrací a doba bouřných schůzí, na nichž jak pokrokové studenstvo tak i studenstvem vedená jindy socialistická mládež, měly hojného účastenství.

První demonstrace byla pokrokovým studentstvem a »Omladinou« provedena dne 8. listopadu 1891 na Bílé Hoře, při níž došlo i k zatýkání a pak k soudům, i odsouzeno k různým trestům pět studujících a jedna dívka. — K druhé demonstraci

---

[53]) Fr. Vlad. Lorenc ze Zbyslavi u Čáslavi, bývalý studující kolínského gymnasia, byl po čas svých studií podporován a vyživován † děkanem Svobodou v Kolíně, a již i v týž čas odebíral tajně Šturcovu »Zář« a konečně zanechav studií, odebral se do Prahy, kde přihlásil se Šturcovi za spolupracovníka proti katolíkům nejostřeji agitující »Záře«. V době persekuce »Omladiny«, seznav nebezpečí, odjel do Brasilie a unikl tak zatknutí.

[54]) »Omladina« a pokr. hnutí. Str. 98—100.

[55]) »Časopis českého studenstva« založen byl r. 1889 a řízen K. St. Sokolem až do jeho zastavení roku 1892. List tento dal první podnět k hnutí pokrokovému v českém studenstvu. Další úkol převzaly pak po něm ještě ostřejší »Nové Proudy.«

došlo 6. července 1892 před domem Husovým. Dále událo se časté lepení různých lid znepokojujících pamfletů na rozích pražských ulic. Dne 1. listopadu 1892 položeny »Omladinou« na Havlíčkův hrob věnce s nepřípustnými hesly na navštívenkách, že i vyšetřování trestní bylo pro to zavedeno. Dne 28. března 1892 uspořádány demonstrace omladiny u pomníků Jungmannova a Hálkova v Praze, kde opět tři účastníci zatčeni a odsouzeni od 5 do 14 dnů do vězení. Dne 6. listopadu 1892 došlo opět na Bílé Hoře k velké srážce mezi četnictvem a »Omladinou« a konečně došlo i na redakci »Vlasti« dne 2. února 1893. Než, tomu musíme věnovati širší kapitolu. Také o dalším osudu »Omladiny«, jehož se roku 1894 dodělala, se postupem zmíníme.

(Pokračování.)

Královna salónů.

Je ticho v pokoji — — jen hodin tikot
zní monotonně, jak by mizel v snech,
kdos hnul se na lůžku, — teď zavzněl vzlykot,
pláč tajený a prsou těžký dech.

Níž v podušku se svezla hlava mladá,
sníh umírání zbělil její líc,
jas v očích shasíná, vlas v čelo spadá,
a v slzách stápí se dvé zřítelnic.

Je mladému vždy těžké umírání — —!
Kdo v mládí umíral by bez stonu?
A dnes, ó žel, hle, smrt se tiše sklání
nad bledou královnou všech salónů.

Je ticho kol — v sluch slečny tikot zvoní.
Jak dlouhý čas, než mine hodina — — —!
I poslouchá ten nápěv monotonní
a na svůj život tiše vzpomíná.

Zří zase všechny slavnosti a plesy,
svou lóži v divadle zří zlatem plát,
zas velké výlety zří v stinné lesy,
šum koncertů i kouzlo promenád.

Své koně závodní zří letět k cíli,
teď střílí v poli s četnou družinou,
pak bruslí zas, zas na lyžích je chvíli —
a teď — ach, v saních letí krajinou.

Jen jednu starost mívala v tu dobu,
jen jedním přáním chvěl se její ret:
jak zmnožila by svoji garderobu
o spoustu elegantních toilet.

A dobrý papà peněz nelitoval!
Vždyť jeho Sóňa — ta mu byla vším.
Cit hrdosti mu celou duši provál,
když kráčela vždy k novým vítězstvím.

Co poklon zřela, rukou políbení,
co žhavých očí v prudkém zánětu,
co jemných lichotek, co dvorných rčení,
co dlouhých ód a sladkých sonetů.

Co mladých srdcí zdrala do krvava,
co hořkých nocí mnohý proplakal,
co bolů strpěla tak mnohá hlava,
co něžných duší zdrásal marný žal!

Svět na šíji jí skládal svoje jarmo,
a ona jemu zase módy tón -- — — —
na srdce chudý Kristus volal darmo,
a darmo k pokání ji volal zvon.

A dnes, a dnes? Ach, papà myslí asi,
že čistá byla jako padlý sníh,
a ona jenom hořce vzpomíná si
na hrozný hnus a kal v těch rozkoších.

Pak ulehla, tvář zbledla do lilií
a u lůžka jen zřela lék a lék.
Smrt tušila — ač všichni těšili ji,
že zdráva ještě dočká dlouhý věk.

Jen stará služka, celá uplakaná
a hořem shrbená ji prosila,
že zavolá k ní velebného pána,
by pomohla jí Boží posila.

A svolila. Už měl by kněz tu býti —
i poslouchá — a náhle zdá se jí,
že v hodin tikotu smrt slyší jíti,
vždy blíž a blíže s tichou šlépějí.

Již kráčí v komnatu — ó strašná chvíle —
cos opouští ji — celý její svět — — —
vše mizí v tmách, že svoje ruce bílé
jen stěží ještě může uvidět.

Ty ručky překrásné, ty ručky malé,
co k soudu Kristovu as přinesou?
Tu povstala a křikla v divém žale:
»Ó, Ježíši, mé ruce prázdny jsou!«

»Ach, prázdny, prázdny jsou ty moje ruce,
v nich není dobrý skutek jediný —
já nevěnovala jsem — zřím to v muce —
ke službě Boží jedné hodiny.«

»Jsou prázdny, prázdny jsou — ó velký Bože!«
a vysílena klesla v peřin běl.
Tu pojednou nad její bílé lože
kněz stařičký se tiše ukláněl.

Hle, malý křížek do rukou jí tlačí —
»Už prázdny nejsou!« slyší klidný hlas.
Tu zmlkla nejprv — a pak v prudkém pláči.
ten křížek zulíbala zas a zas.

Pak myslí dlela jen už u Ježíše
a Jeho tělo vroucně přijala.
A po chvíli ten starý kněz děl tiše:
»Hle, s křížkem v ruce své teď skonala.«

Kol zavzněl pláč a vzlyk a slzí příval —
kdos z okna shrnul těžkou záclonu,
a bledý luny svit se tiše díval
na mrtvou královnu všech salónů.

Václav Koranda.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlast« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

I. Nahodilá sympatie.

Potkají-li se dvě duše na cestě života a zalíbí-li se jedna druhé takřka na první pohled: to zdá se býti tvrdý oříšek luštitelům vnitřních úkazů lidského žití. Jest to magnetismus, který září, vyzařuje, a je slučuje? Či je to snad kouzlo pohledu? Jest obcování duchů, kteří se sobě podobají? Nesnadná věc, odpověděti přiměřeně; jest to jedno ze sta a tisíce tajemství přírody, která jsou, a jimž se nerozumí, ač sto a tisíckráte se už děly pokusy a snahy, jak vysvětliti tajné tyto příčiny.

Julie seděla klidně proti krásné Madonně v obrazárně paláce Borbonico v Neapoli. Měla před sebou podstavec s bílým plátnem a okrouhlou deskou ze slonové kosti a na desce kopii Madonny v miniatuře, vroubenou ryzím zlatem dle způsobu byzantského. Hlavní práce byla skončena, a dívka (mohlo jí býti osmnáct, devatenáct let) dotýkala se se zálibou zde a onde některého místa; tady aby byl rys určitější, onde záhyb správnější; někde aby zmírnila příliš vycítěnou živost, jinde aby znovu oživila záchvěv světla nebo tahům štětce dodala většího tepla nebo přibarvila základ, na němž kresleno. Julie nemyslila na nic jiného,

duše její byla pohřížena ve štětci. Po boku jí byla paní starších let a vážného chování; brzy mísila barvy, podávala mísky a vymývala štětce; zdála se býti čestnou průvodkyní dívky, a tou také skutečně byla.

Za ní, nebo lépe řečeno trochu stranou vedle ní dlouho již stála dáma, úborem i tvářností patrně cizinka, na prvý pohled modrooká dcera Albionu. Mistress Anna Needle-ová přijela včera posledním vlakem do Neapole, a dnes již od rána byla na nohách; s horoucnou chtivostí, jejím krajanům vlastní, otevřela bránu studiím a pozorování, hledajíc všude pastvu pro oči, a hned na poprve šla do obrazárny.

S ní chodily dvě dívenky, její dcery; starší mohlo býti tak asi deset let; dobrá matka rozdělila jim stejnou měrou zavazadla cestovní; jedna nesla kabelku se sladkými zákusky, druhá košíček s lahvičkou a stříbrnou skleničkou. Sobě ponechala objemného »průvodce«, vázaného, toť se rozumí, v červené chagrinové kůži, a s tímto věrným rádcem četla jména obrazů číslo po číslu, posuzujíc je dle nezlomného soudu knihy, již měla v rukou.

Obdivovala se jednomu po druhém se stejnou nestranností a nepředpojatostí; ale když přišla k Madonně, jejíž kopie se právě dokončovala, soudila, že toto jest práce nad jiné znamenitější a výtečnější, a že sama trochu kreslila, mínila, že ji musí studovati s klidem a rozvahou. Otevřela trojhránek, který nosila na rameně zavěšený, přisedla, podepřela naň knihu a vyňala z pouzdra skla. Ale co to? Jakkoliv se snažila povznésti se do sfér umění, cítila — srdce ženy — že jí uchvacuje to, čemu umění říká realismus a nemohla zrak svůj odtrhnouti od malířky. Tvářila se, jako by svá skla upírala sem tam na různá mistrná díla, visící na stěnách, ale stále se vracela, aby pozorovala vznešený zevnějšek živé hlavy, onen milostný, bezvadný profil, tím půvabnější, čím méně byl přeplněn falešnými, umělými ozdobami. Julie totiž, odloživši klobouk, seděla zde prostovlasá, majíc četné rusé kučery shrnuty pod bílým šátkem, jenž jí splýval jako závoj; celý její vnějšek jevil, abychom tak řekli, počestnou nedbalost, dalekou oněch galantních koket, které se jako diletantky po museích potloukají. Z jejího obličeje vanula záře prostosrdečnosti, zvláště z očí, zcela pohřížených do práce, netěkajících jinam, než z obrazu, jehož kopii tvořila, na kopii samu.

Mistress Anna počala rozjímati: »Kdo ví? dívka jest asi slovutná umělkyně a stará paní její matka.. Mohla bych koupiti tu studii a žádati podobiznu autorčinu nádavkem ... byly by to dvě pěkné umělecké práce, ozdoby mého zimního salonku v Londýně a zvláštní upomínka na Neapol, o níž bych mohla s přítelkyněmi hovořit.«

Čím více se cizinka obírala tímto úmyslem, tím větší zálibu v něm nalezala, a ta náhlá libůstka zcela opanovala její mysl; postoupila několik kroků k Julii a hned zase ustoupila, jako by toho litovala; vyšla ze sálu, zas se vrátila, pronásledována a drážděna tím vrtochem, který ji nedal odejíti, aniž by alespoň pokus nebyla učinila. Posléze se přiblížila vážně ku slečně, žádala mnohokráte za odpuštění a tázala se ve směsici italsko-anglické.

zdali maluje tuto miniaturu z ochotnické záliby, nebo zdali to jejím zaměstnáním. Julie, podivavši se na děti, které si ji prohlížely, když s ní matka mluvila, a vidouc ze všeho, že má před sebou vznešenou dámu, pravila s úsměvem: »Signora zajisté rozumí malířství; není-li pravda?«

»Tak trochu, a tahle Madonna se mi ku podivu líbí . . ráda bych, bylo-li byto možné« . . A mistress se rozmýšlela, co by měla říci dále.

»Račte jen mluviti bez obalu,« odvětila Julie, zarděvši se poněkud, neboť již uhodla, co asi chce lady říci.

»A pokládala bych za velice šťastnou náhodu, kdybych obraz mohla za slušnou cenu koupiti.«

»Nic není snadnějšího«, nenuceně pravila dívka, zaměnivši vlaštinu za bezvadnou angličinu; jen račte uvážiti, že prodám svou práci za vysokou cenu; zaplatíte ji svou visitkou.«

Cizinka se zarazila nad tou ušlechtilou ochotou a vlídností, jíž jí neznámá dívka přicházela vstříc; zamítla návrh, omlouvala se, s tím že souhlasiti nemůže. Ale Julie s onou velikodušností, jež je vlastní mladistvým a šlechetným srdcím, naléhala, a naléhajíc vyňala z tobolky lístek, mramorovaný stříbrnými vlnami; na němž bylo vytištěno: »Julie z Allori« podala jej Angličance a řekla: »Vyměníme si visitky, koupě je ujednaná a je dobře; ráčila jste učiniti poptávku a dohodly jsme se o ceně; teď už nemůže madame couvnouti.«

Paní viděla nad jménem Juliiným šlechtickou korunu (otec Juliin si přál, aby na visitce byla) a tím více se divila.

»Přijímám v největších rozpacích, poněvadž si toho mylady tak rozhodně přeje, ale s podmínkou, abych mohla učiniti svou povinnost a přijít slečně poděkovat do jejího domu.« »Poděkovat, signoro? To nikoliv, to by bylo příliš, a.e poctíte-li mě, bude to pro mne radostí.« Za těch slov připsala na navštívenku pod své jméno: »Chiaia, 29., I. patro. Potom, dívajíc se na visitku lady, zeptala se: »Ráčíte býti ubytována?«

»V hôtelu Sirena.«

»Dobře, pošlu tam Madonnu. Zbývá mi již jen málo; opravím nějakou chybu a je to. Malovala jsem ji doma dle jiné kopie, zde jsem ji pouze dokončila. A jestli libo věděti, určila jsem ji otci k svátku.«

»Je-li tomu tak, přerušila ji živě mistress Needle-ová, pak není možno . . .«

»Nikoliv, nikoliv, neračte na to mysliti, mám dosti kdy, abych pro otce vymalovala jinou kopii, vždyť ani nevím, jak bych lépe strávila volný svůj čas.«

Cizinka nemohla najíti dosti vhodných slov; s nejlepšími zdvořilostmi, jak dovedla, se rozloučila s urozenou malířkou a odešla z obrazárny napolo v rozpacích, napolo rozveselena touto příhodou. Téhož dne něco málo po poledni zastavil se stkvělý povoz před hôtelem Sirena; sestoupil starší pán a dívka; byl to hrabě Oktavio Allori a jeho dcera Julie. Byli přijati mistress Annou s velikými poctami, a hrabě, muž výborného vychování, jal se povážlivostí omlouvati dceru, že mladá a nezkušená, jako všechny

skoro malířky, se odvážila mylady nabídnouti obraz bez ceny umělecké. »Co se mne týče,« dodal, »nemám ovšem příčinu si stěžovati, neboť se mi naskytuje vhodná příležitost rozmnožiti o novou a vzácnou známost své ostatní, které mám v cizině.«

Mistress Anna se rozplývala v poklonách, děkování a chvále malby. Julie jí odevzdala obraz v pěkném ebenovém rámu se zlacenými ozdobami. Rozmluva se pak otáčela kolem Anglie, přešla na krásná umění v Italii a na zálibu, prohlížeti nové a nové věci, a srdečným způsobem prodloužila se tak, že toho obyčejně nebývá, běží-li o první návštěvu ze zdvořilosti. Skromnost a chování Juliino, spojeno s nejmilejším způsobem mluvy a hlasu, okouzlily cizinku tak, že po ukončené návštěvě se jí to zdálo nekonečně dlouho, než jí bude moci návštěvu oplatiti.

II. Nedůvěra a podezření.

Náhoda tomu chtěla, že mistress Anna, vkročivši do paláce Allori, uzřela na vratech lístek, oznamující, že tam lze byt pronajati. Její cestovní maršálek právě hledal byt, kde by mohla tři měsíce stráviti; proto se zastavila a četla pozorně nalepené návěští. To viděl vrátný, a když se ho ptala, kde bydlí hrabě Allori, nemyslil bodrý Neapolitán, nezvyklý mluviti do větru, jinak, nežli že signore si přeje viděti byt, o němž četla, že »se pronajme«. Sňal svazek klíčů, vzal jeden, na jehož dřevě, kde byl uvázán, bylo napsáno »druhé patro«, a řekl cizince: »Račte, excellencí, jíti se mnou.« Mistress byla vedena do druhého patra a nikoliv bez údivu patřila, jak její průvodce otevírá klíčem dvéře s posunky, aby vstoupila. Byt zdál se býti příhodný, byl prázdný, bez nájemníků, proto poznala hned omyl a nebylo jí to nemilé, naopak, zdálo se jí to býti příznivou náhodou. Prohlídla důkladně každý pokoj, jeho šířku i délku změřila na kroky, dívala se na obrazy a nábytek a naposledy podivala se na všechny místnosti pro služebné. Vyhlídka zdála se jí býti nad jiné skvostná a vrátný, vida ji kochati se rozhledem s oken, hned připomenul, že je odtud nejkrásnější podivaná na Neapol a okolí. Zkrátka: Angličanka se tázala na nájemné, a aby urychlila vyjednávání, dala se dovésti k pánu domu. A to byl právě hrabě Allori; mstrs. Needle-ová měla z toho radost; podařilo se jí zabíti dvě mouchy jednou ranou. Byla očekávána a přijata od hraběte i komtesy se živou přívětivostí, vrozenou patricijským domům Neapolským. Julie ji vítala nejsrdečněji, laskala se s dětmi, které paní vždy brala s sebou, a chtěla jim mermomocí ukázati svou studovnu, což bylo nepřímým pozváním též matce. Mistress Anna ráda tak učinila a obdivovala knihovnu, v níž byly knihy vázané v korduánu různé barvy, v počtu pro dámu až přílišném; s velikým dostiučiněním četla na hřbetech tituly různých anglických děl, z části literárních, jež dobře znala, z části asketických, jí neznámých. Přehlédla sbírku rostlin, nerostů a motýlů, které vedle kreslení a hudby byly nejzamilovanějším předmětem Juliiných studií; poznala Madonnu z obrazárny; kopie její, mnohem větší miniatury, měla ještě stopy síti, již Julie načrtla, chtějíc obraz omalovati v menších rozměrech. Ušlechtilá dívka vykládala vše s milou

přívětivostí, bez chlubení a nenuceně, takže mistress Needle-ová jako dobrá matka opakovala si několikráte v srdci: »Kdyby tak Bůh dal a mé dcery byly takové, jako je tahle zde!« Není ani třeba říci, že Juliino sousedství a její celé rodiny činilo cizince byt právě navštívený tím milejší a více žádoucí. Několika slovy bez obtíží byla učiněna úmluva; druhého dne dala sem již odnésti svá zavazadla. Bylo to poprve, co velice přísná Anglikánka (a tou byla signora Anna, a dokonalou pietistkou) otevřela své srdce jakési známce úcty a počátku důvěry k cizincům, a ještě k tomu papežencům. Nemohla pochopiti, jak se někdy obávala nějakého jen trochu důvěrnějšího styku s osobami vyznání katolického, a zvláště s italskými fanatiky, že nyní má volný přístup k aristokratické rodině, kde vše dýchalo čistým papeženským puritanismem, a přece nikdo nejevil nechuť k její osobě, ale vše si jí vážilo, zahrnovali ji laskavostí, tak jako by ani nechtěli o tom věděti, že je bludařkou. V nižádnou hodinu denní nedělo se zde nic tajného; mohla moudrým svým bystrozrakem proniknouti všecky domácí zvyky, a hle: mimo vše očekávání panovala v domě hraběte Alloriho veškerá pravidelnost a správnost jako v anglických rodinách, zvaných serious families; malá sestra a bratr Juliin (po otci vlastní, hraběnka však byla nevlastní matkou Juliinou) asi tak staré děti jako její dcerušky, podobaly se jim zvyky a způsoby, oděvem, umírněností a nenuceností ve hře a zábavách, takže se ani nezdálo, že její děti vyrostly v »nursery«, jak se tam říká »po domácku«, jak bychom řekli my, kde nevidí a nezvyknou jiné tváři nežli matky a služky; nebyloť rozdílu, zdálo se, že jsou i ony vychovány po vlašsku.

Nevěděla ovšem, že by jí všecka ta rodinná důvěra rozhodně byla odňata při první narážce proti náboženství. Julie, přátelsky s ní obcujíc, velmi dobře si povšimla, že v jejím domě není ani nejmenší potuchy po zbožnosti katolické, a z počátku měla z toho strach: bylo jí úzko v těch komnatách bez Pána Krista a Marie Panny, tak jako u plnokrevných pohanů. Otec jí řekl, aby se měla na pozoru před knihami, a kdyby jí cizinka nějaké nabízela, aby z opatrnosti nic dříve nečetla, pokud to neprojde jeho censurou. On sám, meškaje jednou u ní návštěvou, se zdánlivou lhostejností otevřel na stole ležící bibli a viděl, jak se to v ní hemží poznámkami; uzřel zkomolenou knihu moudrosti, Tobiášovu a Makabejských. Zavřel ji a nabyl nepochybného přesvědčení, že mistress Needleová je Anglikánka a zajisté z jedné, ze dvou nebo tří set protestantských sekt. Přišed domů, rozkázal, aby se s ní nepouštěli do otázek náboženských, ale aby se k ní chovali co nejjemněji a nejzdvořileji ve všech jiných věcech, neboť — mimo onu nedobrovolnou nehodu — zdála se býti cizí signora nejpoctivější osobou na světě, výbornou matkou, ozdobenou všemi přednostmi, které krášlí její pohlaví a lidi jejího stavu společenského, a snad že dobré vlastnosti a chování katolíků přispějí k tomu, aby zmírnily hanlivé předsudky, jaké má její sekta proti nim. A tato rozhodná vůle hraběte byla tajným důvodem, proč každý člen rodiny jevil k cizímu hosti tolik přízně a laskavosti.

Ač se ubohé pietistce dostávalo od hlavy rodiny tolik přízně, přece neodložila pověrečné své předsudky o papežství. Ba na-

opak: byla přesvědčena, že rodina Allorů jest nejspíše vzácnou výjimkou, jestliže ovšem prohnaná přetvářka není do opravdy jedinou její ctností. Tak rozumovala, když se jí zdálo, že se v jejím nitru ozývá chvílemi výčitka o dobrém mínění, již někdy proti své vůli měla zvláště o Julii. Proto svou novou přítelkyni v každém kroku důkladně pozorovala a stopovala, s dokonalou přetvářkou a hlubokou nedůvěřivostí, aniž by jí zavdala vhodnou příležitost. Nemohla ji nikdy přistihnouti při nějaké marnivosti neb pýše, jakž by ji snadně mohl k tomu svésti její rod, půvaby mládí, bohatství a různé ozdoby jejího vychování. Pokoušela se dociliti výsledku v citlivých záležitostech srdce. Zavedla rozhovor o nadějích do budoucna. Julie odpověděla prostě: »To je věc, po níž se nejméně pachtím; o to pečuje můj otec a Bůh, myslím, ještě více než on. Co bych mohla v te příčině dělati? Nic. Ostatně nežiji schována v koutku; má-li kdo nějaký plán se mnou, však on se objeví.«

»Ale nemáte vy sama v tomto věku nějaký drahý obrázek v srdci?«

»Nyní žádný, opravdu žádný —; nikoliv, není tomu tak; něco mi otec povídal o nějaké třetí osobě, ale já nechci žádného vysvětlení ani urychlení; jsou-li to růže, pokvetou. Myslím, jest-li na mně, abych volila, jest na rodičích, aby mě představili, koho.«

Tato otevřená a prostosrdečná odpověď, kterou by dalo a dává sta katolických dívek neustále, zdála se býti divem počestnosti signoře Needle-ové, která velmi dobře znala zcela opáčné způsoby své vlasti; tam jest obecným obyčejem, že po období nejpřísnějšího mládí ponechávají rodiče dívkám nejrozsáhlejší, neblahou volnost.

»Jakže?« pravila, ještě jsem nikdy nikoho neslyšela mluviti s tak stoickou filosofií. Sotva že dospějí let, kdy by se mohly provdati, sotva že jsou uvedeny do společností, prohlížejí si svou kořist a pustí se za ní v divokém honu, až ji buď uchvátí nebo ztratí s očí. A co dělají otcové rodin? Rozumných, chvála Bohu, je dost, ale pošetilců nechybí, kteří jim v tom pomáhají pod pochybnou záminkou, že sňatky se nejvíce týkají ženichů a ne dohazovačů nebo družbů, a dopouštějí, aby si jejich dcery zlomily vaz.

Jediná příhoda se stala, která, jestliže v ní neposilnila nějakou dobrou myšlénku o papeženském náboženství, alespoň v ní vzbudila nedůvěru proti vlastním podezřením. Před východem slunce stála nedůvěřivá cestovatelka u okna, opřena o polštář u polovytažených záslon. Všecka s celou žlučí byla pohřížena u porovnávání neapolského jitra s jitrem velikých měst anglických, zvláště Londýna. S tajně triumfujícím záštím protipapežským čekala, že uvidí stopy mravního úpadku oné veliké katolické metropole, nad níž se jako o závod cestovatelé angličtí tak pohoršují. Již vícekráte byla takto ráno na číhané, ale ničeho neviděla, co by ji bylo utvrdilo v jejím úsudku; proto, ozbrojivši se úmyslem, že něco najíti musí, poručila, aby byl nazejtří hned časně před úsvitem ranním připraven kočár, služebník až po zuby ozbrojený si přisedl, druhý statečný muž aby seděl vzadu, tak jako by měli

jeti do divokých hor, plných loupežníků, a nařídila kočímu, aby jel zvolna nejlidnatějšími třídami města. Nedůvěřovala též svým tištěným průvodcům po Neapoli. Nepozorovala nic než zavřené krámy, zastřená okna, uzavřená vrata, vše pohříženo v hlubokém tichu, sotva rušeném dupáním nemnoha chodců, podél domů kráčejících a krok zrychlujících. S prvními paprsky slunce oživovalo se město venkovany a prodavači, snažícími se, aby zpeněžili své zboží: zeleninu, ovoce, ryby, drůbež. Lady se téměř zlobila na kočího, jenž nechápal její touhu studovati neapolské mravy; teprve po dlouhém jezdění sem a tam počínala rozuměti a se diviti. Neapol dle jejího soudu nemohla se rovnati Londýnu, alespoň co do zevnějšku. Londýn jest v tuto hodinu nesnesitelným; kdykoli jí bylo jeti na stanici London bridge, byla nucena spustiti záslony u oken kočáru z nudy a ošklivosti. »Ale tam alespoň, »rozjímala bystře«, je zkaženost, volná zkaženost, nic se netají, žádná přetvářka. Zde však ti lidé jakoby utíkali, ty ženy, zastřené závoji, vracející se z nočních orgií, jsou pro mne dvojnásobně hnusné.« Tak sama sebe těšila ve své podezřívavosti.

Ubohá oklamaná! Dala si toho tolik napovídati o prohnilé zkaženosti velikých papeženských měst — k nimž počítala Řím, Neapol, Milán a Turin — že mínila, kterak jsou zajisté ponořena v neřestech deset mil hluboko pod mravní úrovní měst protestantských. Očekávala tedy, že všude, a zvláště v Neapoli najde hnusná ona doupata, osvětlená plynem, jež spatřiti lze v Haymarketu, Regent-streetu, Strandu, Piccadilly a na stech jiných místech, ony public-houses, přízemní salony a veřejné damské budoáry, kde začátkem noci zasvitne den orgií, který končí se zábřeskem nového světla. Hledala je tu, ne snad ku své radosti, ale aby tím více opovrhovala z hloubi srdce nízkostí nešťastných národů, pohřížených ve tmy pověr. Divila se, že tu nenalézá ony povalovače a dareby, kteří v Londýně odevšad vylézaji; jednotlivě, v řadách, tlupách, skupinách, až se jich všude vlní, zahaleče to spité falšovanými likéry, se znakem všech neřestí probdělé noci na čele. Nepochybovala, že se zde sejde uprostřed města za prvního rozbřesku ranního se zástupy nešťastných žen, jichž tu bude asi na sta a tisíce jako v Londýně s rozcuchanými vlasy, zchátralými růžovými kloboučky, spodničkami špinavými a rozcáranými, jak pospíchají do svých podzemních děr, kde jest jejich hnusný pobyt za dne; nebudou tu zajisté chyběti ženy opilé, spící u vrat a prahů ještě zavřených domů, ležící podél zdí, válející se v blátě: — a hle, nikde, nikde ani stopy po tom všem se v papeženském tomto městě zrakům jejím nejevilo. Jak si jen vysvětliti toto tajemství?

»Neapol je zajisté městem nejdokonalejšího pokrytství,« tak soudila Angličanka. »Pravda, že jsem z Berlína musela utéci z hnusu nade vším, co jsem spatřila a co nese známky, že je to úřady připuštěno a dovoleno; pravda, že podle statistiky jest v Londýně každá sedmá ženština lehkou; kdo však konečně se může zachrániti před morem, ale tady — tady je všechen ten puch zalezlý do vnitř domů a otravuje nitro celých rodin. Jaká to zkáza, zkáza smíšená a stotožněná s mravy národa! A po-

vážiti sluší hlavně, že na venek není nic znati; to je věru vrchol veškeré špatnosti, hnis vstřebaný do oběhu krve... toť prohnanost, jíž nezná protestantská Anglie!

Zatím co vroucí obdivovatelka své vlasti a obžalovatelka jiných takto mudrovala, vracela se domů; vycházelo slunce. Našla okna otevřená; a hle — kdo to vycházel ze vrat, jako Julie ještě s jednou ženou. »Kdož by to byl řekl!« zvolala Needleová, překypujíc nelibostí. »Tome, Tome!« (byl to sluha) »pojď sem rychle; pojď! Vidíš ty ženštiny, jak mají tak na spěch? Jdi, utíkej, dej se za nimi a nespouštěj jich s očí ani na okamžik, až se vrátíš, hned mi přijď povědět, kam to šly a co tropily.« Tom si narazil klobouk, letěl se schodů a dal se do běhu jako chrt, aby neztratil stopy zvěře. Ale co to? Najednou zahnuly ženštiny kolem rohu a zmizely. Ubohý Tom tu stojí jako hloupý a rozhlíží se na vše strany. Konečně spatřil, jak chodí lidé do kostela, a domnívá se, že se zmizelé asi tam byly uchýlily. Vstoupí tam též a vidí je seděti v lavici, jednu vedle druhé. Běží, aby to sdělil se svou velitelkou, co byl viděl.

Mistress Needle-ová zatím podezřívala Julii o překot a obrazotvornost její pracovala až šíleně. Tak tedy Julie je běhna! Také ona lítá v tuhle hodinu! A hrála si přede mnou na nevinnou, cudnou, na anděla! A kroutila sebou jako hrdlička v hnízdě, vypravujíc mi, že dnes je svátek Madonny! Oh, papeženci, vy obílení hrobové! Blázen, kdo věří vašim přemrštěným pobožnostem! Však já vypátrám, kde ta čarodějnice po čarách lítá!« — V tom přiběhl sluha bez dechu a pravil: »Šly obě do kostela.«

»Doveď mne tam hned, kde jsi je viděl,« velela signora: přehodila na sebe převěšek, dala klobouk na hlavu a už byla venku. Byla daleko a daleko vzdálena mínění, že by »služba« chrámů katolických mohla býti konána v jiný čas, nežli jak jsou zvyklí protestanté; měla za jisté, že »večeře« děla se jednou, a to v neděli, v hodinu příhodnou, kdy paničky měly kdy, kdy již učinily doma pořádek. Pohoršujíc se nesmírně nad tímto tajným shromážděním modlářek, bažila s vášnivou nepokojností viděti na vlastní oči, co se tam bude díti tajemného. Našla tam ovšem to, co každý věrný křesťan činí v chrámu Páně z rána a zvláště ve dnech větších svátků. Svatyně se zvolna naplňovala lidem všeho druhu, většinou byli to farní osadníci, služebníci a dělný lid, měšťáků bylo méně. A všichni cítili se v domě Božím jako doma; bohatí vedle chudých, ženy s dětmi, z nichž některé na rukou matek svým vrněním zle pohoršily podrážděnou pietistku; věřící i kněží vcházeli jakýmsi vnitřním vchodem chrámu (byla to sakristie) a také sem tam nějaká žena tudy šla. Byla to pro cizí signoru nová a zvláštní podívaná; nejvíce ovšem vycházení kněží v ornátech, s kalichem v ruce, lid, jak je provází a uctivě obklopuje oltář; někteří četli v modlitbách, jiní pohříženi byli do růžence, jiní obcovali »službám« jinak, každý podle své větší neb menší zbožnosti. Ale koho nejdychtivěji hledala očima svýma, byla Julie. Nalezla ji ve skupině žen v závojích, mezi muži usedlými a vážnými, blíže vysokého, zamřížovaného sedadla, v němž uprostřed seděl kněz v klerice a se štolou; Julie klečela

mu po boku u mříže. Mistress Anna vzala do ruky hodinky; dovtípila se, že to jest asi katolická zpověď a ráda byla by věděla, jak dlouho bude trvati toto papeženské tajnůstkářství. Julie zde prodlévala sedm minut, nic více a nic méně; vyšla odtud se závojem přes obličej směrem k oltáři. Needle-ová šla za ní jako kočka a zůstala státi za pilířem, aby byla na blízku. Se stále rostoucí zvědavostí pozorovala praktický výkon večeře papeženské a divila se značnému počtu lidí různých stavů, kteří ke stolu Páně přistoupili. Nemohla se dívati Julii do obličeje, když přijímala sv. hostii, ale dobře ji pozorovala, když se od oltáře vracela. Tento obličej, ač byla podrážděna, jí otřásl, ji naplnil pocitem úcty: Julie zářila mravní krásou křesťanské panny; ruce měla sepjaté, hlavu zahalenou, sklopený zrak, pokorný výraz obličeje, duši soustředěnou myšlénkami v Bohu. Vypadá jako ona Madonna v obrazárně! pomyslila si protestantka. Zatím co se zalíbením hleděla na živý ten obraz, Julie vztýčila ruku, zahalila se závojem až po bradu a usedla na své místo, kde byla dříve, poklekla a obličej sklonila v dlaň.

Mistress Anna nedala si ujíti nejmenší podrobnost a nehnula se, až když viděla, že Julie z kostela odchází. Ale vrátila se domů s rozervanou myslí nad příhodou, která zcela jinak skončila, než byla očekávala. A jako člověk, jenž nemá srdce zlomyslné a zkažené, počala sama v sobě s menším již záštím vysvětlovati domnělé pokrytectví lidu, jejž dnes za jitra viděla. To jest jasno: šli ke »službám« do kostela . . . a to chodí všechen lid každého zaměstnání. Ach, kdyby jen nebyla katolická »večeře«, hodokvas babylonský, jak pěkné by bylo, zavésti ji v mé farnosti v zeleném parku! Ale brzy se opravila, plna svědomitosti: »Jen pomalu, nedám se uchvátiti neprozřetelným nadšením; je to třeba uvážiti s kolika hledisk. Ona »večeře« tak nepořádná, tolika lidem . . . to mně není dosti vážné a úctu vzbuzující. Jděte jen k sv. Pavlu v Londýně — jaké tam ticho! Jaké shromáždění! Jaká vybraná společnost! Tam se schází výkvět města, nemnoho lidí, pravda, ale, s jakou důstojností tam stojí ti gentlemani a lady sotva že se pohnou, zdá se to býti posluchačstvo jako na obraze vymalované. Ale v tom, co tak rozjímala, přišla ubohé pietistce na mysl Julie v okamžiku, když vstávala po mši svaté; onen akt, onen obličej, zjasnění jeho, pohřížení do zbožných tajů víry — to vše zkazilo a spletlo její rozumování a stkvělo se před obrazotvorností její živými barvami jako vidění.

Ještě téhož jitra nalezla v tom zalíbení pohoršovati vnitřní účin »večeře« na dívku; pozvala ji pod nějakou záminkou k sobě a dala se s ní do řeči o běžných věcech: o modách, vyraženích a zábavách. Julie jí odpovídala hovorná a veselá jako obyčejně, rovněž jako jindy laskajíc dítky signory; nedávala nic znáti, že by se v ní byla udála nějaká změna.

Needle-ová se snažila ji překvapiti nenadálým sdělením: »Řekněte mi, miss Julie, co byste si o mně myslela, kdybych vám řekla, že jsem vás dnes ráno špehovala v kostele, když jste se zpovídala a byla u svaté večeře?«

Julie na to bez rozpaků: »Řekla bych, že jste velmi dobře učinila, že jste se nedala viděti; byla bych bývala roztržitá.«

»A jaký účin, jaký dojem cítí katolíci po tomto obřadu?«

»Jak jiní, toho nevím,« odpověděla Julie, »ale já se cítím vždy více uklidněnou, svět se mi zdá býti krásnějším, když se vracím od své pobožnosti.«

Mistress Anna nepokračovala již ve svém vyzvídání; překročila již příliš hranice, které si určila, že se nepusti nikdy do náboženských otázek, aby nerušila klid svůj i jiných. A ostatně, proč takové rozhovory? Pohlížela na katolické obřady s největší lhostejností jako na pouhou dějepisnou a vychovatelskou studii, s tímže zájmem, jako by byla pozorovala tance a křepčení mohamedánských dervišů. Srdce její zůstávalo uzavřené, byloť zbytečné, aby se pídila po názorech jiných lidí, zcela opáčných tomu, co ona měla za pravdu. Jediný věcný výsledek mělo to pro ztrnulou Angličanku ten, že cítila, jak se rozplývá v niveč její podezřívavá nedůvěra k Julii. Nemohla již o tom pochybovati, že jí není činiti s papeženkou nejvýš nebezpečnou, ale s čistou duší dobré víry. To byl první krok k přátelství, které nemohlo již býti daleko. A kdož mohl předvídati řetěz budoucích událostí, závisících od tohoto prvního kroužku? (Pokračování.)

❦ ❦ ❦

Prof. dr. Schell a P. Knabenbauer S. J.

Slavený předák katolické moderny v Němcích, prof. dr. Schell, vydal nedávno spis, v němž vyličuje světodějný význam evangelia, vlastně Krista. Kniha z péra Schellova očekávána s dychtivostí, a nyní když vyšla, nemýlím-li se, zklamala mezi svými, poněvadž výtky, jež spisu Schellovu činí odpůrcové, jsou tak závažny po stránce věroučné, že sotva bude lze je seslabiti, čímž »ortel smrti« vydán jest nad ním.

Aby se neřeklo, že nejsem povolán vydati tak přísný soud, poznamenávám, že ho též nevydávám: opakuji, co řekl muž učený, jenž celý život zasvětil zkoumání Písma a jenž pracemi svými dobyl si světového jména — P. Knabenbauer S. J.

Píšeť v 3. sešitě letošních »Stimmen aus Maria Laach« obšírný referát kritický, z něhož vybírám: Ve veřejných listech již po zásluze zodpovědělna byla otázka, bylo-li záhodným zařaditi Krista mezi »charaktery«, kteří dosud v nové sbírce dějin světových vydáni byli — Pohanský Asoka, Veliký kurfiřt pruský, italský Cavour atd. Jakkoli nemilým dojmem působí spatřovati Krista v takové společnosti, přece bychom se zpřátelili s tím, kdyby byla vydaná Schellova práce vystihla ideál, jejž jsme si utvořili o převelebné osobě Kristově na základě neomylného zjevení Božího; kdyby věcně a formálně podávala, co v díle podobném hledati třeba . . . Četba spisu Schellova jest nesnadnou, líceň temna náramně zvláštní. Mnohá místa, ba celé odstavce třeba čísti opět a opět, aby se mohlo říci, co vlastně autor asi mínil!

Dokladem uvádí P. Knabenbauer mezi jiným také toto: »Zjevení Ježíšovo zní: Dokonalost neodaluje ani nezdržuje příčiny v její působnosti, uschopňujíc ji k působnosti, nýbrž právě naopak, zúrodňuje ji k ní. Jaká jest základní nálada v myšlení, takovým jest i základní poměr k smilování a zavržení, k jednání zdržení se (jednati). (Str. 38.)« Rozumíte tomu, zvláště poslední větě? Já ne, aspoň ne ve smyslu zjevení Ježíšova. Chápu sice, že auktor důraz klade na subjektivismus (smýšlení), a že z něho vyplývati dává jednání i nejednání lidskému, čině týž subjektivismus i nejvlastnější příčinou »smilování a zavržení«, ale táži se: Je to smysl učení a působení Kristova, a není zde zřejmé nebezpečenství, že ve spáse lidské moment objektivní se ztrácí? Kde zůstává nadpřirozené působení milosti Boží, zvláště když dle Schella »dokonalost . . . příčiny nezdržuje jí v působnosti . . . nýbrž zúrodňuje ji k ní?« Kolik filosofů chápe toto »zjevení« Ježíšovo? Co tedy bude s ostatními smrtelníky?

»Bohu věřiti — pokračuje Schell — (str. 42:) — znamená věřiti síle ducha, myšlénky (aha!) vůle.« Pokud jde o nadpřirozenou víru, učí nás katolické věrouky ne-li jinak, tedy jistě mnohem určitěji, co znamená »Bohu věřiti«, a kladou opět »sílu ducha, myšlénky i vůle« v moment nadpřirozený: nejen průběh víry, nýbrž i začátek, ba i srdečná touha (pia affectio) k víře, má příčinu hlavní v nadpřirozeném působení milosti Boží, tak že i největší »síla ducha, myšlénky a vůle« čistě lidské nedostačuje, aby se »Bohu věřilo«, jak třeba věřiti záslužně a dostatečně ku věčné spáse. Neříkej, že dr. Schell tyto věci dávno ví. Odpověděl bych: proč jich tedy zde neuplatňuje, a proč tak nejasně a nám katolíkům cize mluví, čině pojmy dávno jasné nejasnými? První vlastností dobrého učitele jest, aby učil jasně a nevynechával pro »novotu« důležitých věcí, zvláště běží-li o víru a zjevení. Tím se mysle žáků zbytečně pletou, zvláště jsou-li hodně učelivými, jak z projevů katolické moderny vůči dru. Schellovi bohužel jest známo.

V dalším podává P. Knabenbauer ukázky, kterak dr. Schell vysvětluje království Boží a církev. Odpovědí nacházím několik a myslím, že i stoupenci Schellovi byli by v úzkých, kdyby za učitelem opakovati měli, co jest církev a království Boží.

Slyšte: »Všemohoucnost zove se otcem a jest otcem. Její zázračné dílo, stvoření a jeho dokončení, království Boží, jest proto prodchnuto duchem synovství a povoláno býti královstvím pravdy a lásky . . . Království Boží není svědomitost opatrného váhání, nýbrž důvěřivé odvahy . . . Poněvadž vniternost jest orgánem království Božího, to jest k Bohu směřujícího života, nabývání a činění, proto není možno, aby jedno druhému bylo na závadu . . . Vnitrnost jest silou a formou, abys sám stal se vším, žil život všech, neztrativ při tom svého »Selbst« a neuvodiv nebezpečenství cizího »Selbst«.

Upozorňuji zvláště na dvě poslední věty, v nich zprvu se tvrdí, že vnitrnost jest orgánem království Božího (čemuž rozumíme), a v druhé se přidává, že tento orgán jest formou a silou,

aby se mohl žíti život všech, ale tak, aby mé i tvé já (»Selbst«) zůstalo svým.

Myslím, že království Boží v tomto nejasném subjektivismu (= vnitrnosti) při nejmenším velice neurčitě bylo vyloženo, i když tolik pokusův o výklad se stalo. Jasnosti »království Božímu« nepřibylo, když auktor (str. 121.—122.), učiniv je podkladem výkladu »co jest církev«, poznamenal, že »vniternost« sluje svatým místem království Božího«, a to vniternost, která jest »příčinným důvodem života« atd.

Pojďme k církvi a slyšme, jak tady dr. Schell nejasně píše! »Církev v katolickém smysle jest aktivismem království Božího. Církev jest intellektualním aktivismem (nikoliv aktivitou) evangelia; církev jest nepostrádatelným aktivismem evangelia . . . . Duchovním aktivismem království Božího. Další dám německy, protože toho ani dobře česky přeložiti nedovedu, a protože chci, aby čtenář měl před čima kousek originálu: »Indem das Reich Gottes zur Kirche wird und sich als Kirche auswirkt, indem es die Gesammtheit zur plannmässigen Verwirklichung des Gottesreiches in jeder Seele und von jedem Geist und Herzen aus zu wechselseitiger Abhängigkeit zusammenordnet, wird das Evangelium selbst erlebt.« Rád bych viděl profesora dogmatiky, co by dělal, kdyby mu kandidáti takovou definici dali o církvi, evangeliu a království Božím! Kolik modernistů dovede tyto věci za mistrem opakovati, a při tom upřímně říci, že si věc ujasnili, že se v katolickém názoru o církvi, evangeliu a království Božím utvrdili? Má-li moderna prospívati, zdaž jí není vynikati právě hlubším pochopením věci a nepochybenou orthodoxií? Všecko spíše můžete snésti, řekl jsem před časy příteli-modernistovi, než výčitku, že nemáte ve věci jasna a že stojíte na nebezpečné půdě dogmatických pochybení a pochybností. Bohužel, že z uvedených citátů Schellových nabývám nových obav pro oprávněnost výtky.

Učený P. Knabenbauer, když byl sdělil, kterak nejasně a nedokonale prof. Schell v nové knize píše, řekl suše: »Kdo si neví rady s aktivismem, vnitrnostmi, substantialitami a příčinnými životu důvody, o něž se auktor opírá, ať si vezme do rukou jednoduchý katechismus a brzy pochopí, co jest církev?« Může býti ostřejší kritiky? Může, poněvadž P. Knabenbauer přidává: »A kdo nemůže zmoudřeti, když si byl přečetl celý první oddíl této knihy, ať si vezme do rukou Listy sv. Pavla, a hned se doví, jaký má význam v dějinach lidstva Ježíš Kristus«. A jako by si přál, aby slovům těm kde kdo rozuměl, přidává rozvážlivý Jesuita, že zvláště z listů Pavlových k Římanům a k židům obdrží čtenář žádoucí odpověď na danou otázku o Kristu; odpověď »o nepřirovnatelné kráse a vznešenosti««. Podobné zdrcující kritiky nečetl jsem ve »Stimmen aus Maria Laach« již drahně let. Jak docela jinak psáno tam bylo loni o prof. dr. Ehrhardovi, jemuž též vytýkali chyby, ale ne takové a ne tak jako zde Schellovi.

Podav kritiku shora uvedenou, pokračuje P. Knabenbauer a tvrdí, že věcné výtky, jež prof. Schellovi učiniti jest nucen, jsou mnohem těžšími a závaznějšími než dosavadní chyby byly.

Hlavní otázka, kterou jasně a určitě každému auktoru píšícímu o Kristu zodpověditi jest, záleží v tom, aby řekl, co o Kristu smýšlí, kým Ho býti praví. U katolického auktora nelze očekávati odpovědi jiné, než že určitě prohlásí a obhájí thési: Kristus je pravý Bůh. Této povinnosti nebyl dr. Schell ve spise dosti práv, poněvadž jen tu a tam se o tom takořka letem zmínil, rozhodně však, jasně a přesvědčivě otázky té nikde neprobral, ač právě teď na čase jest důrazně o ní mluviti. Vedle příležitostných narážek o vtělení Božím, o božkosti Ježíšově, jenž jedné a téže přirozenosti jest s Otcem, a jimž věřící katolík správně rozumí, přicházejí též významy, které jsou náramně nejasny a snadno v omyl uvádějí. Tak píše se na straně 95, že prý bylo tajemstvím Kristovy osoby, že má v sobě trvale a dokonale ducha Božího jako zdroj (Quellgrund); na stránce 101 dokonce se píše, že »Ježíš stál v Bohu«, a z pouště vracel se prý Spasitel s jasným (měl před tím nejasné?) zákonem o svém poslání. Na stránce (29.) tvrdí se, že vniterný důvod božského poslání Ježíšova bylo »pomazání duchem synovství« atd. Zdaž za takových okolností není se právem strachovati, že vzdělaní laici, zvláště kteříž o věcech náboženských nejsou dobře poučeni, čtouce tyto věci a neslyšíce důrazného a jednostejného tvrzení o božském charakteru Krista Pána, odloží knihu — psanou katolickým knězem a učitelem theologie! — nenabyvše přesvědčení, že Ježíš jest pravý Bůh? Ba zdaž se jich nezmocní představa, že katoličtí kněží, kteří chtějí býti »moderními«, píší nesměle a zaobaleně o božském poslání Kristovu? Kdo je tím vinen? Pravověří auktorovo nikoli; osvědčilť je, podrobiv se s uznání hodným sebezáporem. Co tedy?

P. Knabenbauer zazlívá auktorovi, že mnohá místa, na nichž se v Písmu mluví o božství Kristově, přešel takměř mlčky, jiná však místa, méně důležitá a o jiných věcech že vykládal důkladně. Proč to, a co si má při tom mysliti čtenář? Výklady tyto očekávati jsme oprávněni, poněvadž dr. Schell přislíbil na stránce 16. předvésti moderní vědomí obraz Krista dle neklamých památek dějinných, jak je ve spisech novozákonních četně nalézti lze. Proč toho tedy řádně neučinil?

Mimo tuto chybu učinil auktor dle kritika ještě jinou, velice zlou. Kristus je pravý Bůh a Spasitel světa, jenž za nás dosti učinil, s Otcem nás smířiv. »Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi«, dí Písmo (2. Cor. 5, 19), jsouc o tom plno dokladů. Také tento důležitý moment nedal dr. Schell v jasné světlo a nepojednal o něm, jak zaslahoval. Ano, P. Knabenbauer, rozhorčen uvádí, že na stránce 11. položil auktor otázku: Zdaž Ježíš potřebným uznával, aby dříve smírčí zadostučinění se stalo? Několik významův o obětní smrti na oltáři kříže a o obětování Sama Sebe, jež Pán Ježíš vykonal, nezdá se kritikovati dostačovati, zvláště když na stránce 104. praví se všeobecně, že mínění, jakoby potřebí bylo, aby Bůh nějakým prostřednictvím stal se milostivým — gnädiggestimmt werde durch irgend eine Mittlerschaft — je prý měřítkem pokleslé představy o Bohu a znamením lidského znešvaření obsahu zjevení Božího! Což nemluví se ve Zjevení o hněvu Božím a o usmíření, táže se právem P. Knabenbauer, a dokazuje

Schellovi, že nedoceňuje utrpení Kristova, nevida v něm smírčího prostředkování mezi Bohem a lidstvem. Rovněž dokazuje auktorovi kritik, že církev právem spatřuje pravý význam Kristův v Jeho utrpení více než v Jeho učení, poněvadž utrpení jest zřídlem nadpřirozené milosti, jichž potřebujeme, abychom učení Kristovo přijali a následovali, zprostředkujíc nám i zásluhy smírné Kristovy na dřevě sv. kříže. — Čtenář vidí, že zde jde o velice důležité, základní otázky křesťanské víry. Proto asi nemálo se zarazí, čta, že v takových dvou kusích — Kristus pravý Bůh a Kristus Spasitel — prof. Schell nevyhověl. Z neznalosti a nevědomosti auktor jistě toho neučinil; ze zlé vůle také ne; proč tedy? Nešťastná moderna! I v tom ji vidím, co dále vytýká kritik citátům Schellovým ze Chamberlaina, tvrdě, že dle nich záleží světodějný význam Kristův v tom, že prý odkryl v člověku sílu, která ho uschopňuje všecky přirozené a egoistické pudy přemáhati a říši pravdy získávati (str. 36.) V tom že záleží světodějný význam Krista? táže se Knabenbauer. Kde pak jest zde nadpřirozená milost, již nám Kristus získal! Takové věty mohl by z Chamberlaina opsati i starý kacíř Pelagius, dí ostře pohněvaný kritik, a vším právem, neboť pozdější věta Schellova, kterouž opravuje naturalisticky názor Chamberlainův, vykládaje, že duše lidská musí býti vniterně povznešena a přeměněná Duchem svatým, aby se stala královstvím Božím, pozdější tato věta sotva rozplaší všecky obavy, jež povstaly v duši čtenářově u citátů ze Chamberlaina, jelikož dr. Schell i na jiných místech silný důraz klade na přirozenost lidskou a její sílu působivou. Milostí Boží jsme hlavně, co jsme v »království Božím«, učí sv. Pavel. Nač tedy »odkrývati« tajnou mravní sílu lidskou, jež v nás nepoznaně dřímá? Nač ji odkrývati takořka proti milosti Boží, takže auktor vidí se nucena názor Chamberlainův modifikovati, opraviti? Toť jsou při nejmenším zbytečnosti, na něž, vezme-li se měřítko theologické, chvály mnoho nezbude. Co tedy v dějinách světa vlastně dělá Krista Kristem a čeho modernímu člověku nelze ani dosti důrazně na paměť uváděti, — Kristus Bůh a Kristus Spasitel — není v novém spise Schellově o Kristu plně, jasně a určitě v popředí uvedeno.

Na jiných místech zase auktor přestřeluje a v přísnosti upřilišuje. — Tak tvrdí na stránce 64., že prý člověk beze plánu a a vědecké práce vlastně pravdy nenabude. Je tomu tak zvláště v pravdách mravních a náboženských? Je třeba, aby člověk, jenž nechce býti »stádovým«, (!) *) všecko sám vědecky si osvojil? Auktor cítí, že zašel daleko, proto se opravuje, ale jak? Jen vyvolení jsou prý schopnými takovým způsobem osvojiti si pravdu; lidé obyčejní — Durchschnittsmenschen — potřebují k tomu dobrého pastýře, autority, církevního a učitelského úřadu, duchovní správy. Opravdu? Jen lidé obyčejní potřebují »dobrého pastýře« hledajíce pravdu? »Vyvolení« výtečníci nepotřebují »duchovní správy?« Děkuji pěkně. Tak mluví k nám už dávno racionalistická věda

*) Dr. Schell rozeznává lidi trojího braku: Herdenmensch, Durchschnittsmensch, der Auserwählte, tedy jako Nietzsche, jenž místo vyvolenců má »nadčlověka« — Übermensch.

a nevěra užívajíc známé fráze, že vzdělaným dostačuje věda a náboženství (víra) že je dobro obecnému lidu. Kristus, jehož světodějný význam dr. Schell zde podati chtěl, káže však »dobrým pastýřům«, aby ve jménu Jeho šli kázat všemu stvoření; tedy lidem učeným i neučeným, vyvoleným i obyčejným. Proč to dr. Schell píše, když určitě ví, jak zní církevní učení? »Vyvolení jsou to, kteří (str. 125) v sobě vycítují velikou otázku pravdy jako starost svého srdce a životní úlohu ... Vyvolení jsou to, kteří pocitují, že vysoký ideál pravdy a dobra jest jejich životní povinností ... Obyčejní lidé, to jest mnozí a mnozí ... nemají ani nálady ani času ani náklonnosti;« proto potřebují pastýře, který by je z nížin bídy a přirozené lásky povznášel a nutil (!) k hostině vyššího života. »Potřebují (zkrátka) něco pevného, čeho by se přidržovali — osob, učitelů, zákonů a cvičení. Potřebují oporu svědomí, víry a zodpovědnosti .... Prostředečnost obyčejného člověka dělá auktoritu nutnou« (124). Zde věru netřeba příliš theologického názoru, aby se poznalo, že auktor zasloužil si výtky kritikovy: »Což vyvolení nepotřebují nic pevného. Jest jim bez podpory a auktority vlastním jen přemýšlením dodělati se (obsahu) víry? Není také pro ně od Krista ustanovený učitelský církevní úřad?« Takových vyvolenců bylo vždycky všudy dost, a výsledek? V Němcích Günther, Hermes, u nás mezi laiky třeba dr. Masaryk. Tedy poblouzení u víře a cestu od církve k rozkolu a nevěře, aspoň pokud o mnohé, zvláště domýšlivé vyvolence jde, neobrátí-li se včas, jak udělal chvalitebně dr. Schell, dr. Erhard atd.

Slyšíme-li v dalším (str. 71.), že zkoumání pravdy nesmí ani tím býti mírněno, že se někdo domnívá, že věrou a auktoritou nabyl pravdy a slyšíme-li (str. 100), že prý v otázkách o právu a dokonalosti Ježíšově neplatí tolik zevnější kriteria pravdy — zázrak, proroctví — jak se za to mívá, a že evangelium o jiném nás (prý) poučuje, zdá se nám, že v prvém případě zakazoval tedy nadarmo Sněm Vatikánský (Const. Conc. Vatic. C. 3. de Fide), aby se o věroučné pravdě positivně nepochybovalo, a v druhém případě přímý odpor jeví se mezi Evangeliem a Vatikánem, jež v zázracích a proroctvích nejpádnější důkaz spatřuje pro Kristovo božství. Což nedovolával se na průkaz svého božského poslání Pán Ježíš divův a zázraků, jako nejmakavějších prostředků poznati pravdu? Jako na zavolanou přichází mně právě »Naše Doba« č. 6. (1903), kdež se píše: »Co se týče učení, je mezi moderní vědou a filosofií a mezi katolicismem nepřeklenutelná propast. Poctivý katolicism a poctivé myšlení moderní zásadně se vylučují. Katolicism má svůj základ ve zjevení, věda a filosofie ve zkušenosti; methoda katolicismu jest podstatně víra v auktoritu a tradici; moderní myšlení jest založeno na pokroku individuálně kritického rozumu .... vědecká práce podléhá kritice, a to bezvýjimečně.« Zde máte tedy pravý názor Schellův tak jasně vyložený, jak si jen přáti lze; vyložený od dr. Masaryka, jenž jako poctivý protestant vidí ve zjevení »mythus«, a proto zcela důsledně vidí mezi filosofií a zjevením propast nepřeklenutelnou a poroučí, aby vědecká práce kritisovala všecko (ovšem

tedy i pravdy zjevené) bezvýjimečně. Že však podobnou nauku hlásá katolický věřící theolog, jenž chce opravovati (»reforma« katolická) církev, tomu nerozumíme a nad tím hlavou kroutíme »bezvýjimečně«. A ještě jednou beru do ruky »Naši Dobu«! V čísle 5. na straně 351. dočítám se, že moderní theologie, která pořád víc a více šíří se ve státní církvi anglické a německé, tedy mezi protestanty, vyznává, že výtěžky vyšší kritiky musejí býti uznány a že naše víra v Ježíše musí spočívat na mravním přesvědčení a ne na hmotných zázracích.« Tedy druhý podařený doklad k druhému názoru Schellovu; doklad, s nímž dr. Masaryk tak jest spokojen, že zove (str. následující) jej událostí pozoruhodnou. Ano, pravím, pozoruhodna jest, ale pro — Schella!

P. Knabenbauer předhazuje po té ještě četné exegetické chyby spisu Schellovu a kárá též i přiložené illustrace: my se tím již zabývati nehodláme, připomínajíce, že i dobré partie spisu Schellova dochazejí u kritika zaslouženého uznání. Zvláště se chvalně připomíná, že auktor velmi pěkně a nově psal o kázaní Ježíšově na Hoře. Pěknými jsou oddíly »Kristus a majetek, Kristus a práce.« Harnack, Strauss a Nietzsche jsou Schellem často nemilosrdně a spravedlivě bičováni. Řády žebravé, bohatství, chudoba, posty, modlitba, almužna, askése atd. docházejí ve knize záslužného a povzbudivého ocenění. Všecko to uznává. P. Knabenbauer ve spise Schellově rád a otevřeně, ale opětuje, že nemohl zmlčeti chyb, které zprva vytknul, a které jsou knize velice na újmu.

Připomínáme, že jsme nepsali v tendenčním úmysle, snad na adresu naší české katolické moderny; my chtěli na obojí straně jen upozorniti, aby se na novo tu i tam vědělo, že osobní věci a umělecké snahy našich modernistů nerozdvojují nás proti nim, nýbrž různé důležité názory náboženské. Tak aspoň pohlížím na věc já. *Filip Jan Konečný.*

Ty olšanské zvony.

1.

Ty olšanské zvony
na tři slyšet hony,
dlouhá k nim silnice,
Pražáci jdou po ní.
Bim, bam, bim po kraji,
zavzdychnou potaji,
bim, bam, bim, do duše
kráčejí v předtuše.

2.

Ty olšanské zvony
smutné mají tony,
dlouhá k nim silnice
letos jako loni.

Bim, bam, bim, přijde čas,
tady se sejdem' zas,
bim, bam, bim Pražáci,
páni i žebráci.

3.

Ty olšanské zvony
znějí jako stony,
dlouhá k nim silnice
s řadou černých koní.
Bim, bam, bim do polí,
k nám musíš kdokoli,
bim, bam, bim nebi blíž,
odtud se nevrátíš.

4.

Ty olšanské zvony
vzdechy jen a skony;
dlouhá k nim silnice,
taky půjdem' po ní.
Bim bam, bim dokola,
až Pán Bůh zavolá,
bim, bam, bim v hrobě hnít,
až Pán Bůh bude chtít. *L. Sabi.*

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(pokračování.)

Z řemeslníků nejvíce si chlapci dobírají *ševců*, ani koledovať jim nedovolují:

»Mali, velci pospichaju k Ježiškoji s darami,
też švec stary uctiť Ho chtěl tělacima butami.«

»A jdi ty ševcu hlupy,
něchce Ježišek buty,
bo hrubě smrdi.
Švec se za raz rozhněval,
od Ježiška utikal,
šidla na kusy lamal,
kopyta do peca hazal.«

Když při narození Páně vedlo se ševcům nevalně, jak později?

»Zachovej nas Pane od takeho něščesti,
aby se z nas žaden nedal na řemeslo ševcovsky.« Z Jarkovic.

Jiný veršovník hroznými barvami líčí ševce pracujícího:

»Rukavy ma vyhrnute, jak dyby mrchu dřel,
pysky ma vyvalene jako by hruby vrtel.

Vezme kamen na kolena, vyloži tam kuži,
a až mu z huby kuři, tak silno na ni buši.« Z Vlaštoviček.

Ačkoli onen starý švec projevil svou víru v P. Ježíše, chtěje jej obdarovati, přece kdosi viní celý stav ševcovský z neznabožství:

»Švec — prašivec
kopytem se žehna,
Pana Boha nězna«. Ze Stěbořic.

Nevděčná drobotina, ačkoli ráda »šije boty« houpána jsouc na noze dospělého, otírá se popěvky o manželky ševcovy:

»Šije, šije švec,
šla mu ženka preč.
Skrze jake přičiny?
Nědostala svačiny.

»Oženil se švec,
zahnal babu preč,
dohonil ju na kopečku,
neodchoď mi muj kvitečku,
dam ti na čepec.« Z Borové.

Děvuchy se bojí budoucnosti:

»Nědaj, Pane Bože, šveca mi za muže,
bo mam slabe zuby, natahovať kuže.«

Kde jest švec, tam samo neštěstí:

»Sedi švec na cestě
šije butky nevěstě.
Nevěsta se raduje,
že ty butky obuje.
Butky spadly s kolka,
zabily pacholka.
Pacholkoji zvonili
kočky s peca honili,
kocury s hury,
a myši do ďury.«
Z Jamnice.

»Šel švec z Hradca,
smyčil Ignaca.
Smyčil ho po desce,
mam ti bajať ešče?«

Ze Skalice.

Z Vřesiny.

Ani po smrti nemají ševci pokoje:

»Šli ševci na jarmark, přišel na ně mraz;
sedm se jich oběsilo za jeden provaz,
Jednoho to omrzelo, šel dal oběsit se zas.« Ze Slavkova.

»Něščastny švec umřel, kaj duša přijdě?
Pod sviňske koryto, pochovan budě.
Křiže mu nědamy, bo ho nězasluži,
bo dycky oblizoval prasaci kuži.« Z Kylešovic.

Proč ševci sedí při robotě na *stolcích o třech nohách*, vědí mladí také:

»Jak šel Kristus Pán s křížem z Jerusalema na horu Kalvarii, upadl ve bráně městské a nemohl vstanouť. Když to jakýsi Jerusalemský švec uzřel, nemaje nic jiného při ruce, vylomil nohu ze ševcovského stolka, a běžel též Krista Pána tlouci. Od toho času chybí ševcovskému stolku čtvrtá noha, a každý jest v chůzi a natuře divoký.«

Z Malenovic.

6. Ptačí hlasy.

Bystrému oku slezského hocha neb děvuchy neujde v přírodě žádný zvuk; skoro každému ptáku rozumějí, co zpívá.

Jdouli *housata* do škody a nemohou-li dosáhnouti, prý si stěžují staré:

»Němožem dośahnuť, němožem dośahnuť.«

Stará nutká je: »Depc, Depc!«

Houser stojící na stráži volá: »Klara! Chlop stoji za plotem!«

Housata slyšíce výstrahu, jakoby nic zakrývaji zálusk na zapovězené obilí:

»Jak my smy švarne,
jak my smy švarne!«

Stará: »Jak sem byla telka, též sem byla taka.«

Houser: »Ale davno, davno!« Z Jaktaře.

Pijanému (napilému) gazdovi všechen dvůr se směje: 1. *Kokot:* »Gazda idě!« 2. *Hus:* »Ožralec, ožralec.« 3. *Houser:* »Kyjem ho, kyjem ho.« 4. *Kačice:* »Šak-tak, šak-tak!« 5. *Kocour:* »Marniš, marniš!« Ze Sedlišť.

Kohout zpívá: 1. »Opily idě.« 2. »Pane Pauk.« (Z Čabysova.) 3. »Kokot zpiva, dajtě piva.« (Z Kravař.) 4. »Kokoryku! Baba v mliku, a děť v kaši baby straši.« (Z Vávrovic.) Podle zpěvu kohoutího děti prorokují počasí: »Kokot zpiva na plotě, jak byvalo, tak budě.«

(Z Milostovic.)

Kura sedící na hnízdě běduje: »Odřikom se kokota, odřikom se kokota, odřikom se kokota!«

Vrabec (vrabel, vrubel) jest prý největším hříšníkem z ptactva, protože ustavičně vzpomíná »zlého« cvrlikaje: »Čert — čert, čert — čert.« Při bitce ozývá se: »Včil tu byl, včil tu byl.« Z Domaslovic.

Vlaštovka přiletěvši na jaře vadí se: 1. [: Byvalach též tu kejsi, byvala :]. [: Bylo též tu kejsi, kejsi cosi :], a teraz tu nema nikde nic, nic, nikde nic. (Z Domaslovic.) 2. »Dy smy tudy byly, byly plne stodulky, plne komurky, a včil něni nic. Buh všemohuci! Buh všemohuci! Buh všemohuci!« (Od Frýdku.) 3. »Dy smy tady byly, to tu brohy*) byly, včil tu něni nic, včil tu něni nic.« (Z Kobeřic.) 4. Lenocha budí: »Šestero poliček sem oblitala, a ty ešče spiš, spiš?« 5. Nebo pobádá ku práci: »Vem vidly, vem vidly, jdi kydať hnuj, hnuj!« 6. »Čtvero vidli, čtvero vidli, paty kopač, paty kopač.« (Z Oldřišova.)

Skřivánek (škrobánek, škobronek škovronek) ponouká: »Vyrvi, vyrvi synečkovi za kudly, bo je paskudny.« (Z Jaklaře.) »Vrvi, vrvi!« »Koňařovi.« (Bavorov.) »Neviš, dzivečko, kede budže sv. Trojice?«

(Z Bavorova.)

*) Brohy, bruhy = stohy. Do bruhů skládá se sláma, řepa, zemáky.

Pěnkava (pinkava, piegsa) se ptá: 1. »Něviděli stě opileho Niii?« (Z Chvalkovic.) Nebo napomíná: 2. »Šij, šij už, děvčoťko, karafiju — fiju!« Jiná zase: 3. »Za štyry neděličky může mrkev šot!« (Ze Sedlišť.) 4. V Jamnici pokřikuje: »Prš, prš!« 5. V Domaslovicích rozmlouvá s opilcem: »Buba pij, Buba pij!« »Kvitu ni, Kvitu ni.« »Šnaps bir, šnaps bir.« 6. »Červeny — čečerčerveny.« (Z Podvihova.) 7. »A či ešče spiíš a či ešče spiíš? (Na vesno. Z Malenovic.)

Křepelka volá: »Pět peněz, pět peněz, že sem v nebi dněs.« (Z Morávky.) Kolikrát ozve se »pět peněz, pod polem, pod peleš«, tolik zlatých bude státi měch obilí. »Putpulut! Putpulut!« (Z Bavorova.) Křepelka volá na »*kjecka*«*): »Žeň tele«. On jí rozumí, aby hnal tele, proto odpovídá: »Gec, gec!«

Kukačka: »Kuku! A jo na buku. A ty na jedli, aby tě vilci nësjedli.« (Z Domaslovic.) Kukačce se posmívají: »Prželo, tma bylo, zezulinka zmokla, němohla doletět milemu pod okna.« (Z Janovic.)

Divoký holub: »Neščastny člověk, sehnal mě z vajec. Uhu, huchu!« (Z Podvihova.)

Hrdlička lesní: »Trka tr tr.«

Sýkorka vybízí: »Přijď, ženičko, přiíjď!« »Mama pijum, mama pijum.« »Tata též, tata též.« »Sofia, Sofia!« (Z Bavorova.)

Vlha v Jaktaři prozpěvuje: »Stryk Smija, stryk Smija!« Jinde praví o kmotru Vlhovi: »Kmotře Vlho!« — »Pojď na pivo.« — »Němam peněz.« — »Prodej kabat.« — »V čem bych chodil?« — »Kup se zas.«

Strnad (strnadel) zpívá na podzim: 1. »Sedlok pon, sedlok pan!« 2. Na vesno sedě na plotě posměšky si tropí ze sedláka: »Hospodařovi do stodoly sviti!« 3. Jak sedlák jde do pole: »Hospodařovi koleno se bliska!« 4. Když jde z pole: »Hospodařovi po selce se styska.« 5. »Naša Roska spi!« 6. »Naša Roska visi u hambalkaá!« 7. »Čim se sedlaček živi?« »Krupicú, krupicú.« 8. Viši, viši sedlaček na šibenicií.« 9. »Vyjeď, sedlačku, na roličku, vyjeď!« 10. Strnad nose na hnízdo, pěje: »Přijdi, ženičko, přijdií! Udělam ti chalupečku ze sičií!« 11. »Pujděmy, pujděmy na veseličko dolinúu!« I. strnad: »Muj stařeček na šibenici viší.« II. strnad: »A co ůn ten boraček zrobiíl?« *Vrána* odpovídá: »Krrad, krrad!«

Kos: »Kaj to iděš, Kubiku?«
»Na zalety, tatiku!«
»Co to něseš v tej šklence?«
»Kořalenku Madlence.« Z Jaktaře.

Holubice: Blabla urgú, mam chalupú! Hu, hu, hu!

Raška mlaská.

Popěvky o ptácích:

»*Kavečky*, kavečky, do kola!
Aby byla zejtra pohoda. Z Dobré.

Z Malenovic.

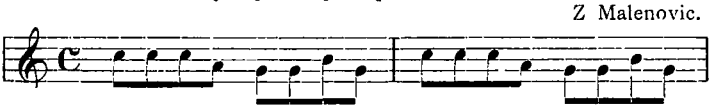

*) Kjecek = chřástal.

za-ko-pem ich do do-lin-ky, dome jim tam tři pe-řin-ky.*)

»Leti *vrana* na levo
kovařovi na dřevo.
Kovař kuje lopatu
na tu mrchu střapatu.«
Z Jamnice.

»Šedi *dudek* na kostele,
vaři vino na neděle.
Co navaří to vypije,
přijdě do dom ženu bije.«
Z Jamnice.

»Šel chlop do lesa
bez sekyry bez nosa.
Vyrubil tam jedličku,
postavil tam kapličku.
Přiletěly *vrany*,
přinesly varhany;
přiletěly *kavky*,
přinesly tam lavky;
přiletěly *jiřičky*,
postavily křižičky;
přiletěl *slaviček*,
přines vina židliček;
přiletěla *pinkava*,
vino vytrynkala;**)
přiletěl *kos*,
dal pinkavě v nos.« Z Jamnice.

Jiný konec:

»Přiletěla *pinkava*,
na okno zablinkala;
přiletěl *sup*,
dal pinkavě v zub;
pinkava se potočila,
a na kostel nasmolila;
přišly žebračky,
chtěly to vzať na něcky;
přišel plechač,
že to maju nechať.«

»Šedi *vrabel* na makytě,
kruti řiťum rozmanitě;
ludě idu do kostela,
divajú se, co to děla.«
Z Kamence.

»*Straka, vrana*
co na poli skače.
Synkum chleba —
děvucham kolače.« Z Hrabyně.

»Ruda pada[u], nedopada[u].
Sluňce švići, nedošvići.
Čarovnica metlum švići.
Jastřumb leći, nedoleći;
ptaučeк leći, ten doleći.«
Jarohněv.

»Přiletěl *havrun*
na sušedu dum,
šednul v okenečku,
v zelenem vinečku
rozvinul se ůn. Z Morávky.

»Letěl *bocan* ***) přes roll,
kuryčka ho dohoni.
‚Kaj ty, čape, kaj letiš?‘
‚Do zlate komory.‘
‚Co tam budeš dělati?‘
‚Střibro, zlato lamati.‘
‚Kaj ho buděš davati?‘
‚Mynařovej cerce,
aby pletla věnce
pod schodem
pomazanym tvarohem.‘«
Z Komárova.

7. Co vykládají děti o ptácích?

Abychom dokončili pojednání, připojujeme dětské výklady o ptácích.

»Když smy byly ešče maly,« vypravoval pasák, »jak smy tež pasli, našli smy ubožatko umřele — *vlaštovičku*. Muśeli smy ji tež jaky pohřeb udělať. Vyškrabali smy prstama dolek v mezi, uhladili smy ho, potem smy pěknej travy natrhali, dali smy ju na dno, aby na holej

*) Srovnej u Sušila str. 508 č. 697.
**) Vytrynkala = vypila.
***) Čáp.

zemi neleželo. Pak smy ju dali do hrobečka, na vrch smy ju přikryli travum a hliny nasypali. Též smy se modlili a ruce spinali a plakali, kdo nam budě zpivať? »Všecky ptačky zabiť je hřich,« povidali naši tatiček, ene vrabla može, bo děla škodu na dvoře, ve stodole, též jinde. Vlašťovičkam zbere hnizdečka, sam je zhnily si nove postaviť.

Někeří ludě povědaju, že vlašťovičky na zimu se skryvaju do bahna na luky, a že pry maju svoje peřiny v bahně. Jini praviu, že stěhuju se tam, kde hřeje slunečko.

Ptačky chytať do kletky, aby doma zpivali, to něni hřich. »Velky hřich je ptačkoji oči vypichovať a ho trapiť, kdo tak robi, tomu se též dobře nevede,« slyšel jsem od tatička.

»Co vim o ptacich?«

»*Sedmihlásek* má konce skřidla žulte a je plavohnědy. Zpiva pěsničky sedmihlasne; jak slyši zpěvy mužske bo ženske, tak je též umi zpivať. Hnizda sve ma tuplovane, jak šklepy vypadaju.«

»*Vrany* žeru hady, ještěry, vřićenky, žaby, myši a všelijake plazy.«

»*Sojka* je šumny ptak; hlas ma jak kačeny.«

»*Jastřab* škodi malym ptačkum, kuřitkam, holubam a kačicam.«

»*Pliskvu* jak uvidi kdo po zemi letať — jista chramota.«

»*Chvost a strakoš* su nědobři ptaci. Strakoš, dy najdě male ptačky, vydlube jim oči a něcha jich tak.«

»*Rašky lesni* chytaju, aby chytaly muchy.«

»Kdo zabije *vlaštuvku*, ten po smrti sčerna.«

8. Jaké ryby, raky, ještěry, šťury znají synci slezští?

Chlapci slezští rádi baví se chytáním ryb a raků, proto podáme jejich znalosť přírodopisnou v tomto oboru.

Synci znají kapry trojjaké: 1. Velké, černé, pokryté malými šupinami. 2. Velké poseté velkými šupinami. 3. Třetí druh má sem tam jednu šupku.

»*Štuky*«, které mají kačení zobák, jsou trojího druhu: 1. Bílé, jež zarývají se do bahna. 2. Černé, páskované. 3. Černé, strakaté.

»*Pstruhy*« jsou také dvojací: 1. Plavě kropkovaní. 2. Černí kropkovaní. Stryk Kozel po Lysou vykládal, že mezi pstruhy jsou »*pulci*«, co nejsou hoditelní, mají podobu pstruha bez kropek, velkou hlavu a hřbet ostrý jak nuž, tak že se při chytání na něm může »uřnout« jak na noži.

»*Mik*« je jako had, hrubě dlouhý.

»*Porustva*« jest dlouhá a široká jak šindel.

»*Parmy*« jsou ploské, červené.

»*Jalce*«, »*lalce*«, viděti bílé, šupinaté, a »platvy« mají modré.

Bělice jsou bílé; též *plaskače* mají barvu bílou jako bělice, ale červené oči.

Ruskové jsou pomenší a tmaví.

Peřky, též sokoli zvané, mají na hřbetě škutinu.

Břenec jest ryba taká jako pstruh, ta se též má za »nehodnou« k jídlu. Břenec má při pysku na obě strany malé rožky, které do sebe vtáhne a zas vypustí; ty rožky jsou měkké.

Ryby se chytají na »hudici« a do »saku«. O rybách se dí, že »umrou«, protože Kristus Pán jich požíval.

Rybáři slezští rozdělují raky na *slezské* a *polské*. (Skalice.)

Polští jsou tací »chrapatí«, a nejsou tak dobří jako slezští. »Slezske raky, to co vert,« chlubil se rakař.

Také podle barvy rozeznávají ve Slezsku raky: 1. Černé, co, když se ve vodě uvaří, nesčervenají, 2. Žluté, ty jsou nejlepší, též jim říkáme »putrkrebs«. 3. Modré. 4 Zelené. Konečně se raci dělí podle toho, kde žijí, na »*olšané*« (černí), »*bařinaře*« (plaví, krátcí s »klapety« hrubými).

Ještěrky jsou dvojjaké: *zelené* jedovaté. Jak zelená ještěrka po holé noze poleze, — zapuchne noha. *Černavé* ještěrky nic neudělají.

Ještěry, štury jsou ve vodě. »Dy mo byt pluta, odtikaju od vody, dy ma byt pohoda, du do vody.«

9. Popěvky o zvířatech, rozličných živočiších.

»Běžela *ovečka*
zhuru do kopečka,
a baranek za ňum
s olejovum baňum.« Z Turkova.

Koza, je-li spokojena, mrčí: »Med, med, med!« Má-li bolesti: »Něch to hrum zabijeé.« Z Bruzovic.

»Leze *koza* na březu,
a ja za ňum polezu.
Spadla koza, a ja ni,
to maš, kozo, snidani.«
Z Hrabyně.

»Leti *zajic* přes oboru,
zlamal si tu zadni nohu.
Liška se mu posmivala,
že si zlamal zadni nohu.«
Z Jamnice.

»Letěl *zajic* přes oboru,
zlamal sobě zadni nohu.
Liška mu ji spravovala,
veverka se posmivala,
»Co se ty maš posmivati,
dy ty němaš kuska gati.« Z Komárova.

Na zajíce pokřikují: »Ignac, drž galaty!« Nebo: »Janku, daj galaty!« Též mu vyhrožují: »Počkaj, zajičku, ja ti dam paličku. Ja ti dam ranu, hlavička tvoja uhně na stranu. Z Podvihova.

»Paś ovčirčik *ovce*
na zelenym mostě.
Stoji pan na mostě,
přeličuje ovce.
Liči, přeličuje,
barana chybuje.
Z uterka na středu
ovčirka vedu;
vedu ho ulici
prosto k šibenici.« Z Jamnice.

»Prši, prši jalovec.
Stratilo se pět *ovec*,
a šesteho *barana*
se zlatyma rohama.
Skuč ty babo do vody
pro ty zlate podkovy,
okujeme dva *voly*,
pojeděmy na hory
do tej zlatej komory.
Ptačkove tam zpivaju,
kapky vody němaju;
kera kapka spadně,
to ju plaček lapně!«
Z Jamnice.

»Šel *pes* přes oves,
kočka přes pohanku;
ztratil pes galaty,
kočka mezulanku.« Z Jaktaře.

Letěl pes přes oves,
suka*) přes pohanku,
stratil pes galaty,
suka mezilanku.
Viděl sem Terezku
v zelenym županku.
Z Hrabyně.

Pasu huśky v podleśi,
vilček mi vzal nejlepši.
»A ty vlčku, vrať mi ju,
až mě doma nébiju.«
»A ja ti ju nevratim,
na ruby ju obratim;
budu na ni gajdovať,
myši budu tancovať.«
Z Chabičova.

Žába kváká:

1. »Sestro!«
»Cuž? Cuž?«
»Podaj nuž! Nuž!«

2. »Přišla kmotra
poščať kotla,
už, už.
Bruśi nuž, nuž.
Zadek uřni,
předek puśť, puśť!«

3. I. Bratr umřel, pojď, pojď!
II. Kmotr už idě, už idě.
I. Cyrius idě, už, už!
II. Kdepak, kdepak?«
Z Chvalikovic.

»*Šnečku*, šnečku, ukaž mi rožky?
kupim ti červene pančušky.«
Z Jaktaře.

»Šneky, roky, vypuśť rohy.«
Ze Slavkova.

»Klepaj, klepaj *kameněčku*,**)
daš mi ty też iskerečku?«
»Uleť, *bedruněčko*, uleť!
Jak budě — chcu věděť.
Jak mi něuletiš, utnu ti hlavičku
keru položiš na pansku stoličku.«
Z Morávky.

Jak uletí — jest pohoda.

*) Suka = fena.
**) Kameneček = kovařík, brouk.

»*Komaři* se ženili,
kuśka chleba něměli.
Přiletěl k nim slaviček,
přiniś chleba krajiček
a vinka židliček.
Jak se všeci popili,
hned komara zabili.«

Z Chabičova.

»*Komar* muchy frejoval,
chtěl se oženiti;
vrabec buty pucoval,
chtěl za družbu jiti.

Vlaštuvěnka, maly ptaček,
věnek sobě vila,
aby ene komarkovi
za družička byla.

Sojka pivo vařila
a to v myši ďuře,
kokot pivem častoval,
a daval též kuře.

Vrana travu košala,
veš zahrabovala,
komar travu vidloval,
blecha ukladala.

S voza blechu shodili,
špary ji polamali,
z kuže ju odřeli.

A z tej kuže dva kužuchy,
čtvere rukavice,
a ten krejči jest byl dobry,
že něukrad vice.«

Z Podvihova.

10. Rozmanité popěvky.

Slezští chlapci posmívají se *Moravským:*

»Ten kdo je z Moravy,
ten ma nohy bolavy.«

Moravští jim odpovídají:

»Ten kdo je ze Slezska,
ať ho hrom potřiska.«

Synci Místečtí zlobí *Frýdecké*:

»Frdečane na kopečku
vytahuju z močky bečku.«

Frýdečtí jim posměch oplácejí:

1. »Místečone na dolině
vytahuju zdechle svině.«
2. »Místečone tře:
jeden koňa dře,
druhy prsty oblizuje,
třeti pravi: koňa dře.«

Když *pošta* jede: *)

»Mijaj, mijaj, počta jedě!
Koně ma zmožene,
těžko naložene.
Mijaj, mijaj, počta jedě.

Mijaj . . . . .
Počta ma to pravo,
potrestať každeho.
Mijaj . . . . .

Mijaj, mijaj, počta jedě!
Kdo počty němině,
do areštu přijdě.
Mijaj . . . . .

Z Jaktaře.

*) Srov. v »Naš. dět.« str. 74.

Koval kuje hrnce
v zelenej dolince.
Co vykuje,
to přepije,
přijdě do dom,
ženku bije.
Ženka je zla,
trojo děti ma.
Jedno chodi do školy,
druhe šije bačkory,
třetě chodi po Kamencu,
nośi buben na ramencu,
a na buben bum, bum, bum.

Z Vlaštoviček.

Horo, horo kobzolova,
ma panenka něni doma,
skoro ráno šla na pole
vykopavat tam kobzole.

Z Jarkovic.

»Jedě chlopek z hoštinky,
ztratil babku z košinky.
Babka plače — halata,
že ju zhodil do blata.«

Ze Štěpánkovic.

(Pokračování.)

Z mého pobytu na Černé Hoře.

Píše FRANT. ROZKOŠNÝ.

(Pokračování.)

Od »carev mostu« byli jsme asi za čtvrt hodiny v městě. Nikšič jest celkem pěkné město a má jednak zajímavou minulost, jednak pro svou výhodnou polohu nadějnou budoucnost.

Nikšič — původně Onogošt — byl až do posledních turecko-černohorských válek r. 1877—78 tureckou pevností. S nedalekým Spužem byly to nejdůležitější body k ochraně Dužského průsmyku. V poslední válce vzdalo se město po 10. týdenním obléhání se svým velitelem Iskender-begem Černohorcům. Nyní jest dle velikosti druhým městem Černohorským. Má asi půl čtvrta tisíce obyvatelů, většinou pravoslavných. Turci se většinou vystěhovali, zbylo jich tam jen málo.

Katolické rodiny jsou tam nyní jen čtyři a to jsou Albanci. Podivuhodno jest, že se těch několik rodin ještě udrželo katolickými, ačkoliv po celý čas nemají tam katolických bohoslužeb. Jsouť tam úplně opuštěni, ale přece hledí si pevně své víry, ač jejich náboženské vědomosti jsou velmi nepatrné.

Na Cetyni pevně se věří v budoucnost Nikšiče, zvláště až bude postavena železnice k jaderskému moři do Baru. Leží Nikšič, jak již podotknuto, na příznivém místě, v úrodné rovině. Nedaleké velké lesy mají hojnost dobrého dřeva. Mluví se také i o uhlí, železné rudě a magnesiu . . . Dosud však není prozkoumáno, v jakém asi množství se to vše nalézá, jest-li by se vyplácelo dolování a — železnice vůbec. Hojnost vody dala by se dobře zužitkovati na opatření elektrické síly; kníže již dávno na to pomýšlí.

Že se mnoho doufá v budoucnost Nikšiče, toho důkazem jsou mnohé nové stavby, prováděné na pobídku a za podpory knížete a státu. Roku 1900 byl zde dostaven a posvěcen nový pravoslavný kostel — největší dosud na celé Černé Hoře a snad i v Srbsku. Kostel ten a vedle něho velký palác — jenž měl původně býti monastýrem — vystavěl kníže za značné pomoci

Ruska a knížecího příbuzenstva. Kostel byl posvěcen na výroční den 40letého panování a sňatku knížecích manželů.

Kostel i palác stojí nyní na pěkném prostranství za městem, ale mají býti kdysi středem města. Dosud však činí oba dojem nehotovosti.

V kostele schází malba aspoň v kopuli. I barevná okna by mu mnoho prospěla Palác jest většinou ještě bez nábytku. Ve hlavní dvoraně jest veliký krásný koberec — dar Napoleona III. vladykovi černohorskému.

V Nikšiči jest též pivovar — jediný na Černé Hoře. Vaří se v něm dosti dobré pivo, o čemž jsem se sám přesvědčil. Dále jest zde okresní soud, chlapecká a dívčí obecná škola, čtenářsko-pěvecký spolek, pošta a telegraf. Nedaleké zříceniny bývalé pevnosti Onogoště a několik menších zbořených pevnůstek tureckých přispívají mnoho k ozdobě okolí města.

Když jsem se již chystal na zpáteční cestu z Nikšiče, přiběhli za mnou do hotelu tři Albanci s prosbou, abych jim šel pokřtít dvě děti.

»Proč si nepošlete pro svého faráře?« táži se jich.

Odpovídají: »Do Podgorice jest daleko a je to drahé, a my jsme chudobni.«

»Kolik jest vás zde katolíků?« táži se dále.

»Čtyři rodiny,« byla odpověď.

»Jak jste se dověděli, že jsem zde?«

»Tázali jsme se kočího, koho přivezl a on nám pravil, že dva popy: jednoho »što se nebrije« (co se neholí — pravoslavného) a druhého, »što se brije« (co se holí, katolického) a hned jsme si myslili, že jsi ty náš pop.«

»Máte vše přichystáno? já nemám již mnoho času,« pravím jim.

Ve vzdálenějších místech, kde je málo katolíků a nemají vlastního kněze ani nikde na blízku, svěří obyčejně biskup některé spolehlivé rodině potřebné věci ke mši sv., křtu, zaopatřování . . . aby, když tam náhodou katolický kněz přijde, měl aspoň nejpotřebnější po ruce.

K mé otázce, mají-li všechno přichystáno, pravili, že ano. Když mne ještě ujistili, že to není daleko, šel jsem s popem Markem za nimi. Skutečně, nebylo to daleko. Sotva jsme zahnuli za roh ulice, vešli jsme do nějakého klempířského krámu a odtud po řebříku dostali jsme se do prvního poschodí. Ve světnici nebylo nářadí, jen na podlaze několik koberců a podušek. Uprostřed světnice zdvihalo nohy děcko asi půl roku až rok staré, celé umazané, a strkalo palce nohou do úst a řvalo při tom na celé kolo. To byl tedy jeden křtěnec. Ohlížím se, kde jest druhý, ale nikde po něm ani vidu ani slechu. Však již jsem zaslechl z dolů druhou muziku a i s bubnem. Maminka strkala před sebou děvče asi $2^1/_2$ roku staré, a že bylo vytrhnuto ze hry, vzpouzelo se, proto je pobízela pořádnými štulci do zad. To byla příprava ke křtu. Tak jsem měl oba křtěnce zde. Teď se táži: »Kde máte potřebné věci ke křtu? Olej, sůl, vodu — —?« Rychle běží dolů do krámu jeden Albánec a přináší -- — v jedné ruce asi pěti-

litrovou láhev oleje a v druhé džbán vody a pod paží hrnec soli.

Hledím naň a on na mne. Musil jsem se přemáhati, abych zůstal vážným. Co si on myslel, nevím; snad že toho oleje bude málo . . .

»Kde máte svěcený olej,« pravím, »a štolu, a knížku (rituale), vždyť jste pravili, že máte vše přichystáno? Počali se škrábati za ušima a prositi, jest-li by to nešlo i bez štoly a bez knížky? Když jsem viděl, že ničeho nemají, nezbývalo mi než pokřtíti děti vodou a ostatní doplniti, až tam podruhé přijedu, anebo jiný »pop, co se holí.«

Když jsme po vykonaném obřadu slezli opět dolů, čekal již na nás Albanec s dvěma půllitry piva. Přinesl je z pivovaru; bylo čerstvé a dobré. To bylo moje »zápisné« a pro popa Marka remunerace za »assistenci«.

Teď byl však již nejvyšší čas, vydati se na cestu, abychom nepřijeli za úplné tmy na Ostrog. Až do Bogetiči jsme jeli opět vozem. Na rozcestí čekali na nás již koně. Koňmo jsme jeli ještě asi $^1/_2 2$ hodiny. Jízda na koni nebyla příliš příjemná, poněvadž pěšinka, po níž nám bylo jeti, jest hodně kamenitá a velmi nerovná. Po takových cestách dovede jíti bez úrazu jen Černohorec a jeho kůň. Našinec učiní nejlépe, odevzdá-li se jim úplně na milost a nemilost. Oni, totiž Černohorec a jeho kůň, se podporují a přejdou s jistotou i nejsráznější a nejnebezpečnější místa.

Čím více jsme se Ostrogu blížili, tím větší zástupy poutníků jsme potkávali. Nápadno mi bylo, že i ženy, které dříve jely na koních, nyní slezly a šly pěšky. Pop Marko mi pravil, že tak činí ze zbožnosti, že od Bogetiče všichni jdou pěšky, kromě nemocných.

Po 8. hod. večer přijeli jsme k dolnímu monastýru. Zde nás již očekával vladyka se zdejším archimandritou, farářem a jáhnem, kteří nás srdečně přivítali.

Dolní Ostrog má kostel, jednopatrový, dosti prostranný monastýr a nevelký domek pro archimandritu. Kousek od monastýru jest polozbořená stará škola, v níž nocují nyní poutníci. Ostatní domy, patřící pod duchovní správu kláštera, jsou dolů roztroušeny.

Zde na Ostrogu byl nynější vladyka Mitrofan nějaký čas archimandritou, než se stal arcibiskupem na Cetyni. Dosud lze zde ještě viděti stopy jeho neunavné činnosti; opravy kláštera a jiných jemu patřících budov, pěkně posázené a porostlé lesy, upravené cesty. Klášter Ostrožský má dosti velkou nadaci, obsáhlé lesy a úrodná pole. Jest to asi nejbohatší klášter na Černé Hoře.

Byl čas k večeři. Při večeři byl mimo vladyku vojvoda Djuro Petrovič, bratr předsedy senátu Cetyňského, domácí duchovenstvo a několik okolních popů. Vojvoda Djuro Petrovič byl zde jako zástupce vlády a měl bdíti nad veřejným pořádkem a bezpečností. Černohorci a Turci přinesou s sebou i na pouť své handžary, revolvery a pušky. Není tedy divu, když v tlačenici se stane neštěstí. Před nedávnem vystřelila komusi náhodou puška, a neštěstí bylo hotovo. Jeden poutník byl zabit a dva raněni.

Po tolika denních štrapácích byli jsme již hodně unaveni a proto jsme se záhy odebrali k odpočinku. Mně byl určen byt

v domě archimandritově, kdež také bydlel i vladyka. Ostatní byli umístěni v klášteře. Měl jsem pěknou vyhlídku na prostranství, kdež byli v táborech rozloženi poutníci a kramáři. Mohl jsem dobře přehlédnouti a pozorovati celý ten poutnický ruch. K osobní obsluze byl mi přidělen jeden Černohorec, jemuž vladyka přísně poručil, aby mě obsluhoval, což také činil k mé úplné spokojenosti. Aby nepřeslechl ani jednoho mého rozkazu a aby byl rychle k službám, spal celou noc přede dveřmi mého pokoje a nehnul se ani na krok ode mne.

Když jsem se ráno probudil, bylo venku mezi poutníky již živo. Vyšli jsme ještě za šera k hornímu monastýru. Šli jsme asi hodinku ustavičně do kopce. Cesta jest pěkně upravena a vede lesem. Stromy okolo cesty poskytují poutníkům příjemný chládek. Po obou stranách sedí množství žebráků všeho druhu — arciť, jinak by to nebylo pravé poutnické místo. Cestou se k nám přidávalo a nás dohánělo mnoho jiných poutníků, tak že, než jsme došli na horu, bylo nás celé procesí.

U horního monastýru přivítal nás strážce sv. Vasilija, monach Lepava, jenž již po mnohá léta opatruje hrob tohoto světce. Lepava bydlel dříve v kláštere cetyňském. Zde jednou v návalu choromyslnosti vyskočil z okna ložnice v druhém poschodí a spadl na kamenou dlažbu, aniž si ublížil. Toto takořka zázračné zachránění přimělo ho, že odešel na Ostrog a zde již dlouho vede přísný, ale také šťastný život. Že se zde cítí šťastným, prozrazuje první pohled na jeho tvář.

Neumí ani čísti ani psáti. Pod monastýrem má malou zahrádku, kdež si pěstuje zeleninu pro svou potřebu. Masa nejí po celý rok a ryby jen dvakráte do roku a to na božič (den narození Páně) a trojčin dan, Ostrožskou to pouť. Při tom jest vesel a zdráv i přes vysoké své stáří.

Horní Ostrog jest vtesán ve skále. Je to velmi malá kaplička, kdež leží v sarkofagu tělo sv. Vasilija, a dále dvě světničky, jež jsou nad sebou. Z jedné se leze po žebříku do druhé. Obě jsou tak malé, že dva lidé se v nich sotva vyhnou. V dolní spává monach Lepava. Má zde lůžko a jednu lavici, mezi nimiž jen ztěží lze proléznti. Horní světnici nazývá monach »salonem«. Tam se však každý, zvláště poněkud objemnější člověk, neodváží, a monach tam také každého ani nepustí. Jest-li je dolní světnice těsná, jest horní ještě těsnější. Zde má v rámcích po stěnách rozvěšeny: svou namalovanou podobiznu, křestní list a několik diplomů, jichž však čísti neumí. Kaplička a všecky ostatní místnosti a komůrky jsou tak tmavy a stísněny, že dělají na člověka příšerný dojem. Bylo mi zde až úzko. Byl jsem tak rád, když jsme vyšli po několika úzkých kamenných schodech na malou pavlač, odkud jest překrásný rozhled po okolí. Pavlač tato jest také velmi památná událostmi, jež se zde odehrály roku 1852—53.

Podám zde události ty tak, jak je dle vypravování vojvody Djura Matanoviče napsal Ž. Dragovič pro francouzskou spisovatelku Mme Adamovu, která navštívila Ostrog r. 1897.

»Bylo to r. 1852. Obyvatelstvo nikšičské župy oddělilo se od Turecka a přidalo se k Černé Hoře. Následkem toho hledali Turci vhodné příležitosti, by mohli župany napadnouti a vypáliti.

Téhož roku poslali kníže Danilo a velkovojvoda Mirko svého rodáka Krco Petroviče do župy, aby tam uspořádal nějaké domácí záležitosti a usmířil některé rozvaděné rodiny. Zde se Krco dověděl, že se Hercegovští Turci chystají na župu. Ihned o tom zpravil knížete Danila a velkovojvodu Mirka. Třeba podotknouti, že Krco nebyl dobře zpraven.

Nejen že Hercegovští Turci se chystali na župu, ale i velké vojsko turecké bylo připraveno pod vedením mocného Omer-paše napadnouti celou Černou Horu s několika stran najednou. Přípravy k tomu dály se tak tajně, že se na celé Černé Hoře o tom nikdo nedověděl.

Když došly zprávy od Krco Petroviče na Cetyň, vzal velkovojvoda Mirko Něgušského kapetana Pera Jokova Petroviče, Djura Matanoviče, Novicu Peroviče, Pera Matanoviče, Bojického setníka Savu Matova Martinoviče, Něgušského praporečníka Pera Filipova Kustudiče a asi deset perjaniků a vydal se s nimi přes Brda do Nikšičské župy. Po cestě přikazoval Brdanům, aby dávali dobře pozor, co se bude díti, a kdyby došlo k boji, aby na umluvené znamení ihned přišli na pomoc.

Nevelký počet Brdanů přidal se hned k nim, a když i někteří župané se k nim připojili, bylo okolo velkovojvody Mirka asi 600 vojínů. Bylo to v zimě dne 22. prosince, když dospěli do župy. Den byl pošmourný, sněhu nebylo, jen déšť hustě se sypal s nebe. Turci u velkém počtu napadli župu od Nikšiče. Touž dobou vpadl druhý voj pod Omerem pašou do Černé Hory u Podgorice a Spuže, třetí od Skadru do Crmnice, a čtvrtý od Klobuka na Grahovo.

Když byl totiž Omer paša usmířil silná a hrdá plemena v Bosně a Hercegovině, chtěl vyrovnati staré účty s Černou Horou a proto se na ni vrhl z nenadání a s několika stran najednou.

Turecký voj přicházející od Nikšiče dospěv na Bršno, narazil na velkovojvodu Mirka a jeho 600 vojínů. Srážka byla silná. Černohorci srubali 63 tureckých hlav, ale vidouce, že nelze odolati tak ohromné přesile, ustoupli do vnitř župy. Teď jim nastala otázka, mají-li župu opustiti a tak župu i župany vydati v šanc Turkům, anebo ostati a s nimi se brániti na život a na smrt. Velkovojvoda Mirko rozhodl se pro poslední a ustanovil, že se zavře v župském monastýru a tam bude čekati, až Brdani dle umluveného znamení přijdou na pomoc.

Župský monastýr leží v úrodném údolí řeky Gračanice a takořka na samém jejím břehu. Na jihovýchodní straně jej chrání srázné strmé skály, výběžky ostrožského horského řetězu. Okolo monastýru jest prostranný dvůr obklíčen kamennou zdí. Ze dvoru vedou dvoje vrata, hlavní na sever k řece Gračanici a druhá na jih k vesnici Jugoviči. Monastýr leží sice velmi krásně, avšak ani polohou ani opevněním nehodil se k tomu, čím v tu chvíli měl býti.

Právě na štědrý den velkovojvoda Mirko — jako kdysi Leonidas u Thermopyl — propustil polovici svého vojska a uzavřel se s 300 vojíny v župském monastýru.

Časně ráno počal tuhý a krvavý boj. Jeden díl tureckého vojska napadl monastýr od řeky Gračanice. Aby se chránili před černohorskými střelami, nařezali Turci proutí, navázali je v objemné svazky a napletli košů, za nimiž skryti postupovali ku předu. Druhý díl tureckého vojska obsadil výšiny nad monastýrem a začal tak silnou palbu, že střely padaly jako husté krupobití na dvůr. Černohorci se bránili z vnitřku. Tak to trvalo až dopoledne. Po poledni neměli Černohorci již čím stříleti. Sklad střeliva byl v monastýrském kostele, na protější straně dvora, kamž však pro množství padajících střel nebylo lze se dostati. Vždy chladnokrevný velkovojvoda Mirko přešel v dešti střel dvorem do kostela a za ním Pero Matanovič. Brali ze zásob balíky patron a házeli je k monastýru, kdež je jiní uchycovali a ostatním podávali. O 9. hod. večer boj ustal. Byl to smutný štědrý večer! Již 15 jich leželo mrtvých a ostatní očekával týž osud, zůstanou-li zde do rána.

Ještě než se uzavřel do monastýru, poslal velkovojvoda Mirko Něgušského praporečníka Pera Filipova a župana Šogu Nikolina, aby zavolali Brdany a Bjelopavliče na pomoc. Než ani tito ani oni nemohli přijíti, poněvadž i jim bylo brániti se proti tureckému voji postupujícímu od Spuže k Ždrebaniku. Několikráte volali z monastýru na Pera a Šogu a čekali na umluvená znamení. Konečně dle daného od Šogy znamení se dověděli, že Pero zahynul a pomoci že nemají očekávati. Ať se hledí zachrániti jak mohou.

Rozhodli se, že jižními vraty vyjdou z monastýru. Vrhli se ihned na ně a počali odhazovati dřeva a kameny, jimiž byla zatarasena. Přišli však při tom do takového nepořádku, že se velkovojvoda Mirko na ně dopálil a zavolal: »Ustaňte! teď neodejde odsud ani jeden, a zítra jak Bůh dá.« To řekl a odešel do monastýrské věže, kdež chladnokrevně lehl si na lůžko, právě tak, jakoby doma před Božím narozením na zejtří očekával milé hosty.

Vedle jižních vrat byl kdysi nevelký výklenek, kdež puškař opravovával pušky. V tomto výklenku spatřili vojáci malý otvor. Počali jej zvětšovati až byl tak velký, že by jím mohl člověk prolézti. Vojáci chystali se tou děrou utéci. Zatím již počalo svítati. Jeden vojín šel k velkovojvodovi Mirkovi a oznámil mu úmysl ostatních. Velkovojvoda, poznav, jak se věci mají, rozkázal přinésti žebříky, otevříti vrata a pak ať každý uteče kde a jak může nejrychleji.

Kde byli Turci, že neviděli Černohorce utíkati z monastýru? Turci postavili k monastýru stráže — Nikšičany a oddali se bezstarostnému spánku ve svých stanech. Nikšičané, žádostivi lupu a kořisti, opustili svá místa a rozběhli se po župě na lup. Že by Černohorci mohli z monastýru uniknouti, nenapadlo nikomu. Teprv ráno se o tom přesvědčili.

Velkovojvoda Mirko pustil se s několika soudruhy na Planinicu. Tu se srazil s Turky a porubav jim 17 hlav, ustoupil k Ostrogu. Turci pak se dali směrem k Pěšivče a spálili pješivačskou vesnici Poviju.

Doraziv s 25 druhy k Ostrožskému monastýru, rozhodl se velkovojvoda Mirko, že se uzavrou v horním monastýru. Učinil

to proto, aby tak překazil spojení severního voje tureckého s jižním, dokud by kníže Danilo nedorazil na pomoc.

Polohu monastýra Ostrogu nesnadno lze popsati. Jest to vskutku poloha zvláštní, a byl by monastýr ten v pravdě nepřístupný a nedobytný, kdyby byla lidská ruka aspoň poněkud pomohla přírodě. Ostrožské skály strmí jak mohutní obři k nebi. Na jedné takové strmé stěně jest jako vlaštovčí hnízdo přilepen — či spíše v ní vtesán — horní monastýr. Je to s několika koutů a děr, z nichž v jedné nalézají se ostatky sv. divotvůrce Vasilija.

Po malé půtce s Turky u dolního monastýru postoupil velkovojvoda Mirko s druhy do horního monastýru, aby se zde buďto společně zachránili, nebo všichni zahynuli. Než-li se uzavřeli, kázal velkovojvoda na horu nanositi kamení, jež uložili v koutě, kde se prýští voda.

Turci útočili na monastýr bez přestání po pět dní a pět nocí, ale bez úspěchu. Stříleli naň z děl, házeli bomby a raketle na dřevěnou střešku, aby ji zapálili, ale nic nepořídili. Pátého dne byli Krco Petrovič a Djuro Matanovič právě v předsínce malounké kapličky, kde nyní jest pavlač, když pojednou vletěla do vnitř bomba a odrazivši se od stěny padla na zem jim k nohám a vrtíc se již již hrozila vybouchnouti. Krco Petrovič nepozbyv duchapřítomnosti uchvátil bombu holou rukou a vyhodil ji opět ven. Sotva že ji pustil z ruky, bomba praskla a s rachotem padal její obsah dolů na Turky. To vše bylo dílo jednoho okamžiku. Krco utrpěl jen popáleniny na rukou.

S touhou a úzkostí pohlíželi zajatci do dálky k Pješivcům, nezahlédnou-li černohorské pomoci — ale nadarmo. Nemohli si vysvětliti, proč kníže Danilo nepřichází jim na pomoc a nechává je zde strádati.

Turci vidouce, že monastýru dobýti nelze, natáhli na jinou stranu a volali na obležené, aby se vzdali, že se darmo brání a pomoci čekají, neboť turecká vojska od Grakova a Crmnice se již spojila na Cetyni a kníže Danilo utekl k moři. Velkovojvoda Mirko jim vzkázal, »že lhou psiny jedny, kníže na něj nezapomene, ale zavolá Rusy na pomoc a pak běda . . .!«

Aby je Turci ujistili o pravdě svého tvrzení, přinutili některé zajaté černohorce, aby i oni v jejich smyslu vypovídali. Dále slibovali Turci obleženým dary a milost sultánovu, jestli se dobrovolně vzdají a že mohou svobodně odejíti k moři za knížetem Danilem — ale vše nadarmo. Osmého dne opět je vyzývал jeden hercegovský Turek, aby se vzdali, a když i to bylo marné, pravil: »Když se nechcete vzdáti, tedy slyšte: Nebudeme již stříleti z děl na toho svatého Hercegovce (Vasilija), jenž odpočívá tam v tom reliquiaři — a věřte i to, že nám puklo naše největší dělo, co jsme přivezli z Nikšiče. Učiníme na vás ještě jeden junácký útok a pak uvidíme.«

Prošel devátý den a nastala devátá noc. Obležení měli tři mrtvé: dva byli zabiti a pop Jovan Bakovič zemřel smrtí přirozenou. Uvnitř nebylo místa, by je pohřbili. Co tedy s nimi? Někteří chtěli je vyhoditi, ale velkovojvoda Mirko pravil: »jest

mi jich líto i když jsou mrtvi, neboť Turci by zvláště mrtvolu popa Jovana ošklivě zohavili. Ale archimandrit mi pravil, že dolů u zvonice jest nějaký hrob pro klášterníky. Spustíme tam dva neb tři druhy a podáme jim mrtvoly, ať je tam pohřbí.« Tak i učinili. Spustili dolů Miňu Markova Boškoviče, Karo Petrova Milatoviče a Filipa Matova Martinoviče.

Sotva byly mrtvoly dolů spuštěny, když se náhle strhl mezi Turky hrozný křik. Turci učinili noční útok. Provalili bránu do monastýrského dvoru a vrhli se na úzkou branku, která vede do monastýru. Turci zoufale útočili a Černohorci ještě zoufaleji se bránili. Užili nahromaděného kamení, házeli je dolů a ubíjeli Turky v úzké brance, takže brzy byla mrtvolami zatarasena. Boj trval celou noc. Svítá. Turci poněkud ustoupli.

Co se stalo s oněmi třemi junáky dole. Jejich postavení velmi bylo žalostné. Miňa a Karo spustili se s mrtvolami do hrobu, zakryli jej kamennou deskou a čekali až do rána. Filip se vmísil mezi Turky a že uměl dobře turecky, dostal se jejich středem do blízké vesnice Bogetiče. Sem byl také již dostihl kníže Danilo s vojskem. Snažil se zvěděti, co se děje v Ostrogu, často u sebe si opakuje: »drž se Mirko, není snadno Černou Horou vládnouti.«

Filip zatím došel k černohorské stráži a byl ihned doveden ke knížeti. Kníže se tázal Filipa, co jest s Mirkem, zdali zahynul, nebo se vzdal? Filip byl tak unaven, že padl bez sebe knížeti k nohám. Chvíli to trvalo než ho vzkřísili. Potom pověděl zkrátka, co se dělo a děje v Ostrogu a prosil Gospodara, aby výstřelem z pušek dal zajatým znamení, že jest na blízku. Lze si pomysliti, jakou radost to způsobilo zajatým. Avšak i Turci uslyšeli výstřel a bojíce se, aby jim Černohorci nezastoupili cestu do Nikšiče, opustili Ostrog a ustoupili k Planici.

Tak bylo možno černohorským junákům vyjíti přes turecké mrtvoly, jimiž byly dveře zataraseny, z monastýru a spojiti se s »knížecím vojskem«. (Pokračování.)

Národopisné rozhledy.

II.

Nedávno slovutná paní Renata Tyršová hájila myšlénku, aby nové hnutí, čelící u nás k výchově umělecké, především se podepřelo podkladem domácích projevů uměleckých. Za tutéž myšlénku v »Českém Lidu« (číslo 6., str. 298) přesvědčivěji bojuje krátce, ale výmluvně stať: »Lidové tradice v české škole.« Ano — to jest zdravý proud, proti němuž u nás tolik již se nahřešilo. Ale svítá!

Ukázku podáme dnes o tom, pokud církev u nás žičí z národopisu českého, proneseme několik myšlének, kterak více by mohla z něho čerpati.

Především v paramentice církevní učiněny byly u nás pozoruhodné pokusy, kterak využitkovati domácích uměleckých vzorů. V pražské Městské pokračovací škole průmyslové pro dívky provedeny byly dle návrhu prof. Šímy skvostné pally uzlíčkovaným vyšíváním, s jakýmiž setkáváme se na českých čepcích v různých krajích českých na př. i na Strašecku. V »Českém Lidu« (roč. IX. str. 118. a 119.) jsou fotografie těchto *pall* (4), jež podkládáním látky, stahováním jejím, mřížkováním, propichováním a výplněmi uzlíčkovými a ovšem kresbou ornamentální na první pohled jeví se nám jako znamenitá ozvěna českých výšivek.

V roce 1899 deset pall s národním vyšíváním zhotoveno bylo na zmíněné škole pro p. faráře jenišovického. Kéž stokrát tolik bylo jich opatřeno pro kostely naše v křesť. akademii, v Růžencové výrobně a na škole zmíněné! Tamže zhotovena byla i *kasule* s vyšíváním dle motivů z plen Polabských. I tu opět je bohaté pole k studiu pro naše paramentní ústavy.

Vedle ušlechtilých renessančních a barokových vzorů jak krásně vyjímají se na kasulích i kresby motivů, vzatých z národního vyšívání. Na národopisné výstavě bylo takových kasulí sneseno dosti.

Arranžovati dle předloh těch nový ornament — jak vděčné tu pole pro ušlechtilou tvorbu!

Nezapomenu, jak velice vroucnost moji podpálila okolnost, když ve Františkánském kostele v Uherském Hradišti sloužil jsem mši sv. v kasuli, bohatým zlatým ornamentem národním vyšívané.

Mé tužby nejdou tak daleko, aby naše ústavy malovaly jehlou figurální náměty — jak toho druhu skutečné skvostné ukázky zříti lze v Pražském městském museu — ale k národním ornamentálním motivům více by mohly přihlížeti.

Na domácích záhonech našich rostou nejen fialky — však i ty jsou krásné — rostou ale i plamenné růže a bělostkvoucí lilie.

Že lze užíti motivů z národního vyšívání i k *zástěnkám* do tabernakulu — jak viděti lze v Praze u sv. Haštala — nebo k *antipendiím* (jako v Praze u sv. Štěpána) — nebo k *albám* (jakož přesvědčiti se lze v kostele na Tursku) — k *mitrám* (doklad podaný pí. Neureutterovou, jež nejdůst. p. biskupu Strossmayerovi darovala mitru, vyšívanou hedvábím, zlatem a granáty v slohu národním) — jest na bíledni.

Kéž by nezapomínalo se při našich bohoslužebných rouchách zvláště českého krajkářství, v kterémžto oboru se sv. Brigita tolik proslavila.

Jak velice objednávkami českých, moravských a slovácких krajek k rouchům bohoslužebným by se pozvedlo odvětví to, jemuž cizina se obdivuje!

Ochotně by tu radou nápomocny byly *R. Tyršová, Reg. Bibová, M. Smolková,* odbornice znamenité, jakož i *Zádruha* (v paláci hraběte Sylva Taroucy.) Rádcem znamenitým mimo jiné byl by tu i profesor *Koula*, Dr. *Podlaha*, dr. *Matějka*.

Jak by tu církev plnila i socialní význam, podporujíc chudé české krajkářky! A že i cit náboženský by se tříbil, vzpružoval, netřeba vykládati.

I *náboženská architektura* velice by pomohla těžiti z českého národopisu. Na diplomech národopisné výstavy československé zobrazen dřevěný kostelík, jehož silhuety v pamětech podrželo statisíce návštěvníků památné výstavy.

Proč bylo dáno kostelíku tomu čestné místo na diplomech? Odpověď patrna. Nemyslím právě, aby se budovaly dřevěné kostely. K monumentálnosti lépe se hodí kámen. Leč domnívám se, že by harmonii dobře posloužily dřevěné kaple v krajinách lesnatých budované dle vzorů kostelů a kaplí dřevěných originálně českých, jichž dosti fotografií vyloženo bylo ve zmíněné výstavě národopisné.

I kamenná architektonika česká má lecco specielně českého (Vladislavská gotika atd.). Proč nechati vše odpočívati úhorem? Jih si upravil svoji gotiku — přizpůsobili si ji i severané — lze zajisté i českým polem zušlechtiti universalně uznané slohy.

Tak jest tomu i s *posvátnou malbou národní.* Jestliže prvá století křesťanská, vedená vroucnou zbožností, vyzdobila zvláště život Krista Pána, Rodičky Boží něžností jímavou dýšícími legendami, učinil-li tak i středověk — a mají-li legendy takové Francouzi, a opět jiné Němci, a zase jiné Poláci atd. — i my Češi, myslím, že není chybným směr, jestliže i umělci naši malují »*české* Madony«, *české* jesle (Liebscher, Brožík, atd.), české Betlemy (Aleš). Zajímavé jsou v tomto směru Úprkovy práce a Köhlerovy.

Potěšující je novinka, že jeden pražský sochař pracuje dlátem ve dřevě český Alešův Betlém.

A jelikož se nyní mnoho mluví o socialisaci umění, nebylo by lze z kancionálů staročeských nebo knih modlitebních tu onu inicialku, tu onu miniaturu vložiti do knihy modlitební? Je prospěšno takové perly odkrývati lidu. Rozpomene se na zbožnost otců našich — a bude zpytovati svědomí.

I texty vybrané z lidových modliteb psaných — nebo starých českých tištěných zbožných kněh znova otištěné, dobrou misii by tu konaly.

Ostatně při katechesích, na kazatelně z *lidových tradicí* přehojně lze čerpati.

Jak četnými ukázkami náboženskými obestřel lid český vánoce, velkonoce, svatodušní svátky, křtiny, svatbu, smrt atd. atd. Hvězdy, květiny — celou přírodu stigmatisoval zbožností.

Čti: »Český Lid« — tu onu národopisnou knihu, sborník, a přisvědčíš. — Jaká tu hluboká studnice k praktickému užití!

A což *zpěv?* Poklady staročeského zpěvu náboženského odkryl nám hlavně † K. Konrád. Jak vzácné jsou na př. chorální roraty z dob Karlových — nebo píseň: »Hospodine, všech věcí Pane« rhytmicky chorálně upravená. A že na staročeských, náboženských motivech lze stavěti dál, toho doklad v poslední době podal Förster.

Těch několik myšlének nahodil jsem dnes k zúrodnění a realisování.

Karel Procházka.

LITERATURA.

SLOVENSKÁ.

Jednota. Katolický kalendář na rok 1903. Sestavil St. Furdek. Ročník VIII. Cleveland Ohio. — Naši bratří katoličtí Slováci v Americe vydávají si každoročně velice pěkný kalendář »Jednota«. Jest to ovšem americká krásná úprava typografická jak obrazů a tisku, která získává na první pohled sympatie každého. Ale také vybraný obsah se příjemně představuje. Úvodní článek zmiňuje se o smutných poměrech Slováků mezi Maďary ve staré vlasti a vybízí všecky: Ostaň tým, čím ťa Pán Boh stvoril!« Za to v Americe, píše, můžeme mít své spolky, nejsme pronásledováni, nejsme nuceni »tupit svoju matku, svoju starú vlast, svoju reč a svoj rod.« Ale i zde v Americe chtěli Maďaři spojení se židy utiskovati Slováky, ti však si to zde nedali líbiti a klepli je tak na prsta, že vrešťaly ich trúby až v Judapešti.« Velice dojímají pěkné články »O stave věci na Slovensku«, dvoumilionového národa to v Uhrách, »Vlastenectvo« od Fr. Oswalda, dýšící láskou slovenského lidu k rodné zemi, »Ústřední Matice Školská«, kdež doličuje se význam její, »Nepriatelia ludu slovenského«, obrázek utrpení Slováků v Uhrách, »Boj proti katolicismu a jeho príčiny«. Jest tu zdařilá podobizna J. M. Koudelky, prikladného kňaža, horlivého Slaviana, uprimného priatele Slovákov«, životopis Františka Šujanského, v němž spojený je kňaz s národovcom v tom najkrajšom smysle slova« a podobizna dra. Miloslava Francisci-ho, národovce slovenského v Clevelandu. Dále obrazy kostelů a kněží slovenských v Americe v Perth Amboy a v Lansford atd. Vedle několika básní, povídek a obrazů ze života Krista Pána, krojů slováckých, jsou tu pojednání »O jubileu sv. Otce Lva XIII.« s jeho nejnovější podobiznou, »Anně Emerichové«, »Katolických misiích«, »Orleanské Panně«. Dojemná jest báseň »Bože, čo v tmavom srdca skryte«, v níž volá básník:

»Poteš i národ celý Pane, v Tatrách čo bied tak mnoho znáša;
odmeň ho, Pane, hojne za ne, pošli mu vodcu Messiáša,
který ho cestou zprovodí do zasľúbenej to zeme,
ta, kde zre jagot slobody: my za nim rýchlo pojdeme.«

O kalendáři »Jednotě«, který nám podává přehled národního a náboženského života katolických Slováků v Americe, lze říci, že jest to representační spis literární výše slováckého kmene vůbec, jímž se i kruhy slovácké v staré vlasti ve svém boji posíliti mohou. *Vlastimil Hálek.*

NĚMECKÁ.

Der österreichische Klerustag. Ein Stück Zeit- und Kirchengeschichte. Von Dr. *Josef Scheicher.* Wien 1903. Druck und Verlag von Karl Fromme. Seiten 247. Preis K 2·40. — První část jedná o sjezdě rak. kleru, konaném 29. srpna 1901. Druhý díl o sjezdě, jenž měl býti konán 22. srpna 1902, k němuž ale pro nesouhlas biskupů nedošlo. Spis Scheicherův jest jaksi obrana před veřejností, ježto protikatolický tisk pořadatelům a všemu kněžstvu vyčítal — Kadavergehorsam. Scheicher těžce nese, že sjezdu bylo zabráněno, ale výrazů trpkých a urážlivých neužil, což mu rozumní lidé schválí. K oprávněným opravám dojde, a to tím dříve, čím více vážnosti bude v těch, kdož si oprav žádají. Přenáhlenost a nedočkavost

nebo podrážděná netrpělivost všecko jen zdržuje a maří. Možná, že události v olomoucké arcidiecési budou reklamovány jako úspěch »moderny«, ale neprávem; tu by se těžilo jen z chyb jednotlivé osoby, a dokážou-li se ty chyby a arcibiskup utrpí porážku, bude to právě důkazem, že opravy oprávněné v církvi provésti se dají a že bezpráví a chyby v ochranu se neberou. Dr. Scheicher je »reformator« mírný, slušný a rozumný, takže mu lze věřiti a s ním souhlasiti. Církev miluje a církvi všechny síly a schopnosti věnoval. Velmi stěžuje si na řevnivost a vzájemnou nedůvěřivost mezi kněžími a pak na rakouský »Staatskirchentum«. Sloh Scheicherův je plynný, ozdobný — žurnalistický a hodí se právě jen pro časopisy, kde se denní a časové otázky probírají, ale čísti celou knihu takovým slohem psanou není pro myslícího čtenáře právě příjemno; mnoho zbytečných slov a obratů, které se ještě neustále opakují, dnes, kdy je čas tak drahý, unavuje a rozlaďuje. Čtenářům »Correspondenz-Blattu« nepodává kniha nic nového.

L. † n.

Maria von Magdala. Drama in fünf Akten von *Paul Heyse.* 15. Auflage. Stuttgart und Berlin, 1903. J. G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger. S. 116. M. 1.60. — Z historického vypravování o Marii Magdaleně třeba uvésti několik vět z evangelia sv. Lukáše (kap. 7.), jenž píše: »A aj, žena, která byla v městě hříšnice, jakž zvěděla, že by seděl za stolem v domě Farisea, přinesla alabastrovou nádobu masti: a stojíc z zadu u nohou jeho, počala jeho nohy slzami smáčeti a utírala je vlasy hlavy své a líbala nohy jeho a mastí mazala (v. 37.—38.) . . . I řekl jí (Ježíš): »Odpouštějí se ti hříchové (v. 48.). Víra tvá tebe spasenu učinila; jdiž v pokoji« (v. 50.). Dle obecného náhledu (jehož ovšem někteří vydavatelé nesdílejí) jest tato »žena hříšnice« ona Maria, jež slove Magdalena, z nížto bylo sedm zlých duchů vyšlo. (Luk. 8, 2.)

Písmo jest jediný pramen, z něhož seznati lze život a povahu Marie Magdaleny. Rabínové v talmudě sice praví, že byla provdána, že muže opustila a s jiným žila na pohoršení všeho města, ale doložiti toho nelze. Zdá se tedy, že jako svobodná klesla a život rozmařilý a rozpustilý (majíc i bohatství) vedla. Není příčiny ani důvodu mysliti při tom na výstřednosti druhu nejnižšího a nejhoršího. I v tomto příběhu evangelickém jeví se dokonalost a božská všeobsáhlost učení Kristova, že řeší i tento případ, jemuž bylo, jest a bude vždy podobných mnoho, že totiž poučuje nás, jak smýšleti a co souditi máme o osobách, jež klesly nesnad vlastní zkažeností, hrubou a sobeckou požívavostí, nýbrž spíše v nerozvážlivosti a svůdnou příležitostí zlákány, podlehly mocné vášni. Protože podobných bylo vždy dosti, řeší Kristus způsobem věru nedostižitelným otázku, jak jednati s těmito nešťastnými. Obyčejně smýšlí (a jedná) se s nimi tak, jak smýšlel farizeus o Marii Magdaleně, ježto u sebe si pravil: »Kdyby tento byl prorok, věděl by ovšem, co a jaká jest ta žena, která se ho dotýká, že jest hříšnice« (v. 39.) — jinými slovy: s opovržením zahnal by ji od sebe.

Jaká jest asi *povaha* Marie Magdaleny? Žena zbloudilá, poznavši vinu svou, vchází do cizího domu a nedbajíc posměšných a nelaskavých posudků shromážděných vrhá se k nohám toho, o němž ví, že hříchy odpustiti a duši utýrané pokoj a mír vrátiti může. Maria Magdalena je povaha přímá, šlechetná, statečná. Slyšela učení Páně, viděla jeho zázraky, byla dojata jeho životem božským, naprosto neposkvrněným. Šlechetná povaha jedná důsledně, překonává sobectví (každému zajisté člověku vrozené), rázně opouští život rozmařilý a příjemný, pokořuje se, napravuje pohoršení, koná pokání veřejně, jelikož pohoršení veřejně dala. Byl by to již nedostatek charakteru, kdyby pokání konala jen tajně. Takovou (psychologicky zajisté pravdivou) povahou jeví se nám Marie Magdalena dle zprávy historické.

Ode dávna však děje se Marii Magdaleně křivda tím, že se myslí a ukazuje více na její poklesnutí a ne na její heroické pokání. Křivdy však neodpustitelné dopouštějí se »moderní« spisovatelé, že obrácení Marie Magdaleny všeliké ceny a opravdovosti upírají, naprosto neodůvodněným a zlovolným líčením její povahy a jejího života, jakoby láska její a oddanost ke Kristu byla rázu smyslného a hříšného. Jen nízká nechápavost může charakter veliké kajicnice takto pojímati, jen beztaktní nehoráznost může proti psychologii a historii takto hřešiti. — Nuže, jak zachoval se k Marii Magdaleně básník dramatu »Maria Magdala«? Věru, nevím ani, jak bych to řekl; charakter Marie Magdaleny dle líčení Heyseova není vlastně žádný, je neurčitý, je nemožný. To platí ostatně o všech povahách tohoto dramatu, takže vším právem souhlasiti můžeme s posudkem kritika vídeňského »Vaterlandu« (23. dubna), jenž dílo Heyseovo důkladně rozebrav, přichází k tomuto závěru: »„Maria von Magdala“ ist das roheste, geschmackloseste und

albernste Zeug, das in den letzten Jahren aufgekommen ist. Es ist kein Kunstwerk, denn seine Idee wird nicht anschaulich, und es ist schon eben deshalb kein Drama. Es enthält Worte, aber keine Charaktere, Veränderungen, aber keine Wandlungen, Umkehrungen, aber keine Umkehr. Und auch die Worte, die es hat, sind roh, klingen hohl und sagen gar nichts.«

Paul Heyse nechává čtenáře nebo posluchače v stálé nejistotě, je-li pokání Marie Magdaleny upřímné a její náklonost ke Kristu čista nebo ne; spíše pozorujeme jakési podezřívání (i se strany básníkovy), aby posluchače dráždil a lehtal neurčitým líčením, rozhoduje-li v duši Marie Magdal. touha po očistě a smíření s Bohem nebo smyslnost. Třeba ovšem říci, že osoby Kristovy básník ani stínem podezřívání se nedotekl; na jeviště ho neuvádí, ale o jeho ctnostech, zázracích a z mrtvých vstání vypravovati nechává.

Zdá se tedy, že Heyse »P. T. obecenstvo« pořádně zklamal; čekaly se pikantnosti a také páni knihkupci na to hřešili, vystavivše knihu Heyseovu ve společnosti spisů pornografických, opatřivše ji nápisem »sensationell«!

Odpor proti dramatu Heyseově ospravedlněn však nejvíce pro nehistorické líčení povahy Jidášovy. Jidáš všecek pobouřen, vykládá nejvyššímu knězi: »Da hoffte ich, er werde das Joch zerbrechen, das die Fremdlinge auf unseren Nacken gelegt, auf dass wieder unser verde das Land, das Gott der Herr den Kindern Abrahams zum Erbe gegeben.« (68.) Tedy láska k vlasti žene Jidáše k zločinu nejhanebnějšímu. Jidáš — vlastenec? Proti takovému falšování historie bylo třeba protestovati. Mimo to z celého líčení zcela psychologicky by plynulo, jako by Jidáš jednal také ze žárlivosti a pro zhrzenou lásku, když surovými slovy vyčítá Marii M., že jím pohrdá pro lásku k Mistrovi. V té části působí drama Heyseovo odporně. Nuže, jest otázka: smí básník tak směle falšovati dějepisné prameny? Když už látku většinou z písma přejal, měl také právo falšovat charaktery a dějepisné události? Co si máme o něm mysliti? Měl při tom úmysl? Patrně. Co jej k tomu dohánělo? Máme za to, že nepřátelské smýšlení proti křesťanství.

O Paulu Heyseovi (narozen v Berlíně r. 1830) praví p. Šld. v »Ottově N. Sl.« mimo jiné toto: »H. chtěl dramaty svými, zvláště novějšími, řešiti společenské a mravní problemy moderní a vystupuje tu často polemicky; on sice se domnívá, že jeho světovým názorem jest idealismus, v pravdě však je to pouze umělecký a indifferentní *epikureismus*, který požívati chce krásy světa a nechce se proto dáti z požitku rušiti bolestí, šerednem, utrpením, skutečností«: (Pan Šalda sám dále připomíná ještě: Jako psycholog a myslitel bývá H. přečasto měkký; společenské problemy formulovati se mu nedaří; celé dílo jeho je kultus krásného zdravého individua.) — Proto snad rád by zahnal tu myšlénku na »přísného, skrytého Boha«, proto asi rád by seslabil autoritu Kristovu jakýmsi zmateným a nejasným líčením jeho okolí a života proti zřejmému znění historických pramenů. Tu nejednal básník čestně. Tolik však ještě možno říci, že ve svůj prospěch jednal chytře a opatrně; bál se říci, co snad říci chtěl, ale tím »drama« své umělecky zabil. Dle posavadní činnosti své nemůže Heyse býti přítelem křesťanství, jež přece »bolestí, utrpením a skutečností« tolik se obírá a z realismu tohoto života neuprosně důsledné logické závěry činí. Svou povahou nadpřirozenou připravuje křesťanské náboženství P. T. epikurejcům mnohou trpkou chvilku a proto pryč s ním. Právě dodělává darwinismus, čeho se chytnou? Útoky na historickou pravdu Zjevení Božího jsou až příliš otřepané a dávno odražené, a proto i Pavel Heyse přichází už pozdě a počíná si příliš nemotorně. A proto Jidášova »mannhafte That«, jeho zuření proti pokoře a trpělivosti (95) a podobné »objevy« zůstanou majetkem Heyseovým, ale do dějin už vpašovány býti nemohou. — V jednom směru však básník pochodil velmi dobře — po stránce finanční — 15. vydání! a knížka, jejíž výrobní cena může být asi 20 kr., prodává se za — 90 kr! *L. † eg.*

Dr. Albert Jele, Kaiserlicher Rath. Ein Bild seines Wirkens und Schaffens auf dem Gebiete vaterländischer und kirchlicher Kunst. Von dr. phil. Carl. Strompen. Innsbruck. Druck der Vereinsbuchdruckerei. — Katolický lid tyrolský dal nám pro umění církevní zvláště muže nadané. Tvorby umělecké mohou míti jen tehdy čistý a význačný církevní ráz, jsou-li od mužů, jichž nitro proniknuto jest dokonalým katolickým duchem. Otec Jele-ho vyzdobil množství chrámů okenními malbami a vštípil svému synovi náklonnost k církevnímu umění. Albert vzdělav se na gymnasiu a přiučiv se cizím řečem, věnoval se studiu umění a vykonal mnoho cest po celé Evropě, aby se zdokonalil. R. 1861 založen byl ústav tyrolské malby oken v Innsbrucku, jemuž r. 1874 v čelo postaven dr. Albert Jele. Z tohoto ústavu vyšly práce pro votivní a Svatoštěpánský chrám ve Vídni, národní museum v Norimberku, pro Santa Maria delo Anima v Římě, pro Jeruzalem, Cařihrad a Ma-

rianský chrám ve Stuttgartě. R. 1880 zřízena filiálka i ve Vídni. Další práce dodány byly cisterciáckému klášteru ve Výš. Brodě a chrámu sv. Antonína v Trevíru. Sám J. V. císař František Josef I. dal na jevo velký zájem pro tyrolskou malbu oken a navštívil r. 1881 ústav dra. A. Jeleho. Největší a nejslavnější chrámy evropské objednaly potom práce z jeho dílny, ano šly až i za oceán. Dr. Jele byl vyznamenán od císaře řádem Františka Josefa a r. 1886 při 25letém jubileu velkou zlatou medalií za umění a vědu a od sv. Otce dostal rytířský kříž řádu sv. Řehoře. Vysíliv své nervy, zemřel 13. října 1900. Označený spisek, jenž byl redakci zaslán laskavostí dp. P. Láka S. J., podává obšírnější obraz jeho zásluh o církevní umění. *Vlastimil Hálek.*

Papst-Jubiläums-Festnummer. »St. Calasanctius-Blätter«. Organ der Kongregation der frommen Arbeiter vom hl. Josef C. Zeitschrift für die Interessen des arbeitenden Volkes. Wien XIII. Jahrg. XVI. Nr. 5. — Blahodárně pro křesťanský socialismus působící list »St. Calasanctius-Blätter«, jenž se těší zvláštní přízni J. V. arcikněžny Marie Valerie, vydal »slavnostní číslo« na oslavu jubilea 25letého pontifikátu sv. Otce Lva XIII. Obsahuje nařízení P. Generála, jak toto jubileum slaviti, požehnání sv. Otce členům kongregace, popis slavnostního shromáždění spolku pro výchovu katol. učedníků; dále slavnosti v divadelním sále Calasantino a v ostatních odbočných sdruženích Calasantínských ve Vídni. Všudy konány byly tyto slavnosti s bohatým programem. Kéž vyplní se přání upřímných Calasantinů, aby tyto slavnosti oživily ve všech srdcích lásku k církvi a sv. Otci a upravily cestu k socialní reformě v křesťanském duchu. —

Vlastimil Hálek.

ČESKÁ.

Přírozená smrt Ježíšova jest »hrdý« název brožury, jež prý přinesla pro intelligenci českou »důležitá odhalení o životě a přirozené smrti Pána Ježíše na základě líčení očitého svědka.« Tuto snůšku až úžasných nesmyslů na jedné straně a hrozných rouhání vůči Božství Ježíše Krista a neposkvrněné Jeho Matce, Panně Marii, zčeštil jakýsi Oldřich Mikuláš. Obsah jest zkrátka asi následující:

Pán Ježíš, nemanželský syn Mariin a Josefa, byl členem »svatého« bratrstva Essenského (odevzdán tomuto bratrstvu Josefem) byl zcela obyčejný člověk, nadaný a znalý tajností essenských. On byl sice ukřižován, ale na kříži jen schvácen mdlobami. Josef a Nikodem, rovněž essenští, namazali jej léčivými mastmi a uložili do hrobu, v němž byl vzduch nasycený ozonem a Ježíš se probudil ze mdloby a byl pak Essenskými odnesen a ošetřován. Umřel potom za 6 měsíců u Mrtvého moře zcela tiše, přirozeně, a tam i pochován. Toto vše a mnoho jiných nesmyslů a rouhání, jež nelze ani pro pohoršení doslova uvésti, obsahuje tato brožura, jež jest prý otisknutý list staršího řádu essenských v Jerusalemě, zaslaný řádu v Alexandrii Ze všeho nejzajímavější jsou »dějiny« tohoto listu! »V Alexandrinské knihovně našel *jistý* člen abysinského obchodního družstva v staré budově, dříve řeckými mnichy obývané, pergamenový svitek. *Právě přítomný učenec* snažil se jej rozluštiti, an tu *nahodivši* se misionář z fanatické horlivosti násilím jej hleděl zničiti atd. Nikde se člověk nedočte nějakého jména, určitějšího, neb bližšího udání. Vše jest neurčité, odbyté slůvky »jistý člen«, »přítomný učenec« a t. p. Jediným důkazem pak pro pravost a nefalšovanost onoho tisku uvádí pan »překladatel«, »že jest známo o essenských, že nikdy nelhali!« Může snad tvrditi někdo, že sv. apoštolové, respektive evangelisté lhali? V doslovu pak se nám tajný spisovatel této tlachaniny ukazuje v plném světle, když praví: »Jako tehdy, je i nyní členstvo essenských zástupců velmi malé — jsou to *svobodní vědečtí myslitelé*, badatelé po pravdě, pěstitelé ctnosti a vykladači již získané moudrosti.« Tu jest to. »Svobodní myslitelé zmocnili se nectným způsobem osoby Ježíše Krista, šlapajíce Jeho Božství nohama a chtějíce učiniti z Panny Marie ženu vášnivou a blouznivou, a tím i zmocniti se lidu, jemuž tak rvou víru a mravnost ze srdce. Klidný pozorovatel až trne nad tím, jak rychle spěje společnost k mravné i hmotné záhubě. A úřady — censura — ve svém pojímání svých povinnosti pomáhá tomuto pádu. Nelze vůbec pochopiti, jak něco podobného může censurou projíti. Tak klidně k ničení svaté víry, k hanobení Toho Nejsvětějšího *již nesmíme déle přihlížeti a také nebudeme.* *Bapt. Velinský.*

Pravda. Dramatický výjev z Nového Zákona od J. Eschelbacha. Českým veršem podal *Josef Weiss.* (Knihovny našeho lidu roč. VII., číslo 2. V Brně, 1903. Stran 82. Cena 49 h.) — Pravda vítězí — veritas vincet. Amicus Plato, magis amica veritas — příteli k vůli pravdy neodstupuj! Učený Gamaliel poznává pravdu, poznává také, že ta Kristova pravda zvítězí; šlechetný muž nemůže

pravdě odpírati, přijímá ji. Avšak pro tu pravdu jest mu rozejíti se s přáteli, s přáteli, kteří jej ctí a milují. Bolestný to boj. Láska k pravdě vítězí nad láskou k příteli. Bolí ho ztráta přátelství, ale více ho bolí tvrdost a zaslepenost nepřátel pravdy. Vidí přece zázraky, jež apoštolé konají, slyší svědectví vojáků, ale nenávist ku Kristu Nazaretskému je zaslepuje; nepřijímají žádných důkazů. — Vypravování je zajímavé, plastické, dramatické. Charakteristika osob velmi případná (zvláště fanatismus farizeů). Mluva básnická, živá. Chválu zaslouženou vzdáti třeba panu překladateli, jenž podal překlad řečí tak plynnou a správnou a veršem tak obratným, že se čte jako původní báseň. Četbu upřímně doporučujeme a ovšem si i přejeme, aby také na jeviště se dostala. *L. † jh.*

Svatý Hostýn. Román. Napsal *Kristian Novák.* (Knihovny našeho lidu, ročník V., čís. 2. Nákladem benedikt. knihtiskárny v Brně. 1901. Stran 368. Cena 2 koruny.) — Román psán jest na oslavu nebes královny, Marie Panny svatohostýnské, která divy tvoří. A můžeme hned to svědectví dáti, že spisovatel připravil Matce Boží dárek pěkný. Cena práce spočívá hlavně v tom, že do vypravování románového, jež samo o sobě jest nemálo zajímavé, vloženo jest na vhodných místech mnoho poučných, mravních i apologetických úvah, jež jistě nebudou v mysli čtenářově bez účinku. Těmito úvahami se ovšem vypravování často přerušuje, což je se stanoviska uměleckého sice vadou, ale se stanoviska náboženského chvály hodnou předností, neboť se tak nepozorovaně a způsobem příjemným zasívá sémě dobré do srdcí čtenářů. Ostatně i vypravování je dosti obratné, klidné, obšírné, lidové. Proto se kniha čtenářům líbí, jak se i pisatel těchto řádků přesvědčil. Základní ideou románu jest osvědčení křesťanské pravdy, že Bůh různými způsoby hledí hříšníka přivésti ku pokání a že i neštěstí a různé útrapy jsou důkazy milosti Boží. Kdo víry nemá, ovšem toho tajemství nepochopí, a mluví o záhadách života. Mnohá místa v knize jsou velmi dojemná. Přáli bychom si, aby pan spisovatel v činnosti literární pokračoval. *L. † x.*

Farní osada Velké Čakovice. Svým osadníkům napsal *Josef Charvát,* farář. V Praze 1902. Tiskem družstva Vlast. Věnováno Filipovi rytíři ze Schoellerů. — Pro dějepis velice důležity jsou monografie jednotlivých míst. Nemůže býti popřeno, že nejhorlivějšími pracovníky monografií byli čeští kněží hned z prvních dob, jimž děkuje domácí dějepis tak mnohé důkladné místní monografie. Dp. farář Josef Charvát shledal zprávy z farního archivu, aby nezůstaly neznámy, upravil je v ladný historický obraz, který by jeho osadníkům i kruhům o místní dějepis se zajímajícím osvětlil děje osady Velko-Čakovické. Práci svou rozdělil na dějiny 1. obce, 2. chrámu, 3. zádušního jmění, 4. fary a duchovenstva, 5. školy, 6. přifařených osad s dodatkem životopisu sv. Romigia, chrámového patrona Nejstarší zpráva o Čakovicích jest v zakládací listině kapitoly Vyšehradské z roku 1088. Data a události dějinné jsou doplňovány i kulturně-historickými zprávami, což jest knize velmi na prospěch. Spisovatel prokázal nejen domácímu dějepisu nemalé služby, ale i sobě učinil trvalou památku na farnosti V. Čakovické jako její prvofarář. Kéž by měla každá farnost svoji podobnou monografii, kteráž by illustrovala její dějiny, náboženský a kulturní život. *Vlastimil Hálek.*

Vamireh. Román z doby předhistorické od *J. H. Rovny.* Přeložil A. Gottwald. V Praze. Vydal V. R. Herles. Tiskli Dobrovolný a Vála v Žižkově. 1903. Spisovatel podává tu studii, vlastně líceň doby před dvaceti tisíci lety v Evropě. Děj jest celkem stručný, líče romantické osudy Vamireha v pralesích a bujné přírody, když byl unesl dívku cizího kmene a byl jeho členy pronásledován. Čtenáře zajímá líčení prvotního stavu člověka přirozeného a nádherné vegetace přírody. Poučuje se tu mimoděk, jak smutný byl stav člověka, než poznal zjevení Boží a vzdělání, které přineslo křesťanství. Možné, že spisovatel tohoto účelu při práci své neměl, nicméně nepřímo ho uskutečnil. Kniha jest ze sbírky knih »Logos«, kterou řídí a vydává V. R. Herles v Praze. *Vlastimil Hálek.*

»Hlasy Svatováclavské«. Ročník II. Číslo 1.—6. Redaktor *Vlastimil Hálek.* Majitel a vydavatel družstvo Vlast. — Seděl jsem kdysi v letní podvečer v kodaňských sadech; kolem chodilo mnoho lidí, také mnoho »výběrčích« a žebráků; mezi nimi přišel muž, který mlčky položil na stůl dvojlistý potištěný papír, dal jsem mu na srozuměnou, že tomu nerozumím, že jsem cizinec; on odešel, ale nechal tiskopis ležeti. Co to bylo? Leták kteréhosi náboženského spolku. — Jestiť doba naše dobou tisku, letáků, brožur; co se již vydalo a rozdalo brožur o palčivě otázce „Bibel neb Babel«, »Babil neb Bibel«? — Též družstvo Vlast není v době této papírové vojny moderní nečinno; vydalo již mnoho poučných příručních spisků o inkvisici, panamě, socialní otázce, pokrokářství a j. Soustavně

jalo se družstvo vydávati časové spisky roku 1900 pod jménem »Hlasy Svatováclavské«.

Již v prvním ročníku projednány otázky časové, jako: »Zakládejte knihovny katolické«, »Nezlehčujte kněze«, »Uhelná otázka«, »Oslava Husova« a j., ročník druhý nezůstal v ničem za prvním.

V prvém sešitku uveřejňují »Hlasy Svatováclavské« pastýřský list: »Pomni, abys den sváteční světil!«, kde velmi důtklivě se pojednává o důležitém tomto přikázání; théma jest zajisté nanejvýše časové v době, kdy přikázání Boží tak často se přestupují a jako zbytečná opovrhují.

Druhá publikace, dvojsešitek »Arnošt Renan«, obrácena jest proti pověstné knize »Život Ježíšův«. Již sice kolikráte dokázáno vědecky, že spis Renanův jest výplodem fantastickým, ale nepřátelé církve neustále sáhají k této zarezavělé zbrani, znovu jí »vypolírují«, domnívajíce se, že ní zasadí smrtelnou ránu nenáviděným »klerikálům«. Tak učiniti chce »dělnická knihtiskárna v Praze«, která knihu Renanovu znova vydala, neznámý autor (Liga † 24) však jim přichystal odvetu; píše o životě Renanově, který nebyl nikterak vzorným, vědomosti jeho byly nehluboké, neboť plytké fráse imponují jen mladíku a nevzdělanci, proto ani Renan sám úplně o pravdě své hypothese nebyl přesvědčen; nejméně důvodů na Renana se odvolávati mají demokraté, jichž on nenáviděl, jim se posmíval, s chudobou a bídou neměl žádného soucitu.

Čtvrté číslo přináší důkladnou a věcnou řeč dvorního rady dra. Heřmana Zschokke o řádech a kongregacích, z níž poznávám, jak u nás nejméně odůvodněno horliti proti klášterům, neboť je jich ú nás nejméně; najdeme tu mnoho zajímavých statistických dat.

Poslední svazeček: »Čtyři historické nepravdy o Husovi« (č. 5. a 6.) namířen jest proti moderním obhajcům »mučeníka kostnického«, kteří — jak již jest naše doba — bezmyšlénkovité papouškují, co jim jinde byla napověděno. Mluví o potřebě opravy církevní: autor dokazuje, že mravy duchovenstva i lidu nebyly zkaženy, jak tito fariseové hořekují. Líčí doby, kdy pobloudilý kněz Hus vystoupil, jakoby stály proti sobě bojující tábory: Husův, horlící pro nápravu církve, druhý tábor v lenosti a lhostejnosti dřepící; dějiny však dokazují, že duchovenstvo vyšší i nižší bylo svorno a plno dobré vůle. Třetí historickou lež, že Hus usiloval pouze a jedině o nápravu v mravech, spisovatel důkladně vyvrací; Hus velmi pobloudil ve víře a hlásal mnohé bludy. Čtvrtá historická nepravda, jakoby Hus nespravedlivě byl odsouzen, rovněž důkladně vyvrácena.

Náčrtek tento dostačí soudnému čtenáři, aby poznal, že »Hlasy Svatováclavské« řádně plní svůj úkol; aby pak nezůstaly hlasem volajícího na poušti, jest povinností naší, hojně je podporovati a rozšiřovati mezi lidem naším.

Dr. *Rudolf Zháněl.*

Charles Dickens. Tři vánoční povídky. Světová knihovna. Č. 244. Cena 20 h. — Světová knihovna, která si vzala za účel uveřejňovati nejproslulejší díla domácí a cizí, vydala již několik spisů proslulého anglického romanopisce Karla Dickense, k nimž se druží i jmenovaný svazek. Jak v Anglii je zvykem, vydával Dickens každý rok také vánoční povídky, které vždy s netrpělivostí byly očekávány, a z nichž tři přináší nám toto číslo »Svět. knihovny«.

První z nich »Večerní stíny« líčí útrapy chudého mědirytce. Bohatý otec nestaral se o svého syna, protože si vzal chudou dívku; syn stal se kořistí bídy, přítel otcův bydlel naproti a pozoroval stíny v bytě ubohého toho mědirytce, i vzbudil v srdci zatvrzelého otce zájem pro ubohé, nemaje ani tušení, že je to jeho syn. Po dlouhou dobu posílal jim podpory, konečně zašli si do jejich bytu, a otec a syn se smířili.

»Svíčka« vypravuje o děsných hodinách, které ztrávil starý námořník v lodi, naplněné prachem. Loď, vezoucí prach, byla přepadena, posádka pobita, prach vyloupen, kormidelník pevně přivázán k podlaze, vedle nakupeno několik soudků s prachem, postavena hořící svíce, k ní připevněna naolejovaná šňůra a vedena do střelného prachu, pak loupežníci loď opustili, ponechavše ubožáka svému osudu. Hrůzoplné byly okamžiky, které následovaly, ubožák kormidelník málem už se zbláznil; když nouze byla největší, svíce dohořívala, vysvobodili ho lodníci americké lodi, která byla na blízku.

Třetí historka »Společník« líčí dvě episody ze života galejního vězně. Jmenoval se François Thierry, byl politický provinilec. »společníkem« jeho — k němu přikovaným, byl peněžokaz, žhář a vrah Gasparo. Trápil Thierryho, kde mohl, ale konečně spolu prchli; setkali se opět, když v Římě na kopuli rozžehovali pochodně; Gasparo chtěl zapáliti Thierrymu lano, na němž visel; ale Thierry vy-

soukal se po laně vzhůru, vrazil svou pochodeň Gasparovi v tvář, který zařval bolestí, střítil se dolů. Věru, smutná historie!

Povídky tyto nazvány vánočními — ale o vánocích není v nich nic. Nejsou psány sice duchem Církvi nepřátelským, nicméně však poznáváme, že spisovatel duchem katolickým prodchnut nebyl. V povídce »Svíčka« jsou Španělové líčeni jako lupičové, zrádci, lidé nelidští, v povídce »Společníku« nazývá se kovář, který zločince k sobě přikovává, »páterem, který oddává«; dále vykládá se, jak na velikonoce báně sv. Petra se osvěcuje, při čemž zaměstnáno jest na 80 lidí, z nichž ročně 6 až 8 spadne a roztříští se na kusy.

Čtenářům, kteříž na těchto poznámkách se nepohorší, lze dáti knihu do rukou, neobsahujeť nic závadného. Dr. *Rudolf Zháněl.*

Knihovna »Nového Kultu« ve svazku IX. obsahuje »románek«, nazvaný »*Sláva života*« od Fráňy Šrámka. Obsah děje je následující: »Člověk-pobuda, jenž měl »obličej, který se podobal rozbité pěkné nádobě, vyjadřoval asi tolik, jako obličej mouchy na vzdálenost desíti kroků. Možná, že měl vši atd.« (Tak jej totiž pan pisatel líčí na str. 1.) Tedy tento »praobyčejný darebák« (str. 2.) setkal se na venkovské cestě se ženštinou, kterou tituluje »slečno, kollego, šla sem!« Tato ženština opouští velkoměstské bahno, by se uchýlila pod střechu své matičky, chce se káti ze svých hříchů a nastoupiti snad cestu pokání. Než tu se setká s tímto »velikým lumpem, na nějž již by peklo dávno stačilo« (toť jeho vlastní slova na straně 5.), jenž uličnickým a sprostým způsobem snaží se ji od kroku tohoto odvrátiti. V provedení této rozmluvy je vrchol »umění« p. pisatele, neboť rozmluva jeho s touto ženštinou překypuje nejhnusnější formou a nejraffinovanějším rouháním se a posmíváním sv. zpovědi, pokání, nábožnosti, sv. hostii a p. Na př. (str. 9.): »Ach nevěřte, že u vás lze něco smýti. Tisíce lidí ovšem smývá své viny, ale ti nemají touhu býti čistí, nýbrž míti vypraný erb . . . jdi jen tam k nim, jdi, jejich kněží potřebují takovéhle objekty ke svým demonstracím o svědomí, o návratu marnotratných synů atd. . . .« Nebo na straně 10.: »Víte, hlavní je to, že to nestojí za to být zas čistou« . . . odkud nyní utíkáte, bylo méně lži. Och nechtějte být ani čistou nad hlavami tohoto prašivého plemene . . . Nad hlavami tohoto prašivého plemene není nic než vzduch, křičící ptáci a vodní páry a pak nic. A pro toto nic přec není třeba býti čistou.« Takovým tonem nese se další rozmluva! Nemohu arci citovati místa, kde rouhání dochází kulminačního bodu, aniž místa, kde se mravnosti do tváře přímo plije! A proto *jen opět veřejně se divíme, jak může c. k. censura podobného něco propustiti!* Jest si vědoma, že tímto jednáním staví se do řad nepřátel všeho společenského života a pořádku? Jest si vědoma, že tímto jednáním podporuje snahy proti náboženství — největšímu to pokladu člověka — jež jest chráněno zákony říšskými?! Jest to smutné a v budoucnosti se vymstí na národu, jenž svých pokladů tak málo si váží.

Michal-Dvorecký Jan: Křesťanská cvičení. I. díl. Nákladem rajhradských benediktinů v Brně, 1903. Stran 419. Cena 2 K 50 h. — Ponechávajíce si zevrubnější posudek, až vydáno bude celé dílo, podotýkáme zatím, že je v I. díle 58 křesťanských cvičení o první částce katechismu. Každé cvičení je asi o 6 až 8 stranách, takže každý, co mu libo, z tak bohaté látky vybrati si může; vše podáno dle nového katechismu. Rozdělení jednotlivých cvičení je průzračné, vysvětlení poutavé, učení naší svaté víry též ozdobeno několika málo pěknými příklady. Protože skoro všude zavedena jsou odpolední křesťanská cvičení, k nimž užívali jsme doposud pracně ponejvíce německých pomůcek, nepochybujeme, že zdařilá cvičení p. Michala-Dvoreckého u všech dojdou *zasloužené obliby.* Pisateli nešlo o vědecké zpracování látky, ani o řečnickou dokonalost formy, nýbrž péro jeho vedla především snaha podati kazateli snadná, posluchači srozumitelná cvičení. Kéž brzy vyjdou a jsou rovněž tak zdařilé následující svazky! *Ignát Zháněl.*

Růže Dominikánská«. Katolický časopis bratrstva růžencového a III. řeh. domin. Redaktor P. Václav M. Bubeník, Ord. Praed., Praha 1903. Ročník XVII. Sešit 1. Cena 2 K 80 h. — Katolická literatura v posledním desetiletí se i u nás v Čechách velmi utěšitelným způsobem povznesla. Nejen že máme nyní, díky obětavosti jednotlivců i celých společností, hojně vědeckých spisů z péra katolických spisovatelů, nýbrž i katolické časopisy periodické vždy výš a výše s duchem času pokračují. Příkladem tohoto rozvoje jest nám i přítomné číslo »Růže Dominikánské«. Porovnáme-li první ročník tohoto časopisu s nově započatým ročníkem, musíme dozvati, že »R. D.« nejen že věrně dostála svému vytčenému cíli, nýbrž že i znamenitě se povznesla. Básně, poučné i zábavné články, k nimž v poslední době druží se i velmi pěkné úvahy na obranu církve katolické, střídají se se zprá-

vami o řádu dominikánském a o jeho misiích, jež řád ten nejen v cizině, nýbrž i u nás v Čechách a na Moravě od nějakého času velmi často koná. Na doklad uvádíme obsah 1. čísla ročníku 1903: 1. »Deo gratias« sv. Antonína Florencského. Báseň. Napsal Josef Kratochvíl. (S vyobrazením.) — 2. Není ho tu, ale vstalť jest! Napsal Prokop Zaletěl. — 3. Měsíc květen, zasvěcený úctě nejblah. Panny Marie. Píše S. M. O. P. — 4. J. M. Vianney, farář z Arsu. Duším pokorným vypravuje Josef Kratochvíl. — 5. Oběť květů. Báseň. Napsal Fr. Vazov. — 6. Vina a pokání. Dějepisný obraz. Napsal Alois Dostál. — 7. Obraz našeho Spasitele na pohřebním rouchu Kristově v Turině, prozkoumaný akademií věd v Paříži. Přeložil Kl. Gr. — 8. Modlitba sv. růžence zachránila vojáka od smrti. — 9. Zprávy řádové. — 10. Literatura. — 11. Knihy a spisy redakci zaslané. — 12. Návěští. Doporučujeme vřele všem přátelům zdravé a katolické četby tento časopis, a tím spíše, poněvadž i cena jeho (2 K 80 h poštou za 12 sešitů) je mírná.

Důležitost pravého náboženství. Napsal *Jiří Sahula.* »Časových úvah« roč. VII., číslo 2. a 3. Red. ThDr. Fr. Reyl. — Autor dokazuje důležitost pravého náboženství a dokládá příklady ze života a historie. Nabádá, by každý věnoval nejvíce pozornosti věcem pro život nejdůležitějším a nejdůležitější cíl života jest šťastná věčnost — spása, ku které vede pravé, Bohem zjevené náboženství. Jenom toto poskytuje v trampotách tohoto světa útěchy na blažený život posmrtný a vede k mravnému a ctnostnému životu, směřujícímu k dobru veškerého pokolení; jenom toto pravé náboženství podává křesťanu prostředky k mravnosti, jest to pokora, zapírání sebe a cudný život. Ono položilo základ k rodinnému životu, prohlásivši manželství za svazek posvátný a nerozlučitelný, ono jest také jediným sloupem poctivosti, bez které spěje společnost lidská vstříc velikým rozvratům. Jenom pevná důvěra v milostivého Boha odvrací od zoufalství, které nyní tak často u nevěřících končívá sebevraždou. Dále podává spisovatel doklady z historie, že i nejvzdělanější národové bez pravého poznání náboženství Kristova nedovedli položiti základy k v pravdě mravnému a blaženému životu, uvádí nám zvláště ze starověku Řeky a Římany a z novověku ke konci XVIII. století francouzský národ, k jakým výsledkům dospěl, když se odvrátil od pravého náboženství, oni pak zase, když ještě pravého Boha vůbec nepoznali; neb co tu při tak vyspělých národech bylo nespokojenosti, co tu učiněno děsných ohavností, ano co tu i spácháno nespravedlivých vražd! A proto žádná učenost, není-li s ní spojena také víra v pravé náboženství, ona nauka, pro kterou sám Kristus s nebe sestoupil a za kterou se i ukřižovati dal, nepřináší útěchy, skutečného blaha, ale jenom pravé, Bohem zjevené náboženství, stará se nejen o blaho pozemské, ale i ono jediné vede lidstvo k nerušené a věčné radosti záhrobní a jest tedy pro lidi pokladem nejdůležitějším. Doporučujeme. *J.— Ž—.*

Vzdělávací četba katolické mládeže. Ročník 1. Číslo 1.—6. Redaktor *Frant. Jelínek,* učitel. Tiskem a nákladem družstva Vlasť. V Praze 1902. — Dobrou myšlénku pojala Jednota českého katolického učitelstva a uskutečnilo družstvo Vlasť: vydávati pro mládež levnou četbu. Vydávají-li svobodomyslníci, demokraté, socialisti pro mládež otravné produkty ducha stranického, proč bychom jenom my katolíci zůstali nečinnými? Družstvo vydalo již dříve tři spisky vzdělavací četby: životy svatých patronů věrozvěstů Cyrilla a Methoděje z péra Václava Pokorného, poučný spisek »Jedno potřebné« od Fr. Jelínka; život svaté mučenice Ludmily od Frant. Libora; potom odhodlalo se proměniti nepravidelné publikace v časopisek, který vychází šestkrát do roka. Jednu roční pouť již vykonal tento nový pionýr křesťanského smýšlení po vlastech našich a vedlo se mu dobře.

Vzdělávací četba přinesla pouze původní práce, při jejichž pořadě se řídil vydavatel dle starého »utile cum dulci«. — V prvém čísle »Pokračuj« uveřejňuje Jelínek několik dopisů synovce Horeckého svému strýčku a strýčkovy odpovědi; strýček vede Jeníka ke všemu dobrému, by častěji pronášel modlitby střelné, mši sv. nábožně obcoval, každý večer svědomí zpytoval a j., na konec pak dává autor mladým čtenářům praktické pokyny pro život. 2. sešitek: »Světélka a světla« podává pěknou idylku od Rozsypalové: o Mařence, která vše svítivé a zářivé nade vše si oblíbila; dílko to mile se čte. — Třetí svazeček představuje nám oblíbeného patrona českého, blahoslaveného poustevníka Ivana, připojeno je pěkné poučení pro mládež, v čem následovati má sv. Ivana, a několik zajímavých lidových zkazek o prostonárodním tomto světci. — Mladé čtenáře velmi baviti bude dvojité číslo (4. a 5.) »Překvapení«, které se Rozsypalové vskutku podařilo. Jako Bětuška nad plánem Mariiným ruce spráskla, tak podiví se čtenář, že z Marie, která šla do služby, stala se pěstounka, bude četbu zrovna »hltati«. Kéž jen takových Mařenek a paní profesorových je více! — Poslední číslo 6. tvoří pěkný životopis světce mučeníka

Václava; mládež pozná z něho nejen životopis svého krále, ale i nejstarší dějiny milé vlasti naší.

Načrtnul jsem stručně obsah prvního ročníku »Vzdělávací četby katolické mládeže«; jest zajisté zajímavý a pro mládež příhodný. Přejeme i na dále »Vzdělávací četbě« mnoho zdaru; kéž přináší mládeži ušlechtilou nezávadnou četbu a najde hojného rozšíření — přispěje ku časnému i věčnému blahu mladých svých přátel.

Dr. *Rudolf Zháněl.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

† **Metropolita Boleslaw-Hieronym Klopotowski.** Mohylevská arcidiecése opět osiřela. 11. února, o 3. hod. po poledni zemřel v Petrohradě mohylevský arcibiskup a metropolita všech katolíků v ruské říši, Boleslaw-Hieronym Klopotowski, v stáří 54 let, spravovav po zvěčnělém r. 1900 arcibiskupu Šimonu Martinu Kozlowském obrovskou arcidiecési necelé dva roky. Zesnulý arcipastýř narodil se 13. března 1848, r. 1872 vysvěcen na kněze, 21. července 1897 jmenován biskupem Eleutheropolským a sufraganem Lucko-Žitomirským, 2. prosince 1899 installován za biskupa téže diecése a 2. dubna 1901 konečně zvolen za arcibiskupa mohylevského a metropolitu všech katolických chrámů říše ruské. Byl vynikajícím učencem a profesorem a po několik let velice činným inspektorem nejvyššího duchovního učiliště, petrohradské katolické akademie. Stoje stále na výši svého povolání, s horlivostí a láskou nevšední, poučením i povzbuzujícím příkladem svítil chovancům jeho péči svěřeným. Jsa jako vůdce a vychovatel příštího kněžského dorostu někdy nucen říci někomu »slovo pravdy«, vytýkati vady aneb dokonce pokárati, činil tak vždy s vážností úřadu svému vlastnímu, avšak jako člověk citlivý a laskavý, strádal proto více, než sám pokáraný a stačilo vinníku zajíti po několika minutách k milovanému inspektoru za jinou záležitostí, a vše předešlé bylo již zapomenuto. A dle této zásady jednal též jako arcibiskup; nikdy nevzpomínal, nikdy nevyčítal poklesku již minulého, považuje to za věc pro vždy ukončenou. Jako muž vědy a dlouholetý profesor církevních dějin interesoval se zemřelý všelikými naukami vůbec, především ale osudy a dějinami církve na celé zeměkouli. Byl též pilným spolupracovníkem výborného varšavského týdenníku »Przeglad katolicki«, jejž po celou řadu let obohacoval vzácnými články svého nadaného péra. Jako pastýř a správce v celém světě zajisté nejrozsáhlejší arcidiecése (zahrnujeť za výjimkou království polského, Litvy a Volyně všecky katolické vikariáty od Ledového až do Černého a Kaspického moře, vyjímaje na jihu diecési Tiraipolskou, jejíž biskup sídlí v Saratově, a celé asiatské Rusko až do Sahalina a Kamčatky) dbal seznati záhy veliké přání a potřeby, a seč jen sii a času mu stačilo, snažil se vyhověti spravedlivým požadavkům všech, co do jazyka i národnosti tak různorodých katolíků, jeho pastýřské berle svěřených. On zařídil v Moskvě a jiných větších střediskách katolicismu vedle kázaní polských a německých též kázaní pro Litviny a jiné národnosti, jeho pastýřské listy ohlašovány ve všech jazycích, jimiž mluvil jeho stádce.

V Petrohradě nebylo katolické instituce, jíž by nejdůst. arcipastýř nebyl navštívil, nebylo výroční nebo jiné slavnosti, jíž by se v tom neb jiném kostele nebyl účastnil a zároveň slovo Boží vřele nehlásal. Svoji lásku a péči o mládež osvědčoval stálou součinností při rekolekcích a prvním sv. přijímání, slaveném vždy s velikou okázalostí. Nejhlavnější jeho zřetel však byl ovšem věnován výchově kněžského dorostu, při čemž neomezoval se příležitostnými zkouškami neb konferencemi, nýbrž sám pravidelně jednou v týdnu přednášel v semináři svůj oblíbený předmět: dějiny církevní. Vedle péče o duševní potřeby dbal též všemožně o tělesné zdraví alumnů a svůj letohrádek za městem odkázal témuž semináři, aby slabším chovancům sloužil k zotavení jako sanatorium.

Ode mnoha let vakantní fary a kaplanky v různých guberniích osadil duchovními pastýři, v Petrohradě zřídil 2 nové katolické osady a mnoho jiných v různých částech arcidiecése. Vyslal do Taškentu kněze k obsluze katolíkův turkestanského kraje, vedle jiných listů zavedl t. zv. supplikace po mši sv. též po litevsku a švédsku a jako jednu z hlavních úloh své činnosti vytknul si visitační cestu k dalekým vikariatům sibiřským od Čeljabinska až na ostrov Sahalin, v sousedství Japonska, kde dosud nikdy nevídáno katolického biskupa. V Charbině, na hranicích Mandžurska, chtěl osobně posvětiti základy katolického chrámu.

Jsa zdráv, jal se činiti přípravy k této veliké cestě a již upoutaný k bolestnému lůžku, vždy se ještě nevzdával svého záměru. Strádal zapálením plic, choroba se několikráte opakovala, zkomplikovala a po dvouměsíčních útrapách podlehl jinak silný organismus a nastoupila smrt. Věda, že každému odbije hodina jeho časné pouti, připravoval se arcipastýř jako pravý křesťan a kněz klidně na cestu do věčnosti. Napsal závět a povolal duchovního, aby mu udělil poslední pomazání. V průběhu nemoci ještě dvakráte se zpovídal a přijal nejsv. Svátost, zachovávaje stále jasnou mysl; zajímal se o správu své arcidiecése, sám přijímal referáty a podpisoval vážnější výnosy, mimo jiné adresu sv. Otci za příčinou jeho papežského jubilea, v níž ve jménu svém, kapitoly, duchovní akademie, arcidiecesalního semináře, veškerého duchovenstva a katolíků v ruské říši skládá hold úcty a poslušenství nejvyššímu pastýři. Teprve poslední dva dny před smrtí ustal v této činnosti a chtěje zbaviti své nástupce formalních obtíží, udělil dispensi od ročního smutku »annus luctus« a zplnomocnil jednoho ze členů kapitoly k užívání vlády a moci, která jemu samému delegací sv. Otce k udílení dispensí byla svěřena. — Tělo arcipastýře bylo balsamováno a vystaveno v rakvi ve velké síni arcibiskupského paláce, kdež po celý den přecházely zástupy katolíků, modlíce se za duši drahého zemřelého; z rána i večer konány smuteční pobožnosti za přítomnosti všeho petrohradského duchovenstva. V pátek večer přeneseno tělo arcibiskupa do kathedrálního chrámu, kdež petrohradský děkan a farář u sv. Stanislava Witold Czeczott měl tklivou řeč. V sobotu byl nejen chrám, nýbrž i vůkolní ulice přeplněny zbožnými katolíky. Zádušní mši sv. sloužil přibylý plocký biskup hrabě Szembek, načež prof. duchovní akademie kanovník Cieptak, někdejší učeň zesnulého, v nadšené řeči vylíčil jeho blahoplodnou činnost jako ideálního kněze, profesora, inspektora a konečně arcibiskupa. Po »castrum doloris« a závěrečních modlitbách výnesena rakev z chrámu a pohřební průvod hnul se na vzdálený katolický hřbitov Vybergský. V čele nesl alumnus vysoký kříž, za ním kráčeli dvěma řadami chovanci chudobince, žačky a žáci školy sv. Kateřiny z Něvského prospektu, žáci středních škol státních a konečně katoličtí studenti vyšších ústavů. Tři klerikové nesli arcibiskupské odznaky: kříž, mitru a berlu; za nimi kráčelo přes sto alumnů semináře, alumnové akademie a vyšší duchovenstvo. Kondukt vedl s asistencí prelat Štěpán Denisewicz, zatímní administrator arcidiecése; po obou stranách nesli studenti university šest smutečních korouhví a kol smutečního vozu kráčeli klerikové v černých dalmatikách. Jak duchovenstvo tak i zástupy katolíků, jichž bylo na třicet tisíc, provázeli rakev s modlitbami a nábožnými zpěvy — uprostřed nesčíslného tlumu Petrohradčanů, jižto s hlubokou pietou patřili na tklivý arcipastýřův průvod. Na hřbitově očekával průvod biskup Szembek s četnou asistencí. Rakev postavena na máry vedle hrobu, vystlaného živými květinami, načež farář od sv. Kateřiny, kanovník Scistawski, osobní přítel arcibiskupa, měl poslední řeč na rozloučenou. Dojemnými, city úcty a lásky překypujícími slovy děkoval nebožtíku za všecko, co byl ku slávě Boží a ku blahu a spáse svého stádce vykonal, poručil jeho duši milosrdenství Páně a vyzýval přítomné k vroucí modlitbě za milovaného arcipastýře. Dle vlastního přání pochován zevnitř hřbitovního kostela vedle arcibiskupa Kazimira Dmechowského († $^{11}/_{23}$. ledna 1851), jehož tělo spočívalo na hřbitově protestantském (katolíci neměli tehdáž ještě ani vlastního hřbitova!) až teprv r. 1901 právě z iniciativy arcibiskupa Klopotowského přeneseno na nynější svaté pole katolické, což bylo původem skvělé katolické manifestace v Petrohradě. — Requiescat in pace! *Karel Jindřich.*

Beneš Methoděj Kulda, sídelní kanovník na Vyšehradě, zemřel dne 6. května t. r. — B. M. Kulda narodil se 16. března r. 1820 v Ivančicích na Moravě. Kulda vychován byl zbožně, nebo v Kuldově rodině vedl se příkladný život. Zpěvy a modlitby ranní a večerní konaly se s příkladnou zbožností. Gymnasium studoval v Jihlavě, kdež kromě katechety nemluvil se žáky nikdo česky. Ve studiích bohosloveckých seznámil se blíže se Sušilem, svým profesorem, a s Bílým. V semináři pilně se čítaly knihy české a zde byl položen základ k vlasteneckému působení Kuldovu. Kulda byl na kněze vysvěcen 6. srpna r. 1845 a stal se kooperatorem v Židlochovicích, kdež vydal spis o kořalečním moru; ze Židlochovic byl přesazen do Lodenic a odtud do Hobzí, kdež pobyl pouze 9 měsíců. Na všech těchto místech působil Kulda vlastenecky, zapůjčoval lidu knihy a probouzel chuť ku čtení. V neděli po křesťanském cvičení hospodářům a hospodyním předčítával a přednášel o polním hospodářství. V Hobzí konečně spolupůsobil k založení dědictví sv. Cyrilla a Methoda. Provolání vyšlo z péra Dr. Bílého a podepsáni byli: Sušil, Šudeka, Karlík a Kulda.

Na konec r. 1850 Kulda stal se duchovním správcem a katechetou v ochranovně pro zanedbanou mládež v Brně, kdež pobyl až do roku 1859. Ochranovna tato byla dílem šlechetného kněze a přítele hraběte Sylva-Taroucy. O jeho působení napsal Soukup: Tu v Brně svědomitým konáním úřadu svého dobyl si Kulda za představenstva ryze německého tolik vážnosti, že vedle němčiny zavedla se na ústavě rovnoprávně též čeština. Zde narostlo Kuldovi tolik práce, že mu nezbývalo denně více než dvě hodiny ke spánku: spával oblečený, aby strojením času nepromeškal. Takové napínání sil podrylo konečně jeho zdraví, že těžce onemocněl. Na radu přátel odebral se do Rožnova na zotavenou. Zde jal se sbírati národní pohádky, pověry a obyčeje, jež vyšly pod jménem: »Moravské národní pohádky a pověsti z okolí rožnovského«. Knížka ta šla na dračku a byla čtena, jako žádná jiná. V ochranovně osvědčil se Kulda jako výtečný paedagog. Za krátkou dobu přeměnil zkaženou mládež a připoutal ji k sobě.

O jeho působení v »Cyrillo-Methodějském dědictví« napsal dr. Bílý: že je jeho sloupem a upevněním.

Roku 1852 započal Kulda vydávati kalendář »Moravan«, jež až do r. 1860 redigoval. Pro »Dědictví« slíbil tehdy Václav Štulc vypracovati: Životopis sv. apošt. Cyrilla a Methoděje, ale nemohl s ním dlouho býti hotov. I upomínal Štulce, ale marně. Tu pojednou objevil se Štulc z čista jasna v Brně. — Počkej, teď mi tak lehko nevyklouzneš! — myslil si Kulda. Sešli se u Sylva-Taroucy. A zde Kulda zvolal: Žádné milosti, dnes Vás tu zavřeme a nesmíte ven, až spis dokončíte. Štulc byl opravdu vězněm Taroucovým a šťastně spis dokončil.

Kulda byl též duší Ústřední Jednoty katolické v Brně, při níž byla též založena katolická čítárna; byl též duší všech sjezdů a jednot katolických, do Brna svolaných. Věru obrovská to činnost!

R. 1859 obdržel B. M. Kulda v Čechách faru v Chlumu, kdež se přičinil o vydání kancionalu Svatováclavského a kdež dokončil životopis Tomáše Procházky. Výtečné podání učinil Kulda r. 1860 jako člen přípravného výboru pro synodu pražskou a jako náměstek předsedy † biskupa Frinda v Litoměřicích, poukazuje k zakládání knihoven farních. Výbor tento kupoval knihy laciněji u větším počtu; skupovával u antikvářů dobré knihy za laciný peníz; přijímal darem knihy dobré a je knihovnám rozdával. Výboru měl býti vydán i kapitál ze zašlého Dědictví Svatováclavského a měl sestávati ze 30 kněží. Zapůjčováním knih farních lidu měl každý kněz hojné příležitosti seznamovati se s lidem a měl i dobrou knihou býti poučován. Kuldův věhlas způsobil brzy, že byl jmenován vikářem a školdozorcem r. 1861. Téhož roku zvolen byl Kulda za poslance do zemského sněmu za okres sedlčanský a votický. Památná byla jeho řeč v den volby. Pánové, — pravil mezi jiným — tento den bude přísně souzen v dějinách naší vlasti. Zvolme muže takového, jemuž blahobyt všeobecný milejší jest nad vlastní prospěch, kterýž slávu vlasti klade nad vlastní čest, kterýž ňedá se zviklati hrozbami — — Při volbě byl jakýsi poctivec stařeček předsedou volební komise, a měl sám první odevzdati hlas. A stařeček zadíval se na faráře Kuldu — oko se mu zalilo slzou a rozechvěným hlasem zvolal: Církev nás ještě nikdy neoklamala, proto volím pana faráře chlumského Kuldu. — A stařeček strhl za sebou všecky voliče.

Leč již tehdy vetché jeho zdraví stalo se mu pohnutkou vzdáti se mandátu r. 1863. Dr. Rieger přimlouval se všemožně, aby od úmyslu svého upustil, že by vystoupení jeho želel, ježto jako poslanec úkolu svému výtečně zadost činil.

Navrátiv se ze sněmování, zasvětil Kulda své síly písemnictví; počal totiž roku 1864 vydávati »Posvátnou kazatelnu.«

V Chlumu zasedal Kulda v obecním i v okresním výboru.

Roku 1868 zve kardinál Schwarzenberg Kuldu ke konferencím do Prahy, jichž účastniti se mají znalci církevní k projednání vládní předlohy ze dne 25. května r. 1868 k zákonu školskému. Jest — praví kardinál — velmi důležito, rozhodnouti, zdali a jakou měrou se strany církve spolupůsobiti by se mělo.

Velmi dobře působily brožurky Kuldou vydávané proti podvrátným zásadám a učením protináboženským. V době té nepřátelé církve svět zaplavovali a špinili netoliko novinami, ale i řečmi, a tu spisky Kuldou vydávané byly pravými obhájci křesťanské pravdy. S jisté strany byl nedávno vysloven názor, že prý katolická literatura neměla se odtrhnouti od všeobecné literatury vlastenecké, na př. barákovské a nerudovské. Zde máme odpověď. Z Moravy přišel první k tomu podnět a Kulda byl nejhorlivějším hlasatelem tohoto — jak si někteří u nás oblíbili říkati — separatismu.

O brožurách Kuldových psal farář Frant. Šubert z Lulic r. 1868 a dodává, že by měly zase obživnouti katolické sjezdy. Jsou tu v Brně síly, ale schází k tomu jistý ráz — Kulda, Sušil, Wurm.

Mimo jiná díla přijal Kulda dobrou práci přítele svého, učeného dra. Jana Bílého, faráře v Předklášteří: »Církev a společnost« a od Kuldy upravenou a vydanou. Již před tím vydal Kulda spisy: »Škola a církev«, »Manželství«, »Církev a národ«, »Křesťanské vychování v rodinách«.

Netrvalo dlouho a brožura dra. Bílého byla zemským soudem pražským zabavena 12. října 1868, protože prý obsahuje povahu zločinu rušení veřejného pokoje. Po šťastném skončení soudu hrnuly se gratulace přátel oběma vítězům, mezi nimiž třeba na prvním místě jmenovati biskupa Jirsíka.

Všestranná činnost Kuldova v nejkrásnějším světle se ukázala, když jednalo se o založení katolického politického časopisu — »Čecha«. Nadšeným slovem nadchnul Kulda k obětavosti spolubratry. Důrazně vybízel, aby se upisovali na potřebnou kauci a přihlašovali se za stálé odběratele. V Praze sestoupilo se devět kněží, v jichž čele stál slavný kanovník vyšehradský Ehrenberger. Tehdy jednalo se, aby z týdenníku »Čecha« stal se denník. Čím Kulda »Čechu« byl, lze poznati nejlépe z listu Hložkova z r. 1870 psaného Kuldovi: »Chceme se k Vám, k otci »Čecha« obrátiti, bez něhož by Čecha dosud nebylo, abyste ráčil rozhodnouti, má-li býti denníkem. Prozřetelnost Boží Vašnosti vede do Prahy právě ve chvíli, kde se má státi s listem změna, kterémuž jste ráčil poskytnouti života a velikého rozšíření. Vy státi se máte duší politického hnutí katolického po Čechách, Moravě a Slezsku! Hospodin Vás posílá do Prahy, jako druhdy sv. Methoda ze sesterské Moravy, abyste tu opět roznítil světlo živé víry«. A Kulda toho času skutečně obětavě a rozhodně pracoval pro udržení »Čecha«.

Dne 20. září 1870 zvolen byl Kulda sídelním kanovníkem vyšehradským. Volba ta — psal Haefer, farář z Bílovic — je krásným sbratřením Čechů s Moravany.

Na Vyšehradě vynikal Kulda jako věhlasný kazatel a obíral se ponejvíce katolickým písemnictvím. Vydával »Posvátnou kazatelnu«, vydal »Církevní rok« a různé básně. Na počátku katolické moderny byl Kulda zvláštním jejím ochráncem a podporovatelem, ale seznav blíže její směry, od ní se odvrátil a vynikající osobě prohlásil, že by to považoval za hřích, kdyby měl katolickou modernu dále v jejím směru podporovati.

Jubilejní léta Kuldova bývala četně oslavována. Veřejnou a poslední oslavu připravila Kuldovi r. 1900 Literární sekce družstva Vlasť, uspořádavši k jeho poctě slavnostní večer. Slepý stařeček se osobně oslavy své nesúčastnil, ale když mu bylo o ní zevrubně referováno, pln radosti zaslal Literární sekci a předním jejím osobám děkovací dopisy, plné vroucí lásky, a připojil k tomu pro sekci dar 200 K.

Kanovník B. M. Kulda byl po dlouhá léta zbaven světla Božího a konečně pozbyl i sluchu, takže dobře praví »Katolické Listy« ze dne 7. května: nikoliv truchliti, nýbrž blahopřáti by mu měl každý ctitel, že nad ním po víceletých útrapách slitoval se nebes Pán a že uvolnil duši jeho z trapného vězení vezdější tělesnosti.

Slavného pohřbu Kuldova súčastnili se za družstvo Vlasť: místopředseda farář Vl. Hálek, jednatel red. Tom. Jjroušek a výboři: školní rada Dr. M. Kovář a red. Tomáš Škrdle.

Do letošního oslavování Jaroslava Vrchlického (50. narozeniny) vmísil se nemilý zlozvuk, jejž stropil článeček Pelclových »Rozhledů« nadepsaný »*Oslava papírové pyramidy*«. V článku je dost pravdy a proto nezůstal nepovšimnut. Co se tam praví o činnosti a povaze Vrchlického, to vlastně jen poněkud soudní čtenáři spisů Vrchlického vědí všichni, jenže nikdo nemá dnes tolik odvahy, aby to pověděl tak bez obalu, jak to pověděl pan »Long Tom« v »Rozhledech«. — O povaze Vrchlického praví (mimo jiné): »Jaký to mírný, klidný a ušlechtilý muž ve stycích společenských. Povaha jeho není zatížena mrazivými melancholiemi, těžkými smutky a rdousivými utrpeními, ale je veselá, čilá a hravě svěží a proto se líbí a získává si lehce srdce každého, kdož jakýmkoli způsobem vstoupil v osobní styk s ním. Jeho naprostá neschopnost zamítnouti někomu nějaké přání (— napsati do katol. listu báseň —- by přece odmítl —), neprokázati žádanou laskavost, slyšeti něčí prosbu ať důležitou či malichernou, nasvědčuje povaze měkké a zženštilé. — — Další karakteristický rys v povaze Jarosl. Vrchlického jest jeho střelhbité postřehování, vystihování a přizpůsobování se všechněm potřebám a žádostem svého vůkolí. Jako jinoch 21letý upoutává na sebe pozornost české veřejnosti svými překlady »Básně Victora Huga« a dvě léta po těch (roku 1876) vydává »Básně Giacoma Leopardiho«. Jaký to šťastný nápad, jaká prozí-

ravost a jaká znalost obecenstva! Člověk se musí obdivovati finessám Vrchlického cítění. Jak výtečně vystihnul tento muž naše slabosti! Mladý a malý organismus náš národní se probouzí — ozývají se výkřiky: zaspali jsme! . . . musíme »dohoniti Evropu« — ale jak? Překládejmež, překládejmež! zní tisícerá burácivá odpověď. A Vrchlický to byl, jenž jedině mohl toto literární a kulturní importérství sprostředkovati, jediný měl k tomu vlohy. Těžká práce tato nevyžadovala silné a hluboké a ve vlastní duši těžce zakotvené individuality umělecké, ale vyžadovala muže silnou assimilační vlohou nadaného, který se dovede všem myšlénkám, všem formám, všem názorům, směrům a citům hravě a na jeden ráz s myslí veselou a klidnou přizpůsobiti. A my jsme jásali (nad každým překladem), neboť každým jeho novým dílem domnívali jsme se býti blíže našemu zmatenému falešnému ideálu: dohoniti Evropu! A dohonili jsme Evropy? — Řekněme si to otevřeně: *nedohonili!!* V přírodě, jakož i v kultuře nedá se ničeho dohoniti. Příroda, jakož i kultura podléhají ocelovému zákonu společnému, pomalému, klidnému a organickému vrůstu. (Tomu ovšem rozuměti cum grano salis, že totiž zákon ten je Bohem daný. P. r.) Kultura je souborný pojem všech individuelních znaků společenských i duševních, jež určitý národ dlouhou prací namáhavou, k určitému cíli soustředěnou sformoval v určitý národní typ. A z této logické příčiny nelze cizí kultury překládati a přesazovati, neboť jejich překlad a přesazování znamená jejich *rozklad*. A proto naše veršová manie překladatelská měla v zápětí chaos myšlének i citů, jehož důsledkem je naše literatura, jež jest sice »všeevropská«, ale v podstatě své netypická a bastardní. Vrchlický tedy naše slabosti a chtíče uhodl a chtěje našim tužbám vyhověti, zařídil si v našem městě obchod v smíšeném literárním zboží kolonialním . . . A tak máme od Vrchlického 200 svazků, opravdová a skutečná to pyramida papírová! Velký talent Jar. Vrchlického se nám rozbil a roztříštil na sto tisíce veršů a veršíčků, básní a básniček, zlomků a zlomečků, kamínků a obrázků a místo několika děl hlubokých a organicky ucelených, svérázných a ideově soustředěných roztřísknul se duch Jaroslava Vrchlického do set svazků virtuosně vyimprovisovaných a rhapsodicky do vzduchu vyzpívaných. Avšak díla vzal čert, jen když máme papírovou pyramidu. Té patří náš obdiv a úžas, té se kořímе, tu a jedině jí oslavuje náš cech literární! Hodnotu díla oceniti nedovedeme, ale množství nás strhne do prachu a my klečíme na kolenou, bijeme se v prsa, jásajíce: »sláva věčná nechť svítí Množství! Velebeno budiž Množství! Dar mlčení a tichého rozjímání odepřela příroda našemu Vrchlickému naprosto. Atd.« — — — Co tuto pokrokářský (a moderní) list praví, to takořka instinktivně cítil zakladatel tohoto časopisu (»Vlasti«) při jeho počátku. Hlavně činnost Vrchlického to byla (— jak o tom svědčí články Pohunkovy v prvních ročnících —), jež vyvolala potřebu listu *českého a katolického*. List náš měl býti protestem proti nečeskému a bojovníkem proti nekřesťanskému zboží, jež k nám Vrchlický importoval překlady a vlastními plody ještě upevňoval. Chtěli jsme pracovati k povznesení kultury slovanské a křesťanské; síly ovšem byly slabé, neboť »světové« literatury zaslepovaly u nás nadané literáty, ale snaha naše bude zajisté uznána. »Vlasti« bude časem i v jiných směrech dáno za pravdu. — Proti článku »Oslava papírové pyramidy« vydal spolek »Máj« *osvědčení*, podepsané 76 spisovateli a »také-spisovateli« (praví »Rozhledy«) — ale osvědčení zůstalo bez účinku. (Této methody »osvědčování« — užili čeští literáti také proti »Vlasti« — tenkrát ovšem s lepším účinkem. Dnes se již poznává, že se věcná kritika a pevné stanovisko nedá »osvědčováním« zaplašiti ani udupati.) — Článek »Rozhledů« je sice bezohledný, ale pro literárního historika velice důležitý jak pro poznání dnešních poměrů literárních, tak pro poznání literární činnosti Vrchlického. Bylo to třeba říci, poněvadž se slepě podkuřovalo (i se strany katolické) a lichotilo. Spravedlivá kritika zásluhy skutečné nezmenší a spisovateli i obecenstvu prospěje.

L. † n.

Zpráva o sjezdu katolíků arcidiecése olomoucké a všech zemích česko-slovanských, konaném od 25.—27. srpna 1901 v Kroměříži. Upravila Tisková sekce přípravného výboru. Olomouc 1902. K. arc. knihtiskárna. Nákladem tiskové sekce. 601 stran. — Účelem katol. sjezdů jest nejen rokovati o prostředcích, kterých užíti za věc katolickou, nýbrž též, jak prostředky ty po sjezdu ve skutek uváděti. A tu jest výhodno, mají-li všichni upřímní pracovníci po ruce obraz celého sjezdu. Vedle toho jsou tiskem vydané řeči sjezdové bohatým pramenem k přednáškám v katolických spolcích. Z té příčiny jest dvojnásob vítáno toto vydání zpráv o sjezdu Kroměřížském. Obsah soustředěn jest v popisu přípravných prací, z nichž se dovídáme, že ndp. kníže-arcibiskup olomoucký věnoval 2000 K k finančním vydáním, dále o 5 schůzích a pracích odborových 1. pro papeže, římskou otázku a misie,

2. pro socialní otázku, lásku křesťanskou v záležitosti spolkové, 3. pro katolickou vědu, umění a tisk, 4. pro školu a výchovu, 5. pro otázky rolnické, 6. pro otázky živnostenské. K tomu připojen popis sjezdu eucharistického, telegramy a dopisy a seznam účastníků. Z členů družstva Vlasť uvedena jest tu řeč předsedy dra. Rud. Horského »O spolcích«, k níž připojena jeho zdařilá podobizna, a jednatele T. J. Jirouška »O významu našich katolických a křesťansko-socialních spolků v zemích koruny České.« Spis má v čele podobiznu ndp. arcibiskupa olomouckého dra. Th. Kohna a dále v textu podobiznu ndp. biskupa brněnského dra. Frant. Bauera, starosty města Kroměříže dra. Jos. Pištěckého, dra. Jaroslava hraběte Thuna, předsedy sjezdu dra M. Hrubana a mnoha jiných řečníků a pracovníků sjezdových. — Kéž tento spis sjezdový, jakož i sjezd sám přispěje k utužení katolické věci na Moravě a v Čechách. *Vlastimil Hálek.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Výroční účetní zpráva. K tomuto číslu »Vlasti« přiložena jest účetní zpráva družstva Vlasť za r. 1901—1902. Kterýkoliv člen družstva Vlasť by ji neobdržel, račiž ji reklamovati a bude mu ihned odeslána.

Účty na sklonku XVIII. správního roku. — V tomto čísle Vlasti rozesíláme členům družstva Vlasť výroční účetní zprávu. Stalo se tak o něco později než obyčejně, a to pro těžkou chorobu, jíž jsem byl navštíven.

Až dosud pojímal jsem v účty jen to, co se skutečně přijalo a co vydalo, ale k přání vážených osobností, hlavně na loňské valné hromadě pronesených, uvádím v účtech letos ponejprv: a) cenu domu; b) cenu knihtiskárny, t. j. strojovny a sazárny a c) cenu knih a brožur z našeho skladu uvedenou v nejmenší míře. A na konci účtů připojuji sumární přehled našeho jmění, čímž jest zase přání mnohých vyhověno.

Uzná-li někdo po přečtení účetní zprávy, že by ještě to a ono mohlo býti formálně zlepšeno, račiž nám to sděliti nebo na valné hromadě přednésti; výbor nebo valná hromada tyto pokyny prozkoumá, a budou-li schváleny, budoucího roku je provedu, budu-li živ a zdráv.

Jak jsem již několikráte řekl, nevýhoda naše spočívala hlavně v tom, že každý týden potřebujeme čerstvých peněz na výplatu sazečů a sil administračních, jindy na zapravení dani, úroků a četných služeb redakčních, hlavní pramen příjmů však skytají nám abonenti, kteří platí, kdy chtějí. Já musím míti čerstvé peníze v určitý čas, ale dostávám je v neurčitý čas; v letě docela v malé míře. Druhý závažný pramen příjmů jsou členské podíly, ale i ty platí každý dle libosti, kdy chce.

Za těchto okolností bylo třeba veliké obezřetnosti a stálé pozornosti, hlavně v letě, aby bylo vždy dosti peněz pohromadě. Nyní se poměry tyto trochu zlepšily, a to tím, že tiskneme dva cizí časopisy, které nám poskytují v zimě v letě stálý měsíční příjem, a že přibylo prací akcidenčních (visitek a jiných drobností), za něž se v krátké době dostávají peníze. Připočítáme-li k tomu chekový příjem z papírnického závodu — a třeba říci, že objednatelé z venku dosti pořádně platí — musíme říci, že rovnováha čerstvých peněz — vydání a příjmů — se značně zlepšila.

Za to pád záložny Svatováclavské nás tak poškodil, že budeme následky jeho pociťovati několik let. Nejinak se asi vede i jiným firmám katolickým.

Náš správní rok začíná 1. říjnem; do toho dne r. 1902 spadají tyto předložené účty. I byly tedy splaceny v klidné době (od 1. října 1901 do 1. října 1902), ve které nikdo o nějakých peněžitých ztrátách neměl ani tušení, a proto rád na časopisy peníze obětoval. Ale rok budoucí (od 1. října 1902 — 1. října 1903) jest rokem veliké peněžní ztráty mezi duchovenstvem a mezi jeho pokrevními přáteli, a tu s obavou hledíme v budoucnost. Většina kněží upsala dary a nyní slevuje 50 proc. ze svých úspor v záložně Svatováclavské uložených — to jsou poměry, že by ani při konkursu horší býti nemohly. I jest přirozeno, že následky těchto neblahých poměrů odnese katolický tisk a tudíž i náš tisk. Cítíme je již letos: obvyklé dary přestávají, abonenti ubývají, členských vkladů dostáváme neobyčejně málo: a ještě hůře bude při obnově nového předplatného, na podzim.

V této krisi by nám vydatně bylo pomoženo, kdyby naši věrní přátelé odebírali, co nutně potřebují, z našeho papírnického závodu a v naší knihtiskárně si potřeby tiskové objednávali, jak to již někteří vytrvale provádějí.

Končím heslem: »ne z oka rmutného, ale z ruky pilné naděje svitne.«

Tomáš Škrdle.

Povýšení. Předseda družstva Vlasť Dr. Rudolf Horský, kons. rada a farář na Šárce u sv. Matěje, jmenován byl kníž. arcib. vik. sekretářem. Blahopřejeme.

Papežskou hymnu vydalo družstvo Vlasť a prodává ji 1 kus za 1 h. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570—II.

Biřmovací lístky. Papírnický závod družstva Vlasť má na skladě biřmovací lístky s textem českým, německým nebo latinským. Prodávají se 3 kusy za 2 h, české na lepším papíře 1 kus za 2 h. - Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

»Svatojanské hvězdy«. Devítidenní pobožnost k úctě sv. Jana Nepomuckého, patrona království Českého. Napsal Antonín Plaček, starosta sboru literátského v Pacově. Tiskem a nákladem družstva Vlasť. Cena 50 hal.

Opat Ferdinand Bursík † 7. dubna 1903. — Ferdinand Bursík, opat král. kanonie Želivské, narodil se 20. května r. 1827 v Písku, kdež i studoval třídy grammatikální a humanitní. Po vykonaných studiích filosofických v Českých Budějovicích přijat byl do praemonstrátského kláštera v Želivě, kdež dne 28. září 1850 složil slavné sliby, vysvěcen na kněžství 25. července 1852, ustanoven po roce za gymnasialního učitele na řádovém gymnasiu v Něm. Brodě. Vyučoval latině, němčině, matematice a češtině. Svoje žáky povzbuzoval v lásce k drahé vlasti. V Něm. Brodě pobyl 19 let. Těžké bylo loučení, když jej r. 1872 přátelé a učitelé doprovázeli na místo nového působení do Vojslavic, kamž jej byl tehdejší opat želivský P. Norbert Sychrava povolal za faráře. Však stejně dobře působil s kazatelny, jako působil s kathedry. Přišed do Vojslavic pečoval nejdříve o důstojnou opravu chrámu Páně. Jeho přičiněním byl skoro celý kostel uvnitř obnoven, fara opravena, hospodářství zlepšeno. Dne 25. ledna 1883 odebral se do Humpolce, aby tam nastoupil úřad děkana. Zvolen byl též do městské rady a záhy po té do okr. zastupitelstva. Všechen čas, pokud mu dovolovala správa duchovní, věnoval službám města a okresu, jehož zástupci zvolili jej okresním starostou. V děkanském chrámu Páně pořídil nové oltáře a varhany. Jako okresní starosta zasadil se o zřízení hospodářské školy. V kuratoriu tkalcovské školy všemi silami svými zasazoval se o povznesení průmyslu textilního, druhdy v Humpolci tak kvetoucího. O rozkvět spolku hospodářského vydobyl si zásluh neocenitelných. Aby rolnictvo a občanstvo mělo levný a solidní úvěr, založil záložnu. Přípravné práce, spojené se stavbou dráhy z Humpolce do Něm. Brodu, vedl téměř úplně sám. Což divu, že s pláčem provázeli jej mnozí, když r. 1890 odjížděl do Želiva, zvolen byv bratřími jednohlasně za opata. Dne 8. září 1890 byl slavnostně infulován Jos. Haisem, biskupem královéhradeckým, za asistence Ed. Prašingra, kapit. děkana v Hradci Králové, a P. Alfr. Climentsa, opata praem. kláštera v Teplé. Léta opatské činnosti zesnulého náležejí k nejjasnějším dobám želivského kláštera. Pro veliké zásluhy své vyznamenám byl Jeho Veličenstvem komthurním řádem rytířským cís. Františka Josefa, jmenován čestným občanem města Humpolce, Jiřic, Lhotice a čestným radou konsistoře královéhradecké. Všecky obtíže a starosti spojené s úřadem opata nedovedly zabrániti, aby zesnulý hodnostář s nevšední pozorností a zájmem nesledoval katolický život český. S radostí pozoroval vzrůst katolických spolků, súčastňoval se čelnějších katolických manifestací a na sjezdu královéhradeckém r. 1897 zvolen byl také do předsednictva sjezdového. Katolický tisk a literatura ztratila v něm horlivého a obětavého podporovatele. Tichá, klidná povaha zesnulého, nelíčená skromnost byly ctnosti, jimiž zesnulý získati si musil rázem srdce všech, kdož, byť i jen na krátko, s ním do styku přišli. Tichý, ale požehnanou činností provázený byl život jeho, proto tím bolestnější jest také jeho ztráta. Všemohoucí a dobrotivý Bůh budiž jemu odplatitelem. R. i. p.

Redaktor t. l. chová zvěčnělého opata u vděčné paměti. R. 1891 zavítal v měsíci červnu na svých agitačních cestách do Humpolce a odtud chtěl se odebrati do Želiva. Tehdy byl právě v Humpolci p. opat Bursík, i nabídl redaktoru t. l. svůj povoz a jeli spolu do Želiva. V Želivě byla žeň hojná a mezi jinými stal se zakl. členem družstva Vlasť i sám p. opat Bursík a zvěčnělý P. Fr. Kukla doručil red. t. l. 100zlatovou státní rentu. P. opat nad to nabídl red. t. l. klášterní povoz a přidělil mu na cestu klášterního kněze, s kterým dva dny po okolí pro družstvo Vlasť bylo agitováno.

Echo z Afriky, roč. IV. č. 4. a 5., redaktor Jar. Hrabačka. — »Echo z Afriky« jest katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti, vydávaný od družiny sv. Petra Klavera. Filialka této družiny jest v Praze na Hradčanech č. 33. a ředitelem

pražské filialky jest Jar. Hrabačka, kapitolní ceremonář, výborný a šťastný agitátor. Malý prostor »Vlasti« nedovoluje, abychom probírali v »Echu« stať za statí, i probereme obsah dvou těchto čísel souborně. »Echo« má samostatné články, líčící potřebu, důležitost a význam misií afrických a vybízející k podpoře těchto misií a k modlitbám za ně. V druhé řadě podávají apoštolské prefektury a vikariaty v Africe zprávy o své činnosti; tyto dopisy jsou velice zajímavé, dojemné a myslíme i působivé. Třetí díl obsahu tvoří krátké zprávy z misií a zprávy spolkové, v nichž můžeme stopovati utěšený rozvoj družiny. — Na obálce jsou uveřejněny četné dary: na africké misie, na vykoupení dítek z otroctví, na chléb sv. Antonína pro africké otroky, na mše sv. pro misionáře, pro malomocné, pro otroky a na konci se potvrzují splátky členů pražské filialky. Každé číslo uveřejňuje hojnou řadu darů. — Čilý redaktor přiložil k 4. číslu »Echa« letáky: Spolek dítek pro Afriku, Klaverský halíř pro Afriku, Smírnou modlitbu k nejsv. Srdci Páně za černochy africké spolu s modlitbou za africké misie. V obou prvních letácích jest účel každého zařízení vysvětlen a připojen jest seznam pro členy. — »Echo z Afriky«, které mělo loni 1500 odběratelů, má jich letos 6000, čímž se toto dílo valně rozšíří a hojného užitku přinese. — Předplatné na celý rok poštou v Rakousku obnáší 1 K 20 h.

»Křesťanský dělník«, časopis křesťanských jinochů, sdružených v Johanneu. Měsíčník pro dům, rodinu a řemeslo lidu křesťanského. Red. Frant. Waldmann, vrchní dozorce a varhaník v Johanneu v Praze, čp. 1538.-II. Čís. 9. a 10. — »Křesť. dělníka« začal vydávati jinoch, pln nadšení a obětí pro stav učenický. Tázali jsme se z počátku jeden druhého; jak si mladý p. redaktor bude počínati? A majíce po ruce 10 čísel, musíme říci, že řídí »Křesť. dělníka« dobře. — »Křesť. dělník« přináší prosté, mladým čtenářům srozumitelné články, ale v každém článku jest skryto dobré naučení nebo povzbuzení pro učeníky a pro řemeslníky. Naučení to týká se těla i duše, dotýká se zdraví, tělesného výcviku a ušlechtění duševního. Hlavní zřetel má p. redaktor ovšem k Johanneu, a to vším právem, nebo Johanneum jest jediný ústav toho druhu v Čechách. A je to ústav krásný, dobře řízený a vedený. — »Křesť. Dělník« stojí ročně 1 K 70 h a jednotlivá čísla prodávají se po 12 h. Mohovitější pp. abonenty »Křesť. Dělníka« žádáme, aby při zásilce předplatného něco na vydávání tohoto důležitého listu přidali.

Divadelní censura. Dr. Körber vydal výnos všem zemským správcům týkající se divadelní censury. V něm uvádí se zejména, že první povinností censury musí býti péče o to, by z jeviště byly odstraněny lehkovážné, obyčejně zcela bezdůvodné projevy provokační. Správné jest mínění, že někdy to, co dovoleno jest na jednom místě, není přípustné na druhém, přece však jest třeba, by všude bylo pro censuru divadelní stejné měřítko. Úřadní kontrola nesmí na jeviště připustiti nic, co zakazuje trestní zákon, tedy především urážku domu císařského nebo náboženství, ale musí též na zřeteli míti ohledy mezinárodní a dobrý mrav. Co se týče socialních otázek, musí censura postupovati s duchem času. Úkolem a povinností censury vůbec jest, aby vzhledem k těžké úloze dramatické literatury chránila zákony volného jeviště, naproti tomu však aby energicky vystoupila proti každému vybočení z těchto mezí. Úředníci divadelní censury musí míti úplnou schopnost pro tento úřad a musí zejména býti literárně vzdělání. Každá nová práce, kteráž uznána byla za závadnou, musí se podrobiti dobrému zdání komise, skládající se z úředníka censury, úředníka soudního a třetí k tomu se hodící osoby, jako dramatického spisovatele nebo divadelního kritika, jenž ovšem musí důkladně ovládati řeč, v níž dílo ono jest sepsáno.

Sláva a konec Darwinismu. Tak zvěstuje dr. Albert Fleischmann, profesor zoologie a srovnávací anatomie v Erlangách ve svém spisu: »Gemeinverständliche Vorlesungen über die Naturfilosofie der Gegenwart«. Rozumí se, že dr. Fleischmann není katolík. Praví ve svém spisu: Ačkoliv v minulých desítiletích o učení Darwina mnoho se psalo a mluvilo, nastala v posledních letech v Německu silná reakce proti darwinismu a nastal urputný boj, který se právě dobojovává. Theorie Darwinova byla modní, kterouž jeho přívrženci chtěli povýšiti na všeobecně platný zákon. Na to Fleischmann dokazuje, že všechny části jeho velikolepé budovy jsou vetché a všecko v ní jest nedokázáno. Všecka hesla (Schlagworte) darwinismu: Variabilita, přizpůsobení, přirozený, nevědomý výběr (Zuchtwahl) selekce, posuzovány se stanoviska vědy, jsou fantastickými přeludy, jichž existenci dokázati nelze. Ani jeden problém zoologie nelze řešiti theorií darwinovou, kteráž vůbec postrádá logiky. A literární kritik »Neue Fr. Pr.«, jenž označuje se: dr. W. K., osměluje se spis Fleischmanna vřele doporučovati, a praví na konec: Tak bychom byli opět o jednu skvělou, skoro zázračně upotřebitelnou a všeobecně rozšířenou theorii zase chudší. Jen kdybychom zase měli brzy jinou, jež by nám ji nahradila!

Hvězdárna v střední Africe. Dne 12. února opustil jesuita P. Edmund Götz, dosud assistent observatoře v Georgtownu, Ameriku s tím úmyslem, aby zřídil v Bulawayo (Rhodesia) hvězdárnu, spojenou s meteorologickou a magnetickou stanicí. Hvězdárna opatřena bude dvanácticoulovým refraktorem. Především mají pozorování měnitelných hvězd, učiněná P. J. Hayenem S. J. na nebi severním, rozšířena býti i na sféru jižního nebe. Vedle toho má býti proveden rozbor jižního hvězdnatého nebe. P. Götz vydal se na cestu přes Evropu proto, aby v Londýně a v Paříži opatřil si nástroje, ke zřízení observatoře potřebné. Ještě před málo desítiletími vykazovaly mapy Afriky jen na pobřežích některé jednotlivosti. Vnitřek byla veliká bílá plocha, opatřená lakonickým nápisem »území neprozkoumané«. Při nynějším neunavném všestranném postupu kultury dá se již skorem označiti doba, kdy Afrika nebude více moci býti nazývána temným dílem světa. Mezi plonéry kulturních vymožeností krátí, jak tento příklad dokazuje, v prvých řadách za největší tmáře vykřičení — Jesuité.

Valná hromada spolku sv. Vincence z Paula odbývala se v neděli, dne 1. t. m. v menším sále Svatováclavské záložny za předsednictví J. Exc. hraběte Karla Ervína Nostitze-Rienecka. Předsedající uvítal četně přítomné členy, mezi nimiž zřeli jsme J. O. hrab. Vojt. Schönborna, majora Lamprechta a mnohé jiné; děkoval jim za účastenství při ranních službách Božích ve farním chrámu Páně u Křižovníků, při čemž pochvalně se zmínil o ochotě a laskavosti, již spolku prokazuje generál-velmistr řádu Křižovnického P. Frt. Marat, jednak propůjčením místností k odbývání ústředních rad spolkových, jednak tím, že vždy v den valné hromady slouží mši sv. pro členy a jimi ošetřované chudé a podává jim Tělo Páně. V další řeči své podal stručně přehled činnosti spolkové, poukázal na vznešený dar jistého dobrodince per 20.000 korun, jehož použito bude k adaptaci Vincentina na Petince. Po přečtení pastýřského listu J. Em. ndp. kardinála Skrbenského, knížete-arcibiskupa pražského, a protokolu z minulé valné hromady, ohlásil tajemník jména nově přistouplých členů počtem 6, jež předsedající vřele uvítal. Na to čteny zprávy o činnosti konference sv. Františka, P. Marie Vítězné, sv. Víta, sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně a sv. Salvatora. Následovala povzbuzující přednáška dp. J. Beránka, kaplana v Libni, jež ohnivými slovy líčil zásluhy církve o chudinu, dokazoval, že jedině láskou k bližnímu, první to ctností křesťanskou, nejlépe a nejúčinnější zaceliti lze rány, jimiž chudina jest postižena. Za krásnou a povznášející přednášku tu odměněn byl řečník pochvalou a předsedající vzdal mu upřímné díky. Po vykonané sbírce a závěrečné modlitbě byla valná hromada skončena.

Spolek sv. Vincence z Paula ve Vídni vydal dle zprávy v uplynulém roce prostřednictvím 59 konferencí vídeňským chudým 132.021 K; 14 konferencí mimovídeňských vydalo za tímtéž účelem 19.033 K. Mimo to přispěl spolek na 15 chlapeckých ústavů obnosem 68.624 K; úhrnem vydal tudíž na účely dobročinné 219.678 K. Do tohoto obnosu není započítána subvence konferenci sv. Františka Regis, pečující o odstranění konkubinátů, podpora rodinám trestanců a šíření dobrého tisku. V dnešní době čirého materialismu, který na všech stranách řádí, vše ideálně, zvláště pak lásku k trpícímu lidstvu v srdcích zámožnějších lidí dusí, je tento značný obnos jahny křesťanské charity sebraný a rozdělený přece jen důkazem, že bijí dosud na světě srdce šlechetná.

Svaz katolických dělnických spolků arcidiecése rejnokolínské konal sjezd v Kolíně nad Rýnem, obeslaný 166 delegáty. Svaz čítá celkem 114 spolků se 27.000 členy, spolkový orgán odebírá 10.200 členů. Ústřední nemocenská výpomocná pokladna svazu má jmění 79.420 marek a během roku vyplatila 125.330 marek nemocenského. Úmrtní pokladna má 64 platebních skupin a 8358 členů; v 97 případech úmrtí vyplatila 8415 marek. Jmění její obnáší 42.518 marek. Příjmy svazu samotného obnášely 13.082 marek. Značnou část debaty zabralo rokování o odborových spolcích. Všeobecně schvalováno ze všech sil podporovati tyto důležité organisace. Ony vykonaly mnoho, zvláště sebevědomí katolických dělníků povznesly. Zároveň výsloveno bylo přání po sjednocení křesťanských odborových organisací. (Příčinou rozštěpení křesťanských odborových spolků byla svého času okolnost, že jedna — a to značnější — část zastávala součinnost katolických dělníků v otázkách čistě hospodářských s dělníky evangelickými, kdežto část druhá stavěla se proti ní. Pozn. red.) Hlavní část jednání tvořila debata o nastávajících volbách do říšského sněmu. Jednotliví řečníci podali přehled socialně-politické činnosti katolického středu, který pro dělnictvo v ohledu socialním nejvíce ze všech stran parlamentu vykonal a v ohledu politickém že vždy střed hájil všeobecné rovné tajné hlasovací právo. Katolický dělník, který zná tuto činnost středu, bude při něm zajisté věrně státi a proň i jiné získávati. V nastávajících volbách jest toho tím více potřebí, ježto se všecky strany sjednotily v boji proti katolickému

středu, zejména ale socialní demokracie hodlá napnouti všecky síly, aby nenáviděné katolíky přemohla. — Poslanci Hitzemu, který právě před 25 lety vydal své dílo »Socialní otázka«, zaslán byl pozdravný telegram. Po projednání různých ještě bodů byl sjezd provoláním slávy J. Sv. Lvu XIII. skončen.

Útulek sv. Josefa na Král. Vinohradech, který pečuje o zpustlé a opuštěné dítky, vydal tiskem svoji čtvrtou výroční zprávu za minulé období. Útulek během m. r. poskytl ochrany a vychovával ve svých místnostech 30 dítek, opatřuje je vším potřebným hmotně a pečoval zároveň o jejich mravní a náboženské vychování. Kromě toho byla během roku poskytnuta dočasná ochrana sedmi dítkám do té doby, než jim domovina jinde byla opatřena. Počet strávných dní pro všecky tyto ošetřovance obnášel za rok 1902 na 8578 dní. Výchova dítek svěřena jest v útulku cth. sestrám III. řádu sv. Františka z mateřince Slatiňanského u Chrudimi. Celkem čítá útulek doma i u svěřených pěstounů v Praze a na venkově 41 chráněnců. V čele správy útulku nacházejí se dnes pp. Ant. Hoffmann, kaplan na Král. Vinohradech, jako předseda; Adolf Balcar, učitel, místopředseda; Al. Kettner, zlatník, pokladník; Bohumír Helebrant, duchovní správce praž. všeob. nemocnice, jednatel; JUDr. Ant. Pankratz, koncip. zem. výb., rádce právní; Jos. Fidrhel, účet. úředník, jakožto spolkový účetní, a Jarosl. Přítel, katecheta na Král. Vinohradech, jakožto zapisovatel. Mimo tento správní výbor jest při útulku ještě damské komité. Koho by obsáhlá zpráva ohledně účtů, vydání a příjmů, jakož i celého zřízení ústavu zajímala, kde nachází se též seznam všech členů a dobrodinců, nechť dopíše si o ni p. Jos. Fidrhelovi, účetnímu na Král. Vinohradech ve Slovenské ulici č. 9. nové. — Doporučujeme tento ústav všem dobrodějům a příznivcům křesťanské charity co nejlépe.

Na sanaci záložny Svatováclavské vybrali jsme celkem 1474 K 71 hal. Z posledních darů dali jsme služce 230 K a chudému zahradníkovi 110 K. — Všem dárcům jménem obdarovaných chudých srdečně děkujeme.

K Tiskové lize přispěli: Jeho Eminencí ndp. kardinál Leo Skrbenský, kníže arcibiskup 100 K. Menšími dary: Nejmenovaný; Jos. Bartoň, kaplan v Ledči n. S.; Jan Šafránek, farář v Protivanově; Jos. Neškudla, farář ve Výprachticích; Václav Hák, kaplan v Potěchách; Vinc. Němeček, farář v Kněžicích; Ant. Nevrkla, koop. v Jenešově; Jos. Buchta, farář v Roketnici; Frà Mart. Oliva, farář v Pičíně a dvacet kněží vikariátu Opočenského, jejichž sbírku zaslal vldp. Václ. Uhlíř, bisk. vikář v Přepychách. — Opravu uveřejnily: Červánky: dp. Vinc. Němečkovi, faráři v Kněžicích, Ant. Sopuchovi, faráři v Bratřejově, a Fr. Gilligovi, faráři ve Valašském Meziříčí; Právo lidu: dp. Fr. Dusilovi, faráři ve Vršovicích.

Výbor Tiskové ligy konal 16. dubna t. r. druhou schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Bylo usneseno, aby přednáška red. Tom. Jirouška, proslovená na valné hromadě dne 28. ledna, byla vydána tiskem. — Časopis »Obrana víry« vydá se pro neutěšené poměry, povstalé záložnou Svatováclavskou, až na podzim, za to prvé číslo téže ligy »Husitství ve světle pravdy« vyjde již v červnu t. r. před oslavami mistra Jana Husi. — Předsedovi dru. Rud. Horskému zašle výbor k jeho jmeninám blahopřání. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o právě vyšlých brožurách: »Přirozená smrt Ježíšova« a o knihovně »Nového Kultu« sv. IX. »Sláva života« a sv. X. »Láska a zdravotnictví«. Tyto knihy jsou hrozným dokladem k našim zbědovaným tiskovým a censurovým poměrům. — Liga poskytla cenný material k působení katolické církve ku blahu sirotků, zvláště katolických řeholnic, kanovníků dru. Jos. Neubauerovi ve Štýr. Hradci pro práci o katol. charitativním působení. — Učiněné kroky Ligy, k zamezení masopustních pozvánek s obrazem kněze v maškarním průvodu, potkaly se se záporným výsledkem. — Nesčetné dopisy napadených duchovních, jimž liga zaslala výstřižky z časopisů, vzdávají díky za radu a pokyny v právní ochraně. — Liga vydá tiskem spisek »Usvědčené lži tisku proti katol. církvi a duchovenstvu poslední doby doma i v cizině«. — Májový letošní slavnostní spis soc. demokracie přináší pamflet »klerikální šampus« s karikaturami kněze, jakož i obraz »Honba za penězi« s karikaturami sv. Otce a biskupů. Liga odsuzuje tyto hanopisy a protestuje proti nim, poukazujíc na to, že katol. duchovenstvo dělnictvu nejvíce dobře činí u upřímně s ním smýšlí. — Liga odsuzuje posměšný způsob psaní některých českých listů o velikonoční zpovědi nešťastného kněze ze známé katastrofy a poukazuje na nesvobodomyslné, ano surové stanovisko tisku, které profanuje to, co každému trestanci v rakouských věznicích o Velikonocích dle zákona jest dovoleno. Sv. zpověď jest věc svědomí každého člověka, do které jinému nic není, a jestliže nejposlednější trestanec smí ji v klidu vykonati, má se toho klidu dopřáti i knězi, o němž posud není zjištěno, jak dalece veliká jest jeho vina. — Liga projevila politování nad tím, že se úmyslně na jeviště divadelní předvádějí tendenční kusy divadelní, ve kterých je osoba

kněze s různým zabarvením nekněžského života a mravů předváděna, aby lid byl připraven o úctu k stavu duchovnímu. Snad nové nařízení ministerské o censuře divadelní zjedná nápravu v této věci. — Liga upozorňuje na nově vzmahající se agenturu s krvavými romány po českém venkově, kterými se mravní cit lidu a zvláště mládeže otupuje a otravuje. Žádá všecky vychovatele lidu, aby proti krvavé literatuře vystupovali a dobrou ušlechtilou četbou ji nahražovali — Liga činí upozornění na odumírání čistého o neúhonného národního zpěvu mezi lidem českým, na jehož místo nastupují u dorůstající mládeže nazvíce frivolní popěvky a jarmareční písně, jichž obsah počíná se posměšně dotýkati i věcí náboženských a osob duchovních. Výchovné kruhy národa nechť vzpomenou toho, že se tím zasazuje též hluboká rána mravnosti lidu, ale i základní přednosti národa českého, jenž povždy vynikal i světově čistou svojí zpěvností. — V příčině povinností hospodáře, týkajících se nábožen. poměrů, upozorňuje liga, že jest § 16. zákona daného 7. dubna 1866 o řádu čeledním pro král. České: »Hospodář má čeleď vésti k tomu, aby v domě i mimo dům mravně a slušně se chovala a má ji přidržovati, aby navštěvovala služby Boží v neděli a ve svátek.« — Liga protestuje jménem katolického lidu českého proti kladení základního kamene k pomníku Husovu na staroměstském náměstí v Praze, jenž má býti demonstračním bodem protikatolickým a v přítomné době pláštěm politických neúspěchů vládnoucí politické strany v Čechách. Neméně ohražuje se proti zřízení nového krematoria k spalování mrtvol, an krematismus odporuje zásadám církve, zákonům přírody a citu lidskému vůbec a nesprávně se omlouvá ohledy hygienickými. Liga upozorňuje přátele katolické věci v Čechách a na Moravě na důležitou sbírku brožur, kterou počne vydávati s názvem »Husitská knihovna«, ve které systematicky probéře se stanoviska katolického populárním způsobem celou husitskou dobu, by všemu katolickému lidu byla osvětlena. Jelikož věc jest veliké důležitosti, doufá liga, že najde k ní hojně přízně a podpory. První sešit vyjde, jak již z předu řečeno, v červnu. — Tím byla schůze skončena.

Různé. Šedesátileté kněžství slavil 28. dubna kardinál Dr. Ant. Gruscha. Mezi jinými i Jeho Veličenstvo císař pán zaslal mu písemné blahopřání. Stařičký jubilar získal si velikých zásluh o katolické tovaryše, pročež i my se k těm, kdož mu blahopřáli, upřímným srdcem připojujeme. — Vinc. Prasek, gymn. profesor v Olomouci, slavil dne 9. dubna 60leté narozeniny. Vinc. Prasek jest rodákem Slezským a pro kulturní rozvoj Slezska pracoval a vykonal mnoho. I věnuje mu vším právem »Op. Týdeník« ze dne 8. dubna t. r. dlouhou a čestnou upomínku. — »Zlatá kniha čili Dědictví sv. Ludmily« v Písku zaniká a s členy se vyrovnává. Věděli jsme to již dříve, ale nechtěli jsme býti prvními, kdož by tuto smutnou zprávu uveřejniti musili. Když však byla úředně v »Nár. Politice« ze dne 26. dubna t. r. uveřejněna, nemáme příčiny, abychom se i my o ní nezmínili. Litujeme velice, že podnik, jenž tak přesně působil, mizí z řad katolických. — Zolovy spisy jsou od australské kolonie Viktoria za nemravné vyhlášeny. Následkem toho celní úřad v Melbourne nepřepouští jich přes hranice. — Katolický spolek Praha obdržel darem dům v živé ulici pražské ve prospěch chorých nebo k práci neschopných služek.

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlast konal dne 16. dubna t. r. 10. schůzi za účastenství šesti členů výboru a za předsednictví II. místopředsedy dp. faráře Vlast. Hálka. Dva členové výboru se omluvili. — Po zahájení schůze modlitbou schválen a probrán byl protokol ze schůze minulé. — Výboru došly poděkovací přípisy od J. M. ndp. dra. Josefa Doubravy, biskupa královéhradeckého, za blahopřání k jeho jmenování, od Jeho Excellence pana ministra Dra. Antonína Rezka, za blahopřání k jeho 50letým narozeninám, od J. J. Karla knížete a Viléminy kněžny ze Schwarzenbergů za gratulaci k jejich zlaté svatbě. Přípisy tyto vzaty výborem na vědomí. — K žádosti ředitelstva české realní školy v Olomouci za darování některých knih pro žákovskou knihovnu vyhověno. — Spolek křesť. akademiků »Danica« ve Vídni děkuje přípisem za dobrovolné zasílání »Vlasti« a prosí za další přízeň. Béře se na vědomí. — Podobně děkuje výboru správa knihovny trestanců na Pankráci za darované knihy. — Správce domu oznamuje, že pro knihtiskárnu, jak již dříve výborem bylo usneseno, přidělena byla jedna bytová místnost za skladiště papíru, k tisku připraveného, a do jiné místnosti že na farní tiskopisy a různé toho druhu zásoby pořízeny čtyři velké a silné regály. Zpráva béře se na vědomí. — Dále béře se do nákladu v 3000 exempl. nová knížka »Devítidenní pobožnost k sv. Janu Nepomuckému«. — Výbor ustanovil, aby se ve »Vlasti« ve »Vychovateli«, ve »Sborníku historickém« a v kalendáři platil tento honorář:

za stránku garmondu a borgisu 2 K, za stránku básní a petitu 3 K. Ve zvláštních a důležitých případech může administrator družstva dp. Tom. Škrdle honorář tento zvýšiti. Usnesení toto nabývá platnosti od data této schůze. — Předsedovi vldp. dru. Rud. Horskému vyslovuje výbor k jeho jmeninám vřelé blahopřání a oznámí mu je písemně. — Přípis sl. c. k. policejního ředitelství ze dne 13. ledna 1903, č. j. 34, ohledně předkládání »Vlasti«, »Vychovatele« a »Našich Listů« béře se na vědomí. — Když byly vyřízeny ještě některé běžné záležitosti, týkající se spolkového domu a jeho správy, ustanoven program denního pořádku k výroční řádné valné hromadě, která koná se v úterý dne 2. června 1903 o půl 1. hodině odpoledne ve velkém sále u Dominikánů, přikročil místopředseda k uzavření schůze. Denní pořádek valné hromady se ještě v čas v »Katol. Listech« a v »Hlasu« oznámí a členům s výroční zprávou zašle.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 6. května r. 1903 V. schůzi — Redaktor Vlasti dp. Tomáš Škrdle zmínil se o úmrtí kanovníka B. M. Kuldy a navrhl, aby byl zaslán kapitole Vyšehradské soustrastný dopis. Týž připomenul, že zítra slaví vynikající církv. hodnostář, bisk. vikář Tom. Střebský, děkan v Mikulovicích, 70leté narozeniny i vyslovil přání, aby mu Literární sekce zaslala blahopřání. Referent probíral divadelní kus: Maria von Magdala a obsah jeho odsoudil. Uvedl dále obsah 4. čísla »Časových úvah«, jednajícího o Sv. Otci, o J. M. ndp. biskupu Dr. Jos. Doubravovi a konečně o thematě: Pokora a náboženství. Celý tento obsah jest účelu svému přiměřený a jest novým dokladem pečlivé redakce »Časových úvah«. — Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o podílu sv. Prokopského dědictví »Chrámový pokiad u sv. Víta v Praze« s dějinami a popisem. Jest to nádherné dílo ceny trvalé pro celá staletí, které jest velikého významu pro katolický národ český po stránce církevní i národní. — Podíl dědictví sv. Janského přináší letos dvě povídky »Irena« a »Pro Boha a pravdu«. Základem obou jsou události ze života církevních dějin budící lásku k církvi sv. Přeloženy jsou z polského, kdež vyšly ve třetím vydání, z čehož vidno, že došly obliby. Polský spisovatel jich jméno své utajil. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o knihovně Nového kultu sv. IX., X., XI. »Láska a zdravotnictví«, »Sláva života«, »La mano vegra« a o agitační brožuře »Přirozená smrt Ježíšova«; knihy tyto dle zásluhy odsoudil. — Dp. katecheta Boh. Jiráček probíral: *Tatranské povídky* od J. Havlasy, jež vydal E. Beaufort. V povídkách pěkným slohem líčí spisovatel život horalů na Tatrách, pěkně popisuje přírodu samu a zjevy přírodní. Zvlášť napínavá je povídka »Vlci« a »V boji s přírodou.« Vášeň starého lovce kamzíků předvedena v črtě, »Na lovu kamzíků« a »Lavina«. Též povídka »Neznámý«, v níž vylíčeno, kterak byl vrah řadu let pronásledován svým svědomím. Povídek je celkem deset. Než není nám možno knihu doporučiti a to proto, že p. spisovatel v celé sbírce, ať kdekoliv přichází slovo Bůh, všude píše je s malým b, kdežto slovo »náhoda« a »smrt« píše s písmenou velkou. Ať má p. spisovatel přesvědčení jakékoliv, kteréž také nepokrytě vyslovil ovšem nepřímo slovy: »Vidělo, že by někomu modlitba pomohla?« mimo to mluví »o osudu od věčnosti stanoveném«, máme za to, že dosud platí v českém pravopise pravidlo, že slovo Bůh píše se s velkou písmenou. Že tomu pan spisovatel při dobré vůli vyhnouti se mohl, jest na bíle dni, vždyť na str. 303. a 304. píše takto: »Pochválen buď Ježíš Kristus« a »Hospodin« s písmenami velkými. Kniha vyšla ve skvostné úpravě s případnými illustracemi A. Kalvody k jednotlivým povídkám. — *V »Pokladnici mládeže« čís. 90. a 91.* vydávané u A. Hynka vyšly dvě pěkné knihy pro žákovské knihovny. V č. 90. od Z. Wintra: »Dějepisné lístky« dospělejší mládeži, v nichž p. spisovatel známým svým rozmarným a veselým slohem líčí obrázky veselé i smutné z minulého života v Praze a po Čechách. Čtenáři najdou tu nejen pěknou zábavu, ale i poučení. Č. 91. obsahuje od J. Andrlíka »Různou cestou« příhody dvou bratrů Čechů v cizině. Jest to vylíčení příhod životních dvou bratrů nestejné povahy, kteří konečně v cizině z nabytých zkušeností životních těžíce došli hojného majetku, kterého však ku blahu bližních užívají. Doporučujeme. — U Otty v *»Knihovně zábavy a poučení«*, kterou vydává spolek českých profesorů v čísle XIII. vyšlo od Jiráska: »Ze zašlých dob.« Nejen studující mládeži, ale i dospělým podána tu cenná a pěkná sbírka, v níž Jirásek svým poutavým slohem a líčením předvádí čtenáři doby z naší historie. Nejlepší jsou »Na Chlumku«, »Z černých hodinek« a »Za nekalistu«, v kteréž poslední líčen jest život Václava Tomáška«, kterýž vlastním přičiněním z chudého studenta stal se známým hudebním skladatelem. Doporučujeme. — Při volných návrzích sdělil p. Tomáš Jiroušek, že sbírá rukopisy katolických spisovatelů, i prosí katolickou veřejnost, aby mu podobné rukopisy byly darovány. — Tím byla schůze skončena.

dové (Fr. Valter). — Úvahy k vyučování počtům v oboru číselném do 10 se zřetelem ku appercipování pojatého učiva (Al. Brynych). — Svoboda osobní (B. N.). — Obsah Katechetské přílohy: Názorné vyučování náboženské ve výstavě novějších učebných a názorných pomůcek středních škol ve Vídni 5.—26. dubna 1903. — Náměstek Kristův o výchově a školství. — Exhorty podali: Fr. Hanuš, Em. Žák, Vl. Hornov. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K (Praha 570-II.)

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XII. č. 33.—36. s tímto obsahem: Ukřižován buď (Dr. Rud. Horský.) — Důslednost sociální demokracie (Jos. Urban.) — Rudoši a běloši ve Spojených státech amerických (K.). — O vzniku kapitalismu. — Společná rada katolíků českých. — Po třiceti letech (Slovo k socalní demokracii. T. J. J.) — Spalování mrtvol (L † bapt.) — Černoši a dělnické organisace v Severní Americe. — Maria Magdala (Dr. Rud. Horský). — Veliká tajemství světa (T. N.). — Názor biskupa o uniích severoamerického dělnictva. — Affaira Rectusova (Dr. Rdd. Horský). — Nutnost odborového vzdělání (J. Urban). — Úvahy o kat. tisku v Čechách (Xav. Roztokov). — Feuilletony: Drotar Miško (A. Knířep). — Zneuznaný cestovatel (V. Koranda). — Vyslyšena (Jaroslav Táborský-Ahornberg). — »Naše Listy« stojí ročně 4 K.

Hlasů Svatováclavských vyšlo redakcí faráře Vl. Hálka roč. III. č. 2.—5. s tímto obsahem: Očistec. Napsal Lev z Hammersteinů T. J. Z němčiny přeložil Václav Frait, bohoslovec olomoucký. — Dále: Bartolomějská noc aneb Krvavá svatba pařížská od J. O. Z němčiny přeložil B. V. H. — Roční cena 40 h.

Vzdělávací četby katolické mládeže vyšlo redakcí Fr. Jelínka roč. II. č. 2. s tímto obsahem: Sv. Prokop, zakladatel slovanského kláštera na Sázavě. Milé mládeži podává Ant. Mlynář. — Stojí ročně 40 h.

Předplatné na všecky tyto čtyři časopisy přijímá: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Tiskopisy pro farní úřady

vydalo a má na skladě družstvo Vlasť. — Zhotoveny jsou na pevném a hladkém papíře s jasným tiskem:

(DOKONČENÍ.)

16. *Seznamy narozených k očkování, archové . . . . . 4 h
17. * „ „ půlarchové . . . . . 2 h
18. Index k matrikám . . . . . 6 h
19. Abeceda k indexu . . . . . 2 h
20. Biřmovací lístky (české, německé i latinské) 3 za . . . . . 2 h
21. †Consignatio functionum spiritualium . . . . . 6 h
22. Separační protokol (pro Čechy i Moravu) . . . . . 6 h
23. *Kniha biřmovanců (na knihu) arch . . . . . 6 h
24. †Liber intentionum (na knihu) list . . . . . 3 h
25. *Kniha nalezenců (na knihu) arch . . . . . 5 h
26. *Jednací protokol (na knihu) arch . . . . . 5 h
27. Nadací listina (návrh) . . . . . 6 h
28. †Ordo divinorum (na knihu) . . . . . 6 h
29. *Farní předloha ku kanonické visitaci . . . . . 14 h
30. *Výkaz o škole ke kan. visitaci . . . . . 4 h
31. Výkaz o škole (pro Prahu česko-něm.) . . . . . 4 h
32. *Výkaz o změnách v náboženství . . . . . 2 h
33. *Vložky o legitimaci do duplikátů matrik . . . . . 4 h
34. *Ex offo-Křestní list 50 kusů . . . . . 80 h
35. * „ Úmrtní list » » . . . . . 80 h
36. * „ Oddací list » » . . . . . 80 h
37. *Všeobecné kvitance na služné duchovenstva . . . . . 2 h
38. Kvitance pražských výpomocných katechetů . . . . . 2 h
39. †Kniha příjmů štolových (na knihu) půlarch . . . . . 2 h
40. †Kniha zaopatřených sv. svátostmi umírajících list . . . . . 3 h
41. *Inventář kostelní a farní (titulní list a vložky) arch . . . . . 6 h
42. *Pozvání úřadům k bohoslužbám a slavnostem církevním . . . . . 2 h
43. *Přípis k c. k. soudu při čtvrtletním zasílání výkazu zemř. osob a narození nemanželských dítek 50 kusů . . . . . 80 h
44. *Oznámení úmrtí nemanželských dítek c. k. soudu 50 kusů . . . . 80 h
45. *Vysvědčení k obdržení nalezence 50 kusů . . . . . 80 h

46. *Přípisy obecním úřadům při zasílání výkazu z matrik branců a domobranců, očkovacích atd. 50 kusů . . . . . 80 h
47. *Přípis c.k. okr. hejtm. při zasílání čtvrtletn. populačních archů 50 výt. 80 h
48. §Osobní výkaz pro res. voj. kaplany k hl. raportu (Personal-Nachweis) 6 h
49. *Kvitance na doplněk kongruy (k bernímu úřadu) 50 výtisků . . . . . 80 h
50. * „ „ remuneraci z nábož. ondu (vacante cooperatore) 50 výt. 80 h
51. Kompetenční tabulka s daty pro žadatele k žádosti o faru 1 výtisk 4 h
52. †Orationes ad induenda paramenta k vyvěšení v sakristii . . . . . 8 h
53. *Fasse pro faráře 1 výtisk . . . . . 5 h
54. *Fasse pro kaplana 1 výtisk . . . . . 5 h
55. Seznam setby, sklizně a výmlatků po . . . . . 6 h
56. Kniha pro vedení hrobů *a)* hlavní kniha } . . . 1 arch po 5 h. index se
57. „ „ „ „ *b)* denník } . . . připojí.

Novinka. Korespondenční lístky ex-offo s tisknutým textem k farním úřadům:

a) *Žádost o nationale manželů k zápisu křtu 1 h *b)* *Žádost o nationale matky k zápisu nemanželského dítka 1 h
c) *oznámení úmrtí hochů k poznamenání v křestní matrice 1 h *d)* *Žádost o nationale dat narození a oddavek zemř. osoby 1 h

*** označené jsou též v německé, † pouze v latinské, § pouze v německé řeči vydány.**

Tiskopisy na knihy určené dáme dle přání v libovolném počtu archů svázati. Naše tiskopisy lze odebrati v každém množství; důst. farním úřadům doporučujeme je s ubezpečením, že zásilky budou rychle a k úplné spokojenosti vyřízeny.

V nynější době množství farního kancelářského psaní dá se praktickými našimi tiskopisy mnoho času a práce uspořiti.

Vdpp. vikáře žádáme za laskavé doporučení našich tiskopisů. — V náhradu porta připojíme darem knihu neb některý časopis družstva. — K účtu se připojí chek. Objednávky vyřizuje

administrace družstva Vlasť v Praze 570-II.

Papírnický závod družstva Vlasť má hojný výběr obrázků k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi a prodává je v ceně:

a) obrázky k prvnímu svatému přijímání:

1. Domácí po 2 h (100 = 1·50), po 4 h (100 = 2·70), tři druhy po 14 h (100 = 12 K); 2. **štýrsko-hradecké** od firmy „Styria“: různé druhy po 18 h (100 za 18 K) 3. **mnichovské** od firmy Müllerovy: po 18 haléřích (100 za 18 K), dva druhy po 22 haléřích (100 za korun 21·60); loňský a letošní obraz k I. sv. přijímání od této firmy nemáme; 4. **berlínské** — zvláště krásné — od firmy Albrecht a Meister: dva druhy po $2^1/_2$ hal., (100 za 2·50), jeden druh po 4 hal. (100 za 4 Koruny), šest různých druhů po 8 haléřích [100 za 8 Korun], po 12 h [100 za 12 K], po 16 h 4 druhy [100 za 16 K], po 40 h [100 za 40 K], a po 60 h — těch máme na skladě jen něco málo.

b) obrázky k první svaté zpovědi:

1. **Berlínské:** — velmi vkusné a umělecky provedené — po 4 h (100 za K 2·50), po 8 haléřích (100 za 8 K), po 12 haléřích (100 za 12 K), po 16 h (100 za 16 K). 2. **Mnichovské:** po 18 h (100 = 18 K) a po 20 h (100 za 20 K). 3. **Štýrské:** jeden druh za 8 h. 4. **Domácí:** po 2 h (100 za K 1·50) a po 4 h (100 za K 2·70).

Poznámky: 1. Příchozím do Prahy radíme, aby si tyto obrázky osobně prohlédli a podle vůle ty ony si vybrali. — 2. Všecky obrázky tuto uvedené mají české nápisy, avšak objednali jsme většinu těchto druhů i s německými nápisy, tak že i Čechům mezi Němci působícím můžeme posloužiti. — 3. Do těchto obrázků vložili jsme veliký kapitál, i nemůžeme vzorky těchto obrázků zdarma rozesílati. Kdo si přeje vzorky, tomu je účtujeme. Objednatel obrázků platí poštovné nebo dopravu po dráze, my navzájem hradíme balení a dopravu na poštu nebo na dráhu. — Objednávky vyřizuje:

Papírnický závod družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

ROČNIK XIX.

ČERVEN. ČÍSLO 9.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1903.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH:

Str.

MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Picha.* (Dokončení.) 769
V RINGSTEDU. Báseň od *Václava Korandy* 776
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* (Pokračování.) 778
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.) 789
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zítek* (Pokračování.) 797
VLAKEM. Báseň. Napsal *Jos. Plaček* 807
CESTY SRDCE. Povídka od P. *J. Franco* S. J. Přel. *Jos. Flekáček* (Pokrač.) . . 714
DĚJINY SOCIALNÍHO HNUTÍ V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ. Píše *Tomáš Jos. Jirousek.* Díl II. (Pokračování.) 818
DŮVĚRA. Báseň. Napsal *L. Sabi* 825
Z MÉHO POBYTU NA ČERNÉ HOŘE. Píše *Franc. Rozkošný.* (Dokončení) . . 826
VALNÁ HROMADA DRUŽSTVA VLASŤ 831
Výroční zpráva spolku sv. Vincence v Čechách 848
Literatura 850
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy 857
Paběrky z novin a veřejného života 858
Spolkové zprávy 863

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z DRUŽSTVA VLASŤ. — Aby katolíci o Husovi poučeni byli, vydalo družstvo Vlasť ve »Hlasech Svatováclavských« r. 1901 brožuru: Oslava Husova (7 h) a r. 1902 jinou: Čtyři historické nepravdy o Husovi (14 h). Tyto brožury doporučujeme k hojnému rozšíření. Co v této věci Tisková liga činí, viz její zprávu v paběrkách. — Přispěli na dům družstva: Jos. Buchta, farář v Roketnici; Jan Plzák, spiritual u Voršilek; Martin Oliva, farář v Pičíně; Karel Jindřich, faktor v Moskvě; Fr. Pohunek, farář v Karlíně, a M. Hlavínová, učitelka na Kladně. — Na fond katolických spisovatelů složili: Em. Žák 10 (80), Jos. Šterba 30 (50), Fr. Vohnout 20 (159), K. Ervin hr. Nostic 20 (120), Fr. Pohunek 10 (200) a Dr. Jan Nep. Jindra 12·40 (35·40). — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v květnu složili: K. Skultéty 48 (100); po 30: K. Kostka (50) a P. Emil Paukner (50); Karel hrabě Schoenborn 26 (76); Terezie Veselá 25·80 (65·80); po 20: Jan Petr a Jos. Fenzl (100); Frà M. Oliva 12·40 (100); po 10: Jan Veverka (80), Ter. Urbanyi (42), Jak. Podlaha (60) a Jos. Gabriel; Šim. Haláček 9·20 (82); Vojt. Plíhal 6 (88·80); P. Aug. Jannal 5 (15); po 4: Jan Rous (14), Václ. Špinka (16), Václ. Voneš (23) a Jos. Fidrhel (20); Dr. Al. Dvořák 2·50 (48·90).

PROSBA. ***Všecky p. t. literární přispěvatele, kteří chystají práce pro budoucí ročník „Vlasti", uctivě prosíme, by nám jméno práce své do 15. srpna t. r. sdělili, abychom ji „na sklonku roku" mohli uvésti.***

Redakce Vlasti.

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVIII. číslo 10. a 11. s tímto obsahem: Reforma měšťanských škol. (F. Ž.) — Úprava platů a katecheta školy obecné. — Láska synovská (Fr. Neliba). — Národní školství v království Českém v r. 1901—1902. — Dětské modely (G. M. Achian). — Lenost a její

ROČNÍK XIX. ČERVEN 1902—03. ČÍSLO 9.

VLASŤ.

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Dokončení.)

Avšak nedosti na tom. Střízlivější descendenční theoretikové přihlédajíce k těžkostem, jakéž se monofyletické descendenční hypothese při vysvětlování vývoje organických druhů v cestu staví, počínají nahlížeti, že takováto descendenční hypothesa nedá se dále v platnosti udržeti. Z té příčiny počínají upouštěti od monofyletické descendenční hypothesy a přijímají polyfyletickou descendenční hypothesu.*) I jest nyní o to spor, zdali monofyletický či polyfyletický původ organických tvorů přijímati sluší. Prof. Dr. Gust. Steinmann ve své rektorské přednášce na universitě freiburgské nazývá to zlem, že »představa o monofyletickém původu velkých systematických skupin nabyla povlovně hodnoty axiometické«, k čemuž prý »nemálo pomohl nález tak zvaného zákona biogenetického.«**)

R. A. Kölliker, jenž v oboru embryologie, fysiologie, srovnávací anatomie četné nové objevy učinil a v rozvoj histologie hluboko zasáhl,***) již od mnohých let rozhodně zastává polyfyletický původ organismů. Dle něho není ontogenie rekapitulací fylogenie ve smyslu Haecklově, nýbrž naopak jednotlivé ontogenie mají prý své zvláštní fylogenie. Ať prý již přijmeme mnoho tvarů monerových, každý v nesčetných individuích aneb jen jediný typus prvotní bytosti v nesčetných repræsentantech jako východisko rostlinstva a zvířectva, jest prý proti rozumu, domnívati se, že z mnoha milionů všude na zemi povstalých prvotních bytostí jen jedna se dále vyvinovala a pramátí rostlin a zvířat se stala.

*) Přívrženci monofyletické descendenční hypothesy (jako na př. Wigand a mn. j.) přijímají jedinou prabuňku, přívrženci polyfyletické nesčíslné množství pratvarů. Darwin sám byl toho náhledu, že sluší přijímati jen několik málo pratvarů, aneb snad pouze jeden. — Prof. Dr. L. Čelakovský má za to, že původ rozličných soustavných jednot byl dílem mono-, dílem polyfyletický.

**] »Živa« 1899 p. 275.

***) Znám jest též svojí hypothesou heterogenetického plození.

Kölliker, uváděje důvody pro polyfyletickou descendenční hypothesu, líčí její výhody a dalekosáhlost její oproti monofyletické descendenční hypothese. Ukazuje k veliké těžkosti, s jakou jest monofyletické hypothese zápasiti, chce-li přetvoření jednotlivých typů jednoho v druhý vysvětliti, rovněž prý tak zvané repræsentativní formy skytají největší těžkosti při vysvětlování. Při polyfyletické descendenční hypothese prý takovéto těžkosti odpadají.

Dále ukazuje, že mezery mezi jednotlivými oddíly živočišstva při monofyletické descendenční hypothese nevysvětleny zůstávají, kdežto při polyfyletické prý zcela srozumitelny jsou, že monofyletická descendenční hypothesa nedovede vysvětliti daleké rozšíření vyšších řádů a starších forem živočišných, kdežto polyfyletická prý snadno zjev kosmopolitických forem vysvětlí, a též t. zv. repræsentativní formy dají prý se snadno se stanoviska polyfyletického vysvětliti. Dále, není prý nutno pátrati po přechodech na př. mezi anthropoidními opicemi a člověkem neb po společném původu obou, poněvadž není prý více příčiny, všecky druhy jednoho rodu, všecky rody jedné čeledi a všecky čeledi jednoho řádu v direktní genetický svazek uváděti. »Mein Gedankengang ist somit einfach der, — píše — dass, wie der Bildung der Krystalle, der Himmelskörper, der Sonnensysteme allgemeine Gesetze zu Grunde liegen, die die genausten Übereinstimmungen dieser Formeinheiten bewirken, ohne dass ein genetischer Zusammenhang zwischen denselben besteht, ebenso auch im Tier- und Pflanzenreiche eine Übereinstimmung sich finden könne, ohne dass es gerade nötig sei, eine Abstammung aller Organismen voneinander oder eine langsame Umbildung derselben ineinander anzunehmen.«*)

Že vedle polyfyletické descendenční hypothesy nemůže monofyletická obstáti, a že přijetí a uznání oné znamená potlačení této, jest na bíledni. To vysvítá též ze slov Köllikerových: »Es ist jedoch klar, dass, wenn man, von vielen Urwesen ausgehend, viele gleichlaufende Stammbäume ableitet, von denen jeder dem monophyletischen Stammbaum Haeckels oder auch nur Teilen desselben entspricht, das ganze Gebäude der Darwinianer, welche behaupten, dass die Harmonie der gesammten organischen Welt nur durch die genetischen Beziehungen aller Organismem zu einander zu erklären sei, zusammenbricht, und auf der Basis der vielen selbständigen Stammbäume die Annahme eines allgemeinen Entwicklungsgesetzes siegreich sich erhebt.«**)

Kölliker v příčině své polyfyletické descendenční hypothesy odvolává se na Nägeli-ho, jenž prý se ve své »Mechanisch-physiologische Abstammungslehre« (pg. 88., 462. a 468.) zcela určitě též pro polyfyletickou descendenci vyslovuje.***)

Než i mezi samými nejhorlivějšími přívrženci monofyletické descendence přicházejí mnozí již k poznání, že se to operování s monofyletickou descendencí jaksi »hatí«. Působit vyhledávání

*) Allgemeine Betrachtungen z. Descendenslehre 1872 p. 208. citov. v »Nat. u. Offb.« 1901, p. 106.

**) L. c. 217.

***) »Živa« 1899 p. 195. (»O původu ssavců.«)

genealogických vztahů a vyšetřování původu jednotlivých systematických oddílů organického tvorstva na základě monofyletické descendence takové obtíže, že přívrženci této descendence počínají uznávati toho potřebu, od přesně monofyletické descendence upustiti. Tak věhlasný americký palæontolog O. C. Marsh*) ve svých »Poznámkách v generální disskusi o původu ssavců na mezinárodním kongressu zoologů v Cambridge dne 25. srpna 1898.« »The Origin of Mammals« nadepsaných nucen jest doznati, že »třída ssavců, jak je dnes známe, má v sobě tak rozdílné skupiny, že se tu opravdu vtírá úvaha, mají-li vůbec původ jeden a jediný.«**)

Zřejmě náklonnost svoji k polyfyletické descendenci projevuje něm. přírodozpytec a descendenční theoretik W. Haacke. Ten ve svém spise: »Die Schöpfung des Menschen und seiner Ideale« dí, že prý nemáme úplně žádné určité opory pro to, že živočisné a rostlinné druhy, jež dnes v jeden řád a v jednu čeleď spojujeme, také skutečně společného původu jsou. Mohlo prý zrovna tolik na sobě nezávislých kmenových řad býti, kolik jest dnes systematických druhů.***) V příčině polyfyletické descendence blíží se Köllikerovi též prof. Dr. G. Steinmann, neboť dle náhledu jeho vyvinuly se starší kategorie systematické polyfyleticky.

Že jen velice povlovně upouští se od monofyletické hypothesy, má příčinu v tom, že představa o monofyletickém původu všech organických tvorů, jsouc po dlouhou dobu vládnoucí, tak se ustálila, že u velikého počtu přírodozpytců nebyla axiomatické jistoty, stavši se směrodatnou.

Polyfyletická descendenční hypothesa nemá již těch těžkostí jako monofyletická, kteréž by bránily, aby v srovnalost s křesťanským názorem uvedena býti mohla, a kdyby jednou jako skutečná, s pravdou se kryjící theorie dokázána býti měla, dovede se s ní křesťanský názor snadno smířiti.

Neboť, co při monofyletické descendenční hypothese největší překážkou bylo a jest, aby s křesťanským názorem v srovnalost uvedena býti mohla, to při polyfyletické hypothese descendenční odpadá. Největší překážka záležela v tom, že dle monofyletické hypothesy descendenční vyvinul se člověk z předků zvířecích, kdežto Písmo sv. zřejmě učí, že tělo prvního člověka bezprostředně — nikoli tedy prostředečně skrze organismy zvířecí — původ svůj ze země má, a kdežto monofyletická descendenční hypothesa přijímá, že duše lidská vyvinula se z psychy zvířecí, učí Písmo sv., že duše byla bezprostředně od Boha stvořena: »Učinil Bůh tedy člověka z hlíny země a vdechl v tvář jeho dchnutí života, i učiněn jest člověk v duši živou.« (Gen. 2., 7.)

*) Na Marshe nemálo se odvolávají ti, jichžto vřelým přáním jest, aby Duboisův Pithecanthropus erectus byl skutečným přechodním tvarem mezi člověkem a anthropoidními opicemi, neboť jak známo, Marsh vyslovil se, že Duboisem na Javě nalezené »různé ty kosti a zuby jsou patrně zbytky jednoho a téhož individua« a že »ssavec ten nebyl člověkem, ale přechodní formou (a form intermediate«) mezi člověkem a nejvyššími opicemi.« (»Živa« 1896 p. 307.)

**) Nat. u. Offb. 1901 p. 100—101.

***) Nat. u. Offb. 1896 p. 362—363.

Toho rozporu při polyfyletické hypothese není. Neboť, jestliže se organické druhy z tolika kmenových řad vyvinuly, kolik organických druhů jest, tak že by každý druh svou zvláštní, nezávislou fylogenii měl, pak jest zřejmo, že člověk žádných zvířecích předků neměl, nýbrž všichni předkové jeho k jednomu rodu (Homo) náleželi, třeba by byli zevně podobnost s jinými živočišnými tvary měli, tak jako na př. housenka otakárka fenyklového (Papilio Machaon) přes svoji červovitou podobu nikdy k červům, nýbrž také jako housenka k druhu motýle Papilio Machaon náleží, a nynější člověk (Homo sapiens) byl by konečným stadiem fylogenetického vývoje druhu, v němž dokonalost jeho dovršena.*) K tomu důsledku dospěl též W. Haacke: »Jestliže řada předků člověka — dí — žádných postranních větví vůbec nemá, nýbrž přímo od dnešního člověka až k nejjednodušší prabytosti zpět vede, aniž předkové člověka v téže době též předky jiných dnes žijících zvířat byli, pak odpadá nutnost, člověka ve vztah ku zvířatům dnes žijícím klásti.«**) Nebyli tedy předkové člověka nikdy zvířaty, nýbrž v nenáhlém vývoji postupně k větší dokonalosti spějící lidé. Tím by specifická identita subjektu nebyla bývala porušena, neboť konečný tvar jako tvar podstatný svých předchozích průpravných stadií neruší.

»Thomas von Aquin — píše E. Wasmann S. J. — und viele andere Scholastiker nahmen an, dass bei der embryonalen Entwicklung des Menschen zuerst als Wesensform des Keimes eine forma vegetativa, dann eine forma animalis auftrete, und die Erschaffung der geistigen Seele des Menschen erst in einem relativ späten Stadium des Keimesentwicklung erfolge (Vgl. Tilmann Pesch, »Die grossen Welträtsel« 2. Aufl. I. Bd. 5. 564). Obwohl diese Ansicht in neuerer Zeit mit recht aufgegeben wurde, so beweist sie doch für unseren Zweck, dass selbst verschiedene aufeinander folgende Wesensformen (formæ substantiales) die spezifische Identität des Subjektes nicht aufheben; denn die eigentliche Wesensform ist und bleibt die letzte, die Endform, und sie erhebt auch die vorbereitenden Stadien dieser Endform zum Wesen ein und derselben Art. So gehört z. B. die Ohrenqualle (Aurelia aurita) zu den Quallen und nicht zu den Polypen, obwohl sie in ihrer Entwicklung regelmässig ein polypenähnliches Stadium, in dem sie Becherpolyp (Scyphostoma) heisst, durchmacht und in diesem Polypenstadium sich sogar fortpflanzt, so dass die Träger der verschiedenen Entwicklungsformen derselben Art zeitlich aufeinander folgende verschiedene Individuen sind. Aus dieser Analogie folgt mit logischer Notwendigkeit, dass auch die hypothetischen tierähnlichen Vorfahren des Menschen, falls man eine einstammige Entwicklungsreihe annimt, von Anfang an zur Species »Mensch« gehörten als deren Entwicklungsstadien, und dass niemals Tiere waren, sondern stets in der Entwicklung begriffene Menschen. Der vollkommene Mensch entstand natürlich erst mit der Erschaffung der geistigen Seele derselben. Bei dieser Voraussetzung

*) Vide Nat. u. Offb. 1896 p. 370.

**) E. Wasmann S. J., Zur neueren Geschichte der Entwicklungslehre in Deutschland (Nat. u. Offb. 1896 p. 370.)

ist also von einer Abstammung des Menschen von den Tieren gar keine Rede. Wenn uns also einmal die Abstammung des Menschen von tierähnlichen Vorfahren bewiesen werden sollte, so würden wir darüber noch gar nicht den Kopf verlieren, wie unsere Gegner glauben.« *)

A jak se srovnává dále Písmo sv. s polyfyletickou descendenční hypothesou? Písmo sv. nevykládá, kterak nynější organičtí tvorové povstali, zdali povstali najednou, jako hotové, dokonalé konstantní druhy, či se vyvinuli z tvarů jednodušších nenáhle v nynější druhy. Písmo sv. učí pouze, že Bůh všecky organické tvory pouhým tvůrčím slovem učinil, že tedy mají původ svůj ve vůli Boží.

Obyčejně se ovšem toto stvoření pojímá v tom smyslu, že Bůh organismy jako hotové konstantní bytosti stvořil, jinak ale jest pojímání zprávy biblické o stvoření organických bytostí u exegetů velmi různé.

Tak mnozí vykladači jsou toho mínění, že není nijak nutno na stvoření hned z počátku hotových organismů mysliti, nýbrž naopak, že byly pouze zárodky stvořeny a ty že se pak v hotové organismy vyvinuly. Tak sv. Augustin a sv. Tomáš Aquinský a dle nich mnozí novější exegetové. Sv. Augustin vyslovuje mínění, že první zárodky organické (rationes seminales) na počátku stvoření toliko potentialně jako síly do mrtvé hmoty vloženy byly, jež pak hmotu mrtvou v hmotu oganickou proměnily. A svatý Tomáš Aquinský dí, že Bůh stvořil ve dnech stvoření tvory »originaliter vel causaliter«. »Non ergo in tertia die productae sunt plantæ in actu, sed causaliter tantum.«**) »Alii dicunt, pisces et aves quinta die esse productos in actu; Augustinus autem dicit, quod . . . produxit pisces et aves potentialiter.« ***) »Species autem novæ, si quæ existunt, præexisterunt in quibusdam activis virtutibus.« †) — Stejně odmítají rozličtí exegeti názor, že by Písmo sv. jen učení o stálosti druhů připouštělo.

Písmo sv. učí sice stvoření, ale nijak nerozhoduje a ničeho neobsahuje, má-li se připustiti domněnka o descendenci druhů. Mají tedy exegeti v té příčině největší volnost. In dubiis libertas. Otázka descendence druhů, jak každý nahlédnouti musí, může jen na základě exaktního bádání rozřešena býti. V tom smyslu se také vyjadřuje všeobecně známý myrmekolog a pracovník v oboru biologie hmyzu E. Wasmann S. J.: »I theorii vývojovou... můžeme přijati neb zavrhnouti na základě skutečných důkazů, které pro neb proti oné theorii mluví, nezávisle na monistickém neb theistickém, materialistickém neb spiritualistickém neb jiném názoru světa. A priori může theist právě tak dobře nenáhlý vývoj druhů za přijatelný uznati, jako monist. Otázku, zdali a pokud vývoj druhů místo měl, sluší a posteriori rozhodnouti.« ††) Jak viděti, theismus a polyfyletická nauka descendenční se nevylučují.

*) L. c. p. 371.
**) Sum. theol. I. Q. 69. A. 2.
***) Ibid. Q. 71.
†) Ibid. Q. 73. Art. 1. ad. 3.
††) Wasmann, Die psychischen Tätigkeiten der Ameisen p. 81. in Zoologica, Neft. 26. 1899. (Stuttgart.)

Polyfyletickou descendenční hypothesou vyloučena jest též domněnka, že by se duše člověka byla z psychy zvířecí vyvinula. Neboť, nebyli-li předkové prvního člověka nikdy zvířaty, nemohla se duše jeho z psychy zvířecí vyvinouti.

Jak jsme pravili, polyfyletická descendenční hypothesa není v rozporu s názorem křesťanským a my se s ní dovedeme spřáteliti, kdyby jednou všeobecně uznanou, na nepopíratelných faktech založenou theorií se státi měla. Ovšem, to se tak snadno nestane, protože v příčině této jsme v skutečnosti vůbec vždy jen na pravděpodobnost odkázáni, neboť jak Ed. v. Hartmann dí, pohybujeme se zde »v oblasti, kde každá empirická jistota chybí.« *)

Také Kölliker připisuje své vlastní hypothese pouze hodnotu pravděpodobnosti a výslovně dodává, že názor jeho není dokázán. Zůstává si toho vědom, že v příčině otázky descendence druhů nikoli jistoty, nýbrž pouze pravděpodobnosti domoci se lze.

Ostatně jsou mezi přírodozpytci i někteří (A. Fleischmann, Driesch, Dreyer), kteří každou descendenci vůbec popírají. Mezi těmi pak, kteří polyfyletickou descendenci přijímají, panuje opět neshoda v tom, jakým způsobem se vývoj dál. Kölliker učí, že vývoj dál se heterogeneticky, náhlými změnami (sprungweise) působením vývojového, celou přírodu ovládajícího zákona, čili jinými slovy, že jeden tvar živočišný zplodil druhý, značně se odchylující tvar náhle a z čistě vnitřních příčin, — theorie heterogenního plození — a uvádí ovšem pro náhled svůj důvody, při čemž nevylučuje zdlouhavé a nenáhlé přeměny podřízenějšího stupně. Jiní vývoj náhlými změnami popírají a přijímají pozvolný vývoj.

Kölliker ve prospěch své hypothesy praví mimo jiné též: »Hypothesa vývoje organismů z příčin vnitřních, která se většími či menšími skoky směrem vzhůru béře, jest ovšem též nedokázána, opírá se však o řadu nepochybných skutečných zjevů, jako o ontogenii vyšších organismů, která poskokem (sprungweise) nižší stavy probíhá, jak se to nejdůkazněji u organismů s metamorfosou zřetelně jeví a podává tudíž vzhledem k vysvětlení zjevů více než Darwinská theorie, které ještě ani v jediném případě větší přeměny pravděpodobnými učiniti nedovedla.« **) — »Může býti lepších důkazů a příkladů pro možnost náhlého (sprungweise) vývoje s náhlým účelným přetvořením mnohých orgánů, než když housenka stane se motýlem aneb pulec žabou? A proč by něco takového také při vývoji samostatných typů nebylo místa mělo?« ***)

Avšak Kölliker v příčině své hypothesy o vývoji organického tvorstva náhlými přeměnami (transformacemi) není osamocen. Přívrženci vývoje náhlými přeměnami jednak před Köllikerem byli, jednak s ním současní jsou: Gubler (lékař franc.), Owen (prof. srovn. anatomie v Londýně), Mivart (angl. přírodovědec), Naudin (franc. botanik), Wigand (něm. botanik), Alex. A. hrabě Keyserling

*) Nat. u. Offb. 1901, p. 403.

**) Rede über den jetzigen Stand der morphologischen Disciplinen 1887 p. 330.

***) L. c. p. 329.

(přírodozpytec ruský), O. Hamann (něm. zoolog), Ed. v. Hartmann (něm. filosof.) a j.

Wigandův úsudek o Köllikerově hypothese zní: »Das Richtige in Köllikers Theorie ist dieses: Wenn verschiedene Formen auseinander hervorgegangen sein sollen, so kann dies nur sprungweise und vor Allem nur aus inneren Ursachen d. h. nach einem inneren Entwicklungsgesetze geschehen, — und dass dieses denkbar ist, beweisen die Thatsachen der individuellen Entwicklugsgeschichte.« *)

K. E. v. Baer vyjadřuje se o hypothese Köllikerově takto: »Nepopírám povšechně transmutaci, stavím se však na odpor proti způsobu, jak si ji Darwin myslí. Snad jest Köllikerova náhlá (sprungweise) transformace nejpřiměřenější představou, přece však jsem se pro žádnou zvláštní formu rozhodnouti nemohl, poněvadž, jak se mi zdá, naše vědomost přespříliš mezerovitá jest.« **)

Že Köllikerova hypothesa, již se týče, má se k životu, toho důkazem, že v novější době zcela opravdově a vážně se o ní mluví a pojednává, a vždy více hlasy ve prospěch její se ozývají. Tak prof. S. Koršinský v díle svém: »Heterogenese a evoluce« v petrohradské carské Akademii věd publikovaném, jak »Živa« 1899 str. 261. referuje, činí pokus, Darwinovu theorii heterogenetickou nahraditi, při čemž přijímá tendenci zdokonalovací, která ke zdokonalování nutí, a uvádí zjevy, které na základě transmutační theorie Darwinovy nevysvětleny zůstávají, kdežto theorii heterogenetickou prý se snadno vysvětliti dají, aby dokázal, že v evoluci světa organického heterogenesi, jež se ve volné přírodě jeví, a nikoli Darwinově theorii transmutační, přednost náleží. Referát v »Živě« vyznívá ve prospěch theorie heterogenetické.

Jiný projev ve prospěch hypothesy Köllikerovy u nás ozývá se z krátkého článku v »Živě« 1899 (p. 314.) uveřejněného a »Ostružnaté květy rodu Rhinanthas« nadepsaného. Autor článku toho (»XX.«, soudíme, že jest to Dr. J. Velenovský), zmíniv se několika slovy o přednášce Buchenanově o ostružnatém květu Rhinanthus major v slavnostním spise 45. schůze německých prof. uveřejněné, podotýká, že podobný případ ostružnatého květu pozorován již také u rodu Calceolaria, Antirrhinum a zvláště Digitalis, a dodává, že morfologický význam tohoto úkazu jest dosti důležitý. Náhlé objevování se ostružnatých květů u druhů rostlin normálně neostružnatých potvrzuje prý heterogenesi Worčinského. »Nemůže — prý — zde býti řeči o pozvolném vytvoření se tohoto organu (ostruhy) během dlouhé doby . . . Případ náš a jiné zjevy heterogenese — prý — nás poučují, že rodově rozličné druhy rostlin nejsou mnohdy od sebe tak příbuzensky daleky, jak by se snad z různosti znaků rodových mohlo souditi.« — Článek končí slovy: »Myšlénky o heterogenesi jsou zajisté značné váhy a budou-li v budoucnosti sbírána pozorování v tomto směru, snad bude moci proveden býti důkaz, že k transformaci

**) Prof. Dr. Stölzle, A. v. Köllikers Stellung zur Descendenzlehre (Nat. u. Offb. 1901, p. 399.)

***) S. Stölzle, K. E. v. Baer und seine Weltanschauung 1897, p. 227., citov. v »Nat. u. Offb. 1901, p. 298.

typů rostlin není právě zapotřebí dlouhých věků a nesčetných generací.«

Viděti, že způsob vyvoje organického tvorstva ve smyslu Köllikerově není právě tak absurdní, jak by si protivníci Köllikerovi přáli, ano on má mnohou přednost před způsobem vývoje ve smyslu až posud obyklém a zdá se nalézati oporu ve skutečných zjevech ve volné přírodě, jichžto sami svědky jsme.

Třeba že soud náš o hypothese Köllikerově, jako o vývojové hypothese vůbec, může býti pouze problematický a nikoli apodiktický ani assertorický, možno ji přec vykázati čestné místo mezi ostatními hypothesami. — Není známkou pravé vědy, odchylný názor jiného badatele v posměch uváděti, jak to činí H. Müller, jenž Köllikerovu hypothesu »Hopstheorie« pojmenoval. Nechať si jest třeba někdo odchylného mínění, různost mínění nás proto ještě nijak neoprávňuje, abychom se navzájem nenáviděli a sebou opovrhovali.

Nechť tříbí se vědecké názory, nám katolíkům to nebude na škodu, nýbrž naopak, jen ku velikému prospěchu, neboť tím více a více k platnosti všeobecné přicházeti bude protivníky neuznavaná pravda, že přírodověda daleka jest toho, aby objevy svými zjevenými pravdami otřásla, nýbrž naopak, že ona v mnohém ohledu ku potvrzení jejich podstatně přispívá, a tím spíše dospěje se ku všeobecnému poznání a přesvědčení, že jedna a táž věda jest pro katolíky i jinověrce, poněvadž pravda, již věda poznati se snaží, také jen jedna jest a jedna býti může.

V Ringstedu.

Strhané mraky v Seeland se valí,
vichřice úpí, rákosí též,
v půlnoční taje Ringsted se halí,
k nebesům týče ponurou věž.
Z daleka slyšet bouřlivý nářek,
ryk a chvat — — —
to svoje vlny o skály tluče
Kattegat.

Ringstede starý, sídlo všech králů,
v Dánsku jež ctíval křesťanský lid,
vzpomínáš marně v hlubokém žalu
na zašlých časů zmizelý třpyt.
Ve věži tvé jen, v podzemní hrobce,
nepohnut,
věčný sen dříme tajemný z králů —
starý Knut.

Valdemar vedle, v krvavé zbroji,
v helmici teskní neukojen —
vzkřísení čeká s manželkou svojí,

s Dagmarou svatou v radostný den.
Rytířský králi, dřímej jen klidně —
pomstu kroť! —
za dánský národ k Bohu se modlí
tvoje choť.

Královna Dagmar, lilie bílá,
do Dánska přišla z dalekých Čech,
celým svým srdcem pro Dány žila,
jim platil její poslední vzdech.
Ve hrobce ještě, veliký Bože,
Ty to víš,
za národ Dánů v bělostné ruce
tiskla kříž.

Mizely věky, přes fjordy spěly,
království vzbouřil odboje šum:
hořely chrámy, kříže se chvěly,
Kristova církev klesala v rum.
Zlatý kříž v posled z ringstedské věže
klesl v kal —
Bože můj, Bože, v hlubinách Kjöge
ďas se smál.

Jedinou Dagmar z nebeských mocí
za Dány prosit slýchával Bůh.
Ze hlubin hrobky za světlých nocí
stoupala na věž — průsvitný duch.
Křížek svůj vetkla, modlitbu na rtech
— v tmavou báň,
vzpínajíc k nebi za hříšný národ
bílou dlaň.

Vichorem Satan rozhučel lesy,
Kattegat vzbouřil, v mračnech vyl sám,
na Seeland valil bouře a běsy,
sešlehal blesky v Ringstedu chrám.
Nadarmo ale zuřila celá
pekla říš —
ve svitu blesků dále jen zářil
zlatý kříž.

Satan se svíjel v hněvu a v muce,
pojednou tichnul — tajemně vyl — —;
matkovrah bídný, krvavé ruce
na břehu Kjöge tajně si myl.
Přiletěv k němu, myšlenku hroznou
v hruď mu dých';
matkovrah zblednuv, k Ringstedu bral se
něm a tich.

Proč asi zvony v Ringstedské věži
kvílíte tajně v nebeskou říš?
Ubohá Dagmar ve hrobce leží,

krvavá ruka vzala jí kříž.
Nebude křížek z pochmurné věže
více plát —
nemusí Satan bouřiti více
Kattegat.

Valí se věky, v sundech se tratí,
Dagmaro, pro Bůh, posavad spíš?
Posavad čekáš, že ti snad vrátí
krvavá ruka zlatý tvůj kříž?
Ze hrobky vyjdi, královno Dánů,
vyjdi ven —
nemáš-li kříž — nuž křížem své ruce
sepni jen.

Sepni své ruce, modli se znova,
za tichých dní i v půlnoční čas,
uslyší Bůh tvá pokorná slova,
hříšnému lidu odpustí zas.
Se svatou církví vrátí se opět
nebes Král —
a ten kříž zlatý zářit zas bude
v šíř i dál.

Poslouchá Dagmar, zvedá se tiše,
usmířit musí nebeský hněv.
V Ringstedu z věže, výše a výše
vznáší se její bělostný zjev.
Průsvitné ruce křížem má spjaty,
v zraku svit —
Královna Dagmar znovu se modlí
za svůj lid.

V Ringstedu s věže v poslední době
modlitby svaté zvoní všem v sluch —
zděšení lidé šeptají sobě,
že to zas prosí Dagmary duch.
V měsíčních nocích stále jen volá
v nebes říš . . . . !
Kdy asi, Bože, královnu Dánů
vyslyšíš? *V. Koranda.*

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

(Pokračování.)

Když panstvo usedlo do kočáru, Vízek hned se vracel k dědině. Už neměl chuti k procházce. Tuto vykoná u večer se řídícím, jemuž všechno vypoví.

»Dobře jsme pochodili,« řekl cestou k dívkám.

»Naší zásluhou to není,« odvětila Bohuslava.

»A proč ne? Já sám bych toho nedokázal.«

Společnost potkávala některé vesničany, kteří také vycházeli do polí. Mezi nimi byl i Řešetka. Farář zastaviv jej, tázal se, kam ještě jde.

»Ono se, jednostpane, přitrefí,« vykládal kostelník, »že některá rána nepřijde do komory, ale poraní běhy nebo jinou část těla. Zvěr ještě běží, skryje se a zahyne, když už střelci odejdou. A nač má ten kus masa hníti v polích a otravovati vzduch? Snad mně popřeje náhoda, že naleznu zajíce, který bude s knedlíkem znamenitou pochoutkou.«

»Ale dejte pozor, abyste si neposeděl v base,« hrozil Vízek, odcházeje k Chusnici.

Za několik hodin dostavil se posel ze zámku. Farář volal hned Bohuslavu ze školy, aby přijala zaslaný dar. Hrabě ku krátkému přípisu přiložil dvě stovky a osmdesát zlatých jako zvláštní dar od přítomných kavalírů, kteří udělali sbírku za šlechetným účelem. A hrabě psal, že si má dobročinný odbor každoročně tuto částku vybrati z důchodu, kde je dán příslušný rozkaz.

»Teď oblečeme dítky dokonale,« radovala se Bohuslava, »a vystrojíme pěkný vánoční stromek chudině.«

»Ano takový dar něco vydá,« přisvědčovala Helena.

Dívky se radily, kdy dojdou do města pro látku na šaty. Místní žid nabízel jim dávno zboží, ale nebylo toho dbáno. A stalo se tak hned příštího dne. Řešetka a Brdáč jako znalci byli přibráni, a farář dal celou společnost dovésti v kočáře. Kostelník seděl u kočího, kapelník naproti slečnám, uctivě krče nohy pod sedadlem. Zpět měli větší náklad, něco hned zanecháno u řemeslníků, látky na ženské šaty dovezeny do školy, neboť dívky chtěly větší část ušíti samy.

Teď měl práci také Pelhřím, vyšetřoval totiž domácí poměry všech žáků a také vyhledával, čeho by kdo potřeboval na zimu. Ani se nenadál, že to bude nevděčný úkol. Hlásily se totiž i dítky rodičů zámožnějších a každý si chtěl dát ušíti šaty a boty na účet dobročinnosti. Když pak nebylo všem vyhověno, docházeli rodiče na domluvu a pověděli Pelhřímovi i trpká slova. Učitel je odbýval, plísnil a huboval, že by toužili po tom, co patřilo opravdové chudině.

Posléze bylo všechno jakž tak srovnáno a hleděno s blahými nadějemi vstříc vánocům.

Příklad účinkoval; tak správce z Doubravy poslal několik pytlů bramborů, hráchu a krupek na polévku, lesní pak na její omastek sádlo ze zabitého vepře. Podpora byla zajištěna, chudině se dostávalo pokrmu.

Ve škole se pilně šilo jako na výbavě. Docházela sem Helena a několik děvčat ze vsi, aby vypomohly. Bylo tu i veselo a mile ubíhal advent. Ráno chodily dívky na roráty a potom hned šily.

Ze tříd byla volána děvčata pod míru a na zkoušku. Už nyní jim zářila očka, když viděla pěkné látky, z nichž budou i jejich šaty. Také Řešetka přeměřoval chlapce, uštipuje dlouhé proužky papíru, měřil posud dle starého způsobu, a Brdáčovi musila žena předčítati z vypůjčených novin, aby měl v neděli

o čem vypravovati v hospodě. Miloval totiž politiku a klonil se k radikalismu, ovšem dle svého způsobu, všechno by narovnal třeba i potěhem a rázně by pořádek udělal v celé zemi. Řešetka byl konservativcem, měl jiné názory a tak se oba mužové utkali i na poli politickém. Ale v tom se shodovali všichni, že ta omladina ze školy a z fary měla znamenitý nápad a výborně poslouží místní chudině.

Helena jenom tak mimochodem se ptala, přijede-li Havel na svátky. Řešetka už mu chystal nejlepší rochetku, neboť považoval za jisté, že bude alumnus kázati o Božím Hodě.

»Nepřijede,« oznamovala Bohuslava, »těšili jsme se na něj i na pana Čeňka. Jsou prý krátké prázdniny.«

Helenu mrzelo, že se nedostaví bratr, ale slyšíc, že ani majstr nepřijede, byla poněkud upokojena. Nepřála si setkati se s ním. Srdce by jí krvácelo, až by jej spatřila v řasnaté klerice s kolárem na krku. Nebyla posud dosti upokojena a otužena.

»Letos se mimořádně podívá domů Viktor,« oznamovala Bohuslava. »Chce se asi podívati na naši činnost a vánoční stromek pro dítky. Nic jiného ho sem netáhne.«

Mysl přítomných byla obrácena ke štědrému dnu, který má býti letos velice významným i pro ty, na něž bylo posud zapomínáno. Všichni se těšili na onu slavnost. Jedna třída připravována k tomu, Řešetka donesl krásný smrček a Viktor, který přijel o den dříve, všechno chystal a strojil. Pamatováno i na ozdobu stromku, ač hlavní účel bylo šatstvo vyrovnané dole a poznamenané jmény šťastných dítek. Všechny práce ta těšila a toužebně čekali, až nadejde slastný okamžik, kdy láska nebes budí lásku lidí k dobročinnosti vůbec a maličkým zvláště.

Na stromku bylo hojnost cukroví, aby se dostalo všem dětem i rodičů bohatších.

Toho roku ani ve škole ani na faře neměli jiného vánočního stromku, než který byl pro všechny společný.

Štědrý den byl v Chusnici vždycky toužebně očekáván a vítán, však letošního roku radovali se i ti nejchudší a neméně dárcové jejich. Na odpoledne určena slavnost ve školní budově a farář s kazatelny zval všechny, aby podílu měli na radosti.

Dítky se dostavovaly s touhou v srdci, přišli i dospělí, dojel správce z Doubravy, přidali se loďti a učebna byla naplněna do posledního místečka. Viktor pořádal celou slavnost, okna byla zastřena a rozžaty svíčky. Stromek zaleskl se ve vší kráse.

Tu vyložil farář význam památného dne, poukázal na Božské dítě Betlémské, které sestoupilo s nebes výšin, aby rozsévalo lásku a milosrdenství po světě. Také ocenil zásluhu četných dárců i pořadatelek slavnosti a nadchnul mládež k srdečným díkům.

Někteří žáci deklamovali příslušné básně, potom zazpívali koledy v průvodu houslí.

»Zdráv buď o milý Ježíši,
ty Králi slávy nejvyšší,
dary Ti z lásky dáváme,
vždyť je od Tebe jen máme.

Vítá Tě země, nebesa,
každý tvor v Tobě zaplesá,
o Pane náš, o Králi náš,
jenž se tam světlem odíváš . . .«

Pak nastalo dělení, vyvolávána jména, dítky předstupovaly a každé dostalo oděv, obuv a cukroví se stromku. Ozýval se jásot, radost měli i dospělí, vyslovovány díky a pochvaly.

»Dítky šťastnějších a zámožnějších rodičů,« řekl řídící, »budou míti u večer doma stromky, na nichž naleznou dárky; ale i z tohoto společného dostane se jim něco na památku.«

Nastalo nové podělování cukrovím, a všichni byli spokojeni.

Na konec kde kdo zpíval znárodnělou píseň: »Narodil se Kristus Pán«, a účastníci se zcela upokojeni a osvěženi rozcházeli do svých domovů. I Justina zde byla a zástěrou utírala si oči. Neměla dítek, aby se radovala z jejich podělení, ale přece přispěla jednoměsíční službou na slavnost onu s tou podmínkou, aby se o tom nikdo nedověděl.

O tomto štědrém dnu v Chusnici dlouho se mluvilo v celém okolí, kde takové slavnosti chudých nebyly posud známy. I do novin se zpráva o podělování dostala, jak Chusnice podporuje chudinu a přední dívky v dědině na sebe vzaly úkol starati se o dítky nemajetných rodičů.

Viktor se o to postaral, aby tato činnost přišla do veřejnosti a nalezla hojnost následovníků. Všechno bylo vylíčeno, i ty hody v učebně v poledne i kuchařky, které na faře připravují vedle pokrmů pro domácí také polévku chudých.

»Svět o nás do nedávna nevěděl,« řekl Brdáč, »a teď se stává naše dědina vzorem.«

»Ale tvojí zásluhou to není,« odpovídal kostelník.

»Tvojí ještě méně,« nezůstal dlužen obuvník, ale radovali se z toho všichni.

XVI.

Ždanovy dítky udržovaly spojení s otcem aspoň písemně. Helena často psala do Brna, a Čeněk také mnohdy oznamoval strýčkovi, že dostal nějakou podporu od otce. Bylo zjištěno, že Ždan nejenom nastoupil na lepší dráhu života, ale i na ní vytrval. Švakr farář byl z toho potěšen a Justina vzpomínala na prvé setkání Ždanovo i na starou paní, která před smrtí zeťovi pověděla do duše.

Když končil půst a přibližovaly se velikonoční svátky, prosila Helena strýčka, aby se mohla podívat za otcem do Brna. Ukazovala listy, že ji zve k sobě a také by se ráda někam podívala.

Farář nejdříve ji odkazoval na léto, aby počkala, nyní že je nestálé počasí, ale Helena neustala prositi, jakoby ji půda v Chusnici pod nohama přímo pálila. Pojala touhu po otci a sesterské Moravě. I Justinu žádala, aby za ni prosila. Dovedla odmítnouti námitky a uměla prositi nejsnažněji.

Posléze dostala svolení. Povoz, který pojede naproti studentům, odveze ji na nádraží. Běžela se zprávou tou do školy,

kde připravovali sborovnu pro alumna. Psal také, kdy přijede a že se na venkov a rodiště velice těší.

»A ty nám odjedeš?« divila se Bohuslava. »To bude bratr a Havel zarmoucen, až uvidí, že naše společnost není úplná.«

Helena se rozličně vymlouvala. Otec o svátcích jistě má prázdno, může se více dceři věnovati a ji po městě provede. A jako se radovali ve škole z příjezdu synova, tak toužila Helena dostati se z Chusnice. Předvídala, že ji bude Čeněk hledati, ale ani bratr jí nemohl zdržeti. Konala přípravy k odjezdu a lekala se, aby jí snad něco nezdrželo.

V kuchyni bylo méně práce, vaření pro chudinu přestalo, a dětem dáván chléb s tvarohem nebo jiným omastkem. Visitace bude později a jarní setí také končilo.

Toho roku velikonoce připadaly hodně pozdě a jaro dávno překonalo úmornou zimu. Všechno se už zelenalo, zahrada byla vysázena, na poli rostlo podzimní osení a jař byla uložena v kyprou půdu. O květné neděli přinášeli lidé rozčechrané kočičky, ale také krásné vonné fialky a sasanky.

Když Ondřej vyvlekl veliký kočár, Helena hned volala, aby sundal boudu, že chce viděti po okolí. Divně jí bylo u srdce, neboť poprve odjížděla z fary na delší dobu. Ve škole se už dříve rozloučila, strýčkovi políbila ruku, z níž dostala peníze na cestu a s Justinou se políbila. Hospodyně plakala jako pro dceru.

»A pozdravuj otce,« řekl farář, »aby si tě tam dlouho nepodržel. A ty, Ondřeji, ohlédni se na nádraží po studentech. Jeď opatrně a nežeň koní.«

Čeledín jenom kývnul hlavou, Helena se zabořila do vybledlých podušek a povoz ujížděl po silnici stromořadím k nádraží.

Když míjeli známá místa, Ondřej posuzoval a oceňoval mladé obilí a Helena vzpomínala, jak tudy chodívala s veselou společností na výlety, pouť do Strmic nebo jenom na kratší vycházky ke kříži, který byl péčí mladých lidí okrášlován a upravován. Obyčejně se brala vedle Havla, který ji bavil rozličnými úvahami o snahách i tužbách pokolení lidských. Snad už tehdy připravoval se na stav, do něhož vstoupil. A ona bláhová myslila si na něj, ona domnívala se, že jednou bude jeho družkou života!

Teď připomínala si vážnost Havlovu, jeho odměřené chování a divné rozmluvy při všeobecné zábavě. Snad volil dobře a je šťasten při svém povolání. Nikdy se nerozehřál, ani nejbližší příležitost ho nevedla ke slovu neřku-li ke skutku. Měl ustálenou povahu, pevné zásady a dávno asi promyšlený plán. Ale tajil se, aby nezpůsobil poplach v rodině a ve vesnici. Teprve v poslední době se vyslovil.

Helena si také vzpomněla, jak jednou odešel napřed a jak ho potom zastihli u toho kříže, jehož ozdobu obstarávali. Nepozoroval jich dlouho, až před ním stanuli a promluvili. Tu se vytrhl z myšlének nebo vroucí modlitby. Povstal, usmál se, ale mluvil nějak zmateně. Jistě mysl jeho posud jinde prodlévala.

Za takových upomínek Heleně cesta ubíhala, třeba Ondřej plnil do slova rozkaz pánův a koní nehnal. Helena si přála, aby se ani na nádraží s Havlem nesetkala. Stalo by se tak, kdyby

studenti volili pozdější vlak z Prahy, tu by jenom oknem a to v letu spatřila vůz, v němž jedou Čeněk s Havlem na svátky. Než přání její se nesplnilo.

Když kočár zastavil před nádražní budovou, byli studenti zde. Přivstali si a jeli vlakem nejrannějším. Ondřej už na ně kýval s kozlíku, maje radost, že nemusí dlouho čekati. Ale ani Helena neměla mnoho času. Rychle vyskočila, aby si koupila lístek, a když se vrátila pro zavazadla, shledala u kočáru studenty. Zarděla se v obličeji a pohled její utkvěl na černém šatě Havlově. Jinoch byl bledý, suchý, na krku měl bílý pásek a na těle dlouhý kabát. Hned zevnějškem lišil se od Čeňka, oděného v šaty světle kostkované s malým kloboučkem na hlavě.

»Co to? Kam jedeš, Heleno?« tázal se udiveně bratr.

»Za otcem, do Brna,« odvětila dívka, sklopivši zrak.

»Slečna nás opouští o svátcích?« řekl Havel.

»Nahodila se právě příležitost, která vás odveze do Chusnice«, vymlouvala se.

»To bychom raději šli domů pěšky, jenom aby nám slečna neodjížděla,« mínil Havel.

»Tak jsem se na tebe těšil!« vyčítal Čeněk. »A vezu ti knihy.

»Ty přečtu později. Bude-li se ti stýskati, jeď za mnou.«

»Co nového doma?« tázali se jinoši.

»Nic zvláštního. Co vám cestou nepoví Ondřej, zvíte o svátcích. Už jede vlak,« ukazovala v dáli, kde se valil hustý dým a pískala lokomotiva.

Všichni vrátili se na perron, aby Helenu vyprovodili až k vlaku a užili posledních okamžiků tak krátkého shledání.

»Snad je otec nemocen?« ptal se Havel.

»Chvála Bohu, nikoliv,« vece Helena. »Nepsal o nějaké nemoci. Chci shlédnouti jeho domácnost a potěšiti se s ním.«

»A my se nadáli, že se poradujeme s tebou,« vyčítavým hlasem řekl Čeněk.

»Budete se veseliti beze mne. Snad bych vám ani mnoho k radosti vespolné nepřispěla. Dojede pan Viktor, a ten umí přece nějak vyrážeti.«

Umlkli na chvíli, pozorujíce, jak se žene černý vlak, těžce oddychuje a mírní běh, aby přijal nové pasažery.

»Kdy se, slečno, navrátíte?« tázal se Havel.

»Snad po svátcích.«

»Tedy přijeďte, máme ještě potom celý týden volno. Ale ne abyste chtěla opět užíti příležitosti na cestu zpátečni, až my odjedeme.«

Helena slyšíc, jak dlouho se na universitě nepřednáší, zbystřila sluch. O tom, že prázdniny jsou tak dlouhé, nevěděla. Musí se také dle toho říditi.

Vlak dojel, zastavil se, Čeněk vzal sestře tašku a všichni hledali příhodné dámské kupé. Asi dvakráte přešli dlouhý vlak, kondukteři je posílali nahoru a dolů, až Čeněk si stěžoval průvodčímu vlaku. Posléze nalezeno kupé, jež si za nějakou diškreci okupovala tlustá židovka, která se rozložila po všech sedadlech se svými škatulemi. Čeněk sám vešel a sestře místo u okna za-

jistil. Potom rozmlouvali ještě otevřeným oknem, dokud vlak se nehnul.

»Pozdravuj otce, že mu děkuji,« vyžadoval Čeněk.

»A bavte se dobře,« připojoval se Havel, který rovněž stál před vagonem.

»Mnoho štěstí k prvému vystoupení v našem kostele,« volala Helena, když se už vlak hnul.

Havel už nemohl dáti odpověď a jenom záporně zatřepal rukou. Helena se posud dívala oknem a junák vystihl v jejím zraku tak bolestný pohled, že se až zachvěl. Stál jako zabodnutý do země, zatím co celý vlak kolem se mihnul a už se ztrácel v průkopu.

»Tak pojďme!« vybídnul jej Čeněk, odcházeje z perronu k Ondřejovi, který přejížděl před nádražím.

Havel ještě jednou se podíval v tu stranu, kde se plazil kouř v kotoučích po zemi, a pak následoval přítele ke kočáru.

»Nebudete krmiti?« ptal se Čeněk.

»Není třeba, dopoledne jsme doma,« řekl čeledín.

Vyskočili a jeli v opáčnou stranu, než kudy jel vlak, po němž nebylo už ani památky.

Ondřej svědomitě referoval s kozlíku, co se v Chusnicí přihodilo. Nejvíce byl dotazován na vydržování chudých dítek a jejich vánoční stromek, ale čeledín by nejraději vyličoval, co kde zasil, jaké jsou jetele a co přirostlo v chlévě na faře. Ale zpozoroval, že to pány z fary valně nebaví.

Povoz ujížděl rychleji, hnědky pospíchaly k domovu, aby dostaly obroku.

»Tak se mně zdá,« řekl Čeněk poněkud přitlumeným hlasem, »že se moje sestřička změnila.«

»Mně tolikéž,« přisvědčil Havel,« a odjíždí jako schválně.«

»Bůh ví, co se s ní stalo.«

Čeněk probíral místní junáky, který by snad z nich opanoval srdce Helenino, ale nemohl se domysliti. Dívka byla ke všem zdvořilá, nestyděla se tančiti ani se synem baráčníkovým, však s nikým si nedělala známosti. Jenom ke škole lnula, kde měla svoje družky v dcerách učitelových.

»Nemá pan lesní adjunkta?« znovu se tázal mladý Ždan Ondřeje.

»Nevím o žádném,« odvětil čeledín.

»Ani není ve dvoře u pana správce příručí?«

»Neslyšel jsem, že by se tam někdo dostal.«

Tu vzpomněli studenti, že je v Chusnici nový učitel. Ale ani ten se jim nezdál býti nebezpečným pro srdce dívčino. Jenom na krátce jej poznali, než přidružoval se k omladině a také k ostatním kollegům se neklonil.

Zatím se blížil kočár k dědině a mysl mladých lidí byla obrácena k těm, s nimiž se měli za krátko shledati. I venkované obraceli zraky k majstrovi a uctivě pozdravovali.

Povoz mezi farou a školou učinil poplach; hned se otevíraly dvéře u obou stavení a paní řídící vítala syna. Jinoši vyskočili a rozdělili se. Čeněk pozdravoval Justinu, která přiběhla z kuchyně.

Farář a Halus vyučovali ve třídách, ale vystavili dozorce k tabuli a rovněž pospíchali před školu Ondřej pomalu vjížděl do dvora; zavazadel hosté mnoho neměli. Oba se nejdříve tázali, proč Helena odjela, ale nikde jim nemohli dáti uspokojivou odpověď. Tak si to umínila a co chtěla, provedla.

Studenti byli častováni už před obědem, a zvláště Havlovi věnována v Chusnici pozornost.

»Kde máš kleriku?« tázala se nejdříve Bohuslava.

»Nechal jsem ji v Praze,« klidně odpověděl bratr. Bohuslava si myslila, že mu pan farář nějakou půjčí, třeba že ty budou ozdobeny hodnostmi, jichž alumnus v prvém roce nemá, kdyby třeba pocházel z rodu šlechtického a studoval v Římě. Ale přece se jí zdál Havel vyšší a útlejší, že mu farářova klerika dobře nepadne.

Julie čekala, že se bude bratr hned učiti. »Ite missa est«, o němž věděla, že má o velikonocích dvoje alleluja, jež uměla na kruchtě dobře odpovídati.

Též paní řídící čekala od syna něco jiného, ale ten jenom toužil po zahradě, zde kopal, sázel, zaléval a plel, nedav se odehnati úsudkem, že se to pro pana majstra nehodí.

»A tamo pan doktor to může dělati?« žertem ukázal Havel na protější zahradu, kde Čeněk zastupoval Helenu a od faráře plné konve přijímal.

Julie pohlédla v udaný směr a zapálila se. Nyní vůbec, co se Čeněk vrátil, byla stydlivější; dbala více zevnějšku a rychle odskočila od okna, přišel-li kdo do pokoje.

Havel učinil poklonu na faře a jinde se ani neukazoval. S Justinou promluvil na chodbě a u faráře pobyl asi hodinu. Mluvilo se o tom a onom, a jenom jako mimochodem zeptal se Vízek:

»Tedy jste, pane Havle, úplně spokojen ve stavu, do něhož jste dobrovolně vstoupil?«

»Bohu díky, nemohou si stěžovati.« odvětil Havel »a po jiném ani netoužím. Jsme takřka uprostřed hlučného života velkoměstského, ale k nám jakoby vlny jeho nedoléhaly. Už jsme vytříbeni; komu se nelíbilo v semináři, odešel.«

»A jak, budete o Božím hodě nebo na prostřední svátek kázati?« usmál se farář.

»Není nám dovoleno, důstojný pane; nemáme k tomu patřičného svěcení, ani vědomostí,« vymlouval se alumnus. »Jinak bych milerád vypomohl.«

»Věděl jsem to a jenom jsem žertoval. Nejsem proto, abyste hned se ukazoval. Do svěcení jsou téměř čtyři roky, a kdo ví, co se zatím stane, ač jsem o vaší dobré vůli přesvědčen. Ale jsme vrtkaví lidé a v semináři není nikdo držen. Všechno zastanu sám jak obyčejně, a počkám si na výpomoc v pozdější době. Věděl jsem to napřed, ale někdo jiný bude zarmoucen.«

»Kdo, prosím?«

Zdejší lidé, kteří se už těší na vaše kázaní,« řekl Vízek.

Teď si vzpomněl Havel, proč se Bohuslava tázala na kleriku, a Julie jej chtěla učiti zpívat alleluja. Zmínil se o tom, a srdečně se tomu zasmáli.

»Počkají si ještě nějaký rok a zatím připraví pěknou rochetu, k níž má dávno Justina připravené krajky.«

»Po svátcích si mám vzíti zprávu z farního úřadu, jak jsem se choval,« oznamoval Havel.

»To se musíme teprve přesvědčiti,« smál se Vízek. »Škoda, že není doma Helena, aby také dávala na školu pilný pozor,« pojednou se tvářil ze žertu vážně.

»Slečna odjela jako schválně,« stěžoval si Havel opravdově.

»Nedala se zdržeti; mluvili jste s ní na nádraží. Posud nikde nebyla, ať se také potěší. V úterý po svátcích přijede.

»Nám se o tom nezmiňovala,« upamatoval se Havel. »Snad si přidá, bude-li se jí na Moravě líbiti, a odjedeme dříve, než se navrátí.«

»Jak farář předpověděl, bylo v Chusnici všeobecné čekání, až Havel poprve vystoupí na kazatelnu. Mnoho se o něm mluvilo, každý krok jeho byl stopován, a když četl na zahradě noviny, domnívali se, že se už učí kázaní.

»Je mladý, musí znáti slovo od slova,« oznamoval kostelník jako zkušený muž. »To není jako u našeho pana faráře, ten se už nemusí učiti a káže, jako když voda plyne.«

Ale pojednou se všem zdálo, že Vízek ovšedněl, že už má slabý hlas, málo pohybuje rukama, ani jednou si nezatluče na kazatelnu a nerozkřikne se, až by to bylo slyšeti na návsi, ten mladý bude výřečnější, ohnivější, ten to poví jadrně a mluvou květnatější, jak už je to nové učení.

Řešetka s Brdáčem se vraceli z pole, kde okopávali na brázdách, a schválně na sebe čekali. Hned začali o Havlovi, a kostelník se chlubil, jak krásně vyžehlené připravil prádlo a červené štole dal novou podšívku, aniž by podal mimořádní účet patronátnímu úřadu. Učinil to pro čest Boží a z lásky k Havlovi, od něhož čekal velkolepý výkon o svátcích.

»Jenom aby nezakopnul,« poznamenal Brdáč starostlivě.

»Kdo? Havel? K smíchu! Takový student!« hájil kostelník učitelova syna.

»Je to nováček. Nikdo by se ani nedivil a nad tím nepozastavil. Stane se to starším, jako onomu kaplanu o pouti. Dlouho se rozmýšlel, než do toho přišel.«

»Poněvadž ztratil slovosled, jak povídal pan farář,« řekl Řešetka.

»Slovosled sem, slovosled tam, my si zatím odkašlali, a šlo to zase dobře. Ale o pana Havla se bojím. Snad by se ani nevzpamatoval, a nás by to více mrzelo než jeho samého.«

»Jenom se nestrachuj, pan Havel nezakopne ani jednou. To bych se chtěl vsaditi.«

»Tedy se vsaďme! O pět litrů piva.«

»Platí,« přisvědčil Řešetka, a oba si plácli. »Ale to ti povídám, ať při jeho kázaní neštemujete? Vždycky na vás hrozím

ze sakristie, abyste dali pokoj. Našeho pana faráře nespletete, ale pan majstr by se mohl zmýliti.«

»Už připouštíš a rád to klopýtnutí zaplatíš,« smál se Brdáč, uchyluje se do své chalupy.

»Jenom abych nevyhrál já,« stál na svém kostelník, jsa si jist Havlovým vítězstvím.

Také Viktor přijel na svátky, když na obecných školách bylo prázdno, a nemálo se podivil, slyše, že Helena odjela. Posud se to nestalo, co jezdí domu z Ondřova. S kým se bude škádliti? Heleny nejvíce ze všech postrádal a byl mrzut. Čeněk si všímal Julie, Havel rozmlouval s Bohuslavou, Pelhřím odejel do Ouborů a nový učitel se k omladině nepřidal. Pan farář a otec jej vybízeli, aby jako starší muž k nim se připojoval, ale to se Viktorovi nejméně líbilo. Rád by se s někým přel, někoho si nabíral, odporoval, škádlil, a tu uměla nejlépe Helena odseknouti, žerty přijímala a rovné rovným oplácela.

Viktorovi se zdálo doma tak smutno, že by byl hned odjel na svoje působiště nebo užil pozvání Ždanova a vydal se na Moravu. Ale nikomu se nezmínil, aby nesklidil posměch anebo nebyl mu vyčítán nevděk. Zahrada ho netěšila, Havel nerozuměl jeho žertům, i dal se do kreslení nějakých předloh pro žáky. U večer naslouchal, jaký je v semináři život, a nemohl pochopiti, jak tam kdo vydrží, když nesmí na pivo a vzdálen je hlučného života.

Také byl tázán, kdy si založí vlastní domácnost a vstoupí do stavu manželského.

»Počkám, až mne Havel oddá,« odpověděl, »bude to slavnější a také levnější,« dodal šibalsky.

»Slavně to udělám,« odpovídal Havel rovněž žertovně, »vezmu Božíhodový pluvial, na kruchtě budou bubnovati, proslovím řeč o marnotratném synu, jak se obrátil, ale nevím, přijde-li to levně. Takový mládenec musí platiti dvojnásobnou taxu.«

»Jak to?« ptaly se dívky.

»Poněvadž už mohl jednu ženu pochovati, a platí tedy ušlý zisk.«

I Viktor se rozveselil, a jeho nálada stoupla, když stopoval sklamání, jež Havel způsobil tím, že nevystoupil na kazatelnu o svátcích. Chrám byl naplněn ve všech prostorách zbožným i zvědavým lidem. Dostavili se i z daleka a v dědině nikdo nezůstal doma pro pohlédání. Hned jim bylo divné, že Havel nečetl na bílou sobotu proroctví, nesúčastnil se průvodu pod baldachinem, ale že šel mezi zpěváky. Chce nejspíše všechny překvapiti dne zítřejšího. Ale mrzutá tvář Řešetkova nevěstila nic dobrého. Položil knihy na kazatelnu, podíval ze na kruchtu, kde seděl Brdáč, a nějak škareděl.

Když zazněly varhany, vyšel jako obyčejně Josef Vízek, místní farář. V kostele nastal šum, tváře se protahovaly, kapelníkovi vypadla z ruky kalafuna. Naklonil se k řídícímu s otázkou: »Což pan syn, Havel?«

Halus jenom zavrtěl hlavou a hrál dále velebnou píseň.

Vízek mohl se toho dne rozkrájeti, mohl dávati sebe pádnější důvody, nic to nepomohlo, neměl pozorných posluchačů a vřelá slova jeho nepotkávala se s účinkem. Pozoroval to, rozuměl tomu, a klidně kázal dále. Hlavy se k sobě klonily, ústa šeptala, setkaly se pohledy, a záhy kolovalo mezi lidem, že Havel asi vystoupil ze semináře. Ten předvídaje rozruch, pustil se toho dne do Ouborů, aby navštívil rodiště Pelhřimovo a s učitelem se potěšil.

Viktor viděl všechno s kruchty, pozoroval udivené tváře, zvěděl o sázce Řešetky s Brdáčem a doma měl zábavu. Vyličoval všechno, napodoboval překvapení, nepokoj, rozpačitost kostelníkovu a posléze prohlásil, že to musí popsati a zaslati Heleně do Brna, aby měla také radost a požitek.

A byl rád, že měl příležitost Heleně dopsati, neboť jí chtěl domluviti, proč odjela a společnost opustila, že bez ní není ani s kým zažertovati, když je nyní omladina tak vážná. Také se hlásil o koledu za tu loňskou pouť a připojil, jak tvrdý nyní bude rozlousknouti oříšek sázky dvou znamenitých mužů, Řešetky a Brdáče. Oba tvrdí, že vyhráli, a celkem mají pravdu. Havel klopýtnul proto, že si veřejné mínění pohněval; neklopýtnul, poněvadž vůbec nekázal. Brdáč se hlásí o pivo, muži ti se nemohou shodnouti, a aby nešli k soudu, Viktor jim to pivo dal k rovnému rozdělení a společnému vypití. Tak se smířili, ale budou se brzo škorpiti jako Viktor s Helenou, až přijede domů, nebo až se učitel pustí na Moravu.

Tak se rozepsal, až se sám sobě divil a poštmistr nad listem kroutil hlavou, a Viktor musil přidati ještě jednu známku, aby list došel bez pokuty. A nějak spěchal z Chusnice za svým povoláním, nevyslechnuv napomenutí Bohuslavino, které mělo vždycky stejný refrain. Začínalo prádlem a končilo společenským životem, v němž Viktor tonul. Právě zakládal zase nějakou besedu, v níž bude jistě opět předsedou a nejpilnějším navštěvovatelem.

Studenti pobyli ještě celý týden, Čeněk se mohl zdržeti mnohem déle, ale strýček ho posílal do přednášek. Havel vyložil Řešetkovi, že v kostele přisluhovati, jak by si on myslil, a kázati nemůže, nemaje k tomu dovolení, že tak neučiní ani o příštích prázdninách, ale až dostane příslušné svěcení.

Řešetka dlouho vrtěl hlavou a nedůvěřoval. Teprve pádné důkazy ho přesvědčily. Roznesl zprávu po dědině, zastavil se s ní u Brdáče, ale ten odpověděl:

»Povolení — nepovolení, my bychom to přijali vděčně, a na posluchačích také něco záleží. Slovo Boží zůstane vždycky slovem Božím.«

»Ty vždycky do všeho rejpeš,« utrhl se kostelník.« A málo tomu rozumíš.«

»Abych nerozuměl! Však nejsem dnešní,« bránil se kapelník.

»Kdo hraje klarinet, může tlouci bubny? Kdo přetahuje basu, může foukati do píšťály?«

»Proč by nemohl, když to umí?«

»Na tom právě záleží, aby to uměl. A kdo teprve vstoupil do semináře, není už kazatelem. Až se naučí. Každý hned ne-

dovede na všechny nástroje. Pan Havel zná mnoho, ale v kazatelství není posud vycvičen a dotvrzen jako náš jednostpán.«

»Však se vycvičí za čtyři roky. Ty sloužíš v kostele přes třicet let a přece jsi se nenaučil kázati.«

»Ty pískáš tolikéž let na kruchtě, a neumíš hráti na varhany.«

Brdáč byl přetrumfnut, zasmál se, a oba muži si potřásli pravice. (Pokračování.)

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

»Ze špendličku na jehličku,
z jehličky na krabičku,
z krabičky na truhličku,
z truhličky na kravičku,
z kravičky na šibeničku.« Z Jaktaře.

»Mam ja ženku malinku, jmenuje se Barka,
povedu ju na jarmark na svateho Marka.
Starej babě krajic chleba, aby mohla žuchlaf,
a tej mladej pantofličky, aby mohla cupaf.
Stara baba pobrunčuje jako stara bečka,
a ta mlada poskakuje jako veverečka.«

»Uvařimy dvě slepice, damy jich do nudlice,
a do zela damy škopce, něch se vezme kdo chce co chce.
Jak pacholci nudle sjedli, tak děvuchu něvyvedli.
Škoda je teho masla, co sem do tych nudli chlastla.
Dy bys byla placku dala, byla by si tancovala,
nědala si ani kuška, něpujdeš ani do tanuška.«

»Huhu, pasla sem na luhu!
Kanda, randa beži,
klubičko se ježi.
‚Skuč Kačenko do vody,
sbirej pani jahody.‘
‚Už sem ja jich posbirala,
do kytečky navazala
pani Kateřince
na zlatej peřince.‘« Z Háje.

»Panimamo le-le-le-le,
co to leži vedle mně,
ma to buty, galaty,
a klobuček čapaty.« Z Kr. Pole.

Je tam Ho-ly, pa-śe vo-ly, ve-zme nas na śan-ky.

»Juliana, krasna pana, šla do lesa jako dama.
Potkali ju čtyře pani: ‚Juliano, pojeď s nami!'
‚Ja bych rada s vami jela, dyby bratřička něměla.'
‚Bratra mužeš otraviti, a za nami pospichati.'
‚Jdi do lesa jedloveho, přineš hada jedoveho.'
Už bratříček z pole jedě, malovane dřevo veze.
‚Pojď, bratříčku, k snidaničku, upekla sem ti rybičku.«
‚Aj, co je to za rybička, bez hlavy a bez plutvička?«
‚Ocasek sem spojidala, plutvičku sem kočce dala.'
Dy ůn jeden kuśek sjedl, hned na jedno ličko zbledl.«

Z Čabysova.

»Vyliz chlopek na nolepu, *)
vyvratil tam hrněc s řepu.
O řepu nic nebylo,
ene hrnca škoda bylo.« Z Morávky.

»Větr fukal, hrušky cupal, a ja sbiram, sbiram,
ja štiskam a to piska. Ja myslil, že to hrušky — mušatelky,
a to zatim sakulinsky žab.« Z Jaktaře.

Nedoslýchavý:

1. »Pochválen buď Ježíš Kristus, chlapče.«
»Ja vybiram vrabce.«
»Kelko je mil do Jičina?«
»Pět jich měla ta vrablina.« Z Chvalikovic.

2. »Kmotře, kaj, kaj?
K lesu?«
»Trusňoka **) na předaj nesu.«
»Co dělaju vaše děti?«
»Je svazany, nęuleti.«

Při jídle:

»Kmotřičku, jistě, jistě!«
»Dy ja jim.«
»Němatě ležku.«
»Dy ja vim.« Z V. Polomě.

»Nechal sem tě pozdravit na sto kośti,
a v každej kośti sto milośti.« Z Jaktaře.

»Šli tře chlopi do Bolatic
čečovicu mlatit.
Cepy se jim polamaly,
muśeli se vratit.« Z Komárova.

Dycky zele a kobzole,
nihda kuska masa.
Kerak by se poskočila Brygolova chasa?

*) Pec.
**) Trusňok = krocan, truska = morka.

Na horach, šeju hrach, na dolinach čočku;
přišel k nam jeden pan, oblibil si kočku.
Kočka byla bohata; měla čtyry kotata. Z V. Polomi.

»Všeci ludě povědaju,
že my nic němamy,
a my mamy chalupečku
z cebulovej slamy.

Všeci ludě povědaju,
že mam kravku chudu,
a ja se ju vyfutruju,
až kobzole budu.«
Z Vlaštoviček.

Tancovaly dvě jelitka,
bachorek jim piskal;
Tomašek se poskakoval,
až se zle potřiskal. Ze Štěpánkovic.

11. Hlasy zvonův.*)

1. »Bom, bom, bom,
poďte dom;
bo matička kašu vařu,
a tatíček praśa pařu.«
Z Kravař.
2. »Něplachovsky zadka,
Něplachovsky zadka.«
V Jamnici.
3. »Vendeline, umřel stryc,
schoval dušu
pod loktušu,
něměl nic!« V Čabysově.
4. »Daj ty lunty,
daj ty lunty.« Ve Štěpánkovicích.
5. »Brav mě vyryl,
pastucha mě našel, bom, bom.«
V Bavorově.
6. »Tym dolkem,
tym dolkem.«
Umíráček v Kobeřicích.
7. »Platene galaty,
platene galaty.«
V Jakubčovicích.
8. »Kobzole se zelim,
kobzole se zelim.« V Bránce.
9. »S hrušky dolu,
s hrušky dolu.«
10. I. »Jan — Jan — Jan.« (Veliký zvon.)
II. »Antonín — Antonín — Antonín.« (Menší zvon.)
V Sedlištích.
11. »Vendelin, žeň do dom,
Svata Marija.« Ve Vršovicích.
12. »Žerďum ho, žerďum ho.« Na Karlovci.

12. Děti na pastvě.

Děti k nejveselejším dnům života čítají ty, jež prožily na »*paśi*«. Na pastvě nemůže býti ani dětem teskno; sejde se jich několik, a ti bez čtveračení, nějaké »útěchy« se neobejdou. Zábava pastevců začíná v nejútlejším mládí, neboť malým dítkám matičky ukládají povinnoť pásti »huśitka«, »huśy«.

Na pastvu stádo vyhánějí: »húč na paśu, huúč na paśu!« Aby housátka se pásla, pokřikují: »Škubaj, škubaj!« Nebo »škobaj, škobaj!« Mlsné, jdoucí do škody, okřikují: »Huúč — obratiš, huuč — obratiš!« Domů se svolává štěbetavé hejno: »Pile, pile, pile!« Nebo: »Pila, pila, pila!«

Husy jsou bílé, šivé, popelavé, strakaté, sedlasté, krkohlavé.

*) Viz jiných 31. ve »Vl. Slez.« I., str. 104—105.

Děti jsou rady, zbudou-li se pastvy husí a postoupí výše; tomu nasvědčují tyto verše dospělejší pasačky:

Dy sem husy pasla,
zimum sem se třasla;
a včil husy nepasu,
tuž se zimum nětřasu.

Něco »hodnější« jest už pastva kravská. V okolí Opavy málo pasou, též v Pr. Slezsku; za to dále na jih od Opavy, na Frýdecku, tam kravířů hojnost.

Kravířům jest znáti jména krav, aby na ně volati mohli. Nejběžnější jména krav ve Slezsku jsou tato: Babuša, březula, ciganka, červina, duška, frela, herla, jahoda, javora, jirysa, iskerka, kalina, kavka, kontesa, kropěna, křižana, květula, laňka, laska, libuša, lyšena, malina, molocha, megera, milena, panimama, pryncula, raduša, ružana, ružička, rybina, srna, stračena, tylora, tysula, vesela, veselina, věrdula, značina atd.

Než se vyžene stádo ponejprv na pastvu, okouří se svěceným kadidlem a věncem dotýkaným na Boží Tělo o monstranci; potom je hospodář nebo hospodyně pokropí svěcenou vodou, krávy napřed musejí se po »placi shaňati«, by šly pokojněji.

Matička napomíná pasáka: »Žeň každym razem ve jmenu Pana Ježise Krista, pak přiženeš kravičky do dom dojista. Nehřeš, nezlob se, nedělej ‚zlemu' radosti, pas v tichosti s pisněmi, s libosti. Povedě se tobě jako nejsvětějšimu Paśtyři, Panu Ježíši: kravičky se tobě pohromadě udržu a utišu.«

Krávy jako koně mívají na čele hvězdu nebo malou »blosku«; »lyšina to je ene paru perek«.

Oko pastevcovo postřehne, má-li soudruh krávy »koberaté« (břichaté); posměváčkovi však jest pozor dáti, by se jeho kravám něco horšího nestalo, totiž, aby »nenabečkovaly«,*) »nezažraly«.

Při první pastvě koulí se kolem stáda vařeným vejcem, aby se nerozbíhalo. Též po hřbetě koulí se vejce, aby byly krávy tlusty.

Kravám se má na pastvě zpívati, aby »škubaly«:

»Škubaj, kravičko, na uhoře;
až ho stryk Františ nepooře.
Škubaj, kravičko, na dolině
a davaj mleka po ‚kelině'.« **)

Jiná: Z Malenovic.

Nebo se na krávy volá, by se pásly: »Paś se, paś se!« »Škubaj malutka, škubaj malučka!«

*) Nenaduly.
**) Hrnec na dojení.

Jde-li dobytče do škody, křičí se na ně: »Hej, kaj iděš? Zavraťl« Nebo: »Koza, stara, květula, kalina atd. vratiíš!«

Pasáci jeden druhého upozorňují, jestliže zočí, že dobytek jde tam, kam nemá: »Tedor! Krava v zelu, ve rži, kobzolach atd., nědaj, nědaj!«

V Orlové zpívají:

Ej, Go-ry-lu, Go - ry - lu, Go - ry - lu,
či je kro-va v o - bi - lu, v o - bi - lu?

Čijigo to chovanio, chovanio?
Franckovego vygnanio, vygnanio.

Na pastvě stává se, že krávy se trkají, tu třeba pastevcům je rozháněti, by se »nepopytvaly«; hůře jest, když se krávy »sbeknu« t. j. dají hlavy dohromady a hrozně »ryču«. To se přihází, jde-li kolem masař aneb uvidí-li »lunt kervavy«.

Krávy ryčící nebo volující*) dají málo mléka; pasáci doma pak nerádi slyší výčitek.

Mají-li krávy dobrou pastvu, pastýřům naskytuje se volná chvíle k zábavám; tu buď zpívají, helokají, nebo na jaře čas si ukracují, otloukajíce píščalky.

Písně zpívají dílem svaté, které znají z domu a z kostela, dílem světské:

»Horala lipka, horala,
pod ňum ma mila sedala;
iskerky na ňu padaly,
mladenci o ňu plakali.

Ten jeden nějvice,
bo ůn ji kupil střejice;
ten druhy plakal ešče vic,
bo ji ůn kupil pantlu do střejic.«
Z Hlučína.

Aby nepršelo, zpívá se:

»Nepadaj, dešču!
Maš matku v klešču,
tatika v horoch,
ve velkych padoloch.« Z Kobeřic.

Je-li sucho:

»Usycha nam travička,
nespaduje rosička,
Kravičky se nenažeru,
doma se na nas dožeru!« Z Podvihova.

Tančící děvuchy na louce si popěvkují:

»Už ty pilky dořezaly,
už ty mlynky domlely,
už sedloci domlotili,
už su prazdne stodoly.« Z Morávky.

*) Běhající se.

»Ty sviňoku svinsky,
ty's mi ukrad rynsky.
Ja tě půjdu žalovat,
a ty mi ho muśiš dat.«

Kravíři obojího pohlaví*) na Těšínsku na sebe *»helokají«*. Název helokání pochází od stálých refrenů »heló, heló«.**)

Helokáním chtějí jaksi udržeti společnosť vzájemnou, již přetrhuje vzdálenosť místa; nebo se škádlí:

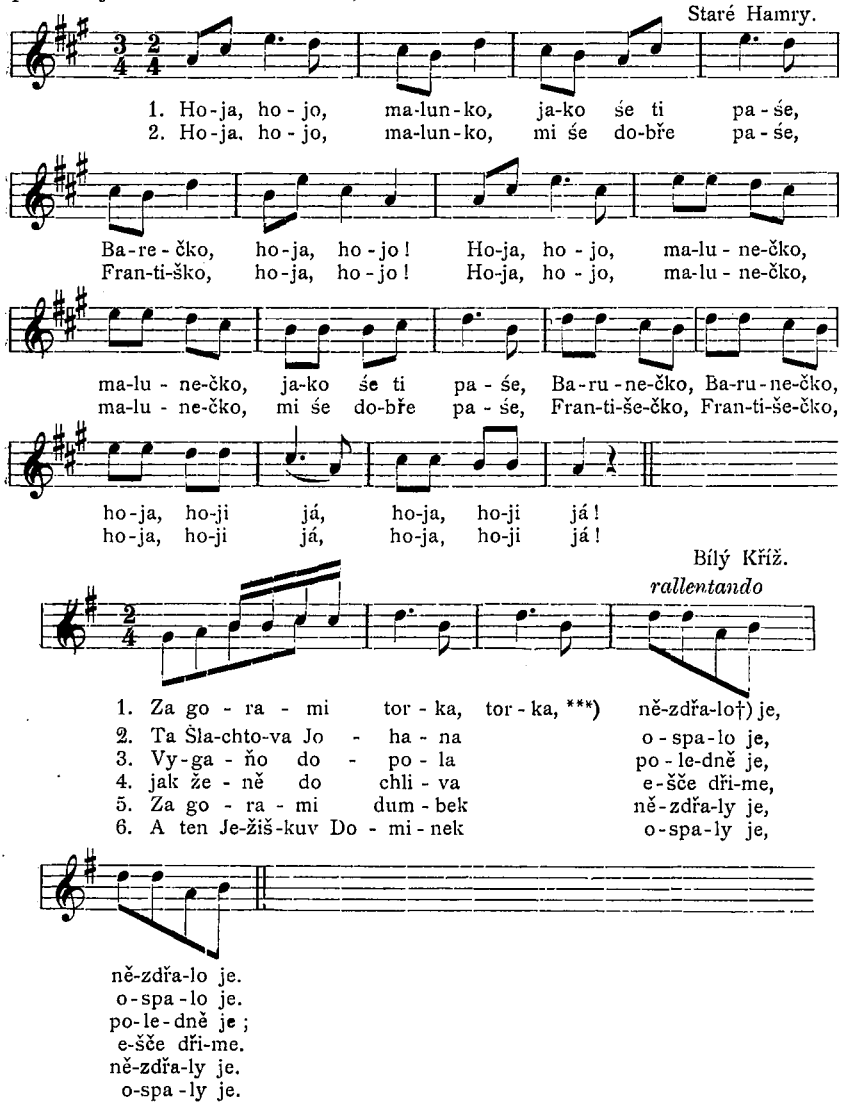

*) V »Česk. lidu«, r. VI., str. 463., napsal jsem, že málokdy kravíři na Těšínsku na sebe »helokají«. Lépe se informovav, seznaljsem, že obojí pohlaví heloká.

**) Srv. Al. Jirásek, »Č. lid« III. 8—10.

***) Torka = trnka.

†) Nezralá.

1. »Helo, heló! Straka na komině!
Jako se ti paše, Marijanko, v Bohumině?«

2. »Helo, heló! Mně se dobře paše, tobě něvim jako,
bo si ode mně daleko. Helo, heló!« Z Dobré.

»Helo, heló! Marijanko, jako se ti paše
v červene kolaše,
a v bilem fěrtušku?
Pujdu ti za družku,
jak ni za družku,
tak za starosvatku
na samem ostatku. Helo, heló!«
Z Morávky.

Chlapec: »Hola, holó! Malučko.
Jak se ti paše, Baruško?
Hola, holó!«
Děvče: »Hola, holó! Malučko.
Mně se dobře paše, Karličku.
Hola, holó! Pojď hefka ku mně!«
Chlapec: Hola, holó! Jo tam něpožinu, bo tam nědožinu,
bo to dalečko, přes male polečko.
Červene jablečko, konička vraneho, oširovaneho.
Barušku na něho. Hola, holó!«
Děvče: »Hola, holó. Stodola na role, lože malovane, peřiny pisane,*) kolibečka zlato, šatečka hedbovno, koleśa vyśivana. Dybys ku mně hnal, tu bys ju dostal. A jak něpřižineš, to ju nědostaneš. Přece ti ju pošlu po anjeličku zlatem, on ti ju doniše na křidelkach zlatych, Karliček! Hola, holó!«
Chlapec: Hola, holó! Malučko.
Ať je to též jiste, Baruško!
Ať je též to dobře,
dej to, Pane Bože,
dej to, Pane Kriste,
ať je též to jiste.
Barunečko s Karličkem — chovanečkem.
Hola, holó. Bílý Kříž.

»Helo, heló! Jak se ti paše?«
»Mně se dobře pase,
pojď, hefka ku mně,
bo je laska u mně;
jak budě u tebe,
ja poženu N. k tobě. Helo, heló!« Z Raškovic.

Chlapec: »Helo, heló! Malutko,
jako se ti paše, Hedvičko?«
Děvče: »Helo, heló! Mně se dobře pase,
tobě něvim jako,
bo je tam daleko. Helo, heló!«
Chlapec: »Helo, heló! A ja nědalečko,
přes male polečko. Helo, heló!«

*) Pisane = tištěné, strakaté (též »durkované« zvané).

Děvče: Helo, heló! A přes nevelky huny*)
javorek zeliny.
Po javorkem voda,
Hedvičką jak jahoda. Helo, heló!« Z Morávky.

»Helo, helo! Helokum, helokum,
dala chlib žebrokum,
a tvaružky židum,
že se na rok vydum.
Za rok se vydala,
za družky pytala.
Esli ni za družky,
tuž za tovaryšky.
Ja rada pojedu
na tvoje veselu
na vranem koničku,
v zelenem mentličku.
Lože malovane, peřiny pisane,
kolibečka zlato, peřinka strakato.
Helo, Heló.

»Helo, heló! Straka na koliku. Už si napaś' ty Dědku Frantiku? Helo, heló!«

»Helo, heló! Na horach su kravy, jo už sem jich napaś', seženu jich z trovy. Helo, heló!« Ze Skalice.

Velmi milou zábavou dětem na pastvě jest trhati kvítka, víti věnce, kytice, a pak jimi zdobiti kříže, obrazy, sebe, též dobytek. Názvy květin, jež trhají, jsou: bobolusk, galatky též Petrove kluče, klučičky (petrklíče), dobromysl, hřebičky roztřapane, huśe kvitka též ramoky (sedmikrása), huśe kvitka velke (kopretina), charba, klobučky modre, bile, kokotky, konopky (sasanky), kozí brady, kukol, kuři stopky, iskerky žulte (orsej), oči volove, vole, paničky (vlčí mák), pazurky, panenske oči též Panenky Marie šaty, kašičky či vodnik (pomněnka), panensko kroso, širotky (macešky), zamečnice (svízel žlutý), zezgulky modre.

Ž »koního mleka« (mleče) dělají zrcadelka. Jestliže zrcadelko zohniví, a v tom okamžiku pasák vzpomene si na někoho, ten jistě se na něho hněvá. (Z Podvihova.)

Nábožné kravařky, tak dvě nebo tři, vyhlédávají na pastvě samotu, majíce úmysl modliti se. Nemajíce růžence po ruce, samy si jej obstarají: natrhají deset nebo padesát květů nebo lístkův a růženec hotov. Po každém zdrávase odloží jeden květ.

Když je míza ve stromích, pasáci robí piščalky, které jsou několikerého druhu, a to: 1. *Pisčalky, piščolky.* 2. *Frkačky, prdule, prduličky.* 3. *Trumpety, truby, flauty, šalomuny.* 4. *Slavik.*

První druh píščal připravuje se známým způsobem; *frgačky* nemají kromě dvou otvorů dalších. Ten konec, který se strčí do úst, oškrabe se, a pak se frgá.

Na *truby, trumpety* vybere se silnější ratolesť, otlouká se, pak závitovitě nakrojí se po celé délce nožem, a opatrně se sloupne; pak ze závitův učiní se trouba. By závity při sobě držely, připevní se trním — »špejchaly«. Za náhubek dá se frgačka.

Při »slavíku« dřevko do spodního otvoru píščalky vložené se pohyhuje, čímž mohou vzniknouti vyšší i nižší tony.

Při »pučení« píščalek říká se:

»Piščalečko, vybij mi se.
Bo jak mi se nevybiješ,

*) Hony.

poćěpnu ćě pod plot.
Zežere ćě jařambity *) kokok.
Poćěpnu će do lesa,
přijedźe će kolesa,
poćepnu ćě do řiky,
zežerum ćě hruziky.
Piščalečko, vybij mi se atd.« Jarohněv

»Pučim, pučim piščalečku.
Jak ju něupučim, hodim ju pod plot,
sežere ju černa kura, jařabaty kokot.« Z Jaktaře.

V pondělí Svatodušní mívají pasáci *smažinku, smaženku*, »smaženicu« vajec.

Po sv. Václavě, kdy může se pasť i staré babě na hlavě, seznamují pastevci stáda, by se lépe vyrážeti mohli. A tomu seznamování dí, že »huču« krávy.

Děvčata opatrněji odhanějí dobytek z pastvy: »Hoó, iztě do chliva!« Kdežto chlapci na ně spustí: »Halo gš, vrtel kaše na ocaśe; halo gš, vrtel kaše na ocaśe!«

V Kabeřicích ženouce domů zpívají:

»Kravy idu z pola,
němaju pokoja.
Slunečko se tpči,
do zahrady skoči,
ze zahrady do vody.
Trha pani jahody.
Jak natrha putnu,
kupi sobě sukňu.
Žeňtě děti do domu,
ale tiše v pokoju;
buděmy pec jelita
z červeneho kralika.«

Podvihovští kraváci, málo napasší krávy, podpírajíce se o kyj, pějí smutnou píseň:

»Idě žebrak uličkum,
tralija — lija.
Podpira se huličkum,
achy, achy, ach!« (Pokračování.)

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

(Pokračování.)

O tom, že Vinařickému duchovní národní písně se líbily, ač v Českých Budějovicích se nelíbily, mluví též třetí dopis Fr. Kleinovi, jejž tuto připojujeme beze změny, by poznal se onen vlastenecký duch oněch dob, kdy vlastenec vlastenci s největší radostí sděloval vše potěšitelné, co zvláště ve vlasti, nebo ve slovanském světě se dálo, by spolu se radoval, že nadcházejí přece dnové lepší.

Jaké mínění a přesvědčení měl Kamarýt v této záležitosti, jsme již podali dříve, rozmlouvajíce o této sbírce, a Kamarýt sám

*) Jařambity, jařabatý = strakatý.

ještě vyjadřuje v dopise k Fr. Kleinovi ze dne posledního února r. 1830; tento dopis, pro charakteristiku tehdejší doby a literárních zjevů jest velice zajímavý, zní:

V Klokotech, posledního února 830.

Velectěný Pane, Vlastenče!
příteli zvláště milovaný!

Váš list mne velmi potěšil, nebo neočekávané radůstky jsou dvakráte radostné. Již bych věru ani nebyl sám věděl, že na Vás byl pořádek k odpovídání, kdyby ste se k tomu tak upřímně nebyl znal. Za ten čas ovšem přečasto zpomněl jsem na Vás a kde jen jsem se domníval, že by mě co o Vašem zdraví a jiných okolničnostech povědíno býti mohlo, bylo dotazováno a mě ujišťováno, jak se Vám dobře vede, což bylo dle žádosti mé. Mnoho také jsem se nazpomínal na Vás při čtení *Don Quixoto*, čemuž se arci smáti a všelicos o mně mysliti musíte, nevěda kam cílím, připomenete-li však sobě ony pro mne sladkých památek časy — když jsme všichni Velešínští a Střížovský p. Svoboda pod večer se procházívali na Krumlovském stromořadí, a Vy jste k našemu zabavení povídával o dobrodružství slavného hrdiny z Manchy — tuť Vám to bude vysvětlitelno. Nyní s tou převýbornou knihou přicházím ku konci, čtu jak o bále v Barceloně ta smetana všech rytířů třeštících — tancovala. Teď mám čas, abych přistoupil k odpovědi na Váš list, sice by mě pro přílišné žvaní ani místečka pro ty básníky nezbylo, které na Vaší žádosť mám vyčítati. Či ještě nejprv o † Dobrovském! Dej mu Bůh věčnou slávu! (časnou již má), já jen přece na svém stojím. De mortuis nisi bene — a toť není nic zlého, když mu ve filologii slovanské a v kritice co do dějiny — *přední* ale v soudu krasovědném, v poesii *poslední* místo dávám.*) Amen. O čem pak ještě honem pohovořím, aby mi jen přec ještě nyní plácku pro ty básníky zbylo, neb zdá se mi, že jich tak mnoho nebude, jako bychom to rádi měli — o čem pak tedy? Třebas o Mikulášovi**) né o tom co děti — ale co lidi co krále a císaře po světě straší. Ten tedy založil v Rusku centrální institut pro veškeré jeho profesory, odkudž budoucně na všechny školy dosazováni budou. Německé methody i s řečí jsou vyloučeny i filosofické systémy Němců vyhnány.***) Pak se zakládají asi 4 katedry pro jazyky všeslovanské. Pak se zakládá veliká Všeslovanská knihovna (v Rusku všecko). Náš *Hanka*, *Čelakovský* a *Šafařík* jsou od ruské akademie vyvoleni k té samé knihovně za bibliotekáře. †) První má dostat 1600 fl. stříbra, druhý a třetí po 1200 fl. ročně; k tomu však mají vzíti na sebe povinnost spisování slovníku Všeslovanského, s ostatními oudy akademie. Více o tom bude mi povídati Čelakovský, jenž letošní jaro, jak on se vyjadřuje v Marianském Eldorado t. j. v Klokotech užívati míní.††) Potom

*) Viz i v »Seb. listech« str. 217., 219., 232—233. Kamarýtův usudek není tuto ve všem správný.
**) Tamže i str. 257.
***) Tamže i 210.
†) Tamže i 259, 265, 271.
††) Tamže i 266; o Marianském Eldorádu viz též str. 193.

jakýsi Rus *Martinov* vydává své přeložení Řeckých klasikův, jichž dotud asi 30 dílů,*) celý Homer, Pindar a . . . . i prosaikové. — Poláci budou brzy míti celého Waltera Skota, *Göthe* v překrásném nákladném vydání v jazyku polském se tiskne. A polští básníci něco k podivení čistě v Paříži se tisknou, viděl jsem v Praze u p. *Mikiewiče***) 3 dílky za 9 fl. stříbra, ale pěknější knihu jsem ještě dosud neviděl. Já jsem koupil vydání A. Petersburgské za 4·30 fl. stříbra a tak čisté jako by z Londýnu bylo přišlo. Ten *Mickiewič* (ještě živ také byl v Praze), jest v baladě, v romanci, vůbec v básnictví romantickém takový mistr, že vytroubeným baladám německým směle naproti postaviti se může. Ano mezi Slovany první romantik — a v původu jej čísti — toť jest nevyslovitelná radost! na tu řeč bych se podíval, která by jej chtěla přeložiti.***) Také až k podivení mě zajal Ruský básník *Puškin*, *Karamzin*, *Deržavin*. Polský *Kochanovský*, zvláště jeho přeložení žalmů Davidových a jeho threny čili elegie†) nyní mě božskou rozkoží naplňují! — Stránka zas počmárána, teď přejdem na Čechy. U nás tedy to nejnovější, že se v Praze ustanovila společnost učená, která bude spisovati český konversační slovník. Jungman se svým slovníkem na čisto již opisuje literaturu S††) podle toho se tedy brzo aspoň oznámení na předplacení dočkáme. Budeť to práce výborná. Jak jsem v loni byl v Praze, četl nám s Čelakovským některé kousky. — V literatuře naší mimo Eneidy v Slovanském jazyku vyšly Virgiliovy eklogy od *Vinařického*, zdařilá práce; pravil mi, že také pracuje na Eneidě†††) (jakož to později v Musejníku dal důkaz), ale co ta Slovácká vyšla,§) že ho to mrzí. *Čelakovského* Ohlas Ruských Písní v tom druhu dílo klasické. *Selanky* od *Langera*.§§) Idylly letos tištěné Gesnerovým se k boku postaviti mohou. Vyjde o nich obšírnější soud v Musejníku českém letošn. v části tuším 2. — Nejznamenitější český básník jest dosavad *Kollár*, zvláště jeho *Slávy Dcera* v Uhřích vydána§§§) u nás jen pod rukou k dostání. *Polákova* Vznešenost přírody poněkud známá Vám z Hromádkových novin. Pak *Chmelenského* básně, *Marka* Jindřicha, *Šnaidra* (letos vyšel 2. dílek) zajisté Vaší pochvaly dojdou. Čelakovského *Panna jezerní* z Waltera Skota zasluhuje býti v každé knihovně. Čelakovský byl vlastním lístkem od Waltera Skota poctěn.*) — Mé písně nár. duchovní již spořádané čte nyní náš milý Vinařický. Nestydím se za to, když Vám řeknu, že v Budějvicích pochvaly nedošly,**) poněvadž míněno tam, že je vydávám za katolické a dogmatické a já jen bez ohledu na nábož. — chtěl a chci podati výtečnější národní české písně,

*) Viz v »Seb. listech« str. 257.
**) Tamže i 228.
***) Jakou radosť by měl Kamarýt, kdyby mohl spatřtti Mickiewiče v češtině!
†) Viz i »Sebrané spisy« 194.
††) Tamže i 265.
†††) Tamže i 281.
§) Tamže i 182, 230; překlad Holého.
§§) Tamže i 262—264.
§§§) Tamže i 268.
*) Tamže i 220.
**) Tamže i str. 239—240.

tedy i legendy v písničky uvedené; ale jen takové: které básnickou cenu do sebe mají — to je zas jiná otázka, která píseň se má zpívati v kostele katolickém.*) V Praze jinač o nich soudí. Ponecháme to, až se jisté povětří u nás vykouří. Zatím shledávám pořád kde co možno.

Odpuste mému špatnému psaní, bylo mi na kvap.

Račte brzy psáti. Buďte zdráv a spokojen.

Váš upřímný

Kamarýt.

Po stranách tohoto dopisu jest následující:

»Právě mi poslal Čelakovský k čtení knihu velikou ve 4 dílech *Ruské písně všelikého druhu* jako: Erotické, satyrické, vojenské, národní, kozácké a t. d. Tu bude zas opisování. Jsou tištěny v Moskvě 1822. — Hanka bude vydávat staročeské glosy**) Wacerada Rozkochaného, čímž se k českému slovníku znamenitě přispěje. — Romanisty *Van der Velde*, již jsou dotud 4 díly česky. — Florianovy Novelly. *Rukopis Královdvorský*, nejvýbornější české básně starých časů, v Litoměřicích nedávno krásně vydán podruhé.***) — *Přísloví Slovansk.* již Čelakovský spořádal, nyní čte ještě jinojazyčné, angl., něm. a j. Nevím kdy nové tisku podá.«

Podavše slovně dopis Vlastimilův, týkající se českých národních duchovních písní, promluvíme si o těchto obšírněji.

Písně duchovní byly patrně bez duplikátu censuře předloženy; její »non imprimatur« bylo by Vlastimila zajisté velice překvapilo. »Sbírka má duchovních písní« — táže se Kamarýt — »již přišla z klepet censuře? Jen mi neoznamuj žádné Non imprim.« †)

Čelakovský zaslal Kamarýtovi odpověď radostnou *13. června 1830:* »Písně duchovní z censury s plným Imprimatur se vrátily. Pospíšil se uvoluje je vydati, a sice jestliže tvá Vašnost tomu na odporu nebude. Obmýšlel jsem, aby latinským vyšly písmem, leč pro lepší odbyt budeť od toho upustiti, a budou se tisknouti písmem užitým při písních nenárodních tuto přiložených, které aspoň v okrouhlosti latině podobnější, aspoň oku milejší, nežli rohatá fraktura. Formát a papír veskrz na všech výtiscích bude tentýž jako zde na Přibylově mazanině spatřuješ . . . Celý rukopis chci rozděliti na dva dílky, avšak aby v každém něco podle tebou učiněného rozvržení obsaženo bylo, tak aby v obou ranní, večerní, vánoční etc se nalézaly. *Zatím bys mohl časem v témž pořádku na třetí, čtvrtý atd. pomysliti* podle pohodlí a příležitosti. Myslím, že proti tomu nebudeš státi, jelikož ti aspoň snáze bude ke dvěma takto rozděleným přičiniti třetí, nežli k jednomu zjednati podobný druhý. Rád bych též, aby dokud mého tu bytí s tiskem se pokročilo, bych korrekturu na sebe vzíti mohl.« ††)

*) Třebas ostatně žádnou básnickou cenu neměla.
**) Viz i »Sebr. listy« 260.
***) Tamže 240.
†) Tamže str. 274.
††) Tamže str. 275.

Dle toho, jak navrhl Čelakovský, který opět korrekturu převzal jako při »Smíšených básních«, a *to opět v době, kdy chystal se do ciziny,* úplně se jednalo, až na to, že je Pospíšil tiskl písmem německým.*) Po ohlášení jich v »Čas. pro katol. duchovenstvo« píše Vlastimil Čelakovskému 12. července 1830: »Těšilo mne návěstí o duchovních národních písních, ale nezapomeň, že musí slouti: »Shledané od Kamarýta a vydané od Čelakovského«,**) sice bych já do zlého bláta se posadil; mimo to mám dosti ouzkosti, že v nemilost u milost Pánů vejdu, kteří vědí o našem srozumění, a kteří tedy lehce sobě to spočítají, leč by ještě ty slovíčko předeslati chtěl, aby to zabarvilo. *Děj se jak děj, zde i třeba své dobré obecnému obětuji.* Že některé, jenž by se Vám z těch písní nejslabší býti viděly, vynecháš, ubezpečuji se, jakož vůbec na vše, co se zevnitřní ozdobnosti tisku a papíru týče; jak mi oznamuješ, jsem spokojen. Že se obecnosti práce tato zavděčí, s potěšením doufám.« ***)

Ač nebylo třeba Kamarýtovi dovolení biskupova, jak sám psal a toliko o dedikaci žádal, jakmile však, třeba i omylem se v Čes. Budějovicích domnívali, že žádá o dovolení, a toto mu odepřeno bylo, nejednal Kamarýt, hledě k věci, správně, dav písně do tisku; sám to nejlépe věděl a cítil, jak z uvedených popisů jest zřejmo a rád byl by býval, aby Čelakovský připojil nějakou svou předmluvu a ono: »Shledané od Kamarýta a vydané od Čelakovského.« Toto stanovisko měl do Čes. Budějovic oznámit a pak teprve tisknouti. Jinak sbírkou tou vykonal dílo ceny veliké. Proč Čelakovský neučinil po vůli Kamarýtově, piše Čel. později.

České národní duchovní písně byly sice dány do tiskárny Pospíšilovy, ale s tiskem nezačalo se ještě ani 18. srpna 1830, jak dí Čelakovský; za to však 11. prosince 1830 oznamuje týž: »Tisk tvých básní, jak tuto první arch ukazuje, se započal, Pospíšil velice o to usiloval, aby německým písmem tištěné vyšly, pravil, že se sám u tebe omluvena učiní. Tiskne 1200, a myslí, že tímto způsobem více mezi národem se rozšíří.« †)

Kamarýt nebyl prvním archem valně potěšen. »První arch mých písní — odpovídá Vlastimil — jakž takž se mi líbí, řádky nehrubě rovnány, a německý tisk arci mne mrzí, a kdyby se Posp. jak chtěl omlouval. Když se bude takto vždy nevčasný ohled bráti, nikdy písmo latinské, jak žádáme, obvyklejší nebude.« A dotýkaje se toho, že Čelakovský nepřipojil mezi sebou ujednaného »Shledané od Kamarýta a vydané od Čelakovskeho«, důtklivě dí: »Pak druhé, *nad čím jsem se tuze pozastavil, že dle našeho umluvení tvé jméno k tomu nedáváš.* Jestlis mínil, že by to jména tvého důstojno nebylo, arci ti to za zlé pokládati nesmím; a udělallis to z jiné chvalitebnější příčiny, mně ovšem nepovědomé, tím dříve budu s tím spokojen. *Než v tomto pádu nevyhnutelně se ještě tato přidaná předmluva k druhému dílu přitisknouti musí;* proč — to již víš.« Psal tudíž Kamarýt dvě

*) V »Sebr. listech«, str. 282.
**) Viz i zde str. 98.
***) Tamže, str. 276.—7.
†) Tamže, str. 282.

předmluvy; jednu k prvému, druhou k druhému dílu; však pouze jedna jest předeslána prvému dílu. Nebude zajisté bez podkladu, řekneme-li, že Čelakovský obě spojil v jednu, po případě opravil a doplnil.

K dopisu Kamarýtovu, proč »České národní duchovní písně« jménem Čelakovského vydány nebyly, odpovídá tento 17. ledna 1831: » . . . v listu jednom jaksi důtklivě se mne tážeš, proč mým jménem vydávány nebyly tyto písně. Já nahlížím, že příčina, pro kterou se to státi mělo, zůstane beze všech následků, a pochybuji, že by *tam***) si toho povšimnuli. »Mimo to myslím po vyjití jejich slovo buď v theologickém časopisu buď v musejníku o nich promluviti, čehož bych učiniti nemohl, aspoň ne v té míře, kdyby i moje jméno na vrchu stálo.***) Tamtéž oznamuje Čelakovský, že jde tisk »Českých národních duchovních písní« váhavým krokem a že se do třetího archu vloudilo valně chyb, ježto Čelakovský se rozmrzel na Pospíšila a čtrnácte dní k němu nešel, jenž přece tiskl dále. Za trest je musí na konci »vyznamenati«. Než neplatí to o třetím, ale o druhém archu; viz »Čes. národní duch. písně« díl I. st. 156.

S tiskem to šlo skutečně váhavě od prosince r. 1830 až do polovice dubna 1831 vytištěn byl první díl o sedmi a půl archu ve 12°,†) ovšemže i předmluvu o jednom archu v to počítaje, ale bez nápěvů jakož i druhý díl, ač Kamarýt i Čelakovský se o ně hlásili.††) Pospíšil, boje se patrně nákladu, tiskl je bez nápěvů, neposílaje ani těchto ani povinných 40 exemplařů Kamarýtovi,†††) z nichž polovici bylo Čelakovskému rozdati mezi vlastence. Postupovalo-li se s tiskem prvního dílu pomalu, tím pomaleji to šlo s dílem druhým, který byl vytištěn koncem října r. 1831 a nikoli jak na titulním listu tohoto dílu udáno jest r. 1832.§) Psaltě Čelakovský Kamarýtovi 1. listopadu 1831: »Aby Pospíšila — . . . jako každý jiný obchodník! Celé léto ho v Praze nebylo, psal jsem mu skrze ty nápěvy, dával jsem mu vzkazovat, nic mi na to neodpovídal. II. díl je dotlačen, a včera již vidím u Vetterlové vázané výtisky.« §§)

Roku 1831 vyšly oba díly »drahého rukopisu« Kamarýtova, v němž chtěl i dale pokračovati,§§§) jak ho byl k tomu Čelakovský dříve povzbudil. Název mají týž až na rok 1832 ve druhém díle.

---

*) V »Seb. listech« na str. 284.

**) V Čes. Budějovicích

***) V »Seb. listech« na str. 286.

†) »Seb. listy« str. 296.

††) »Seb. listy« str. 299. a 305.

†††) Tamže, str. 299., 300., 309.

§) V »Předních křisitelích« na str. 263. a jiných spisech j. v »Jungmannově Histor. lit. české« 2. vyd. na str. 380.; v Jirečkově Anthologii III. d. str. 137. Podobně tvrdí v nejnovější době také Dr. V. Flajšhans ve svém: »Písemnictví české slovem i obrazem atd. na str. 552, ač tomu tak dle »Sebr. listů« není. Rok 1832 místo 1831 byl již ze knihkupecké vlastnosti obchodně přidán.

§§) Tamže, na str. 305.

§§§) Tamže, na str. 316.

»České národní duchovní písně.« *)

»*České národní duchovní písně*«. Sebrané od Jos. Vlastimila Kamarýta. Díl první. V Praze a v Hradci Králové 1831. Písmem a nákladem Jana Host. Pospíšila, oučinkujícího oudu českého národního Museum.

Předesláno jest motto z Pís. sv.

.... Jsi jim jako hudebná píseň, kteráž líbezným
a sladkým hlasem zpívána bývá. Ezech 32.

a za ním hned předmluva o XXIV. stranách psaná v Klokotech nad Lužnicí 6. února 1830. V předmluvě velice zajímavé a poučné ukazuje Kamarýt »k důležitosti, vznešenosti a jadrnosti písní těchto, jakož i ku sprostnosti, dojemnosti a hudebnosti starších církevních nápěvů českých a přirovnání k novějším skladbám toho způsobu, již od vytknutých tuto vlastností co den více se odchylují.«

Pro skutečnou cenu a bohatost myšlének, jakož i názoru Kamarýtově a důkazu milé a plynné prosy jeho, budiž tu tato předmluva u větším výtahu :

»Ducha, pravý, vnitřní národa život žádný pozorující cestovatel, žádný statistik nám nemůže vypsati, jestli ten duch se mu nezjeví; a žádná statistika nám jej nemůže tak dobře a neomylně představiti, jako když vlastním okem naň patříme. Ten ale vlastní národa duch aneb národnost jeví se slovem, nikoli slovem cizími ústy vypraveným, které nám bohužel tohoto ducha obyčejně jako nesličné strašidlo představuje, ale vlastním slovem se jeviti musí a toť na místě strašidla vidíme anděla. Nechtíce již vzdělaní národové popisováni býti toliko dle tváře zevnitřní jako pouhá zvířata, sebírají bedlivě povídky, pohádky, přísloví, pilně v lidu svém jakožto v největší a ještě nezcizené části národa, aby tím co nejvěrněji svůj charakter jako v nejtrefenějším obraze, ano v původu světu představili. *Povídky*, domácí život, obrazotvornost a jiné mocnosti duševné věrně malují; *pohádky* jsou důkazové vtipu; *přísloví* představují stupeň a způsob rozumování, filosofie a morálky prostonárodní; ale písně nevylučujíce svými místy ani povah nadjmenovaných, tu nejvýtečnější stranu charakteru národního nám ukazují; národa city, vášně, národa *srdce* . . .

K tomuť účelu výborně bylo nám již skrze *Čelakovského* posloužení.**) Kdož by bez obliby vkusné jeho sbírky nečetl, a po jich přečtení svého národu vroucněji nezamiloval. Předce však vidělo mi se jakoby k tomuto výtečnému obrazu národního Českého srdce ještě jakési vznešené jakosti se nedostávalo. Zde sme sice slyšeli, jakými písněmi u nás hory, doly, pole i luka i vísky ozývají, když lid mravů neporušených ve své tiché spokojenosti se rozveselí. Však tento národ, jemuž nevinná pěkná příroda tolik a tak libých písní do srdce vlévá, příroda pravím, neboť to

*) V Rybičkových »Předních křisitelích« na str. 263., v Douchově »Knihopisném slovníku« na str. 175. a j. v »Českém Lidu« roč. VI. str. 17. od Pavla Vašy : Kamarýtova sbírka »Českých nár. písní duchovních« nejsou správně jmenovány ; jmenují se : »České národní duchovní písně.«

**) Slovanské nár. písně sebráním Fr. L. Čelakovského.

charakter jeho zpěvu, že od přírody počíná, pak nenuceně na své city přechází: tento národ neuměl by se také v písni k Tomu povznésti, jenž původem jest všech krásot přirozenosti, a jenž pro ně tak vyjímavé srdce mu dal? Kdo tak hlasitě zpívá o závod se skřivanem nad jeho hlavou se vznášejícím, an zvonky se pasoucího skotu v to hlásky své mísí, nebo když louku zelenou nebo zlatoklasou pšenici kosí a sebírá: ten zpěvavý lid, najednouliž jako němý umlkne, když palouky jeho suchotou chřadnou a jeho v potu tváři zaseté obilíčko před klasem již schnouti počíná a do žádné veselé písni mu není? Ano není-li národ náš národ křesťanský? vyznávač náboženství, které žádnému neberouc národnost, lásku nejsvětější za původ má, kteráž nejraději na horách olivetských, v zahradách getsemanských, při liliích polních, při ourodných vinicích, při tichém pastýři odpočívajíc podlela; a sama při poslední večeři velikonoční s učedlníky svými hymnu zpívala? . . . .

Ten lid nemělby charakteristických a hojných písní nábožných? Ba jako hory a doly tak též ano hlučněji chrámové a svatyně svým srdečným hlasem naplňuje, neboť tuto tisícové hlasů v jeden jako tisíců modlitby v jednu na oltář podanou žádost se spojují a mocností nevýslovnou každého citlivého posloucháče s sebou zachvátí a srdce jeho rozplamení. Ale nejenom ve svatyních, nejen při obětech i v chýžkách svých i v dílnách, i za pluhem i při srpu slyšeti písničky svaté a tím více pohnutelné. České světské písně, co jich tištěno, veskrz »*pro obveselení mysli mládencům a pannám na světlo vydané*« jsou, tak jejich nadpisy zní. Když ale ten čilý mládenec, ta kvetoucí panna tak někdy jest mysli zarmoucené, že ji nižádná písnička obveseliti nemůže: neníliž třikráte dojemnější její »*O Maria! zpomeň na mne!*« kterouž ona slzavýma očima před obrazem té nejsvětější potěšitelkyně a nebo někde venku o samotě toužebně zpívá?*) Když sem ještě jako studující v Budějovsku, kdežto čeština předce pořídku, časně ráno v dobu jarní do pole vycházíval, a při východu slunce nenadále z vesnického sadu ke mně znělo: »*Sluněčko přejasné již jest z hory vzešlo,*« s jakým citem sem já klobouk smekl, a kdykoli slunce vycházeti vidím, s potěšením nábožným si na to zpomenu a zpívám v srdci« . . .

Podávaje historii mnohých staročeských písní nábožných pokračuje o počátcích svého sbírání: Pomyslil jsem sobě sám, když jsem tyto písně shledávati započal, žeť asi brzy s koncem se potkám, ale jaké bylo mé radostné podivení, když mně *Jungmannova česká literatura* o tolika českých kancionálech pověděla, z nichž nejeden i tisíc i přes tisíc písní počítá. Mimo to sem při mnohém kostele třeba 4 našel psané a tamto neznamenané; i kdyby ve mnohých tři díly písniček bylo těch samých a povědomých, přec počet našich nábožných písní tisíce převyšuje, a tedy zle by bylo, aby se z takového množství pěkných vybrati nemělo. A když sem po vesnicích sebíral a sebrati dal, nebylo

*) Vůbec znamenati sluší, že naše vesničanky s větší chutí a častěji zpívají písničky svaté než světské, a mohou slouti mystrně zpěvu nábožného. Pozn. Kamar.

téměř chýžky, která by mně hezkým prošívaným svazečkem nebyla posloužila, a v každé vísce povědomých špalíčkovaných kancionálů bylo k nalezení. To samé v městečkách a z většího dílu i ve větších městech; rozumí se pořád o písničkách náboženských, světských daleko ani polovic nebylo k dostání, však těch žije tím více v ústech lidu, čím méně jich na papíru. V jaké pak lásce a vážnosti písně svaté národu jsou, dosvědčuje veliká nákladnost našich starobylých pergamenových kancionálů, které bychom za těchto časů ani za sta nezpůsobili, a které se jako přední vzácnosti v našich knihovnách záchovávají; a sprostý lid svého nashledaného nebo zděděného svazečku jako klenotu sobě váží. Jak by jich sobě nevážil, ať již jeho praděd třeba z nich zpívával, a to pro chudobu kolikráte jediná kniha v dědince, můžem-li to knihou nazvati; zde on má v krátkosti pohromadě výstražné příběhy, životy svatých, legendy, pravdy z náboženství, všeliké napomínání a potěšení. Mnohá z těch písniček jako anděl strážce hned od kolébky až do šedin život jemu kolikráte oslad ila, v zármutku potěšila, v ctnosti upevnila a jeho boží hody a slavnosti teprv slavné učinila: jakby jich sobě nevážil!

Již i z těchto příčin ač máme-li po srdci lidském, tyto zpěvy naši pozornosti a úvahy zasluhují. Nám arci jsou to všecko věci povědomé obyčejné, všední, pročež si jich tak málo všímáme a vážíme, jako té nejpěknější modlitby Páně; a kdyby nás cizincové sami na mnohé věci naše pozorny neučinili, třebas bychom nikdy na ně nepomněli aneb jistotně zmínku o nich neučinili. Kolikráte sme u př. slyšeli anebo spolu zpívali každému povědomou: »*Kde jsi potěšení, můj Ježíši*«, je to jedna z novějších a jen prostonárodních písniček, ač nikdy sme si ji tak nevšimli jako jeden vzdělaný cestovatel. »V tu nadřečenou hodinu, jsou jeho slova, musíme býti zpěvu přítomni, jenž počíná slovy: *Kde jsi potěšení*, píseň, kterouž bez hlubokého nábožného a něžného citu slyšeti nelze; která bezdečně k slzám pohne. Lid tu píseň zpívá; musíť jí dokonale býti povědom, neboť padání a podzdvižení hlasu jest pravé jednozvučné, pravidelné. Časem hlasy umlknou a varhany počnou, pak zase hlasy již zvučněji, již temněji tak v to padnou, jakoby to jeden jediný silný hlas, jeden jediný cit byl, jako kdyby veškerý lid jedinou duši měl, která by vzdychla: »*Bez tebe jiného nic nežádám!*« Jaká to odevzdanost! jaké odřeknutí všeho pozemského obsahují tato slova! . . . »S Ježíšem umříti sobě žádám, s Ježíšem živu být naději mám!« nikoliv nebylo možná udržeti slzí.

Tak rozbírejme našeho lidu zpěv nábožný. — Co do ceny jejich básnické, ze staročeských vane duch vážné prostoty a jádrnosti, což právě jim k ozdobě býti může, ať nazvíce jsou historické a dogmatické, v novějších naproti, jako v poutnických, v prosebných, ve svatomilostných ozývá se něžnost síla všestranného citu nábožného, slovem, v nich lyrické hraje všemi mocnostmi lidského srdce takového totiž, jakové máti příroda vypěstovala, a které kunsty a tak nazvanými vzdělanostmi není rozervráno a zcizeno. Co mi divno, že v prosté poutnické i nejnovější písni čistého básnického Slavismu nalézáme, co v nových světských se ztrácí: »Překrásná růžička libě voní, má duše, mé srdce dy-

chtělo po ní« — a k tomu to pomyšlení, že církev nazývá Marii růží duchovní! »Ta Vydří vesnice, nad ní krásné slunce, Maria.« — Sluníčko zašlo, půjdeme spáti; musíme Matičce dobrou noc dáti« a j. v. i jazyk v nich daleko čistější než ve světských z našich časů, an slovy německými až do hnusení poošnořené jsou. —

Sudebný jemnocitný Herder ve svých Národů hlasech (Stimmen der Völker) jedinou nábožnou píseň předkládá, plaveckou totiž Sicilianskou:

O sanctissima,
O piissima,
Dulcis virgo Maria!
Mater amata,
Intemerata,
Ora pro nobis!

tu vydává za nejpěknější příklad vlaských národních písní. Ovšemť pěkná něžná písnička, neboť nic jiného není než málo zjinačené ukončení starého církevního *Salve Regina* — »O milostivá, o přívětivá, přesladká (jiní: o sladká) Panenko Maria! oroduj za nás svatá Boží rodičko!« co u nás každé dítě říká za modlitbičku. Netřeba říci, že celé Zdrávas královno v kolikeré a pěkné písničky uvedené máme; jen z té příčiny to zde podávám, aby ti, kteří právě každou národní píseň podle aesthetiky a poetiky měřiti nechtí, aspoň dle hořejšího příkladu poněkud věděli, jak ty ceniti mají, které lid jejich zpívá.

Tytoť dvojí šetrnosti požadují, nebo nejsouce kancionálem uchráněny, stojí v nebezpečenství, od novějších potlačeny a v zapomenuté povrženy býti, čehož jak poznáváme nikoliv nezaslužují. Jak bychom tomu byli rádi a povděčni, kdyby jenom jedna písnička! Marianská od našich praotců k nám byla dohlaholila! Kdybychom jen o té se doslechnouti mohli, kterou české udatné vojsko na *Hostejnově,* »kde máti Boží divy tvoří,« když se tam rozlila povodeň Tatar litých . . . (Ruk. Král. Jaroslav.)

Jaká prosodie těch písní národně duchovních? Tak jako všecky naše prostonárodní zpěvy, nejsou ony měřeny na vzor umělecký, ač se v nich nikoliv jistý dosti líbezný rytmus utajiti nedá, zvláště ve staročeských. Ani bych nemyslil, že dle prstů jejich verše skládané jsou jako více podle jisté skladateli povědomé anebo i vymyšlení melodie, která jakoby v sluchu mu zněla, když on píseň psal. Pročež kde se nám třeba u čtení naskytuje závada, to v zpěvu tak se hladí a kulatí, že ucho při dobré národní melodii žádného násilí neznamená; i nejsouť skládané pro pěkné čtení než veskrz pro zpěv, který hojně nahradí, co verši chybuje. Jinak arci musíme posuzovati plody umělecké . . . .

Však co do hudby náleží, která duše vznešenými nábožnými city má naplniti, která hříšnou člověka vášeň a všecku z ní plynoucí neshodu má krotiti a v mír uvésti, co do takové hudby jest staročeská těchto písní opravdu vzor. Starý náš nápěv, i kdyby slov podloženo nebylo, kouzlem Orfea působí. *Mozart* sám

s oblibou písně nábožné lidu českého slýchával, ano vyjádřil se, že se nediví, an Čechové písní sv. Vojtěcha Uherská vojska zahnali, ale že se diví, že my prý těch pokladů v starých kancionálech schovaných tak málo sobě vážíme. U nás kancionál takový jest pravé konservatorium, netoliko církevní ale pravé národní hudby. V tomto nové naše duchovní písně bohužel daleko se odchýlily, jich nápěv tvrdý, skočný, titěrný, víceji k tanci nebo k rozkoši než k modlitbě povzbuzující, ač ve prostém lidu nikoliv ještě český nápěv nevymřel, neboť zkušenost máme, že vůbec náš lid v něm sobě libuje. Když se některý z těch zpěváků má naučiti nápěvu novému, s jakou nechutí, s jakou obtížností! a předložme mu nebo jednou předzpívejme i dost umělecky složený staročeský — a on s potěšeným zdařením zpívati bude; z toho vidíme, co národního, co k svému se hlásí.

Jestli se toto podání obecenstvu zavděčí, předložím *i druhé.*

Konečně z toho všeho patrno, že tuto *nevydávám ještě kancionál*, jak se mnozí domnívali a prý těšili, kteří o mém podniknutí se doslechli; tenť jináče způsoben a spořádán bude, ač jestli se ho vůbec větší potřeba ukáže. Ant i v tomto sebírání pokračuji, žádám všech mohoucích, aby mně dobrotivě přispěli, jakož i těm srdečně děkuji, kteří mně tak ochotně byli nápomocni.«

Promluvivše ústy Kamarýtovými, jakou cenu přikládal duchovní písni a jak jí důkladně rozuměl,*) jak upozorňoval i na cizí hlasy pochvalně o ní pronesené, přikročíme k obsahu a rozdělení samých »Českých národních duchovních písní.« (Pokračování.)

Vlakem.

Kolem žitných lánů, plných ohně, maku,
kolem lesů plných opojivé vůně,
kolem lesních samot hučivě vlak letí,
mijí města, meze, pole, řeky, tůně.

Na pokraji lesa zvědavě laň vzhlíží,
jaká obluda to s hlukem v před se valí,
jak zem duní vůkol a koleje zvoní,
jak se modro nebe v temno kouře halí.

Uvnitř vlaku pestrý kaleidoskop lidí:
tomu zvolna jede, — spěje v náruč děvy;
tomu rychle letí — neb se bojí chvíle,
kde jen utrpení, bída se mu zjeví;

tomu lhostejno je, kterak mijí lány,
duchem páry hnané tělo toho obra,
jedeť pro zábavu — jiný na studie,
zkoumat říši pravdy, krásy, cnosti, dobra.

*) Jiný důkaz toho podal Vlastimil v Časop. pro katol. duchov. r. 1831 roč. IV. sv. 2. str. 280—288 ve výborné stati: »Slovo o nynější církevní hudbě. Od J. K.«, jež by dosud mohla býti ve kterémkoli hudebním časopise na nejpřednějším místě.

Stařec s mrtí v líei. v nemocnici spěje,
k pohřbu jedináčka ona dáma mladá,
na svatební cestu tito s jasem v líci,
tomu v beznaději hlava k prsoum padá..

Všecky tyto touhy, plesy, boly, bídy,
které těmto lidem v srdcích klíčí, zrají
skrývá vlak v svém nitru jako hrob, jenž někdy
všecky v sobě pohřbí, na věky vše ztají.

Jos. Plaček.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlast« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

III. Vzájemná důvěra.

Dobré srdce, neopředené tkanivem samovolné zkaženosti a hříšných návyků, stěží odolá nevinnému kouzlu ctnosti; podává se této síle ušlechtilé a vznešené. Mistress Needle-ová, meškajíc v domě Allorů, měla skoro každého dne příležitost učiniti nové známosti zvláště šlechtických dam, a poněvadž její důstojné a uhlazené chování bylo jí nejlepším doporučením a nejčestnějším pro ni svědectvím důvěra, kterou jí věnoval hraběcí dům, netrvalo dlouho, byl jí otevřen každý dům vznešenější neapolské rodiny — věc pro ni, tady cizí a bez přátel, velevítaná. Julie neotálela pozvati ji do shromáždění některé dobročinné společnosti, kde byla jednatelkou nebo činovnicí, čímž se signora cítila velice poctěnou.

Zde se jí otevřel zcela nový svět, nevyzkoumaný, neznámý, neuvěřitelný. Především se divila oné dobrosrdečnosti, s jakouž se v podobných shromážděních scházela Nobility, Gentry a common people; viděla na př., jak princezny i vévodkyně jednají s milosrdnými sestrami s nejintimnější důvěrností, jak sloučeny v sesterských úradách osnují plány, jak přispějí tomu neb onomu nuzákovi, té neb oné rodině; a to vše s tak živou, účinnou a upřímnou láskou, že nezkušená cizinka sotva věřila svému zraku a sluchu. Obdiv její rostl, když měřila ony spousty prostěradel, prádla a šatstva, které se zdarma rozdávaly s bochníky chleba, masem a léky churavým; co ji při tom nejvíce pohnulo, bylo, když uslyšela, že veliká většina rozdaného prádla a šatstva je vlastnoruční prací oněch dam, které navštěvují schůze a jejich dětí. Počínala v tom viděti opravdu něco křesťanského, zvláště ve zprávách o návštěvách jednotlivých chudých a celých rodin; nikdy by nebyla tušila, že něco takového může býti. Jakže? tázala se sama sebe, jest to možné, aby tyto osoby navštěvovaly doupata žebráků, aby tyto něžné ruce, vězící skoro stále v rukavičkách, hladily choré, ranami poseté, rakovinou stížené! Můj Bože! srdce se mi chvěje, když si jen na to pomyslím. A kdybych viděla z blízka nějaký ošklivý hmyz... A mistress Needle-ová se hrůzou zachvěla, a bylo jí špatně od žaludku.

A tak jako myšlénka budí myšlénku, tanuly jí na mysli bezútěšné obrazy o chudých její vlasti, nelaskavé nemocnice, kde nemocného spíše ukrývají, než aby mu přispěli ku pomoci, ukrývají, aby ho neviděl boháč a užívatel světa — o zmírnění a léčení jeho ran se nestarajíce; ozvaly se v ní veřejné stesky proti některým veřejným dobročinným ústavům, kde hyne na sta nejmenších dětí, zahubených denně navyklou bezstarostností správy ústavu; workhouses, proslulé špatnou svou pověstí, zraku veřejnosti nepřístupné, galejím podobné, kde se ubožáci přijímají více k mučení nežli ku práci, a naposledy krutá almužna, již anglický zákon vydírá z kapes bohatých, aby ukrotil vyhrožující hladové davy lidu; almužna, která se z daleka nešťastníkům hází jako psům, s nesčíslnými ohledy, jen aby je dárce nemusil viděti, aby oni k němu a on k nim nemusil příliš blízko. Zde však viděla mistress Needle-ová na vlastní oči lásku soucitných žen ku svým bližním a skoro cítila tlukot šlechetných a lidumilných jejich srdcí; aniž by si toho sama byla vědoma vracela se s Julií, ve své rámě zavěšenou, domů s duší skropenou balšámem čisté křesťanské lásky, plna radosti, že mohla hřivnou svou přispěti ku sbírce na chudé, jíž se schůze končívala.

Ze všeho jedna věc zdála se jí temná a nevysvětlitelná, jak jen to možno, že ona, o níž se vědělo, že je protestantka, na pouhé doporučení prosté dívky nalezla přístupu a přijetí u bigotních a zatvrzelých papeženek? »Papeženky to jsou, a jaké,« rozumovala signora; »každá jejich rozmluva kořeněna je pověrami, fanatismus srší ze všech jejich skutků . . a zdá se jim, že dobyly vítězství, mohou-li na krk nemocného zavěsiti medalii Madonny . . .

A neostýchají se tak učiniti v mé přítomnosti; mluví, radí se, jednají . . Věru, je třeba doznati, že jejich náboženské přesvědčení má kořeny v hloubi duše, že jsou neochvějné a předsudků prosté; jakž by jinak mohly s takovou blahovolností k tajným svým jednáním připustiti osobu jiné národnosti a víry? Kteráž pak dámská společnost naše by dala tak hluboko v záležitosti své vniknouti papežence?

Mistress nepozorovala, že Julie, prostička holubice, ji obetkává jemnou sítí, že ji rozestírá kolem ní jako úhledný, ale bystrý pavouček, aby ji chytila. Běda, kdyby byla přísná pietistka o tom měla nejmenší tušení! Zle by se byla pohoršila a rozzlobila. Zbožná divka pronikavým okem Neapolitánky v krátkosti správně vystihla, že Angličanka jest jí velmi přízniva. Viděla, jak v neděli běhá, kde je jaká kaple protestantská, mezi dnem byla všecka pohřížena do čtení své ubohé zkomolené bible, kterou také svým dceruškám až dost a dost předčítala; věděla, jak je úzkostlivá, aby se nepřestoupil nedělní a sváteční klid — tak velice, že z toho důvodu zamítla zcela veřejně, jako věc svědomí, súčastňovati se večerní společnosti v hraběcí rodině, kde se hrával nějaký ten valčík na piano. Z toho všeho soudila Julie, že Angličanka spíše byla protestantkou skutky a jednáním, nežli vnějším vyznáním a měla za nemožné, aby tato duše, od přírody tak ctnostná, uzavřela se před milostí Boží, když by paprsek

nebeské záře této jednou ji osvítil. Protož si umínila raziti tomuto paprsku cestu a objevovati jí katolicismus s té stránky, která se jí zdála nejzpůsobilejší, učiniti na srdce příjemné dojmy. Aby ji uvedla do pozorování a okoušení půvabů charity katolické, doporučovala ji známým buď ústně nebo lístkem: »Odevzdávám vám protestantskou dámu, duši dobrou, třeba bez své viny bloudila; srdce její jest od přírody stvořeno, konati dobro, je svým dětem laskavou matkou, holubice bez žluči; jednejte s ní s veškerou laskavostí, již uznáte za dobrou, aby si o nás nemyslila, že jsme dcery Antikristovy — ale tak, abyste neurazily její víru nevhodným mluvením o náboženství. Praví mi anděl můj, že více k ní bude mluviti konání dobrých skutků, než nejkrásnější rozpravy.« A Julii porozuměly a poslechly ji.

Aby tím jistěji došla svého cíle, jala se k němu kráčeti oklikami; dobře si toho byla vědoma, že signora by nerozuměla žertu v oboru náboženském. Snažila se získati její lásky nesčetnými důkazy ochotné oddanosti a nelíčeného přátelství. V té věci neměla příčiny se přetvařovati nebo jednati proti svému přesvědčení, neboť cizinka opravdu se jí zamlouvala. Ráda jí věnovala hodiny své a byla jí společnicí, brzy vypravujíc o běžných událostech dne a doby, brzy hrajíc si s Klementinou a Klarou, dětmi jejími, které se někdy ve svém pokoji nudily, když se matka bavila. Půjčila také jedno piano svému hosti a pro zotavení jí zahrála některou ze živých a bujných fantasií neapolského lidu, které působily jako elektrická jiskra ve stále jednotvárné duši odměřené Angličanky. Dovedla i obě dívky k pianu a za krátko tak je vycvičila, že svými prstíčky dovedly nalézti nějaký akord; větší uměla zahráti dle sluchu i několik písní, z čehož měla matka velikou radost.

Mistress Anna překvapena takovými vytrvalými projevy zdvořilosti a poznavši, že Julie ji má upřímně a nezištně ráda. cítila, že se počíná vyplňovati ono prázdno, které jsouc stále kolem ní, činilo její život smutným. Nebylo jí blaze, neviděla-li Julii; když nepřišla k ní, šla sama ji vyhledat, nebo k ní poslala děti do pokoje — důkaz to naprosté důvěry. Poslední měsíc, kdy meškala v Neapoli, byla důvěrnost její s dcerou hraběte Alloriho už tak veliká, že se od ní nemohla ani odloučiti; chtěla ji míti po boku na denních vyjížďkách při návštěvách museí, na milých vycházkách do okolí.

Otec Juliin tomuto přátelství s protestantkou nebránil; byl přesvědčen jednak, že mistress se do rozprav o náboženství nepustí, jednak byl si jist pevnou stálostí Julie, která by spíše dovedla získati jiného, než aby se byla dala získati sama. Na vycházkách byla Julie duší ženských společností: určovala cesty, odkud nejlépe viděti, jmenovala zámky a dědiny a znala celé okolí; vypravovala historii jednotlivých míst i jejich zánik; a nejednou vysmála se po anglicku podivným, zkřesaným výkladům, které s velikými ústy činili ciceronové ze řemesla. Stalo se často, že některá scena krásné krajiny uchvátila obrazotvornost cestovatelky; tu Julie vyňala album, usedla na skalisko a před jejíma očima učinila rychle, volnými a jistými tahy náčrtek a odevzdala

jí jej darem. Často pozval hrabě svého hostě — a tím byla více, nežli nájemkyní — na svůj letohrádek za mostem sv. Magdaleny. Tam dal přichystati různé zákusky a pro děti svačinu; vybrané druhy ovoce, pomeranče, vzácné mandariny a jiné sladkosti: vracely se odtud s výslužkou a plny radosti.

V oněch dnech věnovala se Julie celá dívkám přítelkyně své, aby je obveselila: hrála s nimi na honěnou, na bábu, na schovávanou, jako by jim byla věkem rovna; dávala pozor, aby její sestra a malý bratr ve hře se přizpůsobili malým cizincům a zábavu jim zpříjemnili. Trhaly-li květiny, učila je, jak je zachovati v herbáři; líbil se jim blýskavý kamének? Dala jej stranou a vzala domů; chytily do síťky motýla? Julie vyňala jej velmi pozorně ze sítě, aby mu nesetřela pel se křídel, a napíchla jej špendlíkem na kousek korku. Zásoba sebraných přírodnin podala látku poučné zábavy na druhý den. Trpělivě upravovala Julie rostliny, očistila je od nepotřebných částí, rozestřela na veliký papír, aby žebra listů a kalichy zůstaly neporušeny a vkládala je do archů pod lis; nerosty řadila do své sbírky mineralogické, motýlí křídla napjala a nalepila na gumovaný papír na rub i na líc a mezi oběma ruby i líci nechala prázdné místo, kdež štětcem pak vymalovala tělíčko zvířete. Pod každý nový kus napsala vědecké jméno, pak pojmenování v mateřském svém jazyku, a kde to věděla, i anglické jméno. Tak se naplnily dvě knihy a několik zasklených skřínek, na něž napsala pyšné jméno: »Přírodniny neapolské.«

Dětem lady Needle-ové se to vše velice líbilo a nedaly Julii ani chvíli pokoje; tak ji milovaly. Celý den byly kolem matky a hučely do ní, aby poslala pro miss Julii, aby s nimi šla na procházku, a pak ji oblétaly nekonečnými otázkami. Matka v té příčině jim sama dávala příklad, a tak měly ještě více odvahy. Milovalať lady Julii tím více, pozorujíc, jak přítulně se k ní děti mají a jak je k nim laskavá; vždyť děti tyto a prvorozený John (byl doma ve vlasti své na ústavu) sladkým kouzlem tvořily blaho jejího srdce. Zdálo se jí, že je dvojnásobně milována: sama i ve svých dětech.

Nejednou se divila a sama sebe plísnila: »Jak jen to může býti? Já, která jsem nikdy necítila úcty nebo přátelské náklonnosti k papežence, dala jsem se nyní unésti takovou měrou od Julie? A přece mohu říci, že tak nečiním z nucení a přemahání; cítím, že ji miluji jako sestru, jako dceru. Ale třeba také říci, že není, jako ty druhé; je to výjimka, vzácná výjimka mezi sobě rovnými . . . Zdaliž někdy vyšlo z jejích úst slovo, poznámka, nejvzdálenější narážka nějak se dotýkající mého náboženství! Nikdy a nikdy. Jestliže z neprozřetelnosti počnu sama o něm mluviti, jme se mi vykládati theologicky o své víře s takovou výmluvností a jistotu, že se jí v tom ani můj duchovní správce nevyrovná, kdybych se s ním radila o třiciti devíti článcích.

Co je na ní krásného, nic není přetvařováno; co na srdci, to na jazyku; je o své víře úplně přesvědčena neochvějně, jako by to vše byla pravda pravdoucí; Jaká to škoda! Nemá jinou chybu, než že je zuřivá papeženka . . . ale dobrá, neútočná,

není žádostivá boje, není závistivá . . . Ach, kéž by byla mého vyznání!!

Důvěrnost obou nabyla konečně takových rozměrů, že když nastala již doba, aby signora Anna odcestovala, prodloužila svůj pobyt v Neapoli o čtrnáct dní, jen aby se ještě těšila s Julií. Opět a opět pronášela k jejímu otci, že si ji vezme na několik měsíců sebou, aby viděla Londýn a byla přes léto na zámku v Zeleném parku. »Tam,« pravila k hraběti, »pozná vaše dcera trochu jiný svět; uvidí jiná města, země a mravy, než v Italii; to rozšiřuje duševní obzor, vybavuje z předsudků, v nichž jsme se narodili a z úzkoprsosti; věřte mi, to bude nejlepší doplnění jejího vychování, jehož jí jen budete moci poskytnouti. Zatím co ona se zdokonalí v angličině, naučí se mé děti trochu vlašsky a trochu hudbě; u mne doma, račte věděti, jsem pouze já a mé děti; vaše Julie by byla tak jako mé vlastní dítě, opatrovala bych ji jako oko v hlavě . .«

»O tom není pochybnosti,« přerušil ji hrabě.

»A nám, hrabě, učiníte největší radost, když na podzim osobně k nám přijedete, abyste si klenot své rodiny odvezl zase domů.«

»Velice jste laskava, signoro,« odtušil Juliin otec. »Kdybych se mohl odloučiti od své dcery, věřte, že bych ji nikomu s větší důvěrou nesvěřil, nežli vám. Ale co bych měl říci? Počínám stárnouti, a to děvče je mou podporou, radostí, útěchou; omládnu, jsem-li ve společnosti mé choti a Julie; zdá se mi, že mně to lidé závidí. Je to slabost, uznávám to; ale což si mám počíti? Nesvědčilo by mně, kdybych se měl dobrovolně zbaviti svého potěšení, jež mi Bůh zachovej!«

»Ale vždyť se jedná jen o několik měsíců, a pak . .«

»Dohodněme se tedy o plánu vašem,« řekl hrabě. »Nejsem proti tomu, cestovati s Julií za Alpy, na Rýn, do Francie, a potom . . .«

»Potom,« skočila mu do řeči mistress Anna, »docela jistě a za každou cenu musíte ztráviti měsíc v Northumberlandu, kde mám nějaký ten pozemek s villou, nebo zámečkem — jak je vám líbo — a kde užijete trochu klidu a zotavení. Ano, tak jest, smlouva je ujednána a stvrzena. Mohu o tom promluviti s Julií?«

»Jak je milo; rozumí se, jestli se zatím nic nestane, co by mne v tom zhatilo; nějaká překážka vždycky může . . .«

»Jaká překážka? Nepřipouštím žádných možných překážek a slibuji si již dnes, že bude vše dobře. Drahá Julie mě zpraví o vaší cestě, abyste našli na nádraží v Londýně spolehlivého průvodčího. Tam si odpočineme několik dní neb týden, navštívíme město, a pak pojedeme vlakem do Newkastlu; za den jsme přímo ve ville, v Zeleném parku, a jestli vás odtamtud pustím dříve než až ku konci léta, bude to moje vina.«

»Nuže, když si toho přejete, dávám vám již skoro jako slovo; ale v příčině zdržení se týden nebo měsíc, o tom si pojednáme až na místě.«

»Tak již s tím určitě počítám; ale pro všechno necháme smlouvu otevřenou; myslím, že dosáhnu ještě příznivějších ústupků.«

Mistress radovala se s Julií nad tímto vítězstvím. Napovídala jí tisíce vábivých a milých věcí, a šlo jí to od srdce. »Víš,« řekla jí, rozplývajíc se něžností a radostí, »víš, má Julie, v Zeleném parku přijímám málo koho, ale kdybych přijímala mnoho osob, nedovedu si pomysliti, že by mně byla některá návštěva milejší nad tvoji. Tak poznáš celou mou rodinu, i mého prvorozeného Johna, který je teď v ústavu. V den, kdy vstoupíš do Zeleného parku, bude se mi zdáti, že vidím kus onoho modrého neapolského nebe, které tak přispělo ke zdraví mých dítek tuto zimu. Jakou radost bude míti Klara a Klementina!«

Julie se též ku podivu těšila na pouť k oněm končinám, jednak pro přirozený půvab novoty — byla ť mladá dívka — jednak pro zvýšenou radost, objati po čase opět přítelkyni a její dítky a upevniti přátelství, z něhož se neslibovala, než to, že získá poctivou rodinu pravému náboženství. Přece však neopomenula s ní sděliti jednu obtíž. »Mistress Anno, půjdu tam jako na posvíceni, jestli otec půjde se mnou! Abych vás a vaše milé andílky viděla, běžela bych pěšky a kdybych měla křídla, letěla bych, ale . . .«

»Jaké »ale«? Jaké »ale« to může býti?«

»Maličké »ale« . . a nevím, jak byste je pojala, kdybych vám to řekla . . .«

»Jen mluv; odstraním všechna »ale«, ať už možná nebo nemožná.«

»Myslím,« řekla Julie zamyšleně, »jakž bych tam mohla na mši svatou?«

»Malá starost!« prudce odpověděla signora Anna; »hrabství Northumberlandské je obydleno katolíky více než která jiná země Anglie. Všude jsou tam katolické kostely a kaple. Můj zámeček je dvě hodiny od Newcastlu, dvakráte za den tam můžeš a zase zpět; můžeš tam býti při službách, při večeři, výkladu. V mém domě budeš míti také pohodlí, pokud se týká tvého vyznání i v postech; nařídíš si sama, co budeš jísti. Mne jen to mrzí, když vidím, že tak dobrá dívka, jíž nemá svědomí ani v nejmenším co vytýkati, se trápí posty, hubne a vadne.«

»Toho se nebojte; nejsem povinna se postiti.«

»Jakže? Učinil snad papež výjimky pro tak hezké dívčiny?«

Julie se usmála. »Ovšem, a učinil je také i pro nehezké, až do jedenadvacátého roku.«

»Tím lépe; v tomhle také s papežem souhlasím. Ostatně víš, že upřímně šetřím mínění každého, třeba Turka nebo pohana, tím spíše se postarám, abych tě uspokojila ve věci tak malicherné, jako je zaječí hřbet nebo řízek pečeně. Neboj se, má zlatá; budeš v mém zámečku jako holubička v hnízdečku.«

V tom přišla Klára a Klementina; ukončivše svůj úkol, skákaly a radovaly se kolem matky. Uslyševše šťastnou novinu, že je Julie přijede navštívit do Zeleného parku, daly se do radost-

ného jásotu, lichotily se Julii a zavěsily se jí kolem krku. Julie je líbala a matka se rozplývala radostí a uznáním.

»Přijď,« pravila, »přijď ke mně do Anglie, máš tak dobré srdce pro mé děti; slibuji ti, že najdeš ve mně to, čeho snad doma nemáš, — srdce matky.«

»Toho by mně bylo velmi třeba!« zvolala Julie. »Ta, kterou zde jmenuji matkou, matkou mi není!«

Mistress Needle-ová se utvrdila z toho zvolání a ještě více z hlubokého povzdechu, který je provázel, ve svém podezření, že ubohá Julie není doma prosta hořkostí, které jí působila macecha. Ale neodvážila se dověděti něčeho bližšího. Za to však ji prosila, a s výsledkem, aby s ní šla k fotografovi a tam se daly na jeden obraz ruku v ruce; Klára a Klementina jim stály po boku.

Potom urychlila své přípravy k odcestování. Beze škody nemohla tu déle prodlévati. Každého dne dostávala naléhavé listy z Londýna a ze svého letního zámečku, kde se jí sdělovalo, že na její farnosti svárů stále přibývá — vina to rozmíšek duchovního správce se svými farníky. Mistress planula již touhou, pospíšiti na místo, rozpoznati zlo, rozhodnouti, kdo má pravdu a kdo ne, a napraviti rozbroje dříve, než z nich povstane něco povážlivě pohoršlivého. Hrabě Allori s dcerou ji doprovodili na nádraží a rozloučili se s ní takovými projevy přátelství, že Angličanka odjížděla s pevnou nadějí, že je oba za několik měsíců uvidí.

Ale běda! Jak kolikráte se naděje naše rozplynou v páru a dým!

IV. Zelený park a jeho duchovní správce.

Na nejzazším konci severní Anglie, kde se hrabství Northumberlandské stýká se Škotskem, vypíná se stará budova zvláštního druhu, něco mezi villou a zámkem: mistress Anna Needle-ová zdědila je po svých předcích a pojmenovala »Green Park« — Zelený park.

Svěží zeleň bují tu na vysokém svahu, uprostřed něhož stojí budova; kolem ní a chaloupek vesničanů rozkládají se zahrady, lučiny, ladné nivy; pod svahem se úbočí pyšní rolemi a luhy, nad ním věnčeny jsou výšiny zelenými a černými lesy, které se táhnou z kraje do kraje až k divokým, opuštěným, rozeklaným horám, kde v kraji nechráněném duní vichry a sněhové bouře pod oblohou většinou stále olověnou. Na dně údolí nedaleko zámku vine se tiše říčka Tyna, přes niž neklene se na blízku žádný most, a proto je věrnou strážkyní klidu, zamilované to záliby majitelky zámku. Ticho osamělého obydlí rušeno jest jen hlukem vichrů za bouřlivých dnů a často za dne pískáním vlaků, které na druhé straně řeky letí po železných kolejích z Newcastlu do Carlisle a pod jejichž tíhou se země chvěje; jsouť plny nákladu kamenného uhlí a ženou se kouřem zahaleny.

Zelený park byl právě místem, nebo lépe řečeno jevištěm, kde mistress Needle-ová žila dle své pravé, prirozené bytosti a povahy. Neboť v Londýně byly to společenské formy, na cestách chtivost viděti památnosti, které ji nutily utíkati se k osobám

cizích mravů a zvyků a podrobovati se libůstkám jiných a nejednati tak, jak sama byla by chtěla. Ale na venkově, ve středu svých pozemků, obklopených vesničany asi ve sto a padesáti chatrčích v okruhu 4—5 mil, nebylo jí uznávati mimo sebe nikoho vyššího, bylať ještě něčím více, nežli neomezený pán kdysi ve středověku. A to nepočítáme ještě bohaté uhelné doly, které měla v okolí; dělníci v nich tvořili dvě třetiny obyvatelstva vesnice vzdálené tři míle od parku a zastrčené za pahrbky, v něž sestupuje řetěz hor Cheviotských. Zde měla majitelka zámečku vliv jako neomezená panovnice; vždyť na celém povrchu zemském není člověka k otroctví více náchylného, než jest malý a zvláště venkovský člověk ve »svobodné« Anglii.

Osadníci měli štěstí, že mistress vládla mírně a nebyla nepřístupná. Ze všeho pokládala za nejdůležitější náboženství; nejen pro sebe a svou rodinu, ale i pro četný ten lid, jenž byl od ní odvislým. Ze všech četných různých titulů a práv, které na ni přešly dědictvím a úmrtím jejího manžela, nejvíce si zakládala a nejúzkostlivěji střežila: »advowson« své farnosti. Tento titul a spojené s ním právo prohlašovaly ji paní, ředitelkou a nejvyšší vládkyní nad duchovním blahem a správou svých duší; jako takové bylo v její moci jmenovati a presentovati za faráře osobu, která se jí nejlépe zamlouvala. V té příčině naprosto nebylo se třeba báti nějaké oposice se strany biskupa; tomu nebyla zvyklá, rovněž i jako nějakému snad nesouhlasu se strany osadníků; ti byli od nepamětných dob zvyklí přijímati faráře, kterého jim vrchnost dala, s tímže odhodlaným odevzdáním, jako přijímali dešť nebo krupobití. Netřeba ani povídati, s jakou úzkostlivostí hledala s lucernou v ruce po celé velké Britanii, když nastala nutnost voliti nového správce fary. Konečně se náhodou dověděla o jistém doktoru z Cambridge, muži dokonalém, hodném toho, býti sluhou oltáře a byla zpravena, že sepsal a rozšířil nějaký spisek proti Puseistům. (*Puseisti* je sekta anglikánské církve; oni sami se nazývají »angličtí katolíci«. Puseismus lze považovati za známku obecné touhy po splynutí s církví katolickou. Sekta zove se tak po *Eduardu Pusey-ovi* (nar. r. 1800), kanovníku kathedrály a prof. hebrejštiny na universitě Oxfordské. Pozn. překl.) Mistress četla a studovala dílko, uvážila každičké slovo a nabyla přesvědčení, že doktor Wind (tak se jmenoval) stkví se neporušenou věrou a prost i nejmenšího stínu nových římských kacířství oxfordské školy tak jako hvězda na anglickém nebi. A mimo neocenitelnou tuto vlastnost zdál se býti doktor vážným, ctihodným otcem rodiny a pravilo se o něm, že má jasný hlas zvuku kovového.

Když se vše ujednalo a novému rektoru fara byla odevzdána, odebrala se mistress Needle-ová na cesty, dle svého zvyku, aby strávila zimu v mírnějším podnebí.

Dvacet pět tisíc lír beneficia sotva by byl mohl doktor Wind utratiti na vsi, jako byl Zelený park. Na neštěstí byl on kanovníkem-prebendářem několika kathedrál, vikářem několika farností roztrousených v různých hrabstvích Anglie a kaplanem nemocnic, a proto jen docela spoře krmil slovy Páně ovečky Zeleného

parku. Vládkyně zámečku v sézoně, kdy meškala právě doma, ustanovila prvního duchovního správce, který jí přišel do rukou a už to bylo. Jako pravý Gentlemann utratil své tři až čtyři tisíce liber šterlinků v Newcastlu, Carlisle, v lázních Baden-Badenu, nebo jinde. Co se přísné mistress nejméně líbilo bylo, že slynul pověstí jako výtečný jezdec a předbíhač při lovech na lišky, jako dokonalý sportman a »serious« turfista na dostihách v Epsomu. Pro tak lehké přestupky nebylo radno podávati žalobu k duchovním úřadům proti světáckému clergymanovi; bylo by to pohltilo hromadu peněz a výsledek již předem ztracen. Proto snášelivá paní nalezla si zatím hodně polehčujích okolností: »I vysoký klerus znenáhla počíná s takovými zvyky; je to žalostná nutnost, ale přece jen nutnost, a pak, chudák! Má dcery na vdaní, ty přece nebude voditi sem mezi tu chudinu; třeba, aby je trochu seznámil se světem vznešenějším. Nechme toho!«

Ale, když se jí naskytla příležitost, nesnášela to tak snadně. Alespoň na půl úst, jak říkáme, pronesla nějakou žalobu; ta se nesla od jednoho ku druhému, až ji též doslechl mocný doktor Wind a následek byl, že zle byla pochroumána dosavadní harmonie mezi patronkou a beneficiantem. Byl-li to špatný rozmar nebo kdo ví co jiného, pan farář se stal méně příkrým, méně nepřístupným, pokud se dotýká odpadlíků od církve anglikánské. Ba on i dokonce pochválil některé z náčelnic strany, která římskému katolictví zřejmě přála, připustil je k svaté večeři, a co horšího, i do své společnosti; byly to některé ladies ze sousedních zámků, a to se dělo na samotné faře Zeleného parku, před uslzenýma očima patronky. Nad tak neočekávaným nebezpečím dokonalé zkázy víry zůstala mistress Needle-ová přímo jako ohromena a chvěla se hrůzou; římské náboženství už už viděla před branami, i jak nesou papeže na přenosné lenošce s triumfem do Zeleného parku. Nemohla se dříve cítiti spokojenou, pokud neodstraní a nezlepší toto obávané zlo. Ale tu bylo třeba jednati s umírněností, jinak by se nedocílilo nic jiného, než že by se byl svedený pastýř tím více zatvrdil. Pozvala ho tedy vlídně k sobě, a po několika opatrných oklikách sem a tam konečně se ctihodný rektor dovtípil, že by toho déle, jak to jde, netrpěla; buď ať se odřekne svých zásad a polepší se, nebo že ho z dosavadní hodnosti sesadí.

Uvažoval, do jak tuhého boje se dává, pouštěje se do rozepře s dámou tak citlivého a úzkostlivého svědomí a mnohem více se obával zlehčení své osoby a nějaké ostudy, kdyby mezi ním a jí, která živila polovinu zdejších obyvatelů, vypuklo zjevné nepřátelství, a proto si umínil, že se vzdá svého úřadu jako správce duší v Zeleném parku. To ovšem znamenalo odtrhnouti si od úst tučné sousto šesti set liber. Dal se tedy do chytrého smlouvání a žádal za srovnání té věci. Konec konců byl, že sám sepsal ohlášení do časopisu angl. duchovenstva a to takto: »Hledá se duchovní správce pro obyvatelstvo čtyř až pěti tisíc duší; zdravá krajina, rozkošné okolí, dráha na blízku. Plat čtyřicet liber.« Mistress si přála, aby se přidalo: »Fara prostorná a spořádaná; zahrada.« A doktor ještě připsal sám: »Obé musí se v náležitém pořádku spravovati; duchovní, který má malé děti, ať se nehlásí.«

»To nejlepší tady schází,« řekla mistress.

»A co to je?«

»Nikdy a nikdy bych nesnesla, aby byl na mém patronátě pastor jiných názorů nežli já, nežli čemu učí vysoká církev — nic více, nic méně.«

»To je snadná pomoc,« pravil povolný rektor a připsal spěšně: »Mravní vlastnosti, jež se vyžadují jsou: Správné zásady, dobrá vysvědčení o dokonalé zbožnosti, mravný život; řádná způsobilost vyučovati a jasný hlas. Žádosti zasílati jest pod adresou: Mistress Nedlee-ova v Londýně atd.« Když to napsal, přečetl vše a řekl: »Myslím, že ráčíte býti spokojena? Abych dokázal, jak si vážím vašeho přátelství, a že chci s vámi býti za nejlépe, jak jen možno, přenechávám vám úplně volbu svého nástupce.«

Mistress si nemohla více přáti.

Nová volba řízena byla podle všech pravidel svědomí a jmenovala zcela prostého clergymana, žádného doktora, ani *fellowa*, ani děkana, nebo prebendáře či titulárního hodnostáře několika far; za to však věrného stoupence vysoké církve, bez náchylnosti k papeženství, zkrátka: byl to ctihodný Star, hohatý vědomostmi a dětmi, žijící jen pro rodinu a faru, žádostivý, aby už někde pevně seděl, maje toho právě už dost zastávati jen bohaté pastory v době lázní a honů. Přišel a uvelebil se na faře, která byla, jak Angličané říkají, zcela Confortable; zahrada se mu nemálo líbila; příjem čtyřiceti liber doufal zdvojnásobiti nejistými příjmy ze křtů, svateb, pohřbů; sazba za tyto výkony je vysoká a při počtu pěti tisíc obyvatelů dalo se již něco vydělati. Hned při první rozmluvě ctihodný kandidát si získal vážnosti a náklonnosti velectěné patronky; podal o sobě a své horlivosti bezpečně jistá vysvědčení a prohlásil se nesmiřitelným nepřítelem novot; slíbil, že bude věrným strážcem zahrady i všeho, co je na faře, právě tak jako duší sobě svěřených, a zvýšiv mezi rozmluvou uměle hlas, podal důkaz o svém kazatelském umění, o posuňkach a kovovém hlasu, na čemž si právem mnoho zakládal. Mistress Needle-ová měla ovšem příležitost vykládati své theorie o dobré správě farnosti; ctih. Star je všecky vyslechl, obdivoval a schválil; patronka pak rozplývala se v slibech, že svému sluhovi ve všem bude nápomocnou a ochranu svou mu poskytne slovem i skutkem. Poctivý clergyman, chudý a potřebný, nemohl si přáti lepšího losu než bohatou, horlivou a křesťanské lásce nakloněnou patronku; líbil-li se on jí, líbila se ona jemu též; převzal svůj úřad s vzájemným uspokojením a společnou nadějí, že brzy napraví pochroumanou reputaci svého předchůdce.

Bohabojná paní si slibovala, že za takového pastýře pokvete nyní zbožnost na osadě, a že bude míti radost ze svých oveček, (pokládala je za své mocí patronátního práva) a především již napřed se těšila na utěšené neděle: pravidelná služba, nikoliv tak zpátraná a na rychlo; večeře důstojná, lidem hojně navštívená, duchovní promluvy, které by v ní nevyvolávaly nelibost a odpovídaly jejímu vlastnímu svědomí. A vskutku, to vše, co si v takové míře slibovala, se jí vyplnilo hned v prvních měsících;

ctihodný Star, dle mínění mistress Anny, byl muž podle srdce Božího. Ale co to? nebyl tak podle srdce všech farníků. Zlé římské semeno — umírněný protestantismus — příliš vzklíčilo zde, onde hojně vzrostlo, následek to shovívavosti a nedbalosti doktora Winda. Kolovaly v rukou mnohých osob malé časové letáky, které před nedávnem otřásaly budovou vysoké církve, farní úřad ukázal se býti netečným a shovívavým k několika nemnohým měšťákům, nakaženým tímto polovičním papeženstvím. Odtud ta nenávistná nechuť, třeba přetvařovaná, proti nové stvůře mistress Needle-ové, nechuť málomocná sice, aby ho odstranila, ale za to velmi mocná k tomu, aby ztrpčila život ubohého pastora a horlivé jeho patronky.

Celá tato náboženská válka vedla se v Zeleném parku za třeskuté zimy, zatím co mistress Needle-ova dala se ovívati jemnými vánky Neapole; to byla nutná ta příčina, která jí kázala zkrátiti prodlévání a další pobyt v rodině hraběte Alloriho. Velmi málo si odpočinula v Londýně po cestě z Neapole do Anglie; sotva že přijela, hned se odebrala na nádraží dráhy do Newcastlu. Pospíchala vstoupiti do svého království a uchopiti se otěží vlády říše, vnitřními rozbroji ohrožené. Ach, kdyby alespoň doma mohla se zotaviti trochem klidu, trochem rozmluvy s Julií a jejím uměním hudebním! Ale vše marno, vně zhoršovala ji bouře, vnitř samota, tím trpčí po příjemně prožitých dobách přátelství s tak přímou a milou duší, jako byla Julie. Zatím se léto blížilo, začalo, vcházelo do středu »psích dnů«, ale ani Julie ani otec její nedávali o sobě známku života. Mistress jim listem připomenula jejich slib; odpověď došla ihned. Byla uctivá, stručná, vyslovovala lítost a žalostnou nutnost, nedostáti danému slovu — za příčinou velice důležitých událostí. Julie připsala několik srdečných slov a nic více.

Mistress Needle-ova v tom tušila nějaké tajemství.

(Pokračování.)

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

XXI.

Demonstrace »Omladiny« před redakcí »Vlasti« v Žižkově. — Odsouzení demonstrantů. — Projevy protidemonstrační. — Odchod redaktora Tom. Škrdle do Prahy a jeho 12tiletá působnost vincencianská v Žižkově. — První oběť štvavého hnutí štolového v Olšanech. — Projev v Historickém kroužku a řeč red. Tom. Škrdle o situaci.

»Vlasť« přinesla v čísle 2. a 3. roku 1892 z péra dra Jana Hromádky posudek Nerudových »Drobných klepů«, dosvědčený hlavně Nerudovými citáty.

Kritik nezachoval se k Nerudovi ani tak ostře jako sám Neruda zachoval se v uvedeném spisu k náboženství a jeho úkonům

a přece povstal z toho veliký hluk mezi liberálními spisovateli.

Za šest neděl po uveřejnění uvedeného posudku spisu Nerudova ve »Vlasti«, dne 29. ledna 1893, objevilo se v »Národních Listech« provolání k »české veřejnosti« podepsané 106 spisovateli a spisovatelkami, kteří brali v ochranu Nerudovu památku, ale ani slovem posudkem Hromádkovým nehnuli.

Následek tohoto provolání k »české veřejnosti« na sebe nedal dlouho čekati; dne 2. února 1893 udála se před redakcí »Vlasti« v Žižkově č. 505 na Komenského náměstí pouliční demonstrace.

Česká veřejnost tedy promluvila. Avšak až do roku 1902 bylo to zakryto rouškou tajemství, jaká to »česká veřejnost« promluvila. Tehdáž — při demonstraci — zatčeno bylo osm mladíků hlavně z kruhů řemeslnických a dělnických, a celá věc přičítala se na vrub socialním demokratům. Dnes však je na věci jasnější světlo. Demonstraci vyvolali studenti a socialně demokratické dělnictvo z »Omladiny«. Svědčí o tom Pravoslav Veselý ve svém spisu »Omladina a pokrokové hnutí«, vydaném r. 1902, kde se na str. 176. o demonstraci píše takto:

»Dne 2. února 1893 strhla se velká bouře před bytem patera Škrdle, redaktora klerikální »Vlasti« v Žižkově. Podnět k ní zavdalo potupné psaní zmíněného časopisu o památce Nerudově. Studentstvo i dělnictvo s Rašínem, Sokolem, Škábou a jinými v čele táhlo od hrobu Augustina Smetany z Karlína na Žižkov, provolalo páteru Škrdlemu »pereat« a vytloukl mu okna. Policie se přihnala a rozháněla shromážděné velmi bezohledně. V odpověď počal na ni pršeti pravý déšť kamení a ledových zmrazků. Dle pořekadla: »Kdo uteče, ten vyhraje!« nezbylo jí nic jiného než vzíti do zaječích. Teprve když nabyla posily, vrátila se a šarvátka počala znovu. Za ohlušujícího křiku a nadávání zástupy rozehnány. Zatčeno a v železech následujícího dne k soudu odvedeno devět osob.«[56])

Když demonstrace o páté hodině odpoledne se udála, nebyl právě redaktor »Vlasti« Tomáš Škrdle doma. A proč nebyl doma, o tom píše ve »Vlasti« čís. 5., roč. IX., r. 1893 následovně:

Dne 2. února odpol. chystal jsem se jíti na přednášku »Historického kroužku« v Praze, která se konává obyčejně v 5 hodin odpoledne. Obyčejně vycházívám z domu na tyto přednášky o půl 5. hodině, toho však dne mne vnitřní hlas stále pobádal, abych šel dříve, ač jsem jinak o útoku ani potuchy neměl. I vyšel jsem něco před 4. hodinou a byl jsem v Praze v sále přednášky po ndp. biskupu J. Brynychovi druhým posluchačem, ač jsem snad do Prahy měl ze všech nejdále. Každou neděli a svátek sloužívám

[56]) To ovšem zní zcela jinak než jak to v říšské radě posl. dr. Jos. Herold vykládal panu ministru vnitra, aby oslabil jeho důvody pro zavedení stavu výjimečného nad Prahou. Pan dr. Herold tehdáž (dne 17. října 1893) líčil vše takto: »Já nechci Jeho Excellenci uváděti to, o čemž již jednou se zmínka stala, co stalo se v měsíci únoru, totiž aféru P. Škrdle; nechci o tom mluviti, aby oni pánové, kteří by zmínkou, že proti katolické církvi popuzováno bylo, popuzeni býti mohli, v omylu nebyli. Já pravím proto, že P. Škrdle nebyl napaden proto, že jest knězem, nýbrž proto, poněvadž též socialistický(!) list vydává, v němž socialisty jiného směru napadá.« — Takhle, prosím, jako slepý o barvách, mluví poslanec o události, která sběhla se v jeho volebním okresu!

pro chovance v klášteře Milosrdných sester v Karlíně mši sv., a je-li hezky, konám pak okolo invalidovny přes vrch žižkovský procházku a potom již celý den nevycházím. Dne 2. února 1893 bylo však ráno ošklivé a blátivé počasí, i chtěl jsem jíti odpoledne do Prahy pěšky, abych si obvyklou procházku nahradil.

Jdu-li do Prahy pěšky, dám se z pravidla z domu do Roháčovy ulice; jedu-li po tramwayi, dám se v levo ulicí Jakoubkovou. Tehdy vykročiv z domu, dal jsem se maně v levo (ulicí Jakoubkovou), ač jsem chtěl jíti pěšky a pěšky skutečně šel, a ač v tomto případě Roháčovou ulicí chodívám. Tím jsem útočníky, kteří se již k mému bytu Roháčovou ulicí hrnuli, minul, jinak bych je byl potkal a od nich byl insultován a snad i kamenován. Můj anděl strážný mne varoval a chránil. — Ve čtyři hodiny přitáhli útočníci před můj byt.«

»Hlas Národa« ze dne 3. února o celé události psal: »Včera o 3. hodině odpolední sešli se na Karlínském hřbitově »internacionální« dělníci a studentstvo u hrobu z církve vyobcovaného kněze Augustina Smetany. Po krátkém proslovu položeny na hrob dva věnce od »Politického klubu dělnického v Čechách« a od dělnického spolku »Žižkovan«. Na to zpívaly se dělnické písně, jako:

»Zapadá slunko svobody zlaté«

a pak »Hej Slované«. Odtud táhl zástup asi 300 hlav do Žižkova k redakci časopisu »Vlasť«, kdež voláno »pereat« a jedno okno vytlučeno. Přikvapivší strážníci s tasenými šavlemi zatkli jednoho socialistu, dav se však vrhl na ně s kameny a zatlačil je k jednomu domu. Zde však znovu tasili strážníci šavle a dav dal se na útěk, při čemž strhla se taková panika, že bylo úzko na to hledět. Děti a výrostkové na zemi se váleli, jiní přes ně padali, křik a nářek se vůkol rozléhal. Zápas strážníků s demonstranty, jichž zástup vzrostl na Komenského náměstí na 1000 osob, trval přes hodinu. Skončil, když přišla posila z Karlína a na 50 strážníků, kteří súčastnili se pohřbu vrchního policejního komisaře ve výslužbě p. Plocha z Karlína. Demonstranti zatlačeni z Komenského náměstí do ulice Roháčovy a na Prokopské náměstí, kde byli rozehnáni v různé strany. Oba inspektoři Šanowski a Lederer a strážník Tříska byli na hlavách kamením raněni.«

Zpráva o demonstraci došla redaktora »Vlasti« až po schůzi Historického kroužku po 6. hodině, načež týž se mnou (kde zároveň jsem byl schůzi přítomen) v průvodu asi 20 členů Jednoty katol. tovaryšů z Prahy odebral se na Žižkov. Přišed domů, shledal v redakci okno rozbité právě před svým psacím stolem, na stole a po zemi kusy skla a kousky škvárů z kamenného uhlí.

Mezi zatčenými demonstranty nacházel se též Josef Hebrle, 17letý nádeník, jehož rodiče i jej samého redaktor Tomáš Škrdle s žižkovskými Vincenciány roku 1887 po dlouhý čas v bídě a nouzi podporovali. V knize ošetřovanců Vincenciánské chudinské kuchyně, již r. 1882 založil redaktor Tom. Škrdle, čteme pod číslem 42 z roku 1887: »Anna Heberlová (v čp. 466 v Žižkově) 66 roků stará, nemocná, stále leží, muž drvoštěp, dcera bez práce a jedno dítě (Josef Hebrle). Tato rodina byla z bytu vystěhována

na ulici.« A tu v největší její bídě ujala se ji správa chudinské kuchyně v Žižkově a udělovala jí obědy tak dlouho, dokud nebyla nemocná žena odvezena do nemocnice. Otci, Hebrlovi, aby si něco vydělal, dala správa kuchyně štípati dříví a práci mu zaplatila, ač jinak se žádalo, aby ošetřovavanci všemožnou práci pro kuchyni zdarma vykonali a silní z nich i dříví štípali. A v správě té až do 18. března 1893 zasedal redaktor Tomáš Škrdle, na jehož podnět pro Heberlovu rodinu vše se dálo. Tak se odvděčuje svět.

Dne 27. února 1903 byli postižení demonstranti u zem. trest. soudu v Praze pro útok na redakci »Vlasti« a pro bitku se stráží odsouzeni: Josef Dobrovolný, 25letý, obuvnický pomocník, na 15 měsíců se 30 posty; Jachym Havlena, 21letý truhlářský pomocník, na 15 měsíců s 30 posty; Matěj Salaba, 41letý krejčovský pomocnik, na 6 měsíců; Kateřina Salabová, manželka předešlého, na 6 dní se 2 posty; Václav Klatovec, 23letý sedlářský pomocník, na 9 měsíců; Antonín Moučka, 19letý nádeník, na 10 dní se 2 posty; Karel Včelka, 20letý pekařský pomocník, na 3 neděle se 3 posty a Josef Heberle, 17letý nádeník, na 1 týden se 2 posty do těžkého vězení. — Obžalované hájili dr. Josef Milde a dr. Karel Baxa.

Tak skončila demonstrace proti »Vlasti« u soudu; vznik vzala od literárních »Májistů« jejich provoláním, provedena byla pokrokáři a následky její odnesli dělníci.

První odpověď na demonstraci se strany katolické dal slavný historik, vyšehradský probošt dr. Antonín Lenz. Oznámil literárnímu spolku »Máj«, že jako katolik, kněz a spisovatel ze spolku »Máj« vystupuje, že »členové téhož spolku odsoudili katolický list »Vlasť«, jelikož se odvážil brániti osvětu křesťanskou, články víry a nejsvětější osobu Páně naproti nájezdům ve spisech Nerudových obsaženým.«[57])

Druhou odpověď dal na demonstraci sám výbor družstva Vlasť obsáhlými řečmi svého předsedy dra. Rudolfa Horského a jednatele P. Frant. Filipa Konečného i usnesením resoluce ve svém sezení dne 9 února 1893. Resoluce zněla následovně: »Výbor družstva Vlasť projevuje svůj souhlas s činností důst. p. Tomáše Škrdle v časopisu »Vlasť« proti liberálním útokům na víru katolickou, vůči pak odpůrcům jeho z tábora vlastního prohlašuje, že s ním a jeho přesně katolickým směrem stojí a padá.« Podepsáni: Dr. Rud. Horský, předseda; Karel Ulrich, místopředseda; Fr. Filip Konečný, jednatel, a výboři: Frant. Pohunek, Václav Špaček a František Žák.

Resoluce uveřejněna pak v »Čechu«, »Vlasti«, »Vychovateli« a »Dělnických Novinách«.[58])

Na rozbitá okna v redakci »Vlasti« z vlastní pohnutky docházely od katolíků se všech stran sbírkami peníze, provázené případnými hesly, z nichž nejlépe vystihnuta situace heslem jednoho přispěvatele:

---

[57]) »Čech« ze dne 8. února 1893 a »Vlasť« č. 5. roč. IX., 1893, str. 416.
[58]) »Vlasť«, č. 5., roč. IX., 1893. Článek »Demonstrace v Žižkově«.

»Nuž vstaňte všichni, kteří ještě spíte,
rozbitými okny vniká »Zář«,[59])
pozdě bycha honit, to snad dobře víte,
a po ráně uschovávat tvář.[60])

Sbírky vynesly celkem 955 zl. 86 kr. t. j. 1911 K 72 h[61]), kteréž obdarovaný katolickým účelům a osobám rozdal.

A konečně k třetímu a velikému projevu proti žižkovským demonstracím před redakcí »Vlasti«, vzpružilo se pražské i venkovní kněžstvo, lid a katolické spolky, když i obecní zastupitelstvo žižkovské proti redaktoru Tom. Škrdlovi pro několik jeho článků v »Nedělní dělnické příloze „Čecha"«, nadepsaných »Mé socialní působení v Žižkově«, zaujalo tak nepřátelské stanovisko, že mu hrozilo i vyhostěním z obce(!). Tak alespoň znělo usnesení obecního výboru žižkovského dle referátu »Národních Listů« ze dne 23. března 1893.

Jako v odpověď časopisy »Čech« a »Dělnické Noviny« byly projevy protestů proti takovémuto jednání zahrnuty. Na tisíce podepsaných občanů, kněží, členů katolických spolků projevovalo důvěru a lásku těžce stíhanému redaktoru »Vlasti«. Bylo to tehdáž nejmohutnější hnutí katolického lidu, jakého ještě liberálové a socialní demokraté nebyli svědky. Přišly obranné katolické projevy z Prahy, Proseče, Setelic, Mcel, Studce, Dobrovan, Červ. Peček, Humpolce, Litomyšle, Čes. Budějovic, Pinovic na Rožmitálsku, Třebechovic, Příbrami, Hradce Králové, Hronova nad Metují, Ústí nad Orl., Bohosudova, Brna, Uher. Brodu, Moravské Ostravy, Kojetína, Bučovic, Roztáně, Valaš. Meziříčí, Vídně atd. Přišly obranné projevy odevšad, kde katolický lid počal se probouzet. »Dělnické Noviny« od polovice dubna až do konce roku 1893 jsou těchto projevů plny.

Konečně redaktor Tom. Škrdle roztrpčen nevděkem obce, v níž 12 let pro chudý lid v konferencích sv. Vincence v Žižkově i v Olšanech a v chudinské kuchyni neunavně působil, rozhodl se Žižkov opustiti. Obrátil se do Prahy, kde na Starém městě v budově kláštera OO. Dominikánů za souhlasu výboru pronajal nové místnosti pro družstvo Vlasť.

Odchodem redaktora Tomáše Škrdle ze Žižkova zašla také chudinská kuchyně spolku sv. Vincence; neboť on takořka jediný svojí agitací ji držel.

Píše o tom redaktor Tomáš Škrdle ve svém spisu »Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolné ošetřování chudých v král. Českém« na str. 29. a 31. takto:

»Když jsem vstoupil r. 1881 za člena žižkovské konference, ihned jsem spozoroval, že působení konference pro tak velké město jest nedostatečné, a proto pojal jsem úmysl zasáhnouti hlouběji v otázku socialní a zřídil jsem chudinskou kuchyni. V obecních kuchyních (pražských) se pokrmy lacino prodávají, u nás se měly dávati zdarma a jen mimořádně se prodávalo

[59]) »Zář«, atheisticko-socialistický časopis v Praze.
[60]) »Vlasť«, č. 5., roč. IX., str. 423.
[61]) »Vlasť«, č. 12., roč. IX.

(polévka za 2 kr., polévka s příkrmem za 8 kr.; silný muž se tím nasytil), i dal jsem jí jméno »chudinská«, lid pak jí říkal krátce »chudá« kuchyně. Po těžkých přípravných pracích otevřeli jsme ji 1. prosince r. 1882 a řídili jsme ji 11 let.

Byl jsem pokladníkem kuchyně a hospodářem, učitel Václav Němeček jednatelem a správcem a řídící učitel Tomáš Tichovský předsedou. Po celý čas snažili jsme se kupovati zdravé a záživné potraviny, třeba i dražší, jen když dobré. Když se otvírala a zavírala, dostali všickni chudí slavnostní oběd. Zvláště jsme slavili Štědrý den. V ten den pekly ženy od půl noci vdolky a koblihy. Všickni přijatí chudí byli poděleni: dostali polévku, vdolky, koblihy, vánočky (dle počtu dětí 1—5), jablka a ořechy. To byl pro mne nejkrásnější den celého roku. Na ten den jsem se jako dítě těsíval a od toho času každý Štědrý den zalétá moje mysl v ty blahé časy.

V 11 letech *rozdala* chudinská kuchyně v Žižkově obědů; r. 1883 = 5966 (609 zl. 39 kr.); r. 1884 = 10.007 (608 zl. 60 kr.); bylo mnoho darů v naturaliích); r, 1885 = 7.233 (511 zl. 24 kr.); r. 1886 = 9.297 (606 zl. 58 kr.); r. 1887 = 11.295 (870 zl. 60 kr.); r. 1888 = 14.325 (810 zl. 01 kr.); r. 1889 = 14.390 (951 zl. 06 kr.); r. 1890 = 15.990 (1.210 zl. 69 kr.); r. 1891 6910 (721 zl. 85 kr.); r. 1892 = 10.675 (1084 zl. 78 kr.) a roku 1893 = 9.632 (889 zl. 80 kr.). Celkem 116.020 obědů v ceně 8855 zl. 62 kr. (čili 17.711 K 24 h).

Vyšetřiti poměry žadatelů, vyžebrati každý rok na 700—900 zlatých a starati se o tento veliký závod, to jest práce tak těžká a namahavá, že po mém odchodu ze Žižkova nikdo do ní již si netroufá se pustiti v tomto rozměru.«

Vedle chudinské kuchyně založil redaktor Tom. Škrdle při žižkovské konferenci r. 1882 knihovnu, do níž po celých 11 let knihy kupoval a sháněl. Knihovna mu ponechána konferencí na starost jako knihovníkovi. Knihovna obsahovala přes 400 knih, které redaktor Tomáš Škrdle dvakrát týdně lidu půjčoval až do 2. února 1893, kdy okna byla mu vytlučena v bytu, kde zároveň knihovnu chudých opatroval. Pro knihy chodili lidé, podlahu zašlapali, bláta, sněhu na botách nanesli, ale to vše redaktora Tom. Škrdle nikterak nepřivádělo z dobré mysli; když byt měl znečistěn, dal podlahu i schody umýti, za práci zaplatil ze svého skrovného příjmu a bylo zase dobře. Za tři dni chodili lidé pro knihy na novo. Aby knihovna mohla se vzmáhati, založil při ní redaktor Tom. Škrdle »knihovní fond«, na který po krejcárkách sbíral a na který konference žižkovská i olšanská mu při schůzích z kolekty 10 kr. přispívaly.

Dále založil redaktor Tom. Škrdle při konferenci žižkovské r. 1882 konferenci dámskou, r. 1889 »krejcarový fond« jakožto odbor konference a r. 1888 založil mužskou konferenci v Olšanech. Činnost to zajisté obdivuhodná, pováží-li se zvláště, že redaktor Tom. Škrdle nejen tyto podniky založil, ale že i ve všech účinně zasedal a pracoval. Nuže, a toho kněze, s nímž jiná obec by se byla jako se vzorem chlubila, který od žižkovských občanů nic nežádal, ale za to veškeré potraviny a potřeby pro chudé od

žižkovských obchodníků a živnostníků kupoval a hotově platil, chtěla obec proto, že v několika článcích podal spravedlivě věrný obraz ze života chudiny, pro niž pracoval — vypověděti.

* * *

Krátce po demonstraci před redakcí »Vlasti« v Žižkově udála se v sousedních Olšanech mezi tamním kaplanem Jos. Tykalem a několika socialními demokraty ostrá slovní potyčka. Došlo k ní po sňatku jednoho z přátel socialistů, jemuž za svědky byli dva známí žižkovští socialisté.

Tou dobou vydala redakce atheisticko-socialistické »Záře« v Košířích u Smíchova tak zvanou »Štolu«, leták, s nímž socialisté při každé příležitosti chodili po farách, kde o každý krejcar poplatku s kněžími a kostelníky pořádali srážky a bouřlivé výstupy.

Jeden takový výstup měl kaplan Josef Tykal a socialisté nemeškali aféru dáti dne 16. února 1893 do pražských liberálních »Národních Listů«, kde uvedený kaplan, jinak řádný a tichý muž, těmto věcem nezvyklý, byl postaven do světla jako nějaký utiskovatel lidu. Ve skutečnosti však kaplan Jos. Tykal byl přítelem lidu a podporovatelem konference olšanské.

Než celá událost v životě poprvé se mu sběhnuvší, jakož i zpráva »Národních Listů« působila na kněze tak, že dne 17. února sáhl si na život, oběsiv se na klice dveří olšanské kaplanky — jako první oběť socialně-demokratického štolového hnutí. Smrt oblíbeného kaplana hnula srdci všech, kdož jej znali.[62])

Dne 19. února měl pohřeb, a to velkolepý. Přes 2000 lidu z Olšan a okolí se sešlo, aby doprovodilo k poslednímu odpočinku svého milovaného duchovního rádce a k smrti uštvaného — katolického kněze. Srdce lidu, jak předem uvedeno, se hnulo a lid ten dal na jevo lásku k svému kazateli a knězi proti těm, kteří měli na svědomí jeho smrt. Pohřeb konal se z chrámu Páně u sv. Rocha, kde zvěčnělý sloužil Bohu a lidem. Nepřehledný průvod zahájilo duchovenstvo: Karel Kmoch, řiditel ústavu hluchoněmých, jenž vedl kondukt, Fr. Kareš, farář, Antonín Herout, kaplan (z Olšan), redaktor »Vlasti« Tom. Škrdle, žižkovský farář Josef Houžvička, katecheta Josef Kuklich a jiní. Zesnulého nesli ke hrobu zasloužilí občané: pp.: Jan Nesládek, majitel realit, Karel Traub, majitel domu; L. Vandas, adjunkt hřbitovní správy, a Fr. Kysela, mistr kamenický (z Olšan). Obřady trvaly přes půl druhé hodiny. V den pohřbu se v redakci katolických listů »Vlasti« a »Dělnických Novin« nepracovalo.

V týž den zasedal v Praze Historický kroužek družstva Vlast, aby dal projev přízně a oddanosti redaktoru »Vlasti« za demonstraci, která jej dne 2. února stihla. Když P. Josef Svoboda, kněz řádu Tovaryšstva Ježíšova a slovutný katolický historik, proslovil projev za souhlasu celého odboru, ujal se slova redaktor »Vlasti« Tomáš Škrdle a pravil:

---

[62]) Josef Tykal narodil se v Praze dne 30. ledna 1850 z rodičů chudých. Na kněze vysvěcen byl roku 1875. Po celý čas byl podporovatelem a živitelem své staré matky, která jeho smrtí osiřela. Po několik let, než přišel do Olšan u Prahy, prodlel v rodině Oettingen-Wallersteina jako vychovatel.

»Právě dnes jsme pochovali v Olšanech kněze, který padl za oběť hnutí socialismu. I mně táž třída lidu vytloukala okna, což mne hlavně z té příčiny bolí, že jsem právě pro tuto třídu dělnickou věnoval 12 let práce. Co jiní v Žižkově domnívali se, že slouží u veliké míře vlasti a národu, když provolávali slávu Žižkovi a Husovi a když dali na Žižkův pomník nějakou tu zlatku, chodil jsem já od bytu k bytu, od sklepa k sklepu a sbíral jsem peníze pro chudinu a rozdával je chudině. K vůli mně zasílaly se peníze do Žižkova nejen z Čech a z Moravy a ze Slezska a z různých jiných zemí rakouských, nýbrž až z dálné Ameriky. Tisíce tisíců bylo skrze mé ruce rozdáno v Žižkově stavu dělnickému a nyní právě ten lid se dá najati od tajných strůjců, aby mne kamenoval a hanbu mi provolával. Čeští spisovatelé vydali proti mně provolání a různé listy mne tupí a hanobí, ale jako jsem prohlásil ve výborové schůzi družstva Vlasť, tak i dnes opakuji, že z dráhy své neustoupím, že se neleknu, že se nedám a nepřátelům s cesty neustoupím. Čekají nás časy ještě horší, ale, velectění pánové, dnes jsem nabyl nové posily a naděje právě při pohřbu zmíněného kněze Josefa Tykala v Olšanech. Když lid zvěděl, co na něm bylo spácháno, hnulo se srdce jeho; nesčíslné proudy lidu hrnuly se do chrámu Olšanského a naplnily jej i celý okolní hřbitov a celý ten zástup zaplakal nad zlomeným životem katolického kněze. Pánové, to mne naplňuje nadějí, že i v trudných dobách, které nás čekají, pohne se srdce aspoň šlechetné části našeho lidu a zapláče nad svou církví a nad naším náboženstvím a přivine se k praporu našemu.« [63])

Řeč redaktora Tom. Škrdle přijata se všeobecnou pochvalou přítomných a s ujištěním všech, že věrně pro katolickou věc při družstvu Vlasť státi budou. Dále ve schůzi pak pokračováno.

Důvěra.

Slávě Schulcové.

Jak milo v jasu slunka dlíti,
když kol se vlní žita lán,
klas vidím bohatý a zlatý
jak roste k nebi požehnán.

A kamkoli zrak kolem letí,
kam sedne šťasten v šíř i dál,
své vlasti vidím luzné kraje,
jimž Pán Bůh v lásce požehnal.

I modlím se a cítím sílu,
jak z Božské ruky vším tu hrá:
ó jistě mně i drahé vlasti
též v moudrosti své požehná.

L. Sabi.

[63]) »Vlasť« čís. 6. roč. IX. str. 515. a 516.

Z mého pobytu na Černé Hoře.

Píše FRANT. ROZKOŠNÝ.

(Dokončení.)

»Více než dvacet větších bojů,« — praví dále vypravovatel — »prodělal jsem po boku velkovojvody Mirka, ale tak neohroženého a chladnokrevného junáka jako jeho jsem neviděl. Černohorci jsou vesměs junáci, ale nad něho nebylo. Jeho obyčejné heslo bylo: »Ko üzdrži — njegov je megdan.«

Velkovojvoda Mirko byl otec nynějšího knížete Mikuláše I. a bratr jeho předchůdce knížete Danila.

Totéž asi, co jsem právě napsal dle vypravování Djura Matanoviče, vykládali mi o tehdejších bojích teď na pavlači vladyka a vojvoda Djuro Petrovič. Při tom ukazovali mi místa, kde se co událo a posice tureckých a černohorských vojsk.

Oba monastýry, dolní i horní, byly několikráte od Turků vypleněny a vypáleny. Škoda, že dosud není sepsána úplná jich historie, byla by asi velmi zajímavá. Co jest po rozličných knihách a dějepisech roztroušeno, jest velmi kusé a často si mnoho odporuje, neboť vše spočívá pouze na pověstech a junáckých písních, jež třeba nejprve podrobiti důkladné kritice. Ani pořádného životopisu sv. Vasilija ostrožského jsem se nemohl dopátrati. Dle liturgických pravoslavných knih jest o něm známo asi toto: »Vasilije byl synem dobrých a zbožných manželů Petra a Anny Burkovičových. Narodil se v Hercegovině ve vesnici Popovo. Na křtu dostal jméno Stojan. Na vychování byl dán do monastýru Zavali, ku svému strýci Serafinu. Zde se stal monachem a dostal jméno Vasilije. Ze Zavalé přestoupil do monastýru Trebiňského, kdež byl vysvěcen na kněze. Aby se zdokonalil a duševně posilnil, šel na sv. Horu, kdež ztrávil celý rok v modlitbě a rozjímání. Odtud se vrátil do Ipeku, kdež ho tamější patriarcha posvětil na arcibiskupa Zahumského a Skenderijského r. 1651. Potom se vrátil do kláštera Trebiňského. Když Turci tento monastýr zpustošili a vyplenili, odešel do Ostrožských skal a zde v nevelké jeskyni si zařídil malou kapličku, kdež i zemřel.«

Toť vše, co jest známo o tomto světci, jehož nejen Černohorci, ale zvláště i Hercegovci mají ve velké úctě. Přichazejí sem k němu poutníci z celé Černé Hory i z okolních krajin, a to nejen pravoslavní, ale i katolíci a mohamedáni. Přicházejí si vyprosit pomoci ve všech možných potřebách a přinášejí své nemocné, aby jim vyžádali uzdravení. V jedné komůrce nedaleko kapličky viděl jsem napěchovaných asi třicet mohamedánských žen, jež ukryty zvědavým pohledům uctívaly zde sv. Vasilija.

Když jsme si prohlédli všechna památná místa, zavedl nás monach Lepava do pohostinské světnice a počastoval nás rakiji. Rozloučivše se s klášterem i jeho strážcem, dali jsme se na zpáteční cestu. Šli jsme opět středem nesčíslných slepých, kulhavých, hluchých, chromých a němých žebráků, plačících, zpívajících a hulákajících — — — Čeho jsem zde pohřešoval, byli u nás na poutích nezbytní kolovrátkáři.

Snad je měli zastupovati zdejší guslaři. Bylo by to jen velmi slabé zastoupení. Guslar sice dovede hodně člověka rozčiliti a učiniti nervosním, ale s pořádně rozladěným »flašinetem« ho nelze ani porovnati.

Okolo dolního monastýru bylo již živo. Hotový pazar čili jarmark. Všechno lze zde dostati, věci svaté i nesvaté, a těchto ještě více než oněch. Prostora okolo monastýru jest dosti velká. Kolem do kola bylo vše obsazeno prodávajícími v boudách i bez bud. Hned na kraji seděly ženy, jež prodávaly zelenou trávu a seno pro koně, vázanky dříví — kdo si chtěl sám vařiti, rozdělal si na zemi oheň a vařil a pekl dle libosti. Komu však to bylo obtížno, mohl si koupiti hotová jídla, měl hned vedle velký výběr: vařené i pečené, loupané i neloupané brambory, dále rozličné druhy chleba: kukuřicový, žitný, pšeničný, žlutý, černý a bílý; mléko ve všech možných stadiích, od čerstvě nadojeného až do hustého, kyselého; ovoce jižní i severní, zeleniny, zvláště česnek a luka (cibule), kterou Černohorci velmi rádi pojídají tak asi jako Pražané řetkvičku. Na konci stály stolky s medovinou, syrupem, vínem a rozličnými druhy likérů.

Na proti na druhé straně byly krámy s jemnějším a dražším zbožím a boudy i kafany pro lepší poutníky. V krámech bylo lze koupiti obuv a šaty všech krojů — černohorské, hercegovské, přímořské, albanské, turecké, — rozličné šperky a ozdoby, nezbytné zbraně, nové i staré pušky, revolvery a handžary. Krámů s marcipány, perníkem a cukrovím jsem neviděl, i posvátných věcí, památek na pouť a obrázků bylo zde velmi po skrovnu.

Kafany byly zařízeny po turecku: na zemi několik koberců a polštářiků nebo nizounkých laviček a dost. Boudy a kafany »pro lepší třídu« neposkytovaly tělesných požitků ani co do množství, ani co do jakosti více než prodavači naproti, za to však neocenitelný duševní požitek, zvláště pro nervosní — tureckou muziku. »Turecká muzika ta srdce proniká«, ale když spustili ve všech kafanách najednou, tu pronikala více uši než srdce, tak že jsem musil všechna okna uzavírat, chtěl-li jsem si odpoledne trochu odpočinouti.

Když jsem po odpolední siestě vyhlédnul z okna, měl jsem pěknou podivanou. Právě pod oknem stál rakouský vojín — dle všeho asi sběh — a ukazoval publiku rozličné »kvérgriffy«, jak se jim v rakouském vojsku naučil. Několik černohorských vojáků chvíli se na něho dívalo, pak mu vzali pušku a ukazovali svoje »kvérgrify«, jak se je učí v černohorské armádě. To se rozumí, že každý chválil svoje zboží a pokládal za praktičtější. Rakouský voják se bránil jak mohl, ale nic nespravil. Předně byl v menšině, potom neuměl dobře srbsky a konečně některé produkce se mu nepodařily, což vyvolalo bouřlivou veselost okolostojících a jízlivou poznámku, aby se raději vrátil do Rakouska a doučil se, a pak teprv přišel poučovat Černohorce. Milý vojáček se dopálil a zabručev něco po německu, odešel — —

Černohorci však ještě chvíli zůstali a zkoušeli to dále s rakouskými a černohorskými »kvérgrify«.

Z druhého okna měl jsem vyhlídku na louku, kdež se pásli koně poutníků. Kdo přijel na koni, neměl velikých starostí o jeho ubytování. Slezl s koně, vzal sedlo a jiné věci, jež na něm měl, zavedl koně na louku, pustil mezi ostatní a potom již se o něho nestaral. Byl-li kůň bujnější, svázali mu přední nohy, ale bujných bylo zde velmi málo. Byl jsem s přehlídkou brzo hotov. Byly to vesměs koně malé, horské, ale pevné a vytrvalé, ač většinou velmi bídné a zmrzačené. Čistěni, až na malé výjimky, nebyli asi nikdy. Sem tam přišla některá žena, aby se ohlédla po svém koníku a dala mu vody nebo kousek sena, ale to byla výminka; většinou se po celý čas na ně nikdo neohlédl. Měli-li hlad, mohli se pást, měli-li žízeň, mohli se napíti v nedalekém potůčku. Černohorec vůbec nedělá si s dobytkem velikých starostí; dle toho jest ovšem i užitek.

Po večeři šli jsme se podivat na večerní život poutníků. Byla to podívaná! Kafany i krámy byly naplněny, ano natlačeny, a okolo se to hemžilo diváky. Z kafan zaznívala veselá hudba, zpěv a tanec, z krámů opět křik, nadávání a hádky, takže člověk se mohl docela dobře vmysliti do některého hodně živého orientalského pazaru, zvláště když rouška noční tmy zakrývala kostel i monastýr, jež ještě by upomínaly na poutní místo. Ačkoliv by bylo velmi zajímavo, studovati zde zpěvy a tance turecké a albanské a kola srbská, přece jsme brzy odtud odešli. Předně nebylo zde místa k takovým studiím, a pak uši trhající hřmot hudby a řev rozpálených tanečníků brzy nás zahnal.

Nedaleko kostela směrem k hornímu monastýru jest nově vystavený dům, určený k přenocování poutníků. Uprostřed jest dlouhá chodba a po obou stranách nevelké světnice beze všeho nábytku. Podíval jsem se do některých místností. Byla to pravá směsice lidí a věcí. Muži, ženy, uzly šatů, koňská sedla, dále věci, jež s sebou poutníci přinesli jako dary sv. Vasiliju, anebo různé maličkosti, aby jim byly požehnány nebo posvěceny, jako: ovčí vlnu, ovčí rouna, rozličné polní plodiny atd., to všechno leželo vedle sebe v ukrutném nepořádku a vydávalo zápach, jenž nelze ani popsati. Dvéře i okna byly po celou noc zavřeny.

Měl jsem toho zatím dost. Vraceli jsme se nazpět. Na zpáteční cestě rozpředl se ještě velmi zajímavý hovor. Mluvili jsme totiž o nepěkném černohorském i tureckém zvyku, uříznouti přemoženému soku ve válce nos, uši nebo celou hlavu. Naproti mému tvrzení, že takové jednání jest barbarské, hájil je pop Marko tak houževnatě, že jsem bezděky projevil podezření, že má, šelma, doma někde za obrázkem celou kolekci uzených tureckých nosů a uší . . . S důvody byl zkrátka hotov. Pravil: »Když se přemoženému usekne hlava, prokáže se mu tím vlastně ještě milosrdenství, ujde hanbě, a je-li raněn, dlouho se netrápí. Netrvá to dlouho, ani to nebolí. Komu se nechce nositi s celou hlavou, uřízne pouze nos a uši, aby se mohl pochlubiti, kolik Turků porubal. Živým se obyčejně nosy a uši neuřezávají, a nechá-li si je kdo za živa uříznouti, jest to jen jeho vina: proč se nebránil?«

Když jsem podotknul, že by mohl někdo zabitým nebo zastřeleným Turkům uříznouti nos a uši a říci, že je sám porubal,

odpověděli mi, to že není možno, junák Černohorec prý toho není schopen . . .

Na tak *pádné důvody* arciť bylo lépe neodpovídati, a bylo by to také bývalo marné. Byl jsem rád, že jsme zatím došli k monastýru.

Bylo těch rozličných dojmů již tolik, že jsem se těšil na trochu pokoje a dobrý spánek. Brzy jsem usnul. Avšak již asi okolo jedné hodiny po půlnoci jsem se probudil, zpocen a ustrašen. První pohyb, který jsem učinil, byl, že jsem hmátl na nos a uši, jsou-li ještě na svém místě . . . . Přes to, že jsem se dobře zabednil ve světnici, v níž jsem spal, přece dorážely sem údery na turecké bubny a výkřiky zpívajících a tancujících, což k hroznému snu nemálo přispělo. Byl jsem na bojišti. Dunění děl a rachot pušek střídalo se s hlukem bojujících. Najednou jsem se octnul povalen na zemi a nade mnou stál pop Marko, okolo krku řetěz nosů a uší a chystal se teď na mě učiniti tu hroznou operaci, volaje při tom posměšně: »Braň se, můžeš-li . . .« Jak se člověk dovede ve snu brániti, zajiste již každý zkusil. Nemohl jsem ani křičeti, ani utíkati, tím méně se brániti. Na štěstí jsem se v pravý čas ještě probudil.

Dlouho jsem potom nemohl usnouti. Zatím pomalu utichal hřmot, až nastalo úplné ticho. Vstal jsem a otevřel okno. Sem tam bylo ještě viděti některého pozdního chodce; na louce zařehtal některý kůň, dvě nebo tři kafany byly ještě osvětleny — ostatek bylo vše pohrouženo v hluboký spánek. Stříbrný svit měsíce magicky osvěcoval okolní hory a skály. Překrásné divadlo . . .

Nemohl jsem se však déle zdržovati. Byly již tři hodiny po půlnoci a já dosud nevyspán a unaven a ráno jsem měl časně vstanouti. Noční chladný vzduch naplnil brzy celou světnici. Spal jsem až do rána dobře.

Na druhý den opustil jsem Ostrog. Vladyka s ostatním duchovenstvem ještě tam zůstal. Jel jsem tedy sám. Měl jsem dosti času přemýšleti o dojmech, jež na mne učinila ostrožská pouť. Neliší se nikterak od jiných poutí.

Vždyť chodí všude na pouti rozličtí lidé a ne všichni s pravým úmyslem, aby tam vykonali pobožnost. Mnozí tam jdou ze zvyku, jiní pro vyražení.

Dobrý znatel povahy Černohorců, Medakovič, píše o jejich pobožnosti takto: »Černohorec jest dobrý křesťan, ctí zákon Boží, do kostela však jde málo kdy. Ale když tam jde, modlí se pobožně. Občas přinese do kostela svůj dar, svíčku, vosk, olej, kadidlo, ovčí vlnu atd., aby mu Bůh žehnal a chránil ho od neštěstí a nemoci, pak se již o kostel nestará.« Tento popis velmi dobře se hodí i na Ostrožské poutníky. V horním monastýru u hrobu sv. Vasilija viděl jsem upřímnou, nelíčenou zbožnost.

Poněvadž, jak již řečeno, jest kaplička malá a nahoře, byli tam poutníci vpouštěni jen v malých skupinách. Každý položil svůj dar, vykonal pobožnost a odešel. Mnohým to dostačilo pro celou pouť, jiní konali další pobožnosti v dolním kostele, a opět

jiní nebyli ani v horním ani v dolním kostele. Inu, i takoví poutníci se všude najdou.

Zpáteční cestu jsem chtěl vykonati co nejrychleji, ale nepodařilo se mi to. Byla to cesta s překážkami. Náhodou byl týž den v Danilovgradu a ve Rijece výroční trh. Černohorec zavede a zanese na trh vše, co se jen dá z domu odnésti nebo odvézti a čeho jen poněkud nutně nepotřebuje. Na co najde kupce, prodá, s ostatním jde zas domů. Pokud bylo možno dohlédnouti, byla silnice poseta zástupy mužů a žen a každý něco nesl nebo vedl. Jeden vedl klisnu s hříbětem, druhý krávu s teletem, jiný opět svini s prasaty, stádo ovec nebo koz, Černohorky pak hnaly husy i s housaty, kůry s kuřaty. Jsou-li kuřátka ještě malá, dá si je Černohorka do bedničky na záda a kůře sváže nohy a pověsí si ji jako košík na ruku, na druhou ruku pak zavěsí provázkem svázaných několik hlávek zelí, nebo v košíku trochu bramborů, na hlavu si dá slaměnku vajec a takto ověšena jde a plete pilně punčochu nebo něco jiného; že při tom ani jazyk nezahálí, samo sebou se rozumí. Černohorec se nevyhne, zvláště má-li na spěch, tím méně pak, aby odehnal na stranu dobytče, jež před sebou žene. Můžeš volati, křičeti, nadávati — nic to nepomůže.

Jde zvolna za svým dobytčetem, kroutí si pohodlně cigaretu nebo hovoří se sousedem — a ani se na tebe neohlédne. Vozkovi nezbývá, než zastaviti a čekati, až přejde zástup nebo stádo. Snadno si lze pomysliti, že mi taková cesta nedělala velké radosti. Byl jsem ustavičně ve strachu, aby se mi něco nepříjemného nepřihodilo a někoho nebo něco nepřejel. Poněkud volněji jsem si oddechl teprv tehdy, až jsme přijížděli k Rijece. Bylo již hodně pozdě, a proto jsem doufal, že již nikoho nepotkáme. Bohužel, oddechl jsem si trochu brzy. Sotva pojel vozka poněkud rychleji, když se pojednou před námi objeví dosti hodný vepřík a za ním tlupa Černohorců. Ani vepřík, ani Černohorci neměli se k tomu, aby vyhnuli. Vozka však nemohl také tak rychle zastaviti koně — a tak se milý vepřík octl pod vozem. Stalo-li se mu co, nevím, ale tolik jsem viděl, že poněkud pokulhával a hodně kvičel, ale běžel dále, tedy to asi nic vážného nebylo. Než o vepře se nikdo nestaral, nikdo se nepodíval, schází-li mu co nebo ne, ale všichni se hned vrhli na ubohého vozku a počali se s ním dohadovati a vyjednávati. Majitel vepře tvrdil, že mu na trhu za něho dávali 50 zl. a chtěl, aby mu vozka dal aspoň 20 zl. zálohy, kdyby snad se vepříkovi skutečně něco přihodilo. Všechno mé domlouvání, že nemám ani času ani chuti zde na cestě státi a jejich klábosení poslouchati, bylo marné. Ani se na mne neohlédli. Jeden držel koně a ostatní vozku. — Konečně mne to přece dopálilo a pravil jsem v rozčilení, jest-li mne hned nenechají jeti, že zítra půjdu přímo ke »Gospodarovi« a budu si na ně stěžovati. Pohlédli na mě jen pohrdlivě, jakoby si mysleli: »Ty a jíti k našemu Gospodarovi? Kdybys raději jeho jméno nebral na darmo . . .« Tu však kterýsi se lépe na mne podíval a pošeptal ostatním: »To jest ten pán, co jel nedávno s vladykou na Ostrog.« To působilo. Pustili koně a vozku a se slovy »oprosti Gospodine!« odešli. Tak skončila má ostrožská pouť.

Valná hromada družstva Vlasť.

Valná hromada družstva Vlasť konána byla dne 2. června r. 1903 o půl druhé hodině s poledne ve velikém sále u Dominikánů. Přítomni byli: 1. Marie Škrdlova; 2. pánové; a) nekněží: Jos. Flekáček, Tomáš Jiroušek, Jan Havelka, Jan Kř. Maštalíř, Václ. Průša, Boh. Šubrt a Jan Žák; b) z duchovenstva: Boh. Čenský, Vlast. Hálek, Dr. Rud. Horský, Jos. Charvát, Fil. Konáš, Vinc. Krátký, Ant. Suchoradský, Tomáš Škrdle, Fr. Štědrý, P. Václ. Váchal, Fr. Žundálek; 3. klášter Dominikánský zastupoval: P. Jan Šubart; 4. za spolek křesťansko-socialní na Kladně přítomen byl: Jos. Brož. Celkem 21.

Ráno byla za zemřelé členy sloužena mše sv.

U předsednického stolu zaujali místa: předseda Dr. Rudolf Horský a jednatel Tomáš Jiroušek.

PROGRAM:

1. **Proslov předsedy, kons. rady a kníž. arcib. vik. tajemníka Dra. RUD. HORSKÉHO.**

O druhé hodině odpoledne začal valnou hromadu předseda dp. Dr. Rud. Horský následujícím proslovením:

»Velectěné shromáždění! Zahajuji tuto řádnou osmnáctou valnou hromadu a spolu vítám vás naším starým svatováclavským pozdravem: »Pochválen buď Pán Ježíš Kristus.« Ten pozdrav učinili jsme heslem našeho družstva a snažíme se, aby Pán Ježíš vždy a ve všem byl pochválen. Za osmnáct let našeho života nezpronevěřili jsme se tomuto heslu. Sv. Filip Neri říkával: »Jen Tvá sláva, Bože, buď na vrchu, třeba mě to stálo pronásledování.« Rovněž i my zakusili jsme pronásledování za to, že chceme, aby sláva Ježíše Krista byla na vrchu; i v dnešní schůzi zůstaneme věrni tomuto heslu a veškeré naše jednání bude s ním souhlasiti.

Od poslední schůze mnoho se nezměnilo. Pracujeme tiše, bez reklamy, ale jistě, jako zákopníci, *pevně* a *určitě*, a to naše nepřátele mrzí. S reklamním bubnem to je dnes už všední. Sám »Čas« uznal činnost naši; napsalť o nás: »*Jediné Vlasť má stále v paměti svůj cíl a jde za ním*«.

Přátele a *nepřátele* budeme míti vždy. Jsou dvojího druhu: jedni chtějí Vlasť nadobro zničiti. Stačí jim jen dost malá kleveta, a už je pokřik, že družstvo *praská*, hned se mlátí na buben: »*družstvo hyne*«. »Právo lidu« napsalo: »*Družstvo Vlasť je v posledním tažení.* Je členem Svatováclavské záložny, má tam uloženy peníze.« To vše ovšem není pravda. O kom se říká, že umřel, ten dle staré lidové pranostiky bude dlouho živ. Nám zvoní často poslední hodinku, umíráček, snad, dá Pán Bůh, ta pranostika i na nás věrně se osvědčí. Nespouštíme se Pána Boha a evangelia, můžeme doufati, že Pán Bůh nás neopustí. Nepřátelé druzí přejí si sice, aby družstvo bylo živo, ale aby bylo jiné nežli je, totiž *liberální*. Co jsem řekl kolikráte, opakuji i dnes: Buď bude družstvo *přesně katolické* nebo vůbec *nebude*. (Souhlas.)

Prozradím velectěnému shromáždění plány těchto nepřátel. Až ti staří umrou a tenhle *šedivec* (ukazuje na dp. red. Tom Škrdle [pohnutí]), ano, pánové, tenhle *šedivec* — tak ho nazývají — všecko vyrovná, až zaplatí, kde ještě je jaký dluh, pak poženou na družstvo útokem a vezmou si je. (Smích.) Kdyby i ti staří zemřeli, přijdou noví, a ti půjdou v těchže šlépějích, o tom mohou býti naši nepřátelé ujištěni. (Souhlas.) Sv. Ignác si vyprosil, aby nikdy nebyl bez pronásledování — on a jeho řád. Rovněž i my, a to vše nás povzbuzuje a povznáší. Pracujeme pořád, máme hezkou řadu přátel, ač nelítostná smrt i letos zle hospodařila; odňala nám 27 členů, mezi nimi převzácné přátele a dobrodince. (Předseda čte jména zemřelých, shromáždění povstává.) Těm statečným bojovníkům ještě za hrob voláme: Ave anima pia, candida! Odpočinutí věčné dejž jim, ó Pane, a světlo věčné ať jim svítí!

Řady prořídly, místo 27 členů ubylých přistoupilo 39 členů nových. Přírůstek není tak veliký jako minulá léta; dříve jsme mívali za jednoho padesát, potom dvacet, nyní za jednoho jednoho a ke všemu ještě dvanáct. Je tomu tak jako v Boží přírodě. Podivejte se, když se zasadí strom. Tři roky zdá se, že sedí, že se neděje nic; pak žene velmi rychle do větví, »do dřeva« — pak to vše ustane; zakládá »na ovoce«. Rovněž i s námi se tak dělo, a že tomu tak jest, že strom našeho družstva zakládá na ovoce, přesvědčíte se ze zpráv jednotlivých odborů. Tím končím své proslovení a žádám pana jednatele, aby nám přečetl jednatelskou zprávu.« (Potlesk.)

2. Čtení protokolu poslední řádné valné hromady.

Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé řádné valné valné hromady, jenž byl po několika vysvětlivkách schválen.

3. Jednatelská zpráva za XVIII. správní rok.

Velectěné shromáždění!

Od poslední řádné valné hromady, konané dne 2. dubna 1902, mnoho se změnilo a mnoho nového se událo. Výbor zvolený poslední valnou hromadou s celou horlivostí ujal se vedení družstva, aby jako léta minulá rozvinul činnost, pokud možná nejvydatnější a nejúčinnější.

A práce dařila se dobře. Než, po pěti měsících otřásla celou českou a zvláště katolickou veřejností zpráva, že mnohými liberálními úředníky uvedena jest záložna Svatováclavská, mohutný finanční ústav, na pokraj záhuby.

Když zpráva ta se potvrdila, zalekli se jí předáci družstva Vlasť snad nejvíce, neboť ihned bylo každému jasno, že nejtrpčeji a nejtíže postižen bude celou touto smutnou událostí stav duchovenský a celé katolické hnutí v Čechách. A došlo k tomu.

Mnoho členů družstva Vlasť bylo tím postíženo. Někteří jako členové Svatováclavské záložny a někteří jako její věřitelé a vkladatelé. Ti museli se uskrovňovati na všech stranách a ve všech svých potřebách. Tím stalo se, že ztratili jsme více starých abo-

nentů »Našich Listů«, a »Vlasti« (kteréž listy v měsících září a říjnu právě počínají své ročníky) a že utrpěl i »Vychovatel«, »Sborník historického kroužku« a oba brožurkové časopisy. Pocítilo se to, ale přece ne tak, aby družstvo Vlasť a jeho podniky stihlo otřesení. Nyní jest vše opět překonáno a počet odpadání abonentů ustálen. Naopak, u »Našich Listů« zájem abonentů pro naše stanovisko ještě získal a směr »Vlasti« došel velkého uznání.

Výbor družstva ve své schůzi dne 26. listopadu 1902 vyšetřil, že »Vlasť« má 2011 abonentů, »Naše Listy« 1934, »Vychovatel« 1155, »Sborník historického kroužku« 818, »Vzdělávací četba katolické mládeže« 2697 a »Hlasy svatováclavské 2538 abonentů.

Seznav situaci, pozvedl výbor opět hlavu vzhůru a s pomocí Boží, naplněn novými nadějemi v budoucnost, že družstvo Vlasť jako pevná katolická bašta, když nyní vyšlo skvěle z nynějšího chaosu doby, nemusí se více ničeho lekati — pustil se do práce.

A práce a rozvoj družstva berou se opět svými obvyklými kolejemi. Nuže, na katolících jest, aby nás všemožně podporovali a všemožně za námi stáli, aby aspoň námi věc katolická, když na mnohých stranách vázne, byla znovu oživena a znovu vzkřísena k životu, v zájmu celého katolického hnutí.

Když všickni pochopíme družstvo Vlasť, docházející dnes opět po delší době všeobecné uznalosti, když všickni pochopíme jeho pro všecky katolíky československé veliký význam, může býti novou nadějí příštího jarého života katolického v Čechách. Ale, pochopiti se musí.

Musí najíti nových přátel a věrných stoupenců, aby stalo se ještě mohutnějším a zabezpečenějším pro všecken čas pro všecky doby.

Máme zde mnoho podniků, jako četné časopisy, velký výběr vlastních brožur, knihtiskárnu, závod papírnický, fond katolických spisovatelů, odbor historický, odbor socialní, odbor literární, fond knihovní a jiné podniky, které když naším lidem a naším členstvem věrně dle hesla »svoji k svému a svoji k svým« v jeho potřebách vyhledávány a podporovány budou, dojde družstvo Vlasť svého velikého cíle.

Tedy pamatujme si to, že zlatým heslem a nejjistějším heslem u nás musí býti ve všech případech »My sobě!«.

Tolik jsem chtěl přednésti úvodem, než přikročím k celoročnímu přehledu práce výboru.

Nyní k věci.

O finanční stránce družstva mluví zřetelně a jasně výroční zpráva za XVIII. správní rok, kterou ráčíte míti v rukou a která všem členům byla zaslána. Také zprávy historického kroužku, socialního odboru a literární sekce budou vám jejich jednateli podány zvlášť a zevrubně.

Pokud se však týče vnitřní a zevnější činnosti výboru a rozvoje družstva, sděluji, že správní výbor konal během XVIII. správního roku 11 schůzí; scházel se tedy bez mála jednou měsíčně a zasedání jeho zabralo pokaždé skoro celé půl dne. Ohledně rozvoje družstva poznamenávám, že během správního roku ze-

mřelo nám 26 členů, za to však nových 39 členů ke družstvu přistoupilo. Tedy stále ještě družstvo neochabuje, ale vzrůstá, ač stáří klátí mnohé v hrob. Z 39 nových členů bylo 33 z Čech a 6 z Moravy.

Také dobrodinci družstva jako jiná léta i během minulého správního roku byli k družstvu štědří a přispěli *do pokladny družstva* takto:

J. J. panující kníže Jan Liechtenstein 40 K. — *Na fond pro katolické spisovatele:* J. Excell. ndp. dr. Martin Říha, biskup v Č. Budějovicích 10 K. — J. M. ndp. Msgr. Ferdinand Kalous, světící biskup a probošt ve Staré Boleslavi 60 K. — Dr. Jan Sedlák, metrop. kanovník u sv. Víta v Praze 60 K. — Dr. Jan Sýkora, prorektor české university v Praze 10 K. — Jan Nep. Černohouz, děkan v Hostivaři 10 K. — Jan Urban, děkan v Čelakovicích 10 K. — V menších darech složili dobrodinci 28·56 K. — Mimo to dostalo se fondu pro katolické spisovatele v odkazech po zemřelém děkanu Josefu Javůrkovi 887 K a po zemřelém děkanu Adolfu Schloeglovi v Bohdanci 50 K.

Na fond pro zakládání katolických knihoven přispěli: J. Excell. ndp. dr. Martin Říha, biskup v Čes. Budějovicích 20 K. — J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous, světící biskup a probošt ve Staré Boleslavi 20 K. — Dr. Jan Sedlák, metropol. kanovník u sv. Víta v Praze 20 K. — Dr. Jan Sýkora, prorektor české university v Praze 10 K. — Jan Nep. Černohouz, děkan v Hostivaři 10 K. — Jan Urban, děkan v Čelakovicích 10 K., a různí dobrodinci v menších obnosech přispěli k fondu pro zakládání katolických knihoven 11 K.

Na socialní fond družstva Vlasť pamatovali a přispívali: J. Excell. ndp. dr. Martin Říha, biskup v Čes. Budějovicích, zaslal 10 K. — J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous, světící biskup a probošt ve Staré Boleslavi 20 K. — Dr. Jan Sedlák, metrop. kanovník u sv. Víta v Praze 20 K. — Ant. Kaška, děkan v Kostelci nad Orlicí 40 K. — Jos. Bernát, probošt na Mělníce 10 K. — Dr. Jan Sýkora, prorektor české university v Praze 10 K. — Jan Nep. Černohouz, děkan v Hostivaři 10 K. — Jan Urban, děkan v Čelakovicích 10 K. — Duchovenstvo vikariátu Píseckého zaslalo 4 K. a ostatní dobrodinci v menších obnosech zaslali socialnímu odboru K 27·70.

Na spolkový dům družstva Vlasť přispěli: J. Excell. ndp. dr. Martin Říha, biskup v Čes. Budějovicích 10 K. — J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous, světící biskup a probošt ve Staré Boleslavi 92 K. — Dr. Jan Sedlák, metrop. kanovník u sv. Víta v Praze 100 K. — Karel Jindřich, faktor knihtiskárny v Moskvě K 21.95. — Zemřelý Václav Číska, emer. farář na Smíchově 20 K. — Msgr. Boh. Hakl, pap. prelát a děkan v Hořicích 16 K. — Fr. Mendlík, farář v Krnsku 20 K. — Gerlak Dvořák, farář v Kmetňovsi 10 K. — Jan Nep. Černohouz, děkan v Hostivaři 10 K. — Jan Urban, děkan v Čelakovicích 10 K. — Dr. Jan Sýkora, prorektor české university v Praze 10 K. Reverendissimus John M. Sklenář v Severní Americe K 34.39 a ostatní dobrodinci v menších obnosech přispěli na spolkový dům družstva Vlasť K 240·07.

Na Historický kroužek družstva Vlasť, který má pokladnu ve vlastní správě, přispěli: J. Excell. ndp. kníže-arcibiskup dr. Theodor Kohn v Olomouci 100 K. — J. M. ndp. Edvard Jan Nep. Brynych, biskup Královéhradecký 20 K. — J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous, světící biskup a probošt ve Staré Boleslavi 10 K. — J. M. ndp. dr. Frant. Sal. Bauer, biskup v Brně 5 K a Štěpán Dvořák, děkan ve Skutči 2 K.

Všem těmto dárcům a příznivcům družstva a jeho odborů vzdává správní výbor družstva nejvřelejší díky a projevuje své »Zaplať Pán Bůh!«

Hledíc k rozšiřování knih a dobrých katolických spisů, dělal výbor družstva, co mohl: obdaroval knihami u větším počtu 12 knihoven, a to: Spolek Marianských dcer na Skalce v Praze, Jednotu sv. Methoděje ve Vídni (která podělila těmito knihami více svých odborů), Patronát Mládeže v Praze, chlapeckou českou školu v Třebenicích, Knihovní spolek v Opavě, Knihovnu Milosrdných Bratří v Praze, Moravsko-slezskou Besedu v Praze, čes. realku v Olomouci, knihovnu zemské trestnice na Pankráci, farní knihovnu v Potěhách, farní knihovnu ve Veřovicích na Moravě a lidovou knihovnu v obci Slabčicích. — Mimo to zdarma byla zasílána »Vlasť« knihovně ruských bohoslovců ve Lvově a Akademickému slovanskému spolku »Danica« ve Vídni. Jednotě sv. Methoděje ve Vídni z usnesení valné hromady vyplaceno bylo k spolkovým účelům 200 K.

Pokud se týče spisů a tiskopisů, vydalo družstvo Vlasť během uplynulého roku svým nákladem: »Vonný dech Vánoc« od dra. M. Kováře, »Miláček Páně« od dra. K. L. Řeháka, »Devítidenní pobožnost k sv. Janu Nepomuckému« od A. Plačka, »Pro blaho lidu«, divadelní hru od Jos. Flekáčka; brožury: »Svatováclavská záložna a obrana katolíků proti socialním demokratům« od L. † 5. a od L. † 7. a »Odpověď socialním demokratům ve věcech záložny Svatováclavské« od dra. Václava Kyjovského. — A konečně vydány různé tiskopisy pro obecní úřady a školy a pro úřady farní. Ministrance a modlitba matky při úvodu vyšly v druhém vydání.

Dále sdělujeme, že snaživý dělník, p. Frant. Waldmann, ačkoliv jinde byl mu nabízen levnější tisk, přece, když v měsíci srpnu m. r. založil »Křesťanského Dělníka«, nedal jej nikam tisknouti než k družstvu »Vlasť«, aby dal příklad, jak se má jednati dle hesla »Svůj k svému a svoji k svým«. Výbor tímto uvědoměním katolického laika byl nejen potěšen ale i překvapen — a socialní odbor vřele »Křesťanského Dělníka« přízni všech našinců doporučil.

Podobnou přízeň projevilo k družstvu Vlasť vydavatelstvo »Echa z Afriky«, které za heslem »katolíci katolíkům« odevzdalo tisk »Echa z Afriky« dnem 1. prosince m. r. do knihtiskárny družstva Vlasť.

Z venkovských nakladatelů dali nám tisknouti: Katolický lidový spolek jindřichohradecký svoji brožuru »Zbrojnice«, dp. Filip Heusler, farář z Moravy, svá kázaní a dp. Jos. Charvát, farář z Velkých Čakovic, »Dějiny a místopis své farnosti«; jak

dp. farář Filip Heusler, tak i dp. farář Josef Charvát projevili zvláštními přípisy výboru družstva své plné uznání knihtiskárně za pěkné provedení a vypravení svých spisů.

Za příčinou různých jubilejí, vyznamenání, jmenování a podobných, zaslal správní výbor družstva Vlasť následujícím P. T. pánům blahopřejné dopisy: J. J. Adolfu kníž. Schwarzenberkovi, Jeho Excell. Karlu Ervínu hraběti Nosticovi, J. Excell. ndp. dru. Janu Eman. Schoeblovi, biskupu v Litoměřicích, kanovníku Čechovi v Litoměřicích, J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalousovi, světícímu biskupu a proboštu ve St. Boleslavi, J. M. ndp. dru. Frant. Kraslovi, světícímu biskupu v Praze, J. M. ndp. Msgr. dru. Josefu Doubravovi, biskupu v Hradci Králové, Jeho Excell. dru. Ant. Rezkovi, českému ministru ve Vídni, dru. Aloisu Jirákovi, proboštu v Jindř. Hradci, kanovníkům: Jos. Hulkovi v Čes. Budějovicích, dru. Jos. Tumpachovi v Praze, Jos. Kuchynkovi na Vyšehradě, Msgr. Adolfu Rodlerovi v Českých Budějovicích, dru. Janu Sedlákovi v Praze, J. M. vys. důst. p. Maratovi, velmistru řádu Křížovnického v Praze, Jeho Jasnosti, knížeti Karlu a kněžně Vilemíně ze Schwarzenberků, vldp. dru. Janu Sýkorovi, prorektoru na české universitě v Praze, vys. uroz. p. dru. Juliu ryt. Nejedlému, zem. advokátu v Praze, vys. důst. p. Janu Roškotovi, kapit. děkanu karlštejnskému v Sedlčanech, děkanům: vldp. Frant. Vohnoutovi ve Žlunicích, vldp. Tom. Střebskému v Mikulovicích, kníž. arcib. notaři Jos. Lonkovi u sv. Apolinaře v Praze a našemu předsedovi vldp. dru. Rud. Horskému.

A konečně dlužno poznamenati, že výbor konal svoji smutnou povinnost a měl účastenství při pohřbu čestného člena družstva Vlasť: J. M. ndp. biskupa Edvarda Jana Nep. Brynycha v Chrasti, při pohřbu dra. Frant. Lad. Riegra v Praze a při pohřbu buditele národa, kanovníka Beneše Methoděje Kuldy na Král. Vyšehradě.

Citelně dotklo se nás zároveň, že letos v měsíci březnu těžce ochuravěl zakladatel a hlavní pracovník družstva, dp. redaktor Tomáš Škrdle, tak že na dobu čtrnácti dní musil se odebrati k ctihodným Milosrdným Bratřím v Praze. Avšak důvěra jeho v Pána Boha a naše modlitby, které jsme za jeho uzdravení jedenkaždý konali, nás v naději posilovali, až jsme se opět dočkali, že se uzdraven k nám vrátil a svojí osvědčenou rukou kormidla Vlasti znovu se ujal. Tím a jen tak se stalo, že nynější valná hromada se poněkud opozdila.

Končím, prose všechny katolíky a přátele družstva Vlasť, aby pamatovali slov, kterých v zájmu družstva jsem pronesl, a děkuji zároveň všem, kdož jakýmkoliv způsobem družstvu prospěti a snahy jeho rozšířiti se snažili.

Příští činnosti družstva »Zdař Bůh!«

P ř e d s e d a se táže, kdo si přeje vysvětlení k jednatelské zprávě nebo nějakou poznámku.

Dp. red. T o m á š Š k r d l e: Všecky návrhy nejsou provedeny, o nichž bylo v poslední valné hromadě uvažováno a které byly přijaty; co jest toho příčinou, snadno se domyslíte: pád záložny Svatováclavské.

Předseda: Co jsme učiniti mohli, jsme učinili, jak uslyšíte dále. Když jste nás zvolili, slíbili jsme, že nebudeme zaháleti, ale pracovati, jak síly naše stačí. Co je nad naše síly, nikdo od nás žádati nemůže a proto nás nikdo nebude souditi. Slyšeli jste obsáhlou jednatelskou zprávu; táži se ještě jednou, kdo si přeje k ní promluviti. Ježto se nikdo nehlásí, přikročíme ke čtení zprávy účetní.

4. Zpráva účetní za XVIII. správní rok.

Předseda: Když se stala ta neblahá katastrofa ve Svatováclavské záložně, lítal k nám jeden dopis za druhým. »Jak tu s vámi dopadá? Jste členy?« A když se objevila lokálka v »Právo lidu«, o níž jsem již se zmínil, nastal strach na všech stranách o nás a naše družstvo. My členy nebyli. Když jsme zakládali tiskárnu, potřebovali jsme peníze. Ty máme, ale mezi lidmi, mezi členy a abonenty. Kdyby se nám sešly, měli bychom snad asi sto tisíc zl. (Red. Škrdle: »Ještě více!«) To bychom na tom byli jinak. Bylo tedy třeba se vydlužit; nastala otázka *kde*. Svatováclavská záložna je nám ústavem blízkým, tak tedy *tam*. Jeden člen výboru záložny však řekl: Družstvo není spolehlivé; k nám jde až posledně, to je vidět, že nemá mnoho důvěry. (Smích.) Tak jsme šli jinam, a jaké to bylo pro nás štěstí! My jsme neměli se záložnou tou nikdy žádných styků, a to bylo k našemu dobrému. Potom řekl jiný vlivuplný a velice vážený člen výboru: »Měli jsme jim to přece jen půjčit!« Zaplať Pán Bůh, že se to nestalo. (Souhlas.) Dnes bychom byli členy, praskl by snad na to dům i tiskárna. (Souhlas.) Pan rada dr. M. Kovář žádal, aby účty byly jinak sestaveny, podle zásad účetnictví. Ty účty nejsou ještě ani dnes tak sestaveny, ale mohu říci, že jsou *skrz na skrz poctivé*. Účty mohou byti formou výtečné, to lze vyšvindlovati. Mohou vykazovati přebytek, třeba by i polovice veškerého jmění scházela. (Veselost.) Když praskla Svatováclavská záložna, připravili jsme se, že nás budou interpelovat: »Jak pak je to s vámi?« Konali jsme několik schůzí, trvaly celé odpoledne, prohlíželi jsme knihu za knihou, položku za položkou, tak že sám pan rada dr. M. Kovář řekl: »To jsem si nemyslil, že naše účty jsou tak důkladné.« Jako důkaz uvádím: Vydá se brožura. Dostane zvláštní knížku; tam je zjištěno, kolik stála, kolik se jí prodalo, ba i *kdo ji koupil*. Z výboru jsme se přesvědčili, že jsou účty ve vzorném pořádku. To shledali i revisoři, lidé cizí. Ale s tím vším, pánové, nemusíte se spokojit; užijte § 4. stanov; můžete se sami přesvědčit, prohlížet a revidovat, třeba celého čtvrt roku můžete počítat.

Dp. farář Fr. Štědrý: Přál bych si, aby to někdo prozkoumal, a to někdo z protivníků, aby se sám přesvědčil — ale potom vydal o pravdě svědectví. (Souhlas.)

Předseda: I já bych to velice rád viděl, kdyby to někdo chtěl učiniti. Dejme to do veřejnosti; snad to někdo učiní.

Red. Tomáš Škrdle:

Velectěné shromáždění!

Pan předseda pověděl mnohé, co jsem sám chtěl říci; o to bude tedy můj referát kratší.

Moje nemoc, jak již bylo praveno, zavinila, že jest valná hromada až v červnu konána. Onemocněl jsem typhem, když jsme účty sestavovali a když jsem se z nemocnice Milosrdných bratří vrátil, byl jsem tělesně sláb a měl jsem nařízeno lékařem, abych se šetřil, i zdá se mi, že bych byl ani účtů nesestavil — nebo je to ohromná práce — kdyby mi byl vydatně nepomáhal náš úředník p. Jan Žák, zde přítomný, jenž jest výborným mathematikem; počítá tak jistě, že se skoro nikdy nezmýlí. I děkuji mu zde veřejně.

Když padla záložna Svatováclavská, a když tím důvěra v kněžstvo byla otřesena, požádal jsem výbor, jak již p. předseda podotkl, abych mu mohl podati zevrubný referát o našem rozsáhlém účetnictví.

Ukázal jsem výboru všecky účetní a zápisní knihy družstva, různých fondů, tiskárny, papírnického závodu a spolkového domu; řekl jsem, kdo mi při tom pomáhá a jak to vše vedeme, zapisujeme a že všecky doklady dle zákona uschováváme a že všecky důležité výnosy a vůbec listiny do ohnivzdorné pokladny ukládáme.

Výklad jsem konal ve třech schůzích a odpovídal jsem při tom na různé dotazy. Přál jsem si, aby mé referáty byly uveřejněny, ale výbor to zamítl, řka, že by se právě tím mysli mnohých pobouřily.

Letošní účty po přání minulé valné hromady *mají tu změnu*, že je v nich — ve příjmech — uvedena: a) cena knih, b) cena domu, c) cena tiskárny a že jest na konci sumárně uveden přehled jmění.

V posledním čísle Vlasti uveřejnil jsem o účtech několik myšlének; nebudu je zde všecky opakovati, ale o jedné se zmíním: která tiskárna má hojně akcidenčních prací (visitky, plakáty a jiné maličkosti) a tiskne bohatým firmám nebo podnikům (na př. akademii věd, obci pražské nebo různým dědictvím) knihy, s tou je dobře, nebo dostává brzy peníze. I my máme, díky Bohu, rok od roku více akcidenčních prací a letos jsme tiskli mimo to 3 cizí knihy a 4 své a něco výročních zpráv, ale nicméně náš hlavní příjem spočívá v časopisech a to je naše ohromná nevýhoda. Abonent platí za rok, za dva, pět, deset až za 15 let a já mám míti hotové peníze každý týden, mimo to i každý měsíc, čtvrtletí, pololetí, a to nejen pro redakci, administraci, expedici a sazárnu, ale i na daně, za papír a jiné potřeby. Díky při té tísni Bohu, že máme dva cizí časopisy (»Echo« na př. má 6000 abonentů) a že chekový obchod z papírnického závodu dosti pořádně se splácí. Pád záložny Svatováclavské budeme pociťovati mnoho let.

Velmi by nám bylo pomoženo, kdyby naši přátelé odebírali své potřeby z papírnického závodu a kdyby si v naší tiskárně potřeby tiskové objednávali a jiné k tomu pobádali.

Jsem zakladatelem družstva, dovolte, abych Vám sdělil také, jaký bude konec družstva: až prý zaplatím dluhy ve družstvu, tu prý se pp. Rozvojisti zmocní družstva; mne prý nevyženou, udělají prý mne úředníkem družstva bez redakce »Vlasti« a také prý si p. dr. Horského za předsedu ponechají. Ujišťuji pp. Rozvojisty, že pokud budu žíti, plány jejich se neuskuteční.

Pokladník se rozhovořil delší řečí o finančních obtížích letošního roku, zaviněných pádem záložny Svatováclavské, a ukončiv svůj referát, žádal přítomných, jimž účetní zprávu rozdal, aby se o těch oněch položkách vyslovili, nebo na to a ono, co by jim v účtech nejasným bylo, se pozeptali.

Předseda: Kdo si přeje slovo k účetní zprávě? (Nikdo se nehlásí.) Kdo je pro to, aby bylo uděleno pokladníku absolutorium? (Jednomyslný souhlas.) Předseda, obrátiv se k red. Tom. Škrdlovi, praví: Děkuji vám, náš pokladníku a řediteli tiskárny, za vaši spravedlnost, poctivost, neunavnou horlivost. Teď teprve vám to mohu říci, jaký jsme měli o vás strach, když jste se rozstonal. (Souhlas.) Vás by nikdo nenahradil. (Hlučný souhlas.) Bůh dej vám zdraví a sílu, abyste dlouho a dlouho ve prospěch družstva mohl působiti. (Všeobecný souhlas; přítomní red. Tom. Škrdlovi gratulují.)

Red. Tom. Škrdle: Považoval jsem vždy tuto práci za pouhou svou povinnost, a budu tak činiti stále, pokud budu živ a zdráv. (Potlesk.)

5. Zprávy odborů.

a) Zprava z Historického kroužku.

Zprávu zaslal jednatel, prof. a školní rada Dr. M. Kovář. Zní takto:

Jako mnohé jiné spolky i Histor. kroužek politování hodnou příhodou ve Svatováclavské záložně stižen byl tím, že nebylo mu možno pořádati tam obvykié přednášky v období zimním ba nemohl se scházeti ani výbor tak často jako léta předešlá.

Ve schůzi dne 19. ledna 1902 provedeny každoročně volby. Místopředsedou zvolen opět kanovník prof. Dr. Fr. X. Kryštůfek, jednatelem šk. rada Dr. M. Kovář, pokladníkem dp. V. Roudnický, knihovníkem prof. Dr. Ant. Podlaha; do výboru zvoleni vdpp.: Fr. Ekert, Václ. Honejsek, oba kons. radové a faráři, farář Dr. Kar. L. Řehák, prof. Dr. Alois Soldát, Dr. Fr. Doubrava, P. Alois Kröss T. J., P. Ferd. Černovský, Ord. s. Aug., Fr. Tischer, kn. arcib. archivář, a prof. Jos. Vávra. Jako delegát Vlasti zasedá ve výboru red. Tom. Škrdle. Za revisory účtů zvoleni prof. Karel Pánek a P. Václ. Váchal Ord. Praem. Titéž pánové (kromě zesnulého kons. rady Ekerta) zvoleni i letos.

Ve schůzi dne 19. ledna 1902 usneseno, aby velezaslouželému dlouholetému místopředsedovi Jeho Magn. vdp. kanovníku a univ. profesoru ThDru. Fr. X. Kryštůfkovi vyslovily se díky a uveřejnily v »Kat. L.«, »Našich L.« a »Vlasti«, jakož se na podnět dp. V. Roudnického dne 2. pros. m. r. dála oslava jeho 60. narozenin, což stalo se pro trudné poměry časové v obmezených místnostech družstva Vlasť v užším pouze kruhu přátelském, pročež bylo třeba obmeziti se, i pozváni byli toliko členové Histor. kroužku, professoři bohoslovecké fakulty a bratr oslavencův prof. PhDr. Jan Kryštůfek s rodinou.

Dr. Kovář v delší řeči uvedl data životopisná a ocenil literární a jiné zásluhy jubilárovy, načež pak za Vlasť blahopřál

red. Tom. Škrdle, jeho bývalý žák, za odbor sociální red. Tom. Jiroušek a za Tiskovou ligu Jan Křt. Maštalíř.

V zimním období 1902—1903 bohužel nebylo ani jediné přednášky, ač ve výborové schůzi dne 12. února m. r. navrhl dp. V. Roudnický, aby po prázdninách aspoň jedna z přednášek byla slavnostní, jakož bylo při manifestační schůzi r. 1897. Ale nedošlo pro nepřízeň času ani k této ani k jiné přednášce.

Ze stálých dobrodinců zbyl letos již jen jeden, ndp. kníže arcibiskup olomoucký Dr. Theodor Kohn, jenž jako loni kroužku daroval 100 K a z plna srdce mu žehná. Za dobrotivý příspěvek vzdal jednatel povinné díky. Z dřívějších dárcův za vdp. kapitolním děkanem Drem. Janem Řehákem odebral se na věčnosť ndp. biskup královéhradecký, Eduard Jan Nep, Brynych, jehož životopis a blahodárné působení přináší první sešit letošního Sborníku. Bůh buď mu štědrým odplatitelem!

Nejmenovaná čtenářka »Kříže« a »Marie« darovala Historickému kroužku prostřednictvím p. V. Kotrby, majitele Cyrillo-Methodějské knihtiskárny, 100 K. Nechť přijme náš upřímný dík touto cestou ona neznámá nám dobroditelka!

Vdp. děkan Štěp. Dvořák věnoval kroužku 2 K a dp. farář Jan Vyhlídal 4 K, tak že máme všeho jmění 548 K 54 h. Dp. pokladník pečlivě chová kasu a uchránil ji hrozící škody, začež mu buďtež díky.

Sborník náš statečně se činí. Nepřísluší mně jako jeho redaktoru další nějaké chvály, i uvedu pouhé názvy článků ročníku III. Jen to nemohu mlčením pominouti, že bedlivě provádím korrekturu v rukopisech, zvláště po stránce slohové i mluvnické.

Dle abecedního pořádku ve III. ročníku Sborníku Histor. kroužku obsaženy jsou tyto práce:

Fr. J. Čečetka: Kolínské a kouřimské paměti cechovní z konce XVI. a počátkem XVII. století.

Hynek Gross: Závěť bývalého úředníka rožmberského a měšťana krumlovského Jana Ritschauera z r. 1462.

Dr. M. Kovář: Životopis Františka X. Ekerta; a Mikšovicova kronika Lounská.

Dr. Fr. Krásl: Některé zprávy o Zbiroze a okolí.

Dr. Fr. X. Kryštůfek: Sesazení Václava IV. s království římského a papež Bonifacius IX.

Dr. Ant. Kubíček: Dva staré breviáře olomúcké.

Dr. Ant. Lenz: Sv. Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích.

Fr. V. Peřinka: Protestantismus a katoličtí apologeté na Moravě v XVI. a XVII. věku.

Dr. Ant. Podlaha: Z dějin katol. reformace v Čechách v letech 1668—1703; a Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického.

Jan Křt. Roškot: Nadací listina císaře a krále Karla IV. o založení kapitoly a děkanství na hradě Karlšteině; a Další tři listiny týkající se děkanství Karlšteinského.

Fr. Štědrý: Farář opočenský Ondřej Věžský vymáhá před soudem lounským neodvedený sobě desátek ze vsi Zbrašína.

Fr. Teplý: Krátké poznamenání hodnověrných věcí král. věnného města Mělníka n. L.
Jos. Vávra: Arcikníže Karel Josef, kníže biskup vratislavský.
Fr. Zeman: Šlechtická jména ve farních matrikách švihovských.
Drobné zprávy: Josef V. Bouchal: Missionáři ze řad světského duchovenstva v diecési Litoměřické; biskupové Kindermann a Hurdálek v Třebenicích.
Hynek Gross: Smlouva kaplana Linharta s měšťanem a soukeníkem v Č. Krumlově Ondř. Šlemarem; Ku snaze Oldřicha z Rožmberka o povýšení fary v Č. Krumlově na proboštství a pak uvedení mnichů do téže fary; dvě směny, jedna Jošta z Rožmberka s farářem v Č. Krumlově roku 1537 a druhá Anny Rožmberské z Roggendorfu, vdovy po panu Joštovi, jménem panského špitálu krumlovského s klášterem Vyšebrodským leta 1550 učiněná.
Dr. M. Kovář: Klášter bl. Anežky v Praze.
Dr. Ant. Podlaha: Václav Vojtěch Čapek; K poddanským poměrům; K dějinám censury v Čechách; K bouřím studentským v Praze.
Fr. Teplý: Nepřátelská epitaphia o Waldsteinovi; Zlomek prastarého kázaní.
Posudky od Dra. M. Kováře, Fr. V. Peřinky, Fr. Štědrého.

Jsou to téměř veskrz práce archivní, nové, důležité, poučné, zajímavé, ale počet odběratelů, bohužel (avšak snad jenom v zápětí té neslýchané pohromy) klesá, místo aby stoupal. Že se někteří členové Vlasti, jimž byl Sborník zasílán, domnívati mohli, že můžeme 16archový vědecký časopis historický přidávati nádavkem, zdarma, tomu se věru divíme; kde bychom na takové dary nabrali prostředků? Pevně doufáme, že se vrátí staří a najdou předplatitelé noví.

b) Zpráva socialního odboru.

Přednesl jednatel odboru p. Tom. Jos. Jiroušek:

Velectěné shromáždění!

Dvanáctá výroční zpráva socialního odboru družstva Vlasť může nás opět jako každoročně naplniti uspokojením, neboť jest z ní viděti, že socialní odbor skutečně něco dělal, že nezahálel, že pracoval, seč bylo jeho členům možno.

Socialní odbor družstva Vlasť, hlavní buditel křesťansko-socialního hnutí v Čechách i na Moravě, stále jest tím starým neochvějným středem křesťanských socialů, jejichž duchem stále a stále oživován jest socialismus křesťanský, dle Encykliky sv. Otce Lva XIII. o socialní otázce, celému světu doporučení hodný. A jako jarého ducha jsou členové socialního odboru, tak i čilé práce a stálého tříbení názorů o katolickém socialismu jsou v socialním odboru všecky síly jednosvornými přátely, které žádná, byť i sebe lžiliberálnější zásada v jejich starém a dobrém přesvědčení nikdy nezviklá.

Socialní odbor družstva Vlasť sestával ze 7 činných a 1 dopisujícího člena. Činní členové jsou: předseda vldp. dr. Rudolf

Horský, místopředseda p. Václav Žižka, pokladník dp. Tomáš Škrdle, jednatel p. Tom. J. Jiroušek, dále p. Václav Pruša, dp. Vlastimil Hálek a p. Jan Kř. Maštalíř. Dopisujícím členem jest p. Ant. Bonav. Drápalík, gymnasijní profesor v Brně.

Socialní odbor od poslední valné hromady družstva, která konala se dne 2. dubna m. r., měl 10 schůzí, v nichž podávány socialně-hospodářské, řemeslnicko-živnostenské a dělnické otázky se dotýkající referáty a zprávy, z nichž mnohé byly takořka celými přednáškami. Těmito zprávami poučného i kritického směru tříbili si členové vzájemně své vědomosti a nabývali síly k dalšímu postupu, hlavně pro své přednášky, které ve schůzích katolických spolků po českém venkově konali.

Jest zajisté na místě sděliti, pánové, před vámi, o čem bylo v socialním odboru uvažováno a referováno. Tak na př.: pan Václav Žižka referoval o všeodborovém sdružování, o socialní situaci za veliké bouře v Belgii, o německých katolických studujících a jejich uvědomělosti v Alpských zemích a Dol. Rakousích, o husitských oslavách ve dnech 5. a 6. července m. r., o programu českých křesťanských socialů, o nadvýrobě a nezaměstnanosti, a o prohlášení liberální anglické ligy k povznesení anglického obchodu, kteréž odmítnul jako škodlivé malovýrobě a malořemeslům.

Dp. farář Vlastimil Hálek referoval o účetnických, hospodářsko-řemeslnických kursech, o spisu »Žena« od kanovníka hr. Stellutiho, o starobním fondu cís. Františka Josefa, o činnosti Ústřední hospodářské společnosti pro král. České za rok 1901, o protialkoholistickém hnutí a jeho brožure »Zhouba lidu«, o vídeňské anketě, vyšetřující poměry při obuvnictví v Rakousku, o vídeňské anketě, vyšetřující poměry při tkalcovství na Šumavě, o provádění zákona o domovském právu, o hospodářských kursech na venkově, o projevech protestantů ohledně otázky socialní, o volbách delegátů do zemědělské rady české, o předpisech ku potlačení tuberkulosy a o pomůckách k živnostenskému účetnictví.

Dp. redaktor Tomáš Škrdle referoval o své návštěvě »Patronátu mládeže« v Praze. Mimo to několikrát přednášel celé statě z Eckertových »Památných a posvátných míst král. hlav. města Prahy« a přičiňoval k tomu pochopitelné výklady ku poznání bývalého katolického života v Praze.

Pan Václav Průša přednášel též v jedné ze schůzí socialního odboru o křesťanském životě mladých řemeslníků a při své přednášce rozebral velice pěkně knihu »Patero ctností pro řemeslníka«, kterou vřele doporučil k hojnému rozšíření.

Pan Jan Kř. Maštalíř referoval ve schůzích socialního odboru o odborných, hospodářských a živnostenských spisech v té době vyšlých, o přednášce p. prof. Kahlinga, ředitele »Pöttingea«, o dívčí výchově (která byla vlastně přednáškou jen pro dívčí tělocvik), o Srbových »Politických dějinách národa českého«, o hospodářském slovníku naučném, o článku »Mimo církev« z »Nového Kultu«, o emancipačním hnutí žen dle časop. »Zeit«, o proslovu sv. Otce Lva XIII. k belgickým žurnalistům, o odbových organisacích za rok 1901, o odborové komisi v Rakousku,

o mezinárodních smírčích soudech v dělnických rozepřích, o spisu Pravoslava Veselého, nadepsaném »Omladina«, o programu národních socialistů, o kongresu německých dělnických odborových organisací v Štuttgartu, o bytovém sjezdu v Düsseldorfu, o učenické besídce v Žižkově, o činnosti úrazové dělnické pojišťovny v Čechách, o péči chudinského ředitelství pražského nad sirotky, o živnostenském právu rakouském, o organisaci maloživnostenského úvěru, o socialní a humanitní otázce, projednávané na českém zemském sněmu a kritisoval mnohé články časopisů »Zář«, »Rovnost«, »Samostatnost« a »Česká Demokracie«.

Jednatel p. T. J. Jiroušek přednášel o životě a působení dp. Tomáše Haranta mezi horníky v letech sedmdesátých v min. století, o životě a socialním působení dp. P. Placida Jana Mathona a P. Karla Aloise Šťastného na Moravě, referoval o zdravotních poměrech dělnictva, jeho úrazech a úmrtích v poslední době, o pořádání zábavných besídek liberály pro řemeslnické učně, o literatuře socialní demokracie a národní strany dělnické, o taktice socialních demokratů proti křesťanským socialům a o státním dozoru na podporující a pojišťující spolky dělnické v Rakousku.

Ve schůzích katolických a křesťansko-socialních spolků přednášeli členové socialního odboru: předseda vldp. dr. R. Horský v Kostelci n. Orl. (šest řečí), v Častolovicích, Domažlicích, na Kladně a na katol. sjezdu v Hradci Králové. — Pan Jan Křtitel Maštalíř v Netolicích, v Plzni (dvakrát), Rynholci, Červ. Újezdě, Kostelci n. Orl., Brandýse n. L., Unhošti, Hradci Králové, na Mělníku, v Kutné Hoře, Klatovech a v Michovce u Turnova. — Pan Josef Brož, horník z Kladna, v Rynholci a Červ. Újezdě. — Jednatel pan T. J. Jiroušek ve Pleších u Kard. Řečice, v Plzni, v Lomnici n. Popelkou a na Kladně (dvakrát). — Pan prof. Ant. Bonav. Drápalík v Čechách v Ranné a na Moravě: v Kyjově, Dolních Kounicích, Králově Poli, Zábrdovicích a vícekrát v Brně.

Celkem navštívili řečníci socialního odboru 27 schůzí katol. spolků v Čechách a 5 schůzí na Moravě. Úhrnem řečnili tedy na 32 schůzích.

Vydání s těmito schůzemi spojené činilo úhrnem 115 K 7 h.

Celkem za dobu svého 12letého působení vyslal soc. odbor družstva Vlasť své řečníky do 492 schůzí a spolků.

Velectěné shromáždění! Na tento náš hlouček v socialním odboru a na nynější pohnutou dobu jest toho dosti, co se vykonalo. Bylo by se vykonalo však ještě více od nás, ale život a ruch spolkový v Čechách po všem tom, co se událo, tak vázne, že nebylo ani příležitosti ani pozvání více, aby se mohlo také více dělati.

Děkuji na konec všem, kdož nás během roku jakýmkoliv způsobem v socialním odboru podporovali, na nás pamatovali a při nás pevně stáli: »Zaplať Bůh!« Budeme se vynasnažovati, abychom i na dále nikoho, kdo v křesťansko-socialní činnosti naděje v nás skládá, nezklamali a svému poslání věrni byli. — »Zdař Bůh!«

P ř e d s e d a: Ve všech časopisech se naříká, že náš spolkový život jeví jakousi stagnaci. Tak jest tomu i v Německu, Francii

a jinde. Doufejme, že i ta stagnace přestane; osamoceni nebudeme; přidají se k nám noví pracovníci. Zatím, prosím, abyste přijali zprávu tuto s touž upřímností, s jakou byla podána. Když pak se k té věci nikdo nehlásil, byla zpráva socialního odboru schválena.

c) Zprávu o činnosti literární sekce

podal jednatel dp. Fr. Žundálek.

Dokud družstvo Vlasť bylo v počátcích, pečovalo o všecky odbory stojnoměrně; ale když náš podnik rostl, ukázala se potřeba rozděliti práci mezi samostatné obory. Tak vznikla »Literární sekce«, která od svého trvání vyvíjí utěšenou činnost.

V 18. správním roce Literární sekce konala pět schůzí, a to 2. října a 19. listopadu 1901, 22. ledna, 7. května a 11. června 1902. Za místopředsedu byl opět zvolen řídící učitel pan Josef *Flekáček*, za jednatele pak katecheta Frant. H. *Žundálek*. Členy tohoto odboru byli v té době: dp. farář Vlastimil *Hálek*, p. red. Tom. J. *Jiroušek*, p. Jan Kř. *Maštalíř*, dp. prof. Václav *Müller*, dp. red. Tomáš *Škrdle* a dp. vicerektor Karel *Štella*; jako dopisující člen působil p. prof. Ant. *Drápalík* v Brně.

Činnost sekce dle správného posudku p. místopředsedy se nesla hlavně dvojím směrem, totiž vnitřním a vnějším. Do vnitřní sluší počítati rokování v sezeních sekčních, referáty literární a j., kterým předcházela příprava a studium spisů se strany členů. V té věci byl brán hlavní zřetel k současné literatuře katolické, jež byla posuzována sine ira et studio, doporučovány byly spisy dobré a vytýkány nedostatky spisům ceny menší. To nedělo se nikterak ze zlé vůle, nýbrž z nutnosti, aby katolická literatura se vyšinula na stupeň dokonalosti, aby nebyla považována za méně cennou. Z literatury světské bylo si všímáno hlavně spisů, které čelí proti náboženství, církvi a duchovenstvu. A tu náležitý pozor měla sekce k protestantskému hnutí »Pryč od Říma«, které nezřízeným způsobem hledí do našeho lidu vpašovati nenávist k církvi katolické a lhostejnost u víře a přivésti do lůna nesjednoceného protestantismu, jehož vyznavatelé popírají i základní pravdy svého vyznání! Rozháranost v táboře evangelickém byla osvětlována ve schůzích sekčních a doporučováno vydávati obranné spisy proti této hlíze moderního proschytismu. S tímto myšlénkovým proudem úzce souvisí snaha o prohloubení oslav husitské doby, která působením samozvaných vůdců míní uvésti v náš národ náboženské třenice. Tlak budí protitlak, proto uvažováno o prostředcích, kterak by se proti tomuto směru úspěšně působilo. Vydávány letáky o době husitské, které nepotřebujeme se své strany nikterak umlčovati, nýbrž snažíme se ji dle pravdy vylíčiti. Dobrou obranou se jeví srovnati činnost Husovu s působností našich věrozvěstů Cyrilla a Methoděje, jakož i obhajovati našeho patrona sv. Jana Nepomuckého, kterého liberálové chtějí vyrvati ze srdce českého lidu. S bolestí pozorováno bylo, že mezi českým studentstvem čím dále tím hrozivěji vystupuje příšera nevěry a lhostejnosti u víře, která má z pravidla za následek ochabnutí duševních sil. K podvratným snahám profesora Masaryka také bylo hleděno

a dovozováno, že tyto nikterak neprospívají ani mládeži ani národu. S potěchou probírán byl program rolníků katolických na Moravě, jak jej přijalo 22.000 zbožných mužů tohoto stavu na Velehradě. Odsuzovány byly spisy lékařské, které pouze dle domněnek vytýkají sloupům katolické církve různé nemoci, jak se to stalo se sv. Pavlem, o němž beze všech důkazů bylo tvrzeno, že byl stižen epilepsií. Proti takové vědě jest nám se co nejrozhodněji opříti. Vánoční belletrie denních listů bývá často kamenem úrazu přesvědčených katolíků. Bylo doporučováno odebírati jen listy katolického směru a ohraditi se proti posměchu náboženství v denních listech. Folkloristika náleží k nezkaženým výtvorům lidové poesie a proto spisy podobného rázu byly v sekci živě pozdraveny a pečlivě probírány. Dále bylo poukazováno na okolnost, že z Francie jsme zaplavováni spisy lascivními, a proto raděno překládati spisy anglické, které jsou vážněji pojímány. Divadlu věnoval se zvláštní referent, který posuzoval příslušné hry, provozované nejen v národním divadle, nýbrž i v předměstích. Také uvažováno bylo o tom, aby sekce sbírala materiál k monografii české katolické literatury, což by bylo velmi záslužným dílem, ale vyžadovalo by četnějších pracovníků. Slovanské písemnictví katolické bylo rovněž předmětem rozprav naší sekce. Některé referáty byly uveřejňovány v časopisu »Vlasti«. Sekce upravila k tisku literární pozůstalost Štulcovu, která v brzku bude uveřejněna.

Vnější činnost sekce se rozvíjela v pořádání přednášek pro nečleny, širší obecenstvo a večerů ku poctě zasloužilých mužů, spisovatelů i buditelů katolických. V té věci v dějinách sekce bude světlým písmem zaznamenána oslava 25letého jubilea papeže Lva XIII. dne 20. února 1902, která se konala za nebývalého účastenství a za přítomnnosti Jeho Em. njdp. kardinála Leona ze *Skrbenských*.

Přednášku měl tehdy velmi zdařilou předseda družstva dp. dr. Rud. Horský. Zaslouženou oslavu připravila sekce neunavnému pracovníku monsg. Boh. Haklovi dne 23. února, kdy přednášel místopředseda družstva p. školní rada dr. Matěj *Kovář*.

Kromě toho ve schůzích svých pamatovala sekce na jubilea našich i cizích vynikajících mužů hojnou měrou. Oslavovala stoleté narozeniny buditele a vlasteneckého kněze Jana Jindř. Marka (Jana z Hvězdy), jubileum nestora slovácých spisovatelů Jana Franciscího, 80leté výročí polského spisovatele Ant. Maleckého, 40letou spisovatelskou činnost polského spisovatele Adama Betcikowského a povídkáře Adolfa Dygasińského, jubileum nestora chorvatských spisovatelů frà Grgy Martiće, 400letou památku založení chorvatské literatury, při níž v Sarajevu zastupoval naše družstvo p. Rudolf Zahradník. Katecheta Mijo Ettinger, Chorvát, vyžádav si publikací družstva Vlasť, referoval o nich v chorvatských časopisech. Náš krajan Fr. Štingl o našich věcech referoval do slovinského katolického měsíčníku »Dom in Sveta«. Tak udržováno spojení s ostatními katolickými národy slovanskými. Byla též znovuzřízena knihovní komise, jež v nejbližší době svoji práci podá veřejnosti.

Konče tuto svoji stručnou zprávu, nemohu vyznati, že bychom byli došli vytčeného cíle, ale přece alespoň zajisté jsme se k němu přiblížili. Je potřebí více pracovníků, kteří by nezištně a obětavě se věnovali obtížné práci v našem odboru. Venkovští členové mohou nás podporovati hojným zasíláním příslušných referátův, aby tak přispěli k utěšenému výsledku. Spojenými silami dopracujeme se zajisté toho, aby »Literární sekce« stala se důležitým činitelem v našem literárním světě.

P ř e d s e d a: Na literárním poli je mnoho práce. Lze zde dobře užiti biblických slov: »Žeň zajisté jest hojná, ale pracovníků málo. Proto tím větší musí býti naše vděčnost k tak málo mužům, kteří v oboru tom tak vydatně pracují.

Neprávem se nám často vytýká, že odpuzujeme mladší síly. My bychom si jen vřele přáli, aby se mladší síly k nám hlásily a pracovaly tak horlivě, jako ty síly starší. (Souhlas.)

6. Dotace družstva Vlast.

Valná hromada schválila jednohlasně návrh výboru, aby spolku sv. Methoděje ve Vídni věnováno bylo pro rok 1903 200 K. Peníze budou zaslány Jednotě až na podzim.

7. Pomník Pakostův.

Návrh výboru, aby obnos na pomník Pakostův sebraný (114 K 98 h) věnován byl záduší kapitoly Vyšehradské na ošetřování jeho hrobu, schválen byl jednohlasně.

8. Volba předsedy, nového výboru a náhradníků.

K volbám jmenoval předseda skrutatory: horníka p. Jana Brože a pana Jana Křtit. Maštalíře. Z venkova zasláno bylo 26 volebních listin, i byli zvoleni: za předsedu Dr. Rud. Horský, kons. rada, kníž. arcib. vik. tajemník a farář na Šárce u sv. Matěje; za členy výboru: Vl. Hálek, farář v Liboci; Tom. Jiroušek, red. »Našich Listů«; Dr. M. Kovář, školní rada v Praze; Emil Stárka, duchovní správce trestnice na Pankráci; Ant. Suchoradský, katecheta v Praze; Karel Ulrich, c. k. pošt. pokladník v Praze; Václav Žižka, stříbrník v Praze. — Za náhradníky: Fr. Žundálek, katecheta v Holešovicích; Ant. Postřihač, duchovní správce na Karlově; Jos. Brož, horník na Kladně, a Em. Žák, gymn. profesor na Smíchově. — Po valné hromadě v I. výborové schůzi byli zvoleni: I. místopředsedou p. Karel Ulrich, c. k. pošt. pokladník; II. místopředsedou dp. Vl. Hálek, farář, a jednatelem p. Tomáš J. Jiroušek, redaktor.

9. Volné návrhy.

Vldp. Dr. Jan Jindra, profesor bohosloví v Hradci Králové, zaslal k valné hromadě tento návrh:

»Jest tomu asi *šest let,* co jsem navrhoval, aby družstvo ujalo se záslužné práce — vydati *katolický slovník naučný dle vzoru Herdrova.* Bylo tehdy řečeno, že »Akademie křesťanská« *o díle tom již pracuje.* Posud však nikde slechu o práci za-

čaté... Bylo by přece škodou pro náš ruch náboženský, kdyby celá věc padla, a proto prosím znova, aby slavný výbor o tom jednati dal ve valné hromadě.

Mimo to ještě nám něčeho třeba. Nedávno v denních listech i německých i českých byly podány ukázky, jak německé slovníky příručné mluví o věcech katolických, na př. co je to »kyrie«, co »gloria«, co »agnus Dei« atd. Slovníky takové jednodílné nebo i dvojdílné možno obdržeti za nepatrnou cenu 2 nebo 4 K. Proto jsou dosti rozšířeny i u nás. — — — Máme-li dáti proti knize špatné knihu dobrou, proti knize laciné knihu lacinější, — uzná »Družstvo«, že by se něco učiniti mělo. I navrhuji, aby „Družstvo« vydalo »*Příručný slovník*« aspoň ve dvou dílech, z nichž každý by měl asi tisíc stránek. — U každého hesla — jasný, kratičký výklad v duchu katolickém. — Cena ovšem musila by býti pranepatrná, asi 4 K, aby slovník byl hojně rozšířen, a tak platně působil. — Byl by mnohým i výbornou direktivou v nynějších zmatených poměrech socialních — —

Tolik dovoluji si navrhovati a prosím, aby **více** uvažováno bylo o *prospěchu*, jenž by z podobného díla mohl vyplynouti, nežli o okolnostech jiných.

Přeje veškeré milosti od Pána Boha k další činnosti ve prospěch věci katolické, jsem v plné úctě oddaný.«

Výbor družstva Vlasť o návrhu tomto porokoval a zvolil za referenta pro valnou hromadu II. místopředsedu, dp. faráře Vl. Hálka.

Referent podal ve valné hromadě jménem výboru tuto odpověď:

»Návrh vldp. prof. dra. Jana Jindry z Hradce Králové plyne z nejlepšího úmyslu pro věc a zajisté nachází souhlasu u nás všech, neboť celá katol. veřejnost by s radostí uvítala provedení tohoto podniku. Ovšem bylo by třeba součinnosti theologické fakulty pražské a olomoucké, profesorských sborů diecesánních theolog. ústavů v Čechách a na Moravě, vědeckého odboru Akademie křesťanské a jiných činitelů, hlavně pak též finančních prostředků. Pokud se týče družstva »Vlasť«, jest mu po bedlivé úvaze konstatovati, že síly jeho na tento podnik jsou posud slabé a ostatní poměry přítomné doby tak nepříznivé, že není možno »Vlasti« pro tuto dobu vydávání katol. naučného slovníku předsevzíti. Uvážiti na př. dlužno, že Ottův slovník, ačkoli určen byl pro celou českou veřejnost, neměl nadbytku odběratelů, z čehož vidno, že katolický slovník, odkázaný po většině na úzký kruh stoupenců, měl by skrovný počet abonentů a potřeboval by značné finanční podpory. Vzhledem k dobré myšlénce nečiním návrhu na zamítnutí, avšak jsem nucen z uvedených důvodů žádati slavnou valnou hromadu, by zatím provedení návrhu vdp. prof. Dra. J. Jindry bylo poodloženo pro příznivější dobu. Návrh budiž veden v evidenci výboru a buďtež činěny přípravy k jeho provedení.

Předseda: O této věci jednalo se již před 20 lety; pamatuji se, že pan kanovník dr. Borový sliboval sám s fakultou theologickou se věci ujati, ale pak se tak nestalo z obavy, že

by z podniku byl finanční krach. Družstvo naše na tak velikou věc nestačí.

Dp. farář Fr. Štědrý: V zásadě mohli bychom však návrh přijati — a to tak, aby výbor družstva vyjednával s učenými korporacemi, na př. se svatoprokopským dědictvím. Dejme výboru plnou moc v této záležitosti. (Přijímá se.)

Předseda: Jiných volných návrhů není. Řekl jsem, že jsme pracovali tiše, ale intensivně. Také tato valná hromada byla vykonána tiše a bude pobídkou k další vydatné práci. (Souhlas.)

Než přikročíme k ukončení schůze, děkuji především domácímu pánu (přítomen dp. Jan Šubart, Ord., Præd. v zastoupení otce převora řadu sv. Dominika) za laskavé propůjčení sálu a všem účastníkům za to, že se do valné hromady dostavili. Vzpomínám s vroucí láskou slavného, stařičkého našeho sv. Otce Lva XIII., jemuž Bůh račiž popřáti ještě dlouhý život, vzpomínám našich nejdůst. pánů biskupů, kteří právě v nynější době potřebují svědomitých, dobrých rádců — a zároveň upřímných a věrných synů a s oddanou láskou vzpomínám našeho nejmilostivějšího císaře a krále Františka Josefa I. a žádám ctěné shromáždění, aby všem těmto provolalo třikráte hlučné »Sláva«. (Shromáždění volá: »sláva! sláva! sláva!«.)

Tím valná hromada skončena; byla to krásná valná hromada; všecko jednání konáno bylo s láskou a v naprosté svornosti a jednomyslnosti.*)

Výroční zpráva spolku sv. Vincence z Paula
pro dobrovolné ošetřování chudých v království Českém
za rok 1902.

Počet konferencí či odborů vzrostl o dvě a jest jich celkem 66. — Celý spolek i některé jeho odbory slavily r. 1902 jubileum 25letého trvání. Za tou příčinou vydal spolek dva slavnostní spisy a pořádal divadlo na Král. Vinohradech a koncert v Rudolfinu; mimo to pohostil 200 chudých a chudým jednotlivých konferencí, kteří se zmíněného pohostění nesúčastnili, rozdal 680 K. Také ostatní jubilejní konference pohostily své chudé.

Nejkrásnějším květem spolku sv. Vincence v Čechách jest jeho Vincentinum, které působí již na 15. rok. Z výtěžku státní dobročinné loterie bylo mu uděleno 10.000 K podpory. Vydržuje 10 mužů a 26 žen, celkem 36 ošetřovanců. Hlavním podporovatelem Vincentina — na penězích a naturaliích — jest česká šlechta; některé šlechtičny i obce a soukromé osoby platí na jednotlivé ošetřovance ročně po 240 K.

Dětskou opatrovnu »Vincentinum« s útulnou pro studující vydržují Vincencianské konference v Liberci. V době 15 let přijato bylo do

*) Červnové 23. číslo »Bílého praporu« píše: P. K. Dostál-Lut. žádal kníž. arcib. konsistoř (olom.) o dovolení, aby směl na 2. června 1903 odjeti do Prahy k valné hromadě družstva Vlasti, jehož je členem. K. a. konsistoř zakázala mu odjezd bez udání důvodů.

Vincentinum 750 dětí, kdežto v útulku pro studující, který před 8 lety zřízen byl, nalezlo 75 chovanců svého zaopatření.

Tři konference, dvě v Teplicích-Šenově a třetí v Trnovanech, tvoří místní ústřední radu a vydržují: 1. Vincentinum, útulnu pro chlapce; přechovávají, živí a mravně vychovávají v klášteře ctih. Sester sv. Karla Bor. žáky chudých rodičů, kteří pro nutné dobývání denního chleba nejsou s to, aby přes den na své dítky dohlíželi. V roce 1902 navštěvovalo ústav průměrně 30 chlapců, z nichž bylo 24 na účet spolku úplně zdarma ošetřováno; za pět chlapců platili rodiče malý příspěvek a za šestého platila obec Teplická 20 haléřů denně; 2. Francisco-Josephinum, studentský konvikt. Bylo v něm 26 studujících vychováváno, a to 6 úplně zdarma, ostatní za zmíněný poplatek.

Zvláštní činnost vyvinuje konference sv. Františka Regis. R. 1902 pomohla tato konference 125 párům ku sňatku a 149 nemanželským dítkám k poctivému otcovskému jménu. Celkem za 7letého trvání bylo jejím působením a pomocí oddáno 858 párů chudobných snoubenců, takže letošní rok možná dovrší počet jednoho tisíce. Členové této konference opatřovali snoubencům často s velikými obtížemi snubní listiny, povolení úřadů, dispense od překážek manželských jak církevní tak politické, opatřovali šat, připravovali je k sv. zpovědi a sv. přijímání, zaplatili za ně nejnutnější výlohy a často dobrou knihou je obdarovali. Největších zásluh o tuto činnost získal si idealní kněz, Ant. Hofmann, kooper. na Král. Vinohradech.

V Dolní Dobrouči zřídila konference chudobinec, kdež bylo minulého roku 12 osob, 4 mužské a 8 ženských, ošetřováno. Knihovna chudobince má 960 ex. vázaných knih.

Konference sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně vydržuje velkolepou chudinskou kuchyni, ale data o ní ve výroční zprávě scházejí. Konference Neposkvrněného početí blah. Panny Marie v Praze-Libni rozdávala v zimním období ve dnech školní návštěvy denně 1200 školním dítkám polévku a chléb; vařilo se v pěti chudinských kuchyních školních a v zimním období r. 1901—1902 rozdáno bylo 120.337 porcí polévek a chleba. Konference sv. Mikuláše ve Vršovicích otevřela 1. prosince chudinskou jídelnu a rozdala za zimu 2674 porcí polévek s chlebem a 413 porcí po 4 h prodala.

Totoť jsou z hruba nakresleny větší ústavy celého spolku a některých konferencí. A nyní probírejme činnost konferencí samých: je to působení krásné a úctyhodné. Letos dočetli jsme se v různých socialistických a radikálních i mladočeských novinách plno potupných zpráv o zhoubné činnosti klerikalismu, a hle, uprostřed této vřavy scházejí se hloučky černých klerikálů v 66 odborech a radí se, jak by pomáhali trpícím bratřím. Tito klerikálové shánějí peníze při schůzích ke své práci, sami ze svého kollekty sbírají, chudým je donášejí a při tom je na duši povznášejí. Všecky konference mají stejná pravidla a stejný cíl, ale každé z nich ponechává se úplná volnost, aby svou činnost upravila dle svých domácích poměrů. V konferencích pracuje svorně vedle sebe šlechta, duchovenstvo, učitelstvo, úřednictvo a z chudších tříd obyvatelstva činně zde působí řada sluhů z různých ústavů a závodů; mimo konferenci smíchovskou jest v každé konferenci činný některý kněz a ve mnohých jest jich většina. V konferenci u sv. Jakuba působí ponejvíce řádoví mniši za předsednictví dra. Jana Sýkory, kanovníka a profesora české bohosl. fakulty.

Konference rozdávají chudým poukázky na peníze, dávají jim také hotové peníze na činži a na léky, oděv, uhlí, maso, přispívají na sirotky, podporují studentstvo a rozdělují úroky z jubilejních nadací, pomáhají radou vystěhovalcům do Ameriky, dávají šíti dětem šaty, rozdávají školním dítkám v poledne chléb, zřizují si šatnice, kamž zámožnější dobrodincové obnošené části oděvu pro chudé odevzdati mohou, vypravují nemocné do lázní — jedna činí více, druhá méně. Jedna haluz usýchá (ve Zdislavicích), jiná rozkvétá (v Libni) dle toho, jak mnoho a jak přičinlivých má agitatorů. O Vánocích a někde i o Velikonocích jsou ošetřovanci konferencemi štědře obdarováni a vyčastováni, aby i oni ve své chudobě sváteční radosť pocitovali. Různé konference mají pro chudé knihovny a rozšiřují mezi nimi dobrý brožurkový tisk, hlavně kalendáře. *Tomáš Škrdle.*

LITERATURA.

RUSKÁ.

Na trudnovóm puti. *(Cestou práce) Literaturno-chudóžestvennyj sbórnik.* Moskva 1901. 790 str. S četnými rytinami Cena 2 ruble. — Veliký tento sborník jest v ruské literatuře pozoruhodným a nevšedním zjevem. Vydán za příčinou 35tiletého jubilea na slovo vzatého pedagoga, spisovatele a vydavatele, Dmitrije Ivanoviče Tichomirova. Jeho »Bukvar« vyšel právě ve 173 vydání a rozšířil se v počtu více než dvou milionů výtisků. Též ostatní, jeho redakci vycházející tiskopisy: měsíčník »Dětskoje čténije« s přílohou »Pedagogičeskij Lístok«, »Cerkóvnoslavjanskoje čténije«, »Věšnije vschódy«, »Iz istóriji rodnój zemli«, »Metódika« a mn. j. dočkaly se četných vydání o několika stech tisících výtisků. Účel vydání sborníka jest velice sympatický, neboť veškerého výtěžku bude užito na zřízení nadací pro sirotky po učitelích národních škol. Konečně i sám obsah sborníka, co do množství i hodnoty, čestně řadí jej mezi čelné práce toho druhu. Obsahuje přes čtyřicet belletristických prací, třicet básní, dvanácte statí populárně-vědeckých, asi čtyřicet původních rytin a kreseb a podobizny všech spisovatelů a umělců, kteří mají práce v Sborníku. Ku konci přidáno pět písní s notami. Pracemi přispělo mnoho vynikajících ruských spisovatelů, jako: Avenarius, Čechov, Ostrogorskij, Němirovič-Dánčenko, Krestóvskaje, Mámin-Sibirják, Atbov, Búnin, Krúglov, Potápenko, Michalóvskij, Barancévič, Tělešov, Storoženko, Lavróv, Zlatovrátskij, Něvěžin a m. j. Mezi rytinami jsou výtvory proslulých umělců Vasněcóva, Súrikova, Potěnova, Archipova, Pasternaka a j. Neobyčejná láce objemného sborníka, vytištěného o 7000 exemplářích, umožněna pouze tím, že všechen literární a umělecký material věnován autory dobročinnému účelu, ano i práce typografická vykonána různými firmami buď zdarma neb za polovic.

Sebe stručnější posudky všech publikací zaujaly by příliš mnoho místa, pročež omezuji se jen na několik. V povídce Němiroviče-Dánčenko »*Strášnyje ljúdi*« uvádí se episoda z mladických vzpomínek druha, jenž se svým otcem, starým bojovným Kavkazanem, žil v Derbentu za časů války se Šamgtem. Tam seznámil se se Sulejmanem, chrabrým náčelníkem jednoho z horských plemen, které neustálými náběhy nepokojily pohraniční stráže ruské. Sulejman byl z počátku chovancem vojenské školy, ale jak prchl do hor ku svým souvěrcům a dík své neobyčejné odvaze a statečnosti, v brzce povýšen Šamgtem za raiba čili velitele. Mnozí ruští důstojníci znali jej a vážili si ho pro jeho udatnost a vpravdě rytířskou povahu. Ký div, že i syn kavkazského vojína byl uchvácen vypravováním o jeho skvělých činech a hořel touhou spatřiti neobyčejného hrdinu. Přání jeho se splnilo. Sulejman byl za vpádu do ruského území zajat a uvězněn v pevnosti, kde otec vypravovatele byl hlavním dozorcem. Při jedné obhlídce vzal otec jinocha s sebou, chtěje mu ukázati »pravého batyra« čili rytíře. Kavkazský hrdina tak očaroval mládce, že týž umínil si stůj co stůj vysvoboditi »horského orla« z plenu — a záměr svůj skutečně provedl. Jemu i otci hrozila veliká odpovědnost, avšak Su-

lejman dal slovo, že po svém osvobození nebude již bojovati s Rusy, nýbrž odjede do Turecka. Slibu svému dostál, a tak skončila se věc klidně. Zajímavé popisy kavkazské přírody a života horalů činí vypravování velice poutavým.

Črta Albova »*Juda*« (dle apokryfických podání) jeví svérázný pokus vylíčiti zrádce Páně poněkud jinak, než jak si ho dle Evangelií správně představujeme. Autor chce viděti v něm ne tak nízkého, věrolomného lakomce a zbabělce, jako spíše zrádného učenníka z falešně pochopené představy o Mesiáši. Oddaný z počátku Kristu Pánu upřímně jako ostatní apoštolé, Jidáš zří v Něm zaslíbeného Vysvoboditele z jařma římského, jenž obnoví a ku slávě dosud nevídané povznese starozákonní království vyvoleného národa. Nepochybuje, že Bůh-Otec bude chrániti Mesiáše před všelikým násilím a že týž vítězně dovrší úkol svého osvobodítelského poslání. Avšak — čas ubíhá, a Jidáš vždy více jest zklamán ve svém očekávání. Učitel sní o jakési neviditelné, nadzemské říši, o království, které není z tohoto světa. Jeho vlastní moc a síla Jej zavádí. — On vydává v šanc velikou budoucnost Israele. Jidáš dospívá názoru, že nutno otevříti Učiteli oči a umíniv »zkusiti Boha«, vydal Jej vrahům, aby byl svědkem, kterak hrozný a rozhněvaný Bůh projeví konečně svoji moc a potře, zničí nepřátely. Čeká s napjetím, kterak se soud ukončí. Lahodná tvář a tichá oddanost Krista ho zaráží, on vždy více nabývá jistoty, že se žádný div nestane — a když konečně smrtelný výrok nad Spasitelem vynesen, oddává se Jidáš zoufalství z hoře, že zahubil svého Mistra, nebot takového smutného konce nikterak neočekával. Hodiv »mzdu krve« starším, odešel na poušť a oběsil na téže uschlé smokovnici, o níž Mistr jeho kdysi vyřkl: »Neroď se z tebe ovoce na věky!« Tato slova vyložil nyní Jidáš o sobě, o svém dosavadním neplodném životě, věnovaném mrtvé liteře zákona s jeho lichým zevnějškem, s jeho farizejstvím a tvrdošíjným lpěním na vetchých útvarech. Zahynul jako ten suchý strom fikový, nevydav blahodárného ovoce.

»*Temnoje vrémja*« Mámina-Sibirjaka uvádí nás do jednoho z uralských závodů, kde autor líčí dva zajímavé typy někdějších národních vzdělavatelů, a to za časů, kdy se ještě psávalo husími brky, kdy příbytky osvětlovány loučí nebo tajovými svícemi a nevolnictví ještě nejutěšenější kvetlo. Prvním typem jest učitel závodské školy, Fedor Minyč, dobroduchý, ale chabý človíček, jehož význam a stupeň vzdělání málo se liší od ostatní závodské čeledi a který skoro stále opravuje péra, bystří hlavy šňupavým tabákem a vštěpuje »trpký kořen nauky« svým svěřencům metlou. Druhým vzdělavatelským typem jest rozkolnická předčítatelka a mistryně Marfa, statná a rázná ženština, která vede stálé půtky se svým kolegou a tropí si posměch z jeho copařského pedagogického systému. Spisovatel staví tyto dva již vymírající typy jako protivy nové zemské školy, jejíž červánky již začínají rozbřeskovati na obzoru, a před níž starý státní učitel v pocitu své omezenosti již skládá zbraň a upřímně vítá její objevení, ale svéhlavá Marfa vždy ještě chová se k ní nedůvěřivě a odmítavě. *Karel Jindřich.*

SLOVINSKÁ.

Ivan Cankar: **Erotika.** Nova izdaja. V Ljubljani, 1902. Založil J. Schwentner. — Prvé vydání této sbírky básní vyšlo r. 1899, ale stihl je neblahý osud. Lublaňský ndp. biskup koupil celý náklad a dal jej spáliti. (Viz XVI. roč. »Vlasti« str. 291.) Básník z prvého vydání vynechal nejšťavnatější a ostatní podal slovinskému čtenářstvu v 2. vydání. Jaký jest obsah sbírky, patrno z doslovu, v němž spisovatel podává také tyto myšlénky: »Nejhůře jest člověku, nemůže-li hřešiti. Jaká slast jest hříchu a o kolik větší v touze po něm! Člověk otupí, hřeší-li každého dne bez přemýšlení a bez moudré střídmosti. Takové nerozvážné a nestřídmé hřešení jest úplně neesthetické v objektivním smyslu a v subjektivním skoro úplně bez pochoutky . . . Má duše se opíjela hříchem, jenž byl ctnost a krása. Našla v něm onu útěchu, onen klid, jenž může vyvěrati pouze z čistého pramene! Kdo hřeší s nevinnou a krásychtivou duší, činí bohumilý skutek a s každým hříchem se přibližuje k dokonalosti, přibližuje se k věčné kráse, která jest věčným hříchem . . . . Spatřil jsem obyčejnou a umazanou skutečnost, a aby se nevinná duše v ní neudusila, přizpůsobil jsem ji okolnostem a důkladně jsem ji pokropil hnojnicí. Těžkým to nebylo, pomyslí-li se, kolik hnojnice jest všude. A dobře bylo, že jsem tak učinil . . . Mé srdce bylo příliš naplněno trpkostí, pochybováním, nepřátelstvím a závistí, než abych mohl pěti čistě a jasně jako boží slavík . . .« Již z těchto úryvků z doslovu vysvítá, jaký asi může býti obsah. Není tu skoro nic jiného nežli pohlavní láska, smilství a cizoložství.

»Glej v prahu nesvęsten kleči pred teboj
in ljubi in moli te suženj tvoj —
Venus, Venus!«

Tu a tam se sice nachází některá pěkná báseň, avšak celkem možno říci, že se této knize, jak spálením 1. vydání tak přílišným chválením, činila jenom zbytečná reklama. Verš není právě nejlepší, jak se u Cankara chválí, obrazy a předměty jsou mnohdy zcela banální, některé myšlénky jsme našli u jiných slovinských mladých básníků lépe vyjádřené nežli v Cankarově »Erotice«.

Poezije. Složil Simon Gregorčič. III. zvezek. V Ljubljani. Založil Josip Gorup. Natisuila »Narodna tiskarna.« 1902. 8⁰ 175 str. — Když asi před 10 lety nejlepší slovinský básník, kněz S. Gregorčič umlkl, tázali se mnozí, oň se zajímající, byla-li řeč o Gregorčičovi. »Pracuje-li?« A S. Gregorčič pracoval; o tom svědčí právě vydaná III. sbírka jeho básní »Poezije.« Gregorčič pracoval, ale bohužel — nestudoval. Nejnovější směry a proudy ve slovinské a jiných literaturách naň zůstaly úplně bez účinu. Nezazlíváme mu toho. Příčinou toho snad bude jeho pokročilý věk — jest již 60 let stár; sám o sobě praví v nejnovější sbírce: »list veli na hrastu sem jaz.« — Sbírka jest rozdělena na 3 části: 1. Predsmrtnice, 2. Pogrebnice, 3. Posmrtnice. V 2. a 3. části jest trochu satirického a epického živlu, a proto se mu básně v těchto dvou oddílech jaksi nezdařily.

Gregorčič jest jako všichni znamenitější slovinští básníci většinou lyrikem. V 1. části jsou básně lyrické, a proto jest to bez odporu nejlepší částí sbírky. Avšak také tu nejsou samé perly. Mnohou básničku jinak co se týče myšlénky a obrazů krásnou kazí takovéhle verše:

»Kako ste mične, dične
ko naše gospodične.« anebo
»Prispe pa k meni stari fant
prijatelj dohtar Ferdinand!« —

Z celé sbírky se sice ještě poznává dřívější Gregorčič; Gregorčič, jakého každý Slovinec tak rád čítal v I. a II. sbírce jeho básní, avšak v III. sbírce není již té živosti a vzletu myšlének.

Navihanci. Okrogle povesti. Spisal Rado Murnik. V Ljubljani 1902. Založil L. Schwentner. — V nynější době dobrá humoristická kniha jest vzácností. A »Navihanci« Murnikovi jsou dobrou, rozmarnou humoristickou knihou. Murnik jest lublaňský studentský humorista, a to originelní. Všude, zvláště však v humoreskách ze studentského života, jest zdravý, jadrný humor, kterému se každý s chutí zasměje. Jako tu pěkná satira na zamilované kvartány, kvintánské básně atd. Kdoby se ještě dnes s chutí nezasmál, vzpomene-li si a čte tu o opisování úloh, o dření, zakázaném kouření atd. Anebo ten »tatík Žužamaža«, to jest klasická figurka ze slovinského vesnického života! V knize jest devět črt a všechny jsou pěkné. Všechny nejsou sice bez chyby, na př. črta »Peklenski napredek« jest jaksi temná, méně srozumitelná, ale přece ve všech jest humor a to jest hlavní věc. Není pochybnosti, že se kniha jako zřídký zjev ve slovinské literatuře velmi brzy rozprodá, což jí bude zajisté nejlepším doporučením. *Fr. Štingl.*

NĚMECKÁ.

Sadil Meinrad: »**Otfried.**« Erzählende Dichtung. Stuttgart und Wien. Verlag Josef Roth. 1903. Stran 84. — P. Meinrad Sadil, jehož truchlohru »Tantalos« jsme posoudili ve »Vlasti« r. XIX. č. 4. a 5., napsal od té doby novou dramatickou práci »Friedensrose«, kterou hráli s úspěchem ve Vídni a vydal nedávno novou epickou báseň »Otfried.«

Otfried žije v lesní samotě s otcem Iringen, který umírá pln starostí, co si počne syn a za dědictví odevzdává mu malou knížečku, v níž hlásá svému dítěti moudrost života a poroučí mu, aby šel do světa na zkušenou.

Čtvrtého dne po otcově smrti jde do světa, jehož nezná, o němž jen snil, a jde pln důvěry, neboť ho sílí a vede požehnání umírajícího otce. Třetího dne uvidí překrásné údolí, uslyší ponejprv v životě zvonit zvony a setká se s prvním člověkem, poustevníkem, mnichem z Fuldy, jejž Otfried pln radosti, že vidí lidskou tvář, obejme. Mnich však mu vytýká, že zná málo svět, jak z písně, kterou si zanotil, poznal a prorokuje mu, že později obeznámí se jistě s útrapami života. Otfried sdělí mu své osudy a mnich ho poučuje a pošle ho do kláštera Fuldenského, kde Bonifacius, apoštol národa německého, kázal, kde založil klášter žák jeho Sturmius, kde nyní proslulým je učitelem Rhabanus Maurus.

Mladík je čilý, všímavý, pilný, pozoruje rád přírodu, je básník idealista; jednou usedne si na výšině, kde se příjemně sní a dumá; v tom padne mu před nohy šíp, jejž vypustil mnich Eigil a na jehož špici byl olší lístek s napsanými

slovy: nebezpečno sníti na výšině, trápí-li tě lásku či bolest, běž do údolí! Otfried zhlédl totiž jednou jsa na pouti, v lese dívku Juditu a stále na ni myslí. Eigil mu domlouvá a poučuje, že kříž a růže nemohou se zasnoubiti, že jeho ideální, platonická láska k dívce sotva obstojí zkoušku a vyšle ho na rok do světa, aby dříve než vstoupí do kláštera ho uviděl a poznal. Otfried jako idealista vidí v dívce ideál všeho krásna, všeho dobra a praví si, jak krásný je teprve Bůh! Přišel do Blankenwalde, právě když otec slaví Juditiny 15té narozeniny, na jichž počest je uspořádán básnický zápas, jehož se súčastní materialista Hunold a idealista Otfried, který i zvítězí. Ač Judita i otec upřímně si ho zamilují, ač i Otfried sám hrozně trpí, ač všichni ho zdržují, přece poznává, že jeho cíl je vyšší a vznešenější a je po roce opouští. Brzy potom byla ve Fuldě velká slavnost, při níž sdělí Otfriedová Juditina služka, že si vezme dívka Hunolta, což se i vskutku stalo. Jde ještě jednou do Blankenwalde a přichází právě ku Juditině svatbě; vyžádá si od ní knížku, již jí dal, totiž dědictví po svém otci. Upokojen, šťasten odebírá se zpět do kláštera.

Jak viděti, je obsah této epické básně, do níž více překrásných lyrických znělek vpleteno, časový a nynější materialistické, požitkářské době na nejvýše příhodný. Nechceme opakovati slova chvály, jež jsme již dříve při kritice P. Sadilova »Tantala« pronesli a podotýkáme jen, že P. Sadil je nadaný básník, který pilně pracuje v duchu křesťanském, že jest idealista, jakých nyní pořídku. Kéž dále tak čile básní a brzy potěší nás novým květem z luhů své poesie.

Ignát Zháněl.

Stoff und Stoffquellen für die Vorträge in den kathol. Juenglings-Vereinigungen. Herausg. von dr. Jos. Drammer, Vorsitzender des Central-Komités der kath. Jugend-Vereinigungen Deutschlands. Köln a. R. 1901. Stran 200. — Spis má býti pomůckou pro předsedy jinošských spolků, v nichž častěji nebo pravidelně (v neděli) přednášky se konají. Kněží, jimž podobné přednášky bývá konati, bývají povinnostmi svého úřadu v duchovní správě zcela zaujati, takže jim nezbývá valně času na důkladnější a rozmanitější přednášky a proto jim třeba pomůcek hledati. Obsah naší pomůcky rozdělen jest takto: Rozpravy náboženské (o modlitbě, o pokušení a pod.), mravoučné (šetrnost, pilnost, přátelství . . .), dějepisné (objevy, katakomby, Mohamed, kříž. války, Tilly, franc. revoluce . . .), zeměpisné (Etna, Jerusalem, z misií . . .), přírodovědecké, socialní (práce, neděle, majetek, střídmost . . .). Ač v naší literatuře tento obor literární zdárně se pěstuje, (Český Jinoch, Čítanka českého jinocha a pod.), lze přece jmenovaný německý spis pro příhodný obsah doporučiti. *L. † j.*

Theol. prakt. Quartalschrift. Redigirt von dr. *M. Hiptmair* u. dr. *M. Fuchs.* 55. Jahrgang. Linz, 1902. S. 984. Předpl. 7 K. — Ačkoli je tento časopis v rukou značné části kněžstva českého, přece neváháme několika slovy o něm se zmíniti. Program tohoto časopisu theol. praktického jest obsahem náležitě vyplněn a vystižen. »Quartalschrift« především dobře informuje čtenáře o záležitostech obecně církevních. (Příslušné úvahy a studie píše známý apologeta A. M. Weisz O. P. a jesuita P. V. Cathrein a v »církevním rozhledu« po nenahraditelném Scheicherovi prof. Hiptmair.) Náležitá pozornost věnována asketickému poučování a povzbuzování k dokonalosti kněžské. Hojné jsou články a rozpravy pro pastoralní praksi, kterémužto oboru ještě zvláštní oddíl věnován, nadepsaný »Pastoral—Fragen und Fälle«, kdež profesoři morálky a pastorálky zajímavé případy řeší. Zvláštní pozornost věnována theol. literatuře latinské a německé, takže čtenář dostatečného přehledu nabývá o nových spisech bohosloveckých. Zajímavě a pečlivě psány jsou zprávy o misiích a o výnosech kongregace obřadů a kongregace odpustků. *L. † fs.*

ČESKÁ.

Papežství, jeho vznik, rozvoj a úpadek. Napsal J. Diviš, nákladem Tiskového družstva českosl. strany social. demokr. Brožura tato — vlastně krvák — vyšla po konfiskaci jako interpelace »lidového« posl. Hybeše, v níž tento »lidumil« zkonfiskování tohoto hanebného pamfletu ve své ohromné drzosti nazývá »směloslí«. Ještě nikdy nechápal jsem se pera s takovým odporem a hnusem jako tentokráte. Utrhačná a nádenická tato práce »čističe stok« má 87 stránek a není snad ani jedna, aby v ní nebylo vypravováno o nějaké vraždě, podvodu, nejhnusnějším hříchu proti VI. přikázání Božímu a jiných hanebnostech a zlořilostech, jež se ten neb onen papež prý — dle p. Diviše jistě — dopustil, mimo nadávek pomlouvání a zlehčování církve sv. a náboženství vůbec, Ježíše Krista a jiných svatých. Církev Kristova a jeho božské učení nazýváno »obrovským polypem, jež

svírá chapadly svými veškeré pokolení lidské«, »obestírá« (prý) celé lidstvo duševní tmou; »lidstvo zotročuje«, »církev pečuje« prý »horlivě o zatemnění ducha jeho nesmyslnými pohádkami o ďáblu, pekle, očistci, zázracích atd.«, »lidstvo nemá a jmenovitě lid pracující nepřátel krutějších a zavilejších nad církev«. Však ejhle »socialní demokracie pečuje v prvé řadě o to, aby vymanila lid z poddanství této církve, ona toto učení církevní jest povinna nahraditi rozumnou výchovou atd.«, kde však je — táži se — programová zásada soc. dem. »náboženství je věcí soukromou?« Toto však, jak prakse ukazuje, platí jen pro židovský talmud a evangelické pastory! Proč? Protože tato náboženství nebrání soc. dem. v jejich způsobu ne »svobodného«, ale nevázaného způsobu života. Pisatel tohoto pamfletu nejspíše spadl z měsíce anebo je ubohý a strašný nevědomec, neb úžasný zlomyslník, když sebevědomě se táže, »jakých zásluh papežská stolice si získala o lidstvo? vždyť ani jednou prstem nehnula pro lid ujařmený a ponížený! Takto může se tázati úplný nevědomec v kulturní historii nebo zarytý a nejvýš nespravedlivý nepřítel církve sv. Pisatel ku konci svého úvodu kojí se nadějí, že »opět několik nadšených bojovníků proti klerikalismu získá.« Gratuluji mu k takovým »nadšencům«, neboť nás zbaví jen hluché a prázdné přítěže, ničím jiným není takový katolík, který po přečtění tohoto mizerného krváku se postaví do řady nepřátel církve sv. Kristus Pán byl (prý) do Říma vyslán jako misionář školy Filonovy zvané též therapeutovská, odtud pak musel prý úteci a uchýlil se do Jerusalema, kdež se vydával za spasitele světa, znaje dobře proroctví starozákonní! V tomto podvodném vystupování podporován byl prý pověstí divotvorce a proroka, jež jej předcházela. V takovém tonu pokračuje pamflet tento ve svém boji proti Skále Petrově, při čemž různé dětské pohádky o životě Pána Ježíše registruje jako učení církevní, aby tím spíše nevědomé čtenáře do své tmy — pardon! do »světla« zavlékl. Mnoho stránek obětoval svému žvanění — nemohu ve slovníku najíti případnějšího názvu pro toto písání — o prvotném stavu církve, o »vzniku« úřadu papežského, při čemž pochybuje, — což se samo sebou rozumí — o pravdě, že sv. Petr byl v Římě. Úřad nejvyššího kněze biskupa římského nemůže p. Diviš dokázati ani přímo ani nepřímo z »legendačních knih evangelia.« Tomu se pranic nedivím a věřím mu to, poněvadž nejspíše ani neví, co to sv. Evangelium je, nikdy je snad ani neviděl, natož potom četl. Zajímavé je doznání pisatele, že, »kdyby se *dalo dokázati*, že apoštol Petr v Římě nebyl, padla by tím oprávněnost celé papežské instituce« a já dokládám; poněvadž však se to dokázati nedá — a chtěli to již jiní kabrňáci, než je p. D. — nýbrž nezvratně je dokázáno z historie, že sv. Petr v Římě byl, proto a k bolesti p. D. musíme tvrditi, že papežská instituce je nejvyš oprávněná! Aby si však p. D. aspoň trochu ulehčil, prohlašuje zcela bezdůvodně veškeré dokumenty, jež dokazují pobyt sv. Petra v Římě a tím i oprávněnost papežské instituce, za zfalšované!

Nyní od stránky 30—67 »probíra« a »kritisuje« dějiny jednotlivých papežů. Jeho »kritická práce« téměř o všech papežích, až (nemýlím-li se) na čtyři, z nichž papeže Klimenta XIV. chválí, protože zrušil »ohavný řád jesuitský«, dá se shrnouti v těchto epithetech: papežové byli vrahové, mstící hyeny, největší darebáci, padouchové, podvodníci, ukrutníci jako Nero, opilci a prostopášníci, pološílení a krvežízniví, despotové. A tak to jde dál na všech stránkách.

Další kapitola je věnována »konci světského papežova panství«, z něhož má pan pisatel ohromnou radost a přece strach, aby se ona »moc« světského panství papežova nevrátila! Ubohý pan Diviš, jaké má asi trapné a bouřlivé noci, v nichž ho straší »papež—král«. Tato kapitola má býti historie papeže Pia IX., jenž se p. D. nelíbí hlavně proto, že byl »neunavným ve vyhlašování různých dogmat«, z nichž opět nejvíce pálí p. D. dogma o »neomylnosti papeže«, čímž prý papež stal se »bohorovným«. Pius IX. byl zase ohromým lakomcem a vydřiduchem věřícího lidu, neboť světe žasni, zůstalo po něm jmění — 40 mil. lir. Nástupce posledního papeže-krále Leo XIII. »vychytralý diplomat« a »vyznamenává se nepřetržitým zápasem s moderní vědou a se vším, co znamená pokrok a svobodu lidstva. Pan D. vysmívá se encyklikám — jež mimochodem řečeno jsou uznávány za velmi cenné literární práce od světových autorit a ne právě katolických, čímž snad p. D. dosud není! Praví o nich, že »jsou to kalafunové blesky, jichž se žádný více neleká,« »jež vzbuzují úsměv každého vzdělaného člověka, *tím více socialisty.*«

Strašák »moc papeže« nedá p. D. ani chvilku pokoje, neboť způsob vlády Lva XIII., jež spočívá ve vydávání encyklik a pořádání různých jubileji (tyto mají prý dva účely: nashromáždit mnoho peněz a zmocniti se vlády nad světem) má za následky, že »moc církve za vlády Lva XIII. velice se rozšířila.« (Str. 63.)

Toť prosím vlastní slova p. D., jenž zapomněl, že napsal na str. 61. »encykliky vzbuzují jen úsměv« atd. Pisatel chce zatušovati lásku a oddanost sv. Otce Lva XIII. vůči dělnictvu, nazývaje tuto snahu směšností a odvážností, encyklika »o otázce dělnické« není nic jiného »než chytře vedený útok na nové směry ve hnutí dělnickém.«

Lev XIII. (dle p. D.) je zmítán ohromnou touhou po bohatství, jež rozmnožuje vším možným a snad i nemožným způsobem! Světe, žasni! Lev XIII již nahospodařil tolik, kolik Pius IX. zanechal po své smrti — tedy jej předčil — totiž 40 mil. lir. Nejvíce pana D. pálí tak zv. »petrský halíř«, proti němuž musí se co nejostřeji zahájiti boj, vždyť to prý není nic jiného než okrádání národa!

Čtenáře skutečně překvapí líčení dvora papežského, jež prý činí 4455 lidí. Nic víc a nic méně má papež »ku své obsluze!« Do toho počtu jsou počítány totiž osoby vyznamenané různými tituly jako protonotáři, tajní komoří a j.! Není to směšné!? »Papežství« — tak čteme na str. 69. prý — sesadilo Krista a na prestol posadilo Mamon!«

V dalších kapitolách uličnickým způsobem je mluveno o odpustcích a sv. zpovědi. P. D. bídácky chce do lidu vštípiti myšlénku, že zpovědnice jest nejhorším místem na světě, kde se »pášou různé pikle a nejohavnější zločiny.« Ve stati »Vše ku větší cti a slávě Boží« se tvrdí, že všecky zázraky Pána Ježíše dají se přirozeně vysvětliti, ale velká škoda je, že p. D. se ani *nepokusil*, na toť aby dokázal jen o jediném zázraku oprávněnost svého tvrzení. Slabost a nízkost svou zastírá socialistickou frází: „Pochybujeme, že by ještě dnes odvážil se tvrditi člověk, který by se chtěl zváti aspoň prostředně vzdělaným, že stává neb vůbec stávalo nějakých zázraků, kdo cos podobného tvrditi by chtěl, byl by vědomým a trestuhodným lhářem.« Čtenář zajisté by nyní čekal, že p. D. tvrzení své dokáže, ale kde pak! Jeho důkaz spočívá v mluvě, jakou vedou podnapili kočové v krčmě po druhé hodině v noci! Pan D. dále klade otázku: »Čím prospělo papežství lidstvu?« A odpovídá si sám: »musíme nepokrytě doznati, že bylo toho nesmírně málo«, a co udělalo, to mělo jen účel posíliti vliv církve nad lidem.

V dalších řádách zuří pisatel tohoto pamfletu proti klášterům a opakuje se v »květnatých výrazech«, jimiž se honosí již v předcházejících statích.

Když všecky zásluhy »spravedlivě rozsekal«, pyšně ku své vlastní radosti a svému uspokojení praví: »Papežství lid mravně nepovzneslo, nýbrž ono ve prach zašlapalo důstojenství člověka!

Jako odpověď kladu p. D. otázku: studoval opravdově aspoň jen jediný obor vědy? Pochybuji, sice jinak takto by psáti nemohl, vždyť není jediný obor vědy, ve kterém by církev nevynikla. Končíme upřímným politováním práce p. D. a poctivě mu radíme, by se nerozpakoval vydati nějaké vědecké dílo u firmy Hynek ve 100 sešitech »o černém papeži.« Horší škvár snad česká literatura ještě neviděla, ale nedivíme se, vždyť je to z Myslíkovy ulice v Praze. *Bapt. Vělinský.*

Starý breviář německého řádu. Rukopis chovaný v musejní knihovně opavské. Popisuje Th. Dr. Ant. Kubíček. V Brně 1902. Benedikt. knihtiskárna. Nákl. vlastním. Cena 1 K. Spisovatel dí v předmluvě, že se u nás zachovalo málo breviářů ze starších dob, ač se kněží naši od jakživa pilně modlívali církevní hodinky. Proto popisuje latinský breviář na papíře psaný v silných deskách bukových s okrasami, as z XV. století, který chová se v musejní knihovně v Opavě. Jelikož má officia sv. patronů českých, byl psán as pro krajiny naše, a dle rubrik zdá se, že ho užívali kněží německého řádu v našich krajinách. Z tohoto starodávného breviáře německých křižovníků uvádí vydavatel celý kalendář, pak z hymnaria hymny nyní méně známé a na konci čtení o některých slavnostech. Spis dra. A. Kubíčka má pro bibliografii brevíře nemalou důležitost, poněvadž z tohoto oboru písemnictví jest vydáno prací poskrovnu. Jelikož kruh interesovaných o bibliografii brevíře není veliký, jest vydávání publikací z tohoto oboru velice stíženo. Autor vydal spis tento svým nákladem, a tím vedle své namáhavé a pečlivé studie má zásluhu i po stránce vydavatelské. *Vlastimil Hálek.*

Věrně k Římu. Dle P. Albana, benediktina Emauzského, upravil Jan Ptáček. Cena 6 h, 10 výtisků 50 h. V Praze 1903. V. Kotrba. Tento leták proti hnutí »Pryč od Říma« jest dokonale sestavenou zbrojničkou k vyvrácení běžných námitek proti církvi. Jest to malý katechismus pro obranu učení katolického a vyniká stručnou a jadrnou mluvou. Obsahem jest: Samospasitelnost církve. Neomylnost církve. Moc klíčů. Neomylnost papežova. Čtení bible. Záslužné skutky. Kalich. Oběť mše sv. Zpověď. Mravouka. Odpustky. Očistec. Čtení svatých. Úcta Marianská. Řehole. Protireformace. Inkvisice. Čarodějnice atd. Autor volá s důrazem: »Bylo-li kdy potřebí znalostí náboženských, bylo-li kdy třeba pevně se přimknouti k církvi

a věrně zachovávati její přikázání, je to dnes.« Dodatek letáku psán jest Frant. Vaněčkem; připojena jest tu humoristická episoda z kulturního boje v Německu. Nalepen byl tehdy po všech mnichovských rozích obrázek z humoristického listu mnichovského. Skála Petrova obklopena byla zuřivými vlnami, a na břehu stáli učení a mocní páni, kteří se svlékli, aby mohli pomáhat ze všech sil vyvraceti skálu Petrovu. Bohatý pot tekl po jejich obličejích. V pozadí této práce stál usmívající se satan. Pod ním byl nápis: »Pánové, nenechte se vysmát. Já, satan, pracuji celou pekelnou silou skoro už 2000 let na této skále a nemohl jsem ani jednoho kousku ulomit. Vy chcete ji — vyvrátit?« *Vlastimil Halek.*

František Eisler: **Mořské sny.** Verše. Vydal »Nový Život«. Cena 50 h. — Ze dvou básní, z nichž jedna bude prostá jak polní kvítečko, ale k duši mluvící, a druhá jásající barvami, ale mrtvá — poznáme ihned nadání básníka i posvátné povolání. Z 21 básní, jež tu básník podal, »nechytila« nás ani jedna za srdce. Jakýsi chlad leží na těch jinak bezvadných verších, nikde hřejivého tepla i tam, kde se o něm zpívá (Pastorale). Možno, kdyby snad básník nechtěl býti moderním, že by verše jeho byly upřímnější a milejší. Pěkný náběh k tomu učiněn v básničce »Jsem jako sosna na horách«. Myslíme, že vydanou knížečkou ukojena je radost pisatele dlíti chvilku mezi básníky a že k druhé sbírce sotva asi dojde. Proč dal knížečce své nápis »Mořské sny« — zůstává hádankou.

Potulný zpěvák. Písně *Karla Skřivana.* Vydal »Nový Život«. 1 K. — Pod tímto pseudonymem vydal Karel Dostál-Lutinov třetí svou básnickou knihu. Kniha tato mohla býti směle druhým dílem Sedmikrásek, jimž svou prostotou úplně se podobá. Po sbírce »Království Boží na zemi« znamená tato kniha návrat k původní prosté písni, s níž básník svou činnost započal. A tento návrat schvalujeme. »Království Boží na zemi« zůstane povždy důkazem, že Lutinov, ačkoliv je redaktorem a prvním průkopníkem katolické moderny, přece není a nebude moderním pěvcem a zpívá-li takovou píseň, že mu nejde od srdce — v poesii sluší mu lépe jméno Skřivan a trilky skřivánčí. Proto klademe Potulného zpěváka mnohem výše než sbírku předešlou. Mnohé z básní uveřejněny již v časopisech a zde jen novými doplněny činí milou kytičku vonných květů. Nejsou ovšem stejné ceny, ale ze všech září světlo, sálá teplo a všechny vyznívají volným akkordem přírody, jež tu opěvána. Avšak v písničkách těchto zanechal básník i kus srdce a mnohé šťastné myšlénky. Nejkrásnější ze všech zůstane: Píseň staré třešně.

Knut Hamsun: **Hlad.** Se svolením autora přeložil H. Kosterka. Vydali Hejda a Tuček. Cena 2·20 K. — U nás překládá se velmi mnoho, avšak velmi často bez rozmyslu, zda to kniha zasluhuje. Tak lze jenom vysvětliti, že v naší literatuře tolik dobrých knih schází, ale za to je dosti smetí. A tak tvrdíme otevřeně, že bychom tuto knihu rádi oželeli. Nešťastný zmizelý spisovatel popisuje zde bídný život nějakého žurnalisty, který, když jemu redaktor nechce uveřejniti práci, nechá se trápiti hladem, aniž by se nějaké jiné práce uchopil. Kouše dřevo, své prsty ba i svou prázdnou kapsu, chodí otrhaný a při tom se i seznámí s nějakou dámou špatného zrna, s níž pak na str. 168. se sejde. Co pak se tam děje, vymyká se z rámce slušnosti. Ještě horší scéna odporem naplňující líčena na str. 206. Na konec pak ujede po lodi. — Proč se to vše děje, nevíme. Chtěl snad spisovatel vylíčiti účinky hladu na tělo a duši tohoto nešťastníka? I to se mu nezdařilo, jelikož tu plno nesrovnalostí přímo sobě odporujících. Tak již ona láska člověka úplně vyhladovělého, sotva se vlekoucího je veliké salto mortale! Či snad ono pikantní líčení té scény? Ani překlad není uhlazený a slovce je všude špatně s časoslovem spojováno. Škoda práce!

Gabriela Preissová: **Porosené pavučiny.** Sedmero povídek. 2 K. — Obratná vypravovatelka líčí tu měkkým pérem život lidí, jejichž štěstí poroseno slzami bolu a sklamání. Jsou to kratší obrázky stínové, v nichž radost života udusena těžkými mraky. Z rámu toho vymykají se obrázky z ruské pouti, které celek ruší, a dány sem asi z nedostatku látky. Pro smutné nálady kniha nerozehřeje srdce čtenářovo. Nejdelší a také nejlepší je: Ismael Lövit. Čtenář zanechá na těchto stránkách kus soucitu k nešťastnému židovi. Obsahem podobá se kniha spisu Havlasově: »Mezi životem a smrtí«, nad nějž vyniká však svým poetickým pelem.

O chrupu a jeho šetření. Napsal MUdr. *Kamil Väter,* lékař v Praze. (Lidové rozpravy lékařské, ř. III., č. 2. Nákladem J. Otty. V Praze, 1902. Stran Stran 44. Cena 90 h.) — Poslední dobou počíná se v obecenstvu věnovati větší péče zubům. Zdravé zuby mají zvláště velikou cenu pro toho, kdo musí mnoho nebo veřejně mluviti (kněz, učitel). Mimo to ovšem bolesti a nemoci zubů způsobí člověku mnohou trapnou chvíli. Proto právem při některých školách nebo

ústavech bývá stálý zubní lékař, jenž chovancům častěji chrup řádně prohlíží. Spisek svrchu oznámený poučuje způsobem srozumitelným obecenstvo o skladbě a vývoji zubů a pak o nejdůležitějších nemocech zubů, a tím může dobře svým čtenářům prospěti. Kdo se k intelligenci počítá, má míti aspoň tolik znalosti o zubech, kolik jí z toho spisku nabýti lze. *L. † z.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze Slovenska. Bylo — nebylo, jako v pohádce. Dne 25. dubna t. r. peštská porota zabývala se tiskovým procesem Hurbana Vajanského, jenž dle mínění královského peštského fiskalátu dopustil se tiskem zločinu pobuřování, kritisovav v »Národních Novinách« článkem »obhlupovanie dětí« ministerské nařízení, přikazující až 24hodinné vyučování maďarskému jazyku v obecných či elementárních školách. Obžalovaného romanciera hájil stařičký Pavel Mudroň. Porota vynesla na danou otázku, je-li Hurban vinen, verdikt záporný, obžalovaný byl osvozozen a útraty procesu přikázány justičnímu eráru k zaplacení. — Tiskové pře dočkaly se konečně také Markovičovy »Považské Noviny.« V čas odsouzení Markovičův a seniora Čulika chválily »Pov. Nov.« dra. Rudolfa Markoviče. V tom shledali uherští úřadové laudatio criminis, ačkoli se Markovičové proti verdiktu poroty nitránské odvolali a appelláta jejich není dosud vyřízena, neboť rozsudek, podá-li se appellace v předepsané lhůtě, nemůže nabýti právní moci, dokud stížnost není právoplatně vyřízena. — Stoliční školní inspektor ve Spiši nabral si do hlavy, že by z učitelů dala se rekrutovati znamenitá tajná policie. Nařídil v dubnu všem učitelům a kišasoňkám učitelkám, aby bedlivý pozor měli, čte-li obyvatelstvo stolice některé české, slovenské nebo jihoslovanské knihy nebo časopisy. Aby dbali toho, aby do jich dědin nebyly tajně dodávány polské nebo rusínské časopisy, vydávané ve Lvově, jimž však uherské ministerstvo vnitra odebralo poštovní debit. Také má učitelstvo vyzvědět, kdo míní (ze Spiše ovšem) jeti na všeslovanskou výstavu do Petrohradu. O všem tom má učitelstvo podávati inspektorovi zevrubné, včasné a přesné zprávy. Kdo více vyšpehuje, zjedná si větších zásluh. — Jsme věru zvědavi, čemu říkají potom v Uhrách »mravní korrupce?« — Frant. Kabina, vydavatel slovenského časopisu »Hlas l'udu«, byl dne 11. května peštskou porotou odsouzen pro tiskem spáchaný zločin pobuřování, neboť také v »Hlasu l'udu« odsuzoval ministerské nařízení o 24hodinném vyučování maďarčině. Soud mu přiřkl tři měsíce vězení, 200 K útrat a úhradu sporem vzniklých útrat. — Známé hromadné odsouzení nejlepších mužů z Turčanského Sv. Martina pro laudatio criminis za to, že vítali z vězení se vracejícího redaktora Pietra, mělo minulý měsíc svoji dohru u advokátní komory v Báňské Bystřici. Advokáti Pavel Mudroň, Matouš Dula, Andrej Halaša a kandidát práv Vladimír Mudroň byli postaveni před disciplinární vyšetřování, zavedené advokátní komorou. Byli odsouzeni: Pavel Mudroň, a Dula na 200 K pokuty, Halaša na 100 K pokuty a kandidát práv Vladimír Mudroň byl odsouzen, že nesmí až za dvě léta po dokončené praxi skládati advokátskou zkoušku. Nebylo dosti na tom, že uvedení byli trestáni již státním vězením, slavná komora také hájila své cti a potrestala je znova. Ve kterém kulturním nebo civilisovaném státě trestají se *skutečné* zločiny dvakrát? — Sazeč »Národních Novin« Antonín Novák napsal do tohoto listu svým časem čtyři články, ve kterých nalezl fiskus pobuřování proti Maďarům, jak již v dřívějších referátech o slovenských bojích jsme se zmínili. Antonín Novák stál 15. května před peštskou porotou. Obhajoval jej dr. Jan Mudroň, advokát z Turč. Sv. Martina. Porota shledala ve třech článcích skutkovou povahu zločinu podněcování proti »stát udržujícímu elementu maďarskému«, a soud přiřkl obžalovanému měsíc chládku a 120 K pokuty. Poněvadž však odsouzený jest nemajetný a pokuta nedobytná, odsedí si i těchto 120 K. Odsouzený byl s trestem spokojen, ale obhájce ohlásil nullitu. Inkriminované články, byť byly i psány s jistou dávkou podrážděnosti, nejsou pobuřující. Překvapilo nás, že veřejný žalobce neoháněl se panslavismem. Předseda soudu nabízel obžalovanému, že může vypovídati slovensky, že postará se o tlumočníka. Touto nabídkou bylo veřejně řečeno, jak považují maďarské úřady slovenčinu za inferiorní. Je-li Slovák před porotou, ani jediný porotce slovenský neumí, soud sám slovenskému slovu nerozumí a přibraný tlumočník také mnohdy dobře se ve slovenčině nevyzná. A při tom veřejný žalobce se vší vážností tvrdí, že úřady přejí národnostem rovných práv! Při tiskových procesích čtou se maďarské překlady inkriminovaných článků, ale obyčejně překlady takové,

že obžalovaní zhusta na jich nesprávnost ukazují. Chválíme obžalovanému sazeči Novákovi, že nanejvýše rozhodně odmítl tlumače a vypovídal maďarsky. Taková ochota se strany soudu urazila zajisté obžalovaného, který měl právo žádati si slovenských porotců a soudu sestaveného ze soudců slovenského slova mocných. — Tiskové procesy Martinských jsou odbyty, ale persekucím není daleko ještě konce. Když poslanec Veselovský oznámil, že bude účtovati ze své směmovní činnosti před svými voliči, hleděly mu to úřady znemožniti, ale nepodařilo se jim. — V Heřmanově Městci oslavili památku prvního praktického pěstitele československé vzájemnosti, Rudolfa Pokorného. V Kroměříži pořádali slovenský večer. V Uh. Hradišti byla výstavka děl slovenského malíře Lehotského. Morální úspěch této výstavky nebyl takový, jaký se dal očekávati. Pekunielně pochodil Lehotský dosti dobře, výhodně zpeněživ některé své obrazy. Ještě jest u nás mnoho potřebí, aby Morava řádně pochopila své poslání v otázce československé vzájemnosti. O Čechách prozatím ani se nezmiňujeme. *Frt. Vácsl. Peřinka.*

Zpráva o činnosti Nár. Jednoty Pošumavské za r. 1902 sděluje, že příjmy její byly 108.890 K. Odborů měla 392, členů 26.903. V ohledu kulturním a vzdělávacím konáno bylo 963 přednášky, o 82 více než loni. Počet knihoven vzrostl na 283. Na knihovní akci věnováno 6689 K. Čítáren má Nár. Jedn. Pošum. 9., největší v Č. Budějovicích, v níž bylo ročně 21.445 čtenářů. V odborech Nár. Jedn. Pošum. pracuje zvláště na jihu českém české duchovenstvo v různých funkcích výboru, v přednáškách a řízení knihoven. V ústředním výboru zasedal v r. 1902 z duchovenstva Vlastimil Hálek, farář z Liboce.

Viz evangelium! praví ve »Studentských Směrech« (r. IV., str. 25.) nějaký pan student, aby potvrdil tento velepamátný výrok svůj: »Kristus postů nedoporučoval a sám se nepostil«. Pak se nesmíme diviti, že je p. studentovi protivno ustanovení »Domácího řádu« a »Pravidel pro osoby, které studující na bytě chovají«, jež zní: »Žáci budteť přidržováni k tomu, aby doma konali obvyklé modlitby a nezameškávali společných služeb Božích. Ve dny postní nebudteť žákům dávány pokrmy zapovězené.« Pan student vyvrátil tento paragraf radikálně; vymazal z Písma zmínku o postu Kristově (Mat. 4, 2.: »A postiv se 40 dnů atd.) a volá jako obratný eskamotér: »Kristus se nepostil. A Kristus prý postů nedoporučoval ... Co si tedy počneme se slovy Páně: »Toto pokolení nevymítá se leč skrze modlitbu a půst.« (Mat. 17, 20.) Kamaráde, ve vědě neplatí Vilémovo: »Sic volo, sic jubeo«, tu třeba něco vědět, třeba se učit a také třeba poctivým býti. A což, kdybychom uvedli všech míst z listů Pavlových a ze St. Zákona, jimiž se půst doporučuje, to by pan student teprv oči otvíral. — Na str. 18. téhož čísla »Studentských Směrů« stěžuje si prof. H. Höffding na dogmatiky, že prý »zdvihají« veliký pokřik, žádá-li volné bádání za právo pohybovati se v oboru náboženském jako v každém jiném.« — Dnes, kdy Strauss, Bauer, Renan, Zola, Tolstoj, Harnack, Nietzsche a sta jiných svými spisy bez překážky svět zaplavují, mohlo by řňukání nad »nesvobodou« bádání už přestati. *L. † x.*

Výroční zpráva spolku k podporování chudých žáků středních škol Pražských za r. 1902. Tiskem družstva »Vlasť« v Praze. Příjem tohoto humanitního spolku, který chudému studentstvu poskytuje vítanou podporu ve studiích, vykazuje za r. 1902 základního jmění 6800 K a běžného příjmu 2152 K 71 h, z něhož hrazeno vydání 1706 K 38 h. Ze zakládajících členů s příspěvkem 20 K jsme napočetli 20 z řad duchovenstva, mezi nimiž v čele jest J. Em. Lev kard. Skrbenský, J. M. biskupové F. Kalous a dr. V. Frind. Úmrtím ztratil spolek r. 1902 členy velmistra dra. V. Horáka a preláta M. Hornsteinra. *L. † 4.*

— ◈❁◈ —

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Otec Lev XIII. Mezi dary, jež sv. Otec obdržel k svému jubileu, zajímaly papeže kmeta zvláště dvě knížky, tištěné r. 1800, obsahující básně Virgila a Ovida a řeči Ciceronovy, kterých sv. Otec jako studující užíval a na kraji poznámkami označoval. Sv. Otci je daroval ve drahocenné vazbě hr. Grossi-Guarda. — Ve slavnostní audienci přijat byl sv. Otcem zvláštní vyslanec presidenta francouzské republiky Loubeta, leč blahopřání jeho připomínalo sv. Otci i trnovou korunu jeho katolíků ve Francii. — Dne 7. května přijal sv. Otec v audienci P. Jana Babtiste, z řádu Passionistů, posloného od kardinála Gibbonse, aby jménem Roosevelta, presidenta Spojených Států, blahopřál sv. Otci k jeho papežskému jubileu, spolu též aby mu odevzdal presidentův dar, obsahující sbírku diplomatických listin od r. 1789 až do r. 1897. President připojil k tomu vlastnoruční věnování.

Biřmovací lístky. Papírnický závod družstva Vlasť má na skladě biřmovací lístky s textem českým, německým nebo latinským. Prodávají se 3 kusy za 2 h, české na lepším papíře 1 kus za 2 h. - Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

K oslavám Sv. Otce Lva XIII. Za příčinou Jeho 25letého pontifikátu, kteréžto oslavy budou se díti takořka po celý letošní rok, mají mnozí duchovní a řečníci potíž o důkladný životopis sv. Otce se stránky duchovní a socialní. V ohledu tom úplně vyhoví všem »Almanach« vydaný družstvem Vlasť, kde jest nejdelší původní životopis sv. Otce od dra. Rud. Horského a článek Jiroušků »Sv. Otec Lev XIII. a socialismus naší doby«. Práce dra. R. Horského má 61 stránek a Jiroušková 15 str. Almanach prodává se v administraci družstva Vlasť členům za 2 K a nečlenům za 3 K. Úprava je skvostná.

Miláček Páně. Ctitelům nejsv. Svátosti oltářní. Kytici tuto uvil Th. Dr. Karel L. Řehák. Se schválením nejdůst. kníž. arcib. konsistoře v Praze. Doufáme, že všem duším, po dokonalosti křesťanské toužícím a Spasitele ve svatostánku milujícím, vložíme přemilý dárek do rukou! Cena s červenou ořízkou K 1·40, se zlatou ořízkou K 1·60, pouze brožirovaná K 1·20. Laskavé objednávky přijímá administrace družstva Vlasť v Praze čís. 570-II.

Nové brožury družstva Vlasť. Redakce »Vzdělávací četby katolické mládeže« (red. uč. Fr. Jelínek) vydala v 2. čísle roč. II. život sv. Prokopa. Je to čtení prostomilé a poutavé, seznamující katolickou mládež s vlasteneckým světcem, sv. Prokopem. Ve vlasti naší se zrodil, zde blahodárně působil jako ozdoba církve i vlasti. Víme, že má redakce v úmyslu po sv. Cyrillu a Methoději, sv. Ludmile, bl. Ivanu a nyní sv. Prokopu vydati postupně životy všech českých sv. patronů, i radujeme se z toho, anoť to bude vzácným pokladem duševním pro naše malé čtenáře. A »Hlasy Svatováclavské« (red. farář Vlastimil Hálek) přinášejí v č. 2.—5. roč. III. dvě velezajímavé práce, a to »Očistec«, napsal Lev z Hammersteinů T. J. a »Bartolomějská noc aneb krvavá svatba pařížská«, od J. O. První pojednání zpracováno jest ve velmi příjemném dialogu, kdež se mimo jiné důvody dokazuje »jsoucnost očistce« i ze spisů protestantů. Tkanivo dokladů jest tak mistrně provedeno, že čtenář ke konci četby přesvědčen musí zvolati: »Věřím v očistec nejen z víry, ale i také z důvodného přesvědčení.« Přednost této práce spočívá v tom, že jest provedena vědeckými doklady, a přece zůstává populární. — Druhé pojednání podává historickou pravdu o »bartolomějské noci«, kterou církvi často soc. demokrati vytýkají jako důkaz její ukrutnosti a radosti nad úplným zničením nepřátel prostředky třeba nejhoršími. Spisek odpovídá na otázku: kdo zavinil toto hromadné vraždění? Nepřátelé přičítají je katolíkům. Zde však čtenář z historických pramenů nepokrytě poznává, že to pravda není, naopak, že polovičatost a povrchnost viní církev z něčeho, čeho ona se nedopustila.

»Vzdělávací četba« i »Hlasy Svatováclavské« přinášejí ročně po 6 populárních brožurách k poučení našemu lidu a naší milé mládeži. Obě publikace jsou ve formě časopisu a předplácí se na každou z nich ročně 40 hal. Předplatné přijímá: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Echo z Afriky, katolický měsíčník na podporu africké misijní společnosti, vydávaný od družiny sv. Petra Klavera, redakcí Jar. Hrabačky, kap. ceremoniáře v Praze, Hradčany. Číslo 5.—6. S radostí vždy větší pročítáme každé číslo »Echa z Afriky« Všecky jeho krátké článečky nebo dopisy z Afriky mají jeden a týž účel: vylíčiti vznešenost afrických misií a povzbuzovati smysl pro ně. V tomto čísle velebí se sv. Otec Lev XIII. jako podporovatel a ochrance sv. misií a stať končí slovy: »Tak spojuje se dnes u trůnu šlechetného kmeta-jubilára s vděčným jásotem misionářů a zástup osvobozených otroků a pokřtěných černochů afrických i hlas družiny a jejich četných šlechetných příznivců a dobrodinců v Evropě a ze všech rtů nese se vzhůru k nebesům jediná vroucí modlitba, aby Bůh šlechetného kmeta-jubilára ještě dlouho církvi zachoval.« — A jiný článek vede nás na hrob náčelníka, kdež má býti k poctě jeho zabito několik jinochů, mezi nimi i katechista Romeo. Misionář P. Josef spěchá na místo smrti, zadrží vražděnou ruku čaroděje, jenž oběti vraždí a v zápase stéká s hlavy Romea křestní voda, co ze srdce jeho vytéká obětní krev, když mu tam čaroděj stopil svůj meč. Ale i P. Josef jest ubit proto, že se opovážil kaziti obětní ceremonie černých pohanů. Čtenář příběh tento bez pohnutí dočísti nemůže. — V kronice družiny popisuje vrchní ředitelka pí. hraběnka Ledóchowská svůj pobyt v Římě, zasvěcený zbožnosti a péči o misie, obálka pak přináší seznam darů na africké misie, na vykoupení dítek z otroctví, na chléb sv. Antonína pro africké otroky, na mše sv. pro misionáře, na klaverský halíř, příspěvky spolku dítek a roční příspěvky podporujících členů družiny. Příspěvky

jsou hojné, což svědčí o čilosti p. redaktora Jar. Hrabačky a obětavosti čtenářů. Echo stojí ročně 1 K 20 h.

»Křesťanský dělník«, časopis katolických jinochů, sdružených v Johanneu. Měsíčník pro dům, rodinu a řemeslo lidu křesťanského. Red. Frant. Waldmann v Praze, čp. 1538-II. Čís. 11. Cena 1 K 70 h. — Číslo toto přináší několik povídek a pojednání, chovajících v sobě vhodná naučení pro mladé jinochy. Stařec Simeon zobrazuje se tu jako typ šťastného skonání. Ve vážném případě studujícího, jehož večerní modlitba před smrtí zachránila, doporučuje se tato modlitba. Podobenství o muži, jenž ze čtyř koní jednoho po druhém prodával a velké břímě vždy na menší počet koní kladl, až konečně vložil vše na koně posledního a chorého, aplikuje se na život lidský — na mládí, jinošství, mužný věk a stáří — hříchy celého věku musí pak snášeti choré stáří. Věru, tento způsob poučování velmi se hodí »Kř. Dělníku« a doufáme, že mu získá přízně. — Oba časopisy vřele doporučujeme.

Svatojanské hvězdy. Našim Listům píše se z Velkého Dřeviče: Ve Velkém Dřeviči u Hronova obnovena byla večerní devítidenní pobožnost před sochou sv. Jana Nepomuckého, ku kteréžto pobožnosti za rukověť sloužila družstvem Vlast vydaná knížka »Svatojanské hvězdy«, již upravil p. Plaček, starosta sboru literátského v Pacově. Že pobožnost v knížce obsažená se dobře zamlouvala, svědčila valná účast při pobožnostech, pročež ji co nejvřeleji doporučujeme a hojného rozšíření přejeme, by se brzy dočkala dalších vydání. Pan starosta liter. sboru Pláček se jistě upravením knížky této zavděčí pořadatelům sv. Janských večerních pobožností, poněvadž obsahuje vše, co zapotřebí. Dle úsudku znalců jsou písně i modlitby skutečně povznášející a pravou zbožností i láskou k světci a jeho vlasti dýšící. Plným právem zasluhuje tato knížka největšího rozšíření!

Spolek sv. Vincence v Paraguay. V Jižní Americe, obklíčená Argentinou, Brasilií a Bolivií, prostírá se republika Paraguay, skoro pětkráte tak velká jako Čechy; obyvatelů však má jen asi desetinu našich; mezi nimi jsou Indiáni a členové různých národů. Z toho dalekého kouta došla výroční zpráva. Žije tam jedna konference našeho spolku, a to ve hlavním městě Asuncionu (přes 50.000 obyvatelů). Výroční zpráva o 14 stranách přináší promluvu, kterou měl předseda Santiago Zambonini o valném shromáždění 8. pros. 1902. Na konec své řeči narýsoval jen několika tahy činnost spolku v republice, a nelze z toho seznati ani počet členův, ani zevrubných prací a činů jejich. Proto je i tento referátek tak suchoučký. Podporovali 16 rodin. Dva chudí byli ubytováni v malém spolkovém lazaretu. Když umřel jeden, nastoupil tam za něho jiný. Krom něho umřel jim ještě jeden chuďas, oba smrtí velmi příkladnou. Finanční stav byl tento: Konference přijala 3.962·67 pesos; v tom jsou týdenní kolekty a dary členův činných i čestných sumou 1.583·10 pesos. (Peso fuerte = 100 centavos = asi 4·80 K). Vydáno za chléb a maso 2.647·05 pesos; činže a peněžitá výpomoc vyžadovaly 205 pes. Všeho všudy vydáno bylo 3.955·85 pes., a tak jim zbylo v pokladně 6·82 pesos.

Spolek sv. Vincence v Drážďanech vydal úhlednou zprávu za dobu od 1. října 1900 do 30. září 1901. Zpráva ta je však skoro jen kvitancí pro dobrodince spolku, a nedává nahlédnouti do nitra spolkových prací. Jen z položek pod nápisem »Vydání« prokmitá jeho blahoplodná činnost. Své členy dělí trochu jinak, než jak je zvykem; rozeznává a) představenstvo (8 osob), b) řádné členy (58), c) mimořádné členy (10). Seznam dobrodinců je zevrubný; mezi nimi vyniká královská rodina saská, apoštolský vikariát, jednota sv. Alžběty a j. S radostí uvádím, že třetí řád sv. Františka věnoval 288 marek na vydržování dvou dívek v asylu. Spolek rozdal chudým 7.188 kilo chleba, skýtal jim uhlí, dříví a šatů, ujímal se nemocných (250 marek), přispíval jim na činži (619·50 m.) a na výchovu dětí (579 m.) a věnoval 325 m. na oblečení 47 dětí, jež se chystaly ponejprv ke stolu Páně. Polévkovému ústavu »šedých sester« pro chudou mládež dal 108·35 m., asylu pro služky, který zřídila jednota sv. Alžběty (Bennostift) 150 m., katolické škole řemeslnické 150 a j. Největší výlohy Vincenciánům drážďanským způsobil *dětský asyl.* Strava, prádlo, oděv, obuv, topivo, světlo a j. stály 15.679·73 m., veškeré útraty asylu byly 17.857·22 m., a výlohy spolku vůbec 23.311·17 marek. Krásné je, že královský gener. ředitel hudby, tajný rada von Schuch, uspořádal 26. dubna ve prospěch spolku koncert, kterým získány 4000 marek. *F. T.*

Výroční zpráva Jednoty sv. Methoděje ve Vídni za r. 1902. Jednota sv. Methoděje ve Vídni má pro vídeňské Čechy a katolické hnutí mezi nimi veliký kulturní význam a proto je třeba, abychom o její poslední výroční zprávě promluvili. Jednota se stará ve Vídni o české služby Boží a členy své vzdělává

v šesti odborech knihovnami, dobrými časopisy a brožurami a ušlechtilou zábavou. Jednota zakoupila pro své účely dva domy, a pečuje o to, aby se ve Vídni usadila česká kongregace, která by četným svým kněžstvem a dorostem obstarala všecky české služby Boží v různých vídeňských chrámech. Sbírky k tomu účelu zavedené vynesly 8000 K. — Jan hrabě Harrach dodal Jednotě nadační listinu, v níž věnuje ročně 1200 K za tím účelem, aby v kostele sv. Antonína v X. okresu každou neděli a svátek sloužila se pro český lid mše sv., spojená s výkladem evangelia. A Dr. Ant. Stojan, říšský poslanec, docílil, že do vydání ministerstva věcí duchovních a vyučování byla vřaděna položka pro Jednotu a pro odbory, kde se české služby Boží konají. V místnostech I., III. a IV. odboru shromažďuje III. řád sv. Františka české učeníky a baví a poučuje je zpěvy, deklamacemi a přednáškami; schází se jich tam na 300. — Biskup Dr. Fr. Sal. Bauer posílá Jednotě za své diecése potřebné kněze; pražská konsistoř zaslala Jednotě 146 modlitebných knížek. — V čele Jednoty stojí Dr. Ant. Horný, pap. prelát a kap. děkan ve Vídni. Zakládající člen splácí najednou nebo ve lhůtách pěti let 100 K, přispívající dává ročně 4 K. Mezi zakl. členy patří i naše družstvo Vlasť, poskytující Jednotě ročně 200 K. Jednotu sv. Methoději ve Vídni doporučujeme všeobecné přízni československých katolíků.

Katolický tisk v Anglii. Koncem dubna konal »Catholic Newspaper Guld« valnou hromadu v arcibiskupském paláci ve Westminsteru, jíž súčastnilo se několik biskupů a značný počet katolíků. Z jednání její vysvítá, že tiskové poměry v Anglii nejsou nikterak utěšené. Katolické listy anglické jsou sice výtečně vedeny, obsah jejich jest bohatý, ale je jich málo a i ty nevalně rozšířeny. Týdenní náklad všech katolických časopisů obnáší 100.000 exemplářů, takže při dvou millionech anglických katolíků připadá týdně jeden exemplář na 20 katolíků. O výsledku porad píše jeden katolický list. »Katolické časopisy nemohou s nekatolickými konkurovati, poněvadž jsou chudé. Katolíci své časopisy málo čtou a neinserují v nich, poněvadž to nemá úspěchu. Biskupové a kněží nabádají lid k pilnějšímu odebírání, ale katolický lid čeká, až časopisy ty se vyšinou. Tisk nekatolický zatím dále k nemalé škodě katolického lidu a jeho zájmů působí.« — Podobné stesky lze slyšeti z řad katolických časopisů i mimo Anglii. Mnoho mají katolíci na tomto poli ještě k dohánění.

Salesianský kongres. Za předsednictví kardinála Richelmyho, arcibiskupa turinského, a účastenství 30 arcibiskupů a biskupů a více než 2000 účastníků zahájen byl v Turině III. sjezd salesianský. Předmětem sjezdu jsou porady, čelící k zachování a zvelebení díla nesmrtelného kněze don Bosca, jehož símě ujalo se a blahodarné ovoce nese již po celém světě. Na 40 kardinálů, arcibiskupů a biskupů, jakož i nesčetné družiny i jednotlivci zaslali sjezdu pozdravné přípisy.

Katolicko-konservativní sjezd alpské konservativní strany konal se 28. m. m. v Sterzingu. Vlastně to byla jen jakási slavnostní schůze a konala se proto ve všedni den, ježto se jí súčastnilo hlavně duchovenstvo. Byli tu zástupci tří biskupů, všichni prelati, téměř všichni děkani a většina říšských a zemských poslanců tyrolských. Předsedal dr. Wackernell. Říšský poslanec dr. Kathrein pojednal v delší řeči o tyrolských politických poměrech a za všeobecného souhlasu přítomných vyslovil přání, aby opět nastala jednota v táboře tyrolských katolíků a dohodnutí s křesťanskými socialy, které jest životním zájmem celé země. Dr. Kathrein žádá vedení strany, aby znovu opět se pokusilo navázati s vůdci křesťansko-socialními styky za účelem dorozumění. Poslanci Schrott a dr. Pusch pojednávali o činnosti konservativní strany v říšské radě a o situaci v zemi. Dále jednáno bylo o agitaci protestantů v Tyrolsku, otázce zlepšení platů učitelstva a otázkách organisace strany se týkajících. Schůze trvala čtyři hodiny a obeslána byla třemi. sty zástupci. Zda-li přání na sjezdu ve Sterzingu vyslovené dojde splnění a obě strany opět ve svorný se postaví šik, těžko lze říci. Situace v Tyrolsku jest významnou i mimo alpské ledovce a živly konservativní mohli by z ní čerpati poučení, že je dobře pracovati upřímně na součinnosti, dokud k tomu je na obou stranách dostatek ochoty.

Jacinto Verdaguer, pokorný kněz a nesmrtelný básník katalonský, měl pohřeb 13. června r. 1902. Narodil se 17. dubna 1845 ve vísce Folgarolas. 1870 byl posvěcen na kněze a ustanoven ve Vinyolas. Svou nejslavnější epickou báseň »L'Atlántida« (Atlantis) počal skládati, znaje pouze kousek své domoviny a skončil ji na svých cestách jako námořní kněz. Tato báseň přeletěla hranice Katalonie a přeložena jest na jazyk francouzský, anglický, vlaský, český, provençalský, německý. Krom četných básní menších napsal také »Sen sv. Jana« přeložený do češtiny a »Canigó« »Atlantis« a »Canigo« druží se k Miltonovu »Ztracenému ráji« a k Dantově »Božské komedii.« — Takového pohřbu prý Barcelona neviděla. Věnců bylo přes sto; darovaly je Valencia, Palma, Lérida, Tarragosa, Reus a j.

místa a osoby. Kolem hrobu skupilo se přes sto tisíc osob, a mrtvolu jeho navštívilo prý přes 400.000 lidí.

Diakonisky přijdou do teplické nemocnice, a to pomocí dvou velikých vlastenců pp. dra. Škardy a Adámka, kteří hlasovali s Němci.

Filipinské dialekty: *tagalog, ilocano, pampango, bisaya, cebuano* mají své mluvnice a slovníky. Sestavili je katoličtí řeholníci-učenci. Gramatiku »*tagalogu*« napsal P. Gaspar, augustinián; jinou gramatiku téhož nářečí P. Minguella, rekolet. Slovník sestavili různí řeholníci. Gramatiku »*ilocano*« napsal P. Naves, jinou P. Lopez, oba augustiniáni. Slovník pořízen několika řeholníky. Mluvnice »*bisaya*« jsou čtyři, a napsali je P. Mentrida, augustinián, P. Lozano, august., P. Zneco, rekolet a P. Guillen. rekolet. Slovník pořídil P. Encarnación, rekolet. Gramatiku »*cebuano*« napsal P. Bermejo, august.. a slovník »*pampango*« P. Bergaño, august.

F. T.

Loubetův syn biřmován. V kostele sv. Filipa v Paříži biřmován byl v těchto dnech nejmladší syn presidenta Loubeta, Emil. K slavnostnímu obřadu dostavila se choť presidenta pí. Loubetová se svou dcerou Mm. Saint-Prix. S kočáru, v němž dovezeny byly do chrámu, byla dříve ještě sňata kokarda, odznak republiky, aby z toho neměl president Loubet nepříjemnosti s radikály. Rodina presidenta bude dle všeho poskytovati obraz rodiny socialistického vůdce Jauresa; muž táhne s nevěrci a manželka jest horlivou katoličkou. V čí šlépějících půjdou děti? Mladý Emil přijmul svátost sv. biřmování, aby víru svou stále vyznával a zmužile ji hájil a tatínek podepisuje dekrety, jimiž se tato šlape.

Z Tiskové ligy. Výbor Tiskové ligy konal dne 27. května třetí schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze. — Ke dnům Husovým vydá Liga příhodnou brožuru; v téže době vyjde v ligistickém časopise »Obrana víry« č. 1.: Protestantismus a povaha českého národa. Panu O. Josífkovi a rozumným Čechům ke dnům Husovým na uváženou věnuje L. † gt. Toto číslo bude zasláno jen na přímé objednávky: jinak se hromadně rozešle až na podzim. — Výbor rozebíral dopis pražského dopisovatele v »Obnově« ze dne 22. května 1903, týkající se kladení základního kamene Husova pomníku v Praze. Dopisovatel ani slovem nehlásá, že bude pomník státi v blízkosti sochy Panny Marie na staroměstském náměstí; o bombastickém, katolíky urážejícím provolání k této oslavě mlčí; jeho to nebolí, že provolání vydáno bylo v den sv. Jana Nep. — o tom všem se nevyslovuje, ale za to důrazně napomíná katolíky, aby proti pomníku nebrojili; »chtíti dnes proti stavbě jeho mluviti,« praví p. dopisovatel, »bylo by nevčasným a nerozumným drážděním nejširších vrstev české společnosti« . . . »kdo by se tomu protivil . . . prozrazoval by tím leda svou slabost.« — Výbor Tiskové ligy toho želí, že se takovým způsobem píše o pomníku Husově do katolické »Obnovy« a diví se, že není v redakci »Obnovy« osoby, jež by toto nekatolické stanovisko zkorigovala. Dopis známého pražského dopisovatele do »Obnovy« nemůže žádný věřící a uvědomělý katolík bez ublížení své cti podepsati.*) Mnohem správněji počíná si »Český Východ« ze dne 23. května t. r., rozebíraje z provolání k postavení Husova pomníku frázi, že Hus roztříštil pouta autority. — Pan Jan Kř. Maštalíř referuje o brožuře »Lide prohledni!«, jež má účel pobouřiti lid proti biskupům. Jest to smutný doklad našeho veřejného života. Dále mluvil o »Světové knihovně«, která se zase neslušně otřela o sv. zpověď. (Na zámku a ve vsi od Marie z Erbner-Eschenbachu.) Konečně jednal o brožuře Hajna: »Politické strany u nás,« a o »Přehledu«. Proti špatnému tisku podnikne Tisková liga důležitý krok. — Jednatel konal přednášku o založení »centrální stanice tiskových lig« pro celou Evropu a i druhé díly světa, z níž vyjímame: Boj tisku proti katol. církvi byl příčinou založení r. 1900 podniku »Zentralauskunfstelle der kathol. Presse« v Berlíně, který vede evidenci lživých zpráv v celé Evropě i v druhých dílech světu. Spolupracovníci jsou ve všech státech evropských. V čele stojí laik Arnošt Kley, který si získal o centrální stanici lig veliké zásluhy. Měsíčně vydává ve formě brožur »Magazin für volkstümliche Apologetik.« Každý

*) Pozn. Sekretariát ligy obbržel od katolíka-laika z Č. Třebové důrazné ohražení proti tomuto pražskému dopisu v »Obnově«. Myslíme, že dopis ten i jinde způsobil podobné pohoršení; bylo nám sděleno, že vážení kněží Hradecké diecese zaslali písemný protest družstvu sv. Jana Nep., jež »Obnovu« vydává. Při tom poznamenáváme, že moravský katolický tisk vystoupil velice ostře proti provolání ku kladení základního kamene k pomníku Husovu, i proti akci samé. Hlavním buditelem husitského hnutí v Čechách a postavení pomníku Husova jest Dr. Podlipný, jemuž pražský dopisovatel »Obnovy« nejednou dělal nezaslouženou reklamu; proč se tak dělo, to my tady v Praze dobře víme.

týden vycházejí hektografované na pravou míru zjištěné lživé zprávy a vymyšlené sensační episody proticírkevní. Redakce katol. časopisů odebírajíce je, mají takto příležitosti co nejdříve podati veřejnosti zprávu, jak ta neb ona událost se sběhla a jak lživě nepřátelským tiskem byla znetvořena. — Pro Rakousko zřízeno bylo »apologetické bureau« ve Vídni příčiněním ligy Vídeňské a sv. Hypolitské. — Leták »Protržená síť lží nepřátelského tisku doma i v cizině« vyšel pomocí ligy Vídeňské, sv. Hypolitské, Štýrskohradecké, Celovecké, Chebské německy v 151.950 výtiscích a byl dán jako příloha ke katol. časopisům. Vyjde též v překladu českém. Dále vydají ho v překladu spolky »Lvov« a »Terst«. — Soc. demokratický tisk počne vydávati »belletristickou knihovnu« dnem 1. září. Týž vydává již »Brožurky k mládeži«. Z toho vidno, že všecky odbory tisku má již obsazeny. K oslavě Husa chystá brožuru v 50.000 výtiscích: »Mistr Jan Hus a jeho doba« z péra F. Modráčka. — Soc. demokraté šíří v tisících výtiscích zdarma potupnou brožuru »o Svatováclavské záložně«, která vlastně má za účel hanobiti celý stav kněžský. Nám jest vyčkati trestního líčení, které ukáže, kdo měl největší vinu. — Za pět měsíců letošního roku vypravila liga 181 výstřižků z nepřátelských časopisů jednotlivým duchovním. — Leták P. Albana »Věrně k Římu« hodí se i pro české krajiny, byť psán byl proti heslu »Pryč od Říma.« — Liga protestuje proti uvádění protestantských diakonissek do nemocnic v Čechách z katolického i z národního stanoviska, a činí za pohromy, které z toho katolickým českým nemocným vzejdou, mladočeské přísedící dra. Škardu a Adámka zodpovědny, kteří se při hlasování spojili s Němci. — Liga protestuje proti agitaci národních dělníků, ohlášené na schůzi 23. května t. r. v Konviktě posl. Klofáčem, kterou chtějí v případě konkursu Svatováclavské záložny rozdmýchati hromadný odstup od katolické církve. — Liga projevuje politování nad stálými útočnými nájezdy učitelského tisku na stav duchovní. Učitelský tisk prohřešuje se tím proti všem řádům vychovatelským, jimiž v první řadě má se pěstiti spolupůsobení a nikoli štvaní proti vychovatelským druhým stavům, tudíž i proti katol. kněžstvu. Čestná polemika pak nelibuje si v klepech a malichernostech o jednotlivcích, nýbrž slušnými zbraněmi pohybuje se věcně na bitevním poli. České duchovenstvo ve společenském životě vždy chrání autoritu stavu učitelského, naproti tomu však doznává od liberálního učitelstva opaku! Hlavním šiřitelem štvaní jest učitelský tisk, poněvadž ve skutečnosti bez vlivu tohoto tisku panoval by daleko přátelštější poměr mezi duchovenstvem a učitelstvem. — Tím byla schůze skončena. Liga probrala kus vážné práce a půjde za svým cílem statečně dále.

K Tiskové lize přispěli: Jan Koppa, farář v Křínci; Fr. Kotrbelec, farář v Přibyslavi; Al. Ličman, farář v Popovicích, a P. Václ. Váchal na Strahově. Z vikariátů složili: duch. vik. Poličského 20 (30), Ledečského 10 (20) a Volyňského 20 (40). — Opravu uveřejnily »Červánky« dp. Janu Koppovi, ale učinily to velice stydlivě, zařadivše opravu tuto do jiného textu. — K letošním pastorálním konferencím v brněnské diecési ustanovena k projednání otázka: O zřízení obranného spolku duchovenstva pro brněnskou diecési. — Stanovy ligy olomoucké byly již potvrzeny. — Členské příspěvky a dopisy přijímá: Tomáš Škrdle, pokladník a místopředseda Tiskové ligy v Praze, Žitná ulice čp. 570-II.

Různé. — Spolek sv. Vincence z Paula ve Skalici na Slovensku koupil si na náměstí dům za 20.000 korun. Těší nás, že tato haluz křesťanské charity i na Slovensku rozkvétá. — Dne 10. a 11. května zasedal ve Vídni kongres dolnorakouských katolíků, na němž mělo účastenství 2000 osob. — V Teplicích v Čechách vyhnány jsou pomocí dvou českých přísedících v zemském výboru katolické jeptišky z nemocnice a v Dánsku v Esbiergu, přístavním městě, uvedlo katolické jeptišky do své nemocnice protestantské obyvatelstvo. — V Syrii 15.000 řecko-východních křesťanů vstoupilo do lůna církve katolické. Podobně i v Anglii a v Americe obohacena jest církev katolická novými členy přešlými z protestantstva.

Spolkové zprávy.

Výbor Historického kroužku konal dne 4. května t. r. v místnostech družstva Vlasť druhou schůzi za předsednictví Jeho Magn. Dr. Fr. Kryštůfka, kanovníka a universitního profesora. — Jednatel školní rada Dr. M. Kovář četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Red. Tom. Škrdle referoval, mnoho-li Sborníků prodal a stržený obnos kroužku hotově odvedl. Pokladník kaplan Václ. Roudnický podal pak povšechnou účetní zprávu. — Zvolen byl referent kroužku pro valnou hromadu družstva. — Venkovský kaplan zaslal kroužku tento písemný návrh: ať Historický kroužek vyzve veškeré kněžstvo Čech, buď přímo nebo skrze

Ordinariáty, aby v každém vikariatě zvolen kněz historii se obírající, tomu aby ochotně dány byly k disposici farní archivy a Pamětní kniha k sepsání dějin vikariatu.« — Výbor Historického kroužku tento návrh schvaluje a žádá vldp. vikáře, aby tuto otázku dali na grogram příštích schůzí vikariatních. Kde bude návrh přijat, budiž nám to laskavě oznámeno. — Na to byly vykonány volby a zvoleni byli: za místopředsedou J. M. kan. Dr. Fr. Kryštůfek, za jednatele školní rada Dr. M. Kovář, za pokladníka kaplan Václ. Roudnický, za knihovníka Dr. Ant. Podlaha a do výboru pp.: Václav Honejsek, Dr. Karel Lev Řehák, Dr. Al. Soldát, Jos. Vávra, P. Al. Kroess S. J., P. Ferd. Černovský, P. Dr. Fr. Doubrava, Frant. Tischer. — Družstvo Vlasť zastupuje v odboru red. Tom. Škrdle. — Předsedající věnoval přátelskou vzpomínku vynikajícímu zemřelému historiku a bývalému členu výboru, faráři Fr. Ekertovi a potom ukončil schůzi.

Socialní odbor družstva Vlasť konal 6. května t. r. X. schůzi za předsednictví p Václ. Žižky. — Jednatel p. Tomáš Jiroušek četl protokol poslední schůze, jenž byl probrán a schválen. — Od poslední schůze řečnili: pp : Tom. Jiroušek v Lomnici n. P. a p. Jan Křt. Maštalíř v Hradci Králové, na Mělníku a v Klatovech. — Dp. farář V. Hálek podával přehled oslav 25letého pontifikátu sv. Otce Lva XIII., které pořádány byly »katol. dělnictvem« Rakouska mimo Čechy. Ve Vídni súčastnilo se 40 dělnických spolků, v Dol. Rakousích konaly katol. spolky slavnosti v 24 místech, v Hor. Rakousích v 8, ve Štýrsku v 19, v Solnohradu v 7, v Tyrolsku v 7, ve Slezsku v 11 atd. Sv. Otec projevil za to telegramem své díky s požehnáním všem členům katol. dělnictva. Dále probíral »otázku hospodářského dělnictva« ve příčině mzdy, bytů, onemocnění, staroby a neschopnosti ku práci. Přednášel »o zápůjčkách hypotečních na hospodářské usedlosti se zřetelem na konversi«, o spisu »Jak povznésti zemědělství na českém jihu« od dra. Fr. Sitenského. Májový list soc. demokracie přináší úvahu o Marxovi, z dějin hnutí dělnického od r. 1843, článek o 8 hodinné pracovní době pro dělnice. Celkem jest letošní vydání slabého obsahu věcného. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o »Zemědělské Politice« vycházející na Moravě a o »Obzoru Národohospodářském« v Praze; oba časopisy pro cenný obsah doporučuje, dále rozebíral lidové letáky, jež vydává »Klub přátel veřejného zdravotnictví v Praze« o otázkách zdravotnických: »Lékařské poučení o výživě a ošetřování dětí« od docenta Dr. K. Švehly a »Levné byty«, jež obsahuje tři přednášky: »Význam levnosti bydlení pro bydlení zdravé. Levné byty po stránce technické, finanční a kommunalně politické. »Otázka levných bytů a dělnictvo«. Tuto brožuru doporučuje. — Jednatel pan Tomáš Jiroušek předložil brožuru od Jos. Nováka »O boji proti alkoholismu«, která vyniká statistickými daty, zdravotnickými příklady, jak alkohol zhoubně v lidu působí i podává se tam nejeden návod, jak boj proti kořalce vésti; ale žel, ani zmínky se tam nečiní, že i zbožností a jejím rozšířením v lidu opilství nejsilnější hráz postaviti se může. Jinak spisek je dobrý. Dále referent podal obraz veškeré činnosti a mohutnosti československých spolků zahraničních a poukazoval na to, že zvláště spolky v Budapešti, Bukurešti a v Mnichově odebírají časopisy jedině socialně demokratické, tedy internacionalní, v nichž o vlastenectví nelze se ničeho dočísti; a v ostatních spolcích, zvláště v Německu, vedle listů národně liberálních i internacionalní se čtou, což každého přivádí k přemýšlení, jak spolky zahraniční podivnými cestami v zachování národnosti svého členstva se ubírají. A konečně referent předložil statistický přehled všech ve Vídni žijících a různá řemesla provozujících českých živnostníků, vedle velké massy dělnictva ve Vídni zaměstnaného. Zjev tento svědčí nejlépe, že Vídeň není německou, jak se stále do světa vykřikuje, nýbrž že je smíšenou a že má býti pro všecky rakouské národnosti rovnoprávnou. — Tím denní pořádek vyčerpán a schůze skončena.

Výbor družstva Vlasť konal dne 27. května jedenáctou schůzi za předsednictví p. K. Ulricha, c. k. pošt. pokladníka. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Jednatel red. p. Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Děkují: vldp. Tom. Střebský, č. kanovník, bisk. vikář a děkan v Mikulovicích, za blahopřání k 70letým narozeninám, vys. důst. král. kapit. Vyšehradská za účast družstva při úmrtí a pohřbu kanovníka B. M. Kuldy a p. Frant. Polívka, ředitel české soukromé realky v Olomouci, za darované knihy. — Knihy pro lid se udělují: dp. Janu Halouzkovi, faráři ve Veřovicích, a dp. Jos. Vávruovi, faráři v Slabšicích. — K četným žádostem pojat bude v kalendář družstva »Sv. Vojtěch« stoletý kalendář a počasí. Měli jsme to za malicherné, ale lid některých krajin kalendář bez těchto rubrik nechce a dá-li se mu, tedy jej vrací. — Na podzim vyjde 1. číslo divadelní bibliotéky. — K valné hromadě byl podán jeden návrh. Výbor o něm pojednal a zvolil za jeho referenta II. místopředsedu dp. faráře Vlastimila Hálka. — Výbor porokoval ještě o různých vnitřních záležitostech družstva, načež místopředseda pan K. Ulrich schůzi ukončil.

léčení. — Optimismus (Fr. Neliba). — Feuilleton: Bible a Babylon (Dr. Ign. Steinochr). — Obsah Učitelské přílohy: — Úvahy k vyučování počtům v oboru číselném do 10 se zřetelem ku appercipování pojatého učiva (Al. Brynych). — O zaokrouhlení učiva školy obecné ve třídě nejvyšší (B. Zkoumal). — Dějepis ve škole (V. Záborský). — Obsah Katechetské přílohy: O přípravě k sv. zpovědi a k sv. přijímání (Em. Cívka). — Náměstek Kristův o výchově a školství. — Exhorty podali: Em. Žák, Václ. Müller, Jan Prieher a Fr. Kalný. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K (Praha 570-II.)

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XII. č. 37.—40. s tímto obsahem: Záležitosti olomoucké (Dr. Rud. Horský). — Spalování mrtvol (L. † bapt.) — Úvahy o katolickém tisku v Čechách (Xav. Roztokov). — Vyvazení pozemkových dluhů (Dr. Rud. Horský). — Nezapomínejme (K.). — Agrární program české strany agrární (L. † bapt) — Kdo může a kdo nesmí do Ameriky (V.). — Rectusiady (Dr. R. Horský). — Protikatolické proudy v sokolstvu (Red. »N. L.). — O učení vědám a vývoji universit (K.) — Věci olomoucké. — Z Tiskové ligy. — Stůjme pevně (T. N.) — Proti bludařům spiritismu (K.). — Listy z Ruska. — Feuilleton: Vyslyšena (Jar. Táborský-Ahornberg). — »Naše Listy« stojí ročně 4 K, pololetně 2 K.

Sborníku Historického kroužku vyšlo redakcí školního rady Dr. M. Kováře roč. IV. č. 2. s tímto obsahem: Jan Křt. Roškot: Potvrzení císaře Karla IV. o kapli sv. Apolináře na hradě Žebráce a vsi Praskolesích. — Václav Oliva: Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okoli. — Dr. Ant. Lenz: Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích. — P. Ant. Rejzek: Památnosti farní osady Sloupnické. — Dr. M. Kovář: Korunovace císaře Karla VI. na krále českého dne 5. září 1723. — Dr. Ant. Podlaha: Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického. — Mikšovicova kronika Lounská. Část VII. — Dr. M. Kovář: Drobné zprávy a posudky. — Předplatné na Sborník Historického kroužku obnáší 5 K, pololetně 2 K 50 h.

Administrace všech tří časopisů je v Praze, Žitná ulice č. 570-II.

PAPÍRNICKÝ ZÁVOD DRUŽSTVA VLASŤ

má hojný výběr

OBRÁZKŮ K PRVNÍ SVATÉ ZPOVĚDI

a prodává je v ceně:

1. **Berlínské:** — velmi vkusně a umělecky provedené — po **4 h** (100 za K 2·50), po **8 h** (100 za 8 K), po **12 h** (100 za **16 h** (100 za 16 K).
2. **Mnichovské:** po **18 h** (100 za 18 K) a po **20 h** (100 za 20 K).
3. **Štýrské:** jeden druh za **8 h**.
4. **Domácí:** po **2 h** (100 za K 1·50) a po **4 h** (100 za K 2·70).

Poznámky: 1. Příchozím do Prahy radíme, aby si tyto obrázky osobně prohlédli a podle vůle ty ony si vybrali. — 2. Všecky obrázky tuto uvedené mají české nápisy, avšak objednali jsme většinu těchto druhů i s německými nápisy, tak že i Čechům mezi Němci působícím můžeme posloužiti. — 3. Do těchto obrázků vložili jsme veliký kapitál, i nemůžeme vzorky těchto obrázků zdarma rozesílati. Kdo si přeje vzorky, tomu je účtujeme. Objednatel obrázků platí poštovné nebo dopravu po dráze, my navzájem hradíme balení a dopravu na poštu nebo na dráhu.

Objednávky vyřizuje:

Papírnický závod družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLAST:

Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklifa. Napsal Dr. *Ant. Lenz.* Cena 3 K 20 h, pro členy družstva 2 K.

Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře. Podává *Filip Jan Kopecný.* Cena 3 K, pro členy družstva 2 K.

Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal *Fr. Vaněček.* Cena 1 K 20 h.

Z dějin nepatrné české vesnice. Podává *Václav Honejsek.* Díl I. Cena 1 K 20 h. Díl II. Cena 80 h.

Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Almanah jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 3 K, pro členy družstva 2 K.

Ctihodného kněze Martina z Kochemu **Prostomilá knížka** čili k modlitbě, rozjímání i životu dokonalému prostinký návod pro každého. Na milý jazyk český volně přeložil Dr. *Karel Lev Řehák*, rytíř Božího hrobu v Jerusalemě a farář u sv. Ducha v Praze. Cena váz. s červenou ořízkou 70 h, se zlatou ořízkou 80 h.

Tři idylly a několik ód v rouše antickém. Napsal Dr. *M. Kovář.* — Čistý výtěžek věnuje spisovatel na stavbu kaple ve Žďáře, svém rodišti. Cena 1·20 K.

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal *Václav Žižka.* (Otisk z „Vlasti".) Cena 60 h, pro členy družstva 40 h. —

Světlo andělů. Napsal *V. Ž.* Cena 1 K.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny české od roku 1840—1900. Napsal *T. J. Jiroušek.* Díl I. od r. 1840—1885. Cena 1 K.

Náboženské a mravní vychování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství konaný v Praze dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řeči.) Kriticky probírá *Fr. Pohunek*, bývalý redaktor „Vychovatele". (Otisk z „Vychovatele".) Cena 60 h, hotově v administraci „Vlasti" objednaná pouze 20 h.

Socialní otázka a církev katolická. Příspěvek k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od *Fr. Vaněčka.* Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. a prodává se po 10 h.

Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Červený doktor-mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil *L. † 45.* Cena 10 h.

Nový pláč koruny České, aneb zrada socialních demokratů na státním právu národa Českého. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Sabinismus, barákovství, pokrokářství a „národní" dělnictvo. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlasť v křesťansko-socialním hnutí československém. Cena 20 h.

Španělská inkvisice a její hrůzy. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal *Rud. Vrba.* Cena 12 h.

(Pokračování.)

Všecky objednávky těchto knih a brožur vyřizuje

ADMINISTRACE VLASTI V PRAZE, ŽITNÁ ULICE čp. 570-II.

Knihy a brožury zasílají se na venek jen za hotové.

ROČNIK XIX.

ČERVENEC. ČÍSLO 10.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1903.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH:

	Str.
ČESKÝ ČARODĚJ. Obraz ze XVII. věku. Napsal F. J. Čečetka	865
SV. ŠIMON STYLITES. Báseň od *Václava Korandy*	872
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* (Pokračování.)	876
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.)	891
STARÝ EGYPT V PAŘÍŽSKÉM LOUVRU. Sděluje Dr. Ign. Steinochr	902
PÍSEŇ JITŘNÍ. Báseň. Napsal *L. Sabi*	908
DĚJINY SOCIALNÍHO HNUTÍ V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ. Píše *Tomáš Jos. Jiroušek.* Díl II. (Pokračování.)	908
HŘBITOV. Báseň. Napsal *Jos. Plaček*	915
CESTY SRDCE. Povídka od P. *J. Franco* S. J. Přel. *Jos. Flekáček* (Pokrač.)	915
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zítek* (Pokračování.)	924
VĚDA NEBESKÁ. Píše *Bedřich Jiříček*	935
† KAREL SKULTÉTY, říd. učitel v Šestovicích. Píše *Tom. Škrdle*	942
Národopisné rozhledy	945
Literatura	946
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	954
Paběrky z novin a veřejného života	955
Spolkové zprávy	959

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z DRUŽSTVA VLASŤ. — Ke družstvu Vlasť přistoupili za členy zakládající: Ant. Müller, novosvěcenec arcidiecése Pražské; Alfons Neubauer, posluchač filosofie na české universitě v Praze, a Fr. Waldmann, vrchní dozorce a varhaník v Johanneu a red. »Křesť. Dělníka« v Praze. — Všecky fondy družstva obdarovali: Msgr. Jan Klein, arcikněz v Činěvsi, a Kl. Kuffner, farář u sv. Víta v Praze (30 K). — Složili: a) na socialní fond: duch. vikariátu píseckého 4 K; na fond katol. spisovatelů: Vojtěch Kameš 25 (175); c) na dům družstva: Ferd. Záruba (10), duch. vik. Písecké ho (4), Fr. Víša, Boh. Čenský, Kl. Markráb, Václ. Reissner, Fr. Rozkošný, V. Kameš, Al. Brynych, Jan Nep. Černohouz, Rev. Vojt. Cipín, Ant. Čech. — Družstvo Vlast vydalo novou knihu z pera faráře Dr. K. Lva Řeháka: Miláček Páně, a prodává ji: brožírovanou za 1 K 20 h, s červenou ořízkou za 1 K 40 h a se zlatou ořízkou za 1 K 60 h. Dále vydalo: Zábavník, poučné a zábavné čtení. Stojí 1 K. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v červnu složili: P. Václ. Navrátil 44·04 (100); Fr. Rozkošný 40; Rev. Jan Nekula 35 (100); Al. Brynych 33 (68); K. Kostka 30 (80); po 25: Dr. Fr. Kordáč (55) a K. Němec (100); po 20: G. Maitner (75) a Ferd. Jiřičný (40); M. Kobza 14 (84); po 10: Jos. Kubík (90), Jos. Mezera (40) a Boh. Čenský (100); † Ot. Kestler 8·40; po 6: Jar. Pušť (30) a M. Jičínský (10); po 4: Aug. Lenz (100), Alf. Neubauer a Jan Pelikán (20); Al. Karas 1·70.

LISTÁRNA ADMINISTRACE. — Do Ameriky. Rev. Vojt. Cipín: Za 5 dol. obdrželi jsme 24 K 30 h. Z toho jsme zapravili: XIX. roč. VI., XVIII. roč. »Vych.«, III. roč. Hlasů Svat., II. roč. Vzděl. četby a zbyteček dali jsme na dům. Děkujeme za radu, budeme se dle ní říditi.

PROSBA. ***Všecky p. t. literární přispěvatele, kteří chystají práce pro budoucí ročník „Vlasti“, uctivě prosíme, by nám jméno práce své do 15. srpna t. r. sdělili, abychom ji „na sklonku roku“ mohli uvésti.***

Redakce Vlasti.

ROČNÍK XIX. ČERVENEC 1902—03. ČÍSLO 10.

VLASŤ.

Český čaroděj.

Obraz ze XVII. věku. Napsal F. J. ČEČETKA.

Před málo lety objevila se o něm první zpráva. Josef Jireček psal v »Osvětě« o některých příhodách pana hejtmana krajského v Boleslavště Henyka z Valdštejna, seděním na Dobrovici, a činí zmínku, že z *hroznýchčar a kouzel* byl obviněn prostý sedlák *Jan Mandelík*, jinak *Nežerka ze vsi Budiměřic* na panství Poděbradském.

Nebylo by nic zvláštního! V XVI. a XVII. věku podobných jen se hemží a na soudech s nimi dlouhých okolků nedělají, záhy je na vždy umlčí. Ale Mandelík vyniká nade všecky své vrstevníky — obestřen tajemným závojem opravdového čaroděje. To není obyčejný škůdník, jehož záměry záhy prohlédáme, jehož i páni záhy zkrotí. Mandelík vyniká nad Palečka, blázna krále Jiřího, staví se po bok Žitovi, čaroději za krále Václava IV., může se srovnati s Faustem i polským Twardovským.

Doma má celou čarodějnou školu, rozmlouvá s ptáky, pánům nymburským vyvázne z trápení, ano, ani krajský hejtman nemůže mu na kůži . . .

Nepředbíhejme! Ať mluví samy nově o něm shledané prameny!*)

I.

Více než tři sta let prchlo od oné doby. Nezbývá, než představiti si obraz tehdejšího středního Polabí, kraje působení Mandelíkova. Tenkráte to vyhlíželo od Kolína k Nymburku a ke Brodu zcela jinak, než dnes, kdy tu bije tepna českého života.

Byla tu města, jako dnes, ale ohrazená vysokými zdmi s branami, byly tu vsi po rovinách rozseté, jako dnes, ale kolem pustiny, rybníky, lesy. Lesy veliké, husté, bez konce: Fidrholec, Šlotava, Bor a jiné. Bývaly skoro neprostupné, jen sem tam úsilně v nich proklestěna cesta. A putování tudy neveselé, smutné i za bílého dne. Spleť větvoví nepropouštěla slunných paprsků,

*) Mimo nově shledané prameny v archivě nymburském, musea království českého, místodržitelském užito prací J. Jirečka v »Osvětě« r. 1878, J. Hellicha ve »Věstníku« II., V. Krolmusa v »Pověstech« II.. V. Schulze v »Č. Lidu« IX.

věčný stín ležel pod korunami velikánů. Bylo tu temno v pravé poledne, natož k večeru, v noci!

Povozy tudy zřídka přejely. Lesy (dříví) ku stávbám, koly, pouchy, do mlýnů habří a březoví plavilo se obyčejně po Labi. Jaký div, že místa tato byla vhod čeládce nedobré! Zdržovala se tu jako doma, číhajíc na svůj lup. Chápeme dobře, proč zůstávali pražští řemeslníci a obchodníci přespávajíce v Nymburce; neodvážili se z jarmarku smutnými lesy v noci, třeba byli po zuby ozbrojení. Stupkové byli silnější, rybnikáři nejhorší.

Ach, což se ptala družˇ nedobrá, jaký zločin páše! Obírala, mordovala tak s chladnou myslí bohatého kupce, formana, kárníka, jako chudého vesničana, otce, živitele. Jediné bylo jí postrachem: aby nepadla do rukou práva. Konšelé neznali slitování, když stál zpustlík před nimi. V katovně na parkáně v Nymburce dovídali se od stupkův odraných, pouštějíce na ně právo útrpné, přepodivných, hroznych věcí!

Lapka přiznal se ke všemu, pověděl podrobnosti, jmenoval spoluvinníky. Z appelace pražské přicházelo naučení krátké, srozumitelné: Život za život. Často se páni ani neptali a hned trestali, jako r. 1589, kdy paliči zákeřní, v tlupách od Turka vysílaní, kraj zaplavili. *Kráva* se *Švarchanzlem*, rodičem bydžovským, vypálili Nymburk a Kolín; na trápení v Rakovníce teprve se přiznali. Jim podobných bylo bez počtu.

Pověrčivá však byla cháska. Kouzlem, čarami, pověrou hleděla uniknouti přísné trestající ruce. Talismany, hrůzné prostředky měly ji chrániti, pomáhati. Lupiči hledali takové lidi, kteří uměli jim poraditi, tajemné prostředky na ochranu získati. A v tom byl pověstným budiměřický Mandelík. Sám neloupil, ale kouzly se zabýval. Za dobrou záplatu poradil, pomohl jiným.

Dlouho nikomu ani na mysl nepřišlo, že by soused z prvního čísla v Budiměřicích, s nímž vrchnost byla spokojena, který u sousedů platil za poctivého, něčeho proti Bohu a řádu se dopouštěl. Seděl Mandelík na gruntu Vankovském, který nad šest set kop se cenil a na dva lány polí zahrnoval — malý dvorec.

Hejtmanovi tenkrát hrnula se žaloba za žalobou. Najednou v kraji Boleslavském, zvláště kolem Nymburka, vyskytl se zvláštní druh škůdců, kteří měli namířeno na chudé statečky sousedů čarami a kouzly, zvláště *koním* škodili. Hejtman Henyk*) horlivě po nich pátral a záhy prvý z nich ocítil se v jeho rukou. Byl to čaroděj *Havel Jandulák z Jikve*, poddaný pana Albrechta Křineckého z Ronova. Jandulák chtěl utéci z gruntu svého pána, ale byl lapen a před právo v Nymburce r. 1603 postaven.

Na hrozném soudě vyznal, jak klisnám uhlí do vody sypal, k Božím mukám pro hlínu chodil a do studny ji sypal s *Kemelkou*, pluhařem ve statku Matouškově v Jeseníku.

Stačilo tenkráte toto přiznání na trápení a Jandulák zaplatil své čáry hrdlem. Po Kemelkovi se úsilně hned pátralo.

Neuplynulo drahně neděl a soudruh Jandulákův byl též chycen. Při právu města Nymburka nad Labem uvězněn a právem

*) R. 1606 dne 21. Aprilis zvoleni na rok hejtmany kraje Boleslavského Henyk z Valdštejna, pán na Dobrovici, a Albrecht Gerštof z Malčic na Samšíně.

útrpným tázán byl poběhlý Václav Kemelka, jaká kouzla a čáry, z nichž je podezřelý, páchal, které měl společníky? Kemelka na trápení přiznal se pánům ke hrozným a velikým věcem. Všemu naučil se od poddaného páně Henykova *Jana Nežerky*. Pověděl, jak se *Špičkou* jakýmsi těly zemřelých lidem i zvířatům dělali, že dobytek sušili, lidem sypali, aby mřeli . . . Podobného vyznání páni Nymburští ještě neslyšeli, nevěděli si rady. Vznesli proto celou věc na pana krajského hejtmana. Za krátko putoval škůdný čaroděj do města Kopidlna nad Leštinou a tu znova opakoval své zločinné vyznání. Písař zapsal je věrně do knihy smolné a Kemelka Václav za zlé skutky své vzal skončení léta 1604 po neděli provodní.

Pan hejtman pátral hned po druhém vinníkovi, Špičkovi. Vždyť hrozilo nebezpečenství celému kraji, jeho statkům, poddaným! Hned pátráno po Špičkovi, ale uplynulo drahně času, než se ho právo ujalo. Padl do rukou Nymburských. V úterý po sv. Erazimu l. 1606 napomínají Špičku osoby k tomu nařízené, pan purkmistr a páni, že jest on se vždycky dobře od své mladosti choval, aby příčina svého trápení nebyl a ke všemu se přiznal.

Dlouho Špička stál na svém odporu, ale po trápení vyznal vše upřímně. Za svůdce svého udal Jana Nežerku z Budiměřic; přiznal se, že když jest ještě malým pacholetem byl a Nežerka toho času za pohunka, že ho navedl, »aby drahé Boží Tělo přijímal, je zachoval a jemu přinesl. A když toho učiniti nechtěl, že ho prával.« Item vyznal: »Navozoval mě Jan Nežerka, abych v jistých marštelích sekaninu, co klisny nedojedí, bral a jemu ji přinášel.«

Přiznal se, že těly vykopaných nekřtěňátek cizí žlaby vytírali a klisny sušili. Vyznal, že jest hřívy kobylám řezal a své klisny podkuřoval a tím s jinými sobě spravoval, když kdo jeho klisnám škodil. S Mikulášem Srníkem z Velkého Jeseníka, když byl otec jeho kostelníkem, spolu klíče od kostela brávali a do kostela chodíce, střapce od ubrusů s oltáře a od ručníků řezali, niti křížem z těch věcí řezali a klisnám do kštic pletli, aby čerstvé byly.

Tomu se od Jana Nežerky naučil, že on Jan vodu ze studnic bral a jí kobyly své mýval a do vrat jiným mezi branky lil; kdo by to koliv přejel, aby kobyly jeho schly. Též hlínu brávali pod předními nohami klisen, na rozhraní ji nosili a na témž rozhraní jiné nabrali, klisnám pod nohy sypali, aby čerstvě chodily. Aby klisny tažné byly, chodil s Kemelkou k nymburské šibenici, košili, části těla, provaz z oběšence k vytírání žlabů, do prostraňků užívali, i koním s chlebem dávali. To bylo před sedmnácti lety! A dál na sebe žaluje, jak svým koním pomáhal, jiným škodil.

Nescházelo mu v tom vzorů. »Když jsem sloužil s Mikšem Kokrhavým u pana Václava Porgera, J. M. C. rychtáře,« uvádí dále, »Mikeš koním kočovským, u kterých jsem já sloužil, škodil. Jednoho času, když jsem za koňmi běžel, vlil na mě nějakou vodu, že jsem čtyři dny skoro neviděl a potom jsem k vodě na

proud chodil a oči jsem sobě vystřikoval. Žaloval jsem pánu a pán povolavší nás před sebe, jemu i také nám o tom domlouval a říkal: Kokrhavý kohoutku, budeš ty někdy kokrhat! Ale on na to nemnoho dbal.«

O Nežerkovi pak povídá, že měl za svými klisnami troje Boží umučení z Božích muk na rozcestí. Jedno mu i Špička odcizil, ale nevěda, co s ním činiti, zase je pohodil. Ale vše, cokoliv zlého páchal, bylo z návodu a vyučení Nežerkova. Ano, Nežerka vyučil bratra svého Macha Rokůska, krčmáře ve Svidnici, dříve pohunka ve Vesci, kouzlům daleko horším. Měl Rokůsek celou truhličku věcí čarodějných a celé obci svými kouzly a čarami nepříjemnosti škody působil. Sedláci ho posléze chytili a truhličku mu vzali. V ní nalezli věci nejrůznější, zničili je, ututlavše věc tu mezi sebou, ani na pana hejtmana ji nevznáševše. Do záležitosti této byl i kat nymburský zapleten, že Nežerkovi i jeho bratru rozličné věci prodával.

II.

Špičkovo vyznání zapsáno od slova k slovu a hned na druhý den k vejvodům před právo postaveni tváří v tvář všichni nařčení, kterých se páni dopíditi mohli. Postaven proti Špičkovi *Mikoláš Srník z Jeseníku, Martin, syn Janouškův, Mikeš Kokrhavý* a — *Jan Nežerka z Budiměřic.*

Jan Špička tázán, zná-li se k tomu, co jest dne včerejšího vyznal a při tom zůstává, čili jest se rozmyslil?

»Páni milí,« odpovídá, »což jsem koliv mluvil a vyznal, to je všechno jistá pravda, a chci to svou duší zpečetiti, že nejináče není.«

V tom Jan Nežerka, jsouc tu přítomen, promluvil: »Což ty o mně, Jene Špičko, mluvíš?«

»Víš ty o tom dobře, Jene Nežerko, když jsem byl malé pachole a ty's sloužil za pohunka v Oskořínku u Řeháka, že's mne na to navozoval, abych s tebou k správě Boží šel a Tělo Boží zachoval a tobě je dal. Ale já jsem toho učiniti nechtěl a ty jsi mne proto pral a říkal jsi mi: Bude z tebe, šelmo, pohunek, nechceš se ničemuž učiti! Na mne jsi prach kobylí házel a já byl tehdáž malé pachole. Též také měl jsi troje Boží umučení za klisnami z Božích muk. Jene Nežerko, víš o tom sám dobře, že jsem s tebou musel chodívati na ostrov oskořínský, a tu's lapával klisy (!) a já jsem je tobě držeti musel a ty jsi jim fousy, hřívu, kštice řezával a tím své klisy podkuřoval a jiným sušil. Též v studnicích cizích jsi vodu bral a umyvši své klisny, do dvorů cizích mezi vrata lil, svoje sekaninou z cizích kouřil.«

Jan Nežerka tomu všemu odepřel.

»Mlč, jen mi, Jene, mlč,« napomíná ho Špička, »když ty budeš v těchto místech, povíš jináč!«

Jan Nežerka: »Zachovát Pán Bůh.«

»Leč se vyplatíš — Jene Nežerko, pomniž i na to, když jsi byl v Oskořínku u Řeháka za pohunka, že jsi Zajíčkovému bratru Martinovi, který nyní v Chvalovicích jest, osm klis a devátý kůň umořil skrze řezání fousů.«

Nežerka odpírá tomu, že to pravda není, ani k čarodějné truhlici se nezná.

»Páni milí, jest to pravda, smím to svou duší zpečetiti, a ty, Jene Nežerko, když v těchto místech budeš, v kterýchž jsem já nyní, povíš jináč; neb co mluvím, mluvím pravdu, smím to svou smrtí zpečetiti,« dokládá Špička.

»To žádná pravda není,« odpírá Nežerka, »abych já měl klisy mořit, zachovať mě Pán Bůh.«

A tak mluvil všem v tvář o jejich vině, vyčetl Nežerkovi, že od visalce na nymburské šibenici měl jest zuby, do škopka je kladl a klisy napájel, ale všichni odpírali, Špičku ze lži vinili.

Na to Jan Nežerka žádal, podle práva složivše, co náleží, aby k Janovi Špičkovi podle práva outrpně přikročeno bylo. Povoleno od práva, ale Špička ani na trápení jinak nemluvil a po třikráte Nežerku za svého učitele a mistra čaroděje jmenoval.

Ještě v pátek po sv. Medardu postaveni někteří k vejvodu, ale zapřeli vše. Týž den Špička ortelován a všichni k vejvodu postavení provázeli ho na místo popravištné. *Mach Rokůsek* jemu řekl: »Můj milý Jene, neber mne na svou duši!« A on pověděl: »Ó, Machu, co jsi ty velký hříšník! Ty pro své zlé skutky a hříchy nejsi hoden, abys před mnoha lety na světě živ byl.«

Naposled *Ondřej Chebdiovský* předstoupil, napomínal Špičku, aby na Jana Nežerku nelhal, že jest dobrý člověk, ale nic ortelovaný neodvolal a potom umřel smrtí hroznou, že podobné nenacházíme. Hrůza jímá při čtení nad krvelačností lidskou, která pod rouškou práva ukrutně zmařila život člověka z čarodějství obviněného.

Nežerka již z rukou práva nevyvázl, byl uvězněn v Nymburce. Avšak hned volal se k odvodu své neviny do Poděbrad k hejtmanovi i k samé komoře, aby životek zachránil.

V té době padl panu Henykovi do rukou jiný muž z kouzel a čarování obviněný, jakýsi *Jan Čulík*, jenž při právě dobrovickém nově obviňuje Nežerku, kouzelníka: »On Nežerka má *tři ptáky ve sklenici* a dává jim mléko píti. Když je jednou přede mnou na stůl vypustil, ukázali se býti černí. Před Nežerkou se posadili a »*Co ráčíš, Pane!*« říkali.« — I bratra Nežerkova Matěje z čar obvinil.

Vyznání své opakoval Čulík též před Nežerkou a potom umřel.

Teď již nebylo vyhnutí, hejtman kázal Nymburským přikročiti k Nežerkovi útrpným právem. Ale Nežerka jsa očarován k ničemu se nepřiznal. Před dalším trápením osvobodil ho mandát od komory, jménem královským vydaný, aby neprodleně byl propuštěn. Stalo se. Nežerka získal zlaté svobody.

Hejtman viděl v tom vkročení do svých práv, ale poručení opříti se nemohl. Přikročil za to tím přísněji k bratru čarodějovu, Matěji Rokůskovi. Ten obvinil znova bratra i z mordů a o tajemném koření, které při sobě má, aby se znáti nemusel, pověděl:

»Když jest on Nežerka ke mně do vězení přišel, toho koření jsem mu něco vzal a je jísti, abych se nic znáti nemohl, jsem chtěl, ale katovka jest mi je z úst vytrhla.«

Hejtman citoval proto Nežerku do Dobrovic, ale milý čaroděj ze strachu nešel. Obrátil se opět ke královské komoře o záchranu. Poděbradský hejtman Bohuchval Rut z Dírného mu byl na ruku a tu komora rozhodla, aby o Nežerkově odporu rozhodlo právo města Českého Brodu. Sem Nežerka s manželkou i čeledí svou dostaviti se neváhal. Hájil se jako rozený advokát, uváděl nesrovnalosti výpovědí předešlých svědků, dovolával se svého chování, volal na svědectví ženu, čeleď, ano i celé vsi Mečíře, Vesce. Nic naplat! Právo útrpné ho neminulo. Vystál trápení jednoho dne třikrát, druhý den celý v kozle vytrpěl — a přece se nepřiznal.

Brodští vynesli 13. července 1607 ortel, jímž i s manželkou *osvobozen* a při předešlé poctivosti zůstaven. Kdyby však do dvou let znovu byl obviněn, měl ku právu brodskému státi a dostáti.

Nežerka si oddechl, vyvázl podruhé se zdravou kůží. Za to pan hejtman zle se pohněval na Brodské a hledal příčiny, jak rozhodnutí práva zrušiti. A dovedl toho! K jeho žádosti rozhodla komora, že soud konal se bez pana Henyka, žalobce, a chtěl-li by Nežerka důvod neviny u práva přednášeti, že se to státi má u přítomnosti Henyka z Valdštejna, nebo jeho plnomocníka.

Nežerkovi ani nenapadlo domáhati se nového odvodu, měl na jediném dosti a nepřál si vejíti znovu ve styk s brodským útrpným právem.

III.

Jako voda uběhly dva roky a na Nežerku neuvaleno nejmenšího podezření. I pan hejtman Henyk mu dal pokoj. Zatím však přibývá v celém kraji stesků na škůdce, kteří dále moří koňský dobytek. Pátrali, hledali — až v srpnu r. 1609 před právem města Kopidlna ocítil se *Jan Kočí*, poddaný Jana Albrechta Křineckého z Ronova a Dětenic, spolu hejtmana kraje Boleslavského, pro nešlechetné své některé skutky a kouzla, jimiž panu hejtmanovi přes šedesáte kusů dobytka koňského umořil.

Jan Kočí jmenoval své spoluviníky i mistra. Tím nebyl nikdo jiný než Jan Nežerka a čarodějnice *Anna Brokačka!* Od Nežerky dostával prach z nekřtěňátek k čárům, oba učili ho stírati rosu s obilí a vlastní kropiti, aby bylo plnější. »Item že Nežerka má nějaké brouky, »*filousy*« zvané, které ve jménu čerta do stodol lidských posílá, a ti jemu po několika zrnách přinášejí.« Dostal jich Kočí sám od něho šest párů a od Brokačky čtyři páry.» A když jest je tak poslal, že jsou mu obilí nosili.«

Podobné věci vyznal na Martina Janouška ze vsi Velkého Jeseníka — vyznání smrtí svou stvrdil . . .

Martin Janoušek a Anna Brokačka hned ku právu útrpnému byli podáni a oba proti Nežerkovi zase svědčili. Nové nebezpečí hrozí opět čaroději. Purkmistr a konšelé města Kopidlna činí psaní J. M. cís. hejtmanovi do Poděbrad, panu Mikulášovi Klusákovi z Kostelce, aby Nežerku k vejvodu postavil.

Ale pan hejtman nespěchal, utekl se dříve o dobré zdání k pánům raddám J. M. císařské zřízené komory v království českém a neopoměl vypsati, co již Nežerka zakusil, hájil ho.

Komora nařídila, aby obviněného jen k vejvodu poslal a ruku svou nad ním držel. A tu stalo se něco nebývalého! Když Martin Janoušků již konec svůj bráti měl, přišel Nežerka s nemalým počtem vyslaných, přes *devadesát osob s ručnicemi, kordy i jinými braněmi* na místo popraviště. Ani vedle způsobu a obyčeje práva království nepostavil se Nežerka před Martina Janouška, aby on jemu vyznání z oust v uši mluvil a on toho doslejchal, než na voze zůstal a toliko s Martinem Janouškem skrze přítele svého mluviti dal.

Hejtman žádal, aby Nežerka byl při právu kopidlenském zjištěn a na něho jako na psance zjevného a prve nevyvedeného právo puštěno bylo. Ale plnomocníci pana hejtmana Poděbradského nedovolili naň sáhnouti, ani napomenutí pana Křineckého, jakožto krajského hejtmana nedbali. Nežerka vrátil se zdráv domů.

Nic nespomohlo, že dne 29. října l. 1609 stěžoval si hejtman krajský i samému *sněmu království českého*, jak mu hejtman Poděbradský překazil provedení spravedlnosti nad člověkem z kouzelnictví obviněným. — Za to Brokačka již z rukou práva nevyšla. V Dobrovici vyznala, že za půl kopy dala koření Nežerkovi, aby obviněný pravdy nemluvil — a na tom zemřela. Všecky svědky čaroděj přetrval a přece ještě nevyvázl!

Bylo to r. 1616, když v Dobrovici uvězněn jakýsi *Zikmund Satalický*, syn nebožtíka Jana Jonáka ze vsi Chotče, byl sousedy Kosořickými obžalován, že jim čarami škodí při dobytku koňském. Obviněný sváděl vše na jiné a přede všemi jmenoval Jana Nežerku. Opět žádali dobrovičtí o jeho postavení, ale Nežerka zatím odjel do Prahy, aby u samé *komory* hledal útočiště. I pan Henyk se k ní obrátil, žádaje, aby mu rozkázala do Dobrovice se dostaviti. Komora tomu nebránila, avšak aby se mu žádným vymyšleným způsobem neubližovalo, jmenován jeho ochráncem poctivý soused nymburský Pavel Herynk, a věc se měla skoncovati před nymburským právem. Tam měl býti i Satalický dodán, aby nevinu svou odvozovati mohl.

Tyto průtahy tak podráždily Henyka, že podal 9. července 1616 suplikaci samému *císaři*, žaluje, že Nežerkovi odvod neviny se nedopouští. Nebo prý »vývodu z vyznání zločinných toliko lidem zachovalým ze *stavů vyšších* se dostává, ale *lidé sedlští*, zvláště podezřelí, zmazní a psanci nevyvedení, jako tento jest, takového folku užiti nemohou a nemají.«

Psal i *presidentovi komory* lamentaci, jaké nebezpečí jemu i poddaným tím hrozí, že čaroděj na svobodě, jaká nemalá škoda den ode dne na dobytcích se pociťuje čím dále, tím více. Obvinil hejtmana Poděbradského, že si dával od Nežerky »palček podmazávati«. U Nymburských vymohl, že Nežerku k vývodu nepřipustili, a za to důtku od komory utržili. Vůbec dočítáme se v registrech nymburských z té doby neustále, kolik grošů dáno »na valách« poslovi, který na Dobrovici jel. Bylo asi spojení nyní stálé.

Ještě dále odvážil se Hynek z Valdštejna. Zašel si jednou s jinými pány do komory na hrad Pražský a domáhal se spravedlnosti a v podráždění vmetl Slavatovi i Martinicovi ve tvář slova:

»Já to světle pravím a nevyjímám žádného, že kdokoli toho psance zastává, je mu rovný, a nač jste mne ráčili strany jeho zbezpečiti, neráčíte tomu dosti činiti.« — A s tím šňup' si, odtud jda.

Slíbili radové, že to císaři oznámí. Uplynula doba, psal Henyk sám novou suplikaci *císaři* — nadarmo. Nežerky do rukou nedostal.

Nemesis sáhla nyní na žalobce. Henyk totiž sepsal společně s Václavem Magrlem ze Sobíšku historické dílo o císaři Rudolfovi a o panujícím Matyašovi, dílo urážlivé, jízlivé — to vše pro čaroděje Nežerku. Z toho mu vznikly soudy, zaplatil r. 1618 *třicet pět tisíc zlatých* pokuty. Strach svedl ho, že zabil i tiskaře díla Mizeru, výtisky zničil a uprchl s manželkou svou do Míšně, kde oba roku 1623 zemřeli. Spisu nezachoval se ani jediný výtisk.

Nebyla to *strašná msta* čaroděje Nežerky? — — —

O posledních dnech života Nežerkova zní zprávy již úplně prosaicky. Přežil jen o rok svého nepřítele a zemřel na svém statku v Budiměřicích, zůstaviv pět dětí: Šťastného, jenž ujal statek za 550 kop grošů, Jiřího, Tomáše, Mandalenu a Dorotu, provdanou za Jana Ptáčníka ve dvoře forštmistrovském v Poděbradech.

Podivný, tajemný to životopis sedláka českého v XVII. věku, proti němuž ani četná svědectví, ani páni, ani právo ničeho nesvedli.

Sv. Šimon Stylites.

I.

Za času, kdy svatý Šimon
na vysokém bydlel sloupu
v modlitbě a rozjímání,
do Antiochie, města,
pojednou mor černý vtáhl.
Strach se vlekl ulicemi,
do každého sedl kouta,
v každé srdce prodíral se,
z očí všech se díval kolem,
celé město opanoval.
Smrt se táhla v jeho stopách,
napínajíc po všech lidech
kostnaté své dlouhé ruce.
Na své pouti triumfálné
pod nohy si rychle stlala
kupy mrtvol, moře slzí,
zděšení a zoufanlivost.
Domy byly opuštěny,
celé rody odumřely.
Ale míra trestů Božích
ještě není dovršena.

Satan sám se nyní chechtá
v hloubce země, v jejím nitru,
duším bídným ve své zlobě.
Smích ten projel celou zemí
jako rachot hromobití.
A teď náhle — velký Bože!
vzepjal satan svoje plece,
až se země nachýlila,
jako děcko málomocné.
Štíty domů opadaly,
celé stěny popraskaly,
všude samé zříceniny — —
ba i řeka v samém městě
opačným se proudem hnula.
Do mlhy se nebe skrylo,
po stráních a po výšinách
temné ploužily se mraky,
jejichž černé kraje byly
sírným ohněm ozářeny.
Zdálo se, že samo slunce
umírá kdes v moři mlhy

jako loďka v oceánu.
Všichni lidé v jednom zmatku
za město se rozutekli.
V němé hrůze, vyděšení,
stáli tu. Už neplakali.
Srdce zoufalstvím se chvěla
jako vásy naplněné
blínu šťavou jedovatou.
Zdálo se, že vše je marno,
že už nikde spásy není.
Před nimi — hle — týčila se
v temnu stavba obrovitá.
Amfiteatr to býval,
poskvrněný mnohou krví,
spoustou slz a mořem vzdechů,
jež dnem nocí svolávaly
Boží hněv na svoje vrahy.
Teď ta rudá krev a slzy
jako žhavé skvrny plály
temnotami do svědomí.
Znovu satan vzepjal plece.
Dutý rachot — ostré rány —
v základech zem nazvedla se,
třásla se jak při horečce
a teď v pádu hromovitém
amfiteatr kles na zem.
Prachu sloup se k nebi vznesl.
Beznaděj však v srdci lidí
v šílenost už měnila se.
Když tu náhle v záři blesků
známý sloup se všechněm zjevil,
ježto dříve před nárazem
za amfiteatrem ukryt,
známý sloup, neb na něm bydlel
řadu let již svatý Šimon.
A tu kdosi v davu křičel:
„Pojďme, pojďme, k Šimonovi—
jenom on hněv Boží smíří.“
Nová naděj rostla kolem.
„K Šimonovi! K Šimonovi!“
bouřilo to celým davem,
a již tisíce jich spěli,
postav bídných, zbědovaných,
přímo k sloupu Šimonovu
přes amfiteatru rumy.

II.

Tiše na svém strmém sloupu
svatý Šimon k nebi hleděl,
davu dole hlučícího
sotva v mysli znamenaje.
Konečně však otázal se:
»Co mi chcete, moji milí?«
»Chceme, bys se s námi modlil
k Bohu Otci, Slitovníku,
k Pánu Kristu Spasiteli,
k duchu svatému, jenž lidem
milosť Boží rozděluje,
k matce Boží, ke všem svatým,
by se za nás přimlouvali.
Mor nás hubí tajným jedem,
satan drtí v zříceninách,
chechtaje se kdesi v hloubi.
Dlažba zvlhla v našich slzách,
zčervenala naší krví,
zbortila se tihou vzdechů!
Zapomněl Bůh Otec na nás,
Spasitel i Posvětitel,
božská Máť i všichni svatí.
K tobě nyní, svatý muži,
jdeme ve své zoufalosti:
Aspoň ty se modli s námi.«
»Jakže?« volal svatý Šimon.
»Vy se chcete se mnou modlit?
Mlčte raději k své spáse!
Vaše rty jsou poskvrněny
lží a řečmi nečistými.
Vaše oči dosud tají
obrazy, na nichž se pásly
proti Božím přikázáním.
Vaše srdce naplněné
všeho druhu nepravostmi
zapáchá jak kupa mrtvol.
Proto zavřete své rety,
svoje oči, svoje srdce,
aby Bůh se nerozhněval,
nebo modlitba má býti
jako oblak z kaditelnic
když se vznáší k nebi vonný.
Ale já chci za vás hříšné
sám se k Bohu Otci modlit.«
Kolem sloupu všichni stáli,
jako k zemi přitisknuti,
se rty pevně zaťatými
oči všichni zamhouřili,
a to hříšné jejich srdce
stáhla nenadálá úzkost
jako svazy železnými.
Svatý Šimon na svém sloupu

zvedl ale svoje ruce,
hubené, jak vápno bílé,
k nebesům, jež stále ještě
halila se v pláště mračen,
jimiž blesky prolétaly.
Zvučným hlasem, úpěnlivým,
do tmavého volal nebe:

III.

»Bože můj! Můj velký Bože!
Když jsem jako jinoch smělý
v hříších žil a v světě bouřil,
tvoje milost neskonalá
objala mě mocnou paží,
vytrhla mě z nástrah ďábla.
Ve snu se mi anděl zjevil,
drže v rukou jakés váhy,
jejichž misky v stálém boji
brzy k nebi zvedaly se
a zas k zemi dopadaly:
Dlouho jsem se díval na to,
bavilo mě, co jsem viděl,
ale náhle — velký Bože —
na jedné jsem uzřel misce
svoji duši osiřelou —
na druhé své vlastní tělo.
A ta miska s mojí duší
obtížena spoustou hříchů
hlouběji a stále hlouběj'
dopadala k černé zemi.
kde se chvěla děsná výheň.
Dech se zatajil mi v ňadrech.
Jakás úzkost nevýslovná
drtila mě na mém loži,
až jsem procit v jarní jitro.
Poznání jak paprsk zářný
ozářil mi moji duši.
Odešel jsem do kláštera,
na hlavu si sypal popel,
celé týdny jsem se postil.
Kamení mým ložem bylo,
potravou chléb okoralý.
Tu jsem cítil, jak mé tělo
obtěžkané zapíráním
zvolna klesá k černé zemi,
odkud vyšlo a kam patří,
a že moje duše spěje
k nebi stále, výš a výše,
jako bílá holubice,
jíž je sídlem blankyt smavý.
Pojednou však ochabnula,
výše nemohla už vzlétnout —
a já přece žhavě toužil,
aby dolétla až k trůnu,
na němž vládneš, velký Bože!«
Sinný blesk tu náhle oblil
bledé líce Šimonovo,
z daleka hrom zaburácel,
ale světec dál se modlil:

IV.

»Jako muž jsem kdysi zbloudil
v tmavém lese, nedaleko
Libanonu posvátného.
U cesty pták mrtvý ležel,
z něhož rostliny už braly
potravu a svoje žití.
Na jich květech motýl mlsal,
a s ním brouků celá hejna,
která opět v sladkou kořist
padla lesa zpěváčkovi.
Celý les byl živen zemí,
kterou opět zúrodnily
padající mrtvé stromy.
A já řek si v zadumání:
Hmota hmotu podporuje,
právě tak, jak duše duši.
A mé tělo, hmota pouhá,
po černé se zemi vleče,
z níž mu jakás síla tajná
posilu vždy dodávala,
že jsem nemohl ho zmrtvit,
jak jsem si přál v žhavé touze.
Kdybych aspoň mohl vzlétnout
jako pták do modra nebes,
jako motýl na květinu.
Myšlénka ta nenadálá,
nedala už víc mi spáti.
Abych mohl svoje tělo
sprostit všeho vlivu země,
v Antiochii jsem posléz,
za městem sloup k nebi zvedl.
Na něm nyní řadu roků
mrtvím svoje hřísné tělo.
Jaká radost, jaké štěstí,
když jsem opět pozoroval,
že má duše výš zas letí,

výš a výš — až nad oblaka,
aby dolétla až k trůnu,
na němž vládneš, velký Bože!«
Dlouhý blesk tu projel nebem,
hrom se více rozburácel,
táhlé hřmění blíž a blíže
jako příboj valilo se —
ale světec dál se modlil.

V.

»Jménem Krista Spasitele,
jehož láska nekonečná
za nás kdysi na Golgotě
na krvavém mřela kříži,
pro Marii, Matku Boží,
pro všechny ty velké svaté,
kteří život položili
za svou víru neoblomnou,
pro tu moji strast a bídu,
již jsem zažil jako jinoch
jako muž i jako stařec —
prosím Tebe, velký Bože,
odvrátit rač metlu svoji,
zhoubný mor, jenž v městě zuří
jako saně rozlícená!«
Zmlkl náhle svatý Šimon,
neboť slyšel hrozný výkřik:
»Mor je tady, běda, běda!«
Všichni klesli na kolena;
kdosi na zemi se svíjel
ale světec dál se modlil:
»Milostivý, věčný Bože,
nedopust, by satan dále
sluhům tvým se pošklebovał,
aby svojí černou plecí
zdvihal zemi ze základů,
domy bořil, střásal štíty.
Zažeň jej svou pouhou vůlí
do nejhlubších země hlubin . . .«
Nedomluvil. Náhlý náraz —
nový hukot v hloubce země.
Všichni na tvář k zemi padli,
celá zem se rozkývala,
že i sloup, kde svatý Šimon
o milost pro všechny prosil,
rychle v zem se nakloňoval,
takže svatý Šimon ztěží
moh' se na něm zadržeti.
Zdálo se, že konec světa
k Antiochii se blíží.
»Křičte všichni, křičte k Bohu,
moje modlitba je slabá!«
volal svatý Šimon dolů.
Všichni vzhůru pozvedli se,
ruce k nebi vzpínajíce.
Sten a pláč a vzlyk a lkání
se slzami k nebi spělo.

VI.

Dlouho modlili se všichni
dole pod zkřiveným sloupem.
Hřmění zvolna tišilo se
a s ním také jejich lkání.
Tma a ticho bylo kolem.
Pojednou to v nebi svitlo —
a pás paprsků kles na zem.
»Mlčte už!« děl svatý Šimon
rukou k nebi ukazuje.
»Bůh nás slyšel!« vzkřikli všichni.
»Jednoho jen — jediného —,«
odporoval svatý Šimon.
»Bůh to vnukl mému duchu,
aby potrestal mou pýchu.
Tamto leží, přiveďte ho!«
Chudý venkovan tam dosud
na kamení tiše ležel,
maje svoje oči stále
k černé zemi obráceny.
Bál se, aby jeho oči,
jak byl světec nakazoval,
neurazily snad Boha.
Ale celá jeho posta
byla zatopena sluncem,
jehož dlouhé, zlaté proudy
šířily se víc a více,
až zalily celé množství,
celý kraj a celou zemi.
Přivedli jej před Šimona.
»Muži dobrý,« řekl tento,
řekni mi a netaj déle,
jakou zásluhu máš v nebi,
jediná že tvoje prosba
našla cestu k srdci Boha?«
»Zásluhy já nemám žádné.
Největší jsem ze všech hříšník.
Vždyť se dosud neodvážím
pozvednouti svoje zraky

v čisté nebe azurové.«
Pozachvěl se svatý Šimon.
Nyní teprv povšiml si,
že má dále ubohý muž
zavřeny své obě oči.
A teď poznal svatý Šimon,
jaká síla neskonalá
byla to, jež tichou prosbu
ubohého venkovana
donesla až k bráně nebes.
Svatá pokora to byla.
Poznal — poznal svatý Šimon,
modlitba že pokorného
jako bílá holubice
prorážejíc oblakama,
pokoje ni stání nemá,
dokavad by nedospěla
k trůnu Boha Slitovníka,
a že dříve neodletne,
dokavad Bůh svými zraky
na ni s láskou nepohlédne.
K nebi zahleděl se znovu.
Viděl jen, jak žlutá mračna
prchají už na vše strany
a že slunce v plné kráse
líbá opět matku zemi.
A co zatím celé davy
s jásotem a s díky k Bohu
jásajíce k městu táhly,
plakal na svém křivém sloupu
svatý Šimon jako dítě.

Václav Koranda.

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

(Pokračování.)

XVII.

Farář Josef Vízek žil s okolními duchovními v klidu a přátelství. Patřil mezi kněze, kteří vidí v příslušnících svého stavu spolubratry, jež nemohou minouti, aby je nepozdravili, s nimi se nezastavili a nedali do hovorů. Vízek jezdil do Prahy zřídka, ukázal-li se tam přece, kde kterého kněze i mladšího z daleka pozdravoval, přátelsky se usmívaje a rukou kyna. Ti, jimž se té pocty dostalo, nemohli se upamatovati, kde se s tím venkovským farářem stýkali, divíce se, že je zná a zdraví.

Některý se dal tou srdečností svésti, zastavil Vízka a tázal se na bližší okolnosti.

Farář usmívaje se ve zdravé, červené tváři, odpovídal poněkud rozpačitě: »Také vás neznám dle jména, velebný pane, ale nedivte se, že se přihlašuji, když jste můj spolubratr.«

A v hostinci vyhledával stůl, u něhož seděli kněží a krátce představiv se, usedal a začal přátelský hovor.

Veliké oblibě se těšil ve vikariátě. Byl spolehlivý, společenský a srdečný. Kdo nemohl shledati slavnostního kazatele, obrátil se do Chusnice, a Vízek provedl svůj úkol znamenitě. Kázal o poutích i za jiných příležitostí, celebroval o slavnostech, ale nikde se neotíral. Rád a ochotně chodil na pouť i do far vzdálenějších. To byla jeho vycházka a radost. Nevymlouval se, nebyl pohodlným, aby se lekal nějaké překážky. Všichni ho čekali a na něho se těšili. Uměl žertovati, udržoval zábavu, ale dlouho se nezdržel. S večerem byl doma. Buď jezdil nebo ho Řešetka doprovázel, nose mu kleriku.

Ale Vízek nejbližší sousedy i jindy navštěvoval, vyžaduje, aby mu byla návštěva oplacena. Zle by se měl nový kaplan,

který by se nepřišel představit do Chusnice. Ale chodili sem rádi, aby se potěšili i poradili. Nováčkům ochotně i na nábytek půjčil, každého vyčastoval a kus cesty vyprovodil.

Nic ho nezdrželo, aby se nesúčastnil pohřbu některého spolubratra. Tu Ondřej musil všeho nechati na poli, vytáhl kočár nebo saně, a jeli hned časně ráno. Na Vízka čekali a počítali zcela jistě. Jeho slovo platilo a rada byla s povděkem přijata. Po případě i promluvil nad otevřeným hrobem.

A kosila smrt za jeho působení v okolí dosti zhusta. Byl zde sám jeden z nejstarších. I onen rádce a praktikus, k němuž se utekl, když faru obdržel, odpočíval pod drnem. Také jiní zemřeli i mladší, Vízek je doprovodil a pozůstalých se ujímal, aby nebylo všechno jmění po knězi rozchváceno a ničeho se snad nedostalo těm osobám, které knězi poctivě sloužily do posledního okamžiku.

Vízek byl též jako právním rádcem duchovních. Důkladně pročítal všechny výnosy úřední a při konferencích dával návrhy a udílel rady. Mnohému vypracoval ten neb onen rekurs, vybojoval upírané právo a zjednal zlepšení jeho hmotných poměrů. Nejvíce vypracoval pastorálních otázek, a to nejspletitějších. Za vikáře jako sekretář visitoval a zkoušel dítky z náboženství a přejímal na sebe funkce nejnamáhavější. Nerozuměl tak hospodářství jako duchovní správě.

Když byl i vikář uložen k věčnému odpočinku, s nemalým povděkem bylo přijato, že Vízek tímto úřadem byl pověřen. Než měl konkurenta, patronem sem byl přeložen sekretář z jiného vikariátu, ten se domníval, že vikářem bude jmenován, ale nestalo se tak. Vízek i tu by byl ustoupil z ohledu na přátelství, ale duchovní nepřipustili.

Do Chusnice byl přenesen opět po letech úřad vikariátní, a Justina se rozpomínala, že i její strýček jej zastával, jak sem kněží častěji přicházeli a že mnohdy obecní posel se prohýbal pod úředními spisy.

»A konference také bývaly u nás,« oznamovala, jsouc ráda, že bude hostina v náhradu za visitaci, kterou ty listy zničily.

Ve vikariátě nebylo města ve středu, kam by měli všichni duchovní stejně daleko, zval tedy vikář Vízek všechny spolubratry k sobě k poradám, dokládaje, že o místnost a společný oběd je postaráno, jenom aby se všichni dle možnosti dostavili. Nebylo třeba vybídky, duchovní šli rádi, nejenom že to bylo povinností jejich, ale že nového vikáře milovali.

Než před poradou srazil se Vízek se svojí hospodyní. Justina chtěla vyčastovati hosty jako o pouti, měla jídelní lístek s řadou pokrmů, chtěla se opět jednou vyznamenati, ale Vízek odporoval.

»Ne že bych nechtěl spolubratry pohostiti, to mne zná každý, ale aby se neřeklo, že naše porady jsou příležitostí k hostinám a pitkám. Nepřátelé na nás hledí, všechno přijde do veřejnosti, a hned by nás pomluvili. Bude jednoduchý, ale postačitelný oběd o třech pokrmech a to vystačí. Nedám si nic zaplatiti a nedovolím, aby se něco po straně na kuchyni vybíralo. Při tom zůstane.«

Justina nechtěla tomu rozuměti. Bála se pomluvy, ukazovala na to a ono, i na časy minulé, ale Vízek stál na svém.

»Dvoje maso a koláč, to postačí; černá káva a sklenice piva. Nescházíme se pro hody, ale na poradu. Není ani času k dlouhému sezení u stolu. Dopoledne sotva se shledáme, schůze bude pokračovati po obědě.«

Justina uposlechla, ale nerada. Tolik hostů a takový oběd! Aby se styděla. A měla v úmyslu pobíti trochu drůbeže, kachny, husy, koupiti zvěřinu, péci cikánskou pečeni a za předkrm dáti pstruhy v oleji. A to má vařiti knedlík k hovězímu a pak jedno maso připraviti dle libosti! Postěžovala si ve škole, a řídící schválila úmysl farářův.

K vikariátní poradě volena doba, kdy by se mohli všichni dostaviti, tedy i hospodáři, kteří od žní až do podzimu měli také jinou starost, aby sklidili do stodol, co naseli a nasázeli na polích. Vízek ustanovil k tomu vhodnou dobu koncem června, když už bylo spolu po visitacích.

V Chusnici čekali, jaké budou přípravy ve farské kuchyni, dopisovatel do krajinského listu, který dostával za zprávy zdarma noviny, už namáčel péro do plného inkoustu jedu, ale musil ustati, neboť se rozneslo, že na faře nebude hostiny, ale že čas věnován důležitým poradám. Také nehrčely kočáry, jenom asi dva povozy se dostavily, ostatní kněží přicházeli pěšky, oprašujíce si před farou šaty a boty. Každý byl srdečně uvítán, po krátkém odpočinku sloužena mše sv. a pak všichni zašli do zahrady do prostranného a krytého altánu, kde byl svěží vzduch, kam zalétala vůně růží a panoval milý chládek.

A dostavili se všichni z místního vikariátu až na jednoho nemocného, přišli však i ze sousedního blízkého jako hosté.

Vikář už otvíral agendu, aby poradu zahájil modlitbou, zapisovatel chystal si papír a dva kněží kladli před sebe vypracované otázky, aby zodpovídali, co na ně bylo vloženo. Po obědě budou volné návrhy v prostém rozhovoru, rozličné dotazy a porady soukromé, část to schůze nejpraktičtější.

Dříve než Vízek počal předčítati přímluvu k Duchu sv., povstal jeden ze starších duchovních a promluvil vážně a klidně.

»Bývá obyčejem, pánové, že při poradách jsou nám představeni noví členové našeho vikariátu, letošního roku je tato funkce bezpředmětna, neboť sem nebyl nikdo dosazen. Ale jiná se stala změna velmi důležitá. Zemřela hlava našeho vikariátu a před několika měsíci stáli jsme u hrobu toho, který mnoho let předsedal těmto poradám a byl jako otcem naším. Věnovali jsme mu v kostele zbožnou vzpomínku a více pro něho nyní už činiti nemůžeme. Ale vikariát náš nezůstal dlouho osiřelým; všichni předem věděli, kdo je předsednictví toho nejhodnějším. S velikým povděkem jsme přijali, že nejdůstojnější arcipastýř náš zvolil vikářem toho, jejž všichni milujeme, který nám všem k srdci přirostl, našeho spolubratra Josefa Vízka. Kde kdo přijal zprávu onu radostně a všichni s potěšením jsme chvátali sem po cestách známých, neboť vedou nejenom na milou faru, ale i k laskavému srdci našeho spoludruha, který oceňuje a zachovává to pravé

kněžské bratrství, jež kdysi panovalo na farách a po dnes tu a tam je jako památka drahé minulosti. Nyní povinnost spojíme s láskou a tím více nám tato fara bude milou a drahou.«

Duchovní horlivě přisvědčovali.

»Přejeme ti, spolubratře, abys dlouho v úřadě tom působil k prospěchu nás všech, abys dodělal se sladkého ovoce vzácného působení svého. Spolu tě žádáme, abys nám byl vikářem, jako jsi byl přítelem a rádcem, abys nadále konal dle úřadu svého, co dříve jsi činil z náklonnosti k nám. Nechť ten svazek přátelství potrvá ještě mnoho let.«

Kněží už chtěli Vízkovi tisknouti ruku, ale řečník znova se ujal slova:

»Přátelé, jsem čtenářem našeho šematismu a hledám si nějakou lepší faru, než kterou už mám na dvacátý rok. Ale všímám si i jiných a tak jsem se poučil, že letos tomu bude po prázdninách třicet pět roků, co Josef Vízek působí na jedné faře, stále v téže osadě. To je, přátelé, za nynějších dob vzácné jubileum, které zasluhuje ocenění a uznání. A za tu dobu neměl nynější farář nepřátel mezi námi a tuším, že ani nepřátel mezi osadníky. Takové působení na jednom místě je vzácným zjevem. Za ten čas co se nám pan farář navypomáhal, kolikráte nám pohostinnost svoji ukázal ve světle nejjasnějším, v jakém přátelství s námi žil, kolik rad nám udělil, ruku pomocnou poskytnul! Co způsobil osadě a obci, nebudu připomínati, zde je Vízkův pomník, který koření v srdcích a dosahuje nebeského trůnu. Osadníci sami oceňují svého duchovního pastýře. Než ani vám, spolubratří, netřeba vypočítávati zásluhy Vízkovy, neboť je dobře znáte a jste jejich svědky. A ti mladší svého vikáře záhy poznají v nejlepších jeho vlastnostech. Tedy gratulujeme mu nejenom jako vikáři, ale též jako horlivému pracovníku na vinici Páně a přejeme si, aby v našem kruhu mnoho let ještě pobyl a tuto osadu vedl.«

Nejprve řečník a pak všichni přítomní tiskli pravici Vízkovu od nejstarších až k nejmladším.

»Děkuji vám, spolubratří,« odpověděl farář, »nenadál jsem se, že s takovou gratulací přijdete. Co jsem konal, bylo mojí povinností, budoucnost však neznáma je zrakům našim. Tolik jenom slibuji, že vám budu nakloněn, a vyprošuji si spolupůsobení vaše. Přeji vám, abyste se stejného stáří dožili a viděli ovoce působení svého. Ještě jednou moje nejvroucnější díky.«

»Je obyčejem, že se jubilantům věnuje nějaký dar,« řekl ještě jeden z kněží, »že se mu skýtá krásně vázané album s podobiznami přejících, my však nepřinášíme daru žádného a podobné album považujeme za věc zbytečnou, poněvadž nás budeš zde míti do omrzení a často k tobě zavítáme. Než žádáme, abys i nás navštěvoval jako v letech minulých a nám stejně byl nakloněn.«

»Doufám, že svazek naší vespolné lásky, nebude-li tím více upevněn, aspoň zůstane v té míře jako dříve,« řekl Vízek. »Nežádám od vás jiného daru než lásku vzájemnou a podporu při mém úřadě.«

Už se chtěli dáti do práce, když vešel do zahrady řídící učitel Halus. Všichni povstali, nejbližší mu podávali ruce.

»Otevřeným oknem jsem zaslechl, že se tady jakási oslava podniká, a srozuměl jsem, oč běží. Odpusťte, že vás vytrhuji a se vtírám, ale považuji za povinnost dostaviti se tam, kde běží o poctu našemu panu faráři, mému milovanému příteli. Chvátám, abych se připojil k těm, kteří vyslovují uznání a díky panu Vízkovi, neboť on je mým nejlepším přítelem.«

»Pět a třicet let je knězem a na této osadě,« poznamenali někteří.

»A víte, jak dlouho trvá i naše přátelství?« pokračoval Halus. »Přes třicet roků.«

Všichni se podivili.

»Věru, zvláštní to zjev a následování hodný.«

»Po celou dobu tu se stýkáme a žijeme u věrném přátelství. Když se někdy ukázal mráček, ihned buď já nebo on jsme jej zaplašili. Věru, bez tohoto důstojného muže by se mně zde velice stýskalo.«

Kněží byli dojati a s úctou shlíželi na dva přední muže v dědině, kteří si tiskli ruce, s láskou na sebe hleděli a se vlídně usmívali.

»Proto jsem pospíchal přidat se ke gratulantům a teď musím za svým povoláním. Odpusťte, pánové, že jsem vytrhoval, a zase odcházím.«

Řídící se uklonil a chvátal do školy. Ve dvou třídách se už mládež modlila.

Chvíli po odchodu Halusově panovalo ticho. Všichni by rádi pronesli slova pochvaly, ale viděli, že toho není třeba. Dojem byl všeobecný.

»Ano, je to můj přítel,« dosvědčil jenom Vízek a pohleděl v tu stranu, kde stála škola.

Za nějakou dobu nastalo rokování a předčítány práce. Účastníci naslouchali a vikář si znamenal význačnější body. Slunce vystoupilo nad zahradu, rozlilo se po bylinách svým jasem a v křovině zpívala pěnkava.

Také Justina v kuchyni slyšela, že duchovní Vízkovi v altáně gratulují. Řídící její domněnku potvrdil. Vyslána na zvědy Helena, a ta se vrátila se zprávou, že Vízkovi nejenom blahopřáno k povýšení, ale spolu že připomínáno jeho dlouholeté činnosti v Chusnici.

Justina v duchu počítala a potom řekla: »Opravdu je tomu pět a třicet let. Pamatuji se, jak důstojný pán sem přišel. Ani nečekal, až se pro něj pošle povoz. A také toho mnoho neměl, ne abych snad pomlouvala. Pan strýček mu všechno půjčil a potom ponechal. Měli se rádi a důstojný pán byl strýčkovi velice nápomocen. Hleďme, tolik let uplynulo od té doby!«

Ale Justina se zamyslila jenom na krátko. Před obědem je málo času k podobným úvahám. Pojednou se vzchopila a řekla: »Neměli bychom na oslavu důstojného pána přidati jedno jídlo? Vždyť to letos není jako pouhá porada, ale jubileum!«

Helena neodporovala.

»Aspoň uděláme kuřata na paprice. Snad se nebude pan farář hněvati, až mu to vysvětlíme. Ano, kuřata na paprice, aby se to pivo vypilo, a čokoládový nákyp.«

A hned se daly do práce. Kuřata schytána bez všeho hluku, zabita, že ani nepipla, opařena a přinesena do kuchyně. Justina už vybalila a strouhala nejlepší druh čokolády.

V poledne skončili předčítající, byli odměněni potleskem a pak odváděl vikář hosty do jídelny.

Hned připomínal, že na dnešek nechystá hostinu, ale jednoduchý oběd. »Kdybych byl věděl, že přijdete s takovou oslavou, dovolil bych své Martě, aby vás něčím lepším uctila. Teď je pozdě.«

Kněží se omlouvali, pravíce, že mohl býti oběd v hostinci, že je to obtěžování a podobně.

»Myslíte, že chusnický farář posílá svoje spolubratry do hospody? To by byla pro mne urážka. Hostíte mne o visitacích a teď bych snad neměl pro vás kus jídla? Zkuste, jděte do hospody a hned složím svůj úřad.«

Jak vikář tak hosté čekali předpovídaný oběd s knedlíkem, ale viděli, že tomu není tak. V poslední chvíli sehnala Justina šunku na předkrm, hovězí bylo pěkně obloženo, následovala kuřata, cikánská pečeně, nákyp, koláče.

»Veledůstojný pán nás ošidil,« poznamenali hosté.

»Mně se zdá, že jsem ošizen i já,« řekl vikář.

Helena, která nosila na stůl, všechno vysvětlila, jak se to stalo, že hospodyně z ohledu na dnešní slavnostní den o své újmě pokrmy rozmnožila.

»Hleďte,« usmál se Vízek, »tak je člověk klamán ve svém domově!«

Odpoledne pokračováno v poradách. Justina se nadála, že bude farář přece hubovati, ale ten přišed s večerem do kuchyně, řekl: »Dobře jste udělali. Ale podruhé se přece zeptejte, co a jak. Dnes to bylo na pravém místě.«

XVIII.

Před velkými prázdninami psal Ludvík Ždan z Brna, že poněkud ochuravěl. Vízek zval totiž švakra do Chusnice a taková došla odpověď. Farář to považoval za výmluvu, ale Helena pojímala nemoc otcovu vážně.

»Snad potřebuje mé pomoci, je tak sám a na cizí obsluhu odkázán. Měla bych jeti do Brna, abych otci posloužila. Nikoho nemá mimo nás děti, a Čeněk k takové službě není.«

Helena usilovala odjeti na Moravu a Justina se připojovala k její prosbě. Buď také pokládala nemoc Ždanovu za nebezpečnou, což při jeho pokročilém věku mohlo býti, nebo měla jinou příčinu poslati Helenu do Brna. Snad tušila, co ji odtud vypuzuje.

Posléze ani farař nic nenamítal. Justina měla vydatnou pomocnici v Bohuslavě, která na faře nevařila jenom pro chudé, ale i jinak pomáhala, se dotazovala a přihlížela, aby si předem odbyla třeba několikaletý kurs, a byla vycvičena, až povede Havlovu domácnost. Kdyby se stal katechetou, půjde k němu hned, aby se nemusil potloukati po hostincích, jichž nebyl milovníkem, jako Viktor. Bohuslavu těšila klidná domácnost na faře, ráda se

obírala pracemi v kuchyni a v pokojích a přijímala pomalu vlastnosti hospodyně Justiny, jíž se povahou podobala.

Tato mnohdy po straně se vyslovila o Heleně: »Kdyby byla jako Slávička!« Ale svěřenku svoji nepředělala a zcela si nepřizpůsobila.

Helena se těšila na Moravu. O velikonocích byla zde tři neděle a zažila mnoho příjemných chvil. I některé slovo moravského nářečí si osvojila a vplétala je pak do řeči, ač se to mnohdy ani nehodilo. Tak se stalo se slovem včil, o němž se domnívala, že znamená tolik jako včera. Užila ho v tom smyslu několikráte před Pelhřímem, aby se pochlubila. Ale ten se dal do hlučného smíchu a panně význam slova vyložil.

»To neznamená včera, ale jak my říkáme nyní, nebo v Chusnici nyninčko.«

Helena se zasmála také.

»Je viděti, že musím častěji jeti na Moravu, abych se lépe vycvičila a hlouběji do zvyků a řeči lidu vnikla.«

»Což se nesúčastníte, slečno, mé svatby?« tázal se učitel.

»Kdy se budete ženiti?«

»Tuším o prázdninách.«

»To bych se ovšem nemohla účastniti. Přijměte ode mne gratulaci. Však vám pošlu telegram.«

Helena se chystala na cestu. Chtěla jíti na nádraží pěšky, ale farář ustanovil, aby jela opět tou příležitostí, kterou přijedou studenti na prázdniny. To se však Heleně nelíbilo.

Vyhledávala v kurýru vlaky, až seznala, že by mohla odjeti dříve, než přijedou studenti, jak se posud Čeněk a Havel nazývali. I jala se usilovati, aby Ondřej záhy vyjel a ona ranního vlaku užíti mohla.

Vízek o tom zvěděl, když už byli koně zapřaženi, neprohlédl záměr Helenin a jenom se mrzel, že musí povoz dlouho na nádraží čekati. Ale už bylo pozdě co měniti, Helena se rychle rozloučila, usedla do kočáru a odjela.

Justina se hodnou chvíli dívala za ní po silnici.

»Nebohá holka,« řekla sama k sobě; »kdo by se toho nadál!«

Vlak ujížděl už hodnou chvíli, když se setkal v menší stanici s vlakem, jedoucím od Prahy.

Zde seděli Havel s Čeňkem, bavili se, vyhlíželi oknem, pozorovali krajinu kolem i lidi ve vagonech. Když míjely vozy prudce na vedlejších kolejnicích, pojednou zvolal Havel:

»Helena jede!«

»Není možné,« odvětil Čeněk, »vždyť ani se o cestě nezmiňovala v dopisech. Psala by, abychom na ni čekali.«

»Snad nejede do Prahy jenom, ale přestoupí na hlavní trať, jedoucí k Brnu —«

»To by bylo divné, aby zase z domu odjížděla. Mýlil jsi se, nebyla to ona.«

»Také by to bylo možné, ale ta dívka, u okna sedící a hlavu si podpírající, byla jako slečna Helena. Však se přesvědčíme,« řekl Havel.

Zase se bavili vespolek, rozmlouvali, ale už dychtivě čekali, až jejich jízda skončí. Blížíce se k nádraží, vyhlédali oknem a Havel zvolal:

»Ondřej popojíždí před nádražím, to jistě přivezl Helenu.«

Čeněk poznal vozku, farářovy hnědky i ten veliký kočár s režnou boudou. Neříkal nic, ale rovnou se pustil k Ondřejovi, aby se pozeptal.

Havel dobře viděl, Helena skutečně jela do Brna. Ale hned slyšeli, že Ždan churaví. Věřili tomu, než přece se jim zdála divnou ta shoda okolností. Helena odjíždí právě v tu dobu, kdy se vracejí domů.

Opět byli srdečně uvítáni, pohostěni a hned dostali pozvání na Pelhřímovu svatbu.

Za několik dnů dojel Viktor, ale i on byl stejně překvapen, ne tak sňatkem kolegovým, ale odjezdem Heleniným.

»Myslil bych, že by měla spíše Bohuslava někam odjeti, a ne slečna z fary,« řekl matce.

»Slávička už zapomněla a do všeho se vpravila,« mínila paní řídící. »A kdyby chtěla, mohla se dříve provdati než Pelhřím. Ale její úmysl je pevný, nechce se vdáti, počká na Havla a poslouží jemu i nám v stáří.«

»Veliká to a záslužná oběť,« poznamenal syn.

»Ale co bys řekl, že ji chce i Helena vykonati a naší Slávičce se rovnati. Mohla si udělati známost s úředníkem, který tady vyměřoval pozemky, má slušné postavení, ale odmítla jej jako Bohuslava pana učitele Pelhříma.«

Tyto zprávy naplnily Viktora údivem. Ani nechtěl vlastnímu sluchu věřiti.

»Ta veselá, žertovná Helena, to domácí žíhadlo, že by chtělo kráčeti tou drahou, jako naše vážná Slávička? Ale něco v tom přece vězí, že stále odjíždí a společnosti se vzdaluje.«

Halusová vypravovala o slečně z fary a Viktor hltal každé slovo. Jak Helena spoluúčinkuje při sycení a podporování chudiny, to už dříve věděl, teď slyšel ostatní o její změně k vážnému životu, o její starostlivosti o pana strýčka i vlastního otce, o její lásce k domácnosti a jiných dobrých vlastnostech, jež měla Helena od mladosti, nebo které se později u ní velmi utěšeně rozvíjely.

Za nějakou dobu byli v Chusnici zaujati sňatkem Pelhřímovým, a kde kdo se divil, že Bohuslava řídících při ohláškách učitelových ani brvou nepohnula, ani nepobledla. Zpívala po nich stejně krásně: »Ave Maria.«

Na svatbu jela paní řídící s Čeňkem, zdrželi se v Ouborech do odpoledne a s večerem se vrátili. Amalii prohlašovali za milou dívku, která na ně učinila velmi dobrý dojem.

Stejně jako v minulých letech se klidilo, vikář se řídícím chodili procházkou, jenom omladina seřídla. Na Havla nikdo nenaléhal, aby kázal a přisluhoval. Choval se jako v letech minulých, mnoho čítal, připojoval se k otci a časem sám si vyšel na procházku k železnému kříži. S každým rozmlouval, dítek si

všímal, za nikoho se nestyděl, a byl o něm jeden hlas, že z něho bude milý kněz.

Viktor opět mluvil o cestování, jímž prý se člověk osvěží, ve vědomostech zmohutní a se pěkně pobaví. Čeněk se k němu klonil, probírali se v mapách, četli popisy hradů a měst a jednou prohlásili, že vyjdou v pondělí na cesty. Něco urazí pěšky, něco jízdou, a nejspíše se obrátí k Moravě.

Ani ve škole, ani na faře jim nezbraňovali. Viktor měl ušetřené peníze, Čeněk dostal od faráře a Justiny, aby prý nemusil prositi jako chudý student a tak se protloukati světem. Opatřili se důkladným šatem a měli u sebe více map než prádla, vzali si deštníky, na jeden den potravy a statečně vykročili před pátou hodinou z domova. Snad nikdy tak brzo nevstali.

»Af něco zkusí,« řekl farář, ale omladina pohřešovala nejvydatnějších členů. Julie byla celý den v hospodářství, Bohuslava odbíhala na faru a Havel buď doma čítal nebo bloudil po okolí. Netoužil po cizině, domov mu byl nyní nejmilejší, když byl tak dlouho od něho odloučen. Také sedal s otcem nebo matkou v zahradě a vypravovali si.

Havlovi byl nyní domov tím milejší a chtěl ho důkladně užíti. Předvídal, že za krátko opustí jej docela, že nebude tráviti milé svátky u rodičů, nebude zpívati mezi hudebníky na kruchtě hned po pravici otcově, kde stával od malička s partesami v rukou. Doprovázel sem otce, když mezi dnem přišel do kostela, aby si něco přehrál a se připravil. Jakmile měl tolik síly, tlapal měchy a později už si nehrál notami, ale hleděl je vyzpívati vedle svých sester.

Teď často vzpomínal na doby ty, sám si zašel na kruchtu a hrál velebnou píseň v prázdném kostele. Těšilo jej to, sladké, měkké zvuky jej dojímaly. ulehaly v jeho srdci a příjemně jej naladily.

Nejmilejší mu bylo, seděti po boku matčině v zahradě, již si řídící na obcizně zařídil. Zdálo se mu, že je na vlastní půdě, jíž si otec dobyl prací ve škole a s potěšením slyšel, tady že bude jednou řídícího odpočinek.

Stromy už rozkládaly koruny, sušená tráva vydávala omamující vůni, v křovinách zpívaly pěnice. Také sousední farářova zahrada se zmáhala, stromy rostly a jenom část čekala, až zde budou dělníci hloubiti základy k útulnému domku. Celá obcizna vzala na sebe pěkný vzhled, nové domky se pěkně vyjímaly, poloha pro ně byla lepší než pro statky, utopené v dolině. Kdysi prázdný a neužitečný prostor tvořil pěkný kout. Všechno bylo osázeno, oseto travou a uprostřed se vinula bílá silnice.

Vízek dal u svého pozemku kopati studnu a nalezl dobrý pramen, který zásoboval dobrou vodou celou obciznu.

Sem chodíval Havel s matkou, tady usedali v altánu, a buď vzpomínali na minulost, nebo obraceli zraky svoje do budoucna. Halus bude ještě několik roků vyučovati, až dokoná služební léta a dostane slušnou pensi, ale domek postaví dříve, aby se potom stěhoval do suchého bytu. Zatím se pronajme, nebo se sem odstěhuje Bohuslava.

Takové dělali plány, tak se utěšovali.

»A jeden pokojík bude pro tebe, abys měl kde bydleti, až se občas k nám podíváš,« připomínala paní řídící.

»Ale musí býti hodně prostranný,« usmál se Havel, »aby pojal take Vincence, Viktora a jiné dítky, které přijdou na návštěvu k rodičům.«

»Všechny vždycky na paměti máš,« vděčně poznamenala matka, která všechny dítky milovala.

»Vždyť budu knězem, který nesmí pro jednoho nebo dokonce pro sebe zapomínati na druhého.«

Matka přisvědčila, oba se zamyslili, Havel se zadíval do dálky, Halusová s potěšením patřila na svoje nejmladší dítě.

»Kde jsou asi naši cestovatelé?« vzpomněl pojednou Havel.

»Ti míří k Brnu,« řekla řídící s jistotou.

»Nevyslovili se o cíli své cesty.«

»Jdou za Helenou, když tak uprchla z domova. Čeněk touží po sestře a otci a náš Viktor se nemá s kým poškádliti. Proto se tak shodli a společně se do světa vydali.«

Havel musil přiznati, že matka správně uhádla cíl mladých cestovatelů.

»Ale proč Helena odjíždí, proč z domova přímo prchá?« ptal se alumnus.

Halusová pokrčila ramenem.

»Bůh suď, co jí přišlo do hlavy. Snad přece přilnula k otci, jejž pozdě nalezla, a má o jeho zdraví starost. Je tak odkázán na cizí lidi jako náš Viktor. Není nad tichou a spokojenou domácnost.«

Matka se synem rozmlouvala o Viktorově budoucnosti. Posud jej nic nemohlo odpoutati od společenského života, aby si zvolil družku a s ní věnoval se krbu domácímu. Paní řídící se doptávala i v Ondřově, opět všichni pana učitele chválili, jeho činnost ve škole i mimo školu velebili, ale nemohli udati, že by se s některou slečnou více a důvěrněji bavil a mládenecký stav změniti mínil. Rodiče byli starostlivi a rádi by viděli staršího syna ženatého.

Potom obrátila řídící řeč na Bohuslavu, o níž nemohla pronésti nic jiného než skutečnou pochvalu.

Havel věděl, k čemu se sestra připravuje. Dlouho ji zrazoval, často připomínal, aby zkoumala nitro své a tužbám jeho násilí nečinila. Ale ujistila ho, že zůstane svobodnou k vůli rodičům, aby jim posloužila, a pro zaměstnání, jež si velice oblíbila. Ráda chodila do školy, kolem sebe shromažďovala dítky, a učila je nejenom ručním pracím za hubenou mzdu, ale cvičila je jinak ve věcech ušlechtilých, pro něž nemůže býti v rozvrhu místa.

Řídící vypravovala o tom Havlovi a ten se mohl i přesvědčiti, pokud zastihnul vyučování na obecné škole nebo jak viděl Bohuslavu s dětmi cizími se zabývati. Byla jako jejich matkou, nabádala je k čistotě, pořádku, obstarávala jim věci, z nichž pracovaly, chválila, odměňovala, kárala a pobádala.

»Otec říká, že by z ní byla znamenitá pěstounka nebo vychovatelka mládeže,« sdělovala řídící.

»I v tom oboru, který zde zastává, mnoho může dobrého způsobiti,« odpovídal Havel, jsa potěšen činností sestřinou.

»A lid ji miluje jako každého, kdo si jeho dítek všímá, je k dobrému vede a nabádá. Kdybychom přijímali dary, zanesli by nás jimi. Ale jenom časem musíme vzíti, abychom nepohrdli.«

»Zdali i já jednou do tak pěkného místa, mezi tak hodný lid přijdu?« zatoužil Havel.

»Proč ne? Ostatně lidé jsou mnohdy tací k učiteli a knězi, jakými si je udělají. Víš, jak se vedlo z počátku zle Karáskovi a Žofii, když se do Chvalin dostali, a teď si pochvalují. Osadníci je poznali a jim se naklonili. Tak bude i s tebou, neboť doufám že přilneš k těm, kteří ti budou svěřeni, a že za lásku opět lásku sklidíš na osadě.«

»Vynasnažím se, aby se tak stalo. Nejraději bych vedl tak spokojený život jako náš pan vikář, který mně je vzorem,« přiznal se Havel.

»A nedal jsi se jenom tímto příkladem svésti?« poznamenala Halusová.

»Nikoliv; jednal jsem z opravdového přesvědčení.«

Ještě chvíli rozmlouvali o domácích poměrech, když do sousední, posud méně zrostlé zahrady vešel Vízek. Odemknul si laťová dvířka, a neohlížeje se do sousedství, kráčel stezičkou mezi mladými jabloněmi, na nichž zrálo první ovoce. Farář měl skloněnou hlavu a byl nějak zamyšlen. Přešel asi dvakráte sad, narovnal tu a tam větvičku, přivázal stromek lýkem, vytrhl bující bejlí, stále obraceje zraky k půdě, kde se zelenala tráva, na díly kosená, jak právě bylo pro chlév třeba.

Na vybídnutí matčino ohlásil se Havel, aby se nezdálo, že se skrývají.

»Aj, vy zde? A také paní řídící? Nepozoroval jsem vás, jinak bych namířil hned do vaší zahrady, která letos vydá už pěkný užitek,« řekl Vízek, stoje u plaňkového plotu.

»Sedíme zde už s matinkou hodnou dobu. Je zde tak krásně,« pochvaloval si alumnus.

»Tenhle plot mezi našimi zahradami je zbytečný, a nebylo by ho, kdybych měl nápad zakoupiti si kus obcizny stejně s vaším panem otcem. Tím jsem se také opozdil. Teď abych obcházel, chci-li se k vám dostati.«

»Toho není třeba veledůstojný pane, my známe dávno kratší cestu,« řekl Havel a nadzvednuv několik nepřibitých planěk, udělal v plotě dosti objemný otvor, jímž se mohlo projíti, když se pod vrchní latě sklonil.

»A opravdu!« zvolal Vízek. »Hleďme, jak si to naše omladina zařídila, aby se mohla snadněji navštěvovati.«

»To je výmysl Viktorův, my ho dávno užívali,« oznamoval Havel.

Vízek užil také divného vchodu, a dostav se do sousedství, uklonil se paní řídící.

»Nedivte se a také se nesmíte zlobiti, že přelézám plot. Já jsem v tom nevinen a na ovoce také nejdu. Jenom tak na kousek řeči.«

»Jenom račte dále,« zvala Halusová do altanu.

»A jak se nám zdálo, nějak zamyšlen a zarmoucen.«

»Ale stýská se mně po těch vychovancích. Co se člověk natěší na prázdniny, a když nadejdou, ta mládež se rozprchne po světě,« stěžoval si farář.

»O tom bychom mohli nejlépe mluviti my — rodiče. Co se s dětmi napipláme, a když vyrostou, opustí domov a nevrátí se.«

Všichni usedli a pokračovali v rozmluvě. Zašli i také v obor, který dříve matka se synem vedla, a farář je utěšoval, že i Havel jistě nakloní si lid, kam bude poslán do duchovní správy, a že netřeba se mu báti ani osad německých, kdyby to los jeho byl, že i obyvatelé druhé národnosti jsou dobří, řídí-li se zásadami pravého křesťanství a láskou ke spolubližním rozličných jazyků.

XIX.

Statečně kráčel Viktor s mladým Ždanem za zkušenostmi do světa. Ani se nemusili druh druha tázati, a hned obrátili kroky k sesterské Moravě. Nešli přímo, ale oklikami a zacházkami, aby nic nevynechali, co bylo hodno prohlédnutí a upozornění. Navštívili města, vylézali na homole, kde smutně do okolí shlížely trosky hradu, obdivovali se krásám přírody, v dědinách poptávali se na zvyky a osvojovali si různé nářečí. Čeněk si také mnoho zaznamenal, aby doma všechno doslova opakoval.

Také zažili to a ono dobrodružství, obveselovali se, spali v hostincích i na půdě, jak se kde dalo. Po delším putování přibyli do Brna, ale neobrátili se hned dle adresy na úředníka Ždana, nejprve si vyhledali v hotelu nocleh. Čeněk by se ještě ubytoval u otce, ale Viktor mínil, že nemá asi tak rozsáhlý byt a sotva má kde umístiti Helenu. Soudil dle sebe, neboť posud obýval ve škole jediný pokoj, který mu postačoval.

Když se zajistili, hledali cíl své cesty a doptávali se na ulici, jež jim byla záhy ukázána. Nikdo jim neodpovídal v druhém jazyce, a brzy se přesvědčili, že je město české ve svém jádru a jenom na venek se za německé vyhlašuje.

»Ti budou překvapeni,« radoval se Čeněk, když už stoupali po schodech.

»Ale co řeknou mně?« nyní teprve si vzpomínal Viktor, jemuž odvaha klesala.

»Jsi turistou a jdeš ke známým,« odvětil Čeněk. »Však nebudeme obtěžovati.«

Oba se naobědvali, aby ani v tom ohledu nepřivedli hostitele do rozpaků.

Nalezli dvéře, na nichž byla visitka: »Ludvík Ždan, úředník« a zaklepali. Ozvala se Helena.

Jaké bylo překvapení, když se shledali! Dívka nevěřila zrakům a zapomněla hosty uvítati. Jako omámená stanula uprostřed pokoje. A když se poněkud vzpamatovala, hleděla, nejde-li ještě někdo za bratrem a Viktorem.

»Prosíme o almužnu,« řekl učitel, »ale nebéřeme peněz. Laskavé přijetí je nám nejmilejší.«

Helena objala bratra a Viktorovi podala ruku. Také nastavoval mohutné plece a opálenou líc, ale dívka neopětovala objetí a polibky, jež dala bratrovi.

»Jak jste se sem dostali? Proč jste nepsali, kdy přijedete, abych vám přišla naproti?«

»My nevěděli, kterou branou se sem přiženeme.«

»Šli jsme pěšky a jsme týden na cestách,« vysvětloval Čeněk. »Kde je otec?«

»V úřadě; vrátí se ke čtvrté hodině.«

»Buď tak laskava a zapůjč nám trochu jeho prádla. Nechtěli jsme se s ním nositi, a teď vidíme, že jsou zavazadla na cestách sice obtížna, ale velice potřebna.«

»Já to vydržím ten den, co zde pobudeme,« vymlouval se Viktor ze skromnosti.

»Předně nebudete zde, pane učiteli, pouze jeden den, a za druhé nesmíte zůstati v zapoceném prádle,« nařizovala Helena. »Hned vám všechno shledám.«

Odešla do sousedního pokojíku a vrátivši se za malou chvíli, oznamovala: »Pánové naleznou prádlo na stole, mohou se převléci a zatím zde v bytě také pohlídají.«

Viktor seznal, co to znamená a proč Helena béře černou tašku.

»Slečno, jsme po obědě a netřeba nám něco přinášeti. Byli jsme v hotelu, kde máme zamluvený nocleh.«

»Hleďme panstvo, které buď naším pohostinstvím pohrdá nebo nás za takové nuzáky považuje, jako bychom nedovedli dva hosty obstarati. Myslila jsem, že bude otec, až se vrátí, potěšen vaší návštěvou, ale tímto odmítnutím našeho pohostinství se pohněvá,« řekla Helena sama už uraženě.

»Slečno, neodsuzujte, dokud jste nevyslechla. Tedy si vezmu prádlo a prosím o nějakou svačinu, kterou asi obstaráváte doma,« postřehnul Viktor zařízení u kamen.

»Vás nikdo neoklame,« smála se Helena, »pravdu máte, něco zde uvařím na kamnech, která však nejsou k tomu zařízena. Justina by si nad tím zoufala Na obědy chodíme do hostince. Ale teď už jděte se převléknout.«

Helena přímo strčila pány do sousedního pokoje. Viktor s Havlem se podivili, shledavše zde všechno v úplném pořádku a pěkně zařízené.

»Je viděti, že tady vládne ženská ruka,« poznamenal učitel, prohlížeje vystlanou postel, pohovku, skříně, obrazy, koberce a vůbec celé zařízení. »Má pan otec pěkný byt a dosti nábytku. To ani nenasvědčuje tomu, že by rád jenom v hostincích prodléval. A co je zde knih a časopisů!«

Viktor by se byl dal do přehlížení, kdyby mu Čeněk neukázal na čisté prádlo. To lákalo k záměně. Oběma se hodilo a jenom Čeňkovi bylo poněkud veliké. Ale libovali si.

Za chvíli otevřeli dvéře a rozmlouvali s Helenou, oznamujíce, co nového doma i v dědině a jakou svatbu měl Pelhřím. Teď se asi stěhuje do Chusnice a dostal prý slušnou a hodnou dívku.

»Ale naše omladina ho ztratí, neboť si bude nyní více ženy než přátel všímati,« stěžoval si Viktor. »Já říkám, že ženění jest nepřítelem přátelství a společenského života.«

»Omladina letos pohořela docela,« vyličoval Čeněk. »Ani nekoná procházek a jenom se občas shromažďuje na obcizně v zahradě. Však to jsou pouze její trosky.«

»Rozpadne-li se docela, pak její pád máte na svědomí pouze vy, slečno,« horlil Viktor žertem zpola a hodně do opravdy. »Proč odjíždíte a společnosť trháte?«

»Což na mně tolik záleží?« odpovídala od kamen Helena. »Já myslím, že hlavou společnosti v Chusnici i v Ondřově jste vy, pane učiteli.«

»Kam vás to vede?« odvětil Viktor. »Bodem, kolem něhož se všechno otáčí, není nikdy muž, ale žena. Ta je příčinou...«

»Chcete říci ‚všeho neštěstí' podle přísloví: ‚Všude hledejte ženu'. Není-liž pravda?« vskočila do řeči Helena.

»Ani ve snu mně nenapadlo dělati takový závěrek. Já chtěl říci, že je žena příčinou všech radostí,« opravoval se Viktor.

»Jak se smějete pod kůží. Chcete si mne opět dobírati a myslíte, že vás nechápu, jako před lety, když jsem přišla z pensionátu. Tenkráte jsem byla terčem vašich vtipů.«

»Chyboval jsem, neboť mně teď neuvěříte, ani kdybych pravdu mluvil.«

Čeněk zatím vyhlížel z okna, kam vede vyhlídka, a také čekal otce. Blížilo se ke čtvrté hodině. Také se ptal, jak stráví zbytek dne do večera.

»Nejvíce jdeme do parku nebo bloudíme po ulicích. Také jsme chodili do besedy, kde se hrálo divadlo. Jindy za nepohody jsme doma.«

Helena prostřela, Viktor dostal čaj; sama s bratrem pila kávu.

»Slečna si dobře pamatuje, co svačím,« s povděkem řekl Viktor, »a že nejsem pro kávové společnosti. Doma mne už chtěli předělati, ale nešlo to.«

Když byli v nejlepším hovoru, přišel Ždan z úřadu. Také byl překvapen návštěvou a mile naladěn. Objal syna a slzy mu vstoupily do očí, když mu Čeněk líbal ruku.

»Vítám vás, vítám vás,« hovořil, odkládaje hůl a klobouk. »Kde bych se toho nadál, že mám tak milé hosty! Sedněte a jezte!«

»My už vám tady, pane Ždane, hospodaříme,« ozval se Viktor. »Jsme vaši od košile a prohrabali jsme váš prádelník.«

»To je dobře, jenom si udělejte pohodlí a buďte zde jako doma,« připomínal Ždan.

»Musím prozraditi, že se páni ubytovali v hotelu,« vyzradila Helena. »Nechtěli prý nás obtěžovati.«

»To by bylo pěkné! Syn a takový přítel naší rodiny. Jak bych se musil styděti! U mne budete. Já s Helenou jsme v této místnosti, sousední pokoj je vám k disposici. Při tom zůstane. Do hotelu vzkážeme, že se nedostavíte, a nebude-li pokoj dnes už jinak obsazen, zaplatíme poplatek. Žádná omluva tady neplatí.«

Helena postavivši se naproti Viktorovi, strouhala mu mrkvičku. »Tak se to patří. Vždyť jsem věděla, jak to dopadne. Prozatím nebudu dále žalovati, že chcete zítra odejíti.«

Helena mluvila k učiteli, ale otec dobře slyšel.

»Jak dlouho vám bude libo, pobudete u nás, prohlédnete si město a podniknete výlety do okolí. Ale vyhražuji si, že vezmete s sebou Helenu, aby se vybavila ze smutné nálady, v které sem před čtrnácti dny přijela.«

Tato poznámka mocně se dotknula Viktora, ale neměl času k úvahám o ní. Hosté musili sdělovati zprávy o Chusnici a jednotlivých obyvatelích. Ždán se ptal na švakra i na školu. Připomenul, že poněkud churavěl, ale že to brzo minulo. Nic vážného to nebylo. Vyšli do města, Ždan se vedl se synem, Viktor šel vedle Heleny.

»Slečno, nemohla byste mně říci, proč odjíždíte z Chusnice o prázdninách?« tázal se cestou Viktor. »Také Havel to poznal, a bylo nám toho líto.«

»Pan majstr že to řekl,« děla Helena začervenavši se. »Ten má jiné starosti s kázaním.«

»I letos marně mu chystá Řešetka rochetu a s Brdáčem se sází, zdaž klopýtne. Nechce předčasně vystupovati na veřejnost.«

»Ale v semináři zůstane?«

»Kdyby jej všichni opustili, bratr se nehne. Ten bude knězem z přesvědčení a nikdo jej neodvrátí a nepřemluví. Za něj bych dal hlavu.«

Helena sklopivši zrak, povzdychla. Aby nebyla opět tázána na to, co otec napověděl, ptala se, kam společně podniknou výlet. Tu se obrátil Ždan a řekl: »Pěknou partií je údolí v Punkvi a Macocha tak na jeden den výletním vlakem. Tam se musíte podívati.«

Viktor souhlasil a Helena sdělovala, že už tam s otcem byla, a jak se jí to líbilo.

»Tedy budete naší průvodkyní a ciceronem,« radoval se učitel.

Toho dne učinili malou promenádu městem a hned se vrátili domů. Mladý Halus čekal, že jej Ždan zavede někam do besedy, že si posedí v hostinci při pivě, ale Ždan se ani nezmiňoval. A když učinil Viktor narážku na daný slib, řekl: »Nyní bychom neměli valné společnosti. Kdo může, spěchá na venek a dnes není ani koncert. Také mne to omrzelo a raději posedím doma. Čtu noviny a zvykám si časněji choditi na lože. V stáří všechno člověka přemáhá.«

Viktor nerad slyšel tuto odpověď, ale přece se mu v tiché domácnosti nestýskalo. Bavil se s Helenou a Ždanem. Večeřeli doma, dívka donesla dobré pivo a zakouřili si v pokoji, kde budou hosté spáti. Jim to nevadilo Otevřenými okny vanul čerstvý vzduch.

»A co studuje nejmladší pan bratr?« dotazoval se Ždan. »Tuším, že se jmenuje Havel.«

»Vstoupil do semináře,« řekl Viktor. »Chce býti knězem. Což se Helena o tom nezmínila?«

»Nepovídala o něm,« vece Ždan, a jeho oko zabloudilo do vedlejší místnosti, kde Helena umývala talíře. Zdálo se mu, jako by schválně hřmotila, ale také viděl, že sen jeho se nesplní, aby ji tento řídícího syn odvedl od oltáře.

»Jste, přátelé, po cestě, radím vám, abyste se uložili ke spánku. Zítřek je věnován Brnu.«

Souhlasili a rozloučili se. Čeněk ještě napsal lístek domů, chvíli tiše rozprávěli a potom tvrdě usnuli. V sousedním pokoji nebyli tak šťastni. Ždan mnohdy sebou pohnul na loži a Helena často se posadila na pohovce, aby se podívala oknem k ozářené hvězdnaté obloze. (Pokračování.)

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(pokračování.)

IX. Legendy, pověsti, báchorky, pohádky*) atd.

1. Legendy.

Sedlák a tkadlena.

Sedlak se oženil, ale něuměl orať; oral dycky od jedneho konca na druhy a potem vzal pluh a něs ho až tam, kaj začnul. Šel Pambu kole něho za stařička oblečeny, prajel, že jak přidě na koněc, něma chodiť na ten koněc, kaj začnul, ale aby oral nazpatek na druhej straně.

Jindě zas viděl Pambu robu, kera tkala a enem z jednej strany hazala člunek a na druhym koncu přehryzla niť a počla zasej znova. Ukazal ji Pambu, aby hazala zasej nazpatek a niti něhryzla.

Druhy děň šel Pambu zasej kole teho sedlaka a pta se ho: »Kdo tě naučil orať?«

Sedlak prajel: »Pambu — stařiček.«

Pambu ho pochvalil a povědal: »Jeden děň buděš robiť a cely rok šec«, a odešel.

Za chvilku přišel ku tej robě, co tkala, a prajel: »Kdo tě naučil přasť?«

Ona odpověděla: »Kdo jiny, ja sem se sama naučila.«

Pambu se nahněval na ňu a potrestal ju: »Cely rok buděš robiť a platno pod pažum nošiť a předavať.«

Z Jaktaře.

2. Pověsti.

Madejovo lože.**)

Jel jeden sedlák do světa. Když byl už kus cesty v poli a ku poledni se blížilo, koně mu na ráz zostali stáť a nemohl

*) Slezské legendy, pověsti atd. sbíral *Cyprian Lelek, Fr. Sušil* (Mor. nár. písně), *M. Mikšíček* (Národní pohádky a pověsti u Kobra). *K. J. Bukovanský* (Slezské báje a pověsti 1877), *Vin. Prasek* (Vlastivěda slezská, I. 1888), Dr. *Fr. Sláma* (Slezské pohádky a pověsti, r. 1893. Veselé kousky Ondráše z Janovic, 1891.). Některé jsou roztroušeny v »*Op. Týdenníku*«, »*Našem Domově*« a jinde.

**) Dr. Jan Karłowicz a J. Jaworskij pojednali ve zvláštních důkladných studiích o podání slovanském o Madeji a látkách příbuzných. K nim odkazujeme.

ani tam, ani hef, ani hot, ani čihyj, ani dál, ani zpátky. Co včil? Ohlídá se na všecky strany a nevidí žádného. Stoje hodnou chvilku, rozmýšlí se, co včil mám robiť? Jak se ještě jeden ráz ohlížel, uzřel myslivce. Myslivec za ráz k němu přistoupil a řekl: »Dáš-li mi, o čem doma nevíš, pomožu ti, že vozem pohneš; ale krví se mi musíš zapsať.«

Sedlák rozvažoval: »O čem bych doma nevěděl, jaký bych to byl hospodář?« »No tuž něch tam, já se podepíšu.« Rozříznul si na jedné ruce malíček a krví se podpísal. Koně sami od sebe se pohli a jeli a myslivec před očima jeho zmizel. Cestou pořád mu v hlavě vrtalo, co by to doma bylo, o čem by nevěděl? Za nějaký čas přijel do dom. Jak vešel do světnice, hrubě se ulekl, neboť uzřel synečka na kolébce, o němž nevěděl. Zarmoutil se hrubě a plakal. Všeci se ho ptali, čemu pláče, ale on žádnému nepověděl. Chlapeček rostl; protože se doma dobře učil, dali ho do škol. Když už byl velikým, stěžoval si kněžím i známým, že otec jeho vždycky pláče a nechce říci proč, až je to každému luto. Jeden velebný pán, který byl jeho učitelem a dobrým přítelem, pravil študentovi: »Víš, ty, co? Jak přijdeš domů, řekni otcovi, až sem přijde; u mně že musí vyjevit, skrz jaké příčiny on doma naříká, a nechce povědět; já mu poradím.«

Doma otec prozradil synovi, co se stalo, že ho nechal ďáblovi do pekla zapísať. Syn se zarmoutil a šel sám k paterkovi a řekl mu, že je zapsaný ďáblovi. Velebný pán praví: »Synku, ty musíš jíť do pekla pro ten zápis. Připrav se, než odejdeš, jak na smrt. Jdi k svaté zpovědi a sv. přijímání, potom vezmeš sebou svěcenou krejdu, svěcenou vodu a prut. Jak tam přijdeš, musíš kole sebe udělať kolo svěcenou krejdou, pokropiť se svěcenou vodou, požehnať se svatým křížem a šastnout na bránu. Kříž musíš míť sebou. Dobře si to pamatuj, abys něco nezapomněl!«

Študent připravil se, jak měl poručeno, a šel. Když ušel kus světa, blížil se k lesu. Lidé mu povídali, aby nešel dál, že nebude živý nazpátek, že tam zbujník, který každého zabije. Ale on na tu řeč nedbal a ubíral se dál, až přišel ke zbujníkovi, který na něj volal: »Stůj, chlapče! Co to tady chceš? Kaj jdeš?« Študent odpověděl, že jde do pekla pro svůj zápis. »Že do pekla? Dám ti, synku, pokoj, ale něco mi zrobíš. Pojď se mnou do jeskyně.« Tam dostal pokrmy, co měl nejlepší, a píť též, co měl nejlepšího, i samého nechal na posteli a sám si lehl na zem. Ráno, jak stanuli, dal mu na cestu jídlo a peníze a pravil mu: »Zoptej se, jaké v pekle Madejovo lože?«

Študent poděkoval a slíbil a šel ku té pekelné bráně. Jak k ní došel, tak nim cosi velice zatřáslo. Skok zrobil kolo kole sebe svěcenou krejdou, potom svěcenou vodou kropil, svatým křížem žehnal, tři rázy proutkem šastil na bránu, a ta se otevřela. Student skok skropil svěcenou vodou a ten co otevřel, křičel: »Nehaž tím kamením a pověz, co chceš?«

»Přišel jsem pro svůj zápis.«

---

jen připomínajíce pro čtenáře širších kruhů, že se shoduje tradice o Madeji s českou pověstí o Záhořovi, kterou K. J. Erben oděl rouchem básnickým v Kytici v »Záhořově lože«. Lid slezský vypravuje v Podvihově u Opavy tuto pověst.

Přiletěla velká houfa ďáblův a žáden zápisu neměl. Pravil jemu od té brány: »Z těchto žáden ho nemá.«

Student nemeškal a zas kropil svěčenou vodou, až ten od té brány křičel. Hned přišla druhá houfa a zas neměli nic; tak kropil tou vodou, až všecky houfy přišly a zas nedostal nic. Tu student ještě více kropil, až zas ten u té brány křičel, že aby neházel tím ostrým kamením, že to hrubě bolí. Za chvilku šel pomalučky ten ostatní ďábel s tím zápisem, celý chromý, špotavý. Jak ho uzřel, začal jej kropit, a on s těla svého strhl ten zápis a praštil mu s ním mezi nohy: »Tu ho máš.« Skok ho lapnul, skoval a zase kropil svěcenou vodou, až ďábel křičel: »Co pak ještě chceš?«

»Chci vidět Madejovo lože.«

Za ráz mu ho přinesli a pravili: »Tu ho máš a dej nám už pokoj.«

Jak na ně pozřel, sebral se a utíkal pryč. Brána pekelná se zavřela. Když přišel k tomu zbujníkovi, pravil mu: »Bratře, Madejovo lože je strašné, že hrůza vykládat. Lože je ostré, samé jehly, nože, břitvy, špendlíky a pichlavé nástroje.«

Zbujník se zarazil: »Co já včil si počnu, já jsem ten Madej, co zabíjím a odírám lidi.«

Student jemu radil: »Zasaďte prutek suchý do země, kde bydlíte a polévejte jej slzami. »Eli se bude zelenať a jabka nést, máte naději, že Pán Bůh vás přijme na milosť, neboť u něho jest velké milosrdenství.«

Zbujník poděkoval za radu, rozloučili se a student šel. Když milý syn přišel domů, všickni se zadivili, jak též ještě přišel živý?

Syn položil zápis na stůl a pravil: »Tatínku, už je s váma dobře, neplačte, tady je ten zápis.«

Otec se zaradoval, že to všecko tak dobře dopadlo.

Student zas šel do škol a študýroval na paterka. Když už byl dlouho knězem, jeden ráz musel jeť s Pánem Bohem přes ten les, kde ten zbujník býval. Jak jel nazpátek, ptal se kočího: »Eli též čul tu vůni, jak tam jeli přes ten les?« »Čul jsem, velebný paterku, ale nevím, odkud šla.« Jak na to místo přijeli, kočí zastavil. Velebný pán mu praví: »Jdi se podívat, co to tak voní.« Kočí poslechl. Jak přišel hodný kousek od kalesy, uzřel velký strom a na něm krásná jablka. Hned zdvihal ruku, aby jedno utrhl pro velebného pána, ale cosi volalo: »Nesázel jsi, proto netrhnej!« Kočí se ulekl a běžel ku velebnému pánu a vykládal mu, co viděl a slyšel. Tuž velebný pán šel sám. Jak přišel k stromu, jablka samy spadly a z jabloně vyletěla holubička, která mu děkovala, že ji vysvobodil. V té si zpomněl paterek, že jest to místo, kde býval zbujník, s kterým se potkal, jak šel pro zápis, a že ta jabloň stojí tam, kde Madej sadil proutek. Co si tak rozmýšlí, jabloň se rozpadla v popel.«

3. Báchorky.

O hasrmanech, basrmonech.*)

»Já jsem šel na vodu se žbánkem, a tuž jsem viděl z vody chlapíka vylízt. Z vody vyliz, po pás byl od spodku suchý, a svrchu z něho voda kapala. Jak jsem s vodou přišel ku pacholkům paňským, a tuž jsem se pytal, co by to též mohlo být?«

A oni mi na to odpověděli: »člověče, s těmi věcami mějte pokuj, bo to je pán, který ve vodě meška, s tím mějte pokuj.«

* * *

Hlísta — bylo mu Martin, pocházel z Malenovic — jednuc se sebral po poledňu — už bylo víc jak tři hodiny — a šel do spádu v Satině,**) a v tym plese***) uviděl neohromnou rybu hroznou. Tak ale on sobě praví: »hej, jak bych tě dostal?« Sebral se a šel zpátek domů, a nabil flintu a praví: »jo tě přec dostanu.« Sebral flintu a šel tam.

A z té ryby už byl synek celý nahý a on zaměřil a synek mu přihrozil: »dej mi pokuj, ať se na tobě nepomstím.«

Na teho člověka taký strach udeřil, a synek »bejch« do teho plesa a voda se rozchluštila, a Hlísta bez očí utékal domu.

Ten chlapík, to byl basrmon

* * *

Basrmon se urobí, čím chce.

Já jsem ho též viděl, šel jsem z pod Lipin (hutí) do Šenova a sebral jsem v Šenově kvítko pro pána — bylo jako ruka — a nesl do Těšína. To je čtyry hodiny cesty z Frýdku.

Přišel jsem na Šumbark (hospoda), tamok jsem sobě oddechnul a posnídal. Dal jsem peníze za snídani a beru se a idu do teho Těšína

A tam idě říka†) od Vojkovic, a je tam most, povýš teho mosta je kopec, a taký ostrý, a z teho kopca neobyčejná »grapa«††) do té říky.

A já idu a hledím na ten kopec a tam jsem uviděl těla†††) červené a bílé; tak bylo v té postavě, že mohlo mět tři neb čtyry týdně. Tuž tak tím ocáskem se oháněla muchy na samém krajíčku kopce. Já jsem sobě přece myslil a hleděl na ně: »jak ty se jenom pohneš, hneď jsi ve vodě.«

Kopali tam kopáči kapku§) vedle a já jsem hleděl na ty kopáče, a na to těla jsem též pohlédl, a zas na kopáče, oni tam jakési špásy provodili — podívám se na kopec — a už tam tělata není. Já se vezmu a idu na kopec, kaj též to těla je;

*) Lid selský bájí, že někteří pyšní duchové s nebe spadli do vody, a to jsou »*hasrmani, basrmoni*«, někteří do bařin, a to jsou »*světlíci*«.

**) Satina = potok pod Lysou.

***) Satina tam tvoří pleso = rybníček.

†) Říka = řeka.

††) Grapa = sráz.

†††) Těla = tele.

§) Kapku = trochu dále.

Vyndu na kopec, ve vodě jsem neviděl nic, a na tým kopcu tělata není.

Když není, tuž jsem šel. Kopáči mi povídali, že to skutečný »basrmon.«

* * *

Basrmon též šnurky suší, aby přilákal děti a utopil; též jinak škodí luďám.

Přišla kmotřička na návštěvu — jmenovala se Agneška — k svojí kmotřičce. A jak tam pobyla, povídala: »pujděm se podívat na basrmona do spádu v potoce Satině.«

Sebraly se a šly. A když tam přišly, šly po těch kameňách okolo lesa. A té zadní kmotřičce ušklihla noha, a svalila se na zem, a zrovna nohami po tom kameňu do toho plesa jela.

Ta předni, když už neslyšela jít tu druhou, se obhlídla a ta už byla celá ve vodě, już ji táhl, jenom hlavu měla na vrchu.

Ta skočí a chytne ji za ruku a silno ji drží, že nemohla ji ani vytáhnout ani ruku od ní odervat. Tuž zkřikla na Šigutku, která vedle byla, ať idě ji retovat. Tak ta Šigutka se s celou silou přičinila a oběma pomohla.

To ji táhl basrmon, on se nedal vidět; měly mu dát pokuj, taký nerád má, jak člověk ho často vzývá. Dát mu pokuj, kaj je odsouzený, ať je, člověk nechť hledí svého.

Proč je tam, kdož ví? Šak ho tam z becirku neodsoudili, jenom Svrchovaný — — —«

* * *

Chlop po kostele šel do krčmy a napil se, že sotva šel do dom. Jak přišel na louku ku potoku, bylo już jedenáct hodin pryč k poledni. Co tak jde, uzří *chlopka na pni;* přijda k němu, ptá se ho: »co ty tady sedíš, byl's już v kostele jak já?«

Chlopek nemešká a s toho pně vyskočí, a drapne tazatele, a fuk s ním do vody do potoka a hodně ho tam pošpluchal.

V tom se chlopovi vzpomělo na jméno Boží. Jak uslyšel to hasrman — ten chlopek ze pně, to byl on — tuž za ráz ho pustil, ale chlop byl od hlavy do paty mokrý, jenom ty knížky kostelní, které měl na pravé straně v kapse, ty byly suché, nic nebyly mokré. *Z Podvihova.*

* * *

»Před padesáti lety povídali tatíček,« vypravovala děvucha, »pásávali jsme koně až do jedenácti nebo dvanácti hodin v noci. Jak jsme jich hnali do dom, našli se *cizí koně — a ti byli hasrmani.*

»Kolik rázů nedali jsme pozur a sedli na některého a to bylo zle. Z počátku až sedli jsme na něho, to byl hrubě dobrý, ale jak se dostal k velkým trnům, nebo jel hustým lesem, hlubokým kamplem, tuž neměl ten jezdec místa zdravého na sobě. Kde nejhůř bylo, tam zháněl, až všecky šaty na nás byli na ‚patrle'. V tom vždycky vzývali jsme jméno Boží, až by nám život zůstal. To vždycky pomohlo. Hasrman nás pustil, ale vysmál se nám, že jsme byli tak hloupí a sedli na koně.«

Z Podvihova.

O červeném synkovi.

Hrbáč z Benkovic oral na poli »Ruském«. Zlámalo se mu »bičisko«, tuž šel si »užnout do lesa »Hanuše« nové. Sotva že přišel do lesa, vhodil kdosi po něm houbou, a to zrovna do huby, až spadl k zemi a nic neviděl. — V témž lese viděla roba N., jak šla na dříví, synka v červených galatkách a košulce, jak třepal červeným šátečkem. Zlekla se, a dál nešla — — — —

Z Benkovic.)*

Ukázala se pobílo oděná malá robečka.

Už ani nevím, jak se jmenovala, šla — je tomu dávno — roba ze mlýna »Trňáku« do Bohučovic, snad to byla tětka Burděna. Ve mlýně ji zdržovali, ale ona že půjde, že se nebojí; bylo kolem půlnoci. Na krchově u kaple sv. Jakuba na Hradci ukázala se jí pobílo oděná malá robečka. Neříkala nic a šla před ní až ke kapličce u Bohučovic. Tam ji Burděna dohonila, a pozdravila »Pochválen buď Ježíš Kristus.« »Na věky, amen,« odpověděla postava.

»Prosím vás, nevyřídila byste něco mojemu chlapovi?«

»Co by ne, ene řekněte co?«

»Tuž mu vyřiďte, ať napeče plnou pec chleba a rozdá chudým; pak fůru dřeva v městě prodá bez smlouvání a stržené peníze dá na mše sv.; konečně ať vezme došek sousedovi a pak vrátí. Já též v noci dám chlapovi znamení,« to dořekši, zmizela.

Burděna časně ráno vše na vlas vyřídila. Chlap jí povídal, že v noci jakási studená ruka chytla jej za nohu.

Chlap všecko splnil a nic se mu nestalo, jenom Burděna do roku byla na prkně.

*Z Benkovic.**)*

Hadi.

Já znám hady zmiju, úžovku a vřecenicu.

Zmija hvízdá na stromě jako chlop na prstách.

Úžovka neuščípí, neupchne; vřecenica ta též nezrobí nic.

Zmija skočí za člověkem, stočí se do takého preclíka a kolca a mik za člověkem na páru sáh, gor jak je s kopca, žáden před ní neuteče.

Jak uščípne, vycícat neb vyříznout v tym pádě maso v tym místě. Povídají též, když žabu — tu chřastavou — přiloží nebo jinou, že též vytáhne jedovatinu.

Smok to je taký had velký, kaj se přesmyčí, tam zostane všecko vypálené. To také u nás byly také znaky na lukách — v Huťách pod Lysou. Kaj se smok přesmyčí, tam všecko vyhorá.

Had má i šedesát vajec na také žilce, šnurce.

A tuž, jak je snese tlamou, tak jich stočí do kolca, a ona též se stočí na ně, a sedí jako kura na vajcích.

Ty mladé v tych vajcoch rostou, ledva je jich z tych šedesáti tři lebo čtyry, to by se tak zmnožili, že by ludé ani přejíst pro hady nemohli.

---

*) Zaslal mi pan učitel Holeš.

**) Sdělil pan učitel Holeš.

Některý má dvě oselečky (uši), — to je úžovka; některý má zlatou korunku, u nás takých hadův není; ale zmije ta je sivá a kudlatá (chlupatá), co je stará zmija.

* * *

Hadům podobají se joštěrky, a ty jsou dvojaké: zelené, jedovaté Tyto jak po holé noze polezou — zapuchne. Černavé joštěrky ty neudělají nic.

Joštěry jsou ve vodě; dy ma být pluta, odtíkají od vody, kdy má být pohoda, jdou do vody.

O hadech umím víc povidat. Napřed co jsem sám zkusil.

* * *

Robotník paňský — Boháč na Karasoňce na Starých Hamrech, měl těla těch hadův, kdosi mu jich sved, že už si rady nevěděl, co by temu zrobil, ba i s dětmi v kolíbce líhali. Jeden rok podvažoval chalupu, a měl tesaře při kostě.

Roba v chalupě vařit nemohla, tak šla povýš chalupy to jídlo vařit. Přinisla maso a dala na mísu, pěkně umyla a vložila do hrnca, postavila vedle, aby to někdo nepřevrátil; pak škrobala kobzole a na to tam nedala pozor, nepřikryla teho, a had přiliz, vsukal se do hrnca a masa.

Roba, jak složila oheň, tož postavila hrnec s masem ku temu ohni vařit, a přikryla ho kamennou břílkou, a vařila i hada.

Jak byl obid, volá: ludé, poďte jesť, je obid!

Tož tesaři se sebrali, pořikali a jedli. U nás bývá maso nahotované na samém ostatku. Roba umyla mísu, a postavila mezi ty chlapy, a idě pro ten hrnec s tím masem a »hrcla« to na tu mísu — a tu na spodku had.

Tesaři jak to viděli, popraskali liškami, a tam ti od té míse, a celý půl dne nepracovali nic a leželi a dávali to nazpátek.

Ten had je tak vysnažil, že byli jako bez bachora; to byl zlý had.

* * *

Jednuc přišel vandrovný do toho stavení a pytal nocleha. Ona byla doma s dětmi, ůn byl v paňské robotě.

Tu ona praví: člověče, my bysme vás přenocovali, ale tu neobstojíte pro »hld«*).

Ale on vandrovný praví, »ale moja, z toho já tam strachu nemám.«

Tuž ho nechala na tu noc. Gazda přišel z paňské roboty do jizby a praví; »co je to za člověk?«

Ona povídá: »vandrovný a pyce tu nocleha, tuž ho přenocuj nebo ni, jak chceš?«

Tuž ho přenocovali, dali mu večeřu, a on povědal: »Gazdo, ráno nesmíte žádný stanut skořij jako já. Já musim stanut nejprv.«

Ráno vandrovný stane, vezme knížečku, říká a idě kolem chalupy — a ti hadi všeci za ním.

*) »Hld« t. j. všecko takové jako hadi, bloščky, švoby atd.

Je tam říka, jmenuje se Řečica; tam jich přes tu říku převed, a je tam výmol takový vodou vynesený, tam do toho výmola za tu říku je sved a tam jich zapravil, že po dnešní den na Karasoňce hadů tela není.

* * *

Jsou též hadi, co aj krávy dojí. Ze zkušenosti se ví, že skutečně had krávu dojil.

Gazděna Klementka měla krávu, která hrubě dobře dojila. Na jeden ráz jí na dobře mléka ubylo. Pyce se pastýřa: »esli neví, čemu ta kráva mléko ztratila? Či se zle pase, anebo na pašinku stojí?«

On pravil, že každý den je na Rovenku*) a stojí.

Jednuc ju tám šel sehnat a uviděl, jak byl had kolem nohy otočený až po vemeno, a táhnul mléko. Tuž ten milý had, jak tam pastýř přišel, z té nohy se odtočil a utekl do hromadiska**).

Pastýř to ale hned pověděl gazděně-Klemence, a ta gazdovi jak přišel domů.

Na druhý den gazda u toho místa, kaj ta kráva stávala, čekal.

Kráva zas přišla na tu Rovenku a had též z hromadiska vyliz. Jak už byl vylezený, zas byl otočený kole nohy a krávu dojil, gazda krávu pohonil had odskočil, a gazda ho zastřelil — byl hajný.

Na druhý den kráva zas šla na Rovenku na to místo a stála. Když had nepřicházel, začala hrubě tesknit, a ryčela na pašinku, a ani pást se nechtěla a to trvalo dlouhý čas, a mléko též při dojení nedala gazděné jak se patří, tak že ju museli prodat.

O hadu »jaroškovi.«***)

Kdo má jaroška, ten všelisco ví, co druhému tajno. Jarošek jest tlustý jako ruka, a ukrývají ho ve velkém hrnci. Už slyšte, co stryk Šigut-Kubelok z Malenovic o něm vypravuje:

»Ferduš a já přespolník pásli jsme ovce. Gorbalka šla do sousední dědiny a pravila Ferdušovi, že má kobzole v peci v zadku a kyšku ve sklepě.

»Pojď, půjdem na kyšku do sklepa«, zval mě Ferduš. Tož jsem šel.

Ve sklepě v okenku byl hrnec, na něm denko. Odemknul jsem hrnci — věčko — a uviděl jsem hada jako ruka. Já jsem se toho gyzda lekl, i Ferduš, a proto oba vypadli jsme na pole.

Ferduš celého půl dne nejed'.

Baba poznala, že kdosi se jí díval na jaroška. Ptala se Ferdy: »Byl jsi v tom ucháči?«

Ferduš zapíral, co mohl.

Ta baba byla čarodějnice.

* * *

*) Rovenek = rovina na pastvě.

**) Hromadisko = hromada kamení.

***) Srovnej »V Skřítku v lid. podání staročeském« od Dr. Č. Zíbrta str. 31—35.

Tři chlapci ukradli ve dvoře slepice. Šli na Mohelníci k Janku Valasovi, ten radil, kde jsou ukradené věci; — měl ve skřínce jaroška, a ten mu rady dával. Já jsem též s nimi na Mohelnici byl.

Musilí jsme z jizby ven. Valas sepísal všecko na papír, a od soudu došlo všecko vrácené. — — —

* * *

Býček tak za 16 rýnských uchýlil se před déštěm do kvaku, on ho který si »zdymnul«.

Gazda šel zas do Janka Valasa, co měl hada jaroška: »Zhynulo mi bydelko, byl bys též tak dobrý, a pověděl mi, kdo mi byl též taký?«

»Nenaříkej a nenadávej«, těšil jej Valas, jdi do dom, máš ho v kvakách doma.«

Dal mu 30 kupřokův, a doma našel býčka.

Tací chytří jsou ludé, kteří mají hada — jaroška.

* * *

Had — zlatohlavec.*)

Na hoře Gadula u Komorní Lhoty sídlí prý král hadů — zlatohlavec.

Kdo toho krále hadího nerozhněvá, nemusí se ho báti. Kdo mu však ublíží, pykati toho bude hořce!

Zlatohlavec má na hlavě korunku z ryzího zlata a v jistý čas slézá s Goduly dolů k potůčku, aby se vykoupal. Než vleze do potůčku, složí svou zlatou korunku na břehu.

To zpozoroval jednou »ovčář«. Nedalo mu to pokoje, chtěl zlatou korunku hadího krále míti. Tichými kroky na břehu potůčka přiblížil se k ní, sebral ji a utíkal s ní pryč. Zlatohlavec to dobře věděl, ale koupal se dále, jakoby nic. Vykoupav se, vyplazil se z potůčku a zapištěl tak mocně, že proniklo to všemi lesy a horami. A na toto pisknutí ihned tisíce hadů a ještěrek se všech stran spěchají k zlatohlavci, králi svému a pronásledují s ním zlomyslného ovčáře. Plazi uhánějí za nepřítelem jako silné vojsko a vzduch donáší ovčákovi výhružná syčení. Ovčák už sotva dýchá, umdlen zahodí ukradenou korunku a napíná všechny síly k dalšímu běhu.

Dobře, že korunku ukradenou odhodil! To mu pomohlo. Zlatohlavec se svým vojskem ustal v pronásledování. Vybojovav svou korunu nazpět, posadil ji na hlavu a navrátil se do hor. Vojsko jeho však rozprášilo se na vše strany.«

Černokněžníci a kuzlorky.

»Včil už černokněžníci a kuzlorky nejsou, bo musili pryč, jest to zakázané od pana císaře, že takové věci nesmějí být. Jak to císař pán zakázal, tuž to přišlo to zakázání na kněze na »zaklotí«; na kolik let jsem neslyšel.

*) Dr. Fr. Sláma, Slezské poh. a pov. str. 43.

Černokněžníci chodili po ludech, a od nich si mohli ludé koupit knížečky, co v nich byla kuzla. Jak taká knížečka přišla do třetích ruk, tuž jí nepozbyl, bídně pak zahynul.

Jak byla v druhých rukách, mohl si pomoct, mohl ji zahodit a neuškodilo mu to.

U nás byl nějaký Buš z Malenovic, on pochodil z Prajska; ten měl tu černou knížku.

Ve svátky velikonoční přišel z kostela, a po obědě sobě lehl a zapomněl, že nemá knížku zamknutou v podstolu.

On usnul a chlapík po nebožtíku otevřel podstolí a porval tu knížku. Hned z kraje trefil na slova, co se přisypali jarošci (hadi). Taký větr se střepnul v těch dveřách, a ten člověk skočil z toho spaní, a letí ku temu chlapíkovi a vyrval mu knížku a pravil: »a čemu's ji tam nenechal?«

Ale již bylo pozdě: rohatí se pytali, »co potřebuje pán?«

A on neměl práce šikovné, neměl jim dát co robit. ene měl hnoja hromadu na zoře*), tak jim poručil, ať mu ten hnůj rozvezou.

A oni vpadli do toho hnoja, a nezostalo ani zbly, všecko i s tou dobrou zemí do povětří rozházeli. Takový měl užitek.

Chlapík vydržel — — — —

* * *

U nás v Malenovicich jest jeden kopec a nazývá se »tanečnica«. To tam ty kuzlorky se sbíraly v půlnoční hodinu, a tuž tam tancovaly. Každý den tu hodinu.

Mezi ně jinší člověk nemohl přijít, bo by byly člověka zamořily tancem.

Jedenkrát ale šli šverci, co nosili tabák z Uher na Slezsko, a šlo jich dvanáct v jedné kupě. A tak právě nafrefili na ty kuzlorky, jak tancovaly.

Popraskali těmi nošami na zem a spolíhali všeci hlavami k sobě, a nohami do pole.

Kterási kuzlorka k nim přišla, do kola je obešla a praví: »samé nohy, žádné hlavy.«

Tož ti ludé tak se obstáli.

Od té doby jmenuje se kopec — tanečnica.«

* * *

Byl bača jménem Jan Krolík z Malenovic, ten měl stádo na salaši Muzoňce. Krolík ze msty druhému pasákovi, co pásl »jalovec« (jalové ovce) zastavil měrynzu. Jak v poledne pasák přihnal jalovec na své místo, ovce spoléhaly, a žádná nepřežívala. Vida sebe poškozena, šel na radu k bačovi jménem — Valentinkovi, a stěžoval si mu o svém poškození.

Valentínek praví: »Co se stará? Když ovečkám měrynzu zastavil, tak on ten škoditel bude do smrti přežuvat . .« Sebral patřičné zeliny, dal mu je do rukou řka: »zanes je k vodě a vhoď do ní.«

*) Zůr = pole poorané.

Stalo se.

V tom okamžiku právě Jan Krolík v košáru dojil ovce. Za ráz skočil, a vyběhna zuby uhryzl trávy z trávníku. Od toho času všady přežíval, i v kostele. Protože lék byl puštěn na vodu, tak mu žádný kouzelník pomoci nemohl.

To měli oni také věci mezi sebou, co věděli víc než jim patřilo.

* * *

Na salaši jménem Ivančena vedle Lysé byl bača skoro sto let starý — jménem Jura Ivanek. Podle něho jako majitele salaše má až posavad jméno hora — Ivančena.

Bača, o kterém se mluví, postoupil svůj salaš synovi — též jmenoval se Jura Ivanek; ten zas měl syna Juru, ale ten už salaše nedrží: Naše podání jest od druhého držitele salaše, tož slyšte!

Starý bača byl na pastvě s ovcemi na tom salaši letního času; tam přes ten salaš chodili a chodí až posavad pánové z Frýdku na Lysou.

Jeden ráz stavili se tito pánové k tomu bačovi na žinčici. Za řeči tázali se: »Povězte nám, jak mnoho též tam na tom vzdaleném salaši — byl 3—4 hodiny od Ivančeny — jest ovec, co jak mnoho může bača od nich mléka nadojít?

Ivanek byl v kouzlech hrubě zběhlý, tak že všecko věděl, a žáden mu nemohl kouzly poškodit.

»Co se ptáte, pánové? To jest lehká věc; jak chcete, hned vám to dokážu, co se můžete na to spolehnout.«

Pánové byli zvědaví.

»Tak když to chcete vědět, pojďte se mnou.« Vzal obušek a geletu,*) co se do ní dojí, šel do lesa pod salaš, tím obuškem ťal do smrka a z tohoto obuškového šteliska se spustilo mléko a odtud do gelety.

Ti pánové se dívali, jak nadojil plnou geletu a vylil na holý trávník, a dojil zas; jak nadojil druhou plnou, odlil zas jak před tím, a dojil po třetí, té už nadojil jenom půl, a zas na ten trávník vylil. Pak vytáhl obušek ze smrka, udělal na tom místě, kam mléko vyléval, tím obuškem kříž, a tam na tom vzdáleném salaši nepoškodil nic. Jenom v tom čase, když z toho obuška dojil, na tom salaši ty ovce ztratily měrynzu.**)

»Tak, pánové, je-li libo, jděte se podivat na ten druhý kopec, jak bača moc nadojí; přesvědčte se.«

Pánové nešli, zaplatili žinčici a zadivení nad touto událostí na Lysou odešli. Když by nebyl toho mléka vylil na zem a byl ho pod střechu přines', tak byl tomu bačovi na druhém kopci uškodil moc! To by ten den neměl stáda zdravého, že by na doktory musil jíť, co statku pomáhali.

Za nedlouho postoupil starší Jura Ivanek salaš svému synovi Jurovi Ivankovi, který zas dlouho toko salaše užíval.

*) Geleta = hrotek.

**) Měrynza = přežvykování.

Jednoho času onemocněl a zemřel. Po jeho smrti smutné následky byly viditelné, které ještě živí svědkové pamatují.

V čas pohřbu, jak ho z domu z pod střechy na pole vynesli a položili na máry, objevil se nad ním v povětří černý pták ve zvýšce tři sáhy — velký jako kavka — ten tak příjemně vřeštěl, až zpěvákovi pohřební zpěv kazil. A tak byl dotěravý a smělý, že na hnůj ku chlévu přiletěl a vřeštěl, tak že nevěsta toho bače vzala malý stolek od chléva a praštila po něm. Pták do vrchu vyletěl a vřeštěl ještě víc, tak že lidé k tomu pohřbu sebraní se po tom ptáku ohlídali, že ani se zpěvákem nemohli zpívat.

Když tu roztržitost zpěvák viděl, pravil: »Lidé, nezpíváte, jenom na hlupého ptáka hledíte, pojďte.«

Ten pták ponad tu truhlu zároveň s pohřebem letěl a vřeštěl. Jak přišli na hranici toho gruntu, pták se ztratil a nikdo neviděl kam; pak teprv měli pohřebníci pokojnou cestu na Borovou.

* * *

V Mohelnici byl též jeden taký moudrý bačák, že měl dva palce z oběselce. A ešče mu bylo zapotřeba třetího, potom by už vliz do každého zámku, co by ho nikdo nebyl viděl. Tak ale se zdověděl, že oběselec na prajské je; a ten bačák pásl na Trovným v Mohelnici.

Tak z Trovného za půl druhé hodiny dorazil na prajskou (to jest, myslím, kole 30 (?) mil.).

Ale jak přišel na prajskou, přichodil ku tomu místu právě, když chlap oběselce z vrby odťal.

»Ty's mi to vyvedl«, zabručel bačák a z prajské jechal na Trovný.

Hádejte, jak dlouho šel?

Půl třetího dne, protože již neměl té moci, jako když z Trovnýho šel na prajskou.« (Pokračování.)

Starý Egypt v pařížském Louvru.

Sděluje Dr. IGN. STEINOCHR.

Mohutná budova pařížského Louvru, jejíž nízké a široké věže daleko viditelny po obou březích Seiny, vábí den co den v ohromné nitro prostor svých nejen zástupy povrchních diváků, ale i vážných pozorovatelů, kteří mnohé chvíle prodlí u památníků dob starých, svědků zašlých století a hlasatelů celého postupu a vývoje civilisace a světové kultury.

Lhostejně, ba téměř netečně procházejí mnozí síně louvrských museí, zvláště nejprvnější, kde jsou nesmírné poklady pro studium nejvzdálenějších a nejtemnějších dob lidstva, jeho ducha,

snah a prací. Sotva učiníme prvé kroky z náměstí Louvru do budovy samé, dva vchody zvou nás ke vzácné podívané. Na pravo kynou otevřenými dveřmi obrovské postavy bojovníků assyrských a různé památky staré Babylonie, na levo vidíme celý les kamenných památníků, v nichž oko naše ihned poznává starý Egypt, hlásící se v paměť naši svými nezničitelnými téměř památníky. A ač v nitru našem ozývá se mocně priorita kultury staré Babylonie, kroky mimoděk odvracejí se od mohutných, téměř strnulých postav a památek starého Babylona a Ninive a touha vede nás k úrodným břehům Nilu poutem památek na jeho březích nalezených. Hustý les kamenných sloupů, stél, soch, náhrobků, bas-reliefů mocně nás vábí k sobě, zaletíme v duchu v dálnou minulost a již vstupujeme do vnitř.

Udivený pozorovatel prochází skupinami památek skulptury egypské, nepatrnými zbytky zašlé slávy a skromnými důkazy staré kultury egyptské. Škoda, že snad z ekonomického stanoviska, či z důvodů esthetických není zde zachováno přesné chronologie nebo seskupení reálného, ale vše sestaveno jen, aby tvořilo ladný celek na pohled, bez vnitřního uspořádání a pro odborníka i laika nutné časové i věcné souvislosti. Zde nutno vzíti na pomoc obšírné dva katalogy, jeden slavného de Rougé, vydaný nově konservátorem musea starožitností egyptských P. Pierret-em, jenž druhý katalog sestavil, vedoucí však pouze historickým sálem egyptského oddělení.

Champollion rozdělil sbírky starého Egypta v Louvru na tři části: sál bohů, sál pohřební a sál lidový. De Rougé, jenž drží se rozdělení tohoto, utvořil v lidovém sále zvláštní sekci pro starožitnosti veřejného života eg. a vřadil sem veškeré sebe nepatrnější starožitnosti, nesoucí jména nebo značky králů a vynikajících osobností eg., a tím tedy pro historii závažné. Již vchod k sálu tomuto ozdoben na pravo poprsím J. F. Champolliona (1790—1832) a na levo Vct. Eman. de Rougé (1811—1872), těchto dvou koryfeů národa francouzského v aegyptologii.

Nuže, vstupujeme dovnitř, zvláštní pocit ovane duši, jež vědoma si toho, kde jest a co zrak její před sebou vidí. Mimoděk myšlénky naše letí na křídlech fantasie v doby dávné a snaží se vnořiti se pokud možno v dobu a názory epoch, jejichž památky nás obklopují. Myšlénky naše stanuly před temnem, v něž halí se nejstarší doby každého národa a v temnu vidíme nezřetelné mythické postavy bohů národa toho. Bohužel, že louvrské museum egyptské má dosti málo větších ukázek z pantheonu starého Egypta, ukazujíc nám ovšem mimo množství sošek malých pouze několik postav bohů, hlavně ve spojení s adorací jednotlivých osob králů i osob soukromých, a to beze všeho určitého pořádku a postupu, který si myslící a uvažující pozorovatel nutně pak učiní sám. Zajímá nás několik vyobrazení adorace Osirida, jedna ze stél z doby Amenemhy II. (dyn. XII.) a blíže ní stéla vápencová, představující královnu Nubkhas (dyn. XIII.), přinášející dary Osiridovi a bohyni Hathoře. Překrásná je skupina tří zlatých sošek, představujících v jemném provedení Osirida, Hora a bohyni Isis. Osiris spočívá na kolenou na tyrkysovém podstavci,

nesoucím jméno krále Osorkona II., je ozdoben posvátnou korunou atew. Po pravé straně stojí Horus, oblečený v schenti a hlava krahujce nese vysokou korunu; po straně levé stojí bohyně Isis s odznakem mateřství na hlavě. Oba ruce své vztahují k Osiridovi s prosbou za ochranu. Tři kusy vápence ukazují nám Osirida, sedícího na trůnu jakožto soudce: připojený text obsahuje modlitby k bohům Osiridovi, Anubisovi a Horovi. Krasná ukázka epochy saïtské je soška granitová, ukazující nám vysokého hodnostáře Psametikova, Anipu, klečícího na kolenou a držícího obraz Osiridův v nau. Procházejíce sál historický, častěji shledáváme se s podobnými adoracemi, jichž předmětem jsou i jiná božstva starého Egypta; tak stéla vápencová, nalezená již Champollionem ve Vadi-Halfa, znázorňuje nám krále Ramsa I., klanějícího se bohu Ammonovi; téže asi době náleží pískovcová socha, představující mladistvou ženu, jež se jmenuje Ateh; byla jednou z žen, přidělených chrámu Ammonově v Thebách, jak svědčí o tom sistrum, které drží v rukou. Bohu Horovi klaní se na stéle vápencové Sebek-hotep II. (dyn. XIII.) a na fragmentech dřevěných král Amasis (dyn. XXVI.). Zajímavá je soška bohyně Isis, kojící mladistvého Hora, s nápisem, obsahujícím prosbu za život. Scéna tato pak opakuje se na větším počtu sošek bronzových, zlatých i kamenných. Jinde celá řada téměř stejných sošek ukazuje bohyni Isis stojící, nebo truchlící po Osiridovi, aneb mocí svojí život jemu navracující.

Bohyně Seket připomínána jest nám celou řadou soch a sošek, z nichž největší v nadživotní velikosti vítají nás hned při vstupu v dolejší sál, ostatní menší sošky vystaveny ve skříních historického sálu; všecky představují bohyni s hlavou lvice, sedící na vysokém sedadle. Provedení velkých soch je zvláštní, velice přesné, téměř obdivuhodné. Podobnou, zvláště vynikající přesnost jeví i bronzová socha, umístěná uprostřed sálu, představující boha Hora s hlavou krahující, oblečeného pouze ve shenti, s rukama ku předu vztaženýma, jak přináší oběť otci svému Osiridovi (snad z doby dynastie XVIII.). Jinak znázorňován bývá Horus v podobě dítěte, kladoucího prst na ústa; tak nám ho ukazuje soška hliněná, emailovaná. Zvláštností mezi památkami, připomínajícími boha Hora, je pískovcový bas-relief, pocházející z doby ovšem značně pozdější (asi III.—IV. stol. po Kr.), na němž znázorněn Horus v obleku římského vojína, sedícího na koni. Poznáváme ho ovšem ihned dle krahující hlavy, drží v ruce kopí, jímž usmrcuje krokodila, symbol zla. Mně nás skupina tato upomíná na obraz sv. Jiří, potírajícího draka, jak již Clermont-Ganneau, znamenitý francouzský archaelog, byl upozornil.

Pomíjíme množství menších a důležitých reliefů a sošek, představujících božstva eg., neboť pozornost naši jímá sál Apisův, kdež uloženo mnoho velikých a významných památek, nalezených hlavně v memfidském Serapeu; jsou to výsledky výpravy, řízené Mariettem. Již toto veliké množství svědčí o úctě, která v bohoslužbě egyptské věnována býku Apisovi, a lze ji vysvětliti jen úzkým spojením úcty této s úctou samého Osirida,

jehož duše vkládána v prvého Apise, přecházela pak postupně v posvátné býky další. Důkazy úcty Apisovy sestaveny zde v ladný a poučný celek. Uprostřed sálu postavena je socha Apisova, na níž možno dosud zřetelně viděti všechna znamení, jež pravému Apisovi přikládána. Zastavujeme se s údivem před sochami dvou ležících lvů, rovněž nalezených v Serapeu, provedených rukou umělou, takže možno o nich skutečně říci, že jsou jako živí. Všecky stěny sálu pokryty jsou množstvím stél různé velikosti a rozmanitých podob, oznamujících svými nápisy dobu svého původu. Jsou to desky obyčejně podélné s okrajem nahoře zaokrouhleným, jež darovány byly zbožnými návštěvníky hrobek posvátných Apisů v Serapeu na památku. Nalézáme zde stély z doby Ramsa II., jež pravdě podobně zříditi dal starší jeho syn Kha-em-uas, veliký ctitel Apisův; vidíme stély z doby Menefty, Šešonka III. a Šešonka IV., ano i z časů daleko pozdějších z doby Kambysovy a Dareiovy.

Zajímavé jsou rovněž kanopy zde postavené, nádoby určené k uložení vnitřností Apisových. Jsou různých tvarů, podobných asi našemu džbánu, avšak místo víka zaujímá ozdobně pracovaná hlava. Nápisy jejich jsou prosby k božstvům, chránícím vnitřnosti Apisovy.

S památkami úcty Apisovy shledáváme se ještě jednou v historickém sále, kde ve dvou skříních uloženy předměty menší, nalezené v Serapeu.

Z pantheonu starého Egypta přicházíme postupem, vlastním názorů eg., k historii. Vedeni přesným průvodcem, obšírným katalogem, procházíme pestrou a přece neobyčejně vážnou směsicí kamenných památek, vyhledávajíce sami historický postup jejich. Stará říše eg. (I.—X. dyn.), jež zanechala v Egyptě samém věkovité, téměř nezničitelné památky, známé pyramidy, je ve sbírkách louvrských velice poskrovnu zastoupena. Zajisté, že mnohé spory jednotlivých těchto dynastií a války občanské zničily téměř úplně památky kamenné; vždyť bylo snahou vítězovou zahladiti vše, co by vůbec nějak mohlo upomínati ještě na přemoženého protivníka.

Jména všech egyptských panovníků těchto prvních dynastií vystavena jsou v jediné skříni historického sálu ve sbírce jednotné a celistvé; jsou to nápisy v rámečkách (cartouche), jež napsány na nepatrné rozmanité předměty snadno mohly býti seřaděny chronologicky v jedinou řadu všech tří hlavních epoch historie starého Egypta. Řadu počíná Menes a končí Antonin.

Z nejstarších dynastií je dyn. V. zastoupena kartuší ze slonoviny s jménem krále Neferkeresa, nádoba alabastrová nese jméno Merira z dyn. VI. a totéž jméno označuje i ozdobnou skříňku z kosti slonové.

Na jednu z nejstarších dynastií eg., snad dynastii V., upomíná nás balvan, nalezený v Serapeu; bylo ho upotřebeno za dyn. XIX., ale bas-relief na něm znázorňuje krále Menkehora z V. dynastie.

Prvá dynastie thébská, jež jest v pořadu Manethonově jedenáctá, měla asi více vládců jména Antew. Dva náhrobky členů

tohoto rodu, nalezené v hrobce thébské, jsou zde památkou na tuto dynastii.

Dynastie XII., tak význačná mocnými panovníky, rozšiřujícími vládu říše své a přece pěstujícími umění, uložené v nesčetných památnících kamenných, jeví se již více zastoupena. Prvním z panovníků dynastie této Amenemhovi a synu jeho Usurtasenovi I., jehož přijal pak za spoluvládce svého, věnována vápencová stéla, nesoucí jména těchto vladařů s výrazem díků za dobrodiní, jež vzdává jim Mentu-ensa-su, člen rodiny královské. Stéla tato, jakož i dvě podobné, z nichž jedna nese jméno Usurtasena I., vynikají velikou přesností, hlavně v provedení nápisů. Z osmého roku panování známého Amenemhy II. datována je stéla z červené žuly, na níž s překvapující jemností znázorněna je adorace, kterou Usurtasen prokazuje Osiridovi. Škoda, že je velice poškozena soška v sále historickém, která představuje krále Amenemhu II., klečícího a některému božstvu v oběť přinášejícímu nádoby; jméno je psáno i na jednom z vystavených zlatých prstenů. Podobné znázornění adorace boha Hora představuje vápencová stéla, ukazujíc dvě dcery krále Sebek-hotepa II. ze XIII. dyn.; bůh Horus nese v nápisu titul Amon ploditel.

Sebekhotep III., panovník téže dynastie, representován ve sbírce eg. obrovskou sochou z růžového granitu dle zvyku starého Egypta. Socha, nalezená v Bubastě, zachována sice celá, ale valně poškozená; představuje krále sedícího, s rukama položenýma na kolenou, opásaného schentim, s korunou obojího Egypta na hlavě.

Syna a nástupce jeho, Sebekhotepa IV., nejmocnějšího panovníka dynastie XIII., připomíná nepatrný jen fragment nápisu jeho. (C. 9., 10.)

Mezeru v historickém postupu památek eg. tvoří doba vlády Hyksů, nositelů kultury babylonské v Egypt, jejichž památníky vítězní restauratorové vlády faraonů bezohledně a soustavně ničili, i jména jejich z nápisů vyškrabávajíce.

Tuto nenávist vysvětluje nám nesmírná úcta, jíž požíval po dlouhé prý doby král XVIII. dyn. Ahmes i manželka jeho Ahmesnovreari u veškerého obyvatelstva. V historickém sále stéla jedna ukazuje nám adoraci této královny, jež vzdávána jí patrně za její účast při faktu pro celý Egypt tak důležitém.

Několik malých dřevěných stél a jedna vápencová představující dalšího krále dynastie XVIII., Amenhotepa I., zvláště na jedné z nich jeví se v celém úboru královském. Hlavu jeho zdobí atew, levá ruka třímá žezlo, pravou drží bohyně pravdy, za ním stojíc a rozpínajíc nad ním křídla. Thutmés I. oslavován nápisem na nepatrných dvou zbytcích podstavce vápencového, kde vypočítány válečné jeho výpravy a jmenována Mesopotamie jako nejvzdálenější kraj, kam pronikly vítězné zbraně jeho, jichž nositelem byl sám bůh Osiris, jak vypravuje malá stéla.

Ha-t-Asu (Hatšepsu), (obojí čtení přípustné), dcera a nástupkyně Thutmesa I., jejíž památka vypravována na dvou deskách hliněných, emailovaných, podoby čtvercové, připomínána i ně-

kterými kartušemi na nádobách alabastrových i víčkách nádob, ale hlavně skříňkou ze zelenavé hlíny, určenou ke hře, jež byla podobna naší hře v »dámu«. Skříňka ozdobena nápisy přejícími život, zdraví a vytrvalost; na druhé straně její jest podoba boha Ptaha.

Není památek po bratru a spoluvladaři jejím Thutmesoví II., po jehož krátké vládě Hatšepsu sama ničila veškerou vzpomínku na něho.

Thutmés III. výpravami svými získal si jméno jednoho z nejdůležitějších vládařů starého Egypta; výpravy jeho znázorněny na stěnách paláce v Karnaku. Louvre má jen nepatrnou část, jež líčí výpravu v 29. roce vlády jeho podniknutou a vypočítává daně, uložené podmaněným; zpráva ta umístěna je na stěnách schodiště k prvému patru do sálu historického. Známé bohatství na zlato i péči tohoto panovníka o umění potvrzuje zlatá miska na vodu; je kulatá, uvnitř jemně vyzdobená rybkami a vodními květinkami, takže když naplněna byla vodou, činila dojem miniaturní vodní nádržky; sloužila patrně za číši vodní. Z jeho doby i s jménem jeho jest malá soška, představující postavu sedící po způsobu východním a opatřená nápisem, označujícím »adoraci Ptah-a, boha pravdy.«

Jediná neveliká mramorová soška nese jméno Aménofise II. a nástupce jeho Thutmésa IV.; soška práce jemné, znázorňující muže oděného schentem, jak nese v rukou nádoby, patrně oběti bohům. Schází hlava sošky.

Amenofis III připomínán mnohými památkami, jež jsou z větší části výsledky objevů Mariettových v Serapeu menfidském. Některé nádoby mají nápisy o tomto králi i jeho manželce Taï-i, rovněž i na několika pohřebních soškách čte se jeho jméno při obvyklých výňatcích z VI. kapitoly »Knihy mrtvých«. Ač vláda jeho byla dosti pokojná, věnovaná spíše péči o umění, přece pata sloupu granitového hlásá jména 23 národů, jím podrobených. Hned u vchodu v museum eg. poutá naše zraky skupina více než deseti soch různé velikosti, představujících postavou s hlavou lva bohyni Sekhet a nápisy deseti z nich nesou dedikaci Amenofise III. Jméno syna a nástupce jeho Amenofise IV. znamená v dějinách eg. začátek úpadku moci a slávy starého Egypta: staralť se tento náboženský reformátor velice málo o rozsáhlou svoji říši, spíše však pečoval o změnu kultu Amona v kult slunce. Sbírky louvrské podávají důkaz toho sochami muže a ženy, z doby vlády Thutmesa III. a jež dal Amenofis IV. otlouci a a z nápisů na nich otloukl jméno Amona. Soška jedna ze žlutého steatitu představuje tohoto krále, je však jiným sochám jeho úplně nepodobna. Pouze pro výraz tváře připisována tato soška tomuto výbojci, představuje ho sedícího na trůnu, opatřeném polštářem. Patrně vedle byla socha královny, objímající rukou krále; socha zničena, zbyla jen část ruky u sochy královy. (Dokončení.)

Píseň jitřní.

Tobě patří naše první slova,
Pane, před zoří když prchá noc;
Tobě díky večer patří znova,
kdy hvězd třpyt Tvou božskou hlásá moc.

Co dnes ruka vezme v práci čilé,
Bože náš, Tvé požehnání měj;
každý krok a každá ve dne chvíle
plný zdar nám šťastně přinášej!

Již tmo prchni, světlo opět vstává,
s ním zas krása dne a květů dech;
všechno Bohu v prachu čest ať vzdává,
zpěv ať jemu zavzní v lidstva rtech.

K Tobě láskou, srdce naše hoří,
Pane, jenž nám dáváš světlo své,
Tobě, vládce štěstí, duch se koří,
první slovo patří slávě Tvé.

L. Sabi.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

XXII.

První sjezd zástupců katolických spolků na Královéhradecku. — Jubilejní konference na oslavu 25letého trvání dělnického hnutí v Čechách. — Výpady social demokratů na naše zástupce. — Moje první programová řeč k socialistům. — Körbrovo se ohražování proti mně.

Po prvém sjezdu předsedů a příznivců spolků katol. tovaryšů v Praze r. 1891 následoval sjezd zástupců katol. spolků z diecése královéhradecké dne 25. a 26. srpna 1892 v Hradci Králové. Byl to tak zvaný první krajinský spolkový sjezd, jakých katol. spolky v následujících letech pořádaly celé řady. A sjezdy tyto nemálo přispěly k probuzení a osvěžení katolického života v Čechách.

Na tomto královéhradeckém sjezdu mělo účastenství 30 zástupců z 15 jednot katol. tovaryšů, křesť.-social. spolků a sv. Josefských jednot katol. mužů a jinochů.[64])

[64]) »Dělnické Noviny«, roč. II., č. 2., str. 17. a 18. v Praze. 1892.

Předsedou sjezdu zvolen byl diecesní praeses, profes. dr. Vinc. Ruth se strany české a místopředsedou se strany německé Frant. Kutnar z Bernartic.

Předseda, zahájiv sjezd, sdělil, že J. M. ndp. biskup dr. Jos. Jan Ev. Hais posílá sjezdu zvláštní přípis, a jal se jej předčítati. Přípis J. M. ndp. biskupa slovy přesvědčujícími povzbuzoval všecky pracovníky na poli křesťanského socialismu ku vytrvalosti v jejich obtížné sice, ale záslužné práci. Přípis přijat s velikým nadšením, neboť to byl první biskupský list, uznávající i doporučující dobrou snahu křesťanských socialů v Čechách.

Rokování sjezdu dálo se o spolkových záležitostech na základě protokolů konference diecesních předsedů katol. spolků rakouských, konané r. 1891 a 1892 ve Vídni a na základě protokolu všeobecného sjezdu předsedů katol. spolků zemí koruny České, který konal se r. 1891 v Praze.

Mimo rokování o záležitostech spolkových, hledíc k účelu, prostředkům a vedení spolku doporučován dp. Fr. Kutnarem, dr. Frant. Reylem i předsedou katolický tisk a zvláště »Dělnické Noviny«, »Nedělní dělnická příloha „Čecha“« a brněnský »Dělník«. Socialnímu odboru družstva Vlasť doporučeno, aby vyslal některého ze svých odborníků ku prakticko-socialnímu kursu v M. Gladbachu v Německu, který se tam za 14 dní koná.[65])

Pokud se týče vnitřního i venkovního života katol. spolků, bylo všem zástupcům spolků vloženo na srdce, aby o všem, co spolek podniká, do katolických a křesť. socialních listů zprávy podávaly a tak světu o sobě a své činnosti k všeobecnému povzbuzení i pozornosti, známky života dávaly. Sjezd skončil za povznášející nálady.

* * *

Uprostřed bojů a zápasů r. 1892 jest mně také poznamenati v našich dějinách, jak jsme se zástupcové všech rozvaděných dělnických stran sešli na jedné tribuně a u jednoho stolu. Stalo se to takto:

V měsíci srpnu 1892 vzpomněli si stoupenci strany národně socialní, zvláště Frant. Krasl a Václav Sedmidubský, že v témž roce jest tomu právě 25 let, kdy v dělnictvu českém vyvoláno bylo jeho hnutí, a usmyslili si, svolati za účelem oslavy této památné události »jubilejní konferenci českého dělnictva«.

Jak ani jinak nebylo možno, dostal jsem ku konferenci pozvání i já. Jakkoliv nebylo mně pozvání mnoho milým, rozhodl jsem se přece do konference jíti a tam místo křesťanských socialů se soudruhy p. Jos. Hovádkem, dělníkem knihařským, p. Vilémem Kolešem a p. Janem Janušem, dělníky krejčovskými, zasednouti. K večeru zavítal k nám do konference také p. Václav Žižka.

Sešlo se nás všech zástupců dělnických stran: národně socialní, socialně demokratické, socialně neodvislé (ethicky anar-

[65]) Přání tomuto pro krátký čas vyhověti Socialní odbor družstva Vlasť nemohl, ale r. 1893 na prakticko-socialním kursu německých katolíků v Bamberku mluvil předseda social. odboru dr. Rud. Horský o vývoji křesť.-socialního hnutí v Čechách za veliké pochvaly. Zpráva o tom zaznamenána jest v »Dělnických Novinách«, roč. III., čís. 1. ze dne 1. září 1893.

chistické) a křesťansko-socialní na půl druhého sta. Socialně dělnických redaktorů mezi přítomnými napočteno třicet.

Schůzi zahájil o půl 10. hod. dopol. dne 28. září 1892 v sále hostince »u města Pešti« v Rybní ulici v Praze svolavatel Václav Sedmidubský, redaktor časopisu »Naše Obrana«, a za předsedu zvolen jeden ze starých bojovníků za práva dělnictva českého, p. Frant. Krasl, bývalý strojník. Za místopředsedu zvolen socialní demokrat p. Vilém Černý, dělník strojnický.

Po zvolení předsednictva ujal se slova předseda p. Fr. Krasl a v dlouhé, pěkně promyšlené řeči líčil celý postup dělnického hnutí od r. 1867 a uvedl, jak se které straně dělnické po celý ten čas dařilo, co podnikla, jak vzrostla a mnoho-li časopisy prosvé tendence působila. Také založení a vzrůstu křesťansko-socialní strany věnoval ve své nestrannosti dosti dlouhý a spravedlivý posudek.

Pak rozpředla se debata, která trvala až do poledne a bylo v ní jednáno hlavně o národnostním a internacionálním stanovisku v socialismu. K usnesení nedošlo, poněvadž zástupcové všech stran trvali na svých zásadách. K věci mluvili: neodvislí socialisté Balý a Hábr, socialní demokrat Karel Vaněk a národní socialisté Kabelač, Rys, Bartoš a Sedmidubský.

Po 12. hodině následoval společný oběd u jedné tabule po délce sálu ze stolů utvořené. Nám křesť. socialům přišlo náhodou seděti proti předsednictví. Před jídlem bez ohledu na ostatní účastníky poznamenali jsme se křížem a vykonali každý svoji modlitbu. Přípitků jsme nepronesli a připili si se všemi jen při vzpomínce všech zemřelých buditelů dělnictva českého.

Odpoledne o 2. hodině bylo ve schůzi pokračováno. Mluvili z národně socialní strany: Sedmidubský, Ulrich, Malý, Kabeláč a stavitel Saller, ze social. demokratů: Šturc, Šťastný, Černý, Bernášek, Hájek, Lorenc a Wolf, z neodvislých socialistů: Körber, Hábr a Balý, z křesť socialů já.

Mne k řeči vyzval po třikráte pan Václav Šturc, redaktor socialistické »Záře«, abych prý nejen v »Dělnických Novinách«, ale i před socialisty všech stran program strany křesť. socialní přednesl i obhájil.

Celé odpoledne mnoho bylo proti nám mluveno a všichni přítomní byli proti nám řečníky socialních demokratů a neodvislých socialistů přímo popouzeni.

Tak na př. pravil socialní demokrat a redaktor »Rakouského Kovodělníka« p. Václav Šťastný: »Strana klerikální (a ukázal při tom ke stolu, za nímž jsme seděli), ta vezme brzy za své, jest to strana shnilá.« — Neodvislý socialista Věkoslav Hábr se v řeči své vyjádřil: »Dělnictvo musí se silně organisovati, hlavně proti klerikálům.« — Socialní demokrat a redaktor zednického listu »Základ«, pan Hájek, vyjádřil se o nás takto: »Klerikální strana pracuje jen k tomu cíli, aby ohloupila lid a v tmářství ho držela; snaží se hlavně poplésti dělnictvo, aby tím spíše mohla čeliti socialní demokracii.« — Neodvislý socialista Vilém Körber dokonce ve své řeči zvolal: »Nás neodvislé socialisty najdou všecky socialistické strany připravené, zvláště proti těmto svatým Petrům«

(a při tom ukázal k našemu stolu). — Také redaktor »Omladiny« pan Lorenc sprostě ve své řeči se nás několikráte dotknul. Než my zůstali ke všem útokům chladní a jen na ostré výrazy omezili jsme se poznámkami »oho«, »není pravda« a podobně.

O 6. hodině večer došla na mne řada (neboť přihlásil jsem se k řeči poslední) a předseda oznamoval, že dle řádu jednacího jak referent za stranu křesťansko-socialní mám právo mluviti půl hodiny. Po tomto oznámení následovalo veliké vzrušení, v němž pozorovati bylo na tvářích socialních demokratů opravdovou zvědavost.

Upřímně se musím přiznati, že jsem nebyl na nějakou řeč připraven, neboť šel jsem se svými kolegy do shromáždění jen jako účastník a host a domníval jsem se, že to bude slavnost a nikoliv politicko-socialní turnaj socialistických stran.

Avšak vzdor tomu, jakmile uslyšel jsem, že mám slovo, nelhu, řeknu-li, že povstal jsem s plným vědomím svého úkolu a s plným nadšením a jal jsem se mluviti tuto programovou řeč:

Občané socialisté! Mužové práce! Pod dojmem zde pronesených řečí v tento památný den, který jest věnován vzpomínce prvním buditelům dělnictva československého, chápu se slova. Činím tak hlavně proto, že vyzval mne k tomu, ani nevím z jakého ohledu občan Šturc — po třikráte. Mám se vysloviti, co my křesťanští socialové jsme zač, co chceme a jakou jest naše taktika. Povím to krátce.

Stále se píše a mluví, jako bych byl původcem a zakladatelem katolické socialní strany v dělnictvu českém. Než, tomu není tak. Jest pravdou, že mám mnoho účastenství na obrození strany naší, avšak tato strana byla tu již v letech 1871 až 1875, a roku 1885 jsouc znovu založena a zreorganisována, trvá do dnes.

Strana křesť.-socialní, jakkoliv tedy nejmladší u nás v Čechách, má přece jakési uspořádané vedení, své časopisy, svoji taktiku i organisaci, která vyznamenává se již dosti četnými spolky. My jsme zde zástupci této strany a ze středu dělnictva a konstatujeme za naši stranu, že co do zásad i přesvědčení máme jistý směr a že co do taktiky jdeme a půjdeme vždy cestou v mezích zákona.

Dále. Mýlíte se však, pravíte-li, že nemáme na zřeteli socialismus ani národnost, ale náboženství a nic víc. Mýlíte se, opakuji to ještě jednou. My jsme také v boji proti velkokapitálu, respektive jeho zneužívání. Nás tíží také liberální soustava velkokapitalistická, proti níž vyslovují se socialisté všech frakcí a všeho světa. I my trpíme tímto neuspořádáním velkovýroby a velkoobchodu a trpí tím i řemesla a živnosti. Proto, sdělujeme, domáháme se též socialních oprav, oprav práce, zlepšení stavu dělnického a vůbec všeobecného dobra. Avšak my, křesťanští socialové, my nechceme k těmto cílům dojíti po takových cestách, po kterých kráčí socialní demokraté: My snažíme se mravnými prostředky, mírným způsobem a po cestě zákonů dojíti k socialní budoucnosti oprav dělnických. Nám, křesť. socialům, jest soci-

alismus záležitostí všech, nám jest socialismus otázkou životní a otázka dělnická otázkou práce (ve shromáždění: Výborně!), i my chceme práci se všemi jejími spravedlivými, poctivými právy a slušnou odměnou pro všechny, kdož v ní mají své účastenství. (Ve shromáždění hlučné: Výborně!)

Než, my cítíme se vedle toho také katolickými křesťany a na základě tom stojíme i v řešení otázky socialní i v řešení otázky dělnické. My jsme a cítíme se také býti syny svého národa; a proto, jako vzýváme svého Boha, máme také na paměti i svoji vlasť a svůj národ. (Ve shromáždění: Výborně!) V našich požadavcích nachází se také mnoho, co i naši katoličtí soudruzi v jiných zemích, ve Francii, Anglii, Italii, Německu a jinde prohlašují za své: jsme tedy i do jisté míry zásad křesťansko-socialních — hlavně v otázkách hospodářských — mezinárodními. Připomínám také, že co dobrého u socialních demokratů do dnes shledáno bylo, jest vzato z křesťanství. (Pohnutí mezi social. internacionaly.) Heslo u vás velice oblíbené »rovnost, volnost, bratrství« zdaž není vzato z učení křesťanského a zdaž pro toto učení a vykoupení a spasení lidstva neúpěl jeho první na svět seslaný hlasatel na kříži? Vzpamatujte se jen, že všechno dobro, všechna lidskost a šlechetnost vzala svůj vznik s křesťanstvím a vzpamatujete-li se, budete také jinak jednati, nežli jak jste jednali až dosud.

Nebýti atheismu (nevěry) a útoků na náboženství se strany socialních demokratů podnikaných, myslím, že by nebylo ani tak ostrého boje mezi katolickými socialisty a socialními demokraty. Myslí se a chybně se o nás vykládá, jakobychom nepřáli pokroku, osvětě, vědám a konečně i spravedlivým a poctivým právům dělnictva. Pánové, svornost ve všem i v dělnictvu docíliti by se dala snadno, kdyby totiž za nedotknutelné považováno bylo náboženství a kdyby ctilo se u každého jeho vlastenecké a národní sebevědomí.

A to že bylo by nemožným, když prohlašujete se Čechy, když vy všichni, jak se zde nacházíte, byli jste pokřtěni a až na nepatrnou část pravíte o sobě, že jste také katolickými křesťany? Ne, tomu nevěřím!

Buď jak buď, u vás tedy, jak sami pravíte, jest náboženství věcí soukromou — nezazlívejte tedy alespoň ostatnímu dělnictvu, nezazlívejte i nám, křesťanským socialům, věřiti; ponechte nám všem to náboženství, v němž otec i matka nás vychovávali; ponechte nám to náboženství, jehož ani socialismus — otázka životní — nikdy od nás nežádá, abychom byli nevěrci. Buďte si tedy po socialisticku bez rozdílu víry, jazyka a národnosti bratry — lidmi, mějte se však k nám křesť. socialům i k ostatnímu lidstvu skutečně lidsky. (Veliké pohnutí.) Nuže, pokuste se o to, míti před náboženstvím, národností a vlastenectvím úctu a uvidíte, že nebude divokých sporů mezi dělnictvem i ostatními třídami národa.

A dále co do taktiky počítáme s poměry a okolnostmi, avšak běda, vás radikálním směrem unášejí ideály a proto těžko jest, abychom se s vámi dohodli. Vytýká se mně také, že vystoupil

jsem r. 1885 proti taktice a nynějšímu učení socialních demokratů, v jejichž řadách od r. 1880 veřejně jsem působil. To však nemusí býti nikomu divným, zvláště ne tomu, kdo ví a zná, jaké socialní poměry tehdáž, v době mého vstoupení na půdu katolického socialismu v Rakousku zavládaly. Tehdáž přišel jsem k tomu přesvědčení, že jen křesťansko-socialně jest možno učiniti lid šťastným a spokojeným, a tomu přesvědčení zůstanu věren až do své smrti — a že jsem k tomu přesvědčení přišel, děkuji Bohu. Než, pánové, i mezi vámi není dnes v názorech i učení svornosti. Já přišel, opakuji to ještě jednou, k přesvědčení, že jen křesťanským socialismem dělnictvu a společnosti lidské pomoci se může, a proto, jakkoliv jsem byl za to socialně demokratickými listy nazván zrádcem dělnictva, já přece poctivé svědomí i srdce mám, žádná špatnost mne netíží, já nikoho nikdy na světě v ničem nezradil ani neudal, já nikomu nikdy neublížil. Na změnu svého smýšlení, když jsem viděl, že změna ta povede mne i mé stoupence k obecnému dobru a k prospěchu dělnictva, vzal jsem si své právo bez ohledu na ty, jimž se to snad nechtělo líbiti.

Nerado se od socialních demokratů o nás katolických dělnících mluví jako o křesťanských socialistech, avšak, že jimi jsme, nikdo upříti nám nemůže. A z toho stanoviska máme také na zřeteli socialní bídu, která dnes tíží lid, a pracujeme jednak ku jejímu ulehčení, obmezení i odstranění, činností mravní i všestrannou. A konečně, my si vzali za předmět své práce překlenouti též onu socialní propast názorů, která dělí dnes dělnictvo od ostatních stavů národa. Zasazujeme se hlavně o to, získati dělnictvu náklonnost všech stavů a tříd v národě, neboť chceme, aby i oni měli účastenství na řešení otázky socialní a otázky dělnické. (Pochvala mezi národními socialisty.) Pánové, já pravím: nebude-li otázka socialní a s ní zároveň otázka dělnická za součinnosti všech stavů a tříd národa rozřešena, jinak se jistě nerozřeší! (Mezi národními socialisty dlouhotrvající pochvala.) My, katoličtí dělníci budeme se snažiti, aby poměry dělnické se zlepšily, dělnictvo aby duševně se povzneslo a dělnická otázka aby se vůbec řešila za daných poměrů společenských, pokud možno rozvážně a zákonitě.

Naše organisace — jakkoliv jest dosud nepolitickou — Bůh dá, vzroste a nespustí nikdy se zřetele tento náš veliký křesťansko-socialní úkol. Jste na omylu, pánové, domníváte-li se, že jsme proti přirozeným a spravedlivým právům dělnictva, pokud tyto s pravou lidskostí se srovnávají. Nám v mnohém ohledu ani společenské, hospodářské návrhy programu socialních demokratů, pokud s rozumem a možností se srovnávají, kde jedná se o výrobu a práci, nejsou odpornými. Ovšem, o celku požadavků vašich říci nám to nelze.

My tedy jsme a budeme přátely dělnictva, dělnictvu a vůbec veškerému lidstvu přinésti šťastnou, spokojenou a na křesťanských základech spočívající budoucnost vždy a vždy se vynasnažíme; vzdor tomu však, pánové, zůstaneme dobrými Čechy, věrnými křesťany, dobrými dělníky. A k tomuto velikému socialnímu úkolu,

abychom jej vykonati mohli, propůjčí nám sílu Bůh. Dělnictvo české může v nás důvěřovati; my za své konání chcemu mu býti a budeme mu zodpovědni s dobrým svědomím před Bohem i před lidmi.

Končím. Ten jest úkol náš a povolání naše k zachování naší svaté víry, naší drahé vlasti a našeho milého národa. Já domluvil.« (Dlouho trvající pochvala a potlesk.)

Redaktor »Věku Svobody«, Vilém Körber, aby oslabil dojem řeči, který jsem mezi socialisty způsobil, snažil se proti mně polemisovati, ale po několika nezdařených pokusech končil slovy: »Já s Jirouškem nikdy nebudu souhlasiti, já mu nepodám ruky, ani když budu umírat, já nechci zasednouti ani k tomu stolu, kde on sedí, a já nepodepsal bych se ani tam, kde by jeho podpis byl.« (Pohnutí.)

Redaktor »Rakouského Kovodělníka«, Václav Šťastný: »Také já s Jirouškem nikdy souhlasiti nebudu, ani s jeho tmářskou stranou, a to proto, že Jiroušek také s námi nikdy za naším cílem nepůjde.[66])

Místopředseda Vilém Černý: »Na krásnou Jirouškem proslovenou řeč nechci odpovídati, ale připomínám mu pouze tolik, aby pamatoval, že zásada křesťanství má býti vždy: »Čiň dobro!«

Po těchto projevech zvolen z internacionálů, národních a neodvislých socialistů 12členný komitét k svolání sjezdu, na němž by se všecky socialistické strany na jednom programu usnesly a sbratřily.

Tím schůze o 7. hodině večer skončena.

Druhého dne svedla náhoda Körbra se mnou a Körber mně při rozchodu ruku podal. Když byl na to přítomným redaktorem Hájkem upozorněn, co při konferenci řekl, mávl rukou a pravil: »Eh, co pak na tom!« »Milý brachu, podotýkal Hájek, ty podepsal jsi se i do památníku konference včera, kde byl již i Jiroušek podepsán.« Körber se na mluvčího zadíval a řekl: »Ták?« a odešel.[67])

K svolání společného sjezdu socialistického nedošlo. Zvolený komitét se nedohodl a rozešel. Boje mezi socialistickými stranami trvaly dál. (Pokračování.)

[66]) »Dělnické Noviny«, r. II., č. 4., 15. října 1892.

[67]) Vilém Körber, dělník knihařský, pocházel ze zámožné rodiny pražských Körbrů a narodil se v Praze r. 1845, zemřel ve Vršovicích 11. prosince 1899. Pohřbu jeho súčastnili se socialní demokraté, anarchisté a národní socialisté. Nad hrobem mluvili anarchista Jan Opletal z Moravy a socialní demokrat dr. Frant. Soukup. V průvodu za rakví byly neseny na polštáři: časopis »Omladina« a brkové péro (jeho synem) a trnová koruna a okovy (jeho dcerou). Körber náležel straně ethických anarchistů a redigoval časopis »Omladinu«, v Mostě vycházející. Více o Körbrovi viz díl I., str. 60. a 61.

Hřbitov.

Tam venku vášní vír jak moře bouřně hučí,
kdy o skály se tříští bílé pěny šum,
kdy s hromem žhavé blesky rudým svitem svítí
v ty žalné stesky vln, jež plny snů a dum.

Když s ranní mlhou zpěv ku práci budí lidi,
i v západ, každý kříž, kdy plá jak pozlacen,
kdy oráč pot si stírá, žebrák chví se mrazem, —
zde stálý mír a sen a stálé ticho jen.

Neděs se, duše sledně když zář slunka vídí,
že nepokojný snad tvůj bude v zemi sen!
rýč hrobníkův a lebky, chladné v zemi lůže —
to mrtvých neděsí, to děsí živé jen.

Jos. Plaček.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlast« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

V. Ubohá Julie.

A tajemství, tušené z dopisů hraběte Alloriho a Julie, bylo skutečnou pravdou; byl to shluk příliš prudké bouře, jež rozpoutala se nad hlavou dívčiny. Netrvalo dlouho a s druhým dopisem přišlo poněkud jasnější vysvětlení. Po slovech lásky a zdvořilosti končila Julie: »Ach, kdybyste mě viděla, jak jsem změněná! Myslím však, že mě tak brzy neuvidíte, příští zimu budete asi jinde nežli u nás. Každým způsobem však kdybyste na svých cestách přijela do Neapole, nenajdete mne již v paláci Chiaia, a naleznete-li mne, nepoznáte tahy své přítelkyně, oné, již nazývala jste sestrou a dcerou: — tolik jsem vytrpěla! Divím se, že jsem ještě nesešedivěla. Vše se kolem mne motá, neodvážím se pomýšleti na minulost, ani na budoucnost. Kdo ví, co ze mne bude! Abych zotavila svou mysl, zemdlenou černými tušeními, vzpomínám na svou signoru Annu, vzpomínajíc na ni, myslím na obě milé dcerušky Kláru a Klementinu, vždy zářící, jako čistá jejich nevinnost; abych upokojila úzkostlivé srdce, představuji si, že je tisknu k sobě jednu po druhé a že je líbám, prosíc Boha, aby odvrátil pro vždy od jejich nevinných hlav kruté rány, které stihly mé mládí. Račte jim to laskavě vyříditi; já pak ostávám ve všech případech Vaše zcela upřímná a oddaná přítelkyně Julie z Allori.«

Po této zprávě nemohla mistress déle pochybovati, že nějaký neočekávaný obrat osudu ranil milovanou přítelkyni v Neapoli. Odpověděla jí s vysloveným nejněžnějšího soucitu, jak ji

napovídal duch ušlechtilý a cituplný, a ujistila ji neochvějným přátelstvím. Slibovala, že se na své zimní cestě v Neapoli zastaví, neboť umínila si příštího roku opět zavítati do Italie; žádala Julii za novou její adresu, aby, jakmile do Neapole přibudou, mohla i s dcerami přímo k ní, potěšiti ji v jejím zármutku i potěšiti se s ní po tak dlouhé době. Tak psala a chtěla, aby i její děti něco připsaly. Jaký dojem učinila na Julii tato laskavost zbožné Angličanky a k jakým plánům naskytla se jí příležitost, uvidíme brzy.

Neuplynuly ani dvě neděle a mistress Anna, jako obyčejně, vyučovala v salonku svém obě dcerušky náboženství. Seděly proti ní, a ona měla před sebou mahagonový stojan s otevřenou biblí, položenou se zbožnou úctou na polštáři z červeného hedvábí s velkými zlatými střapci. Paní četla, všecka vážná a do učení zabraná, verše z dvacáté páté kapitoly sv Matouše a vštěpovala je do srdcí svých dcerušek s horlivostí a mateřskou láskou jak jen nejlépe dovedla. Vysvětlovala jim prakticky slova: »Měl jsem hlad a dali jste mi jísti.« »Na nás jest,« vykládala, »porozuměti tomuto Božímu slovu v jeho pravém smyslu a zvláště my, kteří jsme pozemskými statky hojně požehnáni, můžeme je vyplniti. Nesmíme si mysliti, milé dítky, že bible mluví snad jenom o chlebě nebo bramborech, které dáváme podle zákona jako poplatek na chudé ve prospěch »workhousů«; nikoliv; zde se naznačuje pokrm duševní, který máme podávati tomu, kdo ho nemá. Bible to jsou, které mají býti za laciný peníz rozšiřovány po celém světě, rozdávány, tisknuty, každý na světě by ji měl míti, kdo sedí v mrákotách a stínu smrti; a proto nám Bůh ukládá, abychom každoročně přispívali k společnostem biblickým a na rozmnožování misionářů. Neradujete-liž se, když slyšíte ze práv z časopisů, že divocí obyvatelé v Honolulu čtou žalmy Davidovy a velebí chvalozpěvy Pána v jazyku honolulském?

Tak jest, zajisté; je to nejkrásnější triumf vysoké církve, který není dán papežským. Jen chudě, chudě rozšiřuje se slovo Boží pod tyranií papeže! Kdybychom my nerozšiřovali i v katolických zemích miliony biblí, nevydržovali s velikým nákladem missionáře, sklady, cestující s biblemi: ubozí papeženci! Narodili by se a umřeli by, aniž by kdy byli okusili útěchy písma, a proto vždy ve mrákotách pověr a hříchu.«

»A jak mohou býti spaseni ti, kteří neumějí čísti?« zeptala se Klementina, dítě nevinného srdce a probudilé mysli.

Na tu obtíž si zbožná matka ani nepomyslila. Správná odpověď byla nesnadná k této tak dobře postihnuté otázce úsudkem dítěte. Nezdálo se jí býti dosti vhodným dáti na jevo, že přemýšlí; i počala kličkovati: velebila prozřetelnost Boží, která dává svým vyvoleným světlo zraku, aby viděli a naučili se čísti; jim pak, Kláře a Klementině, popřál milost dokonalé křesťanské výchovy, již se jim snažila dáti. Pak se pustila do slavného výkladu biblického textu a rozjímala s menším již pobloužením o skutcích tělesného milosrdenství, jimiž se pomáhá potřebným bratřím. Ubohá mistress rozšiřovala takto v rodině mléko zároveň s jedem, míchajíc hrubé chyby a podezřívání s některou dobrou a svatou

pravdou. Ono měla z učení své sekty, toto ze svého vznešeného a lidumilného srdce; ani si toho nebyla vědoma, že takto učí své děti, aby zapřely devátý článek anglikánské církve, kde se praví, že *samotná víra* ospravedlňuje člověka, a článek čtrnáctý, kde se učí, že co člověk dělá více než jeho povinnost, lze dáti na pranýř jako opravdovou *bezbožnost*.

Zatím co Needle-ová čím dále tím více se rozhřívala kázajíc ve svém domácím chrámě, jak biblicky nazývala svou rodinu, objevil se poštovní posel u mřížoví vchodu parku, a nesl svazek dopisů, došlých z Londýna a plno časopisů. V okamžiku to vše prošlo deseti rukami a byly dodáno, elegantně rozestřeno na stříbrném táci, paní zámku.

Žádná novinka nevzbudila její zájem tak, jako příchod pošty; osamělé poustevnici bylo to občerstvením života, vždy se v ní oživily známosti a přátelství, kdykoliv někdo vzdálený si na ni vzpomínal. Ruka se rychle zmocnila dopisů a zrak těkal po razítku poštovním, ale přece se ihned opanovala, že nepřerušila náboženskou hodinu, a teprve když doba bibli určená uplynula, jala se probírati listy. Jeden z Neapole. »Tedy je to od Julie!« zvolala mistress s tlukoucím srdcem. Vstáti se židle, s rozechvěním rozlomiti pečeť a postaviti se k oknu — to vše bylo v jediném okamžiku. Oko její upřelo se na dopis s úzkostí, obávala še nějakého nového žalostného sdělení. Hle, co psala nebohá Julie.

»Velectěná mistress Anno. Projevy Vaší lásky a milé pozdravy Kláry a Klementiny, drahých těch duší, blaze působily na rány mé duše, jako balzám mírní palčivost rány. Nezhojily jich však: není to možné! Píši jen, abych ulevila ztísněnému srdci a žádala za radu. Nejdříve račte vyslechnouti, co mě potkalo. Úpadek banky a několika bank zároveň, zvětšený neštěstím na burse (shluk to mnoha nehod najednou) uvrhly naši rodinu do záhuby. Není třeba líčiti podrobnosti; dostačí, že po neštěstí, či lépe řečeno katastrofě, zbývá nám ze všeho jmění sedmdesát italských lír na měsíc . . . pro pět osob! Z mého jmění po matce, které zůstalo netknuto při této pohromě, zbyl mi jediný zámeček v Cocomero, který ráčíte znáti; jsou to čtyři pokoje a ovocná zahrada uprostřed úsměvů překrásného nebe, místečko, kde je rozkoš ztráviti večer . . . ale více nic . . . A přec, jak příznivý to při všem a neočekávaný osud, moci se tam uchýliti a vyhnouti se útrapám býti v Neapoli někde v nájmu . . . S Bohem paláci Chiaia, s Bohem vy pohodlné pokoje, kočáry, krásné šaty, divadlo, večerní zábavy a společnosti mému stavu přiměřené; žijeme osamoceni, vzdáleni světa a společnosti.

Jedinou mou posilou v tomto odříkání jest, že jsem nikdy příliš nemilovala, chvála Bohu, věci, které mi byly odňaty. A mimo tento náhlý obrat našeho osudu i jiné věci mně rozdírají srdce — o tom chci smazati všechny upomínky, abych se zbavila útrap a neotravovala ještě více svůj život.

Takových konců jsem se musila dočkati. Tak jest v radě Boha, vždy nejvýš spravedlivého a dobrotivého, i když trestá naše viny. Marně rozhlížím se po obzoru; žádného místa nenalézám, jež by mě ozářovalo nadějí. Konec všemu. Jsem nucena učiniti

nejkrajnější rozhodnutí: vydělávati si chléb. Svědomí mne k tomu pudí. Má rodina věnovala ohromné sumy peněz na mé vzdělání i mimo to, co mně vynášelo dědictví po matce; jest spravedlivo bych se jim odměnila a vrátila jim, co mně byli poskytli, byť i vykonáním té povinnosti bych se cítila nevýslovně býti ponížen u . . . Kdyby i pomoc má nebyla valná, bude přece jen pro mě nemalou útěchou, že nebudu jísti skrovný jejich chléb, a ubírati jej otci, matce a bratřím. Jsem rozhodnuta obětovati lásku, již mám sama k sobě, na oltář lásky dětinné, a dle vůle Boží vykonati tu oběť bez lítosti a neomezeně. Budu ráda společnicí, učitelkou, vychovatelkou, komornou, všecko. Jedině, abych nevypila hořký kalich do poslední krůpěje, bych si přála, abych se mohla tomuto povolání věnovati daleko od vlasti své a daleko od známých; a jestliže, velectěná mistress, schválíte mou volbu, dala bych přednost Anglii. Vy znáte mé schopnosti; nejsou veliké, ale využitkuji jich všech.

Jestliže byste, velectěná mistress, mimo rodinu svou sama ráčila za mě ztratiti slovo, bych mohla podobné místo u katolické rodiny dostati, (jaká to žádost — ale já znám vaše srdce) políbila bych Vám ruku za veliké ono dobrodiní. Budu se modliti, aby Vám Bůh odplatil a od Kláry s Klementiny všecko zlé odvrátil. Račte jen o mně mluviti jako o osobě zrozené k takovým službám; velice bych byla ráda, kdyby v nových poměrech svého života nikdo nevěděl, že v dřívějších dobách mě mistress Anna Needle-ova nazývala přítelkyní, a že jsem byla kontessa Julie z Allori.«

Mistress, čím dále četla, tím více cítila, jako by jí nějaká ruka násilně a násilněji svírala hrdlo, že nemohla dýchati; bylo ť jí, jako by byla na místě Juliině, srdce její plakalo, a bohaté slzy zkalily její oči. Položila dopis na bibli a zvolala: »Ubohá Julie! a klesla na nejbližší židli. Pak se zase uchopila dopisu, četla jej znovu a znovu, rozvažujíc v každém slově o hlubokém úpadku rodičů Juliiných. Představovala si Julii, jak ji byla seznala před několika měsíci: v květu života, ozdobenou všemi půvaby, nevinnou a čistou, veselou, hledící s jasnou bezpečností vstříc budoucnosti a porovnávala ji s nynějším stavem: viděla ji přepadlou, bledou, smutnou, potřebnou i vezdejšího chleba, a znovu teskně vzdychla: »Ubohá Julie! Bylo to ponejprv v mém životě, že jsem nalezla pravou přítelku, která mě a mou rodinu upřímně a nezištně milovala, a již musím trpěli s ní a viděti, jak se řítí do propasti. Ubohá Julie!«

Zatím přiblížila se hodina obědu; dcerušky její přišly s obvyklým veselím, máti však tenkráte neměla pro ně jiného slova, než: »Ubohá Julie!«

Starší Klára se tázala: »A proč?«

»Pamatuješ se na milou lady Julii v Neapoli, která vás měla tak ráda a tak pěkným věcem učila?«

»Ovšem; umřela?«

»Nezemřela, ale je to neštěstí snad ještě horší . . . Pomysli si, že je teď zbavena všeho, že je jako žebrák . . . Tak krásná! Tak mladá a dobrá! Ubohá Julie!«

Dopis Juliin pokazil úplně oběd, to je zcela přirozeno. Také dívky měly červené oči od pláče. Po jídle je matka propustila a odevzdávajíc je služce, řekla: »Nehlučte, budu psáti Julii. »Víte, co praví bible, již jsme dnes ráno četly a z níž se učily... Budu na to pomýšleti.« A mistress Needle-ová mínila, že dnešní učení biblické, které svým dětem vykládala, je rada s nebe, pokyn, co má činiti. Ano, přispěje své ubohé přítelkyni!

VI. Osamělá duše.

Živa byvši ve škole příkrých nehod, nebyla mistress Nedleeová nikterak necitelná oproti neštěstí jiných, a — vzácná to věc u duše neposilňované světlem pravého křesťanství — zakládala velikou část své upřímné pobožnosti v tom, že dařila bližní své dosti často, ovšem z nevědomosti, podávajíc jim místo ryby hada. Čím více zdvojnásobňoval nepříznivý osud své rány, tím silněji upevňovala se u vědomí, konati své povinnosti. Milovaný, ba zbožňovaný choť jí zemřel v nejlepším květu lidských nadějí, a zanechal ji se třemi dětmi, z nichž prvorozený byl chlapec. Mladá mistress, majíc teprve třicet let věku, sama nesmírně bohatá i dědictvím po muži, obrátila svou snahu k tomu, vychovávati svou rodinu s nevýslovnou láskou, soustřediti veškeré své city nyní i budoucně jen na ty tři rusé hlavy.

Odepřela s rozhodnou vytrvalostí každý jiný plán osobních výhod nebo zábav.

Sladké mateřské starosti sely jí sem tam nějaký kvítek na osamělou cestu předčasného vdovství, ale s hořkostí pozorovala, že pouta společenských svazků kolem ní značně se uvolňují. Jakmile se rozšířilo, že je neodvratným jejím úmyslem zamítnouti veškeré nové známosti, přátelé, kteří navštěvovali její společenské večery v Londýně a její letní byt v Northumberlandu, se znenáhla tenčili a tenčili, až se proměnili v pouhé »známé«. Neostal jí věren než zde onde některý otec nebo matka, kteří měli do budoucna nějaké úmysly se svými dětmi. Navykla klidu a líbilo se jí to, ač nebyla prosta tajné melancholie; její způsob života zdál se jí jako plavba lodičky, brázdící vlny příjemného jezera, ale kterou nikdo u přístavu neočekává. Snad až dcery vyrostou, vzkvete opět u ní zájem po stycích společenských; nyní však na širém světě nebylo ničeho, co by vzbudilo nejmenší zájem jejího srdce, vyjma to, co se dálo v jejím domě. A skutečně, obě dívky vyrůstaly jí k radosti. Zdálo se, že zdědily po matce dobrotu srdce; nakloněny k dobrému, byly takové, jakými si je přála míti; podobaly se jí, která kdysi v jejich věku byla též nevinné stvoření, nepřející si ničeho, než činiti radost matce. Za to John, prvorozený, který nyní studoval a nebyl dalek let, kdy měl se státi hlavou domu, působil jí mnoho starostí. Ubožák narodil se v Indii a byl churav od narození. Příčinou toho bylo veliké leknutí matčino, když jej měla pod srdcem. Plavila se po řece Gangu a pojednou přiblížil se k lodičce ohromný krokodil. — Velmi nepříznivé podnebí tamní krajiny mu škodilo, že živořil od malička, po celé dětství jsa více nemocen nežli zdráv. Z prvých let studií neměl skoro nic, poněvadž chabé zdraví ho nutilo

často vynechávati. Nahrazoval to nadáním a vroucí touhou učiti se. A tu nová příčina matčiných starostí. John žil pohřížen v knihách, mnohem více, než jeho mládí snášelo, skoupý na slovo, smutný, zamlklý, u sebe uzavřený, nebylo lze dostati z něho úsměv. Měl srdce pro matku a sestry?

Kdož to mohl vědèti?

Jak zářící světlo odevzdání se do vůle Boží měla by pro často sklíčené srdce ubohé matky sladká mystika katolicismu, kdyby až na dno jeho padati mohly její paprsky! Ale tajemné balzámy, které prýští z pramenů Boha Ukřižovaného, nevtékaly na její rány. Kdyby byla mohla pochopiti, jakou dosud nepoznanou útěchu by přinesla do domu útulná kaple, oltář, na němž by často byla obětována Božská oběť! Kde by v hodinách sklíčenosti a trudu se mohla modliti u cesty křížové, kde shromážditi u večer rodinu a mluviti s otcem nebeským o věčném určení a blaženosti nadpozemské! Neznala blahodárné slzy srdce zdravého, doufajícího v odpuštění vin svých před trůnem Všeslitovníka; neokusila nebeských radostí čisté duše, pozvané k hodům andělským, ani co jest to, strávili několik hodin před obrazem zarmoucené Matky Boží; nebo co jest čistá snaha ušlechtilých katoliček, jevící se ve stírání slz chudých a opuštěných.

Poskytovala ovšem hojné útěchy potřebným, ale neuměla čísti v evangeliu onu almužnu srdce vedle almužny peněžité: »Byl jsem nemocen, a navštívili jste mě,« tím méně mohla chápati vznešená ona slova, v nichž tkví símě, plamen a radost křesťanské lásky: »Cokoliv jste učinili nejmenšímu z mých, mně jste učinili.«

Mistress Needle-ová ve skrytých bojích duše, někdy sklíčena těžkomyslností, mnohdy znepokojena starostmi o život posmrtný, neuznávala jiného vůdce, než jen bibli a v služebnících svého vyznání neviděla nikoho jiného, než dělníky a řečníky k bratřím; nepřipisovala jim, zcela správně podle svého úsudku, nižádné Božské poslání, aby věrohodně bibli vykládali, vedli duše k mravnému životu a spravovali jejich svědomí. »Na mě jest,« uvažovala sama v sobě, »abych posuzovala náuky duchovního správce a porovnávala je s biblí. Sedmý článek vyznání vysoké církve mě ujišťuje, že co není v písmě, není potřebno ku spasení. Ale vždyť články ty také nejsou obsaženy v písmě: máme je tedy přijati? Nikoliv . . vidím, že Anglikáni Američtí zamítli s biblí vyznání víry sv. Anastasia, které my v Anglii přijímáme; a ještě více; oni upravili biblí i vyznání samých apoštolů; z toho je patrno, že nemáme jiného vůdce, jiné nezlomné autority, kromě slova Božího. A ubohá pietistka odevzdala se bibli docela a naprosto, zvláště v dnech bouřlivých a zasmušilých, nepozorujíc, že v třicet devět oněch článků slepě věří; předpokládala, že jsou založeny na autoritě písem, kdežto pro to, aby rozlišovala písma původu Božského od písem původu lidského, neměla žádného jiného podkladu a měřítka, než — oněch třicet devět článků samotných.

Horší však bylo, že když chtěla upokojiti bouřlivé vlny pochybující duše, usušiti slzy srdce, zdála se jí bible býti velice

skrovnou k tomu pomůckou, knihou němou a suchou, jako nejzmrzlejší asketická díla její souvěrců, které si dala s velikou horlivostí zasílati z Londýna.

Jedna její přítelkyně, dříve horlivá Anglikánka, půjčila jí Filoteu od sv. Františka Saleského, doporučivši ji jako mravní pojednání, jež se pěkně čte a několik dílů spisů Fabrových, právě vyšlých, které katolíci velice chválili, ba i mnozí pravověrní protestanté nalézali v nich zalíbení. Mistress četla zde onde některou kapitolu, a pozorujíc, že ji knihy neobyčejně k sobě vábí, odhodila je daleko od sebe, jako svrchovaně nebezpečné čisté její víře.

V evangeliu samém neviděla nic jiného, než odstavce zákonů, na Bůh zdař roztrousených; zákonů, jichž dle svého názoru měla nejpřísněji dbáti, pod trestem hříchu svědomí, za něhož by ji byl Bůh těžkými pokutami stihal. Ale něžné vypravování o dětství Spasitelově neprobouzelo srdce její k větší zbožnosti než jiné svaté příběhy a byla daleko, velmi daleko vzdálena oněch sladkých citů, které budí v nitru katolíka pohled na Jesulátko v náručí Božské Máteře; obraz, k němuž podal látku text sv. Lukáše. Více vábilo ji vypravování o podivuhodném odpuštění, jež Kristus Ježíš udělil hříšníkům nebo hříšnicím; ale hledala v tom následek víry, která očisťuje srdce a stírá každou vinu. »Milovala mnoho«, slova řečená k Magdaleně, byla jí uzavřena a neproniknutelna, aniž kdy živá láska k osobě Ježíše Krista, lásky a zbožňování hodné, unesla duši její až do vroucího, důvěry plného odevzdání se ve všem, jako bývá pravidelně přirozeným následkem zbožnosti katolické. Spíše než aby byla cítila v sobě tajemství Božského odpuštění, zakládala si v přesvědčení, že vede život čistý, prakticky hleděla si svého zdraví a vše hledala ve víře, podle učení své sekty. Často se divila něžnosti, s jakou pojednává se v některých katolických knihách o utrpení Boha-člověka. »Jakže?« řekla sama sobě; »jsem více křesťankou než kterýkoliv jiný křesťan, umím z paměti evangelium o umučení Spasitele našeho, ale takové city se mého srdce nedotýkají. Kristus se vzývá, ale nelituje . . . utrpení jeho jest se obdivovati více než co jiného, velebiti je jako záruku našeho vykoupení a spásy: ty nářky však spíše snižují majestátnost Božského Prostředníka; v takovém uctívání není za mák důstojnosti, uděláme-li z něho bytost lidskou. Zkrátka: útěcha písem skrovnými, nepatrnými kapkami svlažovala její sprahlé, svétla a jistoty chtivé srdce.

Kdyby byla vypátrala hluboce utajenou příčinu tohoto bolestného klamu, byla by nalezla v sobě jemný jed pýchy, v srdci jejím tkvící, a ten ji olupoval o to, co jest v písmě Božského. Knihy písem neměla od matky církve, neomylné učitelky pravého slova Božího a jeho smyslu, ale pouze od lidské klamné sekty, která svatý zákonník nečestně zkomolila; mistress Anna, následujíc ducha anglikánské vzpoury, četla písmo rovněž tak, jako by byla poslouchala věštbu, jíž by si mohla vykládati jak chce

Místo, co by si byla měla dáti osvětlovati poznané pravdy živým učitelským úřadem a působením církve, těkala sama po stránkách a listech písma, jimž nesnadno mnohde rozuměti, jako nejvyšší soudce u věcech náboženství, vždy přichystána jsouc, sklízeti.

pravdu víry a mravních naučení a upevniti hrad víry, v němž, dle svého názoru, opakovala slovo Boží, zatím však tam neopakovala nic jiného, než vlastní domněnky o slovu Božím.

Jindy opět se velice divila, když jedno a totéž místo v písmě zdálo se jí dnes míti zcela jinou příchuť nežli včera, tiše žasla, když slova evangelia týčila se pojednou před ní jako naprostý rozkaz; brzy jala se potáceti, nejista, jak je vykládati; byloť jí vše temné, a místo výkladu ocítila se v mezích pouhé rady, již sama si udílela. Ale vždy poslední svůj názor přijímala jako nejlepší, jako nový paprsek Ducha svatého, a byla jista, že má nejlepší svědomí. »Hledáš«, děla sama k sobě, »pravdu upřímně.« Ony neurčité, povětrné, vyšumělé dojmy, které v duši její zůstávaly, ono mizení jasného světla, když je nejžádostivěji zrakem sledovala, ono nejisté kymácení všech věcí mezi pravdou a bludem, bez určitých a přesně označených hranic — to vše připisovala povaze, která je náboženským naukám vlastní. Neodsuzovala »svobodné zkoumání«, dle kterého i nejrůznější a sobě nejvíc odporující názory klidně a bratrsky sloučeny vedle bible odpočívají; odsuzovala toliko papežence, že se odvažují omezovati význam slova Božího, a více než v katolících viděla nepřátely v odpadlících, přeběhlých od vysoké církve, dnes papežence ve všem, jenom ne, aby toho přímo doznali.

Nemohouc v bojích vnitřního pochybování nalézti kýžené posily, bývala často mysli roztržité. Duch od přírody zamlklý a do sebe uzavřený zdržoval ji, že se nevrhla do víru veselých společností; nenáviděla hlučných zábav, a co byla vdovou, po celý ten čas nebyla v plesu nebo některé ze stkvělých večerních společností, na great derby, koňských dostizích atd., což přece je přikázáním pro každého plnokrevného Angličana. Jenom málo kdy při vzácné jakés příležitosti objevila se v divadelní lóži na nějaké slavné opeře, vždyť již od mladosti byla vášnivou ctitelkou hudby; ale do divadla svých dětí nikdy dříve nebrala, pokud sama dříve osobně hru neviděla a úzkostlivě se nepřesvědčila o výkonech herců, jakosti kusu, dekoracích, tancích — o všem všudy. Ze všeho množství zábav a vyražení hledala půvaby přírodní, čtení, cestování, studování cizích mravů, zvyků a obyčejů. A to byl tajný důvod, proč pokaždé meškala velikou část roku mimo svou rodnou půdu. Nechtějíc to přímo doznati svým přítelkyním, vymlouvala se, že jest dětem jejím třeba mírnějšího podnebí, a že jim mimo to cestováním opatří větší rozmanitost náboženských i občanských myšlének a názorů. Cestování v zemích katolických neumenšilo v ní nenávist proti katolickému náboženství; ono ji spíše sesílilo. Omámena hluboce zakořeněnými předsudky, nemajíc o tom potuchy, že dlouhá a dlouhá leta žije v bludu, všecko vykládala ve zlém, cokoliv u katolíků viděla, všemu rozuměla podle pomlouvačného tlachu svých souvěrců. Kdykoliv nemohla odsouditi mravy a obyčeje, příliš zřejmě poctivé, podkládala jim tajné úmysly, větřila v nich zištné záměry, zakryté pokrytstvím, přetvářkou, nebo jen výjimkou méně nepříznivě vysvětlovala ono málo dobra, které naprosto nebylo lze popříti. Kdykoliv však spatřila něco zlého, připsala to beze všeho

zkaženosti, papeženství vlastní; co nejlaskavěji však přehlížela různé vady a ošklivosti v zemích protestanských. Tak procestovala Španělsko a bydlela zde v mnohých městech, ale neodnesla si jiného dojmu a upomínky, než že je tam lid hrdý a divoce fanatický; v Italii se jí zdálo, že vidí samou pověru, Francouzové byli bezbožečtí a nemravní, v Irsku jí vše čpělo opilstvím, ze všech koutů čišela bída, plná hříchu a surovosti. Kdykoliv se vrátila k domácímu krbu po delší cestě Evropou, vždy přicházela více a vroucněji oddaná vysoké církvi, hrdější a hrdější, že nemá a nevidí kolem sebe malomocné papeženské bytosti, ktere ji v cizině tolik pohoršily . . .

Citlivůstkářská pietistka nedala se nikdy ozářiti paprskem podivuhodného ohně společností v pravdě katolických; ne upřímnou, čistou věrou, bezpečnou, celistvou a jedinou u všech národů; nikoliv souhlasem biskupů s biskupem římským, jednotou kléru se svým biskupem a laiků s klerem; také ji neunášel energický náboženský život, probíhající tolika žilami tolika národů na světě, jevící se vnější bohoslužbou ve všem stejnou, ale v nejrůznějších projevech zbožností; nebylo to ani horlivé působení katolického duchovenstva, nesoucí se ku spáse věřících, ani hojnost dobrovolných almužen, štědře rukami bohatců udílených jako rukami neboháčů a k umírnění bídy bližních tolik přispívajících, neosvítily její srdce triumfy hrdinů křesťanské charity, kteří posvětili svůj život nemocným, sirotkům, nešťastným všeho druhu, ani čistota mravů rodin v bázni Boží žijících, a těch je na tisíce a tisíce v městech i dědinách — neoslňovaly ubohou pietistku všecky ty zářivé klenoty, které se třpytí na vznešené koruně církve katolické, hlásajíce svěží svatost a mystické spojení s jejím nebeským snoubencem, Ježíšem Kristem.

Tyto poklady, svítící a planoucí v každý nestranný zrak, nevábily pozornost mistress Needle-ové; byly oči její zakaleny nenávistí, nepřízní, pohrdáním, které ji naplňovaly z lásky — ku svému vlastnímu náboženskému vyznání.

Mraky bludu zahalovaly tím více její duši, čím méně si dala na svých cestách záležeti, aby se poučila o vnitřních poměrech nenáviděných papeženců. Každý jejich čin a výkon posuzovala výhradně dle své znalosti bible, podle zdání na kvap, jako letem; již napřed byla přesvědčena, že je to samý nepořádek, zneužívání, zkaženost. Osoby, s nimiž jí bylo jednati, nemohly ji lépe poučiti; mimo své souvěrce s nikým se blíže nestýkala; jestliže jí okolnosti přivedly do nějakého styku s katolíky, bylo jejím nezměnitelným zvykem nemluviti nikdy o náboženství a netrpěti, aby někdo jiný o něm začal. Proto neměla žádných jiných náboženských vědomostí než bibli a co s ní souviselo; ale i ty byly takové, jak si je sama vykládala a jak jim ona rozuměla; v mravních úzkostech a starostech neměla žádného světla, než svou osobní theologii, jak si ji byla utvořila ze svého čtení a rozumování.

Cítila se sama, opuštěná na cestě ku své spáse, což jí často vynutilo vzdechy, ale domnívala se, že už tomu na světě pro křesťana býti jinak nemůže.

Byl to věru div, že za takových okolností a takové dobrovolné osamělosti vznikalo v ní skutečné přátelství k papežence, mladistvé Julii z Allori. Nikdy nebyla pěstovala pravé a hluboce cítěné přátelství; spíše psala listy, které činily takový dojem. Ale tentokráte její srdce, potkavši se se srdcem mladým, plným překypující upřímnosti, nemohlo se ubrániti skutečné lásce, vždyť poprve zkoušela sladkost přátelství a s celou vábivou přítažlivostí nového, nepoznaného a netušeného citu se mu oddala.

Kdyby jí byl někdo řekl, že símě živé lásky, kterou jí Julie projevovala, není nic jiného než hnutí katolické charity, vznešený úmysl, zachrániti drahou její duši i její dětí, byla by zůstala ohromena úžasem. Ušlechtilá dívka dovedla se jí tak vklíčiti do srdce, že je již dlouho úplně ovládala. Proto takový dojem a ustrnutí mistress Needle-ové při prvním doslechu o neštěstí, které stihlo Julii. Když první nával pobouření a rozčilení poněkud ulevil a rozum nabýval převahy, osvítil ji náhlý úmysl a jala se mluviti sama k sobě: »Kdo ví, zdaž to nebude pro Julii, která je tak poctivá duše, ještě všecko k dobrému! Snad je to Prozřetelnost, jež jí připravuje cesty ke světlu evangelia . . . vzdálena papeženského ovzduší mohla by přijíti sama sebou na dobrou cestu . . . jaká by to byla jen pro mě radost! A Julie jako vychovatelka by zajisté byla vzácným pokladem pro katolickou rodinu. A což u mne jako učitelka Kláry a Klementiny? Zdaž bych nalezla kde vzdělanější a laskavější učitelky? . . . ale jenom jestli by po nějakém čase nevyklouzla z jejích úst nějaká bludařská zásada, která by porušila náboženský mír mého domu. Nevím, nevím . . .«

Mistress Needle-ová se uchopila péra, aby odepsala Julii. Nevěděla sama, co jí říká srdce do péra . . . Psala a plakala . . .

(Pokračování.)

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

(Pokračování.)

Díl I, rozvržený na deset oddělení, čítá 156 stran 8°; předmluva XXIV.

V I. oddělení jsou obsaženy písně: Ranní, před jídlem, po jídle a večerní; celkem 8; v II. Adventní počtem 7; ve III. Vánoční, při jeslích a koledy, celkem 15; IV. Postní, úhrnem 12; V. Velikonoční, svatodušní a o Nejsv. Trojici, celkem 6; VI. O vel. Svátosti Oltářní a vroucí lásce k Pánu Ježíši, dohromady 14; VII. V čas všelikých potřeb obecných, počtem 5; VIII. Poutnické, k Panně Marii, celkem 34; IX. K českým Patronům počtem 12; X. Obecné, celkem 8. Všech písní prvého dílu jest 121.

V čele jednotlivých oddělení jsou důležitá sdělení, kde a kdy se tyto písně zpívávaly v době sběratelově, jak bývalo dříve a jak i mnohde zpěv za jeho doby odumírá; jinde zas podává se zpráva o původu té které písně, o nápěvu, oblíbenosti a obraznosti její.

V 1. oddělení k písni prvé předesláno jest toto: »Písně ranní jenom ve mnohých ještě dílnách a nábožných rodinách v den sváteční zpívají se společně; ostatně je slyšeti při všelikém ranním zaměstnání jak doma tak v poli.« K písni šesté »Svrchovaný věčný králi« poznamenává »Před jídlem«. — Staří Čechové mívali ten pěkný obyčej, že se svou celou rodinou a čeládkou k stolu nesedli, dokud hlasitým sborem takovouto píseň nedozpívali, aniž po jídle některou práci před sebe vzali, dokud všickni ještě pohromadě jsouce zpěvem za nasycení nepoděkovali. Toho ještě živi jsou pamětníci, ano zvláště na venku ještě velmi mnoho domů se nalézá, kde ten obyčej potud se zachovává. Pravil mi jeden šedivý otec, že by raději nejedl, než by ten zpěv opustil; tím samým obyčejem zpíváno bylo večer.«

Při vánoční: »Narodil se Kristus Pán« pochvaluje si »výborný nápěv«. Několik koled podáno jest na str. 24.—34.

Každá doba má své písně; o postních píše: »Písně *postní* jakož i *adventní* vůbec velmi zhusta a rády jak ve chrámě tak doma, od mladých i od starých se zpívají, a v ty časy (k čemuž dlouhé podzimní i zimní večery přispívají) není ani slyšeti světskou píseň. Ženština*) nejraději zpívá o bolestech Marie.« K písni: »Vstalť jest této chvíle« dí: »Nejprvnější velikonoční potěšitelná píseň, kterou při obřadech církevních, u hrobu Božího, sám kněz napřed začíná, do čehož svým radostným hlasem vpadne sbor lidu, a vychází z chrámu ta nejvznešenější processí; v městech bývá všecko jasně osvěceno, an se ta slavnost k večeru konává, na památku, že v noci vstal z mrtvých.**) — Píseň tato jest jedna z nejstarších církevních českých písní.« K písni o vel. Svátosti oltářní »Vítaj vděčná, vítaj vzácná« poznamenává: »Píseň starých Čechů, kterou zpívávali při pozdvihování Těla a Krve Páně.«

V době strašné bouře vzývá lid zvláště Boha za ochranu. Kamarýt píše: »Bouře strašlivá — blesky létají na vše strany — všecko se otřásá — celá rodina kleči a zpívá:

Ve jménu † Boha mocného,
Krista † Pána, Syna jeho,
Též také Ducha † svatého,
V Trojici nerozdílného.«

Mezi písněmi k českým patronům jest uvedena pod čís. 8. píseň:

»Svatý Václave!
Vejvodo České země,
Kníže náš, pros za nás Boha,
Svatého Ducha, Kriste elejson.«

O její starobylosti píše sběratel takto: »Píseň starobylá k sv. Václavu. Jak původně čili vlastně zní, vydaná jest v »Starob. Sklád.« od p. Hanky; zde ji kladu právě tak, jak nyní od našeho lidu se zpívá. Na tu píseň, jakož i na píseň sv. Vojtěcha, kterou tu připojuji, národ velikou cenu klade. V těch nejnebez-

*) Ženská.

**) Rozumí se to ovšem o z mrtvých vstání Ježíšově, jež se stalo časně z rána.

pečnějších časech bývají s největší důvěrností zpívány, ano jsou kostely, u nichž založena fundace, aby se každodenně zpívaly. Čte se v našich kronikách, že Čechové zpíváním písně sv. Vojtěcha celá nepřátelská vojska zaháněli a moci pozbavili. Podobnou píseň na tu samou notu máme také k sv. Prokopu, jen že je novější.«

Za písní ke sv. Václavu uvádí hned píseň ku sv. Vojtěchu, jež se posavad zpívá v jazyku staročeském nezměněná, jak tuto stojí:

»Hospodine, pomiluj ny,
Jezu Kriste, pomiluj ny,
Ty spase všeho míra.
Spasiž ny i uslyšiž,
Hospodine, hlasy naše:
Dej nám všem Hospodine,
Žizň a mír v zemi!
Krleš, Krleš, Krleš.

Kamarýt přibírá do svých duchovních písní též jednu ze žalmů Davidových a odůvodňuje to následovně: »Ale prohodí kdos: Což Davidovy žalmy také mezi české národní písně náležejí? V tom smyslu ne, jakoby v národu českém byly vznikly, ale že v srdce naše velnuly mnohé z nich tak, že ono je za částku života svého pokládá. Tak se duchu českému zalíbily žalmy Davidovy, že již čtrnáctého vydání, Strejcova nejvýbornějšího přeložení bylo potřebí, kteréž p. Hanka r. 1827 spůsobil, opominuv přeložení Vorličného, Karla z Karlsperku, Phagela Píseckého, Pilaříka, Petrmana a jiných nejmenovaných.

Takéť výborné latinské zpěvy, jako: *Pange lingua, Stabat mater, Dies irae, Lauda Sion* a jiných dosti pěkně zčeštěných máme, jichž ale, jelikož všude známé jsou a vyjma »Stála Matka« toliko při službách Božích se zpívají, tuto nekladu.«

Druhý díl českých národních duchovních Písní o 168 str. 8^0, který vyšel opět písmem a nákladem Jana Host. Pospíšila v Praze a v Hradci Králové roku 1831,*) jest stejně rozdělen jako prvý díl na deset oddělení s týmiž názvy; jest tu I. ranních a večerních 8; II. adventních 8; III. vánočních, při jeslích a koled 11; IV. postních 12; V. velikonočních, svatodušních a o Nejsv. Trojici 10; VI. o vel. Svátosti Oltářní a vroucí lásce k Pánu Ježíši 15; VII. v čas všelikých potřeb obecných 3; VIII. poutnických a k Panně Marii 44; IX. k českým patronům 14 a X. obecných 9. Celkem jsou ve druhém dílu 134 písně; v obou dílech 255.

Z písně: »Již jsem dost pracoval pro tebe, člověče« uvádí Kamarýt jen pět slok, poznamenávaje k tomu: »Zpívá se žalostivě, lidu oblíbená; zde kladu jen pět slok, ostatně celé umučení Ježíšovo obsahuje. Zpívá se také při cestě křížové.« K písni:

*) Dle knihkupeckého způsobu ovšem, jak na titulním listu se dočteš, roku 1832.

»Ach kýž jsem slavíčkem
Tím malým ptáčíčkem,
Letěl bych přes moře
K Olivetské hoře«

Vlastimil poznamenává pod čarou toto: »V Táborském postním kancionálu: »Kýž jsem andělíčkem, maličkým slavíčkem«, který však zdá se býti později psán, než ta píseň vůbec byla známa.«

O písni: »Otče náš, milý Pane« píše Vlastimil velice pěkně: »Tato pěkná píseň, jež ve všech kostelích od starodávna zpívá se před kázaním, a od mnohých nábožných Čechů také doma před čtením svatého písma, má přepěkný nápěv, ducha jejího výborně vyjadřující a na vznešenost slova Božího každého posluchače srdce připravuje.«

O modlitbě k andělu Strážnému se dovídáme, že to píseň, které učí matky již útlé dítky ráno a večer modliti se.

Na den dušiček, kde každý s modlitbami srdečnými pamatuje na své milé, kteří ho již k Pánu předešli, nebo i také již večer před tím dnem, zpívá se ve všech domech společně s čeládkou i s dětmi tato písnička:

»Odpočiňte po boji
V pokoji,
Všecky věrné dušičky,
Království nebeského dědičky.«

Mezi poutními písněmi uvádí Vlastimil na str. 121.—125. tři od V. Sládečka, ctitele a poutníka Marianského, měšťana klatovského. Jsou to: »Strašlivě tu kolem vlny bouřejí«, »Vstaňte poutníčkové« a »Radostí plesejte malí poutníci«. K písni »Vstaňte poutníčkové« poznamenává Kamarýt, jak poutníci mnohdy přenocují pod širým nebem, nedostanou-li noclehu. »Znamenati sluší, že čeští poutníci, když při veliké schůzce lidu hospody se nedostává, celou noc buď v lese, nebo jsou-li již na místě svatém, v kostele až do rána zpívají, jen dost krátkého oddechnutí od jedné písně k druhé sobě přejíce.«

Podávaje píseň: »Radostí plesejte milí poutníčkové« seznamuje nás sběratel se zvyky poutnickými. Přijdou-li poutníci k povědomému kostelu nebo k posvátným kapličkám a křížům, zanotují hned o těchto památkách píseň, jichž musí tudíž dosti uměti. Na místě, s něhož ponejprv spatří poutní chrám, poklekne celý sbor a líbá vroucně to místo, zpívaje radostně příslušnou píseň. Totéž opětuje se na místě, s něhož naposledy viděti jest poutní chrám. K tomu odnášejí se písně »Loučení« řečené. Při této příležitosti vzpomíná si Kamarýt na své pouti: »S jakou radostí, s jakou žalostí jsem já v dětských letech na takovémto místě plakával! — *Aestuabat affectus pietatis, et currebant mihi lacrimae*, et *bene* mihi erat in eis. (S. Aug. o zpěvu církevním.) Nedivme se lidu, dle duše — dítěti srdečnému.« Vzpomíná si hlavně na poutní místo sv. Trojice na cestě do Marie Cele.

V desátém oddělení str. 158. jest »Písnička o divném a milostném Božím člověka Bohu oddaného vedení. Složená po přečtení Labyrintu Komenského od P. J. Kassia Vysokomýtského«, jež mezi lidem jest dobře známou. Začíná:

»Tvé Hospodine požehnání
Ve všech já spatřuje skutcích.«

Konečně uvádí i píseň svatební: »Při vesnických svatbách, dřív než po hodování jiné obyčeje a veselosti počnou, zpívávají píseň velmi dlouhou »O jednom mládenci Theofilovi, na jehožto svatbě anděl Rafael byl, a kterak od něho zase k rozkošem božským jsa pozván, tři sta padesat let tam jest byl,« pak u mnohých se přidává následující píseň »o manželství«, nejvíce však bývá tato samotna ode všech svatebčanů zpívána:

»Preutěšené manželstvo
Hned v ráji vštípeno
Aby z něho plodu množství
Bylo vyvedeno.«

Ve sbírce *České národní duchovní Písně* uloženy jsou tři legendy; v prvém díle o původu jména sv. Hory Klokotské; ve druhém o původu sv. Hory Příbramské a legendu o P. Marii, jak uzdravila od narození hluchoněmého pasáčka.

»České národní duchovní písně« byly velice příznivě přijaty jak obecenstvem, tak kritikou. Fr. Palacký napsal o nich do Musejníka r. 1831 na str. 235.: »Mezi novými knihami českými, které tenkráte ohlašujeme, kniha tato snad a beze snadu jest ta nejznamenitější; aspoň nám největší potěšení způsobila . . . Pan vydavatel skutečné zásluhy tím nabyl, že i tuto stránku života národu našeho poobjasniti se snažil, dříve nežli snad jiné tvárnosti nabude; neboť i sám připomíná, že novější zpěv duchovní vždy více od té vážnosti, hlubokosti a jímavosti se uchyluje, kterou starší zpěvové toho druhu vynikají. Ale čeho této knize se nedostává, jsou melodie těchto písní; a neradi vidíme, že se jich ani neslibuje.«*) Jungmann ve své »Historii lit. české« na str. 380. 2. vydání praví o nich. »Mnohé z nich výtečné«.

K této kritice Palackého poznamenává Kamarýt v dopise Čelakovskému 3. července 1831: »V letošní první části Musejníku četl jsem příznivé ohlášení Duchovních národních písní, i co odjinud se doslýchám, budou se líbiti našemu obecenstvu . . . . Co o nápěvích tam v Musejníku pověděno, má své místo, jen že každá pěkná píseň nemá vždy pěkný nápěv, a ty, které by dle vkusu byly, nemohl jsem podati, an mi k tomu povolaného umělce vyhledati nebylo možno. Doufal jsem, že *aspoň pro pochoutku* z těch několik tam přidáno bude, které jsem ti pro zkušenou ukázal. Zdá se mi, že nebyly po tvé mysli. Pročež prosím, bys mi je příležitě odeslal, já jich aspoň v mém kostele k jiným písním použiji. *Bral jsem též před sebe*, sebírati a vydávati pro *sebe právě české zdařené nápěvy*, i kdyžby nebylo každému po pěkném verši (textu), toliko sloka by se přidala pro seznání rozměru a mohl by se časem dáti nápěv ten k jiné třebas nové písni, která by s duchem jeho sloučiti se dala. Při těch nápěvích, jenž by na výborné již vydané písně skládány byly, stalo by se toliko odvolání!!«**)

*) Též v »Zebrubných dějinách českého písemnictví doby nové« str. 782.
**) V »Seb. listech« na str. 299.

Odkud Kamarýt čerpal, který, až na skrovné vyjímky, jen povšechně udává, že z »kancionálů« a »špalíčků« vypisoval, píše v »Českém Lidu« roč. VI., č. 1. a 2. Pavel Váša ve stati »Kamarýtova sbírka« »Českých národních písní duchovních« a před ním již Jos. Jireček v »Hymnologia Bohemica«, jejž doplňuje nebo i opravuje Pavel Váša.

Z »Českých národních duchovních písní« čerpáno bylo do »Bradáčova Kancionalu«, vydaného dědictvím Svatojanským, o čemž píše pisatel těchto řádků zvláštní stať, jakož i o Kamarýtově kancionálu. *)

Kamarýtův Kancionál.

Pokusem tohoto druhu, sestaviti kancionál, byl *Kancionál Kamarýtův* s nápěvy chovaný až asi do r. 1895, kdy ho nynější nástupce Kamarýtův v Klokotech P. J. Šedivý, ochotně odevzdal Táborskému museu na přímluvu pisatele těchto řádků. Kancionál ten jest nyní již ve velice bídném stavu, tak že některé listy jsou úplně opotřebovány, jest kaligraficky psán rukou Kamarýtovou, do něhož později vloženy byly jinými osobami ještě jiné písně. V čele každé písně jest nápěv. Kancionál jest rozvržen na písně: 1. k Panně Marii, 2. ke mši sv., 3. k Pánu Ježíši, 4. ve všelikých obecných potřebách a nebezpečných časech a 5. ke svatým.

V prvním oddělení jest:

»Kde je naše Matka« 8 slok,

»Přijdiž, přijdiž, ó Maria,
všem křesťanům ku pomoci« (1829) 9 slok;

jiná: »Bráno nebeská všem věrným
Panna Maria, hvězda Nebeská« 12 slok,

»Maria sedm bolestí,
když svému srdci« 8 slok,

»Maria sedm bolestí«
»A tvou vlastní duši pronikne meč« (Luk. 2. kap.)

Ve druhém: »Tvou obětí chcem Tě ctíti« 7 slok.

Ve třetím: »Již jsem dost pro tebe pracoval,
třiatřiceti let tvé spasení hledal« 19 slok.

»Nemohu většího mít přítele
nad svého božského Spasitele« 20 slok.

*) Za literární příspěvky a authentické prameny k této práci vyslovuje pisatel těchto řádků upřímný dík p. t. vdpp. Th. Dru. Janu Sedlákovi, kanovníku u sv. Víta, řediteli Dědictví sv. Jana v Praze, B. M. Kuldovi, kanovníku na Vyšehradě, nyní již v Pánu zesnulému, který mi ochotně zapůjčil rukopis: I. Písně adventní (začátek písní o narození Syna Božího), II. Písně o narození Syna Božího (pokračování z kancionálu Svato-Václavského). Přepracoval B. M. Kulda: a »Písně rozličné«. Vše to bylo mi zapůjčeno k mým prácem. Po jeho smrti má to býti majetkem Musea král. Českého. Dále děkuji upřímné vdp. Ant. Adamcovi, řediteli bisk. semináře v Brně, P. J. Knotkovi a j.

»Po hrozném ubičování
hle hrozné korunování
téhož Pána angelského
krále lidu světa všeho . . .« 17 slok.

»Kde jsi potěšení můj Ježíši
Outočiště jmění Bůh nejvyšší . . .« 6 slok.

Jiná: »Ach já hříšník ten největší
co sobě počít mám . . . .
kamkoli se chci obrátit
pokoje v srdci nemám . . .« 12 slok.

Ve čtvrtém: »Otče, my prosíme Tebe
pohleď na dítky své s nebe,
slyš Otče naše vzdychání
slyš dítek tvých smutné lkaní . . .« 19 slok.

V pátém: Ku sv. Janu Nepomuckému:

»Prospěvujte vlastencové,
Janu Nepomuckému
vzdejte všichni národové
chválu knězi svatému . . .
Po všech zemích rozhlášená
jest čest Jana svatého
kterak nemá v Čechách pěná
být čest Čecha slavného . . .« 14 slok.

Jiná: »Svatý Jane z Nepomuku
vzpomeň na mne
hradu pražský kanovníku
budiž při mně! . . .« 16 slok.

Ku sv. Anně: »Zdrávas buď Anno svatá
všech věrných ochránko zlatá!
[: my se k Tobě utíkáme
o svatá Anno milá :] . . .« 5 slok.

Jiná: »Zdrávas buď Anno svatá
všech věrných schránko zlatá,
my se k Tobě utíkáme,
k Tobě outočiště máme
jako dítky k matičce
Krista Pána babičce . . .« 10 slok.

»*Kancionál Svato-Klokotský*, který mnohé písně našeho zvěčnělého pěvce Kamarýta vlastní rukou psané chová, vzal za posledních let znamenité porušení. Péčí duchovního na Hoře Klokotské obstarán jest opis řečeného kancionálu. V práci tu uvázal se známý svou ochotou učitel dívčí školy p. Václav Krátký a také ji úhledně a krásně vykonal, nejen že titulní list a názvy písní kaligraficky provedl, nýbrž i nové písně od p. P. Hulakovského a od p. Jana Vladyky přidav, veškeré písně v kancionálu obsažené nápěvy, z nichž některé sám komponoval, opatřil.

Skvostnou vozbu tohoto pěkného díla nechal obstarati p. krajský president Dr. Jan Vladyka, začež oběma pánům vřelé díky vzdány buďtež!«*)

Než Kamarýtův kancionál nebyl uložen, ale zpívalo se z něho dále jako před tím. Píšeť o tom politický časopis Tábor pod heslem: *Klokotský kancionál* následovně: Svým časem podali jsme zprávu, že klokotský kancionál, založený 1827 J. V. Kamarýtem, čistě opsán a sice za tou příčinou, aby se starý, který většinou rukou Kamarýtovu psán a již velmi vetchý jest, co památka uchoval. Myslili jsme, že tomu tak, než přesvědčili jsme se, že starý kancionál *dosud službu* na kruchtě konati musí, an nový někde v skříni snad odpočívá, a proto myslíme, že velmi na místě bude, vyslovíme-li zde přání, by se konečně starý kancionál uschoval a úplnému zničení nevydával.**)

Následujícího však roku 1868 píše o tomto kancionálu Jan Hulakovský ve svých »Dějinách hory Klokotské« na str. 18. to, co bylo již r. 1866 v časop. »Tábor« napsáno; k tomu připojuje ještě jinou zprávu o neznámém rukopise Kamarýtově, když dí: »Máme zde dva jeho rukopisy *Kancionál a Knížečka Marianské pobožnosti*, jakáž se na Klokotech koná. První každodenní potřebou schátralý jest péčí nynějšího duchovního Jana Hulakovského opsán« atd. . . . »Druhý rukopis, posud dosti zachovalý, tklivými modlitbami k Panně Marii vyniká.« *Knížečky Marianské pobožnosti* pisatel těchto řádek ani na Klokotech ani v Táboře neviděl.

O kancionále Kamarýtově zmiňuje se v předmluvě svého spisku P. Jan Ev. Hulakovský též r. 1869, kdy týž duchovní »*Kancionál Svato-Klokotský, založený P. Jos. Vlastimilem Kamarýtem* léta Páně 1827 opravil, rozmnožil a vydal v Táboře.«

Kamarýtův posudek v »Čechoslavu« r. 1825.

Vedle duchovních písní, jež si Kamarýt téměř životním cílem učinil, ba ještě dříve před nimi obíral se musou světskou a potom převahou duchovní; jinou zálibou jeho byla kritika, škola a duchovní správa. V letech duchovní správy Kamarýtovy přispíval básněmi a jinými plody do tehdejších časopisů a almanachů, jako do »Denice čili Novoročenky« r. 1825, »Poutníka Slovanského« r. 1826, »Čas. Musea« r. 1828, 1830, 1833, »Časopisu pro katolické duchovenstvo« r. 1828, 1829, 1831, 1832, 1833, »Hlasů Vlastenců ke dni 1. března 1832«, »Jindy a Nyní« r. 1833; po smrti jeho vyšly některé práce jeho v »Čas. pro katolické duchovenstvo« r. 1833, 1841, v »České Včele« r. 1834, ve »Květech Českých« r. 1834 a ve »Vlastimilu« r. 1841. Však duchovní správou jsa příliš zaměstnán, nemohl se příliš muse věnovati.

V kritice byl Kamarýt velice hledaným. Psal v tom oboru do »Čechoslava«, »Musejníka« a »Časopisu pro katol. ducho-

*) *Tábor* r. 1866; nakladatel a redaktor Jan Frank III. roč. č. 29. dne 17. listopadu, sloupec 7. C. k. univ. bibl. 54. B. 239.

**) Ibid. r. 1867. roč. IV. 5 července č. 9. sloupec 9.

venstvo«, jsa buď vyzván, buď sám od sebe. V kritice, jíž s celým srdcem se věnoval, co bylo dobrého pochválil, co špatného pohanil; však vždy nevděčné to pole mohlo též Kamarýtovi býti osudným. Promluvíme si o tom obšírněji.

Čelakovský chystaje na r. 1825 vydati druhý díl »Slovanských národních písní«, žádal Kamarýta o posudek. Psal mu 15. března 1825: »Na posudek čili přísudek písní mi nezapomeň, zatím si to v hlavě ulož, a pak ať to hned po vyjití tu mám.«*) Ceny těchto písní nikdo nepopírá a také by neupřel.**) Než r. 1825 vydal též Rittersberg své »České národní písně«, obsahující 300 písní českých atd.; setkal se tudíž s Čelakovským na jednom poli. Odtud částečně vedle věcných důvodů ona řevnivost mezi Rittersbergem na jedné a Čelakovským a Kamarýtem na druhé straně. Čelakovský žádaje o posudek, požádal též Kamarýta, by se i Rittersbergovy sbírky dotknul, což bylo tím snazší, ježto tam bylo skutečně dosti slaboučkých míst, což později sám Rittersberg uznal a k Čelakovskému o radu stran písní se utíkal.***) Však to přinesla teprv doba pozdější, doba poznání. Kamarýt vyhověl svému Čelakovskému a napsal posudek do Čechoslava r. 1825, č. 19., str. 152., který nám tehdejší poměr dobře osvětluje. Pod záhlavím »*Vědomosti*« čteme:

»Za našich časů,†) kdežto se všeliké dávných i novějších časů památky, které milá naše vlast nám zachovala, tak snažně hledají, tak bedlivě šetří, kdežto zvláště slovanské básnictví takového stupně dosahuje, že se již snadno s těmi nejosvíceněji-šími národy o vínek čestný pokouší, kdežto Čechové a s nimi všichni Slované pomalu sebe a vlast svou poznávají, svých znamenitostí náležitě uvažovat počínají — za těch časů bylotě žádaná sbírka našich srdečných národních písní, které nyní pod názvem: »*Slovanské národní písně, sebráním F. L. Čelakovského. Díl II., v Praze 1822*« před sebou máme. Tím žádanější, jelikož Slované, byť i sami sebe nebyli znali, nebo pro svou jim přirozenou skrovnost a tichost hluků nedělali, ode všech cizinců za národ zvláště zpěvný a hudebný již dávno vyhlášeni jsou; a tím žádanější, že to není věc snadná, takovouto sbírku krasovědy a kritiky, národa dostojnou, podniknouti jenom, neřku-li vyvésti. Čehož nám důvodem tak mnohé cizí, jako domácí podobná sebrání (ač se snadno žádné z nich mimo Herderova tak široko a daleko nepustilo, jako toto před námi ležící), kteráž toho vznešenějšího cíle daleko chybila, a toliko hrubému šašku, nikoli však historii národa, tím méně jeho básnictví posloužila. »*Národní písně jsou památky historické*«, ale *národní*, ne pak takové, jakové nezbedná lůza necudným hrdlem pronáší, nikoliv takové, jaké ledajaký poběhlík anebo (jak říkají) zvandrovaný bohužel tovaryš, ani Čech, ani Němec, ani Maďar, ani Tatar více nejsa, kdo ví odkud k nám zanese, nikoli takové, jaké hladový obyčejně kramář ze své kotrby chase zpívá. Takovýmito v pravdě

*) V »Seb. listech« str. 173. a 174.
**) Důkladně o tom v »Zevrubných dějinách čes. písemnictví doby nové.«
***) V »Seb. listech« str. 258. Viz i zde následující.
†) Čechoslav r. 1825, č. 19, str. 152.

celému národu veřejně na cti utrhá, všecky jiné národy přelhává, kdo se opováží za národní je vydávati. Věru by sobě znamenití němečtí básníci nestěžovali, že v Němcích málo národních písní k nalezení, kdyby toho hříchu byli se chtěli dopustiti, takovýchť by bez velikého hledání i ve svém jazyku byli nalezli. Však věděl sbíratel, že hejno prostopášné chasy není národ, aniž tedy jeho písně národní. A tyť ovšem ani krasovědy, ani požadování vyšší kritiky zadost neučiní. My pak myslíme, že národní píseň všecky vlastnosti dokonalé básně do sebe míti může...

Joz. K.«

Kamarýtovou kritikou byl Čelakovský úplně spokojen; za to však Rittersberg nanejvýše popuzen. Vyšlať sbírka Rittersbergova pod ochranou tehdejší »Jeho Excellencí nejvyššího pána Purkrabí království Českého« Kolovrata.

Rittersberg věc svou učinil věcí tohoto »rozkřikuje«*) i tehdejšího censora knih Zimmermanna, že posudku Kamarýtova nepotlačil. Věc byla pro Kamarýta velice choulostivou; chránilo jej pouze to, že byl — knězem. O této kritice a následcích její dočítáme se několika dosti zevrubných zpráv v »Sebraných listech«. Čelakovský píše Kamarýtovi 23. máje 1825: »S posouzením jsem byl dobře spokojen, zvláště, žes oněm sviňařům trochu vydrbal. Vyšlo v Čechoslavu, do Kroka, jak jsi navrhoval, přijíti nemohlo! Bůh ví, kdy vyjde, a potom to též za oznámení sloužiti musilo; a pan Krok mi povídal, že prý bez toho od tebe někdy obšírnější pojednání o národním básnictví vůbec a obzvláště očekává.«**) A 25. června 1825 píše Čelakovský opět: »...Milý brachu! máš soud a hrozný soud na krku. Nejlevněji, odbudeš-li to asi pololetním zamknutím a vězením u f. kapucínů.***) Pan Rittersberg se hotuje, jak purkrabí do Prahy přijede, tě obžalovati, žes jeho písně pohanil. On si tvé pojednání dal do německého přeložiti, a běhaje co ztřeštěnec po Praze, ukazuje svou hanbu. Tys tomu dal. *Blaze ti, žes pod plíškem,* †) kdyby to byl jiný, ti psi by ho ukousali, jak jsou rozvztekleni. Mne to ale jak náleží těší, že sobě vydavatelé oněch písní jak náleží hodnou nečest způsobili, *tak aspoň nepadne ta hanba na národ,* a mnohem více mne těší, že jsme my měli tu myšlénku, kdy naše národní sbírati. Tím aspoň Rittersbergem způsobenou křivdu a nečest poněkud již dříve a potom jsme odstrčili.« ††)

O čem Čelakovský Vlastimilovi psal, bylo pravdou; nejbližší doba je o tom přesvědčila. Rittersberg obrátil se na nejvyššího purkrabího a též na Budějovického biskupa, jak se o tom výslovně Kamarýt dne 7. června r. 1830 zmiňuje.†††)

O obém zpravuje Čelakovský Kamarýta dopisem 6. července 1825, když dí: »Milý Kváčovský! tenkráte jsi dokvákal, anto

*) »Seb. l.« 172.
*) V »Seb. listech« str. 175.
***) Míněn dřívější církevní trest.
†) = že's knězem.
††) V »Seb. listech« str. 176.
†††) Tamže str. 240 a 273.

jiný kvákal na tebe se vyřítil. — Tu máš, čti a rozuměj! Ale při tom volej se mnou Victoria! Ten pan Rittersberg sám nevěda, jak se šeredně opálil. Tu jsi se dotknul živého! — hahaha! — Musím ti ale z kořene věc tu vypravovati. Přiběhl předevčírem ke mně Tomsa, abych mu honem tvé posouzení do němčiny přeložil, že je žádá pan Zimmermann, anto sám chce proti Rittersbergrovi stížnost vésti, že ho po městě rozkřikuje, pomlouvá a takořka na kordy vyzvati chce, kdyby se pleše nebál, a to proto, že Kváčovského censor pustil. Učinil jsem to a nemine ani hodina — zas u mne Tomsa, že přišla tato Rittersbergova odpověď (kterouž tu přikládám) do Šenfeldovy novinárny a z poručení pana purkrabího že má vytlačena býti. Byl též na rukopise podepsán: »Imprimatur Kolovrat«. Tys hodil zpropadené jablíčko hádky mezi ně. Tebe ale strašlivější osud očekává; *nebo se Rittersberg prohlásil kdes, že bude psáti biskupovi Budějovickému a u něho tě obžaluje. Buď tedy na to připraven.* Mně se nejlépe líbí ohražování jeho a ta zídka; nejv. purkhrabí je věru nešťastný mecénes; a proti té palici ovšem není šermu, sic by se dalo vydavatelům národních plísní notně vydrbati. Mezi Zimmermannem a Rittersbergem ale nastalo hodné rozkmotření, a to nejprospěšnější z toho, že jeden druhého stíhati bude, kde bude moci.«*)

Odpověď Rittersbergova jest obsažena v č. 27. str. 247.—8. »Čechoslava« r. 1825; zní následovně:

V čísle 19. českého časopisu »Čechoslava« domýšlel se Nejmenovaný Joz. K. — omlouvaje Čelakovského sbírku slovanských národních písní — že troubě toho svého *chválení slavného* většího dopřeje hlaholu, když všech sbírek národních písní, jakýkoliv majících oučel zohyzdí, na něž na všecky tou příčinou nezvedenou a nemravně vrčí, způsobem skutečně »nezbedné lůzy, necudným hrdlem břeštící, z kotrb hejna prostopášné chasy.« Jak velice byl by *Čelakovský* — jehož přepilná a mnohovážená sbírka slovanských národních písní vděčného jistě zasluhuje uznání — k politování, kdyby jeho zdařená práce tak pošetilého hulákání zapotřebí měla; ano by ji především českému obecenstvu, *na outraty a umenšování jiných vlasteneckých prací* vychvalovalo. Ani *Herder* nemohl ujíti metly tohoto krytykanta, ačkoli při hodnosti takého slavného jména jistý způsob uctivosti nevyhnutelný byl. Snadno a zouplna byli by se v takové společnosti vydavatelé českých národních písní, jichž se týká zpoura krytykanta podle mnohého výrazu nadjmenovaného pojednání« (a nyní uvádí pod čarou citát, jejž Kamarýt užil: Jakož jest: *Národní písně jsou památky historické.* Však věděl sbíratel, že hejno prostopášné chasy není národ, aniž tedy jeho písně národní atd.«) upokojili a zasílatele toho pojednání, zasloužen ou nevšímavostí byli by odpovědi *hodnou neučinili*, kdyby se nejednalo krytykanta před vlastenským obecenstvem, anož by si předce *pomlčení* nad takovým způsobem *jinák vykládati* mohlo, obviniti *z opovážlivosti*, která se tu zapřít nedá, a ze schválního *jedovatého zohavení oučelu vydavatelů*« . . .

*) V »Seb. listech« na str. 177.—178.

Z předmluvy pak své uvádějí vydavatelé českých národních písní či vlastně Rittersberg, že »padá ta opovážlivost zasílatele tak hrubě do očí, jižto první krok k ní učinil tehdejší »Jeho Excellenc nejvyšší pán Purkrabí království Českého«, který »již před dvouma lety způsobil sbírku českých národních písní po všech krajích království našeho« a jíž vydavatelům bylo dovoleno, aby byla »základem zbírky této«.

Podobným tonem psána jest tato odpověď dále, oplývajíc mnohým ostrým výrazem. Podepsáni jsou: Vydavatelé českých národních písní.

Kamarýt na radu mnohých měl se obrátiti k samému purkrabímu s ohražením a listem, aby věděl, jaké písně vzal v ochranu. Na Jungmannovu radu se tak však nestalo. Píšeť Čelakovský Kamarýtovi ku konci srpna 1825: »Zamýšlel jsem tvou šarvátku s Rittersbergem prodloužiti podle rady některých, totiž aby se tvé odvolání k nejvyššímu purkhrabímu spolu s listem zaslalo a aby tudy, jestli by to i hned nepropustil, alespoň viděl, jakové jsou ty písně, které pod štít přijal, ale poradivšímu se o to *s báťuškou*,*) *bylo mi zrazováno, anby třeba tudy nějaká kyselost, alespoň vychladlost horlení jeho pro nás povstati mohla,* a jakož všudy rád mnoho na slova baťuškova dávám, i tu jej rád jsem uposlechl. Bylo mu to buď jak buď nemilé, že se jeho jméno v takovémto kalu kritickém proplachuje etc. Co se vleče, neuteče. Jak brzo se udá příležitost, má to býti Rittersbergovi oplaceno.«**)

Však pro Kamarýta nemělo to zlých následků a Čelakovský později na radu Vinařického a Palackého — jak píše Kamarýtovi počátkem ledna 1830 — a na prosbu Rittersbergovu, jenž k němu o radu se uchýlil, »jak by se druhé vydání opět pěkným způsobem do světa pustilo«, tomuto u vydání pomáhal, »a to přede vším, aby počet těch písní, jestli ne o polovinu, aspoň o třetinu zmenšen byl *vyvržením všech nešvar a nekalostí*, k čemuž tento jakož i jiným požadavkům »ochotně svolil«.***) (Pokračování.)

Věda nebeská.

Píše BEDŘICH JIŘÍČEK.

Scientia coelestis — věda nebeská — je ze všech věd nejstarší a nejzajímavější. Dříve se jmenovala astrologie, nyní slove astronomie. Staří astrologové vyzvídali a vykládali z běhu a rozestavení hvězd osudy jednotlivců i národů; ke svým tvrzením neměli podkladu a přece se těšili u lidstva největší úctě. Obyčejní lidé vzhlíželi k nim jako k polobohům, k bytostem, které jsou ve styku s nebešťany. Jejich výklady byly jen domněnky. Nyní věda nebeská nám jisté, zajímavé, až uchvacující zprávy podává o stavu těch světů, které miliony i triliony kilometrů jsou od nás vzdá-

*) Jungmannem.
**) V »Seb. listech«. str. 178.
***) V »Seb. listech« na str. 258.

leny a důvody pro své zprávy podávají tak makavé, že nelze jim odporovati. Ale my, nevděčníci, splácíme to lhostejností. Ten starý svět byl přece vděčnější, lepší; za nějisté hádanky měli uznalost a my za pracně vyzkoumané poznatky astronomů více si neváží me než jiných lidí.

Každá věda, i věda nebeská, je stupňovaná zvědavost. Člověk je zvláštní tvor. Není spokojen s věděním toho, co má okolo sebe. Rád by zvěděl, jak to bylo před ním, jak to bude dále a jak je to tam daleko.

Výzvěd, jak to bylo dříve, se jmenuje dějepis, paleontologie, geologie, archeologie atd.; výzvěd, jak to bude s námi dále, jmenuje se theologie, filosofie; výzvěd, jak je to tam daleko v prostoru světovém, jmenuje se astronomie, jíž nyní slouží teleskop a spektroskop způsobem až zázračným.

Tato snaha, poznati přítomnost vzdálenou, tedy nekonečnost prostorovou a minulost i přítomnest časovou, tedy věčnost, dokazuje, že je v nás cosi, co je cennější, než věci omezené prostorem a časem. Je to duch lidský, obdařený rozumem a vůlí, jenž by rád se vyšinul nad ostatní viditelnou přírodu. Tělo lidské je vázáno prostorem, časem a počtem, ale duch lidský zase prostor, čas i číslo chce míti za most, kterým by přešel do tajů věčných. Všechny věci, které člověk postřehuje smysly, jsou omezeny, konečné; však látky ve světě viditelném dají se rozložiti v atomy. I síla a látka může trvati v prostoru, času a počtem neboli číslem. Bez prostoru nemůže ani prášek trvati, bez prostoru nemůže být ani tvaru, ani objemu, ani pohybu žádného tělesa; ba ani duch sám se nemůže zjeviti bez prostoru. A co prostor je, to nám žádná věda nevysvětlí. Prostor podle našich poznatků je neomezen, lépe řečeno neohraničen. Naše vědomosti naše schopnost poznávací, kdyby jakkoli byla vyvinuta, neboli bohatá, přece má své meze.

A jako vše se jen děje v prostoru, tak se také vše děje v čase, kterýž rovněž nelze definovati. Co je čas, ještě nikdo uspokojivě neřekl. Každý to cítí, ale nikdo to nedovede vysvětliti. Jak dlouho čas trvá, i to je duchu lidskému záhadou. Týž oddíl časový — na př. hodina — nestejně dlouho každému trvá. Závisí to od nálady mysli. Šťastnému trvá hodinka kratčeji než někomu, kdo je v smrtelných ouzkostech, na př. uhelných dolech, kde se stal výbuch a čeká se druhý každou chvílí. Takovému se zdá hodinka, ba i minuta celou věčností. Podle toho nešťastná věčnost je delší než blažená podle našeho lidského ponětí. Proto nejen věčnost, ale i časnost je záhadou.

A co je proudu časovému přítomnost, co je minulost, co je budoucnost? Přítomnosti ani není. Neboť, myslíme-li nyní na to, co si myslíme nyní, již si myslíme, co jsme si myslili. Kdybychom si mohli mysleti čas bez budoucnosti, měli bychom obraz věčnosti. Čas je hrozná, tyranská moc, která nás sebou vleče ať chceme, ať nechceme. Ani vteřinu se nemůžeme zastaviti v životě svém, musíme s časem dále žíti.

Měrou prostoru a času je číslo nebo počet pro nás lidi. Zda pouzí duchové potřebují čísel, je také záhadou.

Počtem se měří čas i prostor. I počet nám lidem je čímsi, co se nedá zavříti, ohraničiti, jako do nějaké schránky. I nejúčinnější duch lidský je omezen, pokud je vázán tělem na čas a prostor, není schopen, aby si představil číslo na př. o statisících místech, a přece taková čísla jsou. Představme si to. Na př. modrá barva neboli paprsek světelný při barvě modré činí za vteřinu 660 billionů záchvěvů neboli vlnek étheru. Kolik jich udělá za hodinu? Kolik je to míst v tomto počtu? A přece je to skutečnost. Tedy jak prostor a čas, tak i číslo nebo počet nás převádí přibližně do pojmu věčnosti, ale nikdy, pokud jsme omezeni tělem, nás tam nepřivede, jen hrůzu a zachvění mysli způsobí. Než i to největší číslo, které si dovede člověk představiti a které nám znázorňuje nebo vyměřuje čas nebo prostor, ještě ani špetkou se nepřiblíží božské velebnosti, jelikož i toto číslo ještě ani vteřinou se nepřiblížilo věčnosti.

Prostor, čas, číslo jsou ústředím mezi časností a věčností, ale jsou zároveň ústředím, mostem mezi skutečností a naším věděním. Bez nich bychom si nemohli ničeho představiti a pochopiti. Co je vzduch pro náš život, čili pro naše dýchání, to je prostor, čas, počet pro naše vědění. Tolik uzdálo se záhodným předeslati ku článku, jenž pojednává o vědě, která má činiti s prostorem, časem a čísly ohromných rozměrů. Co jsou boháči ve světě, to jsou zkoumatelé v této vědě. Jako milionář počítá vysokými penězi, tak i nebeský vědec počítá a měří ohromnými čísly ohromný prostor i čas.

Než je rozdíl mezi vědou touto dřívější a nynější. Dříve zemi považovala věda za svět celý, k němuž ostatní hvězdičky byly jen jako k celku ozdobnými přívěsky a rozum lidský za mocnost, který vyzkoumá kde co. Nyní vykázala věda zemi nepatrné místo v širokém světě a rozumu ovšem ukázala, že nesmí býti tak přemrštěn, aby hleděl vyzkoumati, co se nedá. Filosofie myslila, že leccos vyzkoumala, že na jejím poznatku nelze viklati; a hle: věda nebeská řekla rozumu: »ustaň v marné snaze své; vždyť to, co zkoumáš, je tajemství, nejsi s to.«

Dříve, kdy se myslilo, že není daleko na hvězdy, počítal se čas více; nyní počítá se čas — ale ještě více prostor, vzdálenost.

1. Dříve.

Je-li kdo stihán nehodami, říká: »Jsem narozen na nešťastné planetě.« Praví to třeba jen žertem. Odkud vzniklo toto přísloví mezi lidem? Přišlo na nás ze starých dob, kdy astrologové narozenému světoobčanu předpovídali jeho budoucí osudy a soudili tak z jeho horoskopu, to jest onoho bodu na ekliptice, který právě vycházel v tu dobu, kdy se dotyčný člověk narodil. V jakém poměru tento bod stál k nejbližší planetě a ku hvězdám ostatním, podle toho věštili jeho budoucí život.

Je to pověra. Ale dle přísloví: »není šprochu, by v něm nebylo pravdy trochu«, také je na tom něco pravdy. V planety, mající vliv na naše svobodné, soukromé jednání, nesmíme věřiti, ale musíme uznati, že povšechný život náš je odvislý od planet;

můžeme to připustiti, uvážíme-li, že veškerý život pozemský je závislým od jedné hvězdy — od slunce. Z této odvislosti od slunce a z tušení, že i od ostatních hvězd poněkud jsme odvislí, povstala astrologie.

Čím větší byla buď skutečná nebo domnělá odvislost lidského života od jevů a zjevů přírodních a nebeských, tím více číhalo se na objev jejich a z objevů jejich se zase soudilo na osudy a děje ve společnosti lidské. Objevil-li se úkaz, jenž, jak si někteří pamatovali, měl v zápěti trapný děj v životě lidském, pobádal k ostražitosti a opatrnosti a k přemýšlení, jak lze zlo předejíti nebo se proti němu obrniti. Nedalo-li se zlo zažehnati, nacházelo lidstvo aspoň útěchu v pocitu, že je bytost vyšší, která osudy jeho řídí a obrací zlo i dobro.

Nikoli všichni, nýbrž jen málokteří zasvěcenci slynuli tím důmyslem, tou pamětí a tou soudností, by z jistých zjevů v přírodě dovedli uhodnouti, co nastane. Když jejich hádání se splnilo, museli jistě u nevědomého lidu nabývati úcty a obdivu. Zváni byli mudrci a jistě měli velký vliv na smýšlení lidu, dělali, jak se říká, veřejné mínění. Předpovídali budoucí věci jednak v přírodě, na obloze se dostavující, jednak i v životě lidském naskytlé. Objevil-li se prorokovaný zjev v přírodě, nabyli tím většího vlivu u lidu; a když prorokovaný děj v životě lidském se vyjevil neúplně, jejich úcta se tím neztenčila. Řeklo se, že mudrci uprosili božstvo, aby usouzený trest zmírnilo.

Nelze upříti, že byli lidé zvláštní prozíravostí a soudností nadaní, kteří z jistých úkazů předvídali budoucnost, a to zcela na cestě přirozené. Nedá se také upříti, že povrchní, vypočítaví a ziskuchtiví lidé, chtějící těžiti z lehkověrnosti prostého lidu, tomuto prorockému řemeslu se věnovali. Úkolem tímto se zabývali pohanské kněžstvo: babylonské jsouc činno nejvíce v oboru hvězdářském, egyptské, jsouc více činno v oboru lékařském, jak se vidí dle svědectví nalezených památek. Snad i bibličtí pohanští mudrci byli z těchto škol. Oboje zůstalo neporušeno od ziskuchtivosti a šálení lidu.

Než v Řecku a Italii se kněžstvo oddalo slepému prorokování a pravá moudrost od něho přešla na několik málo myslitelů, jejichž spisy až po dnes budí u nás obdiv. Proto také od řeckých a římských astrologů zachovaly se špatné kalendáře a letopočty starého věku pokulhávaly až do dob Caesarových a jejich předvídání v oboru lidského života přes uchvacující výroky delfické zvrhlo se jen v čiré hádání a pověru. Pověrou bylo předpovídání budoucího děje z letů ptáku, z vnitřností obětních zvířat a z šumotu stromů. Šlendriánští proroci lhali, že je to mluva bohů.

I když se jejich proroctví nesplnilo, dovedli vždy omyl vysvětliti nebo poopraviti, ovšem nikoli ku svému zahanbení, nýbrž tak, jako by zavinila nejapnost tazatele nepříznivý výsledek.

Ovšem, takovému prorokování pomáhala víra i nálada tazatele. Jak věc dopadne, již se napřed vědělo. Čekatel příznivého předpověděného výsledku nabyl odvahy; a odvážnému kyne štěstí. Nemaje naděje na dobrý výsledek při svém podniku, zma-

lomyslněl a proto musil se minouti s příznivým cílem. To řemeslní proroci dobře věděli.

Než z jistých jistě se dostavujících úkazů na nebi poznávali zákonnost, jaká vládne ve světě nebeském a podle toho měřili časy. Všude tam již se jevil jistý stupeň kultury, kde počítali dny, měsíce a roky. Nejprve čítali dny. K časomíře, zvané měsíc, přišli po zkušenosti, jaké nabyli pozorováním jevů měsíčních, že totiž za 29 dní asi je zase takový, jaký byl před tím. Tyto dny si asi poznamenávali na dřevě, nebo kamenech, kolikráte asi slunce musilo vyjíti, než zase takový měsíc na p. úplněk se objevil. A když se to desetkráte opakovalo, poznali, že je v jejich počítání měsíc předběhl, že musili k 29 dnům přibrati ještě půl dne. Tím povstala míra časová, čítající 29 až 30 dnů. Vzniklo takové kalendářní zřízení, že se střídavě dávalo jednomu měsíci 30 a druhému 29 dní. Časem se zase poznalo, že nebude shody s měsícem nebeským a s měsícem jako časoměrou, když se střídavě podělují měsíce po 29 a 30 dnech. Vyzkoumalo se, že na 360 měsíců připadne 191, po 30 a 169 po 29 dnech. Povstal rozdíl mezi velkými a malými měsíci.

Časopočet tento, již prastarý, posud se zachovává v krajích mohamedánských a nevznikl snad ze zvědavosti astrologických zkoumatelů, nýbrž z potřeby socialní.

Jelikož poznali nezměnitelnou pravidelnost měn nebo jevů měsícových, utvořili si z měsíce časomíru a podle této určovali termíny, jak se co má státi při taženích válečných, při stěhovaní se kočujících kmenů na umluvená místa, při dodržování smluv, při určování dob slavnostních atd. atd.

Podobně jako vynašli míru měsíční, tak vynalezli i časomíru »rok« zvanou, k čemuž jim napomáhala časomíra měsíční. Dříve ještě, než podle délky stínu poznávali poledne, naznačovávali si místa na obzoru (od svého stanoviska), kde kdy vychází slunce a kde kdy zapadá. Brzy věděli — již nějaké tisíciletí před Kr. P. v Egyptě a Babyloně — délku roku, totiž $365^1/_4$ dne, kterážto míra ještě od Julia Caesara byla přijata do juliánského kalendáře.

Tuto roční časomíru vypočetl taktéž řecký hvězdář Hipparch (140 př. Kr P.) Chybný, vlastně neúplný výpočet tento mohl teprve za 300 let způsobiti zjevný rozdíl mezi oběhem země a letopočtem. Ač se juliánský kalendář skutečnosti nejvíce přibližoval, přece se přehlédlo, že i nejmenší chyba, odchýlka, když se každého roku množila, během tisíciletí vzrostla ve velký rozdíl.

Roku slunečnímu dali 365·25 dní, kdežto týž ve skutečnosti je o 11 minut 15 vteřin kratší. Tak kalendář juliánský zůstal v dobu Řehoře XIII. o 10 dní pozadu oproti skutečnému slunečnímu roku. Proto papež Řehoř XIII. nařídil, aby místo 5. října se již hned psalo 15. října, a aby v každém následujícím století, jehož první dvě čísla nejsou čtyřmi dělitelná, vypadl rok přestupný. Proto roky 1700, 1800, 1900 nebyly roky přestupnými, ale rok 1600 byl a 2000 bude přestupným. Opravený takto kalendář se nazývá kalendářem gregoriánským, jejž Rusové nepřijali, držíce se posud juliánského kalendáře.

Představme si to, co to znamená: zítra posunouti čas o 10 dní dále? Není to rovněž tak, jako si ze života svého utrhnouti 10 dní?

Kalendář má velkou důležitost pro život občanský i církevní. V životě občanském slouží za dělidlo díla a každé práce a v církevním určuje, kdy mají býti pohyblivé svátky církevní. Všechny pohyblivé svátky církevní závisí od data velikonočního svátku, jenž připadá první neděli po prvním jarním úplňku měsíce, jak určil sněm v Nicei roku 325.

K výměru měsíců a roků nebylo zajisté třeba velké učenosti, nýbrž více vytrvalosti a trpělivosti pozorovati slunce, měsíce a v přesném zaznamenávání.

Astrologové ve svém vlivu a vážnosti u lidu postoupili, když vynalezlo se »zlaté číslo«, totiž devatenáctka, to jest devatenáctiletý okruh, dle kterého s velkou pravidelností se opakují tytéž zjevy a jevy na nebi a pak, když se objevilo období, ve kterém se na vlas opakuje takovéže zatmění měsíce, totiž 6585 dní a 7 hodin, tedy něco přes 18 let. — To se vědělo na př. v Číně již před 4000 lety.

Předpověděli-li astrologové zatmění měsíce již několik let napřed, jaké váhy musili nabýti u lidu!

Toto pravidelně se dostavující období s týmiž úkazy nebeskými se nazývalo »saros«. I po příčinách těchto úkazů se pátralo, ale nadarmo.

Zatmění přišel blíže na stopu hned v V. století př. Kr. Anaxagoras, dotvrzuje, že zatmění nastane, když nějaké těleso se dostane mezi měsíc a zemi. Ale spis, ve kterém to tvrdil, byl uznán za rouhavý, bezbožný a byl by za tento odvážný názor brzy život ztratil.

Za 50 let později jal se Pythagoras vysvětlovati zatmění slunce. Dle něho pohybuje se měsíc mezi zemí a sluncem a jeho kulovitý tvar metá stín na slunce a jako temný kulatý talíř se tam spatřuje. I při zatmění měsíce pozorovali kulatý stín na měsíci, ale nikdo nemohl tenkráte zodpověděti otázku, které těleso nebeské zaclání měsíc. Neboť na zemi nemohli pomýšleti při tehdejším mínění, dle kterých země byla jako nehybný kulatý talíř, nebo jako válec.

Když nastane zatmění slunce nebo měsíce, zmocní se nás trapný dojem, ač příčinu a neškodlivost toho známe. Jaká hrůza však musila se zmocniti nejen divokých, nýbrž i kulturních národů dříve, když světlo denní nebo noční vypovědělo svůj svit! Všeobecně budil tento zjev přírodní domněnku, jakoby ďábelská moc se vzbouřila proti bohům a zamýšlela provésti ve světě zkázu. Proto padali lidé na kolena s prosebnými zraky k božstvu svému.

Ví se, že zatmění slunce nebo měsíce mělo velký vliv na výsledek bitev. Vítězem vyšel ten, kdo, ač počtem vojska byl slabším, předvídal, že nastane zatmění, čehož právě k útoku použil a skličeného nepřítele potřel.

Ač se nabylo jistoty o jistém periodickém dostavování se zatmění, přece tato známost se chovala jen jako majetek někte-

rých zasvěcenců a ostatní vrstvy lidu držely se v nevědomosti, by, jsouce v jistou dobu uvědoměny, že nastane zatmění, tím větší úctu měly k prorokům, mudrcům, kněžím a státníkům. V zájmu autority chovala se tato známost jen u několika předáků společnosti.

Mělo-li nastati zatmění měsíce nebo slunce, nařizovali zvláště v Číně kněží a státníci obecnému lidu veřejné modlitby. Když pak se předpověděné zatmění slunce právě nedostavilo v té krajině, nybrž vedlejší, byl účin ještě větší, jelikož tomuto zbožnému zakročení lidstva se to připočetlo. Poukazovalo se, že bohové vyslyšeli prosby lidu.

Podle neúmorného pozorování a zaznamenávání vyslídili kněží a mudrci babylonští, že se za jisté období utvoří totéž jisté skupení planet na nebi, což rovněž bylo podnětem, že lid, když mu kněží i mudrci předpověděli, jaké bude rozestavení hvězd, k těmto kastám vzhlédal s velikou úctou a oddaností.

Než astrologové šli dále; nejen předvídali seskupení hvězd, nýbrž i prorocky vyvozovali účin hvězd na děje lidské.

Z počátku byla tato proroctví mlhavá a zněla asi takto: Dvě světlé planety přišly k sobě velice blízko, to bude míti za následek, že na světě se dostaví radostné události, dva mocnáři se spříbuzní a bude pokoj, nebude války.

Mimo to z té okolnosti, jaké postavení mělo slunce v různé roční časy k jiným hvězdám, soudili do budoucna na poměry společenské, na počasí, sucho, mokro atd. Z toho se vyvíjela víra v lidu, že planety vůbec mají vliv na povšechný život a děj zemský i na život jednotlivců.

Proto také souhvězdí, jímž jistou dobu slunce (zdánlivě vzhledem k nám) prochází, se pojmenovala podle dějů, prací lidských a živočichů, zvířat, s nimiž lid v tu dobu se obíral. Odtud dostala zdánlivá dráha slunce celoroční název »zvířetník«. A pobyt (zdánlivý) měsíce a planet v těchto souhvězdích nabýval pak v lidu zvláštního významu.

Těžko však je uhodnouti, z jakých příčin jisté planety dostaly jména božských osobností pohanských. Jistě ze způsobu, jak se objevovaly, dostaly název.

Merkur se ukazuje na nebi jako všudybyl. Hned na té, hned na oné straně slunce jen povyskočí a všude jen kratičkou dobu pobude. Mimo to nejvíce na obzoru si hraje na schovávanou, a to jako jiskrná a ohnivě zbarvená hvězdička. Proto byl obrazem a předzvěstí zákeřnictví a šibalství.

Venuše mění svůj byt pozvolněji a v jisté pravidelnosti, zářic za jitra a večera jasným světlem a leskem, jenž ještě nabývá pestrosti barvami, vbzuzenými ranními a večerními červánky. Venuše příjemná věštila něco příjemného, vůbec štěstí.

Mars zarudlý, rychle, divně a spletitě svůj byt na nebi měnící, měl do sebe cosi nebezpečného, byl oznamovatelem neštěstí.

Jupiter se pohyboval zvolna a pravidelně, takže jeho zjev a pohyby ve spojení s jeho jasností dávaly dojem vznešenosti a velebnosti.

Saturn se světlem temným a pohyby loudavými byl znakem povolnosti, slabosti, liknavosti.

Tyto vlastnosti planet byly příčinou, že se jim dával asi název bohů pohanských a byly taktéž materiálem k astrologickému prorockému řemeslu.

Každá planeta zase měnila, zvyšovala nebo zmírňovala své poselství nebo lépe řečeno, svůj vliv podle toho, jaké stanovisko zaujala proti slunci, měsíci, zvířetníku a obzoru. Horoskop čili předzvěst o budoucích osudech novorozence se vyvozoval z toho bodu zvířetníku neb ekliptiky, který právě vycházel na obzor v hodinu narození. Horoskop je tento bod ekliptiky v dobu narození a přenešeně se tak nazývá celá předzvěst nebo celé proroctví budoucího života.

Nejen planeta, která byla právě v bytu zvířetníka (na niž tedy se kdo narodil) při narození, měla vliv na osudy a ředitelství života novorozence, nýbrž i jednotlivé sousední hvězdy zvířetníkové měly co mluviti do narozeného osudu. Hlavní slovo však měla horoskopová planeta a spolu také ostatní planety vynášely — ale méně významný rozsudek nad novorozencem podle toho, jak blízko a v jakém seskupení byly k horoskopové planetě.

Velcí astrologové staro- i středověcí učili se kanonům astrologickým čili astrologické kasuistice, na př. co čeká člověka, když se narodí v horoskopu N, v němž má zároveň tou dobou sídlo planeta N, a planety N, N, N, mají směr a postavení N, N, N atd.

(Pokračování.)

†

Karel Skultéty,

řídící učitel v Šestovicích.

Dne 28. června došla nás do Prahy zpráva, že zemřel náš upřímný přítel Karel Skultéty. Čekali jsme to sice denně, ale nicméně velmi bolestně jsme byli dojati a překvapeni. — Narodil se 14. května r. 1857 v Brašově v Sedmihradech. Otec jeho Martin Skultéty byl lesní inženýr, vyznání evangelického a matka Maria, rozená Tušová, byla katolička a provdala se po druhé za okresního tajemníka Antonína Mathesa, jenž dlí nyní na odpočinku v Chlumci u Třeboně.

Sourozenci zvěčnělého byli: Ant. Mathes, c. k. policejní úředník v Praze, Aloisie Mathesová provdaná za učitele Jana Stancla v Chlumci u Třeboně a Gustav Mathes, c. k. berní adjunkt v Klatovech.

Náš Karel byl vyznání katolického a dobrým katolíkem zůstal do smrti. Karel Skultéty nabyl předběžného vzdělání v Kardašově Řečici, kdež byl spolužákem redaktora tohoto listu Tomáše Škrdle. Oba spolu vykonali první sv. zpověď a přistoupili k prvnímu sv. přijímání.

Z Kardašovy Řečice odebral se Skultéty na gymnasium do Jindřichova Hradce a odbyl tam maturitu s vyznamenáním. Z Jindřichova Hradce odešel do Prahy na universitu a zde studoval tři roky filosofii.

Roku 1879 stal se K. Skultéty suplujícím profesorem na nižším reálním gymnasiu v Pelhřimově. Zde rázem získal si lásku a důvěru studující mládeže, sboru profesorského i obyvatelstva města. Přednášel češtinu a němčinu a osvědčil se jako svědomitý, přičinlivý a dobrý učitel. Studující těšívali se na jeho hodiny a do dnes ho rádi vzpomínají. Jedním ze žáků jeho na gymnasiu Pelhřimovském byl též dp. Vlastimil Hálek, farář v Liboci, nynější II. místopředseda »Vlasti«. R. 1880 slavil K. Skultéty svůj sňatek s Dorotkou, rozenou Blažkovou, a tu se stal předmětem projevů lásky studujících gymnasia Pelhřimovského. Podali mu tenkráte darem z krejcárků svých úspor krásnou lampu. Skultéty i po letech si tohoto daru lásky svých žáků vážil a jako milou památku na dobu svého působení na Pelhřimovském gymnasiu ve svém rodině choval. Jelikož tehdy bylo nižší reální gymnasium v Pelhřimově vydržováno obcí, a valných vyhlídek na postup zde ani jinde Skultétymu nekynulo, opustil tedy koncem roku 1880 gymnasium Pelhřimovské a stal se učitelem ve Vlkově, okres Králové Dvory, odkudž se dostal do Šestovic; zde působil 20 let, z prvu jako správce školy, pak jako řídící učitel. Škola v Šestovicích byla při jeho příchodu zanedbána, ale on ji přivedl k žádoucímu rozkvětu. Byl přísný, ale vzorný učitel. Učil svědomitě a pořádek ve škole byl přesný. Na jeho radu mnoho žáků vystudovalo v učitele a úředníky a budou ho do smrti pamětlivi. Působilo mu velikou radost, zavítal-li takový bývalý žák jeho do Šestovic a navštívil-li jej. Za jeho působení přestavena byla škola, rozšířeny třídy a dosazen ještě jeden učitel. Při škole zřídil překrásnou zahradu, ve které hledával klidu po denním namahání. Avšak když nejlepší stromy nesou ovoce, hospodář odešel.

Školní dítky vychovával zbožně, sám dobrým příkladem předcházeje, byl horlivý zastánce a přítel sv. náboženství. Konala-li se nějaká sbírka na ozdobu chrámu Páně, daroval vždy značnější část a byl všemožně nápomocen, aby byla sbírka nejhojnější. K vůli němu daroval i každý jiný raději více, protože velmi mnozí osadníci byli mu zavázáni vděčností, že jim reklamacemi vymáhal syny od vojny. Ještě ráno v den smrti řezal se svou chotí v zahrádce růže, určené pro okrasu oltáře ve chrámě Jesenickém.

Byl členem obecního zastupitelstva a jednalo-li se o nějakou dobrou věc v obci, stál vždy v čele a výmluvností svou v obecním zastupitelstvu všeho docílil. Jako příklad uvádíme, že v nejlitějším boji proti † biskupu Ed. Jana Brynychovi obec Šestovice biskupa uvítala, když zavítal na gen. visitaci do V. Jesenice. Pro obec pracoval vůbec mnoho a nezištně a kdo se k němu o radu obrátil, každému poradil, pomohl a kde bylo třeba, i potěšil.

Vynikaje všeobecným vzděláním, byl volen za učitele dítek maj. velkostatku »Nový dvůr« u Jesenice, kamž ze Šestovic docházel.

Roku 1894 stal se K. Skultéty zakládajícím členem družstva Vlast a mimo to všecky podniky družstva horlivě až do smrti podporoval. Zakladateli družstva a svému spolužáku z K. Řečice zůstal dobrým přítelem až do poslední chvíle a neohroženě ho i proti kněžím, jeho lit.

odpůrcům, hájil. Později stal se také členem Fondu katol. spisovatelů, z něhož v čase první nemoci dostal 120 K podpory, aby se ve zdravé krajině mohl zotaviti.

Nějaký čas působil jako ligista a psával do »Kat. Listů«, jež mu za to navzájem zdarma byly posílány. Tato úmluva stala se s mnohými učiteli, čímž oni, čítajíce »Katolické Listy« v užší styk s katolickým hnutím vešli.

Roku 1901 převzal K. Skultéty redakci Učitelské přílohy »Vychovatele«. Zde vynikal jako statečný obránce víry, neohroženě odrážel útoky liberálního tisku učitelského. Asi rok byl také výborem družstva Vlasť.

Roku 1898 založena byla Jednota katol. učitelstva v království Českém. Karel Skultéty postaven byl v její čelo a zde se nejlépe osvědčily jeho klasické vzdělání, jeho výmluvnost, nezištnost a obětavost. Jednota měla nejprve sídlo v Hradci Králové, kdež jí † biskup Brynych věnoval plnou přízeň a lásku. Skultéty a Škrdle stáli na tom, aby sídlo Jednoty zůstalo stále v Hradci Králové, ale byli přehlasováni, sídlo bylo přeneseno do Prahy, a zde Jednota zakrněla. Církevní kruhy pražské význam Jednoty nechápaly, jí si nevšímaly, a biskup Brynych roztrpčen nevděkem jejím, přestal ji také podporovati. »Proč jste mi to učinili,« pravil p. biskup jednou k pisateli těchto řádků, »já bych byl Jednotě, kdyby byla v Hradci zůstala, každého roku kryl všecky její výlohy.«

Než stalo se: Jednota byla přenesena do Prahy, a Skultéty, jenž měl ke schůzím nejdále a cestu nejobtížnější, do schůzí nejpilněji dojížděl. Zde, i v občasných schůzích, na valných hromadách horlivě pracoval pro rozkvět Jednoty, z téhož důvodu konal přednášky i na venkově, pro ten účel také horlivě psal a tím se stal nejdůležitějším členem a nejčinnějším fu kcionářem Jednoty katol. učitelstva království Českého. Nad to i jeho klasické vzdělání všude imponovalo a v katolických kruzích Jednotě čest působilo.

Ale již zde v Jednotě, při schůzích, bylo pozorovati, že zdraví K. Skultétyho bylo otřeseno. Leckdy příliš a bez příčiny se rozčiloval, horlil a horlivost ta jevila chorobnou, nervosní podrážděnost. Asi před rokem se těžce roznemohl a z té nemoci již se nezotavil.

Pohřeb zvěčnělého konán byl v den sv. Petra a Pavla odpoledne; kondukt vedl dp. farář ve Velké Jesenici Jos. Kovář za asistence dp. faráře Jana Horáka z Jesenného.

Pohřbu súčastnilo se domácí, okolní i vzdálenější učitelstvo Smiřické, Josefovské a Králové-Dvorské, školní mládež školy Šestovické i Jesenické, páni obecní starostové domácí a okolní, domácí hasiči, pokrevní přátelé zesnulého a veliký počet obecenstva, čímž byl podán skvělý důkaz, jak všeobecné oblibě a úctě se zesnulý těšil. Lid plakal pro svého řídícího učitele a pravil: »toho nám nikdo nenahradí, to co on pro nás učinil, to druhý dělat nebude, škoda ho, Bůh mu vše odplať.«

Pohřební průvod bral se za zvuků hudby po silnici ze Šestovic do Velké Jesenice, kde byla rakev do chrámu všemi světly osvětleného donesena. Učitelský sbor zapěl jak v domě smutku, tak i v chrámě a na hřbitově smuteční chorál.

Zvěčnělý byl uložen v rodinný hrob ku svému před 11 lety zemřelému jedinému dítku Helence.

Zesnulý byl přímé, ohnivé, vroucí povahy, a poslední léta jeho života ztrpčena byla útoky, jež od vlastních kollegů vytrpěl pro své náboženské přesvědčení a proto, že byl předsedou »klerikální« Jednoty učitelské. O tom víme mnoho — nebudeme se o tom rezepisovati.

Věrný náš druhu v práci a zápasech

odpočívej v pokoji — po boji!

Národopisné rozhledy.

III.

Dne 15. května 1903 po úsilném installování slavnostně otevřeno bylo »*Národopisné Museum Československé*« — půvabný to zámeček empirový v zahradě Kinských na Smíchově.

Nová to etapa v národopisu českém! Slavnost zahájena byla sborem, zapěným členy Národního divadla. Potom ujal se slova p. ředitel F. A. Šubrt a pronesl velice obsažnou řeč, v níž podotkl, že ani tyto nové místnosti nestačí, aby v nich vyloženy byly všechny předměty musejní. Asi čtvrtinu nutno bude chovati v zásuvkách a truhlách.

Po řeči p. ředitele hrabě Vl. Lažanský, bývalý předseda Národpisné výstavy československé, projevil vřelé blahopřání radě musejní a Národopisné společnosti.

Potom skončena byla slavnost zpěvem, jejž opět zapěli členové Národního divadla, načež prohlédli si účastníci musejní sbírky.

Učiňme tak i my!

Jestliže již v dřívější místnosti, v paláci hraběte Sylva-Tarouccy na Příkopě, mile kynuly nám národopisné přežitky československé, tím vábněji vítají nás v novém stánku — uprostřed svěží zeleně v té Boží přírodě v zahradě Kinských.

Již v přízemí umístěno jest více oddělení zvláště zajímavých. Jest tu především sbírka *modelů lidových staveb*. Vejdeš-li k modelům těm, maně myslíš, že jsi se ocitl ve vesnici bývalé Národopisné Výstavy.

Hned vedle vestibulu umístěny jsou *vnitřky* selských příbytků z Plzeňska, z Hané, Oravska atd. Effektně působí tu krby ozařující světlem elektrickým temné interiery světnic.

Do prvního patra vede nádherné prostorné schodiště. Sotva vkročíme na první schod, upoutají naši pozornost tři poprsí lidových typů zavěsené na čelné stěně proti hlavnímu vchodu. Je to uprostřed Slovák, po stranách Chod a chodská žena. Zastavivše se na chvíli u modelů těch, pospícháme dychtivě do I. síně. Tu je znázorněno *zvykosloví*. Dosud není úplné — ale již co tu je, stojí za pozornost. Jsou tu znázorněny obyčeje: chodění s bukačem, s hadem, topení smrti, vítání jara, vítání nového léta. Vyloženy jsou tu rozličné pamihody (dutky) pomlázkové — klobouky, jaké nosívali hoši, »starci« o hodech v okolí Šlapanic u Brna, — rozličná »práva«, odznaky to rychtářské moci a jiné obyčejné předměty (ferule, šapkulíře, atd.)[1] Znázorněn tu i obyčej choditi s klibnou. Skříň 4. a 5. věnována lidovému lékařství. V dalších skříních jsou zvlášť pěkně řezané formy na perník z Čech i z Moravy, ponejvíce ze století XVIII. Tu na stěně ve skřínkách zavěšeny jsou i nádherné »kraslice.«

Prohlédnuvše sobě v první síni ještě jiné lidové artefakty, jichž spořádání z největší části věnovala se celou silou šlechetného nadšení pí. Vlasta Havelková, nynější kustodka musea, vcházíme do síně II., která je věnována lidové *hudbě, písni a psané literatuře*.

Zcela přirozeně tato síň řadí se k síni zvykoslovné, an i v životě lidu píseň, hudba, tanec druží se k různým obyčejům a zvykům lidovým. Jsou tu installovány rozličné hudební nástroje jako dudy, gajdy, píšťaly a trouby pastýřské, fujary, cymbaly, ochlebky, malé to housle, atd. Vyložena je tu zvláště bohatá kollekce psaných modlitebních knížek.

Nad jiné zajímavé jsou síně III. a IV., v nichž přehojně vyložena je *keramika československá*. Je tu snesen bohatý material se všech stran. Pro srovnání jest tu i něco praehistorických nádob — dále tygličky k tavení, popelničky, mě-

chačky, kachle. Keramika tu vyložená je velice poučně vylíčena v »Průvodci« po Národopisném Museu Československém«, kdež uvedena jest příslušná literatura.

Ač síň keramiky hlásí se svou pestrostí o svrchovanou naši pozornost, *kroje a výšivky české* umístěné v síni V. a VI. zrovna volají, abychom důkladnou jim věnovali účasť. Totéž platí o síních VII. a VIII., kdež umístěny jsou kroje a výšivky *moravské a slezské*, o síních IX. X. a XI., jež věnovány jsou *uher. Slovensku*. Co tu nakupeno uměleckých prací obdivuhodných co do invence i prováděcí techniky! Plesáš-li, vida krojové studie Manesovy, jež na úpatí zahrady Kinských právě vystavuje spolek »Manes«, jásáš v duši i srdci svém, vida originaly v nedalekém Museu. Kořil-li jsi se ženialnímu Manesovi dole, nahoře v museu kořiti se budeš tomu umění, jež druhdy kvetlo v doškových chaloupkách českých. Pracuje se i na srovnávacím oddělení slovanském. — Nechce se ti ani z musea. Však se tam zase vrátíme a podrobněji o některých zjevech musealních v rozhledech vícekráte ještě promluvíme. — *Karel Procházka.*

LITERATURA.

ČESKÁ.

Chrámový poklad u sv. Víta v Praze. Jeho dějiny a popis. Podávají dr. Ant. Podlaha a Ed. Šittler. S 94 obrazy v textu a 80 obrazovými tabulemi. Podílná kniha Dědictví sv. Prokopa za léta 1902—1903. Cena 50 K. Tiskem Al. Viesnera. Věnováno J. Em. ndp. Leonu kardinálovi Skrbenskému, knížeti-arcibiskupu Pražskému. — Cenným skvostem obohatilo Dědictví sv. Prokopa letošního roku naši katolickou literaturu. Z temna pokladové místnosti chrámu sv. Vítského odhalují se touto knihou všemu katolickému lidu v Čechách i za hranicemi vzácné památky církevní, které zbožná úcta předků soustředila v srdci metropole české. Autoři alba sv. Jana a sv. Vojtěcha, pokladu Loretánského, spracovali podrobný soupis pokladu Svatovítského slovem i obrazem, aby ukázali české veřejnosti, jak nedozírný účin na umění měl duch katolické církve, který zvláště v Čechách zanechal umělecké cenné památky. Jest tedy toto dílo důležito po stránce církevní i národní. Celé veledílo rozčleněno na tři skupiny. V prvé v jedenácti odstavcích jsou dějiny pokladu Svatovítského od dob sv. Václava až do nejnovější doby. Zajímavá jest doba Karla IV., jenž stoje v čele téměř půl Evropy shromažďoval do milé své Prahy a její nejpřednější svatyně ostatky svatých, církevní památky, zdobil je uměleckými schránkami a to ne z touhy po oslavě vlastní, nýbrž po zvelebení národa. Prozřetelnost Boží ochránila pak tento poklad i v nejtěžších dobách nesčetných válek a pohrom až do naší doby. Druhá skupina díla probírá jednotlivé předměty: ostatky Páně a P. Marie, památky po sv. Patronech, relikviáře, rukopisy, bohoslužebné nádoby a roucha. »Přistupujeme ke skvostům těm se vroucí úctou, jež jim přísluší nejen pro jich posvátnost, nýbrž i jako svědkům zbylým nám z dávné slávy; probíráme kus po kuse a zkoumajíce vnímáme — nejen okem i srdcem —« Skupina třetí jest vlastně sbírkou pramenů kulturně-historických, a proto velmi důležitou pro pracovníky v tomto odboru. Jest v ní otisknuto 24 inventářů pokladu Svatovítského z různých dob, počínaje rokem 1354. Z těch poznáváme vzrůst tohoto pokladu. Přílohu k dílu tvoří čtvrtá skupina, nejnádhernější to okrasa celé knihy. V uměleckém technickém provedení jsou tu na osmdesáti kartonech zobrazeny jednotlivé památky Svatovítského pokladu, některé i v přirozeném barvitém genru z grafických závodů »Unie« (J. Vilíma) a Husníka & Häuslera. Dílo »Chrámový poklad u sv. Víta v Praze« může býti v pravdě naší pýchou, neboť zaujímá rovnocenné místo s pracemi cizích literatur toho druhu. Vyžadovalo nemalého nákladu a nevšední píle, nicméně co se proň obětovalo, jest korunováno zdárným výsledkem. Kdožkoli z intelligence české bude chtíti studovati církevní dějiny a dějiny umění v Čechách i v letech budoucích, musí vždy sáhnouti po tomto veledílu. Bylo by si přáti, aby veškeré důležité knihovny v Čechách a na Moravě byly touto knihou obohaceny. Poskytneť každému příležitost vzdělati se v památkách umění, a spolu podá nezvratné poučení o kulturních zásluhách katolické církve v Čechách, jakkoli zachované památky jsou jen částí toho, co neblahá ruka husitismu a protestantismu zničila. Letošního roku vydalo Dědictví sv. Prokopa 43tí podíl svých cenných knih, které samy o sobě tvoří důstojnou vědeckou katolickou knihovnu. Proto žehnati musíme šťastné myšlénce, která

v ranných dobách dala základ k založení Dědictví sv. Prokopa, jednoho z nejdůležitějších pilířů katolické české literatury. Kéž nalézá Dědictví sv. Prokopa v řadách české intelligence, zvláště v dorostu duchovenstva vždy nových a nových členů, by mohla mnohá jiná potřebná díla vydati. Buďtež při tom v myslích všech obnovena slova, která pronesl při zakládání Dědictví tohoto zesnulý nejd. arcipastýř Bedřich kardinál Schwarzenberg: »Kéž vzroste s pomocí Boží tento sbor, který posud ještě semenem hořčičným jest, v mohutný strom, jehož větve by daleko přes naši vlast sáhaly, a jehož dobré ovoce by podávalo důkaz, že strom ten svými kořeny spočívá v požehnané půdě církve, že světlo i teplo i celou sílu ssaje z Toho, Jenž jest Sluncem spravedlnosti — cesta, pravda i život, a Jehož podivuhodné poznání v oné věčné lásce velebíme, která dle slov apoštolských (Ef. 3. 19.) »převyšuje všelikou vědomosť.« *Vlastimil Hálek.*

Husitství ve světle pravdy. Vydává Tisková liga v Praze. Redaktor *Dr. R. Horský.* R. I. číslo 1.: **Význam M. J. Husi.** Uvažuje *K. Střela.* Cena 25 h. — Podivné heslo vydáno v době bouřlivých agitací pro oslavy Husovy. Nejen heslo, ale téměř kategorický imperativ. »Katolíci mlčte a schovejte se,« to je trest jeho. A co nejdivnějšího: vyzvání to přinesl katolický list. Tak je ta černá klerikální armáda »sorganisována«, že je vůbec něco podobného možno. Kdyby se bylo řeklo: nebuďte vášnivými, nehádejte se, nepřete se, atd., mělo by to konečně jakési oprávnění — jako dobře míněná rada. Ale říci vůbec: »katolíci mlčte«, veleti to v době, kdy každý spolek a společek agituje a dere se do popředí, aby také on ukázal, že je *protiklerikální* — to ještě více než — limonádové. Vždyť ti se všech stran řezaní katolíci nemají máslo na hlavě, aby nemohli vyjíti na slunce, a také jim svěřil Bůh dar jazyka.

Jestliže katolické spolky a jednoty naprosto mlčí, nejednají dobře. Je v tom hodný kus buď nepřirozenosti, buď pokrytství. Naše Tisková liga má v § 2. svých stanov též mezi ostatními účely »vydávati brožury nebo knihy na obranu církve, katolického náboženství a katolických osob.« Přítomná brožura je mnohoslibným začátkem této činnosti, jakž vůbec »Husitství ve světle pravdy« je podnikem velmi časovým a záslužným. Spisovatel píše o významu M. J. Husi velmi klidně, umírněně a věcně — tedy tonem, jenž je vášnivým oslavovatelům betlemského mistra naprosto neznámý a cizí: neboť oni — jak známo — mají ve svém arsenále jen staré fráze o svobodě svědomí, zkaženosti kněží, smrti pro pravdu a přesvědčení, nespravedlivém odsouzení atd.

Zajímavá brožurka má tyto kapitoly: »Ejhle kacíř. Pravda o písmě sv. Pravda o církvi. Pravda o jmění církevním. V čem vina Husova. Náboženský význam M. J. Husa. Národní význam M. J. Husa. Socialní význam M. J. Husa.« V těch vyčerpáno je kompaktně vše, co vědětí třeba, abychom se mohli proti četným frázovitým útokům nepřátel brániti. Zcela správně praví spisovatel v úvodu, že »vzpomínky na Husa nevycházejí z lidu, že dějí se způsobem nenáležitým a částečně z úmyslů nekalých, katolické církvi nepřátelských.« To ví každý nepředpojatý pozorovatel, a sdělení zákulisních výjevů o tomto aranžování husitských projevů byla by velmi zajímavá.

Tisková liga rozšířila obor své horlivé působnosti na pole, kde toho bylo nejvýš třeba. Jest nyní jen na katolících, aby podnik ten co nejhorlivěji podporovali. Na 4 čísla brožur předpláci se jedna koruna; brožury poskytují hojný materiál k přednáškám, kázaním atd. A prosíme za přízeň nejen brožurám, ale tiskové lize vůbec Na veliké své úkoly má málo členů a příznivců. A přece nejsou podmínky tak přísné: zakládající členové splácejí po 10 K ročně — v deseti letech 100 K, chudší ročně 4 K; přispívající pak pouze 2 K. Od příznivců pak přijímá každý peněžitý milodar. Nejedná se zde o osobu, o kšeft — ale o zájem církve a náboženství, jak nejlépe patrno z prvého čísla »Husitství ve světle pravdy.«

Pavel Skřivan.

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Red. Dr. Jos. Burian, síd. kanovník-farář na Vyšehradě. Roč. XIII. č. 8., 9., 10. a 11.

Za nezapomenutelným biskupem. Otisk z Musea, časopisu bohoslovců českomoravských. — Týden po smrti biskupa Brynycha konala Růže Sušilova v Hradci Králové schůzi a věnovala ji památce Brynychově. Kdo řečnil, není udáno, ale řečnil dobře; zejména pěkně vystihl význam Brynychovy literární činnosti od jeho kaplanských let až do smrti. Řeč ta jest vůbec velice pozoruhodná, vystihujíc i v jiných stránkách případnými slovy velikost Brynychovu.

V č. 10. je článek Jana Běliny: *Lúrdy v r. 1902.* Krátká výroční zpráva, vzatá z němčiny. Podávají se tu zprávy o některých osobách v Lúrdech zázračně uzdravených. V úvodě se praví: »Před několika lety vydal ve Francii Dr. Boissarie

knihu: Veliká uzdravení v Lúrdech«. Líčí v ní vyhojení plícních nemocí, různých ran, rakovin, žaludečních raků, nemocí očních, nervových a kloubových, uzdravení němých, hluchoněmých a chromých. I tato brožurka dobře hoví svému účelu.

V č. 11. jest překrásná práce Václava Olivy: *Dr. Martin Luther a Desatero.* Autor dokazuje, že Luther přestupoval Boží přikázání všecka. O pokání, lítosti a bolu nad hříchy nebylo u něho ani řeči, ba při smrti byl v mravním ohledu daleko horší než při počátku reformace. A poukazují-li protestanté, že i někteří papežové byli nehodní, odpovídá jim p. spisovatel, že všickni špatní papežové dohromady nepronesli tolik necudných, nemravných a špatných slov, tím méně napsali, co Luther, veliký reformator sám; všickni špatní papežové dohromady tolik se nenahřešili, neproklínali, nezatracovali a neláli jako Luther sám.

Přečetl jsem letos hojně katolických brožur a musím vyznati, že my katolíci na obranném poli nezahálíme. Mnoho osob, jako zde na př. Václ. Oliva, píší obratně a přesvědčivě, i jest potřeba, aby brožurkový tisk byl hojně rozšiřován a přinášel užitku. Každá fara budiž střediskem brožurkového tisku. Nejvíce zásluh v tomto oboru získaly si brožury ze »Slov pravdy«, což musí každý uznati. Přejeme jim největšího rozšíření. *Tomáš Škrdle.*

Miláček Páně. Ctitelům nejsv. Svátosti Olt. kytici tuto uvil *ThDr. Karel Lev Řehák,* rytíř Božího Hrobu, kn. arcib. notář, farář u sv. Ducha v Praze. *Druhé,* valně rozmnožené vydání. Se schválením nejd. kn. arc. konsistoře v Praze. Praha, 1903. Tiskem a nákladem Družstva »Vlasť«. Stran 400. Cena (brož.) K 1·20, váz. K 1·40 (1·60). — Kniha plná útěchy a povzbuzení pro katolického křesťana, který snaží se vésti život podle zásad učení Kristova. Zkušený a oblíbený spisovatel slohem něžným, vroucím a milým hledí povznésti a nadchnouti čtenáře, aby z pohnutek nadpřirozených, z lásky k Bohu a pro své spasení živ byl ctnostně, Bohu mile. Exempla trahunt, — proto staví mu před oči vzor — miláčka Páně, jenž tak mezi apoštoly vynikal. Vypravování o životě a ctnostech sv. Jana ihned applikuje na život křesťanský. Zvláště pěkné je povzbuzení k pokání a pak kapitola, v níž líčí se milosrdenství a láska Páně o Nejsv. Svátosti olt. Hojné užívání Písma a spisů (na př. sv. Terezie, Markety z Alakoku), jež vytryskly z lásky ku Kristu a z touhy po životě svatém, cenu knihy nemálo zvyšuje. Potřeba druhého vydání svědčí o výborné ceně tohoto spisu zajisté nejlépe. Úprava velmi pěkná, úhledná. Každému doporučujeme. *L. † nk.*

Husité jindy a nyní. Časových úvah roč. VII. č. 6., 7., 8. Red. Dr. Fr. Reyl. Cena 24 h. — Jsme povděčni p. spisovateli, že tuto krásnou knížku vydal. Kreslí zde zbožnost a úctu bývalých Husitů k víře a ukazuje, že nynější ctitelé těch vlastností nemají. Ctí Husity, oslavují Husa, ale to, co Husovi a Husitům bylo svatým a drahým, nepovažují nynější Husité za nic.

Jak dobře »Katolické Listy« ze dne 26. června pravily, řádí se nynější Husité ve tři třídy: měšťanstvo a intelligence katolická, odpovídající husitským kališníkům, dále protestanté, kteří chtějí kořistiti pro heslo »Los von Rom« a kteří již tehdy pravé kališníky pohltili, a socialní demokraté, kteří se prohlašují za nástupce Táboritů. V oněch dobách byli divocí Husité u Lipan poraženi, kališníci pak Lutheránky vystřídáni, nyní však se zdá, že zvítězí v oslavách Husových nade vším duch socialně demokratický. To by bylo pro nás velikým nebezpečím, proto je potřebí, aby s naší katolické strany o Husovi co nejvíce bylo psáno, aby jeho oslavy byly bedlivě sledovány a útoky na nás při nich činěné důstojně odráženy. Tím ovšem oslavy Husovy nezastavíme, ale katolíky ve víře posilníme a ukážeme jim, jak se mají v těchto husitských zápasech chovati. Z té příčiny každý kněz a vůbec každý zámožnější uvědomělý katolík a katolické spolky měli by míti ve své knihovně Lenzovy spisy o Husovi pojednávající, všecky husitské brožury z katolické strany vydané, a měli by odebírati nový časopis: »Husitství ve světle pravdy«, jenž bude otázku husitskou systematicky probírati.

Veškeré počínání naše v otázce Husově nesiž se tonem vážným, ani Husa, ani protivníky neurážejícím, aby bylo z naší činnosti viděti, že se nám jedná jedině a toliko o naši víru a objektivní pravdu.

Vraceje se ku knize Sahulově, dotknu se jen něčeho. První článek zní: Moderní Husité a jejich práce. Autor praví, že nikoliv oslava husitství, ale spíše zhyzdění církve jest předním účelem takovým husitům. »Byli v Čechách,« praví p. spisovatel, »nábožnější reformatoři, daleko bystřejší a učenější než Jan Hus, ale o jejich veskrze záslužné činnosti se z úst našich liberalů příliš málo dovídáme. Arnošt z Pardubic, Jan Milič, Karel IV., Matěj z Janova, Jan Očko z Vlašimi, Ant. Brus z Mohelnice — toť jsou pravé hvězdy české reformace«. Autor ukon-

čuje článek závažným projádřením, že v moderním husitství jest plno zúmyslné nedůslednosti.

Moderní Husity odhaluje p. spisovatel nejlépe tím, když líčí hlubokou víru starých Husitů a jejich touhu po spojení s Římem. Dokládá, že katolík jest svými zásadami kališníkům o mnoho blíže než moderní Husita. Kališníci dávali si kněze světit od katol. biskupů, dožadovali se od nich sv. olejů, konali četná procesí, měli v úctě zpověď. Hus i oni ctili Matku Boží, když zvonilo klekání, klekali na ulicích na kolena k uctění vtěleného Slova, Žižka se vůbec táborským bohoslužbám vyhýbal a nejednou i některému zvláště vášnivému knězi táborskému napoličkoval a z nechuti k táborskému bratrstvu zřídil si několik roků před smrtí z Orebitů nové vojsko. A spisovatel táže se dále: A který liberální Husita aspoň přibližně světí neděli tak, jak rozkazuje Hus? A na konci táže se: Věří oslavovatelé husitství aspoň přibližně jako staří Husité? Jistě nikoliv. Mají tedy právo nabádati své krajany k následování husitů? Až sami po husitsku svou víru a skutky zařídí, pak teprve ať jdou bouřiti proti Římu a stavěti v Čechách budou víry nové dle vzoru husitského.

Spisovatel mírně a důstojně dokazuje, že Hus nebyl svatý.

A tak to jde krásným tonem dále a dále, a my doufáme, že tato četba katolíkům přinese hojného užitku.

V celé knize vyslovuje se spisovatel o všech choulostivých otázkách, důstojně, vážně, ale otevřeně. Toto stanovisko jest i stanoviskem naším.

Tomáš Škrdle.

Irena. Povídka z dob Domicianových. Dle druhého vydání z polštiny přeložil Václav T. Kamejský. **Pro Boha a pravdu.** Povídka z nedávných dob. Dle třetího vydání přeložil z polštiny Josef T. Kajetan. Podíl údů Dědictví Svatojanského na rok 1903. Č. 90. V Praze 1903. Zásluh plné dědictví Svatojanské řiditelstvím vsdp. preláta dra. Jana Sedláka, kanovníka vždy věrné metropol. kapitoly u sv. Víta v Praze, vydalo letos devadesátý svůj podíl. Po několika dílech obsahu poučného nebo vzdělávacího dostává se letos členům kniha s povídkami, která svůj úkol neméně vydatně u čtenářů vyplní. První povídka »Irena« sahá obsahem do doby římského císaře Domiciana, do ideálních dob prvního křesťanství, jež musilo projíti ohněm pronásledování a utkati se v boji s protivami světa pohanského. Středem jest rodina příbuzných císařových Flaviovců. Zobrazeni jsou zde první křesťanští hrdinové, jejich obětavost, nadšení, láska a spravedlnost. Povídka nejen pobaví, ale vzbudí v čtenářích opravdové city lásky k církvi sv. a k sv. náboženství. Koho dějepisné vypravování o utrpení prvních křesťanů unavuje, ten poučí se o něm příjemným způsobem v ději povídky, kdež hrdá Římanka skloní se před křížem Spasitelovým. Mnohé věci jsou tu podány tak, jak se skutečně udály, takže opírají se o skutečnost. A proto nejen ušlechtile pobaví, ale i poučí a povzbudí.

Vedle povídky »Irena« jest v podílu kratší povídka »Pro Boha a pravdu« z nedávných dob, která líčí osudy polské rodiny, podávajíc příklady zbožnosti, trpělivosti a odevzdanosti do vůle Boží. Druhá práce vycházela svého času též ve »Vlasti« a těšila se veliké oblibě u čtenářstva.

Obě povídky byly napsány původně bratrským jazykem polským od spisovatele, který jméno své tají. Jak veliké oblibě se v Polsku těší, vidno nejlépe z toho, že za nedlouhou dobu vyšly obě tiskem již po třetí, a že i do jiných jazyků se překládají.

Překlad jest pečlivý a plynný.

Při této příležitosti dlužno upozorniti na ctihodného veterána katolické české literatury, jímž bez odporu jest dědictví svatojanské, které již od r. 1835, tedy plných 68 let blahodárně působí a činnost svou příčiněním nynějšího vdp. ředitele utěšeně rozvíjí. Nesmíme však pohříchu zamlčeti prosby, která ředitelstvím ke konci knihy jest uveřejněna: »Jak ze seznamu vidno, umírá údů starších více než nových přistupuje. I prosí správa Dědictví snažně o hojné rozšiřování a doporučování Dědictví. Členem stává se každý, kdo složí jednou pro vždy podíl 20 K.« Kéž nalezne dědictví svatojanské všude u upřímných katolíků hojně příznivců a rozšiřovatelů — na prospěch sv. víry naší! *Vlastimil Hálek.*

»Časové úvahy«, č. 5. Periodický měsíčník tento obratně řídí Dr. Fr. Reyl. — Číslo 5 má článek: *Zakládejte odborové spolky.* Sestavil J. Urban. — Schvaluji, že p. Jos. Urban tento článek napsal: ať si každý propaguje své idee tiskem. Organisace dělnická jest tu krásně vysvětlena. Z práce této jest znáti péro odborníka, probírajícího okem znalce účel, zařízení a prospěšnost dělnické orga-

nisace. Každý člen organisace měl by to čísti, aby se poučil o svých povinnostech a výhodách.

I já jsem provedl kus spolkové organisace a mám tu praktickou zásadu, již mladším pracovníkům doporučuji: založiti organisaci na širokém základě, ale prováděti postupně a jistě jen to, z čeho člověk jest, a při tom ukládati si kapitál pro budoucnost, pro zlé časy.

Ač se mi tento spis velmi líbí, se vším přece nesouhlasím: nemá každý zaměstnavatel za účel, dělníky vykořisťovati, a nejsou všichni dělníci andělé. I dělníci mají mnoho chyb a nejhlavnější je ta, že si vydělaný groš neumějí ušetřiti. Ba u nás v knihtiskárnách jest pravý opak, než se píše o zaměstnavatelích a dělnících; zde jest odborová organisace tak provedena, že pán nesmí dělníka ani o 1 haléř zkrátit a kdyby tak udělal, má na krku stávku, kdežto dělník, přijde-li pozdě, zkazí-li něco, udělá-li škodu svému zaměstnavateli, nepovažuje to za nic, zaměstnavatel dovi se až o 10 a 20 škodě a dovi-li se to, musí leckdy oko zamhouřiti a jen někdy náhradu žádati. Spis p. Urbanův čtenářům ze srdce doporučuji.

Tomáš Škrdle.

Pod jabloní. Povídka od E. Musila-Daňkovského. Se 2 obrázky. Besed mládeže sv. 357. Cena 80 h. Pořádá Jos. Flekáček, říd. učitel. Je to řada různých povídek s mravoučnou nebo poučnou tendencí. Představuje se tu žák hodný a nepořádný, žák rodičů poslušný, ale poklesnuvší; zvláště zajímavý jest příběh mladého učně, kominíčka, jenž se poctivostí vyšinul za přijatého syna bohatého pána. Některá poučení vzata jsou ze života květin. Z poučných článků sluší na předním místě uvésti životopis Jozua Masona, sestrojitele ocelových per; podnět k tomu dal Jakub Perry, učitel vesnické školy blíže Londýna. Na druhém místě nás zajímala zvláště Jarouškova návštěva u moře. Zde je pro mládež hojně poučení o moři a o bohaté květeně v Harlému. Otec Jarouškův byl totiž semenářem, a město Harlém v Holandsku jest proslulé pěstováním narcisků, tulipanův a zvláště krásných hyacinthův. Povídky jsou propleteny různými básničkami, takže sešit tento poskytuje pro mladého čtenáře mnohé zábavy a poučení. Doporučujeme.

Tomáš Škrdle.

Z Husitství do protestantismu. Historicko-náboženská úvaha. Píše Jiří Sahula. — Hlasů kat. tiskového spolku roč. XXXIV., č. 4. — Mladý badatel v dějinách husitských, p. Jiří Sahula, srovnává zde v I. díle husitství s lutherstvím a popisuje počátky lutherství v Čechách až do pádu vlády Hlavsovy r. 1524. Dokazuje hlavně, že Husité neodporovali Římu tak prudce jako protestanti, že protestantství a husitství zkvetlo na půdě rozdílné, že byla náboženská činnost Husitů a protestantů rozdílná. Píše, proč se lutherství rychle v Čechách šířilo, uvažuje povahu Lutherova pokusu o Čechy, a že Husité považovali za štěstí přátelství Lutherovo. Konečně jedná o prvních průkopnicích luteranismu v Čechách a na Moravě. Poslední třetina knihy jest pro nás nejzajímavější. Zde vystupuje mnoho osob, které podkopávají konservativní utraquismus a pracují pro lutherství. Sám král Ludvík zasadil konservativcům, ani o tom nevěda, veliké rány. Až dosud byl nejvyšším purkrabím katolík Lev z Rožmitála. Leč 3. března r. 1523 zaujal místo jeho Jan z Vartemberka, který přál protestantismu. A úřad hofrychtéřský přešel z rukou katolíka Paška z Vratu na Jana Hlavsu, příznivce nauky Lutherovy. Když totiž král 14. března obnovoval městskou radu, pominul Paška a učinil primasem Jana Hlavsu. Spisovatel líčí povahy různých kněží, věrných utrakvismu, a jiných náchylných k lutherství a děsnými barvami kreslí zmatky, jaké tehdy panovaly v pražských chrámech a mezi duchovenstvem i věřícími. Těšíme se věru na druhý díl.

Tomáš Škrdle

Raffi: **Chent.** Historický román z rusko-turecké války. Z novoarmenštiny přeložil O. S. Vetti. V Praze, Ottova laciná knihovna národní č. 199, stran 454, cena 1 K 78 h. — Již před lety nazval náš nezapomenutelný národní buditel Jan Soukup, posuzuje kterýsi překlad, pana Vettiho »naším Mezzofantim«. A od té doby osvojil si Vetti ještě několik jazyků.

O. S. Vetti je pseudonym Aloise Koudelky, faráře v Nikolčicích u Hustopeče na Moravě; narodil se dne 18. listopadu 1861 v Kyjově, studoval nižší gymnasium ve svém rodišti, vyšší bohosloví v Brně, kdež vysvěcen byl roku 1884 na kněze. Jako bohoslovec pěstoval s velkou zálibou a výtečným zdarem skoro všechny evropské moderní jazyky, osvojiv si je úplně. Škoda, že nebylo mu možno, jak chtěl, zdokonaliti se, protříbiti a dále studovati v Lovani v Belgii; v Nikolčicích je od roku 1891. Koudelka přispívá velmi čile hlavně do brněnské »Hlídky«, v níž mívá referáty skoro o všech evropských literaturách; překladů uveřejnil velmi mnoho buď v časopisech, anebo o sobě. Tak uveřejnil — abych aspoň nejdůleži-

tější vyjmenoval — nejmenuje všech vyšlých knih — o sobě: v Brně u Benediktinů: Kytice ze zahrad Ferd. Caballera (ze špan.), Ben Hur — L. Wallace (z angl.) U Kotrby v Praze: Hollandské povídky napsal F. Cremer, Dítko Marianské z anglického; Povídky vybrané z L. Colomy (ze špan.), Fabrikantova dcera od J. Vestaes-a (z holl.), Okovy od Mil. Pokupské (z charv.). U Šimáčka vyšly za přílohu románovou »Světozora« Baby od Rovetty (z ital.), Bohatství duše napsal Angela Grassi (ze špan.), Marnotratnice od P. Alarcona (ze špan.), Sestra dolorosa od J. Allena (z angl.). V Šimáčkových »levných novellách« vydal: Finské povídky od Reymera, Vlkodlak od Buminga (z holl.) Světlé obrázky od Drag. Ilijče (ze srb.), Dvě detektivní povídky od M. Wilkinsové (z angl.). U Otty uveřejnil: Marta a Maria napsal P. Valdés (ze špan.), Farářovy schovanky napsal J. Diniz (ze špan.) Kus jižního nebe, čtyři povídky z novořečtiny, Zázraky Antikristovy od Selmy Lagerhöpové (ze švédštiny). Ve »světové knihovně« vyšlo: Kniha o Finsku napsal Johani Aho, Povídky z novořečtiny, napsal Vikelas, Povídky a jiné skizze napsal Karkavitsas (z novořečtiny). U Hynka vyšlo: Jasnovidce napsal J. Lie (z norského). V časopisech vydal přepilný Vetti mnoho krásných překladů a přispívá mimo jiné hlavně do »Obrázkové Revue«, »Květů«, »Lumíru«, brněnského »Obzoru« a »Hlasu«. Zajisté činnost jak vzácná tak všeho podivu hodná. Kéž i na dále Vetti tak blahodárně působí!

Nejnověji obíral se V. i novoarmenštinou a podává námi oznámený překlad na nejvýš časového a zajímavého románu. Kdož by u nás nezajímal se o arménskou otázku? Ač nyní zdánlivě je v pozadí, přece jistě, jak již čas ěji se stalo, zase otřese světem. Hrůzy, které Turci v Armenii páchají, zdají se nám civilisovaným lidem skoro nemožné. Před několika lety dostala paní Carlierová, choť bývalého místokonsula v Savasu v Armenii řád čestné legie. Hrůza a zděšení pojalo všechny, kdož četli její denník, který uveřejnila na 26 stranách nedávno francouzská Revue des deux Mondes, obsahující dobu od srpna 1895 až do 28. července 1896; vše čte se jako román, čtenář těžce chápe mysle si: něco takového, takové ukrutnosti, nelidskosti dějí se nyní před očima civilisované Evropy a ta mlčí!

Podivně se vyjímá episoda, kterou popisuje paní Carlierová v denníku dne 14. listopadu: »stopadesát Armenů skrylo se u Jesuitů, kteří nemají však žádných potravin; máme v našich domech ještě něco k jídlu, vypravují uprchlíci; v noci jdou Jesuité — protože Arméni, zbabělci, se báli — a donesou vše. Uprchlíci se dosyta najedí a pak . . . *podávají Otcům účet za dodané potraviny:* — ovšem za dvojnásobnou cenu. A protože Otcové nemají dosti peněz, aby mohli zaplatiti, nabídne se jim kterýsi z Arménů, že jim půjčí peníze — ale ovšem s nekřesťanskými, lichvářskými úroky.« Když se to dověděli někteří šlechetnější Turci, byli rozlíceni nad tímto jednáním Arménů a sami dovezli Jesuitům potraviny.« Podobné hrůzy, jak líčí je paní Carlierová, nestaly se nikdy jindy až zase v Pekingu v létě roku 1900. Ještě zmiňuje se paní Carlierová o jiné nepěkné vlastnosti Arméňanů: o jejich zbabělosti; píšeť: při každé ráně vrhnou se — Armeňané — s křikem a pláčem na zem! Cariler ztrácí trpělivost, dívaje se na tuto zbabělost, neboť ví, že kdekoliv uchopili se přepadení zbraně, vždy zvítězili. Když odcházel, aby se pohlédl po evropských klášteřích, po Jesuitech a po Sestrách, začal jakýs vznešený Arméňan naříkati. Tu pravil mu s pohrdavým výsměchem: upokojte se pane, bude vás všechny hájiti a opatrovati má choť.

O těchto i jiných národních chybách též mluví Raffi; neomlouvá jich nikterak ale poučuje čtenáře, jak povstaly a pobádá, jak by bylo lze je odstraniti. Látku obral si Raffi z poslední turecko-ruské války; vlastním jménem jmenuje se Jakub Melik-Akopianc, narodil se 1825, zemřel 1888; není hluboký psycholog, není básník ani žádný zázračný talent, ale je nadšený hlasatel ideje svobody svého národa; stvořil též Arménům krásnou prósu a první položil širší základy k vybroušení jazyka pro ni. Román »Chent« líčí episodu obležení, dobytí Bajazetu a osudy rodiny stařešiny Chaia, do nichž zasahuje mocně »Chent«. Chent je arménské slovo, a znamená tolik jako naše: blázen, potrhlý, potřeštěný. Chentem je ideálně nadšený mladík Vardan, tehdy dvacetipětiletý. Odkud pochází, jaká byla jeho minulost, nikdo nemohl určitě udati; působí, aby povzbudil, vzdělal a nadchnul k sebeobraně své krajany. Jeho »chentství« spočívalo v tom, že byl sečtělý, světem protřelý; měl zdravý rozum, ale neuměl se přetvařovati, byl upřímný, »trkal« do všelikých předsudků. Jako vzor arménské rodiny líčí Raffi starce Chači a jeho syny; do Cháčovy dcery, která se musila k vůli Turkům šatiti jako muž, zamiloval se chent. Bídáckou stvůrou je Arméňan, vybírač daní Effendi Tomas; je hrozno čísti popisy hrůz a neřestí, které páchají Turci a Drusové. Nechci dále šířiti se o zajímavém ději, o jeho zauzlení a jiných přednostech. Doporučuji četbu jeho všem,

kdož zajímají se o arménskou otázku. Panu předkladateli vzdány buďtež díky za vzorný překlad. Každý čtenář poučí se z »Chenta« o otázce arménské, doví se věci a zajímavosti, jichž neznal a kterých by se jinak velmi nesnadno dopídil.
Ignát Zhaněl.

Víra katolická dokázaná a obhájená slovy a důvody nepřátel. Sestavil *Jakub Bottau.* Ve výběru z vlastiny podává *Dr. Frà Josef Mergl.* (Vzdělávací knih. katol. Svazek XXVIII. Praha, 1903. Nákl. V. Kotrba. Stran 234. Cena K 2·50.) — Se strany nevěrecké a protestantské útočeno bez přestání proti různým článkům a zřízením katol. církve. Důvody rozumovými, doklady z Písma i historickými fakty obhájili katolíci vždycky své učení i svou církev, ale jakési satisfakce dostává se církvi i tím, že její nepřátelé mezi sebou se potírají, sebe navzájem odsuzují a dávají katolíkům za pravdu. Veliké množství církvi katolické příznivých svědectví sneseno právě v jmenované knize. Deiste, positivisté, protestanté, i známí nevěrci — všichni zajisté s těžkým srdcem — nuceni jsou vzdávati chválu učení a zřízení katolickému. Četba však poněkud unavuje právě tím množstvím a často i stejností citovaných výroků; lépe snad bylo by vždy podati učení katolické, vyvrátiti námitky, uvésti několik zvlášť význačných svědků katolické pravdy a k ostatním pouze odkázat přesným udáním místa a spisu. Avšak spis i v té úpravě, jak jej máme, účelu svého plně dosahuje. Více ovšem bylo by třeba sebrati nejnovější svědectví a doklady pro katolickou pravdu, jak i redakce »Vzděl. kn. katol.« právem si přeje. Doporučujeme. *L. † n.*

Náboženství a věda. Odpověď na Draperovy Dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou. Napsal *Fr. Tom. Cámara,* O. S. A. světící biskup Toledský. Ze španělštiny přeložil *Ant. Frecr.* (Vzděl. knih. katolická Sv. XXVI. Praha, 1902. Nákladem V. Kotrby. Stran 450. Cena 4 K 80 h.) — Draperovy »Dějiny konfliktů« s úmyslem nepřátelským proti víře nejenom napsány, nýbrž také (hlavně překlady) úsilovně po světě šířeny. I český překlad dvakráte byl vydán. A přece jest tendenční ten spis plný nesprávností, omylů a snad i *vědomých* lží; mimo to psán až fanaticky hrubě. Spis Cámarův odhaluje především falešnou logiku spisu Draperova a proti věcným nesprávnostem uvádí nezvratné dějepisné prameny a vědecké autority. Co Draper napsal (vlastně sebral), to opakuje se stále v knihách a časopisech církvi nepřátelských; Draper je studnicí, z níž čerpá tisk nevěrecký a protestantský. Spis Cámarův měl by býti opět zbrojnicí, z níž vybírati lze zbraně na obranu katolické církve a pravdy. Škoda, že četba je místy poněkud těžkopádná pro zbytečné horlení, citování, přirovnávání i opakování. Dobře bylo by vybrati z knihy fakta a důkazy a přehledně i precisně zpracovanou látku vydávati v menších brožurách. Doporučujeme. *L. † n.*

»Pius hrabě d'Avernas«, věrný následovník sv. Aloisia (1875—1901). Ze spisu Bernarda Arense, T. J. se svolením autorovým české mládeži podává *František Janovský.* Praha, 1903. Nákladem Cyrillo-Meth. knihkupectví. Stran 40. Cena 40 hal. — Vzor a obraz katolického jinocha září nám z tohoto životopisu mladistvého hraběte. Pius-zbožný, pilný, ke všem laskavý, k učitelům vděčný, v nemoci trpělivý, nábožensky uvědomělý student a vojín. Modlí se a pracuj! jeho heslem. A jeho zbožnost je vroucí, jeho práce účelná a nadšená, jeho smrt dojemná a krásná. Věru ušlechtilý to spisek, jímž platně obohacena paedagogická literatura katolická a jenž proto i hojného rozšíření zasluhuje. *L. † jv.*

Král Richard III. Historická hra v pěti jednáních. Dramatická díla *Williama Shakespeara.* Sv. XVI. Přeložil *J. V. Sládek.* (Vydání České Akademie). Nákladem J. Otty. Praha, 1902. Stran 188. Cena 2 K 40 h. — Richard III. (nar. 1450 padl v bitvě 1485), ohava, jakých snad nemnoho sedělo na trůnech královských, zvěčněn dramatem Shakespearovým jako vzor nejzvrhlejšího bídáka. Chytrost, krvelačnost, bezcitnost Richardova mohla býti vystižena a přiměřeně psychologicky podána jen genialním pérem Shakespearovým. Vrah, jenž všecky svaté city poskvrnil a zneuctil, došel odplaty zasloužené. Některá místa jsou obdivu hodné vzory Shakespearovy básnické výmluvnosti a jeho bystrého vtipu a sarkasmu. *L. † ch.*

»Mrtvý kapitál a Perla-Kata«, Povídky ze Slavonie. Napsal *Josef Kozarač.* Z chorvatštiny přeložila *A. Beranová-Chejnická.* (Knihovny našeho lidu r. V. čís. 5. Brno, 1901. Stran 185 a 60. Cena 1 K 20 h. Nákladem benedikt. knihtiskárny.) — Spisovatel snaží se vypravováním osudů několika lidí vštípiti čtenářům zdravé zásady rodinného a občanského života. Chválí a doporučuje skromnost, střídmost, prostotu, nezištnost, podnikavost, hospodárnost; tepe a trestá přetvářku, chlubivost, zpanštělost, chvástavost, lenost. Vypravování je dost plynné,

ale nemírné, rozvlačné; děj až primitivní. Je-li povaha osob psychologicky pravdiva, to posouditi, žádalo by delší úvahy. Tak smutný obraz mravních poměrů chorvatského lidu zdá se nám příliš temný a mohl by svésti k nesprávnému úsudku všeobecnému. (Spisovatel nevolí také vždy vhodných a delikátních slov.) *L. † sh.*

Eymard-Pokorný: **Nejsvětější svátost oltářní** I. Skutečná přítomnost. Dle spisů P. Eymarda vzdělal V. Pokorný, kaplan v Liblicích. V Brně, tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1902. str. 166. cena 86 h. — Spisek tento je části »Duchovní knihovny«, kterou vydává již po tři a dvacet let benediktinská knihtiskárna v Brně. Je jistě dobrým znamením, že šíří se nyní všude úcta k nejsvětější svátosti oltářní a že přibývá ctitelů svátostního Spasitele nejen mezi kněžími, ale i mezi lidem. Každý ví, jak jsou oblíbeny čtyřicetihodinné pobožnosti a kázaní s ní spojená nebo odoračnì hodiny, jež odbývají se s lidem na mnohých místech. Pro všechny tyto případy poskytují hojnou, vděčnou látku spisy zemřelého zakladatele kongregace Otců nejsvětější Svátostí čili Eucharistiánů, které byly rozšířeny i oblíbeny v cizině, a jež nyní v rouše českém podává pan V. Pokorný; v předmluvě slibuje, že postupně vydá i ostatní spisy P. Eymardovy. Svazeček námi oznámený podává 48 rozjímání, jež vesměs jednají o »skutečné přítomnosti« a látku z rozmanitých hledisk probírají. Podán jest návod jak pro hodinku klanění tak i pro rozjímání vůbec. Každý odstavec má na počátku případný výrok z Písma svatého, jenž je pak jasně vysvětlen a probrán v několika bodech. Doporučujeme. *Ign. Zháněl.*

SLOVINSKÁ.

Knihy spolku sv. Mohora. V r. 1902 vydal literární spolek sv. Mohora v Celovci pro své členy jako obyčejně 6 knih. 2 knihy jsou náboženského obsahu, 1 poučná a ostatní knihy jsou zábavně-poučné.

1. **Zgodbe sv. pisma.** Slovencem priredila † Dr. Fr. Lampe in Dr. Janez E. Krek. 9. snopič. — Tímto 9. sešitem ukončuje se starý zákon sv. Písma. Obsahuje Sirachovu knihu, knihu Moudrosti a obě Makabejské knihy. Ku konci jest »Závěrečné slovo«. Tento výklad sv. Písma začal † Dr. Lampe, ale smrt mu zabránila v práci. Dobrého pokračovatele po † Lampetovi našel výbor spolku v pilném a nadaném Dr. J. E. Kreku; jest odborníkem v biblických vědách a též obratným spisovatelem. Dr. Krek pokračuje sice zcela v duchu Lampetově, avšak přece jest ve výkladu rozdíl. Lampe podával větším dílem exegesi a askesi, kdežto Krek více se obírá apologetikou, ethnografií a dějinami. Kniha se hodí nejen pro prostý lid, nýbrž i pro intelligenci.

2. **»Slava Gospodu«.** Modlitební kniha. — Není pochybnosti, že spolek touto dobrou modlitební knihou se zavděčil mnohým svým členům, poněvadž jest veliký tisk, tak že i staří lidé jej mohou pohodlně čísti. Snad by nebylo na škodu, kdyby se místo obyčejných modlitebních knih též časem vydal nějaký delší životopis některého světce, jak to činí v poslední době brněnská »Duchovní knihovna«. Jsem přesvědčen, že by se spolek delším životopisem na př. sv. Antonína Pad., Stanislava Kostky, sv. Lidviny a j. svým členům více zavděčil nežli modlitební knihou, kterých již tolik vydal. Varietas delectat!

3. **Poljedelstvo.** Slovenskim gospodarjem v pouk spisal Viljem Rohrman. II. del. Posebno poljedelstvo. — Spolek vydal již dva sešity této knihy pojednávající o zemědělství vůbec, v přítomné knize v snadno srozumitelném slohu a popisu poučuje spisovatel čtenáře o rozličných polních rostlinách, které se sejí ve slovinských zemích. Zvláště obšírné poučení jest tu o pěstování píce, o zužitkování luk a pastvin. Kniha jest sepsaná se zvláštním zřetelem k potřebám slovinských rolníků.

4. **Zimski večeri.** Knjiga za odraslo mladino. Spisal prof. Jožef Stritar. — Kniha, určená odrostlé mládeži, jest rozdělena na 3 díly: I. Pesmi. II. Igrokazni prizori III. Povestice. Obsah jest velice pestrý, avšak všechno dohromady nevyniká nad prostřednost. V básních i próze lze pozorovati dříve slovutného slovinského spisovatele Stritara; jsou tu pěkné rýmy, pěkná dikce, ale jsou tu i obyčejné rýmovačky bez zvláštního obsahu. V dramatických hrách jest mnoho nuceného, za vlasy přitaženého, skutečnosti neodpovídajícího.

5. **Veliki trgovec.** Povest. Spisal Engelbert Gangl. Slovenskih večernic 54. zvezek. — Předloni a loni podal spolkový výbor čtenářům dvě delší povídky. V r. 1901 »Za něco« (za štěstím), loni »Veliki trgovec« (velkoobchodník). Obsah loňské povídky jest asi tento: Vesnický nadaný hoch Zalokarjev Janez svou pilností stane se velkoobchodníkem v Terstu. Zatím co jest v cizině, prodá se jeho rodný domek v Metliki a to následkem špatného hospodářství jeho otce. Janez

lituje, že nezachránil rodného domku. Když mu zemře žena a dcera, najednou ztratí chuť k další práci a v nejlepším mužském věku vrací se s uspořenými penězi do rodného kraje. — Celá povídka jest špatně sestavena. Z počátku jest rozvláčná, ku konci příliš kusá. Náhlý duševní obrat u hlavního hrdiny, jeho náhlá nechuť ku práci není nijak odůvodněna. A pak! Nevím sice jakého stavu jest pan spisovatel, chci však vsadit hlavu, že jest učitelem. Skoro z každé kapitoly vykukuje z knihy svědomitý paedagog. Všeho moc škodí!

6. **Koledar** za navadno leto 1903. — Jest to kalendář s obyčejným kalendářovým obsahem, v němž se střídají básně s poučnou a zábavnou prósou. Povídky pocházejí z péra † P. Pajkové, Fr. Meška, Bohinjca a Pavletova. Nejlepší jest črta Meškova, ačkoliv se pro lid méně hodí; takového něco jest pro literární gourmandy! Básněmi přispěli: Nedved, Ljudmila a Meško. Poučné články jsou od dra. Kušeja, Podbora, Orožna, Rozmana. — Ku prospěchu čtenářů byl by též nějaký článek o nejnovějších světových vynálezech; takových článků obyčejně v kalendáři pohřešujeme. — S podivením též, že výbor spolkový nepřijímá dobrých překladů belletristických spisů. Lepším by byl dobrý překlad, nežli leckterá původní povídka v Mohorových knihách uveřejněná. Snad by též neškodilo vypsati ceny na nejlepší povídky.

Spolek má nyní 80.046 členů a loni slavil 50leté jubileum svého založení. V těchto 50 letech měl již 1,483.764 členů, kteří dostali 8,843.692 knih. Roční příspěvek 2 K posílá se pod adresou: »Družba sv. Mohorja« v Celovcu.

Fr. Štingl.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Spolek sv. Vincence v Anglii. — R. 1900 měla Anglie 176 konferencí, činných členů 2143, čestných 989. Vincenciáni vykonali 120.435 návštěv u chudých rodin. V Manchesteru snažili se přivábiti lhostejné katolíky na mši svatou. V Oldhamu navštěvovali rodiny v neděli ráno, aby vybídli rodiče a děti na služby Boží, navštěvovali nemocnici, věznici a obyvatele dělnických domů. V některých přímořských městech zvláště si všímali námořníkův a rozdávali jim dobré knihy na palubách lodí, jež se chystaly k odplutí. Konference v Cliftonu vedla seznam dětí, které chodily na mši sv. nebo navštěvovaly nedělní školu. V Ramsgate a Bootle sytili Vincenciáni v poledne školáky a přesvědčovali se, jsou-li děti posílány do katolických škol. K prvnímu sv. přijímání byly oblečeny, o vánocích zvláště obdarovány. V některých městech byly konferenční spořitelny. Mládež malá i velká kupí se v patronátech, které slovou tu »guilds«, tam »brigades«, onde »clubs« a j. Vyšší rada v Londýně míní zříditi patronát, jenž by byl příkladným vzorem podobných patronátů v jiných městech Anglie. —

Skotsko. Vyšší rada v Glasgově řídila 47 konf. Její chloubou je ústav pro katolické námořníky v Glasgově. Rozdávána dobrá četba, chudým dětem skýtány pokrmy, dětem katol. škol a těm, které prvně přijímaly, udělovány dary a obleky. Vincenciáni vykonali 11.000 návštěv; v Edinburku pečují o výchovu dětí, v Dundee o děti opuštěné. »Catholic working boys home« (katol. domov dělnických dětí) zkvétá denně tak, že místnost nestačuje.

Irsko mělo 160 konf., 2974 členy, 463.716 franků příjmů, 17.175 podporovaných rodin. Irské konference vzrůstají, k čemuž valně přispěly pastýřské listy arcibiskupa dublinského a list třiceti arcibiskupův a biskupův, kterým v srpnu 1900 doporučeny konf. sv. Vincence v britském *Gibrallaru* a na octrově *Maltě*.

F. I.

Pomník katolického kněze. Po smrti pomníky staví se mnohým: panovníkům, hrdinům, učencům, vynálezcům, duševním velikánům, mužům o vlast a národ zasloužilým. Nezřídka staví umíněnost a převrácenost lidská též truc-pomníky osobám nehodným: lžiučitelům, buřičům, tyranům. Avšak jsou též lidé skrovní, pokorní, tiší geniové, kteří ani toho netušíce staví si nicméně ještě za živa pomníky nad jiné cennější. Takovým pomníkem účinné lásky křesťanské jest v Petrohradě, v místnosti zvané »Na pískách« ústav pro opuštěné katolické chlapce, již několik let blahodárně působící. Tvůrcem jeho jest P. Antonín Malecki, kněz vřele milujícího srdce, jenž obral si za přední úkol péči o opuštěné sirotky. S prázdnými rukami, ale s nezlomnou důvěrou v pomoc Boží chopil se blahého díla a jal se

tlouci na dvéře a srdce lidí útrpných lidí, dobré vůle. Pán žehnal úsilovné snaze věrného sluhy a nyní stojí »Na pískách«, ústav (ochronka-útulna) jehož místnost a budovy mají cenu přes dvě stě tisíc rublů. Zde nachází osiřelá mládˇ katolická: Poláci, Litvíni, Lotyšové, ano i Francouzi a Němci úplné zaopatření, láskyplné ošetřování a učí se různým řemeslům, aby se mohla časem uživiti sama poctivou prací. Zřízeny tu zamečnické, kovářské, truhlářské, knihařské a kovolitecké dílny, v prostranných, jednoduchých, ale čisťounkých síních stojí lůžko chovanců, v jídelně prosté dlouhé stoly a sedadla; krásná obšírná kaple jest místem jejich modlitby. V dílnách jsou parní stroje, ano i stroj dynamický. Co do činnosti ústavu stačí říci, že roční obrat všech dílen páčí se na 72 000 rublů, výlohy činí 68.000 rublů. Chovanců dlí nyní v ústavu asi 130. — Takové jest ovoce tiché, obětovné lásky katolické. Hlavním pomocníkem P. Maleckého jest zde pan Leopold Czechowicz.

Karel Jindřich.

Odměna vítězí. Jeden z ještě zbylých veteránů turkestanského pochodu uveřejnil nedávno zajímavý dokument, týkající se slavného podmanitele Turkestanu, generala Michaila Grigorjeviče Černajeva. (* 1828, † 1898; r. 1864 dobyl Taškent, r. 1876 komandoval moravským srbským armádním sborům proti Turkům, r. 1882 až 1884 byl general-gubernatorem Turkestanu). Uplynulo valně času od dobytí Taškentu, an tu ve štábu vojsk Syr-Darjinského území vyčenichali jakési přespočetní výdaje generala Černajeva, obnášející celkem 3.931 rublů $9^1/_4$ kop. (!) Sám general Černajev, odjížděje z Taškentu, neměl ani peněz na cestu a byl nucen uchýliti se k pomoci svého pobočníka. Ačkoli tato okolnost, jakož vůbec neúhonnost a prostý život generalův nebyly neznámy taškentským byrokratům, neostýchala se přece tamní štábní kancelář poslati mu upomínku o domnělém dluhu do Petrohradu. Černajev odepsal: »Na dotaz komandujícího turkestanským vojskem, neučinily-li snad z mé strany některé splátky na připisovaný mi dluh 3931 rublů $9^1/_4$., s úctou odpovídám, že 8. dubna b. r. mine zrovna 10 let, kdy jsem opustil Turkestan a proto nemohu ničeho připomenouti ani strany vzniku řečeného dluhu, aniž o jeho splacení. Jenom to mi utkvělo v paměti, že jsem neměl nač odejet z kraje, který jsem dobyl a že mimo pensi za 35tiletou službu nemám i nyní ničeho. Tuto pensi mohu nabídnouti na umoření připisovaného mi dluhu a ponechati si k útěše nepopíratelné vědomí, že pokoření podnoži ruského prestolu toho velikánského a bohatého kraje vykonáno mnou nejen velice levně, nýbrž částečně i na můj vlastní účet. Při tom nemohu nepodotknouti, že všechněm v kraji onom a tudíž i jeho představeným, známa jest jak má gáže (5000 rublů), tak i způsob mého života, jedno i druhé svědčí, že peněz, kterých nyní, po uplynutí více 10 let chtějí ode mne vymáhati, nebylo užito na mé osobní potřeby. Dosud zachovaná »zemljanka«, kterou jsem obýval, nacházejíc se vedle nynějšího paláce general-gubernatora, jest makavým toho důvodem. Ku konci nemohu nepodotknouti, že i co do formální stránky věci jsou jisté meze, které přestupovati jest nemravné. Generalmajor ve výslužbě Černajev. Petrohrad, 21. ledna 1876. Po této kategorické odpovědi kázal tehdejší zatímní komandující vojskami turkestanské oblasti Š. K. Euler zničiti onu — jak se vyjádřil — »ostudnou kancelářštinu.«

Karel Jindřich.

Paběrky z novin a veřejného života.

Dr. Jos. Doubrava, metrop. kanovník u sv. Víta v Praze, byl na svátek sv. Petra a Pavla ve velechrámu sv. Víta v Praze na biskupa konsekrován a dne 11. července odebral se do Hradce Králové, kdež byl slavnostně uvítán. Kéž mu Bůh v těžkém úřadě jeho požehná, aby dokonal, co † biskup Brynych započal.

Osobní. Kanovníkem vyšehradským zvolen byl vldp. Fr. Vaněček, kníž. arcib. vikář a farář v Tejnici n. S. — Jmenovaný kanovník, jenž dříve často pro »Vlast« literárně pracoval, navštívil nás den po své volbě, ujistil nás svým přátelstvím a sdělil, že začne znova pro Vlasť literárně pracovati.

Dr. Fr. Kordáč, rektor biskupského semináře v Litoměřicích, slavil 15. června t. r. 25tileté jubileum svého kněžství. Dr. Fr. Kordáč jest jedním z prvních kněží českých, jenž se horlivě a rázně zastává práv své církve a svého náboženství.

Oslavy Husovy stručně popíše literární náš referent v srpnové »Vlasti« a v zářijové »Vlasti« vydán bude projev, kterak letos pohlíželi katolíci na oslavu M. Jana Husi a kterak o ní soudíme my, učeníci † pp. Dr. Ant. Lenze a P. Jos. Svobody Tov. Ježíšova.

Katolický sjezd v Brně konán bude ve dnech 26., 27. a 28. července t. r. Přejeme mu všeho zdaru a vybízíme své čtenáře, aby se ho v hojné míře

účastnili. »Katolické Noviny« v Trnavě vybízejí Slováky, aby se tohoto sjezdu hojně súčastnili.

Pomník k poctě sv. Otce Lva XIII. V zahradě basiliky sv. Jana Lateranského položen byl 28. června odpoledne základní kámen k pomníku, jejž zřizují na papežovu poctu dělnice z různých států. Slavnosti súčastnili se kardinál Ferrata, výbor, katoličtí hodnostové a spolek katolických dělnic s prapory a hudbou. Sv. Otec poslal své požehnání.

Odhalení desky kněze-spisovatele dra. Innocence Frencla a spolu uctění památky jeho učitele † Petra Šafránka na Horách Stříbrných u Horažďovic konati se bude v neděli dne 2. srpna 1903 spolu se sjezdem tamních rodáků za následujícího programu: 1. V sobotu večer před slavností přátelská schůze v hostinci »u znaku Švihovského«. 2. V neděli ráno v 5 hodin budíček. 3. O půl 9. seřadění spolků, průvod do farního chrámu Páně k slavným službám Božím, jež bude sloužiti vdp. děkan lochovický *Václav Marek*, místní rodák. 4. Po mši svaté průvod k rodnému domku Fenclovu. Slavnostní sbor. Slavnostní řeč »O zásluhách kněze-spisovatele dra. Innocence Frencla a jeho učitele Petra Šafránka« přednese *Vlastimil Hálek*, farář a spisovatel z Liboce u Prahy. 5. Průvod ke hrobu učitele Petra Šafránka, zpěv a modlitby. 6. O 1. hodině společný oběd v »panském hostinci«. 7. Odpoledne tamtéž o 3. hodině koncert. — Družstvo »Vlasť« žádá všecky ctitele kněze-vlastence dra. F. Frencla, jehož »Postilla« i jiné spisy pro čest Boží a spásu spolubližních napsané tolik dobra v lidu českém vykonaly, by hojně této slavnosti se súčastnili. Neméně vznáší žádost ke spolkům katolickým, by pokud možno korporativně neb deputací měly účastenství na této oslavě šlechetného kněze, upřímného vlastence a spisovatele. — Veškeré dotazy zodpoví »Vlasť«, Praha 570-II.

Jednota čes. katol. učitelstva pořádala v pondělí svatodušní dne 1. června o 4. hod. odpol. veřejnou schůzi v hostinci p. Dlouhého ve Lhotkách u Kouřimi s přednáškou p. Frant. Jelínka, místopředsedy Jednoty »O přirozeném způsobu života«. Schůze vzhledem k malému počtu obyvatelstva obce byla velmi četně navštívena dospělými i odrostlou mládeží obojího pohlaví. Přednáška téměř 2 hod. trvající byla s napjatou pozorností sledována až do konce. Mnohé, i nejnovější výzkumy lékařské platně tu ve známost uvedeny, mnohé předsudky v ohledu zdravotním vyvráceny, poučení hojné a pro život potřebné podáno. Kéž by více podobným směrem pracováno bylo. Taková drobná práce mezi lidem je vydatnější, než co jiného. Kéž by Jednota česk. katol. učitelstva byla též více aspoň morálně podporována.

Akademie křesťanská v Praze konala 4. června t. r. za předsednictví J. M. světícího biskupa dra. Krásla svou 28. valnou hromadu za četné účasti. Z výroční zprávy vyjímáme: Dobou dvou let, za něž zprávu podáváme, sběhly se některé události velice vážné, jež měly značný vliv na činnost a vývoj spolku. Poslední valná hromada konala se dne 16. prosince 1901. O valné hromadě Akad. křesť. přednášel farář msgr. Ferd. Lehner o tom, jak přišel k poznání, že v Čechách v XI. století byla zvláštní škola malířská. Na jaře r. 1902 pořádáno 10 přednášek »O poměru vědy a víry«. Smutný stav Svatováclavské záložny stihl neblahými následky též Akademii křesťanskou. — Vydání památního spisu jubilejního musilo se ještě odložiti na neurčitý čas. Sklonkem r. 1902 čítala Akademie členy: 16 čestných, 44 zakládající, 45 činných a 324 přispívající. Akademie křesťanská jde nejisté budoucnosti vstříc, a bude třeba mnohé a tuhé práce, by se nejenom udržela, ale i povznesla. — Také činnost Obecné Jednoty Cyrillské pokračovala ve stopách dřívějších let. Cyrillské exercicie, uspořádané diecésní jednotou Královéhradeckou, konaly se od 5. do 8. srpna 1901 za protektorátu městské rady v Německém Brodě. Při volbách zvoleni: předsedou J. M. ndp. světící biskup dr. Fr. Krásl, místopředsedou probošt dr. Mik. Karlach. Do výboru: kanovník Jos. Farský, farář Ed. Šittler, architekt Boh. Štěrba, velmistr řádu křiž. s červ. hvězdou Fr. Marat, podpřevor Jos. Hammeršmíd, prof. Jan Kastner, a za revisory: p. Šéry a p. Václav Cháb. Po valné hromadě konstitulovalo se řiditelstvo, že mimo shora uvedené pány, starostu a jeho náměstka, jsou funkcionáři dpp.: dr. Fr. Kryštůfek, kanovník a univ. profesor, pokladníkem, Edv. Šittler, farář na Žižkově, jednatelem, J. Kyselka, kanovník, zapisovatelem. Panu jednateli byl dán k ruce F. Stejskal, adjunkt theol. fakulty. Při schůzi vzpomněl p. starosta, že Akademie ztratila velice zasloužilého člena řiditelstva a horlivého příznivce dra. V. Horáka, velmistra křižovníků. Spolu vyslovil své potěšení nad tím, že horlivý a dlouholetý člen řiditelstva a jednatel Křesťanské Akademie msgr. dr. J. Doubrava byl J. Veličenstvem císařem a králem Františkem Josefem I. jmenován biskupem v Hradci Králové. Děkuje jemu

za jeho přičinlivost, již věnoval vždy úkolům Akademie. Na to ndp. biskup dr. J. Doubrava poděkoval za tento projev uznání jeho činnosti a slibuje, že i na místě nového svého působení bude dle možnosti podporovati Křesťanskou Akademii, ježto jest přesvědčen, že dobrým způsobem jest činnou na prospěch umění křesťanského.

V Striegau konal se sjezd katolických učitelů Pruského Slezska. Po provolání k učitelstvu, vydaném v prosinci r. 1892, přihlásilo se 400 členů; během deseti let vzrostl počet jejich na 4030. U nás se považuje sdružení katolického učitelstva za hřích proti majestátu několika nevěreckých diktatorů.

Spolek »Přátel katolických českých škol Bratrských v Praze.« Správa spolku v Bubenči 83. — Již loni osmělili jsme se obtěžovati prosbou o příspěvek na rozšíření prvého našeho ústavu v Bubenči. Jest to toho druhu jediný český vychovávací ústav (internát) a došel takové obliby, že již po tři léta místnosti jeho nestačí pojati nával chovanců; prosba naše byla tedy nezbytna a došla namnoze uznání a vyslyšení. Avšak, bohužel, nevysbírali jsme dosti a pro okolnosti vypůjčiti si nemůžeme ničeho — tedy ku stavbě nedošlo. Po prázdninách musili jsme více než tři čtvrtiny všech přihlášek do ústavu odročiti a na dovršení neštěstí ztratili jsme v záložně polovinu pracně nastřádané, několikaroční sbírky. Obnovujeme prosbu svou a prosíme co nejsnažněji, abyste ji docela odmítnouti neráčili — tím bychom škodu svou jen rozmnožili, jinak však i sebe menši dar padá na váhu, neboť v množství učiní značný obnos a stává se tak opravdu velkým dobrodiním. Neračte si tedy obtěžovati, a byť i jen málo, přece aspoň něco nám poslati.

Spolek katolických českých škol v Praze. Dílo sv. Jana Křtit. de la Salle. Jeho původ, účel a prospívání. — Sv. Jan Kř. de la Salle, kanovník kap. Remešské, založil r. 1679 řeholní kongregaci, *bezplatně**) skrze ryzí křesťanskou výchovu a vzdělání působila na zachránu duší — zvláště chudiny, a na rozšíření a upevnění přesvědčivého, praktického křesťanství ve všech vrstvách.**) Již z dob sv. de la Salle a hlavně jeho činností povstal ve Francii též spolek, který nadšen pro velké dílo světcovo, obral si za účel býti kongregaci ochranou a mravní i hmotnou pomocí přispívati k jejímu rozšíření. Spolek ten — pod jménem »*Oeuvre de S. Jean Bab. de la Salle*« nabyl ve Francii velkých rozměrů a zaujal v sobě v brzku nejvýtečnější členy všech, zvláště též nejvyšších stavů. — S rozšiřující se kongregací do všech států a dílů světa povstávaly též nové samostatné odbory spolku. — R. 1881 dostalo se spolku, tehdá již v různých zemích rozšířenému, zvláštní autorisace dekretem papeže Pia IX., jímž spolku uděleno též hojně milosti na odpustcích plnomocných i neplnomocných. Do říše naší byla kongregace povolána za ministerstva hr. Lva Thuna r. 1858 a spolek sestavil se po jejím usazení pod hlavním názvem »Werk des hl. Johann Bab. de la Salle — Verein zur Heranbildung katholischer Lehrer« označuje tak svou zvláštní snahu — zakládati učilelské ústavy katolické. Za spolučinnosti spolku založila tu kongregace již 21 ústavů***) s obecnými a měšťanskými školami; 3 učitelské ústavy, školu reální, 2 školy obchodní a školu hospodářskou. Všechny tyto *školy požívají státního práva veřejnosti*. Ústavy ty zaujímají v sobě též 4 pensionáty, 3 sirotčince, 2 studentské konvikty; jsou při nich zřízeny školy učenické a pokračovací, Marianské kongregace mladíků a Patronát mládeže. Valné a slavnostní schůze spolku onoho dějí se za účasti tisíců, vždy u přítomnosti některých členů císařského rodu, Rakouského episkopátu a šlechty.

Podobným způsobem vyvíjí se náš český spolek »*Přátel katol. českých škol Bratrských*« rovněž jakožto samostatný odbor onoho štěpu »Oeuvre de S. Jean de la Salle«. Podnět k jeho založení dán Frant. Žákem T. J. a dp. Frant. Pohun-

---

*) Kongregace pracuje tam, kde o ní postaráno, bezplatně — užívajíc všeliké úspory k novým založením.

**) Kongregace vřaděna r. 1725 zvláštní bullou pap. Benedikta XIII. mezi církevní řády. Je rozšířena po celém světě. R. 1902 čítala 20.000 členů, 1700 ústavů a nad 400.000 chovanců a žáků. Ústavy obsahují — školy elementární, nižší a vyšší školy odborné: obchodní, řemeslnické, průmyslové a hospodářské; reálné školy, akademie a techniky. R. 1900 odevzdal J. Svatost kongregaci papežskou techniku v Římě. S většinou ústavů spojeny jsou pensionáty (internáty) v tom zřízení, že mládež v nich požívá výchovy a vzdělání od útlého mládí až do samostatného veřejného vystoupení. Jinak pojí se k ústavům patronáty mládeže a kongregace mladíků.

***) V samé Vídni 6.

kem. Za velké přízně zemř. kardinála Frant. Schönborna a zemř. hraběnky Anny Thunové, manž. minister. předsedy, podařilo se spolek r. 1894 sestaviti hlavní zásluhou a činností: ndp. Dr. Frant. Krásla, svět. biskupa pražsk., ndp. Dr. Jos. Doubravy, biskupa Králové-Hradeckého, J. Magnificencí kanovníků Dr. Frant. X. Kryštůfka a Dr. Sýkory, rectorů univ., Dr. M. Kováře, c. k. školního rady. Pánové tito vstoupili též do výboru pod předsednictvím J. M. Dr. Fr. Kryštůfka.

Předsednictví v damském komité, sestávajícím hlavně z vysoké šlechty, ujala se J. J. kněžna Kristina M. Schwarzenbergová. V tomto — celou známou svou obětavou lidumilnosti pracovala s velikým úspěchem zemř. hraběnka Anna Thunová, roz. Schwarzenbergová. Protektorát spolku převzal J. Em. pan kardinál.

Vzájemnou činností výboru a komité získáno na 1000 členů, tak že již r. 1898 založen prvý ústav kongregace v Čechách. Z důvodů na snadě ležících počato s pensionátem a zvoleno pro něj výhodné místo v Bubenči v bezprostřední blízkosti Prahy. V brzku nabyl ústav pro svou školu práva veřejnosti a došel také obliby, že již více let místnosti jeho jsou nepostačitelny. Ústav ten není dílem dokončeným. Dle vzorů poměrných rozšiřovati jej budeme zřízením škol měšťanských, učitelského ústavu veřejného, školy obchodní a reálné; co mezi tím nuceni budeme vyhověti též nabídkám ku zřízení ústavu v Praze samé, v jiných městech a na Moravě ku převzetí ústavů již stávajících, jakýchž nabídek nás došlo již více.

Spolek náš český chce pro národ československý téhož podnikati, čehož podnikají tytéž příbuzné spolky v jiných stejně kulturních zemích, maje zvláštní zření ke zřízení učitelských ústavů

Cyrillo-Methodějský dům v Brně. Společenstvo toto, na posv. Velehradě r. 1902 jako pomník jubilea sv. Otce Lva XIII., papeže dělnictva, založené, vytklo sobě za úkol, pracovati socialně ve vlasti moravské, zvláště pak v Brně. Úkolem jeho je, zbudovati v Brně co nejdříve laciné noclehárny pro cestující, laciné byty dělnické, studentské konvikty, útulny pro učně, polévkový ústav, ohřívárny, čítárny, knihovny a podobné. Úkoly zajisté praktické, časové, důležité. I úřady uznaly podnik ten za podpory hodný, neboť výnosem c. k. místodržitelství ze dne 8. května 1903 povoleny společenstvu veřejné sbírky po celé Moravě v době od 1. července do 30. září t. r. Sbírky zahájeny prvním červencem. Žádáme snažně, aby sběratelé uvítáni byli s tou láskou, s jakou společenstvo založenc bylo. Vždyť láska ku Kristu, k jeho církvi, láska k vlasti, láska k mládeži, láska k dělnictvu, řemeslnictvu, rolnictvu to byla, jež nás vedla k založení společenstva, jehož úkolem je práce pro blaho českého národa, Bohem posvěcena. Ne horoucnost povalečná, práce tichá a společná zjedná vlasti oslavu. Zdař Bůh! P. Alois Slovák, O. S. A., t. č. předseda.

Starobní pojištění dělnictva. V Mostě n. M. konal se sjezd katolických dělnických spolků diecése sekavské. Poslanec Schoiswohl referoval o starobním pojištění dělnictva. Ohledně tohoto vyjádřil se vůči řečníku ministerský sekční přednosta Wolf, že osnova zákona je již úplně hotová, takže nestává jejímu uveřejnění žádná překážka v cestě a on sám že učinil předsedovi ministerstva návrh, aby předloha odevzdána byla dělnickým spolkům, aby o ní podaly dobrozdání. Ministrpresident však není pro uveřejnění předlohy, poněvadž prý by politické poměry i situace v průmyslu panující mohly uskutečnění zákona zmařiti. Bude-li však projednáno vyrovnání (rakousko-uherské), je ochoten s předlohou se vytasiti.

Svaz katolických dělnických spolků v Berlíně konal generální schůzi zástupců všech spolků, 114 spolků vyslalo své zástupce. Představený svazu P. Fournelle sloužil mši sv., načež se konaly společné porady. P. Fournelle podal přehled o vývoji svazu od loňského roku. Počet členů vzrostl ze 24.776 na 41.553, tak zvaných okresních svazů jest 12, a spolků jest v celku 318, z nichž na Slezsko připadá 100. Kasa svazová měla od loňského roku přebytek 1512·33 mk., úmrtní kasa mužů přebytek 9344·23 mk., úmrtní kasa žen a vdov 2138·39 mk.

Cyrillo-Methodějské slavnosti na Velehradě vydařily se skvěle. Súčastnili se jich: Kardinál pražský Leo Skrbenský s četnými poutníky českými, metropolita rusínský hr. Szeptycki, brněnský biskup Dr. Fr. Sal. Bauer, hojně šlechty, duchovenstva, zástupců Slovanstva a nesčíslné množství lidu. Časopis »Hlas« ze dne 7. července líčí nadšenými slovy průběh slavnosti, při níž nadšenými slovy byla hlásána idea Cyrillo-Methodějská, kotvíci v lásce k Slovanstvu a příchylnosti k Římu. V neděli dne 5. července slouženy byly na Velehradě tři pontifikální mše sv., z nichž byla jedna v obřadu slovanském.

Echo z Afriky, číslo 7. — Dr. Hugo Mioni pokračuje a jedná o propagační činnosti družiny sv. Petra Klavera. Uvádí slova Krista Pána, jenž pravil, že

dítky temnosti jsou chytřejší než dítky světla. Praví, že to jest celkem pravda, ale družinu vyjímá. Té dává svědectví, že rozumí přítomné době a že používá ke své propagandě slova i písma, tisku i obrazů, knih, brožur a letáků, divadel, bazárů, výstav paramentů pro Afriku, ano že se zabývá docela i prodáváním afrických vín ve prospěch misií. Touto propagandou plní družina svůj úkol, dosahuje svého účelu. — P. Ch. Biek T. J. zasílá dva dopisy ze Zambezi a P. C. Valete O. M. J. z Transvaalu. Oba píší nadšeně o výsledku svých prací. -- Feuilleton přináší zprávu, kterak Dominikánky naučily černošku, že odpustila i vrahu své matky. — Z dalšího se dovídáme, že propaganda v Římě věnovala na africké misie 290.000 lir — Vrchní představená hr. Ledóchowská líčí svůj pobyt v Římě, hlavně audienci u sv. Otce. — Různé zprávy zakončují milý obsah tohoto sešitu. Obálka obsahuje došlé dary na účely misijní a různé jiné agitační pokyny. — Předplatné na Echo — 1 K 20 h — přijímá redaktor jeho Jar. Hrabačka, kap. ceremonář na Hradčanech v Praze, č. 33.

»Křesťanský Dělník«. Redaktor Fr. Waldmann, vrchní dozorce a varhaník v Johanneu v Praze, čp. 1538-II. Roč. I. č. 12. — »Křesť. Děl.« dokončuje svoji roční pouť, a dokončuje ji čestně. Můžeme to říci s plným vědomím. — Vycházeje v Johanneu, pracuje v první řadě pro tento ústav, kterýž v Čechách jediný stará se o vychování, vzdělání a zaopatřování učeníků v Praze. Jak jsme se dověděli, tyto chovance usilují zkaziti různí členové strany Kloťáčovy, strany národních socialistů, i jest dobře, že právě chovanci Johannea vedle slova a katolické výchovy mají také svůj časopis, jenž je v dobrém utvrzuje. Vážme si tedy tohoto časopisu, odebírejme jej, podporujme jej. Vydavatel vstupuje ve druhý ročník, i posilněme jej pracemi, zprávami z venkova, čelícími ku blahu stavu učenického. — »Křesť. Dělník« stojí ročně 1 K 70 h a jednotlivá čísla prodávají se po 12 h. — Čísla 1. roč. II. bude tištěno více, i žádejte je na ukázku, abyste se sami o ceně tohoto dobrého časopisu přesvědčili.

Různé. V Londýně zemřel jeden z nejstatečnějších knížat církve, kardinál Dr. Vanghan. — P. Fr. Wetzel †. V Ingenbohlu ve Švýcařích zemřel v těchto dnech katolický spisovatel děkan Fr. X. Wetzel. Málo spisovatelů za dnů našich získá si takové obliby jako Wetzel, málo spisovatelů dovede ale také takovým způsobem zjednati si přístup k srdcím lidu, jako to dovedl zesnulý. Tak něco jako duch Albana Stolze ovane vás, vezmete-li do rukou ty malé, úhledné knížečky, v nichž dovedl Wetzel sestaviti hotovou zbrojnici pro katolické čtenáře. Proto také šly spisky jeho jako na dračku; některé, pokud nám známo, vyšly také v českém překladě. V těchto spiscích postavil si také Wetzel pomník pevnější žuly. — Dr. Jos. Napotník, horlivý biskup lavantský v Mariboru, svolal na den 24.—28. srpna již čtvrtou synodu. — Z Paříže dochází zpráva, že syn ministra Delcasse přistoupil k 1. sv. přijímání a že syn ministra obchodu po občanském sňatku odjel do venkovské dědiny, aby se tam dal církevně oddati. — Ctitelé Kneippovi hodlají mu vystavěti ve Wörishofenu pomník. — Duchovní cvičení pro učitele koná se i letos v Prešpurku u Otců Jesuitů. — V Oděse 80 vojáků nováčků odepřelo přísahu před pravoslavným knězem a nepovolili, až jim bylo dovoleno složiti přísahu před katolickým duchovním.

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlast konal dne 3. července druhou schůzi za předsednictví vldp. Dr. Rud. Horského, kons. rady, kníž. arcib. vik. sekretáře a faráře na Šárce u sv. Matěje. — Schůze byla zahájena modlitbou. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Děkují za blahopřání: J. M. ndp. Dr. Fr. Krásl, kap. děkan a světící biskup v Praze, a Dr. Fr. Kordáč, rektor bisk. semináře v Litoměřicích. Poslední blahopřeje nám k tomu, že jsme vystihli nezbytnou potřebu dvou činitelů zdárné reformy časové, a to: 1. neochvějnou věrnost kněžstva a lidu katolického k autoritě biskupů a 2. rozšiřování a uplatnění věčných zásad křesťanských v životě soukromém a veřejném lidu našeho pomocí tisku a života spolkového. — Vdova po jistém zemřelém řídícím učiteli děkuje, že jí bylo sleveno 34 K 80 h., jež její zvěčnělý manžel družstvu za časopisy dluhoval. — Kalendář družstva sv. Vojtěch bude státi pro každého bez výjimky 1 K a tucet bude se prodávati za 8 K; kdo hotově zaplatí, dostane na tucet třináctý nádavkem. — Knihy z družstva udělují se jen těm spolkům, které

některý časopis družstva odebírají. — Novému kanovníku vyšehradskému, vldp. Fr. Vaněčkovi, zašle výbor blahopřání. — Čten byl dopis kněze z Hradecké diecése, jenž schvaluje vystoupení »Našich Listů« proti dopisovateli »Obnovy« v otázce Husově. — Vldp. farář Dr. Karel Řehák děkuje družstvu za krásnou úpravu jeho knížky: »Miláček Páně«. — V otázce slavností Husových vydá výbor zvláštní projev, v němž své stanovisko k pomníku Husovu a k oslavám Husovým zřetelně vysloví. — Předseda sděluje, že vydá nákladem družstva: »Vlastenecké homilie«; příklady čerpá výhradně z českých dějin; družstvo si určí cenu a náklad a až si z prodeje zapraví výlohy s tím spojené, dá autoru honorář, jaký výbor určí. Formát má býti takový, jaký má Sborník hist. kroužku. Výbor s povděkem všecky tyto návrhy přijal. — V první polovici srpna bude konati výbor třetí schůzi, věnovanou propagandě družstva. — Na konci schůze věnoval předseda vřelou vzpomínku † řídícími učiteli K. Skultétymi, věrnému, obětavému členu a příznivci družstva. — Tím byla schůze skončena.

Socialní odbor družstva Vlast konal dne 3. července 1903 první schůze v XIX. správním roce za předsednictví Dr. Rud. Horského. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. Za funkcionáře pro tento rok byli zvoleni: p. Václ. Žižka, stříbrník, za místopředsedu, a p. Tom. Jiroušek, redaktor, za jednatele. — Za nového člena odboru přijat byl a do schůze se dostavil p. Fr. Waldmann, vrchní dozorce a varhaník v Johanneu a red. »Křesť. Dělníka.« — Red. Tom. Škrdle jej do středu našeho srdečně vítal, blahopřál mu k úspěšnému ukončení I. roč. »Křesť. Dělníka«, prosil členy socialního odboru, aby jeho časopis vhodnými pracemi zásobovali a doporučil jeho list stoupencům naší strany k hojnému odebírání. — Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o II. rak. charitativním sjezdu ve Štýrském Hradci, jenž se konal 7. a 8. června. Sjezd měl za účel nejen podati přehled o charitativní činnosti, ale i provésti organisaci lásky k bližnímu a prohloubiti její zásady. V tom směru věnována zvláštní pozornost péči o sirotky. První sjezd přijal resoluci tisícům sirotkům poskytnouti na základě katol. náboženství vychování se všemi zdravotními požadavky, aby se stali dobrými katolíky, věrnými vlastenci a řádnými občany. Letošní sjezd přijal resoluci, aby k tomu účelu zařízena byla organisace, která by se vztahovala i na sirotky po vyjití ze školy. K tomu aby přičinily se charitativní spolky o vydání zákona, který by provedl zákonně vedenou výchovu sirotků. Vedle toho zabýval se sjezd otázkou péče »o mužskou mládež ze školy propuštěnou«, a »o zpustlou mládež.« Dále byla předmětem bedlivých úvah domácí péče o nemocné na venkově.« — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o dělnických bytech v Holešovicích, v Libni o v obvodu asanačním v Praze«, »o boji proti tuberkulose v Německu«, »o zprávě c. k. úřadu pro statistika práce za rok 1902«, dále rozebíral »Českou Revui«, »Naši dobu«, »Českou anarchistickou literaturu« (»Nový Kult«, »Veká revoluce«, »komunismus a anarchie od Krapotkina), též zmínil se o některých článcích z »Pozoru«, »České Demokracie«, »Samostatnosti«. Některé referáty budou uveřejněny v »Našich Listech«. — Tím byla schůze skončena.

- - - Ordinariátní list - - -

veled. kníž. arc. konsistoře v Praze ze dne 30. března 1903 pod titulem umělecky cenné obrazy svatých upozorňuje veldůst. duchovenstvo na krásné světlotisky obrazů **sv. Kateřina, svatý Vincenc** od M. Dítěte a **sv. Vavřinec** od Fr. Dvořáka, které vydalo nakladatelství »České grafické společnosti Unie v Praze«. Cena obrazu nezarám. (58×70 cm.) K 18·— ve stkvostném rámci K 38·—. V nedostatku podobných v pravdě uměleckých a českých obrazů svatých nechť veled. duchovenstvo především k těmto obra- * * * zovým publikacím »Unie« pozornost svou obrátí. * * *

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»VYCHOVATELE« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVIII. číslo 12. a 13. s tímto obsahem: Národní školství v království Českém v r. 1901—1902. (F. Ž.) — Kdo má právo na školu. — Zámožnost — pravá chudoba. (Fr. Neliba). — Úprava platů — a katecheta obecné školy. — Kárná škola. — Idea dítka o štěstí. — Měřítko štěstí. (Fr. Neliba). — Okresní konference učitelská v Praze. — Jak se dařilo »staré« škole v letech 1847, 1848 a 1849. (Ant. Vetešník.) — Feuilleton: Bible a Babylon. (Dr. Ign. Steinochr.) — Obsah Učitelské přílohy: Vyučování v přírodě. (B. Kosina.) — Chemie organická ve škole obecné (M. B.) — Nedbalá docházka školní. (G. M. Achian.) — Násobení a měření na prvním stupni. (Frant. J.) — Obsah Katechetské přílohy: Psychologická methoda v katechesi. — Exhorty podali: Vl. Hornov, Fr. Žundálek, Fr. Kalný a Em. Žák. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K.

NAŠICH LISTŮ vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XII. 5. 41.—45. s tímto obsahem: Zpráva socialního odboru družstva Vlast. — K řešení stávkové otázky v Holandsku. — Ruský tisk o kulturním boji ve Francii. — Spalování mrtvol. (L † bapt.) — Sociální demokracie škůdcem dělnictva (T. N.) — Katolictví ve Spojených Státech severoamerických. (L. † 24.) — Listy z Černé Hory — Tábory proti ndp. arcibiskupu Kohnovi na Moravě. — Palácová revoluce v Srbsku. (Dr. Barture). — Novému husitskému katoliku za uši. (T. J. Jiroušek.) — Odpověď p. dopisovateli »Obnovy«. (Tom. Škrdle.) — Dělnické poměry v Rusku. — Na Velehrad. — Situace po volbách v Německu. — Zapomínáme sebe a svět zapomíná nás (T. J. J.) — Otázka socialní. — Socialní význam žen jindy a nyní. — Feuilleton: Vincek. (A. Knířep) a Pravda o Lurdech. — Naše Listy stojí ročne 4 K a předplatné na oba listy přijímá: administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLAST:

Ctihodného kněze Martina z Kochemu **Prostomilá knížka** čili k modlitbě, rozjímání i životu dokonalému prostinký návod pro každého. Na milý jazyk český volně přeložil Dr. *Karel Lev Řehák*, rytíř Božího hrobu v Jerusalemě a farář u sv. Ducha v Praze. Cena váz. s červenou ořízkou 70 h, se zlatou ořízkou 80 h.

Miláček Páně. Ctitelům Nejsvětější Svátosti oltářní. Kytici tuto uvil Dr. Karel Lev Řehák. Cena brožírované 1 K 20 h, s červenou ořízkou 1 K 40 h, se zlatou ořízkou 1 K 60 h.

Zábavník. Poučné a zábavné čtení. Cena 1 K.

Vonný dech vánoc. Vánoční zpěvohra o čtyřech obrazích. Verše napsal Dr. M. Kovář, jež v hudbu uvedl Jan Ev. Zelinka. Cena partitury o 64 stranách 7 K, pro členy družstva Vlasť 6 K, cena textu s notami pro účinkující 60 h, cena textu bez not pro obecenstvo 30 h

Svatojanské hvězdy. Devítidenní pobožnost k úctě sv. Jana Nepomuckého, patrona království Českého. Napsal Ant. Plaček, starosta sboru literátského v Pacově. Cena 50 h.

Pobožnost křížové cesty. Upravil Vl. Hálek. Cena 20 h.

Protiklerikálové aneb Založení katolické besedy v Husově. Napsal *Jan Hejný*. Obrázek ze života v jednom jednání. Otisk z „Vlasti". Cena 30 h.

Pro blaho lidu. — Obraz ze současného života ve 3 jednáních. — Napsal *Josef Flekáček*.. — Otisk z „Vlasti." — Hodí se pro malé i velké jeviště. Cena 50 h.

Naše chudoba. Napsal *R. Vrba*. Cena 12 h.

Sklenička kořalky. Dle Albána Stolze volně přeložil a upravil kněz Fr. V. Perútka. Cena 14 h.

Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organisatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků českoslov. Sestavil *T. J. Jiroušek*. Cena 50 h

Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. — Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil *J. Flekáček*. Cena 50 hal. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.

Desatero socialní demokracie. Rozebírá Dr. *Rud. Horský*. III. Pomni, abys den sváteční zničil. Cena 8 h.

Dr. Aug. Smetana, kněz-odpadlík. Dle vlastních spisů jeho napsal Dr. *Václav Kyjovský*. Cena 12 h.

Liguriánská morálka. Napsal Dr. *V. Kyjovský*. Cena 4 h.

Modlitba matky při úvodu s obrázkem Cena 3 h.

Průvodní list křesťanův, platný až do smrti. Od *Albána Stolze*. Přeložil Karel Vrátný. Cena 4 h.

Upřímné slovo křesťanským dívkám Sestavil *Karel Vrátný*. 3. vydání. Cena 6 h.

Krátké znázornění mše sv., svátosti pokání a pak zpytování svědomí pro dítky, kteréž jdou ponejprv k sv. zpovědi. — Sestavil *Fr. Halbich*, katecheta. Cena 2 h.

Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. — Ukazuje *Fr. Halbich*, katecheta. Cena 2 h.

Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve svaté. Nakreslil katecheta *Fr. Halbich*. Cena 2 h.

Praktická ministrance, t. j. odpovědi ministranta knězi při mši sv. — Text spolu s výslovností nalepen jest na dvou stranách tabulky z lepenky, tak že ji může ministrant z počátku, než se dokonale slovům naučí, v ruce držeti a zase na stupně oltáře poodložiti. Cena 1 výtisku i s poštovným jest 28 h, bez poštovného 24 h. (Ministrance na obyčejném papíře prodává se za 9 h, poštou 12 h.)

Želatinové lístky z pilnosti pro žáky a žákyně obecných a měšťanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv. Želatinové lístky s českým textem jsou rozprodány, s textem německým jsou na skladě a prodávají se jen za hotové, najednou nejméně 100 po 80 h. Pp. knihkupcům poskytuje se toliko 15% provise.

Svatováclavská záložna a obrana katolíků proti socialním demokratům. Napsali *L. † 5* a *L. † 7*. Cena 8 h, poštou 10 h.

Odpověď socialním demokratům ve věcech záložny Svatováclavské. Napsal Dr. *Václav Kyjovský*. **V těžkých chvílích.** Napsal *L. † 91*. Cena 8 h, poštou 10 h.

Vstupenky do schůzí pro spolky křesťansko-socialní. 100 za 1 K, poštou za 1 K 6 h.

Píseň práce. Hymna katolického dělnictva československého. Na slova Vladimíra Šťastného složil *J. C. Sychra*. Cena 4 h.

Papežská hymna. Cena 1 h.

Nesmrtelnost, píseň pro pobožnost májové slavnosti. Cena 2 h.

Modlitba za zachování sv. víry od bl. Klement. Maria Hofbauera — česky a německy. Cena 1 h.

Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tom. V. Bílka. Rozebírá P. *J. Svoboda*. Nákladem historického kroužku. Cena 20 h.

Sborník historického kroužku družstva Vlasť. Seš. I. = 1 K 60 h, II. = 1 K 40 h, III. = 1 K 40 h, IV. = 2 K, V. = 2 K 40 h, VI. = 1 K 80 h, VII. = 2 K 40 h, VIIIa a VIIIb po 1 K 60 h.

Všecky objednávky těchto knih a brožur vyřizuje

ADMINISTRACE VLASTI V PRAZE, ŽITNÁ ULICE čp. 570-II.

Knihy a brožury zasílají se na venek jen za hotové.

ROČNÍK XIX.

SRPEN. ČÍSLO 11.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1903.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH:

	Str.
VĚDA NEBESKÁ. Píše *Bedřich Jiříček*	961
TI SPÍ. Báseň. Napsal *Jos. Plaček*	970
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* (Pokračování.)	970
DĚJINY SOCIALNÍHO HNUTÍ V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ. Píše *Tomáš Jos. Jiroušek.* Díl II. (Pokračování.)	987
CESTY SRDCE. Povídka od P. *J. Franco* S. J. Přel. *Jos. Flekáček* (Pokrač.)	995
GIGANT A BUH. Báseň. Napsal *J. M. Jer.*	1005
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.)	1006
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zítek* (Pokračování.)	1015
† LEV XIII. Báseň od *J. M. Jer.*	1023
STARÝ EGYPT V PAŘÍŽSKÉM LOUVRU. Sděluje Dr. Ign. Steinochr. (Dok.)	1024
NĚŽNÝ POMĚR DRUŽSTVA VLAST K SV. OTCI LVU XIII. Píše *T. Škrdle*	1030
NOVÝ PAPEŽ SV. OTEC PIUS X.	1038
LETOŠNÍ OSLAVA HUSOVA. Píše *u*	1042
RESOLUCE LITERÁRNÍ SEKCE O ČASOPISU »VLAST«, PŘIJATÁ NA SCHŮZI DNE 9. ČERVENCE 1903	1045
BIBLE A BABYLON. Píše *Josef Černík*	1046
Literatura	1049
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	1052
Paběrky z novin a veřejného života	1056
Spolkové zprávy	1063
Resoluce Literární sekce a Tiskové ligy o Husových oslavách	1063

Předplatné na »VLAST«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z DRUŽSTVA VLAST. — Ke družstvu Vlast přistoupil za člena zakládajícího: Jan Košnar, pekař v Plzni. Pan Jan Košnar odebírá »Vlast«, »Naše Listy«, »Hlasy Svatováclavské«, »Vzdělávací četbu katol. mládeže«, oba časopisy Tiskové ligy, což jest veliká obětavost pro katolickou věc se strany katolického řemeslníka. — Zakládajícím členem fondu katol. spisovatelů stal se: Msgr. Dr. Jos. Burian, kanovník farář na Vyšehradě. K témuž fondu složili: Ant. Bulant 57 (200) a Em. Žák 10 (90). — Mimo to přispěli na dům družstva Vlast: Frant. Smola, Václ. Havlík, Vl. Bečvář a Fr. Neliba. — Jistý řádový neomysta objednal si v Innomostí v Tyrolsku ku své první mši sv. od nás obrázky s nátiskem a píše: Obrázky se zde velice líbily, několik bohoslovců, ač Němců, vyžádalo si adresu Vašeho závodu, k čemuž dodáváme, že jeden z nich si je již i s německým textem objednal. — Náš papírnický závod má vůbec velikou zásobu různých a krásných obrázků, i doporučujeme každému, kdož jde kol našeho domu, aby si je prohlédl. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v červnu složili: Jiří Vaněk 100; Jan Košnar 53; Fr. Košák 14 (40); Jan Prudil 12 (72); po 10: Ros. Lacinova (34), Fr. Hošek (100), Fr. Kamený (50); Jan Soldát 7·20 (72·60); Josef Lev 4·70 (24·70); po 4: Jednota v Černilově (20), Fr. Waldmann a Aug. Křížek (10). — Prosíme uctivě, aby členské vklady v září a v následujících měsících hojněji než dosud byly spláceny, neboť toho velmi potřebujeme.

PROSBA. ***Všecky p. t. literární přispěvatele, kteří chystají práce pro budoucí ročník „Vlasti", uctivě prosíme, by nám jméno práce své do 31. srpna t. r. sdělili, abychom ji „na sklonku roku" mohli uvésti.***

Redakce Vlasti.

ROČNÍK XIX. SRPEN 1902—03. ČÍSLO 11.

VLASŤ.

Věda nebeská.

Píše BEDŘICH JIŘÍČEK.

(Pokračování.)

Byla také snaha odůvodňovati ty údaje vědecky. Důvody jejich jim platily za nezvratné. Je divno, že na slunce nebrali ohled; pro les neviděli stromů.

Kdežto dříve astrologům slunce, jsouc přece svým světlem a teplem zdrojem všeho života na zemi, nezavdávalo podnět k názoru, jakoby mělo vliv na zvláštní osudy člověka, nyní astronomové, právě zkoumajíce blíže jeho podstatu, nabývají názoru, že slunce má velký vliv na změnu a osudy života lidského na zemi podle změny a dějů slunečních, jako jsou protuberance, skvrny sluneční atd.

O tom dříve se nevědělo. Za to však o měsíci se vyzvědělo již tenkráte, že příliv a odliv moře závisí od jeho polohy na obzoru, svit měsíční se pokládal za podporovatele spánku a vzrůstu organických bytostí.

To vše zdálo se býti astrologům vědeckou oporou, že hvězdy mají rozhodný účin na život pozemský a osudy lidstva.

Dokazovali i statisticky správnost svého názoru. Vedly se od astrologů statistické zprávy o osudech mocných osobností a současně nebo souběžně také zprávy o seskupení hvězd, jaké právě bylo při narození jejich. Tento horoskop a život lidí se porovnával a shledávala se shoda mezi oběma. V tom se tenkráte spatřovala největší učenost.

Zajisté bylo k tomu třeba neúmorné píle tehdejších učenců. A hle! tato tak pracně vybudovaná věda najednou zapadla v zapomenutí jako staré haraburdí, jako pověra. A přece měla takové opory, takové důkazy! Chudinka držela se tak dlouho, jako dlouho se držel svět na jednom místě. Jakmile nabyl vrchu Koperníkův názor, že země není nehybnou a středem, okolo něhož se točí celý svět, nýbrž nepatrnou hvězdičkou, musila astrologie sestoupiti se svého trůnu a ponechati místo astronomii.

Než přece dokazují statistická dáta shodu života lidského s horoskopem. A to se nemá respektovati? Nechť je tedy země oběžnicí nebo stálicí, přece se zdá, že astrologové měli pravdu. Obstojí-li před přísnou kritikou shoda mezi skupinami hvězd a vývojem dějů lidských, pak třeba z toho souditi, že planety mají

vliv na naše činy a skutky a my tedy nejsme než otroci, trápení tou neb onou tyranskou planetou.

Není tomu dávno, co i důmyslní muži v to pevně věřili na př. ještě za dob Kepplera, jenž sice také ještě astrologoval, ale v astrologii už nevěřil.

Aby se rozsoudilo, zdali astrologie měla pravdu, třeba se tázati, zda, když v jistou dobu se opakují jisté skupiny nebo konstelace nebeské, také se opakují jistě s těmito konstelacemi shodné děje v životě společenském? Třeba se dále tázati, zda opravdu se vyplnilo v životě jednotlivců vše, co jim horoskop naprorokoval? Zkušenost učí, že v obojím případě tomu tak není. Závěry, jaké vyvozovali astrologové z polohy nebeských těles, byly jen domněle správné a potud shodné s životem toho, jemuž předpovídali budoucí věci, pokud život každého člověka je poněkud stejný. Byl to sebeklam.

Nesmí se zapomínati, že pravda těžko se dobývá z rozumu lidského. Kdyby rozum jenom ji hledal, tož se snadno dobude, pokud se dobýti dá. Pravdu kalí však jak zpotvořená vůle, tak i srdce, přání, náruživost, zastaralý názor, zvyk, atd. A jak mocné bývají tyto živly v duchu lidském! Kde pak chudinka pravda se z toho může vymotati!

Tak tomu bylo i u astrologů.

Jaká byla praxe astrologů? Příklad to vysvětlí.

Nějaký velmož, chtěje zvěděti, co ho čeká, čili co mu jeho planeta navázala do vínku života, žádal prostřednictvím osoby třetí, jako zprostředkovatele, od znamenitého astrologa svůj horoskop, oznámiv mu jen, kdy se narodil.

Kdo je, jaký posud byl průběh života tazatele, se astrologovi zamlčelo.

Anonymita tato měla účel, aby zůstal astrolog nepředpojat proti tazateli, a aby nemohl z uplynulého života souditi na budoucnost. Dejme tomu, že astrolog ohlásil tazateli horoskop, v němž se shledala shoda s životem minulým. I když nebyla shoda podrobná, přece musil tazatel míti velkou důvěru v astrologa a taktéž věřil, že se s ním vyplní vše, co mu dále do budoucna nasoudila planeta. To však nebylo vždy.

Horoskop, jejž astrolog vydal, jevil třeba opak toho, co tazatel prožil.

To však nic nevadilo. Tazatel, tím jsa nejméně zviklán ve víře astrologické, obrátil se na jiného astrologa, jenž týž horoskop vypracoval jako první astrolog. Nyní tazatel, jsa ještě více utvrzen v této víře, musil nabýti přesvědčení, že on sám snad špatně udal dobu svého narození.

Tak hluboko byla zakořeněna víra v astrologii, že ani makavými důkazy na sobě provedenými se nedali lidé zviklati. Bylo to právě tak, jak je to posud s kalendářem. Lidé se dívají do kalendáře, jaké věstí počasí. Ač jim stokráte, tisíckráte selhal, zase přece se do něho zadívají, jaké prorokuje počasí. Tak bylo i tenkráte. Tazatel udal znovu dobu svého narození a to jinak, jak za pravdu shledati se domýšlel, asi jen o jednu hodinu nazpět nebo dříve, nebo ještě o menší časový rozdíl. Nyní horoskop

zcela jinak dopadl. Minulost se shodovala s horoskopem, jelikož astrolog již tazatele seznal, nebo přišel s ním blíže do styku a tento věřil i v to, co mu naprorokoval pro budoucnost.

Nelze upříti, že astrologie lidstvo i křesťanský svět pomátla a mnohé čisté jádro lidskosti vymýtila. Vládnoucí živly, egoismem prosáknuty jsouce, držely lid v otroctví a sebe daly odívati nimbem, svatozáří mocností, jakou jim nebesa poskytla. Věda zakrněla, náboženství pozbylo ryzosti, láska, moudrost, které jen kvetou mezi lidem svobodným, ztratila svá pružidla, když se vědělo, že se všecko tak díti musí, že všecko stůně pod tíhou fatalismu. A tento fatalismus nedělaly planety, nýbrž astrologové sami, vedeni buď ziskuchtivostí, buď panovačností, nebo činíce tak proto, by u velmožů tohoto světa osvojili si vliv a přízeň.

Než nemusily to býti ani nízké, podlé ohledy, jež astrology vedly k vydávání jistého horoskopu tendenčního; mohly při tom býti nejčistší úmysly.

Známo je, že na př. Keppler znal dobře horoskop svého mocnáře a příznivce, kterýž nevěštil nic příznivého; a přece se s ním nevytasil veřejně, věrně ho nevydal tak, jak ukazovala konstelace na nebi, a to proto, aby svého příznivce neuvedl do malomyslnosti, aby jeho nepřátelé, jejichž horoskop věstil zdar a štěstí, tím nezbujněli.

Zajímavý je styk horoskopový neb astrologický Kepplera s Waldštýnem. Roku 1608 Waldštýn nikoli sám osobně, nýbrž zprostředkovatelem žádal na Kepplerovi svůj horoskop. Tenkráte bylo Waldštýnovi 25 let. Keppler sdělil mu dosti přibližně příběhy jeho minulého života, jeho osobní vlastnosti a pak i budoucí osudy.

Po 17 letech Waldštýn, vida, že horoskop nesrovnává se úplně s tím, co zažil v těchto 17 letech, žádal Kepplera znovu, by učinil pokus, zda by snad oprava doby jeho narození neměla účin na úplnou shodu proroctví se skutečností. Podle prvního horoskopu měl býti v 21. roku svého věku nebezpečně nemocen, kdežto toto onemocnění se dostavilo teprve v roce 22. Svatba jeho se vdovou bohatou, třeba nikoli krásnou, měla připadnouti na 33. rok, kdežto on se s ní oženil již v roce 26.

Právě tato shoda, že se oženil s vdovou takovou, jak ji horoskop popsal, přivedla Waldštýna do pochybnosti, zda snad se neoznámila mylně doba jeho narození. Podobná nepatrná různost se objevila také mezi horoskopem a skutečností, co se tkne nemoci jeho, která podle horoskopického údaje se měla dostaviti v roce 39., kdežto ona se již dostavila v roce 37. jeho věku.

Keppler, obdržev tuto zprávu neb dotaz od Waldštýna, porovnával vůbec seskupení hvězd s minulostí Waldštýnovou a podle astrologické kasuistiky vystihl, že třeba jen dobu narození určiti o šest a půl minuty později, a již nastane shoda.

Avšak Keppler vraceje opravený horoskop, dává Waldštýnovi důtklivé napomenutí, aby to nevěřil, varuje ho, by nijak nepřikládal víry tomu, že by jednotlivé případy v našem životě závisely od planet. Dokládá: Jednotlivé děje lidské neberou vznik z nebeských hvězd, nýbrž mají pozemské příčiny.« Pak podotýká,

že je (tenkráte, kdy to psal) mnoho mladých astrologů, kteří s chutí a nadšením se věnují tomuto hádání, a že, kdo chce býti oklamán, oblouděn, ať se dá od nich, majících dlouhou chvíli, ošáliti. Kdo chce odpověď k této otázce (totiž co mu planeta nasoudila), ten prý jistě svého rozumu, jejž mu Bůh rozsvítil, ještě neočistil lichtpucem soudnosti. On že prý Bohu děkuje, že astrologii tak důkladně prostudoval, že se o fantastičnosti její přesvědčil.

Ale divná věc jeví se v tomto horoskopu. Keppler jen tak na zdařbůh jako nevěřící astrolog předpovídá Waldštýnovi na rok 1634 nebezpečné věci z postavení Marsa ku Saturnovi. V tomto roce byl již Keppler mrtev, ale rok 1634 byl pro Waldštýna osudným, vždyť dějiny vypravují jeho tragický pád r. 1634. Možno, že i zde toto proroctví samo v sobě mělo účin na předpověděný děj.

Je jisto, že astrologie dala dramatickým spisovatelům podnět, vytvořiti umělecká díla literární, v nichž hrdinové pod vedoucím nátlakem planet budí ve čtenáři neb návštěvníku divadla zvláštní umělecký dojem. Proto také nyní se takoví dramatičtí spisovatelé jako byl Schiller a Shakespeare už nerodí. Vyschl jim pramen, odkud by čerpali dojemnou tragičnost.

Než třeba již před dvěma sty lety vymizela víra astrologická u vzdělanců, což bylo zásluhou Kepplera, Galilea, Newtona a j., přece její zbytky se dochovaly do nedávna a ještě dosud. Ještě na počátku předešlého století bylo lze se dočísti v kalendářích, kdy ve který den i ve kterou hodinu i okamžik dne podle postavení měsíce a planet ku zvířetníku se má strom štípiti, očkovati, to neb ono obilí zasévati, kdy se má pouštěti žilou a pod. Ba i nyní mezi lidem shledáváme tuto pověru, kterou si mnohý nedá vyvrátiti sebe zračitějšími důkazy. Až dosud se přičítá měsíci větší účin na naše zemské poměry než má na př. na povětří, ač i věda sama se této víry nezříká, jak svědčí Falbova proroctví.

Učelem pravé vědy má býti nebalamutiti a hlásati jen pravdu poznanou a pouhé therie nedokázané mezi lidem a vznětlivou mládeží neprohlašovati za dokázanou pravdu, sic z toho vzniká babylonský zmatek.

2. Nyní.

Jaký poměr má alchemie ku chemii, takový má poměr astrologie k astronomii. Astrologie totiž s jedné strany zastírala astronomii pravý vhled do světa, zabraňovala rozvinouti šlechetné úsilí, kterak by se vyslídily zákony, dle nichž se pohybují nebeská tělesa. Byla však jí nápomocna s druhé strany v tom, že jí planety na nebi ukazovala, vyslídivši dříve jejich běh. Dala jí bohatý materiál zpráv o běhu a postavení i seskupení hvězd.

Sta a sta let lpělo na Ptolomeově almagestu, hvězdářském to díle, povstalém hned v prvním století, kde se tvrdí názor, že země stojí a slunce s celým nebem se kolem ní pohybuje. Bylo považováno za hřích ba i za kacířství mysliti něco jiného. Král Alfons X. se zlou se potázal, když při studiu almagestu se vyjádřil, že, kdyby byl při stvoření světa, by byl jistě zavedl ve

světě jednodušší pořádek. Ale tímto svým výrokem vzbudil jiskru ku světlu nyní nejkrásnější a nejvznešenější zkumné vědy, totiž vědy nebeské. Těmito slovy vzpružen a pobádán pochybnostmi, jaké vířily v hlavách současně žijících badatelů přírodních, že by to pravda bylo, co almagest praví, začal Koperník hledati lepší pořádek ve světě.

Byl veden myšlénkou, že musí býti krásnější soulad ve dráhách těles nebeských, než to Ptolomeus povídá. Táže se: »Má budova světová býti spousta, hromada, na níž ruka, noha, oko, hlava, srdce, všechny oudy sice jsouce jednotlivě krásné, ladné, dohromady ale mají tvořiti nesouladnou skupinu a žádný dokonalý celek?«

»Kdo kuje takové plány? Kdo tak staví? A Bůh byl by tak bez pořádku po světě rozhodil všecky hvězdy?«

A když se svým úkolem byl hotov, zvolal: »Žádným jiným uspořádáním jsem nepoznal tak krásnou harmonii veškerenstva, tak souladné spojení drah nebeských, jako když jsem světlo světa, slunce, řídící celou rodinu kroužících hvězd, posadil do prostřed krásného chrámu světového, na královský trůn!«

Koperník měl jen na mysli vyzkoumati dráhy hvězd, neptal se ještě po příčinách nebeských pohybů.

Tento ovšem obtížnější úkol byl zůstaven jiným duchům. Koperník položil základ, na němž Keppler dále stavěl budovu vědy nebeské, kterou Newton korunoval, vystihnuv konečně jednoduchou příčinu pohybů těles nebeských: tíži čili přitažlivost.

Těmito učenci byla zbudována zhruba stavba nebeské vědy a nyní mohlo se přikročiti ku skvostným vniterným i zevnějším okrasám této velebné budovy.

Od té doby se tato věda více a více zdokonalovala za neúmorné píle nebeských detektivů a vyšvihla se co do jistoty ve tvrzení svých poznatků a své zajímavosti nade všechny spoludružky vědy vůbec a tyto si jako dobyvačný, ctižádostivý potentát zabrala ve svou službu. Téměř všechny vědy musí jí sloužiti. V první řadě je to mathematika, bez níž by si nic nepočala, pak je to přírodověda, sloužíc jí svou optikou a spektrální analysí a fotografickými apparáty, pro které se již musí zajíti do chemie.

Koperník na jedné straně shodil pozemšťany s jejich domýšlivé vyvýšenosti, vyvedl je z omylu, jako bychom my byli prvními na světě a celý svět nám k službám okolo nás obskakoval, a vykázal zemi patřičné místo ve světě. A my nyní s povděkem uznáváme, že jsme obyvatelé nepatrného tělesa nebeského.

Ač Koperník není prvním vynálezcem této myšlénky, neboť již Plato i Aristoteles přisuzovali středisko světa značnější hvězdě než je země, totiž slunci, má přece jen velikou zásluhu, že s neúmornou pílí hleděl svůj odvážný názor dokázati a potomním badatelům klestiti cestu ku dalšímu zkoumání.

Ve dvou větách lze vyjádřiti Koperníkův názor o světě, a to:

1. Denní převalení celého nebe s jeho tisíci hvězd okolo země je jen zdánlivé, jsouc způsobeno denním otočením země okolo osy, která jsouc prodloužena, nebeské klenutí protíná ve dvou polech.

2. Země, jakož i planety pohybují se okolo slunce. A je též planetou.

Střediskem všech těchto pohybů je slunce.

Pro tento poslední názor nazývá se Koperníkova theorie heliocentrickou oproti dřívější geocentrické.

Než i tomuto mohutnému duchu Koperníkovu, jenž tak hluboko zahlédl do tajemství světa, přece scházel klíč ku vypátrání záhady, která tak jasně je na nebi napsána. Nemohlť vystihnouti příčinu, která všechna tělesa nebeská drží v pravidelném světovém kolotoči.

Z této své světoborné myšlénky, která všecky dřívější názory o stavbě světa ztroskotala, dostal záchvěv hrůzy a ustal od snahy jí raziti cestu ve světě, neboť celý učený cech tehdejší, i on sám byl příliš zapleten ve přízi názorů ustálených po tisíc let. Proto jeho názor nesnadno nalézal průchod u souvěkých učenců. Také ve školách se napořád přetřásala nauka Ptolomeova a on směl jen se svým názorem vystoupiti jako se soukromou hypotésí a osmělil se své dílo »de revolutionibus« vydati až před svou smrtí. Na smrtelném loži viděl jen počátek svého díla vytištěný.

Aby svět nezapomenul na Koperníkovy výzkumy, o to bylo postaráno Galileem, jenž tyže názory hlásal, ač musel odvolati.

Než pokrok, jenž byl jako ve vejci jako zárodek skryt, v nauce Koperníkově nemohl postupovati. Teprve hlubší poznání zákonitosti ve všemíru pomocí jemnějších nástrojů nazíracích umožnilo větší rozvoj nebeské vědy. Tehdejší nedokonalé nástroje dělaly službu nedostatečnou.

Tycho Brahe má zásluhu, že vynaleznuv dokonalejší optické nástroje, ač nechtěje přispěl k tomu, že bližší zkum těles nebeských podpíral theorii Koperníkovu. Zároveň tím se dal základ Kepplerovi ku další stavbě zákonů jevících se v pohybech hvězd.

Tycho Brahe se nemohl zcela přidati k nauce Koperníkově, jelikož jeho pozorování ho přesvědčilo, že kdyby Kopernik měl pravdu, že by stálice, tyto malé hvězdičky, musil položiti do dálky tisíckráte větší, než je vzdálenost slunce od naší země. A taková dálava, z níž vyrůstá nehorázně hrozný prázdný prostor, taková dálka, která podle názoru Ptolomeova nebyla možnou a také nepochopitelnou, přiměla Tycho Brahe-a, že se odvrátil od Koperníka a planety sice kolovati dal okolo slunce, ale tyto zase i se stálicemi přece dal točiti okolo země. A proto tato obojetná myšlénka trvala tak krátce, jak krátce může někdo současně seděti na dvou sedadlech. Velká zásluha Tycho Brahe-a však přece spočívala v tom, že zanechal mnoho vyzkoumaných zpráv nebeských Kepplerovi dědictvím.

Na základě těchto zpráv mohl pak tento vynaleznouti zákonitost nebeských pohybů. Ač byl Keppler nějakou dobu ve službě Tychona de Brahe, nemohl přece souhlasiti s jeho názory. Zůstav věren svému přesvědčení, kráčel v Koperníkových šlepějích. S neúmornou pílí a odvahou stavěl dále na budově Koperníkově, kterou dle svého pozorování opravil tím, že prohlásil, že dráhy hvězd nejsou pravidelnými kruhy, nýbrž elipsy. Podnět k tomu mu dal zkum nejbližší oběžnice, Marse.

Seznal, že dráha Marsova má tvar vejčitý, že je to elipsa, v jejímž jednom ohnisku je slunce, a že její běh je tím rychlejší, čím blíže je slunci.

Jakmile se tento výzkum dokázal a pravdivým objevil, vynořily se nám pozemšťanům zase dva nové paragrafy zákonníka světového, totiž:

1. Každá oběžnice pohybuje se ve dráze, která má tvar elipsy, v jejímž jednom ohnisku je slunce.

2. Spojovací čára mezi sluncem a oběžnící, zvaná radius vector (provadič), opisuje ve stejných dobách stejné plochy.

Co v těchto dvou zákonech je obsaženo? Elipsa, kterou dělá každá oběžnice svým oběhem, je obrazec vejčitý, v jehož nitru jsou dva body pevné, ohniska zvaná a hlavní vlastnost elipsy spočívá v tom, že, když od každého bodu obvodu vedeme přímky k těmto ohniskům, musí tento podvojný součet se sobě rovnati. A v jednom takovém bodu neb ohnisku jest podle nauky Kepplerovy slunce. Linie spojující bod okruhu s ohniskem, nazývá se radius vector, který podle zákona Kepplerova opisuje ve stejných dobách stejné plochy. Tím se stává, že planeta, jsouc blíže slunce, musí rychleji letěti, jelikož musí v téže době vykonati větší okruh, než když je vzdálenější.

Třetí, rovněž důležitý zákon nalezl Keppler svým theoretickým bádáním.

Již Kopernik spozoroval, že oběžnice od slunce vzdálenější se pohybují rychleji a poznal, že neletí v poměru ku vzdálenosti, nýbrž ještě rychleji, že v dálce rychlosti přibývá. Ale vztah mezi vzdáleností a rychlostí oběhu nemohl vystihnouti.

Ale Keppler vyslovil tento poměr třetím zákonem: 3. Čtverce doby oběžní u planet se mají tak k sobě jako kostky (kubíky) jejich vzdáleností od slunce. Čtvercem tuto rozumíme veličinu číslem vyjádřenou, kterou obdržíme, když tuto veličinu násobíme samu sebou. Tak čtvercem neb druhou mocností dvojky (2) je dvojka násobená sama sebou tedy 4; trojky je trojka, násobená trojkou tedy 9.

Kostkou rozumíme veličinu násobenou sebou třikráte; tedy o jedenkráte více nežli čtverec; tak na př. kostka 3, což sepíše 3^3 je trojka třikráte násobená sama sebou. Tedy $3 \times 3 \times 3 = 27$.

Nyní tuto poučku obraťme na planety. Oběhne-li oběžnice slunce do kola za 100 dní, oběhne jiná oběžnice, která je vzdálena jednou tak daleko, za dobu, která jsouc sama sebou násobena (čtverec) se rovná tomuto následujícímu počtu $= 2 \times 2 \times 2$ tedy osmkráte $100 \times 100 = 80.000$ dní. Ale toto číslo 80.000 dní je čtverec nebo druhá mocnost. A z této mocnosti, z tohoto čísla musíme vypočísti první mocnost tedy $\sqrt[2]{80.000} = 283$ dní. Nuže — vykoná-li oběžnice oběh okolo slunce za 100 dní, vykoná jiná jednou tak vzdálená oběh za 283 dní. Jak rychleji musí letěti, považíme-li, jak nepoměrně větší okruh musí konati!

Keppler svým neúmorným pátráním a výpočty vystihl, jak, v jakých drahách, podle kterých zákonů tělesa nebeská se pohybují, ale vysvětliti je nedovedl. Udělal druhý krok na poli vědecké astronomie, odbočiv od názoru, jakoby oběhy hvězd

byly kruhovitými. Těmito zákony vynalezlo se umění, poznati, určiti polohu místa oběžnice pro všecky časy, jakmile se vypátrala poloha a velikost elipsy, kterou se pohybuje oběžnice, a a zároveň okamžik udati, kdy na kterém bodě oblohy se objeví.

Poznalo se sice, že Keppler má pravdu, že jeho zákony jsou správny, ale shledalo se, že to tam na nebi všecko na vlas nejde, že se dějí odchylky, ač nepatrné.

Proč tyto odchylky jsou, se nevědělo. Nevědělo se, že planety ve svých dráhách rovněž tak od zákonitosti činí odchylky, jako lidé od zákona mravního, takže jejich rady vectores nevždy činí v stejné doby stejné plochy.

»Unumquemque trahit sua voluptas« každého přitahuje jeho libůstka — tak i hvězdy to táhne od jejich dráhy. I nejdokonalejší člověk má nějakou náruživost, — třeba šňupe.

Nadarmo se nesla snaha po výzvědu, proč jsou ty odchylky na nebi, dokud se neznal základní zákon světový, pokud se neznala příčina, která hýbe celým světem. Galilei byl první, jenž posvítil na příčinu pohybu vůbec svými mechanickými výzkumy, které pak veleduch Newton applikoval i na nebeské pohyby.

Již Huygens, objeviv zákon odstředivosti, byl blízko tomu, aby rozřešil otázku, proč se všecko tak ve světě točí. Ale i on si netroufal své výzkumy applikovati na celý svět a všecky tyto výzkumy byly jen materiálem, zanechaným Newtonovi, by dílo vědy dostavil zhruba jako chrám vědy nebeské.

Kdy Keppler s horlivostí vědeckou zkoumal běhy nebeské, v tu dobu sestoupil Galilej s výšin nebeských na zem, kdež bádal, zkoumal síly, o nichž netušil, že by týže taktéž vládly ve veškerém světě. Neapplikoval vyzkoumaný zákon na celý svět, ale pracoval tím na díle, jež spělo ku svému cíli. Přispěl k rozřešení záhady, která tak zřetelně je napsána na celém nebi, a která vodí světy v jejich dráhách jako krasojezdkyně v cirkusu své vycvičené koníky.

Až za půl století podařilo se veleduchu Newtonovi odvoditi Kepplerovy zákony logickými závěry z této příčiny, kterou nazýváme přitažlivost. Je to známo pod jménem: Gravitační zákon.

Jako Koperník vyhodil zemi z jejího velmocenského postavení a vykázal jí místo nepatrné mezi ostatními planetami, jako Keppler vyvedl hvězdy z kruhů pravidelných a uvedl je na elipsy, tak ztroskotal Newton všecky bludy, jaké zaměstnávaly dřívější badatele bádající v otázce, kdo nebo vlastně co všecky ty světy vodí, vysloviv totiž myšlénku, že není třeba síly nějaké, která by těleso nějaké udržovala — v pohybu, nýbrž, že jakékoli těleso, ať je na zemi nebo ve hlubinách světového prostoru, ustavičně musí běžeti směrem rovným, jestliže nějaká jiná síla netáhne ho v jeho směru a v běhu nedrží. Vynaleznuv Newton tento zákon, posunul vědu nebeskou do předu, neboť odhalil příčinu, proč tělesa nebeská při vší své pravidelné dráze v celku, přece sem tam od ní poněkud odbočují.

Tyto jeho důležité věty v podstatě znějí:

1. Každé těleso trvá ve klidu, neb jsouc v běhu, běží rovnou dráhou, pokud jiná síla je nenutí činiti odchylku.

2. Přitahuje-li jiná síla těleso běžící, je velikost této odchylky shodná s velikostí přitahující síly.

3. Přitahuje-li jedno těleso druhé, působí i toto na ono, ale směrem protivným.

Je zcela pochopitelno, že tyto tak makavé zákony ušly všem předchudcům Newtonovým, že je nepozorovali. Vždyť na zemi není jediného tělesa, na němž bychom na první pohled znamenali vliv těchto zákonů. Všechno, co vidíme na zemi, pádí ku středu země, není-li pád tento zadržován nějakou překážkou. Než ve skutečnosti tento let, tento spěch těles ku středu země je vlastně působnost těchto zákonů.

Vrhneme-li kámen od sebe směrem vodorovným, vidíme, že brzy pádí k zemi, jeho váha ho nutí, spěti ku středu země; ale do středu země nevnikne; drží ho tvrdý povrch země nebo dno vody.

Vyhodíme-li kámen vzhůru směrem kolmým, přestane brzy se zvedati; obrátí se, padá na zem zpět. Ale týž kámen by letěl napořad do výše, kdyby jiná síla nepůsobila proti tomu. A to je váha tělesa, která nutí ku návratu.

Co to ale je: váha tělesa nutí toto spěti do středu zemského? Přísluší všem tělesům pozemským taže vlastnost, pudící je k zemi, čili musíme doznati, že ze země vychází jakási síla, která je k sobě vábí, táhne tak násilně? Právě toto je pravda.

Ze země vycházející přitažlivost, která podmiňuje váhu těles, je podnětem ku pádu těles. Kdyby nebylo přitažlivosti zemské, nebylo by váhy těles.

Když jednou Newton viděl padati jablko se stromu, přišel na tuto myšlénku; vystihl, že stejnou rychlostí padají na zem tělesa jakékoli hutnosti, na př. jablko i ocel stejného objemu v stejnou dobu doletí na zem se stejné výše.

Tázal se pak, zda jen zemi přísluší tato přitažlivost, čili každé těleso je vyzbrojeno touto vlastností?

U těles jsoucích na zemi nepozorujeme žádné přitažlivosti kromě u magnetu. Ztrácíť se při nesmírné celkové zemské přitažlivosti, jako se ztrácí světlo svíčky neb zápalky při světle slunečním.

Tím se na tuto otázku navazuje otázka druhá: jak daleko, neb hluboko do prostoru světového sahá přitažlivost zemská, neboť se objevilo, že jí neubývá na vysokých domích ani na vysokých kopcích. Nesahá až tam, kde se měsíc pohybuje a není tato přitažlivost zemská příčinou, že se měsíc tak točí okolo země, jako se chlapcovi točí na šňůře nějaký předmět, jímžto točí? Není přitažlivost zemská toho příčinou, že měsíc, místo aby šel rovnou cestou ve prostoru, musí se okolo země kroužiti?

Nezbývá než vypočísti, jak velká musí býti síla, která měsíc drží v této kruhové dráze. Newton se dal do zkumu, zda přitažlivost zemská jde až ku měsíci. Ale ustal od té práce, shledav, že mu to selhalo následkem mylného údaje délky průměru zemského.

Po novém, správném výpočtu téhož průměru zase započal měřiti, počítati a vypočetl, že přitažlivost zemská sahá až k mě-

síci, že ale jí ubývá do dálky řadou geometrickou rovněž tak, jak je to při světle. To jest, síla, kterou se měsíc přitahuje od země, je, jelikož je měsíc 60 kráte dále než je poloměr zemský, $60 \times 60 = 3600$ kráte slabší, než je přitažlivost, která přitahuje k sobě předmět jeden poloměr zemský vzdálený od středu země, tedy na povrchu země. (Dokončení.)

Ti spí.

Ať zpěvem zvučí hlavy starých buků,
ať mlhy závoj halí hory témě,
či hvízdá vítr zasněženou plání —
ti sladce spí tu v lůně matky země.

Ať v řiši živých lásky harmonie
či hříchu, kletby bují zvrhlé sémě,
či bol a závisť srdce hadem zžírá —
ti sladce spí tu v lůně matky země.

Ať hoří chaty, krev ať kropí půdu,
když války běsem rve se lidské plémě,
ať puká skála tvrdá, zem' se třese, —
ti sladce spí tu v lůně matky země.

Však nahoře vře všecko věčným žitím,
jím zvučí les a každé v květu pole;
na troskách žití bují život nový.
Jak dlouho spáti budou ti tu dole?

Jos. Plaček.

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

(Pokračování.)

Výletníci opustili ranním vlakem Brno v růžové náladě. Od Blanska nastoupili cesty pěšky údolím Puňkvy kolem železářských závodů, panské pily přes Lažánky do Jedovnic. Šli pomalu ve stínu. Čeněk botanisoval, Viktor se přidržoval Heleny. Poutala je velkolepost krajiny, ano i divokost přírody. Puňkva bublala pod nohama, propadávala se pod zemi do černých otvorů, jimiž krajina poseta. Brali se pod vysokými smrky milým zákoutím, kde panovalo posvátné ticho, šli žlebem, úžícím se v rozsedliny a sluje.

Čeněk opět se ztratil na březích Puňkvy, kde bujely pěkné byliny, pravá pochoutka pro botanika.

»Ani nevěříte, slečno, jak je bez vás v Chusnici smutno,« navazoval řeč Viktor, kráčeje vedle Heleny, která už také držela hrst květin.

»Snad jenom lichotíte,« usmála se dívka. »Což vám nepověděli, že nyní mnoho veselosti nenadělám?«

»Slyšel jsem, že prý jste se změnila, že býváte v Chusnici smutna, ale zde toho v Brně na vás nepozoruji.«

»Příchod milých hostů mne poněkud rozveselil,« řekla Helena, ale hned se zarazila a začervenala.

»Snad, upřímně řečeno, příchod vašeho pana bratra učinil tu blahou proměnu,« opravoval Viktor. »Moje maličkost v tom má nejmenší zásluhu. Já jenom slečnu škádlím.«

»Jste příliš skromný. Ráda jsem uviděla milého bratra i vás, pane učiteli.«

Viktor se uklonil.

»Jsem šťasten, že mám též podíl na vašem vzrušení. Vždyť mne naplňovalo bolestí, že jakýsi smutek obestřel duši vaši. Ani se nechci tázati na příčinu, abych nezasahoval do intimních záležitostí srdce vašeho.«

Heleně bylo i pod stinnými stromy horko. Cítila, že by Viktor rád zvěděl příčinu a proto se omlouvá. Jak by mohla mu ji vyjeviti?

»Mnohdy na nás působí nějaká věc, která jiným nepohne, časem se vzbouří cit, ale já — Bohu díky — už budu vyléčena. Starost o chudinu a změna místa mne vyhojila. Slyšel jste snad už také, že jsem si zvolila osud vaší slečny sestry a chci ji následovati.«

»Slyšel, pravda, ale nevěřím tomu.«

»A proč ne? Myslíte, že jsem k tomu slabá? Zdá se vám, že bych nemohla přinésti takovou oběť těm, kteří mne vychovali a jako dceru vlastní milují? Dosloužím jim k smrti, neprovdám se.«

Viktor byl dojat. Ani si nepovšimnul prohlubně, která hned vedle cesty ležela, propasti, kde hučela voda.

»Slečno, úkol, který chcete na sebe vzíti, koná svědomitě Justina, již nikdo nepředčí. Ta panu faráři poslouží znamenitě.«

»Ale mám také otce,« děla Helena.

»Ten se odstěhuje do Chusnice, až jej služba unaví a nebude moci zastávati úřad. Vstoupil do něho v pozdějším věku, je při soukromém závodě a dle obecných okolností souzeno, nebude jeho pense valná, aby si vydržoval domácnost. Jak znám pana faráře, nabídne mu potom trvalé pohostinství u sebe.«

»Nač všechno pamatujete! Ale vždyť mohu já s Čeňkem otce živiti, když by síly jeho ochably.«

»Všechna čest takové obětavosti a pevné vůli, ale, slečno, boj o existenci nynější doby není tak snadný. Mnohdy člověk sotva sám se uhájí.«

Zamlčeli se na chvíli, myslíce na stejný předmět. Helena uznávala správnost proneseného výroku. Čeněk se brzy oženi, bude pečovati o svoji rodinu, a co začne ona? Ženské síly málo jsou ceněny a placeny. Bohuslava by se neuživila, kdyby nebydlela u rodičů, kteří ji podporují. A jak si Viktor všechno už předem v hlavě složil! Co mu na tom záleží? Vždyť se ani posud o tom srýček nezmínil.

»Kdybyste se, slečno, výhodně provdala,« pokračoval učitel, »potom byste si mohla vzíti pana otce k sobě, jestliže by nedošel ani u švakra zaopatření.«

»To by byl pro něho perný chléb milosti,« poznamenala Helena.

»Záleží na tom, jaký by byl ten budoucí váš manžel. Snad by se zcela shodli, k sobě přilnuli a vedli spokojený život. Bude záležeti na vás.«

»Nemám věna, nejsem krásná, a ještě bych měla přivésti muži na krk otce?«

»Brrr. Co jste to jenom pronesla! Myslíte sňatek, jehož základem je mamon. Odsuzujete se nespravedlivě a domníváte se, že jenom krása zaručuje spokojenost manželů! Což nevěříte v soulad duší, ve shodu povah, vnitřní náklonnost?«

»To často klame.«

»Oblíbila jste si někoho, který však neopětoval vašich citů. Náklonnost byla pouze na vaší straně. Nedostali jste se za sebe a proto snad nebudete škarohlídnou na celý svět. Jest jiný, který vás ctí, vás miluje, s vámi všechno by chtěl snášeti, vám se věnovati, který si váží i vašeho pana otce a s ním by žil v nejlepší shodě. Slečno, chtěla byste takovému muži podati pravici svoji, mohla byste býti jeho družkou pozemského života?«

Heleně se široce otevřely oči, pobledla a ruce jí sklesly. Poznala smysl vyznání, zvěděla, kdo ji tak vroucně miluje. Nikdy toho nečekala. Nemohla promluviti, hrdlo se jí stahovalo, srdce prudce bušilo.

»Slečno, v rukou vašich je můj osud; nenutím vás, nedorážím na vás. Rozhodněte sama svobodně. Budu čekati třeba několik let, ale jinou za choť si nevezmu,« řekl Viktor polohlasem, neboť viděl, jak sem pospíchá Čeněk, který je předešel jinou stranou a nemohl se jich dočkati.

Z daleka třepal bylinou vytrženou i s kořenem volaje:

»Vrbice obecná, pěkný exemplář! Kvete od června do srpna. Má lodyhu s listy vstřícnými a přesleněnými, husté květenství, po dvanácti tyčinkách a jediném pestíku.«

Helena byla ráda, že bratr přišel a ji vysvobodil. Pochvalovala vrbici, ale ani ji neviděla. Posud se jí hlava točila a před očima měla mžitky.

»Není dobrá v lékařství?« tázal se Viktor, aby něco řekl.

»Snad lékem pro staré mládence. Má-li v sobě ten užitek, pak bys ji měl užívati. A proč se tak loudáte? Což vás nezajímá viděti Macochu? Hnedle jsme u ní.«

Pospíšili a úžasli nad propastí. Zdálo se jim, že náhle půda mizí pod nohama a padá do neznámé hlubiny. Na všech stranách jevila se jim šedobílá skaliska, tu kolmo, tu šikmo, jinde převisle do ohromného jícnu. Dole šuměla voda.

Helena křečovitě se zachytila železného zábradlí. Viktor hodil do hlubiny kámen; vyletělo hejno kavek a rorýsů.

Dlouho stáli na glorietu a Helena se ani odtud nevzdálila, když Viktor s Čeňkem obcházeli propast, aby ji prozkoumali se všech stran, aby prohlédli kolmé stěny, severní i jižní koryto,

východní stráň a kukátkem i prostým okem hleděli prozkoumati dno a jeskyni v Macoše s rybníčky, vyvýšeninou, porostlou travou, postranními otvory a kamennými útesy.

Helena také patřila dolů, ale hlava se jí točila ne tak prohlubní, jako tím, co před chvílí slyšela. Viktor ji miluje. Ten, který ji tak škádlil, přilnul k ní. Ví, že někoho jiného měla v srdci, kterého nemůže dosíci, netáže se na jeho jméno, dává jí čas k vyléčení, nabízí pohostinství i otci. Dobrý muž, poněkud nedostupný, ale velice upřímný. Jeho přátelství změnilo se v lásku. Může ho odmítnouti i vyslyšeti, nikdo o tom nezví, dá-li mu košem. Nebude se ženiti, a přičtou to na vrub jeho podivinství.

Helena se nerozhodovala, ba ani posud takové otázky před sebe nestavěla. Byla překvapena a nedopracovala se ještě k jasnějším myšlénkám. Nemohla tušiti, co ji na dnešním výletě čeká, na místě tak romantickém, při scenerii tolik úchvatné.

Jenom zpozorovala, že se Viktor nad kolmou stěnou příliš odvažuje, a zachvěla se o jeho život. Strachovala by se o něho, i kdyby jí neučinil vyznání, přece však teď úzkostlivě zvolala, varujíc smělce, kteří chtěli důkladně ohledati Macochu jako div přírody, ovinutý pověstí o zlé ženě, která prohlubni dala jméno.

Na zpáteční cestě vykládal Čeněk, jak je Macocha hluboká, jakého objemu je koryto, že kámen letěl na dno jedenáct sekund, ale ani Viktor ani Helena nevěnovali mu mnoho pozornosti. Divil se, že zalétají myšlénkami jinam a o Viktorovi žertem se vyslovil, že asi je zamilován.

Do večera vrátili se do Brna, Ždan jim přišel naproti na nádraží a zase odvedl společnost ne do hostince, ale domů. Tam prý by hostů málo užil a nečiní zvyklostem svým násilí, když bude večer tráviti v kruhu domácím. Vyptával se na Macochu, divokou kolem krajinu, na jiné okolnosti a nejvíce odpovídal Čeněk, jejž příroda velice zajímala. Helena hleděla si práce a Viktor zapomínal i píti i kouřiti.

Ždan ustanovil příští den k vyjížďce do Tvarožné a památného vrchu, kde byla svedena bitva u Slavkova, najal povoz a také sám se mohl súčastniti, vyžádav si dovolenou. Zamlklost Helenina byla mu nápadná, ale přičítal to únavě. Pobavili se, prohlédli si kus požehnané země a s večerem se navrátili.

Následujícího dne Viktor s Čeňkem se vydali k Rajhradu a také podnikli několik jiných kratších cest do okolí. Večer vypravovali, co viděli, a tak společně strávili několik hodin.

Posléze prohlásil Viktor, že bude nutno pamatovati na návrat. Už dostali několik lístků a také dávali o sobě věděti, kde jsou a co podnikají. Helena se k pánům nepřipojila. Počká ještě nějaký čas u otce. Ždan byl rád a Viktor ji nyní nepobízel ku společné zpáteční cestě.

»Mohli jste zde ještě pobýti nějakou dobu,« mínil hostitel srdečně »Jak jsme se těšili, jako v jedné rodině.«

»Vaše laskavost a trpělivost vyčerpána do konce. Nutno podívati se opět do Chusnice,« odpovídal Viktor.

»Bude-li mně možno, odvezu dceru ke švakrovi sám.«

»Anebo přijeďte do Chusnice na svátky, aby nám slečna neutíkala do Brna.«

Viktor podíval se po Heleně, ta uhnula zrakem a zapálila se.

Připravovali se k nejbližšímu vlaku. Páni prohlásili, že nyní domů pojedou. Měli toho putování pro letošek až dost.

Ždan s Helenou je vyprovodili na nádraží. Zde nebylo mnoho času, koupili si lístky a odcházeli na perron. Vlak se přibližoval. Loučení bylo krátké, ale srdečné. Podali si ruce, Čeněk objal otce a sestru, Viktor však teď nežertoval. Přijal podanou pravici a stiskl ji, podívav se významně na pannu.

»S Bohem nebo na shledanou?«

»Na shledanou,« odpověděla Helena, »a pozdravujte všechny.«

»Na faře i ve škole. Tak už to je a nejinak. Obyvatelé obou patří k sobě.«

Za chvíli unášel vlak hosty do Čech a Helena zůstala v Brně do konce prázdnin.

XX.

V Chusnici se přece dočkali Havlova kázaní. Alumnus byl ve třetím roce semináře, dostal už nižší svěcení a přijel na velikonoční svátky. Vikář poněkud námahou v postě a při smutečních obřadech ve svatém týdnu ochraptěl, i nabídl se Havel, že bude o Božím Hodě kázati. Vízkovi to přišlo vhod a nabídku ochotně přijal.

Vyjednávání to zaslechl Řešetka, který právě chystal prádlo v sousedním pokoji, a to bylo na jeho mlýn. Snad by ani kostel nezavřel, kdyby ho ženy, na hřbitově stojící, nepřipomenuly. Z vděčnosti chtěl jim dáti zprávu o kázaní, ale rozmyslil se. Nejdříve musí to říci Bradáčovi, aby věděl, že má také platnost na faře a novinky dostává z prvé ruky. Úprkem se hnal k obuvníkově chalupě.

»Tak, teď se vsaď, zakopne-li pan Havel a jistě prohraješ.«

»Chceš, aby někdo za tebe sázku zaplatil. Marně čekáš. Pan učitel Halus nepřijel na svátky. Bude prý se ženiti a má z provoda prvou ohlášku,« smál se Brdáč.

»Ten se ožení, až bude chtíti, a udělá to bez tebe. Na smluvčího jsi příliš krátký. Ale něco jiného ti sdělím, co je pravda a stane se v neděli. Pan Havel bude kázati.«

»Tedy přece jednou? Však jsme mysleli, že za ním musíme někam do Němec, abychom ho poslechli. A víš to jistě?« ptal se Bradáč.

»Zcela jistě; z úst samého milostpána.«

Řešetka od té doby, co se stal Vízek vikářem, tituloval jej »milostpane«.

„Ale mně se zdá, že bude míti pan Havel málo času na přípavu, když se teprve v poslední chvíli rozhodnul a za ochraptělého pana faráře kázaní převzal,« uvažoval starostlivě obuvník.

»Ty bys to nesvedl za celý rok, ale takovému učenému člověku stačí čtyřiadvacet hodin. Má to v malíčku a marně nestudoval. Však se cvičí v semináři a může opakovati, co už kázal.«

»Snad na dušičky,« vysmíval se Brdáč a ukázal na čelo, aby naznačil, že Řešetka málo má rozumu.

»Šikovný kazatel to dovede zaonačiti,« napravoval chybu kostelník, »dá jiný úvod, něco změní a je to dobré pro takové posluchače, jako jsi ty, který o kázaní napínáš bubny, natahuješ struny a ladíš. Ale v neděli ať se neopovážíš.«

»Však mám rozum. Ale ať také ty nejdeš rozžíhat, až se to bude kloniti k amen. Jenom vyrušuješ a děti ukazují ti, kterou svíčku jsi zapomněl rozsvítiti.«

Řešetka se bránil a nechtěl dopustiti, že by on v kostele od pozornosti někoho oddaloval. Vždyť dělá pořádek mezi mládeží, když se někdy u mřížky čepejří a na sebe doráží.

Oba muži se chvíli přeli, kdo přispívá více k oslavě služeb Božích, až kostelník vzpomenuv si ještě na jiné, kterým zprávu donésti chtěl o majstrově kázaní, dodal žertem: »Ale ať to nerozneseš! Má to zůstati pro překvapení pod pokličkou.«

»Kterou ty ale nadzvedneš před každou chalupou a všechno vyzvoníš. To by ti museli jazyk vyříznouti u samého kořene, abys mlčel.«

»Milý brachu, kdo je při ouřadě jako já, musí znáti mlčelivost. Milostpán mne často volá za svědka, propoví se přede mnou to i ono, pan vikář jenom položí prst na ústa, a já vím, co to znamená. Ty bys toho nedokázal, ale v hospodě všechno vyzvonil.«

»Jenom abys nepřechválil,« odpovídal Brdáč; »nepovíš-li ty, vyzradí tvoje žena, čeho doma jistě nesmlčíš.«

Když Řešetka odběhl, aby hodně Havlovi posluchačů na neděli zjednal, Brdáč sedě na třínožce, uvažoval, jak by se to první kázaní mělo oslaviti. Před lety o slavnostech dělali hudebníci intrády při kázaní před ním, po něm, jakož i při každém oddílu, jichž marnivý kazatel schválně mnoho udělal, aby se více bubnovalo než kázalo. Vízek zrušil tyto intrády a fanfáry. Jednou poutní kazatel se zajíknul, nevěděl právě dále a hudebníci spustili na bubny a plechy, jindy kazatelé užívali kapesních šátků, také po ohláškách se bubnovalo za dva zlaté na pivo, než všechno to časem přestalo.

Teď však si vzpomněl Brdáč, že by se mělo při Havlově kázaní opět bubnovati, bez vědomí řídícího, který by jistě nedovolil, aby se jeho syn tak oslavoval. Hudebníci vezmou to na svůj vrub, tajně se připraví a pak Halus oslavy nezastaví. Havel toho zasluhuje, je také hudebníkem a zpěvákem, a mnoho se naúčinkoval na kruchtě a o velkém pátku zpíval ještě Piláta místo muže, který musil jíti ke kontrolnímu shromáždění. Havel je také prvým alumnem z Chusnice, a lid rád uvítá jeho oslavu.

»A ty,« hrozil za kostelníkem, »uvidíš, že tě překonáme. Nikdo si nevšimne tvé rochety, třeba byla jako křišťál, nikdo nebude mluviti o tvé mašli, ale nás kde kdo pochválí. To bude trede-trede-trede-bum-bum-bum-trede.

Kapelník si opakoval, jak se intrády dály, jež zastihl a které mu uvízly v paměti.

Žena, jež právě vešla do světnice s otepí suchého klestu, zastavila se udiveně před mužem a hlavou kroutila nad tím trede-trede-bum-bum. Byla zvyklá rozličným mužovým výstřednostem, ale tohle jí přece nešlo na mysl a počala se o muže až obávati.

Do neděle každé dítě vědělo, že Havel Halus bude kázati. Jednak Řešetka, jednak Brdáč to roznesli, a na faře i ve škole si lámali hlavu, jak to mohlo jenom vyjíti mezi lidi. Nechtěli se tím tajiti, ale bylo divné, kdo to vynesl.

Havel stejně chodil na procházku, a sousedé se divili, proč se raději doma neučí. Měli strach, aby nezakopnul, jak se Brdáč už dávno vyslovil.

Byla pěkná pohoda, po sněhu dávno ani památky, trávník se zelenal a na něm batolila se žlutá housátka. Děti už přinášely se strání jarní květiny. Slunce hřálo a vál teplý vítr, který vysušil poslední kaluživy.

První motýl žlutásek poletoval po zahradě, kde se probudil život pod každou haluzí.

Havel přecházel kolem školy po neupravených posud stezičkách mezi mladými stromky, na nichž mládež zkoušela umění v roubování a očkování, kde také vyrážela na záhoncích semena, probuzená teplem a vlhkem ke klíčení a novému životu. Alumnus byl vzrušen a pohnut. Nemohl vydržeti v pokoji, táhlo ho to ven do přírody. V deset hodin má přednášeti slovo Boží lidem. Nebál se, že ztratí slovosled jako onen kazatel, nestrachoval se, že by zůstal vězeti, ale uvažoval, je-li hoden přednášeti vznešené pravdy na místě posvátném; rozjímal, přinese-li kázaní jeho užitek, nebude-li to nejlepší zrno hozené na hladkou stěnu; přemýšlel, jak by se vloudil do srdce posluchačů, aby mu věřili. Má kázati ve svém rodišti, kde ho znali i se všemi chybami od mladosti, kde se rozvíjel, kde provedl i některý nechvalný skutek, jenž posud jest v paměti těch, kteří ho viděli, s ním dováděli a tropili nezbednosti v dětském nerozumu.

A nyní má vystoupiti jako kazatel a učitel těch svých druhů z mládí, těch osadníků, mezi nimiž vyrůstal, teď má jim předkládati učení tak vzácné, původu nebeského, nauky tolik vážné, od samého Boha založené . . . .

Ký div, že se Havel cítil nedostatečným a slabým při nejlepší přípravě, kdy měl všechno promyšlené a nastudované.

Dlouhými kroky přecházel po zahradě, zatím co veliký zvon volal věřící do chrámu. Každý úder cítil v srdci svém i v jeho nitru to dunělo a znělo ohlasem dob minulých. Viděl, jak se schází lid, jak hudebníci nosí vyčíděné nástroje, slyšel jak otec už zkouší varhany, zdali přes noc nezvlhly. Naproti na faře bylo ticho. Čeněk toho roku nepřijel, neboť se připravoval ke státní zkoušce, ani Viktor se nedostavil, a Helenu nebylo vůbec viděti. Ani nepřišla k sestrám na besedu, a Bohuslava jednou se zmínila, že slečna z fary má bolení hlavy. Neotevírala okno, ani když slunce hřálo a do štítu fary se opíralo.

Jenom Řešetka se obchvíli postavil na prachu fary a vyhlížel ke škole. Byl hladce oholený, měl čistou košili, vykartáčované šaty, že vypadaly jako nové, ač je nosil před tím dva roky Vízek

v neděli a ve svátek, boty se mu leskly a ruce jenom hrály. Nevěděl, má-li pro důstojného pána, jak Havla ode dnešního dne nazýval, dojíti, neboť čas kvapí a za malou chvíli zvonilo se podruhé všemi zvony i slavíkem, jímž se pravidelně zvonilo o největších svátcích.

Havel vešel do školy, oblekl si k tělu přiléhající kleriku, vzal klobouk a šel do kostela. Zastavil se u matky, která byla též přichystána na služby Boží, a řekl: »Prosím vás, matinko, o požehnání.«

»Bůh ti žehnej, synu můj, ať všechny kroky tvoje spějí ke cti Boží a k dobru lidstva!«

Třesoucí se ruka matčina spočinula na hlavě jinochově hodnou chvíli.

Potom šli spolu do chrámu. Bohuslava s Julií již dříve se odebraly na kruchtu. Lidé uctivě ustupovali matce a synu, a někteří si šeptali: »Jak šťastna je ta paní řídící!«

Kdo posud trval venku, hleděl se dostati do chrámu, který byl přeplněn.

Halusová šla do lavice vedle hlavního oltáře, kde sedávala do smrti farářova matka. Teď sem přicházela v neděli Justina, aby mohla hned odběhnout, a jiné ženy.

Vízek už čekal Havla a Řešetka držel běloskvoucí rochetu se vzácnými krajkami. Ministranti byli oblečeni neliturgicky v červených komžích.

»Tak s pomocí Páně!« vybídnul Vízek alumna, ukázal mu, co se má lidem z knihy oznámiti, a ministrant zazvonil. Zazněly varhany, v prvých akkordech se zachvěly, a hned se nesla chrámem velebná píseň: »Otče, náš milý Pane.«

Havel jako křída bledý kráčel na kazatelnu, Řešetka mu otevřel dveře u sakristie a doprovázel jako cizího slavnostního kazatele, aby věděl kudy jíti. Při tom se vítězně podíval na kruchtu, kde stál v přední řadě Matěj Brdáč. Ukloniv se, vracel se kolem oltáře, když právě doznívala slova úchvatné písně. Než tu zavířily bubny, ozvala se křídlovka a pod klenbou chrámovou se neslo slavné »trede-trede-trede-bum-bum-trede.«

Všichni byli překvapeni, kostelník se obrátil proti všem předpisům od oltáře a udiveně koukal na kruchtu. Zde dozněly intrády a šklebila se tvář Brdáčova, jakoby chtěl kapelník říci: »Vidíš, co také my umíme. To koukáš.«

Hudebníci se touto oslavou zavděčili všem lidem v chrámě, jenom Halus sebou vrtěl a kazatel hlavu klonil. Když bylo posledně udeřeno na buben, dal Havel křesťanské pozdravení.

Helena slyšela, že Havel strýčka zastoupí, byla mu povděčna, ale litovala, že neodjela jako v letech minulých za otcem, který se jí stal jako záštitou. Ani se pro ni družky nezastavily, vědouce, že do kostela nepůjde. Vymluvila se, že ji bolí hlava, ale opravdu jí nebylo valně.

Za nic na světě nemohla by vyslechnouti první kázaní Havlovo. Až do pokojíku slyšela intrády, z kostela až sem zaznívaly varhany, zpěv a hlas kazatelův. Nebylo rozuměti, ale Heleně

jakoby slova dorážela až k duši. Vždyť to mluvil Havel, milovaný Havel.

Helena hleděla zapomenouti, unikala setkání s alumnem, sama u sebe tajila city srdce svého. Komu by si také postěžovala? Kdo by jí porozuměl? Řekli by, aby vyjevila všechno, že Havel vystoupí k vůli ní ze semináře, ale dívka nechtěla tak učiniti. Seznala, že k ní nemá nic jiného než slova přátelství, že její láska sotva by byla opětována. Havel je tak šťasten ve stavu, do něhož vstupuje. Proč by jej vyrušovala, nač by mu dělala těžkou hlavu?

Souhlasí s ním strýček, který je rád, že Havel na tuto dráhu nastoupil. Jak by mohla předstoupiti před něho a vyznati se? Zdálo by se jí, že trhá něco posvátného a činí něco nedovoleného.

Nechce Havlovi překážeti, všudy mu ustupuje, nesmí zvěděti o její lásce, aby tím nebyl pobouřen a znepokojen.

V kostele zněly opět intrády. Kazatel přednesl asi úvod. Srdce pannino bylo zachváceno žalostí, ale jakoby svitlo do duše její. I ona překročila práh života, ale úvod do něho byl pro ni žalostný. Jak bude dále? Zdaž zcela zapomene? Zdaž převede srdce svoje s Havla na Viktora? Onen si jí nevšímá, tento se jí věnuje, na ni čeká, jí píše, pozdravuje a blažen je, může-li občas s ní pohovořiti a se pobaviti. I žerty je přešly. Jenom k vůli lidem časem se pohašteří, jinak si však vedou už vážně a opravdově.

V kostele zazněly bubny.

Helena neodmítala Viktora, vážila si jeho charakteru a stálosti. Neslibovala mu, nerozmlouvala s ním o lásce, ale viděla mu na očích, že ji posud miluje. Nezapomínala posud zcela na Havla, ještě několikráte před ním ujela, až se to nedalo o velikonocích provésti a považovala se za dosti pevnou a jistou. Ale nebyla zcela. Teď se o tom přesvědčila. Než musí se přemoci, musí pozvednouti hlavu a hleděti srdnatě budoucnosti vstříc. Skutečnosti nepředělá. Havel je pro ni ztracen tím dnem, kdy do semináře vstoupil a dnes předstoupil před osadníky jako hlasatel slova Božího. Bude jí nadále přítelem, jako bratrem, a nic více. Nesmí ho strhnouti z této dráhy, na níž bude i strýčkovi nápomocen.

Helena sepjala ruce, jakoby také naslouchala slovům kazatelovým. Slzy ji polévaly a ňadra se prudce dmula. Zraky upjala ke kříži na stěně. Sama jej v klášteře vyšila a pověsila si nad ložem. Byl jí tolik milý jako vlastní dílo významu plné.

V kostele zazněly varhany na znamení, že kázaní přestalo, a lid pěl: »Pochválen budiž Pán Bůh náš, který nyní nasytil nás svatým slovem.«

V tom vešla do pokoje Justina. Nemohla se déle v kostele zdržeti, musí připraviti oběd též pro Havla, který je pozván, a hudba bude jistě do poledne, neboť řídící odkazoval Vízka na sedes. Než Justina měla také starost o svěřenku a vychovanku svoji Helenu. Odloživši modlitební knihu, spěchala k ní jako matka, která po delším hledání nalézá svoji dceru.

»Ty pláčeš, drahoušku? Upokoj se, není ti to nic platno. Byla to vůle Páně.«

Helena vytřeštila na hospodyni uslzené oči. »Vy tušíte?« pronesla.

»Já vím dávno, co tě souží. Vždyť jsem tě vychovala a znám každý záhyb tvého srdce. Mrzelo mne, že jsi se mně nesvěřila, u mne potěchy nehledala, ale nechtěla jsem se vtírati.«

»Moje drahá!« zvolala Helena.

»Smiř se s osudem, který tě stihl. Sama bych byla pracovala ve tvůj prospěch, kdybych se nadála sebe menšího výsledku. Ale Havel je nedostupný. Z toho bude pravý sluha Páně. Ty pak zapomeň a hledej útěchu v modlitbě. Ustaň prchati před ním, vyjasni tvář svoji a čekej, až se ti lepší slunko budoucnosti ukáže. Po čase se ti bude všechno zdáti jako milý sen. Musíme se přemáhati, zapírati a bojovati.«

Justina zapomněla na rozvařený oběd a zasedla k panně.

»Dávno tak činím,« odpovídala Helena, »dávno hledím zapomenouti. Dá Bůh, že se tak stane a budu spokojena. Byla jsem k vám neupřímná, uznávám to, zatajila jsem všechno, třeba že marně. Chci to napraviti a sděliti vám první, kdo se uchází o moji ruku.«

Justina zvědavě pozvédla hlavu. »O tom druhém věru nevím.«

»Je to Viktor Halus, učitel . . .«

»Bratr Havlův?« zvolala Justina. »Jaká to shoda! A prosím tě, kde se ti vyznal?«

»V Brně, když jsme navštívili Macochu.«

»Tak dávno? A posud na tebe čeká?«

»Ví, že jsem někoho měla v srdci a dává mně čas k vyléčení.«

»Snad tuší, kdo by jím byl, a proto otálí.«

To si Helena nepomyslila, že by Viktor věděl, ke komu se její srdce kloní. Nevyzvídal, nedotazoval se. Tedy tuší.

»Kdybys, Heleno, Viktorovi ruku svoji podala, velice by si se zavděčila řídícím a sobě posloužila,« vykládala Justina. »Kdo by se nadál, že právě ty srdce jeho opanuješ. Zvláštní to dnes novina pro mne. Viktor se mne mnoho naškádlil, ale přála bych mu, aby tebe dostal. I pan strýček by byl potěšen.«

»Posud jsem mu nic neslíbila.«

»A tak dlouho trpělivě čeká. Lepšího muže bys nenalezla.«

»Ale když jsem milovala jiného,« sklopila zrak Helena.

»Ve Viktorovi miluj řádného muže, syna nejvěrnějšího přítele strýčkova, bratra Havlova,« připomínala Justina.

»Chtěla jsem zůstati svobodnou jako vy a dosloužiti strýčkovi, jako vy jste učinila.«

»Ponech tu službu jiným a udělej radost nám i řídícím. Že sobě rovněž prospěješ, každý tě ujistí, kdo pana Viktora zná.«

Helena posud se nerozmyslila.

»Dnes není ani k tomu času ani příčiny, proč bys slovo dávala, ale pevně doufám, že svolíš. Mám tajemství to nechati u sebe.«

Na vížce se ozval malý zvonek stříbrným hláskem.

»Obětování,« poznamenala Helena, křižujíc se.

»Můj oběd!« vzpomněla si hospodyně, a jakoby jiskra elektrická do ní vjela, pádila do kuchyně. Helena ji následovala, a

obě se daly do práce, nemluvíce, než čeho bylo třeba k dorozumění, aby se pokrmy dvakráte nesolily, něco se nepřekořenilo nebo aby spoléhajíc jedna na druhou, vůbec potřebných věcí nepřidaly.

Vízek se spokojil nejjednodušším pokrmem, ale dnes bude host, kazatel a je k tomu ještě Boží hod.

Kuchařky pozorovaly, kdy bylo pozdvihování a blahořečily hudebníkům a zpěvu na kůru, že se každé amen opakovalo nejméně desetkráte.

Už bylo poledne, když se hrnul lid z kostela, ale zastavoval-li se jindy pod stromy a na hřbitově, dnes tím více se kupil, aby porokoval o kázaní. Řešetka ani nerozháněl, ale klidně odnášel sváteční věci na faru. Intrády posud mu vězely v hlavě.

Vízek odváděl si Havla přímo na faru. Byl potěšen a obchvíli alumna k sobě tiskl.

Helena musela přivítati kazatele a jediná mu negratulovala. Smutně se na něho podívala, vyslechla, co mluvil strýček, a hleděla se co nejdříve dostati z pokoje.

»Škoda, že jsi nebyla přítomna. Nikdo se neodvažoval zakašlati,« vyličoval Vízek. »Zraky všech upřeny na kazatelnu, a každé slovo padalo na nejúrodnější půdu.«

»Intrády jsem slyšela zde,« poznamenala dívka. Vikář se usmál.

»Hudebníci sami si to smluvili. Inu nevěděli, jak by na jevo dali lásku k synu svého řídícího. Hodilo se to k náladě.«

»Ale vícekráte se to nebude opakovati,« vece alumnus. »Nynější doby by to k pobožnosti nepřispívalo.«

»Chval Boha, jak moha,« řekl vikář; »mně je také zpěv milý, ale když se všudy a vždycky nelze bez hudby obejíti. Lid to má rád, v něm se budí slavnostní nálada. Než o tom jindy. Teď bychom mohli jísti.«

Toho dne museli páni čekati dobré čtvrt hodiny, než přišla polévka na stůl. Justina se omlouvala, že byla též na kázaní a nikdo jí nečinil výčitek. Vízek se postil dále, a Havlovi ani nechutnalo, když měl před sebou dobré pokrmy a vikář mu předkládal nejlepší kousky. Byl posud rozrušen, a dojem prvého vystoupení naplňoval ho radostí a vnitřním uspokojením.

XXI.

Pastevci kolem Chusnice a Doubravy opět měli svoje hodiny, kdy »pantátové« vyšli a se vráceli z procházky. Vízek s Halusem pravidělně vycházeli, ale nezašli tak daleko, a také chůze jejich byla povolnější a těžkopádnější. Rozličně si hověli, obchvíli se zastavili, aby si nejenom okolí prohlédli, ale aby si odpočali, také se opírali o hole nebo deštníky. Hlásilo se stáří, byli oba unaveni pracemi života, léta je schylovala a jim na bedra usedala. Pozorovali to, postěžovali si a počali mluviti o odpočinku a pensi.

Vízek míval výpomoc ze sousední fary, kde byl ustanoven kaplan u mladého faráře na jakousi fundaci. Mnohdy pro něho

dojel kočár a kaplan sem jel rád. Měl práci, jíž se mu při fundaci nedostávalo.

Také Halus si bral dovolenou, aby si odpočal. Navzájem pak si mnohdy pověděli, co je tíží a svírá.

»Což abychom zadali do pense?« řekl řídící, když opět jednou vyšli za pěkného červnového dne k Doubravě. »Na mne se už kolegové tlačí.«

»A jakou pensi byste měl na stará kolena?« otázal se Vízek.

»Až dosloužím, dvanáct set zlatých.«

»Já právě polovičku, šest set, budu-li uznán za neschopného,« trpce pronesl farář.

»Je to nespravedlnost;« odpovídal Halus. »Stejně dlouho pracujeme a takový rozdíl v pensi!«

»I s tím vystačím,« doložil Vízek. »Ovšem dříve do pense nepůjdu, dokud nevystuduje Čeněk a nebude zaopatřena Helena. Vzal jsem si ty děti na starost, dal jsem jim vychování, musím jim zabezpečiti také budoucnost. Když by mně Bůh nepopřál do té doby síly, požádám za osobního kaplana. Musím si ho sice vydržovati, ale přece to bude lépe, než abych do pense chodil.«

»Což je vám, důstojný pane,« usmál se řídící, »máte kapitály. Jenom se dojde do záložny a vyberou se úroky nebo ustřihnete kupony, a v bance vyplatí peníze.

Vízek se také zasmál.

»My si vidíme nejenom do oken, ale i do pokladny, a vy dobře víte, kam jsem kapitály dal. Těch několik stovek padne na stavbu toho domku, abych měl vlastní byt, a na hotovosti nezůstane nic. Ale nestěžuji si a nenaříkám. Jsem rád, že to tak dopadlo a nemám dluhů. Pomáhal jsem jiným, a ty děti po sestře a přátelé i chudí budou mně snad vděčni. K stáru člověk ani mnoho nepotřebuje. Ale abychom začali jednou přece se stavbou. Není třeba všechno udělati za rok, ale po částech, jak bude času a peněz.«

»Také jsem na to myslil a nejednou se o tom zmínil. Už nám stromy zastiňují sad, a po budovách ani památky. Dáme vyhotoviti plány, vlastně jeden pro oba domky. Nebo chcete snad stavěti něco nákladnějšího a bytelnějšího?«

»Pro sebe bych toho nepotřeboval, ale kdyby mne přece něco podobného napadlo, pak bych chtěl budovu onu věnovati jednou k veřejnému účelu,« řekl farář, kterému v Chusnici ani při jeho povýšení jinak neříkali

»Také jsem na něco takového myslil. Tolik roků zde žijeme, tato obec je jako naším rodištěm, zažili jsme zde s obyvateli časy dobré i zlé. Tak pro památku bychom měli věnovati nějakou věc.«

Oba muži se zastavili, druh druhu hleděl do tváře. Jeden cíl je slučoval.

»Snad ty budovy, jež postavíme.«

»Nebo jednu společnou.«

Jakoby blesk projel hlavou jejich, přiblížili se k sobě, že se až dotýkali sebe a z hlav vybaviti se chtěla šlechetná myšlénka.

»Jak to myslíte, příteli?«

»Kdybychom darovali dvě budovy, bylo by to jaksi rozdělené a nepraktické. Spojme domky ony, postavme jeden větší, jednopatrový.«

»Ale zdali bychom se v něm jako pensisté srovnali?« usmál se řídící.

»Na čtyřicet roků jsme spolu jako bratří, jako jediná rodina a na sklonku života, kdy nejvíce potřebujeme vzájemné podpory, že bychom se nepohodli pod jednou střechou? To by bylo pěkné. Aspoň nebudeme míti k sobě daleko a snadno se vynajdeme.«

»Jste srozuměn? Půl domku by stálo na vaší a půl na mé straně, zahrada by byla společná nebo jak bychom usoudili; já bych bydlel v přízemí a vy v prvém poschodí,« vyličoval řídící.

»A proč právě tak?« řekl Vízek, zastaviv se.

»V prvém patře je sušší byt, více světla, pěknější vyhlídka.«

»To byste popřál mně a sám bydlel snad někde ve vlhkých světnicích a díval se do země? Můj drahý, k tomu nesvolím. Já se ubytuji dole a vy nahoře,« odpíral farář.

»Ne, ne, vy jste zvyklý zůztávati v prvém poschodí a dělal byste si k vůli mně násilí,« stál na svém řídící. »Já už viděl takovou budovu, kde byla dole škola a nahoře fara.«

»Ale tam budeme jako soukromé osoby, jako pensisté.«

Spor trval dále, až farář se zamyslil.

»Což se tedy nemůžeme oba srovnati v prvém poschodí? Kuchyně a pokoj postačí, to pak tam může býti zcela dobře. Dole bude místnost, již chceme věnovati hned obci k dobrému účelu.«

»To by mohlo býti,« přisvědčoval Halus, »a také dole se vejde pokojík pro děti, kdyby mne navštívily.«

»Slečna Bohuslava tam bude stále bydleti.«

»Jak to myslíte?« zarazil se řídící.

»Vždyť ona povede ten dobrý účel, třeba opatrovnu dítek chudých rodičů, stravovnu jejich, dětskou zahrádku, školku nebo něco podobného, co si učiní životním úkolem dle posavadní své činnosti.«

Řídící radostně sebou pohnul. »Vy jistě dávno máte sestavený plán, že přicházíte na tyto věci. Budiž dle vašeho! Bohuslava bude podporovat chudinu, a kdyby můj nástupce nepřál tomu, přenese působení svoje do našeho domu. A těm dětem jistě nadále popřeje lásku a příchylnost, kolem sebe bude je shromažďovati, když rodiče jejich jsou zaměstnáni a děti své doma jsou nuceni zanechati. Náš dům stane se opatrovnou a tak bude na nejlepší úrok uložen.«

»Jak krásné! Dole maličcí, dole zahrádka, vedená Slávičkou, a nahoře my také děti ale sestaralé, jež bude obsluhovati Justina a paní řídící. Takové stáří bude nás blážiti,« těšil se předem farář.

»Občas navštíví nás ten neb onen v naší ochranovně, pookřejeme a zapomeneme na obtíže stáří. A až nás nebude, přijedou sem občas členové omladiny, pobudou v domě a zajdou i na náš hrob.«

»Ale počítejme, zdali to dokážeme a zaplatíme. Proto jsem vybízel záhy ke stavbě, abych mohl pomoci, pokud vedu hospodářství a mám potahy. Dáme nalámati kámen, teď není co pra-

covati, koně jej odvezou. Také jsem šetřil se dřívím deputátním a část jsem si dal vykázati v pevných metrech. To bude na stavbu. Požádám za dovolení vypáliti si potřebné cihly z hlíny na kostelním majetku. Tak se budeme pomalu připravovati ke stavbě. K Ondřeji zjednám dělníky ke kopání základů.«

Řídící byl dojat, souhlasil, a hned ohlašoval, čím přispěje, že o písek požádá, vápno zakoupí a svoje lidi zjedná. Také odhadli svoji hotovost, s kterou bude třeba hospodařiti, aby bylo všechno zaplaceno.

Když se vraceli, měli plány hotové a uvažovali o podrobnostech. Nikdo by je nezvrátil od úmyslu. A radovali se z toho, jaký povedou život pod společnou střechou nad dětmi, o něž budou spolu se Slávičkou pečovati. A do zámyslu toho se tak vžili, že počali jej hned prováděti. Měli nové zaměstnání, jež je těšilo. Mimo domácí nikdo posud nevěděl, proč se staví na obcizně rozsáhlejší stavení, než které by pojalo dva pensisty.

»Nevědí kam s kapitálem,« hádali lidé, »v záložnách to praská, bojí se o peníze a vloží to raději do stavby.«

A nikdo hned neuvážil, kolik řídící vychoval dítek, na něž nelitoval peněz a kolik farář učinil dobrodiní přátelům a v Chusnici.

Na obcizně bylo živěji, chudina, zde obývající, měla výdělek, a také se radovala, že dostane nové, vzácné sousedy. Pelhřím už zde bydlil v najatém domku, který stavitel postavil pro spekulaci a na který si učitel splácel; jiný dům měl lesní se svými psy a puškami, a teď ještě přibude budova jednopatrová pro faráře a řídícího.

»Předměstí« vzkvétalo utěšeně a nyní zde panoval nevšední ruch. Hned farář, hned Halus přišel se podívat na staveniště. Základy byly vykopány, zásoby staviva navezeny, podnikatelé si sami všechno vedli, a stavitel jenom se přijel podívat na pokrok a důkladnost stavby.

Kde kdo schvaloval, že se Vízek s Halusem shodli a společně stavějí.

»Celý život byli spolu, až do konce vytrvají. Jejich přátelství je pro vzor a přineslo celé obci mnoho dobrého. Za jejich vzájemného vedení naše mládež prospívá zdárně, a příklad jejich je základem přízně v obci. Nemáme zde stran, ale žijeme ve shodě.«

Také Viktor schválil společnou stavbu. Ani Justina ani Helena nepronesly, koho si učitel oblíbil, ale učinil tak Viktor sám. Svěřil se matce, vypověděl všechno i rozhodnutí svoje, že buď dostane Helenu nebo zůstane svobodným.

Paní řídící také se zamyslila, slyšíc, kam původně srdce Helenino tihlo. Viktor všechno vyzkoumal; potom však se zaradovala, že by tak řádná dívka měla si vzíti syna, jemuž dávno přála a vyhledávala klidnou domácnost. Byla nakloněna touhám Viktorovým a doufala, že budou splněny. Helena za dlouhou dobu a jinými okolnostmi bude záhy vyléčena, už neodjíždí, s Havlem rozmlouvá, jeho si váží a rodinu řídícího navštěvuje.

Řídící často s Justinou si o tom pohovořily a v tom se shodovaly, že by se Helena pro Viktora hodila, třeba se kdysi škorpili.

»Kdo škádlí, má rád,« říkala Justina. »Co já zkusila od pana učitele, ale přece bych mu Helenu dopřála. Jenom že věno nebude valné.«

»Jako naší Julie. Také věrně čeká na Čeňka, aby se jednou za sebe dostali. Kdo by se toho nadál, že ta omladina tak k sobě přilne. Přátelství starých přechází na mladé.«

»Tak, tak,« přisvědčovala Justina, »a v tom novém domě bude to pokračovati. Sama se těším na ten život. Ráda se otačím v tom hospodářství, ale také mně síly ochabují a ráda bych si odpočala vedle vás. A jak skvostný to byl nápad, dole zařídíti opatrovnu pro dítky. Bohuslava bude ve svém živlu. A až odejde k panu Havlovi, opět se najde nějaká schopná osoba, která by to vedla.«

»I mně se ten plán líbí a zamlouvá. Slávička plakala radostí, slyšíc, jak bylo i na ni pamatováno.«

»Teď pan farář vyjednává u hraběte, aby tu opatrovnu poněkud vydržoval. Vždyť to bude opět pro dítky jeho dělníků. Je dobrý pán, rád přispívá, ale někdo jej musí takřka ponoukati a jemu ukazovati, kde by svoji dobročinnost měl osvědčiti. Posud na vánoční stromek přispívá a také ani zde ruky své neuzavře,« vykládala hospodyně.

»Jenom když všechno připravíme a zařídíme, potom bude opatrovna dítek pojištěna. Těžký byl také počátek jejich stravování a šacení, teď to jde snadno a dobrodinci sami se přihlašují. A naše Bohuslava, předpokládám, dá opatrovně dobrý základ, než Havel farářem se stane a její rukou a péče potřebovati bude.«

Justina přisvědčovala.

»Ale zdali pak se v tom novém domě shodneme my?« dodala po chvíli. »Mnohdy by se páni pod jednou střechou jakž tak dohodli, ale ženské počnou sporu, a je po přátelství. Tam bude přece společná síň, jeden vchod, jedny schody.«

Paní řídící vycítila, že Justina žertuje, proto řekla: Kdybychom se nesrovnaly, zavoláme si soudce, který nás porovná. Budou nás navštěvovati. Čeněk by to vzal po právnicku a citoval by paragrafy. Havel by vám doporoučel smíření a blíženskou lásku a Viktor by to odbyl nějakým žertem.«

»Já bych se připojila k poslednímu způsobu,« hlásila se Justina, »soudu nepotřebujeme a lásku vzájemnou máme. A Viktor nebude daleko. Praví se, že by zdejší školu snadno dostal, kdyby zažádal, až pan řídící půjde do pense. Pan inspektor ho má rád.«

»Nevím, nevím, nebyl by nejstarším žadatelem. Je zde Pelhřím a jiní se přihlásí.«

»Vždycky nerozhoduje stáří, a pan farář také říká, že jediný ten důvod k povýšení nedostačuje. Tu by člověk nemusel nic dělati, ale jenom čekati, až sestárne. Pokusiti se může, a potom bychom ho měli při sobě i s Helenou.«

Justina se dotkla věci, která Halusové ležela příliš na duši. Poměr Viktorův k Heleně nebyl posud objasněn, dívka neodmítala učitele, ale také mu nedávala jistoty Nikdo nechtěl jí donucovati, ale čekání bylo dlouhé i trapné. Viktor utekl se i ke Ždanovi,

a otec, učiniv v Chusnici návštěvu, vybízel Helenu, aby déle neodporovala. Ovšem neznal právé příčiny. Ta zůstala skryta jemu i Havlovi, i faráři. Tento dal dávno Čeňkovi svolení, aby se ucházel o Juliinu ruku. Studoval znamenitě, jak mu bylo předpovídáno, dělal státní zkoušky v určitou dobu a vzbuzoval naděje. Brzo přijme službu, a jakmile bude samostatným, ani otec ani strýček nechtěli mu zbraňovati, aby splnil slib, který dal Julii.

Řídící posteskla si své přítelkyni, tato vypovídala, co všechno učinila ve prospěch Viktorův, ale ani ona nemínila donucovati svoji vychovanku a působiti nátlak na její srdce. Helena byla nějak nedostupnou a posud nerozhodnou. Vyzouvala se z dětských zvyklostí, zvážněla a stala se opravdu usedlou. Ani jí tak žerty nenapadaly, a mnohá narážka Viktorova zůstávala nezodpověděna a nepřetrumfnuta. Minul masopust, o sňatku ani zmínky, přešly prázdniny, kdy k takovým záležitostem bylo dosti času, ale Helena nedávala odpovědi.

Zatím co se o několik měsíců později opět řídící s Justinou radila a Halus s farářem přihlíželi, jak se zvedá krov na dům, Helena ve svém pokojíčku se chystala ku psání. Usedla u stolku, kde měla v uzamčené zásuvce dopisy, kde stála vása s uvadlými fialkami, kde tikaly staré hodiny s mramorovými sloupky a narovnány byly jiné trety jako dárky z pouti i cest, jež Vízek podnikal. Zde leželo i pozvání, na němž bylo vytištěno, že Havel Halus, alumnus Pražského semináře bude 16. července vysvěcen na kněze.

Helena odnesla si pozvání se zlatou ořízkou do svého pokoje a dlouho se na ně dívala. Až se jí hlava zatočila, když poprve popatřila na písmo ono, ale nyní byla klidnou. Ve čtyřech nedělích bude Havel knězem. Vytrval, třeba někteří jeho kolegové během čtyř let vystoupili. Už poslal oznámení po celé vesnici, a někteří se chystali podívat v ten den do Prahy.

Helena se připravovala k jinému rozhodnutí. Nedlouho zápasila u sebe, přichystala si obyčejný papír, usedla a jala se psáti:

»Ctěný Pane!

Odpusťte, že na Váš poslední list dlouho neodpovídám. Byla jsem i já zapřažena u stavby, kde jsem zapisovala vydání a dávala pozor, když byl pan strýček a pan řídící ve škole nebo za jiným zaměstnáním. Děkuji Vám za častou vzpomínku i za přání k mým narozeninám. Rovněž Vám všeho dobra přeji a na milém Bohu vyprošuji.

Nevím, čím bych Vás potěšila a jakou zprávu z Chusnice Vám poslala. Všechno jde obvyklým chodem a nic se zde nemění, leda že obcizna stavbou domu krásně vynikla. Do zimy bude všechno v hlavních rysech dohotoveno a příštího roku se upraví pokoje. S tím není na spěch, neboť majitelé posud nezadali o pensi, a také se bude brzy nedostávati peněz.

My jsme všichni zdrávi, také se panu strýčkovi ulehčilo, ani od Vás si nikdo nestěžuje, jak jistě dostáváte časté zprávy od Slávičky, která ve škole obstarává korespondenci.

Zajisté čekáte odpověď na mnohé dotazy, jež Jste mně učinil, a já také dnes chci ujednati záležitost naši. Nemusím opakovati, co víte, že moje srdce milovalo a to nešťastně; nejdříve Jste to vypozoroval. Nabyla jsem klidu a vyléčila jsem se, pokud se dá taková věc vyhojiti. Vy stojíte na Svém přání a podnes mně nabízíte ruku Svoji. Jste-li spokojen se mnou tak, jakou jsem, přijímám laskavé nabídnutí Vaše a chci se státi Vaší družkou života.

Co se stalo, budiž zapomenuto a zastřeno rouškou milosrdenství Vašeho.

Mám Vám slibovati, jakou budu? Znáte mne dobře, jakož i já Vás. Snad se shodneme a povedeme život tichý a klidný. Přátelství naše změnilo se v lásku a tu si podržíme co nejdéle.

Jedno bych si vyprosila, aby náš sňatek se konal až po vysvěcení Havlově a tento novosvěcenec aby nás oddal a nám požehnal. Zajisté že s tím budete srozuměn a povolíte. Vaši páni rodiče chystají se vystrojiti svému synovi primici v Chusnici, také můj strýček o to usiluje, aby se taková slavnost zde konala; myslím, že by to mohlo býti při jednom, neboť v týž den i Čeněk bude oddán se slečnou Julií. Také se načekal a touha jeho bude posléze splněna.

Primice připadne už na prázdniny a tedy Vám nebude dělati mnoho obtíží. Ale musel byste se dostaviti aspoň na den hned, abyste všechno vyjednal. Dejte věděti, kdy Vám to možno a pošleme Vám příležitost.

Promiňte, že jsem Vás tak dlouho nechala čekati, jakobych Vám dělala milost. Vy byste dostal mnoho jiných dívek dovednějších i bohatších, než jsem já, a obdivuji se Vám, že mne tu čest děláte. Ostatní povíme si ústně. Teď předstupuji s tímto listem k panu strýčkovi a jsem přesvědčena, že jej potěším, a že moje jednání úplně schválí.

Poroučí se Vám oddaná Helena Ždanová.

Ještě chvíli ležel list na stolku a pisatelka jej dvakráte přečetla. Chtěla jej zrušiti; mínila něco jiného napsati, ale zůstala při tom, co jí nejdříve srdce diktovalo. Utřela slzu, vzala dopis a šla ke strýčkovi. Seděl právě v pokoji u stolu, kde ležely úřední knihy. Přijal list, přečetl, zakýval hlavou a řekl:

»Věděl jsem, že to tak dopadne a že tvým sňatkem bude utvrzeno naše přátelství s Halusovými. Věru jsi mne potěšila a sobě jsi posloužila. Viktor je řádný muž. Také řídícím spadne se srdce kámen. Ale některým slovům zde dosti dobře nerozumím.«

Helena se začervenala. Teď poznala, že chybila a napsala něco nerozvážně. Zarazila se a nevěděla, jak by se omluvila. Utekla se tedy k prosbě.

»Strýčku, nepátrejte a nevyhledávejte, co jsem neprozřetelně před Vámi prozradila.«

»Buď upokojena! I u mně všechno zůstane zastřeno. Vím, že to nebylo nic špatného a že jsi proto dosti trpěla a bojovala. Buď šťastna! To je moje přání. Rád tě uvidím zaopatřenu a v rukou takového chotě, jakým je Viktor. Ano požehná vám Havel, který bude řádným knězem a sluhou církve.«

Helena byla dojata.

»Havel nás oddá, ale i vás, pane strýčku, budu prositi za požehnání.«

»Dostane se ti ho,« řekl Vízek dojatým hlasem. »Ale veškeré požehnání naše by ti neprospělo, kdyby k němu nepřistoupila i milost s nebes.«

»Budu o ni prositi,« slibovala Helena.

»Učiň tak, milé dítě, pros Boha o pomoc tu, a pak zajisté poplyne život váš mile a utěšeně.«

Helena políbila svému vychovateli a živiteli ruku, na niž skáply těžké slzy lásky a vděčnosti. (Dokončení.)

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

XXIII.

Mé vystoupení v řemeslnicko-živnostenské anketě říšské rady ve Vídni r. 1893. — Založení »Obrany Práce« v Brně. — Ve Vyškově. — Před výminečným soudem v Praze r. 1893.

Dne 6. července 1893 vystoupil jsem v zájmu řemeslnických práv v anketě, která svolána byla z usnesení říšské rady do Vídně za účelem opravování řádu živnostenského. Jako zástupce křesť. socialů v král. Českém a expert dosáhl jsem k tomu cíli mandátu od výboru Jednoty katolických tovaryšů v Praze, jejíž čestným členem byl jsem v témž roce zároveň s panem Václavem Žižkou valnou hromadou jmenován.

Účet ze svého jednání v anketě podal jsem ve více než hodinu trvající řeči při hojně navštívené schůzi členstva Jednoty katol. tovaryšů v domě sv. Václavské záložny v Praze, dne 24. července 1893. Schůzi předsedal p. Karel Navrátil, starší spolku.[68])

V anketě zastával jsem se hlavně toho, aby v řádě živnostenském vytknut byl pro učně nedělní klid, aby na školách prů-

[66]) »Dělnické Noviny«, r. II., č. 4., 15. října 1892.

[67]) Vilém Körber, dělník knihařský, pocházel ze zámožné rodiny pražských Körbrů a narodil se v Praze r. 1845, zemřel ve Vršovicích 11. prosince 1899. Pohřbu jeho súčastnili se socialní demokraté, anarchisté a národní socialisté. Nad hrobem mluvili anarchista Jan Opletal z Moravy a socialní demokrat dr. Frant. Soukup. V průvodu za rakví byly neseny na polštáři: časopis »Omladina« a brkové péro (jeho synem) a trnová koruna a okovy (jeho dcerou). Körber náležel straně ethických anarchistů a redigoval časopis »Omladinu«, v Mostě vycházející. Více o Körbrovi viz díl I., str. 60. a 61.

[68]) Zevrubný referát o této schůzi přinesly »Dělnické Noviny« v č. 23. r. II. ze dne 1. srpna 1893.

myslových a pokračovacích zavedeno bylo vyučování náboženství právě jako řemeslům; pro dělnictvo u řemesel žádal jsem ustanovení 11hodinné a pro továrny 10hodinné maximální doby pracovní. Proti práci žen a dívek při řemeslech jsem vedl protest a přál jsem si, aby i v továrnách ženám a dívkám nebylo dovoleno řemeslnou výrobu provozovati. Vyslovil jsem se pro zkoušku z řemesel za přítomnosti mistrů i dělníků, jak pro dílny, tak pro továrny povinnou. Při povolování řemeslných závodů žádal jsem, aby dbáno bylo vyjádření řemeslného společenstva, má-li se závod povoliti neb zamítnouti. Podobně žádal jsem, aby tomu bylo i při povolování obchodů s řemeslnými výrobky. Při povolování obchodů s řemeslnými výrobky vyslovil jsem též přání, aby dána byla přednost vyučenému řemeslníku před neřemeslníkem. Při otázce pracovních knížek uvedl jsem, aby řemeslníkům dávaly se knížky řemeslnické od společenstev a neřemeslníkům od obcí. Pro učně žádal jsem ochranu v té míře, jakou má dělník. Na konec vyslovil jsem se proti používání neřemeslníků u strojů a proti používání strojů bez souhlasu řemeslných společenstev v příslušném obvodu vůbec.

Bohužel však tato anketa, ačkoliv stála přes 30.000 zlatých, neměla význačného výsledku a k řádnému upravení řádu živnostenského dle názoru uvedené ankety ani nedošlo.

Cestou z Vídně zastavil jsem se v Brně v Ústředním spolku tkalcovsko-soukennického bratrstva, kde z řeči Ant. Rippa, dělníka tkalcovského, jsem seznal, že brněnští dělníci usilují o to, aby vedle »Dělníka«, který prý nedostačuje jako čtrnáctidenník, založen byl ještě jeden křesťansko-socialní list pod názvem »*Obrana práce*«.

K založení uvedeného listu přičiněním dp. Methoděje Hoška, faráře líšeňského, pp. Ant. Rippa, Jana Skally a j. také došlo. První číslo »Obrany práce« vyšlo v Brně dne 7. října 1893. Jan Skalla jmenován na listu jako odpovědný vydavatel jménem vydavatelů a jako odpovědný redaktor. [69])

---

[69]) *Methoděj Hošek* narodil se r. 1860 v Mor. Doubravnici a vysvěcen byl r. 1883. Nějaký čas kaplanoval v Líšni a pak jmenován byl farářem v Jimramově a později farářem v Líšni u Brna. Když přišel r. 1887 jako kaplan do Líšně, kde bydlí mnoho dělnictva v brněnských továrnách zaměstnaného, pochopil ihned důležitost vpravovati se do znalosti poměrů socialních. Viděl bídu dělnictva a nástrahy socialních demokratů, aby lid ten získali a to jej povzbudilo k činnosti mimo školu i mimo kostel, že počal choditi mezi lid a všímal si jeho života i snah. V letech 1888—1890 psal do brněnského »Dělníka« a »Obecních Novin« úvodní články i jiné zprávy (za redakce dp. Aloise Karla Šťastného, dp. Christiana Luxe a dp. Prokopa Šupa). Nejvíce článků v uvedených listech podal v letech 1891—1893. Mimo to psal dp. Meth. Hošek v letech 1888—1893 celou řadu socialních článků do brněnského »Hlasu«. Do »Obrany Práce«, k jejímuž založení za pomoci mnohých dělníků z Ústředního tkalcovsko-soukennického bratrstva se přičinil, psal taktéž celé řady článků a existenci listu i hmotně podpořil a zajistil.

Methoděj Hošek patří právem v řady prvních harcovníků hnutí křesťansko-socialního na Moravě. Nyní působí ve své farnosti v Líšni, kde založil Sv.-Josefskou Jednotu katol. mužů a jinochů a restauroval celý místní chrám Páně. Dejž mu Bůh těšiti se dlouho ze své činnosti! —

Jan Skalla, dělník soukennický, narodil se r. 1841 v Počátkách v Čechách, jakožto syn soukennického mistra. Vychodiv školu v Počátkách, šel na řemeslo-

Druhý den (9. července) po své návštěvě Brna odjel jsem s Janem Skallou, předsedou Ústředního spolku tkalcovsko-soukennického bratrstva, na slavnost svěcení praporu Spolku katol. tovaryšů ve Vyškově, kde jsem také jménem redakce »Dělnických Novin« na jeden z hřebů udeřil s heslem: »Mezi více než sto prapory katolického dělnictva v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, vlaj vítězně a doveď nás společně k našemu křesťansko-socialnímu cíli!« [70])

Slavnost byla velkolepá. Slavnostní řeč před zatloukáním hřebů měl farář dp. dr. Ant. Cyr. Stojan z Dražovic (od r. 1897 říšský poslanec).

Vrátiv se do Prahy, měl jsem doma uchystané nové překvapení: dvě obsílky k zem. trest. soudu. Humpolečtí socialní demokraté: Eduard Kratochvíl, Oldřich Sagl, členové Dělnické Besedy, a její předseda Bečvář a jednatel Maršál prostřednictvím svého zástupce dr. Koernera podali na mne trestní oznámení a konečně žalobu pro přečin urážky na cti, jehož jsem se prý na nich dopustil, uveřejniv v »Dělnických Novinách« dne 16. ledna 1893 zprávy při líčení z Humpolce, jak se socialní demokraté v humpolecké »Dělnické Besedě« vzdělávají. Dne 27. listopadu 1893 byl jsem postaven před čtyřčlenný výminečný soud v novoměstské radnici v Praze (porotní soudy byly v týž čas v Praze zastaveny), jemuž předsedal rada zem. soudu p. Sternthal. Přelíčení trvalo od rána od 9. hod. do 6. hod. večerní. Socialní demokraté navrhovali mně vyrovnání: zaplatiti soudní útraty a dáti odvolání do devíti socialně-demokratických listů. Také můj obhájce dr. Em. Zítek několikráte mně domlouval, abych vyrovnání přijal, jinak že mohu býti zavřen. Odvětil jsem: Nic neodvolám, pravdu dokážeme.

A dokázal jsem. O šesté hodině vynesen byl rozsudek, jímž jsem byl zproštěn obžaloby a páni žalující socialní demokraté odsouzeni k zaplacení soudních útrat. Socialní demokraté, jichž byla se socialistkou Josefou Škaloudovou po celý den plná soudní síň, táhli s dlouhým nosem.

Po celý čas přelíčení byl přítomen jen jeden z mých četných přátel: dp. František Žák, kaplan na Král. Vinohradech, (nyní

soukennické. Po vyučení se řemeslu pracoval v Jihlavě, Liberci, Opavě, Bílsku a Vyškově. Roku 1862 odveden k vojsku a byl poslán hned za svým plukem do Verony v Italii. Po čas služby ve vojště, která trvala plných 8 let v aktivě, prodělal Skalla tři války. První roku 1864 ve Schlesvik-Holštýnsku, druhou v Italii 1866 (část pruské války) a třetí při povstání Kotorském r. 1869 v Dalmacii. Ze všech válek vyvázl bez poranění a za věrné a neohrožené služby své vyznamenán Skalla třemi válečnými medailemi. Po propuštění z vojska pracoval Skalla v Bílsku a později v Brně, kde se usadil a oženil. Když se zřídila »Tkaninářská Jednota«, výrobní spolek tkalců a soukenníků brněnských, zvolen v něm Skalla za ředitele, kteréžto místo zastával plných 11 let, až do zajití spolku r. 1884. Při založení »Ústředního spolku tkalcovsko-soukennického bratrstva v Brně zvolen Skalla předsedou spolku a při založení křesť. socialně dělnického časopisu »Obrana Práce« v srpnu r. 1893 zvolen Skalla za jeho odpovědného redaktora. Jako řečník mluvil Skalla v duchu křesť. socialismu ve spolcích brněnských i venkovských na mnoha a mnoha místech.

[70]) »Děln. Nov.« č. 23., II. roč.

kněz řádu Tovaryšstva Ježíšova), který mne neopustil a těšil. Z rozsudku měl radost, jako kdybychom byli vyhráli »panství« z loterie.[71])

XXIV.

Křesťansko-socialní dělnický sjezd v Litomyšli.

Jedním z nejvýznačnějších zjevů v křesť. socialním hnutí českém zůstane snad po všecky časy sjezd Litomyšlský.

Až do roku 1894 neměli křesťanští socialové jednotného všeobecně prohlášeného programu. Každý agitator a řečník spravoval a řídil se těmi zásadami, které jsme já a dr. Rud. Horský i jiní vedle nás za své křesťansko-socialní stanovisko prohlašovali a jimž průchodu v našem tisku jsme zjednávali.

Než roku 1894 objevila se potřeba jednotný program zásad vypracovati, v jeden mohutný voj se sraziti a soustavně se organisovati. Jsouce si toho pamětlivi, vypravili jsme se dr. Rud. Horský a já dne 21. června do Brna, kde jsme se s tamějšími našinci: redaktorem »Obrany Práce« Janem Skallou, Ant. Rippem a dp. P. Prokopem Šupem, redaktorem »Dělníka«, a j. smluvili o době i místě sjezdu, jakož i o jeho programu. Doba sjezdu určena na den 8. a 9. září a za místo město Litomyšl. Z Brna zastavili jsme se v Litomyšli, kde jsme vše vyjednali a do Prahy se vrátili.

Svolání sjezdu připadlo mi na bedra. Resoluce vypravili jsme s dr. Rud. Horským v Ouněticích, což vyžádalo času jednoho týdne. Na osm dní před sjezdem každý přihlášený delegát měl již resoluce v ruce. Bylo jich celkem deset.

Příslušné vyzvání a provolání k sjezdu přinesly tehdáž všecky naše čtyři listy: brněnský »Dělník«, pražské »Dělnické Noviny«, (které vyšly červeně orámované), ostravské »Zájmy Dělnictva« a brněnská »Obrana Práce«.

Dne 8. září o 10. hodině ranní shromáždili se delegáti ve spolkových místnostech »Katolické socialní jednoty« v Litomyšli a odtud in corpore šli do děkanského chrámu Páně povýšení Sv. Kříže, kamž je litomyšlští soudruzi se svým spolkovým praporem doprovázeli. Mši sv. sloužil delegát dr. Rud. Horský, při níž mu dva jiní delegáti, bratří Josef Dušek a Ant. Dušek, horníci příbramští, ministrovali. Z chrámu Páně odebral se průvod do velkého exhortního sálu realných škol litomyšlských, propůjčeného městskou radou k účelům sjezdu.

V čele sálu na vysokém podiu postaveny byly tři stoly, pro předsednictvo, zapisovatele a zeměpanského komisaře. Na stěně nad stolem předsednictva zavěšen byl velký kříž se Spasitelem, pod ním znaky zemí koruny české a ze stran veliké obrazy Jeho Sv. papeže Lva XIII. a Jeho Velič. cís. a krále Františka Josefa I. Dole v malém háji květin umístěna byla socha sv. Josefa, patrona církve a dělníků. Na protější stěně, čelem k předsednictvu umístěna byla podobizna J. M. diecesánního biskupa Edvarda Jana Nep. Brynycha. S budovy vlál červeno-bílý prapor.

[71]) »Děln. Nov.« č. 7., roč. III., 1. prosince 1893.

Sjezd zahájil jsem o 11. hod. dopol. za přítomnosti více než 200 delegátů a hostí. Delegátů legitimacemi opatřených dostavilo se celkem 110: z Čech 62, z Moravy 45, ze Slezska 1 a z Dol. Rakous 2.

Mezi delegáty dle odboru prací bylo: 15 tkalců, 12 soukenníků, 11 kovodělníků, 10 obuvníků, 6 strojníků, 5 krejčů, 5 horníků, 4 truhláři, 4 barvíři vlny a kůží, 3 pláteníci, 2 pekaři, 2 stříbrníci a 6 kněží (5 kaplanů a 1 katecheta). Ostatních 25 delegátů náleželo dělnictvu různých řemesel, stavu zemědělskému a j. pracovním odborům.

Jednání súčastnilo se 35 řečníků a telegramů a pozdravných dopisů došlo celkem 56, z nich 1 z Francie, 5 z Německa, 1 z Krajiny, 3 z Hor. Rakous, 4 z Dol. Rakous, 1 z Uher, 29 z Čech a 13 z Moravy a Slezska.

První den předsedal sjezdu, k přání pražských našinců, redaktor »Obrany Práce« p. Jan Skalla z Brna, místopředsedy byli p. Václav Žižka, stříbrník z Prahy a p. Ant. Ripp, tkadlec z Brna. Zapisovateli byli: pp. Vilém Koleš, krejčí z Prahy a Alois Jakubský, obchodník z Třebíče.

Druhého dne předsedal jsem sjezdu já a místopředsedy byli pp.: Jan Kohút, tkadlec ze Slezska a Josef Dušek, horník z Březov. Hor. Zapisovateli byli pp.: Fr. Bryndáč, horník z Kladna a Rud. Lukaščík, strojník a redaktor »Zájmů Dělnictva« z Mor. Ostravy.

O předlohách resolucí referovali: 1. Kterak smýšlí křesť. dělník o národnosti? předseda sjezdu p. Skalla.

2. Křesťanský dělník a společnost, p. Václav Myslivec, obuvník z Prahy.

3. Dělnictvo a náboženství, pan František Bryndáč, horník z Kladna.

4. Pracovní doba, p. Jos. Brož, horník z Kladna.

5. Mzda, p. Václav Žižka.

6. a 7. Bratrské pokladny hornické a Úrazové pojišťování hornictva, p. Jos. Dušek, horník z Březových Hor.

8. Pojišťování dělnictva, p. Rudolf Lukaščík, redaktor z Mor. Ostravy.

9. Politická práva dělnictva, p. Ant. Ripp, tkadlec z Brna.

10. Naše organisace, dp. dr. Rudolf Horský. kaplan z Ounětic. —

Zvláštní telegramy byly sjezdem poslány: Sv. Otci Lvu XIII., Jeho Veličenstvu císaři pánu a J. M. Edv. J. N. Brynychovi, biskupu královéhradeckému, v jehož diecési byl sjezd konán. Na telegramy došly předsednictvu příznivé odpovědi i požehnání Sv. Otce.

O přijetí opravdu bratrské a přátelské a pohostinství, jakož i o hlavní práce k sjezdu v místě starali se děkan Otto Danielis, kaplan Václav Marek a jednatel Katolické socialní jednoty Jar. Stantejský.[72])

[72]) Otto Danielis, děkan, b. vik. sekretář a notář, přítel myšlenky křesť. socialismu, který nás 8. a 9. září vřele přijal a hostil, nenadál se, ani my, že za rok, v týž pro nás památný den 8. září 1895 v stáří 64 let bude Všemohoucím Pánem na věčnost povolán. Budiž mu čestná paměť!

Stenogramy obstaral sjezdu František Vaněk, bohoslovec z Českých Budějovic.

O celém jednání sjezdu zpracovali a vydali jsme s dr. Rud. Horským roku 1895 zvláštní »Protokol«, obsahující 144 stran. V úvodu tohoto »Protokolu I. sjezdu katolického dělnictva československého« nachází se i krátký náčrtek vývoje hnutí křesťansko-socialního v zemích koruny České.

Program sjezdem přijatý obsahuje v 10 odstavcích: 1. Pevné stanovisko katolického dělnictva k národu a vlasti. 2. Uznává postavení tříd ve společnosti lidské, pokud k pravému dobru a blahu přispívají. 3. Uznává náboženství Kristovo za základ spořádané společnosti lidské. 4. Žádá svěcení nedělí a svátků a při hornictví 8hodinnou a při maloprůmyslu 10hodinnou maximální dobu pracovní, jakož i odstranění práce žen a dívek v mechanických závodech a omezení noční práce mužů. V odst. 5. ohledně mzdy žádá program mzdu slušnou, člověka hodnou a odstranění anarchie ve výrobě; žádá práva řemesel nad řemeslnou prací a oprávnění k práci. Mzdu mají účtovat zástupcové prácedárců a dělníků. V odstavci 6. žádají se bratrské pokladny hornické, jednotné pro celou zemi a v odstavci 7. žádá se úrazové pojišťování hornictva. V odstavci 8. žádá se všeobecné pojišťování dělnictva v nemoci, v úrazu i ve stáří. V odstavci 9. prohlašuje se domáhání všeobecného hlasovacího práva ve smyslu zájmovém. V odstavci 10. zavádí se zemská organisace strany se 7 členným zemským výkonným výborem. Čechy, Morava a Slezsko, tedy každá země, má se organisovati pod společným programem — ale samostatně. Výkonné zemské výbory representují pak celou křesťansko-sociální stranu československou a společně svolávají její sjezd.

Sjezdem litomyšlským, na němž měli podílu zástupci katol. dělnictva československého, měl být položen pevný a rozsáhlý podklad celé naší organisaci, ale bohužel naděje naše se nesplnily. Jak se sjezdu rozumělo a dle jeho usnesení pracovalo, pozná každý z dalšího postupu našich dějin.

XXV.

Exposice katolického dělnictva na Národopisné výstavě československé v Praze.

Pořadatelstvo Národop. výstavy českoslov. vzpomnělo si také v měsíci říjnu r. 1894, že by mohlo býti na výstavišti i zvláštní dělnické oddělení a hned za tímto účelem pozvalo do paláce hr. Sylva Tarouccí mnohé z dělnických zástupců k poradám. Schůzkám těmto, na nichž brali podílu většinou funkcionáři pražských a předměstských spolků dělnických, předsedal ředitel Národního divadla p. F. A. Šubrt.

Z kruhů katolického dělnictva pražského byli jsme vysláni k těmto poradám já a p. Albert Kotrba, mistr obuvnický. Výsledek porad byl, že ustanoven výstavní dělnický výbor ze samých socialních demokratů a jen asi tří národně liberálních dělníků. Národně socialní strany tehdáž nebylo. Zapadla po marných pokusech v letech 1890—1893.

Naše křesťansko-socialní strana však, když bylo prohlášeno, že i dělnictvo má se výstavy súčastniti ve zvláštním oddělení, přikročila ihned k činu a v jedné ze svých porad zvolila si výstavní odbor katolického dělnictva s následujícími funkcemi: předseda dr. Jos. Burian, kanovník; I. místopředseda T. J. Jiroušek, redaktor; II. místopředseda Vilém Koleš, krejčí; jednatelové: Karel Procházka, katecheta; Jos. Hovádek, mistr knihařský; pokladník: Josef Schwarz, zlatník; přísedící členové: Václav Stejskal, kaplan; Jos. Lukáš, řezbář; Václav Černý, síťař; Ludvík Skružný, zámečník; Frant. Korynta, zlatník; Albert Kotrba, obuvník; Karel Schwarz, zlatník; Jan Januš, Karel Navrátil a Emanuel Provazník, krejčové. Porady konali jsme jednou v týdnu. Družstvo Vlast položilo nám do pokladny jako základ 100 zl.

Naší práci nechtěli však socialní demokraté ve svém výstav. odboru nikterak rozuměti a žádali neobmezenou moc ve všech výstavních podnicích katolického dělnictva a hlavně si vyhrazovali rozpuštění našeho pobočního odboru. Proti tomu já i pan Albert Kotrba jsme se co nejrozhodněji opřeli a v jedné ze schůzí v měsíci lednu r. 1895 k socialním demokratům se vyjádřili, že ohledně jejich požadavku pošleme jim z naší odbočky co nejdříve odpověď. A poslali jsme ji. Psali jsme jim, že my výstavu katolického dělnictva uspořádáme si sami a za své peníze.[73])

A socialně-demokratický výstavní odbor na stálé brojení svých orgánů, brněnské »Rovnosti«, vídeňských »Dělnických Listů« a Adlerova »Arbeiter-Zeitungu« své funkce složil, prohlásiv, že socialně demokratické dělnictvo výstavy se nesúčastní, jelikož prý mu bylo pořadatelstvem výstavy znemožněno vystavovati statistiku mzdy poměrů dělnických atd. Celkem byla to však jen výmluva, neboť proti Národopisné výstavě československé agitovalo se již mnohem dříve, zvláště socialně demokratickými spolky na Moravě a v tisku socialistickém.

Zbyli jsme tedy z českého dělnictva při pořadatelstvu »N. V. Č.« sami, socialně demokratický výbor výstavní se rozešel a národního dělnictva ani liberálního ani socialního směru zde nebylo. Než, přičinili jsme se, seč jsme byli.

Vrchní instalater spolkového paláce, spisovatel pan Pavel Albieri, vykázal nám nejlepší místo: střed spolkového paláce. Díval se na nás však s podezřením, že tolik místa neobsáhneme, ale druhý den mluvil s námi již jinak, když viděl, že by nám byl dal místo více málo místa.

Instalaci celého oddělení katolického dělnictva provedl jsem dle svého plánu za pomoci p. Václava Stupky, mistra truhlářského, p. Jana Tomce, řeznického tovaryše a p. Jos. Schwarze, ve třech dnech.

Když spolkový palác byl dne 15. a 16. června 1895 veřejně otevírán, naše oddělení bylo hotovo a v nejlepším pořádku. Předměty vystavovalo *97 našich spolků, v nichž soustředilo se 12.072 členů.* Znamenali jsme 60 spolků z Čech se 7128

[73]) Důkladný článek o celé této záležitosti pod názvem »Katolické dělnictvo československé na Národopisné výstavě v Praze«, podal jsem v »Dělnických Novinách« č. 13., roč. IV., ze dne 1. března 1895.

členy, 33 spolků z Moravy se 4296 členy a 3 spolky ze Slezska se 647 členy.

Oddělení překvapilo souladným uspořádáním každého, kdo do něho vkročil. Stěny byly červeně natřené, dekorace spolků byla modrá a dekorace celého oddělení červeno-bílá. Na levé straně nad spolky křesťansko-socialními byl velký kříž, na pravé straně nad svato-Josefskými jednotami patron dělníků a církve sv. Josef a v čele na straně střední, pod nadpisem »Oddělení katolického dělnictva československého« a nad spolky katolických tovaryšů zavěšen byl velký obraz protektora těchto spolků kard. Františka hr. Schoenborna, knížete-arcibiskupa pražského.

Na stolcích rozprostřena byla té doby již dosti bohatá křesťansko-socialní literatura, (knihy, brožury, provolání, resoluce atd.) rukopisně psané dějiny jednotlivých spolků, plány spolkových domů, rozpočty vydání a příjmů těchto, výkresy spolkových praporů, fotografie atd. Stěny pokrývaly statistické tabulky spolků, časopisy a nejvýše umístěny byly velké fotografické obrazy buditelů, spisovatelů, agitátorů a organisátorů dělnictva křesť.-socialního s patřičnými životopisy v tomto pořádku: 1. Václav Žižka, 2. P. Placid Jan Mathon, 3. P. Alois Karel Šťastný, 4. T. J. Jiroušek, 5. Edvard Jan Nep. Brynych, 6. Antonin Ripp, 7. dr. Ant. Lenz, 8. dr. Jos. Burian, 9. Tomáš Škrdle, 10. dr. Rud. Horský, 11. prof. Frant. Koželuha, 12. Rudolf Vrba, 13. Tomáš Kubíček, 14. Methoděj Hošek, 15. P. Prokop Šup, 16. Jan Skalla, 17. Jos. Dušek, 18. Josef Hovádek a 19. Vilém Koleš.

Tabulky spolků pod uvedenými podobiznami na stěně zavěšené a tiskem provedené obsahovaly: jméno spolku, místo, účel, činnost, statistiku přednášek, knih, odbíraných časopisů, počet členstva, finanční stránku atd., atd. Každá tabulka byla 70 cm. vysoká a 45 cm. široká, tisk černý, jméno spolku v národních barvách a obruba červená.

Nejčetněji byly zastoupeny spolky křesťansko-socialní, napočetli jsme jich 44 s 5320 členy; po těchto následovaly spolky katolických tovaryšů, jichž bylo 31 se 4295 členy a Sv.-Josefských Jednot katolických mužů a jinochů bylo 22 se 2456 členy.

Dle diecésí rozdělovaly se tyto spolky takto: z Pražské 20, se 2067 členy, z Královéhradecké 31 s 3651 členy, z Budějovické 8 s 1196 členy, z Litoměřické 1 s 214 členy, z Olomoucké 21 s 3160 členy a z Brněnské 16 s 1783 členy.

Pokud se týče literatury, měly veškeré tyto spolky své knihovny a v nich 23.896 knih, a odebíraly a ve svých místnostech spolkových měly vyloženo 804 různých časopisů, z nichž 303 exemplářů připadalo na »Dělnické Noviny«, »Dělníka«, »Obranu Práce«, »Zájmy dělnictva«, »Obecné noviny« a »Práci«. Politických listů odbíraly spolky 260, zábavně poučných 176, odborných a vědeckých 30, humoristických 8 a cizojazyčných, hlavně německých 27.

Veškerého spolkového vydání za čas svého trvání měly uvedené spolky dle statistických tabulek 112.218. korun.

Vlastní spolkové domy mělo tehdáž 8 spolků, Jednoty katol. tovaryšů v Praze, Českých Budějovicích, Brně, Holešově, Kroměříži, Mor. Ostravě a Prostějově a potravní spolek v Líšni u Brna.

Celá exposice oddělení katolického dělnictva československého zaujímala v délce stolků 100 a ve výšce stěn po celé délce 3 metry, tedy celkem 400 čtverečních metrů. Z toho si může každý učiniti pojem o rozloze celé naší výpravy, na niž jsme byli tehdáž opravdu hrdi.

Zvláštní pozornosti těšila se 3 metry vysoká a 3 metry široká mapa zemí koruny české, zpracovaná dle mých záznamů s neobyčejnou pílí a dovedností bratry Josefem a Karlem Schwarzem, členy našeho výstavního komitétu. Na této mapě bylo zaznamenáno již 160 křesť.-socialních spolků, spolků katol. tovaryšů a Sv.-Josefských Jednot katol. mužů a jinochů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Tak jsme si již tehdáž stáli.

Na výstavě, která pro národ český měla veliký kulturní význam, z níž socialní demokraté utekli a ji ve svých listech jak jen mohli snižovali, representovali křesťanští socialové dělnictvo české způsobem čestným a důstojným. Ukázali jsme, že se nebojíme a že něco dovedeme i bez pomoci těch, kteří říkali na oklamání lidu českého: »za námi stojí veškeré dělnictvo české.« Dokud křesť. socialové však budou žít, dotud tato slova v ústech socialních demokratů budou trází. Dokázali jsme to roku 1895 a dokázali bychom toho každou chvíli ještě dnes, i kdyby národních socialistů z tábora Klofáčova nebylo. (Pokračování.)

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlast« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

VII. Na mizině.

Odpověď mistress Needle-ové Julii byla následující: »Přítelkyně! Nevím ani dobře, co bych Ti napsala; Tvůj osud mně pomátl mysl a rozerval srdce; odpovídám Ti všecka uslzená, před zrakem se mi tmí. Spěj, sestro má, spěj v mou náruč, uslyšíš, jak mé srdce bije pro Tebe. Jest nemožno, aby pro Tebe nebylo místa; však už se najde. Jen přijď! Snad Ti nebude milo vydati se sama na tak dalekou cestu. Lépe bude, když na mě počkáš. Za šest, sedm neděl odcestuji. Musím tak dlouho čekati, až můj John udělá zkoušky z tohoto ročníku; chci ho vzíti s sebou. Budeme se vzájemně těšiti; Ty jsi ztratila svůj příznivý osud a já se obávám, že ztratím svého prvorozence, veškeru mou naději. Bojím se okamžiku, až ho zase uvidím. Lékaři mi nařizují, aby nechal všech studií a přezimoval pod mírným nebem. To bude tedy v Italii. V prvých dnech října Ti pošlu svou určitou

adresu z Turina. Bude Ti snadno přijeti tam za mnou. Tam se obejmeme a pak se ustanoví místo, kde ztrávíme zimu. Potom budu míti myšlénky zase trochu v pořádku; nyní jsou rozhárány smutnými příběhy a rozhodnutí pro Tebe uzraje s větší rozvahou. Ostatně, ať již se rozhodneš přijeti do Zeleného parku nebo se Ti bude zdáti líp jeti do Turina, poukazuji anglický konsulát, aby Ti vyplatil třicet liber, které dostaneš, vykážeš-li se svou visitkou a dáš-li potvrzení. Clara a Clementina Tě líbají. Ubohé děti! Kdybys je byla viděla, když slyšely zprávy o Tobě! Mají ještě teď oči celé zarudlé . . . Mají Tě tak rády! Ale proč mám své úmysly nechávati do budoucna? Srdce mi velí (a říká se, že mateřské srdce neklame), srdce mne nutí, abych Ti řekla, že drahým těm dvěma bytostem by bylo nejlíp ve Tvých rukou, Ty byla bys v mém domě vzácným drahokamem. Náboženství bych je učila sama, v ostatním byla by jsi jim Ty učitelkou, vychovatelkou, matkou. Svěřuji Ti je hned, je-li Ti libo. Učiň z nich tak dobré lidi, jako jsi sama; více si nežádám. Ach, jak zmatený to list! Co jsem Ti měla říci hned, povídám Ti až na konci. Nevím, kde mám hlavu. Láska má k Tobě však je stále stejná a budu vždy Tvou věrnou přítelkyní. Anna Needle-ová.

Snadně lze si představiti, jak blahou útěchu přinesla skličené duši Juliině tak rychlá a ušlechtilá odpověď. Jestliže již dříve milovala anglickou pietistku pro její dobrotu a její zájem, jenž přirozeně provázel její touhu obrátiti ji k náboženství katolickému: nyní mimo tyto pohnutky přistupovala k tomu i povinná vděčnost, nad niž ušlechtilé duši není sladšího pocitu. Vzala dopis a zvednuvši jej do výše, zvolala: »Ó Matko Boží, odplatiž to ubohé protestantce! Chtěla bych jí dáti část svého nebe; je příliš dobrá, nesmí býti ztracena . . . nebe by se mně zdálo býti chudé, kdyby nebyla po mém boku . . . Chci, aby byla spasena.«

Nyní měla Julie sděliti otci své odhodlání. Hrabě Oktavio ničeho nevěděl; ani z daleka ve snu se mu nezdálo, že jeho dcera má v úmyslu odejíti z domu, aby tak pomohla rodině, a ještě méně tušil, že byla již začala o tom vyjednávati. První jeho bylo, že je uražen ve své šlechtické hrdosti; potom rval si vlasy a činil ostré výčitky šlechetné své dceři. Když však slyšel, že již psala do Anglie, pozbyl rozvahy a pravil s rozhodnou přísností: »Nežli jsi počala list psáti, měla jsi počítati se svým otcem! Byl bych Ti řekl, že pokud se budu jmenovati hrabě Allori, nedovolím, aby má krev nosila lokajskou livrej. To, co mně při tom nejvíce bolí, jest, že taková lehkomyslná nerozvážnost děla se za mými zády. Je to špatnost, kterou jsem od Julie neočekával ještě ke všemu svému neštěstí. Napíši jí a odvolám, co jsi psala; vysvětlím jí, že jsi se pomátla. A už mi o tom nemluv!«

Julie nechala přejíti tento první nával bouřky a po chvíli mlčení jemně povzdychla: »Otče, odpusťte mi! Máte příčiny znepokojovati se, ale vyslyšte též mou omluvu, popřejte mi trochu rozumně uvažovati.«

»Nerozumně uvažovati? snad chceš říci, třeštiti, blouzniti.«

»Poslyšte mne a snad uznáte, že jsem se na rozumu tak nepomátla, aby bylo třeba zvláštních opatření. A vzala obě chvě-

jící se ruce otcovy do svých, tisknouc je, pokračovala prosebně: »Kdybych se vám byla zmínila, byl byste mně odepřel učiniti to, co jsem povinna učiniti pro vás i celou rodinu. Nevidíte, že jsem našemu společnému stolu na obtíž, mohu-li si chléb vydělávati sama? Je mi bolestno, beru-li si lžíci polévky.«

»Co mi povídáš o chlebu a polévce?« přerušil ji hrabě. »My budeme míti nedostatek, ty ne. Tento letohrádek je tvůj — má cenu čtyřiceti tisíc lir jako vévodství. Není to veliké věno, ale postačí, abys byla čestně zaopatřena, jen co najdu nějaký úřad, který by mi alespoň nájemné zaplatil, když nic jiného.«

»Co pravíte, otče? Snad nemyslíte, že mám v hlavě takové hlouposti? Já abych vyhodila otce a své vlastní z domu a trávila z věna svého v cizí rodině? I kdybyste mně to poručil, tak bych neposlechla.«

Ubohý otec, odzbrojen a dojat milými těmi slovy, objal dceru a pravil: »Dobře, Julie; vidím, že jsem nechybil, že jsem tě ze svých dětí nejvíc miloval.«

»Kdyby to byla pouze láska,« odvětila Julie, »oplatila bych ji zase láskou, ale zde jsou i veliká vydání na mé vychování, vydání tak značná —«

»Vydání, jichž nikterak nelitují.«

»Já však, abyste toho nelitovali, bych si přála, aby mi nesla nějaký užitek, když toho rodina tak svrchovaně potřebuje. Matka, můj bratr a sestra mají nedostatek, živoří, nesnesou toho dlouho. Ostanu-li, jsem tu na obtíž, půjdu-li, mohu vám ulehčiti, bude o jednoho jedlíka u stolu méně, o jeden pokoj více, abyste mohli volněji dýchati.«

»Slyš, mé dítě,« ujal se slova hrabě Oktavio, všecek změklý, »měla bys stokrát pravdu, kdyby se jednalo o nějaký obchod, ale zde je věc pro mne mnohem důležitější; je to čest. Prodal jsem, jak víš, statky, palác, vše do posledního hřebíku, nerozmýšlel jsem se ani okamžik: se ctí se nekramaří.«

»Rozumím tomu, tatínku; za nic na světě bych nepřijala službu v Neapoli; ale, což když budu někde na konci světa, co je komu po našem jménu? Řekne se: Julie šla k přátelům a je dobře. Dejme tomu, chcete-li, že se naši známí dovědí, kde jsem — a kdož pak se nyní o nás konečně stará! Což mohou o mně říci horšího, než že si chci čestně vydělati kousek chleba, abych přispěla rodičům! No, a to už je všechno! Nebylo by hůře, kdyby se řeklo, že neštěstí nás učinilo malomyslnými, že zde sedíme s rukama v klín složenýma a reptáme na osud? Jestliže však budeme snášeti svůj osud důstojně, zápasíce, jak nejlépe možno, snad nám Prozřetelnost pomůže. Potom bude i možno postarati se o vychování Karla a Marie (bratra a sestry Juliiny), aby nám z nich nevyrostli dva klackové k ničemu; zbude něco pro lékaře, kdyby někdo se rozstonal — —«

»To se stane dříve, než mi odjedeš, neboť nebude mi mnoho k tomu scházeti, až uvidím, jak mým zrakům mizíš.«

»Toho nedopouštěj Pán Bůh; to se nestane, jestliže vše rozumně uvážíte.«

»Dobře, ale považ, že tu ostanu sám, a dobře vidíš, že po tom všem, co se stalo, není dobrá shoda mezi mnou a tvou matkou možna.«

»Vím, že mne milujete, milý otče, a Bůh to vidí, jak mě bolí srdce, že se od vás odeberu; myslím však, že dobrá shoda mezi vámi a matkou bude spíše možná, když budu z domu. Proč se tím tajiti? Matka stále na mne žehrá. Ale pryč s tím! Nemluvme o tom!«

Hrabě Allori, silně otřesen těmito živými důvody, počal opouštěti šlechtické stanovisko, které na počátku byl zaujal, a chabě již odporoval: »Kdybych alespoň mohl doufati, že se dostaneš do řádné, hodné rodiny, která dovede oceniti poklad, jehož jsem já zbaven.«

»S pomocí Boží naleznu takovou rodinu, lepší než mi sám můžete přáti, a v ní také trochu srdce a soucitu.«

»Dítě moje,« odvětil nedůvěřivě ubohý otec, »neznáš ještě svět; kdybychom měli svůj palác a své příjmy, umačkali by nás lichocením a svou pozorností, ale když jsme vše ztratili, to tam je srdce, ten tam je soucit; poznáš, jak hořce chutná cizí chléb.«

»A přece, zdá se mi, nalezla jsem již snesitelný chléb.«

»Jak že? Angličanka ti již odpověděla? Nabízí ti něco? Proč jsi to neřekla hned?«

Julie vyňala list mistress Needle-ové a ukázala jej otci. Nešťastnému muži řinuly slzy, když jej četl.

Vrátil dopis Julii se slovy: »Každá má pochybnost je vyvrácena. Vidím v tom prozřetelnost pro nás a snad také pro ně: žehnám ti, dítě mé!«

VIII. **Smutná historie.**

Po otcově souhlasu odepsala Julie své dobroditelce; vylíčila nejživější vděčnost a oznámila, že dává přednost tomu, odebrati se ihned do Anglie; užije vhodné příležitosti, jíž jí podává škotská rodina, která se v těchto dnech vrací z Italie domů a pojede až do Newcastlu, blízko Zeleného parku. Jiné důvody ze šetrnosti zamlčela; že totiž poměry v jejich domácnosti jsou tak stísněné, že si musí vážiti i sebe menšího výdělku a pak: aby ji nemusil provázeti otec a rdíti se, až by ji odevzdával *milostivé paní*.

Přípravy na cestu netrvaly dlouho. Nejobtížnější bylo dáti pečlivě do beden knihovnu a přírodní sbírky, které Julie zachránila od zkázy. Chtěla je míti spořádané a upravené, aby za ní byly poslány do Anglie, kdež jich mohla ve svém novém úřadě dobře užiti. Z prádla vybrala nejnutnější, ze šatstva nejméně upotřebené. Na cestu si vzala jednoduchý, temnohnědý šat s pásem, na hlavu černý slaměný klobouk beze vší ozdoby, pouze závoj široký a hustý, barvy temnohnědé. Vyhlížela jako Anglická komorná v úboru na venkově.

Vystoupila na anglickou půdu. S jízdním železničním řádem v ruce podala mistress Needle-ové telegrafickou zprávu, kdy přijede na nejbližší stanici u Zeleného parku. Přijela tam docela sama, škotská rodina se s ní rozloučila již v Newcastlu. U dveří východu z nádraží očekávala ji mistress Anna, taktéž sama. První

shledání bylo, že se vrhla jedna do náruče druhé s výkřikem: »Ach Julie!« — »Ach, signoro Anno!« A bez další rozmluvy, ukázavši sluhovi na zavazadla cestovatelky, kynula mistress své přítelce, aby sedla do kočáru a posadila se vedle ní. Obě měly tisíce věcí povídati a na tisíce se vyptávati. »Drahá Julie,« počala Needle-ová, vzavši ji okolo krku — »tady jsi se svou matkou, mluv, ulehči si, slož své břímě na mé srdce!«

A Julie: »Když jsem vás viděla ve dveřích nádraží, bylo mi, jako když vidím hvězdu po bouři.«

»Chtěla bych, aby se ti zdál můj dům býti přístavem. Ale ty jsi sklíčená, umdlená, máš třeba odpočinku, sotva že jsme přišly . . .«

»Sotva že jsme přišly, prosím dovolte, abych směla zulíbat vaše dětičky! Jak se mají? A jak jejich bratr?«

»Mají se všichni více méně jako obyčejně. Ale mé děti nevědí dosud o tvém příchodu; kdyby to věděly, nedaly by ti pokoj celý den. Odpočiň si, a potom . . .«

»Nic mne tak neobčerství jako býti u vás a mezi vámi. Kdybyste věděla, jak se mé srdce zotavuje, jsem-li u těch, kteří mne milují. Po tolika sklamáních!«

»Ubohá Julie,« řekla Anna něžně. »Učiníme, jak je ti libo; uzříš Klaru a Klementinu, John je dosud v koleji. Ty budou míti radost! Potom si pohovoříme; času k tomu bude dost, nyní tě nechci unaviti. Všecko mi musíš vypravovati.«

»Je to historie k pláči. Nebyla bych nikdy řekla, že může člověk tak trpěti.«

Za takových a jiných rozmluv — o zdraví a cestování — dojel kočár pod arkýř zámku. Julie byla přijata jako vzácná dáma. Byly zavolány děti; neočekávaný příchod Juliin naplnil je radostí, vrhly se jí v náruč a co nejupřímněji se s ní laskaly. Ale matka je brzy od ní odloučila; chtěla, aby cestovatelka odešla do své komnaty a odpočinula si.

Očekávala ji tam komorná, aby vyslechla její rozkazy. Julie ji propustila, a jakmile se poohlédla, klekla k oknu, pohlédla k nebi a velebila Boha, že po tolika utrpeních popřál jí úsměv klidu a míru; prosila Ho vroucí modlitbou, aby obrátil k dobrému její pobyt v tomto domě, tak soucitném k ní a jejím příhodám, byť i nekatolickém. Potom, davši jak nejlépe mohla, do pořádku své šatstvo a převléknuvši se do domácího úboru, žádala býti přijata od paní, nechtěla odkládati úradu s ní a především chtěla upraviti rozvrh a pořad svého nového úřadu. Ale paní, sotva že ji zočila, vyskočila, aby ji přivítala, znovu ji objala a pravila: »Proč tak brzy? Proč si nějakou hodinku neodpočineš?«

»Nemůžete ani věřiti,« odvětila Julie, »jak se cítím posilněna vaší laskavostí a přijetím vašich dcerušek.«

»Raduji se velice a přála bych si, aby to bylo ještě lépe. Ale posaď se, jsme samotny (a zastrčila závoru u dveří). Vypravuj, jak to všecko bylo. Již jsem ti řekla, že ti budu matkou: ostatní věci ponecháme na zítra. A teď mluv; — řekni mi všecko!«

Toho, čeho si žádala Anna proto, že byla dobrosrdečná, přálo si Juliino srdce z nutnosti; nebylať se až dosud potkala

s přítelkyní, před níž by mohlo vylíti veškeré své hořkosti. Ubohá Julie! Nebyloť jí ještě ani devatenáct let a již okusila to nejtrpčí, co dívku takového rodu potkati může. Rány nepříznivého osudu byly pro ni tím hořčí, čím více jí dříve štěstěna ukažovala své laskavosti. Až skoro do poslední chvíle byla oblétána ve společenském životě samými úsměvy a v útulné domácnosti jak v dětství tak dívčím věku spočívala na nejjemnějších prachových poduškách. Její otec, ač se po druhé oženil, sotva že jí byla tři léta, neustál ji míti jako zřítelnici oka svého; bylať dívčina obdařena neobyčejným nadáním; sama nevlastní matka zdála se býti do ní zamilována, alespoň až do posledních let.

Dospěvši věku, kdy život vloh a pudů přichází do prvního žáru a někdy se mění ve vášně, nejevila Julie k ničemu tak živou touhu, jako učiti se. Učila se všemu, co zdobí dychtivou šlechtickou dívku, a že byla zvláštního, ostrovtipného nadání, nespokojila se tancem, hudbou, kreslením a vyšíváním; to považovala spíše za hru. Mateřský jazyk ovládala do nejjemnějších podrobností, psala i verše s plynnou snadností, jak bývá vlastním ženám velmi vzdělaným, anglicky a francouzsky mluvila plynně. Co se dotýká klasických jazyků, neuložila si příliš těžké věci, ale latině rozuměla zcela dobře; se zálibou pěstovala čtení evangelia, knihy o následování Krista; ono ve vydání řečeném Vulgata, tuto v polyglotním. Také o řečtinu se pokusila, ulekla se však nesnadných začátků a spokojila se tím, že správně řecky četla. »To mi dostačí,« řekla si, »abych mohla ve slovnících hledati jména rostlin a motýlů.« Julie si totiž po více let již oblíbila přírodní vědy a byla samá rostlina a květina, samý nerost a lastura. Unavila svou průvodkyni, těkajíc v celém okolí Neapole a na pobřeží moře, studujíc přírodniny a kupujíc je. Nemínila jen tak paběrkovat v přírodních vědách a pamatovat si několik jmen, aby se mohla chlubiti v rozmluvách? nebyla upokojena, dokud jí otec neopatřil profesory těchto věd, knihy a celou studijní výbavu; za krátký čas měla krásné sbírky, které spořádala a urovnala jako nejdražší klenoty. Měla bohatou zásobu zvláštností z Vesuvu, čtyřicet různých druhů nerostů; květin, motýlů a brouků z okolí Neapole měla takovou hojnost, že je vyměňovala za jiné, zvláště s cizinci; její známé jí daly jméno »Julie flora« nebo jí také říkaly »Motýlková Julinka«. Otec a přátelé rodiny závodili spolu, aby ji podporovali v tak ušlechtilém snažení; ona trávila v těch studiích celé příjemné dny, málo jiných radostí hledajíc, ač by ji byly měly společnosti jí rovné rády ve svém středu a toužily po ní. Osm až deset let uteklo tak, co Julie šlechtila svou mysl a vzdělávala své nadání jako dívka z urozeného rodu; z Julie stalo se vážné a usedlé děvče, které nedalo se svésti k marnivosti a bezhlavému klábosení. Kde však příležitost a společnost ji k tomu zvaly, tam dovedla uplatniti své nadání, a stkvěla se bezevší pyšné domýšlivosti opravdovým leskem půvabu.

Zde vyrostly Julii první trny. Na domácích slavnostech a ve všech stycích společností, kde byla zábava, vábila Julie na se pozornost a přízeň, mnohem více, nežli její nevlastní matka hraběnka Allori. Otec jí okázale projevoval větší lásku nežli potom-

ním dětem; chtěl ji na veřejnosti míti všude ssebou, netrpěl, aby jí něco bylo odepřeno, a nezřídka se radil s rozvážnou Julií: všecka ta semínka pozdější hořkosti v útlé srdce její. Za to matčino mazlení a celá péče v dřívějších letech tak hojné, byly čím dále tím vzácnější! jistá na polo vyslovená slova, jisté posunky, jisté chování špatně tajené — to vše pravilo jasně Julii, že mizí ze srdce družky otcovy; přirozený důsledek toho byl, že chování Juliino bralo na se ráz nedůvěřivosti a nucenosti — příliš odporující její milé a otevřené povaze. A druhé děti hraběnčiny, pobádány dětským pudem, přispěly matce, nevlídně přijímaly projevy lásky a přívětivosti nevlastní sestry, vyhýbaly se jí, ač si dala všemožně záležeti, aby je k sobě upoutala a udržovala s nimi důvěrnost. Hrabě Octavio buď o této tiché strasti nevěděl, neb nepoznal hluboký její význam, pokud nenastaly horší věci a svízele. Julie, aby ho nezarmoutila, nestěžovala si mu, a nedala na sobě znáti ta tisícerá hoře, jimiž byla stále trápena; pro svatý pokoj v rodině ukazovala vždy veselý obličej, zvláště v otcově přítomnosti. Hlavní úmysl macechy, (která v základní povaze nebyla zlá) směřoval k jednomu cíli: zbaviti se Julie, poslati ji někam daleko se vším, co má, i s jejími radami, aby měla ona hlavní slovo v domě, a veškerou lásku hraběte soustřediti na své vlastní děti. To bylo zdánlivě na venek pro ni čestné, známí ji chválili za tu snahu, postarati se o pastorkyni: věc ostatně opravdu nebyla nikterak špatná. Julie byla květ půvabu a ctnosti; mimo to slibovala matka nápadníkům padesát tisíc lir věna zděděného po matce a dvakrát tolik ještě od hraběte, svého otce. Partie pro Julii mohla se nalézti všude, i v koutku, kdyby nebyla ani vyšla z domu.

»Zde mě stihla pohroma! Zde!« zvolala Julie, naznačujíc bolestný bod své historie; »zde jsem byla raněna; byla jsem nezkušená a nedovedla jsem si představiti, že jinoch, který se zdál býti tak poctivým, mohl by míti něco jiného na rtech a něco jiného v srdci. Toto vše bylo po vašem odjezdu z Neapole a bylo původem našeho neštěstí.«

»A ty jsi mu zadala své srdce do opravdy?«

»Počínalo to již tak. Račte si představiti, že mladý ten muž byl mému otci milý; matka pak se nedívala na svět jinak, nežli jeho očima, zahrnovala mne chvalozpěvy, sliby, povzbuzovala mne, jen abych se pro něho rozhodla. Řeknu vám napřed, že se mi zdálo že mám tušení, že nebude nikdy mým ani já jeho. Bylo mi, jako by mně opona jakás, závoj, dým nějaký od něho dělil, tak že jsem se nemohla vžíti do myšlénky, že budu šťastnou, majíc jeho jméno . . . Byla jsem již v pokušení, věřiti tušením.«

»Učiň tak; slibují-li ti štěstí, věř jim!«

»Takova jsou vzácná! Uskutečnilo se to nejtemnější ze všeho. Snad se na to budete pamatovati. Vzpomínám si, jak jsme jednou spolu jeli po nábřeží di Chiaia do třídy di Pozzuoli; mírný vánek, předzvěst jara, ovíval naše líce; vaše dcerušky se živě a hlasitě bavily, hlučely radostně, jak to jen potěšiti může sluch matčin; byly jako dvě ptáčátka, rozpínající křídélka v hnízdečku.

Vy jste se rozplývala, brzy se mazlíc s jednou, brzy hladíc vlásky druhé a předpovídala jste jim šťastnou budoucnost. Pojednou obrátila jste se ke mně, stiskla jste mi ruku a pronesla jste tato určitá slova: ‚I ty jsi krásná, ale krása tvá je jiná, než anglická, i ty jsi dobrá, jako tato nevinňátka, ale dobrota tvá je jiná, nežli naše; ty divy vykonáš, že jsi katolička, proto jsi tak dobrá. Budeš šťastná jako ona, to ti prorokuji; nemůžeť Bůh tak něžné stvoření učiniti nešťastným.‘ Tato slova mi znějí stále v uších a v srdci, tak živou se mi zdála láska vaše, která viděla mou přítomnost a budoucnost tak utěšenou! Vzpomínám si, jak jsem položila hlavu na vaše rámě, jako činí dítě matce a odpověděla jsem: ‚Nikoliv, mistress Anno, nebudu šťastnou; rodina naše má činiti zadost za veliký hřích, a já budu onen trest trpěti.‘ Plakala jsem tehdy a měla jsem pravdu. Spravedlivý trest Boží nás stihl; vina volá za sebou trest. Měli jsme doma církevní statky . . .«

»Co je to: církevní statky?«

»Ony pozemky a fondy, které patřily náboženským řádům, seminářům, kolejím a jež byly za francouzské vlády konfiskovány.«

»Však jste je, trvám, neukradli. Získali jste je podle zákona?«

»Ovšem,« odvětila Julie. »Otec je koupil snad již ze třetí ruky. Ale jistý stařec, přítel naší rodiny, opětoval často: ‚Dej si pozor, Oktavie, co děláš: církevní jmění jest oheň, který ztráví dědictví; slovo papežovo čistí svědomí od hříchů, ale nezastaví vždy spravedlnost Boží, již zde na tomto světě trestající.‘ Nebylo mu dáno sluchu; náš případ je jeden z milionu případů. Já docela jistě věřím, že tohle je příčinou naší zkázy.«

»Pověry, má milá, pověry. Vždyť jsi mi před chvílí řekla, že to zlo vzalo původ od onoho mladíka . . .«

»Ano, byla to příležitost k němu. A ejhle, jak. Má macecha — vám to mohu říci — neměla jiné starosti než dostati mne z domu, proto naléhala na otce, aby ukončil vyjednávání. On se vytáčel, nebyl ještě připraven vyplatiti oněch sto tisíc lir, které byl slíbil. Bylo třeba vzíti ony peníze z ciziny, kde se jim velmi dobře dařilo — ovšem to vzetí znamenalo značné klesnutí pod jmenovitou hodnotu a pod cenou, za niž byly získány. Otec se rozmýšlel, zdráhal, nemohl se rozhodnouti podniknouti věc s takovou ztrátou; čekal stále brzké stoupnutí; slíbil rodině mého nastávajícího, že vezme potom cenné papíry — ale odkládání to se jim nezamlouvalo, a tak pod ustavičným nátlakem matky rozhodl se otec, že všecky ty papíry cizích půjček vezme zpět — a to s nemalou ztrátou. To vše byla pouhá nehoda, žádné ještě neštěstí. To začalo teprve tehdy, když můj otec chtěl peníze uložiti v neapolských bankách, o nichž se všude dělal takový křik. Slyšela jste někdy mluviti o lichvářských bankách neapolských?«

»Nikdy ne,« děla mistress Needleova.

»Zkrátka, byla to banda asi osmi neb desíti lotrů, kteří se roztáhli právě letos v Neapoli a zakládali peněžní ústavy, které o překot nabízely dvanáct až šestnáct ze sta za měsíc.«

»A je to možné?«

»Myslím, že to bylo ještě více. Tak se stalo, že kolem těch ústavů se potulovala sebranka darebáků z druhé ruky; dohazovači, podvodníci, mluvkové — zkrátka výkvět galejních trestanců ve žlutých rukavičkách, a ti hnali ptáčky do tenat. Byly to volavky — sítě všude kolem nastražené, tenátka na plotech, nezbývalo nic jiného, než jen zatáhnout síť, když bylo ptactvo vletělo do nastražené pasti.«

»Ale jak jen jest to možno, aby se dal někdo vlákati do takové lapačky pro děti?«

»A kolik se jich dalo chytit! Kdo tam neuvízl oklamán darebáky, dal se omámiti poctivostí, již tito výtečníci na oko líčili. Vždyť do toho zmatku se dostali i rozvážní jinak lidé, když se byli poněkud namlsali. Vlákali je tam podvodníci, kteří s velikou hubou slibovali, že jim prozradí tajnosti těchto obdivuhodných operací: vypravovali, že banky pracují na účet jistých zahraničních společností, které ohromné sumy v Neapoli ukládají do obchodů s hedvábím v Číně s nesmírným ziskem, a proto prý mohou neapolské banky nabízeti tak vysoký úrok; jiní zase tvrdili, že za tou celou akcí se skrývá italská vláda, která potřebuje na rychlo několik milionů a za každou cenu. A proto dobří hlupáci soudili, že nesmírný úrok, jim placený, mohou s nejlepším svědomím strčiti do kapsy. Krátce řečeno: byla to jedna směsice lží, spletených darebáctví, podvodů a ničemností, takže dobří i zlí dali se lapiti. Můj otec nebyl z nejlehkomyslnějších, a to bylo ještě horší, poněvadž ti, kdo do toho vlezli první, brali po několik měsíců úrok, který jim vynahradil 25 až 30 procent vloženého kapitálu. My jsme však přišli poslední a ostali jsme v pasti hned. Já rozumím finančním vědám asi tak jako arabštině; slyšela jsem ten hluk, viděla jsem to zimniční chvění, jež lidmi zmítalo, že téměř třeštili; ráda byla bych věděla vše dokonale, jak vůbec to bylo možno mně, prosté dívce. Nevím jak a co, ale srdce mi pravilo, že je zde propast; prosila a zapřísahala jsem otce, aby nedával naše jmění do té zlodějny. Ale to vše nebylo nic platné. Matka se na mne vrhla jako zmije a poštívala otce, aby neposlouchal dítě, jemuž ještě mléko na bradě neoschlo, ale všímal si spíše toliko zkušených mužů, kteří z oněch bank berou měsíčně krásné zlaťáky a nepřipustí si nejmenší starosti. Zkrátka můj otec zpeněžil vše, co vůbec mohl sehnati, a pohřbil to v oné propasti. Za čtrnáct dní potom vidím ho nepokojného, vyděšeného, nejvýš rozčileného. ‚Co je vám otče?' táži se. Odpovídá: ‚S bankou se to houpá; to by byla naše zkáza.' Nazejtří byla před bankou tlačenice věřitelů, nevylíčitelný poprask: můj otec byl v zástupu sem tam strkán jako míč, všecek zoufalý. Železné okenice se neotvíraly. Konečně přišla policie s rozkazem od ředitelství. Otevřeli — banka úplně prázdná, v kasách ani haléře. Račte považiti, s jakou přišel domů otec! Jací to byli dnové! Zatím docházely zprávy o bankách s touto spo-

jených, jedna za druhou praskala, strhujíc za sebou bezpočetné řady vkladatelů. Velcí páni, celé rodiny, včera ještě bohaté, byly na mizině; obchodníci, vážené firmy ztratily závodní své jistiny, vdovy, dívky na vdaní, sirotci — všichni stali se žebráky, dělníci, sluhové, množství drobných lidí plakalo nad ztrátou svých úspor — veškerých svých nadějí. Jejich nářek pronikal až k hvězdám. Mnozí sešíleli, někteří si vzali život, co Neapoli je Neapolí, nepotkalo jí takové neštěstí. Střítili jsme se hluboko, pravda, ale docela ztraceni jsme nebyli. Měli jsme v městě ještě palác a na venkově statek.

»Otec, nerozumný k zaslepenosti, chtěl se hojiti na svém osudu: hrál na burse, toť se rozumí, nekryt, užívaje nabízeného úvěru. Dvakráte se to podařilo, tím povzbuzen, nasadil všecko — a tu byla katastrofa. Obávala jsem se, že ho raní mrtvice, tak byl toho dne bez sebe. Mlčela jsem jako ohromená. Konečně se rozpomněl, že je křesťan a šlechtic, a jal se rozumovati: když už nemohl zachrániti jmění, alespoň zachrání svědomí a čest. Jakýsi Angličan, velkoobchodník železem, již po delší dobu se mu nabízel, že koupí palác, ale otec ho vždy odmítl. Otec šel k němu a koupě se uskutečnila. Onen poctivec nechtěl využitkovati naší veliké nouze a dal tolik, kolik dříve nabízel. Za hodinu bylo vše ujednáno a druhého dne byl palác v cizích rukou. A tak ušel otec hanbě bankrotu. Večer mne zavolal a řekl: »Julie, já a rodina jsme na mizině (to jsem ovšem již věděla), pouze ty zachránila jsi značnou část svého věna. Zcela dobře se tak stalo: kdybych byl poslechl tvé rady, byl bych podnes hrabě Allori. Tvá matka je spravedlivě potrestána a já s ní; byl jsem neopatrný a neprozřetelný. Závisíme všichni teď na tobě. Poslyš a dobře uvaž, o co se jedná. Ony čtyři tisíce dukátů, které pro tebe měl strýc (byl to mně ustanovený kurátor, když se otec po druhé oženil) jsou pohlceny v tom neštěstí.« »Otče,« řekla jsem, »to jsem věděla, udělala jsem již nad tím kříž; odhodlání mé je pevné — pomýšlete pouze na rodinu.« Otec pokračoval: »Tvůj strýc, právě tak jako já, spekuloval s tím kapitálem v oné nešťastné bance. Až budeš plnoletá, můžeš na něm chtíti tyto peníze, ale nebylo by to spravedlivo, poněvadž nemá žádne viny na té pohromě, leda že se zpozdile odvážil zvětšiti tvoje věno, tak jako my své příjmy. Nejlépe učiníš, když uznáš tu sumu, kterou ti bude moci dáti. Bude-li ti moci nahraditi onu ztrátu, učiní to sám, vždyť je poctivý muž a má tě rád. Nutiti ho, aby tak učinil hned, že se provdáš, to by byla krutost, která by ho dohnala k zoufslství. Zda-li pak by jsi se mohla vzdáti myšlénky provdati se před svou plnoletostí?«

»Otče,« odpověděla jsem, »bude-li to k dobru naší rodiny, jsem odhodlána ku všemu.« A on: »Ovšem bylo by to k dobru pro nás všechny, neboť pokud jsi s námi, můžeme bydleti v tvém letohrádku a těžiti z ovoce, zeleniny a květin — zdá se ti to být skrovné? Jsme nyní v takovém stavu, že i málo je pro nás mnoho. Nemáme-li ani tisíc lír ročně, pak je pro nás životní otázkou, moci býti pod vlastní střechou a nemusit platit nájemné.« Rychle jsem odvětila: »Jsem šťastná, že toto mé dědictví po-

matce přichází nyní jako na zavolanou. Teď jen záleží na tom, jak bychom vše řekli slušně jemu, vždyť víte, že jsem nikdy k němu necítila vášnivou lásku.« — »Ubohé dítě,« zvolal otec objímaje mne, ty nevíš, že on již na tebe ani nemyslí!« A nyní mi vypravoval historii — mistress Anno, chvěje se, umírám, mám-li vám to vypravovati — a Julie přikryla si obličej, odvrátila hlavu — prosím vás, trochu si odpočinu — je mi velmi nevolno! (Pokračování.)

Gigant a Bůh.

Kdys mythy čítal jsem — a v čelo moje
se zástup bohův s lidským srdcem loudil,
i Agamemnon, Achill u bran Troje
i Odysseus, který v mořích bloudil,
i Aeneas a Herakles v své síle
i Perseus a Urest mukou šíle,
i Helena a Penelope s přízí
a Dido s Antigony světlou visí:

Tak velkolepé v mysli jsem je líčil,
však Prometheus, přikovaný k skále,
se nade všecky před mým zrakem týčil,
tak kleslý, tragický — a hrdý stále.
I vídal jsem ho v rozechvělé duši,
jak sup ho rve a bouř mu v hlavu buší —
však v smíchu posupném on muka zdraví.
Ba — cítil jsem — to gigant přec byl pravý!

Pak v knize knih jsem čet — a v záři, v zlatu
se nad ní děje táhly gobelinem:
jak Noe s archou přistál k Araratu,
jak Mojžíš vedl národ sluncem, stínem,
jak soudci vstali množit Boží slávu
i velekněží v zlatotkaném hávu
a posléz králové a zhouba temná:
jak žila Judith, Ruth i Esther jemná...

Však víc než hromy z mračen na Sinaji
mi v duši sáhlo šeré břevno dvojí,
kde umřel Kristus ukřižován lájí,
ten vítěz ducha bez výpadu k boji —
ten, který mlčel tich, kdy láli jiní
a s kříže řekl: »Nevědí, co činí!«
ten mírný, snivý v trpělivém smutku:
Ba — děl jsem — ten byl víc — ten Bůh byl vskutku!

J. M. Jer.

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(pokračování.)

Drak.

Ve Skalici u jednoho chalupníka, — nějakého Ševčíka — meškali černokněžní a užívali mléko od černé krávy. Černokněžní za odměnu vzali chalupníka, ať jde s nimi do »Kochanice«,*) že mu ukážou zemské poklady. V Kochanici udeřili v jednom místě proutkem na dvéře (štoly železné tam byly), a ty se samy otevřely. Chalupník šel za nimi; měl rozkaz, ať dělá, co oni dělají. Za dveřmi překvapili draka, on se zlekl; žádný z nich ani slovko nepřemluvil. Nabrali si zlata a šli ven. Chalupník vzal si též kousek a vystávěl si dřevěnou chalupu.

* * *

Pod skalickým kostelem jest drak. Lidé povídají, až bude v něm nejvíc lidí, že zapadne.

Misie byly, a nejvíc lidí bylo v něm a přece nezapadl.

Tož to všecko nemusí být pravda, co staří ludé povídají —

* * *

Na Řečici v Starých Hamrech byl tam hajný, — jmenoval se Toman Holub. Tak ale jak přišel dom z lesa, když byl hajným, přišel pán do něho a praví: »přítelu, já bych potřeboval nějaký nocleh po vás!« Tuž hajný vidí, že je oblečený po myslivecky, — taký ‚adijonk' —, tuž mu nocleh dal, a pyce se, co chce na večeřu? A on praví, »já nic nechcu ani mák žádného jídla ani pití, jenom jak ráno stanu, hřebeň a vodu, a já zaplatím všecko dobře.« Tak ráno jak stanuli, dala mu dívka hřeben, vodu a ručník. Jak se umyl, počesal, oblik jak se patří, praví: »Gazdo, je tu v Řečici buk — strom — a pod tym stromem je břila kamenná a pod tou břilou idě voda hrozně zimná! Víte vy, hospodářu o tom buku a kameňu, daleko je to?«

Gazda praví: »ale ja, co bych nevěděl, dyť je to v mojí stovce.«**)

»Nu tuž mě musíte zavést ku temu buku.«

»Čemu ni, ene poďme.«

Tuž zaplatil adijonk pěkně noclih, a za to umytí ráno, a sebrali se a šli. Když přišli k tomu buku, adijonk praví hajnému: »sedníte se k tomu javorku — byl tan javorek tenší —, a chyťněte se dobře, bo by s vámi bylo zle.«

Tuž hajný položil gver vedle sebe, chytne se javorka a drží.

A adijonk idě pod teho buka a rozčapí nohy na tu vodu a vytáhnul knížečku a začal říkať, a jak pověděl poslední slovo — břila puk na poli. A tu vyleze drak z pod té břily, a on když

*) Kochanice, kochunka = černý les.

**) Stovka = revír.

byl nohami nahotovaný právě sedl na něho a horami letěl. Kdyby byl jel polami, to by škody byl narobil moc.

Holub se držel javorka, a taký se větr střas, že není ani možná povědět. A on už potom věděl, co to byl za jeden, — to byl černokněžník. Takový nepotřebuje na noclehu ene vodu a hřeben, a když někam chce jít, to ho zakludí drak, kaj potřebuje, tam ho uloží.

Ten co povětří vodil.

»Tuž u nás u jedneho člověka v dědině Malinovské byla jedna vyminčorka, hodně stará baba.

Jeden den přišel do ní chlap o 10 hodinách dopoledne a přinis na rameně velký vrtel ($^1/_2$ měřice) muky, a bechnul s tym na zem.

A ta roba se tak dívá, ta vyminčorka, co on též tak pere s tym měchem o zem, že je v něm muka.

Ale potom on prosil té ženy staré, až by mu též pozvolila, že už má hlad, že by též muh' neco vařit. Ale ona praví: »já přítelu vám nebráním, něch tam uvařte sobě.« A praví: »tuž vám mám též nějaký oheň složit?«

A on: »Ni«, jenom prosil, aby mu žber podala a hroticu. Stařenka-ženka mu to sebrala, a on nosil vody do toho žberku, a do té hrotice též.

Potom vzal tu muku a vsypal do té hrotice a zadělal těsto na pučky (halečky).

A bral z té hrotice ty pučky a chybol*) do teho žbera, do té zimné vody; to vařil v té studené vodě. Roba se diví, co on to dělá za hrůzu, že chce vařit na prostřed jizby v té zimné vodě?

Za malou chvílku vyšla taková pára horká z toho žbera, a za nějakou malou chvílku začalo se to vařit.

Ale ta robka se dívá hrůzou obklíčena. Jak se to povařilo, sednul ku temu žberu a fuknul do něho. Přestalo se to vařit a už byly pučky uvařené. Pak sedl si u teho žbera a bral rukama a jid. Po malé chvílce pučky zjid.

Baba strachem hledí, co je to za jeden?

Cuzí chlap praví stařence: »ženko, vy musíte jít se mnou.«

Ona praví: »kaj bych já též s vámi šla?«

A on praví: »Oto**) na pole.«

Tuž ju vyved na pole, a byla tam za okny vrba a praví: »ženko, sednite sobě ku té vrbě a chyťte se jí dobře rukami a nohami.«

Roba se držela pevně.

Ale on se sebral od ní, a šel do té jizby pro ten prázdný měch a vzal ho na rameno, a už zas byl plný a vyšel do pola, a jak vyšel zpod střechy, tak ten měch rozvázal a neobyčejný větr pustil, že se hneď zdálo, že všecko schytí do povětří.

Šel do Lubenské dědiny; pokud ho viděla, tak též viděla i ten větr, jak za ním šel, přece po stromách poznala, jak větr

*) Chybol = házel.
**) Oto = tam, sem.

idě. Tuž ale jak ten větr utichnul, tak ta ženka se pustila té vrby a běží s křikem do gazdy: »esli mu též co nepobral ten větr?«

Ale ten gazda praví: »co vy též hlupněte, dyť je čas šumný, ani vlasem větr nehně.«

Tuž ona se vzala a idě do teho svojiho vyměnku a praví hospodyni: »Poď též ty se mnou se podívať.«

Tuž ta hospodyně šla. Přišly do té jizby, co v ní bylo ponarosypané muky, zakel vařil pučky a jak přišly hospodyň s tou vyminčorkou, tu ani zbly muky nebylo po jizbě. Ten žber byl suchý a ta hrotica, jak mu to postavila a tolké pučky vařil. Co to byl za člověk? Dřeva nepotřeboval a pučky v zimné vodě navařil?

To byl ten člověk, co povětří vodil; včil už takových není, prv to byli takoví. Kaj chtěl, tam povětří spravil krupobití, vodil, včil to není, bo je to od pána císaře zakázané.

* * *

Moje mamka, jak šla z Ligotky z kostela, bylo to o klekání večer, jak přišla do lesa — Hliboké, taký větr velký se strhnul, že ty hrubé jedle až k zemi přihýbal, a dotel fučel, dokel šla přes ten les. A jak ten les přešla, větr utichnul a nebylo nic. To bylo v těch místách, kaj ten Hlísta pučky vařil; Hlísta vodil větry, to byla na něho památka.

4. Pohádky.

Slezský lid »pohádkám dí bajky; »*bajati*« znamená tolik, co vykládati pohádky.

Chtějí-li děti, by se jim bajalo, odbývají se takto:

Měl jeden pan tři psy,
ale to byli pši, pši;
jeden byl bily,
druhy byl jak snih,
a třeti byl ješče bělši.
To byli pši, ale to byli pši,
jeden byl bily,
druhy byl jak snih,
a třeti ... atd.

Jinak:

Bajam, bajam bajku,
sedi pes na čajku;
bajam, bajam druhu,
seda pes na truhlu;
bajam, bajam třeti,
sedi pes na peci;
bajam, bajam čtvrtu,
sedi pes na vrtlu;
bajam, bajam patu,
seda pes na lopatu;
bajam, bajam šestu.
seda pes na cestu;
bajam, bajam sedmu,
seda pes na bednu.
A t. d.

Jinak:

Bajam, bajam bajku
o zelenym hajku,
bajam, bajam bajku
a dluhu,
zitra budu tu druhu.

Bajky se zakončují:

Chleb ze rži, kolače ze žita,
to je pravda naležita.

Anebo: A eli ešče žije, tuž vinečko pije, a jak ni, tuž v hrobě hnije.

Anebo: Eli ešče žiju, tak vinečko piju; byla tam papirova zem, přepadli sme se až sem.

Anebo: »Harabaš, kočko zhaś,
kocure rozžni,
a ty věc nělži.«
»Ja bych byla nělhala,
dybys byla někazala.«

Hlupá roba.

Byla hrubě hlupa roba, že na kolębce kolebala misto děťa — kus dřeva; ešče měla kravu na pokludu.

Chlop přišel z roboty, a uzřel, že krava něni pokludzena. Proto hrubě se nahněval a pravil, že kravu předa.

Jak odešel zas do roboty, přišli masaře do chalupy a ptali se, »nemaju-li tam nic na předaj?«

Roba pravěla, »že předaju kravu.«

»Tětko, tětko, kaj matě tu kravu?«

»Ve chlevě ju matě, tam se podivajtě, — hulaj, hulaj, hulička« (kolébá dřevo a monotonně zpívá).

»Robo, co chceš za tu kravu?«

»Sedymdesat sedum, jeden rohoveho, — hulaj, hulaj, hulička« (kolébá).

»Kaj, kaj ti mamy dat ty penize?«

»Dajtě jich do miška, do lužka do rožka, — hulaj, hulaj, hulička.«

Chlop se vratil z roboty do dom a pta se roby: »Kaj maš tu kravu?«

»Masaře ju vzali, penize mi dali, — hulaj, hulaj, hulička.«

»Robo, kaj dala's penize?«

»Penize su v hrnku, v komoře na klinku, — hulaj, hulaj, hulička.«

Chlop jich hledal a nénašel, tak se napalil, že zakřiknul na robu:

»Maš tu djabla a ni penize.«

Roba mu na to: »Už djabli věděli, kaj penize dali, — hulaj, hulaj, hulička.«

»Kolik tych masařu bylo?«

»Aj byli tu, byli, dva taci chvanti, — hulaj, hulaj, hulička.«

»Kaj šli?«

»Ten jeden šel cestum, a ten druhy k městu, — hulaj, hulaj, hulička.«

»Jake měli šaty?«

»Ten jeden měl modre, ten druhy nédobre, — hulaj, hulaj, hulička.«

»Jake měli čapky?«

»Ten jeden měl lysu, s druhej chvanty višu, — hulaj, hulaj, hulička.«

»Už s tum robum nic něspravim,« pomyslil si chlop, »a rač pujdu do světa hledat jinšu. Najdu-li si jinšu, tu ju zaženu.«

Jak odchazel, uzřel, že roba pořad koliba.

»Robo, co to kolibaš?«

»To-li neviditě, že to ma ošpice,*) — hulaj, hulaj, hulička.«

Ešče věc napalen odchazel. Jak přišel do druhej dědiny, zustal stat a dival se do vrchu.

Přišla k němu roba a pravěla: »Ó, boraku, co se tak divatě do neba?«

Ůn ji odpověděl: »Spadl sem s neba, a němožu najiť ďuru, co sem ňum spadnul.«

»Co tam ten muj něboščik narabja?«

»Ůn, borak, je tam cely splusněly, něma ani pořadnych luntu, ani peněz na tabak.«

»Ach, to onemu, až najdětě tu ďuru, vemte tam čeho.«

»Čemu bych něvzal?«

Roba běžela do chalupy, a za raz doněsla buty, košulu, grytku, kabat, čapku a hromadu peněz, aby to jejimu chlopoji vzal do neba.

Chlop poděkoval a na cestě pravěl: »Su ešče hlupějši roby na světě, než moja, a tak s ňum budu se dal zažirať.«

Z P. Polomě.

O hlupym Martinoji.

Byl otec a ten měl syna, kery se menoval Martin, a byl trochu pohlupavy.

Otec raz byl němocny na oči, tuž poslal Martina do hapateky pro »nic na oči«.

Martin šel a cestum opakoval si pořad: »nic, nic, nic,« aby nezapomnel, pro co idě. Přišel k rybařam, keři už cely deň ryby chytali a nic něchytli; a ůn před nimi »nic, nic, nic?«

Rybaře myslili, že se jim vysmiva, tuž ho chytli a zbili, co mohli, a doložili, že měl řeknuť: »Včil jedna, brzo druha, potem třeťa« a propustili ho.

Martin šel dal a řikal: »Včil jedna, brzo druha, potem třeťa.« Šel dluho, až přišel do města, kde právě kraloji umřela nejmladči cera.

Kral jak slyšel Martina tak mluviť, myslil, že robi se z něho blaznuv, tuž dal mu nabiť a prajel: »Trubo, měl's řeknuť: Pambu daj lehke odpočinuti!«

*) Ošpice = neštovice.

Martin šel zas dal, až přišel k šerhoji, kery pravě zakopaval koňa.

Martin prajel: »Pambu daj lehke odpočinuti?«

Šerha se na něho obořil, eli něvi, že ma řeknuť, dy někdo robi, »Pambu pomahaj«? Nabil mu a odehnal. Martin šel zas dal a stejně řikal: »Pambu pomahaj.« Cestum potkal vesele. Martin pozdravil: »Pambu pomahaj.« Veselnici se rozzlobili, zbili Martina tak, že němuh' stanuť, a odjeli.

Až se zpamatal, vratil se do dom a vykladal tatičkoji, že »*nic*« nikde němuh' dostať. Z Jaktaře.

O hlupym Jankoji.

U jedneho hospodaře služil pacholek, menoval se Janek, ale že byl hlupy, tak mu prajeli »hlupy Janek«.

Raz přišel Janek ku hospodařoji a prajel: Hospodařu, položimy každy stuvku a založimy se, že ten, kery se bude prvši hněvať, přehraje, a ešče tomu druhemu stuvku připlati.

Hospodař svolil. Na druhy děň dal Jankoji krajic chleba a prajel: »Tu maš na snidani, obid a večeřu. Di do lesa otipky rubať a rano sjiz kusek chleba, ostatek strč do studenky a buděš měť v poledně zas cely krajic.«

Janek vzal sebum psa, kery se menoval Petruška, a šel do lesa. Jak tam přišel, narubal jednu otipku a hodil ju do studenky, a že měl ešče penize, šel do hospody a tam pil cely děň.

Večer přišel do dom a hospodař se ho ptal, jak moc narubal.

Janek prajel: »Jak moc myslitě?«

Hospodař: »Kopu.«

Janek: »To by teho.«

Hospodař: »Pul kopy.«

Janek zasej: »To by teho. Jednu sem narubal a hodil ju do studně a do rana budě plna otipek. Hospodařu, hněvatě se?«

»E, co by se hněval, co tam o děň.«

Druhy děň šel hospodař na roraty a kazal Jankoji, aby mu dal jake světlo na dvur, jak budě měť přijšť. Janek poslechnul, a jak už měl přijšť, zapalil stodolu.

Hospodař se zleknul, ale zaraz se zpamatal a hašil stodolu.

»Hněvatě se, hospodařu?« vyptaval se Janek.

»E, co bych se hněval, co o stodolu.«

Na třeti děň šel hospodař na křtiny a prajel Jankoji, že mu ma uvařiť polevky a zakrať do ni petrušku.«

Janek poslechnul.

Jak už voda vřela, vzal psa — Petrušku, rozkrajal a vhodil do polevky.

Jak hospodař přišel, dal mu Janek tu pši polevku a prajel: »Hospodařu, hněvatě se?«

»Ale kaj, něhněvam.«

Pokryjenku se ale na něho tak nahněval, že mu už na druhy děň ani roboty něnaporučil, ene prajel, že ma robiť, co budu u suseda robiť.

U suseda trhali pravě dach.*) Janek vzal řebř, vylez na dach, a začnul ho trhať.

Jak měl dach nadole, vzal motyku a rubal, až rozbulil cely statek.

Hospodař, jak večer přišel, hrubě se na Janka rozhněval: »Tahni mi z domu, bo si mě připravil o stodolu, o psa, o statek. Kluď se z domu!«

Janek odpověděl: »Pambu zaplať za tu službu a včil mi, hospodařu, vyplaťte sto rynskych, a ešče jednu stuvku na přidavek.«

Hospodař mu musel vyplatit, a Janek šel do dom, a eli ešče žije, tuž vinečko pije, a jak ni, tuž v hrobě hnije.

Z Vávrovic.

O hlupym bratroji.

Byl raz jeden bohaty a chudobny bratr. Ten bohaty měl 2 voly a ten chudobny kus pola, ale němuh ho orať, bo něměl žadneho dobytka. Raz v nedělu přišel chudobny ku bohatemu a prosil ho, aby mu poščal voluv, že se porobi svojo polo. Bohaty povolil a chudobny odjel na polo. Večer jak přijej dom, tak nafutroval ty voly, že do rana popukaly. Bohaty prajel, že ho pujdě žalovať, aby s ním šel. A tak šli. Na cestě potkal furmana, kery uviznul. Ten prosil jich, aby mu pomohli, ale ten bohaty něchtěl. Ten chudobny chtěl mu pomoc, a tak chytil koňa za ocas a vyrval mu ho. Furman za raz šel tež žalovať a tak už šli dva. Jak přišli do města, šli do kostela, a tam řikali, aby vyhráli. Bylo tam moc luďa a tak se temu chudobnemu ztračili, a on jich němuch najšť. Tu vylez na pavlač a daval pozur, jak skoro pujdu z kostela. Jak tam na chvilu byl, viděl, že ti dva jidu za kostelnikem, a tak se zahnal a skočil temu kostelnikoji na ramena. Kostelník se rozhněval a šel na něho tež žalovat. Tak už byli tře. Jak přišli na ratús, žalovali na něho. Tu sudce prajel ku bohatemu. Daj tvojemu chudobnemu bratroji kravu, a jak budě měti dva voly, tak něch ti jich da a kravu něch se něcha. Bohaty prajel: Miž by ja měl ešče kravu ztračiť, to mu to rači odpuštim a odešel. Tu sudce zas prajel ku furmanoji: Daj mu tvojeho koňa, a jak budě měť hřibja, tǫ něch ti ho da a něch se stareho něcha. Furman prajel: Miž by ja měl koňa ztračiť, to mu to rači odpuščim a odešel. Tu kostelnik žaloval, co se to v kostele dopuštil; tu sudce prajel: Di a zrub totež, co ůn zrobil. Kostelnik prajel: Miž by ja se měl co takoveho dopuščiť, to mu to rači odpuščim, a odešel. Tu vypadnul temu chudobnemu z kapse kameň. Sudce se ho ptal, na co to ma, a ůn prajel, že to je na něho, že dyby ho byl odsudil, že by mu ho byl vpalil do hlavy. Tu mu ten sudce nasazal padesat, a poslal ho dom, a eli ešče žije, tak nam povi, jak to bolelo.

Z Kravařova.

O mudrym Jankoji.

Byl raz jeden tatik a ten měl tři syny. Jeden menoval se Jurka, druhy Miš, třeti Janek. Raz ptal se jich tatik, co se ka-

*) Dach = slaměná střecha.

ždemu v noci snilo. Jurka prajel: Mi se snilo, že sem byl na kralovskej hoščině. Tatik prajel: Za to něbuděš cely děň nic ješť, bo němamy chleba. Miš prajel: Mi se snilo, že sem měl ostruhy, a jak sem s nima břinknul, tak že se až kral zleknul. Tatik: Za to buděš celu zimu boskem chodiť. Včil přišlo na Janka, ale ten něchtěl řeknuť, a uček preč. Tatik učekal za nim, chyčil ho a začnul ho biť. Tu jel kole nich kral a ptal se ho, čemu ho bije. Ůn prajel, že mu něchce povědět, co se mu snilo. Kral dal mu měch zlata a prajel, že se vezme Janka dom a tam se ho zepta. Tatik zvolil a kral odjel. Doma ptal se ho, co se mu snilo, ale ůn něchčel povědět. Kral se rozhněval a zavřel Janka. Zanědluho poslal tatarský kral sedym jednakych šimluv temu kraloji a zkazal, že jak mu jich do rana nězestavi podle staťa, že ho zabije. Kral se zleknul, ale němuh teho dokazať. Tu Janek, keremu přišla princezna to povědět, prajel, aby vzali oves od sedmi let, a dali ho koňom, že každy bude žrať oves teho roku, kdy přišel na svět. Kral tak zrobil a bylo dobře. Zanědluho poslal zas ten kral kyj, všudy jednak hruby a na konci zakulaceny a zkazal, že jak mu něpovi, kery koněc byl bliž ku kořeňam, že ho zabije. Kral se zas zleknul, ale Janek prajel princezně, kera ku němu zas přišla, aby zavěšili kyj v prostředku, že ten koněc, kery byl u kořeňa, že buděte tějžši. Kral tak udělal, a bylo dobře. Za paru dni přiletěla k nim kula, a na tej byl list, že jak tu kulu něhodi zas naspadek, že ho zabije. Tu Janek, kery už byl puštěny, vzal kulu a hodil ju naspadek, a bylo zas dobře. Za nědluho přišlo pismo, aby ten, kery to všecko udělal, přišel k němu. Tu Janek vzal ešče šest podobnych synku a odjeli do krale tatarskeho. Jak tam přijeli, kral jich počastoval, ale němuh poznač, kery je ten pravy. Tu jeho matka, kera byla čarodenica, dala jim vina. Tu šest prajelo: Dobre vino, a sedmy: Bo je smišane s krvjum. Šest zasej: Dobry chleb, a sedmy: Bo ho čarodenica hnětla. I poznala ta čarodenica, že to je ten pravy, a jak usnul, ustřihla mu vlasy, ale Janek, kery nespal, ustřihnul všeckym trochu vlasuv, a tak zas nepoznali, kery je ten pravy. Tu prajel ten kral: Mezi vama je tu jeden, kery je ešče mudřejši, miž ja, a to ja nesmim dopuščit; kerý to je, něch vyleze, a ja s nim se budu bič. Tu vzal Janek šablu a utnul mu hlavu. Tu vzal na zlaty taleř, a něs ju svojemu kraloji. Jak přišel dom, prajel: Včil ti povim, co se mi tedoj snilo, bo se to už splnilo. Snilo se mi, že sem zabil najvětšeho nepřitela tvojeho, a že sem dostal za to tvoju ceru za robu. Tu ho kral obejmul a dal mu svoju ceru, a udělal ho kralem, jak umřel. A eli ešče, žiju, vinečko piju, a jak ni, tak v hrobě hniju. Z Jaktaře.

O lakomym masařu.

Byla chudobna vdova a něměla co ješť. Robila, ale zarobek byl maly. Jeden raz dopadla ju taka bida, že něměla co do huby strčiť, a tuž prajela sama sobě, že pujdě do masaře a řekně, že ma ji dať masa za »zaplať Pambu«.

Šla. Když tam přišla, tak ho prosila za »zaplať Pambu« o maso.

Masař předy se rozmyšlal a pak vzal papir a napisal: »zaplať Pambu« a položil na misku vahy a na druhu kusek masa. Ale papir byl hrubě těžky, tak že roba dostala kus masa, že měla dlouho co jeść. Z Kravařova.

O třech dcerách.

Byli jedni manželé, a měli tři dcery. Časem oba dva zemřeli. Protože neměly dosť co jíść, tak ta nejstarší šla si hledať službu. Kráčela světem dalekým, až přišla do jednoho lesa. Tam byla chalupečka, a v ní meškal stařeček.

Jak ku němu přišla, ptal se jí: »co žádá.«

»Službu si jidu hledať,« odpověděla děvucha.

»Mohla bys u mně zostať, budeš-li poslouchať, budeš se mít dobře.«

»Budu poslouchať, stařečku!«

»Na práci budeš mít kačenku a psíčka opatrovať.«

Tuž na službě zostala, ale kačence a psíčkovi dobře nerobila, všecko sama snědla a jim nic nedala, tak že chodili na ni žalovat stařečkovi, že jim nedává žráť.

Tak to trvalo celý rok. Když docházel rok, tu stařeček pravil děvuše: »Jdi na hůru, vyber si truhlu, kterou chceš.«

Tuž šla a vybrala si tu nejšumnější truhlu.

Jak ji vezla do dom, běželi za ni psíček a kačenka, a zpívali:

Hafu, hafu, havulenka,
jedě naše Hanulenka.
Před ňum bříng,
za ňum bříng.
Z velké tmavé ďury
veze hady, šťury!

Děvucha jela, až přijela do jiného lesa, v němž byla studénka. Chtěla se napíť, voda se stratila a nebylo nic. Žíznivá šla dál, až přišla zas k jednomu lesu. Tam byl strom, který měl také šumné jablka. Chtěla si utrhnouť, a zas nebylo nic.

Šla s chutí do dom. Jak dom přišla, sestry ji vítaly: »Už jsi přišla, sestro, ze služby?«

»Už.«

»Jak jsi se tam měla?«

»Ach, zle, kačenka a psíček chodili na mě žalovat.«

»A co to vezeš za šumnou, malovanou truhlu?«

»Za ráz vám ukážu.« Otevřela truhlu, a z ní vylezli hadi a šťuři a ovinuli se jí okolo krku a zadusili ji.

Za nějaký čas pravila ta prostřední, že půjde na službu. Tuž šla a našla si ji zas u toho starečka, a sloužila jak ta první.

Stařeček na konci roku pravil: »Běž na hůru, a vyber si truhlu, kterou chceš.«

Šla a vybrala sobě tu nejšumnější, a jela do dom. Za ní psíček a kačenka zas volali:

Hafu, hafu, hafulenka,
jede naše Hanulenka.
Před ňum bříng,

za ňum bříng.
Z velke tmave ďury
veze hady, šťury!

Cestou se jí tak vedlo jak prvší, studénka jí nedala vody a strom jablek. Jak doma otevřela truhlu, hadi, šťuři ovinuli se jí okolo krku a zadusili ji.

Konečně šla ta nejmladší na službu do toho stařečka. Obkluzala ho dobře, a dávala kačence a psíčkovi dycky žráť, a oni za to okolo ní obskakovali.

Byla tam dva roky. Jak dvě leta pominuly, chtěla jeť do dom. Tu zas stařeček pravil: »Jdi na hůru, vyber sobě truhlu, kterou chceš.«

Ona šla a vybrala si tu nejškaredší, a jela do dom. Šel za ní psíček a kačenka, a volali:

Hafu, hafu, hafulenka,
jedě naše Hanulenka.
Před ňum bříng,
za ňum bříng,
zlata, stříbra veze,
co do truhly vleze!

Studénka dala se jí napíť, se stromu natrhala si jablek, co mohla unést.

Když přišla do dom, otevřela starou truhlu, a v ní uzřela svou matičku. Ta se hrubě zradovala, když jich viděla. Matička jí povídali, že ten stařeček byl Pán Bůh.

Eli ešče žiju, to vinečko piju; eli už umřeli, to v zemi hniju.

Z Podvihova.

(Pokračování.)

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

(Pokračování.)

Pomněnky Jos. Vl. Kamarýta.

Písně duchovní, t. j. národní a kritika vyžadovaly mnoho času a práce, k těm přistupovala i duchovní správa v Klokotech a v Táboře, kde tamější děkan po dvě léta byl churav a Kamarýt tamže i jako exposita klokotský vypomáhati byl povinen.

Maje blaho a budoucnost vlasti své na paměti, dobře pochopil Vlastimil, kde jest začíti, aby kořen zůstal ochráněn před nákazou, aby dále hnal, vydával lístky, kvetl a přinesl ovoce. Byla to — *škola*. Jako dobrý paedagog, věnoval všechnu pozornost škole. O tom krásný důkaz dává nám prosou psaná stať Kamarýtova do »Časopisu pro katolické duchovenstvo« 1832 na str. 590—604, jež dýše ohněm lásky a neohroženosti za svatá práva vlasti. Věru, že dobrým bylo by takové statě opět oživiti; vydaly by mnohý dobrý klas. Práce nadepsaná jest: »*Proč má*

duchovní, na české osadě ustanovený, uměti dobře česky; a má-li také něco věděti o české literatuře? List k bratru, který se k stavu duchovnímu ubírá.)*

Jiný důkaz Kamarýtovy lásky ke škole máme ve spisku: »*Rýmované propovědi, nábožnosti, mravnosti a moudrosti.*« Dárek milé mládeži a mládeže milovníkům od J. Vl. Kamarýta, bývalého kaplana sídelního v Klokotech. 2. vyd. v Praze u Jarosl. Pospíšila r. 1845.**) Spisek tento vyšel již po smrti Kamarýtově péčí Fr. Lad. Čelakovského, který všechny tři samostatné práce Kamarýtovy obstaral. Věru přátelská to služba dvou tak věrných přátel. Třetí vydání chystal a k tisku již upravil bratr Vlastimilův Fr. Kamarýt, jehož však smrt překvapila a nedopustila uskutečniti vroucí přání jeho; originál dostal se do musea království Českého, odkud jej k tisku s laskavým svolením výboru musea království Českého připravil pisatel těchto řádků.***) Spisek rozmnožen jest Dobromilem o více než dvě stě průpovědí a opatřen velmi pečlivým rejstříkem, jenž teprve knihu potřebnou a užitečnou činí!

K poznání, ocenění práce té, jež vznikla dlouholetým sbíráním přísloví, sentencí různých spisovatelů československých, předeslaná jest stručná, přiměřená předmluva, jež vypráví svou genealogii, svůj účel a poslání. V době tehdejší, kdy nebylo takých školních pomůcek, byla prací nejenom velice vhodnou a šťastnou, ale naprosto nutnou, tak že v brzku byla dvě vydání rozebrána a dnes nemožno se knihy té skoro dopátrati. I nyní může přinésti mnohý užitek. Předmluva této sbírky, v Klokotech dne 26. listopadu r. 1830 psaná, jest velmi pěkným příspěvkem k poznání snah Kamarýtových. Nebude škoditi, připojíme-li ji v plném znění:

Jestliže kde drahého času šetřiti a daného dobře užiti třeba, toť zajisté ve škole nejpotřebněji. Při všech sice hodinách, když se náboženství přednáší, počítá, čte, i když se v péro cos praví neboli diktuje, jest celá žáčků pozornost zaujata a dostatečně zaměstnána. Jediná toliko hodina, v které se žáci učí pravidelnému, pěknému psaní, ta by ještě lépe ku většímu dítek užitku mohla a měla býti naložena. Jsou, bohužel, ještě některé školy venkovské, kde se předpisují věci, které žákům ani za mák nedávají prospěchu; v jiných zase jednou napsaná propověď tak dlouho na tabuli stává, až ji pro prach a plesnivinu ani čísti nelze, a takéť v tom pádu žádného čtení není třeba, an žáci třebas půl léta jedno a jedno píšíce, již to z paměti dobře vědí a předpisu více si nevšímají. Takto jich duševní mocnosti po všecky ty hodiny, jichž do roka přece mnoho, leží ladem. Mnozí učitelové naproti dosti se přičiňují a častěji a pěkné třebas věci předpisují, jenže nejsouli pro paměť a vchuť mládeže způsobeny, totiž nejsouli v řeči odměřené a rýmované, mládeže nezajímají, a tudy lehce

*) Fr. Dobromil Kamarýt, bratr Vlastimilův. Stručný životopis tohoto viz v »Ottovu Slovníku« od pisatele těchto řádek.

**) První vydání má název: »Poměnky anebo rýmované propovědi. — Zvláště pro předpisy v Praze a Hradci Králové u Jana Host. Pospíšila roku 1834 v 12⁰ str. 103, za 27 kr.«

***) Vyšlo pod názvem: »Poměnky Jos. Vlastimila a Frant. Dobromila Kamarýta« u Václava Kotrby r. 1897. Tiskař dí ovšem 1898. Cena 80 kr.

druhý týhoden se zapomíná, co předešlý bylo psáno; kdežto by se mělo co možná na to hleděti, jsou-li v pravdě ty průpovědi užitečné, aby se pro budoucí čas, pro život v paměti udržely.

»Ano, já mám po každých sedmi neb čtrnácti dnech jiné průpovědi a k tomu rýmované předpisovati,« řekne některý učitel; »kde se jich mám dobrati? Stačí-li mně těch Sychrových a několik jiných na celý rok — odkud na druhý a na třetí, an ti sami žáci ještě mi do školy chodí a skoro všecky ještě pamatují?«

Abych tedy dle možnosti bedlivému učiteli venkovskému k jeho potřebnosti přispěl, podávám zvláště jemu 800 kratších i delších, snadných i těžších průpovědí k libému vyvolení pokaždého předpisu. Při naší škole jest obyčej tento. Několik těch mravných pravidel se předpíše. Žáci předběžně učiní se pozorny na jich pravdu a pěknost a prospěšnost, aby si jich s chutí všímali; a dle těchto tak dlouho píší, až je v paměti dokonale podrží, pak se sami prosebně o jiné hlásejí předepsání. Čím častěji dle schopnosti a paměti žáků se předpisovati musí, tím častěji se, mimo školních hodin, buď před cvičením aneb po jeho skončení ty předešlé propovědi od žáků hlasitě jako o závod opakovati nechávají, kterékoli kdo sobě pamatoval. Časem udají se buď mimo školy buď ve škole všelikeré pády a příležitosti, kde se jim poukáže na pravý smysl a na upotřebení té neb oné propovídky, čímž teprv pravou dostávají cenu. Domnívám se, že tento způsob jest lehkým a výborným cvičením jak dobrého smejšlení, tak mravu, vtipu, paměti a řeči venkovské mládeže. An se tak pěkného cíle tak snadně krom čistého psaní dojíti může, jaký to zisk! Mnohá z těchto propovědí bude některého z našich žáčků po celé jeho živobytí doprovázeti, bude mu snad výstrahou, ochranou, potěšením anebo povzbuzením.

To uváživ, domnívám se, což by tím více mne těšilo, že nejen učitelům, nejen školní mládeži, ale i dospělejšímu věku, i mnohému jinému člověku tyto propovědi milé býti mohou, jakož mně nejen teď, ale již v mládí milé bývaly, že jsem je se zvláštní oblíbeností shledával a pro sebe opisoval. A jak shledány byly, tak je zde se sladkým upamatováním a s dobrým oumyslem veřejnosti podávám, i s těmi, kterých má vlastní zkušenost a upřímná rada k nim přiznamenala.

Z dobré příčiny nejsou v zvláštním pořádku nebo sestavení. Buďtež považovány z této strany jako básnické nápisy.

V mládeži viděl Kamarýt lepší budoucí dni vlasti; té se věnoval. Z tohoto poznání plynula i další pozornost, že choval stálé styky s mladšími pracovníky v semináři česko-budějovickém, zvláště prostřednictvím svého bratra Dobromila a Vacka Kamenického.*)

Z oboru duchovního připomenouti jest vážného slova Kamarýtova o církevní hudbě, jež pronesl v »Časopisu pro katol. duchovenstvo« r. 1831 na str. 280 a d.: »*Slovo o nynější církevní hudbě*«, jímž ostře vystupuje proti neslušné hudbě vtírající se do kostela. Dále sem patří nový směr, který nutně, jako

*) Viz více v »Sebraných listech« str. 195, 201, 204—206, 208, 214, 218, 226, 233, 240, 246, 247 (2), 261, 265, 269, 302—303 a j.

u Čelakovského ze sbírání světských národních písní, tak u Kamarýta ze sbírání duchovních písní vyplynouti musil: *směr nábožné písně duchovní*, jíž se potom skoro výhradně zabýval, a jíž nejvíce vynikl. Praví o něm Ant. Truhlář ve »Výboru z literatury české doby nové« str. 425: »Spisovatelská činnost jeho byla většinou básnická, v oboru duchovní písně poměrně nejzdařilejší.«

Jsou to tyto duchovní písně ať již původní, ať přeložené: Hymmedie. Toužení po Bohu. Bůh. Velebná prozřetelnost. Píseň postní k Panně Marii. Otče náš. Bůh jest láska. Píseň k Panně Marii. Chvála Marie. Toužebnost po ráji a Láska k Pánu Ježíši.

Mimo to chystal se Kamarýt napsati »románek sv. Vojtěcha« (»Seb. l.« na str. 151., 152., 155., 158.), dále *modlitby pro dospělé i nedospělé* a vydati *svá kázaní* o třech dílech,*) překládal Veldenovu povídku »Die Gesandschaftsreise« nach China«,**) již však nedokončil, jakož i onoho neuskutečnil, jsa již churavým.

Zachladil se při kázaní, jež měl v srpnu r. 1831 v Táboře; »začal churavěti a patrně chřadnouti; nicvšak méně zotavil se poněkud zase, takže bez přerušení konal své pastýřské úkoly a zanášel se pracemi literárními.«***)

Však tohoto roku mnohý žal dolehl na Kamarýta, který nezůstal bez následků: Tak 5. března téhož roku zemřela jeptiška Marie Antonie u Alžbětinek, s níž si Kamarýt dopisoval a jejíž byl upřímným přítelem.†)

Brzy i ve Svrabově v rodině barona z Vernierů, kam Kamarýt aspoň jednou za týden se podíval, zahostilo se neštěstí že baronka nebezpečně onemocněla a umřela, pochována jsouc 9. října 1831 v Klokotech.††) Mimo to již od zimy těžce churavou byla též jeho starší sestra, silně se nachladivši a zanedbavši to, pomoci již nebylo, a Kamarýt byl nucen odvézti ji rodičům do Velešína,†††) odkud však následujícím rokem přinesl si smutnou upomínku na matku, jež velmi chřadla §) a 10. března 1832 zemřela.

Vlastimil věděl o své nemoci; píše Ladislavovi nezvyklým tonem dne 13. září 1831: »Ach milý Ladislave! dávno jsem již list svůj se vzdycháním nezačínal, a dávno jsem tak mrzut, nevhoden, zamračen i jich všemi synonymy obklíčen nebyl, jako za ten celý čas, co jsem tobě na drahý tvůj list neodpovídal,

*) Rybička v »Předních křísitelích« na str. 265; rozvrh jedněch *postních kázaní* ve hlavních rysech jest v »Sebraných listech« str. 210.

**) Kamarýt jmenuje ji v »Sebr. listech« zkrátka »Čína« na. př. na str. 210; viz v »Předních křísitelích« na str. 265.

***) V »Předních křísitelích« str. 257.

†) O přátelství tom viz »Lumír« 1874 čís. 1. str. 4—5. »Literární idylla« od Ferd. Schulze. — Marie Antonie, klášterním jménem u Alžbětinek v Praze, rozená Josefa Pedálová, narodila se 18. února r. 1770 na Vyšehradě. Později jsouc v klášteře, napsala několik básní do tehdejších časopisů pod jménem »Dobrovlastka«. Zjev, že dokonce jeptiška jest spisovatelkou a horlivou vlastenkou, získal jí přízeň veškerého tehdejšího světa literátského a vlasteneckého. Mezi těmito byl zvláště Frant. Lad. Čelakovský a Jos. Vl. Kamarýt. Nevíme, správně-li vystihl poměr ten Ferd. Schulz v »Osvětě« r. 1874 ve stati »Literární idylla«.

††) V »Sebraných listech« str. 302 a 304.

†††) Tamže str. 302.

§) Tamže str. 308.

bálť jsem se věru v té zakalené mysli tobě psáti. Avšak ani teď ještě hrubě jasnější není, nežli přítomné deštivé a ošklivé počasí. Bylť jsem nemocen po dlouhý čas — ne na těle, ale na duchu, velmi nemocen, tak že nic mne těšiti ani chvilku baviti nemohlo. Jediný Kamenický, který po několik dní v Klokotech se mnou potrval, ten poněkud mne vyrazil, a po jeho odejití zas

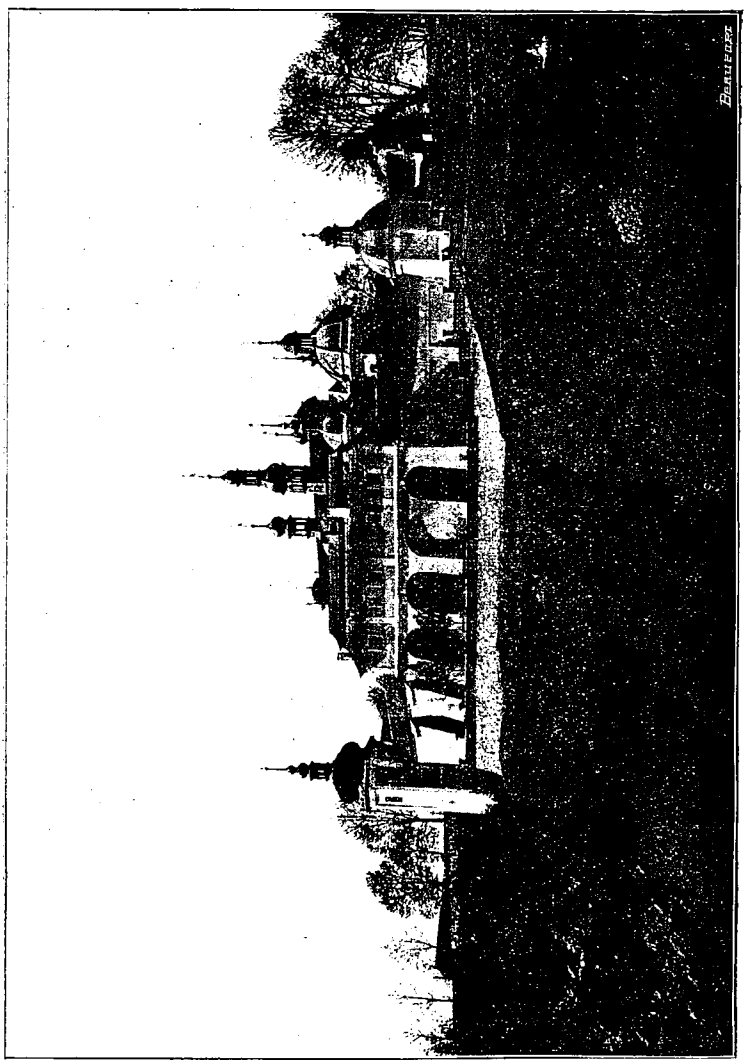

Klokoty.

jak by to na mne vlil. Odkud to šlo, a proč právě mne to přepadlo, a co to bylo vlastně — vím tolik, jako naši doktoři o choleře.« *)

Roku 1832 v měsíci červnu Kamarýt jsa v Táboře návštěvou, — píše Ant. Rybička v »Předních křísitelích« — byl přepaden

*) »Sebrané listy« str. 302.

kašlem, tak »že ponejprv v životytí svém několikráte krev ústy vyhodil; že však ihned k lékaři se odebral a předepsaného léku užil, přestalo chrlení krve na dobro a Kamarýt, ztráviv noc tu v Táboře, vrátil se ráno bez další nehody do Klokot. Avšak od té chvíle postonával téměř neustále, potíval se silně v noci a slábnul tím patrně; avšak nedomnívaje se, že by tu bylo nějaké zvláštní nebezpečenství a že mu lékař zřejmě v tom nebránil, vykonával své pastýřské povinnosti jako před tím, kázal, zpovídal, navštěvoval školu a zaopatřoval nemocné klokotské a okolní, a to za příčinou tehdáž tam panující cholery několikráte denně a zhusta i času nočního při sychravém a deštivém počasí. V měsíci listopadu t. r. byv po tři velmi bouřlivé noci k nemocným volán, nachladil se velice, od kteréž chvíle tím více se potíval a chřadnul a již napořád od dr. Mayera předepsaných léků užíval. Nicméně i po té ještě, třeba že časem polehával, konal své duchovní povinnosti a dopisoval přátelům svým a obíral se i jinými pracemi literárními.

Dne 10. března 1833, jsa již nanejvýš chatrný, odebral se sám pěšky do Tábora, aby se tam se jmenovaným lékařem opět poradil; ten mu nařídil, aby již zůstal v Táboře, by ho měl vždy po ruce. Na děkanství byla mu vykázána kaplanka. Z děkanství více již Kamarýt nevyšel; zůstal tam na dobro v řečené světničce, ve dne jednak popocházeje, jednak polehaje. Sestra Márinka, která každý den z rána do Tábora přicházela, u večer pak zpět do Klokot se vracela, mu posluhovala. Dne 16. března přestal se najednou potiti a seslábnul při tom tak, že již jenom nejistou a třesavou rukou sotva několik řádkův otci a bratru svému mohl napsati. Příštího dne ulehl docela na lože, těživ nicméně plačící sestřičku, aby nehořekovala a se nebála, ježto dle lékařovy výpovědi při vší té slabosti není příčiny něčeho se obávati.

Dne 19. března na den sv. Josefa zhoršila se nemoc Kamarýtova již tak patrně, že sestra Márinka, přišedši z rána z Klokot na táborské děkanství, a uslyševši na schodech, že jest zle s bratrem Josefem, slzíc a škytajíc vkročila do světničky, kde bylo právě několik přátel a známých jeho, svá přání k jmeninám mu přinášejících. Kamarýt spatřiv plačící sestru, domlouval jí i s přítomným tu lékařem, aby nehořekovala, že není ještě s ním zle, a velel jí, hlasem ovšem již velmi slabým, aby šla do kostela a modlila se zaň při mši svaté, kterou odcházející přítel jeho P. Pöschl, táborský katecheta a rodák velešínský, za něho chtěl obětovati. Sotva že došla do kostela, přineseno Kamarýtovi psaní s přáním, jež mu byl mladší bratr František, studující bohosloví v Čes. Budějovicích, k jmeninám poštou poslal.

Přání to bylo vyjádřeno básní:

Znělka k jmeninám mého milého bratra J. Vl. dne 19. března 1833.

Miloskvoucí rozvilo se ráno,
Slast se čistá na mne usmívá,
Že mi jmenin vítati jest dáno,
Z nichž mi steré blaho zachvívá.

Aj tak v krátkosti buď věnováno,
V bratrském co srdci spočívá,
K čemu od mladosti pěstováno,
Tím, ač vždy — zvlášť dnes se ozývá:
»O kýž popřeje to Svrchovaný,
By jsi denně zdraví nabýval,
Trudem nejsa žádným sužovaný,
Vezdy rájským blahem oplývál;
Spokojnosti zdrojem opojený —
Srdcem bratru zůstal nakloněný!«

Kamarýt otevřev list ten, přečetl přání v něm obsažené, načež hluboce vzdechl a — vypustil šlechetného ducha svého.

Katecheta P. Pöschl, byv ještě při oltáři o tom zpraven, obrátil se po mši svaté ke shromážděnému nábožnému lidu těmito slovy: »Pomodleme se za v Pánu zesnulého P. Josefa Kamarýta!« Přítomná sestra Márinka ihned omdlela, ostatní pak věřící k slzám a pláči byli pohnuti.

Druhého dne — 20. března — přijel do Tábora sklíčený otec Kamarýtův, který spatřiv svého milovaného prvorozence, svou naději a podporu u vyšším stáří svém, již v rakvi ležícího, pocítil hoře a bolesti, kteréž ani slovem ani pérem nelze vylíčiti. Dne 21. března r. 1833 pochovány jsou tělesné pozůstatky Kamarýtovy u četném a slavném průvodu na hřbitově táborském,«*) jak podrobně jest v pamětní knize klokotské též zaznamenáno. Podotknouti však jest ještě, že Vlastimil není pochován tam, kde jest jeho pomník, jak se všeobecně míní, ale na levé straně pěšinky ke kapli sv. Jakuba vedle svého rodáka velešínského a děkana táborského, Jos. Pöschla.

Ze vděčnosti, že valně přispěl k národnímu probuzení města Tábora a okolí, utvořil se později v Táboře zvláštní spolek pod protektorátem tehdejšího starosty táborského, Jakuba Zeise, jehož předsedou později byl zvolen právník, Em. Zeis, aby postavil Vlastimilovi důstojný pomník,**) na nějž studující táborského realného gymnasia až dosud každoročně věnec přinášejí. Čest jim! — Myšlénku k založení pomníku dal druh E. Zeis-e, posluchač vys. škol, František Reina. Jak těžko však bylo provésti tuto šlechetnou myšlénku, viděti jest z nadšeného článečku v táborském časopise »Tábor« r. 1867 ze dne 16. března, kde čteme:

Kamarýt — 34 jar přešlo, pěvče milený, přes nízký rov tvůj, 34 jar — a tys vymizel skorem úplně z paměti lidské. Málo kdo z těch, jimž obětoval jsi skoro celý život, málo věru těch, kdož ještě na tebe vzpomínají. Taká je lidská vděčnost! Pláčou při tvé písni, rozpráví tvými slovy s Bohem — na tebe však žádný nevzpomene! Máme v městě sice komitét, který sobě vzal za úlohu vyznačiti místo, kde kosti tvé složeny jsou, pomníkem zásluh tvých důstojným, máme v městě sbor, jenž jméno tvé chce v živé uchovat paměti — nebo mnoho takových

*) V Rybičkových »Předních křisitelích« na str. 257, 258 a 273.

**) Za vzácnou laskavost a ochotu, kterou pisatele těchto řádků p. JUDr. Em. Zeis, advokát, okresní starosta a cís. rada v Táboře, se svou spanilomyslnou choti, Marií ve sbírání prameňů k životopisu Kamarýtově podporoval: »Srdečný dík!«

dosud mezi námi, kteří zásluhy, ne dle činů a skutků, ale dle náhrobního kamene posuzují; než co může komitét není-li důstatečně podporován?! Pravilo se nám, že již vyznačeno místo, kde

Pomník Jos. Vl. Kamarýta.

pomník bude stát, ba že již v srpnu či září bude postaven, než má-li výbor dostát svému slovu, musí býti všestranně podporován, co však se této podpory týká, musíme vyznat, že právě v Tá-

boře valná není . . . . . myslíme, že právě dnes — v předvečer takřka výročního dne úmrtí našeho Jos. Vl. Kamarýta — nejvhodnější čas, upomenout spoluobčany a spolky na svatou jejich povinnost! Každý, kdo nějakým dárkem přispěje, splácí dluh buď vlastní, nebo rodičů svých, neboť Kamarýt působil mezi námi tak, že každý jednotlivec díky jemu povinen!« . . . . . .

(Dokončení.)

† Lev XIII.

V sutaně bílé se zdobou z nachu
voskově klidný, voskově bledý
ve tmavé rakvi spočívá tedy —
nic již než tělo stvořené z prachu.
Tiše ho objal smrti zjev bílý
po dlouhém boji nadlidské síly,
možná, že znaven podal jí ruku
v mdlícího srdce posledním tluku.

Zemřel . . . . Ach ovšem — lidé tak praví,
hrobka tak svědčí, která ho čeká,
zvonův tak píseň žaluje měkká,
praporův černých dí to les vlavý,
každý však, komu v pamět se vrací
všecko, co stvořil gigantskou prací,
ptá se, ta schránka mrtvá a suchá
ve zmar-li jeho strhla též ducha?

Ducha, jenž stopen ve stříbro stáří,
lásku a pokoj nosíval v štítu,
tišíval v jemném, smířlivém citu,
všecko, co zdávna v světě se sváří,
vysoko vztýčen nad sporův vřavu
v oblaky zvedal vznešenou hlavu,
v nejhlubším temnu hříchu a viny
poznal a cítil s lidskými syny.

Znikl snad spolu? Nevěřím tomu.
Mařiti nezná příroda bdělá.
Popel se skupí z vetchého těla,
duch však se vznesl nad moře domů,
nad dumné temno ilexův svatých,
pinií vršky slunečnem zlatých,
nad věčnou Romu, ležící tiše
v zelena loktech — do modré výše . . . .

Nehnutý aether zvedal ho vzhůru,
paprsky slunce dálkou se třásly,
na vodách země plály a hasly,
zjasnily dole stíny i chmuru.
Míru byl svátek tichý a snivý,
neboť se vznášel nad tyto nivy
ve věčný poklid v obláčném šíru
tichý a svatý apoštol míru . . . .

J. M. Jer.

Starý Egypt v pařížském Louvru.

Sděluje Dr. IGN. STEINOCHR.

(Dokončení.)

Doba dynastie XIX. representována jmény mocných a slavných vládců, jeví i daleko četnější a důležitější památky nám zachované. Krátká byla doba vlády prvého z vladařů této dyn. *Ramsa I.*, jímž začíná se řada panovníků stejného jména. Dvě památky louvrské připomínají jeho jméno: stéla, představující jeho *adoraci Amona* (C. 57.) a pak otisky, opatřené z hrobu Ramsova, nyní rozvěšené po stěnách schodiště; na jednom z nich (na levo) znázorněn *Ramses I., jak adoruje skarabea*, symbol stvořitele, na druhém vidíme *Osirida na stolci soudcovském, k němuž krále přivádí bůh Horus a Tum a bohyně Neith.* Jeden z otisků na pravé straně ukazuje krále Ramsa I. uprostřed mezi bohy ochránci duše lidské, Horem a Anubisem.

Seti I., jehož jméno znamená počátek doby rozkvětu a největší moci a nové slávy Egypta za panování XIX. dyn., *representován* i zde *překrásnými památkami*, kteréž nejen naplní obdivem, ale přímo uchvacují diváka, jenž se zájmem sebe menším prochází museum egyptské. Uprostřed prvního sálu na vynikajícím místě postaven památník vysoce nad ostatními vyčnívající. Jest to *bas-relief Setiho I., nalezený v náhrobku jeho.* Provedení jest překrásné, polychromie dodává mu ještě vyššího půvabu. Dvě postavy z plochy kamene vystupují před zraky naše; na levo postava *bohyně Hathory*, oděné v těsný šat a s odznakem svým na hlavě. Zdvižená pravá ruka podává jakýsi dar *Setimu I.*, stojícímu na straně pravé a rukou levou přijímajícímu dar. Je-li postava bohyně něžná, vzdušná, je postava králova při vší své štíhlosti pevná, statečná. Nejvíce překvapuje výraz tváře, jevící u bohyně něhu, u krále statečnost. Přiznávám, že památka tato učinila na mne hluboký dojem a že častěji vracel jsem se při různé příležitosti v tato místa, abych si takřka vryl v paměť překrásné tyto postavy.

Zajímavá i archeologicky důležitá je druhá památka z dob tohoto panovníka. *Stéla z vápence, darovaná Louvru Napoleonem*, představuje Setiho I. na povýšeném místě, předsedajícího obřadu, jímž byl *dekorován úředník královský Harkhem čestným nákrčníkem.* Kdo nevzpomněl by při tom na scénu podobnou, vypra-

vovanou v biblické historii, Josefa egyptského, syna Jakubova, a jeho povýšení?

Nejzřetelněji před zraky naše vystupuje na jevišti fantasie ve světle památek mladší syn a nástupce jeho *Ramses II., připomínaný téměř v každém kroku množstvím zachovaných památek,* které jasně svědčí o tom, že tento mocný a slavný panovník byl zároveň po celou neobyčejně dlouhou dobu svého panování nadšeným přítelem umění a mohl tedy během šedesáti sedmi let vlády své vskutku »pokrýti Egypt svými památkami«, jak praví *de Rougé* v předmluvě svého katalogu. Schodiště, vedoucí z přízemních sálů do prvého patra, ozdobeno *překrásnou věru sochou Ramsa II.*, vytesanou z lesklého bílého mramoru; hořejší část sochy ovšem je ve valné části rekonstruována. Vidíme zde panovníka tohoto v rozměrech kolosálních; sedí a shlíží s klidem, vlastním výrazu tváře soch egyptských, na množství památek své říše, mezi nimiž jemu nejblíže *několik bas-reliefů, představujících výjevy z jeho dětství;* na jednom z nich zvláště krásně znázorněn jako dítko s odznaky královskými, ozdoben hadem a diadémem na čele a obklopen množstvím titulů, ale s levou rukou na rtech položenou po způsobu dětském. Významný *nápis* označuje ho slovy: »*Král horního i dolního Egypta, vládce dvou zemí, Ra-user-ma-sotep-eu-ra, obživovatel, věčný jako slunce.*« Jiný bas-relief ukazuje nám krále tohoto jako mladíka stojícího, jak drží luk v rukou svých; lev sedí u nohou jeho.

Že v životě svém byl horlivým ctitelem bohů své země, svědčí čtyři bas-reliefy, umístěné již v prvém sále, na nichž ho vidíme, *jak obětuje některým božstvům.* Socha ze šedé žuly ve formě karyatidy představuje prvního proroka Osiridova, ozdobeného odznakem kněžským, kožní pardalí; jiná pěkná socha z růžového granitu znázorňuje syna tohoto kněze; socha drží v rukou naos s podobou Osiridovou. Vše označují kartuše původem z doby Ramsa II. Menší soškou vápencovou znázorněn *Khaa, číšník královský, maně upomínající na biblickou historii Josefovu a sen číšníkův v žaláři.*

Znenáhla seznamujeme se i s *rodinou Ramsovou.* Nápis na zadní straně neveliké skupiny oznamuje, že vidíme před sebou *první manželku královu Isinofrit* s dvěma syny, jichž jména jsou *Ramses* a *Kha-em-uas.* Obsahem nápisu jest *prosba k Osiridovi* nejprve za syna Kha-em-uase, velikého kněze Ptahova, aby dán byl odpočinek údům jeho a zachování jich věčnosti, pak prosba za Isinofrit, aby stále žijíc ve hvězdě *Sothis* (sirius) byla uprostřed hvězd nebeských a naposledy přednesena prosba za Ramsa, velikého vůdce vojsk, aby žil v podobě mstitele, to jest Hora.

Starší syn Ramsův *Kha-em-uas* vystupuje před nás ve vápencovém bas-reliefu se svými věrnými tahy, vystihujícími pravou podobu tohoto Ramsova miláčka. V sálu Apisově vidíme mezi kanopami čtyři z vápence a alabastru, věnované Apisovi, jehož byl Kha-em-uas velikým ctitelem, ano i mezi hračkami v sálu historickém uloženy četné památky na tohoto královského prince.

Zvláště velmi mnoho je památek s jménem Kha-em-uas, nalezených Mariettem v memfidském Serapeu. Zde vidíme zřetelně jeho poprsí v bas-reliefu, přesnou sošku jeho, zhotovenou z hadce, mimo celou dlouhou řadu pohřebních sošek. Mimoděk zalétá mysl naše v dálnou minulost, když stojíme před *mumii* tohoto královského prince, vidíme množství jeho drahých ozdob, umělecky provedených, jeho dlouhý zlatý řetěz, jiný zlatý řetízek, sloužící k zavěšení amuletů, amulet »ta«, více skarabeů s nápisy některých úryvků z »Knihy mrtvých«. Mumii nalezl Mariette v Serapeu memfidském; snad pochován tam pro velikou svoji zbožnost.

Druhou maželku krále Ramsa II., jménem *Nowre-ari*, připomíná zvláště krásný emailovaný skarabej s jejím jménem. Mimo to pohřební soška s textem VI. kap. z »Knihy mrtvých« nese jméno *Si-ptah, jméno syna Ramsova*, a rovněž nádoba s víkem, opatřená jménem *Amen-meri-t, dcery* krále tohoto, o němž de Rougé dle nápisu »dcera krále a první žena královská« soudí, že ač dcera, byla manželkou Ramsovou. Jinou z dcer jeho *Heut-Kherpu* jmenuje jeden z karneolových amuletů.

Seti II., jenž po krátké době vlády *Mênefty*, syna Ramsova, vládl Egyptu, vítá nás hned při vstupu v prvý sál *kolosální svojí sochou* z červené žuly, stojící uprostřed sálu a vévodící jaksi velikostí a mohutností svou památníkům, kolem ní seskupeným. Vysoká, z přímá stojící postava drží v levé ruce dlouhé žezlo, na němž vyryta celá řada titulů a jmen tohoto krále. Podobnými nápisy opatřen i podstavec sochy.

Poslední ze slavných panovníků této doby starého Egypta, *Ramses III.*, připomínán jest pouze zbytkem nádoby, nesoucím jeho jméno, ale pak zvláště umělou, ovšem značně restaurovanou soškou pohřební, a hlavně *sarkofágem*, velikým monolithem z růžové žuly, ozdobeným množstvím nápisů a podobami bohyně Isis a Neftys, bohyň ochranitelek.

Doba ponenáhlého úpadku, která pak nastala za panovníků dalších, *nezanechala četných památek* a jen spoře tu a tam vidíme nepatrnou vzpomínku na některého z Ramsů dynastie XX. pouze v nápisech na nádobách.

Dynastie XXII., zaujímající *rod »Šešonků«*, jichž genealogii *ukazuje stéla v sále Apisově*, nejeví důležitějších památek. Zajímavější jsou pouze dvě pohřební sošky popsané nápisy, označujícími, že představují *Maut-meri*, princeznu z rodu *Šešonka I.* (bibl. Sesak).

Rovněž málo připomínáni jsou králové aethiopští a pak Psametikové. Syn Psametika I., zvaný *Nekao*, připomínán sochou, jež však je bez hlavy a valně zkomolena; jen nápis značí, že pochází z doby jeho. I jedna z nádob alabastrových v historickém sálu nese jméno tohoto panovníka.

Pozornost naši poutá *socha Psametika II.*, stojící uprostřed historického sálu. Král stojí zpříma, oblečen v *šchenti*, hlavu jeho zdobí *klaft* a na něm *ureus*.

Monolit z růžové žuly, t. zv. naos, upomíná nás na krále *Amasise* z dyn. XXVI., kterýž tento naos věnoval některému

z bohů, jehož soška se uvnitř nalézá. Na tomto nau možno zřetelně pozorovati, jak v Egyptě vítězové jednali s památníky podmaněných; jméno i tituly krále tohoto jsou téměř zcela kladivem vytlučeny.

Na dynastii XXIX. upomínají nás *dvě sfingy*, z nichž jedna nese jméno *Neferités*, druhá pak jméno *Hakoris*.

Mezi osobami, jež před zraky našimi oživují památky egyptské, na místě prvním jeví se *osoba krále*, jenž vystupuje před nás se všemi svými tituly, jako »*král horního i dolního Egypta, pán dvou zemí*«, jak nazývá ho nápis na jednom skarabeu. Vidíme postavy králů egyptských v imposantní velikosti soch žulových i v malých soškách bronzových, dřevěných a hliněných.

Hned v prvém sálu poutá pozornost naši *skupina tří osob*, vytesaná z růžové žuly. *Král stojí uprostřed dvou bohů*; hlavu krále zdobí *pskhent*, spojená to koruna červená a bílá, značící vládu nad horním i dolním Egyptem. Tělo odívá pouze *schenti*. Po stranách stojí bohové *Osiris* a *Horus*. Skupiny podobné častěji nalézáme, byloť obvyklým naznačovati jimi spojení krále s bohy, pod jichž ochranou byl král; proto také mezi přečetnými soškami králů egyptských nejvíce je těch, které představují osobu krále, připravenou k oběti bohům, aneb v rukou držícího již oběť. Různé jsou ozdoby hlavy králů egyptských; v sálu historickém vitrina jedna ukazuje celou skupinu, v níž vidíme *mitru* bílou, *klaft* (pozdější, z doby saitské), *aten*, *pschent*, každá z nich ozdobena je *ureem;* ano vidíme i podoby krále, s hlavou oholenou, jejíž *jedinou ozdobou je ureus na čele.* I oblek královský je různý. Na některých soškách je král oděn v krátkou tuniku, ale nejčastěji opásán pouze jediným schenti, a ozdoben širokým řetězem na hrdle.

Vápencová stéla ukazuje i místokrále egyptského z XII. dynastie, jemuž poctu vzdává bratr jeho a bratrův syn.

Pozorujíce četné sochy a skupiny rozmanitých tvarů, činíme si pojem i o *domácím životě* starého Egypta a dávných jeho obyvatelů, kteří jeví se nám ve svém obleku, obyčejích a způsobech. Chce-li kdo z návštěvníků musea egyptského v Louvru jedním pohledem učiniti si pojem o starých Egypťanech, toho uvádím v postranní trakt příjemného sálu, kde z daleka již vábí ho k sobě tři sochy v pravdě jako živé, dvě sochy muže, představující touž osobnost, zvanou *Sepa,* a pak sochu ženy jménem *Nesa. Je to jeden z nejstarších památníků*, uvádějící nás v nejstarší známé doby (ze III.—IV. dyn.). Muž, mající na hlavě paruku ozdobnou, oblečen pouze v schenti, stojí vzpřímen, v levé ruce drže hůl. Po levici jeho stojí žena, jejíž ladná tvář obklopena hustým, krátce přistřiženým účesem vlasů, levou ruku klade na prsa, pravou majíc volně spuštěnou. Tělo halí tunika od prsou až ku kotníkům sahající, oblek to z jemné látky, jevící úplně obrysy celého těla; nohy jsou bosé.

Rodinný život vidíme překrásně znázorněný dvěma skupinami soch, z nichž jedna ukazuje sedícího muže, k němuž se druží žena a syn; druhá skupina představuje muže a ženu s dí-

tětem, hrajícím si u nohou jejich; význam jména dítěte značí toho, »jenž rozmnožuje lásku«. Podobně stéla z XII. dynastie představuje vysokého úředníka, obklopeného rodinou a služebnictvem svým.

Procházíme-li již po několikáté prostrannými sály musea egyptského, dovedeme stopovati i *vývoj a postup kroje u mužů i žen*, jak nám je sochy a reliefy představují. Bohatosti, ba možno říci přímo nádherou šatu vyniká vždy král a liší se na prvý pohled od ostatních, oděných nejjednodušeji. *Mužové* v dobách nejstarších oděni byli pouze ozdobně upraveným zastřením beder, nazvaným schenti, jež u prostých pracovníků bylo nejmenší a nejjednodušší, u osob výše postavených ozdobné, dvojnásobné, ba trojnásobné. Brzy k tomu přibývá delší roucho, jakýsi druh pláště, široký nákrčník a mnohé menší ozdoby. *Ženy* v nejstarších dobách vidíme oděny dlouhým rouchem, sahajícím téměř po kotníky, z látky velice jemné; toto roucho zakrývalo buď celé tělo ženy, od hrdla až po kotníky, buď bylo spjato pod prsy a sahalo pouze po kolena. Vždy zhotovováno z nejjemnější látky, namnoze průhledné; *zbytky těchto různých látek*, nalezených v hrobkách, umístěné v jedné ze skříní na schodišti do prvého patra, přesvědčují nás o neobyčejné dovednosti, s jakou docíleno takové jemnosti. *Učes* bývá obyčejně krátký, v pozdějších ovšem dobách stává se ozdobnějším, hlava bývá začasté i pokrývána, k toilettě nejjednodušší přibývají pak jakési řasnatější pláště, v bocích podkasané. Ozdobné a velice uměle pracované nákrčníky zdobívají hrdlo. Nohy ve starých dobách bývají úplně bosy, ale později shledáme se s opánky, jichž četné ukázky, nalezené v hrobkách, ukazují různé tvary této obuvi. K posouzení stáří přispívá nám i *kůže pardalí*, jíž užíváno zprvu za oblek, později pouze jakožto ozdoby; proto na mnohých památkách z dob starších tvoří pardalí kůže jediný oblek, připevněný kolem beder, v dobách pozdějších ale je pouze zavěšena na rameni, jsouc ozdobou a výlučným odznakem kněží.

Udiven stane pozorovatel uprostřed sálu historického před jednou z nejkrásnějších ukázek skutečného umění starého Egypta. Na podstavci sedí před námi postava lidská, jako živá, ba zdá se nám, jakoby chtěla již již na nás promluviti. Je to *pověstná socha písaře*, nalezená *Mariettem* ve výkopech v Serapeu, v náhrobku, v němž pohřben byl *Sakhemka* (z V. dyn.). Písař oděn pouze v schenti sedí s nohama skříženýma, na nichž položena deska, kterou drží levou rukou, pravá ruka drží písátko, připravena k psaní. Nejzajímavější je ale živý výraz obličeje jeho a každému navštěvovateli nezapomenutelný jeho pohled. Ta socha skutečně na nás hledí, neboť *oči její* jsou dílem vskutku uměleckým; v obalu bronzovém, tvořícím řasy a obočí, zasazen křemen mdlý, v něm průhledný krystal a uprostřed kovové zrnko. Celek tvoří překvapujícím dojmem jako živé oko, nepohnutě na nás upřené. Socha jest velice zachovaná, v náhrobku úplně ochráněná před poškozením; jen tím možno si vysvětliti, že po několika tisících roků dnes je jako právě zhotovená.

Mezi *památkami salonků damských* nalézáme mnoho zbytků, svědčících o veliké péči, která věnována byla úpravě a ozdobě těla.

Je téměř neuvěřitelno, jak byl rozšířen *zvyk užívati scarabeů*, jenž je odůvodněn důležitostí i růzností významu, přikládanému brouku tomuto v ohledu náboženském i v soukromém životu jednotlivce. Podoby scarabeů zhotovovány z nejrozmanitějšího materialu v nejrůznějších velikostech a podobách. Prostorné skříně historického sálu ukazují jich nesmírné množství. Scarabeus byl vždy dle různého účelu svého opatřen přiměřeným nápisem, a tak nalézáme zde pečlivě sestavenou *řadu scarabeů historických,* seřaděných dle jmen králů, jimiž jsou označeni, vidíme *scarabey sloužící za ozdobu* mužů i žen, *scarabey ochranné před zlem,* vidíme i *scarabey pohřební,* již dáváni do těla zemřelého, aby tam nahradili srdce, balsamované zvlášť a uložené v kanopách. Tito scarabei pohřební obyčejně popsáni jsou citáty z »knihy mrtvých«.

I *pohřebních památek* nalézáme velmi mnoho; téměř všecky jsou umístěny v »sálu pohřebním« mimo některé veliké kamenné náhrobky, postavené hned v prvním přízemním sálu. Tyto žulové *sarkofágy* jsou překrásně ozdobeny zevně i uvnitř vyrytými postavami bohů a bohyň, již měli ochraniti zesnulého. Na prvním místě bývá vždy bohyně *Isis* a *Neftys,* aneb i *čtyři ochranní geniové, synové Osiridovi.* Ostatní povrch náhrobku popsán nápisy, vztahujícími se na zesnulého aneb obsahujícími některé celé kapitoly »knihy mrtvých«. Hned u vchodu v »sál pohřební« poutá naše zraky tato »*kniha mrtvých*«, krásný, pečlivě psaný exemplář. Kolem do kola mnoho náhrobků a *mumií,* z nichž starší náhrobky jsou beztvarné, pozdější mají již podobu člověka; vidíme opět veliké *množství pohřebních figurek,* jež sice nenalézáme u nejstarších mumií, za to však ve velikém množství vidíme je u mumií z pozdější doby. Velice zajímavé jsou některé zde *vystavené masky,* zhotovené *z jemného zlatého plechu,* jichž účelem bylo zachovati věrnou podobu tváře zesnulého. Zajímají nás i zvláštní *plátna k zaobalování mrtvol,* popsaná hieroglyfy, a pak četné *pásky,* jimiž tělo bývalo obtáčeno; i ty popsány úryvky z »knihy mrtvých«.

S podivem zastavujeme se na konci sálu, kde vidíme zachovalé *mumie — balsamovaných zvířat.* Tak daleko šla úcta posvátných zvířat; vidíme zde ibise i kočky, krokodíla a ryby, vše pečlivě dochováno až na naše doby.

Vidíme i celou sbírku nádob, jež archeologie zve *kanopy,* kteréž sloužily k uschování některých vnitřností, zvlášť balsamovaných, jako srdce, mozku, jater a j. Některé z nádob těchto jsou z alabastru a překrásné tvarem i ozdobou, zvláště víko má buď tvar hlavy lidské, buď ozdobeno hlavou některého ze čtyř geniů, kteří byli ochránci mrtvého těla a zvláště těchto částí. Podoby těchto čtyř ochránců tvoří také hlavní ozdobu, tak zv. *skřínek pohřebních,* jež nalézáme v každém náhrobku, někde i více; sloužily k uložení četných figurek pohřebních, darovaných přáteli a známými zesnulého.

†

Papež Lev XIII.

zesnul v Pánu dne 20. července 1903.

Něžný poměr družstva Vlasť k sv. Otci Lvu XIII.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

Třetím předsedou družstva Vlasť stal se roku 1890 Dr. Rudolf Horský, kaplan v Úněticích, ale oba byli jsme »nahoře«, u pana arcibiskupa Fr. de Paula hraběte Schoenborna v nemilosti. Tehdy měli jsme ve výboru vznácného muže, P. Jos. Svobodu S. J., po jehož smrti jsme se dověděli, jak se všemožně přičiňoval, aby nám pana arcibiskupa naklonil; co prý u nás dobrého viděl, o všem mu referoval. O tom jsme však neměli ani tušení; P. Jos. Svoboda sám se nikdy o ničem nezmínil.

R. 1888 odebral jsem se s českomoravským poutnickým vlakem do Říma, abych oslavil 50leté kněžské jubileum sv. Otce Lva XIII. Na cestě i v Římě jsem pro družstvo Vlasť agitoval; štěstí mi přálo, a noví členové upsali celkem 900 zl. V Římě jsme pobyli 11 dní a sv. Otce viděl jsem dvakráte: když sloužil ve chrámě sv. Petra mši sv. a pak při audienci, při které stál jsem docela blízko u Něho.

Viděti sv. Otce jest pro každého katolíka velikou radostí a zvláště každý kněz odnáší si z Říma v srdci svém drahé upomínky. Podobně vedlo se i mně: srdce mé bilo pro sv. Otce a stále jsem vznešeného kmeta před sebou viděl. Nemaje ani tušení o dalekosáhlých následcích svého kroku, dal jsem roku 1890 ve valné hromadě návrh, abychom z družstva Vlasť zaslali sv. Otci adresu oddanosti. Uvedl jsem smutný stav sv. Otce a pravil jsem, že s podivením sleduji, kterak vetchý stařeček unésti může břímě útrap a svízelů, které mu připravuje zednář Crispi. Pravil jsem dále, že jest v těchto dobách nutno, aby se synové vinuli ku svému otci a složili mu hold úcty, lásky a oddanosti, a Jej ujistili, že vynaloží vše, aby úcta k sv. Otci v lidu se zakotvovala a že se modliti budou, aby mu Bůh těžké a takřka nesnesitelné břímě ulehčiti ráčil. I navrhl jsem, aby předseda zaslal v tomto smyslu sv. Otci telegram. Valná hromada návrh jednohlasně schválila a já jej ze Žižkova odeslal 20. února.

Úplynul březen a duben — a odpověď nepřicházela. Myslili jsme již, že nám sv. Otec neodpoví, a pracovali jsme klidně dále.

Ale tu jednou před výborovou schůzí přišel ke mně P. Jos. Svoboda T. J. a pravil mi, že pan arcibiskup jest se mnou velice spokojen a že mne pozdravuje. A tázal se mne, může-li to říci veřejně ve schůzi výboru. Přisvědčil jsem. Po schůzi mi P. Jos. Svoboda radil, abych se šel panu arcibiskupovi za pozdrav poděkovati. Myslil jsem, že by to bylo ode mne malichernost a nešel jsem. Asi za týden přišel ke mně P. Jos. Svoboda a ptal se mne jaksi hněvivě, zdali jsem se šel za pozdrav poděkovat. Jářku, nikoliv, za pozdrav se nechodí děkovat. On zvýšil hlas, pozvedl ruku a pravil: »Vy jste renitentní člověk; nepůjdete-li k panu arcibiskupovi, já se od družstva odvrátím a opustím je; dávám vám 14 dní na rozmýšlenou.«

Rozhněván takovým tónem jednání se mnou, řekl jsem: »Já jsem svobodný a neodvislý muž a kdo vám dal právo takto se mnou zacházeti. Pravím Vám určitě, že k p. arcibiskupovi nepůjdu.

P. Svoboda mi znovu pohrozil, 14denní lhůtu obnovil a v hněvu odešel.

Tento výstup jsem sdělil ihned předsedvi Dru. Rud. Horskému. Předseda došel k P. Jos. Svobodovi a řekl mu: kdyby si p. arcibiskup Škrdle k sobě povolal, přijde; kdyby jej vyznamenal, přijde se poděkovat, ale za pozdrav se děkovat nechodí.«

P. Jos. Svoboda odvětil, že vidí, že chybil, že se přenáhlil a že toho lituje.

Za několik dní jsem se dověděl, proč jsem měl jíti k panu arcibiskupovi: byla tam odpověď sv. Otce Lva XIII., měl jsem si ji osobně od p. arcibiskupa přinésti. Poctivý P. Jos. Svoboda měl mne nahoru dostat, ale byl špatný diplomat.

Pan arcibiskup Schoenborn vida, že mne P. Jos. Svoboda nahoru nedostane, poslal nám darem 150 zl. s dopisem sv. Otce Lva XIII. Dopis byl zapečetěn (p. arcibiskup dostal jeho opis) a opatřen vlastnoručním podpisem sv. Otce Lva XIII. Pravilo se nám, že se papež i na dopisy k biskupům zřídka kdy vlastnoručně podpisuje a nám to učinil, což nás naplnilo nesmírnou radostí a hrdostí. Ve schůzi výborové, konané dne 17. května 1890, když měl býti dopis sv. Otce čten, povstali jsme a slovům sv. Otce zbožně jsme naslouchali; pak jsme se za něho pomodlili. Červencové číslo »Vlasti«, roč. VI., přineslo požehnání sv. Otce a telegram Dra. R. Horského k němu na prvém místě s červenou obrubou.

Telegram Dra. Rud. Horského:

Literární družstvo Vlasť, jehož účelem jest vědeckou a krásnou literaturu katolickou v zemích Českých hájiti a rozšiřovati, ve valné hromadě své, právě konané, jednohlasně zamítlo snahy tak zvaného novohusitismu, jimiž svatá víra naše katolická se podvrací, a práva svatého Stolce Římského se porušují.

Setrvávajíce v synovské poslušnosti a úctě ku svým nejdůstojnějším biskupům, kteří všichni jsou také převzácnými údy

družstva našeho, všemožnou snahou, zvláště pak spisy toho domáhati se budeme, aby svatá víra naše katolická v zemích našich vzrůstala, kvetla a ovoce nesla. Pevně a vytrvale lnouce ku svaté Matce naší, Církvi Římské, všemi svými silami hájiti budeme neomylnou autoritu Římského papeže, jakož i práva svatého Stolce a domáhati se toho, aby úplná a v pravdě dětinná láska k svatému Otci našemu Lvu v zemi naší se vzmáhala, rozkvétala a skutky osvědčovala.

Račiž svatý Otec v milosti Své přijati tento pokorný výraz oddanosti a synům Svým, u nohou Jeho klečícím, uděliti apoštolské Své požehnání.

V Žižkově u Prahy v Čechách, 20. února 1890.

Ss. Theol. Dr. Rudolf Horský,
předseda družstva Vlasť.

Odpověď sv. Otce Lva XIII.:

Milému synovi, doktoru Rudolfovi Horskému, starostovi družstva Vlasť, v Žižkově u Prahy v Čechách.

LEV P. P. XIII.

Milovaný Synu, pozdravení i apoštolské požehnání!

Milovaný Syn náš, kardinál správce veřejných záležitostí, předložil Nám, co jsi mu cestou telegrafickou sdělil o schůzi členů družstva, jemuž předsedáš, a které pěstováním vědy a náboženství opravdovou slávu vlasti, od níž své jméno má, rozšířiti se snaží. Nadmíru bylo milé Nám, rovněž jako čestné pro vás a době příhodné, jednohlasné usnešení vaše, jímž jste se na tom ustanovili, že se vší rozvážnou činností se vzchopíte proti nepřátelům katolické pravdy, kteří neblahé jméno a příklad Jana Husa vynášejíce, Církvi, jakož i vlasti záhubu připravují. Toto usnešení vaše, jež samo v sobě jest stkvělé, zdobilo ušlechtilé prohlášení vaše, jímž osvědčujete, že chcete následovati biskupů, jakožto vůdců a učitelů, zachovati úplnou poslušnost a věrnost Apoštolskému Stolci, v platnost přiváděti jeho autoritu a mužně hájiti i Jeho práva. A poněvadž o tom docela nepochybujeme, že při provádění toho takovou budete míti stálost, jaký jste měli při slibování zbožný úmysl, s pocitem nejhlubší lásky otcovské béřeme účastenství ve snahách vašich, želajíce pro vás pomoc milosti nebeské, aby zbožné záměry vaše v počátcích byly příznivé a aby se šťastnými počátky utěšený srovnával se výsledek. A tak, jakožto záruku této milosti Boží, Tobě, milený Synu, i celému družstvu, jemuž předsedáš, milerádi v Pánu udělujeme Apoštolské Požehnání.

Dáno v Římě u sv. Petra dne 24. února 1890.

Papežování Našeho léta třináctého.

Lev P. P. XIII.

Sv. Otec s pocitem nejhlubší lásky otcovské béře účastenství ve snahách družstva, jehož dvě přední osoby byly u p. arcibiskupa v nemilosti. Jest přirozeno, že p. arcibiskup, o jehož

šlechetném srdci jsem se později sdostatek přesvědčil, pohlížel od té doby zcela příznivě k našemu družstvu i k nám oběma.

Odpověď sv. Otce činila mohutný dojem na celou katol. veřejnost. Kamkoliv jsem toho roku na agitaci přišel, všude mne radostně vítali; žeň byla hojná — získalť jsem ve 13 českých vikariátech na členských úpisech 24.000 zl., nehledě k četným novým abonentům »Vlasti«.

* * *

Dne 25. září 1890 svolána byla schůze členstva družstva Vlasť do místností Křesťanské akademie v Praze, na níž rokovalo se o vhodné oslavě 50letého biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. se strany družstva. Jednáno bylo hlavně o Almanachu, který družstvo k poctě sv. Otce mínilo vydati. Pan red. Tom. Jiroušek se přimlouval, aby v Almanachu byla část věnována článku, který by pojednával, jak se katol. církev zachovává v otázkách socialních, čímž že zajisté obohacen bude Almanach předmětem sv. Otci blízkým a milým.

Almanach vyšel r. 1893 ve skvostné úpravě red. Dra. Rud. Horského a Tom. Škrdle, stál nás 4000 korun a obsasuje tyto práce:

Decem lustra episcopatus (Báseň Fr. V. Sasínka).

Jeho Svatosti . . . . k Jeho padesátiletému biskupskému jubileu (Báseň Jos. Flekáčka).

Lev XIII. Nástin životopisný od Dra. R. Horského.

Péče sv. Otce, Lva XIII. o české collegium v Římě. — I.

První styky Čechoslovanů s apošt. Stolicí v Římě. Píše Fr. Vacek.

Důkaz primatu papežského výhradně ze sv. Otců, liturgií a spisovatelů východních. Napsal Dr. Al. Jirák.

Péče sv. Otce o národy slovanské. Podává Dr. Jos. Kupka.

Sv. Otec Lev XIII. a socialismus naší doby. Napsal Tom. Jos. Jiroušek.

Péče stolice papežské o církev v Čechách r. 1575. Napsal prof. Jos. Vávra.

Dějiny družstva Vlasť od I.—IX. roku. Píše Tom. Škrdle.

* * *

Výbor družstva Vlasť se usnesl, že zašle Jeho Eminencí ndp. M. kardinálu Rampollovi VI. ročník »Vlasti«, v němž jest obsažen dopis sv. Otce družstvu Vlasť zaslaný, a že k tomu připojí zvláštní děkovací dopis. Místopředseda družstva, p. oficial Ulrich, býval na letní dobu vysílán jako výpomocný úředník do Františkových Lázní a v prázdninách, které po odbytě saisoně míval, zajížděl si ke hrobu svého patrona, sv. Karla Boromejského, do Milána. I nabídl se družstvu, že by na své cestě do Italie v Římě osobně odevzdal dopis i ročník »Vlasti« nahoře udaný. Když to Jeho Eminencí ndp. kardinál kníže-arcibiskup František de Paula hrabě Schönborn zvěděl, svěřil p. oficialovi zvláštní poselství k Jeho Eminencí ndp. kardinálu San Felicovi do Neapole a ve své přízni k »Vlasti« dodal, že v záležitosti družstva odevzdá p. oficialovi zvláštní přípis na Jeho Eminencí kardinála státního sekretáře. I slyšme, co p. oficial píše o své audienci v Římě:

»V pondělí dopoledne, 11. listopadu, uvedl mne vícerektor české koleje, dp. Zapletal, k Jeho Eminencí kardinálu Rampollovi, který nás velice vlídně uvítal a přečetl si list od Jeho Eminencí kardinála Schönborna, který mu byl dříve, než jsme přijati byli, odezdán. Na to podal jsem Jeho Eminencí »Vlasť« i s listem družstva, což přijal s velikým potěšením. Dp. Zapletal přednesl Jeho Eminencí, že jsem vyslán od družstva Vlasť, abych mu na důkaz vděčnosti a nejvyšších díků odevzdal časopis »Vlasť« a zvláštní dopis, v němž jest naznačen vznik, účel a úspěch družstva. To vše se děje z té příčiny, že Jeho Eminencí ráčil tomuto spolku zprostředkovati krásný list a požehnání sv. Otce. Já k tomu dodal, že od té doby, co bylo družstvo obdařeno požehnáním Jeho Svatosti, počet členstva nápadně se zvětšil, a že se jeví očividně účinky papežského požehnání i v jiných oborech jeho činnosti. Jeho Eminencí po té podrobně vyptával se na vznik, založení »Vlasti« a účel družstva a při podrobném vyptávání zvláštní interes věnoval výborné organisaci, která se jeví v rozdělení práce na jednotlivé odbory. Na to mne Jeho Eminencí žádal, abych sdělil jeho dík celému družstvu za dar tak vzácný, jakož abych byl tlumočníkem nejvroucnějších jeho citů za pozornost přejasně tím osvědčenou, že k němu zvláštní posel byl vyslán.

S těmito city radosti a zároveň díků spojuje Jeho Eminencí vroucí přání, aby Pán Bůh žehnal podniku tak blahodárnému, osvítil pracovníky »Vlasti« a vzbudil družstvu nových a hojných přátel a příznivců. Opakoval několikráte, že jest tomu velmi povděčen, že mu dalo družstvo Vlasť na jevo tak velikou vděčnost.

O Jeho Eminencí ndp. kardinálu Schönbornovi pravil, že jej velice miluje, jej velice ctí, a že jest kardinál Schönborn po celém Římě vážen. Dodal, že byl jeho spolužákem a od studijních let již přítelem a vyslovil přání, aby jej Pán Bůh Čechům a české vlasti dlouho zachoval. Mne žádal, abych mu vyslovil největší úctu.

Jeho Eminencí vyptával se také na spolek sv. Vincence z Paula v království Českém, dokládaje, že má spolek v předsedovi, p. hraběti K. E. Nosticovi, výborného a horlivého vůdce a přál také spolku sv. Vincence hojného zdaru. Na to srdečně mne objav velice laskavě mne propustil se slovy, že musím tváří v tvář spatřiti sv. Otce. A skutečně ve dvou dnech byla mi doručena listina, ve které mi bylo sděleno, že budu přijat od sv. Otce ve čtvrtek o půl jedné hodině s poledne. Byl to pro mne velebný okamžik. Svatý Otec byl oděn v bílý šat, a přes ten mu splýval dvojatý, červený, široký plášť. Podivil jsem se Jeho zdravému vzezření, jasnému, silnému hlasu a rychlé chůzi. Po laskavém oslovení Jeho Svatosti vyprosil jsem si požehnání pro družstvo Vlasť, spolek sv. Vincence a konferenci u sv. Salvatora v Praze (kdež byl p. oficial předsedou).«

Dne 19. listopadu obdrželo družstvo od p. oficiala druhý dopis, v němž takto pokračuje: »16. listopadu obdržel jsem od sv. Otce velikou, stříbrnou medalii; na jedné straně je sv. Petr,

sedící na trůně, na druhé podobizna sv. Otce. Medalie má datum letošního roku a jest vložena ve krásné pouzdro, ozdobené zlatým papežským znakem. Vdp. rektor české koleje, Lorencelli, byl povolán k Jeho Eminencí státnímu sekretáři, který mu toto vyznamenání pro mne odevzal, mně k němu gratuloval a při tom se opět vyslovil, jak velice jej adresa družstva Vlasť, již si opět pročetl, potěšila, a že ji sobě uschová, že o ní se sv. Otcem mluvil a Týž že sám určil pro mne zmíněnou medalii. Listinu k ní obdržím asi ve dvou dnech. Jeho Eminencí pravil ještě p. rektorovi, že bude o tomto vyznamenání psáti Jeho Eminencí kardinálu Schönbornovi.

Ku konci ještě musím sděliti, píše dále p. oficiál, že jsem byl v české koleji od rektora a vicerektora velice přátelsky přijat, pohostěn, a že mně byla po celý čas mého pobytu v koleji věnována veliká péče a pozornost, začež jim vzdávám veřejné a srdečné díky.«

Ještě téhož dne, co byl p. oficial od státního sekretáře v audienci přijat, odeslal Jeho Eminencí M. kardinál Rampolla přímo do Žižkova předsedovi družstva, Dru. Rud. Horskému, zvláštní dopis.

Stůjtež zde česky tři dopisy do Říma a z Říma zaslané:

Vaše Eminencí!

Nejdůstojnější Pane!

Radostí nejvyšší zaplesalo družstvo naše, když od svatého Otce našeho, papeže Lva XIII., obdrželo blahověstný list, v němž On sám s pocitem nejhlubší otcovské lásky účastenství se snahami našimi projeviti a želaje pomoc milosti nebeské našim zbožným záměrům, Apoštolské požehnání Své celému družstvu našemu milerád uděliti ráčil.

My Čechové malinkou jsme ratolístkou na stromě národů Slovanských a že jsme v bouřích světových neuschli, že žijeme, jak dějiny národa našeho dokazují, žijeme jen skrze Církev a víru katolickou.

Když před sto lety ratolest tato již již usýchala, byli to kněží katoličtí, kteří jí zdravou šťávu přivodíce, k životu vzkřísili. Tehdáž celá naše literatura buď většinou od kněží samých, aneb pod jejich vedením jsouc pěstována, právem »panenskou« se jmenovala i byla. Během času však rozmohl se mor liberalismu, který jak krásnou, tak i vědeckou literaturu naši nakaziv, Církvi jakož i vlasti záhubu chystá.

Chtěje literaturu naši v katolickém duchu obroditi, založil Tomáš Škrdle, církevní kněz diecése pražské, před šesti lety naše družstvo za poměrů naprosto nepříznivých. S pomocí Boží však zmáhalo se družstvo den ode dne, tak že na počátku tohoto roku mělo 300 zakládajících členů, z nichž každý ochotně k účelům družstva 50 zl. r. č. daroval.

Družstvo naše, jemuž dáno bylo jméno »Vlasť«, vydává již od svého založení nyní valně rozšířený měsíčník téhož jména, v němž se i vědecká i krásná literatura, v naprostém souhlasu

se svatou věrou katolickou, pěstuje, a pravda proti bludům liberalismu statečně hájí.

Tak se měly věci počátkem tohoto roku. Když však od Jeho Svatosti bylo uděleno našemu družstvu Apoštolské požehnání, opravdová to záruka požehnání Božího, tu jako zázrakem spolek náš rozkvetl a zmohutněl. Tu se také ukázalo, jak mnoho váží hlas Nástupce sv. Petra v krajinách našich.

Uslyševše totiž slova Apoštolského požehnání, které svatý Otec náš Lev nad námi pronesl, pospíšili i klerus, a mezi ním zvláště všichni téměř alumnové všech seminářů českých, i laikové přemnozí, aby stali se členy družstva našeho, které Apoštolským požehnáním Svatého Otce posíleno, v dobře spořádaném šiku více než 800 údů se svatým zápalem se snaží, aby záměrů svých co nejdříve dosáhlo.

Za tou příčinou založili jsme fond, z něhož by katoličtí spisovatelé ve svých studiích, jakož i v neštěstích a stáří byli podporováni, a práce jejich tiskem byly vydávány.

K tomu cíli povstala ve družstvu našem sekce dějepisců, kteří pod vedením P. Josefa Svobody S. J. kriticky hodlají probádati a světlem pravdy osvítiti dějiny národa našeho, zvláště dobu Husovu a pseudoreformace.

Rovněž se již tvoří sekce paedagogická, která všemožným způsobem, zvláště pak skrze časopis paedagogický snažiti se bude, aby to, co nejdůstojnější biskupové Rakouští v posledním Svém listu pastýřském o vyučování a vychovávání mládeže pronesli, v zemích našich skutkem se stalo.

Sekce filosofická bojovati bude proti bludům nepravé filosofie, sekce belletristická básníky a povídkáře katolické v jednotu spojí.

Také jsme založili knihovní fond pro rozšíření katolických kněh. Na rozličných místech Čech, Moravy a Slezska, ano i mezi bratry Čechy v Americe zakládáme knihovny, z kněh od nejdůstojnějších biskupů schválených, abychom takto potlačovali knihy, které i víru katolickou i čistotu mravů podvracejí.

Toť jsou snahy a záměry družstva našeho, jež jsme si dovolili Vaší Eminencí šířeji vyložiti, aby Vaše Eminence se přesvědčila, že Apoštolské ruce, družstvu našemu žehnající, nebyly vloženy na nehodné.

Račiž Vaše Eminencí přijati díky z upřímného srdce vycházející za blahovolné prostřednictví Své u Svatého Stolce v záležitosti naší a z rukou místopředsedy našeho milostivě přijati časopis náš, tohoto roku vydaný.

Posvátný Purpur líbá

Vaší Eminencí

nejponíženější sluha

SS. Teol. Dr. Rudolf Horský,

předseda družstva Vlast.

V Žižkově u Prahy v Čechách,
dne 29. září 1890.

No. 88827.

Slovútný Pane!

S potěšením četl jsem milený list Tvůj, daný koncem měsíce září a s největším díkem jsem přijal v dar časopis, letošního roku vydaný od družstva, v jehož čele stojíš. Za tento dar povinné díky Tobě vzdávaje, s plesáním oznamuju Tobě, že svatý Otec s velikou radostí poslouchal, co jsem mu dle listu Tvého vypravoval o šťastném šíření se a pokrocích řečeného družstva, jakož i účinné horlivosti, s kterou členové snaží se hájiti pravdu proti zmahajícím se bludům a zároveň starati se o lesk a rozkvět vědy a vzdělanosti.

I protož jeho Svatost prosí Boha, aby to dobré, jehož Vám popřál, upevnil a utvrdil a den co den i jiné, ještě hojnější milostivě přidal.

Totéž také já z duše přeju a užívaje dané mi příležitosti, projevuji Tobě pocit nelíčené úcty, s kterou jsem

Tobě, slovútný Pane,

nejoddanější

V Římě 11. listopadu. M. Card. Rampolla.

Slovútnému pánu,
p. Dr. **Rudolfu Horskému,**
předsedovi družstva Vlasť
Praha-Žižkov.
Říše Rakousko-Uherská.

Slovútný Pane!

Ačkoliv Svatý Otec všechny věřící s otcovskou něžností obejímá, přece zvláštním pocitem lásky k těm se nese, o nichž ví, že s větší přítulností se vinou k Apoštolskému Stolci. A poněvadž z mnohých důkazů dětinné lásky, které jsi podal, seznal převelikou úctu a věrnou oddanost Tvou k Sobě: posílá Tobě stříbrnou medalii, vznešený obraz Jeho nesoucí, abys ji měl na památku Jeho a za závdavek otcovské Jeho lásky a zároveň uděluje Tobě a Tvým Apoštolské požehnání.

Nepochybuji ani dost málo, že tento důkaz přízně Nejvyššího Biskupa bude Ti předrahým a že pobádati bude mysl Tvou, abys činil to, co jest k ozdobě a rozšíření svaté víry. Zároveň těší mne, že mohu projeviti Tobě pocit nelíčené úcty, s kterou jsem z duše

Tobě, slovútný Pane,

nejoddanější

V Římě 16. listopadu 1890. M. Card. Rampolla.

Panu **Karlu Ulrichovi,**
místopředsedovi družstva Vlasť
Do Prahy.

(Dokončení.)

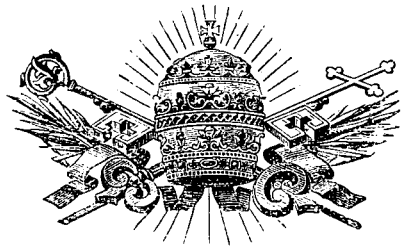

Nový papež, sv. Otec Pius X.

Dne 4. srpna 1903 zvolen byl sv. kollegiem kardinálů za papeže kardinál Josef Sarto, arcibiskup a patriarcha benátský, přijav jméno *Pius X.*

Sv. Otec Pius X. narodil se dne 2. června r. 1835 v Riese v Benátsku. Byv vysvěcen v 22. roce stáří na kněze, působil výhradně a jedině v provincii benátské a byl do jejího zabrání Italií, tudíž do r. 1866, rakouským poddaným. Cestu k papežskému Stolci razil si neobvyklou cestou: nebyl nikde nunciem, ani nezastával funkce ve Vatikáně, ale po vysvěcení na kněze oddal se službě duchovní jako kaplan v Castalfrancu, jako farář v Tombolo, v Salzanu, na to byl ředitelem semináře, pak kanovníkem v Trevisu a generálním vikářem trevisského biskupství, r. 1884 jmenován biskupem v Mantově a dne 15. června r. 1893 patriarchou v Benátkách. Tři dny před tím, a to dne 12. června, jmenován byl sv. Otcem Lvem XIII. kardinálem. Studia bohoslovecká konal sv. Otec v Padově.

Sv. Otec byl 9 roků farářem v Tombolo, 9 v Salzano, 9 roků kanovníkem v Trevisu, 9 roků biskupem v Mantově a 9 roků patriarchou v Benátkách.

Roku 1888 konal biskup Sarto se svým klerem synodu, která po 209 letech v diecési mantuanské se nekonala. Touto synodou obrátil biskup Sarto poprvé na sebe pozornost Lva XIII. Biskup Sarto byl ve své diecési při každé větší náboženské slavnosti a sám kázával. Horlil pro důstojnou hudbu církevní a vypuzoval z chrámu hudbu světskou. »Svaté věci svatě mají býti provozovány — sancta sancte«, říkával a sám vyučoval své alumny gregorianskému zpěvu a vychoval si maëstra Perosiho, kterému udělil podjáhenství a opatřil místo v »capella Marciana« v Benátkách.

Sv. Otec Pius X. pochází z chudé rodiny selské. Jeho otec Giovani Baptista Sarto (krejčí) byl obecním sluhou a měl domek a kousek pole v Riese, na němž sv. Otec jako pacholík pásal se svým bratrem mladé oslíky. Matka šila pro lidi; byloť deset jedlíků, i musili se rodiče přičinit, aby sebe a děti uživili. Otec zemřel před 50 lety a matka Margherita zesnula, když byl syn novân kardinálem.

Bratr Angelo jest poštmistrem ve vsi Grazia u Mantovy, sestra Terezie je provdána v Riese za Parolína, který v rodném domku sv. Otce prodává tabák a sůl; tam jest provdána i druhá sestra. Sestra Antonie je švadlenou a provdána je v Salzanu za Francesca Debeie, sestra Lucie je rovněž provdána v Salzanu za Luigi Boschina, který je kostelníkem a varhaníkem. Dvě sestry jeho, které u něho žily v Benátkách a vedly mu hospodářství, jsou velice prosté a dobrosrdečné. Žádná z nich neměla v životě svém klobouk na hlavě, vždy jen malý závoj prostých italských žen a dívek.

Sv. Otec vzpomíná často na chudé své mládí, a o každé poctě, které se mu dostalo, pravil, že jej těší zvláště proto, že je syn chudých rodičů.

Jistý Milánský žurnalista navštívil bratra papežova Angela. a ten mu mezi jiným vypravoval toto: »Ach, kdo by si na tohle jen pomyslil, náš Peppo — papežem. Náš otec, vypravoval Angelo Sarto dále, »byl velice zbožný. Sám nám vštěpoval nauky náboženské. A Peppo — Peppo byl v očích našeho otce něčím zvláštním. Byl velmi vědychtivý, a již jako malý hošík, když se začal vyptávati, nemělo to konce. Ve škole byl vždy první. Poněvadž měla jen dvě třídy, přestěhoval se otec do Kastelfranka, aby mohl Peppo dále se učiti. Tam vzniklo jeho štěstí . . . Tamní farář Fuserini oblíbil si Peppa a vyučoval jej v latině. Když nám roku 1852 zemřel otec a matka nás nemohla uživiti, vzal jej farář k sobě, takže zůstal při učení. Později vzpomněla si matka na našeho strýce, který byl sluhou u benátského patriarchy, obrátila se k němu s prosbou, aby se ujal našeho Peppa, a on mu vskutku vymohl volné místo v semináři padovském . . . Tam vystudoval, stal se knězem, no — a ostatní snad už víte!«

Poštmistr Sarto vyprávěl dále, jak se Peppo stal farářem na chudé farce v Tambolo, kdež vzal k sobě jednu ze sester, jak se musil zde ohánět v chudobě, aby sehnal živobytí. Jako farář musil dávat hodiny ve vsi . . . Po devíti letech dostal se do Salzana, odtud jako kanovník do Trevisa, jako biskup do Mantovy, stal se kardinálem a patriarchou v Benátkách. »Jiní se stanou hned velkými pány,« vece Angelo Sarto, »ale zeptejte se, jak on, Peppo, žil v Benátkách! Naše sestry chodily v zástěře, s košem na trh, Jeho Eminence vězela stále po krk v dluzích, protože rozdala vše chudým. Když byl ještě v Salzaně, musil prodati svého koníčka, zastaviti svůj prsten parochiální (farvi), a v Mantově byl jako biskup skoro neustále bez groše . . . Jako kardinál a patriacha měl jen 12.000 lir ročně, z nichž měl vydržovati velkou domácnost. Jeho pokoj v Benátkách byl chudičký jako pokoj venkovského faráře . . .

Sv. Otec vynikal všude, kde působil, dobrotou srdce a neobyčejnou dobročinností k chudému lidu. Když v Benátkách všecko, co mu zbylo, rozdával, přátelé mu to domlouvali a vytýkali, aby pamatoval na své chudé příbuzné. Odpovídal: co mám jako patriarcha, nepatří mně ani mým příbuzným, nýbrž chudině mé diecése. Teprve na dlouhé naléhání dal se pojistit na 20 tisíc lir ve prospěch svých chudých příbuzných. Když vycházel v Benátkách na procházku, dával chudým dětem, jež se kol něho kupily, centesimy, bohatším bombony. Leckdy se k němu seskupil dav lidu: ten si stěžoval na skromnou mzdu, onen na nemoc, na stáří, jiný na rodinné nehody. Kardinál je trpělivě poslouchal, ať byli to krejčí, hokynáři, ševci, či chudé pradleny, a jak mohl, pomáhal: penězi, prostředkováním a potěchou. I stal se miláčkem benátského lidu a benátských gondolierů, těchto drožkářů na vodě. Gondolieři vždycky pozdravali gondolu patriarchovu a říkali o něm: Ráj by nám otevřel, kdyby mohl. Proto když se kardinál Sarto ubíral do Říma ke konklave, loučili se s ním Benátčané, a sv. Otec prý velice lituje, že svých Benátek již více neuvidí.

Kardinál Sarto a jeho příbuzní vedli v Benátkách život prostý, za to se kardinál všemožně přičiňoval, aby veškeren lid hospodářsky a mravně povznesl; doporučoval mu hlavně šetrnost, tento základ blahobytu. Patriarcha benátský pokryl svou diecesi záložnami a podpůrnými spolky, které majíce laciné a spolehlivé vedení, nahromadily ve svých pokladnách miliony lir, kapitál, který nejen že chudým rolníkům pomáhal, ale styk kleru s lidem a vážnost jeho fedroval.

Nejhorším z ubohých — vězňům — věnoval patriarcha benátský něžnou péči a často navštěvoval žaláře, aby se přesvědčil o stavu uvězněných, a učinil všecko, aby jejich tvrdý osud zmírnil. Dělnictvu byl sv. Otec Pius X. vždy přítelem. Ukázal se však také praktickým sociologem za hrozící stávky dělnictva v tabákové továrně v Benátkách. Jeho jedině prostřednictvím docíleno bylo shody a stávka byla zažehnána.

Papež Pius X. pokládá se veřejným tiskem, bez rozdílu stran, za papeže náboženského, smýšlení konservativního a je prý rozhodným odpůrcem veškeré reformace ve smyslu křesťansko-demokratickém, jak krajní křídla katolických stran v posledních letech o reformace tyto usilovala. On zároveň donutil křesťanské demokraty, aby zanechali roztříštěného organisování, alespoň v dosahu jeho moci, a vstupovali do organisací, jaké doporučovaly katolické všeobecné sjezdy. Francouzská »Laterne«, orgán radikálů, výslovně píše, že sv. Otec Pius X. již jako kardinál a patriarcha byl ve svém okolí známým přítelem a podporovatelem křesťanského socialismu a vidí v něm odpůrce krajního radikalismu Jakožto patriarcha benátský podporoval horlivě všechny kněze, kteří potírali katolicismus reformový. Jeho dílem bylo, že se v Benátkách dostala k veslu umírněná konservativní strana.

Nový sv. Otec vyniká velikou znalostí práva církevního i mezinárodního, za to politikou se zabýval málo. Z řečí zná

italskou, latinskou a německou. Je zvláštním milovníkem hudby, a hraje znamenitě na varhany a piano. Také je dobrý barytonový zpěvák. Skladatele Perose, jenž u něho v Benátkách působil, nyní prý svatý Otec požádal, aby jej častěji navštěvoval. Hodnost doktora bohosloví obdržel 18. září 1858 jako alumnus v Padově a pro výtečné studium chtěl ho biskup v Trevísu jmenovati profesorem bohosloví, on si však přál působiti v duchovní správě.

Sv. Otec Pius X. jako kardinál jen zřídka přicházel do Říma, ale těšil se tam pro svou dobrosrdečnost, něžnost, prosté a skromné chování všeobecným sympatiím. Papež Lev XIII. kdysi mu řekl, že by byl vhodným mužem, aby jednou zasedl na stolec Petrův.

Kardinál Sarto byl velice těmi slovy překvapen a poukazoval na to, že tak vysoký úkol by jeho síly přesahoval. Jak se praví, odpověděl na to papež: »Víme, milý synu, že byste mohl prokázati církvi veliké služby, neboť máte všechny vlastnosti, které jsou jí drahocenny.«

Sv. Otec počíná si i jako papež velice skromně. Když mu kardinálové prvně holdovali, sv. Otec plakal a každého objal a líbal. Na hraběte Grossolu, když se před ním třikráte poklonil, zvolal: »Prosím, žádné ceremonie. Jsem dnes, co jsem byl včera.« Když k němu přišel starý přítel jeho, sochař Rossi, a díval se na sv. Otce trochu zmateně, pravil mu sv. Otec: »co myslíš, jsem stále týž.« Když sv. Otec sochařům, kteří dělali jeho podobiznu, seděl, vytáhl niklové hodinky. Jeden ze sochařů otázal se, zdali hodinky jdou správně. Papež porozuměl, co tím chce říci, a pravil: »Niklové hodinky jsou také hodinky. Lepších mně moji chudí nepřáli. Rossi připomenul papeži jeho drahocenný prsten, který dostal v Mantově darem a který často zastavil, když nebylo pro chudé peněz. »Ano,« pravil papež, »prsten prokazoval dobré skutky, ale naposledy na to praskl.

Do Vatikánu přišel papež, milý a vlídný v obcování, jako byl nebožtík Pius IX. Všecka srdce bijí mu vstříc, sděluje vatikánský dopisovatel. Ale při vší své dobrotě trvá však papež pevně na principech a co jednou poručí, podruhé neopakuje.

Slavná korunovace sv. Otce Pia X. konána byla v neděli, dne 9. srpna 1903. O půl 9. hodině ranní započaly v basilice sv. Petra slavnostní obřady korunovace Pia X. Téměř 50.000 osob súčastnilo se slavnosti. Papež provázen kardinály, hodnostáři a šlechtickými gardisty, odebral se pěšky do předsíně basiliky, kde před Porta Santa zřízen byl trůn. Papež usadil se na trůně, kardinálové na okolních lavicích. Arcikněz basiliky kardinál Rampolla v průvodu kapituly a kněžstva vatikánského oslovil latinsky papeže krátkým proslovem, načež připuštěna byla kapitula a kněžstvo k políbení střevíce. Papež vstoupil po té na sedia gestatoria (přenosný papežský stolec) a celý průvod vtáhl o půl 10. hodině hlavní branou do basiliky, pozdravován nadšeně obecenstvem. Papež udílel požehnání a pokynem ruky vyžádal si ticho

Před oltářem Nejsvětější Svátosti opustil papež nosítka a prodlel nějakou chvíli na modlitbách před vystavenou Svátostí Oltářní.

Potom znovu vstoupil na sedia gestatoria za jásotu shromážděného lidu. Průvod vešel do Klementinské kaple, kde zřízen byl jiný trůn. Kolem trůnu na zvláštních sedadlech usedli opět kardinálové, patriarchové, arcibiskupové, biskupové, opati a penitentiáři. Církevní hodnostáři skládali potom papeži slib poslušnosti, načež jasným hlasem udělil papež požehnání všem přítomným. Potom donesen byl opět papež na nosítkách k hlavnímu oltáři, aby sloužil slavnou mši sv. Tam složili mu slib poslušnosti biskupové, svaté kollegium a preláti, načež započala mše sv. dle obřadu missa papalis.

Když byla odzpívána epištola a přečteno latinské i řecké, evangelium, přistoupil kardinál-diakon Macchi provázen soudci a advokáty konsistoře k oltáři, mezitím co papež sedě na trůně četl korunovační litanie. Při pozdvihování zněly s výše klenby stříbrné trubky. Gardy klesly na kolena, lid pohroužil se ve zbožné mlčení. Potom zaujal papež opět místo na trůně, přijal slavnostním způsobem Tělo Páně a udílel je také diakonům a subdiakonům. Po skončené mši sv. donesen byl papež v nosítkách na zvláštní podium. Nejstarší z kardinálů modlil se za nově zvoleného papeže, načež sňata byla papeži mitra a kardinál diakon Macchi vložil mu na hlavu tiaru, odříkávaje korunovační formule.

Konečně četl papež hlasitě několik modliteb, zdvihl se a udělil shromážděným papežské požehnání. Na cestě velechrámem k oltáři Slitování byl papež lidem co nejradostněji pozdravován. Přijav ještě blahopřání sv. kollegia odebral se papež v 1 hodinu 5 minut do svých komnat. Při nesnesitelném vedru vytrvaly tisíce lidstva před basilikou přes celou dobu slavnosti.

Obřadů korunovačních súčastnili se vévoda z Parmy, celý diplomatický sbor, množství šlechticů, jeden vnuk papežův, jakož i sindaco a farář z Riesy.

Bože, Pia X., žehnej nám a zachovej!

Letošní oslava Husova.

Řekněme to předem: výsledek letošních slavností Husových byl žalostný. Neměli jsme o »ctitelích« Husových nikdy představ zvlášť příznivych, ale že by tolik mravní chatrnosti v nich bylo, toho jsme se nenadáli. Že řeči, průvody, osvětlení byly jen lesklým pozlátkem, pod nímž skrývá se mnoho hniloby a nepěkných zámyslů, toho třeba litovati jako veliké pohromy národní.

Stanovisko, jaké zaujala »Vlast«, ukázalo se zcela správným. Byli jsme totiž přesvědčeni, že mluvkářské a lampionové oslavování M. J. Husa jest známkou národní slaboty. Toto stanovisko potvrdily i radikálně-pokrokářské »Rozhledy« (Pelcovy) v článku »Jan Hus« — úvaha objektivní a kacířská (v č. 40.), kdež se praví mimo jiné: »Lidé (oslavovatelé Husovi), kteří se nerovnají svým otcům, nalézají v síle těchto otcův omluvu své slabosti. Velikost, síla, práce, sláva předků, malost, slabost, nečinnost, hanbu epigonův.« (Viz spisek »Význam M. J. Husi« — vydaný Tisk. Ligou — str. 45.)

Druhá šeredná stránka slavností »husitských« jest usilování protestantské o odpad českého národa od katol. církve. Těmi snahami se naši protestanté nikdy netajili, ale že by toho chtěli docíliti spojenectvím s Němci, s podporou našich úhlavních národních nepřátel, toho opět český lid (ani lid evangelický) netušil. »Národní Listy« (2. srpna) jsou překvapeny zprávou evangel. listu »Český Bratr«, jenž mluví o »zrádných bratřích« a o »žoldu jidášském« . . . »Národní Listy« octly se v postavení nepříjemném. Na jedné straně naskytla se jim příležitost na vždy neškodným učiniti vliv Masarykův a utlouci Herbena a jeho »Čas«, na druhé straně však s těžkým srdcem odhalovaly hrozné záměry pastorů a nerady zarmucovaly onu část evangelických přívrženců svých, kteří dosud upřímně to s národem myslí. Na život a na smrt už skoro měsíc zápasí »Národní Listy« s »Časem«; »Čas« brání se zoufale, ale marně. Přece lze si na prstech vypočítat, oč tu jde, a »Národní Listy« uvedly doklady a citáty, jež všechnu pochybnost zaplašují a dokazují, že protestantismus má býti prostředkem, jímž by se Čechům zabrání (annexe) českých zemí Pruskem učinilo příjemnějším. To je logika železná a diviti se musíme, že ji »Čas« chce zastříti a splésti. Usilování Pruska o země české je dokázané historicky, je zřejmé ze snah velkoněmecké politiky; že se Prusko katolických Čechů obává, je rovněž jasno. Heslem všeněmců je: »protestantisch bis zum Sterben, deutsch bis in den Tod«; heslem »spolku evangelického« je: »Luterisch sein, heisst deutsch sein;« kdo zde může býti v pochybnostech? Mohl by »Evangelischer Bund« potřebovati katolických Čechů k posílení katolických Němců? Dříve tedy třeba protestantit a pak teprv anektovat. (Zajímavo, že slovo »annexe« objevuje se už delší dobu v projevech českých protestantů — na př. u Kalandry — dříve než »Nár. Listy« na dokázané smlouvání přišly.) Ovšem, tím se protestanté a realisté netají, že chtějí český lid vylákati z katol. církve — a možnost annexe musejí přece připustit, vždyť s ní počítají, — a jaký tedy čeká nás osud po annexi? »Národní Listy« (4. srpna) citují z listu »Die Wartburg« tuto zprávu: »Protestantismus nesměšuje (povídali!) náboženství s politikou. Vzdor tomu — aneb právě proto jest v Ostmarkách záštitou němectví, »Gazeta Warszawska« naříká, že se evangeličtí Mazurové v masách dobrovolně germanisují.« Protestanté ovšem nás chlácholí, že by se nám se strany Pruska nemohlo díti to, co děje se Polákům. Ale čím to dokážou? Je možno, aby brutální Prusko, jemuž bychom pak vydáni byli na milost a nemilost, zacházelo s námi lépe než s Poláky. — Bylo se u této polemiky »Národních Listů« s »Časem« zdržeti déle, neboť souvisí to s oslavováním Husovým a je z toho zřejmo, jaké nebezpečenství skrývá se pod nevinným oslavováním nešťastného Husa. Ať nikdo nepraví: s Masarykem budeme hotovi hnedle! Ne tak. »Nár. Listy« musejí sbírati všecky síly, aby sofistiku »Času« udolaly, a považme, že veliká část vychovatelů národa (učitelů a profesorů) podléhá vlivu Herbenova »Času«.

I s této stránky tedy ukázalo se správným odmítavé stanovisko »Vlasti«.

Než katolíkům zakoušeti bylo ze slavností Husových přímého bezpráví. Jenom z části pronikly do veřejnosti stezky na útoky, jichž se dopouštěli chvalořečníci Husovi proti kněžstvu a církvi. Ve zprávách dí se často, že s hlučným potleskem tyto útoky byly provázeny. A my

bychom neměli práva proti tomu protestovati? Je to charakterní nehájiti vlastní cti? je to čestné zakupovati si pardon choulením se do koutka? Je to poctivé nechati lid bez poučení, bez obrany, v bludu? Co z tohoho vzejde? Nevážnost k náboženství, pohrdání kněžstvem, lhostejnost k pravdě, a tak připravuje se půda k odpadlictví. Nemůžeme tedy přijati stanovisko některých katolíků a katolických časopisů, aby se oslavy Husitské ignorovaly; ovšem ne spíláním, ne hubováním, ne posměchem, ne násilím, nýbrž poučováním, uvědomováním a varováním třeba od dosavadního způsobu Husitských oslav zrazovati. Tím méně smíme ustupovati neoprávněnému historickému nazírání na význam Husův, na jeho učení a jeho povahu.

Vědomě a účelně šli na slavnost Husovu pouze realisté a protestanté, jenže jejich cíle nebyly dobré. Ostatní strany měly s Husem potíž náramnou. Dr. Podlipný svou řečí připravil se o zbytek popularity, který ještě měl; bratři Sokolíci strnuli nad jeho »zbožností« a za několik dní odvážili se ojediněle vysloviti mu nedůvěru. Mladočeši těšili se sice zevnějším leskem slavnosti, ale k jádru neprohlédli, bez užitku odešli a vyzrazením protestantských záměrů byli bolestně překvapeni. Týž osud měli jejich stínové — národní dělníci. Socialisté bili do slavností jen což a hle! — vše jim prošlo — náboženství, národnost strhli s Husa, všemu se vysmáli a »národ« ani nehlesl, když oškubaným Husem tloukli »měšťáky« přes hlavy. Téměř zuřivě oslavovali Husa pokrokáři a jejich časopis »Samostatnost«. Jako povedení anguři prohlásili všechno všudy za klerikální — Podlipného, Grégra, Masaryka, Herbena, staročechy, mladočechy, socialisty — a ani se při tom neusmáli. »Samostatnost« také světu pověděla, že »chytrácká taktika« klerikálů — ignorovati slavnosti — je pouze ctnost z nouze a že až zapomene se na Drozda, budou všichni klerikálové Husity zase upalovat. Jenže do té doby bude i pan Hajn (vlastně všichni Hajnové, i pražský, i pardubický, i kladenský) plnokrevným klerikálem, jak mu to ostatně »Právo Lidu« už vyčtlo pro jeho řeč v Liberci. Je věru smutno a úzko v Čechách; jen nenávist, jen hanobení, a nikdo nechápe, jak tato rozervanost ničí národ.

Ani literárně není užitek slavností Husových valný. Do studia Husových sporů a dob Husitských se nikomu nechce, a kdo něco ví a něco studiem získal a poněkud nestranně soudí, raději ať mlčí, sice ho umlčí národ. Prof. Pekař a Kalousek byli zakřiknuti a tak opanoval — Herben. Prof. Flajšhans vydává sice o Husovi spisy, ale ducha náboženského nechápe: jako filolog a historik získá si o Husa značné zásluhy, ale začne-li jako žurnalista a řečník (v starokatolickém shromáždění!) škodí si velice. Napsal také do »Nár. Listů« v předvečer Husovy slavnosti nespravedlivé obvinění kostnického sboru, čehož učiniti neměl. Vědecký pracovník musí býti střízlivý. »Máj« a »Zlatá Praha« vydaly »Husova čísla«, z nichž katoličtí odběratelé sotva měli radost; naši umělci věru málo se snaží, aby podobu Husovu učinili lidu sympatičtější; nejde jim to od srdce, podobně jako nejdou od srdce řeči slavnostních řečníků. Za hlavní mají »zkaženost« doby Husovy; snad podle psychologické zkušenosti, že je útěchou nešťastných viděti nešťastné.

Listy socialistické a realistické psaly, že z letošních slavností Husových užitek a radost měli pouze klerikálové. To praví ovšem zlomy-

slně, aby uškodily mladočechům, my jim však pravíme, že nemáme příčiny se radovati, nýbrž rmoutiti se musíme, poněvadž vidíme a chápeme škodu, která plyne českému lidu z nesvornosti v národě, rmoutíme se z neschopnosti a bezcharakternosti, jež se v naší vlasti tak rozmohla.

n.

Resoluce
Literární sekce družstva o časopisu „Vlasť“,
přijatá na schůzi dne 9. července 1903.

Členové Literární sekce družstva Vlasť, sledujíce pozorně soudobou literární produkci českou, s bolestí seznávají, že české písemnictví každým rokem vždy více uchyluje se na dráhy výstřední a protikřesťanské. Valná část naší literatury původní i překladové je víře a mravům nebezpečna nebo pro náboženský a mravní život národa zcela indiferentní.

Majíce přehled v různých odvětvích české literatury a pozorujíce vlastníma očima její nezdravé směry a její *víře* nepříznivé stanovisko, můžeme tím lépe oceniti *důležitost* časopisu, jenž ušlechtilými výtvory slovesnými přispívá k poučení, výchově i zábavě českých rodin katolických.

A poněvadž měsíčník *Vlasť* našemu náboženskému přesvědčení a našemu stanovisku literárnímu nejlépe vyhovuje, považujeme za svou *povinnost* upozorniti katolickou veřejnost českou na tento list a vřele jej doporučiti z následujících důvodů:

Jsme přesvědčeni, že je nám *nejvýš třeba listu*, jenž by ušlechtilým obsahem paralysoval účinky četby špatné, že jest třeba listu, do něhož mohli by se uchýliti literáti, kteří chtějí ve svých pracích uplatniti zásady křesťanské, že je třeba listu, jejž by katolický kněz mohl s dobrým svědomím doporučiti všem, kdož si nezávadné četby žádají. Jest konečně třeba listu, jenž by stále připraven a schopen byl za křesťanskou pravdu a křesťanský mrav bojovati, jenž by na stanovisku křesťanském stál pevně, nedávaje se svážděti hesly nevytříbenými, svůdnými a nebezpečnými, v ničem neustupuje od zásad zkušeností, rozumem i církví uznaných.

»Vlasť« má ovšem hojný počet věrných a upřímných přátel a její existence je bezpečna, než přece přáli bychom si na prospěch dobré věci, aby »Vlasť« pronikla i tam, kde dosud nebyla známa, i také aby vymizely už jednou bezdůvodné předsudky, s nimiž se tento list na mnoze potkával.

List, který si řadu katolických čtenářů a spisovatelů teprv vychovávati musil, zasluhuje hojného rozšíření a neměl by planými předsudky ve svém zdokonalení a vzrůstu býti tísněn. »Vlasť« representuje katolickou literaturu zajisté slušně a důstojně. Úcty a uznání se jí dostává i se strany odpůrců, ježto důsledně řídí se stanoveným názorem světovým (křesťanským) a pevně (bez kompromisů a bez kolísání) zachovává stanovisko katolické; to jí dodává určitého rázu.

Avšak i věcný obsah »Vlasti« jest nemalé ceny a váhy. »Vlasť« podává čtenářům mimo ušlechtilou četbu zábavnou hojné zprávy a poučení o všech otázkách, jichž řešení a objasnění doba právě vyžaduje, a zaujme ke každé otázce vždy stanovisko pevné a přesné, tak že jí není třeba v úsudku kolísati nebo přesvědčení měniti. V té příčině možno poukázati na práce Lenzovy o době husitské, na filosoficko-přírodovědecké stati Píchovy, národopisné studie Hlavinkovy, Vyhlídalovy a jiných, na dějepisné práce Vávrovy, Kovářovy, Kryštůfkovy, na zajímavé dokumenty k hnutí socialnímu od Jirouška, na filosof.-náboženské úvahy Fil. Konečného, literární a umělecké zprávy od četných přispěvatelů. Z beletrie uvésti lze jména dobrého zvuku: Flekáček, Chlumecký, Pittnerová, Dostál, Stupavský, Hornov, Koranda atd. Zajímavé životopisy, cestopisy (prof. Dr. Sedláček), zprávy ze zemí slovanských doplňují obsah téměř každého sešitu.

List, mající za sebou 20 let vážné, úsilovné a platné práce, list, jenž stále o svém zdokonalení svědomitě pracuje, který také soustřeďuje kolem sebe dobré síly literární, list, který čtenáře bezpečně a dle možnosti úplně informuje o všech otázkách, jež veřejnost zajímati mohou, takový list dle našeho pevného přesvědčení zasluhuje, aby hojně rozšiřován byl všemi, kdož o potřebě a užitku katolické četby jsou přesvědčeni. Obsah i směr »Vlasti« před soudem spravedlivé kritiky jistě obstojí, jenom žádáme, aby potlačena byla bezdůvodná nedůvěra k »Vlasti«, zaviněná a způsobená nesprávnými předsudky. Zvláště inteligentních čtenářů není důstojno dáti se klamati předsudky nebo i pomluvami; těm pravíme: Tolle, lege! Čti a suď sám.

Naše veřejnost dle toho, co jsme o »Vlasti« právě pověděli, zajisté uzná, že ne bez příčiny pozvedli jsme hlasu svého, abychom pozornost katolických čtenařů k »Vlasti« obrátili, a pokud jest na nás, kteří seskupeni jsme v Liter. sekci družstva »Vlasť«, ujišťujeme, že dále vytrvale a svědomitě pracovati budeme na zdokonalení časopisu »Vlasti«, aby k užitku byla katolické církvi i národu českému. Zdař Bůh!

Bible a Babylon.

Bedřich Delitzsch, profesor Assyriologie na univertitě berlínské, řečnil 13. ledna předešlého roku u přítomnosti německého císaře v pěvecké akademii v Berlíně; obsah své přednášky naznačil slovy: »Babel und Bibel«. Dle přání císaře samého opakoval tutéž přednášku 1. února v císařském zámku.

Přednáška Delitzschova rozčeřila dosti hladinu myšlének světových; stalo se tak z dvojího důvodu: 1. D. spojil některé body assyrsko-babylonského věku s biblí a srovnává je; 2. z toho pak vyvozuje a podává celému světu své vývody, kterými popírá nadpřirozený znak křesťanství neb aspoň zřejmě k tomu čelí. Rozčeřil hladinu myšlének, neboť kdyby výzkumy v daleké Assyrii se podařilo božskou autoritu bible zvrátiti, pak by věru musel padnouti nadpřirozený znak křesťanství a tím by právě velice posloužil, aspoň jak si toho přejí, všem veřejným a tajným nevěrcům. Proto psalo a píše se o tom velice; vždyť sám

slavný Assyriolog profesor Hilprecht se nedávno vyjádřil, že »Babel-Bibel« a »Bibel-Babel« literatura čouhá z každé výkladní skříně knihkupecké.

Rozumí se, že na »Babylon a Bible« literaturu odpovědělo se také »Bible a Babylon« literaturou; mnozí snažili se tím seslabiti odůvodňování Delitzschovo, že jednoduše popřeli, co se nesrovnává se zprávami biblickými; než nepochodili tím nejlépe, poněvadž výzkumy babylonské nejen že neseslabují, nýbrž podporují zprávy bible. Dle tohoto způsobu a to s účelem hájí druhá část »Bible Babylon« literatury.

Tak mnohý asi četl v novinách a časopisech, že D. snaží se probořiti svou »Babel Bibel« pevnou půdu nadpřirozené hodnověrnosti bible, a to výzkumy a zkušenostmi vědy assyrsko-babylonské. Tak mnohému asi přelétla hlavou myšlénka, jak to D. dokazuje? Jsou jeho důkazy nezvratné?

Tomu buďtež věnovány následující řádky:

1. Na třech hliněných tabulkách, které spadají v dobu panování krále Hammurabi (= Amraphel Gen. 14, 1.), tedy v dobu 2200 př. Kr., je dle D. napsáno jméno Jahve; lze totiž dle D. čísti na těchto tabulkách: Ja-ah-ve-ilu, Ja-hu-um-ilo, t. j. Jahve jest Bůh. Z toho soudí D. »Tento Jahve jest pravěkým podílem kananejských národů, z kterých po staletích vyšel národ israëlský.« Dejme tomu, že je to tak napsáno na těch tabulkách — což však popírají mnozí učenci, ano sám D. snad nevědomky dí, že nelze jistě čísti ono místo, an píše: křehká, rozpukaná hlína s těžce čitelnými znaménky — nesouvisí přece s tím ještě nikterak, že národ israëlský toto jméno Boží, ano celý svůj monotheism by si byl takřka vypůjčil od Babyloňanů.

D. praví: »Jahve jest pravěkým dědictvím kananejských národů, z kterých po staletích vyšel národ israëlský.« (Jméno »Jahve« vysvětluje se nyní etymologicky všeobecně jako třetí osoba imperfekta tvaru »kal« časoslova hava = haja = býti; tedy Jahve = Jsoucí, Trvající, jenž se nemění jako mi lidé, nýbrž sám jest bez proměny od věčnosti do věčnosti.) Je-li tedy napsáno jméno Jahve na zmíněných tabulkách, jak se domnívá D., co z toho? Nic jiného, než že toto jméno je starým, pravěkým. A také nebrání nic připustiti, že jméno Jahve bylo známým dávno, snad zjeveno hned prvním lidem. Ostatně mohli lidé i svým rozumem dospěti k názvu toho; Jahve = Jsoucí vyjadřuje právě vlastnost, kterou se liší Bůh ode všech tvorů, totiž asseitu, jsoucnost. Prohlédněme si jednu věc stvořenou po druhé, všude dospějeme nevyhnutelně k tomu, že jedna věc předpokládá jinou, tato zase jinou atd., atd., až konečně přijdeme k Bytosti, která nepošla od nikoho, nezávisí na nikom a na ničem, jest sama od sebe, jsoucí; a tato bytost jest Bůh. Když toho se může dopátráti již pouhý rozum lidský, mohli tehdejší lidé přijíti i na jméno Jahve - Jsoucí, vyjadřujíce tím hlavní jeho vlastnost, že jest sám od sebe, od věčnosti a zůstává týž do věčnosti.

Dle sv. Jana: ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος = kterýž jest, kterýž byl a který bude. (Zjev. 1, 8.)

Aby Israëlité uvěřili Mojžíšovi, že jest poslán od Hospodina, žádal Mojžíš, aby mu dal Bůh nějaké *znamení*. A Bůh řekl: »Já jsem, kterýž jsem. — A řekneš synům israëlským; kterýž jest poslal mě k vám.« Bůh dává tedy jméno své Jahve znamením t. j. tímto jménem mají poznati, jak je Bůh nezměnitelným, pravdivým oproti bůžkům pohanským;

a Israëlité toho zkusili častokráte. Že název Jahve znám byl již před Mojžíšem, vysvítá z různých jmén, v nichž jméno to je obsaženo. Na př. Mori-ah = vidění Boží. —

Budiž název Jahve na oněch tabulkách, jež jsou uschovány v britském museu, není to nikterak na úkor bibli; neboť jednak mohli jej lidé rozumem svým vynalézti a to tím více, ana byla u prvních lidí víra v jednoho Boha, jednak mohl název ten zjeven býti hned prvním lidem. Buď si však to neb ono, obé svědčí o stopách, jež zůstaly z dřívější pravé víry v jednoho Boha — monotheismu.

Tím padá i další výpověď D-ova, že totiž Israëlité netoliko název Jahve, nýbrž i celý monotheism si vypůjčili od Babyloňanů. Del. odvolává se na průpovědi starých Babyloňanů: »Bůh dal, Bůh vzal, s pomocí Boží žiji.« — Jak krasné to mohou býti dozvuky dřívějšího monotheismu, neboť právě průpovědi a přísloví žijí s lidem nezměněné po tisíciletí, přecházejíce takřka v krev z pokolení na pokolení.

Ostatně s tím monotheismem za doby Hammurabisovy nebylo to tak hrozné; vždyť otec jeho se zval Sin-muballit a syn jeho Šamšu ihma; byl tedy v rodině Hammurabisově ctěn bůh měsíce (Sin) a bůh slunce (Šamšu). O mnohobožství Babyloňanů svědčí i bible: Hospodin mluví Josuem k lidu: »Toto praví Hospodin, Bůh israëlský: Za řekou (Eufratem v Mesopotamii) bydlili otcové vaši od počátku, Thare, otec Abrahamův a Náchorův, a sloužili *bohům cizím*. Vzal jsem tedy otce vašeho Abrahama z končin Mezopotamie a přivedl jsem ho do země Kanán.« (Joz. 24, 2.)

Pak názor Delitzschův, jakoby Israëlité pocházeli a byli kmenem kananejským, nemůže se nikterak tvrditi: byli přece národové kananejští vždy nepřáteli Israële a tento opět oněch; již při vchodu Abrahamově do země zaslíbené připomíná se s důrazem: »Kananejský pak tehdáž byl v zemi.« (Gen. 12, 6.) A když židé po východu z Egypta opět obydliti měli zemi kananejskou, tu rozkázal jim Bůh vymýtiti Kananejské.

Jak zračí se ve všem, co Delitzsch společným udává oběma národům, pravda, že věřili první lidé v Boha jednoho, Jsoucího, a že později vášněmi jsouce zaslepeni, odchýlili se od Něho učinivše si bůžky různé dle vášní svých!

2. Delitzsch tvrdí: »Genesis (první kniha Mojžíšova) jest pouhou nápodobeninou babylonské báje o stvoření světa; kněžský učenec, jenž Genesi sepsal, snažil se ovšem úzkostlivě vyloučiti z vypravování toho o stvoření vše, co by bylo bájeslovným.«

Babyloňané vysvětlovali si stvoření světa následovně: (Částky toho vypravování objevil r. 1872 Smith.) Když ještě nebylo ani nebe ani země, vzbouřila se bohyně Tiamat proti ostatním bohům. Žádný z bohů netroufal si utkati se s ní v boji. Jen bůh světa, Marduk, odhodlal se k tomu, ale s podmínkou, že bude za to povýšen za nejvyššího všech bohů; a zvítězil v tom boji. Když totiž Tiamat otevřela svůj jícen, vehnal v něj Marduk zlý vítr, zabil ji a rozdělil ve dva díly; z jedné polovice zbudoval nebesa, z druhé zemi. Potom okrášlil nebesa sluncem, měsícem, hvězdami, zemi pak bylinstvem, zvířectvem a posléze lidmi.

Chtějíce odůvodniti, že z toho eposu vznikla Genesis, odvolávají se především na jméno bohyně »Tiamat« a na jméno chaosu v bibli

Tehom, dále na dělení Tiamaty ve dvé a na rozdělení vod, jež byly pod oblohou od těch, jež byly nad oblohou dle bible.

Že babylonský epos o stvoření světa je spřízněn s biblí, toho upříti se nedá a také ani v nejmenším není třeba popírati; vždyť z toho ještě nikterak nenásleduje, že by byl převzal Mojžíš epos ten, nýbrž naopak, že oba čerpali *z jednoho* pramene společného, z pramene prazjevení, jež bylo již před těmi národy, jen že bible podává zprávu o stvoření čistou, nezkalenou, epos babylonský však zkalenou různými přídavky bájeslovnými. Totéž smýšlí Dillmann, an praví: »Že by všechny hlavní částky byly převzaty od Babyloňanů, nemůže býti žádné řeči. Společný podklad je ovšem zde, ale již z dob dávnějších.« (Dillmann, Genesis.)

Ostatně shledáváme i u nejrůznějších národů, že i jejich představy o stvoření světa souhlasí v mnohém s biblí. Indové mají svou pověst o chaosu a světovém vejci, kteréž Brahma rozdělil v nebe a zemi. Podobné kosmogonické pověsti mají Egypťané, Řekové atd.

(Dokonč.)

LITERATURA.

RUSKÁ.

Na bolšój dorogě. *(Na silnici). Klavdije Lukaševičové.* Moskva 1902. S rytinami. Cena 30 kop. Pilná nadaná spisovatelka uvádí nás za soumraku zimního večera do kruhu dětí zámožné rodiny. Skupily se v učebném pokojíku kolem milované domácí učitelky a prosí, aby jim něco vypravovala, ale ze skutečného života — vždyť umí tak zajímavě a krásně vypravovati. A látka jest hned na snadě — jedna z dívek táže se učitelky: »Věro Sergijevno, jste ještě tak mladá a již máte šedivé vlasy — a ku podivu, jen zpředu jediný pramének. Povězte nám, drahoušku, odkud to?« A guvernantka jala se vyprávěti. Byla chudou dívkou a proto jakmile skončila běh školní, musila se starati o výživu. Jistí dobří známí nabídli jí místo vychovatelky v Sibiři. Bylo jí samotinké, nezkušené, vážiti v zimě cestu 7000 verst, z nichž 4000 verst jízdmo s jamščíky čili poštovními vozky. Již urazila přes 1000 verst, sedíc samotna v poslední kibitce jamščického souvozí, an podnapilý vozka sletěl s kozlíka a splašené koně div nepřevrhli plachtou kryté saně. Polekaná dívka strhla s sebe dóchu (širokou čubu ze sobí kožišiny, srstí navrch) vyskočila z kibitky — a za chvíli octla se samojediná uprostřed surové, bohopusté sibiřské tajky (pralesa), an přední saně s ostatními cestovníky dávno unikly. Úžas pojal nebohou: bála se zimy, ještě více hnízdících v tajze vlků a medvědů, ale nejvíce se hrozila setkání s broďagami, uprchlými to trestanci, toulajícími se po Sibiři a pášícími často nové hrozné zločiny. A obavy její nebyly liché. Sotva ušla několik verst, ztíží bředouc hlubokým sněhem a často padajíc, an ozval se v houšti praskot a z lesního šera vymihly stíny dvou postav, které ji v brzce dohonily. Dvé otrhaných pobudů, ozbrojených sukovatými holemi, zapředlo na smrt s polekanou krátký hovor; zvěděvše o její nehodě, sledovali za ní opodál, nespouštějíce s ní dlouhý čas zřetele. Dívce zdál se její stav již naprosto zoufalým, an tu jeden »broďága« zvolal: »Nu panenko, měj se teď dobře! My odcházíme. Už je na blízku selo. Neboj se, zde jsi už bezpečna — my jsme tě provázeli, střežili, bylo nám tě líto: jsi ještě taková mladičká! Zkusila jsi asi strachu! A my dále nemůžeme — chytili by nás!« Nesmírná radost zmocnila se dívky a zároveň lítost nad osudem nešťastných, kterých tak podezřívala. Z vděčnosti nabízela jim svoji jedinou drahocennost: zlatý křížek, avšak broďagové daru nepřijali. V brzce objevila se trajka, vyslaná ze staničního sela, aby zmizelou vyhledala. Dívka odbyla si vše krátkou horečkou, načež úplně zotavena vydala se na další cestu a již bez všelikých nehod dojela šťastně cíle. Dlouho, dlouho nemohla zapomenouti nešťastných, zimou zkřehlých otrhánků, kteří ji provázeli a chránili. I v hloubi zkornatělých srdcí tají se přece často city dobré, šlechetné! — Ale jako následek přestálého strachu objevil se v její vlasech ten šedivý pramének.

Karel Jindřich.

POLSKÁ.

Z zaboru pruskiego: **Rodzina Oberle.** Przez R. Bazin. Kraków. 1902. — Spisovatel této knihy zaujímá ve francouzském písemnictví čestné místo. Jeho cestopisy po Italii a Španělsku patří k nejlepším. V této povídce »Rodzina Oberle« dotýká se jitřící se dosud rány, okupace Elsaska, Francii věrného. Polákům jest povídka velmi sympatickou. Čtou-li tu o Strassburgu, zcela jistě vzpomínají Poznaně. Tu i tam surové jednání Prusů deptá minulost, uráží nejsvětější city, neznajíc žádného práva a spravedlnosti, jen násilí. Povídka jest dobrá, plná tepla a srdečnosti; zvláště se vyznamenává výbornou charakteristikou osob.

Pan Filip z Konopi. *K. Gliński.* Warszawa. Gebethner i Ska. 1902. (Str. 423.) — »Pan Filip z Konopi« jest humoristická a zároveň romanticko-rytířská povídka z doby Jana Kazimíra. Mnoho situací v ní upomíná spisů Sienkiewiczových. V prvé části povídky jest mnoho pravděnepodobného a tím jest část ta nezáživnou. Druhá část je cennější, není v ní nic nuceného, a proto se mile čte. Mnohé episody nezadají v ničem episodám z Don Quijota. Svět by byl jistě rájem, kdyby v něm bylo takových dobráků, jakým jest »pan Filip z Konopi«. Není pochybnosti, že povídka p. Glińského najde hojnost vděčných čtenářů.

Pieśń. *Jan Nowacki.* Kraków. 1903. — Tato sbírka básní jest psaná prosou a přece má mnoho poesie. Tolik úspěchu nedosáhne, jak se v úvodní básni píše, avšak zcela jistě svým teplem a láskou k přírodě získá mnoho čtenářů. Obrazy z přírody se zcela logicky připínají na city básníkovy. Pěkný jest obrázek »Skon nocy letniej« a dojímavá jest legenda »Brylant«. Všechny básně provívá vřelý náboženský cit, kterého je v moderních básnických sbírkách tak málo. Na některých místech sbírky lze pozorovati, že se spisovatel honí za jazykovými effekty a tím se stává poněkud nepřirozeným.

Skarbczyk poeziji chińskiej. *Józef Jankowski.* Warszawa 1902. Pan Jankowski podává v přítomné knize »pokladnici čínské poesie« v překladu. Upřímně řečeno p. spisovatel nepodal tu nic neobyčejného. Poněvadž jest lidská duše všude stejná, ať jest to v Evropě nebo v Číně, měl básník více vzíti zřetel ke způsobu, jak se tato duše jeví na venek, totiž vyjádření myšlének a citů, k jazyku a k jeho obratům, pojmům a obrazům. Celá exotičnost spočívá jen v exotičnosti formy. A toho ve sbírce není. Verše mají docela rým a tím jsou náramně z evropeisovány. »Číňan jest tu, — jak se jeden polský kritik vyjadřuje — oblečen po evropsku, zbaven copu; mluví úplně po evropsku, jeho výrazy a myšlénky jsou cizí, beze všeho čínského pelu.« Kdyby u některé básně nestálo jméno toho neb onoho čínského autora, myslil by čtenář, že čte básně některého Evropana. Přes to jest celá sbírka přec jen zajímavou. *Fr. Šlingl.*

NĚMECKÁ.

Hecker Alois: **Durch den St. Gotthard, die Riviera und Südfrankreich bis in's Herz von Spanien«.** Regensburg. Verlagsanstalt. 1903. 170 vyobrazení, str. XVI. a 638. neváz. 10 m., váz. 12 m. 50 pf. — Španělsko je země, která otevřela se cestujícím nejpozději. Když již všechny ostatní evropské země bývaly zaplavovány turisty, bylo Španělsko doposud »španělskou vsí;« od té doby však, co vydal před několika málo lety Bädeker světoznámé své vůdce i o Španělsku, otevřel i tuto překrásnou zemi všemu cestovatelskému světu a nyní cestuje tam, kdo je tak šťasten, že mu to povolání dovoluje.

Též i pan Hecker podnikl cestu do Španělska směrem tímto: z Landshabu v Bavorsku, odkudž vyjel, jel přes Mnichov, jezero bodamské, do Curychu, Luzernu, přes Svatý Gotthard do Lugana, k Isola bello do Milána, Certosy, Hemry, pak Rivierou do Marseillu a Lourd; odtud přes hranice do San Sabastiano, Loyoly, Burgos, Salamanky, Avily, Escorialu, Madridu a do Toleda. Zpět jel přes Montserrat, Barcelonu, Lyon a Švýcarsko. Litujeme, že nemohl procestovati a popsati též jih španělský, kde jsou nejkrásnější a nejpamátnější města, jako Sevilla, Granada, Malaga a jiné. Pan spisovatel má výborný pozorovací talent, velkou sečtělost, již osvědčuje i pěknými básnickými citáty, kteréž osvěží mysl čtenářovu. Podivili jsme se, že zná i cestopisy Breannerovy, jež nelze dosti doporoučeti a které bohužel i u nás nejsou tak rozšířeny, jak by zasloužily. Ze statistiky a dat sucho parných podává velmi málo, poučuje však hojně do vypravování vloženými námitkami proti církvi, jež případně vyvrací, obírá se pomluvami proti naší svaté víře, dějinnými předsudky, bludy na př. o Filipu II., pěkně pojednává o zlaté době španělské literatury, malířství a j. Čtenář přečte si knihu s velkým užitkem. Pro toho, kdo by chtěl cestovati do Španělska, bude vedle cestopisů Grause, Lorinzera,

Ringseisové, Hacklündera a ovšem nezbytného Bädekra výbornou přípravou a pak zase milou vzpomínkou. Illustrace jsou skvostné, čtyři barvotisky, ostatní světlotisky. Cestu vykonal p. Hecker od 19. července 1899 do 15. srpna 1899.

Ignát Zháněl.

ČESKÁ.

Anděl Strážný. Časopis pro křesťanskou mládež. XXII. ročník; 1902/1903. 150 obrázky, hudební přílohou a četnými ozdobami. Stran 318. Nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně. — Po dvacet dvě leta vychází již »Anděl Strážný«; mimo první dva ročníky byl stále redaktorem jeho dne 16. února 1903 zesnulý katecheta vyšší dívčí školy v Brně, konsistorní rada a inspektor Vilém Ambrož. Heslem jeho bylo:

»sladčí v světě neznám slasti nad úlohu:
odchovati dítky drahé vlasti, Bohu.«

Žil ve stálé činnosti a práci pro čtenáře a čtenářky »Andílka«, kteří ho nazývali svým »strýčkem«; zemřel náhle a ještě večer před smrtí pracoval na básničce »Pudlík«, která uveřejněna v čísle 7. Přehlídneme-li dvacet ročníků časopisu, které horlivý a svědomitý redaktor vydal, kolik najdeme jeho vlasteneckých, náboženských, příležitostných i žertovných básní, k nimž řadí se značný počet článků popisných poučných a cestopisných; brzy vidíme povídky, brzy pohádky, které pilná ruka jeho napsala. Ve všech pracích byl účel jeho: církev a vlast, děti zušlechtiti, dobrými křesťany a vlastenci je učiniti, mládež umravniti, působiti na její nezkažená srdce a cit, vzbuditi zálibu pro přírodu a její krásy.

Po smrti »strýčka« Ambrože převzal redakci p. Jan Dvořáček, učitel v Brně, a chce časopis v duchu zemřelého redaktora dále vésti.

Letošní ročník podává v každém čísle několik básniček a několik poučných článků ze všech oborů lidského vědění, jež vypracovány a podány jsou ve formě dětem přístupné; ku konci každého čísla přidány jsou hádanky, oříšky, rebusy a podobné. Do každého téměř čísla dával »strýček Ambrož« ku konci list ku svým mladým přátelům, v němž je povzbuzoval, napomínal, mnohdy žertem vedl k dobrému. Po něm převzal úlohu v náboženském smyslu dítky povzbuzovati katecheta dp. František Synek. Jak viděti, vede si »Andílek« statně: za malé předplatné, — 1 K 60 h — vydává ročně deset čísel.

Kéž i nyní, za nové redakce »Anděl« zdárně si vede a přináší krásné články, jimiž by malé čtenáře své vychovával na dobré katolíky i na dobré vlastence.

Ignát Zháněl.

Volné Směry. Umělecký měsíčník. Péčí a nákladem spolku výtvarných umělců »Manes« za redakce Jana Kotěry, Jana Preislera, Lad. Šalouna. Ročník šestý. Praha 1901—2. Roční předplatné 6 zl. — Rozvoj umění grafických umožňuje dnes výtvarným umělcům sděliti s veřejností mnohý důležitý výtvor jejich uměleckých schopností, jenž za dřívějších dob zhusta přicházel na zmar, nemohl-li totiž využitkován býti, uskutečněn a vtělen na díle skutečně vypracovaném. Tak zaniklo mnoho krásných myšlének beze stopy; dnes však možno je zachrániti, ovšem v rouše jednodušším, ale přijatelném a uměleckém. Dnes tedy umělecký list jest nezbytným umělcovým pomocníkem, jest mu spořitelnou, kam často plody ducha svého ukládá, není-li možno pro nepřízeň poměrů nijak je lidstvu sděliti a zachovati. Také často pro nedokonalou technickou zručnost původcovu bývala mnohá umělecká myšlénka ubita nebo vyplýtvána.

Volné Směry sledují ještě jiný cíl: »směřují ku zdvižení zájmu pro umění a ku prohloubenějšímu chápání umění vůbec.« V části obrazové nedaří se jim to všude, za to však slovy horlivě o to usilují, poučujíce obecenstvo, jak má dílo umělecké posuzovati, v čem umělecké krásy hledati. Třeba v té příčině upozorniti na Šaldův článek »Hrdinný zrak« a Březinovu »Meditaci o kráse a umění«. Jenže oba ty nadšené články jsou jaksi kusé, nedomyšlené, bez závěru, bez applikace. »Umění musí se dobývat,« praví pan Šalda. Ovšem. Krása se musí dobývat, jako dobývá se pravda přemýšlením, jako dobývá se dobro bojem a zápasem. Kdo poznává krásu, jistě touží po kráse, a to po kráse dokonalé, úplné. Co pak zde vskutku krásné jest, je pouze odleskem krásy Boží, zde krásu jen tušíme, jako v zrcadle, lze říci s apoštolem, krásu jen v nepatrných dávkách dobýváme. Závěr tedy ku kráse dokonalé, k Bohu! Jinak zajímavo bylo by úvahu Šaldovu srovnati s definicí scholastickou: »pulchra dicuntur, quae *visa* placent;« »pulchrum dicitur id, cuius apprehensio placet.« — Březina opět praví: „Viděti (vise) mocně a tvořiti jest totéž.« Zajisté. Nemyslíme však v tom smyslu, že by »práce, již vykonává umění, byla pokračování tvůrčího (Božího?) díla.« Hledání pravdy není tvoření

pravdy, nýbrž objevování skryté pravdy. A pod. Umělecky tvořiti (v pravdě) jest milovati Boha, obětovati se Bohu, sloužiti Bohu. Umělec (dle našeho ideálu) zobrazuje moc a krásu a dokonalost Boží; on totiž vidí krásno, miluje krásno a proto tvoří. Kdo na př. pravdu poznal (třeba jen z poučení), hledí ji rozšiřovati, hájiti, hlásati. Tak činí kněz, básník, učenec. Pravda má ochránce v Bohu; Bůh je proti těm, kdož poznané pravdě odpírají. Ještě lépe to chápeme při ideálu dobra. Pravý umělec musí milovat Boha, musí k němu jíti vědomě a účelně, jinak kráse nerozumí, snad pěkně napodobí, kopíruje a barví, ale je to dílo opičácké, nevědomé, mrtvé. Ať tvoří umělec cokoliv, tvoří-li z lásky k Bohu, je to krásné. — Všichni tvorové mají vypravovati slávu Boží. Kdy to bude? Či snad — lasciate ogni speranza . . .?«

L. † q.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze Slovenska. Zanikly »L'udové Noviny«. Vycházely po pět roků jako týdeník, letos začaly vycházet ob den. Ale tomuto rozvoji těšily se sotva půl roku, neboť zase přišly do starých kolejí a vyjížděly do slovanského světa jednou týdně. Nedávno však usneslo se ředitelství banky »Tatry«, kde je redaktor Anton Bielek úředníkem, aby Bielkovi dáno bylo na vůli: »buď budeš redaktorem nebo úředníkem, obojím však nikoli.« Ejhle, jaké jsou slovenské poměry! Člověk odvislý od vlády, ať již světské, nebo církevní, nesmí se veřejně přiznati k svému, vlasteneckému slovenskému kredu, tím méně smí buditi lid! Ale postaví-li se do vlasteneckého ruchu soukromý úředník, odvislý svým každodenním chlebíčkem od akciové »vlastenecké« společnosti, je chikanován od svých právě tak, jako od Maďarů. Nevím, odloží-li Bielek péro na vždy, spíše se domnívám, že zůstane literárně činným nadále, ale pokud se jeho redakčních snah týče, odešel v něm z novinářského kolbiště pravý učitel lidu, vždy pamětlivý své redakční cti a dbalý vždy, aby slovenský lid dostával jeho novinami dobrou četbu, aby byl poučován, osvěcován, nabádán lásce k vlasti, ale aby také naučil vážiti si sebe, pracovati pro svůj blahobyt. Odešel v Bielkovi redaktor ryzího smýšlení, vznešeného ducha. Odešel vítěz, nikoli poražený, vždyť zastavení »L'udových Novin« padá na hlavu těch, kdož řekli redaktorovi své kategorické aut — aut! A vzpomeňme si ještě, že vyhrál letos hlavní bitvu v boji o brožuru dra. Czambla. Pro svou ryzí povahu byl v Martině nepohodlný jistým lidem — a proto musil býti smeten. Ale Bielka může těšiti, že v bance »Tatře«, kde byl dlouhou dobu ředitelem, člověk duševně zatížený, který nedovedl sám ani směnky vyplniti, za kterého se upřímní Slováci při kandidatuře do sněmu za slovenský okres a se slovenským programmem modlili, aby zvolen nebyl, že v té bance tak s ním více stejně smýšlejících ryzích Slováků, kteří s ním nesli při »L'udových Novinách« břímě dne i horka a kteří si pohany takové líbiti nedají a noviny asi brzy vzkřísí. Bývalý spolupracovník Bielkův založil si nyní v Budapešti »Slovenský týdeník«, list psaný v duchu zaniklých »L'ud. Novin«, nad něž vyniká illustracemi. Redaktor Milan Hodža je sice mladý, ale jako redaktor již osvědčený. Bude-li podpora slovenského obecenstva při něm, přivede jistě list svůj k rozkvětu a národu svému ku podpoře. První pokus jeho se »Slovenským denníkem se mu přede dvěma lety ovšem nezdařil, ale příčinou bylo slovenské čtenářstvo, nikoli jeho osoba. Byla by škoda, aby pracovník rázu Hodžova hledal útočiště a chléb ve slovenských redakcích v Americe, může-li svému drahému Slovensku prokázati neocenitelné služby doma. — Učitel Karel Kálal, u nás nejváženější pěstitel československé vzájemnosti ve smyslu masarykovsko-pokrokářském, vydal knížku pro mládež, nadepsanou »Na krásném Slovensku«. »Národnie Noviny« knížku po zásluze odsoudily, vytknuvše po pravdě spisovateli snahu broditi se jen slovenskou bědou a zlehčiti slovenský prostý lid v očích české mládeže, vytkly mu také nesmírnou samolibost a domýšlivost, jakož i mnohé omyly, kterých pracovník rázu Kálalova měl se vystříci. Jistý mně dobře známý slovenský redaktor jmenuje české učitele posměšně »Komenskými«. Pánové — nebylo by nyní na čase, aby český učitel získal si vážnosti a důvěry na Slovensku a aby český učitel vštěpoval naší mládeži skutečnou lásku k Slovensku? Proč má každý český učitel platiti na Slovensku za králíkáře a nikoli za pædagoga? — Loni byla slovenská umělecká výstava v Hodoníně, nyní je výstava slovenských malířů v Žilíně. Vystavují Augusta, Andráškovich, Fábry, Hanula, Lehotský, Malý, Mitrovský a Pacovský. Malíři z moravského Slovácka nejsou zastoupeni, neboť umělecká výstava žilínská jest jen částí průmyslové výstavy horno-

uherské. Přejeme výstavce mnoho zdaru. — O martinských slavnostech podáme zprávu, až se z nich vrátíme. Letos je programm zkrácen o slavnosti ženského spolku »Živěny.«

Val. Klobúky, 31. července 1903. *F. V. Peřinka.*

K větší cti a slávě Husově cituje »Česká Demokracie« (č. 27.) s náramným nadšením tyto verše Jar. Vrchlického: »Co prošlo let . . . a u nás zas buji bídná smeť — v kutnách i bez nich, tyje z naší krve — a s ideály kramaří jak prve . . .« — — K čemu jsou naši básníci dobří! Když nedávno Pelcovy »Rozhledy« objevily v povaze Vrchlického cosi »kramářského« (prý po otci zděděného), pobouřil se český Parnas a Vrchlického jistě to bolelo, ale sám nemá tolik taktu, aby »kutny« nesírkal do té pece, kam nedávno byl strčen sám. Snad to učinil za odměnu těm „kutnám«, které jej nedávno oslavovaly. Rádi bychom také věděli, jak ty »kutny« tyjí z Vrchlického krve. On sám byl, tuším, »kutnami« na studiích podporován. — Myslíme, že by měl Vrchlický přece už jednou nechati toho barákovského boucharonstvi. *L. † d.*

Pan dr. Herben zahrává rád a hodně frivolně s věcmi, jež jsou jiným lidem posvátny. V č. 183. »Času« opět vtipkuje, že ho jakožto odpůrce sv. Jana Nep. nestihla ani světská hanba, ani rychlá smrt, jak mu katolíci předpovídali, když vydal hanopis o sv. Janu. — Pan Herben se asi mýlí. Na to je ještě času dosti. Katolíci mu toho nepřáli a nepřejí; katolíci mu přejí, aby se poznal a obrátil, a těší se z toho, že milosrdenství Boží není snad posud pro něj zavřeno, ačkoli dal veliká pohoršení. Že Bůh (ne sv. Jan) tupitele sv. Jana pokořuje a trestává, je prostě historická pravda. Naše víra ve svatost sv. Jana není zajisté pošetilá. Jeho mučenická smrt, již utrpěl proto, že více poslouchal Boha než lidí, jeho spravedlivý život (nelze mysliti, že by člověk nehodný k takovým úřadům byl býval povolán jako sv. Jan) a jiné okolnosti (hlavně zázraky) nutí nás věřiti s Církvi ve svatost Jana Nep. — S p. Herbenem neradi se obíráme, protože ho to dráždí, když mu odpovídáme (ač sám stále k tomu vybízí), protože užitku z polemik není, ale přece mu připomenout musíme, že se mýlí, domnívaje se, že by v Čechách nějaké cti požíval. Každý se mu raději vyhne, to jest pravda, ale jinak je u nás pouhým majitelem »Času« a člověkem vědecky a umělecky (zvláště po plagiatech) málo významným. *L. † l.*

Laciná náplasť. (Něco pro historiky a pro zasmání.) Vítězoslavným nápisem: »Tak jednají protestanté« hlásají »Hlasy ze Siona« (č. 26.) ztrnulému světu, že »na místě (v Ženevě), kde před 350 lety známý tupitel sv. Trojice Michal Servet byl upálen (na rozkaz Kalvinův), bude ve výroční den tohoto politování hodného děje, totiž dne 26. října t. r., odhalena pamětní deska s následujícím nápisem: »My uctiví a vděční synové Kalvina, tohoto našeho velikého reformatora, odsuzujíce blud, který byl bludem svého století (aj?), jakožto věrní přívrženci svobody svědomí podle pravých zásad reformace i evangelia jsme tento pomník na usmířenou dne 27. října 1903 postavili. Dne 27. října 1553 zemřel na hranici v Champelu Michal Servet z Willanovy v Aragonii, narozený dne 29. září 1511.« — A opět »Hlasy ze Siona«: »Celý evangelický a zvláště reformovaný svět schválí zajisté toto slavné odřeknutí se poblouzení doby, jemuž bohužel podlehl náš nejpřednější reformator a toto prohlášení (což o to!) se k praporu naprosté svobody svědomí, (katolíky vyjímaje — ti nechť se podrobí svobodě protestantské!). Až pak nás opět pro ono Kalvinovo poblouzení házeti budou různí(?) lidé do jednoho pytle s Římem, my budeme moci jim ukázati na tuto pamětní desku, pokud Řím na znamení svého pokání a obratu svého smýšlení nepostaví podobný pomník (prosím, jen desku!) na místě, kde stála hranice Husa, Jeronýma, Giordana Bruna a tisíců jiných mučeníků římské nesnášelivosti.« — — My hodláme už za toto »laskavé« upozornění postaviti desku »Hlasům ze Siona«. Mimo to vezmeme v úvahu«, zda by nebylo moudré a opatrné Husovi, Jeronýmovi atd., takovou desku postaviti. Vzal to nešť, co to může stát. — Zároveň odsuzujeme ty různé lidi, kteří evangelíky házejí do jednoho pytle s Římem; evangelíci přece nejsou jako jiní lidé. Také se radujeme, že je teď Kalvin čistý jako lilie. A konečně se těšíme z toho, že výroba desek stoupne, neboť se nemůžeme spokojit jednou deskou v Ženevě; chtějí-li »Hlasy ze Siona« přibližný rozpočet, jsme k službám. *L. † il.*

A. V. Jung a — očistec. Páně Herbenův »Čas« má zvláštní vkus ve volbě svých redaktorů. První jejich vlastností musí býti, aby se dovedli dost hrubě otírat o katol. církev, o kněze a o náboženství. I vážný A. V. Jung nutí se, aby svému principálovi se zachoval, čímž zajisté velice si škodí. Zloba přece

nepatří do charakteru vzdělaného a poctivého člověka. Pan Jung tedy pluje po lodi do Ameriky a poněvadž na moři není k smrti daleko, dělá pan Jung po způsobu venkovských hochů hrdinu a mluví frivolně o očistci. Praví (»Čas« č. 181.): »Představ si, milý čtenáři, že jsi milionářem a že tvůj syn, tvá dcera anebo tvoje žena za nějaký malý hříšek úpí v očistci. (Za »malý hříšek« — »úpí« — p. Jung má asi nejasný pojem o očistci.) Zdaliž bys ihned se nerozloučil se svým měšcem, abys jim ulevil? O jejich hříšnosti přece nejsi v pochybnostech. »Dojista že ne,« odpovídáš (— my zase skromně pochybujeme, jak čtenáře »Času« známe), »ale o tom očistci.« Vidíš, já také, a to proto, že tomu, kdo byl na tomto světě darebou, by se nemělo za peníze na onom světě nic odpouštět — čert chce být také živ. Odpustí-li Bůh, jde o něco docela jiného (? — oč pak?). Ale pak není potřebí očistce — quod erat demonstrandum.« — — Pan Jung umí snad dobře anglicky a dobře rusky, ale v theologii je — »ucho«, jak říkají na vojně. Kdo pak vám, člověče, namluvil, že se darebům na onom světě něco odpouští. Možná, že jste to slyšel od pana dra Luthera, nebo spíše od Kalvina v jejich přednáškách o prædestinaci (že předurčený dareba přijde do nebe), ale k učení o očistci to nepatří. Učení o milosti Boží, příteli drahý, nemůže se odbývati hloupými a frivolními »vtipy«. Vezměte jen rozum do hrsti a ptejte se Písma a snad zmoudříte. Pozorujte osud lidí na světě a ty jejich malé hříšky; vím, že při masarykovcích zamhouříte oči obě, ale ty klerikály přece jen tak snadno do nebe nepustíte. Ale pardon, podle reformatorů jsou katolíci beztoho »reprobati«. A té přímluvě za duše se posmíváte? Právě jsem četl, že jste se stal lektorem angličiny na universitě. Nepřimlouval se za Vás nikdo? Až se vrátíte z Ameriky, přihlaste se ve »Vlasti« o knížku o »očistci«.

L. † k.

V Olomoucké arcidiecési zřízen byl letos ochranný spolek kněží s názvem: »Právní liga katolického duchovenstva v arcidiecési Olomoucké,« jako spolek nepolitický se sídlem v Olomouci. Účel spolku dle § 2. stanov jest, útoky na církev katolickou, její učení a zařízení, taktéž neoprávněné útoky na duchovní osoby a ústavy, ať se dějí slovem nebo písmem, vhodným způsobem odrážeti. Dne 28. května byla v Olomouci toho spolku ustavující valná hromada. Přejeme novému spolku mnoho zdaru!

Stöcker o katolicismu a protestantismu. V Německu rozpoután byl poslední dobou boj o zákon jesuitský. Poslanec a bývalý dvorní kazatel protestantský Stöcker, vůdce konservativního směru v protestantismu, uveřejnil v berlínském časopisu »Volk« článek, jímž vyzývá protestanty, aby od boje proti zrušení § 2. zákona o Jesuitech ustali. Je velice pozoruhodno porovnání, jež při tom činí mezi katolicismem a protestantismem. Píše totiž: »Naše slabost spočívá v nedostatku jednoty, svobody a síly. Katolická církev jest jednotna, my jsme ve svém církevním životě úplně rozštěpeni; liberální a radikální protestanté potírají nás a naše vyznání co nejostřeji a nejjedovatěji. Katolická církev jest svobodna, aspoň ve věci hlavní; my jsme vázáni na správu státu, takže se církevní život náš dle zákonů Ducha sv. rozvíjeti nemůže. Řím dokazuje ve veřejném životě také v socialních záležitostech velkou energii; nám se v tom překáží. Politická i socialní činnost katolických kněží je státní správou v nejvyšší míře uznávána; nám se říká, že duchovnímu do politiky nic není. Pro katolické kněze je v Münsteru zřízena křesťanská socialní profesura, u nás byl učiněn pokus dáti křesťansko-socialní činnost do klatby. Pokud tyto poměry potrvají, potrvá také moc katolické církve a jakákoliv veřejná agitace proti Římu na tom ničeho nezmění. My musíme býti sjednoceni ve víře, svobodni vůči státu a činnými v náboženském i církevním, politickém a socialním životě, pak i my získáme si moc. Budeme-li jednati jinak, zůstaneme bezmocnými. Jestliže ale, jak se to dosud děje, dobří protestanté podnikají boj proti Římu s muži, jakým je Häckel, jehožto světovým záhadám (»Welträtsel«, známý Häcklův spis) dokázal profesor evangelické theologie, že obsahují tvrzení rouhavá a nepravdivá, pak to nemůže vésti k vítězství. Nevěra jest nejnebezpečnější nepřítel evangelické církve. To nesmí nikdy býti přehlíženo. Chraňme se zapomenouti toho v rozčilení nynějšího boje.« Tak soudí o dnešním boji protestantismu a o situaci protestantismu vůbec muž, jemuž vášeň nezastřela úplně oči. Žel Bohu, že se na straně jeho často zapomíná, že má protestantismus přece jen mnoho společného s katolicismem, jistě více než se socialní demokracií a jinými stranami. Protestantismus, aspoň jeho positivní, Krista držící se směr má s katolismem společnou víru v Krista, jeho Božství a dílu vykoupení; s ostatními výše jmenovanými má společnou zášť proti katolicismu. Která z těchto obou pojitek bude silnější a mocnější, tam musí se protestantismus jednou skloniti. Před tímto

rozcestím stojí dnes protestantismus a doba ta nemůže býti daleka, kdy bude nucen rozbodnouti se buď pro jedno nebo pro druhé. Buď katolicismus nebo atheismus — tertium non datur.

Rovnost, volnost, bratrství. Bezbožská vláda francouzských atheistů a zednářů nespokojuje se ve své nenávisti k Církvi katolické pronásledováním a vypovídáním různých dobročinných a jiných řádů, uzavíráním škol, nemocnic atp. ústavů, nýbrž omezuje a stěžuje ve své démonické zlobě i náboženské výkony katolíků-cizinců meškajících v různých lázeňských městech Francie. Petrohradský polský »Kraj« sděluje právě, že v Nizze byl z té příčiny ve jménu celé cizozemské kolonie zaslán energický protest tamnímu mairu Soránovi. Nevůle hostů jest tím větší, že vláda činí překážky *jenom* katolíkům. Protest podepsali mimo jiné: kníže a kněžna Radziwillová, hraběnky Bronicka, Zamoyská a Żeleńská, kníže Lubecki, hrabata Broel-Plater, Żoltowski, Zienkowski a mnoho jiných lázeňských hostů rozličných národností. *Karel Jindřich.*

Slovanské rovy. V království Polském zemřel 2. května po půlvěkové neúnavné práci pastýřské titulární biskup serrenský a sufragan diecése kujavsko-kališské, *Henryk Kossowski.* Narozený r. 1828 ze zámožných rodičů — zemědělců, nabyl vzdělání v gymnasiích ve Vraclavi a v Lešně (ve velkém knížectví Poznaňském), studoval práva na berlínské universitě, ale po třech letech vstoupil v Kamenci podobském do semináře a potom do petrohradské duchovní akademie. Byv r. 1857 vysvěcen na kněžství, vyučoval tři roky v ptockém semináři, načež roku 1860 svěřen mu úřad katechety v Jurjevě (Derptě). Po třech letech povolal jej věhlasný varšavský arcibiskup Felinski za rektora tamní duchovní akademie. Od r. 1870 byl starším farářem u Bl. Panny Marie na Lešně ve Varšavě, r. 1884 prekonisován za biskupa-sufragena a r. 1890 odebral se na sufraganství kujavsko-kališské, kde za příčinou choroby výtečného biskupa Beresniewicze lehla naň celá tíže pastýřská v této rozsáhlé diecési. Břímě let a úsilovné práce podervaly konečně zdraví věrného sluhy Páně. Přibyl do Varšavy, aby tu hledal úlevy, avšak podlehl těžké nemoci a zemřel na téže faře Blahosl. P. Marie v Lešně, v jejíž osadě celých čtrnácte let tak blahodárně byl působil. Tělesná schránka vzorného biskupa přenesena v mnohočetném průvodu varšavského duchovenstva a obyvatelstva, pamětného jeho zásluh, na vídeňské nádraží a odtud převezena do Wloclawka, kde 5. května za vroucích modliteb diecésanů uloženo k věčnému odpočinku.

V Petrohradě zemřel 13. února spisovatel *Petr Nikolajevič Polevoj*, proslulý zejména svými pracemi z oboru dějin ruského písemnictví. Nabyv vyššího vzdělání v petrohradské universitě dosáhl hodnosti magistra slovanské literatury. Stav se soukromým docentem na téže univers.tě, přednášel tam všeobecnou literaturu, po té v universitě t. zv. novoruské v Oděse a konečné týž předmět jako mimořádný profesor varšavské university. Vzdav se r. 1871 služby státní, oddal se Polevoj z toho času cele pracím literárním. Jeho historické práce došly všeobecného uznání a zjednaly mu vynikající místo mezi souvěkými učenci. K jeho předním útvarům náleží: »Istórija russkoj literatury o óčerkach i biografijach«, »Učebnaja rússkaja chrestomatija«, »Rússkaja istórija«, »Chudóžestvennája (umělecká) Rossíja«, »Istoríčeskije očerki sredněvěkovój drang«. Kromě vytčených sestavil Polevoj »Narodnija ruskija skázky«, »Rodnýje atgolóski« a napsal několik historických dram, mnoho povídek a románů. V různé doby redigoval též »Včelu«. »Živopisnoje Obozrěnije«, illustrovanou biblioteku »Něvy«. Mimo to vyšly jeho redakcí ještě ruské překlady spisů Göthеových, »Všeobecné dějiny« prof. Jägra, spisy Lessinga a j. v.

Na svém panství v Penzenské gubernii zemřel před vánocemi, ve stáří 68 let, *Ilja Ivanovič Salvo,* velice nadaný a pilný spisovatel, dramatik, povídkář a novellista. Hlavním předmětem jeho zajímavého vypravování jsou bývalá, částečně již na mizinu přišlá, částečně ještě bídně živořící sídla šlechtická a zemanská, život ruských »mužíků« a selského duchovenstva a charakteristika četných těch »glotů, kulaků a mirojedů«, t. j. pijavek a vydřiduchů, oněch »temných sil vesnice,« kteří jako pavouci spřádají neopatrné a lehkověrné tenaty svých úkladných úsluh a konečně nelítostně vyssávají a ničí své oběti, bohatnouce z chyb a neštěstí bližních. Jakými jsou jeho mistrné útvary: »Mélnica kupca Česálkina«, »Pušílovskej régent«, »Gryzany«, »Aspid«, »Olšánskej bárin«, »Pavel Ogoródnikov« a mnoho jiných; v nichž v plné míře osvědčil svůj bystrý pozorovatelský talent, svůj jemný humor s nádechem Turgeněvského vlivu a zároveň náležité šetření míry ve všem, tuto neklamnou známku nadaného spisovatele. Líče život

dle skutečnosti jakým jest, nezabředá nikdy v kaluže čirého naturalismu, vystříhaje se jako pravý talent všelikého bláta. V jeho spisech není přehnanosti a přepjatosti, není honby za effekty a sensacemi, s jakými se tak často setkáváme u četných novodobých spisovatelů. Poměšťáky, sedláky, vesnické vydírače, lidi nejrozmanitějších stavů a stupňů předvádí Sálov s dovedností umělce a znalosti psychologa, neboť zastávaje ve svém okresu mnoho let úřad smírného soudce a potom zemského náčelníka, měl ovšem stále řídkou příležitost nazírati hlouběji v život venkova a seznati všestranně jeho světlé i stinné stránky. Jsa nadšeným milovníkem přírody, dovedl vylíčiti její krásy a půvaby štětcem povolaného umělce. Čistý jazyk, jemný sloh, živost barev, poutavý obsah činí čtení jeho spisů zvláště příjemným. — Posudky některých jeho pověstí podány v XVI. roč. »Vlasti«, str. 477. a 783. *Karel Jindřich.*

Obrana víry. Vydává Tisková liga v Praze. Redaktor dr. Rudolf Horský. Č. 1.: Protestantismus a povaha českého národa. Panu O. Jozífkovi a rozumným Čechům ke dnům Husovým na uváženou věnuje F. X. Radoň. Cena 28 h. V Praze, kniht. družstva Vlasť, nákladem Tiskové ligy. — Prospěl českému národu protestantismus? Odpověď je snadná i tomu, kdo se jakživ nezabýval folianty, ale kdo s porozuměním a soudností četl třeba jen dějepis nižších středních škol. Jest nezvratně dokázanou věcí, že s protestantismem šlo hromadně do Čech *němectví*, a že byl příčinou dlouhých a krvavých válek, ponévadž měl podklad a pozadí politické.

A přece nacházejí se ještě také Čechové a také katolíci — kteří stále do katolicismu a církve rýpají a pro protestantismus agitují — přes všechny zkušenosti, které český národ s protestantismem učinil. Zvláště bývalí katolíci — odpadlíci — v té činnosti vynikají.

Přítomná knížka šťastně, věcně i vtipně polemisuje s »Časem« a předními jeho spolupracovníky, kteří uveřejnili v »Čase« několik článků, katolicismus snižující a protestanství vynášející. Autor jeví neobyčejnou znalost věci a břitkým, plynným slohem hájí katolickou církev a náboženství. Stati úhledné té knížky jsou: Příhodná doba. — Nástrahy. — Pan O. Jozífek a jak vypadá jeho »protestantismus.« — Páně Jozífkovy kotrmelce. — O protestantském blahobytu. — Katolictví a blahobyt národů. — Povaha českého lidu. — Protestantismus a lid český. —

Jsme přesvědčeni, že veliké procento našich dobrých katolíků i našeho duchovenstva »Čas« nečte a nezná, ale nepřátelé naši jej znají a čerpají z něho své »moudrosti«. Ignorovati jízlivé články »Času« naprosto nelze, proto je dobře opatřiti si přítomnou brožuru, v ní je důkladně zpracovaný materiál, jak odbýti časisty a jejich fráze. Poskytuje látku k přednášce, kázaní atd.

Všecka čest Tiskové lize, že knížku vydala. Liga činí se, seč jest, i při dosti skrovné podpoře se strany katolické. Co nám liga na posledních listech brožury v »Oznámení« slibuje, vítáme s upřímnou radostí a těšíme se na to.

Doporučujíce brožuru tuto, prosíme: kupujte a rozšiřujte ji! Přistupujte za členy Tiskové ligy — podmínky jsou přístupné, mírné (§ 3. stanov na obálce otištěných) a účel ligy veliký a vznešený! *Favel Skřivan.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Důležité! — Kdoby chtěl pro Vlasť různé časopisy, jež odebírá, pročítati a krátkými lokálkami útoky na církev, náboženství a na katolíky ve Vlasti odrážeti, račiž nám to oznámiti s udáním časopisů, o nichž by referoval. Posudky by musily býti krátké, ale jadrné.

Slavnost odhalení desky kněze-spisovatele dra. Innocence Frencla na Horách Stříbrných, 2. srpna 1903.

Slavnost započala již v sobotu večer přátelskou schůzí hostů, rodáků stříbrnohorských, místních hodnostářů v hostinci »u znaku Švihovských«.

V ladném průvodu ubírali se v neděli všickni účastníci do farního chrámu Páně, kdež sloužil slavné služby Boží místní rodák vdp. Václav Marek, děkan lochovický. Po mši sv. ubíral se průvod k rodnému domku Frenclovu, kdež seskupil se kolem řečniště, načež zapěn byl slavnostní sbor. Po té purkmistr uvítal přítomné slavnosti a představil řečníka.

Na to přednesl slavnostní řeč farář dp. Vlastimil Hálek, z níž vyjímáme některé markantní části: Krásně jest vzpomínati těch drahých duší, jichž jedinou slastí byla práce ku blahu církve, národa a jeho jazyka. Chvalitebné jest označovati místa, kde se zrodili tiší geniové národa, mužové práce nezištné a obětavé. Nadešla doba, kdy dějiny neoslavují tak válečné trofeje vojevůdců, kteří ohněm a mečem spěli za vidinou slávy, nýbrž spíše cenu tiché práce literární, klidný emblem práce. Vždyť jediný řádek vědeckého pojednání často vykonal více, než baterie mohutných děl.

Národ nezhyne, pokud jazyk žije; jazyk nehasne, pokud má své písemnictví účinně pěstěné. Písemnictví však, má-li národu prospívati, musí se nésti za ideály pravdy, dobra a krásna, a nesmí žádný záhon jeho býti zanedbán. Jako srdce v těle napájeno a živeno jest krví ze všech částí a údů těla, má i národ zapotřebí součinnosti a literárních prací všech odvětví literatury. Je-li národní literatura podmínkou trvání národa, jest bohoslovná jeho sílící šťávou. Ti pak, kdož písemnictví pěstují, nechť náležejí kterémukoli stavu, zasluhují vděku a uznání.

Slavíme dnes muže tiché, skromné práce, avšak vytrvalé — slovutného rodáka z úpatí šumavských velikánů horských. Starožitné městečko vaše, Stříbrné Hory, jest rodištěm tohoto muže zlatého srdce, dra. bohosloví Innocence Frencla. Požehnány buďtež naše české chaloupky, nepatrné a zapomenuté, jež jste se staly národu českému Betlemem, z kterého vyšli učenci, spisovatelé a vychovatelé lidu! Z tohoto prostičkého domku, u něhož jsme se dnes v slavnostním nadšení shromáždili, vyšel před osmdesáti pěti roky oslavenec náš, jenž jsa živ jen krátce, vyplnil dny mnohé.

Roku 1818 dne 24. dubna skláněli se v tomto domku nad novorozeným dítkem rodiče Josef Frencl, pekař, muž poctivý, přičinlivý a rozšafný s manželkou Magdalenou, vynikající zbožností, tichou povahou a dobrotou srdce, tázajíce se v duchu sebe: kým medle toto dítko bude? A hle kým se stalo?

Synáček jich Innocenc vzdělával se pod vedením ctihodného učitele Petra Šafránka na škole domácí, a dán byl do Klatov do »hlavní školy«. Na to řečník vylíčil studie Frenclovy v Klatovech a na Akademickém gymnasiu v Praze, lásku jeho k vědám, zvláště pak pili v osvojování si lahody a čistoty řeči Veleslavínské.

V semináři v Praze za rectora Büttnera, představených Plauzara a Rosta Sigmunda uvedl lásku jeho k strávníku, chudému studentíku, a svědomitost ve studiích. Po tklivé primici v domově stal se Frencl kaplanem ve St. Boleslavi, r. 1846 kaplanem u sv. Vojtěcha v Praze, a tu připravuje se k doktorátu, přednášel výpomocně mravouku na bohoslovecké fakultě. Žáci jeho chválili úžasnou propracovanost jeho přednášek. Ve věrném přátelství žil tu Frencl s Pravdou, Štulcem a Škampou. Po přestálé chorobě stal se profesorem náboženství r. 1851 na Akademickém gymnasiu, a v brzce ozdoben byl doktorským laurem. Vděčně vzpomínají ho jeho žáci, které učil též češtině vedle náboženství. Těm uvil nejprve r. 1853 kytici modliteb »Anjel Strážný«, kterážto modlitební knížka dočkala se již 11. vydání. Pro kněze sestavil »Biblickou encyklopedii«. Lidu dal drahocenný klenot »Postillu«, »by křesťanský hospodář svolával své v den sváteční odpoledne a jim jako kněz, nebo-li pěstitel domácí pobožnosti z ní čítával. Mnohý zajisté vzpomene si s radostí na pacholetská leta svá, kdež u zbožné matky sedě, poslouchával otce, an z nábožné knihy čítal,« dí v předmluvě k »Postille« Frencl. Vydal ji ve 4 dílech nákladem dědictví sv. Jana asi ve 20.000 výtiscích. Co dobra tato kniha v lidu českém vykonala, Všemohoucí pouze ví; pérem nelzeť vypsati. Něžně píše v předmluvě Frencl: »Přijměte, milí krajané, zbožní Čechové, Moravané, Slezané i Slováci, dílo, které vám ostýchavě spisovatel podává; přijmetež je s takovým srdcem, s jakýmž je vám podává: aby totiž sloužilo Bohu ke cti a slávě, k rozhojnění svaté církve Kristovy na zemi; vám pak aby napomohlo ke vzdělání, poučení povzbuzení a k útěše duchovní.« Malý obrázek, jak působila »Postilla«: Prostý dělník z Hronova zasílaje příspěvek na pomník Frenclův, připsal: Kdykoli mi bylo nejhůře, našel jsem vždy v jeho Postille potěšení, posilu a se mnou i má rodina. Zdědil jsem ji po otci — bylo to jediné, co mi odkázal, ale je to poklad. Bůh mu to zaplať.«

Řečník pojednal o druhých spisech Frenclových: »Liturgice« (1852), »Stručném přehledu katolického náboženství« (1853), »Biblickém dějepisu Starého Zákona« (1853) a »Obrázkovém vydání písma sv.«, jež dokončiti zabránil mu zákeřný neduh, zmínil se, že se stal r. 1858 též ředitelem »Dědictví Svatojanského«, uvedl význam literární tohoto Dědictví, jež vydalo přes $1^1/_4$ miliónu českých knih. V nejkrásnějším věku 44 roků povolal 25. února 1862 Pán svého věrného služebníka,

jehož duši provázela vděčnost tisíců, kteří z modlitební knihy, jím složené, k nebesům vonný dým modliteb vysílali. Pohřben v Košířích u dveří chrámových, kdež označil kříž u hrobu jeho kanovník Bradáč dvojverším:

»Dosti's pracoval a trpěl, drahý:
požívej teď v nebi pokoj blahý!«

Šlechetné srdce Frenclovo odkázalo z úspor těžce konaných 1500 zl. na zřízení nadace pro kaplany tuberkulosou stižené a knihovnu semináři. Životopis jeho budiž ukončen charakteristikou jeho povahy: Zbožný, skromný a dobrý jako dítě, vytrvalý jako včela.

Mládeži naše! Spolurodáci oslavence! Milý lide český! Kdykoli pohlédneš na tuto desku, obnov v sobě předsevzetí následovati tohoto rodáka svého v jeho ctnostech! Nuž strhněte roušku s ní, ať jasným písmem vzplane jméno jeho, by hlásalo nám i budoucím, že skrovný tento domek hostil kolébku věrného syna církve a vlasti, jehož vlastnosti ducha budou zářivým vzorem nám i budoucím. Tobě pak, muži šlechetný, jehož paměť uctíváme, nevadnoucí dík za vše, co jsi nám dal, nehynoucí Tobě čest a sláva!

Při posledních slovech řečníkových spadla rouška s pamětní desky, jejíž slova uvítána byla tklivou pozorností všech přítomných. Deska zhotovená ze švédské černé žuly, s medaillonem poprsí Frenclova z bílého karrarského mramoru se čtyřmi bronzovými růžicemi, zhotovena byla v dílně Otty Sandtnera v Praze, stála celkem 280 korun. Nese v zlatém písmu nápis: Zde se narodil dne 24. dubna 1818 dr. Innocenc Frencl, kněz, vlastenec a spisovatel. — Desku předal odbor Frenclův v opatrování města Hor Stříbrných. Na to zapěn opět slavnostní sbor.

Průvod po té ubíral se ku hrobu vysoce zasloužilého učitele Frenclova, Petra Šafránka, vzorného katolického vychovatele mládeže, jehož jméno podivuhodně žije ve sterých nejlepších vzpomínkách v Horách Stříbrných a v celém okolí. Zemřel v ctihodném stáří více jak 80 roků l. 1871 po půlstoleté činnosti učitelské. Samo přirozené spojení Frencla s Šafránkem — žáka s učitelem — vyžadovalo toho, aby též jeho památka byla uctěna. To se stalo vřelými slovy místního řídícího učitele Votavy, jenž uvedl zásluhy Šafránkovy, vybídl k vděčnosti, která nejlépe dá se projeviti modlitbou zaň. Celé shromáždění počalo se modliti Otče náš a Večné odpočinutí. Vykonána byla zbožná dojemná modlitba za duši ctihodného tohoto stařečka na tichém hřbitůvku, kdež tělesná schránka jeho očekává radostné z mrtvých vstání. V dumném zamyšlení opouštěli účastníci hřbitov.

U večer slavnostního dne konána byla v panském hostinci akademie s vybraným, důstojným programem, při němž účinkovaly vynikající hudební a pěvecké síly domácí, z Plzně a okolí.

Při této akademii přednesen byl proslov z péra řídícího učitele Jos. Flekáčka, který svou lahodou a krásnými myšlénkami učinil na přítomné hluboký dojem. Na to přednesena byla óda na Frencla, kterou k slavnosti napsal škol. rada dr. M. Kovář. I tato působila hlubokým dojmem.

K slavnosti zaslali telegramy a pozdravné dopisy: J. M. světící biskup F. Kalous, msgr. prelát dr. Jan Sedlák, Literární sekce družstva »Vlasť«, k. a. rada a prof. Havránek, kancléř Hulka z Česk. Budějovic, družstvo »Vlasť«, rodina Bernkopfova, dvorní rada Lukeš, okr. školní inspektor Tafl a mnozí jiní.

Katolická veřejnost povinna jest vděčností městu Horám Stříbrným, které přičinily se ze všech sil o důstojnou oslavu svého slovutného rodáka, na něhož v pravdě mohou býti hrdy. Kéž žije ve vděčné paměti naší jasná památka velikého Frencla!

Jeho Excellence ndp. biskup Dr. Fr. Sal. Bauer slavil 19. července čtyřicetiletý jubileum kněžské. V jubilejním roce Cyrillo-Mothodějském r. 1863, kdy všecka Morava hořela nadšením obnovené slávy našeho Betlema, posv. Velehradu, posvěcen byl na kněze J. Exc. ndp. František Saleský. Sám horlivě účastnil se už jako bohoslovec i jako novokněz ruchu Cyrillo-Methodějského a nadšení památné z prvních dnů svého kněžství, nadšení pro Boha, církev a vlast, pro národ svůj zachoval J. Ex. ndp. biskup po celý další život svůj, jako kaplan ve Vyškově, jako profesor bohosloví v Olomouci, jako rektor kněžského semináře pražského a profesor bohosloví na universitě pražské i jako biskup diecése brněnské.

Není zvykem čtyřicetiletý jubileum kněžské slavit nějak hlučně a okázale, proto nebylo veřejných oslav na diecesi brněnské. Den však čtyřicetiletého kněžství sám o sobě jest zajisté významným pro každého kněze, jemuž dopřáno se hodočkati a tím významnější jest J. Ex. ndp. biskupa našeho, an ohlížeje se dnes po čtyřiceti letech po neunavné, horlivé apoštolské činnosti s Apoštolem Páně říci může: »Dobrý boj jsem bojoval.«

Když J. Ex. ndp. biskup 3. září 1882 jako nový biskup brněnský ujímal se biskupského stolce svého, tehdy v prvním kázaní svém vzpomněl, jak putoval na posv. Velehrad po svém vysvěcení na kněžství r. 1863 a jak hluboce dojala ho tam slova napsaná na hlavním oltáři: »Neopouštěj, bratře, Moravany dobré.« A tato slova za heslo svého života si vzal a pravil tehdy v prvním biskupském kázaní svém: »Chci kráčeti ve šlépějích sv. Cyrilla a Methoděje.« A J. Ex. ndp. biskup kráčel opravdu po celý život jako kněz i jako biskup ve šlépějích sv. věrozvěstů našich, jako horlivý strážce sv. odkazu jejich víry katolické i jako věrný syn národa svého, jenž miluje národ svůj, povždy spravedlnost zachoval i k národnosti druhé. Nikdy neopustil, vždy miloval, vždy pracoval o posvěcení a povznesení svých Moravanů.

Slavil-li se den čtyřicetiletého kněžství Jeho Excellence bez veřejných hlučných oslav, tím vroucnější byla modlitba všech kněží i diecesanů jeho, aby Bůh ve stálém zdraví a svěžesti zachoval ještě na dlouhá léta milovaného velepastýře věrnému stádci, aby dopřáti ráčil diecesi, aby v triumfalní radosti oslavit mohla za nedlouhou dobu biskupské jubileum svého velepastýře a za deset let i zlaté kněžské jubileum jeho. (Hlas 19. července 1903.) — K tomu přání se i my z družstva z plna srdce připojujeme.

J. M. ndp. dr. Jos. Doubrava, biskup v Hradci Králové, byl v neděli dne 12. července t. r. slavně nastolen.

Dr. Jos. Burian, kanov. a farář na Vyšehradě, slavil letos 25leté kněžské jubileum. Dr. Jos. Burian jest duchovním rádcem křesť. socialního spolku českých žen a dívek v Praze a vrchním redaktorem »České Ženy«. Když »Česká Žena« byla na pokraji úpadku, ujal se jí a nelitoval nákladu, jen aby tento *jediný* ženský křesť. socialní časopis zachránil. A opravdu za nezištného spolupůsobení přehorlivé učitelky slč. Augusty Rozsypalové podařilo se mu časopis nejen udržeti, ale i zdokonaliti. Jubilant působí také jako předseda ve spolku katolických tovaryšů a ve sv.-Josefské Jednotě v Bubnech. Mimo to zasedá na sněmu království Českého, jest náhradníkem přísedícího v zemském výboru, jest členem c. k. okres. školní rady a zpovědníkem řeholních sester sv. Alžběty na Slupi v Praze. Činnost jubilanta jest všeobsáhlá, zabýhajíc do všech oborů socialního života. Vedle této činnosti působí také na poli literárním. Po deset let rediguje a vydává časopis pro kněžstvo československé »*Rádce duchovní*«, v němž ukládá duchovní řeči a vědecké články, vydává a rediguje »*Biblioteku her a výstupů na jevišti katolickém*« (20 svazků), »*Lidovou knihovnu*«, brožury »*Slova pravdy*«, jež těší se veliké oblibě mezi katolickým lidem pro svůj praktický apologický směr. Z četných brožur, jež sepsal, jmenujeme: »Vraťte lidu náboženství!« »Červený papež svobodných zednářů.« »Gustav Adolf, král švédský.« »Červení a černí.« »Potřeba, důležitost a úkol katolických jednot.« »Církev a klerikalismus.« »Hrrr na klerikály.« »Pravda o pokrokářích.« »Socha Panny Marie na Staroměstském náměstí«. »Koho voliti?« »Kdo volí?« »Katolíci, vzmužte se!« »Kdo ohlupuje lid?« »Proti Bohu, proti bližnímu a proti vlasti«. »Katolíku v Čechách a na Moravě, važ si dědictví sv. Cyrilla a Methoděje!« »Poměry náboženské v 16. století a blahosl. Canisius.« »Pan sekretář šizuněk.« »Bůh jest, náhoda světem nevládne.« »Bludné cesty socialní demokracie.« »Socialní demokrate svět nenapraví.« »Odkud svět, odkud život?« »Co jest člověk?« »Smrtí není všemu konec.« »Na prahu nového století.« »Kněz a dělník.« »Mistr Jan Hus a moderní Husité.« atd.

Životopis † papeže Lva XIII. od dra. Rud. Horského na 61 stránkách nachází se v »Almanahu na oslavu sv. Otce Lva XIII.«, který stojí v administraci družstva Vlasť v Praze 3 K a pro členy 2 K. — Doporučujeme jako dílo příležitostní.

Vojsko a papež. Ministerstvo vojenství naporučilo, aby v místech, kde působí vojenští duchovní, konaly se za Lva XIII. pro vojsko smuteční služby Boží. Rovněž mělo býti, když vešla ve známost osoba zvoleného papeže, v neděli na to slavné »Te Deum« a mužstvu vysvětlen význam této slavnosti. V jesuitském kostele konaly se z té příčiny smuteční služby Boží se vší vojenskou slávou a okázalostí za přítomnosti generality a důstojníků všech hodností.

Z Vídně, 27. července. Dnes odpoledne konaly se slavné zadušní služby Boží za sv. Otce Lva XIII. pro vídeňskou posádku. Requiem sloužil polní biskup Dr. Bělopotocký. Přítomen byl ministr války Pitreich, místní velitel a mnoho vysokých důstojníků.

Z Išlu. 27. července. Včera konaly se ve zdějším farním chrámu Páně sl. prosebné služby Boží za šťastnou volbu papeže. Slavnou mši svatou sloužil biskup a dvorní farář dr. Vavřinec Mayer za asistence místního duchovenstva. Přítomni

byli: císař, arcivévodkyně Marie Valerie, arcivévoda František Salvator, arcivévodkyně Alžběta Františka, arcivévodové Karel Salvator a Hubert Salvator, princ Leopold a princezna Gizela Bavorská a princ Konrád Bavorský. Dále pánové a dámy nejvyššího dvoru, četní vyšší důstojníci, členové vysoké šlechty, sbor úřednický, obecní zastupitelstvo, několik spolků s prapory, školní mládež a četné obecenstvo.

Protestantský list kodaňský »Mittagsposten«, vycházející v protestantské zemi a psaný pro protestantské čtenáře, píše o sv. Otci tak krásně a tklivě, že neváháme hlas jeho doslovně zde otisknouti: »Dojati a rozčileni v srdci otevíráme nyní telegramy, které nás docházejí. Papež umírá! Veliké a jasné světlo světa shasíná . . . Brzy na okamžik se setmí úplně a lidé, kteří tmy se strachují, budou se báti. Ano, vojska, větší nežli kterýkoli král je má, vrhá se této chvíle na kolena a prosí Boha, aby prodloužil ještě život papežův. Ruce milionů spínají se ve vřelých modlitbách, pokorně prosíce o milost. Žádný z knížat světských nemá ani z daleka tolik podaných, kteří jej milují, jako papež. Jak čistě, jasně a krásně svítilo světlo papeže Lva XIII. po tolik let celému světu! Abychom užili přirovnání Kristova »chytře jako had a mírně jako holubice« vládl Lev XIII. světu. V době, kdy státní moci stále jen na války a zbraně myslí, vykonal papež veliké a dobré dílo míru: v době militarismu držel nad světem olivovou ratolest míru. Jeho Svatost mohl dojista pokojně zemříti. Je-li muž, který smrti se báti nemusí, jest to dozajista stařec, u jehož lůžka smrt právě stanula. Dokonal život svůj v čistotě a dobrých skutcích, dalek jsa požívavosti života a světa. Co jiné poskvrnilo, jej nepotřísnilo. Představte si jen tohoto duchovního knížete, jak ho vidíte na fotografiích: jest jemný, něžný, slabého těla, úsměv jeho jest tichý, nepatrný, ale jak ihned každého zaujme: jest to dílem úsměv, který z očí mu tryská, dílem úsměv, který obehrává jeho čisté rety. Tento muž jest tolerantním: má porozumění, odpouští, modlí se za všechny, v očích jeho lze čísti přesvědčení, že Bůh všecko na lepší stránku obrátí.« — Tak píše o katolickém papeži protestantský list v zemi protestantské.

Sv. Otec Pius X. a tisk. Jedni z prvních, kteří u nového papeže o audienci se přihlásili, byli redaktoři novin: »Difesa«, »Osservatore Romano«, »Pro familia« a »Voce de la Verità«. Papež pravil k žurnalistům: »Synové moji, nezapomeňte nikdy, že církev jest Božího založení a dle toho zařiďte své cítění a myšlení a způsob psaní. Umírněně psáti, jest nejlepší ctností žurnalisty.«

A byl to redaktor »Difesy«, pan Fornari, kterému papež věnoval svůj první autograf s podpisem »Pius X.« »Difesa«, která v Benátkách vychází a zájmy pravdy a církve hájí, byla oblíbeným listem patriarchovým.

Že katolický tisk vší podpory od nového papeže naditi se může, jest jisto.

Slavnostní odhalení Kneippova pomníku ve Wörishofenu konáno bylo v neděli, dne 9. srpna t. r.

Ad. Kolpingovi, zakladateli jednot katolických tovaryšů, postavili vděční tovaryši v Kolíně n. R. pomník, který byl v neděli dne 12. července slavnostně posvěcen.

Ve dnech 20., 21. a 22. července byl v Linci sjezd katolického učitelstva. Řečníky byli vynikající osobnosti: Ebenhohoch, Rhomberg, Gessmann, P. Boissi, P. Rössler, Kralik a j.

500letá památka úmrtí Smila Flašky z Pardubic připadla na den 13. srpna. Smil Flaška byl jedním z předních pánů českých v XV. stol. a synovcem arcibiskupa Arnošta z Pardubic. V půtce mezi Kutnou Horou a Čáslaví byl Smil dne 13. srpna r. 1403 zabit. Vynikal vzdělaností ducha a proslul jako spisovatel a básník.

Počtu 300.000 členů dosáhl Lidový spolek pro katolické Německo, založený slavným generalisimem Windhorstem. Koncem roku 1901 čítal spolek ten něco přes 180.000 členů, takže se počet členstva během půldruhého roku téměř zdvojnásobil. Při takové práci mohou ovšem katolíci s důvěrou zírati vstříc volebním zápasům.

Co dobrého čtení může rozšířiti i venkovská knihovna. Dp. Frant. Jiří Košťál, farář ve Skuhrově, je už po 22 let správcem »farní knihovny pro náš český lid« ve Skuhrově Jako kooperator převzal ve svou správu »knihovnu pro lid« založenou od studujících skuhrovských. Bylo v ní 110 čísel. Za řadu let těchto 110 čísel stálým půjčováním zašlo. I staral se knihovník a pečlivý rozšiřovatel dobrého čtení, aby knihovna ve Skuhrově byla zabezpečena. I zařídil »farní knihovnu pro náš český lid«. Tato může se vykázati čestným působením mezi naším lidem v osadách na samé národnostní hranici rozložených. Dnes čítá ona 516 čísel a svazků 560. Od srpna r. 1881 půjčeno 32.264 svazků a vypůjčovatelů

bylo 23.180. Půjčkami opotřebovalo se, tedy zmařeno bylo knih 184, nově převázáno, aby k půjčování dalšímu byly vhodny, knih 83. I nyní, v době letní, jest mezi vypůjčovateli 177 knih. Vypůjčovatelé nejsou vázáni k žádným poplatkům. Jen někteří mohovitější přispívají, a to zcela dobrovolně a podle svého vlastního uznání. Heslem knihovny je »Knihou k Bohu a k lásce k vlasti!« Kromě toho rozšířil knihovník přes 500 ročníků dobrého čtení našeho v časopisech. — Doporučujeme i jiným k následování.

Křesťanský dělník, orgán katolických jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesťanského lidu. Rediguje Fr. Waldmann, varhaník a vrchní dozorce v Johanneu v Praze čís. pop. 1538-II., v Salmovské ulici. Roč. II. č. 1. — »Křesť. Dělník« vychází ve druhém ročníku v lepší a ladnější úpravě. Všecky články zde umístěné směřují k zbožnosti a k dokonalosti křesťanských učňů a jinochů, pro něž jest časopis určen. Články zde uveřejnili red. t. l. Tom. Škrdle: Šetrnost a spořivost, dp. Jos. Král, pan Frant. Waldmann a p. Fr. Černohorský o úctě Panny Marie. Číslo zakončují povznášející dopisy. — Časopis stojí ročně 1 K 70 h a my mu přejeme, aby byl hojně odebírán.

Echo z Afriky, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti vydávaný od družiny sv. Petra Klavera. Red. Jar. Hrabačka, kapitolní ceremoniář v Praze, Hradčany. Roč. IV. č. 8. — »Echo« věnuje první stránku svému vznešenému příznivci † papeži Lvu XIII. — Druhý článek píše o ovoci propagandy této družiny. Tiskovou a spolkovou propagandou vzbuzuje se zájem pro družinu, která vydala již pro Afriku 500.000 K. Družina vykoupila 1245 otroků, 35 černých dětí vzali si evropští dobrodinci za vlastní a 19 mladých černochů vzdělává se na kněze — jeden z nich jest již vysvěcen. — Následují zajímavé dopisy o kulturní práci misionářů, a to z apošt. vikariatu v Arabii a Somali a v jižním Zanquebaru. Tyto dopisy jsou v každém čísle vzácnou ozdobou »Echa«. — Popis Protiotrokářského sjezdu v Římě, jenž tam byl konán 22. dubna t. r., tvoří další článek »Echa«. — Krásný úchvatný jest náčrtek života sv. Petra Klavera, otce otroků. — Která sekta náboženská může se pochlubiti takovými heroy křesť. lásky, jako církev naše? — Různé malé dopisy a zprávy spolkové doplňují obsah krásného »Echa«, které stojí ročně 1 K 20 h.

Česká Žena, časopis křesťansko-socialních žen a dívek. Nakladatel kanovník Dr. Jos. Burian. Číslo toto přináší posmrtnou vzpomínku na † sv. Otce Lva XIII. s jeho podobiznou a podobiznu kan. Dr. Jos. Buriana k jeho jubileu 25letého kněžství. »Česká Žena« jest orgánem velkolepého spolku křesť. socialek a p. kanovník Dr. Jos. Burian jest duchovním správcem tohoto spolku a vrchním redaktorem »České Ženy«, kterou nejen před úpadkem zachránil, ale i hmotně i duševně ji povznesl. »Česká Žena« stojí ročně 2 K a předplatné přijímá administrace v Praze-VI., čís. 90. Časopis tento doporučujeme a přejeme mu hojného rozšíření.

K Tiskové lize přispěli: Ferd. Záruba, farář v Hirschenstandu; Fr. Dospiva, farář v Příměticích; Ludvík Hora, farář v Dašicích; Fr. X. Lang, farář v Bernarticích; Jan Letošník, děkan v Poličce; Dr. Jos. Mrštík, arciděkan v Chrudimi; Rudolf Stránský, kaplan ve Vinoři; Jan Vychodil, děkan v Želechovicích; Jos. Šindelář, děkan v Neveklově; Jan Vaněk, farář v Měříně. Z vikariatu složili: duchovenstvo vikariatu: Kopidlnenského 10 (30), Soběslavského 14 (51), Kosteleckého n. Orlicí 10 (40) a Černo-Kosteleckého 13 (38). — Opravy uveřejnily Červánky: dp. Jos. Myslivečkovi, koop. v Bystrci. — Tisková liga vydala 1. číslo dvou svých časopisů: 1) Husitství ve světle pravdy (Význam Mistra Jana Husi. Uvažuje K. Střela. — Cena 25 hal.) a 2) Obrany víry (Protestantismus a povaha českého národa. Panu O. Jozífkovi a rozumným Čechům ke dnům Husovým na uváženou věnuje F. X. Radoň. Cena 28 h.) — První brožura byla již rozeslána — ale je dosud na skladě a na požádání se prodá nebo odešle — druhá byla zaslána jen těm, kdož si ji objednali; hromadně se rozešle až na konci září. Každý tento časopis stojí 1 K ročně a předplatné na jednotlivý 1 K — nebo na oba 2 K přijímá Tisková liga v Praze čp. 570-II. — Tisková liga hájí již 7 let čest duchovenstva, zasílá jim výstřižky z novin, v nichž jsou napadeni, radí jim při obraně jejich, mnohým docela celé opravy zhotovuje nebo zaslané opravy korriguje, kde je toho třeba, obranu napadených v »Našich Listech« otiskuje — a tuto práci koná Tisková liga zdarma, nezištně, i prosí všechny duchovní a katolíky laiky, zvláště ty, kterým hájiti jejich čest pomáhala, aby její časopisy odebírali, je i jiným doporučovali a rozšiřovali.

Výbor Tiskové ligy konal dne 9. července t. r. čtvrtou schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle a za přítomnosti dvou vzácných hostí: pana Fr. V. Peřinky, c. k. berního adjunkta ve Valaš. Kloboucích, a pana Ant. Drápalíka, gymn profesora v Brně. — Předsedající vítal srdečnými slovy oba vzácné hosty a uvedl, že si liga jejich přítomnost pokládá za zvláštní čest. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Liga probírala své povinnosti oproti tiskárně družstva Vlasť, kdež oba své časopisy tiskne; administraci a expedici povede družstvo Vlasť a zde bude také sklad spolkových časopisů a knih, jež liga bude vydávati; liga si zde pořídí také regál na abonentní archy. Liga rokovala také o propagandě svého tisku a učinila v té příčině příslušná opatření. — Liga si zaopatří všecka katolická díla a brožury, jednající o Husovi, aby měla v evidenci vše, co s naší strany o Husovi bylo napsáno. Většina spisů o Husovi, sepsaných našimi protivníky, má u sebe redakce spolkového časopisu: »Husitství ve světle pravdy«, — Pan Jan Kř. Maštalíř referuje o nových publikacích »Nového Kultu«, jež doplňují předcházející svou zpustlostí, nezměrným hlásáním nemravnosti a až úžasným rouháním proti Bohu, Panně Marii a Svatým. Rozebírá serii feuilletonů »Řím« v »Čase« uveřejněných a ukazuje z nich na nízkost pisatele a neukojenou zášť proti Církvi svaté. Články tyto překypují hloupými a nesmyslnými vtipy, dále kritisuje některé články, uveřejněněné v časopise »Boj« a to: »Sv. Jan Nepomucký« a »Tovaryšstvo Ježíšovo«. Články tyto jsou hromadou lží a historických zkroucenin. Odpověd na tyto články bude uveřejněna jinde. — Mimo to poukazuje na časopisy »Samostatnost«, »Čas«, »Zář«, »Právo Lidu«, které vylévají na církev sv. a její učení špínu a kal, samy však necítí zápach svůj vlastní. Konečně podává některé soukromé zprávy. — Ligu docházejí nesčetné dopisy uznání od duchovenstva Čech i Moravy za práci, kterou věnuje na obranu jeho cti a zjištění pravdy při lžích časopiseckého tisku. Tyto projevy sílí výbor ligy k další vytrvalé práci. Od 1. ledna vypraveno bylo 240 výstřižků lživých zpráv. — Resoluci, kterou liga stran oslav Husových přijala, přinášíme na jiném místě. — Tím byla schůze skončena.

Krupobitím v Čechách postiženým darovali: Fr. Hiersche a T. Schöbl v Sori, Krajina 10 K. — Tomáš Škrdle, red. »Vlasti« v Praze 10 K. Úhrnem 20 K. Další milodary přijímá administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Spisy Abrahama a Sta. Clara v novém vydání. Vídeňská městská rada ustanovila se na novém vydání výběru ze spisu tohoto slavného kazatele. Výběr ten byl svěřen profesoru Striglovi a tisk odevzdán firmě Jindřich Kirsch ve Vídni. Vydání má býti r. 1905 ukončeno. Obsah vydání bude následující: Uvod, životopis — pak Astriacus Austriacus, das ist himmelreichischer Oesterreicher. — Neuerwählte Paradiesblum. — Prophetischer Willkomm. — Merk's wohl, Soldat! — Merk's Wien! — Lösch Wien! — Auf, auf, Ihr Christen! — Auserlesene Gedanken, Erzählungen und Fabeln zur belehrenden Erheiterung. — Etwas für alle, das ist Beschreibung allerlei Standes-, Amts- u. Gewerbspersonen. — Heilsames Gemisch Gemasch. — Hui und Pfui der Welt. — Abrahamisches Gehab dich wohl. — Mercurialls oder Wintergrün. Wohlangefüllter Weinfeller. — Abrahamische Lauberhütt. — Besonders möblirte und gezierte Todtenkapelle. — Judas der Erzschelm. — Předplatní cena jednoho svazku obnáší 2·50 marků, vázaného 3·50 marků. Divno, že vídeňské firmy počítají již jen na marky a ne na koruny. Co by tomu řekl Abraham a Sta. Clara.

Různé. Zuřivý kulturní boj francouzských svobodných zednářů a socialistů vyhnal ze země již 160.000 řeholníků. — V Mnichově zemřel v těchto dnech bývalý poručík Koliman, který odkázal v závěti své vůdci socialní demokracie Bebelovi 400.000 marek. Bude si moci tedy Bebel vystavěti ještě krásnější villu, než jakou má na pobřeží jezera Curyšského. Singer milionář, Arons milionář, Bebel zasekaný buržoa — zrovna proletářsky ti vůdcové socialní demokracie nevypadají. — Katolíci Švýcarska konají 27. a 28. září sjezd. — Prof. Dr. Karel Maydl, znamenitý český chirurg, zemřel 8. srpna 1903 na své ville v Dobřichovicích. — Fr. Srdínko, kap. děkan ve Staré Boleslavi, jmenován byl u příležitosti svých kněžských druhotin papežským domácím prelátem.

Spolkové zprávy.

Literární sekce družstva Vlasť konala dne 9. července t. r. schůzi v XIX. správním roce za přítomnosti hostí: pana prof. Ant. Drápalíka a pana c. k. berního adjunkta Fr. V. Peřinky, obou z Moravy. — Zvoleni byli pro tento rok za místopředsedu říd. učitel pan Josef Flekáček a za jednatele katecheta dp. Boh. Jiráček. — Red. dp. Tom. Škrdle s radostí konstatoval, že do »Vlasti« píše a psáti bude »Národopisné rozhledy« odborný znalec dp. farář Karel Procházka. Týž uvedl, že letos v době oslav Husových katolická strana vydala tři brožury, práce to vesměs cenné. — Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o spisku pana dr. Josefa Kalouska »Římské zprávy o Čechách z r. 1775«, jenž obsahuje šest zpráv z archivu Vatikánského o selském povstání a o sektářství v Čechách. Vzhledem k sektářství vytýká vydavatel vládám po bitvě bělohorské, že ač platily za horlivé příznivce církve katolické, nepostaraly se o to, aby lid všude měl dostatečný počet katol. kněží a tímtéž by měl příležitost naučiti se, čemu má věřiti. — Ze »Světové knihovny« probrai Cervantesovy »Dvě novely«, a to »Paní Cornelia« a »Podvodný sňatek«. V obou vyniká nad romantismem realismus. Povídky známého skizzisty lesních obrázků, Jana Veidla, »Od jara do zimy« vyšly v »Libuši« s příjemnou lícní a trefnou charakteristikou osob. — Redaktor p. Tom. Jiroušek podal rozbor ze socialistického tisku, zvláště posuzoval vedení »Rudých Květů« a »Dělnické Besídky«, které předložil. Referent uvedl, že shledává v obou těchto snůškách zábavné četby práce, které po stránce umělecké i účelem jsou důkazem dekadence socialistických jejich pracovníků. Dále doporučil vřele právě uzavřené dílo »Duch katol. obnovy«, kde se nachází 220 článků nezapomenutelného biskupa Edv. Jana Brynycha. Dílo měl by míti každý spolek, každý agitator a řečník, neboť jest pravou pokladnicí časových vědomostí. Referent učinil také malý rozhled po moravském venkovním časopisectvu katolickém a projevil nad jeho vzrůstem svoji radost. Na konec projevil odpor nad kluzkými a bezcennými »povídkami« v nedělní příloze »Národní Politiky«, kde snáší se na hromadu dobrá práce i literární neřest. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o spisku Marie Červinkové-Riegrové: »Riegrova matka«, obrázek z Podkrkonoší. Doporučil. — Dále referoval o novém časopisu »Nové Slunce« a jeho příloze »Paracelsus«. — Básně Jana Rokyty »Za Kristem« jsou hodny svým obsahem pro nejkrásnější tendenčnost zavržení, rozebíral články Svozilovy v »Samostatnosti« a »Pozoru« a projevil politování nad pisatelem.

Literární sekce uvítala s potěšením slavnost odhalení pamětní desky kněze-spisovateli dru. Innocenci Frenclovi v jeho rodišti na Horách Stříbrných dne 2. srpna a projevila radost nad tím, že se dostane od spolurodáků jeho a celé české veřejnosti ocenění zásluh autoru »Postilly« a ostatních spisů, které v českém lidu mnoho dobra způsobily. Slavnost tato slibuje býti důstojnou oslavou tohoto zasloužilého kněze-spisovatele. Literární sekce zašle k nim pozdravný přípis.

Literární sekce přijala na konec resoluce: o oslavách Husových a o časopisu »Vlasť« (první a druhá uvcřejněna v 48. čísle »Našich Listů«), čímž byla schůze skončena. — Předsedající děkoval přítomným pp. hostům za jejich účastenství ve schůzi a žádal je, aby i dále věrně při družstvu Vlasť setrvali a pro jeho rozkvět pracovali.

Resoluce.

Resoluce Literární sekce družstva Vlasť o Husových slavnostech. Literární sekce družstva Vlasť konajíc přehled oslavy položení základního kamene k pomníku Jana Husa na staroměstském náměstí v Praze, poukazuje s politováním k tomu, že, ač slíbeno bylo slavnostním výborem nedotýkati se náboženského významu Husova, přece slavnostní řečník dr. Ed. Grégr začal se spory, jež měl Hus s církví a tvrdil, že pole činnosti Husovy, ve kterém vynikl a stal se dobrodincem lidstva, bylo pole náboženských a církevních otázek, kdež Hus první lámal okovy s perutí ducha lidského. Protestuje dále proti projevům dr. Ed. Grégra, že český národ nemá se rozčilovat přežilou náboženskou otázkou, neboť náboženství není mrtvou věcí českého lidu, ale základem všech socialních reform.

Poukázáno budiž dále na to, kterak někteří řečníci při oslavách Husových kryli se maskou orthodoxního katolictví a pod touto falešnou maskou spojovali

Husa se svým fingovaným katolictvím, se kterého popírali autoritu katolické církve, jediné oprávněné rozhodkyně ve věcech víry a pravého kultu.

Odsuzuje se dále stanovisko socialní demokracie k Husovi, (na schůzi 4. července) že »náš cíl není v náboženství a za hrobem, nýbrž zde na zemi, a proto že moderní člověk je názory svými ve velikém odporu s náboženským Husem.« Neméně odmítnouti nutno vývody evangelického superintendenta Císaře ve schůzi na Žofíně, jenž završuje oslavu národně-literárního významu Husova, slaviti chce Husa jakožto hledajícího pravdu v řešení problému náboženského — protikatolického. Stejně završení hodno bylo štvaní pod maskou Husovou francouzského evang. faráře Bourriera, aby pronásledování katolicismu, jež se děje proti vší svobodě ve Francii, bylo přenešeno i do vlasti naší.

Vzhledem k výzdobám při slavnostech Husových litujeme toho, že staroměstská radnice v Praze, jakožto representační budova převalné většiny katolického obyvatelstva pražského, ozdobena byla rudým kalichem na bílém poli a jinými kalichy, kteréž jsou odznaky evangelictví, odporujícího národní myšlénce nynější doby a spolu svědectvím proti slibu pořadatelů slavnosti, že náboženského významu Husova dotknuto nebude. Proti tomuto slibu svědčila též dekorace domů obrazy Husa v plamenech, citáty a hesla protestantská, jimiž oslavován byl Hus nikoli z národního významu, nýbrž s příbarvením protikatolickým.

Vzhledem k těmto najisto postaveným důkazům, jakkoli jsme zaujali nejshovívavější stanovisko k slavnostem Husovým, jsme nuceni projeviti na obranu naší katolické věci v národě českém svůj nestranný soud, že umělé vyvolávání Husových oslav z plochy národní se sesmykuje na podporu směrů radikálních, katolické smýšlení že se jimi nenápadně, ale úsilně seslabuje, a více méně jimi se podporuje protestantská propagace, která pracujíc pod heslem »Pryč od Říma« rozhlodává půdu království Českého v pospas našich úhlavních národních nepřátel.

Resoluce Tiskové ligy o Husových slavnostech. Tisková liga uvažujíc protestuje proti slovům dra Jana Podlipného při úderu na kámen k pomníku Jana Husa: »Pomník Husův stavíme zde před tváří matky Kristovy, kterou Hus tolik ctil a tolik miloval,« jakožto demonstrativním neméně i proti poklepu jeho »Ve jménu Boha Otce, Boha Syna a Boha Ducha Svatého« vzpomínajíc toho, kterak před několika lety dr. Jan Podlipný odmítl políbiti kříž jemu podaný v chrámu Týnském v Praze. Liga uvádějíc si na mysl, že provolání k slavnosti kladení základního kamene vydal spolek, jehož předsedou jest dr. Jan Podlipný, v den 16. května, na svátek zemského patrona sv. Jana Nepom., že toto provolání dr. Jan Podlipný podepsal a jako předseda v tento den vydal a spolu slavnost Husovu na den sv. slovanských věrozvěstů Cyrilla a Methoděje položil, odmítá jeho výrok při poklepu na kámen, »že spolek nečiní tak nikomu na vzdory,« jakožto pravdě neodpovídající. — Liga stejně odmítá nedůstojný způsob psaní »Času« o růženci a růžencových bratrstvech v čís. 183., kteréž přinesl ve formě vtipu: »Proslýchá se, že dr. Podlipný, jakožto starosta Obce sokolské pokusí se zavésti v Sokolstvu československém nový odznak a to růženec. Neboť podle jeho mínění Hus, kdyby žil, byl by asi dnes členem růžencového bratrstva. Místo sokolského pozdravu »Na zdar!« pokusí se zavésti pozdrav, kterým zakončil svůj proslov při klepání na základní kámen k Husovu pomníku.« — Liga s politováním seznala, že české učitelstvo přidružilo se k ostentativním oslavám Husovým, a že mládeži v dějepisu nepravdivě se podává ve škole tvrzení, že Hus proto byl odsouzen k upálení, an prý nechtěl a nemohl odvolati »bludů, kterých nekázal.« Toto tvrzení neodpovídá historické pravdě, o čemž jest možno z Palackého se přesvědčiti. V resumé oslav Husových nucena jest Tisková Liga proti podceňování národní práce českého duchovenstva různými řečníky v Husově týdnu poukázati na nepřehledné řady českých kněží, kteří působí v uzavíraném území na nejpalčivějších místech bitevních o národnost českou a tam věrně českým menšinám síly dodávají. Pracovati v potu tváři za zuřivého pronásledování, za bědných hmotných poměrů, pro věc českou na místech nejvíce ohrožných, zasluhuje uznání a ocenění. Jestiť to daleko obtížnějším než pracovati a působiti národně v ryze českých místech naší vlasti. O tomto utrpení českého duchovenstva pro věc národní se však ani jediný z řečníků při oslavě Husově nezmínil.

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVIII. číslo 14.—16. s tímto obsahem: Základové »vědecké« paedagogiky (Frant. Horáček). — Okresní konference učitelská v Praze. — Kárná škola. — Lev XIII. dokonal (Thir). — Náboženské vyučování ve škole buď v souhlasu s rokem církevním (B. Čenský.) — Pathologické zjevy ve škole. — Jak se dařilo »staré« škole v letech 1847, 1848 a 1849. (Ant. Vetešník.) -- Feuilleton: Bible a Babylon (Dr. Ign. Steinochr.) — Obsah Učitelské přílohy: Plodná práce a polemika (Jos. Vysoký). — Poesie ve službách školní výchovy (Z. Žďárský). — † Karel Skultéty (T. Škrdle). — Status. — Sbírka příkladů k vyučování větosloví (Jos. Pašek). — Obsah Katechetské přílohy: Psychologická methoda v katechesi (Fr. Strnad). — Výchova ke zdvořilosti. — Exhorty podal Em. Žák. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K. (Praha čp. 570-II.)

NAŠICH LISTŮ vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XII. č. 46.—49. s tímto obsahem: Na posvátném Velehradě (T. J. J.). — Po boji (Dr. Rudolf Horský). — Husitská statistika (Jan Křt. Roškot). — Zděšení v mladočeském národě (T. J. J.). — Husiady. — Z dělnického ráje v Australii. — Resoluce Tiskové ligy o Husových slavnostech. — Sv. Otec Lev XIII. (Dr. Rud. Horský). — Výsledky Husových oslav (T. J. J.) — Resoluce Literární sekce: o Husových slavnostech, o časopisu »Vlasť«. — Ze stínů husitských oslav (T. J. J.) — Biskup Bruchesi o dělnické otázce. — Spor protivníků alkoholismu. — Oplatky pro »Besedy lidu« (Jos. Hnátek). — Dopis z Ruska. — Feuilleton: Dudák Kolovratník (Václ. Koranda). — Vyslyšena. (Jar. Táborský-Ahornberg.)

Tento měsíc bude ukončen XII. ročník »Našich Listů«. »Naše Listy« jsou statečným obhájcem zájmů katolických a když je toho třeba, činí těmto zásadám průchod i ve vlastní straně. »Naše Listy« nikdy ani v nejmenším směr přesně katolický neopustily a jsou tudíž dobrým vodítkem těm, kteří je odebírají. Redaktor p. Tom. Jiroušek a p. farář Dr. Rud. Horský, hlavní spolupracovník, vynikají vůbec jako přední křesť.-socialní předáci, jejich články jsou výborné, tak že žádný jiný list křesťansko-socialní nemůže s »Našimi Listy« konkurovati. Na základě toho žádáme jejich čtenáře, aby jim nejen věrni zůstali, alebrž aby počet jejich předplatitelů všemožně rozmnožili. Doba je vážná, pro katolicismus velmi nebezpečná, i hledej každý útočiště u statečných obránců víry, a těmi jsou »Naše Listy«.

Agitace.

Výbor družstva Vlast podnikne letos rozsáhlou agitaci pro časopis »Vlast«, i prosíme své příznivce, aby nám udali adresy mohovitějších horlivých katolíků, řemeslníků, živnostníků, rolníků, obchodníků, kteří by dle svých hmotných poměrů »Vlast« odebírati mohli.

Současně s tím provede výbor agitaci o nové členy. Budiž i zde laskavě a účinně podporován. Kdo by si přál míti k účelu tomu stanovy družstva, budou mu zdarma odeslány.

Jak se z různých stran dovídáme, poměry se ve prospěch družstva Vlast zlepšují; přátel přibývá, nepřátel ubývá, tak že nám asi nastanou pro vývoj družstva klidnější doby.

PAPÍRNICKÝ ZÁVOD DRUŽSTVA VLASŤ V PRAZE,

Žitná ulice čp. 570-II. — Zde prodávají se:

1. **Časopisy:** „Vlasť“ (číslo 1 K), „Vychovatel“ (číslo 25 h), „Naše Listy„ (číslo 8 h), Sborník hist. kroužku (ročně 5 K), „Hlasy Svatováclavské“ (č. 7 h), „Vzdělávací četba katol. mládeže“ (č. 7 h), „Katolické Listy“ (číslo 8 h), „Kříž“ a „Marie“ (číslo 2 h), „Rajská Zahrádka (číslo 16 h), „Český Jinoch“ (číslo 10 h), „Poklad věřících“ (č. 10 h), „Echo z Afriky“ (ročně 1 K), „Časové úvahy“ (čís. 8 h).

2. **Různé modlitby katolické** od 50 h do 10 K 40 h a zpěvníky pro školní mládež od Xav. Dvořáka za 50 h.

3. **Katolické kalendáře naše a p. Kotrbovy.**

4. **Školní knihy z c. k. knihoskladu a různé deníky a sešity pro školy obecné a měšťanské. Zvláště upozorňujeme na nové české i německé katechismy.** Malý se prodává za 30 h (poštou za 36 h). střední za 64 h, (poštou za 74 h). velký za 80 h (poštou za 1 K). Než poštovné za všecky tři najednou stojí pouze 30 h. Též se zde prodávají české a německé Řeči, epištoly a evangelia na všecky neděle a svátky za 70 h (poštou za 80 h) a Biblický dějepis za 1 K (poštou za 1 K 20 h).

5. **Obrázky Svatých,** hojná zásoba od firem: Pickovy, Koppeovy Kotrbovy; zvláště krásné jsou obrázky mnichovské od Müllera a berlínské od firmy Albrecht a Meister. Obrázky jsou s textem buď českým, buď německým a prodávají se 3, 2, 1 po 2 h, jeden po 4, 6, 8, 10, 30, 40 a 60 h, 100 kusů po 72, 90 hal., po 1 K, K 9·60; francouzské obrázky kus po 30 h, atlasové po 32 h, Obrázky hodí se jako vhodný dárek dítkám při různých církevních slavnostech. — Musíme každý jednotlivý obrázek zaplatiti, sami hradíme poštovné a poplatky na celním úřadě, i nelze nám vzorky na venek zdarma zasílati. Vzorky se tedy účtují a zpět nepřijímají.

6. **Papír konceptní** 100 archů po 44 a 70 haléřích. — **Kancelářský** 100 archů po 60, 90, 1 K 12 h, 1 K 44 h, 1 K 60 h, ministeriální 100 archů po 3 K 20 h. Obálky bílé 100 kusů po 1 K 20 h. — Konopné obálky 100 kusů za 50 h až 1 K. Obálky pro farní úřady s příslušnými nápisy, ale bez udání místa farního úřadu, 100 kusů po 60 h, s udáním místa 100 k. po 1 korunu. — **Papír dopisní** *a)* 100 archů kvartového: čtverečkovaného po 1 K 30 h, linkovaného po 1 K 10 h, hladkého po 90 h. *b)* 100 aršíkův osmerk. lepší jakosti po 80 h, 1 K 20 h. Osmerkového dopisního papíru „Margareth Mill" 100 aršíků I. = po 1 K 80 h, II. = po 1 K 40 h, III. = po 1 K 30 h a příslušné obálky k tomu v téže ceně. — Papír ssací (pijavý) arch 2 haléře až 12 haléřů. Lepenkový papír od 2 haléřů po 30 hal. — Papír balicí, 100 archů od 1 K 20 h do 3 K 40 h. — Kreslicí papír, velký, archový, kus 8—20 h. — Kreslicí sešitky po 10 h, čtvrtky kresliciho papíru: po 2 a 4 h. — Obálky ku kreslení po 2 h. Kasetty papíru (různé) od 20 h výše. — Mimo to jsou na skladě všechny druhy papíru barevného, mramorovaného, hedvábného od 2 h výše, a pergamenového na zavařeniny (metr 32 haléřů).

7. **Inkousty:** černý císařský, korunní, alizarinový, antracenový z národního podniku, červený (karminový), modrý (kovový), zelený. Větší láhev po 20 h menší lahvička po 12 h. Velká láhev inkoustu se prodává za 1—2 K, prostřední za 50 h. Tekutá klovatina (arabská guma) v lahvičkách po 16, 20 až 40 h. Kalamáře kapesní od 44 h do 1 K.

8. **Tužky a násadky, tuše, barvy, gumy a péra.** Tužky: národní podnik, tucet od 20 do 88 h; tužky barevné, tucet od 30 do 50 h; tužky kopírovací, červené a modré, kus od 8 do 24 h. Skřipce na tužky kus po 10 až 24 h. Ořezovátka na tužky od 20 h. Násadky od 2 do 24 h. Tuše všeho druhu, kus od 14 h do 4 K. Barvy Wagnerovy i obyčejné (všeho druhu), kus od 6 do 24 h. — Guma k vymazání skvrn, kus 2 až 24 h. Různé druhy per: krabička (144 per) 90 h až do 2 K 40 h. Krabička per Komenského, hlavně od učitelů žádaných, je za 1 K 70 h. Chránítka na péra a na tužky kus 2 až 8 h.

9. **Různé druhy a hojný počet visitek** se zlatou ořízkou i bez ořízky, s příslušnými k tomu obálkami, pozvání k zábavám a ohlášení sňatků.

10. **Účetní, protokolní a členské knihy** pro katolické spolky, hlavně spolky křesť.-socialní, a kniha pro spolkového bibliotékáře od 10 h do 4 K 40 h.

11. **Alba pro podobizny** a památníky v různých cenách.

12. **Různé jiné věci.** Obraz Jeho Eminencí ndp. kardinála Leona Skrbenského z Hříště, knížete-arcibiskupa, 10 h, menší obrázek (upomínka na první jeho mši svatou u Karmelitánů) 10 h, obrázky s kratičkým životopisem po 6 h. — Na skladě jest veliká zásoba různých pohlednic.

13. **Průčelné a rohové fotografie našeho spolkového domu,** čtvrtkové velikosti, na tuhém papíře napjaté se šikmou ořízkou (blokované) po 4 K.

Poznámky. 1. Při objednávce na venek platí si objednavatel poštovné sám a dává 12 h na nákladní list. — Balení a donášku na poštu konáme zdarma. — Kdo objednává zboží za hotové, račiž pamatovati na poštovné. Kdož si při větší objednávce přeje zásilku zboží drahou, což jest o mnoho lacinější, račiž nám udati poslední stanici dráhy. — Kdo si objednává barvivo na razítko, račiž udati, má-li razítko kovové či kaučukové, neboť každý tento druh razítka vyžaduje jiné barvy. 3. Kdož si žádá vzorky obrázků na ukázku, račiž je i s poštovným zapraviti. — 4. Kdo si přeje zboží od určitých firem z Prahy, dle vzorků, jež mu od nich byly zaslány, udej nám jméno firmy, druh a číslo zboží, a my mu je zašleme v téže ceně, jak je dává ta která firma.

ROČNÍK XIX.

ZÁŘÍ. ČÍSLO 12.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1903.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH:

Str.

Sv. OTEC PIUS X. Podobizna a báseň 1065, 1066
VĚDA NEBESKÁ. Píše *Bedřich Jiříček* (Dokončení.) 1067
NA FAŘE — VE ŠKOLE. Román. Napsal *Al. Dostál* (Dokončení.) 1081
PROSLOV PŘI AKADEMII FRENCLOVĚ NA HORÁCH STŘÍBRNÝCH od *Jos. Flekáčka* 1094
NĚŽNÝ POMĚR DRUŽSTVA VLASŤ K SV. OTCI LVU XIII. Píše *Tom. Škrdle* (Dokončení.) 1095
JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT. Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově. Píše Dr. *J. Fr. Zitek* (Dokončení.) 1111
SLUNEČNÍ HODINY. Báeň od *Jos. Plačeka* 1111
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal* 1112
POMĚR KATOLÍKŮ ČESKÝCH K OSLAVÁM HUSOVÝM. Dr. *Rud. Horský* . . 1117
ABRAHAMOVINY ZAKLADATELE DRUŽSTVA VLASŤ 1128
BIBLE A BABYLON. Píše *Josef Černík* (Dokončení.) 1128
SLAVNOSTI JEDNOTY Č. KATOL. UČITELSTVA V KRÁL. ČESKÉM 1141
NÁRODOPISNÉ ROZHLEDY. Píše *K. Procházka* 1144
Literatura 1145
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy 1150
Paběrky z novin a veřejného života 1153
Spolkové zprávy 1158
Na sklonku XIX. 1158
Obsah celého ročníku.

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: *a)* údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; *b)* členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; *c)* členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlasť« ročně za 6 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska je »Vlasť« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25 % a bude se jim »Vlasť« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 korun. Ročníky XIII.—XIX. po 10 korunách. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumny a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. — Družstvo Vlasť prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XII. prodávají se po 80 h, roč. XIII.—XIX. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z DRUŽSTVA VLASŤ. Na památku svých 50letých narozenin daroval družstvu jeho zakladatel Tomáš Škrdle tisíc korun. — Zakládající člen družstva splácí ve lhůtách 100 K; bohatší je splácí v 5 letech, chudší je může zapraviti za 25 let. Jakmile nový člen splatí první členský vklad, obdrží našich časopisů a knih v ceně 200 K a obdrží již i XIX. ročník »Vlasti«. — Kalendář sv. Vojtěch roč. III. bude se rozesílati po 20. září t. r. Stojí velký 1 K, malý 60 h; tucet velkého 8 K, malého 4 K 80 h. Při hotovém placení dává se třináctý nádavkem. Přátele své prosíme, aby tento kalendář hojně rozšířili. — Želatinové lístky s českým textem jsou již rozebrány i nebuďtež tedy objednávány; lístky želatinové s textem německým máme dosud na skladě. — Máme na skladě hojně obrázků, krásných a různých, jako vhodný dárek školním dětem. — Na dům družstva Vlasť daroval Karel Jindřich, faktor v Moskvě 7 K 59 h.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v srpnu složili: Fr. Fila 20 (40); Václav Smola 11·20 (71·20) a Jos. Šimek 1·80 (46·80).

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

NAŠICH LISTŮ vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XII. č. 50.—53. a roč. XIII. č. 1. s tímto obsahem: Pius X. — Vyštvané řeholnice (Dr. Raelph Barture.) — Odhalení desky Dr. Inn. Frencla na Horách Stříbrných. — Zase jeden. (Dr. Raelph Barture.) = Slavnosti Jednoty kat. učitelstva v král. Českém. — Agrární a socialní

ROČNÍK XIX. ZÁŘÍ 1902—03. ČÍSLO 12.

VLASŤ.

Sv. Otec Pius X.

Jeho Svatosti papeži Piu X.

k slavnému Jeho zvolení a nastoupení.

Když zmlkl pláč a hlasy zvonů lkavé
nad světlem s nebe, které shaslo nám,
a svatý sbor byl vešel do konklave —
tuď prosby milionů k výšinám
a srdce všech ku Romě spěly věčné:
O Bože, rač při církvi Svojí být,
ve době těžkých bojů nebezpečné
račiž ji Duchem Svatým osvítit;
tiara svatá nechať zdobí skráně
nástupce Petra v slavném Vatikáně!

Bůh vyslyšel — a světem letí zpráva
tak jásavá, že radost budí kol,
již zasedla Nejvyšší církve hlava
na osiřelý Petrův na prestol;
muž vyšlý z lidu — vzor to apoštola,
jenž k lidu srdce, k bližním lásku měl,
že s Venecií celý svět Mu volá
až ohlas hory, moře rozechvěl:
„Bůh žehnej Mu, a slavně panuj stále
Giuseppe Sarto, »buono Cardinale«!“

Když zrodil se, v jizbě a vísce chudé,
anděl Mu v srdce vložil lásky plam,
jenž celou církev nyní hřáti bude
od výšin hradů k chatek nížinám;
k bližnímu láska oheň to je svatý,
jenž v srdci Jeho démantem se stkví,
ten *IGNIS ARDENS*, planoucí a zlatý,
o kterém ctihodné dí proroctví;
a *dobrým* být, toť *velikost* je pravá!
Buď zdráv náš Pius, církve svaté hlava!

V bouřích a hrůzách šťastně veď loď Krista,
my v Tebe máme pevné doufání;
Tvé nitro síliž Jeho slova jistá:
»Já s vámi jsem do světa skonání;«
Tvé lásky oheň povzbuď, kde kdo váhá,
a hřej nás, sviť nám, Bůh při Tobě stůj,
veď děti Své k přístavům věčna blaha
a církev slunce jasem ozářuj;
Buď ohněm nám a světlem s výšin nebe —
Tiara svatá dlouho zdobiž Tebe!

Josef Flekáček.

Věda nebeská.

Píše BEDŘICH JIŘÍČEK.

(Dokončení.)

Kdyby mohl měsíc spěchati v prostoru rovnou čarou, odchýlil by se od země za minutu vždy o $4^1/_2$ metru; právě ale v každou minutu se ve svém běhu o $4^1/_2$ metru přichýlí ku zemi.

Je otázka ihned na první pohled vzniklá, jak to může býti, že měsíc obíhaje zemi již tisíce let, přece ještě na ni nespadl, ba ani se k ní nepřiblížil. To si znázorněme příkladem a obrazcem I.:

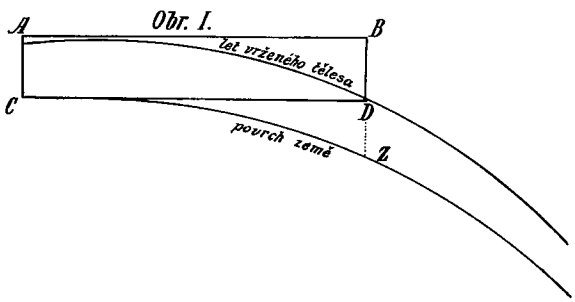

Na zemi letí těleso, shora dolů padajíc v první vteřinu $4^1/_2$ metru. Hodíme-li kámen vodorovným směrem silou, která týž kámen za jednu vteřinu zahodí 50 metrů ve výši $4^1/_2$ metru, tedy dle obrazce I. naznačené v bodu A, sníží se kámen ten po uplynutí jedné vteřiny k zemi o $4^1/_2$ metru. Nebude ani v bodu B, ani v bodu Z, nýbrž $4^1/_2$ m. od výše bodu vrhu — v bodu D. Nebude na zemi v bodu Z, protože ta je v bodu dopadu již odchýlena o DZ. Dopadne někde dále, než je 50 metrů od bodu vrhu.

Dejme tomu, že by se vrhl kámen ve výši $4^1/_2$ metru od země směrem vodorovným v bodu A a že by silou nepoměrně větší jsa vržen, urazil za vteřinu 1000 metrů. Bude v délce 1000 metrů větší rozdíl DZ, neb odchylka mezi ideálním bodem dopadu D a mezi povrchem zemským Z je o mnoho delší. Měl by kámen ještě $^3/_4$ metru padati k zemi. Kdyby kámen letěl rychlostí 8000 metrů za vteřinu ve výši $4^1/_2$ metru, již by nedopadl nikdy na zem; již by mu země svým povrchem kulatým stačila uhýbati; pořád by okolo země kroužil v dálce $4^1/_2$ metru od země a přece by se odchyloval v letu svém za vteřinu vždy o $4^1/_2$ metru. To vše dělá kulatost země. Než to je jen theorie; v praksi by se to neprovedlo; jelikož země není ideálně kulatou, nýbrž hrbolatou na povrchu země. — Letěl by tak předmět pořád okolo země ve výši $4^1/_2$ metru, kdyby se vrhl nad nejvyšší horou zemskou. Ale na ni nikdo nevyleze a nevytáhne tak silný vrhací stroj, na př. dělo.

Právě tak se to má s měsícem. Jeho běh se kroutí od rovného běhu tou měrou, jakou se od země vzdaluje a tím se jeho krut k zemi a odchyl od rovné dráhy pořád vyrovnává, paraly-

suje. Tento zjev jest zcela jasným rozumu lidskému, ale záhadou zůstane, jaká síla to byla, která měsíc vrhla do revíru přitažlivosti zemské, síla, která obdobna jsouc se silou naší svalovou, vhodila měsíc do prostoru světového, ku běhu na věky věkův trvajícímu, ale nejen měsíc, nýbrž i všecka ostatní tělesa nebeská i naši zemi.

Touto úvahou jde na jevo, že svou přitažlivostí si udělala z měsíce družici, jako si dělají přitažlivými penězi velcí páni lokaje.

Namanuje se otázka: nejde přitažlivost zemská ještě mnohem dále, než je vzdálenost měsíce? nenutí jiné hvězdy, ba i samo slunce, k oběhu kolem sebe, tak že by dřívější geocentrická soustava měla platnost?

Až do dob Newtonových názor Kopríkův byl jen hypotesí, ale matematického důkazu, že jen tato soustava je pravdivou, ještě nebylo.

Nemůžeme si mysliti, že přitažlivost zemská jde do nekonečna v prostoru a že snad slunce je v oboru této přitažlivosti zemské a se okolo země točí. Výpočet matematický, jakou silou přitahuje země slunce, a jakou silou přitahuje slunce zemi, dá se i laikům v matematice lehko provésti. Zkusme to. Vypočteme si, jakou délkou (měrou) se přibližuje slunce k zemi a jakou měrou se přibližuje země k slunci za jednu vtěřinu. Slunce jest od země vzdáleno 23.000 poloměrů zemských. Tudíž dle předešlých výpočtů je přitažlivost zemská tam, kde je slunce 23.000×23.000 slabší a slunce by přitahovala za jednu vteřinu o toto: $4^1/_2$ metru děleno 23.000×23.000. Kdo by to počítal, dospěl by k výsledku, že je to 107 milionový díl jednoho metru. Tak velká je přitažlivost země v té vzdálenosti, kde je slunce.

Nyní si vypočteme, jak velkou odchylku činí země od své dráhy za jednu vteřinu při svém oběhu. Tento výpočet je jednoduchý, ač pro velký počet číslic zdá se býti nesnadným. Předně mysleme si, že slabá elipsovitá dráha zemská je pravidelným kruhem.

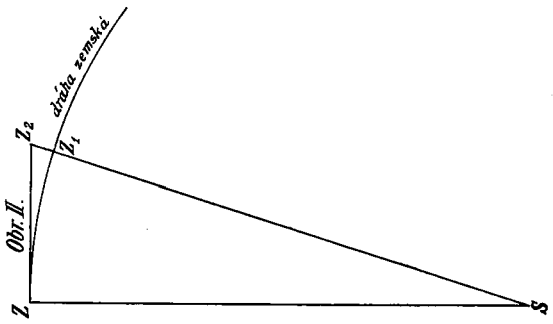

Kruh této dráhy pak obdržíme, když poloměr jeho, totiž vzdálenost země od slunce, násobíme dvojnásobným Ludolfským číslem (3·14) tedy 6·28. Vzdálenost země od slunce je okrouhle 146„500,000.000 metrů. Délka dráhy zemské je 146„500,000.000 ×6·28 = 92.002„000,000.000 m. Tolik metrů za rok urazí naše

země. Za jednu vteřinu urazí $60 \times 60 \times 24 \times 365 = 31,535.000$tý díl této vypočtené dráhy, to je okrouhle 29.500 metrů. Toto si nyní v obrazci II. znázorněme. V bodu S je slunce, v bodu Z je země, v bodu Z^1 je země uběhnuvší za jednu vteřinu od bodu Z. Kdyby se země pohybovala směrem rovným a nebyla tažena od slunce, byla by za vteřinu v bodu nikoliv Z^1 nýbrž v bodu Z_2. Délku ZZ_2 oproti nesmírné délce ZS možno bez velkého rozdílu považovati za rovnu se ZZ_1. Z délky ZS a ZZ_2 lze pak snadně vypočísti odchylku Z_1Z_2, o kterou se odchýlí země od své dráhy rovné ke slunci za jednu vteřinu. ZSZ_2 je trojuhelník pravouhelný a dle známé věty, kterou musí žák druhé třídy gymnasiální dokázati, je $ZZ^2_2 + ZS^2 = SZ^2_2$ Z_2S^2 činí zaokrouhleně 214,,622,500.000,,000,000.000 metrů, ZZ^2_2 činí zaokrouhleně 870,250.000 metrů. A součet obou čísel je SZ^2_2 a z toho čísla obdržíme, když z něho dobudeme tento první kořen: $\sqrt[2]{SZ^2_2} =$ 146,,500.000,000.003 metrů. Od této vzdálenosti SZ_2 odečteme poloměr dráhy kruhové SZ a objeví se rozdíl $Z_1Z_2 = 0{\cdot}003$. Porovnáme-li toto číslo 0·003, které znázorňuje odchylku země ode dráhy rovné ke slunci za vteřinu, tedy přitažlivost slunce, jakou přitahuje naši zemi, shledáváme $^1/_3$ milonkráte silnější než přitažlivost, jakou by přitahovala země slunce. Z toho jde na jevo, že správnou je soustava heliocentrická, čili, že se země otáčí okolo slunce, a nikoli geocentrická, jakoby slunce se otáčelo okolo země.

Tou nesmírnou přitažlivostí řídí slunce hejno těles je obklopujících a drží je po věky věkův jako na oprati své blízkosti.

Pojem o této síle si učiníme, když ji porovnáme s přitažlivostí zemskou. Měrou pro přitažlivost vůbec je váha tělesa. Má-li nějaké těleso dvakráte tak velkou přitažlivost než naše země, bude i předmět jakýkoli na něm dvakráte tak těžký. Na slunci je, jak bylo řečeno, přitažlivost $^1/_3$ milionkrate (330.000kráte) větší. proto zrnko písečné, které by na zemi vážilo jeden gram, bude na slunci vážiti 330.000 gramů (330 kilogramů). Ale tomu je tak, když předpokládáme, že toto zrnko je ve středu slunce a nikoli na povrchu jeho. Ve skutečnosti na povrchu slunce nemůže býti tak těžkým, protože vzdálenost středu slunce až k povrchu jeho je 109kráte delší než poloměr zemský. Je tedy 109×109kráte slabší přitažlivost slunce na povrchu než ve středu, jelikož ji ubývá řadou geometrickou do dálky; 109×109 činí 11.881. A z toho se snadno vypočte, kolikráte je větší než přitažlivost zemská takto: 330.000 : 11.881 = což činí 28kráte násobnou přitažlivost zemskou. Tato ohromná přitažlivost slunce ovládá všecka tělesa sluneční soustavy.

Podobně jako u země můžeme i u ostatních planet z jejich vzdálenosti od slunce a z jejich doby oběžní vypočísti, jak velkou odchylku činí za vteřinu od rovné dráhy a tato odchylka je měrou přitažlivosti slunce na tuto planetu. Rovněž se dá tato přitažlivost vypočísti ze vzdálenosti této planety. Vezmeme-li vzdálenost země od slunce za jedničku čili za míru, objeví se nám tato tabulka:

Jméno hvězdy	Doba oběžní (dny)	Vzdálenost od slunce	Hutnost
Merkur	88	0·39	1·17
Venuše	225	0·72	0·81
Země	365	1·00	1·00
Mars	687	1·52	0·71
Jupiter	4333	5·20	0·24
Saturn	10.750	9·54	0·13
Uranus	30.187	19·18	0·20
Neptun	60.187	30·06	0·30
Slunce	.	.	0·25

Zajisté, kdo by chtěl, mohl by počítati a přesvědčí se, že obojí shora naznačená methoda počítací dá týž výsledek, t. j. naznačuje tutéž příchylnost sluneční.

Newtonovy zákony o gravitaci podávají klíč nejen k výpočtu drah nebeských, nýbrž i prostředek, vyzkoumati vlastnost těles nebeských, vzdálených od nás miliony mil. Viděli jsme, že tíže nebo přitažlivost je vlastností každého tělesa a můžeme souditi, že přitažlivost vycházející od tělesa je tím silnější, čím více hmoty se v tomto tělese nakupilo, čili čím je hutnější, ať se seskupilo na větší neb menší objem, hustěji neb řidčeji. Těleso objemnější ale řidší může míti menší přitažlivost, nežli těleso méně objemné, ale hustší.

Tak slunce má $^1/_3$ milionkráte větší přitažlivost než země. Drží podle toho v sobě tolikráte více hmoty než země. Učenci vyměřili, že objem slunce je 1,280.000kráte prostrannější než zemský objem. Když se vnese 330.000kráte těžší hmota na 1,280.000kráte větší prostor, musí býti hmota tato čtyřikráte řidší, volnější než hmota zemská. Takto lze hutnost měřiti nejen u slunce, nýbrž i u planet, na příkl. u Jupitera je přitažlivost 1048kráte slabší než u slunce, ale je ještě 313 objemnější než země. Objem Jupitera je 1260kráte rozsáhlejší než u země, musí tedy 313kráte větší váha se rozložiti na 1260kráte větší prostor, což zní matematicky: $\frac{313}{1260} = \frac{3}{12}$ činí asi čtvrtku, tedy čtyřikráte řidší je celková hmota Jupitera než u země.

Z toho všeho učení o přitažlivosti těles vyplývá, že nejen slunce má účin na planety, nýbrž i planety jedna na druhou i na slunce i na měsíc i na naši zemi mají jakýsi vliv a že tím příběhem jedna druhou, hvězda hvězdu ruší v jejich pravidelném běhu a odtud pocházejí všelijaké odchylky.

»Není šprochu, by v něm nebylo pravdy trochu.« Proto v lidstvu poněkud je oprávněna domněnka o vlivu planet. Největší vliv má ovšem na nás slunce, od něhož závisí naše bytí a celý život ústrojný na zemi. Na této planetě jsme se všickni narodili.

Slunce má i vliv na jednotlivé části naší země. Musíme si mysliti zemi jako splasklou kouli, která okolo rovniku je nadu-řena tak, jakoby měla okolo sebe tlustou obruč. Tuto část rovníkovou slunce více k sobě táhne než ostatní části země a z toho pochází, že osa zemská nepodržuje týž směr, nýbrž opíše, prodloužena jsouc, do všehomíru kužel. Než to trvá 26.000 let.

Mysleme si v duchu dvě kulaté plochy, jedna má za obrubu rovník zemký, druhá domnělou dráhu slunce (denní), čili ekliptiku. Tím, že slunce obruč rovníkovou táhne více, musí plocha rovníková se kloniti poněkud k ploše ekliptikové a spolu i osu zemskou přitahovati, a tím se stává, že tato osa zemská, nejsouc vždy na témže místě, opisuje kužel. Než toto přitahování rovníku k ekliptice není vždy stejnoměrné, do toho se také plete přitažlivost měsíce. Tento lokaj má i na zemi velký vliv, jako v našem životě lidském mnohdy si sluha osedlá svého pána.

Účin měsíce se nejvíce pozoruje na pobřeží mořském. Příliv a odliv moře není nic jiného, leč účin přitažlivosti měsíce. Právě proto, že se země točí, je příliv a odliv; ta strana země, která je obrácena k měsíci, se zdvihá, je-li to tekutina, tedy moře a odvracuje-li se ve svém kolotoči od měsíce, zase klesá. Voda totiž, která zemi objímá ze všech stran, je měsícem držena, kdežto pevnina běží dále v okruhu, takže se moře na všech místech, oproti nimž stojí měsíc ve vrcholu v kulminaci (nad hlavou) seskupí jako mořská hora, jako vlna mořská. Ale nejvyšší vydmutí nespadá s kulminací měsíce v jednu dobu, protože vzedmutí potřebuje něco času.

I slunce má účin na příliv a odliv moře, ale nikoli tak velký jako měsíc, ač by se zdálo, že by pro svou větší přitažlivost mělo více přitahovati moře než měsíc. To se neděje pro jeho velkou vzdálenost, při níž se síla přitažlivá rozdělí celkově na celou polokouli zemskou, a nikoli jen na vrchol této koule. Měsíc pro svou blízkost má větší působení na bližší části pohyblivého moře. Když však slunce a měsíc spolu stejným směrem pohyblivé moře táhnou, je příliv větší, jakož i odliv, což se děje v dobu nového i úplného měsíce.

Okolnost, že se hvězdy na vzájem přitahují, působí, že dráhy a běhy hvězd nejsou pravidelnými; a výpočet, kdy kde která hvězda má býti při této spletitosti a vzájemné přitažlivosti, náleží k nejtěžším úkolům vědy nebeské. Tento obor práce nazývá se *theorie rušby* nebo *theorie odchylková*.

Dle Koprníka točí se všecky planety okolo střediska svého, slunce. Ale nyní se vypočetlo, že středisko toho není právě střed slunce, nýbrž těžiště celé sluneční soustavy. A to nemusí býti střed slunce, jak to není u věže Pisanské; ale přece se nalézá ještě uvnitř tělesa slunečního a nikoli vně jeho obalu.

Přitažlivost, s jakou je vábena hvězda ku hvězdě, není vždy stejná pro různé stanovisko a vzdálenost, kteréžto obojí se mění každým okamžikem; z toho povstává ustavičný rozdíl vzájemné přitažlivosti a výpočty, které by měly právě pravý stav označovati, musí býti spletité.

Zrovna je to tam v makrokosmu jako v mikrokosmu — člověku. Také on pořád se mění ve své náklonnosti.

Při nynějších k dokonalosti spějících nástrojích lze všecko vypočísti i vyzkoumati. Matematika vyslidí vzdálenost, dobu oběžní, velikost těles a spojena jsouc s fysikou, sílu přitažlivou toho kterého tělesa; optika přibližuje je, spektrální analyse podává zprávu o jakosti jejich, z jakých hmot nebo látek se skládají tělesa nebeská a jakými plyny neb párami jsou obklopeny. Fotografie zase pomáhá spektrální analysi, by přiletnuvší obraz, jen vteřinu někdy trvající zachytila, by neuletěl. Firma: spektrální analyse & fotografie nese nyní jméno: spektrografie.

Těmito všemi prostředky jest umožněno lidem vniknouti hluboko do hlubin světových a poznati dráhy, velikost, přirozenost i váhu těles nebeských; ale ještě mnohé otázky zůstávají nerozrušeny, Mnohé otázky zvědavého lidstva zůstanou jen nedokázanými hypothesemi a jsou jen úsudky toho neb onoho nebeského pozorovatele.

Nejvíce se do popředí vtírá otázka, jak je to tam na těch světlých bodech, které jsou mnohem větší než země? Jak to tam vypadá? Všude, kam se podíváme na naši kulatou zemi, hemží se život. Co tedy blíže je tomuto dojmu než otázka: je tam za hranicemi naší zeměkoule také takový život? Jsou na hvězdách organické bytosti?

Dle bible je stvořeno všecko pro člověka. Slovo »všecko« může býti tuto země sama i vesmír. Jsou ty světy vzdálené proto stvořeny, bychom v nich viděli jen díla Tvůrce, čili jsou také sídlem bytostí?

Všecky astronomické nástroje, jakkoli se zdají býti dokonalými, posud nemohly podati nezvratného důkazu, že by tam na některé hvězdě byly ústrojné bytosti. Při tomto zpytu musí se předně přihlížeti k tomu, zda jsou tam podmínky, na něž se váže život. Touto otázkou se nejvíce zaměstnává spektrální analyse; neboť ona jediná posud je schopna, by vyzpytovala, jaké vlastnosti mají hmoty, látky, které tvoří tělesa nebeská.

Praví se, že církev pokrok ve vědě zdržuje; než právě v této vědě, můžeme říci, posud nejzajímavější, nejplatnější služby prokázali lidstvu sluhové církve. Ode všech uznaný mistr v oboru spektrální analyse je jesuita P. Julius Fenyi v Kaloči na Haynaldově observatoři. K tomuto se druží ještě celá řada kněží světských i řeholních, jako: Secchi, Rosa, Ferrari, Braun, Perry, Denza, Sestini, Respighi, Hagen a jiní. Je to nový druh církve,

totiž »ecclesia investigans«, před níž i největší nevěřečtí učenci své šíje skloňují.

Zvláště důležité objevy nebeské děkujeme katolickým kněžím. Tak nedávno rozřešil otázku stran Venuše P. Adolf Müller, jesuita a ředitel hvězdárny na Janikulu v Římě. Kolovala totiž dlouho otázka, zda Venuše ustavičně tuže stranu má obrácenu ke slunci, jako náš měsíc k nám, čili se otáčí okolo své osy jako země, nebo Mars. Tuto záhadu rozluštil P. Müller ve prospěch druhého dilematu, totiž že se otáčí. Než to vše jen je mimochodem řečeno; přikročme k naší otázce o obyvatelích ve všemíru.

Otázka tato se rozkládá ve tré; můžeme se tázati: 1. které hvězdy nejsou obydlitelny, 2. na kterých hvězdách mohou bydliti bytosti ústrojné, 3. na kterých skutečně bydlí?

Jsou hvězdy, kde nebydlí bytosti žádné, protože tam podmínky života scházejí. Tam nemohou žíti rozumní tvorové, tím méně zvířata a rostliny. Všeobecné podmínky života jsou: pevná půda, dostačně schlazená voda, jíž podmíněno je zdravé ovzduší, dostatečná teplota a dostatečné světlo. Kde jedna z těchto podmínek schází, již život je nemožným.

Takové hvězdy jsou. Hned naše slunce, jsouc koulí ohnivou, vylučuje každou možnost, že by tam nějaký život žíti mohl.

Dříve sice, a to ještě nedávno, se myslilo, že slunce ve svém jádru je temné a tuhé, a dával se jemu jen ohnivý svítivý obal. Vzhledem k tomu, že při ohromném rozměru má slunce poměrně malou váhu, dá se souditi, že ani není rozžhavenou koulí tekutou, nýbrž rozžhavenou koulí plynovou.

Na kometách také nelze býti bytostem ústrojným. Nyní, kdy spektrální analyse vyzkoumala, z jakých látek se skládají komety, totiž ponejvíce z uhlíku ve tvaru plynu, jenž je řidší než náš vzduch, kde světlo vzniká ponejvíce silou elektrickou, vycházející od slunce, poznáváme jisto jistě, že tam života býti nemůže.

Jinak však mnozí učenci soudili a soudí o meteorech. Mají je za kukačky. Jako tito ptáci nesou vejce do cizích hnízd, tak prý meteorové, majíce v sobě zárody ústrojného života, přenášejí život na hvězdy a přinesli prý i život na zemi. Tak bychom měli svůj život děkovati meteorům. Byli bychom potomci předků, zárodků, kteří sem na zem jako na koni přijechali na meteorech. Poukazují k tomu, že obsahují podstatné látky, které se nalézají v organismech. Z toho přec nelze odvoditi tak odvážnou větu, jako nelze souditi, že na slunci musí býti lidé proto, že jak v člověku tak i na slunci se nalézá na př. vodík. Ostatně zárodek života na meteorech není možným, protože jednak při nesmírné zimě v prostoru světovém, jednak při nesmírném žáru, když letem v atmosféře zemské se rozžhaví, musí každá jiskra života živočišného nebo rostlinného zaniknouti.

Zda na stálicích a v mlžinách jsou živé bytosti? Spektrální analyse dává zápornou odpověď. Mlžiny jsou nejvíce zářící neb světélkující plyny, při nesmírně řídké, jemné rozptýlenosti. Stálice jsou zase nesmírné hořící světy, mohutnější nežli slunce. Když

za jasné noci pozorujeme na nebi tisíce a tisíce hvězd, musíme si říci, že až na nějakou výjimku ty viditelné hvězdičky nemohou hostiti žádných obyvatel.

Hvězda, na níž scházejí podmínky života, je také měsíc, jelikož se tam nedostává ovzduší. Protože zemi tuže stranu pořád ukazuje a druhou ustavičně je odvrácen, tedy 14 dní má světlo a 14 dní zase tmu, sotva by jaký tvor tam mohl žíti, nemoha vydržeti příkrou a náhlou změnou teploty a zimy, 14 dní korko až 100 stupňů C a zase 14 dní 200 stupňů C zimy. Mínění, že by měl ztuhlou slupku ledovou, protože se nalézá v prostoru světovém až 277 st. zimném, a že by taže zima mohla kdysi zasáhnouti naši zemi, těžko věřiti. Jak by to bylo možno, když každých 14 dní je tam teplota až 100 stupňů C; k tomu by se přec povrch měsíce neměl lhostejně. Měsíc je těleso ztuhlé, pusté, v němž kdesi v koutě za úpalem slunečním je něco vody ve tvaru ledu nebo páry; ale čilý život sotva tam proudí.

Saturn a Jupiter jsou z většího dílu ve tvaru žhavé tekutiny. Snad se na povrchu tvoří tenký obal, jen občas je prorváván výbuchy ohnivými ze vnitra jdoucími, a to u Jupitera více než u Saturna. Jupiter se rychleji točí než země; tak, že týž bod za vteřinu postoupí o $12^1/_2$ kilometru. Je to rychlost tak velká, která kdyby byla na zemi, všecky předměty na ní by zahodila do prostoru světového. Nemůže tam býti žádný tvor, sic by každý ihned dostal vyhazov. Pro nesmírné vedro na povrchu, jenž je horký jako naše rozžhavená kamna, když se v nich nejvíce topí a všecka voda se mění v páry. Proto jest ustavičně mraky zahalen Jupiter a nepřipustí zvědavým slídičům, číhajícím na hvězdárnách, žádného vhledu na povrch. O Saturnu platí totéž.

Uranus a Neptun mají atmosféru co do podstaty rozdílnou od naší zemské. Mohly by tam snad býti živoucí bytosti. Ale zase nedostatek světla a tepla pro nesmírnou vzdálenost od slunce činí pravděpodobně každý život nemožným.

Nyní jest otázka, kde by ve světě na kterých hvězdách mohli býti obyvatelé. Nezbývá než, když celý daleký svět dává zápornou odpověď, hledati je v revíru bližším v revívu sluneční soustavy. Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun nemohou hostiti nikoho, kdo činí nároky na ústrojný život. Zkoumejme bližší nám oběžnice, zda na nich se nacházejí podmínky života, zda jsou obydlitelnými. Třeba při tom zkumu býti opatrnými. Chtěli-li bychom všude čenichati takový život, jaký je na naší zemi, byli bychom příliš jednostrannými. Život pozemský je obmezen úzkými hranicemi. Ne všude na zemi nalézáme bytosti živé. Jen malý počet živočichů snese 75 stupňů C teploty a žádný tvor nesnese zimu 100 stupňů C. pod nulou. Ovšem můžeme vždy připouštěti, že jinde za jiných podmínek jinak ustrojené bytosti mohou žíti ve velmi různých formách života, ba i rozumní tvorové. Toto upírati, bylo by tolik, jako podceňovati moudrost a všemohoucnost Stvořitele. Proto třeba rozděliti tuto otázku ve dvé: 1. bydlí kde takoví tvorové jako na zemi? a 2. bydliti mohou jinde tvorové jinak ustrojení, upravení pro jiné podmínky života?

Mohou na Venuši bydliti tvorové tací jako na zemi? S jistotou to říci nemůžeme. Jedni tvrdí, že tam slunečka s povrchu neviděti, že atmosféra asi 88 klm. tlustá je tak hustá, že skrze ni nelze svitu slunečnímu proraziti na povrch, nýbrž, že nemohouc světlo skrz, odráží se zpět. Bylo by tedy tam tak, jako pod velkým slunečníkem. Jiní zase poukazují na možnost života naší formy. Byli bychom tam o pětinu lehčí, měli bychom tam tak dlouhý den i noc jako u nás, neboť jesuita A. Müller vypočítal a dokázal na vlas, že se Venuše otáčí okolo své osy za 23 hod., 50 minut a 36 vteřin. Schiaperelli, když tvrdil, že tam otočení okolo osy se rovná době oběžní okolo slunce, se prý mýlil. Tento obydlitelnost připouštěl jen na úzkém pruhu, pásmu, kde může býti světlo nějaké a pak dlouho soumrak. Jiní zase poukazují, že je tam atmosféra tak složená jako u nás. Účin blízkého slunce je prý mírněn hustými mraky. Roční časy jsou tam kratší, rok má $224^2/_3$ dne a tím, že osa Venušina se nekloní tolik k eliptice, nejsou protivy mezi letem a zimou tak příkrými. Podle toho by život na Venuši byl pro pohodlné lidi příjemnější. Změna vzduchu by se tam tolik nevyhledávala; lázeňských míst by nebylo třeba.

Mars od té doby, kdy Herschel před sto lety poukázal na možnost obyvatel na něm, poskytuje nám mnoho hádanek. Když Schiaperelli shledal na Marsu exaktní pravidelnost kanálů a dovodil, že tyto mohou býti jen dílem rozumných tvorů, uvedl učený svět na myšlénku, by se učinil pokus s Marsem učiniti styk duševní pomocí ohňostrojových signálů. Pro tuto myšlénku zvláště horuje Flammarion, a to zcela vážně. Je divno, v jaké až výstřednosti duch vysoce vzdělaný uběhnouti může, když utkví při jedné a téže myšlénce.

Není jisto, ale jen pravdě podobno, že na Marsu mohou býti obyvatelé, a to zcela jiné ústrojnosti než my, pro čtyřikráte řidší atmosféru. Kanály samy, které ukazují na možnost obyvatel, mohou býti jednak podle Ceruliových zkumů jen klamem optickým, jednak mohou býti výtvorem přírody. Mohou býti klamem optickým. Cerulli totiž i na měsíci zpozoroval linie pravidelné a vyzkoumal, že linie ty jsou optickým klamem, že si oko samo skvrny nedaleko od sebe roztroušené spojuje a čáru tvoří, jako si při Saturnu z těles drobných okolo něho kroužících dělá souvislou obruč. Tento názor podporuje také výzkum W. Pickeringa a jiných badatelů, dle nichž povrch Marse je poset temnými skvrnami. Méně dokonalé dalekohledy vykazují rovné linie a dokonalejší čáru na Marsu nevidí, nýbrž jen četné temné skvrny. Je-li tento názor správný, zase jím se rozmnožují nové hádanky, co asi jsou tyto skvrny a proč jsou v různých dobách různě ražné nebo značné. Tak pořád nový a nový material poskytuje Mars pro zvědavost astronomů.

Může býti zjev přílišné pravidelnosti čár taktéž výtvorem přírody; vždyť i na zemi příroda tvoří na př. při krystalích, při barvení, na př. zbarvení páva až přílišnou pravidelnost. Jeden náhled zapuzuje druhý a tak z toho povstává jen učená hádka. Tomu se pak říká učenost.

Obzvláště dvojité kanály, ktere se pozorovaly na Marsu, daly podnět ku tvrzení, že jsou tam obyvatelé. Ale když se vypočítala vzdálenost na několik kilometrů, byla tato myšlénka prohlášena za bludný výmysl. Nemohou tvorové rozumní přece tak obrovskou práci vykonati za jednu noc, protože jednu noc viděli dvojici kanálů a druhou noc zase na témže místě je jen jeden kanál. Že by linie značily hřebeny hor, taktéž nelze připustiti; hory nikdy nemají pásma rovná, jak by střelil; spíše vody si prorvou rovné stoky.

Mimo to dvojitost kanálů může býti optickým klamem. To dokázal Meunier; udělal kovovou plochu; na ni nakreslil kanály Marsovy a vzdálil ji na 10 metrů. Mezi plochu a oko pustil páru nebo plyny a z boku ze strany osvětlil. Nyní viděl hned jednu hned dvě linie, kde byla vždy jen jedna linie. Myslíme-li si podle této analogie na Marsu řídkou mlhu, kterou světlo proniká, můžeme tam každý zjev dvakráte viděti. Oko naše nedokonalé si to zdvojí, když nemůže dokonale jednou viděti.

Tyto dvojité kanály daly podnět k blouznivému rozšiřování zpráv, že na Marsu jsou obyvatelé. Nemožno to není. Vždyť podle výzkumu nynějšího nalézají se tam podmínky života. Je tam asi takové, neb aspoň obdobné počasí s naším. Pozorované bílé čepice na polech Marsových, jejichž velikost se mění s ročními dobami, daly podnět ku tvrzení, že tak, jak na zemi, se tam střídají jaro, léto, podzim, zima, ale že prý poměrně déle trvají. Bílé čepice se objeví, trvají tři měsíce i déle, zmizí a zase se objevují. Z toho se soudí, že sněhu tam napadne jako u nás a že zase roztaje. Sníh tento prý tam od polu dospěje ku 45 až 50 stupni. Tedy jako u nás. I někdy okolo rovníku Marsova nalezli bílé skvrny, které se brzo ztratily. Z toho se soudí, že i tam napadne sníh, a že přece tam není takové vedro na rovníku, jako u nás v Africe.

Spektroskop dokazuje, že jsou tam v atmosféře vodní páry; proto se připustiti může, ba i musí, že tam mrzne a sněží, tak jako na zemi. Kde jsou větší mraky, tam musí býti i moře. Tato místa vodstva se nám skutečně jeví na Marsu jako modro-šedé skvrny, kdežto žlutavá místa označují snad pevninu. To vše nasvědčuje tomu, že by tam mohly býti živé bytosti.

Než i nejnadšenější horlitelé pro Marsany připouštějí, že nyní již Mars obyvatel nemá, jako naše země bude kdysi prosta života. Měl tedy Mars kdysi obyvatelstvo našeho ústrojí; nyní pro změnu podmínek života nemůže jich snad hostiti. —

O planetoidech nelze také tvrditi, že by mohly také býti sídlem, živitelem ústrojných bytostí. Některé jen mají atmosféru, jiným zcela schází. Hmota v celém prostoru světovém je táž, proto si můžeme mysliti, že asi všecky světy, všecky světové soustavy jsou v takovém stavu a vývoji jako naše sluneční soustava.

Souhrn všeho toho hádání je ten, že všecky nám známé hvězdy jsou většinou neobydleny, jen některé obydlitelné a

nesčetné jsou nám úplně neznámy. To jediné může nyní říci věda nebeská.

Co theologie nám praví o tomto předmětu? Jsou bohoslovci, kteří praví, že se stanoviska dogmatického nelze připustiti, že by na hvězdách bydlili obyvatelé, a jsou zase bohoslovci tvrdící, že církvi je lhostejno, zda astronomie nebo filosofie připouští nebo zamítá obydlenost těles nebeských, že to nespadá v její obor. Zajisté tento názor je nejsprávnější, protože v církvi nikdy o to se spor vésti nebude. Od víry v jsoucnost nebo nejsoucnost obyvatel hvězdných nebude přece záviseti naše spasení.

I filosofie chce mluviti o této věci. Ukazuje na tu okolnost, jak země, nejmenší mezi tělesy nebeskými, přijde k té cti, aby měla, co se týče obyvatel, přednost přede hvězdami nepoměrně většími? Než celý svět, i kdyby sáhal do nekonečna, je ničím před všemocným Bohem. A jeden jediný duch lidský má větší cenu, než celý mrtvý svět ve své kráse. Poukazuje se také k tomu, že účelem světa hlavně je, by skýtal bydliště a prostředky k životu. Kdo to může dokázati, že to je právě prvním a hlavním účelem světa. Není dosti na tom, když se řekne, že hlavním účelem světa je sláva Toho, jenž ho stvořil, řídí a spravuje, by tvorové, ať hmotní ať pouzí duchové ve světě, jako v projevu Jeho mocnosti, moudrosti a dobrotě spatřovali právě tyto vlastnosti, třeba by jen dleli na maličké zemi nebo v sídle »nebe« zvaném? Není to velebný účel světa, když viditelné světy pobádají nesčetné duchy lidské ku neúmornému bádání?

Přece tedy by zemi patřila přednost, jakou si naši předkové osobovali, a kterou učenci hned na počátku své slídivosti zapovrhli. Ale největší její přednost zůstane jí tou okolností, že Tvůrce sám dlel na zemi 33 léta jako člověk.

Dle rozumování jisté filosofie by se soudilo: kde se může bydliti jako na Venuši a Marsu, tam také obyvatelé skutečně jsou. Z možnosti se soudí na jistou skutečnost. Toto je příliš odvážné vyvozování logické. Bylo by příliš odvážné tvrzení, kdyby se řeklo, že když má někdo na sobě jistá zvířátka, že je jiní musí míti také. Kdyby filosofie spustila všecka stavidla veškeré své učenosti, ani o krok dále nepokročí v této hádance. Ale nějaký vážný záměr z touhy lidstva po poznání, jak je to tam ve všem míru, si učiniti můžeme, totiž ten, že duchu lidskému jako pudem je vrozeno tušení, že na zemi není jeho pravá vlast, nýbrž jen přechodné bydlisko a že jeho touha po zvědu nebeském a jeho útěcha a blahý cit při pohledu na hvězdnaté nebe je předtuchou jiného jeho lepšího, pokud je ctnostný, a jeho obávaného života, pokud je zlý. To také ohlašuje svědomí.

* * *

Než při zkumu přírody a zvláště těles nebeských jeví se šalba největší. Nejen lidé na vzájem si mohou vyčítati neupřímnost; i tělesům nebeským i zjevům přírodním musíme dáti tuže důtku. Jako by se nám všecko posmívalo a škodolibě na nás volalo: „Člověče, hlupáku, vždyť tomu tak není, jak si to představuješ. My hvězdy nejsme tam, kde nás vidíš, nejsme takové, jakými si nás představuješ!«

Lom světla v naší atmosféře působí, že hvězdy jsou na jiném místě, a to tím dále od svého pravého místa, než se zdají, čím blíže obzoru se nalézají, neboť paprsky od nich vycházející musí jednak delší cestu konati, jednak musí hustější vrstvy vzdušné prorážeti a tím více lámati.

Nejvíce nás klame slunce i měsíc. Ráno vidíme slunce již na obzoru celé, kdežto ve skutečnosti ještě je celé uschováno pod obzorem. Večer je pod obzorem a ještě ho vidíme.

Nechceš-li tomu věřiti, že ráno nemůžeš slunka viděti, dokud nevystoupí na obzor, zkoumej to analogicky. Máš ve světnici umyvadlo a v kapce aspoň halíř. Dej halíř na dno prázdného umyvadla na protější stranu na okraj dna až kde se zvedá stěna. Dívej se tak z protější strany přes okraj umyvadla v tu stranu, kde je halíř, že bys tohoto, totiž halíře, neviděl; ale kdyby se oko o centimetr nad okraj zvedlo, již by halíř vidělo. Drž pevně oko v téže výši, by halíře nevidělo, a při tom z nádoby lej do mísy té vodu. Uvidíš nyní halíř ve vodě, ale kdyby té vody tam nebylo, již bys ho neviděl. Porovnej nyní vodu se vzduchem a halíř se sluncem, nebo měsícem a tím si zjev ten v přírodě vysvětlíš.

Ale nejen nás šálí hvězdičky, i my sebe samy, když mluvíme o nich. Již tolik let víme, že slunce se neotáčí okolo naší země; a přece největší učenec rovněž tak jako tříleté děcko se klame, když říká, že slunce vychází a zapadá. Na to jsme příliš lenivými, abychom si vynalezli jiný obrat mluvy, který by označoval ranní objev a večerní únik slunce s oblohy nebeské. Je vážným napomenutím největšímu učenci, že při nesmírném svém až zázračném výzvědu, jaký mu podává spektrální analyse o tělesech nebeských i miliony a miliony mil vzdálených, jsou věci nepatrné, blízké, zjevy všední, kterých nemůže vystihnouti.

S touto vědou se to má tak jako se ctností. Nejctnostnější člověk i při největší opatrnosti a dobré vůli, třeba se varuje snadno hrubých poklesků, maličkých chyb se uvarovati nemůže. Učenec snadno vyzví, jaká látka je na stálicích a kometách, ale neví si rady, nemůže si vysvětliti, proč ráno a k večeru slunce i měsíc na obzoru jsou až třikráte tak velkými, než když jsou nám nad hlavou.

Co si již nalámali hlav učení páni, aby různou denní velikost slunce vysvětlili, než všechno nadarmo. Co jeden vysvětlí, jiný hned vyvrátí. Hned v jedenáctém století pravil arabský učenec Alhazen: »Páry husté na obzoru světlo sluneční i měsícové zhušťujíce, pošinují zdánlivě do dálky, v níž pak se zdánlivě jevící těleso považuje za větší.«

Do nedávna se věřilo výkladu Descartovu. Tvrdil, že když slunce nebo měsíc je na obzoru, porovnává je pozorovatel s jinými blízko jsoucími předměty, jejichž velikost slouží jemu za míru. Ale když je slunce nebo měsíc vysoko nad hlavou, nenajde tam ničeho, s čím by je porovnal, a proto se jeví maličkými.

Ale je také divno, že nikoli všichni stejně velikými vidí měsíc i slunce. I když všichni lidé souhlasí s tím, že na obzoru

je slunce i měsíc větší, přece každý je vidí současně v různé velikosti. Je to hra přírody. Jako by se nám vysmívala. Řekne-li se čtenáři, že slunce není nic větší než náš halíř, zajisté se tomu zasměje. Ale ihned si to může sám dokázati. Vezmi si z kapsy halíř, máš-li ho tam, a dej si ho jen 20 nebo 30 ctm. dále mezi oko a slunce, svítí-li, a když ti halíř zakryje celé slunko, řekneš: hle! slunce mému oku není nic větší než halíř.

Měsíc i slunce jsou pro naše oko mnohem menší, než si je představujeme. Naše subjektivní představa je zveličuje u jednoho méně, u druhého více. Někdo vidí slunce jen tak maličké jako dvacetihalíř, jiný zase jako talíř.

Že máme různá mínění v životě společenském o téže věci, z čehož pak povstávají spory, se nedivme, když i o věci tak »jasné«, jako je slunce, máme různé představy. S tím musí i malíři a fotografové zvláště počítati. Když malují nebo fotografují slunce nebo měsíc, musí to udělati tak, jak se to dělá velkým pánům; se jim totiž zalichotí, přidá se více kadidla, více věhlasu se jim připoví nebo připíše, než mají; tak i malíři i fotografové musí měsíc i slunce na vymalované krajině zvětšiti, sic by v nich diváci viděli jen obyčejné hvězdičky. Musí jim velikost přimalovati, přibásniti.

Výklad Descartův, proč slunce je menší nad hlavou než na obzoru, se nyní vyvrátil. Že není správným, přesvědčí se každý, když si v papíru nebo listu stromovém udělá dirku a touto se dívá na ranní slunce tak, že nevidí země, hor neb cokoli jest tam na obzoru. Touto dirkou si slunce osamotní, isoluje a přece, ač je nemůže s něčím porovnati, uvidí je třikráte tak velké než v poledne.

Nejnovější výklad je tento: Zdánlivé zvětšení slunce na obzoru závisí od oblohy. Mysleme si zemi zasklenou do ohromné koule oblohové. Mysleme si oblohu jako druhou kouli skleněnou, tedy větší nežli naši zemi. Koule zemská je v této skleněné uschována ale tak, že z povrchu země je na povrch skleněné koule stejně daleko. Průřez dělá pěkné pravidelné mezikruží oblohové. Nyní si mysleme bod svého bydliska někde na povrchu země, tedy té vnitřní koule a mysleme si, že si naše mysl představuje, jakoby slunce neplulo tam daleko a daleko v prostoru, nýbrž po povrchu skleněné koule. To je hlavní, na čemž spočívá tento výklad, že totiž klademe si slunce místo tam daleko na povrch oblohy. Je-li toto zdánlivé kladení správno, správným je tento výklad, totiž: Jsem-li na povrchu země, nesmím a nemohu si mysliti oblohu jako polokouli skleněnou nad sebou, to bych si mohl mysliti, kdybych byl ve středu zemském a kdyby taže země byla také skleněná, tak bych ze středu zemského viděl nad sebou oblohu jako polokouli, ale s povrchu zemského, kde jsem, vidím nad sebou příklop, který má tvar uříznuté s vrchu koule (kněžské kapi), úseč koule, ve kterém je nad hlavou třikráte tak blízka, jako na spodní okraj tohoto úseče. Nyní si mysleme čáru vedenou na obloze jako dráhu slunce. Pro drastický výklad porovnejme slunce s talířem skleněným. Dáme-li talíř nad hlavu do té čáry, směrem vodorovným, bude průměr vzatý z té

čáry malý. Dejme zase talíř dole na pokraj, ale směrem kolmým, takže čára myšlená jde středem talíře — (směrem kolmým dejme talíř, jakož slunce kolmo vzhledem ku nesmírné vzdálenosti je), — a co uvidíme? Uvidíme skrze talíř skleněný tu čáru v prostřed jdoucí asi třikráte delší, než jsme ji viděli skrze týž talíř nad hlavou, jelikož dole na obzoru činí oblouk. Tímto tedy se nám zdá slunce větší na obzoru. Oko si dělá slunce velikým samo tím, že do průměru většího klade větší kolo.

Obr. III

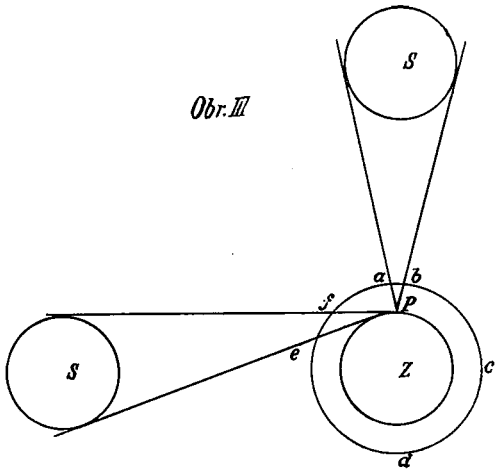

Že by tento výklad mohl býti správným, ukazuje na to týž zjev při souhvězdí. Hvězdy ostatní, jež vidíme jako tečky, neobjevují se většími na obzoru než na zenitu, ale vzdálenost jedné ode druhé se různí při poloze na obzoru a při poloze nad hlavou. Pozorujeme jen »vůz« na nebi, když je ve vrcholu a když je nejníže u obzoru. Jak blízko sebe jsou kola i tři vojové hvězdičky, když jsou nad námi, a jak velký je »vůz«, když je blízko obzoru. Nedělá ten rozdíl ta myšlená čára mezi hvězdičkami, tu delší, tam kratší? Myšlené čáry spojující hvězdy jsou různé. Nad námi jsou rovné při téže vzdálenosti, na obzoru při téže vzdálenosti dělají oblouk, čím níže k obzoru, tím větší.

Než snad brzy povstane někdo a tento výklad vyvrátí, ač se zdá tak zřejmým. Spočívá přece jen na domněnce, že si klademe domněle slunce jako by v plavbě na povrchu oblohy, mající tvar příklopu jako úseče koule skleněné.

Nejen tvar slunce, nýbrž i jeho světlo nás klame, obzvláště když je porovnáme se světlem jiných hvězd a naším světlem pozemským. Naše oko vůči světlu je tak slábo, že rozdílu světla hrubě nerozezná.

Je-li poloviční zatmění slunce, neznamená rozdílu světla oko, ač je o polovici méně světla. Když při zatmění jen nepatrná částka slunce je nezastíněna měsícem, také velkého rozdílu neznamenáme, ač je světlo i 30kráte slabší. Různé zamračení oblohy a různá výška slunce na obloze dělá různé světlo a my toho

neznamenáme, ale to dobře pozoruje fotograf, jenž při svém řemesle musí počítati se světlem. V létě se mu lépe fotografuje při vydatném světle, ale v prosinci si naříká, že musí čekati, až bude více světla. Fotochemicky se vypočetlo, že v létě máme 10kráte silnější světlo než v zimě. Nesmíme si proto mysliti, že na hvězdách od slunce vzdálených je tma čirá, i když 30kráte ba i 100kráte slabší světlo tam je a když slunce i jako malá hvězdička, jako na Neptunu, se jeví. Na Marsu je světlo o polovici menší než u nás a oko naše tohoto rozdílu by neznamenalo.

Oko naše i naše atmosféra nás klamou, jako kalí člověku vůbec pravdu atmosféra, ve které žije. Pravda se těžko dobývá i v tomto oboru vědy zkušebné, kde by se toho člověk nejméně nadál, kde všecko se zdá být tak jasným. Pravda je zdravý pokrm duše; jak těžko se dobývá chléb vezdejší, tak i tento chleb duše. Nesmí se proto leccos za pravdu vyhlašovati, by duše se neotrávila padělanými potravinami duševními.

Na faře — ve škole.

Román. Napsal AL. DOSTÁL.

(Dokončení.)

XXII.

Veliká starost dolehla na kostelníka Řešetku a kapelníka Brdáče. Oba zanechali práce ve svých dílnách, neměliť počátkem srpna do čeho píchnouti a klepnouti; ale kdyby celá ves si dala šíti šaty a boty, přece by za nic nesedli k práci, neboť měli mnoho běhání a obstarávání. Kdekoliv se sešli, svorně si postěžovali, ale nesvorně se rozešli, neboť každý svoji starost považoval za větší a práci v kostele za důležitější.

A tentokráte jim i jiní uvěřili, neboť celá osada, ano širé okolí se chystalo a si povídalo o události, již nikdo nepamatoval, ani starý hajný, který dosáhl devadesáti let na zdravém lesním vzduchu.

Pisatelé památek, přispívatelé do novin, ano i vikář Vízek už namáčel péro, aby zaznamenal do staré pamětní knihy, že v Chusnici toho a toho dne sloužil prvou mši svatou čili primici Havel Halus, syn řídícího učitele Václava Halusa, který na 40 roků na místní škole působí, a týž oddá v jeden den sestru Julii a bratra Viktora s Čeňkem a Helenou Ždanovou, děti Ludvíka Ždana, úředníka z Brna, které vychoval v Chusnici strýc jejich, t. č. farář a vikář Josef Vízek.

Ale lid se nespokojoval s takovými suchými daty a údaji, o primici a sňatcích mnoho se debatovalo a uvažovalo, na minulost vzpomínalo a rozkládalo. Jeden předvídal, že z toho přátelství něco podobného vzejde, druhý to všechno dávno uhádl, jenom že neví nyní, komu se o tom zmínil, jiný věděl něco ji-

ného a všichni se shodovali v tom, že to vlastně ani nemohlo lépe dopadnouti.

A pamatovali i na kostelníka, co bude míti práce, aby se všechno řádně provedlo, vzpomínali též na Brdáče, jakou asi provede muziku v kostele, když beztoho to sám povede a Halus pro slzy neuvidí na noty. A kdyby jim to na mysl nepřišlo, viděli neustále ty dva dobré muže, jak pobíhali s ustaralými tvářemi, jak byli hned ve škole a hned na faře, neboť se starali též o upravení jedné učebny za hodovní síň a donášeli stoly i lavice, vypůjčovali po vsi, čeho se ve škole nedostávalo. Než přece hlavní zřetel měli k vlastnímu oboru působnosti, kostelu, kde bylo smýčeno, myto, meteno a čištěno jako před biřmováním.

Bohuslava vyšila nové antipendium na hlavní oltář, Helena darovala polštáře a Julie pláštík na ciborium. Vízek koupil svícny a Ždan poslal kříž nad tabernakulum. Všichni se skládali, i Justina pořídila nové prádlo, aby byl kostel v pořádku ke slavnosti, ale také chtěli poděkovati dary těmi za milosti, jichž se všem zde dostalo a ještě dostati mělo. A lid snášel svíčky i máslo do lamp, jak zde bylo obyčejem.

Řešetka přijímal všechno a neopomenul každému sděliti, jaká tíha starostí na něm spočívá, že ani neví, kde mu hlava sedí a kdo ví, jak to všechno dopadne.

»Což je tobě, rozsvítíš, a jsi hotov,« odpovídal Brdáč. »Já však musím vésti celou hudbu. A nebude to snad jenom jako v obyčejnou neděli. Letos bude Cecilská slavnost o mnoho neděl napřed. Hudebníci se dávno přihlašovali, že přijdou a zahrají o primici. Ale kdo věděl o svatbách? Při těch bude muzika zcela jiná a pak něco pro poslech před školou a snad i věneček večer —«

»Ty myslíš, že hudbou se všechno odbude,« opáčil Řešetka, »a co by nám zbylo času na slavnostní kázaní, požehnání, loučení? Sjede se mnoho kněží, snad ani všechny neobléknu, všeho neobstarám a při hostině mám nařážeti soudky, roznášeti pivo a jinak posluhovati.«

»To jsem ti já přenechal,« smál se kapelník. »Kdybychom nehráli koncertní kusy, zastal bych tě, ale takto ještě mne obsloužíš —«

»Vy budete naposledy, až co zbude na jídle i čase,« připovídal Řešetka. »No, a nepřekvapíš mne opět něčím jako tehdy těmi fanfárami?«

»Teď ne, to není pro každého. Ale aby ses ráno nepodělsil, věz, že bude budíček, střelba a banderium na koních.«

»To se všechno patří, a sám první vystrčím prapor jako o hasičském sjezdě. Uvidíš, jak to zavlaje hned na ostatních staveních.«

»Máš jednou přece dobrý nápad. Také tak udělám. Moje sice bílé látky z praporu užila na správu prádla, ale to se snadno nahradí. Ať je oslava větší a důkladná!«

»A družičky seženeme,« doplňoval Řešetka. »Já k tomu holku nemám, ale už jsem jednal s hospodyněmi, které jistě vy-

strojí dcerky jak o Božím Těle. Primice je v naší osadě jednou za půl století a snad ještě za delší dobu, ať je oslavena i s těmi sňatky!«

»Také tak soudím a svolávám hudebníky. Některým jsem i dopsal, aby přijeli,« vyličoval kapelník svoji činnost.

»Jenom, abyste zase neopakovali dvacetkráte Benedictus a Amen bez konce. Mějte rozum. Po mši sv. dává novosvěcenec požehnání aspoň přespolním, tedy abychom se do poledne dostali z kostela —«

»Nevím, nevím,« vrtěl hlavou Brdáč; »taková mše se nedá spolknouti a nějaká vložka také bude. Přijde-li Fousek z Brdlin, žák a vycvičenec řídícího, jistě zahraje něco na křídlovku po pozdvihování. Ale to drž pevně kaditelnu, aby ti nevypadla z ruky, jak budeš dojat.«

»Nevidáno! Myslíš, že vaše muzika je všechno? Až Radlický farář se rozkáže, to si vyndej šátek, neboť budeš brečeti jako celý kostel. Slyšel jsem ho ve Strmici o pouti a musil jsem slzeti také.«

»Moje starost bude jiná, než přikládati na oči šátek, já musím rozkládati noty, rozdělovati hlasy, rovnati houslisty, aby se mně netlačil k primu, kdo hraje sekund.«

»Vždyť říkám, že na kruchtě mnoho pobožnosti nenaděláte, že jste pro pohoršení —«

»Jako ty s tím běháním po kostele a rozsvěcováním svíček.«

Přátelé se rozešli v nevůli, ale oba konali přípravy ke slavnosti, každý ve svém oboru a za svým určitým cílem.

V Chusnici se chystali oslaviti neobyčejnou událost dle možnosti.

Havel odjel po vysvěcení s otcem do Brna, aby zde strávil čas až do primice. K vůli sňatkům čekal celý týden. Účastníci svěcení jeli domů, neboť je zde čekalo mnoho práce. Hlavním organisátorem a vůdcem se osvědčil Viktor. Velikou měl radost, že mu Helena posléze podává svoji ruku, ale proto nezapomněl, že třeba konati přípravy k uvítání hostí a k pořádání slavnosti. Rozdělil práce, Justinu a Bohuslavu poslal do kuchyně, Čeněk psal pozvání, i zval osobně, povolal si Řešetku a Brdáče, aby se otazoval, jak jejich práce postupuje. Zde shledal velikou horlivost, kterou povzbudil poukázkami na pivo v hostinci. Ale na obce nečinil nátlaku, aby se súčastňovaly slavnosti.

Na staveništi ustali dělníci pracovati.

Jenom farář a řídící byli vyňati a nic jim zvláště neukládáno.

»Poradíme se o věně,« řekl Vízek k řídícímu, »jaké dáme snoubencům.«

»Staři říkali: Nula od nuly pojde,« odpovídal Halus. »Řekněme tak i my. Dali jsme jim vychování a vzdělání, postačí jim to docela. V tom ohledu shodneme se snadno.«

»Ovšem, ovšem,« přisvědčoval Vízek. »Co po nás zůstane, dostanou. Ale, myslím, že i bez věna budou živi spokojeně.«

»Ba právě, můj drahý,« přikyvoval Halus a pantátové se brali dříve z domova než obyčejně, aby ušli tomu prachu a všem přípravám, při nichž obvyklý pořádek bral za své.

»A co mně určíš, Viktore?« tázala se Helena, když jí nebyl dlouho žádný obor přidělován.

»Tobě? Zcela nic,« odtušil učitel.

»A proč?« divila se panna.

»Poněvadž k ničemu nejsi,« rychle řekl Viktor, jemuž veselost pohrávala v tváři.

Všichni přítomní se zasmáli.

»To je pěkná poklona pro mne,« durdila se Helena. »Poslouchej, posud nejsme svoji a ještě jsem ti neslibovala lásku, věrnost —«

»A poslušnost —«

»Tu ti neslíbím nikdy, abys věděl!«

»Budete-li se takto stále mezi sebou škorpiti, pak mezi vámi bude radost prodlévati,« řekla Justina.

»Proto si vyprošuji předem ctěnou návštěvu na 365 dní v jednom roce,« uklonil se Viktor. »Aspoň naše kuchyně poněkud ozdraví.«

»Tobě prospěje, když ochuraví,« řekla Helena, »aspoň zhubneš a poněkud zkrotneš.«

Tak se bavili při těch přípravách, aby jim práce ubíhala za všeobecné veselosti.

Ale Helenu přece veselá nálada opouštěla, čím více se přibližoval den sňatku. Osvědčovalo se na ní, co řekl Viktor, že k ničemu není, a to v tom smyslu, že jí všechno přímo padalo z rukou. Sama se uvolila, že uplete věnečky a obstará kytice, v jichž uvití byla mistrní; dívky z dědiny se dostavovaly, žádajíce o květiny, jak se dělo před Božím Tělem, kdy farská zahrada všem vyhověla, ale za to nelítostně byla porubána. Než Helena teď byla nejapnou u výběru a skládání květin, že jí dívenky samy ukazovaly, které růže vydrží do slavnosti a které opadají, co by se jim hodilo a co obyčejně dostávaly. Dvě myrty stály na schodech, byly staré, měly hojnost pěkných letorostů, a Justina dávala všem nevěstám proutků, kolik bylo třeba pro všechny hosty.

A nyní Helena nad kořenáči těmi stála zamyšlena, jakoby jich neznala, a přece je zalévala tisíckráte, nebo jakoby je litovala ořezati na svoji i bratrovu svatbu, na primici Havlovu. A tak nějak dlouho prohlížela myrtu, držíc nůžky v ruce a nevěděla, co by ustřihla.

»Slečinko, tenhle proutek by se mně hodil,« připomínala družička s připravenými vlasy na kudrlinky. »Buďte tak hodná.«

»Hned, miláčku, hned,« zvolala Helena, která jakoby se probudila ze sna, a stříhala proutek za proutkem.

»Dost, slečinko, dost; děkuji pěkně,« řekla budoucí družička a s radostí spěchala z fary.

Helena vila věnečky ve svém pokojíku, ale práce se jí nedařila. Jeden byl příliš veliký a druhý se jí zdál malý. Rozvolnila je a pletla znovu.

Také nějak dlouho procházela se v zahrádkách před farou, kde kvetly růže a záhony byly posety nejpestřejšími květinami: vybírala, nakloňovala se k jednotlivým trsům, ale málo jí v košíku přibývalo.

Vízek pozoroval ji chvíli oknem, potom sešel dolů a hned radil, upozorňoval na nejlepší květy, ustřihoval, odřezával, až byl košík naplněn do vrchu. A pak následoval neteř do pokoje, pomáhal a posléze vida Heleninu roztržitost, urovnával květiny. I věnečky schválil, ale zdálo se mu jich málo.

»Nezapomněla jsi, moje drahá, na Havla?« řekl s úsměvem. »Ten přece také má věneček; družička jej ponese na bílém polštáříčku do kostela. Což jsi neviděla věnec, který já měl při primici? Posud visí nad mým ložem při vybledlém obrázku, které jsem rozdával a tkaničce, jíž mně byly svázány prsty při svěcení. Je tomu ovšem dávno,« dodal tklivým hlasem a na chvíli se zamlčel.

Také Helena se odmlčela a hluboko sklonila hlavu.

»I pan Havel jistě si věneček od primice uschová na památku, ten si dá za rámeček, pověsí na stěnu, aby jej měl před očima a pamatoval na význam jeho. Tak to je obyčejem.«

Dobře že byl Vízek odvolán za úřední záležitostí a odešel z pokoje, jinak by se podivil, že Helena nad věnečky slzí. Teprve když strýček se vzdálil, mohla uleviti citům rozbouřeného srdce. Má plésti věneček Havlovi, tomu, který jako záblesk osvítil duši její láskou, má jemu na památku darovati odznak jeho kněžského slibu čistoty! Jaká shoda okolností! Jak si zahrává osud její duší!

Chvěly se jí ruce, že nemohla spojiti tkaničkou jednu ratolest. Byla nejkrásnější. Náhodou zůstala ve spodu. Havel zasluhoval si dostati nejzelenější věneček. A ten skropila Helena hojnými slzami. Byly poslední nad ztracenou láskou, ale nejvlažnější a největší.

A zase obrátila zraky ke kříži nad ložem, kde ovíjel trnovou korunu první věneček, jejž právě uvila. Darovala jej svému Těšiteli, obětovala jej Bohu svému.

Když se poněkud uklidnila, vešel Viktor. Hned poznal, že panna plakala.

»Co se stalo?« ptal se ustrašeně. »Vždyť jsi byla ještě předevčírem tak veselá?«

Helena nevěděla, co by řekla.

»Píchla jsem se o růži v zahradě,« vymlouvala se.

Byla to pravda, ale Helena by si z takové rány velmi málo dělala.

»Jako ta růže, i život lidský má trny,« poznamenal Viktor. »Ale na nás jest, abychom se jim vyhnuli. Snad se nám to podaří.«

»Kéž by to dal Bůh!«

»Abych nezapomněl, proč jsem vlastně přišel,« obrátil řeč učitel. »Byl jsem poslán pro kytice, aby se daly do vásy a neuvadly.«

»Některá snad přece zůstane zde na tabuli,« mínila Helena.

»Pan vikář chtěl, aby se hosté rozdělili, že by duchovní pohostil na faře, ale my k tomu nepřipustili. Všechno bude ve škole, kde je více místa a hosté zůstanou pohromadě.«

Tu napadla Viktorovi veselá myšlénka.

»To je vlastně tak, my učitelové na faře jísti při hostině nesmíme. Hned nás pranýřují za to v novinách. Kněžím však ve škole hodovati se posud nebrání. A naše platy stoupnou brzo tak, že ne faráři nás, ale učitelé kněze budou hostiti.«

I Helena se musila usmáti, a poněkud se vyjasnila. Vzpomenuvši si, jaká čeká strýčka a pana řídícího pense, dala do jisté míry Viktorovi pravdu, ovšem co se týká jenom nižšího duchovenstva venkovského.

Teprve v neděli ráno poslal Vízek kočár na nádraží. Ondřej jej čistil celé sobotní odpoledne, hubuje pro sebe, že by na zdejší faře mohl býti nový. Na rozličné věci jsou peníze, jenom ne na kočár a farář prohlásil, že už s ním dokončí. Na pensi nebude nikam jezditi, a ani mu na takový luxus peněz nezbude.

Ondřej uvedl kočár jakž tak do pořádku a upotřebil vody, že bylo kolem jezero.

Do Chusnice již se sjížděli hosté, a byli mile překvapeni výzdobou vesnice, okrášlené věnci, prapory, ano i slavobranou před kostelem.

Hned v sobotu přijel lékař Vincenc s chotí a dvěma dětmi, také Žofie se dostavila s Karáskem a třemi dětmi, z nichž nejstarší, Johanna, byla družičkou. Také ze sousedství přišli a přijeli duchovní, učitelé, správce z Doubravy, myslivec, Halusovi příbuzní a jiní.

Z rána byl budíček a řady hudebníků naznačovaly, že Brdáč nezval a nevolal nadarmo. Na vršku nad kostelem byly umístěny hmoždíře, hasiči se oděli v stejnokroj, strážník měl vycíděnou šavli — toho dne nikdo z Chusnice nepásl a krmilo se čerstvou jetelí.

Tu vyšel průvod po silnici s kostelními korouhvemi a lucernami, tympany a praporem školní mládeže. Nebrali se daleko, když se ukázal v kotoučích prachu kočár, v němž seděl Halus se synem.

Zatím se připravovali i svatebčané s družičkami a mládenci.

Zazněly zvony, zahrála hudba, lid se rozjásal a slavný průvod bral se nejdříve do školy. Havel šel mezi otcem a Vízkem. Byl bled, rozechvěn a jenom se usmíval na zástupy.

»Poněkud suchý,« poznamenal kdosi z cizích.

»Inu začátečník a po studiích,« zněla odpověď.

Vešli do školy, kde bylo srdečné shledání s matkou, bratry a sestrami. Rodiče dávali dětem požehnání, Vízek měl krátkou řeč při otevřených oknech, aby i venku slyšeli. Všichni byli dojati upřímnými slovy tak vzácného přítele rodiny řídících.

Do chrámu se valil ohromný průvod, který byl přímo přeplněn. Havel nejdříve oddával snoubence, kteří odpovídali na dané otázky zřetelně až na Helenu, která slzela. Kdo znal její tajemství, její osud, měl s ní útrpnost a rozuměl jí úplně.

Radlický farář kázal a předpovědění o jeho výtečnosti se splnilo úplně. Mluvil znamenitě a dojemně. Poukázal na dlouholeté přátelství místního faráře s učitelem, které přineslo tak pěkné ovoce a dnes je takřka dokorunováno. Předpověděl novosvěcenci radosti i strasti, jež ho čekají a vybízel věřící, aby mu věnovali lásku a příchylnost. Kazatel řečnil dojemně a pohnul mnohé k slzám.

Ale i po pozdvihování zahrál Fousek z Drblin na křídlovku tak velebně, že nikdo ani nedýchal a všichni naslouchali skvostné hudbě, kterou znázorňoval chválu nebeskému Pánu.

Byla téměř jedna hodina, když dáváno novosvěcencem požehnání. Nával byl veliký a všem by nebylo vyhověno do večera. Ale tu zakročil Řešetka, který rozdával na památku obrázky a dělal pořádek, aby tlačící se neporazili mřížku. Oznámil, teď že mají přístup jenom nejvzdálenější a jmenoval obce, po odpoledních službách Božích přespolní vůbec a domácí o všedních dnech. A vynasnažoval se, aby rozkaz byl plněn. Znal celé okolí a dovedl rozsouditi, kdo do které jím udané kategorie patří. Ale nic by mu to nepomohlo, kdyby venku nezazněla veselá hudba, která odváděla svatebníky do školy a potom zaujala místo na zahradě. Mnozí dali se svésti muzikou a opustili kostel.

Před obědem pronášeny gratulace, někteří měli příležitost nyní teprve se uvítati navzájem a pronésti několik slov. Dříve než se zasedlo ke stolu, byla přivedena Karáskova Johanna, posud v bělavých šatech oděná, postavila se před Havla a novomanžely, uklonila se a počala přednašeti:

Milí přátelé!

Dovolte mně, jako nejstarší neteři z našeho rodu, bych podala přání jménem mých malých sourozenců, z nichž někteří ještě jsou nemluvňaty. Bůh opatruj Vás na cestách života, jež jste si zvolili; ať zažijete hodně dnů blažených a šťastných, nechť blaho pozemské doprovází Vás, abyste jednou došli blaha nebeskeho! A Vy, pane strýčku, pamatujte na nás všechny při oběti mše sv. a modlete se, aby náš rod prospíval ke cti Páně i spolubližních, aby se veškeré práce naše dařily a mnoho užitku nám přinesly. A těm snahám volám z hloubí srdce: »Zdař Bůh!«

»Zdař Bůh!« zvolali hosté a venku se ozvaly fanfáry, jež nesměl toho dne Brdáč provozovati v kostele.

»Tady si hlučte,« řekl kolemjdoucí Řešetka a opakujte intráda třeba desetkráte.«

»Ať na nás nezapomeneš!« volal Brdáč. »Už máme vyprahlé krky.«

A dostalo se jim piva, sotva bylo naraženo, neboť hosté posud nepili.

V učebně rozproudila se zábava u několika dlouhých stolů. V předu seděl Havel zase uprostřed otce a faráře Vízka a hned vedle po obou stranách novomanželé, naproti duchovní a dále četní hosté.

Ke třetí hodině ozval se zvon, a Havel povstal, aby šel s několika mladšími duchovními do kostela. Rešetku pro tu dobu zastupoval Viktor, přepásav se přes svatební šat velikou bílou zástěrou k nemalé veselosti svatebčanů.

»Ale teď můžeš pustiti k požehnání hodně lidu,« připomínal Brdáč Řešetkovi; »my budeme právě jísti a odpočineme si.«

»Nevím, nevím,« dělal drahotu kostelník; »zastupuje mne pan ženich, a nevěsta by si mohla vésti stížnost, že byla záhy odloučena od muže.«

Trvalo hodné dlouho, než se vrátil Havel z kostela. Hleděl všem dle možnosti vyhověti, až už Řešetka dával znamení, že by mohl býti konec a hudebníci také spustili předehru k valčíku.

S večerem se hosté rozjížděli a hudebníci se odebrali do hostince. Bylo zde plno. Lid chce každou slavnost, i kostelní, zakončit tancem. Ale svatebníci sem nevešli. S večerem všichni, kteří z příbuzenstva ještě mínili zůstati na druhý den, odebrali se procházkou na obciznu, aby se podívali na dům pensistů. Přidružil se i Vízek a Ždan. Stavba se jim líbila, pochvalovali ji, pronášeli rozličné úsudky, až Ždan smutně pronesl:

»Škoda, že zde není také nějaký koutek pro mne, až půjdu na odpočinek!«

»Milý tcháne,« ozval se Viktor, »vy jste v podmínkách, jež mám s vaší dcerou.«

»A jaké to jsou podmínky?« tázal se Ždan.

»Helena chtěla zůstati svobodnou, aby vám mohla ve vašem stáří posloužiti, já ji přemluvil tím, že si vás vezmu k sobě, až odejdete na odpočinek. Ale, učiním to nejenom, že jsem vázán slibem, ale také proto, že vás miluji a vy mne nahradíte společenský život, který přenesu k rodinnému krbu.«

Ždan děkoval dceři i Viktorovi, ale oba odmítali díky.

Havel hned vypomáhal panu vikáři v duchovní správě. Vízek potřeboval při svých letech odpočinku a zastance. Pomalu vpravoval Havla ve farní úřad a vedení služeb Božích. Sám se věnoval jenom vikariátu. Také zadal o trvalou výpomoc, a jaká byla radost všech, když bylo ustanoveno, že Havel Halus může zůstati v rodišti kaplanem! Lidé mu zvykli, rádi kázaní jeho poslouchali i bez intrad na kruchtě, a kde komu se jeho mírné a vlídné zacházení líbilo a zamlouvalo.

Havel měl nyní dva domovy: na faře a ve škole a při procházkách doplňoval společnost otce a vikáře.

Helena a Julie se odstěhovaly za svými muži a občas psaly, že jsou šťastny. Z celé omladiny zůstal tu pouze Havel a Bohuslava, oba k sobě přilnuli, neboť si už dávno porozuměli, že mají jeden cíl — blažiti jiné. Nebylo už na faře a ve škole tolik smíchu, zpěvu, škádlení, ale přece nebyl tu smutek. Všechny slučovalo pevné přátelství, vzájemná podpora a srdečnost. Nadále se navštěvovali a si sdělovali, co koho tísní, hledali rady i pomoci a také spěchali s radostnou zprávou, když toho neb onoho něco oblažilo.

XXIII.

Časem i v těch nejtišších dědinách nastanou menší větší změny. Aspoň jedni odejdou na věčnost a druzí přijdou na svět.

Také v Chusnici nadešly změny. Chrám posud vypínal nad dědinou týmě, škola naproti zčernala a farní budova byla stále stejnou. V letě byly stěny pokryty vínem, v zimě na ně přiložena klest. I ta zahrada se vinula kolem vedle hřbitova. Ale škole kus sadu ubráno, právě tam, kde býval včelín. Bylo nutno školu rozšířiti o jednu třídu, a opatrní sousedé až litovali, že dovolili stavěti na obcizně. Obec zrostla, ale bylo nutno platiti na stavbu a vydržování čtvrté třídy.

Po dědině někde zaměněna střecha; došky ustupovaly taškám. Někde hořelo, jinde se už trám prolamoval. Ale přece zůstalo více střech černých a mechem porostlých. Hospodářové ustupovali synům, dědové se stěhovali na svaté pole.

I Řešetka dostal pomocníka ve svém švakrovi, který posud jenom zvonil. Jednou kostelník spadl se schůdek, když rozžíhal nejdelší svíčky, tenkráte ku konci kázaní bylo opravdové pobouření a od té doby Řešetka konal služby nejlehčí a mladší švakr jej zastupoval.

I kruchta prořídla a Brdáč dávno zaměnil klarinet za buben. Jednou šel z hostince, kde vykládal politiku, upadl, vyrazil si dva přední zuby a bylo po pískání. Zastával ho syn, který také mnohem modernější dělal obuv a měl více práce.

Kdo dávno nešel Chusnicí, podivil se, vida na obcizně novou čtvrt. Řady domků se zde bělaly, kolkolem všechno vysázeno a upraveno. Nade všechny vynikal jednopatrový dům, o pěti oknech a s krásnou zahradou. Napřed byly růže a květiny, vzadu zelenina a trávník, právě jako kdysi na faře. I besídka zde byla otočena divokým vínem. V oknech květiny a žaluzie.

Tady bydlili dva pensisté: farář se 600 a řídící s 1200 zl. výslužného. Ale nestěžovali a nezáviděli si. Byli spokojeni. Společnou měli chodbu, jeden vchod a nehaštěřili se. Byty obou byly úplně stejné, nikdo neměl nic většího nebo lepšího. A kdyby přece některý něčím výhodnějším vládnul, jistě by mu to druhý ze srdce přál. Ve stejnou dobu vstávali, spolu šli do kostela, Vízek sloužil mši svatou u postranního oltáře po farních službách Božích a Halus mu při ní hrál na varhany. Potom na sebe počkali, nasnídali se, časem v jedné místnosti, pak buď pracovali v zahradě, četli v besídce nebo v zimě u teplých kamen, vyšli si na procházku a spolu se vraceli, ovšem pomaleji než před lety. Jakoby jim někdo na nohy olovo kladl.

I oběd obou býval stejný a když přece se někdy ustrojilo něco kloudnějšího, pamatovali na sebe a poslali si výslužku

Před obědem Justina s paní řídící měla na chodbě poradu o jídelním lístku. Dohromady koupili zajíce, kýtu masa, spravedlivě se rozdělili, i chléb měli na polovici, aby jim neztvrdnul. A na zahradě poslední karfiol tak dlouho stál, až přerostl, neboť Justina čekala, že si jej uříznou Halusovi a řídící jej ponechávali faráři. Když přišla o tom řeč, přeli se, jeden ustupoval druhému a sám se tlačil do zadu.

A tak to bylo s ovocem, vínem, zeleninou, a co zahrada poskytovala.

K práci se však hlásil každý, a mnohdy jeden tajně něco těžšího udělal, aby ušetřil druhého. Pak se smál, vykukuje oknem a čekaje překvapení. Jednou se to povedlo řídícímu, podruhé faráři. Přivstali, pospíchali, ryli, sázeli, a než se druhý probudil, záhonek byl v pořádku. Nastalo divení, domlouvání a hubování.

»Jenom abyste se neschvátil. Proč jste nečekal? Byl bych pomohl nebo sám to zryl. To byl chvat.«

V zimě si umetali sníh a dříve než šli do kostela, bylo proházeno. Práce je těšila, chutnalo jim potom více spáti a jísti.

Ale někdy se časně setkali, neboť šli za tímže cílem a druh chtěl druha předskočiti. Zasmáli se, pozdravili se a pracovali společně.

Po obědě spal každý ve svém pokoji, potom četli nebo si vyšli po silnici a večer trávili u sebe. V letě zalévali, ale musil jim někdo vytahovati konve, pak seděli v besídce, večeřeli stejné jídlo a pili odměřené pivo. V zimě se navštívili a jedli jednou u řídícího a podruhé u Vízka. Pořádek se přísně zachovával, a nikdo by neustoupil. Hostitel platil pivo a když se hrálo, půjčil karty.

Také předpláceli společné noviny, a to dvoje, které si potom půjčovali, až se dostaly k Brdáčovi a ten je odnesl do hospody. V určitou hodinu přečetli noviny a zanesli je do košíku na chodbě, kde čekal už druhý list. Tak bylo s časopisy, pokud je četba těšila. Halus četl listy kněžské a Vízek také učitelské. Na procházce rokovali o tom a mnohdy poznamenali: »Není, jak bývalo. Škoda minulých dob. Ty nesváry nepřinesou nic dobrého. Jak dlouho to potrvá?«

Pensisté dostávali denně návštěvu. Bohuslava žila jako s nimi v rodině, ale přišli ze školy a z fary.

Když Václav Halus zažádal o pensi, a dostal ji, stal se řídícím v Chusnici syn jeho Viktor. Inspektor ho navrhl a sousedé si tak přáli. Byl v Ondřově oblíben, také Helenu tam měli rádi, ale přece šel rád tam, kde měl rodiče. Pelhřím jej vystřídal na bývalém místě. Také Helena ráda spěchala do svého rodiště a známého kraje, třeba již nemohla procházeti se po faře a prostranné zahradě. Její svět byl jinde u krbu domácího, kde rostla malá Karla k radosti rodičů. Viktor ujal se školy i kůru v kostele a denně jednou nebo i dvakráte šel na obciznu buď sám nebo s celou rodinou, aby poseděl u rodičů a pobavil se.

Stejně se řídícím odešel na odpočinek Vízek. Havel mu byl několik roků výborným pomocníkem a bez něho by byl ani tak dlouho nevydržel na faře. Havel zůstal v Chusnici i za nového faráře k vůli rodičům. Ani se o to nepokoušel, dostati tuto faru sám, neboť se zachovával na patronátě pořádek dle zásluh a těch měl posud málo. Čekal a byl spokojen; nespěchal a netoužil po samostatnosti, jsa po blízku rodičů. Až přijde na něho řada, dostane faru dle zásluhy.

Též Havel denně navštěvoval rodiče, trávě u nich každou volnou chvíli. Mnohdy přivedl s sebou i nového faráře, který

miloval Vízka jako spolubratra, jsa rád, že zůstal na osadě a neodcházel do města na pensi.

»Zde máte všechnu vážnost, ve velkém městě by si vás nikdo nepovšimnul. A v jiné poměry se také při svém stáří nebudete vpravovati.«

Vízek horlivě přisvědčoval.

Helena se stýkala na obcizně s Havlem, ale byla úplně klidna. Čas a starosti ji vyléčily. Sama psala Havlovi, aby přijel pokřtit její dcery, a nyní v Chusnici často spolu rozmlouvali.

»My si vyměnili místa,« říkala. »Já šla z fary do školy a velebný pán ze školy do fary.«

»Jak divně se to na světě točí,« dokládala řídící. »No, dobře se stalo.«

Bylo tedy v domě na obcizně dosti hlučno a na prázdniny přijížděl někdo buď od Karásků nebo Vincenc nebo Čeněk s Julií. Také starý Ždan doplňoval společnost.

Když se nabažil služby a cestou milostí dostal menší pensi, přijal pohostinství zeťovo ve škole. Obýval sborovnu, kde však jenom přespal. Buď choval a se obíral s vnučkou v kuchyni nebo putoval k obcizně, kde byl rád a ochotně vítán ve společnosti pensistů. Farář se řídícím ztratili už název pantátů, ale když vyšli se Ždanem, sousedé říkali: »Pensisté jdou.«

Tak byla denně pohromadě pěkná společnost, v níž vládla láska a srdečnost. Buď se hrálo, buď se vypravovalo nebo jeden předčítal všem. A když nikdo nepřišel, Ždan se dostavil a pak sehrána hra, o níž se praví, že dovolena i andělům v nebesích, při níž nelze prohrati, ale čas mile uchází.

Ale v domě pensistů bylo i jinak hlučno. Nad dolejšími místnostmi byl nápis: »Dobrovolná opatrovna.«

Bohuslava ponechala učení ve škole Heleně a sama se věnovala dětem, které nedosáhly ještě šestého roku a do školy nemohly býti přijaty. Pensisté za tím účelem věnovali dům, hrabě dal palivo a dvě stě zl. pro opatrovnici, Bohuslava pak ústavu věnovala všechny síly své. Byl to řídký zjev na venkově, ale osvědčoval se znamenitě. Chudina byla bez starostí o dítky své, mohla jíti na práci ke dvoru nebo kamkoliv, starší děti šly do školy a nejmenší byly dodány do opatrovny.

Dílu tomu se věnovala Bohuslava, která zůstávala nadále starostou nejenom o rodiče a celé příbuzenstvo, ale i o chudinu celé dědiny.

Bohuslava byla velice ráda, že Havel ustanoven kaplanem v Chusnici, měla už zde nad jeho zdravím dohled. Při primici zdál se mnohým sousedům hubeným, ale prorokovali, že se to zjinačí. Na Viktorovi měli příklad. Než Havel, valně nesílil. Bohuslava přičítala to tomu, že není přece úplně zdráv. Slabá konstrukce tělesná tomu nasvědčovala. Havel měl silný hlas, konal povinnosti svoje svědomitě, nikdy si nestěžoval, ale oko setřino bdělo nad ním.

Bohuslava pozorovala jeho dech, naslouchala za dveřmi třídy, v níž vyučoval, zdali se mnoho nenamahá, a časem si do-

volila dáti mu patřičnou radu. Byla vycvičena od Justiny nejenom v umění kuchařském, ale i v zdravotních pravidlech.

Kdyby byl Havel dopustil, sestra by mu ráda u rodičů přilepšila, ale snahy ty potkávaly se s nezdarem. Ale kašlal-li někdy, přece musil píti odvar z léčivých bylin, jichž měla Justina nasušenou valnou zásobu.

Také přicházela do jeho pokoje a poklízela. Havel dostal pokoj, v němž Vízek celý téměř věk strávil, a rád ho přijal, že odtud viděl na dědinu i obciznu s vynikajícím domem pensistů. Nový farář věnoval se hospodářství, proto bydlel dole, aby mohl ihned odskočiti na dvůr. Za tou příčinou si ponechal kaplana, jenž vedl duchovní správu. Farář byl znamenitým oekonomem a sloužil mnohým za vzor.

Bohuslava si vyjednala u nové hospodyně, že bude bratrův pokoj udržovati v pořádku, aby proto nevznikla nepříjemnost, a bylo jí to s ochotou povoleno.

Měl tedy Havel pečlivou opatrovnici, která bděla nad ním, třeba jí nebyl ještě úplně v ošetřování odevzdán.

Bohuslava bydlela u rodičů a její poměr k nim se neměnil. Pokud měla čas, věnovala se jim, vedla domácnost, vařila a konala jiné domácí práce. Matka byla posud svěží, zdravá, nevyžadovala tedy od dcery, jinde zaměstnané, zvláštní obsluhy a práce.

Ještě před nedávnem přihlašovali se ženiši, však nyní bylo její rozhodnutí zcela známo, a Bohuslava měla pokoj. Družila se ke starším osobám, nejvíce doma trávila, a ani Cecilská slavnost, která se co rok opětovala, nevytrhla ji z klidu a rovnováhy.

Bohuslava věnovala se chudinství a zvláště své opatrovně. Nadále se vařilo v zimě pro dítky dělníků, a přejala tu práci na sebe Helena, jíž pomáhaly selské dcery pořadem. Přispívali všichni dřívější dobrodinci i nový farář a pamatováno na to při rozličných slavnostech a sbírkách. I obec nyní přispívala.

Také co rok vystrojen ve škole vánoční stromek, aby se darům dostalo zvláštního posvátného pelu a oslavena byla spolu dobročinnost i štědrota, již toho dne prokázal Bůh měrou nejvyšší. Opět se vyskytaly návrhy v krajinském listě, ale mládež v Chusnici byla šatem zimním od minulého roku tak zaopatřena, že při sebe menší šetrnosti ve starém do vánoc mohla přechoditi.

K těmto pracím přibyla Bohuslavě opatrovna. I hrabě ji navštívil i jiní se sem přišli podívat a všichni tuto činnost chválili. Bohuslava dala základ, pomalu zařizovala učebnu, musila tu kterou věc i vyprositi, žádala tu a tam o pomůcky, musila se k vůli svěřencům svým i pokořiti, snížiti, ale činila to ráda jako milosrdná sestra, která prosí o dárek pro nemocné.

Celé příbuzenstvo ji bylo nápomocno, i Vincenc poslal jí léky, kdyby některé dítko onemocnělo. Viktor v prázdné chvíli vystřihoval a podlepoval obrazy, Havel kreslil a maloval a také pensisté se dali do práce, třeba se jim ruce chvěly a mnohé dílo se nedařilo.

Za krátkou dobu měla opatrovna hojnost předmětů, jež by upoutaly mysl maličkých. Než Bohuslava musela se učiti a cvičiti v knihách, aby dovedla zde působiti a zdárně pracovala. Cvičil se s ní Havel, který kupoval příslušné knihy, rád je čítal a také opatrovnu, kdy mohl navštěvoval. Vyučoval i zde dítky nejhlavnějším pravdám víry svaté, naslouchal zpěvům a mezi maličkými se potěšoval. Tak mile jim ubíhal den za dnem při společné práci. Havel se nedivil, že sestra věnovala se tomuto zaměstnání, v němž docházela radosti i vděku.

Časem pořádána i zde veřejná zkouška, k níž se sešli rodiče dítek i jiní hosté. Předsedali pensisté: farář Vízek a řídící Halus, dostavili se i jiní z rodiny, kteří tady dleli na prázdninách, přišli okolní i místní učitelé a dobrodinci školky té. Bohuslava otáčela se mezi dětmi jako jejich matka, a všechny k ní také tou láskou lnuly.

Účastníci zkoušky byli velice potěšeni, oči se jim zalévaly slzami, když ta drobotina zpívala, deklamalovala, když si společně hrála, ukazované předměty rozeznávala i jmenovala, když rozličná řemesla napodobovala. Všichni spolu s úctou a láskou hleděli na tu, která se těm chudým dětem obětovala, aby je pozvedla z bláta, vyprostila z dusných, uzavřených světnic a přivedla pod náležitý dozor. Tu ani rodiče neželeli, že jejich Slávička zůstala svobodnou, a Havel hleděl spokojeně budoucnosti vstříc, těše se, že mu po boku půjde takový anděl v lidské podobě.

Než i dílo pensistů velebeno, že poskytli opatrovně útulek, že takřka nad ní bdí a jsou strážci díla, jež bude jejich pomníkem hlásajícím, jaký na zdejší faře byl kdysi kněz a ve zdejší škole učitel . . .

A všichni pronášeli přání, aby jak pensisté, tak jim přináležející těšili se dlouhému zdraví a pobyli zde, kde vykonali tolik záslužných skutků. Hleděli jim spolu zpříjemniti život, vzdávajíce jim náležitou čest, děkujíce za dobrodiní a usnadňujíce svými dary prováděti dílo charity.

Rodinu Halusovu, Ždanovu i Vízkovu slučovala opatrovna, kam rádi přicházeli ze všech končin, do nichž byli zaváti za živobytím, zde docházeli milého přijetí, útulku, odpočinku i vzpružení k další práci. A chodili sem, i když všichni tři pensisté i jejich obě opatrovnice odpočívali v klidných hrobech v jedné řadě pod společným pomníkem, i když Havel s Bohuslavou hospodařili na vzdálené faře, Čeněk s Julií obývali v městě. Zůstal zde Viktor s Helenou, jejich rodina, a ti bděli nad ústavem, kde byla Bohuslavou vycvičena opatrovnice, a udržovali v prvém poschodí dva byty, aby v nich ten neb onen z přátel a známých se usídlil a těšil poklidu.

I Vincenc přijížděl, i Žofie se dostavila a ke kterému kdo rodu náležel, ten buď byt po faráři nebo řídícím zaujal. A časem ani pokoje nestačily, i sborovna byla obsazena, i na faře někdo užíval pohostinství. Pobyli několik dnů, poveselili se, navštívili i kříž u Doubravy, poklekli nad hroby svých rodičů a dobrodinců,

a pak se opět rozcházeli za svým povoláním. Chusnice je slučovala a opatrovna jim připomínala bývalou činnost.

A jako zde pro památku svých drahých, tak i v místech svého nynějšího působení pracovali ve prospěch bližních a pro věčnou paměť svoji. Dílo pensistů a Bohuslavy sestry neslo ovoce v širém kraji.

Proslov.

Napsal *Josef Flekáček*, říd. učitel v Žižkově.
(Přednesen při slavnostní akademii dne 2. srpna 1903 na Horách Stříbrných.)

Ó buditelé, buďte požehnáni!
Vždyť všude Vaše vroucí stopy zřít,
nezkvétal laur, než trn na Váší skráni,
a pozdě jdem' Vám čela ověnčit;
Vás vlny času nesmí pohřbít v hloubi
a urvat Čechů věčné paměti;
dnes láska k Vám se s vroucím vděkem snoubí
nad hvězdy zlaté nechť k Vám zaletí!

*

Z Šumavy věrné vyšel FRENCL milý,
z českého lidu, jejž měl tolik rád,
a v jeho srdce základ ušlechtilý
Šafránek vlastenec již záhy klad';*)
z Hor Stříbrných vyšlo to srdce zlaté,
jež pro vlast, Boha, církev pro matku
po celý život bylo zaujaté,
ó ctěme vděčně Jeho památku!
Ve škole, doma, v chrámu při oltáři
a s kazatelny spisů bohatstvím
jak maják v bouři lidu svému září,
je vůdcem věrným, otcem Čechům svým;
Jej věnčí zásluh řada nekonečná,
Bůh dal Mu slávy věčné diadém;
nechť dnes mu slíbí naše srdce vděčná,
že kráčet chcem' za jeho příkladem!

*

Nechť deska jeho hlásá vděčnost naši,
vděk věků minulých i příštích dob,
na rodný Jeho dům nechť vždy se snáší
žehnání vlasti, i na Jeho hrob;
z rodného domku volá k nám hlas Jeho —
nechť Čechům v srdcích mocně ozve se:
jen práce v duchu FRENCLA šlechetného,
ta požehnání vlasti přinese.

*) Petr Šafránek byl vysoce zasloužilý učitel dra. Innocence Frencla; dosud jest na Horách Stříbrných v nejlepší upomínce.

Něžný poměr družstva Vlasť k sv. Otci Lvu XIII.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Dokončení.)

»Vlasť«, roč. VII. č. 11., str. 817, přinesla podobiznu Mariana Rampolly del Tindero a p. K. Ulrich, veliký jeho ctitel, napsal na dvou následujících stránkách jeho životopis.

R. 1891 dne 5. srpna svolal kanovník Ed. Jan Brynych do záložny sv.-Václavské první sjezd předsedů a příznivců jednot katolických tovaryšů a jinochů z Čech i z Moravy. Uprostřed rokování přihlásil se k slovu p. Tom. Jiroušek a vzpomínaje sv. Otce Lva XIII. a Jeho Encykliky o socialní a dělnické otázce, podal návrh, aby za lásku a péči, kterou sv. Otec prokazuje dělnictvu všeho světa, po příkladu dělnictva francouzského vzchopilo se i dělnictvo československé a podepisovalo adresu díků a oddanosti V komisi, jež by návrh provedla, byli: navrhovatel p. Tom. Jiroušek, Tomáš Škrdle a Václ. Žižka.

Zvolení vydali hned po sjezdu provolání k dělnictvu a řemeslnictvu československému k sbírání podpisů. Za rok sešlo se 12.000 podpisů. Obdiv nad tímto účastenstvím byl všeobecný. Žižkovský učitel p. Frant. Hübsch adresu vlastnoručně krasopisně zhotovil, družstvo Vlasť pořídilo skvostné desky, opatřené znakem sv. Otce a vystavilo ji 14 dní v knihkupectví Cyrillo-Methodějském.

V měsíci listopadu r. 1892 odebral se p. K. Ulrich do Říma, aby tam odevzdal sv. Otci adresu katolického československého dělnictva. Přinesl s sebou na kardinála Rampollu dopis tohoto znění:

»Uctivou vážností k Vaší Eminencí nadšeni a oddanou vděčností zavázáni, odvažujeme se i letos, jako roku minulého, Vaší Eminenci co nejpokorněji podati časopis náš tohoto roku vydaný a obrazem Vaší Eminencí ozdobený, z upřímného srdce prosíce, aby Vaše Eminencí jej milostivě přijati ráčil.

Apoštolským požehnáním Jeho Svatosti posíleno a převzácnou přízní Vaší Eminencí provázeno vzrůstá literární družstvo naše den ode dne tak, že jsme mohli přiložiti ruce k pilnému dílu, před rokem zamýšlenému. Mimo časopis »Vlasť«, vědě a krásnému umění věnovaný, vydává nyní družstvo naše také knihy, které zvláště na poli vědeckém proti nepřátelům katolického náboženství bojují, jakož vydává též časopis vychovatelský, který jediný mezi všemi paedagogickými listy, v Čechách vycházejícími, nese se přísným duchem katolickým.

Uslyševše neomylný hlas Jeho Svatosti, který v přeslavné Své Encyklice »o záležitostech dělnictva« pozvedl, ihned založili jsme list pro katolické dělníky, který již přes rok vydáváme a v němž snažíme se hájiti a v platnost uváděti všechny ony idee, které svatý Otec náš v Encyklice Své následovati předložil. Stojíme v boji velmi krutém, poněvadž čelíme proti 25 dělnickým listům v Čechách vydávaným, které vesměs buď čirému neznabožství, nebo internacionalnímu socialismu slouží. S pomocí Boží

však mnohého již a slavného dobyli jsme vítězství. Dnes jest v Čechách více než 80 spolků katolických dělníků, z nichž dvanáct tisíc podává Jeho Svatosti adresu díků za všechnu nezměrnou lásku a otcovskou péči Jeho, již tolikráte a u veliké míře, zvláště pak skrze Encykliku Svou záležitostem dělnictva věnoval.

Svatý Otec račiž adresu katolických dělníků zemí koruny České co nejmilostivěji skrze ruce naše přijati. Jest ovšem ještě maličké stádce v nemnoha dnech shromážděné, avšak nejvyššímu Pastýři věrně oddané; jsou to prvotiny, které za pomoci Boží během času slibují Svaté Matce Církvi bohatou žeň přinésti.«

Stručný telegram z Říma zaslaný zvěstoval, že místopředseda Vlasti byl sv. Otcem přijat dne 21. listopadu ve zvláštní audienci, o průběhu pak jejím sděluje místopředseda následující podrobnosti:

»Přijel jsem do Říma v sobotu dne 19. měs. listopadu po jedné hodině odpolední.« Hned potom v neděli byl přijat u J. E. kardinála Rampolly. Pan kardinál vyšel mu velmi vlídně vstříc, podával mu ruku, políbil jej a několikráte opakoval: »signor Ulrik! signor Ulrik!« dávaje tím na jevo, že jej ihned poznal. Posadil místopředsedu Ulricha na pohovku vedle sebe, vyptával se podrobně na »Vlasť« a dobře odjinud věděl, že se stále rozšiřuje, a velice se tomu těšil. Přijal ročník »Vlasti«, několikráte děkoval a dal místopředsedovi družstva velikou radost na jevo za uveřejnění své biografie a obraz; vyjádřil se doslovně: »**Jest to mou povinností, míti takový podnik v přízni a jej co možná podporovati**«; z dalšího rozhovoru, v němž se pan kardinál vyjádřil, »že vidí, jak »Vlasť« zdárně pracuje« a »jak svému úkolu hoví«, poznal místopředseda, že Jeho Eminencí je dobře s obsahem »Vlasti« obeznámen a že dal si některé články přeložiti. Ve příčině audience pravil, že vymůže slyšení u sv. Otce sám a co nejdříve.

Místopředseda družstva netušil, že stane se tak hned druhého dne. V pondělí dne 21. listopadu, byl s p. prof. Ignácem Kolmanem, jenž pracoval v archivu vatikánském, a je znám v historickém kroužku »Vlasti«, kdež měl přednášku (přistoupil též ke družstvu za člena zakládajícího), v chrámě sv. Pavla. Vrátili se pozdě po polednách v nejlepší náladě. Za malou chvíli — byly právě dvě hodiny — přišel právě posel z Vatikánu. Dychtivě otvírají list — veliké překvapení! Pozvání ke zvláštní audienci na půl čtvrté . . .

Mnoho času nezbývá! Třeba se připraviti co nejrychleji a jeti. Nemohli se ani vynadiviti milostivé laskavosti sv. Otce, jak rychle ráčil uděliti jim zvláštní audienci!

Dověděli se ovšem hned v neděli i pondělí ráno, že příchod jejich do Říma neostal tajným, ba že se o deputaci a účelu jejího příchodu po celém Římě mluví. »Jsou zde Čechové«, znělo radostné mezi kardinály, biskupy, preláty a duchovenstvem, »přivezli sv. Otci adresu díků za jeho Encykliku »Rerum novarum«.

O audienci samé sděluje místopředseda:

»V pondělí dne 21. listopadu po třetí hodině odpolední kráčeli jsme po vatikánských schodech sálem Klementinským do anticamery papežské: sala degli arazzi.« Chvíli jsme čekali, prohlížejíce si skvostné památky vatikánské a kochajíce se překrásným rozhledem na Řím. Bylo nám sděleno, že se Jeho Svatost prochází v zahradách vatikánských. Krátce před čtvrtou hodinou oznamoval komorník, že sv. Otec přichází . . .

Za chvíli vešli tři gardisté, šlechtici se dvěma preláty — jeden z nich byl Monsignor Minciatelli, s nímž znal jsem se z Marianských Lázní -- ihned mne poznal. Za nimi kráčel nachýlený stařeček s přemilou tváří, jasným, pronikavým okem, se stříbrným vlasem. Oblečen byl v bílou kleriku s bílým hedvábným lemováním: bílé cingulum, jímž byl přepásán, končilo dvěma zlatými třapci. Měl bílý, dlouhý kabát, přes něj červený plášť; před vkročením do sálu sňal s hlavy červený, široký klobouk, nechav si toliko bílé »succhetto«; na prsou byl zavěšen briliantový kříž na zlatém řetěze; na pravici měl brilliantový prsten. Poklekli jsme.

Jménem družstva »Vlasť« přednesen byl Jeho Svatosti projev oddanosti a poslušnosti, jakožto náměstku Ježíše Krista a hlavě církve katolické. Pak odevzdal jsem nejpokorněji adresu dělnictva, podepsanou více než 12 tisíci podpisy katolického dělnictva z Čech, Moravy a Slezska; při tom vyložen byl Jeho Svatosti stručně úkol družstva »Vlasť« v oboru literárním a pokud se týče sekce socialní.

Jeho Svatost ráčil se velmi vlídně vyptávati na organisaci dělnictva, zdali řídí se pokyny z Encykliky o dělnické otázce; vyslovil se s potěšením o pilnosti a horlivosti vůdců jejich a pravil, aby jen dále pracovali na zachování dělníků od zkázy a svedení od jedině pravých a požehnaných nauk církve katolické; Čechy výslovně několikráte chválil. Pak milostivě pravil, že celému družstvu »Vlasť« i jednotlivým členům jeho a všem hodným dělníkům posílá své apoštolské požehnání a že s potěšením adresu díků přijímá.

Po těch slovech ráčil sv. Otec přijati adresu, prohlížel ji chvíli a odevzdal prelátovi.

Pak obrátil se k nám a tázal se, zdali Jeho Em. ndp. kardinál Schönborn zdráv jest?

Velmi čestnou zmínku učiniti ráčil sv. Otec o české koleji, o rozkvětu jejím a prospěchu chovanců. »Založil jsem jí pro pravé dobro Čech — per il vero bene della Boemia«, podotkla s důrazem Jeho Svatost. Profesor Kolmann podal potom svatému Otci zprávu o působení historického kroužku při družstvu »Vlasť«.

Sv. Otec pozorně vyslechl zprávu tu a velmi pochvalnými slovy činnost kroužku odměnil, projeviv přání, aby historický kroužek jen dále pracoval na odhalování historické pravdy, jmenovitě co se týče historie církevní v Čechách. Dále vyptával se sv. Otec profesora Kolmanna na jeho práce v archivu římském

a s interesem sledoval jeho vypravování o objevech v archivu propagandy.

Potom opětně sv. Otec s milostivou laskavostí sdělil nám, že nám uděluje i rodinám i příbuzným našim zvláštní požehnání apoštolské — načež, již odcházeje, vrátil se a podal nám pravici k políbení a naposled velice přívětivými slovy nás oblažil.

Mocně dojati se slzami v očích sledovali jsme ctihodného kmeta, pokud nezmizel v komnatách . . . Krátká to chvíle, ale zůstane nám v paměti po celý život . . . a jsme hluboce přesvědčeni, že milostivá, otcovsky laskavá slova Jeho Svatosti dotknou se co nejradostněji srdcí všech členů našeho družstva, že jimi družstvo »Vlasť« povzbuzeno bude k další vytrvalé snaze a práci, oblaženo požehnáním a láskou Jeho Svatosti, hlavou církve katolické.

Dne 27 listopadu odebrala se deputace družstva »Vlasť« do Vatikánu poděkovat Jeho Em. panu kardinálu Rampollovi za milostivé zprostředkování audience. Pan kardinál přijal deputaci s milou laskavostí a ujistil nás, že svatý Otec milerád každého dle možnosti přijímá; ale svým věrným, oddaným, horlivým katolíkům že zvláštní přízeň svou na jevo dává; čeští katolíci že zvláště v posledních dobách se vyznamenali projevy oddannosti a věrnosti ke hlavě církve; žádal, abychom se za sv. Otce i za církev svatou modlili. Potom vyznamenal každého člena deputace zvláštním oslovením. Místopředsedu Ulricha chválil, že už po třetí cestu do Říma podnikl; s profesorem Kolmannem rozhovořil se o inauguraci nové bibliotéky Lvovy ve Vatikáně a o pracích v archivu.

Ku konci pravil J. E., **že doufá a těší se, že členy družstva »Vlasť« ještě jindy, a to brzy v Římě spatří;** ujišťoval družstvo »Vlasť« svou zvláštní přízní — vyslovil se, že ročníky »Vlasti« ve zvlášní úctě a památce zachová — a žádal, aby deputace Jeho Em. ndp. kardinálu Schönbornovi jeho zvláštní úctu a pozdrav vyřídila. Na památku dal každému velikou stříbrnou madalii s obrazem sv. Otce na jedné straně, na straně druhé s vypodobněním, vztahujícím se k vydání Encykliky »Rerum novarum«, a propustil deputaci nejvýš blahosklonně s opětným ujištěním přízně a díků za adresu pro sv. Otce a za ročníky »Vlasti« pro sebe.

Odpověď Jeho Eminencí předsedovi družstva Dr. Rud. Horskému.

N. 9344.

List Tvůj ze dne 15. října přemile jsem přijal, jakož i přiložený výtisk časopisu vydaného družstvem, v jehož čele stojíš. Povinné díky Tobě vzdávaje za dar tento, nade všecko přeju Tobě i soudruhům Tvým, aby Bůh mnoho dobrého skrze vás působil (jak z Tvého listu seznávám), a aby horlivá činnost vaše den ode dne vzrůstajíc radostné přinášela ovoce a ještě požehnanější v budoucnosti slibovala. I nepochybuji, že Všemohoucí záštitou svou

bude vás chrániti a milosti svou provázeti, začež i já Jej pokorně prosím. Těší mne projeviti Tobě mou nelíčenou úctu, v níž jsem

Tobě

nejoddanější

M. Card. Rampolla.

V Římě, 21. listopadu 1892.

R. 1893 vypravena byla pouť Čechů do Říma, ale členové Vlasti tvořili s p. K. Ulrichem vlastní kroužek a byli přijati u sv. Otce a kardinála Rampolly.

Vlasť r IX. str. 696 přináší o tom tuto zprávu:

Družstvo »Vlasť« zaslalo sv. Otci Lvu XIII. a kardinálu Rampollovi almanach a práci o arše Noemově loni ve »Vlasti« uveřejněnou — obé ve stkvostné vazbě. Almanach odevzdal při audienci Čechů sv. Otci p. oficiál K. Ulrich, práci o arše Noemově dp. farář Fr. Vohnout. Sv. Otec udělil družstvu apoštolské požehnání — již po třetí ve Svém životě.

Den před tím odebrali se členové družstva »Vlasť« k Jeho Emin. p. kardinálu Rampollovi, aby mu vzdali hold úcty a odevzdali dary tuto naznačené a bronzovou medalii dělnictva československého. Ale Jeho Eminencí byl churav, a proto zapsali členové družstva pouze svá jména do přijímací knihy. Po audienci u sv. Otce odebral se p. oficiál K. Ulrich do sekretariátu státního sekretáře, aby tam dary pro Jeho Eminencí odevzdal. Ale sekretář odebrav se k jeho Eminencí, uvedl p. oficiála ke kard. Rampollovi.

Místopředseda družstva odevzdávaje dary, oslovil státního sekretáře latinskou řečí, v níž proslovil, že družstvo »Vlasť« lne k Jeho Eminencí, svému příznivci, upřímnou láskou, kterouž chce i nyní při pouti římské osvědčiti a proto že mu odevzdává tento almanach a práci o arše Noemově.

Státní sekretář kardinál Rampolla místopředsedu družstva přijal velice vlídně a laskavě a s bedlivou pozorností prohlížel si almanach i práci o arše Noemově, pravě o ní, že je to dílo mravenčí píle. On že takové pozornosti ani nezasluhuje. Velmi ho těší, že tolik členů družstva do Říma zavítalo. **Záslužná činnost družstva že zasluhuje všeho uznání a podpory.** Děkoval vroucně družstvu i p. oficiálovi Ulrichovi za tuto nevšední pozornost, přál družstvu i jemu všeho zdaru a co nejmilostivěji jej propustiv, celou komnatou jej provodil a ruku na rozloučenou mu podal.

Požehnání sv. Otce a význačné uznání činnosti se strany státního sekretáře jest zvláště nyní družstvu milé a výhodné.

Družstvo »Vlasť« jest p. oficiálovi K. Ulrichovi velikými díky zavázáno, neboť on konal všecky své cesty do Říma úplně na své útraty; družstvu tím nijakých výloh nevzešlo.

Okolo 20. září r. 1897 vydali se do Říma tito pt. pp.: Alois Babor, rada c. kr. zemského soudu v Praze; Adolf Ehrendorfer, úředník české spořitelny; P. Jos. Hoffman, arciděkan v Trutnově; P. Vincenc Muttl, kaplan ve Fr. Lázních; Eduard rytíř Pštros-Šafařík, právník v Praze; Jan Tischer, děkan v Načeradci; Josef Tichý, okresní lékař v Trutnově; Karel Ulrich, c. k. poštovní pokladník v Praze; Adolf Wácha, c. k. pošt. rada v Praze.

Místopředseda družstva, p. Karel Ulrich, nesl pro sv. Otce a J. Em. kardinála Rampollu: Almanach na oslavu jubilea sv. Otce družstvem Vlasť vydaný a brožuru téhož družstva: Socialní otázka a církev katolická, v níž dp. farář Frant. Vaněček rozebírá dělnickou Encykliku sv. Otce: »Rerum novarum.« Určené vazby pro papeže Lva XIII. zhotoveny byly z bílé safianové kůže. Desky provedeny v reliefu, naloženou mosaikou a ozlaceny bohatě v ruce i v lisu. Střed desky větší knihy: »Almanach na oslavu sv. Otce« vhodně vypiněn vkusně stylisovaným znakem papežským, jenž byl vyzlacen v lisu. Ostatní plocha desky mezi reliefy symetricky rozdělena byla na obdélníkový obrazec, jehož výplň sestávala z ornamentů italské renaisance. V rozích obdélníku třpytily se české granáty, zasazené ve zlatě.

Volba všech ozdob, jež byly přesně a čistě vyzlaceny, byla velmi šťastná, takže výzdoba desky odpovídala plně důstojnému obsahu knihy. Jemně ciselovaná ořízka doplňovala harmonicky celek.

Menší knížka: »Poměry socialní a církev katolická,« rovněž v bílé kůži vázaná, leč jednodušeji zlacená, činila také pěkný dojem. Obě vazby byly ve vkusných pouzdrech barvy chamois, taktéž bohatě zlacených.

Vazby určené Jeho Em. ndp. kardinálu Rampollovi zhotoveny byly z fialové safianky se zlatou ořízkou a pěkně se representovaly. Použito bylo podobných ozdob jako u vazeb pro sv. Otce, vytlačeny však ve stříbře a vynechána mosaika. I u těchto zdobil střed větší knihy znak papežský ve stříbře tlačený. Rohy byly rovněž vyzdobeny granáty ve stříbře zasazenými. Obě knihy byly také ve vkusných pouzdrech uzavřeny.

Nákresy, jakož i provedení těchto elegantních vazeb obstarala osvědčená firma p. Antonína Plesnivého, majetníka závodu knihařského v Karlíně.

Naši poutníci dojeli šťastně do Říma ve čtvrtek před sv. Václavem. Pan K. Ulrich měl doporučující list Jeho Em. ndp. kard. Fr. de Paula hr. Schoenborna na státního sekretáře Jeho Svatosti papeže Lva XIII., i byli všickni přijati od J. Em. kardinála Rampolly ve zvláštní audienci v zasedacím sále kardinálů. Když si Jeho Emin. přečetl list našeho nejd. Arcipastýře, vstoupil k našim poutníkům, promluvil zvláště s každým účastníkem co nejvlídněji a vítal p. Karla Ulricha jako svého známého, a když mu p. Karel Ulrich odevzdal dar družstva Vlasť. s milým úsměvem podotkl, že se mu již jednou od družstva daru dostalo, i přál družstvu Vlasť hojného zdaru a stkvělého výsledku. Jeho Eminencí vyptával se po zdraví našeho nejdůst. Arcipastýře a zároveň přislíbil, že se postará o audienci u sv. Otce Lva XIII.

Na den zemského patrona sv. Václava sloužili všichni tři čeští duchovní zároveň mše sv. v chrámě sv. Petrském, a to pan arciděkan Hoffmann u hlavního oltáře, p. P. Muttl u oltáře Panny Marie a p. děkan Tischer u oltáře sv. Václava, kdež po mši sv. za národ český modlitby v jazyku českém vykonal, čímž byl milým způsobem oslaven ve věčném městě národní náš český svátek.

Poutníci naši prohlíželi si památnosti Říma a Vatikánu a uslyševše, že sv. Otec po delší čas audience udělovati nebude, odebrali se většinou do Neapole a jen čtyři zůstali v Římě, tu však z nenadání obdrželi pozvání k audienci, i odebrali se do Vatikánu pouze čtyři pánové s místopředsedou Vlasti, p. Karlem Ulrichem. Je doprovázel kaplan Animy, vlp. K. Šulák, jenž se vůbec o naše krajany velice staral a mnoho platných služeb jim prokázal. P. K. Šulák podnikl před dvěma roky s naším p. místopředsedou K. Ulrichem pouť do Jerusaléma, i znali se tedy dobře již odtud.

V sále, v němž očekávalo příchod sv. Otce asi 80 osob, ptal se papežský praelat po českých poutnících a uvedl je na prvá místa, kterážto pozornost je velice potěšila.

Úderem páté hodiny otevřely se dvéře sálu; nejprve vkročily stráže, za nimi šli papežští praelati a na to nesli čtyři komorníci sv. Otce na nosítkách. Když se sv. Otec přiblížil k našim poutníkům, p. pokladník K. Ulrich Jeho Svatost oslovil, podávaje Mu darem naznačené knihy družstva Vlasť, jejichž obsah vlp. K. Šulák sv. Otci vysvětloval. **Sv. Otec je přijal a velmi laskavě pravil, jak je to krásné, že český katolický tisk tak je rozšířen a že s radostí uděluje družstvu Vlasť Své požehnání. Sv. Otec odevzdal velkou knihu (Almanach) jednomu z praelatů a malou (brožuru), jež vykládá Jeho Encykliku dělnickou, ponechal Si v ruce,** p. Karla Ulricha na tváři pohladil a potom p. arciděkana Jos. Hoffmanna vlídně oslovil, jemu ruku na hlavu vložil a požehnání udělil. Po audienci, která trvala tři čtvrti hodiny, udělil sv. Otec všem apoštolské požehnání.

Vzezření sv. Otce bylo výborné, oko jasné, hlas silný; mluvil tak zvučně jako o slovanské pouti Cyrillo-Methodějské.

Když se čeští výletníci z Neapole do Říma vrátili, velmi byli zarmouceni, že sv. Otce nevidéli.

Připomínáme ještě, že p. K. Ulrich byl znovu a již po 10té v Římě r. 1901 a že sv. Otci i kardinálovi Rampollovi odevzdal socialní spisy pp. Tom. Jirouška a Václ. Žižky, (viz »Vlasť« roč. XVIII. str. 156), ale zpráva ta je skoro všem čtenářům »Vlasti« ještě v dobré paměti a proto se o ní jen zmiňujeme.

Vedle častých a pravidelných zpráv, téměř v každém čísle »Vlasti« ze života sv. Otec Lva XIII. uváděných, připravilo družstvo Vlasť dne 16. února 1902 oslavu 25letého jeho pontifikátu, které oslavy mimo četné jiné súčastnil se také Jeho Eminencí ndp. kardinál Leo Skrbenský, osloviv při tom shromáždění a klada důraz na to, že oslava ta slouží družstvu ke cti, nebo Vlasť dala význačným způsobem na jevo své čestné a ryze katolické a církevní smýšlení.

Slavnostní řeč o sv. Otci proslovil slovutný řečník Dr. Rud. Horský (viz »Vlasť« roč. XVIII. str. 547.). Místopředseda Liter. sekce, říd. učitel p. Josef Flekáček, uvědomil o tom italským dopisem kardinála Rampollu, popsal mu stručně průběh slavnosti a státní sekretář Lva XIII odpověděl rovněž italsky 8. března 1902 a sdělil, že vznešený velekněz vzal s uspokojením na vědomí krásné projevy katolíků města Prahy. Sv. Otec udělil na-

posled družstvu Vlast a všem účastníkům jeho oslavy apoštolské požehnání.

V témž ročníku Vlasti uveřejnil p. školní rada Dr. M. Kovář na sv. Otce vzletnou báseň.

Tím loučíme se s velikým papežem, světlem světa, Lvem XIII. a naše vděčnost zaléta k výtečnému jeho státnímu sekretáři, kardinálu Rampollovi.

Josef Vlastimil Kamarýt.

Obraz literárně životopisný. Věnováno památce Kamarýtově a Kleinově.

Píše Dr. JAN FR. ZÍTEK.

(Dokončení.)

Konečně po mnohých překážkách a válce r. 1866 byla splněna touha nadšených. Slavnost posvěcení a odhalení pomníku Jos. Vl. Kamarýta konala se ve dnech 31. srpna a 1. září r. 1867, o níž slavnostním obratným řečníkem byl Em. Zeis a k níž vydán byl i zvláštní spisek se životopisem Kamarýtovým od zasloužilého A. Rybičky.*) K téže slavnosti vydal bratr Vlastimilův Frant. Dobromil Kamarýt, děkan v Kaplici roku 1867: »Sebrané světské a duchovní básně Jos. Vlastimila Kamarýta, býv. exposity v Klokotech s životopisným obrazem od Ant. Rybičky Skutečského.

Velice zevrubně a vzletným perem jest popsána tato slavnost odhalení pomníku Josefa Vlastimila Kamarýta též v politickém časopise »Tábor« ze dne 7. září 1867.

Ku slavnosti — píše se tamže — došlo více telegramů, z nichž některé doslovně uvedeme. *Redakce »Národních Listů«:* »Sláva památce Kamarýtově! Sláva obci, která ctí své ozdoby. Sláva mládeži, jdoucí za vznešenými vzory!« — *Dumek*, správce: »Sláva buditelům těžce zkoušeného národa! Věčná sláva koruně svatováclavské! Srdečné nazdar Čechoslovanům shromážděným!« — *Akademický čtenářský spolek*: »Pražský akademický spolek, jádro českého studentstva, slaví s Vámi den veleslavný. Sláva nehynoucí Kamarýtovi! Sláva místu památnému, které chová drahé ostatky jeho! Sláva slavnostnímu výboru a všem přítomným národovcům! Našim bratrům studentům hřímavé Na zdar!« — *Čáslavské studentstvo:* »Bratrům shromážděným kol pomníku nezapomenutelného Kamarýta volá studentstvo čáslavské hřímavé: Na zdar! — Sláva památce Kamarýtově!« — *Bol. Jablonský:* »Památce slavíka Klokotského sláva věčná! Písním jeho rozhlas po vší vlasti! Ctitelům jeho srdečný pozdrav!« — *Táborští v Teplé:*

*) »Památka na den 1. září 1867: Josef Vlastimil Kamarýt. Obraz životopisný, kterýž vykreslil Antonín Rybička Skutečský.« — Tamže ke konci připojena jest i: »Zpráva o činnosti výboru pro zbudování pomníku J. Vl. Kamarýtovi.« Životopis Kamarýtův od A. Rybičky jest též připojen »Sebraným básním« Vlastimilovym. — Plány na pomník Kamarýtův udělal Aleš Linsbauer, assistent architektury na pražské polytechnice a člen Umělecké besedy, která je darovala výboru pro vystavení pomníku Kamarýtova. Práci kamenickou a zednickou vykonal Max. Šimonovský, stavitelský mistr z Tábora.

»Sláva památce Kamarýtově. Komitétu studujících, přispívatelům na zdar! Nedejme se, milujme se, radujme se!« — *Zpěvácký spolek »Bořivoj« v Lomnici v Jičínsku:* »Dovoltež, by také náš zpěvácký spolek »Bořivoj« mohl vzdáti úctu muži, kterého právě oslavujete. Voláme z plného srdce: Sláva památce Kamarýtově!«

Jako v Táboře, byla i ve Velešíně památka Jos. Vlast. Kamarýta uctěna. Na jeho památku byl tamže r. 1876 založen zpěvácký spolek po Vlastimilovi »Vlastimil« zvaný, který mu též dne 20. srpna 1882 na rodném domě Kamarýtově pamětní desku zasadil. Slavnostním řečníkem byl rodák velešínský a vůdce Cechů v Čes. Budějovicích, JUDr. August. Zátka.

Ku konci zmiňujeme se o životopisech Kamarýtových, některých pracech Vlastimilovi věnovaných, jeho stoleté památce, jeho hesle a některých překladech z Kamarýta do němčiny a angličiny.

V časopise »Jindy a nyní«[1]) r. 1833 jsou uveřejněny tři pohrobní básně Jos. Vlast. Kamarýta: »Svatba, Potěšení, Naděje«, dodané redakci patrně Jos. Jungmannem, s nímž byl Vlastimil ve přátelských stycích, jemuž Vlastimil pomáhal též sbírati na slovník a kterého si na nejvýše vážil. K těmto písním Kamarýtovým poznamenává redaktor čas. »Jindy a nyní« Jan Host. Pospíšil několik stručných, ale velice případných slov jak o osobě Kamarýtově, tak o literární práci jeho, když ani Fr. Čelakovský životopisu Vlastimilova do oné doby nenapsal. Životopisná data Kamarýtova jsou od J. Malého.

Toto »poznamenání redaktorovo« zní: »Pozůstalé tyto zpěvy byly jsou mi dodány laskavostí p. J. J . . . . . na, k rychlému jich na světlo vydání jsem se tím raději uvolil, an se mi jako básníkovou písní labutinou, jakoby touhou i tušením vlastního, brzkého odchodu v kraje blaženější býti viděly — Měl jsem naději, že se mezi počtem vlastenců, nad neočekávanou smrtí Kamarýta zarmoucených, vyskytne, kdož památku jeho po vlastech hodnými slovy oslaví. Naděje až podnes nadějí zůstala; zklamaná však tím bolestnější jest, čím jistějšího přesvědčení se mi dostává, že před časem zesnulý pěvec oddaného přítele mezi vlasteneckými spisovateli nalézal.

Co já zde v krátkosti ze života p. K. dokládám, anebo z děl jeho patrně vyplývá, aneb ostatní podání p. J. Malého jest.

Vel. p. Jos. Vlastimil Kamarýt, exposita v Klokotech nad Lužnicí, bliže Tábora, narozen byv r. 1797 ve Velešíně, dokončil pouť života vezdejšího dne 19. března 1833. Z »básní« jeho, v Praze 1823[2]) u *Vetterlové z Vildenbrunu vydaných vysvítá srdečná prostota, outlý cit, tichá zanícenost — nábožnost.* Vlastnosti tyto jevily prý se i v životě jeho, zrůstajíce měrou takovou, jakovou se okres jeho působení šířil. Plodem jich byla péče o pravé vzdělání svěřených sobě duší o pomýšlení na schopné, k vzdělání tomuto vedoucí prostředky. Takž i zajisté povstala jeho sbírka »národních duchovních pís..í« — nákladem J. Pospíšila I. díl 1831,

[1]) »Jindy a nyní« r. 1833, č. 2. str. 9—10.

[2]) Chyba tisku; má býti r. 1822.

II. díl 1832 v Praze a Hradci Králové. Knihy to, kteréž povždy budou v ruce nábožného Čecha!

O radu, o srdce, o knihy jeho zdíleli jsou se z celého okolí. Nad míru svědomitý u zastání povinností svých, nehledě ani pozemského zisku, ani dosti pečlivě tělesného zdraví. Stalť se přečasnou obětí neunavné horlivosti. Klokotovští oplakávají nad rakví svého pečlivého pastýře a věrného rádce: veškerá vlasť slzí u hrobu jeho nad upřímným synem a podpůrcem jejího z mdloby vstávání.

(Pozn. redaktorovo: V druhém, právě na světlo vyšlém svazku »*Časopisu pro katol. duchovenstvo*« čteme, že obšírnější o životě p. K. zprávy, perem přátelským zhotoveny, časem svým vydány budou.)

Máme bezpečnou zprávu, že Fr. Lad. Čelakovský chtěl a již začal sbírati potřebná data k životopisu a látku ke druhému vydání »Smíšených básní« Vlastimilových, dále svou korespondenci s Vlastimilem, jakož i jeho sedmnácti listů k Marii Antonii, když se byl o smrti svého drahého přítele Jos. Vlastimila od Josefoviče Jungmanna dověděl. Tento dostal tuto bezpečnou zprávu od bratra Vlastimilova Dobromila. První zprávu však o úmrtí Kamarýtově dostal Čelakovský od J. Malého, jak tento sám píše. Zpráva ta zrovna drtila Čelakovského.

Jinou zprávu dostal, jak řečeno, od Josefoviče Jungmanna. Tu píše Čelakovský dne 30. března 1833 bratru Kamarýtovu, Františkovi, tehdá bohoslovci v Čes. Budějovicích, mezi jiným toto:

Nyní pak po nenabytné škodě takové nezbývá nic jiného, nežli pomysliti na ostatek o věcech, které k životu jeho oučinlivému a prospěšnému náležely, a sice především co se týče jeho literních prací. Doufám, že jste se o to přičinil, aby vše, co rukopisného v pokoji jeho se nalézalo, bylo uchráněno a do Vašich rukou se dostalo, jakož i neméně dopisové. Co se básnických přítele mého prací dotýče, mám pevný úmysl o zachování jich a vyslání v svět v slušném oděvu se postarati. K tomu oučelu hodlám pomalu první onu před 12 lety vydanou a mnou obstaranou sbírku přehlédnouti, místy poopraviti, co tam méně valného a k celku nenáležejícího vynechati atd. K tomu seberu též vše, co kde v listech jeho ke mně psaných zaznamenáno, a co mimo to mezi tímto časem od něho po různu kde vyšlo. Jestliže co ještě v papírech Josefových se nalézá, o čem bych já nevěděl, žádám Vás, byste se mnou k témuž účelu sdělili. Prozatím však nerad bych, abyste co do veřejných listů dával.

Tak obdržíme ouplné sebrání jeho básní, a bude nám i jménu jeho nejpěknějším památníkem. Krom toho chci též sepsati dle potřeby životopis jeho, anoť blíže s okolnostmi života jeho znám jsem nežli kdo jiný, a z ohledu toho, co by mi někde méně povědomo bylo, o radu a zprávu Vás dožádati hodlám. Ten pak před knihu položím.

Co zaš dopisů se týče, jež z většího dílu nebožtík Vlastimil schovával, v kterýchkoli by co důležitějšího bylo, tím se mi propůjčte; mé však dopisy k němu od mnoha let, jež (jsem o tom přesvědčen) pilně schraňoval, buďte tak laskav co nejdříve mi

odešlete v ouplnosti. Též bych si přál, připadnete-li na listy některé nebožky Marie Antonie, by jste mi je aspoň zapůjčil.[3])

František Dobromil Kamarýt zaslal Čelakovskému žádané věci, zevrubnou zprávu o posledních dnech života Vlastimilova, nemoci a příčině její, den a hodinu jeho skonání, později i další listy Kamarýtovy k Čelakovskému a Marii Antonii, jak píše o tom Čelakovský dne 24. máje 1833 Dobromilovi:

Zaslání Marie Antonie listů jsem velmi povděčen, chovám též u sebe Josefovy listy, které k ní byl psával, obojí sobě pořádkem času opisuji; již jsem do polovice hotov, a pak Vám obojí, všech dohromady 17, odešli. Dle mého úsudku jsou tyto listy zajisté nejpěknější stránky, jež kdy Marie Antonie a bratr jsou psali, a zasluhují zachování. Postarám se, aby aspoň opis můj na dobrém místě pro budoucnost schráněn byl a tak pozdějšími časy někdy vůbec se vydal. Že nyní ještě vydati se nemohou, sám snadno uvážíte. Aspoň já nikterak do světa pustiti je nemohu, ježto sám předmětem jsem časté rozprávky, kterážto místa ne tak snadno vypustiti by se dala.

Podobně píše Čelakovský i dne 30. máje 1835.[4]) K listům však Vlastimilovým a Antonie dodává pod čarou Fr. Dob. Kamarýt r. 1867: »Listy tyto jsem od p. Fr. Lad. Čelakovského neobdržel, zůstaly tudíž jak původní tak v opisu v pozůstalosti jeho. Na mou žádost r. 1864 o original aneb o spis projevenou k uveřejnění vyjádřil se p. Fr. Lad. Čelakovský mladší, že byly buď odcizeny aneb náhodou založeny. An je † pan otec Fr. L. Č. se všemi ostatními, nyní již uveřejněnými listy zajisté pečlivě ochraňoval, kojím se nadějí, že byly jen založeny, a že je ml. p. Lad. Č. jak nalezne tak i tiskem vydá, což ovšem srdečně přeji.«[5]) Snad budou mezi korrespondencí a rukopisy, jež právě nyní daroval univ. prof. Dr. Jar. Čelakovský a docent české vysoké školy technické, Dr. Lad. Čelakovský*) knihovně Musea král. Českého. Jako dříve i nyní je dále a to především v této knihovně hledati budeme.

Podrobnější osud životopisu Vlastimilova zaznamenává čas. »Tábor« 15. července r. 1867 ve zprávě »Z Kaplice«, již psal ten, kdo do poměrů Kamarýta a Čelakovského. Fr. Dobromilem Kamarýtem byl zasvěcen a kde náležitě jest Čelakovský omluven, nenapsal-li Vlastimilova životopisu. Zpráva ta zní:

»S velikým potěšením jsme četli zprávu ve Vašem váž. listu ze dne 15. června t. r. č. 7., že studující Táborští ku oslavě odhalení pomníku Kamarýtova slavnostní brožurku vydají. Jest vskutku na čase, aby při té příležitosti i životopis a povahopis spanilého Kamarýta přece jednou vydán byl. Josef Vl. Kamarýt zemřel 19. března 1833. Hned po jeho smrti nabízelo se mnoho vlasteneckých mužů a dobrých přátel Kamarýtových k sepsání životopisu jeho na př. Vinařický, Kamenický, Štulc atd., ale uslyševše, že Čelakovský sám v tuto práci uvázati se hodlá,

[3]) Předmluva k Sebr. básním VI.—VII.
[4]) tamže XI.—XII.
[5]) tamže XI.—XII.
*) Katol. Listy« 1. srpna 1903.

ustoupili od svého úmyslu, dobře vědouce, že nejdůvěrnější přítel Kamarýtův nejlépe dovede krásné stránky že života Kamarýtova veřejnosti podati.«

Na to citují se dopisy Frant. Lad. Čelakovského ku Frant. Dobr. Kamarýtovi a dále se pokračuje:

»Ubohý Čelakovský mnohonásobnými těžkými nehodami, kterých zde udávati by nemístné bylo, stíhán a sám s sebou nespokojen, nechtěje se do mladých šťastných dob života málo vhloubati a vmysliti a rozervané srdce své takovými upomínkami ještě více znepokojovati, nechal všeho a celá ta věc takřka usnula — až konečně po dlouhém čase — proti všemu nadání — několik uvědomělých studujících táborských, za předsednictví váženého p. měšťanosty táborského Jakuba Zeise, se poznovu té věci uchytilo a po obdrženém vládním povolení v českých listech ku všem vlastencům, ano k celému národu českému provolání učinili.« — »K této slavnosti zamýšlí zdejší, nyní v Karlovarech meškající, důst. arcikněz a děkan Fr. Kamarýt vydati básně zvěčnělého bratra svého Vlastimila spolu životopis jeho, který napsal známý Antonín Rybička Skutečský, dvorní sekretář ve Vídni.«

Tak po létech napsal obšírný dobrý životopis, v jehož stopách i my jsme jíti se snažili, náš vysoce zasloužilý Antonín Rybička.

Ačkoliv Čelakovský nenapsal Kamarýtova životopisu ani neuskutečnil oněch předsevzetí, o nichž jsme právě slyšeli, přece plným právem pravíme: Čelakovský napsal jiným způsobem, svému nejlepšímu a nejvěrnějšímu příteli Vlastimilovi i životopis i nehynoucí pomník mu postavil tím, že všechny tři literární práce jeho »Smíšené básně«, »Pomněnky anebo rýmované propovědi atd.« »Čes. nár. duchovní písně« I. a II. díl k tisku připravil a korrekturu sám obstaral.

Jiné, čeho ještě dotknouti se chceme, jsou některá věnování. Tak Ladislav věnoval svému drahému příteli: »Ohlas písní českých«. Frant. Jarom. Rubeš věnoval Kamarýtovi vřelou báseň r. 1834, Emanuel Mířnovský a Hynek Mejsnar r. 1867; o této zmínili jsme se již dříve.

Rubešova báseň zní:

Nad hrobem Josefa Vlastimila Kamarýta v Klokotech v srpnu 1834.*)

Ztratili jsme Čecha věrného.
V. Nejedlý.

Tiše, větérkové, tady vějte,
Ať klid v říši mrtvých nezhyne!
Polehounku, skřivánkové, pějte,
Kdy se z mrákot jitro vyvine;
Aneb rozbí, bouře, chladný stánek,
Rozži, blesku, znova muži den,

*) Dle Jirečkovy Anthologie III. str. 242.—244. — Některé změny viz ve »Spisech Frant. Jaromíra Rubeše«, díl II. str. 120—123.

Jehož ukryl nekonečný spánek
Po skončené pouti v rajský sen!

Ještě jednou sni ten život krásný,
Jakýs, milovaný, světu žil,
O němž kroků tvojích strážce jasný
V skálu věčnou šípem svatým ryl:
»Nehledaje v světě světské slasti,
V sadě Páně pilně pracoval;
Církvi svaté, bližnímu a vlasti,
Vše, co měl, i sebe věnoval«.

Zhasla hvězda česká! — »Otce není!«
Z chýše k chýši šlo to v oudolí;
»Bolest naše není k vyléčení —
Otce jenom již nic nebolí!«
Tenkrát hrany temně hlaholily,
Hrobník slze, kopal chladný hrob;
Naší vlasti hrany hlaholily,
Naší slasti hrobník kopal hrob!

A když temně hrany odzvonily,
Truchlé blížilo se loučení;
Slzami mu lůžko vykropili
Osadníci, jím tu cvičení.
Přetěžké naň prsti nahrnula,
Chladná ruka losu tvrdého,
V lůno věčné opět přivinula
Máti vlasť miláčka bledého.

Nemožno již déle schránce slabé
Bytem býti ducha mocného;
Prach si opět v prachu lůžko hrabe,
Duch jen letí z rmutu zemského;
Letí k říši třikrát požehnané,
Kdežto v rajském světle plyne čas;
A tam bydle, Čechy milované
Žehná, aneb ulituje nás!

Věčně doba ustupuje době,
Mařic památníka rytinu,
I ty zvěsty: kdo zde dřímá v hrobě,
Mramor pyšný sklesne v rovinu.
Ale v srdcích našich jméno jeho
Neuchváti časů proudové;
Žehnať budou otce laskavého
Ještě vnuků českých vnukové.

Kdo, jak on, vždy věren stavu svému,
Za nejsladší v světě mívá slasť,
Věnovat své blaho obecnému,
V srdci nosit církev, krále, vlasť:

Ten si k věnci slávy neskončené
Nevadnoucích kvítků připravil;
Jménoť jeho na věk oslavené,
V srdcích sobě pomník postavil.

Pomněnky tu, květte s fialkami,
Ctnosti jeho útlí kvítkové!
Svět se vděčí jenom pomněnkami,
Palmu dají rajští hájové;
A když tady v soumrak bude jemně
Rolník lkáti: »On nás miloval!«
Opětujte, české hory, temně,
Požalujte: »On nás miloval!«

Vřele, láskou psaná jest báseň Emanuela Miřiovského —

Památce Kamarýtově.*)

S vysoké věže umíráček zvoní
tak dutým hlasem z pouti do hrobu,
že přemnohá se slza z oka roní
za nebožtíka jako v ozdobu.

Smutně se schází páni i nepáni,
na smutném čele s vráskou stár i mlád
a každý v tichém vroucím žalování
jde sem se s otčenášem vyplakat.

Poslední službu kněz už vykonává,
velikým křížem světí tmavý hrob,
by předrahá ta umrtvená hlava
si stlala lůžko budoucích svých dob.

A volný duch se vznáší nad oblaky,
a nad ně vzhůru smělý béře let;
nadarmo tíhnou za ním lidu zraky
a modlitbu jen bledý třímá ret.

Pak černé hroudy do hrobu se klátí,
dušeným hlasem bijou o rakev,
jež víc a víc se v zemi oku tratí
a v níž je pohřben básník a s ním zpěv.

A zpěv a žalm a zpěv a prosby vřelé,
jež nosil mrtvý v Hospodina klín,
v něž skládal s láskou svoje žití celé,
tak z vřela srdce, z duše ze hlubin.

A se zpěvem ho provodili k hrobu,
jak se zpěvem on na té zemi žil,
však darmo věnec hledáš na ozdobu,
jenž pěvců lidu posvátný je díl.

*) »Tábor« roč. IV. 31. srpna 1867 č. 15 sl. 1 a 2.

Na hrobě vzrostla zeleň bujné trávy,
a hrob ten drahý s časem osiřel,
a komu myšlénka se drala z hlavy,
ten tichý povzdech na úlevu měl.*)

Tak přišla jeseň, přišla zima bílá,
pak zase jaro, s jarem květný máj;
a země bez proměny dále žila
a jako druhdy město, ves i kraj.

* * *

Pozdějších časů jiné pokolení,
v němž nové lásky probudil se žár,
již zrodilo se v náhlém probuzení,
kdy svěží volnost dýchal mlád i stár:

to stkvělý prápor vzneslo nade vlastí,
by probudil se žebrák nebo pán,
a naučil se v oběť sebe klásti
pro milý národ, jenž byl ušlapán.
Na zpustlé hroby dalo drobné kvítí,
z vavřínu věnce kladlo na čela
a Evropa zas nové živobytí
v uspalém kraji opět viděla.

A hrstka jedna toho pokolení
na zapomenutý pohlíží rov
a mohylu naň klade v kuropění
ostatkům drahým stkvělý za příkrov.

Mohyly zrak se vznáší do vysoka
a výš a výš, až sahá do nebes,
a byť se drala slzy perla s oka
přec hrdě na ni pohlížíme dnes.

Ty naše slzy, modlitby jsou vroucí,
jež na mohylu kanou na úlev;
a srdce naše mocněj' počnou tlouci,
a tlukot jich jest posvěcený zpěv.

Ba posvěcený jak se právem sluší,
jak posvětil ho básník jen a kněz —
a zpěv ten bouří v celé duši naší
a vylévá se na mohylu dnes.

My lepších časů nové pokolení,
v němž nové lásky probouzí se žár,
jež zrodilo se v náhlém probuzení,
kdy svěží volnost dýchá mlád i stár:

my stkvělý prapor vznesem nade vlastí,
by probudil se žebrák nebo pán
a naučil se v oběť sebe klásti
pro milý národ, jenž byl ušlapán.

*) Narážka na zapomenutí vděčnosti ke Kamarýtovi.

Tak zachovali se staří k zásluze Vlastimila Kamarýta. A mladí? Nebýti pisatele této práce, málem by si nikdo nebyl na stoletou památku Kamarýtovu vzpomněl. Práce ta byla přítelem, univ. prof. Drem. Čeňkem Zíbrtem, pro »Světozor« vyžádaná. Teprve později s čestnou výjimkou P. Vášy v »Čes. Lidu«, což rádi zaznamenáváme, byla věnována i Vlastimilu Kamarýtovi povinná pozornost. Tak psal o Kamarýtovi J. Zítek do »Čes. Lidu«, Fr. Bílý do »Hlídky«. Umělecká beseda měla později o Kamarýtovi přednášku a »Matice Moravská« delší práci z péra K. Kořínka.

Pro Kamarýta velice charakteristické jest jeho heslo. Jest jim nejlépe cele vystižen. Je krásné a vznešené. Jest čerpáno z listu sv. Pavla k Římanům, hlava 8 verš 31. Ohnivě vyjadřuje důvěru v Boha a lásku ke svému národu. Zní: »Bůh s námi, kdo proti nám!«

Nežli podáme stručný úsudek jak o povaze Kamarýtově, tak i jeho činnosti spisovatelské, připojujeme k ocenění Vlastimilově jako člověka a kněze ještě následující malou zprávu:

O knězi Kamarýtovi slyšel jsem na Klokotech — píše Petr Kopal — rozkošnou anekdotu. Když tam ještě býval »proboštem«, zavítal do Klokot známý Procházka s pimprláckou komedií. Týž měl mnoho dětí a proto nebylo divu, že se do jeho živého personálu asi pěti dětí zažíral často hlad s nouzí. Kamarýt spatřil jeho zubožený stav, když »s vysokým gubernialním povolením« na návsi jakýsi kus oznamoval.

Brzy na to po vsi se rozhlásilo, že Kamarýt večer přijde na pimprláckou komedii. Farář a na komedii! Lidu sešlo se veliké množství, — sál byl jako nabitý. »Niněra« — radostně se rozezvučela, když čtyráky pršely na talíř paní principálové a pod nimiž po komedii trhala se zástěra.

Nu dobře, pravil Kamarýt po představení: Čtyráků by prozatím měli trochu, ale ty jejich děti mají též hlad. — A v malé chvíli na to měla rodina komedianta všeho dost: chleba, masa i — jitrnic.*)

Zmiňujeme se ještě o překladech z Kamarýta do němčiny a angličiny. O oněch čísti můžeš ve »Slavische Blätter« r. 1866,**) o těchto často v »Sebraných listech.«

Alfred Waldau přeložil tamže tyto básně: Samota. Medulka. Nevěrnost (pod názvem Das Täubchen). Prstýnek. Některé z písní Kamarýtových byly uvedeny v hudbu. Píseň vesničanů znárodnila.

* * *

Shrnujíce všecko v životopise Kamarýtově řečené ve stručný soud, který ovšem není nezměnitelným a který nestranné kritice rádi podrobujeme, pravíme jak o osobě tak práci Vlastimilově: Josef Vlastimil Kamarýt byl ideální člověk, pravý lidumil, nadšený vlastenec, vzorný kněz. Kdybychom chtěli básně Kamarýtovy po-

*) »Čech« dne 12. září 1896 č. 209.

**) Slavische Dichtungen in deutscher Übertragung. Gedichte von Josef Vlastimil Kamaryt. Aus dem Böhmischen übersetzt von Alfred Waldau. Slavische Blätter 2. roč. 1866 č. 11. st. 263 nn.

suzovati se stanoviska dnešní doby, nebyl by soud náš příliš lichotivý. Máme-li však na zřeteli ony prvopočátky českého básnictví novověkého, jest nám doznati, že básně Kamarýtovy jsou pěkným zjevem literárním.

Co se týče ceny jednotlivých druhů jeho poesie, tu jsou nejslabší *epigrammy* kromě několika přeložených, nebo dle cizích básníků vzdělaných.

Rovněž podřízené ceny jsou básně *epické*, složené pod vlivem Královédvorského a Zelenohorského rukopisu (jako Lutobor, Milodin a Velena.)

Méně zdařilé jsou ty básně *lyrické*, v nichž nápodoben jest Horatius a jiní básníci starověcí (Zhojení a j.)

Pěkné jsou až na jednotlivá místa, jednotlivé výrazy a slova, *překlady »Písní Anakreontických«* a zvláště *překlady z němčiny* (na př. Oda na lenost).

Na druhé místo patří *duchovní písně*, jež vynikají opravdovou vroucností.

Na prvé místo bychom dali ony *básně, či spíše písně*, jež jsou složeny *v duchu prostonárodním* (jako na př.: Toužení, Potěcha, Mam, Prstýnek, Při potůčku, Hájek, Žehnání, Medulka, Útěcha, Těžkomyslnost, Jediná a j.) Myslíme, že v těchto písních jeví se největší síla básníkova.

Sběratelská činnost Kamarýtova, zvláště písní duchovních, jest bez odporu chvály hodna. Teprvé nyní, po tolik létech, náležitě se oceňuje, jak důležité dílo Kamarýt v tomto oboru vykonal . . .

Čest, sláva a vděčnost, budiž Vlastimilovi Kamarýtovi vděčným národem českým vždy zachována! . . .

Sluneční hodiny.

Jen pozvolna po ciferníku
jde tyče stín a měří čas,
jak padajících kapek zvuky
jak v háji žežuličky hlas.

Stín měří čas a čas je život.
Je život více nežli stín,
to krátké žití pousmání,
jichž věčnost chová plný klín?

Je stínem mladost, zdraví, krása,
je jím o slávě klamný sen,
jím bohatství je moc a síla;
vše pouhá, prázdná slova jen.

Vždyť člověk sám tu pouhým stínem,
jenž jedním rázem zajde hned;
jak slunko tvář za mraky skryje.
Je orel, jehož pyšný let

v ráz staví kule vystřelená,
již vyslal úkladný naň vrah,
je červ, jenž hryze matku zemi
a rázem zašlapnut je v prach.

Jos. Plaček.

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(pokračování.)

O Hanuleně.

Byla stara roba a ta měla divku, co musela hrubě robiť. Jeden raz šla ta divka pro kačice a pro husy, a dyž tam přišla. tak začla volať: »Kač, kač, na — kačenka kač, kač!« Tam se ji kdosik ozval: »přiď, přiď, uvařim ti kuři ř . .!«

Ona na to: »Ene přiď, přiď!«

Jak se setmělo, šla stara roba na beśedy. Děvucha se zamkla, dala žrať kuram, hušam, kačicam a psoji. Potem si śedla.

Za chvilu začlo cosik drapať na okno a volať: »Otevři, otevři!«

Děvucha se zlekla a radila se: »Raď pśičku, raď kačenko, raď kokotku, mam to puśtiť lebo ni?«

A ti prajěli: »Řekni, až ti vystavju zamek.«

Ona řekla tak.

Za chvilu zas to přišlo a volalo, a divka zas se radila.

»Řekni, až ti vystavju maštale pylne krav, koňuv, voluv, osluv, ovec, koz, kačic, kur, kuřitek, huśi.«

Ona tak pravěla. Za raz to bylo všecko hotove. Jak to přišlo třeti raz, bilo 12 hodin, tak to muśelo ufec.

K ranu přišla baba do dom, a viděla pěkny zamek. V jizbě se ptala divky, co chce za to?

Ale děvucha nechtěla nic.

»A tuž přece neco muśiš dostať za službu, bo vim, že odejděš do sveho zamku. Vylez na huru, a vezmi se, jaku chceš truhlu.«

Tuž děvucha šla a vzala se tu najškaredšu. Ta roba ji pośťala psuv, aby ji to vezli. Jak ti pśi tu truhlu vezli, tak hafali: Haty, hafy, hafulena, jedě naša Hanulena. Před ňum břing, za ňum břing, všecko dobre veze.

Dyž přijela na zamek, složila tu truhlu, a pśi odběhli do dom.

Jak šla rano do kostela, tak se jednemu princoji lubila. Za tři neděle bylo vesele.

Eli ešče žiju, tak vinečko piju; byla tam papirova zem, přepadli sme se až sem. *Z Vlašloviček.*

* * *

Moudrý chlap.

Ve Skalici zloději okradli kostel; tak byli zlí, že do ukradeného ornátu oblékli pijaného*) člověka, že ho doma nepozna ani pes ani roba.

Tuž šel do světa.

*) Napitého.

Na cestě potkal dva kněze, kteří jeli do paní grofky říkať*) za ztracenou věc.

Prosil jich, ať ho vezmou na kalesu.

Panočci se smilovali a vzali ho.

V zámku grofce ukradli tři sluhové prstenek.

To bylo křiku a pláče!

Oblečený za kněze těšil grofku, že ho zas dostane. Při tabuli líčil**) nahlas, kolik těch šálků s jídlem bude. Paní grofka při jídle nebyla, kajsi musila jíť.

Když řekl: »To jest ten první,« lekl se první sluha. Když přemluvil: »To jest ten druhý,« strachem trnul ten druhý; a když vyřekl: »To jest ten třetí,« všeci za ráz padli na kolena a vyznali se, že ukradli prsten, aby jim odpustil. Na prosbu jejich poradil jim za kněze oblečený člověk, aby prstenek dali trusňokovi***) sežrat, že zas bude dobře, aby jenom nekradli.

Až byla grofka doma, zabili trusňoka a prstenek ji odevzali.

* * *

O koźe do pul boku odřenej.

Byli raz chudi manžele, keři muśeli velku bídu snašat. Ti měli kozu. Raz octli se v takej bidě, že už něměli co ješt. Tu uminili se, že zabiju svoju kozu. Chlop šel do chlevka, zabil kozu, pověšil ju na strom, a dřel ju. Dyž měl pul boku odřeneho, šel se nabrusit nuž, koza mu ale zatim utěkla. Utěkala k lesu, a přišla k jednej chalupce, kaj byly dveři otevřene, vešla tam, a dveři se za ňum zavřely.

Roba z tej chalupky byla pravě v leše. Dyž se navratila, byly dveři zavřene, i ptala se! Kdo tam je? Z prostředka odpověděla koza: »Je tu koza rohata, do pul boku odrata, kdo sem přidě, teho žim, žim, žim.«

Roba se zlekla, ale brzo se zas zpamatovala, utěkala do sušedni děđiny, najmula chlopy se sochorama, a ti šli na tu kozu. Dyž tam přišli, zabuřili, a ptali se: »Kdo tam je?« Koza odpověděla: »Je tu koza bradata, do pul boku odrata, kdo sem přidě, teho žim, žim, žim.«

Za raz vyvažili dveři, viděli tam kozu, chytli ju, zabili ju, druhy pul odřeli, a robili se hoštinu.

Chleb ze rži, a kolače ze žita, je to pravda naležita.

Z Vlaštoviček.

* * *

Jak začli lude kopať uhli.

Tak před sto rokama žil v jednym velkym a hustym leše uhliř Ivan se svojum robum Marykum, a se svojim synkem Pavlem. Raz, jak cosik před chalupkum dělali, jel kole nich baron, keremu ten les patřel, se svojima myslivcama. Tu Pavel prajel

*) Modlit se.

**) Líčil = čítal.

***) Trusňok = krocan.

tatičkoii, že by též chtěl byť takym baronem, kery nic neděla, ene jezdi po leše a diva se, jak se jeho lude dřu. Tatik ale chtěl mu to vyhnat z hlavy, tak prajel, že ma išt rači podivat se na pašće, do kerych chytal lišky. Pavel poslechnul a šel. Jak tam přišel, viděl, že ma misto lišky chytnuteho drpaslika. Pavel chtěl ho vzati dom, ale ten prosil, aby ho puśćil, že mu to nahradi. Pavel ho puśćil. Ten jak se dostal ven, prajel Pavloji, aby za tydeň přišel s tatikem do skal za les, a ztraćil se. Za tydeň šel tam Pavel s tatikem, a jak tam přišli, viděli tam zas takoveho drpaslika, kery jim dal pytel dukatuv, aby kupili ty skaly, a ztraćil se. Jak ti přišli dom, roba něchtěla ani slyšeti o skalach, a prajela, že maju rači kupit slamy, aby mohli spravić dach chalupky. Ivan prajel ji, že to nėsu jeho peníze, ale Pavlove, kery može dělać s nima, co chce. Pavel zas radil, aby kupili ty skaly, a za ostatek, že kupju slamy; a na tym to zostalo. Na druhy deň šli ku baronoji a kupili ty skaly. Po pul noci šli zasej ku tym skalam, bo jim to též ten drpaslik kazal, a viděli tam kole ohňa seděć 12 drpaslikuv a v prostředku jejich krala. Kral zaraz kazal tym druhym stanuť a vodić Ivana s Pavlem po jejich jeskyňach. Jak už všecko přešli, kazal kral jednemu narubať trochu teho kameňa, kery byl jak saze černy a hodiť polojicu do ohňa. Za chvilu začnul oheň hodně horať, a davať těplo. Tu dal kral ostatek teho kamena Ivanoji, a prajel, že to je nove uhli, a že ho menovali kamene, a že ty skaly patřu včil onym. Ivan najmul na druhy deň chlopy, a tito rubali, a tak moc při tym vyšpořil, že Pavel kupil baronuv zamek, a byl panem, jakym chtěl być, jak tehdaj před chalupou robil. *Z Kravařova.*

O bidě jednooké.

Byl jeden koval a ten měl všeckeho dosť a ešče nihda nětrpěl bidy. »Hm,« prajel, »ja ešče nihda žadnej bidy něviděl.« A ptal se ludi, eli je jaka bida na světě: a prajel, že pujdě a tu bidu se najdě. I sebral se a šel hledať bidu. Cestum potkal krajčeho a prajel »Pochvalen buď Ježiš Kristus!« — Krajči odpověděl: »Na věky amen! Kaj ideš?« Podivej, se bratře, prajel zas koval, »dycky povědaju lude, že na světě bida a ja sem ešče žadnej něviděl, i idu ju hledať«. »Dobře, pujděm spolem.« Mi se též dobře vede a nězнam bidu, tuž pujděm a najděm ju.«

Šli až přišli do čmaveho lesa k velkemu stavěnu. Vlezli do něho a něviděli tam žadneho, tak šedli se a čekali až kdo přidě.

Tu na raz přišla velka, sucha, jednooka roba a pravěla »Aha mamy tu hoštuv! Pěkně vitam.«

»Pan Buh zaplač! přišli smy na nocleh.« »Na dobře, budu měť aspoň co večeřat.«

Oba dva se zlekli a divali se jeden na druheho. Ta roba zatim přiněsla dřeva, narovnala, vzala krajčeho, zabila ho, upekla a žedla. Koval se polekal a prajel, »ja sem koval«. »Co umiš dělať?« »Všecko umim« »Tuž mi ukuj oko!« »Dobře,« pravěl koval, »ale mušiš mi dať provaz, abych tě svazal.« Tak ona přiněsla dva provazy, jeden čenky a druhy hruby. Tuž un vzal ten

čenky a svazal ju a prajel »Převal se!« Ona se převalila, a ten provaz puknul. Tak zas pravěl: »To s tym něni nic.« Tak vzal ten hruby, zvazal ju a zasej ji prajel, že se ma převalič. Ona se převalila, a ten provaz se už nerostrhnul. Potem vzal šidlo řižave a dal ji ho do oka zdraveho, a provaz se rostrhnul.

Ona ale utěkala ku dveřam, a prajěla. »Ty mi nětečeš!« Tak zasej přemyšlal, co ma dělať. Potem přišly s pola ovce, a ona jich vehnala da stavěna. Rano, jak puštala ovce, tak se vzal kožuch, a oblek se ho na ruby. A ona jich poten puštala po jedne, a vždy ju vyhodila a cneho tež.

A když byl venku tak zakřiknul: »S Panem Bohem, bido!« A dyž přišel do dom, tak dycky povědal o bidě, a dyž se ho ptali, eli už vidél bidu, tak prajel: »To byla vám baba horša jak čarodenica«. A eli ještě žije, tak vam ještě poji o jednooke bidě, jak krajčeho žedla. (Z Raduně.)

5. Rozličné.

Doktorky.

Bačaci pomáhali, ale ještě více doktorky. »Škoda, že jich včil tak málo,« povzdechne si mnohý goral. Dobře si pamatáme dávno pochované doktorky jako Koščočku z Morávky, Motyčkulu z Krásné, Samčinu z pod Prašivé. Včil jest známa doktorka B . . ., která od koltuna pomáhá. Té nemoci říká se též skřítek. Obyčejně kdo má koltuna, má vlasy spečené do svalků.

Doktorka B . . . radí proti skřítku »svinské kolino«, které třeba uvařiti a odvar píti.

Též je u ludí oblíben jakýsi »dochtur« z uherské strany, který od kuzlů (kouzel) a statku (dobytku) pomáhá.

Kantorka ze Ž.*) slyne v celém okolí jako nejlepší doktorka; zdaleka k ní přicházejí, též četníci, ale kantorka se nedá. — —

Že jest »graduovanou« doktorkou, prozrazuje měděný prsten, který na ruce nosí jako neomylný znak své důstojnosti a jistý prostředek proti hostci.

Pavel, její syn, pracoval v Ustroni při »verku«, a borák tam onemocněl. Chlapa jako buk přivezli na voze matce — doktorce. Což co včil?

Kantorka obalila nemocného »hackami« a »odivačkami« (vlňáky), — a za největší zimy vezla jej do Třince k vyhlášenému medicin doktorovi.

Doktor vypeskoval kantorku, že syna za takové zimy dovezla, a nepředepísal nemocnému ani »lékarstvo«, a poslal domů.

Vida to synek obrací se k matce: »mamo, jiným pomáháte a pro mně — vašeho syna nemáte lékův?« Která matka při těch slovech zůstane ztrnulou?

Hlava jí šla kolem, co včil?

Mrkne okem na sníh, a nad sněhem klání se větrem rozkývané kopřivy, jako by volaly, utrhni si nás na lékarstvo!«

Kantorka poslechne, vytrhá kopřivy i s kořením, vhodí je do kotle do vařící vody, — v níž otruby. Vodu naleje do džberu,

*) Těš. Noviny č. 16. a 17. r. 1896.

posadí za pomoci zeťovy Pavla do džbera; až se vyhřál, odnesou jej do postele.

Ráno odešla s mlékem do města. Prodavši »trh« vrací se rychle domů, co pak robí můj dobrý Pavel? A co to? Na dvoře stojí chlap v burnuse jako hora, což již Pavel dokonal, bere mu míru na truhlu — — — — Zrychlí krok.

»Pavle! To's ty?«

»Pravda, že já mamo! Děkuju vám — — —.«

»Nemluv a honem do jizby, ať se nemoc nevrátí.«

V jizbě vykládal, že mu bylo teskno, a zdálo se mu, jakoby mu kdosi nemoc odebral, tož že šel se podívat na dvůr, neuzří-li tam koho?

Pověst o tomto náhlem uzdravení roznesla se bleskem do kraje.

Byla-li prve chalupa kantorčina četně navštěvována, teď zrovna obléhána.

* * *

Tu doktorky mimo lékařstva všelisco jiného věděly; některé měly »zemský klíč«, který odmýká všechny poklady. Zvláště na květnicu,*) jak se říkají v kostele pašije, tímto klíčem možno odemýkati poklady; duchové, kteří hlídají, odcházejí do kostela pašije poslouchat, jenom ten co jich hledá, ať má při sobě hodinky podle některých hamer**) dobře zřízené. Trefí-li se, že něco neměl v pořádku, aneb poklady viděl a zmýlil se po nich hrabat, vyhodí ho duchové, co potom ledva za tři dni trefí domů.

Nejlépe jest vždycky poradit se s doktorkou; ta prý ví též radu proti strášákům, světlíkům, bílé robě a hasyrmanům.

Mnohý člověk musí vést »zopasky«***) s duchy, kteří mu hrubě škodí; tak prý světlík sedne chlopovi na pleca, to má celou noc s ním co chodit a na ráno ledva se zpamatuje, jestliže nespadl někde a nezabil se. Jiný zas potká »bilou robu«, která ho napomíná i jemu vyhrožuje, by se polepšil, sice že má na krátko folgun; hasyrman zas chce člověka utopit. Doktorky poradí jakási slova, která, když pronásledovaný řekne, neštěstí odvrátí, nebo odkáže na jiného.

Čemu jsem se zadivil?

Martin Blinka byl bačou na Lysé v osmdesátém roku a pás' ovce, kaj řika Satina z pod Lysé vycnodí. A v tom čase začínalo pršet, a on na tom místě slyšel také hučení v zemi, až by se brzo ta zem třásla.

Tak on se zastrašil při tom a zadivil a odehnal ovce na další pastvu.

Na druhý den přišel volný déšť s větrem a ta voda z té země vystoupila, ai z dalších břehův vystupovala, že břehy s lesem omývala na důl.

---

*) Květnice = květná neděle.

**) Hamer = hutí.

***) Zopasky = potyčky.

Tuž se nebyl déšť s vrchu co hýbal břehy, ale z dalša přichodil, co hýbal zemí také povodě nebylo před tím, jako v tym čase, choť deště bývaly větší.

Martin Blinka to viděl, dyť tam pásl ovce, i to hučení v zemi slyšel.

Tuž i povuď ze země může pojíst, a je tomu co se zadivit.

* * *

My jsme lámali kamenné břily na dlužbu na Ivančeně v paňském lese. Tam jsme trefili mezi těmi břilami, které ležely jedna na druhé bez ‚luftu', bez všeckého východu, že tam noža nestibil — na hlistu, tak byla ve zdélce 12 colí a ležela pokřivena mezi těma břilami, a měla už také lužko vyležené.

Nebyla kulatá ale ploská, a to proto, že neměla mezi tím kamenim žádného pohnutí, a přece živa byla.

Tuž to mě zadivilo, jak to dluhé leta mohlo být než ta hlista to lůžko v tom kameňu vyležela podle svojiho těla.

Škoda, že jsem ju na ukažku nepodržel, byl bych dostal premiu, a bylo by to mnohým luďám k podivení. — —

Šel pro »aptyku«.

Ráz onemocněl Slovák a poslal svojeho syna pro »aptyku«. Tuš šel. Jak do města přišel, bylo neskoro v noci, aptyka byla zavřeta. Ale on chtěl svoje vyřídiť, tuť bouřil na aptyku. Tu vyskočil aptykář a liznul ho tři rázy pohlavkem. On už šel s tou aptykou — s těma vyliskami — domů. Přišel k tatíkovi, že už ma aptyku, ale tato, nezdržíte! Ale tata prosil: »jenom mi dej tu aptyku, je se mnou hrubě zle.« Syn nechtěl, ale tata pytal tři rázy. Tuž na velkou prosbu tatíkovu tu aptyku dal: Lisk ho jednuc pohlavkem, otec za ráz spadnul na zem.

»Vidíš, otče, ja sem ti pravil, že nezdržíš té aptyky?

(Z Pražmy.)

Poměr katolíků českých k oslavám Husovým

Na první schůzi »Společné rady katolíků českých« podal jsem jménem »Křesť. socialní strany« následující návrh resoluce o zamýšleném postavení pomníku Husova na Staroměstském náměstí:

»Společná rada katolíků českých spatřuje v úsilovné snaze postaviti mistru Janu Husovi pomník na Staroměstském náměstí blíže památné s chy Marianské nikoliv tak projev piety k památce Husově, jako spíše projev nepřátelství ku katolické církvi v Čechách. V mínění tom utvrzuje nás právě v den sv. Jana Nepomuckého vydané provolání ku slavnosti položení základního kamene k pomníku Husovu, jakož i určení slavnosti samé nikoliv na výroční den upálení jeho, nýbrž na den, zasvěcený věrověstům slovanským sv. Cyrillu a Methoději. A poněvadž veškeré, dosud pořádané

oslavy Husovy pravidelně vyznívaly v prudké útoky na katolickou církev, lze s obavou očekavati, že Husův pomník na náměstí Staroměstském bude jistým kruhům shromaždištěm a stálou pobídkou k ustavičným demonstracím protikatolickým.

Dobře pak vědouce, že rozbroje náboženské právě to byly, které na náš národ nejvíce pohrom uvalily a nejlepší síly jeho vyčerpaly, pozvedáme hlasu svého ku protestu proti postavení pomníku Husova na Staroměstském náměstí a bude-li hlas náš oslyšán, činíme za všechny neblahé toho následky zodpovědny všechny ty, kteří v rozhárané politické a socialní poměry našeho národa místo sjednocení ku společné práci ještě bouřlivé rozbroje náboženské vnesou.«

Navrženou resoluci tuto jsem tehdáž odůvodnil a za přijetí její se přimlouval. Po delší debatě bylo pak konečně usneseno odkázati ji výboru »Společné rady«, aby bedlivě ji prozkoumal, třeba-li doplnil a uzná-li za vhodné, veřejně prohlásil. Ve výborové schůzi byla resoluce ta konečně projednávána, křesťanští demokraté ve výboru zasedající rozhodně se však vyslovili proti jejímu uveřejnění. A poněvadž v řádu »Spol. rady« jest odstavec, vysloví-li se jedna ze tří frakcí proti něčemu, že další jednání o tom eo ipso padá, padla tudíž i resoluce svrchu položená. Za důvody uvedli křesť. demokraté předně, že resoluce ona chystaných již slavností Husových nezadrží a za druhé, že by uveřejnění její ve dnech tehdejších spíše přililo oleje do ohně.

Když jsem svrchu zmíněnou resoluci pracoval, v dobré paměti jsem měl to, co dne 24. srpna 1898 stalo se na II. sjezdu katolíků československých v Praze. Dle zprávy sjezdové (str. 371.) v usnášející schůzi jednalo se také o postavení pomníku Husovi a tehdáž referent za častého hřímavého souhlasu a potlesku mimo jiné pravil:

»Jméno Husovo, pánové, stalo se za našich dnů v naší české vlasti heslem, ne, aby rozněcovalo lásku k národu a podněcovalo ku snahám vedoucím ku zvelebení a štěstí jeho, nýbrž stalo se heslem, jež káže rozpor a odboj, jak proti autoritě duchovní a církevní, tak i proti autoritě světské. A z těchto důležitých důvodů nesmíme dovoliti a souhlasiti, aby socha Husova byla postavena na Staroměstském náměstí na místě sochy Rodičky Boží, my nemůžeme souhlasiti s tím a nemůžeme připustiti, aby socha Husova byla postavena v Praze vůbec. Pánové, tak musíme smýšleti, chceme-li zůstati katolíky a nechceme-li zapříti svého náboženského přesvědčení.« Referentem byl vdp. kan. Kuchynka, který pak navrhl následující resoluci:

»Máme dobrou toho zkušenost, že slavnosti ku poctě Mistra Jana Husi nejsou než-li demonstracemi protikatolickými a jména Husova se zneužívá jako hesla v boji proti autoritě církevní: chováme pak pevné přesvědčení, že revoluční působení Mistra Jana Husi přineslo vlasti naší pohromy nesčíslné. Z těch příčin nemůžeme, my katolíci, v Praze na valném sjezdě shromáždění souhlasiti, aby v srdci království českého, v naší Praze, byl postaven Husův pomník. Slavně však a důrazně protestujeme, aby týž památník postaven byl před staroslavnou basilikou Týnskou,

na velkém náměstí Staroměstském, posvěceném sochou Rodičky Boží.«

Resoluce tato byla tehdáž s nadšením a jednohlasně přijata, předseda sjezdu J. O. p. hrabě Schönborn za potlesku přítomných vzdal »srdečné díky« panu zpravodaji, načež pak přešlo se dále k referátu o resolucích pro organisaci a spolky, kterýžto referát přednášel dp. Pauly.

Vytýká se nám katolíkům, že zapomínáme na to, na čem jsme se na sjezdech ustanovili a pak, že nejen na to zapomínáme, ale často přímo proti tomu hned v zápětí jednáme; tedy, dvě závažné chyby se nám předhazují, zapomětlivost a nekonsequentnost a věru, že by se nám tato zapomětlivost a nekonsequentnost k záležitosti pomníku Husova hledíc, v plné míře mohla vytýkati. Že tomu tak, vysvitne nejlépe z úvah, které dílem před letošní slavností Husovou, dílem po ní byly v různých časopisech jednotlivých frakcí katolíků českých uveřejněny Uvedu zde některé z těchto úvah.

1. Časopis »Katol. Moderny«, »Nový Život« v čís. 6. str. 199. psal takto:

»My si vysoce vážíme obětavého hrdinství a idealního zápasu Husova .... a přejeme si, aby náboženský smysl Husův oslaven byl velikolepým pomníkem, ale protestujeme proti tomu, aby některý z návrhů posavádních proveden byl na Staroměstském náměstí, neboť každý z nich poruší staroslavný ráz tohoto místa a žádný z návrhů těch nevystihuje důstojně idey Husovy. Toto jest výraz smýšlení katolické Moderny, ve které nestranní znalci (prof. university Krakovské Zdiechowski) vidí dědičku ušlechtilých snah Husových. To pravíme národ. radikálům a našim farisejským kaceřovatelům v táboře klerikálním musíme výslovně poznamenati, že s odsouzenými články Husovými se nestotožňujeme.«

2. »Bílý Prapor«, »Obzor katolické moderní intelligence« po letošních slavnostech Husových přinesl v čís. 29. následující úvodník:

Pražské slavnosti měly letos patrně irenický charakter. Bylo by chybou se strany katolické neuznat toho a neradovat se z toho. Tato věc urychlí jistě obrat v názoru o Mistru Husovi v kruzích katolických. A byl by už čas, abychom se postavili vůči Husovi na jediné správné stanovisko křesťanské spravedlnosti. — Je to zákon od věčné Lásky daný, že duch náš všecko neobsáhne a že naše ruka vždy je v nebezpečí zasáhnout brutálně. Posuzujeme-li však ne to, co by mělo být, nýbrž co jest, ne věci, nýbrž lidi a strany, ne resultáty, nýbrž zodpovědnost, nejen dějinám, nýbrž Bohu a věčnosti, pak musíme soudit intence. Každého nutno soudit dle zákona, který v sobě má, dle ideálu, k němuž směřuje, dle dobra a povinnosti, jak jim rozuměl. Stanovisko toto je velmi útěchy plné. Ovšem že přehlíží mnohý zločin, než budí také úctu a lásku k ubohému lidstvu, v němž tolik nevědomosti, tolik bludů, tolik vášní a které přece i v dobách úpadku chová potřebu, vyšší vášeň, po dokonalosti a spravedlnosti. S tohoto stanoviska jeví se často bludy jako vznešené pokusy o pro-

niknutí do tmy, jako heroická přehlédnutí se, a lidé, jež jsme odsoudili jako netvory, mění se v očích našich a vynucují si náš obdiv. Jak by se tu dle tohoto měřítka změnily mnohé úsudky historie! Kdo by na př. popíral, že bludy Fenelonovy a Tolstojovy mají charakter vznešené mysli a částečně mohou být nazvány velikolepými? Kdo by dnes schválil úsudky o Sokratovi, Johaně z Arku, Savanarolovi, úsudky, které si o nich učinila jejich doba dle svých měřítek? — A na toto stanovisko křesťanské spravedlnosti musíme se postavit i my katolici vůči Husovi. I my musíme odmítnout, jakoby úsudek jeho doby proti němu byl ještě míněním našim. V jeho chybách musíme najít heroické přehlédnutí se, vznešenou mysl a nejčistší intence, které z něho činí člověka tíhnoucího k ideálům, toužícího po dokonalosti a spravedlnosti. — Totéž měřítko však budiž kladeno i na jeho soudce a pak památka kostnického mučeníka bude národu českému požehnáním. V tomto duchu můžeme se i všichni shledat u Husova pomníku. Dejž to Bůh!«

3. »Věstník katol. duchovenstva« v čís. 18. přinesl článek od dp. Paulyho, jehož hlavní stať zní: »Při Husovi rozeznávati dlužno dvě stránky: stránku církevní a národní. Po stránce církevní zanechal Hus trapné vzpomínky a s jeho chováním nemůže a nesmí v tomto směru souhlasiti žádný pravý katolik, neřku-li katolický kněz. Avšak co se týče jeho činnosti národní, má se věc docela jinak, neboť tu jsou nepopíratelné zásluhy plynoucí z dobrých jeho skutků a tyto dovoluje morálka katolická nejen uznati, nýbrž i oceniti vděkem těch, kteří z nich užitek čerpali. Katolická morálka nikdy nedovoluje odsuzovati dobré skutky někoho, protože také zlé skutky vykonal, nýbrž velí rozeznávati dobré skutky od zlých, pro tyto má svoji nelibost a odsouzení, pro ony však svoji zálibu a uznání. Sv. Petr, Augustin, Maří Magdalena, Markéta z Kortony, Siegmund a j. mají své stinné stránky, které církev zavrhuje, ale jejich světlé stránky oceňuje a pro ně je oslavuje, tak i Husova památka a jeho oslavování po stránce národní nemá do sebe ničeho, co by se protivilo katolické morálce a proto ani ten nejpřísnější katolík nemůže ničeho namítati proti tomu, jestliže Husovi jakožto zasloužilému pracovníku národnímu se chce zasaditi pamětní deska nebo postaviti pomník, jestliže se tím nezamýšlí demonstrace proticírkevní. Kdyby se toto stanovisko mělo na zřeteli dříve, jsme o tom pevně přesvědčeni, že by Husova otázka u nás nenabyla takové ostrosti proticírkevní, jako tomu dnes, a myslím, že nejsme daleko od pravdy, jestliže tvrdíme, že jsme sami nemálo Husovu tendenci proticírkevní hodně přiostřili tím, že jsme tohoto rozdílu nečinili a šmahem proti Husovi se stavěli. Husovu památku z myslí českých vymýtiti se nepodaří u nás nikdy a nikomu a bojem proti ní jen budeme věc přiostřovati a tím více o její tendenci protikatolickou se starati. Proto třeba dnes více než kdy jindy opatrnosti a klidné rozvahy. Kruhy pořadatelské letošních slavností Husových vyšly nám poněkud vstříc, neboť vydaly heslo, aby se při oslavách Husových vystříhali dotyční činitelové všech náboženských agitací a aby se nepovolávali za řečníky příslušníci

stavu kněžského a j. evangeličtí pastoři. Tím jest naše stanovisko nemálo usnadněno, tím nám jaksi podána alespoň záruka dobré vůle.«

4. A konečně v »Obnově« královéhradecké ze dne 22. máje, tedy dávno před slavnostmi, napsal pražský dopisovatel její, pan Dr. Řezníček takto: »Projevy odporu proti tomu (t. j. postavení Husova pomníku), jež se během doby děly, nelze dle jejich výsledku bráti vážně. Sluší totiž počítati s fakty a ta jsou, že dnes representace převážné většiny českého voličstva a české veřejnosti jednomyslně k položení základního kamene k Husovu pomníku na Staroměstském náměstí přistupuje. Kdo by se tomu protivil, působil by marností tou jenom svému okolí zbytečné nesnáze a protivenství a prozrazoval by leda svou slabost. Rozumný muž se do bezúspěšného a bezvýsledného boje nikdy nepouští. A dále praví: chtíti dnes proti stavbě jeho mluviti, bylo by nevčasným a nerozumným drážděním nejširších vrstev české veřejnosti .... Končíme tím, praví na konec p. Dr. Václ. Řezníček, že je to faktum že se bude v Praze Husův pomník stavěti, že si toho největší a rozhodující většina representace českého národa dnes přeje, že patronisaci toho převzala a tím jest srozumitelně řečeno vše ostatní.«

Uvedl jsem tyto čtyři projevy prozatím beze všech poznámek na důkaz, jak v samém táboře katolickém odchylná jsou mínění o Husovi a jeho oslavách a jak tato mínění jsou daleko od resoluce na sjezdu katolíků před pěti lety přijaté.

A nyní nebude od místa uvésti z učení Husova některé citáty, jak je podal nejlepší znalec spisů Husových a theolog na slovo vzatý, Dr. Lenz.

Především Dr. Lenz rozhodně reaguje na běžné mínění, které naši pseudohusité ač tisícekráte vyvracené, po tisícé a prvé dále šíří, že prý Hus byl v Kostnici odsouzen proto, že káral chyby a poklesky tehdejšího duchovenstva. Tvrzení toto jest holou nepravdou, ač-li u mnohých není zlomyslnou lží. Církev katolická a její hierarchové nikdy netrestali a trestati nemohli nikoho, kdo pro mravnost v církvi a zvláště kněžstva pracoval. Konrad Waldhauser, Milič z Kroměříže a Štítný mluvili ještě důrazněji, než-li Hus a nikdo jich nestíhal. Naopak, docházeli nahoře podpory a přízně. A páni pseudohusité nesmí zamlčeti, že i Hus, dokud v rámci církevní kázně k nápravě pracoval a v dogmatice s církví se srovnával, byl miláčkem tehdejšího arcibiskupa a že právě od něho byl ustanoven za exercitatora duchovenstva. Hus tedy nejen že za mravokárné řeči své nebyl trestán, nýbrž naopak ještě byl od arcibiskupa za mravokárce takřka ustanoven. Nikoliv tedy pro své mravokárné řeči, nýbrž pro své bludné, ano přímo podvratné a revoluční věty, jež byly z jeho spisů sebrány, s autografem jeho srovnány a za shodné s nimi od Husa a Jeronýma uznány, pro ty byl odsouzen. (Srov. Lenzův článek ve »Vlasti« XVI. str. 97.)

Některé z těchto bludných vět Husových budu citovati, jak Dr. Lenz je uvádí ve »Vlasti«.

a) Hus nazýval církev Babylonem, Sodomou a místem, kde bytují zlosynové (XVI. str. 308—309).

b) Kněz a jahen má volnost kázati slovo Boží, i kdyby byl kletbou stížen (XVI. str. 310).

c) Kněz a biskup, jsa ve hříchu smrtelném, nemá více práva přisluhovati sv. svátostmi a neposvěcuje platně (XIII. str. 872—873).

d) Nikdo není občanským pánem, nikdo prelátem, nikdo biskupem, je-li ve smrtelném hříchu (XIII. str. 874).

e) Písmo sv. jest jediným zdrojem křesťanského náboženství (XIII. str. 880).

f) Církev jest sbor předzřízených, to jest, od Boha k životu věčnému určených (XIII. str. 881).

g) Hus zamítal odpustky jako vynález satanáše (XV. str. 682).

h) Hus učil, že majetník, je-li ve smrtelném hříchu, ztrácí právo na svůj majetek a že páni světští podle vůle své mohou odjati duchovním, ve hříšném stavu trvajícím, zboží časné, ano, že mohou je zabrati také tehdáž, když takové zabrání vůbec bylo by potřebné (XV. str. 686).

i) Hus tvrdil, že papežství není původu božského, ano, že moc papežská pochází z ďábla. A nastíniv šeredný obraz moci a zloby Antikristovy jasně a průzračně ukázal, že hrozný ten člověk a svůdce křesťanstva jest papež (XV. str. 782—783) a že katolické duchovenstvo jest žákovstvem Antikristovým a korunou Antikristovou že jsou kanovníci, probošti a jiní toho druhu, kteří pronásledují lidi zbožné. (XV. str. 787). Všichni ti, kdož jsou přívrženci Antikristovi, to jest venkoncem všichni katolíci, náležejí ke sboru zlostníků, nesouce na sobě znamení Antikristovo. Věrné duchovenstvo a věrný katolický lid prohlašuje za ocas Antikristův (XV. str. 789—790).

Omezuji se jen na tyto citáty, které na místech uvedených dr. Lenz šíře odůvodňuje a spisy Husovými do podrobna dokládá. Když ale Husovi tyto a jiné bludné jeho věty, z jeho vlastních spisů vyňaté, na koncilu kostnickém byly vytýkány, Hus to popřel, že by jim byl učil a svědky proti němu mluvící za lháře prohlašoval, (XVI. str. 314) ač vlastní jeho spisy z toho, co mu za vinu bylo kladeno, ho usvědčovaly. A z toho právem soudí dr. Lenz, že Hus za své přesvědčení nezemřel, jak se obyčejně říká a že nebyl takovým pevným charakterem, za jaký ho jistá strana vyhlašuje a tím lid obelhává a klame. Hus byl třtinou větrem popularity se klátící.

A nyní na základě toho, co dosud bylo uvedeno, snadno budeme moci posouditi, jak dalece správnými jsou výše citované projevy o Husovi. Probereme je klidně a věcně.

Moderna v »Novém životě« prohlásila, »že s odsouzenými články Husovými se nestotožňuje« a přece si přeje, »aby náboženský smysl Husův oslaven byl velikolepým pomníkem«. Jak možno tato oxymora spojiti, na to můj nemodernistický rozum nestačí a byl bych velice tomu povděčen, kdyby pánové od katol. moderny své plány laskavě nám vyložiti ráčili. Mně totiž nejde nikterak na rozum, jak mohou uvědomělí katolíci — a k těm zajisté páni Modernisté sami se počítají — přáti si, aby »*nábo-*

ženský smysl« Husův velikolepým pomníkem byl oslaven, když tento »náboženský smysl«, jak uvedenými citáty dokázáno, stojí v kontradiktorickém sporu s katolickým náboženstvím? Páni Modernisté praví dále, že si váží »o ctavého hrdinství a idealního zápasu Husova«, já ale s Alzogem k tomu dokládám, že hrdinství Husovo, s kterým tvrdošijně na svém stál a na hranici smrt podstoupil, bylo lepší věci hodno. »Nový Život« jaksi s chloubou uvádí, že nestranní znalci à la Zdiechowski, v »Katol. Moderně« vidí dědičku ušlechtilých snah Husových. — Napadá mi, co v letošním ročníku »Vlasti« na str. 790. uvádí článek dra. Lenze: »Je svatou pravdou, že jest Hus hlavní příčinou děsných nepokojů v Čechách, jest svatou pravdou, že jeho štvaní proti papeži a naproti duchovenstvu bylo hlavním zdrojem, z něhož vycházela zášť Wiklifistů, kališníků, Táborů a jiných naproti papeži, naproti duchovenstvu a naproti katol. církvi vůbec. M. J Hus jest morální původce všech těchto běd, kterých okoušela země česká, a úhlavní příčinou, proč povstaly náboženské bouře, ukrutné boje a proč byli nelítostně vražděni kněží a věrní katolíci«. Strom podle ovoce se pozná a když vidíme tak trpké ovoce, jaké snahy Husovy přinesly, tu věru bychom se rozpakovali prohlašovati se za dědice těchto snah, byť tyto snahy v prvních počátcích halily se ve frasi ušlechtilosti.

Ovšem, praví Lavater, že leckdy může člověk naučiti se moudrosti i od bláznů, avšak každý rozumný raději půjde učiti se moudrosti k moudrému, než do blázince. A rovněž dle zásady, že nikdo není tak špatný, aby alespoň něco ušlechtilého na sobě neměl, lze i na heresiarchách nalézti některé tahy ušlechtilé, katolickému knězi však lépe sluší učiti se ušlechtilým snahám a v dědictví přijímati je od těch heroů, které církev prohlásila za svaté a nikoliv od těch, kteří od církve usvědčeni a odsouzeni byli jako kacíři. —

A nyní posoudíme výše citovaný projev pánů Rozvojistů z »Bílého Praporu«. Pánové ti praví, že »už je čas, abychom se postavili vůči Husovi na jedině správné stanovisko křesťanské spravedlnosti«. Již malý katolický katechismus, pro nejnižší třídy obecných škol předepsaný, poučuje nás, že křesťanská spravedlnost záleží v tom, dobře činiti a zlého se varovati, jak tomu naše sv. víra učí. A poněvadž, co jest dobrého a zlého, určují zákony Boží, které každému katolickému křesťanu musí býti normou jeho jednání, dlužno posuzovati spravedlivost každého člověka dle toho, jak se řídí zákony Božími a zákony církve svaté, jíž Kristus Pán dal přece moc svazovací a rozvazovací . . A dle těchto zásad souzen byl od sněmu Kostnického také Hus a shledán byl vinným.

Páni Rozvojisté ale jinak vykládají stanovisko »křesťanské spravedlnosti«. Oni praví, »že každého nutno soudit dle zákona, který v sobě má, dle ideálu, k němuž směřuje, dle dobra a povinnosti, jak jim rozuměl«. Touto zásadou postavili se páni Rozvojisté úplně na stanovisko mravní anarchie. Neboť, má-li každý člověk posuzován býti dle ideálu, k němuž směřuje a dle dobra a povinnosti, jak tomu rozuměl, pak musí každý zločinec býti

prohlášen nejen za nevinna, nýbrž i za velikolepý charakter, »k svému idealu« směřující«. Pověstný anarchista Ravachol tuto zásadu zastával při svém přelíčení. Řekl: mým idealem jest štěstí společnosti lidské, ideal to zajisté krásný a já rozumím k tomuto idealu dospěti rozhazováním pum mezi pány.

Ani mi nenapadá tímto příkladem přirovnávati Rozvojisty k Ravacholovi, nýbrž přirovnávám pouze zásady jejich k zasadám Ravacholovým a shledávám, že tyto zásady jsou dle svrchu uvedených citátů stejné. Vím zajisté, že nikdo z Rozvojistů v praxi tak daleko jíti nechce, co však je do zásad, když v praxi provedené, k takovým koncům vedou. Nikdo zajisté by se byl výsledků svého učení tak nezděsil, jako Hus sám, ale co naplat, když zlého semene nasil, které uzrálo v plody krvavé.

Rozvojisté stojí tedy na chybném stanovisku, chtějíce, aby člověk posuzován byl dle svých intencí a dle toho, jak jim rozumí, a ostatně pánové mohou poptati se kteréhokoliv právníka, zdali toto stanovisko může zaujímati i juridika světská. Odvolávají se na Tolstoje a Fenelona, ale zapomínají, že Fenelon sotva mu z jeho díla »Explication des maximes des Saints« bylo vytčeno 23 vět co nebezpečných a nesprávných, ihned na kazatelnu vystoupil a se slzami v očích vyznal se, že chybil, autoritě církve že se podrobuje a prosil, aby odsouzená kniha jeho od lidu dále čítána nebyla. A právě toto podrobení se autoritě církevní učinilo Fenelona vznešeným charakterem a bylo by učinilo jím i Husa, kdyby Hus totéž provedl, co provedl Fenelon.

Rozvojisté odmítají, jakoby úsudek Husovy doby o něm proti němu byl ještě míněním jejich a vidí v jeho chybách »heroické přehlédnutí se«. My naproti tomu pravíme, že naše mínění o Husovi dnes jest totéž, jaké o něm prohlásil sněm kostnický, tedy autorita v církvi ta nejvyšší. Volají sice někteří po revisi jeho procesu, ale kdo pročetl Acta koncilu kostnického a kdo pročetl spisy Husovy, jako to učinil dr. Lenz a chce souditi dle zásad katolické a nikoliv dle zásad katolicko-modernistické spravedlnosti, musí dospěti o Husovi k témuž úsudku, jaký pronesl koncil kostnický. Že mínění pánů Rozvojistů s míněním katolické církve o Husovi diametrálně se rozchází, není divu, poněvadž páni Rozvojisté již ve mnohých jiných věcech s míněním církve se rozcházejí.

Doufají-li Rozvojisté, že »v tomto (jejich) duchu můžeme se shledati všichni u Husova pomníku«, pak jich mohu ujistiti, že pracujíce k oslavám Husovým dle tohoto svého ducha, mohou se u Husova pomníku shledati s liberály, atheisty, socialními demokraty, národními nevěrci, anarchisty a dekadentisty, nikdy však s opravdovými katolíky. A volají-li ku konci svého přání, aby k tomuto shledání se u pomníku Husova došlo: »Dejž to Bůh!« pak mi toto volání připadá jako hrubá blasfemie a surový políček, katolické církvi ve tvář vmetený. —

3. Dp. Pauly ve svrchu citovaném článku svém rovněž uchyluje se od resoluce, která v jeho přítomnosti na katol. sjezdu pražském v příčině Husova pomníku byla přijata. Z jeho úvahy trojí do očí padá.

Předně, že rozděluje při Husovi dvojí moment, církevní a národní a praví v úplném souhlasu s námi, že »s chováním Husovým po stránce církevní nesmí souhlasiti žádný pravý katolik, neřkuli katolický kněz«. Národní jeho činnost však deskou nebo pomníkem oslaviti katolická morálka že nezakazuje a že tedy ani nejpřísnější katolík ničeho namítati nemůže proti tomu, jestliže Husovi jako pracovníku národnímu chce se postaviti pomník, jestliže se tím nezamýšlí demonstrace proticírkevní«. — K tomu podotýkám tolik: V theorii se toto rozdělování Husa v národního pracovníka na jedné a na kacíře na druhé straně provádí, ale v praxi to u nás těžko půjde. Připadá mi to jako mathematická nějaká formule o imaginerních veličinách, s nimiž mathematika počítá, až do nejminuciesnějších podrobností je určuje, ovšem jen na papíře, ve skutečnosti však se to provésti nedá. Nechci, aby dp. Pauly uvěřil v té věci mně, snad ale uvěří historiku na slovo vzatému a v záležitostech Husových jistě nepředpojatému, totiž Tomkovi a ten v 28. sezení zemského sněmu českého v roce 1889, kdy se jednalo o zasazení desky Husovy na budovu musejní, prohlásil: »Náš lid po takovéto debatě nedovede rozeznati zdali (vřadění jména Husova na jednu z desek) se to stalo pouze pro uznání jeho literárních zásluh, čili se to stalo k vůli protikatolické demonstraci.« A dp. Pauly račiž býti ujištěn, že ani dnes ani později český lid toho také rozeznati nedovede po tom, co všechno postavení pomníku Husovi předcházelo, a po tom, co vůbec moderní husitské hnutí vyvolalo.

Dnes představa lidu o Husovi není představou o muži, který diakritickými známkami, třebas až po bitvě na Bílé Hoře v praxi zavedenými, zasloužilým se stal o český pravopis, aniž lid si na to vzpomene, že za rektoratu Husova král Václav z čistě politických příčin universitu pražskou Čechům vrátil, nýbrž představa lidu o Husovi je dnes jako o muži, který hlásal odboj proti církvi katolické a který jako heresiarcha byl upálen. Vezměte Husovi tuto smutnou gloriolu a Hus i se všemi svými, dnes v popředí stavěnými a až přespříliš přeháněnými zásluhami o národnost, bude dnes právě tak více méně lidu lhostejným, jako jest mu více méně lhostejným Štítný a Adam z Veleslavína. Hus se tedy de facto ve dvě polovice rozseknouti nedá tak, aby národnostní polovice se chválila a o církevní polovici se mlčelo; již per idearum associationem i ta druhá stránka Husova, totiž ta církevní, na mysl se vtírá a svého posouzení vyžaduje.

Za druhé. Dp. Pauly má za to, »že jsme my sami Husovu proticírkevní tendenci nemálo přiostřili tím, že jsme tohoto rozdílu nečinili a šmahem proti Husovi se stavěli.« Této výtky si katolický lid český a duchovenstvo české nezasloužilo a od dp. Paulyho tím méně. Výtka ta měla adresována býti pseudohusitům, kteří celé moderní hnutí husitské vyvolali a kteří Husa oslavujice, výhradně pro jeho odpor proti katolické cirkvi ho velebili; národní moment, ač-li někdy o něm zmínka od nich učiněna byla, vždy býval věcí naprosto podřízenou. Celé řady takových pseudohusitských schůzí jsem viděl a co jsem při nich slyšel, všechno bylo na jedno kopyto. Církev (!) že prý byla zkažená —

jakoby církev mohla se zkaziti, vždyť přece mohou zkaziti se jen lidé, a i kdyby většina katolíků mravně byla zkažená, církev co od Krista Pána založená instituce vždycky zůstane svatou — kněží světští a mniši že byli zhýralí, že prodávaly se odpustky, že farář Kojata měl hospodu atd. Hus že to chtěl napraviti, ale za to byl upálen. Toť trest všech řečí, které o Husovi dosud se konaly. Ani jednou jedenkráte jsem nečetl, ani neslyšel jsem o tom, že by kdy pseudohusité byli konali přednášku o Husovi jakožto reformatoru pravopisu, vždycky jen jako o reformatoru církevním. A k tomu přece mlčeti jsme nesměli. Na poli, na kterém jsme byli napadeni, na tom poli musili jsme se brániti a že se přiostřoval boj, nebylo naší vinou, nýbrž vinou našich nepřátel, kteří přiostřili zbraně a útok na nás. Věru, kdyby ctitelé Husovi vždycky byli si všímali a velebili Husa jako národovce, ani jeden kněz by byl proti tomu se neozval, spíše snad leckterý byl by řečníkovi zatleskal. Rozdíl mezi »církevním« a »národním« Husem teprve dnes jest uměle a theoreticky vymyšlen a jest v tom skryt šikovný tah našich nepřátel, kteří tímto tahem chtějí nepozorné a neprozíravé katolíky oklamati, aby je brzo udělali šach mat.

A proto, za třetí, domnívá-li se dp. Pauly, že dnešní oslavovatelé Husovi nám vyšli poněkud vstříc vydáním hesla, aby při slavnostech Husových vystříhali se řečníci a pořadatele jejich vůbec všech náboženských agitací a za řečníky aby nepovolávali se pastoři, může býti ujištěn, že tato, jak on myslí, »záruka dobré vůle«, valné ceny nemá. Ukázalo se to hned při kladení základního kamene k jeho pomníku. Řeč Grégrova nebyla nikterak tak neviňoučká a ty kopance, kterými se po katolících v ní rozehnal, nikterak nesvědčily, že by ta »dobrá vůle« dodržeti se chtěla, rovněž jako mazlení se při banketu s odpadlíkem a pastorským agitátorem Bourrierem nikterak nedokazovalo, že to jen při »národní« stránce Husově zůstane. Musíme Pappenheimy znát. Řekne se: My budeme slaviti Husa jen jako národovce, katolíci, nebojte se, o vás se ani nezavadí: Tak se to řekne a možná, že snad tu a tam některý z pořadatelů oslav Husových trochu do opravdy to myslí. Ale já pochybuji, že se to vůbec do opravdy myslí. Spíše za to mám, že heslo to vydáno bylo za tím účelem, nás katolíky uspat. Jednou se slib jakž takž dodrží, podruhé se uvolní a svede se to na »nemilé nedopatření« (jako s Bourrierem) a po třetí již se rozváže docela. Ale zatím se cestičky již pěkně vyšlapaly, kult Husův se šikovně v lid vočkoval, jeden krok a již bude Hus oslavován co odpůrce Říma. Vidím pessimisticky? Nikoliv! Za to mi ručí seznam pořadatelů Husových oslav. Mezi nimi není ani jeden rozhodný katolík, za to ale převážné procento osvědčených odpůrců katolické Církve. Přál bych dp. Paulymu, aby optimismus jeho ho nezklamal, já ale v té příčině jdu s Kassandrou, volající: »Timeo Danaos et dona ferentes.«

Konečně odpovím panu dru Řezníčkovi. Praví, že representace převážné většiny českého voličstva a české veřejnosti postavení pomníku Husovi si přeje. Pan dr. Řezníček dí opatrně, že

»většina *representace* voličstva« a nepraví, že většina *voličů* si toho přeje. Tedy pány poslance tím myslí a pak pány zástupce obcí a okresů. Dovoluji si ale pochybovati o tom, že by zápal i u těchto pánů pro Husa byl tak horoucí, jak se horoucím uměle dělá. Nejmakavějším toho důkazem jest mi po čertech sporé docházení příspěvků na pomník Husův, tak sporé, že samy »Národní Listy« nejednou se hanbou chytaly za hlavu, že to nic nikam nejde. A my máme přece příklady opravdu horoucího nadšení vlasteneckého u nás. Vzpomeňme si na doby, kdy se stavělo národní naše divadlo Jak ochotně dávali i chuďasové krejcárek ku krejcárku, aby sehnala se potřebná suma a když vyhořelo, za týden byl pohromadě milion. Tohle bylo opravdové vlastenecké nadšení! Podívejme se dále na naši »Matičku školskou«. Každý rok seberou se statisíce, tvoří se odbory její, vyskytávají se mecenášové její. Tu také jeví se opravdové vlastenecké nadšení. Kde, prosím, něco takového je u Husa? Ukažte mi jen jednoho mecenáše pro jeho pomník! Ukažte mi ty statisíce od r. 1889 sebrané, ač pro jejich sebrání mladočeské bubny o překot hlomozí! Ukažte mi činnost a výsledek odborů pro Husův pomník: — Marně se tážu. Naproti tomu, já vám ukáži celé řady mladočeských novin, kde se vedou nářky, že peníze na pomník nejdou, a z mnohých, alespoň jeden příklad vám povím. Když po debattě o desce Husově rozhodli někteří horkokrevní, že na truc postaví se Husovi pomník a vyzvali ku sbírkám na něj, domnívajíce se, že se peníze tak pohrnou, jako na »Národní divadlo«, povzdechl si mi jeden z vynikajících tehdáž mladočechů od plic řka: »Kyrýho sak .... si to zase vzpomněli, člověk na to musí chtěj nechtěj dát a bude z toho jen větší rámus a rozbroj v národě.« Faktum! Ten pán ještě žije a je velmi vážen a proto nechci ho jmenovati plným jménem.

Věru, kdyby tak ti pánové, kteří spolu Husa oslavovati *musí*, nebáli se mladočesko-husitského pranýře, to by se pořádně řada jejich scvrkla a věru, že kdo do toho vidí, každý mi přisvědčí.

Pan dr. Řezníček praví dále, že marné jest mluvení proti tomu a že rozumný muž do bezúspěšného boje se nepouští a že mluvení proti stavbě pomníku jest nevčasným a nerozumným drážděním nejširších vrstev české veřejnosti. — To vlastně znamená: katolíci, mlčte, není vám nic platno mluviti a protestovati. Máme tedy s resignací odevzdat se osudu. Pane doktore, při vší veliké úctě, kterou k Vám, pro mnohé Vaše spisy, vzácné ceny, chovám, v tom souhlasiti s Vámi nemohu. Nezdá se Vám, že boj sv. Otce s usurpatory italskými jest bezúspěšným? A přece svatý Stolec na svých protestech stojí a tyto protesty, třebas prakticky dosud bezúspěšné, přece nejsou marné. Není dnes houževnatý boj za naše státní právo na pohled bezúspěšný? A přece se za ně bijeme a protest za protestem proti bezpráví na nás páchaném podáváme. Ať jest i náš protest proti postavení pomníku Husova dnes bezúspěšný, přece svědčí o tom, že jsme zde, a že nám není lhostejno, co se proti nám, třebas zahaleně, kuje. Naopak, kdybychom vůbec mlčeli, jak nám radíte, tenkráte

bychom ukázali svou slabost, že se vůbec již ani hýbati nemůžeme, že jsme utlučeni, udupáni, mrtvi.

Nebojíme se výtky, že prý tím dráždíme »nejširší vrstvy«. Vždyť ty domnělé »nejširší vrstvy« nejsou ve skutečnosti tak široké; jakými se býti staví a pak, což když obrátíme zbraň a řekneme my jim: Což vy vlastně nedráždíte nás? Což my katolíci v Čechách máme býti jen němou kovadlinou a pseudohusité hlučně do nás bušícími kováři?

Pan dr. Řezníček jakožto osvědčený znalec doby bělohorské ví, že po rozhodnutí bitvy v neprospěch stavů a po útěku Uhrů a ústupu Čechů hlouček Moravanů statečně se bil u letohrádku Hvězdy, ač viděli, že marně zápasí. Bili se statečně, až do jednoho padli. — I kdybych věděl, že naše »družstvo Vlasť« jest snad tím posledním hloučkem, který se s přesilou bije a že podlehne, pokud mu v čele budu státi, budu se bíti s přáteli svými proti pseudohusitům do posledního z nás.

Končím tuto úvahu následujícím resume:

Husovy oslavy, třebas se jim dával nátěr pouze národní, jsou dobře promyšleným plánem našich nepřátel na podrývání katolické Církve v Čechách. My nesmíme pouze klidně k nim přihlížeti, nýbrž bdělým okem pozorovati každé hnutí pseudohusitů a na každý útok odpovědĕti ráznou odvetou. A proto trváme na resoluci druhého katolického sjezdu, jakož i na resoluci naší, na počátku uvedené. *Dr. Rud. Horský.*

Abrahamoviny zakladatele družstva Vlasť.

Na den 9. září připadly 50leté narozenniny Tom. Škrdle, redaktora »Vlasti«. Týž však upozornil již v zimě red. p. Tom. Jirouška, že si naprosto nepřeje žádné veřejné a hlučné oslavy a prosil ho, aby každé podobné zámysly zastavil. A skutečně byly dány návrhy, aby narozeniny zakladatele družstva byly veřejně a okázale oslaveny, ale redaktor p. Tom. Jiroušek jednaje dle svých instrukcí je zmařil. I bylo pp. výbory družstva Vlasť usneseno, aby se výbor a užší přátelé družstva súčastnili 9. září mše sv., kterou by oslavenec sloužil, a nic více aby se nekonalo. Ke mši sv. byli pozváni: výbor družstva, zástupci sekcí a redakcí družstva, zástupci administrace, expedice, pap. závodu a knihtiskárny. Oslavenec požádal také »Katol. Listy«, aby se o jeho jubileu nešířily, takže »Naše Listy« a »Katolické Listy“ přinesly o jeho Abrahamovinách pouhé oznámení.

Dne 9. září shromáždili jsme se v klášterním chrámu Páně v Karlíně. V sakristii oslovil jubilara vldp. kons. rada dr. Rud. Horský, předseda družstva, a odevzdal mu dar výboru, krásný misál. Oba: dr. Rud. Horský i Tom. Škrdle srdečně se objali. Dr. Rud. Horský ocenil jeho zásluhy o »Vlasť«, katolický život a křesťanskou charitu, označiv pevnou jeho víru v Boha a nezištnost oslavence, jenž neohroženě pracoval pro katolické zásady,

ač často při tom i kapky hořkosti z kalicha životního musil vypíti.

Na to sloužil oslavenec mši sv. za přisluhy dp. faráře Vl. Hálka a dpp. katechetů Ant. Suchoradského a Ludvíka Fialy, při čemž hru na varhany obstaral z lásky a úcty k oslavenci předseda Vlasti vldp. dr. Rud. Horský a zpěv duchovní správce dp. Em. Stárka s řídícím učitelem p. Jos. Flekáčkem. Zpěv byl velebný a dojemný, a každý se podivoval výtečnému hlasu dp. Em. Stárky. Mše sv. súčastnily se také ctih. velebné sestry v čele s velebnou matkou, chovanci a chovanky jejich řádu a hojně obecenstva. Při mši sv. použil jubilár nového misálu a byl až k slzám dojat.

Po mši sv. sešli se pozvaní do velkého klášterního sálu a zde přednesli Tom. Škrdlovi srdečná blahopřání: za Literární sekci říd. učitel p. Jos. Flekáček, za Tiskovou ligu dp. farář Vl. Hálek a za socialní odbor red. p. T. J. Jiroušek. Řeči jejich zde uvádíme do slova:

Řídící učitel p. Jos. Flekáček:

»Veledůstojný pane, náš šlechetný, dobrý a vzácný příteli! — Prozřetelnost Boží dopřála Vám i nám dočkati se dnešního významuplného dne, kdy dovršil jste padesátý rok svého práci zasvěceného, blahoplodného života. Padesáte let se dožíti — pravda, není to věk vysoký, není to neobyčejný počet let, není to vzácné, aby se člověk dožil padesáti let: ale u Vás, důstojný pane, u Vás, je tomu jinak, Vašich padesáte let znamená tolik, jako u jiného sedmdesáte, osmdesáte roků. Vy, vzhledem k tomu, co jste vykonal, nežil jste padesáte let, ale sedmdesáte, osmdesáte; a v tom právě vidíme a s vděčností uznáváme milost Boží, působení Boží a jeho požehnání, které patrně na Vašich pracích spočívá.

Neboť, veledůstojný pane, Vašich padesáte let rozděleno na dvě polovice, jeví nám tento obraz: první polovinu života věnoval jste sebevzdělání, studování, abyste něčím byl, něčím se stal, a tu k radosti svých rodičů, k pravému dobru své vlasti a svého lidu, z něhož jste vyšel a pro něhož s takovou láskou Vaše srdce bije, ku cti církve naší svaté katolické, zvolil jste si povolání duchovní, v němž ctnostmi svými, jichž nejodpovědnější nepřítel Vám upříti nemůže, příkladně a stkvěle vynikáte.

Již jako student gymnasijní a později theolog pracoval jste s nevšední pilí a neobyčejným zápalem pro rozšiřování českého písemnictví; hořel ve Vás, veledůstojný pane, duch vroucí, po činnosti prahnoucí, energický, — zkrátka, již jako student jevil jste ty ušlechtilé vlastnosti, které Vás po celou dobu Vašeho života tak charakterisují, a činí osobu Vaši v táboře katolickém tak mohutnou, tak typickou.

Jako pracovník ve správě duchovní a později jako katecheta mimo neobyčejně bystré sledování veškerého písemnictví českého a všeho, co s národním životem naším úzce souvisí, věnoval jste se, veledůstojný pane, s celým srdcem křesťanské charitě a službě chudých, o čemž svědčí Vaše kolikaleté působení v Žižkově, Vaše činnost jako Vincenciána, Vy založil jste chudinské kuchyně, na něž každý pamětník s upřímně vděčným uznáním vzpomíná.

Později jako zakladatel družstva Vlast a časopisů jeho vstoupil jste do šlépějí vzorných buditelů našich, přidav k jejich horoucí lásce k vlasti i horoucí, neochvějnou lásku ku církvi a katolickému náboženství. To je právě to, ta Vaše železná důslednost, vytrvalost, která nesmlouvá se s nepřáteli, která nezná kompromisů, ohledů a diplomatických kliček, co Vám způsobilo tak mnoho nepřátel a nepříznivců. Ale těch se nebojí Vaše čistá duše! Vaše neochvějná víra a důvěra v Boha vede Vás jako loď v rozbouřeném, vlnami zmítaném moři k jistým, jasným cílům; Vy máte též, veledůstojný pane, velice mnoho věrně oddaných, nadšených a upřímných přátel — a kdybychom číselně srovnali přátele a protivníky, troufám si tvrditi, že *přátel je rozhoduá většina.* To Vás může síliti k dalším pracím Vašeho života.

Dovolíte mně již v této chvíli, vzpomenu-li, jak se na Vás živě pamatuji, když jste před dvaceti a třemi roky jako katecheta vstoupil do třídy, kde jsem vyučoval; tehdy měl jste vlasy jako uhel černé — dnes stojíte před námi a vlasy máte jako sníh bílé. To není obyčejným údělem padesáti let věku; to je, abych tak řekl, stříbrný diadém, který znamená práci, zásluhy, namáhání, ale také zažitý nevděk, mnohou trpkost — zaplať Bůh za vše, jen když na té stříbrné hlavě Vaší spočívá Boží požehnání.

A přejeme Vám, veledůstojný pane, vzácný a milovaný náš příteli, aby to požehnání Boží nebylo odňato od Vás, aby Vás provázelo celý život, aby nikdy již neopakovaly se chvíle, kdy strachem trnuli jsme o Vás, když těžkou nemocí navštíven, ležel jste v nemocnici Milosrdných bratří; Bůh Vám dej mnoho a mnoho let zdraví a spokojeného života! Ačkoliv již nyní, kdyby Bůh Všemohoucí Vás povolal, právem mohl byste zvolati »Exegi monumentum aere perennius« — pro pravé dobro českého lidu, pro čest katolické církve, pro zdar a rozkvět písemnictví katolického, pro blaho trpící chudiny, již tak vroucně a vždy se ujímáte, pro zdárné a mnohoslibné trvání podniků, jež jste založil a v jejichž čele stojíte — modlíme se k Bohu Všemohoucímu — račiž Vás zdravím, blahem dařit, počínání Vaše úspěchy nehynoucími korunovati, dlouho a dlouho Vás zachovati.«

Dp. farář Vl. Hálek:

Veledůstojný pane! Vážený příteli!

Bylo to před 20 roky, kdy v Jindř. Hradci zvěčnělý gymn. profesor náboženství, Váš i můj učitel, Jan Gabriel položil před nás studující na lavice zelené sešity 1. ročníku »Vlasti« a při tom vážně pravil: Zde máte časopis, který počíná vydávati náš bývalý milý žák P. T. Škrdle. On založil družstvo Vlasť, podnik to vysoce důležitý v naší době, kdy počíná literatura česká plniti se spisy protikatolickými a nevěreckými. Čtěte pilně v tomto časopise, odebírejte ho, a jak budete moci, podporujte ten podnik. Já mu předpovídám velkou budoucnost a důležitý význam pro české písemnictví. Můžeme býti hrdi na to, že jest to práce našeho bývalého žáka Tom. Škrdle. V těchto slovech a v I. roč. »Vlasti« poznal jsem s mnohými jinými Vás, důstojný Pane,

jakožto nadšeného pěstitele katolické literatury, jemuž jsem zůstal po všecka léta trvání »Vlasti« oddaným. Tím pak více, když jsem se súčastnil s Vámi práce ve »Vlasti« a jejích odborech, zvláště v Tiskové lize. Zvláště oceňoval jsem s mnohými jinými při veškerém Vašem úmorném působení ve »Vlasti« *nezdolné Vaše katolické přesvědčení*, jehož se Vám z milosti Boží dostalo. Povždy dovedl Jste zaujati ke každé věci *přesné ryzí katolické stanovisko*, jež Jste vytrvale hájil, řídě se příkladem statečných katolíků doby pobělohorské, kteří se s nikým nesmlouvali, od svých katolických zásad ani krok neustoupili, a tak vzácnými charaktery katolickými v dějinách vynikli. Těm podoben, pracoval Jste zvláště s úspěchem v obranném boji katolickém, na půdě Tiskové ligy, od počátku jejího trvání. Hned na prvním listu dějin Ligy čteme, že se konala ustavující valná hromada dne 1. června 1896 v bytu jejího zakladatele dp. katechety T. Škrdle. Od té doby zůstal Jste její duší, sílou a podporou. Jak často počal uhasínati plamen a žár nadšení pracovníků v ruchu katolickém, jak často nastávala ochablost v práci a málomyslnost v úspěch! Ale tu vždy sycen jsa zvláštním darem nebes, nezdolatelným nadšením pro naši svatou věc, povstal Jste a mocným rozmachem rozpálil Jste znovu oheň na krbu katolické obranné práce, a posilnil ostatní k boji vítěznému. Není každému dán tento dar u nás. Shledáváme se s ním hlavně jen u velikých národů katolických, kteří jsou dále před námi v organisaci katolické. Tomuto Vašemu daru od Pána Boha, nezdolnému katolickému přesvědčení, jímž oživujete veškeru katolickou práci ve »Vlasti«, vzdáváme dnes u milníku padesátin žití Vašeho, poctu své vděčné uznání, do jednoho všickni, jak shromážděni jsme v Tiskové lize, tak i v druhých odborech »Vlasti«. Popřejž Vám i na dále Všemohoucí hojnost Svých milostí, příjemného zdraví i síly k dalšímu zdárnému působení pro posvátnou věc katolickou. K tomu voláme vřelé »Sláva!«

Redaktor p. Tom. J. Jiroušek:

Důstojný Pane! Jménem socialního odboru družstva Vlasť, který před 12 lety byl Vámi založen, přeji Vám všeho dobra a Božího požehnání k dnešnímu dnu. Dej Bůh, aby jako dočkal jste se svého 50letí, dočkal jste se svého 50letého kněžství! Socialní odbor družstva Vlast, jemuž jste dal řád pořádku a činnosti na všechen čas, jest Vám svým členstvem díky zavázán, že pomohl jste nám vyvolati a v Čechách zakotviti hnutí zdravého a katolického socialismu. Jako činný člen a pokladník socialního odboru, umožnil jste nám, že socialní odbor družstva Vlasť mohl k více než 500 schůzím katolických spolků po venkově v Čechách i na Moravě řečníky vyslati a tak ducha katolického v lidu našem buditi. Vy jste, důstojný pane, stál také v řadách našich při zakládání Prvn. polit. klubu katol. dělnictva v Čechách, dal jste mu do základu 50 zl. a působil jste v něm činně plná tři leta opět v duchu našem, křesťansko sociálním, za což jsou Vám dnes vděční křesť. socialové, kteří toho nezapomněli. Díky vám za všecko. Nuže, nechť Vám tímto dnem nastávají časy spokojenější a klidnější po všem, čeho Vám bylo přečkati. Těšte se ze své

práce a ze svých podniků a spolehněte se, že kdo s vámi povždy věrně stáli, pomáhati Vám budou v dobrých skutcích i dál! Zdař Bůh!

Hluboký dojem způsobilo, když předstoupili dva sirotkové ze sirotčince Mil. Sester a jubilantu děkovali za lásku jeho a přízeň k sirotkům a chudým a při tom mu zapěli. V tu chvíli zaleskly se slzy v očích všech přítomných. Jubilár oba chlapce něžně políbil a potom všecky klášterní dítky, služebné i ctihodné sestry vkusnými obrázky podaroval.

Projevy tolikeré lásky a přízně hluboce dojat Tom. Škrdle odpověděl v tato slova:

Veledůstojný pane předsedo, důstojní páni bratří, velectění pánové, ctěné dámy!

Neprve děkuji Bohu milosrdnému, že mi při stálé churavosti dopřál dočkati se věku 50 let. Byl jsem již v semináři na zdraví tak chatrný, že jsem si přál sloužiti aspoň jednu mši sv. a hle, činím tak již na 25. rok, což jest od Boha pro mne veliká milost.

Ve druhé řadě děkuji drahým svým rodičům, kteří mi pevnou víru a pevné náboženské zásady do srdce vštípili. Pevné náboženské zásady nemám ani ze školy, ani ze semináře, ty jsem si přinesl již z otcovského domu. Otec můj odpočívá již v Pánu, a matka moje, stařenka 87letá, ještě žije. Oběma platí dnes moje vděčná vzpominka.

Třetí vděčnou vzpomínku věnuji všem těm, kdož mi družstvo Vlasť budovati pomáhali a kdož se mnou dosud spolupůsobí. Těm, kdož žijí, děkuji dnes z hlubin srdce svého za všecku podporu a přízeň, a těm, kdož odpočívají v Pánu, věnuji denně při mši sv. vděčnou vzpomínku. Nejhlubší můj dík patří ovšem sl. výboru družstva a všem, kdož pracují v sekcích, redakcích družstva, kdož píší do časopisů družstva, kdo pracují v administraci, expedici, v pap. závodě a děkuji také Vám, pane faktore, jakožto zástupci naší knihtiskárny.

Na čtvrtém místě děkuji řádu Mil. Sester v Karlíně: zde jsem měl první mši sv., zde konám již 19 let každou neděli a svátek služby Boží, zde jsem si přál mši sv. sloužiti i dnes, zde jsem nalezal útěchy v největších protivenstvích svého života, a proto je mi to místo tak milé a tak vzácné. Prosím dp. katechetu Ludvíka Fialu, který zde zastupuje řád Milosrdných Sester, aby velebné matce, všem ctih. sestrám a klášternímu p. řídícímu učiteli vyslovil upřímné srdečné poděkování.

Na poděkování Bohu a z lásky k Bohu založím spolek na zakládání katol. knihoven v Čechách a na Moravě a opravím kostelík ve svém rodišti Pleších; z těchže důvodů uděluji v den svých 50letých narozenin tyto dary: družstvu Vlasť daruji 1000 K; po 50 K věnuji chudým ve svém rodišti Pleších a chudým farnosti sv. Štěpána, kdež žiji; dále věnuji po 50 K: Tiskové lize, mrzáčkům v Růžencové výrobně a oběma ústavům: zdejšímu a Červenému kříži, v nichž mši sv. sloužím; 75 K daruji třem konferencím sv. Vincence v Žižkově, v nichž jsem působil, a z nichž jsem dvě založil; 20 K Čt. besedě ve Pleších, kterou jsem za-

ložil; po 10 K daruji na africké misie, časopisu »Křesťanský Dělník«, spolku sv. Methoděje ve Vídni a Jednotě katol. tovaryšů v Praze, Školským bratřím v Bubenči a Johanneu v Praze. Bůh všemohoucí ať požehná tyto dary, aby sloužily k Jeho slávě a k blahu bližních, jakož i k dobru naší katolické věci.«

Po té řeči zasedli přítomní pánové a dámy k přátelské snídani a rozproudila se mezi nimi upřímná a srdečná zábava. Zástupce ctih. kongregace, dp. Lud. Fiala, o všecky se pečlivě staral, a zaslouží si vroucího díku. Mezi zábavou dostavil se chovanec kláštera a zapěl krásnou píseň.

Mimo již uvedené pp.: dr. Rud. Horského, far. Vl. Hálka, duch. správce Emila Stárku, red. Tom. Škrdle, katechetu Ant. Sucharadského a Lud. Fialu, řídícího učitele Jos. Flekáčka a red. Tom. Jirouška byli přítomni: dp. vícerektor Karel Štella, p. Jan Kř. Maštalíř, p. prof. Ant. Drápalík, úředníci družstva: pí. Jos. Jiroušková a p. Jan Žák, obuvník p. Václ. Průša, klášterní krejčí p. Josef Veverka, zástupce knihtiskárny, faktor p. Boh. Šubrt, zástupkyně expedice pí. Anna Žďárská, za pap. závod sl. Ter. Urbanyi, domovník družstva p. Jos. Šamonil se svou manželkou Marií, Jan Havelka, synovec a Marie Škrdlova, neteř jubilára.

V pátek, dne 11. září odpoledne, dostavila se do bytu oslavence pí. baronka Malvína Helversenova, ředitelka Růžencové výrobny, se slečnou z ústavu, Marií Schoebovou, a se čtyřmi chovankami: Karličkou, Gustičkou, Liduškou a Julinkou. Dívky byly pěkně oblečeny, v bílých rukavičkách, přednesly krásné blahopřání a zapěly líbeznými hlásky písně: »Otče náš« a »Tam kde věnčí modré hory«. Potom odevzdaly jubilárovi dárky: kytici z bílých růží, perleťový růženec se stříbrným křížkem s nápisem: »Bůh pomůže dále« a stkvostnou pallu s umělým vyšíváním a se stříbrným Beránkem Božím ověnčeným pomněnkami. Mimo to odevzdaly blahopřání vldp. předsedy Růžencové výrobny, prof. a kons. rády Jos. Havránka. Red. Tom. Škrdle byl těmito neočekávanými důkazy přízně hluboce dojat, děkoval srdečně, provedl deputaci tiskárnou družstva a v papírnickém závodě družstva vybral pro všecky slečny, služky a chovanky Růžencové výrobny obrázky.

Ač byly Abrahamoviny Tomáše Škrdle v »Katol. Listech« a v »Našich Listech« toliko oznámeny, bylo oslavenci hojně blahopřáno:

Osobně blahopřáli pp.: kanovník Frant. Vaněček, I. místopředseda družstva K. Ulrich, vojen. kurát Jos. Všetečka, řídící učitel Jan Brejcha, prof. Jos. Vávra, P. Václav Váchal, circator na Strahově.

Telegramy zaslali p. t. pp.: Lambert Ludvik, bisk. vikář, jménem duchovenstva na děkanství domažlickém shromážděného; katecheta Fr. Žundálek; dr. rytíř Nejedlý s chotí a s celou rodinou, americký notář Frankl, kníž. arcib. vik. sekr. Fr. Vaněček, farář Mat. Krejčí a kaplan St. Svoboda.

Blahopřejné přípisy zaslali pp.: praelat a metropolitní kanovník dr. Jan Sedlák, kanovník farář Msgr. dr. Josef Burian, arcikněz a děkan Alois Wolf, kanovník a bisk. vikář Tomáš Střebský, říšský a zemský poslanec JUDr. Moř. Hruban, redaktor

a farář Martin Kollar ze Slovenska, JUDr. B. Weber, školní rada prof. Dr. M. Kovář, školní rada prof. Jos. Šauer z Augenburku, kons. rada a spisovatel Fr. Pravda, spisovatel Jos. Šeřík Vitínský z Belgie, chef Cyrillo-Methodějské knihtiskárny Václav Kotrba, chef Cyrillo-Methodějského knihkupectví Al. Francl, mag. úředník a redaktor JUC. Cyrill Vlk, zemědělský inspektor Jos. Dumek, spisovatelka Vlasta Pittnerová, bisk. vikář Jan Hejtmánek, asesor a děkan Jan Vychodil, bisk. vik. sekretář Václav Voneš, děkan Vinc. Krátký, profesoři. dr. Ant. Kubíček, dr. Meth. Kubíček, Dr. Jar. Sedláček, Dr. Ant. Podlaha, klášter Emauzský v Praze, kongregace Milosrdných Sester v Karlíně (zaslala i dary, práci domácích chovanců a chovanek). Spolek na zakl. katol. knihoven v Opavě, Křesť.-soc. spolek kat. mužů a jinochů na Kladně, Křesťanští socialové ve Šternberku na Moravě, bisk. notář Jos. Nápravník — faráři: M. Bařha, Dr. Ant. Víšek, V. Suchánek, Jos. Čáp, Václ. Dvořáček, Frant. Šrámek, Bedřich Jiříček, Václ. Petřík, Frant. Jiří Košťál, Fr. Pohunek, Aug. Krčmář, Tom. Pícha, Filip Jan Konečný, Frant. Stibor, Jos. Buchta a Koudelka, Jos. Dumek, Frt. Petr a z Korutan Fr. Štingl, duch. správce Jos. Ruml, farní administrátor Jos. Holzmann, — kaplani a katecheti: P. Josef Šimon, Václ. Roudnický, Tom. Sec, Boh. Jiráček a Jan Novotný, měšťan Jos. Slavík, spisovatel Jan Kř. Maštalíř, horník Jos. Dušek, kl. krejčí Josef Veverka, chemigraf Zdeněk Souhrada, sazeči Alois a Josef Černý. — Hosté o pouti na faře Velhartické shromáždění zaslali krásné blahopřání a podepsali je: Jos. Kovář, bisk. vik. sekretář, faráři: Em. Hanzík, Fr. Mára, Hugo de Pauli, Tomáš Houška, Václav Petřík, Vojt. Novotný, V. Novák, katecheta Jar. Pihler, kaplani a kooperátoři: Jan Šimáček, Václ. Pulec a Jan Němec. — Z františkánského kláštera v Bechyni blahopřejí: profesoři Šim. Bárta a Em. Žák, katecheta dr. Fiala, kaplan Jan Topinka, kněží řádoví E. Philipp a quardian P. K. Jareš. — Z požehnané Hané blahopřejí Bedř. Raška a boh. Flor. Flora, z Turnova učitel Frant. Tater, dále meteur-en-pages »Katol. Lisíů« Ant. Jakoubek s rodinou, faktor Cyrillo-Meth. knihtiskárny Boh. Eichler, far. Al. Dostál, spisovatel a kancléř Msgr. Ant. Wünsch.

Bible a Babylon.

(Dokončení.)

3. Po stvoření světa je v Genesi nejdůležitější událostí pád prvních lidí. Adam a Eva přestoupili zákon Boží, učinivše přestupkem svým nešťastnými sebe i své potomky; kletba hříchu lpěla na lidstvu, kteréž pod ním úpělo, až je vysvobodil sám Syn Boží, obětovav Sebe za ně. — Nejdůležitější událostí po stvoření světa v Genesi je pád prvních lidí, pravím, poněvadž na něm záviselo i naše vykoupení Kristem; nebyli-li by zhřešili první lidé, nebylo třeba nás vykoupiti, vysvoboditi od jha hříchu. Popírá-li kdo pád prvních lidí, popírá tím i naše vykoupení a tím vůbec celé křesťanství.

I vypravování biblické o pádu prvních lidí srovnává D. s babylonskou bájí o počátcích zla, hříchu; soudí: Babyloňané rozumovali,

proč musí zemříti člověk, který je k obrazu Božímu stvořen, a pozorovali všude velikou sílu a moc hříchu; a tu prý utvořila si obrazotvornost jejich báj, jak sveden byl k hříchu první člověk. Na jednom hliněném válci je zobrazen strom s krásným ovocem, v pravo muž, v levo žena, oba sáhají po ovoci, a za ženou had; — nesouvisí obraz ten s dějem bible o pádu prvních lidí?« táže se D.

Budiž i skutečně pád prvních lidí zobrazen na zmíněném válci, co z toho následuje? Že Israël si své vypravování vzal z Babylonu? Ještě nikterak: Vždyť tak různí národové uchovali si také ve svých bájích (prvky) známky prvního hříchu: Na př. dávná báj hellenská o bohyni Pandoře; Pandora, vším obdařená žena, (jméno samo), byla nejvyšším bohem Jovišem za ženu dána praotci lidského pokolení. V domě svém měla skříňku, kterou nikdo nesměl otevříti. Pandora však otevřela ji ze zvědavosti; tu vysypala se všecka zla ze skříňky; zpozorovavši to Pandora, uzavřela rychle skříňku, ale jen naděje v ní zůstala. Nevyznívá tu také nějaká shoda s biblí? Pandora = první žena, spáchá první hřích; jen naděje zůstala — naděje ve Vykupitele.

A. z Humboldtů objevil na nejstarších pomnících v Mexiku ženu, jež slula »matkou našeho masa«, zobrazenou s hadem. U Mongolů vypravuje se, že sveden byl jednou člověk, aby okusil »Šimo«, načež shrkla se na něj různá zla; »Šimo« byla rostlina bílá, sladká jako cukr.

Nenutká vypravování ta k úsudku, že všichni ti národové čerpali z jednoho pramene, z pramene prvního ústního podání? Vždyť první hřích měl hrozné následky, že již pro tyto zajisté dobře vštípil se v paměť lidem: odtud tytéž ohlasy v různých bájích o zlu, ohlasy, majíce více méně něco společného s pravdou biblickou.

Tedy nevyslovil D. opět žádného důkazu proti nadpřirozenému rázu bible, nýbrž pro ni.

4. Jedním z dějů, kteréž taktéž hluboko se vryly v paměť veškerému člověčenstvu pro jich dalekosáhlý význam a následky, je potopa světa. O potopě zachovala se u různých národů mnohá upomínka.

Tak Indové vykládají, že velryba varovala Mansu, že brzo přijde na celou zemi veliká potopa: rovněž mu bylo uloženo, aby zbudoval velikou loď (koráb), do ní vzal různá semena a sedm Rischi, t. j. svatých bytostí. Když přikvačila potopa, byla loď upevněna u rohů velryby, jež ji s sebou táhla a na nejvyšším bodu himmalajském zanechala.

Podobnou pověst o potopě mají Číňané; potopě ušel pouze Fah-he se ženou, třemi syny a třemi dcerami; bylo jich zachováno osm jako dle bible (I. list sv. Petra 3. 20: osm duší, jež zachovány byly z vody v arše.) I u Římanů a Řeků shledáváme ozvěny potopy: na př. pověst Deukalion a Pyrrha.

Nejvíc však se zprávou bible souhlasí pověst babylonská o potopě. Uchoval nám ji dějepisec Berosus a epos o Gilgameši: Junákovi Gilgamešovi vypravuje Hasisadra (xisuthros u Berosa), jak byl zachráněn potopy. Bohové chtěli potrestati člověčenstvo. Rozkázali Hasisadrovi, aby si vystavěl koráb, dlouhý 9000 stop a 2000 stop široký; dále aby do něho vešel se svou ženou a nejbližšími příbuznými, a aby s sebou vzal i zvířata. Pak nastala strašná potopa, že sami bohové se třásli a skryli se do nejvyššího nebe boha Anu; když bylo vše již pod vodou, burácel ještě vítr 6 dní a 7 nocí s bouří a přívalem; sedmého teprve dne utišilo se, bouře ustala, a moře stahovalo se ve své břehy. »Já ale,

vypravuje Hasisadra, »plul jsem po vodách lkaje hlasitě, že zničena jsou obydlí lidí, jichž mrtvoly houpaly se jako kmeny stromů po vlnách. Otevřel jsem otvor korábu, a když padlo světlo na mou tvář, tu zaplakal jsem, posadil se a lkal hlasitě. Tak čekal jsem 6 dnů; sedmého pak vypustil jsem holubici, kteráž však nenalezši místa suchého, vrátila se; tu vypustil jsem krkavce; krkavec vyletěl a nevrátil se více.« Potom obětoval Hasisadra bohům oběť díků, že jej zachránili od potopy; a bohové ssáli vůni obětní a jako mouchy slétli se kol obětujícího. Tu ustrnuv se bůh Ea nad lidmi, napomíná kníže bohů Bela, aby vícekráte nezahubil hříšných lidí potopou, nýbrž divokými zvířaty, hyenami, lvy nebo hladem a nakažlivými nemocemi. —

Na první pohled podobá se velice uvedená pověst s biblí. Potopou vyhrožuje se jako trestem Božím, ptáci jsou vysíláni, aby zjistili, zda již suchá země a za zázračné zachování obětována oběť díků. — Doba epopeje o Gilgameši spadá dle Assyriologů v rok 2000cí před Kr.; tedy Babyloňané nečerpali z bible, poněvadž bible jest mladší jejich pověsti. Soudí z toho D., že Israël převzal svou potopu z Babylonu.

Tomu však tak není z následujících příčin: Epos babylonský je zbarven a smíšen s polytheismem; a že by Israëlité při svém tak přísném monotheismu byli si osvojili vypravování, v němž polytheism takřka hmatati lze, toho se nelze nikterak domnívati. Pak kdyby byli převzali tuto pověst od Babyloňanů, byli by si i jméno přivlastnili, což však nebylo. Assyro-Babyloňané zovou potopu »abûbu«; v bibli ale sluje mab bûl; název mab bûl není užit v celé bibli o ničem jiném, jedině o potopě. Babyloňané tohoto slova vůbec neznají. Byla-li by zpráva bible vypůjčena od Babyloňanů, zajisté by si byli Hebraeové přivlastnili i jméno.

Dále: proč mají báje o potopě ve svých mythologiích i jiní národové, jak svrchu uvedeno? báje, které nemají sice tolik společného s biblí jako babylonská, ale předce hojně prvků společných!

Nelze se uchýliti k žádnému jinému názoru, než že všechny pověsti vyvěrají ze společného prazjevení; k tomu potopa se hluboko vštípila v paměť lidskou, o tom nebude asi nikdo pochybovati. Ovšem zkalila se památka potopy u pohanů mythickými přídavky, kdežto zpráva z bible zůstala nezměněnou, neporušenou.

Jak to vypadá u D. s potopou? Dle něho nebyla potopa ničím jiným, než pouhým hrozným orkánem, cyklonem, kterýž zuřil v nížině babylonské, jako se stalo svého času na př. r. 1876 v zálivu bengálském. Vypravování této bouře přestěhovalo se později v zemi Kanaan.

Jak libovolné tvrzení! Právem podotýká k tomu Barth: »Proč hlouběji zajímala bouře cizího národa právě Israelity, aby se zabývali a jí si osvojili, kdyby bouře nezasahovala v jich vlastní historické zkušenosti, v jich vlastní dějiny?«

Dále chce D. namluviti světu, že dekalog je vlastně majetkem Babyloňanů, v bibli, že je pouze jeho kopie. Dí: »Nesmazatelně vryt je každému srdci lidskému zákaz, bližnímu činiti, čeho si sami nepřejeme. — Nebudeš prolévati krve bližního, nepřiblížíš se ženě bližního, nestrhneš na se oděv bližního.« — Rovněž shledáváme tyto hlavní požadavky pudu lidského po sebezachování u Babyloňanů v téže souvislosti za sebou jako v pátém, šestém a sedmém přikázání starého věku bible.«

Jest jisto, že Babyloňané — jako každý jiný národ — hlavní podstatu dekalogu svým rozumem poznati mohli a první dobou i zachovávali. Vždyť co obsahuje dekalog? Nic jiného, než přirozený zákon, který je vrozen každému srdci lidskému, jejž každému hlasá hlas jeho svědomí: cti otce svého i matku svou, nezabiješ, nepokradeš atd. Vymýtiti hlas svědomí nelze, neb je Bohem člověku dán, Tvůrcem tvoru vštípen, vrozen; nelze jej smazati. »Nesmazatelně vryt je každému srdci lidskému zákaz: nebudeš prolévati krve bližního . . .« správně dí D. Časem oddali se národové hříchům, vášním, ohlušili částečně hlas svědomí neb se aspoň snažili na něj zapomněti, čím přestupovali i zákon přirozený, jak jim v srdce byl vepsán. Proto vryl Bůh svému lidu zákon ten ve dvé desek kamenných, dal jim na hoře Sinai desatero přikázání. Aby nezapomněli na zákon přirozený, dal Bůh Mojžíšem Israëlitům dekalog; že však dekalog obsahuje vlastně předpisy zákona přirozeného, učí jasně apoštol národů, píše ve svém listu k Římanům 2, 14 atd.: Nebo když pohané, kteří nemají psaného zákona, od přirození činí to, co jest zákona, takoví nemající zákona sami sobě jsou zákonem, jenžto ukazují dílo zákona napsané v srdcích svých, když jim svědectví vydává svědomí jejich i myšlení, kteráž se vespolek obviňují. nebo také zastávají.«

Dovolává-li se D. posloupnosti, jak jednotlivé předpisy mravní u Babyloňanů odpovídají našemu pátému, šestému a sedmému přikázání, tu lze na to odvětiti, že i toho se mohli dopíditi svým rozumem; postup 5., 6. a 7. přikázání souvisí s přirozeností dober, jež chrání a tu asi patří na první místo život vlastní (5.), na druhé život rodiny, v které žijeme (6.) a na třetí majetek (7.).

Ostatně, jak Jensen dokazuje, nejsou uvedené zásady v textu, kteréhož D. užil, ani v témže postupu ani v téže formě.

6. Když před 100 lety dostali se ve Francii k státnímu veslu revolucionáři, závodili takřka vespolek, jak by jen vše zničili, co upomínalo na náboženství, především katolické; mezi jiným zrušili také systém týdnový a zavedli systém dekády, t. j. zrušili týden, který měl 6 dnů pracovních, sedmý pak k odpočinku a k uctění Boha, sestavivše si nový týden mající 9 dnů pracovních a desátý pokoje. Než brzy nabyli jiného náhledu a zkušenosti, že totiž ni lidé ni zvířata toho nesnesou, že svěcení dne sedmého je požadavkem přirozeným, střásti na čas se sebe starost pozemskou, aby tělo si odpočinulo. »Svěcení neděle je bez všeliké pochybnosti dávnou observancí, která jen Mojžíšem svou sankci obdržela.« (Welte: Kirchenlexikon X. 1438.)

Co požehnání přinesl klid sab-batní, nebo nedělní! I ten prý zdědili jsme Israelity od Babyloňanů, tvrdí D. Píše totiž: »Poněvadž Babyloňané také měli Sab-bat (šabattu) a v jednom tam vykopaném, obětním a svátečním kalendáři zaznamenány jsou 7., 14., 21. a 28tý den měsíce jako dny, kde se nesmí konati žádné dílo, kdy král nesmí měniti svůj oděv, ve svůj povoz vstoupiti, obětovati, souditi, žádného pečeného ani vařeného masa jísti, ani lékař přispěti nemocnému rukou pomocnou, dále poněvadž se vyloučení dne sedmého ze stanoviska babylonského vyrozumívá ku smíru bohů, nemůže býti pochyby, že jsme i požehnání klidu sab-batního (nedělního) zdědili od onoho dávného národa při Eufratu a Tigridu.«

Předně upozorňujeme na značné rozdíly, kterými se liší sab-bat babylonský od biblického:

Jako první důkaz, že sabbat existoval u Babyloňanů, uvádějí tak zv. assyrsko-babylonské Syllabary, t. j. záznamy, v nichž se vysvětlují jednotlivá slova. V těchto vysvětluje se slovo sab-bat (nebo také šapattu) slovy »mîch libbi«, pak »ûm nûch libbi«; někteří překládali slova ona: »sabbat (dnem) pokoje srdce«; dokazovala by tedy vysvětlivka existenci sab-batu babylonského. Než jiní assyriologové smýšlí jinak; totiž že ke slovu sabattu přidaná vysvětlivka jest zkratkou velmi často užívaného »ûm nûch libbi ilani«, t. j. den usmíření srdcí bohů. Jest tedy sabbat babylonský dnem smírným, kajícím; víme o něm jen, že se slavil 7., 14., 21., 28. a 19. přestupného měsíce Elul.

Druhým důkazem, že sabbat u Babyloňanů existoval, mají býti »hemerologie« — seznam, kterému z bohů je zasvěcem každý den měsíce; na př. Druhý den: Išaratám zasvěcen. Král obětuj své dary Šamašovi, Beltě, Sinovi, Rubatě; zdvižení rukou jeho (modlitba) nebude oslyšena. Podobně o jiných dnech.

O sedmém dni (14., 21. a 28.) zní: Mardukovi a Zparnitě zasvěcen nešťastný den. Pastýř lidí nepožívej žádné pečeně, měněniž svého šatu, nenosiž světlého oděvu, nemluv královsky — lékař nepomáhejž nemocnému — večer obětuj král Mardukovi a Venuši; zdvižení rukou jeho (modlitba) nebude přijato od Boha.

Tyto předpisy nevztahují se pouze na 7., 14., 21. a 28. den měsíce, nýbrž i na 19tý, čímž je porušeno číslo 7; rovněž tak od 28tého ku 7mému příštího měsíce není pouze 7, nýbrž 8—9 dnů, an měsíční měsíc trval 29 nebo 30 dnů. Tím liší se pojem sabbatu israelského, jenž světil se vždy sedmého dne bez ohledu na den měsíce; potom liší se i tím, že u Babyloňanů byl sabbat dnem smírným, očistným, dnem smutku, u Israële ale dnem radosti, a to velikým dnem radosti, dnem rozkošným. (Is. 58., 13.) Pak sabbat babylonský není sabbatem pro všechny, nýbrž zdá se jím býti toliko pro jednotlivce jako pro krále, lékaře; klid nebyl všeobecným, smlouvy se zjednávaly, zvlášť zvířata netěšila se velikému klidu.

Nemožno tedy o žádné závislosti sabbatu babylonského s israëlským mluviti; jen tak lze si vysvětliti proč právě Israël tak důrazně, ba až úzkostlivě hájil svého sabbatu oproti jiným národům, zvláště Babylonským a Assyrským.

Ostatně, dejmež tomu, že sabbat babylonský souvisí se sabbatem israëlským, což z toho jiného, než že instituce ta je dávnou, z téhož pramene čerpanou, z prazjevení. A skutečně jest klid sabbatní původu ne teprv mozaického, nýbrž předmozaického, jehož důležitost v Exodu se jen obnovuje, aby byl věrně zachováván: »*Pamatuj*, abys den sobotní světil« 20., 8. Že již existoval před dobou, kdy bylo dáno desatero přikázání, svítá také ze zákazu sbírati sedmého dne manu na poušti. (Ex. 16., 5., 22. 23.)

7. Do hliněného kůžele, který byl nalezen v rakvi babylonské, je vepsána prosba, aby na svém místě nechal rakev, kdo jí najde a jí neuškodil; text končí požehnáním pro toho, který prokáže dobrý ten skutek: »na světě tom budiž žehnáno jeho jménu, v podsvětí nechať pije jeho duch čistou vodu.« Jsou tedy v »Šeolu« dvě oddělení; prvé pro zbožné, kdež odpočívají, pijíce čistou vodu, druhé pro bezbožné,

strádajících každé vody, nejvýš kalné ne. Tento babylonský názor o »Šeolu«, vlastně o různém osudu zemřelých v »Šeolu«, byl prý převzat a více vytvořen v St. Zákoně, nejvíc však v Novém. Toho se domnívá D. »A tyto představy o hrůzách pekelných a rajských radostech vládnou dosud nesčetnými miliony,« volá bolně D.

A přece víra v nesmrtelnost duše kotví tak hluboce v srdcích lidských, že není jednoho národa, jenž by aspoň nějak nejevil této víry; ohromné pyramidy egyptské nejsou ničím jiným, než pouhým plodem víry v nesmrtelnost duše. V Starém zákoně nesmrtelnost duší jest vůdčí hvězdou života patriarchů, kterým život pozemský byl pouhou poutí, (Gen. 47.), kdežto smrt považovali jako připojení klidu svému. (Genese 25., 8.)

Podobně se to má s thesí Delitzschovou o andělech a démonech. S anděly by se D. jestě spřátelil, ale s démony pryč každým způsobem. — »Králové prý potřebovali poslů, roznášejících jich rozkazy, tak i bohové museli se opatřiti legiemi poslů a andělů, kteří by jim sloužili, poslů s inteligencí člověka, rychlostí větru, proto okřídlených. Těmto bytostem, které nám umění učinilo milými, necháme vždy místečko v srdci. — Ale s démony a ďábly, buďtež si již nepřáteli lidí nebo Boha, měli bychom se již rozloučiti, my, kteříž se nepřiznáváme k dualismu perskému, odkud ta nauka pochází.« O všech těchto domněnkách platí totéž, co o předešlých. Že jsme svou nauku o andělích a démonech odcizili Babyloňanům, muselo by se nejprve dokázati důkazem pádným; neboť že Babyloňané věřili v anděly a démony, z toho nelze ještě nikterak dedukovati, že bible kořistila u nich, nýbrž poznáváme z toho, že původní víra v anděly a démony v začátku společném, společném všem národům, v prazjevení.

Vysvítá ze všeho, že bible není kopií Babylonu, nýbrž že obsahuje pravdu čistou, neporušenou, pravdu původní, kdežto naopak v Babylonu jsou jen jakoby rozseta zrnka pravdy náboženské, změněna však, mnohdy i znetvořena mythologií. Babylon musí sloužiti bibli. Babylon může ji místy objasniti, nikoliv ale autoritu její a ráz nadpřirozený zvrátiti; může místy objasniti, neboť výzkumy mezi troskami babylonskými a ninivitskými objasnily již namnoze starozákonní vědu a slibují toho ještě v míře hojnější.

Tak na př. jmenuje se u proroka Isaiáše (20., 1.) assyrský král Sargon. Poněvadž se v Písmě sv. žádné více nečiní zmínky, ani jiní spisovatelé a dějepisci o něm se nezmiňují, byl král Sargon úplně neznám až do r. 1843, kdy francouzský konsul Emil Botta objevil palác krále Sargona, dobyvatele Samaří, v Chorsabad; od té doby je Sargon jedním z nejznámějších králů assyrských.

Dle proroka Daniele byl zbořen Babylon Cyrem za království Baltazara; jest tedy Baltazar posledním panovníkem babylonským dle Daniele, kdežto dle Herodota, Kteria a Beroza byl jím Naboned. Neshodu tu srovnal teprve Angličan Taylor, naleznuv r. 1853—54 nápis ve zříceninách Ur, ve kterém sluje Baltazar synem Nabonedovým. Dále shledáno, že Naboned obyčejně meškal mimo Babylon, ale syn jeho Baltazar, kterého zvolil spolupanovníkem, v Babyloně.

V první knize Samuelově se vypravuje, jak Saul zbraňoval Davidovi bojovati s obrem Goliášem. David odvětil: »Pásl služebník tvůj stádo otce tvého a přicházel lev neb medvěd a bral skopce z prostřed stáda;

i honil jsem je a bil a vydíral jsem ho z hrdla jejich; a oni povstával i proti mně a já ujma je za čelist, udávil a zabil jsem je.« (Sam. 17., 34. atd.) Tentýž způsob boje představují nám zobrazení babylonská. Tak na př. představují reliéty assyrského krále Sardanápale, an se utkává v boji s králem pouště netoliko na koni a na voze, nýbrž i stoje nepříteli tváří v tvář, drže lva za hřívu.

Lze tedy právem říci, že výzkumy zřícenin babylonských namnoze rozptýlily tmu, která pro nedostatečné zprávy zahalila tak mnohou dějepisnou, národopisnou, zeměpisnou a kulturní otázku, tmu, která měla býti neproniknutelnou. Než »ex oriente lux« a bohdá ještě mnohé záhady se rozluští. — Rovněž musí nás zajímati výzkumy na východě po nábožensko-dějepisné stránce, any nám jasní a dosvědčují pravdivost a hodnověrnost zpráv biblických.

Nedávno přednášel v Berlíně profesor Hilprecht o svých výzkumech ze země babylonské; přednášel jen o svých vlastních výzkumech, kterými se zabýval po 14 let na zapadlé slávě babylonské. Jsa v úsudcích svých velice skromným jen to podal svým posluchačům, čeho se dopídil dlouholetou prací a dlouholetým zkoumáním; přednáška jeho trvala půl druhé hodiny. A přece vývody svými jen naznačoval zkušenosti, kterých nabyl v oboru tom, poněvadž hojná látka mu nedovolovala obšírněji se rozhovořiti. (Tak nalezl na př. jen 53.000 nápisů.)

Opíraje se o svou zkušenost líčil profesor Hilprecht nynější Babylonii: pravý ostrov smrti, země hrobů a mlčení. Slovo Isaiášovo: »Kterak jsi s nebe spadla dennice,« zní nápěvem pohrobním zděmi rozdrobujícími. »Vůbec nemohu,« mluvil Hilprecht, »lépe vylíčiti zemi mé lásky a mých studií, než prostými slovy bible, slovy Isaiášovými a Jeremiášovými.« Kdo se domníval, že profesor Hilprecht bude řešiti při vyvolanou Delitzschem, zklamal se. Dotkl se jí však přece, ale jen jako mimochodem, ana přednáška jeho se brala jiným cílem; dotkl se jí následujícími slovy: »Krásnými objevy a populárními letáky stala se Babylonie, dříve tak neznámá, pojednou předmětem veřejného zájmu. Zdá se mi, že již není ani vědeckým, jako assyriolog o tom se nevyjádřiti. Nechci rozdmýchati rozpor, ačkoliv bych mohl jej dobře okořeniti.« Za to vylíčil zemi slovy bible; ku konci dodal: »S úctou obdivuji ducha a stavby dávných obyvatelů; celý národ odebral se k spánku, s vyznáním na rtech svých: bohové naši jsou mrtvi. Úchvatný, ale i hrůzný zjev! Zříceniny, prach! Celou vnitřní neshodu a nesouvislost maje v mysli, volá: A zde si měl vzíti Israël svou čistou, monotheistickou ideu? Ze zbankrotilého Babylonu? Po 14leté práci své doznávám zde veřejně, ze smýšlím docela jináče, shoduje se opět se slovy Isaiášovými: »Kterak jsi spadla s nebe dennice« (Is. 14., 12.,) s výšin totiž pátého a čtvrtého tisíciletí!

»Nebe a země pominou, ale slova má nepominou,« řekl Kristus Pán, naznačuje nadpřirozenou hodnotu svých slov, jež zůstane neporušenou. Rovněž neporušenou zůstane nadpřirozená pravdivost Starého Zákona, poněvadž Duch sv. sám chránil spisovatelů, aby nezabočili a nesdělili zprávy chybné a nepravdivé. Proto také Kristus Pán nepřišel zrušit zákon, nýbrž naplnit. *Josef Černík.*

Slavnosti Jednoty českého katolického učitelstva v království Českém.

V pondělí, dne 10. srpna ve 4 hodiny odpoledne zahájeny byly slavnosti Jednoty katol. učitelstva ve velkém sále Jednoty katolických tovaryšů v Praze. Schůzi tu poctili návštěvou — mimo členy Jednoty učitelstva — vldp. kanovník farář msgr. dr. Josef Burian, dp. chef-redaktor Petr Kopal, p. Mat. Zahradnický, p. prof. Ant. Drápalík, p. Václ. Kotrba, sl. M. Borovičkova, red. p. Václ. Myslivec a podjáhen ctihod. p. Bízek.

Místopředseda Jednoty, učitel z Malotic p. Fr. Jelínek, požádal řid. učitele p. Václ. Bohdaneckého, aby převzal úřad zapisovatele. Schůzi zahájil modlitbou, načež srdečnými slovy uvítal přítomné. Zahajuje schůzi jako místopředseda na místě v Pánu zesnulého K. Skultétyho, muže hlubokého vzdělání, pevného křesť. smýšlení a neúhonného života, jehož váží si a želí bolestně celá osada a ztráty jeho lituje zvláště náš spolek, poněvadž vedle nadšení a čilé úspěšné práce, jíž spolku věnoval, byl i mužem neobyčejně obětavým. Na to vzpomíná v Pánu zesnulého biskupa Brynycha, příznivce Jednoty a † sv. Otce Lva XIII. Shromáždění vzdává čest povstáním.

Jako v celém světě, tak i v poměrech katolických jsou namnoze doby nevalně utěšené i u nás. Dosavadní stav spolku byl zkušební dobou a po zkušenostech nabytých nedáme se zmásti ani smutnými úkazy, jež namnoze panují, a neustoupíme malomyslně z pole činnosti nýbrž vytrváme, byť bychom i padli. Bůh pomůže jistě, když se přičiníme.

Potom požádal slov. pana školního radu prof. Jos. Šauera z Augenburku, aby laskavě přednesl svou řeč: »Jak smýšlel Pestalozzi o náboženství u vychování.«

Poukázav k době, v níž Pestalozzi žil, připomenul, jaký vliv měl Rousseau-ův spis »Emil« na Pestalozze. Pak probral všecky spisy Pestalozzovy a vytkl všecka místa, kde P. mluví o náboženstvi. Na konec přehledně vytkl Pestalozzovo stanovisko náboženské a ukázal, kterak Pestalozzi velikou váhu kladl na náboženství v rodině, ve škole, ve státě, ve společnosti lidské vůbec. Zakončil poukázáním k lásce, jakožto k ctnosti nejpřednější, k níž P. povzbuzuje, a přál, aby láska u nás šířila se v rodině, ve škole i v životě vůbec za přispění »ukřižované Lásky«.

Pestalozzi byl reformovaný protestant, o naší víře soudil leckdy bludně, ale byl ke katolíkům velice tolerantní. Jeho směr ve vychování zaváděli ve Švýcařích nejdříve katolíci.

Dlouhá, velice krásná řeč p. školního rady došla hojného i zaslouženého potlesku.

Místopředseda p. učitel Fr. Jelínek, promluvil k ní těmito slovy: »Z řeči přednesené vysvítá, že Pestalozzi, ač protestant, jako všickni osvědčení a právě nejlepší paedagogové, náboženství u vychování stavěl za základ celého vychování a vzdělání a cituje výrok Pestalozziho, že náboženství s vývojem citu jest A a Z přirozeného vzdělání člověka. A těch osvědčených paedagogů, Komenského a jiných, k nimž i liberální učitelstvo rádo se hlásí a za ně se schovává, nejdůležitější věci však, totiž náboženství, pomíjí, nebo i lstivě pod záminkou klerikalismu proti němu bojuje, chceme následovati, jsouce přesvědčeni, že bez náboženství

pravého vychování docíliti nelze. Prosí shromážděné, aby i oni ve svém okolí v duchu tom pracovali a snahy naše podporovali.

Ví, že slov. pan škol. rada není cti a chvály žádostiv, a bylo by zbytečno tak krásnou práci chváliti, neboť dobré samo se chválí a proto praví prostě: »Zaplať Bůh« a přeje slov. p. radovi, aby zaslouženého odpočinku, na nějž se letošním rokem ubírá, ještě dlouho ve zdraví užíval.

Bouři potlesku vyvolala řeč domácího pána, vldp. kanovníka Msgr. dr. Jos. Buriana. Uvedl, že základ Jednoty jest potřebný, a domáhá-li se liberální učitelstvo ve školství pokroku a svobody, činí tak i katolické učitelstvo. Katolické učitelstvo vidí svůj pokrok v záři a ve světle kříže, a co se svobody týká, chce i ono vykonávati své dílo paedagogické svobodně a neodvisle ode všeho liberalismu, na půdě katolické. Řečník zmínil se o Nikodemech v učitelstvu a přál Jednotě, aby sílě její činnosti vzrostlo v mohutný strom ku blahu církve a vlasti.

Po schůzi radili se členové Jednoty o programu zítřejší valné hromady; určili přesně program a navrhli kandidáty pro nový výbor.

V úterý ráno v 7 hodin sloužil člen výboru, dp. Tom. Škrdle, v útulné kapli Červeného kříže requiem za zemřelého předsedu K. Skultétyho a za ostatní zemřelé členy Jednoty. Po skončeném requiem konána byla za † předsedu a ostatní † členy modlitba, aby jim Bůh dal lehké odpočinutí. Této bohoslužby súčastnili se členové Jednoty v čele se svým místopředsedou p. Frant. Jelínkem.

Valná hromada Jednoty konána byla v úterý, dne 11. srpna v $^1/_2$9. hodině dopoledne zase v sále Jednoty katolických tovaryšů. Jako hosté přítomni byli dp. chefredaktor Petr Kopal, dp. Karel Zimola, koop. z Horních Dubňan na Moravě, a z členstva nás poctili návštěvou mezi jinými slov. p. školní rada prof. Jos. Šauer z Augenburgu, a sl. Marie Reneltova, učitelka z Blovic.

Místopředseda zahájil schůzi těmito slovy:

Žijeme ve smutných dobách. Jsou smutné doby v říši, plodná práce vázne, v říšs. zastupitelstvu pro nedostatek dobré vůle a žádané křesť. lásky. Jsou smutné doby ve vlasti, kde dva národy spolu stále zápasí, jsouce štváni proti sobě tajnými živly cizorodými, nekřesťanskými, kteří ze svarů těch těží.

Jsou smutné doby v národě rozeštvaném některými svůdci a lidmi zbloudilými na mnoho stran, které síly své v boji mezi sebou vyčerpávají, kulturní, politický i hospodařský program zůstává zanedbán a málo práce se jim věnuje.

Jsou smutné poměry i v církvi: mnohé rány dopadly na katolíky české, mnohé to naplňuje malomyslností, zdá se jim, že nemožno již déle pracovati, ustupují malomyslně s bojiště, a jen málo je těch, kteří dále se stejnou horlivostí pracovali jako dříve.

Smutné jsou doby i ve spolku samém. I tu mnozí nemohou se probrati z ohromení a v posledním roku stihla nás ztráta milého předsedy, za něhož byla dnes obětována mše sv., jíž jsme byli přítomni. Zdá se mi, že jasné vědomí, jehož nabyl v den své smrti, kdy trhal růže v záhrádce k ozdobě stánku Nejsvětějšího, byly jakousi zárukou, že i v království nebeském bude blízko trůnu Božského.

Než vidím některé jednotlivce, katolíky-laiky, kteří právě dnes v těch smutných dobách s tím větší horlivostí a vzpruženými silami dále ku předu kráčí. Tím i rozhovory a poradami s několika vynikajícími

bystrozrakými muži, které jsem včera měl, povzbuzen, prohlašuji, že neustoupíme, že pole činnosti neopustíme, jak to i mnozí »přátelé« předpovídají, naopak určité návrhy na organisaci a pracovní program, vlastně důkladnou reorganisaci, jež budou na konci podány, ukáží, že nastane mezi námi činnost mnohem vydatnější.

Po této úvodní řeči podal předsedající za nepřítomného jednatele, jenž na Šumavě meška, jednatelskou zprávu. Uvedl mezi jiným, jak pokročila práce s knihou: »Katolický učitel«, jež má býti vydána. Předsedající převezme po † K. Skultétým redakci této knihy a přivede ji k tisku za součinnosti členů učitelů. Zvláště za pomoc prosil p. školního radu prof. Jos. Šauera, kterou týž blahoskloně přislíbil. — Předsedající konal v uplynulém VI. správním roce 8 přednášek, a to v Cuclavi, ve Skorenicích a ve Lhotě, jindy v Kostelci nad Orlicí a ve Skorenicích a posléze ve Lhotkách u Malotic. Přednášky měly vesměs ráz paedagogický.

Vzorný pokladník Jednoty, p. Karel Jelínek, učitel ze St. Kolína, podával účetní zprávu. Na konci VI. správního roku bylo 401 K 95 h příjmů, 143 K 45 h vydání, i zbývá v kase 258 K 50 h. Jubilejní fond má jmění 3752 K 53 h. — Účty revidoval p. Josef Mazanec, učitel na Smíchově, i bylo uděleno p. pokladníkovi s všeobecnou pochvalou absolutorium.

Nastala debata o reorganisaci Jednoty. V debatu zasáhli téměř všickni přítomní, zvláště dp. chef-redaktor Petr Kopal, jenž podal praktické návrhy a slíbil, že bude zájmy Jednoty v »Kat. Listech« ze všech sil svých podporovati. Z četných přijatých návrhů zmíníme se jen o tom, že Jednota vejde ve spojení s frakcemi křesť. socialními (s námi je již dávno v přátelském poměru), s ženským spolkem křesť. socialek a vůbec i s jinými katolickými spolky a jednotlivci, aby se tak katolíci srazili v mohutný šik proti snahám školu odkřesťaňujícím. Zvláště bude požádán vldp. kanovník Msgr. Dr. Jos. Burian a jiné vlivuplné osoby za spolupůsobení. Valná hromada uložila výboru, aby v tom směru stanovy změnil a návrhy své budoucí valné hromadě předložil.

Nastaly volby výboru.

Dp. Tom. Škrdle pravil, že po smrti K. Skultétyho jest nejvhodnější osobou na místo předsedy p. učitel Fr. Jelínek. Jeho náboženské přesvědčení je skalopevné, vyniká bystrostí ducha, velikou péčí o Jednotu a vytrvalostí v práci. Byli zvoleni: Za předsedu: p. učitel Fr. Jelínek, za místopředsedu říd. učitel p. Jos. Flekáček, za jednatele p. učitel Ant. Jakubše a za pokladníka učitel p. K. Jelínek. Do výboru: učitelka sl. Albína Fortýnova, říd. učitel. p. Al. Brynych, říd. učitel p. Jos. Kavka, říd. učitel p. K. Ludvík a redaktor dp. Tom. Škrdle. Za náhradníky: říd. učitel p. V. Bohdanecký, učitel p. Václ. Kavka, učitelka sl. M. Reneltova a učitelka sl. Marie Šarapatkova.

Volba byla vykonána aklamací jednohlasně, a přítomní zvolení své funkce přijali.

K valné hromadě zaslali pozdravy: učitelka sl. M. Rozsypalova a říd. učitelové pp.: Flekáček, Orel a Šimůnek. — Řídící učitel p. J. M. Kadlčák z Frýdlantu na Moravě ve zvláštním dopise želí úmrtí milého druha a neohroženého bojovníka p. Karla Skultétyho. Česť a sláva památce muže výborného a nadšeného pro dobro všeliké a slávu Boží. Katolická Morava upřímně želí ztráty vychovatele katolického nad jiné

vynikajícího. — Vldp. děkan Č. Krátký z Lorčic zaslal Jednotě 10 K se slibem, že odešle příští rok podobný obnos. K daru přiložil nadšený dopis, který byl ve valné hromadě celý přečtěn. Vldp. děkan vybízí v něm Jednotu ohnivými slovy, aby v práci vytrvala a statečně ku předu kráčela.

Tím byla valná hromada skončena. Projevy vldp. kanovníka Msgr. Dr. Jos. Buriana, dp. notáře Petra Kopala, vldp. děkana Č. Krátkého a přítomnost slov. paedagoga p. školního rady prof. Jos. Šauera z Augenburgu staly se Jednotě novou vzpružinou v práci.

Předseda provolal s přítomnými třikráte sláva Jeho Veličenstvu císaři a králi Frant. Josefu I., Jeho Svatosti papeži Piu X. a děkoval za přítomnost dp. notáři Petru Kopalovi, p. školnímu radovi Šauerovi, a milému hostu z Moravy, dp. Karlu Zimolovu.

Seslábla Jednota vchází v nový, čilý a mnohoslibný život. Kéž by jen všickni povolaní význam její chápali a buď mravně, buď hmotně ji podporovali. Znejme význam doby — nebo se blíží hodina dvanáctá!

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

IV.

V Praze máme *pět* museí, v nichž sneseno je hojně vzácných etnografických předmětů, a to Zemské museum, národopisné museum, Pražské městské museum, uměleckého průmyslové museum naproti Rudolfinum a Náprstkovo museum.

Při okružní cestě po museích těch mimoděk namanuje se myšlénka: Jak bylo by účelným, kdyby každé z těchto museí bralo se za určitým cílem, na př. v *Zemském museu* aby se ukládaly artefakty lidového městského umění, pokud tu vymezeny jsou síně národopisu, v *Národopisném museu:* lidové venkovské přežitky, *v Pražském museu* výhradně věci pražské, *v Náprstkově museu* cizokrajné předměty národopisné a *v umělecko-průmyslovém* pak jaksi crem ze všeho.

Narazilo by to sice na mnohé překážky, ale nikoli na takové, aby jich nebylo lze odstraniti. Vzájemnou akcí získalo by každé museum a prospěch věci byl by znamenitý.

Ale vím, že to vše jest ideál — proto spokojujíce se tím, jak věci jsou, vzdejme česť, komu česť!

A ta přináleží měrou velikou *Náprstkovu museu*, pokud na zřeteli máme národopisné přežitky československé. A k těm v stati dnešní přihlédneme.

Již v přízemku Náprstkova českého průmyslového musea proti vchodu v rámec náš jaksi spadá kolekce českých dlaždiček vedle francouzských a anglických tu vystavená.

V přízemku v síni 1 překvapí hlíněné nádoby české, jimž štafaž činí nádoby bulharské a chorvatské. Zvláště zajímá tu české sklo ze 17. až 19. století, jakož i porcalán český, a jiná majolika česká. Jsou tu i české malované almary a na nich kolovraty a přeslice, jakož i jiný nábytek staročeský.

To vše se stápí uprostřed starožitných i moderních fabrikátů z různých končin světa zde spolu umístěných. Sousedí tu prve jmenované české fabrikáty lidové na př. se 63 kusy starých římských a řeckých nádob hlíněných v Kyrenaice Africké vykopanými, s majolikou španělskou, švýcarskou i francouzskou. A zas oči tvé ihned se přešinou na imitace starých nádob egyptských, maurských a vlašských. Vzpomeneš-li si náhodou na různé nádobky i hračky dětské z Tiflisu a Makedonie — spatříš je v síni té. Slovem od předhistorických artefaktů až do nejmodernějších fabrikátů jest tu praegnantní množství nejrozmanitějších předmětů, uprostřed nichž krčí se české věci lidové — snad prosté jako v pohádce ta Popelka — ale srdce naše nejvroucněji jímající.

V přízemí, v síni 2. jsou téměř po výtce umístěny rozličné stroje — leč tu i tam choulí se něco specielně českého jako hanácké kadečky malované na sýr a máslo, kadluby dřevěné na perník a pod. Více méně totéž platí i o mezipatru, schodišti.

V mezipatře, v síni 3., milou něhou dýší různé hračky z českých krajů. Domácí práce z Domažlic, Hlinska, Hořovic, Příbrami atd. Je tu znázorněn i postup výroby levných hraček dřevěných z Kašperských Hor.

Síň 4. mezipaterní mohla by pro bohatství věcí rusínských tu installovaných se zváti síní rusínskou. Ale jsou tu i věci české, zejména předhistorické.

V síni 5. a 6. promíšené jsou věci české i cizokrajné, lidové i tovární.

V síni 7. mezipatře systematicky znázorněno je grafické umění.

Směrem dosud podaným installovány jsou síně další — až v II. patře síní 10. počínají *práce našich matek.* Tu sneseno jest překvapující bohatství československých výšivek. Ovšem jsou tu a tam vyloženy také cizokrajné výšivky — ale naproti dřívějšku vše cizí ztrácí se zde téměř v záplavě českých věcí.

Úhledné album o 25 tabulích, na nichž reprodukovány jsou nejčelnější památky našich matek, je vítaným průvodcem po těchto lidových památkách. Pro orientaci album toto opatřeno je vícejazyčným textem.

Však vítanějším průvodcem jest ještě vážená pí. Josefa Náprstková, spoluzakladatelka musea Náprstkova. Vlídná laskavost její nepopřeje si — jak jsme se přesvědčili — ani chvíli oddechu a dovede Tě i do pravé klenotnice musejní — do *»síně Zeyerovy«.*

Jak známo, Jul. Zeyer všechny umělecké předměty své odkázal Náprstkovu museu, ano i svou knihovnu. Mám za to, že z vděčnosti za vlídnosť, s jakou se v museu Náprstkově mohl vzdělávati.

Mezi znamenitými, velecennými artefakty cizokrajnými oko Tvé zvláště rádo spočine na českých lidových předmětech, jichž horlivým sběratelem byl podivuhodný Tvůrce fantastických povídek Zeyer a jež v síni Zeyerově jsou spolu vyloženy.

Toť je *sumární* nástin Náprstkova musea — k jednotlivostem časem se vrátíme.

LITERATURA.

RUSKÁ.

Kak načalsja raskol russkoj cerkvi. Napsal S. Kňazkov. Moskva 1902. 131 str. Cena 35 kop. Jest to populárně sestavený nástin původu a rozvoje ruského rozkolu, v němž autor snaží se luštiti otázku: proč zápas, vzniklý za příčinou reform, zaváděných patriarchou Nikonem v XVII. stol., stal se takým příkrým a vášnivým, a to nikoli pro zásadní články křesťanské věrouky, nýbrž pro pouhé lpění na zevních formách. Po jeho soudu tají se kořeny rozkolu v hloubi ruské dávnověkosti, v celém ústroji církevně-ruského života, jakým se vyvinul po zavedení křesťanství sv. knížetem Vladimírem. Temnota, hrubosť, nevzdělanost, stupňované ještě zevními návaly (Pečenězi, Polovci, Tataři, Litva a j.) byli příčinou, že se Rus přidržela pouhé formální obřadové stránky křesťanství a utvořila onu typickou národně-ruskou nábožnost, která vzbuzovala takový podiv cizinců. S druhé strany jednak pozdější úspěchy Moskevské říše, jednak neustálé klesání Byzance vyvolaly v XVI. stol. onu zvláštní představu o Moskvě jako o třetím Římu, jako pravé tvrzi pravoslaví a zároveň snahu ochraňovati toto pravoslaví před všelikým cizinským vlivem.

V XVI. stol. začíná nové proudění: objevují se kyjevští učenci, započata revise starých tradic, přijímají se různé novoty od Západu a konečně nastupuje církevní reforma Nikonova. Velmi živě a ostře vyhraňuje se před čtenářem mohutná, energická postava tohoto patriarchy. Muž povahy prudké, horlivý, čilý a činný, neznal střední cesty, polovičatosti. V jeho jednání zračí se — dle úsudku jeho kritika — cele charakter té doby: hrubý, krutý, nesnášelivý. Pochopitelno jest kvašení, jaké vzbudil takový náhlý převrat v lidech, třímajících se houževnatě »stařiny« a bděle, úzkostlivě ji střehoucích před všelikými novotami. Jiné pobočni, mimocírkevní okolnosti vyvolaly po té již onen dlouhý a tuhý boj, rázu více politického a socialního, jenž vyvinul se později se strany přívrženců stařiny. Jejich odsouzení na sněmu r. 1666—1667, nastálé stíhání a popravy byly příčinou

divného vzniku fanatických »sebespalovatelů« (samosožigateli) a rozptýlení rozkolníků čili starověrců do dalekých úkrajin, do nepřístupných skrýší v šeru pralesů, ono i za hranice moskevské državy, kde všude rozsévali símě rozkolu. V samém vzniku a pozdějším vývoji rozkolu spatřuje spisovatel nepouze stránku náboženskou: bystrota, s jakou šířil se rozkol, měla svůj původ v časových poměrech, kdy v staroruský mrav a byt začaly již vnikati různorodé opravy a živly. Novoty, uváděné ze Západu, setkávaly se povždy s nechutí a odporem ruského národa, jenž se uzavřel za čínskou zdí své národní samobytnosti; a když konečně nastal převrat i v oboru jemu nejdražším, v oboru víry, vypukla dlouho tajená a tlumená nelibost ve zjevnou vzpouru, uchvacujíc všecky nespokojené živly.

Závěrek věnován úvaze, kterak rozkol, pozbývaje znenáhla svého politického a socialního rázu, nabývá opět své prvotní, ryze náboženské tvářnosti, stávaje se pouze církevním staroobřadnictvím. K tomu přivodí rozkolníky nynější změněné poměry, nutkající je omezovati svoji činnost těmi dřevními náboženskými výkony, jaké bývaly před Nikonem. Rozkol se nyní — dle vyjádření autora — »zesvětšťuje«, ale podrobnější vylíčení tohoto procesu nebylo již úkolem posuzovaného spisku.

Na konci je přidán bohatý seznam pomůcek, jichž použito při sestavení knihy, čímž usnadněn přístup k hojnému materialu o rozkolnické otázce. Přiložené podobizny cara Alexěje Michajloviče a patriarchy Nikona, jakož i známky z historických obrazů znamenité Treťakovské, nyní moskevské městké obrazárny: »Černý sobor (sněm) v Soloveckém monastýru«, »Vyvezení bojařyně Morózovy do vyhnanství«, »Spor o víře v Granovité palatě« znázorňují některé vážné výjevy z časů rozkolnického ruchu. *Karel Jindřich.*

Sočiněnije imperatricy Jekatěriny II. A. N. Pyjína. Petrohrad 1901—1903. — Mezi pracemi členů oddílu ruského jazyka a slovesnosti cís. akademie věd zasluhují zvláštního povšimnutí novější práce akademika Alexandra Pypína, pořadatele velikého, nyní již k X. svazku dospěvšího díla pod názvem »Spisy císařovny Kateřiny II.« Sestaveny jsou na základě její původních rukopisů a opatřeny podrobnými vysvětlívkami. Estetická cena spisů této ctitelky mudráka Voltaira není sice valná, ale za to se tím více ozřejmuje jejich historicko-literární význam, čím více se jich dobývá z prachu archivů a čím hlouběji vnikáme v smysl těchto útvorů »severní Semiramis.«

Hledíc k úsilovné péči Kateřiny II. o jiné, vážnější zájmy její už tehdáž obrovské říše, sluší přiznati, že byla dosti pilnou spisovatelkou a že dávajíc svým příkladem vyšší sankci literárnímu zaměstnání, povzbuzovala tudíž i jiných k horlivému pěstění ruského písemnictví. Jsouc vřelou propagatorkou ideí tehdejší francouzské »osvěty«, dbala zároveň rozvoje v ruské literatuře, působíc na ni přímo i nepřímo: uprostěním písemného jazyka, vnesením v něj národního živlu, následováním Shakespeara a soustředěním kol sebe kroužku dvorních literatorů. Svaz její literární činnosti s takovouž Ton. Vizina a Novikova jest zřejmá. Dosud vyšlých 10 dílů obsahují mimo dříve známé a nověji nalezené divadelní hry v ruském a francouzském jazyku (hlavně z »Recueil des pièces donnés au théatre de l'Hermitage«) též různé jiné, zejména však její zajímavé »Zápisky o ruské historii«. Tyto »Zápisky« vydané poprvé v r. 1787—1794 a obnovené r. 1801 vzbudily na konci XVIII. stol. pochybnost strany jich původnosti. Jistému současnému německému historiku, znavšímu »Zápisky« v německém překladě, zdálo se autorství císařovny přímo nevěrojatným, jiní opět soudili, že práce její nebyla původní. Avšak vývoj této práce vysvětlen nyní v značné míře novými archivními prameny. V státním archivu a částečně v oddělení rukopisů cís. akademie nauk chová se mnoho autografů cařice a jiných materialů, týčících se »Zápisek.« Celý soujem jich napsán její rukou. Jsou tu různá archivní a historická data, která k jejímu rozkazu zasílali duchovní úřady, zahraniční kolej při moskevském archivu, profesoři moskevské university Ant. Barsov, Chariten Čebotarev a j. Sestrojení a sloh »Zápisek« jsou od začátku do konce tytéž, svědčíce o celistvé práci jedné osoby. V V. části »Zápisek« jest několik genealogických oprav, vepsaných Kateřinou vlastnoručně do textu tištěného exempláře, a konečně nalezeno v autografech státního archivu, kromě textu »Zápisek« dřívějšího vydání, ještě nové, dosud neuveřejněné jich pokračování, čímž odstraněna všeliká pochybnost stran jich původnosti Tento p. Pypínem v nově nalezený material jest tak obšíren, že s povšechným obzorem historických prací Kateřiny II. a podrobným popisem veškerého k »Zápiskám« užitého materialu bude tvořiti již XI. díl »Spisů císařovny Kateřiny II.«

Karel Jindřich.

NĚMECKÁ.

Für und Wider in Sachen der katholischen Reformbewegung der Neuzeit. Von Dr. M. *Höhler*. Freiburg im Br. (Herder.) St. 130. Cena M. 1·20.) — Spisek obsahuje méně nežli by se podle nadpisu mohlo souditi. Obírá se jen některými body hnutí »reformního«, a to hlavně otázkou, mají-li se kandidáti kněžství vzdělávati (a vychovávati?) na fakultách či v seminářích. Otázka tato v Německu je právě akutní, ale u nás nikdo se jí neobírá. Spisovatel rozhodně přeje výchově seminární, a to z důvodů na nejvýš rozumných a závažných. Zajímavější pro naše poměry je rozhovor o národním jazyce v liturgii. I tu katolické praxe právem se zastává. — Spis má formu rozhovoru, čímž stává se poutavějším, a psán pro intelligenci katolickou. Psán je zajímavě a mírně. Některá místa jsou však poněkud rozvláčná. *L. † g.*

Schram dr. Wilhelm: **Ein Buch für jeden Brünner.** 1903. III. ročník. Nákladem spisov., tiskem Fried. Jurganga v Brně. Stran 162. cena 2 K. — V XVIII. ročníku »Vlasti« na straně 474 doporučili jsme druhý ročník této knihy; ale císařský rada dr. Schram podjal se úkolu vydávati každoročně nový svazek tohoto zajímavého spisu. Námi oznámený třetí — 1903 — ročník přináší 45 delších i kratších článků, z nichž některé jsou ovšem určeny jen pro Brňany, jako na př. »seznam domů z roku 1779«, »požáry brněnského divadla«, kteréž vyhořelo již čtyřikráte, a to 1693, 1785, 1786 a 1870; »Továrny soukenné v Brně roku 1840«, kdy spotřebovalo se ve všech továrnách ročně 70 až 80 tisíc centů jemné vlny a oběh peněz byl v nich 4 až $4^1/_2$ mil. zl. k. m., nejvíce se prodalo do Vídně a Peště, ač někteří továrníci měli i v Italii, hlavně v Miláně, své skiady. Ostatní a to převelká většina článků je velmi zajímavá pro každého přítele, jak církevního tak i světského dějepisce. Na př. článek »O úctě sv. Jana Nepomuckého v Brně«, kdež bylo založeno 1731 velmi vážené svatojanské bratrstvo; v červenci 1731 byly pořádány za příčinou svatořečení sv. Jana osmidenní pobožnosti, procesí a osvětlení, k čemuž obec darovala 150 zl. a potřebné dřevo ku slávobranám: sochy sv. Jana byly postaveny 1719 u kostela dominikánského, 1729 na Zeleném trhu a jinde později. Pro kulturní historii je velmi zajímavý »popis života brněnského z roku 1577«, dle latinského originálu dra. Jana Sporische z Ottenbachau, z něhož se dovídáme, že bylo brněnské zelí tehdy již proslulé po celé říši, a že bývalo, jako nyní brambory, výhradním jídlem chudiny. Dle »záznamů řemeslníků z roku 1673« vydělal si na př. tovaryš plátenický za 14 dní 5 zl.; loket nejjemnějšího nasolánu t. j. bavlněné látky se čtyrsvazým keprem, byl za 12 krejcarů, špatnější za 10 ano i 9 a 8 kr. Koňský chomout prodával se za 1 zl. 6 kr., kovářovi dalo se za okování koně novou podkovou 9 kr., kovářský tovaryš dostával týdně 16 až 45 kr. mzdy. Článek »O pluhu císaře Josefa II.«, jímž císař oral 19. srpna 1769 na poli u Slavíkovic a který je nyní v brněnském zemském museu, je velmi pěkný; obšírnější je zpráva »o invasi pruské do Brna roku 1866«; podány »výtahy z protestantských matrik fary svatojakubské v Brně«, která byla spravována protestantským farářem od 16. dubna 1619 do počátku února 1621. Ve více článcích je mnoho látky pro dějiny brněnských klášterův. Jak viděti, jest obsah knihy jak bohatý tak pestrý a zajímavý; proto není ani třeba knihy zvláště doporučovati. *Ignát Zháněl.*

Zeremonienbüchlein für Priester und Kandidaten des Priestertums nach den neuen Rubriken und Dekreten zusammengestellt von *Joh. Bapt. Müller S. J.* (Freiburg im Breisgau, 1903. Herder. S. 204. Preis M. 2.) — Velmi praktická a přehledná knížka, v níž nalézti lze spolehlivé poučení o posvátných úkonech. Knězi v duchovní správě není možno studovati přečetné předpisy a výnosy liturgické nebo pročítati obsáhlá díla osvědčených spisovatelů a mnohý by zajisté rád a svědomitě předpisy ty zachovával. Spisovatel uvádí celou řadu pramenů, jež pročetl. Poučení týkají se mše sv. (str. 5.—97.), odpol. pobožností (100—112.), různých svěcení a obřadů sv. téhodne (114.—172.), udělování svátostí a svátostin. — Zmiňujeme se o knížce také proto, abychom mohli projeviti přání, aby nám někdo tak stručnou, přehlednou a spolehlivou příručku posv. obřadů také česky napsal.

Der Schöpfungsbericht der Genesis (I., 1. bis 2., 3.) mit Berücksichtigung der neuesten Entdeckungen und Forschungen. Freiburg (Schweiz), 1902. S. 104. — O nové této publikaci českého učence *Vincence Zapletala* (O. Praed., profesora na univ. ve Freiburce) zmiňuje se mladý a nadaný assyrilog prof. Dr. A. Šanda z Litoměřic v »Augustinu« (str. 42.) takto: »Zapletal vystupuje proti chorobné snaze akatolických spisovatelů, kteří by rádi prohlásili Písmo za knihu bájek.

Zvlástě potěšitelno je, že Zapletal všude osvědčuje se jako exegeta, jenž k obraně Písma užívá veškerého učeného apparatu orientalistického, jenž právě nejnovější dobou byl získán a rozmnožen. Práce prof. Zapletala je důkladná . . .« (Dr. Šanda udává v posudku také obsah spisu a upozorňuje na některé zvláštnosti.)

L. † z.

ČESKÁ.

Bible a nejnovější (archeol.) objevy v Palestině, Egyptě a v Assyrii. Sepsal *F. Vigouroux*, ředitel semináře sv. Sulpicia v Paříži. Páté vydání francouzské se svolením spisovatelovým přeložil *prof. dr. Ant. Podlaha*. Překlad schválen kn. arc. konsistoří v Praze. Praha 1895—1903. Pět svazků. Obsah: Dějiny racionalismu biblického v Německu. (Str. 92.) Sv. I. Pentateuch. (Str. 370. Cena 4 K 40 hal.) Sv. II. Pentateuch. (Str. 576. Cena 4 K 80 h.) Sv. III. Soudcové a králové. (Str. 650. Cena 5 K 60 h.) Sv. IV. Knihy královské. Zajetí. Písmo po stránce věroučné a nové objevy archeol. Přídavky. Stran 664. Cena 5 K 60 h.) Svazek V. Nový Zákon a nejnovější objevy archeol. (Stran 376. Cena 3 K 40 h.) — Český překlad monumentálního díla francouzského učence-apologety ukončen právě v době, kdy nové útoky podnikají se proti božskému původu posvátných knih. Právě vydán i český překlad přednášek prof. B. Delitzsche »Bábel a bible« a byl s radostí uvítán těmi, jimž všechno nadpřirozené a božské nahání hrůzu a strach. Přísahají ochotně na slova »učitelova«, nemajíce dostatečných vědomostí, aby vývody Delitzschovy mohli sledovati a posuzovati; krčí se také (»ignorují«) před ranami, jež »logice« Delitzschově zasazují vynikající assyriologové katoličtí i protestanští. Nevolí však naplnilo nás, když jsme v učitelském časopise (nevím už, byl-li to »Šk. Obz.« nebo »Č. Uč.) četli, že by se »výsledky« Delitzschova »badání« měly už v obecné škole přednášeti místo »báchorek« biblických, že prý tu rozpor mezi tím, co se dětem přednáší v náboženství a tím, co podává věda. Na štěstí poctivá věda víře v ničem se neprotiví, ale falešná logika slávou omámených učenců snaží se víře ublížiti. Tomu jásání různých věd (darwinismu!) jsme už zvykli, ale neméně zvykli jsme také patřiti na to, jak sláva takových věd po krátké době bledne a mizí. — Do rozboru a do kritiky rozsáhlého díla nelze nám se pouštěti, ježto posouzení tohoto spisu žádá ohromnou znalost semitské i moderní linguistiky, literatury klasické i církevní, avšak četbu doporučiti můžeme všem, kdož poučení hledají o vzdělanosti starých národů východních, anebo útoky starších nebo i nejnovějších racionalistů ve správném úsudku o Písmě nějak zvikláni nebo zmateni jsou. Poznají, že archeologickými objevy v Egyptě a v Assyrii útoky starších racionalistů se skvěle odrážejí a historická pravda posv. knih se potvrzuje. Při této příležitosti slušno jest vzdáti zasloužený dík a povinnou chválu prof. Dr. Ant. Podlahovi, jenž tolik času a tolik sil musil věnovati překladu tak potřebného a obsáhlého spisu. Rovněž nakladatelství Kotrbovo našeho uznání vděčného zasluhuje. Kdo tedy může, nechť si překlad znamenitého spisu opatří. *L. † ch*

»Od Krista k papeži Lvu XIII. či papežství a klerikalismus«, jest název brožurky, jež vyšla ze »statečného« péra jakéhosi Regenta, nákladem »Nové Doby« v Plzni. Nadávat, sprostě tupit mrtvé, nejhanebnější pomluvy rozšiřovat bez důkazů pravdy, hromadit nesmysly a hanebnosti za dveře cizí, dovede každý darebák! Pan Regent snesl špínu a kal v 32 stránkách své brožury na papežství, aniž by jen jednu řádku nějak aspoň přibližně dokázal. Co kdo kde nesmyslného a špatného ve své zlomyslnosti si vymyslil, to p. Regent udává za bernou minci a podává čtenářům svým jako pravdu historickou. Jest možno, aby takováto bídnost našla své věřící čtenáře? Rozebírati obsah této brožury znamenalo by opakovati svůj referát, jenž jest ve »Vlasti« čís. 9. uveřejněný o brožuře soc. demokratů »Papežství, jeho vznik a vývoj.« Nepřátelé pravdy v boji proti sv. víře a jejím institucím chápou se těch nejhnusnějších zbraní a pak balamutí český lid, že píší čistě! Hnus a ošklivost naplniti musí každého rozumného čtenáře této také »literatury«. Ženy, peníze a zločiny, toť prý papežství! Toť resumé této »vzdělávací« brožury. *Bapt. Vělinský.*

»Násilím vynuceno«. Básně. Napsal Ada Keern, nákladem Neuberta ve Slaném. Obsahem (celkem 28 básní) má se čtenáři dovoliti, by nahlédl do »labyrintu vášní«, ale ve skutečnosti jest to hrůzostrašné zrcadlo bídnosti a nízkosti lidského ducha, když nechá se ovládati smyslností a rozmařilostí. Rozšiřování takovéhoto škváru jest smutným dokladem netečnosti a nevšímavosti c. k. censury. Tato instituce státní, která má býti ochránkyní dobra a spořádanosti proti zlu a nepořádku, jest slepou vůči urážkám sv. náboženství a mravnosti. Není snad třeba dokazovat, že srdce zkažené a mravně zničené je schopno každého zločinu, že společnost lidská

otrávena jedem špatného tisku, oloupena o náboženství a mravnost, neleká se ani žádného krveprolití? Ať jest znemožněno setí a rozmnožování semene zlého a pak žně neposkytnou bolný pohled na kriminální statistiku, ano pak ani nebudou dějiny muset zaznamenávati žádné revolty a krveprolití. U nás však děje se pravý opak, ono semeno zkázonosné nemravnosti propouštěním špatného tisku mezi lid klidně se ponechává klíčiti, ano častokráte se i šetří! V tom jest nám knížečky »Násilím vynuceno« pádným dokladem! Tato knížečka obsahem svým vychvaluje, glorifikuje a podněcuje páchání těch nejohavnějších hříchů smilstva, snižuje stav kněžský, atd., ale to vše nic nevadí, jen když nebouří proti vládě! Jak smutné to hospodářství.

Bapt. Vělinský.

Manzoni Alessandro: **Snoubenci.** Historický román ze XVII. století. Přeložil a úvodem opatřil Dr. Tomáš Korec. V Brně 1902. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Stran 948. Cena 5 K. — Kdykoliv píše někdo posudek o nějakém historickém románu, stavívá obyčejně za vzor Flaubertův: Salambo. Goethe prohlásil Manzoniho »Promessi sposi« za perlu, jíž nenajde se brzy rovné. Píšeť v »Rozmluvách s Eckermannem«: »Třeba vám říci, že román Manzoniho předčí vše, co znám ze zábavného písemnictva. Neřeknu více, že vše, co vyšlo z duše básníkovy, jest úplně dokonalé, a že i ostatní líčeň, vnější událostí, popisy krajin a podobné oproti velkolepým vnitřním vlastnostem ani za mák nepokulhávají. A to přece něco znamená! Upokojí nás, jako dozrálé ovoce. A ta jasnost v ději, líčeň jednotlivostí, vše průzračno, jako samo italské nebe.« Citujeme doslovně výrok Goethův, protože jsa protestant, jistě úplně nestraně posoudil spisovatele katolického.

»Snoubenci« jsou nám katolíkům bližší než »Salambo«, kterou Flaubert líčí místy hodně bujně a švůdně, jen aby rozohnil obrazotvornost, též popisuje méně sympatické pohanstvo a vůbec, jak sám se přiznává, ač pět let studoval a konal přípravy k románu, byl nucen líčiti vše více dle vlastní obrazotvornosti, než dle dějepisných pramenův, jichž o »boji mezi žoldnéři a Karthaginou«, což je námětem románu, příliš jest málo. Má zajisté »Salambo«, která vydána bylo roku 1862, místa krásy neskonalé; jak plasticky živě a názorně líčí na př. bitvu u Makronu, dobývání Karthaginy žoldnéři, její osvobození, smrt Mathovu a jiné; rekyně románu však, dcera Hamilkarova Salambo, je poměrně nejméně psychologicky propracována a také nejméně ze všech ostatních osobností čtenáře zajímá; patřit Flaubert k největším umělcům světové literatury, jsa též zakladatelem novověkého realismu.

Jak docela jinak počíná si Manzoni! Líčí nám krajiny i známé příběhy, vše popisuje na základě pramenů; vytvořil kulturně historický obraz oné doby a podává tak život a jednání hornoitalského lidu v sedmnáctém století; je to zábavně psaný dějepis. Proto neváháme »Snoubence« všem nejvřeleji doporučiti. Vyšly sice již před osmdesáti lety (roku 1827) a před půl stoletím v letech 1842—1847 přeloženy Prokopem Ondrákem do češtiny, ale proto přece nelze dosti děkovati, jak pilnému panu překladateli, tak i čilé benediktinské knihtiskárně, že vydali veledílo toto; znovu jestiť milo a vzácno nám katolíkům, jak pro nejušlechtilejší realimus, tak i pro nejčistší zásady křesťanské morálky. »Neboť je-li dobrá kniha výmluvným hlasatelem pravdy, dobra a krásy, zvláště je-li napsána tak, že čtenáře takřka nutí, aby se poddal kouzlu ušlechtilých zásad, v ní hlásaných a učinil je pravidlem smýšlení a jednání svého«, je takovou četbou román »Snoubenci.«

Děj »Snoubenců« jest jednoduchý, hodil by se spíše ku krátké idylce, než k široce založenému románu — a co z něho učinil genius Manzoni! Líčí jen sňatky mladého venkovana Renza Tramaglina a dívky Lucie Moudelly, kteří přicházejí k svému faráři Abbondiovi, aby, protože ohlášky již vyšly a protože si je ku svatbě objednal, je sezdal. Farář však nechce — neboť zpustlý šlechtic Rodrigo ho dal zastrašiti svými: »brávy«; strojiltě nemravný šlechtic nevěstě úklady, a také ji později skutečně dostal do své moci; z níž však přispěním milánského kardinála arcibiskupa Bedřicha Borromea a »Nejmenovaného« šlechtice, který se obrátil na dobrou cestu, vysvobozena; všechny překážky odstraněny, Renzo a Lucie stanou se šťastnými manžely.

Tento jednoduchý děj podán mistrovsky v rámci události 17. století; co vše pojato v děj, co vše spisovatel líčí a popisuje! Veškeren život hornoitalský oné doby, venkov, město Milán, obírá se vrstvami obyvatelstva, jak venkovského tak i vznešeného, duchovenstvem světským i řeholním, líčí kněze hodné i jeptišky nehodné, a vyplňuje tak vzorně úkol historického románu, líčí karaktér vší oné doby. Jako vzor nedostižné krásy připomínáme popis moru v Miláně ku konci roku 1629 a v prvních měsících roku 1630 na str. 746 onu, kdy kapucíni, z nichž

velká většina zemřela, převzali správu nemocnice, kdež v 280 světničkách bylo až deset tisíc nemocných; správa města nemohla totiž udělati pořádku a ustanovila proto kapucíny, kteří tento úřad rádi převzali. Jak překrásně líčen kardinál Bedřich Borromeo, »Nejmenovaný«, kapucín Páter Christoforo a jiné osobnosti, jež vystupují v románu. Nelíčí Manzoni osobností sice z dějin známých, jak to na př. učinil zakladatel románu historického Walter Scott, popsav v románu »Quentin Durward« Ludvíka XI., v »Ivanhoe« krále Richarda Lví Srdce, v »Kenilworthu« Alžbětu a Leicestera, leč by se vyjmul kardinál Bedřich Borromeo, který znám je svým rodinným jménem jako příbuzný svatého Karla Borromejského a vyjme-li se mor milánský, o němž též vypravují světové dějiny.

Dr. Tomáš Korec podjal se práce velmi záslužné uveřejniv nový překlad »Snoubenců«. Pan překladatel, jenž mistrně vystihl všechny přednosti originálu, přeloživ vše slohem skvělým, řečí lahodnou, že se vše čte jako originál, je narozen 21. prosince 1862 v Protivanově u Boskovic, studoval gymnasium v Brně a v Praze, theologická a filosofická studia konal po sedm let v Germaniku v Římě, kde byl povýšen na doktora theologie a filosofie a tamtéž byl vysvěcen 28. října 1888 na kněze; nyní blahodárně působí jako profesor náboženství na druhém vyšším českém gymnasiu v Brně. Doposud samostatně vydal IV. až VI. díl Heisslerových kázaní, — kéž jen brzy v nich pokračuje, životopis svatého Dominika, přeložil z němčiny Waalovy »obrázky z Katakomb«, Dossovy »Myšlénky a rady mladíkům«, »Natalie čili vítězství pravdy«, z chorvatštiny »Iljova závěť« od Aug. Šenoy, mimo mnoho zdařilých pojednání v »Hlasu« a »Obzoru«. Kéž potěší nás pilné páně Korcovo péro brzy novým plodem jeho práce! *Ignát Zhaněl.*

La Salette a jeho tajemství. Sestavil Josef Míka, farář na odp. V Praze 1903. V. Kotrba. Cena 20 h. Dle něm. »Cirk. Slovníku« od Wetzera a Welte vypravuje nejprve vydavatel dějiny poutního Marianského místa La Salette v jižní Francii, jehož slávu založilo zjevení P. Marie dvěma pasáčkům dne 19. září 1846. Maximinu Giraudovi a Melanii Matthien. Pius IX. poslal dětem své požehnání, propůjčil poutnímu místu, kdež zbudován byl veliký chrám, různé odpustky. Dne 25. května 1852 byl položen k němu základní kámen. Potom podává autor dle knížky dra. Aug. Rohlinga vydané s cirk. dovolením »das Geheimniss von la Salette« proroctví sdělená Maximinu a Melanii. První díl obsahuje ve 4 odstavcích všeobecné hrozby trestů, které stihnou lidstvo až do vystoupení velikého monarcha (vyplniti se mělo na Napoleonu III.); druhý díl popisuje dobu až do posledního soudu. Z prvního dílu zmiňujeme: »Společnost stojí v předvečeru nejhroznějších metel a největších událostí; musí se připravit, že bude jí vládnouti metla železná a že bude píti kalich hněvu Božího.« Z druhého dílu: »Špatné knihy budou četné na zemi a duchové temnosti budou všudy všeobecnou ochablost šířiti pro všecko, co se týká služby Boží.« K porozumění jednotlivým proroctvím má sloužiti proroctví sv. arcibiskupa Malachiáše v Armaghu v Irsku, jenž žil ve 12. století, a byl osobním přítelem sv. Bernarda, v jehož náruči také zemřel. (Str. 14.) V 141 krátkých větách uvádí řadu papežů od r. 1143 se zvláštními značkami. »Pius IX. nazývá se tam »crux de cruce«, Lev XIII. »lumen de coelo«, po Lvu XIII. přijde papež »ignis ardens«, po něm »religio depopulata«. Po smrti Lva XIII. nastane tedy dle proroctví P. Marie a sv. Malachiaše doba velkého pronásledování církve, doba bezbožnosti, nevázanosti a vraždění, jemuž podlehne také papež pod jménem »religio depopulata.« Po něm přijde papež s přívlastkem »fides intrepida«. Za těchto dvou papežů bude běda na světě být, poněvadž budou jen samé vraždy a války. — Uvádíme těchto několik míst ze spisku, který vyniká zajímavostí předmětu a spolu i tím, že ponechána jest tu theologicky vzdělanému čtenáři applikovati na jednotlivá proroctví skutečné události z dějin církve. Jakkoli ve spisku shledáváme náboženskou-poučnou tendenci, přece jen pohřešujeme v úvodu s ohledem na čtenáře z kruhu laiků, že není činěn přesný rozdíl, co ve knize jest »De fide«, a co jen »pia opinio« Mohlo by v dogmatickém ohledu býti nepřátelům vítanou zbraní.

L. † 4.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

František Jaromír Rubeš. Dne 10. srpna t. r. bylo tomu padesáte let, kdy zemřel náš nezapomenutelný humorista, František Jaromír Rubeš. Zásluhy jeho o povznesení ducha národního jsou neocenitelné. Nebylo tak snadno, dosíci toho, aby cit národní, který sice živě plál v srdcích mnohých vzdělanců, vnikl také do ostatních vrstev národa, aby povzbudil lid k součinnosti na národní práci. Teprve

až počaly v národě našem vznikati tak zvané české besedy, ujímala se myšlénka národní v nejroznamitějších kruzích společenských. Mezi těmi, kdož k besedám těmto poskytl nejvíce básniček, novell, humoresek, kdož postaral se o zábavu ušlechťující, vzdělávací a probouzející, náleží František Jaromír Rubeš. Narodil se dne 19. ledna 1814 v Čížkově (odtud psával se také Čížkovský) na Táborsku, kdež otec jeho byl sedlákem. R. 1826 vstoupil do gymnasia v Německém Brodě, kdež skvěle přemohl obtíže němčiny. Po studiích gymnasialních jal se v Praze studovati filosofii, načež r. 1834 vstoupil do bohosloví. Po dvou letech ze semináře vystoupil a uvázal se v úřad vychovatele v Bystřici, kdež ztrávil opět dvě léta, načež opět jal se v Praze studovati práva. A od té doby věnoval veškeré své síly vlasti, k níž a národu svému zahořel láskou nejčistší, nehledaje odměny. Za studií právnických, jakož i později požíval zaopatření jako vychovatel u sládka na Malé Straně, pana Boreckého, až do r. 1845. Jsa prost starostí o hmotné poměry své, nelíčeným humorem svým bavil a pracoval ve prospěch rostoucí společnosti vlastenecké. Do veřejnosti vystoupil poprvé r. 1834 ve »Květech« znělkami »Pouť života«. Brzo obrátil se k veselejším deklamovánkám, jimiž proslul tak, že besedy a deklamovánky jeho byly téměř nerozlučitelny a Rubeš stal se národním básníkem. »Deklamovánek a písní« vyšlo v letech 1837—1839 šest svazků. V nich mluví srdcem k národu, poučuje, baví i povznáší. R. 1841 vyšel jeho »Pan amanuensis na venku«. Roku 1848 počal vycházeti »Paleček«, jehož Rubeš byl zakladatelem i pěstitelem a jenž přispěl mnoho ku povzbuzení chuti ku čtení knih českých. Dále vydal: »Člověk, malá pohádka«, »Harfeníci« a j. Přijav místo aktuárské v Kolíně a dostav se r. 1407 za syndika do Načeradce, pak do Kutné Hory za soudního asistenta, odtud do Karlína a konečně za adjunkta do Skuče, nemohl již pro úřední práce oblíbenou literaturou tak značně se zabývati. R. 1849 počal churavěti, roku 1851 byl stav jeho již beznadějný a r. 1853 (před padesáti lety) vypustil šlechetného ducha svého. — Rubeš vykonal velké dílo.

Co jes organisační povinnost? Nákladem Ferdinanda Drnka v Brandýse n. L. vyjde 2. ročník kalendáře »Havlíček«, jejž nakladatel takto doporučuje: »Kalendář »Havlíček« byl vydán roku loňského v neobyčejném nákladu 30.000 výtisků a byl již v měsíci listopadu úplně razebrán. Při všeobecné přízni, s jakou byl přijat uvědomělým a snaživým obchodnictvem, byly to zejména tři okolnosti, které zaručily novému kalendáři mimořádný úspěch, a to: 1. výborný obsah zábavný i poučný, 2. včasné vyjití a 3. mravní *podpora učitelstva*, jakož i veškeré intelligence národní a veškerého tisku. Po rozebrání došlo objednávek více než na 4000 výtisků . . .« — Že asi hlavní zásluhu o rozšíření má »podpora učitelstva«, soudíme z litografovaného »povzbuzení«, jež k nakladatelově provolání je přilepeno a zní: »Konejte organisační povinnost a agitujte připojeným cirkulářem nejdříve u obchodníků v místě, pak eventuel. ve spolcích, konečně sami o rozprodej se starejte! Vyplnění slibů obchodníků kontrolujte! — Zajímavé! Což vešlo už v náturu »organisovaných« — kontrolování?! (Snad poněkud jemný výraz.) K jakým pak slibům zavázali se ti obchodníci? A k čemu zavázal se nakladatel? Patrně chytrý a podnikavý nakladatel, k němuž by druzí nakladatelé měli ještě chodit do školy. Obsahu »Havlíčka« neznáme, a také ta »organisační povinnost« je nám poněkud záhadnou. Jenom chápeme, že je celý svět pod — kontrolou. Inu — organisace. *L. † z.*

Prof. dr. J. V. Prášek, historik a staroorientalista český, slavil dne 7. srpna své abrahamoviny. (Narodil se r. 1853 v Brandýse n. L.) Byli jsme na jubileum českého učence upozorněni stručnou zprávou v brněnském »Hlase« (11. srpna) a měli jsme za slušné a spravedlivé, o dru. Práškovi učiniti zmínku také ve »Vlasti«. Zasluhuje toho již pro svou veleplodnou činnost literární. Prof. Prášek stojí na stanovisku přesně vědeckém a proto snad ukládal práce své do časopisů směrů nejrůznějších: do listů liberálních (»Osvěta«, »Česká Revue«), realistických (»Atheneum«), katolických (»Vlasť«, »Časopis katol. duch.«) i do publikací protestantských (»Biblí k svobodě.«) — V politickém ohledu vytrval tuším při straně staročeské i po jejím pádu. V literárních stycích zůstal v táboře Kvíčalově, i když tento směr popularity nedocházel. Studiem staroorientalských dějin uveden byl v literární styk s katolickými učenci českými: Podlahou, Musilem a Sandou. Tento přátelský poměr katolických učenců k prof. Práškovi umožněn tím, že Prášek prostě vědecky a střízlivě (bez neoprávněných tendencí) soudí o Písmě sv. a nově objevených pramenech k dějinám starého Orientu. Obdivuhodná je Práškova energie, totiž jeho pilnost, pracovitost, vytrvalost. Jeho nezalekne ani obrovský material vědecký, jejž má zpracovati, ani také neochromila ho nepřízeň poměrů a dost nešetrné útoky osobních odpůrců. Jeho paměť je neobyčejná a rychlost, s jakou pracuje,

opravdu nevšední. Avšak tím zaviněna i jeho — zranitelnost. Spoléhaje na své vědomosti a na svou pružnost a vzletnost slohu, na snadnost a rychlost, s jakou pracuje, ponechává ve svých pracích některá nedopatření, jichž svého času osobní jeho odpůrci svrchovaně využitkovali. Práškovi bylo křivděno a pro nepatrné chyby své nezkrotně činné povahy snášel mnohé příkoří. Pro své vědomosti i pro svou neúmornou činnost na universitu rozhodně patřil. Toho nevytýkáme snad ze strannické náklonosti k prof. Práškovi, neboť celkové jeho stanovisko jest indiferetní a liberální, ale soudíme, že jsme pravdu řekli, a o pravdu jde přede vším. — Literární činnost Práškova je velice obsáhlá, a nelze nám vypočítávati velikou řadu jeho prací; odkazujeme na stručnou jeho biografii v Ottově Sl. N. (Díl XX., str. 542—543. od dra Šandy.) Již r. 1874 vydal popis okresu Brandýsského, dějiny Turnova, pak »okres klatovský«. Mnoho psal o dějinách řeckých v Ott. S. N., samostatné spisy (většinou německy) vydal o dějinách staroperských, velikou práci »Dějiny starověkých národů východních«, mimo to pokračuje po Svátkovi a Rezkovi v »Dějinách českých«. — Hojnost sil mu přejeme k další činnosti. *L. † jh.*

Veliký Masaryk a malý, nepatrný Lev XIII. — V 11. srpnovém čísle »Naší Doby« roku letošního mluví dr. Tomáš Garigue Masaryk o zemřelém sv. Otci Lvu XIII. Celým článkem vane zavilá zášť proti papežství a církvi. Dle Masaryka byl papež Pius IX. »vášnivý a nevzdělaný« a Lev XIII. »nemohl v jesuitském systému vykonati nic velikého.« Dr. Masaryk celou činnost Lva XIII. trhá a podezřívá a co by trhati nemohl, t. j. kde by se mu celý svět vysmál, kdyby to trhal: na př. otevření archivu vatikánského, to zamlčuje.

Dr. Masaryk má jisté životní idee, jisté plány, mezi nimiž jest na prvém místě potírati katolicismus a za těmito plány jde různými cestami; Dr. Masaryk se domnívá, že dělá dobře, ale když Lev XIII. dělal ve svém smyslu totéž a užíval k tomu poctivějších cest a zbraní, to Masaryk trhá jako jesovitismus římské politiky.

A jak malicherný je ten dr. Masaryk. Lev XIII. byl oklamán Miss Vaughanovou a Taxilem. Soudný člověk to považuje za chybu, jež se může státi každému vládci a vůbec každému člověku, ale jinak rozsuzuje veliký dr. T. G. Masaryk; on praví zcela vážně, že »podle toho« (podle té chybičky) a ne podle vysoustruhovaných a dobře promyšlených sentencí brev a encyklik třeba posuzovati vlastní názor, vzdělání a politiku papežovu.

Lev prý si zahrával též s ohněm socialismu, ale političtí konservativci a reakcionáři mu to zazlívali a proto té hry nechal. Dr. Masaryku, za tato slova se styďte! Je-li vám encyklika dělnická Rerum novarum hrou a pouhým zahráváním si ohněm, jste buď ve věcech těchto úplný ignorant nebo celá krev vaše jest otrávena zášti protikatolickou. Žida Hilsnera se ujímáte a Lvu XIII. vytýkáte, že nevystoupil »proti krevní pověře«, když však nejvyšší učitel církve pronese slovo na ochranu dělníků a když stanoví práva prácedárců a dělníků, vy se tomu posmíváte. Opakujeme: Dr. Masaryku, styďte se.

A dále pravíte: »Katolicismus sám je dnes pouze snem, snem zašlých století.« Pane dr. Masaryku, v katolicismu podnes nalézá miliony lidí štěstí a blahobyt, za to vaše věda přináší jen rozruch. Nebo kdo rozryl více národ český, nežli vaše kolísavá věda. Vy a dr. Herben a celý váš realismus. Došli jste konečně tak daleko, že byste se byli spojili s pastory z rajchu a pracovali pro pruského krále. Samy »Nár. Listy,« dosud miláčkové pastorů a evangelíků, musily proti Vaší hře vystoupiti.

A ještě něco: Lev XIII. byl prý *neschopen* viděti v protestantismu výraz nového ducha času, nijak se nesnaže oceniti náboženskou reformaci. Jeho odsouzení protestantismu je nehistorické, falešné a malicherné . . . než dost již o tom: veliký Masaryk ukázal se zde mužem plným záští a nenávisti proti papežství a církvi. Ale dr. Masaryku: vy Jste a nebudete, ale církev byla, jest a bude až do skonání světa a je tu i proto, aby napravila co podobní lidé jako vy pokazili.

Němečtí literáti se slovanskými jmény. Z několika jen čísel letošního a loňského ročníku »Allgemeines Litteraturblatt« uvádíme aspoň tyto: (Literární historie, kritika, esthetika.) Bohatta, Beloch, Filek, Gesky, Domanig, Halama, Pomezny, Hora, Holly, Kubik, Lublinski, Pazaurek, Petak, Mucha, Kunowski, Svoboda, Molisch, Zycha, Vinař, Stieda, Zaretzky. — (Filosofie, sociologie, paedagogika.) Dworzak, Jedliczka, Bokorny, Blavatsky, Kralik, Martinak, Brousit, Kautsky, Boujansky, Kulka, Stauracz. — (Theologie.) Halusa, Pejška, Latschka, Sladeczek Ondř., Sladeczek Jindř., Krasa, Cigoi, Polifka, Schwillinsky, Jiriczek, Kloschinsky, Bobelka, Kotterba, Šanda. — (Historie.) Raschek, Batka, Horčička, Uhlirz, Hubitschek, Rešctar, Polaczek, Bielik, Hula, Kohout, Kukula, Rzehak, Sdralek, Kreschnička. —

(Geografie.) Marek, Juraschek, Hnatek, Liesal. — (Linguistika.) Mussil, Sabersky, Sokoll, Voretzsch, Nikitsky, Schiepek, Zwierzina, Karabaček. — (Lékařství.) Mraček, Jellinek, Baginsky, Haberda, Kozlovsky, Pometta, Latzko, Urbantschitsch, Trzebicky, Töply, Kapelusch, Behla, Kolisch. — (Právnictví a soudnictví.) Gumplowicz, Maschka, Nemanitsch, Pribram, Kapralik, Roztočil, Renzlav, Misera, Wlasak, Pisko. — (Zoologie, botanika, hospodářství.) Benesch, Bubák, Pokorny, Macalík, Prowazek, Hayek, Skarytka, Sklarek, Milisowsky, Bouda, Skita, Zelinka, Worgitzky. — (Nár. hospodářství, statistika, bankovnictví.) Žižek, Horowitz, Below, Kudelka, Mazáč, Marschik, Maresch, Adametz, Proksch, Wodička, Bezcený, Kolatschek, Zecha. — (Belletrie.) Hlatky, Janitschek, Sadil, Rak, Holczabek, Proschko, Michalitschke, Gnevkow, Skowronnek, Hanslick, Kujawa, Pachnicke, Pillar. — (Různě.) Bludau, Hraban, Migerka, Czerny, Sydow, Madjera, Kaniak, Juritsch, Jurenka, Damaschke, Placzek, Kosack, Misa, Jerschke, Rychnovsky, Krticzka, Koudelka, Tichatschek, Karell, Robertag (Poberta?), Schindele, Lennartz, Maszlow, Makowsky, Wretschko, Kossak, Kohut, Bredig, Nossig, Krutschek, Wissowa, Kekule von Stradonitz, Beta, Wollny, Witasek, Weselsky, Koschate, Schiedek, Rosikat (?), Tapla, Bryk, Sokal, Krobath, Wallaschek, Tanera, Lutkow, Wolletz, Stibitz, Schlossar, Uhlig, Wulckow, Wutke, Kötschke (Kočka?) atd. — Tato řada dala by se ovšem ještě několikrát zvětšit, kdybychom více ročníků několika liter. časopisů probrali. (Ostatně neuvedli jsme většinu jmen polských, ruských a jihoslovanských, s nimiž jsme se setkali.) Jako zajímavost uvádíme také, že do čísla 3. a 4. časopisu »Österr. Botan. Zeitschrift« (r. L. II. napsali práce tito spisovatelé: Čelakovský, Bubák, Plitzka, Sabransky, Jenčič, Velenovský, Zederbauer, Treyn, Wagner, Hackel — většinou tedy Slované. — Škoda, že nemá náš Hlavinka více času, aby těm pánům zase jednou nějaké Šibřinky« vystrojil, aspoň bychom se při tom »povyrazili.« *L. † ga.*

— ❁❁❁ —

Paběrky z novin a veřejného života.

Ze života sv. Otec Pia X. Dokud nynější sv. Otec byl biskupem v Mantove, každou sobotu večer a v neděli ráno sedával ve zpovědnici, kterou si v kathedrále pro sebe vyhradil, aby posloužit mohl kajícníkům, kteří se k němu utéci chtěli. Tento příkladný zvyk zachovával i jako patriarcha a kardinál v Benátkách.

Přistupte za členy družstva Vlasť. Výbor družstva Vlasť usnesl se ve schůzi, dne 13. srpna t. r. konané, požádati nejprve veřejně a pak třeba soukromně všecky ty, kdož píší do »Vlasti«, »Vychovatele«, »Našich Listů«, »Sborníku Histor. Kroužku«, »Hlasů Svatováclavských« a »Vzdělávací četby katol. mládeže«, aby přistoupili za zakládající členy družstva Vlasť. Zakládající člen splácí 100 kor. ve lhůtách; spisovatel může si vklad honorářem odepsati.

Vlastenecké homilie Dra. Bud. Horského, které vydá družstvo Vlasť, se již sázejí a první sešit vyjde na konci října. Začínají adventem. Pokud jsme mohli do nich nahlédnouti, možno jich užiti v hlavních městech i na vesnicích, i na gymnasiích a realkách, zkrátka všude. Příklady jsou čerpány výhradně z dějin českých. První sešit bude státi 1 K 20 h., bude se prodávati jen za hotové a předplatné již nyní přijímá: administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Abrahamoviny bude slaviti 13. října slovutný farář Martin Kollár, říšský poslanec, red. »Národních Novin« a správce spolku sv. Vojtěcha v Trnavě. Jubilár spravuje faru v Nádaši u Trnavy a oslaví při tom zároveň 25letou činnost spisovatelskou. Prosíme své přátele, aby oslavenci zaslali hojné pozdravných přípisů a tak jej v těžkých poměrech, ve kterých literárně pracuje, posilnili. Adresa zní: Martin Kollár, farář v Nádaši, Prešporská st. via Tyrnau. Ungarn.

Šedesáté narozeniny slavil dne 26. srpna ThDr. Antonín Víšek, kn. a. notář, inspektor vyučování náboženství katol. na obecných a měšťanských školách na Novém městě pražském, farář u Nejsv. Trojice v Podskalí a j. v. Dr. Ant. Víšek pro svoji milou, ryzí a spolu i ráznou povahu požívá nejen v kruzích katolického duchovenstva, ale i občanstva velikou oblibu, a nad to jest knězem svrchovanou měrou věrným a horlivým v plnění svých povinností vznešených. On má značné zásluhy o Zemskou jednotu katolického duchovenstva, co tkne se organisace kněžstva, a nemenší zásluhy má po stránce charitativní i socialně náboženské. Dr. Víšek jest ředitelem Marianského spolku křesťanských dcer, inspektorem Jednoty pro blaho propuštěných mladistvých kárancův, předsedou Arimatejského spolku, členem Družstva sv. Vojtěcha, Jednoty občanů pražských, Katol.-

politické jednoty a m. j. On súčastnil se a dosud se účastní čile spolkového života, ať již směru národního, náboženského, či lidumilného. Jubilant narodil se v Praze 26. srpna r. 1843, na kněze vysvěcen byl 31. července r. 1867. Nějaký čas kaplanoval na Proseku, po mnoho let u Nejsv. Trojice v Podskalí, kde dnes je farářem. Po nebožtíku faráři Fantovi zdědil chudou farku pražskou, kde dlí dosud. Ad multos annos!

Vyznamenání. Kaplan u rakousko-uherského vyslanectví na Černé Hoře v Cetyni dp. Frant. Rozkošný byl císařem pánem vyznamenán rytířským křížem řádu Františka Josefa.

Sňatek. Dne 7. září t. r. požehnal dp. Vinc V. Kopecký, kaplan v Kladrubech u Stříbra, sňatek p. prof. Ant. Drápalíka a sl. Al. V. Böhmové v chrámu Páně sv. Prokopa v Žižkově. Oba novomanželé jsou zakládajícími členy družstva Vlasť. Mimo příbuzenstvo byli sňatku a mši sv. přítomni za družstvo »Vlasť«: dp. Tomáš Škrdle a p. Jan Křt. Maštalíř. Blahopřejeme.

Msgr. Dr. František Kyzlink zemřel 17. srpna 1903 v Mayerlinku u Badenu zaopatřen sv. svátostmi. Msgr. Dr. František Kyzlink byl komořím Jeho Svatosti, vrchním dvorním kaplanem, studijním ředitelem ve Frintaneu, kněžem diecése brněnské. Zesnulý narodil se v Olomučanech u Blanska r. 1862. Studia gymnasijní s výtečným prospěchem konal na I. českém gymnasiu v Brně, kdež r. 1884 s vyznamenáním maturoval. Studia bohoslovecká konal na bohosloveckém ústavě v Brně, roku 1888 byl na kněze vysvěcen. Pro nevšední nadání své poslán byl na vyšší studia do Vídně a na universitě vídeňské promován byl r. 1892 na doktora bohosloví. Vrátiv se do Brna byl nedlouho spiritualem u sester Alžbětinek, načež poslán byl do Jerusalema jako místoředitel rakouského hospice. Studium Starého Zákona od počátku vábilo nadaného kněze a proto rád se vypravil do Sv. země. Studoval tam po dvě léta neúmorně, konal studijní cesty, psal odborné články do »Hlídky«, i pěkné rozpravy do »Hlasu« »Obzoru«, »Vlasti«, vydal též samostatnou knihu o Sv. zemi. Stylistou byl nad jiné obratným a poutavým. Práce jeho vynikají jasným, lehkým, živým slohem. V Palestýně však za dvouletého pobytu podryl si zdraví. Domů vrátil se všecek změněn. Ustanoven byl profesorem dogmatiky na biskupském ústavě bohosloveckém, pracoval a studoval s neúmornou horlivostí. Přednášky jeho byly ovocem pilného studia a vynikaly neobyčejnou přesností a jasností. Přímo klasické byly jeho definice. Všímal si i politického a hospodářského života našeho, byl prvním předsedou české Ústřední jednoty založen Raiffeisenových na Moravě. V Brně cítil se úplně šťastným a po Brně také ve Vídni stále tesknil. Ale nebylo mu dopřáno v Brně setrvat. V listopadu roku 1898 jmenován byl c. k. dvorním kaplanem a ředitelem biblického studia na c. k. ústavě pro vyšší vzdělání kněží u sv. Augustina ve Vídni. Nemohl nepřijati úřadu tak čestného, jenž zároveň otevíral mu pole širší působnosti. Vrátil se opět ku studiím biblickým, ale neváhal po třech letech opět přednášeti dogmatiku, krátký čas i na universitě vídeňské jako docent. Kdyby nebyl Čechem, byl by se asi stal řádným profesorem na universitě vídeňské. Před dvěma léty jmenován byl komořím Jeho Svatosti a vrchním dvorním kaplanem. Choroba však neustávala podrývat silný organismus. Letos před prázdninami objevily se známky cukrovky. Odejel na léčení do Karlových Varů. Rozrušen přijel do Blanska, kdež nemoc se zhoršila a objevily se známky rozkladu krve. Odevzdán do vůle Boží dal se nemocný zaopatřit. Po té dopraven byl na kliniku do Vídně, odkudž poslali ho do Mayerlinku na zotavenou, kdež v Pánu zesnul. Zpráva o smrti msgra. dra Kyzlinka vyvolala bolestný dojem v srdcích přečetných jeho přátel a ctitelů. Byl on duše dobrá, milá a šlechetná, kněz horlivý a svědomitý, vlastenec smýšlení vroucího. R. i. p.

Onno Klopp †. V Penzingu u Vídně zemřel v srpnu t. r. věhlasný dějepisec a vynikající konvertita Onno Klopp. Narodil se roku 1822 v Leeru ve Frisku z rodiny lutheránské. Orthodoxní jeho matka žádala si ze synáčka míti duchovního, proto započal a tři léta také pokračoval ve studiu theologie. Leč duch jeho toužil jinam, proto obrátil se Klopp k filologii. Promován na doktora, stal se profesorem v Osnabrücku. Zde pojal za manželku zbožnou katoličku. Pohnutý rok 1848 přiměl jej, aby se věnoval studiu dějin. Prvé práce jeho byly dějiny rodné země Friska, načež následovala ostrá kritika doby Friedrichovy. Třetím spisem svým rozčeřil Onno Klopp hladinu německé veřejnosti měrou nebývalou. Byl to spis »Tilly v třicetileté válce«, jímž mnozí vážní muži i také protestanté byli k vážnému přemýšlení přivedeni. Bylo k tomu ovšem potřebí veliké zmužilosti, té se však Kloppovi nenedostávalo. Veliký a zbožný vojevůdce Tilly byl zvláště od protestantských spisovatelů třísněn historickými nepravdami. Již proto musil úžas

vzbuditi spis, opírající se o přesná historická badání, jímž Tilly v docela novém, příznivém světle se objevil. Kloppův Tilly byl hlasitým výkřikem, volajícím po revisi dějin reformace, ve prospěch protestantismu silně zbarvených. Proto také vyvolal velikou bouři, ale Klopp se jí nelekl, neboť co podal, byla jen historická pravda, a Tilly očištěn byl tím způsobem od protestanta, jímž Klopp tehdy ještě byl. Když pak po mnohonásobném novém vydání přikročil Klopp po 30 letech k rozšíření spisu prvního, zastkvěl se obraz zbožného vojevůdce Ligy ve světle ještě příznivějším. Dlouhou řadu let vyžadovalo síly Kloppovy vydávání spisů Leibnizových, jakož i vlastního díla »Pád domu Stuartů«.

Vážné historické studium objevilo Onnu Kloppovi reformaci ve světle zcela jiném, než v jakém by si ji jako lutherán byl přál viděti. Těžce loučil se se svými představami o »muži Božím« (Lutherovi), »čistém evangeliu« atd., leč neúprosná pravda dějin, v níž ponořil se celý veliký jeho duch, nemohla jinak. A co Klopp poznal, to také uznal. Právě před 30 lety složil jako 51letý muž u farního úřadu v Penzingu u Vídně vyznání víry katolické, brzy na to pak obdržel od vídeňského nuntia svátost sv. biřmování.

Manželka byla rodem katoličkou, dítky, zprvu protestantsky vychovávané, staly se jimi rovněž. Dvě dcery jeho oblékly roucho řeholní, mladší z nich však záhy zemřela. Klopp byl věrným stoupencem panovnického domu hanoverského, s nímž roku 1866 proti Prusku bojoval, byl ctitelem rodu Habsburského, ale opovědným nepřítelem Pruska a jeho nepoctivé politiky. Ani odpůrci nemohou mu odepříti uznání, že byl věhlasným učencem a úctyhodným charakterem.

Říká se a píše, že je historie učitelkou života a světlem pravdy. A tu ku podivu shledáváme, že vynikající dějepisci právě studiem dějin přilnou láskou k církvi katolické. Ať jmenujeme jen Kloppa, Hurtera a Gfrörera, vesměs to protestanty, kteří studiem dějin dospěli k jasnému poznání pravdy a stali se katolíky. Ostatně i na českém dějepisci Palackém vidíme krásný příklad toho, že studium dějin učí úctě k církvi i tam, kde výchova k pravému opaku čelila. To je zjev, který by stál za širší rozvedení a povzbuzuje k přemýšlení.

Jan Jindřich Marek. Dne 23. m. m. konána byla v Liblíně slavnost odhalení pamětní desky vynikajícího své doby českého spisovatele a povídkáře Jana J. Marka či Jana z Hvězdy. Marek narodil se dne 4. listopadu 1803 v Liblíně, kde otec jeho byl tehdy učitelem. Studoval na gymnasiu v Plzni, pak na pražské bohoslovecké fakultě. Roku 1826 vysvěcen byl na kněžství, kaplanoval v Kralovicích, v Plasech, pak stal se administratorem v Kozojedech, kdež po té působil jako farář po 14 let. Pak stal se farářem v Kralovicích, kde zesnul 3. listopadu 1853 vodnatelností. Vděční občané zbudovali mu tam z veřejných sbírek důstojný pomník nedaleko kostela kralovického — obelisk ze syenitu s Markovým reliefem. Marek byl spisovatelem velice dobrým a požíval veliké vážnosti i popularity nejen mezi laiky, ale i mezi kněžími. Nehynoucí budiž paměť kněží-buditeli českého lidu!

Odhalení pamětní desky A. N. Vlasákovi ve Vlašími. Dne 6. září t. r. odělo se město Vlaším ve slavnostní háv. Z mnoha domů vlály prapory v barvách národních a před lékárnou na velikém náměstí postaveno podium se vkusně upravenou tribunou zelením a draperiemi ve slovanské trikoloře ozdobenou. Ten den oslavovalo město Vlaším svého slovutného rodáka A. N. Vlasáka, býv. faráře na blízkém poutním místě Hrádku, slovutného vlastence v dobách našeho probuzení a obratného spisovatele v historii a topografii české, zasazujíc mu na jeho rodném domě pamětní desku. — Po slavných službách Božích seřadil se veliký průvod před kostelem pod lipami a bral se za zvuků hudby na veliké náměstí, k rodnému domu oslavence, kde nyní jest lékárna p. Kristiana Kittla. Po zapění staročeského chorálu vstoupil na řečniště pozvaný řečník, rodák vlašimský, zemský a říšský poslanec p. dr. Servác Heller z Prahy, a v řeči nadšené a vlastenecké, často pochvalou přerušované, vylíčil A. N. Vlasáka jako člověka, kněze, spisovatele, buditele národního a politika. Dr. Servác Heller býval často v mládí svém na hradecké faře u Vlasáka, a proto jej dobře znal a dobře také jeho charakter vylíčil. Řečník nabádal k svornosti národní i při rozdílnosti názorů, mluvil taktně o úřadě kněžském, o významu křesťanství atd., takže četně shromáždění kněží vyslovili ústy faráře Kamarýta z Hrádku řečníkovi díky s tím dodatkem, že v zájmu národa našeho jako vždy působiti budou mezi lidem svým a bojovati v řadách národních. Potom dr. Karel Hellmuth, městský rada, přijal desku jménem městské rady v opatrování města, poděkoval slovut. řečníku, Komitétu pro zřízení pamětní desky, hlavně p. starostovi města Janu Němečkovi, majiteli rodného domu Vlasákova, p. lékárníku Kr. Kittlovi, a provolal oslavenci »Sláva!« Pan Kittl měl doslov. Potom položen byl na hrob Vlasákův nádherný věnec. K slavnosti došlo mnoho telegramů

a přípisů, hlavně od k. a. vikáře Pelikána z Louňovic, faráře Rumla z Prahy, poslanců dra. Brzoráda a Louly, okr. výboru z Benešova, Sedlčan, Votic, družstva »Vlasť, pp. Šikýře, Vlasáka a j. v. Slavnost k poctě zesnulého kněze-vlastence byla důstojná, vyzněla v apellu na lásku k vlasti a svornosti v národě.

Katolický sjezd. Katolickému sjezdu německé národnosti v Budišově, který se konal dne 6. srpna, předsedal Frant. hrabě Harrach. Sjezd byl z arcidiécese olomoucké katolickými Němci četně obeslán a přijaty byly na něm resoluce o povinnostech katolíků, o škole, výchově a o dělnické otázce. Sjezd zaslal císaři pánu, J. V. arciknížeti Frant. Ferdinandovi a J. Ex. ndp. knížeti arcibiskupu dru. Th. Kohnovi holdovací telegramy. Mezi resolucemi, které jednohlasně na katolickém sjezdu v Budišově přijaty byly, uvádíme jednu z nejdůležitějších, která zní: Dne 6. září v Budišově shromážděných 1200 katolíků naléhavě žádá komisaře všeobecných katolických sjezdů J. Exc. Arnošta hrab. Sylva Tarouccu za svolání všeobecného sjezdu německých katolíků v Rakousku nejdéle r. 1904.

Selský katolický sjezd na posv. Velehradě dne 6. září. Sjezd obeslán byl osmi tisici lidu rolnického ze všech končin Moravy, Čech, Slezska, uherského Slovenska, Dolních Rakous i Ameriky. V neděli dne 6. září na večer pořádán velkolepý průvod po klášterním nádvoří, který vedl gen. vikář Weinlich z Olomouce. Rolníky vítal dr. Stojan. Zaslány pozdravné telegramy sv. Otci, císaři a biskupům. V pondělí ráno po ranních pobožnostech a pontifikální mši sv. konán sjezd selský, který měl nejlepší průběh za nadšené nálady. Předsedou byl redaktor Šamalík. Z poslanců přítomni byli dp. dr. Stojan, p. Kobzík a dp. Ševčík. Přítomen byl též hr. Thun. Mluvili redaktor Šamalík, Capita, Rosendorfova, Segeta. Pozdravy vyřizovali gen. vikář Weinlich, hr. Thun, Američan Rynda, Čapková, host z Uher děkan Okaník, Glabazňa ze Slezska, Kašpar z Valašska.

Tiché jubileum. Bez upomínky před veřejností snad by zapadlo a přehlédnuto bylo tiché jubileum, jež slaví letos české školství v Opavě. Dvacet let je tam Ú. M. Š. vydržována obecná škola a 20 let je tomu, co ukončila první třída tamního nyní c. k. státního gymnasia první školní rok. Zápasy o tyto dvě školy podávají jasný obraz, s jakými obtížemi bylo pracováno k tomu, aby se Čechům ve Slezsku dostalo plného práva.

Spolek ku zakládání katol. knihoven v Čechách a na Moravě zřídí ještě letos redaktor t. l. Jeho Eminencí ndp. kardinál dal k tomu již zásadní svolení a vyžádal si podrobný program tohoto spolku. Asi v říjnu budou zaslány Jeho Eminencí spolkové stanovy k Ordinariatnímu schválení, načež budou dány k schválení místodržitelství. Očekáváme od nového spolku nové vzpružení katol. tisku i katolického života.

Echo z Afriky. Roč. IV. č. 9., red. Jar. Hrabačky, kap. ceremoniáře na Hradčanech v Praze. — Dr. Hugo Mioni pokračuje ve svém článku o afrických misiích. Pomoc pro africké misie musí býti stálá a dobře zorganisována a k tomu se nehodí práce jednotlivce ani spolku, ale jen kongregace, která se neustále o misie stará, která nevymírá, která ví, kde je nejvíce podpory třeba. — Dojemné jsou dopisy z misií: z apoštolského vikariátu v zemích Gallů, ve Středním Madagaskaru, z Johannesbergu, z Nsambya-Ugandy a z Pobřeží Nigru a ze Zambezi. Dopisy tyto vhodně doplňují zprávy paní vrchní ředitelky z Říma. Číslo 9. má pokračování ze života sv. Petra Clavera. Líčí se v něm neobyčejná jeho láska k černochům a výborná jejich příprava na křest. — Otázku, jak pevně kořeny zapouští družina v zemích československých, luští obálka s hojnými peněžitými dary pro misie. — K celému číslu jest přidána skvostná příloha na počest nově zvoleného papeže Pia X. — Doporučujeme.

Mezinárodní sjezd katolických politiků socialních svolávají předsedové poslední mezinárodní konference milánské, hrabě St. Medalago Albani a známý universitní profesor G. Tonialo na 20.—22. října t. r. do švýcarského Frýburku. Sjezd ten měl se vlastně konati už loni v září. Byl však tehda pro nedostatek přípravných prací sjezdových odvolán. Však ani letos ještě dle disposic švýcarských katolických politiků socialních posl. dra Decurtinse, prof. dra. Becka neměl se konati. Připravovali ho teprve až na rok, a to podle vzoru posledního mezinárodního sjezdu pro ochranu dělnictva v Zurychu pořádaného. Příčiny, jež přiměly socialní pracovníky vlašské k uspíšení sjezdu do té doby, nejsou ještě známy. Rokovati se má dle uveřejněného provolání o katolickém ruchu socialním a jeho úspěších od pamatné encykliky o dělnické otázce v jednotlivých národech, o dělnických syndikátech a organisacích, o práci žen, o studiích socialních na bohosloveckých ústavech, jakož i o socialním pojišťování. Zřízen trojí sekretariat pří-

pravný pro sjezd ve Frýburku. Za francouzský odpovídá na dotazy redaktor Dessonanz, za německý profesor Lomarisez, za vlašský univ. profesor Arcari, všichni ve Frýburku.

Školu pro žurnalisty založit hodlá milionář Pullitzer, vydavatel velkého amerického listu »New-York Heraldu«. Složil k tomuto účelu základní kapitál 2 mil. dolarů při universitě Columbijské, s níž škola pro žurnalisty má být spojena.

Hospodárskou kolonii v Hartě 23. července vysvětil dr. Doppelbauer, biskup linecký. Cíl jest: opuštěné sirotky vychovati pro stav rolnický a služebný. Kolonie záleží ze dvou hospodářských dvorů se 70 jitry země a poskytuje místo 40 sirotkům, které jsou pod správou Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly.

Kalendář Havlíček ředruje liberální učitelstvo o překot mezi školní mládeží. Děti se přímo nutí, aby jej rodiče jejich odebírali a ba jsou místa, kde dítě odepře-li proto, že mají doma již katolický kalendář, bývá proto vysmíváno. I vyzýváme duchovenstvo a katolické spolky, aby rozvinulo čilou agitaci ve prospěch katolických kalendářů a liberální kalendáře aby do obcí nepouštělo.

Jak vítali r. 1866 čeští evangelíci v Čechách německé prušáky. Český evangelík přistoupil k prušáku a oslovil jej takto: »Ich Helvit — du Helvit, ich Bruder — du Bruder« (»Já Helvit — ty Helvit, já bratr — ty bratr«) a v Kolíně běžel prý evangelík proti Prušákům a volal: ich auch evangelisch, načež důstojník Polák vytáhl bičík a počal jej mrskati řka: a my ne evangelisch, my jsme Poláci a katolíci.

Katoličtí tovaryši v Praze oslavili dne 6. září desetileté blahodárné působení v jejich spolku Msgr. Dr. Jos. Buriana, sídelního kanovníka na Vyšehradě. Jubilant sloužil ráno u Dominikánů mši sv. a odpoledne na to pořádána byla u »Bílé Labutě« na Poříčí velká representační zábava, již se mimo jiné i zástupci družstva Vlasť súčastnili. Vldp. kanovník Dr. Jos. Burian přinesl pro katolické tovaryše v Praze mnohé a četné oběti na práci i na penězích, i jest to nepatrná odměna, kterou mu dne 6. září katoličtí tovaryši v hold přinesli.

Výbor Tiskové ligy konal 13. srpna t. r. pátou schůzi za předsednictví dp. red. Tomáše Škrdle. — Jako milý host byl přítomen p. prof. Ant. Drápalík z Brna. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Z Moravy se dožadují četní páni stanov Tiskové ligy, jež se jim ochotně zasílají. — Každý ročník časopisů Tiskové ligy bude obsahovati 4 čísla o 8 arších 32ti stránkových. — Liga doporučuje redakci těchto časopisů, aby zpopularisovala výtečné články, jež † Dr. Ant. Lenz o Husovi v rozličných ročnících »Vlasti« uveřejnil. — V »Našich Listech« bude uveřejňovati liga pravidelné inseráty. — Liga jednala o své propagandě a s politováním vzala na vědomí smutný zjev v Praze, že francouzský dobrodruh, André Bourrier, v řeči své na Žofíně o slavnostech Husových mohl si dovoliti toho nejhoršího tupení katol. kněžstva, nazývaje ho spiklenci, vykořisťovateli, travičí mládeže, jak píší evangelické listy. — Neméně politování hodným úkazem bylo, že jedna část učitelstva na sjezdu učitelském v Praze prohlásila se pro odstranění náboženství ze školy. — Od 1. ledna bylo vypraveno 286 výstřižků napadeným duchovním. — Pan Jan Kř. Maštalíř rozebíral brožuru »Papež Lev XIII. a jeho okolí« nákladem »Času« a přílohu k čís. 60. »Nové Doby«, jež vyšla jako brožura »Od Krista k papeži Lvu XIII., čili papežství a klerikalismus.« — Dále referoval o různých zjevech naší doby a o vnitřních záležitostech. — Tím byla schůze skončena.

Různé. Výnosem ministerstva vyučování ze dne 14. srpna t. r. sestátněno bylo soukromé polské gymnasium v Těšíně Má tedy rak. Slezsko dvě státní gymnasia slovanská: české v Opavě, polské v Těšíně. — Druhý polský denník v Berlíně. — V Berlíně třikráte týdně vycházející »Narodowiec« bude proměněn v list denní. — Kardinál Ferrari, arcibiskup milánský, súčastnil se katolického sjezdu v Kolíně nad Rýnem. — Kardinál Moran, arcibiskup v Sydney v Australii, přijel k volbě papeže až 23. srpna. Dověděv se o nemoci sv. Otce Lva XIII., vydal se ihned na cestu, ale zastihl již v Římě nového papeže. Jménem katolíků australských vzdá mu nyní svůj hold. — Meyerberova opera Hugenotti byla v Srbsku králem zakázána. — Milosrdné Sestry sv. Vincence mají v Evropě 2434 domy, v nichž vyučují 185.000 dětí a opatrují 45·635 nemocných. — Mayerberova opera »Hugenoti« jest v Srbsku zakázána.

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlasť konal dne 13. srpna třetí schůzi v XIX. správním roce za předsednictví vdp. Dra. Rud. Horského, kníž. arcib. vik. tajemníka a faráře v Šárce u sv. Matěje a za hojného účastenství členů výboru. — Schůze byla zahájena modlitbou. — Po vřelé vzpomínce na sv. Otce Lva XIII. jednatel red. p. Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Ustanoveno bylo, aby titulní obraz kalendáře »Sv. Vojtěch« tvořila podobizna sv. Otce Pia X. — Ke katol. sjezdu brněnskému zašle výbor pozdravný telegram a k 40letému kněžskému jubileu Jeho Excell. ndp. Dra. Sal. Fr. Bauera, biskupa, odešle výbor pozdravný dopis. — Živou debatu vyvolal referát o propagandě »Vlasti« a o propagandě nového členství družstva Vlasť. Zevrubný referát byl přijat a členové výboru rozdělili si agitační práci. — Rovněž byl přijat referát o tom, jak letos pohlížely různé katolické časopisy a frakce na oslavu Husovu a jak na ni pohlížíme my. Obsáhlý referát zásadně přijatý bude podroben zevrubné kritice dvou vynikajících členů výboru a bude vydán ve »Vlasti« jako projev výboru družstva Vlasť. — Jako vzácný host byl schůzi přítomen p. prof. Ant. Drápalík z Brna. — Po vyčerpání obsáhlého programu byla schůze skončena.

Na sklonku XIX. roku.

Letos dostupuji 50. rok svého života a »Vlasť« uvádím do 20. ročníku. Na památku těchto dvou důležitých událostí založím spolek k systematickému zakládání katolických knihoven v Čechách a na Moravě; bude to asi poslední větší práce v mém životě.

Po celý svůj kněžský život churavím; letos byl jsem navštíven těžkou nemocí, střevním tyfem; s pomocí Boží zotavil jsem se však zase tak, že konám jako dříve své obvyklé práce.

Zásadní a důsledné chování našeho výboru vedlo nás k tomu, že jsme se povždy zdrželivě měli k předsedovi a k liberálnímu vedení záložny Sv.-Václavské; tím jsme uchránili družstvo i sebe od nesmírné pohromy, nestavše se jejími členy, ale všeobecnými následky, kterými jest pádem této záložny zasažen celý katolický tisk, trpíme i my velice. Avšak jednou dostaneme odkaz † faráře Fr. Wildmanna v obnose 9000 K, časem ubudou úroky ze soukromých půjček a darů a připadne nám pojistka na život v sumě 4000 K, za 17 let doplatíme značný dluh v České a ve Městské spořitelně, máme tedy nejen bezpečné opory, ale i mnohé naděje v budoucnost, a to nás sílí v naší práci.

Ti, kteří rozhlašují a prorokují našemu družstvu pád, velice se mýlí; buď obchodu pranic nerozumějí, nebo jejich rozum zaslepuje přání jejich srdce. Není to poprve; vždyť se družstvu prorokoval brzký zánik ještě dříve, nežli vzniklo, a při každém dosti chabém zavanutí větru nám nepříznivého (a přízeň všech není žádnému dána) již již se volalo, že se budova našeho družstva řítí. Kdyby každé takové křičení, jakož i zbožné přání našich »přátel« bylo pravdou, dávno by nebyl z družstva našeho ani prášek. Družstvo nezahyne; má pevný podklad, vede je svorný a obětavý výbor, plně vědomý svého cíle a své zodpovědnosti.

A také jinak utvařují se pro nás poměry vždy utěšeněji, přátel přibývá, nepřátel ubývá. Není možno vždy líčiti interní život tak, jakým skutečně jest. Upřímnosti máme k tomu dost, ale brání tomu ohledy taktické, a není vždy dobře, dle slov velikého Brita, nositi své srdce na rukávě; lecjaká havěť pak do něho klove.

Kol »Vlasti« se řadí stále zdatné a osvědčené literární síly z různého oboru, a věru mohu s potěšením říci, že nemám nikdy nouzi o literární práce, ba některým pracím čekati jest rok i dvě leta, než na ně dojde řada.

Spolehaje na tyto osvědčené literární pracovníky, hodlám oživiti staré naše zařízení, aby naši přátelé, pokud to jde, všecky důležité knihy, časopisy a publikace pročítali a ve »Vlasti« útoky na církev a víru naši krátkými, jadrnými a věcnými referáty doráželi. Z té příčiny rozdělím mezi recensenty všecky časopisy a knihy, které pro redakci dostávám, ale více mimo skrovný honorář za tyto referáty učiniti nemůžeme, spolehajíce v ostatním na obětavost našich lit. přátel. Prosím tedy, aby nám byly sděleny adresy: Kdo chce v této příčině s námi spolupůsobiti, a které časopisy, jež odebírá, chce k tomu účelu pročítati. Nahromadí-li se mnoho materialu, přepustím vhodné věci buď »Našim Listům«, nebo »Vychovateli« a »Sborníku hist. kroužku«.

Ve »Vlasti« zavedu novou rubriku: »co nám schází a čeho si přejeme pro zdárný vývoj života katolického, hlavně katolického tisku«, kdež si své stesky sice šetrně, ale otevřeně povíme.

Jako dříve, tak i ve XX. roč. »Vlasti« bude probírati moravský tisk zvláštní lit. referent a také o Slovensku budeme stále a pravidelné zprávy přinášeti. Slezsko pak jest zastoupeno podrobnou prací faráře Jana Vyhlídala. Slovanskému tisku a katolickému životu mezi Slovany budeme věnovati i dále stejnou péči, majíce v Korutanech, v Rusku i na Černé Hoře zvláštní literární zpravodaje.

Bylo by křivdou tvrditi, že »Vlasť« *odpuzuje* zdárné spolupracovníky, jak se před lety říkalo a zde onde dosud mluví. Pravda jest, že důsledný a co do stanoviska katolického přesný a nezměnitelný směr družstva i jeho tiskových publikací, tedy i »Vlasti«, mnohému se nelíbil a tedy ho nepřivábil; vždyť je známo, že i mnozí katolíci vysoce si váží domnělé přízně liberálů a že to, co vykonají opravdu katolického, nejraději činí *incognito;* přihlásiti se tedy *zjevně* a *otevřeně* k »Vlasti« a jejím zásadám nevoní tomu, kdo by si u liberálů nerad rozlil ocet. Nepřijatý rukopis ovšem není též žádným »odpuzením«, takový výklad může činiti jen ješitný a domýšlivý spisovatel. Před lety mluvilo se o mnohých »výtečných« silách, které prý »Vlasť« odpudila; minula léta — a hle! domnělí ti »výtečníci odpuzenci« svou výtečnost *neosvědčili.* Jako každý jiný list i »Vlasť« má stále nové a nové přispěvatele; stará jména objevují se řídčeji a řídčeji a místo nich nastupuje nový dorost; noví příznivci, nové síly, které se buď časem vyvinuly, buď se »Vlasti« teprve naklonily.

Pro XX. ročník »Vlasti« nám buď zaslali nebo slíbili práce tito literární spolupracovníci:

Jan Michal Dvorecký: Ze života malého Slováčka.

Jos. Flekáček uveřejní ve »Vlasti« divadelní dvouaktovou veselohru: »Vyhrál«, na niž zvláště naše Jednoty a spolky upozorňujeme.

Halouzka Jan: O vývoji života katolického a vlasteneckého za posledního století na Moravě.

Tomáš Jos. Jiroušek: Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Bedřich Jiříček: Vzhledy do hlubin světa.

Filip Jan Konečný: O náboženstvo-mravních názorech nejzanedbanějších národů divokých. — Jak se dělají přirozené dějiny náboženství. — Ukázky z realistické noblesy a pravdymilovnosti.

† *Dr. Ant. Lenz* (z jeho pozůstalosti): Lze říci podle pravdy, že byl Hus, trvaje v Čechách, ač bloudil u víře, uvnitř katolíkem? — Mistr Jan Hus nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Fr. V. Peřinka: Dějiny česko-slovanské vzájemnosti literární.

Tomáš Picha dá práci ze svého oboru.

Fr. Rozkošný: O vývoji písemnictví na Černé Hoře.

Fr. Štingl, jenž pročítá časopisy 14 moderních jazyků: Spolek M. Kačkovského u Rusínů a jeho zakladatel J. Naumovič. Zprávy ze slovanských literatur.

Jan Třeštík: Srbský román.

Jos. Vávra: Zpráva o luterském kostele v Glogůvku.

Jan Vyhlídal: Zaměstnání a povaha lidu slezského.

Dr. Jan Zítek: Fr. Dobromil Kamarýt, bratr Vlastimila Kamarýta.

Em. Žák: Nestor žijících skladatelů českých J. R. Rozkošný.

Povídky uveřejní ve »Vlasti«: Vlasta Pittnerová (Prokleté peníze) a Jos. Flekáček. Z lit. pozůstalosti Martina Medňanského máme tu slovenskou povídku, již v originale uveřejníme.

V Praze, dne 9. září 1903, v den 50letých narozenin.

Tomáš Škrdle,
red. »Vlasti«.

Katolíci, kdož zavítáte do Prahy kupte své potřeby v papírnickém závodě družstva Vlast dle hesla: „Svůj k svému“.

Adresa: ***Žitná ulice (roh Žitné a Tůní) č. 570-II., 26 n.***

hnutí na venkově. — Lourdy r. 1902. — Byl Jan Hus za svatého prohlášen? — Hanopisy nevěrců. — Husiady. — Resoluce socialního odboru družstva Vlasť o slavnostech a hnutí Husitském. — My sobě. — Z katalogu papežů. (V. K. Říman). — Listy z Belgie, Ruska, Černé Hory. — Feuilleton: Milota z Dědic zrádcem nebyl. — Můj výlet o prázdninách. (B Černský.) — Roč. XIII. vyšlo č. 1. s tímto obsahem: K XIII. roč. „Našich Listů". — Kdo je socialista. (L. † x). — Součinná svépomoc dělnictva v Anglii. — Mějme pevný cíl života, — Feuilleton: Přes Požáry k Sázavě. (Boh. Černský). — V 11. čísle pochválili jsme minulý ročník »Našich Listů«, dnes stejně chválíme číslo 1. ročníku XIII. Úvodní článek »Kdo je socialista« je přímo výtečný. — »Naše Listy« stojí ročně 4 K.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVIII. číslo 17. s tímto obsahem: Základové »vědecké« paedagogiky (Frant. Horáček). — Sjezd učitelstva v Praze. — Pathologické zjevy ve škole. — Jak se dařilo »staré« škole v letech 1847, 1848a 1849. (Ant. Vetešník.) — Feuilleton: Bible a Babylon (Dr. Ign. Steinochr.) — Obsah Učitelské přílohy: Sbírka příkladů k vyučování větosloví (Josef Pašek.) — O rozboru vět. (Fr. Starý.) — Status. (Jeden starý). — Vycházky do Prahy za účelem poznati Prahu a její památnosti. — Obsah Katechetské přílohy: Dítko a jeho modlitební knížka. (R.) — Exhorty uveřejnili: Em. Žák, F. Ž., Jos. Thir a Ad. Bílý. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K. — Předplatné na oba časopisy přijímá: Administrace Družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

PAPÍRNICKÝ ZÁVOD DRUŽSTVA VLASŤ V PRAZE,

Žitná ulice čp. 570-II. — Zde prodávají se:

1. **Časopisy:** „Vlasť" (číslo 1 K), „Vychovatel" (číslo 25 h), „Naše Listy„ (číslo 8 h), Sborník hist. kroužku (ročně 5 K), „Hlasy Svatováclavské" (č. 7 h), „Vzdělávací četba katol. mládeže" (č. 7 h), „Katolické Listy" (číslo 8 h), „Kříž" a „Marie" (číslo 2 h), „Rajská Zahrádka (číslo 16 h), „Český Jinoch" (číslo 10 h), „Poklad věřících" (č. 10 h), „Echo z Afriky" (ročně 1. K), „Časové úvahy" (čís. 8 h).

2. **Různé modlitby katolické** od 50 h do 10 K 40 h a zpěvníky pro školní mládež od Xav. Dvořáka za 50 h.

3. **Katolické kalendáře naše a p. Kotrbovy.**

4. **Školní knihy z c. k. knihoskladu a různé denníky a sešity pro školy obecné a měšťanské. Zvláště upozorňujeme na nové české i německé katechismy.** Malý se prodává za 30 h (poštou za 36 h). střední za 64 h, (poštou za 74 h), velký za 80 h (poštou za 1 K). Než poštovné za všecky tři najednou stojí pouze 30 h. Též se zde prodávají české a německé Řeči, epištoly a evangelia na všecky neděle a svátky za 70 h (poštou za 80 h) a Biblický dějepis za 1 K (poštou za 1 K 20 h).

5. **Obrázky Svatých,** hojná zásoba od firem: Pickovy, Koppeovy Kotrbovy; zvláště krásné jsou obrázky mnichovské od Müllera a berlínské od firmy Albrecht a Meister. Obrázky jsou s textem buď českým, buď německým a prodávají se 3, 2, 1 po 2 h, jeden po 4, 6, 8, 10, 30, 40 a 60 h, 100 kusů po 72, 90 hal., po 1 K, K 9·60; francouzské obrázky kus po 30 h, atlasové po 32 h, Obrázky hodí se jako vhodný dárek dítkám při různých církevních slavnostech. — Musíme každý jednotlivý obrázek zaplatiti, sami hradíme poštovné a poplatky na celním úřadě, i nelze nám vzorky na venek zdarma zasílati. Vzorky se tedy účtují a zpět nepřijímají.

6. **Papír konceptní** 100 archů po 44 a 70 haléřích. — **Kancelářský** 100 archů po 60, 90, 1 K 12 h, 1 K 44 h, 1 K 60 h, ministeriální 100 archů po 3 K 20 h. Obálky bílé 100 kusů po 1 K 20 h. — Konopné obálky 100 kusů za 50 h až 1 K. Obálky pro farní úřady s příslušnými nápisy, ale bez udání místa farního úřadu, 100 kusů po 60 h, s udáním místa 100 k. po 1 koruně. — **Papír dopisní** *a)* 100 archů kvartového: čtverečkovaného po 1 K 30 h, linkovaného po 1 K 10 h, hladkého po 90 h. *b)* 100 aršíkův osmerk. lepší jakosti po 80 h, 1 K 20 h. Osmerkového dopisního papíru „Margareth Mill" 100 aršíků I. = po 1 K 80 h, II. = po 1 K 40 h, III. = po 1 K 30 h a příslušné obálky k tomu v téže ceně. — Papír ssací (pijavý) arch 2 haléře až 12 haléřů. Lepenkový papír od 2 haléřů po 30 hal. — Papír balicí, 100 archů od 1 K 20 h do 3 K 40 h. — Kreslicí papír, velký, archový, kus 8—20 h. — Kreslicí sešitky po 10 h, čtvrtky kreslicího papíru: po 2 a 4 h. — Obálky ku kreslení po 2 h. Kasetty papíru (různé) od 20 h výše. — Mimo to jsou na skladě všechny druhy papíru barevného, mramorovaného, hedvábného od 2 h výše, a pergamenového na zavařeniny (metr 32 haléřů).

7. **Inkousty:** černý císařský, korunní, alizarinový, antracenový z národního podniku, červený (karmínový), modrý (kovový), zelený. Větší láhev po 20 h menší lahvička po 12 h. Velká láhev inkoustu se prodává za 1—2 K, prostřední za 50 h. Tekutá klovatina (arabská guma) v lahvičkách po 16, 20 až 40 h. Kalamáře kapesní od 44 h do 1 K.

8. **Tužky a násadky, tuše, barvy, gumy a péra.** Tužky: národní podnik, tucet od 20 do 88 h; tužky barevné, tucet od 30 do 50 h; tužky kopírovací, červené a modré, kus od 8 do 24 h. Skřipce na tužky kus po 10 až 24 h. Ořezovátka na tužky od 20 h. Násadky od 2 do 24 h. Tuše všeho druhu, kus od 14 h do 4 K. Barvy Wagnerovy i obyčejné (všeho druhu), kus od 6 do 24 h. — Guma k vymazání skvrn, kus 2 až 24 h. Různé druhy per: krabička (144 per) 90 h až do 2 K 40 h. Krabička per Komenského, hlavně od učitelů žádaných, je za 1 K 70 h. Chránítka na péra a na tužky kus 2 až 8 h.

9. **Různé druhy a hojný počet visitek** se zlatou ořízkou i bez ořízky, s příslušnými k tomu obálkami, pozvání k zábavám a ohlášení sňatků.

10. **Účetní, protokolní a členské knihy** pro katolické spolky, hlavně spolky křesť.-socialní, a kniha pro spolkového bibliotékáře od 10 h do 4 K 40 h.

11. **Alba pro podobizny** a památníky v různých cenách.

12. **Různé jiné věci.** Obraz Jeho Eminencí ndp. kardinála Leona Skrbenského z Hříště, knížete-arcibiskupa, 10 h, menší obrázek (upomínka na první jeho mši svatou u Karmelitánů) 10 h, obrázky s kratičkým životopisem po 6 h. — Na skladě jest veliká zásoba různých pohlednic.

13. **Průčelné a rohové fotografie našeho spolkového domu,** čtvrtkové velikosti, na tuhém papíře napjaté se šikmou ořízkou (blokované) po 4 K.

Poznámky. 1. Při objednávce na venek platí si objednavatel poštovné sám a dává 12 h na nákladní list. — Balení a donášku na poštu konáme zdarma. — Kdo objednává zboží za hotové, račiž pamatovati na poštovné. Kdož si při větší objednávce přeje zásilku zboží drahou, což jest o mnoho lacinější, račiž nám udati poslední stanici dráhy. — Kdo si objednává barvivo na razítko, račiž udati, má-li razítko kovové či kaučukové, neboť každý tento druh razítka vyžaduje jiné barvy. 3. Kdož si žádá vzorky obrázků na ukázku, račiž je i s poštovným zapraviti. — 4. Kdo si přeje zboží od určitých firem z Prahy, dle vzorků, jež mu od nich byly zaslány, udej nám jméno firmy, druh a číslo zboží, a my mu je zašleme v téže ceně, jak je dává ta která firma.

Své přátele

jakož i veškeru veřejnost upozorňujeme na svoji vlastní, vkusně zařízenou a veškerým požadavkům vyhovující

knihtiskárnu.

Táž opatřena jsouc moderními písmy a stroji, vyřizuje všecky práce do oboru knihtiskařského spadající **vkusně, levně a rychle.** Tiskne zejména: samostatná díla, básně, časopisy, brožury, hudební publikace, obchodní tiskopisy, účty, ceníky, doporučenky obchodů a živností, jídelní lístky pro hostince, navštívenky, snubní a svatební oznámení, listy úmrtní, primiční oznámení a obrázky atd. **Ve vlastní režii tiskne naše časopisy:** »Vlasť«, »Vychovatel«, »Naše Listy«, »Sborník historického kroužku«, »Hlasy Svatováclavské«, »Vzděl. četbu katolické mládeže« a kalendář »Svatý Vojtěch« (velké a malé vydání.) Každé sebe menší knihtiskařské zakázce věnuje vždy pečlivou pozornost

Družstvo Vlasť v Praze, Žitná ulice čp. 570-II. (26n.)

VLASŤ.

Časopis pro poučení a zábavu.

Majetník, nakladatel a vydavatel:

DRUŽSTVO VLASŤ.

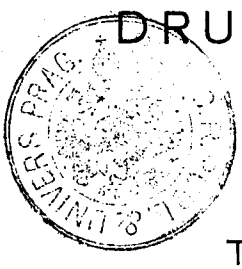

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

ROČNÍK XIX. 1902—1903.

V PRAZE

KNIHTISKÁRNA ✻ DRUŽSTVO VLASŤ ✻ NAKLADATELSTVÍ

1902.

Obsah XIX. ročníku „Vlasti“.

A) Životopisy.

Nový papež, sv. Otec Pius X. 1038.
Škrdle Tomáš: Veliký biskup (Jan N. Ed. Brynych) 256.
Zahradník Rud. M.: Petar Preradovič, chorvatský básník slovanské vzájemnosti 443.
Zítek Jan Fr., Dr.: Josef Vlastimil Kamarýt 56, 167, 238, 344, 419, 503, 609, 691, 797, 924, 1015, 1102.

B) Články poučné a vědecké.

Čečetka Fr. J.: Český čaroděj 865.
Dr. Rud. Horský: Poměr katolíků českých k oslavám Husovým 1117.
Jiroušek Tom. Jos.: Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České 51, 156, 220, 317, 414, 533, 600, 704, 818, 908, 987,
Jiříček B.: Výlety na planety 262, 289.
Hlídka kosmická 555.
Věda nebeská 935, 961, 1067.
Lenz Dr. Ant.: Učení M. Jana Husi o Církvi a o její členech není totožné s učením sv. Augustina 1, 129.
Pícha Tomáš: Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti? 24, 119, 196, 306, 385, 481, 577, 673, 769.
Rozkošný Fr.: Z mého pobytu na Černé Hoře 527, 623, 740, 826.
Sedláček Dr. Jaroslav: XIII. mezinárodní sjezd orientalistů v Hamburku od 4.—10 září r. 1902 63.
Cesta na Sibiř a v Sibiři 162, 230, 349, 438.
Steinochr Ignác, Dr: Starý Egypt v pařížském Louvru 902, 1024.
Škrdle Tomáš: Něžný poměr družstva Vlasť k sv. Otci Lvu XIII. 1030, 1095.
Vávra Jos., prof.: Špitál v Glogůvku 645.
Vrba Rudolf: O některých základech křesťanského socialismu 66.
Vyhlídal J.: Naše Slezsko 38, 143, 245, 325, 450, 513, 635, 730, 789, 891, 1006, 1112.

C) Čtení zábavné.

Dostál Alojs: Na faře — ve škole 13, 107, 208, 295, 396, 491, 589, 681, 778, 876, 970, 1081.
Franco J. P.: Cesty srdce, přel. Josef Flekáček 714, 808, 915, 995.
Hejný Jan: Protiklerikálové, aneb založení katolické besedy v Husově 30, 97.
Hello Arnošt: Dva cizinci, přel. Vojtěch Kameš 356, 406.
Chlumecký Adam: Podzimním polem 45, 137.
Harna 333, 426.
Stará hlava 615.

D) Básně.

F. K.: Bohočlověk 490.
Flekáček Jos.: Jeho Svatosti sv. Otci Piu X. k slavnému jeho zvolení a nastolení 1066.
Proslov při slavnostní akademii v Stříbrných Horách na počest dr. Innocence Frencla 1094.
Javorník Miloslav: Pro hrst země 292.
Jer. J. M.: Noc u Caesara 103.
Pod krucifixem 442.
Gigant a Bůh 1005.
† Lev XIII. 1023.
Hornov Vladimír: Za † biskupem Edvardem Janem 195.
Koranda Václav: Legenda z přástky 8.
Bílé koně 342.
V kaplance 525.
Stesk 526.
Královna salonů 712.
V Ringstedu 776.
Sv. Šimon Stylites 872.
Kovář Dr. M.: Liduška snila překrásný sen 206.
Němcová Anna: Náš kostelíček 413.
Plaček Jos.: Rodné město 355.
Taje 532.
Velikonoce 599.
Vlakem 807.
Hřbitov 915.
Ti spí 970.
Sluneční hodiny 1111.
Sabi L.: Podzim 143.
Vánoce 262.
Slováček na cestě do školy 395.
Když ledy jdou 426.
Ty olšanské zvony 729.
Důvěra 825.
Píseň jitřní 908.
Stupavský Rudolf: Z nových básní
Hrob, Astry 37.
Píseň 38.
Za Eduardem Janem Nep. Brynychem 193.
Vánoční 236.
Za † P. Janem Cibulkou T. J. 324.
Pohádka 588.
V předtuše jara 588.
Písnička 589.
Marianské písně 679.

E) Divadlo, hudba a umění.

Žák Em.: Z domácího světa hudebního 266, 465, 657.

F) Národopisné rozhledy.

(Karel Procházka) 559, 747, 945, 1144.

G) Literatura.

Bulharská.

Blgarska biblioteka (Fr. Štingl) 368.
Pastar svět (Fr. Štingl) 368.

Česká.

Abbé d' Arthès od Arm. Sylvestra, přel. Jar. Pšeničkа (Vl. Hálek) 273.
»Anděl Strážný« (Ign. Zháněl) 1051.
Básnické jaro 1902 86.
Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii od Fr. Vigourouxe (přel. Dr. Ant. Podlaha) 1148.
Cesta pravdy, protest. kázání 663.
»Časové úvahy« (T. Škrdle) 949.
Český kníže Břetislav I. od prof. Frant. Klímy 85.
Doba a umění od Fr. Harlasa (Frant. V. Peřinka) 661.
Dobrá kniha pro vychovatele a rodiče (Vl. Hálek) 86.
Duch ctih. Jana Křt. M. Vianneye 273.
Důležitost pravého náboženství od J. Sahuly 756.
Facta loquuntur, čili deset let na stolci sv. Methoděje od dr. Botka a A. Kleibera (Vl. Hálek) 275.
Farní osada Velké Čakovice. Od J. Charváta (Vl. Hálek) 753.
Heřmanův Městec a okolí od Al. Klausa (Jan Michal Dvorecký) 186.
Hlad od Knuta Hamsuna, přel. Kosterka 856.
»Hlasy Svatováclavské«, roč. II., č. 1—6. (Dr. Zháněl) 753.
Husité jindy a nyní 948.
»Husitství ve světle pravdy«, č. 1. Význam M. J. Husi, uvažuje K. Střela (Pavel Skřivan) 947.
Husova čítanka od J. Kliky (Fr. X. Peřinka) 184.
Charles Dickens: Tři vánoční povídky (Dr. Zháněl) 754.
Chent, hist. román, přel. O. S. Vetti (Ig. Zháněl) 950.
Chrámový poklad u sv. Víta v Praze (Vl. Hálek) 946.
Irena, přel. V. Kamejský (Vl. Hálek) 949.
Jak náboženské vyznání působí na mravnost od P. A. Krose (Vzděl. knihovna) 85.
Jesuité, brožura strany soc.-dem. (B. Vělinský) 371.
K desitiletému jubileu apoštolování J. Excel. ThDr. Th. Kohna. Napsal Jan Halouzka 370.
Kalendář Vlast (Boh. Jiráček) 274.
Kapucínův román od H. Murgera, přel. K. Titre (Bapt. Vělinský) 565.
Kázaní na všecky neděle a svátky církevního roku, sepsal a konal Filip Heusler (Vl. Hálek) 272.
Kázaní na všecky neděle a zasvěcené svátky atd. Sepsal Kl. Markrab 85.
Knihovna nového kultu: Sláva života od F. Šrámka 755.
Koriolanus od Shakespeare, přel. J. V. Sládek 665.
Král Richard III., přel. V. Sládek 952.
Křesťanská cvičení, sestavil Jan Michal Dvorecký 370.
Křesťanská cvičení od Michala Dvoreckého (Ign. Zháněl) 755.
Kvítka sv. Františka, přel. Dostál-Lutinov a Alma Gelata 186.
Kytice vřesu, napsala Vlasta Pittnerová 661.
La Salette a jeho tajemství. Sestavil Jos. Mika 1150.
Lev XIII., jubilár nejslavnější, od Dra. Jana N. Sedláka 566.
Longfellow: Básně, přel. Ant. Klášterský 467.
Macecha a jiné črty od B. Vikové-Kunětické (Vl. Hálek) 82.
Měsíc sv. Josefa 566.
Miláček Páně od ThDr. Řeháka 948.
Moderní civilisace (Fil. J. Konečný) 273.
Modli se a pracuj! Upravil Msgr. Dr. Jan Sedlák 370.
Mořské sny Fr. Eislera 856.
Mrtvý kapitál a Perla-Kata, přel. A. Beranová-Chejnická 952.
Náboženství a věda, napsal Fr. Cámara, přel. Frecr 952.
Násilím vynuceno. Básně Ad. Keerna (B. Vělinský) 1148.
Nejsvětější svátost Oltářní, vzdělal V. Pokorný (Ig. Zháněl) 953.
Novy hanácky pěsničke. Napsal Ondřej Přikryl 373.
Od Krista k papeži Lvu XIII. (B. Vělinský) 1148.
O chrupu a jeho šetření 856.
O potřebě prohloubiti vědomosti o Husovi a jeho době od Dr. J. Kalouska 373.
Osudy, filosof. básně, přel. Jar. Vrchlický 665.
O tajné koalici evropských velmocí proti protest. angl. za král. Marie Stuartovny (Fil. J. Konečný) 662.
O zvučnosti jazyka českého od Al. Hlavinky (Ign. Zháněl) 369.
Papežství, jeho vznik, rozvoj a úpadek. Napsal J. Diviš (B. Vělinský) 853.
Pašijové hry, sepsal J. Petříček 567.
Pius hrabě d' Avernas 952.
Pod jabloní, povídky Musila-Daňkovského (T. Škrdle) 950.
Pohledy do života bohoslovců a kněží 272.

Pokrok v době Karla IV. a v době husitské od Fr. Sahuly (T. Škrdle) 83.
Popis cesty manželů Nikolaje Ivanoviče a Glafíry Semenových, přel. V. Unzeitig (B. Jiráček) 274.
Porosené pavučiny od G. Preisové 856.
Potulný zpěvák, písně V. Skřivana 856.
Pravda, dram. výjev od Eschelbacha, přel. J. Weiss 752.
Pravost, neporušenost, věrohodnost knih novozákonních a sv. evangelií od Dra. Jana L. Sýkory 86.
Pražský kalendář (Boh. Jiráček) 274.
Pro Boha a pravdu, přel. J. Kajetan (Vl. Háiek) 949.
Průvodce po dějinách od Dr. Brdlíka 467.
Přirozená smrt Ježíšova (B. Vělinský) 752.
Radošínský pantatínek od S. Kosteleckého 468.
»Růže Dominikánská« 755.
»Slova pravdy«, red. Dr. J. Burian (Tom. Škrdle) 947.
Snoubenci. Hist. román od. Al. Manzoniho, přel. Dr. Tom. Korec (Ign. Zháněl) 1148.
Starý breviář něm. řádu (Vl. Hálek) 855.
Svatý Hostýn. Román Krist. Nováka 753.
Svatá rodina, katol. kalendář (T. Škrdle) 82.
Štít, kalendář polit. družstva v Hradci Králové (T. Škrdle) 81.
Svobodomyslný Hus (Tom. Škrdle) 84.
Vamireh, román od J. Rovny. Přeložil Gottvald (Vl. Hálek) 753.
Vánoce, napsal Sigism. Bouška 664.
Vánoční písně a koledy pro školu a dům od B. Studničkové a L. Tesařové (L. Grossmannová-Brodská) 371.
Veselý zpěváček od L. Tesařové (L. Grossmannová- Brodská) 371.
Věrně k Římu, upravil J. Ptáček (Vlast. Hálek) 855.
Vimperské kalendáře redakcí Msgr. Rodlera (Pavel Skřivan) 185.
Víra katolická, přel. Dr. Mergl 952.
Vlastní silou, román J. L. Hrdiny (Vl. Hálek) 664.
»Volné směry« 1051.
Vonný dech vánoc od Dra. M. Kováře (Em. Žák) 274.
V pomezních lesích. Od Karla Černého 186.
Vybrané básně Jana Nerudy (J. B.) 272.
»Vzdělávací četba katolické mládeže« (Dr. R. Zháněl) 756.
Z české poesie: Ještě jednou se vrátíme od A. Sovy, Slunce v mlhách od K. Červinky. Já nechal svět jít kolem (J. Vrchlický), Votivní desky (týž), Cestou podle moře (A. Klášterský) 372, Horské ovzduší (B. Adámek), Nálady (F. Hodáč) ref. H. O. Lešovský 373.
Z české poesie: Umdlené stíny od Frant. Sise (H. O. Lešovský) 468.
Ze života malých hrdin, napsal J. Vojenský (Dr. Rud. Zháněl) 565.
Z husitství do protestantismu, píše Jiří Sahula (T. Škrdle) 950.
Zlaté lístky a Zlaté klasy (T. Škrdle) 84.
Z ovzduší našeho Radhoště. Sepsal Jan Ev. Nečas 186.

Flámská.

Handboek voor germaansche godenleer (J. Šeřík Vitínský) 466.
Kinderspelen (J. Šeřík Vitínský) 466.

Francouzská.

La politique de Léon XIII. (V. Kameš) 181.
Le bouquet de chévre feuilles (V. Kameš) 181.
Le patriotisme et la vie sociale (J. Šeřík Vitínský) 467.
Seule (V. Kameš) 181.
Valeur historique de l' Evangile (J. Šeřík Vitínský) 467.

Italská.

Annuario della nobiltá Italiana (J. Seřík Vitínský) 467.

Lužicko-srbská.

Herta Wićazec (Fr. Štingl) 563.
Jan Herman Mrósak (Fr. Štingl) 563.

Německá.

Cavour von Franz X. Kraus 271.
Correspondenz der »Associatio Perseverantiae Sacerdotalis« 80.
Der deutsche Katholikentag in Olmütz (Jos. Herzig) 184.
Der österr. Klerustag von J. Scheicher 749.
Der Schoepfungsbericht der Genesis od Vinc. Zapletala O. Pr. 1147.
Dr. Albert Jele von dr. C. Strompen (Vl. Hálek) 751.
Die Pfarrkirche St. Jacob in Brünn (Ign. Zháněl) 182.
Durch den St. Gotthard von Al. Hecker (Ign. Zháněl) 1050.
Ein Buch für jeder Brünner od Dra. Wilh. Schrama (Ign. Zháněl) 1147.
Feldmarschall Pappenheim von Dr. F. Binder (F. J. Konečný) 564.
Für u. Wider in Sachen der katholischer Reformbewegung der Neuzeit. Od Dr. M. Höhlera 1147.
Charitas- Kalender (Vl. Hálek) 469.
Gottesbau der kath. Kirche von P. Andr. Hammerle 80.
Letzte Fahrten (Vl. Hálek) 183.
Maria von Magdala von Paul Heyse 750.
Ottfried, erzähl. Dichtung von M. Sadil (Dr. Ign. Zháněl) 852.
Papst Jubileum fest. Numer St. Calasantius Blätter (Vl. Hálek) 752.
Renaissance 271.
St. Josef Bücherbruderschaft in Klagenfurt 81.
Stimmen aus Maria Laach 660.
Stoff und Stoffquellen für Vorträge in den kath. Vereinigungen 853.
Tantalos, tragedie P. Meinrad Sadil 374, 469.
Theor. prakt. Quartalschrift 853.
Unter den Schwarzen von P. M. Dier (F. J. Konečný) 564.
Waffen gegen Feinde der Wahrheit von Dr. Klimsch (F. J. Konečný) 468.

Zeremonienbüchlein für Priester u. Kandidaten des Priestertums nach den neuen Rubriken u. Dekreten od Jana B. Müllera S. J. 1147.

Polská.

Impresye (Fr. Štingl) 271.
Margiela i Margielka przez Adolfa Dygasińskiego (Fr. Štingl) 270.
Miłość. Poesye Jana Kasprowicza (Fr. Štingl) 270.
Pan Filip z Konopi (Fr. Štingl) 1050.
Panna Mery od K. Tetmajera (Fr. Štingl) 270.
Pieśń Jana Novackiho (Fr. Štingl) 1050.
Rodzina Oberle (Fr. Štingl) 1050.
Skarbczyk poeziji chińskiej (Fr. Štingl) 1050.

Rusínská.

Karbi od Iv. Semanjuka (Fr. Štingl) 368.
Rusínští spisovatelé v Bukovině (Frant. Štingl) 560.
Vidhuki (Fr. Štingl) 369.
Za Kadiljnu (Fr. Štingl) 369.

Ruská.

Kak načalsja raskol russkoj cerkvi (K. Jindřich) 1145.
Na bólšoj dorogě (K. Jindřich) 1049.
Na trudnowóm puti (K. Jindřich) 850.
Sočiněnije imperatricy Jekatěriny II. (K. Jindřich) 1146.

Slovenská.

Jednota, katol. kalendář (Vl. Hálek) 749.
Horské stíny od J. Havlasy (Fr. V. Peřinka) 563.
Letopis Živeny (Fr. V. Peřinka) 182.

Slovinská.

Erotika Iv. Cankara (Fr. Štingl) 851.
Knihy spolku sv. Mohora (Fr. Štingl) 953.
Navihanci (Fr. Štingl) 852.
Poezije S. Gregorčiče (Fr. Štingl) 852.

Srbská.

Božiljudi (Fr. Štingl) 660.
Iz prošlih dana (Fr. Štingl) 660.
Na sélu i prélu (Fr. Štingl) 660.
Seljančice (Fr. Štingl) 659.
S mora i s planine (Fr. Štingl) 660.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

A V. Jung a očistec 1053.
Beneš M. Kulda † 758.
Co jest organisační povinnost? (týká se rozšiřování učitelského kalendáře »Havlíčka«) 1151.
Česká revue 187.
Ethická kultura 672.
Humanita v praksi 569.
Chce Anglie zpět k Římu? (F. J. Konečný) 377.
Jak katolický Němec-kněz píše o Češích (Jos. Herzig) 90.
Karel Vinařický 670.
Krvavá četba (Bapt. Vělinský) 376.
K větší cti a slávě Husově 1053.
Laciná náplasť 1053.
Letošní oslavování J. Vrchlického 760.
Metropolita Boleslav Klopotowski (Karel Jindřich) 757.
Nepečujte o život svůj 571.
Němečtí literáti se slovanskými jmény 1152.
Obrana víry (Pavel Skřivan) 1056.
Odměna vítěží (K. Jindřich) 955.
Organisace »Ochrana mládeže« 672.
Ottův Slovník Naučný 569.
Pan Dr. Herben 1053.
Pavlica dr. Josip † (Fr. H. Žundálek) 276.
Pomník katol. kněze (K. Jindřich) 954.
Prof. Dr. J. V. Prášek 1151.
Pryč s coelibátem! Napsal kněz JUDr. Fr. Iška 89.
Příhody studentovy na cestách od J. Basla (B. Jiráček) 90.
Rovnost, volnost, bratrství (K. Jindřich) 1055.
Rubeš František Jaromír 1150.
Řež křesťanů na Libanoně 570.
Sionismus 570.
Slovanské rovy (K. Jindřich) 1055.
Současné písemnictví v Turecku (Frant. Štingl) 472.
Spalování mrtvol (B. Vělinský) 671.
Stöcker o katolicismu a protestantismu 1054.
Spolek sv. Vincence v Anglii 954.
Svobodomyslnost a náboženská otázka amerických Čechů 571.
Sv. Otec Lev XIII. 87, 472, 666.
Tommaseovy stoleté narozeniny (Frant. Štingl) 471.
Veliký Masaryk a malý, nepatrný Lev XIII. 1152.
Viz evangelium! 858.
V olomoucké arcidiecési, ochr. spolek kněží 1054.
Výroční zpráva spolku ku podporování žáků středních škol pražských 858.
Ze slovanského světa (Fr. Štingl) 277, 378, 471, 668.
Ze Slovenska (Fr. V. Peřinka) 88, 187, 375, 567, 668, 857, 1052.
Z polských niv (Fr. Žundálek) 90.
Zpráva o činnosti nár. Jednoty pošumavské 858.
Zpráva o sjezdu katolíků arcidiecése olomoucké 761.
Žapanský tisk, hlavně novinářství 89.
Žurnalistika 570.

Různé jiné zprávy a články.

Abrahamoviny faráře Mart. Kollára 1153.
Bible a Babylon 1064, 1134.
K padesátým narozeninám Jar. Vrchlického 630.
† Karel Skultéty (Tom. Škrdle) 942.
Konečný Filip Jan: Realistická noblessa, spravedlnost a pravdymilovnost proti odpůrcům 73, 173.
Prof. Dr. Schell a P. Knabenbauer S. I. 723.
Letošní oslava Husova 1042.
Našim abonentům! 286.

Oslava J. M. kanovníka a profesora Dr. Frant. Kryštůfka 253.
Pamětní spis, ve příčině nového tiskového zákona, podaný katolickým poslancům k rukám posl. Dr. Ant. Stojana 361.
Projev Tiskové ligy o situaci 459.
Resoluce Tiskové ligy o Husových slavnostech 1064.
Resoluce Literární sekce družstva o časopisu »Vlasť« 1045.
Resoluce Literární sekce družstva Vlasť o Husových slavnostech 1063.
Šťastný Dr. Jaroslav: Řeč pronesená J. V. Sedláčkem při zahájení činnosti Čtenářské společnosti ve Spáleném Poříčí 651, 697.
Valná hromada Tiskové ligy 458.
Veledůstojnému p. t. duchovenstvu v Čechách na Moravě a ve Slezsku! 287.
Výroční zpráva spolku sv. Vincence v Čechách za rok 1902 878.
Vznik spolku sv. Vincence v Mexiku a jeho rozvoj za prvních 50 let 76, 177, 363, 462.

Paběrky z novin a veřejného života.

Abrahamoviny Dr. Horského 91.
Abrahamoviny zakladatele družstva Vlasť 1128.
Adresa duchovenstva biskupu dru. Keplerovi 474.
Akademie křesťanská v Praze 956.
Albertario Don Davide 92.
Asyl milostného Pražského Jezulátka 476.
Babička Bož. Němcové v ruském jazyce 576.
Benediktini ve sv. zemi 92.
Bibliotéka tepelského kláštera 477.
»Bílý prapor«, Vimperské kalendáře a naše družstvo Vlasť 281.
Biřmovací lístky 763, 859.
Biskup a dělníci 382.
Brahminský protest proti spalování mrtvol 278.
Burian Jos. Dr. slavil 25leté kněžské jubileum 1059.
Bursík Ferdinand, opat † 763.
Byla záložna Svatováclavská klerikální? 281.
Cena ctnosti knězi Villionovi 381.
Cibulka P. Jan T. J. † 380.
Co dobrého čtení může rozšířiti i venkovská knihovna 1060.
Cyrillo-Methodějský dům v Brně 958.
Cyrillo-Method. slavnosti na Velehradě 958.
»Česká Žena« 1061.
Český kněz promován sub auspiciis imperatoris 381.
Činnost charitativní ve farnosti sv. Štěpána v Praze 190.
Dar sv. Otci 91.
Der Hass der Völker und die österr. Universitäten 280.
Dědictví sv. Prokopa 475.
Diakonisky do teplické nemocnice 862.
Diecesní synoda 576.
Divadelní censura 764.
Domoviny zanedbaných a opuštěných dítek 575.
Dr. Josef Doubrava na biskupa konsekrován 955, nastolen 1059.
Druhý všeobecný katol. sjezd v Brně 475.
Důležité! 1056.
»Echo z Afriky« 379, 475, 575, 763, 859, 958, 1061, 1156.
Filipinské dialekty 862.
Gruda Ant. Dr. † 574.
Hlasy o našem kalendáři 189.
Hnutí katol. žen v Severní Americe 382.
Hospodářská kolonie v Hartě 1157.
Hrabě Pergen † 92.
Hrabě Richard Belcredi † 280.
Hvězdárna v Střední Africe 765.
Jacinto Verdaguer † 861.
Jaká je to mezi námi kázeň? 476.
Jak soudí český alumnus o časopisu »Vlasť« 573.
Jednota českého katol. učitelstva 956.
J. E. Dr. F. S. Bauer, biskup, slavil 40leté kněžské jubileum 1058.
Kalendář »Havlíček« 1157.
Katol. konservativní sjezd v Sterzingu 861.
Katolički list 92.
Katol. sjezd v Brně 955.
Katol. sjezd v Budišově 1156.
Katolický list v Anglii 861.
Katoličtí tovaryši v Praze 1157.
Ke korunové sbírce na sanaci záložny Svatováclavské 383, 478, 576. 766.
Kde se píší pověrečné modlitby? 477.
Kohn Dr. Theodor 91.
Kolpingovi Ad., pomník 1060.
Kordáč Fr., Dr. slavil 25leté jubileum 955.
K oslavám sv. Otce Lva XIII. 859.
Korunová sbírka na sanaci záložny Svatováclavské v Praze 283.
K nastávajícímu přiznání osobní daně 383.
Kněží katoličtí v Terstu 281.
Kníže Moric Lobkovic † 475.
»Křesťanský dělník« 93, 475, 575, 764, 860, 959, 1061.
Krupobitím postižením darovali 1062.
K Tiskové lize přispěli 576, 766, 863, 1061.
Liga proti souboji 281.
Loubetův syn biřmován 862.
Lueger Dr. při oslavě sv. Otce Lva XIII. 382.
Jan Jindřich Marek 1155.
Mezinárodní sjezd katol. politiků socialních ve Frýburku 1156.
Miláček Páně od Dr. Řeháka 859.
Musil odprosit 477.
Nevěrce nám na Slovensko neposílejte! 190.
Němci mohou se chlubiti 191.
Němečtí katolíci v Buenos Ayres 382.
Nový biskup Královéhradecký 473.
Nový odpůrce 477.
Nové brožury družstva Vlast 859.
Odhalení desky dr. In. Frencla 956.
Odhalení desky A. N. Vlasákovi 1155.
Odpověď socialním demokratům ve věcech záložny Svatováclavské a V těžkých chvílích 189, 278, 379, 473, 572.
Oslava 25letého jubilea papežskeho 474.

Oslava 50tých narozenin Jar. Vrchlického 576.
Oslava stoletých narozenin K. Vinařického 475.
Oslavy Husovy 955.
Osmdesáté narozeniny dějepisce Onno Klopa 91.
Osobní (kn. arcib. vikář Fr. Vaněček kanovníkem vyšehradským) 955.
Padesátileté jubileum kněžství P. Gilberta Procházky 380.
Papežská hymna vydaná družstvem Vlasť 573, 763.
Pětistyletá památka † Smila Flašky z Pardubic 1060.
Pobožnost křížové cesty, upravil Vlastimil Hálek 574.
Pomník k poctě sv. Otce Lva XIII. 956.
Pomník kardinálu Ledóchowskimu 92.
Potlačení Holárkových »Reflexí z katechismu« na Rusi 281.
Povýšení Dr. R. Horského 763.
Prodej kalendářů 91, 189.
Protest. list »Mittagsposten« 1060.
Princ Mikoláš Handjery 191.
Prvý eucharistický sjezd chorvatsko-slovinský na Trsatě 93.
Přistupte za členy družstva Vlasť 1153.
Rieger Fr. Lad., Dr. 379, 573.
Různé 95, 384, 478, 767, 863, 959, 1062, 1157.
Řeholník vyznamenán angl. králem 475.
Salesianský kongres 861.
Sasínek Fr., jubileum 91.
Selský katolický sjezd na Velehradě 1156.
Sjezd katol. učitelů v Striegau 957,
Sjezd katol. učitelstva v Linci 1060.
Sláva a konec darwinismu 764.
Slavnost odhalení desky dra. In. Frencla 1056.
Slavnosti Jednoty českého katolického učitelstva v král. Českém 1141.
Slavnostní odhalení Kneippova pomníku 1060.
Slavnostní rozdělení cen v kolleji de Propagande Fide 279.
Slova pravdy 281.
Slovinský kanovník Cerne 281.
Slovenský denník 190.
Smetanova »Prodaná nevěsta« 281.
Smutné zjevy v katol. církvi v Uhrách 575.
Sňatek prof. Ant. Drápalíka 1154.
Spolek katol. českých škol v Praze 579.
Spolek na zakládání katol. knihoven v Čechách a na Moravě 1156.
Spolek na zakl. knihoven ve Slezsku 94.
Spolek přátel katol. českých škol bratrských v Praze 957.
Spolek sv. Vincence z Paula ve Vídni 765, v Drážďanech 860, v Paraguay 860.
Spolky katol. tovaryšů 92.
Spis Pogiův o Husovi podvržen 191.
Spisy Abrahama a Sta. Clara 1062.
Starobní pojišťování dělnictva 958.
Sv. Alfons z Liguory před soudem rehabilitován 279.
Svatojanské hvězdy 763, 860.
Svatováclavská záložna a obrana katolíků proti social. demokratům 189, 278, 379. 473, 572.
Svaz katol. dělnických spolků v Berlíně 958.
Svaz katol. dělnických spolků 765.
Swieży Ign. Msgr. 190.
Sv. Otec Lev XIII. 91, 278, 473, 572, 858.
Sv. Otec proti reformním snahám německých učenců 474.
8v. Otec Pius X. a tisk 1060.
Sv. Vojtěch, kalendář družstva Vlasť 278 379, 473, 572.
Šedesáté narozeniny faráře Dr. Ant. Víška 1153.
Šedesáté narozeniny J. M. Dra. Frant. X. Kryštůfka 189.
»Šípy« opravují 476.
Škola pro žurnalisty 1157.
Tiché jubileum českých škol v Opavě 1156.
Účty na sklonku XVIII. správního roku (T. Škrdle) 762.
Uherští katolíci 93.
Úmrtí Msgra. Fr. Hanáka 190.
Úmrtí Dr. Fr. Kyzlinka 1154.
Úmrtí Onno Klopa 1154.
Úsudek o Dr. Musilovi 91.
Útulek sv. Josefa na Král. Vinohradech 766.
Valná hromada spolku sv. Vincence z Paula 382, 765.
Vilém Ambrož † 574.
Vlastenecké homilie Dr. R. Horského 1153.
Vojsko a papež 1059.
Vonný dech vánoc 478.
Výbor Tiskové ligy 94, 191, 282, 383, 766, 1062, 1157.
Vychovatelský list katol. v Americe 576.
Výroční zpráva Jednoty sv. Metoděje ve Vídni 860.
Výroční účetní zpráva 762.
Vyznamenání Fr. Rozkošného 1154.
Vyznamenaný řeholník 381.
»Vzdělávací četba katol. mládeže« 93.
Vzorná řeholnice-kněžna 92.
Zbožné vzdechy katol. křesťana 575.
Zemský sbor křesť.-socialní strany 94.
Ze spolku sv. Josefa pro deficienty 477.
Ze života Pia X. 1153.
Zlatá svatba Karla kníž. Schwarzenberga 573.
Zpět k Římu! 93.
Z Išlu 1059.
Z Tiskové ligy 95, 283, 384, 478, 862.
Z Vídně 1059,
Židé a tisk 478.
Životopis † papeže Lva XIII. 1059.
Literární sekce 96, 283, 480, 768, 1063.
Valná hromada družstva 672, 831.
Výbor družstva Vlasť 284, 384, 767, 866, 959, 1158.
Výbor Historického kroužku 863.
Ze socialniho odboru 95, 285, 479, 844, 960.
Na sklonku XIX. roku 1158.